
32
3 K
10

HIERVRGIA
SIVE
REI DIVINÆ PERACTIO
OPVS ABSOLVTISSIMVM

Sacrorum rituum, & Ecclesiasticarum Cæremoniarum, ea omnia complectens, ac exactissimè tradens, quæ alibi sparsa reperiuntur, tàm, quæ ad Sacrosanctum Missæ Sacrificium priuatum, ac solemne celebrandum, quàm ad Diuinum Officium ritè, & rectè, publicè, ac priuatè persoluendum; Pontificalia exercenda; Sacramenta administranda, & ad cæteras omnes Ecclesiasticas functiones, vt decet complendas pertinent.

Cuncta, nonnisi ad normam à Pontificali, Cæremoniali Episcoporum, Missali, Breuiario, Rituali Roman. ac à S. R. E. Decretis præfixam.

Primò, & Principaliter

In gratiam maximi, & vniuersalis Romani ritus, deindè consequenter etiam Monastici.

MYSTERIA ITEM

Ex SS. PP. alijsque probatissimis authoribus excerpta aperiuntur.
Ad mentem summorum Theologorum

Præcepta obligantia confirmantur, dubia occurrentia breuiter diluuntur;

Vniuersa denique

Prout præcipuè conferunt ad Praxim.

Ordine Alphabetico, & Numerico, pro maiori, ac faciliori inueniendi commoditate dispositum, & ordinatum

A D. BERNARDO BISSO

Ianuensi, Ordinis S. Benedicti Congregationis Cassinensis Monacho.

Prælatis, & Ecclesiasticis omnibus pernecessarium.

TOMVS PRIMVS.

GENVAE M. DC. LXXXVI.

EX TYPOGRAPHIA IOSEPHI BOTTARII.
SVPERIORVM PERMISSV.

S. R. I.
PRINCIPI
COMITI PALATINO
Marchioni Campi, & Mursaschi, Comiti Visoni &c.
IO. BAPTISTAE
CENTVRIONO
Domino, ac Mecœnati suo Colendissimo
D. BERNARDVS BISSVS
MONACHVS CASSINENSIS.
F. P. D.

VEteres Romani, quoties domo pedem efferrent, si quid inauspicatum in limine of-

 fen-

fendiſſent, regredi illicò, & malè ominatum iter, aùt differre, aùt alió vertere conſueuerant. Id metuens, optimè Princeps, huius literarij ædificij veſtibulum nomine tuo inſcripſi, vt meis lectoribus occurreret initio omen fauſtiſſimum, quod tutum iter, ac fęlix polliceretur. Nec tantùm illis, ſed meo huic quoque fauſtitatem operi ſum auſpicatus. Noueris ſiquidem, ſapientiſſime Princeps, liuorem, ac tempus duos eſſe literarijs monimentis hoſtes apprimè infeſtos, quorum fuligine, ac morſibus, ità mortalium opera infuſcantur, atquè atteruntur, vt pauca omninó has tenebras, hanc edacitatem eludere diutiùs queant. Itaquè in fronte libri Nomen adamante ſplendidius, ac perennius ſtatui; quod vtriuſque ingluuiem, ac virus adeó fatigaret, vt prima pagina longam inijciens moram aduerſarijs, cæteras incolumes tueretur. Quis enim liuori locus eſſe queat aduerſus Principem, cuius à prima adoleſcentia ſpectata virtus, charitas in patriam, Miſericordia in egenos, liberalitas ergà omnes, adeò inuidiam ſuperant, vt, vel ipſas opes, atquè amplas ditiones, ac ſplendidos titulos (quæ nutrimenta eſſe liuoris ſolent) nemo ſit, qui non tibi gratuletur, & maiora etiam deberi contendat. Nihil de temporis iniurijs dicam. Viuunt Aui, & Proaui tui, reclamantibus tumulis ſacris, & militaribus dignitatibus toto orbe terrarum celeberrimi: eandemque perennitatem tibi, vel hoc vno polliceri potes, quòd literatos omnes humaniſsimè foues, ac beneficijs demereris. Quamobrem hoc tuo immortali nomini dicatum opus, grati animi teſſeram, obſequij pignus, quid ni coniunctione iſta æternum ſperem,

cui

cui illud Venuſini Vatis apponi etiam poſsit *Exegi monumentum are perennius, quod nec imber edax, nec aquilo impotens poſſit diruere, aut innumerabilis annorum ſeries, & fuga temporum*. Vale.

Facultas Congregationis nostræ Cassinensis.

REVERENDISSIME PATER

Vidimus, & diligenter inspeximus opus, cui titulus *Hierurgia* à D. Bernardo Bisso Monacho nostro Ianuensi, non sine magno labore, & spe fructus concinnatum, virtute Decreti commissionis à proximè præterito Capitulo nostro Generali factæ, in quo cauetur, quod si nobis impressione dignum visum fuerit, id referamus P. V. Reuerendissimæ, vt illud sua authoritate approbare valeat. Et ideò, cum nobis constet, ex illius seria inspectione, librum hunc, non solum non continere aliquid, quod contrà leges faciat, sed vlterius dignissimum esse, qui in publicum typis exponatur, quem censuerimus fore vtilissimum Ecclesiasticis omnibus, cum sit ampla quædam, & clarissima norma (vt omnia vnico verbo complectamur) ad vniuersam rem Diuinam, ritè, & rectè peragendam, ideò de his omnibus Reuerendissimæ P. V. plenam, &, nostra existimatione, indubiam fidem hic facimus, vt, Deo fauente, ad maius ornamentum, vsum, & commodum omnium Ecclesiarum, tantum opus Reuerendissimæ P. V. patrocinio, edi possit in lucem.

Datum Genuæ die 27. Ianuarij 1683.

D. Angelus Benedictus Vialis Ianuensis Abbas S. Hieronymi de Ceruaria.

D. Io: Stephanus à Ianua, Prior Buscheti.

CVm librum, cui titulus est *Hierurgia* à D. Bernardo à Ianua nostræ Congregationis Monacho compositum, duo eiusdem Congregationis Theologi, quibus à Capitulo Generali commissum fuerat, recognouerint, & in lucem edi posse in scriptis probauerint, vt typis mandetur, si cæteris, quorum interest, videbitur, concedimus.

Datum Venetijs in S. Georgio maiori die 27. Februarij 1683.

Loco ✠ sigilli.

D. Petrus Venetus Abbas, & Præsidens Congregationis Cassinensis.

Facultas

Facultas Reuerendissimi Patris Inquisitoris Genuæ.

EX commissione Reuerendissimi Patris Magistri Thomæ Mariæ Bosij Inquisitoris Generalis in toto Dominio Serenissimæ Reipublicæ Genuensis, librum, cui titulus *Hierurgia, siuè rei Diuinæ peractio*, ego infrascriptus studiosè peruolui, eumque in duos Tomos diuisum, vtpote sanam doctrinam redolentem, fidei orthodoxæ conformem, bonos mores fouentem, typis mandari posse iudico, in cuius fide &c.

Dat. Genuæ in Conuentu SS. Annunciatæ die 7. Iunij anni 1685.

F. Thomas à Genua ordinis Minorum de obseruantia Sacræ Theologiæ Lector primarius, ac librorum censor.

Imprimatur

F. Thomas Maria Bosius Inquisitor generalis Genuæ.

1685. 26. Octobris.

Imprimatur, ex authoritate Excellentissimi, & Illustrissimi Magistratus Inquisitorum Status.

Io: Franciscus Castagnola Cancellarius.

SYLLABVS

VERBORVM HVIVS PRIMI TOMI.

Abacus. pagin. 1.
Abbas. 1.
Ab illo benedicaris &c. 3.
Ablutio. 3.
Abortus. 4.
Abrenunciatio. 4.
Abscissio. 4.
Absens. 4.
Absolutio defunctorum. 4.
Absolue quæsumus Domine &c. 6.
Absolutio ante ministrandam Eucharistiam. 7.
Absolutiones, & Benedictiones. 7.
Absolutio Sacramentalis. 8.
Abstemij. 9.
Abuti. 9.
Accedere ad Romanam curiam. 9.
Accelerata. 9.
Accendat in nobis Domine. 9.
Accendere. 9.
Acceptabilem. 9.
Acceptio personarum. 9.
Accidentalis. 9.
Accipe. 9.
Accusans. 9.
Accusatores. 9.
Acephali. 9.
Acerra. 9.
Acetum. 9.
Acolythi. 10.
Actio. 13.
Actiua. 13.
Actualis attentio. 13.
Actus. 13.
A cunctis. 14.
Adam. 15.
Addere. 15.
Adeptio. 15.
Adiurans. 15.
Adiuua nos. 15.
Ad habitum. 15.
Administratio. 15.
Admiratio. 15.
Admonitio. 15.
Adoptio. 15.
Adoramus te. 15.
Adoratio. 16.
Adrianus Papa. 17.
Adueniat. 17.
Aduentus. 17.
Adulterium. 17.
Adultus. 24.
Aduocati. 25.
Ædes. 25.
Ægrotus. 25.
Æs. 25.
Æs. 25.
Ætas. 25.
Æternitas. 29.
Æthiopes. 29.
Affinitas. 29.
Agape. 37.
Agatha. 37.
Agathense concilium. 37.
Agnus Dei. 37.
Agnus Paschalis. 38.
Alapa. 38.
Alba. 38.
Albaspinus. 39.
Albus color. 39.
Album vinum. 40.
Alea. 40.
Alexander Papa. 40.
Alimenta. 40.
Alleluia. 41.
Alma Redemptoris. 43.
Almutia. pag. 44. n. 242.
Altare. 44.
Altaris paramenta. 47.
Alternus cantus. 52.
Ambitio. 52.
Ambo. 52.
Ambrosiani. 52.
Ambrosius. 52.
Amen. 52.
Amentes. 53.
Amentia. 53.
Amictus. 53.
Amissio. 54.
Amotus. 54.
Amplexus. 54.
Ampullæ. 54.
Amylus. 54.
Anabolagium. 54.
Anacletus Papa. 55.
Andreas Apostolus. 55.
Angeli. 55.
Anguli. 55.
Angustia loci. 55.
Anima. 55.
Animal. 56.
Animeta. 56.
Animus. 56.
Anni. 56.
Anniuersaria dies. 57.
Annua confessio. 57.
Annularis digitus. 57.
Anulus. 57.

S Annunciatio

Annunciatio Sanctorum. 58.
Anteriores vestes. 58.
Anticipare. 58.
Antiphona. 58.
Antiphonarius. 63.
Antistes. 63.
Antitypa. 64.
Aperte. 64.
Apertum caput. 64.
Aperta pars. 64.
Apex. 64.
Apostasia. Apostata. 64.
Apostoli. 64.
Appellantes. 65.
Applicatio. 65.
Approbatio. 65.
Aqua. 71.
Ara portatilis. 74.
Aranea. 75.
Arbor. 75.
Arca. 75.
Archidiaconus. 75.
Archiepiscopus. 75.
Arctari beneficio. 75.
Argenteum. 75.
Arma. 75.
Armariolum. 75.
Arrha. 75.
Arrogatio. 77.
Articulus. 78.
Artificialis forma. 78.
Arundo. 78.
Ascendit ad Cœlos &c. 79.
Ascensio Domini. 79.
Aspersio aquæ benedictę. 80.
Assistens. 82.
Assistentia. 82.
Attentatio Matrimonij. 82.
Attentio. 82.
Attritio. 83.
Auditores. Audire. 85.
Aue Maria. 85.
Aue Regina. 85.
Aufer à nobis. 85.
Augusta. 85.
Aurichalcum. 85.
Aurifrygium. 85.
Aurora. 86.
Aurum. 86. Axymus. 86.
Bacile. 86.
Baculus. 86.
Baculus Pastoralis. 86.
Baldachinum. 87.
Balsamum. 87.
Baltheum. 87.
Baptismus. 87.
Baptizare. Baptizo. 100.
Baptizati. 100.
Baptisterium. 101.
Barnabas, & Matthias. 101.
Bartolomæus. 101.
Basilica. 101.
Beata Seraphim. 101.
Beati. 101.
Beatificatus. 101.
Bellica instrumenta. 101.
Benedicamus Domino. 101.
Benedicat vos omnipotens &c. 101.
Benedicite omnia &c. 101.
Benedictini. 101.
Benedicere. Benedictio. 102.
Benedictus es Domine Deus &c. 116.
Benedictus, qui venit. 116.
Benedixit, fregit &c. 116.
Beneficium. 116.
Bestialis copula. 121.
Bibere. 121.
Bigamia. 121.
Bimestre. 123.
Biretum 123.
Birrum. 123.
Bissextiles dies. 123.
Blasphemia. 123.
Bona. 123.
Bona fides. 124.
Bona opera. 124.
Brachium. 124.
Brachium seculi. 124.
Breuiarium. 124.
Breue. 126.
Breuior via. 126.
Breuis. 127.
Buccella. 127.
Bulla. 127.
Burchardus. 137.
Bursa corporalis. 137.
Cadauer. 138.
Cadere. 138.
Cęcus. 138.
Cęremoniæ. 138.
Cæremoniale Episcopor. 139.
Cæremoniarius. 139.
Calceatus. 140.
Calcei. 140.
Caligæ. 140.
Calix. 140.
Calicem salutaris accipiam. 144.
Cambagi. 144.
Cambuca. 144.
Cambutta. 144.
Camixia. 145.
Campana. 145.
Campanula. 147.
Campobi. 147.
Cancellarij. 147.
Candelabrum. 148.
Candelę. 149.
Cannabis. 150. Canones. 150.
Canonis oculus. 150.
Canonis priuilegio. 150.
Canon Missæ. 150.
Canonica Missa. 151.

Canonici.

Canonici. 151.
Canonici Regulares. 151.
Canonicum impedimentum. 151.
Canonicum officium. 151.
Canonizatus. 151. Canticum. 151.
Cantare. Cantus. 152.
Cantoratus. 152. Cantores. 152.
Capella. 153. Capellani. 154.
Capellania. 154.
Capitula horarum. 154.
Capitulum Ecclesię. 156. Cappa. 156.
Capsula. 156. Capucium. 157.
Caput abluere. 157.
Caput coopertum. 157.
Caput detectum. 157.
Caput eleuare. 157.
Caput inclinare. 157.
Caput vngere. 158.
Carbones. 158. Cardinalis. 158.
Carnes comedere. 159.
Carnis lapsus. 159.
Carnis parentela. 159.
Carnis resurrectionem. 159.
Carolus Imperator. 159. Carte. 159.
Cassinensis Congregatio. 159.
Castaneus color. 159.
Castitas. 159. Castrati. 159.
Castrum doloris. 159.
Casula. 159. Casus. 160.
Casus necessitatis. 160.
Casus reseruati. 160.
Catalogus. 160.
Catenulæ thuribuli. 160.
Catechismus. 160.
Catechumeni. 101.
Cathedralis. 161.
Catholicus. 162. Cauda. 162.
Caupone. 162. Causa. 162.
Causalis propositio. 166. init.
Celebrans. 166.
Celebrare. 179. Censura. 180.
Census. 180. Cereus. 180.
Ceroferarij. 180.
Cessatio à Diuinis. 183.
Character. 183.
Charissimi. 185.
Charitas. 185.
Chirothecæ. 185.
Chirurgi. 185.
Chirurgia. 185.
Chorepiscopi. 185.
Chorus. 185.
Chrisma. 186. Christus. 186.
Christus factus est &c. 186.
Cibus. 187. Ciborium. 188.
Cidaris. 188.
Cinerum benedictio. 188.
Cingulum. 188.
Circulus. 188.
Circumcisio. 188.
Circumstantia. 189. Ciuitas. 190.
Clandestinum Matrimonium. 190.
Clauis. 191. Clausura. 191.
Clara vox. 191.
Clemens Papa. 192.
Clerici. 192.
Clerici Regulares. 192.
Clerus. 192. Coadiutores. 191.
Cochlearium. 193.
Coelestinus Papa. 194.
Coemeterium. 194. Coena. 194.
Cognatio. 194.
Cognomen. 200.
Cohabitatio. 200. Colaphus. 201.
Colibile festum. 201.
Collecta. 201.
Collegiata. 201. Collegium. 201.
Color. 202.
Comburere. 202.
Comes. 202. Comestio. 202.
Commendatarios. 202.
Commemoratio. 202.
Commemoratio defunctorum. 207.
Commemoratio Sancti Pauli. 207.
Commemoratio in Memento Missę. 207.
Commendatio Animæ. 207.
Commensalis. 208.
Comminatoria excommunicatio. 208.
Commissarius. 208.
Commistio seminum. 210.
Commoditas. 210.
Commorantes in curia. 210.
Communicantes. 210.
Communicatio priuilegiorum. 211.
Communio. 211.
Communio Eucharistica. 211.
Commune. 214.
Communes commemorationes. 215. n. 389.
Communitas. 215.
Comutatio. 215. Compagi. 215.
Complere. 215.
Completorium. 215.
Compositio. 216.
Compostellanus Iubilæus. 216.
Concede nos. 216.
Concilium. 217. Concio. 217.
Concionator. 217.
Conclusio. 217.
Concurrentia. 219.
Concursus. 220. Conditio. 220.
Conditio seruilis. 224.
Confessarius. 227. Confessio. 228.
Confessio Sacramentalis. 229.
Confessores. 233.
Confirmatio. 234.
Confitemini Domino &c. 237.
Confiteor. 237.
Confraternitas. 237.
Congelatum. 237.
Congregatio Cassinensis. 237.
Coniugati Clerici. 237.

Coniuges.

Coniuges. 237. Coniugium. 237.
Coniunctio. 237. Conopeum. 237.
Conradus. 238. Consanguinei. 238.
Conscientia. 235.
Consecratio Altarium. 238.
Consecratio Ecclesiarum. 238.
Consecratio Episcopi. 238.
Consecratio Eucharistiæ. 238.
Consecratio calicis, & patenæ. 239.
Consecratio olei. 239.
Consensus in Matrimonium. 240.
Conseruare. 242.
Consilia. 243. Consiliarij. 243.
Conspicilia. 243.
Conspiratio mutua. 243.
Constantinus. 244.
Constitutiuæ benedictiones. 244.
Consuetudo. 244. Consultor. 245.
Consumptio. 245.
Contactus. 245.
Contagiosus morbus. 245.
Contentiosus forus. 246.
Continentia. 246.
Contractus Matrimonialis. 246.
Contritio. 246.
Conuentuales Ecclesiæ. 247.
Conuentualis Missa. 247.
Conuersatio. 247.
Conuersi. 247. Conuersio. 248.
Conuertere se. 248.
Conuerte nos &c. 248.
Cooperire. 248.
Coopertum caput. 248.
Copia confessarij. 248.
Copula carnalis. 249.
Cordulæ. 252. Coriaceum. 252.
Corona. 252.
Cornu Altaris. 252.
Corona, siuè tonsura. 252.
Coronides. 252. Corporale. 252.
Corporis defectus: 252.
Corporis dispositio. 255.
Corporis sanitas. 255.
Corpus Christi. 255.
Corpus defuncti. 255.
Corpus Domini nostri &c. 255.
Corpus inclinandum. 256.
Corpus tuum Domine &c. 256.
Correctio. 256. Cotta. 256.
Cotula. 256.
Credentia. 256.
Credo. 259.
Credo in Deum Patrem &c. 263.
Credo in Spiritum Sanctum &c. 264.
Crimen. 264.
Cruciata. 265. Crucifer. 265.
Crucis signum. 265.
Crucis commemoratio. 266.
Crux. 266. Crux Altaris. 267.
Crux Archiepiscopalis. 267.
Crux in vestibus osculanda. 267.
Crux pectoralis. 267.
Crux processionalis. 268.
Crux super oblata. 268.
Cubicularij. 269.
Cubiti. 269. Culpa. 270.
Cultus disparitas. 270.
Cum appropinquasset. 273.
Cum primum. 273.
Cum recordor moriturus. 273.
Cum sanctificatus fuero. 273.
Cur. 273. Curia Romana. 274.
Cursarij. 274.
Custinus. 274.
Da Domine. 274. Dæmon. 274.
Dalmatica. 274.
Damasus Papa. 275. Damnati. 275.
Damnati vltim. supplicio. 275.
Debitum coniugale. 275.
Decima. 276.
Declaratoriæ literæ. 276.
Decrepiti. 276. Decretum. 276.
Dedicatio Ecclesiæ. 278.
Deducere ad forum. 280.
Defectus irregularem faciens. 280.
Defectus in Missa. 280.
Defensores hæreticorum. 282.
Deferre. 282. Definitiuè. 282.
Deformitas. 282.
Defuncti excommunicati. 282.
Defuncti quoad indulgentias. 282.
Defunctorum absolutio. 282.
Defunctorum bulla. 282.
Defunctorum commemoratio. 283.
Defunctorum Missa. 283.
Defunctorum officium. 283.
Deglutire. 283. Degradatio. 283.
Delegatio. Delegatus. 285.
Delictum. 285.
Denudatio Altarium. 289.
Denudatio crucis. 290.
Denunciatio. 291. Deo gratias. 299.
Depositio. 300.
Deprecatiuum. 301.
De profundis. 301.
Descendit ad inferos &c. 301.
Desiderium baptismi. 302.
Determinare materiam consecrandam. 302.
Deuotio. 302. Deus. 302.
Deus Deus meus. 302.
Deus in adiutorium &c. 302.
Deus misereatur nostri &c. 302.
Deus omnium fidelium &c. 303.
Deus, qui conspicis &c. 303.
Deus, qui corda fidelium &c. 303.
Deus, qui humanæ substantiæ. 303.
Deus, qui salutis æternæ. 303.
Deus refugium nostrum. 303.
Deus in conuersus. 303.
Dextera. 303. Diaconus. 303.
Diaconi collaterales. 317.

Diaconi seluatici. 318.
Diaconissæ. 319.
Diadema. 319.
Dies bissextiles. 319.
Dies cinerum. 319.
Dies Dedicationis Ecclesiæ. 319.
Dies denunciationum. 319.
Dies Dominica. 319.
Dies, in quibus vtimur planetis plicatis. 319.
Dies octaua. 320.
Diesque nostros &c. 321.
Dies, quoad agenda defunctorum. 321.
Dies, quoad Missæ celebrationem. 321.
Dies quoad ordinationes. 321.
Differre. 321.
Digiti. 321. Dignitas. 322.
Dignitates. 322.
Dimidiatum stipendium. 324.
Diminuere. 324.
Dimissoriæ literę. 324.
Dimitte nobis &c. 328.
Dioecesis. 328. Diptycha. 328.
Directiuæ rubricæ. 328.
Dirigatur Domine. 328.
Discoopertum caput. 328.
Discreta confessio. 328.
Disparitas cultus. 328.
Dispensatio in sponsalibus. 328.
Dispensatio in Denunciationibus. 329.
Dispensatio in Matrimonio rato. 329.
Dispensatio in impedimentis Matrimonij. 329.
Dispensatio in irregularitatib. 342.
Dispensatio per confessarium impetranda. 342.
Dispensatio subreptitia. 342.
Dispensatio in Sacrificio. 342.
Dispensatio in horis canonicis. 343.
Dissolutio sponsalium. 343.
Distillata aqua. 343.
Distributio panis. 343.
Diues Sacerdos. 343.
Diuinarum conseruatio. 343.
Diuina gratia, quæ semper. 343.
Diuinitas. 343.
Diuortium. 343. Doctores. 344.
Doctoris gentium &c. 344.
Doctrina in Sacerdotibus. 344.
Dolor pro confessione Sacramentali. 344.
Domestica oratoria. 344.
Domicilium. 344.
Domine exaudi orationem meam. 345.
Domine Iesu Christe, qui dixisti &c. 345.
Domine Iesu Christe fili Dei viui &c. 345.
Domine labia mea &c. 345.
Domine non secundum peccata. 345.
Domine non sum dignus. 346.
Domine præuenisti &c. 346.
Domine quid multiplicati. 346.
Dominica dies. 346.
Dominicæ Aduentus. 347.
Dominicæ commemoratio. 347.
Dominica impedita. 347.
Dominica in Albis. 348.
Dominica infrà octauam. 348.
Dominica Palmarum. 348.
Dominica Passionis. 349.
Dominicæ post Epiphaniam. 350.
Dominicæ post Pentecosten. 352.
Dominica prima mensis. 352.
Dominica priuilegiata. 352.
Dominica propria sede carens. 352.
Dominica quoad benedictionem aquæ. 353.
Dominica quoad consecrationem Episcoporum. 353.
Dominica quoad Epistolam. 353.
Dominica quoad genuflexionem ad Missam solemnem. 353.
Dominicam quoad Missam votiuã. 353.
Dominica quoad officiũ canonicũ. 353.
Dominica quoad orationes in Missa. 354.
Dominica quoad ordinationes. 354.
Dominica quoad Pascha. 354.
Dominica quoad planetas plicatas. 354.
Dominica quoad Præfationem. 355.
Dominica quoad responsorium. Duo Seraphim. 355.
Dominica quoad Symbolum. 355.
Dominica Septuagesima, Sexagesima, & Quinquagesima. 355.
Dominica Trinitatis. 355.
Dominica vacans. 355.
Dominicæ vagę. 356. Dominicale. 356.
Dominus quoad seruum. 356.
Dominus sit in corde &c. 356.
Dominus vobiscum. 356.
Domnus. 358. Domus. 358.
Dona inter sponsos. 358.
Dona eis requiem. 358.
Dona nobis pacem. 358.
Dormire. 358. Dos. 358.
Dotalitium. 359. Duæ Missæ. 359.
Dubia materia. 360.
Dubia ordinatio. 360.
Dubia peccata. 360.
Dubia potestas. 360.
Duo Seraphim. 360. Duplex. 360.
Duplicatum stipendium pro Missa. 361.
Ecce Agnus Dei. 362.
Ecce completa. 362.
Ecce lignum crucis. 362.
Ecclesia. 362.
Ecclesiæ consecratio, & benedictio. 363.
Ecclesiæ bona. 364.
Ecclesiæ Cathedrales, & Collegiatę. 364.
Ecclesiam circumire. 364.
Ecclesia latina. 364.

Ecclesiæ minores. 364.
Ecclesiæ paramenta. 364.
Ecclesiæ reconciliatio. 364.
Ecclesiæ Regularium. 364.
Ecclesiæ titulus. 365.
Ecclesia violata, vel polluta. 365.
Ecclesiæ visitatio quoad iubileum. 366.
Ecclesiastici. 366.
Ecclesiæ tuæ quæsumus &c. 367.
Educatio. 367.
Effectus aquæ benedictæ. 367.
Effectus contritionis. 367.
Effectus diuorum. 367.
Effectus excommunicationis. 368.
Effectus impetrationis. 368.
Effectus irregularitatis. 368.
Effectus Sacramentorum. 369.
Effectus Sacrificij. 374.
Effigies Christi. 374.
Effusio. 374. Ego. 374.
Egressio. 374. Electio Episcopi. 374.
Electio Summi Pontificis. 374.
Electa. 375. Eleemosyna. 375.
Eleuatio planetæ. 375.
Eleuatio pluuialis. 375.
Eleuatio vestium. 375.
Eleuatio manuum. 375.
Eleuatio oculorum. 375.
Eleuatio Sacramenti in Missa. 375.
Emendatio vitæ. 376.
Encolpium. 376. Enim. 376.
Ensalmus. 376. Ensis. 376.
Epiphania. 376.
Episcopissæ. 377. Episcopus. 377.
Episcopus quoad Baptismum. 381.
Episcopus, quoad Benedictiones, & consecrationes. 381.
Episcopus, quoad casus reseruatos. 381.
Episcopus, quoad confessarios. 382.
Episcopus, quoad Sacramentum confirmationis. 383.
Episcopus, quoad dispensationes. 384.
Episcopus, quoad indulgentias. 391.
Episcopus, vt est celebrans. 391.
Episcopus, quoad Missas. 392.
Episcopus, quoad ordinationes. 392.
Episcopus, quoad Pontificalia. 392.
Epistola in Missa. 393.
Epistolæ cornu. 394.
Epistolarum liber. 394.
Epistolę, siuè literæ. 394.
Error. 394. Esculenta. 398.
Essentialis mutatio. 398.
Essentia Missę. 398. Et. 398.
Et cum spiritu tuo. 398.
Et dimitte nobis. 398.
Et eleuatis oculis. 398.
Et hunc præclarum calicem. 399.
Et incarnatus est. 399.
Et incolumitatis suæ. 399.
Et in Iesum Christum &c. 399.
Et in Spiritum Sanctum. 400.
Et ne nos inducas &c. 400.
Et omnium circumstantium. 400.
Et verbum caro factum est. 400.
Et vitam æternam. 400. Eua. 400.
Euangelistæ. 400. Euangelium. 400.
Euangelium in Missa. 400.
Euangelium in Missa solemni. 402.
Euangelium in fine Missæ. 402.
Euangelium ad matutinum. 403.
Euangelium, quoad consecrationem Episcopi. 403.
Euangelium, quoad ordinationem Diaconi. 404.
Eucharistia. 404.
Eucharistiæ effectus. 404.
Eucharistiæ forma. 405.
Eucharistiæ materia. 405.
Eucharistia, quomodo ministranda, & sumenda. 405.
Eucharistia, quomodo conseruanda. 407.
Eucharistia, quid, si cadat. 407.
Eucharistia, quid, si euomatur. 407.
Eucharistia, quid, si sumatur ab aliquo animali. 407.
Eucharistia, quoad Missam eiusdem votiuam. 408.
Eucharistia, vt viaticum. 408.
Eucharistia exposita. 409.
Eugenius Papa. 409.
Euge serue bone &c. 409.
Eulogiæ. 409. Euomere. 409.
Examen confessariorum. 409.
Examen conscientiæ. 409.
Examen causarum dispensationis. 410.
Examen ordinandorum. 410.
Examinare pœnitentem. 412.
Examen quoad secundas nuptias. 412.
Excellentia meritorum. 412.
Exceptio. 413. Excommunicatio. 413.
Excommunicati. 416.
Excusantes causæ. 416.
Exemptæ Ecclesiæ. 418.
Exenterantes cadauera. 418.
Exequiæ. 418. Exequutio. 418.
Exequutores. 418. Exercere. 418.
Exeuntium Sacramentum. 418.
Ex hac Altaris participatione. 418.
Ex hoc omnes. 418.
Exorcismorum liber. 418.
Exorcismus. 418. Exorcista. 418.
Expansæ manus. 419.
Expectetur. 419. Expensæ litis. 419.
Expositio Sacramenti. 419.
Expressio falsi. 420. Exsufflare. 420.
Extensio manuum. 420.
Extensiuè. 420.
Extra Ecclesiam. 420.
Extraordinariæ processiones. 420.
Extrema vnctio. 420.
Exultet iam angelica &c. 424.

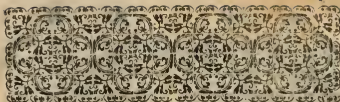
Exurge Domine. 424. Faces. 425.
Facultates. 425. Falsarij. 425.
Falsificatio manus. 425.
Falsum iuramentum. 425. Fama. 425.
Familia. Familiares. 425.
Fascia. 425. Fauon. 425.
Fautores hæreticorum. 425.
Fenestella. 426.
Feretrum. 426. Feria. 426.
Feria IV. cinerum. 430.
Feria V. in cœna Domini. 430.
Feria VI. in Parasceue. 434.
Fermentum. 441. Ferrum. 441.
Ferula. 441. Festum. 441.
Festa ad libitum. 444.
Festum Circumcisionis Domini. 444.
Festum cum concursu populi. 444.
Festum corporis Christi. 444.
Festum Dedicationis Ecclesiæ. 445.
Festa Diœcesis. 445.
Festa, quoad octauam. 445.
Festum, quoad vigiliam. 447.
Festum SS. Innocentium. 447.
Festum S. Marci. 447.
Festa mobilia. 447.
Festum Patroni, vel titularis. 447.
Festum Pentecostes. 447.
Festum Purificationis B. Mariæ V. 448.
Festum de præcepto. 449.
Festum Natiuitatis Domini. 449.
Festum SS. Nazarij, & Celsi. 449.
Festa pro denunciationibus Matrimonij. 449.
Festa pro ordinationibus. 449.
Festum titulare Altaris. 449.
Festum Sanctissimæ Trinitatis. 449.
Festum Sanctissimi Rosarij. 450.
Fiat dilectissimi filij tui &c. 450.
Fiat voluntas tua. 450.
Ficta promissio. 450. Fidei osculum. 450.
Fideles. 450. Fides bona. 450.
Fidelium animæ &c. 450.
Fidelium Deus omnium &c. 450.
Figura. 450. Filioque procedit. 451.
Filiorum educatio, & alimentum. 451.
Filij familias. 452.
Filij hæreticorum. 452.
Filij ex incubo. 452.
Filij illegitimi. 452. Filij serui. 452.
Finales antiphonæ. 452.
Finis actionis. 452.
Finis horarum canonicarum. 452.
Finis hymnorum. 453. Finis legis. 453.
Finis Matrimonij. 453.
Finitus valor. 455. Fistula aurea. 455.
Flaminis baptismus. 456.
Flectamus genua. 456.
Flores. 456. Flumina. 456.
Fluminis baptismus. 456.
Fœlicitas. 456. Fœmina. 456.
Folium tabacci. 457.
Fons baptismalis. 457.
Forma Mitræ. 459.
Forma Sacramentorum. 459.
Forma faciei suppellectilis. 469.
Formula benedictionis solemnis. 469.
Formula breuis pro oratorio priuato. 470. Fornicatio 470.
Fortis. 470. Forum. 470.
Fractio hostiæ. 470. Fragmenta. 471.
Fragor. 471. Fratres. 471.
Frequentia. 471. Frons. 471.
Fructus beneficij. 471.
Fructus Sacrificij. 471.
Fugitiui à Religione. 471.
Fumus. 472.
Furor, siuè amentia. 472.
Furtiua ordinum susceptio. 472.
Futura intentio. 472.
Gabellę. 472. Galea. 472.
Galli. 472. Gaudete. 472.
Gelare. 473. Gelasius. 473.
Gemma annuli. 473.
Genæ. 473.
Genera affinitatis. 473.
Generalis commissarius. 473.
Generalis communio. 473.
Generalis fructus Sacrificij. 473.
Generalis Missa. 473.
Generales Religionum. 473.
Generatio ope Dęmonis. 474.
Gentiles. 474.
Genuenses. 474.
Genuensis Archiepiscopus. 474.
Genuflexio in varijs casibus. 474.
Genuflexiones faciendę in Missa priuata. 475.
Genuflexiones faciendæ in Missa solemni. 476.
Genuflexiones faciendæ in Missa, Sacramento exposito. 478.
Genuflexiones faciendę ad officium canonicum. 479.
Gigantes. 480.
Glacies. 480.
Gloria in Excelsis Deo. 480.
Gloria laus &c. 482.
Gloria Patri &c. in Missa. 482.
Gloria Patri &c. in officio canonico. 482.
Gloria Patri &c. tempore passionis. 483.
Gloria Patri &c. in psalmis gradualibus. 484.
Gloria Patri, ad asperges. 484.
Gloria tibi Domine. 484.
Gloria tibi Domine, qui natus &c. 484.
Græci. 484.
Graduale. 484.
Graduales psalmi. 485.
Gradus Altaris. 485.
Gradus consanguinitatis, affinitatis &c. 485.

Grana

Grana incensi. 487.
Gratia. 487.
Gratiæ flatus. 488.
Gratia facta, vel facienda. 489.
Gratiarum actio. 489.
Gratias agamus &c. 489.
Gratis. 489.
Grauceolentia oris. 489.
Gregorius Magnus. 489.
Gregorius III. 489.
Gremiale. 490.
Guttæ. 490.
Guttur. 490.
Habitualis attentio. 490.
Habitus clericalis. 490.
Habitus pro Ecclesiasticis functionibus. 490.
Hac die, quam fecit Dominus. 491.
Hæc commixtio. 491.
Hæc dona, hæc munera &c. 491.
Hæc est vera fraternitas. 491.
Hæc quotiescumque feceritis &c. 492.
Hæredes. 492.
Hæresis. 492.
Hæretici. 493.
Hamulæ. 493.
Hanc igitur oblationem &c. 493.
Hastæ Baldachini. 494.
Hebdomadæ Aduentus. 494.
Hebdomada maior. 494.
Hebdomadarius. 494.
Hermaphroditi. 495.
Hic est enim calix &c. 497.
Hilarius pictauiensis. 497.
Hispani. 497.
Hoc. Hic. 497.
Hoc est enim corpus meum. 497.
Hodie lætus meruit &c. 497.
Homicidium. 497.
Homilia. 497.
Honestas. 497.
Honorius III. 502.
Hora pro officio canonico recitando. 503.
Hora pro celebranda Missa, siuè priuata, siuè solemni. 503.
Horæ canonicæ. 504.
Horæ canonicæ quoad Chorum. 504.
Hora canonica ante Missam solemnem dicenda. 505.
Hosanna filio Dauid &c. 505.
Hospites. 505.
Hostia. 505.
Hostię materia, figura, & denominatio. 506.
Hostiæ consecratio. 506.
Hostiæ eleuatio. 507.
Hostia non tangenda. 507.
Hostiæ fractio. 507.
Hostiæ consumptio. 507.
Hostia non osculanda. 508.
Hostia, quoad ieiunium. 508.
Hostia pro ordinatione. 508.
Hostiarum instrumentum. 508.
Humerale. 508.
Humiliate capita vestra &c. 508.
Humilis confessio. 509.
Hymni. 509.
Hymnus Angelicus. 511.
Hymnus trium puerorum. 511.
Hypodiaconi. 511.
Ianitores. 511.
Ianua Sacramentorum. 511.
Ianuensis Respublica. 511.
Icones. 511.
Ieiunium Ecclesiasticum. 511.
Ieiunium naturale. 512.
Iesus. 513.
Iesu Christe. 513.
Iesu tibi sit gloria, qui natus &c. 514.
Ignatius S. 514.
Ignis benedictio. 514.
Ignis pro thuribulo. 514.
Ignorantia. 514.
Illegitimi. 514.
Illiterati. 514.
Imagines. 514.
Immersio. 515.
Immunitas. 515.
Immutemur habitu. 515.
Impedimentum. 515.
Impedimenta Matrimonij. 515.
Impedire. 518.
Imperator. 518.
Imperfectum sacrificium. 518.
Impetratorium sacrificium. 518.
Imponere psalmos. 518.
Impositio manuum. 518.
Impotentia, quoad horas canonicas. vid. fol. 518.
Impotentia, quoad Matrimonium. 519.
Improperia. 526.
Impuberes. 526.
Impulsiua causa. 526.
In. 526.
Inæqualitas graduum. 526.
Incantatio. 526.
Incarnatio Christi. 526.
Incarnatus est. 527.
Incendiarij. 527.
Incensum. Incensare. 527.
Incensum in absolutione defunctorum. 527.
Incensatio Altaris. 527.
Incensatio Chori. 530.
Incensatio oblatorum. 530.
Incensatio celebrantis. 530.
Incensatio ad eleuationem. 531.
Incensatio Prelatorum, Principum, personarum &c. 531.
Incensatio ministrorum. 532.
Incensatio pro expositione. 532.

Incensatio Sacramenti in processione. 532.
Incensatio in Præconio. 532.
Incensum benedicendum in Sabbato Sancto. 532.
Incensum istud. 532.
Incerta bona. 532.
Incestus. 532.
Incisio. 533.
Inclinatio. 533.
Incompetentia dotis. 533.
Increpans. 533.
Incubus. 533.
Inde venturus est &c. 533.
Index digitus. 534.
Indicatiua forma. 534.
Indissolubilitas Matrimonij. 534.
Inductio ad peccandum. 539.
Indulgentia. 539.
Indulgentiam absolutionem, & remissionem &c. 543.
Indulta. 543.
Indumenta. 544.
Infames. Infamia. 544.
Infantes. 544.
Infernus. 544.
Infideles, quoad irregularitatem fol. 544.
Infideles, quoad Matrimonium. 544.
Infideles, quoad Patrinos. 544.
Infideles, quoad Sacrificium Missæ. 544.
Infirmi. Infirmitas. 544.
Infra actionem. 545.
Infra octauam, quoad alia festa facienda. 545.
Infra octauam, quoad colores. 545.
Infra octauam, quoad eius commemorationem. 545.
Infra octauam, quoad cantandas duas Missas. 545.
Infra octauam, quoad graduale. 545.
Infra octauam, quoad lectiones. 545.
Infra octauam, quoad Missa in quadragesima. 545.
Infra octauam, quoad orationes in Missa. 545.
Infra octauam, quoad Præfationem. 546.
Infra octauam quoad Symbolum. fol. 546.
Infra octauam, quoad Missas votiuas. 546.
Infula. 546.
Ingratitudo. 546.
Ingrediente Domino. 546.
Ingressus in Religionem. 545.
In illo tempore. 546.
Inimicitia. 547.
Initium S. Euangelij &c. 547.
Initium horarum canonicarum. 547.
Initium scripturæ. 547.
In medio Ecclesiæ &c. 549.
Innocentium SS. festum. 549.
Innocentius I. 550.
In nomine Iesu &c. 550.
In nomine Patris, &c. 550.
In primis, quæ tibi offerimus &c. fol. 550.
In principio erat verbum, &c. 550.
Inquisitores fidei. 550.
Inseruire Missæ. 550.
Insigne Papæ, & Archiepiscopi. fol. 550.
Insignia virtutum. 551.
In spiritu humilitatis. 551.
Instruere populum. 551.
Instructio Parochorum, & confessariorum. 551.
Instrumenta bellica. 551.
Instrumentum hostiarum. 553.
Instrumentum ligneum. 553.
Instrumentum pacis. 553.
In te Domine speraui &c. 554.
Integrales partes. 554.
Integra res. 554.
Integritas confessionis. 554.
Intentio in ordine ad horas canonicas. 554.
Intentio, quoad Missam. 554.
Intentio, quoad Sacramenta. 557.
Interdictum. 558.
Interna peccata. 558.
Interrogare pœnitentem. 558.
Interpres. 558.
Interruptio Missæ. 558.
Interruptio horarum canonicarum. fol. 559.
Interstitia. 559.
Intorticia. 561.
Introibo ad Altare Dei &c. 561.
Introitus Missæ. 561.
Inuitatorium. 562.
Inuocatio Sanctissimæ Trinitatis. 563.
Inuocatiua benedictiones. 563.
Ioannes. 564.
Ioannis baptismus. 564.
Ipsis Domine &c. 564.
Irregularitas. 564.
Istarum est enim &c. 564.
Iste confessor. 564.
Ite Missa est. 565.
Iterare baptismum. 566.
Iterare ordines. 566.
Itinerarium. 567.
Iube Domne benedicere, ante capitulum. 567.
Iube Domne benedicere, ante Euangelium. 567.
Iube Domne benedicere, ante lectiones. 567.
Iube hæc perferri. 568.

Iubilæum. 568.
Iudex causarum Matrimonialium. 571.
Iudex circa Sacramentale sigillum. fol. 573.
Iudices seculares. 573.
Iudicium inceptum. 573.
Iudicium finale. 573.
Iudica me Deus &c. 573.
Iuramentum. 573.
Iura Parochialia. 573.
Iurisdictio Ecclesiastica. 573.
Iurisdictio, quoad confessarium. 574.
Iurisdictio voluntaria. 574.
Kyrie eleison. 574.
Labia calicis. 575.
Labia oris. 575.
Lac. 575.
Lacticinia. 575.
Lætare. 575.
Laici. 575.
Laici Regulares. 576.
Lamentationes. 576.
Lampades. 576.
Lapis consecratus. 576.
Lapsus carnis. 576.
Largitas sponsalitia. 576.
Latini. 578.
Lauabo inter innocentes &c. 578.
Lauare manus. 578.
Lauda anima mea &c. 578.
Lauda Sion &c. 578.
Laudate Dominum de Cœlis. 578.
Laudes. 578.
Laus tibi Christe. 579.
Laus tibi Domine &c. 579.
Lectica mortuorum. 579.
Lectiones breues. 579.
Lectiones in Missa. 579.
Lectiones in officio. 580.
Lectionum liber. 584.
Lector. 584.
Legalis cognatio. 584.
Legati. 587.
Legere hæreticorum libros. 587.
Legitimatio. 587.
Lenitatis defectus. 587.
Leo Papa. 594.
Lepra. 594.
Leuate. 594.
Leuite. 594.
Lex. 594.
Lex Mosaica. 594.
Lex reuocatoria. 594.
Lex pęnalis. 595.
Lex prohibens. 595.
Legem audire. 595.
Libellus repudij. 595.
Libens confessio. 595.
Liber Epistolarum. 595.
Liber Euangeliorum. 595.
Liber, idest Missale. 595.
Liber exorcismorum. 596.
Liber lectionum. 596.
Liber Cæremon. Episcop. 596.
Librorum sacrorum initia. 596.
Libri minister. 596.
Libri hæreticorum. 596.
Libera me Domine &c. 596.
Libera nos à malo. 596.
Libera nos quæsumus Domine. 597.
Libertas. 597.
Ligamen. 598.
Linea. 601.
Linostima palla. 601.
Linteum. Linteolus. 601.
Linus Papa. 601.
Litis expensæ pro Diuortio. 602.
Litis sedatio. 602.
Litaniæ. 602.
Literæ declaratoriæ. 604.
Literæ dimissoriæ. 604.
Literæ sacræ pœnitentiariæ. 604.
Locus pro celebranda Missa. 604.
Locus pro ministrando baptismo. fol. 607.
Locus pro ministranda confirmatione. 608.
Locus pro ordinatione facienda. 608.
Locus pro audiendis confessionibus. 608.
Locus pro danda extrema vnctione. 609.
Locus pro horis canonicis. 609.
Locus pro cantando Euangelio. 610.
Locus pro cantanda passione. 610.
Locus pro cantanda Epistola. 610.
Locus pro cantandis prophetijs. 610.
Locus pro Mandato. 610.
Locus pro Sacramento feria V. in Cœna Domini. 611.
Locus interdictus. 611.
Loci Angustia. 611.
Loci Pationus. 611.
Ludi. 612.
Lumbi. 612.
Lumen ad reuelationem &c. 612.
Lumen Christi. 612.
Lumina. 612.
Lumina ad Euangelium. 612.
Luna. 612.
Lusitani. 612.

A B

Abacus.

1. ABacus. Vide credentia.

Abbas.

2. Abbates possunt benedicere paramenta Ecclesiæ, vt dicemus in *litera P. n.* 28., vbi etiam videbis, an Abbates possint benedicere, & consecrare res aliarum Ecclesiarum, quæ ipsis non sunt subditæ.

3. Abbates cœperunt vti mitrâ ab Anno 1091. quo Vrbanus II. eam concessit S. Petro Cauensi Abbati Cluniacensis Ordinis, qui postea eam recusauit; vt tradit *Gauant. Tom. 1. part. 2. tit. 1. n. 6.* Est etiam probabile vsum Mitræ fuisse antea Abbatibus concessum; docet enim idem Gauantus aliquos velle Silnestrum II. dedisse Mitram Abbati S. Sauini Placentię Anno 1000., & Leonem IX. Anno 1049. eam concessisse Abbati Patauino S. Iustinæ.

Mitra quando vsi fuerint Abbates.

4. Abbates non genuflectunt in Choro ad confessionem, quæ fit in principio Missæ. *G. n.* 29.

5. Abbates, & qui abent vsum Pontificalium, accipiant manipulum, dum dicunt *Indulgentiam, &c. M. n.* 21. §. 6.

6. Abbas habens vsum pontificalium, dicit *Pax vobis* post *Gloria in Excelsis* loco *Dominus vobiscum. S. n.* 20.

7. Abbates exempti non possunt nominari in Canone. *N. n.* 36. §. 3.

8. Abbates incedentes per viam non possunt benedicere, neque suis subditis. *B. n.* 67.

9. Abbates, quomodo dent benedictionem solemnem. *F. n.* 136.

10. Abbas Sacri Monasterij Montis Cassini nominatur à suis Sacerdotibus in Canone Missæ. *S. n.* 219.

11. Abbates habentes proprium territorium, possunt ad confessiones audiendas approbare. *Infra n.* 419. §. 2.

12. Abbates, quoad officium Canonicum, qui nam censeantur. *G. n.* 448. §. 3.

13. Abbates an possint dimissorias literas pro suscipiendis ordinibus concedere. *D. n.* 167.

Abbas Montis Cassini, confirmationis Sacramentum ministrare potest. *E. n.* 82. §. 12.

Abbates aliqui possunt dispensare in irregularitatibus in quibus possunt Episcopi. *E. n.* 83. 14.

Abbates Cassinenses super interstitijs, possunt dispensare. *I. n.* 199. 15.

Abbates, an ordines possint conferre, & quos. *M. n.* 171. *a* §. 39. 16.

Abbates non debent esse patrini. *P. n.* 83. §. 2., *&* *n.* 84. 17.

Abbates quando Matrimonijs assistere possint. *P. n.* 37. §. 29. 18.

Abbas, si voluerit Candelarum benedictionem facere in die Purificationis B. M. V. fiant omnia modo explicando in *litera B. n.* 84. sequentibus peculiariter obseruatis ratione Prælati celebrantis, nimirum, si die Dominico accidat, omittitur aspersio aquæ benedictæ, vt *infra n.* 465. 19.

Abbas, quomodo benedictionem Candelarum faciat.

§. I. Abbas erit in Sacristia paratus Amictu, Alba, Cingulo, Cruce pectorali, Stola, & pluuiali violaceo, ac Mitra simplici; ex ministris verò aderunt Præsbiter assistens, Diaconus, & Subdiaconus (suppono autem Abbatem non celebrare cum Baldachino, quia tunc plures parati aderunt, quos signabimus in *litera. M. n.* 264. §. 4.) & alij Clerici cottis indutis, nimirum duo pro baculo, & Mitra, duo pro libro, & candela, duo pro ceroferarijs, & vnus thuriferarius, simul cum magistro cæremoniarum.

§. II. Igitur Abbas cum Ministris paratus accedit ad præsbiterium, & facta Altari reuerentia, se recepit ad suam sedem (nisi ei magis placuerit ascendere ad Altare, & ibi candelas benedicere) & ibi deposito baculo in manibus Ministri de eo inseruientis, sedet: mox deponit Mitram per Subdiaconum, ac statim surgit, & stans sinè Mitrâ, incipit cantare ex Missali orationes in tono feriali pro benedictione, librum sustinente Ministro de eo inseruiente, ex *Cærem. Epis.*

cop. lib. 2. cap. 16. interim stant apud sedem præparati duo Clerici, vnus cum thuribulo, & nauicula, alter cum vase aquæ benedictæ, & aspersorio.

§. III. Abbas verò dicens prædictas orationes, stat aliquantulum conuersus ad candelas, quæ super aliquo scabello propè illius sedem poni debent: Finitis orationibus dicendis, Abbas adhuc stans sinè Mitrâ, imponit, & benedicit more solito incensum in thuribulo, ministrante Præsbitero assistente nauiculam, & Thuriferario thuribulum (si tamen benedictionem ad Altare faceret, tunc nauiculam ministraret Diaconus) ac mox Abbas accipit de manu illius, qui ministrauit nauiculam, aspersorium cum solitis osculis, & ter aspergit candelas, deinde deposito aspersorio, ab eodem recipit thuribulum, & ter candelas adolet incenso, posteà deposito thuribulo sedet (& si ad Altare benedictionem fecerit, sedet in medio ante Altare super faldistorio) & per Diaconum accipit Mitram, Subdiacono retrò aptante vittas.

Abbas, quomodo faciat distributionem Candelarum.

§. IV. Præsbiter verò assistens, accepta candela pulcriori à Sacrista, vel alio, illam dat cum debita reuerentia Abbati sedenti, osculata priùs candela, deinde illius manu, & Abbas illa accepta, tradit eam tenenda alicui clerico, mox Ministri sacri extendunt super gremio Abbatis aliquam tabaleam, & ita Abbas candelas distribuit, primò Præsbitero assistenti, deinde Ministris sacris, & alijs per ordinem, & candelas distribuendas, Cæremoniarius, vel alius porriget Subdiacono, & hic Abbati; propè finem distributionis accedunt ad sedem Abbatis, vnus portans bacile cum vase aquæ, alius duas mappas, quia finita distributione candelarum, Abbas adhuc sedens cum Mitra, lauat manus, & eas extergit, ministrante Præsbitero assistente mappam (interim accedunt ad sedem Abbatis Ceroferarij cum candelabris, & cereis accensis) ac mox ablata mappa alia de gremio Abbatis, ipse Abbas per Subdiaconum deponit Mitram, ac statim surgit, & versus Altare dicit orationem, vt in Missali, assistentibus acolythis cum candelabris.

§. V. Finita oratione, solus Abbas iterum sedet, & accipit Mitram per Diaconum; tùm iterùm imponit, & benedicit incensum in thuribulo, postea ordinatur processio, & Abbas vltimo loco medius inter Ministros sacros procedit cum Mitra, gestando candelam accensam manu sinistra, dextera benedicendo.

§. VI. Finita processione, si Abbas, sit Missam celebraturus, omnia respectiuè fiant, vt *in litera M. n.* 264. excepto, quod non paratur amplius pro Tertia, quæ iam supponitur dicta, & etiam notato, quod si non sit celebraturus cum Baldachino, tunc non parabitur tunicella, & dalmatica, neque chirothecis, nequè sandalis, nequè erunt parandæ sex dignitates, nequè Diaconi collaterales, quarè ea, quæ in *litera M. n.* 264. dicemus esse facienda per Diaconos prædictos, in hoc casu fient per Ministros sacros.

20. Cinerum benedictio ab Abbate, quomodo facienda.

Abbas, si voluerit feria IV. Cinerum illorum benedictionem facere, obseruentur dicenda in *litera B. n.* 86. ratione autem Prælati celebrantis, attende proportionalitèr supra dicta *n.* 19. de benedictione candelarum, quia sunt functiones similes, excepta processione, hoc notato, quod dignior de Choro imponit cineres super caput Abbatis sedentis, sed sine Mitra, & sine bireto.

21. Palmarũ benedictio quomodò ab Abbate facienda.

Abbas, si voluerit benedictionem Palmarum in eius Dominica facere, debent obseruari ea, quę trademus in *litera. B. n.* 87. vbi de hac benedictione agemus; ratione verò Prælati celebrantis, attendantur proportionalitèr ea, quæ diximus supra *n.* 19. vbi de benedictione candelarum, simillimæ namque sunt functiones, hoc peculiaritèr hic addito, quod etiam in Missa vti debebit Abbas Mitra simplici, quia in paramentis violaceis celebratur.

22. Feria V. in Cœna Domini quomodò Abbas celebret.

Abbas feria V. in Cœna Domini, si Missam celebrare voluerit, & sit vsurus Baldachino, fiant omnia, vt dicemus in *litera M. n.* 264. excepto, quod non paratur Abbas pro hora Tertia, quia omnes horæ minores dicuntur sine cantu; si autem non sit vsurus Baldachino, fiet, vt in simili diximus *suprà n.* 19. de officio autem feriæ V. in Cœna Domini fusè agemus in *litera F. n.* 42. hic tamen omittere nolo, quod illi, qui communionem ab Abbate sumunt, debent quidem prius illius dexteram deosculari, sed non annulum, vt in simili aduertit *Bauld. part. 5. ex lib. 2. Cæremonialis Episcoporum cap. 29. n. 4.* ministrant verò Abbati Diaconus, & Subdiaconus, ita vt ille stans à dexteris teneat ambabus manibus Pyxidem cum Particulis consecratis; hic verò genuflexus à sinistris teneat Patenam supponendam illis, qui sunt communicaturi, qui Ministri sacri primi omnium

nium communionem ab Abbate sumpserunt. Quoad mandatum pauca sunt hic notanda, quia omnia explicabimus in *litera M. n.* 20. huc adito quoad Abbatem, quod vtitur Mitra simplici, quam tenet, dum imponit incensum, & dum lauat pedes.

23. Abbas feria VI. in Parasceue, si voluerit officium celebrare, obseruentur dicenda in *litera F. n.* 45. vtetur tamen Abbas Mitra, sed simplici, quam tenet in capite, dum accedit, vel recedit ab Altari, dum sedet, & dum lauat manus in fine, post consumptionem sacrarum specierum, baculo pastorali non vtitur; sedet verò in faldistorio posito in cornu Epistolæ, non enim in cornu Euangelij in sua sede Abbatiali, in hoc officio sedet, nisi in fine post consumptionem Sacramenti, deponat paramenta in Presbiterio, quia tunc ea deponeret apud suam sedem in cornu Euangelij; ministrant autem Abbati celebranti hoc officium, Presbiter assistens, Ministri sacri, Diaconus scilicet, & Subdiaconus, Cæremoniarius, & alij Clerici, videlicet, duo pro ceroferarijs; duo pro libro, & candela, vnus pro Mitra, & vnus Thuriferarius.

Feria VI. in Parasceue circa functionem Abbatis.

24. Abbas Sabbato Sancto si voluerit officium celebrare, omnia agenda erunt, vt in *litera S. n.* 6. ratione verò Prælati celebrantis, hæc erunt obseruanda, videlicèt, quod paretur Presbiter assistens cum pluuiali, & quatuor Clerici, vltrà alios ordinarios, nimirùm duo pro baculo, & Mitra, & duo pro libro, & candela, itèm in Presbiterio in cornu Euangelij paretur sedes Abbatialis, quę, si fieri potest cooperiatur cottinis duplicibus, intus videlicet alba, exterius violacea, hæc enim erit amouenda post litanias; vtitur autem ante litanias Abbas Mitra simplici, quam in capite tenet, dum accedit, vel recedit ab Altari, dum sedet, dum benedicit incensum (si id faciat in sua sede) dum dat Diacono benedictionem pro cantando Præconio, & etiam tenet Mitram; dum benedicit nouum ignem, & quinque grana incensi, sicut colligitur ex *Cærem. Episc. lib.* 2. *cap.* 27. dum verò cum arundine alij ingrediuntur Ecclesiam, Abbas detecto capite vltimo loco procedet, cuius Mitram deferet clericus de ea inseruiens, qui à tergo Abbatis procedet, & alius clericus deferet puluinar, quo vtetur Abbas, cum erit genuflectendum.

Sabbato Sancto quomodò Abbas officia peragat;

§. I. Ad Præconium Abbas stabit apud suam sedem detecto capite, ad prophetias in sua sede poterit sedere, surgendo deposita Mitra, quando erit dicenda oratio, quam dicet apud suam sedem, nisi ei placuerit etiam ad prophetias stare ad Altare in cornu Epistolę, & tunc stabit detecto capite.

§. II. Ad Missam verò, si eam Abbas sit celebraturus vtendo Baldachino, fiant cæremonię proportionaliter iuxtà dicenda in *litera M. n.* 264. si autem Baldachino non vtatur, tunc quidem eadem erunt respectiuè obseruanda, vt tamen desint sex dignitates paratæ, & Diaconi collaterales assistentes, quorum vices gerent Ministri sacri, quod vidi in praxi obseruari, quando Reuerendissimo Abbati non placet eum maiori solemnitate celebrare.

Abbas Montis Cassini antiquitus attrahebat sanguinem Christi per fistulam *F. n.* 117. 25.

Abbas quoad Missam pontificalem. *M. n.* 264. 26.

Abbates Cassinenses reconciliare possunt Ecclesias etiam consecratas. *E. n.* 24. §. 12. 27.

Abbas quoad Vesperas pontificales. *V. n.* 37. 28.

Ab illo benedicares, &c.

Ab illo benedicares, &c. dicitur à celebrante, dum benedicit incensum in thuribulo, preterquam ad oblata. *I. n.* 72. §. 1. *& litera C. n.* 197. §. 40. 29.

Ablutio.

Ablutio manuum in Missa, quid significet. *M. n.* 26. §. 2. 30.

31. Ablutio digitorum in prima, & secunda Missa diei Natiuitatis Domini Nostri Iesu Christi (in quibus Purificatio sumi non potest, ne naturale ieiunium frangatur, vt dicetur in *litera S. n.* 37. §. 16.) erit facienda hoc modo;

Ablutio in Missis Natiuitatis Domini quomodo facienda.

§. 1. Super Altare, in loco tamen remoto, ne Sacerdotem impediat, ponatur vas, super quo celebrans abluat digitos, Ministro vinum, & aquam fundente, vel etiam poterit illud vas poni plenum aqua, vt celebrans in eo digitos abluat, & postea illa aqua in sacrarium proiiciatur, quod etiam est obseruandum, si in aliquo alio casu debeat Sacerdos eadem die plures Missa celebrare.

§. II. Vnde non sunt abluendi digiti

ſuper Calicem, quarè omninò ſunt reprehendendi illi (ex *Bauld. part. 4. cap. 2. n. 33.*] qui in prima, & ſecunda Miſſa abluunt digitos, Miniſtro vinum fundente, quod vinum poſtea in altera Miſſa conſecrant, hoc namque valde dedecet, & irreuerentiam erga tantum Sacramentum ſapit, vinum conſecrare, quò digitos abluimus, vt benè aduertit. *Tonell. lib. 2. tit. 10. Rub. 5. Gauant. tom. 1. part. 3. tit. 9. ad n. 4.*

Abluere digitos ſuper Calicem, aliquando eſt indecens.

32. Ablutio digitorum eſt facienda, & ſumenda à celebrante in medio Altaris, vt in *litera D. n. 159. §. 3.* etiam Sacramento expoſito more ſolito, neque ex hoc irrogatur alliqua irreuerentia Sacramento, ſiquidem ſumere Purificationem in medio Altaris, nullum putatur irreuerentiæ ſignum, vt praxis docet, ergò neque erit irreuerentia ſumere ibidem ablutionem; quarè gratis loquuntur aliqui, qui volunt ad maiorem reuerentiam Sacramento expoſito exhibendam, Sacerdotem ablutis, & exterſis digitis in cornu Epiſtolæ, ibidem debere ſumere ablutionem, antequam accedat ad medium Altaris. Vide *Gauant. tom. 1. part. 2. tit. 14. n. 18. Bauld. part. 3. cap. 17. n. 19. Tonell. lib. 3. cap. 2. n. 12.*

Ablutio an aliquandò ſumenda in cornu Epiſtolæ.

33. Ablutio digitorum, quomodo facienda à celebrante in Miſſa. Vide *Infrà n. 426. D. n. 159., S. n. 20. §. 73.*

34. Ablutio manuum Sacerdotis, quæ fit depoſitis veſtibus, in ſacrarium proiciatur. *M. n. 26.*

35. Ablutio antiquitùs non ſumebatur à celebrante. *D. n. 159. §. 4.*

36. Ablutio ipſa eſt Baptiſmus. *B. n. 17. §. 1.*

37. Ablutio in Baptiſmo, quomodo facienda. *B. n. 17. §. 30.*

38. Ablutio. Vide lauare.

Abortus.

39. Abortum procurare, eſt caſus à Superioribus Regularium reſeruabilis. *P. n. 189.*

Abrenunciatio.

40. Abrenunciatio, in miniſtrando Baptiſmo, quomodò facienda. *B. n. 17. §. 26.*

Abſciſſio.

41. Abſciſſio membri eſt caſus Epiſcopo reſeruatus. *E. n. 80. §. 3.*

Abſciſſio, Vide Mutilatio. 42.

Abſens.

Abſenti abſolutio non danda. *F. n. 134., & P. n. 162. §. 14.* 43.

Abſentia ſponſi, an diſſoluat ſponſalia. *S. n. 172. §. 48.* 44.

Abſolutio Defunctorum.

Abſolutio Defunctorum poſt Miſſam, (de quo ritu, vide *infra n. 46.*) fieri poteſt duplici modo, vel enim eſt præparatum feretrum, vt in *litera T. n. 84.*, vel non eſt præparatum; de primo modo dicemus nunc, dicturi poſteà de ſecundo *infrà n. 47.* 45.

Modi varij faciendi abſolutionem Defunctorum.

§. I. Igitùr, ſi erit præparatum huiuſmodi feretrum, ſiuè tumulus; Celebrans finita Miſſa, & dicto etiam Euangelio S. Ioannis, retrhait ſe cum Miniſtris ſacris (ſi adſint) ad cornu Epiſtolæ, facta prius reuerentia Cruci Altaris in medio, tum cum illis deſcendit in planum, vbi deponit Planetam, & Manipulum, & ſimiliter Miniſtri ſacri deponunt ſuos manipulos tantùm, qui ſimul cum planeta celebrantis, reponuntur in loco congruo, ac mox aliquis Acolytus defert Pluuiale nigrum pro celebrante.

§. II. Celebrans autem depoſita planeta, & manipulo, Pluuiale induit [& ſi ſit habendus ſermo, illud ante ſermonem induit, vt in *litera S. n. 138.*) & interim Thuriferarius accipit Thuribulum cum Nauicula incenſi, alius verò Acolythus accipit vas aquæ benedictæ cum Aſperſorio, & Rituale, niſi ſit alius Acolytus, qui illud deferat; Subdiaconus autem accipit Crucem, quam ſic tenet, vt imago Crucifixi, ſi adſit, ſit verſus populum, ità vt ipſi Subdiacono terga vertat (in quo tamèn puto ſeruandam eſſe locorum conſuetudinem) poſteà Subdiaconus medius inter duos Ceroferarios cum Candelabris accenſis (de quo ritu, vide *C. n. 581.*) accedit per planum antè medium Altaris, nulla prorsùs facta Altari reuerentia, neque à Ceroferarijs; Thuriferarius etiam, & alius Acolythus cum vaſe aquæ benedictæ accedunt ad Altare poſt Subdiaconum, vbi vnico genu genuflectunt Altari, deinde procedunt omnes ad feretrum, & ibi ſe locant, vt in *litera P. n. 222.*

Ordo procedendi ad faciendam abſolutionem Defunctorum poſt Miſſam.

222. atquè ità dispositis Ministris, alijsque de Clero, & non priùs, incipiunt Cantores *Libera me Domine* (stantibus omnibus discooperto capite, etiam celebrante) versus autem huius responsorij dicantur à duobus cantoribus.

Incensum pro absolutione defunctorum benedicitur more solito.

§. III. Circà finem responsorij huius, celebrans imponit incensum in Thuribulo, benedicens illud more solito, ministrante Thuribulum Thuriferario, & Diacono nauiculam, vt totum explicatur in *litera D. n.* 130., & finito illo responsorio, primus Chorus dicat *Kyrie eleison*, secundus Chorus *Christe eleison*, & tandèm omnes simùl dicant *Kyrie eleison*, postea celebrans clara voce dicit *Pater noster*, & secretò prosequitur (vbi tamèn diuersa est consuetudo, est obseruanda; Sic in nostra Congregatione Casinensi, finito responsorio, ipse celebrans cantat primùm *Kyrie eleison*, & omnes alij prosequuntur *Christe eleison*, *Kyrie eleison*, posteà celebrans clara voce intonat *Pater noster*.)

Consuetudo Congregationes Casinensis.

§. IV. Intonato *Pater noster* celebrans accipit aspersorium à Diacono sine osculis, & procedit ad aspergendum feretrum, habens eundem Diaconum à dextris eleuantem anteriorem partem pluuialis, illum tenens sinistrà per fimbriam (si sit Ceremoniarius, poterit celebrantem in hac actione præcedere, genuflectens Altari, & Cruci, quando ante eam transit; Acolythi verò, & Thuriferarius Ministrant neccessaria, non discedentes à proprijs locis.) Sic celebrans facta reuerentia Altari, procedit circumiens feretrum per latus suum dextrum, ter aspergens illius feretri latus dextrum, & ter sinistrum: & quando transit ante Crucem, ei se inclinat, & Diaconus genuflectit, & aduertat, dum transit per partem, in qua est Crux, vt transeat inter feretrum, & Crucem, qui Subdiaconus cum Cruce, ideò debet tantum distare à feretro, vt celebrans cum Diacono commodè possit transire.

Feretrum quomodo aspergêdum in absolutione defunctorum.

§. V. Postquam celebrans asperserit feretrum, reddit aspersorium Diacono, vbi priùs illud accepit, & ibidem de manu eiusdem accipit Thuribulum, & incensat feretrum, circumiens illud eodem modo, quo de aspersione diximus, Acolythi autem in his actionibus, non discedunt è suis locis, vt iam innuimus, sed ibi Diacono respectiuè ministrant aspersorium, & Thuribulum, qui Diaconus ea porriget celebranti, vt suprà; omittuntur autem omninò oscula: de ritu aspergendi, & incensandi defunctos, vide in *litera D. n.* 62.

Incensatio feretri in absolutione defunctorũ quomodo fiat.

§. VI. Finita incensatione feretri, celebrans cum Diacono accedit ad locum suum versa facie ad Subdiaconum, vt in *litera P. n.* 222. & ibi, tenente librum Diacono à sinistris, dicit iunctis manibus *Et ne nos inducas, &c. A porta Inferi; Requiescant in pace, Domine exaudi, &c. Dominus vobiscum*, posteà item manibus iunctis (vt in *O. n.* 100.) dicit orationem *Absolue quæsumus Domine, &c.* præmisso Oremus, (potest etiam dici alia oratio loco istius, vt *infrà n.* 49.) quę oratio hic terminatur breui conclusione, dicende scilicèt *per Christum Dominum nostrum*; Quo dicto celebrans producit manu dextera signum Crucis super feretrum (interim Diacono eleuante anteriorem fimbriam pluuialis à dextris) sinistra admota pectori, dicens *Requiem æternam, &c.* ac mox Cantores cantant *Requiescant in pace*. Si officium sit pro vno, omnia hic dicantur in singulari, si pro pluribus in plurali; responso autem *Amen* omnes ordine, quo venerant ad Sacristiam se recipiunt, debitam reuerentiam respectiuè facientes Altari, si antè eum transeant, exceptis Subdiacono cum Cruce, & Ceroferarijs cum Candelabris, de quibus in *litera G. n.* 20. *& sequentib.*

Oratio dicenda ad absolutionem defunctorum.

§. VII. Si eleuetur Sanctissimum Sacramentum in aliqua Missa, dum fit absolutio, an sit genuflectendum, dicetur in *litera G. n.* 26. Quomodo sit facienda absolutio Defunctorum in fine Missę, quando desunt Ministri sacri, vide *infrà n.* 48. lege *Miss. de rit. seruan. tit.* 13. *n.* 4. *Gauant. hic. Bauldr. part.* 3. *cap.* 14. *per totum, & Ritual. Roman. de Exequijs.*

46. Absolutio post Missam defunctorum, quam esse faciendam, vidimus *supra n.* 45, est antiqua, quod ex eo deducitur, quia *S. Dionis. de Ecclesiast. Hierarch., & Victor Vticen. lib. 2. de persecut. VVandal.* referunt. quod fiebat oratio post Missam circa Cadauer defuncti; nos autem hanc appellamus absolutionem, quam Victor citatus solemnem Orationem nominat.

Absolutio defunctorum post Missam, est antiqua.

47. Absolutio defunctorum post Missam, quando non est preparatus tumulus, siuè Castrum doloris, siuè feretrum, fieri debet sequenti modo.

Quomodò facienda absolutio defunctorum post Missam, quandò non est præparatus tumulus.

§. I. Dicto *Requiescant in pace* in fine Missę, cantatur Responsorium *Libera me Domine, &c.*, vt *supra n.* 45. Celebrans

autem,

autem, dicto *Placeat tibi Sancta, &c.* non dicit adhuc Euangelium in fine, quia illud dicturus erit post absolutionem, vt infra, sed statim accedit ad cornu Epistolæ, vbi stans super suppedaneum versus Altare, deponit planetam, & manipulum (itemque Ministri sacri deponunt suos manipulos tantum), & accipit pluuiale nigrum, adiuuantibus Ministris sacris, & interim duo Acolythi extendunt pannum nigrum in plano ante Altaris medium.

§. II. Circa finem Responsorij celebrans imponit, & benedicit incensum in Thuribulo, vt in *Litera D. n. 130.* Responsorio finito, celebrans stans, vt infrà, vel Chorus dicit *Kyrie eleison* pro varia locorum consuetudine, sicut notauimus *supra n. 45.* post *Kyrie eleison* celebrans stans in cornu Epistolæ, super suppedaneum facie versa ad candelabra, intonat clara voce *Pater noster*, ac mox cum Ministris sacris accedit ad medium Altaris, vbi facta reuerentia Cruci, vertit se versus illud pannum nigrum extensum in plano, & ità stat super suppedaneum medius inter Diaconum à dextris, & Subdiaconum à sinistris (Thuriferarius autem dum dicitur *Kyrie eleison* accedit per planum ante Altare, firmans se ferè versus cornu Euangelij), & accipit aspersorium à Diacono, (qui illud accipit ab Acolytho de eo inseruienti), & ter aspergit pannum illud extensum, semel scilicet in medio à dextris, & à sinistris; quo facto reddit Diacono aspersorium, & ab eodem accipit Thuribulum, & eo ter incensat pannum eodem modo, quo de aspersione diximus, quo facto, iterum reuertitur ad cornu Epistolæ versus Altare, & ibi dicit versum *Et ne nos inducas, &c.* alios versus, & Orationem, vt *supra n. 45.*

§. III. Dicto à cantoribus *Requiescant in pace*, celebrans accedit cum pluuiali ad cornu Euangelij (facta prius reuerentia in medio Altaris) vbi signans Altare, aut tabellam, & se ipsum, dicit more solito Euangelium S. Ioan. quo dicto, factis debitis reuerentijs Altari, redit ad Sacristiam, vt tamen (quia abet pluuiale) procedat medius inter Ministros sacros, qui eleuent fimbrias anteriores pluuialis. Vide *Bauld. part. 3 cap. 14. n. 12., & sequentib.* quando autèm in huiusmodi absolutione non adsunt Ministri sacri, quid sit faciendum, dicetur *infrà n. 48.*

Absolutio defunctorum in fine Missæ, aliquando fit sine Ministris sacris, quia fortè pauci sunt Clerici, in eo igitur casu, omnia fiant, vt *supra n. 45.* si sit præparatum feretrum, vel si hoc desit, fiat vt *supra n. 47.* & celebranti inseruiant Acolythi quatuor, vel pauciores, si tot haberi non possint; quarè poterunt omitti Ceroferarij, & ad caput defuncti sufficiet vnus Acolythus cum Cruce, quæ Crux, etiam in casu, quo hic Acolythus haberi non posset, poterit ad caput defuncti collocari Crux in aliquo pede, puta marmoreo, & ita sufficient duo Acolythi, qui inseruiant celebranti, quorum vnus Ministret aspersorium, & alter Thuribulum, & qui de Thuribulo inseruiet, sustinere debebit librum, idest Rituale, dum celebrans in eo habebit legere; item isti Acolythi respectiuè eleuant fimbriam pluuialis celebrantis, dum circumit tumulum, Acolytus scilicet, quando aspergit, & Thuriferarius, quando incensat, genuflectentes Altari, & Cruci, quando antea ea transeunt. Vide *Bauld. part. 3. cap. 14. n. 15.* 48. Absolutio defunctorum post Missam sine Ministris sacris.

Absolue quæsumus Domine, &c.

Absolue quæsumus Domine, &c. est oratio dicenda à celebrante post dictum Responsorium *Libera me Domine* in absolutione defunctorum post Missam; quando tamen hæc absolutio fit absente corpore, potest celebrans dicere loco illius orationis, eam orationem, quæ dicta est in Missa. *Ex Ritual Roman. de offic. faciend. in exeq. absen. corpor.* imò Gauantus citandus laudat, quod in die commemorationis omnium fidelium defunctorum, dicatur in fine absolutionis oratio *Fidelium Deus omnium*, quæ dicta fuit in Missa. Alij existimant esse dicendam orationem Missæ, dum fit absolutio in exequijs defunctorum Prælatorum, sed Gauantus infra approbat opinionem *Marcell. lib. 2. cap. 35.* qui vult, quod dicatur oratio *Absolue* nominando illius Prælati nomen, & propriam dignitatem, quam habebat. Vide *Gauant. tom. 1. part. 2. tit. 13. ad n. 4. Bauld. part. 3. cap. 14. n. 9.* Et adde non solum posse dici orationem, quæ dicta fuit in Missa, sed etiam loco illius posse dici aliam ex ijs, quæ sunt in Missali pro defunctis assignatæ, dummodò sit conueniens defuncto, 49. Oratio dicenda ad absolutionem defunctorum post Missam.

fundo, pro quo fiunt exequiæ, ex *Ritual. Roman. loco suprà*.

Absolutio ante ministrandam Eucharistiam.

50. Absolutio an facienda, quando sunt communicandi Prælati. *P. n.* 184. §. 2.

Absolutiones, & Benedictiones.

51. Absolutiones, & benedictiones ante lectiones.

Absolutiones, & benedictiones dicuntur ad Matutinum in Officio Canonico ante lectiones [excepto triduò antè Pascha, & Officio defunctorum, cuius lectiones dicuntur sinè absolutionibus, & benedictionibus, vt in proprio loco est notatum] dicuntur autem hoc modo, dicta vltima Antiphona post vltimum Psalmum, Nocturni, & dicto Versus, dicitur *Pater noster*, vt in *litera O. n.* 106. posteà dicitur absolutio *Exaudi Domine*, vel *Ipsius pietas*, aut *A vinculis*, *&c.* prout conuenit pro primo, secundo, vel tertio Nocturno.

§. I. Dicta absolutione dicitur *Iube Domne benedicere*, tùm dicitur benedictio, putà *Benedictione perpetua*, vel *Vnigenitus Dei Filius*, ordine tradendo infrà. Dicta benedictione, legitur lectio.

Absolutiones, & benedictiones vnde sumendæ.

§. II. Absolutiones autem, & benedictiones habentur in Breuiario in duplici loco, nimitùm post Rubricas generale, & in Dominica prima Aduentus, sed clariùs, & fusiùs post Rubricas. His sic in genere de absolutionibus, & benedictionibus præmissis, ad particularia descendam. Igitur.

Officium trium lectionum circa absolutionem, & benedictiones.

§. III. Si Officium sit trium lectionum feriale, in quo omnes tres lectiones, sint de Scriptura, tunc antè lectiones, absolutio, & benedictiones dicuntur hoc ordine, videlicèt feria secunda, & quinta dicuntur absolutio, & benedictiones, quæ dicendæ essent in primo Nocturno, si Officium esset nouem, (vel duodecim apud Monachos) lectionum feria tertia, & sexta dicuntur absolutio, & benedictiones, quæ dicendæ esset in secundo Nocturno; feria verò quarta, & Sabbato, dicuntur absolutio, & benedictiones, quæ dicendæ essent in tertio Nocturno; & hic nota, quod quandò dicuntur ad lectiones de scriptura, benedictiones tertij Nocturni, non dicitur prima benedictio *Euangelica lectio*, quæ solùm dicitur, quando legenda, est homilia, vt infra, sed illa omissa, eius loco dicitur *Ille nos benedicat*, *&c.*

Absolutio, & benedictiones dicendæ in Officio feriali, quando legitur homilia.

§. IV. Si verò in Officio feriali, lectiones sint de homilia, in cuius initio legatur textus Euangelij, tunc quidem absolutio dicitur iuxtà regulam suprà traditam: benedictiones verò semper dicuntur, vt in tertio Nocturno, ita vt prima benedictio sit *Euangelica lectio*, *&c.* secunda *Diuinum auxilium*, *&c.* tertia *Ad societatem*, *&c.*

Officium trium lectionum de Sancto, quomodò habeat absolutionem, & benedictiones.

§. V. Si autem Officium trium lectionum sit de aliquo Sancto [adde etiam de diebus infra octauam quoad Breuiarium Monasticum) tunc absolutio sempèr dicitur ordine supra tradito, benedictiones verò semper sumuntur à tertio Nocturno, ità, vt prima benedictio sit *Ille nos benedicat*, secunda, *Cuius, vel quorum, vel quarum festum*, *&c.* tertia *Ad societatem*, & si infra octauam in Officio Monastico, legendæ sint tres lectiones de homilia, tunc loco primæ benedictionis, dicatur *Euangelica lectio*, *&c.*

Officium B. Mariæ in Sabbato, quomodò habeat absolutionem, & benedictiones.

§. VI. Si sit faciendum Officium B. Mariæ in Sabbato, tunc absolutio, & benedictiones dicantur, vt in eius Officio patuo, sicut in proprio loco notatur.

Quando tantù dicitur vna lectio breuis quænam sit absolutio. & benedictio.

§. VII. Quia autem aliquando in Officio feriali, iuxtà ritum Breuiarij Monastici, dicitur tantum vna lectio breuis, vt dicetur in *litera L. n.* 45. notandum est, quod in eo casu absolutio, & benedictio dicitur iuxtà regulam supra traditam, attenta qualitate feriæ; sed quia in vnoquoque Nocturno iuxtà nostrum Breuiarium sunt quatuor benedictiones, sciendum, esse dicendam vltimam benedictionem illius Nocturni, cuius dicitur absolutio.

Quenã benedictio omittenda, quandò dicuntur tantum tres lectiones.

§. VIII. Et ne vlla detur occasio dubitandi, volo adhuc exponere, quænam benedictio sit omittenda, quandò tantùm tres in Officio monastico lectiones dicuntur, dico igitur esse dicendas tres priores, omittendam verò vltimam, limita, quando dicuntur benedictiones tertij Nocturni, tunc enim, vel lectiones sunt de homilia cum principio Euangelij; vel non, si primum, omittitur secunda, idest *Ille nos benedicat*, *&c.* & dicuntur aliæ tres, nimirum *Euangelica lectio*, *&c. Diuinum auxilium*, *&c.* & *Ad societatem*. Si secundum, tunc omittitur prima, & dicuntur tres sequentes, nempè *Ille nos benedicat Diuinum auxilium*, vel

vel *cuius festum*, *&c.* prout conuenit, & tertio loco *Ad societatem*.

§. IX. Quando autem vltima lectio [siuè in Officio trium, siuè nouem, siuè duodecim lectionum apud Monachos] est de homilia cum principio Euangelij, tunc vltima lectio erit *Per Euangelica dicta*, *&c.* sed si adhuc non sit dicta illa benedictio Euangelica lectio, &c. quod præsertim contingit in Officio trium lectionum, in quo non semper tres lectiones sunt de homilia, tunc pro vltima benedictione ante lectionem de homilia, dicitur *Euangelica lectio*, *&c.* illa namque benedictio *Per Euangelica dicta*, *&c.* est posita, nobis dicatur *Euangelica lectio*.

Per Euangelica dicta, quandò dicendum ante lectionem de homilia.

Benedictiones aliquandò mutantur.

§. X. Ex dictis habes contingere aliquandò esse mutandam vnam benedictionem in aliam, pro ratione Officij de tempore, vel de Sanctis, tàm in Officio trium, quàm nouem lectionum, vel duodecim apud Monachos; Sic si Officium fiat de aliquo Sancto trium lectionum, secunda benedictio erit *Cuius, vel quorum, vel quarum festum, &c.* quæ etiam in Officio nouem lectionum de Sanctis, erit octaua benedictio; in Breuiario verò Monastico, quandò sunt duodecim lectiones, erit vndecima, & si non sit festum principale, sed votiuum, E. G. Festum S. P. N. Benedicti in feria tertia, tunc omisso verbo *festum*, dicitur, *Cuius commemorationem colimus*, Quando verò fit Officium B. M. V. (non de solito simplici in Sabbato, quia tunc benedictiones dicuntur, vt supra diximus) octaua benedictio apud Romanos, & vndecima apud Monachos, erit *Cuius festum colimus, ipsa virgo virginum, &c.* item variatur prima benedictio tertij nocturni, quando non legitur homilia cum principio Euangelij, quare sicut prima bendictio est illa *Euangelica lectio*, quando non legitur homilia, erit hæc alia, *Ille nos benedicat, &c.* Item, quia in tertio nocturno festi Natiuitatis Domini, tres lectiones leguntur, quibus omnibus præfigitur textus Euangelij, ideò dicuntur tres benedictiones propriæ, quarum prima est *Euangelica lectio*, secunda *Per Euangelica*, tertia *Verba S. Euangelij*, vt habetur in proprio loco; In Breuiario autem Monastico, quia dicuntur quatuor lectiones, quibus omnibus præfigitur textus Euangelij, additur quarto loco *Per Euangelicum verbum, &c.* vt etiam notatur in prædicto festo Natiuitatis Domini. Vide quoad omnia supra dicta *Rub. gener. Breu. tàm Rom. quàm Monastici tit. 25.*

§. XI. Duo non incongrua huic loco notabo; Primo quid sit absolutio, & docet *Rupert.* quem citat *Gauant.* statim referendus; quod sit Oratio, qua Deum rogamus, vt mittat operarios in messem suam; Ex eo autem vocari absolutiones, putat *Gauant. tom. 2. sectio. 5. cap. 11. n. 1.* quia nocturnum absoluitur, & *n. 2.* hanc denominationem desumit à nobiliori, idest vltima absolutione tertij nocturni, in qua habetur *A vinculis peccatorum nostrorum, absoluat nos, &c.* secundò quare ante benedictionem dicatur *Iube Domne benedicere*, sed de hoc in *litera I. n. 224.* plura de horis Canonicis quære in *litera H. n. 48.*

Absolutio quid sit.

Absolutio Sacramentalis.

Absolutio à reseruatis quibuscumque 52.
potest obtineri virtute Iubilæi Compostellani. *C. n. 397.*

Absolutio à reseruatis quomodò pos- 53.
sit obtineri virtute Bullæ Cruciatæ. *C. n. 375.*

Absolutio danda est infirmo, & si 54.
nullum peccatum possit confiteri. *E. n. 213. §. 3.*

Absolutio in casu necessitatis datur, 55.
etiam absque confessione peccatorum. *E. n. 213.*

Absoluere ab Excommunicatione, 56.
quis possit. *E. n. 197.* vbi an absoluendus debeat esse præsens, & consentire.

Absolutio à Censuris de stylo curiæ 57.
facta à Pontifice in suis rescriptis, siuè constitutionibus, quem effectum præstet. *E. n. 197. §. 30.*

Absolutio à Casibus reseruatis, à qui- 58.
bus possit obtineri. *E. n. 197. R. n. 64.*

Absolutio in Sacramento pænitentiæ, 59.
quibus verbis à Sacerdote danda, & quomodò, & quandò, an videlicet aliquandò neganda, vel differenda. *F. n. 134.* Vbi exponitur, qualitèr Sacerdos verè effectiuè à peccatis absoluat.

Absolutio ab Excommunicatione, 60.
est præmittenda absolutioni à peccatis. *F. n. 134. §. 54.*

Absolutio à Censuris, an contineatur 61.
in absolutione à peccatis. *F. n. 134. §. 54.*

Absolutio an repeti possit. *F. n. 134.* 62.
§. 55.

Absolutio non danda in scriptis. *F.* 63.
n. 134. §. 56.

64. Absolutio à reseruatis, & censuris; tempore Iubilei à quolibet approbato confessario dari potest. *I. n.* 227.
65. Absolutio Sacramentalis non potest imperturi, nisi à legitimo Ministro. *Litera M. n.* 171. *à* §. 14.
66. Absolutio à reseruatis quoad Regulares. *P. n.* 189.

Abstemij.

67. Abstemij Sacerdotes non possunt sumere pro prima Purificatione solam aquam. *Infrà n.* 426.
68. Abstemij an sint irregulares. *C. n.* 538. §. 13.

Abuti.

69. Abuti dispensatione, per hoc solum; illa non cessat. *D. n.* 180. §. 81.

Accedere ad Romanam curiam.

70. Accedentes ad Romanam curiam, etiam Deuotionis causa, nemo offendat sub pęna Excommunicationis latę in Bulla Cœnę Domini. *B. n.* 145. §. 28.

Accelerata.

71. Accelerata sit confessio. *P. n.* 157. §. 13.

Accendat in nobis Dominus.

72. *Accendat in nobis Dominus; &c.* sunt verba dicenda à celebrante, dum reddit Thuribulum Diacono, finita incensatione Altaris post offertorium. *C. n.* 397. §. 43.

Accendere.

73. Accendere intorticium debet Minister, dum facienda est Eleuatio Sacramenti. *Litera I. n.* 200.
74. Accensę, an distribuantur Candelæ benedictę. *Litera C. n.* 61. §. 1.
75. Accensæ. Accendere. Vide Cerei; Candelæ, Faces, Intorticia.

Acceptabilem.

Acceptabilem &c. dicitur à celebrante non manibus iunctis. *S. n.* 20. §. 53. 76.

Acceptio personarum.

Acceptio personarum, quomodo sumenda. *C. n.* 482. 77.

Accidentalis.

Accidentales defectus. Vide defectus accidentales. 78.
Accidentalis mutatio verborum, an Consecrationem inualidet. *F. n.* 134. *à* §. 38. 79.

Accipe.

Accipe Spiritum Sanctum &c. est forma Consecrationis Episcopi. *F. n.* 134. §. 83. 80.
Accipe potestatem offerre &c. est forma ordinationis Presbiteri. *F. n.* 134. §. 82. 81.

Accusans.

Accusans sit confessio. *P. n.* 157. §. 15. 82.

Accusatores.

Accusatores Criminales, quandò sint irregulares. *L. n.* 63. §. 9. 83.

Acephali.

Acephali Clerici, quinam sint. *C. n.* 331. §. 1. 84.

Acerra.

Acerra vocatur nauicula incensi. *N. n.* 10. 85.
Acerra, vide nauicula. 86.

Acetum.

Acetum non est consecrabile. *V. n.* 56. §. 5. 87.

vel *cuius festum*, *&c.* pront conuenit, & tertio loco *Ad societatem*.

Per Euangelica dicta, quandò dicendum ante lectionem de homilia.

§. IX. Quando autem vltima lectio [siuè in Officio trium, siuè nouem, siuè duodecim lectionum apud Monachos] est de homilia cum principio Euangelij, tunc vltima lectio erit *Per Euangelica dicta*, *&c.* sed si adhuc non sit dicta illa benedictio Euangelica lectio, &c. quod præsertim contingit in Officio trium lectionum, in quo non semper tres lectiones sunt de homilia, tunc pro vltima benedictione ante lectionem de homilia, dicitur *Euangelica lectio*, *&c.* illa namque benedictio *Per Euangelica dicta*, *&c.* est posita, nebis dicatur *Euangelica lectio*.

Benedictiones aliquandò mutantur.

§. X. Ex dictis habes contingere aliquandò esse mutandam vnam benedictionem in aliam, pro ratione Officij de tempore, vel de Sanctis, tàm in Officio trium, quàm nouem lectionum, vel duodecim apud Monachos; Sic si Officium fiat de aliquo Sancto trium lectionum, secunda benedictio erit *Cuius, vel quorum, vel quarum festum*, *&c.* quæ etiam in Officio nouem lectionum de Sanctis, erit octaua benedictio; In Breuiario verò Monastico, quandò sunt duodecim lectiones, erit vndecima, & si non sit festum principale, sed votiuum, E. G. Festum S. P. N. Benedicti in feria tertia, tunc omisso verbo *festum*, dicitur, *Cuius commemorationem colimus*. Quando verò fit Officium B. M. V. (non de solito simplici in Sabbato, quia tunc benedictiones dicuntur, vt supra diximus) octaua benedictio apud Romanos, & vndecima apud Monachos, erit *Cuius festum colimus, ipsa virga virgianum*, *&c.* item variatur prima benedictio tertij nocturni, quando non legitur homilia cum principio Euangelij, quare sicut prima bendictio est illa *Euangelica lectio*, quando non legitur homilia, erit hæc alia, *Ille nos benedicat*, *&c.* Item, quia in tertio nocturno festi Natiuitatis Domini, tres lectiones leguntur, quibus omnibus præfigitur textus Euangelij, ideò dicuntur tres benedictiones propriæ, quarum prima est *Euangelica lectio*, secunda *Per Euangelica*, tertia *Verba S. Euangelij*, vt habetur in proprio loco; In Breuiario autem Monastico, quia dicuntur quatuor lectiones, quibus omnibus præfigitur textus Euangelij, additur quarto loco *Per Euangelicum verbum*, *&c.* vt etiam notatur in prædicto festo Natiuitatis Domini. Vide quoad omnia supra dicta *Rub. gener. Breu. tàm Rom. quàm Monastici tit. 25.*

Absolutio quid sit.

§. XI. Duo non incongrua huic loco notabo; Primo quid sit absolutio, & docet *Rupert.* quem citat *Gauant.* statim referendus; quod sit Oratio, qua Deum rogamus, vt mittat operarios in messem suam; Ex eo autem vocari absolutiones, putat *Gauant. tom. 2. sectio. 5. cap. 11. n. 1.* quia nocturnum absoluitur, & *n. 2.* hanc denominationem desumit à nobiliori, idest vltima absolutione tertij nocturni, in qua habetur *A vinculis peccatorum nostrorum, absoluat nos*, *&c.* secundò quare ante benedictionem dicatur *Iube Domne benedicere*, sed de hoc in *litera I. n. 224.* plura de horis Canonicis quære in *litera H. n. 48.*

Absolutio Sacramentalis.

Absolutio à reseruatis quibuscumque potest obtineri virtute Iubilæi Compostellani. *C. n. 397.* 52.

Absolutio à reseruatis quomodò possit obtineri virtute Bullæ Cruciatæ. *C. n. 375.* 53.

Absolutio danda est infirmo, & si nullum peccatum possit confiteri. *E. n. 213. §. 3.* 54.

Absolutio in casu necessitatis datur, etiam absque confessione peccatorum. *E. n. 213.* 55.

Absoluere ab Excommunicatione, quis possit. *E. n. 197.* vbi an absoluendus debeat esse præsens, & consentire. 56.

Absolutio à Censuris de stylo curiæ facta à Pontifice in suis rescriptis, siuè constitutionibus, quem effectum præstet. *E. n. 197. §. 30.* 57.

Absolutio à Casibus reseruatis, à quibus possit obtineri. *E. n. 197. R. n. 64.* 58.

Absolutio in Sacramento pænitentiæ, quibus verbis à Sacerdote danda, & quomodò, & quandò, an videlicet aliquandò neganda, vel differenda. *F. n. 134.* Vbi exponitur, qualitèr Sacerdos verè effectiuè à peccatis absoluat. 59.

Absolutio ab Excommunicatione, est præmittenda absolutioni à peccatis. *F. n. 134. §. 54.* 60.

Absolutio à Censuris, an contineatur in absolutione à peccatis, *F. n. 134. §. 54.* 61.

Absolutio an repeti possit. *F. n. 134. §. 55.* 62.

Absolutio non danda in scriptis. *F. n. 134. §. 56.* 63.

Abso-

64. Absolutio à reseruatis, & censuris, tempore Iubilęi à quolibet approbato confessario dari potest, *I. n.* 227.

65. Absolutio Sacramentalis non potest imperciri, nisi à legitimo Ministro. *Litera M. n.* 171. à §. 14.

66. Absolutio à reseruatis quoad Regulares. *P. n.* 189.

Abstemij.

67. Abstemij Sacerdotes non possunt sumere pro prima Purificatione solam aquam. *Infrà n.* 426.

68. Abstemij an sint irregulares. *C. n.* 538. §. 13.

Abuti.

69. Abuti dispensatione, per hoc solum illa non cessat. *D. n.* 180. §. 81.

Accedere ad Romanam curiam.

70. Accedentes ad Romanam curiam, etiam Deuotionis causa, nemo offendat sub pęna Excommunicationis latę in Bulla Coenę Domini. *B. n.* 145. §. 28.

Accelerata.

71. Accelerata sit confessio. *P. n.* 157. §. 13.

Accendat in nobis Dominus.

72. *Accendat in nobis Dominus, &c.* sunt verba dicenda à celebrante, dum reddit Thuribulum Diacono, finita incensatione Altaris post offertorium. *C. n.* 397. §. 43.

Accendere.

73. Accendere intorticium debet Minister, dum facienda est Eleuatio Sacramenti, *Litera I. n.* 200.

74. Accensę, an distribuantur Candelae benedictę. *Litera C. n.* 61. §. 1.

75. Accensae. Accendere. Vide Cerei, Candelae, Faces, Intorticia,

Acceptabilem.

Acceptabilem &c. dicitur à celebrante non manibus iunctis. *S. n.* 20. §. 53. 76.

Acceptio personarum.

Acceptio personarum, quomodo sumenda. *C. n.* 482. 77.

Accidentalis.

Accidentales defectus. Vide defectus accidentales. 78.

Accidentalis mutatio verborum, an Consecrationem inualidet. *F. n.* 134. à §. 38. 79.

Accipe.

Accipe Spiritum Sanctum &c. est forma Consecrationis Episcopi. *F. n.* 134. §. 83. 80.

Accipe potestatem offerre &c. est forma ordinationis Presbiteri. *F. n.* 134. §. 82. 81.

Accusans.

Accusans sit confessio. *P. n.* 157. §. 15. 82.

Accusatores.

Accusatores Criminales, quandò sint irregulares. *L. n.* 63. §. 9. 83.

Acephali.

Acephali Clerici, quinam sint. *C. n.* 331. §. 1. 84.

Acerra.

Acerra vocatur nauicula incensi. *N. n.* 10. 85.

Acerra, vide nauicula, 86.

Acetum.

Acetum non est consecrabile. *F. n.* 56. §. 5. 87.

Acolythi.

88. Acolythi, siue Ceroferarij tenentes Candelabra, non genuflectunt. *M. n.* 156.

89. Acolythi quandò, & quomodò sedeant in Missa. *Litera S. n.* 116.

90. Acolythi, ideſt Ceroferarij ſint pares ſtaturæ, quantum fieri poteſt, ſic enim magis ſunt æqualia Candelabra in motu; hanc autem regulam ſeruent in deferendo Candelabro, vt, qui eſt à dextris, teneat ſiniſtrâ pedem, dexterâ vero nodum medium Candelabri, qui verò eſt à ſiniſtris, dexterâ teneat pedem, ſiniſtrâ autem nodum medium Candelabri.

Ceroferarij cuius ſtaturæ conueniat eſſe, & quomodò deferant Candelabra.

91. Acolythi, ſeu Miniſtri Inferiores, dum Miniſtri ſacri ſedent, regulariter ſtare debent apud credentiam, ſi tamen eſſet conſuetudo, quod ſederent, tunc ſedeant ſuper infimum gradum Altaris ad latus Epiſtolæ verſa facie ad celebrantem, vel poterunt ſedere in aliquo humiliori ſcamno nudo apud credentiam ad hoc preparato; Ad Epiſtolam verò, & Graduale nequaquam ſedent, etiam ſi celebrans ſederet; Thuriferarius etiam poteſt cum Miniſtris inferioribus ſedere, dummodo non gerat vicem Cæremoniarij, quia in eo caſu ſemper ſtare debet nudo capite, eum Cæremoniarius numquam ſedeat, ſed ad omnia dirigenda attendere debeat. Vide *Gauant. tom.* 1. *part.* 2. *tit.* 4. *n.* 7. *Bauld. part.* 3. *de ritu ſeruand. cap.* 11. *artic.* 5. *n.* 4.

Miniſtri inferiores an ſedeant, & quomodò.

Cæremoniarius nunquã ſedet.

92. Acolythus de ampullis, quomodò ſe ſiſtat, cum peruenerit cum alijs ad Altare pro Miſſa ſolemni. *C. n.* 197. §. 1.

93. Acolythi quomodò ſtent ad Introitum in Miſſa ſolemni. *C. n.* 197. §. 11.

94. Acolythi eleuent poſteriorem partem Dalmaticæ, & Tunicellæ Miniſtrorum ſacrorum, dum hi ſedent. *C. n.* 197. §. 6.

95. Acolythi non porrigant bireta Miniſtris ſacris, quando ſedent. *C. n.* 197. § 16.

96. Acolythi adiuuent Miniſtros ſacros, quando iſti ſumunt ſacra paramenta. *H. n.* 46. §. 1.

97. Acolythi, quando debeant accendere Candelas Altaris pro Miſſa ſolemni. *H. n.* 46. §. 5.

98. Acolythus de ampullis, quomodò procedat ad Altare cum celebrante, & Miniſtris. *Litera Q. n.* 122.

99. Acolythus inſeruiens Miſſæ cantatæ ſine Miniſtris ſacris, debet reſpondere à *Leuate* ſurgendo, poſtquam celebrans dixerit *Flectamus genua*. *Bauld. part.* 3. *cap.* 11. *de Miſſ. ſolemn. artic.* 5. *n.* 9.

Leuate reſpondeat à ...

Munus quando deſint Miniſtri ſacri.

100. Acolytus quando, & quomodo debeat porrigere librum Epiſtolarum Subdiacono in Miſſa ſolemni pro Epiſtola cantanda. *S. n.* 196. §. 3.

101. Acolythus, ſiue Cæremoniarius comitetur Subdiaconum procedentem ad cantandam Epiſtolam, eidemque inſeruiat. *Litera S. n.* 196. §. 3.

102. Acolythus aliquis ſit promptus pro accipiendo Miſſali de manu Subdiaconi, poſtquam hic oſculatus fuerit manum celebrantis. *S. n.* 196. §. 4.

103. Acolythus Miniſtrat ampullas in Miſſa ſolemni hoc modo, primò porrigit Subdiacono ampullam vini, qui Subdiaconus eam porrigit Diacono, vt in *Litera C. n.* 197. poſtea idem Acolythus recepiâ ampullâ vini, Subdiacono porrigit ampullam aquæ, qui Subdiaconus, petitâ prius benedictione illis verbis Benedicite Reuerende Pater, vel alio modo pro dignitate perſonæ, aquam ponit in Calice, vt in eadem *Litera C. ſup. a citata*; Nota tamen, quod Acolythus neque oſculatur ampullam, neque manum Subdiaconi, idemque etiam obſeruat Subdiaconus reſpectu Diaconi; ſiquidem res, & manus tunc oſculatur, quando celebranti porrigitur. *Gauant. tom.* 1. *pa.* 1. 2. *tit.* 7. *n.* 9. *Bauld. part.* 3. *de Rit. ſeruand. cap.* 11. *de Miſſ. ſolemn. artic.* 7. *n.* 5.

Ampullæ in Miſſa ſolemni, quomodò miniſtrandæ.

Res, & manus tunc ſolum oſculantur, quando aliquid porrigitur celebranti.

104. Acolythi in Miſſa ſolemni, miniſtrant aquam celebranti pro lauandis manibus poſt incenſationem oblatorum, & Altaris, vt in *Litera C. n.* 197. faciunt autem hoc modo, vnus Acolythus accipit ampullam aquæ, cum peluicula, alter accipit de credentia mappulâ ad extergendas manus, & ita ambo ſimul, ita vt, qui habet ampullam aquæ, ſit à dextris, accedunt ad latus Epiſtolæ Altaris, & ibi cum debita reuerentia, ſiue genuflexione pro qualitate perſonæ inſeruiunt celebranti, vnus infundendo aquam, & alter porrigendo mappulam, quam extendit ſuper digitos celebrantis madefactos, poſteà omnia ad credentiam reportant. Vide *Gauant. tom.* 1. *part.* 2. *tit.* 7. *n.* 10. *Bauld. part.* 3. *de Rit. ſeruando cap.* 11. *de Miſſ. ſolemn. artic.* 7. *n.* 15. vbi benè reprobat quorumdam modum, qui poſtquam celebrans lauerit manus, aquam peluis in pauimento proiciunt, debet namque proiei in alio loco honeſto ad hoc præparato.

Quomodò celebrans lauet manus poſt incenſationem.

Aqua non eſt proiicienda in pauimento, ſed in aliquo loco decenti.

105. Acolythi afferunt intorticia pro Eleuatione in Miſſa ſolemni ſequenti modo.

§. I.

Modus deferendi intorticia ad Eleuationem.

§. I. Finita præfatione, duo, quatuor, sex, vel octo Clerici genuflectunt in plano in medio ante Altare, medium habentes Cæremoniarium, postea procedunt in Sacristia (nisi intorticia essent retrò Altare, vt infra) eodem Cæremoniario comite, qui, vel in medio eorum erit, vel, quod melius erit, eos præcedet; In Sacristia cum peruenerint accipiunt intorticia, non Candelabra, prius a Thuriferario accensa, ac mox ad Altare vadunt, quos præcedunt primò Cæremoniarius, deinde Thuriferarius, cum Thuribulo, & Nauicula, in Thuribulo autem adhuc non est imponendum incensum.

Quomodo genuflectant Acolythi ante Altare cum intorticijs.

§. II. Ad Altare cum peruenerint, salutent Chorum, si stante Altare, aduertentes ne Altari terga vertant, deinde omnes dispositi in recta linea, ita vt in medio sint Cæremoniarius, & Thuriferarius (adeòque se inuicem expectare debent) genuflexionem vnico genu faciunt Altari in plano Capellæ, aliquantulum ab infimo Altaris gradu distantes, mox surgunt, & sibi ipsis inuicem mutuam capitis inclinationem faciunt, deinde Cæremoniarius, & Thuriferarius accedunt ad cornu Epistolæ, vbi genuflectunt, vt in *C. n.* 197. *&* *T. n.* 49. Acolythi verò cum intorcijs genuflectant vtroque genu post Subdiaconum, distantes per tres, vel quatuor palmos ab infimo Altaris gradu pro loci situ, vel, si ita sit vsus (quod maximè conuenit, si facienda sit communio) poterunt genuflectere à lateribus Presbiterij facie ad inuicem versa, ita vt digniores sint propinquiores Altari, & aduertant, qui sunt a parte Epistolæ, vt teneant in torticium dexterâ, qui verò sunt à parte Euangelij, sinistrâ.

Quomodo genuflectant Acolythi cum intorticijs.

§. III. Adde ex *Gauant. tom.* 1. *part.* 2. *tit.* 8. *n.* 8. *& Bauld. citand. n.* 6. quod dùm eleuatur hostia, tunc Acolythi eleuent intorticia, extrema scilicet eorum parte pectori admota, quæ sic eleuata sustineant, vsquè ad depositionem Calicis inclusiuè; Aliqui autem sic intorticia non eleuant, sed ea semper adhærentia pauimento sustinent, in quo consuetudinem seruandam esse puto.

Intorticia pro Eleuatione conuenientius præparantur in Choro, vel retro Altare.

§. IV. Diximus suprà acolythos debere ire ad Sacristiam causa sumendi intorticia; Quia verò apud aliquos Sacristia est retrò Altare, imò etiam aliquorum mos est, quidèm laudabilis, parandi intorticia accendenda in Choro retrò Altare, est dicendum, quomodò in hoc casu acolythi ad Altare procedant. Igitur, si sint duæ portæ, vna in cornu Euangelij, altera in cornu Epistolæ, egredientur per portam Euangelij, & reuertentur per portam Epistolæ, cætera, vt suprà.

Ceroferarij intorticia nõ deferant ad Eleuationem.

§. V. Quandò autem acolythi surgere, & reuerti debeant cum intorcijs ad Sacristiam, siuè retrò Altare, dicetur *infrà n.* 106. Vide *Missal. de Rit. seruand. tit.* 8. *n.* 8. *Bauld. part.* 3. *de Rit. seruand. cap.* 11. *de Miss. solemn. artic.* 8. *n.* 1. *&* 2. vbi etiam aduertit, quod Ceroferarij non debeant huiusmodi intorticia deferre, si commodè alij Clerici haberi possint, quia fortè Ceroferarij alijs inseruire debent.

Surgunt Acolythi de intorticijs post Eleuationem.

Acolythi, qui detulerunt intorticia pro Eleuatione, vt *suprà n.* 105. finita eleuatione Calicis, surgunt, & omnes æqualiter genuflectunt vnico genu Sacramento (facta etiam sibi ipsis mutua inclinatione *Ex Bauld. citando artic.* 10. *n.* 16.) postea vadunt cum Thuriferario ad extinguenda, & deponenda intorticia, vbi ea acceperunt, & similiter Thuriferarius Thuribulum deponit, vt in *Litera T. n.* 49. 106.

In Missis defunctorum, & vigiliarum non discedunt Acolythi de intorticijs nisi post communionem.

§. I. Conueniens est autem, vt hi acolythi surgant post Eleuationem, & non expectent communionem celebrantis, quia cum post eleuationem, omnes, etiam in Choro surgere, debeant, vt in *Litera G. n.* 29. non conuenit acolythos cum intorcijs genuflexos manere, vt aduertit *Gauant. citand.* Excipe ab hac regula Missas pro defunctis, & Missas feriarum, & vigiliarum, quæ ieiunantur (exceptis vigilia Natiuitatis Domini, Feria V. in Cœna Domini, Sabbato Sancto, vigilia Pentecostes, & ferijs quatuor temporum eiusdem Pentecostes, ex *Guant.*, *& Bauld. citandis*) nam in ijs Missis omnes stant genuflexi, vsque ad communionem celebrantis, exceptis Ministris sacris, qui facta Calicis eleuatione, statim surgunt, & conueniens est, vt etiam acolythi cum intorticijs accensis stent adhuc genuflexi vsque ad celebrantis communionem; Excipiuntur autem aliquæ vigiliæ, & feriæ, vt nuper vidimus, quia in ijs finita eleuatione Calicis, omnes surgunt, vt in festis.

Non surgunt Acolythi de intorticijs post Eleuationem, quandò facienda est communio.

§. II. In quacunque tamen Missa, siuè in festis, siuè in vigilijs, & ferijs, si sit facienda Sacratissima communio, acolythi de intorticijs non surgant post eleuationem Calicis, sed expectent, quousque sit peracta communio, & tunc

quandò scilicet acolythi non surgunt post Calicis eleuationem, solus Thuriferarius surgit, & deponit Thuribulum, vt in *litera T. supra citata*, Subdiaconus etiam semper surgit finita eleuatione Calicis, vt in *litera S. n.* 196. Vide *Miss. de Rit. seruand. tit. 8. n. 8 Gauant. hic Bauld. part. 3, de Rit. seruand. cap. 11. de Miss. solemn. artic. 8. n. 6.*

Subdiaconus semper surgit post Eleuationem Calicis.

107. Acolytus cum ampullis sequatur Subdiaconum deferentem Calicem de credentia ad Altare. *S. n.* 196. §. 13.

108. Acolythus, quandò reportet ampullas de Altari ad credentiam. *C. n.* 197. *M. n.* 157. *&* *n.* 159.

109. Acolythi incensantur à Thuriferario in Missa. *T. n.* 49.

110. Acolythus aliquis plicet paruum velum Calicis, & super credentiam ponat, quandò Calix pro Missa solemni, non ponitur super credentiam, sed super Altare. *D. n.* 123. §. 28.

111. Acolythus comitans Diaconum ad incensandum Chorum, an debeat deferre secum nauiculam. *D. n.* 123. §. 32.

112. Acolythus aliquis, vel Cæremoniarius accedit ad Altare, dum ad illud ascendunt Ministri sacri, ad illa verba, *Et dimitte nobis debita nostra* iuxtà dicta in *Litera D. n.* 123. prædictus autem acolythus, siuè Cæremoniarius, ascendit solum ad inferiorem gradum Altaris in cornu Epistolæ, & cum ibi peruenerit, vnico genu genuflectit, & postea stat, expectans quousque Subdiaconus reddiderit Patenam Diacono; siquidem ea reddita, debebit accipere ambabus manibus velum Oblongum, & illud ad credentiam deferre, quod super eandem plicatum reponet. Vide *Bauld. part. 3, cap. 11. de Miss. solemn. art. 8. n.* 11. Hic acolythus, si commodè poterit, auferet velum de patena, antequam Diaconus eam de manus Subdiaconi accipiat, vt dicemus in *Litera D. n.* 123. §. 39.

Velum oblongum, quomodò deponat Subdiaconus, postquam reddiderit Patenam Diacono.

113. Acolythus defert ampullas ad Altare pro Purificatione celebrantis hoc modo. Postquam celebrans sumpserit Sacram Hostiam, vel paulò ante, acolythus; vel, eo impedito, Thuriferarius, & isto deficiente, Cæremoniarius, defert ampullas cum peluicula ad Altare, sine vlla genuflexione; quia accedit non ad medium, sed ad latus Epistolæ, & quandò opus est ampullas porrigit Subdiacono sine osculis; Finita postea Purificatione, & ablutione, iterum reportat peluiculam cum ampullis ad credentiam, deindè, si alius acolythus non adsit, idem portabit velum Calicis ad Altare, vt in *litera V. n.* 13. §. 5. *Vide Gauant. tom. 1. part. 2. tit. 10. ad n. 8. Bauld. part. 3. de Rit. seruand. cap. 11. de Miss. solemn. artic. 8. n. 24.*

Ampullæ quomodò ministrandæ pro Purificatione, & ablutione celebrantis.

114. Acolythus, siuè Cæremoniarius comitetur Subdiaconum procedentem ad Chorum pro danda pace. *S. n.* 196. §. 20.

115. Acolythus aliquis, an ministrare debeat ampullas celebranti post communionem, si Subdiaconus nondum finierit distribuere pacem. *S. n.* 196.

116. Acolythi, quomodò ministrent in Absolutione defunctorum post Missam. *Supra n.* 45.

117. Acolythus ministraturus pro Cinerum benedictione aquam benedictam, sit paratus ad porrigendum aspersorium Diacono, vt celebrans finitis Orationibus, & imposito thure in thuribulo, possit aspergere Cineres, iuxtà dicta in litera citata. *Bauld. part. 4. cap. 4. artic. 1. n. 6.*

118. Acolythus, quasi sequens dicitur, hinc ordinati in acoylithos obsequuntur omnibus superioribus gradibus *Ex Alcuin. de Diuin. Offic. in cap. de Eccles. ordin.*

Acolythi quid significent.

§. I. Acolythos verò figuram habuisse in veteri testamento *Exod. cap. 27. vers. 20. Præcipe filijs Israel, vt offerant tibi oleum &c.* tradunt *Alcuinus supra, & Durand, in Rational, Diuin. Officior. lib. 2. cap. 7. n.* 1. eo quod acolythorum Officium sit circa lumina accendenda, eaque deferenda, quocircà Acolythi, etiam dicuntur Ceroferarij, non quidem in veteri lege, quia tunc ex citato *Alcuin.* nec mel, nec cera adhibebatur in Sacrificio Domini, benè tamen in noua, in qua acolythi debent deferre cereos accensos ad Euangelium, non tantum ad fugandas tenebras aeris, quia, vt plurimum esset superfluum, irradiante luce, sed ad fugandas tenebras mentis; vt significetur nos de tenebris infidelitatis venisse ad lumen fidei *Ex eodem Alcuin. de Tonsur. Cleric.*

Acolythi figurati sunt in veteri testamento.

Officium Acolythorum quod nam sit.

§. II. Et hinc habes Officium acolythorum esse deferre lumina ad Euangelium, & si addas ijsdem etiam spectare præparare ampullas vini, & aquæ pro Sacrificio, totum illorum munus complectur.

§. III. Hic ordo inter minores computatur; est verò per nos Indubitatum ordinationem acolythatus esse Sacramentum,

Ordinatio Acolythatus est Sacramentum.

mentum, vt videre est in *Litera O. n.* 116. est ideò agendum de illius materia, & forma, de quibus tamen in sua litera respectiuè, iuxtà nostram institutionem agetur; de materia nempè in *Litera M. n.* 107. & de forma in *Litera F. n.* 134. De ritu seruando in ordinatione Acolythorum, habes omnia in Pontificali Romano; non omittam tamen dicere, quod hic ordo, si conferatur in Missa (potest n. etiam extra Missam conferri, in mane tamen.) Confertur dicta quarta lectione, ad significandos prophetas, qui Christum præcesserunt *Ex Bonald. in Theolog. moral. tom. 2. tract. 28. lection.* 13. at si hæc ordinatio fieret in Missa habente solum vnicam Epistolam, tunc confertur post *Kyrie eleison*. Plura de ordinibus, quære in *O. n.* 116.

Acolythatus in Missa quádo conferendus.

119. Acolytus; Vide Thuriferarius, Clericus, Lector, Minister, Ceroferarij.

Actio.

120. Actio contra leges, non est semper inualida. *P. n.* 37. §. 97.

Actiua.

121. Actiua concurrentia, quæ nam sit. *C. n.* 412. §. 1.

Actualis Attentio.

122. Actualis Attentio in recitatione horarum Canonicarum non est neccessaria ad satisfaciendum propriæ obligationi, *Infra n.* 470. §. 4.

Actus.

123. Actus communitatis, an possit interrumpi propter actum priuatum. *C. n.* 26. §. 2.

124. Actus contritionis, vel confessio Sacramentalis, an premitti debeat pro ministranda, vel tangenda Eucharistia. *E. n.* 174.

125. Actus contritionis eliciatur à celebrante, si ad Altare recordetur alicuius peccati mortalis. *Litera S. n.* 31.

126. Actus dilectionis Dei requiritur ad Baptismum flaminis, vt videbimus in *Litera B. n.* 20. & quidem debet esse actus dilectionis Dei super omnia, quia cæterum esset iniuriosus Deo, quatenus supra illum, aliquid creatum diligeremus; & quia amor importat essentialiter actum odij eorum, quæ amato displicent, vt illius amor, & horum odium non sint duo actus distincti realiter, sed vnus, & idem actus, sicut aduertit *Caram. in Theolog. fundam. lib. 3. n.* 3008. hinc sequitur actum dilectionis Dei super omnia, includere etiam actum odij peccatorum, quatenus ipsa peccata fuere contra summum bonum; hic autem actus, non est alius, quam contritionis, vt, citata Regula Sanctissimi P. N. Benedicti, notat *Caram. supra*; Ergo, si ad Baptismum flaminis requiritur actus dilectionis Dei super omnia, neccessariò etiam requiritur contritio de præteritis peccatis.

Baptismus flaminis exigit actum dilectionis Dei.

Amor, qualiter importet actum odij.

Actus contritionis requiritur ad Baptismú flaminis.

§. I. Quæ quidem contritio est sumenda de peccatis actualibus, nam de originali propriè non possumus contritionem habere, eò quia, vt ait *S. Thomas in supplem. q. 1. artic. 2. ad 1.* Contritió habetur de peccato, in quantum importat deformitatem ex actu voluntatis pronenientem, sed originale peccatum ex nostra voluntare non est inductum (*Ex eodem in corp.*) sed ex vitiatæ naturæ origine contractum.

Contritio non datur de peccato originali.

§. II. Aliqui quærunt, vtrum in actu contritionis includatur etiam propositum non peccandi de cætero, cui quæstio cum distinctione respondeo, vel enim contritio est de peccatis venialibus, vel de mortalibus. Si primum vt loquar cum *D. Thoma 3. part. q. 87. artic. 1. ad primum* dico in actu contrictionis de venialibus includi propositum vitandi quidem singula venialia, non verò omnia, quia hoc humana infirmitas non patitur. Si secundum, nemo dubitat, quod in actu contritionis de mortalibus, includitur essentialiter propositum non committendi amplius mortalia; vt videre est apud *Caram. in loco relato*, & ita definiuit *Trid. sess. 14. de pænit. cap.* 4.

Actus contritionis, quomodò importet propositum non peccandi de cætero.

§. III. Ex eo, quod dixerimus contritionem esse requisitam ad Baptismum flaminis, sequitur attritionem non sufficere, quod constat ex communi doctrina docente actum attritionis sine Sacramento in re suscepto, non sufficere ad iustificationem consequendam; & videri possunt *Castropal. part. 4. tract. 23. punct. 7. n. 1. & Gob. in Theolog. Experim. tract. 2. n. 638. & tract. 6. n. 45. & sequent:b.* Plura de contritione, & attritione habebis in *Lit. C. n.* 503. & *infra n.* 127.

Actus attritionis non sufficit ad Baptismum flaminis.

Actus attritionis sine Sacramento non iuuat.

127. *& sequentib.* Alia de Baptismo flaminis quære in *Litera B. n.* 20.

127. Actus contritionis est necessariò requisitus ad delenda actualia peccata [non originale, vt *suprà n.* 126. iam notauimus §. I.) quia peccata proueniunt ex duritia cordis, ideoque ad ea euellenda, oportet, vt cor per contritionem remittatur, quod docet *D. Thom. in supplem. q. 2. artic. 3. in corp.*

Contritione remittuntur peccata.

§. I. Est autem contritio in duplici differentia, alia videlicet pèrfecta, & alia imperfecta; contritio verò generaliter sumpta, est animi dolor, ac detestatio de peccato commisso cum proposito non peccandi de cætero, *Ex Trid. sess. 14. de pœnit. cap.* 4. & differentia inter contritionem perfectam, & imperfectam, attenditur penes motiuum, quo dolor elicitur, nam contritio perfecta procedit ab actu perfectæ charitatis ex solo motiuo summi boni, vt in *Litera C. n.* 503. contritio verò imperfecta procedit etiam ab actu charitatis, ex motiuo tamen alicuius damni, quod per peccatum timetur, vt clarius *Infrà n.* 471.

Contritio quotuplex sit.

Differentia inter contritionem perfectam, & imperfectam.

§. II. Dum autem dicimus actum contritionis necessariò requiri ad delenda peccata, volumus intelligi actum contritionis perfectæ requiri extra Sacramentum pœnitentiæ, ita vt simul cum Sacramento pænitentiæ sufficiat actus contritionis imperfectæ, idest attritionis; Attritio namque est actus imperfectæ contritionis *Ex Trid. citato*. §. 1.

Attritio cum Sacramento pænitentiæ sufficit.

§. III. Quare habes, quod ad delenda peccata sit necessarius dolor de peccatis commissis cum proposito non peccandi de cætero, tàm extra pænitentiæ Sacramentum, quàm cum illo, siuè cum eo habeatur dolor per actum contritionis, siuè per actum attritionis, hic enim nemine contradicente est de essentia confessionis Sacramentalis; ita vt pænitens, qui sciens accederet ad hoc Sacramento sine illo nullam faceret confessionem, & insuper censeretur grauis sacrilegij reus.

Dolor de peccatis est de essentia confessionis Sacramentalis.

§. IV. An autem dolorem de peccatis debeat pænitens elicere, antequam ore confiteatur, aut sufficiat, quod illum eliceat, antequam absoluatur, dubitant aliqui; vtique securius est dolorem habere, antequam peccata confessario aperiantur, tamen adhuc est certò probabile, quod sufficiat dolor elicitus immediatè ante absolutionem. *Busemb. in Medull. Theolog. moral. lib. 6. tract. 4. cap. 1. Dub. 2. n. 13. Mend. in Epitom. verb. Pœnitentia n.* 15. Vbi benè addit sufficere, quod dolor sit moraliter coniunctus cum confessione, quare, qui illum eliceret per aliquod tempus ante confessionem, puta, quando suam conscientiam examinat, dummodo illum habuerit in ordine ad confessionem, nec retractauerit, satis erit, vt etiam notat *Ioseph. Augustin. in sua breui notit. de Sacram. pæni. n.* 22. Plura de Sacramento pæniteutiæ, quære in *Litera P. n.* 162.

Dolor de peccatis in ordine ad confessionê, quãdo Eliciendus.

Actus contritionis, an requiratur in Baptismo sanguinis. *B. n.* 19. §. 8. 128

Actus validitas in dubio præsumenda. *D. n.* 180. §. 14. 129

Actus contritionis, vide Attritio, Contritio. 130

A Cunctis.

A cunctis est oratio, quæ certis tempo- 131
ribus dicitur in Missa, vel tertio loco, vel secundo loco, quod in suis proprijs locis est notatum; Est autem hæc Oratio inuenta ab Innocentio III. & hoc, vt in Missa esset aliqua Oratio, in qua fierent commemorationes Sanctorum, sicut eorundem fiunt suffragia in Officio. Vide in *Litera O. n.* 72. §. 9. Hęc Oratio *A cunctis* dicitur in Missa tertiò loco (intellige, nisi facienda esset aliqua commemoratio, quia tunc prædicta Oratio omitteretur] à feria quarta Cinerum, vsque ad Dominicam Passionis exclusiuè, in semiduplicibus eo tempore occurentibus. Vide in *Litera O. n.* 72. Dicitur verò secundo loco [nisi facienda esset aliqua commemoratio, quia tunc diceretur tertio loco) in semiduplicibus occurentibus ab octaua Pentecostes, vsque ad Aduentum exclusiuè, & à Purificatione, vsque ad Quadragesimam exclusiuè. Vide in *Litera O. n.* 72. In Dominicis verò dicitur, quandò est notatum in ordinario. *O. n.* 72. Dicitur etiam hæc Oratio in Missis votiuis, si dicantur eo tempore, quò ponitur Oratio *A cunctis*; Excipe tamen Missam B. M. V. & Missam votiuam Apostolorum Petri, & Pauli. *Miss. de Rub. Gener. tit. 9. nu. 15. litera M. num. 233. §. 21. & litera O. num.* 77.

Oratio *A cunctis*, quando dicatur in semiduplicibus.

Missa votiua B. M. V. & SS. Apostolorum Petri, & Pauli, non admittunt Orationem *A cunctis*.

A cunctis, quare aliquandò non dicatur in Missa. *O. n.* 72. §. 9. 132

A cunctis est Oratio, in qua habetur 133
Litera N. vt nominetur tantum nomen Patroni, seù titularis. *M. n.* 188. *& litera S. n.* 20. §. 27.

Adam

Adam.

134. Adam, & Eua, quo fuerint Baptismo baptizati. *Litera. B. n.* 20. §. 2.

Addere.

135. Addere aliquid Missæ est prohibitum. *M. n.* 185.

136. Addere non debet Sacerdos in benedictione incensi illa verba. *In nomine Patris &c. B. n.* 55. §. 1.

137. Additio verborum, quando consecrationem inualidet. *F. n.* 134. *à* §. 38.

138. Additio in *Communicantes*. *C. num.* 379.

139. Addere aliquid in Missa maius malum est, quam aliquid omittere. *R. n.* 90. §. 2.

Adeptio.

140. Adeptio Gloriæ habetur per Eucharistiam. *E. n.* 169.

Adiurans.

141. Adiurans significat Exorcistam. *E. n.* 228.

Adiuua nos.

142. *Adiuua nos &c.* dum dicitur in Missis Quadragesimæ, quid obseruandum sit quoad genuflexionem. *G. n.* 28. *&* 29.

Ad libitum.

143. Ad libitum Oratio dicitur tertio loco in semiduplicibus occurentibus ab octaua Pentecostes, vsque ad Aduentum, & à Purificatione, vsque ad Quadragesimam. *O. n.* 72. item in Dominicis, quando in ordinario notatur.

144. Ad libitum possunt dici quinque, vel septem Orationes in festis simplicibus, & ferijs per annum. *O. n.* 72. §. 18. *&* 27.

145. Ad libitum festa, an cedant festis de præcepto. *Litera. T. n.* 73.

146. Ad libitum festa, an transferenda. *T. n.* 73. §. 16.

Administratio.

Administratio Sacramentorum regulariter ad Sacerdotes spectat (excipe Sacramenta Confirmationis, & Ordinis, quorum minister est Episcopus, vt in *Litera M. n.* 171. §. 12. *&* §. 36. item in casu necessitatis, Baptismus ab omnibus ministrari potest, vt in *Litera M. n. cit.* & Eucharistia aliquando à Diacono, vt in *Litera E. n.* 174.) ideòque illorum erit pertinentia ad Sacramenta benè callère, quod quidem ex *Concil. Trid. sess.* 23. *de reform. cap.* 14. clarè constat, vbi præcipitur, vt Sacerdotio initiandi, *ad administranda Sacramenta, diligenti examine præcedente, idonei comprobentur* neque dicas ministrationem Sacramentorum spectare tantum ad Parochum; & consequenter nihil importare, licet simplex Sacerdos illa prorsus ignoret; nam contra est, quia in casu necessitatis quilibet Sacerdos tenetur Sacramenta ministrare. *Quart. part.* 3. *tit.* 10. *n.* 16. *Dub.* 4. Hic tractatum omittimus de Sacramentorum administratione, vtique necessarium ad imperitos Sacerdotes erudiendos, sed in propria litera cuicumque conuenienti de illis agitur. 147. Sacramenta administrare cuius sit. Sacerdotio initiandi, de Sacramentis examinentur.

Admiratio.

Admiratio sola, an sufficiat, vt Sacerdos deserat Missam incæptam, si recordetur alicuius peccati mortalis, vel aliud impedimentum adsit. *C. num.* 221. §. 3. 149.

Admonitio.

Admonitio fit sponsis à celebrante post Missam. *M. n.* 236. 150.

Adoptio.

Adoptio quid sit, & quomodò Matrimonium dirimat. *L. n.* 56. 151.

Adoramus te.

Adoramus te, dum cantatur à Choro, obseruent celebrans, & Ministri, ne sint in via, dum ad sedendum procedunt. *C. n.* 197. 152.

Ado-

Adoratio.

153. Adoratio cum genuflexione non prohibetur tempore Paschali; licet eo tempore non fiant genuflexiones. *Litera G. n. 28. §. 8.*

154. Adorat Hostiam consecratam celebrans. *S. n. 20. §. 56.*

155. Adoratio Crucis feria VI. in Parasceue (Quid moraliter significet, vide in *Litera C. n. 582.* vbi quinam fuerit huius adorationis auctor] fit hoc modo.

Adoratio Crucis, quomodò facienda feria VI. in Parasceue.

§. I. Cruce à celebrante detecta, eaque deposita in loco deputato, vt in *D. n. 88.* celebrans cum Ministris sacris accedit per planum ad latus Epistolæ, vbi in scamno, ad hoc parato, cum illis sedens, extrahit Calceos adiuuantibus acolythis, & similiter Ministri calceamenta deponunt; tum solus celebrans nudis pedibus per planum procedit ad adorationem Crucis, & quia trina genuflexione debet hanc adorationem perficere, ideò primam genuflexionem faciat in loco, ita a Cruce adoranda distanti, vt inter vnam genuflexionem, & aliam, aliquantulum spatij intercedat; facta verò tertia genuflexione adorationis, adhuc genuflexus pedes Crucifixi osculatur, & ponit oblationem in lance, si sit consuetudo (& quidèm conuenit et tria loca esse à cæremoniario designata, vt dicetur in *Litera F. n. 45.*) Ad vnamquamque verò adorationem dicere potent. *Adoramus te Christe, & benedicimus tibi, quia per Sanctam Crucem redemisti mundum*, vel similia, hæc tamen verba sunt magis conuenientia præsenti actioni, & vt proportionata afferuntur à *Gauant. & Bauldr. citandis* (Interim autem, dum scilicet incipitur adoratio Crucis, vsque ad finem, in Choro cantantur improperia, vt in *Litera I. n. 54.*)

Quædam verba dicenda ad adorationem Crucis.

Calceos resumit celebrans finita adoratione Crucis.

§. II. Cum celebrans perfecerit totam adorationem, surgit, & iterum Cruci vnico genu genuflectit, tùm per breuiorem viam accedit ad locum, vbi prius calceamenta deposuerat, & ibi ea resumit adiuuantibus acolythis, & posteà per eosdem sumit planetam, & sedet cooperto capite in scamno nudo præparato ad sedendum, vbi expectat quousque Ministri fecerint Crucis adorationem.

Ministri sacri, quomodo faciant adorationem Crucis.

§. III. Ministri verò sacri ambo simul [Diaconus scilicet cum stola latiori, quam non debet deponere, nisi in fine Officij ex *Cæremon. Episcop. lib. 2. cap. 26.* Subdiaconus verò in alba ex vsu Capellæ Papæ, teste *Gauant. citando*) detractis calceis, vt supra procedunt per planum ad faciendam adorationem Crucis, eodem modo, quo de celebrante diximus, obseruantes, vt ad tertiam adorationem, vnus sit ex vna parte, alius ex alia genuflexus, quasi Crucem in medio habentes; pedes autem crucifixi osculetur primò Diaconus, postea Subdiaconus; completa ab ambobus adoratione, simul surgunt, & iterum Cruci vnico genu genuflectunt, tùm per planum modestè redeunt ad locum, in quo calceamenta deposuerant, & ibi sedentes, ea resumunt, & Subdiaconus etiam accipit suam planetam plicatam, & Diaconus remanet cum sua stola latiori, mox accedunt ambo ad celebrantem, & facta ei reuerentia, Diaconus à dextris, & Subdiaconus à sinistris illius sedet cooperto capite.

Subdiaconus accipit planetam plicatam post adorationem Crucis.

Improperia, quandò à celebrante legenda.

§. IV. Celebrans verò post quàm ad ipsum peruenerint Ministri sacri, legit improperia submissa voce, ex Missali. *Cæremon. Papæ Marcel. lib. 2. tit. 1. cap. 51.* sustinentibus librum Ministris sacris hincindè, nisi ab aliquo acolytho teneatur, vt conuenit, quibus lectis, acolythus Missale collocat super Altare in cornu Epistolæ apertum.

Clerus quandò faciat adorationem Crucis.

§. V. Cum autem Ministri sacri adorationem Crucis perfecerint, accedunt alij de Clero bini simul [si Clerus sit numerosus, cæterum vnus post alium] ad faciendam Crucis adorationem detractis calceis, vt suprà, dignioribus præcedentibus, quod, vt expeditiùs fiat, conuenit, vt dum primi duo genuflectunt secundò, duo sequentes genuflectant primò, dum verò primi genuflectunt tertiò, duo sequentes genuflectant secundò, & sic de omnibus successiuè (sedentibus interim celebrante, & Ministris sacris in suo loco, vt supra, toto hoc tempore adorationis) Si Clericorum numerus sit impar, tunc omnium postremus procedit solus ad adorationem.

Prælati, quandò faciunt adorationem Crucis.

§. VI. Si qui sunt Prælati extranei, Crucem adorant post celebrantem; Episcopus verò proprius ante ipsum celebrantem *Ex Cærem. Episcop. lib. 2. cap. 26.* Laici verò etiamsi essent principes debent facere adorationem post Clerum, vel saltem post Canonicos, *Ex eodem Cærem. Episcop. lib. 2. cap. 25.*

Laici adorationem Crucis post Clerum faciant.

§. VII. Igitur post Clerum procedunt etiam Laici ad adorationem Crucis bini simul,

simul, modo, & ordine, quo de alijs diximus supra; Si tamen populus sit numerosus, tunc facta adoratione Crucis ad Altare à Clero, & nobilioribus, poterunt poni cum suis tapetibus, & cussinis, ab aliquo Sacerdote cum stola nigra, aliæ Cruces ad Altaria minora, ne ob multorum adorationem ad Altare maius, nimis differatur processio, *Ex Gauant. citand. n.* 13. ponantur autem plures, vel pauciores, attenta quantitate populi, vt vnusquisque commodè eam possit adorare, quas Cruces esse ad hoc in Sacristia præparandas, dicetur in *Litera S. n.* 63. §. 9. & facta à populo adoratione, ad Sacristiam reportentur hæ Cruces per Sacerdotem cum stola nigra, & per aliquem acolythum auferantur tapetia, & cussini; cum autem ad Altare maius completa fuerit adoratio Crucis, prosequatur Officium huius feriæ VI. vt in *Litera F. n.* 45. Vide *Missal. in Rubric. particul. in fer. 6. in Parasc. Gauant. tom. 1. part. 4. tit. 9. n. 12. Bauld. part. 4. cap. 10. artic. 3. n. 8. & sequentib.*

Cruces aliæ pro adoratione Crucis facienda à populo, disponantur.

Adrianus Papa.

157. Adrianus Papa statuit, quod omisso Breuiario Ambrosiano, omnes vterentur Gregoriano. *Infrà n.* 306.

Adueniat.

158. *Adueniat regnum tuum* est secunda petitio Orationis Dominicæ. *P. n.* 79. §. 3.

Aduentus.

159. Aduentus, dùm fit de Dominica; vel feria, non admittit Dalmaticam, & Tunicellam, sed earum loco Diaconus, & Subdiaconus vtuntur in Missa planetis plicatis ante pectus. *D. n.* 143.

160. Aduentus apud Ambrosianos, quandò incipiat. *Infrà n.* 305.

161. Aduentus Domini triplex *I. nu.* 98. §. 1.

162. Aduentus tempore dicitur Officium defunctorum in Choro. *O. n.* 40. à §. 2.

163. Aduentus exigit preces in Officio feriali. *P. n.* 196. à §. 2.

164. Aduentus. Vide tempus Aduentus, Feriæ Aduentus,

Adulterium.

Adulterium cum attentatione Matri- 165.
monij de præsenti est crimen, quod inducit impedimentum dirimens Matrimonium cum illa persona, cum qua Adulterium fuit commissum, & Matrimonium attentatum.

Crimen Adulterij dirimens Matrimonium, quandò etiam adest Matrimonij attentatio.

§. I. Do exemplum. Titius nupsit validè cum Berta, posteà Adulterium committit cum Antonia, cum qua etiam de facto contrahit Matrimonium per verba, vel signa de præsenti; Hic autem secundus contractus Matrimonialis, vtiquè est inualidus, quia Titius, viuente prima vxore, non potest validè aliam ducere, vt apertè ostendemus in *Litera L. n.* 104. Quarè secundum Matrimonium dicitur tantùm attentatum.

§. II. Si verò posteà moriatur Berta, non poterit Titius cum Antonia validè contrahere, quia ratione Adulterij commissi, & Matrimonij attentati cum Antonia, datur impedimentum dirimens inter Titium, & prędictam Antoniam.

§. III. Hinc habes, quod, vt ex hoc capite habeatur impedimentum dirimens, vtrumque requiritur circa ipsam Antoniam, scilicet, & Adulterium, & Matrimonium attentatum; Quòcircà, si solum detur Adulterium, aut solum fuerit Matrimonium attentatum, non aderit impedimentum dirimens; Quod autem Adulterium præcesserit attentationi Matrimonij, aut attentatio Matrimonij præcesserit Adulterio, nil præstat, quia dummodò vtrumque adsit, semper datur impedimentum dirimens. *Gasp. Hurtad. de Matrim. disp.* 23. *n.* 6. requiritur tamèn, quod tàm Adulterium, quàm Matrimonij attentatio sequatur ante mortem coniungis. *Caram. in Theolog. Fundam. lib. 3. n.* 3771. & aduerte, quod hic, nomine Matrimonij attentati, non intelligimus solam promissionem de futuro Matrimonio, de hac enim *Infrà n.* 166. sed intelligimus, quod per verba de præsenti actualiter fiat contractus, sicut *Suprà* §. 1. explicauimus.

Siuè præcedat Adulterium, siuè attentatio Matrimonij parum refert.

Sola Matrimonij promissio, non est Matrimonij attentatio.

§. IV. Quia autem diximus, quod ad inducendum hoc impedimentum, requiritur, & attentatio Matrimonij, & Adulterium, examinandum occurrit, quid sentiendum sit in hoc casu, videlicet,

Casus notabilis. videlicet. Titius vxoratus audiens ex alijs suam vxorem esse vita functam, contrahit cum Catherina, postea ambo veniunt in cognitionem vxorem Titij esse viuam, & nihilominus Titius, & Catherina adhuc carnaliter miscentur; insurget ne ex hoc facto impedimentum dirimens inter Titium, & Catherinam, vt mortua postea vxore Titij, non possint inter se validè contrahere? Affirmatiuè respondet *Nauar. apud Gob. in Experiment. Theolog. tract. 9. n. 219.* At ego casum sub distinctione resoluerem, dicendo, quod si cognita vxore Titij superstite, Titius, & Catherina carnaliter misceantur ratione Matrimonij inter se antea bona fide contracti, tunc verè inter illos daretur hoc impedimentum dirimens, quia viuente vxore Titij adesset Adulterium, & Matrimonij attentatio, quatenus ille contractus, cognitus postea inualidus, apud illos postea perseueraret; at si postquam cognouerit vxorem Titij viuere, iam desiissent adhærere tali contractui, & inter se copulam habuissent præscindendo ab illo contractu, à quo supponimus illos desistere, tunc ex hoc capite inter se impedimentum dirimens non haberent, & ita, defuncta vxore Titij, possent contrahere, quia esto intercesserit Adulterium, tamen abfuit Matrimonij attentatio; siquidem ille contractus bona fide factus, non fuit crimen, nec perseuerat, habita notitia de vita vxoris Titij, quod idem in simili dicemus cum *Tambur. infrà n. 166. §. 2.*

Actus bona fide factus, non est crimen.

§. V. Difficultas est autem, quomodò attentatio Matrimonij fieri debeat, ad hoc impedimentum inducendum; an scilicet sufficiat contrahere Clandestinè, an verò opus sit, quod Matrimonium attentetur ad præsentiam Parochi, & Testium, in quo *Hurtad. n. 8.* loco supra existimat non sufficere attentationem clandestinam Matrimonij, sed esse faciendam coram Parocho, & Testibus, quod probat ex eo, quia, quod Adulterium cum attentatione Matrimonij inducat impedimentum dirimens, est pœna, adeóque strictè, & non latè interpretanda, quia pœnæ sunt restringendæ, iuxtà *Regulam 49. Iuris in 6.* quod *In pœnis benignior interpretatio facienda est* ergo, cum contractus Matrimonialis clandestinè, idest absque præsentia Parochi, & Testium factus absolutè sit nullus, numquam dici poterit, quod hoc modo fuerit Matrimonium attentatum, quia hic nomine Matrimonij attentati, venit talis contractus, qui aliter fuisset validus, nisi adfuisset impedimentum ligaminis cum coniuge, siquidem solum Matrimonium illud, quod alias fuisset validum, potest dare occasionem occidendi coniugem, ad quod inconueniens vitandum, hæc lex lata fuit. *Castrop. autem part. 5. d sp. 4. punct. 12. n. 9.* non assentitur Hurtado, sed asserit rectius censere Sanch. & Coninch. quod etiam attentatio Matrimonij clandestini, simul cum Adulterio, afferat impedimentum dirimens, eo quod sic melius seruatur finis huius legis, ne scilicet daretur occasio occidendi coniugem causa alterius Matrimonij contrahendi, quæ occasio non minus videtur adesse, si Matrimonium attentetur clandestinè, quam si attentetur coram Parocho, & Testibus.

Clandestina attentatio, an inducat impedimentum dirimens.

Pœnæ sunt restringendæ.

§. VI. Dicere autem, quod hic sit tantum sermo de attentatione Matrimonij, quod, præciso solo impedimento ligaminis, esset validum, nimis probat, probat enim, quod attentatio Matrimonij cum consanguinea, hoc impedimentum dirimens non induceret, quia etiam præciso impedimento ligaminis, foret illud Matrimonium nullum ratione impedimenti consanguinitatis, & tamen nemo dixit, quod attentatio Matrimonij cum consanguinea, non inducat hoc impedimentum: Neque obstat iuris regula allata, quia illa habet locum, quandò obscurum est, quæ pœna sit infligenda, vt rectè aduertit *Henric. Canis. in dictam Iuris regulam*; at in nostro casu est maximè clarum etiam attentationem Matrimonij clandestini inducere hoc impedimentum, quod deducitur, tum ex fine legis, tum à paritate; Ex fine quidem legis, quæ id statuit, ne daretur occasio occidendi coniugem, quæ etiam dari potest per attentationem Matrimonij clandestini; à paritate verò, quia promissio futuri Matrimonij causat hoc impedimentum, vt *Infrà n. 166.* ergo multò magis illud causabit attentatio Matrimonij, quamuis clandestini, cum sit maius quid, quam pura promissio, & hanc Castropal. sententiam, tamquam meo captui conformiorem, libenter amplector.

Attentatio Matrimonij cum consanguinea inducit impedimentum dirimens.

§. VII. Circa Adulterium verò, quod etiam requiritur, vt attentatio Matrimonij constituat hoc impedimentum, dico censeri verum Adulterium, licet Matrimonium inter coniuges esset tan-

Adulterium quale requiratur.

tum ratum, & non consummatum, quod esse apud DD. commune, notat *Tambur de Matrimon. tract. 1. cap. 6. §. 2. n. 1.* debet autem esse verum Adulterium, completum copula carnali perfecta intra vas fœmineum cum effusione seminis, & probabiliter etiam requiritur, quod ipsa fœmina feminauerit. *Gob. in Experim. Theolog. tract. 9. n. 203.* (de seminatione fœminæ in simili casu fusius agetur in *Litera C. n. 529.*) Præterea non sufficit Adulterium materiale, sed requiritur formale, vt scilicet alter sciat alterum esse coniugatum. E. G. Titius coniugatus habet copulam cum Antonia libera, si Antonia ignoret Titium esse coniugatum, ipsa non committit Adulterium formale, sed tantum materiale, adeòque ex tali Adulterio hoc impedimentum non insurgit, & in hoc communiter conueniunt DD. tradit *Hurtad. n. 6. loco supra* & quidem etiam si ignorantia esset crassa, & supina excusaret in opinione *Castrop. n. 8.* qui dicit id colligi *Ex regula 13. iuris in 6.* in qua habetur *Ignorantia facti, non iuris excusat*, at ego tam amplam viam non aperirem, quia hæc iuris regula debet intelligi de ignorantia inuincibili probabili, non verò de ignorantia crassa, & supina, quæ est vincibilis, & improbabilis, vt benè docet *Nidu. in dictam iuris regul. n. 29. & 30.* Aduerto tamen non sufficere ad inducendum hoc impedimentum Adulterium cum conscientia erronea commissum. Do exemplum. Titius copulam habet cum Antonia, cuius vitum putat esse viuum, cum tamen sit mortuus, aut putat Antoniam esse validè coniunctam cum suo viro, cum tamen illorum Matrimonium sit nullum; tunc Titius, ratione huius criminis, non habet impedimentum cum Antonia, quia illa, cstò supposita fuerit à Titio coniugata, tamen erat libera, vel quia eius vir mortuus erat, vel quia inualidè cum tali viro contraxit. *Tambur. de Matrim. tract. 1. cap. 6. §. 2. n. 6.*

Seminatio fœminæ, an ad Adulterium requiratur.

Adulterium aliud materiale, aliud formale.

Ignorantia, quando excuset.

§. VIII. Sed inquiris, si vterque sit coniugatus, est ne opus, vt vterque cognoscat alterum esse coniugatum, ad hoc, vt sit formale Adulterium? Respondeo esse communiorem opinionem, quod vterque debeat scire alterum esse coniugatum, ita vt, si Titius E. G. coniugatus committat Adulterium cum Antonia, quam putat esse liberam, estò sit in re coniugata, nullum ex hoc capite insurgat impedimentum, quod notat *Gob. n. 193.* sed non est improbabile, imò mihi valdè quadrans, quod docet *Hurtad. loco nuper citato*, nimirum in casu, quo vterque sit coniugatus, quod sufficiat ad formale Adulterium, quod quisque suum proprium cognoscat coniugium, & ita illud Adulterium coniunctum cum Matrimonij attentatione inducet hoc impedimentum dirimens; Et ratio est, quia coniugatus, si cum alio copulam carnalem habeat, verè, & formaliter Adulterium committit, estò nesciat alterum esse coniugatum, & hoc alijs comprobat *Gob. n. 202.* Vbi tamen addit se non vereri aliquando relinquere in bona fide eos, qui obstricti impedimento criminis, bona fide contraxissent. Quæ diximus de viro respectu vxoris, dicenda sunt etiam de vxore respectu viri. Plura de impedimento criminis, quære in *Litera C. n. 565.*

Quod vterque sciat alterum esse coniugatum, an sit de ratione formalis Adulterij.

166. Adulterium cum promissione futuri Matrimonij est crimen, quod causat impedimentum dirimens Matrimonium inter illos, inter quos intercessit Adulterium, & futuri Matrimonij promissio, & obserua, quod ad hoc, vt habeatur hoc impedimentum dirimens ratione huius criminis, requiritur, tàm Adulterium, quàm promissio, nec vnum sine alio sufficit, & quidem vtrumque contingere debet ante mortem coniugis, quod in simili notauimus *Supra n. 165. §. 3.*

Promissio futuri Matrimonij cum Adulterio, quomodo Matrimonium dirimat.

§. I. Exemplo rem clarifico. Henricus coniugatus Adulteratur cum Berta, promittendo eidem se eam ducturum, cum mortua propria vxore, liber remanserit, quod crimen, cum det occasionem Henrico occidendi propriam vxorem, inducit impedimentum dirimens inter Henricum, & Bertam, ita vt mortua vxore Henrici, ipse Henricus non possit validè ducere Bertam, poterit tamen ducere aliam, vt notabimus in *Litera C. n. 565. §. 2.*

§. II. Sed petes, cum dixerimus requiri ad hoc impedimentum causandum, & promissionem futuri Matrimonij, & Adulterium, quid sentiendum de hoc casu? Antonius, & Berta sibi inuicem Matrimonium promisserunt, eo quod existimassent vxorem Antonij esse mortuam, postea cognoscunt illam esse viuam, & nihilominus Antonius cum Berta Adulterium committit. Respondet Auersa apud *Tambur. n. 10. loco citando*, absolutè ex illo casu hoc impedimentum insurgere inter Antonium, &

Casus notabilis.

Bertam, quia verè viuente vxore Antonij, intercessit inter Antonium, & Bertam, & promissio futuri Matrimonij, & Adulterium. Sed rectius meo videri cum distinctione respondet *Tambur. n. 11.* nimirum, quod si cognito vxorem Antonij adhuc esse inter viuos, vi primę promissionis Adulterium committant, verè adsit impedimentum, quia illa promissio adhuc durat, cognito Antonio, vt vxorato; si verò postquam cognouerint vxorem Antonij esse adhuc viuam, appræhenderint illam promissionem euanuisse, quia suum non potest sortiri effectum, & ita præscindendo à tali promissione, commisissent Adulterium, tunc non daretur inter Antonium, & Bertam hoc impedimentum dirimens, quia illa promissio facta bona fide est nullius roboris, cum non duret post cognitionem vitæ vxoris Antonij.

§. III. Quale autem debeat esse hoc Adulterium sufficiens ad inducendum hoc impedimentum, iam diximus *Suprà n. 165. §. 7.*

§. IV. Remanet explicandum, qualis debeat esse promissio futuri Matrimonij, quod examinabimus in *Litera P. n. 240.* Interim, vide *Tambur. de Matrim. tract. 1. cap. 6. §. 3.* & nota equaliter insurgere hoc impedimentum, si vir cum alia Fæmina Adulteretur, eique Matrimonium promittat, ac si vxor alteri viro promitteret Matrimonium, & cum eo Adulteraretur, quod *Suprà n. 165. §. VIII.* in pari casu iam diximus. Plura de impedimento criminis, quære in *Litera C. n. 565.*

167. Adulterium cum occisione coniugis est crimen, quod inducit impedimentum dirimens Matrimonium, ita vt defuncto coniuge, Adulteri non possint validè inter se contrahere, neque est opus, quod in mortem coniugis conspirauerint ambo Adulteri, de mutua namque conspiratione agemus in *Litera C. n. 487.* sed sufficit, si vnus illorum mortem coniugis procurauerit, quandò Adulterium intercessit; Neque tamen requiritur, quod Adulterium præcedat mortis conspirationem, siquidem, etiamsi mortis machinatio præcesserit, & Adulterium postea sequutum fuerit, verè ex hoc capite impedimentum dirimen habebitur.

Occisio coniugis cum Adulterio producit impedimentum dirimens.

§. I. Notandum verò, quòd Adulterium, si sequatur post machinationem mortis, debet sequi ante mortem coniugis E. G. supponamus Titium veneno procurasse mortem suæ vxori, si propinato ei veneno, postea committat Adulterium cum Lucia libera, aderit impedimentum dirimens, supposito, quod postea vxor moriatur, vt infra explicabimus; At si Adulterium intercederet inter Titium, & Luciam, non post propinatum venenum vxori Titij, sed post sequutam mortem dictæ vxoris, non esset locus huic impedimento, tum quia Adulterium non est sequutum viuente vxore Titij, tum quia mortua dicta vxore, copula inter Titium, & Luciam, non potest amplius Adulterium nuncupari. *Tambur. de Matrim. tract. 1. cap. 6. §. 2. num. 4. & 5.*

§. II. Hinc facile colligere potes, ex hoc capite induci non posse impedimentum dirimens, nisi sequatur vtrumque (Quidquid gratis dixerint aliqui, quos citat, & refellit *Hurtad. n. 4. & 5. loco citando*) Mors scilicet coniugis, & Adulterium, quod Adulterium præcedat mortem coniugis, licet non sit necesse, quod illud præcedat machinationem talis mortis, quare & si detur machinatio mortis cum Adulterio, sed mors ex tali machinatione non sequatur, aut, si solum sequatur Adulterium, vel sola mors absque mutua conspiratione, ex hoc capite non habebitur hoc impedimentum dirimens.

Sola machinatio mortis cum Adulterio non sufficit.

§. III. Quale debeat esse Adulterium, iam diximus in pari casu *Suprà n. 165. §. 7.*

§. IV. Sequitur dicendum de occisione coniugis, cuius vtique mors debet de facto sequi per causam appositam ab vno ex Adulteris; Si enim causa ab ipsis, vel vno ipsorum apposita E. G. vulnus inflictum, non sit ex se sufficiens ad inferendam mortem, sed mors fuerit sequuta culpa, & incuria Chirurgi, vel Medici, *secundum Pontium, cui adhæret Tambur. §. 1. n. 5. loco suprà.* non aderit ex hoc capite impedimentum dirimens; Non est tamen necesse, quod immediatè per aliquem ex Adulteris inferatur coniugi mors, sed sufficit illorum consilium, vel mandatum. *Gob. in Experim. Theolog. tract. 9. n. 180.* Qui tamen dedit consilium, vel mandatum, si illud reuocauerit, & reuocatio ad mandatarium peruenerit in tempore, estò postea sequatur talis mors, non dicetur causa illius, & ita neque hoc impedimento ligabitur. *F. Gregor. Salmantic. Capuc. in Summ.*

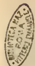
De morte coniugis causante impedimentū dirimens.

Consilium, vel mandatū pro illatione mortis habetur.

Summ. Bassei verb. Matrim. n. 156. Sola ratihabitio verò occisionis sequutę, non est sufficiens ad inducendum hoc impedimentum, quia per ratihabitionem non influitur in mortem, neque phisicè, neque moraliter, sicut rectè aduertit. *Gaspar. Hurtad. de Matrimon. disp. 23. n. 2.* Neque obstat regula 10. iuris in 6. in qua habetur *Ratihabitionem retrotrahi, & mandato non est dubium comparari*, nam hæc regula intelligenda est de ratihabitione, quam quis habet de re, quæ suo nomine est facta, quod apertè colligitur ex precedenti iuris regula, nona videlicet, in qua dicitur *Ratum quis habere non potest, quod ipsius nomine gestum non est*, sicut obseruat *Henric. Canis.* in dictas iuris regulas; limita, nisi in iure pro aliquo casu aliter esset expressum, vt de occisione violenta Clerici reperitur expressum, notante *Hurtad.* loco nuper, cæterum ratihabitio non æquiparatur mandato, nisi in iis, quę vt rata sint à nostra pendent voluntate, quod docet *Castrop. part. 5. disp. 4. punct. 12. n. 4.* & ideò, cum sequuta morte coniugis, non dependeat amplius ex ratihabentis voluntate talis mors, sequitur ratihabitionem ex se non sufficere ad inducendum hoc impedimentum.

Ratihabitio mortis alicuius non est influere in illius mortem.

Ratihabitio, quandò mandato comparetur.

§. V. Præterea, vt occisio coniugis pariat hoc dirimens impedimentum, necesse est, quod fuerit machinata eo fine contrahendi Matrimonium cum persona, cum qua Adulterium fuit commissum, cęterum, si quis occidat proprium, vel alterius coniugem, vt contrahat cum alia persona diuersa ab Adultera, minimè oritur ex hoc capite impedimentum dirimens, imò etiam, si Adulterium cum eadem persona commissum fuerit, inter Adulteros non aderit impedimentum dirimens, nisi occisio fuerit facta cum intentione ducendi Adulteram; si enim quis interposito Adulterio, occiderit proprium, vel alterius coniugem, non intentione contrahendi cum persona Adultera, sed alio fine, puta ad liberius viuendum, vel motiuo odij, poterit postea cum persona Adultera validè contrahere; & docet cum *Sanch. Ægid. & Basil. Hurtad. n. 3. loco suprà*, vbi etiam addit hanc intentionem esse externè iudicandam personæ, cum qua occisor coniugis intendit Matrimonium contrahere, quod tamen non admittit *Castrop. n. 5. loco citato*, & meritò, quia, vt benè obseruat hoc impedimentum non inducitur per sententiam iudicis, sed per ipsam legem, adeòque non est opus, quod talis intentio exterius manifestetur; quare in foro conscientię aderit impedimentum dirimens, si adfuerit prædicta intentio quomodocumque, non verò præcisa tali intentione; licet in foro externo præsumendum sit semper fuisse talem intentionem, quandò Adulter occiso coniuge, vult cum persona Adultera Matrimonium contrahere, vt aduertit *Tamb. §. 2. n. 2. loco citato*.

Occisio coniugis non causat impedimentum dirimens, nisi fuerit facta intętione cōtrahendi cum persona Adultera.

Intentio contrahendi cum persona Adultera, an externè manifestanda.

§. VI. Volunt aliqui supradicta solum habere locum, si contingerit occisio vxoris, non verò, si contingerit occisio Mariti, & hoc sustinent Victor. Ledesm. & alij, quos citat *Castrop. n. 6. loco suprà*, qui fundantur in eo, quia in iure sermo tantum est de occisione vxoris, sed hos DD. Castropal. ibidem non immeritò refellit, dicens illorum sententiam sustinendam non esse, & apertè ostendit, qualiter ex aliis textibus conuincatur, quod non minus vxor occidens Maritum, quam Maritus occidendo vxorem contrahat impedimentum dirimens, vt validè non possit ducere Adulterum, cum quo, vt contraheret, Maritum occiderat; Et quidem, si Statutum fuit, quod Adulterium cum occisione coniugis pareret impedimentum dirimens inter Adulteros, æquè debet impedimento ligari vxor, si occidat virum, ac vir, si occidat vxorem, quia relatiuorum eadem est ratio, maximè in nostro casu, in quo agitur de lege, quæ in fauorem Matrimonij est facta. Plura de impedimento criminis, quære in *Litera C. n. 565.*

Vxor occidendo Maritum, an inducat impedimentum dirimens.

168\. Adulterium, ad diuortium faciendum inter coniuges, est sufficientissima causa (& vtique non minus vxor potest recedere à viro Adultero, quam vir possit recedere ab vxore Adultera, quia in hoc ambo coniuges sunt pares, sicut obseruat *Tambur. n. 2. loco statim citando*, vbi tamen notat non esse pares in criminalibus, quia esto criminaliter vir possit accusare vxorem Adulteram, non tamen vxor potest criminaliter accusare virum Adulterum, cum minus fiat Adulterium viri, quam Adulterium vxoris) quoad apertè habetur *Matth. cap. 19. vers. 9. Quicumque dimiserit vxorem suam, nisi ob fornicationem &c.* & notat *Tirin. in dictum scripturæ locum*. idque esse certum de fide docet *Tambur. de Matrim. tract. 7. cap. 3. §. 2. n. 1.* scio equidem aliquos Græcos, & ferè communiter Hæreticos,

Diuortium propter Adulterium fieri potest.

imò

imò etiam aliquos Catholicos in eum fuisse errorem, quod propter Adulterium alterius coniugis, posset dissolui Matrimonium quoad vinculum, quod probabant ex Textu *Matth. citato*, vbi Christus prohibet dimittere vxorem, & aliam ducere, excepta causa fornicationis; si igitur ex causa fornicationis, licet innocenti aliam ducere, signum est, quod per fornicationem (intellige Adulterium) prius vinculum remanet solutum; sed sinistrè omninò sacrum textum interpretantur: Hæc enim est genuina expositio. In eo sic habetur. *Quicumque dimiserit vxorem suam, nisi ob fornicationem, & aliam duxerit, mœchatur*, vbi Christus Dominus duo docet: primò, quod vxor non sit in perpetuum dimittenda, nisi ob fornicationem, secundò, quod qui viuente priori vxore aliam duxerit, mœchatur; imò inferius manifestè insinuat per fornicationem, illud Matrimonium non esse quoad vinculum solutum, siquidem statim addit, *& qui dimissam duxerit mœchatur*, quasi diceret, si quæ mulier à suo viro propter fornicationem dimissa fuerit, non poterit ideò hæc alteri nubere, quia prius vinculum adhuc remanet, quare, qui ipsam duxerit mœchabitur, idest Adulterium committet, eo quod ligatam vinculo Matrimonij duceret. Vndè Ecclesia docet, ex illo Euangelico textu deduci quidem, quod propter Adulterium possit fieri separatio in perpetuum quoad thorum, & cohabitationem, ita tamèn, vt Matrimonium quoad vinculum dissolui non possit, sed firmum remaneat, & dicentes ipsam Ecclesiam in hoc errasse, anathematizantur in *Trid. sess. 24. de Sacram. Matrimon. can. 7.*

Quid nomine Adulterij veniat pro faciendo diuortio.

§. I. Igitur pro indubitato posito, quod propter Adulterium possit fieri diuortium solum quoad thorum, & cohabitationem, etiam in perpetuum; dico nomine Adulterij hic venire quamcumque copulam carnalem, etiam sodomiticam habitam ab aliquo ex coniugibus cum alia persona, & etiam bestialitatem. *Castrop. part. 5. disp. 3. punct. 6. §. 1. n. 2.* alios referens; & quidem locus est diuortio, si vxor sodomiticè se habuerit cum alia fœmina, sicut tradit *Alloz. in Alphab. moral. verb. diuort. disp. 6. section. 1. n. 3.*

Sodomitica copula cum propria vxore sufficit ad faciendum diuortium.

§. II. Et præterea potest fieri diuortium, si vir cum sua vxore coactè copulam habuerit sodomiticam. *Sà in Aphorism. verbò Diuort. n. 1.* Fateor quidem copulam sodomiticam habitam cum propria vxore, non esse in toto rigore Adulterium, quia non est diuisio vnius carnis in plures, sicut obseruat *Tambur. n. 7. loco supra*: sed nihilominus vir per talem actum grauem iniuriam infert suæ vxori, & licet ei non frangat fidem accedendo ad aliam, tamen ei fidem frangit, dum ea non vtitur naturaliter, sicut conuenit.

Adulterium sine carnali copula non datur.

§. III. Consultò dixi supra nomine Adulterij venire carnalem copulam, quia sine copula Adulterium non datur; Vndè requiritur effusio seminis intra vas, siuè naturale, siuè præposterum, nam aliter non dabitur diuisio carnis in plures, neque perfectè fides alteri frangitur; Adeòque desiderium Adulterandi, neque actus quamuis impudici præter copulam, minimè dabunt causam diuortij, vt benè aduertit *Cabassut. in theor. & prax. Iur. Canon. lib. 3. cap. 27. n. 6.*

Adulterium, nisi sit culpabile, minimè dabitur diuortij causa.

§. IV. Neque tamen quomodocumque Adulterium fuerit commissum, præbet causam diuortij, sed solum, cum fuerit culpabile; Quare non erit locus diuortio, si alter ex coniugibus Adulterètur Ignoranter, puta cognoscendo aliquam fœminam, quam putat esse suam vxorem, sicut sine culpa Adulterij erit vxor, si coactè, & per violentiam ab alio viro cognoscatur, vt cum communi resoluit *Castrop. n. 3. loco supra*: Vbi etiam aduertit, quod Adulterium commissum ob metum cadentem in constantem virum, cum non sit sine culpa, causa erit diuortij.

Diuortium ratione Adulterij non faciendum, nisi Adulterium morali certitudine constet.

§. V. Vt verò coniux diuortium ratione Adulterij cum altero faciat, debet habere moralem certitudinem, quod alter Adulterium commiserit, quia nemo de sua possessione est deiiciendus gratis, & sinè verò fundamento, sicut appositè ad nostrum intentum sentiunt DD. communiter apud *Tamb. §. 5. n. 1. loco supra*.

Certitudo de Adulterio sufficiens ad faciendum diuortium.

§. VI. Quænam autem hic censenda sit certitudo moralis. *Sà n. 3. loco citato*, dicit sufficere vehementem suspicionem de Adulterio: Sed vberius meo videri, rem explicat *Cabassut. n. 7. loco nuper*, dicens requiri tantam certitudinem, quanta requireretur ad condemnandum reum in foro Criminali, puta, si nudus cum nuda, aut solus cum sola accubantes deprehenderentur in eodem lecto; Non tamen pareret moralem certitudinem, Adulterij oscula, amplexus, munuscula missa, vel literæ amatoriæ, nisi in iis mentio fieret de copula antea habita.

§. VII.

Adulterium de consensu alterius coniugis, non sufficit ad diuortium.

§. VII. Non potest verò coniux ab altero ob Adulterium diuortium facere, si tali Adulterio consenserit; Puta, si vxor à Marito prostituatur, neque requiritur, quod prostituatur coactè, quia etiamsi ipsam vxorem consentientem vir prostituat, amittit ius ad petendum diuortium, quia voluntariè [ignominiosè quidem] talem iniuriam patitur: idque colligitur ex *Cap. 6. Discretionem. De eo, qui cognouit &c.* Vbi Innocent. III. dicit virum suæ vxori non posse Adulterium obijcere, eo quod ipsam, præsertim ionitam Adulterandam tradidit, & notanda illa verba, *Præsertim inuitam* Sufficienter namque insinuatur, neque virum posse suæ vxori Adulterium obijcere, qui ipsam vxorem consentientem Adulterandam tradiderit, & talem esse sensum DD. Communiter, notat *Gasp. Hurtad. de Matrim. disp. 11. n. 11.*

Negatio debiti etiā iniusta, non excusat Adulterium inde sequutum.

§. VIII. Sed petis, si maritus E. G. iniustè debitum negauerit suæ vxori, & illa, cum non posset se continere, habuerit copulam cum alio viro, censendum ne erit in isto casu virum dedisse vxori causam Adulterandi, vt sequuto Adulterio, non possit diuortium petere? Respondeo negatiuè, quia hæc est causa admodum remota, sicut semper haberet ius faciendi diuortium maritus, si vxori negasset alimenta, vel eam è Domo expulisset, ipsa verò ad lucrandum victum, Adulterata fuisset, quia numquam posset excusari vxor, cui minimè licet ob paupertatem hæc turpia agere: Limita, nisi vir eo fine ipsam in tali necessitate posuisset, vt sic Adulterando sibi victum quæreret: Tunc namque ipse maritus Adulterio vxoris consentiret, & ideò diuortium petere non posset. *Castrop. §. 2. n. 3. loco supra.*

Remissa Adulterij crimine, non potest amplius diuortium peti.

§. IX. Item non poterit coniux ratione Adulterij diuortium petere, quando Adultero iniuriam remisserit, quia tunc cessit iuri suo; Iniuriam autem innocens potest nocenti dimittere, vel expressè per verba, vel supliciter, tractando partem Adulteram, vt coniugem, puta, si cum ea habeat oscula, amplexus, & alia signa amoris, & multò magis, si eam admittat ad copulam, dummodò tamen innocens sit conscius Adulterij; quia, si esset illius ignarus, non censeretur iniuriam per talia signa condonasse. *Hurtad. n. 15. loco supra.* Qui etiamsi sit conscius Adulterij, talia signa absolutè non significant iniuriam esse remissam, quia posset innocens ea facere, non animo condonandi iniuriam; nam tunc, licet in foro Exteriori censeretur ipsum iniuriam patri Adulteræ remisisse, tamen in foro Conscientiæ semper haberet ius ad petendam debitam iustitiam pro diuortio, quia verè coram Deo iniuriam non condonauit. *Tambur. §. 3. n. 19. loco relato.*

In foro exteriori censetur per signa externa Adulterium remissum, sed non semper pro foro interno.

Condonata autem iniuria, etiò innocens amisserit ius petendi diuortium, si tamen Adulter iterum Adulterium committat, iterum innocens poterit diuortium petere, quia condonatio respicit delictum præteritum, & non delicta futura. *F. Greg. Salmant. Capuc. in Sum. Bassei, verb. diuortium n. 6. & Tambur. n. 16. loco supra.*

Reiterato Adulterio, prior condonatio nō suffragatur.

§. X. Item non potest licitè (secundum eundem *Tambur. n. 21.*) Innocens recedere per diuortium ab altera parte Adultera, quando est naturæ ita fragilis, vt existens sine coniuge, facillimè sit lapsurus in peccata carnis, quia tunc adest periculum salutis Spiritualis, quæ cuicumque alio bono præponi debet; & quidem non puto hanc Doctrinam esse improbabilem.

Coniux, qui sine coniuge stare non potest absque peccato, non debet diuortiū petere.

§. XI. Et tandem non possunt ratione Adulterij coniuges diuortium petere, quando ambo Adulterauerint, siquidem paria delicta, quoad priuatorum ius, mutua compensatione tolluntur. *Cap. 6. Intelleximus. Cap. 7. tua Fraternitas de Adult. & cap. 4. significasti de diuort.* Nec refert, quod alter ex coniugibus Adulterauerit occultè, alter publicè; aut alter per copulam sodomiticam, vel bestialitatem, alter per copulam naturalem, quia semper verificatur, quod vterque alteri fidem fregit, & ita vterque amisit ius petendi diuortium. *Tambur. §. 3. n. 1. loco supra.* Neque ad hanc compensationem faciendam est opus, quod vterque coniux eodem tempore Adulterauerit, quia quocumque tempore, semper sibi inuicem fidem frangunt; imò compensationi locus erit, etiamsi alter coniux vnica tantum vice Adulterauerit, alter verò pluries. Non enim ideò, quia non tam semel Adulterium commisit, potest propterea diuortium ob iterata Adulteria alterius, quia, & ipse (estò semel tantum) fidem absolutè violauit. Quin etiamsi vnus esset emendatus, & de sua emendatione alterum admonuerit, si bic tamen adhuc Adulterauerit, non poterit emendatus diuortium petere, quia per suam emendationem iniuriam non compensationem tollit, & ideò, vt potè adhuc reus eius dem criminis, non habet ius petendi diuortium.

Vtroque coniuge Adultero, neutri licet diuortiū petere.

Quomodocumque frangatur fides locus erit compensationi.

Emendatione non extinguitur iniuria

uortium. *Hurtad. à n. 11. loco suprà*; At si ambo sibi inuicem iniuriam remisserint, & se reconciliauerint, tunc, si alter coniux iterum Adulterium committeret, alter emendatus, & non relapsus jus habebit petendi diuortium, quia non potest hoc iteratum alterius Adulterium compensari per alia Adulteria ante reconciliationem ab altera parte commissa, siquidem per mutuam condonationem iniuria illa extincta fuit, nec postea reuiuiscet. *Caballut. n. 8. loco suprà.*

Coniux innocens, an teneatur dimittere Adulterum coniugem.

§. XII. Hucusque vidimus coniugem innocentem posse ob alterius Adulterium petere diuortium; Remanet videndum, vtrum non solum possit, sed etiam teneatur per diuortium repellere à se coniugem Adulterum: neque sermo est, si adulter coniux sit iam emendatus, quia tunc, nemine contradicente, estò innocens possit petere diuortium, non tamèn tenetur: sed tantùm controuertitur, vtrùm innocens teneatur à se per diuortium expellere Adulterum, quando hic non vult se emendare, sed in Adulterio persistit; & dico regularitèr loquendo hanc obligationem coniugi innocenti non esse imponendam, vt cum communiori sententia docet *Castrop. part. 5. disp. 3. punct. 6. §. 3. n. 2.* & ratione probatur, eo quod coniux innocens non tenetur repellere à se Adulterum ratione Adulterij, quia hanc iniuriam potest ipsi remittere, neque ratione correptionis, cui satisfaciet Adulterum sæpiùs admonendo, & repræhendendo, & quidem dimissio non iuuabit ordinariè ad emendationem Adulteri, qui cum non desistat à malo, dum quotidiè audit admonitiones, & repræhensiones, multó minus desistet, dum ea amplius non audiet, sicut rectè obseruat *Hurtad. n. 15.* loco jam relato.

Dimissio coniugis Adulteri non iuuat pro correptione.

§. XIII. Notantèr dixi suprà *regularitèr*, quia nemo negat aliquando virum teneri dimittere à se vxorem Adulteram nolentem se emendare, si talis dimissio sit futura causa valida, atque efficax emendationis, aut ex tali dimissione auferatur scandalum, ne alij putent virum consentire peccatis suæ vxoris; Intellige tamen, dummodo hæc dimissio non sit viro valdè incommoda, quia enim graui suo incommodo, numquam tenebitur vxorem dimittere: & scandalo obuiare sufficienter poterit, vxorem custodiendo, corrigendo, & repræhendendo. Ibidem *Hurtad.* & quidem, si sermo sit de vxore innocente, ipsam rarò, vel numquàm teneri dimittere per diuortium virum Adulterum, etiam in Adulterijs persistentem, cum alijs rectè tradit *Castrop. n. 4. loco supra*; neque indè scandalum oriri solet, quia communiter non præsumitur vxorem esse consentientem.

Ad vitandum scandalum obligatur aliquandò coniux innocens dimittere Adulterum.

Vxor ferè numquam tenetur dimittere à se virum Adulterum.

§. XIV. Sed dices, quod vir teneatur Adulteram dimittere, colligitur expresè ex illo *Prouerb. cap. 18. vers. 22. Qui tenet Adulteram, stultus est, & impius* & etiam ex *cap. 3. si vir. de Adulter.* vbi sic habetur. *Si vir sciens vxorem suam deliquisse, quæ non egerit pænitentiam, sed permanet in fornicatione, vixerit cum illa, reus erit, & eius peccati particeps.* Respondeo in illum locum scripturæ sermonem esse de viro, qui Adulterijs vxoris assentitur pacificè, & quietè cum ea viuendo, nec eam repræhendendo, & corrigendo, & in eodem sensu loquitur textus iuris, sicut exponit *Hurtad. n. 15.* nuper productus.

§. XV. Ecce habes expositam causam diuortij procedentem ex Adulterio, & scias ob hanc causam innocentem posse facere diuortium in perpetuum, vt notabimus in *litera D. n. 193. §. 4.* an autem reuocetur hæc sententia, si posteà innocens etiam adulteret, dicemus in *Litera R. n. 46. §. 2.* & an innocens, facto diuortio, possit ad Religionem transire, vel recipere Sacros Ordines, dicemus in *Litera E. n. 34.* vbi de effectibus diuortij; Esset hic videndum, vtrum adulter possit exigere debitum ab innocente, & illum ad cohabitandum compellere, quando innocens non est Adulterij conscius, sed hoc examinabitur in *Litera O. n. 10.* vbi de obligationibus coniugum. Plura de diuortio quere in *Litera D. n. 193.*

Adulterium spirituale per hæresim committitur, & est causa diuortij. *H. n.* 16. 169.

Adultus.

Adultis, quomodò possit prodesse Sacrificium Missæ. *V. n. 66.* 170.

Adulta ætas est causa sufficiens ad dispensandum in impedimentis Matrimonij. *Infrà n. 182.* 171.

Adulti diù Baptismum non differant. *B. n. 17.* vbi quomodò illorum baptismus ministrandus. 172.

Aduocati.

173. Adnocati, quandò fint irregulares. *L. n.* 103. §. 6.

AEdes.

174. Ædes appellantur Ecclesiæ. *E. n.* 4. §. 5.

AEgrotus.

175. Ægrotus Capellanus, an teneatur Missas per alium supplere. *S. n.* 190. §. 9.

176. Ægrotus. Vide Infirmus.

Aer.

177. Aer appellatur manipulus. *M. n.* 21.

AEs.

178. Ære non possunt fieri Calices. *C. n.* 23. §. 2.

AEtas.

179. Ætas requisita ad licitam ordinum receptionem (notanter dixi ad *Licitam*, quia ad validam susceptionem, nulla est ætas determinata, neq; pro Episcopatu. *Gob. in Exp. Theolog. tract.* 8. *n.* 505. *&* 506. *Cabassut. in Theor. & prax. Iur. Canon. lib.* 3. *cap.* 15. *n.* 17.) varia est pro ordinum diuersitate, & varia etiàm fuit pro temporum varietate; Aliàs siquidem in Diacono requirebantur ferè 25. anni, & 30. in sacerdote, posteà ex alia lege Subdiaconi ordinabantur in ætate 18. annorum, Diaconi 20. & Presbiteri 25. referente *Caram. in Theolog. Fundam. lib.* 3. *n.* 3661.

Antiquitas in qua AEtate ordines conferebantur.

§. I. Nunc autem ætatem requisitam ad sacrorum ordinum susceptionem, determinauit *Concil. Trid. sess.* 23. *de Reform. cap.* 12. his verbis. *Nullus imposterùm ad Subdiaconatus ordinem antè vigesimum secundum, ad Diaconatus antè vigesimum tertium, ad Presbiteratus antè vigesimum quintum ætatis suæ annum promoueatur.* Sufficit autem, quod tam annus vigesimus secundus, quàm vigesimus tertius, quàm vigesimus quintus sit incæptus, licet per vnicum solum diem, imo etiam per dimidium, vel minùs, ex communi DD. sensu. *Gob. in Experim. Theolog. tract.* 8. *n.* 516. Qui etiam ex *Rodriq; qq. Regul. tom.* 3. *q.* 23. *a.* 7. assignat regulam dignoscendi, quandò anni præscripti sint complendi, & quandò sufficiat, quod sint inchoati, idest. *Quandò ætas profertur in genitiuo, requiritur, quod sit completa, in ablatiuo cum præpositione, in, sufficit, quod sit inchoata, sine præpositione, requiritur, quod sit completa: In accusatiuo autem cum verbo significante rem perfectam, vt præpositio, per, vel cum futuro coniunctiui, requiritur, quod sit completa, sinè tali verbo autem, si de fauore agatur, sufficit inchoasse, si de odio, requiritur complementum: In accusatiuo autem cum præpositione, ad, sufficit inchoasse.* Ita in nostro casu Trid. loquens de ętate requisita ad ordines sacros. *Nullus imposterùm ad Subdiaconatus ordinem ante vigesimum secundum &c.* Idem est, ac si dixisset, nullus promoueatur, donec peruenerit ad annum vigesimum secundum &c. adeòque, cum anni requisiti expressi sint in casu accusatiuo cum prępositione, ad, sufficit, quod sint inchoati.

AEtas ad Sacros Ordines requisita.

Anni incæpti, quandò habeântur pro completis.

§. II. Quoad primam tonsuram, & minores ordines, cum Trid. de requisita eorum ætate nil decreuerit, varij varia dicunt. Sic *Caram.* suprà, dicit per alias sanctiones ecclesiasticas neminem esse initiandum prima tonsura, & tribus minoribus ordinibus, nisi septennió completo: Quò veró ad Acolythatum requiri, quod sint anni duodecim completi. *Gob. n.* 508. locó suprà, tradit quidem primam tonsuram non esse dandam, nisi ijs, qui septennium compleuerint, at non distinguit tres minores ordines ab acolythatu, sed absolutè asserit, quod post septennium possunt conferri quatuor minores ordines, eo quod nec Concilium Tridentin. aliquid disposuerit, nec sacri canones aliquid clari in hac materia contineant. *Castropal. tamèn part.* 4. *tract.* 27. *punct.* 7. *a.* 6. diligentiùs attendendo ad verba, & Doctrinam Tridentini, vnum ex altero deducit, & indè ostendit qualis ætas ex dispositione eiusdem Trid. requiratur ad suscipiendam primam tonsuram, & quatuor minores ordines hoc modo discurrendo. Per Tridentinum *Sess.* 23. *de Reform. cap.* 4. Prima tonsura licitè non debet conferri, nisi ijs, qui in fidei rudimentis sint instructi, quique legere, & scribere sciant; *Et cap.* 11. habetur, quod

Ætas pro prima tonsura, & minoribus ordinibus, quanta esse debeat.

Ætas pro prima tonsura, & minoribus ordinibus, quomodo sit per Tridentinum stabilita.

minores ordines conferantur iis; qui saltem latinam linguam intelligant, ergò in ea ætate, in qua quis fidei rudimenta percepit, & legere, atque scribere didicerit, poterit licitè prima tonsura initiari: & pariter in ea, in qua quis latinam linguam intelligit, poterit licitè minores ordines recipere: & cum raro inueniantur, qui antè septennium has requisitas conditiones habeant, ideò, vt plurimùm ordinari non debent, nisi post septennium; imò aliquando, saltem minoribus ordinibus, nisi post nouem, & decem annos, cum pauci sint, qui ante eam ætatem habeant qualitates à Tridentino requisitas; Cæterùm non dubito asserere cum *Quintanad. Tom. 1. tract. 6. de Sacram. Ord. Sing. 21. n. 4.* quod, qui ante septennium eo vsu rationis polleret, vt rudimenta fidei benè perceperit, simulque legere, aut scribere sciuerit, posset prima tonsura initiari.

Ante septennium de regula ordinaria, nemo initiandus minoribus ordinibus.

§. III. De Ætate ad Episcopatum requisita, habetur in iure communi *Cap. cum in cunctis. De Decim.* & Bulla Gregor. XIV. quæ incipit *Onus Apostolicæ seruitutis* edita anno 1591. 15. Maij, & habetur in Bullario magno inter constitutiones huius Pontificis ordine 6. quod requiratur annus trigesimus completus; In Gallia tamèn ex concordatis inter Leonem X. & Regem Galliarum, sufficit, si consecrandus Episcopus compleuerit annum vigesimum septimum, referente *Gob. tract. 8. n. 517.*

Episcopi in qua ætate consecrandi.

§. IV. Dubitatur, vtrùm Episcopus possit in ætate requisita præcipuè ad ordines sacros dispensare, quando desunt tantùm duo, vel tres dies. Affirmat *Zenard.* relatus à *Gob. n. 531.* eo ductus fundamento, quia quod parum distat, nihil distare videtur: Hoc tamèn axioma varias patitur difficultates, vt benè obseruat *Tiraquel. de Iudic. in reb. exiguis,* & quidem non valet illud axioma in nostro casu, sicut in omnibus alijs locum non habet, in quibus à iure determinatum tempus exigitur, quód alijs citatis, docet *Barbos. in Tridenti. sess. 23. de Reformat. cap. 12. n. 3.* Præterea, si illud axioma in nostro casu valeret, nulla esset opus dispensatione Episcopi, quia ex se illa distantia pro nulla haberetur, atque ideò idem esset, ac si tota ætas esset completa, sicuti, quia in pluribus paruitas materiæ à mortali excusat, nulla requiritur dispensatio, sed ex se paruitas materiæ habetur pro nulla; ergo, aut simpliciter deficientia duorum, vel

Episcopus an possit dispensare in ætate requisita ad Sacros Ordines.

Quod parum distat, nihil distare videtur, est axioma, quod in aliquibus casibus locum non habet.

trium dierum habenda est pro parua materia, ita vt non officiat ætati requisitæ, & hoc non ex communi DD. sensu; vel dicendum Episcopum nullatenùs posse dispensare, cum ei hanc potestatem conuenire nullibi reperiatur, & sententiam Zenardi ab aliquo fuisse sequutam, se non inuenisse testatur ipse Gobat supra.

§. V. At petes, an saltèm habenda sit ratio dierum bissextilium, ità vt, qui habet annos viginti tres, menses vndecim, & dies vigintinouem, censendus sit compleuisse annos vigintiquatuor, & incepisse annum vigesimum quintum, eo quia contigerint in sua ætate dies quatuor bissextiles, ex quibus, vno, vel duobus additis diebus viginti nouem, constituitur integer mensis, qui cum vndecim alijs facit annum vigesimum quartum; duo verò alij dies valebunt pro inceptione anni vigesimi quinti. Affirmatiuè in hoc fuit alias decisum apud *Gobat. n. 537.* cui tamen *n. 539.* longè magis contraria opinio placet, eique etiàm ego libentissimè subscribo; Nàm, quando ad aliquid requiruntur plures anni, sumendi sunt secundùm communem cursum, secundùm quem occurrunt alij communes, & alij bisextiles.

Dies bissextiles an computandi in ætate requisita pro Sacris Ordinibus.

§. VI. Remanet nunc addere, quam pœnam incurrant, qui faciunt, vt ordinentur antè legitimam ætatem; Incurrunt autem suspensionem perpetuam, à qua non possunt, nisi à summo Pontifice absolui, *Cabassut. in Theor. & prax. Iur. canon. lib. 3. cap. 15. n. 11.* Notandum tamen, quod ad incurrendam hanc suspensionem, requiritur dolus, quare, qui cum aliquo sufficienti fundamento putaret se habere ætatem requisitam, ordinaretur, & posteà compereret ætatem non fuisse verè completam, nullam incurreret suspensionem, teneretur tamen expectare complementum ætatis, antequam actus sui ordinis exerceret, nam aliter grauiter peccaret, non tamen illos antea exercendo, incurreret aliquam suspensionem, quia hæc pœna nullibi inuenitur. *Castrop. part. 4. tract. 27. punct. 7. n. 7.*

Pœna eorum, qui ante legitimam ætatem ordinantur.

Qui ordinatus est ante legitimam Ætatem, non exerceat actus sui ordinis ante completam ætatem.

§. VII. Ea, quæ hucusq; diximus, non videntur ligare quosdam Regulares, & maximè mendicantes, eosque, qui in eorum priuilegijs communicant, qui in minori ætate, quam sit à Trid. Decretum, poterunt ex priuilegio ipsis concesso ordinari: licet enim eorum priuilegia fuerint per Trid. reuocata, illa clausula *Priuilegijs quibuscunque quoad hoc penitùs*

Regulares vi priuilegiorũ, an possint ordinari ante legitimam ætatem.

Regulares neq; in foro conſcientiæ vti poſſunt priuilegijs per Tridentinum reuocatis.

tis excluſis attamèn aliqui aſſerunt Regulares in foro conſcientiæ poſſe vti priuilegijs per Tridentinum reuocatis, adeoquè ſaltem in foro conſcientiæ erunt tuti; At hæc propoſitio, tametſi aliquando habita ſit, vt probabilis, in præſenti deffendi non poteſt, quia eam, tanquàm ſcandaloſam damnauit Alexander VII. *Die* 18. *Mart.* 1666. Plura de licita ordinum ſuſceptione, quære in *litera S. nu.* 202. §. 22.

Irregularitas à defectu ætatis prouenie ns.

180. Ætatis defectus, qui irregularitatem parit eſt carentia requiſitæ ætatis ad ſuſcipiendos ordines, iuxtà dicta *ſupra n.* 179. hæc autem irregularitas ex ſe numquam eſt prepetua, vt dicemus in *litera R. n.* 44. vbi de relaxatione irregularitatum. Plura de irregularitatibus ex defectu prouenientibus, quære in *litera D. n.* 53.

Impuberes non poſſunt Matrimonium contrahere.

181. Ætas eſt vnum ex impedimentis Matrimonium dirimentibus, vt notabimus in *litera I. n.* 40. §. 14. & per id ſignificatur Matrimonium non eſſe validum, niſi ambo contrahentes ſint puberes.

Puberes, qui dicantur.

§. I. Dicitur autem maſculus pubes (quantum facit ad rem noſtram) cum quatuordecim ętatis ſuæ annos compleuerit, & fæmina, cum compleuerit annum duodecimum, ſicut conſtat ex iure ciuili, notante *Henric. Canſ. in lib. 4. Decret. Tit. 2. De deſponſat. impuber. in cap. Vbi non eſt; & cap. Puberes. n.* 1. qui etiam addit idem conſtare per ius canonicum, quod rectè colligit *ex cap. 6. continebatur. & cap. 10. atteſtationes* eiuſdem tituli.

Differentia inter ius canonicum, & ciuile, quoad pubertatem.

§. II. Verum quidem eſt, quod circa hoc, non eodem rigore procedit ius canonicum, quo ius ciuile: hoc namque vult pubertatem eſſe abſolutè attendendam ex numero annorum, quos expreſſimus: Ius verò canonicum, tametſi velit cenſendos eſſe puberes eos, qui tot annos compleuerint, vt ſuprà, tamen addit, niſi malitia ſuppleret ætatem, vt colligitur ex *cap. vnic. de deſponſat. impuberum. in 6. §. Idemquoquè & ex cap. 9. De illis. de Deſponſat. impuber.* Nomine verò malitiæ, textus intelligit prudentiam, ſicut inſinuatur *cap. 14. Tua nobis. eiuſd. tituli*, & notat Gloſſa in dictis textibus, quod etiam obſeruat Canuſius loco ſuprà.

Quomodo cenſeatur malitiam ſupplere ætatem.

§. III. At, quia ætas poteſt duplici modo ſuppleri, nempè quoad vſum rationis, & quoad potentiam generandi, dico præcipuè textum loqui de ſupplemento ætatis, quoad vim generandi, nam vſus rationis ſupponitur, neque enim carentes vſu rationis valent aliquos contractus facere: Quod autem *ly niſi malitia ſuppleret ætatem* poſitum fuerit ad ſignificandum eſſe cenſendos puberes illos, qui iam valent generare, apertè oſtendit Iſidorus *cap. 3. Puberes* eodem Titulo proximè relato, vbi hæc habentur *Certum autem eſt, eum puberem eſſe, qui ex habitu corporis pubertatem oſtendit, & generare iam poteſt.* Vndè habes ex habitu, & diſpoſitione corporis dignoſci poſſe, vtrum quis antè annos pubertatis poſſit generare, dummodò tamen annis pubertatis ſit propinquus, & multò magis dignoſcitur quem eſſe iam puberem, ſi de facto copulam habuerit, ſicut notat *Tambur. de Matrim. tract. 1. cap. 13. §. 2. n.* 19.

Potentia generandi, aliquando præcedit pubertatem.

§. IV. Cum verò dixerimus quem poſſe cenſeri puberem ex habitu corporis, cum hoc tamen, quod ſit propinquus annis pubertatis; oritur dubium inter DD. quanto tempore ante annos pubertatis poſſit quis dici pubertati proximus: In quo aliqui dicunt, quando deſunt tantùm ſex menſes ad annos pubertatis complendos: Alij volunt maſculos eſſe pubertati vicinos, ſi annum decimum, & dimidium exceſſerint, fęminæ verò, ſi nonum, & dimidium compleuerint. Alij dicunt aliquos poſſe eſſe pubertati vicinos, etianſi duo, vel tres anni de ſtatuta ætate deficiant. Alij totum negotium arbitrio Iudicis eſſe relinquendum exiſtimant. ita Sanch. Hanc ſententiarum varietatem referunt *Gaſp. Hurtad. de Matrim. Diſp. 23. n. 46. & Caſtrop. part. 5. Diſp. 4. punct. 14. §. 4. n.* 3. qui tamen nullam ex relatis ſententijs amplectuntur, ſed ambo inclinant in eo, quod tunc quis poſſit cenſeri pubertati vicinus, quando ei de annis pubertatis deficit vnus annus ſolùm, quod dicunt ſe colligere *Ex cap. 6. continebatur. De deſponſation. Impuber.* nec immeritò, apertè namquè in dicto capite dicitur vicina pubertati fæmina, quæ habet vndecim annos: & ita Maſculi tredecim annorum, & fæminæ vndecim poterunt dici puberes, ſi ex habitu corporis cognoſcatur eos eſſe habiles ad generandum.

Propinquitas pubertati, quando adſit.

§. V. Aduertendum autem, quod licèt dixerimus ex diſpoſitione iuris communis canonici, non tantùm attendendam eſſe pubertatem ex annis, quàm ex habitu corporis indicante potentiam ad generandum, non per hoc

Non eſt abſolutè licitum contrahere Matrimonium ante annos pubertatis; etiamſi malitia ſuppleret ætatem

 paſſim

passim est licitum ante completos annos pubertatis Matrimonium contrahere, etiamsi malitia suppleret ætatem, Matrimonium namque illarum personarum, quę annos pubertatis nondum compleuerunt, à iure absolutè non conceditur, sed ad summum, stante grauissima causa, & pro bono pacis, toleratur, vt apertè habetur *in cap. 2. Vbi non est, De desponsat. impuber.* & tunc stante legitima causa, non est contrahendum sinè assensu Episcopi, quam tamèn dispensationem Episcopi prudentissimè consuescunt velle esse à Summo Pontifice concedendam, tametsi ad annos pubertatis duo tantùm menses deessent, quod benè notat *Tambur. n. 20. loco supra.* Et quidèm sinè requisita dispensatione contrahere Matrimonium antè completos pubertatis annos, etiamsi malitia suppleret ætatem, esse mortale, alijs productis docet *Hurtad. n. 47. loco supra.*

Episcopi non solent dispensare, vt quis Matrimoniũ antem pubertatem contrahat.

§. VI. Sed dices, gratis dicitur, quod contrahere antè pubertatis annos Matrimonium, sit mortale, nam in iure Statutum quidem est, quod tale Matrimonium sit futurum inualidum, sed aliquo modo permittitur, vt tamen, cum non possit valere, vt Matrimonium, valeat, vt sponsalia, sicut colligitur *Ex cap. 14. Tuæ nobis*, Tituli proximè relati. Sed contrà est, quia aliud est loqui de Matrimonio inter impuberes contracto, quandò malitia non supplet ætatem, aliud, quandò malitia supplet, ætatem, & textus allegatus resoluit in sponsalia Matrimonium contractum inter impuberes, quando malitia non supplet ætatem, & ideò, cum tunc illud Matrimonium declaratum fuisset sistere in terminis sponsalium, non est contra Ecclesiæ præceptum sic contrahere, quia talis contractus non est, nisi sponsalia, & contrahere ante pubertatem sponsalia, non est prohibitum; At verò nos, dum dicimus esse mortale contrahere Matrimonium ante annos pubertatis, loquimur in casu, quo malitia suppleat ætatem; & quia in nostra suppositione contractus talis non solum habet vim sponsalium, sed etiam potest esse validum Matrimonium, ideò Ecclesia talem contractum vetuit dignis de causis, nisi contrarium necessitas suaderet, quod singulariter obseruat *Tamb. n. 24. loco citato.*

Matrimoniũ inter impuberes contractum, quandò resoluatur in sponsalia.

§. VII. Alia ex supra notatis nascitur difficultas. Quam sic expono. Diximus, suprà quod ex iure canonico, pubertas quidem attenditur ratione annorum completorum, ita tamen, vt etiam antè dictam ætatem possit quis pubes censeri, si eum sit annis pubertatis vicinus, ex habitu corporis iudicetur potens ad generandum: & quęritur, vtrùm è contra esset censendus impubes ille, qui etiamsi annos pubertatis compleuisset, tamèn non esset potens ad generandum, ita vt illius Matrimonium esset nullum, vt potè contractum ab impubere; In quo affirmatiuè respondet *Gloss. in cap. 3. Puberes. de desponsat. impuber.* & fundatur in eo, quia in dicto capite manifestè habetur eum esse puberem, qui generare iam potest, ergo è contra, qui adhuc generare non potest, erit impubes, sed impubes validè non potest Matrimonium contrahere, ergo erit inualidum Matrimonium contractum ab eo, qui licet habeat annos pubertatis, adhuc generare non potest; Hanc tamen Glossę sententiam communiter esse reprobatam à DD. tradit *Caniss. n. 2. loco supra*, eo quod, dum quis habet ætatem à iure statutam, rectè contrahat, dummodò non habeat impedimentum perpetuum: neque enim ad validè contrahendum Matrimonium, requiritur tunc pro tunc potentia ad generandum, quia cæterùm infirmi, tempore infirmitatis, non possent validè contrahere, cum stante infirmitate generare non possint, quod esse falsum quisque videt, quarè textus proximè citatus solùm vult, quod tempus pubertatis præueniri possit, quando antè determinatos annos adest potentia ad generandum, non autem sensus est, quod censeatur impubes, qui post annos pubertatis, adhuc pro illo tempore generare non potest: & quidem ex sententia Glossę non modica inconuenientia sequerentur, plurima namquè Matrimonia essent, vel nulla, vel saltem dubia, si eorum validitas, quoad hoc, non attenderetur ex completis annis pubertatis, sed ex actuali potentia ad generandum. Prætereà iura attendunt ad illa, quę vt plurimum eueniunt, & quia, vt plurimum homines post annos pubertatis possunt generare, ideò ex dispositione iuris pubertas ad validitatem Matrimonij requisita, attenditur penès ætatem, ita vt, determinata ætate completa, sempèr Matrimonium sit validum, nisi ex alio capite aliud impedimentum obsit. Quod etiam docet *Gaveffr. in Synops. decret. lib. 4. tit. 2.*

Pubes ratione annorum, an possit censeri impubes, si adhuc non sit potens ad generandum.

Iura attendunt ad casus frequentiores.

§. VIII.

Doctrina supra data in compendium redacta. §. VIII. Totam supra positam doctrinam, ad maiorem claritatem, breuiter hic repeto, dicendo, quod nemo potest contrahere validè Matrimonium, nisi sit pubes, videlicet, nisi masculus annum quartumdecimum, & fœmina duodecimum compleuerit, ita vt, si malitia suppleret ætatem cum assensu summi Pontificis, vel saltèm Episcopi valeant contrahere, etiam si desit vnus annus, & dummodò adsit causa rationabilis ad præueniendos annos pubertatis, cæterum, dùm malitia non supplet ætatem, omninò requiritur, quod dicti anni pubertatis fuerint completi, & quidem mathematicè, non enim sufficit, si sint moraliter completi, quia deficientia etiam paucorum dierum officiet validitati Matrimonij, neque hic valet illa regula *Quod parùm distat, nihil distare videtur*, siquidem, quandò est taxatum determinatum tempus à Iure, est ei absolutè standum, sicut optimè aduertit cum alijs, quos refert *Hurtad. n. 45. loco citato.* Plura de impedimentis Matrimonij quære in *litera I. n.* 40.

182. Ætas excedens est vna ex rationabilibus causis ad dispensandum in impedimentis Matrimonij, vt notabimus in *litera C. n.* 181. Quod tunc contingit, quandò fœmina processerit in ætate sua, vt tamen sit saltem ānorum viginti quatuor, non possit sic prouecta inuenire virum paris conditionis, nisi nubat consanguineo, vel affini, tunc namquè cum ea licitè poterit dispensari, maximè in remotioribus gradibus. *Tambur. de Matrim. tract. 2. cap. 7. §. 2. n. 22. & Barbos. in Trid. session. 24. de reform. Matrimon. cap. 5. n. 18.* Plura de causis sufficientibus ad dispensandum, quære in *Litera C. n.* iam citato.

183. Ætas ad suscipiendum sacramentum confirmationis requisita. *C. n.* 449. §. 6.

184. Ætas requisita ad sponsalia contrahenda. *S. n.* 181. §. 2.

AEternitas.

185. Æternitas significatur per dexteram, & per Patenam. *P. n.* 71. §. 10.

AEthiopes.

186. Æthiopes an irregulares censeantur. *C. n.* 538. §. 4.

Affinitas.

Affinitas est vnum ex impedimentis Matrimonium dirimentibus, vt notabimus in *litera I. n.* 40. §. 14. 187.

§. I. Et hoc affinitatis impedimentum possem vtiquè paucis exponere, at quia in breui loquutione, plura omitterentur, vt supponenda, quorum tamen cognitio à multis desideraretur: Ideò censui non fore incongruum, si materia hæc fusiùs explicetur. Igitur.

§. II. Dico, quod affinitas est propinquitas personarum ex copula carnali proueniens, siuè licita, siuè illicita, omni carens parentela, ità omnes, teste *F. Greg. Salman. Capuc. in Summ. Bassæi verb. Matrim. n.* 207. *Affinitas quid sit.* Iure quidem ciuili affinitas oritur tantùm ex copula carnali licita, idest ex legitimo Matrimonio, sed iure canonico, quoad effectum dirimendi Matrimonium, prouenit etiàm ex quacumque carnali copula illicita: Ius namque ciuile, quià affinitatem considerat in ordine ad hæreditates, & alia ad leges ciuiles spectantia, non admittit affinitatem, quæ non prouenit ex legitimo concubitu, sicùt exponitur *in lib. Decret. ibi de declaratione Affinitatis §. sed quod.* *Ius ciuile non admittit affinitatem, nisi prouenientem ex legitimo Matrimonio, & quare.*

§. III. Cum autèm suprà in descriptione affinitatis posuerimus *ly omni carens parentela*, non significatur, quod affinitas minimè possit contrahi inter consanguineos, quia certum est, quòd ille, qui carnalitèr cognosceret suam consanguineam, non solùm consanguineis cognitæ esset consanguineus, sicùt anteà erat, sed insuper ratione copulæ habitæ esset eisdem consanguineis affinis, sicùt benè notatur in decret. loco citat. *Affinitas etiam inter cōsanguineos contrahi potest.* Additur autèm *ly Omni carens parentela* ad significandum quoslibet reddi posse affines aliorum, licèt nulla cum illis parentela detur consanguinitatis, sicùt aduertit *Gaspar. Hurtad. de Matrim. Disp. 21. n. 1.* Quòd, vt plurimum euenit, quandò vna cognatio ad finem alterius cognationis accedit, ex quo vocabulum affinitatis ortum est ad explicandam attinentiam, quæ contrahitur ex copula, cum enim non sit consanguinitas ex sanguine proueniens, sed quædam propinquitas fundata in coniunctione masculi, & fœminæ, vtique non potuit aptius nominari, quam affinitas, sic enim quis est propinquus alterius cognationi, quià *Affinitas vt plurimū contrahitur inter illos, qui non sunt consanguinei.*

per

passim est licitum ante completos annos pubertatis Matrimonium contrahere, etiamsi malitia suppleret ætatem, Matrimonium namquè illarum personarum, quę annos pubertatis nondum compleuerunt, à iure absolutè non conceditur, sed ad summum, stante grauissima causa, & pro bono pacis, toleratur, vt apertè habetur *in cap. 2. Vbi non est. De despons. impuber.* & tunc stante legitima causa, non est contrahendum sinè assensu Episcopi, quam tamèn dispensationem Episcopi prudentissimè consuescunt velle esse à Summo Pontifice concedendam, tametsi ad annos pubertatis duo tantùm menses desisent, quod benè notat *Tambur. n. 20. loco supra*. Et quidèm sinè requisita dispensatione contrahere Matrimonium antè completos pubertatis annos, etiamsi malitia suppleret ætatem, esse mortale, alijs productis docet *Hurtad. n. 47. loco supra*.

Episcopi non solent dispensare, vt quis Matrimoniū antem pubertatem contrahat.

§. VI. Sed dices, gratis dicitur, quod contrahere antè pubertatis annos Matrimonium, sit mortale, nam in iure Statutum quidem est, quod tale Matrimonium sit futurum inualidum, sed aliquo modo permittitur, vt tamen, cum non possit valere, vt Matrimonium, valeat, vt sponsalia, sicut colligitur *Ex cap. 14. Tuæ nobis*, Tituli proximè relati. Sed contrà est, quia aliud est loqui de Matrimonio inter impuberes contracto, quandò malitia non supplet ætatem, aliud, quandò malitia supplet, ætatem, & textus allegatus resoluit in sponsalia Matrimonium contractum inter impuberes, quando malitia non supplet ætatem, & ideò, cum tunc illud Matrimonium declaratum fuisset sistere in terminis sponsalium, non est contra Ecclesiæ præceptum sic contrahere, quia talis contractus non est, nisi sponsalia, & contrahere ante pubertatem sponsalia, non est prohibitum; At verò nos, dum dicimus esse mortale contrahere Matrimonium ante annos pubertatis, loquimur in casu, quo malitia suppleat ætatem, & quia in nostra suppositione contractus talis non solum habet vim sponsalium, sed etiam potest esse validum Matrimonium, ideò Ecclesia talem contractum vetuit dignis de causis, nisi contrarium necessitas suaderet, quod singulàritèr obseruat *Tamb. n. 24. loco citato*.

Matrimoniū inter impuberes contractum, quandò resoluatur in sponsalia.

§. VII. Alia ex supra notatis nascitur difficultas. Quam sic expono. Diximus, suprà quod ex iure canonico, pubertas quidem attenditur ratione annorum completorum, ita tamen, vt etiam antè dictam ætatem possit quis pubes censeri, si eum tit annis pubertatis victinus, ex habitu corporis iudicetur potens ad generandum: & quęritur, vtrùm è contra esset censendus impubes ille, qui etiamsi annos pubertatis compleuisset, tamèn non esset potens ad generandum, ita vt illius Matrimonium esset nullum, vt porè contractum ab impubere; In quo affirmatiuè respondet *Gloss. in cap. 3. Puberes. de despons. impuber.* & fundatur in eo, quia in dicto capite manifestè habetur eum esse puberem, qui generare iam potest, ergo è contra, qui adhuc generare non potest, erit impubes, sed impubes validè non potest Matrimonium contrahere, ergo erit Inualidum Matrimonium contractum ab eo, qui licet habeat annos pubertatis, adhuc generare non potest; Hanc tamen Glossę sententiam communiter esse reprobatam à DD. tradit *Canis. n. 2. loco supra*, eo quod, dum quis habet ætatem à iure statutam, rectè contrahat, dummodò non habeat impedimentum perpetuum; neque enim ad validè contrahendum Matrimonium, requiritur tunc pro tunc potentia ad generandum, quia cæteiùm infirmi, tempore infirmitatis, non possent validè contrahere, cum stante infirmitate generare non possint, quod esse falsum quisque videt, quarè textus proximè citatus solùm vult, quod tempus pubertatis præueniri possit, quando antè determinatos annos adest potentia ad generandum, non autem sensus est, quod censeatur impubes, qui post annos pubertatis, adhuc pro illo tempore generare non potest: & quidem ex sententia Glossę non modica inconuenientia sequerentur, plurima namquè Matrimonia essent, vel nulla, vel saltem dubia, si eorum validitas, quoad hoc, non attenderetur ex completis annis pubertatis, sed ex actuali potentia ad generandum. Præterea iura attendunt ad illa, quę vt plurimum eueniunt, & quia, vt plurimum homines post annos pubertatis possunt generare, ideò ex dispositione Iuris pubertas ad validitatem Matrimonij requisita, attenditur penès ætatem, ita vt, determinata ætate completa, sempèr Matrimonium sit validum, nisi ex alio capite aliud impedimentum obsit. Quod etiam docet *Gauffr. in Synops. decret. lib. 4. tit. 2.*

Pubes ratione annorum, an possit censeri impubes, si adhuc non sit potens ad generandum.

Iura attendunt ad casus frequentiores

§. VIII.

Doctrina supra data in compendium redacta.

§. VIII. Totam supra positam doctrinam, ad maiorem claritatem, breuiter hic repeto, dicendo, quod nemo potest contrahere validè Matrimonium, nisi sit pubes, videlicet, nisi masculus annum quartumdecimum, & fœmina duodecimum compleuerit, ita vt, si malitia suppleret ætatem cum assensu summi Pontificis, vel saltèm Episcopi valeant contrahere, etiam si desit vnus annus, & dummodò adsit causa rationabilis ad præueniendos annos pubertatis, cæterum, dùm malitia non supplet ætatem, omninò requiritur, quod dicti anni pubertatis fuerint completi, & quidem mathematicè, non enim sufficit, si sint moraliter completi, quia deficientia etiam paucorum dierum officiet validitati Matrimonij, neque hic valet illa regula *Quod parùm distat, nihil distare videtur*, siquidem, quandò est taxatum determinatum tempus à iure, est ei absolutè standum, sicut optimè aduertit cum alijs, quos refert *Hurtad. n. 45. loco citato.* Plura de impedimentis Matrimonij quære in *litera I. n.* 40.

182. Ætas excedens est vna ex rationabilibus causis ad dispensandum in impedimentis Matrimonij, vt notabimus in *litera C. n.* 181. Quod tunc contingit, quandò fœmina processerit in ætate sua, vt tamen sit saltem anorum viginti quatuor, non possit sic prouecta inuenire virum paris conditionis, nisi nubat consanguineo, vel affini, tunc namquè cum ea licitè poterit dispensari, maximè in remotioribus gradibus. *Tambur. de Matrim. tract. 2. cap. 7. §. 2. n. 22. & Barbos. in Trid. session. 24. de reform. Matrimon. cap. 5. n. 18.* Plura de causis sufficientibus ad dispensandum, quære in *Litera C. n.* iam citato.

183. Ætas ad suscipiendum sacramentum confirmationis requisita. *C. n.* 449. §. 6.

184. Ætas requisita ad sponsalia contrahenda. *S. n.* 181. §. 2.

AEternitas.

185. Æternitas significatur per dexteram, & per Patenam *P. n.* 71. §. 10.

AEthiopes.

186. Æthiopes an irregulares censeantur. *C. n.* 538. §. 4.

Affinitas.

Affinitas est vnum ex impedimentis Matrimonium dirimentibus, vt notabimus in *litera I. n.* 40. §. 14. 187.

§. I. Et hoc affinitatis impedimentum possem vtiquè paucis exponere, at quia in breui loqutione, plura omitterentur, vt supponenda, quorum tamen cognitio à multis desideraretur: Ideò censui non fore incongruum, si materia hæc fusiùs explicetur. Igitur.

Affinitas quid sit.

§. II. Dico, quod affinitas est propinquitas personarum ex copula carnali proueniens, sinè licita, siuè illicita, omni carens parentela, ità omnes, teste *F. Greg. Salman. Capuc. in Summ. Bassai verb. Matrim. n.* 207. Iure quidem ciuili affinitas oritur tantùm ex copula carnali licita, idest ex legitimo Matrimonio, sed iure canonico, quoad effectum dirimendi Matrimonium, prouenit etiàm ex quacumque carnali copula illicita: Ius namque ciuile, quià affinitatem considerat in ordine ad hæreditates, & alia ad leges ciuiles spectantia, non admittit affinitatem, quæ non prouenìat ex legitimo concubitu, sicùt exponitur *in lib. Decret. ibi de declaratione Affinitatis §. sed quod.*

Ius ciuile non admittit affinitatem, nisi prouenientem ex legitimo Matrimonio, & quare.

Affinitas etiam inter cõsanguineos contrahi potest.

§. III. Cum autèm suprà in descriptione affinitatis posuerimus *ly omni carens parentela*, non significatur, quod affinitas minimè possit contrahi inter consanguineos, quia certum est, quòd ille, qui carnalitèr cognosceret suam consanguineam, non solùm consanguineis cognitæ esset consanguineus, sicùt anteà erat, sed insuper ratione copulæ habitæ esset eisdem consanguineis affinis, sicùt benè notatur in decret. loco citat. Additur autèm *ly Omni carens parentela* ad significandum quoslibet reddi posse affines aliorum, licèt nulla cum illis parentela daretur consanguinitatis, sicùt aduertit *Gaspar. Hurtad. de Matrim. Disp. 21. n. 1.* Quòd, vt plurimum euenit, quandò vna cognatio ad finem alterius cognationis accedit, ex quo vocabulum affinitatis ortum est ad explicandam attinentiam, quæ contrahitur ex copula, cum enim non sit consanguinitas ex sanguine proueniens, sed quædam propinquitas fundata in coniunctione masculi, & fœminæ, vtique non potuit aptius nominari, quam affinitas, sic enim quis est propinquus alterius cognationi, quià per

Affinitas vt plurimũ contrahitur inter illos, qui non sunt consanguinei.

per copulam accedit ad finem talis cognationis, quòd omnes DD. paſsim obſeruant, & nominatim *Tambur. de Matrim. tract. 1. cap. 12. §. 1. n. 1.*

Genera affinitatis quomodò computanda.

§. IV. Hæc autèm affinitas habet genera, & gradus: Nàm quis poteſt eſſe alteri Affinis in primo, ſecundo, vel tertio genere, & etiàm in primo, ſecundo, tertio, vel quarto gradu. Genera affinitatis ſic computantur. Supponamus Titium habere fratrem (idem dic de alijs Titij conſanguineis) qui vxorem duxerit, illius vxor erit Titio affinis in primò genere; Si autèm moriatur Frater Titij, & vxor ab eo relicta nubat alteri, ſiuè illicitè ab alio cognoſcatur, hic alius erit Titio affinis in ſecundo genere, ſi poſteà moriatur vxor, & relictus ab hac vxore ducat aliam, vel aliam illicitè cognoſcat, hæc alia erit Titio affinis in tertio genere: Vndè habes affinitatem eſſe in primo genere, quandò immediatè prouenit ab aliquo conſanguineo, & dùm prouenit ab affine in primo genere, dicitur affinitas in ſecundo genere, & dùm prouenit ab affine in ſecundo genere, dicitur affinitas in tertio genere: Sic, quià vxor fratris Titij eſt affinis Titio per hoc, quòd ſit vnita conſanguineo Titij, dicitur affinitas, dum verò vxor Titij alteri viro nubit, vel alteri viro illicite facit copiam ſui corporis, hic alius non poteſt eſſe affinis Titio per immediatam coniunctionem cum conſanguineo Titij, non enim vxor fratris relicta eſt conſanguinea Titij, ſed tantùm affinis in primo genere: Quocircà alius vir huic mulieri vnitus attinet Titio, in quantùm eſt coniunctus cum affine in primo genere ipſius Titij, atquè ideò ipſi Titio erit affinis in ſecundo genere, & idem dicito de affinitate in tertio genere reſpectiuè, quòd totum ad maiorem claritatem in ſubiecta figura videre poteris.

Affinitas aliquandò prouenit a conſanguineo, aliquandò ab affine.

Vxor Conſanguinei. *Affinis in primo genere.*
Vir relictæ à Conſanguineo. *Affinis in ſecundo genere.*
Vxor relicti à relicta Cōſãguinei. *Affinis in tertio genere.*

Gradus affinitatis quomodo computandi.

§. V. Gradus verò affinitatis computantur, ſicut computari ſolent gradus conſanguinitatis, quocircà, vt ſcias in quo gradu ſit tibi affinis conſanguineus vxoris tuæ, videas in quo gradu talis ſit conſanguineus vxori tuæ, ſi enim tuæ vxori erit conſanguineus in primo gradu, tibi erit affinis itèm in primo gradu, ſi verò tuæ vxori erit conſanguineus in ſecundo gradu, erit tibi affinis itèm in ſecundo gradu, & ſic de reliquis gradibus diſcurre; Regulas autem dignoſcendi gradus conſanguinitatis, dabimus in *Litera C. n. 343.* quibus regulis vti debebis etiam ad computandos gradus affinitatis, eò quià affinitas per ſe non habet gradus, ſed illos habet mediante conſanguinitate, à qua ipſa affinitas ortum habet, ſicut docet *D. Thom. in ſupplemen. q. 55. artic. 7.* Vir autèm, & mulier, quibus mediantibus naſcitur affinitas, inter ſe nec ſunt, nec dicuntur affines, ipſi enim ſunt fundamentum affinitatis, quarè ſicùt in computatione graduum conſanguinitatis, non ingreditur computum communis omnium ſtipes, vt in *Litera C. citata* explicabimus, ita in computatione graduum affinitatis, vir, & mulier gerentes vicem ſtipitis non ingrediuntur computum, quod eſt commune, & nominatim obſeruat *Hurtad. loco ſupra.*

Affinitas per ſe non habet gradus.

Qualis copula affinitatem pariat.

§. VI. Cum autèm dixerimus affinitatem oriri ex copula carnali, videndum eſt qualis copula valeat affinitatem parere, de qua tamèn in gratiam alphabeticæ noſtræ diſpoſitionis, agemus in *litera C. n. 529.*

Impedimentum affinitatis ad quos gradus extendatur.

§. VII. Sequitur hic examinandum ad quos gradus extendatur impedimentum affinitatis, & quià vidimus, quòd affinitas habet genera, & gradus, de vtroque agere eſt neceſſe: & primò de generibus affinitatis, quæ vidimus eſſe tria, & antiquitùs, tàm in primo, quàm in ſecundo, quàm in tertio genere, affinitas Matrimonium dirimebat, ſicùt ex diſpoſitione antiquorum canonum oſtendit *Canif. in lib. 4. Decret. tit. 14. in cap. 8. Non debet. n. 3.* Sed hodie attenditur ſolùm primum genus, quarè illa, quæ fuit vxor relicti conſanguinei, poterit validè duci, cum illa ſit in ſecundo genere affinitatis, quià licèt anteà affinitas pareret affinitatem, nunc eſt certum, & indubitatum illud axioma *Affinitas non parit affinitatem*, ſicùt benè notat *Tambur. §. 1. n. 4. loco ſupra*, & aper-

Affinitas non parit affinitatem.

apertè colligitur *ex lib. 4. Decret. tit. 14. cap. 8. Non debet.* Vndè sequitur neminem posse affinitatem canonicam contrahere, nisi per hoc, quòd aliqua persona vniatur suo consanguineo per veram copulam, cæterùm, si vniatur suo affini, indè nulla nascetur affinitas, quę tantùm sequi potest ex consanguinitate, & non ex affinitate, & ita medio tuo afline, affines acquirere non potes, sed tantùm acquiris affines medio tuo consanguineo.

Exempla pro inteligentia Doctrinæ datæ.

§. VIII. Exemplis omnia clarifico. Petrus duxit Antoniam, vel eam illicitè cognouit, Petro sunt affines consanguinei Antoniæ, & Antoniæ sunt affines consanguinei Petri, quæ affinitas immediatè prouenit à consanguinitate, quià eatenùs consanguinei Antoniæ sunt affines Petro, quatenùs Petrus carnaliter cognouit consanguineam illorum consanguineorum, sicùt etiam propter eandem rationem consanguinei Petri sunt affines Antoniæ; affines autem Petri non sunt affines Antoniæ, nec affines Antoniæ sunt affines Petro, eo quià affines Petri non possunt esse affines Antoniæ, nisi, quatenus Antonia est facta vna caro cum illorum affini; & ità non potest contrahi hæc affinitas, nisi ex suppositione, quod affinitas pariat affinitatem, sed, vt vidimus, affinitas non parit affinitatem, ergo &c. Vndè si Antonia haberet fratrem E. G: nomine Titium, qui duxisset vxorem nomine Bertam: Petrus maritus Antoniæ, mortua Antonia, & Titio, licitè, & validè ducet Bertam, cum qua nullo modo est canonicè affinis. Item supponamus Petrum habere sororem nomine Euandram, quæ nupserit Benedicto, & mortua Euandra, Benedictus aliam vxorem ducat, si posteà moriatur Benedictus, Petrus poterit ducere secundam vxorem Benedicti, quià hæc secunda vxor canonicè non est affinis Petro, non enim fuit carnalitèr coniuncta cum consanguineo Petri, sed tantùm cum illius affine, & cum affinitas non pariat affinitatem, sequitur per talem coniunctionem, secundam vxorem Benedicti minimè esse affinem Petro.

Aliud exemplum.

Consanguinei coniugũ, non sunt inter se affines.

§. IX. Itèm ex hac regula, quòd affinitas non parit affinitatem, sequitur, quòd consanguinei mariti, & consanguinei vxoris, non sint inter se affines, quòd sic ostenditur, quià affinitas inter illos non potest immediatè à consanguinitate oriri, sed deberet nasci ab affinitate, quià in tantùm consanguinei mariti essent affines consanguineis vxoris, in quantùm marito sunt affines consanguinei vxoris, & è contra, ergo deberent esse affines affinitate ab affinitate causata, sed affinitas non parit affinitatem, ergo consanguinei mariti, & consanguinei vxoris non sunt inter se affines: Vndè Pater, & Filius licitè ducunt Matrem, & Filiam, duo fratres licitè contrahunt cum duabus sororibus.

Gradus affinitatis, quomodò extendantur.

§. X. Primum autèm hoc genus affinitatis, quod solùm hodiè attenditur, quoad Matrimonium dirimendum, extenditur ad suos gradus: & quidèm anteà Matrimonium dirimebat, vsquè ad septimum gradum, vt videre est *in secunda part. Decret. caus. 35. q. 2. & 3. cap. 7. Nullum in vtroque.* Nunc verò antiquati sunt tres posteriores gradus, ita vt primum affinitatis genus iam Matrimonium non dirimat, nisi vsquè ad quartum gradum inclusiuè, quæ restrictio facta fuit ab Innocentio III. *in concil. General. Later.* sicùt habetur *in cap. 8. Non debet. de consang. & affinit.* neque tamèn per hoc, quòd correpti fuerint canones antiqui circa hos gradus, sequitur illam legem fuisse irrationabilem, quià Ecclesia nùnc prohibet, nùnc concedit, prout temporum varietati videtur aptius; & cum antiquis temporibus mores hominum essent correptiores, tùnc vtilis erat lex de prohibendo, & dirimendo Matrimonio vsquè ad septimum affinitatis, & consanguinitatis gradum: Cum verò processu temporis eò deuenerint homines, vt in suis moribus essent corruptiores, illa lex varia afferebat incommoda, & plurima pariebat pericula animarum, adeò vt consultiùs Ecclesia iudicauerit decernere, nè Matrimonium imposterùm esset dirimendum, vel impediendum, nisi vsquè ad quartum gradum inclusiuè, quod rectè coherentèr ad locum iuris productum, notat *Canis. in dicto loco n. 1.* neque ex hac restrictione, nota aliqua inconstantiæ Sanctæ Ecclesiæ attribui vnquàm potest, quin potiùs summæ prudentiæ laudanda, vtpotè, quæ aduertens, nè quòd priùs saluti conferebat, posteà destructionem causet, antiquas prohibitiones ad maius profectum benignè moderatur, quod vt magis suaderetur, Innocentius in loco iuris proximè relato, exemplum Domini affert, qui ex his, quæ in veteri testamento statuerat, nonulla mutauit in nouo, sic temporum

Antiquati sunt canones antiqui circa gradus consanguinitatis pee affinitatis.

Homines antiquitùs erant moderatiores, quam sint nunc.

Ecclesia aliquandò quasdam dispositiones prudẽtissimè corrigit.

porum varietate, & motum diuersitate exigente.

Magis extenditur affinitas orta ex copula licita, quàm ex copula illicita.

§. XI. Non distingunt verò DD. affinitatem ortam ex copula licita, & affinitatem causatam ex copula illicita, sed quomodocumquè fuerit affinitas contracta, dicunt dirimere Matrimonium vsquè ad quartum inclusiuè gradum, ioquè ex eo deducunt, quia in iure absquè vlla limitatione statuitur, quod affinitas vsquè ad quartum gradum Matrimonium dirimat; Tamèn hodiè est distinguendum, stante dispositione *Triden. sess. 24. de reform. Matrim. cap. 4.* & dicendum, quòd affinitas orta ex copula licita, idest coniugali dirimat Matrimonium quidèm vsquè ad quartum gradum inclusiuè, vt tamèn affinitas orta ex copula illicita, siuè fornicaria dirimat tantùm vsquè ad secundum gradum inclusiuè; Et tametsi in Tridentino videatur sermonem esse de Matrimonio iàm contracto, & non contrahendo, ità vt dicendum videatur, quòd virtute Tridentini Matrimonium iam contractum in tertio gradu affinitatis ortæ ex copula illicita, non sit vtiquè dirimendum, ità tamen, vt in eo gradu sit saltem prohibitum contrahere, quòd posset colligi ex supradicto capite Tridentini, vbi in fine habetur, *Huiusmodi affinitatem Matrimonium posteà contractum, dirimere*; attamèn omninò dicendum est, quòd affinitas inducta ex copula illicita, impediat, & dirimat Matrimonium solùm vsquè ad secundum gradum inclusiuè, ita vt nullum afferant impedimentum tertius, & quartus gradus, adeòque licitè in his gradibus contrahitur, quòd declarauit *B. Pius V. die 28. Nouemb.* 1566. *in sua constitut. quæ incipit. Ad Romanum. Posita in Bullar. magno inter constitutiones huius Pontificis ordine quarta decima*, idque etiàm si affinitas fuisset contracta ante confirmationem eiusdem concilij, sicùt decisum refert Armend. apùd *Barbos. in dicto cap. Trid. n.* 11. Vndè etiàm sequitur, quòd, qui fornicariè cognosceret affinem in tertio gradu, non peccaret peccato incestus, sed tantum simplicis fornicationis, dummodò talem affinitatem contraxerit media copula illicita, quòd alijs relatis docet *Barbos. n.* 12. *loco supra*.

Non solùm manet firmũ Matrimoniũ contractum in tertio affinitatis gradu, ortæ ex copula illicita, sed etiam licitè potest contrahi.

In locis vbi Tridentinum non est publicatum, an affinitas orta ex copula illicita extendatur, vsque ad quartum gradum.

§. XII. Hic dubitatur, vtrum in ijs locis, in quibus concil. Trid. non est publicatum, & receptum, valeat Matrimonium contractum in tertio, & quarto gradu affinitatis ortæ ex illicita copula. Et respondet *F. Gregor. Salmantic. Capucin. in summ. Bassei verb. Matrim. n.* 212. probabile esse non valere, sed ibi esse in sua viridi obseruantia dispositionem iuris, quod Matrimonium intrà quartum affinitatis gradum sit nullum, quomodòcumque affinitas fuerit contracta: & quidem non videtur conueniens, quòd sentiat priuilegia legis, qui eiusdem legis onera non vult subire, & cum incolæ illorum locorum in alijs non subdantur decretis concilij, nequè in hac re fauorabili beneficium recipere debent: Diana autèm apud ipsum Capucinum, vult de hoc esse consulendam Sanctam Sedem, vel Sacram Congregationem; Capucinus verò etiàm si dixisset probabile esse, quòd in dictis locis adhuc vigeat impedimentum vsquè ad quartum gradum; affinitatis ex copula illicita contractæ, nihilominus tradit esse probabilius, & veriùs, quòd etiam vbi non fuit Tridentinum publicatum & receptum, sit futurum validum Matrimonium contractum in tertio, & quarto affinitatis gradu, si affinitas causata fuerit ex copula illicita, cui sententiæ ego libentissimè subscribo, tùm quià sententia hæc est benignior, tùm quià sequenti ratione mihi suadetur; Lex namquè non obligat, quando legislator non intendit per illam obligare, sed, dum reuocat legem, non intendit per illam obligare, ergo &c. Præterea plura requiruntur ad constituendam legem, quam ad illam destruendam, ergo ex eo, quòd ad constituendam legem requiratur promulgatio, non benè deducitur, quod etiam requiratur promulgatio ad destruendam legem: Vndè legem reuocatoriam absq; promulgatione statim habere effectum docet *Cordub. q. 36. de Indulg.* in quo DD. communiter conuenire notat *Alloz. in Alphab. moral. verb. Lex. disp. 5. section. 1. n.* 47. dummodò non sit lex reuocatoria priuilegiorum.

Affinitas contracta ex copula illicita non dirimit, neq; impedit Matrimoniũ, nisi in secundo gradu inclusiuè, etiam in locis, vbi Tridentinum non est receptum, neq; promulgatum.

Lex reuocatoria absque promulgatione habet effectum.

§. XIII. Sequitur examinandum, vtrum impedimentum affinitatis in perpetuum duret, vel tempore extinguatur: putà mortua persona, cum qua habita fuit copula, ex qua affinitas orta erat; Et dico affinitatem iam contractam durare in perpetuum, etiam defuncto altero coniuge, quòd expressè habetur *In cap. I. Fraternitatis*. 35. 10.

Affinitas iam contracta in perpetuũ durat.

§. XIV. Maior difficultas est, vtrùm maneat affinis soboles nata post mortem coniugis. Do exemplum. Petrus habet

Affinitas an contrahatur cum illis, qui nascuntur post mortuum coniugem.

ber vxorem nomine Bertam, vnde fit affinis conſanguineorum Bertæ, ſi autem mortua Berta, ſoror ipſius Bertæ pareret filium, hic erit ne affinis Petri? Videtur, quòd non, quià hæc affinitas contrahitur mediante Matrimonio, ſed mortua Berta reſolutum eſt Matrimonium, ergo non eſt amplius locus contrahendæ affinitatis cum illis, qui poſt mortem Bertæ in lucem prodeunt. Attamen hæc ratio non conuincit, ſed omninò dicendum eſt, quòd filius ſororis Bertæ natus poſt mortem Bertæ maneat affinis Petri, eo quià vere talis proles pertinet Bertę in ſecundo gradu conſanguinitatis, ſed Petrus eſt affinis conſanguineorum Bertę vſque ad quartum incluſiue gradum, ergo etiam erit affinis filij ſororis Bertæ, nati poſt obitum ipſius Bertæ: Et quòd Matrimonium iam fuerit ſolutum, non officit, ſiquidem ad contrahendam affinitatem, non eſt opus quòd actualiter, & de pręſenti adſit radix, per quam affinitas contrahitur, ſed ſufficit talem radicem extitiſſe: adeòque affinitas contrahitur, etiam ſoluto Matrimonio, quià iàm extitit coniunctio corporum, ex qua affinitas ortum habet; Quod ſuadetur ex eo, quià ad contrahendam affinitatem, non eſt præciſe requiſitum Matrimonium, ſed ſufficit copula carnalis ſemel habita: notum eſt enim, quòd ille, qui aliquam fæminam fornicariè cognoſcit, valide non poteſt Matrimonium contrahere cum conſanguineis illius fæminæ vſq; ad ſecundum gradum incluſiue, etiamſi inter illos Matrimonium non fuerit. *Vide Tamb. §. 1. n. 7. loco citato.*

Etiàm ablata radice affinitatis, poteſt contrahi affinitas.

Ad contrahendam affinitatem, non eſt neceſſe, quod copula fuerit Maritalis.

§. XV. Hucuſq; diximus affinitatem, quæ Matrimonialem contractum pręcedit, Matrimonium impedire, & dirimere: Nunc videndum eſt, vtrum affinitas, quæ ſuperuenit Matrimonio iàm contracto, illud dirimat. E. G. Antonius duxit vxorem, nomine Angelam, poſteà copulam habuit cum ſorore Angelæ: Quæritur, vtrum ſtante hac copula diſſoluatur Matrimonium inter Antonium, & Angelam; Reſpondeo: illud Matrimonium non eſſe per hoc diſſoluendum, quià affinitas ſuperueniens Matrimonio iàm contracto, illud non diſſoluit, vt manifeſte habetur *In cap. Diſcretionem. De eo, qui cognouit &c.* quare illud Matrimonium remanet firmum, ſicùt anteà erat.

Matrimoniũ iam contractum non dirimitur, licet ſuperueniat affinitas.

§. XVI. Sed petis, talis affinitas inducet ne ſaltem impedimentum, ne poſſit peti, vel reddi debitum coniugale? Reſpondeo vtique coniugem noxium cognoſcendo conſanguineum ſui coniugis, priuari iure petendi debitum, innocens verò coniux, licet admonendus ſit, vt abſtineat à commiſtione coniugis delinquentis, tamen non poteſt ad id cogi; quocircà innocens debitum petere poterit, & noxius coniux illi reddere tenebitur, iuxtà iuris regulam vigeſimam ſecundam in 6. *Non debet aliquis alterius odio prægrauari*, ſicùt aperte deciditur *in cap. 10. Tuæ fraternitatis. De eo, qui cognouit &c.* & ità notant communiter Canoniſtæ, & nominatim *Gloſſ. in dicto cap. & Gauffr. in Synopſ. decret. lib. 4. ad tit. 13.*

Affinitas Matrimonio ſuperueniens, quomodò impediat petitionem debiti.

§. XVII. Sciendum eſt verò hic ſermonem eſſe de affinitate Matrimonio ſuperueniente intrà ſecundum incluſiue gradum tantum: Qui enim cognoſceret conſanguineam vxoris in tertio, vel quarto gradu, committeret quidem inceſtum, quià rem haberet cum perſona, cum qua valide non poteſt Matrimonium contrahere ratione affinitatis, at inde non impediretur ad petendum debitum, quia non poteſt in hoc impedimento incidere, niſi canonice fiat affinis ſuæ vxoris, ſed cognoſcendo fornicarie, & illicite conſanguineam ſuæ vxoris in tertio, vel vlteriori gradu, non fit eius canonice affinis, ſtante diſpoſitione Tridentini allata, ergò inde non impedietur ad petendum debitum. Tridentinum namque, vt vidimus §. 11. affinitatem ortam ex copula illicita, reſtrinxit ad primum, & ſecundum gradum tantùm; Neque dicas hanc reſtrictionem à Tridentino fuiſſe solùm factam, ne in poſterioribus illis gradibus Matrimonium contractum dirimeretur, cæterùm affinitatem ſuperuenientem Matrimonio priuare iure petendi debitum vſque ad quartum gradum; Nam contrà eſt, quià Tridentinum per talem reſtrictionem ſubſtuliſſe etiam hoc impedimentum petendi debitum quoad vlteriores gradus, deciſum refert *Grac. apud Barb. in locum Trident. relatum n. 6.*

Non priuatur iure petendi debitum, qui rem habuit cum conſanguinea vxoris in tertio, vel quarto gradu.

§. XVIII. Interrogat *Caramuel in Theolog. Fundam. lib. 3. n. 3799.* Verùm non magis afferat impedimentum affinitas Matrimonio ſuperueniens, quàm ſuperueniens Adulterium; cum enim dixerimus affinitatem ſuperuenientem priuaſe noxium iure petendi debitum, videtur nullum maius impedimentum af-

Quomodò differat affinitas ſuperueniens Matrimonio ab

Adulterio quoad priuãdum iure petendi debitum.

finitatem afferre, quàm affert quodcumque aliud Adulterium: est enim hoc impedimentum etiam Adulterio commune, quia adulter ob fidem violatam priuatur iure petendi debitum; Vt autem Caramuel diuersitatem intèr affinitatem, & Adulterium assignaret, dicit Adulterium quidem priuare Adulterum iure petendi debitum, affinitatem verò, non tam iure petendi, sed etiàm reddendi; Ego veró, cum legam in Cap. *Tuæ fraternitatis. citato supra* §. 16. ità expresse fuisse statutum, quòd *Affinitas post Matrimonium iniquè contracta illi nocere non debeat, qui iniquitatis particeps non existit.* non possum induci ad credendum, quòd noxius coniux coniugi innocenti debitum exigenti, reddere non possit: quinimò cogor affir-

Innocenti coniugi semper debitum est reddendum.

mare innocenti debitum esse ex iustitia reddendum, quia cæterùm affinitas iniquè contracta noceret parti, quæ non fuit particeps iniquitatis; Quarè ego dicerem eam esse differentiam inter affinitatem Matrimonio superuenientem, & Adulterium, quòd adulter quidem debitum petere non possit, vt tamen possit à comparte petere veniam de iniuria illata, qua concessa poterit debitum petere, & alter tenebitur reddere: At qui factus est suæ vxori affinis ob copulam habitam cum consanguinea eius, ita priuatur iure petendi debitum, vt etiam obtenta venia ab vxore, non possit licitè debitum petere, nisi dispensationem obtinuerit: Quia hic, non tàm

Coniuges nõ possunt dispẽsare in affinitate superueniente.

adest iniuria facta vxori propter fidem violatam, quàm canonicum impedimentum, in quo vxor dispensare non potest, concedendo marito, vt licitè possit debitum petere; Quòd si etiam vxor ad incestum consenserit culpabiliter, tunc vterque priuabitur iure petendi, & reddendi debitum, nisi dispensationem obtineant, quià vterque in hoc casu est noxius; sicùt rectè insinuat *Tamburin.* §. 3. *n.* 4. *loco supra.*

Debitum potest peti, etiam superueniente affinitate, pro vitando maiori malo.

§. XIX. Si tamen rationabilis causa aderit, etiam noxius coniux poterit licitè debitum petere; Vndè, si Petrus E. G. posquam cognouerit sororem vxoris, abstinendo serà petendo debito à sua vxore, periculum immineat, nè indè vxor suspicionem capiat Petrum violasse fidem, per accidens poterit Petrus à sua vxore debitum petere, quotiès iudicauerit expediens, nè vxor in suspicionem inducatur, quià alitèr esset suum crimen, saltem indirectè prodere, ad quod nemo est constringendus, & ità multo magis ille, qui simplicem Adulterium commisisset, poterit à coniuge Adulterij ignara debitum petere, quod docet *Caramuel. loco citato.*

§. XX. Itèm, qui vehementissimis motibus carnis agitaretur, ita vt non petendo debitum ab vxore exponeretur proximo periculo habendi pollutionem extra vas, aut fornicandi cum alia, in eo casu licitè poterit debitum petere ab vxore; Ratio est, quia lex purè Ecclesiastica non obligat cum periculo violandi legem naturalem, aut diuinam, sed prohibitio non petendi debitum in casu superuenientis affinitatis, inducitur lege tantùm Ecclesiastica, vt plenius *infra* §. 23. prohibitio verò de vitanda pollutione extra vas, & de non fornicando, est inducta iure naturali, & Diuino, ergo ad hoc vitandum, licebit debitum petere ab vxore, tametsi per copulam cum eius consanguinea habita, & ipsa facta fuerit marito affinis, quòd aliis relatis eruditè docet *Quintanad. tract, 9. de Sacram. Matrim. Singul.* 12.

Affinitas ignoranter contracta nõ priuat iure petendi debitum.

§. XXI. Itèm non priuatur iure petendi debitum, qui ignorantèr habuit rem cum consanguinea vxoris suæ, putà, si credebat fœminam illam esse suam vxorem; hic enim, cum non adsit culpa, nequè pœna debet imponi, estò affinitas naturalitèr oriatur, sicut aduertit *Canis. in lib. 4. Decret. tit. 13. in cap. 1 n. 3.*

Incestus per vim commissus, non priuat iure petẽdi debitum.

§. XXII. Itèm, si vxor per vim committeret incestum, non priuaretur iure petendi debitum, quià in hoc incestu non peccaret, vtpotè coactè patiens, ergo non debet subire pœnam de non petendo debito, quià nemo debet, sinè culpa puniri, sicùt notat *Gloss. in cap. Tuæ fraternitatis. supra producto* quod *Tamburin. n. 5. loco nuper,* extendit, etiàmsi præcisa vi coniux quodammodò cogeretur ad committendum incestum, quià licèt tunc peccaret, tamen non videtur Ecclesiam velle illam tanta pœna punire, quam extensionem, vt benignam libenter amplecterer, nisi timerem notam nimiæ indulgentiæ fore incursurum; attamen Tamburinus eam doctrinam, tanquàm probabilem tradit: vtinam sit talis.

Affinitas quo iure Matrimonium dirimat.

§. XXIII. Iuuat tandèm videre, quo iure sit inductum hoc impedimentum affinitatis dirimens Matrimonium, an scilicet iure naturali, Diuino, vel Ec-

clesia-

clesiastico tantum; si enim hoc solo iure istud impedimentum inducitur, potetit in eo Ecclesia dispensare, vt in *litera P. n. 27.* Secùs verò, si hoc impedimentum enascatur ex iure naturali, vel Diuino; Vt autem cum claritate procedamus ad examinandum hoc punctum, præmittendum est aliud esse affinitatem iure naturali oriri, aliud affinitatem iure naturali Matrimonium dirimere, & ideò ex eo, quod affinitas naturalitèr oriatur ex copula, minimè indè sequetur, quod naturalitèr Matrimonium dirimat qui enim copulam cum fœmina habet, fit naturaliter affinis consanguineorum fœminæ, vt tamen possit cum dispensatione, saltem in linea transuersa, validè contrahere cum quacumque affini, quod fieri non posset, si ex eo, quod affinitas naturaliter oriatur, indè sequeretur etiam, quòd iure naturali Matrimonium dirimeret.

Aliud est affinitatem ex copula carnali naturaliter oriri, aliud affinitatem naturaliter Matrimoniū dirimere.

§. XXIV. Hoc ád intelligentiam præmisso, dico varios varia dixisse: nos autem inutilioribus sententijs omissis, eas tantum seligemus, quæ pro decisione quæsiti aptiora videbuntur. Igitur conueniunt in hoc DD. quod ex copula licita, scilicet coniugali, affinitas naturaliter oriatur quocumque iure positiuo præciso, dissentiunt tamen circà affinitatem causatam ex copula illicita, siuè fornicaria: Nam *Sanch. & Heriq; relati à Gasp. Hurtad. de Matrim. Disp. 10. n. 6.* partem sustinent negatiuam, innixi dispositioni iuris ciuilis, vi cuius non reputantur affines, nisi affinitas fuerit causata per copulam coniugalem. *Hurtad. verò n. 7. cum Ioan. Andr. & Ægid.* vult, quod etiam ex copula fornicaria, naturaliter affinitas oriatur, & meo iudicio non immeritò, quià non ex alio capite melius probatur, quòd ex copula coniugali oriatur naturaliter affinitas, nisi quià per copulam, Vir, & Vxor vna efficiuntur caro: Vndè sic discurro, illa affinitas naturaliter non oritur ex contractu Matrimoniali, sed ex copula inter virum, & fœminam, æquè autem adesse potest perfecta copula inter virum, & fœminam extra Matrimonium, & non minùs duo efficiuntur vna caro per copulam habitam extrà Matrimonium, quàm si habita fuerit in Matrimonio, ergò æquè orietur naturalitèr affinitas ex copula fornicaria, ac ex copula coniugali.

Affinitas naturaliter oritur ex copula coniugali.

Affinitas naturaliter oritur etiam ex copula fornicaria.

§. XXV. Quoad verò effectum dirimendi Matrimonium, alij volunt affinitatem dirimere Matrimonium iure naturæ in primo gradu lineæ rectæ; sic sentiunt *Sotus. Couarr. & Ægid. vs. citati ab Hurtad. n. 12. loco supra.* Et hi eo ducuntur fundamento, quia maxima est irreuerentia contrahere Matrimonium inter Patrem, & filiam, & inter matrem, & filium, ergo etiàm erit summa irreuerentia contrahere inter Patrem, & vxorem filij, vel inter Matrem, & virum filiæ defunctæ: Siquidem vxor filij reputatur, & ipsa filia, quia per copulam facta fuit vna caro cum filio: Inclinat in hanc sententiam *Gobat. in exper. im. Theolog. tract. 9. n. 408.* & fulcitur auctoritate Diui Pauli, qui *Ad Corinth. scribens 1. Epist. cap. 5. vers. 1. ait. Omninò auditur inter vos fornicatio, & talis fornicatio, qualis, nec inter gentes, ita vt vxorem Patris sui aliquis habeat.* Alij apud citatum Hurtadum, dicunt affinitatem in linea rectà, in infinitum Matrimonium dirimere. Alij, quos refert *Castrop. part. 5. disp. 4. punct. 8. n. 8.* etiam sustinent Matrimonium inter affines in primo gradu lineæ transuersæ esse iure naturæ irritum, suamque opinionem duplici argumento roborant: primò, quia *Marc. cap. 6. vers. 18.* S. Ioannes Baptista dixerat Hærodi. *Non licet tibi habere vxorem fratris tui.* Quod S. Præcursor Hærodi non improperasset, nisi id esset vetitum iure naturæ, quia Hærodes vtpotè Gentilis, & non Iudæus, non obstringebatur lege Moysi. *Leuit. cap. 18. vers. 16. Turpitudinem vxoris fratris tui non reuelabis.* Secundò argumentantur *Ex cap. 8. Gaudemus. De diuortijs.* Vbi dicitur, quòd infideles ad fidem conuersi, si tempore infidelitatis Matrimonium contraxissent cum suis coniunctis in secundo, vel tertio gradu, non separentur post conuersionem, ergo supponit esse separandos, si contraxerint in primo gradu, & vtiquè non ex alia causa, nisi quià in primo gradu Matrimonium est iure naturę nullum. Quoad alios verò gradus lineæ transuersæ, DD. communiter docent, neque iure naturali, neque iure diuino Matrimonium esse irritum, sed tantùm iure Ecclesiastico positiuo, de quo infrà: anteà enim debemus videre, quid sentiendum sit de hac opinionum varietate.

Affinitas in primo gradu an iure naturæ Matrimonium dirimat

Affinitas in linea recta an in infinitū Matrimoniū dirimat.

Affinitas in primo gradu lineæ transuersæ, an iure naturæ Matrimonium dirimat.

Hærodes non erat Iudæus, sed Gentilis.

Infideles ad fidē conuersi, an separandi, si contraxerint intra quartum gradum.

In linea trāsuersa, excepto primo gradu, nullum dirimere Matrimonium iure naturæ, est communis sēntentia.

§. XXVI. Et primò dico certum esse, quòd affinitas orta ex copula illicita, siue fornicaria, in nullo gradu iure natu-

Affinitas orta ex copula illicita, in nullo gradu diri-

mit Matrimonium, ſiquidem iuri naturæ.

ſæ Matrimonium dirimat, ſicùt pro certo tradunt *Sanch. Rebell. Layman. & alij*, quos citat, & ſequitur *Caſtrop. nu. 10. loco ſupra*, quia talis affinitas, eſto naturaliter oriatur, tamen eſt quodammodò imperfecta, & iure naturæ Matrimonium dirimere non valeat.

Affinitas orta ex copula licita, probabiliſſimè in nullo gradu Matrimonium dirimit iure naturæ.

§. XXVII. Circà affinitatem verò inductam ex copula licita, ſiuè coniugali, omninò aſſentior *Caſtrop. n. 12. loco citato*, qui pluribus productis docet veriſſimilius eſſe affinitatem in nullo gradu, etiàm lineæ rectæ Matrimonium iure naturæ dirimere, quod colligitur ex varijs concilijs, vt apud citatum *Caſtrop. videre poteris*.

Soluuntur obiecta contra noſtram ſententiam.

§. XXVIII. Magis autem veritas noſtræ ſententiæ eluceſcet ex ſolutione fundamentorum partis contrariæ; Sic dico, quòd accedere ad vxorem Patris, præſertim defuncti, eſt quidem aliqua indecentia, ſed non tanta irreuerentia, & impietas (vt loquar cum *Hurtad. nu. 13. loco ſupra*) vt indè enaſcatur ex natura rei impedimentum: nequè officit, quòd vxor Patris per copulam facta fuerit vna caro cum Patre, quia non eſt facta vna caro verè, & realiter ſed ad ſummum Vir, & Mulier per copulam vniti, dicuntur vnicum principium reale vnius carnis, ſicùt proximè *citatus Hurtad. rectè obſeruat*. Ad textum D. Pauli quod affertur, dico Doctorem gentium de illis loquutum fuiſſe, qui accedebant ad vxorem Patris ſui viuentis, vt cum S. Anſelmo, & alijs aduertit Tirinus in dictum ſcripturæ locum. Ad textum Marci Euangeliſtæ. Reſpondeo S. Præcurſorem reprehendiſſe Hærodem, quià duxerat vxorem fratris ſui viuentis, vt non obſcurè innuit *D. Ambroſ. lib. 3. De Virgin. paulò poſt medium* dum Herodem Adulterum appellat, & erudiè oſtendit Tirinus in locum Euangeliſtæ adductum: & etiàm gratis dato, quod Philippus frater Hærodis fuiſſet mortuus, non indè ſequitur Ioannem Baptiſtam exprobraſſe id Hærodi, quia iure naturæ eſſet tale Matrimonium nullum, ſed quià erat nullum, ſtante lege Leuitici allata, & non poterat Hærodes relictam fratris ducere, niſi iuxtà Moſaycam legem ad ſuſcitandum ſemen fratris, in ſuppoſitione, quòd ille obierit abſquè prole, at frater Hærodis prolem reliquerat, cum reliquiſſet Hærodiadem ſaltatricem. Quod ſi obijcias Herodem non fuiſſe ſubiectum legi Moſaycæ, quià non erat Iudæus, ſed Gen-

Herodes an duxerit vxorem fratris ſui viuentis.

tilis, reſpondebit *Caſtrop. n. 13. loco citato*, ipſum fuiſſe filium cuiuſdam Iudæi, adeòquè legi Moyſis ſubiectum. Ad fundamentum, quod deſumitur *ex cap. 8. Gaudemus. De Diuortijs*, Reſpondeo in illo loco nullam fieri mentionem de primo gradu, & ità neque affirmatur, neque negatur eſſe faciendam ſeparationem: & prætereà in dicto capite ſermo eſt potiùs de gradibus conſanguinitatis, quam affinitatis, ſicùt bene aduertit *Caſtrop. n. 14. loco iàm relato*; Si igitur in nullo gradu affinitatis, Matrimonium irritatur iure naturæ, ſequitur hoc impedimentum dirimens eſſe inductum iure aliquo poſitiuo, non quidem Diuino, quia nullibi reperitur, ſicùt ſentiunt DD. communiter, teſte *Hurtad. n. 15. loco citato*, Vbi etiam notat, quod lex Leuitici in capite allato, poſt mortem Chriſti ceſſauit; Vndè remanet hoc impedimentum eſſe inductum iure tantùm poſitiuo Eccleſiaſtico, de quo non eſt dubitandum; manifeſta namquè ſunt loca iuris, quæ ſuprà, dùm de generibus, & gradibus affinitatis loqueremur, citauimus.

Hærodes erat ſubiectus legi Moyſis.

Lex Leuitici poſt mortem Chriſti ceſſauit.

§. XXIX. Ex quo facilè colliges cum *Hurtad. n. 18. loco ſupra*, Infideles non baptizatos validè contrahere cum ſuis affinibus in quocumque gradu, quià ipſi legibus Eccleſiaſticis non ſubduntur; Vndè ſequitur, neque eſſe ſeparandos, ſi poſteà ad fidem conuertantur, quià coniugia ſemel legitimè contracta, per Baptiſmum non irritantur (niſi altero tantùm baptizato, alter baptizari renueret, vt in *litera C. n. 601.*) Infideles autem, qui contraxerunt Matrimonium cum impedimento inducto iure tantùm poſitiuo Eccleſiaſtico, validè, & legitimè contraxerunt, ſicùt apertè habetur in *cap. 4. De Infidelib. de Conſang. & affinit. & in cap. 8. Gaudemus. De Diuort.* quod etiam notat. *Caſtr. in dicto cap. Gaudemus n. 1.*

Infideles validè contrahunt cũ quocumque affini, nec poſt baptiſmũ ſunt ſeparandi.

§. XXX. Hinc oritur dubium, vtrum infidelis, qui tempore infidelitatis acquiſiuit affines, poſſit poſt baptiſmum validè cum illis affinibus contrahere. Et ex Doctrina data, videtur affirmatiuè reſpondendum, quià in ea ſuppoſitione, non baptizati ita acquiſiuere affines, vt tamèn talis affinitas, quoad illos nullum pareret impedimentum circà Matrimonium, eà enim non obſtante, tempore infidelitatis, validè contraherent; Attamèn contrarium eſt dicendum, quià ex copula etiàm tempore infidelitatis ha-

De affinibus Infideliũ tempore infidelitatis acquiſitis.

Infideles poſt conuerſionem non poſſunt

amplius Matrimoniũ contrahere cum affinibus acquisitis tempore infidelitatis.

habita, affinitas naturaliter oritur: Vndè fit, quòd infideles post baptismum maneant affines consanguineorum illius, quem carnaliter cognouerunt, & eatenus tempore infidelitatis, talis affinitas illis non causat impedimentum Matrimonij, quatenùs tùnc non ligantur legibus Ecclesiasticis, quia verò post baptismum ijs subduntur, ideò tùnc validè ampliùs contrahere non possunt cum suis affinibus in gradu prohibito, etiàm si tales affines tempore infidelitatis acquisierint, nàm naturalitèr facti sunt affines, & post baptismum non desinunt esse tales, quià per baptismum naturalia non tolluntur, sicùt benè obseruat *F. Gregor. Salmant. Capuc. in summ. Bassei verb. Matrim. n. 213.*

Si affinitas ex copula illicita naturaliter non oritur, Infideles nullo impedimento ligantur ex ea ante conuersionem contracta.

§. XXXI. Verum quidem est, quod in sententia illorum, qui existimant, quòd ex copula illicita, siue fornicaria, affinitas naturaliter non oriatur, sequitur consequenter, quòd Infidelis post baptismum valide possit Matrimonium contrahere cum quauis consanguinea illius fœminæ quam tempore infidelitatis fornicariè cognouit, quià post baptismum nulla remanet affinitas, quam, cum naturaliter supponamus minimè oriri ex copula illicita, non poterat ab infideli ante baptismum contrahi, quòd probabile reputat *Capuc. n. 214. ium citatus.*

Per nos Infideles post cõuersionẽ minimè possunt contrahere cum affinibus per copulam illicitam acquisitis.

§. XXXII. Secundum verò nostra principia, id asserere non possumus, quia cum dixerimus æquè affinitatem naturalitèr oriri ex copula illicita, siuè fornicaria, ac ex copula licita, siuè coniugali. consequentèr sustinere debemus, quòd infidelis post baptismum, non possit intrà gradum prohibitum validè contrahere cum consanguineis illius, quem antè baptismum fornicariè cognouit. Plura de Impedimentis Matrimonij, quære in *litera I. n. 40.*

188. Affinitas circa quam Commissarius Bullæ cruciatæ dispensare possit, vide in *litera C. n. 375. à §. 1.*

189. Affinitas superueniens sponsalibus, an illa dissoluat. *S. n. 172. §. 40.*

Agape.

190. Agape significat charitatem. *D. n. 122.* Vbi de mensa Agape.

Agatha.

Agatha, seù Smaragdo calix. *C. n. 23. §. 1.* 191.

Agathense Concilium.

Agathense Concilium iussit, quòd dicerentur capitula in officio canonico post psalmos *C. n. 111. §. 7.* 192.

Agnus Dei.

Agnus Dei &c. dicitur ter à celebrante in Missa, vt in *Litera S. n. 20. §. 66.* de Missa defunctorum, vide in eadem *Litera S. §. 68.* Æxistimo authorem huius ritus fuisse Sergium Papam, sicut tradunt *Beuon. cap. 1. Vualafrid. cap. 22. & Microlog. cap. 18.* Non tamèn hic Pontifex simpliciter id instituit, iam enim anteà dicebatur semèl tantùm, vt constat ex Liturgia S. Petri; Decreuit autem prædictus Pontifex, vt *Agnus Dei*. In Missa diceretur ter. *Gauant. tom. 1. part. 2. tit. 10. n. 2.* 193.

Agnus Dei. In Missa, a quo ordinatũ.

§. 1. Si quæras rationem, quare dicatur ter, consule Iuonem Carnotensem de conuenientia noui, & veteris sacrificij: Vbi propè finem hæc habet. *Consideratione trium portionum (scilicet Hostiæ) supra memoratarum, ter Agnus Dei à Choro cantatur. Primò orat Ecclesia Agnum, non figurantem istum Agnum, sed verum tollentem peccata mundi, vt inter eius membra connumeretur, cuius corpori communicat, & sanguini, idest, vt adhæreat ei, tanquàm capiti. Orat secundò eundem Agnum, quatenus societur illi parti Corporis Christi, quæ iàm cum capite quiescit in pace; hoc in Superioribus orauit Sacerdos, cum, memoratis Apostolis, & Martyribus, addidit, intrà quorum nos consortio, non æstimator meriti, sed veniæ quæsumus largitor admitte. Tertiò orat eundem Agnum, vt mundi pressuris non superetur, & malitia, hæc ille.*

Quare in Missa dicatur ter Agnus Dei.

Agnus Dei in Missis Defunctorum, quomodò dicatur. *M. n. 243.* de Missa solemni *Ibidem, n. 244. §. 10.* 194.

Agnus Dei à Ministris sacris, quomodò dicatur cum celebrante. *C. n. 197. §. 50.* 195.

Agnus Dei dicitur more solito in Missa feriæ V. in Cæna Domini, licèt non detur Pax, ex rubrica particulari Missalis in Missa prædictæ feriæ V. Quare habes, 196.

Agnus Dei feria v. in Cæna Domini dictus de more.

bes, quòd ad tertium *Agnus Dei* dicitur *Dona nobis pacem* non verò *Miserere nobis*; Neque obstat, quod contrarium habeatur in quibusdam officijs paruis Hebdomadæ maioris impræssis Venetijs: ibi enim gratis, & contra modum loquendi Missalis, notatum fuit, quòd ad tertium *Agnus Dei* loco *Dona nobis pacem*, diceretur *Miserere nobis*; Et quidèm Missale apertè habet hæc verba, *Agnus Dei dicitur de more*; De more autem tertiò loco dicimus *Dona nobis pacem*. Vide *Gauant. tom. 1. part. 4. tit. 8. n. 4. Bauld. part. 4. cap. 9. artic. 2. n. 3.*

197. *Agnus Dei* in Missa Sabbati Sancti non dicitur, tùm quià Christus nondùm resurrexit, tùm quià Discipuli non credebant adhùc Christum esse Deum, vt notat *Durand. in Ration. Diuin. offic. lib. 6. cap. 85. n. 6.*

198. *Agnus Dei* omittitur feria vj. in Parasceue. *F. n. 45. §. 40.*

Agnus Paschalis.

199. Agnus Paschalis ex scriptura, quandò comedendus. *P. n. 54.*

Alapa.

200. Alapa imprimitur in faciem confirmati, & quarè. *Litera C. n. 449. §. 18.*

Alba.

201. Albam induit Diaconus antequàm Dalmaticam accipiat. *D. n. 123.* de Subdiacono, vide *S. n. 196.*

202. Modus, quo Sacerdos induere debeat albam. Alba, dum induitur Sacerdos, ei caput submittit, deindè manicam dexteram brachio dextero, & sinistram sinistro imponit, & posteà ipsam albam corpori adaptat, quam eleuat antè, & à lateribus hinc indè, & se cingit cingulo, vt in *litera C. n. 306.* Diximus, quòd priùs vestiatur manus dextera, quàm sinistra, & deducitur *ex reuelationib. S. Birgittæ lib. 1. cap. 10. & lib. 4. cap. 70.* vbi legimus, quod priùs fuit affixa cruci dextera manus, quàm sinistra; præterea motus est naturalis dexteræ in sinistram. Vide *Missal. de rit. seruand. tit. 1. n. 3.*

203. Varia nomina, quibus alba fuit nuncupata. Alba appellatur camixia ab *Amal. cap. 18. Raban. 1. instit. cleric. cap. 17.* appellat tunicam, cui conformatur *Iuo Carnotensis*: *De Indumentis*, vbi albam vocat tunicam lineam: Ab *ordine Romano*, alba dicitur linea Dalmatica; imò etiàm absolutè linea, vt videbimus in *Litera R. n. 92. Alcuinus* eam vocat supparum. Plura vide *Apud. Scort. de Sacrif. Missa lib. 2. cap. 8. n. 9.*

Alba induitur ab Ambrosianis ante amictum, à Romanis verò post amictum. *Gauant. Tom. 1. de Rubr. gener. Missal. tit. 1. n. 3.* 204. Ambrosiani primò albam, postea amictù accipiunt.

Alba, Podèris est appellata à *D. Gregorio Nazianz. orat. 3.* eo quià ad pedes pertingit, quod fortasse deducitur ex Græcis, qui loco *Pedis*, dicunt *Podes*. 205. Podèris vocata fuit alba

Alba Sacerdotis eleuetur à ministro, vt æqualitèr fluat. *M. n. 162. §. 6.* 206.

Alba cingitur à Sacerdote, vt in *Litera C. n. 306. §. 3.* 207.

Alba plura habet significata, & quidem in ordine ad Christum, significat munditiam iuxtà *S. Bonauentur. de Myster. Miss.* Natiuitatem Vitæ *iuxtà Innocen. III. lib. I. cap. 36.* & Gloriam resurrectionis iuxtà *Stephan. Eduen. de Sacrif. Altar. cap. 10.* Quoad passionem Christi, ostendit *D. Thom. part. 3. q. 40. artic. 7.* Albam significare vestem, quam Hærodes dedit Christo: habet etiam alia significata moralia, probat enim idem *Angelicus Doctor. 3. part. q. 83. art. 5.* quòd significat fidem, & innocentiam. *Alcuin. cap. Quid signif. vestim.* vult significare perseuerantiam. *Amalar. lib. 2. cap. 18.* castigationem corporis. *Hug. Victor. in Specul. Eccles. cap. 6.* munditiam Animæ. *Honor. in Gemma lib. 1. cap. 202.* Castitatem totius vitæ. *Raban. de Instit. Cleric. lib. 1. cap. 16.* continentiam, & summam iustitiam. *Rupert. 1. cap. 20.* nouam vitam Sacerdotis. *Honor. cap. 8 a. supra* loricam iustitiæ, & tandèm *Innocentius III. cap. 51. loco citato*, vult Albam significare munditiam vitæ latam in libertatem filiorum Dei. Vide *Scort. de Sacrif. Miss. lib. 2. cap. 8. n. 9.* 208. Varia significata albæ.

Alba aliquandò vtimur loco Cottæ. *H. n. 46. §. 1.* 209.

Alba iuxtà communem, & approbatum vsum, fit ex tela linea, siue inferiori, siue prætiosiori, secundum cuiusque Ecclesiæ possibilitatem: illius longitudo sit talis, vt commode possit omnibus inseruire, tàm magnæ, quàm paruæ staturæ; Quare, si illius longitudo producatur vsque ad quatuor cubitos, erit omnibus commoda, qui enim sunt breuioris staturæ, poterunt eam 210. Alba ex qua materia conficienda, & qua forma confectionare debeas.

ele-

eleuare, & cingulo firmare; Latitudo autem illius circularis, sit saltem sexdecim cubitorum, manicę vero longitudine trium palmorum proportionaliter latę, ità tamen versus manus sensim ducantur, vt in ima parte sint strictiores.

Ornare albas pretiosè, an sit laudabile.

Permulti ornant Albas in ima illarum parte pretiosa elaboratione, quod non approbat *Gauant. citandus* ad vitandam vanitatem; non video tamen esse reprobandam consuetudinem, de ornanda, etiàm pretiosè, sacra supellectili, dummodò non fiat ad vanum finem, sed ad maiorem Dei Gloriam. *Vide Gauant. tom. 1. de Mensur. Sacr. Supellectil.*

Albaspinus.

211. Albaspinus in notis ad Tertullianum, nomen Hostiarum intelligit de Eleemosinis, quæ pane erogato fiebant. *Gauant. tom. 1. part. 2. tit. 2. n. 3.*

Albus Color.

Colore albo à die Natiuitatis Domini, vsque ad Epiphaniam vtimur.

212. Albo colore vtitur Ecclesia. Primò à Vesperis vigilię Natiuitatis Domini, vsque ad octauam Epiphaniæ inclusiue, tum quià natus est Christus omninò prorsus peccato immunis, tùm etiàm, quia in Epiphania splendor Stellæ illuxit; excipe festa Sanctorum Martyrum, quæ infra hoc tempus celebranda occurrunt, in quibus adhibetur color rubeus, vt in *Litera R. n.* 98. excipe etiàm festum Sanctorum Innocentium, quià in eo, quandò non occurrit in Dominica, vtimur colore violaceo, si autem venerit in Dominica adhibendus est color rubeus: In eius verò die octaua, semper vtimur colore rubeo, quocumque die occurrat, vt in *Litera R. nu.* 98.

In festo Sanctorum Innocentium, quinam color adhibendus.

Feria V. in Cœna Domini, vtimur colore albo, & quarè.

§. I. Secundò vtimur albo colore feria V. in Cœna Domini, cuius rei ratio potest deduci ex *Baron. ann. Domini* 34. *n.* 39. Vbi tradit vestem Christi in Cœna fuisse albi coloris.

Tempore Paschali vtimur albo colore.

§. II. Tertiò vtimur albo colore Sabbato Sancto, dùm Diaconus cantat *Exultet*, vt in *Litera V. n.* 59. item in Officio Missæ, & ab illo die, vsque ad Sabbatum in vigilia Pentecostes ad nonam exclusiuè, quandò fit Officium de tempore, præterquàm in Missa Litaniarum, & Rogationum, in quibus vtimur violaceo colore, vt in *Litera V. n.* 59. Quòd autem in Resurrectione Christi vtamur albo colore, secundum *Innocen. III. lib.* 1. *cap.* 65. oritur ex eo, quià Angelus testis apparuit coopertus stola candida; Insuper iuxtà *S. Matth. cap.* 28. *n.* 3. Vestimentum eius fuit, sicùt nix. Eodem albo colore sequimur etiàm vti in festo Ascensionis, & per octauam, ea ratione, quia in Ascensione Domini, Angeli steterunt iuxtà Apostolos in vestibus albis, vt patet *in Actib. Apostol. cap.* 1. *n.* 10.

Albus color in Paschate, quare adhibeatur.

In Ascensione Domini, quare adhibeatur albus color.

Albo colore, quare vtamur in festo Sanctissimæ Trinitatis.

§. III. Quartò vtimur albo colore in festo Sanctissimæ Trinitatis, idque propter eximiam illius puritatem, qua maior inueniri non potest.

Albus color in festo Corporis Christi, quare adhibeatur.

§. IV. Quinto vtimur albo colore in Solemnitate Corporis Christi, propter eandem rationem assignatam supra de feria V. in Cœna Domini.

Albo colore quare vtamur in festo Trasfigurationis Domini.

§. V. Sextò vtimur albo colore in festo Transfigurationis Domini, & suadetur ex *Matth. cap.* 17. vbi *n.* 2. legimus quòd *resplenduit facies eius, sicùt sol, & vestimenta eius facta sunt alba, sicut nix.* & *n.* 5. quòd *nubes lucida obumbrauit eos.*

§. VI. Septimò vtimur albo colore in festis B. M. V. excipe Benedictionem, & Processionem Candelarum, quę fit in festo Purificationis eiusdem B. M. V. tùnc namque erit adhibendus color violaceus, vt videre est in *Litera V. n.* 59. Ratio allata à Damasceno, cur in festis B. M. V. vtamur colore albo, est, quià purior creatura sub Deo non datur.

In festis B. M. V. quare adhibeamus album colorem.

In festis Angelorum adhibetur albus color, & quare.

§. VII. Octauò vtimur albo colore in festis Angelorum, propter eorum maximam innocentiam.

In festo Natiuitatis S. Ioannis Baptistæ, quare vtamur albo colore.

§. VIII. Nonò vtimur albo colore in Natiuitate S. Ioannis Baptistæ, quià cum Sanctificatus fuisset in vtero Matris, natus est sinè peccato.

Albus color, quare tribuatur festo S. Ioannis Euangelistæ.

§. IX. Decimò vtimur albo colore in festo principali S. Ioannis Euangelistæ, quod celebratur infra octauam Natiuitatis Domini, idquè propter illius Virginitatem, per quam etiàm meruit Filius Virginis appellari à Christo Domino, dùm in Cruce penderet.

Albus color, in Cathedra S. Petri, quare adhibendus.

§. X. Vndecimò vtimur albo colore in vtràque Cathedra S. Petri, quia in his diebus veneramur Sanctum Petrum tamquàm Pontificem, vt docet *Innoc. III. lib.* 1. *cap.* 65.

In festo S. Petri ad Vincula vtimur albo colore, & quare.

§. XI. Duodecimò vtimur albo colore in festo S. Petri ad Vincula, & deducitur ex Directorio Diuini Officij ante annum 1557. citatum in Missali eodem anno 1557. impræsso Venetijs.

Quan-

Quandam rationem addit *Ganant. tom. 1. De Rubr. Gener. Missal. tit. 18. nu. 2.* dicens, quod ideò vtimur albo colore in hoc festo, ad significandam innocentiam S. Petri: Attamen hæc ratio non videtur germana, nam cæterum in festis Sanctorum Martyrum esset adhibendus color albus, siquidem etiam ipsi innocentes passi sunt.

In Conuersione S. Pauli vtimur albo colore, & quare.

§. XII. Tertiò decimò vtimur albo colore in Conuersione S. Pauli, quòd docet *Innocent. III. loco supra. Gauant. idem citatus* dicit huius rationem esse, ad significandam primam Doctoris gentium Sanctitatem.

In festo omnium Sanctorum præcipuè celebratur festum B. M. V. & ideò vtimur albo colore.

§. XIII. Quartò Decimò vtimur albo colore in festo omnium Sanctorum, & iure meritò, quia in eo præcipuè celebratur festum Deiparæ Virginis secundum Innocentium III. prætereà eo die legimus in primo nocturno lectiones *Apocalyp. cap. 4.* vbi *n. 4.* dicitur *Circumamicti vestimentis albis*.

In festis Cōfessorum adhibendus est color albus.

§. XIV. Quintò decimò, vtimur albo colore in festis Confessorum Pontificum, & non Pontificum, & Doctorum. Innocentius III. dicit id fieri ad indicandam puritatem in moribus, & claritatem in Doctrina: Adde festum Sigmatum S. Francisci *ex Decret. Sacr. Ritu. Congr. 9. Decembr. 1623.*

In festo Stigmatū S. Francisci adhibeatur color albus.

§. XV. Sextò Decimò vtimur albo colore in festis Sanctarum Virginum, non Martyrum, & nec Virginum nec Martyrum, in testimonium castitatis, & bonitatis earum.

In festis Sanctarum, quæ non sunt Martyres adhibetur color albus.

§. XVI. Decimò septimò vtimur albo colore in Dedicatione, & Consecratione Ecclesiæ; vel Altaris, & conuenit, nam in Scriptura multis in locis Ecclesia dicitur sponsa Christi, ex quibus vnum locum referam *Apocalyp. cap. 21. n. 10.* Vbi legimus, *Ostendam tibi sponsam vxorem Agni.*

Ecclesia est sponsa Christi, & ideò in eius Dedicatione vtimur albo colore.

§. XVII. Decimò octauò vtimur albo colore in Consecratione Summi Pontificis, & in Anniuersario Creationis, & Coronationis eiusdem, & pariter in Electione, & Consecratione Episcopi, quod habetur ex *Innocent III. iam relato.*

In Consecratione Pontificum adhibetur color albus.

§. XVIII. Decimò nonò vtimur albo colore per octauas eorum festorum, quæ in festo principali exigunt colorem album, quandò tamen dicitur Missa de octaua: Idem obserua in Dominicis infra eam occurrentibus, quandò fit Officium de Dominica (exceptis illis Dominicis, quibus tributus est color violaceus, in quibus, etiam infrà octauas, adhibendus erit color violaceus, *ex Decret. Sacr. Ritu. Congreg. relato à Bauld. part. 4. cap. 1. n. 12.*) ratio desumitur ex dicendis in *Litera O. n. 16.* vbi videbimus, quod octaua est prorogatio festi.

Infra octauas idem color adhibendus, ac in festo principali.

Dominicæ priuilegiatæ etiam infra octauas exigūt colorem violaceum.

§. XIX. Vigesimò vtimur albo colore in Missis illis votiuis, quæ in principali festo exigunt colorem album, & hoc obseruandum quocumque tempore dicantur, militat namque eadem ratio quoad colorem in festo principali, ac in Missis votiuis: Hinc deducitur, quòd, si fiat de Translatione, Apparitione, vel simili alcuius festo, quòd in principali die exigat colorem album, etiam talis color adhibetur in Translatione, Apparitione &c.

In Missis votiuis, qualis color adhibēdus.

§. XX. Tandem vtimur albo colore in Missa de sponso, & sponsa, quia in iis adhuc supponimus integritatem; Nuptię autem viduarum, non benedicuntur. *Ritual. Rom. de Sacram. Matrim:* Vide quoad omnia supradicta *Miss. de Rubr. Gener. tit. 18. n. 2.*

In Missa de sponsis color adhibeatur albus.

Alba vestis ab adultis de nouo baptizatis, quantum deferebatur. *B. n. 17.* 213.
§. 66.

Album vinum.

Album vinum adhibeatur in Missa. 214.
C. n. 552. & V. n. 56. §. 2.

Alea.

Aleis ludere non possunt Clerici. *O.* 215.
n. 6. §. 16.

Alexander Papa.

Alexander Papa primus huius nomi- 216.
nis, iussit ponendam esse aquam in Calice, *ex Ganant. tom. 1. part. 2. tit. 15. n. 5.* An idem instituerit *Qui pridie &c.* vide in *Litera Q. n. 15.* an etiam *Vnde, & memores &c. V. n. 72.*

Alimenta.

Alimenta, sicùt litis expensas, de- 217.
bet alteri coniugi subministrare ille, cuius culpa diuortium est factum; non autem è contra, quia facto diuortio inno-
cens

In casu diuortij, alimenta à quo coniuge alteri ministranda.

cens liberatur ab omni onere Matrimonij, per ea, quæ tradit *Tambur. de Matrim. tract. 7. cap. 3. §. 8. n. 19. §. 9. n. 3. & §. 10. n. 2.* Lite tamen pendente, siuè ciuili de Diuortio, siuè criminali, tenetur vir vxori alimenta, & litis expensas subministrare, tùm quandò ipsa vxor diuortium petit contra virum, de quo non est dubitandum, sed etiàm, quandò ipse vir contra vxorem procedit; tametsi, quandò vir habet certitudinem de Adulterio vxoris, non teneatur in foro conscientiæ ipsi vxori alimenta, & litis expensas præbere, vt cum alijs docet *Castrop. part. 5. Disp. 3. punct. 6. §. 5. n. 5.* Plura de effectibus Diuortij quære in *litera E. n. 34.*

218. Alimenta sibi inuicem præstare tenentur coniuges, & quidem eiò potiùs pertineat ad virum vxorem alere, si tamen vxor diues esset, & vir pauper, tenebitur vxor hunc alere. *Alloz. in alphab. moral. verb. Matrimon. section. 3. n. 28.* Cæterùm vir tenetur vxorem alere, si illa esset pauper, etjamsi dotem non tulisset, dummodò aliundè vxor non sit diues, vel dos promissa minimè fuerit viro soluta: Quod si dos pereat fortuitò, aut culpa viri, hic non deobligabitur vxorem alere; Poterit tamen aliquando, attenta locorum consuetudine, & personæ qualitate, simulquè alijs circumstantijs, vir cogere vxorem ad laborandum pro communi sustentatione, Et tandem, si vxor recesserit à viro absque causa necessaria, vir non tenebitur ipsam alere: Quæ omnia fusiùs videre poteris apud *Castropal. part. 5. Disp. 3. punct. 5. §. 2.* Neque enim ad nos spectat hæc minutiùs examinare. Plura de obligationibus coniugum quære in *Litera V. n. 10.*

An alimenta sint præstanda vxori à viro, vel è contra.

Vir aliquandò potest cogere vxorem ad laborandū pro communi subsistentatione.

219. Alimenta proli a quibus ministranda, facto diuortio, *F. n. 101.*

Alleluia.

220. *Alleluia* dicitur semper in Missa (de tempore Paschali, dicetur *infrà n. 221.* & de tempore à Septuagesima, vsquè ad Pascha, *infrà n. 225.*) post graduale hoc modo. Dicuntur duo *Alleluia*, postea dicitur versus, & post versum dicitur aliud *Alleluia*. *Missal. de rubr. general. tit. 10. n. 3.* Ordo Romanus tradit ideo dici duo *Alleluia*, quià expectamus glorificationem non solum animæ, sed etiam corporis. *Durand. lib. 4. cap. 20.* exponit, cur dicatur versus, & postea addatur aliud *Alleluia*, in signum, siquidem infinitæ misericordiæ Dei, qui nobis in hac lacrymarum valle varias consolationes impartitur. *Gauant. tom. 1. de Rubric. general. Missal. tit. 10. n. 3.* Non dicitur autem *Alleluia* in Missis Defunctorum, vt *infrà n. 227.*

Alleluia post Epistolam extrà tempus Paschale, quomodò dicatur.

221. *Alleluia* tempore Paschali, quandò non dicitur Graduale, dicitur post Epistolam hoc modo. Primò dicuntur duo *Alleluia*, deindè versus, postea vnum *Alleluia*, deindè alius versus, & in fine aliud *Alleluia*. Aduerte tamen, quod si sit dicenda Sequentia, non dicitur *Alleluia* post vltimum versum, sed post Sequentiam. *Missal. de Rubr. gener. tit. 10. n. 3.* Ratio autem, cur *Alleluia* vltimum, si sit dicenda Sequentia, dicatur post Sequentiam, deducitur ex *Burchard. citato a Gauant. tom. 1. de Rubr. gener. Missi loco supra*, & est, vt immediatè ante Euangelium dicatur *Alleluia*: intellige tamen de ijs, quæ dicuntur clara voce, nam secretò immediatè ante Euangelium dicitur *Munda cor meum, Iube Domine &c.*

Alleluia post Epistolam, quomodò dicendum tempore Paschali.

222. *Alleluia* dicitur in Missa post graduale, quia conueniens est, vt post dolorem, cuius signum est graduale, sequatur gaudium, quod per *Alleluia* significatur. *Gauant. tom. 1. de Rubr. gener. Missal. tit. 10. n. 3.* qui refert *Rupert. lib. 1. cap. 35.*

Alleluia quarè post Graduale dicatur.

223. *Alleluia* est vox Hebræa antiquitus vsitata, quod manifestè apparet, quià reperitur in liturgia S. Petri, eius significatum explicat de verbo ad verbum S. Germanus in Theoria. Hoc modo. *Al.* venit. *Lel.* Deus. *Via.* Laudate. Idem alio modo explicat, idest Pater, Filius, & Spiritus Sanctus. Vlterius hoc alio modo, nempè. Lux. Vita. Salus. Vide D. Gregor. citatum à *Gauant. tom. 1. de Rubr. gener. Missal. tit. 10. n. 3. Durand. lib. 4. cap. 20.* exponit sensum huius vocis *Alleluia* iuxtà intelligentiam Sanctorum Patrum; Et ita significat Saluum me fac Domine ex Augustino. Altissimus leuatus est in Cruce. Ingebant Apostoli, iam surrexit. Ex Petro Antisiodorensi. Ex Hyeronimo autem deducit, *Alleluia* significare Cantate laudem Domino.

Alleluia quid significet.

224. *Alleluia* est vox hebræa, quæ non debet in aliam linguam traduci, quod etiàm dicendum est de voce *Amen* pariter hæbrea. Rationem affert *Isidor. lib. 1. De Diuin. offic. cap. 13.* quià nimirum

Vox hæc *Alleluia*, quare in Ecclesia Latina retineatur.

sic sanctiorem habet auctoritatem, quod patet ex *D. Gregor. lib. 7. Epist. 63.* qui tradit Damasum ordinasse S. Hyeronimo, vt hanc vocem de Ecclesia Ierosolimitana ad Romanam transferret: Præterea Damasum hanc vocem restituisse, scribit *Rupert. lib. 1. cap. 35.* Quin testatur *Baron, anno 384.* hunc Pontificem voluisse, vt cantaretur etiam extrà tempus Paschale, quod confirmatur ex eo, quia Damasus omnia Romæ tràstulit, quæ olim Ierosolimis erant in vsu. Si autem curiosus quis rationem vellet, quare in Missa sint aliquæ voces Grecæ, E. G. *Kyrie*, & aliæ Hebræ, vt *Amen, Alleluia*, legat *Innocen. III. lib. 1. cap. 33.* qui dicit id fieri, vt in Missa omnis lingua confiteatur, quia Iesus Christus in gloria est Dei Patris.

225. *Alleluia*, quandò omittendum in Missa post Epistolam.

Alleluia non dicitur in Missa post Epistolam à Septuagesimâ, vsque ad Sabbatum Sanctum, licèt fieret de aliquo festo, & loco *Alleluia* dicitur quod in proprio loco est notatum; *Alleluia* namquè est signum Lætitiæ, quod non debet ostendi his diebus, in quibus memoria Passionis Christi renouatur. Item *Alleluia* non dicitur in Missa tempore Aduentus, quandò dicitur Missa de feria, vt in *Litera M. n. 181.* §. 8. nequè in festo Sanctorum Innocentium, nisi venerit in Dominica, vt in *Litera I, n. 163.* nequè in Missis quatuor temporum, & vigiliarum, quæ ieiunantur; Quid autem loco *Alleluia* dicatur, in proprio loco est notatum.

Aliquæ vigiliæ admittunt *Alleluia* in Missa post Epistolam.

§. I. Excipe ab hac regula primò vigiliam Natiuitatis Domini, si venerit in Dominica. Secundò vigilias Paschæ, & Pentecostes. Tertiò ferias quatuor temporum Pentecostes. *Missal. de Rubr. gener. tit. 10. n. 4.*

Ratio, quare aliquandò dicatur in Missa post Epistolam *Alleluia*, cùm cæterum omitti deberet.

§. II. Burchardus reddit rationem, quare Rubrica aliquos dies à generali regula excludat, dicitque, quòd in Missa Sanctorum Innocentium, si in Dominica occurrerit; dicitur *Alleluia* post Epistolam, quia Dominica propter memoriam Passionis Christi, est dies festiua, eademque ratione dicitur post Epistolam *Alleluia* in vigilia Natiuitatis Domini, si venerit in Dominica; Præterea vigilia Paschæ, & Pentecostes, sunt dies solemnitatis, licèt in ijs ieiunemus.

226. *Alleluia*, quomodò dicatur à celebrante in Missa post Epistolam. *S. n. 20. §. 28.*

227. *Alleluia* antiquitùs fuisse in vsu in Exequijs Defunctorum, deducitur ex D. Hyeronimo in Epistola ad Oceanum, vbi versus finem loquens de funere Fabiolæ, hæc habet. *Sonabant Psalmi, & aurata tecta templorum reboans in sublime quatiebat Alleluia.* Nunc tamen omninò debet omitti *Alleluia* in Missis, & exequijs Defunctorum, sic præcipiente *Missal. de rit. seruand. tit. 13. num. 1.* Vide etiàm *Alcuin. cap. de Exequ. mortuor, & Amalar. lib. 3. cap. 44.* qui ideò *Alleluia*, *Gloria*, & pacis osculum à Missa mortuorum excludunt, quia sunt signa lætitiæ, quę his Officijs non conueniunt, vt etiam aduertit *Hugo Victor. de Specul. Miss. obseruat. lib. 3. cap. 37.*

In Exequijs Defunctorum antiquitùs dicebatur *Alleluia*.

Alleluia tempore Paschali additur in Missa hoc modo, Post Introitum, antequam dicatur Psalmus, adduntur duo *Alleluia* tàm quandò Introitus primò dicitur, quàm quando repetitur; Item additur vnum *Alleluia* in fine offertorij, & in fine illius Antiphonæ, quæ dicitur communio, intellige, vbi *Alleluia*, non habetur, si enim iàm adesset, aliud non additur. Post Epistolam autem omittitur Graduale, & eius loco dicuntur duo versus cum quatuor *Alleluia*, hoc modo, Primò dicuntur duo *Alleluia*, deindè vnus versus, posteà vnum *Alleluia*, deinde iterùm alius versus, & posteà repetitur aliud *Alleluia*, vt notatur in Missali in pluribus Missis, & præsertim in Missis de communi, & votiuis, quarè videre poteris Missale in rubricis particularibus, ante commune plurimorum Martyrum extra tempus Paschale, & antè Missas votiuas. 228.

Tẽpore Paschali quomodò addendum *Alleluia*.

Graduale tẽpore Paschali non dicitur.

Alleluia cum suo versu sequenti, an omittatur in Missis votiuis, quæ celebrantur in ferijs Aduentus, ità vt post Epistolam dicatur tantùm Graduale, maximè, si sit dicenda Missa votiua de Passione, vel pro peccatis, ab aliquibus controuertitur, eoque ducuntur fundamento, quia in Missali post Epistolam Missæ Dominicæ primæ Aduentus, habetur rubrica, quòd si in ferijs Aduentus resumenda sit Missa Dominicæ, tunc post Epistolam, omisso *Alleluia* cum suo versu, dicatur tantùm Graduale, & idem faciendum videtur in Missis votiuis, quæ celebrantur in ferijs Aduentus; Nihilominùs in Missis quibuscumque votiuis, quę dicuntur in ferijs Aduentus, post Epistolam, dicto graduali, dicitur etiam *Alleluia* cum suo versu sequenti, quià Missæ votiuæ, li- 229.

An in Missis votiuis, quæ dicuntur in ferijs Aduentus, dicendum sit *Alleluia* post Epistolam.

cèt dicantur in prædictis ferijs, non sunt Missæ de tempore, ideòque in hoc subesse non debent limitationi rubricę citatæ: Quod etiàm sic ostenditur, quia in Missa votiua de B. M. V. assignata ab Aduentu, vsque ad Natiuitatem Domini, post Epistolam, non solum ponitur Graduale, sed etiam *Alleluia* cum suo versu, ergò non solum Graduale, sed etiàm *Alleluia* cum suo versu dicendum est in Missis votiuis, licèt dicantur tempore Aduentus, & ità resoluit in his valdè versatus *Gauant. tom. 1. part. 4. tit. 17. n. 11.* & cum eo *Guyet. de propr. fest. lib. 4. cap. 21. q. 16.*

230. *Alleluia* in Missa Sabbati Sancti, quomodò post Epistolam cantetur à celebrante, & Choro. *M. n. 251. §. 2.*

231. *Alleluia* non dicitur in fine Sequentiæ Missæ Sabbati ante Dominicam Trinitatis. *T. n. 24.*

232. *Alleluia* post Epistolam dicitur in Missa Sanctorum Innocentium, si eorum festum sit trasferendum in eorundem octauam. *D. n. 51. §. 23.*

233. *Alleluia* duo adduntur primæ parti Responsorij breuis toto tempore Paschali, tàm in Officio de tempore, quàm de Sanctis, quæ duo *Alleluia* repetuntur pro parte Responsorij: Item additur aliud *Alleluia* versui eiusdem Responsorij breuis; Extrà tempus Paschale autèm, omittuntur, exceptis aliquibus festis Domini, puta Natalis, Circumcisionis, Epiphaniæ &c. quod in proprijs locis habetur, quæ festa ratione maioris solemnitatis admittunt *Alleluia* in Responsorijs breuibus more temporis Paschalis: Aduerte autem, quod quando in aliquibus festis extrà tempus Paschale adducitur *Alleluia* ad Responsoria breuia, non ideò debent addi ad Responsoria breuia primæ, & completorij, intellige pro Breuiario Romano, nam in Monastico ad primam, & Completorium, non dicuntur huiusmodi Responsoria breuia. Vide *Rubr. general. Breuiar. tàm Roman. quàm Monastici, tit. 28. n. 5.*

Tempore Paschali Responsorijs breuibus additur *Alleluia*, & aliquandò etiàm extrà tempus Paschale.

234. *Alleluia* deponitur à Septuagesima, vsquè ad Sabbatum Sanctum, in quo iterùm resumitur in Missa post Epistolam, vt in *Litera M. n. 251.* Deponitur autem in Vesperis Sabbati antè Dominicam Septuagesimæ, ità tamèn, vt in illis Vesperis bis dicatur ad *Benedicamus Domino*, & deinceps penitùs omittatur, idque ordinasse Alexandrum Papam II. testatur *Micrôlog. cap. 47.* Antiquitùs quidèm antequam *Alleluia* deponerent, pluriès illud incongruè repetebant, non solùm ad Vesperas Sabbati, sed etiàm ad completorium; imò etiàm ad Matutinum, & Laudes sequentis Dominicæ, Qui mos abolitus fuit, quià fuerat forsàn introductus absquè auctoritate maiorum. Quęrunt aliqui, an, loco *Alleluia*, quod omittitur post Antiphonas, versus &c. vbi reperitur, sit aliud, eius loco, addendum? Et negatiuè respondet *Guyet. citat.* & benè, vt ex ipsa praxi constat: Musici quidèm addunt eius loco *In æternum*, vt notat *Io: Beleth. de Diuin. Offic. cap. 79.*

Câticum *Alleluia*, quandò deponatur, & quandò resumatur.

Alleluia ità discontinuat Antiphonam à Psalmo, vt licet Antiphona fuerit idem cum principio Psalmi, nihilominus Psalmus sit incipiendus à capite. *Infrà. n. 377. §. 7.* 235.

Alleluia, quandò addendum Antiphonis, & quandò omittendum. *Infrà. n. 377. §. 14.* 236.

Alleluia Inuitatorio additur tempore Paschali. *I. n. 206.* 237.

Alleluia in Officio paruo B. M. V. omittitur tempore Passionis. *O. n. 36. §. 12.* Vbi an tempore Paschali, versibus, & Antiphonis addendum. 238.

Alleluia Responsorijs lectionum additur tempore Paschali. *R. n. 69. §. 10.* 239.

Alleluia addendum versibus tempore Paschali. *V. n. 30.* 240.

Alma Redemptoris.

Alma Redemptoris &c. est Antiphona finalis dicenda post horas canonicas, vt *Infrà. n. 381.* 241.

Alma Redemptoris, quandò dicêda in fine horarum Canonicarum.

§. I. Hæc autem dicitur à Vesperis Dominicæ primę Aduentus, vsquè ad Vesperas festi Purificationis inclusiuè: In fine verò Completorij eiusdem festi, inchoatur alia Antiphona finalis, nimirùm *Aue Regina* de qua *Infrà. n. 421.*

§. II. Placuit hic loqui distinctè de Vesperis, & Completorio, quià, si Vesperæ festi Purificationis separentur à Completorio, tùnc post Vesperas in Choro esset dicenda Antiphona *Alma Redemptoris*, quod benè aduertit *Gauant. tom. 2. sect. 10. 5. cap. 22. n. 8.* Vbi numero præcedenti docet, quòd si festum Purificationis celebretur cum octaua, tunc *Alma Redemptoris* dicitur per totam octauam, idest vsquè ad Completorium diei octauæ exclusiuè, vel vsquè ad

N. B. Translato festo Purificationis, non trásfertur *Alma Redemptoris*, sed est assumêda Antiphona *Aue Regina* secûda die Februarij post Côpletorium. Ità S. R. C. die 11. Ianuarij anno 1581.

sic sanctiorem habet auctoritatem, quod patet ex *D. Gregor. lib. 7. Epist. 63.* qui tradit Damasum ordinasse S. Hyeronimo, vt hanc vocem de Ecclesia Ierosolimitana ad Romanam transferret; Præterea Damasum hanc vocem restituisse, scribit *Rupert. lib. 1. cap. 35.* Quin testatur *Baron. anno 384.* hunc Pontificem voluisse, vt cantaretur etiam extrà tempus Paschale, quod confirmatur ex eo, quia Damasus omnia Romæ trastulit, quæ olim Ierosolimis erant in vsu. Si autem curiosus quis rationem vellet, quare in Missa sint aliquæ voces Grecæ, E. G. *Kyrie*, & aliæ Hebræ, vt *Amen, Alleluia*, legat *Innocen. III. lib. 1. cap. 33.* qui dicit id fieri, vt in Missa omnis lingua confiteatur, quia Iesus Christus in gloria est Dei Patris.

225. *Alleluia*, quandò omittendum in Missa post Epistolam.

Alleluia non dicitur in Missa post Epistolam à Septuagesima, vsque ad Sabbatum Sanctum, licèt fieret de aliquo festo, & loco *Alleluia* dicitur quod in proprio loco est notatum; *Alleluia* namquè est signum Lætitiæ, quod non debet ostendi his diebus, in quibus memoria Passionis Christi renouatur, Item *Alleluia* non dicitur in Missa tempore Aduentus, quandò dicitur Missa de feria, vt in *Litera N. n. 181. §. 8.* nequè in festo Sanctorum Innocentium, nisi venerit in Dominica, vt in *Litera I. n. 163.* nequè in Missis quatuor temporum, & vigiliarum, quæ ieiunantur; Quid autem loco *Alleluia* dicatur, in proprio loco est notatum.

Aliquæ vigiliæ admittunt Alleluia in Missa post Epistolam.

§. I. Excipe ab hac regula primò vigiliam Natiuitatis Domini, si venerit in Dominica. Secundò vigilias Paschæ, & Pentecostes. Tertiò ferias quatuor temporum Pentecostes. *Missal. de Rubr. gener. tit. 10. n. 4.*

Ratio, quare aliquandò dicatur in Missa post Epistolam Alleluia, cùm cæterum omitti deberet.

§. II. Burchardus reddit rationem, quare Rubrica aliquos dies à generali regula excludat, dicitque, quòd in Missa Sanctorum Innocentium, si in Dominica occurrerit, dicitur *Alleluia* post Epistolam, quia Dominica propter memoriam Passionis Christi, est dies festiua, eademque ratione dicitur post Epistolam *Alleluia* in vigilia Natiuitatis Domini, si venerit in Dominica; Prætereà vigilia Paschæ, & Pentecostes, sunt dies solemnitatis, licèt in ijs ieiunemus.

226. *Alleluia*, quomodò dicatur à celebrante in Missa post Epistolam. *S. n. 20. §. 28.*

227. *Alleluia* antiquitùs fuisse in vsu in Exequijs Defunctorum, deducitur ex D. Hyeronimo in Epistola ad Oceanum, vbi versus finem loquens de funere Fabiolæ, hæc habet. *Sonabant Psalmi, & aurata tecta templorum reboans in sublime quatiebat Alleluia.* Nunc tamen omninò debet omitti *Alleluia* in Missis, & exequijs Defunctorum, sic præcipiente *Missal. de rit. seruand. tit. 13. num. 1.* Vide etiàm *Alcuin. cap. de Exequ. mortuor. & Amalar. lib. 3. cap. 44.* qui ideò *Alleluia, Gloria*, & pacis osculum à Missa mortuorum excludunt, quia sunt signa lætitiæ, quę his Officijs non conueniunt, vt etiàm aduertit *Hugo Victor. de Specul. Miss. obseruat. lib. 3. cap. 37.*

In Exequijs Defunctorum antiquitùs dicebatur Alleluia.

228. *Tẽpore Paschali quomodò addendum Alleluia.*

Alleluia tempore Paschali additur in Missa hoc modo. Post Introitum, antequam dicatur Psalmus, adduntur duo *Alleluia* tàm quandò Inuitatorium primò dicitur, quàm quando repetitur; Item additur vnum *Alleluia* in fine offertorij, & in fine illius Antiphonæ, quæ dicitur communio, intellige, vbi *Alleluia*, non habetur, si enim iàm adesset, aliud non additur. Post Epistolam autem omittitur Graduale, & eius loco dicuntur duo versus cum quatuor *Alleluia*, hoc modo, Primò dicuntur duo *Alleluia*, deindè vnus versus, posteà vnum *Alleluia*, deinde iterùm alius versus, & posteà repetitur aliud *Alleluia*, vt notatur in Missali in pluribus Missis, & præsertim in Missis de communi, & votiuis, quarè videre poteris Missale in rubricis particularibus, antè commune plurimorum Martyrum extra tempus Paschale, & antè Missas votiuas.

Graduale tẽpore Paschali non dicitur.

229. *Alleluia* cum suo versu sequenti, an omittatur in Missis votiuis, quæ celebrantur in ferijs Aduentus, ità vt post Epistolam dicatur tantùm Graduale, maximè, si sit dicenda Missa votiua de Passione, vel pro peccatis, ab aliquibus controuertitur, eoque ducuntur fundamento, quia in Missali post Epistolam Missæ Dominicæ primæ Aduentus, habetur rubrica, quòd si in ferijs Aduentus resumenda sit Missa Dominicæ, tunc post Epistolam, omisso *Alleluia* cum suo versu, dicatur tantùm Graduale, & idem faciendum videtur in Missis votiuis, quæ celebrantur in ferijs Aduentus; Nihilominùs in Missis quibuscumque votiuis, quę dicuntur in ferijs Aduentus, post Epistolam, dicto graduali, dicitur etiàm *Alleluia* cum suo versu sequenti, quià Missæ votiuæ, licèt

An in Missis votiuis, quæ dicuntur in ferijs Aduentus dicendum sit Alleluia post Epistolam.

licèt

cèt dicantur in prædictis ferijs, non sunt Missæ de tempore, ideóque in hoc subesse non debent limitationi rubricę citatæ; Quod etiàm sic ostenditur, quia in Missa votiua de B. M. V. assignata ab Aduentu, vsque ad Natiuitatem Domini, post Epistolam, non solum ponitur Graduale, sed etiam *Alleluia* cum suo versu, ergò non solum Graduale, sed etiàm *Alleluia* cum suo versu dicendum est in Missis votiuis, licèt dicantur tempore Aduentus, & ità resoluit in his valde versatus *Ganaut. tom. 1. part. 4. tit. 17. n. 11.* & cum eo *Guyet. de propr. fest. lib. 4. cap. 21. q. 16.*

230. *Alleluia* in Missa Sabbati Sancti, quomodò post Epistolam cantetur à celebrante, & Choro. *M. n. 251. §. 2.*

231. *Alleluia* non dicitur in fine Sequentiæ Missæ Sabbati ante Dominicam Trinitatis. *T. n. 24.*

232. *Alleluia* post Epistolam dicitur in Missa Sanctorum Innocentium, si eorum festum sit trasferendum in eorundem octauam. *D. n. 51. §. 23.*

233. Tempore Paschali Responsorijs breuibus additur *Alleluia*, & aliquandò etiàm extrà tempus Paschale.

Alleluia duo adduntur primæ parti Responsorij breuis toto tempore Paschali, tàm in Officio de tempore, quàm de Sanctis, quæ duo *Alleluia* repetuntur pro parte Responsorij: Item additur aliud *Alleluia* versui eiusdem Responsorij breuis; Extrà tempus Paschale autèm, omittuntur, exceptis aliquibus festis Domini, puta Natalis, Circumcisionis, Epiphaniæ &c. quod in proprijs locis habetur, quæ festa ratione maioris solemnitatis admittunt *Alleluia* in Responsorijs breuibus more temporis Paschalis: Aduerte autem, quod quando in aliquibus festis extrà tempus Paschale adduntur *Alleluia* ad Responsoria breuia, non ideò debent addi ad Responsoria breuia primæ, & completorij, intellige pro Breuiario Romano, nam in Monastico ad primam, & Completorium, non dicuntur huiusmodi Responsoria breuia. Vide *Rubr. general. Breuiar. tàm Roman. quàm Monastici. tit. 28. n. 5.*

234. Cāticum *Alleluia*, quandò deponatur, & quandò resumatur.

Alleluia deponitur à Septuagesima, vsquè ad Sabbatum Sanctum, in quo iterùm resumitur in Missa post Epistolam, vt in *Litera M. n. 251.* Deponitur autem in Vesperis Sabbati antè Dominicam Septuagesimæ, ità tamèn, vt in illis Vesperis bis dicatur ad *Benedicamus Domino*, & deinceps penitùs omittatur, idque ordinasse Alexandrum Papam II. testatur *Microlog. cap. 47.* Antiquitùs quidèm antequam *Alleluia* deponerent, pluriès illud incongruè repetebant, non solùm ad Vesperas Sabbati, sed etiàm ad completorium; imò etiàm ad Matutinum, & Laudes sequentis Dominicæ, Qui mos abolitus fuit, quia fuerat forsàn introductus absquè auctoritate maiorum. Quæruntaliqui, an, loco *Alleluia*, quod omittitur post Antiphonas, versus &c. vbi reperitur, Sit aliud, eius loco, addendum? Et negatiuè respondet *Guyet. citat.* & benè, vt ex ipsa praxi constat: Musici quidèm addunt eius loco *In æternum*, vt notat *Io: Beleth. de Diuin. Offic. cap. 79.*

Alleluia ità discontinuat Antiphonam à Psalmo, vt licet Antiphona fuerit idem cum principio Psalmi, nihilominus Psalmus sit incipiendus à capite. *Infrà. n. 377. §. 7.* 235.

Alleluia, quandò addendum Antiphonis, & quandò omittendum. *Infrà. n. 377. §. 14.* 236.

Alleluia Inuitatorio additur tempore Paschali. *I. n. 206.* 237.

Alleluia in Officio paruo B. M. V. omittitur tempore Passionis. *O. n. 36. §. 12.* Vbi an tempore Paschali, versibus, & Antiphonis addendum. 238.

Alleluia Responsorijs lectionum additur tempore Paschali. *R. n. 69. §. 10.* 239.

Alleluia addendum versibus tempore Paschali. *V. n. 30.* 240.

Alma Redemptoris.

241. *Alma Redemptoris*, quandò dicēda in fine horarum Canonicarum.

Alma Redemptoris &c. est Antiphona finalis dicenda post horas canonicas, vt *Infra. n. 383.*

§. I. Hæc autem dicitur à Vesperis Dominicæ primę Aduentus, vsquè ad Vesperas festi Purificationis inclusiuè: In fine verò Completorij eiusdem festi, inchoatur alia Antiphona finalis, nimirùm *Aue Regina* de qua *Infrà. n. 481.*

N. B. Translato festo Purificationis, non trāsfertur *Alma Redemptoris*, sed est assumēda Antiphona *Aue Regina* secūda die Februarij post Cōpletoriū. Ità S. R. C. die 11. Ianuarij ann. 1581.

§. II. Placuit hic loqui distinctè de Vesperis, & Completorio, quià, si Vesperæ festi Purificationis separentur à Completorio, tùnc post Vesperas in Choro esset dicenda Antiphona *Alma Redemptoris*, quod benè aduertit *Ganant. tom. 2. sectio. 5. cap. 22. n. 8.* Vbi numero præcedenti docet, quòd si festum Purificationis celebretur cum octaua, tunc *Alma Redemptoris* dicitur per totam octauam, idest vsquè ad Completorium diei octauæ exclusiuè, vel vsquè ad

Si festum Purificationis celebretur cū octaua, dicetur per totam octauam Alma Redemptoris, &c.

ad nonam diei infrà octauam, in qua contingeret fortasse esse terminandam octauam, rationè feriæ quartæ Cinerum aduenientis, & ità decreuisse in pari casu Sacram Rituum Congregationem, testatur *Gauantus supra*.

Alma Redemptoris à quo composita.

§. III. Quærunt aliqui, quis composuerit hanc antiphonam finalem: Quibus libenter respondeo, fuisse Hermanum contractum Monachum Benedictinum, quod colligo ex *Benzonius Magnif. lib. 1. cap. 19.*

242. Almutia debet deponi ab iis, qui ea vtuntur, dùm Pluuiale accipiunt. *Litera P. n. 149. §. 4.*

Altare.

243. *Altaria debent esse lapidea.*

Altare, in quo Sacrosanctum Missę Sacrificium est celebrandum, debet esse lapideum, quem ritum primo instituit S. Siluester Papa, vt patet ex lectionibus Breuiarij in festo Dedicationis Basilicæ Saluatoris 9. *Nouembr.* & quidem congruenter Altare fit ex lapide, cum significet Christum, vt tradit *Honor. in Gemm. lib. 1. cap. 134.* quia Petra erat Christus ex *Epist. 1. ad Corin. cap. 10. vers. 4.*

Altaria debent esse consecrata.

§. I. Insuper Altare debet esse ab Episcopo consecratum, vt Docet *Dionisi. de Ecclesiast. hierar. cap. 4.* Idque fit secundum *Sanctum Ciprian. & Concil. Agat. de Consecr. Distinct. 1. cap. Altaria.* Ad indicandam pinguedinem gratiæ.

Reliquiæ Sāctorum requiruntur pro consecrandis Altaribus.

§. II. Aduerte, quòd hæc consecratio non solùm fit cum Sancto Chrismate, sed etiàm debent poni in ara consecrata Reliquiæ Sanctorum; vt decreuit Fælix I. secundùm, quod refert *Randulph. propos. 23.* & constat etiàm ex Concilio Affricano. De quibus reliquiis loquitur *Azor. lib. 10. cap. 27.* tanquàm de Substantia Consecrationis Altarium; sed puto reliquias non esse de essentia huius consecrationis, vt tamèn requirantur de præcepto Ecclesiæ, sicùt docet *Quart. part. 1. tit. 20. Dub. 3. Difficult. 1.*

Reliquiæ pro consecratione Altarium debent esse approbatæ.

§. III. Et hæ reliquiæ debent esse approbatæ, vt constat ex responsione data Episcopo Interamnensi à *Sacr. Congr. Concil. Trid. die 13. Septemb. 1593.* vt refert *Piacens. p. 1. cap. 5. n. 7.*

Ara lapidea cōsecrata sufficit, & si totum Altare non sit consecratum.

§. IV. Si non habeatur Altare consecratum; sufficiet Ara lapidea omninò adhibènda, similitèr ab Episcopo consecrata, tàm ampla, vt hostiam, & maiorem partem Calicis capiat, vt *infra n. 436.* & hæc sit inserta in Altari ligneo, vel alterius materiæ: Quòd autèm inseratur, non est de necessitate, sed solùm ad cautelam. *Gauant. tom. 1. de Rub. general. Missal. tit. 20. n. 1.* vbi etiàm aduertit, quòd hæc ara debeat aliquantulum eminere, vt Sacerdos facilè cognoscere possit illius terminos. *Missal. de Rub. gener. tit. 20. n. 1.* Quandò autèm hæc consecratio amittatur, vide *Literam C. n. 470.*

Altare an maneat cōsecratum per hoc solum, quod sit in eo Missa celebrata.

§. V. Sed petis, si quis bona fide Celebraret in Altari non consecrato, euaderet ne per hanc celebrationem consecratum. Respondeo mihi placere opinionem Quarti, qui *Dub. 4. loco supra* asserit probabiliorem esse negatiuam sententiam, sicut innuam in *Litera V. n. 39. §. 4.* tamèn contrariam improbabilem non reputo, vt de Calice, & Patena dicam in *Litera P. n. 71. §. 2.*

Absque Altari consecrato, an liceat aliquandò celebrare.

§. VI. Dubitatur adhuc, an liceat in casu necessitatis extremæ litare in Altari non consecrato; In quo ego libenter inclino in sententiam *Quart. Dub. 7.* docentis, quod numquàm liceat absquè Altari consecrato celebrare, nisi adesset periculum vitæ, vel infamiæ, dummodò tamen metus non esset incussus in contemptum Religionis, sed solùm ob alium finem indifferentem.

244. *In reuerentiā Episcoporum Statutum est, quod nullus Sacerdos celebret in eo Altari, in quo eadē die proprius Episcopus celebrauit.*

Altare, in quo celebrauit proprius Episcopus, pro ea die, nullus Sacerdos adeat celebrandi causa, sinè licentia eiusdem Episcopi, quæ licentia sufficit, si sit tacita, dùm adest necessitas, ne scilicèt aliqui perdant Missam, aut sint consecrandæ Hostiæ pro infirmis, ità decreuit *Concil. Autisiod. cap. 10.* propter honorem, qui Episcopo debetur. Refert *Azor. lib. 10. cap. 27.* quòd alicubi hoc non obseruatur. Quin *Sent. & Laymi* relati à *Castrop. part. 4. tract. 22. punct. 9. n. 11.* asserunt hoc præceptum ferè vbiquè fuisse contraria consuetudine abrogatum; quidquid tamen sit, non est, cur hoc fusius examinem; Addam tamèn nullum debere celebrare in eo Altari, in quò eadem die celebrauit Summus Pontifex, quod idem obseruandum erit de legato à latere intra fines suæ legationis.

245. *Diebus Solēnioribus in priuatis Oratorijs celebrare non licet, & quinam cēseantur dies Solēniores.*

Altare extructum in priuatis Domibus, in quo ex indulto Apostolico potest celebrari Missa, ea restrictione posita, *Exceptis solemnioribus festis*, intelligatur hoc modò, vt non liceat in huius modi oratorijs, siuè capellis priuatis cele-

celebrare sequentibus diebus, nempè in die Natiuitatis Domini Nostri Iesu Christi, Epiphanię Domini, Paschatis, & Pentecostes; Item in Annunciatione, & Assumptione B. M. V. in fęsto Sanctorum Apostolorum Petri, & Pauli, & in festo omnium Sanctorum, sicùt decreuit Sacra Rituum Congregatio *die* 17. *Nouemb.* 1607. nomine autem Paschatis, & Pentecostes, intelligitur solùm prima dies Paschatis, & Pentecostes, quarè alijs diebus licitum erit in priuatis Oratorijs Domorum celebrare. Vide *Quart. part.* 3. *tit.* 10. *n.* 1. *Dub.* 10. *& Mend. in Epitom. Opin. moral. verb. Oratorium. n.* 13.

Festũ Patroni principalis loci an includatur inter festa Solemniora, in quibus non potest celebrari in Oratorijs priuatis.

§. I. Refert *Gauant. tom.* 1. *de Rubr. gener. Missal. tit.* 20. Quòd aliqui Ordinarij desiderant inter festa solemniora supra enumerata, esse addendum festum Patroni principalis loci, quod quidèm existimo esse conueniens: attamèn erit fortasè tutiùs in quocumque loco proprium vsum consulere.

Plures Missæ in priuatis Oratorijs celebrari non possunt.

§. II. Restat aduertendum, quod in priuatis Oratorijs, seu Capellis Domorum, non possint celebrari plures Missæ eadem die, idque obseruandum, etiàm si primæ Missæ non interfuerit Dominus principalis Domus, qua de re, vide *Pasqual. q.* 635. *n.* 3. *& lit. M. n.* 211. §. 14.

Contra Regulares in Diœcesi Genuensi [illegible] Decretum de non celebrandis pluribus Missis in Oratorijs priuatis, & de non celebrando in ijsdem in festis Solemnioribus.

§. III. In hac Ciuitate Genuensi erat vsus apud Regulares, virtute suorum priuilegiorum, in prædictis priuatis Oratorijs, non solùm celebrare diebus supra prohibitis, sed etiàm plures Missas eadem die; Contra quos emanauit Decretum ob Archiepiscopo Genuensi, *die* 17. *Nouemb.* 1667. ne ampliùs id facerent, sub pœna interdicti Oratorij ipso facto incurrenda, & suspensionis à Diuinis pariter ipso facto incurrendæ: Ad quod faciendum dictus Illustriss. Archiepiscopus authoritatem sumpsit à Sacra Rituum Congregatione *Die* 23. *Februar.* 1667. Plura de Oratorijs priuatis, quære in *Litera O. n.* 109. De publicis verò *ibidem.* §. 2.

246. Altare, quandò debeat habere ante se lampades ardentes. *L. n.* 25.

247. Altare osculetur à Sacerdote omninò in medio, & non ad latera, vt multi inconcinnè faciunt, tùm quià osculandum est propè Reliquias Sanctorum, quæ sunt in medio, tùm etiàm, quià ita præcipit *Missal. de rit. seruand. tit.* 4. *n.* 1. Præterea tradit *Gauant. tom.* 1. *part.* 2. *tit.* 4. *n.* 1. quod osculari Altare ad latera, est osculum simile osculo Iudæ, quo Christum tradidit.

Altare debet osculari in medio, & non ad latera.

Altare numquam osculantur Ministri Sacri, sed solùm Diaconus, dùm accipit pacem. *C. n.* 197. §. 10. *&* 51. 248.

Altaris pars dextera, quomodò dici possit Cornu Epistolæ. *C. n.* 533. 249.

Altaris pars sinistra est Cornu Epistolæ. *C. n.* 533. 250.

Altare semper osculetur celebrans, quotiès de sede ad illud reuertitur. *C. n.* 197. §. 19. 251.

Altare incensatur, vt in *Litera I. n.* 72. 252.

Altare antiquitùs non incensabatur ab omnibus post confessionem Missæ solemnis. *I. n.* 72. §. 17. 253.

Altare significat Christum. *O. n.* 136. Vbi quarè à celebrante osculetur. 254.

Altare, in quo celebranda est Missa, deberet esse versus orientem, legimus enim in *Psalm.* 131. *vers.* 7. *Adorabimus in loco, vbi steterunt pedes eius*, sed pedes Domini ex *Zach. cap.* 14. *vers.* 4. stabunt super Montem Oliuarum ad Orientem, ergo ad Orientem debet esse Altare, vt ibi Dominum adoremus: Insupèr Altare deberet esse versus Orientem ad differentiam Iudæorum, qui ad Occidentem orabant. Plura alia de hac materia habes apud *Gauantum citandum.* 255.

Versus Orientem Altaria esse deberent.

Cum Deus sit vbique, non est necesse, quòd Altare sit versus Orientẽ.

§. I. Nos autèm, quià scimus Deum esse vbique, ponimus Altaria modò ad Orientem, modò ad Occidentem, modò ad meridem &c. prout ratio situs exigit.

Celebrans nõ vertit terga Altari dicturus Dominus Vobiscũ, si Altare sit versus Orientem, idest, si celebrans habeat Crucem, & Populum ante se.

§. II. Hic est notandum, quòd Rubrica Missalis exponenda in *Litera S. n.* 197. Vbi loquendo de Altari ad Orientem posito, tradit regulam celebranti, vt videlicèt, si celebret in Altari, quòd sit versus Orientem, terga non vertat Altari, dum dicit *Dominus vobiscum*, intelligenda est, non de oriente reali, sed de imaginario; Quarè sensus illius Rubricæ est, quando celebrans antè suam faciem habet Crucem Altaris, & populum, tunc non vertat terga Altari, quandò dicturus erit *Dominus Vobiscum. Orate Fratres &c.* quòd si Altare quidem sit versus Orientem realem, sed populus sit tergo celebrantem, tùnc celebrans dicturus *Dominus Vobiscum &c.* vertat terga Altari, & faciem ad populum: *Gauant. tom.* 1. *part.* 2. *tit.* 5. *num.* 3.

Altare osculatur à celebrante dicto Euangelio, vel Symbolo, si sit dicendum. *S. n.* 20. 256.

Altare

257\. Altare osculatur celebrans post dictam Orationem *Suscipe Sancta Trinitas &c. S. n. 20. §. 46.*

258\. Altare osculatur celebrans, antequàm in Canone dicat illa verba. *Vti accepta habeas &c. S. n. 20. §. 50.*

259\. Altare, quomodò incensandum post incensationem oblatorum. *C. n. 197. §. 40.*

260\. Altare est osculandum à celebrante, antequàm det pacem in Missa, vt dicetur in *Litera P. n. 91. §. 5.* Idquè fit quasi accipiatur pax a Christo; aduertat autem celebrans, ne loco Altaris osculetur Hostiam, vel Calicem, licèt enim antiquitùs id aliqui facerent, vt refert *Durand. lib. 4. cap. 53. n. 1.* tamèn nunc est omninò illicitum, cum rubrica Missalis citata in *Litera P. numero relato* apertè præcipiat esse osculandum Altare.

Celebrans osculatur Altare, antequā det pacem, & quarè.

261\. Altare osculatur celebrans dicto *Placeat tibi Sancta Trinitas*, vt in *Litera S. n. 20.* cuius ritus rationem affert *Ganant. tom. 1. part. 2. tit. 12. ad n. primum* vbi ait id fieri, vt sicùt Missa ab osculo Altaris incepit (osculatur namque Altare celebrans, antequam incipiat Introitum, vt in *Litera S. n. 20.*) ità cum osculo Altaris terminetur, de hoc osculo mentionem facit *Microlog. cap. 22.* sed ibi dicit esse osculandum Altare à Sacerdote dicente *Placeat tibi Sancta Trinitas &c.* nos tamen debemus Altare osculari post dictam illam Orationem, iuxtà *Missale de rit. seruand. tit. 12. n. 1.*

Quare in fine Missæ celebrans osculetur Altare.

262\. Altare osculatur celebrans in Missa nouiès. Primò cum peruenerit ad Altare post confessionem, ad illa verba *Quorum reliquiæ hic sunt*, vt in *Litera S. n. 20.* Secundò antequam dicat *Dominus Vobiscum* post *Kyrie* siuè post *Gloria*, si sit dicenda, vt in eadem *Litera S. n. 20.* Tertiò post Euangelium, siuè Symbolum, si sit dicendum. *Ibidem num. 20.* Quartò antequam dicat *Orate Fratres ibidem n. 20.* Quintò in principio Canonis post illa verba *Supplices rogamus, ac petimus, vt ibidem n. 20.* Sextò in Oratione *Supplices te rogamus*, post illa verba *Vt quotquot.* vt *Ibidem. n. 20.* Septimò antequam dicat *Dominus Vobiscum* post dictam Antiphonam, quæ dicitur *Communio*, vt *Ibidem n. 20.* Octauò post dictam Orationem, siuè Orationes in fine Missæ antequam dicat *Dominus Vobiscum*, vt *Ibidem n. 20.* Nonò antequam det benedictionem in fine Missæ, vt *Ibidem nu. 20.* Si autèm in Missa sit danda pax, tùnc etiam celebrans osculatur Altare post Orationem *Domine Iesu Christe, qui dixisti Apostolis tuis &c.* vt in *Litera C. num. 197.*

Nouies in Missa celebrans osculatur Altare.

Altare non incensatur antè Introitum in Missis Defunctorum, *M. num. 244. §. 3.* 263.

Altare, quomodò incensandum Sacramento exposito. *Litera M. n. 222. à §. 1.* 264.

Altare non signet celebrans pro dicendo vltimo Euangelio, dum Sacramentum est expositum. *M. n. 222. §. 11.* 265.

Altare majus in Ecclesijs constituitur in loco nobiliori, ponatur autem in tali situ, vt inter illud, & cancellos intercedant octo cubiti, & si tanta distantia haberi non posset, ad minus intercedant quatuor, longitudo illius mensuranda erit à longitudine situs, sed si commodè fieri potest, protrahatur ad minus ad longitudinem quinque cubitorum, & trium palmorum fiat illius latitudo, sit verò altum à bardella lignea talitèr, vt commodè possint in eo Sacerdotes celebrare, quare, si erit altitudine quatuor palmorum cum dimidio, vel pauló ampliùs, puto fore conueniens: In anteriori parte habeat tres gradus ad minus, per quos ad illud ascendatur, inclusa in ijs gradibus lignea bardella, quæ latè pateat duos palmos cum dimidio, vel pauló minus. Altitudo verò horum graduum non sit plus octo vnciarum. *Ganant. tom. 1. De Mens. Sacr. Suppel.* Vidi in pluribus Ecclesijs bardellam non esse ligneam, sed marmoream; at hoc communitèr toleratur. 226.

Altare maius, quomodò constituendū.

Gradus Altaris maioris, quomodò esse debeant.

Altaria minora in Ecclesijs debent esse altitudinis quatuor palmorum cum dimidio, sicùt de Altari maiori diximus, *suprà n. 266.* horum tamèn longitudo sufficiens erit, si accedet ad nouem palmos cum dimidio, latitudo autem sit saltem trium palmorum, habeant etiam suam ligneam bardellam in anteriori parte, vt diximus suprà de maiori Altari: & nota, quod in huiusmodi Altaribùs, nulla sit, siuè in anteriori parte, siuè à lateribus fenestella, vt malè aliqui faciunt. *Ganant. tom. 1. de Mens. Sacr. Suppel.* Aliqui ponunt plures gradús cum bardella antè Altaria minora, quòd consuetudine video esse receptum. 267.

Altaria minora in Ecclesijs, quomodò construenda.

Fenestella esse non debent intra Altare.

Altaria munda conseruentur, quarè laudabile erit bis saltè in anno, ea, finitis Missis, spoliare tempore sudo, vt sic siccentur, si quid humiditatis in eis esset 268.

Mundari debent aliquandò Altaria.

ge-

generatum: Amoueantur etiàm bardellæ, si sint amouibiles, & scopis vndequaquè benè purgentur, quod etiàm fiat, dum mutantur mappæ, & pallia. *Gauant. tom. 1. part. 5. de nitore Sacr. Suppel.*

269. Altaria purgentur, & cooperiantur singulis diebus, finitis Missis. *M. num. 81.*

270. Altare priuilegiatum Sacerdos omninò attendat pro celebratione Missę iuxtà voluntatem petentis. *L. n. 119. §. 13.*

271. Altare potest habere gradus pro collocanda Cruce, & Candelabris. *G. n. 57.*

272. Altare aspergitur die Dominico antè Missam solemnem, vt videbimus *Infrà. n. 465.* quià cum in Altari sit conficiendum Sacramentum, congruentèr illud aspergimus aqua benedicta ad repellèdam malignorum spirituū præsentiam, vt notat *Durand. in Ration. Diuin. Offic. lib. 4. cap. 4. n. 5.* Aspergit autem illud celebrans genuflexus ad maiorem reuerentiam, & humilitatem. Notandum verò, quòd si super Altare esset Sacramentum expositum, tunc Altare non aspergitur, ob Sacramenti reuerentiam, vt benè docent *Gauant. tom. 1. part. 4. tit. 19. n. 13.* & *Bauld. part. 2. cap. 8. n. 13.* (Altare non aspergitur, quādò est Sacramentum expositum.)

273. Altaria erigantur per vias, per quas transire debet Processio Santissimi Sacramenti. *V. n. 42.*

274. Altare incensatur ad Vesperas solemnes à celebrante, vt fieri solet initio Missæ, sicùt notabimus in *Litera V. n. 36.* in quo tamèn notandum, quod aliquàndo ad Vesperas plura solent Altaria incensari, & quidem, si Sanctissimum Sacramentum asseruetur non in Altari maiori, sed in alio, hoc aliud, si sit incensandum, incensari debet antequam incensetur Altare illud, ad quod celebratæ sunt Vesperæ, vt ex praxi verbis docent. *Gauat. tom. 2. sectiōn. 10. cap. 3. n. 18.* & *Bauld. part. 2. cap. 9. artic. 4. n. 5.* Insupèr consuesceunt alii, post incensationem Altaris, ad quod celebrantur Vesperæ, incensare etiàm aliud Altare, putà illud, quod est dicatum Sancto, de quo festum agitur, quam tamèn consuetudinem parùm laudat *Bauld. n. 4. loco citato,* vbi dicit, & quòd id rarò fieri debeat, & quod mos iste non debeat introduci, vbi non est. Quidquid tamèn sit; in incensatione plurium Altarium, hæc obseruā. (Altare Sanctissimi Sacramenti incensetur antè Altare maius, si ambo sint ad Vesperas incensanda.) (Pluria Altaria ad Vesperas an incensanda.)

Primò ad incensandum aliquod Altare procedit celebrans cum alijs paratis, & Ministris, vt dicetur in *Litera V. n. 36.* esse faciendum pro incensatione primi Altaris. Secondò incensum in thuribulo ponatur tantùm ad incensandum primum Altare, & pro incensatione aliorum Altarium, non ponatur incensum, nisi necessitas cogeret, quod admonent *Gauantus*, & *Bauldry. loco supra.* (In incensatione plurium Altarium ad Vesperas, quid obseruandum.)

Altarium visitatio pro lucrādis indulgentiis virtute Bullæ Cruciatæ. *I. n. 106. §. 3.* 275.

Altare initio Vesperarum non incensatur. *T. n. 51. init.* 276.

Altaris Titulus. *T. n. 61.* 277.

Altare priuilegiatum, an patiatur diuisionem indulgentiæ, à fructu Sacrificij. *M. n. 192. §. 2.* 278.

Altare. Vide Ara. 279.

Altaris incensatio. Vide Incensatio Altaris. 280.

Altaris paramenta.

Altaris paramenta, cuiusnàm coloris esse debeant. *P. n. 28. §. 7.* 281.

Altare, vbi Missa est celebranda operiatur tribus mappis, seu tobaleis mundis lineis (sed posse fieri etiam ex canabi, ait *Gauant. tom. 1. part. 5. de mensur. Sacr. Suppel.*) quod deducitur ex decreto Bonifacij III. citato à *Gauant. De Rubr. general. Missal. tit. 20. n. 1.* Quod hæ mappæ debeant esse tres, deducitur ex *cap. 27. Si per negligentiam. De consecrat. Dist. 2.* vbi sermo est de effusione Sanguinis vsque ad quartum lintcum, inclusò corporali. 282. (Altare habere debet tres mappas.)

§. I. Ex his mappis, vna debet esse oblonga, quæ à lateribus pertingat vsquè ad terram, aliæ duæ breuiores, vel loco harum duarum, potest poni vna duplicata, & sint talis latitudinis, vt totum Altare cooperiant, quæ omnes tobaleæ debent esse benedictæ ab Episcopo, vel alio habente facultatem; in casu tamèn necessitatis potest celebrari cum mappis non benedictis, iuxtà dicenda in *Litera L. n. 107.* Benedictionem tobalearum reperies circà finem Missalis. (Mappæ, siuè tobaleę Altaris, quomodò esse debeant.)

§. II. Nota hic ex *Cerem. Episcop. lib. 1. cap. 12.* quod nullæ Coronides ligneç circà Altaris angulos ducantur, sed earum loco potius apponantur fasciæ ex auro, vel serico laboratæ, ac variegatæ, (Coronides lineæ àd Altare non ponantur.)

tæ, quibus ipsa Altaris facies aptè redimita ornatior appareat. Vide quoad suprà dicta *Missal. De Rubr. gener. tit. 20. nu. 1.*

283. Altare, in quo Missa est celebranda, ornetur pallio, quod sit coloris conuenientis, quantùm fieri potest diei festo, vel officio, *Missal. De Rubr. gener. tit. 20. n. 1.*

An pallium Altaris sit benedicendū.

§. I. Hoc pallium potest benedici simul cum alijs paramentis, sed non est de necessitate illius benedictio, quod deducitur ex eo, quià nulla extat illius benedictio; Celebrare sinè eo possumus, præcipuè, si anterior pars Altaris sit pulcrè elaborata: & Obserua ex *Fortunat. lib. 2. Epist. 3.* quòd in medio pallij deberet esse crux.

Pallia Altaris ex qua materia conficienda.

§. II. Pallium autèm fit ex quacumque materia, sicùt fieri possunt Planetæ, possunt etiàm pallia fieri ex auro, vel argento solido, & si ità sint pretiosa, vt celebrans tangendo illa cum planeta, possit planetam lædere, laudabile erit pallium cooperire velo, saltèm vsquè ad frangiam *Gauant. tom. 1. part. 5. de mensur. Sacr. Suppel.* qui etiàm *De nitor. Sacr. Suppel.* notat, quòd possunt pallia ita fieri, vt ex vna parte inseruiant pro vno colore, ex alia pro alio.

284. Altare super quod celebranda est Missa, paretur hoc modo, videlicet, super ipsum ponatur Crux in medio, & candelabra saltèm duo cum candelis accensis hinc, & indè in vtroque eius laterè: Ad Crucis pedem tabella secretarum appellata: In cornu Epistolæ cussinus supponendus Missali, de quo vide in *Litera C. n. 612. Missal. de rubr. gener. tit. 20. n. 1.*

Altare pro Missa celebranda, quibus indigeat paramentis.

Crux in medio Candelabrorum, quarè ponatur.

§. I. Ratio, quarè collocetur Crux in medio candelabrorum, affertur ab *Innocent. III. lib. 2. cap. 21.* quam deducit ex *Epistol. D. Paul. ad Ephes. cap. 2. vers. 14.* & est, quià Christus in Cruce fecit vtraque vnum; Vide etiàm *Honor. in Gemm. lib. 3. cap. 135.* qui docet, quod Crux ponitur in Altari, tamquam signum Regis in Regia, idque eo fine, vt eius exempla sequamur, qui in Cruce pendet.

In Cruce, quæ ponitur super Altare, an sit necessaria Christi effigies.

§. II. Hinc videtur esse ponendam Christi effigem in Cruce, quod etiàm colligi potest ex *Cærem. Episcop. lib. 1. cap. 12.* vbi etiàm dicit, quod pes Crucis debeat æquare altitudinem Candelabrorum, ita vt tota Crux Candelabris supereminеat, ad significandum, quòd Christus etiàm in Cruce maior est super omnes populos, qui per Candelabra significantur ità *Gauant. tom. 1. de Rubric. general. tit. 20.* Rubrica quidem Missalis citata præscribit esse ponendam in medio Candelabrorum Crucem, nequè de imagine Christi loquitur, & ideò omnimè negare possum solam Crucem esse sufficientem abisquè Christi effigie, sicùt obseruat *Quart. part. 1. tit. 20. dub. 10.*

N. B. In eodem Cærem. Episcop. lib. 1. cap. 29. vbi agitur de Missa priuata ab Episcopo celebranda, requiritur Crux, nulla facta mentione de effigie Crucifixi.

An sit necessaria alia Crux super Altare, quandò habetur expressa in icone.

§. III. Potest esse difficultas, an sit ponenda alia Crux inter Candelabra, quando imago Crucifixi est depicta in icone, seu statua, quæ pro icone est in Altari; Hac in re *Gauant. supra citatus,* ità rigorosè procedit, vt existimet esse ponendam aliā Crucem intèr Candelabra, quod deducit ex ipsamet rubrica; quæ absolutè præscribit, quod collocetur Crux intèr Candelabra; respuitur à *Tambur. meth. Miss. lib. 1. cap. 5. §. 6. n. 2.* An ponenda sit Crux in Altari, quandò est expositum Sacramentum Eucharistiæ, dicetur in *Litera C, num. 586.*

An Crux super Altare sit ponenda de præcepto.

§. IV. Existimat *Suarez. disp. 61. sectiōn. 6.* hanc rubricam de ponenda Cruce in Altari, non esse præceptiuam, sed tantum directiuam, & indè asserit, non obligare sub mortali; eandem sententiā sustinent Quart. supra, & Tonell. in *Enchirid. Sacerd. lib. 1. cap. 2. §. 6.* vbi docet veram, & communiorem opinionem esse, quòd hæc rubrica obliget solùm sub veniali, & vlterius addit nullum esse peccatum, quando fiat cum aliqua causa.

Candelabra Altaris, quid significent.

§. V. Diximus supra cum rubrica Missalis, quòd Candelabra sint saltem duo, quia significant populos, præsertim Iudaicos, & Gentiles, iuxtà *Gauantum supra citatum*: Vndè non possunt esse minus, quàm duo, possunt autem poni plura, imò in festis maioribus deberent esse sex in recta linea cum Cruce in medio, quod colligitur ex ordine incensationis Altaris tradito in *Cærem. Episcop. lib. 1. cap. 23.* vbi legimus, quòd thuribulum ter ducatur ab vtraq; parte æquali distantia prout distribuuntur Candelabra.

Sex Candelabra poni debent super Altare in festis solemnioribus.

Candelæ accensæ ad Missam, quid significent.

§. VI. Diximus paritèr, quòd Candelabra debeant esse cum candelis accensis, idque ad significandam æternam lætitiam, quam indicat Sacramentum. *Gemma. Anim. lib. 1. cap. 118.* Aliam rationem addit *S. Hyeronimus Epist. 20.* & est, quia expectamus sponsum cum lumine.

In necessitate celebrari potest Missa cum vnico lumine.

§. VII. Vnicum lumen sufficere in necessitate, docet *Azorius lib. 10. cap. 28. q. 5.* vbi etiam asserit, quòd si necessitas vrgeat, sufficit sebaceum ex seuo, quod tamen negat *Suarez. disp. 81. section. 6.* sed vult omninò esse adhibendam ceram; Quoad numerum autem harum Candelarum, quæ sint accensę, debemus aduertere à certo numero superstitioso, vt apertè præcipit *Concil. Trid. sess. 22. in Decret. de obseruand. & vitand. in celebr. Miss.* Præterea debemus cauere etiàm à numero ambitioso, ità vt in Missis priuatis, nisi aliud exigat ratio festi, non adhibeantur plus, quam duæ candelæ accensæ, quod idem decreuit *Sacr. Rit. Congreg. die 7. August. 1627.* etiàm quoad Vicarios Generales, licèt essent Prothonotarij, quibus etiàm ordinauit, ne sibi permitterent à duobus Capellanis ministrari.

Numerus luminum superstitiosus in celebratione Missæ cauendus.

Ambitiosus numerus luminũ in celebratione Missæ cauendus.

Tabella secretarum ponenda super Altare ad Crucis pedé, & etiam tabella Euangelij S. Ioannis in cornu Euangelij, & tabella Psalmi *Lauabo &c.* in cornu Epistolæ.

§. VIII. Itèm diximus suprà, quòd ponatur tabella secretarum ad Crucis pedem, idque non alio fine, quàm, vt Sacerdos in ea possit commodiùs legere, & eàdem ratione solet apponi in cornu Euangelij tabella, in qua sit Euangelium S. Ioannis, dicendum in fine Missæ, & in cornu Epistolæ alia tabella, in qua sit Psalmus *Lauabo inter innocentes &c.* vt dùm celebrans post oblata lauat manus, possit prædictum Psalmum commodè legere.

Cussinus pro Missali ponitur super Altare, & quarè.

§. IX. Vidimus tandèm, quòd debeat poni super Altare cussinus supponendus Missali, de quo loquitur *Innocen. III. lib. 2. cap. 41.* vbi de hoc ritu rationem reddit, quam desumit ex eo, quià per cussinum significatur quies, Vndè ponitur in Altari ad inuuendum, quòd prædicanti Verbum Dei, debent subministrari temporalia, iuxtà illud, qui Altari seruit, de Altari viuere debet, vt ità Sacerdos de his, quæ temporalitèr eget, ab alijs prouisus, quiescat.

285. Altare, in quo celebranda est Missa, debet habere annexam aliquam paruam mensam, vel fenestellam, non intrà ipsum Altare, sed extrà illud à parte Epistolæ, idque pro reponendis ampullis vitreis cum vino, & aqua, cum peluicula, & manutergio mundo; ampullæ verò habeant sua opercula, ponatur etiàm in dicta mensa, siuè fenestella, parua campanula, quæ si sit appensa parieti in cornu Epistolæ, vt laudabilitèr aliqui faciunt, habeat cordulam, ità longam, vt Minister genuflexus in cornu Epistolę, possit suo tempore, eam commodè pulsare.

Mensa parua, siuè fenestella, sit propè Altare, in quo est Missa celebranda.

§. I. Præterea ab eadem parte Epistolæ paretur cereus accendendus ad eleuationem Sanctissimi Sacramenti, in signum reuerentiæ eiusdem: Diebus autèm solemnioribus, conuenit esse duos cereos, vnus à parte Euangelij, alter à parte Epistolæ, quando verò est tantùm vnus cereus, ponitur ideò à parte Epistolæ, quià ibi vicinior est Minister. *Missal. de rubr. gener. tit. 20.* Campanula adhibetur ad excitandos circumstantes ad adorationem Sanctissimi Sacramenti. Vide *Amal. lib. 3. cap. 1.* & *Rupert. lib. 1. cap. 16.* alia de Campana, vide in *Litera C. n. 44.*

Cereus pro eleuatione parari debet in cornu Epistolę.

Campanula pulsanda ad eleuationem.

§. II. Circa ampullas, eas rubrica præcipit esse vitreas, eo fine, vt faciliter cognoscatur, quænam sit vini, & quænam aquæ: Quarè vocentur ampullę, tradit *VValafrid. cap. 24.* idest parùm amplas: Dicuntur etiam vrceoli, vt videre est in *Concil. Carthag. IV. cap. 5.* Vidimus suprà, quòd cum ampullis debeat esse manutergium ex Missali, vndè patet, quantum errent ij, qui hoc manutergium ponunt minùs decentèr suprà Calicem, vt aduertit *Gauant. tom. 1. de rubr. generalib. tit. 20.* Plura de manutergio habebis in *Litera M. n. 78.*

Ampullæ vitreæ esse debent.

Manutergium super Calicem poni non debet.

Altare, super quod Missa est celebranda, ità ornetur, vt tamèn super illud nihil ponatur, quod ad Missæ sacrificium, vel ipsius Altaris ornatum, non pertineat. Vide *Missal. De rubric. gener. tit. 20.* Hinc deducitur, quàm sit indecens ponere, siuè in principio, siuè in fine Missæ, biretum Sacerdotis super Altare, vt notat *Gauantus in rubrica citata.* 286.

Altaria contegantur telis stragulis, quæ auferantur antè Missas; mundentur autem Altaria scopis ad id tantùm deputatis. *Gauant. tom. 1. De rubr. gener. Missal. part. 1. tit. 20.* 287.

Altaris gradus ornentur tapetibus. *G. n. 56.* 288.

Altare ornetur floribus. *F. n. 120.* 289.

Altaris lintea, in necessitate possunt esse de ijs, quibus communitèr vtimur. *L. n. 107.* 290.

Altare pro celebranda Missa defunctorum, paretur modo simplici, quarè suprà illud ponantur duo, vel quatuor Candelabra, & ad summum sex pro circumstantijs contingentibus, super Candelabra sint candelæ accensæ, quæ siuè sint albæ, siuè ceræ communis, ni- 291.

hil refert, licèt enim *Cærem. Episcopor. lib. 2. cap.* 11. dicat candelas debere esse ceræ communis, non est præceptum, quarè consuetudo Ecclesiarum erit attendenda, conuenit quidem esse ceræ communis ad indicandum luctum.

Altare non habeat ornamenta, quandò paratur pro Missa defunctorum.

§. I. Præter candelabra super Altare sola Crux in medio ponitur, Vndè excluduntur imagines, & quæcùmquè alia ad ornatum pertinentia, quià in his functionibus, hæc non conueniunt. Cæremoniale citatum.

Pallia nigri coloris non habeant insertas imagines mortis.

§. II. Pallium autèm Altaris sit nigri coloris, sed in eo nullæ inserantur imagines mortis ex cæremoniali suprà, ponantur etiàm tobaleæ, & aliá ad celebrationem necessaria, non tamèn ad ornamentum; quot tobaleæ esse debeant, iam vidimus suprà *n.* 282. Vide *Bauld. part. 3. cap. 13. n.* 1. Vbi etiàm docet, quòd gradus Altaris sint nudi, nisi fortassè coopertatur aliquo panno nigri coloris, suppedaneum tantùm, & si adsit tabernaculum Sanctissimi Sacramenti, hoc non cooperiatur conopeo nigro, sed violaceo. Vt in *Litera T. nu.* 4.

Gradus Altaris sint nudi, cum sit Officium defunctorum.

292. Altare, quandò sit officium de Aduentu (idem dic de Quadragesima, ferijs quatuor temporum, & similibus) non debet sumptuosè ornari, vt docet *Bauld. part. 4. cap.* 1. *n.* 6. Quarè sufficiet super Altare Crux, additis sex Candelabris, sine floribus, vel alio ornatu, sicùt video, vt plurimum laudabiliter fieri; Excipitur tamèn Dominica tertia Aduentus, quæ dicitur *Gaudete*. Et Dominica quarta Quadragesimæ, quæ appellatur *Lætare*. In quibus licitius est solemnior apparatus in Altari, cum floribus, aut reliquijs, vel imaginibus, siquidèm in his Dominicis signa Lætitiæ ostenduntur, quarè etiàm pulsantur organa, quæ tamèn silent in alijs Dominicis, & ferijs: insupèr in Dominicis *Gaudete*, & *Lætare* Ministri Sacri vtuntur Dalmatica, & Tunicella. *Bauld. suprà, & cap.* 5. *n.* 4.

Dominica *Gaudete* & Dominica *Lætare* admittunt solemniorem apparatum.

Dalmatica, & Tunicella sunt in vsu in Dominicis *Gaudete*, & *Lætare*.

293. Altaria omnia, & non tantùm Altare maius, denudari debent Feria V. in Cœna Domini, dictis Vesperis, vt in *Litera F. n.* 42. §. 19. Nequè dicas hoc non colligi ex rubrica Missalis in prædicta Feria V. posita, ità vt ad denudanda Altaria, non sit expectandus finis Vesperarum, siquidem Missale in hoc explicatur à *Cærem. Episcop. lib.* 2. *cap.* 23. Vbi apertè dicitur, quòd Altaria denudentur finitis Vesperis. Imò *Gauant. & Bauld. citandi* testantur talem esse Romanam praxim. Quid hæc denudatio significet, vide in *Litera D. n.* 87.

Omnia Altaria denudantur feria V. in Cœna Domini post Vesperas.

§. I. De modo autèm, quo hæc denudatio facienda sit, hic agemus. Igitùr finitis Vesperis, in Sacristia paratur Sacerdos amictu, alba, cingulo, & stola violacea in modum Crucis: Diaconus amictu, alba, cingulo, & stola Diaconali violacea transuersa more solito: Subdiaconus verò amictu, alba, & cingulo, omnes sinè manipulis; Et sic parati accedunt ad Altare maius, præcedente Thuriferario, tùm Ceroferarijs sine Candelabris, nequè enim Thuriferarius defert thuribulum, posteà sequitur Cæremoniarius, vltimò Sacerdos medius inter Ministros Sacros, omnes iunctis manibus.

Celebrans, & Ministri quæ paramenta induant.

§. II. Cum autèm ad Altare maius peruenerint, omnes vnico genu genuflectunt Cruci, excepto solo Sacerdote, qui tantùm ei profundè se inclinat (& quidèm triduò ante Pascha esse salutandam Crucem cum genuflexione, dicetur in *Litera C. n.* 576.) mox Sacerdos incipit alta voce sinè cantu Antiphonam *Diuiserunt sibi*, quæ non duplicatur, ea verò incæpta, in Choro dicitur clara voce Psalm. *Deus Deus meus respice in me &c.* alternatim, quem Psalmum Sacerdos cum ministris, dicit submissa, sed intelligibili voce, interim cum illis ministris denudans Altare, à quo, relicta Cruce violaceo velata, cum Candelabris, auferunt mappas, pallium, & alia ornamenta (de Conopeo tabernaculi, dicetur in *Litera C. n.* 465.) Posteà eodem modo accedant ad denudanda alia altaria.

Triduo ante Pascha, Crux cum genuflexione salutatur.

§. III. Si verò antè perfectam denudationem Altarium, esset finitus in Choro prædictus Psalmus, non ideò repetitur; curent tamèn in Choro, vt illum magis morosè, vel celeriùs dicant pro numero Altarium, vt, si fieri possit, duret Psalmus, quousquè omnia altaria sint denudata; Finita Denudatione, omnes recedunt ad Sacristiam ordine, quo venerant, & ibi vestes deponunt. *Missal. in Rubric. part.* 4. *in Feria V. in Cœna Domini. Gauant. tom.* 1. *part.* 4. *tit.* 8. *n.* 10. *& sequentib. Bauld. part.* 4. *cap.* 9. *artic.* 4.

Psalmus *Deus Deus meus, &c.* in Choro ità morosè dicatur, vt duret quousque sit facta denudatio Altarium.

Altare, Feria V. in Cœna Domini, parari debet solemniter pretiosioribus paramentis albis, tali tamèn modo, vt post Vesperas faciliter possit Altare denudari; cætera verò altaria minora re- 294.

Altare quomodò paretur pro feria V. in Cœna Domini.

ma-

maneant cum suis paramentis violaceis, à quibus tamèn acciculæ remoueri poterunt, ad faciliùs ea suo tempore remouenda, in Altari autèm maiori etiam Crux debet esse cooperta velo albo. *Gauant. tom. 1. part. 4. tit. 8. n. 1. & Bauld. part. 4. cap. 9. artic. 1. n. 1.*

295. Altare pro feria VI. in Parasceue, quomodò parandum sit.

Altare maius pro Feria VI. in parasceue, paratur hoc modo, super illud in medio sit Crux cooperta velo nigro (*Bauld. citandus* vult esse cooperiendam potius violaceo) sex Candelabra cum suis Candelis ceræ communis pro consuetudine ecclesiarum, velum autem Crucis sit ità positum, vt faciliter ab ea possit amoueri antè adorationem Crucis, vt in *Litera D. n. 88. §. 6.* & hoc dicimus in suppositione, quòd celebrans aliam Crucem discooperiat diuersam ab illa, quæ est inter Candelabra, quæ alia Crux esset præparanda suo velo cooperta super Altare in medio; At ex modo loquendi *Bauld. & Gauant. citandis*, videtur esse discooperiendam à celebrante illam eandem Crucem, quæ est inter Candelabra, & quidem numquàm vidi peritos vti hac alia Cruce (nisi Crux Altaris esset valde incommoda) præterquam quod ex figura Cærem. Episc. sub Innocentio X. impressa, *lib. 2. cap. 26.* apertè deducitur esse discooperiendam à celebrante eandem Crucem, quę est inter Candelabra, quia in illa figura est Crux super gradus Altaris adoranda posita, & conspicitur pes solus inter Candelabra sine Cruce, ex quo patet Crucem adorandam fuisse ex illo pede desumptam. Super Altare autem, præter ea, quæ diximus, nihil aliud ponatur, & Altare sit nudum, vt tamen gradus illius sint bene mundi, ne deturpentur vestes celebrantis, & Ministrorum, dùm hi super illos gradus manent prostrati. Vide *Gauant. tom. 1. part. 4. tit. 9. n. 2. Bauld. part. 4. cap. 10. artic. 1. n. 1.*

Crux discooperienda feria VI. in Parasceue, debet esse illa eadē, quæ est inter Candelabra.

296. Altare pro Sabbato Sancto, quomodo parandum sit.

Altare maius pro Sabbato Sancto paretur solemniter pretiosiori suppellectile. Tabernaculum autem duo habeat conopea, si fieri potest, quorum vnum sit Album, & desuper aliud violaceum amouendum post finem Litaniarum; item in anteriori parte Altaris ponantur duo pallia, album videlicet subtùs, & desuper violaceum, quod etiam in fine Litaniarum erit amouendum: Gradus verò Altaris non cooperiantur tapetibus, nisi in fine earundem Litaniarum, vt in *Litera S, n, 6,* Suprà Altare autem appendatur vmbraculum, seu baldachinum albi coloris, cum enim non sit ità facile baldachinum mutare, valdè incommodum esset ponere prius violaceum, vt deindè in fine Litaniarum mutetur in album. Vide *Gauant. tom. 1. part. 4. tit. 10. n. 2. & Bauld. part. 4. cap. 11. artic. 1. n. 1. & 2.*

Baldachinum album appenditur supra Altare, in Sabbato Sancto, etiam à principio Officij.

297. Altare quomodo præparandum pro festo Corporis Christi.

Altare, pro festo Corporis Christi (in quo est facienda processio solemnis eiusdem) parari debet festiuo apparatu, & pretiosiori suppellectile, non tamen placet in eo ponere statuas cum reliquijs Sanctorum, ne populus minimum quid distrahatur ab adoratione Sanctissimæ Eucharistiæ: Ponatur autem super Altare in loco aliquantulum eminenti paruum baldachinum pro reponendo suo tempore ostensorio cum Sacramento; Cauendum tamen, ne ita alte ponatur, vt necesse sit indecenter ad illud ascendere, tàm pro reponendo, quam pro amouendo Sacramento, sed sit ad talem altitudinem, ad quam commodè ascendi possit per aliquos gradus ad hoc præparatos, vt in *Litera S. n. 63. §. 12.* Vide *Bauldr. part. 4. cap. 16. artic. 2. anim. 7.*

298. Altare, quomodò præparandum pro festo Purificationis.

Altare maius pro festo Purificationis B. M. V. parari debet solemniter: In anteriori verò illius parte sint duo pallia, subtùs album, & desuper violaceum, pro facienda benedictione Candelarum, qua deindè finita, idest, dum fit processio, amouendum erit pallium violaceum, vt appareat album pro Missa de festo Purificationis, statim celebranda; Si autem festum Purificationis occurreret in vna ex Dominicis Septuagesimæ, Sexagesimæ, & Quinquagesimæ, tùnc, quia Missa post processionem Candelarum, dicitur de Dominica, vt in *Litera F. n. 76.* ideò non est opus ponere supradicta duo pallia ad Altare, sed sufficit vnum violaceum, quod inseruiet, tàm pro benedictione Candelarum, quàm pro Missa. Item super Altare ponatur suo tempore Missale apertum pro celebrante in cornu Epistolæ; & tandem nota ex *Bauld. part. 4. cap. 3. art. 1. n. 4.* quod, si Sacramentum sit in tabernaculo in maiori Altari, non est necesse illud amouere pro facienda benedictione Candelarum.

Sacramentum ab Altari maiori non est remouendum pro facienda benedictione Candelarum.

299. Altare, pro Missa pontificali ab Abbate celebranda (de qua in *Litera M. n. 264.*) parari debet hoc modo, videlicet, super illud sit Crux in medio cum Imagine Christi, & sex Candelabra

tria à dexttis, & totidem à finiftris in tecta linea, aliifque ornamentis poterir fumptuosè ornari, puta floribus, vel flatuis Sanctorum, fit etiam fuum pallium & tobaleæ de more, atquè gradus Altaris tapete fint cooperti; Super Altare autem præparentur paramenta pro Abbate, difpofita ordine retrogrado, ità vt primo appareat veftis illa, quam Abbas primo induere debet, immediatè fubtùs fit alia, quam fecundò debet accipere Prælatus, & fic de aliis; Quarè Cæremoniarius, vel alius primò fuper Altare collocabit planetam plicatam, vt facilius fuo tempore accipi poffit, fuper planetam ponet Chirothecas, deinde Dalmaticam plicatam, & defuper tunicellam, item plicatam, & fuper tunicellam pluuiale plicatum, ità vt in anteriori parte Altaris aliquantulum pendeat fuper pluuiale, ftolam, fupra ftolam, cingulum, fupra cingulum, albam, & fupra albam amictum, omnia cooperta velo, quo eodem poftcà vtitur Minifter inferuiens de Mitra; In cornu Euangelij ponatur Mitra pretiofa, quafi adiacens Candelabris, & in cornu Epiftolæ Mitra auriphrygiata; item fuper Altare fit peluicula argentea, fupra quam fit Crux pectoralis, & alia peluicula, fuper quam fit annulus Pontificalis; In cornu verò Euangelij extra Altare, fed prope illud, aptetur baculus Paftoralis.

Paramenta pro Prælato celebraturo Miffà Pontificalè, quomodò difponenda fuper Altare.

Alternus cantus.

300. Alternus cantus à quibus inftitutus. *P. n. 251. §. 21.*

Ambitio.

301. Ambitiofus numerus luminum ad Miffam prohibetur. *Supra n. 284. §. 7.*

Ambo.

302. Ambo, vide Pulpitum.

Ambrofiani.

303. Ambrofiani induunt albam ante amictum; Romani amictum ante albam. *Supra n. 204.*

304. Ambrofiani dicunt Miffam longiorem, quam Romani. *M. num. 181. §. 2.*

Ambrofiani Aduentum incipiunt à Dominica illa, quæ ftatim fequitur poft feftum Sancti Martini, quare illorum Aduentus fex hebdomadas habet, fexta tamen hebdomada non eft femper integra. *Radulph. propofit. 16.* 305.

Ambrofianum Officium antiquitus recitabatur magis, quàm Romanum, fiuè Gregorianum; Adrianus autem Papa inclinans potius in Gregorianum, quam in Ambrofianum ritum, ad rem definiendam, concilium conuocauit, à quo fuit ftatutum, vt in toto orbe tantum Gregorianum Officium veneraretur, ita vt Carolus Imperator etiam ordinauerit fub grauiffimis pœnis, quod folo Gregoriano Officio retento, cæteri codices Ambrofiani comburerentur. 306.

Officium Ambrofianum erat antiquitus valdè in vfu.

§. 1. De differentia inter Ritum Romanum, & Ambrofianum, ea folum attingemus fuis in locis, quæ videbuntur magis conducere ad clariorem ritus Gregoriani cognitionem, cæterum nolumus peculiariter agere de ritu Ambrofiano.

Ambrofius.

Ambrofius, an addiderit Miffæ *Pax Domini fit femper vobifcum. P. num. 92.* 307.

Ambrofius apud latinos primus Antiphonas compofuit. *Infra n. 377. §. 2.* 308.

Ambrofius Sanctus Author fuit capitulorum. *C. n. 111. §. 7.* 309.

Amen.

Amen additur in fine conclufionis cuiufcumque orationis (nifi aliter notetur in propriis locis) idquè ex Decreto Anacleti Papæ, vt refert *Hug. Victor. lib. 2. cap. 11.* Si quæras, an hæc vox *Amen* concordet cum oratione, an verò cum conclufione orationis, refpondebo vtrumque effe poffe; Si enim hæc vox Hebræa *Amen* in noftra lingua fignificet *Fiat*. Tunc concordat cum oratione, ideò enim refpondetur *Amen* vt Populus confirmet orationem, quam Sacerdos, omnium nomine, protulit; Si verò dicamus hanc vocem *Amen* fignificare *Verum eft*. Vtiquè concordat cum conclufione orationis, fic enim refpondetur *Amen*, quafi fit dicere; verum 310.

Amen quid fignificet, & an concordet cum Oratione, an cum conclufione Orationis.

rum est, quod Trinitas regnet. *Gavant. tom. 1. de rubr. general. Missal. tit. 9. num. 17.*

311. *Amen* dicit celebrans, postquàm Minister, vel ipsemet dixerit *Suscipiat &c. S. n. 20.*

312. *Amen* non dicitur post vltimam conclusionem, antè *Per quem &c. P. num. 113.*

313. *Amen* dicitur à celebrante secretò in fine orationis Dominicæ, postquàm Minister responderit *Sed libera nos a malo* vt in *Litera S. n. 20. §. 64.* Quòd dicatur secretò, rationem affert *Gavant. tom. 1. part. 2. tit. 10. n. 1.* vbi dicit id fieri ad significandum, quià certi non sumus, vtrùm Deus nostram orationem exaudierit, quam incertitudinem vult Deus nos habere, vt semper sine intermissione Oremus.

Amen quare dicatur secreto post Orationem Dominicam.

314. *Amen* quarè respondeatur antè orationem Dominicam post illa verba *Per omnia; Secula Seculorum. S. num. 20. §. 64.*

315. *Amen* non respondeatur à celebrante in fine orationis Dominicæ, nisi priùs à Choro fuerit responsum *Sed libera nos à malo. D. n. 123. §. 39.*

316. *Amen* non respondetur in fine cantici *Benedicite. C. n. 90. §. 2.*

317. *Amen* in forma Baptismi non est de essentia. *F. nu. 134.* neque in forma Sacramenti Confirmationis. *Ibidem. §. 33.*

Amentes.

318. Amentes adulti, an sint Baptizandi. *B. nu. 17. §. 49.*

319. Amentes, an sint capaces Sacramenti extremæ vnctionis, quære in *Litera S. n. 204. §. 7.*

Amentia.

320. Amentia est causa sufficiens ad faciendum diuortium, quoad thorum, vel cohabitationem, vt notabimus in *Litera D. n. 193.* & hoc cum communi resoluit *Canis. in lib. 4. Decret. tit. 19. de Diuort. cap. 2. Quæsiuit. n. 4.* non potest tamen sanus facere propter hanc rationem Diuortium, nisi ob periculum vitæ, sicùt notant idem *Canis. & Sà in aphorism. verb. Diuortium. n. 8.* Hoc quidem diuortium non potest per se fieri in perpetuum, sed tantum ad tempus, quià sanus, cessante causa, tenetur admittere alterum ad thorum, & cohabitationem. Plura de Diuortio, quære in *Litera D. numero suprà producto.*

Amentia, quomodò sit causa diuortij.

Amictus.

Amictu vtitur Diaconus. *D. n. 3. §. 8.* etiam Subdiaconus. *O. n. 114.* & osculantur Crucem in medio, dum eum induunt. *D. n. 123. §. 1.* 321.

Amictus accipitur à Sacerdote circà extremitates, & cordulas, & osculatur Crucem, quæ est in medio eiusdem amictus, quem posteà ponit super caput, & mox declinat ad collum, eoquè circumtegit collaria vestium; cordulas autèm ducit sub brachijs, quas deindè circumducens per dorsum, reducit antè pectus, & ligat. Vide *Missal. de ritu seruand. in Celebr. Missæ tit. 1. n. 3.* Ex suprà dicta rubrica patet (sicut notat Gauantus hic) errare eos, qui antequàm amictum super caput imponant, se signant manu, & amictu simul, cequidem gratis, & præter rubricam; quod si volent signare se, se signent antequàm accipiant amictum, vt cum Bauld. rectè monet *Tocell. in Enchirid. lib. 2. tit. 1. Rubr. 3. n. 1.* 322.

Signare se signo Crucis, simul cum amictu, non est laudandum.

Amictus plura habet nomina. *Alcuin. cap. Quid. signific. vestim.* cum vocat *super humerale. Honor. in Gemm. lib. 1. cap. 201.* appellat *humerale*, eo quià humeros tegit. *Gauant. tom. 1. de rit. seruand. in celeb. Miss. tit. 1. n. 3.* vult, quòd dicatur amictus ab amiciendo, vbi etiàm addit, quod Anabolagium, Ambolagium, & Anagolagium est idem in ordine Romano, ac amictus; An verò idem significet nomen *Orale*, vide in *Litera O. n. 64.* 323.

Varia nomina habet amictus.

Amictum induunt Ambrosiani post albam, Romani verò antè albam. *Suprà. n. 204.* 324.

Amictus plura potest significare, attento vario Doctorum sensu. *Per Stephanum Eduensem. cap. 10.* significat Diuinitatem in Christo. *Per Amalar. lib. 2. cap. 17.* Custodiam vocis, quæ formatur in collo. Secundùm *Alcuin. cap. Quid significen. Vestim.* est in signum, quòd hæc vita sit laboriosa, iuxtà illud *Genes. cap. 3. vers. 19. In sudore vultus tui vesceris pane tuo.* Secundùm *Gemm. Honor. lib. 1. cap. 201.* significat spem gloriæ cœlestis, qua spe adiuti, hæc mundi mala toleramus; & *cap. 82.* vult, quod 325.

Amictus varia habet significata.

quod significet galeam salutis. Secundum *Hug. Victor. in specul. Eccles. cap. 6.* significat Iustitiam. Secundùm *Raban. de Inst. Cleric. lib. 1. cap. 15.* Munditiam bonorum operum. Secundùm *D. Thom. 3. part. q. 83. artic. 5.* contemplationem,& coronam spineam.Secundùm *Innoc. III. lib. 1. cap. 50.* Fortitudinem operum. Secundùm *Gabriel. Biel. in Cantic. lection. 12.* Fidem. Secundùm *Scortiam de Sacrif. Miss. lib. 2. cap. 8. n. 8.* Significat fiduciam, ac spem; & apud ipsum studiosus quis, plura videre poterit.

326. Amictus, an possit poni super caput, dùm Missa celebratur. *B. n.* 100. §. 1.

327. Amictus conficiatur ex eàdem qualitate telæ, qua conficeitur alba, longè pateat palmos ferè quatuor, & late tres, sed nihil officit, etiamsi fieret figuræ quadratæ: In medio vnius extremitatis, acu pingatur Crux, quæ tamen non sit tantum in parte extrema, sed per vnciam ab extremitate distet; poterunt etiam illius imę partes in ambitu modeste ornari: In duobus autem angulis inserantur corduiæ, ità longæ, vt commodè possit Sacerdos eas antè pectus reducere, & ligare. *Gavant. tom. 1. De Mens. Sacr. suppellect.*

Amictus ex qua materia conficiendus.

Amissio.

328. Amissio consecrationis,& benedictionis rerum Ecclesiasticarum, quandò detur. Vide in *Litera B. n.* 51. *a* §. 4.

Amotus.

329. Amoto ab Officio delegante, an expiret delegatio, videnda *Litera D. num.* 180. ibi namque de hoc agetur.

Amplexus.

330. Amplexus ad dandam, & recipiendam pacem fit, vt in *Litera D. n.* 123. §. 41. fit vero iste amplexus ad indicandum, quod multi debemus esse vnum in charitate. *Gavant. tom. 1. part. 2. tit. 10. ad numerum octauum.*

Ampullę.

331. Ampullę pro Missa debent esse vitreæ. *Supra n.* 285. §. 2. & *Litera C. n.* 553. §. 3.

Ampullæ pro Missa habeant sua opercula. *C. n.* 552. & *M. n.* 162. §. 10. 332.

Ampullæ quomodo accipiendæ à celebrante pro imponendo vino, & aqua in Calicem. *S. n.* 20. §. 38. 333.

Ampulla aquæ quando, & quomodo benedicenda à celebrante in Missa. *Litera S. n.* 20. §. 38. 334.

Ampullæ, quomodo deferendæ, & ministrandæ ad Altare pro Missa solemni. *Litera S. n.* 196. §. 14. 335.

Ampullæ, quomodo ministrandæ in Missa priuata. *M. n.* 162. *a* §. 9. 336.

Ampulla aquæ, quomodò ministranda ad lauandas manus in Missa. *M. n.* 162. §. 10. 337.

Ampullas defert ad Altare Minister pro Purificatione, & ablutione celebrantis; defert autem eas cum sua peluicula, postquam celebrans sumpserit Sacram Hostiam, & eas ministrabit cum osculo ampullarum ipsarum; quo facto etiam extinguet cereum pro eleuatione accensum. *Gavant. tom. 1. part. 2. tit. 10. n. 5.* 338.

Ampullæ à quo ministrandæ post communionem celebrantis in Missa solemni, si Subdiaconus nondùm finierit distribuere pacem. *S. n.* 196. 339.

Ampullæ vitreæ, quibus vtimur, pro celebrandis Missis, quotidie lauentur, itèmque earum opercula bene purgentur, vt munda sint, quià tamen in parte interiori magis deturpantur, & non possunt communi lotione abstergi, conuenit, vt saltem singulis mensibus diligentius quorum cortice, vel aptiori alio modo purgentur. *Gavant. tom. 1. pa. 1. 5. de Nitor. Sacr. suppellectil.* 340.

Ampullæ in Missa Pontificali, quomodo ministrandæ. *M. n.* 165. Vide Vrceoli. Hamulæ. 341.

Amylus.

Amylus non potest esse materia Eucharistiæ. *M. n.* 107. 342.

Anabolagium.

Anabolagium, Ambolagium, & Anagolagium, sunt nomina, quæ significant amictum. *Suprà n.* 323. 343.

Anacletus Papa.

344. Anacletus Papa decreuit, quòd adderetur *Amen* in fine orationis. *Suprà, nu.* 310.

Andreas Apostulus.

345. Andreas, quarè præ cæteris nominetur in oratione *Libera nos quæsumus Domine &c. L. n.* 100.

Angeli.

346. Angelorum festum exigit *Credo* in Missa. *C. n.* 560.

347. Angelis non est assignata propria Præfatio, & quarè. *P. n.* 183. §. 14.

348. Angeli quoad Missam votiuam. *M. n.* 233. §. 3.

349. Angeli assistunt sacrificio Missæ, vt ex SS. PP. ostendit *Quarti, part.* 2. *tit.* 10. *Dub.* 7. vbi etiàm non improbabilitèr notat Angelos colligere fragmenta minutiora, quæ, vtpotè penè insensibilia, à Sacerdote colligi non possunt, secùs verò illa, quæ ob malitiam, vel notabilem incuriam Sacerdotis disperguntur, idquè ad maiorem eiusdem Sacerdotis vltionem.

Angeli assistunt Sacrificio Missæ. Angeli colligunt fragmenta in Missa.

Anguli.

350. Anguli posteriores credentiæ relinquantur liberi, vt in illis Ceroferarij possint sua candelabra deponere. *C. n.* 552. §. 8.

Angustia loci.

351. Angustia loci est vna ex causis rationabilibus ad dispensandum in impedimentis Matrimonij, vt notabimus in *Litera C. nu.* 181. Quòd tùnc accidit, quandò Mulier in loco sui Domicilij non reperit virum suę conditionis ęqualem, nisi nubat consanguineo, vel affini, aùt si inuenit, est ætatis nimis prouectæ, vel morum non parùm dissimilium, vel cum eo forsitàn antipathiam habet. Vide *Tambur. de Matrim. tract.* 2. *cap.* 7. §. 2. *à n.* 2. Plura de causis sufficientibus ad dispensandum, quę te in *Litera C. n.* 181.

Angustia loci, quando sit causa sufficiēs ad dispensandum in impedimentis Matrimonij.

Anima.

Animæ Purgatorij, an possint participare de Sacrificio Missæ. *O. num.* 67. *à* §. 6. 352.

Anima Traiani non fuit ab inferis liberata precibus D. Gregorij. *O. nu.* 67. §. 7. 353.

Anima Sacerdotis debet esse ad celebrandum disposita, nè sua graui confusione indignus minister reputetur similis illi, de quo dicitur in Euangelio *Matth. cap.* 22. *n.* 12. *Quomodò huc intrasti non habens vestem nuptialem*, quod idem declarat *Caram. in Theol. fundam. lib.* 3. *n.* 3481. 354.

Dispositio Animæ in Sacerdote celebraturo requiritur.

§. I. Igitur, si quis suspensus, excommunicatus, degradatus, irregularis, vel alias Canonicè impeditus celebret, conficit quidem Sacramentum, sed grauissime peccat, tum quia inique Sacram Eucharistiam sumit, tum etiam, quia exerceret ordinem contra prohibitionem in re graui, & quidem, si excommunicatus, suspensus, vel interdictus celebraret, fieret etiam irregularis, vt dicetur in *Litera D. n.* 85. §. 14. (an verò Sacerdos sic grauatus, possit aliquandò celebrare. Vide *S. n.* 30.) Addit *D. Thom.* 3. *part. q.* 82. *artic.* 7. *ad* 3. quod Sacerdos, vt supra innodatus, si audeat celebrare, nullam habeat in suis orationibus sic proteruè factis efficaciam.

Sacerdos excommunicatus, suspensus, Interdictus, Degradatus, vel Irregularis, celebrare nō debet.

Sacerdos indignus non habet efficaciam in suis orationibus.

§. II. Insuper, licet Sacerdos non esset suspensus, excommunicatus &c. si tamen esset in peccato mortali, teneretur sub graui culpa à celebratione abstinere, vel celebrationi confessionem præmittere, & quidem etiam de iure Diuino iuxta probabilissimam sententiam ex *Gobat. in Theolog. Experim. tract.* 4. *n.* 331. quod etiam tradunt *Henriq. Hurtad. Azor. Cenęd. Valent. Vasq. Valer. Regin. Bonacina, & Io. de Lug.* apud *Barbos. in Trid. sess.* 13. *de Eucharist. cap.* 7. *n.* 5. Præceptum vero Ecclesiasticùm positiuum de præmittenda confessione celebrationi, habes expressum in Tridentino citato. Sed in casu necessitatis faciendum erit, vt in *Litera S. n.* 29. *à* §. 2.

Sacerdos, si sit grauatus mortali, confiteatur antequam celebret.

§. III. Quia verò potest dari casus, quod Sacerdos recordetur se esse suspensum, excommunicatum, vel alitèr Canonicè impeditum, aut in peccato mortali, dùm est ad Altare in actuali exercitio celebrandi, in eo casu ob-

seruet, quæ dicuntur in *Litera. C. n.* 221. Vide *Missale de Defectib. occurrent. tit.* 8. *Gauant. hic.*

Deuotionem in se excitet Sacerdos celebraturus.

§. IV. Ad disponendam animam pro celebratione, Sacerdos excitet in se deuotionem, vt in *Litera D. n.* 103. An etiam Matutinum sit præmittendum celebrationi, vide in *Litera M. n.* 316.

An Matutinum sit præmittendum celebrationi

355. Anima Christi descendit ad inferos. *D. n.* 99. §. 5.

356. Anima Christi, quomodò sit sub speciebus sacramentalibus. *E. n.* 160.

Animal.

357. Animal, si sumeret Eucharistiam, fiat, vt in *Litera E. n.* 178.

Animeta.

358. Animeta est nomen, quo vulgò appellatur parua palla. *P. n.* 3. §. 2.

Animus.

359. Animi defectus, qui irregularitatem inducunt sunt huiusmodi. Primo, qui carent vsu rationis sunt irregulares, quorum nomine non solùm veniunt carentes vsu rationis ex defectu ætatis, sed etiàm, qui vsu rationis carent propter dementiam; & ità sunt irregulares omnes amentes, phrenetici, Areptitij, & Epileptici. *Busemb. in Medull. Theolog. Moral. lib.* 7. *cap.* 5. *Dub.* 5. Nequè tamèn tales amentes &c. sunt per se in perpetuum irregulares; quià, si tales sint ratione contingentis iræ, vulneris, aut infirmitatis transeuntis, sublata infirmitate, non erunt amplius irregulares: Secùs si tales sint per modum habitus, fundata causa in læsione organorum; quià tunc, cum semper adsit causa, valdè timendùm est, & ideò perpetuò irregulares censentur. *F. Gregor. Salmantic. Capuc. in Summ. Bassa. verbo. Irregularitas. n.* 17.

Vsu rationis carentes sunt irregulares.

§. I. Secundò ex defectu fidei sunt irregulares Neophyti, vt in *Litera N. num.* 20. huc etiàm reuocari potest irregularitas, quam contrahunt filij hæreticorum ex infamia parentum, cum enim delictum parentum non sit proprium filiorum, non potest in his hæc irregularitas prouenire ex delicto, sed tantùm ex defectu, & non potest hic defectus aptiùs aptari, quàm defectui fidei; & ità descendentes ab Hæreticis sunt irregulares, & quidèm per lineam masculinam sunt irregulares, non solùm filij, sed etiàm nepotes, per lineam verò fœminam solùm filij: & notandum, quòd ad incurrendam hanc irregularitatem, requiritur, quòd filij sint nati post delictum parentum, itèmque, quòd eorum parentes decesserint cum crimine hæresis, à quo scilicèt non resipiscerint, & tandèm delictum parentum debet esse notorium, manifestum, & non occultum. *Castrop. part.* 6. *Disp.* 6. *punct.* 19. §. 2.

Defectus fidei irregularitatem inducit.

Descendentes ab hæreticis sunt irregulares.

§. II. Tertiò, ratione defectus animi sunt omninò irregulares illiterati (quænam autem scientia requiratur in ordinandis pro quibuscumque ordinibus, trademus ex Triden. in *Litera E. n.* 191.) defectus tamen literaturæ requisitæ à Tridentino, non constituit quempiam irregularem [quidquid in contrarium sentiant aliqui apud Sà statim citandum) cum hæc pœna in concilio non apponatur; Bene tamen erit irregularis talis illiteratus, qui nequè legere, nequè scribere sciret. *Sà. in Aphorism. verb. Irregular.* §. *Ex defectu Animæ. n.* 1. & clarius ostendit *Castrop. punct.* 10. *n.* 2. *loco supra.*

Illiterati sunt irregulares.

§. III. Et tandem in defectibus animi includitur defectus famæ, ità vt, qui infames absque culpa censentur, idest infamia iuris, sint irregulares, quorum nomine veniunt illi, qui in vxorem ducunt fœminam habentem conditionem seruilem, cum hæc reputetur vilis, & infamis, vt notat *Castropal. part.* 5. *disp.* 4. *punct.* 5. §. 1. *n.* 9. & præcipuè veniunt illegitimi, de quibus commodius agetur in *Litera N. n.* 3. Infamia etiam facti irregularitatem inducit, quæ tamen irregularitas per emendationem vitæ tollitur, saltem, si sit emendatio spatio trium annorum continuata, quòd docet esse commune *Castrop. punct.* 20. *n.* 14. De relaxatione supradictæ irregularitatis, quære in *Litera R. n.* 44. Plura de irregularitatibus ex defectu prouenientibus habebis in *Litera D. num.* 53.

Infames infamia iuris sùt irregulares.

Infamia facti per emendationem vitæ tollitur.

Anni.

Anni requisiti pro ordinibus sacris, & pro Episcopatu. *Supra n.* 179. 360.

Anni bissextiles, quomodò computandi 361.

tandi in ætate requisita ad ordines. *Supra. n.* 179. §. 5.

362. Anni pubertatis ad Matrimonium contrahendum, quinam sint. *Supra, nu.* 181.

363. Anni requisiti ad suscipiendum Sacramentum Confirmationis. *C. n.* 449. §. 6.

364. Annus interstitiorum, quomodò computandus. *I. n.* 199. §. 8.

365. Annus Sanctus. *R. n.* 95.

Anniuersaria dies.

366. *Anniuersaria dies defunctorum, quomodo computanda.* Anniuersaria dies pro suffragijs Defunctorum, fuit etiàm antiquitùs vsitata; hæc autèm dies attenditur, vel à die obitus, vel à die depositionis, siuè sepulturæ, iuxtà consuetudinem receptam, conformiter ad dicenda in *Litera D. n.* 147. §. 2.

Dies anniuersaria, si contingat in die impedito potiùs anteponatur, quã postponatur. §. I. Si hæc dies anniuersaria contingat in festo duplici, vel die alio impedito, vt in *Litera M, n.* 243. meliùs mutatur in præcedentem diem, quam in subsequentem, quód etiàm obseruatur in tertio, septimo, & trigesimo, quæ tamèn mutatio, si esset facienda in perpetuum, consulenda erit Sacr. Congreg. *Gauant. tom. 1. de rubr. general. Missal. tit.* 5.

Quænam Missa in Anniuersario defunctorum dicenda. §. II. Missa pro anniuersario defunctorum, habetur in Missali inter Missas defunctorum, quæ est tertia in ordine; Sed pro Papa, Cardinali, Episcopo, & Sacerdote defunctis, in die anniuersaria reperitur eadem Missa, quam esse dicendam in die eorum obitus, vel depositionis, videbimus in *Litera M, nu.* 243. *à* § 3, cum oratione pro ijsdem respectiuè conuenienti; Nequè refert, quód in illis orationibus nulla fiat mentio anniuersarij, siquidèm etiam in anniuersaria die obitus, siuè depositionis summi Pontificis, dicitur eadem oratio, quæ dicta fuit in die obitus, vel depositionis, in qua vtiquè nulla fit mentio anniuersarij.

In Missa pro Anniuersario, quot dicantur Orationes. §. III. Quot orationes possint dici in die anniuersaria, puto esse attendendam maiorem, vel minorem solemnitatem, ita vt in Missa solemniori dicatur vnica oratio, & in alijs possint dici plures.

367. Anniuersarium creationis, & coronationis summi Pontificis admittit *Credo* in Missa. *C. n.* 560. §. 24.

368. Anniuersarium electionis, seù consecrationis Episcopi, quoad Missam. *M. nu.* 233. in ea dicitur *Credo C. nu.* 560.

Anniuersarium Dedicationis Ecclesiæ. *D. n.* 51. in Missa dicitur *Credo. C. num.* 560. §. 18. 369.

Annua confessio.

Annua confessio, quandò obliget. *C. n.* 440. §. 5. 370.

Anularis digitus.

Anulari in digito defert anulum Episcopus. *Infrà, n.* 372. 371.

Anulus.

Anulus, an sit materia ordinationis Episcopi. *M. n.* 407. Datur quidem anulus Episcopo, tùm ad honorem, tùm etiam ad significandum, quòd Ecclesiæ suæ est sponsus, *S. Isidor. Hispal. de Eccles. Offic. cap.* 5. aliam addit rationem, & est, quòd anulus Episcopi est veluti signaculum secretorum ad custodienda mysteria, quæ non debent indignis reuelari. 372. *Quare anulus detur Episcopo in illius ordinatione.*

§. I. Hic anulus debet esse aureus, vt probat *Innocent. III. lib.* 1. *cap.* 46. itemque debet esse benedictus, vt constat ex ordine Romano: in gemma vero nihil sit sculptum, sicut dicetur in *Litera G. n.* 7. *Qualis debeat esse anulus Episcopalis.*

§. II. Hunc anulum in Missa defert Episcopus in digito anulari dexteræ manus. *Carem. Episcop. lib.* 1. *cap.* 7. *& lib.* 2. *cap.* 8. *& Pontifical. cum de consecr. Episcop. Gauant. tamen tom.* 1. *part.* 2. *tit.* 1. *n.* 6. dicit, quod regularitèr anulus debet deferri in digito indice, sed intelligit extra Missam. *Episcopus quomodò deferat anulum in Missa.*

§. III. Significat autem anulus Episcopalis quoad Christum perfectionem donorum Spiritus Sancti in eodem Christo, vt tradit *Innocent. III. loco supra. Steph. Eduen. de Sacrif. Altar. cap.* 2. considerat anulum Episcopalem esse in signum fidelitatis Episcopi ad Ecclesiam, qua ratione in Missa Pontificali defertur anulus in anulari digito dextræ manus; & quidem valde conuenit digito Episcopi anulus, quia per digitum significatur Spiritus Sanctus, cuius dona Episcopus distribuit in ordinatione electi, *Anulus Episcopalis quid significet.* *Per digitum significatur Spiritus Sanctus.*

H ti,

ri, vt eruditè de more tradit Innocentius III iam citatus,

Quarè aliquandò Episcopus deferat anulum in digito indice.

§. IV. Prætereà, quandò Episcopus defert anulum extrà Missam in digito indice, non est alienum ab exercitio eiusdem, quià digitus index significat salutem, & vtiquè Episcopus per sua exempla est salus populi sibi commissi.

Quarè in Missa Episcopus non deferat anulum in digito indice.

§. V. Rationem affert *Gauant. tom. 1. part. 2. tit. 1. n. 6.* quare *Cærem. Episcop.* præcipiat, vt Episcopus in Missa deferat anulum in digito anulari, & non in digito indice, nè siquidèm digitum illum habeat coronatum, quo Corpus Christi tangit.

373. In Missa quinam possint anulum deferre.

Anulus in Missa à nullo deferatur, qui non sit Episcopus, vel alius habens vsum pontificalium: Siquidem *Sacra rit. congreg. die 11. Febr.* 1623. id expressè prohibuit etiàm prothonotariis non participantibus, & omnibus Doctoribus, quòd decretum renouauit *Die 20. Nouemb.* etiàm quoad Canonicos Cathedralium Ecclesiarum, & hic nomine Canonicorum veniunt etiàm dignitates, siuè sint, siuè non sint de gremio capituli; vt aduertit *Gauant. tom. 1. part. 2. tit. 1. n. 6.*

Annunciatio SS.

374. Annunciatio Sanctorum in Martyrologio, quo ordine facienda. *M. n.* 301. *à* §. 2.

Anteriores vestes.

375. Anteriores vestes. Vide vestes anteriores.

Anticipare.

376. Anticipare Missas, an possit Capellanus. *S. n.* 190.

Antiphona.

377. Antiphona quid etimologicè significet.

Antiphona est nomen, quod prouenit á Græco, & Latinè vox reciproca ex duobus scilicet Choris alternatim psallentibus, dicitur, vt ait *Raban. Maur. de Instit. Cleric. lib. 1. cap. 33.*

Antiphonarū vsus, à quo introductus.

§. I. Vsum vero Antiphonarum in Ecclesia introduxit B. Ignatius Antiochię Syrię Episcopus, tertius post B. Petrum, vt tradit *Walafrid. de reb. Eccl. cap. 25.* Vbi dicit Sanctum Ignatium vidisse Angelos, qui cum Antiphonis, & Hymnis laudabant Deum.

Antiphonæ à quibus fuerint compositæ.

§. II. Primi, qui composuerint Antiphonas fuere Græci, & apud Latinos S. Ambrosius, vt scribit *S. Isidor. de Ecclesiast. Offi. lib. 1. cap. 7.* Quod vero Antiphonæ dicerentur ad Psalmos, ordinauit B. Gregorius Magnus, teste *Radulph. de Canon. Obser. proposit.* 10. propè finem.

§. III. Igitur Antiphonę dicuntur in Officio Canonico ad Psalmos, vt in proprijs locis in Breuiario est notatum.

Antiphonæ, quandò duplicandæ.

§. IV. Aliquandò Antiphonæ duplicantur, & aliquandò non; duplicantur autem ad Vesperas, Matutinum, & Laudes [nàm ad alias horas minores, numquam dicuntur integrè, nisi in fine Psalmorum] quando Officium sit duplex, secus vero, quandò sit semiduplex, simplex, vel feriale: pro ly *duplicantur* intelligimus, quod tota Antiphona dicatur, tàm antè, quàm post Psalmum, siuè Canticum, quandò verò non duplicantur, tùnc antè Psalmum incipitur tantum Antiphona, quę post Psalmum tota repetitur: & obserua ex *Gauant. tom. 2. section. 5. cap. 7. n.* 12. vt initium Antiphonæ, quando solum incipitur, non sit vnius Syllabæ, neque ita pronunciata præcisè, vt auribus dissonet.

Antiphona quomodò incipienda.

Quarè Antiphonæ aliquandò duplicētur, aliquando non.

Antiphonæ significant charitatem.

§. V. Si quæras rationem, quarè aliquandò Antiphonæ duplicentur, & aliquandò non; Vide *Gauant. n. 4. loco citato.* Vbi docet, quod Antiphonæ significant charitatem, additquè, ideò in solemnioribus festis eas duplicari, quià tùnc perfectiorem charitatem ostendere debemus; Quandò verò Antiphona ante Psalmum solùm Incipitur, tùnc denatatur charitatem inceptam in hac vita, esse perficiendā in alia, quarè post Psalmum Antiphona perfectè dicitur.

Tēpore Paschali dicuntur pauciores Antiphonæ, & quarè.

§. VI. Quot Antiphonæ sint dicendæ in vnaquaque hora Canonica, hic enumerare non est opus, cum in Breuiario sit clarum; Hoc solum notabo, quod tempore Paschali pauciores dicuntur Antiphonæ (nam Vesperæ Dominicæ, & feriales, itemque Psalmi Nocturnorum, dicuntur sub vnica Antiphona, quæ de communi sumpta, erit prima cuiuslibet Nocturni) cuius rei causam *Gauant. n. 5.* (qui, vt supra diximus vult Antiphonas significare charitatem) putat esse, quia tempore Paschali

chali Clerici supponuntur per lætitiam Resurrectionis Christi, maiori charitate inflammati, & ideo ad eam non debeant accendi per pluralitatem Antiphonarum.

Si antiphona erit idem cũ principio psalmi, psalmus prosequitur, omisso primo versu, ne bis dicatur.

§. VII. Quandò Antiphona, quæ dicitur ante Psalmum, vel canticum, est idem cum principio Psalmi, vel cantici, in eo casu, Psalmus, vel canticum, dicta Antiphona, non incipitur à capite, sed ab eo, quod sequitur: Exemplum habes in Vesperis Dominicæ, quarum prima Antiphona est *Dixit Dominus, &* cæt. dicta Antiphona, prosequitur *Domino meo &c.* item in tertio Nocturno Dedicationis Ecclesiæ apud Romanos, & in secundo apud Monachos, habetur Psalmus *Qui habitat in adiutorio &c.* cuius Antiphona est idem, ac principium Psalmi, & in Breuiario ante dictum Psalmum, habetur rubrica particularis, quod in hoc casu principium Psalmi omittatur, cum iam fuerit dictum pro Antiphona; Excipe ex eadem rubrica, si Antiphonæ adderetur *Alleluia*, quod præsertim tempore Paschali contingit, quia *Alleluia* ita discontinuat Antiphonam à Psalmo, vt Psalmus sit incipiendus à capite, etiam si illius initium dictum fuerit pro Antiphona.

Alleluia discontinuat antiphonam à psalmo.

Psalmi semper dicuntur cum antiphonis.

§. VIII. Ex rubricis generalibus Breuiarij *nu.* 21. sequentia addo. Ad omnes horas cum Psalmis, & canticis dicuntur semper Antiphonæ, pro diuersitate Officij, vel horarum, aliquando plures, & aliquando pauciores, quod secundum occurrit tempore Paschali, quo sæpe Psalmi nocturnorum, Vesperarum &c. dicuntur sub vna Antiphona, item aliquando Nocturni Officij infra octauas, & Officij ferialis dicuntur sub vna Antiphona, item Psalmi horarum minorum semper sub vna Antiphona dicuntur, quod totum in Breuiario est notatum. Diximus, quod cum Psalmis semper dicuntur Antiphonæ; Sed ab hac regula, secundum ritum Monasticum, excipe Psalmum *Domine quid multiplicati &c.* qui dicitur ad matutinum, ante Inuitatorium, Psalmum *Deus misereatur nostri &c.* qui dicitur ad Laudes immediate post *Deus in adiutorium*, & Psalmos completorij, qui omnes dicuntur semper in illis locis sinè Antiphonis.

Aliquandò psalmi dicuntur sinè antiphonis secũdum ritum Monasticum.

Antiphonæ de psalterio in officio de tempore non dicuntur, si adsint propriæ.

§. IX. Si Officium fiat de tempore, putà Dominicæ, vel feriæ, videndum est, vtrum habeantur Antiphonæ propriæ, quæ, si adsint, eæ sunt dicendæ, cæterum sumuntur ex psalterio simul cum Psalmis; quæ numquam mutantur, dum fit Officium de tempore, nisi propriæ assignentur. Tempore Paschali, quando fit Officium de tempore, vnica tantum dicitur Antiphona, nempè *Alleluia*, vt in Breuiario est notatum. De Antiphonis dicendis in festo simplici, vide *S. n.* 166. & de dicendis infra octauas. *O. n.* 16.

Antiphona ad Magnificat in Sabbato ante primam Dominicam mensis, vnde sumenda.

§. X. Antiphona ad *Magnificat* dicenda ad Vesperas Sabbati antè primam Dominicam mensis, sumenda est à Sabbato antecedente illam Dominicam, quæ proximior est calendis mensis, vel in ipsis calendis, iuxtà regulam tradendam in *Litera D. n.* 229. vbi dicetur, quænam sit prima Dominica mensis.

Antiphonæ pro Vesperis in Officio duodecim lectionum, vndè sumendæ.

§. XI. In Vesperis Officij nouem lectionum, vel duodecim apud Monachos (quibus adde dies infrà octauam pro Breuiario Monastico, in quo dictorum dierum Officium est tantùm trium lectionum, æquiparatum tamen in multis Officio duodecim) Antiphonæ Psalmorum sumuntur ex laudibus, nisi propriæ etiam pro Vesperis assignentur; In Breuiario verò Monastico, in quo in Vesperis quatuor tantùm dicuntur Psalmi, omittitur quarta Antiphona.

Antiphonæ pro horis minoribus in Officio de Sãctis, vndè sumendæ.

Antiphonæ pro horis minoribus in Officio de Tempore vndè sumendæ.

§. XII. Antiphonæ pro horis minoribus in Officio de Sanctis, sumuntur ex Laudibus, prætermissa quarta, ità vt ad primam dicatur prima Antiphona Laudum, ad tertiam, secunda, ad sextam, tertia, & ad nonam, quinta: Quòd etiam est obseruandum in Officio de tempore, quandò habentur peculiares Antiphonæ ad Laudes; quod si etiàm pro horis minoribus habeantur peculiares Antiphonæ, hæ erunt dicendæ, & non sumendæ ex Laudibus, sicut in Dominicis Quadragesimæ contingit; Si verò de tempore, neque habeantur propriæ ad Laudes, nequè pro horis minoribus, tunc pro his sumuntur ex psalterio.

In ferijs Aduentus, quænam Antiphonæ dicendæ ad horas minores.

§. XIII. In ferijs Aduentus, quandò Officium fit de feria, licet ad Laudes dicantur Antiphonæ feriales de psalterio, ad horas tamen minores dicuntur Antiphonæ laudum Dominicæ præcedentis, quarta prætermissâ, vt suprà: Excipe ferias illas Aduentus, quæ proprias habent Antiphonas ad Laudes, vt sunt sex feriæ antè Vigiliam Natiuitatis Domini, tùnc enim Antiphonæ

pro horis minoribus sumi debent ex Antiphonis pro Laudibus feriæ positis, quartá omissâ.

Nocturni Officij Canonici, Tempore Paschali dicuntur sub vnica Antiphona.

§. XIV. Tempore Paschali in Officio, tàm nouem lectionum, vel duodecim apud Monachos, quam trium; ac feriæ, quilibet Nocturnus dicitur sub vnica Antiphona Officio conuenienti, hac regula, vt dicta prima Antiphona (eaque duplicata, vel tantum incæpta pro ratione festi duplicis, vel semiduplicis) omnes Psalmi successiuè dicantur, omnibus alijs Antiphonis omissis, & finitis Psalmis cuiuslibet Nocturni, repetatur Antiphona dicta à principio; Insuper hoc tempore Paschali in fine Antiphonarum additur *Alleluia*, vbi non est; A Septuagesima verò vsquè ad Pascha semper omittitur, & tacetur in illis locis, vbi reperitur, nequè aliud eius loco additur, sicùt diximus. *Supra n. 234.*

Antiphonæ propriæ præferendæ alijs.

§. XV. Antiphonæ propriæ sunt semper præferendæ Antiphonis non proprijs, vt ex toto hoc nostro discursu colligi liquet.

Antiphona dicenda in faciendis cõmemorationibus.

§. XVI. Quandò est facienda aliqua commemoratio in Officio Canonico, fit hoc modo. Primò dicitur Antiphona conueniens propria, si adsit, tàm de tempore, quàm de Sanctis, cęterum sumitur de psalterio, si sit de tempore, vel de communi, si sit de Sanctis, attenta qualitate festi Martyris, Confessoris &c. Itèm obseruandum,

Obseruanda in faciendis commemorationibus.

vtrum sit commemoratio facienda in Vesperis, an in laudibus [ad aliàs namquè horas nullę fiunt commemorationes] si primum, sumatur Antiphona ad *Magnificat*, quæ ponitur in primis Vesperis, si sint primę Vesperæ festi, de quo facienda est commemoratio, si sint secundę Vesperæ, sumatur de secundis Vesperis. Si secundum, sumatur Antiphona ad *Benedictus*; Dicta Antiphona pro commemoratione, dicitur versus, qui ponitur post Hymnum Laudum, vel vesperarum respectiuè, prout diximus; dictis autem Antiphona, & Versu, dicitur Oratio, quæ conuenit tempori, vel festo, de quo fit commemoratio, quod etiàm dicetur in *Litera C. n. 363.* Plura de horis Canonicis quęre in *Litera H. num. 48.*

378. *Antiphonæ, quę incipiunt per Literã O. & quomodò dicendæ.*

Antiphonæ maiores, quæ incipiunt per *Literam O.* dicuntur ad *Magnificat* in Officio feriali per septem dies antè Vigiliam Natiuitatis Domini, Idest à die 17. vsquè ad diem 23. Decembris inclusiuè, quæ Antiphonæ tàm ante, quàm post *Magnificat* dicuntur integrè; hoc est duplicantur; quòd si in his ferijs contingat esse faciendum Officium de aliquo festo, tùnc dictæ Antiphonæ dicuntur pro commemoratione feriæ; Quare autem hæ Antiphonę potius dicantur in Vesperis, quàm ad Laudes, docet *Durand. in Ration. Diuin. Officior. lib. 6. cap. 11. n. 5.* quòd id fiat, quia Dominus venit in Vespera Mundi.

Antiphonæ O. quarè potius dicantur ad Magnificat quàm ad Benedictus.

379. *Antiphonæ ad Laudes, & minores horas pro sex ferijs antè vigiliam Natiuitatis Domini.*

Antiphonę in sex ferijs ante Vigiliam Natiuitatis Domini sunt peculiariter assignatę pro laudibus, & quatuor minoribus horis, quæ incipi debent die 17. Decembris, quod si in ea die incidat Dominica, tunc incipi debent sequenti feria secunda; dicuntur autem hoc ordine seruato, vt feria secunda dicantur, quę pro feria secunda assignantur, feria tertia, illæ, quæ pro feria tertia sunt positæ, & sic de singulis.

Antiphonæ, quæ occurrunt in festo S. Thomæ, quandò dicendæ.

§. I. Illę Antiphonę, quę secundum feriam currentem, essent dicendę in festo S. Thomæ, quia in eo festo dici non possunt, dicuntur in Sabbato, pretermissa tamen quarta Antiphona (in Breuiario vero Monastico prętermittitur tertia, & quarta, ratione diuisionis cantici, in cuius initio incipitur Antiphona *Expectetur*, & non repetitur, nisi finito toto cantico, etiam quoad diuisionem, quarè in Sabbato ad laudes feriales, habent locum tantùm quatuor Antiphonę] cuius loco dicitur Antiphona *Expectetur*, vt concordet cum cantico Sabbatino ex *Gauant. tom. 2. sectio. 6. cap. 2. n. 6.*

Antiphona Expectetur, quandò dicenda.

§. II. Si Vigilia Natiuitatis Domini occurrit in Dominica, tùnc in Sabbato ad laudes dicuntur Antiphonę, quę sunt positę pro laudibus Dominicę, prętermissa quarta, vt eius loco dicatur Antiphona *Expectetur* (& in Breuiario Monastico prętermissis tertia, & quarta, vt explicauimus) & in hoc casu Antiphonę, quæ essent dicendę secundum feriam occurrentem in festo S. Thomę, cum non possint habere locum in Sabbato, pro eo anno omittuntur, sicut contingit esse omittendam Antiphonam *Expectetur*, quando festum S. Thomę occurrit in Sabbato, cum enim, dicta Antiphona, ponatur solùm pro cantico ad Laudes Sabbati, vtiquè non habebit locum, quandò non sunt dicendi Psalmi feriales Sabbati, qui planè non dicuntur, si in Sabbato occurrat festum S. Thomę.

Antiphonæ pro Laudibus Dominicæ quartæ Aduentus aliquandò dicuntur in Sabbato antecedenti.

Antiphona Expectetur aliquandò omittenda.

§. III.

§. III. Ex dictis habes, quòd si Antiphonæ ad laudes Dominicæ quartę aduentus impediantur, eo quòd Vigilia Natiuitatis incidat in ipsa Dominica, sunt in Sabbato antecedenti resumendæ; Hinc deduco, quòd si incidat in dicta Dominica quarta festum S. Tomæ apud illos, quorum dictum festum est patronum, vel titulare (nam cæterum, cum hoc festum sit tantùm ex se secundę classis, cedit illi Dominicæ quartæ) & consequentèr primæ classis, Antiphonæ ad laudes huius Dominicæ, vtpotè à festo impeditæ, sint resumendæ in Sabbato præcedenti, mutata quarta antiphona in antiphonam *expectetur* (& in breuiario monastico, omissis tertia, & quarta, vt supra notauimus) & talem esse sensum rubricæ docent *Gauant. tom. 2. section. 7. cap. 2. die 20. & 21. Decemb. & Guyet. de propr. fest. lib. 4. cap. 18. quæst. 1.* vbi etiam addit id valere pro quocumque alio festo primæ classis occurrente in ipsa Dominica quarta, ità vt quomodocumquè sint impeditæ illius antiphonæ ad laudes, semper debeant resumi in Sabbato præcedenti; Quo verò ad alias antiphonas laudum cæterarum Dominicarum, si impediantur, non esse resumendas, benè obseruat idem *Guyet.* ea ductus ratione, quià ad laudes feriæ non conueniunt antiphonæ peculiares, nisi in sex ferijs ante festum Natiuitatis.

Antiphonæ, quæ pro Laudibus assignãtur in Dominica quarta Aduētus, sunt semper resumēdæ in Sabbato præcedenti, si in Dominica diei non potuerint.

§. IV. Nascitur difficultas, vtrùm, quandò contingit esse impeditas aliquas ex his Antiphonis ferialibus ad Laudes, ratione alicuius festi occurrentis, sint dictæ antiphonæ in alio die resumendæ, & causa dubitandi ex eo prouenit, quià habemus in rubr. partic. Breuiarij, quod illæ antiphonæ, quæ secundùm occurrentem feriam essent dicendæ in festo S. Thomæ, dici debeant in Sabbato; ex quo videtur sensum rubricæ esse, quòd hę Antiphonæ ad laudes feriales assignatæ, resumi debeant, quandò ab aliquo festo impediuntur, & quidèm antiquitùs hoc erat diligentissimè obseruatum, vt videre est apùd *Radulph. de Canon. obseruant. proposit.* 16. nunc tamèn nullo modo sunt resumendæ huiusmodi Antiphonæ, quæ ratione alicuius festi fuerint impeditæ, excepta feria, in qua incidit festum S. Thomæ, cuius Antiphonæ feriales, ideò resumuntur in Sabbato, quià pro Sabbato nullæ sunt assignatæ, præter Antiphonam *Expectetur* pro cantico, quarè vt officium Sabbati suas haberet peculiares Antiphonas ad laudes, voluit rubrica, quòd dicerentur Antiphonæ, quæ erant dicendæ in festo S. Thomæ: cæterùm, si alię Antiphonæ impediantur, pro eo anno omittuntur, sicùt vidimus esse omittendas Antiphonas, quæ impediuntur à festo S. Thomæ, quando Vigilia Natiuitatis Domini occurrit in Dominica quarta Aduentus, quià eo anno in Sabbato non possunt dici Antiphonę, quę essent dicendę in festo S. Thomæ, eo quòd in Sabbatò sint ponendæ Antiphonę Dominicę quartę impeditę à Vigilia Natiuitatis; Prętereà quod illę Antiphonę feriales impeditæ non à festo S. Thomę, sed ab alijs festis, non sint in aliam diem resumendæ, clarè colligitur ex eo, quod Gregorius XIII. concessit Hispanis, vt prædictas Antiphonas ad laudes feriales inciperent die 16. Decembris (referente *Gauant. sectio. 6. cap. 2. n. 7.*) quia die 17. celebrant festum expectationis partus B. M. V. quòd priuilegium non fuisset necessarium, si de regula ordinaria deberent resumi huiusmodi Antiphonę feriales ab aliquo festo impeditæ; Sed dices, potest nè hoc priuilegium ad similes casus extendi? negat *Guyet. q. 2. loc. cit.* & benè, quià quòd vni est concessum, non debet ad alios, inconsulto legislatore, extendi.

An Antiphonæ feriales pro sex ferijs antè vigilia Natiuitatis positæ, sint resumendæ, si ab aliquo festo fuerint impeditæ.

Hispani ex priuilegio Gregorij XIII incipiunt Antiphonas feriales Laudū die 16. Decembris.

§. V. Nota, quòd si ratione huius priuilegij contingat esse dicendas ad laudes feriæ aliquas ex his Antiphonis ferialibus extrà feriam pro qua sunt assignatæ; putà, si feria quarta dicerentur illę, quę ponuntur pro feria secunda; tùnc omninò obseruandum est, vt pro cantico dicatur Antiphona ei conformis, quæ ideò erit sumenda ab illis Antiphonis, quæ tali feriæ peculiariter sunt assignatæ, idquè deducitur ex ipsa *rubric. partic. Breuiarij* de his Antiphonis, vbi pro Sabbato addit peculiarem Antiphonam cantico Sabbati conuenientem, ex quo colligitur mentem rubricæ esse, vt Antiphona, quæ dicitur ad canticum, sit semper cantico conformis, & ità notat *Gauant. section. 6. cap. 2. nu. 8.* quod non reprobat *Guyet. loco nuper.* 380.

Antiphona dicenda ad cāticum Laudum, debet esse eiuē cantico conformis.

Antiphonę duę priuilegiatę antè festum Natiuitatis Domini dicendę ad *Benedictus* habentur in breuiario in proprio loco, infra Hebdomadam tertiam Aduentus, scilicèt antè feriam secundam; quarum vna est *Nolite timere &c.* quę semper dicitur die 21. Decembris ad *Benedictus*, & quia die prędicta 21. occur-

Antiphona *Nolite timere &c.* quandò dicenda.

sit festum S. Thomę, ideò illa Antiphona *Nolite timere* dicitur ad laudes pro commemoratione ferię Aduentus, quòd si die 21. incidat Dominica, in qua non potest fieri de festo S. Thomę, tunc in Dominica ad *Benedictus*, omissa propria Antiphona Dominicę, dicitur eius loco hęc Antiphona *Nolite timere*. Altera est *Ecce completa &c.* quę semper dicitur ad *Benedictus* die 23. Decembris, quòd si contingeret esse faciendum officium de aliquo festo, tùnc prædicta Antiphona *Ecce completa* diceretur ad laudes pro commemoratione ferię Aduentus. Plura de horis Canonicis quære in *Litera H. n.* 48.

Antiphona *Eccce Completa* quandò dicenda.

381. Antiphonę finales B. M. V. quę pro diuersitate temporis sunt dicendę in fine horarum, sunt quatuor, videlicèt, *Alma Redemptoris* de qua *suprà nn.* 241. *Aue Regina* de qua *infrà n.* 481. *Regina Cæli* de qua in *Litera R. n.* 16. & *Salue Regina* de qua in *Litera S. n.* 72. Vbi dicetur quo tempore sint dicendę; In presenti autèm solùm acturi sumus, quandò in fine horarum dicantur.

Antiphona finalis B. M. V. quādo dicenda.

§. I. Igitur Antiphona finalis B. M. V. tempori conueniens dicitur sempèr in Choro, quandò, finita aliqua hora, discedendum est à Choro; post completorium verò semper dicitur, etiàm si, eo finito, non sit discedendum à Choro, quarè, si post vnam horam, alia sequatur, dicitur tantùm in fine vltimæ, postquam sit discedendum à Choro.

Antiphona finalis B. M. V. in Choro, quandò omittenda.

§. II. Omittitur tamèn prędicta Antiphona finalis post illam horam, post quam sequuntur Psalmi Pœnitentiales, Litanię, vel officium Defunctorum, excepto completorio, in cuius fine semper dicitur, licèt prædicta sequantur.

§. III. Si autèm sequatur officium paruum B. M. V. tùnc dicitur eo finito, si discedendum sit à Choro.

§. IV. Quandò verò post aliquam horam canonicam sequuntur Psalmi Pœnitentiales, Litanię, vel officium Defunctorum, his dictis, si discedendum sit à Choro, non ampliùs additur Antiphona finalis, quià non benè congruit, vt in pari notat *Gauant. tom. 2. section. 5. cap. 22. n. 16.*

Si Missa sequitur post horam aliquā Canonicam, omittitur in Choro Antiphona finalis.

§. V. Itèm omittitur in Choro Antiphona finalis post illam horam canonicam, post quàm immediatè sequitur Missa, & neque post Missam est dicenda ex eodem *Gauant.* in hoc rectè interpretante rubricam breuiarij; Quòd si Missa immediatè non sequatur post horam canonicam, eo quià aliqua intercedat mora, tùnc esse dicendam prędictam finalem Antiphonam post horam canonicam, ac si non sequeretur Missa, vult *Gauant. ibidem n.* 15. fundatus in illo verbo; *Immediatè*, rubricæ citandę, ità vt interposita mora, contrarium habeatur ex rubrica; nihilominùs satis probabilitèr contrarium docet *Guyet. de propr. fest. lib. 3. cap. 19. q. 4.* vbi in rubrica, non solùm considerat verbum *Immediatè*, sed etiàm verba, *Quandò discedendum est à Choro*, ità vt ly *Immediatè* non tantùm accipiatur pro immediatione temporis, sed etiàm commorationis in Choro, & ità etiam si post aliquam moram esset cantanda Missa, dummodò antè non sit discedendum à Choro, non erit necesse dicere hanc finalem Antiphonam; Imò addit contra *Gauant. citatum*, quod si post aliquam horam sequatur Oratio mentalis, vel concio, sit etiam omittenda finalis Antiphona, eo quod non sit discedendum a Choro, & quidem, vt idem *Guyetus notat*, videtur rubricam tunc solum imponere obligationem recitandi post horas Canonicas Antiphonam finalem B. M. V. quando immediatè post horam discedendum est à Choro (excipe completorium, in fine cuius semper dicitur, vt supra iàm notauimus) quod colligitur manifestè ex ipsa *Rubric. gener. Breuiar.* tàm Romani, quàm Monastici *n.* 2.

§. VI. Hæ Antiphonæ finales, vt plurimum dicuntur flexis genibus, excepto nimirum toto tempore Paschali, & diebus Dominicis à primis Vesperis, quo tempore standum est, ex *Rubr. n. 3. loco citat.* & nota, quod quando stando dicimus Antiphonam finalem, etiàm stando dici debent, Oratio Dominica, salutatio Angelica, & Symbolum Apostolorum post completorium, quæ aliàs dicuntur flexis genibus ex *Gauant. n.* 18. *loco supra*; ad Orationem autē Antiphonæ finalis, hebdomadarius semper stare debet ex *Rubric. Breuiar. proximè citata*.

Antiphonę finales, quandò dicendæ sint stādò, & quādò flexis genibus.

Oratio Dominica, salutatio Angelica, & Symbolum Apostolorū, quandò dicantur post completorium stando.

§. VII. Ex eo quod dixerimus diebus Dominicis esse standum ad Antiphonam finalem, oritur dubium, vtrum sit standum solum, quandò prædicta Antiphona finalis dicitur post horas Canonicas eiusdem diei Dominicæ, an verò etiam post Officium sequentis diei (putà Matutinum) si dicatur ipso die Do-

Oratio stando dicitur ab hebdomadario.

Dominico, in qua difficultate *Gauant. citat.* videtur velle, quod non tantùm standum sit post horas eiusdem diei Dominicæ, sed etiàm, si ipso die Dominico dicenda sit post Matutinum sequentis diei, dummodò sit antè signum salutationis Angelicæ dari solitum sub noctè, at (quod sit dictum pace tanti viri) ego putarem rubricā Breuiarij esse tantum intelligendam de Officio Dominicæ, non verò de Officio sequentis diei, licet illius Matutinum diceretur ipso die Dominico antè solis occasum, & ità vidi fieri in praxi.

Antiphona finalis dicitur flexis genibus post matutinum feriæ secundæ, etiamsi dictū sit matutinum post Vesperas Dominicæ.

§. VIII. Extra Chorum Antiphona finalis B. M. V. dicitur solum in fine Matutini, dictis Laudibus, & in fine completorij, & si Matutinum separetur à laudibus, tunc non esse dicendam ex obligatione, bene notat *Gauant. nu.* 13. *loc. citat.* Quòd si post Laudes sequatur alia hora, vel plures, tùnc sufficit, si dicatur post illam horam, vel illas horas, quæ dictæ sunt post Laudes, & nota, quòd tùnc non dicitur ratione horæ, sed Laudum, quæ antecedenter sunt dictæ *Gauant. nuper*; Quarè habes, quòd exceptis Laudibus, & completorio, post alias horas, dicto versu *Fidelium animæ, &c.* & Oratione Dominica secretò, nihil amplius est addendum de præcepto, quòd etiam aduertit *Guyet. loco relato*.

Antiphona finalis extra Chorū, quandò dicenda.

382. Antiphonæ ad *Magnificat* pro ferijs Septuagesimæ, Sexagesimę, & Quinquagesimæ, habentur in Breuiario particulares, feria sexta excepta, quià in ea, si aliud festum non adsit, saltèm fit de S. Maria in Sabbato, imò etiam est excipienda feria quinta post Dominicam Sexagesimæ, in qua pro *Magnificat* nulla habetur particularis Antiphona (vidi tamen impressiones Breuiarij monastici Lugdunenses, & alias gallicas, in quibus ponitur particularis Antiphona, etiàm pro feria quinta, quæ incipit, *Si culmen veri honoris &c.*) sed legitur rubrica ante dictam quintam feriam, in qua notatur, quod si in feria quinta sit faciendum Officium de feria, tunc Antiphona ad *Magnificat* sumenda sit de psalterio, nisi ratione alicuius festi, quod in antecedentes ferias occurrerit, fuerit omissa aliqua ex alijs particularibus Antiphonis (intellige eiusdem hebdomadę ex *Gauant. tom.* 2. *section.* 6. *cap.* 9. *n.* 8.) nam in casu illo, ex suppositione, quod in feria quinta fiat Officium de feria, ad *Magnificat* dicetur Antiphona alterius feriæ, quæ fuit omissa, quod si fuerint omissæ plures, tunc dicatur vltima omissa; Notandum tamen has Antiphonas particulares, non esse ità proprias, vt non possint omitti, omittuntur enim si fiat de aliquo festo, siquidem hæ Antiphonæ solum locum habent, quandò fit Officium de feria, cæterum omittuntur, quia de his ferijs nulla fit commemoratio, etiamsi de illis non fiat Officium, quod notabimus in *Litera C. n.* 363. & idem obseruat *Gauantus supra*.

Antiphonæ pro ferijs Septuagesimę, Sexagesimæ, & Quinquagesimæ dicendæ ad *Magnificat*.

In aliquibus Breuiarijs habetur particularis Antiphona pro feria quinta post Dominicam Sexagesimæ.

Antiphonæ particulares feriarū quinquagesimę, aliquandò omittuntur.

Antiphona *Introibo ad Altare Dei*, quę dicitur post factum signum crucis in principio Missę, est antiqua, sicùt docet *Gauant. tom.* 1. *part.* 2. *tit.* 3. *n.* 6. pro qua te citat *Micrôlog. cap.* 23. 383.

Antiphona, quæ dicitur *communio*, quommodo legenda à celebrante in Missa: *S. n.* 20. *S.* 75. 384.

Antiphonarius.

Antiphonarij Officium in Choro est dicere Antiphonas (illas præsertim. quæ dicuntur sinè cantu) responsoria breuia, versus, lectiones, & responsoria earundem; quæ omnia, si cantanda sint, dicuntur ab alijs deputatis cantoribus pro locorum consuetudine, iuxtà etiàm superioris placitum; nota tamen, quod antiphonario spectat inchoare Antiphonam ad *Magnificat* in Officio semiduplici, vel simplici, etiam quando dicuntur Vesperæ in cantu, quod idem dicito de Antiphona ad *Benedictus*, quæ omnia potius ex ipso Ecclesiarum vsu habentur, quam, quod in scriptis tradi possint; placuit autem etiam hæc pauca addere, ne minimum quid ritibus, & cæremonijs spectans omittatur: quod sit in quibusdam minutioribus breuiores sumus, id oritur ex ipsa re tractanda, cum, vt plurimum praxis sit attendenda. Plura de Officio Chori, quære in *Litera H. n.* 49. 385.

Officium Antiphonarij, quod nam sit.

Aliqua commode tradi non possunt, quia in ijs varius est vsus.

Antistes.

Antistes nominatur in Canone, vt in *Litera S. n.* 20. edocti à D. Paulo, qui *Epist. ad hebr. cap.* 13. *vers.* 7. ait *Mementote præpositorum vestrorum*. D. etiam Augustinus *Epist.* 110. *in fine* docet orandum esse pro Episcopo in Missa. 386.

Qualis Episcopus nominandus in Canone.

Antistite nostro &c. quandò omittatur 387.

in

in Canone, vide *N. n.* 36. qualis antistes nominandus, ibidem, ab Episcopis quomodo dicendum. *S. n.* 20.

388. Antistes, vide Prælati, Cardinales, Episcopi, Archiepiscopi, Patriarchæ.

Antitypa.

389. Antitypa Corporis Christi, idest symbola, appellatur Eucharistia à *Clement. Pap. lib. 6. constit. cap.* 26.

Aperire.

390. Aperire Missale in principio Missæ, spectat ad Sacerdotem, *S. n.* 20. §. 9.

Apertum caput.

391. Aperto capite celebrans neminem salutet, dùm est in via, sed Prælatis, & Magnatibus eo cooperto, tantùm se inclinet. *S. n.* 20. §. 14.

392. Aperto capite, vide discooperto capite, vel capite discooperto.

Aperta pars.

393. Aperta pars bursæ respiciat celebrantem. *B. n.* 149.

Apex.

394. Apex appellatur Mitra. *M. n.* 272.

Apostasia. Apostatæ.

395. Apostasia à fide est causa sufficiens ad faciendum diuortium. *H. n.* 16.

396. Apostasia est casus à Superioribus Regularium reseruabilis. *P. n.* 189. §. 11.

397. Apostatæ, Schismatici, & Hæretici, quomodo excludantur, ne pro ipsis Missa offeratur. *O. n.* 67. à §. 1.

398. Apostatæ, idest à Religione fugitiui, qui non sunt sacris initiati, vtrum teneantur ad horas canonicas priuatim persoluendas, controuertitur apud DD. & qui parti negatiuæ adhærent, id probant ex eo, quia religiosus nondum in sacris, obligatur ad horas per statum, quem habet deputatum ad Chorum, qui autem per fugam amittit illum statum, sequitur esse liberum ab oneribus illius, & ità firmat Bonacina relatus à *Castropal. part. 2. tract. 7. disp. 2. punct. 1. §. 3. n. 5.* qui tamen probabilius putat huiusmodi fugitiuos nequaquàm esse liberos à recitatione Breuiarij, eo ductus fundamento, quià etiàm si Religiosus exeat è Monasterio, non tamen dimittit statum ad Chorum deputatum, quòd manifestè patet, quià omnino non est à Religione liber, cum ad eam semper teneatur redire. Vlterius non conuenit, vt quis ex sua malitia commodum reportet, quod vtique fugitiuus reportaret, si ab Officio propter fugam liberaretur, vt aduertit *Mendo in Epitom. verb. Hor. Canon. n.* 38. de eiectis, & condemnatis, vide in *Litera R. n.* 28. Plura de horis Canonicis, quære in *Litera H. n.* 48.

Fugitiui à religione, an teneantur ad horas canonicas, si nondù sint in sacris.

Nemo de sua malitia debet commodum reportare.

Apostoli.

Apostoli quoad Missam eorundem votiuam. *N. n.* 233. an in illa dicatur Oratio *A cunctis*, ibidem §. 21. 399.

Apostoli legebant Epistolam in Missa. *E. n.* 105. etiam Euangelium. *Ibidem n.* 147. §. 2. 400.

Apostoli exigunt *Credo* in Missa. *C. n.* 560. §. 10. 401.

Apostolorum festa habent propriam præfationem, quæ non dicitur in festo S. Ioannis Euangelistæ. *P. nu.* 183. §. 2. 402.

Apostoli dederunt stolam Diacono *S. n.* 191. & ipsi etiam ea vtebantur. *Ibidem n.* 191. *init.* 403.

Apostoli vsi sunt planeta. *P. nu.* 146. §. 2. 404.

Apostoli naturale Ieiunium antè communionem præceperunt. *I. n.* 9. §. 8. 405.

Apostolorum commune in Missali, habetur tantùm pro eorum vigilijs, quià festa Apostolorum, sicùt, & Euangelistarum, suam Missam in proprio loco habent assignatam, non autem omnes Vigiliæ Apostolorum habent propriam Missam. 406.

Apostolorum commune, & Euangelistarum idem est, & quidem Euangelistas nomine Apostolorum compræhendi, notat ex S. Clemente *Gauant. tom. 2. section. 8. cap. 1. n. 1.* antiquitùs tamen, imò etiam nùnc, apùd quosdam diuersum est commune Euangelistarum, à com- 407.

Commune Apostolorum, & Euangelistarum est idem.

communi Apostolorum, vt refert *Gaiet. de propr. fest. lib. 3. cap. 9. q. 4.*

Ad commune recurritur, quandò deficit proprium. §. I. De hoc communi pauca sunt explicanda; illud autem est certum, de communi esse supplendum in deficientia proprij, attento tempore paschali, vel non paschali.

§. II. Sed dices, cum in hoc communi habeantur plures lectiones pro secundo nocturno, quænam erunt assumendæ (si festum sit alicuius Euangelistæ, vtique erunt assumendæ illæ, quæ peculiariter pro Euangelistis ponuntur) Respondeo esse legendas illas, quæ sunt assignatæ, vel quæ ex consuetudine legi solent: quòd si nullæ sint assignatæ, neque vlla adhuc adsit consuetudo, tùnc legantur illæ, quæ magis arriserint, ità tamèn, vt in posterùm quot annis illæ eædem dicantur, quæ semel fuerint assumptæ. quod admonet *Gayet. cap. 8. q. 3.* vt plurimùm tamèn pro festis Apostolorum, vel habentur lectiones de proprio, vel est assignatum, quænam sint ex communi legendæ.

Quandò multæ lectiones de communi sunt assignatæ, quænam legendæ.

§. III. De lectionibus de scriptura pro primo nocturno, nihil addimus, quià de his dicetur in *Litera L. nu. 45. à §. 2.*

§. IV. Itèm omittimus loqui de oratione, quià hæc in festis Apostolorum semper habetur in proprio loco.

Alleluia, quandò omittatur in antiphonis de communi Apostolorum. §. V. Noto tandèm, quòd à Septuagesima, vsque ad Pascha omittitur *Alleluia*, quod sæpiùs in antiphonis de commune apostolorum, etiam extrà tempus paschale reperitur. Plura de communi sanctorum quære in *Litera C. n. 386. & 388.*

408. Apostolorum festa pro consecratione Episcoporum, an apta. *T. n. 30. §. 15.*

409. Apostoli, an potuerint in triduo mortis Christi conficere verum Corpus Christi, vertitur in dubium apud DD. & quidèm est certum, quòd si in illo triduo effet hoc sacramentum confectum, fuisset vtique in eo Corpus Christi, exanime tamèn, hoc est sine anima, quæ à corpore tùnc temporis erat separata, sicùt docet *D. Thom. 3. part. q. 76. artic. 1. ad 1.* In controuersia autèm proposita, & si affirmatiua pars sit satis sequuta, Ego opinor, quòd in illo triduo Apostoli minimè consecrare potuerint, quià Christus Dominus, dum eos Sacerdotes instituit, dixit *Hoc facite in meam commemorationem*, sed ipse Christus, dum consecrauit, posuit sub speciebus panis corpus suum, non exanime, sed animatum, ergò signum est ipsum dedisse Apostolis potestatem consecrandi, quandò sub speciebus poni potest corpus animatum, sed in illo triduo hoc fieri non poterat, ergò &c. & hanc sententiam sustinet *Gloss. in cap. 25. Timotem. De consecr. Distin. 2.*

Eucharistiam in triduo mortis Christi, an Apostoli conficere potuerint.

Fortassè Apostoli non habebant potestatem conficiendi Eucharistiæ in triduo mortis Christi.

Appellantes.

Appellantes à summo Pontifice ad futurum Concilium, excommunicantur in bulla Cœnæ Domini. *B. n. 145.* 410.

Appellantes ab executione literarum apostolicarum ad laicam potestatem, excommunicantur in bulla Cœnæ Domini. *B. n. 145. §. 31.* 411.

Applicatio.

Applicatio Sacrificij Missæ in tres partes diuiditur. *S. n. 59. §. 1.* 412.

Applicare Missam pro futura intentione, an Sacerdos possit. *I. nu. 189. §. 7.* 413.

Applicare omnes sacrificij partes, an Sacerdos pro libito possit. *S. n. 16.* 414.

Applicatio Sacrificij, quandò facienda. *I. n. 189. à §. 8.* 415.

Applicatio Sacrificij iàm facta, an reiterari possit. *O. n. 27. §. 2.*

Applicare, Vide Offerre. 416.

Approbatio.

Approbatio Oratorij à quo, & quandò facienda. *O. n. 109. §. 9.* 417.

Approbati debent esse executores dispensationum pro foro interno. *R. n. 63. §. 24.* 418.

Approbatio pro audiendis confessionibus (in iis, qui non habent potestatem iurisdictionis à iure, de qua in *Litera M. n. 171. §. 18.*) est requisita, ad hoc, vt quis Sacerdos validè possit dare Sacramentalem absolutionem, vt apertè definiuit Tridentinum citatum in *Litera M. suprà*, nàm cæterùm confessio esset nulla ex parte confessarij, vt in *Litera N. n. 40. §. 1.* 419.

Requiritur approbatio ad confessiones audiendas.

§. I. Restat verò exponere, cui nàm spectet Sacerdotes pro audiendis confessionibus approbare, & quinàm Sacerdotes huiusmodi approbatione indigeant, vt validè Sacramentum pœnitentiæ ministrent.

Approbare ad confeſſiones, ſpectat ad Epiſcopos.

§. II. Quoad primum dico Epiſcopis ſpectare dare hanc approbationem, qui tamèn debent eſſe confirmati, nequè ſufficit, quòd ſint tantùm Electi: non obſtat verò, quòd adhùc non ſint conſecrati, quià hic actus non eſt ordinis, ſed iuriſdictionis; Nomine Epiſcoporum hic veniunt etiàm Nuncij apoſtolici in ſua nunciatura, itèm Vicarij generales Epiſcoporum, qui eorum vices gerunt, poſſunt Sacerdotes ad confeſſiones approbare, quòd idem poteſt præſtare capitulum ſede vacante;

Abbates habentes iuriſdictionē quaſi Epiſcopalem, ad audiendas confeſſiones approbare poſſunt.

liàm poteſt hæc approbatio dari ab Abbatibus, & Prælatis illis, qui iuridictionem quaſi Epiſcopalem habent, etiàm in Clerum, & populum, vt eſt Abbas Sacri Monaſterij montis Caſſini. Vide *Caſtropal. part. 4. tract. 23. punct. 17. §. 3. n. 1. & 2. Gobat.in Experim. Theolog. tract. 7. n. 47. & 56. Mend. in Epitom. verb. approb. n. 1.*

§. III. Quoad ſecundum dico omnes Sacerdotes indigere expreſſa approbatione, ſi non habeant approbationem à iure, vel ſaltèm à conſuetudine, quę

Conſuetudo audiendi confeſſiones, an pro approbatione valeat.

tamèn conſuetudo non poteſt eis fauere, niſi etiàm accedat tacitus illius conſenſus, ad quem ſpectat dare approbationem: Siquidèm Tridentinum abrogat quamcumque conſuetudinem, quę ſit contra voluntatem Epiſcopi.

§. IV. Diximus ſuprà approbationem eſſe obtinendam ab Epiſcopo: Sed dubitatur à quo Epiſcopo ſit petenda, &

Variæ opiniones circà approbationē confeſſarij.

vt video ſatis eſt varia DD. opinio; alij ſiquidèm volunt confeſſarium eſſe approbandum ab Epiſcopo proprio ipſius confeſſarij; alij approbationem eſſe concedendam ab Epiſcopo pœnitentis; Alij verò ſuſtinent requiri approbationem Epiſcopi illius loci, in quo confeſſiones excipiuntur, ex quibus opinionibus nullam reprobat *Gobat. nu. 57.* omnes probabiles appellat *Caſtropal. punct. 17. §. 3. n. 4.* Vbi tamèn putat eſſe probabilius, quòd approbatio ſit concedenda à proprio Epiſcopo Sacerdotis. *Abell.* verò *in Medull. Theolog. part. 2. cap. 5. ſection. 6.* defendit eſſe probabilius, quòd approbatio ſit accipienda ab illo Epiſcopo, in cuius Diœceſi pœnitentiæ Sacramentum adminiſtratur: & *Buſemb. in Medull. Theolog. moral. lib. 6. tract. 4. cap. 2. Dub. 2. reſponſ. 2.* videtur ęquè probabile putare, quòd approbatio petatur ab Epiſcopo proprio Sacerdotis, ac ab Epiſcopo proprio pœnitentis.

Confeſſarius debet eſſe approbatus ab illo Epiſcopo, in cuius diœceſi confeſſiones excipiuntur.

§. V. Nunc tamèn in hac ſatis confuſa controuerſia, res manet liquida; quòd nimirùm omninò ſit petenda approbatio ab illo Epiſcopo, in cuius diœceſi confeſſiones excipiuntur, & ità manifeſtè colligitur ex *Bullar. magn. tom. 5. in conſtit. Clement. X. edita ann. 1670. die 22. Iunij,* quæ incipit *Superna magni. §. 4.* vbi decreuit *Religioſos ab Epiſcopo ad confeſſiones ſecularium in ſua Diœceſi audiendas approbatos, non poſſe in alia Diœceſi eas abſquè Epiſcopi diœceſani approbatione audire, quamuis pœnitentes ſubditi ſint eius Epiſcopi, à quo ipſi religioſi iam fuerant approbati.*

N. B. Hæc conſtitutio verè ſuit facta pro Religioſis Regularibus, ſed ex ea ob rationis identitatē, alia deduci poſſunt, præterquamquòd, quædā in hac conſtitutione habētur, quæ etia alijs ſecularibus confeſſarijs, ſinè dubio ſpectant.

Quarè non ſufficit approbatio proprij Epiſcopi pœnitentis, vel proprij Epiſcopi Sacerdotis, ſed debet approbatio concedi ab illo Epiſcopo, in cuius Diœceſi pœnitentię Sacramentum miniſtratur.

§. VI. Vndè ſequitur nullo modò eſſe probabilem ſententiam *Gobat. n. 72.* qui vult, quòd preditus iuriſdictione, ſiuè ordinaria ſiuè delegata, poſſit vbiquè terrarum ſuos pœnitentes audire; quinimò, ſi

Epiſcopi extrà ſuam diœceſim, nō poſſunt confiteri, niſi apud confeſſarium approbatum in illa diœceſi, in qua ſūt.

Epiſcopi extrà ſuam diœceſim confiteri volunt, non poſſunt eligere, niſi approbatum in illa Diœceſi, in qua confitentur, vt habet Bonal. in *Theolog. moral. tom. 2. tract. 26. lection. 4. n. 5.* idquè deducit ex declaratione congregationis Cardinalium. Nonnulla alia poſſunt occurrere dubia, circà confeſſariorum approbationem, ad quorum reſſolutionem, plura quęruntur, &c.

§. VII. Quæritur primò, an Sacerdotes ſimplices approbatione indigeant pro danda abſolutione in articulo mortis. Reſpondeo omnes Sacerdotes,

In articulo mortis poteſt quilibet Sacerdos à quibuſcumque peccatis, & cenſuris abſoluere.

etiàm excommunicatos, ſuſpenſos, interdictos, Hęreticos, & degradatos, habere plenam poteſtatem abſoluendi quoſcumq; in articulo mortis, etiàm à quibuſcumque cenſuris, & caſibus: patet ex *Concil. Trident. ſeſſ. 14. de pœnitent. cap. 7.* vbi abſquè alia limitatione, aut exceptione habetur, quòd *Omnes Sacerdotes, quoslibet pœnitentes à quibuſuis peccatis, & cenſuris abſoluere poſſunt,* atquè ità notant alijs citatis. *Mend. in Epitom. verb. confeſſio. n. 17. Becan. de Sacram. cap. 38. q. 5.* qui etiàm quęſtione prę-

An ſimplices Sacerdotes habeāt à Deo poteſtatē abſoluendi à peccatis in articulo mortis.

cedenti innuit alios velle, omnes Sacerdotes habere hanc poteſtatem à Deo, alios ab Eccleſia, ſed ipſe Becanus inclinat eſſe poteſtatem ab Eccleſia acquiſitam.

Simplices Sacerdotes præſente alio Sacerdote ap-

§. VIII. An verò ſimplices Sacerdotes hanc habeant poteſtatem, dum præſens eſt alius Sacerdos approbatus, plu-

tinni

probato, an possint absoluere in articulo mortis.

rimi affirmant apùd *Tambur. in Opuscul. de confession. lib. 3. cap. 7. n. 1.* & vtiquè horum opinio non videtur à ratione aliena, siquidem Tridentinum omnibus Sacerdotibus hanc tribuit potestatem pro articulo mortis, nequè limitat, si adsit, vel non adsit alius Sacerdos approbatus; hæc dixi ad demonstrandam probabilitatem huius sententiæ, at ego libentiùs laudarem, vt præsente alio approbato, Sacerdos non approbatus se abstineret à danda absolutione. *Mend. supra* idquè multò magis, si non approbatus, fuerit excommunicatus, suspensus, interdictus, vel hæreticus.

Parochus, an possit Sacerdotibus non approbatis concedere, vt in sua Ecclesia confessiones audiant.

§. IX. Quæritur secundò, an Parochus possit vocare Sacerdotes simplices, qui eum adiuuent in sua Ecclesia ad audiendas confessiones. Respondeo negatiuè, quià requiritur approbatio ordinarij, neque Parochus potest Sacerdotes simplices ad audiendas confessiones vllo modo approbare, vt benè tradit *Mend. in stater. Dissert. 1. n. 76.* & fusiùs probat *Dissert. 10. n. 129. & sequentib.* nequè Parochus in sui ipsius confessarium potest eligere simplicem Sacerdotem non approbatum, & contraria opinio est omninò reicienda, quià fuit damnata *Ab Alexandro VII. anno 1665. die 24. Septemb.*

Quæritur tertiò an Parochus, qui renunciauit beneficio, possit audire cōfessiones absque alia approbatione.

§. X. An Parochus, qui renunciauit beneficio, possit in eadem diœcesi confessiones audire absquè alia ordinarij approbatione. Respondeo partem affirmatiuam censeri ab aliquibus probabilem, vt videre est apud *Mend. in stater. Dissert. 14. n. 142. & ità ipse Mend. tradit in Epitom. verb. confess. n. 24.* Nihilominùs Parochum, post quam renunciauit beneficio, esse approbandum, ac si numquàm fuisset Parochus, volunt *Barb. de offic. Paroch. cap. 19. n. 6. & Busemb. in medull. Theolog. moral. lib. 6. tract. 4. cap. 2. Dub. 2. n. 8.* quorum opinio mihi arridet.

Vicarius Episcopi, finito Vicariatu, an egeatur amplius approbatione ad audiendas confessiones.

Itèm Vicarius Episcopi finito Vicariatu, indiget approbatione pro audiendis confessionibus, nisi eam anteà habuerit. *Mendo in Epitom. verb. approbat. n. 2.*

An Parochus censeatur approbatus in tota Diœcesi, vel tantum in sua Parochia.

§. XI. Quæritur quartò, an Parochus ex eo solùm, quod habeat curam animarum, possit audire confessiones non solùm in sua Parochia, sed etiàm in tota Diœcesi. Respondeo iuxtà aliquos negatiuè, si enim aliam non habeat authoritatem, non poterit audire, nisi suos subditos Parochianos. *Abre'u in instit. Parochi lib. 9. n. 327. & Barbos. de offic. & potest. Paroch. cap. 19. n. 3.* dicit Parochos censeri approbatos in ea tantum ciuitate, vel oppido, vbi sita est Parochia, non verò per totam Diœcesim, quæ tamèn Doctrina non paruas patitur difficultates; vel enim sensus est, quòd Parochus non possit audire suos Parochianos, nisi in ea Ciuitate, vel oppido, in quo sita est Parochia, & hoc non, quià ipse *Barbos. n. 5.* vult, quod Parochus possit audire sibi subditos, etiàm in aliena Diœcesi (quòd tamèn est improbandum ex supra citata constitutione Clementis X.) vel sensus est, quòd Parochus non possit excipere confessiones confluentium ex aliena Parochia, vel Diœcesi, & hoc nequè, quià, vt vidébimus in *Litera M. n. 171. §. 24.* non viget ampliùs consuetudo illa antiqua, ne quis possit confiteri, nisi apùd proprium superiorem, vel pastorem.

§. XII. Puto autèm sensum esse, quòd Parochus non censeatur approbatus per totam Diœcesim, sed solum pro illa Ciuitate, vel oppido, in quo sita est Parochia, ità vt in alijs locis Diœcesis non possit hoc Sacramentum ministrare, cæterùm, quòd liberè possit, & valeat cuiuscumque, ex quolibet loco confluentis, confessionem audire in loco, pro quo approbatus censetur.

In aliquibus Diœcesibus, Parochi censentur approbati pro tota diœcesi.

§. XIII. Nequè tamèn hæc expositio quoad omnes Diœceses valere debet, siquidèm attendenda est illarum consuetudo, & voluntas Episcoporum saltem implicita, quià satis constat esse aliques Diœceses, in quibus Parochi censentur approbati pro tota, eo quòd vigeat consuetudo, quòd Parochi non solùm excipiant confessiones in loco, vbi sita est eorum Parochia, sed etiàm in alijs eiusdem Diœcesis locis, quàm consuetudinem absque dubio norunt Episcopi, nequè ei contrariantur, quòd est signum manifestum Episcopis illis placere, vt omnes Parochi suæ Diœcesis possint, & valeant per totam Diœcesim confessiones excipere quorumcumque, vt obseruat *Gobat. n. 61.* quòd si mens, & voluntas Episcoporum sit, vt Parochi Sacramentum pœnitentiæ ministrent solùm in loco suæ Parochiæ, tunc quidem fateor Parochos extrà illum locum minimè posse confessiones audire, vt tamèn in sua Parochia valeât audire quoscumque extraneos etiàm confluentes, nisi particularis aliquis casus occurret, quòd quis ad alienum Parochum conflueret, vt malitiosè, & proteruè pro-

prij pastoris iurisdictionem aspernatetur.

Religiosi an sint validè ab Episcopo approbati ad audiendas cõfessiones, si non fuerint à suo Superiore præsentati.

§. XIV. Quæritur quintò, vtrum Religiosos Regulares possit Episcopus pro audiendis confessionibus approbare, licèt non fuerint à suo Superiore præsentati. Respondeo satis probabile esse inualidè fore approbatum Religiosum illum, qui neque tacitè, neque expressè fuerit à suo Superiore præsentatus, quià est credendum Episcopos nolle approbare Religiosos contrà voluntatem Superioris, vt aduertit *Castrop. part. 4. tract. 23. punct. 17. §. 1. n. 7.* attamèn *Mend. in Epitom. verb. Regular. n. 27.* alijs relatis, docet Regularem approbatum, licèt non præsentatum à suo Superiore, validè excipere confessiones, eo quòd à Tridentino non exigatur hæc presentatio, imò numero præcedenti asserit, quòd etiàm Regularis approbatus validè audiat confessiones, licèt eius Superior id ei prohiberet, ea ductus ratione, quià Superior non potest suspendere iurisdictionem, quam eius subditus accepit ab eo, qui eam dare poterat, fatetur tamèn dictum Religiosum peccaturum mortalitèr iuxtà qualitatem prohibitionis; Ego autèm quidquid sit *De opinion. Mend.* dico talem Religiosum adhuc peccaturum mortalitèr ex alio capite, quia nempè vteretur iurisdictione tantùm probabili, cum non sit certum, quòd contrà voluntatem sui Superioris, validè illa iurisdictione vtatur; vti autèm iurisdictione tantùm probabili esse peccatum mortale, docet *Busemb. in medull. Theolog. moral. lib. 6. tract. 4. cap. 2. Dub. 3. n. 8.*

Vti in Sacramento pœnitentiæ iurisdictione tantùm probabili, est peccatum mortale.

§. XV. Quæritur sextò, vtrùm Sacerdotes pro excipiendis confessionibus Religiosorum Regularium, debeant esse ab ordinario approbati. Respondeo negatiuè, quià *Concil. Trid. sess. 23. de reform. cap. 15.* loquitur solùm de Secularibus, & ideò, quoad confessiones regularium, standum est iuri antiquo; virtute cuius Regulares confiteri possunt cuicumque Sacerdoti, etiàm seculari; de sola suorum Superiorum licentia, & ità, cum alijs sustinent. *Becan. de Sacram. cap. 38. q. 11. nu. 2. Castropal. part. 4. tract. 23. punct. 17. §. 2. n. 1. Mend. in Epitom. verb. approb. n. 6. Sà in aphorism. verb. confess. n. 6. Bonal. in Theolog. mor. tom. 2. tract. 26. lection. 4. quæst. 4.* & notat esse commune *Alloz. in alphab. moral. verb. confess. section. 9. n. 8.* Vndè pro certo tenendum est, quòd Religiosi Regulares possint pro confessario eligere quemcumque Sacerdotem siuè Regularem, siuè secularem, siuè ab ordinario approbatum, siuè non, dummodò tamèn licentiam habeant à suo Superiore; & hoc modo possunt confiteri, non solùm in proprio Monasterio, seù conuentu, sed etiàm in quocumque alio, vel in quacumque alia Ecclesia, quià iudicium Sacramentale, cum sit voluntarium, & sinè strepitu, nil refert, quòd exerceatur extrà limites proprij Territorij (quæ ratio tamèn non valet quoad audiendas confessiones secularium extra Diœcesim, propter constitutionem Clementis X. supra allatam) quod in simili notat *Abre. in Instit. Paroch. lib. 9. n. 326.* & licèt *Caramu. in Theolog. fundam. lib. 3. n. 3150.* videatur velle, quòd in Monasterio exempto sit petenda licentia ab Abbate, ibi tamèn loquitur de confessario approbato ab Episcopo pro audiendis confessionibus secularium, & ideò, cum non loquatur de Regularibus, non potest nobis illius doctrina officere; Et vtiquè, si Regularis de sola licentia sui Superioris, potest cuicumque Sacerdoti, etiàm in quacumque Diœcesi confiteri inconsulto Episcopo, multò magis id poterit præstare in alio Conuentu, vel Ecclesia.

Sacerdotes non approbati ab ordinario possũt audire cõfessiones Regularium, dummodo adsit Superioris licentia.

Iudicium Sacramentale potest exerceri etiam extrà proprium Territorium, quià est voluntarium, & fit sinè strepitu.

§. XVI. Diximus supra requiri licentiam superiorum, sed itinerantes absque licentia expressa possunt apud quemcumque Sacerdotem confiteri, quia per licentiam itinerandi, datur implicitè talis facultas, vt alijs comprobat *Nouar. in summ. Bullar. part. 2. comment. 35. n. 4.*

Regulares itinerantes possunt eligere quemcumque Sacerdotem in confessarium.

§. XVII. Maior tamen est difficultas, vtrum Regulares possint eligere quemcumque Sacerdotem in confessarium, etiam non approbatum ab ordinario, pro obtinenda absolutione à reseruatis, quando id virtute alicuius Iubilæi conceditur; & quidem in eo casu esse eligendum confessarium ab ordinario approbatum, videtur ex eo conuinci, quià in forma Iubilæi exigitur, vt eligatur approbatus ab ordinario. Nihilominus est satis probabile, quod adhuc in hoc casu possint Religiosi eligere quemcumque ex approbatis tantum à suo Superiore, quia, quod in formula Iubilei præcipiatur, vt eligatur approbatus ab ordinario, sensus est, quod eligatur talis Sacerdos in confessarium, qui sit approbatus ab eo, qui potest approbare, sed vt vidimus Superior

Pro obtinenda absolutione à Casibus Reseruatis virtute Iubilæi, an regulares debeant adire confessarium ab ordinario approbatum, aut sufficiat, quòd sit approbatus ab illorum Superiore.

Religiosorum, quoad suos Religiosos, potest approbare quemcumque Sacerdotem, ergò quilibet ex approbatis à Superiore, erit à Religiosis eligibilis virtute Iubilæi. Vide *Castropal. part. 4. tract. 23. punct. 17. §. 2. n. 11.* vbi tamen dicit, vt securiùs, esse consulendum, quod in casu Iubilæi eligatur Sacerdos approbatus ab ordinario, cui ego libentissimè assentior: & addo, quod si Religiosus virtute Iubilæi eligat confessarium ab ordinario approbatum, possit eligere hunc, vel illum pro libito, etiam inscio Superiore, vt notat *Cabassut. in Theor. & prax. iur. Canon. lib. 3. cap. 8. n. 10.* nequè enim Superior potest priuilegium Summi Pontificis limitare.

Regulares in casu Iubilæi, possunt in confessarium eligere quēcumque ex approbatis ab ordinario, etiam inscio Superiore.

§. XVIII. Quæritur septimò, an approbatio sit danda in scriptis, & gratis. Respondeo cum *Mend. in Epit. verb. approbat. n. 1.* expedire quidèm, quod concedatur in scriptis, id tamen non esse de necessitate requisitum: Attamen sub graui culpa debet concedi gratis, vt cauetur in *Trident. citato*. Si tamen obtineretur mediante pecunia, non inde sequeretur eam approbationem esse inualidam, eo quod in Tridentino non habeatur, quod talis approbatio sit irrita, & ità firmat *Castrop. §. 1. n. 6.*

An approbatio sit danda in scriptis.

Approbatio ad confessiones, gratis est concedenda.

§. XIX. An approbatio limitatè concessa possit vltrà limitationem extendi. Respondeo, quod ille, qui potest approbare Sacerdotes ad confessiones, potest etiam approbationem limitare, vt constat ex *const. Clement. X.* quæ incipit *Superna Magni*. & potest apponi limitatio, quoad loca, quoad tempus, & quoad personas, & ita, qui confessiones exciperet excedendo limites suæ iurisdictionis, esset grauiter puniendus, & vlterius absolutio data esset nulla.

Quæritur octauo, approbatio ad confessiones cum limitatione dari potest.

§. XX. Limitatio autem aliquando subintelligitur, licet non exprimatur, aliquando vero debet exprimi. Do exemplum. Generaliter approbatus ab Episcopo, semper subintelligitur ea limitatio, quod talis non possit audire confessiones monialium, nisi ad hoc expressè approbetur: item qui est approbatus ad audiendas confessiones monialium vnius Monasterij, non potest audire moniales alterius Monasterij: item, qui semel fuit approbatus, tanquam confessarius extraordinarius monialium, finito suo Officio, non censetur amplius approbatus, sed erit approbandus toties, quoties contigerit esse daodum monialibus confessarium extraordinarium, vt cauetur in citata constitutione Clementis X. itèm in generali approbatione, nemo censetur approbatus ad casus reseruatos, & supradictæ limitationes semper supponuntur, licet non exprimantur; aliæ autem, nisi exprimantur, minimè subintelligi possunt: E. G. vt detur licentia alicui Sacerdoti audiendi confessiones tantum virorum, debet hæc limitatio exprimi, quia cæterum generaliter approbatus, censetur approbatus, tàm pro viris, quàm pro mulieribus.

Limitationes aliæ semper subintelliguntur, aliæ debent exprimi.

Generaliter approbatus, non est approbatus pro Casibus Reseruatis.

§. XXI. Quæritur nonò, an, vt aliquis valide approbetur, necessario debeat præcedere illius examen. Respondeo negatiuè, & deducitur ex *Tridentino, loco iam relato*, vbi habetur, quod approbandus examinetur ab ordinario, si ipsi videbitur esse necessarium, quod cum alijs aduertit *Barbos. in loco Trid. citat. n. 32.* adeoquè, si adsit iudicium prudens de sufficientia approbandi, non erit necessariò requisitum examen, vt notat *Busemb. lib. 6. tract. 4. cap. 2. dub. 2.* nescio autem, quarè *Nouar. in summ. Bullar. part. 2. comment. 102. n. 9.* tàm firmiter teneat, quod Episcopus hoc examen regularibus nullatenus remittere possit, & quod mihi valde mirum redditur, dicit se id colligere ex verbis Tridentini, in quo tamèn hæc ipsissima verba habentur. *Nullum etiam regularem posse confessiones secularium, etiam Sacerdotum audire, nec ad id idoneum reputari, nisi aut Parochiale beneficium, aut ab Episcopis per examen, si illis videbitur esse necessarium, aut aliàs idoneus iudicetur.* Quis inficiabitur, quod concilium relinquat prudenti Episcoporum arbitrio, vt regulares cum examine, vel sinè examine approbet.

Examen an necessariò requiratur ad approbandos confessarios.

Etiàm regulares possunt approbari sine examine.

§. XXII. Quæritur decimò. An Episcopus teneatur idoneum approbare, an vero libere possit aliquem reprobare, quantumuis habilis, & idoneus fuerit repertus. Respondeo Episcopum peccare, si absquè causa sufficienti neget alicui Sacerdoti, præsertim regulari, approbationem, ità, alijs productis *Busemb. loco nuper.*

Episcopi, an teneantur approbare idoneos.

§. XXIII. Quæritur vndecimò. An qui iniustè fuerit reprobatus, validè possit confessiones excipere. Respondeo cum eodem *Busemb. citato* nullatenus sufficere approbationem petitam, & non concessam, quare, si aliquis Religiosus regularis fuerit præsentatus à suo Superiore, si ab Episcopo repellatur,

Iniustè reprobatus ab Episcopo, non potest validè confessiones excipere.

tametsi

tametsi præsentatus fuerit dignus, non potest à suo Superiore exponi ad audiendas confessiones secularium, quia à Tridentino exigitur actualis, & libera ordinarij approbatio, tanquam conditio sine qua non, vt bene obiectuat *Mend. in Epitom. verb. confessio n. 23.* & hoc dixi, vt sincere exponerem quid sentio.

An sit probabile, quod regularis iniustè ab Episcopo reprobatus, possit nihilominus confessiones audire.

§. XXIV. Nam cæterum non auderem, tanquàm improbabilem refellere sententiam *Castrop. §. 3. n. 9.* quod niuirum, esto non valeat approbatio petita, & non obtenta quoad Sacerdotes seculares, valeat tamen quoad Sacerdotes regulares idoneos à suis Superioribus præsentatos, sicùt antè Trident. erat valida virtute priuilegiorum ipsorum regularium: probat autem per Tridentinum, hoc priuilegium non reuocari, tum quià, vt poté insertum in iure communi (scilicèt in *cap. 2. Dudum. §. & si idem. Clement. de Sepultur. & in Extrauag. Bonifacij VIII. super Cathedram. §. si verò idem. eod. tit.*) deberet specialiter reuocari, tùm etiàm, quià Trident. loquens in genere, non possit intelligi de causa speciali, & pro hac sua doctrina ipse Castropal. multos, & quidem non infimæ notę doctores producit, nihilominus ego hanc opinionem in praxi non consulerem, saltèm eo ductus fundamento, quia non est ità facile dignoscere, an Episcopus iniustè denegauerit approbationem; quò circà opinionem Castropalai existimo potiùs speculatiuè probabilem, quam practicè, & quidem eius sententiam non posse defendi, vt poté damnatam, manifestè colligitur ex *Gobat. in Experiment. Theolog. tract. 7. n. 49.*

Priuilegia inserta in iure communi, non reuocantur per clausulas generales.

Regulares posse audire confessiones secularium ex approbatione petita, & non obtenta, damnatum est.

§. XXV. Quæritur duodecimò. Quousque approbatio duret. Respondeo durare quousque reuocetur; sicut autem quis potest acquirere iurisdictionis potestatem, vel à iure, vel ab homine, ità potest illa reuocari, vel à iure, vel ab homine; à iure quidem reuocatur Parocho, qui dimisit beneficium, vt supra iàm diximus: Ab homine verò, quando ille, qui concedit approbationem, eam aufert; quod potest duobus modis contingere, nimirum per temporis limitationem in ipsa concessione pòsitam, vel per expressam retractationem ob aliquam causam denuò superuenientem.

Approbatio reuocari potest à iure, vel ab homine.

§. XXVI. Tùnc reuocatur approbatio per limitationem temporis, quandò datur approbatio E. G. ad annum, nàm eo finito, approbatio expirat; Approbatio autem absque vlla temporis limitatione concessa, semper durat, quousque expresse reuocetur, & quidem durat etiam post mortem concedentis. *Mend. tamen in Epitom. verb. confessio n. 4.* concedit vtique non expirare morte concedentis approbationem datam cum illa clausula *Donec reuocauero*, eo quòd tunc ad reuocandam approbationem, requiratur actus positiuus: vult verò expirare morte concedentis, quando datur cum illa clausula *Donec voluero*, eo quia mortuo concedente, non perseueraret illius voluntas, nec virtualitèr.

Morte concedentis, an approbatio expiret.

N. B. Approbationem datam sinè limitato tempore, durare etiam post mortem concedentis, tradit esse probabiliorè DD. sententiam *Bard. in examin. confessarior. cum. mihi 220. §. Quando.*

§. XXVII. Non caret difficultate, vtrum Episcopus possit reuocare pro libito approbationem absolutè datam, neque dubium est de approbatis, qui postea fuere cogniti, vt indigni, aut inhabiles; hos enim non tantùm potest repellere, sed etiam teneetur prudens Pastor ad euitanda grauia damna, quæ ex Ministris indignis, & inhabilibus, Ecclesiæ Dei, non sinè magna animarum iactura, occurrere possunt: quare tota difficultas est, vtrum Episcopus, absquè vlla rationabili causa, reuocare possit approbationem, quam alicui Sacerdoti absolute, & absquè temporis limitatione concessit; & quæstio duo puncta includit, primum, vtrum talis reuocatio sit peccatum, secundum, vtrùm talis reuocatio sit nulla, ita vt reuocatione non obstante, possint, & valeant prædicti approbati libere confessiones audire, vt priùs.

Episcopus an possit reuocare pro libito approbationem, quam absolutè concessit.

§. XXVIII. Quoad primum, coherenter ad supradicta, dico esse peccatum, sicut diximus esse peccatum negare approbationem Sacerdoti idoneo.

Reuocare absque causa confessarijs approbationē est peccatum.

§. XXIX. Quoad secundum, docet *Castropal. §. 4. n. 6.* reuocationem approbationis, absque rationabili causa, esse nullius valoris, & *n. 8.* addit regularibus semel approbatis nullo modo Episcopum habere potestatem reuocandi approbationem, imò secundùm aliquos, nequè successorem id præstare posse, quod tamen ipse *Castrop. n. 9.* non concedit, rectè asserens omninò dicendum esse (vt etiam ex verbis Clementis X. infrà referendis, colligitur) quod successores possint quorumcumque approbationem sui antecessoris reuocare,

An reuocatio approbationis absque causa facta, sit nulla.

re, non tamen capitulum, sede vacante; *n. verò* 13. notat, quod idem Episcopus possit illis Religiosis approbationem reuocare, quibus eam concessit absque examine, donec examinentur, ad inquirendum, num sint idonei, secus verò, si fuerint semel approbati, præmisso examine; Et hoc est conforme constitutioni Clementis X. sæpiùs relatę §. 5. vbi hęc habentur *Regulares verò ad eiusmodi confessiones audiendas, præuio examine, simpliciter, & absquè vlla temporis præfinitione ab ipsomet Episcopo, secus autem ab eius Vicario, aut ab antecessoribus Episcopis approbatos, non posse ab eodem, qui sic approbauit, iterum examinari, aut ab eisdem confessionibus suspendi, seù licentias illis concessas reuocari, nisi noua superueniente causa, quæ ipsas confessiones concernat; de qua tamen haud necessariam esse, vt in actis constet, nec eam teneri Episcopum ipsis regularibus significare, sed Sedi Apostolicæ dumtaxat, vbi eam sibi aperiri postulauerit.* Alia de Ministro Sacramenti Pœnitentiæ, quære in *Litera M. n.* 171. *à §.* 14.

Regularibus non potest semper Episcopus reuocare approbationē, nec eos iterum examinare.

Aqua.

420. Aqua Marina vti ad conficiendum Panem consecrandum, videtur peccatum letale, cum sit materia dubia, siquidem de hac discrepant inter se DD. nam *Fagund. relatus à Dian. part.* 9. *tract.* 9. *respons.* 58. *& Busemb. lib.* 6. *tract.* 3. *cap.* 1. *dub.* 3. *n.* 2. opinantur Panem confectum ex Aqua Marina, non esse materiā consecrabilem. *Dian. verò loco suprà cit. & Quart. part.* 3. *tit.* 3. *n.* 7. *sect.* 1. *Dub.* 4. apertè tuentur esse materiam aptam ad consecrationem; & ità ad summum hæc erit materia probabilis, in qua consecrare non licet propter periculum non conficiendi Sacramentum, nam in materia Sacramentorum sequi opinionem probabilem, relicta certa, est sacrilegium, vt docet *Ioan. Sanch. disp.* 44. *n.* 10. & plerique alij relati ab *Escob. tom.* 1. *Theol. moral. lib.* 8. *section.* 2. *cap.* 10. *problem.* 20. & licet aliqui docuerint, quod non sit illicitum quoad Sacramenta sequi opinionem probabilem, relicta tutiore, hęc sententia est omninò reijcienda, quia eam, tanquam scandalosam, & in praxi perniciosam nouissimè damnauit *Innocent. XI. anno* 1679. *die* 2. *Martij, & est prima in ordine.* An vero in casu necessitatis, liceat in Sacramentis vti materia probabili, deficiente certa, est dubium, vide de hoc *Escobar. supra citat.* & vt prudenter in casibus occurrentibus agas, consule viros doctos; Ego quidem, neque in extrema necessitate id facerem, quia plura scandala inde oriri possent, imò processu temporis de validitate Sacramentorum, non essemus amplius certi, si cuique liceret in casu (fortè etiam prætenso) necessitatis, dubiam materiam adhibere. *Gobat. in Experim. Theol. tract.* 3. *n.* 28. *& sequentib.*

Aqua maris, an sit materia apta ad conficiendum panem consecrandum.

In materia Sacramentorum vti materia probabili, est Sacrilegium.

Neque in casu necessitatis vtendum est materia probabili in materia Sacramentorum.

421. Aqua miscenda est in vino consecrando, vt in *Litera S. n.* 20. §. 38. cuius ritus rationem affert *D. Thom. part.* 3. *q.* 74 *artic.* 6. *&* 7. *in corpor.* vbi dicit huiusmodi mixtionem aquæ significare populum adunatum cum Christo; prætereà addit misceri aquam in vino consecrando, quia è latere Christi exiuit Sanguis, & Aqua, quæ hic significat ablutionem peccatorum, factam à Christo Domino in passione sua; Insuper Angelicus doctor probat ex D. Ambros. quod mixtio Aquę in Vino consecrando, significat vitam æternam, & affert eadem illius de Sacramentis verba, videlicet, *redundat Aqua in Calicem, & salit in vitam ęternam.* Aliam rationem habet *Gauant. tom.* 1. *part.* 2. *tit.* 7. *n.* 4. quam ex *Niceph. lib.* 1. *cap.* 53. deducit, qui ait ideò poni Aquam in Vino consecrando ad significandas duas naturas in vna, & eadem persona Christi. & *D. Augustin.* 17. *de Ciuitat. Dei cap.* 20. docet aquam miscendam esse in Vino consecrando ad innuendum, quod Eucharistia debeat dari cum temperatis epulis, quę sobrietas per Aquam denotatur.

Quid significet aqua, quę miscetur in vino consecrando.

§. I. Hęc Aqua in Vino consecrando miscenda non est de essentia Sacramenti, sed solum de necessitate pręcepti, vt docet *D. Thom. part.* 3. *q.* 74. *artic.* 7. vbi in corpore sic discurrit, si Aqua esset de essentia Sacramenti, etiam esset de essentia Sacramenti id, quod significatur per hanc positionem Aquæ, sed quod significatur, non est de essentia Sacramenti, ergo neque Aqua: minor est manifesta ex eodem Angelico Doctore suprà, quia hic per Aquam significatur participatio huius Sacramenti à fidelibus, quę participatio, vtiquè non est de essentia Sacramenti, sed solum de necessitate præcepti, cum hoc Sacramentum licitè non possit confici, nisi in ordine ad partipandum illud fidelibus.

Non est de essētia Sacramenti, quòd aqua misceatur in vino consecrando.

§. II. Solum igitur est de necessitate præ-

Aqua miscenda est in vino

consecrando de necessitate præcepti.

præcepti obligantis sub mortali ponere parum Aquæ, in Vino consecrando, quod præceptum violare non possumus, etiam instante quacumque graui necessitate, vt ex varijs DD. probat *Quart. part. 2. tit. 7. section. 2. dub. 4.* vbi etiam dicit hanc opinionem esse communem, & veram: & addo cum *Tonelli in Enchir. lib. 2. tit. 7. rubr. 5.* & alijs relatis à *Pasqualig. q. 308.* quod si Sacerdos aduerteret post consecrationem panis, vel antea, se non imposuisse Aquam in Calice, debeat eam infundere, non autem postquam incæperit ea verba *simili modo &c. ex D. Thom. 3. part. q. 83. artic. 6. ad 4. & Missal. de defectib. occurrentib. nu. 4. n. 7.*

Aqua miscenda in vino consecrando, debet esse naturalis.

§. III. Aduertendum, quòd misceatur in Vino consecrando Aqua naturalis, vndè grauiter peccaret, qui distillatam, vel alio modo alteratam adhiberet, etiam in necessitate; vt tradit *Busemb. lib. 6. tract. 3. cap. 1. Dub. 4.* & apertè habetur *in Missal. de defectib. occurrentib. nu. 4. n. 2.*

Modica sit aqua, quæ miscetur in vino consecrando.

§. IV. Modicissima debet misceri aqua in vino; cum enim per hanc significetur populus, & ex eo pauci sint electi, iuxtà illud *Matth. cap. 20. vers. 16. multi sunt vocati, pauci verò electi*: Consequentèr modica aqua est ponenda; quià verò aliqua vina sunt potentiora, alia debiliora, non potest determinari quanta esse debeat (quidquid sentiant aliqui DD. apud *Escoba. tom. 3. part. 1. section. 2. cap. 11. problem. 29.*) quarè communis Ecclesiæ vsus est laudandus, ponendi tantam aquam in Calice, vt plùs octies, vel decies sit vini, quàm aquæ; In hoc tamèn ità scrupulosi non simus, vt inquietè, & cum alteratione sacrum Missæ Sacrificium celebremus, quod multis, valdè scrupulosis, accidere solet, pro quorum leuamine, expediet referre opinionem Busembal loco suprà, qui postquam dixerit vnam, vel alteram guttam aquæ miscendam esse cum vino in Calice, ità vt sit sensibilis, subiungit sufficere ad validitatem Sacramenti, quòd aqua non excedat tertiam partem vini: Ego quidèm hunc modum loquendi absolutè non approbarem, quòd, pace tanti Doctoris, sit dictum, quarè magis attadet sententia *Alloz. in Alphab. moral. verbo Euchariſt. Disp. 5. section. 2. n. 5.* dicentis aquam in modicissima quantitate esse miscendam in vino consecrando, dummodò sit sensibilis, præcipuè, si conuertenda sit in vinum, quòd statim examinabimus; quocircà.

Tres interrogationes de aqua, quæ miscetur in vino consecrando.

§. V. De hac aqua tria quæruntur; Primò, vtrùm conuertatur in vinum. Secundò, vtrùm supposito, quòd in vinum non sit conuersa, saltèm finita consecratione conuertatur in Sanguinem Christi. Tertiò tandèm, vtrùm ex suppositione, quòd neque antè consecrationem conuertatur in vinum, neque post consecrationem conuertatur in Sanguinem Christi, ex hoc aliquod inconueniens sequatur.

Probabile est, quòd aqua conuertatur in vinum.

§. VI. Ad primum respondeo proprium esse philosophorum hanc decidere quæstionem, nos autèm, vt aliqualem cognitionem de hac re in hoc loco demus, affirmatiuam sententiam magis amamus, quam etiàm esse probabiliorem, deducitur ex *D. Thom. 3. part. q. 74. artic. 8. in corp.* & quidèm ratione non caret, non enim est adeò difficile, vt vinum, quòd decies, vel etiàm plùs excedit quantitatem aquæ, possit illam sua actiuitate in se conuertere, sicùt notat *Scort. de Sacrif. Miss. lib. 4. cap. 1. nu. 14. Caram.* tamèn *in Theolog. fundam. lib. 3. n. 3540.* parùm certas putat rationes, quibus conuersio aquæ in vinum probatur, nostrum tamèn assertum est satis commune apùd SS. PP. & Theologos, vt testatur *Gauant. tom. 1. part. 3. tit. 4. ad n. 8.*

Aqua, quæ ante cōsecrationem non est conuersa in vinū, post consecrationem minimè conuertitur in Sanguinē Christi.

§. VII. Ad secundum respondeo probabilius esse aquam, quæ antè consecrationem non est conuersa in vinum nullatenùs conuerti in Sanguinem Christi; firmant hanc sententiam *Castropal. part. 4. tract. 21. punct. 5. n. 10.* & plures alij DD. inter quos Dicastillo, quem citat *Gobat. in Experim. Theolog. tract. 3. n. 65.* accedit firmissima ratio, quià excogitari non potest, quomodò aqua, quæ priùs non fuit in vinum conuersa, post consecrationem in Sanguinem Christi conuertatur: indè enim sequeretur aquam esse materiam aptam ad consecrationem; neque dicas non esse materiam aptam, eo quòd sola non possit consecrari, siquidem, si potest mutari in Sanguinem Christi, dùm est admixta vino, licèt in illud non transmutata, poterit etiàm in Sanguinem Christi conuerti, quandò est sola, quià sempèr est aqua, cum supponamus non esse in vinum transmutatam; imò, si aqua ex eo solùm, quòd sit admixta vino, posset per verba consecrationis conuerti in Sanguinem Christi, sequeretur e-

liam materiam, putà oleum, omninò incapax consecratione, si admisceatur vino, per verba consecrationis, esse conuertendum in Sanguinem Christi. *Castrop.* verò *citat.* & si contrariam opinionem probabilem appellet, nostram tanquàm probabiliorem ibidem tuetur. DD. quidèm contrariæ sententiæ non mouentur leui ratione, siquidem innituntur authoritati plurium SS. PP. vt refert *Castropal. supra*: puto tamen prædictos SS. PP. noluisse loqui de vera consecratione, sed tantùm innuere voluerint quodammodò aquam videri consecratam; quià est cum speciebus vini mixta; vel dic cum relato *Castropal.* SS. PP. loquutos fuisse in suppositione, quòd aqua antè consecrationem fuerit in vinum conuersa, & consequentèr haùd dubiè, cum vino etiàm ipsa consecratur.

Nihil refert, quòd in speciebus vini consecrati remaneat aqua substantialiter.

§. VIII. Ad tertium tandèm respondeo, nullum esse absurdum, quod in speciebus vini consecrati remaneat substantialiter aqua, nam, si aliquod inconueniens sequeretur, id esset, quià committeretur actus idolatriæ, adorando aquam, at hoc facile soluitur, non enim adoratur aqua, sed Christus, qui est sub speciebus vini, cum quo est aqua mixta, sicùt a pari, si in speciebus vini consecrati casu caderet aliquid E. G. musca, nihilominus illæ species essent adorandæ adoratione latriæ, qua adoratione adoratur Christus sub speciebus contentus, non verò musca, quæ ibi casu cecedit. Vide *Gauant. tom. 1. part. 3. tit. 4. ad n. 8. Caramuel. in Theolog. fundam. lib. 3. n. 3539.*

422. Aqua in Missis defunctorum non benedicitur, & quare.

Aqua non benedicitur à celebrante in Missa defunctorum, dicit tamèn orationem more solito, vt in *Litera S. nu. 20. & M. n. 243.* ratio quarè hæc benedictio omittatur, deducitur ex dicendis in *Litera S. n. 20.* vbi videbimus aquam in hoc loco significare populum; vel enim significat populum præsentem, vel populum, qui est in Purgatorio; si primum, cum non benedicatur in fine Missæ defunctorum, neque est benedicendus in aqua; si secundum, populus, qui est in Purgatorio, cum sit in gratia, hac benedictione non indiget, quæ magis competit viatoribus; vel dicas benedictionem aquę in Missa significare solemnitatem, quæ Missis defunctorum non conuenit. Vide *Miss. de rit. seruand. in celebrat. Miss. tit. 7. n. 4. Gauant. hic.*

Aqua in calicem ponebatur antiquitus ab ipsomet celebrante, etiam in Missa solemni, vt ex Innocentio III. refert *Gauant. tom. 1. part. 2. tit. 7. n. 9.* nunc autem in Missa solemni spectat ad Subdiaconum ponere Aquam in Calice, vt videre est in *Litera C. n. 197. §. 36.* 423.

Ipse celebrãs, etiam in Missa Solẽni ponebat aquam in Calice.

Aqua ad lauandas manus, quomodo ministranda in Missa. *M. n. 162.* de Missa solemni, vide *Suprà num. 104.* 424.

Aqua in quo loco proicienda post lotas manus in Missa. *Suprà n. 104.* 425.

Aqua non potest adhiberi loco Vini pro prima Purificatione, inconsulto Pontifice, quod etiam debent omnino obseruare abstemij, vt tradit *Gauant. tom. 1. part. 2. tit. 10. n. 5.* qui ait talem esse praxim Romanam. *Tonell.* tamèn *lib. 2. tit. 10. rubr. 5.* refert *Pasqualig. q. 209. n. 8.* qui dicit hanc dispensationem non esse necessariam, additquè ex *Tambur. meth. Miss. lib. 3. cap. 9.* solum esse peccatum veniale purificare Calicem cum sola Aqua, quando nulla est causa abstinendi à Vino. In ablutione vero digitorum nullum esse peccatum vti sola Aqua, docet idem Pasqualigus, & vtique in ablutione digitorum, laudabilius est vti plus aquæ, quam vini, ratio est, quia probabilissimum est, quod si misceatur cum speciebus vini consecrati alius liquor diuersus à vino, ità vt longè superet species consecratas, tunc in illis speciebus desinat esse Sanguis Christi, sicut notat *Busemb. lib. 6. tract. 3. cap. 1. Dub. 7. n. 6.* vbi pro se citat doctissimum Cardinalem de Lugo: quarè, si plus aquæ, quam vini adhibeatur pro ablutione digitorum, hoc modo melius, & securius abstergitur Calix à guttis specierum consecratarum, ne deinde purificatorio adhæreant, quod sæpissimè irreuerentiam causat, cum purificatoria, nimia Sacerdotum incuria, hinc inde sinè aduertentia soleant proici, & ab omnibus faciliter tangi. Vide *Tonell. supra.* 426.

Sacerdos pro purificatione non adhibeat solam aquam.

Si in speciebus vini consecrati misceatur multa aqua, desinit in illis esse Corpus Christi.

Aqua sola potest dari pro purificatione communicatis. *M. n. 164.* 427.

Aqua, quare vtamur pro abluendis digitis in Missa. *D. n. 159. §. 3.* 428.

Aqua benedicta asperguntur defuncti, & quarè. *D. n. 62. §. 1.* sunt autem correlatiua aqua, & thus in exequijs defunctorum. *T. n. 45.* 429.

Aqua congelata non possumus vti in 430.

Baptismo. *V. n.* 56. §. 13.

431. Aqua benedicitur sempèr die Dominico ex vsu communi, maximè pro facienda aspersione antè Missam, vt *infrà n.* 465. (vidi tamèn plerosque, pro facienda huiusmodi aspersione, vti aqua anteà benedicta, etiàm per plures dies, quod itèm obseruat *Mag. in opuscul. de sacr. cærem. n.* 260.) & quidem *Rubric. partic. Missal.* posita post ordinem ad faciendam aquam benedictam, claré habet, quòd aspersio aquæ benedictæ die Dominico fiat finita benedictione aquæ, ergo dicendum ex hac rubrica, quod aqua debeat semper benedici ipsó die Dominico antè aspersionem, nisi velimus dicere Missale velle esse benedicendam aquam, quandò opus est, ita vt, si iàm habeatur aqua benedicta, non sit de nouo benedicenda, vel etiàm possumus dicere hanc rubricam non esse præceptiuam, sed ad summum directiuam, quod tamèn doctioribus decidendum relinquó.

Aqua benedicta, pro facienda aspersione die Dominico, quandò benedicenda.

§. I. Illud veró est certum, quòd in die Paschæ, & in Dominica Pentecostes, in illis ecclesijs, in quibus est fons baptismalis, non fit huiusmodi benedictio aquæ antè aspersionem, cum aspersio in his Dominicis sit facienda cum aqua Sabbato antecedenti benedicta in benedictione fontis, vt infrà in *Litera F. n.* 132.

In die Paschatis, & Pentecostes aspersio aquæ benedictę, est facienda cum aqua Sabbato antecedenti benedicta pro fonte baptismali.

§. II. Ordo ad faciendam aquam benedictam, habetur In *Litera O. n.* 120. de effectibus huius aquæ, vide *E. nu.* 32.

§. III. Authorem aquæ benedictæ, vult *Gauant. tom. 1. part. 4. tit. 19. nu. 8.* fuisse S. Mattheum Apostolum, ad similitudinem Elisei Prophetæ, qui *4. Reg. cap. 2. vers.* 21. miscendo salem in aqua, illius sterilitatem fugauit, & quidem Ecclesiam, ad similitudinem Elisei, instituisse benedictionem aquæ cum sale, alijs relatis, tradit *Tirinus in loco scripturæ citato, & Raban. Maur. de instit. Cleric. lib. 2. cap.* 55. Alij putant benedictionem hanc aquæ fuisse institutam à S. Clemente Papa. Alij à S. Alexandro itèm Papa, sed veriùs est hos Pontifices suo decreto hunc ritum tantùm confirmasse.

Quis fuerit author aquæ benedictæ.

432. Aqua, quomodò infundatur in Calice feria sexta in Parasceue. *F. n.* 45. §. 30.

433. Aqua est materia Baptismi. *M. n.* 107. In Baptismo quidèm solemni, est sub mortali adhibenda benedicta. *B. n.* 17. §. 30.

Aqua Baptisterij, singulis annis mutanda. *L. n.* 130. etiàm intra annum aliquandò benedicenda. *B. n.* 88. 434.

Aqua benedicta in vase propè ianuam Ecclesię collocatur ex ordine S. Alexandri I. Summi Pontificis huius nominis, & antiquitùs loco sumendi aquam benedictam, quæ tunc deerat, liminare ingressus Ecclesię osculabantur. *Vide Libellum festal. cap. 6. n. 3. italico sermone conscriptum, cui titulus Misterij, e sensi mistici della Messa.* 435.

Quis fuerit author, quod propè ianuam Ecclesiæ ponatur aqua benedicta, & quid loco huius aquæ antiquitus facerent Christiani.

Ara portatilis.

Ara portatilis, siuè lapis consecratus, fiat omninó ex petra, siuè marmore, quòd est decentius, ratione maioris soliditatis; sit autèm [secundum Gauantum infrà] in longitudinem portensa vnum palmum cum dimidio, vel pauló plùs, & latè pateat pauló minus; multas tamèn vidi formæ quadratæ, sed decisum fuit debere esse longitudinis vnciarum viginti, & latitudinis vnciarum sexdecim. 436.

Ara portatilis, qualis esse debeat.

§. I. In medio huius arę sit locus clausus, in quo sint positæ reliquiæ sanctorum, vt *suprà n.* 243. §. 2. & 3. & quandò consecratio amittatur, vide in *Litera C. n.* 470.

§. II. Hæc autèm ara ità custodiatur cauté, ne sit dubium, quin ab omnibus faciliter tangetur, & neque sit periculum, quòd rumpatur, adeóquè laudabile erit illam tegere tela, & insuper eam inserere in capsa nucea ad hunc finem facta, quandó vero ponitur super Altare, ità sistatur, vt nequè sit iuxtà oram Altaris, neque ab illius fronte multùm distet: Gauantus citandus assignat distantiam octo vnciarum, sed opinor tantam distantiam futuram celebranti incommodam.

Ara consecrata, quomodo custodienda.

§. III. Insuper est notandum, ne totaliter æquet planitiem Altaris, sed aliquantulùm ab ea eleuetur, vt celebrans illius terminos facilè negotio cognoscere possit. *Lege Gauant. tom. 1. de mensur. sacr. suppellectil. Nouar. in Summa Bullar. in additionib. Abbatis Iustinian. ad commen. septimum 1. part.*

Ara consecrata, quomodo super Altare ponenda.

437. Ara portatilis sufficit loco Altaris consecrati. *Supra. n.* 243. §. 4.

438. Ara consecrata, quandó non habet reliquias sanctorum, an in oratione *Oramus te Domine &c.* sint relinquenda aliqua verba, & quandó osculandum Altare. *S. n.* 20. §. 18.

Ara-

Aranea.

439. Aranea, si ceciderit in Calice, fiat, vt in *Litera S. n. 28.*

Arbor.

440. Arbor consanguinitatis. *C. n. 343. §. 6.*

Arca.

441. Arca illustrationis Dei appellatur Pyxis. *P. n. 274.*

442. Arcula ad excipiendum sputum, debet esse apud Altare, tàm in cornu Epistolæ, quàm in cornu Euangelij, ne dum deturpetur pauimentum, vel tapetum, quæ etiàm saltem singulis hebdomadibus circumfricetur. *Gauant. tom. 1. part. 5. de nitor. sacr. suppellectil.*

Arcula ad excipiendum sputum, quomodo super Altare ponatur.

Archidiaconus.

443. Archidiaconus, quatenùs possit respondere Episcopo interroganti, an ordinandi sint digni. *E. n. 191. §. 15.*

Archiepiscopus.

444. Archiepiscopi Genuensis decretum contra Regulares dicentes plures Missas in Oratorijs priuatis, vel celebrantes in illis diebus prohibitis. *Suprà nu. 245. §. 3.*

445. Archiepiscopi nomen antiquitùs non tribuebatur Metropolitanis, sed solùm illis, quibus etiàm ipsi Metropolitani erant subiecti, nimirum Patriarchis, & Primatibus. *Cabass. in Notit. concil. cap. 12.* nunc autem certum est, nomine Archiepiscopi venire eum, qui præest alieni Prouinciæ, in qua sint plures Episcopi, qui dicuntur suffraganei. *Vener. in Examin. Episcop. lib. 4. cap. 9. n. 6.* Plura de Episcoporum nominibus quære in *Litera E. n. 68. à §. 1.*

Nomen Archiepiscopi, quibus tribuendus.

446. Archiepiscopi possunt Indulgentias concedere. *Litera I. n. 105. §. 11.*

447. Archiepiscopi Matrimonijs subditorum suorum suffraganeorum, quando assistere possint. *P. n. 37. §. 29.*

448. Archiepiscopus quoad Palium. *P. n. 5.*

449. Archiepiscopi. Vide Prælati.

Arctati beneficio.

Arctatis beneficio possunt Nuncij, & Capitulum sede vacante concedere literas dimissorias pro suscipiendis ordinibus. *D. n. 167. §. 5. & 6.* 450.

Argenteum.

Argentei deaurati, vel aurei debent esse Calices. *C. n. 23. §. 2.* 451.

Arma.

Arma deferentes ad infideles, vel Hæreticos, excommunicantur in Bulla Cœnæ Domini. *B. n. 145. §. 24.* 452.

Arma Clericis prohibita. *O. n. 6. §. 17.* 453.

Armariolum.

Armariolum ligneum est Tabernaculum Altaris. *T. n. 4.* 454.

Arrha.

Arrha est veluti pignus, puta vas argenteum, aurei quinquaginta &c. quod contractis sponsalibus, inter sponsos intercedit ad firmiorem promissionis manutentionem. 455.

Quid sit arrha.

§. I. Debent tamen arrhæ necessariò statim tradi, quia aliter non differrent à pura pœna, quam esse prohibitam, diximus in *Litera O. n. 9. §. 6.* quare non sufficiet eas promittere, nisi interim actualiter tradatur pignus æquiualens. *Castrop. part. 5. disp. 1. punct. 12. §. 1. n. 2.*

Arrha debet actu tribui.

§. II. Hæc arrha potest tribui tàm sponsæ à sponso, quam sponso à sponsa, tanquam pignus de futuro Matrimonio, quo sequuto, arrha redditur ei, qui eam dedit, & conuenit, quia hæc habet rationem pignoris, & contracto Matrimonio, recipiens arrham, non habet titulum illam retinendi, nisi in aliquibus regionibus alia esset consuetudo, cum ei à iure scripto non derogetur. *Henric. Canis. in lib. 4. Decret. tit. 1. cap. Gratum n. 4.*

Ad inuicem possunt sponsi sibi arrhas tribuere.

§. III. Si verò Matrimonium non sequatur, stante aliqua causa sufficien-

Baptismo. *V. n.* 56. §. 13.

431. *Aqua benedicta, pro facienda aspersione die Dominico, quando benedicenda.*

Aqua benedicitur sempèr die Dominico ex vsu communi, maximè pro facienda aspersione antè Missam, vt *infrà n.*465. (vidi tamèn plerosque, pro facienda huiusmodi aspersione, vti aqua anteà benedicta, etiàm per plures dies, quod itèm obseruat *Mag. in opuscul. de sacr. cærem. n.* 260.) & quidem *Rubric. partic. Missal.* posita post ordinem ad faciendam aquam benedictam, clarè habet, quòd aspersio aquæ benedictæ die Dominico fiat finita benedictione aquæ, ergo dicendum ex hac rubrica, quod aqua debeat semper benedici ipsò die Dominico antè aspersionem, nisi vellmus dicere Missale velle esse benedicendam aquam, quandò opus est, ità vt, si iàm habeatur aqua benedicta, non sit de nouo benedicenda, vel etiàm possumus dicere hanc rubricam non esse præceptiuam, sed ad summum directiuam, quod tamèn doctioribus decidendum relinquò.

In die Paschatis, & Pentecostes aspersio aquæ benedictæ, est facienda cum aqua Sabbato antecedenti benedicta pro fonte baptismali.

§. I. Illud verò est certum, quòd in die Paschæ, & in Dominica Pentecostes, in illis ecclesijs, in quibus est fons baptismalis, non fit huiusmodi benedictio aquæ antè aspersionem, cum aspersio in his Dominicis sit facienda cum aqua Sabbato antecedenti benedicta in benedictione fontis, vt infrà in *Litera F. n.* 132.

§. II. Ordo ad faciendam aquam benedictam, habetur in *Litera O. n.* 120. de effectibus huius aquæ, vide *E. nu.* 32.

Quis fuerit author aquæ benedictæ.

§. III. Authorem aquæ benedictæ, vult *Gauant. tom. 1. part. 4. tit. 19. nu.* 8. fuisse S. Mattheum Apostolum, ad similitudinem Elisei Prophetæ, qui 4. *Reg. cap. 2. vers.* 21. miscendo salem in aqua, illius sterilitatem fugauit, & quidem Ecclesiam, ad similitudinem Elisei, instituisse benedictionem aquæ cum sale; alijs relatis, tradit *Tirinus in loco scriptura citato, & Raban. Maur. de instit. Cleric. lib. 2. cap.* 55. Alij putant benedictionem hanc aquæ fuisse institutam à S. Clemente Papa. Alij à S. Alexandro itèm Papa, sed veriùs est hos Pontifices suo decreto hunc ritum tantùm confirmasse.

432. Aqua, quomodò infundatur in Calice feria sexta in Parasceue. *F. n.* 45. §. 30.

433. Aqua est materia Baptismi. *M. n.* 107. In Baptismo quidèm solemni, est sub mortali adhibenda benedicta. *B. n.* 17. §. 30.

Aqua Baptisterij, singulis annis mutanda. *L. n.* 130. etiàm intra annum aliquandò benedicenda. *B. n.* 88. 434.

Aqua benedicta in vase propè ianuam Ecclesię collocatur ex ordine S. Alexandri I. Summi Pontificis huius nominis, & antiquitùs loco sumendi aquam benedictam, quæ tunc deerat, liminate ingressus Ecclesię osculabantur. *Vide Libellum festal. cap. 6. n. 3. italico sermone conscriptum, cui titulus Misterij, e sensi mistici della Messa.* 435.

Quis fuerit author, quod propè ianuâ Ecclesiæ ponatur aqua benedicta, & quid loco huius aquæ antiquitus facerent Christiani.

Ara portatilis.

Ara portatilis, siuè lapis consecratus, fiat omnino ex petra, siuè marmore, quòd est decentius, ratione maioris soliditatis; sit autèm [secundum Gauantum infrà] in longitudinem portensa vnum palmum cum dimidio, vel pauló plùs, & latè pateat pauló minus; multas tamèn vidi formæ quadratæ, sed decisum fuit debere esse longitudinis vnciarum viginti, & latitudinis vnciarum sexdecim. 436.

Ara portatilis, qualis esse debeat.

§. I. In medio huius arę sit locus clausus, in quo sint positæ reliquiæ sanctorum, vt *supra n.* 243. §. 2. & 3. & quandò consecratio amittatur, vide in *Litera C. n.* 470.

Ara consecrata, quomodo custodienda.

§. II. Hæc autèm ara ità custodiatur cautè, ne sit dubium, quin ab omnibus faciliter tangetur, & neque sit periculum, quòd rumpatur, adeòquè laudabile erit illam tegere tela, & insuper eam inserere in capsa nucea ad hunc finem facta, quandò verò ponitur super Altare, ità sistatur, vt neque sit iuxtà oram Altaris, neque ab illius fronte multùm distet: Gauantus citandus assignat distantiam octo vnciarum, sed opinor tantam distantiam futuram celebranti incommodam.

Ara consecrata, quomodo super Altare ponenda.

§. III. Insuper est notandum, ne totaliter æquet planitiem Altaris, sed aliquantulùm ab ea eleuetur, vt celebrans illius terminos facilì negotio cognoscere possit. *Lege Gauant. tom. 1. de mensur. sacr. suppellectil. Nouar. in Summa Bullar. in additionib. Abbatis Iustinian. ad commen. septimum 1. part.*

Ara portatilis sufficit loco Altaris consecrati. *Supra. n.* 243. §. 4. 437.

Ara consecrata, quandò non habet reliquias sanctorum, an in oratione *Oramus te Domine &c.* sint relinquenda aliqua verba, & quandò osculandum Altare. *S. n.* 20. §. 18. 438.

Ara-

Aranea.

439. Aranea, si ceciderit in Calice, fiat, vt in *Litera S. n.* 28.

Arbor.

440. Arbor consanguinitatis. *C. n.* 343. §. 6.

Arca.

441. Arca illustrationis Dei appellatur Pyxis. *P. n.* 274.

442. Arcula ad excipiendum sputum, debet esse apud Altare, tàm in cornu Epistolæ, quàm in cornu Euangelij, ne deturpetur pauimentum, vel tapetum, quę etiam saltem singulis hebdomadibus circumfricetur. *Gauant. tom.* 1. *part.* 5. *de nitor. sacr. suppellectil.*

Arcula ad excipiendum sputum, quomodo super Altare ponatur.

Archidiaconus.

443. Archidiaconus, quatenùs possit respondere Episcopo interroganti, an ordinandi sint digni. *E. n.* 191. §. 15.

Archiepiscopus.

444. Archiepiscopi Genuensis decretum contra Regulares dicentes plures Missas in Oratorijs priuatis, vel celebrantes in illis diebus prohibitis. *Suprà nu.* 245. §. 3.

445. Archiepiscopi nomen antiquitùs non tribuebatur Metropolitanis, sed solùm illis, quibus etiam ipsi Metropolitani erant subiecti, nimirum Patriarchis, & Primatibus. *Cabass. in Notit. concil. cap.* 12. nunc autem certum est, nomine Archiepiscopi venire eum, qui præest alicui Prouinciæ, in qua sint plures Episcopi, qui dicuntur suffraganei. *Venet. in Examin. Episcop. lib.* 4. *cap.* 9. *n.* 6. Plura de Episcoporum nominibus quære in *Litera E. n.* 68. à §. 1.

Nomen Archiepiscopi, quibus tribuendum.

446. Archiepiscopi possunt Indulgentias concedere. *Litera I. n.* 105. §. 11.

447. Archiepiscopi Matrimonijs subditorum suorum suffraganeorum, quando assistere possint. *P. n.* 87. §. 29.

448. Archiepiscopus quoad Palium. *P. n.* 5.

449. Archiepiscopi. Vide Prælati.

Arctati beneficio.

Arctatis beneficio possunt Nuncij, & Capitulum sede vacante concedere literas dimissorias pro suscipiendis ordinibus. *D. n.* 167. §. 3. & 6. 450.

Argenteum.

Argentei deaurati, vel aurei debent esse Calices. *C. n.* 23. §. 2. 451.

Arma.

Arma deferentes ad infideles, vel Hæreticos, excommunicantur in Bulla Cœnæ Domini. *B. n.* 145. §. 24. 452.

Arma Clericis prohibita. *O. n.* 6. §. 17. 453.

Armariolum.

Armariolum ligneum est Tabernaculum Altaris. *T. n.* 4. 454.

Arrha.

Arrha est veluti pignus, puta vas argenteum, aurei quinquaginta &c. quod contractis sponsalibus, inter sponsos intercedit ad firmiorem promissionis manutentionem. 455.

Quid sit arrha.

§. I. Debent tamen arrhæ necessariò statim tradi, quia aliter non differrent à pura pœna; quam esse prohibitam, dicemus in *Litera O. n.* 9. §. 6. quare non sufficiet eas promittere, nisi interim actualiter tradatur pignus æquiualens. *Castrop. part.* 5. *disp.* 1. *punct.* 12. §. 1. *n.* 2.

Arrha debet actu tribui.

§. II. Hæc arrha potest tribui tàm sponsæ à sponso, quàm sponso à sponsa, tanquàm pignus de futuro Matrimonio, quo sequuto, arrha redditur ei, qui eam dedit, & conuenit, quia hæc habet rationem pignoris, & contracto Matrimonio, recipiens arrham, non habet titulum illam retinendi, nisi in aliquibus regionibus alia esset consuetudo, cum ei à iure scripto non derogetur. *Henriq. Canif. in lib.* 4. *Decret. tit.* 1. *cap. Gemma* *n.* 4.

Ad inuicem possunt sponsi sibi arrhas tribuere.

§. III. Si verò Matrimonium non sequatur, stante aliqua causa sufficien-

Arrha non amittitur, quando legitime dissoluuntur sponsalia.

si ad iustè sponsalia dissoluenda, tunc recipiens reddit arrham ei, qui illam tribuit, quia iuste resiliens non est puniendus in amissione arrhæ; quòd si quis iniuste retrocederet à promissis; si hic arrhas tribuit, eas amittit, & fiunt recipientis, per quem non stat, ne Matrimonium sequatur; quod si iniuste resiliens arrhas recepit, tenetur illas danti restituere, & etiam alterum tantum de suo patrimonio, si verò etiam hic arrhas, alteri dederit (possunt namque sponsi inter se mutuò arrham tradere, docente *Castrop. n. 9. loco supra*) tùnc restituet acceptas, & amittet datas, quæ datæ, si non fuerint æquales receptis, vt soluat duplum, tenebitur adhuc alteri tantum soluere, vt cum arrhis datis, & amissis sit alterum tantum, ac fuerint arrhæ ab ipso acceptæ, & id ad æqualitatem in contractu seruandam, si enim iniuste resiliens haberet solum reddere arrhas acceptas, nullam subiret pœnam, quam tamen subiret dans arrhas, quas, iniuste resiliendo, amittit; & hæc restitutio in duplum ab accipiente arrhas in casu iniustæ retrocessionis; est facienda de iure ordinatio.

In casu iniustæ retrocessionis, restituitur Arrha, & etiam alterum tantum.

Sponsi possunt inter se conuenire de soluendo plus, quam duplum.

§. IV. Conuenire etiam possunt sponsi inter se, vt, qui recipit arrhas, si iniuste resiliat, non solum teneatur arrhas receptas reddere, & duplum soluere, sed adhuc triplum, vel quadruplum.

Etiam si licitè soluantur spōsalia, perdit arrhas qui dolosè processerit.

§. V. Cum diximus arrhas non perdi, si licitè soluantur sponsalia, excipimus casum, quo quis dolo procederet. Do exemplum. Titius contrahit sponsalia cum Antonia conscius impedimenti dirimentis, & Antoniæ ignaræ huius impedimenti, tradit arrhas, si postea, eo quod non possit obtineri dispensatio, Matrimonium non sequatur, & sponsalia soluantur: tunc Titius amittet arrhas, & fient Antoniæ, quia ipse dolo processit. *Becan. de Sacram. cap. 43. q. 19. n. 4. & sequentib.* quod si etiam Antonia conscia fuerit impedimenti, tunc non sequuto Matrimonio, tenebitur arrhas reddere Titio, quia eadem est vtriusque causa, nec Titius in hoc casu Antoniam decepit. His expositis, vberioris doctrinæ gratia, plura quærenda occurrunt.

Ab vtroque iure arrhæ permittuntur.

§. VI. Quæritur primò, an huiusmodi arrhæ ab vtroque iure permittantur. Respondeo affirmatiuè cum *Canis. loc. citat.* qui varios producit textus; & licet aliqui existiment ius Canonicum non permittere restitutionem arrharum in duplum, vel quadruplum, eo quià prohibeat pœnas interponi in sponsalibus, tamen communis sententia apùd *Becan. n. 8. loc. supra* docet ius Canonicum prohibere tantùm illas pœnas, quæ nomine arrharum non veniunt.

In quanta quātitate arrhæ constitui possint.

§. VII. Quæritur secundò, in quanta quantitate, arrhæ constitui possint. Respondeo *Canis. n. 6. loc. suprà* negare, quòd arrhæ possint in quacumque quantitate constitui, sed vult esse attendendam qualitatem personarum, & maximè recipientium arrhas, propter pœnam dupli, vel quadrupli in casu iniustæ retrocessionis, ità vt tanta non sit quantitas restituenda, vt moraliter tollat libertatem; è contra verò, & quòd mihi magis arridet, *Castropal. part. 5. disp. 3. punct. 12. §. 1. n. 6. & Tambur. de matrim. tract. 3. cap. 1. §. 3. n. 3.* tradunt arrhas posse in quacumque quantitate constitui, eo quod in iure nulla fuerit limitatio apposita, & quidem, si benè fundamentum à Canisio allatum examinetur, non videbitur satis conuincere; quià ipse ex eo præcisè vult, quod arrhæ non debeant mediocrem excedere quantitatem, ne sponsi libertatem amittant, ergò nulla deberet constitui arrha, quià ex illa, si libertas totaliter non aufertur, saltem minuitur; falsum est autem, arrham tollere libertatem, quòd sic probo, quia si sponsi iuste resiliunt, arrham non perdunt, benè tamèn, si iniuste resiliant, vt iàm diximus, at ad iniuste resiliendum, non habent sponsi libertatem, cum teneantur stare promissis sub culpa mortali, sicùt in *Littera O. n. 9.* ex Doctrina *Gubat.* dicemus puram etiàm pœnam iniuste resilienti posse imponi, eo quòd hæc pœna non tollat libertatem, quæ in resiliente iniuste supponi non potest, ergo, cum arrha numquam tollat libertatem, poterit in quacumque quantitate constitui.

Arrha inter sponsos non tollit libertatem.

Arrha, si debeat constitui in quātitate numerata.

§. VIII. Quæritur tertiò. An arrha debeat constitui in quantitate numerata, an verò possit etiam constitui in fundo immobili. Respondeo aliquos quidem velle, quòd arrha semper constituatur in quantitate numerata, tùm, vt, dato casu, faciliùs reddatur, tùm, vt duplum, aut quadruplum, reddi possit; Sed hæc ratio facilè soluitur, quià, si, ratione arrhæ, fuit traditum fundum, hoc reddi poterit, quò verò ad tradendum duplum, vel quadruplum in casu iniustæ

re-

resilientiæ, poterit dari in æstimatione, vt benè docet *Castrop. n. 7. loc. suprà* multos producens, & absolutè notat *Canis. n. 4. loc. cit.* nihil referre, quòd arrha detur, siuè in quantitate, siuè in corpore.

Quinam possint arrhas dare, vel recipere.

§. IX. Quæritur quartò quinam possint arrhas dare, vel recipere. Respondeo omnes posse, exceptis filijs familias, & pupillis, qui nullam suorum bonorum administrationem habent, benè tamen de illis bonis possunt dare, vel recipere arrhas, de quibus possunt disponere.

An expectanda iudicis sententia ad restituendum duplum in casu iniustæ resilientiæ.

§. X. Quæritur quintò. Vtrùm iniustè resiliens à sponsalibus, teneatur ratione arrhæ acceptæ soluere duplum statim in conscientia, an verò sit expectanda iudicis sententia; & aduerte nos non loqui de restituenda arrha accepta, quam, cum iniustè retrocedens nullo titulo possit facere suam, debet restituere antè quamcumque iudicis sententiam, non enim requiritur sententia ad restituendum, quòd suum non est: Quarè sermo est de traditione alterius tanti, siuè pluris, ratione conuentionis inter sponsos. Respondeo cum *Castrop. §. 2. n. 4.* esse expectandam iudicis sententiam.

Pœna legalis non debetur, nisi post iudicis sententiam.

§. XI. Sed dices, est quidem verum, quòd iniustè resiliens non teneatur soluere duplum, nisi post iudicis sententiam, quià illa pœna dupli est legalis, &, vi legis, nemo tenetur ad pœnam, nisi iudicis sententia sequuta; Si autem sponsi inter se conueniant de soluendo triplo, vel quadruplo, videtur esse sentiendum; quòd iniustè retrocedens in foro conscientiæ teneatur statim soluere, quià pœna per conditionem posita, non est eiusdem rationis cum pœna legali. Respondeo etiàm pœnam tripli, vel quadrupli, ortam ex conuentione sponsorum eodem modo procedere, sicùt pœna legalis, quià, quòd sponsi possint inter se cõuenire de pœna soluenda tripli, vel quadrupli, permittitur à lege, ergo supponendum est eos se obligare iuxtà legem, sed per legem, nulla pœna soluitur ante iudicis sententiam, vt diximus, ergo &c. *Becan. de Sacram. cap. 43. q. 19. n. 9.*

Quarè liceant arrhæ in spõsalibus, & nõ pœnæ.

§. XII. Quæritur sextò, quarè, licet sit prohibitum in sponsalibus interponere pœnam; vt dicemus in *Litera O. n. 9. §. 6.* sit tamèn à iure permissum interponere arrham. Respondeo, quòd in hoc *Hostiens. apùd Canis. n. 5. cit.* cam rationem affert, quòd pura pœna conditionalis sit odiosa Matrimonio, arrha verò sit ei fauorabilis: sed hæc videntur pura verba, nàm ego peto, quid sonat, quòd pœna sit odiosa Matrimonio, si respondeas ex eo esse, quià hæc pœna imponitur, vt soluatur à resiliente, & ità tollat libertatem Matrimonij; idem ego dicam de arrha, quæ traditur, vt eam accipiens, si retrocedat, teneatur ad duplum, atque ideò eodem modo arrha erit Matrimonio odiosa, sicùt est pura pœna.

§. XIII. Melius autem loquitur *Castrop. §. 1. n. 1.* vbi dicit ideò fuisse prohibitum in sponsalibus interponere puram pœnam, permissum verò interponere arrham, quià pura pœna promittitur solùm, sed arrha actualiter traditur, & cum homines in actuali traditione soleant esse parciores, quàm in promissionibus, indè sequitur arrhas vt plurimùm non consistere in magna quantitate, promissiones verò faciliùs esse maiores, sicùt consuescunt aliqui homines, qui verbis sunt prodigi, & factis auari, quò fit, vt ex magna pœnæ interpositione, nimis libertas Matrimonij lædatur, quæ tantùm lædi non solet per interpositionem arrhæ, & hanc rationem communitèr receptam esse testantur *Io. Andr. & Aretin. apùd Canis. suprà*, & vtique aptior inueniri non potest, nisi velis dicere cum *Becan. n. 3. loco suprà* nullam rationem esse assignandam, cum hoc ex legislatoris arbitrio dependeat, qui voluit permittere arrhas, & non pœnas posse in sponsalibus interponi, cum tamèn, iure naturæ, vtrumque licitum esset.

§. XIV. Hic etiàm agi posset de arrhis, quę à sponso dantur sponsæ in remunerationem pudicitię, nobilitatis &c. sed ne vnum cum altero confundamus, de his commodius agemus in *Litera L. n. 30.* vbi de sponsalitia largitate. Plura de sponsalibus, quære in *Litera S. num. 181.*

Arrogatio.

Arrogatio, siue perfecta adoptio, quid sit, & quomodò Matrimonium dirimat. *In nu. 56.* 456

Articulus

Articulus.

457. Articulus Sanctissimę Eucharistiæ in Symbolo Constantinopolitano, non est expressè positus. *Durand. lib. 4. cap. 25.*

458. Articuli nostræ certissimæ, & indubitatæ fidei, continentur in Symbolis Apostolorum, & Nicæni; aduertendum tamèn, quòd hæc duo Symbola idem continent, & solùm differunt ratione maioris explicationis, vt dicetur in *Litera S. n. 238.* vbi videbimus Nicænum fuisse à Concilij PP. institutum, quià propter varias insurgentes hæreses, fuit opus Symbolum Apostolorum explanare.

Symbola Apostolorum, & Nicæni in substantia nó differunt.

§. I. Hic autem censui non fore incongruum, si aliqua de Symboli articulis exponerem, cuius rei faciendæ, occasionem sumpsi ex eo, quòd Symbolum dicitur tàm in Missa, quàm in officio Canonico, vt in *Litera S. citata* est videre; Quarè ad communem instructionem, & præsertim (quòd nimis dolens dico) quorundam Ecclesiasticorum, qui, onere docendi populos sumpto, plura necessaria ignorant, huiusmodi expositio iuuabit.

§. II. Igitùr Symbolum Apostolorum duodecim articulos continet iuxtà duodenarium Apostolorum numerum, probabilitèr namquè, quilibet Apostolus suum pronunciauit articulum (ità tamèn, vt etiàm omnes ad ordinationem vniuscuiusque articuli concurrerint, *sicùt vult Tirin. in apocal. cap. 21. vers. 14.*) sic Petrus dixit, *Credo in Deum Patrem omnipotentem Creatorem Cœli, & Terræ.* De quo primo articulo agetur in *Litera C. n. 563.* Andreas dixit, *Et in Iesum Christum filium eius vnicum Dominum nostrum*, & de hoc secundo in *Litera E. n. 129.* Iacobus, *Qui conceptus est de Spiritu Sancto, natus ex Maria Virgine*, & de hoc tertio in *Litera Q. n. 9.* Ioannes, *Passus sub Pontio Pilato, Crucifixus mortuus, & sepultus.* Et de hoc in *Litera P. n. 67.* Philippus. *Descendit ad inferos, tertia die resurrexit à mortuis*, & de hoc in *Litera D. n. 99.* Bartolomæus *Ascendit ad Cœlos, sedet ad dexteram Dei Patris omnipotentis.* De quo *infrà n. 461.* Thomas. *Indè venturus est iudicare viuos, & mortuos.* De quo in *Litera I. n. 98.* Matthæus, *Credo in Spiritum Sanctum*, de quo in *Litera C. n. 564.* Iacobus Alphæi. *Sanctam Ecclesiam Catholicam, Sanctorum communionem.* De quo in *Litera S. n. 79.* Simon Zelotes. *Remissionem peccatorum.* De quo in *Litera R. n. 58.* Thadæus, qui, & Iudas Iacobi dicitur. Pronunciauit *Carnis resurrectionem.* De quo in *Litera C. nu. 148.* & tandèm Matthias Symbolum terminauit dicendo, *Et vitam æternam.* De quo in *Litera E. n. 134.* Vide *Durandi in Ration. Diuin. offic. lib. 4. cap. 25. n. 7. & sequentib.*

Symbolum Apostolorum duodecim cótinet articulos.

§. III. His duodecim articulis Symboli Apostolorum correspondent duodecim articuli Symboli Nicæni, vt aduertit idem Durandus, & nos notabimus in propria litera, vbi de quocumque articulo sigillatim agetur, ex quo etiam clariùs constabit, quòd duo hæc Symbola non differunt ratione contentorum, sed tantùm quoad maiorem explicationem.

Symbolo Apostolorum correspondet Symbolũ Nicænum.

§. IV. Hic autem omittere nolo, augendæ pietatis causa, quantæ sit vtilitatis Symboli recitatio: Est namque contra omnes tentationes armamentum; quare admonet Apostolus Paulus *Epist. ad Ephes. cap. 6. n. 16.* vt in omnibus sumamus scutum fidei, *Hæc namquè est victoria (1. Ioan. cap. 5. nu. 4.) quæ vincit mundum fides nostra*: hinc Augustinus hortatur omnes ad sæpiùs symbolum recitandum, illis verbis. *Hom. 52. intèr quinquaginta. Quotidiè dicite, quandò surgitis, quandò vos collocatis ad somnum &c.*

Quantùm iuuet sæpius recitare Symbolum.

Artificialis forma.

Artificialis forma rerum Ecclesiasticarum, si destruatur, amittitur quoque benedictio earundem, & consecratio. *B. nu. 51.* 459.

Arundo.

Arundo cum tribus candelis præparatur in Sabbato Sancto pro officio ante Missam, vt in *Litera S. n. 63. §. 10.* 460.

§. I. Debet autèm esse vera arundo, & non alius baculus, vt aliqui malè; habet namquè mysterium ex *Athanas. de passion.* vbi obseruans, quòd arundo significat passionem Christi, docet, quòd, sicùt arundo necat serpentes, ità passio Christi vicit Diabolum: quarè etiàm *Bauld. part. 4. cap. 18. artic. 1. n. 12. & Gauant. tom. 1. part. 4. tit. 10. n. 5.* admonent illos, qui solent arundinem ornare floribus, vel aliis ornamentis, vt

Tres candelæ in Sabbato Sancto infigantur in cuspide veræ arundinis, & quare.

aduer-

aduertant, quòd plùs appareat arundinis, quàm alterius rei.

Arundo cuius altitudinis esse debeat.

§. II. Cuius altitudinis debeat esse huiusmodi arundo, puto in hoc esse seruandam communem praxim: *Bauld.* quidèm citatus, dicit debere esse circitèr decem palmorum, & placet.

§. III. In cuspide huius arundinis infiguntur tres candelæ ceræ albæ, ponderis pro vnaquaque quatuor, vel quinque vnciarum, quæ tres candelæ in calce debent esse inter se omninò vnitæ, ità tamèn, vt etiàm in tres distinguantur, significant namque vnitatem, & Trinitatem Dei, ex Gauanto citato.

Author arundinis, qua vtimur in Sabbato Sancto, fortè est ignotus.

§. IV. Posset quis interrogare, quinam fuerit author huius arundinis, sed eius curiositati satisfacere non possum, cum enim multum de ea te quæsierim, nihil inueni.

§. V. Pauca alia de hac arundine essent hic addenda, quæ tamèn alibi commodiùs examinantur, videlicèt, an hæc arundo post Sabbatum Sanctum amplius inseruire debeat. *T. n.* 24. §. 2. Post benedictionem cerei in Sabbato Sancto, in quo loco reponenda. *P. n.* 182. à Diacono quomodò deferenda, & quo ordine illius candelæ accendendæ. *S. n.* 6. à §. 9.

Ascendit ad Cœlos &c.

461. *Sextus Articulus Symboli Apostolorum explicatur.*

Ascendit ad Cœlos, sedet ad dexteram Dei Patris omnipotentis. Est sextus Articulus Symboli Apostolorum, quem fuisse pronunciatum à S. Bartolomæo, vidimus *Suprà n.* 458. §. 2. per quem Articulum credimus Christum, vt hominem secundùm corpus, & animam ad Cœlos ascendisse propria virtute; dixi, *vt hominem*, quià Christus, vt Deus numquam abfuit à Cœlo, & consequentèr non est, cur secundum naturam Diuinam ad illum ascenderet, vt docet *D. Thom.* 3. *part. q.* 57. *artic.* 2.

Quomodò Christus ascenderit ad Cœlum.

§. I. Sed ad pleniorem cognitionem singula verba exponamus. Dicitur primò *Ascendit*, non statim, sed paulatim, ad consolationem discipulorum, quos ideò in vnum congregauit, vt eius ascensus testes essent, postquàm verò fuit ità eleuatus, vt ab oculis discipulorum videri ampliùs non posset, tùnc maxima velocitate ad Cœlum pertingit. *Abre. in Instr. Paroch. lib.* 7. *n.* 93.

Ad quem Cœlum ascéderit Christus.

§. II. Dicitur secundò *Ad Cœlos*, & quia iuxtà communem sensum plures sunt Cœli, & quidèm ex scriptura saltèm tres, nempè aereum, stellatum, & Empireum, videndum est ad quod Cœlum Christus ascenderit; Edocemur autèm à *D. Paul. Epist. ad Ephes. cap.* 4. *vers.* 10. quòd *ascendit super omnes Cœlos*, imò ascendit etiam super omnes creaturas spirituales ex *D. Thom. artic.* 5.

Sedere in Cœlū, quid significet.

§. III. Dicitur tertiò *Sedet*, non quòd propriè Christus sedeat, sed dicitur sedere, quià in gloria æterna quiescit, vel meliùs, quià Iudex omnium constituitur, iuxtà illud *D. Gregor. sedere iudicantis est* sicùt notat *Cardinal. Monil. de Symbolo cap.* 29.

§. IV. Dicitur quartò *Ad dexteram Dei Patris omnipotentis*, quod non est materialitèr sumendum, quasi filius sit à dextris, & Pater à sinistris, nàm omnes tres personæ Diuinæ sunt inter se æquales, nec vna prior, aut dignior altera, & licèt sint inter se realitèr distinctæ, identificantur tamèn cum vnica natura Diuina infinita, & immensa, per quam immensitatem omnes tres personæ sunt vbique, sed dicimus Christum sedere ad dexteram Patris, quià cùm in gloria æterna nulla sit miseria, ideòque ibi numquàm fit mentio sinistræ, vt aduertit *D. Thom. part.* 3. *q.* 58. *artic.* 1. *ad* 2. vel dic cùm *Card. Monil. suprà* quòd, Christum sedere ad dexteram Patris, significet Christum habere potestatem iudicandi.

Dextera in Cœlo, quid significet.

§. V. Huic Articulo Symboli Apostolorum correspondet Articulus sextus Symboli Nicæni, idest, *Et ascendit in Cœlum, sedet ad dexteram Patris*, quem Articulum non differe ab Articulo Symboli Apostolorum, clarè patet. De cæteris Articulis, quære *Suprà n.* 458. §. 2.

Ascensio Domini.

Ascensionis Domini festum pauca habet notanda, cum clarè omnia sint in Missali in proprio loco extensa. Dicitur *Credo* in Missa. *C. n.* 560. extinguitur autèm cereus post Euangelium, ad repræsentandum Christi Domini discessum ab Apostolis *Ex Gauant. & Bauld. statim citand.* Ideòque laudarem esse extinguendum cereum, dictis in Euangelio illis verbis *Assumptus est in Cœlum* vide *Bauld. part.* 4. *cap.* 13. *n.* 3. hanc cerei extinctionem nullibi apud antiquiores se reperijsse testatur *Gauant. tom.* 1. *part.* 4. *tit.* 11. *n.* 15. 462.

Cerei Extinctio in festo Ascensionis Domini, quid significet.

Asper-

Aſperſio aquæ benedictæ.

463. Aſpergere defunctos, quid ſignificet. *D. n.* 62. §. 1.

464. Aſperſio aquæ benedictæ fit in Choro in fine completorij. *C. n.* 395. §. 5.

Quolibet die Dominico fit aſperſio aquę benedictæ antè Miſſam Solemnem, niſi Epiſcopus ſolemniter vellet celebrare.

465. Aſperſio aquę benedictę die Dominico ſemper fit antè Miſſam ſolemnem, nulla protſùs Dominica excepta. *Micrologo. de Eccleſiaſt. obſeruat. cap.* 41. *Gauant. tom.* 1. *part.* 4. *tit.* 19. *n.*6. *Bauld. part.* 2. *cap.* 8. *n.* 1. *Cæremon. Epiſcop. lib.* 2. *cap.* 31. Vbi tamèn addit, quòd, ſi Epiſcopus celebrare voluerit ſolemnitèr, tùnc prædicta aſperſio omittatur.

Sacerdos pro facienda aſperſione aquę benedictæ, quomodò paretur.

§. I. Igitùr die Dominico, finita benedictione aquæ, vt *Suprà n.* 431. & dicta in Choro hora tertia, antequàm cantetur Miſſa ſolemnis (in Dominica autèm Palmarum fit aſperſio antè Palmarum benedictionem, vt in *Litera B. n.* 87.) Sacerdos celebraturus paratus amictu, alba, cingulo, ſtola, & pluuiali coloris officio conuenientis, cum Miniſtris ſacris, qui, exceptis manipulis, parantur de more Dalmatica, & tunicella, vel planetis plicatis pro qualitate temporis (ſi tamèn Sacerdos celebraturus ſit Miſſam ſinè Miniſtris ſacris, tùnc neque Miniſtri ſacri adhibentur ad aſperſionem) cum ceroferarijs, & alijs acolythis cotta indutis, procedit de Sacriſtia ad Altare, vt in pari caſu dicetur in *Litera C. n.* 197. *&* *O. n.* 122.

Quid faciant celebrans, & Miniſtri Sacri cum ad Altare peruenerint pro facienda aſperſione aquæ benedictæ die Dominico.

§. II. Cum peruenerint ad Altare, celebrans, & Miniſtri ſacri deponunt bireta, tùm omnes debitam faciunt reuerentiam Altari, Ceroferarij deponunt Candelabra ſupèr credentiam, & locant ſe cum Thuriferario apùd illam, (niſi Thuriferarius deferat vas aquæ benedictæ, vt infrà) quòd totum explicabitur in pari caſu in *Litera C. n.* 197. poſteà, depoſitis biretis, celebrans medius inter Miniſtros ſacros genuflectit, etiàm tempore Paſchali, ſuper infimum Altaris gradum, Acolythus verò, vel Thuriferarius (ſi enim alius Acolythus non poſſit haberi pro vaſe aquę benedictę, tùnc poterit de illo inſeruire Thuriferarius, & poſt aſperſionem illud deponere, vt inſeruiat de thuribulo) genuflectit à dextris Diaconi in plano.

§. III. Et ità, omnibus diſpoſitis, Diaconus accipit ab Acolytho aſperſorium, madefactum aqua benedicta, qui Acolythus, dùm porrigit aſperſorium Diacono, neque oſculatur aſperſorium, neque manum Diaconi; Diaconus autèm, accepto aſperſorio, illud tradit celebranti, cum oſculo aſperſorij in ima parte manubrij, & dexterę celebrantis in parte exteriori, iuxtà regulam tradendam in *Litera I. n.* 67. & celebrans, accepto dextra aſperſorio, incipit in cantu antiphonam *Aſperges me*, vel, ſi ſit tempus Paſchale, *Vidi aquam*, vt infrà dicetur; tùm, & non prius (nàm *Gauant. & Bauld. citand.* explicant rubricam Miſſalis paritèr citandam, quòd priùs debeat celebrans intonare antiphonam, & poſteà aſpergere Altare, quià verbum *Aſperges* eſt de futuro) aſpergit ter Altare, ſemel ſcilicèt in medio, deindè in cornu Euangelij, & tertiò in cornu Epiſtolæ, propièr rationem ſuprà aſſignatam. *n.* 272. interim verò, dùm celebrans aſpergit, Miniſtri ſacri eleuant hinc indè fimbrias anteriores pluuialis [ſi tamèn ſuper Altare eſſet Sacramentum expoſitum, Altare non aſpergitur, vt diximus *ſuprà n.* 272. imò etiàm ob Sacramenti reuerentiam, Diaconus ad Altare abſtinet omninò ab oſculis rerum, & manus celebrantis, extrà illud tamèn adhibet ſolita oſcula ex *Gauant. & Bauld. citàd.*] deindè poſtquàm celebrans aſperſerit Altare, adhuc genuflexus aſpergit ſe ipſum, mox ſurgit, & erectus aſpergit Miniſtros ſacros, adhùc genuflexos, priùs ſcilicèt Diaconum, & poſteà Subdiaconum.

Prius intonat celebrans antiphonam *Aſperges me* poſteà aſpergit Altare.

Altare non aſpergitur ſi ſuper illud ſit Sacramentum expoſitum.

§. IV. Cum celebrans intonauerit *Aſperges me*, Chorus proſequitur *Domine hyſſopo* vt in Miſſali, & celebrans, dùm aſpergit, dicit alternatim cum Miniſtris ſacris pſalmum *Miſerere mei Deus*, vt in *Litera P. n.* 254.

Quomodò celebrans vadat ad Chorum pro facienda aſperſione.

§. V. Celebrans, poſtquàm aſperſerit Miniſtros ſacros, reddit aſperſorium Diacono, qui illud cum debitis oſculis recipit, & poſteà tradit acolytho de eo inſeruienti, tùm, facta ab omnibus Miniſtris genuflexione Cruci vnico genu, & à celebrante capitis inclinatione (niſi fuerit Sacramentum in tabernaculo, quo caſu, etiàm celebrans vnico genu genuflectit ſuper infimum Altaris gradum) ſe recipiunt in Choro hoc modo, Cæremoniarius præcedit cum acolytho deferente vas aquæ benedictæ, ità tamèn, vt hic acolythus ſit vicinior Diacono, quaſi à dextris ipſius, poſteà ſequitur celebrans medius inter Miniſtros ſacros eleuantes hinc inde fimbrias anteriores pluuialis (quandò autèm Miniſtri ſacri non debeant comitari in hac aſperſione

celebrantem, dicetur in *Litera M. n.* 152.) In medio verò Chori prius celebrans cum ministris salutat omnes de Choro, tùm Diaconus accipit asperforium ab acolytho, illudquè cum debitis osculis celebranti tradit, & celebrans illo accepto, eleuantibus fimbrias anteriores pluuialis ministris Sacris, accedit ad digniorem de Choro, quem stantem aperto capite, facta ei capitis inclinatione ante, & post, separatim aspergit.

Abbas, quomodo à celebrante aspergatur die Dominico ante Missam.

§. VI. In Monasterijs nostræ Congregationis Cassinensis, si in Choro sit Abbas, illum celebrans non aspergit, sed eidem, Abbati porrigit asperforium cum osculo asperforij, & manus, Abbas verò, accepto asperforio, primò se ipsum, deinde Celebrantem asperget, postea reddit eidem Celebranti asperforium, qui illud recipit, primò cum osculo manus Abbatis, & posteà asperforij, iuxtà regulam tradendam in *Litera R. n.* 73. ità habetur in *Caremon. Episcop. lib.* 2. *cap.* 31. Et quidem Abbates ex communi consuetudine, in quibusdam honoribus æquiparantur Episcopis: Sed hic nota, quod Cæremoniale prædictum vult, quòd Celebrans priùs accedat ad Episcopum, antequàm aspergat ministros Sacros, tamen puto sufficere, si ad Abbatem accedat post aspersionem ministrorum Sacrorum, quòd est conforme *Caremon. Cassin. lib.* 1. *cap.* 32. *P. D. Zachar. à Mutina*, quià illa præeminentia videtur magis propria Episcoporum, & ità vidi fieri in praxi: Et notandum, quòd si Episcopus, vel Abbas velit aspergi à Celebrante, tùnc Celebrans obtemperabit; imò, quando sunt plures Prælati eiusdem Ordinis, & Dignitatis, eos esse à Celebrante aspergendos, docet *Bauld. numer.* 15. *loc. citand.*

Abbates habent aliquos honores communes cum Episcopis.

§. VII. Post superiorem Chori, prosequitur Celebrans aspergere alios de Clero, quos aspergit, vel quasi in circulum, vel sigillatim pro Ecclesiarum consuetudine, puto tamen, quòd, si Clerus sit valdè numerosus, sit aspergendus ab vtraque parte Chori, quasi in gyrum, si verò sit exiguus, tùnc conuenire, quòd omnes separatim aspergantur: De Canonicis quidem extat Decretum S. Rituum Congregationis in Perusina, *Die* 20. *Decembr.* 1601. quòd omnes, ad eorum maiorem reuerentiam, separatim aspergantur cum capitis inclinatione ante, & post; Et quandò Celebrans transit ante Altare, debitam ei facit reuerentiam cum ministris: Clerus autem, dùm aspergitur, stet nudo capite.

Clerus in Choro quomodò à celebrante aspergendus.

§. VIII. Finita aspersione Chori, Celebrans reddit asperforium Diacono, qui illud cum debitis osculis, vt suprà, recipit, & posteà tradit acolytho de eo inseruienti, deindè redit Celebrans cum ministris ad Altare ordine, quo venerat, ad quod, cum peruenerit, aspergit acolythos stantes apud credentiam, & etiam acolythum de vase aquę benedictæ, posteà Populum iuxtà consuetudinem Ecclesiarum, hoc modò seruato, (vt vidi peritos fecisse) Celebrans reuersus ad Altare, eiquè facta debita reuerentia, ascendit vsque ad gradum proximiorem Infimo, & ibi ad Populum conuersus primò aspergit acolythos stantes, deindè Populum ter, in medio scilicèt, à dextris, & à sinistris; posteà Celebrans descendit in plano, & ibi (reddito asperforio Diacono, & hic acolytho, qui illud cum vase aquæ benedictæ deponit super credentiam) & accipit Missale, siuè tabellam, quam porrigit Diacono) stans antè infimum Altaris gradum, conuersus ad Altare, medius inter ministros Sacros, iunctis manibus, ex libro, quem hinc indè tenent ministri Sacri antè ipsum, dicit in cantu versum *Ostende nobis &c.* cui tempore Paschali additur *Alleluia* posteà *Domine exaudi &c. Dominus vobiscum*, & Orationem *Exaudi nos &c.* vt in Missali, Choro respondente prout conuenit.

Quid faciat celebrans, finita aspersione Chori.

Populus quomodò aspergatur à celebrante die Dominico.

§. IX. Finita oratione, Diaconus deponit Missale super Altare in cornu Epistolæ, & iterum redit ad dexteram Celebrantis, qui, deposito pluuiali, accipit manipulum, & planetam coloris conuenientis, adiuuantibus ministris Sacris, qui posteà etiam sumunt suos manipulos; Pluuiale verò ad Sacristiam ab aliquo acolytho defertur, sicut etiam alij acolythi deferunt ad Altare planetam celebrantis, & manipulos; Non placet autem, quòd Celebrans deponat pluuiale, & sumat planetam in medio ante Altare, cum hoc sit peculiare Episcopis, & Cardinalibus, vt in *Litera P. n.* 28. quare conuenientius est, vt Celebrans sumat planetam, vel in Sacristia, aut in loco viciniori, vt in pari casu videbimus in *Litera S. n.* 6. §. 16. vel saltèm ad Altare, in cornu tamen Euangelij. Sumptis igitur paramentis pro Missa, cantatur Missa solemnis, de qua nihil occurrit dicendum, cum de ea fusè simus

Sumere paramenta in medio ante Altare, non habet simplex Sacerdos.

mus tractaturi in *Litera C. n.* 197.

Aspersio aquæ benedictæ die Dominico facienda est ab eodem, qui Missam est celebraturus.

§. X. Ne verò aliquid restet desiderandum, plura de hac aspersione aquæ benedictæ notabo. Primò, quòd hæc aspersio debeat fieri omnino ab eodem, qui Missam solemnem est celebraturus, vt colligitur ex quodam Decreto S. Rituum Congregationis 29. *Nouemb.* 1632. & quidem hæc aspersio est quasi initium Missæ ex *Gauant. n.* 14. *loco citand.* Si tamen Celebraturus Missam esset antistes, vel Prælatus, tùnc faciet aspersionē huiusmodi alius simplex Sacerdos indutus superpellicco, & stola coloris conuenientis, cum vno tantùm acolytho deferente vas aquæ benedictæ, quòd colligitur *Ex Marc. Anton. Geneuens. in Prax. Archiepisc. cap.* 65. *edita Romæ anno* 1616. vbi habetur Gregorium XIII. decreuisse 30. *Decemb.* 1573. nè in Ecclesijs Hispaniarum Antistites, vel aliæ personæ priuilegiatæ aspergerent Clerum, & Populum diebus Dominicis, sed id fieret ab alio simplici Sacerdote, & licèt id fuerit statutum peculiaritèr pro Antistibus Hispaniæ, nihilominus benè etiàm alijs ob rationis identitatem aptatur; Puto tamèn hunc casum rarò euenturum, & fortè numquam, quandò maximè est Celebraturus Episcopus, cum tùnc huiusmodi aspersio omittatur, vt vidimus suprà.

Antistites non faciunt aspersionem aquæ benedictæ die Dominico.

Gloria Patri omittitur tempore Passionis.

§. XI. Secundò in Dominica de Passione, & in Dominica Palmarum, ad *Asperges* non dicitur *Gloria Patri*, qui versus tempore Passionis omittitur etiam ad introitum, & ad *Lauabo* in Missis de tempore, vt in *Litera I. n.* 204. *& S. n.* 20. §. 45. quare hoc tempore Passionis, dicto primo versu Psalmi *Miserere*, statim repetitur antiphona *Asperges me &c.*

Vidi aquam dicitur loco asperges tempore Paschali die Dominico.

§. XII. Tertiò tempore Paschali, non dicitur ad hanc aspersionem antiphona *Asperges*, sed eius loco *Vidi aquam*, vt in Missali, & nota, quòd, quià Dominica Trinitatis non est amplius de tempore Paschali, in ea resumitur antiphona *Asperges me &c.* ex Missal. citando.

Vtendum est aqua benedicta in benedictione fontis, pro facienda aspersione in Dominica Paschæ, & Pentecostes.

§. XIII. Quartò in Dominica Paschæ, & in Dominica Pentecostes, in illis Ecclesijs, in quibus est Fons Baptismalis, hæc aspersio fieri debet cum aqua benedicta Sabbato antecedenti in benedictione Fontis, de qua ideò aliqua pars est desumenda antè infusionem olei Sancti, & Chrismatis, vt dicitur in *Litera F. n.* 132. §. 12. ità ex Missali citando.

§. XIV. Quintò, si adsit aliquis supremus Princeps, aspergitur à Celebrante ante alios eodem ordine, quo de incensatione dicetur in *Litera I. numer.* 81.

§. XV. Sextò tandèm notandum, quod si Chorus multùm ab Altari distaret, ità vt ad illum Celebrans commodè accedere non posset, poterit clerus in Choro aspergi ab alio Sacerdote induto cotta, & stola coloris conuenientis, inseruiente acolytho de vase aquæ benedictæ, cotta induto, Celebrans verò ad Altare asperget ministros, & populum, vt supra, ità aduertit *Bauld. n.* 18. loco statim citando. *Vide Missal. in rubr. particul. de aspersione aquæ benedictæ posita in fine Missalis post ordinem ad faciendam aquam benedictam. Gauant. tom.* 1. *part.* 4. *tit.* 19. *numer.* 11. *& sequentib. Bauld. part.* 2. *cap.* 8. *numer.* 3. *& sequentib.*

Assistens.

Assistens, quomodò accipiat pacem, & quomodò eam distribuat. *P. n.* 204. §. 6. *& n.* 205. 466.

Assistens, vide Presbiter assistens. 467.

Assistentia.

Assistentia Parochi in Matrimonio, qualitèr requiratur. *P. n.* 37. §. 8. *& sequentib.* 468.

Attentatio Matrimonij.

Attentatio Matrimonij, quomodò inducat impedimentum dirimens. Explicauimus *supra n.* 165. 469.

Attentio.

Attentio interna ad horas Canonicas, vtiquè aliqualis requiritur, ad satisfaciendum propriæ obligationi, quòd ex eo colligitur, quià Officium Diuinum est oratio, oratio autem sinè vlla attentione, non datur, vt benè notat *Mend. in Epitom. verb. horæ Canon. n.* 2. 470.

Triplex dotur attentio.

§. I. Maior difficultas est in determinando, qualis debeat esse huiusmodi attentio, quod, vt inter tot varia DD. placita distinctius explicetur, aduertendum triplicem esse posse hanc attentionem, nimirum ad verba tantùm, ad

sensum

sensum verborum, & ad Deum; quę tres attentionis differentiæ, etiam alijs terminis exponuntur; Sic attentio ad verba tantùm, dicitur attentio superficialis, attentio ad sensum verborum, dicitur attentio literalis, & attentio ad Deum, appellatur attentio Spiritualis.

§. II. His notatis, quæritur, quænam ex his tribus attentionibus requiratur. Et respondeo, quod licet consultiùs esset habere attentionem, vel literalem, vel spiritualem, nihilominùs superficialem sufficere cum intentione laudandi Deum, communior est DD. opinio, & videri possunt *Abre. in Instit. Parech. lib. 8. n. 145. Castrop. part. 2. tract. 7. disp. 2. punct. 3. n. 4. Gobat. in Experim. Theolog. tract. 5. n. 837. Busemb. in Medull. Theolog. moral. lib. 6. cap. 2. artic. 4. n. 7. Albiz. in Alphab. moral. verb. Hor. Cano. disp. 2. section. 2. n. 41. Mend. suprà.* Est contrà *Maio. Sotum, Navar. & alios, quos citat, & sequitur Abell. in Medull. Theolog. part. 2.a in appendic. de stat. Cleric. artic. 4. q. 2.* qui volunt attentionem superficialem necessario quidem requiri, at eam solam non sufficere, sed etiam esse requisitam attentionem literalem, quam opinionem, vtpotè summè piam, libenter consulerem, sed re vera haud asserere valeo attentionem literalem esse necessariam ad recitationem horarum, quomodò enim eam possunt habere, qui linguam latinam ignorant, vt sunt Moniales, & etiàm (vtinàm sint pauci) plerique Sacerdotes.

Attentio superficialis cũ intẽtione laudãdi Deum, sufficit pro satisfactione horarum Canonicarum.

§. III. Prætereà non debemus requirere in recitatione Diuini Officij, tanquàm necessariam illam attentionem, quàm, vt plurimùm habere non possumus, sed literalis est talis, ratione nostri intellectus, qui facillime ad exteriora diuagatur, ergo &c. quod fusè, & eruditè ostendit *Caram. in Theolog. fundamen. lib. 1. n. 441.* neque propositioni nostrę obstant verba Euangelij *Matth. cap. 15. n. 8. & Marc. cap. 7. vers. 5. Populus hic labijs me honorat, cor autem eorum longè est à me,* quià id est dictum de illis hypocritis, qui solis verbis fingunt laudare Deum; nos autèm, quandò suprà diximus superficialem attentionem sufficere ad horas, addidimus cum intentione laudandi Deum, qua intentione posita minimè dici potest, quod cor longe sit à Deo.

§. IV. Videndum restat, an attentio requisita ad Officium debeat esse actualis, an verò sufficiat virtualis, vel habitualis, & lectorem remittimus ad dicenda in *Litera I. n. 188.* vbi tametsi de intentione sit sermo, nihilominus ibi dicenda etiam pro attentione illa inuabunt, & cum ibi dicturi simus habitualem nullo modo sufficere, quià non existit, etiam hic eam excludimus, actualem autem non esse necessariam, sed sufficere virtualem, ibidem probabimus, loquendo de intentione, quod etiam hic de attentione asserimus, & ità resoluit *Abre loc. cit.* qui etiam in fauorem scrupulosorum addit, tunc adesse virtualem attentionem, quandò quis Officium incipit cum animo attendendi, licet posteà statim distrahatur, & distractio duret vsquè ad finem, dummodò tamen non fuerit, nec directè, nec indirectè volita. Plura de Horis Canonicis, quære in *Litera H. n. 48.*

An ad recitandas horas Canonicas, requiratur attentio actualis, an verò sufficiat virtualis, vel habitualis.

Qui incipit Officium cum intentione ad illud attendẽdi, satisfacit, esto posteà distrahatur.

Attritio.

471. Attritio est dolor de peccatis conceptus, vel ex turpitudine peccatorum, vel ex timore gehennæ, aut ex timore amittendi vitam æternam, hunceque attritionis actum, imperfectam contritionem appellat *Concilium Trid. sess. 14. de pænitent. cap. 4.* vbi etiam ait talem actum esse Dei donum, & ad remissionem peccatorum, simulque Dei gratiam consequendam, per Sacramentum pœnitentiæ disponere, dummodo talis actus sit cum proposito non peccandi de cætero, & cum spe petitionis que veniæ, vt etiam dicemus in *Litera C. n. 503. §. 5.* vbi videbimus tàm actum contritionis, quam attritionis debere esse coniunctum cũ expresso, & efficaci proposito amplius non peccandi, simulquè spe veniæ.

Attritio quid sit.

§. I. Ex dictis habemus esse verum commune Theologorum axioma, quod nempè quis ex attrito fiat contritus per Sacramentum pœnitentiæ in re susceptum, ità vt accedens ad hoc Sacramentum cum solo attritionis actu, verè per Sacramentum iustificetur, nisi aliquid aliud ex requisitis ad confessionem desit, & ità alijs citatis firmat *Gobat. in Experim. Theologia tract. 6. n. 49.*

Ex attrito fit quis contritus per Sacramẽtum pœnitentiæ.

§. II. Putant autem aliqui apud *Castropal. part. 4. tract. 23. punct. 7. n. 7.* attritionem quidem cum Sacramento pœnitentiæ sufficere, dummodu tamen illa attritio existimetur contritio, ità vt, si sit cognita, vt attritio, non sufficiat, at-

An attritio cum Sacramẽto Pœnitentiæ sufficiat, etiam si non existimetur vt contritio.

tamen contrarium eſſe verius, & probabilius, ſuſtinent, alijs productis, *ipſe Caſtrop. n. 8. & Euſemb. in Medull. Theolog. Moral. lib. 6. tract. 4. cap. 1. dub. 2. n. 1.* & ratione probatur, quià attritio cum Sacramento pœnitentiæ, ſufficiens eſt, ergo eſt ſufficiens, vt attritio realiter eſt, atquè ideò cognita, vt attritio, quod notat *Abell. in Medull. Theolog. parte 2. cap. 5. ſection. 10.*

Actus attritionis, ſi non procedit ex motiuo ſupernaturali, non iuuat.

§. III. Debet autem hæc attritio procedere ex motiuo ſupernaturali, vt benè aduertit *Da Luſ. de actib. human. diſp. 3. n. 1038.* & propoſitionem aſſerentem attritionem naturalem ſufficere, modò honeſtam, damnauit *hoc anno 1679. 2. Martij. Santiſſimus D. N. Innocentius XI.* quare, qui doleret de peccatis proptèr temporales tantùm afflictiones, quarum eſt dignus per peccata, hic abſolutionem non obtineret, niſi eſſet talis actus doloris, quatenùs illæ pęnę infliguntur à Deo. *Tambur. de Confeſſion. lib. 1. cap. 1. n. 11.* Item, qui diceret, ſi non eſſent pœnæ Inferni, aut ſpes gloriæ, nequaquàm dolorem de meis peccatis, vtiquè hic actus non procederet ex motiuo ſupernaturali, & conſequenter eſſet inſufficiens, quià vt patet omninò excludit qualemcumque Dei amorem *Goba. nu. 67. & 68.* vbi tamen addit talem actum fore actum attritionis ſufficientem, ſi haberet hunc ſenſum, videlicet, ſi non eſſent pœnæ inferni, vel ſpes gloriæ non dolerem de peccatis, ſed maximè doleo, quod non poſſim me ipſum vincere ad faciendum actum ex perfectiori motiuo, nempe ex amore Dei: At ego puto ſimilem actum eſſe valdè dubium, ſiquidem dolere, quod non doleas eſſe actum inſufficientem, volunt aliqui *apud Euſemb. n. 6. loc. citat.* Non improbo tamen ſententiam *Mend. in Epitom. verb. pœnitentia. n. 6.* vbi tradit, quod hic actus *Doleo ex animo, quod non doleam de meis peccatis, quibus offendi Deum*, ſit ſufficiens in certo probabili opinione, dummodo ſit coniunctus cum firmo propoſito non peccandi de cætero; neque tamen exiſtimo ipſum Mendo velle prædictum actum eſſe quomodocumquè ſufficientem, ſed tunc ad ſummum valere ad obtinendam abſolutionem, quando haberet hunc ſenſum, videlicet, *Doleo ex animo, quod non doleam de meis peccatis, vt deberem*, Sic enim aliqualis dolor de peccatis ſupponitur, licet valde remiſſus, quià cæterùm, ſolùm optare dolorem de peccatis, nec realitèr minimum, quid habere, eſſe inſufficiens oſtendit *Gobat. n. 111.* Et quidèm, quod verè requiratur aliquis dolor de peccatis, colligitur ex eo, quià attritio tantum exiſtimata, non ſufficiat ad Sacramentum, nàm dolor de peccatis, ſaltèm elicitus per actum attritionis eſt de eſſentia Pœnitentiæ, tamquàm materia proxima, vt notauimus *ſupra n. 127. §. 3.* ſi autèm in re verè non ſit attritio, ſed tantum, vt talis exiſtimetur, realitèr non datur eſſentia pœnitentiæ, ergò ex illius deficientia, Sacramentum erit nullum. Ità *Caſtrop. punct. 7. n. 3. & Buſemb. n. 2.* vbi optimè ſubdit dolorem, ſiuè attritionem non veram, ſed tantùm exiſtimatam, nequè ſufficere pro confeſſione venialium, ità vt, qui confiteretur venialia ſine aliquo dolore, grauitèr peccaret, quià non poneret materiam debitam.

Doleo, quod non doleam de meis peccatis, eſt actus inſufficiens.

Attritio tantum exiſtimata, non valet.

Confiteri ſola venialia ſine aliquo dolore, eſt peccatum.

§. IV. Hùc vſque diximus attritionem eſſe ſufficientem cum Sacramento pœnitentiæ in re ſuſcepto ad obtinendam veniam culparum: Reſtat videndum, vtrùm ſufficiat etiàm extrà Sacramentum; Et reſpondeo per ſe nequaquàm ſufficere, vt docuit *Triden. citat. D. Thom. in ſupplem. q. 1. artic. 3. Sed contra. & Carden. in Criſ. Theo. tract. 1. Diſp. 11. n. 25.* atquè hinc ſequitur, quòd Sacerdos grauatus peccato mortali, nequè in neceſſitate poſſit celebrare ſolo actu attritionis præmiſſo, neque laicus poſſit communicare, quià per illum actum ſinè Sacramento pœnitentiæ non eſſet in gratia, ſiquidèm ad iuſtificationem acquirendam, requiritur actualis confeſſio Sacramentalis, & deficiente copia confeſſarij, in neceſſitate requiritur omninò actus contritionis, vt videbimus in *Litera N. nu. 13.* Verum quidèm eſt Sacramentum Euchariſtiæ aliquandò conferre primam gratiam tantùm attrito, at id euenit illi, qui bona fide putans ſe eſſe in gratia, ad hoc Sacramentum accedit, non verò illi, qui ſciens ſe eſſe in peccato mortali, ſolo procurato attritionis actu, celebrat, vel communicat. *D. Thom. 3. part. q. 79. artic. 3. in corpor.*

Attritio ſine Sacramento Pœnitentiæ, non iuuat.

Euchariſtia aliquandò confert primam gratiam.

§. V. Contrà dicta de valore attritionis, ſurrexit ſemper iniqua hæreticorum prauitas, hoc argumento, dicendo, quòd actus doloris elicitus ob timorem pœnarum ſit vitioſus, & malus, quia non procedit ex amore Dei; ſed ex amore proprio, quam fallaciam, vt ſolueret *erudìtiſſimus Aebell. loc. ſuprà citat.*

Argumentum hæreticorum contra actum attritionis.

affert

Quatuor genera timoris exponuntur. affert quatuor genera timoris, nempè timorem naturalem, quo homo naturaliter abhorret à malis suæ naturæ contrarijs; Timorem mundanum, quò itá fugit à malo mundi, vt ad illud vitandum, etiàm sit paratus offendere Deum; timorem filialem, quo homo timet pœnas, quatenus proueniunt à Deo summo omnium Patre; & timorem seruilem, quo quis timet mala imminentia, vt perterritus doleat de peccatis, & proponat ea ampliùs non committere. Hoc præmisso asserit quidèm timorem naturalem esse insufficientem, quià non procedit ex motiuo supernaturali, & mundanum esse vitiosum, & malum; timorem tamèn filialem, & seruilem esse bonum, atque ideò sufficientem, quià timor filialis competit sanctis, iuxtà illud *Psalmi 33. vers. 10. Timete Dominum omnes sancti eius*. De timore verò seruili, testatur *Trident. loc. relato*, quòd Niniuitæ vtiliter concussi ad Ionæ prædicationem plenam terroribus, pœnitentiam egerunt. De differentia intèr contritionem, & attritionem, vide *suprà n. 127. §. 1.* Plura de Sacramento Pœnitentiæ habebis in *Litera P. n. 162.*

Timor filialis, & timor seruilis, possunt actum attritionis instituere.

472. Attritio. Vide actus attritionis.

Auditores. Audire.

473. Auditores ad concionem inter Missarum solemnia, an stare debeant, vel possint sedere, puto obseruandam esse locorum consuetudinem, ego quidem video omnes, vt plurimùm sedere; habetur nihilominus *ex Augustin. lib. 50. homil. 26.* quod circumstantes ad concionem stabant, vt ad Euangelium.

474. Audientes Missam, quomodo eam offerant. *O. n. 27. §. 5.* de qua parte Sacrificij participent. *S. n. 50. §. 1.* An sit vtiliùs Missam audire, aut curare pro se offerri. *O. ibidem 27. §. 5.*

475. Audire Missam in Oratorijs priuatis, quinam possint, virtute Bullæ Cruciatæ. *O n. 109. §. 20.*

476. Audire alium legentem libros prohibitos, an liceat. Vide in *Litera B. nu. 145 §. 10.*

477. Auditus, an sufficiat ad inducendam obligationem de reuelando impedimento Matrimonij. *D. n. 90. §. 46.*

478. Audire alium, an teneatur, qui per se horas Canonicas recitare non potest, *E. n. 212.*

Aue Maria.

Aue Maria non dicitur ante sermonem pro defunctis. *S. n. 138.* 479.

Aue Maria. Vide salutatio Angelica. 480.

Aue Regina.

Aue Regina Cælorum &c. est Antiphona finalis dicenda post horas Canonicas, *vt suprà n. 381.* dicitur autem à Completorio festi Purificationis inclusiuè [ex Decreto S. Rituum Congregationis 27. Iulij 1624.] vsquè ad feriam quintam in Cœna Domini exclusiuè: de hac Antiphona nullum cognosco authorem, neque vllum cognouit peritissimus Gauantus, qui *tom. 2. section. 5. cap. 22.* dicit illius authorem esse innominatum. 481.

Aufer à nobis.

Aufer à nobis &c. est Oratio, quam dicit celebrans, dùm ascendit ad Altare post confessionem, vt in *Litera S. n. 20. §. 18.* Hæc oratio inuenitur in Ordine Romano post Litanias in benedictione Ecclesiæ; quis verò fuerit author, quod dicatur in Missa post confessionem, latet. Vide *Gauant. tom. 1. part. 2. tit. 3. n. 10.* 482.

Augustæ.

Augustæ, repertæ fuerunt stolæ Apostolorum. *S. n. 191.* 483.

Aurichalcum.

Aurichalco non possunt fieri Calices. *C. n. 23. §. 2.* 484.

Aurifrygium.

Aurifrygium, quo solet ornari pallium, significat Charitatem. *P. nu. 4. §. 1.* 485.

Aurifrygium circulare, vocatur Mitra. *M. n. 272.* 486.

Aurora.

487. Aurora, quomodo sit attendenda, pro celebratione Missæ. *M. n. 202.* §. 2.

Aurum.

488. Auro possunt elaborari vestes sacræ cuiuscumque sint coloris. *P. n. 28.* §. 9.

489. Aurei, vel argenti deaurati, debent esse Calices. *C. n. 23.* §. 2.

Aureus sit anulus Episcopi, *Suprà n. 372.* §. 1. 490

Azymus.

Azymus panis, quomodo differat à fermentato. *P. n. 13.* 491.

Azymus significat veritatem. *M. n. 107.* §. 29. 492.

Azymus. Vide panis. 493.

Bacile.

1. Bacile cum buccali squæ ponatur super credentiam in medio pro lotione manuum celebrantis. *C. num. 552.* §. 2.

Baculus.

2. Baculo innitendo se, potest Sacerdos Missam celebrare, quia nulla lege, vel consuetudine vim legis habente, id est prohibitum, sicut bene aduertit *Gobat. in Experim. Theolog. tract. 3. n. 385. citans Vasquez. & Diosillo.*

Baculus Pastoralis.

3. Baculus Pastoralis, ab aliquibus vocatur virga, ab alijs simpliciter Pastorale, ab alijs Pedum, ab alijs ferula, ab alijs capuita, quæ omnia nomina idem significant, vt videre est in *Gemm. Honor. lib. 1. cap. 217. & in Iuon. Carnotens. epist.* 8. Ordo Romanus ibi in Dedicatione Ecclesiæ, appellat Baculum Pastoralem, ambuttam, denotat tamen *Gauant. tom. 1. part. 2. tit. 1. n. 6.* quod capuita, & cambutta sont voces corruptæ a cambura voce barbara, quę significat Baculum retortum; tradit etiam *Petrus Comestor. in Histor. Exod. cap. 52.* alios vocare Baculum Pastoralem cambucam.

Variæ nomina Baculi Pastoralis.

§. I. Reperitur in *actis Ecclesiæ Mediolanensis de Suppel. Eccles. lib. 2.* qualis debeat esse Baculus Abbatialis.

§. II. Traditur hic Baculus Episcopo in illius consecratione, cuius rei ratio affertur in *Litera E. n. 68.* An verò hic Baculus censeatur de materia ordinationis Episcopi, vide in *Litera M. nu. 107.* §. 103.

Quarè Episcopo tradatur Baculus in eius consecratione.

§. III. Hic Baculus potestatem significat, *secundum Innocent. III. lib. 1. cap.* 45. qua Episcopus ad regendas, & corrigendas oues sibi creditas, vtitur, & de hoc habentur in *Hugon. Victor. in Specul. Eccl. cap. 6.* hi versus.

Baculus Pastoralis, quid significet.

Per Baculum rectum doceas Episcopè rectè.

Viuere, per flexum ferri properes miseren.

§. IV. Et hoc benè refertur ad partes Baculi, quæ tres sunt, superior videlicet retorta, media recta, & ima acuta, cuius significatio, etiam patet in alio versiculo, qui legitur sub imagine antiquissima Tolosæ S. Saturnini, qui fuit Apostolorum discipulus, & est huiusmodi.

Quot sint partes Baculi.

Curua trahit, quos virga regit, pars vltima pungit.

Idest pars curua trahit oues, recta eas regit, vltima acuta pungit rebelles, in eadem vero imagine extat Baculus Pastoralis eiusdem figuræ: refert *Gauant. tom. 1. part. 2. tit. 1. num. 6.* de quodam

Baculus eburneus D. Augustini. dam baculo Pastorali S. Augustini Valentiæ asseruato eiusdem formæ eburneo, & rotundo, additquè se alium similem vidisse Bononiæ S. Isidori, eum Mitra eiusdem, de qua in *Litera F. nu.* 133. Nota tamen, quod subtùs partem curuam est aliqua pars recta in sexangulo facta, imaginibus ornata.

Cuius altitudinis debeat esse Baculus Pastoralis. §. V. Altitudinem Baculi Pastoralis debere esse septem palmorum, vult *Gauant. tom. 1. part. 5. de mensur. sacr. suppel.* sed puto etiam breuiorem non disconuenire, & quidem satis communiter breuiores vidi.

Quomodo Episcopus gestare debeat Baculum. §. VI. Hunc Baculum Pastoralem gestat Episcopus, siuè Abbas manu sinistra, tùm quia ea dicitur manus cordis, tùm quia dextera benedicit; partem vero curuam populo vertit, quasi eum trahens. Vide *Cerem. Episcop. lib. 2. cap. 8.*

4. Baculus, & Mitra sunt correlatiua in Episcopo. *V. n. 86.*

5. Baculus in Missa, & Vesperis pontificalibus, quomodo ministrandus. *M. à n. 166.*

6. Baculus Pastoralis. Vide Pastorale.

Baldachino.

7. Baldachinum sit super Altare formæ, & coloris, vt in *Litera V. n. 68.*

8. Baldachinum (quod etiam vocatur mappula, vt in *Litera M. n. 86.*) pro facienda Processione Sacramenti in feria V. in Cœna Domini præparatum, vt in *Litera F. n. 42.* §. 1. deferatur ante Altare extrà cancellos finita Missa, & ibidem distribuuntur illius hastę deferendæ à nobilioribus, ità tamen, vt qui ex illis sunt dignitores, illas hastas teneant, quæ procedendo sunt ante faciem celebrantis, alij vero accipiant hastas posteriores, vt habetur *in Caremon. Papæ Marcell. lib. 2. tit. 2. cap. 15. & in Caremon. Episcopor. lib. 1. cap. 14.* in quo tamen *lib. 2. cap. 23. 25. & 26.* habetur, quod in Processione huius feriæ V. & diei sequentis, hastæ Baldachini deferantur à beneficiatis paratis pluuialibus, vel saltem cottis, non tamen cum stola: Sed opinor consuetudinem contrariam non esse omninò malam, vbi scilicet solent prædictæ hastæ deferri à nobilioribus; Prædicti autem quicumque illi sint, dùm ibi ante Altare extrà cancellos expectant celebrantem, qui ab Altari discedat cum Sacramento, interim flent

Hastæ Baldachini à quibus, & quomodò deferendæ.

genuflexi *ex Bauld. part. 4. cap. 9. art. 5. n. 3.* Cum vero peruenerit celebrans sub Baldachino, surgant, & grauiter atque modestè cum eo procedant, vt dicetur in *Litera P. n. 226.* §. 4.

Baldachinum Altaris in Sabbato Sancto, quale esse debeat. *A. n. 296.* 9.

Baldachinum pro feria VI. in Parasceue præparetur, vt in *Litera F. n. 45.* §. 1. 10.

Baldachinum. Vide Vmbraculum. 11.

Balsamum.

Balsamum requiritur ad conficiendum Chrisma pro materia Sacramenti Confirmationis. *M. n. 107.* §. 14. 12.

Baltheum.

Baltheum apud Alcuinum significat cingulum. *C. n. 306.* 13.

Baptismus.

Baptismus tempore interdicti potest ministrari. *M. n. 211.* 14.

Baptismus Christi celebratur in octaua Epiphaniæ *ex Amal. lib. 4. cap. 34.* qua autem die fuerit Christus baptizatus, Vide *Cratos in Vita Christi*; vbi ait id accidisse feria sexta. 15.

Baptismus, quomodo ministrandus in Sabbato ante Pascha. *F. n. 132. à* §. 14. 16.

Baptismus, quomodo ministrandus sit, agendum hic est, sed antequam illius cæremonias, & ritus aggrediar, plura de Baptismo in genere esse notanda censui. 17.

Baptismus quid sit. §. I. Noto primò cum *Abre. in Inst. Paroch. lib. 9. n. 62.* Baptismum esse externam hominis ablutionem sub certa verborum forma ad salutem institutam; Quæritur autem, vtrùm Baptismus sit ipsa ablutio, & affirmatiuè respondet *D. Thom. 3. part. q. 66. artic. 1. in corpor.* quià Baptismus, vt Sacramentum, est signum sensibile, sicut dicetur in *Lit. S. verb. Sacram.* ergo id debet dici Baptismus, quod est signum sensibile, sed hoc non est aqua, benè verò ipsa ablutio, idest vsus aquæ, ergo &c.

§. II. Videtur hæc Doctrina contrà *Hugon. de S. Victor.* qui baptismum per ipsam aquam definit, non vero per ablu-

blutionem, quem tamen definijsse Baptismum per solam causam materialem, notat *D. Thom. ad secund. loc. cit.* De Baptismo Ioannis, vide *infrà n.* 18. de circumcisione vero in *Litera C. n.* 309.

Quot sint Baptismata.

§. III. Noto secundo Baptismum esse in triplici differentia, quia alius est baptismus fluminis, idest aquæ (qui etiam simpliciter dicitur baptismus) alius est baptismus sanguinis, de quo *infra n.* 19. & alius est baptismus flaminis, de quo etiam *infrà n.* 20. & ità firmant communiter DD. vt videri possunt *D. Thom. 3. part. q. 66. artic. 11. in corpor. Becan. de Sacram. cap. 8. q. 6. Castropal. part. 4. tract. 19. p. 8. Abre. in Instit. Parocb. lib. 9. n. 69. & sequentib.*

§. IV. Neque hæc Doctrina est contra Apostolum, qui *ad Ephes. cap. 4. vers.* 5. docet baptismum esse vnum, nam duo alia baptismata includuntur in baptismo aquæ, & habent effectum suum à passione Christi, & Spiritu Sancto, quare per hoc non tollitur vnitas baptismi, vt docet *D. Thom. ad prim. loc. cit.* qui etiam *ad secund.* ait alia duo baptismata non esse Sacramenta, nisi in ordine ad effectum, quod etiam aduertit *Becan. loc. cit.* vbi *n.* 4. pluribus probat, quod baptismata sanguinis, & flaminis non sint sacramenta, quia videlicet non habent essentiam Sacramenti, nam in baptismo flaminis nulla est verborum forma, neque vllum signum sensibile, & in baptismo sanguinis, neque vlla verborum forma adest; Præterea hæc duo baptismata non imprimunt characterem, neque sunt ianua ad alia Sacramenta, sicut est baptismus aquæ, & quidem semper adest obligatio ad suscipiendum baptismum aquæ, quando habeatur commoditas.

Baptismata Sanguinis, & flaminis, non habent essentiam veri Baptismi.

Solus Baptismus fluminis imprimit characterem.

§. V. Existimant aliqui esse plura baptismata, quam supra expressa, moti à Doctrina *Io: Damascen. lib. 4. Orat. fid. cap.* 10. vbi plura alia nominantur, sed horum difficultatem statim resoluit *D. Thom. ad tert. loc. suprà*, dicendo, quod Damascenus ibi enumerauit plura baptismata tantum figuralia, quæ sunt figura nostri baptismi.

Baptismus alius solemnis, alius priuatus.

§. VI. Noto tertiò baptismum (loquor de baptismo aquæ) posse esse solemnem, & nō solemnem, idest priuatum (quod bene attende, quia valde iuuabit pro solutione plurium difficultatum ex infra dicendis insurgentium) neque tamen baptismus solemnis, & priuatus inter se differunt formaliter, quia aliter sequeretur esse duo baptismata aquæ differentia in essentia formali, quod dici non potest, differunt autem inter se tantùm accidentaliter quoad extrinsecas cæremonias, vt relato Castrop. tradit *Gobat. in Experiment. Theolog. tract. 2. n.* 490.

An sit verum, quòd Baptismus sit solemnis ex eo, quòd sit actus ordinis.

§. VII. Neque placet Doctrina *Suar.* qui *tom. 5. 3. part. disp. 2. section. 7. nu.* 20. vult eam esse differentiam inter baptismum solemnem, & priuatum, quod nimirùm ille sit actus ordinis, secùs verò iste, quia ex hoc sequeretur Baptismum solemnem à priuato differre plusquam accidentaliter, quod esse absurdum, iàm vidimus. Præterea, si baptismus solemnis ille esset, qui est actus ordinis, sequeretur, quod baptismus ab ordinato ministratus semper esset solemnis, etiam si omissæ essent omnes cæremoniæ, quod nemo concedet.

Baptismus potest esse solemnis etiamsi non fuerit in Ecclesia ministratus.

§. VIII. Dubitatur, vtrum ad hoc, vt baptismus censeatur solemnis, sit in Ecclesia ministrandus. Respondeo autem negatiuè, siquidem, vt ex D. Thoma, scribit *Gobat. n. 485. loc. cit.* solemnitas baptismi nil aliud est, quam ipsi ritus, & cæremoniæ; & licèt inter solemnitates etiam videatur numerare locum *Castrop. part. 4. tract. 19. punct. 9. n. 7.* nihilominus denominationem baptismi solemnis sumendam esse à reliquis cæremonijs, vtpotè potioribus, firmat Gobat proximè citatus, qui etiam *n.* 486. alijs allatis, rectè notat baptismum ministratum cum solitis cæremonijs, licet extrà Ecclesiam, esse solemnem, & casus quotidie datur in filijs regum, & principum, qui non in Ecclesia, sed in Capella regia solent baptizari.

Baptismus iterari non potest.

§. IX. Noto quartò Baptismum esse Sacramentum, quod iterari non potest, quia imprimit in anima characterem, vt definiuit *Trid. sess. 7. de Sacram. in gener. can.* 9. quam veritatem etiam pluribus rationibus probat *D. Thom. 3. part. q. 66. artic. 9. in corp.* intèr quas, hæc valde placet, nimirum, quod Sacramentum baptismi, licet sit etiam institutum ad delenda peccata actualia, tamen principaliter est institutum ad delendum peccatum originale, sed hoc semel deletum, amplius non incurritur, ergo non est cur Sacramentum baptismi repetatur; quod si insistes repeti peccata actualia. Respondeo pro his esse principaliter institutum Sacramentum Pœnitentiæ, adeoque non esse opus repetitione baptismi.

§. X.

Materia, & forma baptismi, quænam sit.

§. X. Noto quintò, materiam baptismi fluminis esse aquam, vt explicabimus in *Litera M. n.* 107. *à* §. 1. formam verò esse hanc, videlicet, *Ego te baptizo in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti*, de qua in *Litera F. n.* 134. *à* §. 1.

Baptismus est necessarius.

§. XI. Notò sexto, baptismum esse necessarium, vt apud omnes est indubitatum, & colligitur *Ex Trid. sess.* 7. *de baptism. can.* 2. & quidem baptismus est necessarius in re, vel in voto, tàm necessitate præcepti, quàm necessitate medij (quid sit necessitas præcepti, & necessitas medij, dicetur in *Litera N. n.* 15. §. 2.) vt liquido omnes Catholici fatentur, teste *Gobat. n.* 103. *&* 108. *loc. suprà*.

Baptismus non debet ad multum tempus differri.

§. XII. Hinc sequitur baptismum non esse differendum ad multum tempus, quià temere exponeretur graui periculo salus æterna: Infantes quidem non peccarent, si eorum differretur baptismus, quia ipsi, vtpotè rationis incapaces, nulla obstringuntur lege, tenentur tamen eorum parentes, quia infantibus baptismus aquæ est strictè necessarius necessitate medij, vt non possint frui æterna gloria, nisi abluti aqua, aut saltem per martyrium, sanguine proprio, vt loquitur *Gobat. tract.* 2. *n.* 116. Vndè grauiter peccarent parentes, si absque rationabili causa differrent diù baptismum suorum filiorum, tùm quià eos exponerent periculo salutis, tùm etiam, quià facerent contra communem Ecclesiæ consuetudinem, vt ex Vasquez notat *idem Gobat. n.* 106. & licet *Barbos. de offic. & potest. Paroch. cap.* 18. *n.* 14. dicat ex iure Diuino non obligari parentes ad curandum, quod baptizentur proprij filij tempore infantiæ extrà casum necessitatis, tamen subdit parentes ad id obligari ex consuetudine, & præcepto Ecclesiæ, quod etiam colligitur *ex Eugen. IV. in constitut.* 23. §. 13. & quidem esset imprudentia velle differre baptismum puerorum vltrà spatium vnius diei naturalis, quià esset exponere salutem infantis periculo, quæ alio modo obtineri non potest, vt iàm diximus, & ostendit *D. Thom.* 3. *part. q.* 68. *artic.* 3. *in corpor.* Non desunt tamen apud *Gobat. n.* 107. *loc. suprà*, qui opinantur, quod attento solo iure communi, non sit mortale differre infantis baptismum per septem, vel octo dies, dummodo maxima cura infanti adhibeatur, & non sit periculum proximum salutis eiusdem, quam opinionem ipse *Gob.* non reprobat, præsertim stante locorum consuetudine, aut existente aliqua rationabili causa, vt esse potest apud comites, & alios viros præclaros, qui fortè expectant nobiles alios, qui de sacro fonte infantem suscipiant: Ego vero magnifaciens proximorum salutem, consulerem omnes humanos respectus esse omittendos, ne periculo exponatur tantum bonum.

Probabile est, quod per septem, vel octo dies possit absque culpa differri infantis baptismus.

Adulti non possunt diù differre suum baptismum.

§. XIII. Quo vero ad adultos, dico ipsos teneri suscipere baptismum, cùm primum commode poterunt, quod cum Vasq. & Suarez. tradit *Gobat. nu.* 104. quod tamen non est ità rigorosè intelligendum, vt adulti statim, ac crediderunt in Christum, teneantur suscipere baptismum, siquidem *D. Thom. proximè relatus* vult, quod in adultis aliquod temporis spatium expectetur, antequàm baptizentur, tùm, vt Ecclesia eos probet, tùm etiam, vt ipsi diligentiùs instruantur; neque hæc dilatio potest illis causare graue damnum, quià ipsis adultis potest iuuare ad salutem ipsum baptismi desiderium ex eodem *D. Thom.* tamen libenter addo cum *Gobat. suprà* quod non præstat, vt adultorum baptismus per multos annos differatur, sicut antiquitus fiebat, & laudabilem consuetudinem citius baptizandi adultos nostris temporibus fuisse introductam, nemo ignorat.

Quid sit aliquid esse necessarium obiectiuè absolutè.

§. XIV. Ex dictis patet baptismum actualem esse necessarium infantibus obiectiuè absolutè, secus vero adultis, & ratio constabit per explicationem terminorum: Illud dicitur obiectiuè absolutè necessarium alicui, sine quo nullo alio medio potest assequi obiectum, seu finis, sic, quià infantes non possunt sinè baptismo actuali vllo modo peruenire ad Gloriam, sequitur baptismum esse ipsis necessarium obiectiuè absolutè: E contrà adultis baptismus actualis est quidem obiectiuè necessarius, non tamen absolutè, quià alio medio, nempe per baptismum in voto, possunt obtinere salutem, vt ex *D. Thom.* iam tradidimus.

Quinam sint effectus Sacramenti baptismi.

§. XV. Noto septimo, baptismum afferre spirituales effectus, de quibus in *Litera E. n.* 38. vbi de Sacramentorum effectibus: Addo tamen hic esse speciale in Sacramento baptismi, quod remittat, tàm originale, quàm omnia actualia peccata præterita, adeò, vt nullum sit imponendum peccatoribus ba-

ptizatis opus satisfactorium, imò, neque baptizandi, præterita peccata debent confiteri, vt aduertit. *D. Thom. 3. part. q. 68. artic. 5. & 6. concil. tamen Trident. sess. 6. de Iustif. cap. 6.* vult, quod in adultis ante baptismum præcedat odium, & detestatio peccatorum.

§. XVI. Noto octauo locum pro ministrando baptismo regulariter esse Ecclesiam, vt in *Litera L. n.* 120. de Ministro huius Sacramenti agemus in *Litera M. n.* 171. *à* §. 1.

§. XVII. Noto nono in baptismo solemni requiri Patrinos, de quibus in *Litera P. n.* 83.

§. XVIII. His in genere de baptismo præpositis, prosequemur, Deo dante, agere de modo seruando in illius ministratione, quod pro maiori claritate faciemus seruato ordine *Ritual. Rom. Paul. V.* & ità primo agemus de baptizandis paruulis. Secundo de baptizandis adultis. Tertio de supplendis cæremonijs omissis super baptizatum priuatè, & tandem de situ seruando, quandò Episcopus baptizat.

Præparanda à Parocho pro ministrãdo baptismo solemniter.

§. XIX. Pro ministrando baptismo infanti, Parochus debet præparare locum baptisterij, vt in *Litera L. n.* 120. bombacium pro abstergendis locis sacro oleo inunctis, stolas duas, vnam violaceam, alteram albam, vel saltem vnam, quæ ex vna parte sit violacea, ex altera alba, vt explicat *Capell. in suo circ. aur.* item vas pro lotione manuum Parochi, cum medulla panis ad abstergendos digitos inunctos sacro oleo. Item paranda erit vestis alba imponenda capiti baptizati, quæ sit facta, vel ad modum pallioli, vel ad modum linteoli. Item paretur cereus, seu candela tradenda baptizato, vel Patrino; & tandem sit promptum Rituale Romanum, nec non liber pro describendo baptizato, iuxta formam expressam in dicto Rituali.

Parochus, quomodò procedat ad ministrandum baptismum solemniter.

§. XX. Quibus omnibus dispositis, Sacerdos baptizaturus, lotis priùs manibus, induit superpelliceum, & stolam violaceam, & comitatus à duobus clericis (vel vno, si aliter fieri non possit) accedit manibus iunctis, & modestè ad limen Ecclesiæ, vbi foris expectant, qui detulerunt infantem baptizandum, ibiquè stans medius inter duos Clericos (vel à dextris Clerici, si sit vnus tantùm) primò interrogat, vtrùm baptizandus sit masculus, vel fæmina, & vtrùm sit suæ Parochiæ (nisi iam id sibi

Quænam interrogare debeat Parochus, antequam baptizet infantem.

constaret) vtrùm Domi fuerit baptizatus, à quo, & quomodo, & quinam sint futuri Patrini, deindè quærat quo nomine sit nominandus infans, & moneat, (si opus sit) ne imponantur nomina obscæna, aut falsorum Deorum, vel impiorum hominum antiquorum, sed potiùs nomina sanctorum, qui infanti, tanquàm perpetui aduocati patrocinentur.

§. XXI. Stantibus autèm adhùc alijs cum infante extra Ecclesiam, Parocho verò stante in illius limine, & sustentato infante super brachium dextrum illius, qui eum defert: Parochus expressò nomine baptizandi, incipit, & dicit Benedicte E. G. *Quid petis ab Ecclesia Dei*. Respondet Patrinus, *fidem* tùm Parochus, *Fides, quid præstat*. Respondet Patrinus, *Vitam æternam*, posteà prosequitur Sacerdos, *si igitur vis ad vitam ingredi &c.* vt in Rituali; Et hæc pertinent in baptismo ad Interrogationem de fide, ex qua cæremonia baptismus dictus fuit Sacramentum fidei, vt notat *Castrop. part. 4. tract. 19. punct. 12. nu.* 14. vbi etiàm plures scriptores citat, qui de hac fidei professione mentionem faciunt, addens, quòd in hac fidei interrogatione, respondet Patrinus, vt agnoscat se esse obligatum ad instruendum infantem de rebus fidei, de qua obligatione acturi sumus in *Litera O. nu.* 42. Quòd autèm, antequàm Parochus veniat ad hãc fidei interrogationem, priùs habito nomine baptizandi, quærat *Quid petis &c.* vt vidimus, ab antiquis est debitum, vt scilicèt priùs suum nomen daret, qui baptismum peteret *ex eodem Castrop. n.* 4.

Quare baptismus dictus fuerit Sacramentum fidei.

Interrogatio de fide circa baptizãdum, antiquam habet institutionem.

§. XXII. Finita interrogatione de fide, Parochus, siuè Sacerdos exsufflat leniter in faciem infantis, & dicit semel *Exi ab eo* (vel *ab ea*, si fuerit fæmina) *immunde spiritus, & da locum Spiritui Sancto paraclelo* per quam exsufflationem significatur, quòd baptizandus eximitur à pestifera potestate tenebrarum, vt exponunt cum D. Augustin. & alijs *Durand. in rational. Diuin. offic. lib. 6. cap. 82. n. 7. & Castrop. n. 5. loc. citat.*

Exsufflatio in faciem baptizandi quid significet.

§. XXIII. Facta exsufflatione, Sacerdos pollice dexteræ facit signum Crucis in fronte, & in pectore baptizandi, dicens eodem tempore *Accipe signum Crucis &c.* & posteà præmisso *Oremus*, addit orationem *Preces nostras &c.* expresso nomine baptizandi, ibi ad literam *N.* vt in ritual, quem laudabilissimum vsum fuisse

fuisse antiquissimum, deducit ex Augustino *Castrop. nu.* 6. finita prædicta oratione, & responso *Amen* ab aliquo Clerico, Sacerdos baptizans imponit manum dexteram super caput infantis, dicens, præmisso *Oremus* orationem *Omnipotens sempiterne Deus &c.* quam manus impositionem significare, ne Dæmon amplius redeat ad baptizandum, notat *D. Thom. part. 3. q. 71. artic. 2. in corp.* finita prædicta oratione, & responso a Clerico *Amen*, Sacerdos baptizans benedicit salem, nisi iam esset benedictus, vt *infra n.* 89. vbi de hac salis benedictione agetur: Ex sale verò benedicto, Sacerdos baptizans accipit modicum inter digitos, pollicem, videlicèt, & indicem dexteræ manus, quòd modicum salis delicatè immittit in os infantis, simul dicens [expresso nomine baptizandi] *accipe salem sapientiæ &c.* quæ salis immissio fit, ne baptizatus vermibus peccatorum amplius putrescat, sed in via Dei incorruptibilis persueret, vt exponit *Durand. n.* 9. & *D. Thom. loco supèr* docet hanc salis immissionem denotare, quòd baptizandus suscipit doctrinam fidei; imnusso sale in ore infantis, Sacerdos subdit *pax tecum*, & respondetur à Clerico, *& cum Spiritu tuo*, tùm præmisso *Oremus*, idem Sacerdos addit orationem *Deus Patrum nostrorum &c.* vt in Rituali; qua finita, & responso à Clerico *Amen*, Sacerdos baptizans prosequitur *Exorcizo te immundè spiritus &c.* dextera producens signum Crucis versus baptizandum ad hoc ✠ signum, expresso etiàm nomine ipsius baptizandi ad literam *N.* vt in Rituali est notatum; quo finito, ideſt dictis vltimis illis verbis *fontemque baptismatis vocare dignatus est*, Sacerdos pollice dexteræ manus infantem baptizandum signat in fronte, dicens interim, *& hoc signum Crucis* ✠ *quod nos &c.* aduertens, vt formet signum Crucis in fronte baptizandi post pronunciatum verbum *Crucis*, quo facto idem Sacerdos statim imponit manum dexteram super caput infantis, sinistra admota pectori, nisi ea teneat Rituale, interim dicens præmisso *Oremus* orationem *Æternam, & iustissimam &c.* qua finita, respondente à Clerico *Amen*: deinde Sacerdos imponit extremam partem stolæ [pendentem scilicet à latere dextro] super infantem, quem, cęteris comitantibus, introducit in Ecclesia, interim dicens, expresso prius nomine baptizandi, *Ingredere in Templum Dei &c.* vt in Rituali; mox cum fuerint omnes Ecclesiam ingressi, proceditur ad fontem baptismalem, Sacerdote, & Patrinis præcedentibus (vt tamen extrema pars stolæ sit adhuc super infantem) interim vero, dum scilicet sic procedunt, Sacerdos baptizans, & Patrini, simul coniunctim, dicunt clara voce Symbolum, & Orationem Dominicam, quod ideo fit, vt Patrini sciant se esse obligatos ad instruendum infantem, sicut notat *Castropal. n.* 14. *loc. supra.*

Impositio dexteræ super baptizandum, quid significet.

Sal benedictum, quare immittatur in ore baptizandi.

Quare Patrini simul cum Sacerdote baptizante recitent Symbolum, & Orationem Dominicam.

§. XXIV. Finitis Symbolo, & Oratione Dominica, Sacerdos baptizans tenens sibi librum (antequam tamen sit peruentus ad baptisterium) dicit super infantem exorcismum, videlicet *Exorcizo te &c.* dextera producens signum Crucis versus baptizandum, vbi habetur hoc ✠ signum, & in fine exorcismi, clericus respondet *Amen*, quem exorcismum post introductum infantem in Ecclesia fuisse consuetum, etiam antiquis temporibus, testantur plures apud *Castrop. n.* 8. non exorcizatur autem Creatura Dei in infante, sed ille, sub quo sunt omnes, qui sub peccato nascuntur, vt habetur in cap. *Sicut nostis. De consecrat. distinct.* 4.

Exorcizatur baptizandus, & quare.

§. XXV. Dicto exorcismo, Sacerdos baptizans accipiat inter indicem, & pollicem dextræ manus saliuam modicam oris sui, cum qua postea tangit vtrasque aures, & vtrasque nares infantis, interim vero, dum tangit aures, dicat *Ephetha, quod est adaperire*, dum vero tangit aures, dicat *In odorem suauitatis, &c.* Hic autem tanguntur cum saliua aures, & nares baptizandi, vt per hunc tactum virtus Diuina operetur salutem infantis, aperiendo eius nares ad sentiendum odorem doctrinæ fidei, & aperiendo illius aures ad percipienda mandata Dei ex *Raban. de Instit. Cleric. lib. 1. cap. 27. quod idem notant D. Thom. q. 71. artic. 3. in corpor. & Castrop. n.* 10. *loc. cit.*

Ratio, cur saliua tangatur aures, & nares baptizandi.

§. XXVI. Finito isto tactu cum saliua, procedit Sacerdos ad abrenunciationem, interrogando scilicet, expresso prius nomine baptizandi, in hunc modum. *Abrenuncias Satanæ* respondet Patrinus *Abrenuncio* prosequitur Sacerdos *Et omnibus operibus eius*, respondet Patrinus *Abrenuncio*, & tertiò repetit Sacerdos *Et omnibus pompis eius*, respondet Patrinus *Abrenuncio*, quam abrenunciationem, etiam antiquitus fuisse in vsu, colligo

Abrenunciatio, quæ fit circa baptizandum, antiquam habet institutionem.

ligo *ex Castrop. n.* 12. vbi ex pluribus antiquis PP. docet hanc abrenunciationem fuisse tunc factam verso baptizando ad occidentem, qui posteà finita abrenunciatione vertebatur ad orientem, ad significandum, quod baptizatus, spreto Diabolo patre tenebrarum, debeat conuerti ad veram lucem, quę est Christus, prout de se ipso testatur *Ioan. cap. 8. vers. 12. Ego sum lux mundi.*

§. XXVII. Finita abrenunciatione, Sacerdos baptizans intingit pollicem dextræ manus in oleo Catechumenorum, & infantem vngit in pectore, & inter scapulas in modum Crucis, interim dicendo, *Ego te linio* ✠ *oleo salutis &c.* aduertens, vt hanc vnctionem in modum Crucis faciat, cum peruenerit ad illud ✠ signum: De hac vnctione meminit *D. Thom. q. 66. artic. 10. ad secundum* vbi dicit hanc fieri ad quandam solemnitatem, & ad demonstrandum, quod baptizatus est veluti Christi athleta, insuperque idem Doctor ibidem docet *ex Innoc. III.* quod vngitur infans in pectore, vt per Donum S. Spiritus abijciat errorem, & ignorantiam ad fidem rectam suscipiendam, & quod vngitur inter scapulas, vt per gratiam Spiritus Sancti excutiat negligentiam, & torporem, & ita virtutem acquirat ad exercenda bona opera, quià cæterum ei non prodesset fides, quæ sine operibus mortua est, quod idem notat *Castrop. n. 13. loc. supra.*

Quare baptizandus vngatur in pectore, & inter scapulas.

Fides sine operibus mortua est.

§. XXVIII. Attendat autèm Parochus, nè vnquam (nisi necessitas cogat, ex Ritual. Roman.) vtatur oleo antecedenti anno benedicto, sed quolibet anno accipiat aliud de nouo benedictum, vt in *Litera O. n. 43. §. 2.* quòd si de oleo, eodem anno benedicto, habeat parum, tùnc poterit in eo miscere de oleo communi, oliuæ tamèn, & in minori quantitate, quam sit oleum benedictum ex Ritual. Roman. imò poterit pluriès in anno miscere, dummodò aduertat, quòd id, quod miscetur sit in minori quantitate, quam aliud, quod est consecratum, sicùt colligi potest ex modo loquendi *Gobat. in Experim. Theolog. tract. 2. n. 512.* quod nos commodius examinabimus *in litera M. n. 107. à §. 55.*

Vtendum est semper oleo eodem anno benedicto.

In oleo consecrato potest misceri oleũ non consecratum.

§. XXIX. Postquàm Sacerdos vnxerit infantem in pectore, & inter scapulas, extergit infantem in loco vnctionis, adhibito bombace, & itèm suum pollicem, fricans eum cum medulla panis, posteà deponit stolam violaceam, & assumit albam, & prosequens facit professionem fidei, expresso nomine baptizandi, interrogando in hunc modum: Benedictè E. G. *Credis in Deum*: Respondet Patrinus *Credo*. Deindè Sacerdos *Credis in Iesum Christum &c.* respondet Patrinus *Credo*. Et iterùm Sacerdos repetit. *Credis in Spiritum Sanctum, sanctam Ecclesiam &c.* respondet Patrinus *Credo* hanc professionem fidei huic loco conuenire, pluribus citatis docet *Castrop. n. 14.* vbi ait baptismum esse Sacramentum fidei, quod iàm suprà diximus, cum ageremus de interrogatione fidei.

Professio fidei circa baptizandum, quomodò facienda.

Professio fidei circa baptizandum, congrue fit.

§. XXX. Facta professione fidei, Sacerdos statim subdit, expresso nomine baptizandi, *Benedictè E. G. vis baptizari*. Respondet Patrinus *volo*. Tum Patrino, vel Matrina, vel vtroque, (si ambo admittantur) infantem tenente, Sacerdos ex vasculo, seu vrceolo, accipit aquam baptismalem (quæ in baptismo solemni sub mortali debet adhiberi benedicta in Sabbato Sancto, vel vigilia Pentecostes, vt in *litera F. n. 132.* vel infrà annum, vt *infrà n. 88.* Si tamèn proptèr frigus posset lædere infantem, tunc poterit in aqua benedicta misceri aqua calida, quæ tamèn sit naturalis, & non stillata, ne materia reddatur dubia, vt aduertit *Abre. in Instit. Paroch. lib. 9. n. 125.*) & de ea ter fundit (in modica quantitate, ne læsionem afferat) supèr caput infantis in modum Crucis, simùl verba formæ proferens, semèl tantùm distinctè, & attentè, expresso nomine baptizandi in hunc modum. *Benedictè E. G. Ego te baptizo in nomine Patris* ✠ funditur primò aqua, *&* *Filij* ✠ funditur secundò aqua, *& Spiritus* ✠ *Sancti* funditur tertiò aqua super caput infantis semper in modum Crucis.

Aqua pro baptismo solemni, debet esse benedicta.

In aqua benedicta potest misceri aqua calida.

Forma baptismi, quomodò proferenda.

§. XXXI. Et quià aliqui solent baptizare infantem per immersionem (nam cæterum immersio non est de essentia huius Sacramenti *ex D. Thom. q. 66. artic. 7. in corpor.* & consequentèr, neque trina immersio, quià vnica sufficeret, *ex eodem Doctor. artic. 8. in corp.* debet tamèn Parochus vsum Diœcesis attendere, nam alitèr peccaret mortaliter secundùm quendam citatum à *Gobat. nu. 63.* qui tamèn Gobat, cum alijs putat esse solum veniale, dummodò absit periculum scandali) Ideò debemus etiàm de hoc modo baptizandi tractare, circà

Immersio nõ est de essentia Sacramenti baptismi.

Attendenda est Diœcesum consuetudo in baptizando per immersionem, vel secus.

quem,

Quomodo ministrandus baptismus per immersionẽ.

quem, ne recedam à Ritual. Roman. cum eo dico, quod vbi est consuetudo baptizandi per immersionem, postquam Sacerdos dixerit *N. vis baptizari*, accipit ipse Sacerdos mox infantem ambabus manibus, & ter eius caput immergit (cautè se gerens, ne quid minimum infans lædatur) dicens semel tantùm, expresso nomine infantis. *Benedictè E. G. Ego te baptizo in nomine Patris* ✠ & primò immergit *& Filij* ✠ & secundò immergit, *& Spiritus* ✠ *Sancti* & tertiò immergit, mox Patrinus, vel Matrina, vel vterque (si ambo admittantur) leuant baptizatum de Sacro fonte, illum tamèn immediatè suscipientes de manu baptizantis, quià mediata susceptio non faceret eos Patrinos, vt videre est in *Litera C. nu. 344.* §. 2.

Patrini debent immediatè suscipere infantem de manu baptizantis.

Forma baptismi aliquãdò sub conditione proferenda.

§. XXXII. Diximus suprà, quod verba proferenda à baptizante, sunt *Ego te baptizo &c.* intellige dummodò non dubitetur infantem iam esse baptizatum, tunc namquè expresso nomine baptizandi, esset dicendum: *Benedictè E. G. si non es baptizatus, Ego te baptizo &c.* vt habetur in Ritual.

§. XXXIII. Prolatis verbis formæ cum applicatione materiæ, vno ex modis explicatis pro locorum consuetudine, Sacerdos baptizans (tenentibus infantem Patrino, & Matrina, vel altero ex illis, attenta consuetudine loci) intingit pollicem dexteræ manus in sacro Chrismate, & cum eo vngit baptizatum in summitate capitis in modum Crucis (& aduertat ne sacro Chrismate vngat frontem baptizati, quia Chrismate vngere frontem, solùm competit Episcopis, dùm confirmant, vt cum Soto obseruat *Gabat. n. 154. & citat Innocen. I.* idemquè etiàm habet *Casal. de Sacr. ritib. cap. 23.*) interim, non præmisso *Oremus*, dicens orationem *Omnipotens Deus &c.* & attendat, vt verticem capitis baptizati, tùnc incipiat vngere post dicta in ea oratione illa verba *Omnium peccatorum*, & ità sit paratus vngendo, formare signum Crucis pollice supèr verticem post dicta illa verba *Chrismate salutis* vbi habetur in Rituali hoc ✠ signum, & in fine illius orationis, respondetur *Amen* à Clerico, & posteà Sacerdos subdit *Pax tibi*, respondente Clerico *Et cum spiritu tuo*. Aduertendum, quod Chrisma sit de eo, quòd in eodem anno fuit benedictum. Hæc vnctio Chrismatis in capitis vertice baptizati est valdè antiqua; teste *Castrop. nu. 17.*

Chrismate vngitur baptizatus in summitate capitis.

Chrisma debet esse eodẽ anno benedictum.

§. XXXIV. Postquàm Sacerdos vnxerit verticem baptizati, extergit medulla panis, si opus sit, suum pollicem, & adhibito bombacio extergit locum inunctum baptizati, tum accipit linteolum candidum, quem in locum vestis albæ, imponit capiti baptizati, interim dicendo, *Accipe vestem candidam &c.* & in fine respondetur à Clerico *Amen*. Deinde Sacerdos accipit candelam accensam, eamque (in signum, quòd baptizatus, expulsis erroribus receperit lumen fidei ex *Castrop. n. 19.*) dat in dextera Patrini, interim dicendo *accipe lampadem ardentem &c.* & responso à Clerico *Amen* Sacerdos subdit expresso nomine baptizati *Benedictè E. G. Vade in pace, & Dominus sit tecum*, & responso à Clerico *Amen*, omnes discedunt, recedentes ad propria, atquè hæc de baptizandis paruulis; & cum de horum baptismo aliqua possint dubia nasci, plura quæruntur.

Vestis candida baptizato imponitur.

Candela accensa, quare tradatur in manibus Patrini post baptizatum infantem.

§. XXXV. Quæritur primò. Vtrum ablutio debeat physicè prouenire à baptizante; & ratio dubitandi, ex eo prouenit, quià agenti spectat applicare materiam; accedit etiam, quod, sicut dicetur in *Litera M. n. 171. §. 7.* est dubius baptismus collatus eo modo, vt vnus ministret aquam, & alius proferat formam. Quare respondeo ad quæsitum, dicendo ipsum baptizantem physicè debere applicare materiam.

In baptismo ab eodem baptizante, debet aqua ministrari, à quo forma profertur.

§. XXXVI. Sed dices, erit ne validus baptismus datus tenendo baptizandum sub stillicidio, & proferendo interim formam. Respondeo cum *Gob. nu. 60. loc. relat.* affirmatiuè, quia tunc verè ab ipso baptizante applicatur materia, neque enim est necesse, vt ipsa aqua fluat è manu baptizantis, siquidem, dùm baptizans exponit baptizandum sub stillicidio, nemo negabit fuisse tunc à baptizante ipsum baptizandum ablutum.

Expositus baptizandus sub stillicidio, validus est baptismus.

§. XXXVII. Quæritur secundò. In quanta quantitate debeat infundi aqua, vt sufficiat pro materia baptismi. Respondeo tantam esse infundendam, vt verè ille, qui dicitur baptizatus, possit dici ablutus, neque tamen baptizandus ablui debet secundum omnes sui partes, sed sufficit, si secundum aliquam tantum abluatur, imò etiam minima pars abluta, puta digitus, & secundum alios vngues, & capilli, sufficit ad baptismum, quare si minima pars sufficit,

In quanta quantitate infundenda sit aqua pro ministrando baptismo.

quod

quod abluatur, sequitur etiam minimam partem aquæ sufficere ad abluendum, putà quatuor, vel sex guttas aspersas digitis; imò etiam digito madefacto formando signum Crucis cum debita formæ prolatione, valide dari baptismum aliqui opinantur, quod volui hic addere pro varijs necessitatis casibus, qui occurrere in dies possunt; Nam cæterum nullum est dubium, quod in administratione baptismi, debeat ablui caput, vt explicauimus, nam de minimis alijs partibus dubitant aliqui, quæ erit causa, quod multoties sic baptizati debeant iterùm sub conditione baptizari, ne dubia reddatur eorum salus, quià in Sacramentis semper tutior pars est amplectenda. *Abre. in Instit. Paroch. lib. 9. n. 65. Goba. n. 43. & sequentib. loc. relat.*

In baptizando, de regula generali abluendum est caput.

§. XXXVIII. Quæritur tertio, vtrū necesse sit, quod forma proferatur eodem tempore, quo fit ablutio. Respondeo affirmatiue, quia ad hoc, vt materia, & forma constituant compositum, debent esse simul, ergo etiam ad hoc, vt ex ablutione (quæ est proxima materia baptismi) & verbis formæ resultet baptismus, debebunt ablutio, & forma esse in eodem tempore; non erit tamen necesse; quod in eodem instanti ablutionis proferantur verba formæ, sed etiā sufficiet, si proferantur, vel immediate ante, vel immediate post ipsam ablutionem, vt alijs relatis firmant *Castrop. part. 4. tract. 19. punct. 9. num. 16. Mend. in Epitom. verb. Baptismus num. 6.*

Eodem tempore proferēda est forma, quo fit ablutio.

Forma baptismi potest proferri, vel immediate ante, vel immediate post ablutionem.

§. XXXIX. Quæritur quartò. Vtrū possit infans baptizari in vtero matris. Et negatiuè respondet *D. Thom. 3. part. q. 68. artic. 11. in corpor.* eo ductus fundamento, quia ad baptismum requiritur vera ablutio corporis baptizandi, tanquam materia proxima, sed corpus adhuc existens totum in vtero matris, non potest ablui, ergo neque baptizari, quæ doctrina omnino est attendenda, siquidem, vt suprà diximus, ablutio est essentialis baptismo, qua deficiente, baptismus non daretur.

Regulariter infans in vtero matris baptizari non potest.

§. XL. Sed dices, si daretur modus, vt aqua (calida quidem, ne sit nociua ex *Gob. infrà*) intus vterum matris pertingere posset ad abluendum corpus infantis, tunc, saltem in casu extremæ necessitatis, esset ne ab obstetrice, vel alia fæmina, infans tali modo baptizandus? Respondeo cum *Gobat. n. 56. loc. cit.* affirmatiuè, eo quia non desunt apud ipsum *n. 57. & Caram. in fundamental. Theolog. lib. 3. n. 3075.* plures DD. sustinentes talem baptismum fore probabiliter validum, & vtiquè in casu necessitatis consultius erit adhibere remedium pro salute infantis probabile, potius quam nullum; quod si infans postea ex vtero egrediatur viuus, debebit sub conditione rebaptizari, ne relinquatur cum solo baptismo dubio.

Infans existens totaliter in vtero matris potest probabiliter baptizari, instante necessitate.

§. XLI. Contrà dicta obstat, quod nullus possit renasci, quin prius fuerit natus, ergò neque probabilis erit baptismus datus infanti existenti adhuc totaliter in vtero matris. Respondeo illud axioma non esse rigorosè verum, quia infans, qui secta matre mortua (dixi mortua, nam viuens secari non potest ad extrahēdum infantem, vt baptizetur, quia non sunt facienda mala, vt eueniant bona, sicùt in terminis loquitur *D. Thom. ad tertium loc. cit.*) prodiret in lucem, vtiquè esset baptizandus, & tamen talis infans non fuit natus, sed non natus, & ità in rigore non erit vera illa propositio, quod nemo possit renasci ex sacro fonte, nisi prius fuerit natus ex vtero matris.

Illud axioma, nemo potest renasci, quin prius fuerit natus, non debet sumi rigorosè.

Mater viua secari nō debet, vt infans ex ea extractus baptizetur.

§. XLII. Quæritur quinto. An infans totus adhuc non egressus ex vtero matris, possit baptizari in parte egressa. Respondeo cum *D. Thom. ad quartum. loc. suprà*, quod pro baptizando infante, semper est expectanda totalis egressio ex vtero, nisi tamen vrgeret necessitas propter periculum infantis, de cuius vita forte dubitatur, tunc enim ad cautelam erit infans baptizandus in parte egressa, & postea rebaptizandus, si superuixerit, quod aduertit *Abre. in Instit. Paroch. lib. 9. n. 113.* nota tamen ex eodem Angelico Doctore, quod si fuerit baptizatus in capite solo egresso, tunc non erit opus infantem iterum sub conditione baptizare, eo quod baptismus datus in capite sit validissimus, quia in eo fundantur omnes sensus, vt etiam habetur in Rituali Romano.

Infans non egressus adhuc totus ex vtero matris, an validè possit baptizari.

§. XLIII. Quæritur Sextò. Vtrum baptizata matre prægnante, remaneat baptizatus etiàm infans existens in eius vtero, & ratio dubitandi ex eo prouenit, quià baptizata matre, remanent baptizatæ omnes illius partes; & cum infans videatur illius pars, indè sequeretur, quod, baptizata matre prægnante, maneat etiàm baptizatus infans, quem habet in vtero: Nihilominùs ab-

solutè

Matre prægnante baptizata, infans in eius vtero non remanet baptizatus.

solutè fatendum est, quòd baptizata matre prægnante, infans minimè remaneat baptizatus, quia, licèt sit in ventre matris, non tamèn est pars integralis corporis matris, sed verè, & realiter ab illis separatus, & ità firmant *D. Thom. in corpor. loc. cit. & Durand. in Ration. Diuin. offic. lib. 6. cap. 83. n. 24.*

An infans in secundinis inuolutus possit valide baptizari.

§. XLIV. Quæritur septimò. An infans inuolutus in secundinis possit validè baptizari. Negat *Abre. n. 65. loc. cit.* eo quòd infans sit immediatè abluendus, videtur autèm non ablui immediatè, si secundinis sit circumdatus; at hunc baptismum fore saltèm probabilitèr validum, pluribus citatis defendunt *Caram. n. 3075. Goba. n. 58. locis relatis, & Castrop. part. 4. tract. 19. punct. 4. n. 8.* qui tamèn benè addit baptismum sic non esse ministrandum, nisi in casu necessitatis, ne salus infantis per baptismum dubium periculo exponatur, ex quo etiàm manifestè sequitur, quòd ille infans circumdatus secundinis baptizatus, erit, si superuixerit, baptizandus iterùm sub conditione.

Monstrum, de quo dubitatur an sit homo, quomodò baptizandum.

§. XLV. Quæritur octauò. Quomodò baptizandum sit monstrum, de quo est dubium, an sit homo. Respondeo ex Ritual. Rom. esse baptizandum sub conditione hac forma. *Si tu es Homo, ego te baptizo &c.*

Monstrum, de quo dubitatur, an sit vna, vel plures personæ, quomodo baptizandum.

§. XLVI. Quæritur nonò. Quomodò sit baptizandum monstrum, de quo dubitatur, an sit vna, vel plures personæ. Respondeo ex Rituali Romano, in eo casu esse videndum, vtrùm habeat duo capita, vel vnum, aut duo pectora, vel vnum, si vnum, baptizandum erit, vt vna persona, si duo, vt duæ, sigillatim tamèn, quià simul plures non debent baptizari, nisi necessitate vrgente, vt mox dicemus, quòd si non posset discerni, vtrùm in simili monstro sint duæ personę, vel vna tantùm, tùnc illud monstrum semèl baptizetur absolutè, & posteà sub conditione baptizetur alia persona hoc modo, *si non es baptizatus, ego te baptizo &c.*

Modus baptizandi plures infantes.

§. XLVII. Aliquandò accidit, vt eodem tempore ad Ecclesiam deferantur plures infantes baptizandi, & tunc in ijs baptizandis, hic erit ordo seruandus, ex Rituali, vt masculi ponantur ad dexteram, fœminæ verò ad sinistram, & priùs à baptizante omnia fiant circa masculos, deindè circa fœminas, singulis quidèm singulatitèr, quià licet dicturi simus in *Litera M. n. 171.* quòd idem minister potest simùl plures baptizare, tamèn ibidem notabimus cum modum extrà casum necessitatis non esse ponendum in vsu, quià esset contra communem Ecclesiæ morem.

Paruuli in necessitate, omissis consuetis cæremonijs baptizantur.

§. XLVIII. Vidimus suprà baptismum paruulorum varijs esse cæremonijs administrandum, attamèn, quià aliquandò potest esse periculum in mora, in eo casu Parochus (ex Rituali Romano) omissis consuetis cæremonijs, baptizabit infantem fundens aquam ter, vel tantùm semèl super caput eius in modum Crucis, dicendo *Ego te baptizo &c.* vtatur autèm aqua baptismali benedicta, vel, si periculum instet, & aqua benedicta desit, vtatur simplici, posteà prolata forma cum ablutione, Parochus, si præstò habeat Chrisma, & tempus subsit, vngat Chrismate infantem in vertice capitis, dicendo *Deus omnipotèns, Pater Domini nostri &c.* posteà det ei linteolum candidum dicens *Accipe vestem candidam &c.* & vltimò det candelam accensam Patrino, dicendo *Accipe lampadem ardentem &c.* quòd si infans superuixerit, suppleantur aliæ cæremonię omissæ, modò paulò infrà explicando.

Adulti non sunt baptizandi, nisi sint in sensu.

§. XLIX. Expletis ijs, quæ spectant ad baptismum paruulorum, agendum est de modo seruando in baptizandis adultis. Hi autem (ex Rituali Romano) non sunt baptizandi, nisi sint in sensu, & scientes Sacramentum hoc recipiant; cæterùm amentes, & furiosi non debent baptizari, nisi tales fuerint à natiuitate, si verò habeant dilucida interualla, volentes, poterunt baptizari, dùm sunt compotes mentis, illi verò, qui antequam insanirent petierunt baptismum, poterunt instante periculo mortis baptizari. Dormientes verò non baptizentur, nisi illi, qui lethargo laborant, & instante mortis periculo, dummodò anteà aliquo modo baptismum petierint.

Tempus baptizandi adultos, de regula ordinaria, est Sabbatum Sanctum, & Vigilia Pentecostes.

§. L. Adulti, ex apostolico instituto, essent solemnitèr baptizandi, vel in Sabbato antè Pascha, vel in Sabbato antè Dominicam Pentecostes; nisi aliud ratio postularet, putà, si quis baptismum peteret, & ægrè ferret tantam dilationem, poterit quocumque tempore baptizari, dum cognoscatur rectè instructus, ac paratus.

Adulti debere baptizari manè, vt

§. LI. Baptismum adultorum esse ministrandum manè, vt tàm baptizans,

quam

tàm baptizãs, quàm baptizandi sint ieiuni.

quàm baptizandi sint ieiuni ob reuerentiam Sacramenti (nisi, ex rationabili causa, aliud faciendum videatur) admonet Rituale Romanum, qui etiam audit admonendos esse adultos baptizandos, vt suorum peccatorum pœniteant, quod etiàm nos supra notauimus ex Tridentino.

Adulti baptizandi, ad Episcopum deferantur.

§. LII. Adulti autem, qui baptizari petunt (si commodè fieri potest) deferantur ad Episcopum, vt, si ipsi placuerit, eos baptizet, cæterum debitis cæremonijs obseruatis, illos baptizet Parochus, ex Rituali Romano, quorum adultorum baptismum, sic ministrabit.

Parochus, quæ paramẽta induat pro baptizandis adultis.

§. LIII. Præparabit omnia requisita, vt supra diximus de baptismo paruulorum; Ipse verò Parochus induet superpelliceum, & stolam violaceam, & pluuiale, item violaceum, si sit commodo,& ita paratus, comitatus à duobus Clericis præcedentibus, superpelliceis indutis, accedet ad Altare maius, vbi, facta reuerentia Cruci (a clericis verò semper genuflexione) vel genuflexione Sacramento, si ibidem adsit, vtroque genu genuflectit super infimum Altaris gradum, stantibus genuflexis etiam Clericis hinc indè, & in plano ob reuerentiam Sacerdotis; sicque genuflexus Deum orat, vt digne valeat tantum Sacramentum ministrare, & post breuem orationem surgit (surgentibus etiam Clericis) & ad implorandum diuinum auxilium, se signans signo Crucis à fronte ad pectus, dicit *Deus in adiutorium &c.* addito versu *Gloria Patri &c.* (si tamèn temporis ratio id ferat; vt in Rituali notatur) mox incipit antiphonam *Effundam super vos*, quam cum Clericis prosequitur, qua finita, dicit stans adhuc erectus cum ministris ante Altare) tres psalmos alternatim cum Clericis, videlicet *Dominus Dominus illuminatio &c. Afferte Domino Filij Dei &c. Quemadmodum desiderat ceruus &c.* addito versu *Gloria Patri &c.* in fine cuiuslibet psalmi, & finitis psalmis, Parochus, simul cum Ministris repetit antiphonam *Effundam super vos &c.* & postea Sacerdos dicat *Kyrie eleison*, prosequentibus Clericis *Christe eleison Kyrie eleison* tum Sacerdos, clara voce intonat *Pater noster*, & prosequitur secreto, in cuius fine Sacerdos clara voce dicit *Et ne nos inducas &c.* Clericis respondentibus; *Sed libera nos à malo*; postea ipse Sacerdos addat *Domine exaudi orationem meam*, & *Dominus vobiscum*; & deindè dicat tres orationes sequentes, præmisso *Oremus* tantum antè primam orationem, quas orationes, etiam dicit sub vnica conclusione breuiori, & aduertat, quod, si sint plures baptizandi; vltima oratio dicenda est in numero plurali, vt totum in Rituali habetur.

Modus, quo Parochus procedit ad baptizandos adultos.

§. LIV. His expletis, Sacerdos, facta debita Altari reuerentia, Clericis præcedentibus, procedit ad fores Ecclesiæ (capite cooperto, si sit paratus pluuiali) ad quas perueniens, sistit se in ipso limine discooperto capite medius inter duos Clericos; baptizandus verò, vel baptizandi stabunt extra Ecclesiæ limen foras, & si sint plures diuersi sexus, viri stabunt ad dexteram, fœminæ verò ad sinistram Sacerdotis, facie ad eundem versa.

§. LV. Omnibus sic dispositis, Sacerdos baptizaturus interrogat baptizandum in hunc modum: *Quo nomine vocaris?* (& nota, quod si sint plures, singuli sigillatim sunt interrogandi) baptizandus verò respondet prodendo nomen proprium; deindè Sacerdos, expresso nomine baptizandi, dicit. *Petre E. G. quid petis ab Ecclesia?* & respondet baptizandus *fidem*; (& quidem ipse baptizandus, cum hic supponatur adultus, debet respondere, nisi esset mutus, vel omninò surdus, aut linguæ ignotæ, tunc enim poterit respondere per Patrinum, si illum intelligat, aut per aliquem interpretem, vel etiam aliquo nutu explicare suum consensum, vt aduertit Rituale.) Tum Sacerdos iterum interrogat. *Fides quid præstat?* respondet baptizandus *Vitam æternam*, & posteà Sacerdos prosequitur *Si vis habere vitam æternam &c.* vt in Rituali.

Ipse baptizandus, si fit adultus, debet respondere interroganti, nisi aliud obsit impedimentum.

§. LVI. Deindè Sacerdos baptizans, expresso nomine baptizandi, iterum interrogat. *Petre E. G. abrenuncias Satanæ?* respondet ipsemet baptizandus, *Abrenuncio*, quæ interrogatio secundò, & tertiò fit a Sacerdote, vt diximus *supra* §. 26. finita abrenunciatione, sequitur Sacerdos baptizandum interrogare de symbolo fidei, ter, & ad vnamquamque respondet baptizandus *Credo*, vt in Rituali habetur; qua interrogatione tertiò facta, Sacerdos exsufflat ter in faciem baptizandi, semel tantum dicendo *Exi ab eo* (vel *ab ea*, si fuerit fœmina) *Spiritus immunde &c.* posteà idem Sacerdos in modum Crucis halet in faciem baptizandi, dicendo, expresso

Halere in faciem baptizandi, quare.

illius

do, & quomodo debeat Sacerdos baptizans.

illius nomine, *Petre E. G. Accipe spiritum bonum per istam insufflationem, & Dei benedictionem* ✠ *Pax tibi*: respondet Clericus, *Et cum spiritu tuo*; & notet Sacerdos, vt halet in modum Crucis, vbi in dictis verbis adest hoc ✠ signum.

Signum Crucis in fronte, & in pectore baptizandi imprimitur.

§. LVII. Deindè Sacerdos pollice imprimit signum Crucis in fronte, & in pectore baptizandi, dicendo, expresso eiusdem nomine. *Petre E. G. accipe signum Crucis, tam in fronte* ✠ & hic signat frontem, *quam in corde* ✠ & hic signat pectus, posteà prosequitur *Sume fidem &c.* vt in Rituali, & in fine respondetur à Clerico *Amen*.

Verba aliquando mutanda pro vario cultu, à quo baptizandus discedit.

§. LVIII. In supradictis autem verbis, attendenda sunt illa verba *horresce idola, respue simulacra*, quæ contingit mutari pro vario cultu, à quo baptizandus discedit: Si enim venit de errore gentilitatis, seù de ethnicis, & idolatris, benè quadrant dicta verba *horresce idola &c.* neque sunt mutanda: Si autem baptizandus fuit Iudæus, siuè Hebræus, tunc illa quatuor verba omittuntur, & loco eorum dicitur *horresce iudaicam perfidiam, respue hebraicam superstitionem*: Si verò baptizandus fuit ex Mahumetanis, puta Saracenus, Turca, Persianus &c. tunc loco illorum verborū dicitur *horresce Mahumeticam perfidiam, respue prauam sectam infidelitatis*; & quià aliquando sunt etiam baptizandi Hæretici conuerti ad fidem, qui licet fuerint baptizati, tamen nullus aliquando est eorum baptismus, cum fortè non fuerit seruata debita materia, aut verborum forma; ideo, quando huiusmodi Hæretici sunt baptizandi, tùnc loco dictorum verborum, dicatur *horresce Hæreticam prauitatem, respue nefarias sectas impiorum* & poterit etiam proprio nomine exprimi secta, de qua baptizandus, singulari Dei beneficio, pro æterna salute consequenda, discedit.

Pro Iudæis, siuè Hebræis, quæ verba dicenda.

Pro Mahumetanis, quæ verba dicenda.

Pro Hæreticis, quæ verba dicenda.

Notantur ea, quæ sigillatim sunt dicenda, quando plures sunt baptizandi.

§. LIX. Et hic iterum ex Rituali admoneo, quod prædicta sunt dicenda super singulis sigillatim, si fortè fuerint plures baptizandi, ità vt primò Parochus faciat petitionem de fide sigillatim, posteà eos item sigillatim interroget de abrenunciatione, deindè singulos interroget de fide, posteà singulis exsufflet ter in faciem, deindè singulis halet in faciem, & tandèm singulis imprimat signum Crucis in fronte, & in pectore.

§. LX. Facto signo Crucis in fronte, & in pectore baptizandi cum solitis verbis, vt suprà: Sacerdos præmisso *Oremus* dicit orationem *Te deprecor Domine sancte &c.* expresso nomine baptizandi, vbi adest litera *N.* quæ oratio, si plures sint baptizandi, dicitur solum semel super omnes, in numero tamen plurali, & in genere suo, qua oratione dicta, & responso à Clerico *Amen*, Sacerdos pollice signat baptizandum in fronte, in auribus, oculis, naribus, ore, pectore, & in scapulis, dicendo ad vnamquamque signationem verba notata in Rituali, aduertens, vt signum producat, vbi habetur in illis verbis hoc ✠ signum.

Baptizandus, quando, & quomodo signandus totus.

§. LXI. Finitis his signationibus, Sacerdos dicit *Signo te totum &c.* producendo versus baptizandum (non tamen illum tangens) signum Crucis, vbi in illis verbis habetur hoc ✠ signum, & in fine Clericus respondet *Amen*; & si sint plures baptizandi, singulis sigillatim proferat verba assignata, & faciat dictas signationes; quibus finitis, Sacerdos ipse baptizans dicit (præmisso *Oremus* ante singulas, cum propria etiam conclusione breuiori) orationē *Preces nostras &c.* & *Deus, qui humani generis &c.* in prima expresso nomine baptizandi, vbi adest litera *N.*

Manus super caput baptizandi à Sacerdote imponitur.

§. LXII. Expletis duabus prædictis orationibus, Sacerdos baptizans imponit manum super caput baptizandi, & præmisso *Oremus*, dicit orationem *Omnipotens sempiterne Deus &c.* quam concludit breuiori conclusione, vbi vero apponitur litera *N.* exprimitur nomen baptizandi: & nota, tam istam orationem, quàm alias duas præcedentes, esse dicendas in numero plurali, quando sunt plures baptizandi, & ita, quando dicitur oratio cum manus impositione, debet illa sic extendi, vt sic ea super omnes imponi videatur.

Sal, in os baptizandi immittitur.

§. LXIII. Posteà fit salis benedictio, vt *infra n. 89.* nisi alias fuerit benedictus ad nunc finem, ex sale autem benedicto, Sacerdos accipit inter pollicem, & indicem dexteræ manus, & immittit in os baptizandi, & si sint plures immittit singulis sigillatim, posteà, præmisso *Oremus*, dicit Orationem *Deus Patrum nostrorum &c.* quam dicit in numero plurali, si sint plures baptizandi; Notandum vero ex Rituali, quod si baptizandus fuerit Gentilis, vel ex Idolatris, priusquam immittatur sal in illius os, dicenda est à Sacerdote, præmisso *Oremus*, illa Oratio *Domine Sancte Pater &c.* quæ Oratio, si tales baptizandi, fuerint plures, dicitur in numero plurali.

Baptizandus, quomodo introducatur in Ecclesia.

§. LXIV. Finita prædicta Oratione, Sacerdos dicit baptizando *Ora electe, flecte genua &c.* quod semel (si plures fuerint baptizandi) dicitur super vnum masculum tantum, deinde in numero plurali dicitur super omnes, & postea secundò, & tertio iterum super vnum masculum tantum, & idem postea dicit eodem modo super fæminas cum suis Orationibus, & exorcismis, vt clarè in Rituali notatur; Quibus functionibus perfectis, Sacerdos sinistra apprehendens dexteram baptizandi prope brachium, vel eidem porrigens extremam partem stolæ, introducit in Ecclesiam, dicendo, expresso nomine ipsius baptizandi. *Petre E. G. ingredere in Sanctam Ecclesiam &c.* si fuerint plures baptizandi, dicitur in numero plurali. *Ingredimini in Sanctam Ecclesiam &c.* & tunc sufficiet apprehendere manum vnius tantum, vel dare extremam partem stolæ vni tantum, masculo quidem; neque ante illa verba *ingredimini &c.* erunt exprimenda nomina baptizandorum, quia hoc esset valde incommodum.

Quid faciant baptizandi, cum fuerint introducti in Ecclesia.

§. LXV. Introducto autem, vel introductis baptizandis in Ecclesia, ipse baptizandus, vel omnes, si plures fuerint, procumbunt, & prosternunt se, in pauimento, & adorant, deinde surgunt, & Sacerdos imponit manum, quasi super caput omnium simul, quando sunt plures, & recitat Symbolum, & orationem Dominicam, quæ ipse, vel ipsi baptizandi cum eodem Sacerdote recitant simul; quibus dictis, Sacerdos iterum imponens manum super caput baptizandi, dicit exorcismum *Nec te latet Satana &c.* quem, si baptizandi fuerint plures, dicit in numero plurali, & in genere suo, imponendo manum, quasi super caput omnium; Deinde alia circa baptizandum agit, vt in Rituali, aduertens vt sequentia circa singulos separatim faciat, nisi necessitas vrgeat, non enim est opus, vt aliud de isto adultorum baptismo addamus, quia omnia satis clarè habentur in Rituali Romano.

Adulti baptizati quantum temporis albā vestem antiquitus deferrent.

§. LXVI. Solùm notabo, quod huiusmodi adulti baptizati, antiquitùs ferre solebant vestem candidam à die Paschæ, in quo baptizati erant, vsquè ad sequentem Dominicam, in qua vestem albam deponebant, quā de causa prima Dominica post Pascha fuit nuncupata in albis, quæ consuetudo adhuc seruatur Romæ, teste *Castrop. part. 4. tract. 19. punct. 12. n. 18.*

Omissæ cæremoniæ in baptismo priuato, debent in Ecclesia suppleri.

§. LXVII. Prosequitur Rituale tractare de supplendis cæremoniis omissis super illum, qui fuit baptizatus priuatè in casu necessitatis; quas cæremonias esse omninò in Ecclesia supplendas, cum communi docet *Castrop. n. 21. loco super*; quomodò sint supplendæ, in Rituali exprimitur.

An repetendæ cæremoniæ, quando quis sub conditione rebaptizatur.

§. LXVIII. Sed petis, sicùt in baptizato sinè cæremoniis, sunt istæ in Ecclesia supplendæ; quandò quis rebaptizatur sub conditione, vel etiam absolutè, eo quià sit certum, quod primus baptismus fuerit nullus, erunt nè repetendæ omnes cæremoniæ factæ in primo baptismo? Respondeo in hoc alios negare, alios affirmare, his assentitur *Gobat. in Experim. Theolog. tract. 2. nu. 508.* vbi asserit probabilitèr esse reiterandas.

Baptismus ab Episcopo, vel Cardinali, quomodo ministrandus.

§. LXIX. Tandem in Rituali Romano agitur de ritu seruando, quandò Episcopus, vel aliquis S. R. E. Cardinalis baptizat, vt videlicèt, tunc præparentur, pro ministrando baptismo, requisita, vt *suprà*, §. 19. addito faldistorio pro Episcopo, vel Cardinali, insupèr adsint alij Capellani, vel Presbiteri, qui ei inseruiant; Ipse verò Episcopus, vel Cardinalis sit paratus super rochetum (vel superpelliceum, si fuerit Regularis) amictu, alba, cingulo, stola, pluuiali violaceo, & mitra, sicquè paratus cum suis Presbiteris, & Clericis, accedit ad ministrandum hoc baptismi Sacramentum, in qua functione, nunc sedet, nunc stat, prout in eodem Rituali Romano habetur, circa quod nihil exponimus, cum satis clarè ibidem omnia sint notata.

§. LXX. Circa baptismum instruitur Parochus in *Litera P. n. 34.* Plura de Sacramentis habebis in *Litera S. num. 49.*

18. Baptismus Ioannis à quo institutus.

Baptismus Ioannis, ideò dicitur *Ioannis*, quià primò fuit à Ioanne promulgatus *ex Cardinal. Monil. de Sacra. cap. 7.* quarè non est dicendum hunc baptismum ex eo dici *Ioannis*, quasi ab eo institutum, siquidem fuit à Deo, vt notat *Tiria. In Ioann. cap. 21. vers. 26.* Effectus tamèn huius baptismi fuit ab homine *ex D. Thom. 3. part. q. 38. artic. 2. in corpor.*

Baptismus Ioannis non erat Sacramentum.

§. I. Hic baptismus non erat Sacramentum ad delenda peccata, sed nuda cæremonia, qua vtebantur, tàm ad ostendendum interiorem dolorem de peccatis, quàm ad significandum firmum propositum emendandi vitam per pœni-

nitentiam *ex eodem Tirin. in Matth. cap. 3. vers. 6.* neque hic baptismus conferebat gratiam Docente *D. Thom. artic. 3. in corpor.* neque characterem imprimebat *ex eodem artic. 6. in corpor.*

Baptismus Ioannis non habuit eamdem virtutè, quam habet baptismus Christi. §. II. Quarè habes eadem vim non habuisse, quam habet baptismus à Christo institutus, quod definiuit *Trid. sess. 7. de baptismo can. 1.*

Baptismus Ioannis, quã formam, & materiam habuerit. §. III. In qua forma Ioannes baptizasset, non est certum: Aliqui enim opinantur ipsum fuisse vsum hac forma *Ego te baptizo in nomine* (id est in fide) *venturi*, & alij putant ipsum nulla verborum forma vsum fuisse, referente *Card. Monil. suprà.* Materiam verò huius baptismi, scimus fuisse aquam.

Baptismus aquæ erat necessarius etiã baptizatis baptismo Ioãnis. §. IV. Ex dictis sequitur, quod baptizati baptismo Ioannis, erãt adhuc baptizandi baptismo Christi, vt latè probat *Angelic. Doct. proximè citat.* plura de baptismo, quære *suprà. n. 17.*

19. Baptismus sanguinis ad salutem sufficit. Baptismus Sanguinis sufficit ad salutem, etiam non habito baptismo aquæ, imo illum eandem vim habere, non solum ex opere operantis, sed etiam ex opere operato, quam habet baptismus aquæ, probat ex SS. PP. *Becan. de Sacram. cap. 10. q. 11. n. 7.* vbi ait, quod si baptismus aquæ, eo quod sit mystica configuratio cum morte Christi, habet vim conferendi gratiam, & delendi omnia peccata, multò magis id debet præstari per martyrium, quod est realis conformatio cum Christo moriente, & talem videtur fuisse sensum *D. Thom. 3. part. q. 66. artic. 11. in corpo. & q. 87. artic. 1. ad secund.*

Etiam non effuso sanguine, potest dari baptismus sanguinis. §. I. Nota tamèn hunc baptismum non ideò dici sanguinis, eo quod sit necessaria sanguinis effusio: hic enim sumitur vox *sanguinis* pro morte, siuè patiatur per strangulationem, nulla gutta sanguinis effusa, siuè per sanguinis effusionem, vt explicat *Caram. in Theolog. Fundam. lib. 3. n. 3057.* semper enim talis mors facit martyrem, si cæteræ conditiones adsint, de quibus infrà.

Baptismus sanguinis est ipsum martyrium. §. II. Et quidem baptismus sanguinis, nil aliud est, quam martyrium, vt notat *Polman. in Breuiar. Theolog. part. 3. n. 210.* Ex quo colligo, neque ipsam

Etiam absquè morte dari potest baptismus sanguinis. actualem mortem esse ad baptismum sanguinis requisitam, sed sufficere, si suffeiratur cruciatus ex se lethalis, licèt posteà per miraculum ex Diuina virtute impediretur mors in actu secundo, quod docet *Gobat. in experim. Theolog. tract. 2. n. 601*, vbi benè addit, quod Ecclesia

veneratur vt martyrem S. Ioannem Apostolum, & Euangelistam, qui tamèn in feruentis olei dolio non est mortuus, sed Diuina virtute, ab eo illæsus exiuit, & ita sensit *D. Thom. secunda secundæ qu. 124. artic. 4. ad quart.*

§. III. Aliquæ autèm conditiones requiruntur, ad hoc, vt mortis perpessio, vim habeat baptismi, & vtique requiritur, vt talis mors faciat martyrem, non enim per quamcumque mortem gloria obtinetur martyrij, siquidem, vt ait *Augustin. Epist. 166. Martyrem non facit pœna, sed causa*, ideòque à causa, per quam mors subitur, martyrium dignoscitur, quod, & confirmat *idem Interarum Pater. in psal. 68.* vbi ait, quod *Laus martyrij est in causa bonitate, non in pœna acerbitate.* Non qualibet mors facit martyrem

§. IV. Vt verò videam quænam sit illa causa, quæ, per cruciatum, martyres facit, recurro ad *D. Thom. artic. 5. in corpor. loc. cit.* vbi docet, quod martyres dicuntur testes fidei, quia per Christum nobis innotuit; Et indè dico, quod mors, siuè cruciatus ex se lethalis debet infligi in odium fidei, & acceptari ea de causa, vt fidei veritas testificetur; non tamèn hic sumenda est fides ità simpliciter, quià etiam mors tolerata proptèr alias virtutes, quæ referuntur ad Deum, verè efficit martyrem, secundùm Angelicum Doctorem iam citatum, & pluribus firmat *Gobat n. 605. loco supra*: Sic S. Ioannes Baptista, qui non pro confessione fidei, sed pro reprehensione adulterij mortuus est, verè colitur, vt Martyr. Quænã causa faciat martyrem. Pati propter virtutes alias, constituit martyrẽ.

§. V. Consultò dixi *quæ referantur ad Deum*; si quis enim pateretur proptèr alias virtutes indifferentes, putà alicuius humanæ scientiæ, nullatenus gloriam assequeretur martyrij, quia *Beati* (id est martyres) dicuntur, *qui persecutionem patiuntur propter iustitiam Matth. cap. 5. vers. 10.* vt exponit *D. Thom. suprà.* Pati propter virtutes indifferentes, non facit martyres.

§. VI. Dixi *acceptari*, nam liberè, & scienter, debet talis mors acceptari, quia sicùt in adulto ad recipiendum baptismum aquæ, requiritur intentio, ità debet requiri ad recipiendum martyrium, & sicut diximus *suprà n. 17. §. 49.* quod E. G. Dormiens possit baptizari, dum anteà baptismum petierit; ità, si quis cæterùm anteà dispositus, in odium fidei, vel alterius Christianæ virtutis, dormiens occidatur, verè erit martyr, & consequenter baptizatus baptismo sanguinis, vt notat *Gobat n. 616. iam citat.* Dormientes possunt baptizari baptismo sanguinis.

Infantes occisi in odium Christi, vel fidei, censentur martyres.

§. VII. Cum dixerimus intentionem esse requisitam in recipiente martyrium; Oritur dubitatio, vtrum infantes occisi in odium Christi, & fidei, sint dicendi martyres, adeòque censendi baptizati baptismo sanguinis: Et respondeo affirmatiuè, ità enim Ecclesia agit festum SS. Innocentium, qui vtiquè in se nullam habere poterant intentionem, cum vsu rationis carèrent, quorum intentionem supplet ipsa Ecclesia, eodem modo, quo suppletur illorum intentio in baptismo aquæ; imò non desunt apud *Gobat n.* 612. qui asserant, quod si mater prægnans subeat martyrium, etiàm infans in eius vtero sit habendus tanquàm baptizatus baptismo sanguinis, eo quod in isto casu reputetur vnumquid cum matre sua.

Actus attritionis, vel contritionis, an requiratur in baptismo sanguinis.

§. VIII. Ad obtinendum verò effectum baptismi sanguinis mediante martyrio, requirunt aliqui actum attritionis, alij actum contritionis in patiente ipso de peccatis præteritis; alij dicunt hunc actum contritionis non esse quidem necessarium ad delenda præterita peccata, benè tamèn ad satisfaciendum præcepto de actu contritionis obligante in necessitate; cæterum ipsum martyrium sufficere ad delenda peccata. *Vide Becan. n. 2. & 3. loc. cit.*

Baptismus sanguinis nõ est Sacramentum, & qualis illius effectus.

§. IX. Tandèm noto baptismum sanguinis, de quo hucusquè sumus locuti, non esse Sacramentum, vt etiàm diximus *suprà n. 17. §. 4.* tamèn, quià passio Christi in martyrio operatur per immitationem operis, hinc quoad effectum, baptismum sanguinis esse potissimum inter alia duo baptismata, aquæ, videlicèt, & flaminis, docet *D. Thom. 3. part. qu. 66. artic. 12. in corpor. & ad tertium.*

20\. *Baptismus flaminis sufficit ad salutem.*

Baptismus flaminis absque vllo dubio sufficere potest ad salutem æternam consequendam, sicut definitum est *ab Innocent. III. in cap. Apostolicam sedem. De Presbyter. non baptizat.* quarè *Gobat. in Experim. Theolog. tract. 2. n. 636.* rectò asserit, quod sit de fide confitendum Baptismum flaminis sufficere sinè baptismo fluminis, vel sanguinis.

Quid sit baptismus flaminis.

§. I. Est autem baptismus flaminis desiderium baptismi, quod procedit ex fide per dilectionem operante, vt tradit *D. Thom. 3. part. q. 68. artic. 2. in corpor.* ex qua doctrina collige duo requiri ad baptismum flaminis, nempe actum dilectionis Dei, & votum baptismi, de illo diximus in *Litera A. n. 126.* de hoc verò dicetur in *Litera V. n. 79.*

Baptismus flaminis non est Sacramentum.

§. II. Est certum baptismum flaminis non esse Sacramentum, vt probauimus *supra n. 17. §. 4.* adeòque non esse in numero aliorum Sacramentorum, neque characterem imprimere, & sic posse sæpè sæpiùs iterari, vt cum omnibus tradit *Caram. in Fundam. Theolog. lib. 1. n. 3006.* qui etiam numero antecedenti docet baptismum flaminis fuisse antiquissimum, & pluribus etiam ante Christum profuisse; addens illum conuenire Adamo, & Euæ; quia licet caruerint originali peccato, cum inquinati fuerint actuali, tamen inde non sequitur eos habere non potuisse baptismum flaminis,

Adam, & Eua fuerunt baptizati baptismo flaminis.

neque enim carentes peccato originali sunt incapaces baptismi, siquidem Beatissima, & Immaculata Virgo Maria, quæ non solum fuit immunis ab omni peccato actuali, sed etiam ab originali, fuit baptizata ad recipiendum characterem, virtutum exercitationem, & gratiæ augmentationem (nam cæterum antè baptismum erat gratia plena) vt notat, & rectè ostendit *idem Caram. num. 3035.* Plura de baptismo, quære *supra n. 17.*

B. V. M. fuit baptizata, & quare.

Baptismus, an aliquando dissoluat Matrimonium, etiam consummatum. *C. n. 601. à §. 8.* 21.

Baptizare Diaconis non spectat, seclusa necessitate. *D. n. 122. §. 4.* 22.

Baptismi iteratio inducit irregularitatem. *D. n. 85. §. 1.* 23.

Baptismus requiritur ad Indulgentias lucrandas. *I. n. 105. §. 14.* 24.

Baptismus in casu necessitatis sine solemnitate ministratur, vt tamen solemnitates in Ecclesia suppleantur, si tempus adest. *L. n. 120. §. 1.* 25.

Baptizare. Baptizo.

Baptizare in Ecclesia, quandò non liceat. *F. n. 132.* 26.

Baptizo in forma baptismi, essentialiter debet proferri. *F. n. 134. §. 6.* 27.

Baptizati.

Baptizati tenentur confiteri peccata sua, & quando. *C. n. 440.* 28.

Baptizati, an possint validè Matrimonium contrahere cum infidelibus. *C. n. 601.* 29.

Bap-

Baptisterium.

30. Baptisterium sit præparatum in Ecclesijs Parochialibus. *L. n.* 120.

Barnabas, & Matthias.

31. Barnabas, & Matthias fuerunt additi in canone. *N. n.* 27.

Bartolomæus.

32. Bartolomæus Apostolus, an fuerit aliquando nominatus in Oratione *Libera nos quæsumus Domine &c. L. n.* 100.

Basilica.

33. Basilica appellatur Ecclesia. *E. n.* 4. §. 6.

Beata Seraphim.

34. *Beata Seraphim*, in præfatione, quomodo intelligatur. *P. n.* 183. §. 15.

Beati.

35. Beatis, an possit iuuare Sacrificium Missæ. *O. n.* 67. §. 7.

Beatificatus.

36. Beatificati festum duplex, an cedat festo sanctificati, idest canonizati, æquè duplici. *F. n.* 54. §. 7.

37. Beatificatus, Ecclesiæ titulus esse non potest. *T. n.* 65.

38. Beatificati Missa votiua dici non potest. *M. n.* 233. §. 26.

Bellica instrumenta.

39. Bellica instrumenta deferentes, ad infideles, vel Hereticos, excommunicantur in Bulla Cœnæ Domini. *Infrà n.* 145. §. 24.

Benedicamus Domino.

Benedicamus Domino, quando dicatur in Missa. *I. n.* 218. quomodo dicatur. *S. n.* 20. §. 76. à celebrante aliquando cantatur. *C. n.* 204. celebrans non dicit illud submissa voce, quando cantatur à Diacono. *Ibidem n.* 197. §. 39. à Diacono, quomodo cantandum in Missa solemni. *D. n.* 123. §. 47. 40.

Benedicamus Domino in Missa quando, & quomodo dicendum.

Benedicamus Domino ad Vesperas solemnes, dicitur in medio Chori, sinè in medio Presbiterij (præsertim, si Chorus esset ante Altare) versus Altare à duobus cantoribus paratis, illis siquidem, qui imposuerunt psalmos, factis debitis inclinationibus, prout conuenit, Altari, nempe, & celebranti; Dicto vero *Benedicamus Domino*, & facta iterum reuerentia Altari, redeunt ad celebrantem, cui etiam profunde se inclinant, quod semper est obseruandum in accessu, & recessu. Vide *Cærem. Episcop. lib.* 2. *cap.* 3. *Gauant. tom.* 2. *section.* 10. *cap.* 3. *n.* 22. *Bauld. part.* 2. *cap.* 11. *art.* 6. 1. *n.* 42. 41.

Benedicamus Domino ad Vesperas solemnes, quomodo dicendum.

Benedicat vos omnipotens &c.

Benedicat vos omnipotens Deus dicitur à celebrante, antequam det benedictionem in fine Missæ, vt in *Litera S. n.* 20. §. 78. Idque facit Ecclesia, iuxtà illud, quod Dominus præcepit Moysi *Numer. cap.* 6. *vers.* 24. vt benedicerentur filij Israel per verba *Benedicat tibi Dominus* Vide D. Isidor. lib. 1. *De Ecclesiast. offic. cap.* 17. 42.

Benedicat vos &c. dicitur ante benedictionem in fine Missæ, & quare.

Benedicite omnia &c.

Benedicite omnia opera, &c. est dicendum à celebrante finita Missa. *T. n.* 81. 43.

Benedictini.

Benedictini faciunt officium S. P. Benedicti, qualibet feria III. non impedita. *O. n.* 37. 45.

Benedictini. Vide Monachi. 48.

Benedicere, Benedictio.

49. Benedictio in fine Missæ olim dabatur solum a Summo Pontifice, alij vero eam dabant ante communionem. *E. n.* 95. nunc autem omnes etiam simplices Sacerdotes dant benedictionem in fine Missæ, vt habebis in *Litera S. n.* 20. cuius rei rationem affert *Microlog. cap.* 21. vt videlicet, qui non recedit à Missa communicatus, saltem discedat benedictus.

Benedictio in fine Missę.

§. I. Hanc benedictionem dat celebrans signo Crucis, semel tantum versus populum producto, ad differentiam Episcopi, qui ter benedicit, vt in *Litera E. n.* 95. modus autem faciendi hoc signum Crucis super populum, erit huiusmodi, prima linea recta fiat manu recta, extensa, secunda linea transuersa fiat etiam manu recta, non curua, sic enim maiorem habet venustatem, vt *ex Castald. & Quart. docet Tonell. lib. 2. tit.* 12. *ad rubric. prim.* vbi reprobat *Bonamic. part. obseruat.* 9. *n.* 6. qui vult, quod ad faciendam secundam lineam, palma manus, terram directe respiciat, & quidem non video quo fundamento *Bonam.* hanc regulam tradiderit.

Modus dandi benedictionem in fine Missæ.

§. II. Dicemus in *Litera S. supra citata*, quod celebrans pro danda benedictione conuertat se versus populum, renes Altari vertens, quia tamen in aliquibus Ecclesijs Altare est positum in tali situ, vt celebrans habeat populum ante se, in eo casu daturus benedictionem, non vertit renes Altari, sed stans versus illud, eoque osculato, post Orationem *Placeat tibi Sancta Trinitas &c.* extendens, ac iungens manus, populo benedicit, & postcà procedit ad dicendum vltimum Euangelium.

Quomodo danda benedictio in fine Missæ, si celebrans habeat populum ante se.

§. III. Aliquando etiam accidit, vt celebrans habeat personas, tàm ante se, quàm à tergo, & casus datur in multis Ecclesijs, in quibus situs est Chorus post Altare, tunc namque celebrans populum habet post se, & Clerum ante se, in quo casu pro danda benedictione attendat locum populi, & ita conuersus ad populum, renes vertat Altari, intentionem suam ad alios alibi existentes dirigens: & nota, quod hanc benedictionem in fine Missæ, dat celebrans ex proprio Officio, vt habebis in *Litera C. n.* 200.

§. IV. Modus obseruandus à celebrante in danda benedictione, si celebrauit coram Summo Pontifice, vel alijs Prælatis, exponitur in *Litera S. n.* 20. & quomodò sit danda benedictio exposito Sacramento. Vide *M. n.* 222. §. 11. & 15.

Benedictio in fine Missæ, quomodo danda, si fuerit Missa celebrata coram SS. Sacramento, vel coram aliquo Prælato.

§. V. Hæc verò benedictio in fine Missæ Defunctorum non datur, vt habetur *in Missal. de rit. seruand. tit.* 12. *nu.* 4. Ratio affertur *à Durand. in Rational. Diuin. officior. lib.* 4. *cap.* 51. *n.* 24. quià nempè benedictio solemnitatem indicat, quæ Missis defunctorum non conuenit, vt etiàm videbimus in *Litera P. n.* 255.

In fine Missæ defunctorum, benedictio non datur, & quare.

50. Benedictiones, quæ fiunt ad Altare, fiunt adhibito Pluuiali. *P. n.* 149. in his semper deponitur manipulus. *C. num.* 198.

51. Benedictio paramentorum pro celebranda Missa, est requisita de necessitate præcepti, nisi fortè casus aliquis necessitatis excusaret. *V. n.* 39. à §. 4.

Benedictio Paramentorū Ecclesiæ.

§. I. Sunt autèm aliqua paramenta, quorum benedictio non datur; huiusmodi sunt Pluuiale, vt in *Litera P. nu.* 149. Velum Calicis, vt in *Litera V. n.* 13. Palla parua, vt in *Litera P. num.* 3. Purificatorium, vt *ibidèm. nu.* 272. & Bursa corporalis, vt ibidem

Aliqua sunt paramenta, quorū benedictio non datur.

§. II. Quibus specter benedicere res Ecclesiasticas, dicetur in *Litera P. n.* 28. An verò benedicere res Ecclesiasticas sit potestas ordinis, vel iurisdictionis vide in *Litera E. n.* 79.

Benedicere sacras vestes, quibus spectet.

§. III. Non indigere sacras vestes ampliùs benedictione, si quis semèl cum ijs celebrauerit, dicemus in *Litera V. n.* 39. §. 4.

Vestes Sacræ, si semel fuerint in vsu, non indigent alia benedictione.

§. IV. Amittitur autèm benedictio, & consecratio rerum Ecclesiasticarum, si ità rumpantur, & lacerentur, vt propriam formam artificialem ampliùs non retineant, ità vt inepta sint ad vsum, ad quem inseruire debent, quod docent communiter DD. & videri possunt *Scort. de Sacrif. Miss. lib.* 2. *cap.* 8. *nu.* 5. *Quart. part.* 2. *tit.* 1. *section.* 4. *Dub.* 4. *Castrop. part.* 4. *tract.* 22. *punct.* 10. *n.* 12. *Abre. in Instit. Paroch. lib.* 4. *cap.* 12. *n.* 105. *Gobat. in Experim. Theolog. tract.* 3. *nu.* 367. & *Tonell. in Sacr. Enchir. lib.* 1. *cap.* 3. §. 9. *nu.* 1.

Quādò amittatur benedictio rerū Ecclesiasticarū.

§. V. Nota verò ex eodem Tonellio loc. citato, quod si paulatim res Ecclesiasticæ resarciantur, licèt tractu temporis secundum maiorem sui partem mutentur, non per hoc benedictionem amittunt; at verò, si separetur aliqua pars, quæ spectet ad integritatem, tunc opus

Res Ecclesiasticę non indigent noua benedictione, & si tractu tēporis secundū maiorem sui partem mutentur.

opus

opus est noua benedictione, si autem illa pars sit amouibilis, vt multi faciunt Calices, quorum cuppa potest separari à pede, tunc, licet separentur, nequaquam indigent noua benedictione.

Si ex vna veste fiat alia, requiritur noua benedictio.

§. VI. Noua etiam benedictio requiritur, quando ex aliqua veste benedicta, fit alia alterius formæ; putà, si ex pluribus manipulis fieret stola, vel ex pluribus amictibus, Alba, vel ex alba plures amictus.

Ex vsu profano rerũ Ecclesiasticarũ, non amittitur benedictio.

§. VII. Sed petis; amittunt ne benedictionem res Ecclesiasticæ, si quis Infidelis, Hæreticus, vel Schismaticus, ijs ad profanos vsus vteretur? Respondeo cum Tunellio loco citato, negatiuè.

Cingulum, an sit benedicendum, & quandò benedictionem amittat.

§ VIII. Quoad cingulum, existimat Scotus, quod non sit benedicendum, vt videbimus in *Litera P. n. 28. init.* tamen libentiùs amplector contrariam opinionẽ Nauarri, maximè cum cinguli benedictio in ordine Romano inueniatur: Amittit autem benedictionem, si ità rumpatur, vt non sit ampliùs aptus ad cingendum, si tamen reparetur, antequam partes separentur, benedictionem non amittit.

Ligamina cinguli, an spectẽt ad formam cinguli.

§. IX. Notat *Gauant. tom. 1. de rit. seruand. tit. 1. n. 2* quod ligamina, quibus cingimur, magis spectant ad formam cinguli, quàm partes, quæ pendent hinc inde (loquitur de illis cingulis, quæ cordulas habent ad cingendum) vndè in illius opinione, si vna ex illis cordulis, ità rumpatur, vt non possit amplius cingere, statim benedictio amittitur: Sed fortassè nimis scrupulosè procedit, cum apud omnes semper illa pars cinguli retineat benedictionem, quæ est apta ad cingendum, absquè alia explicatione.

52. Benedictio Campanarum. Vide in *Litera C. n. 39. à §. 6.*

53. Benedictio anuli Episcopi. *A. n. 372. §. 1.*

54. Benedicitur Pixis. *P. n. 274.*

55. Benedictio incensi est antiqua in liturgiis. S. Basilii, & S. Io: Chrysostomi, vt testatur *Gauant. tom. 1. part. 2. tit. 4. n. 4.* Vbi addit, quod hæc benedictio, dùm fit per illa verba *Ab illo benedicaris &c.* tunc fit cum prosopopæia; eo quià per hæc verba tribuimus personam rei inanimatæ, nempè incenso.

Incensi benedictio antiqua.

§. I. Incensum benedicitur, vt in *Litera I. n. 72. § 1.* rectè aduertit *Gauant. tom. 1. loc. cit* ne Sacerdos in benedictione incensi addat illa verba *In nomine Patris &c.* quod vidi multos ex simplicitate fecisse.

§. II. Pro incensandis verò oblatis, incensum benedicitur, vt in *Litera C. n. 197.* feria tamèn VI. in parasceue neque benedicitur pro incensandis oblatis. *I. n. 84.* ratio est, quia in dicta feria Altare, neque aliæ personæ incensantur, & cum solum Sacramentum est incensandum, tunc ob reuerentiam illius, incensum non benedicitur. *I. n. cit.*

Incensi benedictio pro incensandis oblatis.

§. III. Benedicitur etiam incensum pro cantando Euangelio, vt videre est in *Litera I. n. 68.*

§. IV. Etiam in absolutione defunctorum, incensum benedicitur more solito. *A. n. 45. §. 3.*

Benedictiones fiunt manu dextera, sinistra posita, vt in *Litera S. n. 20. §. 42.* 56.

Benedictio datur Subdiacono à celebrante post cantatam Epistolam; vt in *Litera S. n. 196. §. 4.* (excipe Missis defunctorum, in quibus Subdiaconus non benedicitur; vt in *Litera M. n. 244.*) cuius rei rationem affert *Innoc. III. lib. 2. cap. 30.* dum assignat differentiam inter benedictionem Diaconi, & Subdiaconi, & docet, quod Subdiaconus benedicitur post cantatam Epistolam, Diaconus verò ante Euangelium; quia ante Euangelium lex Mosayca accepit finem in Christo. 57.

Quare Subdiaconus accipiat benedictionẽ post cantatam Epistolã, Diaconus vero antequã cantet Euangelium.

Benedicere non est idem, ac signare. *M. n. 64.* 58.

Benedictio ante Euangelium, quomodo à Diacono accipiatur. *D. n. 123. § 12.* 59.

Benedictio aquæ in Missa solemni fit, vt in *Litera C. n. 197. §. 36.* de Missa priuata, vide in *Litera S. n. 20. §. 38.* 60.

Benedictio oblatorum ante Canonem, quare fiat in Missa. *S. n. 20. §. 41. & n. 154.* 61.

Benedictio omnis prouenit à Christo. *M. n. 28. & 60.* 62.

Benedictiones non sunt Cruces illæ, quæ fiunt super oblata post consecrationem. *C. n. 595. § 5.* 63.

Benedictio an fuerit data pani à Christo, antequam illum in Cœna consecraret. *C. n. 287.* 64.

Benedictio non datur à celebrante inter Missarum solemnia post ablutionem: *U. n. 4.* 65.

Benedictio post ministratam Sacram Eucharistiam, non semper datur; siquidem, si celebrans eam ministret in 66.

Post ministratam Eucharistiã non

Missa

semper datur benedictio.

Missa post sumptionem Calicis; tum non dat benedictionem, quia eam daturus est in fine Missæ, vt præcipit *Missal. de rit. seruand. tit.* 10. *n.* 6. & in eodem loco notant *Gauant. Bauld. &* *Tonell*, ideoque nullus recedat, nisi data benedictione in fine Missæ.

In Missa defunctorum nõ deberet Eucharistia distribui.

§. I. Sed petis in fine Missæ defunctorum benedictio non datur, si ergo in hac Missa post sumptionem Calicis, celebrans ministret Eucharistiam dabit fortasse benedictionem, quia in fine Missæ non datur. Respondeo, cum communi, negatiue; imo omnes admonent, quod in Missis defunctorum, non deberet Eucharistia distribui, sed potius distribuatur post Missam ad Altare; in quo sit Sacramentum in tabernaculo asseruatum. Vide *Missal. & DD. loco citato.*

Semper datur benedictio post distributionem Eucharistiæ sic etiam extra Missam.

§. II. Quando vero Sacerdos distribuit Eucharistiam extra Missam, vel in fine Missæ, tunc, postquam illam ministrauerit & Pixidem cum Sacramento in Tabernaculo clauserit, facie versa ad communicatos illos dextera benedicit, sinistra pectori admota, dicendo, *Benedictio Dei omnipotentis &c.* vt habetur *in Ritual. Roman. de Ordin. ministrand. Sacr. commun.*

Moniales postquam fuerint communicatæ, quomodo benedicendæ.

§. III. Restat videndum, quomodo Sacerdos det benedictionem monialibus, post quam illas communicauerit; & ex dictis constat, quod, si Moniales communicauerint post sumptionem Calicis celebrantis, non debent à celebrante benedici, nisi in fine Missæ: quare in præsenti est tantum sermo, quando moniales communicant, vel extra Missam, vel post Missam. Opinantur aliqui, quod in hoc casu Sacerdos debeat dare benedictionem monialibus cum Sacramento, quorum ratio est, quia non conuenit, vt ad præsentiam Christi, qui est fons benedictionis, Sacerdos dextera benedicat; Nihilominus omnino est faciendum sequenti modo, videlicet, Sacerdos, postquam moniales fuerint communicatæ, stans adhuc ad fenestrellam, & ibi reposita Pixide, dextera moniales benedicit, nam cum Sacramento solum benedicuntur illi, qui illud recipiunt pro viatico, vt habetur *in Ritual. Roman. cit.* neque ratio contrariorum allata, conuincit, siquidem Sacerdos, qui celebrat in Altari, in quo est Sacramentum expositum, in fine Missæ dat benedictionem ad præsentiam Sacramenti; item Sacerdos, qui

Non est in conueniens, quod Sacerdos ad præsentiam Sacramenti dextera benedicat.

est ministraturus Sacram Eucharistiam, posita Pixide discooperta super Altare, conuersus ad populum, dicit *Indulgentiam &c.* dextera benedicendo ad præsentiam Sacramenti. Lege *Tonell. lib.* 2. *tit.* 10. *ad rubric. sextam.*

Simplices Sacerdotes, quando possint benedicere populum.

Benedictio à simplici Sacerdote dari non potest, nisi in Missa, vel administratione Sacramentorum, quando à rubrica præscribitur, cæterum benedicere populum est actus iurisdictionis, quod colligo ex *Cæremon. Episcop. lib.* 1. *cap.* 4. Vbi habetur, quod Episcopus ambulans per Ciuitatem debeat manu extensa populum benedicere, non tamen id faciat extra suam Diœcesim, & quidem nulla alia de causa, nisi quia in aliena Diœcesi iurisdictionem non habet; Simplex autem Sacerdos nullam habet iurisdictionem, ergo poterit tantùm benedicere populum in casibus supra notatis: Accedit Declaratio Congregationis relata *à Barbos. in Decis. Apostol. verb. abbas, n.* 24. in qua, etiam Abbatibus prohibetur benedicere per vias populum, licèt ipsis subditum. 67.

Benedicere populum est actus iurisdictionis.

Abbates per vias incedentes non possunt benedicere, neque suos subditos.

Benedicere verbis, licet etiam simplici sacerdoti.

§. I. Quod si aliquis simplex Sacerdos vellet aliquem benedicere, id faciat verbis (puta dicendo *Dominus te benedicat*) sed non manu. Vide *Cæremon. Cleric. Regular. S. Pauli lib.* 1. *cap.* 8.

Laici non possunt benedicere.

§. II. Multo minus laicis erit permissum aliquos manu benedicere, quare, si in aliquibus confraternitatibus sit consuetudo, quod in fine simplex Sacerdos, siuè laicus eiusdem congregationis superior benedicat, id facere poterit, non quidem manu, sed verbis, dicendo *Benedictio Dei omnipotentis Patris, & Filii, & Spiritus Sancti*, interim se ipsum signando à fronte ad pectus.

In Choro, an danda sit benedictio ad illa verba Benedicat, & custodiat nos &c.

§. III. Item Hebdomadarius in Choro (siuè Superior, iuxtà consuetudinem nostræ congregationis) dum dicit in fine Completorii illa verba *Benedicat, & custodiat nos &c.* nequaquam producit dextera signum Crucis, sed tantùm se ipsum signat à fronte ad pectus; E contrario Episcopus, si completorio intersit, dùm dicit *Benedicat, & custodiat &c.* manu extensa benedicit, vt habetur in *Cærem. Episcop. lib.* 2. *cap.* 4. lege *Tonell. lib.* 2. *tit.* 12. *in notis ad rubric. primam.*

Benedictio non petitur antè vltimum Euangelium Missæ. *S. n.* 20. §. 78. 68.

Benedictio petitur à concionatore sed non antè sermonem pro defunctis. *S. n.* 138. 69.

Benedictio non petitur antè Euangelium, 70.

lium, in Missis defunctorum. *M. n.* 243.

71. Benedictio antè Passionem non petitur, *M. n.* 250.

72. Benedictio nuptiarum fit cum Missa, quæ habetur, pro Sponso, & Sponsa in Missali in fine Missarum votiuarum; & quidem in nuptijs congruè offerri sacrificium, colligitur *ex Tertull. ad vxor. lib. 2. in fin.* imo est valdè antiqua huiusmodi benedictio, S. namque Euaristus Papa, qui obijt anno Christi 118. confirmauit hanc sponsorum benedictionem, vt videre est *in illius Epist. ad Episc. affric.*

Missa pro benedictione nuptiarum, qualis sit.

§. I. Hæc benedictio nuptiarum fieri non potest à prima Dominica Aduentus, vsquè ad diem Epiphaniæ, & à feria quarta Cinerum, vsquè ad octauam Paschatis inclusiuè, quo tempore prohibentur nuptiæ *à Concil. Trid. sess. 24. de Reformat. cap.* 10. & notat *Ritual. Roman. de Sacram. Matrim.* Posse tamèn, ex vrgenti causa [quæ quidèm rarissimè continget) Episcopum dispensare, vt diebus vetitis, nuptiæ benedicantur, tradit *Sanch. apud Tambur.* §. 4. *n.* 3. *loc. citando.*

Nuptiæ, quo tèpore benedici non possint.

Episcopus dispèsare potest, vt tempore prohibito nuptiæ benedicantur.

§. II. Notandum verò non esse benedicendos sponsos, quando alter eorum ad secundas nuptias transierit: Si tamèn alicubi vigeat consuetudo, quod secundæ nuptiæ benedicantur, quandò mulier numquam alteri nupserit, etiam si vir aliam vxorem duxerit, tunc possunt benedici; Si verò mulier, iàm alteri nupserit, etiam si vir numquam vxorem duxerit, omnimò abstinendum est à benedictione nuptiarum, quia nuptiæ viduæ numquam benedicuntur, vt habetur *in Ritual. Roman. loc. cit.*

Sponsi an benedicendi, quandò alter eorum ad secundas nuptias transierit.

Nuptiæ viduarum non benedicuntur.

§. III. Attamèn *Tamb. de Matrim. tract.* 6. *cap.* 4. §. 2. *n.* 2. dicit, quod etiam nuptiæ viduarum benedici possunt, quandò vidua ducit virum, qui aliam vxorem non habuerit, in locis tamen, in quibus talis est consuetudo, & refert *Sanch.* asserentem ità esse consuetudinem alicubi introductam, & testantem de hoc adesse quandam *ex trauagan. Ioann. XXIV.* sed hanc consuetudinem, non puto esse in Italia receptam, adeoque attendendum Rituale, qui prohibet benedicere nuptias viduarum.

Nuptiæ viduarum, an alicubi benedici possint.

§. IV. Et sinè dubio, Parochus benedicens nuptias viduarum, absquè legitima consuetudine id permittente, peccabit, & insuper arbitrio Episcopi puniendus erit, sicut notat *Tamb. n.* 4.

Parochus benedicens secundas nuptias, peccat.

§. V. Nequè secundæ nuptiæ mulieris sunt benedicendæ, etiamsi prius Matrimonium fuerit inualidum, sicut docet *Barbos. de offic. & potest. Paroch. cap.* 21. *n.* 102. vbi multos refert.

Etiamsi primū Matrimoniū fuerit inualidum, non benedicuntur secundæ nuptiæ mulieris.

§. VI. Si tamèn alter ex coniugibus obiret antè benedictionem receptam, tùnc superstes, etiam si fuerit mulier, dum transit ad secundas nuptias, posset benedici, vt cum communi tradit *Alloz. in Alphab. moral. verb. Matrimonium. Section.* 3. *n.* 35.

Secundæ nuptiæ benedicūtur, si primæ nō fuerint benedictæ.

§. VII. Nuptias verò Hæreticorum, numquam Parochus audeat benedicere, etiamsi alter ex sponsis esset Catholicus, sicùt aduertit *Gobat. in experim. Theolog. tract.* 9. *n.* 220.

Hæreticorum nuptiæ nō benedicuntur.

§. VIII. Diximus suprà, quod benedictio nuptiarum fit cum Missa posita in Missali pro sponso & sponsa: Sed sciendum, quod prædicta Missa dici non potest in die Dominico, nequè in festo de præcepto, quarè, si in his diebus benedicendi sint sponsi, Missa dicetur de Dominica, vel de festo, cum *Gloria, & Credo*, si Missæ festi conueniat, addita commemoratione pro sponsis, pro qua erit dicenda oratio prima, quæ habetur in Missa pro sponso, & sponsa: Insupèr in ipsa Missa Dominicæ, vel festi, dici debent orationes peculiares pro benedictione sponsi, & sponsæ, quæ videlicet dici solent post *Pater noster*, & post *Ite Missa est*, modo dicendo in *Litera M. n.* 236. *Vide Missale in rubric. partic. antè prædictam Missam votiuam.*

Missa pro sponso, & spōsa, quandò dici non potest.

Orationes pro spōsis dicendæ aliquādò in Missa de Dominica, vel de festo.

§. IX. Benedicere nuptias pertinet ad Parochum, cuius contrahentes sponsi sunt Parochiani, ità tamen, vt si sponsi sint ex diuersis Parochijs, prædicta benedictio possit impartiri, tàm ab vno, quàm ab alio Parocho, sicùt etiam dicemus in *Litera P. n.* 37. § 47. quod nempè, quando contrahentes pertinent ad diuersas Parochias, quilibet ex illis Parochus, validè, & licitè potest Matrimonio eorum assistere, cum hac tamen limitatione, quod Parochus non potest nuptias benedicere, nisi in sua Parochia, quod notat *Castropal. part.* 5. *Disput.* 2. *punct.* 13. §. 9. *n.* 5. Vndè habes non esse satis fundatam quorumdam opinionem vulgi, qui existimant, quod, quandò contrahentes pertinent ad diuersas Parochias, nuptiæ sint benedicendæ à Parocho sponsæ, siquidem, vt diximus, tàm vnus, quàm alius potest id præstare, vt varijs productis etiam docet *Barbos. n.* 100. *loc. supr.* intellige

Nuptias benedicere spectat ad Parochum.

sempet, dummodo Parochus in sua Parochiali Ecclesia benedictionem faciat.

Quare regulariter Nuptiæ benedicantur à Parocho sponsæ.

§. X. Fateor tamen, vt plurimum nuptiarum benedictionem fieri à Parocho sponsæ, nam cum in sua Parochia soleant conuiuia nuptiarum celebrari, gratis recurritur ad Parochum sponsi, sicut obseruat *Caram. in Fundam. Theol. lib. 3. n. 3830.*

Qua pœna puniantur, qui absque permissione, nuptias benedicunt.

§. XI. Si aliquis Parochus, vel alius Sacerdos, siue Secularis, siue Regularis, nuptias aliorum Parochianorum benediceret, sine proprij Parochi licentia, ipso iure manebit suspensus, quandiu ordinario illius Parochi videbitur, nullo priuilegio, vel immemorabili consuetudine obstante, quod. expressè habetur *in Trident. sess. 24. de reform. Matrim. cap. 1.* An vero præter suspensionis pęnam, etiam sit peccatum mortale, videtur id negare *Tambur. §. 3. n. 4. loc. super.* eo quod incursio, etiam ipso facto suspensionis, non semper inducat obligationem sub mortali, & præterea, esto hæc obligatio adesset, posset quis à mortali excusari ratione paruitatis materiæ, puta si solum semel, aut iterum alienos Parochianos benediceret, quæ tamen paruitas materiæ admitti non potest, quoad incurrendam suspensionem, quia Concilium debet etiam intelligi de prima vice.

An sit mortale dare benedictionem nuptiarum. Suis non Parochianis.

Sponsi, qui mutauere Domicilium, an possint benedictionem suscipere à Parocho Prioris Domicilij.

§. XII. Quæres. Si post Matrimonium contractum, ambo sponsi, vel alter illorum Domicilium mutaret, antequam benedictæ essent nuptiæ; Poterit ne adhuc Parochus Prioris Domicilij tales sponsos benedicere? Respondeo negatiuè, & ita occurrente casu Venetijs, respondit Prosper Fagnanus apud *Gobat. in Experim. Theolog. tract. 10. n. 571.* Sed ipse Gobat. putat tunc Venetijs aliud fuisse sentiendum, quia supponit pro ea Ciuitate diuersum, ac peculiare ius adesse.

An sit mortale benedictionem nuptiarum nō suscipere.

§. XIII. Hic est locus videndi, quantam obligationem habeant sponsi ad sumendam nuptiarum benedictionem: Eos autem obligari sub mortali, tradit Ochagauia apud *Gaspar. Hurtad. de Matrim. disp. 5. n. 83.* sed ipse Hurtadus, cum Sanchez, existimat adesse obligationem tantum sub veniali. *Tambur.* vero *§. 1. n. 3. loc. cit.* & si vtramque sententiam probabilem putet, probabilius tamen esse existimat, quod omittere hanc benedictionem, non sit peccatum mortale, quia, dicit, sibi rationem non constare, qua debeat hoc graue onus fidelibus imponere; Ego autem non quidem, vt laqueum iniciam, sed vt, quod honestum est, suadeam, non possum, si mihi meum licet aperire sensum, absolute approbare placitum Tamburini, qui enim commode potest benedictionem recipere, & illam negligit, quodammodo illam contemnit, nec cum paruo fidelium scandalo, qui magni facere solent benedictionem nuptiarum.

§. XIV. Alia est difficultas; Vtrum consummare Matrimonium ante susceptam benedictionem sit peccatum. Circa quod in Tridentino loco supra hęc habentur. *Præterea eadem S. Synodus hortatur, vt coniuges ante benedictionem Sacerdotalem in templo suscipiendam, in eadem domo non cohabitent* DD. vero circa hanc difficultatem sunt disparati: Aliqui enim existimant esse mortale habere copulam coniugalem ante susceptam benedictionem; alij putant esse tantum veniale: Alij vero distingunt inter petere, & reddere, & dicunt, quod petere debitum ante benedictionem sit peccatum, secus autem reddere, ita refert *Hurtad. disp. 10. n. 8.* vbi etiam alios citat, quos adhuc sequitur, qui docent actum coniugalem ante susceptam Sacerdotalem benedictionem, nequaquam illicitum esse, quam sententiam non dubito appellare satis tutam, quia re vera Tridentinum nullam circa hoc obligationem inducit, loquitur enim, non præcipiendo, sed consulendo, vt clare liquet ex verbis eiusdem Concilij adductis, atque ita notat *Tamburin. de Matrimon. tract. 6. cap. 4. §. 1. n. 2.* qui tamen limitat, nisi adsit scandalum, aut contemptus, & meritò.

Non est illicitus actus cōiugalis antè susceptam benedictionē.

§. XV. Dubitant aliqui, an benedictio nuptiarum sit causa sufficiens, vt idem Sacerdos eadem die possit bis celebrare, causa benedicendi sponsos, si desit alius Sacerdos, & Parochus iam celebrauerit. Respondendum autem est negatiuè, sicut communiter resoluunt DD. & videre possunt *Castropal. part. 4. tract. 22. punct. 7. n. 9. Quart. in Appendic. de Sacrif. Miss. q. 3. punct. 3.* & ratio est manifesta, nam illi coniuges possent expectare in sequenti die: quod si instes, quia fortasse tunc erit vltima dies, in qua liceat nuptias celebrare; Respondebo, quod neque per hoc debet Sacerdos iterato celebrare, quia in tali casu inconuenienter petitur benedictio, vt bene aduertit

Parochus, an possit bis eadem die celebrare causa benedicendi sponsos.

uertit *Castropal. suprà*.

An denunciationes possint omitti causa benedicendi nuptias.

§. XVI. Tandem dubitatur, an benedictio nuptiarum sit causa sufficiens ad omittendas denunciationes, sed de hoc in *Litera D. n.* 90. §. 16.

73. Benedicere Oratoria non est necesse. *O. n.* 109. §. 2.

74. Benedictio Ecclesiarum, à quo facienda, & quando *L. n.* 119. §. 11.

75. Benedici debent comedenda in Paschate. *P. n.* 54. §. 7.

76. Benedictio Sacramenti, quomodo danda, siue in fine illius processionis, siue in fine expositionis. *P. n.* 226. §. 25.

77. Benedictio noui ignis, quomodo facienda in Sabbato Sancto. *S. n.* 6. §. 5.

78. Benedictio quinque granorum incensi, quomodo facienda in Sabbato Sancto. *S. n.* 6. §. 6.

79. Benedictiones ad lectiones matutinl dicuntur, vt in *Litera A. n.* 51. à quo autem proferendæ sint benedictiones, dicetur in *Litera L. n.* 224.

80. Benedictio Chrismatis à quo facienda, & an sit de necessitate Sacramenti. Vide in *Litera M. n.* 107. à §. 18.

81. Benedictio Episcopalis, an sit de essentia Olei Sancti, pro extrema vnctione. Vide in *Litera M. n.* 107. à §. 45.

82. Benedicitur Oleum, si misceatur cum Oleo benedicto. *M. n.* 107. à §. 52.

83. Benedictio mulierum post partum fieri potest à Regularibus. *R. n.* 34.

Candelarum benedictio in festo Purifica. tionis B. M. V. facienda.

84. Benedictio Candelarum (de illius authore, vide in *Litera F. n.* 76.) in festo Purificationis B. M. V. fit hoc modo (si occurrat die Dominico, prius fit aspersio aquæ benedictæ more solito, ex *Gauant. citand.* de qua aspersione iam loquuti sumus in *Litera A. n.* 465.] dùm in Choro dicitur hora tertia, celebrans, & Ministri parant se in Sacristia, celebrans videlicèt amictu, alba, cingulo, stola, & Pluuiali violaceo, si haberi possit, alioquin cum sola stola super albam, sinè casula, & sinè manipulo: Diaconus, amictu, alba, cingulo, stola Diaconali, sinè manipulo, cum planeta violacea antè pectus plicata, si ea vtatur, alioquin manet cum stola Diaconali: Subdiaconus etiam, amictu, alba, cingulo, sinè manipulo, cum planeta violacea antè pectus plicata, si ea vtatur, sin verò stat in alba; acolythi verò induunt cottas.

Quæ paramenta induāt celebrans, & Ministri pro benedictione candelarum.

§. I. Circa finem tertiæ, acolythi duo accendunt sex candelas ad Altare maius.

Modus, quo celebrans, & Ministri accedant ad Altare pro facienda benedictione candelarum.

§. II. Posteà, finita tertia, accedunt ad Altare celebrans, & Ministri, hoc modo, præcedit Thuriferarius sinè thuribulo, manibus iunctis, nudo capite, habens à sinistris alium acolythum, qui suo tempore inseruiet de vase aquæ benedictæ (si tamen esset exiguus numerus Clericorum, hic alius acolythus omitti poterit, & præcedet Thuriferarius solus) sequuntur postea duo Ceroferarij, nudo capite, deferentes candelabra cum candelis accensis, deindè Cæremoniarius, etiam nudo capite, & manibus iunctis, vltimò celebrans medius inter Ministros sacros, eleuantes fimbrias anteriores pluuialis, si verò celebrans sit in alba, & non habeat pluuiale, tunc Ministri sacri procedunt vnus post alium, primò scilicet Subdiaconus, deindè Diaconus, vltimò celebrans solus, omnes manibus iunctis, & capite cooperto.

Bireta, quomodò deponenda à celebrante, & Ministris cum ad Altare peruenerint.

§. III. Cum ad Altare peruenerint, deponunt bireta in manibus Cæremoniarij, vel alterius acolythi; celebrans tamen suum biretum tradit Diacono, qui simul cum suo illud dabit Cæremoniario, & hic in loco decenti dicta bireta deponet: mox omnes debitam faciunt reuerentiam Altari respectiuè, iuxtà dicenda in *Litera C. n.* 197. posteà Ceroferarij deponunt candelabra super credentiam, & celebrans cum Ministris sacris ascendit ad Altare (& si esset dies Dominica, fit prius aspersio aquæ benedictæ, vt iam diximus) & illud in medio osculatur, interim Ministris sacris vnico genu genuflectentibus, mox celebrans cum iisdem Ministris accedit ad cornu Epistolæ, vt in pari casu esse faciendum dicemus *infrà n.* 87. §. 4. cum de benedictione Palmarum: ibi autem ad cornu Epistolæ, celebrans conuersus ad Altare, manibus non extensis, sed iunctis, cantat in tono feriali *Dominus vobiscum* (interim discooperiuntur per aliquem acolythum candelæ benedicendæ) & Orationem *Domine sanctè Pater* cum sequentibus, vt in Missali.

Celebrans ad Altare perueniens, illud osculatur.

Inclinatur caput ad nomen *Iesus*, & ad verbum *Oremus*.

§. IV. Ad nomen *Iesus*, & dùm dicit *Oremus*, celebrans caput versus Crucem inclinat, semper tamen manibus iunctis [Extensio namque manuum ad orationem fit solùm in Missa *ex Bauld. citand. n.* 7.)

§. V. Et quià in his orationibus oc-

Signum Crucis super candelas quandò, & quomodò faciendum.

currit aliquandò esse benedicendas candelas manu dextera, quandò scilicèt ad aliqua verba habetur hoc ✠ Signum, tunc celebrans dextra benedicit candelas, super illas producendo signum Crucis, sinistra super Altare posita iuxtà regulam tradendam in *Litera S. n.* 14. & Diaconus eleuat à Dextris fimbriam anterioris pluuialis, vt celebrans liberè possit dexteram mouere.

In Choro quomodò stãdum ad benedictionem cãdelarum.

§. VI. In Choro, dum fit hæc benedictio, stant omnes versus Altare, nudo capite, inclinantes se ad nomen *Iesu*, & respondentes celebranti, quandò opus est.

Thuriferarius cum thuribulo, quandò ad Altare accedat.

§. VII. Dùm à celebrante dicuntur orationes, siuè circa earum finem, tempestiuè tamen, Thuriferarius imponit carbones ardentes in thuribulo, & alius acolythus accipit vas aquæ benedictæ cum aspersorio, & ambo se locant in plano propè Diaconum, vsquè ad finem orationum, vt infra: Obseruandum autem, vt Thuriferarius cum thuribulo in dextera, & nauicula in sinistra, sit Diacono propinquior, alius verò acolythus tenens ambabus manibus vas aquæ benedictæ, stabit propè thuriferarium.

Incensum in thuribulo pro benedictione candelarum, quandò, & quomodo ponendum.

§. VIII. Finitis posteà orationibus, accedit Thuriferarius in cornu Epistolæ ad Altare, & celebrans, ministrante Diacono nauiculam, cum solitis osculis, & thuriferario thuribulum, in eodem cornu Epistolæ imponit, & benedicit incensum in thuribulo more solito, Subdiaconus verò eleuat à dextris fimbriam anteriorem pluuialis celebrantis, nè eum impediat.

Thuriferarius quid faciat postquã celebrans imposuerit incẽsum in thuribulo.

§. IX. Posteà thuriferarius, recepta nauicula à Diacono, recedit, & nauiculam super credentiam reponit, solo thuribulo retento, & accedit ad Diaconum acolythus cum vase aquæ benedictæ, eiquè, sinè osculis, porrigit aspersorium, priùs in aqua benedicta madefactum, qui Diaconus cum solitis osculis aspersorij, & manus, illud celebranti porrigit, & celebrans eo accepto in dextera, ter aspergit candelas, in medio, scilicet, à dextris, & à sinistris, dicendo *Asperges me Domine &c.* sinè cantu, & sinè psalmo; interim Diacono eleuante fimbriam anteriorem pluuialis.

Candelæ benedictæ quomodò thurificandæ.

§. X. Aspersis candelis, & reddito aspersorio Diacono, acolytho de vase inseruienti; Accedit Thuriferarius, qui sinè osculis porrigit Diacono thuribulum, & hic illud dat in manibus celebrantis, cum osculis tamen manubrij thuribuli, & manus dexteræ eiusdem celebrantis, iuxtà regulam tradendam in *Litera I. n.* 72. §. 2. Celebrans autem accepto thuribulo, tèr thurificat candelas eodem modo, quo illas aspersit, nihil tamen dicens, quo facto, thuribulum reddit Diacono, qui illud cum solitis osculis recipit, & posteà tradit thuriferario, qui illud in loco congruo deponit, & similiter alius acolythus deponit vas aquæ benedictæ, vt ambo distributioni candelarum inseruiant.

Distributio candelarum, quomodò facienda.

§. XI. Celebrans, aspersis, & incensatis candelis, accedit ad medium Altaris, vbi stat versus populum, nudo capite, medius inter Ministros sacros, vt *infra n.* 87. §. 10. dicemus in pari casu de benedictione Palmarum: tùm per Cæremoniarium, vel alium ducitur dignior de Choro ad Altare, qui dare debet candelam celebranti (an verò candelæ distribuantur accensæ, necne, Vide in *Litera C. n.* 61. §. 1.) & sic fit distributio candelarum, seruato respectiuè ordine tradito *infrà n.* 87. de distributione Palmarum, cùm enim eodem modo distribuantur candelæ, & Palmæ, non est cur hic iterùm ea repetamus: hoc solum notabo, quod, dum fit distributio candelarum, cantari debet in Choro *Lumen ad reuelationem &c.* vt in Missali; Aduertendum tamen, quod versus *Gloria Patri* in fine cantici *Nunc dimittis &c.* dicatur tantùm semel; quarè, si ita protraheretur distributio, vt esset repetendum prædictum canticum, dicto illius vltimo versu, & omisso *Gloria Patri*, repetatur à Capite *Nunc dimittis*. Ex *Bauld. n.* 22. *loc. citand.*

Quid cantandum in Choro, dum fit distributio candelarum.

Versus Gloria Patri, dicitur tantùm semel.

Post distributionem cãdelarum, quid cantandum in Choro.

§. XII. Completa candelarum distributione, & non priùs, in Choro cantatur *Exurge Domine &c.* ad modum introitus, vt in Missali: & interim celebrans lauat manus, vt in pari casu dicemus *infrà. n.* 87. §. 19 tùm in cornu Epistolæ, vt priùs, legit submissa voce prædictam antiphonam *Exurge Domine &c.* qua finita, etiam à Choro, celebrans, manibus iunctis dicit *Oremus*, & posteà orationem *Exaudi quæsumus Domine &c. &c.* vt in Missali.

Flectamus genua post distributionem candelarum, quandò dicẽdum.

§. XIII. Si hoc festum celebretur post Septuagesimam, tunc dicto a celebrante *Oremus* antè orationem, Diaconus dicit *Flectamus genua*, & Subdiaconus *Leuate*, seruata regula tradenda in *Litera M. n.* 151. quoad genuflectendum, &

sur-

surgendum. Si tamen hoc festum occurreret in Dominica, esto sit post Septuagesimam, tunc non dicitur *Flectamus genua*, quia Dominica significat resurrectionem Christi, & tempus Paschale, in quo non genuflectimus.

Die Dominico non genuflectimus, & quare.

Processio candelarum, quomodò facienda.

§. XIV. Dicta à celebrante oratione, Diaconus dicit *Procedamus in pace*, Choro respondente *In nomine Christi amen*. Ac mox fit processio candelarum, eodem modo, quo videbimus in *Litera P. n.* 225. de processione Palmarum; hoc peculiariter hic notato, quod candelæ in hac processione deferuntur accensæ, quæ ideò accendi debent antè processionem, nisi anteà fuerint accensæ, dùm distribuebantur, iuxtà dicenda in *Litera C. n.* 61. §. 1. In processione cantantur antiphonæ *Adorna thalamum &c.* vt in Missali.

Pallium Altaris post benedictionem candelarum, mutandum.

§. XV. Interim verò, dùm fit processio, aliquis acolythus aufert pallium violaceum ab Altari, vt appareat album, nisi esset cantanda Missa de Dominica Septuagesimæ, Sexagesimæ, vel Quinquagesimæ, quia tùnc remanere debet violaceum, etiam pro Missa, vt diximus in *Litera A. n.* 212. §. 6.

Finita processione candelarum, quid agendum.

§. XVI. Dùm autem Cantores, in reuersione processionis, intrant in Ecclesia (vel in Presbiterio, si processio non exit extrà Ecclesiam) absolutè cantant responsorium *Obtulerunt* vt in Missali, quo finito, omnes suas candelas extingunt, & omnes de clero se recipiunt in Choro; Celebrans verò, & Ministri accedunt ad Sacristiam, si hæc multum ab Altari non distet, sin verò se recipiunt in alio loco congruo viciniori, putà retrò Altare, vbi accipiunt paramenta alba pro Missa, quæ, si sit cantanda de Dominica Septuagesimæ, vel Sexagesimæ &c. vt in *Litera F. n.* 76. §. 3. tùnc celebrans deponit pluuiale violaceum, & accipit manipulum, & planetam violaceam, Ministri verò sacri deponunt planetas plicatas, & accipiunt respectiuè suos manipulos, cum Dalmatica, & Tunicella, similiter violacei coloris.

Si in festo Purificationis occurreat Patronus, vel Titularis, sic de eo.

§. XVII. Si autem in festo Purificationis occurreret festum Patroni, vel Titularis, tùnc post processionem candelarum, celebrans, & Ministri, depositis violaceis paramentis, assumunt alia coloris festo conuenientis, quia Patronus, vel Titularis, cum sit primæ classis, præcedit festo Purificationis, quod est secundæ classis; Aduertant verò, nè vnquam paramenta sumant ad Altare, præsertim in medio, quod solis Episcopis conceditur, vel alijs habentibus vsum mitræ, & baculi.

§. XVIII. Sumptis igitur à celebrante, & Ministris paramentis sibi respectiuè conuenientibus, cantatur Missa solemnis, de qua in *Litera M. n.* 248. *Vide Missal. in rubr. partic. in fest. Purif. B. M. V. Gauant. tom. 1. part. 4. tit. 14. Bauld. part. 4. cap. 3. artic. 2.*

Benedictio candelarum, quomodò ab Abbate facienda.

§. XIX. Si hæc benedictio sit facienda ab Abbate, obseruentur dicta in *Litera A. n.* 19.

85. Benedictio cerei in Sabbato Sancto fit à Diacono cantando *Exultet &c.* vt in Missali; De seruandis verò à Diacono in hac functione, dicetur in *Litera P. n.* 182.

Cerei Benedictio in Sabbato Sancto facienda.

Quarè Diaconus faciat benedictionē Cerei.

§. I. Videndum hic est, quarè benedictio cerei fiat à Diacono, etiam præsente Sacerdote, quia videtur id magis ad Sacerdotem ipsum spectare. Nihilominus conuenit, quod benedictio cerei fiat à Diacono, quià debet fieri à Ministro, qui ipso celebrante sit inferior, ratio est, quià benedictio cerei est annunciatio Resurrectionis Christi; Christi autem resurrectio à sexu inferiori, nempè à mulieribus fuit primò Apostolis nunciata, vt patet in *Euangel. Matth. cap.* 28. *& Marc. cap.* 16. Vide *Rupert. lib.* 6. *cap.* 30. Et quidem Christus Dominus post gloriosam suam resurrectionem priùs mulieribus apparuit, vt rectè explicat *Tirin. in Marc. cap.* 28. *n.* 10.

Resurrectio Christi primò à mulieribus fuit annunciata.

Quis cerei benedictionē instituerit.

§. II. Quis instituerit benedictionem cerei, vertitur in dubium: Alij siquidem volunt fuisse Zosimum Papam; Alij verò Theodorum primum; & hi dicunt Zosimum solum concessisse, vt cereus benedici posset, etiam in minoribus Ecclesijs, fortasse enim anteà illius benedictio fiebat tantùm in principalioribus. Vide *Gauant. tom. 1. part.* 4. *tit.* 10. *n.* 7.

Cereus quid significet.

§. III. Quid autem significet cereus, dicetur commodiùs in *Litera C. n.* 248.

86. Benedictio Cinerum facienda est manè feria IV. Cinerum, vt habetur in Missali in proprio loco: Præparanda autem necessaria pro hac functione, vt in *Litera F. n.* 41.

Cinerum benedictio, quò facienda.

Missa feriæ cantatur post nonam.

§. I. Finita Nona (Missa enim feriæ cantatur post nonam, vt in *Litera M. n.* 218.) omisso versu *Fidelium animæ &c.* & accensis per acolythos cereis Altaris, celebrans, & Ministri parati, vt in *Litera C. n.* 222. procedunt ad Altare mai-

ius

jus manibus iunctis, cum Ceroferariis, & Thuriferario [licet Thuriferarium videatur excludere *Gauant. citand.*) vt in *Litera C. n.* 197. & *O. n.* 122. in pari casu.

Sacramentum non est de Altari amouendum, pro benedictione Cinerum. §. II. Notat hic *Bauld. part.* 4. *cap.* 4. *artic.* 1. *n.* 4. quod, si Sacramentum sit in Tabernaculo, non sit amouendum pro hac functione facienda.

Quid faciant celebrans, & Ministri sacri, cum ad Altare peruenerint pro facienda benedictione Cinerum. §. III. Cum celebrans, & Ministri ad Altare peruenerint, ante infimum illius gradum bireta deponunt, & debitam faciunt reuerentiam, postea ascendunt ad Altare, quod celebrans osculatur in medio, Ministris sacris voico genu genuflectentibus (Ceroferarii interim deponunt candelabra super credentiam, & apud illam stant], mox celebrans, & Ministri sacri accedunt ad cornu Epistolæ Altaris; vbi ipse celebrans stans medius inter Ministros sacros ex *Bauld.* & *Gauant. citand.* (vt tamen Ministri sacri aliquantisper ab Altari distent] legit submissa voce Antiphona *Exaudi Domine, &c.* quæ interim in Choro cantatur ad modum introitus Missæ, qua finita, celebrans, adhuc stans in cornu Epistolæ, non vertens se ad populum, manibus iunctis [iunctæ enim manus debent teneri ad Orationes in omnibus benedictionibus ex Missal. citand.) cantant in tono feriali *Dominus vobiscum*, & Orationes sequentes prout in Missali, stans aliquantisper ad cineres conuersus, quæ poni debent propè celebrantem, vt in *Litera F. citata*; In Choro autem hoc tempore, omnes stant facie ad Altare versa.

Signum Crucis super Cineres, quomodò formandum. §. IV. Dum celebrans debet formare super cineres signum Crucis, dextera id faciat, sinistra super Altare posita, vt in *Litera S. n.* 14. interim Diacono à dextris celebrantis eleuante fimbriam anteriorem pluuialis, ne cum impediat.

Thus in thuribulo ponendum pro benedictione Cinerum, quadò, & quomodò ponatur. §. V. Finitis Orationibus, celebrans in cornu Epistolæ imponit thus in thuribulo (quare Thuriferarius stat paratus cum thuribulo, vt in *Litera T. n.* 46 sicut Acolythus cum vase aquæ benedictæ, vt in *Litera A. n.* 175.) benedicendo illud more solito, illis, scilicet verbis, *Ab illo benedicaris &c.* ministrante Thuriferario thuribulum, & Diacono nauiculam, vt in pari casu dicetur in *Litera I. n.* 72. §. 1. quo facto, thuriferarius aliquantulum recedit (nauiculam vero super credentiam reponit, solo thuribulo retento) et cedat locum acolytho portante vas aquæ benedictæ, qui accedit ad Diaconum, eique sine osculis porrigit aspersorium, quod postea Diaconus cum osculis aspersorii, & manus, porrigit celebranti, qui eo acceptio, dicens versum, *Asperges me &c.* sine cantu, & sine psalmo, ter aspergit cineres, in medio scilicet à dextris, & à sinistris, deinde reddito aspersorio Diacono, ab eodem accipit thuribulum, item cum osculis (porrectum Diacono à thuriferario sine osculis) & ter incensat cineres eodem modo, quo aspersit, nihil tamen dicens, incensatis cineribus, reddit thuribulum Diacono, & hic thuriferario, qui thuribulum reponit super credentiam, sicut etiam alius acolythus debuit reponere vas aquæ benedictæ; Si sit habendus sermo, fiat, vt in *Litera S. n.* 139.

Quomodo aspergendæ, & incensandæ Cineres.

Nudo capite facienda est distributio Cinerum, Candelarum, & Palmarum. §. VI. Celebrans, postquam, incensatis cineribus, reddiderit Diacono thuribulum, accedit ad medium Altaris, ibique nudo capite [ex Decreto Sacræ Rituum Congregationis 18. *Iulij* 1626. volentis, vt Cineres, Candelæ, & Palmæ distribuantur à celebrante nudo capite] stat conuersus ad populum, medius inter Diaconum à dextris, tenentem vas cinerum, & Subdiaconum à sinistris, omnes aliquantulum ab eius dem Altaris fronte distantes; tum dignior de clero Sacerdos, in suo habitu chorali, & non cum stola, accedit ad Altare, & ascendit vsque ad gradum proximiorem suppedaneo, vbi stans imponit cineres super caput celebrantis, stantis quidem, non genuflexi, sed capite inchoato, & manibus iunctis.

Dignior Sacerdos, sine stola imponit Cineres celebranti.

Quid dicendum in impositione Cinerum. §. VII. Imponendo cineres, Sacerdos format super caput signum Crucis, dicendo interim *Memento homo, quia pulvis es, & in puluerem reuerteris.*

Celebrans sibi ipsi aliquando Cineres imponit. §. VIII. Si non adsit alius Sacerdos præter celebrantem, tunc ipsemet celebrans, genuflexus vtroque genu super suppedaneum Altaris, facie ad illud versa, sibi ipsi imponit cineres in capite, nihil dicendo, sed solum formando signum Crucis super suum caput, quasi cineres à Christo immediatè acciplat; Diaconus autem, etiam si esset Sacerdos, non deberet cineres celebranti imponere, cum in eo officio sit minister celebrantis, & consequenter illo inferior.

Diaconus, etiam si esset Sacerdos, non debet celebranti Cineres imponere.

In Choro quid cantandum, dum fit distributio Cinerum. §. IX. Dum incipitur distributio cinerum in Choro cantatur, *Immutemur habitu &c.* quod si multum duraret cinerum

rum distributio, prædicta in cantu repetantur, ità vt semper aliquid cantetur vsque ad finem distributionis.

Ministri sacri, quomodò accipiant cineres à celebrante.

§. X. Celebrans verò acceptis cineribus, stans in medio suppedanei, vt supra, habens Diaconum à dextris tenentem vas cinerum, priùs imponit cineres Sacerdoti digniori, à quo ipse accepit, genuflexo super suppedaneum Altaris manibus iunctis, quod, & alij obseruabunt in recipiendis cineribus, postea accedunt Ministri sacri, facta prius genuflexione Altari, & reuerentia celebranti, & genuflectunt super suppedaneum Altaris ambo simul, & à celebrante recipiunt cineres, non osculantur tamen manum celebrantis, quia id commodè fieri non potest: Diaconus autem accepturus cineres, tradit vas cinerum Cæremoniario, vel alteri, & illud recipit post accepta à celebrante cineres, iterumque se locat ad dexteram celebrantis, & Subdiaconus similiter ad sinistram.

Clerus, quomodò accedat ad accipiendas cineres.

§. XI. Postquam Ministri sacri acceperint cineres, accedunt alij de Clero, primò maiores, deindè inferiores, bini simul, vel vnus post alium pro numero clericorum; ne deficiant in Choro, qui canrent: Exeunt autem per latus Epistolę, & accedunt ad Altare, vbi facta debita reuerentia, tàm ipsi Altari, quàm celebranti, genuflexi super suppedaneum manibus iunctis, & capite inclinato, accipiunt a celebrante cineres; Canonici autem non genuflectunt, sicut neque genuflectit superior Ecclesiæ, quando ab alio accipit cineres, si ipsemet functionem hanc non faciat *ex Bauld. citand.* quod idem dicendum de Candelis, & Palmis; quilibet vero post quam cineres accepit redit ad Chorum per latus Euangelij, facta prius debita reuerentia Altari, & celebranti.

Canonici non genuflectunt dum sumunt cineres, & idem dicendum de Superiore Ecclesiæ.

§. XII. Finita distributione cinerum quoad Clerum, adhuc ad Altare distribuuntur Magistratui, Principibus, & Nobilioribus genuflexis manibus iunctis, vt supra, qui Principes seculares hac die cedere solent locum omnibus de clero, & præcipuè Canonicis, etiam si essent maximi, & valde potentes, idque, quia in cinerum acceptione ostendi debent actus humilitatis, vt ex vsu Capellæ Sanctissimi tradit *Cærem. Episcop. lib. 2. cap. 18.*

Principes, quomodo cineres accipiãt.

§. XIII. Quia non conuenit, vt communiter laici cineres accipiant ad Altare; Ideò distributis cineribus clero, & Principibus, celebrans descendit ad cancellos, vbi laicis vtriusque sexus genuflexis [& aduertat, ne mulieribus imponat cineres super velum, sed omnino super capillos *ex Bauld. & Gauant. citand.*] imponit cineres super caput, Diacono tenente vas cinerum, & in hac cinerum distributione, Ministri sacri eleuent fimbrias anteriores pluuialis, ne celebrantem impediat.

Laicis non debent cineres ad Altare accipere.

Mulieribus non imponēdę cineres super velum.

§. XIV. Completa totaliter Cinerum distributione, celebrans procedit per planum ad latus Epistolæ, & ibi propè credentiam in plano, lauat manus [si tamen terminetur distributio cinerum ad Altare, tunc non descendit in plano pro lauandis manibus, sed eas lauat stans super suppedaneum in cornu Epistolæ] acolytho fundente aquam, & Ministris sacris ministrantibus manutergium; digitos etiam celebrans fricet medulla panis, ne cinere immundi remaneant.

Completa cinerũ distributione, quid agendum.

§. XV. Lotis, & extersis manibus, celebrans per gradus laterales ascendit ad cornu Epistolæ super suppedaneum, & ibi stans versus Altare manibus iunctis, medius inter Ministros sacros, cantat in tono feriali *Dominus vobiscum*, & Orationem *Concede nobis Domine &c.* vt in Missali, postea celebrans deposito pluuiali, accipit manipulum, & planetam violaceam, & similiter Ministri sacri sumunt suos manipulos, & cantatur Missa, vt in *Litera M. n. 249. Vide Missal. in fer. IV. Ciner. Gauant. tom. 1. part. 4. tit. 6. n. 2. & sequentib. Bauld. part. 4. cap. 4. artic. 1. & 2.*

Post lotas manus, quid faciat celebrans.

§. XVI. Nota hic, quod si benedictio cinerum fiat sine clericis, qui in Choro canteut, tunc Antiphona *Immutemur habitu* cum sequentibus, dicitur a celebrante antequam distribuat cineres.

Antiphona *Immutemur habitu &c.* aliquandò à celebrante dicenda.

§. XVII. Quia autem aliquando, in aliquibus locis, populus ad accipiendas cineres non potest expectare post nonam; Ideo summo manè possunt ab aliquo Sacerdote aliquæ cineres benedici, quæ deinde suis in vasis per Altaria distribuantur, vt pro temporis opportunitate possit populo satisfieri: hæc vero priuata benedictio fit modo tradito supra, demptis illis, quæ ad maiorem spectant solemnitatem *Bauld. art. 3. loc. cit.*

Conuenit aliquando benedicere summo manè pro populi commoditate.

§. XVIII. Si benedictio cinerum facienda sit ab Abbate, obseruentur dicta in *Litera A. n. 20.*

Abbas, quomodo faciat benedictionē cinerum.

Bene-

87. Benedictio Palmarum, siuè Ramorum, facienda est in Dominica Palmarum, vt in Missali in proprio loco habetur (si Abbas hanc benedictionem facere voluerit; obseruentur dicta in *Litera A. n.* 21.) quam functionem, nos hic, quantum Deus dederit, exponemus.

Palmarum benedictio.

§. I. Igitur præparari debent necessaria pro hac functione, vt in *Litera D. n.* 225. & circa finem Tertiæ acolythi accendunt cereos Altaris, qui debent esse sex, vel ad minimum quatuor, itemque in Sacristia accendunt ceroferaria, quæ deferre debent.

Præparanda pro benedictione Palmarum.

§. II. Finita tertia, celebrans, & Ministri parati, vt in *Litera C. n.* 222. procedunt ad Altare ordine ibidem tradendo *n.* 197. & in *Litera O. n.* 122. in pari casu, hic tamen debet addi alius acolythus, qui deferat vas aquæ benedictæ, cum prius sit facienda aspersio more solito in Dominicis vsitata, vt in *Litera A. n.* 465.

Quomodò procedendum pro facienda benedictione Palmarum.

§. III. Cum celebrans, & Ministri ad Altare peruenerint, deponunt biretia, & Altari debitam reuerentiam respectiuè faciunt: Ceroferarij statim deponunt sua candelabra super credentiam, & apud illam genuflexi manent, vsquè dum celebrans surgat ad aspergendum clerum; qua aspersione finita, acolythus deponit vas aquæ benedictæ super credentiam.

Ad Altare peruenti celebrans, & Ministri, quid faciant.

§. IV. Celebrans verò post aspersionem, ascendit cum Ministris ad Altare, illudquè in medio osculatur, Ministris vnico genu genuflectentibus (nisi essent Canonici, qui Cruci non genuflectunt, sed ei tantum se inclinant) tùm celebrans accedit ad cornu Epistolæ (finita aspersione aquæ ponatur Missale apertum super Altare à Cæremoniario, vel alio, nisi antea fuerit positum, vt conuenit, itemquè discooperiantur Palmæ, siuè Rami) vbi stans medius inter Ministros sacros, vt in pari casu diximus *suprà n.* 86. §. 3. legit antiphonam *Hosanna filio David* vt in Missali, quam Chorus interim cantat, incipientibus cantoribus, vt moris est, & ea à Choro finita, celebrans stans adhuc in cornu Epistolæ inter Ministros sacros, non conuersus ad populum, sed versus Altare manibus iunctis *ex Gauant. citand.* cantat in tono feriali *Dominus vobiscum* (interim Subdiaconus vadit ad credentiam, vbi, deposita planeta plicata, si ea vtatur, sumit Missale ambabus manibus, & comitatus à cæremoniario, vel alio, facta Altari genuflexione de more, vt in *Litera S. n.* 199. accedit ad solitum locum, pro cantanda Epistola suo tempore, vt infra) deindè præmisso *Oremus*, cantat, similiter in tono feriali Orationem: *Deus, quem diligere &c.* vt in Missali, qua finita, Subdiaconus in loco, vt suprà, cantat in tono Epistolæ (apud Monachos feriali) lectionem de libro Exodi, vt in Missali, quam interim celebrans legit submissa voce cum sequentibus, si ei placet (non enim tenetur legere Epistolam, nequè versus sequentes, nequè Euangelium *ex Baul. citand.*) assistente Diacono, qui in fine lectionis respondet *Deo gratias*: Subdiaconus autem finita Epistola, de more accedit ad osculandam manum celebrantis, & deposito Missali, factaquè debita reuerentia Altari, accedit ad credentiam, vbi resumit planetam plicatam, si ea vtitur; & nota, quod Subdiaconus hic non debet deferre librum ad cornu Euangelij, nam, si celebrans Euangelium vult legere, illud legit in cornu Epistolæ, præmisso ibidem, & non in medio Altaris *Munda cor meum &c.*

Finita aspersione aquæ benedictæ, incipitur benedictio Palmarum.

Subdiaconus disponit se pro cantanda Epistola.

Celebrans non tenetur legere Epistolam, & Euangelium, quando cantantur à Diacono, & Subdiacono in benedictione Palmarum.

Euangelium in benedictione Palmarum legitur à celebrante in cornu Epistolæ.

§. V. Versus finem eorum, quæ post Epistolam cantantur in Choro pro graduali, Diaconus, deposita priùs planeta plicata, (si ea vtitur) & sumpta stola latiori loco planetæ, vel, deficiente hac stola, conuoluta eadem planeta super humerum sinistrum ad modum stolę (interim Thuriferarius ponit ignem in thuribulo, & cum eo, & nauicula incensi, tempestiuè accedit ad cornu Epistolæ, vt celebrans imponat incensum in thuribulo, vt infrà) portat librum Euangeliorum, siuè Missale in medio antè Altare, posteà ministrat celebranti, qui in cornu Epistolæ imponit; & benedicit incensum in thuribulo, modo tradendo in *Litera I. n.* 72. Quo facto, Diaconus dicit *Munda cor meum*, accipit librum, & petit benedictionem, vt in *Litera D. n.* 123. in pari casu, dicemus esse faciendam; postea procedit ad cantandum Euangelium more solito cum Subdiacono, thuriferario, & ceroferarijs, vt totum in dicta *Litera D.* explicabimus.

Diaconus deponit planetam plicatam, & sumit stolam latiorem pro cantando Euangelio in benedictione Palmarum.

§. VI. Finito Euangelio, Subdiaconus portat Euangelium osculandum celebranti, ac mox Diaconus eundem celebrantem incensat, vt in *Litera D. citata*, & postea Diaconus, reddito thuribulo thuriferario, si habuerat stolam latiorem,

Celebrans osculatur Euangelium, post quã fuerit à Diacono cantatum, ante benedictionem Palmarum.

latiorem, eam deponit, & iterum sumit planetam plicatam, si ea vtatur, sin verò stat in alba cum stola, & manipulo.

Finito Euangelio, incipit celebrans benedicere palmas.

§. VII. Postea benedicuntur Rami, & ideo celebrans stans in cornu Epistolæ medius inter Ministros sacros, aliquantulum ad Ramos conuersus, manibus iunctis, dicit *Dominus vobiscum*, deinde in tono feriali cantat orationem *Augem fidem &c.* præmisso *Oremus*, & quando occurrit ad aliquod verbum benedicere Ramos, dextera benedicat, sinistra posita super Altare, iuxtà dicenda in *Litera M. n. 68.* Diacono interim eleuante fimbriam pluuialis à dextris: finita oratione, prosequitur celebrans præfationem, vt in Missali, manibus iunctis, assistentibus hinc inde Ministris sacris, qui in fine cum celebrante dicunt *Sanctus &c.* quod etiam cantatur à Choro, quo finito, celebrans stans, vt supra, dicit *Dominum vobiscum* & orationes, præmisso *Oremus*, vt in Missali (& nota *ex Gauant. citand.* quòd, licet celebrans ante se non haberet Palmas, & Oliuas benedicendas, sed Ramos aliarum arborum, non per hoc in orationibus est mutandum nomen Palmarum, & Oliuarum, in nomen aliarum arborum; sicùt in feria VI. in parasceue, etiam si celebrans vteretur Cruce argentea, tamen adhuc diceret *Ecce lignum Crucis*, cùm illa Crux non sit ex ligno) ad quas Orationes in Choro stant omnes versus Altare.

Si forte loco Palmarum, & oliuarum, benedicantur Rami aliarũ arborum, non per hoc in orationibus mutandum est nomen Palmæ, & oliuæ in nomen aliarum arborũ.

Thuriferarius, & acolythus de vase aquæ benedictæ, quandò accedant propè Diaconum.

§. VIII. Circa finem Orationum, accedunt thuriferarius cum thuribulo, & alius acolythus cum vase aquæ benedictæ propè Diaconum: & celebrans, finita Oratione *Benedic quæsumus Domine &c.* imponit, & benedicit incensum in thuribulo, tùm aspergit, & incensat Ramos, vt de cinerum benedictione, diximus *supra n. 86. §. 5.*

§. IX. Aspersis, & incensatis Ramis, celebrans stans adhuc in cornu Epistolæ versus Altare manibus iunctis, vt supra, dicit *Dominus vobiscum* & Orationem *Deus, qui filium tuum &c.* præmisso *Oremus*, vt in Missali: Si habendus sit sermo de Palmis, fiat, vt in *Litera S. n. 139.*

Distributio Palmarum, quomodò facienda.

§. X. Completa Palmarum benedictione, fit earum distributio hoc modo: celebrans accedit ad medium Altaris, vbi stans versus populum aperto capite, medius inter Ministros sacros, vt in pari casu diximus *supra n. 86. §. 6.* sed in hoc casu, Diaconus, qui debet porrigere celebranti Palmas distribuendas, vt infra, stare debet à sinistris celebrantis, Subdiaconus verò à dextris; Thuriferarius verò, vel alius acolythus, depositis priùs super credentiam thuribulo cum nauicula, & vase aquæ benedictæ, stare debet prope Diaconum, vt (sine osculis tamen) porrigat Ramos ipsi Diacono, qui deindè cum osculo tantum Rami, eos porrigit celebranti distribuendos.

Dignior de clero dat palmã celebranti.

§. XI. Interim Cæremoniarius, vel alius vadit ad Chorum, vbi, cum debitis inclinationibus, inuitat Sacerdotem dignioren, qui, ipso cæremoniario comite, accedit ad Altare cum suo habitu chorali, & non cum stola *ex Gauant. & Bauld. citand.* quò perueniens, facit ante infimum Altaris gradum vnico genu genuflexionem, si non sit Canonicus, semper verò, si sit Sacramentum in tabernaculo (incipiente verò distributione, non priùs, in Choro cantant antiphonas *Pueri Hebræorum &c.* quas repetunt, quousquè sit finita tota distributio, & aduertendum, vt dùm Clerici accedunt ad Altare pro accipiendis ramis, semper aliqui sint in Choro, qui cantent, vt in pari casu, notauimus *suprà. n. 86. §. 11.*) tùm facta etiam profunda reuerentia celebranti, ascendit vsquè ad gradum Altaris proximiorem suppedaneo, ibiquè, accepta à Diacono stante à sinistris celebrantis, palma pulcriori, eam osculatur, non manum celebrantis; deindè eam celebranti stanti porrigit, quam celebrans etiam osculatur, & posteà eam tradat alicui acolytho custodiendam, vt liberè possit alias aliis distribuere: tum Diaconus accepit aliam palmam ab acolytho (qui Diaconi manum, neque palmam osculatur) quam porrigit cum osculo palmæ tantum celebranti, qui eam dat eidem digniori, à quo ipse accepit, genuflexo super suppedaneum Altaris (vt omnes etiam facere debent in accipienda palma à celebrante) qui dignior osculatur palmam, & postea manum celebrantis, tum surgit, descendit in plano (aduertens, ne celebranti terga directè vertat) vbi iterum conuertitur ad Altare, & facit eidem, & celebranti debitam reuerentiam, vt suprà, posteà redit ad Chorum.

Sinè stola.

In Choro quid canendum, dum fit distributio Palmarum.

Acolythus, dum aliquid Diacono porrigit, neque rem, neque manum Diaconi osculatur.

Dignior de Clero, si sit Ecclesiæ Superior, dum

§. XII. Notandum *ex Bauld. citand.* quod si hic dignior sit Superior Ecclesiæ, qui ob rationabilem aliquam causam,

accipit Palmam, non genuflectit.

sam, Palmas non benediceret, quando accipit palmam à celebrante, non genuflectit, neque manum celebrantis osculatur.

Ministri sacri, quomodò Palmam accipiant à celebrante.

§. XIII. Post digniorem de clero, genuflectunt Ministri sacri super suppedaneum, Diaconus, scilicet, à Dextris, & Subdiaconus à sinistris, & ità accipiunt palmas à celebrante, easdem porrectas à cæremoniario, vel alio; palmam verò prædicti Ministri accipiendo, osculentur, & postcà manum celebrantis, deindè surgant, & facta Altari, & celebranti debita reuerentia, redeant ad locum suum, ad latera, scilicet, celebrantis, Diaconus nempè à sinistris, & Subdiaconus à dextris, prout erant, suas verò palmas tradant acolythis, qui eas teneant in manu, vel super credentiam deponant *ex Bauld. citand. Gauanti* tamen itèm *citand.* dicit Diaconum debere suum ramum ponere super Altare; quocumque autem modo fiat, nullum puto inconueniens.

Clero, quomodò distribuendæ Palmæ à celebrante.

§. XIV. Datis palmis Ministris sacris, accedunt alij de Choro, primò digniores, deindè alij, modò tradito *suprà nu.* 86. §. 11. & §. 13. habes, quomodò laicis sint palmæ distribuendæ, paris namquè est casus; hic peculiariter adde, non conuenire, quod mulieres osculentur manum celebrantis.

Non genuflectunt Prælati, cum Palmam accipiunt.

§. XV. Prælati, si accipiant palmam à celebrante, non genuflectunt, neque illius manum osculantur *ex Rubr. Miss. citand.*

§ XVI. Canonici similitèr, dùm accipiunt palmam, non genuflectunt, sed stant inclinati, & solum palmam acceptam osculantur. *Cæremon. Episcop. lib. 2. cap. 17.*

Populo possunt distribui Palmæ ab aliquo Sacerdote induto cotta, & stola.

§. XVII. Addit *Gauant. citand.* quod, si populus sit multus, poterit alius Sacerdos deputari, qui indutus cotta, & stola violacea ex *Bauld. infrà*, distributis Clero palmis, populo in alio Altari eas distribuat, ibidem tamen notat, ordinem Romanum iubere, vt hæc distributio fiat per celebrantem, sed puto esse intelligendum, quando id commodè fieri possit.

Episcopi, quomodò accipiant Palmam, quandò ipsi benedictionem nō faciunt.

§. XVIII. Nota ex *ex Bauld. citand.* quod si Episcopus [suppono ipsum non facere hanc benedictionem] non accedat ad Altare pro accipienda palma, poterit mitti aliquis Sacerdos cum stola, qui ei eam deferat, quod idem dic de candelis, & cineribus, & ità obseruari vidi in nostra Congregatione Cassinensi, quoàd Abbates.

Post distributionem Palmarum, quid faciendum.

§. XIX. Completa palmarum distributione, celebrans lauat manus, vt in pari casu diximus *suprà n.* 86. §. 14. deindè stans in cornu Epistolæ versus Altare inter Ministros sacros, manibus junctis, vt initio, cantat *Dominus vobiscum*, &, præmisso *Oremus*, orationem *Omnipotens sempiterne Deus &c.* vt in Missali: Interim Thuriferarius deponit suam palmam super credentiam, & parat thuribulum pro processione, quæ erit facienda, vt in *Litera P. n.* 225. Vide *Rubr. particul. Missal. in Domin. Palmar. Gauant. tom. 1. part. 4. tit. 7. à nu. 7. vsque ad nu. 15. Bauld. part. 4. cap. 6. artic. 2.*

Processio Palmarum, quomodò facienda.

Si pauci adsint ministri, quomodò benedictio Palmarum facienda.

§. XX. Aduerto tandem, quod si tot ministri in hac functione haberi non possint, quos suprà nominauimus, tunc supradicta respectiuè obseruentur, iuxtà ministrorum numerum, & qualitatem; Et si celebrans sit sinè Ministris sacris, dicit omnia, quæ spectant ad benedictionem palmarum, in cornu Epistolæ, etiam Euangelium, præmissis ibidem *Munda cor meum*, & *Iube Domine*. *Bauld. artic. 4. n. 2.*

Benedictio fontis baptismalis fit in Sabbato Sancto, & in vigilia Pentecostes, vt in *Litera F. n.* 132. si tamen intrà annum, aqua prædictis diebus consecrata, deficeret, debebit Parochus iterum fontem baptismalem benedicere, juxta ritum pro hac peculiari functione in Rituali Romano præscriptum, de quo nihil addimus, cum sufficienter ibidem omnia sint expressa. 88.

Fons baptismalis, etiam infrà annum debet aliquandò benedici.

Benedictio Salis adhibendi in Ministratione baptismi, fieri debet à Sacerdote baptizaturo, antequam Salem in os baptizandi immittat, vt in Rituali, vbi etiam cauetur, quod Sal alias benedictus, potest inseruire, ita vt non sit necesse semper nouum Salem benedicere: Aduertè tamen Salem benedictum pro facienda aqua benedicta, non esse in baptismo adhibendum, quia pro isto, varia est benedictio Salis, vt constat ex eodem Rituali. Plura de baptismo; quære *suprà n.* 17. 89.

Salis benedictio pro ministrando baptismo.

Benedictio mensæ nobis dat occasionem discursus, eo quòd in ea aliquandò contingat mutatio versuum, quæ tamen solum in festis Christi Domini datur, non verò in alijs, vt benè obseruat *Guyet. de propr. fest. lib. 4. cap. 20. qu. 8.* 90.

Mensæ benedictio patitur mutationem versuum.

§. I. Sic mutatur versus (intellige-

Sola Domini festa habent

propriæ versus in benedictione mensæ.

tantum de primo, tam benedictionis, quam gratiarum actionis) in Natiuitate Domini, Epiphania, Sabbato Sancto, Paschate, Ascensione, & Pentecoste (biduò verò ante Sabbatum Sanctum dicitur *Christus factus est pro nobis &c.* vt notatur in proprio loco.)

A primis vesperis fit mutatio versus in benedictione mensæ.

§. II. Mutatio versus semper fit à primis vesperis festi, in Cœna, quando vigilia cum ieiunio non obseruatur; cæterum in ipso die festo, & continuatur per totam octauam, vel per totum tempus, vt in Breuiario præscribitur.

Versus de Pentecoste in benedictione mensæ, an dicendus in Sabbato ante festũ SS. Trinitatis.

§. III. Dubitatur, vtrum versus de Pentecoste dicendus sit in sequenti Sabbato ad comestionem meridianam; in quo *Gauant. tom. 2. section. 9. cap. 6. n. 16.* negat, eo quòd ad nonam terminatum fuerit tempus Paschale, quarè in illius opinione, omisso versu peculiari de Pentecoste, esset dicendus versus communis. Ego tamen, vt verum fatear, libentius adhæreo *Gryeto citato*, qui vult, quòd in Sabbato antè Dominicam Trinitatis, dicatur ad meridianam comestionem versus de Pentecoste, & quidèm id est conformius Rubricæ Breuiarij de benedictione mensæ, in qua habetur, quod versus Pentecostes dicatur vsquè ad festum SS. Trinitatis exclusiuè: festum autem Trinitatis non est adhuc inchoatum, quia in meridiana comestione sumus ante primas vesperas festi SS. Trinitatis.

An de præcepto facienda benedictio mensæ.

§. IV. Hanc benedictionem mensæ non esse negligendam, colligitur *ex Gauant. n. 6. loc. citat.* vbi notat *ex Nauar.* illius omissionem esse peccatum veniale; imò citat Iulium Nigronum opinantem esse mortale, cuius tamen opinionem, meritò, asserit esse contra communem sensum; attendatur autem huius laudabilis consuetudinis maxima nostra vtilitas, cuius meminit *Raban. de Instit. Cleric. lib. 2. cap. 10.*

91. Benedictiones plures ponuntur, tùm in Missali, tùm in Pontificali, tùm in Rituali, quas esse diuidendas in duo genera, colligitur *ex Caietan. secunda secundæ q. 88. artic. 11.*

Duo genera benedictionum.

Constitutiuæ benedictiones, quænam sint.

§. I. Igitur aliæ sunt constitutiuæ, & aliæ inuocatiuæ. Constitutiuæ sunt benedictiones, *aquæ, Vestium Sacerdotalium, Mapparum, siuè tobalearum Altaris, Vasculi, siuè tabernaculi, quod etiam appellatur Pixis pro conseruanda Sacrosancta Eucharistia:* Hæ similes benedictiones, ideò dicuntur constitutiuæ, quià per eas, siuè personæ, siuè res constituuntur destinatæ tantùm cultui Diuino, ità vt ampliùs non debeant in profanos vsus conuerti.

Inuocatiuæ benedictiones, quænam sint.

§. II. Inuocatiuę autem benedictiones sunt; *Agni in Paschate; Ouorum, Panis, nouorum fructuum, cuiuscumque comestibilis, Candelarum, loci, Domus nouæ, Thalami, Nouæ nauis &c.* quę ideò inuocatiuæ appellantur, quià per has benedictiones inuocamus auxilium Diuinum, siuè rebus benedictis, siuè personis, pro quorum vsu benedicuntur.

Benedictiones aliæ ab Episcopis, aliæ a simplicibus Sacerdotibus faciendæ.

§. III. Quoàd ministrum harum benedictionum, adhuc est distinguendum, nam aliæ sunt faciendæ ab Episcopis, & aliæ possunt fieri à simplicibus Sacerdotibus: Benedictiones autem, & consecrationes, quas habes in Pontificali, spectant ad Episcopum; Aliæ verò, quas habes in Missali, & Rituali, possunt fieri à simplici Sacerdote, saltem delegato, vt in dictis libris est expressum, in quibus etiam habetur ritus in quibuslibet benedictionibus seruandus, & cùm hi libri apud omnes, saltem Parochos, & Regulares, esse soleant, omittemus inutilem translationem eorumdem hic; Vidi quidem *Castald.* qui *in sua prax. Caremon. lib. 2. section. 11. & sequentib.* ferè de omnibus benedictionibus agit, sed re vera, non dicit, nisi verba, quæ habentur *in Missal. Pontifical. & Rituali.*

Simplex Sacerdos, an possit de nouo benedicere, vel recõciliare Oratorium, & Ecclesiam.

§. IV. Quæres. Potest ne simplex Sacerdos benedicere de nouo, vel reconciliare Oratorium, & Ecclesiam (dummodò tamèn hæc fuerit tantum benedicta) sinè licentia Sedis Apostolicæ? Negatiuè videtur respondendum, secundum decisionem, quam affert *Barbos. in Sum. Apostolic. Decis. Verb. Benedictio. n. 7.* At puto licentiam Apostolicæ Sedis supponendam esse, dùm in Rituali Romano habetur, quòd huiusmodi benedictiones à simplici Sacerdote fieri possint de licentia Episcopi.

Authores Benedictionum.

§. V. Benedictiones cum verbis, & signo Crucis processisse ab Apostolis, nonnulli, *apùd Gauant. tom. 1. part. 4. tit. 19. n. 2.* deducunt ex verbis illis *D. Pauli. 2. ad Timot. cap. 1. vers. 13. Formam habe sanorum verborum, quæ à me audisti* explicantes illud verbum *sanorum*, idest, quæ possunt sanare creaturas, tàm sensibiles, quàm insensibiles.

Habitus in benedictionibus adhibendus.

§. VI. Quo habitu vti debeat Sacerdos, & Minister, in faciendis supradictis benedictionibus, vide in *Litera H. num. 6.*

Ad Altare, vel in Sacristia faciendæ benedictiones.

§. VII. Huiusmodi benedictiones facit Sacerdos ad Altare, vel in Sacristia, cum cereis tamen accensis *ex Bauld. part. 2. cap. 40. n. 6.* nisi alia sit consuetudo recepta; res vero benedicendæ possunt poni super Altare, vel super aliquam parvam mensam, sed esculenta benedicenda, super Altare numquam ponantur, sed in loco separato super aliquam mensam, vt præcipit *Ritual. Roman. de regul. general. benedict.*

Stando sunt benedictiones.

§. VIII. Sacerdos has benedictiones faciens (*ex Bauld. cit. n. 2. & Gauant. citat. n. 4.*) stat nudo capite, manibus iunctis, nisi præ manibus haberet librum; & quia ante quascumque ex his benedictionibus præponitur versus *Adiutorium nostrum &c.* ideo admonendus est Sacerdos, vt dicendo prædictum versum, signet se à fronte ad pectus, &

Signum Crucis formandũ in faciendis benedictionibus.

in Oratione posita pro benedictione, vbi adest hoc ✠ signum producat Sacerdos dextera signum Crucis super rem benedicendam, sinistra posita super Altare, si ad illud benedicat, sin vero admoueat eam pectori, iuxtà regulam tradendam in *Litera S. n. 14.* & tandem in fine benedictionis aqua benedicta aspergat res benedictas (*ex Rub. Missal. in fine*) tenente vase aquæ benedictæ, aliquo Ministro cotta induto.

§. IX. His generaliter dictis de benedictionibus, quædam sunt peculiariter de aliquibus ex ipsis exponenda, & primò de benedictione aquæ die Dominico facienda, sed de ea in *Litera A. n. 431.* & de aspersione, quæ eodem die Dominico fit. *Ibidem n. 465.*

Panis benedictio à quo instituta.

§. X. Secundò Benedictio panis fuit à S. Pietro, vt notat *Abdia lib. 2. Hist. Apostol.*

Frugum benedictio, a quo fuerit ordinata.

§. XI. Tertiò. Benedictio frugum, vel fuit ordinata ab Eutychiano Papa, secundum *Baron. anno 283.* vel à S. Clemente Papa, secundum alios.

Candelarum benedictio infra annum.

§. XII. Vltimò. Benedictio Candelarum posita in fine Missalis, non est eadem, vt patet, cum benedictione Candelarum in Festo Purificationis B. M. V. sed est alia benedictio facienda pro libito infra annum, quod etiam in Rituali habetur; sicut etiam benedictio loci posita in fine Missalis, est facienda extrà diem Sabbati Sancti; Alia enim longior benedictio Domorum habetur in Rituali Romano pro Sabbato Sancto.

Benedictus, qui venit &c.

Benedictus, qui venit &c. in fine Præfationis, additum fuit à S. Ignatio. *P. n. 183. §. 16.* Quomodo dicatur à celebrante. *S. n. 20.* In Choro non cantetur, nisi finita eleuatione, & deposito à celebrante Calice super Altare, sicut habetur *in Cærem. Episcop. lib. 2. cap. 8.* idque etiam esse obseruandum in Missis defunctorum, patet, quia hoc fit, vt, qui sunt in Choro, Sacramentum adorent, & talem esse vsum Capellæ Sanctissimi, testatur *Gauant. tom. 1. part. 2. tit. 7. n. 11. & tit. 8. n. 8.* & ego etiam vidi. 92.

Benedictus, qui venit &c. in fine Præfationis additum, & quomodo dicendum.

Benedictus es Domine Deus.

Benedictus es Domine Deus &c. est Hymnus dicendus aliquando in Missa post Epistolam. *H. n. 87.* 93.

Benedixit fregit.

Benedixit fregit &c. dum dicit celebrans, facit signum Crucis super Hostiam consecrandam. *S. n. 20. §. 54.* 94.

Beneficium.

Beneficium, quoad Missam, aliquam obligationem in beneficiario inducit, præcisè ratione beneficij obtenti, loquendo de beneficiarijs, qui curam habent animarum. 95.

Missam celebrare, aliquãdo tenentur Parochi.

§. I. Et quidem est certum, quòd huiusmodi beneficiarij debeant toties celebrare, quoties occurrit pro eorum officio implendo, vt præcipit *Concil. Trid. sess. 23. de reformat. cap. 14.* quare Parochi celebrare tenentur.

§. II. Primò, quoties populus tenetur Missam audire.

§. III. Secundò, quando occurrunt faciendæ benedictiones nuptiales.

§. IV. Tertiò, quando est sepeliendus defunctus, & sit recepta consuetudo, non sepeliendi sine Missa.

§. V. Quartò, si occurrat commu-

nicandus infirmus, & non sit Eucharistia reseruata.

§. VI. Quintò ad renouandam Eucharistiam, si forte oblitus fuerit id facere diebus festis, & ita alijs citatis docet *Abre. in Instit. Paroch. lib. 4. n. 64.* & *n. 67.* tradit posse Parochum, etiam per alium supradicta munia adimplere, aliquando, non tamen semper. *Barbos. de offic. & potest. Paroch. cap. 11. n. 6.* vbi etiam quorundam, quos citat, opinionem, refert, dicentium præter supradictos casus, nequaquam Parochum celebrare teneri: Ego tamen sic raram celebrationem in Parocho non approbarem, saltem propter populi admirationem, Parochus namque, cum in aliorum exemplum sit positus, tenetur murmuris occasiones vitare.

Non est sine scãdalo, quòd Parochi rarò celebrent.

Parochus, an aliquãdò teneatur pro Ouibus Sacrificium offerre.

§. VII. Videndum restat, an Parochus aliquando teneatur Sacrificium pro suis ouibus offerre; Et quidem ipsum teneri, deducitur ex *Tridentin. cap. 1. loc. cit.* Sed difficultas est, quando obligationem hanc Parochi habeant, in qua non desuetunt, qui eos astringerent offerre pro ouibus sacrum, quoties pro suo munere celebrare tenentur, vt refert *Abre. n. 69. loc. suprà* sed communiter hæc opinio non admittitur, vt videri possunt *Gobat. in Experim. Theolog. tract. 8. n. 492. Barbos. n. 11. loc. cit. Suarez. relatus a Scort. de Sacrif. Miss. lib. 2. cap. 10. n. 3. Abre. suprà.* Qui omnes tamen in hoc conueniunt, quod Parochus aliquando debeat sacrificium pro suis ouibus offerre, iuxtà arbitrium boni viri, quod arbitrium esse ferendum, attenta copia, vel inopia redditruum, singulsquè magna, vel parua necessitate Parochorum, existimat *Gobat. n. 493.* cui ferè subscribit *Abre. n. 77.* quarè, si aliquando diebus solemnioribus, Parochus id præstet, muneri suo in hoc satisfaciet.

Episcopi aliquandò tenentur Sacrificiũ pro Ouibus offerre.

§. VIII. Eandem obligationem *Gauant. tom. 1. part. 3. tit. 12. n. 27.* extendit etiam ad Episcopos, & meritò, quia ipsi magis principaliter curam habent animarum, & sunt Parochi Parochorum, vt notat *Gobat. tract. 4. n. 67.* & quidem *Concil. citat.* absquè vlla distinctione loquitur de illis, qui curam habent animarum.

Stipendium, an possit Parochus accipere, quando tenetur celebrare.

§. IX. Dubitatur, vtrum Parochus possit stipendium accipere, quando tenetur celebrare, licet non teneatur pro ouibus sacrificium offerre, sed hoc examinabitur in *Litera S. n. 190. §. 8.*

Beneficium Ecclesiasticum inducere obligationem ad horas Canonicas recitandas, clare deducitur ex illa certissima regula *Beneficium datur propter officium* quæ habetur in *Concil. Lateran. V. sub Leon. X. sess. 9.* referente *Cabassut. in Notit. Concil. cap. 95.* quare de hoc nemo dubitare potest, & de facto omnes DD, passim hanc docent sententiam, & videri possunt *Castrop. part. 2. tract. 7. Disp. 4. punct. 1. §. 2. n. 1. Abre. in Instit. Paroch. lib. 8. n. 134. & sequentib. Gob. in Experim. Theolog. tract. 5. n. 572.* Quia autem iuxta varios occurrentes casus, nonnullæ possunt difficultates insurgere, ideo operæ pretium duxi plura notare, vt omnia obstacula, claram intelligentiam, vt plurimum impedientia, auferamus. 96.

Beneficiarij tenentur recitare horas Canonicas.

Nomine beneficij quid veniat.

§. I. Igitur primò, vt cognoscamus, quinam, ratione beneficij sint obligati ad horas, necesse est exponere, quid hic nomine beneficij veniat, sed de hoc, in *Litera N. n. 32.*

Peccant beneficiarij, si omittant horas.

§. II. Secundò videndum est, quod peccatum beneficiarij committant, quando horarum recitationem omittunt; & quidem eos peccare mortaliter commune est apud DD. & videri possunt citati; quod idem dicendum est de illo, qui antequam omittat officium, cogitat de restituenda portione correspondenti; restitutio namque fructuum, non tollit culpam, imo eam supponit, quod patet, quia lex de restitutione est poenalis, lex autem poenalis, semper supponit culpam, vt bene aduertit *Gobat. n. 573.* & etiam, vltrà poenam restitutionis adesse peccatum mortale, clarè habetur in constitutione B. Pij V. relata de verbo ad verbum *à Castropal. punct. 7. n. 1.*

Lex poenalis supponit culpam.

Ad restitutionem tenetur beneficiarius, si omittat officium.

§. III. Tertiò sciendum, qualiter beneficiarij omittentes Diuinum officium, teneantur ad restitutionem fructuum ex tali beneficio prouenientuum, vt dicetur in *Litera R. n. 77.*

Pluries recitare non tenetur, qui plura habet beneficia.

§. IV. Quartò dubitatur, an, qui plura habet beneficia, etiam plura teneatur officia recitare, & ratio dubitandi, ex eo prouenit, quia quodcumque beneficium datur propter officium, ex quo sequitur quodcumque beneficium inducere obligationem ad officium, ergo, qui plura obtinet beneficia, pluries recitare tenebitur, iuxta numerum beneficiorum. Nihilominus omninò contrarium est sentiendum, quod clare à paritate conuincitur; Sicut enim ne-

mo propter tres ordines sacros, tenetur ter officium dicere, ità neque propter plura beneficia, tenebitur pluries recitare, & ita firmat pluribus relatis *Castropal. n. 27. loc. cit.* An vero, quando in officio dicuntur commemorationes communes, debeat beneficiarius tot facere commemorationes, quot habet beneficia, Vide in *Litera S. n. 208. à §. 16.*

Commemorationes plures, an teneatur facere, qui plura habet beneficia.

§. V. Quintò quærendum, quandò in beneficiarijs incipiat obligatio ad horas, sed hoc examinabitur in *Litera O. n. 7. à §. 1.*

Obligatio ad officiú in beneficiarijs, quandò incipiat.

§. VI. Sextò videndum, vtrum beneficium, quod habet fructus tenues, obligationem ad Breuiarium inducat, in qua quæstione multi multa dicunt, & quidem nonnulli recentiores periti, opinantur beneficium, cuius fructus non præstant bonam partem sustentationis (nomine bonæ partis sustentationis *Tambur. relatus à Gobat. n. 579.* existimat esse tertiam partem, Gobat autem, vult potius esse quartam, ità vt decem aurei censeantur bona pars sustentationis) nullam afferre obligationem ad horas, quos tamen omnes refellit *Castropal. n. 9. loc. cit.* & placet, quia in constitutionibus Concilij Lateranensis, & Pij V. absolutè imponitur beneficiarijs obligatio ad officium, nulla habita ratione beneficij tenuioris, vel pinguioris.

Beneficium, quod habet fructus tenues, an obliget ad horas.

Decem aurei censentur bona pars sustentationis.

§. VII. Septimò occurrit dicendum de illo beneficio, quod nullos omninò fructus habet: Hoc verò, non obligare ad officium ex eo deducitur, quià onus non imponitur sine præmio; imò beneficium carens fructibus, non esse nomine beneficij sumendum, notat *Castropal. n. 8. loc. citat.* rectè id deducens ex definitione beneficij, quod est ius percipiendi fructus proptèr officium, vbi autem nulli sunt fructus, nullum est ius ad eos percipiendos, ergo nullum beneficium.

Beneficium, quod nullos habet fructus, nec beneficium censetur, nec ad breuiarium obligat.

§. VIII. Octauò, vtrum ille, qui beneficium obtinuit, sed fructus illius non recipit, teneatur nihilominus ad horas, quæ difficultas plura complectit, vel enim talis beneficiarius fructus beneficij non recipit, quia fuerint furati, vel, quia ob sterilitatem euanuerunt, vel, quia nondum possessionem sumpserit beneficij; in quibus omnibus casibus eximendum esse beneficiarium ab obligatione Breuiarij, probabiliter putant nonnulli apud *Gobat. n. 574. & sequentib.* si vero loquamur de illo, cuius beneficium sit in lite, tunc, si ante litem, pacificam possessionem beneficij habuerit, omnino esse obligatum ad horas, vult Gobat. relatus, secus verò, si lis antè possessionem oriatur. Plura de horis Canonicis, quære in *Litera H. n. 48.*

Beneficiarius, qui non recipit fructus beneficij, an teneatur ad officium.

Beneficium sufficiens ad hoc, vt quis illius titulo possit initiari sacris, sequentes debet conditiones habere. 97.

Quale debeat esse beneficium, vt quis titulo illius ordinetur.

§. I. Primo debet esse beneficium Ecclesiasticum propriè dictum, cuius nomine etiam veniunt Capellaniæ perpetuæ.

§. II. Secundò, debet esse perpetuum, & non amouibile, quod deducitur ex *Trid. session. 21. de reformat. cap. 2.* vbi prohibetur resignatio beneficij, non facta mentione, quòd ad illius titulum facta fuerit ordinatio, ergo, si Tridentinum non permittit, quod ordinatus ad titulum, illud resignet, nisi facta hac mentione, multo minus permitter, quod ordineris ad titulum alicuius beneficij amouibilis: præterea Tridentinum, non alio fine vult, vt ordinandus in sacris beneficium habeat, nisi, vt commode habeat vnde viuere toto vitæ suæ tempore, quo fine frustratum esset, si sufficeret beneficium amouibile: imò etiam coadiutoria cum spe futuræ successionis, esset insufficiens, cum de facto ordinandus beneficium non possideat, & insuper fieri possit, quòd numquàm sit possessurus; Coadiutoria tamèn, facta interim coadiutori in perpetuum assignatione aliquorum fructuum sufficientium ad commodam sustentationem, poterit inseruire pro titulo, sicut valeret pensio aliqua perpetua sufficiens ad sustentationem, & etiam Vicaria perpetua.

Amouibile beneficium, non sufficit pro titulo.

Coadiutoria cum spe futuræ successionis, non sufficit pro titulo.

Coadiutoria, quandò pro titulo sufficiat.

§. III. Venetiis ex peculiari priuilegio Sixti V. possunt carentes beneficio ordinari, dummodo in perpetuum sint adscripti, & astricti alicui Ecclesiæ, in qua quotidie, iuxta mentem piarum personarum celebrando, possint sibi victum comparare.

Absque beneficio possunt Clerici Venetijs ordinari.

§. IV. Tertiò debet beneficium esse ita pingue, vt eius fructus congruam sustentationem subministrent: debere verò huiusmodi fructus esse saltem centum scutorum, tradit Castropalaus citandos, at in hoc esse attendendas circumstantias locorum, prouinciarum, personarum, ac penuriæ rerum, prudenter asserit *Vener. in Examin. Episcop. lib. 1. cap. 22. n. 2.*

Fructus beneficij debent sufficere ad sustentationem, vt beneficium valeat pro titulo.

§. V,

Duplici titulo beneficij, & patrimonij, potest quis ordinari.

§. V. Satis probabiliter docent aliqui DD. apud eundem Castropalaum, quòd, qui haberet tenue beneficium, & patrimonium item tenue, vt tamen ex fructibus patrimonij, & beneficij, coalesceret summa sufficiens ad sustentationem, posset sacris initiari duplici titulo, beneficij scilicet, & patrimonij.

Certi debent esse fructus, vt beneficium valeat pro titulo.

§. VI. Quartò fructus beneficij debent esse certi, & non aduentitij, aut labore, & industria acquirendi, quia Tridentinum vult, quod ordinatus in sacris, habeat in perpetuum congruam sustentationem, si autem fructus non sint certi, facillimè deficere poterunt.

Actu possideri debet beneficium, ad cuius titulum quis ordinatur.

§. VII. Quintò beneficium debet actu possideri ab illo, qui vult illius titulo ordinari, nec sufficit sola præsentatio, nominatio, aut electio, vel quid simile, nemo enim dicitur beneficium habere, licèt sit magna spes illud obtinendi, ità multis citatis *Castrop. infrà*. At valebit quis ordinari titulo beneficij habiti, etiamsi eius fructus recipere non posset, nisi postquàm fuerit factus Sacerdos, vt decisum refert ipse *Castrop.*

Pacificè debet possideri beneficium, vt valeat pro titulo.

§. VIII. Sextò debet beneficium pacificè possideri, ex Tridentino citato, quarè, mota lite super possessione beneficij, non valebit ad sacros ordines illius titulus: imò, si quis, dùm pacificè possidebat beneficium, fuisset illius titulo initiatus Subdiaconatu, si posteà moueatur lis, non poterit amplius promoueri ad Diaconatum, sinè nouo titulo, quià ille iàm desijt per litem, idquè etiamsi beneficiarius probabilissimè putaret, litem in suum fauorem fore resoluendam.

Episcopus proprius cognoscere debet de titulo beneficij.

§. IX. De beneficio, cuius titulo, quis ordinari petit, cognoscere debet Episcopus proprius, cuius ordinandus est subditus, vt in *Litera D. n.* 167. §. 23.

Quomodò possit fieri resignatio beneficij, ad cuius titulū facta fuerit ordinatio.

§. X. Sciendum tandem, quòd *Concil. Trid. loc. cit.* decreuit, vt, qui titulo alicuius beneficij fuerit sacris initiatus, non possit illud beneficium resignare, nisi, facta mentione, quòd ad titulum illius fuerit ordinatus, & alitèr facta resignatio sit nulla: statuit etiam, quòd huiusmodi resignatio non admittatur, nisi constito, quòd resignans aliundè habeat, vndè congruè viuere possit, & proindè, neque poterit fructus

Æquè prohibitum est resignare, ac hypotecare fructus.

beneficij hypotecare, aut obligare, quià hoc esset quodammodò resignare; deducitur euidenter ex ipso Tridentino, quòd ideò prohibuit beneficij resignationem, nè ordinatus ad titulum illius, careat sufficienti sustentatione, qua vtiquè careret, si beneficij fructus hypotecaret, aut obligaret alijs.

An aliquandò possit quis resignare suum beneficium, non facta mētione, quod ad illius titulum fuerit ordinatus.

§. XI. Dubitant aliqui, vtrùm, qui beneficium resignaret, seruatà pro se pentione congruenti ad commodè viuendum, aut suum beneficium in aliud permutaret, quod aliud haberet fructus sufficientes, teneretur in resignatione, vel permutatione mentionem facere se fuisse ordinatum ad titulum illius beneficij, & aliquibus placet negatiuè respondere, eo quòd putent mentionem prædictam requisitam à Concilio, esse faciendam solum, quandò resignans aliundè non habet, vndè commodè sustentetur; sed in vera decipiuntur, siquidem, qui resignationem, vel permutationem est admissurus, ipse, & non

Ipse ordinarius debet cognoscere, an resignans, vel permutās beneficium, habeat aliundè vndè viuere.

resignans, debet iudicare, vtrùm, qui resignat, vel beneficium permutat, habeat aliunde, vnde viuere, & quidem, si ordinarius admitteret similem resignationem, vel permutationem, & ordinato ad titulum illius beneficij non superfit congrua sustentatio, ipse ordinarius tenebitur illum alere, & portionem sufficientem assignare, vt, ipso mortuo, ille possit sustentari: *Vener. in Examin. Episcop. lib.* 1. *cap.* 22. *n.* 13. Lege *Barbos. in loc. Triden. citat. Castrop. part.* 4. *tract.* 27. *punct.* 10. *Gobat. in Experim. Theolog. tract.* 8. *n.* 428. *& sequentib.* Plura de titulo ad suscipiendos sacros Ordines, habebis in *Litera T. n.* 66.

98. Beneficium conferri debet ab Episcopo ei, quem ordinauit titulo triconalis familiaritatis. *M. n.* 171. §. 49. *&* 50.

99. Beneficium, quoad recipiendos Ordines, facit Subditum illius Episcopi, in cuius Diœcesi situm est illud beneficium. *M. n.* 171. §. 59.

100. Beneficium, an irregulari possit conferri, est examinandum; Est autem certum, quòd collatio beneficij facta irregulari, est illicita, maximè, si irregularitas orta fuerit ex delicto, imo etiam si orta fuerit ex defectu, & tali irregulari, probabiliter, neque pensio data in titulum, licitè conferri potest, quia beneficiarij, vel pensionarij, saltem debent initiari prima tonsura, vt ita sint de statu clericorum; irregulares autem, sinè ex delicto, siuè ex defectu; nequè primam tonsuram licitè recipere possunt, vt diceruis in *Litera E. n.* 37. Prætereà aliqua beneficia in beneficiario exigunt ordinem sacrum, quem reci-

An irregulari possit beneficium conferri.

pere

pere non possunt irregulares. *Venet. in Examin. Episcop. lib. 2. cap. 23. n. 13.*

Irregulares possunt validè habere beneficia.

§. I. Maior difficultas est, vtrum collatio beneficij facta irregulari sit valida: Et negatiuè respondet *Mendo in Epitom. verb. Irregularitas n. 13.* sed probabilius censeo, quod docet *Castropal. part. 6. disp. 6. punct. 5. n. 7.* nimirùm, quod collatio beneficij facta irregulari, non sit irrita, & nulla, sed tantùm illicita, siquidè irregularitati non sunt tribuendi plures effectus, quam sint in iure expressi, at in iure nullus est textus, qui reddat prædictam collationem inualidam, vt cum *Syluestr.* & alijs aduertit *Gaspar. Hurtadus disp. 1. de irregular. n. 21.* & ideò, si quis irregularis post obtentum beneficium, non possit dispensationem ab irregularitate obtinere, habebit ius resignandi beneficium; & interim per alium oneribus beneficij supplere poterit; & quæ hucusque diximus, de eo intelligenda, qui iàm irregularis erat, antequam clericus fieret.

Irregularitas superueniens ordinato, an reddat incapax ad beneficia.

§. II. Si verò irregularitas superueniat iàm ordinato, & per delictum ea irregularitas contracta sit, huic non poterit licitè beneficium conferri, sed collatio ei facta erit probabiliter valida: quod si irregularitas ex defectu nascatur, in eo casu; talis non poterit illa beneficia recipere, ad quorum munia, ratione defectus redditur inhabilis: Sic E. G. qui deuenerit cæcus, aut surdus, non poterit habere beneficium, quod obliget ad sacrificium Missæ; benè tamen erit licitè capax illorum beneficiorum, quibus, non obstante defectu, satisfacere potest. E. G. qui caret digito pollice, vel indice, poterit recipere beneficium, quod solùm obligat ad audiendas confessiones, quia ad tale munus obeundum, ille defectus non obstat.

Irregularitas superueniens beneficiario, an illum beneficio priuet.

§. III. Si irregularitas iàm habenti beneficium superueniat, etiamsi id accidat per delictum, beneficium antea adeptum, non amittitur, vt decisum refert. *Cabassut in Theor. & prax. Iur. Canonic. lib. 5. cap. 19. n. 2.* vbi etiam tradit hunc esse omnium DD. communem sensum. Onera verò beneficio annexa, poterit beneficiarius per alium supplere, dum manet irregularis, quod si non præstet, tenebitur restituere fructus correspondentes oneribus non satisfactis. *Mend. supra.* Neque obstat *Tridentin. sess. 14. de reformat. cap. 7.* vbi habetur, quod voluntarius homicida *Omni ordine, ac beneficio, & officio Ecclesiastico perpetuò careat*, quia ibi non exprimitur, quod ille, qui iàm obtinet beneficium, statim, commisso homicidio, illud amittat, sed solùm deducitur, quod per sententiam Iudicis, talis sit beneficio priuandus, vt benè; varijs allegatis, ostendit *Castrop. n. 10. loc. cit.* imò, etiam si priuaretur beneficio, illa priuatio non deberet censeri effectus irregularitatis, sed effectus delicti, quia homicidium voluntarium culpabile duo dicit, nempè delictum, & irregularitatem; ratione irregularitatis, priuat susceptione ordinum; & exercitio illorum ordinum, qui iàm habentur; ratione verò delicti, operatur, vt homicida beneficijs, quæ habet, priuetur; vt appositè notat *Venet. in examin. Episcopor. lib. 2. cap. 23. n. 15.*

Priuatio beneficij non est effectus irregularitatis, sed delicti.

Irregularis, an sit capax iurisdictionis Ecclesiasticæ.

§. IV. Ex eo, quòd diximus irregularem esse incapacem beneficij, arguunt aliqui esse etiàm incapacem iurisdictionis Ecclesiasticæ; & benè, si loquuntur de iurisdictione ordinaria, quæ, vt plurimùm, beneficio annectitur, ratione alicuius ordinis; secùs verò, si sermo sit de extraordinaria iurisdictione, quæ exercitium ordinum non includit. *F. Gregor. Salmantic. Capuc. in Sum. Bass. verb. Irregularitas. num. 14.* quòd si irregularitas superueniat habenti iurisdictionem ordinariam, tùnc talis ea iurisdictione non priuatur, quæ non includit ordinis exercitium: Sic, qui antequàm fuerit irregularis, poterat excommunicare, eligere, beneficia conferre, Matrimonio assistere &c. vel alteri ad id facultatem dare; poterit etiàm id præstare post irregularitatem contractam, imò licèt ipse non possit Sacramenta administrare, poterit alteri id concedere, quia hoc non est ordines exercere, vt alijs productis, tradit *Castrop. n. 14. loc. cit.* Plura de effectibus irregularitatis quære in *Litera E. num. 37.*

Beneficium excommunicato conferri non debet. *Litera E. n. 197. §. 7.* 101.

Beneficij fructus sequestrantes, vel illorum iurisdictiones vsurpantes, excommunicantur in Bulla Cœnæ Domini. *Infra n. 145. §. 35.* 102.

Beneficiarij aliqui sunt addicti Choro. *O. n. 7. à §. 7.* 103.

Beneficium. Vide: Episcopi: Parochi: Pastores animarum. 104.

Bestialis copula.

105. Bestialis copula est causa diuortij. *A n. 108. §. 1.*

Bibere.

106. Bibere frangit naturale ieiunium. *S. n. 215. tait.*

Bigamia.

107. Bigamia, ratione defectus Sacramenti, vel significationis, irregularitatem parit, quia non perfectè significat vnionem Christi cum Ecclesia, vnius, scilicet, ad vnam. *D. Thom. in supplem. q. 66. artic. 1. in corp.* & notat *Busem. in medull. Theolog. moral. lib. 7. cap. 5. dub. 5. §. Quinta.*

Quare bigamia irregularitatem pariat.

§. I. Hanc irregularitatem ortam ex bigamia, processisse ex traditione Apostolorum, patet ex illo *D. Paul. 1. ad Timo. cap. 3. vers. 2.* vbi de Episcopo loquens, ait debere esse *vnius vxoris virum*, sicut aduertit *Tirin. in dictum script. loc.*

Ex Sacra Scriptura deducitur, quòd bigamia faciat irregularem.

§. II. Trifariam diuiditur bigamia communitèr a DD. in propriam, scilicet, in interpretatiuam, & in similitudinariam, & quocumque modo ex his contingat, sempèr irregularitatem inducit.

Quotuplex sit bigamia.

§. III. Bigamia propriè dicta, tunc datur, quandò quis Matrimonium contraxit, vel cum duabus fœminis successiuè, idest cum altera, mortua prima, vel cum duabus eodem tempore, idest cum altera, adhuc viuente prima: idque, siuè alterum Matrimonium fuerit inualidum, siuè etiam fuerit inualidum vtrumque; requiritur tamèn, quòd vtrumque Matrimonium fuerit consummatum per copulam carnalem, si enim alterum tantum fuerit consummatum, non aderit bigamia. *Caballut. in Theor. & prax. Iur. canon. lib. 5. cap. 19. n. 5.* vbi aduertit, quòd bigamia non contrhaitur, nisi per completam copulam carnalem; quandò verò copula carnalis censeatur perfecta, & completa, dicetur in *Litera C. n. 529.*

Propria bigamia, quandò detur.

Bigamia contrahitur solum per copulam carnalem perfectá.

§. IV. Bigamia interpretatiua datur, quandò quis, & si non contraxerit cum duabus fœminis, nequè simul, nequè successiuè, duxit tamèn viduam, quæ à primo marito fuit corrupta, vel etiam fuit corrupta ab alio (consultò dixi *ab alio*, quia, si fuerit corrupta à se ipso antè Matrimonium, cum non detur diuisio carnis in plures, neque dabitur bigamia) extra Sacramentum Matrimonij, debet autem hanc viduam, vel alio modo corruptam, non solùm in Matrimonium duxisse, sed etiam carnaliter cognouisse.

Interpretatiua bigamia, quid sit.

§. V. Est verò valdè probabile, quòd ad hoc, vt quis fiat bigamus, ex eo, quòd duxerit, & cognouerit viduam, vel ab alio corruptam requiratur, vt Matrimonium sit validum, quià per vnicum Matrimonium inualidum, non potest contrahi bigamia propriè dicta, vt etiàm decisum refert *a sacr. Card. congreg. Farin. prax. part. 1. tit. de Inquisit. q. 8. n. 8.*

Per vnicum Matrimoniū inualidum, bigamia interpretatiua, probabiliter, non contrahitur.

§. VI. Sed dices, qui duxit, & cognouit viduam, non diuisit suam carnem in plures, ergo nequè censetur bigamus. Sed contra est, quià bigamia specificatur, non à viro, sed à termino ad quem, nempè ab vxore, vt docet *D. Thom. in supplem. qu. 66. artic. 3. in corp.* & cum vxor (quæ supponitur vidua, vel alio modo corrupta) diuiserit suam carnem in plures, censetur virum etiam, qui eam duxit in Matrimonium, & carnalitèr cognouit, diuisisse suam carnem in plures.

Quare, qui ducit viduam, fiat bigamus, & à quo bigamia specificetur.

§. VII. Si petas, vtrùm vir, qui extrà Matrimoniū aliquam fœminam carnaliter cognouerit, fiat bigamus contrahendo, & consummando Matrimonium, etiam cum virgine. Respondeo negatiuè, propter rationem D. Thomæ adductam, quòd videlicèt bigamia in viro, non sit desumenda à se ipso, sed à termino ad quem, nempè ab vxore.

Vir non fit bigamus, si plures cognouerit, dummodò duxerit virginem, & quare.

§. VIII. Quòd si mulier esset capax ad recipiendos ordines, & consequentèr posset irregularitatem incurrere (quę tamèn non potest, cum irregularitas, quæ priuat subiectum licita ordinum susceptione, non possit propriè dari in fœminis, quæ iure Diuino sunt incapaces ad ordines, & beneficia, vt dicetur in *Litera S. n. 201.*) tunc, si duceret, & carnalitèr cognosceret virum iam corruptum, siuè per antecedens Matrimonium, siuè extra illud, maneret bigama, & irregularis, non verò esset dicenda bigama, si ipsa corrupta virum incorruptum duceret, cum suam bigamiam sumere deberet à termino ad

Mulier non est capax irregularitatis.

Mulier, quomodo posset fieri bigama.

quem, nempè à viro, quem incorruptum supponimus. *D. Thom. loc. cit.*

Qui accedit ad vxorem adulteram, fit bigamus.

§. IX. Item interpretatiuè censetur bigamus, qui quidem duxit virginem, sed eandem carnaliter cognouit, postquam illa adulterium, siue voluntariè, siue per vim, commiserit, sic enim diuisit suam carnem in plures. Neque vir excusatur à bigamia, eo quòd ad adulteram vxorem accesserit ignarus adulterij, quià bigamia non semper contrahitur cum culpa, vt sit necessaria prævia cognitio adulterij ab vxore commissi.

Vir adulter, accedendo ad suam vxorem non adulterã, non fit bigamus, & quare.

§. X. Sed dices, sicut vir est bigamus per hoc, quòd accedat ad suam vxorem adulteram, erit ne etiàm bigamus, si, consummato Matrimonio cum sua vxore, ipse vir posteà adulterium committat? Respondeo negatiuè, quià, vt iàm vidimus, vir non est bigamus ex eo, quòd plures cognouerit simpliciter, sed ex eo, quòd plures in Matrimonium sibi coniunctas cognouerit, vel etiàm vnam, quæ anteà fuerit quomodocumquè corrupta.

Vir, qui, mortua prima vxore, vel, ea facta moniali, suscipit sacros Ordines, si postea Matrimoniũ attentet, & consumet, fit bigamus.

§. XI. Item interpretatiuè habetur bigamus, & irregularis, qui post contractum, & consummatum Matrimonium cum virgine, nunquàm ab alio corrupta, & cognita, ipsa defuncta, vel professa in Monasterio aliquo Monialium approbato, de mutuo consensu ipse vir sacris initiatur, & postquàm fuerit in sacris, tentat contrahere Matrimonium aliud [quod vtiquè erit inualidum], cum alia, vt tamèn hanc aliam per attentatum Matrimonium, etiam cognoscat. *Abb. in cap. super eo, De Bigam. n. 8. & in cap. Nuper.* quam tamèn bigamiàm ex hoc capite ortam, non dubitarem ego, etiam bigamiam propriam appellare, vt loquar coherentèr ad dicta *supra* §. 3. quòd, videlicet bigamus propriè dictus sit ille, qui duas ducit, siuè successiuè, siuè adhuc viuente prima, etiamsi alterum Matrimonium esset inualidum.

Similitudinaria bigamia, quid sit, & à quibus contrahi possit.

§. XII. Alia bigamia dicitur similitudinaria, quæ pariter irregularitatem inducit; Et hanc bigamiam contrahunt Religiosi, si post votum castitatis emissum in aliqua Religione approbata, copulam carnalem cum aliqua habeant per attentatum Matrimonium, quia hi ex iuris fictione, supponuntur contraxisse, & consummasse duplex Matrimonium, Spirituale vnum, & carnale alterum, licèt hoc sit inualidum: Ad hanc tamèn bigamiam similitudinariam

Ad contrahendam bigamiam similitudinariam, quid requiratur.

contrahendam, non sufficit, quod Religiosus habeat copulam cum fœmina, sed requiritur, vt id faciat post attentatum Matrimonium. *Castrop. nu. 11. loc. citand.* itemquè non sufficit, quòd tantùm Matrimonium attentet, sed vlteriùs debet illud consummare, quià nulla bigamia incurritur, nisi per completam carnalem copulam, vt iam, cita o *Cabassut.* diximus *supra* §. 3. Et nota, quòd hæc bigamia contrahitur, etiàmsi Religiosus ad ducendam vxorem, dispensaretur à Papa, semper enim adest defectus significationis.

Clerici Seculares, an possint contrahere similitudinariam bigamiam.

§. XIII. Aliqui putant, quòd sicut Religiosi Regulares professi, qui per attentatum Matrimonium, carnaliter cognoscunt aliquam fœminam, fiunt bigami, & irregulares; ità fiant bigami Clerici constituti in sacris, si id præstent; Sed melius rem discutit *Castrop. nu. 12. loc. infra*, qui probat, quod tales Clerici in eo casu, potiùs essent irregulares ex delicto; quàm ex bigamia [quod etiam nos notabimus in *Litera D. nu. 85.*) cum in iure non sit expressum, quòd bigamia ex hoc capite à Clericis in sacris constitutis incurratur, quin potiùs videtur contrarium fuisse positum, quià cum sermo sit tantùm de Religiosis, qui per professionem votum castitatis emiserunt, censendi sunt Clerici exclusi, eo quià in odiosis, quod dicitur de vno, absquè fundamento, non debeat ad alios extendi.

An ducens consanguineã vxoris suę defunctæ, fiat bigamus.

§. XIV. Nolo hic omittere quorundam inscitiam, de quibus, cum admiratione loquitur *Gucch. in Instit. maior. lib. 4. n. 178.* qui opinantur, quod, qui duceret consanguineam suæ vxoris post illius mortem, non fieret inde bigamus, quia hoc secundum Matrimonium esset inualidum, ratione impedimenti affinitatis: Erronea planè opinio, quià, vt sæpe diximus, etiam per Matrimonium attentatum, dummodo fuerit etiam consummatum, contrahitur bigamia.

DD. pro doctrina tradita.

§. XV. Vide, si placet, quoad omnia supra dicta. *Busemb. in Medull. Theolog. Moral. lib. 7. cap. 5. dub. 5. F. Gregor. Salmantic. Caput. in Summ. Bassæ verbo Bigamia. Abb. in cap. super eo. & in cap. Nuper. de bigam. Cabassut. in Theor. & prax. Iur. Canon. lib. 5. cap. 19. n. 4. & 5. Mead. in Epitom. verb. Bigamia. Abell. in Medull. Theolog. part. 2. cap. 6. sect. 3. §. 1. Baaal. in Theolog. Moral. tom. 2. tract. 31. l. 9. Quæres. 7. & Castropal. part. 6. disp.*

disp. 6. punct. 8. à num. 1.

De effectibus irregularitatis, & de relaxatione eiusdem. §. XVI. De effectibus huius irregularitatis, dicetur in *Litera E. n. 37.* quomodò relaxetur, in *Litera R. n. 44.* Plura de Irregularitatibus ex defectu prouenientibus, quære in *Litera D. n. 53.*

Bimestre.

108\. *Intra bimestre, non tenentur coniuges reddere debitum.* Bimestre conceditur coniugibus, vt, antè consummationem Matrimonij, possint ad Religionem transire. *Litera T. n. 33.* Vbi hoc punctum explicatur.

Biretum.

109\. *Pileolo vti non licet in Missa.* Bireto, seù pileolo, nullus potest vti, dùm Missam celebrat, sinè licentia Papæ, vt constat, tùm ex Decretis Sacræ Congregationis super negotijs Episcoporum 2. *Iunij.* 1590. & 27. *Ianuarij* 1595. tùm etiam ex alijs Decretis Sacrę Rituum Congregationis 31. *Ianuar.* 1626. & 24. *April. eod. ann.* neque est probabilis aliquorum opinio, qui existimant dispensationem posse fieri ab Episcopo, quià Sacra Congregatio super negotijs Episcoporum, respondit Archiepiscopo Vrbinati, eum non posse vti pileolo in Missa sinè licentia Sedis Apostolicæ, referente *Barbos. de offic. & potest. Paroch. cap. 11. n. 36.* quod idem etiàm decreuit Sacra Rituum Congregatio *die 26. Februar. & 27. August.* 1628.

N. B. Nota, quod Episcopus nō potest sinè licentia Papæ celebrare operto capite, vndè neque poterit hanc facultatem alijs concedere.

Antiquus vsus amiciendi caput amictu, renouari non potest in Missa. §. I. Neque dicas posse renouari antiquum ritum amiciendi caput amictu, tùm, quià esset contra intentionem Sacræ Congregationis, tùm, quià, & si antiquitùs id fieri posset, tamen vsus contrarius nunc prohibet.

An aliquandò liceat celebrare operto capite. §. II. Concedit tamen *Sà in Aphorism. verb. Missa n. 17.* quòd quis, saltem vsquè ad Consecrationem, possit celebrare cooperto Capite de licentia Episcopi, dummodò adsit causa sufficiens, & vitetur scandalum: Sed aduertendum, vt in hoc, valdè cautè procedatur, siquidem celebrare operto Capite prohibetur sub pœna excōmunicationis in *Cap. Nullus Episcopus. De Consecrat. distinct. 1.* nec desunt apùd *Quart. part. 2. tit. 2. dub. 3.* qui asserant esse mortale sinè necessitate hoc præceptum transgredi, licèt ego libentiùs assentiar eidem Quarto, quòd nempè sit tantùm veniale, quandò id fieret sine scandalo, & non in tota Missa, sed ad summum vsque ad canonem, & pœna excōmunicationis posita in loco iuris allato, non est latæ sententiæ, sed ferendę, quià ibi dicitur, quod transgressor *communione priuetur* ergo priuari poterit, sed non ipso facto manet communione priuatus.

An celebrare operto capite sinè licentia Papę, sit mortale.

Biretum Celebrantis, & Ministrorum, super Altare non ponatur, neque super Credentiam. *A. n. 286. & C. n. 197.* 110.

Biretum, quomodò deponat celebrans in primo accessu ad Altare, & quomodò illud accipiat finita Missa. *S. n. 20. §. 5. & 81. de Missa Solemni, Vide in Litera C. n. 197. §. 4. & 62.* 111.

Biretum celebrans accipit à Diacono postquàm sederit, & eidem Diacono illud tradat, dùm surgit, vt in *Litera C. n. 197. §. 16.* 112.

Biretum sibi accipiant Ministri sacri, dùm sedent. *C. n. 197. §. 16.* 113.

Biretum mitrale. Vide. Subbiretum. 114.

Birrum.

Birrum Lacernum Cardinalis est simile Mozettæ. *S. nu. 20. §. 13.* 115.

Bissextiles dies.

Bissextiles dies, quomodo computandi in ætate ad ordines requisita. *A. n. 179. §. 5.* 116.

Blasphemia.

Blasphemię peccatum reseruatur Episcopo. *Litera E. n. 80. §. 2.* 117.

Bona.

Bona, tàm spiritualia, quàm temporalia, possumus impetrare per Sacrificium Missæ. *S. n. 59. §. 4.* 118.

119\. *Ad euitandam iacturam bonorum, cōuenit dispensare in impedimentis Matrimonij.* Bonorum iacturam patiendi periculum, est vna ex rationabilibus causis ad dispensandum in impedimentis Matrimonij, vt notabimus in *Litera C. n. 181. §. 3.* Quarè, si duo consanguinei, vel affines sint instituti hæredes sub conditione, quòd inter se contrahant, tùnc pietas suadet, quòd cum ijs dispensetur, nè ea hæreditate priuentur; Item,

si aliqua mulier haberet dotem suam implicatam, quæ liquida redderetur, si nuberet cum alio consanguineo, vel affini, in iure, & negotijs experto, ratione contonum esset dispensare, sicùt obseruat *Castrop. part. 5. disp. 4. punct. vltim. §. 2. n. 2.* puto tamen hanc causam, maximè loquendo de secundo casu, non esse ex se sufficientem ad dispensandum in impedimentis grauioribus. Plura de causis sufficientibus ad dispensandum, quære in *Litera C. citata*.

120. Bona naufragantium surripientes, excommunicantur in Bulla Cœnæ Domini. *Infra. n. 145. §. 20. & 21.*

121. Bona Ecclesiæ vsurpantes, excommunicantur. *S. n. 211. §. 17.*

Bona fides.

122. Bona fide processisse, est vna ex rationabilibus causis ad dispensandum in impedimentis Matrimonij, sicùt notabimus in *Litera C. n. 181. §. 3.* Vnde, si duo consanguinei, vel affines E.G. ignari de consanguinitate, vel affinitate [ità tamen, vt culpabiliter non omiserint denunciationes] bona fide Matrimonium contraxissent, & præcipue, si iàm prolem suscepissent, poterit licitè Papa cum ijs dispensare, imò expediet dispensationem concedere, ad euitanda grauia mala, quæ ex separatione parium possent prouenire. Vide *Barb. in Trid. sess. 24. de Refor. Matrim. cap. 5. nu. 21. Castrop. part. 5. disp. 4. punct. vltim. §. 2. n. 2.* alios referentes. Plura de causis sufficientibus ad dispensandum, quære in *Litera C. citata*.

Matrimonium bona fide contractũ, etiãm si nullum, laudabiliter per dispensationẽ reualidatur.

Bona opera.

123. Bona opera, & merita per peccatum mortificata, reuiuiscunt per Sacramentum pœnitentiæ. *E. n. 38. à §. 14.*

124. Bona operatio, per canticum an significetur. *Litera C. n. 90.*

Brachium.

125. Brachium celebrantis sustentet Diaconus, dùm cum eo Calicem offert. *Literà D. n. 121. §. 30.*

126. Brachia, an extendat celebrans, dùm dicit Canonem *M. n. 47.*

127. Brachium sinistrum, quo tenet Calicem, aliquantulum incutuet celebrans, dum cum Hostia Consecrata facit Cruces super Calicem. *C. n. 595. §. 7.*

Brachium Cerei.

Brachium pro ponendo Cereo in Sabbato Sancto, in qua parte ponendum, dicetur in *Litera C. n. 55.* 128.

Breuiarium.

Breuiarium antiquitùs vocatum fuit Orarium, ad significandum fuisse librum, in quo continebantur Orationes, & preces. *Cornel. Schult. tom. 1. cap. 43.* 129.

Orarium significabat antea Breuiarium.

§. I. Nomen Breuiarij non puto esse modernum, hoc namquè vsurpat *Micrologus de Ecclesiast. Offic. cap. 28.* ipse autèm floruit circà annum Domini 1080. & ibidem loquitur de antiquis Breuiarijs, quarè colligo hoc nomen fuisse in vsu multò antè ipsum.

Nomen Breuiarij est antiquum.

§. II. Si quæras rationem, quare liber, in quo continentur preces officij Canonici appelletur Breuiarium. Vide *Less. de Iustit. & Iur. lib. 2. cap. 37. Dub. 8.* vbi ait, quià est breue, & admirabile compendium Diuinæ Scripturæ.

Quare Breuiarium sic appelletur.

§. III. Cum varij essent apùd plures Breuiariorum ritus, B. Pius V. vt vniformiter officium diuinum in Ecclesia recitaretur, Breuiarium Romanum edidit, quod postea fuit recognitum iussu Clementis VIII. & Vrbani VIII. quorum Summorum Pontificum Bullæ sunt initio Breuiarij Romani impressæ, de quibus nos agemus *Infrà n. 146.*

Vniforme iàm est redditum Breuiarium.

Breuiarium Romanum in recitatione Diuini Officij esse adhibendum ab obligatis ad horas Canonicas, patet ex tribus Bullis initio Breuiarij præfixis. B. scilicet Pij V. (per quam nominatim abrogatur breuissimum Breuiarium compositum à Francisco Quignonio tituli S. Crucis in Ierusalem Presbitero Cardinali) Clementis VIII. & Vrbani VIII. & ità notant communiter DD. vt videri possunt *Busemb. in Medull. Theolog. moral. lib. 4. cap. 2. artic. 4. n. 1. Gobat. in Experimentali Theolog. tract. 5. n. 597. Abell. in Medull. Theolog. part. 2. Append. de stat. Cleric. artic. 4. q. 2. Castropal. p. 2. tract. 7. disp. 2. punct. 2. n. 1.* 130.

Obligati ad horas Canonicas, tenentur vti Breuiario Romano.

§. I. Excipiuntur ab hac regula illi, tàm Clerici Seculares, quàm Regulares,

Quinam possint vti proprio Breuiario.

res, qui diuerso Breuiario à Romano fuere soliti vti ducentis annis antè Pium V. sic enim Beatus Pontifex eos excipit in sua Bulla per hæc verba *Illis tamen exceptis, quæ ab ipsa prima institutione à Sede Apostolica approbata, vel consuetudine, quæ, vel ipsa institutio ducentos annos antecedat, alijs certis Breuiarijs vsa fuisse constiterit*. Breuiarium autem Monasticum positiuè fuit approbatum à Paulo V. de cuius Bulla agetur *infrà*. *num.* 147.

Quomodò habêtes proprium Breuiarium possint amplecti Romanum. §. II. Notandum, quòd supradicti exempti possunt, si eis placet, proprio Breuiario relicto, Romanum amplecti, vt colligitur ex eadem Bulla, in qua habetur. *Si fortè hoc nostrum, quod modò peruulgatum est, magis placeat, dummodò Episcopus, & vniuersum Capitulum in eo consentiant, vt id in Choro dicere, & psallere possint, permittimus*. Quarè habes, quòd ex consensu Episcopi, & Capituli, quisque ex priuilegiatis potest iuxta Romanum Breuiarium recitare: quandò autem hic requiritur consensus Episcopi, intelligitur de illis, qui eidem Episcopo sunt subiecti, nam, quoad illos, qui ab Episcopis sunt exempti, sufficit consensus proprij Superioris, & Capituli, quod Capitulum, tùnc dicitur consentire, quandò maior pars consentit, estò enim in verbis Pij V. habeatur *vniuersum capitulum*, nihilominùs esse intelligendam tantùm maiorem illius partem, docet cum alijs *Castropal. suprà*.

Si semel exempti assumpserint Breuiarium Romanum, non possunt amplius redire ad propriū. §. III. Ex suppositione verò, quòd iàm approbatum fuerit Romanum, non amplius licet mutare Romanum in suum peculiare antiquum, & talem esse sensum illius Bullæ, ostendunt *Suarez. lib. 4. de Hor. Canon. cap.* 11. *n.* 4. *Bonacin. disp.* 1. *de Hor. Canon. n.* 2.

Etiam in priuata recitatione, adhibendum est Breuiarium Romanum. §. IV. Existimant aliqui, quòd, virtute prædictarum Bullarum, nemo teneatur in priuata recitatione ad hoc Breuiarium Romanum, eo quòd asserant solùm obligare recitantes in publico Choro, & inter alios *Angel. verb. Hora. n.* 12. vult, quòd ordinatus ad titulum Patrimonij, vti possit quocumque Breuiario diuerso à Romano, eo quià talis nulli Ecclesiæ sit addictus, sed hunc Doctorem, meritò refellit *Castrop. citat.* siquidèm omnes siuè in Choro, siuè priuatè, tenentur adhibere Breuiarium Romanum, nisi sint exempti virtute Bullæ Pij V. quod manifestè quisque colliget ex relatis Bullis, si illas legere voluerit.

Neque aliquoties in anno, licitum est recitare cum Breuiario non concesso. §. V. Dubitant alij, an saltèm aliquoties in anno liceat Clerico vti Breuiario peculiari, Romano relicto; & negatiuè respondendum est, sicùt fusiùs neor DD. iam producti; ratione etiam suadetur, quià obligatio offic. est quotidiana, vt in *Litera O. n.* 7. *inn.* Sed Clerici non possunt satisfacere suæ obligationi, nisi recitent iuxtà Breuiarium sibi concessum, ex suprà relatis Bullis; ergò quotidiè tenentur vti Romano, nisi sint ex illis, qui sunt exempti.

Romani habitantes Mediolani, & Mediolanenses habitantes Romæ, quo Breuiario vti debeant. §. VI. Maior difficultas prouenit ex differentia inter ritum Romanum, & Ambrosianum; Vndè quæritur, vtrùm Romanus habitans Mediolani, teneatur Ambrosianum ritum seruare, sicùt è contrario Clericus Mediolanensis stans Romæ, teneatur ad Romanum. Non teneri, puto certum, posse verò probabilius; Viatori autem per breue tempus, libentèr consulerem, vt in officio suum ritum seruaret. *Castropal. nu.* 5. *loc. citat.*

Exempti non possunt pro libito recitare, nùnc iuxtaRomanum, nùnc iuxtà propriū Breuiarium. §. VII. Vidimus suprà ad Breuiarium Romanum non teneri eos, qui per ducentos annos adhibuere aliud Breuiarium; ex quo quærendum occurrit, vtrùm hi tales saltem possint pro libito recitare nunc iuxtà proprium antiquū, nùnc iuxtà Romanum: Et quidèm negatiuam partem esse omninò sequendam, ex eo deducitur, quià non conuenit, vt huiusmodi exempti pro libito recitent, quod ipsis placet, sed debent habere determinatum Breuiarium, quo vtantur, & non alio.

§. VIII. Sed dices; per Bullam Pij V. Exempti, neque coarctantur ad Breuiarium Romanum, neque illud eisdem prohibetur, ergo sequitur, quòd non quidem teneantur ad illud, sed eo possint vti, si velint, ergo, qui habent peculiare Breuiarium, possunt recitare cum Romano pro libito. Respondeo distinguendo primum consequens, ne sæpè illa verba *Eo possunt vti, si velint*, secuto debito consensu; vt suprà notauimus, concedo, ad libitum cuiusuis particularis, nego.

Quomodò intelligenda verba Bullæ, quo ad exemptos. §. IX. Ad intelligentiam notandum, verba Bullæ, quoad eos, qui per ducentos annos antè Pium V. habuere peculiare Breuiarium, duo exprimere; primum, quòd non teneantur, proprio antiquo relicto, Romanum assumere; secundum, quòd, si eis magis placeat, possint, proprio relicto, Romanum accipere, cum consensu tamen Episcopi, &

Exempti non possunt vti Breuiario Romano, nisi illud cum debito consensu assumant.

& Capituli. His positis, pono hanc conclusionem. *Exempti, qui suum Breuiarium non mutant in Romanum cum debito consensu, non possunt vti, nisi proprio, relicto Romano*: quod sic probo, non possunt vti Romano, nisi virtute Bullæ Pij V. sed hic Pontifex in sua Bulla vult, quòd approbent Romanum cum debitis consensibus, vt eo vti possint, ergò, nisi cum requisitis consensibus Romanum recipiant, tenentur recitare iuxtà suum peculiare antiquum.

Non est satis fundata opinio, quæ docet, quòd exempti, & si non assumpserint Breuiarium Romanum, possint priuatè recitando, cum illo satisfacere.

§. X. Quare non video, qua ratione aliqui DD. citati ab ijsdem, quos suprà retulimus, inducantur, qui volunt, saltèm priuatè omnes exemptos satisfacere posse cum Breuiario Romano: scio quidem prædictos DD. protestare se loqui conformiter ad Bullam Pij V. in qua, dicunt, solùm sermonem esse de Choro, & ideò quoad priuatam recitationem; liberum vnicuique sit vti Romano loco proprij; sed meo iudicio, parùm piè hi DD. explicant Bullam Pij V. quia in dicta Bulla est sermo de persoluendis horis, etiàm extrà Chorum, vt legenti constabit, & quidem vigilantissimus Pastor, non alio fine de Breuiario cogitauit, quàm, vt varias precum formas in aliquam determinatam stabiliret, quo pijssimo, & laudatissimo fine, vtique frustratus esset, si aliquibus liceret, nùnc recitare iuxtà Breuiarium Romanum, nùnc adhibere E. G. Monasticum.

Quo fine Pius V. cogitauerit de Breuiario Romano.

Regulares in Academia Salmantina possunt vti Breuiario Romano etiàm si in sua Religione haberetur propriú.

§. XI. Præterea Clemens VIII. (referente *Mend. in Epitom. verb. Hora Canon. n. 4.*) indulsit Regularibus, qui versantur in Academia Salmantina, vt possent satisfacere oneri recitationis cum Breuiario Romano, licet in sua Religione habeatur peculiare: superfluè autem hic Pontifex id concessisset, si iam Regulares poterant extra Chorum adhibere Breuiarium Romanum.

Carens proprio Breuiario, non tenetur vti Breuiario alterius ritus.

§. XII. Confirmatur ex Doctrina *Gobat. in experim. Theolog. tract. 5. num. 604.* vbi docet, quòd carens Breuiario proprio, non teneatur vti Breuiario alterius ritus, etiàm si facile haberi possit; quod intellige, si non possit ex illo formare officium, pro suo ritu saltem quoad substantialia officij cuiusmodi sunt Psalmi Nocturnorum, & Horarum, Lectione ex Sacra Scriptura, & huiusmodi; Ergò signum est, Breuiarium alterius ritus non sufficere ad satisfaciendum præcepto; Cæterùm data commoditate, quisque tenetur eo vti, deficiente proprio, quià quisque tenetur satisfacere præcepto, quando potest.

§. XIII. Ex dictis claro constat, neque Clericos Romano Breuiario vtentes posse satisfacere suo oneri, recitando cum Breuiario E. G. Monastico: *Alloz. tamen in Alphab. moral. verb. hora. Disp. 2. section. 2. n. 38.* videtur velle, quòd, si Religiosus vtens diuerso Breuiario à Romano, recitet cum alio vtenti Breuiario Romano, possit hic socius cum priuilegiato Religioso se conformare, & numero sequenti addit, quòd Episcopus Religiosus possit vti Breuiario suæ Ecclesiæ, & cum eo illius socius, ex qua sententia, aliqui deducunt, quod si aliquis Clericus secularis assumeretur à Regularibus ad seruitium Chori, posset, tamquam socius illorum, recitare iuxtà Breuiarium dictorum Regularium, licet diuersum à Romano, imo ità vidi fieri in praxi, sed, an rectè, ignoro; *Caram.* quidem *in Fundament. Theolog. lib. 2. n. 2513. & sequentib.* aduertens, quòd in Bulla Pij V. apertissimè habetur, quòd obligati ad Breuiarium Romanum, non possint satisfacere oneri recitationis officij, nisi Breuiario Romano vtantur, vtiquè illud factum non approbaret. De mutatione vnius officij in aliud esset hic non incongruè agendum, sed in gratiam alphabeticæ nostræ dispositionis, de hoc agemus in *Litera M. n. 325.* Plura de Horis Canonicis, quære in *Litera H. num. 48.*

Clericus an satisfaciat, si recitet simul cum Religioso habenti propriú Breuiarium.

Clericus secularis, in Choro E. G. Monachorú, an possit satisfacere, recitando Officium Monasticum.

131. Breuiario Carentes, excusantur à recitatione officij si carentia non fuerit malitiosa. *I. n. 52. §. 1.*

Breue.

132. Breue pro Oratorijs priuatis conceditur, vt in *Litera F. n. 137.*

Breuior via.

133. Breuior via semper est facienda à celebrante, & Ministris, dùm vadunt ad sedendum, *C. n. 197.* quod etiàm obseruat Diaconus, dùm accedit ad credentiam, & dùm de Altari redit ad celebrantem sedentem, postquàm explicauerit corporale super Altare. *D. nu. 323. §. 22. & 24.*

134. Breuior via. Vide. Via breuior.

Bre-

Breuis.

135. Breuis debet eſſe Sacerdos in celebranda Miſſa, nè ſua indecenti prolixitate, tædio adſtantes afficiat: Cauendum tamèn, nè ad hanc breuitatem ſic tendat, vt quod ad ædificationem eſt dictum, in ſcandalum conuertatur: noui enim quamplures (quod eſt maximè dolendum) qui, vt apud homines acceptabiles eſſent, magis elegerunt Dei opus iniquè proterere, cum tamèn proprium Sacerdotis ſit populum docere, non ſequi; indigni planè Sacerdotali dignitate, qui non, vt Dei Sacerdotes, ſed potiùs, vt hominum ſcurræ operantur.

Miſſa debet eſſe Breuis, vt tamen non ſit nimis accelerata.

Quid ſenſerit D. Auguſtinus de breuitate Miſſæ.

Audi *Auguſt. ſerm. 251. de tempor. Dolendum eſt pleroſque Sacerdotes, adeò breues eſſe, vt ſæpè in ſuſpicionem veniant, num multa dicenda omiſſerint, vel an ſaltèm nulla debita ratione temporis, quo eſſent ceremonia facienda, & quo enunciandæ voces, omnia ſimul confundant, veriuſque leues mimi, & hiſtriones, quàm graues, & compoſiti Sacerdotes videantur.* Verùm quidem eſt non poſſe pro omnibus aſſignari determinatam temporis quantitatem, cum alij velociores, alij tardiores ſint linguas; mediam tamèn horam, vel pauló minus eſſe in Miſſæ celebratione impendendam, ex eo deduco, quià video tot eſſe actiones faciendas, vt ſi omnes velimus, ea, qua par eſt, diligentia complere, minus tempus non videatur ſatis. Non placet verò quorundam modus, qui, vel ignorantes, vel ſemper timidi, ſic Miſſæ celebrationem protrahunt, vt numquam videatur eos didiciſſe, quæ debent; Vtantur autem Sacerdotes omnes in tanta actione maxima prudentia, memores tremendæ illius ſententiæ *Ierem. cap. 48. verſ. 10. Maledictus, qui facit opus Dei fraudulenter.* Vide *Scort. de Sacrif. Miſſ. lib. 2. cap. 19. Tonell. lib. 2. cap. vnic. Goba. in Experim. Theolog. tract. 8. n. 815. Sperel. in Pareneſ. teleturgic. cap. 36. §. 1. & Caram. in Fundam. Theolog. lib. 3. n. 3507.*

Ferè media hora debet impendi in celebratione Miſſæ.

136. Breuis debet eſſe oratio, ideſt collecta, iuxtà illud *Matth. cap. 6. verſ. 7. Orantes autèm, nolite multum loqui*, ſicùt obſeruat *Gauant. tom. 1. part. 1. tit. 9.*

137. Breuior eſt Miſſa nùnc, quàm fuerit antiquitùs, *Litera M. n. 181. §. 2.*

138. Breuis concluſio ad orationes officij defunctorum, quandò dicenda. *C. n. 410. §. 10.*

Breues lectiones, dicuntur capitula. *C. num. 111.* 139.

Buccella.

Buccella aliquandò eſt nomen, quod pro hoſtia vſurpatur. *H. n. 56.* 140.

Bulla.

Bulla B. Pij V. quòd nihil addatur in Miſſa. *M. n. 188.* 141.

Bulla Cruciatæ ferè æqualia indulta continet, quæ conceſſerant Vrbanus II. & Innocentius III. illis, qui pro recuperatione terræ ſanctæ contra Turchas ibant pugnaturi, geſtantes rubeam Crucem in pectore, & ab iſta Cruce dicta eſt Bulla Cruciatæ, vt notat *Caſtropal. part. 4. tract. 25. punct. 1. n. 2.* 142.

Bulla Cruciatæ, quarè ſic dicta.

§. I. De hac Bulla eſſent multa dicenda, tamèn, quià noſtrum non eſt hic de ea tractatum inſtituere, ſolùm aliqua explicabimus, quæ inſeruire poterunt ad vberiorem intelligentiam aliquarum rerum in hoc noſtro opere occurrentium. Igitur.

§. II. Quæritur primò. Quinam ſint capaces huius Bullæ. Reſpondeo, eſſe capaces huius Bullæ tantùm eos, qui ſunt commorantes, vel degentes in Regnis Hiſpaniarum, & Inſulis adiacentibus, nec non in Regnis Sardiniæ, & Siciliæ (pro Regno tamen Siciliæ, Inſula Liparis, & aliæ ſubiacentes non comprehenduntur, niſi alitèr declaretur à Summo Pontifice. *Mend. in Epit. verb. Bull. Cruc. n. 66.*) iique, ſiuè ex dictis locis originem ducant, ſiuè non, ſiuè ſint ibi per modum permanentis, vel per modum tranſeuntis, ſiuè vſum rationis habeant, ſiuè non. *Caſtrop. punct. 2. n. 1.* quarè, etiàm exteri poterunt dictam Bullam recipere, & illa eis inſeruiet, vſquè ad finem anni, etiamſi alibi migrent (non tamèn, quoad priuilegium comedendi carnes, & lacticinia, vt clarius infrà) ratio eſt, quià hæc Bulla eſt perſonalis, adeòquè ſemel in dictis Hiſpaniarum Regnis accepta, in alijs etiam locis valet, vt aduertit *Abre. in Inſtit. Parech. lib. 10. n. 514.* Sciendum autèm Bullam ſuſcipere poſſe illos tantùm, qui præſentialitèr ſunt in Regnis Hiſpaniæ, vel habitantes, vel ſaltem tranſeuntes; nàm cæterum etiàm ipſi Hiſpani, ſi ſint extra dicta regna, nequa-

Quinam poſſint accipere Bullam Cruciatæ.

Pro abſentibus Bulla Cruciatæ ſumi non poteſt.

quaquàm medio internuncio, possunt dictam Bullam accipere, sicùt ostendit *Castropal. n. 4. loc. cit.*

Bulla debet realiter suscipi, vt frui possimus illius priuilegijs.

§. III. Quæritur secundò. An ad hoc, vt quis fruatur Indulgentijs, & Priuilegijs Bullæ Cruciatæ, debeat re ipsa suscipere Bullam, an verò sufficiat, quòd habeat intentionem illam suscipiendi. Respondeo, necessariò requiri realem Bullæ acceptionem, ità, alijs citatis, *Mend. n. 1. loc. suprà* vbi tamèn addit, quod, qui esset moraliter certus, vt alius pro se acciperet Bullam, tùnc, esset idem, ac si ipsemet illam accepisset, dummodò sit in aliquo ex dictis Regnis, quià pro absenti, alius non potest eam accipere, vt nuper diximus.

Pro alio non absenti, potest Bulla suscipi.

Non est necesse retinere apud se Bullam.

§. IV. Quæritur tertiò, vtrum sit necesse hanc Bullam apud se retinere. Respondeo negatiuè, quarè, si quis, siuè culpabilitèr, siuè inculpabilitèr, eam amitteret, vel frangeret, adhùc frueretur illius Indulgentijs, & priuilegijs, vt latè probat *Mend. in Stater. dissert. 14. q. 1.*

Nomen suscipientis Bullam non est necessariò in Bulla describendum.

§. V. Quæritur quartò. An in Bulla sit describendum proprium nomen suscipientis illam. Respondeo id non esse necessarium, sicùt cum communi tradit *Mend. in Epit. verb. Bulla Cruciata n. 16.*

Eleemosyna danda pro Bulla Cruciatæ.

§. VI. Quæritur quintò, quantum eleemósynæ sit dandum pro acceptione Bullæ Cruciatæ. Respondeo attendendas esse locorum, & personarum qualitates, nàm alij plus, alij minùs eleemosynæ erogant. Vide *Mend. n. 11. & sequent.* est autem certum, quòd erogatio eleemosynæ sit de necessitate facienda pro qualitate personæ; hæc potest per alium fieri, & etiàm sufficere poterit pignus, vel cautela de danda eleemosyna, qui autem Bullam susciperet absque intentione dandi taxatam eleemosynam, Bullæ beneficijs non gauderet. *Castrop. n. 8.* Adde, quod eleemosyna est facienda de bonis proprijs, & non acquisitis per furta, quià aliter Bulla non valeret. *Abre. n. 515. & Castropal. nuper* licet alij contrarium sentiant apùd *Alloz. in Alphab. moral. verb. Bulla. Section. 1. n. 10.* de acquisitis verò medio aliquo peccato mortali, eleemosynam datam valere non dubito. *Alloz. citat. & Castropal. n. 9.* vbi bene aduertit, quòd meretrices, & similes personæ, quæ plura turpiter acquirunt, possunt ex illis bonis validè dare eleemosynam pro Bulla Cruciatæ.

An validè suscipiatur Bulla in peccato mortali.

§. VII. Quæritur sexto. An Bulla prosit illam recipienti in peccato mortali, vel innodatò aliqua excommunicatione. Respondeo cum *Alloz. num. 4.* probabiliorem esse partem affirmatiuam, negatiuam verò securiorem, & quidem existentes in peccato mortali posse frui priuilegijs Bullæ, asserit cum alijs *Mend. in Epitom. n. 7.* vbi tamen notat, eos, qui actualiter sunt in peccato mortali, non posse lucrari Indulgentias Bullæ, & benè, quià Indulgentia non acquiritur, nisi remissa sit culpa, vel per actum perfectæ contritionis, vel per Sacramentum pœnitentiæ.

Indulgentia non acquiritur, nisi remissa culpa.

§. VIII. Quæritur septimò. An Regulares possint sumere Bullam Cruciatæ. Respondeo affirmatiuè, dummodo accedat proprij Prælati consensus, maximè, si pro ea accipienda, Religiosus non habeat pecuniam, quam ex superiorum licentia retineat, expendendam in proprios vsus, tùnc enim, si haberet, satis probabile est Superiorem non posse Religioso prohibere Bullæ sumptionem, adeòquè, etiàm ipso renitente, posset illam Religiosus accipere, quià contraria prohibitio Superioris, esset in hoc casu iniqua, & multò magis deberet superior consentire, si aliquis consanguineus, vel amicus, ex proprijs bonis, acciperet Bullam pro aliquo Religioso; Cæterùm ex bonis Monasterij absolute communibus, non possunt Religiosi, absque superioris placito Bullam sumere, & quidem, neque superior tenetur hanc licentiam dare, estò sit honesta, & pia, nàm superior non est obligatus impendere bona Monasterij in quæcumque opera pia ad Religiosorum instantiam, quià hoc eius voluntati seruatur. *Castropal. n. 10.*

Regulares possunt sumere Bullam Cruciatæ, & an ad faciendum de licentia Superioris.

Ex bonis Monasterij non tenetur superior sumere Bullam pro Religiosis.

§. IX. Quæritur octauò, quantum temporis Bulla duret. Respondeo Bullam Cruciatæ antea fuisse concessam per tres annos, nùnc autem conceditur per septem, sed singulis annis publicatur, & elapso anno, cum iterùm publicatur, Bulla anteà accepta amplius non valet, sed ad participandum de illius Indulgentijs, & priuilegijs, alia erit accipienda, in quo tamen nota, ne accipiatur ante publicationem, sed omninò post quàm fuerit publicata, vt aduertit *Mend. in Epitom. n. 3.*

Bulla Cruciatæ, quantò duret.

§. X. Alij existimant valorem Bullæ durare ab vna publicatione ad aliam, ità vt, si infra annum fiat alia Bullæ publicatio, prima valorem amittat;

An ab vna publicatione ad aliam valor Bullæ solùm extendatur.

iu-

nihilominùs Bullam valere à die publicationis per integrum annum, licet infra annum fieret alia publicatio, sustinent viri docti apud *Allox. section. 1. nu. 11.*

Annus durationis Bullæ est annu. naturalis.

§. XI. Quandò autem dicimus Bullam à die publicationis durare per annum, intelligimus annum naturalem à momento ad momentum, non verò annum Ecclesiasticum à Septuagesima ad Septuagesimam, & ità sentiunt *Castrop. punct. 3. n. 3. & Mend. in Epitom. n. 3.*

Priuilegia, quæ continentur in Bulla Cruciatæ, enumerantur.

§. XII. Quæritur nonò. Quæ priuilegia habeantur per Bullam Cruciatæ. Respondeo plura esse huius Bullæ priuilegia. Primum est acquisitio indulgentiæ Plenariæ, vt in *Litera I. n.* 106. Secundum. Acquisitio quindecim annorum Indulgentiæ, vt *ibidem.* §. 6. Tertium. Participatio omnium bonorum operum, vt in *Litera P. n.* 44. Quartum. Bullam defunctorum annexam habet. De qua *inf. à. n.* 143. Quintum. Bulla compositionis ad bona incerta, vt *infrà. n.* 144. Sextum est posse comedere cibos, qui cæterùm pro aliquibus diebus sunt prohibiti, vt in *Litera C. n.* 300. Septimum est, quòd habens hanc Bullam potest vti priuato Oratorio, vt in *Litera O. n.* 109. §. 20. Octauum Priuilegium est facultas eligendi Confessarium, vt in *Litera C. n.* 426. vbi etiam de absolutione à censuris, & Casibus reseruatis. Nonum est facultas commutandi vota, vt in *Litera V. n.* 80. Decimum est, quòd Commissàrius Generalis Bullæ habet quasdam facultates in fauorem illorum, qui Bullam habent, vt in *Litera C. nu.* 375.

Suspenduntur Indulgentiæ, & facultates, aliquibus exceptis, cum publicatur Bulla Cruciatæ.

§. XIII. Tria tandèm notanda remanent. Primò. Per publicationem Bullæ suspenduntur omnes aliæ facultates, & Indulgentiæ, exceptis facultatibus insertis in corpore iuris, & Episcopis iure ordinario competentibus, sicùt non suspenduntur facultates, & priuilegia Superiorum mendicantium in ordine ad suos fratres, neque quoad istos suspenduntur indulgentiæ proprio ordini concessæ; quinimò non desunt, qui asserant, etiam facultates, & priuilegia mendicantium valere quoad seculares. Et quod diximus de Religiosis mendicantibus, dicendum est etiam de alijs Religiosis non mendicantibus, qui participant priuilegia mendicantium: Qui autem habent Bullam Cruciatæ, omnes Indulgentias varijs Ecclesijs, & Altaribus concessas, possunt lucrari, quià;

Nullæ suspēduntur Indulgētię quoad illos, qui habent Bullā Cruciatæ.

quoad habentes Bullam, non sunt suspensæ. Vide *Abre. lib. 10. n. 607. & sequentib. Mend. in Epitom. verb. Bulla Cruciatæ. n. 60. Castropal. punct. 10.*

Pœnæ pecuniarię in subsidium Cruciatæ applicandæ.

§. XIV. Secundò notandum, quòd in Hispaniarum Regnis, in quibus publicatur Bulla Cruciatæ, tenentur, sub graui culpa, omnes Episcopi, eiusquè ministri, & officiales, itèmquè alij inferiores Prælati Ecclesiastici, applicare in subsidium cruciatæ omnes pœnas pecuniarias, excepta, in probabilissima sententia, parte debita Fisco, siuè accusatori, vt videre est apùd *Allox. n. 14. & Castrop. punct. 11. n. 12. loc. suprà.*

Quid operetur excōmunicatio, quæ fertur, vt omnes confluant ad concionē, quādo publicāda est Bulla Cruciatæ.

§. XV. Tertiò, & vltimò notandum, quòd Excommunicatio, quæ fertur, vt omnes confluant ad concionem, quandò publicanda est Bulla Cruciatæ, non est latæ sententiæ, sed ferendæ, idquè fit, vt multitudo ad Ecclesiam concurrat; nequè tamèn est necesse, quod omnes omninò concurrant, quià, vbi magnus est populus, id esset ferè impossibile, cum Ecclesia omnes capere non possit. *Mend. in Epitom. n. 62.*

Bulla defunctorum expeditur, vbi viget Bulla Cruciatæ: huius Bullæ defunctorum virtute, potest liberari vna anima è Purgatorio, iuxtà Bullæ tenorem, & pro sumenda hac Bulla, taxata eleemosyna est eroganda; de hac verò Bulla non est nostrum plura congerere, sed lectorem remittimus ad *Abre. in Instit. Paroch. lib. 10. n. 572. & sequentib. & ad Mend. in Epit. verb. Bulla defunctor.* 143.

Defunctorum Bulla.

Bulla compositionis ad bona incerta solet concedi, vbi publicatur Bulla Cruciatæ; quid hæc Bulla operetur, non est nostri instituti examinare; sed solùm placuit id notare occasione agendi de Bulla Cruciatæ *suprà. n.* 142. qui verò de hac Bulla compositionis maiorem cognitionem habere desiderat, legat doctissimum *Castropal. part. 4. tract. 25. punct. Vltim.* 144.

Compositionis Bulla ad bona incerta.

Bulla Cœnæ Domini, ità est nuncupata, quià quot annis in feria V. Cœnę Domini promulgatur à Summo Pontifice, sicùt notat *Castrop. part. 6. tract. 29. disp. 5. punct. 1. n. 1.* 145.

Bulla Cœnæ Domini, quarè sic dicta.

§. I. In hac Bulla multæ sunt latæ excommunicationes, ipso quidèm iure incurrendæ à contrafacientibus, illarumquè absolutio Summo Pontifici est reseruata, & in generali concessione absoluendi à Casibus reseruatis, non comprehenduntur casus contenti in hac Bulla, nisi specialitèr exprimantur.

Excommunicationes, quæ sunt in Bulla Cœnæ Domini, sunt latæ sententiæ.

Mend. in Epitom. verb. Bull. in Cœn. Domin. n. 1. Siquidem extrà articulum mortis, & tunc cum debita cautione de ſtando Eccleſiæ mandatis, nullus omninò, neque virtute cuiuſcumque priuilegii, poteſt abſoluere à caſibus in Bulla Cœnæ contentis ſub pœna excommunicationis.

Extrà articulum mortis, nullus poteſt abſoluere à caſibus Bullæ Cœnæ.

§. II. Si tamen hi caſus fuerint occulti, & non notorii, nec reducti ad forum contentioſum, tunc poſſe Epiſcopos abſoluere ab illis iuxtà *Trid. ſeſſ. 24. de reformat. cap. 6.* probabiliter docebant nonnulli DD. apud *Abre. cap. 10. n. 310. loc. infrà*. Contra aliquos aſſerentes Tridentini conceſſionem fuiſſe per Bullam Cœnæ reuocatam, quoad caſus tamen in dicta Bulla contentos.

Epiſcopus an poſſit abſoluere à caſibus Bullæ Cœnæ, quandò ſunt occulti.

N. B. Etiam ſi caſus iſtius Bullæ ſint occulti, non poteſt Epiſcopus ab illis abſoluere, & contraria propoſitiò damnata eſt ab Alexãdro VII. die 24. Septemb. 1665.

§. III. Iſtæ excommunicationes, licèt in rigore ſint ab homine, tamen producunt effectum excommunicationum à iure, tum quia generaliter ſunt latæ, tùm etiam, quia morte Pontificis non expirant, ſed durant in ſua efficacia, etiam ſede vacante, nec non facta electione noui Pontificis. *Abre. in Inſtit. Paroch. lib. 10. cap. 8. n. 1.*

Excommunicationes Bullæ Cœnæ ſunt ab homine, ſed habent effectum excõmunicationũ à iure.

§. IV. Si in nouæ Bullæ publicatione, omitteretur aliquis caſus, qui foret in aliis Bullis, iam deſinet obligare, quia, publicata noua Bulla, deſinit antiquarum efficacia. *Caſtrop. n. 6.* vbi benè limitat, dummodò caſus omiſſus non ſit in corpore iuris expreſſus, quia tunc vim ſuam adhuc retinebit, non quidem à Bulla, ſed à iure, niſi etiam quoad ius fuerit legitima conſuetudine abrogatus.

Ceſſant antiquæ Bullæ per publicationẽ nouæ.

§. V. Et hinc nota, quod caſus in Bulla Cœnæ contenti, ſunt aliquandò etiam inſerti in corpore iuris: Inde tamen non ſequitur, quod delinquentes duplicem contrahant excommunicationem, vnam videlicet ex vi Bullæ, alteram ex vi iuris, nam cum res præcepta ſupponatur eadem, & idem etiam ſit finis, ideò, qui contrafaceret, vnicam tantùm excommunicationem incurreret.

Caſus Bullæ Cœnæ, aliquandò ſunt inſerti in corpore iuris, & an in eo caſu incurratur duplex excõmunicatio.

§. VI. De Caſibus in hac Bulla Cœnæ contentis, neceſſarium duxi tractare, ſiquidem omnibus Prælatis, & confeſſariis conuenit eorum cognitio; vt audientes in confeſſione aliquos illorum, ſciant ſe ſufficientem authoritatem non habere circa illos; adeoque etiam in ipſo tenore Bullæ in fine præcipitur, vt *Omnes Patriarchæ, Archiepiſcopi, Epiſcopi, aliique locorum ordinarii, & Eccleſiarum Prælati, nec non Rectores, cæteriq́ue curam animarum exercentes, ac Presbiteri ſeculares, & quorumuis ordinum Regulares, ad audiendas peccatorum confeſſiones, quauis authoritate deputati, tranſumptum præſentiũ literarum penès ſe habeant, eaſque diligenter legere, & percipere ſtudeant.* Non eſt tamen neceſſe, vt omnes prædicti ſigillatim habeant hanc Bullam, ſed Religioſis ſufficit, vt illam habeant in loco Monaſterii publicè expoſitam, alii verò, vel eam habeant Domi, aut ſaltem habeant aliquem librum, qui de ea Bulla tractet, *Mend. n. 1.* Et aduerte ex ipſis verbis Bullæ relatis, non ſufficere materialiter habere Bullam, ſed opus eſſe illam legere, ac benè callere ea, quæ continet; quod libenter addo pro aliquibus inſipientibus, & ignorantibus, qui, nefanda temeritate, non verentur ſacrum pœnitentiæ Sacramentum miniſtrare abſque vlla doctrina, & cognitione ad eorum officium eſſentaliter requiſita. Sed iàm ad communem inſtructionem, de caſibus præſentis Bullæ diſcurramus, ſunt autem numero viginti.

Quinam debeant habere Bullam Cœnæ Domini.

Non ſufficit habere Bullã, ſed oportet caſus illius ſcire.

§. VII. Primò excommunicantur omnes omninò hæretici, cuiuſcumque ſint ſectæ, quorum nomine veniunt illi, qui internè verè recedunt à fide, idque ſigno aliquo externo manifeſtant, non enim ad contrahendam hanc excommunicationẽ ſufficit, aut ſolus internus eorum diſſenſus, aut ſola externa manifeſtatio. *Caſtropal. punct. 2. n. 3.* Item excommunicantur illi, qui hæreticis credunt, ideſt, qui eorum propoſitionibus hæreticalibus aſſentiuntur, dummodò tamen id aliquo ſigno externo manifeſtent. *Caſtrop. n. 4.* Item excommunicantur quicumque hæreticorum fautores, defenſores, vel receptores, idque etiam ſi quis hæreticum reciperet titulo conſanguinitatis, vel amicitiæ. *Abre. num. 43.* qui tamen numero præcedenti aduertit, quòd, qui reciperet hæreticum, nè occidatur ab inimicis, aut, ne expolietur à latronibus, aut etiam, ne capiatur à brachio ſeculari ob alia crimina, non incurreret hanc excommunicationem, dummodo illa receptio non impediat, quin hæreticus capiatur à fidei Inquiſitoribus.

Primus caſus Bullæ contra Hæreticos.

In quibus caſibus liceat recipere Hæreticum.

§. VIII. Item excommunicantur illi, qui ſcientes legunt, retinent, imprimunt, aut quomodocunque defendunt hæreticorum libros continentes hæreſim, vel de Religione tractantes: Idiota tamen, qui non calleret linguam latinam,

Prohibentur libri hæreticorum.

Qui non intelligit linguã hæretici, ſi

Illum legere non peccat.

tinam, legendo latinum librum hæretici, non incurreret, quià ea lectio fuisset tantùm materialis. *Mend. n. 3.* Item non incurrunt, qui similes libros tradunt habenti authoritatem eos legendi. *Idem. Ibidem.* Item non incurrunt,

Legere libros Catholicorũ, in quibus referuntur hæreses, non est prohibitum.

qui legunt libros Catholicorum, in quibus hæreses referantur, quia cæterum essent prohibiti libri Sacræ Theologiæ, in quibus referuntur hæreses, vt impugnentur, imò, si quis hæreticus addidisset libro alicuius Catholici notas,

N. B. Qui legit libros prohibitos quidèm, sed non hęreticorũ incurrit solam excommunicationem indictam, quæ nulli est reseruata. *Sayrus. De Censur. lib. 3. cap. 5. n. 6.*

& scholia, ille liber non ideo esset virtute Bullæ prohibitus, nisi tamèn notæ, & scholia valdè excederent id, quod continetur in textu libri; Item, qui legeret libros hæreticorum tractantes de philosophia, vel alia scientia, quæ non spectaret ad fidem, non esset excommunicatus, quià in Bulla prohibentur tantùm libri continentes hæresim, vel tractantes de Religione. *Busemb. in Medul. Theolog. mor. lib. 7. cap. 2. dub. 4. artic. 6.* vbi etiam docet cum alijs, quos

An sit prohibitum legere librum hęretici, in quo solum incidẽter contineãtur aliquæ hęreses.

citat, esse probabile non incurrere hanc excommunicationem illum, qui legeret aliquem librum hæretici, in quo incidenter contineatur aliquę hæreses, dummodò ex professo non tractet de fide; nihilominus ego contrarium consulerem, attento tenore ipsius Bullæ, vi cuius, non solum prohibentur libri, qui ex professo tractant de Religione, sed etiam illi, qui hæresim continent.

Ignorantia excusat ab hac excõmunicatione.

§. IX. Potest quis excusari ab excommunicatione, si legat, vel retineat librum, vel ratione ignorantiæ, vel ratione paruitatis materię, & quidem ratione ignorantiæ, etiam crassę, qui nesciret librum esse hæreticum, aut tractare de Religione, excusaretur ex *Layman. & Sanch. citatis à Busemb. suprà*;

Paruitas materię in legẽdis libris hæreticorũ, qualis cẽseatur.

ratione verò paruitatis materiæ, excusatur qui legit dimidiam paginam, etiam tomi pergrandis *Mend. num. 4.* imo censent aliqui etiam integram paginam esse paruitatem materiæ, quod tamen alij contendunt. Laymanns verò apud *Busemb. relatum* docet hac opinione laxiori vti posse confessarium ad excusandum pœnitentem à peccato mortali, & ab excommunicatione, si legisse se accuset integram paginam, vel bono fine, putà ad impugnandum, vel etiam ex curiositate: Item *Busemb. citat.*

Vnica concio, vel vnica Epistola, an censeatur paruitas materiæ.

iudicat esse probabile, quòd, qui legeret concionem, vel Epistolam hæreticam seorsim editam, non contraheret excommunicationem; & fundatur in eo, quià excommunicatio fertur contra legentes libros, vnica autem concio, vel vnica Epistola, non est liber; Ego tamen hanc opinionem non admitterem, quià Bulla intendit prohibere, ne legantur ea, quæ hæretici contra Religionem scribunt: præterea, vel vnica concio non est censenda liber, quià constat pauris folijs, vel quià est paruitas materiæ: hoc secundum non, quia vidimus paruitatem materiæ non esse facile extendendam ad integram paginam, ergo multò minùs ad integram concionem: neque primum dici potest, quià licèt vnica concio constet paucis folijs, est tamen liber, sed modicæ molis.

Audire alium legentem libros hæreticorum, an liceat.

§. X. Neque valdè arridet aliorum opinio apud eumdem Busembaum, quòd nimirum licitum sit audire alium libros hæreticorum legentem, eo quià per Bullam prohibeatur quidem, nè quis legat similes libros, non verò prohibeatur, ne quis alium legentem audiat: non placet inquam; Siquidem in præceptis debemus attendere præcipientis finem, finis autem in nostro casu est, quià S. Romana Ecclesia non vult, quòd deliria hæreticorum passim ad omnium aures perueniant, ne indè parum periti decipiantur; huic autem malo non esset prouisum ex sola prohibitione legendi per se, quià quisque posset, audiendo alium legentem, suum consequi intentum; Præterea diximus *suprà* §. 8. quòd idiota, qui legeret latinum librum hæreticum, cum illum non valeat intelligere, excommunicationem non incurreret, ergò tota prohibitio non stat penès materialem lectionem, sed penès formalem, quatenus scilicèt intelligitur verborum sensus, sed verborum sensum non minus intelligere potest, qui audit alium legentem, quàm, qui per se ipsum legit, ergo &c.

Vno, vel altero die retinere libros hæreticorum, est paruitas materiæ.

§. XI. Sicut diximus *suprà* §. 9. dari paruitatem materiæ quoad legendos libros hæreticorum, ità etiàm datur quoad similium librorum retentionem, & ità excusaretur à peccato, & ab excommunicatione, qui librum prohibitum retineret vno, vel altero die. *Mend. in Epitom. verb. Bulla in Cœn. Domin. n. 4.*

An libri prohibiti possint retineri quousque sint correcti.

Aduerte tamen absolute esse abhorrendum ab illa sententia, quæ tradebat, quòd libri prohibiti possint retineri vsquè dum, adhibita diligentia, corrigantur, quià hæc propositio damnata

fuit ab Alexandro VII. *die* 18. *Martij* 1666. imo addo, quòd, non tantum est prohibita libri hæretici retentio apud se, sed etiam, si retineatur apud alium, siuè proprio, siuè alieno nomine, etiàm animo illum non legendi. *Busemb. supra relat.*

Schismatici excommunicantur.

§. XII. Et tandem per hanc primam clausulam Bullæ excommunicantur omnes schismatici, qui se subtrahunt ab obedientia Romani Pontificis.

Casus secundus Bullæ Cœnæ Domini, contrà appellantes à Summo Pontifice ad futurum generale concilium.

§. XIII. Secundò in Bulla Cœnæ Domini excommunicantur omnes, qui appellant à Summo Pontifice ad futurum generale concilium, eorumquè fautores, etiam per consilium; & licet consulentes non esse compræhensos docuerint aliqui, quos citat, & sequitur *Castropal. punct.* 3. *n.* 8. tamen omninò esse compræhendendos ex tenore recentiarum Bullarum Vrbani VIII. Innocentij X. & Alexandri VII. ostendit *Abre. in Instit. Paroch. lib.* 10. *cap.* 8. *n.* 59.

An appellantes ad Concilium generale præsens, vel Prouinciale futurum, compræhendantur in Bulla Cœnæ.

§. XIV. Cum dicatur in clausula Bullæ esse excommunicatos illos, qui à Romano Pontifice appellant ad futurum Concilium generale, oritur dubitatio, vtrum, qui appellaret ad concilium generale præsens, vel ad concilium prouinciale futurum, hanc contraheret excommunicationem, & in partem negatiuam inclinant *Castrop. n.* 6. *&* *Abre. n.* 62. qui DD. non ducuntur leui fundamento, siquidem mouentur ex eo, quià lex pœnalis vltrà proprium casum extendi non debet; sed illa excommunicatio fertur tantum contrà appellantes ad concilium generale futurum, ergo non debent includi appellantes ad concilium generale præsens, vel prouinciale futurum: Nihilominùs ego satis probabilem puto opinionem *Gambarup. de excommun. Bull. cap.* 2. *n.* 11. cui etiàm libenter subscribo, scilicet, quòd in eandem excommunicationem incidant, etiàm appellantes ad concilium generale præsens, vel prouinciale futurum, idquè probo ratione adducta ab eodem *Abre. n.* 60. *loc. nuper*, nimirùm, quòd ideò in hac Bulla excommunicantur appellantes à Summo Pontifice ad futurum generale concilium, quià hæc appellatio sapit schismatis, quatenus derogatur authoritati Summi Pontificis, qui, cum sit suprà concilium, non debet à concilio iudicari: ita S. Marcellino Pontifici confitenti in concilio suum peccatum de thure adhibito falsis Dijs, omnes vna voce clamarunt: Prima sedes à nemine iudicatur. *In Breuiar. die* 26 *April.* Sed non minùs derogatur authoritati Summi Pontificis per appellationem ad concilium generale præsens, vel prouinciale futurum, vt per se patet, ergo &c. dicere autem, quòd pœnalia vltrà casum expressum non debent extendi, est verum, si ita saluari possit finis legis, cæterum, nè reddatur lex frustatoria, necesse est legem extendere, quantum importat illius finis, nàm in legibus, legislatoris mens est attendenda, *scire enim leges, non est verba earum tenere, sed earum cognoscere potestatem*, ait *Caramu. in Fundam. Theolog. lib.* 2. *num.* 926.

Lex pœnalis vltra propriũ casum, non debet extendi.

Appellare se à Pontifice ad cõcilium, sapit schismatis.

Prima sedes à nemine iudicatur.

In legibus debet attendi finis.

Vniuersitas, si appellauerit à Summo Pontifice, interdicitur.

§. XV. Hucusque loquuti fuimus de priuatis personis, si appellauerint: Si autem, qui appellauerit, erit Collegium, Capitulum, vniuersitas &c. tunc totum non excommunicatur, sed interdicitur, non solum interdicto locali, sed etiam personali, intellige tamen dummodò illa vniuersitas legitimè congregata appellauerit, si enim minor tantum pars appellauit, aùt non fuerit ad id legitime congregata, non erit interdicta, sed solum illi, qui appellauerunt, tanquàm particulares personæ, incident in excommunicationem, *Abre. n.* 66. *& sequentib.* Notandum verò, quòd, tempore schismatis, in quo dubium sit de eo, qui sit verus Pontifex, appellatio ad concilium à Pontifice dubio, non inducet hanc excommunicationem, quia stante dubio de vero Papa, legitimus iudex est concilium, adeoquè, qui ad illud confugit, non derogat authoritati Sedis Apostolicæ, cum nesciat in qua persona prædicta authoritas sit posita.

Tempore schismatis, qui appellat à dubio Pontifice ad concilium, excommunicationem non incurrit.

§. XVI. Interrogat *Castropal. punct.* 3. *n.* 4. Vtrum afficiantur hac excommunicatione, qui à Pontifice ad concilium appellant, non quidèm ab ordinationibus, & mandatis Pontificis, quà Pontificis, sed quà Pontifex est Princeps temporalis, & *n.* 5. asserit cum *Bonacin. & Reginal.* probabilitate non carere negatiuam partem, docet tamèn contrarium esse tenendum, & placet, quià hæc excommunicatio est lata contra appellantes ab ordinationibus Pontificis absque vlla limitatione, & distinctione, & lex generaliter loquens, generaliter est intelligenda, vt, cum alijs, ex iure ostendit *Quintanaduen. tract.* 7. *singul.* 8. *n.* 3.

Appellans à determinationibus Pontificis in rebus tantùm tẽporalibus, an sit excommunicatus.

Lex generalis, generaliter est intelligenda.

§. XVII. Tertiò. Excommunicantur

Tertius casus Bullæ Cœnæ

Domini, contrà latrunculos maritimos.

tur omnes Piratæ, Cursarii, & Latrunculi Maritimi discurrentes per Mare subiectum Papæ, præcipuè à Monte argentario, vsquè ad Tarracinam, & extenditur ad omnes eorum fautores, receptores, & defensores, nisi fuerint coacti per vim cadentem in constantem virum.

Non per quodcumque furtum in mari commissum, incurritur excommunicatio Bullę.

§. XVIII. Ad intelligentiam nota, per hanc clausulam non excommunicari omnes omninò, qui in Mari aliquod committunt furtum, sed ad incurrendam hanc excommunicationem, requiritur, quòd sint Piratæ, Cursarii, & Latrunculi Maritimi, quorum nomine, veniunt præcipuè illi, qui ex primario eorum fine id faciunt, secus verò illi, qui casu aliquando aliquod committunt latrocinium, qui tamèn remanebunt excommunicati, si sępè id faciant, etiam ex secundaria intentione: furtum autem debet committi in Mari subiecto Papæ, vel immediatè, aut saltèm mediatè, ratione Feudi, quarè furtum Commissum in alieno Mari, non inducit hanc censuram; Imò, si quis deprædaretur in fluminibus subiectis Pontifici, neque remaneret excommunicatus, quia censura, quæ fertur contra deprædantes in Mari, non debet ad flumina extendi, vtpotè odiosa, nisi tamen quis ex fluminibus exiret in Mari, vt ibi deprædaretur, aut de mari ingrederetur flumen ad deprædandum, tunc enim vere esset excommunicatus, non quidem ex eo, quod deprædatus fuerit in flumine, sed, quià discurrerit per Mare Pontifici subiectum ad deprædandum; siquidem ad incurrendam hanc excommunicationem, non est opus aliquid surripere, sed sufficit per Mare discurrere eo fine, vt viatores deprædentur, sicut communior est DD. opinio.

Deprędari in fluminibus, non comprehenditur in Bulla, nisi id fieret discurrendo per mare.

Deprædari hæreticos, & infideles, an comprehendatur in Bulla.

§. XIX. Et tandem excommunicatio hæc est lata contra illos tantum, qui deprædantur Catholicos, & fideles, non verò contra illos, qui insequuntur hæreticos, & infideles, imò hos insequi est laudabile, maxime, vt Mare pro fidelium nauigatione reddatur tutum à latronibus infidelibus; non possunt tamen deprędari illi infideles, qui pacifice habitant in terris Catholicorum, qui vsus passim in Italia habetur: imò est etiam probabile, quòd hęc excommunicatiò contrahatur expoliando Nauem quidem infidelium, quæ tamen fuerit à Catholicis assecurata. Vide *Abre. in Instit. Paroch. lib. 10. cap. 8. n. 70. & sequent. ub. Mend. in Epitom. verb. Bulla in Cœnæ Domin. n. 9. Castropal. part. 6. tract. 29. disp. 3. punct. 4.*

Quartus casus Bullæ Cœnæ Domini: contra surripientes bona Christianorũ in occasione tempestatis.

§. XX. Quartò. Excommunicantur omnes, qui aliquid subripuerint bonorum cuiuscumque generis Christianorum, in occasione tempestatis, siue illa bona ad litus peruenerint, siuè à nauis, causa alleuiandi Nauem fuerint in Mari projecta; & habes, quod ad incurrendam hanc excommunicationem, debent esse bona Christianorum, vt cauetur in Bulla.

Surripere bona naufragantium, quandò sit permissũ.

§. XXI. Notandum vero quamcumque acceptionem bonorum naufragantium, non sufficere ad hanc incurrendam censuram, & quidem, qui ea reciperet, non animo sibi retinendi, sed, vt illa Domino seruaret, actum charitatis exerceret; neque incurreret excommunicationem, qui surriperet aliqua bona, aliter peritura, maxime, si id faceret cum magno suę vitę periculo, dummodo tamen Dominus nollet etiam se periculo simili exponere ad illa recuperanda, quod si Dominus non possit aut nolit cum tanto periculo sua bona recupare, tunc satis probabile est (intellige semper, dummodò res aliter esset peritura absolutè) eum, qui ea surriperet, non incursurum hanc censuram: & tandem non erit excommunicatus, qui aliqua naufragantium bona ad succurrendum extremę suę necessitati acciperet. Vide *Mend. n. 5. & 6. loc. cit.*

Quintus casus Bullæ Cœnę Domini, contrà imponentes inulta pedagia, & exigentes prohibita tributa.

§. XXII. Quintò. Excommunicantur omnes illi, qui in terris suis noua pedagia, seu gabellas, præterquàm in casibus, sibi à iure, seu specialis Sedis Apostolicæ licentia, permissis, imponunt, vel augent; & extenditur ad omnes prohibita tributa exigentes. Dubium autem est, quinam subiaceant huic excommunicationi, an illi tantùm, qui, cum in temporalibus superiorem cognoscant, non habent plenam potestatem, an vero, etiam illi, qui sunt perfecti Domini, neque alium Dominum in temporalibus cognoscunt, vt sunt Imperator, Reges, Respublicæ liberæ &c. Respondeo, non comprehendi supremos Dominos, secundum nonnullos DD. apud *Castropal. punct. 6. n. 6.* qui etiam asserunt B. Pium V. ita respondisse cuidam Regi; nihilominus hac censura etiam innodari supremos Principes, si iniustas gabellas

Supremi Domini, an comprehendantur in hoc casu Bullæ.

im-

imponant, docent esse probabilius, alijs citatis, ipse *Castropal. n. 7. & Abre. n. 97.*

Sextus casus Bullæ Cœnæ Domini, contra falsarios literarum Apostolicarum.

§. XXIII. Sextò. Excommunicantur omnes falsarij literarum Apostolicarum, etiam in forma Breuis, aut supplicationum, gratiam, vel iustitiam concernentium, per Romanum Pontificem, vel S. R. E. Vicecancellarios, seù gerentes vices eorum, aùt de mandato eiusdem Romani Pontificis signatorum; nec non falsò fabricantes literas Apostolicas, etiam in forma Breuis, etiamquè falsò signantes supplicationes huiusmodi, nomine Romani Pontificis, seù Vicecancellarij, aùt gerentium vicem prædictorum. Quæcumque verò mutatio literarum Apostolicarum hanc non inducit censuram, sed illa, quę sensum mutat; imò, etiamsi sensum mutaret, dummodo sit de literis, quę expirauerint, & non sint, nequè futurę sint ampliùs in vsu, nihil refert. *Mendoz in Epitom. verbi Bulla in Cœna Domini n. 11.*

Quænam mutatio literarū Apostolicarū non compræhendatur.

Septimus casus Bullę in Cœna Domini, contra deferentes bellica instrumēta ad inimicos Christiani nominis.

§. XXIV. Septimò: *Excommunicantur omnes illi, qui ad Saracenos, Turcas, & alios Christiani nominis hostes, & inimicos, vel hæreticos, per nostras, siuè huius S. Sedis sententiam expressè, ac nominatim declaratos, deferunt, seù transmittunt equos, arma, ferrum, filum ferri, stannum, Chalybem, omniaque alia metallorum genera, atque bellica instrumenta, lignamina, canapem, funes, tàm ex ipso canape, quàm alia quacumque materia, & ipsam materiam, aliaquè huiusmodi, quibus Christianos, & Catholicos impugnant; nec non illos, qui per se, vel alios de rebus statum Christianæ Reipublicæ concernentibus, in Christianorum perniciem, & Damnum, ipsos Turcas, & Christianæ Religionis inimicos, nec non hæreticos, in damnum Catholicæ Religionis, certiores faciunt, illisque ad id auxilium, consilium, vel fauorem quomodolibet præstant; non obstantibus quibuscumque priuilegijs quibusuis personis, principibus, rebuspublicis per nos, & sedem prædictam, hactenus concessis, & de huiusmodi prohibitione expressam mentionem non facientibus:* ità habetur in Clausula Bullæ.

Deferre merces, & victualia ad Turcas, an sit prohibitum.

§. XXV. Verùm verò an sit censendum etiam esse prohibitum deferre ad Turcas, Infideles &c. merces, pecunias, vestimenta, & victualia; controuertitur apud DD. *Mend. enim in Epitom. n. 12. loc. relat.* licèt videatur velle, vt probabile, quòd merces, pecuniæ &c. non sint compræhensæ sub illa prohibitione, tamèn concludit, quòd contraria opinio est certior, & tenenda. *Castrop. verò punct. 8. n. 7.* absolute veriorem putat sententiam asserentem, merces, pecunias &c. non esse in prohibitione compræhensas: Ego libenter adhæreo Mendo, quia verè ad bellum hæc non parum iuuant; paruitas tamèn materiæ, tàm in illis, quàm in his, sinè dubio excusat: Lege *Abre. in Instit. Paroch. lib. 10. cap. 8. nu. 109. & sequentib.*

§. XXVI. Octauo. Excommunicantur omnes, cuiuscumque sint dignitatis, & excellentiæ, qui aliquomodo per se, vel per alios, impediunt eos, qui Romam conuehunt victualia, seù alia ad vsum Romanæ curiæ necessaria, etiam cuiuscumque particularis personæ; Nomine autem Romanæ curiæ, venit Roma, quià ibi Summus Pontifex commoratur: quòd si Papa alibi habitaret; ille locus, vel illa Ciuitas veniret nomine Romanæ curiæ.

Octauus casus Bullæ Cœnæ Domini, contra impedientes eos, qui Romam conuehunt victualia.

§. XXVII. Hanc censuram tamèn non incurrunt Principes, qui nolunt, quòd extrahatur frumentum è suis locis, & terris, cum id licitè facere possint pro bono proprij Status: Itèm possunt impedire, ne Romam deferantur res, & victualia necessaria, si Romæ sit pestis, quià alitèr nimis damnificaretur propria Ciuitas, vel locus, cum ex reditu eorum possit valdè timeri, ne peste afficiant Patriam; Itèm non incurrit censuram hanc Pater, qui nollet filium deferre Romam prædicta, eo quod in vijs sit magnum latronum periculum. Lege *Abre. n. 122. & sequentib.*

Quinam casus non includantur in hoc octauo casu Bullæ.

§. XXVIII. Nonò. Excommunicantur illi, qui per se, vel per alios vexant eos, qui accedunt, vel recedunt à Romana curia, aùt in ea commorantur; & nota, quòd incurritur hæc censura, si offendantur, qui accedunt, vel recedunt à Romana curia, aùt ibi commorantur, ratione alicuius causæ tractandæ cum Pontifice, vel alio Romano Tribunali: qui autem offendunt illos, qui, motiuo deuotionis petunt Romam, vel ab ea recedunt, siuè in ea commorantur, non includuntur in hac clausula Bullæ, benè tamèn in sequenti, quæ est in ordine Decima, virtute cuius excommunicantur omnes, qui per se, vel per alios, lædunt, vel offendunt eos, qui ratione Deuotionis, vel peregrinationis Romam petunt.

Nonus casus Bullæ Cœnæ Domini, contrà offendentes illos, qui accedunt, vel recedunt à Romana curia.

Decima clausula Bullæ Cœnæ Domini, contra offendentes illos, qui ratione Deuotionis Romā petunt.

§. XXIX. Vndecimò. Excommuni-

Vndecimus casus Bullæ in Cœna Domini, contrà offendentes Eminentissimos Cardinales, & alios Prælatos.

nicantur omnes, qui per se, vel per alios offendunt S. R. E. Cardinales, & alios Prælatos, videlicèt, qui eos, etiàm leuissimè percutiunt, aùt non impediunt offensionem, cum possint, aut offensionem suo nomine factam, ratam habent: Itèm, qui DD. Cardinales, & Prælatos eiciunt è locis, vbi commorantur. *Mend. in Epitom. verb. Bulla in Cœn. Domin. n.* 16. nomine verò Prælatorum, hic venire tantùm Patriarchas, Archiepiscopos, & Episcopos, eosquè consecratos, non verò tantùm electos, item Legatos, & Nuncios Sedis Apostolicæ, dùm durat eorum officium, notat *Castropal. part. 6. tract. 29. disp. 3. punct. 12. nu. 5.*

Quinam nomine Prælatorum hic veniant.

Duodecimus casus Bullæ Cœnæ Domini, contrà offendentes illos, qui accedunt ad Romanam curiam.

§. XXX. Duodecimò. Excommunicantur omnes, qui lædunt, vel offendunt per se, vel per alios, qui causa negotiorum recurrunt ad Romanam curiam.

Tertiusdecimus casus Bullæ Cœnæ contra appellantes ad laicam potestatem à grauamine literarum Apostolicarum.

§. XXXI. Tertiò decimò. Excommunicantur omnes, qui appellant ad laicam potestatem à grauamine, vel executione literarum Apostolicarum.

Quartusdecimus casus Bullæ Cœnæ, contrà impedientes literarum Apostolicarum executionem.

§. XXXII. Quartodecimò. Excommunicantur omnes, qui impediunt executionem literarum Apostolicarum, aùt earum expeditionem, ac prohibentes eos, qui ad gratias impetrandas accedunt: personæ autem, quæ subiacent huic excommunicationi, sunt personæ publicæ, non verò priuatæ, vt aduertit *Castropal. punct. 15. n. 5.*

Quintusdecimus casus Bullæ, contrà iudices seculares trahentes ad sua tribunalia personas Ecclesiasticas.

§. XXXIII. Quintodecimò. Excommunicantur omnes Iudices seculares, qui trahunt ad sua tribunalia personas Ecclesiasticas, aut tollunt, vel perturbant libertatem Ecclesiasticam, per ordinationes, constitutiones, pragmaticas, vel quælibet alia decreta; merè autem consulentes non comprehenduntur, nisi simul haberent votum etiam decisiuum, quià ad consulentes tantùm, vi Bullæ, censura non extenditur, vt aduertit *Abre. in Instit. Paroch. lib. 10. cap. 8. n. 190.*

Sextusdecimus casus Bullæ in Cœna Domini, contrà perturbantes iurisdictionem Ecclesiasticam.

§. XXXIV. Sextodecimò. Excommunicantur omnes, *qui Archiepiscopos, Episcopos, aliosquè superiores, & inferiores Prælatos, & omnes alios quoscumque Iudices Ecclesiasticos ordinarios quomodolibet hac de causa, directè, vel indirectè carcerando, vel molestando eorum agentes, procuratores, familiares, nec non consanguineos, & affines, aut aliàs impediunt, quo minus sua iurisdictione Ecclesiastica, contra quoscumque vtantur, secundùm quod Canones, & Sacra constitutiones Ecclesiasticæ, & decreta Conciliorum generalium, & præsertim Tridentini statuunt, ac etiàm eòs, qui post ipsorum ordinariorum, vel etiàm ab ipsis delegatorum quorumcumque sententias, & decreta, aùt alias fori Ecclesiastici iudicium eludentes, ad Cancellarias, & curias seculares recurrunt, & ab illis prohibitiones, & mandata, etiàm pœnalia, ordinarijs, aut delegatis prædictis decerni, & contrà illos exequi procurant, eos quoque, qui hæc decernunt, & exequuntur, seu dant auxilium, consilium, patrocinium, & fauorem in eisdem.* Ità de verbo ad verbum habetur in tenore Bullæ, neque aliquid pro explicatione addo, quià satis ipse textus est clarus.

Etiàm consulentes comprehenduntur.

Decimus septimus casus Bullæ Cœnæ Domini, contra vsurpantes iurisdictiones Ecclesiasticas.

§. XXXV. Decimò septimò. Excommunicantur omnes, qui sibi vsurpant iurisdictiones Ecclesiasticas beneficij, vel Monasterij, aùt sequestrant fructus, qui, ratione beneficiorum, competunt Ecclesiasticis personis; idquè, licèt beneficium vacaret: Et aduerte, quòd hanc censuram incurrunt, non solùm, qui sibi vsurpant spiritualem iurisdictionem Ecclesiæ, sed etiam temporalem, quià in Bulla nulla ponitur distinctio, sed in genere prohibetur vsurpare Ecclesiasticas Iurisdictiones, cuius nomine non solùm venit iurisdictio spiritualis, sed etiam temporalis, iurisdictio, scilicèt, illa temporalis, quæ est Ecclesiæ annexa.

Vsurpantes bona Ecclesiasticorũ, quę non proueniunt a beneficio, non includuntur in hac clausula Bullę.

§. XXXVI. Quo verò ad vsurpationem, & sequestrationem fructuum, vel bonorum Ecclesiasticorum, aduerte sermonem esse solùm de illis bonis, quæ Ecclesiasticis pertinent ratione beneficij, non verò de alijs, quarè, qui sibi vsurparet bona Clericorum, quæ ipsis pertinent ratione Patrimonij, aut per aliquam hæreditatem, vel alio medio, peccaret quidem, sed hanc censuram non incurreret, quia clausula Bullæ loquitur tantùm de bonis prouenientibus ratione beneficij Ecclesiastici.

Quinam raptores bonorũ Ecclesiasticorum excommunicẽtur in Bulla Cœnæ Domini.

§. XXXVII. Nequè etiam virtute huius Bullæ anathematizantur raptores quomodocumque bonorum Ecclesiasticorum, sed solùm illi, qui ea vsurpant iure proprio, fingentes sibi aliquem titulum coloratum; vndè ea sibi appropriant: nàm cæterum fures, & latrones, qui furantur bona Ecclesiastica, esto peccent, non sunt comprænensi in hac clausula, quià hi tales non vsurpant iure proprio, & aliqua authoritate vtentes, sed illa accipiunt, quate-

nus

imponant, docent esse probabilius, alijs citatis, ipse *Castropal. n. 7. & Abre. n. 97.*

Sextus casus Bullæ Cœnæ Domini, contra falsarios literarum Apostolicarum.

§. XXIII. Sextò. Excommunicantur omnes falsarij literarum Apostolicarum, etiam in forma Breuis, aut supplicationum, gratiam, vel iustitiam concernentium, per Romanum Pontificem, vel S. R. E. Vicecancellarios, seu gerentes vices eorum, aut de mandato eiusdem Romani Pontificis signatorum; nec non falsò fabricantes literas Apostolicas, etiam in forma Breuis, etiamquè falsò signantes supplicationes huiusmodi, nomine Romani Pontificis, seu Vicecancellarij, aut gerentium vicem prædictorum. Quæcumque verò mutatio literarum Apostolicarum hanc non inducit censuram, sed illa, quę sensum mutat; imò, etiamsi sensum mutaret, dummodo sit de literis, quę expirauerint; & non sint, neque futurę sint amplius in vsu, nihil refert. *Mendoz. in Epitom. verbi Bulla in Cœna Domini n. 11.*

Quænam mutatio literarũ Apostolicarũ non compræhendatur.

Septimus casus Bullę in Cœna Domini, contra deferentes bellica instrumẽta ad inimicos Christiani nominis.

§. XXIV. Septimò. *Excommunicantur omnes illi, qui ad Saracenos, Turcas, & alios Christiani nominis hostes, & inimicos, vel hæreticos, per nostras, siue huius S. Sedis sententiam exprèsse, ac nominatim declaratos, deferunt, seu transmittunt equos, arma, ferrum, filum ferri, stannum, Chalybem, omninque alia metallorum genera, atque bellica instrumenta, lignamina, cannapem, funes, tam ex ipso cannape, quàm alia quacumque materia, & ipsam materiam, aliaquè huiusmodi, quibus Christianos, & Catholicos impugnant; nec non illos, qui per se, vel alios de rebus statum Christianæ Reipublicæ concernentibus, in Christianorum perniciem, & Damnum, ipsos Turcas, & Christianæ Religionis inimicos, nec non hæreticos, in damnum Catholicæ Religionis, certiores faciunt, illisque ad id auxilium, consilium, vel fauorem quomodolibet præstant; non obstantibus quibuscumque priuilegijs, quibusuis personis, principibus, rebusque publicis per nos, & sedem prædictam, hactenus concessis, & de huiusmodi prohibitione expressam mentionem non facientibus:* ut habetur in Clausula Bullæ.

Deferre merces, & victualia ad Turcas, an sit prohibitum.

§. XXV. Vtrùm verò hic sit censendum etiam esse prohibitum deferre ad Turcas, & Infideles &c. merces, pecunias; vestimenta, & victualia; controuertitur apud DD. *Mend.* enim *in Epitom. n. 12. loc. relat.* licèt videatur velle, vt probabile, quòd merces, pecuniæ &c. non sint comprehensæ sub illa prohibitione; tamèn concludit, quòd contraria opinio est certior, & tenenda. *Castrop.* verò *punct. 8. n. 7.* absolute veriorem putat sententiam asserentem, merces, pecunias &c. non esse in prohibitione compræhensas: Ego libenter adhæreo Mendo, quia verè ad bellum hæc non parum iuuant; paruitas tamèn materiæ, tam in illis, quàm in his, sinè dubio excusat: Lege *Abre. in Instit. Paroch. lib. 10. cap. 8. nu. 109. & sequentib.*

Octauus casus Bullæ Cœnæ Domini, contrà impedientes eos, qui Romam conuehunt victualia.

§. XXVI. Octauo. Excommunicantur omnes, cuiuscumque sint dignitatis, & excellentiæ, qui aliquomodo per se, vel per alios, impediunt eos, qui Romam conuehunt victualia, seu alia ad vsum Romanæ curiæ necessaria, etiam cuiuscumque particularis personæ; Nomine autem Romanæ curiæ, venit Roma, quià ibi Summus Pontifex commoratur: quòd si Papa alibi habitaret, ille locus, vel illa Ciuitas veniret nomine Romanæ curiæ.

Quinam casus non includantur in hoc octauo casu Bullæ.

§. XXVII. Hanc censuram tamèn non incurrunt Principes, qui nolunt, quòd extrahatur frumentum è suis locis, & terris; cum id licitè facere possint pro bono proprij Status: Itèm possunt impedire, ne Romam deferantur res, & victualia necessaria, si Romæ sit pestis, quià alitèr nimis damnificaretur propria Ciuitas, vel locus, cum ex reditu eorum possit valdè timeri, ne peste afficiant Patriam; Itèm non incurrit censuram hanc Pater, qui nollet filium deferre Romam prædicta, eo quod in via sit magnum latronum periculum. Lego *Abre. n. 122. & sequentib.*

Nonus casus Bullæ Cœnæ Domini, contrà offendentes illos, qui accedunt, vel recedunt à Romana curia.

§. XXVIII. Nonò. Excommunicantur illi, qui per se, vel per alios vexant eos, qui accedunt, vel recedunt à Romana curia, aut in ea commorantur; & nota, quòd incurritur hæc censura, si offendantur, qui accedunt, vel recedunt à Romana curia, aut ibi commorantur, ratione alicuius negotij tractandi cum Pontifice, vel alio Romano Tribunali: qui autem offendunt illos, qui, motiuo deuotionis, petunt Romam, vel ab ea recedunt, siuè in ea commorantur, non includuntur in hac clausula Bullæ, benè tamèn in sequenti, quæ est in ordine Decima, virtute cuius excommunicantur omnes, qui per se, vel per alios, lædunt, vel offendunt eos, qui ratione Deuotionis, vel peregrinationis Romam petunt.

Decima clausula Bullæ Cœnæ Domini, contra offendentes illos, qui ratione Deuotionis Romã petunt.

§. XXIX. Vndecimò. Excommu-

nt-

Vndecimus casus Bullæ in Cœna Domini, contrà offendentes Eminentissimos Cardinales, & alios Prælatos.

nicantur omnes, qui per se, vel per alios offendunt S. R. E. Cardinales, & alios Prælatos, videlicèt, qui eos, etiàm leuissimè percutiunt, aùt non impediunt offensionem, cum possint, aut offensionem suo nomine factam, ratam habent; Itèm, qui DD. Cardinales, & Prælatos eiciunt è locis, vbi commorantur. *Mend. in Epitom. verb. Bulla in Cœn. Domin. n. 16.* nomine verò Prælatorum, hic venire tantùm Patriarchas, Archiepiscopos, & Episcopos, eosquè consecratos, non verò tantùm electos, item Legatos, & Nuncios Sedis Apostolicæ, dùm durat eorum officium, notat *Castropal. part. 6. tract. 29. disp. 3. punct. 12. nu. 5.*

Quinam nomine Prælatorum hic veniant.

Duodecimus casus Bullæ Cœnæ Domini, contrà offendentes illos, qui accedunt ad Romanam curiam.

§. XXX. Duodecimò. Excommunicantur omnes, qui lædunt, vel offendunt per se, vel per alios, qui causa negotiorum recurrunt ad Romanam curiam.

Tertiusdecimus casus Bullæ Cœnæ contrà appellantes ad laicam potestatem à grauamine literarum Apostolicarum.

§. XXXI. Tertiò decimò. Excommunicantur omnes, qui appellant ad laicam potestatem à grauamine, vel exequutione literarum Apostolicarum.

Quartusdecimus casus Bullæ Cœnæ, contrà impedientes literarum Apostolicarum executionem.

§. XXXII. Quartodecimò. Excommunicantur omnes, qui impediunt executionem literarum Apostolicarum, aùt earum expeditionem, ac prohibentes eos, qui ad gratias impetrandas accedunt: personæ autem, quæ subiacent huic excommunicationi, sunt personæ publicæ, non verò priuatæ, vt aduertit *Castropal. punct. 15. n. 5.*

Quintusdecimus casus Bullæ, contrà iudices seculares trahentes ad sua tribunalia personas Ecclesiasticas.

§. XXXIII. Quintodecimò. Excommunicantur omnes Iudices seculares, qui trahunt ad sua tribunalia personas Ecclesiasticas, aut tollunt, vel perturbant libertatem Ecclesiasticam, per ordinationes, constitutiones, pragmaticas, vel quælibet alia decreta; merè autem consulentes non comprehenduntur, nisi simul haberent votum etiam decisiuum, quià ad consulentes tantùm, vt Bullæ, censura non extenditur, vt aduertit *Abre. in Instit. Paroch. lib. 10. cap. 8. n. 190.*

Sextusdecimus casus Bullæ in Cœna Domini, contrà perturbantes iurisdictionem Ecclesiasticam.

§. XXXIV. Sextodecimò. Excommunicantur omnes, *qui Archiepiscopos, Episcopos, aliosquè superiores, & inferiores Prælatos, & omnes alios quoscumque Iudices Ecclesiasticos ordinarios quomodolibet hac de causa, directè, vel indirectè carcerando, vel molestando eorum agentes, procuratores, familiares, nec non consanguineos, & affines, aùt aliis impediunt, quo minus sua iurisdictione Ecclesiastica, contra quoscumque vtantur, secundùm quod Canones, & Sacræ constitutiones Ecclesiasticæ, & decreta Conciliorum generalium, & præsertim Tridentini statuunt, ac etiàm eòs, qui post ipsorum ordinariorum, vel etiàm ab ipsis delegatorum quorumcumque sententias, & decreta, aùt alias fori Ecclesiastici iudicium eludentes, ad Cancellarias, & curias seculares recurrunt, & ab illis prohibitiones, & mandata, etiàm pœnalia, ordinariis, aut delegatis prædictis decerni, & contrà illos exequi procurant, eos quoque, qui hæc decernunt, & exequuntur, seu dant auxilium, consilium, patrocinium, & fauorem in eisdem.* Ità de verbo ad verbum habetur in tenore Bullæ, neque aliquid pro explicatione addo, quià satis ipse textus est clarus.

Etiàm consulentes comprehenduntur.

Decimus septimus casus Bullæ Cœnæ Domini, contrà vsurpantes iurisdictiones Ecclesiasticas.

§. XXXV. Decimò septimò. Excommunicantur omnes, qui sibi vsurpant iurisdictiones Ecclesiasticas beneficij, vel Monasterij, aùt sequestrant fructus, qui, ratione beneficiorum, competunt Ecclesiasticis personis; idquè, licèt beneficium vacaret: Et aduerte, quòd hanc censuram incurrunt, non solùm, qui sibi vsurpant spiritualem iurisdictionem Ecclesiæ, sed etiam temporalem, quià in Bulla nulla ponitur distinctio, sed in genere prohibetur vsurpare Ecclesiasticas iurisdictiones, cuius nomine non solùm venit iurisdictio spiritualis, sed etiam temporalis, iurisdictio, scilicèt, illa temporalis, quæ est Ecclesiæ annexa.

Vsurpantes bona Ecclesiasticorũ, quæ non prouenient a beneficio, non includuntur in hac clausula Bullæ.

§. XXXVI. Quo verò ad vsurpationem, & sequestrationem fructuum, vel bonorum Ecclesiasticorum, aduerte sermonem esse solùm de illis bonis, quæ Ecclesiasticis pertinent ratione beneficij, non verò de aliis, quarè, qui sibi vsurparet bona Clericorum, quæ ipsis pertinent ratione Patrimonij, aut per aliquam hæreditatem, vel alio medio, peccaret quidem, sed hanc censuram non incurreret, quià clausula Bullæ loquitur tantùm de bonis prouenientibus ratione beneficij Ecclesiastici.

Quinam raptores bonorũ Ecclesiasticorum excommunicẽtur in Bulla Cœnæ Domini.

§. XXXVII. Nequè etiam virtute huius Bullæ anathematizantur raptores quomodocumque bonorum Ecclesiasticorum, sed solùm illi, qui ea vsurpant iure proprio, fingentes sibi aliquem titulum coloratum, vndè ea sibi approprient: nàm cæterum fures, & latrones, qui furantur bona Ecclesiastica; estò peccent, non sunt comprehensi in hac clausula, quià hi tales non vsurpant iure proprio, & aliqua authoritate vtentes, sed illa accipiunt, quatenus

quaquàm medio internuncio, possunt dictam Bullam accipere, sicùt ostendit *Castropal. n. 4. loc. cit.*

Bulla debet realiter suscipi, vt fruì possimus illius priuilegijs.

§. III. Quæritur secundò. An ad hoc, vt quis fruatur Indulgentijs, & Priuilegijs Bullæ Cruciatæ, debeat te ipsa suscipere Bullam, an verò sufficiat, quòd habeat intentionem illam suscipiendi. Respondeo, necessariò requiri realem Bullæ acceptionem, ità, alijs citatis, *Mend. n. 1. loc. suprà* vbi tamèn addit, quod, qui esset moraliter certus, vt alius pro se acciperet Bullam, tùnc, esset idem, ac si ipsemet illam accepisset, dummodò sit in aliquo ex dictis Regnis, quià pro absenti, alius non potest eam accipere, vt nuper diximus.

Pro alio non absenti, potest Bulla suscipi.

Non est necesse retinere apud se Bullam.

§. IV. Quæritur tertiò, vtrum sit necesse hanc Bullam apud se retinere. Respondeo negatiuè, quarè, si quis, siuè culpabilitèr, siuè inculpabilitèr, eam amitteret, vel frangeret, adhùc frueretur illius Indulgentijs, & priuilegijs, vt latè probat *Mend. in Stater. dissert. 14. q. 1.*

Nomen suscipientis Bullam non est necessariò in Bulla describendum.

§. V. Quæritur quartò. An in Bulla sit describendum proprium nomen suscipientis illam. Respondeo id non esse necessarium, sicùt cum communi tradit *Mend. in Epit. verb. Bulla Cruciata n. 16.*

Eleemosyna danda pro Bulla Cruciatæ.

§. VI. Quæritur quintò, quantum eleemosynæ sit dandum pro acceptione Bullæ Cruciatæ. Respondeo attendendas esse locorum, & personarum qualitates, nàm alij plus, alij minùs eleemosynæ erogant. Vide *Mend. n. 11. & sequent.* est autem certum, quòd erogatio eleemosynæ sit de necessitate facienda pro qualitate personæ; hæc potest per alium fieri, & etiàm sufficere poterit pignus, vel cautela de danda eleemosyna, qui autem Bullam susciperet absque intentione dandi taxatam eleemosynam, Bullæ beneficijs non gauderet. *Castrop. n. 8.* Adde, quod eleemosyna est facienda de bonis proprijs, & non acquisitis per furta, quià aliter Bulla non valeret. *Abre. n. 515. & Castropal. nuper* licet alij contrarium sentiant apùd *Alloz. in Alphab. moral. verb. Bulla. Section. 1. n. 10.* de acquisitis verò medio aliquo peccato mortali, eleemosynam datam valere non dubito. *Alloz. citat. & Castropal. n. 9.* vbi bene aduertit, quòd meretrices, & similes personæ, quæ plura turpiter acquirunt, possunt ex illis bonis validè dare eleemosynam pro Bulla Cruciatæ.

An validè suscipiatur Bulla in peccato mortali.

§. VII. Quæritur sexto. An Bulla prosit illam recipienti in peccato mortali, vel innodatò aliqua excommunicatione. Respondeo cum *Alloz. num. 4.* probabiliorem esse partem affirmatiuam, negatiuam verò securiorem, & quidem existentes in peccato mortali posse frui priuilegijs Bullæ, asserit cum alijs *Mend. in Epitom. n. 7.* vbi tamen notat, eos, qui actualiter sunt in peccato mortali, non posse lucrari Indulgentias Bullæ, & benè, quià Indulgentia non acquiritur, nisi remissa sit culpa, vel per actum perfectæ contritionis, vel per Sacramentum pœnitentiæ.

Indulgentia non acquiritur, nisi remissa culpa.

Regulares possunt sumere Bullam Cruciatæ, & an id faciendum de licentia Superioris.

§. VIII. Quæritur septimò. An Regulares possint sumere Bullam Cruciatæ. Respondeo affirmatiuè, dummodo accedat proprij Prælati consensus, maximè, si pro ea accipienda, Religiosus non habeat pecuniam, quam ex superiorum licentia retineat, expendendam in proprios vsus, tùnc enim, si haberet, satis probabile est Superiorem non posse Religioso prohibere Bullæ sumptionem, adeòquè, etiàm ipso renitente, posset illam Religiosus accipere, quià contraria prohibitio Superioris, esset in hoc casu iniqua, & multò magis deberet superior consentire, si aliquis consanguineus, vel amicus, ex proprijs bonis, acciperet Bullam pro aliquo Religioso; Cæterùm ex bonis Monasterij absolute communibus, non possunt Religiosi, absque superioris placito Bullam sumere, & quidem, neque superior tenetur hanc licentiam dare, estò sit honesta, & pia, nàm superior non est obligatus impendere bona Monasterij in quæcumque opera pia ad Religiosorum instantiam, quià hoc eius voluntati seruatur. *Castropal. n. 10.*

Ex bonis Monasterij non tenetur superior sumere Bullam pro Religiosis.

Bulla Cruciatæ, quanti duret.

§. IX. Quæritur octauò, quantum temporis Bulla duret. Respondeo Bullam Cruciatæ antea fuisse concessam per tres annos, nùnc autem conceditur per septem, sed singulis annis publicatur, & elapso anno, cum iterùm publicatur, Bulla anteà accepta amplius non valet, sed ad participandum de illius Indulgentijs, & priuilegijs, alia erit accipienda, in quo tamen nota, ne accipiatur ante publicationem, sed omninò post quàm fuerit publicata, vt aduertit *Mend. in Epitom. n. 3.*

An ab vna publicatione ad aliam valor Bullæ solùm extendatur.

§. X. Alij existimant valorem Bullæ durare ab vna publicatione ad aliam, ità vt, si infra annum fiat alia Bullæ publicatio, prima valorem amittat:

nihilominùs Bullam valere à die publicationis per integrum annum, licet infra annum fieret alia publicatio, sustinent viri docti apud *Alloz. section. 1. nu. 11.*

Annus durationis Bullæ est annus naturalis.

§. XI. Quandò autem dicimus Bullam à die publicationis durare per annum, intelligimus annum naturalem à momento ad momentum, non verò annum Ecclesiasticum à Septuagesima ad Septuagesimam, & ità sentiunt *Castrop. punct. 3. n. 3. & Mend. in Epitom. n. 3.*

Priuilegia, quæ continentur in Bulla Cruciatæ, enumerantur.

§. XII. Quæritur nonò. Quæ priuilegia habeantur per Bullam Cruciatæ. Respondeo plura esse huius Bullæ priuilegia. Primum est acquisitio Indulgentiæ Plenariæ, vt in *Litera I. n. 106.* Secundum. Acquisitio quindecim annorum Indulgentiæ, vt *ibidem. §. 6.* Tertium. Participatio omnium bonorum operum, vt in *Litera P. n. 44.* Quartum. Bullam defunctorum annexam habet. De qua *inf. d. n. 143.* Quintum. Bulla compositionis ad bona incerta, vt *infrà. n. 144.* Sextum est posse comedere cibos, qui cæterùm pro aliquibus diebus sunt prohibiti, vt in *Litera C. n. 300.* Septimum est, quòd habens hanc Bullam potest vti priuato Oratorio, vt in *Litera O. n. 109. §. 20.* Octauum Priuilegium est facultas eligendi Confessarium, vt in *Litera C. n. 426.* vbi etiam de absolutione à censuris, & Casibus reseruatis. Nonum est facultas commutandi vota, vt in *Litera V. n. 80.* Decimum est, quòd Commissarius Generalis Bullæ habet quasdam facultates in fauorem illorum, qui Bullam habent, vt in *Litera C. nu. 375.*

Suspenduntur Indulgentiæ, & facultates, aliquibus exceptis, cum publicatur Bulla Cruciatæ.

§. XIII. Tria tandèm notanda remanent. Primò. Per publicationem Bullæ suspenduntur omnes aliæ facultates, & Indulgentiæ, exceptis facultatibus insertis in corpore iuris, & Episcopis iure ordinario competentibus, sicùt non suspenduntur facultates, & priuilegia Superiorum mendicantium in ordine ad suos fratres, neque quoad istos suspenduntur indulgentiæ proprio ordini concessæ; quinimò non desunt, qui asserant, etiam facultates, & priuilegia mendicantium valere quoad seculares. Et quod diximus de Religiosis mendicantibus, dicendum est etiam de alijs Religiosis non mendicantibus, qui participant priuilegia mendicantium: Qui autem habent Bullam Cruciatæ, omnes Indulgentias varijs Ecclesijs, & Altaribus concessas, possunt lucrari, quià, quoad habentes Bullam, non sunt suspensæ. Vide *Abre. lib. 10. n. 607. & sequentib. Mend. in Epitom. verb. Bulla Cruciatæ. n. 60. Castropal. punct. 10.*

Nullæ suspenduntur Indulgētię quoad illos, qui habent Bullā Cruciatæ.

Pœnæ pecuniarię in subsidium Cruciatæ applicandæ.

§. XIV. Secundò notandum, quòd in Hispaniarum Regnis, in quibus publicatur Bulla Cruciatæ, tenentur, sub graui culpa, omnes Episcopi, eiusquè ministri, & officiales, itèmquè alij inferiores Prælati Ecclesiastici, applicare in subsidium cruciatæ omnes pœnas pecuniarias, excepta, in probabilissima sententia, parte debita Fisco, siuè accusatori, vt videre est apùd *Alloz. n. 14. & Castrop. punct. 11. n. 12. loc. suprà.*

Quid operetur excōmunicatio, quæ fertur, vt omnes confluant ad conciōnē, quādò publicāda est Bulla Cruciatæ.

§. XV. Tertiò, & vltimò notandum, quòd Excommunicatio, quæ fertur, vt omnes confluant ad concionem, quandò publicanda est Bulla Cruciatæ, non est latæ sententiæ, sed ferendæ, idquè fit, vt multitudo ad Ecclesiam concurrat; neque tamèn est necesse, quod omnes omninò concurrant, quià, vbi magnus est populus, id esset ferè impossibile, cum Ecclesia omnes capere non possit. *Mend. in Epitom. n. 62.*

143. *Defunctorum Bulla.*

Bulla defunctorum expeditur, vbi viget Bulla Cruciatæ: huius Bullæ defunctorum virtute, potest liberari vna anima è Purgatorio, iuxtà Bullæ tenorem, & pro sumenda hac Bulla, taxata eleemosyna est eroganda; de hac verò Bulla non est nostrum plura congerere, sed lectorem remittimus ad *Abre. in Instit. Paroch. lib. 10. n. 572. & sequentib. & ad Mend. in Epit. verb. Bulla defunctor.*

144. *Compositionis Bulla ad bona incerta.*

Bulla compositionis ad bona incerta solet concedi, vbi publicatur Bulla Cruciatæ; quid hæc Bulla operetur, non est nostri instituti examinare, sed solùm placuit id notare occasione agendi de Bulla Cruciatæ *suprà. n. 142.* qui verò de hac Bulla compositionis maiorem cognitionem habere desiderat, legat doctissimum *Castropal. part. 4. tract. 25. punct. Vltim.*

145. *Bulla Cœnæ Domini, quarè sic dicta.*

Bulla Cœnæ Domini, ità est nuncupata, quià quot annis in feria V. Cœnę Domini promulgatur à Summo Pontifice, sicùt notat *Castrop. part. 6. tract. 29. disp. 5. punct. 1. n. 1.*

Excommunicationes, quæ sunt in Bulla Cœnæ Domini, sunt latæ sententiæ.

§. I. In hac Bulla multæ sunt latæ excommunicationes, ipso quidèm iure incurrendæ à contrafacientibus, illarumquè absolutio Summo Pontifici est reseruata, & in generali concessione absoluendi à Casibus reseruatis, non comprehenduntur casus contenti in hac Bulla, nisi specialitèr exprimantur.

Mend. in Epitom. uerb. Bull. in Cæn. Domin. n. 1. Siquidem extrà articulum mortis, & tunc cum debita cautione de stando Ecclesiæ mandatis, nullus omnino, neque virtute cuiuscumque priuilegij, potest absoluere à casibus in Bulla Cœnæ contentis sub pœna excommunicationis.

Extrà articulum mortis, nullus potest absoluere à casibus Bullæ Cœnæ.

§. II. Si tamèn hi casus fuerint occulti, & non notorij, nec deducti ad forum contentiosum, tùnc posse Episcopos absoluere ab illis iuxtà *Trid. sess. 24. de reformat. cap. 6.* probabilitèr docebant nonnulli DD. apùd *Abre. cap. 10. n. 310. loc. infrà*. Contrà aliquos asserentes Tridentini concessionem fuisse per Bullam Cœnæ reuocatam, quoad casus tamèn in dicta Bulla contentos.

Episcopus an possit absoluere à casibus Bullæ Cœnæ, quandò sunt occulti.

N. B. Etiàm si casus istius Bullæ sint occulti, non potest Episcopus ab illis absoluere, & contraria propositio damnata est ab Alexandro VII. die 24. Septemb. 1665.

§. III. Istæ excommunicationes, licèt in rigore sint ab homine, tamen producunt effectum excommunicationum à iure, tum quià generaliter sunt latæ, tùm etiam, quià morte Pontificis non expirant, sed durant in sua efficacia, etiam sede vacante, nec non facta electione noui Pontificis. *Abre. in Instit. Paroch. lib. 10. cap. 8. n. 1.*

Excommunicationes Bullæ Cœnæ sunt ab homine, sed habet effectum excommunicationũ à iure.

§. IV. Si in noua Bullæ publicatione, omitteretur aliquis casus, qui fuerit in alijs Bullis, iam desinet obligare, quià, publicata noua Bulla, desinit antiquarum efficacia, *Castrop. n. 6.* vbi benè limitat, dummodò casus omissus non sit in corpore iuris expressus, quià tùnc vim suam adhuc retinebit, non quidem à Bulla, sed à iure, nisi etiam quoad ius fuerit legitima consuetudine abrogatus.

Cessant antiquæ Bullæ per publicationẽ nouæ.

§. V. Et hic nota, quod casus in Bulla Cœnæ contenti, sunt aliquandò etiam inserti in corpore iuris: Inde tamen non sequitur, quòd delinquentes duplicem contrahant excommunicationem, vnam videlicet ex vi Bullæ, alteram ex vi iuris, nam cum res præcepta supponatur eadem, & idem etiam sit finis, ideò, qui contrafaceret, vnicam tantùm excommunicationem incurreret.

Casus Bullæ Cœnæ, aliquandò sunt inserti in corpore iuris, & an in eo casu incurratur duplex excõmunicatio.

§. VI. De Casibus in hac Bulla Cœnæ contentis, necessarium duxi tractare, siquidem omnibus Prælatis, & confessarijs conuenit eorum cognitio; vt audientes in confessione aliquos illorum, sciant se sufficientem authoritatem non habere circa illos: adeoque etiam in ipso tenore Bullæ in fine præcipitur, vt *Omnes Patriarchæ, Archiepiscopi, Episcopi, aliique locorum ordinarij, & Ecclesiarum Prælati, nec non Rectores, cæterique curam animarum exercentes, ac Presbiteri seculares, & quorumuis ordinum Regulares, ad audiendas peccatorum confessiones, quauis authoritate deputati, transumptum præsentiũ literarum penes se habeant, easque diligenter legere, & percipere studeant*. Non est tamen necesse, vt omnes prædicti sigillatim habeant hanc Bullam, sed Religiosis sufficit, vt illam habeant in loco Monasterij publicè expositam, alij verò; vel eam habeant Domi, aut saltem habeant aliquem librum, qui de ea Bulla tractet, *Mend. n. 1.* Et aduerte ex ipsis verbis Bullæ relatis, non sufficere materialiter habere Bullam, sed opus esse illam legere, ac benè calere ea, quæ continet; quod libenter addo pro aliquibus insipientibus, & ignorantibus, qui, nefanda temeritate, non verentur sacrum pœnitentiæ Sacramentum ministrare absque vlla doctrina, & cognitione ad eorum officium essentialiter requisita. Sed iàm ad communem instructionem, de casibus præsentis Bullæ discurramus, sunt autem numero viginti.

Quinam debeant hab. re Bullam Cœnæ Domini.

Non sufficit habere Bullã, sed oportet casus illius scire.

§. VII. Primò excommunicantur omnes omninò hæretici, cuiuscumque sint sectæ, quorum nomine veniunt illi; qui interne verè recedunt à fide, idque signo aliquo externo manifestant, non enim ad contrahendam hanc excommunicationẽ sufficit, aut solus internus consensus, aùt sola externa manifestatio. *Castropal. punct. 2. n. 3.* Item excommunicantur illi, qui hæreticis credunt, idest, qui eorum propositionibus hæreticalibus assentiuntur, dummodò tamen id aliquo signo externo manifestent. *Castrop. n. 4.* Item excommunicantur quicumque hæreticorum fautores, defensores, vel receptores, idque etiam si quis hæreticum reciperet titulo consanguinitatis, vel amicitiæ. *Abre. num. 43.* qui tamen numero præcedenti aduertit, quòd, qui reciperet hæreticum, nè occidatur ab inimicis, aùt, ne expolietur à latronibus, aùt etiam, ne capiatur à brachio seculari ob alia crimina, non incurreret hanc excommunicationem, dummodò illa receptio non impediat, quin hæreticus capiatur à fidei Inquisitoribus.

Primus casus Bullæ contra Hæreticos.

In quibus casibus liceat recipere Hæreticum.

§. VIII. Item excommunicantur illi, qui scienter legunt, retinent, imprimunt, aut quomodocumque defendunt hæreticorum libros continentes hæresim, vel de Religione tractantes: Ignota tamen, qui non calerct linguam la-

Prohibentur libri hæreticorum.

Qui non intelligit librũ hæretici, & si

tinam,

Illum legens non peccat.

tinam, legendo latinum librum hæretici, non incurreret, quià ea lectio fuisset tantùm materialis. *Mend. n. 3.* Item non incurrunt, qui similes libros tradunt habenti authoritatem eos legendi. *Idem. Ibidem.* Item non incurrunt,

Legere libros Catholicorũ, in quibus referuntur hæreses, non est prohibitum.

qui legunt libros Catholicorum, in quibus hæreses referantur, quià cæterum essent prohibiti libri Sacræ Theologiæ, in quibus referuntur hæreses, vt impugnentur, imò, si quis hæreticus addidisset libro alicuius Catholici notas,

N. B.

Qui legit libros prohibitos quidèm, sed non hæreticorũ incurrit solam excommunicationem indictam, quæ nulla est reservata. *Sayrus De Censur. lib. 3. cap. 5. n. 6.*

& scholia, ille liber non ideo esset virtute Bullæ prohibitus, nisi tamèn notæ, & scholia valdè excederent id, quod continetur in textu libri; Item, qui legeret libros hæreticorum tractantes de philosophia, vel alia scientia, quæ non spectaret ad fidem, non esset excommunicatus, quià in Bulla prohibentur tantùm libri continentes hæresim, vel tractantes de Religione. *Busemb. in Medul. Theolog. mor. lib. 7. cap. 2. dub. 4. artic. 6.* vbi etiam docet cum aliis, quos

An sit prohibitum legere librum hæretici, in quo solum incidẽter continẽtur aliquæ hæreses.

citat, esse probabile non incurrere hanc excommunicationem illum, qui legeret aliquem librum hæretici, in quo incidenter continentur aliquę hæreses, dummodò ex professo non tractet de fide; nihilominus ego contrarium consulerem, attento tenore ipsius Bullæ, vi cuius, non solum prohibentur libri, qui ex professo tractant de Religione, sed etiam illi, qui hæresim continent.

Ignorantia excusat ab hac excõmunicatione.

§. IX. Potest quis excusari ab excommunicatione, si legat, vel retineat librum, vel ratione ignorantiæ, vel ratione paruitatis materię, & quidem ratione ignorantiæ, etiam crassę, qui nesciret librum esse hæreticum, aut tractare de Religione, excusaretur ex *Layman. & Sanch. citatis à Busemb. suprà*;

Paruitas materię in legẽdis libris hæreticorum, qualis cẽseatur.

ratione verò paruitatis materiæ, excusatur qui legit dimidiam paginam, etiam tomi pergrandis *Mend. num. 4.* Imo censent aliqui etiam integram paginam esse paruitatem materiæ, quod tamen alii contendunt. Laymanus verò apud *Busemb. relatum* docet hac opinione laxiori vti posse confessarium ad excusandum pœnitentem à peccato mortali, & ab excommunicatione, si legisse se accuset integram paginam, vel bono fine, putà ad impugnandum, vel etiam ex curiositate: Item *Busemb. citat.*

Vnica concio, vel vnica Epistola, an censeatur paruitas materiæ?

indicat esse probabile, quòd, qui legeret concionem, vel Epistolam hæreticam seorsim editam, non contraheret excommunicationem; & fundatur in eo, quià excommunicatio fertur contra legentes libros, vnica autem concio, vel vnica Epistola, non est liber; Ego tamen hanc opinionem non admitterem, quià Bulla intendit prohibere, ne legantur ea, quæ hæretici contra Religionem scribunt: præterea, vel vnica concio non est censenda liber, quià constat paucis foliis, vel quià est paruitas materiæ: hoc secundum, non, quia vidimus paruitatem materiæ non esse facilè extendendam ad integram paginam, ergo multò minùs ad integram concionem: neque primum dici potest, quià licet vnica concio constet paucis foliis, est tamen liber, sed modicæ molis.

Audire alium legentem libros hæreticorum, an liceat.

§. X. Neque valdè arridet aliorum opinio apud eumdem Busembaum, quòd nimirum licitum sit audire alium libros hæreticorum legentem, eo quia per Bullam prohibeatur quidem, nè quis legat similes libros, non verò prohibeatur, ne quis alium legentem audiat: non placet inquam; Siquidem in præceptis debemus attendere præcipientis finem, finis autem in nostro casu est, quià S. Romana Ecclesia non vult, quòd deliria hæreticorum passim ad omnium aures perueniant, ne indè parum periti decipiantur; huic autem malo non esset prouisum ex sola prohibitione legendi per se, quià quilque posset, audiendo alium legentem, suum consequi intentum; Præterea diximus *suprà* §. 8. quòd idiota, qui legeret latinum librum hæreticum, cum illum non valeat intelligere, excommunicationem non incurreret, ergo tota prohibitio non stat penès materialem lectionem, sed penès formalem, quatenus scilicèt intelligitur verborum sensus, sed verborum sensum non minus intelligere potest, qui audit alium legentem, quàm, qui per se ipsum legit, ergo &c.

Vno, vel altero die retinere libros hæreticorum, est paruitas materiæ.

§. XI. Sicut diximus *suprà* §. 9. dari paruitatem materiæ quoad legendos libros hæreticorum, ita etiàm datur quoad similium librorum retentionem, & ità excusaretur à peccato, & ab excommunicatione, qui librum prohibitum retineret vno, vel altero die. *Mend. in Epitom. verb. Bulla in Cœn. Domin. n. 4.* Aduerte tamen absolute esse

An libri prohibiti possint retineri quousque fint correcti.

abhorrendum ab illa sententia, quæ tradebat, quòd libri prohibiti possint retineri vsquè dum, adhibita diligentia, corrigantur, quià hæc propositio damnata

fuit ab Alexandro VII. *die* 18. *Martij* 1666. imo addo, quòd, non tantùm est prohibita libri hæretici retentio apud se, sed etiam, si retineatur apud alium, siuè proprio, siuè alieno nomine, etiàm animo illum non legendi. *Busemb. supra relat.*

Schismatici excommunicantur.

§. XII. Et tandem per hanc primam clausulam Bullæ excommunicantur omnes schismatici, qui se subtrahunt ab obedientia Romani Pontificis.

Casus secundus Bullæ Cœnæ Domini, contrà appellantes à Summo Pontifice ad futurum generale concilium.

§. XIII. Secundò in Bulla Cœnæ Domini excommunicantur omnes, qui appellant à Summo Pontifice ad futurum generale concilium, eorumquè fautores, etiam per consilium: & licet consulentes non esse compræhensos docuerint aliqui, quos citat, & sequitur *Castropal. punct.* 3. *n.* 8. tamen omninò esse compræhendendos ex tenore recentiorum Bullarum Vrbani VIII. Innocentij X. & Alexandri VII. ostendit *Abre. in Instit. Paroch. lib.* 10. *cap.* 8. *n.* 59.

An appellantes ad Concilium generale præsens, vel Prouinciale futurum, compræhendatur in Bulla Cœnæ.

§. XIV. Cum dicatur in clausula Bullæ esse excommunicatos illos, qui à Romano Pontifice appellant ad futurum Concilium generale, oritur dubitatio, vtrum, qui appellaret ad concilium generale præsens, vel ad concilium prouinciale futurum, hanc contraheret excommunicationem, & in partem negatiuam inclinant *Castrop. n.* 6. *&* *Abre. n.* 62. qui DD. non ducuntur leui fundamento, siquidem mouentur ex eo,

Lex pœnalis vltra propriũ casum, non debet extendi.

quià lex pœnalis vltrà proprium casum extendi non debet, sed illa excommunicatio fertur tantum contrà appellantes ad concilium generale futurum, ergo non debent includi appellantes ad concilium generale præsens, vel prouinciale futurum: Nihilominùs ego satis probabilem puto opinionem *Gambarup. de excommun. Bull. cap.* 2. *n.* 11. cui etiàm libenter subscribo, scilicet, quòd in eandem excommunicationem incidant, etiàm appellantes ad concilium generale præsens, vel prouinciale futurum, idquè probo ratione adducta ab eodem *Abre. n.* 60. *loc. nuper*, nimirùm, quòd ideò in hac Bulla excommunicantur appellantes à Summo Pontifice ad futurum generale concilium, quià hæc appellatio sapit schismatis, quatenus derogatur authoritati Summi Pontificis, qui, cum sit suprà concilium, non debet à concilio iudicari: ita S. Marcellino Pontifici confitenti in concilio suum peccatum de thure adhibito falsis Dijs, omnes vna voce clamarunt: Prima se-

Appellare à Pontifice ad concilium, sapit schismatis.

des à nemine iudicatur. *In Breuiar. die* 26 *April.* Sed non minùs derogatur authoritati Summi Pontificis per appellationem ad concilium generale præsens, vel prouinciale futurum, vt per se patet, ergo &c. dicere autem, quòd pœnalia vltrà casum expressum non debent extendi, est verum, si ita saluari possit finis legis, cæterum, nè reddatur lex frustatoria, necesse est legem extendere, quantum importat illius finis, nàm in legibus, legislatoris mens est attendenda, *scire enim leges, non est verba earum tenere, sed earum cognoscere potestatem*, ait *Caramu. in Fundam. Theolog. lib.* 3. *num.* 926.

Prima sedes à nemine iudicatur.

In legibus debet attendi finis.

§. XV. Hucusque loquuti fuimus de priuatis personis, si appellauerint: Si autem, qui appellauerit, erit Collegium, Capitulum, vniuersitas &c. tunc totum non excommunicatur, sed interdicitur, non solum interdicto locali, sed etiam personali, intellige tamen dummodò illa vniuersitas legitimè congregata appellauerit, si enim minor tantum pars appellauit, aut non fuerit ad id legitime congregata, non erit interdicta, sed solum illi, qui appellauerunt, tanquàm particulares personæ, incident in excommunicationem, *Abre. n.* 66. *& sequentib.* Notandum vero, quòd, tempore schismatis, in quo dubium sit de eo, qui sit verus Pontifex, appellatio ad concilium à Pontifice dubio, non inducet hanc excommunicationem, quia stante dubio de vero Papa, legitimus iudex est concilium, adeoquè, qui ad illud confugit, non derogat authoritati Sedis Apostolicæ, cum nesciat in qua persona prædicta authoritas sit posita.

Vniuersitas, si appellauerit à Summo Pontifice, interdicitur.

Tempore schismatis, qui appellat à dubio Pontifice ad concilium, excommunicationem non incurrit.

§. XVI. Interrogat *Castropal. punct.* 3. *n.* 4. Vtrum afficiantur hac excommunicatione, qui à Pontifice ad concilium appellant, non quidèm ab ordinationibus, & mandatis Pontificis, quà Pontificis, sed quà Pontifex est Princeps temporalis, & *n.* 5. asserit cum *Bonacin. & Reginal.* probabilitate non carere negatiuam partem, docet tamèn contrarium esse tenendum, & placet, quià hæc excommunicatio est lata contra appellantes ab ordinationibus Pontificis absque vlla limitatione, & distinctione, & lex generaliter loquens, generaliter est intelligenda, vt, cum alijs, ex iure ostendit *Quintanaduen. tract.* 7. *singul.* 8. *n.* 3.

Appellans à determinationibus Pontificis in rebus tantùm téporalibus, an sit excommunicatus.

Lex generalis, generaliter est intelligenda.

§. XVII. Tertiò, Excommunicantur

Tertius casus Bullæ Cœnæ

Domini, contrà latrunculos maritimos.

tur omnes Piratæ, Cursarii, & Latrunculi Maritimi discurrentes per Mare subiectum Papæ, præcipuè à Monte argentario, vsquè ad Tarracinam, & extenditur ad omnes eorum fautores, receptores, & defensores, nisi fuerint coacti per vim cadentem in constantem virum.

Non per quodcumque furtum in mari commissum, incurritur excommunicatio Bullæ.

§. XVIII. Ad intelligentiam nota, per hanc clausulam non excommunicati omnes omninò, qui in Mari aliquod committunt furtum, sed ad incurrendam hanc excommunicationem, requiritur, quod sint Piratæ, Cursarij, & Latrunculi Maritimi, quorum nomine, veniunt præcipuè illi, qui ex primario eorum fine id faciunt, secùs verò illi, qui casu aliquando aliquod committunt latrocinium, qui tamèn remanebunt excommunicati, si sæpè id faciant, etiam ex secundaria intentione: furtum autem debet committi in Mari subiecto Papæ, vel immediatè, aut saltèm mediatè, ratione Feudi, quarè furtum Commissum in alieno Mari, non inducit hanc censuram; Imò, si quis deprædaretur in fluminibus subiectis Pontifici, nequè remaneret excommunicatus, quia censura, quæ fertur contra deprædantes in Mari, non debet ad flumina extendi, vtpotè odiosa, nisi tamen quis ex fluminibus exiret in Mari, vt ibi deprædaretur, aut de mari ingrederetur flumen ad deprædandum, tunc enim vere esset excommunicatus, non quidem ex eo, quòd deprædatus fuerit in flumine, sed, quià discurrerit per Mare Pontifici subiectum ad deprædandum, siquidem ad incurrendam hanc excommunicationem, non est opus aliquid surripere, sed sufficit per Mare discurrere eo fine, vt viatores deprædentur, sicut communior est DD. opinio.

Deprędari in fluminibus, non cōpræhenditur in Bulla, nisi id fieret discurrendo per mare.

Deprædari hæreticos, & infideles, an compræhendatur in Bulla.

§. XIX. Et tandem excommunicatio hæc est lata contra illos tantum, qui deprædantur Catholicos, & fideles, non verò contra illos, qui insequuntur hæreticos, & infideles, imò hos insequi est laudabile, maxime, vt Mare pro fidelium nauigatione reddatur tutum à latronibus infidelibus; non possint tamen deprędari illi infideles, qui pacifice habitant in terris Catholicorum, qui vsus passim in Italia habetur: imò est etiam probabile, quòd hęc excommunicatio contrahatur expoliando Nauem quidem infidelium, quæ tamen fuerit à Catholicis assecurata. Vide *Abre. in Instit. Paroch. lib. 10. cap. 8. n. 70. & sequen. ub. Mend. in Epitom. verb. Bulla in Cœn. Domin. n. 9. Castropal. part. 6. tract. 29. disp. 3. punct. 4.*

Quartus casus Bullæ Cœnæ Domini contra surripientes bona Christianorū in occasione tempestatis.

§. XX. Quartò. Excommunicantur omnes, qui aliquid subripuerint bonorum cuiuscumque generis Christianorum, in occasione tempestatis, siue illa bona ad litus peruenerint, siuè à nautis, causa alleuiandi Nauem fuerint in Mari proiecta; & habes, quòd ad incurrendam hanc excommunicationem, debent esse bona Christianorum, vt cauetur in Bulla.

§. XXI. Notandum vero quamcumque acceptionem bonorum naufragantium, non sufficere ad hanc incurrendam censuram, & quidem, qui ea reciperet, non animo sibi retinendi, sed, vt illa Domino seruaret, actum charitatis exerceret; nequè incurreret excommunicationem, qui surriperet aliqua bona, aliter peritura, maxime, si id faceret cum magno suę vitę periculo, dummodo tamen Dominus nollet etiam se periculo simili exponere ad illa recuperanda, quod si Dominus non possit aut nolit cum tanto periculo sua bona recuparare, tùnc satis probabile est (intellige semper, dummodò res aliter esset peritura absolutè) eum, qui ea surriperet, non incursurum hanc censuram: & tandem non erit excommunicatus, qui aliqua naufragantium bona ad succurrendum extremę suę necessitati acciperet. Vide *Mend. n. 5. & 6. loc. cit.*

Surripere bona naufragantium, quandò sit permissū.

Quintus casus Bullæ Cœnę Domini, contrà imponentes inuista pedagia, & exigentes prohibita tributa.

§. XXII. Quintò. Excommunicantur omnes illi, qui in terris suis noua pedagia, seu gabellas, præterquàm in casibus, sibi de iure, seu speciali Sedis Apostolicæ licentia, permissis, imponunt, vel augent, & extenditur ad omnes prohibita tributa exigentes. Dubium autem est, quinam subiaceant huic excommunicationi, an illi tantùm, qui, cum in temporalibus superiorem cognoscant, non habent plenam potestatem, an vero, etiam illi, qui sunt perfecti Domini, nequè alium Dominum in temporalibus cognoscunt, vt sunt Imperator, Reges, Respublicæ liberæ &c. Respondeo, non comprehendi supremos Dominos, secundum nonnullos DD. apud *Castropal. punct. 6. n. 6.* qui etiam afferunt B. Pium V. ita respondisse cuidam Regi; nihilominus hac censura etiam innodari supremos Principes, si iniustas gabellas

Supremi Domini, an comprehendantur in hoc casu Bullæ.

ime

imponant, docent esse probabilius, alijs citatis, ipse *Castropal. n. 7. & Abre. n. 97.*

Sextus casus Bullæ Cœnæ Domini, contra falsarios literarum Apostolicarum.

§. XXIII. Sextò. Excommunicantur omnes falsatij literarum Apostolicarum, etiam in forma Breuis, aut supplicationum, gratiam, vel iustitiam concernentium, per Romanum Pontificem, vel S. R. E. Vicecancellarios, seu gerentes vices eorum, aut de mandato eiusdem Romani Pontificis signatorum; nec non falsò fabricantes literas Apostolicas, etiam in forma Breuis, etiamque falsò signantes supplicationes huiusmodi, nomine Romani Pontificis, seu Vicecancellarij, aut gerentium vicem prædictorum.

Quænam mutatio literarum Apostolicarum non comprehendatur.

Quæcumque verò mutatio literarum Apostolicarum hanc non inducit censuram, sed illa, quę sensum mutat; imò, etiamsi sensum mutaret, dummodo sit de literis, quę expirauerint, & non sint, neque futurę sint amplius in vsu, nihil refert. *Mendoz. in Epitom. verbi Bulla in Cœna Domini n. 11.*

Septimus casus Bullę in Cœna Domini, contra deferentes bellica instrumenta ad inimicos Christiani nominis.

§. XXIV. Septimò. *Excommunicantur omnes illi, qui ad Saracenos, Turcas, & alios Christiani nominis hostes, & inimicos, vel hæreticos, per nostras, siuè huius S. Sedis sententiam expressè, ac nominatim declaratos, deferunt, seu transmittunt equos, arma, ferrum, filum ferri, stannum, Chalybem, omniaque alia metallorum genera, atque bellica instrumenta, lignamina, canapem, funes, tam ex ipso cannapo, quàm alia quacumque materia, & ipsam materiam, aliaque huiusmodi, quibus Christianos, & Catholicos impugnant; nec non illos, qui per se, vel alios de rebus statum Christianæ Reipublicæ concernentibus, in Christianorum perniciem, & Damnum, ipsos Turcas, & Christianæ Religionis inimicos, nec non hæreticos, in damnum Catholicæ Religionis, certiores faciunt, illisque ad id auxilium, consilium, vel fauorem quomodolibet præstant; non obstantibus quibuscumque priuilegijs, quibusuis personis, principibus, rebusque publicis per nos, & sedem prædictam, hactenus concessis, & de huiusmodi prohibitione expressam mentionem non facientibus:* ità habetur in Clausula Bullæ.

Deferre merces, & victualia ad Turcas, an sit prohibitum.

§. XXV. Vtrùm verò hic sit censendum etiam esse prohibitum deferre ad Turcas, & Infideles &c. merces, pecunias, vestimenta, & victualia; controuertitur apud DD. *Mend.* enim *in Epitom. n. 12. loc. relat.* licèt videatur velle, vt probabile, quòd merces, pecuniæ &c. non sint comprehensæ sub illa prohibitione, tamèn concludit, quòd contraria opinio est certior, & tenenda. *Castrop.* verò *punct. 8. n. 7.* absolutè veriorem putat sententiam asserentem, merces, pecunias &c. non esse in prohibitione comprehensas. Ego libenter adhæreo Mendo., quia verè ad bellum, hæc non parum iuuant; paruitas tamèn materiæ, tàm in illis, quàm in his, sinè dubio excusat. Lege *Abre. in Instit. Paroch. lib. 10. cap. 8. nu. 109. & sequentib.*

Octauus casus Bullæ Cœnæ Domini, contra impedientes eos, qui Romam conuehunt victualia.

§. XXVI. Octauo. Excommunicantur omnes, cuiuscumque sint dignitatis, & excellentiæ, qui aliquomodo per se, vel per alios, impediunt eos, qui Romam conuehunt victualia, seu alia ad vsum Romanæ curiæ necessaria, etiam cuiuscumque particularis personæ. Nomine autem Romanæ curiæ, venit Roma, quià ibi Summus Pontifex commoratur: quòd si Papa alibi habitaret, ille locus, vel illa Ciuitas veniret nomine Romanæ curiæ.

Quinam casus non includantur in hoc octauo casu Bullæ.

§. XXVII. Hanc censuram tamèn non incurrunt Principes, qui nolunt, quòd extrahatur frumentum è suis locis, & terris, cum id licitè facere possint pro bono proprij Status: item possunt impedire, ne Romam deferantur res, & victualia necessaria, si Romæ sit pestis, quià aliter nimis damnificaretur propria Ciuitas, vel locus, cum ex reditu eorum possit valdè timeri, ne peste afficiant Patriam; item non incurrit censuram hanc Pater, qui nollet filium deferre Romam prædicta, eo quòd in via sit magnum latronum periculum. Lege *Abre. n. 112. & sequentib.*

Nonus casus Bullæ Cœnæ Domini, contrà offendentes illos, qui accedunt, vel recedunt à Romana curia.

§. XXVIII. Nonò. Excommunicantur illi, qui per se, vel per alios vexant eos, qui accedunt, vel recedunt à Romana curia, aut in ea commorantur; & nota, quòd incurritur hæc censura, si offendantur, qui accedunt, vel recedunt à Romana curia, aut ibi commorantur, ratione alicuius causæ tractandæ cum Pontifice, vel alio Romano Tribunali; qui autem offendunt illos, qui, motiuo deuotionis, petunt Romam, vel ab ea recedunt, siuè in ea commorantur, non includuntur in hac clausola Bullæ, benè tamèn in sequenti, quæ est in ordine Decima, virtute cuius excommunicantur omnes, qui per se, vel per alios, lædunt, vel offendunt eos, qui ratione Deuotionis, vel peregrinationis Romam petunt.

Decima clausula Bullæ Cœnæ Domini, contra offendentes illos, qui ratione Deuotionis Romã petunt.

§. XXIX. Vndecimò. Excommuni-

Vndecimus casus Bullæ in Cœna Domini, contrà offendentes Eminentissimos Cardinales, & alios Prælatos.

nicantur omnes, qui per se, vel per alios offendunt S. R. E. Cardinales, & alios Prælatos, videlicèt, qui eos, etiàm leuissimè percutiunt, aût non impediunt offensionem, cum possint, aut offensionem suo nomine factam, ratam habent: Itèm, qui DD. Cardinales, & Prælatos eiciunt è locis, vbi commorantur. *Mand. in Epitom. verb. Bulla in Cœn. Domin. n.* 16. nomine verò Prælatorum, hic venire tantùm Patriarchas, Archiepiscopos, & Episcopos, eosquè consecratos, non verò tantùm electos, item Legatos, & Nuncios Sedis Apostolicæ, dùm durat eorum officium, notat *Castropal. part. 6. tract. 29. disp. 3. punct.* 12. *nu.* 5.

Quinam nomine Prælatorum hic veniant.

Duodecimus casus Bullæ Cœnæ Domini, contrà offendentes illos, qui accedunt ad Romanam curiam.

§. XXX. Duodecimò. Excommunicantur omnes, qui lædunt, vel offendunt per se, vel per alios, qui causa negotiorum recurrunt ad Romanam curiam.

Tertiusdecimus casus Bullæ Cœnæ contra appellantes ad laicam potestatem à grauamine literarum Apostolicarum.

§. XXXI. Tertiò decimò. Excommunicantur omnes, qui appellant ad laicam potestatem à grauamine, vel exequutione literarum Apostolicarum.

Quartusdecimus casus Bullæ Cœnæ, contrà impedientes literarum Apostolicarum executionem.

§. XXXII. Quartodecimò. Excommunicantur omnes, qui impediunt executionem literarum Apostolicarum, aût earum expeditionem, ac prohibentes eos, qui ad gratias impetrandas accedunt: personæ autem, quæ subiacent huic excommunicationi, sunt personæ publicæ, non verò priuatæ, vt aduertit *Castropal. punct.* 15. *n.* 5.

Quintusdecimus casus Bullæ, contra iudices seculares trahentes ad sua tribunalia personas Ecclesiasticas.

§. XXXIII. Quintodecimò. Excommunicantur omnes Iudices seculares, qui trahunt ad sua tribunalia personas Ecclesiasticas, aut tollunt, vel perturbant libertatem Ecclesiasticam, per ordinationes, constitutiones, pragmaticas, vel quælibet alia decreta; merè autem consulentes non comprehenduntur, nisi simul haberent votum etiam decisiuum, quià ad consulentes tantùm, vi Bullæ, censura non extenditur, vt aduertit *Abrc. in Instit. Paroch. lib.* 10. *cap.* 8. *n.* 190.

Sextusdecimus casus Bullæ in Cœna Domini, contrà perturbantes iurisdictionem Ecclesiasticam.

§. XXXIV. Sextodecimò. Excommunicantur omnes, *qui Archiepiscopos, Episcopos, aliosquè superiores, & inferiores Prælatos, & omnes alios quoscumque Iudices Ecclesiasticos ordinarios quomodolibet hac de causa, directè, vel indirectè carcerando, vel molestando eorum agentes, procuratores, familiares, nec non consanguineos, & affines, aût aliàs impediunt, quo minus sua iurisdictione Ecclesiastica, contra quoscumque vtantur, secundùm quod Canones, & Sacræ constitutiones Ecclesiasticæ, & decreta Conciliorum generalium, & præsertim Tridentini statuunt, ac etiàm eos, qui post ipsorum ordinariorum, vel etiàm ab ipsis delegatorum quorumcumque sententias, & decreta, aût alias fori Ecclesiastici iudicium eludentes, ad Cancellarias, & curias seculares recurrunt, & ab illis prohibitiones, & mandata, etiàm pœnalia, ordinarijs, aut delegatis prædictis decerni, & contrà illos exequi procurant, eos quoque, qui hæc decernunt, & exequuntur, seu dant auxilium, consilium, patrocinium, & fauorem in eisdem.* Ità de verbo ad verbum habetur in tenore Bullæ, neque aliquid pro explicatione addo, quià satis ipse textus est clarus.

Etiàm consulentes comprehenduntur.

Decimus septimus casus Bullæ Cœnæ Domini, contrà vsurpantes iurisdictiones Ecclesiasticas.

§. XXXV. Decimò septimò. Excommunicantur omnes, qui sibi vsurpant iurisdictiones Ecclesiasticas beneficij, vel Monasterij, aût sequestrant fructus, qui, ratione beneficiorum, competunt Ecclesiasticis personis; idquè, licèt beneficium vacaret: Et aduerte, quòd hanc censuram incurrunt, non solùm, qui sibi vsurpant spiritualem iurisdictionem Ecclesiæ, sed etiam temporalem, quià in Bulla nulla ponitur distinctio, sed in genere prohibetur vsurpare Ecclesiasticas iurisdictiones, cuius nomine non solùm venit iurisdictio spiritualis, sed etiam temporalis, iurisdictio, scilicèt, illa temporalis, quæ est Ecclesiæ annexa.

Vsurpantes bona Ecclesiasticorũ, quę non prouenіunt a beneficio, non includuntur in hac clausula Bullę.

§. XXXVI. Quo verò ad vsurpationem, & sequestrationem fructuum, vel bonorum Ecclesiasticorum, aduerte sermonem esse solùm de illis bonis, quæ Ecclesiasticis pertinent ratione beneficij, non verò de alijs, quarè, qui sibi vsurparet bona Clericorum, quæ ipsis pertinent ratione Patrimonij, aut per aliquam hæreditatem, vel alio medio, peccaret quidem, sed hanc censuram non incurreret, quià clausula Bullæ loquitur tantùm de bonis prouenientibus ratione beneficij Ecclesiastici.

Quinam raptores bonorũ Ecclesiasticorum excommunicẽtur in Bulla Cœnæ Domini.

§. XXXVII. Nequè etiam virtute huius Bullæ anathematizantur raptores quomodocumque bonorum Ecclesiasticorum, sed solùm illi, qui ea vsurpant iure proprio, fingentes sibi aliquem titulum coloratum, vndè ea sibi approprient: nàm cæterum fures, & latrones, qui furantur bona Ecclesiastica; estò peccent, non sunt compræhensi in hac clausula, quià hi tales non vsurpant iure proprio, & aliqua authoritate vtentes, sed illa accipiunt, quate-

nus

nùs sunt commoda, & vtilia. *Abre. lib. 10. cap. 8. n. 203. & sequentib.*

Decimus octauus casus Bullæ, contra imponentes decimas personis Ecclesiasticis, & illarum bonis

§. XXXVIII. Decimo octauò. Excommunicantur illi, cuiuscumque sint conditionis, & dignitatis, qui imponunt decimas, & alia onera personis Ecclesiasticis, Ecclesijs, Monasterijs, aùt eorum fructibus, extrà casus à iure expressos, & absquè expressa licentia Summi Pontificis, & extenditur censura ad dantes auxilium, consilium, vel fauorem.

Sola tributi impositio non sufficit, nisi sequatur exactio.

§. XXXIX. Notandum est tamèn, quòd ad incurrendam hanc censuram; non sufficit sola tributi impositio, sed requiritur adhuc illius exactio; contraheretur verò excommunicatio, si post tributi impositionem, licèt illud non exigatur, à spontè dantibus reciperetur. *Castropal. punct. 19.*

Decimus nonus casus Bullæ Cœnæ Domini, contra illos, qui in Criminalibus procedūt cōtra personas Ecclesiasticas.

§. XL. Decimo nonò. Excommunicantur Iudices seculares, idest, quicumque Magistratus, & Iudices, Notarij, scribę, exequutores, subexequutores, siuè sint consiliarij, Senatores, Præsidentes, Cancellarij, Vicecancellarij, aùt quouis alio nomine nuncupati, qui in causis Criminalibus procedunt contrà personas Ecclesiasticas (nomine quarum veniunt etiam in minoribus constituti, si deferant habitum clericalem, & gaudeant priuilegio fori) aut in talibus causis se interponunt, siuè processando, siuè banniendo, capiendo, seu sententias contrà illos proferendo, vel exequendo, siuè speciali, specifica (sunt eadem verba bullæ) & expressa Sedis Apostolicæ licentia, ad quam licentiam tamèn redducuntur casus à iure communi expressi, in quibus Iudices seculares possunt Clericos capere: & adde, quòd laici possunt, imò tenentur auxilium contra Clericum delinquentem præstare Iudici Ecclesiastico, si hic petat; Prætereà ex se Iudex secularis potest in absentia Iudicis Ecclesiastici se informare de facto delinquentis, & posteà informationem deferre ad Ecclesiasticum Iudicem: Item, si aliquis secularis delinquat, & in delicto fuerit aliquo modo immixtus Clericus, poterit Iudex secularis Clericum adsciscere, si hic vellet casum narrare, ad cognoscenda merita causæ, non ità tamèn, vt contrà Clericum aliquo modo procedat. *Abre. n. 220. & 221. Castrop. punct. 20.*

Iudices seculares tenentur aliquandò auxiliari Iudici Ecclesiastico contra clericos delinquentes.

Aliquandò Iudex secularis potest adsciscere Clericum.

Vltimus casus Bullæ Cœnę Domini, contrà occupantes loca Romano Pontifici subiecta

§. XLI. Vigesimò, & vltimò. Excommunicantur omnes illi, *qui per se, vel per alios, directè, vel indirectè, sub quocumque titulo, vel colore, inuadere, destruere, occupare, & detinere præsumpserint in totum, vel in partem, Almam Vrbem, Regnum Siciliæ, Insulas Sardiniæ, & Corsicæ, terras citrà pharum, Patrimonium B. Petri in Thuscia, Ducatum Spoletanum, Comitatum Venaysinum, Sabinensem, Marchiæ, Anconitanæ, Massæ, Trebariæ, Romandiolæ, Campaniæ, & maritimas Prouincias, illarumquè terras, & loca, ac terras specialis commissionis Arnulphorum, Ciuitatesque nostras, Bononiam, Cæsenam, Ariminum, Beneuentum, Perusium, Auenionem, Ciuitatem Castelli Tudertum, Ferrariam, Comaclum, & alias Ciuitates, terras, & loca, vel iura ad ipsam Romanam Ecclesiam pertinentia, dictæquè Romanæ Ecclesiæ mediatè, vel immediatè subiecta, nec non supremam iurisdictionem in illis, nobis, & eidem Romanæ Ecclesiæ competentem, de facto vsurpare, perturbare, retinere, & vexare, varijs modis præsumunt, necnon adhærentes, fautores, & defensores eorum, seù illis auxilium, consilium, vel fauorem quomodolibet præstantes.* & hæc ad literam sunt verba bullæ, circà quæ notare oportet, quòd ad incurrendam hanc censuram, sufficit aliquem ex locis, & terris enumeratis inuadere, etiam animo non retinendi.

Rex Hispaniæ, & Respublica Genuensis, an censeantur excommunicati virtute Bullæ in Cœna Domini.

§. XLII. Cum verò Rex Hispaniæ occupet Regnum Siciliæ, & Insulam Sardiniæ: itemquè Respublica Genuensis occupet Regnum Corsicæ: Videndum occurrit, vtrum vigore huius Bullæ remaneant excommunicati. Respondeo autem excommunicatos minimè esse, quod docent *Bonacin. & Filliuc.* apud *Cabassut. in Theor. & Prax. Iur. Canon. lib. 5. cap. 15. n. 1.* idque apertè deducitur ex interpretata mente ipsius Summi Pontificis, qui hos notorios possessores, in ipsa alma vrbe admittit ad omnia Sacramenta, & cætera fidelium priuilegia.

De alijs casibus Pontifici reseruatis extrà Bullam Cœnæ Domini.

§. XLIII. Hucusque loquuti fuimus de casibus Summo Pontifici reseruatis in Bulla Cœnę Domini; quia autem, & alij casus eidem sunt reseruati, de his etiàm agendum esset, quod tamen hic omittimus, quia de his alijs dicetur in *Litera S. n. 211.*

Bullę pro Breuiario Romano.

Bullæ tres initio Breuiarij Romani sunt præfixę. Prima B. Pij V. Secunda Clmentis VIII. & Tertia Vrbani VIII. de quarum sensu sigillatim agemus. Igitur. 146.

Bulla B. Pij V. pro Breuiario Romano.

§. I B. Pius V. eo fine edidit Bullam de Breuiario Romano, vt vniformitèr

Ho-

Horę Canonicæ recitarentur, quarè à boleuit Breuiarium compositum à Cardinali Quignonio tituli S. Crucis, & etiam varios alios Breuiarios, qui non extabant ante ducentos annos, sicut notauimus *supra n.* 130. §. 1. cæterum ità omnes obligat vti hoc Romano Breuiario, vt contrafacientes non possint satisfacere propriò oneri recitationis horarum, & per eandem Bullam B. Pius decernit, nemini esse licitum ab hoc suo Breuiario aliquid demere, vel propria authoritate, ei aliquid addere; item, quia antea erat obligatio sub mortali recitandi, etiam extra Chorum, Officium paruum B. M. V. Officium defunctorum, Psalmos pœnitentiales, & Graduales, Indulgentissimus Pastor omnes ab hac obligatione absoluit, monendo eos tamen, vt pro deuotione dicta officia aliquando assumant, concedendo etiam supradicta recitantibus plures Indulgentiæ dies, vt videre est in propria litera, vbi de his agitur, nimirum de Officio paruo B. M. V. in *Litera O. n.* 36. de Officio defunctorum, *Ibidem n.* 40. de Psalmis pœnitentialibus in *Litera P. n.* 253. & tandem de Psalmis graduahbus, *Ibidem n.* 252. Vult tamen idem Pontifex retinendam esse antiquam consuetudinem, recitandi prædicta in Choro, vt in locis citatis, respectiue habebis.

In Breuiario, nihil adiciendum, nec minuendum.

Officia B. M. V. & defunctorum sicut psalmi Pœnitentiales, & Graduales à quandò dicenda antea erát.

§. II. Ex dictis collige nemini licere, neque locorum ordinarijs addere officia de nouo, inconsulta Sacra Rituum Congregatione, ex Decreto eiusdem Congregationis, impresso, in Breuiario Romano: Imò de Sancto Canonizato, licet in Bulla Canonizationis dicatur, quod de eo possit fieri officium, semper tamen adeunda est Sacra Congregatio, vt Ipsamet decreuit *die* 9. *Decembr.* 1628. referente *Gauant. tom.* 2. *section.* 2. *cap.* 2. *n.* 30.

Officia SS. de nouo debent concedi à Sacra Rituum Congregatione.

§. III. Post Bullam Pij V. accessit Bulla Clementis VIII. virtute cuius hoc Breuiarium Romanum confirmatur, & aliqua in eo emendantur, quę, vel per typographorum incuriam, vel aliorum errorem, erant corrigenda, & statuit dictum Breuiarium sic emendatum, & recognitum, non posse imprimi, nisi in typographia Vaticana, vel, si alibi imprimatur, omninò sit imprimendum iuxta illius exemplar, de licentia Ordinariorum, & Inquisitorum, pœnis impositis, tàm spiritualibus, quam temporalibus aduersus contrafacientes; tollerat tamen Breuiarios Pij V. antea impressos, in gratiam pauperum clericorum, quibus commode non suppetunt nummi ad emendum de nouo impressum. Quod idem in postrema Breuiarij recognitione, decreuit Vrbanus VIII. qui etiam plures hymnos ad exactiores carminum regulas, sapienter reduxit. Vt notabimus in *Litera H. num.* 84.

Breuiarium Romanum à Clemente VIII. Correctum.

Hymnos emendauit Vrbanus VIII.

Bulla Pauli V. initio Breuiarij Monastici præfixa edita *die* 1. *Octob.* 1612. approbat pro Monachis S. Benedicti Breuiarium Monasticum, & libros Chorales reuisos, ac emendatos, & postea Sacra Rituum Congregaio *die* 24. *Ianuar.* 1616. censuit, non tam Monachos, sed etiàm Moniales militantes sub Regula S. P. N. Benedicti, posse, & debere vti dicto Breuiario benedictinò approbato à Paulo V. idque, non obstante, quod aliqui exempti in præteritum vsi fuerint Breuiario Romano, vel alio: hoc autem Decretum habetur impressum in ipso Breuiario Monastico. 147.

Breuiarium Monasticum approbatum à Paulo V.

Decretum S. Rituum Congregationis circà Breuiarium Monasticum Pauli V.

Burchardus.

Burchardus Papæ cæremoniarius, primus fuit, qui scripsit de celebratione Missæ, *Gauant. tom.* 1. *part.* 1. *initio.* 148.

Bursa corporalis.

Bursa corporalis fieri solet, iuxtà laudabilem consuetudinem, ex eadem materia, qua Planeta, ex vna parte habere debet aliquam sacram Imaginem, vel Crucem: intùs autèm debet esse subsuta serico, vel tela linea candida, quod magis decet: illius forma est quadrata, ità vt laté pateat per palmum ex vnaquaque parte, vel pauló ampliùs: Item ex vna parte debet esse aperta, vt in ea faciliter possit includi corporale. *Gauant. tom.* 1. *de mensur. Sacr. suppellect.* quarè videtur abusus facere bursam in tribus locis apertam, vt nonnullas vidi. Hæc bursa vocatur Pera à Chronico Moguntino; hanc ponimus suprà velum Calicis, vt in *Litera C. n.* 23. §. 8. & fortassè ab initio non fuit in vsu, quod colligitur ex *Concilio Remensi cap.* 5. vbi vult, quòd corporale recondatur simul cum libro, vel cum Calice; hæc bursa, ità debet poni super Calicem, vt illius pars 149.

Ex qua materia facienda bursa corporalis, & cuius formę esse debeat.

Probabiliter antiquitùs vsus bursæ non erat.

Bursa super Calicē, quo-

modo ponenda. aperta respiciat celebrantem, & intrà illam semper ponatur corporale, hoc enim maximè decere, docet *Gauant. tom. 1. de rit. seruand. tit. 1.* imò refert Pium V. dispensasse cum Hispanis, vt extrà

Corporale intra bursam est includendum. bursam, corporale possent deferre; Vnde arguitur id fieri non posse sinè Pontificis dispensatione, cæterùm gratis Pius V. cum Hispanis dispensasset. Quomodo hæc bursa ponenda sit à celebrante super Altare, vide in *Litera S. n. 20. §. 6.*

Bursa corporalis supèr credentiam nõ tegatur velo oblungo. *C. n. 552. §. 7.* 150.

Bursa corporalis, quomodò deferatur à Diacono ad Altare, *D. n. 123. §. 22.* 151.

Bursa corporalis defertur ad Altare, simul cum Calice, à Subdiacono, quando non dicitur Symbolum. Vt in *Litera D. n. 123. §. 30.* 152.

C A C A

Cadauer.

1. CAdauera exenterantes, excommunicantur. *S. n. 211. §. 22.*

Cadere.

2. Cadere aliquandò potest aliquid in Calice, & faciendum tunc est, vt in *Litera S. n. 28.*

Cæcus.

3. Cæcus, est irregularis. *Infrà. n. 538. §. 1.*

4. Cæcus, an vngendus in occulis, in Extrema Vnctione. *E. n. 244. §. 27.*

5. Cæcus, an teneatur ad horas Canonicas. *I. n. 52. §. 3.*

Ceremoniæ.

6. Nomen Ceremoniæ à quo ortum habuerit. Cæremonia est denominatio quarundam actionum, quę cum quadam, vt ità dicam, magnificentia, fiunt: hæc autem denominatio habuit hoc principium. Vrbs Romana fuit à Gallis capta, Virgines verò Vestales transtulerunt simulacra Deorum Romanorũ ad quandam Ciuitatem, nomine dictam *Cære*, hæc enim erat principalis Hetruriæ Ciuitas, imo olim fuit totius Prouincię caput; Postquàm autèm licuit his virginibus redire in Patriam, expulsis iàm Gallis, redire cum maxima pompa è Ciuitate *Cære*, & eorum regressus dictus fuit cæremonia, & hinc Ecclesiasticæ functiones, quia cum aliquo apparatu fiunt, cæremonię appellantur; imò id extenditur etiàm ad multa alia, quæ cum aliquo fiunt ornatu, & sic obsequia aliis exhibita, vulgo cæremoniæ dicuntur. Vide *Caramuel. in Fundam. Theolog. lib. 3. n. 3921.*

Cæremoniæ spectantes ad celebrationem solemnem Episcopi, antiquitùs erant impressæ in Pontificali. *E. n. 90.* 7.

Cæremoniæ, & ritus Missæ solemnis, quarè non sint ad amussim in Missali expressæ *R. n. 90. init.* 8.

Cæremoniæ Sacræ non ignorentur à Sacerdotibus. *P. n. 122.* Et Presbiteri nouiter ordinati eas ediscant antèquam celebrent, sicùt admonet illos Episcopus; *Ibidem. n. 201. §. 8.* 9.

Cæremonias seruandas in horarum Canonicarum recitatione, expositur, vt distinctiùs procedamus, agemus hic de priuata recitatione, tractaturi posteà de solemni in *Litera H. n. 49. & sequentib.* 10.

§. I. Verum quidem est, quòd in priuata recitatione horarum, nullum habemus præceptum, de aliquibus cæremoniis, siuè situ corporis seruando, vt dicetur in *Litera O. n. 31. §. 19.* tamèn, In priuata recitatione horarum nullæ sunt Cæremoniæ de præcepto seruandæ.

mèn, quià valdè conuenit, vt Dei laudes summa cum reuerentia persoluamus, ideò non putaui superfluum, si plura notabo, quæ ad deuotam officij recitationem pertinent.

Ad quænam genuflectendũ sit in recitatione horarum.

§. II. Igitùr genuflectendum est ad sequentia, nimirùm ad illa verba psalmi 94. *Venite adoremus, & procidamus ante Deum* surgendo ad verba *Ploremus coram Domino &c.* vt habetur in *Cæremon. Episc. lib. 2. cap. 6.* Item flectimus genua ad preces, vt in *Litera P. n. 196.* Itèm ad illa verba Hymnorum *Veni Creator Spiritus. Aue Maris stella. O Crux Aue spes vnica.* Itèm ad illa verba *Tantum ergo Sacramentum*, si dicatur coram Sacramento exposito, *ex eodem Cæremon. lib. 1. cap. 28.* Imò *Gauant. tom. 2. section. 10. cap. 1. n. 4.* laudat illorum consuetudinem, qui etiàm genuflectunt ad verba illa *O salutaris Hostia*, & placet. Itèm genuflectendum est ad verba *Te ergo quæsumus &c.* in Hymno *Te Deum &c.* Est etiàm genuflectendum ad Antiphonas finales B. M. V. & ad orationem Dominicam, Salutationem Angelicam, & Symbolum Apstolorum, quæ dicuntur post completorium, excepto toto tempore Paschali, & diebus Dominicis: & tandèm genua flectimus ad omnes preces psalmorum Gradualium, & ad Psalmos pœnitentiales, & Litanias, & ad orationes standum est: ad alia autèm, dùm priuatè dicuntur, liberum erit stare, vel sedere, dummodò stemus ad initia horarum, Hymnos, Capitula, cantica, Orationes, & similia *ex Gauant. n. 1. loc. cit.*

N. B. Qui dicit orationem, est dicit stando, excepto triduo antè Pascha.

Caput, quandò inclinandum in recitatione horarum.

§. III. Inclinatio capitis erit facienda ad versum *Gloria Patri &c.* ad vltimos versus hymnorum, ad nomen Iesus, Mariæ, & sancti de quo fit officium.

Signum Crucis, quandò formandũ in recitatione horarum.

§. IV. Aliquandò est formandum signum Crucis, videlicèt, pollice dexteræ manus signatur os, dùm dicitur *Domine labia &c.* à fronte verò ad pectus fit signum Crucis, dum dicitur *Deus in adiutorium &c.* excepto, dùm dicitur ter infra primam, vt in *Litera O. n. 107.* itèm fit signum Crucis à fronte ad pectus ad versum *Adiutorium nostrum &c.* dùm dicitur antè confessionem ad primam, & completorium, non verò, quando dicitur circà finem primæ: Itèm fit signum Crucis ad initia canticorum, *Magnificat, Benedictus, & Nunc dimittis* propter reuerentiam Euangelici textus: Itèm fit signum Crucis ad *Indulgentiam*, vt fieri solet in confessione Missæ: Item ad ea verba in fine Primæ *Dominus nos benedicat &c.* sicut ad illa in fine Completorij *Benedicat, & custodiat nos &c.* & etiàm pollice dexteræ manus formatur signum Crucis in pectore ad illa verba *Conuerte nos Deus &c. Gauant. cit.* qui etiàm addit laudabile esse formare signum Crucis à fronte ad pectus, dùm in feriali officio, dicitur antiphona de Cruce, videlicèt *Per signum Crucis &c.*

N. B. Conuenientissimè ad officium Canonicum illud recitãtes se ipsos se signãt signo Crucis, hoc enim, vt, ex SS. PP. collige Ioan. in Apocalyp. cap. 7. vers. 2. est præcipua nostra gloria, nobisque cõtrà inimicorum insidias firmissima tuitio: vndè Augustin. in Ioãn. ait, quòd signũ Crucis à nobis expellit exterminatorẽ; & tamèn inueniuntur, qui illud negligunt, quasi erubescant de Cruce Domini sui.

§. V. Pectus percutiendum erit in confessione ad illa verba *mea culpa, mea culpa &c. ex eodem Gauant. supr. 1.*

Pectus aliquandò percutiendum.

§. VI. Nolo hic prætermittere obseruationem *Perez in Regul. SS. P. N. Benedicti cap. 50. n. 1.* vbi notat tanti fecisse Sanctissimum nostrum Patriarcham officij recitationem, vt illis, qui in agro fuerint occupati, præcipiat, quòd officium Statutis horis, ibidem flectentes genua persoluant.

Quanti SS. Pater noster Benedictus fecerit recitationem, etiàm priuatã officij.

Cæremoniæ adhibendæ in ministratione baptismi, exponuntur in *Litera B. n. 17. à §. 19.* quomodò supplendæ cæremoniæ circà baptizatum in casu necessitatis. *Ibidem §. 67.* an verò hæ cæremoniæ sint necessariò supplendæ. Dicetur in *Litera L. num. 120.* 11

Cæremoniæ, quomodò sint Sacramentalia, & Sacramenta. *S. n. 50.* 12

Cæremoniæ. Vide. Ritus, Regula, Ordo. 13

Cæremoniale Episcoporum.

Cæremoniale Episcoporum consuetudines immemorabiles non tollit. *L. num. 94.* 14

Cæremoniarius.

Cæremoniarius semper adhibeatur in omnibus Missis solemnibus, & alijs sacris functionibus, nàm cæterùm difficile erit hæc agere, ea, qua par est obseruantia, cum pauci inueniantur, qui in his sint versati, & nisi habeant directorem, plurima errata committunt. *Bauld. part. 3. de rit. seruand. cap. 11. de Missa solemn. artic. 9. n. 12.* Omnia autem dirigere debet Cæremoniarius, neque facile est enumerare omnia, quæ facere debeat, benè tamèn aliqua enumerabimus, quæ magis notanda videbuntur: Igitur inuitat celebrantem, & Mi- 15

Cæremoniarius semper in sacris functionibus adhibendus.

De officio Cæremoniarij, aliqua notantur.

nistros sacros ad surgendum, quandò debent reuerti ad Altare, eosque præcedendo, comitatur, vt in *Litera C. num.* 197. Cum incensatur Altare, amouet librum de Altari, nisi adsit presbiter assistens cum pluuiali, vt in *Litera T. n.* 49. §. 2. Subdiacono porrigit librum Epistolarum, cumque ad cantandam Epistolam comitatur. *S. n.* 196. Diacono cantanti Euangelium inseruit, vt in *Litera D. n.* 123. Comitatur Subdiaconum deferentem Calicem de credentia ad Altare, vt in *Litera S. n.* 196. si Calix iàm fuisset super Altare, ipse cæremoniarius plicat velum Calicis, & super credentiam ponit. *D. n.* 123. assistit aliquando ad librum, vt *Infra n.* 197. & in *Litera D. n.* 123. cum cæremoniarius peruenerit ad Altare cum acolythis intorticia deferentibus pro eleuatione, facta cum illis genuflexione in medio, vt in *Litera A. n.* 105. se recipit posteà in cornu Epistolæ, & genuflectit super illius infimum gradum lateralem à dextris Thuriferarij, aliquantulùm ab eo distans, nè eum impediat, dùm ad eleuationem incensabit. Vide *Bauld. part.* 3. *de rit. seruand. cap.* 11. *de Miss. solemn. artic.* 8. *n.* 3. si deficeret incensum in Thuribulo pro eleuatione, poterit ipse cæremoniarius imponere. *T. n.* 49. Cum Subdiaconus procedit ad dandam pacem in Choro, cæremoniarius illum comitatur. *S. n.* 196. data benedictione à celebrante in fine Missæ solemnis, cæremoniarius (nisi alius acolythus id faciat) accipit bireta celebrantis, & sacrorum Ministrorum, & vadit retrò Diaconum, deindè, facta à celebrante, & alijs Ministris debita reuerentia Cruci antè infimum Altaris gradum, ipse cæremoniarius porrigit Diacono biretum celebrantis, & hic celebranti, vt *Infrà n.* 197. tùm, etiàm Ministris sacris porrigit cæremoniarius, siuè alius sua bireta. Vide *Bauldr. artic.* 9. *n.* 9. *loc. suprà*; Si sit Sacramentum expositum, fiat; vt in *Litera M. n.* 222. & tandem notandum, quod, cum cæremoniarius vbiquè esse debeat ad omnia attendendo, ipse certum locum deputatum non habet in presbiterio, sicût dicetur *Infrà n.* 197. §. 2.

Locum certum non habet cæremoniarius in presbiterio.

16. Cæremoniarius, quomodò inseruiat in absolutione defunctorum. *A. num.* 45.

17. Cæremoniarius, Vide Magister cæremoniarum.

18. Cæremoniarius, prout Ministrat, tanquam Thuriferarius. Vide. Thuriferarius.

Calceatus.

Calceatus sit Sacerdos, dum Missam celebrat. *S. n.* 20. *init.* 19.

Calcei.

Calcei. Vide Caligæ, Sandalia. 20.

Caligæ.

Caligæ, & Sandalia sunt idem; secundum S. Hieronymum *in Isa. lib.* 5. *cap.* 20. ab alijs varijs nominantur nominibus. *Amalar. Fortunat. Cardin. lib.* 2. *cap.* 18. vocat *Campobi*. In Ordine Romano nominantur *Cambagi*, & *Pedules*. *S. Gregor. lib.* 7. *Epist.* 28. scribit *Compagi*. Alcuinus *cap. quid signif. vestim.* appellat soleas. Innocen. III. *lib.* 1. *cap.* 48. distinguit caligas à sandalijs, & merito, siquidem primò induuntur caligæ vsque ad genua, & deindè Sandalia solos pedes tegunt: A quo proueniat iste ritus, vide in *Litera V. n.* 86. hæ caligæ autem, quibus vtitur Episcopus in Missa solemni, sint sericæ coloris rubri, vel albi pro qualitate festi, eius sint longitudinis, vt possint ad genua pertingere, & ibi ligari; Sandalia item fiant ex materia serica, & subtus soleam integram habeant. *Gauant. tom.* 1. *part.* 5. *de mensur. Sacror. suppellectil.* significant verò caligæ, & Sandalia incarnationem Christi, & deducitur ex illo *Psalm.* 59. *vers.* 10. *in Idumæam extendam calceamentum meum*, vt probat *Stephan. Eduens. de Sacr. Altar. cap.* 11. & illis vtitur Episcopus, vt sciat se debere custodire gressus suos. 21.

Varia nomina caligarū, & Sandaliū recensentur.

Ex qua materia conficiantur caligæ, & Sandalia.

Quid significent Caligæ, & Sandalia.

Caligæ. Vide. Tibiale. 22.

Calix.

Calices, pro celebranda Missa, antiquitùs erant lignei, ijs vtebantur etiam Apostoli, vt tradit *Honor. in Gemm. lib.* 1. *cap.* 89. Posteà Zephirynus Papa decreuit Calices debere esse vitreos, vt refert Damasus in eius vita: notat tamen *Baron. in not. martyrolog.* 7. *August.* etiam tunc temporis fuisse in vsu aliquos Calices argenteos. 23.

Calices antiquitus lignei erant.

§. I.

Ex lapide pretioso, an possint fieri Calices.

§. I. Sed petis, vtrùm nùnc Calices possint fieri ex lapide pretioso. Concedit *Tambur.* cum alijs, quos ipse citat *in Meth. Miss. lib. 1. cap. 1. §. 1. n. 4.* dummodò non sit periculum, quod imbibant sacras species: & addit, quod in Ecclesia Valentina asseruatur cum magna veneratione Calix factus ex agatha, seu Smaragdo, quo dicunt Christum Dominum vsum fuisse in vltima Cœna.

Calix ex agatha, quo Christus vsus fuit in Cœna.

Ex qua materia conficiendi sint Calices.

§. II. Communitèr autem Calices debent esse aurei, vel argentei, intùs deaurati, sicùt statuitur *in cap. Vasa, & in cap. Vt Calix. de consecrat. distinct. 1.* quarè non possunt fieri Calices, nequè ex Ære, nequè auricalco, ne ęrugo generetur, & nauseam causet, nequè ex ligno propter indecentiam, sed in necessitate ad summum ex stanno, vt habetur in dicto *cap. Vt Calix.* non est hic pręter mittendum, quod legitur *in cap. Vasa. cit.* nempè quod *Bonifacius martyr. & Episcopus, interrogatus, si liceret in vasculis ligneis Sacramenta conficere*, respondit: *Quondam Sacerdotes aurei ligneis calicibus vtebantur, nùnc è contrario lignei Sacerdotes aureis vtuntur calicibus.*

Quid senserit S. Bonifacius de Sacerdotibus.

Qua figura faciendi sint Calices.

§. III. Fiant Calices talis figurę, vt altitudo non excedat palmum, cuppa autèm sit latior in suprema parte, quàm in fundo, & girum supremę partis sit vnciarum quatuordecim, vel pauló minus, & notandum, quod labia non reflectantur, vt nonnullos vidi, quiá causaret periculum effusionis sanguinis, dùm sumitur: nodus pedis itá elaboretur, vt commodè celebrans possit Calicem capere, pręsertim, quandò pollices, & indices iunctos habet. *Gauant. tom. 1. de mensur. sacr. suppellectil.*

Calices debent consecrati.

§. IV. Consecrari debent Calices, & Patenę, quam consecrationem aliquando amittunt. *P. n. 71. à §. 2.* Vbi à quò hęc Vasa sacra tangi possint.

Calices conseruandi nitidi, & quoties lauandi.

§. V. Quià verò Calices, & Patenę immediate tangunt Corpus Christi, valdè necessarium est, vt cum summo nitore conseruentur: hinc *Gauant. tom. 1. de nitor. sacr. suppell.* admonet, vt quinto decimò quoquè die, per personam, quę sit in sacris, aqua tepida lauentur, & sextò quoque mense diligentiùs purgentur, adhibito sapone, vel etiàm surfure cocto, si opus erit, quę lotio facienda erit in proprio Vase, de quo in *Litera V. n. 4.*

§. VI. Multa sùnt de modo adhibendi Calicem in Missa notanda, quæ nos hic attingemus, de ijs commodiùs tractaturi in propria litera respectiuè conuenienti in gratiam alphabeticæ nostræ dispositionis.

§. VII. Et quià Missa, alia est priuata, alia solemnis, ideò de vsu Calicis primò de illa, postea de ista agemus.

Calicem quandò accōmodet Sacerdos pro celebranda Missa.

§. VIII. Igitur Sacerdos celebraturus Missam priuatam, postquam aptauerit Missale, vt in *Litera M. n. 268.* & lauerit manus, vt *ibidèm. num. 26.* præparat Calicem antequàm capiat sacra paramenta, ponit videlicèt purificatorium mundum super os Calicis, super purificatorium, Patenam, super hanc, Hostiam integram, quam leuiter extergit, si opus sit, à fragmentis, & eam tegit parua palla linea, & desuper ponit velum sericum coloris conuenientis, super quo ponit bursam, item coloris paramentorum, quæ intùs habeat corporale plicatum, quod debet esse tantùm ex lino, nec serico, vel auro in medio textum, sed totum album, & ab Episcopo, vel alio habente facultatem, benedictum. *Missal. de rit. seruand. tit. 1. n. 1. Gauant. hic.*

Calicem in Sacristia sibi præparat Sacerdos celebraturus, antequam induat paramenta.

Corporale quale esse debeat.

Calix super Altare initio Missæ, quomodò ponendus.

§. IX. Cum ad Altare procedit, Calicem defert, vt in *Litera S. nn. 20. §. 3.* cum ad Altare peruenerit, calicem primò ponit versus cornu Euangelij. Vt *ibidèm. §. 6.* explicato corporali, super illud in medio, ponit Calicem in parte anteriori velo coopertum, vt *ibidèm.* Aduertendum tamèn, quòd si in Altari sit Sacramentum patens, siuè in pyxide, siuè in ostensorio, non altè collocatum, sed in plano Altaris positum, in eo casu celebrans ponat Calicem versus cornu Euangelij, solumquè ponat illud in medio Altaris ab offertorio, vsquè ad communionem, vt docet *Tonell. lib. 3. cap. 2. §. 1. n. 5.*

Calix, quem locum teneat super Altare post offertorium.

§. X. Post offertorium, facta oblatione Calicis, illum celebrans ponit post Hostiam, vt in *Litera S. nn. 20. §. 40.* antiqui tamèn Calicem ponebant à latere Hostiæ, vt refert *Innocent. III lib. 2. cap. 58.* relatus *à Gauant. tom. 1. part. 2. tit. 7. n. 5.* sed *Durand. in Ration. Diuin. offic. lib. 4. cap. 30. à n. 22.* & si dicat, quòd Romæ poneretur Calix à dextris Hostiæ, tamèn subiungit, quòd alibi Calix ponebatur communitèr post Hostiã, itá vt Hostia locum medium teneret inter Sacerdotem, & Calicem, ad significandum, quòd Christus est mediator Dei, & hominum, & alia addit significata, quæ apùd ipsum videre poteris,

Romæ olim Calix ponebatur à dextris Hostiæ.

§. XI.

§. XI. Cum verò celebrans Calicem super Altare posuerit, illum cooperit palla [an antiquitùs cooperiretur, vide in *Litera P. n.* 3. §. 1.] parua vt in *Litera S. n.* 20. §. 40. puto autem hunc ritum nullum habere mysterium, sed solùm id fieri ad cautelam, vt notat *Microl. cap.* 10. qui tamen *cap.* 17. aduertit, quòd post consecrationem Calix cooperitur ad significandum Christum Dominum fuisse in Sepulcro clausum; Finita eleuatione Hostiæ, & illa adorata, celebrans discooperit Calicem, vt in *Litera S. citata* §. 59. pallam autem ad discooperiendum Calicem, accipiat digitis, indice, & medio, quam, dùm teponit super Altare, obseruet, vt aliquantulùm adhæreat velo Calicis plicato, sic enim faciliùs, & commodiùs, eam reassumet ad cooperiendum Calicem, sicùt cum *Bonanic.* admonet *Tonell. in Sacr. Enchir. lib.* 2. *tit.* 8. *ad rubric.* 7. quomodò Calix sit consecrandus, dicetur in *Litera S.* §. 59.

Cooperire Calicé, an aliquid significet.

Palla quomodò accipienda pro discooperiendo Calice.

§. XII. Calix post consecrationem eleuatur, vt in *Litera S.* §. 59. quam eleuationem antiquitùs non fuisse de præcepto, arguit *Gauant. tom.* 1. *part.* 2. *tit.* 8. *n.* 7. *ex loco* 4. *dist.* 13. *q.* 2. *artic.* 5. & confirmat ex eo, quià *D. Thom.* 3. *part. q.* 83. *artic.* 5. omnes actiones Missæ minutissimè numerat, & de eleuatione non meminit; Aduertat autèm celebrans, ne Calicem eleuando, illum osculetur. *S.* §. 59. post eleuationem, Calicem super corporale reponit. *Ibidem.* §. *eod.*

Eleuatio Calicis in Missa, antiquitus nó erat præceptum.

§. XIII. Ad illa verba *omnis honor, & gloria*, Calix simùl cum Hostia, aliquantulum eleuatur, vt in *Litera S. n.* 20. §. 63. antiquitùs eleuabatur ad verba *Per omnia sæcula &c.* vt videre est apùd *Microlog. cap.* 17. nùnc tamèn conformiùs fit huiusmodi eleuatio ad verba *Omnis honor, & gloria*, quam gloriam in exaltatione Calicis, & Hostiæ manifestamus, vt docet *Gauant. tom.* 1. *part.* 2. *tit.* 9. *n.* 3. si quæras, quid hic significet eleuare, & deponere Calicem, consule *Microl. suprà* vbi videbis id fieri ad similitudinem Ioseph, qui Corpus Domini de Cruce leuauit, & in sepulcro deposuit; aduertat verò celebrans, ne cum Hostia tangat Calicem, dum cum ea facit super ipsum Calicem Cruces. *Infrà. num.* 595. §. 5.

Eleuatio Calicis cum Hostia simul quando faciéda in Missa, & quarè.

§. XIV. Quomodò celebrans accipiat Calicem pro sumendo Sanctissimo Sanguine. *S.* §. 71. illum sumat vnico haustu, *ibidem* §. 72. digitis os Calicis non abstergat. *Litera. D. n.* 159. pro purificatione, an debeat celebrans Calicem porrigere post illam orationem *Quod ore sumpsimus Domine &c. Q. nu.* 20. quandò Calicem porrigit siuè pro purificatione, siuè pro ablutione digitorum; illum celebrans sustineat super Altare aliquantulùm eleuatum, non super illud positum, nisi, qui Missæ inseruit, esset ita exiguę staturę, vt ad illam altitudinem pertingere non posset, vt docent *Bauld. part.* 3. *de rit. seruand. tit.* 10. *rubr.* 5. & *Tonell. lib.* 2. *tit.* 10. *rubr.* 5. ablutis digitis, ponit super Altare Calicem, vt in *Litera D. n.* 159.

Calix vnico haustu sumendus.

§. XV. Postquàm verò celebrans sumpserit ablutionem, vt in *Litera S. n.* 20. §. 73. Calicem purificatorio extergit, ac mox illum accommodat, hoc modo, videlicèt, Calicem ponit versùs cornu Epistolę, super quem purificatorium extendit, & si sit valde magnum, illud plicat iuxtà sui latitudinem, super purificatorium sinistra manu ponit patenam, & super hanc dextera ponit paruam pallam, posteà plicat corporale, quod omninò reponit intrà bursam, vt in *Litera B. n.* 149. nuper diximus Calicem accommodandum, esse ponendum versus cornu Epistolæ, idque, vt celebrans possit commodiùs accipere bursam, quę est in cornu Euangelij *ex Bauld. & Tonell. citand.* si tamen cornu Epistolę esset à Missali impeditum, poterit Calix accommodandus poni versus cornu Euangelij, imò talis est vsus communis, quem non puto esse improbandum; posita palla super patenam, celebrans cooperit Calicem suo velo, & desuper ponit bursam, ità vt illius pars aperta ipsum celebrantem respiciat, mox Calicem collocat in medio Altaris, vt in principio Missæ, nisi super Altare esset Sacramentum, iuxtà dicta *suprà* §. 9. & obseruet celebrans, vt velum Calicis nunc ita ponat, vt in parte anteriori tegat totum Calicem, & si esset in velo aliqua elaboratio pretiosior, eam ponat in anteriori parte, vt DD. citandi aduertunt.

Calix in fine Missæ, quomodò accommodandus.

Calix accommodandus, an in cornu Euangelij, an verò in cornu Epistolæ sit collocandus.

Velum tegat totum Calicem.

§. XVI. Longam texit quęstionem *Quart. part.* 2. *tit.* 10. *sectiou.* 1. *dub.* 10. an Calix sit in anteriori parte in fine Missę, post, scilicèt ablutionem, cooperiendus, vel potiùs velum sit supèr bursam Calicis reuoluendum, & minùs probabilitèr resoluit velum esse super Calicem reuoluendum, nobis tamen

Opinio Quarti circa velum Calicis.

magis

magis placet contrarium, vt nuper notauimus, quod etiàm docent DD. citandi, & quidèm horum opinio est conformior rubricæ Missalis. Vide *Missal, de rit. seruand. tit. 10. n. 5. Gauant. Bauld. Tonell. hic.* Aduertendum, ne manutergium ponatur suprà calicem, vt iàm diximus in *Litera A. n. 285. §. 2.* & tandem, cum celebrans post vltimum Euangelium Missæ discessurus erit ab Altari, accipit calicem, vt in *Litera S. nu. 20. §. 81.*

De vsu Calicis in Missa solemni.

§. XVII. His dictis de vsu Calicis quoad Missam priuatam, aliqua addemus de vsu eiusdem quoad Missam solemnem; Igitùr Calix pro Missa solemni ponatur super credentiam cum omnibus requisitis, sicùt etiam Pyxis, si consecrandæ sint particulæ. *C. n. 552.* quem calicem ad offertorium defert Subdiaconus de credentia ad Altare. *S. n. 196.* quandò verò non dicitur Symbolum, cum Calice defert simul bursam corporalis. *D. n. 123.* quomodò autem deferat illum Subdiaconus in Missis defunctorum. *M. n. 159.* Ad Altare Subdiaconus extergit calicem, qui posteà à Diacono accipitur. *S. n. 196.* Ministratur autem Calix in Missa Solemni ad offertorium, vt *infrà. n. 197.* Cum Subdiaconus calicem ad Altare detulerit, Diaconus illum discooperit, vt in *Litera D. n. 123.* quòd si calix iàm ab initio Missæ fuerit super Altare, tunc Diaconus illum discooperit, vt *ibidèm. n. cit.* Imposito in calice vino, & aqua, Diaconus illum celebranti porrigit, & cum eo offert, vt *ibidèm. n. citat.* & finita oblatione, Diaconus calicem cooperit, vt *ibidèm.*

Calix in Missis defunctorum, quomodò deferatur à Subdiacono ad Altare.

§. XVIII. Cum celebrans signat cum Hostia consecrata super Calicem, Diaconus calicem tenet. *Ibidèm. n. citat.* non tamèn tenet calicem, dùm celebrans frangit Hostiam. *Ibidèm. §. 40.* Aduertat celebrans, nè, pro danda pace, osculetur Calicem loco Altaris. *A. n. 260.* Calicem tandèm in fine Missæ accommodat Subdiaconus, & illum de Altari ad credentiam defert. *S. n. 196. §. 25.*

Calix non osculãdus loco Altaris pro danda pace.

24. Calix, quandò portetur à Subdiacono procedente cum celebrante ad Altare *M. n. 237. §. 1.*

25. Calix, quomodò sit purificandus, quandò cum eodem Calice pluriès in eadem die celebratur ab eodem Sacerdote, non est totalitèr definitum, non enim potest Sacerdos infundere vinum in Calice pro purificatione, quià illam sumere non potest, nisi in fine Missæ ad saluandum naturale ieiunium.

§. I. Varij autem sunt modi purificandi in eo casu Calicem, qui omnes proponuntur à *Gobat. in Experimen. Theolog. tract. 3. n. 841.* Primò, an post sumptionem sanguinis, Calix sit abluendus vino; & negatiuè respondet *Gobat. n. 842.* adducens textum iuris Innocentij III. *in cap. Ex parte de. celebrat. Missar.* Vbi habetur. *Semper Sacerdos vinum perfundere debet* (intellige in Calicem) *postquam totum accepit Eucharistiæ Sacramentum, nisi cum eodem die aliam Missam debuerit celebrare, ne; si fortè vinum perfusionis acciperet, celebrationem aliam impediret.* inde, si benè attendatur sensus horum verborum, nequaquam prohibetur abluere Calicem cum vino, sed sensus est, quod, sicut Sacerdos sumpto Sanctissimo Sanguine, assuetus est sumere purificationem, in casu, quod debeat iterum celebrare, non debet ponere vinum in Calice, ne per obliuionem, vel ex inaduertentia, vinum illud pro purificatione sumeret, & ità eo die ampliùs celebrare non posset ob fractum naturale ieiunium, sicut obseruant *Abbas in dicto loc. ter. & Gloss.*

An Calix abluendus vino, quando nõ sumitur purificatio.

Innocentius III. quid circà ablutionẽ Calicis statuerit.

§. II. Sed petis, quid faciendum esset de vino infuso in Calice pro illo abluendo. Respondebo in *Litera V. n. 56. §. 15.*

§. III. Secundò quæritur, an in suprà dicto casu possit purificari Calix, illum intus tergendo purificatorio: Et respondeo hunc modum in praxi reduci posse. *Gobat. n. 844.*

§. IV. Tertiò occurrit inquirendum, an dum tantum temporis datur, vt guttæ sanguinis, quæ in Calice remanserunt, possint siccari, sit permittendum, vt ex se siccentur; talem autèm esse praxim Romanam in nocte Natiuitatis Domini, testatur *Gob. suprà* ideòquè laudari potest.

An conueniat, quòd guttæ sanguinis, quæ fortè remanent in Calice, ex se siccentur.

§. V. Quartò quærunt aliqui, verũ ex suppositione, quod neque Calix extergatur purificatorio, nequè sit tempus, vt guttæ sanguinis siccentur (puta in die Natalis Domini, quando Sacerdos vnam Missam immediatè post alteram celebrat) possit infundi vinum consecrandum, licet aliquæ guttæ sanguinis remanserint: Cui difficultati aliqui negatiuè respondent, eo ducti fundamento, quià vinum non consecratum admixtum cum aliquibus guttis consecratis, consecrari non potest, quod pro-

Vinum admixtum cum aliquibus speciebus consecratis, an validè possit consecrari.

bant ex dicendis à nobis in *Litera H. n.* 69. §. 10. vbi videbimus Sacerdotem non posse validè consecrare aliquas tantùm particulas ex vno cumulo, nisi eas ab alijs seiungat, cum materia consecranda debeat esse determinata, ergo à pari, dicunt, non potest consecrari vinum admixtum cum speciebus consecratis, quia in eo casu materia non esset determinata, sed hoc esse falsum videbimus in *Litera V. n.* 56. §. 14.

26. Calix nominandus in verbis consecrationis vini. *N. n.* 33.

27. Calix, si aliquid in eo ceciderit, fiat, vt in *Litera S. n.* 28.

28. Calix, si in eo congelentur species consecratæ, faciendum erit, vt in *Litera S. n.* 88. §. 4.

29. Calix, celebrata prima Missa in nocte Natiuitatis Domini (de qua in *Litera M. n.* 242. ponitur à Subdiacono super credentiam de more, & licet diximus *supra n.* 25. §. 3. quod possit purificatorio tergi, nihilominus magis placet, quod, ob reuerentiam sacrarum specierum, non extergatur, si forsan aliquæ remanserint (celebrans tamen, quantum potest, totum sanguinem sumat) maximè, cum detur tempus, vt ex se siccari possint; de credentia verò, per alium in sacris, defertur ad sacristiam, vbi in loco decenti ponitur supposito corporali (vt etiam dicemus in *Litera T. n.* 75.) quià species adhuc non sunt exsicatæ: aufertur autem Calix de Altari, ne impediat incensationem eiusdem faciendam *ad Benedictus* in laudibus.

Quid agendum de Calice, cum quo Missa Natiuitatis Domini in nocte celebrata fuit.

§. I. Hic Calix seruatur pro alijs duabus Missis ab eodem Sacerdote celebrandis in aurora videlicèt, & in die, quod si forè in eo temporis interuallo Reliquiæ sacrarum specierum exsicatæ non fuerint, absquè eo quod purificatorio extergantur, poterit vinum consecrandum insundi, quia non obstat, quod adsint aliquæ guttæ sacrarum specierum, sicut dicemus in *Litera V. n.* 56. §. 14. Vide *Gauant. tom.* 1. *part.* 4. *tit.* 3. *n.* 4. *& Bauld. part.* 4. *cap.* 2. *à n.* 25. vbi dicunt talem esse Romanam praxim.

Potest vinum consecrãdum imponi in Calice, esto in eo remanserint aliquæ guttæ sanguinis Christi.

§. II. Diximus suprà Calicem in nocte Natiuitatis Domini non esse relinquendum super Altare, sed loquimur in suppositione, quod *ad Benedictus* in laudibus sit incensandum Altare, quarè in casu, quod illa incensatio non esset facienda, nullum inconueniens erit relinquere Calicem super Altare pro alijs Missis, imo laudabile, in quonam enim congruentiori loco reponi potest, quam in Altari?

Calix post Missã in nocte Natiuitatis Domini celebratam, quandò super Altare relinquatur.

§. III. Dato, quod Calix super Altare relinquatur, cum supponamus in eo remansisse aliquas guttas sacrarum specierum: quæritur, vtrum in processu Missæ debeat celebrans se gerere, ac si esset Sacramentum expositum, faciendo omnes genuflexiones, de quibus in *Litera G. n.* 30. Negatiuè autem respondet *Bauld. part.* 4. *cap.* 2. *n.* 33. & placet, quia, si illę guttę essent venerandę, vt Sacramentum expositum, ferè semper essemus ansij, num in Calice aliquæ minimę guttæ remanserint, vel incuria Sacerdotum, vel alia de causa.

Calix cum aliquibus guttis sanguinis Christi, an venerandus, tanquam Sacramentum expositum.

Calix cum Sacramento Feria V. in Cœna Domini conseruatur pro die sequenti. *Litera F. n.* 42. §. 14. 30.

Calix Feria VI. in parasceue, imposito in eo vino, & aqua, collocatur in medio Altaris super corporale. *F. num.* 45. §. 30. 31.

Calix cum vino, & patena cum Hostia, an sit materia ordinationis presbiteri *M. n.* 107. *à* §. 88. 32.

Calix, & patena vacua, an sit totalis materia ordinationis Subdiaconi. *M. n.* 107. 33.

Calicem salutaris accipiam.

Calicem salutaris accipiam &c. dicitur in Missa antè sumptionem sanguinis. *S. n.* 20. § 71. 34.

Cambagi.

Cambagi. Vide. Caligę, & Sandalia. *Supra n.* 21. 35.

Cambuca.

Cambuca dicitur Baculus Pastoralis. *B. n.* 3. 36.

Cambutta.

Cambutta appellatur Baculus Pastoralis. *B. n.* 3. 37.

Camixia.

38. Camixia vocatur alba, ficùt iàm diximus in *Litera A. n. 203.*

Campana.

39. Campana eſt inſtrumentum ſatis notum, quod ſonum emittit, quo præcipuè vtuntur Eccleſiæ ad connocandum populum Chriſtianum: de boc inſtrumento non mediocrem diligentiam feci, ad inquirendum, vndè initium habuerit, & quandò in vſu tàm frequenti eſſe cæperit, ſed meus labor mihi parum profuit, ſiquidem poſt plurium librorum lectionem, in hac materia ſolùm didici varios varia dicere, & paucos inter ſe conuenire, quarè ſpe deſtitutus iuuandi in hac curioſitate lectoribus, omitto de his agere; poſſem quidem dicere campanas primò fuiſſe in campania inuentas, & indè fuerit nomen campanæ deriuatum, vel cum alijs poſſem aſſerere campanas fuiſſe dictas nolas, eo quòd à S. Paulino Epiſcopo Ciuitatis Nolæ, ſitæ in eadem Campaniæ Prouincia, fuerint inuentæ, vel ab eodem ſancto, ſecundum alios, ſaltèm in vſu reductæ, quæ omnia tamèn firma authoritate non ſubſiſtunt. Lege, ſi placet, *Durand. in Ration. Diuin. offic. lib. 1. cap. 4. Caſal. de Sacr. ritib. cap. 43. Magr. in Nouit. vocab. Eccleſ. verb. campana. Et Cardinal. Bon. in Liturg. lib. 1. cap. 2.*

An ſit certum, quis Cāpanas inſtituerit, & quis eas in vſu deduxerit.

§. I. Eſt verò certum, quòd campanæ, ſaltèm in Eccleſijs introductæ fuerunt loco quorundam lignorum, quæ antiquitùs ad ſonandum artefacta, inſeruiebant pro conuocando populo; Signa autèm ad conuocandum populum, exemplo veteris teſtamenti ſunt introducta, iuxtà illud *Numer. cap. 10. verſ. 2. Fac tibi duas tubas argenteas ductiles, quibus connocare poſſis multitudinem* quod obſeruat *Alcuin. cap. Quid ſignif. veſtim.* & idem notat *Amal. de Eccleſ. offic. lib. 3. cap. 1.*

Loco campanarum quædam ligna adhibebantur in Eccleſia.

§. II. Significant campanæ Prædicatores Apoſtolicos, ſiuè Euangelicos, quià ſicùt campanę conuocant multitudinem ad Eccleſiam, ità prædicatores multitudinem conuocant in vnam fidem. *Durand. num. 4. loco nuper.* hinc Amalarius proximè relatus docet, ſpectare Sacerdotibus campanas pulſare, quià etiàm hoc modo conuocando populum, munus prædicationis exequuntur: & quidèm Colonienſe Concilium ordinauit, quòd campanæ Eccleſiarum pulſarentur ab aliquo Clerico cotta induto, quod obſeruari, inter alios, præcipuè curauit S. Carolus Mediolanenſis Archiepiſcopus, referente *Magr. loc. ſuprà.*

Campanæ quid ſignificent.

§. III. Ferè in omnibus Eccleſijs his temporibus, plures habentur campanę, non tamèn ità antiquitùs, quià Regulares mendicantes vnica contenti eſſe debebant *Cap. vnic. de offic. Cuſtod. Extrau. Comm.* nunc verò iàm conſuetudo obtinuit, vt etiàm Mendicantes pluribus vtantur campanis, ſicùt notat *Caſal. cit.* qui tamèn cuperet, quòd priùs decretum, aliquomodò eſſet in ſua obſeruantia, quià multotiès ità intempeſtiuè campanæ pulſantur, vt ſæpè magis ad impatientiam, quàm ad deuotionem prouocent.

Mendicantes antiquitus plures campanas habere non poterant.

§. IV. Obſerua, quòd in loco iuris relato, in quo Regularibus prohibitum erat tenere plures campanas, eſt tantùm ſermo de mendicantibus, & ideò Monachi ſub illa prohibitione non compræhendebantur, præter quàm quod Monachi ſpecialem habuerunt conceſſionem Zachariæ Papæ, & Caliſti II. referente *Card. Bon. cit.*

Monachi ſēper habere potuerūt plures campanas.

§. V. Campanas nullas habere poſſunt priuata oratoria. *Cap. Patentibus. De Priuilegijs.* Nòmine verò Oratorij hic venit locus aptus ad orandum, ſed nec conſecratus, nec benedictus, nequè cum aſſignatione dotis erectus, ſicùt colligitur *ex Panormit. in loc. iur. allat.* Sciendum autèm prohibitum eſſe, quòd oratoria non habeant campanas erectas in campanili, poſſunt verò habere aliquod tintinabulum intùs, quo detur ſignum pro Miſſa celebranda, quod continua praxis rerum magiſtra docet.

Oratoria, an poſſint habere campanas.

§. VI. Eſſet hic agendum de modo benedicendi campanas, ſed ſuperfluum eſt de hoc tractare, quià Pontificale Romanum hanc functionem diligentiſſimè exprimit, & hoc Pontificale cuicumque Epiſcopo eſt obuium: notabo tamèn, quòd ritus benedicendi campanas, incæpit à Ioanne XIII. qui cum poſuiſſet inſignem campanam in Eccleſia Lateranenſi, priùs illam ritibus, & Cæremonijs Deo conſecrauit, ei nomen ſuum imponens. *Caſal. cit.* attamen

Benedictio Capanarum, quandò incæperit.

bant ex dicendis à nobis in *Litera H. n.* 69. §. 10. vbi videbimus Sacerdotem non posse validè consecrare aliquas tantùm particulas ex vno cumulo, nisi eas ab alijs seiungat, cum materia consecranda debeat esse determinata, ergo à pari, dicunt, non potest consecrari vinum admixtum cum speciebus consecratis, quià in eo casu materia non esset determinata, sed hoc esse falsum videbimus in *Litera V. n.* 56. §. 14.

26. Calix nominandus in verbis consecrationis vini. *N. n.* 33.

27. Calix, si aliquid in eo ceciderit, fiat, vt in *Litera S. n.* 28.

28. Calix, si in eo congelentur species consecratæ, faciendum erit, vt in *Litera S. n.* 88. §. 4.

29. Calix, celebrata prima Missa in nocte Natiuitatis Domini (de qua in *Litera M. n.* 242. ponitur à Subdiacono super credentiam de more, & licet diximus *supra n.* 25. §. 3. quod possit purificatorio tergi, nihilominus magis placet, quod, ob reuerentiam sacrarum specierum, non extergatur, si forsan aliquæ remanserint (celebrans tamen, quantum potest, totum sanguinem sumat) maximè, cum detur tempus, vt ex se siccari possint; de credentia verò, per alium in sacris, defertur ad sacristiam, vbi in loco decenti ponitur supposito corporali (vt etiam dicemus in *Litera T. n.* 75.) quià species adhuc non sunt exsicatæ: aufertur autem Calix de Altari, ne impediat incensationem eiusdem faciendam *ad Benedictus* in laudibus.

Quid agendum de Calice, cum quo Missa Natiuitatis Domini in nocte celebrata fuit.

§. I. Hic Calix seruatur pro alijs duabus Missis ab eodem Sacerdote celebrandis in aurora videlicet, & in die, quod si fortè in eo temporis interuallo Reliquiæ sacrarum specierum exsicatæ non fuerint, absquè eo quod purificatorio extergantur, poterit vinum consecrandum infundi, quia non obstat, quod adsint aliquæ guttæ sacrarum specierum, sicut dicemus in *Litera V. n.* 56. §. 14. Vide *Gauant. tom.* 1. *part.* 4. *tit.* 3. *n.* 4. *& Bauld. part.* 4. *cap.* 2. *à n.* 25. vbi dicunt talem esse Romanam praxim.

Potest vinum consecrandum imponi in Calice, esto in eo remanserint aliquæ guttæ sanguinis Christi.

§. II. Diximus suprà Calicem in nocte Natiuitatis Domini non esse relinquendum super Altare, sed loquimur in suppositione, quod *ad Benedictus* in laudibus sit incensandum Altare, quarè in casu, quod illa incensatio non esset facienda, nullum inconueniens erit relinquere Calicem super Altare pro alijs Missis, imo laudabile, in quonam enim congruentiori loco reponi potest, quam in Altari.

Calix post Missã in nocte Natiuitatis Domini celebratam, quandò super Altare relinquatur.

§. III. Dato, quod Calix super Altare relinquatur, cum supponamus in eo remansisse aliquas guttas sacrarum specierum; quæritur, vtrum in processu Missæ debeat celebrans se gerere, ac si esset Sacramentum expositum, faciendo omnes genuflexiones, de quibus in *Litera G. n.* 30. Negatiuè autem respondet *Bauld. part.* 4. *cap.* 2. *n.* 33. & placet, quia, si illę guttę essent venerandę, vt Sacramentum expositum, ferè semper essemus anxij, num in Calice aliquæ minimę guttæ remanserint, vel incuria Sacerdotum, vel alia de causa.

Calix cum aliquibus guttis sanguinis Christi, an venerandus, tanquam Sacramentum expositum.

Calix cum Sacramento Feria V. in Cœna Domini conseruatur pro die sequenti. *Litera F. n.* 42. §. 14. 30.

Calix Feria VI. in parasceue, imposito in eo vino; & aqua, collocatur in medio Altaris super corporale. *F. num.* 45. §. 30. 31.

Calix cum vino, & patena cum Hostia, an sit materia ordinationis presbiteri *M. n.* 107. *à* §. 88. 32.

Calix, & patena vacua, an sit totalis materia ordinationis Subdiaconi. *M. n.* 107. 33.

Calicem salutaris accipiam.

Calicem salutaris accipiam &c. dicitur in Missa antè sumptionem sanguinis. *S. n.* 20. §. 71. 34.

Cambagi.

Cambagi. Vide. Caligę, & Sandalia. *Supra n.* 21. 35.

Cambuca.

Cambuca dicitur Baculus Pastoralis. *B. n.* 3. 36.

Cambutta.

Cambutta appellatur Baculus Pastoralis. *B. n.* 3. 37.

Camixia.

38. Camixia vocantur alba, ficùt iàm diximus in *Litera A. n. 203.*

Campana.

39. Campana eſt inſtrumentum ſatis notum, quod ſonum emittit, quo præcipuè vtuntur Eccleſiæ ad conuocandum populum Chriſtianum: de hoc inſtrumento non mediocrem diligentiam feci, ad inquirendum, vndè initium habuerit, & quandò in vſu tàm frequenti eſſe cæperit, ſed meus labor mihi parum profuit, ſiquidem poſt plurium librorum lectionem, in hac materia ſolùm didici varios varia dicere, & paucos inter ſe conuenire, quarè ſpe deſtitutus iuuandi in hac curioſitate lectoribus, omitto de his agere; poſſem quidem dicere campanas primò fuiſſe in campania inuentas, & indè fuerit nomen campanæ deriuatum, vel cum alijs poſſem aſſerere campanas fuiſſe dictas nolas, eo quòd à S. Paulino Epiſcopo Ciuitatis Nolæ, ſitæ in eadem Campaniæ Prouincia, fuerint inuentæ, vel ab eodem ſancto, ſecundum alios, ſaltèm in vſu reductæ, quæ omnia tamèn firma authoritate non ſubſiſtunt. Lege, ſi placet, *Durand. in Ration. Diuin. offic. lib. 1. cap. 4. Caſal. de Sacr. ritib. cap. 43. Magr. in Notit. vocab. Eccl. ſ. verb. campana. Et Cardinal. Bon. in Liturg. lib. 1. cap. 2.*

An ſit certum, quis Cãpanas inſtituerit, & quis eas in vſu deduxerit.

§. I. Eſt verò certum, quòd campanæ, ſaltèm in Eccleſijs introductæ fuerunt loco quorundam lignorum, quæ antiquitùs ad ſonandum artefacta, inſeruiebant pro conuocando populo; Signa autèm ad conuocandum populum, exemplo veteris teſtamenti ſunt introducta, iuxtà illud *Numer. cap. 10. verſ. 2. Fac tibi duas tubas argenteas ductiles, quibus conuocare poſſis multitudinem* quod obſeruat *Alcuin. cap. Quid ſignif. veſtim.* & idem notat *Amal. de Eccleſ. offic. lib. 3. cap. 1.*

Loco campanarum quædam ligna adhibebantur in Eccleſia.

§. II. Significant campanæ Prædicatores Apoſtolicos, ſiuè Euangelicos, quià ſicùt campanę conuocant multitudinem ad Eccleſiam, ità prædicatores multitudinem conuocant in vnam fidem. *Durand. num. 4. loc. nuper.* hinc Amalarius proximè relatus docet, ſpectare Sacerdotibus campanas pulſare, quià etiàm hoc modo conuocando populum, munus prædicationis exequuntur: & quidèm Colonienſe Concilium ordinauit, quòd campanæ Eccleſiarum pulſarentur ab aliquo Clerico cotta induto, quod obſeruari, inter alios, præcipuè curauit S. Carolus Mediolanenſis Archiepiſcopus, referente *Magr. loc. ſuprà.*

Campanæ quid ſignificent.

§. III. Ferè in omnibus Eccleſijs his temporibus, plures habentur campanę, non tamèn ità antiquitùs, quià Regulares mendicantes vnica contenti eſſe debebant *Cap. vnic. de offic. Cuſtod. Extrau. Comm.* nunc verò iàm conſuetudo obtinuit, vt etiàm Mendicantes pluribus vtantur campanis, ſicùt notat *Caſal. cit.* qui tamèn cuperet, quòd priùs decretum, aliquomodò eſſet in ſua obſeruantia, quià multotiès ità intempeſtiuè campanæ pulſantur, vt ſæpè magis ad impatientiam, quàm ad deuotionem prouocent.

Mendicantes antiquitus plures campanas habere non poterant.

§. IV. Obſerua, quòd in loco Iuris relato, in quo Regularibus prohibitum erat tenere plures campanas, eſt tantùm ſermo de mendicantibus, & ideò Monachi ſub illa prohibitione non compræhendebantur, præter quàm quòd Monachi ſpecialem habuerunt conceſſionem Zachariæ Papæ, & Caliſti II. referente *Card. Bon. cit.*

Monachi ſemper habere potuerũt plures campanas

§. V. Campanas nullas habere poſſunt priuata oratoria. *Cap. Patentibus, De Priuilegijs.* Nòmine verò Oratorij, hic venit locus aptus ad orandum, ſed nec conſecratus, nec benedictus, nequè cum aſſignatione dotis erectus, ſicùt colligitur *ex Panormit. in loc. iur. allat.* Sciendum autèm prohibitum eſſe, quòd oratoria non habeant campanas erectas in campanili, poſſunt verò habere aliquod tintinabulum intùs, quo detur ſignum pro Miſſa celebranda, quod continua praxis rerum magiſtra docet.

Oratoria, an poſſint habere campanas.

§. VI. Eſſet hìc agendum de modo benedicendi campanas, ſed ſuperfluum eſt de hoc tractare, quià Pontificale Romanum hanc functionem diligentiſſimè exprimit, & hoc Pontificale cuicumque Epiſcopo eſt obuium: notabo tamèn, quòd ritus benedicendi campanas, incæpit à Ioanne XIII. qui cum poſuiſſet inſignem campanam in Eccleſia Lateranenſi, priùs illam ritibus, & Cæremonijs Deo conſecrauit, ei nomen ſuum imponens, *Caſal. cit.* attamen

Benedictio Capanarum, quandò incæperit.

mèn suas patitur difficultates hæc telatio, quià *Magr. suprà cit.* notat Alcuinum meminisse dictæ benedictionis, qui Alcuinus absquè dubio floruit multò antè dictum Pontificem.

Campanæ quare benedicantur.

§. VII. Campanæ benedicuntur ad terrendos Dœmones, & tempestates fugandas, sicùt ex Concilio Coloniensi, docet *Laur. in Epitom. Canon. verb. campana*, & ità est vsus pulsandi campanas, dùm tempestates insurgunt.

An benedictio campanarum sit baptizatio.

§. VIII. Hanc benedictionem campanarum, vulgus appellat baptizationem, quià, sicùt in baptismo imponitur nomen baptizando, ità imponitur campanæ; sed re vera est error, campanæ enim vtpotè irrationales, sunt incapaces baptismi, & hunc vulgi errorem notarunt, intèr alios, *Casal. & Magr. suprà*.

Campanæ à quo benedicendæ.

§. IX. Campanæ benedici debent ab Episcopis, vel alijs habentibus facultatem, quam habent proculdubio Abbates Cassinenses per Priuilegium Eugenij IV. concessum anno 1436. die 31. Maij.

40. Ad eleuationem Missæ solemnis campanæ sint pulsandæ.

Campanæ maiores debent pulsari, quando in Choro cantatur *Sanctus*, & pro eleuatione ad Missam solemnem, pulsantur autèm plures, vel pauciores campanæ pro qualitate festi, attenta etiàm Ecclesiarum consuetudine; Vtrù verò sit pulsanda, etiam campanula, more Missæ priuatæ, alij negant, alij affirmant: Sic *Bauld. citand.* dicit vsum in Capella Sanctissimi esse, quód non pulsetur, & idem ego etiam, cum Romæ fuissem, obseruaui, ex quo videtur dicendum non esse pulsandam campanulam, nisi sit consuetudo contraria:

Campanula ad eleuationẽ Missæ solemnis pulsari potest.

Gauant. autem statim citandus, nullum inconueniens inuenit in eo, quod pulsetur campanula more Missæ priuatæ, imò addit id sibi placere, cum per illam campanulam admoneantur illi, qui debent maiores campanas pulsare, & quidem *Bauld.* in hoc conuenit, quod possit dari illis signum cum aliqua parua campana, vndè posset concedere, quod illud signum fieret cum parua campanula ad Altare; at quomodocumque fiat, puto parum referre. Vide *Bauld. part. 3. de rit. seruando. cap. 11. de Miss. solemn. artic. 7. n. 24. Gauant. tom. 1. part. 2. tit. 7. n. 11.*

41. Campanæ tempore interdicti pulsari non possunt. *R. n. 211. §. 9.*

42. Campanæ pulsandæ; dum fit processio. *P. n. 226. §. 20.*

43. Campanæ à feria V. in Cœna Domini silent.

Campanæ pulsantur omnes, tàm maiores, quàm minores feria V. in Cœna Domini, dum ad Missam cantatur Hymnus Angelicus (idem dic de organis) deinceps vero silent, vsquè ad Sabbatum Sanctum, vt infra, idquè fit, vt dum passionis Christi memoriam recolimus, omnia signa lętitiæ omittamus, ad denotandam, in quantum possumus, in nobis humilitatem. Vide *Alcuin. de Cæn. Domin. & Amal. lib. 4. cap. 21.* qui ibidem tradunt, quod ad conuocandum populum, vel ad dandum signum Salutationis Angelicę, vti debemus

Instrumentũ ligneum loco campanarum adhibendũ à feria V. in Cœna Domini.

instrumento quodam ligneo, cui, cum sint inserti quidam anuli ferrei, rumorem facit, vt, eo audito, cognoscatur tempus adesse peragendæ rei sacræ in Ecclesia; Nota tamen *ex Bauld. part. 4. cap. 9. artic. 2. n. 3.* quod prædictum

Ad eleuationem, & processionẽ, hoc instrumentum non pulsatur.

instrumentum pulsari non debet ad eleuationem, neque ad processionem Santissimi Sacramenti, quæ fit feria V. in Cœna Domini, & feria VI. in parasceue.

§. I. Diximus suprà, quòd campanæ sunt pulsandæ in Sabbato Sancto, dum incipitur *Gloria in Excelsis Deo*.

Campanæ in Sabbato Sancto non pulsandæ ante Ecclesiã matricem, & quam pœnam Regulares cõtrauenientes incurrant.

Hic autem est aduertendum *ex Decreto concil. Lateran. sess. 11.* sub Leone X. sub pœna Regularibus centum scutorum, quod nullæ Ecclesiæ possint in Sabbato Sancto pulsare maiores campanas, nisi postquam pulsatæ fuerint ab Ecclesia matrice, quod idem decreuit Sacra Rituum Congregatio 1608. *die 9. Februar.* & iteratò 1609. 21. *Mart.* & contra Regulares transgressores, ordinarij possunt etiam procedere, vsquè ad pœnam corporis afflictiuam, nempè carceris, præsertim contra illos, qui non habent pecuniam, quam soluant, iuxta mentem congregationis Episcoporum; sicut habetur in *sum. Bullar. Nouar. in additionib. Abb. Iustin. ad commant. 13. part. 8.*

§. II. Nomine Ecclesiæ matricis, intelligitur etiam Parochialis in Diœcesi, & vbi sunt plures Parochiales, tunc attendatur principalior, ità vt aliæ Ecclesiæ, ante Parochialem, vel, ex illis, antè principaliorem, pulsare non possint campanas maiores in Sabbato Sancto.

Campanæ minores antè matricem Ecclesiam pullari possunt.

§. III. Et, si contingat, vt in aliqua Ecclesia diuersa à matrice, siuè Parochiali, vt supra, cantetur in Missa dicti Sabbati Sancti *Gloria in Excelsis*, antequam fuerint à matrice pulsatæ campanæ maiores, tunc poterunt à prædicta

Eccle-

Ecclesia inferiori pulsari tantùm campanæ, quæ sunt intrà parietes Ecclesiæ, illæ scilicèt, vel quibus datur signum, quandò Missa è sacristia egreditur, vel quibus datur signum eleuationis Sacramenti in Missa.

Maiores campanæ in alijs Ecclesijs pulsandæ, auditis illis Ecclesiæ matricis.

§. IV. Auditis posteà campanis maioribus Ecclesiæ matricis, tunc etiàm in omnibus alijs Ecclesijs pulsentur maiores campanæ, etiàm si post multum tempus iàm fuerit cantatus Hymnus Angelicus: In vigilia itèm Pentecostes pulsentur campanæ, dùm inchoatur *Gloria in Excelsis*, vt in *Litera V. n.* 53. in qua tamen vigilia non sunt attendendæ campanæ Ecclesiæ matricis, vt praxis docet. Organa verò, etiàm in Sabbato Sancto in quacumque Ecclesia pulsari possunt antè Ecclesiam matricem. Vide *Gauant. tom. primo part.* 4. *tit.* 8. *n.* 2. *& Tit.* 10. *n.* 31. *Bauldr. supra cap.* 11. *artic.* 5. *n.* 10. *&* 11.

Campanula.

Campanula pulsáda ad eleuationem Sacrameti in Missa.

44. Campanula ponatur super credentiam pulsanda ad *Sanctus*, & eleuationem. *Infrà. n.* 552. §. 7. quod signum campanulæ adhibetur ad excitandam attentionem circumstantium. *A. num.* 285. §. 1. hæc vero campanula pulsetur à Ministro grauitèr, duobus autem modis fieri potest ex Missali citando, videlicèt, vel tèr ad vnamquamque eleuationem, idest, semel, dum celebrans adorat, semèl, dùm eleuat, & semèl, dùm Sacramentum reponit, vel etiàm poterit pulsari continuatè, vsquè dùm celebrans deposuerit Hostiam, & dùm eleuat Calicem, iterùm continuatè, vsquè dùm eundem deposuerit, tamèn omnes magis laudant primum modum, & nos etiàm in *Litera S. n.* 20. §. 49. Vide *Missal. de rit. seruand. tit.* 8. *n.* 6. *Bauld. & Gauant. hic.*

A quo prouenerit ritus pulsandi campanulam ad eleuationem Sacramenti.

§. I. Ex citatis DD. colligo hunc ritum pulsandi campanulam ad eleuationem prouenisse, vel ab Honor. III. secundum *Abbatem Vrsbergens.* vel à Vidon. Cardinali, secundum *Cæsar.* & hęc campanula fortè est adinuenta ad similitudinem tubæ argenteæ, qua in veteri testamento congregabatur omnis turba ad Hostium tabernaculi fœderis, ex *lib. Numer. cap.* 10. *vers.* 3.

Campanula ad eleuationé aliquandò nó pulsanda.

§. II. Laudabiliùs aliquandò est hanc campanulam non pulsare, nempè, si alia Missa celebratur, & præsertim tempore Missæ solemnis, vt in *Litera S. n.* 20. §. 15. itèm tempore Diuini Officij, vt in *Litera G. n.* 25. an verò conueniat, quód pulsetur ad eleuationem Missæ solemnis, vide *suprà. n.* 40. In illis verò Ecclesijs, in quibus est Sacramentum expositum, non debet, nequè ad *Sanctus*, nequè ad eleuationem campanula pulsari, quod deducitur à ratione finali, propterquam fuit hic ritus institutus: Hæc enim campanula ideò pulsatur, vt excitetur populus ad adorationem Sacramenti, frustrà autèm pulsaretur in præsenti casu, in quo iam populus adorat actualitèr Sacramentum expositum; prætérquam quód hic pulsare campanulam contrarium præstaret effectum, abstraheret enim populum ab adoratione actuali Sacramenti expositi, qui ad sonum campanulæ conuertit se ad Sacramentum alibi adorandum, quasi diuersum esset ab illo, quod est expositum (quód tamèn absit à fidelium mente tale delirium) eademque ratione *Bauld.* 4. *part. cap.* 10. *artic.* 4. *nu.* 18. docet non esse pulsandam tabulam ligneam, dùm eleuatur Hostia consecrata feria VI. in parasceue, quià, cum de nouo non consecretur, sed iam consecrata, fuerit deportata de sepulcro ad Altare, non est opus pulsare tabulam ligneam causa excitandi populum ad adorationem illius, quià sciens Sacramentum iam fuisse super Altare, sempèr stat in actuali illius adoratione. Vide *Tonell. lib.* 3. *cap.* 2. §. 1. *n.* 6.

Tabella lignea non est pulsanda ad eleuationem Sacramēti feria VI in parasceue, & quare.

Antè communionem, an campana conueniéter pulsetur.

§. III. Obseruaui multotiès ab aliquibus pulsari campanulam in Missa, antequàm fiat Sacratissima communio, quod tamèn fit gratis, & sinè vlla authoritate, sicút testatur *Gauant. tom.* 1. *part.* 2. *tit.* 10. *ad n.* 6.

Campanulam possunt habere oratoria publica, vt in *Litera O. n.* 109. §. 2. 45.

Campanula. Vide. Tintinabulum. 46.

Campobi.

Campobi. Vide Caligæ, & sandalia, *Suprà. n.* 21. 47.

Cancellarij.

Cancellarij procedentes in criminalibus contrà personas Ecclesiasticas, excommunicantur in Bulla Cœnæ Domini. *B. nu.* 145. §. 40. 48.

Candelabrum.

49\. Candelabra, qualia esse debeant.

Candelabra ficti possunt ex quacumque materia, illorum altitudo sit conformis pedi Crucis, & basim habeant triangularem, vel rotundam pro consuetudine Ecclesiarum, & locorum; & nota hic, quòd candelabra à ceroferarijs deferenda debent esse minora, quam candelabra Altaris, tùm quià sic decet, tùm etiàm, quià commodiùs, & faciliùs portantur. *Gauant. tom. 1. de mens. sacr. suppell.*

§. I. Aduertendum est, quòd candelabra, Crux, thuribulum, & reliqua suppellex Ecclesiæ ex metallo confecta, benè custodiri debet, & cum opus est purgetur, vt supèr Altare munda, vt par est, semper appareat, quod aduertit *Gauant. tom. 1. part. 5. de nitor. sacr. suppell.*

Quid significent candelabra in Altari posita.

§. II. Candelabra, quæ super Altare ex vtraque parte Crucis ponuntur, significant populos. *A. n.* 284. §. 5. vbi diximus, quòd super Altare possunt poni plura candelabra, vt tamèn in quacumque recta linea non sint plus, quam sex, tria videlicèt ab vtraque parte Crucis, sicùt in festis solemnioribus esse conuenit.

pro Missis quot lumina esse debeant.

§. III. Pro missis verò dicendis, candelabra super Altare sint saltèm duo cum candelis accensis. *A. loco nuper* vbi §. 7. diximus, an vnicum lumen sufficiat.

50\. Candelabra pro Ceroferariorum vsu.

Candelabra ceroferariorum ponantur in angulis credentiæ posterioribus. *Infrà n.* 552. §. 8. quomodò sint à ceroferarijs deferenda. *A. n.* 90. Pro Euangelio cantando sumunt ceroferarij candelabra, vt in *Litera T. n.* 49. §. 4. finito Euangelio, illa deponunt, vt *infrà. n.* 254. Ad Euangelium tamèn in Missis defunctorum, candelabra non deferuntur. *M. n.* 244. neqnè ad Euangelium in Missa Sabbati Sancti, & Vigiliæ Pentecostes. *L. n.* 145. finita postea Missa accipiunt ceroferarij sua candelabra, vt *infra. n.* 254. §. 6. Candelabra ceroferariorum feria VI. in parasceue, an sint præparanda super credentiam, vel relinquenda in sacristia, vide *infrà. n.* 555. & vbi dicta candelabra præparanda pro agendis in Sabbato Sancto, dicetur in *Lite a S. n.* 63. §. 11.

51\. Candelabra, an deferenda loco intorticiorum ad eleuationem Missæ solemnis. *A. n.* 105. §. 1.

52\. Candelabra maiora accendantur ad eleuationem Missæ solemnis. *Infrà. nn.* 254. §. 4.

53\. Candelabra pro celebranda Missa defunctorum, quot esse debeant. *A. n.* 291.

54\. Candelabra magna ad tumulum defunctorum, quomodò ponenda. *T. n.* 84.

55\. Candelabrũ pro cereo in Sabbato Sancto.

Candelabrum magnum pulcrè elaboratum ponendum est Sabbato Sancto in Presbiterio propè Altare, regulariter quidèm In cornu Euangelij, vel alibi pro situ loci, ex *Cærem. Episcop. vbi sup.* ponatur autèm in tali situ, vt nullius sit impedimenti, & in eo, suo tempore, collocandus erit cereus Paschalis: Solent aliqui quoddam brachium adhærentem parieti præparare pro cereo, quod licèt non videatur improbandum, vti tamèn prædicto candelabro, puto conuenientiùs, id namquè est conformiùs *Cærem. Episcop. lib. 2. cap.* 27. Vide *Bauld. 4. part. cap.* 11. *artic.* 1. *n.* 6.

56\. Triangulare candelabrum pro matutinis tenebrarum.

Candelabrum triangulare pro matutinis tenebrarum debet præparari, in quo ponantur quindecim candelæ vnius circitèr libræ ponderis per singulas, *ex Cærem. Episc. lib. 2. cap.* 22. ceræ tamèn communis, non albæ, ex eodem; Vidi tamèn plerosque vti cera alba, & communitèr in hac nostra Ciuitate Genuensi; hoc autèm candelabrum collocandum est in plano Presbiterij antè Altare, non in medio, sed à latere, in cornu, scilicèt, Epistolæ; Candelæ verò positæ in hoc triangulari candelabro, accenduntur, antequam incipiatur matutinum.

§. I. Simulque accenduntur sex candelæ Altaris, quæ paritèr *ex Cærem. vbi sup.* deberent esse ceræ communis. Plura de matutinis tenebrarum, quære in *Litera M. n.* 119.

Quindecim candelæ, quæ pro matutinis tenebrarum accenduntur, quid significent.

§. II. Supradictæ quindecim candelæ significant B. V. M. Apostolos vndecim (non enim erat ampliùs de eorum numero perfidus traditor) & tres fœminas, nomine Mariæ nuncupatas, in quibus quindecim fides remanserat, vt obseruat *Io: Beleth. de Diuin. Offic. cap.* 101. Candelabrum verò triangulare consultò ponitur à latere Epistolæ, quod est sinistrum cornu Altaris, quod in Missa significat Hæbreos, ad quos primò venit Christus, vt collige ex *Iuo. Carnot. in opusc. de conuen. nou. & veter. Sacrif.* Quærunt aliqui, quarè successiuè

Quarè quindecim candelæ paulatim extinguantur in matutinis tenebrarum.

uè post vnumquemque psalmum extinguantur candelæ, quibus respondet *Beleth. relat.* dicendo id fieri ad denotandum, quòd Apostoli paulatim defecerunt à Christo.

57. Candelabrum cum candela extincta, an sit totalis materia ordinationis acolythi. *M. n.* 107. §. 73.

58. Candelabrum septimum cum suo cereo accenso ponitur super Altare post Crucem, celebrante solemniter Episcopo, vt habetur *in Cæremon. Episcop. lib.* 1. *cap.* 12. & *Settal. in suo libell. cui titulus Mister. della Mess. cap.* 2. *n.* 17. dicit hoc significare id, quod vidit S. Ioann. *Apocalyp. cap.* 1. *vers.* 12. *Vidi septem candelabra aurea.*

Septimum cādelabrum, celebrāte solemniter Episcopo adhibetur.

Candelæ.

Candelas accendere debent ceroferarij in magnis candelabris, pro eleuatione, quæ fit in Missa solemni. *Infra n.* 254. §. 4.

60. Candelæ accensæ, saltèm duæ, sint in Altari, dum celebratur Missa. *A. n.* 284. §. 5. an vnicum lumen sufficiat. *Ibidem.* §. 7. pro celebrandis Missis defunctorum, ex qua cera debeant esse candelæ. *A. n.* 291. finita Missa, extinguantur à Ministro candelæ, vt in *Litera M. n.* 162. §. 15.

Quot candelæ pro celebranda Missa requirantur.

61. Candelæ benedicendæ, & distribuendæ in festo Purificationis B. M. V. antequàm celebrans cum Ministris ad Altare perueniat, debent præparari in loco congruo, vt de palmis dicemus in *Litera D. n.* 225. §. 5. quæ enim ibi dicuntur, sunt etiàm hic respectiuè obseruanda.

Præparari debēt candelæ benedicendæ in festo Purificationis B. M. V.

§. I. An hæc candelæ sint distribuendæ accensæ, vel lumine extinctæ, puto esse seruandam consuetudinem Ecclesiarum; *Cæremon.* quidem *Episcop. lib.* 2. *cap.* 16. dicit candelas esse accendendas post illarum distributionem, antequàm fiat illarum processio, in qua debent accensæ deferri, sed ex hoc non arguitur esse distribuendas lumine extinctas, subiungit namque Cæremoniale prædictum, *nisi à principio fuerint accensæ* (addit *prout in Missali*, sed gratis, quià in Missali nihil de hac re dicitur, nisi, quod in processione deferantur accensæ: & illa verba *prout in Missali* fuerunt posteà omissa in Cæremoniali recognito sub Innocentio X.] ex quo deduco posse distribui, tàm accensas, quam lumine extinctas, accendendas posteà antè processionem: attenuatur igitur consuetudo, putarem tamèn laudabiliùs esse, eas accensas distribuere, sicut semper in praxi vidi obseruari.

An accensæ debeāt distribui candelæ in festo Purificationis B. M. V.

§. II. Etiam ad Missam aliquandò hæ candelæ accensæ teneri debent, vt in *Litera M. n.* 248. §. 1.

Candelæ, si sint distribuendæ, dùm cantatur Missa pro defunctis, distribuantur post Epistolam, ità tempestiuè, vt omnes sint accensæ, dum cantatur Euangelium, & quidèm conuenienter ad Euangelium accenduntur, quià ex eo sunt geniti fideles: accenduntur etiàm paulo antè eleuationem Sanctissimi Sacramenti, vt tempore eleuationis sint accensæ, & teneantur sic ardentes, vsquè ad communionem inclusiuè, idquè fit ad significandum, quod fideles ex Sacra Eucharistia aluntur, & viuunt: tandem accendantur hæ candelæ in fine Missæ ad absolutionem (si fiat) ad innuendum, nos maximè optare omnes fideles defunctos ad æternam beatitudinem peruenire. 62.

In Missa defunctorum, quandò candelæ distribuendæ, & quādò accēsæ teneri debeant.

§. I. Vt verò hæc omnia debita obseruantia fiant, iuuabit deputare aliquem ministrum, qui suo tempore curet accendere omnes candelas, poterit etiam in loco remoto seruari aliqua candela accensa, vt ex ea commodè possit lumen capi. Vide *Missal. de rit. seruand. tit.* 13. *n.* 3. *Gauant. hic. Bauld. part.* 3. *cap.* 13. *n.* 8.

Minister deputetur, qui candelas suo tempore in Missa defunctorum accēdat.

§. II. Hunc ritum fuisse antiquitùs vsitatum, deducit *Gauant. tom.* 1. *part.* 2. *tit.* 13. *ad n.* 3. ex eo, quòd in Exequijs B. M. V. fuere hæ candelæ in vsu, teste *Nicephor. lib.* 2. *cap.* 22. itèm in funere Cypriani ex actis Pontij, & in funere Constantini *Ex Euseb. lib.* 4. *in eius vita cap.* 66. qui ritus denotat defunctos adhùc viuere quoad animam, & esse etiàm resurrecturos quoad corpus.

Candelæ in Missis defunctorum fuerunt antiquitùs vsitatæ.

§. III. Si in Missis defunctorum fieret oblatio, an tùnc distribuendæ candelæ. *M. n.* 244. §. 5.

Candelæ tres arundinis præparentur 63.
in Sabbato Sancto, vt in *Litera A. num.* 460. An vlterà Sabbatum Sanctum ardere debeant in Ecclesia. *T. n.* 24. Quo ordine hæ candelæ accendendæ. *S. n.* 6. §. 10.

Arundo cum tribus candelis in Sabbato Sancto.

Candelæ pro processione feria V. in Cœna Domini facienda, præparentur. *F. n.* 42. 64.

Candelæ Altaris feria VI. in parasceue, quandò accendantur. *F. n.* 45. §. 22. 65.

Can-

66. Candelæ, quas feria VI. in parasceue, Clerici in manibus tenent, non extinguantur, nisi postquam celebrans sumpserit Sacramentum. *F. n.* 45. §. 43.

67. Candelæ in processione Sacramenti à Religiosis deferantur. *P. nn.* 226. §. 18.

68. Candela accensa, post ministratum baptismum, datur Patrino, & quarè. *B. n.* 17. §. 34.

69. Candelæ, an accendendę in hebdomada maiori ad horas minores. *H. n.* 24. §. 6.

70. Candelæ in Matutinis tenebrarum, quomodò extinguendæ. *M. n.* 119. §. 4. & 7.

71. Candela extincta supèr candelabrum, est materia ordinationis acolythi. *M. n.* 107.

72. Candela celebranti in Pontificalibus, quomodò ministranda. *M. n.* 168. & 169.

73. Candelarum benedictio. Vide. Benedictio candelarum.

74. Candelæ. Vide. Cerei.

Cannabis.

75. Cannabis, an sit materia apta ad conficienda corporalia. *Infrà. n.* 537. *init.*

Canones.

76. Canones antiqui, an omnes sint in vsu. *Infrà. n.* 566.

Canonis oculus.

77. Canonis oculus, si deficiat, an faciat irregularem. Vide *infrà. n.* 538. *à* §. 2.

Canonis priuilegio.

78. Canonis priuilegio gaudent Clerici coniugati. *Infrà. n.* 328.

Canon Missæ.

79. Canon Missæ appellatur regula Ecclesiastica *à D. Ambr. in Epist. ad Timothe. cap.* 2. nec sinè fundamento, quià nomine Canonis venit regula: huic ferè conformatur *S. Isid. de Diuin. Offic. cap.* 15. qui Canonem ordinem precum nominat,

Regula appellatur Canon Missæ.

§. I. Quis fuerit author huius Canonis (quidquid gratis aliqui dicant) penitùs ignoratur, tam enim est antiquus, vt etiam fuerit antè ordinem Romanum, siquidèm in eo habetur, & vtiquè, non, vt tùnc adinuentus, sed, vt anteà iam vsitatus: & *Bellarm. lib.* 2. *de Miss. cap.* 20. ex eo deducit antiquum Canonis vsum, quià in eo nullus sanctus confessor nominatur, de quibus tamèn fit mentio *in Concil. Magontiac.* & indè dictus Bellarminus infert, quòd antè hoc concilium iàm fuerit Canon in vsu; fuisse etiam terminatum Canonem antè S. Siluestrum, putat *Innocent. III. lib.* 3. *cap.* 10. nihilominus scimus S. Gregorium in Canone aliquid addidisse, vt patebit in *Litera H. n.* 21. ex quo fit, vt vna pars Canonis sit antiquior altera: Ordinem Canonis dispositum fuisse à Gelasio doctissimo viro aliqui putant.

Author Canonis est ignotus.

Canon est valdè antiquus.

SS. Confessores in Canone nunquàm fuere nominati.

Vna pars Canonis est antiquior altera.

§. II. Incipit Canon per literam T. dicimus enim *Te igitur &c.* nec sinè mysterio, quià hæc litera est formata ad modum Crucis, & in initio Canonis, statim debet in mente occurrere passio Christi. *Innocent. III. lib.* 3. *cap.* 2. & *Honor. in Gemm. lib.* 1. *cap.* 103. dicit, quòd ad memorãdam statim passionem Christi, solet apponi in Missalibus imago crucifixi in initio Canonis, & quidem per Canonem designatur passio Christi, vt in *Litera S. n.* 154.

Quarè Canon incipiat per literam T.

Canon significat passionẽ Christi.

§. III. Dicitur autem Canon in Missa à celebrante, vt in *Litera S. n.* 20. §. 50. Hic videndum restat, an Canon sit incipiendus à celebrante eodem tempore, quo eleuat manus, an verò expectare debeat, quousquè sit inclinatus, & huic dubio occasionem dedit modus loquendi Missalis, tùm *de rit. seruand. tit.* 8. *n.* 1. tùm etiàm in ordine Missæ in rubrica particulari ante Canonem: ibi enim de ritu seruando, hæc habentur *profundè inclinatus, incipit Canonem*, & in rubrica particolari antè canonem, dicitur *profundè inclinatus antè Altare, manibus super eo positis, dicit Te igitur &c.* Vndè videtur dicendum, quod celebrans debeat incipere Canonem, non dùm eleuat manus, sed postea inclinato capite, manibus iunctis super Altare positis.

An celebrans incipiat Canonem inclinatus.

§. IV. Nihilominùs *Gauant. & Bauld. citand.* docent, quod celebrans debeat incipere Canonem, dùm eleuat manus, & oculos, quia aliter inconcinnus esset ille motus manuum, & oculorum, sinè voce: imò *Gauant.* vult id probare

Canon incipiendus, dum eleuantur manus, & oculi.

ex verbis ipsius Missalis de ordine Missæ ante Canonem, vbi habetur *Extendens, ac iungens manus &c. dicit*, quæ verba sonant Canonem esse incipiendum, dum extenduntur manus, ly enim *Extendens* in participio, est idem, ac dicere, dùm extendit, & licet *Missal. de rit. seruand. loc. cit.* non dic it *eleuans* in participio, sed *eleuat*, dicere debemus Missale in hoc loco non curasse clariori modo loqui, cum eadem repetere vellet magis distinctè in proprio loco particulari. Vide *Gauant. tom. 1. part. 2. tit. 8. n. 1. Bauld. part. 3. de rit. seruand. tit. 8. n. 1.* sed *Tonell. lib. 2. tit. 8. rub. 1.* & si asserat magis sibi placere opinionem *Gauant. & Bauld.* tamen contrariam opinionem *Bonamic & Quart. part. 2. tit. 8. sectton. 1. dub. 1.* vocat probabiliorem, eo quod his faueat rubrica Missalis de ritu seruando; ego quidem non dissentior à *Gauant. & Bauld.* quia loquuntur conformiter ad rubricam particularem positam antè Canonem.

Canonica Missa.

80. Canonica vocatur Missa solemnis. *M. n. 237. init.*

Canonici.

81. Canonici, vt lucrentur distributiones, debent omnino cantare Missam de die, vel votiuam, iuxta regulam tradendam in *Litera M. n. 239.* neque potest omitti pro Missa defunctorum, ità *Sacr. rit. Congregat. die 25. Iunij 1611. & die 28. Ianuar. 1612.* referente *Gauant. tom. 1. de rubr. gener. Missal. tit. 4.*

82. Canonici exuunt cappas, dum Pluuiale accipiunt. *P. n. 149. §. 4.*

83. Canonici non deferant anulum in Missa. *A. n. 373.*

84. Canonici non genuflectunt Cruci, licet sint Ministri sacri in Missa solemni. *Infrà. n. 197. §. 5. & O. n. 122. §. 3.* neque ad benedictionem in fine Missæ. *M. n. 150. §. 7.* neque dùm accipiunt a celebrante Cineres, Candelam, vel Palmam benedictam, cuius neque manum osculantur. Vide in *Litera B. n. 84. 86. & 87.*

85. Canonici, quo ordine incensandi. *I. n. 81. à §. 1.*

Canonici Regulares.

Canonici Regulares, an possint esse Patrini. *P. n. 83. §. 2.* 86.

Canonicum impedimentum.

Canonicum impedimentum, si occurrat in mente celebranti, dum est ad Altare, faciat, vt *infrà. n. 221.* 87.

Canonicum Officium

Canonicum Officium. Vide Hora Canonicæ. 88.

Canonizatus.

Canonizati festum, an anteponendum festo tantùm beatificati, estò ambo sint æqualis classis. *F. n. 54. §. 7.* 89.

Canticum.

Canticum differt à psalmo, quià hic significat bonam operationem, illud autem, gratiarum actiones: Varia sunt cantica, eorumque varij authores, principaliùs tamèn cantica fuere instituta à Moyse: Plura vide apud *Durand. in Ration. Diuin. Offic. lib. 5. cap. 4. n. 20.* 90.

Differentia inter canticū, & psalmum, & quis primò cantica instituerit.

§. I. Ad Officium Canonicum cantica dicuntur, tam in Officio Romano, quàm Monastico. Sic in Officio Monastico duodecim lectionum dicuntur semper tria cantica in tertio nocturnò cum *Gloria Patri* in fine vnius cuiusque; quænam autem cantica sint dicenda, notatur in prædicto Breuiario, tàm in Officio de tempore, quàm de sanctis.

Cantica in Officio Canonico, quo ordine dicantur

§. II. Vnum etiam canticum, tàm iuxtà Romanum, quàm Monasticum ritum, dicitur ad Laudes, loco quinti psalmi: in festis quidem, Dominicis, & toto tempore Paschali, dicitur canticum *Benedicite*, in fine cuius non dicitur *Gloria Patri*, neque respondetur *Amen*; quandò verò fit Officium de feria extrà tempus Paschale, dicitur ad Laudes vnum canticum, prout in vnaquaque feria est respectiuè notatum, & in fine additur *Gloria Patri*, vt esse faciendum in fine psalmorum, dicetur in *Litera G. n. 42.*

Cantica dicenda ad Laudes, loco quinti Psalmi.

§. III.

Cãtica *Benedictus*, *Magnificat*, & *Nunc dimittis*, quandò dicantur ad Officiũ Canonicum.

§. III. Sunt etiàm alia cantica dicenda ad Officium Canonicum, nimirùm, *Benedictus*. *Magnificat*, & *Nunc dimittis*, Primum dicitur ad Laudes post Hymnum, vt in *Litera L. nu.* 37. §. 4. Secundum ad Vesperas, itèm post Hymnum, vt in *Litera V. n.* 32. §. 2. idquè, tàm in Breuiario Romano, quàm Monastico. Tertium autem in Breuiariò Romano dicitur sempèr ad completorium, sed in Breuiario Monastico dicitur ad completorium solùm triduo antè Pascha, caeterùm semper omittitur.

Nunc dimittis ad completorium in Officio Monastico, quàdò dicatur.

§. IV. Nota, quòd in fine horum canticorum, dicitur *Gloria Patri*, vt in fine Psalmorum, seruata regula tradenda in *Litera G. citata*: insupès obseruandum ex Beleth. quem citat, & sequitur *Gauant. tom. 2. section. 5. cap. 9. n. 6.* quòd ad initium horum canticorum formandum est signum Crucis ab omnibus à fronte, ad pectus, quià huiusmodi cantica sunt partes Euangelij. Vide quoad supradicta *Rubr. Breuiar. tàm Rom. quàm Monast. tit.* 23. Plura de horis Canonicis quaere in *Litera H. n.* 48.

Signum Crucis à fronte ad pectus formandum ad initia canticorum.

91. Canticum *Benedicite &c.* dicitur à celebrante post Missam. *T. n.* 81.

92. Canticum *Alleluia*, quandò deponatur. *A. n.* 225. *& n.* 234.

93. Canticum graduũ appellati sunt Psalmi graduales, & quarè; Vide in *Litera P. n.* 252. *init.*

Cantare. Cantus.

94. Cantus praefationis solemnis, cantatur in Missa votiua pro se graui. *P. n.* 183. §. 9.

95. Cantare Epistolam non est de natura Ordinis Subdiaconatus, antiquitùs enim Subdiaconi hoc officium non habebant, sed illis hoc datum fuit eodem tempore, quo PP. dederunt Diaconis cantare Euangelium, vt videre est apud *Amal. lib. 1. cap. 11.* tradit *Microlog. cap.* 8. quòd inferint Subdiacono non debeat cantare Epistolam, ità vt in deficientia Subdiaconi, potius eam legere debeat celebrans; video tamèn in praxi hoc non seruari, siquidem aliquandò clericus non ordinatus Subdiaconus, inseruit Missae solemni, vti Subdiaconus, sed absquè manipulo, qui solus est propria vestis Subdiaconi, vt videbimus in *Litera M. n.* 21. quod factum, & si non sit omninodè approbandum, tamen, neque videtur absolutè improbandum,

Epistolam cantare, non semper fuit Officiũ Subdiaconi.

Clericus non Subdiaconus, an possit in Missa solemni, tamquã Subdiaconus ministrare.

Solus manipulus est propria vestis Subdiaconi.

maximè aliqua rationabili causa id suadente, dummodò talis clericus non vtatur manipulo: hinc patet, quod multo magis potest aliquis clericus cum solo superpelliceo Epistolam cantare, sicut quotidiè fit, quandò Missa cantatur sine Ministris sacris, vt *Infra. n.* 204. Quandò autem, & quomodò Subdiaconus in Missa solemni cantare debeat Epistolam, dicetur in *Litera S. n.* 196. §. 3.

Cantari non debet in Choro *Benedictus, qui venit &c.* nisi post eleuationem. *E. n.* 92. *& infrà. n.* 197. §. 46. 96.

Cantari an debeat aliquid in Choro, dum fit oblatio in Missa. *O. n.* 4. 97.

Cantare in Choro, an conueniat, dum fit communio in Missa solemni. *Infrà n.* 197. §. 54. 98.

Cantari non debet in Choro eo tempore, quo celebrans dat benedictionem in fine Missae solemnis. *Infrà. n.* 197. § 62. 99.

Cantus alternus à quibus institutus. *P. n.* 251. §. 21. 100.

Cantoratus.

Cantoratus, an sit Ordo. *O. n.* 116. §. 5. 101.

Cantores.

Cantores pro quotidiano vsu Chori, iuxtà laudabilem nostrae Congregationis praxim deputari solent, quorum officium est omnia intonare (exceptis Antiphonis Psalmorum, quae dicuntur ab aliis inuitatis, item Capitulis, & Orationibus dici solitis ab hebdomadario, vt in *Litera H. n.* 25.): quae cantantur, nunc à duobus cantoribus, vt in duplicibus, & Dominicis, nunc tantùm ab vno, vt in festis semiduplicibus, & alijs inferioribus: in quibus omnibus tamen, ipsa Ecclesiarum consuetudo attendi debet; Aduertant vero praedicti cantores, ne vmquàm tonum mutent, nisi à Superiore obtenta licentia, quae capitis inclinatione peti solet: itè obseruent, vt, dùm in medio aliquid soli cantant, stent cooperti, vel discooperti, iuxtà regulam tradendam *Infra. n.* 132. item, quandò imponunt aliquẽ Psalmum, in cuius sequenti versu est inclinandum caput, tunc à medio non discedant, nisi, etiàm dicto sequenti versu 102.

Cantores pro quotidiano vsu Chori, quem officium habeãt.

Tonus Psalmorum non mutetur, nisi Superiore annuente.

Aliquandò expectant cãtores in medio etiàm vsque ad secundum versum Psalmi.

versu cum capitis inclinatione: Exemplum habes in Psalmo *Laudate pueri Dominum*, cuius secundus versus, est, *Sit nomen Domini benedictum*, ad quæ verba esse inclinandum caput, videbimus *Infra n.* 134. quod sempèr in pari casu obseruabunt. Vide *Cæremon. Cassin. impress. ann.* 1620. *cap.* 11. Plura de Officio Chori habebis in *Litera H. n.* 49.

103. *Officia cantorum ad vesperas solemnes, exponuntur.*

Cantores in vesperis solemnibus hæc habent officia, videlicèt. Sumunt in Sacristia paramenta pro ipsis præparata, vt in *Litera S. n.* 63. §. 5. postea procedunt cum celebrante, & alijs ad Altare, ordine tradendo in *Litera V. n.* 36. §. 1. cum ad Altare peruenerint, antè infimum illius gradum in plano, medium tenentes celebrantem, faciunt debitam reuerentiam Altari, posteà genuflectunt super infimum gradum vtroque genu, & ità genuflexi aliquantulum manent, cum celebrans surgit, & ipsi surgunt, & se recipiunt ad locum assignatum, siuè in Presbiterio, siuè in Choro, iuxta dicenda *Infra n.* 223.

§. I. Quandò celebrans incipit *Deus in adiutorium &c.* Cantor à dextris eius, eleuat anteriorem partem pluuialis, vt celebrans commodè possit se signare signo Crucis: ad versum *Gloria Patri* omnes caput profunde inclinant (quod sempèr obseruabunt, præterquam, quandò ipsi cantores cantant prædictum versum, sicùt dicemus in *Litera R. n.* 72.) ac mox dignior ex cantoribus accedit ad celebrantem, & facta ei debita reuerentia, & etiàm Altari, si ante eum transeat, celebranti præintonat Antiphonam, cum celebrans illam intonauerit, & non priùs, cantor, factis debitis reuerentijs, ad suum locum redit, posteà in medio, duo cantores psalmos imponunt.

Quinam cantores ad vesperas solemnes debeant imponere Psalmos.

§. II. Est verò dubium, quinam debeant esse hi cantores, qui psalmos imponant; *Cærem.* quidèm *Episcop. lib.* 2. *cap.* 3. vult esse duos cantores cottis indutos, quarè excludit cantores assistentes pluuialibus paratos; nihilominùs ferè vbiquè ex consuetudine recepta, intonationem psalmorum spectare ad duos ex illis cantoribus, qui sunt pluuialibus induti, notat *Bauld. part.* 2. *cap.* 11. *artic.* 1. *n.* 14. & ita ego vidi fieri in praxi: Nota verò, quod si celebrans cum cantoribus assistentibus sedem suam haberet in Presbiterio, & non in Choro, tùnc vtiquè in Choro Psalmi imponendi essent à duobus alijs cantoribus, non enim deceret ipsos cantores assistentes, vel ibidem in Presbiterio Psalmos imponere, vel (quod valdè disconueniret) relicto celebrante in Presbiterio, accedere ad Chorum pro intonatione Psalmorum.

Ad Psalmos vesperarū sedere, an stare debeant cantores.

§. III. Incæpto Psalmo, sedent cantores cum celebrante, vel stant pro Ecclesiarum consuetudine: finita Antiphona post primum Psalmum, siuè loco illius pulsatione organi, præintonantur aliæ Antiphonæ à cantoribus, vt dicemus in *Litera V. n.* 36. §. 6.

Quomodò cantores inseruiant celebranti imponenti incensum in thuribulo.

§. IV. Cum celebrans ad *Magnificat* imponere debet incensum in thuribulo, dignior ex cantoribus ministrat ei nauiculam, & alter eleuat pluuiale eiusdem celebrantis à dextris, nè eum impediat: quandò verò celebrans incensat Altare, ambo cantores hinc indè eleuant eius anteriorem partem pluuialis: incensato Altare, recedunt omnes ad sua loca, & dignior ex cantoribus incensabit triplici ductu celebrantem, mox alios, Prælatos, scilicèt, & Principes, si aderunt; Chorus autèm, non ab ipso, sed à Thuriferario incensatur: Cum autem hic cantor perfecerit suam incensationem, reddito thuriferario thuribulo, accedit ad dexteram celebrantis, eiquè assistit ad omnia, sicùt etiam alij cantores; quibus cantoribus conueniat dicere *Benedicamus Domino*, dictum fuit in *Litera B. n.* 41. in fine redeunt omnes ad Sacristiam ordine quo venerant, vt totum satis clarè exponetur, in *Litera V. n.* 36.

Chorus, non a cantore, sed à Thuriferario incensatur.

Benedicamus Domino à quibus cantoribus dicendum.

Cantores, & canentes in Choro, an debeant genuflectere, si antè ipsos circumferatur, vel eleuetur Sacramentum. *G. n.* 25. 104.

Cantores possunt adhiberi pro Missa solemni defunctorum. *S. n.* 63. §. 3. in absolutione autem post Missam, inseruient, vt in *Litera A. n.* 45. 105.

Cantores Passionis. Plura de his vide in *Litera P. n.* 61. à §. 4. 106.

Capella.

Capella, quarè sic appelletur, *O. n.* 109. hæc venit nomine Oratorij. Ibidem. De Missis celebrandis in his Capellis, siuè in Domibus, siuè extrà Domos. *A. n.* 245. 107.

Capellani.

108. *Capellani unde dicti.*

Capellani nomen hoc sunt sortiti, quià aliàs Reges Galliæ, cum ad bella procederent, secum deferebant cappam S. Martini, quæ sub aliquo tentorio conseruabatur, & illud tentorium à prædicta cappa vocabatur Capella, & clerici, qui einsdem cappæ curam habebant, Capellani dicebantur; Vel dicas Capellanos fuisse dictos illos Sacerdotes, qui in bello celebrabant in tentorijs tectis de pellibus caprarum. *Durand. in Ration. Diuin. Offic. lib. 2. cap. 10. n. 8.* aliquando Capellani dicti sunt etiàm cubicularij. *O. n. 109.*

109. Capellanus tenetur Missas celebrare iuxtà mentem, & voluntatem testatoris, vt per se patet, & notat *Castrop. 4. part. tract. 22. punct. 13. n. 1.*

An Capellanus possit aliquoties omittere Sacrum, semel, scilicet in hebdomada.

§. I. Et ideò vtrùm teneatur singulis omninò diebus celebrare, attendenda est testatoris dispositio; si enim ex ea constet Capellanum debere celebrare quacumque die per se, vel per alium, vtiquè non potest aliquando vacare, nisi per alium suppleat, *ex Gobat. & Quart. infrà citand.* si verò id expressè non caueatur, tùnc posse in vnaquaque hebdomada semel omittere sacrum, concedunt communitèr DD. apùd *cit. Castrop.* cui adde *Quart. in Append. de Sacrif. Miss. q. 4. punct. 2. Difficult. 4. Gobat. in Experim. Theolog. tract. 3. n. 584. Allez. in Alphab. moral. verb. Missa. Section. 5. n. 11.* quod idem dicemus in *Litera S. n. 190. §. 9.* Limita tamen, dummodò id fiat propter decentiam, & reuerentiam rei sacræ, non vero causa voluptatis, sicùt notant *Gobat. & Quart. cit.* & aduertendum, quod Capellanus, qui vult quotidie celebrare, debet semper pro fundatore applicare, iuxtà dicenda in *Litera S. citata.*

Capellanus aliquandò intrà annum potest pro se, vel suis celebrare.

§. II. Hic tamen libenter addo benignam opinionem, quam, alijs citatis, docet *Gobat. n. 585.* quod nempè Capellanus obligatus singulis anni diebus, possit tèr, quatèr, quinquiès, vel pauló plùs in anno pro sè, vel suis cognatis, & benefactoribus celebrare, non tamen stipendio accepto, idquè arguit ex rationabili testatoris voluntate, quam non debemus supponere fuisse ità rigorosam, vt paruum hoc arbitrium suo Capellano nollet concedere.

Varia dubia de Capellano.

§. III. Alia de Capellano notanda censui; nimirum, an possit Missas alijs celebrandas tradere, parte stipendij sibi retenta. *S. n. 190. §. 5.* An si ægrotet teneatur Missas omissas per alium supplere. *Ibidem §. 9.* An Capellanus, qui non tenetur quotidiè celebrare, possit Missas anticipare. *Ibidem. §. eod.* & tandem, an Capellanus possit pauciores Missas celebrare, si stipendium processu temporis fuerit attenuatum. *Ibidem. §. 9.*

Capellania.

110. *An Capellania obliget ad horas Canonicas.*

Capellania, an inducat onus ad horas Canonicas, prouenit à modo, quo est instituta: Si enim est erecta authoritate Episcopi, quatenùs ab eodem conferenda, licet præsentatio sit reseruata penes fundatorem, vtiquè induett obligationem ad Breuiarium, quià tùnc habet requisita ad constitutiuum beneficij, nequè obstat, quòd huiusmodi Capellania sit ad nutum amouibilis, nàm etiàm dantur beneficia amouibilia, quæ dicuntur manualia, vt, alijs relatis, tradit *Castrop. part. 2. tract. 7. disput. 2. punct. 1. §. 2. n. 3.* Cætera de horis Canonicis quære in *Litera H. n. 48.*

Capitula horarum.

111. *Capitula Officij, quarè sic dicta.*

Capitula sunt breues lectiones, quæ dicuntur ad horas Canonicas, aliquandò ante Hymnum, vt ad Vesperas, & Laudes, aliquandò post Hymnum, vt ad completorium, aliquando, dictis Psalmis cum Antiphona, vt ad reliquas horas minores, quod torum infrà clarius exponemus: hæc capitula, lectiones, & lectiunculas appellat *Radulph. proposit. 13.* quod sumpsit ex Regula SS. P. nostri Benedicti *cap. 9.* vt notat *Perez. in Regul. einsdem Patriarch. cap. cit. n. 32.* vbi ait, quod ideo capitulum hoc nomine appellatur, quià, cum sit breuissimum, est caput minimum, seù paruulum: hinc benè aduertit *Guyet. de propr. fest. lib. 3. cap. 6. q. 2.* capitula debere esse breuia, & ibidem notat capitula esse ex Scriptura Sacra sumenda, quod in praxi esse obseruatum patet in Breuiario: Et licèt in eo aliquando habeantur capitula, sumpta quidem de scriptura, sed aliquibus verbis mutatis, nihilominus, talia, vt habentur sunt retinen-

Capitula ex Scriptura Sacra sumi debent.

Mutatio aliquorum verborum Sacræ Scripturæ ab Eccleſia facta, quantùm valeat.

tinenda, ratione authoritatis Eccleſiæ, quæ; *cum in Scripturis Diuinis* [inquit *D. Bernard. ſerm. 3. in vigil. Natiut. Domin.* non longè poſt initium] *verba, vel alterat, vel alternat, fortior eſt illa compoſitio, quam prima poſitio verborum, & fortaſſis, tantò fortior, quantùm diſtat inter figuram, & veritatem, intèr lucem, & vmbram, intèr Dominam, & Ancillam.*

Quandò verbum Fratres, aut Cariſſimi præmittatur capitulis.

§. I. Capitulis aliquandò præmittitur verbum *Fratres*, aliquandò *Cariſſimi* in quo notat *Guyet. loc. ſuprà*, quòd primum ponitur, ſi ſumantur ex Epiſtolis D. Pauli, ſecundum verò, ſi ex Epiſtolis Catholicis ſint excerpta capitula.

Quo in loco dicantur capitula in Officio Canonico.

§. II. Capitula ſemper dicuntur in Officio Canonico ad Laudes, Veſperas, Primam, Tertiam, Sextam, Nonam, & Completorium: Ad completorium quidèm, dicto hymno, ad alias verò horas, dictis pſalmis cum antiphonis, excepto Officio defunctorum, & triduo antè Paſcha, quo tempore capitula non dicuntur; Omittuntur etiàm capitula, quoad Breuiarium Romanum à Dominica Paſchæ, vſque ad Nonam Sabbati in albis incluſiuè: in Breuiario tamen Monaſtico, hoc tempore dicuntur more ſolito: Notandum eſt etiàm quoad noſtrum Monaſticum Breuiarium, quòd capitulum dicitur poſt pſalmos, & antiphonas ſecundi nocturni, quandò officium fit trium lectionum, vt in diebus infrà octauam, in feſtis ſimplicibus, & ferijs: Pro diebus quidem infrà octauam, vt plurimum habentur in proprijs locis, quòd ſi deſint, ſumatur capitulum dicendum ad ſextam: Pro feſtis autem ſimplicibus, & pro officio feriali, habentur in pſalterio feria ſecunda; Capitula verò dicenda ad Laudes, Veſperas, & alias horas (exceptis Prima, & completorio, de quibus infrà) ſumuntur ex ſuis locis, iuxtà ſequentem regulam; nàm videndum eſt, an Officium ſit de tempore, vel de ſanctis, ſi primum, dicuntur propria, ſi adſint, ſin verò ad pſalterium recurratur, hoc modo, vt capitula Dominicalia poſita in pſalterio in primis, & ſecundis Veſperis, in Laudibus, & horis, dicantur, quandò fit de Dominica, à tertia Dominica poſt Pentecoſtem, vſquè ad Aduentum, & à ſecunda Dominica poſt Epiphaniam, vſquè ad Septuageſimam excluſiuè: Capitula ferialia autèm, dicantur, quandò fit de feria, poſt octauam Pentecoſtes, vſquè ad Aduentum, & ab octaua Epiphaniæ, vſquè ad Dominicam primam Quadrageſimæ, alijs vero temporibus dicuntur, vt in proprio de tempore, ſicut diximus.

Capitulum poſt ſecundū nocturnum aliquādo dicendum in officio Monaſtico.

Capitula pro officio, vndè ſumenda, quandò fit officium de tempore.

Capitula pro officio de Sanctis, vndè ſumenda.

§. III. Si Officium fiat de ſanctis, & capitula in proprio de ſanctis habeantur, ea dicuntur; cæterum recurrendum erit ad commune SS. attenta qualitate feſti, Apoſtoli, Martyris, Confeſſoris Etc.

Ad completorium numquam variatur capitulum.

§. IV. Quæ diximus de varietate capituli pro ratione Officij de tempore, vel de ſanctis, non militant quoad Primam, & Completorium, nàm ad completorium ſemper dicitur idem capitulum (quandò capitula ſunt dicenda) vt in pſalterio, videlicèt, *Tu autèm, in nobis &c.* & numquàm mutatur, ad Primam verò, ſi Officium ſit feriale extrà tempus Paſchale, ſemper dicitur illud capitulum. *Pacem, & veritatem &c.* vt in pſalterio, ſi verò fiat de Dominica, vel de ſanctis, etiam trium lectionum, vel de die infrà octauam, tùnc ſemper dicitur capitulum *Regi ſæculorum*, vt etiàm in pſalterio habetur.

Ad Primam quandò capitulum variatur.

§. V. Notatur in rubricis Breuiarij citandi, quòd ſæpè idem capitulum dicitur ad primas, & ſecundas Veſperas, ad Laudes, & ad tertiam, quod accidit, quandò fit de Dominica ab Aduentu, vſquè ad octauam Epiphaniæ, & à Septuageſima, vſquè ad tertiam Dominicam poſt Pentecoſtem, & regularitèr in omnibus feſtis, niſi aliud in proprijs locis notetur, cuius rei aliqualem rationem affert *Gauant. tom. 2. ſectio. 5. cap. 15. n. 8.* dicens, quòd ideò ad Veſperas, Laudes, & Tertiam, dicitur idem capitulum, quià illæ ſunt horæ nobiliores.

Ad vtraſque Veſperas, Laudes, & tertiam, ſæpè dicitur idem capitulum, & quarè.

§. VI. Nota ex rubrica ſtatim citanda, quòd in fine capitulorum ſempèr reſpondetur *Deo gratias*. Vide *rubric. gener. Breuiar. tàm Roman. quàm Monaſt. tit.* 29.

Deo gratias in fine capituli reſpondetur.

§. VII. A quo ortum habuerint capitula hæc, vide *Gauant. n. 2. loc. cit.* vbi ait S. Ambroſium fuiſſe illorum authorem, quoad tertiam, ſextam, & nonam, & poſteà Concilium Agathenſe iuſiſſe, quod dicerentur poſt pſalmos.

Author capitulorum quis fuerit.

§. VIII. Aliqui quærunt rationem, quarè in fine capitulorum, non dicatur *Tu autèm Domine &c.* reſpondet *Gauant. n. 7.* quòd ideò omittitur, quià, nec antè fuit dictum *Iube Domne*, quæ duo

Tu autèm Domine &c. quare in fine capitulorum non dicatur.

ſunt intèr ſe correllatiua in lectionibus, vt, vno omiſſo, aliud etiam omittatur, & *n.* 3. rationem reddit ex Amalario, quarè antè capitulum non dicatur *Iube Domne*, quià nempè, vt plurimum capitulum dicitur à Superiore, qui gerit vicem Christi; at id fortè antiquitus fiebat, hodie enim capitulum dicitur ab alio Sacerdote hebdomadario, quem etiàm in hoc genere gerere vicem maioris, vult idem *Gauant. suprà*. Plura de Rubricis generalibus quære in *Litera R.* n. 99. §. 7.

Iube Domne quarè ante capitula non dicatur.

112. Capitulum de ſequenti in concurrentia Officiorum aliquandò fit. *Infrà num.* 412. §. 6.

113. Capitulum in Veſperis ſolemnibus cantatur à celebrante (diſpoſitis cantoribus paratis, ceroferarijs, & alijs, vt in *Litera V.* n. 36. §. 7.) hoc modo, finita vltima antiphona poſt vltimum pſalmum, ſiuè ceſſato ſono organi, ſi pro repetitione antiphonæ fuerit adhibitus, celebrans diſcooperit caput, & ſurgens (ſi fortè ad pſalmos ſedebat) tradit birretum Cæremoniario, vel alio; aut illud in loco congruo reponit, tùm in tono conuenienti, iunctis manibus, cantat capitulum ex libro ſuper legili antè ipſum, vel ab aliquo acolytho ſuſtentato, quo finito, reſpondetur à Choro *Deo gratias*, & reliqua fiunt, vt in *Litera V.* citata.

Capitulum, quomodò ad Veſperas ſolemnes cantandum.

Capitulum Eccleſiæ.

114. Capitulum, ſede vacante, eandem habet authoritatem diſpenſandi in impedimentis Matrimonij, quam habere Epiſcopum, dicemus in *Litera E.* num. 86. quià capitulum, ſede vacante, ſuccedit in iuriſdictione Epiſcopi ordinaria, ſicùt cum communi docent *Tamburin. de Matrim. tract. 2. cap.* 5. n. 4. & *Gob. in Experim. Theol. tract.* 9. n. 585. Si tamèn Epiſcopus, tamquàm delegatus Summi Pontificis, habuiſſet diſpenſare in aliquo impedimento, tùnc capitulum, ſede vacante, virtute illius delegationis, diſpenſare non poſſet, quià non ſuccedit Epiſcopo in iuriſdictione delegata, vt in *Litera R.* nu. 63. §. 5. notabimus. Plura de diſpenſationibus in impedimentis Matrimonij, quære in *Litera D.* n. 180.

Authoritas capituli ſede vacante, circà impedimenta Matrimonij. Capitulum, ſede vacante, ſuccedit in iuriſdictione ordinaria Epiſcopi, ſed non delegata.

115. Capitulum, ſede vacante, non poteſt reuocare approbationes confeſſariorum; poteſt tamèn confeſſarios approbare. *A.* n. 419. §. 2. & 29.

Capitulum, ſede vacante, an poſſit dimiſſorias literas pro ordinibus ſuſcipiendis concedere. *D.* n. 167. §. 3. 4. & 5. 116.

Capitulum, ſede vacante, poteſt diſpenſare in illis irregularitatibus, in quibus poteſt Epiſcopus. *E.* num. 83. §. 5. 117.

Capitulum, ſede vacante, non poteſt Indulgentias concedere. *I.* n. 105. §. 12. 118.

Capitulum, ſede vacante, ſuper inteſtitijs poteſt diſpenſare. *I.* nu. 199. §. 5. 119.

Capitulum, ſede vacante, circa aſſiſtentiam Matrimonio præſtandam, poteſt id, quod poteſt Epiſcopus. *P.* n. 37. §. 29. 120.

Capitulum, aliquandò per vnicum Canonicum conſtituitur. *D.* n. 167. §. 5. 121.

Capitulum appellans à Summo Pontifice ad Concilium, interdicitur per Bullam Cœnæ Domini. *B.* num. 145. §. 15. 122.

Cappa.

Cappa à Canonicis deponitur, dum Pluuiale accipiunt. *P.* n. 149. §. 4. 123.

Cappa non poteſt intelligi pro caſula. *P.* n. 140. & licèt videbimus *Ibidèm.* n. 146. quod *S. Iſidor.* caſulam, cappam vocet, non intelligit pro cappa Pluuiale, ſed caſulæ hoc nomen tribuit, quià ferè capit totum hominem; nomine cappæ, venit etiàm cappa lanea Epiſcopi, vel Canonicorum, vt *ibidèm.* n. 149. prout ſignificat Pluuiale; eius ſignificatum exponetur. *Ibidem.* §. 2. obſeruandum autem, quod cappa, ideſt Pluuiale, non benedicitur, quià illius benedictio non inuenitur, vt *ibidèm.* n. 149. §. 2. 124.

Cappa principalitèr ſignificat Pluuiale.

Capſula.

Capſula ad excipiendum ſputum, ponatur propè Altare. *A.* n. 442. & *G.* n. 56. 125.

Capſula pro reponendo Sacramento feria V. in Cœna Domini, ſit, vt in *Litera L.* n. 131. 126.

Capuita.

127. Capuita, vocatur baculus pastoralis. *B. n.* 3.

Caput abluere.

128. Caput baptizandi est abluendum, & an sufficiat, quòd alia corporis pars abluatur. *B. n.* 17. §. 30. & 42.

Caput coopertum.

129. Capite cooperto sedent celebrans, & Ministri sacri, discooperiendo se ad verba, ad quæ se inclinant. *Infrà n.* 197. §. 16. & aduertant, ne caput operiant, nisi postquàm sederint, sicùt cum surgere debent, detegant caput priùs quàm surgant. Ibidem.

130. Caput, quomodò cooperiat celebrans discessurus ab Altari finita Missa. *S. n.* 20. §. 81. vbi fusè de Missa priuata agitur.

131. Caput coopertum. Vide. Apertum caput. Coopertum caput. Discoopertum caput.

Caput detectum.

132. In Choro, quandò sit standum detecto capite. Caput denudatum in Choro tenendum est sempèr ad sequentia. Primò, quandò legitur Euangelium. Secundò, cum à Superiore dicitur *Indulgentiam*. Tertiò, cum ab eodem in Vesperis, & Laudibus dicitur *Pater noster* (intellige quoad ritum Monasticum) clara voce; ad alia verò, scilicèt, in principio Officij, vsquè ad initium primi Psalmi, standum est nudato capite à Kalendis Maij, vsquè ad Kalendas Octobris, sicut etiam à capitulo, vsquè ad finem horæ, itemquè ad Officium defunctorum post versum Vesperarum, & Laudum, nudato capite stamus, vsquè ad finem; A Kalendis autem Octobris, vsquè ad Kalendas Maij, propter aeris frigiditatem, caput cooperimus, tàm initio horæ, quàm in fine, quod idem respectiue est obseruandum in absolutione defunctorum ad tumulum: Dùm autèm dicuntur Litaniæ, nunquam caput cooperimus, nisi pronunciato Nomine B. M. V. quod etiàm discooperire debemus, dùm dicitur *Agnus Dei*; Et tandem denudamus caput, quoties Abbas in Choro aliquid intonat, vel cantat; In Missa vero, illi, qui sunt in Choro, caput discooperiunt, dùm intonatur *Gloria in Excelsis Deo*, item ad Euangelium, ad eleuationem, ad *Agnus Dei*, ad communionem clericorum, & ad benedictionem in fine. Vide *Caremon. Cassin. impressum ann.* 1620. Plura de Officio Chori, quære in *Litera H. num.* 49.

Caput eleuare.

133. Caput non eleuet celebrans, dùm in Missa aliquando eleuat oculos. *O. num.* 22.

Caput inclinare.

134. In Choro, quandò inclinandum caput. Caput in Choro multoties est inclinandum, nempe ad Nomen *Iesus* B. M. V. illius Sancti, de quo festum agitur; & ad nomen Papæ viuentis, item ad versum *Gloria Patri*, vt in *Litera G. n.* 41. itèm ad finem hymnorum, & aliquando ad illorum initium, vt in *Litera H. n.* 85. item ad sequentia verba, videlicet, dum dicitur *Laus tibi Domine rex æterna gloriæ. Sit nomen Domini Benedictum. Sanctum, & terribile nomen eius. Benedictus Dominus die quotidie. Sit nomen eius Benedictum in sæcula. Benedictum nomen Maiestatis eius. Benedictus es Domine in firmamento Cæli. Benedicamus Patrem, & filium*, & his similia; item inclinandum est caput, dum in Missis feriarum Quadragesimæ, dicitur *Humiliate capita vestra Deo*. Vide *Gauant. tom. 2. section.* 10. *cap.* 2. *n.* 9. & *Caremonial. Cassin. cap.* 18. *impress. ann.* 1620. Plura de Officio Chori, quære in *Litera H. n.* 49.

135. Celebrans ad quæ verba debeat inclinare caput in Missa. Caput inclinare debet sæpè celebrans in Missa, videlicèt ad verbum *Deo* in Hymno *Gloria in Excelsis Deo*; Dùm dicit *Oremus*, caput versus Crucem inclinat, dùm tamen in fine Orationis dicit, *in vnitate*, stat erectus; dum debet osculari Euangelium, librum eleuat, & aliquantulum caput inclinat; ad Nomen *Iesus*. B. M. V. & Sancti, de quo dicitur Missa, vel fit commemoratio, inclinatur caput, sicùt etiàm ad nomen Papæ viuentis. *S. n.* 20. §. 34.

§. I. Et

Ad nomen Papæ, etiam in Canone, inclinatur caput.

§. I. Et quidèm, non solùm in Oratione, cum nominatur Papa, est inclinandum caput, sed etiàm dùm nominatur in Canone, sicùt ex Rubrica Missalis aduertunt. *Bauld. part. 3. de rit. seruand. tit. 6. rubric. 2. Gauant. tom. 1. part. 2. tit. 8. n. 2. Tonell. lib. 2. tit. 8. rubr. 2.*

Plura alia enumerantur, ad quæ inclinandum est caput.

§. II. Dum celebrans recitat Symbolum, aliquandò caput inclinat, vt in *Litera S. n. 20. §. 33.* An verò inclinandum sit caput ad illa verba *Et in Spiritum Sanctum*, & ad ea *Patrem omnipotentem*, vide in *Litera I. n. 93.* Post psalmum *Lauabo &c.* dum in fine dicit *Gloria Patri*, versus Crucem caput inclinat: itèm ad Orationem antecedentem, videlicèt *Veni sanctificator*, an inclinet caput ad verbum *Deus*. *S. nu. 20. §. 44.* Ad præfationem caput inclinat, cum opus est, vt *ibidèm §. 48.* in *Memento* caput aliquantulùm inclinatur. *Ibidèm. §. 52.* ad nomen Mariæ in *Communicantes*, quomodò inclinandum caput, sicùt etiàm ad nomen *Iesu Christi*. *Ibidèm. §. 53.* Ad illa verba, antè consecrationem *filij tui Domini nostri Iesu Christi*, caput inclinatur. *Ibidèm §. 54.* sicùt etiàm inclinatur caput ad illa verba *tibi gratias agens, ibidèm. §. eod.* ad proferenda autem verba consecrationis, celebrans inclinat caput, & corpus. *Ibidèm §. 55.* & tandem celebrans inclinat caput ad *per eundem &c.* quod dicitur in Canone post *Memento* defunctorum, & hæc inclinatio peculiarem habet significationem, vt videre est in *Litera S. n. 20. §. 62.* hæc de inclinatione capitis in Missa facienda, notare placuit, quià vidi plerosque de his inclinationibus parum curasse, quod satis dedecet.

Aliqua verba notantur, ad quæ celebrans non inclinat caput in Missa.

§. III. Alij nimis abundant, & inconcinne, caput, cum opus non est, inclinant, & ideò oportunum puto aduertere pauca quædam, ad quæ caput non inclinatur: igitur, non debet celebrans inclinare caput, quandò conuersus est ad populum. *S. n. 20. §. 23.* item non inclinatur caput, dum Minister respondet *Gloria tibi Domine E. n. 147. §. 6.* tandem aduerto, quòd celebrans non inclinat caput ad nomen *Iesu* nominatum in illis verbis. *Corpus Domini nostri Iesu Christi &c.* & ratio est, quià, dùm celebrans dicit illa verba, signat se cum Sacratissima Hostia, signo Crucis, dùm autem se signat, debet stare erectus, & non inclinatus, & confirmatur, quià ad nomina SS. Trinitatis, celebrans debet inclinare caput, sicut fit ad *Gloria Patri*, & tamen, quandò nominat personas SS. Trinitatis, signans se signo Crucis, dicendo *In nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti*, non se inclinat, vtiquè non ob aliam rationem, nisi quià, dùm se signat, debet stare erectus; Prætereà videbimus in *Litera G. num. 20.* quòd Sacerdos gestans in processione Crucem, vel aliquam SS. reliquiam, etiàm si transeat antè Sacramentum, nullam debeat ei reuerentiam facere, ergo multo magis, quandò præ manibus habet SS. Sacramentum, debet à quacumque alia inclinatione, & reuerentia se abstinere. Vide *Tonell. lib. 2. tit. 10. rubr. 4.*

Sacerdos habens Sacramentum præ manibus, nullam facit reuerentiam.

Capur inclinare. Vide. Inclinatio. 136.
Reuerentia. Salutatio.

Caput vngere.

Caput Episcopi, quarè vngatur in 137.
illius consecratione *E. n. 68. §. 28.* An hæc vnctio sit de necessitate consecrationis Episcopi. Vide in *Litera M. nu. 107. §. 103.*

Carbones.

Carbones ardentes præparentur pro- 138.
pè credentiam, pro Missa solemni, siuè Vesperis. *V. n. 8.*

Cardinalis.

Cardinalatus, an sit Ordo. *O. n. 116.* 139.
§. 5. Dubitatur etiàm, an Cardinales, præcisè ratione tituli Cardinalatus, teneantur ad horas Canonicas, tanquàm prouisi de beneficio: affirmatiuè respondet *Mend. in Epitom. verb. hor. Canon. n. 43.*

An Cardinalatus sit Ordo, vel beneficium.

Cardinales habent præeminentiam 140.
in toto orbe terrarum. *S. n. 20. §. 13.*

Cardinalis volens baptizare, quo ri- 141.
tu id faciat. *B. n. 17. §. 69.*

Cardinales offendentes, excommu- 142.
nicantur in Bulla Cœnę Domini. *B. 145. §. 29.*

Cardinales, quandò possint assistere 143.
Matrimonijs. *P. n. 37.*

Cardinalis. Vide. Prælatus. Anti- 144.
stes.

Car-

Carnes comedere.

145. Carnes comedere possunt illi, qui habent Bullam Cruciatæ, de consilio vtriusque Medici. *C. n.* 300.

Carnis lapsus.

146. Carnis lapsus, est casus à Superioribus Regularium reseruabilis. *P. num.* 189. §. 18.

Carnis parentela.

147. Carnis parentela, exponitur *Infrà n.* 343. Quomodò fœmina, & masculus fiant vna caro. etiàm *Infrà. n.* 529.

Carnis resurrectionem.

148. *Carnis resurrectionem* est vndecimus articulus Symboli Apostolorum, quem à S. Thadæo fuisse pronunciatum, vidimus in *Litera A. n.* 458. §. 2. credere igitur debemus nos omnes esse in carne nostra resurrecturos: imò *D. Paul. 1. ad corint. cap.* 15. *vers.* 13. deducit hanc veritatem à veritate Resurrectionis Christi, ita vt hac credita, necessariò etiàm sit illa confitenda, ait enim, *si resurrectio mortuorum non est, neque Christus resurrexit*, vndè, sicùt videbimus in *Litera D. n.* 99. §. 6. Christum à mortuis resurrexisse; ita hic fateri debemus, & firmiter credere vniuersalem corporum resurrectionem secundum carnem veram, non verò apparentem, vel assumpto corpore aereo, vt nonnulli hæretici impiè tradunt (dixi *secundum carnem*, quia secundum animam, non est, cur resurgamus; hæc enim numquam moritur) Resurrectionem autem Christi, esse causam nostræ resurrectionis, latè probat *D. Thom. 3. part. q. 56. artic. 1. in corp. & ad. 3.* ex illo *Apostol. 1. ad Cor. cap.* 15. *vers.* 20. *Christus Resurrexit à mortuis primitiæ dormientium*. Hic idem articulus habetur in Symbolo Nicæno, alijs verbis, nempè *Et expecto resurrectionem mortuorum* in re tamen cū articulo Apostolorum conuenit, vt patet. De alijs articulis Symboli, quære in *Litera Articulus*.

Vndecimus articulus Symboli, exponitur.

Secundum carnem verā, omnes resurgemus.

Concordat Symbolum Nicænum cū Symbolo Apostolorum.

Carolus Imperator.

Carolus Imperator ordinauit, quòd retineretur solùm officium Gregorianum, & cæteri codices comburerentur. *A. n.* 306. 149.

Cartæ.

Cartis ludere, non possunt Clerici. *Q. n.* 6. §. 16. 150.

Cassinensis Congregatio.

Cassinensi congregationi nouitèr fuerè concessa aliqua officia Sanctorum. *O. num.* 45. 151.

Castaneus color.

Castaneus color erat in vsu apud Sanctum Gordianum. *P. n.* 28. §. 9. 152.

Castitas.

Castitas sacris ordinibus est annexa. *Infrà. nu.* 501. 153.

Castitatis votum, super quo, ad effectum nubendi, vel debitum petendi, possunt Episcopi dispensare. *B. n.* 80. à §. 4. 154.

Castrati.

Castrati, an sint irregulares. *Infrà n.* 538. à §. 6. 155.

Castrum doloris.

Castrum doloris. Vide. Tumulus Feretrum. Quia ibi multa sunt dicenda, ratione alphabeticæ nostræ dispositionis. 156.

Casula.

Casula, quibus nominibus fuerit appellata. *P. n.* 146. etiam tempore Apostolorum fuit in vsu. *Ibidem.* §. 2. Ca- 157.

De casula aliqua notantur.

fula tamèn antiqua erat latior, quàm nùnc, & aliquam ſimilitudinem cum pluuiali habebat, & indè ortum habuit illa Planetæ eleuatio in Miſſa, vt magis libera eſſent brachia celebrantis. *Ibidem n. 149. init.*

158. Caſula deponitur à celebrante pro facienda abſolutione defunctorum poſt Miſſam. *A. n. 45. §. 2.*

159. Caſulæ (idem dic de Tunicellis, Dalmaticis, & Pluuialibus) conſeruentur mundæ, & nè inter ſe lacerentur, pro qualitate rei; interponantur panni, cartæ, & his ſimilia, commodè inſeruientia ad earum decentem conſeruationem. Vide *Gauant. tom. 1. part. 5. de nitor. & mundit. Sacr. ſuppellect.* vbi etiàm admonet, quòd huiuſmodi ſuppellex aeri aliquandò exponatur, nè ſemper incluſa patiatur damnum.

Quomodò conſeruandæ caſulæ, Tunicellæ, & his ſimilia.

Caſus.

160. Caſus, in quibus idem Sacerdos poteſt eodem die pluriès celebrare. *S. n. 37. à §. 2.*

Caſus neceſſitatis.

161. Caſus neceſſitatis, in quibus poteſt celebrari ſine miniſtro *M. n. 162. §. 4.* aliquandò etiam ſine præuia confeſſione. *N. n. 13.*

162. Caſus neceſſitatis pro miniſtrando baptiſmo ſine ſolemnitate. *L. num. 120. §. 2.*

Caſus reſeruati.

163. Caſus Bullæ Cœnæ Domini. *B. n. 145.*

164. Caſus reſeruati Epiſcopis. *E. num. 80.*

165. Caſum reſeruatum habens in vna Diœceſi, poteſt in alia per confeſſarios Regulares abſolui. *E. n. 80. §. 8.*

166. Caſus reſeruati tempore Iubilei, per quoslibet confeſſarios abſolui poſſunt. *I. n. 227. §. 10.*

167. Caſus reſeruati abſolutio, quomodò impetranda à S. Sede per confeſſarium in fauorem pœnitentium. *P. n. 199.*

168. Caſus reſeruati. Vide. Reſeruati caſus.

Catalogus.

Catalogus, ſiuè Rotulus eorum, qui in proceſſione Corporis Chriſti intereſſe debent, ſit in Eccleſia principali, è qua exire debet proceſſio; in eo autèm deſcribantur omnes eo ordine, quo procedere debent, in quo hæc regula ſeruetur, vt clerici omnes immediatè procedant antè Sacramentum, & intèr Regulares ſeruetur debita præcedentia, iuxtà locorum conſuetudinem: Ex quo catalogo, aliquis curſor leget clara voce eos, qui debent præcedere, deindè alios, & qui vocantur, ſtatim ſint in ſuo ordine præparati. Vide. *Bauld. part. 4. cap. 16. artic. 2. n. 4. Gauant. tom. 1. part. 4. tit. 12. n. 5.* 169.

Catalogus eorum, qui ad proceſſiones accedunt.

Catenulæ thuribuli.

Catenulæ tres, quibus thuribulum eſt appenſum, ſignificant tres vniones, quæ ſunt in Chriſto, ſcilicet vnionem, qua caro vnitur Animæ, aliam qua Diuinitas vnitur carni, & aliam, qua eadem Diuinitas vnitur Animæ; quarta verò catenula, cui operculum appenditur ſignificat vnionem, qua Diuinitas toti compoſito vnitur. Sicut obſeruat *Innocent. III. lib. 2. cap. 12.* 170.

Catenulæ thuribuli, quid ſignificent.

Catechiſmus.

Catechiſmus fit antequàm baptizetur, ſiuè infans, ſiuè adultus. *B. n. 17. §. 26. & 56.* 171.

§. I. Hic catechiſmus eſt vnum ex impedimentis Matrimonium tantummodo impedientibus, ſed non dirimentibus, vt notabimus in *Litera I. n. 40. §. 25.* eſt autem catechiſmus reſpondere pro baptizando (vel baptizato, ſi ſuppleantur in Eccleſia cæremoniæ puero baptizato Domi) an credat, Satanæ abrenunciet &c. idque etiamſi baptizandum non teneat, dùm baptizatur, nec illum eleuet de ſacro fonte; nàm, ſi baptizandum vnquàm compater teneat, aliam ſpiritualem cognationem contrahit, de qua dicemus *infrà. n. 344.* tantùm autem reſpondere pro baptizando, vel baptizato, contrahitur, licèt imperfecta, cognatio ſpiritualis, quam contrahunt vere Patrini, qui baptizatum de ſacro fon-

De impedimento Matrimonij ex catechiſmo orto.

te

te leuant, & hæc cognatio, non dirimit quidem, ſed impedit Matrimonium contrahendum, vt expreſſè habetur in *cap. Per Catechiſmum. De cognat. ſpirit. in 6.*

§. II. Cum verò nouo iure *Trident. ſeſſ. 24. de reform. Matrim. cap. 2.* reſtricta fuerit ſpiritualis cognatio, & extrà perſonas expreſſas in dicto capite, ſit omninò ſublatum impedimentum cognationis inter alias perſonas: naſcitur quæſtio inter DD. vtrum hodie cathechiſmus locum habeat ad impediendum Matrimonium, in qua difficultate, affirmatiuam partem tuentur aliqui, non infimæ notæ DD. & nominatim *Matienz. Gutbu.* & alij, quos citat *Caſtrop. part. 5. diſp. 4. punct. 2. §. 1. n. 8.* & idem valdè probabile eſſe tradit *F. Gregor. Salmantic. Capuc. in ſumm. Baſſ. verb. Matrimonium. n. 237.* quorum fundamentum eſt, quia Tridentinum videtur loqui tantùm de cognatione ſpirituali, quæ Matrimonio præcedens, illud dirimit, non verò de illa, quæ tantùm dirimit contrahendum: nihilominùs, dùm ego lego in cap. *Trident. cit. in fine* hæc verba. *Omnibus, inter alias perſonas, huius ſpiritualis cognationis, impedimentis omninò ſublatis.* Conatus ſum dicere Tridentinum velle cognationem ſpiritualem non dirimere, aut impedire Matrimonium, niſi intèr perſonas ab ipſo aſſignatas; & cum certum ſit ipſum, in ordine ad dirimendum, vel impediendum Matrimonium, loqui ſolum de ſpirituali illa cognatione, quæ propriè, & perfectè contrahitur, leuando baptizatum de ſacro fonte, certum etiàm erit, aliam cognationem quomodocumquè contractam, minimè Matrimonium impedire, & per conſequens cognatio ſpiritualis ex ſolo catechiſmo orta, iàm deſinet impedire.

DD. qui opinantur, quòd catechiſmus adhuc Matrimonium impediat.

Catechiſmus iàm deſinit Matrimoniū impedire.

§. III. Dicere autem, quod Tridentinum noluerit auferre alia impedimenta tantum impedientia, ſed voluiſſe reſtringere ſola impedimenta dirimētia, eſt gratis loqui, nam Tridentinum abſolutè loquitur, & ſinè vlla diſtinctione: vbi autem lex non diſtinguit, nequè nos diſtinguere debemus; lex namquè id, quod vult ſcit exprimere *l. vnic. §. ſin autem ad defficientis. C. de Caduc. tollend. l. ſi ſeruus. §. Pretor ait. verſ. non dixit. ff. de acquirend. hered. cap. ad audientiam. De decimis.* Et diſpoſitio generalis, generalitèr eſt intelligenda, ſicùt cum alijs ex iure docet *Quintanad. tract. 7. ſing. 8. n. 1.*

Vbi lex non diſtinguit, nequè nos diſtinguere debemus.

§. IV. Et ideò firmum remanet, quòd cognatio ſpiritualis ex ſolo catechiſmo orta, nullo modo Matrimonium contrahendum impediat, ſicut, alijs relatis, ſuſtinent *Gaſp. Hurtad. de Matrim. diſp. 25. n. 4. & Barboſ. in loc. Trident. product. n. 41.* quam ſententiam probabiliorem appellat *Abre. in inſtit. Paroch. lib. 9. n. 422.* & communiorem ſententiam eſſe tradit *Caſtrop. n. 9. loc. ſuprà*, & etiàm ipſe Capucinus, qui, vt ſuprà vidimus, putat contrariam opinionem eſſe valdè probabilem, noſtram hanc tamen dicit eſſe ferè certam.

Noſtra opinio eſt communior.

§. V. Quarè, cum hoc impedimentum iàm ſit ſublatum, amplius in illius expoſitione non immoror, nè inutilitèr tempus conſumam. Plura de impedimentis Matrimonij, quære in *Litera I. n. 40.*

Catechumeni.

Catechumeni, quarè iubeantur exire de Eccleſia antè conſecrationem. *O. n. 67. §. 2.* An poſſint participare de Sacrificio Miſſæ, *Ibidem §. citat.* de ijſdem defunctis, *Ibidem §. 10.* 172.

Catechumeni baptizandi in Sabbato Sancto in Eccleſijs, in quibus eſt fons baptiſmalis, debent à Presbiteris, cottis, & ſtolis violaceis indutis, catechizari, ideſt inſtrui de rebus neceſſarijs ad ſalutem. Vidè *Miſſal. in rubr. in Sabb. Sanct. antè primam prophetiam.* Catechumenus autem, vt latè exponit *Raban. maur. de Inſtit. Cleric. lib. 1. cap. 26.* ſignificat eum, qui audit doctrinam fidei, ſed nondum eſt baptizatus: imò opinatur baptiſmum Ioannis fuiſſe figuram catechumenorum. Vidè *Bauld. part. 4. cap. 11. artic. 3. n. 22.* vbi conformitèr ad Rituale Romanum, dicit catechumenos eſſe catechizandos, non intrà Eccleſiam, ſed, vel in portico, ſiuè atrio illius, vel ad ſummum in Eccleſiæ aditu. 173.

Catechumeni quomodò inſtruendi in Sabbato Sancto.

Cathedralis.

Cathedrales Eccleſiæ, duas Miſſas, aliquandò cantare tenentur. *F. n. 18. §. 40. M. n. 240. O. n. 16. §. 14. T. n. 73. §. 22.* Harum nomine non veniunt Eccleſiæ Regularium. *E. n. 22.* 174.

Cathedralis dedicatio in tota Dioceſi celebranda. *Litera D. n. 51. §. 6.* 175.

Catholicus.

176. Catholica Ecclesia, quid significet. *E. n. 4. §. 1.*

177. Catholicus, an validè possit Matrimonium cum infideli contrahere. *Infrà. n. 601.*

Cauda.

178. Caudam sibi trahat Prælatus, dùm ad communicandum accedit. *P. n. 184. init.*

Caupona.

179. Cauponas ingredi non possunt Clerici. *O. n. 6. §. 15.*

Causa.

180. Causa, idest author principalis Sacramentorum, vtiquè fuit solus Deus; Christus autèm instituit quidem omnia Sacramenta, non solùm, vt Deus, sed etiam secundum humanitatem, *ex concil. Trident. de Sacram. in gener. can. 1.* tamèn, vt Homo, ea non instituit, tanquàm causa principalis, sed instrumentalitèr, per delegatam sibi commissionem, vt docent *D. Thom. 3. part. q. 64. artic. 3. in corp. & Becan. de Sacrament. in gener. cap. 5. q. 1. n. 2.* hinc sequitur nullo modo esse audiendos, qui putant aliqua Sacramenta fuisse introducta iure positiuo, aut ab Apostolis fuisse instituta, hoc namquè esset contrà Tridentinum citatum, vt benè docet Becanus relatus contrà Alenzem, Magistrum sententiarum, & Glossam, & quidem est certum virturem Sacramentorum esse à solo Deo; ergò solus Deus principalitèr potuit Sacramenta instituere, vt argumentatur *D. Thom. artic. 2. in corpor. loc. cit.* Plurà de Sacramentis quære in *Litera S. n. 49.*

Sacramentorum author principalis est solus Deus.

Non est probabile, quòd aliqua Sacramenta iure positiuo fuerint introducta.

181. Causa, cum dispensatur super impedimentis Matrimonij, adesse debet, quià vt ait Nicolaus I. *in Cap. Ridiculum. Distinct. 12. Ridiculum est, & satis abominabile dedecus, vt temporibus nostris, vel falsò assimulari sanctam Dei Ecclesiam permittamus, vel eas traditiones, quas antiquitùs à PP. suscepimus, pro libito semper ocean*tium, infringi patiamur; nequè tamèn per hunc textum est absolutè prohibitum dispensare, benè verò dissipare, nam cæterùm, *vbi necessitas vrget, excusabilis est dispensatio; vbi vtilitas prouocat, dispensatio laudabilis.* Ait *D. Bernard. lib. 3. de consider. cap. 4. propè finem.*

Dispensationes sine causa non concedètur.

§. I. Inferior quidèm, si in lege Superioris dispenset absquè rationabili causa, peccabit, & nulla erit dispensatio: Si autem Superior in sua, vel antecessoris lege dispensaret absquè causa, validè quidem dispensaret, quod notat *Abr. in Instit. Paroch. lib. 9. nn. 448.* sed peccaret, licèt, secundum aliquos, tantùm venialitèr: loquor autem de impedimentis iure tantùm humano introductis, quià in ijs, quæ sunt introducta iure naturali, vel Diuino, ex nulla causa dispensari potest, & in voto, vel sponsalibus, estò Summus Pontifex possit dispensare, si tamen dispensaret sinè causa, nulla esset dispensatio, quià promissio alteri facta, non potest ab homine pro libito, & sinè vlla causa irritari, sicut innuit *Gaspar. Hurtad. de matrim. disp. 26. n. 10.*

Dispensatio absque causa ab inferiori data, est nullius valoris.

Promissio alteri facta, non potest ab homine absque causa irritari.

§. II. Si igitùr dispensationes huiusmodi dari non debent sinè causa, sicut, etiàm statuitur in *Triden. sess. 24. de reform. matrim. cap. 5.* congruum est, quòd expendamus, quænam causæ sint rationabiles ad concedendas similes dispensationes; fateor vtiquè non esse possibile omnes minutatim exponere, quià infiniti possunt dari casus, in quibus iudicio prudentum sit standum, sicut aduertit *Hurtad. n. 12. loc. nuper*; communiores tamen aperiemus, quarum cognitio non parum iuuabit ad plurium aliorum casuum solutionem.

Non est facile omnes causas dispensationis exponere.

§. III. Hæ autem, vt rationabiles causæ, communitèr enumerantur. Prima. Impotentia dotis, de qua in *Litera D. n. 264.* Secunda. Angustia loci. *A. n. 351.* Tertia. Inimicitiæ, vel litis sedatio. *I. n. 158.* Quarta. Conseruatio illustris familiæ intrà eundem sanguinem; *Infrà. n. 482.* Quinta. Ætas excedens. *A. n. 182.* Sexta. Conseruatio summarum diuitiarum intrà eandem familiam. *Infrà. nn. 483.* Septima. Excellentia meritorum ergà Ecclesiam. *E. n. 195.* Octaua. Infamiæ, & scandali vitatio. *I. n. 120.* Nona. Larga eleemosynæ erogatio. *E. n. 57.* Decima. Periculum patiendi grauem iacturam bonorum. *B. n. 119.* Vndecima. Bona fide processisse. *Ibidem. n. 122.* Sunt ve-

Causæ sufficientes ad dispensandum in impedimentis Matrimonij, enumerantur.

to pro clariori intelligentia aliqua aduertenda, quocircà.

Non requiritur talis causa ad dispensandum, quæ ex se ab obligatione legis eximat.

§. IV. Aduerto primò, non esse requisitam causam ad dispensandum, quæ ex se eximeret ab obseruatione Iuris, vel voti, quià cæterùm nunquam esset locus dispensationi, dùm enim adest causa, qua per se homo eximitur à lege, absque vlla dispensatione, nullo modo pro tali casu, lex obligat, quin aliquandò ipsam obseruare, esset peccatum: Exemplum habes in eo, qui, tempore Quadragesimæ, esset in loco, vbi nil aliud comedere posset, quàm carnes ob deficientiam aliorum ciborum, ità vt abstinendo à carnibus, conueniret fame perire: hic autem absquè alia dispensatione, necessariò deberet vesci carnibus, quia aliter iniquè se ipsum occideret; Vndè sequitur dispensationem tunc locum habere, quandò adhuc lex obligat, ità tamen, quòd adsit causa rationabilis, quæ, licèt ab obseruantia legis non eximat, nihilominùs, iudicio prudentum, præstet, vt pro tali casu in illa lege dispensetur, quod innuit *Hurtad. disp. 26. nu. 11.*

Adhuc lege obligante, dispensationi est locus.

§. V. Aduerto secundò, aliquandò vnicam ex assignatis causis, esse ad dispensandum insufficientem, vt tamèn, si alia causa sit annexa, ambo, vel plures sint futuræ ad dispensandum sufficientes, vt obseruat *Hurtad. n. 13.* ratio huius est, quià in aliquibus impedimentis facilius, in alijs difficilius dispensatur, & ideò aliquando minor sufficit causa, aliquandò maior requiritur: Exemplis rem clarifico, supponamus Petrum velle contrahere cum Antonia sua consanguinea in tertio gradu, afferendo pro causa, angustiam loci, fortè non obtinebit dispensationem, quià tertius gradus non est ità remotus, vt super eo facillimè dispensetur, at, si etiàm afferat pro causa, quod illam suam consanguineam fœtam reliquerit (dummodò id nō fecerit ad dispensationem faciliùs assequendam) adeòquè ad saluandum illius honorem, vellet eam ducere, tùnc, hac secunda causa addita, facilius Pontifex dispensabit. Item supponamus, Titium velle ducere Titiam, cum qua habeat cognationem spiritualem, eo quod ipsam de sacro fonte leuauerit, adducendo pro causa, quod Titia sit pauper, & nisi ipse eam ducat, sit futurum facile, quod illa innupta maneat, hac sola causa dispensationem non obtinebit, quià

Aliquandò dispensatio conceditur propter plures causas, quæ per vnicam non concederetur.

Varia exempla afferuntur.

in cognatione spirituali, maximè inter leuantem, & leuatum, difficillimè dispensatur, & fortè numquàm Pontifices dispensarunt, sicùt notat *F. Gregor. Salmantic. Capucin. in summ. Bassei. verb. Matrim. n. 261.* at verò, si adhuc pro causa adderetur sedatio grauissimæ inimicitiæ, vel vitatio perniciosissimi scandali, tùnc magis moueretur Pontifex ad dispensandum. Item supponamus Petrum velle contrahere cum Antonia eius consanguinea in secundo gradu, afferendo pro causa dispensationis E. G. Ætatem excedentem, dispensationem non obtinebit, quia, ex dispositione Tridentini suprà relati, in secundo gradu dispensandum non est, nisi intèr magnos principes, & ob publicam causam, quarè sola ætas excedens non erit causa sufficiens ad dispensandum in secundo gradu consanguinitatis, vel affinitatis (ortæ tamen ex licita copula coniugali, quia in gradibus affinitatis prouenientis ex copula fornicaria, faciliùs dispensatur, sicùt notat *Barbos. in loc. Trid. relat. n. 27.*) sed vlteriùs erit requisitum, quod illi, qui volunt contrahere, sint eminentis qualitatis.

In affinitate orta ex copula fornicaria, faciliùs dispensatur.

§. VI. Sed petis. Quinam veniunt nomine magnorum principum ex Iure Tridentini? Respondeo ipsam praxim id explicasse, quia de facto dispensatum fuit cum titulatis Regni Neapolitani, referente *Zerol.* apud *Barbos. loc. nupèr*, quare nomine principum (quantum ad nos spectat) veniunt omnes titulati.

Quinam censeantur magni principes, quoad dispensationes in impedimentis Matrimonij.

§. VII. Aduerto tertiò, causam, quæ affertur pro dispensatione, debere necessariò verificari pro eo tempore, quo executor rescripti Pontificij dispensat, quia executor non potest dispensare, nisi comperiat causam esse veram, ergò tempore dispensationis ab ipso faciendæ, causa existere debet, in quo DD. omnes conuenire, testatur *Tambur. cap. 12. §. 3. n. 8.*

Causa, quæ pro dispensatione affertur, debet verificari eo tempore, quo executor rescripti, dispensat.

§. VIII. Controuertitur tamen apud DD. vtrum alio etiam tempore, causa verificari debeat, & dubium esse potest de tribus temporibus, nempè de tempore, quo dispensatio petitur, de tempore, quo Pontifex petitioni annuit, & de tempore, quo Matrimonium est contrahendum; Pro tempore autem, quo fit petitio, non esse necessarium, causam existere communior est sententia, quam cum *Sanch. & Basil.* sustinet *Hurtad. n. 14. loc. citat.* Vtrùm verò debeat causa verificari, quandò Pontifex pe-

Tempore, quo petitur dispensatio, non est necesse, quòd causa existat.

An tempore, quo Pontifex

petitioni annuit, debeat existere causa.

petitioni annuit, & commissionem facit, alij negant, alij affirmant, vtrumque probabile reputat *Tambur. n. 6. loc. nupèr*. Ego autèm libentiùs inclino in sententiam *Hurtad. proximè relat.* qui vult dispensationem esse inualidam, si causa allata vera non fuerit eo tempore, quo Pontifex annuendo petitioni, commissionem fecit, & hoc ipse Tamburinus reputat probabilius; me verò hæc ratio conuincit, nimirum dispensationem, siuè commissionem dispensandi, debere voluntarie à Pontifice prouenire,

Dispensatio debet esse in Pontifice voluntaria.

si autem Pontifex tempore, quo facit commissionem, sciret causam allatam minimè existere, vtiquè non dispensaret, nequè dispensationem committeret, ergo commissio ab ipso facta, causa non existente, esset inuoluntaria; & consequentèr nulla; Circà verò tempus, quo Matrimonium est contrahendum [notantèr dixi *quo Matrimonium est contrahendum*, quià Matrimonio iàm contracto, si posteà cessaret causa dispensationis, Matrimonium absquè vllo dubio perseueraret validum, nequè aliquo modo priùs impedimentum, cessante causa, retrotraheretur, quià Matrimonium semel validum, sempèr est validum) causam, pro qua dispensatio fuit ab executore facta, debere adhuc existere, non improbabilitèr docet *Hurtad. n. 15. loc. suprà.* dicens, quòd Matrimonium intèr impeditos, vi dispensationis non possit contrahi, nisi tempore contractus, dispensatio perseueret, sed non perseuerante causa, non perseuerat dispensatio, ergo &c. Et in hac opinione sequitur, quod facta ab executore dispensatione, si antequam Matrimonium contrahatur, causa cessaret, tunc dispensatio facta suum robur amitteret, nec vi illius posset valide Matrimonium contrahi.

Matrimonio contracto, cessò causa, pro dispensatione allata, cessaret, impedimentum non retrotrahitur.

Est probabile, quòd cessante causa dispensationis antequàm Matrimoniù côtrahatur, dispensatio reddatur nulla.

§. IX. Attamen non parum arridet doctrina *Castropal. part. 1. tract. 3. disp. 4. punct. 15. n. 4.* qui docet in dispensationibus esse obseruandum, an causa, pro qua dispensatur, dicat tractum successiuum, vel non, de causa dicente tractum successiuum, exemplum habes in eo, qui petit dispensationem ad comedendas carnes die veneris ob aliquam infirmitatem, quæ infirmitas, si posteà, concessa dispensatione, cessaret, cessaret etiam dispensatio, at in impedimentis Matrimonij, dispensationes, non dicunt tractum successiuum, cum non dentur pro causa, quæ etiàm in futurum duret, sed pro causa, quæ adsit eo tempore, quo fit dispensatio, & ità sufficiet, quòd causa allegata, tempore dispensationis existat, ita vt, facta dispensatione, licèt antequàm Matrimonium contrahatur, causa cessaret, nihilominus, vi illius dispensationis, possit Matrimonium contrahi, quià per talem dispensationem, impedimentum fuit absolutè, & non tantum conditionatè ablatum. 3

Dispensationes aliquæ dicunt tractum successiuum temporis.

Dispensationes Matrimoniales non dicunt tractû temporis successiuum.

Potest Matrimonium contrahi, vi dispensationis obtentæ, etsi posea causa dispensationis cessasset.

§. X. Aduerto quartò, dispensationem obtentam posse infirmari, si posteà idem impedimentum iterum contrahatur, putà, si quis vellet ducere Antoniam, cuius sororem carnaliter cognouerit, & super affinitate dispensationem obtinuerit, si posteà, obtenta dispensatione, iterum eandem Antoniæ sororem cognosceret, non poterit amplius, vi illius dispensationis, Matrimonium cum Antonia contrahere, quià iàm aliam affinitatem contraxit, quæ Matrimonio præcedens, illud dirimit, quod si pluriès sororem Antoniæ cognosceret, antequam delegatus dispensationem expedierit, tunc nil obstabit, quià adhuc non facta dispensatione, plures illæ copulæ, vnicam tantum constituunt affinitatem, quod rectè obseruat *Tambur. cap. 9. §. 6. n. 4. loc. cit.*

Si idem impedimentum iterum contrahatur, prior dispensatio redditur nulla.

Plures copulę vnicam tantùm constituunt affinitatem.

§. XI. Vltimò hic est videndum, vtrùm Pontifex teneatur concedere dispensationem, quandò rationabilis causa ad illam concedendam adest, & alij absolutè affirmant, alij absolute negant: illi ideò affirmant, quià superior non dispensando, grauem iniuriam indigenti inferret, quandò hic ob rationabilem causam ius habet ad dispensationem: qui verò negant; eo ducuntur fundamento, quià dispensare est facere, quòd lex pro eo casu non obliget, sed nemo tenetur legis obseruantiam relaxare, ergo numquam tenebitur dispensare.

An Pontifex teneatur aliquandò dispensationes petitas concedere.

§. XII. Sed melius meo videri rem exponit *Castropal. disp. 6. punct. 8. §. 2. n. 9.* videlicèt, quòd Pootifex teneatur tunc dispensare, quando talis adest causa, quæ spectat ad bonum publicum, vel ad euitandum graue alicuius damnum, quod alia via vitari non potest, sicùt innuitur *in cap. Domino Sancto. Distin. 50. & Gloss. ibidem*. Cæterum, quandò adest quidem causa ad dispensandum, vt tamen etiam adsit ratio sufficiens non dispensandi, tunc licite poterit Pontifex dispensationem concedere, vel negare, quod maximè contingit,

Quandò Pontifex teneatur dispensationé concedere.

gis, quandò causa allata tantum probabilitet vrget. Plura de dispensationibus super Matrimonij impedimentis, quere in *Litera D. n.* 180.

182. Causæ requisitæ, vt mors tollerata faciat martyrem. *B. n.* 19. §. 3.

183. Causæ requisitæ ad dispensandum in denuntiationibus Matrimonij. *D. n.* 90. *à* §. 4.

184. Causa motiua principalis, & impulsiua tantum ad dispensandum. *D. num.* 180. *à* §. 4.

185. Causæ ad diuortium faciendum sufficientes. *D. n.* 193.

186. Causa finalis contrahendi Matrimonium, qualis esse debeat. *F. n.* 115.

187. Causæ ad dispensandum in Matrimonio tantum rato. *I. n.* 103. §. 11. *& sequentib.*

188. Causa inducens ad peccandum, sufficit ad faciendum diuortium. *I. n.* 104.

189. Causæ Matrimoniales, à quo cognoscendæ. *Litera I. n.* 228.

190. Causæ dispensationis, ab executore examinandæ. *Litera R. n.* 63. §. 11. *&* 28.

191. Causæ irregularitatem producentes. *S. n.* 201. §. 1.

192. Causæ, quæ ab irregularitate excusant, loquendo de irregularitate ex delicto proueniente, variæ solent recenseri, quarum prima est, si desit culpa mortalis, quando enim delictum in talibus circumstantijs committitur, vt lethalis culpa non committatur, tunc nulla incurritur irregularitas, & ideò, qui committeret homicidium purè casualitèr, itá vt, nequè fuerit voluntarium in causa, non erit irregularis; imò, qui alium voluntariè occideret ad defensionem propriæ vitæ cum moderamine inculpatæ tutelæ, cum non peccaret, nequè irregularitatem incurreret; non enim hic fieri potest irregularis ex delicto, cum non supponatur culpa, neque ex defectu perfectæ lenitatis, quià irregularitas proueniens ex hoc defectu, incurritur tantum ab illis, qui, siuè in bello iusto, siuè in iudicio Criminali authoritate publica occidunt, vel mutilant, vt videre est in *Litera L. n.* 63.

Ex delicto irregularitas non contrahitur, nisi adsit culpa mortalis.

Irregularitas ex defectu perfectæ lenitatis, à quibus possit contrahi.

§. I. Secunda est, si delictum sit occultum, & non notorium, excepto homicidio voluntario, quòd, etiam occultum, facit homicidam irregularem, vt colligitur ex *Trident. sess.* 14. *de reform. cap.* 7. quod, & notabimus in *Litera D. n.* 85.

Si delictum sit occultum, non facit irregularem.

§. II. Tertia esse poterit inuincibilis ignorantia irregularitatis delicto annexæ, itá vt, qui aliquod crimen patrat, cui sit annexa irregularitas, licèt peccet mortalitèr, non tamen euadat irregularis, si ignorauerit tale delictum irregularitatem inferre, quod certò probabile esse, alijs citatis, docet *Mend. in Epitom. verb. Irregularitas. nu.* 23. Eandemquè sententiam cum alijs, quos citat, sequitur *Da Lus. de actib. human. disp.* 1. *n.* 792. qui etiàm *n.* 796. varijs productis, asserit, etiàm ignorantiam vincibilem, quæ non sit crassa, excusare: At *Castrop. part.* 6. *disp.* 6. *punct.* 6. *n.* 2. tradit contrariam opinionem esse apúd DD. communiorem, quòd nempè, qui committit aliquod delictum, cui imposita sit irregularitas, verè illam incurrat, etiàm si inuincibilitèr ignorasset tali delicto fuisse irregularitatem annexam: *n.* verò 3. licèt asserat hanc sententiam tenendam esse, tanquàm in praxi receptam, fatetur nihilominus aliam sententiam esse probabilem, pro qua etiam *Sanch. Coninck. Suar.* & multos alios producit.

Probabilitèr ignorantia inuincibilis, ab irregularitate excusat.

Contraria opinio est magis apúd DD. communis.

§. III. Quarta causa excusans ab irregularitate ex delicto proueniente, est minor ætas decem annorum, vt enim dicemus in *Litera D. iàm citata*, qui saltèm decem annos suæ ætatis non compleuerint, non possunt ex aliquo delicto irregulares fieri.

Minores decem annorū, non possunt fieri irregulares ex delicto.

§. IV. Si autem irregularitas proueniat ex aliquo defectu, túnc quidem nulla potest dari causa ab illa excusans, quià irregularitas ex solo defectu contrahitur sinè aliqua culpa: quòd si aliquandò adsit dubium, vtrùm talis defectus irregularitatem inducat, in eo casu ad Episcopum spectabit, & ad Prælatos Religiosorum exemptorum quoad suos subditos, declarare, vtrùm talis defectus pariat irregularitatem, quod docent *Gobat in experim. Theolog. tract.* 8. *num.* 718. *& F. Gregor. Salm. Capucin. in Summ. Bassai verb. Irregularitas, num.* 30. Sciendum tamen, quòd Episcopus non tenetur stare sententiæ Prælati declarantis talem Religiosum ex tali defectu irregularem non esse. *Gobat. n.* 720. potest tamen acquiescere, quod multi Antistites gratiosè præstant.

In irregularitatibus ex defectu prouenientibus, nō datur causa excusans. datur tamèn aliquàdò dubium, vtrùm talis defectus faciat irregularem, & cui in tali casu spectet rem decidere.

Causæ excusantes à recitatione horarum. *E. n.* 212. 193.

Causæ excusantes ab integritate materiali confessionis, distinctè omnes exponuntur infrà in *Litera E. n.* 213. 194.

Causæ excusantes. Vide. Excusantes causæ. 195.

Cau-

196. Causalis propositio. Vide. Propositio causalis, in *Litera E. n. 63. à §. 1.*

Celebrans.

Quomodò se disponant celebrans, & Ministri in sacristia antequàm ad Altare accedant.

197. Celebrans processurus ad Altare pro Missa solemni, paratus cum Ministris, vt in *Litera H. nu. 46.* antequàm exeat de Sacristia, stans versus imaginem principalem eiusdem Sacristiæ in recta linea cum Ministris, videlicèt, habens Diaconum à dextris, & Subdiaconum à sinistris, cum Thuriferario, qui stabit à dextris Diaconi ad commodiùs thuribulum ministrandum, & Ceroferarij erunt hinc indè à lateribus omnium postremi: si verò esset Sacristia angusta, Ceroferarij stare poterunt retrò celebrantem: Sic igitùr omnibus dispositis, celebrans, nudo capite, imponit, & benedicit incensum in thuribulo, Ministrante Diacono nauiculam, & Thuriferario thuribulum, modo, in pari casu, dicendo in *Litera I. nu. 72. §. 1.* quo facto, ipse celebrans, & omnes alij, adhùc nudo capite, profundè salutant principalem imaginem Sacristiæ, ac mox celebrans cooperit caput, & Ministri sacri, detectis capitibus, eundem celebrantem salutant, qui ipsis, capite cooperto, aliquantulùm se inclinat; tùm Ministri sacri caput operiunt, & statim procedunt omnes ad Altare; ordine tradendo in *Litera O. n. 122. Gauant. 1. part. 2. tit. 2. n. 5. Bauld. part. 3. cap. 11. de Miss. solemni. artic. 4. n. 1. & 2.*

Imponitur à celebrante incensum in thuribulo in sacristia, antequàm ad Altare accedat.

Quo ordine ad Altare procedāt pro Missa solemni celebrans. & Ministri.

Quid faciant celebrans, & Ministri, cū ad Altare peruenerint.

§. I. Cum ad Altare peruenerint, omnes stant in plano presbiterij antè infimum Altaris gradum, hoc ordine, videlicèt, celebrans in medio, Diaconus à dextris, & Subdiaconus à sinistris illius, Thuriferarius a dextris Diaconi, primus ceroferarius à dextris thuriferarij, & secundus ceroferarius à sinistris Subdiaconi, &, si aderit alius acolythus pro ampullis stabit à sinistris Subdiaconi, & à sinistris huius acolythi, stabit secūdus ceroferarius, ità vt omnes ante infimum gradum Altaris, in plano Capellæ sint in recta linea, & omnium postremi hinc indè ceroferarij, & aduertant Ministri, vt inter se çqualitèr distent.

Cęremoniarius non habet determinatum locum.

§. II. Si adsit Magister cæremoniarum, hic stabit, vt plurimum, in cornu Epistolæ, cui tàmen determinatus locus assignari non potest, cum, de ratione sui officij, sit omnia ordinare, vndè modò vnum, modò alium secundùm quod ipse opportune iudicabit, locum tenebit.

§. III. Si locus presbiterij esset nimis angustus, in eo casu Thuriferarius, & alius acolythus de ampullis, si aderit, stabunt retrò celebrantem.

§. IV. Omnibus, vt supra, dispositis, celebrans detegit caput (quod idem faciunt Ministri sacri] & dat suum biretum Diacono, qui illud accipit cum osculo illius, postcà Magister cæremoniarū, vel alius colligit à Diacono, & Subdiacono omnia bireta, & ea, post factam genuflexionem, vt infrà, ponit super scamnum deputatum ad sedendum, vel, si scamnum, siue sedilia, non sint parata, quià fortasè propter reuerentiam Sanctissimi Sacramenti expositi, non sit sedendum, iuxtà dicenda in *Litera S. n. 118. §. 2.* tunc bireta ponantur in alio decenti loco, non verò super credentiam, & multò minùs super Altare.

Bireta celebrantis, & Ministrorū, à quo accipiantur, & in qua loco deponenda.

§. V. Detectis capitibus, genuflectant omnes vnico genu super infimum Altaris gradum, si sit Sacramentum in tabernaculo, si autem sit Sacramentum expositum, tùnc genuflectant vtroque genu, quia nihil habent præ manibus; & commode fieri potest, surgento verò celebrante, Ministri sacri eum adiuuent, sustentando brachia ipsius, quod semper debent obseruare, dum celebrans genuflectit, & surgit, idque propter eiusdem celebrantis dignitatem: quod si, neque Sacramentum sit expositum, neque in tabernaculo inclusum, tunc solus celebrans profundam facit reuerentiam Cruci, cæteri omnes Cruci genuflectunt vnico genu super infimum Altaris gradum ad differentiam celebrantis, si verò Diaconus, & Subdiaconus essent Canonici, etiam ipsi cum celebrante faciunt profundam reuerentiam Cruci.

Sacramento exposito, genuflectant vtroque genu celebrans, & Ministri.

Celebrans non genuflectit Cruci, & neque Ministri sacri, si fuerint Canonici.

§. VI. Facta reuerentia, siue genuflexione, prout conuenit Ministros respectiuè obseruare, magister cæremoniarum, siue alius, deponit bireta, vt nuper diximus: Ceroferarij autem vadunt ad credentiam, & super eam deponunt Candelabra in duobus posterioribus angulis, vt dicemus *Infra n. 552.* & discedendo ab Altari, vt accedant ad credentiam, obseruent hunc modum, statim erecti, post factam genuflexionem cum alijs, vt supra, secundus ceroferarius, qui est in cornu Euangelij,

Candelabra ceroferariorum super credentiam ponantur in angulis posterioribus.

Modus obseruandus a ceroferarijs.

Quandò accedunt ad credentiam pro deponendis Candelabris.

primò discedit expectatus à primo ceroferario, qui est in cornu Epistolæ, vt ità simul ad credentiam pro deponendis Candelabris accedant; aduertat autem secundus ceroferarius, ne aliam reuerentiam faciat, dum transit ante medium Altaris, sed recto tramite se-quatur primo ceroferario in cornu Epistolæ; Thuriferarius etiam, facta cum alijs genuflexione, recedit propè credentiam à latere Altaris, quod idem obseruet alius acolythus de ampullis, si aderit, *Bauld. part. 3. cap. 11. art. 4. à n. 1.*

Incipit celebrans confessionem in Missa solemni.

§. VII. Facta igitur debita reuerentis Altari, vt supra, celebrans erectus cum Ministris sacris, manibus iunctis, dextera se signans à fronte ad pectus, sinistra admota pectori, incipit *In nomine Patris &c.* tùnc temporis Ministris inferioribus manentibus genuflexis à latere Altaris propè credentiam in cornu Epistolæ in plano, videlicèt Thuriferarius in medio, primus ceroferarius à dexteris, & secundus à sinistris illius, & si aderit alius acolythus de ampullis, tenebit locum à sinistris thuriferarij: & ceroferarij hinc inde omnium postremi in recta linea, omnes iunctis manibus, se signantes, dùm dicitur *In nomine Patris*, & percutientes pectus ad illa verba *mea culpa &c.* Et statim, ac celebrans incipit *In nomine Patris* in Choro cantetur introitus, vt in *Litera I. n. 204. §. 6.*

Ministri inferiores quê locum teneant, dum fit confessio.

Quomodò ad confessionem celebrãs se conuertat ad Ministros, & Ministri ad celebrantem.

§. VIII. Celebrans, cum dicit *vobis fratres, & vos fratres* aliquantulum se conuertit ad Ministros sacros, videlicèt, dum dicit *vobis, & vos* se conuertit ad Diaconum, dum dicit *fratres* ad Subdiaconum, quod idem facit, dum dicit *misereatur vestri*. Ministri verò sacri, dum dicunt *misereatur tui* profundè se inclinant versus celebrantem, & dum dicunt *Confiteor*, item inclinati, ad illa verba *tibi pater, & te pater* ad celebrantem se conuertunt, & dùm celebrans erectus sequitur *Misereatur vestri &c.* ipsi Ministri semper manent inclinati, ad *Indulgentiam* verò se erigunt, signantes se cum celebrante, & ad versum *Deus tu conuersus* omnes se inclinant, & sic stant, vsquè ad *Oremus* inclusiuè, quod dicit celebrans clara voce antè Orationem *Aufer à nobis*. Et notandum, quòd Ministri sacri debent se inclinare profundiùs, quam celebrans.

Ministri sacri profundiùs, quàm celebrans se inclinant.

Oratio Aufer à nobis

§. IX. Dicit igitùr celebrans orationem *Aufer à nobis*, modo explicando in *Litera S. n. 20.* interim ascendens ad Altare, Ministris sacris eleuantibus albam, & aliquantulum etiam vestem anteriorem, Diaconus quidèm eleuat eam manu sinistra, dextera admota pectori, Subdiaconus verò manu dextera, sinistra pectori admota.

quomodò à celebrante dicenda.

§. X. Cum celebrans ad Altare cum Ministris peruenerit, inclinatus, manibus iunctis super Altare positis, dicit *Oramus te Domine &c.* & ad illa verba *quorum reliquiæ hic sunt*, osculatur Altare manibus expansis super illud positis, vt in pari casu dicetur in *Litera S. nu. 20. §. 18.* Ministri vero sacri, ad primum accessum ad Altare, faciunt genuflexionem vnico genu Cruci, non osculantes Altare, manibus iunctis, numquàm tamen super Altare positis, quod omninò semper obseruent, dùm ad Altare faciunt genuflexionem, vel sunt inclinati, ità vt numquàm manus super Altare ponant ad differentiam celebrantis: Ministri autem inferiores, idest Thuriferarius, & alij acolythi, statim, ac Sacerdos ascendit ad Altare, surgunt, stantes in eodem loco, vbi priùs erant genuflexi, & erecti non teneant manus iunctas, sed decentèr pectori admotas: Celebrans verò, osculato Altari, imponit, & benedicit incensum in thuribulo, vt in *Litera I. nu. 72.* Thuriferario inseruiente, vt in *Litera T. nu. 49. §. 1.* ac mox incensat Altare, vt in *Litera I. n. 70. Bauld. part. 3. cap. 11. artic. 4. à nu. 12. Miss. de rit. seruand. tit. 4. n. 4. Gauant. hic.*

Oramus te Domine &c. quomodò dicatur à celebrante.

Manus supèr Altare Ministri sacri nũquàm ponãt,

Manus iunctas non teneant Ministri inferiores, dùm stant.

Incensatio Altaris quomodò facienda.

§. XI. Facta incensatione Altaris: Celebrans legit introitum (& aduertat, vt submissa voce dicat ea, quæ non cantat, sicùt notabimus *infrà n. 318.*) in cornu Epistolæ Diacono stante in secundo gradu à dextris celebrantis, & Subdiacono à dextris Diaconi in plano in recta linea, manibus iunctis, solus autem celebrans dicit introitum, non Ministri, qui tamèn se signant, cum celebrans incipit introitum, & ad versum *Gloria Patri &c.* se inclinant Cruci cum eodem celebrante iunctis adhuc manibus antè pectus. *Missal. de rit. seruand. tit. 4. n. 7. Gauant. hic Bauld. part. 3. in hac rubric. cap. 11. artic. 5. n. 1.*

Dùm celebrans legit Introitum, quomodò Ministri sacri stent ad Altare.

§. XII. Dicto introitu, celebrans cum Ministris in eodem cornu Epistolæ, dicit nouiès *Kyrie* alternatim cum Ministris sacris, quibus dictis celebrans, & Ministri stent in eodem loco, vsquè dum Chorus cantet vltimum *Kyrie*, vel sedeant, si ipsis placet, modus verò quo

Tempore, quo in Choro cantantur Kyrie quomodò cele-

brans, & Ministri stēt ad Altare.

quo procedere debeant ad sedendum, exponetur *infrà* §. 15. hic tamen peculiariter est notandum, quod, si accedant ad sedendum tempore, quo in Choro cantantur *Kyrie* cum in hoc casu non discedant è medio Altaris, sed à

Ad sedendum semper per breuiorem viam procedunt celebrans, & Ministri.

cornu Epistolæ (debent namquè procedere ad sedendum semper per breuiorem viam recto tramite] faciunt quidem capitis inclinatione reuerentiam Cruci, sed Ministri sacri non genuflectunt, dum verò (in suppositione, quod sedeant) à Choro cantatur vltimum *Kyrie*, surgunt, & redeunt ad medium Altaris modo, in pari casu, explicando *infra* §. 18. Ad Altare verò hoc modo se locant, videlicèt celebrans in medio Altaris super suppedaneum illius, Diaconus super secundum gradum Altaris à tergo celebrantis, & Subdiaconus in plano antè infimum Altaris gradum à tergo Diaconi, omnes in recta linea, facie ad Altare versa; finito verò vltimo *Kyrie* à Choro, siuè finita pulsatione organi, si aderit, celebrans intonat *Gloria in Excelsis Deo* clara voce in tono conuenienti pro qualitate festi.

Quomodò ad Altare se locent Celebrans, & Ministri cum post Kyrie de sede ad illud redierint.

§. XIII. Si tempore, quo in Choro cantantur *Kyrie*, celebrans, & Ministri non sedeant [quod conueniet, si esset Sacramentum expositum) tunc stabunt ad Altare in cornu Epistolæ, sicut ad Introitum, quod notauimus *suprà* §. 12. & in hoc casu, dùm in Choro cantatur vltimum *Kyrie*, ibi in cornu Epistolæ se sistant in recta linea, vnus post alium, & tali ordine procedunt ad medium Altaris, & suo tempore, vt suprà, celebrans intonat *Gloria in Excelsis Deo*, eleuans, ac iungens manus, vt in *Litera S. n. 20.* in pari casu dicetur, Ministri verò sacri ad verbum *Deo* caput inclinent, posteà, dùm in Choro inchoatur *Et in terra pax*, non priùs, ascendunt ad Altare, vt in *Litera D. nu. 123.* §. 7. *Missal. de rit. seruand. tit. 4. n. 7. Gauant. hic. Bauldr. part. 3. in hac rubric. cap. 12. artic. 5. n. 1.*

Quomodò accedunt ad medium Altaris Celebrans, & Ministri finitis Kyrie, si eo tempore steterint ad Altare.

Ministri sacri intonato Gloria ad Altare ascendunt.

§. XIV. Si celebrans, & Ministri non sedeant, dum in Choro cantatur *Gloria*, & *Credo*, stent ad Altare, vt in pari casu dicemus in *Litera D. n. 123.* §. 9. posteà circà finem hymni, vel Symboli, Diaconus, & Subdiaconus, adhuc apud Altare super suppedaneum existentes, vnico genu genuflectunt Cruci, ac mox descendunt in suis locis, vt vnus stet post alium in recta linea, sicùt in pari casu diximus *suprà* §. 12. *Gauant. tom. 1. part. 2. tit. 4. n. 7. Bauldr. n. 7. loc. cit.*

Quomodò stent ad Altare celebrans, & Ministri, si non sedeant tempore, quo in Choro cantatur Gloria vel Credo.

§. XV. Si autem celebrans, & Ministri sedere velint tempore, quo in Choro cantantur *Kyrie*. *Gloria*. Vel *Credo* debent sedere a parte Epistolæ, quià sedere in cornu Euangelij, est Prælatorum, scamnum verò paratur, vt in *Litera S. n. 118.* §. 2. postquàm igitur ipsi ad Altare priuatè dixerint *Kyrie*, vel totum hymnum, vel totum Symbolum, celebrans adhuc stans in suppedaneo Altaris cum Ministris, facit reuerentiam Cruci, quæ est in medio, siuè genuflexionem Sacramento, si erit in tabernaculo (quòd si esset Sacramentum expositum genuflectere debent vtroque genu, conuenientius tamen esset non sedere) Ministri verò sacri genuflectunt, etiàm Cruci, nisi sint Canonici, ac statim procedunt ad scamnum paratum, semper per breuiorem viam, idest per latus Epistolæ, vnus post alium, Subdiacono præcedente.

A parte Epistolæ sedeant celebrans, & Ministri.

Quomodò discedant ab Altari, vt ad sedendum procedant.

§. XVI. Cum ad scamnum peruenerint, celebrans sedet, eleuantibus Ministris sacris posteriorem partem planetæ, & Diaconus porrigit biretum celebranti cum quasi osculo illius, deindè ipse, & Subdiaconus etiàm sedent hinc indè à lateribus celebrantis, Diaconus scilicet, à dextris, & Subdiaconus à sinistris, & si opus erit, acolythi adiuuent Ministros sacros, eleuantes posteriorem partem Dalmaticæ, & Tunicellæ, bireta tamen eis ab acolythis non porrigantur, sed ipsi Ministri sacri sibi ea accipiant, & caput solum cooperiant postquàm sederint, nec caput operiant antequàm celebrans sit coopertus, & antequàm sedeant, reuerentiam faciant celebranti: manus verò tàm celebrans, quàm Ministri sacri, dum sedent teneant super genua expansas, omnibus digitis simul iunctis; Acolythi verò, & alij Ministri inferiores sedeant, vel stent, vt in *Litera A. nu. 91.* Cum in Choro cantantur verba, ad quæ inclinandum est caput, puta *Adoramus te*. *Gratias agimus tibi*, & his similia, celebrans & Ministri debent etiàm caput discooperire, & obseruent, ne sint in via, dum ad sedendum procedunt, quando in Choro cantantur illa verba *Adoramus te*, quià in eo casu deberent sistere, & caput inclinare, quarè conuenientiùs erit stare ad Altare, quousquè illa verba sint cantata. *Gauant. tom. 1. part. 2. tit. 4. n. 7. Bauld. part. 3. de rit. seruand. cap. 12. artic.*

Celebranti sedenti inseruiant Ministri sacri.

Acolythi adiuuêt Ministros sacros sedentes, sed bireta sibi ea accipiãt Ministri sacri, nõ tamen sedeãt, nec caput operiãt priùs celebrante.

Manus, quomodò teneat celebrans, & Ministri Sacri, dum sedent.

Caput discooperiant celebrans, & Ministri ad ea verba, ad quæ sedentes inclinant.

tit. 5. num. 3. & ſequentib.

Celebrans genuflectit Sacramento, ſi dum ſedet ante ipſum eleuetur.

§. XVII. Si ante celebrantem, & Miniſtros ſacros ſedentes, eleuetur, vel deferatur Sacramentum, nudo capite genuflexi illud adorent, non autem, quandò ſunt in via de ſcamno ad Altare procedentes. *Bauld. n. 6. loc. nupèr.*

Quomodò redire debeāt ad Altare.

§. XVIII. Cum verò ad Altare redire debent, hanc regulam obſeruabunt; quando in Choro cantatur vltimum *Kyrie* vel verba propè finem *Gloria*, vel ſymboli, inuitati à cæremoniario ſurgant, prius tamen detegant caput, & celebrans det ſuum biretum Diacono, qui, eo accepto, quaſi cum oſculo illius, ſimul cum ſuo ponit ſuper ſcamnum, in quo ſedebant, & pariter Subdiaconus deponit ſuum, poſtea erecti, Miniſtri ſacri faciunt reuerentiam celebranti, ac mox per longiorem viam per planum Capellæ ad medium Altaris procedunt vnus poſt alium, præcedente Subdiacono, & Diaconus à parte Epiſtolæ aliquantulum ſiſtat, vt locum celebranti tranſeunti cedat, quem etiam tunc ſalutat.

Per longiorem viam ad Altare redeūt.

§. XIX. Cum ad medium Altaris ante infimum illius gradum peruenerint, debitam faciant reuerentiam, prout reſpectiuè conuenit, iuxtà dicta *ſuprà* §. 5. deinde celebrans aſcendat ad Altare, eleuantibus Miniſtris ſacris anteriores veſtes, vſque ad ſecundum Altaris gradum, ſuper quod ideo, etiam aſcendit Subdiaconus, Diaconus autem ſe ſiſtit ſuper illum ſecundum gradum, & Subdiaconus deſcendit in plano Capellæ, vt in recta linea, vnus ſtet poſt alium, modo in pari caſu dicto *ſuprà* §. 12. aduertant autem, ne ſint in via, dum à Choro cantantur illa verba *Ieſu Christe*, ad quæ oporteret ſiſtere, & caput inclinare, ſed, vel anticipent, vel poſtponant, prout longior, vel breuior eſt via inter ſedilia, & Altare, quod diligens cæremoniarius obſeruare debebit:

Miniſtri ſacri eleuant anteriores veſtes celebrantis ad Altare aſcendentis.

Dum ſunt in via non genuflectunt Sacramento, ſi antè ipſos eleuetur.

Et ſi dum ſunt in via, ante ipſos deferatur, vel eleuetur Sacramentum, non genuflectant, ſed ſuum iter continuare progrediantur, iuxtà dicta *ſuprà* §. 17. Aduerte, quod in hoc caſu, quo de ſedili ad Altare accedunt, ipſos præcedat cæremoniarius ſolus, vel ipſo deficiente, ſolus thuriferarius, reliqui verò Miniſtri inferiores remaneant apud credentiam, ſurgentes, ſi ſedebant; Celebrans verò ad Altare perueniens, illud oſculatur, quod ſemper obſeruet, dum de ſede ad Altare accedit, & ſi ſtatim eſſet oſculandum ex rubrica, ſufficiet ſemel oſculari. *Gauant. tom. 1. part. 2. tit. 4. n. 7. Bauld. part. 3. de rit. ſeruand. cap. 11. artic. 5. n. 6.*

Celebrans ſempèr oſculatur Altare, cum ad illud accedit.

§. XX. Celebrans igitur, expleto totaliter hymno à Choro, oſculatur Altare in medio (niſi paulò ante illud oſculatus fuerit, poſtquam ad Altare redierit) vt in *Litera S. n. 20.* poſteà manibus iunctis ſe conuertit ad populum, & ſic conuerſus dicit in cantu *Dominus vobiſcum*, extendens, eleuans, & iterum iungens manus, vt in pari caſu dicemus in *Litera S. n. 20.* Miniſtri verò ſacri in hoc caſu ſtent vnus poſt alium modo ſitem dicto *ſuprà* §. 12. non tamen ſe inclinent: poſtquam celebrans dixerit *Dominus vobiſcum*, procedunt omnes cum celebrante, ordine quo erant, videlicet vnus poſt alium, ad cornu Epiſtolæ, & ibi celebrans dicit *Oremus* inclinans ſe Cruci, vt in ſimili dicemus in *Litera S. n. 20. §. 23.* & etiam Miniſtri ſacri ſe inclinant Cruci cum celebrante, non tamen manus extendunt, ſed eas iunctas tenent toto tempore, quo celebrans dicit orationem, ſiuè orationes, ſi plures ſint dicendæ, quas debet celebrans dicere ſub vno eodemque tono, niſi aliter expreſsè notetur; ad illa verò verba, ad quæ celebrans inclinat ſe Cruci, etiàm Miniſtri ſacri ſe inclinant. *Bauld. part. 3. de rit. ſeruand. cap. 11. artic. 5. n. 8.* Quandò dicitur *Flectamus genua*, fiat, vt in *Litera M. n. 151.*

Miniſtri ſacri non ſe inclinant, quandò celebrans cōuertit ſe ad populum.

Miniſtri ſacri non extēdunt manus.

§. XXI. Circà finem vltimæ orationis, Subdiaconus accipit librum Epiſtolarum, vt in *Litera S. n. 196. §. 3.* vbi dicetur de modo à Subdiacono ſeruando in Epiſtola cantanda; Dum verò Subdiaconus cantat Epiſtolam, celebrans legit eam in cornu Epiſtolæ ſubmiſſa voce, aſſiſtente celebranti Diacono, qui ideò, ſine genuflexione (quia non diſcedit è medio Altaris, cum eſſet poſt celebrantem in cornu Epiſtolæ) accedit ad dexteram illius, ſtans in ſecundo gradu Altaris pro ſitu loci, manibus decenter pectori admotis, numquam tamèn ſupèr Altare poſitis, vertendo folia Miſſalis, ſi opus eſt, de quo loco non diſcedat Diaconus, donec Subdiaconus redierit, vt infra: Celebrans verò, dum legit Epiſtolam, teneat ſibi librum, vel manus ſuper illum ponat, iuxtà dicenda in *Litera S. n. 20. §. 28.*

Subdiaconus quando accipiat librum Epiſtolarum pro cantanda Epiſtola.

Diaconus accedit ad dexteram celebrantis legētis Epiſtolam.

§. XXII. Poſtquàm celebrans finierit Epiſtolam, Diaconus ei reſpondet *Deo gratias*, & celebrans in eodem loco pro-

Diaconus genuflectit, quandò genuflectit celebrans.

sequitur cætera, vsquè ad *Munda cor meum &c.* exclusiuè; obseruet autem Diaconus, vt genuflectat ad ea verba, ad quæ genuflectit celebrans, siuè in Epistola, siuè in graduali, tractu &c. *Bauld. n. 11. loc. supra.*

An conueniat, quòd celebrans sedeat, quandò Subdiaconus cantat Epistolam.

§. XXIII. Vidi aliquando celebrantem sedere, tempore, quo Subdiaconus cantat Epistolam, sed non est valdè laudandum, quia statim debet esse ad Altare: At si sedeat, accedat ad Altare circà finem Epistolæ, vt in *Litera S. n.* 196. §. 4.

Quomodò celebrans se vertat pro danda benedictione Subdiacono.

§. XXIV. Subdiaconus post cantatam Epistolam, accedit ad celebrantem, vt in *Litera S. n.* 196. §. 4. ad quem celebrans se conuertit, tùm, vt ei porrigat manum osculandam, tum etiam, vt illum benedicat: vertere autem se debet versus latus Epistolæ, quod est latus suum dextrum, & hoc deducitur ex modo loquendi *Bauld. citand.* qui dicit, quod, quando celebrans in hoc casu benedicit Subdiaconum, debeat sinistram manum retinere super Altare, quod vtiquè commode fieri non posset, si celebrans verteret se ad Subdiaconum per latus suum sinistrum, ideß versus cornu Euangelij. *Bauld. part. 3. de rit. fernand. cap. 11. artic. 5. n. 12.*

Euangelium, quomodò legendum a celebrante in Missa solemni.

§. XXV. Data benedictione Subdiacono, celebrans legit Euangelium (interim Thuriferarius præparat thuribulum, vt in *Litera T. n.* 49. §. 3.) vt in *Litera S. n.* 196. §. 6. & posteà imponit incensum in Thuribulo, vt in *Litera I. n.* 68. & deinde dat Diacono benedictionem pro Euangelio, vt in *Litera D. n.* 123. §. 12. ac mox se retrahit ad cornu Epistolæ, facta priùs in medio Altaris debita inclinatione, & ibi, ad cornu, scilicèt Epistolæ, stat iunctis manibus versus Altare, quousquè Diaconus incipiat *Dominus vobiscum*, tùnc namque celebrans vertit se ad Diaconum, non totaliter vertens renes Altari, sed versis renibus quasi ad cornu Epistolæ, sic enim vere est conuersus ad Diaconum, & ità conuersus, stat manibus iunctis, quousquè osculatus fuerit Euangelium, modo dicendo in *Litera S. n.* 196. §. 10. & quousquè fuerit à Diacono incensatus.

Celebrans, quomodò côuertat se ad Diaconum cantantem Euangelium.

Quomodò celebrans se signet, dum Diaconus incipit Euangelium, & quomodò caput aliquandò inclinandũ sit.

§. XXVI. Cum Diaconus dicit *Sequentia*, vel *Initium S. Euangelij* celebrans cum eo se signat in fronte, ore, & pectore, & etiam cum Diacono se inclinat ad ea verba, ad quæ est inclinandum, ad nomen quidem *Iesus* profundius, & versus Crucem, ad alia verò nomina versus Diaconum, quod idem obseruetur ab alijs Ministris; si verò sit genuflectendum ad aliqua verba in Euangelio, solus Diaconus genuflectit versus librum, celebrans autem, & alij Ministri genuflectunt versus Altare, Subdiaconus vero, si librum teneat, & ceroferarij habentes Candelabra præ manibus, immobiles stant, nullatenus se inclinantes, signantes, aut genuflectentes, vt dicemus in *Litera D. n.* 123. §. 16. *&* *M. n.* 150. §. 1.

Quomodò genuflectendũ sit ad aliqua verba in Euangelio.

Ad Euangeliũ stant quasi immobiles Subdiaconus, & ceroferarij.

§. XXVII. Finito Euangelio à Diacono, celebrans osculatur librum in principio Euangelij currentis, vt in *Litera S. n.* 196. §. 10. deinde à Diacono incensatur, vt in *Litera D. n.* 123. §. 18.

Concio inter Missarum solemnia fiat post Euangelium.

Si celebrans intèr Missarum solemnia côcionari voluerit, quem modum seruare debeat.

§. XXVIII. Si inter Missarum solemnia sit concionandum, habeatur concio statim post Euangelium, vt *infrà n.* 404. & si celebrans ipse velit concionari, sedebit in cornu Euangelij super nudo scamno apud Altare, capite tecto, vel etiam poterit, deposita casula, ad pulpitum ascendere, & Ministri sacri sedere interim poterunt in suo loco, in quo sedent ad *Gloria, & Credo*, & si sit Sacramentum expositum, fiat, vt *Infrà n.* 404. Hic obitèr notandum, quòd Romę concionator non vtitur stola, idquè propter reuerentiam Summi Pontificis, qui solus extrà Sacramenta vtitur stola. *Ganant. tom. 1. part. 2. tit. 6. n. 6.*

Romæ concionatores non vtitur stola, & quare.

Cum celebrans incensatus fuerit post Euangelium, quomodò cætera prosequatur.

§. XXIX. Postquàm celebrans fuit à Diacono incensatus (vel post concionem, si habenda sit) procedit ad medium Altaris, & intonat symbolum, si sit dicendum, sin verò, osculato Altari in medio, dicit versus populum *Dominus vobiscum*, & interim Ministri sacri stant vnus post alium, vt in pari casu diximus *supra* §. 12. celebrans verò, cum intonat symbolum, extendit, & iungit manus, & caput Cruci inclinat, modo dicendo in *Litera S. n.* 20. §. 33. ad verbum *Deum*, etiam Ministri caput Cruci inclinant, non tamen extendunt manus, sed eas iunctas tenent, & sic vnus post alium, manibus iunctis, stant Ministri sacri, dum celebrans dicit *Dominus vobiscum*, & *Oremus* ante offertorium.

Intonato symbolo a celebrante, Ministri sacri accedunt ad Altare.

§. XXX. Si dicatur symbolum, postquam celebrans illud intonauit, Ministri sacri, in suis locis, in quibus, scilicèt sunt, vnus post alium, genuflectunt vnico genu, ac mox accedunt ad latera celebrantis, Diaconus à dextris, &

Sub-

Symbolum cum celebrante dicunt Miniſtri ſacri.

Subdiacono à ſiniſtris, & ibi cum eo dicunt ſymbolum, modo in pari caſu dicendo in *Litera D. n.* 123. §. 20. inclinantes ſe ad ea verba, ad quæ ſe inclinat celebrans: Cum verò dicunt, *Et incarnatus eſt &c.* genuflectunt cum celebrante vnico genu, & ſolus celebrans, cum genuflectit extendit manus ſuper Altare, vt in *Litera S. n.* 20. §. 33. Miniſtri verò ſacri genuflectunt manibus iunctis, non ſuper Altare poſitis, iuxtà dicta *ſuprà* §. 10. ad verba autem *Et homo factus eſt* ſic genuflexi, etiam caput inclinant, vt in *Litera S. n.* 20. §. 33. vbi etiam dicetur de ſigno Crucis faciendo in fine ſymboli à celebrante, & hic notandum, quod etiam ſe ſignant Miniſtri ſacri; manus verò poſt factum ſignum Crucis non eſſe iungendas, patebit ex dicendis in *Litera M. n.* 29. aduertendum tamen, quòd, ſi celebrans, & Miniſtri ſtent ad Altare, & non ſedeant, quandò à Choro cantatur *Gloria*, ſiue ſymbolum, in eo caſu debeant manus iunctas tenere, quas etiam poſſunt iungere facto ſigno Crucis.

Miniſtri ſacri in fine ſymboli cum celebrante ſe ſignent.

§. XXXI. Poſtquam celebrans, & Miniſtri ſacri dixerint ſubmiſſa voce ſymbolum, ſi velint ſedere, faciant, vt in pari caſu iàm diximus *ſupra* §. 15. & 16. & in hoc caſu, quandò à Choro cantantur ea verba *Et incarnatus eſt &c.* aperto capite profundè ſe inclinent, ſed in tribus Miſſis feſti Natiuitatis Domini, & in feſto Annunciationis B. M. V. genuflectunt, vt in *Litera G. n.* 29. §. 2. vbi etiam dicetur, quòd celebrans, & Miniſtri deberent expectare ad Altare his diebus, quouſquè à Choro ſint cantata ea verba *Et incarnatus eſt*, & ibi ſuper infimum Altaris gradum ad illa verba genuflectere.

Ad verſum Et incarnatus eſt, quomodò ſe inclinent celebrans, & Miniſtri ſedentes, & quandò debeant genuflectere.

§. XXXII. Quandò celebrans, & Miniſtri non volunt ſedere, ſed ſtare ad Altare, dum cantatur ſymbolum, in eo caſu ſemper, & quocumque tempore, debent genuflectere ſuper ſuppedaneum Altaris in medio, dum in Choro cantatur verſus *Et incarnatus eſt*, vt in eadem *Litera G. ſuprà citata*, dicemus: Miniſtri verò ſacri in hoc caſu celebrantem genuflectentem, & ſurgentem adiuuent, vt in *Litera M. n.* 150. §. 4. Modus autem ſtandi ad Altare, dum in Choro cantatur ſymbolum, exponitur in *Litera D. n.* 123. §. 9. quandò verò, & quomodò Diaconus deferat, & explicet corporale ſuper Altare: *Ibidem* §. 22. finito ſymbolo à Choro, celebrans cum Miniſtris, ſi ſedebat, redit circa finem ſymboli ad Altare, vt in pari caſu diximus *ſuprà* §. 18. Vide *Miſſal. de rit. ſeruand. tit.* 6. *n.* 5. *Gauant. hic. Bauld. part.* 3. *in hac rubric. cap.* 11. *artic.* 6. *n.* 7. *& ſequentib.*

Si celebrans, & Miniſtri non ſedeant tempore, quo in Choro cantatur ſymbolum, ſempèr genuflectunt ad verſum Et incarnatus &c.

Corporale ſupèr Altare, quomodò à Diacono explicandum.

§. XXXIII. Si celebrans, & Miniſtri non ſedebant tempore, quo in Choro cantabatur *Credo*, tunc circà finem illius, Miniſtri ſacri, adhuc ſtantes à lateribus celebrantis genuflectunt vnico genu, & locant ſe retrò celebrantem vnus poſt alium, modo dicto *ſupra* §. 12. tali namque ordine ſtare debent, dùm celebrans dicit *Dominus vobiſcum*, & *Oremus* ante offertorium. *Bauld. artic.* 6. *n.* 15. *& artic.* 7. *n.* 1. *loc. cit.*

§. XXXIV. Celebrans poſt dictum clara voce *Oremus*, legit ſubmiſſa voce offertorium (ſi ſit facienda oblatio, fiat, vt in *Litera O. n.* 4.) iunctis manibus; Et interim Miniſtri ſacri, poſtquam fecerint in ſuis locis poſt celebrantem genuflexionem *ex Gauant. citand.* accedit ad Altare in cornu Epiſtolæ Diaconus (& Subdiaconus vadit ad credentiam) vt in *Litera D. n.* 123. §. 29. & ibi amouet Calicem de medio Altaris, ſi ſuper illud erat: Si tamen Calix eſſet ſuper credentiam, vt magis decet *ex Miſſal. citand.* Diaconus accipit illum de manu Subdiaconi, & cætera agit, vt in *Litera D. n. citato* §. 29. Subdiaconus autem Calicem ad Altare defert modo tradendo in *Litera S. n.* 196. §. 13. & Subdiaconum ſequitur acolythus de ampullis.

Oblatio poſt offertorium an facienda.

Dum celebrans legit offertorium, quid agant Miniſtri ſacri.

Subdiaconus, quandò deferat Calicem ad Altare.

§. XXXV. Celebrans, accepta patena cum hoſtia à Diacono, vt in *Litera D. n.* 123. §. 29. ſolus hoſtiam offert more ſolito, dicendo orationem *Suſcipe Sancte Pater &c.* & poſtea deponit hoſtiam ſuper corporale, modo in pari caſu explicando in *Litera S. n.* 20. §. 37. patenam verò deponit ſuper Altare versùs cornu Epiſtolæ extra corporale quidem, ſed propè illud.

Hoſtia à ſolo celebrante offertur.

Patena ſupèr Altare, quomodò deponenda, facta oblatione hoſtiæ.

§. XXXVI. Interim, dùm, ſcilicèt, celebrans offert Hoſtiam, Subdiaconus extergit Calicem purificatorio, qui Calix poſteà accipitur à Diacono, & cum ſiniſtra tenet eo modo, non eleuatum, ſed ſuper Altare poſitum, & accepta ampulla vini à Subdiacono (qui eam porrigit Diacono ſinè oſculis) ponit in Calice vinum, attendens, quoad quantitatem, ſignum celebrantis, interim Subdiaconus accipit ampullam aquæ ab acolytho (qui eam porrigit, vt in *Litera*

Diaconus, quomodò accipiat Calicem pro imponendo in eo vino.

Subdiaconus petit benedictionem à ce-

lebrante, antequàm ponat aquam in Calice.

tera A. n. 103.) quam eleuat, & ostendit celebranti, inclinatus, & ad eum conuersus, dicens *Benedicite R. Pater*, vel alio modo pro qualitate personæ, quo tempore celebrans, manibus iunctis, *ex Bauld. citand.* dicit orationem *Deus, qui humanæ substantiæ &c.* & cum peruenerit ad illa verba *Da nobis per huius aquæ &c.* dexterâ producit signum Crucis super ampullam aquæ, ac mox de ea Subdiaconus infundit in Calice modicissimam, & deindè reddit ampullas acolytho, qui eas ad credentiam reportat (antiquitus ipse celebrans ponebat aquam in Calice, vt in *Litera A. n.* 423.] si sint consecrandæ particulæ pro communione fidelium, fiat, vt in *Litera D. n.* 123. §. 29.

Celebrans, quandò det benedictionẽ aquæ.

Quomodò celebrans offerat Calicem.

§. XXXVII. Posito vino in Calice, Diaconus Calicem celebranti porrigit, vt in *Litera D. n.* 123. §. 30. & celebrans illum offert vt in pari casu dicemus in *Litera S. n.* 20. §. 40. hoc addito, quòd Diaconus, simul cum celebrante, Calicem offert, vt in *Litera D. citata*.

Patena datur Subdiacono.

§. XXXVIII. Finita oblatione Calicis celebrans deponit Calicem super Altare in medio post Hostiam, vt in *Litera S. n.* 20. §. 40. quem statim Diaconus palla cooperit, & posteà patenam Subdiacono stanti in cornu Epistolæ tradit, vt in *Litera D. nn.* 123. §. 30. *&* 31. & Subdiaconus, illa accepta, vadit ad suum locum iuxtà dicenda in *Litera S. nu.* 196. §. 14. Notandum tamen, quòd in Missis defunctorum, & feria VI. in parasceue, Subdiaconus non tenet patenam, vt videre est in *Litera P. n.* 71. §. 10.

Patenam quandò Subdiaconus nõ teneat.

§. XXXIX. Dùm Diaconus dat patenam Subdiacono, celebrans prosequitur orationes *In spiritu humilitatis &c. Veni sanctificator &c.* & interim acolythus defert ampullas ad credentiam, & Thuriferarius accedit ad Altare cum thuribulo, & nauicula. *Missal. de rit. seruand. tit. 7. n. 9. Gauant. hic. Bauld. part. 3. in hac rubric. cap. 14. artic. 7. n. 1.*

Incensum in thuribulo post oblationem Calicis, quomodò à celebrante imponendum, & benedicendum.

§. XL. Celebrans igitùr, dicto *Veni sanctificator &c.* imponit incensum in thuribulo ministrante Diacono, & Thuriferario, modo in simili tradendo in *Litera I. n.* 72. §. 1. pro benedictione tamèn incensi, in hoc casu, non dicit *Ab illo benedicaris &c.* sed dicit *Per intercessionem &c.* vt in ordine Missæ, & ad verbum *benedicere*, semel benedicit thus in thuribulo adhùc aperto, dextera producendo signum Crucis, reddito priùs cochleario Diacono, qui illud recipit cum osculo illius, & manus celebrantis, quod posteà reponit in nauicula, quam thuriferario reddit, à quo statim recipit thuribulum clausum, & illud celebranti porrigit, vt in *Litera I. citata*, & Thuriferarius, dato thuribulo Diacono, retrahit se, vt in *Litera T. nu.* 49. §. 6. Celebrans verò, accepto à Diacono thuribulo [nulla facta reuerentia Cruci, neque Sacramento, licèt esset expositum *ex Bauld. citand.*) incensat oblata hoc modo; primò ter ducit thuribulum æqualitèr [non demittendo thuribulum, sed illud ducendo supra Calicem) super Calicem, & Hostiam simul in modum Crucis, non designando quatuor ⁘ puncta, sed per lineas ✠ rectas, & interim Diaconus stans à dextris celebrantis, teneat dextera pedem Calicis: secundò demittit thuribulum, vt circumeat Calicem, & Hostiam simul, hoc modo, bis ducit thuribulum circùm oblata à dextera in sinistram (intellige celebrantis] & semel à sinistra in dexteram, & dum oblata incensat, dicit, vt in ordine Missæ, *Incensum istud &c.* quę verba dispensare debet per totam incensationem, & quià incensationes oblatorum sunt sex, tres nempè in modum Crucis, & tres in girum, vt vidimus, sic dispensat ea verba, vt in prima incensatione dicat *Incensum istud*, in secunda *a te benedictum*, in tertia *Ascendat ad te Domine*, in quarta, *& descendat supèr nos*; in quinta, & sexta, *misericordia tua*. De significatione huius incensationis, vide in *Litera O. n.* 3.

Nulla fit reuerentia antè incensationem oblatorum.

Oblata, quomodo incensanda.

Verba dicenda in incensatione oblatorum,

§. XLI. Incensatis oblatis, celebrans, facta reuerentia Cruci, incensat Crucem; & Altare, vt in *Litera I. num.* 72. & genuflectit, quandò transit antè medium Altaris, si sit Sacramentum in tabernaculo, Diaconus verò, qui solus assistit à dextris celebranti facienti incensationem, genuflectit etiàm quotiescumquè transit antè Crucem, vt in *Litera I. n.* 72. §. 14. Subdiaconus autem cum patena semper stat in plano, nequè se mouet in tota hac incensatione.

Altare quomodò post incensationẽ oblatorũ incensandum.

Subdiaconus tenens patenam, non se mouet ad incensationem Altaris.

§. XLII. Obserua, quòd in incensatione Altaris, quæ fit in principio Missæ, celebrans nihil dicit, at in hac incensatione Altaris post offertorium, dicit illa verba. *Dirigatur Domine oratio mea &c.* vt in ordine missæ, quæ verba incipit, dùm incensat Crucem, eaquè dicit tali ordine, vt per totam incensationem sufficiant.

Dirigatur Domine &c. dicit celebrans, dum incensat Altare post offertorium.

§. XLIII. Cum celebrans incensat

Cru-

Calix amouetur à Diacono, dum celebrans incensat Crucem.

Crucem, Diaconus retrahit Calicem versus cornu Epistolæ, non extra corporale, si commodè fieri possit, & incensata Cruce, Calicem in suo loco reponit in medio: Cum procedit celebrans ad incensationem Altaris, Thuriferarius, siue alius aufert Missale de Altari, vt in *Litera T. n.* 49. §. 2. Completa Altaris incensatione, celebrans in cornu Epistolæ reddit thuribulum Diacono dicens *Accendat in nobis &c.* & ibi à Diacono incensatur, vt in *Litera I. n.* 72. §. 10. dicemus, qui Diaconus postea incensat Chorum, vt in *Litera D. n.* 123. à §. 32. deindè ipse Diaconus, cum incensauerit Subdiaconum, incensatur à Thuriferario, vt in *Litera T. nu.* 49. §. 6. qui Thuriferarius posteà incensat acolythos, & populum, vt *ibidem* §. 6. quarè ioi personæ incensentur, vide in *Litera I. n.* 66.

Accendat in nobis &c. dicit celebrās, dum reddit thuribulum Diacono.

Personæ, quare incensentur.

§. XLIV. Statim, ac celebrans fuerit à Diacono incensatus, lauat manus, ministrantibus acolythis, vt in *Litera A. n.* 104. Celebrans posteà prosequitur Missam, ita tamèn morosè se gerat, vt Diaconus, qui debet incensare Chorum, possit esse ad Altare, cum in fine præfationis, dicitur *Sanctus*: dùm verò Diaconus incensat Chorum, celebranti, ad vertenda folia Missalis, inseruiet cæremoniarius, nisi adesset assistens, cui id ex officio conuenit, vt in *Litera P. n.* 205. §. 5. Cum celebrans dicit *Orate fratres*, Subdiaconus debet respondere *Suscipiat Dominus &c.* Vide *Missal. de rit. seruand. tit. 7. num.* 10. *Gauant. hic. Bauld. part. 3. in hac rubric. cap.* 11. *artic. 7. à nu.* 11.

Celebrans lauat manus post incensationem Altaris.

Folia Missalis à quo vertenda, dū Diaconus incensat Chorum.

Suscipiat Dominus &c. à Subdiacono respōdeatur.

§. XLV. Prosequitur celebrans cantare præfationem, manibus positis, vt in pari casu dicemus in *Litera S. n.* 20. §. 48. interim verò Ministri sacri stant vnus post alium modo explicato *supra* §. 12. ad verbum *Deo nostro* caput inclinant, & paulò antequàm dicatur *Sanctus*, genuflectunt in suis locis, ac mox accedunt ad latera celebrantis, Diaconus, scilicèt à dextris, & Subdiaconus à sinistris (licèt Subdiaconum non debere ascendere cum patena, aliqui gratis opinētur, de quo in *Litera S. n.* 196. §. 16.) cum ad Altare peruenerint, iterum non genuflectant, quià genuflexionem fecerunt antequàm ascenderent: ibi autem ad Altare, stant inclinati, manibus iunctis (sed Subdiaconus, qui habet patenam, non iungit manus) non tamèn illis super Altare positis, si adsit Presbiter assistens, cedit locum Subdiacono, vt in *Litera P. n.* 205. §. 5. qui assistens non iungit manus, cum dicitur *Sanctus*: igitùr Ministri sacri simul cum celebrāte (de quo ritu vide in *Litera S. nu.* 84.) dicunt *Sanctus* inclinati, vt suprà, & ad illa verba *Benedictus, qui venit &c.* omnes se signant signo Crucis, excepto Subdiacono, cuius dextera est per patenam impedita.

Ministri sacri, quomodò stent ad præfationem.

An Subdiaconus debeat cum patena ascendere ad Altare, cum dicitur *Sanctus*.

Presbiter assistens non iungit manus, cum dicitur *Sanctus*.

§. XLVI. Hic nota, quod *Benedictus qui &c.* non debet cantari à Choro, nisi post eleuationem Calicis, vt in *Litera B. n.* 92. de pulsandis verò campanis, & parua campanula ad *Sanctus*, & eleuationem, vide in *Litera C. n.* 40. finita præfatione, acolythi afferant intortitia pro eleuatione, vt in *Litera A. n.* 105.

Benedictus qui &c. quādò cantandus in Choro.

Campanæ ad *Sanctus*, & ad eleuationē pulsandæ.

Intortitia ad eleuationem deferenda.

§. XLVII. Finito à celebrante hymno *Sanctus &c.* Ministri Sacri, adhùc à lateribus celebrantis ad Altare stantes, faciunt vnico genu genuflexionem, posteà Subdiaconus descendit in plano, & stat in suo loco, vt priùs: Diaconus verò accedit ad sinistram celebrantis, vt ad librum inseruiat (nisi adesset Presbiter assistens, cui spectabit stare ad librum, vt in *Litera P. n.* 205. §. 6. & tunc Diaconus stabit ad dexteram celebrantis) illum sinistra sustentando, & dextera folia vertendo, quandò opus est: in simili accessu, & recessu, Diaconus semper genuflectat, vt in *Litera D. n.* 123. §. 36. cum celebrans dicit *Quam oblationem &c.* Diaconus accedit ad illius dexteram, & inseruit, vt *ibidem* §. *eodem*. Vide *Missal. de rit. seruand. tit. 7. n.* 11. *Gauant. hic. Bauld. part. 3. in hac rubric. cap. 11. art. 7. n. 21. & sequentib.*

Presbitero assistenti spectat stare ad librum.

§. XLVIII. De Canone dicendo à celebrante, eadem sunt obseruanda, quæ de Missa priuata dicemus in *Litera S. n.* 20. à §. 50. quandò ceroferarij debeant pro eleuatione accendere candelas in magnis candelabris, dicetur *Infrà n.* 254. §. 4. & quomodò Thuriferarius incenset Sacramentum, dum eleuatur, vide in *Litera T. n.* 49. §. 7.

Canon, quomodò à celebrante dicēdus.

§. XLIX. Dùm celebrans dicit orationem Dominicam, Ministri sacri stant, vt in *Litera D. n.* 123. §. 38. Ad illa verba *Et dimitte nobis &c.* Diaconus, & Subdiaconus ascendunt ad Altare, vt *ibidem* §. 39. & in sequentibus dicetur, quomodò Ministri sacri, & alij inseruire debeant, vsquè ad *Pax Domini* exclusiuè.

§. L. Dùm celebrans dicit *Pax Domini*

Subdiaconus accedit ad Altare dùm celebrans dicit *Pax Domini &c.*

mini &c. Subdisconus in suo loco, vbi est retrò celebrantem, genuflectit vnico genu super infimum Altaris gradum, posteà accedit ad sinistram celebrantis, & ibi peruenius, iterum genuflectit vnico genu, & cum eo, etiam genuflectit Diaconus, ac statim ambo surgunt, & dum celebrans dicit *Agnus Dei*, etiam ipsi inclinati cum eo dicunt, percutientes pectus ad verba *miserere nobis*, & *Dona nobis pacem*, sed celebrans, dum percutit pectus, sinistram ponit super corporale, Ministri vero sacri tenent sinistram pectori admotam *ex Gauant. citand.*

Manus super Altare numquam ponāt Ministri sacri.

quià Ministri sacri numquam debent manus super Altare ponere, vt iam diximus *supra* §. 10. [quomodò dicatur *Agnus Dei* in Missis defunctorum. Vide *M. n.* 159.) Alij Ministri inferiores in suis locis stent inclinati ad *Agnus Dei*, & etiam pectus percutiant *ex Bauld. citand.*

Subdiaconus, dicto *Agnus Dei*, vadit retrò celebrantem.

§. LI. Dicto *Agnus Dei*, Subdiaconus, facta genuflexione ibi ad Altare vnico genu Sacramento, vadit retro celebrantem, non descendens in plano, sed stans in secundo gradu, quià statim debet à Discono accipere pacem: Diaconus autem accipit pacem à celebrante, vt in *Litera D. n.* 123. §. 41. celebrans verò, dicta oratione *Domine Iesu Christe, qui dixisti &c.* osculatur Altare in medio

Diaconus dat pacē Subdiacono.

antequam det pacem Diacono; Diaconus autem, àccepta pace à celebrante, illam dat Subdiacono, vt in eadem *Litera D. citata*. §. *eod.* & Subdiaconus, ac-

Subdiaconus distribuit pacem in Choro.

cepta pace, illam in Choro distribuit, vt in *Litera S. n.* 196. §. 20. & distributa, accedit ad dexteram celebrantis pro Ministrandis ampullis, vt *ibidem* §. 24. Diaconus verò, data pace Subdiacono, vadit ad librum, vt in *Litera D. citata* §. 42. & celebrans cætera prosequitur, vt in Missa priuata, dum vero ipse celebrans sumit Sacramentum, Ministri sacri stant profundè inclinati, & prosequitur Missa solemnis, vt *infra* §. 56.

Communio in Missa solemni, quomodò facienda.

§. LII. Si in Missa solemni sit facienda communio, obseruentur dicenda *Infra n.* 384. Diaconus tamen, & Subdiaconus communicent primi, deindè alij per ordinem iuxtà eorum dignitatem, & Diaconus in hac functione inseruit celebranti hoc modo: Sumpto à celebrante pretioso sanguine, & nondum posito vino in Calice pro purificatione, Diaconus cooperit Calicem palla, illumque retrahit aliquantulum versus cornu Euangelij, vt tamen semper sit super aram consecratam, postea aperit pixidem, & eam super corporale in medio collocat: quod si pixis sit extrahenda è tabernaculo, tunc celebrans, vt relinquat locum medium Diacono, recedit cum Subdiacono versus cornu Euangelij, & ibi ambo vtroque genu super suppedaneum propè Altare genuflectunt, & Diaconus (ablata priùs tabella secretarum ab aliquo acolytho, qui eam deponit super credentiam, vel in alio loco decenti) aperit tabernaculum, ac mox vnico genu genuflectit, & statim surgit, ac pixidem è tabernaculo extrahit, quam ponit in medio Altaris super corporale, deindè illam aperit, cuius operculum super Altare ponit, & posteà iterum vnico genu Sacramentum adorat, & surgens, recedit à medio, ac mox celebrans cum Subdiacono surgit, & celebrans redit ad medium Altaris, & Subdiaconus stat à sinistris illius super suppedaneum, Diaconus verò descendit in planum versus cornu Epistolæ, & ibi non genuflexus, sed profundè inclinatus versus celebrantem, facit confessionem, dicendo clara voce *Confiteor*, vel cantando, si talis sit consuetudo.

Diaconus, quomodò extrahere debeat pixidem de tabernaculo pro cōmunione facienda.

Diaconus solus facit confessionem antè faciendam communionem.

§. LIII. Finita confessione, celebrans genuflectit vnico genu Sacramento, postea conuersus ad communicandos versus cornu Euangelij, ne terga Sacramento vertat, dicit *Misereatur vestri &c. Absolutionem, & remissionem peccatorum vestrorum &c.* etiam si esset communicandus tantùm vnus, & dum dicit *Absolutionem*, dextera producit super communicandos, signum Crucis, & Diaconus adhuc inclinatus, respondet in fine *Amen*: interim duo acolythi extendunt tobaleam, siuè mappam, quam hinc indè à lateribus, quasi iacentem sustinent antè celebrantem genuflexi, quousque sit peracta communio.

Mappa pro facienda cōmunione ab acolythis sustinetur.

§. LIV. Aliqua autem sunt hic notanda, & primò, quòd, si sint communicaturi Prælati, hi præcedunt Ministris sacris, vt in *Litera P. n.* 184. Secundò, quòd celebrans comunicet Clericos ad Altare, laicos verò ad cancellos, vt in *Litera L. n.* 8. Tertiò, quòd si communicandi sint Cardinales, vel Episcopi consecrati, omittitur confessio, & celebrans nihil præmittit, vt in *Litera P.* nuper citata. Quartò Sacerdotes, qui communicant, vtantur stola à collo pendente, non in modum crucis ex Decreto *Concil. Bracaren. III. can.* 3. referente *Gauant. citand.* an verò hoc obliget sub mortali, dicetur

Aliqua aduertenda circà communicandam cōmunionem in Missa solemni.

Laici communicandi ad Altare.

Nihil præmittitur, si sint communicaturi Cardinales, vel Episcopi.

Stola vtantur Sacerdotes, dùm

more laicorum communicant.

Velum Calicis antè communicandos non extendatur.

Acolythi de intorticijs à lateribus stēt, dùm fit communio.

in *Litera S. n.* 191. Quintò velum Calicis nunquam extendatur antè communicandos, ex *Bauld. citand.* Sextò. Conuenit, quòd illi, qui habent intorticia, dùm fit communio, stent à lateribus presbiterij, vt medium relinquant liberum, & quandò hi acolythi de intorticijs erunt sumpturi communionem, dabunt intorticia alijs acolythis, quòd si alij non adsint, dabunt illa laicis tenenda, & sumpta purificatione post communionem, illa reassument, quæ posteà finita omnium communione, deponunt in sacrestia, vel in alio loco, vt in *Litera A. n.* 106. Septimò. Dùm in Missa solemni fit communio Cleri, vel populi, conueniret aliquid canere in choro, puta hymnos, vel cantica, *ex Bauld. citand.* si talis sit consuetudo, cæterùm pulsentur organa, si adsint. Octauò

Clerici per portam Epistolæ exeunt è Choro, dùm ad communionem accedunt.

Clerici, dùm accedunt ad communicandum, exeunt è choro per latus Epistolæ, & post communionem, purificationem sumunt, vt in *Litera D. n.* 123. §. 43. Ministri verò sacri sumunt purificationem, & redeunt ad Altare, vt in *Litera D. n. cit. nuper.*

§. LV. Finita omnium communione, celebrans, si stat ad cancellos, ascendit ad Altare, adiuuantibus Ministris sacris, eleuantibus anteriores illius vestes, & ibi ad Altare collocat pixidem in medio, & diligentèr aduertat, vt in ea immittat fragmenta, si quæ digitis adhæserunt, quam pixidem postea Diaconus reponet in suo loco, vt in *Litera D. n. cit.* §.

Benedictio post ministratam communionem in Missa, non datur.

44. Celebrans autem hic non dat benedictionem, quia eam daturus est in fine Missæ, iuxtà dicta in *Litera B. n.* 66. Vide quoad dicta *Missal. de rit. seruand. tit.* 10. *n.* 8. *& 9. Gauant. hic. Bauld.* 3. *part. in hac rubr. cap.* 11. *artic.* 8. *&* 10.

§. LVI. Expleta communione, & reposita pixide in tabernaculo, vel, si non sit facienda communio, celebrans,

Ampullæ pro purificatione, & ablutione, quomodò ministrandæ in Missa solemni.

sumpto Sanctissimo Corpore, & Sanguine Christi, porrigit Calicem [delatis priùs ampullis ad Altare, vt in *Litera A. n.* 113.) pro accipienda purificatione, & in eo Subdiaconus imponit vinum ad nutum celebrantis cum osculo ampullæ, posteà idem Subdiaconus ministrat ampullas vini, & aquæ pro ablutione cum osculis ampullarum (quę tamèn oscula in Missis defunctorum omittuntur, vt in *Litera M. n.* 159.) & dum acolythus porrigit Subdiacono ampullas, illas non osculatur, quià res tunc solùm osculatur, quandò porrigitur celebranti, vt diximus in *Litera A. n.* 103. interim alius acolythus defert velum Calicis ad Altare, vt in *Litera V. n.* 13. Vide *Gauant. tom.* 1. *part.* 2. *tit.* 10. *n.* 8. *Bauld. part.* 3. *de rit. seruand. cap.* 11. *de Miss. solemn. artic.* 8. *n.* 24.

Quis ministret ampullas celebranti pro purificatione, si Subdiaconus sit impeditus in distribuenda pace.

§. LVII. Si Subdiaconus nondùm finierit distribuere pacem, ità vt non sit ad Altare tempore, quo ministrandæ sint ampullæ, quid sit faciendum, dicetur in *Litera S. n.* 196. §. 25.

Non lauat manus celebrans post ablutionem, si sit simplex Sacerdos.

§. LVIII. Celebrans post ablutionem non lauat manus, nisi sit Episcopus, vel Abbas. *Missal. de rit. seruand. tit.* 10. *nu.* 8. *Gauant. hic. Bauld. n.* 25. *loc. cit.*

§. LIX. Postquàm celebrans sumpserit ablutionem, Diaconus, qui est in cornu Euangelij, defert Missale ad cornu Epistolæ, vt in *Litera D. nu.* 123. §. 45. & vadit post celebrantem, vt ibidem, Subdiaconus verò, redditis ampullis acolytho, accedit ad cornu Euangelij pro accommodando Calice, vt in *Litera S. n.* 196. §. 25. reposito posteà Calice super credentiam, vt ibidem, Subdiaconus vadit post Diaconum stans in plano capellæ: Celebrans verò post sumptam ablutionem, accedit ad cornu Epistolæ, vbi legit antiphonam, quę dicitur *communio*, posteà dicit *Dominus vobiscum*, & orationes, vt de Missa priuata dicemus in *Litera S. n.* 20. §. 75. (relinquit autem librum apertum super Altare claudendum à cæremoniario, nequè enim celebrans illum aperuit in principio Missæ, ad maiorem dignitatem celebrantis) & dicto post orationes

Calix accōmodandus est à Subdiacono post communionem celebrantis.

Dominus vobiscum, Diaconus dicit *Ite missa est*, vt in *Litera D. n.* 123. §. 47. (vbi quomodò Diaconus dicat *Benedicamus Domino*, vel *Requiescant in pace*) celebrante interim stante etiàm versus populum, qui celebrans tamèn, non debet dicere submissa voce *Ite missa est* ex *Gauant. & Bauld. citand.*

Ite Missa est, à Diacono, quomodò dicatur.

§. LX. In ferijs Quadragesimæ, dicto à celebrante *Oremus* antè orationem, quæ dicitur super populum, Diaconus dicit *Humiliate capita vestra Deo*, vt in *Litera D. n.* 123. §. 46. & posteà celebrans dicit orationem super populum, vt de Missa priuata dicemus in *Litera S. n.* 20. §. 77. Ministri verò inferiores, & in Choro ad hanc orationem genuflectunt, etiam capite inclinato. *Missal. de rit. seruand. tit.* 11. *num.* 3. *Gauant. hic. Bauld. part.* 3. *in hac rubric. cap.* 11. *artic.* 9. *nu.* 1. *& sequentib. & part.* 4. *cap.* 4. *artic.* 2. *n.* 15.

Humiliate capita vestra Deo, à Diacono quomodò dicatur.

§.LXI.

Dicto *Ite Missa est* à Diacono, quid agendũ.

§. LXI. Dicto autem à Diacono *Ite missa est*, celebrans vertit se ad Altare per latus suum dextrum, idest versus cornu Epistolę, sicut etiam Diaconus se vertit, & celebrans expectat in medio antè Altare, quousquè a Choro fuerit dictum *Deo gratias*, quo dicto, & non prius, dicit *Placeat tibi Sancta Trinitas &c.* vt in *Litera S. n.* 20. §. 78. ac posteà benedictionem dat eodem modo, quo de Missa priuata, dicemus *ibidem* §. 78. nisi sit Episcopus, vel Abbas, quia tunc dabit benedictionem, vt in *Litera E. n.* 95. & ad benedictionem Ministri sacri genuflectunt, & se signant, vt in *Litera M. n.* 150. Ministri etiam inferiores genuflectunt, vt *ibidem. n.* 156. quod idem etiam faciunt alij circumstantes, vt in *Litera L. n.* 13.

Benedictio in Missa solemni datur a celebrante, sicut in Missa priuata.

Nihil cantetur in Choro, quando datur benedictio in fine Missæ.

§. LXII. Tempore, quo benedictio datur, in Choro nihil cantetur, vt omnes ad benedictionem attendant: Data benedictione, Subdiaconus assistit celebranti legenti vltimum Euangelium, vt in *Litera S. n.* 196. §. 28. vbi dicetur, quomodò Subdiaconus deferat librum, si aliud particulare Euangelium legatur, Diaconus verò, dum celebrans legit hoc vltimum Euangelium, stabit, vt in *Litera D. n.* 123. §. 48. Euangelio à celebrante finito, Subdiaconus respondet *Deo gratias*: mox celebrans, & Ministri sacri redeunt ad medium Altaris, facie ad illud versa, ita vt celebrans sit in medio [adhuc super suppedaneum] Diaconus à dextris, & Subdiaconus à sinistris, & sic, quasi pares stantes faciunt debitam reuerentiam cruci, mox se vertunt, vt descendant gradus Altaris, celebrans autem, & Subdiaconus se vertunt per latus suum dextrum, idest versus cornu Epistolæ, Diaconus verò, nè terga vertat celebranti, vertit se per latus suum sinistrum, idest versus cornu Euangelij, & ità descendunt in planum (interim cæremoniarius, vel alius, accipit bireta, & facit, vt *suprà n.* 15. ceroferatij etiam accipiunt candelabra, vt *infrà n.* 254.) & ibi iterùm ad Altare se conuertunt, vbi stantes cum alijs Ministris, vt suprà in principio Missæ. §. 1. debitam faciunt reuerentiam cruci, vt ibidem, deindè Diaconus accipit biretum celebrantis ab aliquo acolytho, illudquè, quasi cum osculo illius, celebranti tradit, posteà Ministri sacri ab eodem acolytho etiam sua bireta accipiunt, & caput operiunt, & sinè vlla alia reuerentia Altari [facta tamen reuerentia choro, si antè eum transeant] procedunt ad Sacristiam eodem ordine, quo ad Altare venerant, sed Thurifetarius procedit sinè thuribulo. *Missal. de rit. seruand. tit.* 12. *n.* 7. *Gauant. hic. Bauld.* 3. *part. in hac rubric. cap.* 11. *artic.* 9. *n.* 3. *& sequentibus*.

Finito vltimo Euangelio à celebrante in fine Missę solemnis, quid agendum.

Modus, quo celebrans, & Ministri ab Altari discedunt finita Missa solemni.

§. LXIII. Cum celebrans, & Ministri in Sacristia peruenerint, omnes salutant crucem, siuè imaginem principalem, tùm Ministri omnes, nudo capite, profundam reuerentiam faciunt celebranti, qui eis exigua capitis inclinatione respondet, & posteà accedunt ad deponenda paramenta; Celebranti autem adiuuant Ministri sacri adhuc parati, sed maximè Diaconus, vt in pari casu dicetur in *Litera H. n.* 46. (Interim cerofetarij deponunt candelabra, & candelas extingunt, & posteà adiuuant Ministros sacros deponentes paramenta, vt infra) easdemque vestes, quas, ad induendum, osculatus est celebrans, & Diaconus, etiam nunc deponendo osculetur, postquàm verò Sacerdos deposuerit sacras vestes, lauat manus, ministrantibus aquam cum manutergio, acolythis, qui posteà adiuuant Ministros sacros deponentes sacra paramenta: Sacerdos deinde, & Ministri, depositis sacris vestibus, redeunt ad chorum si opus sit, iuxta laudabilem Ecclesiarum consuetudinem, deindè extinguantur candelæ Altaris, & omnia, quæ asportata fuerant ad Altare pro Missa, in sacristiam reportentur. *Bauld. part.* 3. *cap.* 11. *de Miss. solemn. art.* 9. *n.* 10.

Modus deponendi Sacras vestes in Sacristia, finita Missa solemni.

Celebrens, dùm vtitur pluuiali, semper deponit manipulum, & vbi non potest haberi pluuiale, in benedictionibus, quæ fiunt ad Altare, celebrans debet stare sinè manipulo, cum alba, cingulo, & stola. *Missal. de rubric. gener. tit.* 19. *n.* 4. 198

Quare manipulus simul cum pluuiali non adhibeatur.

Pluuiale quid significet.

Manipulus significat fletum, & dolorem.

§. I. Quarè manipulus non adhibeatur simul cum pluuiali, possumus deducere ex dicendis in *Litera P. n.* 149. vbi videbimus, quod pluuiale significat gloriosam corporum resurrectionem, & Immortalitatem, ergo cum eo non conuenit manipulus, qui significat fletum, & dolorem, vt patet in oratione, quam Sacerdos dicit, dùm eum sumit. *Merear Domine portare manipulum fletus, & doloris &c.* hæc ratio tamen non est adequata, quià aliquandò potest Sacerdos facere benedictiones ad Altare, sinè pluuiali, si desit, vt suprà vidimus, & pariter aliquandò fiunt processiones flebiles, in quibus, neque vtimur manipulo, & in

hac

hac re aliam rationem assignare, non est ità facile, teste *Gauant. de rubr. gener. Missal. tit. 19. n. 4.* qui tamen in sacris ritibus studiosissimus fuit.

Stola, quandò nó ponatur in modú crucis.

§. II. Aduertere debemus ex eodem *Gauant.* quòd stola, etiam, dum vtimur pluuiali, ponitur in modum crucis, & tunc solum pendet hinc indè, quandò adhibetur cum superpelliceo, quia tunc non adest cingulum, quo eam possimus ponere in modum crucis.

Stola non inseruit loco pluuialis.

§. III. Diximus supra, quòd, dùm celebrans non habet pluuiale tunc manet in alba, cingulo, & stola, non eo sensu, vt stola ponatur loco pluuialis, quia etiam ea vtimur, cum pluuiale habemus, & hoc addo motus à *Gauant. citat.* qui refert aliquos imperitos putasse, quòd in eo casu, stola adhiberetur loco pluuialis.

199. Celebrans numquam vsus fuit Dalmatica, loco Planetæ. *D. n. 3. §. 2.*

200. Celebrans genuflectat Summo Pontifici, si antè ipsum celebret, post factam confessionem, vt *infrà n. 428. §. 7.* vbi etiam dicetur quid debeat quoad alios Prælatos obseruare: & antequam det benedictionem in fine Missæ, licentiam petit, vt in *Litera S. n. 20. §. 79.* ex hoc aliqui arguunt non spectare per se celebranti dare benedictionem in fine Missæ, sed gratis, siquidem *Microlog. de Ecclesiast. obseruat. cap. 21.* scribit, quòd S. Leo Papa, & B. Gelasius, item Papa, non interdicunt celebranti dare benedictionem, nisi Episcopo præsente, & idem *Microlog.* vt insinuaret esse proprium officium celebrantis dare benedictionem, addit: *Populum benedicere non debet, qui Christum meruit consecrare?* & si bene attendis, in rubrica Missalis, non dicitur absolutè, quod celebrans licentiam benedicendi petat, sed dicitur, *quasi licentiam benedicendi petens.*

De obseruandis à Sacerdote celebrante coram Summo Pontifice, vel alijs Prælatis.

Est proprium Sacerdotis dare benedictioné in fine Missæ.

201. Celebrans non faciat genuflexionem Sacramento incluso extra Altare. *S. n. 20. §. 10.*

202. Celebrans, & Ministri, an debeant genuflectere, si eleuetur Sacramentum, tempore, quo fit absolutio defunctorum. *Litera G. n. 26.*

203. Celebrans in Missa solemni incensatur à Diacono post Euangelium, vt in *Litera D. n. 123. §. 18.* cuius ritus rationem affert *Durand. in Rational. Diuin. Officior. lib. 4. cap. 24. n. 34.* quod in Sacerdote incensatur Christus in gratiarum actione. Vide etiam ordinem Romanum.

Quare celebrans incensetur post Euangelium.

Celebrans, quandocumquè cantat Missam sinè Ministris sacris, tunc aliquis lector, superpelliceo indutus, cantat Epistolam in loco consueto, quod nullum est inconueniens; imò antequàm determinaretur Subdiaconatum esse ordinem sacrum, semper aliquis lector cantabat Epistolam in Missa solemni: hic verò lector, cantata Epistola, non osculatur manum celebrantis; Euangelium verò cantat ipse celebrans in cornu Euangelij, qui, & in fine cantat *Ite missa est*, vel *Benedicamus Domino*, vel *Requiescant in pace*, pro temporis diuersitate, item dicit *Flectamus genua. Humiliate capita vestra Deo*, sed versus Altare. Notandum etiam, quòd celebrans, dùm cantat Missam sine Ministris sacris, debet dicere *Kyrie* in cornu Epistolæ, vbi dixit Introitum: Vide *Missal. de rit. seruand. in celeb. Miss. tit. 6. n. 8. Gauant. hic.* 204.

Antiquitùs Epistola in Missa solemni sẽper cantabatur ab aliquo lectore.

Kyrie dicitur à celebrãte in Missa cantata in cornu Epistolæ, etiam si desint Ministri sacri.

Celebrans, quo ordine offerat Sacrificium Missæ. *M. n. 131.* 205.

Celebrans, an debeat plicare velum calicis. *V. n. 13. §. 2.* 206.

Celebrans determinare debet materiam consecrandam. *H. n. 69. §. 9.* 207.

Celebrans aquam in calice ipsemet antiquitùs ponebat, etiam in Missa solemni. *A. n. 423.* 208.

Celebrans potest alium communicare parte suæ hostiæ. *F. n. 98. init. & P. n. 45. §. 1.* 209.

Celebrans non circumeat Ecclesiam pro oblatione recipienda. *O. n. 4.* 210.

Celebrans ex officio offert Sacrificium Missæ, *O. n. 27.* 211.

Celebrans non semper incensatur triplici ductu. *N. n. 52.* 212.

Celebrans tenet septies manus iunctas super Altare in Missa. *M. n. 27.* 213.

Celebrans non extergat digitis labia calicis, & os. *D. n. 159. §. 5.* 214.

Celebrans paramenta non sumat ad Altare, Sacramento exposito. *P. n. 28. §. 11.* 215.

Celebrans, quoties osculetur Altare. *A. n. 262.* 216.

Celebrans participare debet de suo sacrificio. *H. n. 74. init.* 217.

Celebrans non incensatur post incensationem oblatorum feria VI. in parasceue. *Litera F. n. 45. §. 34.* 218.

Celebrans non dicat orationem pro se in Missa, quandò celebrat coram maiori se. *O. n. 73. §. 4.* 219.

Celebrans cantat vltimam lectionem ad matutinum *M. n. 117. §. 1.* 220.

Celebrans, si ad Altare recordetur se 221.

Quid faciat celebrans, si ad Altare recordetur se non esse dispositum ad celebrandum.

esse in peccato mortali, vel alio modo canonicè impeditum [de quibus impedimentis, vide *A. n.* 354.] aut non esse ieiunum, & id aduertat post consecrationem, conteratur, habito proposito, cum primum confitendi, vt in *Litera S. n.* 30.

Quandò teneatur celebrans Missam inceptam deserere.

§. I. Si id antè consecrationem aduerteret, & non timeatur scandalum; tunc debet Missam inceptam deserere iuxta præceptum Missalis *de defectib. occurrentib. tit.* 8. *n.* 5. est tamen probabile, quòd possit (præmisso actu contritionis) missam perficere, quod colligo ex modò loquendi *D. Thom. 3. part. q.* 83. *artic.* 6. *ad* 2. vbi dicit in tali casu tutiùs esse, maximè in casu fracti ieiunij, & excommunicationis, Missam sic inceptam deserere; Vndè sic argumentor (nota benè) si hoc est tutiùs, sequitur contrarium esse probabile, imò etiam, tutum; quia prædicatum non potest prædicari de duobus subiectis secundùm magis, & minùs, nisi illis, illud prædicatum absolutè conueniat; Do exemplum de duobus parietibus, quorum vnus sit niger, & alter albus, non possumus dicere, quòd vnus sit magis albus, quàm alius, quia vterque non est albus: ità dùm ex duabus propositionibus, vna dicitur tutior, quàm alia, supponuntur ambæ tutæ, & in hanc sententiam inclinant *Victor. & Henriq.* relati à *Scortia. de sacrif. Miss. lib.* 2. *cap.* 6. *n.* 2.

Laudabile est rubricas Missalis semper attendere.

§. II. Nihilominùs ego libentiùs assentior *Abr. in Instit. Paroch. lib.* 4. *cap.* 10. *n.* 86. vbi conformitèr ad rubricam Missalis citatam, vult esse in eo casu Missam relinquendam, dummodò absit scandalum, quod tamen vt plurimùm aderit, quia ferè semper aliqui audiunt Missam, vt idem bene obseruat.

An admiratio sit vitanda sicut scandalum.

§. III. Volunt aliqui solam admirationem non sufficere, vt in eo casu Sacerdos prosequatur Missam inceptam, sed requiri periculum scandali, ità cum alijs *Cordub. q.* 142. *Abr. n.* 85. *& Bonal. tom.* 2. *tract.* 25. *lection.* 24. at ego, considerando admirationem, tanquàm periculum scandali, putarem, etiam illam esse vitandam, nam practicè loquendo, non potest Sacerdos cognoscere, vtrùm adfuturum sit scandalum, vel sola admiratio, cùm enim hoc se teneat penès apprehensionem adstantium, non potest celebrans illorum mentem inuestigare, adeoque semper erit probabile periculum scandali.

An teneatur celebrans ad Altare aliquandò confiteri.

§. IV. Dubitatur, an celebrans, qui in Missa habet propè aliquem Sacerdotem, debeat illum accersere, & cum illo confiteri peccatum, de quo recordatur, sed hoc examinabitur in *Litera S. n.* 31.

Quæ paramenta assumant celebrans, & Ministri pro benedictione cinerum, & palmarum.

222\. Celebrans induitur, pro facienda benedictione cinerum, amictu, alba, cingulo, stola in modum crucis, & pluuiali coloris violacei, sine manipulo, qui in benedictionibus non adhibetur, vt in *Litera M. n.* 22. &, si desit pluuiale, stat in alba cum stola: Ministri verò sacri, si adsint, parantur amictu, alba, & cingulo, sine manipulis, sed solus Diaconus accipit stolam more solito; hi autem non vtuntur Dalmatica, & tunicella, sed, loco earum, planetis plicatis, vt in *Litera D. n.* 143. in minoribus tamen Ecclesijs possunt ministrare sinè illis, stantes in alba sine manipulis, solo Diacono habente stolam *Bauld. part.* 4. *cap.* 4. *artic.* 1. *n.* 4. *Gauant. tom.* 1. *part.* 4. *tit.* 6. *n.* 2. eodemque modo parantur pro facienda benedictione Palmarum, sed in hac Diaconus, & Subdiaconus assumunt etiam manipulum, quia debent cantare Epistolam, & Euangelium, vt aduertunt *Gauant. tit.* 7. *n.* 7. *& Bauld. cap.* 6. *artic.* 2. *n.* 2. *locis cit.*

Manipulum habeant Ministri sacri pro facienda benedictione palmarum.

Quænam sedes celebrantis ad Vesperas solemnes.

223\. Celebrans pro Vesperis solemnibus procedit cum alijs Ministris ad Altare, vt in *Litera V. n.* 36. §. 1. vbi, facta cum illis paulisper oratione, se recipit ad suam sedem, quod duobus modis fieri potest ex *Gauant. tom.* 2. *section.* 10. *cap.* 3. *n.* 11. vel enim in Presbiterio præparatum fuit scamnum in cornu Epistolæ, pro celebrante, & cantoribus, vel non: Si primum, poterunt accedere ad dictum locum, vbi celebrans paulò altiùs, quàm cantores sedere debebit, saltem puluino supposito: Si secundum, tunc celebrans cum alijs ibit ad chorum, vbi, facta reuerentia clero ab vtraque parte, incipiendo à dignioribus (quod idem cantores facient, quibus omnibus clerus profunda capitis inclinatione respondebit) accedet ad primam sedem illius chori, in quo erit appensa tabella *Chori* (prima autem hæc sedes sit parata, vt in *Litera S. n.* 118. vbi etiam de scamno cantorum)

Sedet celebrans, antequam incipiantur Vesperæ.

§. I. Cùm celebrans ad suam sedem peruenerit, aliquantulum sedet cooperto capite, sedentibus etiam alijs de choro, exceptis cantoribus paratis, qui ex *Cærem. Episcop. lib.* 2. *cap.* 3. stare debent discooperto capite in plano antè celebrantem, intellige, dummodò loci situs id patiatur, nam cæterùm ipsi assistentes

parati,

parati, postquàm fuerint comitati celebrantem ad suam sedem, poterunt, etiàm ipsi se recipere ad sua loca, ibiquè, celebrante primò sedente, etiàm cum alijs sedere, vt notat *Bauld. part. 2. cap. 11. artic. 1. n. 11.* vbi addit in hoc esse attendendam Ecclesiarum consuetudinem.

§. II. Distinctio suprà posita de duplici loco pro celebrante ad Vesperas, non videtur conformis *ceremonial. Episc. cit.* vbi solum est sermo de vnico loco in Choro; attamen nobis non obstat, quià prædictum ceremoniale loquitur in suppositione, quòd Chorus sit antè Altare juxtà morem antiquum, sicut etiàm adhùc in pluribus Ecclesijs datur; quarè apùd illos, qui chorum habent retrò Altare, potest congruè dari dicta locorum distinctio pro sede celebrantis ad Vesperas.

224. De incensatione celebrantis post incensationem Altaris ad Vesperas solemnes. Celebrans, cum peruenerit ad suam sedem post incensationem Altaris ad Vesperas solemnes, vt in *Litera V. n. 36. à §. 12.* incensatur triplici ductu ab aliquo ex cantoribus paratis [dicerem ego à digniori ex illis, cum *Bauld. part. 2. cap. 11. artic. 1. n. 35.*] facta eidem celebranti profunda capitis inclinatione antè, & post, cui celebrans mediocri inclinatione respondet, & Thuriferarius eleuat fimbriam anteriorem pluuialis à dextris cantoris incensantis; Notandum verò, quòd celebrans semper primò incensatur post incensationem Altaris, vel Altarium, etiàm si essent præsentes Cardinales, qui incensari debent immediatè post celebrantem ab eodem primo cantore, quod idem dicito de proprio Prælato, vt aduertit *Bauld. cap. 9. artic. 4. n. 1.* Cætera de Vesperis solemnibus, vide in *Litera V. citata*.

225. Celebrans. Vide. Presbiter. Sacerdos. Ministri Sacri.

Celebrare.

226. Celebrare in Mari, & in fluminibus, an *liceat. M. n. 211. §. 12.*

227. Celebrare non licet in eo Altari, in quo eadem die celebrauit Summus Pontifex, vel Legatus à latere, vel proprius Episcopus. *A. n. 244.*

228. Celebrare, quomodò debeat Sacerdos in Altari, in quo habet crucem, & populum antè se. *S. n. 20. §. 25.*

229. Celebrare in Altari, in quo sit Sacramentum expositum, an liceat, & de modo in eo celebrandi *M. n. 222.*

Celebrare in loco interdicto, non licet. *M. n. 211. à §. 6.* 230.

Celebrare in loco non sacro, est prohibitum, vt in *Litera L. n. 119.* Aliquibus tamen id ex priuilegio permittitur (etiam præscindendo à casu necessitatis de quo in *Litera L. citata*) & primò Episcopi itinerantes, etiàm pro sua commoditate, possunt in quocumque loco, & sub dio celebrare, vt in *citata litera L.* & etiàm possunt facere, quòd alius Sacerdos ad eorum præsentiam celebret, idquè non solum in locis suæ Diœcesis, sed etiam alienæ, inconsulto illo Episcopo, dummodò habeant altare portatile, & alia requisita; hæc enim actio non est iurisdictionis. 231. Episcoporum priuilegium, circa celebrationem Missæ in loco non sacro.

§. I. Nequè dicas hanc facultatem fuisse ab Episcopis ablatam per *Tridene. session. 22. cap. de obseruand. & euitand. in celebr. Miss.* Siquidèm contrà Episcopos Concilium non loquitur, sed tantùm illis præcipit, nè permittant Missas ab alijs celebrari extrà locum sacrum, & eorum priuilegium remanet in suo robore, per ea, quæ tradunt. *Castropal. part. 4. tract. 22. punct. 8. n. 7. & Quart. part. 3. tit. 10. nu. 1. Dub. 3.* qui *Dub. 5.* addit, id etiam competere Episcopis titularibus, & meritò, quia hoc priuilegium datur Episcopis ratione dignitatis Episcopalis, quam verè, & realitèr habent Episcopi titulares: Alij verò Prælati, siuè Regulares, siuè Seculares, licèt habeant iurisdictionem quasi Episcopalem, hoc priuilegio non gaudent, vt idem *Quart. Dub. sequent.* notat. Per Tridentinum, nõ est illud priuilegium reuocatum. Etiàm Episcopi titulares fruuntur eo priuilegio.

§. II. Possunt etiam Episcopi in suis Domibus oratoria erigere, vt in *Litera O. n. 109. §. 18.* Episcopi oratoria in suis domibus erigere possunt.

§. III. An idem possint facere Regulares, dicetur in *Litera R. n. 25.* Regulares in suis Domibus, an possint oratoria erigere.

Celebrare pro se, vel pro alijs, potest aliquandò Capellanus, sed non stipendio accepto. *Suprà n. 109. §. 2.* 232.

Celebrare in Oratorijs priuatis, quando sit prohibitum *M. n. 211. à §. 14.* 233.

Celebrare quotidie, est laudabile. *M. n. 202.* aliquandò ad id tenentur Sacerdotes. *S. n. 37. à §. 2. & n. 38. à §. 2.* 234.

Celebrare sinè Missali, an liceat. *M. n. 267.* An sinè vestibus sacris, vel alijs non benedictis. *V. n. 39.* An aliquando sinè præuia confessione. *S. n. 30.* An fracto ieiunio. *I. n. 9. & lit. S. n. 29. à §.* 235. De Missa aliqua notantur.

Celebrare in Sabbato Sancto, licitum est, etiam loquendo de Missis priuatis. *S. n. 7.* 236.

Quid faciat celebrans, si ad Altare recordetur se non esse dispositum ad celebrandum.

esse in peccato mortali, vel alio modo canonicè impeditum (de quibus impedimentis, vide *A. n.* 354.) aut non esse ieiunum, & id aduertat post consecrationem, conteratur, habito proposito, cum primum confitendi, vt in *Litera S. n.* 30.

Quandò teneatur celebrans Missam inceptam deserere.

§. I. Si id antè consecrationem aduerteret, & non timeatur scandalum, tunc debet Missam inceptam deserere juxta praeceptum Missalis *de defectib. occurrentib. tit.* 8. *n.* 5. est tamen probabile, quòd possit (praemisso actu contritionis) missam perficere, quod colligo ex modo loquendi *D. Thom.* 3. *part. q.* 83. *artic.* 6. *ad* 2. vbi dicit in tali casu tutiùs esse, maximè in casu fracti ieiunij, & excommunicationis, Missam sic inceptam deserere; Vndè sic argumentor (nota benè) si hoc est tutiùs, sequitur contrarium esse probabile, imò etiam, tutum; quia praedicatum non potest praedicari de duobus subiectis secundum magis, & minùs, nisi illis, illud praedicatum absolutè conueniat; Do exemplum de duobus parietibus, quorum vnus sit niger, & alter albus, non possumus dicere, quòd vnus sit magis albus, quàm alius, quia vterque non est albus: ità dùm ex duabus propositionibus, vna dicitur tutior, quam alia, supponuntur ambae tutae, & in hanc sententiam inclinant *Victor. & Henriq.* relati à *Scortia. de sacrif. Miss. lib.* 2. *cap.* 6. *n.* 2.

Laudabile est rubricas Missalis semper attendere.

§. II. Nihilominùs ego libentiùs assentior *Abr. in Instit. Paroch. lib.* 4. *cap.* 10. *n.* 86. vbi conformiter ad rubricam Missalis citatam, vult esse in eo casu Missam relinquendam, dummodò absit scandalum, quod tamen vt plurimùm aderit, quia ferè semper aliqui audiunt Missam, vt idem bene obseruat.

An admiratio sit vitanda sicùt scandalum.

§. III. Volunt aliqui solam admirationem non sufficere, vt in eo casu Sacerdos prosequatur Missam inceptam, sed requiri periculum scandali, ità cum alijs *Cardub. q.* 142. *Abr. n.* 85. *& Bonal. tom.* 2. *tract.* 25. *lection.* 24. at ego, considerando admirationem, tanquàm periculum scandali, putarem, etiam illam esse vitandam, nam practicè loquendo, non potest Sacerdos cognoscere, vtrùm adfuturum sit scandalum, vel sola admiratio, cùm enim hoc se teneat penès apprehensionem adstantium, non potest celebrans illorum mentem inuestigare, adeoque semper erit probabile periculum scandali.

§. IV. Dubitatur, an celebrans, qui

An teneatur celebrans ad Altare aliquandò confiteri.

in Missa habet propè aliquem Sacerdotem, debeat illum asciscere, & cum illo confiteri peccatum, de quo recordatur, sed hoc examinabitur in *Litera S. n.* 31.

Quae paramenta assumant celebrans, & Ministri pro benedictione cinerum, & palmarum.

Celebrans induitur, pro facienda benedictione cinerum, amictu, alba, cingulo, stola in modum crucis, & pluuiali 222.
coloris violacei, sine manipulo, qui in benedictionibus non adhibetur, vt in *Litera M. n.* 22. &, si desit pluuiale, stat in alba cum stola: Ministri verò sacri, si adsint, parantur amictu, alba, & cingulo, sine manipulis, sed solus Diaconus accipit stolam more solito; hi autem non vtuntur Dalmatica, & tunicella, sed, loco earum, planetis plicatis, vt in *Litera D. n.* 143. in minoribus tamen Ecclesijs possunt ministrare sinè illis, stantes in alba sine manipulis, solo Diacono habente stolam *Bauld. part.* 4. *cap.* 4. *artic.* 1. *n.* 4. *Gauant. tom.* 1. *part.* 4. *tit.* 6. *n.* 2. eodemque modo parantur pro facienda benedictione Palmarum, sed in hac Diaconus, & Subdiaconus assumunt etiam manipulum, quia debent cantare Epistolam, & Euangelium, vt aduertunt *Gauant. tit.* 7. *n.* 7. *& Bauld. cap.* 6. *artic.* 2. *n.* 2. *locis cit.*

Manipulum habeant Ministri sacri pro facienda benedictione palmarum.

Celebrans pro Vesperis solemnibus 223.
procedit cum alijs Ministris ad Altare, vt in *Litera V. n.* 36. §. 1. vbi, facta cum illis paulisper oratione, se recipit ad suam sedem, quod duobus modis fieri potest ex *Gauant. tom.* 2. *section.* 10. *cap.* 3. *n.* 11. vel enim in Presbiterio praeparatum fuit scamnum in cornu Epistolae, pro celebrante, & cantoribus, vel non: Si primum, poterunt accedere ad dictum locum, vbi celebrans paulò altiùs, quàm cantores sedere debebit, saltem puluino supposito: Si secundum, tunc celebrans cum alijs ibit ad chorum, vbi, facta reuerentia clero ab vtraque parte, incipiendo à dignioribus (quod idem cantores facient, quibus omnibus clerus profunda capitis inclinatione respondebit) accedet ad primam sedem illius chori, in quo erit appensa tabella *Chori* (prima autem haec sedes sit parata, vt in *Litera S. n.* 118. vbi etiam de scamno cantorum)

Quaenam sit sedes celebrantis ad Vesperas solemnes.

Sedet celebrans, antequam incipiantur Vesperae.

§. I. Cùm celebrans ad suam sedem peruenerit, aliquantulum sedet cooperto capite, sedentibus etiam alijs de choro, exceptis cantoribus paratis, qui ex *Caerem. Episcop. lib.* 2. *cap.* 3. stare debent discooperto capite in plano antè celebrantem, intellige, dummodò loci situs id patiatur, nam caeterùm ipsi assistentes

parati,

parati, postquàm fuerint comitati celebrantem ad suam sedem, poterunt, etiàm ipsi se recipere ad sua loca, ibiquè, celebrante primò sedente, etiàm cum alijs sedere, vt notat *Bauld. part. 2. cap. 11. artic. 1. n. 11.* vbi addit in hoc esse attendendam Ecclesiarum consuetudinem.

§. II. Distinctio suprà posita de duplici loco pro celebrante ad Vesperas, non videtur conformis *cæremonial. Episc. cit.* vbi solum est sermo de vnico loco in Choro; attamen nobis non obstat, quià prædictum cæremoniale loquitur in suppositione, quòd Chorus sit antè Altare iuxtà morem antiquum, sicut etiàm adhùc in pluribus Ecclesijs datur; quarè apùd illos, qui chorum habent retrò Altare, potest congruè dari dicta locorum distinctio pro sede celebrantis ad Vesperas.

224. Celebrans, cum peruenerit ad suam sedem post incensationem Altaris ad Vesperas solemnes, vt in *Litera V. n. 36. à §. 12.* incensatur triplici ductu ab aliquo ex cantoribus paratis [dicerem ego à digniori ex illis, cum *Bauld. part. 2. cap. 11. artic. 1. n. 35.*] facta eidem celebranti profunda capitis inclinatione antè, & post, cui celebrans mediocri inclinatione respondet, & Thuriferarius eleuat fimbriam anteriorem pluuialis à dextris cantoris incensantis; Notandum verò, quòd celebrans semper primò incensatur post incensationem Altaris, vel Altarium, etiàm si essent præsentes Cardinales, qui incensari debent immediatè post celebrantem ab eodem primo cantore, quòd idem dicito de proprio Prælato, vt aduertit *Bauld. cap. 9. artic. 4. n. 1.* Cætera de Vesperis solemnibus, vide in *Litera V. citata.*

De incensatione celebrantis post incensationē Altaris ad Vesperas solemnes.

225. Celebrans. Vide. Presbiter. Sacerdos. Ministri Sacri.

Celebrare.

226. Celebrare in Mari, & in fluminibus, an liceat. *M. n. 211. §. 12.*

227. Celebrare non licet in eo Altari, in quo eadem die celebrauit Summus Pontifex, vel Legatus à latere, vel proprius Episcopus. *A. n. 244.*

228. Celebrare, quomodò debeat Sacerdos in Altari, in quo habet crucem, & populum antè se. *S. n. 20. §. 25.*

229. Celebrare in Altari, in quo sit Sacramentum expositum, an liceat, & de modo in eo celebrandi *M. n. 222.*

Celebrare in loco interdicto, non licet. *M. n. 211. à §. 6.* 230.

Celebrare in loco non sacro, est prohibitum, vt in *Litera L. n. 119.* Aliquibus tamèn id ex priuilegio permittitur [etiam præscindendo à casu necessitatis de quo in *Litera L. citata*] & primò Episcopi itinerantes, etiàm pro sua commoditate, possunt in quocumque loco, & sub dio celebrare, vt in *citata litera L.* & etiàm possunt facere, quòd alius Sacerdos ad eorum præsentiam celebret, idquè non solum in locis suæ Diœcesis, sed etiam alienæ, in consulto illo Episcopo, dummodò habeant altare portatile, & alia requisita; hæc enim actio non est iurisdictionis. 231.

Episcoporum priuilegium, circa celebrationem Missæ in loco non sacro.

§. I. Nequè dicas hanc facultatem fuisse ab Episcopis ablatam per *Tridenl. session. 22. cap. de obseruand. & euitand. in celebr. Miss.* Siquidèm contrà Episcopos Concilium non loquitur, sed tantùm illis præcipit, nè permittant Missas ab alijs celebrari extrà locum sacrum, & eorum priuilegium remanet in suo robore, per ea, quæ tradunt. *Castropal. part. 4. tract. 22. punct. 8. n. 7. & Quart. part. 3. tit. 10. nu. 1. Dub. 3.* qui *Dub. 5.* addit, id etiam competere Episcopis titularibus, & meritò, quia hoc priuilegium datur Episcopis ratione dignitatis Episcopalis, quam verè, & realitèr habent Episcopi titulares: Alij verò Prælati, siuè Regulares, siuè Seculares, licèt habeant iurisdictionem quasi Episcopalem, hoc priuilegio non gaudent; vt idem *Quart. Dub. sequent.* notat.

Per Tridentinum, nō est illud priuilegium reuocatum.

Etiàm Episcopi titulares fruuntur eo priuilegiō.

§. II. Possunt etiam Episcopi in suis Domibus oratoria erigere, vt in *Litera O. n. 109. §. 18.*

Episcopi oratoria in suis domibus erigere possūnt.

§. III. An idem possint facere Regulares, dicetur in *Litera R. n. 25.*

Regulares in suis Domibus, ā possint oratoria erigere.

Celebrare pro se, vel pro alijs, potest aliquandò Capellanus, sed non stipendio accepto. *Suprà n. 109. §. 2.* 232.

Celebrare in Oratorijs priuatis, quandò sit prohibitum *M. n. 211. à §. 14.* 233.

Celebrare quotidie, est laudabile. *M. n. 202.* aliquandò ad id tenentur Sacerdotes. *S. n. 37. à §. 2. & n. 38. à §. 2.* 234.

Celebrare sinè Missali, an liceat. *M. n. 267.* An sinè vestibus sacris, vel alijs non benedictis. *V. n. 39.* An aliquando sinè præuia confessione. *S. n. 30.* An fracto ieiunio. *I. n. 9. & In. S. n. 29. à §.* 235.

De Missa aliqua notantur.

Celebrare in Sabbato Sancto, licitum est, etiam loquendo de Missis priuatis. *S. n. 7.* 236.

237. Celebrare plures Miss. a eodem die, an idem Sacerdos possit. *S. n. 37. a §. 2.*

Censura.

238. Censuræ violatio, quomodo irregularitatem pariat. *I. n. 85. a §. 10.*

239. Censura excommunicationis. *E. n. 197.*

240. Censuræ absolutio, an contineatur in absolutione à peccatis *F. n. 134. §. 54.*

241. Censuræ, tempore Iubilei, à quocumque approbato confessario remittuntur, *Litera I. n. 227. §. 10.*

242. Censura, à superioribus Regularium an sit reseruabilis, præter casus expressos. *P. n. 189. à §. 6.*

243. Censuræ Papæ reseruatæ. *S. num. 211.*

Census.

244. Censibus onerare suam Ecclesiam, an possint Clerici. *O. n. 6. §. 13.*

Cereus.

245. Cereus paretur à parte Epistolæ, accendendus ad eleuationem Sacramenti, & , si fieri potest, ponatur alius à parte Euangelij, quia conueniens est, vt, diebus solemnioribus, duo accendantur, *A. n. 285. §. 1.* finita eleuatione, & communione extinguitur, vt in *litera eadem. n. 338.*

Pro eleuatione debet accendi cereus.

246. Cerei Altaris, quandò accendendi pro Missa solemni. *H. n. 46. §. 5.*

247. Cerei Altaris, non extinguantur, tempore, quo cantatur Passio, in Missa solemni, vel legitur in Missa priuata, vt, contrà quosdam ineptè agentes, aduertunt *Bauld. part. 4. cap. 6. artic. 3. n. 28. Gauant. tom. 1. part. 4. tit. 7. n. 21.* vbi citat *Paul. Comitol. in responsion. moral. lib. 1. q. 49.*

Quandò dicitur Passio in Missa, non debent extingui cerei Altaris.

248. Cereus debet præparari in cornu Euangelij, in Sabbato Sancto, collocatus super magnum candelabrum (de quo *supra. n. 55.*) significat verò hic cereus Christum resurgentem, & quando adhuc non est accensus, significat columnam nubis, illuminatus verò denotat columnam ignis; quinque autem grana incensi in eo infiguntur, ad exprimenda quinque Christi plagas. *Durand. in Ration. Diuinor. offic. lib. 6. cap. 80. n. 4.*

Cereus Paschalis, quid significet.

§. I. Hic cereus sit ceræ albæ, quantum fieri potest, & habeat quinque foramina aliquantulum à medio illius distantia, proximiora illi parti, quæ debet accendi, in illius vero summitate, ità accommodetur, vt faciliter suo tempore accendi possit.

Cereus sit ceræ albæ, & in eo sint quinque foramina.

§. II. Debet esse hic cereus ea ponderis quantitate, vt videatur in magnitudine diuersus à candelis ordinarijs, quanta autem debeat esse illius quantitas, non est determinatum, quarè attendenda erit laudabilis quarumcumque Ecclesiarum consuetudo: Atqui solent pingere in cereo imagines titularis, patroni, vel alterius sancti, quod non reprobat *Bauld. part. 4. cap. 11. artic. 1. n. 6.*

Cereus, quanti ponderis esse debeat.

§. III. De benedictione huius cerei, vide in *Litera P. n. 182.*

§. IV. Hic cereus accendi debet tempore Paschali ad Missas, & Vesperas solemnes, videlicet, in triduo Paschatis Sabbato in albis, & omnibus Dominicis, vsquè ad Ascensionis festum inclusiuè (in quo festo, finito Euangelio in Missa solemni, extinguitur, vt in *Litera A. n. 462.*) quoad alios vero dies, consuetudo Ecclesiarum seruetur, ita decreuit *Sacr. Rit. Congreg. 1607. 19. Mart.*

Cereus tempore Paschali, quandò accendendus.

In festo Ascensionis extinguitur cereus.

§. V. Antiquitus quidem vltra octauam Paschæ, non erat hic cereus in vsu; nam video *in Ordin. Rom. in cap. de Ordin. in officio Paschæ, & in Microlog. cap. 53.* quod in Dominica post Sabbatum in albis, distribuebatur populo cereus Paschalis, quo quisque vtebatur in propria Domibus, vel agris, tam contra illusiones diabolicas, quàm contra fulgura, & tonitrua.

In Dominica in albis cerea distribuebatur populo cereus Paschalis.

Cera in veteri testamento, non adhibebatur in Sacrificio. *A. n. 118. §. 1.* 249.

Cerei accensi, quare à ceroferarijs deferantur. *Ibidem.* 250.

Cereus accensus, post ministratum baptismum, datur Patrino, & quarè. *B. n. 17. §. 34.* 251.

Ceroferarij.

Ceroferarij in Missa Pontificali, hæc habent officia, videlicèt, sumunt cereos in Sacristia, & suo tempore accedunt sine candelabris ad habitationem Prælati celebraturi, illumque ad Ecclesiam ducunt, & cum inde ad suam sedem, in Sanctuario positam, perueneru, vadunt ad Sacristiam, & indè 252.

De officio ceroferariorum in Missa Pontificali.

sumptis candelabris cum cereis accensis, ducunt paratos ad presbiterium: hi ceroferarij, vt plurimum stant apud credentiam, nisi sedeant ad *Gloria*, & *Credo* super infimum gradum sedis celebrantis: genuflexi apud credentiam manent ad confessionem, ad eleuationem, & ad benedictionem in fine Missæ.

Quoties ceroferarij deferant candelabra, dum inseruiunt Missæ Pontificali.

§. I. Ad clariorem tamen horum Ministrorum instructionem, sigillatim exponam, quandò Candelabra deferre debeant: igitur illa deferunt, quandò comitantur paratos ad Sanctuarium, & cum ibidem peruenerint, facta genuflexione Altari, & celebranti, candelabra deponunt supec angulos posteriores credentiæ, & apud illam manent: Dum vero cantatur versus post capitulum, vel citius, si opus fuerit, sumunt Candelabra, & cum ijs ad sedem celebrantis accedunt (habentes medios Ministros de libro, & Candela) facta Altari debita reuerentia, si antè illud transeant, & celebranti, &, dicta à celebrante Oratione, redeunt ad credentiam ordine, quo venerant.

§. II. Pro Euangelio deferunt candelabra hoc modo: accedunt ad credentiam, cum Diaconus dicit *Munda cor meum &c.* & ibi accipiunt sua candelabra cum cereis accensis, & cum illis accedunt ad Altare; & se locant hinc indè omnium postremi, antè infimum Altaris gradum: cum verò celebrans benedixerit incensum, accedunt cum Diacono, & alijs ad sedem celebrantis, & cum hic dat benedictionem Diacono, ceroferarij non genuflectunt, quia habent candelabra præ manibus, accepta vero à Diacono benedictione, hi ceroferarij procedunt post Thuriferarium ad locum Euangelij, quo cum peruenerint, locant se hinc indè à lateribus Subdiaconi, facie ad Diaconum versa, & cantato Euangelio, redeunt ad credentiam, facta debita reuerentia Altari ante quod transeunt, & super credentiam sua candelabra deponunt, & apud illam sistunt.

Ceroferarij non genuflectunt cũ celebrans dat benedictionẽ Diacono.

§. III. Cum celebrans dicit submissa voce symbolum, ad illa verba *Et incarnatus est*, genuflectunt apud credentiam, & finito symbolo, accedunt cum alijs clericis ad sedem celebrantis, & super illius infimum gradum sedent, dum symbolum cantatur à Choro, in accessu autem faciant genuflexionem ante Altare, si ante illud transeant, & celebranti; cum à Choro cantatur versus *Et incarnatus est* surgunt, & genuflectunt apud sedem celebrantis, & eo finito, iterum sedent.

Ad versum Et Incarnatus est, ceroferarij genuflectunt.

§. IV. Circà finem symboli, surgunt, & facta reuerentia celebranti, redeunt ad credentiam, genuflectentes etiam Altari, si ante illud transeant, ibi autem ad credentiam stant, genuflectentes solum ad eleuationem apud illam (nisi ad eleuationem deferant intorticia in deficientia aliorum clericorum, tunc enim inseruient, vt in *Litera M. n.* 264. §. 51.)

Ceroferarij deferunt intorticia ad eleuationem, si desint alij clerici.

§. V. In fine Missæ ad benedictionem, genuflectunt semper apud credentiam, & lecto vltimo Euangelio in fine à celebrante, accipiunt candelabra cum cereis accensis, & redeunt cum alijs ad Sacristiam ordine, quo venerant, & in Sacristia, candelabra in suis locis deponunt, & cereos extinguunt, postea adiuuant paratos ad exuenda paramenta, & tandem suam cottam deponunt. Plura de Missa Pontificali, quære in *Litera M. n.* 264.

Finita Missa, ceroferarij redeunt ad Sacristiam ordine, quo venerant.

Ceroferarij in Vesperis Pontificalibus, hæc habent officia, videlicèt, sumunt cottam in Sacristia, posteà hora assignata, accedunt sinè candelabris cum alijs clericis ad habitationem Prælati, & illum ad Ecclesiam ducunt, & cùm hic ad suam sedem in sanctuario positam, peruenerit, vadunt ad Sacristiam, & indè acceptis candelabris cum cereis accensis, ducunt paratos ad Presbiterium, sicut notabimus in *Litera V. n.* 57. §. 2. 253.

De officio ceroferariorum in Vesperis Pontificalibus.

§. I. Cùm ad Presbiterium peruenerint, facta genuflexione vnico genu in medio antè Altare, & celebranti, se recipiunt ad credentiam, super quam deponunt candelabra in duobus angulis posterioribus, & ibi apud credentiam stant, signantes se à fronte ad pectus, dum celebrans dicit *Deus in adiutorium &c.* & cum inceptus fuerit primus psalmus, accedunt cum alijs clericis ad sedem celebrantis, & sedent super infimum illius gradum, ad versum *Gloria Patri* surgunt, & stant inclinati, & cum inceptus fuerit alter psalmus, iterum sedent.

§. II. Circà finem vltimi psalmi, surgunt, & facta debita reuerentia celebranti, accedunt ad credentiam, facta genuflexione Altari, si antè illud transeant, & ibi apud credentiam stant.

§. III. Cum repetitur antiphona post *Magnificat*, accipiunt candelabra, & cum

Ceroferarij sumunt candelabra pro

Oratione, ad Vesperas Pôtificales.

cum illis ad sedem celebrantis vadunt, & finita oratione, vel orationibus, si plures sint dicendæ, redeunt ad credentiam, super quam sua candelabra deponunt, & genuflectunt ad benedictionem solemnem, postquam iterùm accipiunt candelabra, & cum alijs ad sacristiam redeunt, ordine, quo venerant, vt totum fusè exponitur in *Litera V. n. 37.*

De officio ceroferariorum in Missa solemni.

254. Ceroferarij in Missa solemni, sed non Pontificali, hæc habent officia, videlicèt, sumunt cottam in sacristia, vt in *Litera H. n. 46. §. 1.* antequam exeant de sacristia se disponunt, vt *supra n. 197.* postea procedunt cum alijs ad Altare, ordine tradendo in *Litera O. n. 122.* & portant candelabra modo dicto in *Litera A. n. 90.* cum peruenerint antè infimum Altaris gradum, se locant hinc indè omnium postremi, & faciunt genuflexionem vnico genu Altari, postea vadunt ad credentiam, supra quam in angulis posterioribus deponunt candelabra, vt dictum fuit *supra n. 197. §. 6.* ibi autem ad credentiam manent genuflexi, dum celebrans facit confessionem, qua finita, surgunt, & stabi apud eandem credentiam; vt *supra n. 197. §. 7.* cum cantatur *Gloria*, stant ceroferarij, vt in *Litera A. n. 91.* Ad Euangelium, ceroferarij portant candelabra cum candelis accensis, vt in *Litera D. n. 123. §. 14.* & finito Euangelio, redeunt ad credentiam hoc modo, præcedit Thuriferarius, ipsi postea sequuntur, & in medio Presbiterij in plano genuflectunt vnico genu, simul cum thuriferario medio inter illos, postea reuerentiam faciunt celebranti, deindè soli vadunt ad credentiam, super quam candelabra sua deponunt in angulis posterioribus, & Thuriferarius in medio Presbiterij expectat Diaconum. *Bauld. 3. part. cap. 11. de Miss. solemn. artic. 6. n. 5. Gauant.* autem *tom. 1. part. 2. tit. 6. n. 5.* dicit ceroferarios, finito Euangelio à Diacono, sinè mora, debere procedere ad credentiam, ne causa faciendi genuflexionem in medio, impediant Diaconum, qui debet incensare celebrantem, cum illum debeat in medio incensare, juxta dicenda in *Litera D. n. 123. §. 18.* at hæc Gauanti difficultas, facile dissolui poterit, si dicamus, quod ceroferarij faciant quidem genuflexionem in medio, sed aliquantulum à gradibus Altaris distantes, tunc enim Diaconum minimè impedient; quo circa conuenientiorem modum *Bauld.* reprobare non possum.

Cantato Euangelio, ceroferarij, antequam accedant ad credentiam, faciunt reuerentiam in medio antè Altare.

§. I. Cum ceroferarij deposuerint super credentiam candelabra, apud illam stant, & dum celebrans dicit in Symbolo illa verba *Et incarnatus est &c.* genuflectunt in plano, semper apud credentiam.

An ceroferarij sedeant, dum sedent celebrans, & Ministri sacri.

§. II. Dum Symbolum cantatur à choro, si celebrans, & Ministri sacri sedeant, ipsi ceroferarij sedent, vel stant, vt in *Litera A. n. 91.* & genuflectunt, dum cantatur versus. *Et incarnatus est.*

Ampullæ à ceroferarijs ministrandæ.

§. III. Ad offertorium, vnus ex his ceroferarijs (nisi adsit proprius Minister de ampullis) ministrat ampullas, modo dicto in *Litera A. n. 103. & M. n. 157.*

Cerei in magnis candelabris, quomodo à ceroferarijs accendendi pro eleuatione.

§. IV. Antequam celebrans dicat *Sanctus*, accendunt candelas in magnis candelabris, & faciunt sequenti modo; dum celebrans est ad medium præfationis, ipsi vadunt ad medium capellæ per planum, vbi aliquantulum distantes ab infimo Altaris gradu, vnico genu faciunt genuflexionem Altari, postea quilibet accendit cereum à sua parte, sumpto lumine, non de Altari, si fieri potest, sed, vel de credentia, vel de lampade, pro vt commodius videbitur; obseruent autem, vt dum hos cereos accendunt, faciem semper habeant versus Altare, ne eidem inconuenienter terga vertant. *Bauld. artic. 7. n. 23.*

§. V. Hoc facto, ad credentiam redeunt, & apud illam in plano genuflectunt, cum fiet eleuatio Sacramenti (nisi deferre debeant intorticia, tunc enim facient, quod dictum fuit in *Litera A. n. 105.*) finita eleuatione surgunt, & apud credentiam stant; Cum verò celebrans sumit sacras species, vnus ex ceroferarijs defert ampullas ad Altare, modo dicto in *Litera A. n. 113.* nisi adsit proprius Minister de ampullis, quia tunc huic illas ministrare spectabit.

Ceroferarij aliquādo ministrant ampullas, in Missa solemni.

§. VI. In fine, cum celebrans dat benedictionem, ceroferarij genuflectunt in plano apud credentiam, & post benedictionem surgunt, & accipiunt sua candelabra cum candelis accensis, & procedunt ad Altare, atque ante infimum illius gradum se locant hinc indè omnium postremi *Bauld. artic. 9. n. 9. loc. cit.* & cum celebrans finierit Euangelium in fine, redeunt ad Sacristiam cum alijs, ordine, quo venerant. Plura de Missa solemni quære *supra n. 197.*

Finita Missa, ceroferarij redeunt cum alijs ad Sacristiam.

Ceroferarij in Vesperis non Pontificalibus, sed solemnibus, hæc habent officia, videlicet, sumunt cottam in sacristia, & cum ad Altare procedendum est, procedunt nudo capite omnium primi 255.

cum

Candelabra, quomodò à ceroferarijs deferenda.

cum candelabris, & cereis accensis (quomodo candelabra deferre debeant, dictum fuit in *Litera A. n. 90.*) cum ante infimum Altaris gradum peruenerint, locant se hinc indè omnium postremi, & facta genuflexione vnico genu, Cruci Altaris, dum celebrans cum cantoribus stat paulisper genuflexus, accedunt cum candelabris ad latera Altaris, vbi super infimum gradum, vel in plano Capellæ, deponunt sua candelabra, quorum cereos extingunt *ex Cæremon. Episcop. lib. 2. cap. 3.* quod idem notant *Gauant. tom. 2. section. 10. cap. 3. n. 10. & Bauld. part. 2. cap. 11. art. 1. n. 9.*

An Candelabra possint super credentiam poni ad Vesperas.

§. I. Vidi tamen, præsertim apud Regulares, ceroferarios ponere sua candelabra super credentiam, relictis etiam cereis accensis, vt fieri solet in Missa, quod, licet non sit conforme cæremoniali Episcoporum citato, puto posse tolerari, saltem ob consuetudinem introductam, quam tamen haud concederem esse introducendam, vbi non est.

§. II. Depositis igitur candelabris, si celebrans, & cantores habeant suum scamnum in presbiterio, ceroferari stabunt apud credentiam, si verò illi accedant ad chorum (vtrumque enim fieri posse, vidimus *suprà n. 223.*) etiam ceroferarij ibunt ad Chorum, vbi stabunt in locis respectiuè sibi conuenientibus: Dum dicitur versus *Deus in adiutorium &c.* dextera se signant à fronte ad pectus, & ad versum *Gloria Patri &c.* semper profundè caput inclinant.

Ceroferarij ad *Magnificat*, quomodò inseruiant.

§. III. Cum celebrans accessurus est ad Altare ad *Magnificat*, ceroferarij paulo antè accedant ad sumenda candelabra, quorum cereos accendunt, si erant extincti, & cum illis redeunt ad Chorum, vt inde ducant celebrantem ad Altare, modo dicendo in *Litera V. n. 36. §. 9.* vbi etiam videbimus, quod, si Chorus sit antè Altare, vel breuis sit distantia, non erit necesse quod in hoc casu ceroferarij comitentur celebrantem.

§. IV. Cum ad Altare peruenerint, & debitam reuerentiam fecerint, ceroferarij recedunt, & candelabra deponunt, vt initio fecerunt, non tamen candelas extingunt, postea ad credentiam stant, & finita incensatione Altaris, si celebrans reuertitur ad Chorum, ceroferarij comitantur illum ordine, quo venerant, & cum ad Chorum peruenerint, ibi in Choro candelabra in loco conuenienti deponunt, relictis cereis accensis, & cum repetitur Antiphona post *Magnificat*, vel, loco illius pulsantur organa, ceroferari resumunt candelabra, & accedunt ad celebrantem, ei assistentes hinc indè, facie ad ipsum versa, dùm dicit orationem, vel orationes, si plures sint dicendæ, & dicto *Benedicamus Domino* atquè versu *Fidelium animæ &c.* Si sequatur completorium, redeunt omnes ad Sacristiam ordine, quo venerant, &, si illud non sequitur, ceroferarij post orationes deponunt candelabra, & illa resumunt, vt redeant ad Sacristiam post orationem Antiphonæ finalis, modo exponendo in *Litera V. n. 36. §. 14.* vbi plura de Vesperis solemnibus habebis.

Ceroferarij post *Magnificat*, quomodò inseruiant.

Ceroferarij, dum tenent candelabra, non genuflectunt. *F. n. 42. §. 14. G. n. 21. M. n. 150.* 256.

Ceroferarij, quomodo assistant Diacono cantanti Euangelium in pulpito. *E. n. 151.* 257.

Ceroferarij assistant Diacono ad Euangelium in Missis defunctorum, sed sine candelabris. *M. n. 244. § 4.* 258.

Ceroferarij in absolutione defunctorum post Missam, stant, vt in *Litera A. n. 45. §. 2.* 259.

Ceroferarij non assistunt cum luminibus, quando cantatur Passio: An assistant cum Palmis Diacono cantanti Euangelium post passionem. *M. num. 250. §. 4.* 260.

Ceroferarij Euangelio Missæ Sabbati Sancti assistunt, sed sinè candelabris. *M. n. 251. §. 3.* 261.

Ceroferarij. Vide, Acolythi: Ministri inferiores. 262.

Cessatio à Diuinis.

Cessatio à Diuinis, virtute Bullæ Cruciatæ, an possit remitti. *Infrà n. 426. §. 6.* 263.

Character.

Character est secundarius Sacramentorum effectus (de primo dicetur in *Litera G. n. 63.*) & quidem conuenit aliqua Sacramenta imprimere characterem, quia, vt docet *D. Thom. 3. part. q. 63. artic. 1. in corp.* cum homines per Sacramenta deputentur ad aliquid spirituale pertinens ad cultum Dei, debeat 264.

Secundarius effectus Sacramentorum.

Conuenit, quòd aliqua Sacramenta imprimant characterem.

bent aliquo ſpirituali charactere inſigniri, neque obſtat, quod Sacramenta veteris legis enim non imprimerent, quia ex eodem *D. Thom. ad 3. loc. cit.* Sacramenta vetera non habebant in ſe ſpiritualem aliquam virtutem, ad aliquem ſpiritualem effectum operandum, & ità contra Scotum (qui concedebat aliqua Sacramenta vetera imprimere characterem) notat *Becan. de Sacramen. cap. 4. q. 1. n. 2.*

Sacramenta vetera characterem non imprimebant.

§. I. Concluſo, quod aliqua Sacramenta nouæ legis characterem imprimant, videndum eſt, quænam ſint huiuſmodi Sacramenta; nam certum eſt omnia non imprimere illum, ſiquidem, ad hoc, vt Sacramentum aliquod imprimat characterem, requiritur, quòd per illud Sacramentum, aliquis deputetur ad agendum, vel recipiendum aliquid, quod directè pertineat ad cultum Sacerdotij Chriſti, & licèt homo per omnia ſacramenta, fiat particeps Sacerdotij Chriſti, non tamen per omnia deputatur ad aliquid agendum, vel recipiendum, quod ad illud pertineat. *D. Thom. artic. 6. ad 1.*

Quænam ſint Sacramenta, quæ imprimunt characterem.

Homo per omnia Sacramenta ſit particeps Sacerdotij Chriſti.

§. II. Huiuſmodi autem ſacramenta, per quæ quis deputatur ad aliquid agendum, vel recipiendum, directè pertinens ad cultum Dei, ſunt tria, videlicèt Baptiſmus, de quo in *Litera B. n. 17. §. 9.* Confirmatio, de qua *infra n. 449.* & Ordo, de quo in *Litera O. n. 416.*

Baptiſmus, confirmatio, & ordo imprimunt characterem.

§. III. Quòd quatuor alia ſacramenta directè non ordinentur ad cultum Dei, patet, quia Pœnitentia, & extrema vnctio directè ordinantur ad remittenda peccata ex eodem *D. Thom. in corpor. loc. nuper citat.* Matrimonium verò directè pertinet ad propagationem generis humani: Maior difficultas eſt de Sacramento Euchariſtiæ, quia videtur hoc immediatè pertinere ad Diuinum cultum, tamen, quia per hoc Sacramentum non ordinatur homo ad aliquid vlterius agendum, vel recipiendum in Sacramentis, cum hoc ſit conſummatio omnium Sacramentorum, ideò Sacramentum Euchariſtiæ non imprimit characterem. *D. Thom. ſuprà.*

Probatur, quod alia Sacramenta non pertinent directè ad cultum Dei.

Euchariſtia eſt cõſummatio omnium Sacramentorum.

§. IV. Modum valdè facilem, & certum, aſſignat *Becan. n. 3. loc. cit.* ad dignoſcenda ſacramenta, quæ imprimunt characterem, quòd nempè illa hunc imprimant, quæ non poſſunt iterari, ſecùs verò alia, &, cum ſit compertum, quòd, exceptis, Baptiſmo, Confirmatione, & Ordine, alia quatuor Sacramenta poſſunt iterari, ſequitur neceſſariò illa tria imprimere characterem, & non hæc quatuor.

Differentia inter Sacramenta, quæ imprimunt characterem, & alia.

§. V. Sed petis, quid ſit iſte character. Reſpondeo cum *D. Thom. q. 63. art. 3. in corpor.* Characterem hunc Sacramentorum eſſe characterem Chriſti (non, quòd Chriſtus habeat characterem, quia ipſe habet plenam ſpiritualis Sacerdotij poteſtatem, ſed quia poteſtas Sacerdotij illius comparatur ad characterem. *D. Thom. artic. 5. in corpor.*) quod ex eo deducitur, quia character nihil aliud eſt, quàm quædam participatio Sacerdotij Chriſti.

Character quid ſit.

§. VI. Hunc characterem eſſe, non in anima, ſed in potentijs animæ, tanquàm in ſubiecto, probat idem *Angelicus Doct. artic. 4. in corp.* ex eo, quia character imprimitur ad aliquid agendum, vel recipiendum, pertinens directè ad cultum Dei, ſed hoc conſiſtit in actibus, ergo hic character debet eſſe tanquam in ſubiecto, in eo, à quo proueniunt immediatè actus, hi verò proueniunt à potentiis animæ, quæ propriè ordinantur ad actus, nam anima propriè ordinatur ad eſſe.

Character in potentijs animæ ſubiectatur ſecundum D. Thomam.

§. VII. Neque hæc doctrina videtur contraria *Concil. Trident. ſeſſ. 7. de Sacrament. in gener. can. 9.* vbi eſt definitum ſub pœna anathmatis, quod dicta tria Sacramenta imprimant characterem in anima, nam ibi non dicitur, vtrum imprimatur in anima mediatè, vel immediatè? Et quidem, qui ſuſtinent potentias animæ eſſe indentificatas cum ipſa anima, in toto rigore ſe conformant *Concilio citato.* Maior difficultas videtur pro ſententia D. Thomæ, qui *1. part. q. 77. artic. 1. in corpor.* vult, quod potentiæ animæ realiter diſtinguantur ab ipſa anima, quo poſito, vtique aſſentior *Becan. q. 3. n. 1. loc. cit.* vbi iuxtà Tridentinum docet, quod caracter imprimatur in ipſa anima, dicere autem, quod imprimatur in potentijs animæ, realitèr diſtinctis ab anima, eſſet diſſentire à definitione concilij, cui humilitèr abſque vlla contrarietate, debemus obtemperare.

An hæc ſententia ſit contraria Tridentino.

Dicendum eſt, quod character Sacramentorum ſubiectetur in anima.

§. VIII. Interrogas, quem effectum præſtet hic character. Reſpondeo conformiter ad Tridentinum citatum, characterem eſſe indelebilem, & ratione illius, Sacramenta, quę imprimunt characterem, iterari non poſſe: quod verò character ſit indelebilis, præter quàm quod eſt definitum à Tridentino, vt

Qualis ſit effectus characteris.

Vi-

vidimus, probat etiam *D. Thom. 3. part. q. 63. artic. 5. in corpor.* ex eo, quia character comparatur ad potestatem Sacerdotij Christi, sed Sacerdotium Christi est æternum, indelebile, ergo etiam conuenit, quòd Sacramentorum character sit indelebilis: Et hoc alia ratione philosophica probat *Becan. n. 2. loc. supra*, nimirum, tum quia subiectatur in subiecto incorruptibili, tum quia non habet contrarium, à quo corrumpatur. Plura de Sacramentis quære in *Littera S. n. 49.*

265. Character, an imprimatur in Consecratione Episcopi *E. n. 68. §. 10.*

266. Character ordinis, an sit vnus tantum, qui tamen ratione plurium graduum extendatur. *E. n. 38. §. 36.*

267. Character per primam tonsuram non imprimitur, sed non per hoc est prima tonsura reiterabilis. *Littera P. n. 212. §. 2.*

Charissimi.

268. *Charissimi*, est initium capitulorum, quæ desumuntur ex Epistolis Catholicis. *Suprà n. 111. §. 1.*

Charitas.

269. Charitas significatur per Antiphonas. *Littera A. n. 377. §. 5.*

Chirothecæ.

270. Chirothecæ appellantur ab ordine Romano Manicæ, eo quia sunt ornamenta manuum Episcopi, ijs vtitur Episcopus, vel Abbas in Missa Pontificali, vt in *Littera M. n. 264. §. 20.*

Ordo Romanus ponit manicas pro chirothecis.

Quid significent chirothecæ.

§. I. Huiusmodi Chirothecæ quoad Christum, sunt veluti hædorum pelliculæ, quæ in eo significant similitudinem carnis peccati, ità *Innocent. III. lib. 1. cap. 41.* Alia habent moralia significata, nam secundum *Honor. in Gemm. lib. 1. cap. 215.* manus tegunt, vt opus fit in publico, intentio in occulto, & iuxtà *Durand. in Ration. Diuin. off. lib. 3. cap. 12. n. 3.* manibus imponuntur ad innuendum, quòd præ manibus debet Episcopus habere Exempla Sanctorum.

Ex qua materia faciendæ chirothecæ.

§. II. Hæ chirothecæ iuxtà commune vsum, sunt textæ ex serico, & auro ornatæ, coloris rubri, vel albi, pro qualitate festi. *Gauant. tom. 1. part. 5. de mensur. Sacr. Suppellect.*

Chirurgi.

Chirurgi, an irregularitatem incurrant, exercendo eorum officium. *L. n. 63. §. 30.* 271.

Chirurgia.

Chirurgia à clericis exerceri non potest. *Littera O. n. 6. §. 11.* 272.

Chorepiscopi.

Chorepiscopi, qui dicantur. *E. n. 68. §. 2.* 273.

Chorus.

Chorus, in quo Diuinum officium persoluitur, varijs appellatur nominibus. *S. Isidor. de Eccles. offic. lib. 3.* vult, quod nomen Chori significet multitudinem canentium, & Chorum, coronam appellat, quasi hæc multitudo in forma Coronæ sit disposita, iuxtà illud *Ecclesiast. cap. 50. vers. 13. Ipse stans iuxtà Aram, & circa illum Corona fratrum*, quod idem posteà notarunt *Amal. de Ecclesiast. offic. lib. 3. cap. 3. & Raban. de Instit. clericor. lib. 1. cap. 33. Honor. in Gemm. lib. 1. cap. 139.* dicit, quod Chorus deriuatur à chorea, quæ vox est græca, & significat lętitiam, vt refert *Plat. 2. de legib.* à *concil. Braccar. 1. n. 31.* appellatur Sanctuarium, & à *concil. Turon. 11. cap. 4.* dicitur Sancta Sanctorum, & *in Epist. SS. Cornel. & Cyprian.* appellatur presbiterium. 274.

De Choro varia nomina recensentur.

§. I. Primam Chori institutionem prouenisse à Moyse, tradit S. Isidorus citatus *ex lib. Exod. cap. 15.*

Chorus à quo primo institutus.

§. II. Chorus prius erat antè Altare, nunc vero communius habetur retrò Altare: Superior tamen in qualibet parte Ecclesiæ, imò, & in Sacristia potest constituere Chorum pro recitandis horis Canonicis, vt dicemus in *Littera L. n. 125. §. 2.*

Superior potest constituere chorum etiam in Sacristia.

§. III. De officio Chori plura habebis in *Littera H. n. 49.* & hic aliqua notabo, quæ sparsim in hoc nostro opere reperiri poterunt; igitur, quandò in Choro

De obseruandis in choro, plura notantur.

Choro sit sedendum. *S. n.* 116. quando standum. *ibidem n.* 185. quando genuflectendum. *G. d n.* 19. dum fit eleuatio in Missa solemni, nihil in Choro canitur, & verba illa *Benedictus, qui venit &c.* n t *&c.* cantentur, facta eleuatione Calicis. *Carem. Episcop. lib.* 2. *cap.* 8. *Gauant. tom.* 1. *part.* 2. *tit.* 8. *n.* 8. *Bauld. parte* 3. *de rit. seruand. cap.* 11. *artic.* 8. *n.* 7. quando fit oblatio in Missa, an aliquid cantari debeat. *O. n.* 4. Quomodo chorus incensandus in Missa solemni *D. n.* 123. *à §.* 32. & tandem, an Aspergendus chorus, si multùm ab Altari distet, quando die Dominico fit aspersio aquæ benedictæ. *A. n.* 465. §. 15.

Benedictus, qui venit &c. n t &c. post eleuationem Calicis.

275. Choro addicti, tenentur ibidem horas recitare. *O. n.* 7. *à* §. 5.

Chrisma.

276. Chrisma adhibetur in consecratione Altaris. *A. n.* 243. §. 2.

277. Chrisma est materia Sacramenti confirmationis. *M. n.* 107. Quid verò hîc significet vnctio Chrismatis. Vide *infra n.* 449. §. 8.

278. Chrisma, an pro extrema vnctione possit inseruire. *M. n.* 107. §. 46. *&* 47.

279. Chrisma. Vide. Oleum Sanctum.

Christus.

280. Christus est idem, ac vnctus. *E. n.* 129. §. 2.

281. Christus est Sacerdos in æternum. *P. n.* 201. *ibid.*

282. Christi conceptio exponitur. *Q. n.* 8.

283. Christus, quam vestem habuerit, dum sacram Eucharistiam instituit. *P. n.* 28. §. 8.

284. Christi effigies, an debeat esse super Altare pro dicenda Missa. *A. n.* 284. §. 2.

285. Christus significatur in vtroque latere Altaris. *N. n.* 41. & cuam in osculo Altaris. *O. n.* 130. *à* §. 1.

286. Christus, quomodo significetur in thuribulo. *T. n.* 43. §. 1.

287. Christus Dominus forsitan non benedixit panem consecrandum, producendo super illum signum crucis, quia adhuc crux non erat sanctificata, vt ex Nicolao Plouq, deducit *Gauant. tom.* 1. *part.* 2. *tit.* 8. *n.* 4. & dum dicitur *Matth. cap.* 26. *vers.* 26. quod Christus benedixit panem consecrandum, illam benedictionem fuisse consecrationem ipsam per prolationem verborum, videtur velle *D. Thom.* 3. *part. q.* 78. *artic.* 1. *ad* 1. quod tamen non concedit *Tirin. in loc. script. cit.* vbi dicit, illam benedictionem fuisse, tantùm inuocationem Diuinæ omnipotentiæ pro tanto opere.

An Christus benedixerit panem consecrandum.

288. Christus est origo omnis benedictionis. *M. n.* 28. *&* 60.

289. Christus quomodo offerat sacrificium Missæ. *Litera Q. n.* 27.

290. Christus, quomodo sit sub speciebus consecratus. *E. n.* 166. *à* §. 1. *&* *S. num.* 213.

291. Christus, an consecrauerit panem, priusquam illum frangeret. *P. n.* 14.

292. Christus in Cœna, an eleuauerit oculos, quando Eucharistiam instituit. *Litera E n.* 125.

293. Christi passio in sacrificio repræsentatur. Vide *infra n.* 476. §. 2.

294. Christus sacrificauit, dum Eucharistiam instituit. *infra n.* 496.

295. Christus in vltima cœna præposuit cibum communem sacro, & quare. *D. n.* 122. §. 2.

296. Christus Dominus tentatus fuit *Die* 16. *Februar. ex Augustin. Tornell. in Annalib.* quare, cum prima Dominica Quadragesimæ, vel eadem die aliquando occurrat, vel saltem ei sit proximior, quàm alia Dominica, ideò officio illius Dominicæ conuenit officium cum Euangelio de Christi tentatione.

Quo die Christus tentatus fuerit.

297. Christus resurrexit. *D. n.* 99. §. 6. In die Dominico. *P. n.* 54. Descendit ad inferos, antè resurrectionem. *D. n.* 99. quomodo in cælum ascenderit *A. nu.* 461. §. 1.

298. Christus, vt homo, tantùm instrumentaliter Sacramenta instituit. *supra n.* 180.

Christus factus est &c.

299. *Christus factus est pro nobis &c.* dicitur ad officium canonicum, triduo antè Pascha; ad Laudes quidem, repetita Antiphona post Canticum *Benedictus*; ad quatuor minores horas, finitis psalmis; ad Vesperas, repetita antiphona post *Magnificat*, ad Completorium tandem, dicto cantico *Nunc dimittis*. Et in dicendo prædicto versu, obseruari debet (ex

Versus Christus factus &c. quando, & quomodo dicendus.

rubr. partic. breuiar. in propr. loc.) vt pro feria V. dicatur *Christus factus est pro nobis obediens, vsque ad mortem* pro feria VI. (intellige à matutino, vsquè ad completorium inclusiuè) addatur *mortem autem Crucis* & pro Sabbato addatur. *Propter quod & Deus exaltauit illum, & dedit illi nomen, quod est super omne nomen.* & hic versus semper est dicendus flexis genibus, vt dicemus in *Litera M. n.* 119. vbi de Matutinis tenebrarum.

Cibus .

Facultas circa cibos vetitos in bulla Cruciatæ concessa.

300. Cibi, qui aliquibus diebus sunt ab Ecclesia prohibiti, conceduntur habentibus bullam Cruciatæ: Et ità, tàm in diebus Quadragesimæ, quàm in singulis alijs ieiuniorum diebus, potest habens bullam Cruciatæ comedere carnes de consilio vtriusque medici. *Abr. in Instit. Paroch. lib.* 10. *n.* 596. hic tamen non est sermo de illo, qui euidenter eget vesci carnibus, nam huic, præciso etiam priuilegio bullæ, potest, & debet id concedi, sed loquimur de casu, in quo esset dubium, vtrum alij cibi Quadragesimales possint nocere, tunc enim, vtendo priuilegio bullæ poterit carnibus vesci absque alio scrupulo, debet tamen consuli vterque medicus, corporalis scilicet, & spiritualis, & huius nomine venit Prælatus, & confessarius. *Castropal. part.* 4. *tract.* 25. *punct.* 8. §. 1. *n.* 2.

Nomine medici spiritualis, quis veniat.

Qui dispensatus est ad comedendas carnes, an teneatur ad ieiunium.

§. I. Dispensatus autem quoad comedendas carnes non censetur dispensatus etiam quoad duplicem comestionem, idest quoad ieiunium ratione quantitatis. *Abr. n.* 599. limita, nisi esset facta dispensatio, etiam ad recuperandas, & fouendas vires. *Castrop. n.* 11. vbi, licet afferat probabilem, & securam esse sententiam docentem, quod dispensatus quoad comestionem carnium, sit etiam dispensatus quoad ieiunium, tamen supra dictam limitationem appellat satis probabilem, additquè forè semper in praxi consulendam.

Abstinentia à carnibus, an sit de essentia ieiunij.

§. II. Sed dices. Abstinentia à carnibus est de essentia ieiunij, ergò liberatus ab illa, liberatur etiam à ieiunio: Sed contra est, quia non potest dari essentia sine re, cuius est essentia, sed aliquandò datur Abstinentia à carnibus, & non datur ieiunium, quod, vt plurimum accidit diebus Veneris, & Sabbati, ergo signum est, quod abstinentia à carnibus non est de essentia ieiunij, & consequentèr absquè illa poterit dari ieiunium.

Ouis, & lacticinijs vesci possunt habentes bullam cruciatæ.

§. III. Item conceditur habentibus Bullam Cruciatæ, vt possint pro libito vesci ouis, & lacticinijs (non tamen lardo, aut sanguine, nisi esset contraria consuetudo] singulis omnino anni diebus. *Castropal.* §. 2. *n.* 4. Cùm vèrò aliqua possint nasci dubia, ad eorum solutionem, quædam addenda sunt. &.

Extrà regna Hispaniæ, non valet priuilegium circa cibos vetitos.

§. IV. Quæritur primò, vtrum, qui in aliquo Regno Hispaniæ accepit bullam, possit extra illa Regna frui priuilegio comedendi carnes, oua, & lacticinia modo suprà dicto; Respondeo negatiuè, vt aperte habetur in verbis bullæ, sicùt notat *Castropal. punct.* 2. *num.* 3.

Quinam in Quadragesimalibus ieiunijs non possint vesci ouis, & lacticinijs virtute bullæ Cruciatæ.

§. V. Quæritùr secundò, an omnes gaudeant hoc priuilegio ciborum. Respondeo negatiuè: Siquidem non possunt pro libito in Quadragesimalibus ieiunijs vesci ouis, & lacticinijs Prælati, Archiepiscopi, aliquæ Superiores, & inferiores, nec non aliæ personæ Ecclesiasticæ regulares, & illi seculares, qui fuerint in ordine presbiteratus, ità exprimit Bulla Gregor. XIII. *die* 5. *Martij* 1574. apud *Castropal. punct.* 8. §. 2. *n.* 8. & aduerte, quod hic nomine Regularium, non veniunt nouitij. *Mend. in Eptim. verb. Bull. Cruciata n.* 8.

Nouitij non veniunt nomine Regularium in odictis.

An in Dominicis quadragesimæ liceat Ecclesiasticis vesci ouis, & lacticinijs virtute bullæ Cruciatæ.

§. VI. Ex dictis habes, quod extra Quadragesimam, etiam personæ suprà expressæ possunt pro libito vesci ouis, & lacticinijs, virtute bullæ Cruciatæ, nam excipiuntur solùm quoad Quadragesimam: Imò non est improbabile, quod dictæ personæ possint virtute huius bullæ vesci pro libito in Dominicis Quadragesimę ouis, & lacticinijs; ratio desumitur ex ipsis verbis bullæ, per quæ Prælatis, Archiepiscopis &c. prohibentur oua, & lacticinia in Quadragesimalibus ieiunijs, Dominicas vero in ea prohibitione non comprehendi, ex eo probatur, quia in Dominicis non ieiunatur, ergo non veniunt nomine Quadragesimalium ieiuniorum. *Mend. in Scater. Dissert.* 14. *q.* 4. idque est conforme *Regul.* 15. *Iur. in* 6. *Odia restringi, & fauores conuenit ampliari.* Plura de bulla Cruciatæ, quære in *Litera B. n.* 142.

Ciborum reliquiæ non frangunt ieiunium naturale. *I. n.* 9. §. 4. 301.

Cibus communis fuit a Christo præpositus sacro cibo, & quare. *D. n.* 122. 302.
§. 2.

Ciborium.

303. Ciborium appellatur Pixis. *P. num.* 274. *init.*

Cidaris.

304. Cidaris, vocatur Mitra. *M. n.* 272. *init.*

Cinerum benedictio.

305. Cinerum benedictio, quomodo facienda. *B. n.* 86. de Missa vero solemni post benedictionem, *M. n.* 249.

Cingulum.

306. Ex qua materia conficiendum cingulum. Cingulum pro Missa, ex quacumque materia fieri potest, siuè serica, siue linea, cannabi &c. Si tamen fiat ex lino candido, vel cannabi, erit conuenientius ex *Gauant. citand.* in partibus inferioribus habeat floccos, & in longitudine protrahatur circa per quatuordecim palmos.

An cingulo cordulas apponere ad cingendum, sit laudabile. §. I. Non placet *Gauant infra* illorum modus, qui in cingulo ponunt duas cordulas, quibus cingantur, ità, vt flocci cinguli hinc indè pendeant, dicit enim hanc esse formam cinguli Pontificis, sed reuera non est ità, quià cingulum Papale habet etiam manipulum, vt idem *Gauant.* notat *tom.* 1. *de mensur. sacra suppellect.* ego quidem non audeo asserere esse malum adijcere cingulo illas cordulas, quia video, quòd ferè est communis omnium vsus in præcipuis etiam Ecclesijs, in quibus non desunt periti.

§. II. Hoc cingulum appellat Zonam, & Baltheum *Alcuin. cap. Quid signif. vestim.* propiè autem loquendo, non est vestis: neque enim Leo IV. in Epistola ad Episcopos meminit cinguli, cum tamen nominet omnes vestes sacras: Benedicitur cingulum. At nihilominùs benedicitur, vt in *Litera P. n.* 281.

§. III. Isto cingulo, Sacerdos, porrecto sibi a tergo per ministrum, cingit albam. *Miss. de rit. seruand. tit.* 1. *n.* 3. & eodem cingulo firmat stolam positam in modum crucis. *S. n.* 20. §. 2. *& n.* 194. §. 3.

§. IV. Plura significata de cingulo à varijs afferuntur, & de Christo, significat virginitatem secundum *D. Bonauent. de myster. Miss.* Maiestatem Deitatis, iuxta *S. German. in Theor.* & Charitatem Christi, qui non solum docuit, sed etiam fecit, vt ostendit *Innocent. III. lib.* 1. *cap.* 37. Cingulum quoad Christum, quid significet. Quoad passionem Christi, cingulum significat flagellum à Christo passum, vt sentit *Durand. in Ration. Diuin. officior. lib.* 3. *cap.* 4. *n.* 6. Quoad passionem Christi. etiam alia significata in morali sensu habentur, & ita denotat castitatem corporis secundum *Hug. Victor. in Specul. Eccles. cap.* 6. Significat alia moralia. Discretionem secundùm *Alcuin. cap. Quid signif. vestim.* Continentiam secundum *Amalar. lib.* 2. *cap.* 22. *& Raban. cap.* 17. Custodiam cordis, iuxtà *Honor. in Gemm. lib.* 1. *cap.* 203. Arcum contrà hostes iuxtà *eumdem cap.* 83. & fortitudinem sicut habet *Hesych. lib.* 5. *in Leuit.* Vide etiam *Scort. de Sacrific. Miss. lib.* 2. *cap.* 8. *n.* 10.

Cingulum brachiale, vocatur manipulus. *M. n.* 21. §. 1. 307.

Circulus.

Circulum perficit celebrans in Missa 308.
post dictum *orate fratres*, vt in *Litera S. n.* 20. §. 46. quod fuit forsan desumptum ex Dauid, qui in immolanda hostia, ait *Psalm.* 26. *vers.* 6. *circuiui, & immolaui*, sicut obseruat *Durand. in Ration. Diuin. officior. lib.* 4. *cap.* 14. *n.* 11. qui etiam addit, quod Sacerdos postquam petierit a populo, vt pro se oret, congruenter vertit se ad Altare per sinistram, vt ostendat se peccatorem, vel dicas cum eodem, talem motum in sinistram denotare tristitiam de passione Christi statim repræsentanda. Celebrans perficit circulum post dictum Orate fratres, & quare. Perficit etiam circulum celebrans post datam benedictionem in fine Missæ, vt in *Litera S. n.* 20. §. 78. quod fortasse fit, vt ità celebrans omnes benedicat. Etiam cum benedictione in fine, perficitur circulus. Abstinet autem celebrans ab isto circulo, quando est Sacramentum expositum. *M. n.* 222. §. 11. *&* 15. Sacramento exposito, non perficitur circulus.

Circumcisio.

309. Circumcisio fuit ex PP. Circumcisio non fuit ex Moyse, sed ex PP. vt citato *S. Ioann.* docet *D. Thom.* 3. 2. *q.* 103. *artic.* 1. *ad* 3. & quidem circumcisionis lex cœpit obligare per præceptum Dei posteros Abrami, & totum popu-

populum hebræum, vt testatur *Tirin. in Gen. cap. 17. vers. 7.*

Circumcisio, an conferret gratiam.

§. I. Quæritur autem vtrum circumcisio conferret gratiam, & omissis varijs aliquorum erroribus, dico cum *D. Thom. 3. part. q. 62. art. 6. ad 3.* quod circumcisio erat solum signum fidei iustificantis, auferendo originale peccatum, ex eodem *q. 70. artic. 4. in corpor.* vbi iteratò repetens, quæ antea dixerat, docet, quod circumcisio auferebat originale peccatum per collationem gratiæ, etiam ad resistendum concupiscentijs, ita tamen, vt illam gratiam non conferret ex opere operato, idest ex virtute circumcisionis, sed ex opere operantis, hoc est, ex virtute fidei.

Originale peccatum per circumcisionem auferebatur.

Circumcisio conferebat gratiam ex opere tantùm operantis.

§. II. Circumcisio autem non fuit instituta per se ad iustificandum, sed ad distinguendum populum Iudæorum ab alijs. *Tirin. suprà* & ideò ex opere operato non conferebat gratiam: hæc enim est differentia intèr Sacramenta vetera, & noua, quod illa conferebant gratiam tantum ex opere operantis, ista verò ex opere operato.

Circumcisio erat ad distinguendum Iudæos ab alijs.

Differentia intèr Sacramenta vetera, & noua.

310. Circumcisionis festum, à quo institutum. *Litera F. n. 64.*

Circumstantia.

311. Circumstantia, est actus humani moralis accidens, ipsum moraliter afficiens, sic, conformiter ad Doctrinam D. Thomæ, definitur à *Polm. in Breuiar. Theolog. 1. 2. n. 316.* Dicitur autem circumstantia accidens actus humani, ad differentiam substantiæ actus, illa enim conditio, per quam ponitur substantia actus, non potest dici circumstantia actus, vt docet *D. Thom. 1. 2. q. 7. artic. 3. ad 3.*

Circumstantia, quid sit.

§. I. Comprehenduntur verò circumstantiæ humanorum actuum hoc versu: *Quis, quid, vbi, quibus auxilijs, cur, quomodò, quandò,* & ità habes reduci ad septem capita, quorum primum est *Quis,* de quo in *Litera Q. n. 16.* Secundum *Quid.* de quo *ibidem n. 11.* Tertium *Vbi.* de quo in *Litera V. n. 11.* Quartum *Quibus auxilijs.* de quo in *Litera Q. n. 8.* Quintum *Cur.* de quo *ibid. n. 606.* Sextum *Quomodò.* de quo in *Litera Q. n. 22.* Septimum, & vltimum *Quandò.* de quo *ibidem numer. 6.* iuxtà namque nostrum alphabeticum ordinem, prædicta circumstantiarum capita in proprio loco explicantur.

Capita circumstantiarum, enumerantur.

§. II. Cum autem aliquandò circumstantia addat, vel adimat actui specialem malitiam moralem, aliquandò non; Opus est docere aliam esse circumstantiam, quæ variat speciem, & aliam, quæ tantum aggrauat intrà eandem speciem, quæ doctrina est valdè attendenda pro praxi Sacramentalis confessionis, ad dignoscendum, quænam circumstantiæ sint in confessione necessariò aperiendæ, & quænam non.

Alia est circumstantia, quæ mutat speciem, & alia non.

§. III. Igitur circumstantia, quæ mutat speciem est ea, quæ addit malitiam moralem specie distinctam à substantia actus; & notâ, malè dici, quod circumstantia addat malitiam malitiæ, vel addat malitiam distinctam à malitia actus: sæpe enim circumstantia addit malitiam actui, qui ex se non erat malus: Exemplum habes in eo, qui daret eleemosynam puellæ propter in honestum finem; dare autem eleemosynam, ità abest à ratione mali, vt ex se sit opus meritorium, acquirit verò malitiam à circumstantia finis, ergò, & si aliquandò circumstantia addat malitiam distinctam à malitia actus E. G. pollutio voluntaria in Ecclesia, tamen, cum id semper non eueniat, ideò generaliter loquendo, non debemus dicere circumstantiam addere malitiam distinctam à malitia actus, benè quidèm, quod addat malitiam moralem distinctam à substantia actus; siuè ille actus ex se habuerit aliam malitiam, siuè non. *Polmin. n. 327. locî suprà.*

Malè dicitur, quòd circumstantia addat malitiam malitiæ, vel malitiam distinctam à malitia actus.

Propriè loquendo, malitia moralis addit malitiam distinctam à substantia actus.

§. IV. Sed petis, quæ circumstantiæ sint in confessione explicandæ. Respondeo esse necessariò explicandas circumstantias mortalitèr malas, quæ mutant speciem. *Trident. sess. 14. de pœnitent. cap. 5. & can. 7.* idque, vt confessario peccata possint integrè innotescere. Aliæ verò circumstantiæ, quæ non mutant speciem, si notabilitèr non aggrauant, ex communi consensu non sunt necessariò explicandæ; quod si notabilitèr aggrauent, tunc eas esse necessariò in confessione aperiendas, volunt aliqui, apud *Alloz. in Alphab. moral. verbo circumstanti. section. 3. n. 1. & Castropal. part. 4. tract. 21. punct. 9. n. 1.* Ego tamen probabilius puto similes circumstantias, etiam notabiliter aggrauantes intrà eandem speciem, non esse de necessitate in confessione explicandas, vt docuit D. Thomas, teste *Mend. in flatei. differt. 5. n. 129.*

Circumstantiæ notabilitèr non aggrauantes, nō sunt necessariò confitendæ.

Circumstantiæ, etiam notabilitèr aggrauantes, nō sunt necessariò confitendæ iuxta communiorem sententiam.

129. & idem, alijs relatis, sustinent *Caram. in Fundam. Theolog. lib. 3. n. 3137. Gob. in Experim. Theolog. tract. 6. n. 375. Castrop. n. 4. Mend. in Epitom. verb. circumstantia. n. 9. Ioseph. Augustin. in sua breu. notit. de Sacram. Pœnit. n. 32. Bonal. in Theolog. moral. tom. 2. tract. 20. lection. 27. Da Lus. De actib. human. Disp. 4. n. 760. Cabassut. in Theor. & prax. Iur. Canon. lib. 3. cap. 10. n. 14.* & alij, quos nimis longum esset recensere, quorum fundamentum non est ita leue, siquidem argumentantur à modo loquendi *Trident. citat.* vbi dicitur, quod peccata sint integre confitenda, quoad numerum, & specificas circumstantias, ergò circumstantiæ, quæ non addunt malitiam specie diuersam, etiamsi intra eandem speciem notabilitèr aggrauent, non sunt necessario aperiendæ, quia prædictum concilium, hanc obligationem non induxit, & hanc sententiam esse in praxi tutam, alijs productis docet *Alloz. loc. citat.*

Laudabilius est in confessione aperire circumstantias etiá aggrauantes tátú intrà eandem speciem.

§. V. Quia tamen ex cognitione earum circumstantiarum, quæ notabiliter aggrauant, potest confessarius diuersum iudicium facere, idcò *Tamburin. de confession. cap. 1. n. 111.* notat, probabilissimum esse, quod huiusmodi circumstantiæ sint in confessione aperiendæ: quarè satis placet Doctrina *Cardin. Montal. de Sacram. cap. 38. circà finem*, vbi ait, vtile esse huiusmodi circumstantias in confessione explicare.

§. VI. Addo, quod peccata mortalia sunt materia necessaria Sacramenti pœnitentiæ, & si omnia non explicentur, defectu materiæ, Sacramentum erit nullum, cum autem aliqui velint, quod ad explicationem peccatorum, necessariò requiratur explicatio circumstantiarum notabilitèr aggrauantium intrá eandem speciem, qui has omitteret, exponeret Sacramentum periculo nullitatis, & licet aliquando potuerit esse probabile, quod licitum esset sequi opinionem probabilem de valore Sacramenti, reiecta tutiore; nunc tamen hæc propositio sustineri non potest, quia eam tanquam scandalosam, & in praxi perniciosam, damnauit nouissimè Sanctissimus D. N. Innocentius XI. *die 2. Martij* 1079.

Circà valorem Sacramenti, semper opinio tutior est sequenda.

N. B. Ratione propositionis damnatæ est quidem prohibitum amplecti opinionem probabilem de valore Sacramenti, relicta tutiore, sed certa opinio relicta tutiori amplecti potest.

§. VII. Fateor quidem non carere sua certitudine opinionem tot doctorum volentium circumstantias notabiliter aggrauantes intra eandem speciem, vti mè esse in confessione exprimendas, quia fundantur in authoritate Tridentini; dixi tamèn, quod sentio, vt nihilominus sim semper paratus prudentum iudicio assentiri.

Quænam sit differentia intèr circumstantias mutantes speciem, & alias tantum aggrauantes.

§. VIII. Interrogas, quænam sit differentia inter circumstantias mutantes speciem, & alias aggrauantes tantùm intra eandem speciem. Respondeo esse satis difficile hanc differentiam assignare, cum simus in moralibus, sicut obseruat *Tambur. n. 110. loc. citat.* Attamen, vt lectori nostro, etiàm quoad hoc aliquomodo iuuemus, dicimus tunc circumstantiam addere malitiam specie diuersam, quando plura præcepta diuersa specie violantur. *Binsfeld. in Theolog. pastoral. part. 1. cap. 10. §. 10.* vel dic tunc circumstantiam mutare speciem, quandò pertinet ad aliam virtutem, vel aliud vitium. *Ioseph. Augustin. in sua breu. notit. de Sacram. pœnitent. n. 33.* Clarius. tunc circumstantia mutat speciem, quādo est talis, vt ex se præcise sumpta, dicat specialem conformitatem, vel disformitatem cum recta ratione, vt eruditè de more, docet *Da Lus. de actib. human. Disp. 3. n. 402.*

Clara regula ad dignoscendas circumstantias mutātes speciem.

Circumstantiæ exprimendæ in petenda dispensatione pro Matrimonio. *D. n. 180. à §. 4.* 312.

Ciuitas.

Ciuitatis Patronus, quoad officium, quis censeatur, & quomodo Patronus loci eligendus. *P. n. 85.* 313.

Clandestinum Matrimonium.

Clandestinum Matrimonium est illud, quod clàm celebratur, & tali modo quadruplicitèr fieri potest. Primò absquè consensu Parentum. Secundò absquè Sacerdotali benedictione. Tertiò omissis denunciationibus, & Quartò absquè assistentia Parochi, & testium. *Gobat. in Experim. Theolog. tract. 10. n. 476.* 314.

Ex quatuor capitibus potest Matrimonium esse clandestinum.

§. I. Quia tamen nostrum in præsenti est tantùm agere de Clandestino Matrimonio, quod stricto iure puniri potest, tùm per leges ciuiles, tùm per Ecclesiasticas, & præsertim per istas (quia Matrimonium, vtpotè Sacramentum, legibus Ecclesiasticis est subiectum) ideò

dicam

dicam duplicem tantum esse speciem Matrimonij clandestini, videlicet, si fiat sine Parocho, & testibus. & si fiat sine denunciationibus, quam diuisionem esse magis propriam, ostendit *Castropal. part. 5. disp. 2. punct. 13. §. 1. n. 1.* Et quidem consensus parentum non requiritur ad Matrimonium, nisi ratione debitę reuerentiæ erga parentes, vt *infra n. 480. à §. 5.* vbi de consensu, & benedictio nuptial s, non pertinet ad contractum, cum fiat post illum.

Matrimonium clandestinum, propriè loquendo, duplici tantum modo contingere potest.

§. II. De assistentia Parochi, dicetur in *Litera P. n. 37. à §. 8.* de Testibus in *Litera T. n. 40.* & de denunciationibus in *Litera D. n. 90.* & ibi respectiuè videre poteris de validitate, vel inualiditate Matrimonij clandestini, & quam pœnam incurrant, qui sic contrahunt.

§. III. Hic nota, quòd, licèt dicturi simus in *Litera P. n. 37. à §. 8.* quòd matrimonium sinè præsentia Parochi, & testium celebratum, sit nullius valoris, antè Tridentinum tamen erat validum, vt expresè habetur in eodem *Trid. sess. 24. de reform. Matrim. cap. 1.* neque contrarium probatur ex Epistola Euaristi Papæ scripta Episcopis Affricæ, vbi dicitur, quòd Clandestina matrimonia sint adulteria, vel contubernia, stupra, aut fornicationes potiùs, quàm legitima coniugia: nam respondet *Cardinal. Monil. de Sacram. cap. 63. circa medium.* tunc Euaristum non voluisse significare, quòd illa matrimonia non essent vera coniugia, dummodò ijs non deessent essentialiter requisita ad rationem contractus, sed tantùm voluisse innuere, quòd essent illicita, eo quòd non haberent decorem, & honestatem, sicut Ecclesia præcipit, Plura de Sacramento Matrimonij, quære in *Litera M. n. 108.*

Matrimonium clandestinum antè Tridentinum erat validum.

Clauis.

315. Clauis capsulæ, in qua ponitur Sacramentum feria V. in Cœna Domini, non tradatur laicis. *F. n. 45. §. 16.*

316. Claues Ecclesiæ sunt materia ordinationis Oliarij. *M. n. 107. §. 70.*

Clausura.

317. Clausuram Monialium ingredientes, excommunicantur. *S. n. 411. §. 19.*

Clara vox.

Clara voce dicuntur in Missa hæc, quæ sequuntur, nimirum. *In nomine Patris &c.* Antiphona *Introibo ad Altare Dei*, & cætera vsque ad verbum *Oremus* inclusiuè, quod dicitur antè orationem *Aufer a nobis &c.* quæ oratio dicitur submissa voce, deindè dicitur clara voce Introitus, *Kyrie, Gloria, Dominus vobiscum, Oremus, Flectamus genua*, Oratio, vel orationes, si plures sint dicendæ: item dicuntur clara voce Prophetiæ, Epistola, Graduale, Versus, Tractus, Sequentia, Euangelium, Symbolum, Offertorium, *Orate fratres*, solum hæc duo verba, Præfatio, *Nobis quoque peccatoribus*, solùm hæc tria verba: Item dicuntur clara voce *Per omnia sæcula sæculorum, Oremus, Præceptis salutaribus &c. Pater noster, Pax Domini, Agnus Dei, Domine non sum dignus* tantum hæc quatuor verba. Communio. Oratio, vel orationes post communionem. *Oremus, humiliate capita vestra Deo*, cum oratione sequenti, *Ite Missa est*, vel *Benedicamus Domino*, vel *Requiescant in pace*, Benedictio, & Euangelium in fine, alia omnia dicuntur secretò. ità *Missal. de rubr. General. tit. 16. n. 1. & n. 2.* monet Sacerdotem, vt ea, quæ clara voce dicenda sunt, dicat distinctè, & voce graui, quæ neque sit nimis clara, neque nimis submissa, sed talis, vt ædificet audientes.

318. *Quæ dicenda sint clara voce in Missa.*

§. I. Et omninò aduertendum, quòd, qui ità submissa voce, vt ab alijs minimè audiri posset, diceret ea, quæ clara voce dicenda sunt, peccaret, vt cum *Nauarr.* quem refert, docet *Anell. de offic. Sacerdot. lib. 3. cap. 1. Dub. 2. n. 4.* nec est à ratione alicnum, quia Sacerdos in Missa, publicus est minister, & ideò oportet, quod talis oratio innotescat toti populo, pro quo profertur, sicut obseruat *D. Thom. 2. secunda q. 83. artic. 12. in corpor.*

Peccat, qui nimis submissa voce dicit Missam

§. II. Aduertit etiam rubrica Missalis citata, vt ea, quæ submissa voce dicenda sunt, dicantur à Sacerdote, ità submissè, vt se ipsum audiat, & à circumstantibus non audiatur, quod valdè attendendum est, præcipuè in verbis consecrationis, tradit enim *Mend. in Epitom. verb. Eucharistia. n. 14.* quòd dicere verba consecrationis, ità alta voce, vt ad quadraginta passus audiantur, sit graue peccatum, & veniale, si ad decem passus audiri possint. Vidi quosdam proferre aliqua

Dicere verba consecrationis clara voce, quale peccatum.

qua

qua verba canonis clara voce, & præsertim illa *Memento Domine &c.* qui vtique, si rubricis studuissent, tam insipienter non agerent.

§. III. Ratio, quare in Missa aliqua secretò dicantur, affertur à *D. Thom. 3. part. q. 83. artic. 4. ad 6.* quia nempe Discipuli in passione Christi, ipsum occultè tantùm confitebantur, propter metum Iudæorum: vel dic canonem dici secretò in Missa, tùm ne Sacerdos nimis defatigetur, secundum *Honor. in Gemm. lib. 1. cap. 103.* tùm etiam, ne illa verba tàm sæpè repetita, apud populum vilescant, quod docuit *Alcuin. de celeb. Miss.*

In Missa solemni non dicuntur clara voce, nisi ea, quæ cantantur.

§. IV. In Missa solemni, celebrans dicit clara voce ea solùm, quæ canitur; cætera verò, quæ in Missa priuata dicuntur clara voce, dici debent in Missa solemni à celebrante voce submissa, audientibus tantùm ministris sacris propè ipsum: idquè consultò, nam alitèr confunderentur voces cantantium in choro cum voce celebrantis, non sinè circumstantium admiratione. *Miss. de rubr. general. tit. 16. n. 3. Bauld. part. 3. cap. 11. artic. 4. n. 14.*

Clemens Papa.

319. Clemens primus, an instituerit Canonem, colligitur ex dictis *suprà n. 79. §. 1.*

320. Clemens VIII. edidit bullam pro Breuiario Romano. *B. n. 146. §. 3.*

Clerici.

321. Clerici, qualitèr ad Horas canonicas sint obligati. *P. n. 127. à §. 1.* An satisfacere possint cum Breuiario non Romano. *B. n. 130.*

322. Clerici admittendo excommunicatos ad officia Diuina, qualem excommunicationem incurrant. *E. n. 197. §. 8. & S. n. 211.*

323. Clerici percussio est casus Papæ reseruatus. *S. n. 211. §. 3.* Si tamen sit percussio leuis, erit reseruatus Episcopo. *E. n. 80. §. 2.*

324. Clerici chirurgiam exercentes, an irregulares fiant. *L. n. 63. §. 31.*

325. Clerici, quas obligationes habeant, & quænam eis sint prohibita. *O. n. 6.*

326. Clerici rapientes mulierem, quam poenam incurrant. *P. n. 155. §. 3.*

Clerici excommunicantur, qui pro obtinenda aliqua gratia, vel iustitia à Romana curia, aliquid dant, promittunt, vel recipiunt. *S. n. 214. §. 28.* 327.

Clerici coniugati gaudent priuilegio fori, & canonis, dummodò duxerint virginem, & alias aliam non habuerint; quia in eo casu, cum essent bigami, sic coniugati, non possunt eo priuilegio frui, quoad delicta commissa post contractam bigamiam, debent etiam semper incedere cum veste, & tonsura clericali, quia cætcrùm non censentur clerici; si tamen dimitterent clericales vestes eo fine, vt aliquod facinus commodius perpetrarent, tunc videtur probabile eos non priuari clericalibus priuilegiis, quòd si tempore commissi delicti inuenti fuerint sinè vestibus clericalibus, tunc eos amittere hoc priuilegium, declarauit Sacra Congregatio, teste *P. Gregor. Salmantic. Capuc. in sum. Bassæ. verb. Cleric. n. 5.* 328.

Coniugati clerici gaudent priuilegio fori, & canonis.

Si clericus coniugatus inuenitur in delicto sine clericalibus insignibus, priuilegium amittit.

§. I. Absolutè diximus; quòd clericus coniugatus, si non sit bigamus, & deferat insignia clericalia, gaudeat priuilegio canonis, & fori, sed id negat *Vener. in examin. Episcop. lib. 5. cap. 33. n. 13.* dicens, quòd priuilegium clericale perditur ratione vxoris, & *n. 14.* loquitur in suppositione, quòd aliqui clerici coniugati habeant aliquod priuilegium, tamen communius est, quod tradidimus supra.

§. II. Verum quidem est, quod clerici coniugati gaudent priuilegio fori, & canonis in duobus tantum casibus, nimirum in causis omnibus Criminalibus, & quoad illud caput. *Si quis suadente Diabolo &c. 17. q. 4.* quoad alias verò causas ciuiles, sunt subiecti Laicæ potestati. *Vener. nupèr*, sicut etiam in solutione tributorum, quod notat *Mend. in Epitom. verb. Clericus. n. 4.*

In causis Ciuilibus, clerici coniugati subsunt Laicæ potestati.

Clericus. Vide. Acolythus. Minister. 329.

Clerici Regulares.

Clerici Regulares vtuntur duplici palla. *P. n. 3. §. 3.* 330.

Clerus.

Clerus prouenit à verbo græco *Cleros* latinè 331.

latinè autèm *Sors* dicitur, vt exponit *Alcuin. de Diuin. offic. in cap. de Tonsur. Cleric. post initium*. Et quidem tribus Leui, quæ figuram ordinis clericalis fuit (notante *Iuon. Carnot. in serm. de excellent. Sacror. Ordin. paulò post initium*) non aliam habebat hæreditatem, quam ipsum Deum, sic enim legitur *in libr. Numer. cap. 18. vers. 20.* Dominum dixisse ad Aaron, *Ego pars, & hæreditas tua in medio filiorum Israel.* Ecce quanta polleant clerici dignitate, vt verè *Filij Dei* (*Ioan. Epist. 1. cap. 3. vers. 1.*) *nominentur, & sint.* ergo, *nemo* (*Carnot. supra*) *ad hoc debet fieri clericus, vt seruiat voluptati, sinedeat curiositati, subiet ambitioni, nec aliud quærat, nisi, vt Deum hæreditate possideat, quem elegit, & à quo electus est, quandò in clericum assumptus est.*

Vndè deriuet nomen clerus.

§. I. Sed proh dolor, quot indigni hoc genus vitæ, solo desiderio lucri, assumunt, qui non nisi clerici Acephali, hoc est sinè capite Religionis, vt loquitur *Alcuin. supra*, cum maximo Ecclesiæ dedecore, sunt: *Timeant clerici* (clamat *mellifluus Doctor. serm. 23. in cant. n. 14.*) *timeant ministri Ecclesiæ, qui in terris Sanctorum, quas possident, tam iniqua gerunt, vt stipendijs, quæ sufficere debeant, minimè contenti, superflua, quibus egeni sustentandi forent, impie, sacrilegeque sibi retineant, & in vsus suæ superbiæ, atque luxuriæ victum pauperum consumere non verentur, duplici profectò iniquitate peccantes, quòd, & aliena diripiunt, & sacris in suis vanitatibus, & turpitudinibus abutuntur.*

Quid de quibusdam clericis senserit D. Bernardus.

§. II. Contremisco, quoties lego *D. Ioan. Chrysostom. Hom. 3. in cap. 1. Act. Apostol.* Dicentem *Non temere dico, sed, vt affectus sum, & sentio, non arbitror inter Sacerdotes, multos esse, qui salui fiant, sed plures, qui pereant, in causa est, quoniam res excelsum requirit animum, multas enim habet causas, quæ depellant ipsum à suis moribus, & innumeris oculis opus illi vndique*; hæc sufficiant, pauca quidem, sed non parui ponderis puto notasse. De varijs clericorum obligationibus, vide in *Litera O. n. 6.* vbi etiam de ijs, quæ clericis sunt prohibita.

Tremenda sententia D. Ioannis Chrysostomi.

332. Clerus, an teneatur communicare feria V. in Cæna Domini, *infra. n. 383. §. 1.*

333. Clerus in processione Sacramenti, quo habitu procedere debeat. *P. n. 226. §. 22.* Et an debeat genuflectere, dum in processione Sanctissimi Sacramenti cantatur versus *Tantum ergo &c. T. num. 10.*

Clerus procedit cum alijs ad faciendam absolutionem defunctorum, vt in *Litera P. n. 222.* & si chorus sit retrò Altare, exeunt bini simul ex vtraque parte, nisi absolutio esset facienda in choro, vel antè eum, quia tunc Clerus in choro manebit. *Bauld. part. 3. cap. 14. n. 3.* 334.

Absolutioni defunctorum, quomodo clerus intersit.

Clerus, an processionalitèr debeat procedere ad Altare cum celebrante, & ministris pro Vesperis solemnibus, videtur dubium, ex eo quia pro Missa non soleat fieri ista processio, nihilominus, quoad vesperas habetur apertè in *Ceremon. Episcop. lib. 1. cap. 15.* quòd in Ecclesijs collegiatis *Canonici procedant è sacristia bini, & bini, præcedentibus duobus ceroferarijs, & alijs de capitulo, vltimo loco celebrante paratus pluuiali*: & hanc esse praxim Ecclesiarum vrbis, tradit *Bauld. part. 2. cap. 1. sectio. 1. n. 8.* vbi etiam de hoc affert decretum sacræ rituum congregationis *die 12. Iunii 1628.* sed id præsertim Regulares non obseruant, nec puto eos teneri, quia eorum Ecclesiæ nomine collegiatarum non veniunt, vt videre est in *Litera E. n. 22.* Cæremoniale autem prædictum tantùm loquitur de Ecclesijs collegiatis, vt cuicumque illud legendo constabit. Plura de Vesperis solemnibus quære in *Litera V. n. 36.* 335.

An Clerus procedere debeat simul cù celebrante, & ministris ad Altare pro Vesperis solemnibus.

Ecclesiæ Regularium nomine collegiatarum non veniunt.

Coadiutores.

Coadiutores beneficiariorum non teneri ad horas canonicas ratione coadiutoriæ, sicut tenetur proprietarius beneficij, est quasi commune apud DD. & probatur, quia coadiutores non sunt beneficiarij, cæterum idem beneficium pluribus esset collatum, quod fieri non potest, præterquam quòd B. Pius V. declarauit coadiutorias non esse beneficia, limita tamen, nisi coadiutor obligaretur ad horas, vel à Summo Pontifice, vel ex pacto intercedente cum proprietario beneficij, vt alijs relatis resoluit *Castropal. part. 2. tract. 7. Disp. 2. punct. 1. §. 2. n. 7.* Plura de horis canonicis quære in *Litera H. n. 48.* 336.

Coadiutores non tenentur ad horas canonicas.

Coadiutoria non est beneficium.

Cochlearium.

Cochlearium nauiculæ incensi porrigatur vacuum celebranti a Diacono, *I. n. 72. §. 1.* & illud postquam à celebrante 337.

De cochleario nauiculæ incensi.

te Diaconus receperit, reponit in nauicula, quam thuriferario posteà reddit, & ab eo thuribulum accipit, sicut exponitur *supra. n.* 197. §. 40.

Cœlestinus Papa.

338. Cœlestinus Papa, an instituerit psalmum *Iudica me Deus &c.* antè Confessionem. *P. n.* 255. an Introitum. *I. n.* 204. an Graduale. *G. n.* 54. §. 1. an etiam tractum. *T. n.* 70. §. 3.

Cœmeterium.

339. Cœmeterium Ecclesiæ contiguum, censetur pollutum, polluta Ecclesia, at verò è contrà polluto cœmeterio, non censetur polluta Ecclesia. *Cap. vnic. de consecrat. Eccles. in 6.*

Cœna.

340. Cœna pura appellatur feria VI. in parasceue. *F. n.* 45. *init.*

341. Cœna Dominica præposuit cibum communem sacro, & quare. *D. n.* 122. §. 2.

342. Cœnæ Domini Bulla. *B. n.* 145.

Cognatio.

Cognatio dirimit Matrimonium. Triplex est cognatio.

343. Cognatio est vnum ex impedimentis Matrimonium dirimentibus, vt in *Litera F. n.* 40. §. 14. Hæc autem est triplex, nam alia est cognatio naturalis, alia spiritualis, & alia Legalis, de spirituali dicetur in *Litera S. n.* 179. de Legali, in *Litera L. n.* 56. & hic, de naturali agemus, quæ proprio suo nomine consanguinitas appellatur, & describitur à *Palman. in Breuiar. Theolog. part.* 3. *n.* 520. quod sit *Vinculum personarum carnali generatione à se mutuo communiuè stipite descendentium*, quod idem docuit *D. Thom. in Supplem. q.* 54. *artic.* 1. *in corpor.*

Naturalis cognatio quid sit.

An verbum propinquo benè, adiiciatur descriptioni consanguinitatis.

§. I. Huic descriptioni, addunt *Palud. & Couarruu.* apud *Castrop. part.* 5. *Disp.* 4. *punct.* 7. *n.* 1. verbum *Propinquo*, vt dicatur *stipite descendentium propinquo*: quod tamen verbum esse superfluum iudicat ipse *Castrop.* dicens, quòd ex ipso verbo *stipite*, sufficienter significatur propinquitas, quia proximiores stipiti magis illi assimulantur, quàm remotiores: At ego non puto, quòd ly *Propinquo* fuerit additum ad significandum, quòd descendentes assimilentur stipiti, non vtiquè, quoad speciem, quia sic omnes descendentes, etiam remotissimi assimulantur stipiti neque quoad motum similitudinem, quia sæpissimè in motibus, etiam propinqui descendentes sunt valdè à stipite dissimiles: fuit autem additum ly *Propinquo* ad innuendum, quòd non omnes descendentes à communi stipite, consanguinei appellantur, quia cæterum, cum omnes homines ab Adamo, tanquàm à communi stipite descendant, consanguinei dicerentur, sicut aduertit *F. Gregor. Salmantic. Capuc. in Sum. Bass. verb. Matrimon. n.* 132. & ita illa additio superflua non erit, quin potiùs non parùm necessaria ad commodam explicationem consanguinitatis, quatenus hæc matrimonium impedit, & dirimit, quia descendentes à communi stipite alitèr computantur à iure ciuili, alitèr à iure canonico, ius namque ciuile, quoad successiones, & alia, plures computat gradus (de quibus nostrum non est hic disserere) quam computet ius canonicum quoad impedimenta Matrimonij: Vndè fit, quod addendo ly *propinquo*, magis elucescat supradictam definitionem, siuè descriptionem spectare ad consanguinitatem, quatenùs est impedimentum dirimens matrimonium.

Alitèr computantur gradus à iure ciuili, alitèr à iure canonico.

§. II. Prius consanguinitas impediebat Matrimonium vsque ad septimum gradum, nunc vero solum dirimit vsque ad quartum inclusiuè gradum, quam reductionem fecit Innocentius III. in *Concil. Lateran. IV. cap.* 50. & habetur in *iure Canonic. cap. Non debet. de Consanguinit. & affinit.* loquor tamen de linea collaterali, nàm in linea recta, aliqui apud *Sanch.* citatum à *Tambur. de Matrim. tract.* 1. *cap.* 5. §. 2. *n.* 21. existimant, quod omnes gradus in infinitum Matrimonium dirimant iure naturali, quod, an sit verum, infrà examinabimus.

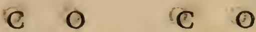
Reductio graduum consanguinitatis ad quartum gradum.

§. III. Ad computandos hos gradus, communiter à DD. triplex regula assignatur iuxtà triplicem graduum ordinem, alij enim sunt in linea recta, alij in linea collaterali in distantia æquali, alij in linea item collaterali in distantia inæquali.

Tres regulæ pro computatione graduum consanguinitatis.

§. IV. Prima regula pro linea recta est,

Regula prima pro gra-

dibus lineæ rectæ.

est, vt quis tot gradibus ab alio distare censeatur, quot personæ interfunt, dempto stipite: Do exemplum. Petrus est Pater, & stipes, Antonius est filius, Lucas est nepos, deme Petrum stipitem, sunt tantùm duæ personæ, nempè Antonius filius, Lucas nepos, inter Petrum autem, & Antonium, intercedit vna tantùm persona, nimirùm Antonius, quia Petrus, vtpotè stipes non ingreditur computum, & ità Antonius distabit à Petro per vnicum gradum, & sic erit consanguineus Petro in primo gradu: Intèr Lucam autèm, & Petrum intercedunt duæ personæ, dempto Petro stipite, nempè Antonius, & ipse Lucas, quarè Lucas distabit à Petro per duos gradus, & ità erit consanguineus Petro in primo gradu. Hęc regula faciliùs explicari potest, dicendo nempè, quod personę in linea recta tot gradibus inter se distent, quot generationes interfunt, & sic filius distabit à Patre per vnum gradum, quia intercedit tantùm vna generatio, nepos verò distabit ab Auo per duos gradus, quia duæ generationes intercedunt, & ita discurre per tertium, & quartum gradum lineæ rectę.

Regula facilior pro computandis gradibus consanguinitatis in recta linea.

Quomodo computandi gradus in linea collaterali in distantia æquali.

§. V. Secunda regula pro linea collaterali in distantia ęquali, est, quod duo collaterales inter se tot gradibus distent, quot gradibus distant à communi stipite, sic E. G. duo fratres inter se distant per vnicum gradum, & dicuntur consanguinei in primo gradu, quia ambo à Patre stipite distant per vnicum gradum, & sunt illi consanguinei per vnicum gradum, siuè in primo gradu: Filij verò duorum fratrum distant inter se per duos gradus, & dicuntur consanguinei in secundo gradu, quia à communi stipite distant per duos gradus, & eidem stipiti sunt consanguinei in secundo gradu, & ita similitèr discurrendum per tertium, & quartum gradum lineæ collateralis in distantia ęquali.

Regula pro gradibus lineę collateralis in distantia inæquali.

§. VI. Tertia regula pro linea collaterali in distantia inęquali, est, vt tot gradibus inter se distent collaterales, quot gradibus à communi stipite distat is, qui remotior est: Do exemplum. Petrus Pater est communis stipes, qui genuit Henricum, & Ferdinandum: Ferdinandus autem habuit alios filios, qui filij ab Henrico fratre Ferdinandi distant per duos gradus, & sunt illi consanguinei in secundo gradu, cum distent à Petro commoni stipite per duos gradus, & ità, licèt Henricus à communi stipite distet tantum per vnicum gradum, tamèn, quia filij Ferdinandi distant ab eo stipite per duos gradus, ideò distantia intèr Henricum, & filios Ferdinandi est in secundo gradu, eo quia ad computandam inęqualem distantiam lineæ collateralis, semper desumitur distantia ab ea persona, quę à communi stipite remotior est (licet in petenda dispensatione, sit exprimendus etiàm gradus proximior, vt in *Litera G. n. 61. à §. 3.*) & ità discurrendum per tertium, & quartum gradum lineæ collateralis in distantia inęquali, quod totum in subiecta figura videre poteris.

Linea

Figura ad computãdos gradus cõsanguinitatis.

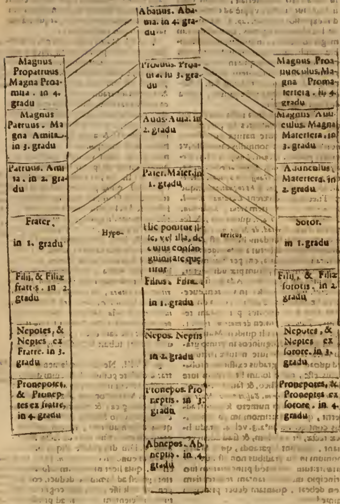
Linea recta

Linea collateralis.		Linea collateralis.
	Petrus Pater, communis omnium stipes, non ingreditur computum.	
Antonius Filius Petri, vel Antonia filia eiusdem Petri.		Lucas Filius Petri, vel Lucia filia eiusdem Petri.
	Paulus Filius Petri, vel Paula filia eiusdem Petri. *Primus gradus.*	
Basilius Filius Antonii, vel Mariæ filia eiusdem Antonii.		Ioannes Filius Lucæ, vel Ioanna filia eiusdem Lucæ.
	Andreas Filius Pauli, vel Anna filia eiusdem Pauli. *Secundus gradus.*	
Leopoldus Filius Basilii, vel Maria filia eiusdem Basilii.		Osmundus Filius Ioannis, vel Oliua filia eiusdem Ioannis.
	Barnabas Filius Andreæ, vel Berta filia eiusdem Andreæ. *Tertius gradus.*	
Cicero Filius Leopoldi, vel Catharina filia eiusdem Leopoldi.		Quadratus Filius Osmundi, vel Pompola filia eiusdem Osmundi.
	Benedictus Filius Barnabæ, vel Benedicta filia eiusdem Barnabæ. *Quartus gradus.*	

In 1. gradu. In 1. gradu. In 2. gradu æquali. In 2. gradu. In 3. gradu. In 4. gradu. Inæquali. In 3. gradu æquali. Inæquali. In 4. gradu æquali. Inæquali.

§. VII. Hanc etiam sequentem figuram habes, in qua attende circulum medium lineę medię, & in eo pone personam, de qua queris, an sit alteri consanguinea, quia statim, & omnimoda facilitate videbis, an sit in gradu prohibito.

Alia figura pro computatione graduum consanguinitatis.

Notanda pro suprapofita figura.

§. VIII. Si ergo ille, qui supponitur in circulo medio lineę medię, ut respectu alterius, Pater, Mater, Filius, Filia, Nepos, Neptis &c. est illi consanguineus in primo gradu, vel secundo prout in dicta figura est signatum, & ita ille, qui supponitur in dicto circulo medio non poterit contrahere cum vlla ex personis in suprapofita figura assignatis, quia omnes sunt ei consanguinei intra quartum inclusiue gradum.

An consanguinitas solo iure Ecclesiastico dirimat Matrimonium, vel etiam iure naturę.

§. IX. Dubium est, an consanguinitas dirimat Matrimonium iure naturę, an vero solo iure Ecclesiastico. Aliqui autem apud *Castrop. part. 5. Disput. 4. punct. 7. n. 7.* volūt, quod iure naturę sit irritum Matrimonium in recta linea inter ascendentes omnes, & descendentes,

in

in linea verò transuersali, dicunt esse irritum iure naturę vsquè ad omnes gradus expressos in *Leuit. cap.* 8. At nos, qui de his libentius agimus, quæ ad praxim magis conferunt, inutilibus sophismatibus omissis, quantum Deus dederit, eam trademus doctrinam, quæ in hac difficultatum hydra sufficientem possit cognitionem dare, quod, vt clarius fiat, distinctè agemus de linea rectâ primò, postea de linea transuersa.

Opinio dicentium, quod consanguinitas in linea recta dirimat in infinitum iure naturæ.

§. X. Igitur in linea recta inter ascendentes, & descendentes in perpetuum Matrimonium iure naturæ consistere non posse, placet nonnullis canonistis, vt videri possunt *Henric. Canis. in lib. 4. Decretal. tit. 14. in cap. Quod dilectio. n. 13. & 16. & Ambros. Gauff. in Synops. Decretal. lib. 4. ad tit. 14. §. Et cognationis*, iisque ex Theologis adhærent *Cardinal. Manil. de Sacram. cap.* 68. item *Sotus, Bellarmin. Coninch. Basil. & Vasq.* quos citat, & sequitur *Gasp. Hurtad. de Matrim. Disp.* 17. *n.* 9. quorum fundamentum est, quia ascendentibus debetur à descendentibus naturalis reuerentia, cui per statum Matrimonialem non parum præiudicaretur, & in illorum opinione, Adam, si nunc viueret, nullam posset in vxorem ducere ex fœminis; quæ adsunt, quia omnes sunt eius descendentes per lineam rectam.

Alij, solum primum gradum lineæ rectæ, dicunt irritare iure naturæ Matrimonium.

Tambur. tamen *de matrim. tract.* 1. *cap.* 3. §. 1. *n.* 21. vult quidem Matrimonium inter consanguineos in primo gradu lineæ rectæ esse iure naturæ irritum, sed quoad alios gradus existimat probabilius esse, quòd solùm sit irritum iure positiuo Ecclesiastico, & fauet *F. Gregor. Salm. Capuc. in summ. Bassæi verb. Matrim. n.* 136. qui etiam numero sequenti aduertit, quòd Matrimonium ab infidelibus contractum in 2. 3. vel 4. gradu lineæ rectæ, sit validum, & si ad fidem veniant, non sint separandi, quia Matrimonium in his gradibus non est iure naturæ irritum, eo quòd principiatum suo principio mediato tantam reuerentiam non debeat, quantam debet principio immediato.

Infideles conuersi ad fidem an sint separandi, si contraxissent in 2. 3. vel 4. gradu lineæ rectæ.

In linea collaterali, secundus, & vlteriores gradus dirimunt tantùm iure Ecclesiastico positiuo.

§. XV. Quoad lineam collateralem, siue transuersalem, est satis communis DD. opinio, quòd consanguinitas in secundo, & vlterioribus gradibus, Matrimonium minimè dirimat iure naturæ, sed tantùm iure Ecclesiastico positiuo, quod apertè colligitur ex Innocent. III. *in cap. Gaudemus. de Diuortijs.* vbi habetur *Infideles ad fidem conuersos, qui antea in secundo, & in vlterioribus gradibus contraxerunt, non esse separandos*: qui vtique essent separandi, si illorum Matrimonium fuisset inualidum iure naturæ, atque ità notat *Hurtad. n.* 10. *loc. suprà.*

An in primo gradu lineæ collateralis dirimatur Matrimonium iure naturæ.

§. XVI. Maior difficultas est, an consanguinitas in primo gradu lineæ transuersæ dirimat Matrimonium iure naturæ, nempè inter fratrem, & sororem, & partem affirmatiuam esse probabiliorem, & tenendam tradit *Capuc. n.* 138. *loc. cit.* ea ductus ratione, quia inter eos sic strictè sanguine coniunctos adest maximus pudor, qui cum statu Matrimoniali non benè cohæret, & addit Summum Pontificem sæpè interpellatum de licentia, numquàm illam voluisse concedere, quod signum est ipsum non posse.

Est communius, quòd in linea transuersa, neque primus gradus dirimat Matrimonium iure naturæ.

§. XVII. At, vt video, communior opinio est, quòd primus gradus in linea transuersali sit impedimentum dirimens, solo iure Ecclesiastico positiuo, non verò iure naturali, quod, alijs productis sustinent *Hurtad. n.* 12. *& Tambur. n.* 22. *locis cit.* & hanc sententiam cum D. Th. & alijs veriorem censet *Castrop. n.* 11. *loc. suprà.* & Leander apud *Caram. n.* 3763. habet hæc verba. *Probabilius respondeo adhuc Matrimonium inter fratres non esse irritum iure naturæ, sed tantùm positiuo: olim diuino in lege veteri, nunc verò Ecclesiastico, ideòque posse iusta subsistente causa in eo dispensari à Pontifice.* pro qua sententia multos refert, & eam esse veram, & tenendam, statim subdit Doctissimus ipse Caramuel.

Fundamenta contraria soluuntur.

§. XVIII. Neque fundamenta contraria obstare possunt, dùm enim dicitur, quòd est inconueniens inter fratrem, & sororem Matrimonium, hæc non est ratio Theologica, & ideò neque conuincens: quòd verò Summi Pontifices numquàm dispensauerint, ad rem nostram, gratis dicitur, tùm quia de facto Martinum V. iàm dispensasse aliqui opinantur apud eundem *Caramuel. n.* 3764. tùm etiam, quia licèt numquàm dispensauerint, potest ad summum deduci, eos dispensare noluisse, quia non cognouerint tunc sufficientem causam ad prudentèr dispensandum adfuisse.

Summi Pontifices aliquandò dispensarunt in primo gradu lineæ transuersæ.

Aliud fundamentum contrà nos ex textu afferunt.

§. XIX. Sed dices, non solùm Summi Pontifices numquàm in primo gradu lineæ transuersæ dispensarunt, sed etiam interrogati, responderunt talem gradum dirimere iure naturæ, quod videtur apertè colligi ex verbis relatis Innocentij III. *In cap. Gaudemus. De Diuortijs.* Vbi Pontifex definit infideles ad fidem conuersos non esse separandos, si antè

con-

connersionem contraxissent in secundo, & vlterioribus gradibus, ergò, cum exceptio firmet regulam in contrarium, sequitur esse separandos, si contraxissent in primo gradu.

Respondetur ad fundamentum istius.

§. XX. At ad hanc obiectionē facilis est responsio, vel dicendo cum *Castrop. punct. 7. n. 12. loc. suprà*, quod de primo gradu ille Pontifex nil definire voluerit, cum esset dubium apud DD. vel (quod magis placet) cum *Hurtad. n. 12. loc. cit.* quod Innocentius III. tunc respondérit interrogationi sibi factæ, & cum fuerit tantùm interrogatus de secundo, & vlterioribus gradibus, ideò ex sua responsione nullo modo deduci potest, quod primus gradus lineæ transuersæ dirimat Matrimonium iure naturæ; quarè, vt cum alijs DD. docet Leander apud Caramuel. *n.* 3766. infideles, qui in primo gradu lineę transuersę, contraxerunt, non erunt post conuersionem ad fidem separandi, quià contraxerunt validè, & separarentur inualidè, intellige, dummodò iuxtà eorum leges sit validum simile Matrimonium, nàm certum est posse infideles condere impedimenta dirimentia Matrimonium, vt dicetur in *Litera I. n. 40. §. 5.*

Infideles possunt impedimenta dirimentia Matrimonij constituere.

§. XXI. Sed petis, quomodò probari possit hæc opinio, videlicet, quòd Matrimonium inter fratrem, & sororem, non sit irritum iure naturæ, sed tantùm iure positiuo Ecclesiastico. Tibi respondebit in omnibus semper ingeniosissimus *Caram. n.* 3763. quòd hoc solet probari positiuè, cum tamen negatiuè probari deberet, quarè postquam examinasset nonnulla argumenta positiua, eaque reperisset parum sufficientia, probat hanc sententiam *n.* 3766. ratione negatiua, dicens, quod nequè in Decalogo, nequè in Euangelio, neque in Epistolis D. Pauli, nequè in aliquo generali concilio habetur, quòd Matrimonia inter fratres, & sorores sint irrita, & indè arguit minimè esse irrita iure naturæ, quia extrà Decalogum non habetur lex naturalis Theologica. Plura de Impedimentis Matrimonij, quære in *Litera I. n.* 40.

Negatiuè probari debet, quòd consanguinitas in nullo gradu Matrimonium iure naturæ dirimit.

344. Cognatio spiritualis in ministratione baptismi contrahitur tantùm intèr suscipientem, vel suscipientes, ideſt Patrinos, ac ipsum baptizatum, & illius Patrem, & Matrem, nec non intèr baptizantem, & baptizatum, baptizatique Patrem, ac Matrem iuxta *Concil. Trid. sess. 24. de reform. Matrim. cap.* 2. Sic Patrini contrahunt spiritualem cognationem cum baptizato, & cum Patre, & Matre ipsius baptizati, sed Patrini inter seipsos nullam contrahunt cognationem, vt explicant *Abr. in Instit. Paro. lib. 9. n. 101. & Barbos. de offic. Paroch. cap. 18. n. 33.* vbi benè, ex Tridentino, & alijs notat hanc cognationem dirimere Matrimonium, quod nos dicemus in *Litera S. n.* 179. limita, nisi hæc cognatio superueniret Matrimonio iam rato, quia tunc non esset dirimendum, vt ex Ioan. VIII. notat *Gob. in Experimental. Theolog. tract. 2. n.* 582. Item baptizans contrahit spiritualem cognationem cum baptizato, & cum Patre, & Matre baptizati, ex qua cognatione paritèr insurgit impedimentum dirimens Matrimonium.

Inter quos contrahatur spiritualis cognatio ratione baptismi.

Patrini inter se nullam contrahunt cognationem.

Cognatio spiritualis superueniens Matrimonio iam rato, illud non dissoluit.

§. I. Sed quid, si Pater proprium filium baptizaret, vel illum de sacro fonte reciperet? Esset ne separandus ab vxore, cum qua, propter baptismum datum proprio filio, contraxit spiritualem cognationem? negatiuè respondendum est, quia vxori innocenti non debet præiudicari; an verò saltem priuetur iure petendi debitum, probabilissimum esse asserit *Gob. n.* 582. nisi extrema necessitas cogeret, quia tunc Pater, vel Mater baptizans proprium filium, nullam contraheret cognationem, quæ impediat vsum Matrimonij ex *Ritual. Roman. &c. cap. Ad Limina. 30. q.* 1. quod etiam nos dicemus in *Litera P. n. 83. §.* 2. vbi de Patrinis.

Pater, si baptizaret, vel reciperet proprium filium de sacro fonte, non posset amplius à sua vxore petere debitum, nisi necessitas excusaret.

§. II. Ad hoc, vt Patrinus verè sit talis, & spiritualem contrahat cognationem, necesse est, quòd baptizatum immediatè tangat, vel scilicèt, illum immediatè suscipiendo à baptizante, quandò baptizatur per immersionem, vel eundem immediatè tenere, dum baptizatur sinè immersione, quod idem dic de commatre, quæ, si acciperet solùm de manu compatris baptizatum, nullam contraheret cognationem, eo quod non susciperet illum immediatè de manu baptizantis, *Gobat. n.* 538. valeret tamen, si comater traderet immediatè Infantem Sacerdoti statim baptizaturo, vt decisum refert *Barb.* apud *Gobat. n.* 543.

Sinè immediato tactu, non contrahitur spiritualis cognatio in baptismo.

§. III. Præterea suscipiens aliquem de sacro fonte, nisi id faciat eo fine, vt sit Patrinus, sed propterèalium finem indifferentem, Patrinus non erit, neque spiritualem contrahet cognationem, vt cum alijs aduertit *Castrop. part. 4. tract. 19. punct. 11. §. 2. n. 3. & 4.* & ideò carentes vsu rationis, cum non possint hanc

Nemo fit Patrinus, nisi ad hoc habeat intentionem.

Vsu rationis carentes, non possunt esse

Patrini, & quare.

hanc intentionem habere, non possunt esse Patrini. *Mend. in Epitom. verb. Matrim. n. 36.* Ex dictis sequitur, quod si quis, neque à Parentibus, neque à Parocho designatus, susciperet, vel immediatè tangeret, cum debita intentione, baptizatum, verè efficeretur Patrinus, quia adest totum id, quod requiritur, non enim designatio est necessaria. *Castrop. n. 9. loc. nuper.*

Quis posset esse Patrinus, etiam si non fuerit ad hoc designatus.

§. IV. Interrogas; quandò aliquis tanquàm alterius procurator suscipit baptizatum de sacro fonte, quis fiat Patrinus, an Procurator, vel mittens. Respondeo aliquos, apud *Abr. in Instit. Paroch. lib. 9. n. 103.* velle, quòd ipse Procurator contrahat spiritualem cognationem, quibus tamen ipse Abreu non assentitur, sed dicit probabiliùs esse, quòd à mittente spiritualis cognatio contrahatur, & placet, quia Procurator alterius nomine agit; sciendum tamen, quòd mittens non potest fieri Patrinus, nisi procurator immediatè baptizatum tangat, modò suprà dicto. *Gobat. n. 552.* neque sufficit, si solùm baptizanti respondeat, imò respondere non requiritur, vt quis fiat Patrinus, quià hoc magis spectat ad Catechismum, quam ad baptismum, qui etiam potest dari sine vlla interrogatione, & responsione, sicut notat *Castrop. n. 6. loc. cit.*

Qui tanquam procurator alterius suscipit aliquē de sacro fonte, non ipse, sed mittens est Patrinus.

§. V. Aduerto tandem, quod, si quis fieret Patrinus alicuius (qui fuerit iam priuatè baptizatus) quandò in Ecclesia supplentur cæremoniæ, & solemnitates omissæ in baptismo priuato; talis non esset verè Patrinus, neque vllam contraheret cognationem, vt cum alijs aduertunt *Gobat. n. 553. & Abr. n. 103.* (qui tamen addit talem in hoc casu contrahere aliam cognationem impedientem Matrimonium, sed non dirimentem, quod, an sit verum, vide dicta suprà n. 171.) Imò, neque vllam cognationem contraheret, qui susciperet baptizatum sub conditione. *Gobat. n. 554.* Plura de baptismo, quære in *Litera B. n. 17.*

Dum supplentur cæremoniæ baptismi, non potest contrahi cognatio.

An cognatio spiritualis orta ex catechismo, Matrimonium impediat.

Ex baptismo sub conditione, non nascitur spiritualis cognatio.

Cognomen.

345. Cognomine personæ errato, in petenda dispensatione pro Matrimonio, an vitietur rescriptum. *D. n. 180. §. 54.*

Cohabitatio.

346. Cohabitare cum excommunicatis non licet. *Litera E. n. 197. §. 6.*

Cohabitatio est vna ex obligationibus coniugum, vt notabimus in *Litera O. n. 10.* & colligitur ex definitione Matrimonij, quam tradit Alexander III. in *cap. Illudquoque. De Præsumption.* videlicèt, quod *Matrimonium sit maris, & fœminæ coniunctio, individuam vitæ consuetudinem retinens*, & hoc idem, etiam Deus satis apertè innuit *Genes. cap. 2. vers. 18.* illis verbis *Non est bonum hominem esse solum*, & inferius *vers. 24.* dicitur *Quamobrem relinquet homo Patrem suum, & Matrem, & adhærebit vxori suæ*; De iure etiam Ecclesiastico, tenentur coniuges cohabitare, juxtà *cap. Peruenit. De coniug. lepros.* Vbi Alexander III. sic ait. *Quoniam igitur, cum vir, & vxor vna caro sint, non debet alter sine altero esse diutiùs.* 347.

Cohabitare debent coniuges.

§. I. Hæc autem obligatio cohabitandi est adeò grauis, vt coniux, qui id nollet præstare, grauiter peccaret, sicut tradit *Tamburin. de Matrim. tract. 7. cap. 1. §. 1. n. 1.* & quidem à Iudice Ecclesiastico posset ad cohabitandum compelli, imo etiam à Iudice Seculari (dummodo non sit lis de nullitate Matrimonij, quia in eo casu Iudex Secularis non posset se ingerere, causæ enim Matrimoniales ab Ecclesia sunt judicandæ, juxtà dicenda in *Litera I. n. 228.*) qui potest personas compellere ad obseruandos ciuiles contractus, & Matrimonium, licèt sit Sacramentum, habet tamen in aliquibus casibus conditionem contractuum ciuilium. *Gob. in Experim. Theolog. tract. 10. n. 754.*

An grauiter obligentur coniuges ad cohabitandum.

§. II. Loquimur autem in suppositione, quod alter coniux, altero inuito cohabitare nolit, quia non est dubium, quod huic obligationi, mutuo consensu, possint coniuges respectiuè cedere, dummodo absit periculum incontinentiæ, sicut notat *Castrop. part. 5. disp. 3. punct. 5. §. 1. n. 2.* & etiam est certum, quod ob rationabiles causas, possunt coniuges à cohabitatione excusari, videlicèt, si adsit causa faciendi diuortium, de quo in *Litera D. n. 193.* Nota verò, quod sicut cohabitatio dicit tria, nempè habitare sub eodem tecto, dormire in eodem lecto, & accumbere eidem mensæ, non semper, ac adest causa omittendi vnum ex istis, possunt licitè cætera omitti: quare, si coniuges vouerint castitatem, vel inter se affinitatem de nouo contraxerint, esto possint separare thorum, quia non tenentur debitum reddere [suppo-

Cohabitationem sibi mutuo remittere possunt coniuges.

Cohabitatio dicit tria, & aliquando datur causa omittendi vnum, & non aliud.

no ambos esse in causa, quia cæterum, si alter non vouisset castitatem, vel circa ottam affinitatem esset innocens, posset alterum etiam ad thori cohabitationem compellere } nec licitè possunt, attamen adhuc manerent obligati ad cohabitandum sub eodem tecto, & accubandi eidem mensæ, quia adhuc tenentur ad mutuam communicationem obsequiorum, sicut bene obseruat *Castrop. n. o. loc. cit.* alios referens.

§. III. Restant aliqua de coniugum cohabitatione examinate, quo circa.

An vnus coniux alterum teneatur sequi.

§. IV. Quæritur primo, An vnus coniux alterum mutantem domicilium sequi teneatur. Sub distinctione respondeo, vel enim ante contractum Matrimonium intercessit pactum de manendo in tali loco, & Domicilio non mutando, vel non: Si primum, dico vxorem non teneri sequi virum volentem Domicilium mutare, nisi illud mutaret ad acquirendam sanitatem, vel propter causam substentationis, vel ad inimicitias vitandas. *Tambur. 3. tract. cap. 4. n. 4.* imò etiam tenebitur vnus coniux sequi alterum in Exilio Damnatum, secundum *Alloz. in Alphab. moral. verb: Matrimonium. Section. 3. n. 23.* sed mitior videtur opinio *Gobat. n. 756.* qui non plenè assentitur, quod alterum coniugem exulantem, alter debeat sequi, quia non est credendum coniuges voluisse se ad tam dura obligare. Si autem nullum pactum circà id fecerint coniuges, tunc de regula ordinaria, alter alterum sequi debebit quocumque perexerit, dummodò verò hoc alteri non sit graue incommodum, aut notabile damnum, siuè spirituale, siuè corporale, in quo omnes conueniunt.

Coniugem exulantem, an alter teneatur sequi.

§. V. Aduertendum tamen, quod, licet in ordine ad cohabitationem sint pares inter se coniuges, tamen quoad Domicilium mutandum, optio est potius apud virum, quam apud vxorem, quia hæc illi subijcitur, non verò ille huic, quod rectè innuit *Gobat. n. 757.* per accidens tamen aliquandò etiam vxor, saltem ad tempus poterit Domicilium mutare, quam vir sequi debebit, puta in gratiam sanitatis, vel propter aliam rationabilem causam.

Mutare Domicilium spectat potius ad virû.

§. VI. Quæritur secundò. An vxor teneatur sequi virum volentem vagari. Respondeo negatiuè; quia id esset ipsi parum decens; & valdè incommodum; quod si, dum illi nupsit, sciebat esse virum vagum, tunc tenebitur, quia volens tale onus suscepit. *Alloz. loc. supra.*

Vagantem coniugem, an vxor teneatur sequi.

§. VII. Quæritur tertiò. An coniuges possint peregrinationem vouere. Respondeo, altero inuito, neutros posse vouere longam, breuem poterit Vir, non Vxor, quia ille non est tàm huic subditus, quàm hæc illi. *Tambur. tract. 7. cap. 1. §. 1. n. 13.*

Peregrinationem vouere, an possint coniuges.

§. VIII. Quæritur quartò. An coniux cum altero excommunicato cohabitare possit; Respondeo affirmatiuè, sicut videbimus in *Litera E. n. 197. §. 12.*

Cum excommunicato coniuge potest alter cohabitare.

§. IX. Quæritur vltimò, an coniux possit se in seruitutem vendere. Respondeo, de alterius consensu posse, altero verò inuito, aliqui absolute negant, alij dicunt vxorem sine consensu viri, nequè licitè, nequè validè posse se vendere: Virum verò inuita vxore, posse se vendere validè, tametsi illicitè. Vide *Tambur. à n. 15. loc. nuper.* Plura de obligationibus coniugum, quære in *Litera G. n. 10.*

Coniuges an possint in seruitutem se vendere.

Colaphus.

Colaphus imprimitur ab Episcopo in faciem confirmati, & quarè. *infra. n. 449. §. 18.* 348.

Colibile festum.

Colibile festum, an habeat integras vesperas secundas, in concurrentia alterius festi æqualis quidem classis, sed non colibilis. *Litera D. n. 161. §. 2.* 349.

Collecta.

Collecta, quarè sic appelletur. *Lit. O. n. 72.* 350.

Collecta. Vide. Oratio. 351.

Collegiata.

Collegiata Ecclesia, quomodò explicetur à Missali. *E. n. 15.* Aliquandò in Ecclesijs collegiatis, duæ Missæ cantari debent. *F. n. 18. §. 4. M. n. 240. O. n. 16. T. n. 73. §. 22.* An Ecclesiæ Regularium nomine collegiatarum veniant. *E. n. 22.* 352.

Collegium.

353. Collegium appellans à Summo Pontifice ad Concilium, interdicitur virtute Bullæ cœnæ Domini. *B.n.*145. §. 15.

Color.

354. Coloribus quinque vti solet Ecclesia in Missa, & officio. *P. n.* 28. S. Gordianus etiam vsus fuit colore castaneo. *ibidem.* de Albo colore, quandò adhibendus sit, vide *A. n.* 212. de colore rubeo *R. n.* 98. de viridi. *V. n.* 64. vbi etiam dicemus, quòd color viridis est medius intèr colores. de violaceo. *V. n.* 59. de nigro *N. n.* 23. Vbi etiam videbimus, quòd antea Ecclesia vtebatur colore nigro loco violacei. Conopeum tabernaculi cuius coloris esse debeat. *T. n.* 4. etiam Missale cooperiri deberet colore conuenienti, *infra n.* 552. *& M. n.* 267. Cuius coloris esse debeant Caligæ Episcopi. *suprà. n.* 21. & tandem quænam regula sit obseruanda in mutandis coloribus paramentorum. Vide in *Litera R. n.* 43.

De coloribus paramentorum variis notantur.

Comburere.

355. Comburere sacras species, est Sacrilegium. *S. n.* 28. *in fin.*

Comes.

356. Comes non datur Diacono, quandò vadit pro deponendo libro Euangeliorum super Altare, de qua re vide *Gauant. tom.* 1. *part.* 2. *tit.* 6. *n.* 5. vbi dicit, quod comes tantum datur Ministris ad aliquid cantandum, aut quando exeundum est è presbiterio: Hinc habes, quod Subdiacono pro cantanda Epistola, datur comes. *S. n.* 196. §. 3. & etiam, quando exit de presbiterio pro danda pace in Choro. *Ibidem.* §. 20. non autem habet comitem Subdiaconus, dum in fine Missæ de Altari defert Calicem ad credentiam. *Ibidem* §. 25.

Comes, quandò Ministris dandus.

357. Comes. Vide. Socius.

Comestio.

358. Comestio, & potus frangunt naturale ieiunium. *S. n.* 315. §. 2.

Comedenda in Paschate, benedicuntur. *P. n.* 54. §. 7. 359.

Comedere carnes, oua, & lacticinia, qualitèr possint habentes bullam Cruciatæ. *Supra. n.* 300. 360.

Commendatarius.

Commendatarius non osculetur Euangelium, si Missæ assistat. *E. n.* 147. §. 15. 361.

Commendatarii, an ratione commendæ, teneantur ad Horas canonicas, tanquam de beneficio prouisi, pendet à modo, quo commendatarius obtinet commendam, si enim commenda sit commendatario in vtilitatem Ecclesiæ, vtique ab hoc onere eximitur, quià per talem commendam, commendatarius non habet potestatem faciendi fructus suos; Si autem conferatur commenda in vtilitatem commendatarij, non est dubium, tunc commendatarium esse obligatum ad Breuiarium, nam in hoc casu assumit omnia onera beneficij, quorum præcipuum est recitatio Diuini officij, vt, aliis relatis, exponit *Castrop. part.* 2. *tract.* 7. *disp.* 2. *punct.* 1. §. 2. *n.* 4. Cætera de Horis canonicis, quære in *Litera H. n.* 48. 362.

An commendatarij teneantur ad breuiarium.

Commemoratio.

Commemorationes in officio Canonico, fiunt eorum tantum, quorum esset celebrandum officium [non loquor de commemorationibus communibus, seu suffragijs Sanctorum, de quibus in *Litera S. n.* 208.) nisi alterius dignioris officij adesset impedimentum, & ita commemoratio succedit loco officij, quod notat *Guyet. de propr. fest. lib.* 4. *cap.* 1. *q.* 1. 363.

Commemorationes ad officium accedunt loco officij.

§. I. Fiunt verò commemorationes in officio canonico, solum ad Laudes, & Vesperas, aliquando addita vltima lectione ad matutinum, vt infrà dicetur, cæterum ad alias horas nullæ fiunt commemorationes.

Ad quas horas facienda commemorationes.

§. II. Constat commemoratio Antiphona, versu, & oratione, vt notauimus in *Litera A. n.* 377. §. 16. de addenda vltima lectione, vide in *Litera L. n.* 43. à §. 3.

En quo constet commemoratio.

§. III.

De Dominica facienda commemoratio, quandò de ea non potest fieri officium.

§. III. Ex dictis sequitur, quòd quando de Dominica fieri non potest officium, [excipe Dominicas vacantes, de quibus in *Litera D. n.* 248.] fieri debet illius commemoratio, hac regula obseruata, si in Dominica occurrat aliquod festum duplex, vel dies octaua, juxtà dicenda in *Litera T. n.* 73. fit de festo, vel de die octaua, addita commemoratione Dominicæ in primis, & secundis Vesperis, nec non in Laudibus, lecta etiam pro vltima lectione, Homilia Dominicæ ad Matutinum, vt in *Litera L. n.* 45. *à* §. 3.

Si duplex concurrat cũ Dominica, in secundis Vesperis duplicis semper fit commemoratio Dominicæ.

§. IV. Item, si Vesperæ secundæ festi duplicis concurrant cum primis Vesperis alicuius Dominicæ, tunc in secundis vesperis festi duplicis erit facienda commemoratio Dominicæ sequentis: Si verò è contra secundæ vesperæ Dominicæ concurrant cum primis vesperis alicuius festi duplicis, videndum est, & cuius ordinis sit Dominica, & cuius classis sit festum duplex, si enim Dominica erit ex maioribus primę, vel secundæ classis, tunc de Dominica semper facienda erit commemoratio, etiã si concurreret cum primis vesperis festi duplicis primæ classis; si autem Dominica sit ex minoribus per annum, & concursus sit cum duplici primæ, vel secundæ classis, tunc nulla fiet commemoratio Dominicæ, quòd si concursus sit cum alio duplici, in eo casu, etiam de Dominica per annum fieri debet commemoratio.

De commemoratione Dominicæ per annum currentis cum aliquo festo.

De facienda commemoratione Dominicæ anticipatæ.

§. V. Occurrit etiam esse faciendam commemorationem Dominicæ anticipatæ in Sabbato [de qua in *Litera D. n.* 232.] quando scilicèt, neque in Sabbato antecedenti, neque in alia præcedenti feria potuit fieri de Dominica; hæc autem commemoratio fit tantùm ad Laudes, cum antiphona, versu, & oratione propria, neque enim de officio talis Dominicæ anticipatæ est facienda aliqua commemoratio ad vesperas, quia hoc officium, vtpotè feriale, caret tam primis, quam secundis vesperis, vt notabimus in *Litera O. n.* 32. & etiam additur ad matutinum pro vltima lectione, Homilia Dominicæ: De Dominica infrà octauam Natiuitatis Domini, dicetur in *Litera D. n.* 224.

Dominica ãticipata caret primis, & secundis vesperis.

De Ferijs maioribus sempèr facienda commemoratio.

§. VI. Item fit commemoratio aliquarum feriarum maiorum, semper in vesperis, & Laudibus, addita etiam pro vltima lectione, homilia feriæ ad matutinum, quando de dictis ferijs non potest fieri officium propter impedimentum festi duplicis, semiduplicis, vel octauæ: huiusmodi autem feriæ maiores sunt sequentes, nimirum Aduentus, Quadragesimæ, Quatuor temporum, & feria secunda rogationum: de his, inquam, ferijs semper fieri debet commemoratio, etiam occurrente festo Duplici primæ classis, cum hac differentia, quod de ferijs quatuor temporum Septembris, & de feria secunda Rogationum, fit commemoratio tantùm in Laudibus, de alijs verò, etiam ad vesperas; cæterum de ferijs minoribus per annum, nulla vnquam fit commemoratio, etiam si de ijs non possit fieri officium, excepta feria VI. post octauam Ascensionis, de qua in *Litera F. n.* 26.

Quænam sint feriæ maiores, quæ nũquam omittuntur.

De Feria VI. post octauam Ascensionis.

De vigiliarũ commemoratione.

§. VII. Item fit commemoratio vigiliarum, de quibus non potest fieri officium propter aliquod impedimentum, juxtà dicenda in *Litera V. n.* 50. §. 1. Excipe tamen vigilias occurrentes in duplici primæ classis, tunc enim de vigilia nulla omninò fit commemoratio ex *Rubr. gener. Breuiar. tam Roman. quàm Monast. tit.* 6. *n.* 2. fit tamen occurrente quocumque alio, etiam Duplici secundæ classis, vt benè notat *Guyet. de prop. fest. lib.* 4. *cap.* 5. *q.* 2. omittitur etiam commemoratio vigiliæ in officio feriarum Aduentus, Quadragesimæ, & quatuor temporum, etiam si fieret de aliquo festo, vt in *Litera V.* proximè citata.

Quandò de vigilia non fiat commemoratio.

De vigilijs priuilegiatis.

§. VIII. Restat dicendum de vigilijs priuilegiatis, nempè de vigilia Natiuitatis Domini, Pentecostes, & vigilia Epiphaniæ; de vigilijs autem Natiuitatis, & Pentecostes, nil est addendum, quia de his semper fieri debet officium, cum à nullo festo possint impediri, vt obseruat *Guyet. q.* 5. *loc. citat.* bene tamen occurrere potest casus de vigilia Epiphaniæ, in qua, si contingat festum Duplex, etiam primæ classis, fit de hac vigilia commemoratio in primis vesperis, & Laudibus, cum vltima lectione de homilia, festa verò semiduplicia in hac vigilia occurrentia, transferuntur, vt in *Litera V. n.* 52.

Semiduplicia in vigilia Epiphanię nõ habent locũ.

§. IX. De facienda commemoratione octauæ, dicemus in *Litera O. n.* 16. *à* §. 3.

§. X. De Commemoratione simplicium. Videnda *Litera S. n.* 166. *à* §. 2.

Duplicia primæ classis, quas cõmemorationes in primis vesperis admittant.

§. XI. Ex dictis collige primò, Duplex primæ classis in primis vesperis admittere commemorationem Duplicis primæ classis præcedentis minus digni, item secundę classis pariter præcedentis,

non verò aliorum festorum; admittit tamen commemorationem præcedentis Dominicæ, dummodò hæc fuerit primę; vel secundæ classis, & si festum in Dominica venerit, etiam Dominicæ per annum commemorationem in primis vesperis admittit; admittit etiam semper commemorationem feriarum maiorum, non aliarum: In Laudibus verò admittit commemorationem cuiuscumque Dominicæ, diei octauæ, & feriæ maioris, non tamen vigiliæ, vt in *Litera V. n. 30.*

In Laudibus duplex primę classis, quas admittat commemorationes.

In secundis vesperis, quas admittat commemorationes.

§. 9. In secundis vesperis Admittit commemorationem cuiuscumque Dominicę; Duplicis primæ classis minus digni, & quorumcumque aliorum duplicium, diei octauę, festi semiduplicis sequentis, & feriæ maioris, non aliorum, ità obseruat *Gauant. n. 14. loc. citand.*

In primis vesperis duplicis secundæ classis, quę commemorationes fieri possint.

§. XII. Collige secundò, quanam commemorationes possint fieri in Duplici secundę classis, nam in primis vesperis fit commemoratio Dominicę precedentis, dummodò fuerit primę, vel secundę classis, cęterum duplex secundę classis in primis vesperis non admittit commemorationem Dominicę, nisi festum incidat in ipsa Dominica: item in primis vesperis fieri potest commemoratio cuiuscumque duplicis precedentis, diei octauę, & ferię cuiuslibet maioris, non de aliis. In Laudibus verò in duplici secundę classis fieri potest commemoratio cuiuscumque Dominicæ, diei octauæ, festi simplicis, & feriæ maioris, non tamen diei infrà octauam, neque obstat, quòd dies infrà octauam sit nobilior festo simplici, & consequenter admissa commemoratione festi simplicis, etiam videatur admittenda commemoratio diei infrà octauam, nam de die infra octauam fit sæpiùs, quàm de festo simplici, & ideò non officit, quòd aliquandò omittatur commemoratio diei infrà octauam. In secundis tandem vesperis festi duplicis secundæ classis potest fieri commemoratio cuiuscumque duplicis, Dominicæ cuiuscumque; semiduplicis, imò, & simplicis, diei octauæ, & etiam diei infra octauam, dummodò postridiè sit de ea faciendum officium; secùs alitèr; itèm fit commemoratio cuiuscumque feriæ maioris, & etiam S. Mariæ in Sabbato [nisi ipsum festum secundæ classis esset de S. Maria] si fit in sequenti die de ea recitandum.

In Laudibus, quæ commemorationes fieri possint in duplici secundæ classis.

In secundis vesperis, quas commemorationes admittat duplex secundæ classis.

Casus notandus de commemoratione festi simplicis

§. XIII. Hic autem est valdè notabile, quod docet *Gauant. n. 15. loc. citand.* vbi proponit casum, quòd detur concurrentia duorum festorum Duplicium secundæ classis, ita vt in die festi secundę classis occurrentis sequenti die, adsit etiam festum simplex, supponit autem, quod in vesperis fiat officium de præcedenti, vt magis digno, commemoratio verò de sequenti, vt minus digno, & quærit, an in secundis vesperis illius præcedentis duplicis secundæ classis sit facienda commemoratio festi simplicis occurrentis die sequenti, & quidem ex dictis, duplex secundæ classis in secundis vesperis admittit commemorationem simplicis sequentis; nihilominùs in casu proposito est omittenda commemoratio festi simplicis, quia occurrit in duplici secundę classis sequentis, quod non admittit commemorationem simplicis, nisi in laudibus, neque officit, quod sequens duplex secundæ classis careat primis vesperis, facta illius sola commemoratione, & ità idem Gauantus se respondisse asserit.

In secundis vesperis duplicis secundæ classis.

§. XIV. Collige tertiò quæcumque alia officia pro suo, respectiuè ritu admittere quascumque occurrentes commemorationes, neque enim est opus de singulis agere, cum facilè deducatur ex dictis.

De commemorationibus in duplicibus, per annum, & aliis inferioribus officiis faciendis.

§. XV. Supradicta omnia inseruiunt ad dignoscendum, quandò commemorationes sint faciendæ, & quandò omittendę; nunc remanet dicendum de ordine seruando in faciendis commemorationibus, quandò plures occurrunt, sed de hoc dicetur in *Litera O. n. 126.*

Quo ordine faciendę sint plures commemorationes occurrentes.

§. XVI. Et quia nonnumquam accidit, quod sint faciendæ plures commemorationes, sumpta antiphona, & versu ab eodem communi, ideo, ne eadem antiphona, & idem versus ad eandem horam repetatur; dicendum est, quid sit in tali casu agendum, & pro clariori intelligentia, exemplis procedam; Supponamus igitur, quod officium fiat de communi vnius martyris, & simul sit facienda commemoratio alicuius festi simplicis item martyris, tunc pro commemoratione simplicis varietur antiphona, ità vt in primis Vesperis sumatur à Laudibus Antiphona ad *Benedictus*: in Laudibus vero sumatur Antiphona à primis Vesperis ad *Magnificat*. à quo loco etiam mutandus erit versus; Quòd si vlterius sit facienda alia commemoratio de vno martyre, tunc sumenda erit Antiphona à secundis Vesperis de eodem communi, nisi aliter in proprio loco notetur: Quod si adhuc esset facienda

Quomodò mutanda Antiphona, & versus pro contingenti commemoratione, ne eadem repetatur.

da alia commemoratio eiusdem qualitatis, siue sit commemoratio particularis; siue sit addenda suffragiis Sanctorum pro Patrono, vel titularis Ecclesiæ; in eo casu, quia amplius Antiphona, & versus desumi non possunt à Vesperis, neque à laudibus, cum supponamus iam fuisse dictas, erit desumenda illa, quæ est prima primi nocturni, & similiter versus desumetur à secundo, vel tertio nocturno, ità vt non sit idem cum versibus iàm dictis, & quod diximus de Antiphona, & versu, intellige etiam de versu tantum, si hunc solum esse mutandum contingat: item in dicto casu erit mutanda oratio, & sumenda alia de communi diuersa à iàm dicta. Vide *Rubr. General. Breu. tàm Rom. quàm Monast. tit. 9. Gauant. tom. 2. section. 3. capi. 11.*

Antiphonæ ad *Benedictus*, de vtroque communi confessorum, censentur diuersæ.

§. XVII. Notandum hic Antiphonam ad *Benedictus* de communi confessoris Pontificis, esse diuersam ab Antiphona ad *Benedictus* de communi confessoris non pontificis, quare si contingat eas esse simul pro commemorationibus dicendas, nulla erit necessaria mutatio, licet enim in principio videantur eædem, differunt tamen in fine, quod sufficit. *Gauant. n. 29.*

§. XVIII. Aduerto, quod si contingeret esse faciendam aliquam commemorationem eiusdem, de quo fit officium, tunc commemoratio omittenda erit, & casus dabitur, si esset transferendum festum S. Agnetis in die, qua occurit S. Agnes secundò, in eo enim casu, facto officio de S. Agnete, erit superflua eiusdem commemoratio, quod rectè obseruat *Guyet. lib. 4. cap. 8. q. 9.*

364. Commemoratio Spiritus Sancti, olim semper fiebat in officio paruo B. M. V. *Radulph. de Canon. obseru. proposit. 20.*

365. Commemorationes in Missa fiunt, sicut in officio, vt tamen commemoratio facienda in Missa constet sola oratione; & aduertendum, quod in Missa solemni non fit commemoratio simplicis, nisi de eo fuerit facta commemoratio in primis Vesperis, & si fuerit facta commemoratio tantum in laudibus, in Missa solemni nihil fit, benè tamen in Missis priuatis: sed in Dominica Palmarum, & in vigilia Pentecostes, nulla fit commemoratio, neque in Missis priuatis, licet fuerit facta in officio.

De commemorationibus faciendis in Missa.

§. I. De Dominica fit commemoratio in Missa, quandò in ea celebratur aliquod festum duplex: de die octaua semper fit commemoratio, quandò ab aliquo festo, vel alio officio impeditur, de die tamen infra octauam nulla fit commemoratio, neque in Missis priuatis, quando agitur de duplici primæ, vel secundæ classis, in aliis Missis tàm priuatis, quam solemnibus, semper fit. *Missal. de rubr. gener. tit. 7.*

§. II. Obseruat *Gauant. hic* supradictam rubricam esse positam, vt distinguatur duplex per annum à duplici secundæ classis, quia in duplici per annum fit commemoratio simplicis, & diei infrà octauam, etiam in Missa solemni, secus vero in duplicibus secundæ classis, in quibus, neque fit de die infrà octauam in Missis priuatis. Duplicia autem secundæ classis distinguuntur à duplicibus primæ classis, quia illa, neque admittunt commemorationem simplicis in missis priuatis, excipe casum particularem in secunda Missa Natiuitatis Domini, in qua fit commemoratio S. Anastasiæ simplicis.

Ratione commemorationis, distinguntur inter se duplicia.

§. III. Fit etiam commemoratio festi simplicis in Missa, feria 2. 3. & 4. maioris hebdomadæ *Gauant. supra*. etiam infra octauam Paschæ, & Pentecostes. *F. n. 79. §. 2. P. n. 54. §. 3.* item aliquando fit commemoratio festi transferendi. *Litera T. n. 73. §. 22.*

In aliquibus ferijs maioris hebdomadæ, fit simplicis commemoratio.

§. IV. Quando transfertur aliquod festum habens octauam, antequam fiat de festo principali, non fit commemoratio de octaua *D. n. 91. §. 82.* quandoque omittitur commemoratio Dominicæ *Ibidem. n. 216. §. 1.* aliquando etiam Vigiliarum *V. n. 50. §. 3.* quarundam feriarum numquam omittitur commemoratio. *F. n. 18. §. 3.* Quænam autem oratio pro commemoratione feriæ quatuor temporum dicenda sit, si plures habeantur orationes. *O. n. 76.* cum cantantur duæ Missæ, vna de festo, altera de feria, in Missa festi non fiat commemoratio feriæ, nec in Missa feriæ commemoratio festi. *F. n. 18. §. 4.* Et si occurrat facienda commemoratio festi simplicis, vel diei infra octauam, fiat, non in Missa feriæ, sed in Missa de festo. *Gauant. tom. 1. de rubr. general. Missal. tit. 7.* & notat casum dari die *28. Iunii &* 20. *Septemb.*

Plura notantur de commemorationibus in Missa.

De commemorationibus faciendis, cum cantantur duæ Missæ.

§. V. In Missa votiua fit commemoratio officii, & etiam festi simplicis, si occurrat. *Missal. de rubr. gener. tit. 4.* Item in Missa festi titularis alicuius Altaris facienda erit commemoratio officii. *M. n. 232.* in Missis tamen votiuis solemnibus

De commemorationibus in Missis votiuis.

pro

pro se grati, dicitur vnica oratio. *O. n.* 77. §. 5. In Missa votiua S. Petri est facienda commemoratio de S. Paulo, & è contrà. *M. n.* 233.

Aliquandò fit commemoratio S. Pauli, & non S. Petri.

Contingit tamen aliquandò esse faciendam commemorationem S. Pauli sinè commemoratione S. Petri. *O. n.* 92.

De Dominica anticipata fit in Missa commemoratio.

si de Dominica propria sede vacante (de qua in *Litera D. n.* 232.) fit eius commemoratio in Missa, dicendo illius commemorationem secundo loco, & Euangelium in fine, vt notat *Guyet. de propr. fest. lib. 4. cap. 2. q.* 4. Commemoratio octauæ Natiuitatis fit semper in quocumque festo infrà eam occurrente. *F. n.* 61.

De litaniarum commemoratione.

§. VI. Litaniarum commemoratio in Missa de festo occurrente facienda est. *M. n.* 253. in Missa tamen feriæ tertiæ Rogationum, non fit commemoratio de officio feriali *Ibidem.* & nota, quod in Missa litaniarum maiorum non fit commemoratio octauæ Paschatis, etiam si infra octauam occurrant.

Sacramento exposito, fiat illius commemoratio in Missa.

§. VII. Commemoratio de Sacramento fieri solet in Missa, quæ celebratur illo exposito, quæ oratio de Sacramento poterit dici loco tertiæ ad libitum, vel etiam addi vti commemoratio: hanc verò esse omittendam in duplicibus primæ, & secundæ classis, ratione solemnitatis, est compertum, & patet ex dicendis in *Litera O. n.* 90. Neque dicas gratis fieri hanc commemorationem, siquidem, vt plurimum huiusmodi expositio fit pro publica causa, & ideò debet peculiaris oratio addi, nec assignari potest congruentior, quam de eodem Sacramento; Præterea, esto non fiat hæc expositio pro publica causa, proculdubio conuenit, in tanti Sacramenti æstimationem, aliquam orationem addere. *Tonell. lib. 3. cap. 2. §. 1. n. 7.*

N. B. Etiàm si Missa non dicatur in Altari, in quo est Sacramentum expositum, dummodò dicatur in eadem Ecclesia, poterit addi oratio de Sacramento, vt colligo ex Guyet. lib. 4. cap. 21. q. 8.

De eodem bis nõ fiat in Missa, quem sensum faciat.

§. VIII. Commemoratio de eodem bis non debet fieri in Missa. *Gauant. tom. 1. part. 4. tit. 17. n. 27.* quare dicetur in *Litera O. n.* 74. quod si occurrant dicendæ plures orationes, quæ inter se conueniant, secunda sit mutanda in aliam: Hoc tamen non militat circà illas orationes, quæ in Missis festorum simplicium, feriarum, aut in Missis votiuis, dici possunt vsquè ad quinque, vel septem, & ideò in alijs, quæ sic adduntur, nihil refert, etiam si nominetur Sanctus, qui iàm in præceptis fuerit nominatus, & hoc omninò tenendum, ne cogamur dicere in Missali plures orationes fuisse frustra positas, quod vtiquè sequeretur: sæpissimè namque in Missis occurrit dicenda oratio *A cunctis.* in qua fit mentio B. M. V. & Sanctorum, tunc autem numquam posset dici oratio ad poscenda suffragia Sanctorum *Concede quæsumus &c.* neque pro Congregatione, & familia, in quibus etiam fit commemoratio B. M. V.: item in votiuis Apostolorum, quando tertia oratio est *A cunctis.* vt in *Litera M. n.* 233. si in ijs dicantur quinque orationes, non posset dici, oratio pro constituto in carcere, in qua nominatur S. Petrus, sicut nominatus fuit in oratione *A cunctis.* item in Missa votiua de Spiritu Sancto cum quinque orationibus, non posset dici oratio ad postulandam continentiã *Vre igne Sancti Spiritus*, neque oratio pro Deuotis amicis, in qua etiam nominatur Spiritus Sanctus. *Gauant. supra.* Aduerte verò, quod oratio, quæ dicenda præcipitur tertia ad libitum, debet esse omnino diuersa à duabus primis, ita vt in ea non nominentur Sancti, in illis nominati, quià & si hæc oratio sit ad libitum, est tamen præcepta, vt aliqua dicatur, & ideo debet esse ab alijs diuersa.

Aliqua notanda de orationibus diuersis.

Quo ordine facienda cõmemorationes in Missa.

§. IX. Fiunt vero commemorationes in Missa, seruato ordine, vt in Breuiario, & ità de Dominica fit antè diem infra octauam, de die infra octauam antè ferias priuilegiatas, de his ferijs antè festum simplex, de festo simplici ante orationes, quæ secundo, vel tertio loco sunt dicendæ, & istæ dicantur ante orationes votiuas; inter votiuas vero seruetur orationum dignitas, vt de Trinitate, de Spiritu Sancto, de Sacramento, de Cruce, fiat ante votiuam de B. Maria V. de Angelis antè Apostolos, & sic proportionaliter de alijs, attento ordine, quo in Missali ponuntur. *Missal. de rub. gener. tit. 7.*

Potest fieri commemoratio defunctorum in Missa viuorum, sed non è contra.

§. X. Commemoratio defunctorum, quando est facienda in Missa, semper ponitur penultimo loco: Aduerte tamen, quod in Missis defunctorum, nulla fit commemoratio pro viuis, & neque dicenda est oratio communis pro viuis, & defunctis. *Missal. de rubr. general. tit. 7. Gauant. hic* rationem affert, quam desumit ab Innocentio III. quarè commemoratio defunctorum sit dicenda penultimo loco, vt nempè, sicut à viuis incipitur, ità ad viuos termineturs quod autem de viuis nulla fieret commemoratio in Missis defunctorum, statutum fuit post Innocentium III. qui

con-

concedebat orationem *Omnipotens sempiterne Deus, qui viuorum Dominaris, simul, & mortuorum &c.* quæ amplius in Missis defunctorum dici non potest ex Missali citato: prouisum est vero satis in Missis defunctorum pro viuis, tum in aliquibus collectis, quæ semper dicuntur, tùm etiam in primo *Memento*, præter quamquod addit *Gauant. supra ex D. Thom. 2. 2. q. 83. & Durand. lib. 4. cap. 15.* esse probabiliorem sententiam, quod defuncti in Purgatorio non possint iuuare viuentes.

An defuncti in Purgatorio possint iuuare viuentes.

§. XI. Notandum tandem, quod, quandò est facienda aliqua commemoratio in Missa, quæ ex se exigit plures orationes, tùnc commemoratio est ponenda loco vnius ex illis orationibus, vt dicetur in *Litera O. n. 72. §. 7.*

Commemoratio defunctorum.

366. Commemoratio omnium fidelium defunctorum principium habuit à S. Odilone Abbate Cluniacensi, si credis *Sigeberto anno* 998. qui mos postea per totam Ecclesiam est diffusus anthoritate Apostolica, & præsertim iubente Ioanne XVI. assignata huic officio die secunda Nouembris, quod si secunda dies Nouembris sit Dominica, tunc dicta commemoratio defunctorum transferenda erit in secundam sequentem feriam, sic præcipiente Vrbano VI. & ità habetur in *Breuiar. in rub. particul. post festum omnium Sanctorum*; quod si in die huius commemorationis occurreret aliquod festum duplex, in eo casu, attende dicenda in *Litera T. n. 73. §. 14.* de officio Defunctorum. Vide *O. n. 40.* & de Missa. *M. n. 246.* An hac die omnes Sacerdotes teneantur applicare Missas generaliter pro defunctis. *S. num. 16. §. 4.*

De die commemorationis omnium fidelium defunctorum.

N. B. Quod Sanctus Odilo fuerit primus institutor huius functionis defunctorum, habetur in Martyrolog. Roman. 1. die Ianuarij.

367. Commemoratio defunctorum fit ad primam secundum ritum Monasticum. *P. n. 210. §. 4.*

Ad primam defunctorum commemoratio.

Commemoratio S. Pauli.

368. Commemoratio S. Pauli Apostoli occurrens die 30. Iunij, propriè non dicitur festum, sed appellatur [tacito nomine festi] commemoratio: Illius officium est quidem duplex, non tamen primæ, vel secundæ classis (nisi sit Patroni, vel titularis, quia tunc esset primæ classis) quia admittit commemorationem diei infra octauam S. Ioannis Baptistæ, quod duplicibus primæ, & secundæ classis non conuenit, *vt suprà n. 363. §. 11. & 12. & O. n. 16. §. 3.* neque est duplex maius, quia non habet integras vesperas in concurrentia cum die octaua S. Ioannis Baptistæ, neque censendum erit duplex minus, quia huius classis nō sunt festa Apostolorum: quodnam ergo duplex erit? Respondet *Gauant. tom. 2. sectlon. 7. cap. 8. ad diem 30. Iunij* hoc officium esse censendum duplex vnicæ classis. Notandum hic, quod si commemoratio S. Pauli sit transferenda, in eo casu in primis Vesperis fiat officium, vt esse faciendum in propria Ecclesia, est notatum in Breuiario in proprio loco, ita enim habetur in breuiario recognito.

De officio commemorationis S. Pauli.

Commemoratio S. Pauli est duplex vnicæ classis.

Commemoratio in Memento Missæ.

369. Commemoratio fidelium in *Memento* Missæ fiat, vt in *Litera M. n. 131. & N, n. 37.* Post consecrationem fit in altero *Memento* commemoratio defunctorum, vt in *Litera S. n. 20. §. 62.* idquè fieri ex præcepto Apostolorum deducit ex *D. Chrysostom. hom. 3. in Epistol. ad Philip. Gauantus tom. 1. part. 2. tit. 9. n. 2.* vbi etiam refert hunc ritum confirmasse Sixtum I. & Pelagium I. conuenit autem, quod commemoratio fidelium defunctorum fiat post consecrationem, in qua repræsentatur mors Christi, quia isti, qui in Christo mortui sunt, morte eius redempti sunt. *Microlog. cap. 7.* tradit *Alcuin. de celeb. Missæ.* fuisse antiquitus in vsu legere in *Memento* ad literas N. N. nomina defunctorum ex quibusdam tabulis, quæ Diptycha appellabantur, in quarum vna erant scripta nomina viuorum, in altera nomina fidelium defunctorum: de his tabulis, aliqua notantur in *Litera D. n. 170.*

De commemoratione facienda in canone Missæ.

De tabulis diptycis.

Commendatio Animæ.

Commendatio Animæ. Vide in *Litera O. n. 128.* 370.

Commensalis.

Commensalis.

371. Commensalis alicuius, quomodò possit vti eius Oratorio priuato. *O. n.* 109. §. 16.

372. Commensales Regularium, etiam seculares, possunt apud ipsos confiteri. *M. n.* 171. §. 20.

Comminatoria Excommunicatio.

373. Comminatoria excommunicatio, quid sit. *Litera E. n.* 197. §. 18.

Commissarius.

374. Commissarij pro exequendis dispensationibus Pontificis, quinam esse soleant. *B. n.* 63. *à* §. 1. *&* *à* §. 21.

375. De commissario generali bullę Cruciatæ.

Commissarius generalis Cruciatæ plures habet facultates, & ita ipse habet facultatem taxandi eleemosynam erogandam ab illis, qui sumunt bullam: potest etiam concedere nobilibus habentibus bullam, vt celebrent, vel celebrare faciant vna hora ante lucem, & alia post meridiem: & etiam valet dispensare in aliqua irregularitate, & in aliquo Matrimonij impedimento; in quo tamen attendenda sunt verba limitationis Summi Pontificis: habet etiam facultatem componendi super fructus amissos propter omissam recitationem horarum. Vide *Castrop. part.* 4. *tract.* 25. *punct.* 11. *Abr. in Instit. Paroch. lib.* 10. *n.* 602. *& sequentib. Allez. in Alphab. moral. verb. Bull. section.* 3. Plura de Bulla Cruciatæ, quære in *Litera B. n.* 142.

Aliquas dispensationes facere potest commissarius bullæ Cruciatæ.

De dispensatione circa affinitatem ortam ex copula fornicaria.

§. I. Notandum præterea, quòd commissarius huius bullæ potest dispensare in primo, & secundo gradu (pro alijs enim gradibus in affinitate orta ex copula illicita, hodie nulla sequitur dispensatio, vt ex iure Tridentini notauimus in *Litera A. n.* 187. §. 11.) affinitatis ortæ ex copula fornicaria, non quidem, vt Matrimonium contrahatur, sed, vt iam contractum firmetur (existimant *Rodriq. & Villalob.* posse huiusmodi commissarium, etiam dispensare cum alicto coniuge, vt possit debitum petere, si eo priuatus fuerit ob superuenientem cognationem spiritualem, sed id meritò negat *Tamburin. cap.* 6. *n.* 4. *loc. citand.* quia virtute bullæ conceditur tantum, quod possit dispensare in affinitate ex copula fornicaria orta, neque nomine affinitatis venit cognatio spiritualis) dummodo tamen adsint sequentes conditiones, quarum

Non potest commissarius dispensare in cognatione spirituali.

Variæ conditiones requisitæ, vt commissarius possit dispensare in affinitate.

§. II. Prima est, vt Matrimonium fuerit contractum bona fide, saltem ex parte vnius ignorantis tale impedimentum, vel si de eo dubitauerit, certioratus, quod non adesset, acquieuerit, qui enim de aliquo impedimento quærit, nec illud inuenit, tanquam illius ignarus, bona fide contrahit. Secunda est, quod Matrimonium fuerit contractum, seruata forma *Tridentini sess.* 24. *de reform. Matrim. cap.* 1. idest, quod fuerit contractum coram Parocho, & duobus testibus, atque debitis denunciationibus præmissis: Si tamen in denunciationibus Episcopus dispensasset, Matrimonium adhuc diceretur contractum ad formam Tridentini, sicut etiam, si vnica denunciatio fuisset omissa, maximè assentiente Parocho ob rationabilem causam, quia omissio vnius denunciationis est paruitas materiæ; vt dicemus in *Litera D. n.* 90. §. 3. Tertia est, vt impedimentum affinitatis sit occultum, quando verò censeatur occultum, videbimus in *Litera R. n.* 63. §. 30. Quarta, quod adsit necessitas ad dispensandum ad euitandum scandalum ex separatione partium imminente, & stante hac necessitate (quæ fere semper aderit) potest commissarius dispensare, etiam si esset facilis aditus ad Pontificem, imò etiam si ipsemet Pontifex sit præsens, quia hæc potestas commissario est data absque vlla limitatione. Quinta est, vt altera pars (illa scilicèt, quæ bona fide contraxit) aduertatur de nullitate prioris consensus, quo omisso, dispensatio esset nulla, vtpotè non facta ad formam concessionis Pontificis, non erit tamen opus alteri parti significare causam, per quam prior consensus fuerit nullus, quin laudabile erit id tacere, ne inde discordiæ, & inimicitiæ nascantur. Sextam conditionem alij addunt, videlicèt, quòd hæc dispensatio sit facienda imponendo dispensato eleemosynam aliquam erogandam in subsidium Cruciatæ, attenta qualitate personæ, & delicti, sed hoc non videtur clare deduci ex verbis bullæ: attamen, quis negabit attendendam esse communem praxim?

Stante necessitate, commissarius potest dispensare, etiam præsente Pontifice.

Post dispensationem quomodò renouetur.

§. III. Habita dispensatione poterunt partes iterum contrahere, secreto tamen,

men,

sandum Matrimonium. men, etiam absque præsentia Parochi, & testium.

Dispensatio commissarij est solum pro foro interno. §. IV. Sed aduertendum hanc dispensationem valere pro solo foro interno conscientiæ, quocircà, si postea impedimentum fieret publicum, esset petenda ratificatio dispensationis à Summo Pontifice, & Matrimonium deberet iterum probabiliter contrahi ad præsentiam Parochi, & testium.

Etiam legitimare prolem potest commissarius §. V. Habet vlterius commissarius huius bullæ facultatem legitimandi prolem susceptam, sed hoc puto poni ad cautelam, quia iàm proles suscepta est legitima, vtpotè suscepta ex Matrimonio bona fide, saltem ex parte vnius contractō, iuxtà dicenda in *Litera N. n. 3. §. 4.* neque enim commissarius habet hanc facultatem, quando Matrimonium ex parte vtriusque fuerit mala fide contractum, sicut iàm diximus; Proles autem suscepta post hanc dispensationem, etiam erit legitima, quia estò dispensatio sit facta pro solo foro interno, tamen tales coniuges omnino bona fide procedunt, præterquamquod proles postea nata, nata est ex valido

Matrimonium est absolute validum, etiamsi dispensatio fuerit facta pro solo foro interno. Matrimonio, quia hæc dispensatio pro foro conscientiæ facit Matrimonium omnino validum, ita vt, etiam si impedimentum postea fiat publicum, non per hoc illud annuletur Matrimonium, licet ad impediendum scandalum debeat fieri separatio ad tempus, vt interim obtineatur à Pontifice dispensationis confirmatio. Vide *Gaspar. Hurtad. de Matrim. disp. 26. n. 7. Castropal. part. 5. disp. 4. puncl. vltim. §. 1. n. 5.* & fusius *Tambur. de Matrimon. tract. 2. cap. 5. à n. 6.*

§. VI. Restat videndum, vtrum commissarius possit hanc facultatem alteri delegare; vt rem verò reddamus

Quot sint commissarij Bullæ Cruciatæ. claram, præmittimus commissarium bullæ cruciatæ alium esse generalem habentem residentiam suam in Hispania, & alium prouincialem residentem in singulis prouincijs: hic prouincialis à generali commissario deputatur, vt exprimitur in tenore bullæ; Vndè habes

Commissarius Generalis alios sub delegat. commissarium generalem posse suam authoritatem, quam à Pontifice accepit, alteri subdelegare, vt tamen hic subdelegatus sit ab ordinario approbatus, sicut conformiter ad bullam notat *Tambur. n. 12. loc. citat.*

An commissarius prouincialis possit alios subdelegare. §. VII. Maior difficultas est, an commissarius prouincialis possit alium subdelegare, quam, vt decidamus, aduerto delegatum posse alium subdelegare, quando est delegatus Principis non cognoscentis superiorem suprà se; videlicèt, Papæ, Imperatoris, Regis &c. *cap. Si pro debilitate. Et cap. Pastoralis. Dè offic. & potest. Iudic. Delegat.* dummodo tamen per delegationem Principis non fit electa industria personæ, quia in eo casu delegatus non poterit subdelegare. *Cap. Quoniam Apostolica. §. Is autem.*

Quandò delegatus possit subdelegare.

Quandò censeatur electa industria personæ. Tunc verò censetur electa industria Personæ, quando delegatus non solum exprimitur per nomen officij, & dignitatis, sed etiam per nomen proprium. Vide *Cabassut. in Theor. & Prax. Iur. canon. lib. 1. cap. 6. n. 19. & Canis. tit. 29. de offic. deleg. n. 6. & in cap. Si pro debilitate.* Et singularitèr potest delegatus Principis alium subdelegare, si fuerit delegatus ad vniuersitatem causarum, quod rectè notat *Quint. tract. 9. singul. 11. n. 6.* non verò si tantum fuerit dele-

Delegatus ad vnam causam non potest subdelegare. gatus ad vnam causam, quia tunc non poterit nudum ministerium subdelegare, benè tamen examen testium, vt in pari casu notabimus in *Litera R. n. 63. §. 9.* Illi autem, qui à Principe supremo delegati non sunt, subdelegare minimè possunt. *Cap. Cum Causam. de appellationib. & Glossa ibidem.*

Prouincialis commissarius non potest subdelegare. §. VIII. His positis, facillimè controuersia soluetur, quia commissarius prouincialis non est electus, idest Delegatus à Principe, nempè à Papa, sed subdelegatus est à Delegato, adeoque Prouincialis commissarius subdelegare non potest.

Delegatus non potest alteri dare facultatem subdelegandi. §. IX. Interrogas, Poterit ne saltem Delegatus Pontificis ità alium subdelegare, vt huic det etiam facultatem subdelegandi. Negatiuè respondetur, quia Delegatus Principis non potest dispensare in ius commune, & cum de iure communi habeatur, quòd ille, qui non est delegatus à principe, minimè possit alium subdelegare, ità delegatus principis non poterit suo subdelegato dare facultatem subdelegandi, & rem in terminis obseruat *Tambur. n. 12. loc. suprà,* vbi refert commissarium generalem bullæ cruciatæ constituisse pro regno Sciciliæ in commissarium prouincialem Archiepiscopum Panormitanum, & cùm hic in omnibus Diœcesibus prouidere non pos-

Commissarij particulares, quomodò constituuntur. sit, ei dedit facultatem assignandi in singulis commissarios particulares, itàque ab Archiepiscopo assignatis, ipse generalis commissarius dat facultatem excercendi munus commissarij in ijs locis, in

 quibus

quibus fuerint destinati, & ità commissarius Prouincialis non subdelegat, sed solum personas designat, quibus postea subdelegat potestatem commissarius generalis. Plura de Dispensationibus in impedimentis Matrimonij, quære in *Litera D. n. 180.*

Commistio seminum.

376. Commistio seminum, quomodò affinitatem pariat. *infrà n. 529. §. 3. & sequentib.*

Commoditas.

377. Commoditas, an excuset Sacerdotem celebrantem absque præuia confessione, *N. n. 23.*

Commorantes in curia.

378. Commorantes in Romana curia, non debent ab aliquo offendi, sub pœna excommunicationis latæ in Bulla Cœnæ Domini. *B. n. 145. §. 28.*

Communicantes.

379. *Communicantes* dicitur in canone Missæ, vt in *Litera E. n. 20. §. 53.* & id esse institutum à Siricio Papa, apertè fatetur *Radulph. propofit. 23.* Vtrùm verò hic possint nominari alij sancti, quam illi, qui sunt descripti, vide in *Litera N. n. 88.*

Quarè in canone nominentur aliqui Sancti. §. I. Si quæras, quarè in Canone nominetur B. V. Maria, & quidam alij sancti, vide *Honor. in Gemm. lib. 1. cap. 104.* vbi dicit id fieri, quia isti Sancti suis actionibus sacrificium confirmarunt, & quidem conuenientèr ad Sacrificium sanctos nominamus, quia etiam Moyses pro populi peccatis intercedendo, Patrum fecit memoriam, vt notat *Alcuin. de celebr. Miss.* Confessorum verò nulla fit mentio, cuius rei ratio, vel est illa, quam affert *Durand. in Ration. Diuin. officior. lib. 4. cap. 38. n. 7.* quia nempè confessores non sunt passi, sicut Christus, vel est ea, quam exprimit *Innocent. III. lib. 3. cap. 10.* vbi dicit in Canone nullum confessorem nominari, quia canon fuit editus antè S. Siluestrum, qui fuit primus

Sancti confessores in canone nunquàm fuere nominati, & quarè.

§. II. Subuenit (vt audiui) aliquibus, nimis criticis, quarè potiùs aliqui Sancti nominentur, quam alij similitèr Martyres, nec desunt, qui summè insipientes audeant dubitare, an alij sancti, qui hic non nominantur, fortè negligentur; his nullo negotio possumus satisfacere, tùm dicendo, quòd Sanctorum penè infinitus est numerus, & non est commodum omnes nominare; tum etiam dicendò cum *Alcuin. suprà*, quòd non solùm expressi, sed etiam omnes alij, quorum nec numerum, nec nomen scire possumus, inuocantur, & placet, siquidem in *Communicantes* post nomina quorundam Sanctorum additur *Et omnium Sanctorum tuorum, quorum meritis. &c.* In canone fit implicita mentio omnium Sanctorum.

§. III. Aliqua nomina Sanctorum processu temporis fuere addita, vt sunt *Cosmas, & Damianus*, qui licèt sint anteriores passione *Ioanne, & Paulo*, tamen vltimo loco ponuntur, quia per additionem sunt positi. Addita fuere aliqua nomina in canone.

§. IV. Refert *Radulph. loc. citat.* quòd Gregorius III. cum faceret Oratorium in Basilica S. Petri, in honorem omnium Sanctorum addidit illa verba *Quorum solemnitas hodiè in conspectu tuæ Maiestatis celebratur, Domine Deus noster in toto Orbe terrarum.* quod tamen non est in canone pro omnibus positum, quia id fuit specialitèr additum tantùm pro illa celebritate. Gregorius III. quid addiderit in canone.

§. V. In aliquibus solemnitatibus Domini, aliquandò in *Communicantes* aliqua adduntur verba, vt in Missali videre est. Variatur aliquandò communicantes.

§. VI. Quandoquè contingit, vt infrà octauam festi habentis de proprio tàm præfationem, quàm *Communicantes* occurrat festum aliquod habens de proprio solam præfationem, & casus dabitur, si infrà octauam Ascensionis occurrat festum Sanctorum Apostolorum Philippi, & Iacobi, tunc autem in Missa Apostolorum, Præfatio dicitur quidem de Apostolis, sed *Communicantes* debet dici de octaua Ascensionis: Colligitur ex rubrica Missalis posita antè eandem Præfationem de Ascensione, in qua dicitur, quòd Præfatio Ascensionis dicatur per totam octauam, etiam in festis, nisi in his propria assignetur, si autem in hoc casu voluisset esse omittendum etiam proprium *Communicantes* de octaua, id exprexisset; extat etiam Decretum *Sacræ rit. congreg. die 28. Augusti 1627.* Neque officit, quòd de die infrà octauam, nulla fiat commemoratio, quia si infrà dictam octauam incideret festum aliud secundæ classis, Aliquandò dicitur communicantes proprium, etiam si dicatur de diuerso præfatio.

classis, quod propriam præfationem non haberet, diceretur præfatio de octaua Ascensionis, iuxtà dicenda in *Litera P. n.* 183. §. 1. & tamen de octaua nulla fieret commemoratio: præterea occurrente, infrà dictam octauam, festo Sanctorum Apostolorum Philippi, & Iacobi, in fine hymnorum diceretur *Qui scandis super sydera*, etiam si de octaua nulla sit facienda commemoratio, ergò nihil officiet, quod in Missa Sanctorum Apostolorum Philippi, & Iacobi, dicatur proprium communicantes de octaua Ascensionis, nulla de ea facta commemoratione.

Quid significet communicantes.

§. VII. Quæris, quid significet *communicantes*. Respondeo, vel significare communionem Sanctorum, secundum *Innocentium III. lib. 3. cap. 3.* vel communionem fidelium adhuc in via manentium, quod notauit *Micrologus in tract. de Ecclesiast. Obseruationib. cap.* 12.

Communicatio priuilegiorum.

380. Communicatio priuilegiorum, quoad officium, an valeat. *O. n.* 31. §. 11.

Communio.

De Antiphona, idest communione legenda in fine Missæ.

381. Communio est antiphona, quam dicit celebrans in Missa, peracta communione, idest sumpto corpore, & sanguine Christi, vt in *Litera S. n.* 20. §. 75. *Missal. de rubr. gener. tit.* 13. *n.* 1.

Quando communio cantãda in Missa solemni.

§. I. In Missa solemni debet cantari statim post *Agnus Dei* postquàm tamen celebrans sumpserit communionem *Cærem. Episcop. Innocentij X. lib. 2. cap.* 8. & ità fiebat antiquitùs, vt refert *Rupert. lib. 2. cap.* 18. in gratiarum actione.

Antiphona, quæ dicitur communio, à quo instituta.

§. II. A quo hic ritus processerit, non est certum, alij enim Cælestinum, alij Gregorium authorem putant. Vide *Hug. Vict. de Eccles. offic. lib. 2. cap.* 11. & *Democh. tom. 4. cap.* 15. vult *D. Thom. 3. part. q. 83. artic. 4. in corpor.* Ecclesiam didicisse à Christo, vt peracta communione, recitaretur Communio, ad similitudinem hymni, quem dixit Christus post cœnam.

Ad similitudinem responsorij legitur communio in Missis defunctorum.

§. III. In Missis defunctorum legitur communio ad instar responsorij, cum versu *Requiem æternam &c.* quod in alijs Missis non fit: Antiquitùs tamen, communicante populo in Missa, cantabatur etiam communio ad similitudinem responsorij cum versu *Gloria Patri*, vt colligo ex *Micrólog. cap.* 18.

Communio Eucharistica.

Communio Eucharistica tribus modis sumi potest. *E. n.* 174. à §. 9. De Sacramentali præcipuè agendum hic est, quæ antea quotidie fiebat in Missa. *P. n.* 91. neque tamen per hoc est dicendum, quod quotidiana communio sit de iure Diuino. *Q. n.* 23. 382.

Quotidiana communio non est de iure Diuino.

Plura de communione Sacramentali notanda.

§. I. De hac communione plura sunt examinanda, aliqua tamen hic tantum signabimus, alibi, in gratiam alphabeticæ nostræ dispositionis, explicanda: videlicèt, an laicis sit aliquando ministranda sub speciebus vini. *L. n.* 319. §. 7. An solus Sacerdos possit communionem ministrare. *E. n.* 174. An tempore interdicti possit ministrari. *M. n.* 211. §. 7. & 11. De communione imposita pro lucrando Iubileo, vel Indulgentia. *I. n.* 105. §. 14. & *n.* 106. §. 5. *K. n.* 95. §. 7. Intrà quod tempus fieri debeat communio paschalis. *V. n.* 43. An sit de essentia Sacrificij communio celebrantis in Missa. *Infrà n.* 496.

Nouiter ordinati prima tonsura, & minoribus ordinibus, non tenentur communicare.

§. II. Quærendum est, an nouiter ordinati teneantur in Missa eodem die communicare: habetur enim in Pontificali Romano de communione ordinatorum, sed agitur tantum de Presbiteris, Diaconis, & Subdiaconis, & eos, qui ordinantur prima tonsura, & minoribus ordinibus, non debere de præcepti necessitate communicare, optimè obseruat *Quintan. tom. 1. tract. 6. sing. 17. n.* 1. addens, quod de facto, vt plurimum hi ordinantur absque eo quod communicent, quia sæpè hi ordines conferuntur Vespere, quod dicemus in *Litera T. n.* 30. §. 3.

Diaconus, & Subdiaconus non tenentur in Missa suæ ordinationis communicare.

§. III. Difficultas est igitur de Sacris ordinibus, nec tamen de omnibus, Diaconos enim, & Subdiaconos minimè teneri in Missa suæ ordinationis communionem ab Episcopo ordinante recipere, tanquàm communem sententiam tradit *Quintanad. n. 2. loc. cit.* & consonat *Goba. in Experimental. Theolog. tract. 8. n.* 358. qui etiam addit nullum dari præceptum, aut consuetudinem, quod Diaconi, & Subdiaconi debeant in Missa suæ ordinationis communicare.

§. IV. Maior est difficultas de Sa-

An presbiteri nouiter ordinati teneantur cõmunicare in Missa suæ ordinationis.

cerdotibus, quos sub mortali ad communionem recipiendam in Missa suæ ordinationis, obligat *Alloz. in Alphab. moral. verb. Ordo. n. 35.* qui, eo fundamento procedit, quod presbiteri nouiter ordinati teneantur consecrare simul cum Episcopo celebrante, & consequenter etiam communicare, quia est de iure Diuino, quod, qui sacrificat, fiat sui sacrificij particeps, quod nos infra dicemus *n. 496.* sed *Goba. n. 359.* non audet asserere hunc talem peccaturum mortalitèr, memor cuiusdam sententiæ apud Aragonium, quem citat, videlicèt. *Certè videtur valdè durum, & à pietate Christiana alienum, mittere aliquem in Infernum, aut dicere, quod peccet mortalitèr, sinè euidenti, & certa ratione.*

Sinè fundamento, non est dicendum hîc adesse peccatum mortale.

An presbiteri nouiter ordinati teneantur simul cum Episcopo consecrare.

§. V. Neque est verum, quod presbiteri nouiter ordinati teneantur consecrare in Missa suæ ordinationis simul cum Episcopo, non enim hoc est de necessitate Sacramenti ordinis, vt patet, neque de necessitate præcepti, quia hanc obligationem nulla lege, vel generali consuetudine esse introductam, docet ipse *Goba. tract. 8. n. 132.* & affert *Tanner. tom. 1. disp. 5. q. 9. D. 3. n. 62.* testantem suo tempore nullam consuetudinem de hoc fuisse.

An noui Sacerdotes semper verè cõsecrent cum Episcopo.

§. VI. Addo esse probabile, quod noui Sacerdotes proferentes cum Episcopo formam consecrationis, re vera non consecrent [intellige, quod desit intentio] sed illam formam proferant materialiter tantum, & recitatiue, sicut facerent in Missa sicca, quam dicunt ratione discendi cæremonias, antequam celebrent suas primitias, & ita tradunt magni DD. vt refert idem *Goba. n. 133.* non est tamen negandum nouos Sacerdotes vere consecrare, si formam debita proferant intentione, quia verò ingens absurdum esset, si nouus aliquis Sacerdos ante Episcopum formam terminaret, cum tunc Episcopi Missa non esset Sacrificium, eo quod materia iàm consecrata ab vno, non possit iterum ab alio consecrari; ideo noui Sacerdotes admonentur, vt si contingeret ipsos antè Episcopum finire prolationem formę, habeant intentionem in eo casu non consecrandi, vt Episcopus, qui principalitèr Missam celebrat, possit consecrare.

An ex eo, quod noui Sacerdotes cum Episcopo cõsecrẽt, teneantur communicare.

§. VII. At demus nouos Sacerdotes verè simul cum Episcopo consecrare; non inde sequetur ipsos teneri sub mortali communicare: & dicere, quod, qui offert Sacrificium, debet fieri sui Sacrificij particeps, est verum, loquendo de hostia ab ipso celebrante consecrata, non vero de alijs ab ipso non consecratis; Ordinatis autem sine dubio possunt licite dari particulæ præconsecratę ex eodem *Goba. n. 359.* sed particulas præconsecratas non tenentur noui Sacerdotes sumere ex eo, quod hostiam cum Episcopo consecrauerint, ergo nullo modo ad id tenentur.

§. VIII. Neque dicas nouos Sacerdotes teneri communicare, eo quia teneantur simul cum Episcopo celebrante, non solum consecrare magnam hostiam, sed etiam particulas, quæ sunt ab Episcopo consecrandæ pro communione ordinandorum, quia, vt benè obseruat *Goba. n. 359. sæpius relat.* Noui Sacerdotes (etiam dato, & non concesso, quod teneantur ex vi alicuius præcepti, consecrare simul cum Episcopo) non tenentur totam materiam antè Episcopum positam consecrare [loquor de materia panis) sed absquè vllo peccato possunt suam intentionem restringere ad solam magnam hostiam, nil curando de consecratione particularum, & ità habes nouos Sacerdotes verè consecrare, & tamen ipsos non teneri sumere hostiam ab ipsis consecratam, quia magna hostia, quam solam cum Episcopo supponimus ipsos consecrasse, debet consumi ab ipso Episcopo.

Noui Sacerdotes non tenentur consecrare totā materiā panis ante Episcopum positam.

§. IX. Præterea, si esset verum, quòd noui Sacerdotes in Missa suæ ordinationis tenerentur participare de Sacramento ab ipsis confecto: Consuetum esset in Presbiterorum ordinationibus, ipsos interrogare, quam materiam panis consecrare intendissent, an, scilicèt, solam magnam hostiam, an verò, etiam particulas, vt ità eis hostia ab ijsdem consecrata præberetur: hoc autem non fit, vt praxis docet, ergo signum est, quòd nouis Sacerdotibus potest pro communione dari particula quomodocumque, & à quocumque consecrata, siuè ipsi eam consecrauerint, siuè non.

Nouis Presbiteris datur pro communione particula, etiam ab ipsis non consecrata.

§. X. Vlteriùs, si ex eo noui Sacerdotes tenerentur in Missa suæ ordinationis communicare, quia cum consecrent, debent sacrificij sui esse participes, sequeretur eos etiam teneri sumere sanguinem, quia celebrantes non minùs tenentur sumere Eucharistiam sub specie panis, quàm sub specie vini, vt ex *Concil. Tolet.* docet *D. Thom. 3. part. q. 82. artic. 4. Sed contrà, & in corpor.* notum est autem,

Cum noui Sacerdotes non teneantur sumere sanguinem, neque tenentur communicare.

quòd

quod Sacerdotibus nouiter ordinatis, non præbetur Calix.

Conclusio ex dictis.

§. XI. Et consequentér concludendum, quòd noui Sacerdotes, estò consecrauerint, non teneantur sub mortali communicare, tùm quia non tenentur sumere ipsam hostiam, quam forte consecrauerint, tùm etiam, quia non tenentur sumere calicem. Plura de licita ordinum susceptione, quære in *Litera S. n.* 202. §. 22.

De communione facienda feria V. in Cœna Domini.

383. Communio generalis omnium, sed præcipuè Ecclesiasticorum, facienda est in Missa fèria V. in Cœna Domini, vt in *Litera F. n.* 42. §. 11. ex decreto *S. rit. congreg.* 27. *Septemb.* 1608. referentibus *Bauld. & Gauant. citand.* quod antea habebatur in *Canon. Seter. de Consecrat. distinct.* 2. *in cœna.* idquè ad memoriam recolendam Christi Domini, qui hac die Apostolos communicauit.

Non tenentur Ecclesiastici communicare feria V. in Cœna Domini.

§. I. Nota hic tamen, quod omnes Sacerdotes nequaquam sub mortali tenentur hac die more laicorum communicare, etiam si nec celebrauerint, nec sint celebraturi, sicut, aliis relatis, resoluunt. *Quintanad. tract.* 4. *singul.* 5. *Allоz. in Alphab. moral. verb. Eucharist. section.* 22. *n.* 6. *Gobat. in Experim. Theol. tract.* 4. *n.* 46. & multo minus tenentur alij de clero, siuè alij religiosi.

§. II. De modo faciendi hanc communionem, vide dicta *suprà. n.* 197. §. 52. *Miss. in rubric. partic. in dicta feria V*, *Gauant. tom.* 1. *part.* 4. *tit.* 8, *n.* 6. *& sequentib. Bauld. part.* 4. *cap.* 9. *artic.* 2. *n.* 9. *& sequentib.*

De communione facienda in Missa.

384. Communio Eucharistica fit aliquando in Missa, sicut notabimus in *Litera S. n.* 20. §. 70. hic vero trademus modum, quem debeat seruare Sacerdos, ad ministrandam populo Sacram Eucharistiam; facit igitur sequenti modo.

Particulæ pro communione ponendæ in pixide, vel super patenam.

§. I. Postquam sumpserit sanguinem, antequam in calice ponatur vinum pro purificatione, illum palla cooperit, & facta genuflexione vnico genu Sacramento, particulas consecratas ponit in pixide, si in ea non erant, vel, si pauci sint communicandi, particulas super patenam poterit ponere (interim minister ante communicaturos extendit linteum, vt in *Litera L. n.* 108. Ab aliquibus antè communionem pulsatur campanula, sed, an rectè, vide *suprà n.* 44. §. 30.) minister vero hoc tempore genuflexus super infimum Altaris gradum à latere in cornu Epistolæ, dicit *Confiteor &c.* & aduertat, nè confessionem faciat priusquam celebrans sumpserit sanguinem, quam etiam confessionem facit solus minister, non vero communicandi ex *Bauld. citand.*

§. II. Facta à ministro confessione, celebrans iterùm genuflectit Sacramento, ac mox, manibus iunctis, vertit se ad populum versus cornu Euangelii, nè terga vertat Sacramento, & ità ad populum conuersus, dicit *Misereatur vestri &c.* de quo in *Litera M. n.* 178. deindè subdit *Indulgentiam Absolutionem &c.* interim manu dextera producendo signum crucis super communicaturos, sinistra admota pectori, quò dicto, vertit se ad Altare, & vnico genu Sacramentum adorat, statim surgit, & accipit manu sinistrà pixidem, seu patenam cum Sacramento, dexterà vero sumit vnam particulam, quam inter pollicem, & indicem tenet aliquantulum eleuatam suprà pixidem, vel patenam, non tamen sit nimis eleuata, sed tali modo, vt dextera etiàm adhæreat pixidi, vel patenæ.

Quænam à celebrante præmittenda, antequã ministret Sacram Eucharistiam.

§. III. Habens igitur celebrans hoc modo præ manibus pixidem, vel patenam, vertit se per latus suum dextrum ad communicandos, & sic conuersus in medio erectus, clara, & intelligibili voce, dicit *Ecce Agnus Dei, ecce, qui tollit peccata mundi* deindè *Domine non sum dignus*, de quibus verbis, vide in *Litera D. n.* 209. dicitur autem semper in genere masculino, & omnino à celebrante solo, qui, dum illa verba dicit, non percutit pectus, cum manus habeat impeditas, benè tamen minister ex *Tonell. citand.*

Domine non sum dignus &c. ante ministrandam Eucharistiã, dicitur.

§. IV. Illis vero verbis *Domine non sum dignus &c.* secundò, & tertiò repetitis, accedit celebrans ad dexteram communicandorum, hoc est ad latus Epistolæ, & vnicuique porrigit particulam consecratam (quam tenet inter indicem, & pollicem dexteræ manus tali modo, & vt faciliter eam possit immittere in os communicaturi, & vt non sit periculum, quod de manu in terram cadat, aduerto etiam, quod, si particulæ distribuendæ sint super patenam, debeat celebrans digito dexteræ manus illas aliquo modo firmare, ne imprudenti afflatu quorundam communicantium, in terram euolent: & si, quod absit, in terram aliqua particula caderet, obseruentur dicenda in *Litera P. n.* 45.) faciens priùs cum ea signum crucis super pixidem, vel patenam simul dicens Cor-

A cornu Epistolæ incipitur sã Eucharistia ministratur.

Obseruanda à celebrãte ministrãte Sacrã Eucharistiam, ne Sacramẽtum in terrã cadat,

pus

Cum particula fit signum Crucis, antequam detur communicanto.

pus Domini nostri Iesu Christi custodiat animam tuam in vitam æternam amen. (de quibus verbis, vide *infra n.* 546.) hoc verò signum crucis facit celebrans eodem modo, quo in Missa se ipsum cum hostia consecrata signat ex *Gauant. & Bauldr. citand.* quomodò in os communicaturi immittenda sit particula, dicetur in *Litera E. n.* 174. qui verò communicant teneant manus in modum crucis, vt in *Litera M. n.* 70.

Finita omnium communione, quid faciat celebrans.

§. V. Omnibus communicatis, reuertitur celebrans ad Altare, nihil dicens (excipe, si distribuat Eucharistiam extrà Missam, quia tunc dicit *O sacrum conuiuium &c.* vt in *Litera O. n.* 135.) neque dat populo benedictionem, quia eam daturus est in fine Missæ, vt diximus in *Litera B. n.* 66. imò etiam si sit Missa defunctorum, in fine cuius non datur benedictio, neque hoc loco est danda; vt *ibidem* §. 1. vbi etiam diximus, quòd in Missis defunctorum, non deberet Eucharistia distribui, si tamen ministretur Sacramentum, vel extrà Missam, vel in fine Missæ, tunc semper benedictio datur. *ibidem* §. 2.

Post ministratam Eucharistiam, colligenda fragmenta.

§. VI. Cum celebrans, finita distributione Sacramenti, ad Altare redierit, patena extergat corporale à fragmentis, si particulæ erant super illud, vel, si sit purificanda pixis, faciat, vt in *Litera P. n.* 278. postea sumat purificationem, vt in *Literis S. n.* 20. §. 72. & aduertat; vt, si in fundo calicis appareant species vini consecrati, eas antè purificationem sumat.

Purificatio danda communicatis.

§. VII. Communicatis, Minister porrigit vas pro purificatione, vt in *Litera M. n.* 164. qui verò communionem acceperunt, non statim spuant, nec statim libros legant, sed aliquantulum quiescant in meditatione Sanctissimi Sacramenti. Vide *Missal. de rit. seruand. tit.* 10. *n.* 6. *Gauant. Bauld. Tonell. hic.*

Plura notantur de communione Eucharistica.

§. VIII. Alia de communione Eucharistica notanda remanent, nempè de ea facienda in Missa solemni, de qua iam diximus *suprà n.* 197. à §. 52. quid obseruandum Sacramento exposito. *E. n.* 174. §. 8. De tempore faciendi communionem, & de frequentia illius. *E. n. cit.* Cuius figuræ debeant esse particulæ pro communione. *P. n.* 45. An celebrans possit aliquando communicare alium parte suæ hostiæ. *Ibidem & F. num.* 98. de obseruandis in communione Prælatorum. *P. n.* 184.

An occulto peccatori possit dari hostia non consecrata.

§. IX. Quæritur tandem, An possit peccatori occulto ad euitandum sacrilegium dari particula non consecrata, vel illi fictè particula porrigi. Respondeo *Tambur. de comm. cap. 6. n.* 22. existimare id non licere, quia semper adesset periculum idolatriæ, saltem materialis. & *Tonell. lib. 2. tit.* 10. vtramque sententiam exponit, & quamuis affirmatiuam expresè non reprobet, tamen negatiuam ad praxim esse deducendam tradit, & bene, quia simulare Sacramentorum administrationem, non licet, etiam vrgente graui metu, & contrariam propositionem damnauit nouissimè Sanctissimus D. N. Innocentius XI. *die 2. Martij* 1679.

Communio. Vide. Eucharistia, Particula. Sacramentum. 385.

Commune.

De communi Sanctorum, quoad Missale.

Commune Sanctorum quoad Missas, ideo ponitur in Missali, quia non omnes Sancti habent Missam propriam, quare si nihil habeant de proprio, ad commune erit recurrendum, vt sumatur Missa; quod si aliquid adsit de proprio, tunc ex communi supplebitur: hoc autem commune in sex ordines est distributum, videlicet, in commune Apostolorum, de quo in *Litera A. num.* 406. Martyrum, de quo *M. num.* 99. & 100. Confessorum, de quo *infra n.* 447. Virginum, de quo in *Litera V. n.* 62. Sanctarum mulierum, de quo *M. num.* 319. & tandem ponitur commune pro Dedicatione Ecclesiæ, de quo in *Litera D. n.* 51. 386.

Communi veste olim vtebantur Sacerdotes in dicenda Missa. *P. n.* 28. §. 8. 387.

De communi Sanctorum, pro breuiario.

Commune Sanctorum in breuiario eo fine fuit positum, vt ad illud recursum haberemus, quando occurrunt aliqua Sanctorum festa, quæ, vel parum, vel etiam nihil habent de proprio, quare in eo casu, retentis de proprio, si quæ habentur, reliquum officij supplendum erit de communi, quod si nihil omninò de proprio habeatur, totum officium de communi sumatur, attenta, qualitate Apostoli, Martyris, Confessoris, &c. & ad commodiorem vsum, sigillatim de quocumque communi in propria sua litera agemus. Et de communi Apostolorum. *A. n.* 407. de communi Martyrum *M. n.* 99. de communi confessorum. *Infra n.* 448. de communi 388.

Vir-

Virginum. *V. n.* 62. de festis, quæ occurrere possunt, de quibus nullum datur commune *F. n.* 15. & tandem de communi dedicationis Ecclesiæ *D. n.* 51. Plura de rubricis breuiarij, quære in *Litera R. n.* 49. à §. 7.

389. De suffragijs Sanctorum. Communes commemorationes aliquando in officio faciendæ. *S. n.* 208.

Communitas.

390. Communitas appellans à Summo Pontifice ad concilium, interdicitur per Bullam Cœnæ Domini. *Litera B. num.* 145. §. 15.

Commutatio.

391. Commutatio orationum, quandò secunda est eadem cum prima, quomodò fiat. *Litera O. n.* 74.

392. Commutatio votorum fieri potest tempore iubilei, & an iuramento possit commutari. *I. n.* 227. à §. 16.

Compagi.

393. Compagi. Vide Caligæ, & Sandalia.

Complere.

394. Complere Missam ab alio inceptam, aliquandò oportet. *M. n.* 200.

Completorium.

395. De completorio. Completorium est vltima ex septem horis canonicis, ita nuncupata, quia in ea *summa perfectio est cæterorum officiorum*. Ait *Amalar. de ord. Antiphon. cap.* 7. *sub initium*, & est valde conueniens hora completorij fundere preces, ad postulandum à Christo, *vt ipse, qui hac hora quietem sepulcri intrauit, nobis æternam requiem in Cælis concedere dignetur. Raban. Maur. de Inst. Cleric. lib.* 2. *cap.* 8. *in fine*, quod completorium tempore Cassiani fuit additum, deducitur ex *Gauant. tom.* 2. *section.* 4. *cap.* 3. *n.* 1.

Completorium, quomodò incipiendum. §. I. Absolute incipitur completorium à *Iube Domne &c.* cui respondetur *noctem quietam &c.* & postea sequitur lectio breuis *Fratres sobrij estote &c.* (de consuetudine Religiosorum præponendi lectionem completorio, meminit *Amalar. de offic. Eccles. lib.* 4. *cap.* 8. ex quo colligo hanc lectionem breuem nō fuisse semper in vsu) in fine cuius dicitur *Tu autem Domine &c.* & respondetur *Deo gratias* postea additur versus *Adiutorium nostrum* & omnes se signant à fronte ad pectus, deinde fit confessio, de qua in *Litera P. n.* 196. §. 7. cum de confessione facienda ad preces horæ Primæ.

§. II. Dicto in fine confessionis *Indulgentiam &c.* responsoque *Amen*: Incipitur versus *Conuerte nos Deus &c.* interim omnes se signantes in pectore pollice dexteræ manus, tùm subditur *Deus in adiutorium, &c.* omnes hic se signant signo crucis à fronte ad pectus, mox dicitur Antiphona *Miserere*, vel pro tempore paschali *Alleluia* [in Breuiario tamen Monastico, nulla dicitur Antiphona, vt in *Litera A. n.* 377. §. 8.] postea dicuntur psalmi *Cum inuocarem* & alij, vt in *Litera P. n.* 251. §. 16. Post confessionem, quid ad completorium sequatur.

§. III. Dictis omnibus psalmis, repetitur Antiphona integre, deinde dicitur Hymnus *Te lucis ante terminum &c.* (in ritu verò Monastico, prædictus hymnus dicitur immediate post vltimum psalmum, quia nulla dicitur Antiphona, vt vidimus) de quo in *Litera H. n.* 84. §. 4. post Hymnum, dicitur Capitulum, vt in *Litera C. n.* 111. §. 4. & responso post capitulum *Deo gratias* dicitur responsorium breue cum suo versu *Custodi nos Domine &c.* vt in *Litera R. n.* 71. §. 1. [more autem Monastico, omisso responsorio breui, dicitur solus versus *Custodi nos Domine &c.* vt in *Litera V. n.* 30. §. 5.) post versum dicitur Antiphona *Salua nos*, cum cantico *Nunc dimittis* [in Breuiario tamen Monastico omittitur hæc Antiphona cum cantico, sed, dicto versu post capitulum, statim subditur ter *Kyrie eleison*, cum oratione Dominica, partim clara voce, & partim secreto, vt in *Litera O. n.* 106. §. 10.) quo finito repetitur Antiphona integre, & postea immediate dicitur *Dominus vobiscum* & oratio *Visita quæsumus Domine &c.* nisi dicendæ sint preces; vt in *Litera P. n.* 196. §. 6. quæ dicuntur antè *Dominus vobiscum*, & consequentèr ante orationem. De hymno, & alijs ad completorium. Responsorium breue ad completorium non dicunt Monachi. Preces ad completoriū, quandò dicendæ.

§. IV. Dicta oratione, repetitur *Dominus vobiscum*, vt in *Litera D. n.* 254. §. 12. postea dicitur *Benedicamus Domino*, & responso *Deo gratias*, immediatè subditur

ditur *Benedicat, & custodiat nos &c.* & in fine respondetur *Amen*: tùm omisso versu *fidelium animæ &c.* statim dicitur Antiphona finalis B. Mariæ Virginis, tempori conueniens, vt in *Litera A. n. 381.* qua dicta cum sua oratione, subiungitur versus *Diuinum auxilium &c.* & postea secreto dicitur oratio Dominica, Salutatio Angelica, & Symbolum Apostolorum, vt in *Litera O. n. 106. S. n. 76. §. 2. & n. 298. §. 5.*

Antiphona finalis B. Mariæ V. dicenda in fine cōpletorij.

§. V. Post hæc, in nostra Congregatione Cassinensi ex laudabili consuetudine, Superior in Choro facit aspersionem aquæ benedictæ, & postea additur psalmus *De profundis* pro defunctis Monachis, & benefactoribus, cum oratione *Deus veniæ largitor &c.* additur etiam alia oratione *Deus, qui intèr Apostolicos &c.* pro Eugenio IV. nostræ Congregationis benemerito, quæ ambæ orationes dicuntur sub vnica conclusione breuiori; & tandem dicimus Litanias B. Mariæ Virginis, cum duplici oratione, nempè *Gratiam tuam quæsumus Domine &c.* & alia pro Congregatione, & familia. *Defende quæsumus Domine B. Maria &c.* quæ ambæ orationes pariter dicuntur sub vnica conclusione breuiori, & ante orationes præmittitur versus *Ora pro nobis Sancta Dei &c. Oremus* vero præmittitur ante primam orationem tantum, & *Dominus vobiscum*, ante has orationes in fine litaniarum, non dicitur. Plura de horis canonicis, quære in *Litera H. n. 48.*

Aspersio aquæ benedictæ, & commemoratio defunctorum fit post completorium à Monachis.

Litaniæ dicuntur à Monachis in Choro post completoriū.

Compositio.

396. Compositionis bulla ad bona incerta. *B. n. 144.*

Compostellanus Iubilęus.

397. Compostellanus Iubilæus fuit institutus ad deuotionem, & venerationem augendam ergà S. Iacobum Apostolum, & hunc iubilæum concessit (vt meminit Alexander III. in bulla confirmationis eiusdem) Callistus II. per annum integrum, incipiendo à vigilia circumcisionis; quando tamen festum eiusdem S. Iacobi venerit in Dominica, per quem iubilæum acquiritur plenissima indulgentia omnium peccatorum (intellige quoad pœnam, vt notabimus in *Litera I. n. 105. init.*) & etiam virtute illius conceditur facultas deputandi confessarios, qui absoluant à reseruatis, etiam Papæ, licèt essent casus contenti in bulla cœnę, non tamen possunt vota commutari: nàm est quidem hic iubilæus concessus eodem modo, ac conceditur iubilæus romanus anni sancti, non tamen quoad omnia, sed solum, quoad plenissimam indulgentiam consequendam, & quoad temporis durationem, quarè neque per hunc iubilæum suspenduntur aliæ indulgentiæ, & facultates, sicut fieri solet in anno sancto romano, de quo in *Litera R. n. 95.*

De Iubilæo compostellano.

A reseruatis potest quis absolui virtute Iubilæi compostellani.

§. I. Hunc iubilæum possunt lucrari tàm incolæ, quàm forenses, neque aliud opus pro illius acquisitione est impositum, nisi visitatio dictæ Ecclesiæ S. Iacobi, quam sufficit semel visitare tàm incolis, quàm forensibus, dummodo etiam sint verè pœnitentes, & confessi. Est verò visitatio illius Ecclesiæ omninò requisita, adeòque, qui, assumpto itinere, non potuerint accedere ad illam, estò fuerint legitimè impediti, vel morte præuenti, nequaquàm ea indulgentia frui possunt, licèt enim tales acquirant iubilæum romanum, tametsi non potuerint pertingere Romam, & Basilicas visitare, de compostellano hæc fauorabilis Clausula non habetur.

Quod nullum opus sit impositum pro lucrando Iubilæo compostellano.

§. II. Et tandem noto, quòd hic iubilæus pluriès eodem anno acquiri potest, si pluriès vt suprà, dictam Ecclesiam visitauerint.

Pluries eodem anno acquiri potest.

§. III. Diximus hunc iubilæum solùm esse concessum pro eo anno, in quo festum S. Iacobi venerit in Dominica: sciendum tamen, quòd in quolibet anno acquirere possunt indulgentiam plenariam, qui verè confessi, & pœnitentes visitauerint dictam Ecclesiam in die festi S. Iacobi, & in die translationis corporis eiusdem, atque etiam in die Dedicationis Ecclesiæ. Lege, si placet *Castropal. part. 4. tract. 24. punct. 12. §. 2.* Plura de Iubilæo habebis in *Litera I. n. 227.*

Tribus anni diebus habetur Indulgentia Plenaria in Ecclesia S. Iacobi compostellæ.

Concede nos.

Concede nos &c. est oratio aliquandò dicenda in Missa. *O. n. 72. à §. 15.* 398.

Concilium.

399. Concilium Bracarense decreuit, quód stola adhiberetur in Missa. *Litera S. n.* 191. §. 2.

400. Concilia antiqua ponebant librum Euangeliorum in sede nobiliori, *L. num.* 90.

401. Concilium Toletanum I. abrogauit veterem consuetudinem deferendi Domi Eucharistiam *E. n.* 174. §. 16.

402. Concilium Agathense iussit, quód dicerentur capitula post psalmos. *supra. n.* 111. §. 7.

403. Concilium. Vide. Synodus,

Concio.

404. Concio, si sit habenda inter Missarum solemnia, habeatur statim post Euangelium, qua finita, dicatur *Credo*, si sit dicendum, cæterum prosequatur Missa, prout conuenit.

De concione facienda inter Missarum solemnia.

§. I. Aliqui opinantur, quód sit habenda concio post symbolum, & dicunt talem fuisse antiquum vsum, idque deducunt ex *lib. 8. constit. Apostolic. cap.* 4. At quidquid sit, nos debemus concionari post Euangelium, quia id nobis præcipit *Rubr. Missal. citand.* & quidem conuenientissimè habetur concio post Euangelium, sic enim concionator est quasi Euangelij explicator.

Non post Symbolum, sed immediate post Euangelium, fiat concio inter Missarum solemnia.

§. II. Si celebrans ipse velit concionari, quomodò debeat se gerere, vide *supra n.* 197. §. 40. de modo autem, quo auditores stare debeant ad concionem inter Missarum solemnia. Vide in *Litera A. n.* 473. Vide *Missal. de rit. seruand. tit.* 6. *n.* 6. *Gauant. hic. Bauld. part.* 3. *de rit. seruand. cap.* 12. *artic.* 6. *n.* 16.

Ipse celebrãs potest inter Missarum solemnia concionari.

§. III. Si sit Sacramentum expositum, & celebrans velit concionari, stabit in cornu Euangelij detecto capite, & ministri sacri in plano à latere eiusdem cornu. *Bauldr. part.* 1. *cap.* 10. *& part.* 3. *cap.* 17. *n.* 10.

Celebrans, quomodò debeat concionari Sacramento exposito.

405. Concio, si sit habenda feria VI. in parasceue inter officium, quomodò facienda *F. n.* 45. §. 19.

406. Concio. Vide sermo.

Concionator.

407. Concionator initio concionis se signet signo crucis. Romæ non vtitur stola. *supra. n.* 197. §. 28.

408. Concionator pro faciendo sermone in fine Missæ Defunctorum, non petat benedictionem, nec dicat salutationem Angelicam, *Litera S. n.* 138.

409. Concionatores, non fiunt irregulares, esto exagerent, quód malefactores sint puniendi. *L. n.* 63. §. 25.

Conclusio.

410. Conclusio orationum, quando plures dicuntur in Missa, fit solùm post primam, & vltimam: *Oremus* verò dicitur solùm ante primam, & secundam, quare id fiat, vide in *Litera O. n.* 129. attende etiam, quòd antè primam orationem dicitur *Dominus vobiscum*, rationem require in *Litera D. n.* 254. excipe orationes secretas, de quibus in *Litera S. n.* 20. §. 46. *Missal. de rubr. gener. tit.* 7. rationem affert *Gauant. in hac rubr.* quare prima tantùm oratio, & vltima, sua conclusione terminetur, nempè prima, vt propria officij; vltima verò, quia quasi alias colligit. & ideò huiusmodi orationes collectæ dicuntur. Vide in *Litera O. n.* 72.

Cum dicuntur plures orationes in Missa, non omnes habẽt suam conclusionem.

§. I. Aliquando prima, & secunda oratio terminatur vnica conclusione, vt constat in collatione ordinum, consecratione Episcoporum, Virginum, Ecclesiarum, & Altarium; Benedictione Abbatum, Abbatissarum, benedictione cœmeterij, & consecratione regum, & reginarum. *Burchard. in ord. celeb. Miss.* Prætereà in Missali post Missam votiuam de Trinitate est rubrica præcipiens, quòd in Missa pro gratiarum actione, addatur alia oratio cum conclusione in sola secunda, & non in prima: Sed hoc debet intelligi de Missa solemni pro re graui, talis enim est vsus capellæ Papalis, vt, ratione solemnitatis, videatur vnica oratio; neque dicas id esse etiam intelligendum de Missis priuatis, eo quòd rubrica Missalis loquatur absolutè; & non cum restrictione solùm ad Missam solemnem, hoc enim in quadam impressione Missalis Romæ facta, *anno* 1621. fuit sic gratis positum, teste *Gauant. tom.* 1. *parte* 1. *tit.* 7. qui dicit se diligentissimè in hac re negotium indagasse.

Quandoque primæ duæ orationes dicuntur in Missa sub vnica conclusione.

In Missa priuata pro gratiarum actione, prima oratio concluditur.

§. II. Ad horas canonicas, quandò dicuntur plures orationes ad Laudes, & Vesperas pro commemorationibus faciendis, terminatur sua conclusione prima,

Modus concludendi orationes in officio canonico.

ma, & vltima, non aliæ, præponitur tamen *Oremus* antè singulas, vt in *Litera O. n.* 129. Exceptis orationibus ad officium Defunctorum, & ad Litanias, in quibus locis plures orationes dicuntur sub vnico *Oremus*, & terminatur, non prima, sed vltima tantùm.

De conclusione pluriũ orationũ ad officium defunctorum, & Litanias.

§. III. Conclusiones orationum non fiunt semper eodem modo: Sed, quandò oratio dirigitur ad Patrem (quod vt plurimùm euenit, docente Christo *Matth. cap. 6. vers. 6. ora Patrem tuum, & Ioann. cap. 16. vers. 23. Si quid petieritis Patrem in nomine meo &c.*) concluditur *Per Dominum nostrum &c.* vtique desumptum ex *Epistol. D. Pauli ad Roman. cap. 5. vers. 21.* Si verò oratio dirigatur ad filium (quod rarò accidit, & ex *Bellarm. de Miss. lib. 2. cap. 16.* antiquitus non fiebat) in fine dicitur *Qui viuis, & regnas cum Deo Patre &c.* Si autem filius nominetur in principio orationis, concluditur *Per eundem Dominum nostrum &c.* si illius fiat mentio in fine, concludatur, *Qui tecum viuit &c.* Si in oratione nominatus fuerit Spiritus Sanctus, in conclusione dicatur *in vnitate eiusdem Spiritus Sancti Deus &c. Missal. de rubric. generalib. tit. 9. n. 17.*

In concludẽda oratione attendatur, ad quem dirigitur oratio, & quis, & quomodò terminetur.

§. IV. Aduerto ex *Tonell. in Enchirid. lib. 2. tit. 5. rubr. 1.* quòd, si contingeret, vt duæ, vel plures orationes sint vnica conclusione terminandæ, tunc in conclusione esse dicendum *eiusdem spiritus &c.* licèt Spiritus Sanctus non esset nominatus in vltima oratione, sed in alia antecedenti; pro qua re affert exemplum Missæ pro gratiarum actione, in qua dicuntur duæ orationes sub vnica conclusione terminatæ, & in ea conclusione dicitur *in vnitate eiusdem spiritus &c.* licèt Spiritus Sanctus nominetur tantùm in prima oratione, idquè asserit esse etiam faciendum de nomine Filij, eo quod nulla sit disparitas.

Eiusdem Spiritus &c. aliquandò dicendum, etiãsi Spiritus Sanctus tantum in antecedẽti oratione fuerit nominatus.

§. V. Nullus traditur modus concludendi orationem, si dirigeretur ad Spiritum Sanctum, quià, licèt possit dari casus, cum de facto ad ipsum aliqui hymni dirigantur, tamen nondùm consueuit Ecclesia orationes ad Spiritum Sanctum dirigere; rationem assignat *Durand. in Rational. Diuin. offic. lib. 4. cap. 15. n. 11.* quia nempè, cum in oratione petamus Donum aliquod, non debet illa dirigi ad Spiritum Sanctum, qui est ipsum Donum, impropriè siquidem à Dono petitur Donum, sed conuenit illud à largitoribus petere.

Ad Spiritum Sanctum, non solet dirigi oratio, & quare.

§. VI. Petis, quomodò sit concludenda oratio, si ad totam Trinitatem dirigatur. Respondeo esse attendendum modum, quo Personæ in illa oratione nominantur, & ita dicendum *Per eundem. Eiusdem spiritus &c.* vel *Per Christum &c.* Exemplum habes in illa oratione *Suscipe sancta Trinitas &c.* quam, lotis manibus, dicit celebrans in Missa, in qua, quia peculiaritèr exprimitur nomen *Filij*, concluditur *Per eundem &c.* In alia verò oratione, quam celebrans dicit dicto *Ite Missa est*, nempè *Placeat tibi sancta Trinitas &c.* quia nullæ personæ specialitèr exprimuntur, concluditur *Per Christum &c.*

Oratio directa ad SS. Trinitatem quomodò cõcludenda.

§. VII. In fine conclusionis respondetur *Amen*, de quo vide in *Litera A. n.* 310.

Amen in fine respondetur.

§. VIII. Quandoque conclusio orationis abbreuiatur, dicendo solùm *Per Christum Dominum nostrum*, vt patet in canone, & dicemus in *Litera P. n.* 113. & hinc videtur esse abbreuiandam conclusionem, quotiescumque antecedentèr non dicitur *Dominus vobiscum*; at hoc non est semper verum, imò *Fulgent. lib. 2. ad Monim. q. 1.* dicit commune esse omnibus orationibus, vt in conclusione nominetur tota Trinitas, & aliquandò contrarium euenit, quòd, videlicèt, etiam præmisso *Dominus vobiscum*, oratio habet conclusionem breuem, & casus datur in absolutione Defunctorum, in qua oratio breui conclusione terminatur, vt in *Litera A. n.* 45. §. 6. quarè in hoc erit attendendus modus loquendi Missalis, & Breuiarij in propriis locis, & præcipuè Ritualis Romani, in quo hæc varietas sæpiùs contingere solet.

An oratio sit semper conclusione breuiori terminanda, quando antecedenter non fuit dictum Dominus vobiscum.

§. IX. Orationes secretæ in Missa, quæ antè præfationem dicuntur, concludi debent, sicut orationes, quæ dicuntur ante Epistolam. *S. n. 20. §. 75.* tres tamen orationes, quæ dicuntur post *Agnus Dei*, singulæ propriam conclusionem habent. *D. n.* 206.

Orationes secretæ sicut solito terminantur.

Orationes post Agnus Dei singulæ terminantur.

§. X. Quoad modum concludendi orationem in officio defunctorum, hæc obserua. Quandò dicitur sola oratio *Fidelium Deus omnium &c.* concluditur longiori conclusione, nempè *Qui viuis, & regnas cum Deo Patre &c.* quòd, si illa oratio dicatur post alias orationes, habebit conclusionem breuem, idest *Qui viuis, & regnas in sæcula sæculorum.* sicut notatur in Breuiario tàm Romano, quàm Monastico post Vesperas defunctorum.

Oratio Fidelium Deus omnium, quandò habeat longiorem conclusionem.

§. XI. Quando verò in officio defunctorum post *Magnificat*, vel *Benedictus* est

An quotiescumque in officio dicta

dicenda

…orum dicitur vnica oratio, sit ea concludenda longiori conclusione.

dicenda aliqua oratio peculiaris, putà *Absolue &c.* pro die Depositionis, vel *Quæsumus Domine &c.* pro die tertio, septimo, vel trigesimo, aut *Deus indulgentiarum*, pro anniuersario, & ità de alijs: non videtur esse ità clarum, quomodo sit concludenda; siquidem ex *Breuiar. loc. citat.* videtur esse concludendam conclusione longiori: Existimant tamen aliqui esse adhibendam solam conclusionem breuem, vt per extensum notatur in Rituali Romano Pauli V. in pluribus orationibus, quæ ponuntur post Vesperas defunctorum; neque videtur obstare, quod Breuiarium videatur contrarium, quia Rituale Romanum est Breuiario multò posterius, præterquam quòd in ordine ad officium Defunctorum, magis debet attendi Rituale, quàm Breuiarium, illud enim ad hunc præcipuè finem fuit editum: Melius tamen *Guyet. de fest. propr. lib. 4. cap. 23. q. 19.* adhæret Breuiario, vt, scilicèt, quandò dicitur vnica tantùm oratio, sit concludenda longiori conclusione, & dicit non officere, quòd in Rituali sit notata conclusio breuis, quia id fit ex eo, quod officium defunctorum continuatur cum exequijs, & placet, quod etiam docet *Gauant. n. 2. statim citand.*

Plures orationes in officio defunctorum sub vnica conclusione dicuntur.

§. XII. Et hic notandum, quòd, si plures orationes dicantur in officio defunctorum, non prima, sed sola vltima concluditur, ad differentiam officij canonici, neque aliam rationem huius differentiæ assignare possumus, quàm maiorum voluntatem, vt notat *Gauant. tom. 2. section. 9. cap. 2. n. 4.*

411. Conclusio hymnorum, quando varianda. *H. n. 84.*

Concurrentia.

412. Concurrentia vnius festi cum alio datur tantùm in Vesperis, quando scilicèt secundæ Vesperæ alicuius festi coincidunt cum primis vesperis sequentis festi: hinc habes illa officia non posse concurrere, quæ non habent Vesperas primas, neque secundas, quorum officium incipit à matutino, & terminatur ad nonam, vt sunt feriæ, & vigiliæ.

De concurrentia officij.

Concurrentia alia est actiua, alia passiua.

§. I. Duplex est concurrentia, vna actiua, altera passiua: actiua se tenet ex parte secundarum vesperarum festi præcedentis, quod propriè cum sequenti concurrit: passiua verò se tenet ex parte primarum vesperarum festi sequentis, quod propriè à præcedenti concurritur, vt accuratè explicat *Guyet. de propr. fest. lib. 4 cap. 13. q. 1.*

§. II. Hinc sequitur aliqua festa habere posse vtramque concurrentiam, alia verò tantùm actiuam, & alia tantùm passiuam: sic festa, quæ habent vtrasque vesperas, habere possunt concurrentiam tàm actiuam, quam passiuam, illa verò, quæ habent tantùm primas vesperas, vt sunt festa simplicia, possunt habere solam concurrentiam passiuam, & tandèm illa, quæ habent tantùm secundas vesperas (si quæ darentur festa habentia solas secundas vesperas) habere possent solam concurrentiam actiuam; Sed iam descendamus ad examinandam concurrentiam festorum pro diuersa eorum classe, &c.

Aliqua festa habent tantùm concurrentiam passiuam.

§. III. Quæritur primò, quomodò sit faciendum officium in Vesperis, concurrente duplici cum alio duplici. Respondeo, vel hæc duo duplicia sunt diuersæ classis, vel æqualis; Si primum, vtique integræ vesperæ erunt faciendæ de duplici superioris classis, addita commemoratione duplicis classis inferioris, iuxtà dicta *supra n. 363. à §. 11.* Si secundum, hæc erit regula obseruanda: quandò concurrunt duo duplicia minora per annum, vesperæ sunt dimidiandæ, ità vt fiat à capitulo de sequenti, addita commemoratione præcedentis: Si verò concurrant duo duplicia, quæ ambo sint primæ classis, vel ambo secundæ classis, aut ambo duplicia maiora per annum, tunc aliquando vesperæ sunt dimidiandæ, vt fiat à capitulo de sequenti cum commemoratione præcedentis, aut erunt dicendæ integræ vesperæ de digniori, addita commemoratione de minus digno.

Concurrentibus duobus duplicibus, quomodò faciendæ vesperæ.

§. IV. Videtur tamen hæc diuisio contrà tabellam de concurrentia positam in Breuiario post rubricas generales, vbi absolutè dicitur, quòd, si concurrant duo Duplicia primæ, vel secundæ classis, aut duo Duplicia maiora per annum, sit faciendum totum de digniori, cum commemoratione de minus digno: Nihilominùs haud suprapositæ diuisioni obstat hæc tabella de concurrentia, quia ibi est sermo in suppositione, quod ex duobus illis concurrentibus vnum sit altero dignius, cæterum, si tàm in ritu, quàm in dignitate, ea duplicia sint æqualia, nil obstat, quin diuidantur vesperæ, vt fiat à capitulo de se-

Etiam concurrentibus duobus duplicibus superioris classis equalibus, potest aliquadò fieri à capitulo de sequenti.

De conclusione plurium orationum ad officium defunctorum, & Litanias.

ma, & vltima, non aliæ, præponitur tamen *Oremus* antè singulas, vt in *Litera O. n.* 129. Exceptis orationibus ad officium Defunctorum, & ad Litanias, in quibus locis plures orationes dicuntur sub vnico *Oremus*, & terminatur, non prima, sed vltima tantùm.

In concludenda oratione attendatur, ad quem dirigitur oratio, & quis, & quomodò terminetur.

§. III. Conclusiones orationum non fiunt semper eodem modo: Sed, quandò oratio dirigitur ad Patrem (quod vt plurimùm euenit, docente Christo *Matth. cap. 6. vers. 6. ora Patrem tuum, & Ioann. cap. 16. vers. 23. Si quid petieritis Patrem in nomine meo &c.*) concluditur *Per Dominum nostrum &c.* vsique desumptum ex *Epistol. D. Pauli ad Roman. cap. 5. vers. 21.* Si verò oratio dirigatur ad filium (quod raro accidit, & ex *Bellarm. de Miss. lib. 2. cap. 16.* antiquitus non fiebat) in fine dicitur *Qui viuis, & regnas cum Deo Patre &c.* Si autem filius nominetur in principio orationis, concluditur *Per eundem Dominum nostrum &c.* si illius fiat mentio in fine, concludatur, *Qui tecum viuit &c.* Si in oratione nominatus fuerit Spiritus Sanctus, in conclusione dicatur *in vnitate eiusdem Spiritus Sancti Deus &c. Missal. de rubric. generalib. tit. 9. n. 17.*

Eiusdem Spiritus &c. aliquandò dicendum, etiam Spiritus Sanctus tantum in antecedenti oratione fuerit nominatus.

§. IV. Aduertit ex *Tonell. in Enchirid. lib. 2. tit. 5. rubr. 1.* quòd, si contingeret, vt duæ, vel plures orationes sint vnica conclusione terminandæ, tunc in conclusione esse dicendum *eiusdem spiritus &c.* licèt Spiritus Sanctus non esset nominatus in vltima oratione, sed in alia antecedenti; pro qua re affert exemplum Missæ pro gratiarum actione, in qua dicuntur duæ orationes sub vnica conclusione terminatæ, & in ea conclusione dicitur *in vnitate eiusdem spiritus &c.* licèt Spiritus Sanctus nominetur tantùm in prima oratione, idque asserit esse etiam faciendum de nomine Filij, eo quod nulla sit disparitas.

Ad Spiritum Sanctum, non solet dirigi oratio, & quare.

§. V. Nullus traditur modus concludendi orationem, si dirigeretur ad Spiritum Sanctum, quià, licet possit dari casus, cum de facto ad ipsum aliqui hymni dirigantur; tamen nondùm consueuit Ecclesia orationes ad Spiritum Sanctum dirigere; rationem assignat *Durand. in Rational. Diuin. offic. lib. 4. cap. 15. n. 11.* quia nempè, cum in oratione petamus Donum aliquod, non debet illa dirigi ad Spiritum Sanctum, qui est ipsum Donum, impropriè siquidem à Dono petitur Donum, sed conuenit illud à largitoribus petere.

§. VI. Petis, quomodò sit concludenda oratio, si ad totam Trinitatem dirigatur. Respondeo esse attendendum modum, quo Personæ in illa oratione nominantur, & ita dicendum *Per eundem. Eiusdem spiritus &c.* vel *Per Christum &c.* Exemplum habes in illa oratione *Suscipe sancta Trinitas &c.* quam, lotis manibus, dicit celebrans in Missa, in qua, quia peculiaritèr exprimitur nomen *Filij*, concluditur *Per eundem &c.* In alia verò oratione, quam celebrans dicit dicto *Ite Missa est*, nempè *Placeat tibi sancta Trinitas &c.* quia nullæ personæ specialitèr exprimuntur, concluditur *Per Christum &c.*

Oratio directa ad totam Trinitatem, quomodò concludenda.

§. VII. In fine conclusionis respondetur *Amen*. de quo vide in *Litera A. n.* 310.

Amen in fine respondetur.

§. VIII. Quandoque conclusio orationis abbreuiatur, dicendo solùm *Per Christum Dominum nostrum*, vt patet in canone, & diccmus in *Litera P. n.* 113. & hinc videtur esse abbreuiandam conclusionem, quotiescumque antecedentèr non dicitur *Dominus vobiscum*; at hoc non est semper verum, imò *Fulgent. lib. 2. ad Monim. q. 1.* dicit commune esse omnibus orationibus, vt in conclusione nominetur tota Trinitas, & aliquandò contrarium euenit, quòd, videlicèt, etiam præmisso *Dominus vobiscum*, oratio habet conclusionem breuem, & casus datur in absolutione Defunctorum, in qua oratio breui conclusione terminatur, vt in *Litera A. n.* 45. §. 6. quare in hoc erit attendendus modus loquendi Missalis, & Breuiarij in proprijs locis, & præcipuè Ritualis Romani, in quo hæc varietas sæpius contingere solet.

An oratio sit semper conclusione breuiori terminanda, quandò antecedentèr non fuit dictum *Dominus vobiscum*.

§. IX. Orationes secretæ in Missa, quæ antè præfationem dicuntur, concludi debent, sicut orationes, quæ dicuntur ante Epistolam. *S. n.* 20. §. 75. tres tamen orationes, quæ dicuntur post *Agnus Dei*, singulæ propriam conclusionem habens. *D. n.* 206.

Orationes secretæ more solito terminantur.

Orationes post *Agnus Dei* singulæ terminantur.

§. X. Quoad modum concludendi orationem in officio defunctorum, hæc obserua. Quandò dicitur sola oratio *Fidelium Deus omnium &c.* concluditur longiori conclusione, nempè *Qui viuis, & regnas cum Deo Patre &c.* quòd, si illa oratio dicatur post alias orationes, habebit conclusionem breuem, idest *Qui viuis, & regnas in sæcula sæculorum*. sicut notatur in Breuiario tàm Romano, quàm Monastico post Vesperas defunctorum.

Oratio Fidelium Deus omnium, quandò habeat longiorem conclusionem.

§. XI. Quando verò in officio defunctorum post *Magnificat*, vel *Benedictus* est dicenda

An quotiescumque in officio defun-

Defunctorum dicitur vnica oratio, sit ea concludenda longiori conclusione.

dicenda aliqua oratio peculiaris, putà *Absolue &c.* pro die Depositionis, vel *Quæsumus Domine &c.* pro die tertio, septimo, vel trigesimo, aut *Deus indulgentiarum*, pro anniuersario, & ità de alijs: non videtur esse ità clarum, quomodo sit concludenda; siquidem ex *Breuiar. loc. citat.* videtur esse concludendam conclusione longiori: Existimant tamen aliqui esse adhibendam solam conclusionem breuem, vt per extensum notatur in Rituali Romano Pauli V. in pluribus orationibus, quæ ponuntur post Vesperas defunctorum, neque videtur obstare, quòd Breuiarium videatur contrarium, quia Rituale Romanum est Breuiario multò posterius, præterquam quòd in ordine ad officium Defunctorum, magis debet attendi Rituale, quàm Breuiarium, illud enim ad hunc præcipuè finem fuit editum: Melius tamen *Guyet. de fest. propr. lib. 4. cap. 23. q. 19.* adhæret Breuiario, vt, scilicèt, quando dicitur vnica tantùm oratio, sit concludenda longiori conclusione, & dicit non officere, quòd in Rituali sit notata conclusio breuis, quia id fit ex eo, quod officium defunctorum continuatur cum exequijs, & placet, quod etiam docet *Gauant. n. 2. statim citand.*

Plures orationes in officio defunctorum sub vnica conclusione dicuntur.

§. XII. Et hic notandum, quòd, si plures orationes dicantur in officio defunctorum, non prima, sed sola vltima concluditur, ad differentiam officij canonici, neque aliam rationem huius differentiæ assignare possumus, quàm maiorum voluntatem, vt notat *Gauant. tom. 2. section. 9. cap. 2. n. 4.*

411\. Conclusio hymnorum, quando varianda. *H. n. 84.*

Concurrentia.

412\. Concurrentia vnius festi cum alio datur tantùm in Vesperis, quando scilicèt secundæ Vesperæ alicuius festi coincidunt cum primis vesperis sequentis festi: hinc habes illa officia non posse concurrere, quæ non habent Vesperas primas, neque secundas, quorum officium incipit à matutino, & terminatur ad nonam, vt sunt feriæ, & vigiliæ.

De concurrentia officij.

Concurrentia alia est actiua, alia passiua.

§. I. Duplex est concurrentia, vna actiua, alia passiua: actiua se tenet ex parte secundarum vesperarum festi præcedentis, quod propriè cum sequenti concurrit; Passiua verò se tenet ex parte primarum vesperarum festi sequentis, quod propriè à præcedenti concurritur, vt accuratè explicat *Guyet. de propr. fest. lib. 4 cap. 13. q. 1.*

§. II. Hinc sequitur aliqua festa habere posse vtramque concurrentiam, alia verò tantùm actiuam, & alia tantùm passiuam: sic festa, quæ habent vtrasque vesperas, habere possunt concurrentiam tàm actiuam, quam passiuam, illa verò, quæ habent tantùm primas vesperas, vt sunt festa simplicia, possunt habere solam concurrentiam passiuam, & tandèm illa, quæ habent tantùm secundas vesperas (si quæ darentur festa habentia solas secundas vesperas) habere possent solam concurrentiam actiuam; Sed iam descendamus ad examinandam concurrentiam festorum pro diuersa eorum classe, &

Aliqua festa habent tantùm concurrentiam passiuam.

§. III. Quæritur primò, quomodò sit faciendum officium in Vesperis, concurrente duplici cum alio duplici. Respondeo, vel hæc duo duplicia sunt diuersæ classis, vel æqualis; Si primum, vtique integræ vesperæ erunt faciendæ de duplici superioris classis, addita commemoratione duplicis classis inferioris, iuxtà dicta *supra n. 363. à §. 11.* Si secundum, hæc erit regula obseruanda: quando concurrunt duo duplicia minora per annum, vesperæ sunt dimidiandæ, ità vt fiat à capitulo de sequenti, addita commemoratione præcedentis: Si verò concurrant duo duplicia, quæ ambo sint primæ classis, vel ambo secundæ classis, aut ambo duplicia maiora per annum, tunc aliquando vesperæ sunt dimidiandæ, vt fiat à capitulo de sequenti cum commemoratione præcedentis, aut erunt dicendæ integræ vesperæ de digniori, addita commemoratione de minus digno.

Concurrentibus duobus duplicibus, quomodò faciendæ vesperæ.

§. IV. Videtur tamen hæc diuisio contrà tabellam de concurrentia positam in Breuiario post rubricas generales, vbi absolutè dicitur, quòd, si concurrant duo Duplicia primæ, vel secundæ classis, aut duo Duplicia maiora per annum, sit faciendum totum de digniori, cum commemoratione de minus digno: Nihilominùs haud suprapositæ diuisioni obstat hæc tabella de concurrentia, quia ibi est sermo in suppositione, quod ex duobus illis concurrentibus vnum sit altero dignius; cæterum, si tàm in situ, quàm in dignitate, ea duplicia sint æqualia, nil obstat, quin dimidientur vesperæ, vt fiat à capitulo de se-

Etiam concurrentibus duobus duplicibus superioris classis æqualibus, potest aliquádò fieri à capitulo de sequenti.

sequenti cum commemoratione præcedentis: imo id præcipit *Rubr. gener. Breuiar. tit.* 11. *n.* 2. vbi habetur, quod concurrente duplici cum alio duplici, si vtraque duplicia sint eiusdem solemnitatis, regulariter a capitulo fiat de sequenti cum commemoratione præcedentis, nisi aliter in proprijs locis notetur, quod idem obseruat *Guyet. cap.* 15. *q.* 1.

De maiori, vel minori festorum dignitate.

§. V. Sed dices, quomodo cognosci possit, quod de duobus duplicibus æqualis classis, vnum sit dignius altero: de hoc vide in *Litera D. n.* 161.

Vesperæ in concurrentia cum æquali, quomodò faciendæ.

§. VI. Quæritur secundo, quomodo sint faciendæ vesperæ in concurrentia duorum festorum æqualis classis (aduerte sermonem non esse de duplicibus, de quibus nuper iam diximus] Respondeo regulariter tunc esse dimidiandas vesperas, vt dicantur antiphonæ, & psalmi de præcedenti, & fiat à capitulo de sequenti, addita etiam præcedentis commemoratione, nisi aliter in proprijs locis notetur, sicut specialitèr notatur in festo occurrente 26. *Iunij* Sanctorum Ioannis, & Pauli, habetur namque in Breuiario, quod secundæ vesperæ sint integræ de dicto festo, addita commemoratione de die infra octauam S. Ioannis, cum alitèr esset faciendum de eadem die infrà octauam à capitulo; attamen, si prædictum festum concurreret cum Dominica, vel esset in aliam diem transferendum, in secundis vesperis fiat de eo, attenta regula generali de concurrentia officij, sicut tradit *Gauant. tom.* 2. *section.* 7. *cap.* 8. *ad diem* 26. *Iunij*.

Festum SS. Ioannis, & Pauli habet integras secundas vesperas.

Si festum Sanctorum Ioannis, & Pauli trásferatur, vel cócurrat cum Dominica, an habeat integras secundas vesperas.

Dominica habet integras secundas vesperas in concursu cum semiduplici.

§. VII. Prætera, si Dominica concurrat cum sequenti semiduplici, vel die infra octauam, in eo casu, & si tàm Dominica, quàm sequens festum sit semiduplex, tamen Dominica habet integras secundas vesperas, facta sola commemoratione de sequenti festo semiduplici, vel de die infrà octauam.

Quarè Dominica in concursu cum æquali potiùs habeat integras secundas vesperas, quam primas.

§. VIII. Dices. Semiduplex, si concurrat cum Dominica, non habet Dominica integras primas vesperas, ergo neque debet habere integras secundas vesperas, quando ipsa concurrit cum sequenti semiduplici, quia secundæ vesperæ sunt inferiores primis; Sed contrà est, quia conuenit, vt in concurrentia cum æquali, Dominica habeat secundas vesperas integras, propter concursum populi, qui in Ecclesijs die Dominico adesse solet, quod notat *Gauant. section.* 3. *cap.* 9. *n.* 7.

§. IX. Sciendum etiam, quod dies octaua Domini, cùm concurrat cum sequenti duplici per annum etiam maiori, habet integras secundas vesperas cum commemoratione sequentis festi duplicis; si tamen concurrat cum aliquo festo duplici primæ, vel secundæ classis, tunc fiet totum de sequenti cum commemoratione diei octauæ præcedentis, quod idem erit obseruandum, si festum duplex concurreret cum primis vesperis illarum octauarum.

Dies octauæ Domini in concurrentia cum duplici etiam maiori, habent integras secundas vesperas.

§. X. Quæritur tertiò, quomodò ordinandæ sint vesperæ in concurrentia duorum festorum diuersæ classis. Respondeo esse dicendas integras de festo classis superioris, cum commemoratione inferioris, obseruata regula tradita *suprà n.* 363. ibi enim lectorem remittimus quoad commemorationes, quæ ratione concursus faciendæ contingunt.

De vesperis in concurrentia inæqualium.

§. XI. Quæritur vltimò, quomodò faciendum officium, si secundæ vesperæ diei infra octauam, vel diei octauæ concurrant cum feria, vel Dominica priuilegiata. Responsionem require in *Litera F. n.* 69. à § 9. Vide *Rubric. general. Breuiar. tàm Roman. quàm Monastic. tit.* 11. Plura de Rubricis habebis in *Litera R. n.* 99.

De concurrẽtia diei infra octauam, cum feria, vel Dominica priuilegiata.

Concursus.

Concursus populi ad Ecclesiam propter aliquam solemnitatem, exigit, quod in Missa dicatur *Credo*, *infra*, *n.* 560. §. 30. 413.

Conditio.

Conditio in consensu pro Matrimonio contrahendo, quod possit à partibus contrahentibus apponi, nullum est dubium, & notabimus *Infrà n.* 480. §. 7. vbi videbimus, quod, conditione non purificata, adhuc Matrimonium non subsistit: non loquimur autem de conditione respiciente tempus præsens, vel præteritum, quæ impropriè dicitur conditio, cum euentum rei non suspendat, sed aut statim constituit in esse, si vera sit conditio, aut statim infirmat, si non adsit *Hentic. Cons. in lib. IV. Decret. tit.* 5. *de condit. &c. n.* 1. sed loquimur hic de conditione propriè dicta respiciẽte tempus futurum, vt inde suspendatur contractus, vsquè dum conditio fuerit purificata. 414.

De conditione posita in cõtractu matrimoniali.

Conditio, quæ, non respicit tempus futurum, non est propriè conditio.

§. I.

Variæ conditionum qualitates.

§. I. Occurrere potest, vt variè conditio apponatur, nimirum, aut honesta, aut turpis, aut necessario futura, aut impossibilis.

De conditione honesta in cõtractu matrimoniali.

§. II. De conditione honesta, non est, cur multa addamus, cum sit manifestum honestas conditiones esse in contractibus attendendas, dummodo tamen conditio sit actualiter expressa, vel saltem virtualitèr: Do exemplum. Si Petrus iam dixisset se numquam velle ducere Bertam, nisi sit virgo, & post aliquod tempus, ea intentione non retractata, sed perseuerante, contrahat cum Berta, si reperiat eam fuisse corruptam, nullum erit Matrimonium, quia esto actualitèr eam conditionem Petrus non expressisset, nihilominus manet in virtute conditio priùs expressa; Si autem conditio sit tantùm habitualitèr posita, nullius est valoris, quià sic non est in esse: Do exemplum: Petrus contrahit cum Berta, quam putat esse virginem, non contracturus, si putasset esse corruptam, si eam corruptam inueniat, non dirimitur Matrimonium, quia non attenditur ad id, quod Petrus esset facturus, sed ad id, quod de facto agit, & cum de facto contraxerit, non expressa illa conditione, neque actualitèr, neque virtualiter, sequitur Matrimonium esse absolutè validum. *Tambur. de Matri. tract. 1. cap. 2. §. 1. à n. 14.* qui etiam *tract. 4. cap. 5. §. 10.* rectè admonet Parochos, ne in Matrimonij celebratione consensus conditionatos admittant, sed partes hortentur, vt expectent conditionis euentum, & postea contrahant.

Condítio habitualis non valet.

Parochus nõ admittat in Matrimonio consensus cõditionatos.

De turpi conditione in matrimoniali contractu.

§. III. Si conditio apposita fuerit turpis, aliquando Matrimonium vitiat, & aliquando ei non obstat, sed habetur, ac si non fuisset posita: tunc autem habetur tanquàm non apposita conditio turpis, quando hæc minime substantiæ Matrimonij opponitur, puta, si quis contraheret cum Antonia, posita conditione, dummodò Antonia occidat Patrem. *Busemb. in Medull. Theolog. moral. lib. 6. tract. 6. cap. 2. Dub. 1.* Item, si quis contraheret cum Lelia E. G. dummodò illam in concubitu reperiat virginem, aut adaptatam suo gustui, est conditio turpis, quæ reijcitur, & vt non apposita censetur; ratio est manifesta, siquidem talis conditio non potest loqui, nisi de concubitu antè Matrimonium absolutè ratum, vt scilicèt probet, an femina illa sibi placeat, quod est omninò illicitum. *Castropal. part. 5. Disp. 2. punct. 11. §. 4. n. 2.* & idem dic de alijs turpibus conditionibus, quæ substantiæ Matrimonij non opponuntur, quia omnes reijciuntur, & habentur tanquàm non positę, & ideò, illis non attentis, Matrimonium remanet firmum, vt etiam notat *Canis. in cap. 1. n. 2. loc. suprà* & est conforme Glossæ in dicto iuris loco.

De turpi cõditione opposita substãtię Matrimonij.

§. IV. Si verò conditio turpis apposita, opponatur, & implicet cum substantia Matrimonij, tunc, stante illa conditione, Matrimonium est absolutè nullum: ratio est, quia, qui vult rem, necessariò debet velle substantiam rei, & ità, qui vult Matrimonium, necessariò debet velle substantiam Matrimonij, sed, qui apponit conditionem implicantem cum substantia, non vult substantiam Matrimonij, ergo neque vult Matrimonium, & consequentèr idem est non consentire, ac dare suum consensum cum cõditione substantiæ Matrimonij opposita, quare talis consensus est nullus, & ità nullum Matrimonium.

Quænam cẽseãtur turpes conditiones oppositæ substantiæ Matrimonij.

§. V. Conditiones autem, quæ opponuntur substantiæ Matrimonij sunt huiusmodi: E. G. contraho tecum, si prolis generationem impedieris; aut, si per adulterium victum quæras, hæc enim sunt contra fidem Matrimonij substantialem; item apponis conditionem tali substantiæ repugnantem, si dicas, contraho tecum, quousque pulcra eris, hæc enim conditio est contrà insolubilitatem ad Matrimonium, tanquam de illius substantia spectantem. *Castrop. n. 3. & 4. loc. suprà.*

Resolutiua conditio Matrimonij, nullius est valoris.

§. VI. Conditio autem resolutiua Matrimonij, frustra apponitur, quia Matrimonium semel contractum, non potest amplius dissolui: Do exemplum, si quis dicat contraho tecum, sed, si posteà non dederis decem, Matrimonium dissoluam, est conditio non curanda, quia nullum præstare potest effectum, cum Matrimonium iam supponatur ratum. *Canis. loc. nuper.*

Conditio de numquã reddendo debito, an vitiet contractum.

§. VII. Maior est difficultas, vtrum, qui contraheret sub conditione numquam reddendi debitum, validè contraheret, & videtur, quod non, quia reddere debitum censeri potest de substantia Matrimonij, cum Matrimonium sit mutua corporis traditio, & ideo videtur illam conditionem, tanquam implicantem cum substantia Matrimonij, contractum Matrimonialem vitiare, & reddere nullum, & quidem non est de hoc dubitandum, si conditio ab altero

con-

contrahente non accepietur.

§. VIII. Aliter vero est discurrendum, si acceptetur, quia tunc illa conditio non aduersatur substantiæ Matrimonij, quod sic ostenditur, quia substantia Matrimonij non est consensus in copulam in actu secundo, sed consensus in mutuam corporis traditionem in actu primo: qui autem contrahunt Matrimonium sub conditione mutua non reddendi debitum, non consentiunt quidem in copulam in actu secundo, sed consentiunt in mutuam corporum traditionem in actu primo, quod sufficere, rectè tradit *Becan. de Sacram. cap. 45. q. 3. n. 6.* & probat *D. Thom. 3. part. q. 29. artic. 2. in corpor.* Docens aliud esse considerare Matrimonium secundum suam formam, aliud idem considerare secundum finem, ad quem tendit: Si in ordine ad suam formam consideretur, Matrimonium non in alio consistit, quam in indiuisibili coniunctione animorum, per quam vnus coniux alteri indiuisibiliter fidem seruare tenetur: Si vero consideretur in ordine ad suum finem, consistit in coniunctione coniugum ad prolem procreandam, & educandam.

Contrahentes cō mutuo consensu possunt apponere conditionem de numquam reddēdo debito.

Aliud est cōsiderare Matrimonium in ordine ad suam formā, aliud in ordine ad suum finem.

§. IX. Vndè habes, quod copula carnalis non est de substantiali constitutiuo contractus Matrimonialis, qui solum substantialiter constituitur per mutuam corporum traditionem in actu primo; ita vt actus secundus vtendi corporibus, secundario se habeat, & hoc pro certo tenendum est, quia, vt vidimus in *Litera M. n. 108. §. 3.* B. Maria Virgo cum S. Iosepho verum contraxit Matrimonium, quod etiam ostendit *D. Thom. supra* & tamen est de fide credendum numquam inter eos intercessisse, neque potuisse intercedere carnalem copulam; quocircà est concludendum; quod Matrimonium contractum, cum mutua contrahentium conditione, quod numquam debeant inter se misceri, sit verum Matrimonium, quia illa conditio, licet aduersetur fini Matrimonij secundario; non tamen eius substantiæ Matrimonialis contractus implicat, quod hac alia ratione suaderi potest, quia, si contractus Matrimonialis substantialiter constitueretur in iure esse per consensum in copulam consistentem in actu secundo, sequeretur, quod, si coniuges post Matrimonium celebratum de mutuo consensu emitterent simplex votum castitatis, illud Matrimonium esset solutum, quod asserere est erroneum, si igitur substantiæ Matrimonij non obstat votum simplex castitatis amborum contrahentium emissum post Matrimonium ratum, quare obstabit conditio ante contractum posita de vouenda postea castitate.

Copula non est de constitutiuo matrimonialis cōtractus.

B. V. Maria verè fuit coniugata.

Coniuges de mutuo consensu possunt emittere votum simplex castitatis.

§. X. Sequitur agendum de conditione necessario futura, quæ, si fuerit verè apposita ad suspendendum consensū, sine dubio Matrimonium non subsistit, nisi purificata conditione; communiter tamen talis conditio non solet attendi, sed statim Matrimonium censetur ratum: Do exemplum, qui diceret contraho tecum, si cras sol orietur, contrahit absolutè de præsenti, quia illa conditio est talis, vt necessario sit obuentura, & habetur tanquam non posita, quod notat esse commune *Becan. n. 3. loc. supra*: imò talem conditionem esse potiùs positam ad certitudinem consensus, quam ad illum suspendendum, notat *Castrop. §. 2. n. 1. loc. supra. & n. 2.* id etiam extendit ad conditionem de futuro infalibiliter contingente, ita vt, qui diceret; *contraho tecum, si Antichristus venerit*, censeatur potius voluisse sui consensus certitudinem demonstrare, quam suum consensum suspendere.

De conditione necessariò futura apposita in contractu matrimoniali.

§. XI. Si autem conditio posita fuerit de impossibili futuro (intellige de impossibili per naturam, non vero de impossibili moraliter, quod rectius dicitur difficile, quam impossibile) videtur contractum esse nullum, eo quia, vt contractus sit validus, requiritur consensus, qui autem consentit sub conditione impossibili, videtur idem, ac dissentire: nemo enim dicet Petrum E. G. velle seriò dare Antonio decem aureos, si eos promittat sub conditione; quod Antonius E. G. suscitet mortuos; Hoc tamen verum est, loquendo de alijs contractibus, non verò de Matrimonio, in cuius gratiam *Gregor. IX. in cap. Si conditiones. De conditionibus &c.* statuit, quod conditio impossibilis habeatur tanquam non posita, ita vt illa non officiente, contractus Matrimonialis censeatur absolutè validus, & ità obseruat *Canis. in summ. Iur. Canon. lib. 2. tit. 10. §. 10.* limita, nisi apponens talem conditionem, verè, & seriò illi conditioni stare intenderet; nam sic illius consensus remaneret per conditionem illam impossibilem vitiatus; sicut etiam, qui conditionem à se positam ignoraret esse impossibilem, aut nesciret; quod talis conditio

De conditione impossibili in matrimoniali contractu apposita.

Quid? Si ponens conditionem impossibilem seriò loquatur.

[illegible]

ditio ex dispositione legis à contractu reijcitur, tùnc quidem censeretur talem conditionem fuisse ex animo positam, & consequentèr contractum viiiare: At si, qui conditionem similem impossibilem ponit, cognosceret eam conditionem esse impossibilem, & sciret etiàm legem reicientem talem contractum, tùnc illa conditio impossibilis censeretur apposita non seriò, sed ioco, adeòquè haberetur pro nulla, & ità illa non obstante matrimonialis contractus subsisteret. *Castrop. §. 3. n. 1. loc. citat.*

De eo, qui ponit conditioné impossibilem, quá scit esse reiciendam.

§. XII. His notatis de conditionibus, quæ possunt in contractu matrimoniali apponi, videndum est vtrùm Matrimonium sub honesta, & possibili conditione contractum, adueniente conditione, sit absolutè ratum absquè alio consensu, an verò nouus requiratur consensus.

An purificata códitione requiratur nouus consensus.

§. XIII. In qua difficultate *Busemb. in Medull. Theolog. moral. lib. 6. tract. 6. dub. 2. in fine* obseruans, quòd Matrimonium debet contrahi per verba, aùt signa indicantia consensum de præsenti, dicit, quód consensus conditionatus non est consensus sufficiens ad contrahendum Matrimonium, sed solùm ad contrahenda sponsalia, & ità purificatà conditione, non aderit Matrimonium ratum, nisi nouo accedente consensu de præsenti, & idem tradit *Eccan. de Sacram. cap. 45. q. 3. n. 2.*

Nouum consensum requiri volunt aliqui.

§. XIV. Sed *Canis. in lib. 4. decret. tit. 5. n. 3.* vult, quòd Matrimonium contractum per consensum conditionatum, absolutum fiat per solùm conditionis euentum, & hanc sententiam, multis citatis, probabiliorem reputat *Castropal. part. 5. disp. 2. punct. 11. §. 2. n. 5.* vbi etiam eam affert rationem, quod consensus, etiam conditionatus, vere sit de præsenti, & moraliter perseuerans (intellige dummodo non fuerit reuocatus] vsque ad conditiónis euentum, qua purificata, idem consensus prius conditionatus, remanet absolutus; At *Tambur. de Matrim. tract. 4. cap. 5. §. 4.* postquam vtramque sententiam examinasset, *n. 11.* concludit sibi magis placere sententiam docentem, quod adueniente conditione, nouus requiratur consensus, cæterum se non audere alteram opinionem improbabilem appellare, tum quia eam doctissimi viri tueantur, tum etiam, quia sufficienti ratione probatur, quem loquendi modum non possum non approbare.

Secundum aliquos, per solum conditionis euentum, prius consensus fit absolutus.

Vtraque sententia videtur probabilis.

§. XV. In suppositione autem, quod requiratur nouus consensus adueniente conditione, est certum, quod ille nouus consensus debet exhiberi ad præsentiam Parochi, & testium, quia aliter non posset dici Matrimonium fuisse celebratum ad præsentiam Parochi, & testium, si consensus constituens de præsenti Matrimonium ratum, non fuerit coram illis exhibitus, & hic supponimus primum consensum conditionatum non sufficeisse ad celebrandum Matrimonium, sed tantum ad celebranda sponsalia.

Si requiritur nouus consésus, debet hic exhiberi coram Parocho, & testibus.

§. XVI. Quòd, si supponamus priorem consensum conditionatum fuisse sufficientem ad contrahendum verum Matrimonium, ità vt, purificata conditione, statim censeatur absolutum absque alio nouo consensu: non parua nascitur difficultas, vtrùm in tali casu Parochus, & testes debeant assistere conditionis executioni; negat autem *Sanch.* relatus *à Castrop. n. 10. loc. suprà*, eo ductus fundamento, quia sufficit, vt Parochus assistat mutuo contrahentium consensui, & cum in hac suppositione, purificatio conditionis non dicat nouum consensum, non erit necesse, quod purificationi conditionis assistant Parochus, & testes, sed absque alio requisito, adueniente conditione, Matrimonium prius conditionatum, fiet statim absolutum: ipse tamen *Castrop. n. 11.* subscribit opinioni *Ægid. & Hurtad.* quos refert, quód nempè Parocho & testibus debeat constare de conditionis purificatione, quia hi debent assistere tali consensui, per quem Matrimonium fit absolutè ratum, cæterùm non dicuntur assistere Matrimonio, sed Matrimonium non est absolutè ratum, nisi purificata conditione, ergo &c. quod clariùs suadetur ex ratione allata ab *Abr. in Instit. Paroch. lib. 9. n. 475.* videlicèt, quód si Parochus & testes non deberent de purificatione conditionis cognoscere, fuisset frustratum suo sanctissimo fine Tridentinum, quod *sess. 24. de reform. Matrim. cap. 1.* ideò vult, quód Matrimonium non sit validum, nisi factum ad præsentiam Parochi, & testium, nè in foro fori coniuges possent à primo contractu resilire, quod sæpissime parum timorati præstabant, sed, si Parochus, & testes non deberent cognoscere de euentu conditionis, partes, quæ Matrimonium contraxerunt, possent resilire in foro fori, etiam post consummatum Matrimonium, dicendo conditionem minimè

Verùm de purificata conditione debeant cognoscere Parochus, & testes.

Ex Tridentino colligitur, quòd Parocho, & testibus debet constare de purificatione conditionis.

fuisse

fuisse purificatam, adeóque Matrimonium non tenere, cui malo, sanè grauissimo, vt obuietur, dicendum est Matrimonium sub conditione contractum, etiam adueniente conditione, non esse validum, nisi Parochus, & testes de conditione purificata certificentur, & hoc ego semper consulerem, quia certum est, quòd antequàm conditio impleatur, partes possunt retractare consensum, & ità Matrimonium non tenebit; constare autem debet Parocho, & testibus consensum non fuisse retractatum antè purificationem conditionis, cum ij debeant scire Matrimonij constantiam, & firmitatem; Plura de consensu Matrimonij, quære *infrà n. 480.*

Partes antè purificationē conditionis possunt resilire.

415. Conditionata absolutio, an dari possit. *Litera F. n. 134. §. 58. & sequentib.*

416. Conditionata sponsalia, quæ censeantur, & quomodò inducant impedimentum publicæ honestatis. *Litera H. n. 41. à §. 10.*

417. Conditionatum Matrimonium, an inducat impedimentum publicę honestatis. *Litera H. n. 41. à §. 27.*

418. Conditiones bonæ confessionis, quot sint. *Litera P. n. 157.*

419. Conditionatum votum, an Matrimonium impediat. *V. n. 82. §. 10.*

Conditio seruilis.

420. Conditio seruilis, quatenus homo non est liber, sed seruus, est vnum ex impedimentis Matrimonium dirimentibus, vt notabimus in *Litera I. n. 40. §. 14.*

§. I. Neque de quacumque seruitute loquimur, sed solùm de illa, qua homo est absolutè in potestate alterius, & nullatenus sui juris, nam cæterum illi, qui mercede sunt conducti, licèt dicantur serui, sunt tamen accidentaliter tales, & possunt pro libito tale iugum excutere, nec dicuntur habere conditionem seruilem, quæ Matrimonium dirimat.

Sola conditio seruilis propriè dicta Matrimoniū dirimit.

§. II. Dicturi sumus in *Litera E. n. 114.* quòd error solius qualitatis personæ, Matrimonium non dirimat, & cum conditio seruilis sit qualitas personæ; videtur dicendum eam minimè Matrimonium dirimere: attamen de errore conditionis seruilis aliter omninò est discurrendum, ob grauia incommoda, quæ talis conditio parere posset, sicut notat *Tambur. de Matrim. tract. 5. cap. 3. §. 1. n. 2.*

Esto conditio seruilis sit qualitas personæ, tamen Matrimoniū dirimit.

§. III. Dubitatur, an seruilis conditio sit impedimentum dirimens iure gentium, idest iure naturæ, vel solùm iure Ecclesiastico: in quo *Palac. Syluest. & Angl. apud Gasp. Hurtad. de Matrim. Disp. 14. n. 2.* censent hanc seruilem conditionem dirimere impedimentum iure naturæ, eo quòd mancipium sit impeditum ad vsum coniugalem, cum dependeat à voluntate Domini, & horum opinionem satis probabilem appellat *Castrop. part. 5. Disp. 4. punct. 5. §. 1. n. 2.* varias rationes afferens, tum quia aduersetur bono fidei, cum mancipium non possit pro libito reddere debitum, tum quia aduersatur bono prolis; cum eam commode alere non possit, nam mancipium quidquid acquirit, Domino acquirit.

An conditio seruilis dirimat Matrimonium iure naturæ.

§. IV. Attamen conditionem seruilem esse impedimentum dirimens iure tantùm Ecclesiastico, docent ferè communiter DD. vt videri possunt *Hurtad. suprà Busemb. in Medull. Theolog. mor. lib. 6. tract. 6. cap. 3. Dub. 2. Abell. in Medull. Theolog. part. 2. tract. 1. cap. 8. section. 5. Capucin. in Summ. Bass. verb. Matrim. n. 120.* & hoc idem longè probabilius esse asserit ipse *Castrop. suprà n. 5.* & meritò, quia, vt, inter alias rationes, ipse rectè subdit, contractus Matrimonialis solùm exigit, vt coniux alteri coniugi obligetur reddere debitum, quoties non fuerit legitimè impeditus: & quidem, si conditio seruilis iure naturæ Matrimonium dirimeret, sequeretur, quòd duo serui non possent inter se Matrimonium contrahere, quod esse falsum, quisque videt.

Solo iure Ecclesiastico, cōditio seruilis dirimit Matrimonium.

§. V. Si quæras, per quam legem habeatur, quòd conditio seruilis dirimat Matrimonium; dicam cum *Tamb. loc. citat.* id esse ignotum, & solùm constare, quia in iure canonico passim tale impedimentum supponitur; nisi velis dicere cum *Hurtad. n. 3. loc. suprà.* fortè hoc impedimentum iure aliquando scripto inductum fuisse, sed illius scripturam perijsse.

Ex qua lege deducatur, quòd conditio seruilis dirimat Matrimonium.

§. VI. Non semper conditio hæc seruilis Matrimonium dirimit, sed tunc solùm, quando est iniuriosa parti liberæ; quocirca Matrimonium cum alio, vel alia contractum æqualis, aut melioris conditionis, semper est validum, etiam stante conditione seruili, & ità, si seruus contrahat cum serua, quam putat esse liberam, validum est Matrimonium, quia conditio est æqualis, & si seruus contra-

Quandò conditio seruilis non est iniuriosa personæ liberæ minimè Matrimonium dirimit.

hat

hat cum libera volente illum ducere, & putat eam esse seruam, multò magis erit Matrimonium validum, quia adest melior conditio. *Cabass. in Theor. & prax. Iur. canon. lib. 3. cap. 21. n. 3.* præterea volenti, & consentienti non fit iniuria, & ideò, qui sciens vult ducere seruum, valide contrahit, inualidus enim est contractus liberi cum seruo; quando fit ignorata conditione seruili, licet ignorantia fuerit crassa, & vincibilis, quia conditio seruilis quomodocumque ignorata, Matrimonium dirimit absque vlla limitatione, vt obseruat *Hurtad. n. 1. loc. suprà.*

Qui cognita conditione seruili vult contrahere, validè contrahit.

Ignorantia etiam crassa dirimit.

§. VII. Insuper, si quis contrahat cum aliqua serua, quam credit esse liberam, ità vt etiam paratus esset contrahere, si sciuisset esse seruam, inualide contrahit, quia Matrimonium debet fieri per consensum de præsenti, & non futuro; præsens autem consensus est in liberam, in seruam verò tantum de futuro, quatenus contraxisset, si sciuisset eam esse seruam: Huc spectat plura alia examinare, & ideò.

Matrimonium per solú consensum de præsenti subsistit.

§. VIII. Quæritur primò. An contrahens cum aliqua (quod dicitur de viro respectu feminæ, semper est etiam intelligendum de fœmina respectu viri) quæ ad tempus, puta ad duos tantùm annos sit libera, ignorans eam post illud tempus esse iterum euasuram seruam, validè contrahat; & antequàm respondeam, noto, quód iure communi, libertas ad tempus propriè dari non potest, sed, qui semèl à Domino donatus est libertate, debet esse in perpetuum liber: Supponimus hic vero, quod de iure aliquo particulari possit quis suæ ancillæ dare libertatem ad tempus E. G. ad annum, vt postea iterùm redeat ad statum conditionis seruilis: hoc præmisso, ad quæsitum respondeo non conuenire intèr se DD. nam *Castrop. nu. 5. loc. product. cum Sanch. & Gutierr.* vult, quod simile Matrimonium fit validum, eo quià tempore contractus non adest conditio seruilis, & ità deest impedimentum dirimens, cum in hoc casu contractus sit absolutè intèr liberum, & liberam, & ità firmitèr huic sententiæ adhæret, vt hoc certum esse tradat: Sed melius puto loqui *Tambur. §. 2. n. 4.* quod nempè illud Matrimonium sit inualidum, verius referentem Sanchez, quem gratis pro se producit *Castrop. suprà*, atque hæc sententia meo videri est admodum amplectenda propter efficacissimā rationem ex dictis deductam, quià vidimus ideo conditionem seruilem esse impedimentum dirimens, quatenus nimis graue est coniugi habere alterum coniugem seruum, ergò, cum hoc grauamen necessario post aliquod temporis euenire debeat, dicendum est dictum Matrimonium esse nullum: Matrimonium enim est perpetuum ligamen, & ità perpetua debet esse libertas.

Quandò alter cótrahens est liber tantùm ad tempus, an valeat Matrimonium.

Libertas ad tempus de iure communi non datur.

Qui non est in perpetuum liber non potest valide cú libero cótrahere.

§. IX. Quæritur secundò, an, qui contrahit cum libera, quæ tamen fuit serua, si ignoret eam fuisse seruam valide contrahat. Respondeo affirmatiuè, quia seruitus præterita non impedit liberum vsum Matrimonij.

Seruitus præterita non officit.

§. X. Quæritur tertiò An, qui contrahit cum serua putans eam esse liberam, valeat contractus, si hæc mansura sit libera post aliquod tempus, puta ex promissione, vel testamento Domini. Respondeo probabile esse apud aliquos relatos à *Tambur. n. 2. loc. nuper*, quod illud Matrimonium sit validum, si seruitus auferenda sit infrà modicum tempus, puta infra sex menses, qui tamen huic Doctrinæ non acquiescit, sed sustinet tale Matrimonium fore nullum, neque ego dissentire possum, quia verè seruitus ignorata tempore contractus existens, est impedimentum dirimens, nec cum fundamento limitatio aliqua addi potest.

Libertas ad tempus non sufficit pro validitate Matrimonij, etiàm si infrà modicum tempus sit acquirenda.

§. XI. Quæritur quartò. An, si Petrus E. G. daret suam ancillam Antonio in vxorem, non manifestata illius conditione seruili, & Antonius tali conditione ignorata, eam duceret, Matrimonium esset validum. Respondeo solutionem huius dubij pendere ab alia quæstione, vtrum nempe in tali casu ancilla illa maneret libera, eam verò liberam manere probabilissimè docet *Castrop. §. 3. n. 2.* & ratione efficaci probat *Capucin. n. 124.* videlicet, quod consentiens in principali, videatur consentire in eo, sine quo id validè fieri non potest, & ità Dominus consentiens, quod sua ancilla nubat cum libero ignaro seruitutis, censetur etiam consentire, quod sua ancilla amittat conditionem seruilem, quia cæterum Matrimonium esset nullum, quod verum credo, nisi in aliquo loco peculiare ius habeatur, quod dicta libertas præsumi non possit.

An Dominus consentiens, quòd seruus nubat, censeatur etiàm cósentire ad libertatem serui.

§. XII. Hoc prænotato, ad quesitum respondeo, quod, si in eo casu ta-

Si non censeatur libera, Matrimonium est nullum.

lis ancilla libera non censeatur, indubitantissimè Matrimonium erit nullum: Si vero libera censeatur, distinguendum est: vel enim censetur libera antea quam fiat contractus, vel postea.

Si antè contractum censetur libera, Matrimonium validum est.

§. XIII. Si primum, absolute puto Matrimonium fore validum, quia tempore contractus non adest conditio seruilis, adeòque ex hoc capite, neque impedimentum dirimens.

Quid? Si censetur libera solùm post contractum.

§. XIV. Si secundum, varia sunt DD. placita, nam *Hurtad. n. 6. loc. cit.* alijs allegatis docet tunc Matrimonium fore nullum, eo quia vere tempore contractus adest conditio seruilis, & cum hæc ignorata absque vlla limitatione Matrimonium dirimat, sequitur illud Matrimonum esse nullum; *Castrop.* autem *n. 125.* aduertens, quod leges canonicæ non metaphysicè, sed moraliter sunt considerandæ, sustinet simile Matrimonium fore validum, eo quia, cum statim post contractum supponamus desinere conditionem seruilem, licet hæc conditio tempore contractus adfuerit, nullius debet esse considerationis; & re vera, si res benè attendatur, videbitur hæc sententia non parum tuta: nam peto, quare conditio seruilis ignorata Matrimonium dirimit? vtique respondebis, quia graue admodum est habere coniugem mancipium; Subdam ego: nonne hoc grauamen tollitur, si statim post Matrimonium contractum, seruitus auferatur? quis negabit?

Leges canonicę non metaphysicè, sed moraliter sūt considerandę.

§. XV. Imò ipse Hurtadus, vt iuxtà suum suppositum loquatur, fateri tenebitur, quod simile Matrimonium sit futurum validum, quod sic ostendo [nota bene] Quærit *Hurtad. loc. nuper. Vtrum in casu, in quo mancipium contrahens cum libero seruitutis ignaro, consequatur libertatem, Matrimonium valide fiat?* est hic ipsissimus titulus suæ difficultatis, in quo vides ipsum supponere, quod mancipium sic contrahens possit consequi libertatem; Peto ego ab Hurtado, vel hoc mancipium consequitur libertatem per Matrimonium validum, vel per inualidum, non per secundum, quia, cum sit inualidum, nullius debet esse virtutis, ergo neque poterit causare libertatem in mancipio, quia, vt causa producat effectum, debet aliquo modo esse, quod ipsi philosophiæ tyrones norunt, ergo dicendum, quod illa libertas causetur per Matrimonium validum, & ita ex suppositione, quod mancipium sic contrahens, consequatur libertatem, necessario sequetur Matrimonium esse validum.

Examinatur modus loquēdi Hurtadi.

§. XVI. Quæritur quinto. An, tametsi Dominus suam ancillam non tradat viro libero in vxorem, si tamen sciat ipsam cum viro libero, ignorante seruitutem, contrahere, & taceat, aut non contradicat, cum possit, censendum sit illam ancillam acquisiisse libertatem. Respondeo iure naturali videri, quod libertas ex hoc capite non consequatur, conueniunt tamen DD. quod iure ciuili statim consequatur libertas, teste *Hurtad. n. 4. loc. citat.* quæ libertas, si inde acquiratur, dicere consequenter debemus, quod in eo casu, Matrimonium sit validum, vt in simili iam diximus.

Seruus fit liber, si Domino sciente, & non contradicente, contrahat cum libero.

§. XVII. Quæritur sextò, vtrum mancipium contrahens Matrimoniu[m] cum suo Domino, vel sua Domina, statim fiat liber: certum est autem illud Matrimonium esse validum, quia Dominus non ignorat illius conditionem seruilem, & in præsenti solum quærimus, vtrum ex vi illius Matrimonij, mancipium libertatem consequeretur; & Respondeo non parum esse probabile, quod fiat liber, eo quod coniux sit alterius coniugis socius, moraliter autem implicat, quod sit simul socius, & seruus: adde, quod coniux sit par in honoribus alteri coniugi. Vide *Hurtad. n. 9. vbi suprà.*

Probabiliter seruus fit liber, si cum eo Dominus contrahit.

§. XVIII. Quæritur septimò. An valide, & licitè possint mancipia Matrimonium contrahere, non solum consentiente Domino, sed etiam ipso nesciente, vel inuito. Respondeo affirmatiue, quia, sicut rectè notat *Hurtad. n. 10*, iure positiuo, id non est prohibitum, neque iure naturali, eo quod non impediatur mancipium ad obsequendum suo Domino humano modo, & ità Dominus non posset absque graui culpa irrationabiliter impedire Matrimonium sui mancipij, & quidem non solum licet mancipio ducere aliud mancipium, sed etiam liberum, & liber ducendo mancipium, Matrimonium esset validum, dummodo non ignoraret conditionem illius seruilem, neque vllo modo peccaret *Castrop. punct. 5. §. 1. n. 9.* fieret tamen irregularis ex defectu famæ, quia persona serua reputatur vilis, & infamis, vt diximus in *Litera A. n. 359. §. 3.* mancipium vero, qui, inscio, vel inuito Domino,

Etiam inuito Domino possunt serui Matrimonium contrahere.

Qui seruam in vxorē ducit, fit irregularis.

Matri-

Matrimonium contraheret, semper maneret seruus, secus vero, si eo consentiente contraheret, vt probabile esse diximus supra, intellige dummodo liber ignoret conditionem seruilem, quia caeterum, manifestata tali conditione, posset Dominus consentire in Matrimonium sui serui, & non in libertatem eiusdem.

An Dominus possit suũ seruum coniugatum ad partes remotas mittere, vel vendere.

§. XIX. Hinc nascitur quaestio; An Dominus licitè possit seruum coniugatum mittere, vel vendere in partes remotissimas, vt nimis sit incommodum alteri coniugi illum sequi: & dico, quod, si seruus, vel serua, consentiente Domino, contraxit sponsalia, tunc non posset iustè Dominus illum, vel illam vendere in partes remotas, ad quas commodè pergere non possit alter sponsorum, quia sic Dominus faceret contra ius suo mancipio acquisitum *Castrop.* §. 2. *n.* 3. Si verò sermo sit de mancipio iàm coniugato, etiam distinguo: Si seruus Matrimonium contraxit inuito Domino, tunc puto Dominum liberum esse vendere suum seruum in quacumque velit parte de rigore iustitiae, at ratione charitatis, dum posset citra praeiudicium, illum vendere in loco, vbi commodè cohabitare potest cum altero coniuge, peccaret contra charitatem illum vendendo in partes remotas, quia sic, quantum est ex se, irrationabiliter impediret vsum Matrimonij: Si vero seruus de consensu Domini contraxisset Matrimonium, tunc puto Dominum peccaturum contra iustitiam, si illum ad longinquas partes mitteret absque vrgenti aliqua causa, siquidem in eo casu Dominus suo mancipio dedit ius ad statum Matrimonialem, & consequenter ad habitandum simul cum coniuge. Vide *Hurtad. n.* 14.

An coniuges possint se in seruitutem vendere.

§. XX. Hic aliqui quaerunt, an coniuges, qui non sunt serui, possint se in seruitutem vendere, sed nos in aptiori loco id examinauimus *suprà n.* 347. §. 9.

§. XXI. Quaeritur octauò. Seruus coniugatus, an debeat potius coniugi satisfacere, quàm Domino. Respondet *Hurtad. n.* 13. quod, si seruitus praecesserit Matrimonium, tunc in concurrentia magis satisfaciendum est Domino, quod, si Matrimonium seruituti praecesserit, potiùs satisfaciendum erit coniugi, eo quod, qui potior est tempore, potior sit iure: Ego autem, & si Doctrinam hanc probabilem reputem, tamen libentius assentior *Capuc. n.* 126. qui docet, quod in concurrentia, est potius satisfaciendum illi, cuius necessitas magis vrgeret, & si caetera sint paria, sit potius satisfaciendum coniugi, & quidem nemo negabit ligamen coniugij esse fortius, quam ligamen seruitutis.

Seruus coniugatus in côcurrentia, an potiùs coniugi, quam Domino satisfacere debeat.

§. XXII. Quaeritur nonò, quam conditionem censeantur habere filij nati ex coniugio, in quo alter coniugum est seruus. Respondeo ex communi DD. sensu, filios quoad nobilitatem, & caeteros honores sequi conditionem Patris, quo vero ad seruitutem, vel libertatem, conditionem matris, ità vt, si mater sit serua, etiam filij censeantur serui, siuè legitimè, siuè illegitimè nati, etiam si Dominus ex sua serua illegitimè suscepisset filios: sed sciendum, quod, vt filij sint serui, debet mater esse serua, etiam tempore partus, & si fuisset libera tempore conceptionis, licet tempore partus facta fuerit serua, foetus censeretur liber, nisi facta fuerit serua in bello, quia tunc etiam foetus fieret seruus, quod tradit *Capucin. n.* 127. vbi rectè limitat, nisi contraria in aliquo loco adsit consuetudo, cui esset standum.

Filij ex altero parente seruo nati, cuius censeri debeant conditionis.

§. XXIII. Hoc totum, quod diximus de conditione serui, videbitur aliquibus superfluum, quia inter Christianos rarò hic casus contingit, at ex eo, quod raro contingat, necesse fuit docere quid in illa contingentia esset sentiendum, praeterquamquod intèr Christianos multi sunt serui poenae, puta perpetuo ad triremes damnati, vel etiam carceri mancipati, qui item subsunt legibus conditionis seruilis, vt notat *Abell. in medull. Theolog. part.* 2. *tract.* 1. *cap.* 8. *section.* 5. Plura de impedimentis Matrimonij quaere in *Litera I*, *n.* 40.

Aliqui sunt serui poenae.

Confessarius.

Confessarius circa Sacramentum Poenitentiae. *Litera P. n.* 162. Quo habitu vti debeat ad audiendas confessiones. *H. n.* 4. An poenitentem debeat aliquando interrogare. *I. n.* 195. In quo loco possint confessiones audiri *L. n.* 123. Quomodo ex parte confessarij reddatur nulla confessio. *N. n.* 49. §. 1. Quid possint confessarij circa Matrimo- 421.

De confessario plura notantur.

nii impedimenta, & debiti petitionem. *P. n.* 37. §. 5. Quam potestatem habere debeant, vt possint a peccatis absoluere. *M. n.* 171. *a* §. 14. Certum est confessarium per absolutionem vere, & effectiuè a peccatis absoluere. *F. num.* 134. *a* §. 47.

422. Confessarius quicumque approbatus, est eligibilis tempore Iubilęi. *I. n.* 227. §. 9.

423. Confessarij instruuntur pro petenda dispensatione in fauorem pœnitentium. *Litera I. n.* 179.

424. Confessarius non fit irregularis, etiamsi nolit absoluere reum nolentem fateri suum crimen coram Iudice, à quo legitime interrogatur; aut nolens absoluere iudices, qui criminosos non puniunt. *L. n.* 63. §. 25.

425. Confessarij pro casibus reseruatis à superioribus Regularium deputandi, & quando teneantur pro pœnitente licentiam à superiore impetrare. *P. n.* 189. §. 21. *& sequent.*

426. De electione confessarij virtute bullę cruciatæ. Confessarium sibi eligere potest habens bullam cruciatæ, etiam pro obtinenda absolutione à censuris [& ab his posset quis absolui, adhuc extra confessionem. *Castrop. punct.* 8. §. 1. *n.* 6. laudabilius est tamen in ipsa confessione absoluere] & à casibus reseruatis, non tamen, si sint reseruata Summo Pontifici, etiam si sint occulta. *Castrop. n.* 7. *loc. infra* ab his namque potest quis absolui semel tantum in vita, & semel in morte, vt statim dicemus, attendatur tamen limitatio, si quæ in bulla adsit.

A reseruatis Pontifici, quandò obtineatur absolutio.

Confessarius eligibilis per bullam cruciatæ, debet esse approbatus.

§. I. Debet autem eligi confessarius approbatus ab ordinario propriæ Diœcesis, nec sufficit approbatus ab alio *Abre. in Instit. Paroch. lib.* 10. *n.* 530. & debet esse actualitèr approbatus, nec sufficit, quòd iam fuerit.

Reseruata à quibus absolui possint, vigore huius bullæ.

§. II. Absolutio à peccatis non reseruatis Summo Pontifici, potest obtineri toties, quoties infra annum durationis bullæ; à reseruatis autem Papæ [excepto crimine hæresis exterioris] semel in vita, & semel in morte. *Castropal. citat.* etiam si sint occulta *idem. n.* 7. vbi tamen asserit adhuc esse probabile, quòd occulta semper possint intrà annum absolui, sicut illa, quæ non sunt Pontifici reseruata.

Non est sermo de solo articulo mortis rigoroso.

§. III. Cum dicimus *semel in morte*, non tantùm loquimur de vero articulo mortis, sed etiam de præsumpto, idest de periculo mortis. *Mendo in statu. Differt.* 14. *q.* 14.

§. IV. Dices. frustrà datur priuilegium de obtinenda absolutione in articulo mortis à reseruatis Papæ, siquidem hoc, iure communi, conceditur. *Cap. Pastoral. de offic. Iudic. Ordinar.* §. *Præterea. Cap. Felicis. de Pœn. in* 6. §. *Præsenti, & alibi,* quod etiam apertissimè habetur in *Trident. sess.* 14. *de Pœnitent. cap.* 7. Respondeo iure communi, quemlibet posse quidem à quibuscumque reseruatis absolui in artic. mortis, cum conditione tamen, quòd si superuixerit, & reseruatas censuras habuerit, debeat se præsentare iuxtà dicenda in *Litera R. n.* 64. §. 2. at virtute bullæ obtinetur absolutio absque onere se præsentandi. *Castrop. num.* 10.

Absolutus à reseruatis in articulo mortis an si superuixerit habeat onus comparendi.

§. V. Religiosi regulares per bullam cruciatæ non fruuntur priuilegio obtinendi absolutionem ab illis casibus, qui sunt reseruati suis superioribus. *Alloz. in alphabet. moral. verb. Bull. section.* 1. *n.* 38. imò *n.* 34. iam dixerat, quòd Religiosi per bullam non possint eligere confessarium, qui non fuerit à superiore assignatus, nisi contraria adesset consuetudo; subdit tamen alios contrarium sentire, tu attende tenorem bullæ.

Regulares, an possint absolui à reseruatis suo Superiori, virtute bullæ Cruciatæ.

§. VI. Non potest confessarius vigore huius bullæ absoluere a cessatione a Diuinis. *Castrop.* §. 4. *n.* 2. imò neque ab irregularitate, quia hæc non exprimitur, & nomine censuræ non venit. *Mendo in stater. Differt.* 14. *q.* 15. in his verò dispensare potest Commissarius Cruciatæ. vt *supra n.* 375.

A cessatione à Diuinis, neque ab irregularitate absoluit confessarius virtute bullæ Cruciatæ.

§. VII. Probabile est, quòd absolutio à censuris data virtute bullæ cruciatæ, prosit pro vtroque foro, conscientiæ, scilicèt, & iudiciali, sed cum *Castropal. punct.* 8. §. 5. *n.* 9. puto verius esse, quòd iuuet pro solo foro conscientiæ. Plura de Bulla cruciatæ quære in *Litera B. n.* 142.

Absolutio à censuris data vigore bullæ Cruciatæ, an iuuet pro vtroque foro.

Confessarij copia. Vide. Copia confessarij. 427.

Confessio.

Confessio, quare fiat in principio Missę, vide *infra. n.* 453. quomodo à celebrante facienda. *S. n.* 20. §. 10. *& sequentib.* 428.

De confessione facienda in Missa.

§. I. Cum minister, vel ministri [si plures fuerint, vt in Missa solemni] fecerint confessionem, celebrans stans erectus, dicit *Misereatur vestri &c.* deindè producens manu dextera à fronte ad

pe-

Omnibus, omnium, non addatur in confessione.

pectus signum crucis, prosequitur *Indulgentiam &c.* aduertat autem celebrans, ne ad illa verba *dimissis peccatis vestris*, addat *omnibus*, nec ad illa verba *peccatorum nostrorum*, addat *omnium*.

§. II. Minister, vel ministri adhuc sint inclinati, dùm Sacerdos dicit *Misereatur vestri &c.* & ad *Indulgentiam &c.* erecto capite erunt signantes se signo crucis.

Manipulum ad Indulgentiam accipit Episcopus.

§. III. Si Sacerdos sit Episcopus, vel habens vsum pontificalium, dum dicit *Indulgentiam*, accipit manipulum, vt in *Litera. M. n.* 21. §. 6.

Sacerdos stat inclinatus ad versus in fine confessionis.

§. IV. Dicto *Indulgentiam &c.* Sacerdos, inclinato capite, & humeris, sed minùs, quàm ad *Confiteor*, prosequitur clara voce, manibus iunctis. *Deus tu conuersus &c.* ℞. *Et plebs tua &c.* postea *Ostende nobis Domine &c.* ℞. *Et salutare tuum &c.* deindè *Domine exaudi &c.* ℞. *Et clamor meus &c.* & postea *Dominus vobiscum.* ℞. *Et cum spiritu tuo*, mox Sacerdos adhuc inclinatus, extendens, ac iungens manus, dicit clara voce *Oremus*, & prosequitur Missam, vt in *Litera S. n.* 20.

Quid significet extensio, & iunctio manuum in fine confessionis.

§. V. Reddit rationem *Gauant. citand.* quarè Sacerdos dicat hoc loco *Oremus* clara voce, & quarè extendat, & iungat manus, vult siquidem, quód hæc extensio manuum significet Sacerdotem colligere adstantium corda, & iunctio earundem denotet eadem corda esse in vnum ad orationem.

Manus non eleuet Sacerdos, dum dicit Oremus in fine confessionis.

§. VI. Aduerto hic, quòd Sacerdos, dum dicit *Oremus*, debet quidem manus extendere, sed non eleuare, quod nonnulli præter sensum rubricæ, gratis faciunt: igitur, antequam dicatur *Oremus*, extendantur, & dum dicitur *Oremus*, iungantur.

Quid agat Sacerdos finita confessione, si celebr. coram Summo Pontifice, vel alijs prælatis.

§. VII. Quia Sacerdos, dum celebrat coram Summo Pontifice, vel alijs Prælatis, facit confessionem in cornu Euangelij, vt dicemus in *Litera S. n.* 20. §. 11. ideò tunc, finita confessione, & dicto clara voce *Oremus* cum extensione, & iunctione manuum, genuflectit Summo Pontifici, alijs verò Prælatis facit profundam reuerentiam, postea accedit per planum ad medium Altaris antè illius infimum gradum, & ibi, facta reuerentia cruci, vel genuflexione Sacramento, si adsit, incipit secretò orationem *Aufer à nobis &c.* & interim ad Altare ascendit, vt notabimus in *Litera S. n.* 20. §. 18.

§. VIII. Ministri sacri manus non extendunt, sed eas iunctas tenent, dum celebrans dicit *Oremus*, *Missal. de rit. seruand. tit.* 3. *n.* 10. & 11. *Gauant. Bauld. Tonell. in hac rubric.*

Confessio. Vide. Confiteor. 429.

Confessio Sacramentalis.

Confessio quot partes habeat. *P. n.* 157. 430.

Confessiones in quo loco audiendæ. *L. n.* 123. 431.

Confessiones audire quis possit. *M. n.* 171. *à* §. 14. 432.

Confessio, quandò sit nulla. *N. num.* 49. 433.

Confessio, tempore interdicti, licitè ministratur. *Litera M. n.* 211. §. 11. 434.

Confessio peccatorum ab adultis baptizandis non est de necessitate facienda. *B. n.* 17. §. 15. 435.

Confessio pro iubilæo lucrando requisita. *I. n.* 227. §. 7. & pro lucrandis indulgentijs stationum virtute bullæ cruciatæ *ibidem n.* 106. §. 5. 436.

Confessio annua paschalis apud quemcumque approbatum regularem fieri potest. *M. n.* 171. §. 24. 437.

Confessio non reiteranda ob leuem causam, & quomodò apud eundem confessarium reiteranda. *N. n.* 49. *à* §. 3. 438.

Confessiones Regularium, quandò possint superiores audire. *P. n.* 189. §. 3. 439.

Confessio Sacramentalis præcipitur tùm iure Diuino, tum iure positiuo.

Confessio Sacramentalis, sine dubio, cadit aliquando sub præcepto, tum iure Diuino, tum iure positiuo; De iure quidem Diuino tenemur confiteri omnia, & singula peccata mortalia, quæ post diligens examen memoriæ occurrunt, sicut apertè definiuit *Concil. Trid. sess.* 14. *de pœnit. can.* 7. ergo aliquando de iure Diuino adest obligatio confitendi peccata, cæterum frustra daretur præceptum Diuinum de confessione, si de facto aliquando non obligaret: obligat autem in necessitate, & etiam aliquando extra illam. 440.

Nõ determinauit Christus tempus confitẽdi extrà necessitatem.

§. I. Extrà necessitatem tamen, tempus confitendi noluit Christus determinare, sed id Ecclesiæ suæ arbitrio reliquit, vt notat *Abell. in Medull. Theolog. part.* 2. *cap.* 5. *section.* 12. & inde orta fuit lex positiua Ecclesiastica de annua confessione legitimo sacerdoti facienda, remanet verò determinatè exponendum, quando obliget præceptum Diuinum, & quando positiuum. igitur

De iure Diuino habemus præceptum

§. II. Dico primò, præceptum Diuinũ de confitendis peccatis mortalibus obligare,

confitendi peccata.

gate, tum in articulo, tum in probabili periculo mortis, putà in periculosa nauigatione, infirmitate, aut conflictu contra hostes &c. *Abell. nuper* & vtique infirmos debere ascicere spirituales animę medicos, & ita esse adhortandos à medicis corporalibus, statuit Innocent. III. cuius constitutionem innouauit B. Pius V. per aliam suam constitutionem, quæ incipit *Supra gregem Dominicum.* editam 8. *Martij* 1566. vbi §. 3. Medicis vlterius præcipit, nè infirmum illum amplius visitent, qui post tertium diem à die suæ infirmitatis, cuius causa in lecto decumbit, non fuerit confessus, & confessionis peractæ adsit in scriptis testimonium confessarij; limitat verò, nisi confessario oportunius visum fuerit, quòd ægrotus aliquantulum differat suam confessionem. ità in *Bullar. magn. tom.* 2.

Medici tenẽtur admonere ęgrotos de confessione.

§. III. Cum verò obligatio hæc confitendi, siue in articulo, siue in periculo mortis, non possit esse, nisi de mortalibus, quia venialia non sunt necessariò confitenda, vt dicetur in *Litera I. n.* 187. §. 2. ideò quæritur, an infirmus, qui nullum haberet mortale ab vltima confessione, teneatur nihilominus in illo periculo confiteri saltem aliqua venialia: non teneri autem ratio validissima conuincit, quia venialia non sunt materia necessaria confessionis; at ego non parum laudarem monitum *Goba. in experim. Theol. tract.* 6. *n.* 254. vbi aduertit valdè proficuum fore infirmo, si immemor alicuius mortalis, nihilominus confiteatur aliqua venialia, tum ad recipiendam gratiam Sacramenti, tum etiam ad hoc, vt sit indirectè absolutus ab aliquo mortali, si fortè eo esset grauatus, cuius memoriam non haberet: & insuper non deobligarem talem infirmum à simili confessione, saltem ad obseruandam communem Ecclesiæ consuetudinem, & ad vitandum scandalum, quod facile generatur in populo audiente aliquem infirmum noluisse confiteri.

An infirmus non habens mortalia, teneatur confiteri venialia.

§. IV. Existimant aliqui, quòd ille, qui dubitaret posse obliuisci multa mortalia, debeat citiùs confiteri, vt integram possit facere confessionem, quia de iure Diuino tenemur confiteri omnia mortalia, ergo quousque memoriæ occurrunt, debemus illa confiteri: Attamen *Gobat. n.* 261. hanc obligationem non cognoscit, & ad rationem allatam respondet, quòd vtique tenemur confiteri omnia mortalia, loquendo tamen de illis, quorum recordamur, vt etiam habetur in *Tridem. sess.* 14. *de Pænit. cap.* 5. Est quidem probabile, quòd ille teneatur statim confiteri, qui non posset vitare aliquod mortale determinatum, nisi Sacramento confessionis se muniat, quod deducitur ex eo, quia quisque tenetur de iure Diuino vitare mortalia, ergo etiam adhibere media necessaria ad illa vitanda, *Dicastill.* tamen apud *Gobat. n.* 256. putat esse ferè impossibilem casum, vt quis non possit hoc, vel illud peccatum vitare sine confessione.

An teneatur citiùs confiteri, qui dubitat omnia peccata non posse memoriæ retinere.

An, qui non potest vitare aliquod mortale, nisi se muniat cõfessione, teneatur ad hãc faciendam.

§. V. Dico secundo dari præceptum positiuum ecclesiasticum de annua confessione, & habetur in *cap. Omnis vtriusque. de Pænit. & Remiss.* his verbis *Omnis vtriusque sexus fidelis, postquam ad annos discretionis peruenerit, omnia sua peccata semel in anno fideliter confiteatur proprio Sacerdoti.* nomine *fidelis.* veniunt quicumque sunt baptizati, adeòque etiam hæretici. *Gob. n.* 267. per ly verò *Postquam ad annos discretionis peruenerit*, infertur pueros teneri ad annuam confessionem, quando ità assecuti fuerint vsum rationis, vt bonum à malo distinguere valeant: Cognoscere autem, vtrum pueri tali rationis vsu polleant, adeoque sint censendi obligati ad annuam confessionem, spectabit ad prudentem confessarium, qui examinando illos, poterit de eorum habilitate iudicare: nam licet pueri peruenti ad septimum annum censeantur habere perfectum rationis vsum, tamen experientia docet alios ante septennium, alios post, vsum rationis acquirere. *Castrop. part.* 4. *tract.* 23. *punct.* 20. §. 2. *n.* 1. quare habes pueros ante pubertatem esse obligatos ad annuam confessionem; vult autem *Sà in aphorism. verb. confess. n.* 3. quòd pueri antè pubertatem non subiaceant pęnis non confitentibus impositis, cuius tamen opinionem improbabilem appellat *Busemb. in Medull. Theolog. moral. lib.* 6. *tract.* 4. *cap.* 3. *Dub.* 2. *n.* 2.

Lex Ecclesiastica de annua confessione.

Quandò pueri sint obligati ad annuam cõfessionem, confessarius iudicabit.

§. VI. Per illa verba *semel in anno*, indicatur obligatio deponendi sua crimina apud confessarium, saltem semel quolibet anno; Est autem difficultas, an hic annus debeat computari ab vltima confessione, an à Paschate ad Pascha, an vero à mense Ianuarij ad mensem Decembris.

Semel in anno obligat confessio.

§. VII. Primum dici non potest, nam, si confessio annua esset computanda ab vltima confessione, sequeretur, quod, qui hoc anno 1679. confiteretur mense E.G. Februarij, sequenti anno 1680.

An annus computetur ab vltima cõfessione.

non

non ſatisfaceret præcepto, ſi confiteatur menſe Aprilis, quia ab vltima confeſſione eſſent iam elapſi, ſaltem tredecim menſes, quocirca annus integer, & amplius, tranſiiſſet ſine vlla confeſſione. *Becan. de Sacram. cap. 36. q. 8. n. 3.*

An annus computetur à Paſcha ad Paſcha.

§. VIII. Neque ſecundum dicendum eſt, quia eſtò conſuetudo obtinuerit, vt confeſſioni annuæ ſatisfieret tempore Paſchatis, id non eſt ex præciſo præcepto de annua confeſſione, ſed ex eo, quia in Paſchate adeſt obligatio communicandi, & communicare nemo poteſt, niſi antea fuerit confeſſus, vt præcipit *Trid. ſeſſ. 13. de Euchar. cap. 7.*

A menſe Ianuarij ad menſem Decembris computatur annus pro annua confeſſione.

§. IX. Remanet ergò dicendum tertium, quod eſt valde conforme *cap. Omnis vtriuſque. cit.* vbi, ſine vlla aſſignatione determinati temporis, præcipitur confeſsio ſemel in anno: annus autem communitèr computatur à menſe Ianuarij ad menſem Decembris: ideòquè annua confeſſio de præcepto facienda, ex ſe fieri poteſt in quacumque anni parte. *Becan. n. 1. loc. cit.* Aduertit tamen *Abre. in Inſtit. Paroch. lib. 8. num.* 629. ex vſu adeſſe obligationem quolibet anno confitendi in Paſchate ratione Euchariſtiæ, additque ideo exigi tunc temporis confeſſionem à Prælatis, & Parochis, quam conſuetudinem aſſerit eſſe maxime laudandam: at negari non poteſt, quod, qui aliquo modo eſſet impeditus, vt non valeat communicare, ſatisfacere poſſet præcepto annuæ confeſſionis quocumque alio tempore infra annum, quia in hoc ſuppoſito, non poteſt requiri confeſſio ratione Euchariſtiæ in Paſchate.

Qui non habet mortalia, an teneatur infrà annum confiteri.

§. X. Quia obligatio ad confeſſionem non poteſt eſſe, niſi de mortalibus, videtur immunem eſſe ab hac obligatione eum, qui nullo mortali grauatur, at ſaltem ratione ſcandali vitandi, teneretur etiam talis, aliqua venialia confiteri, quæ non deſunt, vt cum alijs monet *Gobat. in Experim. Theolog. tract. 6. n. 284.*

Inualida confeſſio non eſt ſufficiens ad ſatisfaciendū præcepto.

§. XI. Aduertendum confeſſionem debere eſſe validam, ſiquidem confeſsio nulla, & ſacrilega non ſufficit ad ſatisfaciendum huic præcepto, nequè contraria propoſitio poteſt eſſe probabilis, vtpotè damnata ab Alexando VII. *die 24. Septemb.* 1665.

§. XII. Cum ſuprà viderimus annuam confeſsionem non eſſe alligatam certo tempori, ſed præceptum per totum annum vigere, ſequitur, quod, qui probabiliter dubitaret, vt in Paſchate ſit defecturus confeſſarius, vel etiam reliquo anni tempore, teneretur confeſsionem præuenire ad ſatisfaciendum ſuæ obligationi. *Abre. n. 630. & Buſem. n. 6. loc. ſupra*, & licet *Gobat. n. 278.* aſſerat multos id negare, tamen notat multos alios id concedere, & horum opinionem tanquam tutiorem ſuadet.

An confeſſio aliquandò præuenienda.

§. XIII. Dubitatur, vtrum, qui omiſiſſet in anno confiteri, teneatur ſequenti anno bis confiteri, & in partem affirmatiuam, ſatis probabiliter, inclinat *Becan, de Sacram. cap. 36. q. 8. n. 5.* vbi affert diſparitatem inter ieiunium, recitationem horarum, & auditionem ſacri, quæ omnia minimè obligant vltrà determinatum diem, ſiquidem ex fine legis ſunt addicta tali determinato diei in illius honorem, at vero confeſsio non eſt præcepta in honorem alicuius diei, ſed ad frequentandum hoc Sacramentum tantæ neceſsitatis, adeoque eius obligatio, etiam anno elapſo viget, ità vt in ſequenti anno, non ſufficiat ſemel confiteri, ſed etiam oportet aliam facere confeſsionem pro obligatione anni præteriti.

An, qui omiſit infrà annū confiteri, teneatur ſequēti anno bis confiteri.

Quarè Ieiunium, recitatio horarum, & auditio ſacri, non obligent vltra determinatū diem.

§. XIV. Hanc ſententiam tamen, valdè difficilem putat *Caſtrop. part. 4. tract. 23. punct. 20. §. 2. n. 15.* & re vera magnam videtur pati difficultatem, quod ex eo oſtenditur, quia confeſſio omiſſa anno præterito, ſi poſteà fiat in anno ſequenti, debet neceſſario eſſe de peccatis commiſſis anno præterito, & ſequenti: ſi igitur per hanc vnicam confeſſionem reuelantur ſacro cognitori non ſolum peccata præteriti anni, ſed etiam præſentis, quomodo poteſt adeſſe obligatio ad iteratam confeſſionem? non pro anno præterito, cuius peccata iam ſupponuntur confeſſa, non pro præſenti, de quo eadem eſt ratio, neque enim præceptum annuę confeſſionis reſpicit peccata facienda anno ſequenti.

Ratio probans, quòd confeſſio annua non obliget vltra annum.

§. XV. Tamen ad ſtabiliendam communem ſententiam defenſam à *Becan. ſupra*, quod, ſcilicet, qui in anno A. omiſit confiteri, teneatur in anno B. bis confiteri; Reſpondeo totam rationem pro contrario allatam, nullam afferre difficultatem, quia lex præcipiens annuam confeſsionem, habet pro fine frequentiam confeſsionis, & non id intendit, vt confiteantur peccata commiſſa in illo anno; nam ex hoc ſequeretur, quod quis teneretur pluries in

Præceptum de annua cōfeſſione reſpicit frequētiam confeſſionis, nō verò intendit,

anno

quòd in quolibet anno confiteantur peccata in illo commissa.

anno confiteri, nimirum, si post factam suam confesionem, incidat in mortale, saltem deberet confiteri in fine anni, vt sic in illo anno exoneraret conscientiam ab omnibus peccatis in illo anno commissis, quæ obligatio, cum non possit sine fundamento imponi, dicendum est præceptum de annua confessione, intendere quidem frequentiam confessionis, non vero, quod in anno confiteantur omnia peccata in illo commissa, & itá confessionis obligatio pro anno præterito, adhuc vrgebit in anno sequenti ad satisfaciendum præcepto de confessione pro singulis annis frequentanda.

§. XVI. Vltimo apponitur in *cap. Omnis vtriusque cit.* quod quis confiteatur *proprio Sacerdoti*, sed nunc valere confessionem factam apud quemcumque approbatum, dicemus in *Littera M. n.* 171. §. 24.

Pœnæ, quas incurrunt nō facientes annuam confessionem.

§. XVII. Qui annuam negligunt confessionem, mortaliter peccant, quia transgrediuntur præceptum de re graui: prætercà tales ab ingressu Ecclesiæ sunt arcendi, & post mortem Christiana carent sepultura, vt habetur in *dicto cap. Omnis vtriusque*, & etiam incurrunt excommunicationem Synodalem: aliqui

Causæ excusantes ab annua confessione.

tamen ex rationabili causa excusari possunt, videlicèt illi, qui physicè, vel moraliter non possunt, puta, si desit confessarius, si probabiliter timeatur violatio sigilli, aut adsit periculum incurrendi in graue damnum vitæ, bonorum fortunæ &c. *Busemb. lib. 6. tract. 4. cap. 3. Dub. 2. n.* 8. Plura de Sacramento Pœnitentiæ, quære in *Littera P. n.* 162.

441. Celebraturi præmittenda confessio Sacramentalis.

Confessio Sacramentalis debet præcedere celebrationem Missæ, quando Sacerdos est mortali grauatus, sicut vidimus in *Litera A. n.* 354. §. 2. & habetur in *Miss. de rit. seruand. tit.* 1. *n.* 1. Notat hic *Gauant.* quòd Sacerdos non confiteatur sacris indutus propter decentiam sacrarum vestium.

Tenetur cum primum confiteri Sacerdos, qui absque præuia confessione in necessitate celebrat.

§. I. Quia aliquando Sacerdos in casu necessitatis, omissa confessione, celebrat solo actu contritionis præmisso, vt in *Litera N. n.* 13. Videndum est, vtrum, finita Missa, teneatur confiteri, cum primum possit; & omninò affirmatiue est respondendum, iuxta *Decret. Trident. sess. 13. de Eucharist. cap.* 7. vbi in fine hæc habentur. *Si necessitate vrgente, Sacerdos absque præuia confessione celebrauerit, quam primum confiteatur.* neque dicas illud *Quàm primum*, significare, quando Sacerdos suo tempore confitebitur; hæc namque propositio, tanquàm scandalosa, & erronea fuit damnata ab Alexandro VII. inter multas alias, ordine 39. & hoc non solum, vt consiliunt, sed etiam, vt præceptum est seruandum, & propositiò asserens Tridentinum in hoc inducere solum consilium, damnata fuit ab eodem Pontifice ordine 38. referente *Cabassut. in Theor. & prax. Iur. Canon. lib. 3. cap. 13. post finem*: An verò possit sustineri Doctrina *Quart. citand.* quòd nempè talis sacerdos non teneatur statim immediatè post Missam, data copia confes-

An, qui infrà triduum confitetur, dicatur cū primum confiteri.

sarij, confiteri, sed sufficiat, si id faciat intra triduum, nisi priùs voluerit celebrare, peritis decidendum relinquo, fundamentum quidem Quarti non videtur ita leue, quia obseruat ex iure, quòd dicitur incontinenti fieri, id, quod intrà triduum fit.

§. II. Cum Tridentinum dicat, cum primùm illum Sacerdotem debere confiteri, qui in necessitate, absque præuia confessione, celebrat: oritur dubium, vtrùm Sacerdos, qui ex malitia, vel nulla vrgente necessitate celebraret non præmissa confessione, teneatur post Missam cum primum confiteri. Respondeo

Sacerdos, qui absquè vlla necessitate celebrat non præmissa confessione, non tenetur cum primum confiteri.

autem negatiue, quia Tridentinum loquitur solùm de illo Sacerdote, qui vrgente necessitate, non præmissa confessione celebrat, & non debet extendi ad illos, qui ex sua malitia, vel sine vlla necessitate celebrant absque præuia confessione iuxtà *regul. 15. iur. in 6. Odia restringi, & fauores conuenit ampliari* & ità, allegatis alijs, resoluunt *Bonal. tom. 2. tract. 25. section. 25. n. 4. Castrop. part. 4. tract. 21. punct. 12. n. 9. Abr. in Instit. Paroch. lib. 4. n. 89. Gob. in experim. Theolog. tract. 3. n. 440. Quart. part. 3. tit. 8. section. 3. Dub.* 6.

Confessio Sacramentalis communioni Eucharisticæ est præmittenda, nisi necessitas excuset, vt dicemus in *Littera E. n.* 174. §. 14. at illi qui more laicorum communicant, non tenentur post communionem cum primum confiteri, quia *Triden. sess. 13. de Eucharist. cap.* 7. loquitur tantùm de illis sacerdotibus, qui in necessitate celebrant absque præuia confessione. 442.

Communioni Eucharisticæ præmittatur confessio Sacramentalis.

Confessio Sacramentalis, vel actus contritionis, an præmitti debeat ad ministrandam, vel tangendam Sacram Eucharistiam. *E. n.* 174. §. 4. 443.

Confessio. Vide. Pœnitentia. 444.

Con-

Confessores.

445. Confessorum Sanctorum festa antiquitus non celebrabantur, & quare nunc celebrentur. *P. n.* 246.

446. Confessores Sancti in canone numquam fuere nominati. *Suprà. n.* 79. §. 1. *& n.* 379. §. 1.

447. *De communi confessorum, quoad Missale.* Confessorum Sanctorum commune [quid hic nomine confessoris intelligatur, vide in *Litera N. n.* 34.] ponitur in Missali, vt ad illud recurramus, quando occurrit celebrandum festum alicuius Sancti, qui non fuerit Apostolus, Euangelista, neque Martyr.

Confessores esse possunt diversæ qualitatis. §. I. Quia tamen Sanctus confessor esse potest Pontifex, Doctor, non Pontifex, vel Abbas: hinc in Missali habentur duæ Missæ de communi confessoris Pontificis, post quas de eodem communi sequuntur duæ Epistolæ, & duo Euangelia. item ponitur Missa de communi Doctorum; postquam sequitur alia Missa de eodem communi. item ponuntur duæ Missæ de communi confessoris non pontificis, post quas sequitur alia Epistola, & aliud Euangelium de eodem communi; & tandem ponitur Missa de communi Abbatum.

Aliquandò in eodem communi habentur plures Missæ, & quænam dicenda. §. II. Habes, quod in eodem communi aliquando habentur plures Missæ, Epistolæ, & Euangelia, ex quibus illam assume, quæ cum officio in oratione, & Euangelio concordat, vt in pari casu dicentus in *Litera M. n.* 100. §. 3.

Si in officio legatur homilia de Euangelio non desumpto à communi, quænam Missa dicenda sit. §. III. Sed dices, si occurrat festum confessoris, quod habeat orationem de proprio, & Euangelium diuersum ab illis, quæ in communi reperiuntur, in eo casu, quænam Missa ex communi seligenda erit? Respondeo esse assumendam illam, quæ notatur; quod, si nulla notetur, illa eligatur, quæ magis placet, retentis illis, quæ habentur de proprio.

448. *De communi confessorum quoad Breuiarium.* Confessorum Sanctorum Commune est in Breuiario, pro faciendo officio de Sanctis viris (ad hoc enim recurrimus in deficientia proprij) qui neque fuere Apostoli, neque Martyres.

§. I. Et quia Sancti Confessores, alij fuere Pontifices, alij non Pontifices, ideò fuit distinctum hoc commune, vt aliud esset pro confessoribus Pontificibus, aliud pro non Pontificibus.

Commune confessoris Pontificis, quibus competat. §. II. Commune confessorum Pontificum competit sanctis illis non Apostolis, neque martyribus, sed, qui fuere, vel Summi Pontifices, vel Episcopi, vel Archiepiscopi, vel Primates, vel Patriarchæ; ità tamen, vt Episcopis non consecratis aptari non possit, bene quidem Summis Pontificibus tantum electis, nondum coronatis, quia his per solam electionem, tota confertur authoritas, vt aduertit *Gayet. de propr. fest. lib.* 3. *cap.* 13. *q.* 2. qui etiam quæstione sequenti docet, illos sanctos esse colendos, vt Pontifices, qui Pontificatui, vel Episcopatui renunciarunt; Sed quid, si sit agendum festum de summis Sacerdotibus legis veteris, erunt ne censendi Pontifices? E. G. SS. Aaron, Simeon, & Melchisadech: Affirmat *Gayet. q.* 4. *loc. cit.* & placet, verè enim illi summi Sacerdotes, vti Pontifices habebantur, sicùt colligo ex modo loquendi *Tirin. in Isaia. cap.* 22. *v.* 19. *Summi Sacerdotes veteris legis, censentur Pontifices.*

Commune confessoris non pontificis, quibus competat. §. III. Cæteris sanctis viris, qui nec fuere Apostoli, nec martyres, nec Pontifices, conuenit commune confessorum non Pontificum, etiam si aliquis fuerit Abbas, pro quo assignantur solum peculiaris oratio *Intercessio &c.* & lectiones de homilia Euangelij *Ecce nos reliquimus &c.* Nomandum tamen ex *Gayet. q.* 9. *loc. suprà* nomine Abbatis hic non venire quoscumque Abbates, sed solos Abbates regulares, qui habent vsum mitræ, & baculi, vel solius mitræ, aut solius baculi, qui etiam dicuntur Abbates per solam electionem, & confirmationem, nulla benedictione adhibita.

Doctoribus, quale commune assignandum. §. IV. Aliquando occurrit esse faciendum officium de aliquo Doctore de quonam communi sumendum erit officium? Respondeo Doctores, alios esse Pontifices, alios non Pontifices, quare primis conuenit commune confessoris Pontificis, secundis verò, commune non Pontificis, mutata antiphona ad *Magnificat* ad vtrasque Vesperas, vt dicatur *O Doctor optime &c.* addito nomine Sancti, vbi habetur litera *N.* item in festo Doctoris post secundam lectionem tertij nocturni, dicitur illud responsorium *In medio Ecclesiæ &c.* vt in *Litera R. n.* 162. & tandem lectiones pro Doctoribus habentur post commune confessoris Pontificis.

Pro pluribus confessoribus simul, à quo communi desumendum officium. §. V. Quandoque contingere potest, vt sit faciendum officium de pluribus confessoribus simul, siue Pontificibus, siuè non Pontificibus: quæritur autem ad quod commune in eo casu sit recurrendum? Respondeo ad nullum aliud dari recursum, quam ad commune con-

Si de duobus confessoribus simul sit faciendum officium, vno Pontifice, & alio non, de communi Pontificis fiat.

fessoris, quod in breuiario habetur, attenta qualitate Pontificis, vel non Pontificis [vt tamen, si vnus sit Pontifex, & alius non, nihilominus fiat officium de communi Pontificis, quia dignior trahit ad se minus dignum, vt notat *Guyet. q. 11. loc. citat.*] nec refert, quòd illud sit tantum pro vno, & non pro pluribus, fiet enim mutatio in oratione, & lectionibus secundi nocturni (exceptis illis lectionibus, quæ incipiunt *Deridetur iusti simplicitas*, in quibus nulla est facienda mutatio, quia minus conueniret, cum hæ lectiones, non sint de aliquo sermone, sed de tractatu desumptæ, vt notat *Guyet. q. 10.*) in quibus, ea, quæ dicuntur in singulari, dicentur in plurali, & cantica pro tertio nocturno (intellige de Pontificibus quoad Breuiarium Monasticum) erunt *Vos Sacerdotes Domini*, vt in festo Apostolorum ex *Rubr. partic. Breu. Monast. post commune confess. Pontific.* In alijs autem, nulla fiet mutatio, vt benè aduertunt *Gauant. tom. 2. section. 8. cap. 3. n. 3. & Guyet. nuper.*

Commune confessorum pro tempore Paschali.

§. VI. Tempore etiam Paschali pro festis confessorum (respectiuè considerata ratione Pontificis, vel non Pontificis) hoc idem commune inseruit, dummodo Inuitatorio, Antiphonis, Responsorijs, & Versibus addatur *Alleluia* vbi non est; & Psalmi nocturnorum tempore Paschali, dicuntur sub prima Antiphona cuiuslibet nocturni, vt in *Litera A. n. 377. §. 6.*

Aliqua notantur spectantia ad commune confessorum.

§. VII. Plura alia de hoc communi addenda essent, quæ tamen hic omittimus, quia commodius alibi examinantur; & ità, quando sint dicendæ lectiones de scriptura positæ in communi, vide in *Litera L. n. 45. à §. 9.* quænam Oratio ex communi sumenda, *O. n. 102. §. 9.* Quænam lectiones secundi nocturni sint legendæ, si non habeantur de proprio, vide in pari casu in *Litera A. n. 407. §. 2.* De lectionibus tertij nocturni. *Litera L. n. 45. à §. 2.* & tandem sciendum, quòd Hymnus *Iste Confessor.* mutationem patitur, vt videre est in *Litera I. n. 217.* Plura de communi Sanctorum, habuisti *supra n. 386.*

Confirmatio.

449. *Definitio Sacramenti confirmationis.*

Confirmatio definitur à *Bonal. in Theolog. moral. tom. 2. tract. 24. lect. 1. n. 1.* quod sit *Sacramentum, quo baptizatus vngitur Chrismate in fronte à proprio Episcopo sub certa verborum forma, vt spiritualiter ad tuendam fidem Christianam roboretur.* & ad vberiorem cognitionem, omnes partes huius definitionis explicabo.

Confirmatio est verè, & propriè Sacramentum.

Confirmatio imprimit characterem.

§. I. Dicitur primò *Sacramentum*, & quidem confirmationem esse censendam vere, & propriè Sacramentum, definiuit *Concil. Trident. sess. 7. de confirm. can. 1.* quod etiam imprimit characterem, ex eodem *Trident. de Sacram. in gener. can. 9.* hinc sequitur fuisse confirmationem institutam à Christo, qui solus Sacramenta potuit instituere, vt probabimus in *Litera S. num. 49. §. 3.*

Christus, quando instituerit Sacramentum confirmationis.

quando autem Christus hoc Sacramentum instituerit, varia est opinio: Aliqui enim putant fuisse institutum post resurrectionem, cum Christus Apostolis tradidit Episcopalis potestatis plenitudinem, dicendo *Ioan. cap. 20. vers. 21. Sicut misit me Pater, & ego mitt. vos.* Aliqui verò cum *Fabiano Papa Epist. 2. cap. 1.* opinantur Christum hoc instituisse Sacramentum in nocte Cœnæ: vtrumque esse probabile, colligitur ex *Abell. in Medul. Theolog. part. 2. tract. 1. cap. 3. section. 1. & Casal. de Sacr. ritib. cap. 23. Litera D.*

Confirmationis non est capax, qui non est baptizatus.

§. II. Dicitur secundò, *Quo baptizatus*, per quam particulam exponitur capacitas subiecti ad recipiendam confirmationem, non enim potest quis recipere hoc Sacramentum, nisi prius fuerit baptizatus baptismo fluminis, eo quia hic baptismus est ianua omnium Sacramentorum.

Intentio requiritur ad suscipiendum Sacramentum confirmationis.

§. III. Præterea aliæ requiruntur conditiones ad recipiendum Sacramentum hoc confirmationis, nam requiritur intentio in adulto, qui sit compos suæ mentis, cæterum sufficit intentio Ecclesiæ, quoad infantes, & à natiuitate amentes.

In gratia debet recipi Sacramentum confirmationis; & an sit præmittenda confessio peccatorum.

§. IV. Vt quis recipiat gratiam Sacramenti, debet esse in gratia, verum verò requiratur confessio peccatorum (intellige de illis, qui habent vsum rationis) vel sufficiat solus actus contritionis, dubitant aliqui: certum est tamen secundum communem sententiam, actum contritionis sufficere; imò *Abre. in Instr. Paroch. lib. 9. num. 133.*

Attritio, an sufficiat pro suscipiendo Sacramento confirmationis?

quod, qui accederet cum solo actu attritionis supernaturalis, putans se esse contritum, adhuc effectum Sacramenti reciperet, quia fieret per Sacramentum ex attrito contritus; libenter tamen

confu-

consulerem peccatorum confessionem. Vide *Abell. section. 4. loc. cit. & Gob. in Experim. Theolog. tract. 2. n. 762. & sequentib.*

An confirmandi debeat esse ieiuni.

§. V. Deberent etiam confirmandi esse ieiuni ex Pontificali Romano, quod tamen non inducit præceptum.

Quæ ætas requisita pro Sacramento confirmationis.

§. VI. Si quæras, quænam ætas sit requisita ad susceptionem huius Sacramenti; Respondeo cum omnibus, quamlibet ætatem sufficere ad sucipiendum validè, imò etiam, stante rationabili causa, licite, puta instante periculo mortis infantis, vel, si Episcopus soleat raró hoc Sacramentum ministrare; exterum esse expectandum tempus vsus rationis G. B. post septennium, laudant cum aliis citatis *Catechism. Roman. part. 2. cap. 3. Abell. & Gob. nuper*, & bene, quia sic per proprios actus se disponentes, memoriam habent huius saluberrimi Sacramenti.

De materia Sacramenti confirmationis.

§. VII. Dicitur tertiò *vngitur Chrismate*, vt declaretur chrisma esse materiam remotam huius Sacramenti, ipsam verò vnctionem, materiam proximam, de qua dicetur in *Litera M. num. 107. a §. 11.*

Quare in confirmatione vngatur frōs.

§. VIII. Dicitur quartò *in fronte*. ad differentiam vnctionis chrismatis factæ in vertice à Sacerdote in baptismo, de qua in *Litera B. n. 17. §. 33.* quia per vnctionem in vertice, anima Christo desponsatur, per vnctionem vero in fronte ditatur, & dotatur, vt notat, inter alias differentias, quas affert *Durand. in Ration. Diuin. offic. lib. 6. cap. 84. n. 4.* hinc sequitur, quod confirmatio quodammodo perficiat Sacramentum baptismi ex *D. Thom. 3. part. q. 65. artic. 4. in corpor.*

Confirmatio quodammodo perficit Sacramentum baptismi.

De Ministro Sacramenti confirmationis.

§. IX. Dicitur quintò. *A proprio Episcopo*. Ad significandum ministrum huius Sacramenti esse tantum Episcopum, eique licere illud ministrare in propria tantum Diœcesi, non verò alibi, nisi de licentia alterius Episcopi, vt totum exponemus in *Litera E. n. 82.*

§. X. Dicitur sextò. *Sub certa verborum forma*, quia, sicut Sacramenta constare rebus, tanquam materia, videbimus in *Litera S. n. 49. à §. 7.* ità ibidem dicemus constare verbis, tanquam forma; quænam autem sit peculiaris forma Sacrmenti confirmationis, apparebit ex dicendis in *Litera F. n. 134. a §. 22.*

De forma Sacramenti cōfirmationis.

De effectibus Sacramēti confirmationis.

§. XI. Dicitur vltimò. *Vt spiritualiter ad tuendam fidem Christianam roborentur*, per quæ verba effectus huius Sacramenti cognoscuntur, de quibus agemus in *Litera E. n. 38.* his dictis pro explicatione definitionis huius Sacramenti, nonnulla de hoc Sacramento quærenda occurrunt. quocircà

An confirmatio sit ad salutem necessaria.

§. XII. Quæritur primò, an hoc Sacramentum sit necessarium. Respondeo cum *Card. Monal. de Sacram. cap. 21.* non esse simpliciter ad salutem necessarium, quia ad illam consequendam, sufficit baptismus, teste *Marc. cap. vltim. vers. 16.* vbi habetur *Qui crediderit, & baptizatus fuerit, saluus erit.*

An detur præceptū de recipienda confirmatione.

§. XIII. Consultò dixi *simpliciter*, vt declararem non esse necessarium hoc necessitate medij: de necessitate verò præcepti, multi dubitant; *Caram. in Theolog. Fundament. lib. 3. n. 3085.* plures refert affirmantes nullum adesse præceptum, neque Diuinum, neque Ecclesiasticum recipiendi confirmationem: Ego tamen libentius inclino in sententiam *Bonal. Theol. moral. tom. 2. lection. 1.* qui satis probabiliter, varijs rationibus ostendit adesse Diuinum præceptum de eo recipiendo, quando commoditas datur; imò *Gob. n. 771. loc. cit.* & si consentiat nullum adesse præceptum de hoc Sacramento, subiungit tamen fore mortale illud negligere, vel contemnere: negligit autem, qui potens illud recipere, de eo non curat; ex eo verò, quód negligere hoc Sacramentum sit peccatum, clarè colligitur dari præceptum de eo non negligendo *Cardin. Monil. suprà.* quia peccatum non est, nisi contra legis præcepta, vt notat *Caram. cit.* posset hic quæri, vtrum Confirmatio sit requisita ad recipiendos ordines, sed de hoc *infrà. n. 430.*

§. XIV. Quæritur secundò. Quandò sit ministrandum Sacramentum confirmationis. Respondeo proprium tempus conferendi hoc Sacramentum esse festum Pentecostes vt colligitur ex *Epist. Alcuin. ad Carol. magn. propè med.* & ita notat *Caram. n. 3102.* Antiquitùs quidem hoc Sacramentum ministrabatur extra casum necessitatis in vigilia Paschatis, & Pentecostes tantùm, quibus diebus etiam baptismus conferebatur, siquidem tunc erat in vsu, statim baptizatos confirmandi, quam tamen consuetudinem nunc esse abrogatam, testatur *Castrop. part. 4. tract. 20. punct. 10. n. 5.* vbi benè addit ex Barbosa, quód nunc potest ministrari Confirmatio quocumque die, siue festiuo, siue feriali, imò etiam qua-

In festo Pentecostes propriè ministratur Sacramentum confirmationis, & quid antiquitus fieret.

Confirmatio quocumque die, & quacumque

hora diei ministrari potest. cumque hora dici, siue matutina, siue vespertina, quod etiam notat *Gob. num.* 778.

In quo loco confirmatio ministranda. §. XV. Quæritur tertiò. In quo loco sit Confirmatio ministranda, sed de hoc in *Litera L. n.* 121.

De ritibus, & cæremoniis Sacramenti confirmationis. §. XVI. Quæritur quartò. Quomodò sit ministrandum hoc Sacramentum. Respondeo illius ritus, & cæremonias esse per extensum diligentissimè positas in Pontificali Romano, quarè de his discursum omittimus, ne frustra per simplicem copiam eadem hic trãscribamus, bene tamen aliqua de his cæremoniis exponemus, quæ ex Pontificali non possunt ita clare deduci. igitur

Aliqua de confirmatione ministranda notantur. §. XVII. Requiruntur Patrini, vt in *Litera P. n.* 84. Episcopus confirmans debet esse paratus stola, pluuiali, mitra, & baculo pastorali, ex *Decret. Sacr. Card. Congr.* teste Barbosa apud *Castrop. n.* 7. *An confirmandi debeant vittam habere, qua frontem cingant.* item ex Pontificali requiritur, vt confirmandi habeant secum vittam, seu fasciam, qua cingant frontem sacro vnctam chrismate, quam vittam tenent quousque sit exsiccatum sacrum chrisma, & consuetudo erat apud aliquos eam retinendi per tres dies, apud alios per septem, referente *Castrop. n.* 8. hac vitta tamen, seu fascia, non esse necessario vtendum, docet *Gob. n.* 779. si nimirum post vnctionem chrismatis, aliquis Sacerdos deputatus, statim extergat spongia, vel bombacio frontem confirmati, quod etiam notat *Abel. section.* 5. & ita plures Episcopi facere consueuerunt, sicut etiam ego vidi fieri in hac Ciuitate Ianuensi.

Alapa in faciem confirmati ab Episcopo quarè imprimatur. §. XVIII. Episcopus, prolata forma Confirmationis, cædit leuiter confirmatum in maxilla, & vt confirmatus suscepti sacramenti recordetur, ne illud sacrilege iteratò recipiat; & etiam, vt sciat se debere esse paratum ad omnes iniurias libenter pro Deo sufferre, sicut Apostoli post receptum Spiritum Sanctum *actib. Apost. cap.* 5. *vers.* 41. *digni habiti sunt pro nomine Iesu contumeliam pati.* quod notat *Castrop. supra.* vel dic ideò Episcopum imprimere alapam in faciem confirmati ad significandam manuum impositionem, qua Apostoli confirmabant. *Durand. n.* 7. *loc. cit.* qui etiam addit talem alapam imprimi ad fugandum Dæmonem à confirmato, ne iterum redire audeat, sicut Sanctissimus P. noster Benedictus alapa liberauit Monachum a maligno spiritu, à quo vexabatur; *Alapa, an de præcepto sit imprimenda.* nota autem hanc alapæ cæremoniam, non obligare sub graui præcepto, quarè, secluso scandalo, eam omittere, non putant mortale *Suarez. Bonac. & alij relati à Castrop. num.* 9.

An cereus accensus dandus sit in manu confirmati. §. XIX. Apud aliquos est in vsu dandi cereum accensum in manu confirmati, vt sciat se debere semper viuam fidem conseruare, tamen de hoc cereo nulla sit mentio in Pontificali, & illam consuetudinem non obligare docet cum alijs *Castrop. n.* 10.

Confirmati, an possint discedere antè benedictionem. §. XX. Habetur etiam in Pontificali, quòd nullus, confirmatus discedat, nisi postquàm omnes fuerint confirmati, vt omnes sint præsentes benedictioni, quam Episcopus dabit in fine; hoc tamen est intelligendum, dummodo Ecclesia sit ita capax, vt omnes continere commodè possit, cæterum, si sint in magno numero confirmandi, & Ecclesia sit pro ijs omnibus angusta, consultius erit, vt prius confirmati discedant, & alijs confirmandis locum cedant, vt ita decentius, & sine strepitu Sacramentum administretur, quod aduertit *Castrop. n.* 12. Omnes confirmati describantur in libro iuxta formulam in Rituali Romano expressam.

Nomen in confirmatione mutari potest. §. XXI. Nolo hic omittere, quod ex Gammach. tradit *Abell. section.* 5. nempe posse in confirmatione mutari nomen confirmati, si haberet nomen prophanum, vel ridiculum.

450 *An confirmatio antè primam tonsuram sit de necessitate præcepti suscipienda.* Confirmatio, an debeat præmitti susceptioni primæ tonsuræ de necessitate præcepti, est valde controuersum apud *Bonal. in Theolog. moral. tom.* 2. *tract.* 28. *lection.* 5. qui refert alios velle esse mortale suscipere primam tonsuram antè Sacramentum confirmationis, alios verò velle esse tantum veniale, & *Quintanad. tom.* 1. *tract.* 2. *sing.* 4. *n.* 3. tradit aliquos docuisse esse irregulares illos, qui antequam sint confirmati, recipiunt primam tonsuram, ac si essent ordinati per saltum; *Non fit irregularis, qui ante confirmationem suscipit primã tonsuram.* tamen gratis extenditur hæc irregularitas ad hunc casum; Qui scientèr tamen vellet initiari prima tonsura antequam esset confirmatus, esset arguendus, & quidem valde dubito talem peccaturum ratione contemptus, *Ratione contemptus peccari potest.* qui facilè aderit in eo, qui voluntarie non præmittit Sacramentum confirmationis. Plura de licita ordinum susceptione, quære in *Litera S. n.* 202. §. 22.

451 Confirmatio tempore interdicti ministrari potest solemniter. *L. n.* 121.

Con-

Confitemini Domino.

452. *Confitemini Domino &c.* an recitari debeat à celebrante tempore Paschali, dum die Dominico facit aspersionem aquę benedictæ. *P. n.* 254.

Confiteor.

453. *Confiteor &c.* dicitur in principio Missæ, vt in *Litera S. n.* 20. §. 17. de Missa solemni, vide *suprà n.* 197. à §. 7. huius ritus forrasse autor fuit Damasus Papa, vt vult *Azor. lib.* 10. *cap.* 36. *q.* 1. *& Radulph. propos.* 23. & valde conuenienter Sacerdos in principio facit confessionem, videmus enim, quod antiquitus in pluribus hoc erat in vsu, & patet in liturgia S. Iacobi, quę à confessione incipit, qui vsus fortè desumptus fuit à *Prouerb. cap.* 18. *vers.* 17. vbi legimus *Iustus prior est accusator sui*. Vide etiam de hac confessione *D. August. serm.* 48. *de tempor.* Aduerto, quod in *Confiteor* non debent pro libito addi nomina Sanctorum, vt dicemus in *Litera S. num.* 20. §. 17.

De confessione in principio Missæ facienda.

Nomina SS. in confiteor non addantur.

454. *Confiteor* præmittitur ministrationi Eucharistiæ. *Supra n.* 384. §. 1. An omitti debeat, quando sunt communicandi Prælati. *P. n.* 184. §. 2.

455. *Confiteor.* Quomodo dicendū in officio Canonico. *P. n.* 196. §. 7.

456. *Confiteor.* Vide confessio.

Confraternitas.

457. Confraternitates, quomodo processiones facere possint. *P. n.* 221. §. 3.

Congelatum.

458. Congelatum vinum validè consecratur. *V. n.* 56. §. 12. quid sit faciendum, si iàm consecratum, congeletur. *Litera S. n.* 88. §. 4.

459. Congelata aqua vti non possumus in baptismo. *Litera V. n.* 56. §. 13.

Congregatio Cassinensis.

460. Congregationi Cassinensi nouitèr fuere concessa aliqua officia Sanctorum. *D. n.* 45.

Coniugati Clerici.

Coniugati Clerici. Vide *suprà num.* 328. 461.

Coniuges.

Coniugum sunt plura notanda, alibi 462.
iuxtà nostram alphabeticam dispositionem examinanda. Igitur coniuges intèr se non dicuntur affines. *A. n.* 187. §. 5. tenentur cohabitare. *Supra n.* 347. an possint se in seruitutem vendere. *Ibidem* §. 9. debent se mutuo corrigere *Infrà n.* 549. obligantur ad debitum coniugale. *D. n.* 7. Si facti sint impotentes ad generationem, quid licitè facere possint. *I. n.* 53. §. 2. Possunt de mutuo consensu Religionem ingredi. *Litera I. n.* 103. §. 27. An qui occidit proprium coniugem, possit aliud Matrimonium inire *M. n.* 302. Coniuges priuantur iure petendi debitum, si de sacro fonte suscipiant proprium filium. *P. n.* 83. §. 2. An, facto diuortio, possint coniuges Religionem intrare. *R. n.* 46. quantum tempus coniuges habeant, vt antè consumationem Matrimonij possint ad Religionem transire. *T. n.* 33.

Plura de coniugibus alibi quærenda.

Coniugium.

Coniugium. Vide. Matrimonium. 463.

Coniunctio.

Coniunctio contrahentium, an habeat rationem formæ in Sacramento Matrimonij. *M. n.* 107. à §. 111. 464.

Conopeum.

Conopeum Tabernaculi, in quo asseruatur Sanctissimum Sacramentum, 465.
fieri potest ex quacumque materia serica, vèl argentea, aurea &c. in suprema parte sit crispatum, & in inferiori parte dilatius, vt totum tabernaculum commode possit cooperire: lacinias habeat in partibus extremis ad ornamentum, illius color sit conueniens festo, idest officio. potest etiam semper esse albi coloris, & conuenientissimè, quantum fieri

De conopeo tabernaculi Sanctissimi Sacramenti.

potest elaboratur ex pretiosiori materia; est enim ornamentum Regiæ Domini Dominantium. *Gavant. tom. I. de mensur. Sacr. suppell.*

An, cum denudantur Altaria, sit etiā amouendum conopeum à tabernaculo. §. I. An conopeum à tabernaculo sit amouendum, quando denudatur Altare feria V. in Cœna Domini, putarem seruandam esse locorum, & Ecclesiarum consuetudinem: cum enim in multis Ecclesijs tabernaculum multas figuras, & sacras imagines habeat, in illis conopeum non amouent, vt inseruiat pro cooperiendis illis imaginibus: In Ecclesia quidem S. Petri Romæ aufertur, & conuenit; si relinquatur, cuius coloris Conopeum tabernaculi, numquam sit nigri coloris. esse debeat, dicetur in *Litera T. n. 4.* nigrum non esse adhibendum, cum tabernaculum sit regia Christi viuentis, quare in hoc casu erit violaceum, tamen *Gavant. tom. I. part. 4. tit. 8. n. 12.* non dissentit, si feria VI. in Parasceue sit nigri coloris, tum quia tunc tabernaculum est vacuum, tum quia erit conforme coloris paramentorum, concludit verò esse standum locorum consuetudini.

In Sabbato Sancto tabernaculum habeat duo conopea. §. II. Duo conopea pro Sabbato Sancto debere esse ad tabernaculum, iam diximus in *Litera A. n. 296.*

Conradus.

466. Conradi Sancti officium fuit gratis in quadam impressione breuiarij pro omnibus positum. *O. n. 38.*

Consanguinei.

467. Consanguinei frui possunt oratorio priuato concesso Domino Domus. *Litera O. n. 109. §. 15.*

468. Consanguinei. Vide. Cognatio.

Conscientia.

469. Conscientia examinanda antè confessionem Sacramentalem. *E. n. 189.*

Consecratio Altarium.

470. De consecratione Altarium. Consecrata debent esse Altaria, & à quo. *A. n. 243. à §. 1.* amittitur vero consecratio, si lapis frangatur, vel sigillum in medio amoueatur. *Suar. Disp. 81. sectione 5.*

Consecratio Ecclesiarum.

Consecratio Ecclesiarum à quo facienda, & quando. *L. n. 119. §. 11.* Oratoria non consecrantur. *O. 109. §. 2.* An hæc consecratio sit actus ordinis, vel iurisdictionis *E. n. 79.* In Missa consecrationis Ecclesiæ, vel Altaris, dicitur *Credo. infrà. n. 560. §. 18.* 471. Oratoria non consecrantur.

Consecratio Ecclesiæ. Vide. Dedicatio Ecclesiæ. Ecclesiæ consecratio. 472.

Consecratio Episcopi.

Consecratio Episcopi à quibus facienda. *M. n. 107. à §. 103.* quibus diebus fieri debeat. *T. n. 30. §. 15.* Quo tempore facienda, & an sit Sacramentum imprimens characterem. *E. n. 68. à §. 10.* 473.

Consecratio Episcopi non dissoluit matrimonium iam ratum. *I. n. 103. §. 15.* 474.

Consecratio Eucharistiæ.

Consecratio Eucharistiæ, an fieri debeat in pane azymo, vel fermentato. *S. n. 22. §. seq.* quibus verbis facienda *F. n. 134.* hæc consecratio, tam panis, quam vini, fit à celebrante in Missa, modo explicando in *Litera S. n. 20. à §. 54.* de consecratione particularum, seruetur modus ibidem tradendus. *§. eod.* non potest consecrari, nisi materia præsens. *H. n. 69.* Aliquando ex variatione verborum, consecratio est nulla. *F. n. 134. §. 38.* quandoque sunt verba consecrationis sub conditione repetenda. *ibidem §. 44.* Feria VI. in parasceue non licet consecrare. *Litera F. n. 46.* 475. De consecratione Eucharistiæ non nulla notantur.

Consecratio vtriusque speciei, an sint duo numero Sacramenta, vel tantùm vnum, ab aliquibus vertitur in dubium: attamen esse duo numero distincta, ita vt consecratio vnius speciei sit Sacramentum completum, integrum, & non incompletum, & partiale, eum communiter docent *Gob. in experim. Theolog. tract. 3. n. 48. Caram. in Theolog. Fundam. lib. 3. n. 3478. & Castrop. part. 4. tract. 21. punct. 2. n. 10.* 476. An consecratio vtriusque speciei sint vnum, vel duo numerò.

§. I. Ratio potissima est, quia totum corpus, quod est in hostia consecrata, est etiam in vino consecrato, vt dicetur

in *Litera S. n.* 213. (in hoſtia tamen eſt corpus ex vi verborum, & ſanguis per concomitantiam, & in calice eſt ſanguis ex vi verborum, corpus verò per concomitantiam, ſed iſte modus eſſendi non facit contra nos, nam verè, & realiter totum corpus, & ſanguis eſt in hoſtia conſecrata, & totum item corpus, & ſanguis eſt in vino conſecrato, quod totum exponemus in *Litera S. ait.*) & è contra, ergo dicendum conſecrationem vnius tantùm ſpeciei eſſe integrum, & completum Sacramentum.

Ex vi verborum, quomodò ſit Chriſtus ſub vtraque ſpecie.

§. II. Non tamen licitum eſt celebranti conſecrare ſub altera tantùm ſpecie; aliud namque eſt conſiderare Euchariſtiam, vt Sacramentum, aliud eandem reſpicere, vt ſacrificium; nos autem tantùm diximus conſecrationem alterius ſpeciei eſſe Sacramentum completum: vt ſacrificium verò completur per conſecrationem vtriuſque ſpeciei, & quidem de iure Diuino, quod manifeſtè ex eo conſtat, quia Chriſtus hoc Sacrificium inſtituit, vt eſſet memoria ſuæ paſſionis, quod probatur proprijs verbis eiuſdem Chriſti Domini, qui Apoſtolis dixit *Luc. cap.* 22. *verſ.* 19. *Hoc facite in meam commemorationem*; ad repræſentandam verò Chriſti paſſionem, debet repræſentari corpus diuiſum à ſanguine, cum in ea ſeparatione maximè conſiſtat Chriſti paſſio. *Scort. de ſacrif. Miſſ. lib.* 4. *cap.* 11. *n.* 32. & 33. *Caſtrop. part.* 4. *tract.* 22. *punct.* 1. *n.* 6. quarè, ſi Sacerdos in Miſſa aduerteret, etiam poſt ſumptionem, alteram materiam fuiſſe incapacem conſecrationis, debet hunc defectum ſupplere, vt videbimus in *Litera V. n.* 56. *d.* §. 6.

Sub altera tantùm ſpecie conſecrare nō licet.

Paſſio Chriſti repræſentatur per conſecrationem vtriuſque ſpeciei.

§. III. Adde ex *Miſſal. de Defectib. occurr. tit.* 4. *n.* 8. quòd, ſi Sacerdos aduerteret defectum, vel in pane, vel in vino, nullo modo procedere debeat, niſi poſſit inueniri materia ad ſupplendum defectum; quòd ſi id aduerteret poſt conſecrationem, tunc, ſi aliquando expectando poſſit haberi materia ad ſupplendum defectum, debet celebrans expectare, ne ſacrificium remaneat imperfectum; quòd, ſi nullatenus haberi poſſit, tunc Miſſam proſequatur, & abſoluat, omittendo verba, & ſigna, quæ ſpectant ad ſpeciem deficientem.

De ſupplendo defectu materiæ in celebratione Miſſæ.

§. IV. Diximus, quòd Sacerdos debeat expectare, ſi habeat ſpem habendi materiam deficientem, quamuis moram non eſſe faciendam cum magna populi admiratione, tradit *Gauant. in rubr. Miſſal. cit.* cum Azorio, quem refert, & nouiſſimè idem docet *Gob. n.* 771. *loci ſuprà*, quia magis obligat ius naturale vitandi ſcandalum, quam præceptum Diuinum poſitiuum, vt dicetur in *Litera V. n.* 56. §. 7.

Caueat celebrans in ſupplēdo defectu materiæ, admirationem populi.

Ius naturale magis obligat, quam ius poſitiuum.

§. V. Ex dictis ſoluta remanet illa quæſtio inter DD. agitata, vtrum nempè Summus Pontifex diſpenſare poſſit, vt fiat conſecratio ſub altera tantùm ſpecie, ſaltem in caſu neceſſitatis; Cum enim dixerimus de iure Diuino, id eſt ex inſtitutione Chriſti, Sacrificium debere conſtare ex conſecratione vtriuſque ſpeciei, proculdubio Summus Pontifex diſpenſare non poterit, vt fiat Sacrificium ſub altera tantùm ſpecie, hoc namque eſſet deſtruere quod Chriſtus inſtituit, & quod eſt eſſentiale huius ſacrificij, quatenus repræſentat paſſionem Chriſti.

Non poteſt Pontifex diſpenſare, vt Sacrificium fiat ſub altera tantum ſpecie.

§. VI. Neque dicas, ſaltem id eſſe concedendum in caſu neceſſitatis, E. G. ad dandum viaticum moribundo; nam Sacramenta numquam debent miniſtrari, ſi debito modo fieri non poſſit, quæ ratio maximè viget in caſu noſtro, qui loquimur de Sacramento, quod non eſt abſolutè neceſſarium; cum poſſit alijs medijs ſalus obtineri. *Caſtrop. tract.* 22. *punct.* 2. *n.* 9. & 10.

Neque in caſu neceſſitatis eſt conſecrandum ſub vnica ſpecie.

§. VII. Præterea, nullus debet extra Miſſæ Sacrificium, neque in extrema neceſſitate, hoſtias conſecrare, vt docètè oſtendit *Alb. in Inſtit. Paroch. lib.* 9. *n.* 192. & 212. imo plures opinantur, neque eſſe celebrandum à non ieiuno, vt detur Viaticum moribundo. *Idem ibidem*; idque non alio fundamento, niſi, quia Sacramenta non debent adminiſtrari cum eorum irreuerentia, & dedecore.

Numquam extra Miſſam licitum eſt conſecrare.

Conſecrationis verba. Vide, Verba Conſecrationis. 477

Conſecratio Calicis, & Patenæ.

Conſecratio Calicis, & Patenæ. P. n. 274. quandiu duret, *ibidem* §. 3. An Pixis ſit conſecranda. P. n. 274. 478

Conſecratio Olei.

Conſecratio Olei Sancti, an ſit de eſ- 479

ſentia

sentia pro extrema vnctione ministranda. *M. n.* 107. *à* §. 45.

Consensus in Matrimonium.

430. Consensus ad Matrimonium validè contrahendum, ità essentialitèr requiritur, vt dicturi sumus in *Litera M. n.* 107. §. 119. quod consensus mutuus partium contrahentium, habeat rationem materiæ, & formæ Sacramenti Matrimonij.

Consensu Matrimonij contrahitur.

§. I. Debet autem consensus esse liber, quia est actus voluntatis, quare, si quis per metum cadentem in constantem virum, Matrimonium contraheret, tale Matrimonium esset ipso facto nullum: neque obstat, quod cæteri contractus facti per metum, etiam cadentem in constantem virum, non fiunt ipso facto nulli, id enim est, quia possunt annullari à Principe, vel ab alijs iuris remedijs, at Matrimonium semel validum, nulla humana authoritate infirmari potest, adeòque contractum per metum cadentem in constantem virum, est ipso facto nullum. *Cap. Cum locum. Et cap. Veniens. De sponsalib.* & notat *Abb. in dictis locis n.* 6. *&* 7.

Consensus in Matrimonium debet esse liber.

§. II. Quandò censeatur adesse metum cadentem in constantem virum, optima est regula tradita à *Becan. de Sacram. cap.* 45. *q.* 3. *n.* 5. vbi docet, tunc dari hunc metum, quando quis propter metum eligit minus malum, ad euitandum maius, secus verò, si quis propter metum eligat maius malum ad euitandum minus.

Regula ad dignoscendū metum cadētem in constantem virū.

§. III. Non semper metus cadens in constantem virum inualidat Matrimonium, sed solum, quando talis metus est iniustè, & iniuriosè incussus: Do Exemplum, Si Episcopus minaret contra aliquem excommunicationem, nisi ducat illam, cum qua sponsalia contraxit, talis metus est iustè incussus *Becan. n.* 6. adeoquè Matrimonium sic contractum non est irritum: item, qui virginem defloravit, si eam ducat, etiam per metum grauem, tenet Matrimonium, quia talis metus est iustè incussus, & ipse, ratione sui delicti, ad id causam dedit. *Busemb. in Medull. Theolog. mor. lib.* 6. *tract.* 6. *cap.* 3. *dub.* 2. *§. Metus grauis.* Et ità in similibus casibus loquere, quandò quis suis causas vt ipsi posset iustè metus concuti, cæterum Matrimonij validitas prouenit à libero contrahentium consensu.

Aliquandò metus cadens in constantē virum, non inualidat Matrimonium.

§. IV. Potest etiam fieri, vt eorum Matrimonium, qui per metum, etiam cadentem in constantem virum, & iniustè incussum, contraxerint, permaneat validum, si nempè, qui sic contraxerunt spontaneè simul cohabitent, saltem per integrum annum, aut voluntariè copulam inter se habeant. *Caball. in Theor. & prax. Iur. Canon. lib.* 4. *cap.* 29. *n.* 34. *Henric. Canis. in summ. Iur. Canon. lib.* 2. *tit.* 10. §. 7. vbi etiam notat tale Matrimonium conualescere accedente consensu libero, tametsi tacito.

Qui per metum contraxerint, si liberè cohabitent, validū poterit esse Matrimoniū.

§. V. Obserua validitatem Matrimonij, ità prouenire à libero contrahentium consensu, vt licet desit consensus Parentum, nihilominus Matrimonium sit validum, ità vt, neque à Parentibus, vel Magistratu, possit irritari, sicut habetur in *Trident. sess.* 24. *de Reform. Matrim. cap.* 1. & ità notat *Canis. n.* 1. *loc. cit.*

Parentum consensus nō requiritur ad validitatem Matrimonij.

§. VI. Verum quidem est filios familias grauitèr peccaturos, si absque consensu parentum irrationabilitèr vxorem ducant, cum hoc sit agere contrà reuerentiam illis debitam, quod, alijs citatis, tradit esse commune *Abell. in Medull. Theolog. part.* 2. *cap.* 8. *section.* 13. *prope fin.* Quod, si afferantur aliquæ leges Principum sæcularium, & præcipuè Regni Galliæ, decernentes, vt Matrimonia filiorum familias facta absque consensu Parentum, essent nulla, dico, quod non loquuntur de validitate sacramenti, quam vtiquè non possunt infringere, sed loquuntur de validitate Dotis, & alijs ciuilibus actionibus. Ità *Caball. lib.* 3. *cap.* 25. *n.* 5. *&* *sequentib.* vbi *n.* 7. acritèr inuehit contrà Brodæum, qui sinistre explicato circa hoc *Concil. Trid.* suit probare ipsum Tridentinum statuisse, quòd matrimonia, sine consensu parentum facta, sint ipso iure nulla, & sacramento carere, & quidem, qui concilium prædictum in loco citato leget, videbit manifestò ipsum nullatenus declarare inualida matrimonia facta sine consensu parentum.

Filij familias peccant, si contrà rationabilem parentum voluntatem, nubant.

Sententia errorea malè à Tridentino deducta.

§. VII. Potest consensus in matrimonium aliquandò esse absolutus, aliquandò conditionatus, si primùm, stabit habetur Matrimonium ratum, & verum Sacramentum: si autem consensus, etiam vnius tantùm partis, sit conditionatus, tunc non potest esse Matrimo-

De consensu absoluto, & conditionato.

nium

plum ratum, nisi purificata conditione, quod bene aduertit *Canis. in summ. Iur. Canon. lib. 2. tit. 10. §. 9.* quomodo vero conditiones appositæ sint attendendæ, dictum fuit *supra n. 414.*

Consensus est sensibiliter exprimendus.

§. VIII. Suum consensum debent partes exprimere verbis, vel signo aliquo sensibili, vt ex eo dignoscatur ipsos libere consentire, præterquamquod, vt videbimus in *Litera M. n. 107. & §. 119.* mutuus consensus partium contrahentium habet rationem materiæ, & formæ Sacramenti Matrimonij, Sacramenta autem debent perfici materia, & forma sensibili, vt *ibidem* §. 116. ex Diuo Thoma trademus, quare, cum consensus mere internus nullo modo sit sensibilis, debet exprimi verbis, vel aliquo signo sensibili.

An validus sit consensus expressus siuè verbis, siuè signis.

§. IX. Non omnes tamen in hoc conueniunt, quod talis consensus possit exprimi verbis, vel signis; Aliqui enim citati à Sanchez. apud *Castrop. p. v. 3. disp. 2. punct. 7. n. 2.* aliter loquuntur de illis, qui loqui valent, aliter de illis, qui vsu loquelæ sunt priuati, & concedunt quidem hos posse contrahere validum Matrimonium exprimendo suum consensum per signa externa, sed quoad illos, dicunt esse de necessitate Sacramenti, vt suum consensum verbis exprimant, idquè deducunt ex anthoritate *Concil. Florent. in Decret. Eugen.* Vbi habetur, quod causa efficiens Matrimonij est consensus regulariter per verba de præsenti expressus, & obseruant modum loquendi huius concilij quoad illud *regularitèr per verba*, & dicunt concilium statuisse, quod ad validitatem Sacramenti; consensus esset exprimendus per verba, & solum addidisse ly *regularitèr*, vt innueret, quod muti possint validè Matrimonium contrahere, exprimendo suum consensum per signa externa; & ne videatur mirum, quod in ordine ad aliquos consensus expressus tantum per signa, valeat ad contrahendum Matrimonium, quoad alios verò non valeat, nisi sit expressus per verba, docent esse obseruandum, quod Matrimonium est in genere contractus, & cum Princeps secularis possit apponere certas conditiones, quæ pertineant ad validitatem contractus; ita possit Ecclesia in ordine ad Sacramentum Matrimonij statuere, quod muti exprimendo suum consensum per signa, validè contrahant, qui verò possunt loqui, inualidè, nisi consensum per verba exprimant.

An consensus in matrimonium debeat necessariò exprimi per verba iuxtà Concilium Florentinum.

Matrimoniũ in genere cõtractus considerandum.

§. X. At hæc opinio est parum recepta, neque video recentiores eam amplecti, & paucos ex antiquis, cum aliqua etiam formidine, in eam incidisse: & quidem non potest suaderi ex vi dicti Florentini concilij, quia, si illud voluisset, vt ly *regularitèr* haberet sensum suprà expositum, clarius loquutum fuisset, quia cæterum defecisset à sufficienti claritate, quod non est dicendum, ergo concludendum est, quod illa verba concilij *regularitèr per verba*, habeant hunc sensum, videlicèt, quod, iuxta laudabilem consuetudinem, contrahentes Matrimonium exprimant suum consensum per verba, ac si diceret, valet equidem etiam expressus per externa signa, sed verba sunt aptiora, non vero necessaria ad validitatem Sacramenti. Ità *Henri. Canis. §. 8. loc. cit.* absolute docet nihil interesse, quod in Matrimonio consensus, verbis, vel aliquo signo, aut indicio à contrahentibus manifestetur, & idem, relatis alijs, sustinet *Castrop. n. 3. loc. suprà.* qui etiam ita putat esse à veritate alienum, quòd consensus sit exprimendus per verba de necessitate Sacramenti, vt n. 5. asserat, neque id requiri de necessitate præcepti, cum nullibi simile præceptum inueniatur, imò, neque vult cum Sanchez. concedere, quòd sit peccatum veniale, exprimere proprium consensum solo signo externo, omissis verbis, eo quòd nullum peccatum debeat supponi, vbi nulla datur transgressio legis; fatetur tamen esse valdè conueniens, si contrahentes, qui non sunt muti, suum consensum verbis exponant, & notat, quòd in tali circumstantia, in qua adsit periculum scandali, aut sit futurum dubium de validitate contractus, tunc contrahentes obligarentur sub mortali vti verbis.

Est dicendum, quòd consensus, etiã per sola signa manifestatus valeat.

Sensus Concilij Florentini exponitur.

Non datur peccatum, vbi nõ datur violatio legis.

§. XI. Dum consensus verbis manifestatur, debent esse talia verba, quæ consensum denotent absolutè, & de præsenti, nam verba significantia tempus futurum, sunt valdè dubia, puta dicere *Erit mea vxor*, vel *habebo te in vxorem*. Et similia: item non debent esse verba equiuoca, sed vniuoca facientia sensum determinatum, sic, qui interrogatus de suo consensu, responderet *ad hoc sum præsens*, aut *quis dubitat?* vel *ità semper optaui*, aut quid simile, sufficienter non se explicaret, quia illa verba possunt in vario sensu interpretari; circà quod Parochos admonitos volo, vt caueant, quòd contrahentes

Verba significantia tempus futurum, non sufficiunt ad exprimendum consensum.

Verba equiuoca non sufficiunt ad cõtrahendum Matrimonialem.

sentia pro extrema vnctione ministranda. *M. n.* 107. à §. 45.

Consensus in Matrimonium.

480\. Consensus ad Matrimonium validè contrahendum, ità essentialitèr requiritur, vt dicturi sumus in *Litera M. n.* 107. §. 119. quod consensus mutuus partium contrahentium, habeat rationem materiæ, & formæ Sacramenti Matrimonij.

Consensu Matrimonio contrahitur.

§. I. Debet autem consensus esse liber, quia est actus voluntatis, quare, si quis per metum cadentem in constantem virum, Matrimonium contraheret, tale Matrimonium esset ipso facto nullum: neque obstat, quod cæteri contractus facti per metum, etiam cadentem in constantem virum, non fiot ipso facto nulli, id enim est, quia possunt annullari à Principe, vel ab alijs iuris remedijs, at Matrimonium semel validum, nulla humana authoritate inualidari potest, adeòque contractum per metum cadentem in constantem virum, est ipso facto nullum. *Cap. Cum locum. Et cap. Veniens. De sponsalib.* & notat *Abb. in dictis locis n. 6. & 7.*

Consensus in Matrimonium debet esse liber.

§. II. Quando censeatur adesse metum cadentem in constantem virum, optima est regula tradita à *Becan. de Sacram cap. 45. q. 2. n. 5.* vbi docet, tunc dari hunc metum, quando quis propter metum eligit minus malum, ad euitandum maius, secus verò, si quis propter metum eligat maius malum ad euitandum minus.

Regula ad dignoscendũ metum cadẽtem in constantem virũ.

§. III. Non semper metus cadens in constantem virum inualidat Matrimonium, sed solum, quando talis metus est iniustè, & iniuriose incussus: Do Exemplum, Si Episcopus minaret contra aliquem excommunicationem, nisi ducat illam, cum qua sponsalia contraxit, talis metus est iustè incussus *Becan. n.* 6. adeoquè Matrimonium sic contractum non est irritum: item, qui virginem defloravit, si eam ducat, etiam per metum grauem, tenet Matrimonium, quia talis metus est iustè incussus, & ipse, ratione sui delicti, ad id causam dedit. *Busemb. in Medull. Theolog. mor. lib. 6. tract. 6. cap. 3. dub. 2. §. 2. Metus grauis.* Et ità in similibus casibus loquere, quando quis fuit causa, vt ipsi posset iustè metus concuti, cæterum Matrimonij validitas prouenit à libero contrahentium consensu.

Aliquandò metus cadens in constantẽ virum, non inualidat Matrimonium.

§. IV. Potest etiam fieri, vt eorum Matrimonium, qui per metum, etiam cadentem in constantem virum, & iniustè incussum, contraxerint, permaneat validum, si nempè, qui sic contraxerunt spontaneè simul cohabitent, saltem per integrum annum, aut voluntariè copulam inter se habeant. *Caball. in Theor. & prax. Iur. Canon. lib. 4. cap. 29. n. 34. Henric. Cuers. in summ. Iur. Canon. lib. 2. tit. 10. §. 7.* vbi etiam notat tale Matrimonium conualescere accedente consensu libero, tametsi tacito.

Qui per metum contraxerint, si liberè cohabitent, validũ poterit esse Matrimoniũ.

§. V. Obserua validitatem Matrimonij, ità prouenire à libero contrahentium consensu, vt licet desit consensus Parentum, nihilominus Matrimonium sit validum, ità vt, neque à Parentibus, vel Magistratu, possit irritari, sicut habetur in *Trident. sess. 24. de Reform. Matrim. cap. 1.* & ità notat *Cons. 3. n. 1. loc. cit.*

Parentum consensus nõ requiritur ad validitatem Matrimonij.

§. VI. Verum quidem est filios familias grauitèr peccaturos, si abíque consensu parentum irrationabilitèr vxorem ducant, cum hoc sit agere contrà reuerentiam illis debitam, quod, alijs citatis, tradit esse commune *Abell. in Medull. Theolog. part. 2. cap. 8. section. 13. propè fin.* Quod, si afferantur aliquæ leges Principum sæcularium, & præcipuè Regni Galliæ, decernentes, vt Matrimonia filiorum familias facta abíque consensu Parentum, essent nulla, dico, quod non loquuntur de validitate sacramenti, quam vtiquè non possunt infringere, sed loquuntur de validitate Dotis, & alijs ciuilibus actionibus, vide *Cabass. lib. 3. cap. 25. n. 5. & sequentib.* vbi *n. 7.* acriter inuehit contrà Brodæum, qui sinistre explicato circa hoc *Concil. Trid.* vult probare ipsum Tridentinum statuisse, quòd matrimonia, sine consensu parentum facta, sint ipso iure nulla, & sacramento carere; & quidem, qui concilium prædictum in loco citato legerit, videbit manifestò ipsum nullatenus declarare inualida matrimonia facta sine consensu parentum.

Filij familias peccant, si contrà rationabilem parentum voluntatem, vxorem ducant.

Sententia erronea malè à Tridentino deducta.

§. VII. Potest consensus in matrimonium aliquando esse absolutus, aliquando conditionatus, si primum, statim habetur Matrimonium firmum, & verum Sacramentum: si autem consensus, etiam vnius tantùm partis, sit conditionatus, tunc non potest esse Matrimonium

De consensu absoluto, & conditionato.

nium

nium ratum, nisi purificata conditione, quod bene aduertit *Canis. in summ. Iur. Canon. lib. 2. tit. 10. §. 9.* quomodo vero conditiones appositæ sint attendendæ, dictum fuit *supra n. 414.*

Consensus est sensibiliter exprimendus.

§. VIII. Suum consensum debent partes exprimere verbis, vel signo aliquo sensibili, vt ex eo dignoscatur ipsos libere consentire, præterquamquod, vt videbimus in *Litera M. n. 107. a §. 119.* mutuus consensus partium contrahentium habet rationem materiæ, & formæ Sacramenti Matrimonij, Sacramenta autem debent perfici materia, & forma sensibili, vt *ibidem* §. 116. ex Diuo Thoma trademus, quare, cum consensus mere internus nullo modo sit sensibilis, debet exprimi verbis, vel aliquo signo sensibili.

An validus sit consensus expressus siuè verbis, siuè signis,

§. IX. Non omnes tamen in hoc conueniunt, quod talis consensus possit exprimi verbis, vel signis: Aliqui enim citati à Sanchez. apud *Castrop. p. r. 3. disp. 2. punct. 7. n. 2.* aliter loquuntur de illis, qui loqui valent, aliter de illis, qui vsu loquelæ sunt priuati, & concedunt quidem hos posse contrahere validum Matrimonium exprimendo suum consensum per signa externa, sed quoad illos, dicunt esse de necessitate Sacramenti, vt suum consensum verbis exprimant, idquè deducunt ex authoritate *Concil. Florent. in Decret. Eugen.* Vbi habetur, quod causa efficiens Matrimonij est consensus regulariter per verba de præsenti expressus, & obseruant modum loquendi huius concilij quoad illud *regularitèr per verba*, & dicunt concilium statuisse, quod ad validitatem Sacramenti; consensus esset exprimendus per verba, & solum addidisse ly *regulariter*, vt innueret, quod muti possint validè Matrimonium contrahere, exprimendo suum consensum per signa externa; & ne videatur mirum, quod in ordine ad aliquos consensus expressus tantum per signa, valeat ad contrahendum Matrimonium, quoad alios verò non valeat, nisi sit expressus per verba; docent esse obseruandum, quod Matrimonium est in genere contractus, & cum Princeps secularis possit apponere certas conditiones, quæ pertineant ad validitatem contractus, ita possit Ecclesia in ordine ad Sacramentum Matrimonij statuere, quod muti exprimendo suum consensum per signa, validè contrahant, qui verò possunt loqui, inualidè, nisi consensum per verba exprimant.

An consensus in matrimonium debeat necessariò exprimi per verba iuxtà Concilium Florentinum.

Matrimonium in genere cõtractus considerandum.

§. X. At hæc opinio est parum recepta, neque video recentiores eam amplecti, & paucos ex antiquis, cum aliqua etiam formidine, in eam incidisse: & quidem non potest suaderi ex vi dicti Florentini concilij, quia, si illud voluisset, vt ly *regularitèr* haberet sensum suprà expositum, clarius loquutum fuisset, quia cæterum defecisset à sufficienti claritate, quod non est dicendum, ergo concludendum est, quod illa verba concilij *regularitèr per verba*, habeant hunc sensum, videlicèt, quod, iuxta laudabilem consuetudinem, contrahentes Matrimonium exprimant suum consensum per verba, ac si diceret, valet equidem etiam expressus per externa signa, sed verba sunt aptiora, non vero necessaria ad validitatem Sacramenti. Ità *Henri. Canif. §. 8. loc. cit.* absolute docet nihil interesse, quod in Matrimonio consensus, verbis, vel aliquo signo, aut indicio à contrahentibus manifestetur, & idem, relatis alijs, sustinet *Castrop. n. 3. loc. supra.* qui etiam ita putat esse à veritate alienum, quòd consensus sit exprimendus per verba de necessitate Sacramenti, vt *n. 5.* asserat, neque id requiri de necessitate præcepti, cum nullibi simile præceptum inueniatur, imò, neque vult cum Sanchez. concedere, quòd sit peccatum veniale, exprimere proprium consensum solo signo externo, omissis verbis, eo quod nullum peccatum debeat supponi, vbi nulla datur transgressio legis; fatetur tamen esse valdè conueniens, si contrahentes, qui non sunt muti, suum consensum verbis exponant, & notat, quòd in tali circumstantia, in qua adsit periculum scandali, aut sit futurum dubium de validitate contractus, tunc contrahentes obligarentur sub mortali vti verbis.

Est dicendum, quòd consensus, etiã per sola signa manifestatus valeat.

Sensus Concilij Florentini exponitur.

Non datur peccatum, vbi nõ datur violatio legis.

§. XI. Dum consensus verbis manifestatur, debent esse talia verba, quæ consensum denotent absolutè, & de præsenti, nam verba significantia tempus futurum, sunt valdè dubia, puta dicere *Eris mea vxor*, vel *habebo te in vxorem*. Et similia: item non debent esse verba equiuoca, sed vniuoca faciendia sensum determinatum, sic, qui interrogatus de suo consensu, responderet *ad hoc sum præsens*, aut *quis dubitat?* vel *id semper optaui*, aut quid simile, sufficienter non se explicaret, quia illa verba possunt in vario sensu interpretari: circà quod Parochos admonitos volo, vt curent, quòd contrahentes

Verba significantia tempus futurum, non sufficiunt ad exprimendum consensum.

Verba equiuoca non sufficiunt ad cõtractum Matrimonialem.

clarè, & determinate se explicent.

Vtrum censentur filij consentire, si, ipsis tacentibus, pro eis Parentes contrahant.

§. XII. Si consensus per signa exprimatur, debent esse talia signa, vt consensum sine dubitatione denotent; Non parua autem est difficultas, vtrum Parentibus, nomine filiorum præsentium, contrahentibus, sit validum Matrimonium, si filij taceant. & dico esse satis probabile, quod in eo casu filij censeantur consentire, iuxta *regulam 43. Iur. in 6. Qui tacet consentire videtur.* Nàm esto sit probabile, quod filij taceant ob metum reuerentialem, tamen hic metus non semper cadit in constantem virum, neque hunc metum adesse, gratis præsumendum est, sed probandum. Vide *Caram. in Theolog. fundam. lib. 3. n. 3704.* Et multo magis dicere debemus adesse filiorum consensum in illis locis, vbi est solitum, quod Parentes pro filijs ad illorum præsentiam contrahant, nec filij aliter exprimant suum consensum, quam tacendo.

Ex longa cohabitatione Matrimonium præsumitur.

§. XIII. Sunt, & alia signa, ex quibus Matrimonium fuisse contractum præsumitur. E. G. si masculus, & fœmina longo tempore simul cohabitent, & se ad inuicem publice tractent, tanquam coniuges, vt possit conijci ipsos inter se Matrimonium contraxisse, tale Matrimonium à iure præsumitur factum. *Canis. in lib. 2. decret. in cap. Illud.*

Si post sponsalia sequatur copula, præsumitur Matrimonium.

§. XIV. Item à iure Matrimonium præsumitur, si post sponsalia, fuerit copula subsequuta, cum non sit dicendum sponsos voluisse affectu fornicario se coniungere, sed potius affectu maritali ad euitandum peccatum, idque, licet sponsa post contracta sponsalia cum alio fornicata fuerit, & nota copulam subsequutam non inferre præsumptionem Matrimonij, nisi præcesserint sponsalia, quæ fuerint cum determinata persona, sponsalia enim non possunt interscedere, nisi inter duos marem, videlicet, & fœminam, quare, qui contraheret sponsalia incerta, puta iurando se ducturum vnam ex tribus sororibus, si postea cum vna ex illis copulam haberet, ex ea Matrimonium nequaquam præsumeretur, quia alia sponsalia non fuere determinata.

Sponsalia indeterminata, non sunt vera sponsalia.

Per attentationem copulæ, non præsumitur Matrimonium.

§. XV. Insuper aduertendum, quod, etiam si vera præcesserint sponsalia, nisi sequatur copula in re, non præsumitur Matrimonium, ex sola copulæ attentatione.

§. XVI. Hoc autem Matrimonium præsumitur, non in foro conscientiæ, in quo sola veritas est attendenda, sed in foro fori, in quo multoties non possumus, nisi per coniecturas procedere, & quia, ea, quæ dubium est quo animo fiant in meliorem partem sunt interpretanda, notante *Canis. infrà*; ideo, cum, præmissis sponsalibus, sit præsumendum, quod copula fuerit sequuta affectu maritali, præsumitur consequenter per talem copulam, sponsalia illa in Matrimonium transijsse. *D. Thom. in supplem. q. 46. artic. 2. in corpor.* & ità in foro fori hæc præsumptio attenditur, vt etiam si sponsi ante copulam protestassent se velle commisceri, non affectu maritali, sed fornicario, semper ex tali copula præsumatur Matrimonium, neque protestatio, quæ inter sponsos præcesserit habebit locum, nisi in foro conscientiæ.

Præsumptio Matrimonij datur pro foro fori.

§. XVII. Quia vero Matrimonia clandestina, & quomodocumque præsumpta fuere à Concilio Tridentino abrogata, vt in *Litera P. n. 37. à §. 8.* Ideo vbi Tridentinum est receptum, nullatenus sunt attendenda hæc Matrimonia præsumpta, siuè modo explicato, siue alio modo, puta per traductionem sponsæ ad Domum sponsi, aut per anuli missionem, ex quibus signis, quidquid antea fuerit vsitatum, post Tridentinum, Matrimonium præsumi non potest, vbi illud est receptum. Vide quoad supra dicta. *Cap. Is, qui fidem. Et cap. fin. de sponsalib. Abb. & Canis. ibi. Castrop. part. 5. disp. 2. punct. 8.*

Matrimonia præsumpta non habent locum, vbi Tridentinum est receptum.

Conseruare.

Conseruare Eucharistiam, quomodo debeamus. *Litera P. n. 45. §. 6.* Alicubi asseruatur extrà Altare in cornu Euangelij. *S. n. 20. §. 10.* 481.

Conseruatio illustris familiæ intrà eundem sanguinem est vna ex rationabilibus causis ad dispensandum in impedimentis Matrimonij, vt notauimus *supra n. 181. §. 3.* & quidem inter Principes hæc vnica causa solet assignari, sicut obseruat *Castrop. part. 5. disp. 4. punct. vltim. §. 2. n. 2.* neque dicas id non conuenire, eo quod non debeant dispensationes fieri per acceptationem personarum, quia est certum, quod ad commune bonum pertinet, vt excellentiores personę in gratiam communis vtilitatis magis beneficentur, & cum ijs facilius 482.

Pro conseruanda insigni familia intra eundem sanguinem, licite in impedimentis dispensatur.

dispen-

Non est acceptio personarum, inter inæquales, æqualitatem non seruare.

dispensetur, sicut docet *D. Thom. 2. 2. q. 63. artic. 2. ad 2.* quia non est acceptio personarum, quando inter inæquales, æqualitas non seruatur, quod addit idem *Angelic. Doct. 1. 2. q. 97. artic. 4. ad 2.* Plura de causis sufficientibus ad dispensandum, quære supra numero citato.

483. Conseruatio summarum diuitiarum intra eandem familiam, est vna ex rationabilibus causis ad dispensandum in impedimentis Matrimonij, vt notauimus *supra n. 161. §. 3.* ratio est, quia id expedit bono publico, sicut aduertit *Gaspar. Hurtad. de Matrim. disp. 26. n. 12.* & pluribus comprobat *Barbos. in Trid. sess. 24. de reform. Matrim. cap. 5. n. 19.* Plura de causis sufficientibus ad dispensandum, habuisti supra numero relato.

Expedit, quod ratione diuitiarum dispensetur.

Consilia.

484. Consilia confessarii à pœnitente attendenda. *Litera P. n. 157. §. 16.*

Consiliarij.

485. Consiliarij procedentes in Criminalibus, contra personas Ecclesiasticas, excommunicantur in Bulla Cœnæ Domini. *B. n. 145. §. 40.*

Conspicilia.

486. Conspicilijs potest vti celebrans in Missa, vt in *Litera S. n. 20. §. 22.* quando, & quomodo ea deponat, vide in *Litera P. n. 128.*

Conspiratio mutua in mortem coniugis.

487. Conspiratio mutua duorum (maris, scilicet, & fœminæ) in mortem proprij coniugis, est crimen inducens impedimentum dirimens Matrimonium, idem exemplo clarifico.

Exemplo exprimitur impedimentum Criminis proueniens à mutua conspiratione.

§. I. Supponamus Lucam esse coniugatum cum Antonia, si Lucas, & alia fœmina, puta Berta, ambo conspirent in mortem Antoniæ, tunc mortua Antonia, non posset Lucas validè ducere Bertam, quia ratione mutuæ conspirationis in mortem Antoniæ, intercessit inter ipsos impedimentum dirimens, quod idem est dicendum de Antonia, & alio viro, putà Petro, si ambo conspirauerint in mortem Lucæ, vt in simili diximus in *Litera A. n. 167. §. 6.* loquimur tamen semper in suppositione, quod Matrimonium inter Lucam, & Antoniam sit verum, & validum, non requiritur tamen, quod sit consummatum, sed sufficit, si sit tantum ratum; & nota, quod duo conspiratores in mortem coniugis, licet inter se non possint validè contrahere, possunt cum alijs personis, vt dicemus *Infrà n. 505. §. 2.*

§. II. Requiritur vero, quòd mors ab ipsis machinata fuerit sequuta per causam ab ipsis appositam, si enim sequatur naturaliter, vel ob aliam causam, hi conspiratores non erunt postea inhabiles ad contrahendum, imò, etiam si influxissent in vulnus, si illud sufficiens non erat ad inferendam mortem, mors vero sequatur incuria, & culpa medicantis, nullo modo erunt censendi rei talis criminis, quoad hunc effectum, adeoque ex hoc capite non erunt impedimento dirimenti ligati, sicut in pari casu iam diximus in *Litera A. n. 167. §. 4.* vbi etiam vidimus non esse necesse, quòd conspiratores hujusmodi ipsi immediatè committant tale homicidium, sed verè contrahant hoc Impedimentum, si id præstent consilio, vel mandato, solam vero ratihabitionem, quod occisio coniugis fuerit per alium facta, non parere hoc impedimentum.

Causa à conspirantibus apposita debet esse causa mortis.

Ratihabitio de homicidio facto, non affert hoc impedimentum.

§. III. Aduerto vltimò, opus esse, quod hæc mutua conspiratio sit facta ad finem, vt conspiratores contrahant postea inter se Matrimonium, quæ intentio debet ipsis constare exterius, quocirca, si conspirassent in mortem coniugis, vel pro consequenda hæreditate, vel motiuo odij, aut alia de causa, postea coniuge vita functo, si cupiant inter se conspiratores contrahere, poterunt id validè præstare; id vero, quod diximus talem intentionem debere constare exterius ambobus conspiratoribus, non indiget probatione, si enim alter eorum ad finem contrahendi Matrimonij non machinaret mortem coniugi, sed ob alium finem, iam non datur mutua conspiratio, & ita neque impedimentum dirimens. Vide *Tambur. de Matrim. tract. 1. cap. 6. §. 1.* Plura de impedimento criminis, quære *infrà n. 505.*

Quo fine debeat fieri conspiratio, vt ex ea hoc impedimentum oriatur.

Si vnus tantum conspirauerit in mortem coniugis, non oritur hoc impedimentum.

Constantinus.

488. Constantinus Donauit Machario stolam textam ex auro P. n. 28. §. 9.

Constitutiuæ benedictiones.

489. Constitutiuæ benedictiones, quænam sint. B. n. 91. §. 1.

Consuetudo.

490. Consuetudo, quòd sit sæpissimè attendenda, pluribus in locis, in hoc nostro opere est notatum: vt autem pro varijs occurrentibus casibus distinguatur laudabilis consuetudo a detestabili abusu, placuit hic aliqua addere pro eorum capitu, quos nonnumquam ad receptam consuetudinem teneamus informandos. igitur

Quid sit consuetudo.

§. I. *Consuetudo est continuata frequentia actuum humanorum eiusdem rationis, cum intentione, vt in ius transeat.* sic definitur à *Polutm. in Brentat. Theolog. t. 2. n. 543.* & sunt valde notanda illa verba *cum intentione, vt in ius transeat*, nam actus frequentati absque tali intentione, nequaquam obligare censentur: quis enim dicat deuotam consuetudinem populi assistendi ad vesperas in Ecclesia diebus festis, obligationem inducere? quia actus frequentati absque tali intentione, sunt actus meræ facultatis, qui consuetudinem non introducunt. *Abb. in cap. Quoniam. de vit. & honest. Cleric. n. 7. & cap. Ex parte. de Concess. preb. n. 7.*

Actus meræ facultatis, consuetudinem non introducunt.

§. II. Interrogas, vtrum hæc intentio se teneat tantum ex parte populi, an etiam ex parte principis? Respondeo se tenere ex parte vtriusque: ex parte populi quidem, nam consuetudo moribus introducitur, & vtique moribus populi, non enim sufficit, quod sint mores solius principis, quia mores principis non possunt introducere constitutionem in populo, cæterum quæcumque principi licent, licerent, & populo, quod esse valde absurdum quisque videt.

Moribus populi consuetudo introducitur.

§. III. Ex parte etiam principis se tenet dicta intentio, siquidem consuetudo legitimè introduci non potest, nisi ab illis, qui potestatem habent condendi leges, & iura, quod ex eo probatur, quia consuetudo est ius non scriptum, nullum autem ius potest constitui, nisi ab eo, qui potestatem ad id habet, præterea contra voluntatem Principis, non datur legitima consuetudo.

Sine principis assensu, consuetudo non introducitur.

§. IV. Maior difficultas est in determinando, quomodò assensus principis requiratur ad legitimam consuetudinem introducendam; & ad claritatem præmitto vberrimam doctrinam *Becan. tract. de Legib. cap. 8. q. 2.* nimirum consensum principis posse triplici modo adesse, vel expressè, vel tacite, vel partim expressè, & partim tacite: tunc expressè adest, quando consuetudinem positiuè, & absolute approbat, tacitè, quando sciens consuetudinem per subditorum actus introduci, eam tollerat, cum tamen posset impedire, si vellet: partim tacite, & partim expresse, quando communi lege statuit consuetudinem rationabiliter introductam habere vim legis, in quo casu, expresse approbat consuetudines rationabiliter introductas, quod, si ipse aliquando nihil sciat de aliqua consuetudine, tamen, stante illa lege communi, etiam huic consuetudini tacite consentit per virtutem suæ legis: hoc posito dico consensum principis vno ex modis explicatis sufficere, vt consuetudo censeatur legitime introducta. *Becan. supra.*

De triplici modo, quo princeps consuetudini assentiri potest.

§. V. Hinc habes consuetudinem posse ponere nouam legem: imo etiam legi positiuæ, & scriptæ derogare potest. *Canis. in 1. Decret. cap. vltim. n. 4. de consuet.* quod, si consuetudo præcesserit iuri scripto, neque per hoc illa in particularibus locis aufertur. *idem eod. tit. n. 5.* neque mirum videri debet, quòd consuetudo vim legis habeat, nam *mos populi Dei* (vt ex D. Augustino habet *D. Thom. 1. 2. q. 97. a. tic. 3. sed contra*) *& instituta maiorum pro lege sunt tenenda*, & postea in corpore articuli prosequens, adiungit; *Sicut ratio, & voluntas hominis manifestantur verbo in rebus agendis, ità etiam manifestantur facto.*

Consuetudo nouam legem ponit, etiam aliquando iuri scripto derogat.

§. VI. Sed dices, consuetudinem non posse vincere legem, habetur manifeste in *cap. Consuetudinis. Distinct. 11.* ergo male dictum fuit supra, quod consuetudo legi positiuæ, & scriptæ possit derogare. Respondeo cum *Gloss. in cap. Frustra. Distinct. 8.* ibi non esse sermonem de consuetudine legitime introducta, quæ sit præscripta, hæc namque iuri præiudicat: ius quidem ciuile numquam requirit consuetudinem esse præscriptam, bene tamen ius canonicum, rationem affert

Explicatur textus dicens, quod consuetudo nō vincit legem.

Ius Canonicum requirit, quod consuetudo sit præ-

scripta, non fert *Abb. in cap. vltim. de consuet. n. 7.* quia cum personæ seculares possint impetrare facultatem ad faciendum statutum contra legem, non est necesse, quòd consuetudo contrà legem, sit præscripta, quia directè per proprium statutum possunt illam legem tollere; At vero, quia Ecclesiasticis personis non est permissum statuta contra canones facere, ideo consuetudo debet esse præscripta, fortè, ne si infra modicum tempus vim habeat, positiuum statutum contra canones videatur: quando autem consuetudo censeatur præscripta, iudicis arbitrio relinquitur, quia id in iure definitum non est. *Canis. lib. 3. Decret. tit. 30. cap. 9. n. 4.*

Consuetudo cõtra præcepta Diuina, & naturæ, dari non potest.

§. VII. Aduertendum est, ne decipiamur, putantes quandoque consuetudinem esse id, quod potius, tanquam abusus foret detestandum: quare regula illa, vt indubitata est semper attendenda, quòd numquam contra præcepta Diuina, & naturæ, potest dari aliqua legitima consuetudo, quod cum communi habent *Polm. n. 540. & Becan. q. 6. loc. cit.* ratione etiam suadetur, quia diximus *supra* §. 3. quòd consuetudo non potest introduci, nisi ab illis, qui possunt condere leges, homines autem non possunt condere præcepta Diuina, & naturæ, ergo neque poterunt contra illa consuetudinem introducere.

In dubio, quomodò dignoscatur cõsuetudo.

§. VIII. Petis. Quomodo in casibus dubijs cognoscendum erit consuetudinem legitimam adesse? Respondeo cum *Card. in Crist. Theolog. in addit. ad Disp. 12. cap. 6. n. 82.* in tali casu sufficere attestationem peritorum, nec meo iudicio tutior regula assignari valet.

491. Consuetudo introducta, quòd Superiores Regularium possint benedicere paramenta a quocumque ipsis delata, an valeat. *P. n. 28. §. 2.*

492. Consuetudo, an faciat confessarium approbatum. *A. n. 419. §. 3.*

493. Consuetudo, an impedimenta Matrimonij possit constituere, vel auferre. *Litera I. n. 40. §. 8.*

494. Consuetudo alicuius peccati confessario interroganti, est exponenda. *P. n. 257. §. 4.*

Consultor.

495. Consultor in causa sanguinis, quando fit irregularis. *L. n. 63. §. 22.*

Consumptio.

Consumptio Sacramenti sub vtraque specie fit à celebrante in Missa, vt in *Litera S. n. 20. a §. 69.* quæ quidem consumptio est facienda sub pœna peccati mortalis, quia, vt docet *D. Thom. 3. part. q. 82. artic. 4. in corp.* Quicumque offert Sacrificium, debet esse proprij Sacrificij particeps [& ideò deficiente Sacerdote ante consumptionem, consumptio per alium Sacerdotem supplenda est, qui aliàs, idem moraliter cum antecedente reputatur] non est tamen consumptio pars essentialis Sacrificij, quod probatur (nota benè) si ad essentiam Sacrificij requireretur etiam consumptio, esset de fide confitendum, Christum Dominum corpus suum sub speciebus sumpsisse; hoc autem apud Theologos vertitur in dubium, ergo necessario dicendum est consumptionem non pertinere ad Sacrificium, tanquàm essentialem illius partem; tota difficultas stat in sequela maioris, quæ sic probatur: Christus Dominus in institutione huius Sacramenti verè sacrificauit ex *Concil. Trid. session. 22. de Sacrif. Miss. cap. 1.* & probant *Caram. in Theolog. Fundam. lib. 3. n. 3508. & Raynaud. in suo libelli de prim. Miss. section. 1. cap. 1.* & hoc est de fide, ergo etiam est de fide, quòd Christus posuerit omnia essentialia Sacrificij, non enim potest poni res sine essentia rei, ergo, si consumptio esset de essentia Sacrificij, deberemus consequenter de fide confiteri Christum Dominum corpus suum sub speciebus sumpsisse, quod, cum vertatur in dubium, signum est consumptionem non esse de essentia Sacrificij. Vide *Abr. in Instit. Paroch lib. 2. cap. 2. n. 10. Castrop. part. 4. tract. 22. punct. 2. n. 2.* 496.

De consumptione Sacramenti in Missa.

N. B. Qui offert Sacrificium, debet de illo participare, alioquin esset suspensus per annum à communione, *Cap. Relatũ. De Consecrat. distinct. 2.*

Consumptio non est de essentia Sacrificij.

Christus sacrificauit, dũ Sacram Eucharistiam instituit.

Non est certum, Christum Corpus suum sub speciebus sumpsisse.

Consumptio. Vide. Sumptio. 497.

Contactus.

Contactus rerum sacrarum, quibus prohibitus. *infrà. n. 537. §. 5. & in Litera P. n. 71. §. 8.* 498.

Contagiosus morbus.

Contagiosus morbus, est causa sufficiens ad faciendum diuortium. *L. num. 67.* 499.

Contentiosus forus.

500. Contentiosus forus, quandò ad illum tenſcatur aliquod delictum deductum. *E. n. 83. à §. 2.*

Continentia.

De continentia ratione ordinis ſacri.

501. Continentia ſacris ordinibus eſt annexa, vt eſt notum, & notabimus in *Litera S. n. 194. §. 7.*

An initiati ſacris teneantur ad caſtitatem ratione voti, vel ratione præcepti.

§. I. Neque tamen indè ſequitur, quod, initiati ſacris, emittant votum caſtitatis, bene vero tenentur ad continentiam ſeruandam, non ratione voti, ſed ratione præcepti Eccleſiaſtici, eos obligantis ad id, ſicut tradunt aliqui DD. apud *Caram. in Theolog. Fundam. lib. 3. n. 3068.* qui ibidem aſſequuntur eſſe etiam probabile, quod ordinati in ſacris, ſaltem implicitè emittant votum caſtitatis, puto autem multum referre, ſi dicamus, quod ordines non includant votum ſolemne caſtitatis, quia in ſuppoſitione, quod eſſet vera ſententia aſſerens Summum Pontificem non poſſe diſpenſare in votis ſolemnibus, poſſet diſpenſare cum ordinato in ſacris; prætereà, ſi ordo ſacer includeret votum ſolemne caſtitatis, dirimeret Matrimonium ratione voti, & ità in tractatu de impedimentis Matrimonii, includeretur in voto, & tamen de ordine agitur diuiſim à voto, vt videre eſt in *Litera I. n. 40. §. 14.* quod rectè obſeruat *Caram. n. 3776.*

Etiam ordinatus per ſaltum in ſacris, tenetur ad caſtitatem.

§. II. Nota, quod etiam ſi quis per ſaltum ordinaretur E. G. Diaconatu, omiſſo Subdiaconatu, nihilominus hic ad caſtitatem teneretur, quia quicumque ſacer ordo legi continentiæ eſt ſubiectus.

Græci etiam vxorati ordinantur in ſacris, ſed poſt ordines non poſſunt nubere.

§. III. Græci vxorati poſſunt ſacris initiari, & vxore mortua poſtquam fuerint ordinati, aliam non poſſunt ducere, ſicut etiam illi Græci, qui vxorem non habentes ordinantur, non poterunt poſt ordines vxorem ducere, ſiquidem illis eſt ſolum permiſſum, quòd vtantur copula in Matrimonio ante contracto. *Cap. Aliter. Diſtin. 32. & Gloſ. ibi.*

Vxor relicta ab ordinato in ſacris, non poteſt alias iterum nubere.

Vxor verò viri ordinati in ſacris, ſi vidua remanſerit, non poterit poſtea ad ſecundas nuptias tranſire, vt cum aliis tradit *Venet. in exam. Epiſcop. lib. 1. cap. 12. num. 53.*

De ordinato ante vſum rationis.

§. IV. Si quis antè vſum rationis ordinaretur in ſacris, ad caſtitatem non teneretur; imò eſt valde probabile, quòd, qui ſumeret ſacros ordines, & ignoraret continentiam eſſe iis annexam, non teneretur ad illam, dummodò illa ignorantia non fuerit culpabilis, ſed diligenter ante ordinationem quæſierit, quænam obligationes à ſacris ordinibus inducantur: puto autem his temporibus eſſe moraliter impoſſibile, quod quis ignoret ordines ſacros obligare ad caſtitatem, cum ſit res, etiam apud vulgum valde nota. prætereà Epiſcopus antequam ordinet quempiam in Subdiaconum, ſi ordinandi non ſint omnes Religioſi profeſſi, eos admonet, qualiter per ſuſceptionem ſacri ordinis obligentur ad ſeruandam caſtitatem, ſicut videre eſt in Pontificali Romano & ità non erit poſſibile, quod ignorent ſe contrahere talem obligationem, vt rectè aduertit *Caram. n. 3777.*

Nꝫ, ſi quis ordinaretur in ſacris, & ignoraret caſtitatem eſſe illis annexam, ad illam teneretur.

An teneatur ad caſtitatem qui ordinatus fuit in ſacris per metum.

§. V. Sed quid dicendum de eo, qui per metum cadentem in conſtantem virum, eſſet ordinatus in ſacris? Reſpondeo hunc etiam teneri ad ſeruandam caſtitatem, quouſque probata in legitimo iudicio coactione, liberetur ab iſto onere, quod obtinere, fortè non erit valde difficile. Vide *Caſtrop. part. 4. tract. 27. punct. 17.* Plura de ordinibus habebis in *Litera O. n. 116.*

Contractus Matrimonialis.

Contractus Matrimonialis verſatur ſolùm circa perſonas. *E. n. 114. §. 4.* Per liberum conſenſum fit. *Suprà n. 480. à §. 1.* 502.

Contritio.

Contritiò eſt deteſtatio proprii peccati, & dolor animi ex amore Dei ſuper omnia conceptus, cum propoſito non peccandi de cætero, & ſpe petitioneque veniæ. Ita *Polman. in Breuiar. Theolog. part. 3. n. 300.* & talis actus, vtpotè elicitus ex motiuo perfectæ charitatis, ante Sacramentum Pœnitentiæ in re ſuſceptum, ſtatim iuſtificat, dummodò adſit Sacramenti votum, vt colligitur ex *Trid. ſeſs. 14. de pœniten. cap. 4.* quod etiam notat *Buſemb. in Medull. Theolog. moral. lib. 6. tract. 4. cap. 1. Dub. 2.* & nota nos loqui de perfecta contritione, quæ etiam abſolutè contritio vocatur, vt in *Litera* 503.

Quid ſit actus contritionis.

Actus contritionis ſtatim iuſtificat.

A. n. 471. vbi de imperfecta contritione ideſt attritione.

Ex quo motiue eliciendus actus contritionis.

§. I. Actus igitur contrionis debet eſse de peccatis, quatenus ſunt contra ſummum bonum, quia habere dolorem de peccatis, prout priuant beatitudine, aut ob timorem æternæ pœnæ, aut ex motiuo turpitudinis peccati, eſset elicere actum attritionis, quod innuit *D. Auguſt. ſerm. 7. de temp.* illis verbis, *verum pœnitentiam non facit, niſi odium peccati, & amor Dei*, ergo perfecta contritio includit amorem Dei, & conſequenter dolorem elicitum de peccato, prout eſt offenſa Dei, vt recte ex Auguſtino arguit *Abell. in Medull. Theolog. part. 2. cap. 5. ſection. 8.*

Quam intenſionem debeat habere actus contritionis.

§. II. De intenſione actus contritionis, omiſſis variis opinionibus, ſatis placet concluſio *Becan. de Sacram. cap. 35. q. 2. n. 6.* vbi aſſerit Dolorem contritionis debere eſſe ſummum appretiatiuè, quatenus includit amorem Dei ſuper omnia.

An de ſingulis mortalibus eliciendus actus contritionis.

§. III. Qui habet plura peccata mortalia, non tenetur pro ſingulis actum contritionis elicere, ſed ſufficit, ſi de omnibus ſic in communi vnico actu conteratur. *Gob. in Experim. Theolog. tract. 6. n. 73. Buſemb. n. 5. & Abell. loc. cit.*

Quantum durare debeat dolor de peccatis.

§. IV. Quærunt aliqui, quantum temporis dolor de peccatis per actum contritionis elicitus durare debeat; Et quidem certum eſt toto vitæ tempore opportere, vt doleamus de peccatis cõmiſſis, quia numquam poſſunt nobis placere, nisi cum graui offenſa Dei: non tamen eſt neceſſe, quod peccator ſemper actualem, & poſitiuum dolorem habeat de peccatis, ſed ſufficit ſi id habitualiter habeat, quatenus ſit paratus ſemper deteſtari propria crimina, & numquam de illis delectationem habere, quod docuit *D. Thom. 3. part. q. 84. artic. 8. & 9. in corpor.*

De propoſito non peccandi de cætero.

§. V. Vidimus ſupra, actum contritionis includere propoſitum non peccandi de cætero, ſicut etiam requiritur in actu attritionis; quia vero alia ſunt peccata mortalia, alia venialia, ſciendum eſt ex Doctrina *D. Thom. 3. part. q. 87. artic. 1. ad 1.* quod quidem de mortalibus debemus habere firmum, & efficax propoſitum amplius ea non committendi; de venialibus verò ſufficit habere propoſitum ea minuendi, nam ſtante infirmitate humanæ naturæ, non eſt moraliter poſſibile, vitare abſolute omnia venialia.

De effectu, & neceſſitate actus contritionis.

§. VI. Data hac breui cognitione de actu contritionis, remanet videndũ, quinam effectus per hunc actum habeantur, & etiam, an aliquando detur neceſſitas faciendi talem actum: de primo, vide in *Litera E. n. 33.* de ſecundo in *Litera N. n. 14.*

504. Contritionis actum elicere debet celebrans, ſi ad Altare recordetur alicuius mortalis. *Supra n. 221.*

505. Contritionis actus requiritur ad baptiſmum flaminis. *A. n. 126.*

506. Contritionis actus. Vide. Actus.

Conuentuales Eccleſiæ.

507. Conuentuales appellantur Eccleſiæ Regularium. *E. n. 22.*

Conuentualis Miſſa.

508. Conuentualis vocatur Miſsa ſolemnis. *M. n. 237.* poſtquam horam Canonicam cantanda. *Ibidem.* 239. An Miſſa Conuentualis poſſit eſſe votiua. *Ibidem.*

509. Conuentualis Miſſa. Vide. Miſſa Conuentualis.

Conuerſatio.

510. Conuerſatione priuantur excommunicati. *E. n. 197. §. 5.*

Conuerſi.

511. *Conuerſi ad horas canonicas non tenentur.*

Conuerſi, etiam in aliqua Religione profeſſi, non tenentur ad recitandas horas Canonicas, quia, vt videbimus in *Litera P. n. 127.* ex triplici tantum capite poteſt quis ad horas obligari, nempe ratione ordinis Sacri, ratione beneficii, & ratione addictionis Choro; conuerſi autem, neque ſunt addicti Choro, neque ſacris initiati, neque obtinent beneficium; Reſtaret explicandum, vtrum ſaltem huiuſmodi conuerſi teneantur ad alias preces loco horarum, puta Coronam B. M. V. Roſarium &c. quia tamen hoc pendet ex peculiari cuiuſcumque ordinis regula, nè cæcus iudicem de coloribus, omitto hoc punctum, decidendum potius a peculiaribus inſtitutis, & conſuetudine recepta.

ta. Plura de horis Canonicis quære in *Litera H. n.* 48.

Conuersio.

512. Conuersio aquæ in vinum, an detur in Calice. *A. n.* 421. §. 6.

513. Conuersio ad fidem, an dissoluat aliquando Matrimonium. *Infrà n.* 601. à §. 7.

Conuertere se.

514. Conuertere se ad ministrum, non debet celebrans dum in Missa priuatâ dicit ad *Confiteor. Vobis fratres, & vos fratres. S. n.* 20. §. 17. bene tamen in Missa solemni se conuertit ad ministros sacros, *supra n.* 197. §. 8.

515. Conuertere se ad crucem, non debet celebrans, nec caput inclinare, dum minister respondet *Gloria tibi Domine. E. n.* 147. §. 6.

516. Conuertere se, quomodo debeat celebrans, dum Diaconus cantat Euangelium. *suprà n.* 197. §. 25.

517. Conuertere. Vide. Vertere.

Conuerte nos &c.

518. *Conuerte nos Deus salutaris &c.* dicitur pro principio Completorij officij canonici (excepto triduo ante Pascha) præmissa confessione, vt *suprà. n.* 395. §. 1. post quem versum, dicitur Deus in adiutorium &c. [de quo in *Litera D. n.* 107.] cum versu *Gloria Patri &c. Alleluia*, vel *Laus tibi Domine &c.* pro temporis diuersitate, vt in breuiario: & nota, quòd ad illa verba *Conuerte nos Deus*, pollice dexteræ manus formandum est signum crucis in corde, vt communis, & Sanctissima piorum praxis docet. Plura de horis canonicis quære in *Litera H. n.* 48.

De principio completorij.

Cooperire.

519. Cooperire hostiam in Missa, non conuenit. *Litera H. n.* 72. An hostiæ coopertæ possint consecrari. *ibidem. n.* 69. à §. 5.

520. Cooperta patena sustinenda à Subdiacono, & quare *P. n.* 71. §. 10.

521. Cooperire imagines, & cruces, in Ecclesijs, quando debeamus. *I. n.* 25.

Coopertum caput.

Cooperto capite se inclinet celebrans, dum est in via. *S. n.* 20. §. 3. illud discooperiat, cum ad Altare peruenerit. *Ibidem*. §. 5. an capite cooperto possint Sacerdotes celebrare. *B. n.* 109. in Missa solemni, dum celebrans, & Ministri sedent, prius sedeant, antequam caput cooperiant, & ad verba, ad quæ se inclinant, caput discooperiant. *Suprà. n.* 197. §. 10. 522.

Coopertum caput. Vide caput coopertum. 523.

Copia confessarij.

Copia confessarii, vt Sacerdos grauatus mortali possit sola præuia contritione celebrare, dicitur abesse in sequentibus casibus. 524.

De copia confessarij deficiente.

§. I. Primò, quando nullus adest, qui iurisdictionem habeat, licèt enim adsint Sacerdotes, si isti non sint approbati, idem erit, ac si nullus adesset, si quidem simplex Sacerdos potest audire confessiones tantum in articulo mortis.

Si non adsit approbatus, non dicitur adesse copia confessarij.

§. II. Si ità distet Sacerdos approbatus, vt commodè adiri non possit; hoc autem iudicandum est prudentum arbitrio, spectatis circumstantijs pro varietate temporis, & personæ, etenim, qui naturæ est imbecilior, pro eo distantia E. G. sexaginta passuum, faciet confessarium absentem, qui aliter non censeretur absens, & si distaret per duo milliaria, vel etiam tria: item consideranda est circumstantia temporis, potest enim casus occurrere, vt tempus ad celebrandum sit ità breue, ità vt, si Sacerdos accedere deberet ad confessarium distantem, non superesset amplius tempus pro Missa celebranda, cum tamen deberet ex necessitate celebrare.

Quandò ex distantia censeatur confessarium abesse.

§. III. Tertiò, non datur copia confessarij, quando adest quidem, sed est excommunicatus vitandus.

§. IV. Quartò non habes copiam confessarij, si non possis confiteri, nisi per interpretem.

De eo, qui non potest confiteri, nisi per interpretem.

§. V. Quintò abest confessarius, quandò timetur violatio sigilli propter malam famam, quam forte præsens confessarius habet.

Quid, si timeatur violatio sigilli.

§. VI. Sextò. Si habeas aliquod peccatum, quod, si reuelares confessario præsen-

Cum timetur aliquod

damnum, nō censetur quis confiteri. præsenti, esset dubium de graui aliquo damno, puta, si occidisses fratrem illius, in eo casu debes alia peccata, si quæ habes, confiteri, illud autem, ex quo damnum times tacere, quia pro eo, si alius non adsit, non habes copiam confessarij.

De habente casus reseruatos. §. VII. Septimò. Si habeas casum vnum reseruatum, vel plures, & nullus sit, qui in his iurisdictionem habeat, tunc debes confiteri, saltem non reseruata, & in probabilissima sententia, etiam reseruata, vt integram facias confessionem, cum proposito tamen confitendi iterum reseruata, cum primum aderit confessarius habens iurisdictionem pro illis; sed *Cast. op. citand.* non putat improbabilem eorum opinionem, qui volunt in prædicto casu celebraturum non teneri confiteri, nisi adsit Sacerdos, qui illum, etiam à reseruatis absoluere valeat.

Verùm abesse copia cōfessarij, cum non adest proprius. §. VIII. Vltimò aduertendum, quod non censetur absens confessarius, per hoc, quod non adsit tuus proprius, cum quo soleas deuotius confiteri. Vide pro doctrina tradita. *Abre. in Instit. Paroch. lib. 9. n. 174. Gauant. tom. 1. part. 3. tit. 8. post. n. 5. Castrop. part. 4. tract. 21. punct. 12. n. 6. Quart. part. 3. tit. 8. section. 3. dub. 3.*

Copula carnalis.

525. Copula carnalis in Ecclesia habita, eam violat. *Littera E. n. 24. §. 3.*

526. Copula sodomitica est causa diuortij, & etiam copula bestialis. *A. n. 168. §. 1.*

527. Copula carnalis non est de essentia Matrimonij. *Suprà. n. 414. §. 9.*

528. Copula incestuosa, quando exprimenda in petenda dispensatione pro Matrimonio. *D. n. 180. §. 32.* An vero copula, post obtentam dispensationem habita inter consanguineos, sit censenda incestuosa. *ibidem §. 36.*

529. Qualis debeat esse copula, ex qua oritur affinitas. Copula carnalis, ex qua affinitas oritur, debet esse perfecta: cum enim ideo per copulam inducatur affinitas, quia duo, vir nempe, & fœmina vna efficiuntur caro, sequitur manifeste nullam aliam copulam parere posse affinitatem, nisi sit talis, per quam duo efficiantur vna caro, sed hoc non potest contingere, nisi intercessa perfecta copula, sicut aperte habetur in *Cap. Lex Diuina. 27. 2.* ergo &c.

Quando copula censetur perfecta. §. I. Tunc vero copula censetur perfecta, quando ex illa per se sequi potest generatio: vnde copula sodomitica, vel habita cum mortua, non erit sufficiens ad inducendam affinitatem, & multo minus tactus, quantumuis obscœni, etiamsi ex illis oriretur pollutio extrà vas, quia inde numquam generatio sequi potest. *Cap. Extraordinaria. 35. 2. & 3.*

Sola penetratio fœminei vasis, non est copula perfecta. §. II. Neque potest dici copula perfecta, sola penetratio fœminei vasis absque feminis intromissione, & consequenter, neque inde oritetur affinitas, quod esse apud DD. commune, tradit *Gaspar. Hurtad. de Matrim. disp. 20. n. 2.* & ità, si Eunuchi carentes vtroque testiculo, congrediantur cum mulieribus, ex tali copula numquam orietur affinitas, quia cum in concubitu, possint illi Eunuchi emittere quemdam liquorem, non possunt tamen emittere verum semen, quod aduertit *Gob. n. 392. loc. infra.*

Quid, si solus vir seminauerit. §. III. Dubium est tamen, vtrum seminante solo viro, & non seminante fœmina in congressu (quidquid sit de possibilitate casus) debeat talis copula censeri perfecta, adeoque sufficiens ad causandam affinitatem; cuius difficultatis solutio pendet à solutione alterius dubij, An nempè ad generationem sit necessaria etiam seminatio mulieris, an vero sufficiat sola seminatio viri: si enim vtrumque requiritur, certum erit copulam non inducere affinitatem, nisi intercesserit vtriusque seminatio, quia, vt diximus, sola illa copula affinitatem causat, ex qua generatio sequi potest; si vero dicamus ad generationem sufficere solum virum seminare, dicendum consequenter erit copulam illam, in qua solus homo seminauit, verè affinitatem causare: quare tota difficultas ad hoc reducitur, vtrum ad generationem sufficiat seminatio solius viri, an vero etiam requiratur seminatio fœminæ, & quidem fateor hoc punctum non esse proprium Theologorum, sed potius medicorum: non sinam tamen hac in re satis obscura ea notare, quę aliquatem lucem afferre posse videbuntur.

An semen mulieris ad generationem concurrat. §. IV. Igitur secundum Aristotelem (prout refert *Sa. in Aphorism. verbo. Affinitas.*) semen mulieris non est ad generationem necessarium, sed sufficit solum semen intromissum à viro in matricem mulieris. Galenus verò, & Auic. quos citat *Hurtad. n. 5. loc. suprà.* tradunt etiam semen mulieris esse ad ge-

generationem necessarium, quibus ipse Huttadus assentitur.

Est probabilius, quod semen mulieris ad generationem nõ concurrat.

§. V. Ex his tamen sententijs, magis probabilem esse sententiam Aristotelis, quam contrariam, manifeste cognoscit *Gob. in Experim. Theolog. tract. 9. n. 390.* quare inhærendo probabiliori huic sententiæ, dicendum est copulam carnalem esse perfectam, & consequenter sufficientem ad inducendam hanc affinitatem, tametsi in congressu solus vir seminauerit, & non fœmina; attamen ipse Gobat prudenter aduertit, non parum posse prodesse, scire opinionem contrariam esse sufficienter probabilem, quia in varijs casibus, necessitate vrgente, poterit ad praxim reduci.

In aliquibus casibus iuuat scire aliquam opinionem esse probabilem.

§. VI. Et ita E. G. si quis velit ordinari, qui tamen censeatur bigamus, atque ideo irregularis, vt in *Litera B. n. 107.* si compertum fuisset in copula carnali fœminam non seminasse, probabiliter talis copula, non faciet bigamum; Item vidimus in *Litera A. n. 166.* quod adulterium cum promissione futuri Matrimonij, causat impedimentum dirimens, ne adulter valeat adulteram factam viduam, ducere, quod quidem impedimentum non inducitur, nisi verum adulterium per perfectam copulam intercesserit, & cum probabile sit copulam non esse perfectam, nisi etiam fœmina seminauerit, ideo erit probabile, quód absque fœminæ seminatione, simile impedimentum non inducatur, & ità maxime post Matrimonium iam contractum, poterit validum declarari: imò in eo casu expediet hanc probabilem opinionem ad praxim reducere ad auferenda varia incommoda, & scandala; recte tamen aduertit *Tambur. de Matri. tract. 1. cap. 12. §. 4. n. 6.* quòd semper præsumendum est in concubitu etiam fœminam seminasse, ità vt, nisi certò constet contrarium, dicendum sit in vtroque copulam fuisse perfectam, quia semper præsumi debet quod vt plurimum euenit.

Expedit aliquandò, instante necessitate, opinionem probabilem sequi.

Ex Matrimonio non consummato affinitas nõ oritur, benè tamen publica honestas.

§. VII. Ex dictis habes, quòd ex Matrimonio consummato per copulam perfectam oritur affinitas, non vero ante carnis coniunctionem, quod notat *Panorm. in cap. Iuuenis. de sponsal. & Matrim. n. 4.* nam ex Matrimonio tantum rato, oritur solum publica honestas, vt in *Litera H. n. 41. à §. 2.*

Quid sentiat Caramuel de copula causant. affinitatem.

§. VIII. Supra positam doctrinam non esse ad rem, vtique pronunciabit *Caram.* qui *in Theolog. fundam. lib. 3. nu.* 3802. asserit, quòd ad dignoscendum, vtrum copula fuerit sufficiens ad inducendam affinitatem, non est quærendum, vtrum seminatio mulieris sit ad generationem necessaria, necne, sed standum esse verbis canonum, vt quorum, non inducitur affinitas, nisi facta intra vas naturale commistione seminum, & quia seminante solo viro, non datur commistio seminum, inde neque orietur affinitas, bene tamen, si etiam fœmina seminauerit, quia tunc dabitur commistio seminum, quod erit conforme *cap. Lex Diuina. 27. 2.* vbi non obscure insinuatur, quòd ad afferendam propinquitatem, siue affinitatem, requiratur sanguinis, idest seminis commistio.

§. IX. Attamen, & si semper veneratus fuerim, & in perpetuum sim summè obseruatorus tantum Antistitem, ob egregias illius qualitates, & profundissimam Doctrinam, ità vt tenear fateri, me eum in omnibus habere Magistrum, nihilominus pro nunc (liceat mihi sic dicere) non possum cum Caramuele idem sentire; siquidem in hoc, sicut in alijs casibus, non debemus attendere materialitatem verborum canonum, sed sensus formalitatem, eo quòd scire leges, non sit verba earum tenere, sed vim, & potestatem, vt idem *Caram. in eadem sua Theolog. Fundam. lib. 1. n. 925. & 926.* rectè docuit: quocirca, si in canone habetur, quòd affinitas non oriatur, nisi ex commistione seminum, non debet sumi materialiter *ly seminum*, ità vt exigatur vera, & realis commistio duorum seminum, sed debet sumi *ly commistio seminum* pro tali actione, ex qua generatio sequi possit, & ità poterit etiam censeri commistio seminum per hoc, quòd semen viri sit commistum naturæ vxoris, sicut explicat *Panorm. in cap. Fraternitati. de eo, qui cognouit. n. 4.* dummodo generatio sequi possit per solam viri seminationem.

Scire leges, quid sit.

Etiàm seminante solo viro, datur commistio.

§. X. Cæterum dicere, quòd affinitas non possit causari, nisi in concubitu vterque seminauerit, sequeretur, quòd posset dari casus, vt vir de sua vxore liberos suscepisset, absque eo, quòd affinitas esset contracta, quod vtique absurdum erit, vt contra Hostiensem, optimè aduertit *Panormit. cit.* quòd autem supposita doctrina Caramuelis, hic casus contingere posset, est indubitatum; nam demus seminationem mulieris non esse ad generationem necessariam: in hoc casu poterit nasci proles ex sola seminatione

Est absurdum, quòd filij procreentur, & affinitas non detur.

tione viri, & cum supponamus non adfuisse seminationem fœminæ, neque contingit materialiter commistio seminum, ergo inde non causabitur affinitas, & ità dabitur procreatio prolis, & non affinitas; imò consequenter deberet dicere Caramuel, neque Matrimonium fuisse consummatum, tametsi nata fuerit proles, quia, si ex illa copula non oritur affinitas, neque ratione illius Matrimonium dicetur consummatum, etenim ex consummatione Matrimonij oritur affinitas.

Copula, quæ non producit affinitatem, non est sufficiens ad consummandum Matrimonium.

§. XI. Ex eo, quòd supra dixerimus, affinitatem oriri per talem copulam per quam duo efficiantur vna caro: occurrit dubitandum, vtrum, supposito, quòd semen extra vas à viro emissum, intromitteretur in vterum fœminæ absque copula viri, posset inde nasci affinitas, quatenus vir, mediante suo semine factus fuerit cum tali muliere vna caro.

An per semen intromissum absquè copula viri possit dari affinitas.

§. XII. Ad intelligentiam præmitto, difficultatem posse duplici via procedere, vel enim quæritur de eo casu contingente modo naturali, vel ope Dæmonis; si primum, statim summa eruditione de more, dubium resoluit idem doctissimus *Caram. lib. 3. n. 3804.* vbi docet hunc casum humanitus esse impossibilem, quia, etiam si semen decisum à viro attraheretur à matrice mulieris, nullatenus sufficeret ad generationem, eo quòd tale semen expositum aeri, statim perdat vim generandi, quam habet ob spiritus vitales, & subtilissimos, quos neque per instans potest conseruare extra naturalia vasa existens: additquè, nullam esse præstandam fidem quibusdam historijs, vel potius fabulis, quæ similes mirabiles generationes narrant, quia dicit eas quidem referri; sed examini non subsistere: & ita cum ex illa seminis attractione nullatenus sequi possit generatio, non poterit dici, quòd per illam vir, & fœmina fuerint facta vna caro, & per consequens, neque dabitur affinitas.

Doctrina pro intelligentia difficultatis.

Non est credendum, quod humanitus possit fieri generatio, sinè copula.

§. XIII. Si sermo sit de secundo, quando nempe semen à viro decisum, ope Dæmonis intromittitur in vterum fœminæ, non nego hunc casum esse possibilem, sicut non negat *Caram. num. 3805.* qui etiam asserit Merlinum celebrem in Anglia, referente Abulense, & Homerum Poetam, referente Plutarco, hoc modo de facto fuisse generatus; Dæmon enim, cum summo ingenio polleat; cognoscit circumstantias opportunas ad generationem requisitas, & potest facere sua mirabili agilitate, vt semen emissum ab homine, adhuc viuum intromittatur in vterum fœmineum, & ità sit potens ad generationem; aduertit tamen idem Caramuel, quod in eo casu filius procreatus, non diceretur filius Diaboli, sed filius illius hominis, à quo semen fuisset decisum, esto enim Dæmon semen applicaret, non inde diceretur generasse, quia generatio non consistit in præcisa applicatione seminis; sicut homo applicans ignem E. G. stuppæ, propriè non diceretur comburere stuppam, quæ ab igne verè, & realiter comburitur, dum per suum calorem agit in illam: ita ille homo, à quo fuisset decisum semen, verè, & realiter generaret per suum semen agendo in matricem fœminæ, sicut vero homo, applicando ignem stuppæ, est causa extrinseca, & remota, quod ignis comburat stuppam, ità Dæmon applicando semen viri poterit dici causa extrinseca, & remota, quod talis homo generet hominem.

Possibilis est generatio facta ope Dæmonis.

Generatus ope Dæmonis, non dicitur filius Dæmonis, sed filius illius hominis, à quo semen decisum fuit.

§. XIV. Vlterius libenter subdo, quod obseruat citatus Caramuel, nimirum Dæmones non posse pro libito suis viribus vti, sed solum, quantum ipsis à Deo permittitur, nam cæterum illi infensissimi humani generis, omnes destruerent, & occiderent: vnde sequitur corpora mortuorum, quæ à Dæmone circumferuntur, esse censenda corpora damnatorum, non enim est probabile, quod Deus permittat Dæmonem vti corporibus animarum in cœlesti patria beatarum, vel in Purgatorio degentium, quæ tandem ad fruitionem æternæ gloriæ sunt peruenturæ, ad suas nequitias exercendas, sicut præsumi debet, quod Dæmon non possit ad hunc finem vti semine ab hominibus deciso, nisi fuerit decisum ab illis, qui sceleratè, & nimis turpiter, effundunt semen suum super terram, eo quod non sit credendum Deum permittere, quod semine deciso ab homine naturaliter absquè culpa, incubus vtatur ad facinora.

Dæmones non possunt pro libito suis viribus vti.

Corpora, quæ aliquandò assumuntur à Dæmone, sunt corpora damnatorum.

Semine deciso sinè culpa, non vtitur Dæmon.

§. XV. Iam habes possibilem esse generationem ope Dæmonis factam absque copula corporum, ex qua generatione proculdubio oritur consanguinitas, si enim filius procreatus dicitur, & est filius illius hominis, à quo fuit decisum semen, vtique talis partus erit consanguineus illius hominis, ergo etiam inde orietur affinitas, quæ, mediante consanguinitate, causatur, idquè, contrà Pontium, tradunt esse apud DD.

Ex incubo affinitas oritur.

communne *Hurtad. n. 4. & Tambur. n. 5. loc. cit.*

§. XVI. Inde tamen non rectè deducitur, quod affinitas eo modo causata, Matrimonium dirimat, quia aliud est affinitatem esse Philosophicam, aliud esse Theologicam, neque vnum cum altero benè confunditur, sicut docet *Caramuel n. 3801. in fine.* quare concedimus quidem illam affinitatem esse Philophicam, idest naturalem, sed negamus esse Theologicam, vt enim esset talis deberet afferri lex Ecclesiastica, quæ statuat, etiam affinitatem, hoc modo ortam, dirimere Matrimonium; hæc autem lex non datur, cum fuisset statutum solam illam affinitatem dirimere Matrimonium, quæ precedit ex reali copula maris, & fœminæ, præterquamquod, frustra statuisset Ecclesia, quod etiam affinitas orta ex incubo, Matrimonium dirimeret, quia sciri non potest à quo viro fuisset semen decisum, & ita neque vnquam cognosci posset, à quo affinitas esset contracta; quod optimè obseruat noster *Caramuel n. 3806. concl. 6.*

Diuersa est affinitas Philosophica ab affinitate Theologica.

Non esset vtilis lex, quod affinitas orta ex incubo Matrimonium dirimat.

§. XVII. Interrogant aliqui, vtrum inducat affinitatem ad dirimendum Matrimonium, copula habita cum Ebria, insana, aut ignorante eius, vel factum, aut habita vi, vel metu. (& sermo est ante contractum Matrimonii, si enim superueniat affinitas Matrimonio iam contracto, quid sit sentiendum, dictum fuit in *Litera A. n. 187. §. 15.*) Respondeo cum *Tambur. n. 3. loc. supra* certum esse, quod ex tali copula oriatur affinitas dirimens Matrimonium, non enim affinitas inducitur semper per culpam, neque affinitas est pœna, adeoque etiam inuoluntarie contrahi potest.

Affinitas inuoluntariè contrahi potest.

§. XVIII. Neque ad contrahendam affinitatem dirimentem Matrimonium, est opus, quod copula fuerit legitima, & coniugalis, nam etiam per copulam fornicariam, & illegitimam, contrahitur prædicta affinitas, vt diximus in *Litera A. n. supèr cit.* vbi plura de affinitate quærere debebis.

Etiam ex copula illicita affinitas contrahitur.

Cordulæ.

530. Cordulæ, an conuenienter cingulo Sacerdotum inserantur. *Supra. n. 306. §. 1.*

Coriaceum.

Coriaceum aliquod laudabiliter ponitur super Altare in cornu Epistolę, ne, dum ministrantur ampullæ, tobalea deturpetur. *S. n. 20. §. 38.* 531.

Cornua.

Cornua habet Mitra, & quarè. *M. n. 272. §. 1.* 532.

Cornu Altaris.

Cornu Epistolæ, quod sinistrum Altaris dicitur à *Miss. de rit. seruand. tit. 4. n. 2.* dicitur pars dextera Altaris ab *Iuon. Carnot. serm. de conuenie. nou. & vet. Sacrif.* & cornu Euangelij dicit esse partem Altaris sinistram, loquitur tamen respectu celebrantis, qui dum est ad Altare facie ad illud versa, à dextris habet cornu Epistolę, à sinistris vero, cornu Euangelij. Vide *Gauant. tom. 1. part. 2. tit. 4. n. 2.* 533.

De cornu dextero, & sinistro Altaris

Cornu Euangelij appellatur versus aquilonem. *Litera M. n. 267.* 534.

Corona, siuè tonsura.

Corona, siue tonsura clericalis defenda à Clericis. *O. n. 6. §. 1.* 535.

Coronides.

Coronides ligneæ circà Altaris angulos, non ducantur. *A. n. 282. §. 2.* 536.

Corporale.

Corporale omnino adhibendum in celebratione Missæ, debet esse ex lino, benedictum ab Episcopo, vel alio habente facultatem, ex Missal. de *Defect. occurrentib. tit. 10. n. 1.* quia repræsentat sindonem Christi, vt ait *Gauant. tom. 1. de rit. seru. tit. 1. n. 1.* vbi citat *Euseb. & Siluest.* Attamen *Azor. lib. 10. cap. 28. q. 8.* existimat posse fieri ex cannabe. 537.

De corporali pro celebratione Missæ.

§. 1. Nota, quod *Cons. l. Rhem. cap. 8.* non vult, quod misceatur alia materia, etiam pretiosior: *Suar. verò 3. part. disp.*

An corporale possit pretiose elaborari.

disp. 81. section. 6. in hoc explicat prædictum concilium, dicens esse intelligendum, quod nil aliud misceatur in interiori parte, cæterum nequaquam prohiberi, quod extremitates corporalis, & palla in superiori parte ornentur serico, vel auro.

De figura corporalis.

§. II. Sit corporale longitudinis duorum palmorum, cum dimidio, & totidem latitudinis, vel paulo minus. *Gauant. de mens. sacr. suppell.* apud antiquos quidem grandioris erat formæ; sed nos vtimur ara breuiori. *idem. tom. 1. de rit. seruand. tit. 1. n. 1.*

Nomen corporalis vnde desumatur.

§. III. Hæc denominatio corporalis ab eo prouenit, quia in eo ponitur corpus Christi, secundum *Alcuin. cap. de celebr. Miss.* quis fuerit illius inuentor, certam notitiam non habeo. Vide *Gauant. tom. 1. de rit. seruand. tit. 1. n. 1.*

Quomodo plicandum corporale.

§. IV. Ita plicetur corporale, vt nec initium, nec finis appareat, ita enim sudarium in sepulcro Domini inuentum est *Alcuin. de Diuin. offic. cap. de celebrat. Miss.*

A quibus corporalia tangi possint.

§. V. Non potest autem de regula ordinaria corporale à secularibus tangi, neque à monialibus, sed hoc spectat Subdiaconis, vel clericis cum licentia superioris, vt dicemus in *Litera P. n. 71. § 8.* vbi etiam videbimus, an id obliget sub mortali; nota tamen, quòd corporalia possunt ab omnibus tangi, antequam fuerint in vsu, & etiam post lotionem, antequam iterum Missæ inseruiant, quod idem dicendum de purificatorio, & palla: Calix verò post consecrationem non potest ab omnibus tangi, licet adhuc non fuerit in vsu, idque propter sacram vnctionem.

Immunda corporalia non adhibeantur.

§. VI. Corporalia debent esse munda, & ea notabiliter immunda adhibere, erit mortale. *aa. in aphorism. verb. Miss. n. 15.*

Modus seruandus in lauandis corporalibus.

§. VII. Cum corporalia sunt lauanda, non lauentur in communi vase, sed in aliquo ad id præparato, & prima lotio in sacrarium proiciatur. *Mend. in Epitom. verb. Corporalia. n. 1.* primò quidem lauentur ab illis, qui possunt ea tangere, postea verò tradi possunt cuicumque, puta Monialibus, vt melius dealbentur, & reficiantur. *S. n. 36. loc. citat.* postquam corporalia fuerint abluta, non indigent noua benedictione. *Mend. n. 8. loc. suprà.*

Corporalia noua benedictione nō indigent post lotionem.

§. VIII. Debet corporale omnino includi intra bursam. *B. n. 149.* vbi etiam vidimus, qualiter antiquitus includere-

Intra bursam corporale includatur.

tur intrà librum.

De modo explicandi corporale super Altare pro Missa solemni.

§. IX. Quomodo celebrans debeat extrahere corporale de bursa, & illud super Altare extendere. *S. n. 20. § 6.*

§. X. In Missa verò solemni corporale defertur ad Altare, & explicatur à Diacono post versum Symboli *Et incarnatus est &c.* non prius, vt in *Litera D. n. 123. §. 22.* eo quia, vt tradit *Hieronym. Rube. lib. 2. cap. 45.* Christus dedit operam redemptioni nostræ, solùm post incarnationem, ideoque post memoratum incarnationis mysterium, Diaconus explicat corporale, quod repræsentat sindonem passionis Christi, vt vidimus suprà. Si non dicatur symbolum, Subdiaconus defert corporale simul cum Calice ad Altare, & Diaconus illud explicat, vt in *Litera D. n. 123. §. 10.* & si Calix pro Missa solemni non ponatur super credentiam, sed super Altare; in eo casu corporale explicetur, antequam celebrans ad Altare accedat, vt in eadem *Litera D. n. 125. §. 28.*

Corporale Feria VI. in parasceue, quomodò explicatur.

§. XI. Feria VI. in parasceue; quomodo Diaconus extendat corporale super Altare, vide in *Litera F. n. 45. §. 23.*

Corporis defectus.

De irregularitate prouenIente ex defectu corporis.

Corporis defectus aliquando irregularitatem parit ob diuersas rationes, potest enim defectus inducere irregularitatem, quia deficiat aliqua pars corporis, quæ ad exercendum ordinem est necessaria, vel etiam, quia adsit talis defectus, vt licet ordinis exercitium non impediat, tamen magnam causet deformitatem. 538.

Defectus indicis, vel policis, facit irregularem.

§. I. Quoad primum, est irregularis pro Sacerdotio, cui deest aliquis digitus, polex, vel index, quia hic non posset iuxtà præscriptum Missalis, hostiam tangere. Item erit irregularis quoad omnes ordines, qui fuerit cæcus, vel mutus, & similes habens defectus, ità vt ratione illorum inhabilis sit ad exercendos actus ordinum.

Cæci, & muti sunt irregulares.

§. II. Loquendo vero de defectibus afferentibus deformitatem, censentur irregulares, qui in vultu notabilem defectum habent, puta, si sint sine naso, si os valdè incompositum habeant, si signum aliquod notabile insit, relictum fortaisè ex vulnere; si oculi sint valdè dissimiles in magnitudine, & multo magis, si quis aliquo oculo esset priuatus,

Defectus in vultu facit irregularem.

præ-

Defectus oculi canonis, facit irregularem.

præsertim sinistro, qui solet etiam dici oculus Canonis, quia eo præcipuè vtitur Sacerdos in Missa ad legendum Canonem, quo deficiente, inconcinnitèr cogeretur contorquere caput, vt oculo dextro posset videre verba Canonis.

Potest fieri, vt etiam deficiente oculo canonis, quis non sit irregularis.

§. III. Qui tamen absque indecentia vti posset oculo dextro, ordinandus erit, ac si nullum defectum oculorum haberet, & hoc esse valde facile, vult *Tamburr. de censf. & Irregul. tract. 4. cap. 8. §. 2. n. 2.* vbi etiam nimis rigidam appellat eorum sententiam, qui volunt, quod carentes oculo sinistro sint absolutè irregulares.

Monstruosi sunt irregulares.

§. IV. Sunt etiam irregulares, qui monstruosum habent corpus. E. G. qui duo capita haberet, tria brachia, & similes deformitates, sicut etiam sunt irregulares, qui carent aliquo pede, ità vt, nisi baculo innixi, non possint ordines exercere. *Capucin. in summ. Bassi verb. Irregularitas. n. 22. & sequentib.* & pariter censentur irregulares gigantes,

Gigantes, pigmæi, & æthiopes sunt irregulares.

pigmæi, & æthiopes, non quidem in sua regione, vbi omnes sunt similes, sed in regione aliena, vbi hæc diuersitas ludibrio est. *Busemb. statim citand.*

Hermaphroditi sunt irregulares.

§. V. Sunt pariter irregulares hermaphroditi. *Busemb. in Medull. Theolog. moral. lib. 7. cap. 5. n. 5. Capuc. supra. verb. Ordo. n. 35.* neque sermo est de hermaphroditis, in quibus vel sexus fœmineus præualet, vel vterque est æqualis; quia hos esse incapaces ad ordines, & characterem non posse recipere, dicemus in *Litera S. n. 20. à §. 16.* sed tantum loquimur de illis hermaphroditis, in quibus sexus virilis præualet; si vero non sint notorii, irregulares non erunt per ea, quæ tradit *Capucin. n. 25.*

Quid, si non sint notorij.

An Spadones sint irregulares.

§. VI. Spadones non sunt irregulares, si ipsis virilia fuerint amputata ob licitam causam, puta infirmitatis, secus vero, si vltrò permiserunt se castrari ob cantum, vel ad seruandam cautius castitatem. *Cabass. in Theor. & prax. Iur. Canon. lib. 5. cap. 19. n. 14.* sed hos minimè esse irregulares defendit tanquam probabile *Castrop. part. 6. disp. 6. punct. 12. n. 4.* eo quod non permiserint se castrari ob indignationem; item censentur irregulares, qui in pœnam castrati fuere. E. G. si quis inuentus turpia agere cum vxore aliena, fuerit à marito illius in pœnam factus eunuchus, aut talis factus fuerit per sententiam iudicis. *Capuc. n. 28.* contrarium tamen adhuc esse probabile, vult relatus *Castrop. n. 3.* qui vero inhoste per vim castrantur, si ex se debitam fecerint resistentiam, nullatenus irregulares erunt. *Busemb. loc. supra.*

Est falsum, quòd Spadones debeant secum deferre virilia amputata, vt possint ordinari.

§. VII. Hic inscitiam vulgi notare volo, qui putant spadones, vt licite ordinentur, teneri secum deferre virilia amputata, seu eorum cineres, quod nullo iure cauetur, adeoque est absolutè falsum, vt aduertit *Capuc. loc. nuper.*

De irregularitate proueniente ex infirmitate corporis.

§. VIII. Huic loco adiungi potest irregularitas, quæ ex infirmitate corporis prouenit, est enim, & ipsa defectus corporis.

De vario genere infirmitatis quoad effectum irregularitatis.

§. IX. Vt autem certa ab incertis secernamus, sciendum est, prout facit ad rem nostram, infirmitatem, vel esse leuem, vel grauem; leuem nullam parere irregularitatem, est indubitatum, quia hæc nullum, vel ad summum leuissimum affert impedimentum, quocirca dubitari solum potest de infirmitate graui.

Infirmitas grauis, quandò irregularitatem inducat.

§. X. Hæc vero, vel est diuturna, vel non; si secundum, tunc solum infirmus à functionibus ordinum arcetur, quandiù durat infirmitas, ità vt salute recuperata, nulla remaneat irregularitas; Si autem infirmitas sit diuturna, aut, licet quotidie grauamen non afferat, tamen adsit causa, ex qua multoties patiens corripiatur, tunc, nemine contradicente, datur irregularitas, quia talis infirmus, vel, vt aptius loquar, talis infirmitati subiectus, aut non potest exercere actus ordinum, aut illos exercens, exponitur euidenti periculo indecentiæ, non sine magno adstantium scandalo.

Quænam habituales infirmitates censeant irregularitatem.

§. XI. Neque tamen omnes infirmitates habituales faciunt irregularem, sed illæ tantum, quæ patientem cadere necessitant, vt morbus caducus, aut notabilis vertiginis frequentia, aut infirmitates, quæ priuant vsu rationis, vt amentia; vel quæ valde conturbant patientem, vt Dæmoniaca infestatio.

Quid, si infirmitas grauis, & habitualis superueniret iam ordinato.

§. XII. Si vero hæc infirmitatum accidentia contingerent iam ordinato, tunc, vt licitè valeat celebrare, requiritur, quod ab vltimo accidente transactus fuerit integer annus; quod, si non constet de accidente sequuto, sed solum dubitetur, sufficiet exploratio triginta dierum. *Cap. Communiter. Distinct. 33. & cap. Nuper. 7. 2.* in hoc enim *cap. Nuper.* de casu dubio sermo est, vt notat *Gloss. verb. Triginta.* quod si daretur aliquis, cui accidens correptionis

De accidentibus, quæ raro contingunt.

valdè

valdè raro accidat, puta ad summum semel in mense, tunc hîc poterit celebrare (& conuenit in loco separato) adhibita assistentia alterius Sacerdotis ieiuni, vt, si fortè post canonem inceptum corripiatur, ab alio Sacerdote Missa perfici possit, dummodo accidentia non sint ex illis, quæ occurrunt cum clamore, spumarum emissione, & horrenda corporis agitatione. *Cabass.* n. ,10. & *Busemb. dub.* 5. *loc. cit.* & alij apud ipsum.

Abstemij, an sint irregulares.

§. XIII. Abstemij, qui neque sacras species vini absque periculo vomitus sumere possunt, erunt proculdubio irregulares pro Sacerdotio. *Binsfeld.* in *Theolog. pastoral. part.* 5. *cap.* 12. *propè fin.* quia celebrantes tenentur sub graui culpa communicare sub vtraque specie, vt docet *D. Thom.* 3. *part. q.* 82. *artic.* 4. *sed contra*, & *in corpor.*

An, qui irregularis est pro Sacerdotio, censeatur etiam irregularis quoad alios ordines.

§. XIV. Dubium est vero, an qui ratione similis irregularitatis, non potest licitè initiari Sacerdotio, censeatur etiã irregularis quoad alios ordines, etiam minores, sed hoc punctum commodius examinabimus in *Litera E. n.* 37. vbi de effectibus irregularitatis. De relaxatione huius irregularitatis, quære in *Litera R. n.* 44. Plura de irregularitatibus ex defectu prouenientibus, habebis in *Litera D. n.* 53.

Corporis dispositio.

539. De corporis dispositione pro celebratione Missæ.

Corporis dispositio Sacerdotis celebraturi, duo necessariò includit. Primò ieiunium, & quidem naturale, vt in *Litera I. n.* 9. Secundò corporis integritas, & animi quies, quæ non fuerit per pollutionem alterata, vt in *Litera P. n.* 168. Præterea requiritur nitor, quarè antecedenter debet Sacerdos lauare manus, vt in *Litera M. n.* 26.

Corporis sanitas.

540. Corporis sanitas confertur per Sacramentum extremæ vnctionis. *E. n.* 38. §. 21. & 28.

Corpus Christi.

541. Plura de Sacra Eucharistia notantur.

Corpus Christi, quomodo sit sub speciebus Sacramentalibus. *E. n.* 166. quot modis sumi possit. *Ibidem* §. 174. dum Sacramentaliter sumitur, non continuatur dentibus. *H. n.* 74. quando sumentibus gratiam conferat. *Ibidem à* §. 1. An plus gratiæ conferat sub vtraque specie, quam sub vna *S. n.* 213.

Corporis Christi festum, vide in *Litera F. n.* 66. in Missa huius festi, dicitur *Credo. Infrà n.* 560. §. 8. 542.
De festo Corporis Christi.

Corpus Christi. Vide Christus. 543.

Corpus defuncti.

Corpus defuncti fidelis deberet semper sepeliri cum Missa, pro cuius rei authoritate. *Ganant. tom.* 1. *de rub. gen. Miss. tit.* 5. multos citat, & præsertim *August.* 9. *confess. cap.* 12. de funere S. Monicæ matris eiusdem: & ità omni tempore, præsente tamen in ecclesia corpore, potest celebrari Missa pro defunctis, sicut ex *Decret. S. rit. Congr.* 28. *August.* 1626. refert *Laur. in Theatr. Regul. verb. Missa. n.* 7. non potest tamen id fieri feria VI. in parasceue, quia eo die non licet celebrare, vt in *Litera F. n.* 46. sed in sequentem diem esset differendum funus, vt celebrata Missa Sabbati Sancti, postea celebretur alia pro defuncto, quod tamen vbique fieri non debet, sed solum in ijs locis, in quibus sine scandalo, non potest sepeliri defunctus absque Missa, vt praxis docet, & colligitur ex *Durand. in Ration. Diuin. offic. lib.* 7. *cap.* 35. *n.* 7. & tandem, si magna diei celebritas obstaret, Missa de Requiem nequaquam celebranda erit. *Ritu. Roman.* De priuatis Missis Defunctorum, vide infra in *Litera M. n.* 243. 544.
Cum Missa sepeliendi fideles defuncti, etiam in festis, præsente tamen corpore.
Feria VI. in parasceue celebrare non licet.
In magna festiuitate non est dicenda Missa de requiem.

Corpora fidelium defunctorum, non sepeliuntur in Oratorijs. *O. num.* 109. §. 2. 545.

Corpus Domini nostri &c.

Corpus Domini nostri Iesu Christi &c. dicitur à celebrante in Missa, antequam consumet sacram hostiam. *S. n.* 20. §. 69. eadem verba dicit Sacerdos, dum distribuit sacram Eucharistiam. *Suprà n.* 384. §. 4. hæc verba habet *Alcuinu. de Sabb. Sanct.* sed ea non habemus ex ordine Romano, benè tamen ex Religiosorum traditione, vt testatur *Microl. de Eccles. observ. cap.* 18. 546.
De verbis dicendis in Eucharistia sumenda, vel ministranda.

Corp

Corpus inclinandum

547. Corpus, & caput inclinat celebrans, dum consecrat. *S. n. 20. §. 55.*

Corpus tuum Domine &c.

548. *Verba a celebrante post ablutionem dicenda.* *Corpus tuum Domine, quod sumpsi &c.* dicit celebrans in Missa, dum extergit digitos post ablutionem eorum. *Litera S. n. 20. §. 73.* quæ verba non omittit, etiamsi, nec ablutionem, nec purificationem sumeret, vt contingit in die Natalis Domini, in quo Sacerdos tres Missas celebrat, vt dicetur in eadem *Litera S. n. 37. §. 16.*

Correctio.

549. *De mutua correctione inter coniuges.* Correctio mutua est vna ex obligationibus coniugum, vt notabimus in *Litera O. n. 10* hæc autem fieri potest, tum exhortatione, siuè monitione, tum per viam præcepti; vtrumque potest vir erga vxorem, quia ipse huius est caput; *Vxor non habet vim præceptiuam erga virum.* Vxor vero nullum præceptum marito suo imponere potest, bene tamen in casibus occurrentibus, attenta circumstantia temporis, & loci, ipsum modestè admonere; *Vir non debet vxorem percutere.* percutere autem vxorem, & si in praxi multi consueicant, non est facile consulendum, maxime viris ingenuis, & sanguine non infimis, quia id potiùs ad concitandum odium, quam ad corrigendum conducet: nec desunt alij modi, quibus vxor aliquando delinquens possit puniri, puta, si ei subtrahatur aliquid de solito cibo, vel, si cogatur certis diebus manere Domi, & non exire; & tandem omnino prohibitum est viro occidere, mutilare, aut acriter verberare suam vxorem, etiam si ipsa esset rea enormissimi criminis, quia eorum punitio, non ad ipsum, sed ad publicum iudicem spectat. lege *Castrap. part. 5. Disp. 3. p. 5. §. 3.* Plura de obligationibus coniugum quære in *Litera O. n. 10.*

Cotta.

550. Cotta. Vide. Superpelliceum.

Cotula.

551. Cotula. Vide. Vas.

Credentia.

Credentia pro Missa solemni semper adsit, vt in *Litera M. n. 237. §. 1.* pareturque autem in cornu Epistolæ, antequam Sacerdos veniat ad Altare, & si fieri potest, ità collocetur, vt illius pars anterior respiciat aquilonem. 552. *De Credentia pro Missa solemni.*

§. I. Sit autem demissa sine gradibus in plano presbiterij cooperta linteo vsque ad terram vndequaque pendente, supra ipsam nullæ imagines ponantur, neque crux, concedit tamen *Bauld. citand.* posse in ea poni aliquam tabellam, seu imaginem, quæ sit osculanda ad oblationem, si ea sit facienda, sed ego dicerem conuenientius esse in alio loco à credentia separato.

§. II. Super hanc credentiam ponantur requisita pro Missa solemni, videlicèt in medio illius bacile, cum bucali aquæ pro lotione manuum celebrantis, præsertim, si sit in aliqua dignitate constitutus, & super bucale manutergium pro extergendis manibus, bacile autem ita super credentiam pone, vt locus relinquatur pro alijs rebus, quare debebit poni erectus, vt parieti adhæreat, si enim per extensum in plano ponatur, fere totam credentiam occupabit. *Bacile supèr credentiam ponitur, & quomodò.*

§. III. Super eandem credentiam ponatur calix cum suo purificatorio, super quo sit patena cum hostia, & desuper parua palla, & totus calix postea cooperiatur paruo velo coloris paramentorum, bursa vero, quæ habeat intus corporale ponenda erit supra velum oblungum, vt infrà, & aduertendum, quod pars illius aperta respiciat parietem; In dextero cornu versus Altare ponatur peluicula, cum ampullis, quæ, quantum fieri possit sint omnino vitreæ, quarum vna sit plena vino albo, si possit haberi, altera plena aqua, ambæ suis operculis coopertæ, & propè ipsas ponatur paruulum manutergium, nec satis placet ponere manutergium super ampullas, vt multi incautè faciunt, cum sit periculum, quod effundatur vinum, quare melius, & decentius ampullæ suis operculis operiuntur. *De Calice supèr credentiam præparando.* *Ampullæ supèr credentiam, quomodò ponendæ.*

§. IV. In sinistro cornu ponatur Missale, quod debet inseruire Diacono, & Subdiacono, pro Epistola, & Euangelio; aliqui super credentiam ponunt etiam Missale cum cussino celebrantis, sed hoc melius ponitur super Altare, vt in *Litera M. n. 279.* hæc missalia ab aliquibus *Missale pro Diacono, & Subdiacono, ponitur supèr credentiam, sed nō Missale celebrantis.*

Missalia laudabiliter cooperiuntur coloris paramentorum.

aliquibus cooperiuntur tegumentis coloris Missæ conuenientis, quod est valde laudabile, & iuxtà *Cærem. Episcop. lib. 1. cap. 12.* aliqui etiam ponunt super credentiam prope ampulas instrumentum pacis, cum velo coloris paramentoru ad illius manubrium appenso, alij hoc instrumentum ponunt super Altare a parte Epistolæ inter candelabra, de hoc instrumento vide in *Litera I. n.* 183.

An instrumentum pacis ponendū super credentiam.

Thuribulum super credentiam poni potest.

§. V. Item super credentiam potest poni thribululum cum nauicula, finita incensatione Altaris in principio Missæ, carbones tamen, qui in eo sunt, prius extrahantur, ne suo calore aliquod damnum causent, & si thuribulum non ponatur super credentiam, poterit appendi in aliquo loco remoto à parte Epistolæ.

De præparandis particulis super credentiam, si forte sint illæ consecrandæ.

§. VI. Si sit facienda Sacratissima communio, vel consecrandæ particulæ relinquendæ in tabernaculo, poterit super credentiam præparari pixis, seu calix, cum particulis consecrandis, quod, si pixis iam sit in tabernaculo cum alijs particulis consecratis, particulæ consecrandæ præparentur alio decenti modo super credentiam, deferendæ ad Altare tempore oblationis.

§. VII. Item super credentiam ponatur campanula pulsanda ad eleuationem Sanctissimi Sacramenti, si talis sit consuetudo: hæc autem omnia super credentiam tegantur velo oblungo, quo postea vti debebit Subdiaconus, quidquid gratis aliqui dicant, quod nempè hoc velo tunc solum cooperiatur credentia, quando celebrare debet Episcopus; Aduerte vero, quod bursa corporalis hoc velo non tegatur, sed sit posita desuper, vt cum Diaconus suo tempore debebit illam ad Altare deferre, possit eam comodius de credentia accipere.

Velo oblungo tegantur omnia super credentiam.

Bursa corporalis sit desuper.

Super credentiam relinquatur locus pro candelabris ceroferariorum, & an in angulis anterioribus, vel posterioribus.

§. VIII. Debent autem super credentiam omnia ita disponi, vt locus relinquatur pro ponendis candelabris, quæ ceroferarij deferunt de Sacristia: vtrum vero sit relinquendus locus in angulis anterioribus, vel posterioribus. *Gauant. tom. 1. part. 2. tit. 2. n. 5.* vult hunc locum esse relinquendum in angulis anterioribus ad differentiam cādelabrorum, quę ponuntur in Altari, & vt sint commodiori vsui acolythis, idest ceroferarijs ad ea citius de credentia sumenda: attamen magis arridet doctrina *Bauld. citand.* quod videlicet relinquatur locus pro candelabris ceroferariorum in angulis posterioribus, tum quia in his commodius, & securius candelabra ponuntur, tum etiam, quia talis videtur communis consuetudo: neque officit ratio à Gauanto allata, nimirum, quòd id faciendum sit ad differentiam candelabrorum, quę ponuntur in Altari, non enim apparet necessitas huius differentię, & cum ab eodem Gauanto non probetur, gratis dicitur: neque valet dicere, quod candelabra posita in anterioribus angulis sint pro ceroferarijs commodiori vsui, quia experientia docet eandem commoditatem adesse, licet candelabra sint in angulis posterioribus.

§. IX. Omnia supra dicta præparari debent, antequam celebrans, & ministri ad Altare accedant, & de his omnibus, vide *Bauld. part. 3. de rit. seruand. cap. 11. artic. 2.*

Credentia præparetur antequam celebrant ad altare accedat.

Credentia pro Missa solemni defunctorum præparetur in cornu Epistolæ hoc modo, cooperiatur breui mappa, ità vt non pertingat vsque ad terram, sed tantum aliquantulum circa illam dependeat, super eam ponantur omnia, quæ ad celebrationem Missæ requiruntur, vt vidimus *supra n.* 552. excepto instrumento pacis, quæ in Missis defunctorum non datur, & velo oblungo, quia in his Missis eo non vtitur Subdiaconus; si vero sit facienda absolutio post Missam, ponatur super credentiam etiam vas aquæ benedictæ cum aspersorio, & Rituale Romanum. *Bauld. part. 3. cap. 13. n. 2.* dicit *Gauant. tom. 1. part. 2. tit. 13. ad n. 2.* quòd pro Missa solemni defunctorum, credentia sit simplex, vel nulla, sed, pace sua, non videtur conueniens, quòd nulla credentia præparetur, non enim conuenit omnia super Altare ponere, præterea idem Gauantus ibidem vult, quod super credentiam ponantur candelabra cum candelis accensis, quomodo ergo poterunt poni, si nulla credentia aderit? 553.

Credentia pro Missa defunctorum.

An conueniat, quòd pro Missa solemni defunctorum, nulla præparetur credentia.

Credentia, feria V. in Cœna Domini, pro Missa solemni præparari debet cum omnibus requisitis pro celebratione Missæ, vt in pari casu diximus *supra n.* 552. excepto instrumento pacis, quæ hac die non datur; præterea in gratiam huius feriæ V. debent super patenam poni duæ magnæ hostiæ ambæ à celebrante consecrandæ, quarum vna pro sequenti feria VI. seruari debet, pro qua ideo super credentiam præparari etiam debet alius calix amplus, cum suo velo 554.

Credentia pro feria V. in Cœna Domini.

Duæ hostiæ super patenam adsint.

albo, palla, & patena, in eo enim prædicta hostia seruanda, reponi debet; item super credentiam ponatur velum oblungum diuersum ab illo Subdiaconi, & eo pretiosius, si fieri potest, quo vti debebit celebrans pro deferendo Sanctissimo Sacramento in processione; præterea super credentiam ponatur alius calix, siue pixis, vt magis conuenit cum multis particulis consecrandis, tum pro communione generali, tum, vt aliquæ particulæ seruentur pro infirmis; ponatur etiam alius calix cum vino pro purificatione Sacerdotum, aliaque vasa præparentur cum vino, & aqua pro purificatione aliorum; adsint etiam linteа, tam ponenda ante communicaturos, tam inseruientia communicantibus pro abstergendo ore post purificationem, & tandem, si haberi possit, super credentiam ponatur aliud thuribulum cum nauicula, præter illud, quod debet inseruire pro Missa, nam in processione, duo debent adhiberi. *Bauld. part. 4. cap. 9. artic. 1. n. 5. & 6.*

Particulæ pro feria V. in Cœna Domini, quomodò præparandæ

Thuribulum aliud pro processione requiritur

555. Credentia in Presbiterio pro feria VI. in parasceue præparari debet hoc modo, videlicet, sit nuda, cooperta tantum aliquo linteo in superiori parte, & super eam ponantur ampullæ vini, & aquæ, cum peluicula, & manutergio, bursa cum corporali, & purificatorio, cussinus nigri coloris, Missalia duo, vnum pro celebrante, aliud pro ministris, eaque sint tecta panno nigro, si sit consuetudo; item super credentiam ponatur mappa oblunga plicata, suo tempore extendenda super Altare, vt in *Litera F. n. 45. §. 6.* velum oblungum imponendum humeris celebrantis pro processione (hoc tamen melius poneretur in loco, vbi est Sacramentum, cum ibidem celebrans illud debeat sumere) cum aliquot aciculis, pro eo firmando, si opus sit, stola latior pro Diacono, si hic vtitur planeta plicata, vas aliquod vitreum, siue alterius materiæ, pro purificatione digitorum celebrantis, si fortasse Sacramentum tetigerit, dum illud de calice super patenam deponit: insuper ex *Gauant. citanc.* super credentiam poni deberent candelabra cum suis candelis pro ceroferarijs. *Bauld.* tamen *part. 4. cap. 10. artic. 1. n. 2.* dicit conuenientius esse, quod prædicta candelabra relinquantur in sacristia, fortasse, quia decentius de sacristia exeunt ceroferarii, cum Subdiacono deferente crucem, cum suo tempore accedere debebunt ad locum, vbi

De præparanda credentia pro feria VI. in parasceue.

An velum oblungum pro celebrante sit præparandum super credentiam.

An candelabra ceroferariorum super credentiam præparanda sint.

est Sacramentum pro processione, neque hæc candelabra antea vsui esse debent: in hoc tamen diligens cæremoniarius ea disponet, prout melius iudicabit, attenta ratione loci, & situs; & tandem, si celebrans esset in aliqua dignitate constitutus, super credentiam ponatur etiam bacile cum bucali aquę, & manutergio, pro lotione manuum eiusdem celebrantis, quando opus erit. Vide *Gauant. tom. 1. part. 4. tit. 9. n. 2. Bauld. loc. citat.*

556. Credentia pro Sabbato Sancto paratur in in presbiterio in plano à latere Epistolæ solemniter more solito, cum omnibus requisitis ad celebrandum, vt *suprà n. 552.* super ipsam tamen pro hac die ponantur aliquæ candelæ ceræ, quibus vti debebunt acolythi suo tempore pro accendendis lampadibus, & candelis Altaris; instrumentum vero pacis nullum ponatur, quia in Missa huius diei pax non datur. Vide *Bauld. part. 4. cap. 11. artic. 1. n. 5.* an super credentiam sint ponenda candelabra pro ceroferarijs, vide in *Litera S. n. 63. §. 11.*

De credentia præparanda pro Sabbato Sancto.

§. I. Hac die alia credentia parari debet extrà Ecclesiam, super quam ponatur stola, manipulus, & Dalmatica albi coloris pro Diacono, & alius manipulus violaceus pro Subdiacono: hi enim ibidem debent sumere hæc paramenta, facta benedictione ignis, & quinque granorum incensi, vt in *Litera S. n. 6. §. 9.* ponatur etiam super hanc credentiam Missale tectum colore violaceo, quo vti debebit celebrans. *Bauld. part. 4. cap. 11. artic. 1. n. 14.*

Extra Ecclesiam alia credentia præparanda est.

§. II. Pro facienda benedictione fontis, in Ecclesijs, in quibus est fons baptismalis, præparanda est credentia, vt dicetur in *Litera F. n. 132. §. 1.*

De credentia pro benedictione fontis baptismalis.

557. Credentia pro festo Corporis Christi (in quo est facienda solemnis processio eiusdem) paratur cum omnibus requisitis ad celebradum, more consueto, iuxtà dicta in pari casu *supra n. 552.* sed præterea, ratione processionis faciendæ, hæc addenda sunt, primò super patenam calicis, ponantur duæ hostiæ magnæ, ambæ à celebrante consecrandę, quarum vna seruanda erit pro processione. Secundo, præter velum oblungum Subdiaconi, ponatur aliud pretiosius, quo vti debebit celebrans pro processione; adsint etiam aliquæ aciculę ad firmandum prædictum velum, si opus erit. Tertiò ponatur Ostensorium suo velo albo coopertum, in quo reponendum erit

Credentia pro festo Corporis Christi, quomodo præparanda.

Sacra-

Sacramentum pro processione. Quartò tandem super credentiam, præter thuribulum consuetum, ponatur etiam aliud cum sua nauicula incensi, quia in processione duo inseruire debent: posset etiam hoc aliud thuribulum præparari in sacristia, sumendum ab alio thuriferario in fine Missæ. *Bauld. part.4. cap.16. artic.2. n. 8. & 9.*

Aliud thuribulum pro processione, potest in Sacristia relinqui.

558. Credentia pro festo Purificationis parari debet in Presbiterio in plano à latere cornu Epistolæ more solito cum omnibus requisitis pro Missa solemniter celebranda, vt in pari casu diximus *suprà n. 552.* sed quia est hac die facienda benedictio, & processio candelarum, ideò, præter consueta ponatur super credentiam vas aquæ benedictæ cum suo aspersorio, thuribulum cum nauicula thuris, bacile, cum bucali aquæ, & medulla panis, & manutergio pro lauandis manibus celebrantis post distributionem candelarum, præsertim, si celebrans sit in aliqua dignitate constitutus, item super credentiam, vel in aliquo loco congruo sint Ritualia pro processione. *Bauld. part. 4. cap. 3. artic. 1. n. 5. & 6. Ganant. tom. 1. part. 4 tit. 14. n. 3.*

Credentia pro festo Purificationis B. M. Virginis.

559. Credentia, pro Missa ab Abbate pontificaliter celebranda [de qua in *Litera M. n. 264.*] paretur hoc modo, videlicet, sit cooperta tobalea alba, vsque ad terram pertingente, & super illam sit bacile magnum pro recipienda cuculla Abbatis; aliud bacile cum vase aquæ pro lauandis manibus, aliud bacile cum duabus mappis pro illis extergendis, caligæ, & sandalia in aliqua peluicula cooperta velo, Breuiarium grandioris formæ, & pulcrum, bugia cum candela, Missalia duo, vnum pro Diacono, & Subdiacono, aliud pro Abbate cum manipulo illius incluso, pro quo etiam præparetur, si fieri possit liber, in quo Canon literis grandioribus sit impressum: item super credentiam ponatur thuribulum cum nauicula, calix cum omnibus requisitis, ampullæ cum vino, & aqua, & parua campanula, & duo manipuli pro ministris sacris, quæ omnia debent esse cooperta velo oblungo, quo postea vti debebit Subdiaconus; aduertendum tamen, nè bursa corporalis cooperiatur velo oblungo, sed desuper illud sit posita, vt in pari casu diximus *suprà. n. 552. §. 7.* præterea relinquatur locus in angulis posterioribus credentiæ, vt in eo ceroferarij possint sua candelabra deponere.

Credentia pro Missa ab Abbate pontificaliter celebranda.

Credo.

560. *Credo*, quandò est dicendum in Missa, dicitur post Euangelium. *Missal. de Rub. gen. tit. 11. n. 1.* huius rei rationem affert *Vualafr. de reb. Eccl. cap. 22.* vt videlicet, sicut per Euangelium, corde creditur ad iustitiam, per symbolum, ore fiat confessio ad salutem, quod verò post Euangelium diceretur Credo, ordinauit S. Marcus Papa, qui cæpit circa annum 340. vt refert *Rapulph. de Can. obseru. propos. 23. circa med.* & quidem Sanctissimè hoc symbolum Nicænum recitatur in Missa, quia in eo omnes hæreses amputantur, vt habet *S. Isid. de Eccl. offic. lib. 1. cap. 16.* Romæ antiquitus symbolum in Missa non dicebatur, cuius rei rationem ab ipsis Romanis se audiuisse, testatur *Bern. de quib. reb. ad Missa spectantib. cap. 2.* nempe, quia Roma nunquam hæresi infecta fuerat, cæperunt autem illud dicere tempore Benedicti Papæ VIII. ad instantiam Henrici Imperatoris anno 1014. notante eodem *Bern. suprà*, quod idem obseruat Baronius eodem anno, & addit se maluisse Romanos pristinum vsum, in peculiare signum constantissimæ fidei, retinuisse.

Quo in loco dicatur Symbolum in Missa.

Quis fuerit author Symboli in Missa.

Romæ non dicebatur Symbolum in Missa, & quarè.

Quando Romæ inceperint dicere Symbolum in Missa.

§. I. De modo à celebrante seruando in dicendo symbolo in Missa priuata, vide *S. n. 20. §. 33.* de Missa solemni, vide *Supra n. 197. à §. 29.*

De modo dicendi Symbolum in Missa.

§. II. Non semper dicitur symbolum in Missa, quibus verò diebus sit dicendum, attende ea, quæ statim dicenda sunt.

Non in omnibus Missis dicitur Symbolum.

§. III. Primò dicitur symbolum in Missa in omnibus omnino diebus Dominicis, etiam si in illis fieret de aliquo festo, cui *Credo* non conueniret, si illud festum alijs diebus à Dominicis, celebraretur, & ita si E. G. festum S. Ioannis Baptistæ, vel S. Laurentij incideret in Dominica, dicitur *Credo* in Missa, licet alias non diceretur, ratio est, quia in symbolo habetur articulus resurrectionis Christi, quæ die Dominico sequuta est *Innoc. III. lib. 2. cap. 51.* & hinc remanet decisum, quod, si vigilia Natiuitatis Domini, & Epiphaniæ occurreret in Dominica, diceretur in Missa *Credo*. Vide *Missal. de Rub. gener. tit. 11. n. 1.* quo in loco repetita est eadem rubrica in fine numeri his verbis *in omnibus festis, quæ in Dominicis celebrantur.*

In omnibus diebus Dominicis dicendũ est Symbolum in Missa.

In vigilijs Natiuitatis Domini, & Epiphaniæ, dicitur *Credo*, si in Dominica occurrant.

§. IV. Secundò, dicitur *Credo* in tribus Missis Natiuitatis Domini, & deinceps

A die Natiuitatis Domini, vsque ad

octauam S. Ioannis, dicitur Credo.

ceps vsque ad octauam S. Ioannis Apostoli inclusiuè. *Missal. de rubr. gener. tit.* 11. *n.* 1. item *Microl. cap.* 46. ratio autem, quare dicatur etiam per octauam, affertur ab *Innoc. III. lib.* 2. *cap.* 51. quia octaua significat resurrectionem mortuorum, & in symbolo continetur in illis verbis *Expecto resurrectionem mortuorum*. *Radulph. prop.* 23. aliam rationem addit, & loquitur conformiter ad ea, quæ dixerat *propos.* 19. quòd, nempè octaua sit prorogatio festi, & consequenter infrà eam dicitur *Credo*, sicut in die festi, quia dies octauæ habentur moraliter pro vnico festo.

Quare infra octauas dicatur Credo.

In Epiphania Domini, dicitur Credo.

§. V. Tertiò in Missa dicitur *Credo* in Epiphania Domini, & per octauam. *Miss. de Rubr. gen. tit.* 11. *n.* 1. *Microl. cap.* 46. Varias exponit causas *Innocen. III. lib.* 2. *cap.* 51. cur in hoc festo dicatur *Credo*. primò, quia in symbolo continetur baptisma per illa verba *Confiteor vnum baptisma*. in Epiphania autem celebratur festum baptismatis; secundò, quia Epiphania est festum Domini, vnde congruenter ponitur in Missa confessio fidei, quòd etiam dicatur per octauam, patet ex dictis *suprà* §. 4.

Feria V. in Cœna Domini, dicitur Credo.

§. VI. Quartò dicitur in Missa *Credo* feria V. in Cœna Domini. *Miss. de rubr. gener. tit.* 11. *n.* 1. rationem affert *Durand. in Ration. Diu. offic. lib.* 4. *cap.* 25. *n.* 13. eo quòd solemnitas Eucharistiæ respiciat illa verba symboli *Sanctorum communionem*.

In Paschate, Ascensione & Pentecoste, dicitur Credo.

§. VII. Quintò dicitur *Credo* in Paschate Resurrectionis, in Ascensione, in Pentecoste, & per eorum octauas. *Miss. de rubr. gener. tit.* 11. *n.* 1. rationem require ex *Innoc. III. lib.* 2. *cap.* 51. quia nempe horum mysteriorum fit mentio in symbolo.

Credo dicitur in festo Corporis Christi.

§. VIII. Sextò. Dicitur *Credo* in festo Corporis Christi. *Miss. de Rub. Gener. tit.* 11. *n.* 1. ratio est eadem, quam posuimus *suprà* §. 6.

In festis B. Mariæ Virginis dicitur Credo.

§. IX. Septimò. Dicitur in Missa *Credo* in omnibus festis B. Mariæ Virginis, & per octauas. *Miss. de rubr. gen. tit.* 11. *n.* 1. & conuenit, quia in symbolo fit mentio B. Mariæ Virginis *Innocent. III. loc. suprà*.

In festis Apostolorum dicitur Credo.

§. X. Octauò dicitur *Credo* in festis duodecim Apostolorum, & per octauas, item in vtraque Cathedra S. Petri, & in festo S. Petri ad Vincula; in festis Conuersionis, & commemorationis S. Pauli Apostoli: in festo S. Ioannis antè portam latinam, & in festo S. Barnabæ Apostoli. *Miss. de rubr. gen. tit.* 11. *n.* 1. ratio est manifesta, quia symbolum est Apostolorum, præterea de Apostolis fit mentio in symbolo illis verbis *Et Apostolicam Ecclesiam*, sicut notat *Durand. suprà*.

In festis S. Crucis dicitur Credo.

§. XI. Nonò. Dicitur *Credo* in festis Inuentionis, & Exaltationis S. Crucis. *Miss. supra*. quia de Cruce aliqua commemoratio est in symbolo. *Microlog. cap.* 46.

In festo Transfigurationis Domini, dicitur Credo.

§. XII. Decimò. Dicitur *Credo* in Transfiguratione Domini: hoc festum tempore Innocentij III. non celebrabatur, ideo nullam mentionem de eo facit, cum enim sit festum Domini, proculdubio exigit *Credo* in Missa, & huius meminit *Durand. suprà*.

In festis Angelorum dicitur Credo.

§. XIII. Vndecimò dicitur *Credo* in festis Angelorum. *Miss. suprà*. idquè Damasum ordinasse, refert *Par. Crass. in suo Cærem. lib.* 2. *cap.* 30. nec immeritò, quia in symbolo Angelorum fit mentio illis verbis *Et inuisibilium*. *Innocent. suprà*.

In festo S. Mariæ Magdalenæ dicitur Credo.

§. XIV. Duodecimò. In festo S. Mariæ Magdalenæ dicitur *Credo*. *Miss. suprà*, & congruè, tùm quia multum credidit, vt etiam à Christo Domino audire meruerit, *fides tua te saluam fecit*. *Luc. cap.* 7. *vers.* 36. tum etiam, quia ipsa prima resurrectionis gaudium Apostolis nunciauit, vt notat *Durand. n.* 14. *loc. suprà*.

In festis Sanctorum Doctorum dicitur Credo.

§. XV. Tertiodecimò. Dicitur *Credo* in festis quatuor Doctorum, videlicèt, Gregorij, Ambrosij, Augustini, & Hieronymi, addito festo S. Thomæ de Aquino, & S. Bonauenturæ: item in festis Sanctorum Doctorum Athanasij, Basilij, Gregorij Nazianzeni, & Ioannis Chrysostomi. *Miss. suprà*. his addere potes festa Sanctorum Doctorum Ildephonsi, Leandri, Isidori, Anselmi, & Bedæ, de quibus in nostra Congregatione Cassinensi fit officium, quamuis Rubricæ Missalis est, quod in festis Doctorum semper dicatur *Credo*, dummodo sint festa duplicia, sicut explicat *Guyet. de propr. fest. lib.* 3. *cap.* 28. *q.* 3. & quidem conuenit, quod in his dicatur symbolum, Sancti namquè Doctores docent populum, & symboli mysteria credenda fidelibus exponunt.

In die octaua S. Ioannis Baptistæ, & S. Laurentij, dicitur Credo, & quarè.

§. XVI. Quartodecimò. In die octaua S. Ioannis Baptistæ, & S. Laurentij, dicitur in Missa *Credo*. *Missal. suprà*. ratio est, quià incidunt infrà octauas SS. Apostolorum Petri, & Pauli, & Assump-

ſumptionis B. Mariæ Virginis; vndè etiam præfatio dicitur de ea octaua, infra quam, dies octaua S. Ioannis Baptiſtę, vel S. Laurentij occurrit: Accedit etiam, quod, ſi feſtum S. Ioannis Baptiſtę, vel S. Laurentij, occurreret infrà octauam alicuius Patroni, vel Titularis, aut alterius feſti habentis octauam, etiam in Miſſa diceretur *Credo*, licet de octaua nulla fiat commemoratio, nam infra octauam ſemper dicitur *Credo*, quandò in die feſti dictum fuit, propter rationem aſſignatam *ſupra* §. 4. & ita in quocumque feſto infrà octauam occurrente, ſemper dicitur, ſaltem ratione octauę; & hic obiter nota, quod idem obſeruandum eſt in dicenda præfatione, itaut, ſi feſtum infra octauam occurrens propriam habeat præfationem, ea quidem dicatur, cæterum dicatur præfatio de octaua, etiamſi de octaua, nulla eſſet facienda commemoratio, vt dicetur in *Litera P. n. 183. §. 1.*

De præfatione dicenda in feſto occurrente infra octauam.

§. XVII. Quintodecimò dicitur *Credo* in feſto omnium Sanctorum, & per octauam. *Miſs. ſupra.* ratio ea eſt, quia in feſto omnium Sanctorum, includuntur B. M. Virgo, & Apoſtoli, quorum fit mentio in ſymbolo, ſicut ſatis innuit *Microl. cap. 46.*

In feſto omnium Sanctorum dicitur Credo.

§. XVIII. Sextodecimò dicitur *Credo* in Dedicationibus S. Saluatoris, & SS. Apoſtolorum Petri, & Pauli: item in Anniuerſario dedicationis propriæ Eccleſiæ, & per octauam, ſicut etiam in anniuerſario Dedicationis Eccleſiæ Cathedralis, & per octauam, quæ in tota Ciuitate celebratur; item dicitur *Credo* in die conſecrationis Eccleſiæ, vel Altaris. *Miſs. ſuprà.* conuenit autem, quòd in his Miſſis dicatur ſymbolum, quia in eo habentur illa verba *Sanctam Eccleſiam. Innoceat. ſupra.*

In feſto de Dedicatione Eccleſiæ dicitur Credo.

§. XIX. Decimoſeptimò dicitur *Credo* in feſtis SS. quibus dedicata eſt Eccleſia. *Miſs. ſupra.* & aduerte hanc rubricam non eſſe eandem cum dicenda *infra* §. 26. vbi ſermo eſt de titulo Eccleſiæ, nam Titulus magis latè patet, quàm feſtum Sancti, aliquandò enim Titulus, non eſt nomen Sancti, puta, ſi Eccleſia haberet pro titulo Saluatorem.

In feſtis SS. quibus Dedicata eſt Eccleſia, dicitur Credo.

§. XX. Decimooctauò dicitur *Credo* in Eccleſia, vbi habetur Corpus, vel inſignis Reliquia illius Sancti, de quo feſtum agitur. *Miſs. ſupra.* intelligenda vero eſt rubrica tantùm de reliquia approbata, vt ſemel, & iterum declarauit *Sacra Rit. Congr.* nempe *die 13. Iunij* 1617. *& 8. April.* 1628. Conſiderare etiam debemus, quòd quæcumque pars corporis, non eſt ſufficiens reliquia, vt in Miſſa dicatur *Credo*, ſed debet eſſe talis entitatis, vt officium poſſit fieri Duplex: ad cognoſcendum verò, quandò officium poſſit fieri Duplex ratione Reliquiæ, attende ea, quę ex Regiſtro Decretorum S. rituum congregationis, habentur in principio Breuiarij Romani, vbi declaratur, quòd reliquia inſignis ſit *Caput, brachium, crus, aut illa pars corporis, in qua paſſus eſt martyr, modò ſit integra, & non parua, & legitimè ab ordinario approbata.*

Ratione inſignis Reliquiæ, dicitur Credo in Miſſa.

Quænam cenſeatur inſignis Reliquia

§. XXI. Dubium eſt verò, an poſſit cenſeri inſignis reliquia, vt de ea fiat officium duplex, & dicatur in Miſſa *Credo*, ſi coaleſcat ex pluribus partibus; affirmatiuam ſententiam non reprobat *Quintanad. tom. 1. tract. 7. ſingul. 28. n. 6.* ſed meliùs rem diſtinguit *Quart. part. 1. tit. 1. Dub. 4.* vbi docet, quòd, ſi ex pluribus partibus eiuſdem rationis componatur aliqua pars, putà caput, tunc poſſet illud aggregatum cenſeri reliquia integra, ſecus verò, ſi aggregentur ſimul plura fruſta non pertinentia ad eandem partem corporis. & bene addit, quòd, ſi daretur dubium, verum illa fruſta pertinerent ad eandem corporis partem, eſſet pars affirmatiua tenenda, dummodo tamen dubium eſſet poſitiuum, & nō negatiuū; quid ſit dubiū poſitiuum, & negatiuum explicabimus in *Litera D. n. 270. §. 1.*

An cenſeatur inſignis Reliquia, quæ ex pluribus fruſtis componitur.

§. XXII. Et nota, quòd ratione inſignis reliquiæ, non poteſt fieri officium Duplex altioris ordinis, quàm per annum, vt dicemus in *Litera O. n. 31. §. 8.* & ſi obtineretur poſſe fieri officium de reliquia non inſigni, tunc faciendum eſſet ſub ritu ſemiduplici, vt cum Gauanto notat *Quintan. ſingul. 27. n. 6.*

Officium non niſi duplex per annum ratione Reliquiæ fieri poteſt.

§. XXIII. Et tandem aduerto, quòd de reliquia poteſt celebrari feſtum in illa tantum Eccleſia, *vbi aſſeruatur corpus, vel inſignis reliquia, & non alibi* ità *in Breu. Rom. ex Decret. Regiſtr. S. R. C.*

Officium de reliquia non fit extra Eccleſiam, vbi aſſeruatur.

§. XXIV. Decimononò. Dicitur in Miſſa *Credo* in die creationis, & coronationis Summi Pontificis, & in die anniuerſaria; item in die, & in anniuerſario electionis, & conſecrationis Epiſcopi. *Miſs. ſupra.*

In die Creationis, & coronationis Papæ, & in die Electionis, & conſecrationis Epiſcopi, nec non in die eorum anniuerſaria dicitur Credo.

§. XXV. Vigeſimò habetur *in Rubr. Miſs. citat.* quod ſemper infra octauas dicitur *Credo* in Miſſa, quandò in feſto principali dictum fuit, ſed hoc ſufficienter manet explicatum ex dictis *ſupra* §. 4. *& 10.*

Infra octauas dicitur Credo.

In biduo antè Pentecostem, non dicitur Credo.

& 16. hic tamen aduerte, quòd biduo ante Pentecostem non dicitur *Credo*. etiam si illud biduum celebretur ad instar dierum infrà octauam, & ità notatum fuit in Missali in proprio loco.

In festo Patroni, Tituli Ecclesiæ, in festis principalibus ordinum, & in Missis votiuis pro re graui.

§. XXVI. Vigesimò primò. Dicitur *Credo*. In festo Patroni alicuius loci, vel Tituli Ecclesiæ (non autem alicuius Capellæ, vel Altaris) & in festis principalibus ordinum, & per eorum octauas, in Ecclesijs tantum illius ordinis: item dicitur *Credo* in Missis votiuis, quæ solemniter pro re graui, vel publica Ecclesiæ causa celebrantur. *Miss. supra.* Circà hanc rubricam hæc sunt querenda. Primò. Quid significent illa verba *In festis principalibus ordinum*. Secundò. In quibus Missis votiuis pro re graui, dicatur *Credo*. Tertiò. Quid intelligatur nomine rei grauis, & publicæ Ecclesiæ causæ. Quartò. An ideò in supradictis festis sit dicendum *Credo* in Missa, eo quod sint festa primæ classis.

Plura quærenda occasione huius rubricæ.

Quæ festa veniant nomine principalium ordinum.

§. XXVII. Ad primum. Respondeo, quod nomine festorum principalium ordinum, veniunt festa propria ordinis, quæ celebrantur sub ritu duplicis primæ classis. *Guyet. de propr. fest. lib. 3. cap. 28. q. 3.* In Missali verò Monastico *in Rubr. gen. tit.* 11. exprimitur, quod dicendum sit *Credo* in festo S. P. N. Benedicti, & in festo SS. Monachorum omnium eiusdem ordinis, primum quidem est primæ classis, secundum autem secundæ classis, nequè *Guyet. citat.* inficiatur, quod duplicia secundæ classis venire possint nomine festorum principalium ordinum, & vtiquè quoad nos nulla est difficultas, cum festum omnium SS. Monachorum sit expressum in nostra rubrica Monastica: Nunc est addendum festum S. Scolasticæ, quod celebramus cum octaua ex concessione Clementis IX. *die 20. Mart.* 1668. & est in ritu duplici secundæ classis, nec est negandum esse festum ex principalibus ordinis, habet enim octauam, quæ minus principalibus non conuenit.

In festo S. Scolasticæ dicitur Credo.

§. XXVIII. Ad secundum. Respondeo in solis Missis, quæ cantantur pro publica Ecclesiæ causa, vel pro alia re graui, dicendum esse *Credo*. dummodo tamen cantetur Missa in paramentis albis, vel rubeis; si enim cantaretur in paramentis violaceis, non diceretur *Credo*, nisi esset dies Dominica, cæterum in reliquis Missis priuatis, quę etiam pro re graui celebrantur (si quæ huiusmodi dentur) numquam dicitur *Credo*. etiamsi esset dies Dominica, vel dies infra octauam *Guyet. lib. 4. cap. 21. q. 13.*

In Missis votiuis pro re graui, si cantentur in paramentis violaceis, non semper dicitur Credo.

§. XXIX. Ad tertium. Respondeo solutionem esse desumendam ex dicendis in *Litera V. n.* 77.

Non est regula vniuersalis, videlicet, quòd in festis primæ classis, dicatur in Missa Credo.

§. XXX. Ad quartum. Respondeo negatiuè, quia de facto festum Natiuitatis S. Ioannis Baptistæ est primæ classis, & tamen non dicitur *Credo*, nisi in propria Ecclesia, dicitur autem in supradictis casibus, ratione concursus populi: sed aduerte non omnem concursum populi sufficere, vt in Missa dicatur *Credo*, sed requiritur concursus populi propter solemnitatem, nam aliter in Ecclesijs ruralibus, in quibus ad vnicam Missam totus concurrit populus, semper dicendum esset *Credo* quod est obsurdum, vt obseruat *Gauant. tom. 1. de Rubr. gener. Missal. tit.* 11. *n.* 1. hinc sequitur, quod, si occurreret festum aliquod solemne, quod propter aliquod impedimentum esset transferendum, tunc, etiam si Missa de die non exigeret *Credo*. esset nihilominus dicendum propter festum transferendum, ratione cuius populus ad Ecclesiam concurrit, vt dicemus in *Litera T. n.* 73. §. 22. pari ratione, in Missa de Sacramento, quæ cantatur pro facienda illius expositione, dicendum est *Credo*. solet enim dari concursus populi, prætetquamquod id conuenit propter solemnitatem Sanctissimi Sacramenti, & etiam, quia vt plurimum similis expositio fit pro publica causa, vel pro re graui, vt dicemus in *Litera M. num.* 223.

Aliquandò dicitur Credo in Missa, ratione festi transferendi.

In Missa pro expositione Sacramenti, dicitur Credo.

§. XXXI. Notandum tandem, quod *Credo* numquam dicitur in Missis defunctorum, neque in vigilijs, vel ferijs, etiam maioribus, licet occurrerent infra octauam, quod colligitur *ex rubr. Missal. sæpiùs cit.* vbi sermo est de festis, quæ infra octauam occurrunt; Vigiliæ autem, & feriæ, non veniunt nomine festi, & multò minùs Missæ de Requiem, sicut obseruat *Gauant. supra.* Excipiuntur tamen Vigiliæ Natiuitatis Domini, & Epiphaniæ, si incidant in Dominica, iuxta dicta *suprà.* §. 3.

In Missis defunctorum, vigilijs, & ferijs, numquam dicitur Credo.

In vigilijs Natiuitatis Domini, & Epiphaniæ, aliquandò dicitur Credo.

Credo in Sabbato Sancto non dicitur 561.
in Missa, vt in *Litera M. n.* 251. §. 3. quia
Apostoli nondùm credebant resurre-
ctionem Christi, quod notat *Gauant. tom.*
1. *part.* 4. *tit.* 10. *n.* 36.

In Sabbato Sancto, non dicitur Credo, & quare.

Credo omittitur in Missa Dominicæ, 562.
quando de ea fit in Sabbato antecedenti.
M. n. 227.

Credo in Deum Patrem &c.

568. De primo articulo symboli.

Credo in Deum Patrem omnipotentem creatorem Cœli, & Terræ. est primus symboli Apostolorum articulus, quem diximus fuisse pronunciatum à S. Petro in *Litera A. n. 458. §. 2.*

Verbum Credo in primo isto articulo, quid importet.

§. I. Primo. Dicitur *Credo*, quod verbum relationem habet ad homines sequentes articulos, quatenus omnes credimus; non dicitur *Video*, quia hoc pertinet ad euidentiam, neque *Scio*, quod solum conuenit iis, quorum, mediante clara cognitione per suam causam, scientiam habemus; sed dicitur *Credo*, quia, mediante reuelatione, fidem præstamus, non quomodocumque, sed firmissimam, absque vlla formidine, proptèr authoritatem Dei reuelantis, moti lumine interno supernaturali, iuxta illud *Apost. 2. corint. cap. 4. vers. 6. Ipse illuxit in cordibus nostris ad illuminationem scientiæ claritatis Dei.*

Deus est vnus in natura.

§. II. Dicitur secundò *In Deum*, per quæ verba, credimus Deum esse, & consequentèr vnum in natura, quia pluralitas naturarum, cum imperfectionem significet, in Deo admitti non potest; quarè ipsa veritas de se ipsa testatur *Deuteron. cap. 32. vers. 39. videte, quòd ego sim solus, & non sit alius Deus pretèr me.* & nota, quòd non dicitur *Credo Deum* sed, *Credo in Deum*. Aliud enim est credere Deo, & aliud credere in Deum, credere namque Deo, est credere illum esse, quod etiam Gentilibus potest esse commune; credere verò in Deum, est omnem nostram spem, per dilectionem in illum collocare, quod tantum veris fidelibus conuenit; vt exponit *Cardin. Monilian. de Symb. cap. 2.*

Aliud, est credere Deo, aliud credere in Deum.

Nomen Patris prædicatur de Deo, tam personalitèr, quam essentialitèr, & quomodò.

§. III. Dicitur tertiò *Patrem*. & quidem Deo conuenit nomen Patris, tam personalitèr, quàm essentialiter, sed priùs personalitèr, & posteriùs essentialitèr de Deo prædicatur hoc nomen *Pater. D. Thom. 1. part. q. 33. artic. 3.* prout vero hoc nomen *Pater*, dicitur de Deo personalitèr, significat in Diuinis Personarum Trinitatem, & ita nomen Patris conuenit tantùm primæ Personæ, prout vero dicitur de Deo essentialiter, cognoscimus Deum esse omnium authorem, iuxta illud *Deuteron. cap. 32. vers. 6. Numquid non ipse est Pater tuus, qui possedit te, & fecit, & creauit te.* & hoc modo nomen Patris conuenit toti Trinitati, quia actiones ad extra sunt communes omnibus tribus personis.

Personalitèr nomen Patris conuenit solum primæ personæ.

Essentialiter nomen Patris conuenit toti Trinitati.

Deus est Omnipotens.

§. IV. Dicitur quartò *Omnipotentem*. vt firmiter credamus, quæ a Deo facta esse dicuntur, nullo modo hæsitantes, licet non possimus cognoscere quomodo: non enim debemus *plùs sapere, quàm oportet sapere, sed sapere ad sobrietatem. Rom. cap. 12. vers. 3.* sufficit enim nobis credere, *quia non erit impossibile apud Deum omne verbum. Luc. cap. 1. vers. 37.* & quod *Omnia quecumque voluit, fecit. Psalm. 113. vers. 3*, confitentes Deo illud *Sapient. cap. 12. vers. 18. Subest enim tibi, cum volueris, posse.* ne tamen aliquid ineptè de hac Dei omnipotentia sentias, nota, quod Deus, ratione suæ omnipotentiæ, non potest facere ea, quæ intrinsecè implicant, quia, nec ea prudenter velle potest, quod docet *D. Thom. q. 25. artic. 3.* imò rectius dicitur, ea, quæ implicant, fieri non posse, quam dicere, quod Deus ea facere non possit, vt bene notat *Cardinal. Monil. cap. 6. loc. citat.*

Quæ implicant contradictionè fieri non possunt.

Deus est Creator Cœli, & Terræ.

§. V. Dicitur vltimò *Creatorem Cœli, & Terræ*. ad denotandum effectum Omnipotentiæ Dei, quarè *Dauid. Psalm. 88. vers. 12.* solum Deum omnium supremum opificem agnoscens, dixit. *Tui sunt Cœli, & tua est Terra, orbem Terræ, & plenitudinem eius, tu fundasti.*

Concordantia symboli Apostolorum cum Symbolo Nicæno.

§. VI. Huic primo Articulo correspondet primus Articulus Symboli Niceni, nimirum *Credo in vnum Deum, Patrem omnipotentem, factorem Cœli, & Terræ, visibilium omnium, & inuisibilium.* nec differt à suprà exposito Articulo Symboli Apostolorum, nisi, quia aliqua magis explicat, quod implicitè continetur in illo. Sic dicitur primò *In vnum Deum*. quod vtiquè in Articulo Apostolorum continetur, vbi tantum dicitur *In Deum*. nam, si est Deus, proculdubio est vnus, vt vidimus *suprà §. 2.* secundò differunt hi duo Articuli, quod in illo Apostolorum dicitur *Creatorem Cœli. & Terræ* in Nicæno verò *Factorem Cœli, & Terræ visibilium omnium, & inuisibilium* quę verba semper idem significant, nisi quod per secunda magis explicantur prima. De reliquis Articulis Symboli, quęre in *Litera A. num. 458.*

Credo in Spiritum Sanctum.

564. Octauus articulus Symboli Apostolorum

Credo in Spiritum Sanctum. est octauus articulus symboli Apostolorum, quem fuisse pronunciatum à Sancto Matthæo, diximus in litera *A. n. 458. §. 2.*

Spiritus Sanctus est tertia persona SS Trinitatis.

§. I. In hoc articulo, nobis credendum proponitur in tertiam personam Sanctissimæ Trinitatis, quæ proprio nomine appellatur Spiritus Sanctus, de quo sæpè fit mentio in scripturis, vt notant *D. Thom. 1. part. q. 27. artic. 1. in corp. Leonard. Nouel. in explic. Symb. n. 103. & Cardinal. Monil. de symbol. cap. 9.*

Concordat Symbolum Apostolorum cum Nicæno.

§. II. Huic articulo symboli Apostolorum correspondet octauus articulus symboli Nicæni, videlicet *Et in Spiritum Sanctum Dominum, & viuificantem, qui ex Patre filioque procedit, qui cum Patre, & filio simul adoratur, & conglorificatur, qui loquutus est per prophetas:* quem articulum edidit Nicæna Synodus ad clariorem symboli Apostolorum explicationem, sic

Spiritus Sanctus est verus Deus.

§. III. Dicitur primò. *Dominum.* Spiritus namque Sanctus est verus Deus, quia eandem habet naturam Diuinam.

Ecclesia à Spiritu Sancto viuificatur.

§. IV. Dicitur secundò. *Viuificantem.* eo quòd corpus Ecclesiæ viuificetur à Spiritu Sancto, ex *D. Thom. 2. 2. q. 183. artic. 2. ad 3.*

Varia hæreticorum fidelia circa processionem Spiritus Sancti.

§. V. Dicitur tertiò *Qui ex Patre, Filioque procedit.* quæ verba addita fuere, ad refellendam heresim aliquorum, quorum alij putabant Spiritum Sanctum à solo filio fuisse creatum, alij, & præsertim *Græci* dicebant Spiritum Sanctum à Patre quidem procedere, sed non à Filio. Vide *Cabassut. in Notit. concil. cap. 40. post init.* est vero certum, quòd Spiritus Sanctus non minus à Patre, quàm à Filio procedat, si enim à Filio non procederet, ab eo personaliter non distingueretur, vt docet *D. Thom. 1. part. q. 36. artic. 2. in corpor.*

Spiritus Sanctus est æqualis alijs personis.

Spiritus Sanctus à Patre, & Filio procedit.

§. VI. Dicitur vltimò *Qui cum Patre, & Filio simul adoratur, & conglorificatur, qui loquutus est per prophetas.* quæ verba fuere posita ad significandam æqualitatem Spiritus Sancti cum alijs personis Diuinis. de cæteris articulis symboli, quære in *Litera A. n. 458.*

Crimen.

Crimen est vnum ex impedimentis dirimentibus Matrimonium, vt in *Litera I. n. 40. §. 14.* neque tamen quæcumque crimina sunt impedimenta dirimentia, sed solum aliqua in iure expressa, & sunt occisio coniugis, adulterium, attentatio alterius Matrimonij, coniuge viuente, vel promissio futuri Matrimonij cum altero, item primo coniuge viuente, ex quibus quatuor criminibus, aliquando vnum solum constituit impedimentum dirimens, aliquando requiritur, quod adsint duo crimina simul, quod totum fusius, & clarius explicabo assignando quatuor crimina, quę de iure constituunt impedimentum dirimens. 565.

De impedimento criminis.

Quatuor crimina recensentur, quæ Matrimonium dirimunt.

§. I. Primum est adulterium cum attentatione Matrimonij de præsenti, de quo in *Litera A. n. 165.* Secundum item adulterium cum promissione futuri Matrimonij, de quo *ibidem n. 166.* Tertium, adulterium cum occisione coniugis, de quo *ibidem n. 167.* Quartum tandem conspiratio mutua in mortem coniugis, de quo *Suprà n. 487.* & habes in primis tribus requiri adulterium, secus verò in quarto, quod vberius videre poteris in locis citatis, hęc enim alibi remittimus examinanda in gratiam alphabeticæ nostræ dispositionis.

Impedimentu criminis, non omne Matrimoniu dirimit.

§. II. Dum dicimus huiusmodi crimina causare impedimentum dirimens Matrimonium, non intendimus loqui de quocumque Matrimonio absolute, sed solum de Matrimonio circa illam personam, cum qua, delinquens, vt contraheret, crimen commisit; nam cæterum ex hoc capite validum erit Matrimonium contractum cum alia persona, quæ nullo omnino modo fuisset concausa criminis, quod cum alijs aduertit *Castrop. n. 1. loc. citand.* & notandum, quod hæc crimina constituunt impedimentum dirimens, licet delinquentes ignorarent, quod ex his criminibus, simile impedimentum insurgat, sicut cum Cotunio notat *Carum. in Theolog. fundam. lib. 3. n. 3772. in fine.*

Ignorantia non excusat ab impedimento criminis.

Impedimentum criminis, iure positiuo inductum est.

§. III. Hoc impedimentum dirimens ex his criminibus ortum, non est inductum iure aliquo naturali, aut Diuino, sed tantum iure positiuo Ecclesiastico, ne daretur occasio captandi mortem coniugi, sicut benè ostendit *Cabassut. in Theor. & prax. iuris Canon. lib. 3. cap. 22. n. 1.*

Infideles non ligantur legibus Ecclesiasticis.

n. 1. Vnde fit, quod, quia Infideles non subduntur legibus Ecclesiasticis, neque ligentur hoc impedimento criminis, quare ipsi, tametsi huiusmodi admisissent crimina, adhuc validè ex hoc capite contraherent. *Tambur. de Matrim. tract. 1. cap. 6. §. 1. n. 1.* imò, si postea conuertantur ad fidem, dum crimen commisissent, cum adhuc essent infideles, neque redduntur inhabiles ad contrahendum ratione huius impedimenti, vt enim hoc impedimentum robur habeat, necesse est, quòd crimen fuerit commissum à fideli Ecclesiæ subiecto. *Castrop. part. 5. disp. 4. punct. 12. n. 7.*

An supra expressa crimina Matrimonium dirimant, inter fidelem, & infidelem.

§. IV. At inquiris, quid sit sentiendum, quando alter est fidelis, & alter infidelis (non possunt quidem inter se validè contrahere, vt dicetur *infrà. n. 601.* at suppono, quòd, de impedimento cultus, dispensationem obtinuissent) & dico cum *Tamb. n. 2. loc. suprà* tunc hoc impedimentum esse in suo robore, quia esto infidelis eo non ligetur; ligatur tamen fidelis, & vt impedimentum dirimat Matrimonium, sufficit, quod illud afficiat alteram partem, sicut votum solemne dirimit Matrimonium, etiamsi vnus tantum ex contrahentibus sit tali voto obstrictus. Plura de Impedimentis Matrimonij, quære in *Litera I. n. 40.*

Matrimonium dirimitur, etsi altera tantum pars impedimentum habeat.

566. Crimina, ob quæ degradari possint Ecclesiasticę personæ, alij plura, alij minora enumerant: sed puto aliquos ex his confundere crimina sufficientia ad depositionem, siue degradationem tantum verbalem, & crimina requisita ad degradationem actualem, siue realem, quæ etiam propriè degradatio nuncupatur.

De criminibus sufficientibus ad degradationem.

§. I. Est autem certum, quòd degradatio fieri non potest, nisi in casibus a iure expressis: à iure vero, tres tantum exprimuntur casus, ad degradationem actualem, sinè realem faciendam, & hi sunt. Falsificatio literarum apostolicarum, siue Summi Pontificis. Crimen hæresis; & crimen clerici incorrigibilis contrà suum Episcopum, sicut docet peritissimus in iur. Canonico *Carif. lib. 2. Decret. tit. 1. in cap. At si Clerici. n. 4.* Sed *Busemb. in Medull. Theolog. Moral. lib. 7. cap. 3. dub. 3. in fine.* quatuor casus enumerat, nempè: Crimen hæresis manifestum. Falsificatio literarum apostolicarum. Sodomia frequentata. Grauis calumnia proprio Episcopo irrogata; multo plures casus affert *Sayr. in Thesaur. cas. conscient. lib. 5. cap. 21.* qui tamen loquitur, tum de casibus requisitis ad solam depositionem, siue degradationem tantum verbalem, tum de illis, qui sufficiunt ad degradationem etiam actualem; Casus pro hac) sunt sufficienter expressi suprà ex Doctrina Canisij.

Non nisi in casibus à iure expressis fieri potest degradatio.

Plures casus ab alijs enumerantur.

§. II. Pro depositione vero, attendenda sunt iura, neque tamen cum magno rigore standum est iuri antiquo, *Quia [Pelagius Papa in cap. 7. Fraternitatis tuæ. Distinct. 34.] defectus nostrorum temporum, quibus non solùm merita, sed corpora ipsa hominum defecerunt, districtionis illius non patitur in omnibus manere censuram.* qua authoritate fretus *Abb. in cap. At si Clerici. de Iud. e. n. 34.* hæc habet. *Puto, quòd non debet attendi multum ad canones antiquos, quia illi de facili imponebant pœnam depositionis.* quarè prudens, & Doctus Iudex, attenta dispositione iuris, pro grauioribus criminibus, ratione circumstantiarum vrgentium, pęnam depositionis dabit, semper se conformando ad communem, tum doctrinam sapientiorum, tum piorum praxim, quia etiam in grauioribus delictis, stat in Iudicis arbitrio delinquentem deponere, sicut tradit *Busemb. loc. suprà.* & cum certam regulam dare non possimus, neque nostri instituti sit de hac materia fusius agere, remittimus studiosum lectorem ad *Panorm. & Sayr. in loc. Alleg.* Plura de degradatione, quære in *Litera D. n. 78.*

Antiqui canones circà depositionem, non sunt amplius in vsu.

Cruciata.

Cruciatæ Bulla, vide in *Litera B. nn. 142.* 567.

Cruciatæ commissatius, quomodo possit in impedimentis Matrimonij dispensare. *Suprà. n. 375. §. 1.* & in eodem numero alia de facultate huius commissatij, videre poteris. 568.

Crucifer.

Crucifer, dum habet crucem nunquam genuflectit, neque Sacramento, *G. n. 20.* 569.

Crucis signum.

Crucis signum non faciat sibi celebrans simul cum amictu, dum vestes induit pro celebranda Missa. *A. n. 322.* 570.

Crucis signum cum patena, quomodo 571.

 facien-

faciendum super corporale post oblationem hostiæ. *S. n.* 20. §. 37. quomodo faciendum sit super ampullam aquæ. *ibidem.* §. 38. quomodo faciendum signum cum calice super Altare post illius oblationem. *ibidem* §. 40. quomodo producat celebrans signum crucis super hostiam consecrandam. *ibidem* §. 54.

572. Crucis signum. Vide. Signum crucis.

Crucis commemoratio.

573. Crucis commemoratio fit in officio feriali primo loco, & tempore Paschali, omissis suffragijs Sanctorum, vt in *Litera S. n.* 208. §. 2. & 14.

Crux.

574. Crucis formam habet Dalmatica, & quare. *O. num.* 3. à tempore autem S. Marci Papæ solent in vestibus Sacerdotalibus adhiberi Cruces. *Baron. ann.* 336.

575. Crux, quæ est in ora corporalis, ponatur in anteriori parte, & quarè. *S. n.* 20. §. 6. quod etiam obseruet Diaconus, dum explicat corporale super Altare. *D. n.* 123. §. 23.

576. Crux à celebrante salutanda, quandò ad eam accedit, vel ab ea recedit, aut ante illam transit. *S. n.* 20. §. 20. à celebrante, & Ministris, quomodo salutetur Crux in Missa solemni. *Suprà n.* 197. §. 5. & 15. si adsit ad Altare particula veræ Crucis salutetur, vt in *Litera I. n.* 72. §. 4. & aduertendum, quod celebrans non debet salutare crucem, dum post incensationem reliquiarum, prosequitur incensationem Altaris. *Ibidem n. cit.* §. 13. non est salutanda Crux à celebrante post factam genuflexionem Sacramento. *S. n.* 20. §. 10. neque postquam celebrans osculatus fuerit Altare, salutat Crucem, antequam accedat ad legendum introitum. *Ibidem* §. 19. antequam accedat ad lauandas manus celebrans salutat Crucem. *Ibidem* §. 45. an sit salutanda à celebrante Crux, cum post dictum *Orate fratres*, vertit se ad Altare. *R. n* 82. An Diaconus debeat salutare Crucem, antequam accedat ad incensandum Chorum. *D. n.* 123. §. 33. Triduo ante Pascha, Crux, præsertim maioris Altaris, est salutanda cum genuflexione semper, quando occurrit ante eam transire, excepto solo celebrante, qui etiamtum facit profundam reuerentiam, vide *Bauld. part.* 4. *cap.* 9. *artic.* 4. *n.* 8. vbi addit ità obseruari ab Emin. Cardin. in Capella Sanctissimi. & precipuè pro feria VI. ita declarasse Sacram Rituum Congregationem, testatur *Castald. in Prax. Caeremon. lib.* 3. *section.* 7. *cap.* 2. *n.* 2.

Nonnulla notantur de salutanda cruce à celebrante, & ministris.

Crux salutanda cum genuflexione, triduo ante Pascha.

Crux non ponatur super credentiam. *Supra n.* 552. §. 1. 577.

Crux triplici ductu incensatur. *N. n.* 52. quare incenseiur, licet in Altari sit Sacramentum in tabernaculo inclusum. *I. n.* 72. §. 16. 578.

Crux significatur per Patenam. *P. n.* 71. §. 10. 579.

Crux potest dari osculanda ad oblationem. *Litera O. n.* 4. 580.

Crux processionalis preparetur pro facienda absolutione in fine Missę defunctorum. *S. n.* 63. § 3. quomodo pro facienda absolutione deferatur *A. n.* 45. §. 2. defertur autem Crux in medio ceroferariorum habentium candelabra cum candelis accensis, in reuerentiam Crucifixi, ex *Gauant. tom.* 1. *part.* 2. *tit.* 13. *ad n.* 4. 581.

Crux denudatur, & adoratur Feria VI. in Parasceue, vt in *Litera D. n.* 88. & *A. n.* 155. denudatur autem in tres vices, ad significandum Christum Dominum ter fuisse illusum à Iudæis: primò igitur denudatur Crux, quia Christus, velata facie, fuit à Iudæis colaphis cæsus, & ideò, dum denudatur suprema pars, adhuc non ostenditur facies Crucifixi: Secundò discooperitur Crux, quia in prætorio, cum Corona spinea illusus fuit à Iudæis illis verbis *Aue Rex Iudæorum*, dum eum derisoriè adorabant: Tertiò tandem discooperitur Crux, quia Christo in Crucem pendenti, Iudæi illudebant dicentes. *Vah, qui destruis Templum Dei*; Crux posteà detecta adoratur ter in detestationem trium illarum derisionum populi Iudaici. Vide *Durand. in Ration. Diuin. offic. lib.* 6. *cap.* 77. *n.* 16. & 20. huius adorationis author fuit S. noster Gregorius, vt probat *S. Anton. part.* 2. *cap.* 3. *tit.* 12. quomodo vero Crux, facta illius adoratione, sit in suo loco reponenda vide *F. n.* 45. §. 25. 582.

Quid significet denudatio crucis, feria VI. in parasceue.

Cruces, & Imagines velantur in Ecclesijs Sabbato ante Dominicam Passionis. *I. n.* 25. 583.

Crux, quoad Missam Illius votiuam. *M. n.* 233. §. 13. 584.

Crux cum Indulgentia, non liberat Sacer- 585.

Sacerdotem ab obligatione celebrandi in Altari priuilegiato. *L. n. 119. §. 13.*

Crux Altaris.

586. Crux debet esse in Altari, in quo celebranda est Missa, vt in *Litera A. n. 284.* non tamen debet esse crux in Altari, in quo est Sanctissimum Sacramentum expositum. *Bauld. part. 3. de rub. gener. Miss. tit. 15. n. 4. & part. 2. cap. 9. de thurif. artic. 3. n. 3. item part. 3. de rit. seruand. cap. 17. n. 6. Gauant. tom. 1. part. 2. tit. 14. n. 6. Tonell. lib. 3. cap. 2. §. 1. n. 5.* non est tamen necesse eam auferre statim, ac Sacramentum est expositum in Missa, sed sufficit, missa peracta.

Sacramento exposito, non debet esse Crux in Altari.

§. I. Vbi veró est Sacramentum clausum in tabernaculo, si ibi sint dicendæ Missæ, debet adesse crux: quód autem sint aliqua Altaria Romæ, vel alibi, in quibus non est crux, sed solum Sacramentum in tabernaculo inclusum, ex hoc, contrarium minimè probatur; siquidem in illis locis parant Altare iuxtà *Cærem. Episc. lib. 1. cap. 12.* vbi habetur, quod decens esset Missas non celebrare in eo Altari, in quo Sacramentum asseruatur, ideoque crucem non ponunt ad indicandum, quód ibi Missæ non celebrantur, & si sint celebrandæ, quod non est omninò prohibitum, proculdubio, debet adesse crux; Confirmatur ratione deducta ex ordine incensationis Altaris, in Missa solemni, & Vesperis facienda, quia primò debemus genuflectere Sacramento, deinde ter incensare crucem in medio, vt colligitur ex *Missal. de rit. seruand. tit. 4. n. 4. & 6.* at, si vbi est Sacramentum asseruatum, crux non deberet adesse, nihil esset, quod in medio esset incensandum, non Sacramentum, quod non solet incensari, dum est inclusum, neque crux, quæ supponitur abesse.

Si Sacramentum sit in tabernaculo inclusum, requiritur crux.

Est laudabile non celebrare in Altari in quo est Sacramentum.

Sacramentum inclusum incensari non solet.

§. II. Solent, qui contrarium sustinent, afferre pro suo fundamento, quód, dum adest figuratus, non debet adesse figura, quæ tamen ratio, nil conuincit, nam de facto pingi solet in hostiolo tabernaculi crux cum imagine Crucifixi, & non apparet, quare etiam non possit poni separate. Si plura desideras, vide *Gauant. tom. 1. de Rubr. gener. Tit. 20.*

An sit semper verum, quód figura, & figuratus non debeant esse simul.

§. III. Albo colore sit cooperta crux maioris Altaris Feria V. in Cœna Domini *A. n. 294.* quo colore sit cooperienda Feria VI. in parasceue. *ibidem, n. 295.*

Quinam color adhibendus pro cruce Altaris Feria V. & VI. maioris hebdomadæ.

Crux Archiepiscopalis.

Crux, quæ defertur ante Papam, vel Archiepiscopum, vel alium, qui vtatur cruce, ita deferatur, vt imago crucifixi respiciat ipsum Papam, vel Archiepiscopum sequentem, ità *Cærem. Episcop. lib. 1. cap. 15.* quod etiam videre potes in *Cærem. Marcell. lib. 3. cap. 20. & in Cærem. Crass. lib. 2. cap. 42.* hic nota, quód, etiamsi aliqui canonici, vel alij intercederent inter crucem, & Papam, vel Archiepiscopum, non ideó imago crucifixi debet terga vertere Prelato sequenti, quia id esset inconueniens, cum *Cæremon. Episcop. cit.* apertè dicat, quód crux sit insigne Papæ, vel Archiepiscopi: imò etiam aduertit, quód nullus intercedat inter crucem, & Prælatum, præcisè per hoc, quód crux sit insigne illius. 587.

Effigies crucifixi sit versus Prælatum sequentem.

Etiamsi aliquis intercederet, debet effigies respicere Prælatú, quia Crux est illius insigne.

Crux in vestibus osculanda.

Crux in vestibus sacris osculatur celebrans, dum eas induit, vt colligere poteris ex *Litera S. n. 20. §. 2.* & hoc fit in memoriam passionis Christi. *Gauant. tom. 1. de ritu. seruand. tit. 1. n. 3.* Etiam Diaconus osculatur crucem in medió vestium positam, quando eas accipit. *D. n. 123. §. 1.* quod idem de Subdiacono dicendum est; qui verò porrigit vestes celebranti, non osculetur earum crucem, bene tamen prope crucem. *H. n. 46. §. 3.* 588.

In vestibus sacris debet osculari crux.

Crux pectoralis.

Crux pectoralis varijs appellatur nominibus. Gregorius Papa citatus à *Baron. ann. 604. & 827.* eam appellat philacteriam, eo quód filo suspendi soleat. idem *Baron. ann. 811.* refert Nicephorum Episcopum Constantinopolitanum vocasse crucem pectoralem Encolpium: Innocentius tamen III. primus fuit, qui eam appellauit crucem pectoralem, ex eo, quód ornet pectus. 589.

De varijs nominibus crucis pectoralis.

§. I. Hanc crucem pectoralem accipit Episcopus celebraturus antequam accipiat stolam. *E. n. 95.*

Ante stolam accipitur crux pectoralis.

§. II. Vsus huius crucis est in memoriam passionis Christi, & Sanctorum, quia ibidem asseruantur eorum reliquię,

Quid significet vsus crucis pectoralis.

idque, vt Prælatus sciat debere recondere in suo pectore passionem Christi, & actiones Sanctorum. *Innocent. III. lib. 1. cap. 53.*

Crux processionalis.

A quo processerit, quod crux in processionibus præferatur.

Effigies crucifixi in processione terga vertat clero sequenti.

590. Crux præfertur in processione cum luminaribus, qui ritus processit à S. Ioanne Chrysostomo, vt tradit *Cæsar. Franciot. in obseru. circ. myst. totius ann.* qui pro se citat *Socratem, & Sozomene.* & nota, quòd imago crucifixi debet vertere terga clero sequenti, quasi Christus præire videatur. *Gauant. tom. 1. de rubr. gener. tit. 19. n. 3.* puto tamen nullum esse inconueniens, si in aliquo loco sit vsus in contrarium.

591. Crux in processione feria V. in Cęna Domini, & feria VI. in parasceue à quo deferenda. *S. n. 197. & 199.*

Quo colore cooperienda sit crux processionalis feria V. in Cęna Domini.

592. Crux processionalis feria V. in Cęna Domini tegi debet velo violaceo, & talem esse vsum Romæ, testatur *Gauant. tom. 1. part. 4. tit. 8. n. 9.* est contra *Bauld. part. 4. cap. 9. artic. 1. n. 7.* qui vult esse tegendam velo albo. Libentius tamen assentior Gauanto, quia color violaceus conformior est tempori passionis; neque dicas in hac feria album colorem adhibendum esse, hoc namque est verum de iis, quæ respiciunt Missam, vel apparatum Altaris: crux autem processionalis, neque spectat ad Missam, neque ad Altaris ornatum.

An adhibenda crux processionalis pro faciendo mandato, feria V. in Cęna Domini.

593. Crux processionalis, dum proceditur ad faciendum mandatum feria V. in Cęna Domini deberet deferri à Subdiacono, iuxta *Bauld. part. 4. cap. 9. artic. 5. n. 9.* Ego tamen de ferenda hac cruce, nil video in Missali, imò *Cærem. Episc. lib. 2. cap. 24.* vbi de modo, & cæremoniis seruandis in faciendo mandato, omnia late expendit, numquàm dicit Subdiaconum debere deferre crucem processionalem in hac functione: insuper obseruo ipsum *Bauld. part. 5. n. 34.* vbi cæremonialis prædicti verba refert, nullo modo huius crucis mentionem facere, quare puto ipsum *part. 4. loc. cit.* loquutum fuisse gratis, & quidem ibidem de hac re, nullam affert authoritatem, quare ego in *Litera M, n. 20.* nullatenus dico Subdiaconum debere in hoc casu deferre crucem processionalem, quia excepto prædicto *Bauld.* nullibi hunc ritum reperio.

594. Crux processionalis pro processione candelarum (idem dic de Palmis) preparatur, vt in *Litera F. n. 76. §. 8.*

Crux super oblata.

Cruces, quas facit celebrans super oblata, debent fieri, seruata sequenti regula; sinistra manus ponitur super Altare (& post consecrationem super corporale, vt in *Litera S. n. 20. §. 61.*) dextera vero fit crux per duas lineas ✠ rectas, non per quatuor ⁘ puncta, vt etiam dicemus in eadem *Litera S. §. 37.* & huiusmodi lineæ non excedant quantitatem communem palmarem manus. 595.

Quomodò formanda crux super oblata.

§. I. Prius fiat linea recta, postea transuersa, & ad hanc faciendam, manus etiam sit transuersa, non recta, vt multi imperiti faciunt, ac si vellent eiicere muscas, itemque sunt reprobandi, qui has cruces, quasi in circulo faciunt.

Quomodò tenenda manus, cum super oblata, cruces fiunt.

§. II. Nota aliquando faciendas esse cruces super calicem separatim, & super hostiam item separatim, aliquando super tota oblata simul; si facienda sit crux super Calicem, vel hostiam separatim, tunc fiat in medio Calicis, vel hostiæ respectiue, cum vero fit crux super tota oblata simul, prima linea recta ità facienda erit, vt videatur attingere tam calicem, quàm hostiam, secunda verò linea transuersa fiat super oram anteriorem pallæ, quæ cum sit media inter calicem, & hostiam, erit formata crux super tota oblata, & omninò aduertendum, quod huiusmodi cruces super tota oblata, fiant æqualiter altæ, non deflectendo manum ad hostiam, vt multi ineptè faciunt. Vide *Gauant. tom. 1. part. 2. tit. 7. n. 5.* vbi citat Innocentium III. & alios.

Regula faciendi cruces siue supèr calicem, vel hostiam, siuè supèr tota oblata simul.

§. III. Cruces, quæ fiunt super oblata, sunt semper in numero impari, nec sine mysterio, vel enim fit vna tantum crux, & significat vnum Deum, vel fiunt tres, & hæc significant eundem, vnum quidem in natura, sed trinum in personis, vel tandem fiunt quinque ad honorem passionis Christi Domini, quæ passio quinque plagis fuit in ara Crucis Sanctissimè consumata. *Microlog. de Eccles. obseruat. cap. 14.*

In numero impari fiunt cruces super oblata, & quare.

§. IV. Obseruat *Gauant.* (ex *Innocent. III. in lib. 4. cap. 11.*) *tom. 1. part. 2. tit. 8. n. 1.* quod celebrans à principio canonis, vsque ad orationem Dominicam, septiès producit signa Crucis super oblata: Primò quidem ter, cum post initium

Enumeratur, quoties celebrans faciat signa crucis super oblata.

tium canonts, dicit *hac dona &c.* vt in *Litera S. n. 20. §. 50.* Secundò ad ea verba *Quam oblationem &c.* quinquies, nempè ter supèr oblata communitèr, semèl supèr hostiam tantum, & semel super calicem. *Ibidem* §. 53. Tertiò, quasi immediate ante consecrationem bis, semel, scilicet super hostiam consecrandam, & semel super vinum in calice consecrandum, vt *Ibidem* § 54. Quartò quinquies ad illa verba *Hostiam puram &c.* ter scilicet, super tota oblata simul, semel super hostiam consecratam, & semel super calicem. *Ibidem* §. 61. Quintò ad illa verba *Sacrosanctum Fily tui corpus &c.* semel celebrans signat hostiam, & semel calicem, deinde se ipsum à fronte ad pectus. *Ibidem* §. *eod.* Sextò ad ea verba *Sanctificas &c.* ter super tota oblata simul. *Ibidem* §. 63. idquè fieri in honorem Sanctissimæ Trinitatis, docet *Microl. cap.* 17. Septimò tandem ad illa verba *Per ipsum &c.* celebrans quinquies producit signum crucis cum hostia consecrata, ter, scilicèt super Calicem, & bis intèr Calicem, & se ipsum. *Ibidem* §. 63.

In honorem Sanctissimæ Trinitatis, quæ cruces fiant.

§. V. Et hæ cruces cum hostia consecrata sunt formandæ sequenti regula obseruata: primæ tres fiant æqualiter à labio ad labium calicis, non per gyrum, neque per quatuor ∴ puncta, sed per duas lineas, vt in pari casu diccemus in *Litera S. n. 20. §. 37.* labia vero calicis cum hostia non tangantur, ne fiant fragmenta; videtur quidem hoc contrà Ordinem Romanum, vbi dicitur, quod Pontifex cum oblatis tangant calicem à latere, sed nos loquimur conformiter ad rubricam Missalis, quæ solum præcipit esse faciendas has cruces à labio ad labium calicis, nulla facta mentione de simili tactu, & absque eo, commodè hæ cruces fieri possunt: Aliæ etiam cruces, quæ fiunt inter calicem, & pectus, fiant æqualitèr, ità vt hostia adæquet altitudinem calicis.

Regula pro faciẽdis crucibus cũ Hostia consecrata.

Labia calicis cum hostia nõ tangantur.

§. VI. Neque est sequendus *Durand. lib. 4. cap. 46. n. 15.* qui vult, quòd tres cruces, ad illa verba *Per ipsum &c.* fiant hoc modo, videlicet, prima altius supra calicem, secunda minus alte, & tertia intra calicem, ex illis vero, quæ fiunt inter calicem, & Sacerdotem, fiat à medio oris calicis recta diametro contra faciem Sacerdotis, & alia à latere calicis, inter ipsum calicem, & Sacerdotem; neque enim, vt verum fatear, scio, quo fundamento has cruces sic disponat. *Microlog.* etiam, *de Eccl. obseru. cap.* 17. vult has quinque cruces esse faciendas hoc ordine, nimirum, quatuor super calicem, & quintam à latere calicis, ad rememorandum vulnus, quod Christus in latere accepit.

Doctrina durandi circa faciẽdas cruces cum hostia super calicem.

Alius modus Micrologi, circa has cruces.

§. VII. Nos tamen rubricam Missalis omnino sequi debemus, tanquam inuiolabilem legem, est enim maioris authoritatis, quam possit esse Micrologus, vel Durandus, quos etiam puto his temporibus idem nobiscum fore dicturos; restat admonendus celebrans, vt ad faciendas duas cruces inter calicem, & pectus, aliquantulum incuruet brachium sinistrum, quo tenet calicem, ne faciendo cruces, hostia super brachium transeat. Vide *Bauld. part. 3. tit. 9. de rit. seruand. Rub. 3. Ganaat. tom. 1. part. 2. tit. 9. n. 3. Tonell. lib. 2. tit. 9. rubr. 3.*

Postpositis alijs sen*t*entijs, Rubrica Missalis est attendenda.

Celebrans aliquãtulum incuruet brachium sinistrum, dum cum hostia facit cruces.

§. VIII. Operę pretium duxi hic adiungere, ob plurimorum inscitiam, quòd cruces, quas facit celebrans super hostiam, & calicem post consecrationem, non sunt benedictiones ex *D. Thom. citand.* cum non spectet ad Sacerdotes summum, & caput omnium sacerdotum benedicere; cruces autem quæ post consecrationem fiunt, sunt in honorem passionis Christi, quæ maximè in cruce veneratur, vel etiam fiunt ad commemorandam virtutem crucis. *D. Thom. 3. part. q. 83. art. 5. ad 4.* neque bene loquuntur, qui dicunt huiusmodi cruces, etiam esse benedictiones, ità tamen, vt Sacerdos non benedicat Christum, prout consideratur principalis offerens, sed prout consideratur, vt hostia; gratis enim, & sine fundamento asseritur hæc distinctio, quia semper Sacerdos fontem omnium benedictionum benediceret, quod est inconueniens.

Non sunt benedictiones, cruces, quas celebrans facit super hostiam, & calicem post consecrationem.

An possit dici, quod celebrans benedicat hostiam, si hæc non consideretur, vt principalis offerens.

§. IX. Crux super calicem cum particula ab hostia præcisa, quomodo à celebrante facienda. *S. n. 20. §. 66.*

De cruce cum particula hostiæ super calicem facienda.

Cubicularij.

Cubicularij SS. Petri, & Pauli, sunt 596.
Capellani. *Litera O. n. 109. init.*

Cubiti.

Cubiti super Altare ponantur à cele- 597.
brante, dum profert verba consecrationis. *S. n. 20. §. 55.* sed celebrans, dum adorat Sacramentum, cubitos extra Al-

Cubitos super Altare, quando te-

tare

[...]ment cele- brans. tare tenet. *ibidem*. §. 56. & etiam, dum dicit *Domine non sum dignus &c. ibidem*. §. 69. at dum consumat sacram hostiam, cubitos super Altare ponit. *ibidem*. §. *eod*.

Culpa.

598. Culpa peccati, quomodo per sacrificium remittatur. *S. n.* 59. §. 4. quomodo per Eucharistiam. *E. n.* 169. §. 2.

599. Culpa, per Indulgentiam, non remittitur. *I. n.* 105. *init*.

600. Culpa, quam confessarij, violantes confessionis sigillum, incurrunt, est procul dubio peccatum mortale, & quidem triplex committitur peccatum; primò, contra reuerentiam debitam Sacramento; secundò, contrà iustitiam, & charitatem, infamando personas per reuelationem eorum criminum, quæ erant occulta; tertiò, contra fidem datam de secreto seruando. Licet autem, quatenus est contrà Religionem, idest contra reuerentiam Sacramenti, semper sit mortale, tamen, quatenus est contrà iustitiam, & charitatem, vel contrà fidem datam, posset esse veniale, si ex illa reuelatione, leuissimum, & ferè nullum sequatur damnum, si vero sequatur grauis infamatio, & graue damnum, tenebitur confessarius ad restitutionem famæ, & damni sequuti. *Tambur. de sigill. Confess. cap.* 2. *n.* 1. Plura de hoc sigillo quære in *Litera S. n.* 146.

Violare sigillum confessionis, est graue crimen.

Cultus disparitas.

601. Cultus disparitas est vnum ex impedimentis Matrimonium dirimentibus, vt notabimus in *Litera I. n.* 40. §. 14.

§. I. Cum vero in duplici genere sint personæ, quæ diuersi sunt cultus à fidelibus catholicis, nempè, non baptizati, qui absolute nuncupantur infideles, & baptizati, qui suo proprio nomine, dicuntur hæretici; Quæritur, vtrum disparitas cultus dirimat Matrimonium, tum inter catholicum, & infidelem, tum inter catholicum, & hæreticum: & Respondeo disparitatem cultus non esse impedimentum dirimens, nisi inter catholicum, & infidelem, etiam cathecumenum; validum vero erit Matrimonium inter catholicos, & hæreticos *Busemb. in Medul. Theolog. moral. lib.* 6. *tract.* 6. *cap.* 3. *dub.* 2. §. *Dicitur VI.* & in hoc conueniunt DD. communiter, teste *Gasp. Hurtad. de Matrim. disp.* 24. *n.* 1. & 4. quidquid in contrarium dixerint aliqui, quos citat, & merito refellit *Castrop. n.* 5. & *sequentib. loc. citand*.

De vario genere cultus à fidelibus.

Solum inter baptizatos, & non baptizatos, inualidū est Matrimonium.

§. II. Hoc impedimentum iure naturæ non est inductum: S. namquè Clotildis nupsit Clodouæo non baptizato, non enim ex natura rei, requiritur ad Matrimonium baptismus; nequè benè arguitur simile impedimentum iure naturæ dirimere, ex eo, quòd tales parentes intèr se non conueniant de educanda prole, quià indè etiam sequeretur, Matrimonium fore iure naturæ nullum intèr ambas personas infideles, quià multò magis, si ambo parentes sint infideles, periculum erit, quod proles sit male educanda: preterea, si Matrimonium inter baptizatum, & non baptizatum esset iure naturæ nullum per hoc, quod probabilissimè proles non sit catholicè educanda, sequeretur etiam, quod Matrimonium inter catholicum baptizatum, & hæreticum item baptizatum, esset iure naturæ inualidum, quia etiam in hoc casu adest maximum dubium de educatione prolis in fide catholica, sicut bene obseruat *Caram. in Theolog. Fundam. lib.* 3. *n.* 3774.

Non est iure naturæ hoc impedimentum inductū.

§. III. Dices. Hoc impedimentum, erit ne saltem inductum iure Diuino? Respondeo *Vigner. & Vasq. relat. ab Hurtad. n.* 2. *loc. cit.* affirmatiuam partem docere, quorum fundamentum est, quià Deus eleuando contractum Matrimonialem ad esse Sacramenti, constituit, vt apud fideles omne Matrimonium esset Sacramentum, & quia non potest esse tale ex parte vnius tantum, & non baptizatus est incapax cuiuscumque Sacramenti, ideo ex iure Diuino, fidelis baptizatus erit inhabilis ad contrahendum cum infideli non baptizato, cum hoc Matrimonium Sacramentum esse non possit.

Opinantur aliqui, quod disparitas cultus dirimat Matrimonium iure Diuino.

§. IV. At hanc rationem minimè conuincere, sentiunt communiter DD. apud *Castropal. part.* 5. *disput.* 4. *punct.* 11. *n.* 2. nec negamus Christum Dominum instituisse, quod Matrimonium apud fideles esset Sacramentum, sed dicimus tunc solum Saluatorem voluisse esse Sacramentum, quando ambo contrahentes sunt fideles. *Hurtad. num.* 3. *loco supra*.

Ratio huius opinionis nō conuincit.

§. V. Si igitur hoc impedimentum non est inductum iure naturali, neque Diuino, dicendum est esse inductum iure

Iure Ecclesiastico positiuo, disparitas cultus diri-

mit Matrimonium.

iure positiuo Ecclesiastico, de quo non est dubitandum, & quidem valde rationabiliter Ecclesiæ id placuit, tum, quia non decet fidelem contrahere Matrimonium, quod non sit Sacramentum, tum, quia maxime dubitandum esset de educatione prolis, sicut obseruat *Card. Monil. de Sacram. cap. 71. ante med.*

Ex quo textu hoc impedimentum colligatur.

§. VI. Petis, ex quo textu hoc impedimentum colligatur. Respondeo DD. in diuersas opiniones inclinasse; nam *Castrop. n. 3. loc. cit.* opinatur hanc legem fuisse statutam in *Concil. Nicæn. can. 67. & 69.* vbi præcipitur, quod fidelis, qui Matrimonium contraxit cum infideli, non debeat ad pœnitentiam admitti, nisi infidelem relinquat, sed hos canones alij explicant de separatione quo ad thorum apud ipsum *Castrop.* alij alia dicunt, sed ego libenter assentior *Cabass. in Theor. & prax. Iur. Canon. lib. 3. cap. 22. n. 8.* qui asserit, quod pro hac re probanda, ius certum afferri non potest: Certum est tamen, quod hoc impedimentum est inductum iure positiuo Ecclesiastico non scripto, idest consuetudine ab Ecclesia introducta, inter alios notante *Tambur. de Matrim. tract. 1. cap. 7. n. 1.* & in hoc DD. communiter conuenire, testatur *Cabassut. cit.*

Consuetudine est introductum.

§. VII. Hæc, quæ diximus, sunt intelligenda de Matrimonio, inter duas personas, quarum vna, tempore contractus est baptizata, & alia non: Si enim duo infideles contraxissent Matrimonium, siue illud fuisset ratum tantum (*ratum tantum*, claritatis gratia appello, nam cæterum scio Matrimonium non baptizatorum, esto sit verum Matrimonium, tamen propriè *ratum* appellari non posse, cum non sit Sacramentum, sicut habetur *in cap. Quanto. de Diuort. §. si verò.*) siue consummatum, & postea alter eorum conuerteretur ad fidem, & baptizaretur, non per hoc, absolute dirimeretur eorum Matrimonium; posset tamen fidelis ab infideli discedere, si vellet, etiamsi infidelis protestaretur se cohabitare velle absque iniuria Creatoris, quia semper adest periculum peruersionis, quod docet *Monil. post med. loc. cit.* & licet *Capucin. in Summ. Bass. verb. Matrim. n. 167.* asserat probabile esse, quod in tali casu illud Matrimonium dissolui non possit, tamen *ibidem* cum Diana, & alijs tradit probabilius esse posse dissolui.

Matrimonium nō baptizatorum, ratum dici non potest, & quare.

Fidelis potest a coniuge infideli discedere.

De Canone Toletano valēte, quod

§. VIII. Antiquitus quidem per *Concil. Tolet. IV. can. 62.* referente *Cabassut. in Notit. Concil. cap. 70.* statutum fuerat, vt altero coniuge ad fidem conuerso, admoneretur ab Episcopo coniux infidelis, vt baptizaretur, si cuperet cum coniuge fideli permanere, quod si infidelis renueret baptizari, tunc fidelis illum relinqueret & filij ex tali coniugio procreati educarentur catholice, & ita fidelis poterat libere ad alias nuptias trāsire, qui Canon in toto suo rigore adhuc obseruatur in aliquibus locis, & præsertim in locis Pontificiæ ditionis, vbi nullo modo permittitur, quod fidelis cum Pagano, vel Iudæo habitet; quò circa ibi, si hebræa persona coniugata, fidem catholicam susciperet, & baptizaretur, dum alter coniux nollet batizari, esset à baptizato deserendus, qui baptizatus, etiam posset alias nuptias contrahere, sicut non baptizatus poterit alias sibi procurare nuptias, dummodo baptizatus iàm aliud Matrimonium inierit, quod alijs relatis docet idem *Cabassut. in Theor. & prax. lib. 3. cap. 22. n. 11.*

coniux conuersus ad fidem, ab infideli discedat.

§. IX. Supradictum Canonem Toletanum restrinxit, saltem quoad alia loca, Innocentius III. ad duos casus, videlicet, quod coniux conuersus discedat ab infideli, si hic cum fideli habitare recuset, & vlterius debeat hunc deserere, si velit quidem cohabitare, sed cum iniuria Creatoris. *Cabassut. n. 10. loc. cit.* & ita in his duobus casibus, fidelis, qui cum infideli cohabitare non potest, ad alias poterit nuptias transire.

Restrictio Canonis Toletani.

§. X. Neque tamen hæc restrictio Innocentij est contra doctrinam superius datam §. 7. vbi diximus, quod fidelis coniux possit infidelem deserere, & ad alias nuptias transire, etiamsi infidelis vellet cohabitare cum fideli absque offensa Dei; nam Innocentius III. per hanc restrictionem solum indulsit, vt in hoc casu fidelis non teneatur deserere coniugem infidelem, poterit tamen.

An hæc restrictio sit contra dicta.

§. XI. Cum dixerimus Matrimoniū infidelium dissolui posse, altero baptizato, quando tamen baptizatus iàm aliud Matrimonium inierit; Debemus consequenter dicere, quod altero nolente baptizari, dissoluatur Matrimonium, si baptizatus susceperit ordines sacros, vel Religiosam professionem emiserit, vt conformiter ad nostra principia tradunt aliqui non infimæ notæ DD. apud *Castrop. part. 3. disp. 3. punct. 2. §. 3. n. 11. & 12.* licet ipse *Castrop.* sit contrarius.

Altero nolente baptizari, dissoluitur Matrimonium, si baptizatus recipiat ordines Sacros, vel professionem in Religione emittat.

§. XII. At ego ducor hac ratione; quia, si Matrimonium infidelium, idest non baptizatorum, dissoluitur, altero baptizato (quando alter baptizari non vult) contrahente aliud Matrimonium, debet etiam dissolui, sumptis à baptizato ordinibus sacris, vel ab eo Religiosa professione emissa, quia hoc aliud Matrimonium baptizatus contrahere non potest, nisi priori vinculo dissoluto quoad baptizatum, nam illo vinculo remanente, quodcumque aliud Matrimonium esset inualidum, quarè tunc baptizatus, tanquam liber contrahit, si autem est liber ad iterum contrahendum aliud Matrimonium, quarè non erit liber ad recipiendos ordines sacros, vel ad profitendam Religionem, ità vt hoc sequuto, possit infidelis ad aliud Matrimonium transire? quia hic in tantum non potest alias sibi nuptias procurare, in quantum ligatur priori coniugi, à quo relictus, liber efficitur: at baptizatus non ligatur priori coniugi, quando ille renuit baptizari, quia illum potest deserere, etiamsi vellet cohabitare sine iniuria Creatoris; & si potest non baptizatum deserere, & dissoluere prius vinculum, contrahendo aliud Matrimonium, poterit etiam illud vinculum dissoluere, recipiendo ordines sacros, vel professionem emittendo.

Ratio, quarè Matrimoniū sit nulium inter fidelem, & infidelem, non verò inter catholicum, & hæreticum.

§. XIII. Ex dictis colligere potes rationem, quare Ecclesia irritum reddiderit Matrimonium fidelis cum infideli, non vero fidelis cum hæretico, quia, nempe, Matrimonium inter fidelem, & infidelem, non potest esse Sacramentum, eo quòd altera pars infidelis, vtpotè non baptizata, incapax est cuiuscumque Sacramenti; at verò hæretici sunt baptizati, & ita Matrimonium inter Catholicum, & hæreticum, est Sacramentum.

Etiamsi sit validum Matrimonium inter catholicum, & hæreticum, est tamen illicitum.

§. XIV. Ex eo tamen, quòd Ecclesia non irritauerit Matrimonium inter Catholicos, & hæreticos, non sequitur inter eos posse licite contrahi, quia id fuit prohibitum, ob subuersionis periculum; tum per *Synod. Laodic. can. 13.* tum per *Synod. Chalced. can. 14.* referente *Cabassut. in Notit. Concil. cap. 36. & cap. 56.* & habetur in *can. Non oportet. 28. 1.* & in *cap. Decreuit. de hæret. in 6.*

Catholicus contrahens cum hæretico, mortaliter peccat.

§. XV. Quocirca, si catholicus cum hæretico Matrimonium contraheret, mortaliter delinqueret, quod esse apud DD. commune, tradit *Gobs. in experim. Theolog. tract. 9. n. 216.* & tarlo id aperte conuincit, quia indignum est communicare in Sacramentorum administratione, & susceptione cum hæreticis, sunt enim ipsi contrahentes simul ministri, & susceptores sacramenti Matrimonij, vt in *Litera M. n. 171. à §. 71.*

An in locis, in quibus palàm habitant simul catholici, & hæretici, liceat inter eos matrimonium.

§. XVI. Limitatur tamen hoc à Sanchez, quem citat, & sequitur *Hurtad. n. 6. loc. suprà*; pro illis locis, vbi palam commisti habitant catholici, & hæretici, dummodo non adsit periculum subuersionis, & malæ educationis in prole, eo quòd ibi per contrariam consuetudinem, antiqua prohibitio cessauerit, quam tamen sententiam, non amplectitur *Gobat. n. 218. loc. cit.* nisi in casu, quòd consuetudo de talibus connubijs, esset à Summo Pontifice approbata, & quantum video, ipse Gobat putat nullibi similia Matrimonia licere, quia subdit se nescire Pontificem vnquam, siue expressè, siue implicite, talem consuetudinem approbasse, neque in Germania.

In Germania probabiliter possunt licitè contrahere catholici cum hæreticis.

§. XVII. Attamen in Germania licere catholico ducere personam hæreticam, non improbabiliter docet cum *Sanch. Azor. Regin. Pont. & Cardin. de Lug. Busemb. in Medull. Theolog. moral. lib. 2. tract. 1. cap. 4. Dub. 3. n. 7.* dummodo adsit grauis causa, & absit periculum subuersionis, simulque proles sit catholicè educanda; neque puto hunc modum loquendi refellere *Gobat. n. 222.* licet *n. 225.* supponat semper esse petendam dispensationem, ad hoc, vt contractus sit licitus, quam dispensationem (vt ait) magnates solent petere à Summo Pontifice, aliæ vero inferiores personæ ab Episcopo, & notat conuenire, quod Principes à Pontifice dispensationem obtineant, quia eorum coniugia maioris sunt consequentię, quam personarum inferiorum.

An cum probabili subuersionis periculo, possit catholicus cum hæretico contrahere, vt hunc conuertat.

§. XVIII. Existimant *Basil. & Dian.* quos citat, & sequitur *Capacin. n. 164. loc. suprà*, quòd fidelis possit cum infideli Matrimonium contrahere in illis locis, etiam cum probabili subuersionis periculo, si tale Matrimonium sit futurum valde vtile, puta pro reducendo ad fidem coniuge infideli, simulque ad alias personas conuertendas, dummodo tamen adsit firmum propositum non assentiendi peruersioni, auxiliante, & fauente Deo; neque dicendum esset hunc fidelem amare periculum, quia propriè amat occasionem lucrandi animas Deo, & periculum tantum eligit, vt medium, & fauet huic Doctrinæ *Castrop. Disp. 4. punct.*

pag. 11. n. 12. qui etiam addit in hoc casu Pontificem debere dispensare, eo quòd exponere se periculo peccandi, non sit intrinsecè malum, quando id ex rationabili causa honestatur, sicut Iudit. cap. 9. v. 13. optauit, quòd Holofernes caperetur amore eius, vt inde posset liberationem populi obtinere, & estò id fuisset dare occasionem Holoferni habendi turpem amorem ergà ipsam Iudit, nihilominus illa non peccauit exponendo se tali periculo, eo quòd iustissimas haberet causas ad id faciendum, & tantum merè passiuè se habebat ad peccatum Holofernis, vt cum D. Ambrosio, & alijs, tradit *Tirin. in dict. scrip. loc.*

Iudit non peccauit, cùm Holoferni se periculo peccandi exposuit.

§. XIX. Nollem tamen homines facile sibi suadere, quòd possint resistere occurrentibus tentationibus, & ita temerè se ingerere, multoties non sine magno catholicæ religionis detrimento, quod non obscurè aduertit *Caram. in Theolog. Fundam. lib. 3. n. 3774. propè fin.* vbi de Matrimonijs inter fideles, & hæreticos loquens, hæc habet. *Deus det, vt in his Matrimonijs, nullum alteri coniugi, nullum prolibus immineat subuersionis periculum.* Plura de impedimentis Matrimonij quære in *Littera I. n. 40.*

Non debent multum homines sibi fidere, quòd in periculis futuri sint constantes.

Cum appropinquasset &c.

602. *Cum appropinquasset &c.* est Euangelium legendum in fine Missæ priuatæ, non vero solemnis in Dominica Palmarum. *M. n. 250. §. 4.*

Cum primum.

603. Cum primùm confiteri tenentur Sacerdotes celebrantes in necessitate absque præuia confessione. *Suprà n. 441. §. 1.*

Cum recordor moriturus.

604. *Cum recordor moriturus &c.* putatur ab aliquibus initium sequentiæ defunctorum. *S. n. 136. §. 1.*

Cum Sanctificatus fuero.

Cum Sanctificatus fuero &c. est Introitus dicendus in Missis priuatis vigiliæ Pentecostes. *V. n. 53. §. 4.* 605.

Cur.

Cur est quinta ex septem circumstantijs enumeratis *suprà n. 311. §. 1.* per quam circumstantiam importatur finis actionis, non quidem intrinsecus, sed extrinsecus, intrinsecus enim est prima malitia actus, circumstantia autem est accidens additum actui, *vt supra n. cit.* diximus. 606.

De circumstantia Cur.

§. I. Cum verò finis hic extrinsecus possit esse, vel in diuersa, vel in eadem specie actus: ideò hæc circumstantia *Cur*, aliquando est in confessione necessario explicanda, si nempè mutet speciem, & ità, qui daret eleemosynam puellæ ad fornicandum, ratione finis grauiter delinqueret; item, qui furaretur ad fornicandum, talis, ratione huius finis, præter malitiam furti, adderet malitiam fornicationis; item, qui occideret aliquem ad furandum, præter malitiam homicidij, adderet malitiam furti &c. quæ circumstantia finis, in his, & similibus casibus, addit malitiam mutantem speciem, vt patet, quia fornicatio differt specie à furto, & hoc ab homicidio.

Finis esse potest in diuersa, vel in eadem specie actus. & quandò in confessione explicandus.

§. II. Cæterum, si medium, & finis non differant specie, neque erit necessario explicanda talis circumstantia. E. G. qui haberet oscula, & tactus ad finem habendi copulam carnalem, illa media non sunt necessario explicanda, quia conueniunt in specie cum fine, & ad illum ex sua natura diriguntur; atque ita proportionaliter discurre de alijs casibus, non enim expedit nos hic omnes minutatim exponere. Lege *Castrop. part. 4. tract. 23. punct. 9. n. 10. Abreu. in Instit. Paroch. lib. 10. n. 412. Palm. in Breu. Theolog. t. 2. n. 322.*

Quandò medium, & finis conueniunt in specie, medium non est necessariò explicandum.

§. III. Ex dictis colligere potes, circumstantiam *Cur*, non semper addere malitiam mutantem speciem, & quidem, qui eligeret E. G. furari 10. vt postea eo medio commodius posset furari centum, per hunc finem, non adderet malitiam specie diuersam, quia furtum specie non differt à furtò. Plura de circumstantijs peccatorum, quære *supra n. 311.*

Circumstantia Cur non semper addit malitiam mutantem speciem.

Curia Romana.

608. Curia Romana, vt libera esset, excommunicantur in Bulla Cœnæ Domini illi, qui lædunt eas personas, quæ accedunt, vel recedunt ab illa *B. n.* 145. §. 28.

609. Curia Romana. Vide Romana curia.

Cursarij.

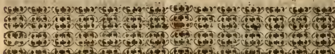
611. Cursarij Maritimi excommunicantur in Bulla Cœnæ Domini. *B. n.* 145. §. 17.

Cussinus.

612. Cussinus supponendus Missali, vt in *Litera A. n.* 284. §. 9. fieri potest ex quacumque materia, sed decentius est, quod sit similis planetæ, & ad ornamentum ponantur quatuor flocci in quatuor angulis, non sit nimis angustus, nec nimis latus, quarè, si habebit longitudinem duorum palmorum, & latitudinem vnius cum dimidio, conueniens erit. *Gauant. tom. 1. part. 5. de mensur. Sacr. suppell.* De cussino Missalis.

613. Cussini supponendi capitibus celebrantis, & ministrorum, quando super Altaris gradus procumbunt, præparentur, vt in *Litera F. n.* 45. §. 1. & *S. n.* 6. §. 2.

614. Cussinus cum suo panno, vel tapete pro reponenda cruce adorandâ feria VI. in parasceue, præparetur, vt in *Litera F. n.* 45. §. 1. ponendus suo tempore super gradus Altaris, vt in *Litera P. n.* 19.

D A

Da Domine.

1. DA *Domine virtutem manibus meis &c.* est oratio dicenda à Sacerdote, dum lauat manus pro celebranda Missa. *M. n.* 20.

Dæmon.

2. Dæmon incubus, an possit causare affinitatem. *Litera C. n.* 529. §. 15.

Dalmatica.

3. Dalmatica est vestis Sacra, qua vtuntur Diaconi, quę fit ex quacumque materia, ex qua fieri possunt planetæ, vt vsus habet, illius manicæ sint latæ, & extendantur vsque ad manus, altitudo vero totius Dalmaticæ sit circitèr quinque Palmorum, & lata proportionaliter, ita enim erit cuicumque commoda. *Gauant. tom. 1. de mensur. Sacr. suppellectil.* antiquitus quidem Dalmatica erat linea, vt in *Litera T. n.* 85. §. 2. erat etiam tunc sinè manicis, & tunicula pectoralis dicebatur ab *Ammian. Marcell. lib.* 14. nunc vero manicas habet, quę ipsam constituunt in forma Crucis, vt, ipsa est inductus, mundo sit crucifixus. *Alcuin. cap. Quid signif. vestim.* Ex qua materia confecienda Dalmatica. Qualis fuerit antiqua Dalmatica.

§. I. Dalmaticæ est quasi similis Tunicella, qua vtitur Subdiaconus, & quandoque nomine communi Dalmaticæ, vtraque appellatur, vt in *Litera T. num.* 85. *init.* vsurpatur vero nomen Dalmaticæ, eo quia hæc vestis primò Dalmatiæ texta fuit, vt videre est in *S. Isidor. Etymolog. cap.* 22. & *Alcuin. de Diuin. Offic. cap. Quid signif. vestim.* cum autem audis in Ordine Romano *Dalmatica linea*, scias ibi per hoc nomen exprimi Albam, vt vidimus in *Litera A. n.* 203. Dalmatica & Tunicella communi nomine appellantur. Dalmatica, vnde incæperit.

§. II. Tradit *VValafr. de Reb. Eccles. cap.* 24. quod Sacerdotes vtebantur Dalmaticis, antequam essent in vsu casulæ, sed hoc non admittit *Vicecom. lib. 3. de Miss. cap.* 26. & placet, quia etiam tempore An Sacerdotes aliquando vsi fuerint Dalmatica loco casulæ.

pore Apostolorum, casulæ fuere in vsu. Vide in *Litera P. n.* 146. §. 2.

Reges assumpserunt Dalmaticam.

§. III. Reges aliquando vsi fuere Dalmatica, vt habet *Baron. in Not. Martyrolog. die* 31. *Maij.*

Quis instituerit, quod Diaconi vterentur Dalmaticis.

§. IV. Quòd Diaconi in Ecclesijs vtantur Dalmatica, instituit S. Siluester, antea enim vtebantur colobijs, idest tunicis, quæ cum haberent manicas satis breues, sine manicis censebantur. *Cardin. Bon. in Liturg. lib.* 1. *cap.* 24. *n.* 18.

Diebus solemnibus Dalmatica est in vsu.

§. V. Sanctus vero Siluester non concessit omnibus Diaconis Dalmaticam, sed tantum eam Diaconis Romanæ Ecclesiæ indulsit pro solis diebus solemnibus in signum lætitiæ, & regulam eam assumendi, vt plurimum desumebatur à *Gloria in excelsis*, ità vt quotiescumque in Missa esset dicenda, Diaconi Dalmatica vterentur. *Microlog. cap.* 46. dixi *vt plurimum*, quia aliquando non dicitur *Gloria in excelsis*, & tamen Diaconi induunt Dalmaticas, exemplum habes in Dominica quarta Quadragesimæ, & in Dominica tertia Aduentus.

Præter Romanos, alij Diaconi habent vsum Dalmaticæ ex priuilegio Summi Pontificis.

§. VI. Quoad alios Diaconos. Vide *S. Gregor. lib.* 7. *Epist.* 3. *ad Areg.* vbi docet, quod alij Diaconi vtuntur Dalmaticis ex priuilegio Summi Pontificis, & idem confirmat *Epist.* 28. *&* 113.

Quando Diaconi vti debeant Dalmatica.

§. VII. Dalmatica, & Tunicella vtuntur Diaconus, & Subdiaconus in Missa solemni, processionibus, & benedictionibus, quando celebranti ministrant. *Miss. de rubr. gen. tit.* 19. *n.* 5. excipe dies exprimendos *infrà n.* 143.

Dalmatica alias vestes in Diacono supponit.

§. VIII. Accipit vero Diaconus Dalmaticam, cum est indutus amictu, alba, cingulo, manipulo, & stola ab humero sinistro pendente sub dexterum. *Ord. Roman.*

Quid significet Dalmatica.

§. IX. Significat Dalmatica liberalitatem erga pauperes; Diaconi namque præcipue fuere instituti, vt ministrarent mensis, vt colligitur ex *Actib. Apostol. cap.* 6. & notat *Tirin. in dict. loc.* significat etiam latam, & largam misericordiam Christi. *Durand. in Ration. Diu. offic. lib.* 3. *cap.* 11. *n.* 9. Religionem immaculatam. *Amal. lib.* 2. *cap.* 21. quæ, iuxtà *Epist. Iacob. Apost. cap.* 1. *vers.* 27. *est visitare pupillos, & viduas in tribulatione eorum, & immaculatum se custodire ab hoc seculo.* præterea *Hug. Victor. in specul. Eccl. cap.* 6. docet Dalmaticam denotare geminam charitatem.

Episcopus vtitur Dalmatica, & Tunicella.

§. X. Etiam Episcopus, dùm solemniter celebrat (& idem dic de Abbatibus) induit Dalmaticam, & Tunicellam, vt in *Litera E. n.* 93. antiquitus tamen, non poterat ijs vti, sine licentia Papæ. *T. n.* 85. §. 2. ex qua autem materia, & forma pro Episcopo debeant confici. *Ibidem n. citat.*

Damasus Papa.

Damasus Papa instituit, quod in fine Psalmorum diceretur *Gloria Patri &c. G. n.* 42. §. 1. an etiam, quod diceretur ad Introitum. *I. n.* 204. §. 3. An fuerit authot, quod dicatur Confiteor in Missa. *C. n.* 453. 4.

Damnati.

Damnati non possunt participare de Sacrificio Missæ. *O. n.* 67. §. 7. 5.

Damnati vltimo supplicio.

Damnatis vltimo supplicio, ministranda est Eucharistia. *E. n.* 180. §. 11. non tamen extrema vnctio. *Litera S. n.* 202. §. 10. 6.

Debitum coniugale.

Debitum coniugale est vna ex obligationibus coniugum, vt notabimus in *Litera O. n.* 10. per quod, duo significantur, nempè potestas petendi debitum, & obligatio reddendi, de primo puncto agemus antea, & postea de secundo. 7.

An aliquando teneantur coniuges petere debitum.

§. I. Igitur de regula generali, coniuges numquam tenentur petere debitum, bene tamen aliquando per accidens, puta ad euitandum incontinentiæ periculum in altero coniuge, aut, ad prouidendum publico, cuius salus fortè periclitaretur, nisi nasceretur proles. *Busemb. in Medull. Theolog. moral. lib.* 6. *tract.* 6. *cap.* 2. *dub.* 2. *artic.* 2. §. *neuter tenetur.* petere vero absolute possunt, quia per contractum Matrimonialem mutuo sibi corpora tradiderunt, nisi ex aliquo capite, petere non liceret.

Quando non liceat coniugibus debitú petere.

§. II. Sic primò, licite non potest debitum petere ille coniux, qui emisit votum castitatis. Secundò. ille, qui cum sua vxore de nouo affinitatem contraxit, vt in *Litera A. n.* 187. §. 10. Tertiò,

qui de facro fonte fufceperit proprium filium. *P. n.* 83. §. 2. Quartò, qui Adulterium commifit. *A. n.* 187. §. 18. Quintò, quando alter coniux eft infirmus. Sextò in Ecclefia non licet petere debitum fine magna neceffitate, & omninò occultè. Septimò illicitè petitur in loco publico. Octauò. Conuenit (quod tamen nullum penitus præceptum inducit) abftinere diebus folemnioribus anni, puta in fefto Natiuitatis Domini, Pafchatis, & fimilibus, ficut tempori proximo communioni faciendę.

Coniux alteri debitum legitime petenti, tenetur reddere.

§. III. Et ex his folutum habes alterum punctum de obligatione reddendi, quia coniux femper fub mortali tenetur alteri debitum legitime petenti reddere, nifi rationabili de caufa effet excufandus, ratione loci, vel temporis, aut aliquarum circumftantiarum, puta, fi fœmina fit prægnans, & non poffit debitum reddere, nifi cum periculo fœtus.

§. IV. Atque hæc pauca innuiffe fufficiat ad breuem cognitionem debiti coniugalis, cuius materiæ tractationes, penè infinitas habes apud Theologos morales, quos legere poteris, & præcipuè id neruofè exponunt *Caftrop. part. 5. difp. 3. toto punct. 4. Gafp. Hurtad. de Matrim. tota difp. 10. Sanch. lib. 9. difp. 2. à n. 10. Tambur. in Decal. lib. 7. cap. 3. à §. 5.* neque enim noftrum eft in hoc opere integrum tractatum de cafibus confcientiæ inftituere.

DD. de hac materia tractantes recẽfentur.

An Epifcopus difpenfare poffit ad petendum debitum.

§. V. Effet addendum, an Epifcopus poffit difpenfare, vt coniuges poffint debitum petere, quando ob aliquod impedimentum, id eis non licet, fed de hoc in *Litera E. n.* 86. §. 6. Plura de obligationibus coniugum, quære in *Litera O. n.* 10.

Decimæ.

8. Decimæ recipi non poffunt in Oratorijs priuatis. *Litera M. n.* 211. §. 15.

9. Decimas imponentes perfonis Ecclefiafticis, excommunicantur in Bulla Cœnę Domini. *B. n.* 145. §. 38.

Declaratoriæ literæ.

10. Declaratoriæ literæ fuper gradu proximiori, poft habitam difpenfationem, funt obtinendæ. *G. n.* 61. à §. 3.

Decrepiti.

Decrepiti, an poffint Matrimonium contrahere. *Litera I. n.* 53. à §. 34. 11.

Decretum.

Decretum Sacræ Rituum Congregationis, de non dicenda in Miffa oratione à Superiore præcepta in feftis primę claffis. *O. n.* 80. 12.

Decretum Sacræ Rituum Congregationis, quod Canonici teneantur cantare Miffam de die, vt faciant diftributiones fuas. *C. n.* 81. 13.

Decretum eiufdem de faciendo officio S. P. N. Benedicti in feria tertia fub ritu femiduplici. *O. n.* 37. 14.

Decretum eiufdem de dicenda præfatione communi in Miffa ferię infrà octauam. *Litera P. n.* 183. §. 3. 15.

Decretum eiufdem, de non mutando *communicantes*, etiam fi effet mutanda præfatio. *C. n.* 379. §. 6. 16.

Decretum eiufdem, quod in fefto S. Francifci, adhibeatur color albus. *A. n.* 212. §. 14. 17.

Decretum eiufdem de non celebrandis pluribus Miffis in oratorijs priuatis, & de non celebrando in ijs diebus folemnioribus. *A. n.* 245. 18.

Decreta plura eiufdem quoad benedicenda paramenta pro Miffa. *P. n.* 28. *E. n.* 79. 19.

Decretum eiufdem de non ferendo anulo in Miffa. *A. n.* 373. 20.

Decreta eiufdem de non vtendo pileolo in Miffa. *B. n.* 109. 21.

Decretum eiufdem de non dicendis Miffis votiuis, neque de Requiem infra octauam Corporis Chrifti. *M. n.* 233. 22.

Decretum eiufdem de non legenda vltima lectione Sancti fimplicis infra octauam Corporis Chrifti. *L. n.* 45. §. 4. 23.

Decretum eiufdem de ponendis nominibus S. Michaelis, & S. Io. Baptiftæ, poft nomen B. Mariæ Virginis. *S. n.* 20. §. 27. 24.

Decreta eiufdem, quod quædam perfonæ affiftentes Miffæ, Euangelium non ofculentur. *E. n.* 147. §. 15. 25.

Decretum eiufdem de non nominandis Superioribus regularium in Canone. *Litera S. n.* 219. 26.

Decretum eiufdem de non miniftranda Euchariftia feria VI. in parafce- 27.

ue,

ue, nisi infirmis. *E. n.* 174. §. 18.

28. Decreta eiusdem de non dicendis Missis priuatis, & ministranda Eucharistia post mediam noctem. *M. n.* 242. §. 2.

29. Decretum eiusdem, quod benedictiones Candelarum, Cinerum, & Palmarum, ab eodem fiant, qui cantaturus est Missam. *M. n.* 248. §. 1.

30. Decreta eiusdem prohibentis quasdam Missas. *M. n.* 262.

31. Decretum eiusdem, quod Canonici die Dominico aspergantur sigillatim. *A. n.* 465. §. 7.

32. Decretum eiusdem, de non tradenda laicis claue capsulæ, in qua ponitur Sacramentum feria V. in Cœna Domini. *F. n.* 42. §. 16.

33. Decretum eiusdem, quod celebrans non faciat signum crucis cum particula hostiæ, quam mittit in Calice feria VI. in parasceue. *F. n.* 45. §. 39.

34. Decretum Sacræ Congregationis super negotijs Episcoporum, de non ferenda Eucharistia in processione Feria VI. in parasceue. *F. n.* 49.

35. Decretum eiusdem, quod processio Sacramenti, tàm Ferię V. in Cœna Domini, quàm Feriæ VI. in parasceue, non debeat exire extrà Ecclesiam. *P. n.* 226. §. 1.

36. Decreta S. rituum congregationis, quoad pulsandas campanas in Sabbato Sancto. *C. n.* 43. §. 1.

37. Decretum eiusdem de facienda communione generali feria V. in Cęna Domini. *C. n.* 383.

38. Decretum eiusdem, de salutanda cruce cum genuflexione feria VI. in parasceue. *C. n.* 576.

39. Decretum eiusdem de accendendo cereo tempore paschali. *C. n.* 248. §. 4.

40. Decretum eiusdem, de cantanda Missa S. Marci, si Litaniæ dirigantur ad Ecclesiam eidem S. dicatam. *L. n.* 113. §. 4.

41. Decretum eiusdem, de non addendis nouis nominibus Sanctorum in Litanijs. *Litera L. n.* 113. §. 6.

42. Decretum eiusdem, de transferendis Litanijs in feriam tertiam sequentem, si festum S. Marci occurrat in die Paschatis. *L. n.* 113. §. 7.

43. Decretum eiusdem de vtendo Breuiario Monastico. *B. n.* 147.

44. Decretum eiusdem de non faciendis officijs Sanctorum, nisi ipsa decreuerit. *E. n.* 146. §. 2.

45. Decretum eiusdem emanatum *die* 24. *Febr.* 1630. quo conceditur Monachis, & Monialibus congregationis Cassinensis, vt possint (& hic nota esse ad libitum) recitare officia nonnullorum Sanctorum eiusdem ordinis, alias concessa ab eadem sacra congregatione Monachis congregationis Vallisoletanæ, ordinis S. Benedicti, *die* 22. *Septemb.* 1674. Excepto festo translationis S. Benedicti, & insuper concessit, quod in congregatione Cassinensi posset recitari officium S. Gerardi Episcopi, & Martyris ex familia Sagreda, Monachi præfati ordinis.

De nouis officijs congregationi Cassinensi concessis.

§. I. Officia autem, quæ fuerant concessa dictæ congregationi Vallisoletanæ, sunt. SS. Benedicti Abbatis, Ildephonsi Episcopi, Adelelmi Abbatis, Laurentij Episcopi, Helladij Episcopi, Leandri Episcopi, Rudesindi Episcopi, Suitberti Episcopi, Veremundi Abbatis, Vincentij Abbatis, & Martyris, Ramiri, & sociorum martyrum, Isidori Episcopi, Turibij Episcopi, Anselmi Episcopi, Melliti Episcopi, Geoadij Episcopi, Augustini Episcopi, Bedæ presbiteri, Enneconis Abbatis, Bonifacij Episcopi, & martyris, Fęlicis martyris, Florentinæ virginis, Ediltrudis virginis, Vuillebaldi Episcopi, Chilliani Episcopi, & martyris, Translationis (& hoc excipitur, non enim possumus de eo agere) S. P. Benedicti cum octaua. Stephani, & sociorum martyrum, Editnæ virginis, & martyris, Columbæ virginis, & martyris, Theodori Episcopi, Attilani Episcopi, Paulini Episcopi, Teclæ virginis, Brunonis Episcopi, & martyris, Iusti Episcopi, Dominici Abbatis, festorum transitus S. P. N. Benedicti, & S. Scolasticæ cum octaua, etiam, quando eorum officia celebrantur in quadragesima.

Quænam sint hæc officia.

§. II. Orationes verò, & lectiones pro faciendo officio de dictis sanctis, habentur in nouissima impressione facta Venetijs.

Orationes, & lectiones particulares de dictis Sanctis.

Decretum eiusdem congregationis, quod ratione reliquiæ non fiat officium duplex altioris gradus, quàm minoris. *F. n.* 54. §. 8. 46.

Decretum eiusdem de celebrando festo Dedicationis Ecclesiæ Cathedralis in tota ciuitate. *F. n.* 69. §. 47.

Decretum eiusdem, de separandis SS. Nazario, & Celso, à SS. Victorio, & Innocentio, in Ecclesia SS. Nazari, & Celsi. *F. n.* 79. 48.

Decretum eiusdem, quòd Regulares teneantur celebrare festum Patroni. *Litera R. n.* 27. 49.

De-

50. Decreta alia non pauca in toto hoc opere referuntur, quæ hic omittimus, quia commode inueniri possunt, dum de aliqua materia respectiue quæritur.

Dedicatio Ecclesiæ.

51. Dedicatio Ecclesiarum (idest consecratio, siquidem Ecclesiæ, quæ sunt tantum benedictæ, & non consecratæ, non dicuntur dicatæ, neque de illis celebratur dedicatio, vt bene notat *Guyet. de propr. fest. lib. 1. cap. 3. q. 4.* imò desinente consecratione, cessare etiam debet festum de Dedicatione. *Guyet. ibidem. q. 7.*) fit, non, quod parietes materiales fabricæ sint Ecclesia, nam, nomen Ecclesiæ significat conuocationem [de aliis acceptionibus huius nominis. Vide in *Litera E. n. 4.*] & ideo veniunt Christi fideles, per fidem in vnitatem conuocati, sed consecrantur etiam parietes, vt in illo loco inuitentur Angeli, & vt sciant homines, quantam in eo debeant obseruantiam habere, sicut monent *Alcuin. de Cæn. Domin. & Amal. lib. 1. cap. 12.* Docet etiam *D. Thom. 3. part. q. 83. artic. 3. ad 2.* quod Ecclesia consecratur, *ad repræsentandam sanctificationem, quam Ecclesia consecuta est per passionem Christi.* quod idem repetit *ad 4.*

De Ecclesijs non consecratis, non fit Dedicatio.

Quare parietes Ecclesiæ consecrentur.

§. I. Dedicationis Ecclesiæ celebratur festum (de officio illius, dicetur infra à §. 2.) idque est valde conueniens, sumpto exemplo à Christo Domino, qui concurrit ad festum, quando celebrabantur Encænia *Ioan. 10.* ambulabat siquidem Iesus in porticu Salomonis, *ibidem vers. 23.* & est obseruatio *S. Isidor. de Eccles. offic. lib. 1. cap. 35.* tradit etiam *Radulph. propos. 17.* festum Dedicationis Ecclesiæ esse celebrandum ex authoritate Apostolica, & tandem de hoc habentur canones Felicis IV. & Gregorij I. *de consecrat. Distinct. 1. cap. solemnitates.*

Conuenit, quod celebretur festum de Dedicatione Ecclesiæ.

§. II. De Dedicatione Ecclesiæ fit officium, tam in ipsa die, in qua consecratur, quam quot annis in die anniuersaria dedicationis, sumpto officio a communi dedicationis Ecclesiæ, quod habetur in breuiario post commune Sanctorum, ita tamen, vt in ipso die dedicationis, dicatur oratio *Deus, qui inuisibiliter &c.* in anniuersario vero, dicatur alia, videlicet; *Deus, qui nobis &c.*

Officium Dedicationis fit ipso Dedicationis die, & in anniuersaria.

§. III. Quando de proprio aliquid habetur; retinendum est, & cætera de communi supplenda, puta pro dedicatione Basilicæ Saluatoris, & Basilicarum SS. Apostolorum Petri, & Pauli.

Cum aliquid habetur de proprio, retinendum est.

§. IV. Quandoque contingit, nihil esse sumendum de communi, si nempe pro festo dedicationis, fiat officium de Titulari, & casus datur in dedicatione S. Mariæ ad niues, & in dedicatione S. Michaelis Archangeli, in his enim festis pro dedicatione, fit officium de S. Maria, & de S. Michaele, sicut notat *Guyet. lib. 3. cap. 15. q. 1.* his generaliter dictis, sunt plura notanda.

Aliquando ad commune Dedicationis, non recurritur.

§. V. Primò dedicationem Ecclesiæ esse festum duplex primæ classis, vt in Breuiario notatur.

Dedicatio Ecclesiæ est duplex primæ classis.

§. VI. Secundò esse celebrandum officium, non solum de dedicatione propriæ Ecclesiæ, sed etiam de dedicatione Ecclesiæ cathedralis, in ciuitate quidem cum octaua, in Diœcesi vero, sine octaua (semper tamen sub ritu duplicis primæ classis) ex Decreto *Sacr. Rituum Congregat. 2. Maij* 1619. referente *Gauant. tom. 2. section. 8. cap. 5. n. 5.* vbi bene addit Regulares non solum non teneri ad octauam, sed ne quidem ad ipsam diem, nisi ex congruentia, vt Ecclesiæ matrici se conforment, quatenus populus ad earum Ecclesias concurrens, libenter audit missam, & officium de festo Dedicationis.

Etiam de Dedicatione Ecclesiæ Cathedralis fieri debet officium in Diœcesi.

Regulares non tenentur celebrare Dedicationem Ecclesiæ Cathedralis.

§. VII. Tertiò notandum, quod, in concurrentia dedicationum plurium ecclesiarum (puta propriæ, & cathedralis) ad variandum, dici debeat, pro alterius commemoratione, illa oratio, quæ est assignata pro ipso die dedicationis, vt expresse habetur in *rubr. part. breu. ante hanc oration.*

Quænam Oratio dicenda pro commemoratione Dedicationis, quæ cum alia Dedicatione concurrit.

§. VIII. Quartò quæritur, quid sit faciendum, quando simul eodem die occurrit dedicatio Ecclesiæ, & festum aliud solemne; & Dico, quod, si hoc aliud festum non sit primæ classis, nemine contradicente, erit transferendum, vt fiat de dedicatione, quæ est primæ classis: Imò etiamsi festum occurrens esset primæ classis [excipe festa Domini primæ classis, item Dominicas, & ferias priuilegiatas, quæ nulli festo cedunt] puta festum Patroni loci, vel titularis Ecclesiæ, nihilominus ex mente Gauanti esset postponendum dedicationi, qui *n. 2. loc. cit.* vult, quod festum dedicationis sit dignius, quam festum Patroni, vel Titularis, tamen *n. 4.* subiungit, quod consecrator Ecclesiæ præuidens anniuersarium dedicationis futurum fore impedimento alteri festo, possit anniuersariam diem

An Dedicatio Ecclesiæ præcedat alteri festo solemni.

Consecrator mutare potest diem anniuersariam Dedicationis.

diem

diem in aliam mutare, puta in proximiorem Dominicam, vel in aliam quamcumque diem, prout opportunius iudicauerit, pro quo refert Decretum S. rituum congregationis die 19. Februar. 1585. vt ceteris, facultas datur consecratori, vt ex iusta causa possit mutare diem anniuersariam dedicationis; quam tamen mutationem debebit facere in ipso actu consecrationis, quia extra illum, non habet amplius hanc potestatem, vt notat idem Gauantus supra.

Dedicatio propriæ Ecclesiæ præcedit dedicationi Ecclesiæ Cathedralis.

§. IX. Sed dices, occurrentibus eodem die, dedicatione propriæ Ecclesiæ, & dedicatione Ecclesiæ cathedralis, quænam ex his erit alteri præferenda? Respondeo esse præferendam dedicationem propriæ Ecclesiæ, translato festo dedicationis Ecclesiæ cathedralis in aliam diem. iuxta dicenda in *Littera T. n. 43. §. 1.* & ita à Rota Romana decisum refert *Gauant. n. 6. loc. cit.* qui etiam consequenter tradit, quòd infra octauam officium fiet de octaua dedicationis propriæ Ecclesiæ, addita commemoratione octauæ dedicationis cathedralis; aliquantulum quidem obscure loquitur Gauantus, ibi enim postquam dixisset esse præferendam dedicationem propriæ Ecclesiæ, subiungit. *Quarè de hac fiet officium infrà octauam, cum commemoratione octaua dedicationis cathedralis*, videtur enim ex his verbis esse faciendum officium de festo dedicationis propriæ Ecclesiæ infra octauam dedicationis cathedralis, quæ adhuc non est incæpta, & insuper videtur ipsum Gauantum loqui contra Rubricas generales, volendo, quòd fiat commemoratio de die infra octauam dedicationis cathedralis, dum fit officium de festo dedicationis propriæ Ecclesiæ; attamen, si bene dicta verba attendantur, ibi non est amplius sermo de ipso die festo, sed solum de diebus octauæ, quam maiorem claritatem potuisset ipse Gauantus dare, si addendo particulam *etiam*, dixisset, *Quarè, etiam de hac fiet officium infrà octauam, cum commemoratione octauæ dedicationis cathedralis*.

Explicatur quidam locus Gauanti aliquantulum obscurus.

Quæ consecratio attendenda, quandò Ecclesia fuerit bis cōsecrata.

§. X. Quintò quæritur, cuius dedicationis habenda sit ratio illius Ecclesiæ, quæ bis, vel etiam pluries fuerit consecrata: neque est sermo de duplici consecratione Ecclesiæ simpliciter, quia certum est Ecclesiam semel consecratam, non debere iterum consecrari, perseuerante prima consecratione, sed in præsenti loquimur de duplici consecratione, in suppositione, quod prima consecratio perierit, in quo casu, esse attendendam tantum vltimam consecrationem, bene aduertit *Guyet. lib. 1. cap. 3. q. 9.* vbi, eodem notat conueniens esse, vt secunda consecratio Ecclesiæ fiat eodem die, quo prima facta fuit, vt obseruauit Vrbanus VIII. qui Romæ Ecclesiam S. Petri eodem recurrente die consecrauit, anno 1626. quo primò fuit a S. Siluestro consecrata.

Secunda Ecclesiæ consecratio, eodē recurrente die, quo prima facta fuit, facienda esset.

§. XI. Sextò quæritur, quid sit faciendum, quando dies anniuersario dedicationis est ignota, & tunc spectare ad Episcopum decernere, quanam die festum dedicationis sit quolibet anno celebrandum, vult *Guyet. lib. 2. cap. 1. q. 4.* & quidem, vt ipse fatetur, alia regula non suppetit: in quo tamen notat ex eodem *q. 6.* quòd, si processu temporis innotescat dies vera anniuersaria, suo dici debet restitui, dummodo ex hac mutatione, nullum timeatur scandalum, quia cæterum de consensu Episcopi, vel superiorum ad quos spectat, poterit retineri eadem illa dies, in qua ex antiqua consuetudine, solitum erat agere anniuersarium festum dedicationis.

Quid, si dies anniuersaria dedicationis sit ignota.

§. XII. Septimò quæritur, quænam Missa sit dicenda in festo dedicationis Ecclesiæ, & dico esse dicendam Missam de communi, quæ in Missali habetur post commune SS. mulierum, nec virginum, nec martyrum, cuius introitus incipit *Terribilis est locus iste &c.* quæ Missa dicitur, tam in anniuersario, quam in ipsa die dedicationis, mutata sola oratione, nam in anniuersario dicitur oratio *Deus, qui nobis &c.* cum sua secreta, & postcommunione, in ipsa vero die dedicationis, dicitur oratio *Deus, qui inuisibiliter &c.*

Quæ Missa dicenda pro dedicatione Ecclesiæ.

§. XIII. Insuper, quia altaria, diuisim ab Ecclesia possunt consecrari, ad repræsentandam sanctitatem Christi. ex *D. Thom. 3. part. q. 83. artic. 3. ad 4.* quæritur quænam Missa in eius dedicatione sit dicenda; & dico, quòd in ipsa die dedicationis Altaris, dicitur eadem Missa, quæ dicitur in die dedicationis Ecclesiæ, dempta oratione, cuius loco dicitur oratio *Deus, qui ex omni &c.* cum sua secreta, & postcommunione, vt totum, clare habetur in Missali in proprio loco.

De Missa in dedicatione Altaris.

§. XIV. De anniuersario dedicationis Altaris, nihil addo, quia non est in vsu, antiquitus tamen fiebat, vt colligitur ex *D. August. serm. 252. & 255. de Tempor.*

Anniuersariū dedicationis Altaris non fit.

§. XV.

Credo dicitur in dedicatione Ecclesiæ.

§. XV. In Missa de Dedicatione Ecclesiæ, semper dicitur *Credo*, vt in *Litera C. n. 560. §. 18.*

Parenthesis omittenda extra propriam Ecclesiam.

§. XVI. In anniuersario Dedicationis, quando Missa dicitur extrà Ecclesiam ipsam consecratam, omittuntur verba in parenthesi inclusa, scilicèt *Vt quicumque* vsque ad *placeamus* inclusiuè, vt habetur in Missali recognito.

Quare de dedicatione Ecclesiæ celebretur octaua.

§. XVII. Rationem reddit *D. Thom. suprà*, quare festum Dedicationis Ecclesiæ celebretur cum octaua, & est ad significandã beatam resurrectionem Christi, & membrorum Ecclesiæ.

§. XVIII. Vidimus *suprà* §. 8. quod festum Dedicationis Ecclesiæ, vtpotè primæ classis, præcedit alijs festis secundæ classis, & consequenter, si incideret Dedicatio Ecclesię in aliquo ex festis secundæ classis post diem Natalis Domini, translato festo, erit faciendum officium de Dedicatione; in hoc vero casu, hæc sunt notanda.

Si in festis post natalem Domini, incidat dedicatio Ecclesiæ, de hac fit officium.

§. XIX. Primò in officio de Dedicatione, nulla facienda erit commemoratio octauarum, iuxtà dicta in *Litera C. n. 363. §. 11.* excipe octauam Natiuitatis Domini, quæ numquam omittitur, vt in *Litera F. dicetur n. 61. init.* prætereà Antiphonæ, & Psalmi in Vesperis, sunt semper de Natiuitate, idest *Tecum principium &c.* vt in *Litera N. n. 1. §. 4.* quare officium de Dedicatione, incipiet à capitulo (& si incidat in die festo S. Stephani, in primis Vesperis habebit solam commemorationem, cum festum Natalis Domini debeat habere integras secundas Vesperas) sicut etiam secundas Vesperas habebit à capitulo. Vide *Bauld. part. 4. cap. 2. n. 28.* & ità consultus, respondit *Gauant. tom. 2. section. 6. cap. 6. n. 11.* in casu, quo Dedicatio Ecclesiæ incidit in festo SS. Innocentum.

Commemoratio octauæ Natiuitatis Domini, numquam omittitur. *Tecum principium &c.* semper dicitur infra octauam Natiuitatis Domini.

Quando dedicatione Ecclesiæ non fiat octaua.

§. XX. Secundò. Hoc tempore de Dedicatione Ecclesiæ, non celebratur octaua, iuxtà dicenda in *Litera F. n. 69. §. 8.*

Festa post Natalem Domini, si sint transferenda, in quo ui dicuntur transferantur.

§. XXI. Tertiò. Festum secundæ classis impeditum à Dedicatione Ecclesiæ, transferri debet in die octaua ipsius festi, nisi antecedenter fieri possit, & quidem, si festum S. Thomæ incidat in Dominica, feria secunda fieri poterit de festo secundæ classis translato, licet simus infrà octauam, iuxta dicenda in *Litera T. n. 73. §. 10.* neque officit, quod sit etiam translatum festum S. Thomæ, quia hoc cedit maiori translato, solum namquè impedit, quod non possit fieri de illo translato secundæ classis, quandò est in propria die, quia in die impedita festo nouem lectionum, vel duodecim apud Monachos, de nullo translato fieri potest; Festum verò S. Thomæ, si non potuerit ante Circumcisionem celebrari, de eo faciendum erit prima die non impedita post octauam Epiphaniæ, vt ex Rubricis colligit *Gauant. cit.*

Si de festo S. Thomæ Cantuariensi, non possit fieri ante circumcisionem, fiat post Epiphaniam.

§. XXII. Quartò, de octaua festi translati, nulla fit commemoratio, neque in sequentibus officijs, si nondum eius festum sit celebratum. Idem *Gauant. supra.*

Octaua non attenditur antè quam celebretur festum.

§. XXIII. Quintò tandem notandum, quod, si transferendum sit festum SS. Innocentum in die eius octaua, tunc celebrabitur cum rubeo colore, diceturque *Alleluia* post Epistolam, Hymnus Angelicus, & *Ite Missa est*; ex eodem *Gauant. relat.*

Obseruanda in festo SS. Innocentum translato.

Deducere ad forum.

Deducere ad forum contentiosum, quid sit. *Litera E. n. 83.* à §. 2. 52.

Defectus irregularem faciens.

Defectus aliquando irregularitatem inducit, idque ex pluribus capitibus oriri potest, videlicet ex defectu animi, & famę de quo in *Litera A. n. 359.* ex defectu corporis. *C. n. 538.* ex defectu natalium. *N. n. 3.* ex defectu ætatis. *A. n. 180.* ex defectu libertatis. *L. n. 103.* vbi etiam de obligatis ad ratiocinia, ex defectu Sacramenti, vel significationis, hoc est bigamia. *B. n. 107.* ex defectu lenitatis per homicidium licitè patratum. *Litera L. n. 63.* super irregularitate tamen ex defectu proueniente, potest aliquando Episcopus dispensare *E. n. 83. §. 23.* Plura de irregularitate, quære in *Litera I. n. 215.* 53.

De irregularitate ex defectu proueniente.

Defectus in Missa.

Defectus in celebranda Missa, plures contingere possunt, & isti, vel se tenent ex parte personæ agentis, vel ex parte materiæ, & formæ, & sic in genere 54.

Defectus in Missa, alij substantiales, alij accidentales.

re diuiduntur in defectus substantiales, & accidentales.

De defectibus substantialibus in Missa occurrentibus.

§. I. Substantiales defectus possunt tantum contingere circa tria, nempè circa materiam, circà formam, & circà intentionem ministri; qualis debeat esse materia, videbimus in *Litera M. n.* 107. de forma in *Litera F. n.* 134. de intentione in *Litera I. n.* 189. & ibidem respectiue videre poteris, quomodo hi defectus supplendi sint.

An in oblatione, fractione hostiæ, & consumptione dari possit defectus substantialis.

§. II. Putant aliqui posse dari substantialem defectum in oblatione, fractione hostiæ, & consumptione, quia existimant hæc spectare ad essentiam Sacrificij, sed his nos minimè assentimur, quia oblatio verè non est de essentia Sacrificij, vt videre est in *Litera O. n.* 5. neque fractio hostiæ. *F. n.* 142. neque consumptio *C. n.* 496. Sacrificium namque substantialiter in sola consecratione consistit.

De defectibus accidentalibus in Missa.

§. III. Accidentales defectus, qui in Missa occurrere possunt, ad quatuor capita reducuntur, nempè ad dispositionem animæ, de qua in *Litera A. n.* 354. ad dispositionem Corporis, de qua in *Litera C. n.* 539. ad dispositionem vestimentorum. *V. n.* 39. & tandem ad dispositionem in ministerio ipso, de qua *infra* §. 5. & nota huiusmodi defectus dici accidentales, quia Sacrificium non inualidant, licet ratione eorum, illicitè fiat; & hi defectus ad integritatem Sacrificij seruandam, suppleri debent, si congruo tempore aduertantur.

De supplendis defectibus accidentalibus.

§. IV. Igitur, de supplendis in rebus, quæ dicuntur, vide in *Litera O. n.* 45. de supplenda consumptione. *S. n.* 88. §. 2. de supplendo defectu aquæ in vino. *A. n.* 421. §. 2. de defectibus accidentalibus in materia consecranda. Vide in *Litera M. n.* 107. & in *Litera V. n.* 56. *Miss. de defectib. occurr.*

De defectibus in ministerio ipso Missæ occurrentibus.

§. V. Defectus, qui circà Missam possunt occurrere in ministerio ipso, exponuntur omnes in *Missal. de defectib. occurrentib. tit.* 10. & ad plenam eorum cognitionem, nos sequentia notabimus.

In loco Sacro Missa celebranda.

§. VI. Primo. Debet celebrari Missa in loco sacro, vel deputato ab Episcopo, & in Altari consecrato, vt in *Litera L. n.* 119. Secundò Altare debet

De Altari pro Missa.

habere tres mappas. *A. n.* 282. Tertiò

De loco celebrandi Missam.

debent adesse lumina ceræ. *Ibidem n.* 284. §. 6. Quartò debet Missa celebrari tempore congruo. *M. n.* 202. Quintò.

An matutinum celebrationi præmittendum.

Matutinum cum laudibus est celebrationi præmittendum. *Ibidem n.* 116. Sextò. Missa debet celebrari cum vestibus requisitis, ab Episcopo, vel alio habente facultatem, benedictis. *V. n.* 39. Septimò. Debet adesse minister,

De Ministro Missæ.

neque potest esse mulier. *M. num.* 162. Octauo requiritur Calix, qui sit materiæ conuenientis. *C. n.* 23. à §. 1. Nonò. riquiritur corporale ex lino, benedictum, & mundum. *Ibidem n.* 537. Decimò. Missa celebrari non debet cooperto capite. *B. n.* 109. Vndecimò. Requiritur Missale, etiamsi Sacerdos memoritè omnia teneret. *M. n.* 267. Duodecimò, quomodo se gerat Sacerdos, si inceptà Missa, si violetur Ecclesia, vel timeatur incursus hostium, aut immineat ruina loci. *M. n.* 211. Tertiodecimò, si incepta Missa, celebrans infirmetur, vel moriatur, quid agendum sit. *Ibidem n.* 200. Quartodecimò, debet celebrans sumere vtramque speciem *C. n.* 496. Quintodecimò; si aliquid ceciderit in Calice, siue ante consecrationem, siue post, fiat, vt in *Litera S. n.* 28. Sextodecimò. Si aliquid venenatum tetigerit hostiam consecratam, obseruentur dicenda in *Litera V. n.* 19. Decimoseptimò; si particula, quæ est in sanguine, non potuerit cum eo sumi, fiat, vt in *Litera P. n.* 48. Decimo octauò. Quid faciat Sacerdos, si ante consecrationem aduertat hostiam esse fractam. *H. n.* 69. Decimononò. Quid sit faciendum, si ante fractionem, Hostia consecrata cadat in Calice. *F. n.* 142. Vigesimò. Quid faciendum, si Sanguis Christi congeletur. *S. n.* 88. §. 4. Vigesimo primò. Quid sit faciendum, si Sacramentum casu in terram ceciderit. *P. n.* 45. §. 10. & *S. n.* 88. §. 3. Vigesimo secundò. Si non possit sumi sanguis, eo quod fuerit effusus, quid agendum. *S. n. eod.* Vigesimo tertiò. Si celebrans sumpta Sacra Eucharistia, eam euomat, quid faciendum. *E. n.* 177. Vigesimo quartò. Missa debet celebrari iuxta ritum Missalis, nihil addendo, vel diminuendo. *M. n.* 188. Vigesimo quintò. An Missa iàm incepta possit aliquandò repeti à capite. *Ibidem n.* 198. Vigesimo sextò. An Missa aliquando interrumpi possit. *Ibidem n.* 199. Vigesimo septimò, Vtrum debeat, & possit celebrans consecrare particulas, quæ ipsi ad Altare afferuntur post oblationem. *P. n.* 45. §. 4.

Si incepta Missa violetur Ecclesia, vel aliud superueniat impedimentum, quid agendum.

De corporali pro Missa.

Quid, si aliquid in calice ceciderit.

Quid, si non possit particula simul cum sanguine sumi.

Quid, si hostia ante fractionem cadat in calice.

Quid, si Sacramentum in terra ceciderit.

Quid, si Sacramentum euomitur.

An Missa repeti possit.

An Missa interrumpi possit.

An particulæ post consecrationem allatæ, possint consecrari.

§. VII. Tandem esset agendum de Rubricis præceptiuis, & directiuis, cum eam illæ magis obligent, quam istæ,

De Rubricis præceptiuis, & directiuis.

necesse est eorum differentias scire; sed de his in *Litera R. n. 99. à §. 1.*

Admonentur Sacerdotes de diligentia seruanda in celebratione Missæ.

§. VIII. Hic non erit superfluum Sacerdotes admonere, vt maximam, quam pro viribus possunt in tanto exercitio, plane, etiam angelicis humeris formidando, diligentiam adhibeant, nè nil desit ad validitatem, nil deficiat ad integritatem; tenentur enim obseruare, vt exhibeant rationabile eorum obsequium; magnum namquè pondus sustinent, &, nisi valdè in se ipsis inuigilent, nimis est dubia illorum salus, sic testante *D. Chrysostom. homil. 13. in alii.* his verbis. *Non temerè dico, sed, vt affectus sum, ac sentio, non arbitror inter Sacerdotes, multos esse, qui salui fiant, sed plures, qui pereant:* quare benè sibi Sacerdotes consulant, vt nè Missam nimia celeritate celebrent, iuxtà dicta in *Litera B. n. 135.* & omnes ritus, & cæremonias diligentissimè obseruent, quod monebimus in *Litera R. n. 90.*

Defensores hæreticorum.

55. Defensores hæreticorum an sint irregulares. Vide *Infrà n. 85. §. 16.*

Deferre.

56. Deferre instrumenta bellica ad infideles, vel hæreticos, inducit excommunicationem latam in Bulla Cœnæ Domini. *B. n. 145. §. 24.*

57. Deferentes victualia, seu alia ad vsum Romanæ Curiæ, à nemine impediri debent, sub pœna excommunicationis latæ in Bulla Cœnæ Domini. *B. n. 145. §. 26.*

Definitiuè.

58. Definitiuè existit Corpus Christi sub speciebus Sacramentalibus. *E. n. 166. §. 2.*

Deformitas.

59. Deformitas sponsis superueniens, an sponsalia dissoluat. *S. n. 172. §. 42.*

Defuncti excommunicati.

Defuncti ab excommunicatione vtiliter absoluuntur. *E. n. 197. §. 28.* 60.

Defuncti quoad Indulgentias.

Defunctis, quomodò Indulgentiæ iuuent. *Litera I. n. 105. §. 13.* 61.

Defunctorum absolutio.

Defunctorum absolutio fit post Missam, vt in *Litera A. n. 45.* & in hac absolutione aspergimus, & incensamus defunctos, fortaisè in signum communionis Sacramentorum, quam nobiscum habuerunt defuncti, cum viuerent. 62.

Quarè defuncti asperguntur.

§. I. Aspersio autem non fit ad tollenda eorum peccata venialia, quia horum remissio, solum per suffragia impetratur, sed fit ad expellendos malignos spiritus, qui etiam in corpora mortuorum desæuire solent. *Durand. in Ration. Diuin. Offic. lib. 7. cap. 35. n. 38.*

Quarè defuncti incensentur.

§. II. De incensatione verò (qua conuenienter honorantur defuncti ex *Baron. ann. 84. n. 312.* & ex *Act. Synod. Calced.*) varia possunt motiua afferri, vel enim fit, vt oratio pro defunctis facta perueniat ad Deum, iuxtà illud *Psalm. 140. n. 2. Dirigatur oratio mea, sicut incensum in conspectu tuo.* & quidem per thus significatur oratio, vt videre est in *Tirin. Comm. in Cant. Cantic. cap. 3. vers. 6.* vel fit ad expellendos Dæmones, vt diximus de aqua, vel fit ad expellendum malum odorem defunctorum, quem fortasse, dum vixerunt, ex humana fragilitate, per vitiosa opera dederunt, vel tandem dicimus defunctos incensare, ad memorandum bonum defuncti odorem per illius fidem, qua se totum obtulit Deo. Vide *Gauant. tom. 1. part. 2. tit. 13. ad n. 4.*

Defunctorum bulla.

Defunctorum Bulla. Vide Bulla defunctorum. 63.

De-

Defunctorum commemoratio.

64. Defunctorum commemoratio generalis die secunda Nouembris facienda. *C. n.* 366. hæc aliquando transfertur. *T. n.* 73. §. 14.

65. Defunctorum commemoratio, si in Missa viuorum sit facienda, semper fiat penultimo loco. *C. n.* 365. §. 10.

Defunctorum Missæ.

66. Defunctorum Missa principalis, quando dici possit. *M. n.* 239. *init.* qua hora cantanda sit. *ibidem. n. cit.* §. 2. de celebranda hac Missa in Pontificalibus. *ibidem. n.* 245. in huiusmodi Missa solemni, Subdiaconus patenam non sustinet *C. n.* 397. §. 38. & in *Litera P. n.* 71. §. 10.

67. Defunctorum Missa nunquam admittit *Credo*. *C. n.* 560. §. 31. neque in ea facienda vnquam est commemoratio viuorum. *ibidem. n.* 365. §. 10. & dicitur semper Præfatio communis. *P. n.* 183. §. 7.

68. Defunctorum Missæ sunt circa finem Missalis post Missas votiuas. *M. n.* 181. §. 14.

69. Defuncti, pro quibus possit sacrificium offerri. *Lit. a O. n.* 67. *d* §. 9.

70. Defunctorum Missa in die commemorationis eorum, an debeat pro omnibus generaliter offerri. *S. n.* 16. §. 4.

71. Defunctorum Missa, an semper iuxtà petentium voluntatem celebranda. *R. n.* 91. §. 3.

72. Defunctorum Missa, an semper in eorum sepultura dicenda. *C. n.* 544.

73. Defuncti in Missa antiquitus nominabantur. *C. n.* 369.

74. Defunctorum Missa. Vide. Missa defunctorum.

Defunctorum officium.

75. Defunctorum officium, quando fiat duplex. vide *infrà. n.* 274. quot nocturnos habeat. *N. n.* 30.

76. Defunctorum officium. Vide. Officium defunctorum.

Deglutire.

77. Deglutire, an debeat celebrans id, quod sumpsit ex calice, si aduertat non fuisse materiam consecrabilem. *V. n.* 56. §. 9.

Degradatio.

Degradatio ab aliquibus definitur ad compræhendendam simul degradationem verbalem, & actualem, siue realem, sed re vera confunditur, sicut satis innuit *Cabassut. in Theor. & prax. iur. canon. lib.* 5. *cap.* 18. *n.* 2. nam aliud est degradatio, aliud depositio, & licet ex *cap. Degradatio. de pœn. in* 6. videatur bonam esse diuisionem degradationis, in verbalem, & actualem, siue realem, tamen ibidem, degradatio verbalis, nomine depositionis appellatur; imo legi apud aliquos DD. qui etiamsi degradationem in verbalem, & realem diuidant, nihilominus in processu discursus degradationem verbalem nominant depositionem, & nominatim videri potest *Mendan Epitom. verb. Degradatio. n.* 2. *&* 5. ratio etiam conuincit, quia ex communi philosophorum sensu, membra diuidentia debent adequari diuiso: Do exemplum. non est bona diuisio coloris, dicere color, alius est albus, alius est paries, quia paries non est color, ità non erit bona diuisio degradationis, in verbalem, & actualem, quia verbalis, non est degradatio; melius autem diuideretur ipsa depositio, in verbalem, & actualem, & ità diuidit *Canis. in summ. iur. canon. tit.* 22. *de pœn.* §. 7. siquidem omnis degradatio est depositio, sed non omnis depositio est degradatio, & ideò, quamquàm ab aliquibus etiam depositio, degradatio verbalis soleat nuncupari, nos, qui proprie loqui cupimus, degradationem verbalem appellabimus depositionem, de qua *infrà. n.* 96. retenta nomenclatura degradationis, pro degradatione actuali, siue reali, de qua hic agere intendimus. 78.

An degradatio verbalis, & actualis sub eodem nomine degradationis compræhendi possint.

Membra diuidentia debent adequari diuiso.

Omnis degradatio est depositio, sed non è contrà.

§. I. Est igitur degradatio, totalis priuatio gradus, & status clericalis, sicut exprimit *Polman. in Brev. Theolog. part.* 3. *n.* 420. vel clarius dic cum *Cabassut. loc. supr.* quòd degradatio sit pœna Ecclesiastica, qua persona Ecclesiastica priuatur omni, non tantum beneficio, & officio; sed etiam clericali priuilegio, sine vlla spe dispensationis, aut rehabilitationis, & cum externa solemnitate canonica.

Quid sit degradatio.

§. II. Vnde resolues primò, quòd, si quis Sacerdotem, siue clericum degra-

Qui percusserit clericū degradatum,

 datum

non incurrit excommunicationem iuris.

datum percusserit, non incurreret excommunicationem latam in *cap. Si quis suadente.* 17. 4. vt cum *Syluestr.* docet *Vener. in examin. Episcop. lib. 2. cap. 22. n.* 6. & quidem Clericus degradatus quoad effectum desinit esse Clericus. *Panormit. in cap. Cum sit proprium. de condit. apposit. n. 7.* quod etiam aperte definiuit Innocentius III. *in cap. Nouimus. de verbor. signific.*

Degradatus desinit esse clericus quoad effectum.

An degradatio cum censura conueniat.

§. III. Resolues secundò, degradationem in omnibus cum censura minime conuenire, sed solum in hoc, quòd vtraque est pena Ecclesiastica, disconueniunt vero inter se, quòd censuræ, posita in reo resipiscentia, auferuntur, degradatio verò spe remissionis caret. *Cabassut. n. 1. loc. suprà.* neque tamen dicimus degradationem carere spe remissionis, quasi in Ecclesia non sit potestas ad remittendum in pristinum degradatum, sed, quia communiter non remittitur; illius verò remissio à solo Summo Pontifice fieri potest, vt cum alijs notant *Sa. in aphorism. verb. degradatio. n. 2. Mend. n. 1. loc. suprà.*

Degradatus, à solo Summo Pontifice restitui potest.

An iniustè degradatus possit ab Episcopo restitui.

§. IV. Si verò quis fuerit iniustè degradatus, tunc eum posse ab Episcopo restitui, tradit *Cabassut. n. 6. loc. cit.* idque dicit se colligere ex *cap. Episcopus Presbiter. 11. 3.* at Glossa in eodem textu notat, quòd hodie nullus degradatus possit ab alio restitui, quàm à Summo Pontifice, & citat *Cap. Ideò. 2. 6.* vbi expresè habetur, quòd etiam iniustè damnati, à Summo Pontifice restitutionem sumant.

Degradatio cum externa solemnitate canonica facienda est.

§. V. Resolues tertiò, degradationem esse faciendam cum externa solemnitate canonica, quocirca debet obseruari formula expressa in Pontificali Romano, pro cuius clariori intelligentia, plura notabo.

Non solum à Sacerdote, sed etiam ab alijs ordinibus, imò, & à prima tonsura fieri potest degradatio.

§. VI. Primò, quòd propter delicta, degradari potest non solum Sacerdos, sed etiam alius clericus in sacris, imò clericus solum in minoribus. *Panormit. in cap. Si quis Presbiter. de Cleric. excommun. n. 1. & in cap. Clericus. de vit. & honest. Cleric. n. 22.* & etiam degradari potest insignitus tantum prima tonsura. *Mend. in Epit. verb. degradatio. n. 1.* & horum omnium formula sigillatim in Pontificali Romano habetur; attamen degradari non solet, nisi, qui est in sacris, sicut obseruant *Sa. n. 3. & Mend. suprà.*

Non alius, quàm proprius Episcopus potest degradare.

§. VII. Noto secundo, ad degradationem solum proprium Episcopum, & quidem per se ipsum posse procedere, non vero alium, neque Vicarium generalem Episcopi, per ea, quæ, alijs allegatis tradit *Barbos. in Trid. sess. 13. de Reform. cap. 4. n. 4.* qui etiam. *n. 5.* addit Episcopum electum, & confirmatum, non posse ad degradationem procedere, antequam fuerit consecratus, eo quòd degradatio videtur actus ordinis ab ipsa consecratione dependens, & fauet *Sayr. in Thesaur. cas. conscien. lib. 5. cap. 20. n. 22.* aduertendum tamen, quòd Episcopus excommunicatus, vel degradatus, nullum potest degradare *cap. Ait. 24. 1.*

An Episcopus non consecratus possit degradare.

Episcopus degradatus, vel excommunicatus, degradare non potest.

§. VIII. Religiosorum verò Prælati, siue Superiores suos subditos degradare non possunt, nisi ad id speciale habeant priuilegium à Romano Pontifice, aut, nisi eis consuetudo tolerata assistat. *Barbos. n. 6. loc. relat.*

Superiores Religiosorū, suos subditos degradare non possunt.

§. IX. Præterea nullus Episcopus potest degradare ordinatum à Papa, etiamsi ille esset reus grauissimi criminis, idque ob reuerentiam Summi Pontificis, cui ideo causa est remittenda: ordinatum verò ab aliquo Episcopo de licentia speciali Papæ, poterit, stante causa, proprius ordinarius degradare. *Sayr. n. 20. & 21. loc. suprà.*

Ordinati à Papa, à nullo Episcopo possunt degradari.

§. X. Noto tertiò, quod ad aliquem degradandum, præter proprium Episcopum degradantem, requiritur assistentia aliorum Episcoporum, duodecim quidem pro degradatione Episcopi, sex pro degradatione presbiteri, tres pro degradatione Diaconi, vel Subdiaconi; ad degradationem vero aliorum clericorum, sufficit solus proprius Episcopus. *Cap. Si quis tumidus. & duobus sequentib. 15. 7. Cap. Degradatio de pœnis in 6. & Gloss. in dict. loc.* hodie vero nouo iure *Trident. sess. 13. de Reform. cap. 4.* præter proprium Episcopum, si non possint haberi tot alij Episcopi, adhiberi poterunt tot Abbates vsum Mitræ, & baculi habentes, aut, si neque hi possint haberi, sufficiet aduocare tot alias personas in Ecclesiastica dignitate constitutas: & sciendum, quod hi alij Episcopi, siuè Abbates, siuè personæ in dignitate constitutæ, non adhibentur ad solam solemnitatem, sed sunt veri iudices assessores, & ideo suo suffragio debent interuenire ad condemnandum reum, vt contrà *Alderet.* cum alijs docet *Barbos. n. 8. loc. suprà* ad degradationem tamen presbiteri, vel clerici, ob crimen hæresis, solus proprius Episcopus procedere potest. *Cap. Quoniam. De hæretic. in 6.* postea, si degradatus sit tradendus brachio seculari, fiat solita protestatio, & instantia

Assistentia nonnullorum Episcoporum ad degradationem requiritur.

Si non possint haberi tot Episcopi, sufficiunt Abbates, vel aliæ personæ in dignitate Ecclesiastica constitutæ.

Assistentes ad degradationem, sunt veri iudices assessores.

tis pro vita rei; vt in Pontificali habetur.

Absens degradari non potest.

§. XI. Noto tandè cum *Cabassut. n.2.* neminem posse degradari, nisi præsentem.

Tria quærenda circa degradationem.

§. XII. His explicatis, tria quærenda occurrunt. Primo. Per quæ crimina sit facienda degradatio. Secundò. An degradatus teneatur amplius ad continentiam, & officium. Tertio. Quinam ritus sit attendendus ad restaurandum degradatum.

§. XIII. Ad primum patet responsio ex dictis in *Litera C. n. 566. §. 2.*

Degradatus adhuc tenetur ad continentiam, & officium, nisi ab officio excusaretur ratione grauioris pœnæ.

Dominus vobiscum à degradato omittitur.

§. XIV. Ad secundum respondeo affirmatiuè, quia non conuenit, quod quis de sua iniquitate lucrum raportet [nisi ratione grauioris pœnæ ab officio excusaretur, puta, si esset damnatus ad triremes. *Busemb. in Medull. Theolog. mor. lib. 7. cap. 3. dub. 3.*] deberet tamen omittere *Dominus vobiscum*, sicut rectè aduertit *Mend. in Epitom. verb. Degradatio n. 3.* & quidem, cum retineat characterem, qui, cum sit impressus in Anima, est indelebilis, adhuc debet teneri ad obligationes ordinis, priuatus tamen quocumque illius exercitio; quod, si actus ordinis exerceret, etiò, valdè sacrilegè operaretur, validus tamen esset actus ordinis, vnde etiam valide consecrates Sacerdos degradatus, quod appositè notat *Abb. in cap. De Diacono. n. 11. tit. Qui Cleric. vel vouent.* At in articulo mortis, Sacerdos degradatus valide, & licite absolueret, si alius Sacerdos non adesset. *Mendo. nuper.*

Exercere actus ordinis validè potest degradatus, sed illicitè.

Validè, & licite absoluit in articulo mortis Sacerdos degradatus.

§. XV. Ad Tertium respondeo, antiquitùs ad restituendum degradatum, fuisse opus eam solemnitatem adhibere, vt degradatus, coram Altari, de manibus Episcopi gradus amissos reciperet, cum externa functione *Cap. Episcopus presbiter. 11. 3.* at hodie solus Papa degradatos restituit, etiam absque vlla functione, & ideò hic canon est correptus, sicùt notat *Gloss. in dict. text.*

Ad restituendum degradatum, non requiritur solemnitas.

Delegatio. Delegatus.

79. Delegatio realis, & personalis, quomodo differant. *Infra n. 180. §. 94.* An delegatus possit subdelegare. *C. n. 375. à §. 6. R. n. 63. §. 9.* Quando delegatio expiret. *Ibidem §. 4.*

80. Delegatus circa dispensationes exequendas. *Litera R. n. 63.*

81. Delegatio, an expiret morte delegantis, vel illius amotione ab officio, & an delegatio possit ad successorem transire. *Infra n. 63. à §. 4.*

Delegare, an possit Episcopus potestatem, quam habet ad dispensandum in impedimentis Matrimonij. *Litera E. n. 86. §. 24.* 82.

Delegari, an possit potestas consecrandi, & benedicendi res Ecclesiasticas. *Litera E. n. 79. à §. 1.* 83.

Delictum.

Delictum, quando censeatur occultum, & quando deductum ad forum contentiosum. *E. n. 83. à §. 2.* 84.

Delictum aliquando irregularitatem inducit, dummodo fuerit per actum externum consummatum, neque sufficit sola intentio, aut attentatio. *Capucin. in Summ. Bassa. verb. Irregularitas n. 7. Busemb. in Medull. Theolog. moral. lib. 7. cap. 5. dub. 3.* requiritur etiam, vt tale delictum sit peccatum mortale. *C. n. 192.* neque minores ætatis decem annorum possunt in probabili sententia irregularitatem incurrere ex delicto. *Sà. in Aphorism. verb. Irregularitas n. 6. Veuer. in Examin. Episcopor. lib. 2. cap. 23. n. 7.* Præterea satis probabile est, nullum delictum [excepto homicidio voluntario, ex *Trid. sess. 14. de reform. cap. 7.* & Simonia, vt addit *Canis. stat. in citand.*) inducere irregularitatem, nisi sit notorium notorietate iuris, vel facti, quia delicta latentia, publice vindicanda non sunt, vt loquitur *Canis. in summ. iur. Canon. lib. 1. tit. 7. §. 6.* & ità docet *Goba. in Experim. Theolog. tract. 8. n. 665.* dissentiente *Sà. n. 8. loc. supra.* Idemquè *Goba. num. 666.* docet plurimos, quos citat, opinati, neminem ex aliquo delicto incurrere irregularitatem, si ignorauerit tale delictum irregularitatem parere, quod nos examinauimus in *Litera C. n. 192. §. 2.* sed iàm agamus de delictis, quæ irregularitatem inducunt. 85.

Delictum, nisi sit consummatum, irregularitatem non inducit.

Delictum absque culpa, non facit irregularem.

Minores decem annorum, an possint ex delicto fieri irregulares.

Occultum delictum non causat irregularitatem.

Ignorare, quod delicto sit annexa irregularitas, an ab hac excuset.

§. I. Primò, fit irregularis, qui scienter alium rebaptizat, est enim culpa grauis; illi etiam remanent irregulares, qui culpabiliter patiuntur rebaptizari, imo, & illi, qui ex officio, rebaptizanti ministrando, assistunt. *Cap. Apost. Distinct. 98. Cap. Ex literarum. de Apost. Cap. Qui in qualibet. 1. 7. Cap. Qui bis. de Consecrat. Distin. 4.* Qui tamen rebaptizaret sub conditione, nulla præmissa diligentia, vtrum talis fuerit iam baptizatus,

Rebaptizatio irregularitatem parit.

Rebaptizans sub conditione, non fit irregularis.

zatus, licet imprudenter ageret, non per hoc, iuxtà sententiam satis probabilem, fieret irregularis, neque ad incurrendam hanc irregularitatem, sufficit rebaptizare, aut rebaptizari cum conscientia erronea, sed requiritur vera baptismi iteratio: Do exemplum, Titius non est baptizatus, quem tamen putas esse baptizatum, si illum baptizes, mortaliter peccas, quia credis, & vis illum rebaptizare, at non fis irregularis, quia vere non rebaptizas, cum in re Titius adhuc baptizatus non fuerit. item, non erit irregularis censendus, qui rebaptizatur antè vsum rationis, vel dormiens, quia hic non potest habere dolum in iteratione sui baptismi.

Cum conscientia erronea rebaptizans, non fit irregularis.

§. II. Dubitatur, an, qui baptizaret, vel baptizaretur per metum cadentem in constantem virum, fieret irregularis, & Respondeo cum distinctione; vel enim habet intentionem verè rebaptizandi, aut vere iterum suscipiendi baptismum, vel non; si secundum, non erit irregularis, secus verò, si primum, quia tunc ratione metus excusari non potest; cum metus non possit cadere super voluntatem, & intentionem.

Metus cadens in constantem virum, an ab hac irregularitate excuset.

§. III. Dubitatur etiam, an, qui multoties rebaptizaret, toties irregularitatem incurreret: Respondeo autem esse vnicam irregularitatem eiusdem speciei, quia ab eodem in specie delicto prouenit. Lege *Castrop. part. 6. Disp. 6. punct. 16. Capucin. in summ. bassa. verb. Irregularitas. n. 102. & sequentib. Vener. in Examin. Episcop. lib. 2. cap. 23. n. 12. Busemb. in Medull. Theolog. moral. lib. 7. cap. 5. dub. 4.*

An ex repetitione delicti, repetatur irregularitas.

§. IV. Putant aliqui, quod, sicut ex baptismi iteratione, irregularitas incurritur, ita incurratur ex iteratione aliorum Sacramentorum, quæ imprimunt characterem, nempè confirmationis, & ordinis; at hæc sententia est nimis rigorosa, & contra *Regulam 15. iur. in 6. Odia restringi, & fauores conuenit ampliari.* Præter eà, non debet irregularitas extendi ad casus in iure non expressos, sicut manifeste colligitur ex *Cap. Is, qui. de Sent. excommunic. in 6.* in iure autem non habetur, quod præter baptismum, ex iteratione aliorum Sacramentorum, irregularitas incurratur, teste *Sayro. in Thesaur. Casuu. conscient. lib. 7. cap. 8. n. 28.* vbi, multis relatis, docet verius esse, quod ex iteratione Sacramenti Confirmationis, & Ordinis, nulla irregularitas incurratur.

An, qui iteraret Sacramenta Confirmationis, & Ordinis, fieret irregularis.

Odia restringenda, & non extendenda ad casus in iure non expressos.

§. V. Secundò. Potest quis fieri irregularis ex indebita ordinum susceptione in duobus his casibus, nimirum, si post Matrimonium contractum, licet adhuc non consummatum, reciperet ordines extra casus a iure permissos. *Cap. Antiqua concertationi. de Voto. Extrauagan. Ioan. XXII.* vel, si ordines furtiuè recipiat.

Si coniugatus ordines reciperet, fieret irregularis.

§. VI. Cum autem ordines possint furtiue pluribus modis suscipi; videndum est, an, quocumque modo furtiuè suscipiantur, semper contrahatur irregularitas; & dico, solum in eo casu quem irregularem fieri, quando reciperet ordines ad quos non fuisset admissus, nec examinatus, aut alium pro subeundo examine subrogauerit, & postea loco illius ordines reciperet; cæterum, quidquid in contrarium gratis aliqui dicant, ex furtiua ordinum susceptione, alio modo, quam supra explicauerimus, nulla irregularitas incurritur.

Quandò ex furtiua ordinum susceptione irregularitas contrahatur.

§. VII. Vnde, non inducit irregularitatem ordinari ab Episcopo, qui renunciauit Episcopatui, quoad locum, & dignitatem, neque ordinari ab alieno Episcopo absque licentia proprij, neque ordinari per saltum, aut non suscepto Sacramento confirmationis, neque ordinari ante legitimam ætatem, non seruatis interstitijs, aut extra tempora sine dispensatione. Vide *Castrop. punct. 17. & Capucin. n. 111. & sequentib. loc. cit.*

Ordinari ab Episcopo, qui renunciauit Episcopatui, vel indebite ab alieno Episcopo, vel per saltum, vel antè Confirmationem &c. non causat irregularitatem.

§. VIII. Docet *Sà. in aphorism. verb. Irregularitas. Cap. ex ordin. abusu*, euadere irregularem illum, qui, cum sit excommunicatus, ordinatur in sacris (intellige de maiori excommunicatione, cum *Sayr. cap. 10. n. 13. loc. suprà*) & notat aliquos idem sentire de suspenso, & interdicto, sed de his, verius alij negant.

Excommunicatus fit irregularis, si ordines recipiat, & an idem dicendum de suspenso, & interdicto.

§. IX. Quæritur hic, an irregularis, si ordines suscipiat, Incidat in nouam irregularitatem, sed est absolute negandum, quia, licet talis mortaliter delinqueret, tamen hæc irregularitas non est in iure expressa, quod etiam notat *Capuc. n. 113.*

An irregularis contrahat nouam irregularitatem, si ordines suscipiat.

§. X. Tertiò, potest quis fieri irregularis, ex indebito ordinum vsu; Dupliciter autem contingere potest, vt quis indebitè actus ordinum exerceat; vel, quia non fuerit ordinatus, vel, & si sit ordinatus, est tamen excommunicatus, suspensus, aut interdictus.

Indebitus vsus ordinum dupliciter contingere potest.

§. XI.

Etiam non ord natus licite exercet actus minorum ordinũ.

§. XI. Quoad primum dico sermonem non esse de exercitio ordinum minorum, quorum actus communiter exercentur à non ordinatis: sed difficultas est de exercitio trium maiorum ordinum, vt notat *Sà in aphorism. verb. Irregularitas cap. ex ordin. vsu. n. 4.* & quidem non est dubitandum, fore irregularem cum, qui, absque ordine Presbiteratus, missam celebraret; de exercitio verò ordinum Subdiaconatus, & Diaconatus, est distinguendum, vel enim non initiati ijs ordinibus, solemniter cantant Epistolam, & Euangelium cum stola, & manipulo, vel cum sola Dalmatica; si primum, certum est inde fieri irregulares, nisi adsit priuilegium, aut consuetudo recepta, quòd Clerici inferiores Subdiacono, cantent solemniter Epistolam, & Euangelium cum stola, & manipulo, vt esse in vsu in Ecclesijs fratrum minorum, notant *Nauarr. & Auil. relat. à Castrop. part. 6. disp. 6. punct. 18. n. 2.* Si verò, qui non sunt in sacris cantarent Epistolam, & Euangelium, induti sola dalmatica, sed sine manipulo, & stola, nullam incurrere irregularitatem, pro certo est tenendum. *Mend. in Epit. verb. Cleric. n. 9. & Castropal. nuper*, qui rectè notat, quod in Missa solemni solet Epistola, & Euangelium cantari absque manipulo, & stola ab ijs, qui ordinem Subdiaconatus, & Diaconatus non habent.

Non initiatus Sacerdotio, si celebret, fit irregularis.

Si non initiatus Sacris, solemniter cum manipulo, & stola cantaret Epistolam, & Euangelium, fieret irregularis.

Cantare Epistolam, & Euangelium cum sola Dalmatica, non inducit irregularitatem.

§. XII. Videndum est de alijs functionibus, quæ præter Missæ celebrationem, exercentur à Sacerdotibus, vtrum nempe, si illas exerceat non Sacerdos, euadat irregularis; Ad resolutionem dico, quod, si aliquis non Sacerdos solemniter baptizaret an esset irregularis à *M. n. 171. §. 2.* item erit irregularis, qui, cum non sit Sacerdos, absque extrema necessitate, Eucharistiam ministraret. *Castrop. n. 4.* qui etiam *n. 5.* contra aliquos, quos citat, addit fore irregularem cum, qui absque ordine Presbiteratus, auderet sacramentaliter absoluere, & multò magis erit irregularis, qui ordinaret, aut confirmaret, non habendo ad id potestatem ordinis: item, si quis non Sacerdos ministraret Sacramentum extremæ vnctionis, esset irregularis, ex relatis à *Sayr. in Thesaur. casuu. consci. lib. 7. cap. 10. n. 5.* qui autem veluti Parochus Matrimonio assisteret, etiamsi non esset ordinatus, minimè irregularis erit, quia illa assistentia non est actus ordinis. *Capuc. in summa Bassæi. verb. Irregularitas. n. 116.* secus verò, si sponsis benedicat.

Non Sacerdos solemniter baptizãs, est irregularis.

Item, si ministraret Eucharistiam.

Item, si Sacramentaliter obsoluere.

Item, qui ordinaret, vel confirmaret.

Item, qui Extremã vnctionem ministraret.

Assistere Matrimonio, non facit irregularem.

Non Sacerdos benedicens Sponsis fit irregularis.

§. XIII. Dubitatur autem, vtrum ex vsu ordinis non habiti, non solum fiant irregulares Clerici, sed etiam laici; in qua difficultate, ego libenter respondeo ex hoc capite fieri irregulares solos clericos, ità vt non sint censendi irregulares laici, si alicuius ordinis actus exercerent, quod colligo ex communi modo loquendi DD. qui tractantes de irregularitate, quæ prouenit ex indebito ordinum vsu, loquuntur expresè de Clericis, vt videri possunt *Sà in aphorism. verb. Irregularitas. cap. ex ord. vsu. n. 4. Bonal. in Theolog. moral. Tom. 2. tract. 31. lect. 14. Abell. in Theolog. moral. part. 2. cap. 6. section. 3. §. 2. Binsfeld. in Theo. pastoral. part. 5. cap. 13. conclus. 5.* idque est conformius dispositioni iuris, vt bene obseruat *Sayr. à n. 6. loc. supra.* & quamuis *Castrop. n. 9. loc. cit.* multos referat, qui volunt, quòd hæc irregularitas afficiat etiam laicos, tamen *n. 10.* & si hanc opinionem probabilem appellet, docet, alijs productis non infimæ notæ DD. verius esse, quòd hæc irregularitas comprehendat solos clericos, non verò laicos: & hęc sint dicta de irregularitate contracta ex vsu ordinis non habiti.

Vt quis fiat irregularis ex exercitio ordinis non habiti, debet esse Clericus, & non purus laicus.

§. XIV. Transeamus ad illam, quæ contrahitur exercendo ordinem quidem habitum, sed illicite, à quo facili negotio me expediam, dicendo, quòd per nullum illicitum ordinum vsum incurritur irregularitas, nisi, quando violatur aliqua censura excommunicationis [innodatus tamen minori excommunicatione, exercendo actus sui ordinis, etiam celebrando Missam, & si mortaliter peccet, non tamen fit irregularis, sicut constat ex *cap. Si celebrat. de Clerico excommun.*] Suspensionis, aut interdicti. ità ex varijs iuris locis. *Cabassut. in Theor. & prax. Iur. canon. lib. 5. cap. 20. n. 4.* & sic, qui, cum sit excommunicatus, suspensus, aut interdictus, officia sui ordinis exerceret, tum circa Sacramenta, tum circa Sacramentalia, fieret irregularis. *Capucin. loc. suprà.* vbi etiam addit, quòd euaderet irregularis, qui, innodatus aliqua censura, caneret in choro tanquam hebdomadarius, *Dominus vobiscum.* de celebrante in loco interdicto, vide in *Litera M. n. 211. à §. 6.*

De Irregularitate proueniente ex vsu indebito ordinis habiti.

Excommunicatus minori excommunicatione, per exercitium sui ordinis, non fit irregularis.

Quomodo innodatus censura, fiat irregularis dicendo Dominus vobiscum.

§. XV. Qui admitteret publicè excommunicatos, vel interdictos ad Diuina officia, vel Ecclesiastica Sacramenta, vel Ecclesiasticam sepulturam, non fieret quidem irregularis, sed ab ingressu Ecclesiæ erit interdictus, *Cap. Episcoporum,*

Communicare cum excommunicatis, an inducat irregularitatem.

rum, de Privilegijs in 6. erit tamen irregularitati proximus, quia in eam statim incidet, si interdictum violabit. *Gloss. ibi.*

Celebrare in Ecclesia polluta, vel coram excommunicatos, non causat irregularitatem.

Item, qui in Ecclesia polluta, vel praesentibus excommunicatis vitandis celebraret, nullatenus erit irregularis, mortaliter tamen peccabit. *Cap. Is, qui. de sent. excommun.* in 6.

Ex crimine haeresis oritur irregularitas.

§. XVI. Quartò, potest quis fieri irregularis propter delictum infidelitatis, vel haeresis, & ità sunt irregulares omnes haeretici, publici tamen, qui enim occulte haereticus fuit, obtenta absolutione, non erit irregularis, cum tamen haeretici publici, licet absoluti indigeant dispensatione ab irregularitate, vt valeant ordinari, vel in susceptis ordinibus ministrare. *Goba. in experim. Theol. tract.* 8. *n.* 655. & consonat *Capucin. n.* 119. *loc. nuper*, qui bene aduertit, quod caput *ad abolendam*. loquitur solum de publico haeretico: suspecti vero de haeresi sunt irregulares, quousque suspicionem purgent. *Castrop. n.* 6. *loc. statim citand.* Schismaticos autem non esse irregulares, ex eo suadetur, quia in iure non exprimuntur, & notat idem *Capuc. n.* 120. qui etiam antea *n.* 118. iàm dixerat, apostatas à Religione, idest à fide, non esse ordinandos, neque posse in susceptis ordinibus ministrare, ratione tamen excommunicationis per apostasiam contractae; fautores, & defensores haereticorum esse irregulares, defendunt alij, alijs negantibus apud *Castrop. part.* 6. *disp.* 6. *punct.* 19. §. 1. *n.* 5. vbi obseruat, quod, si censeantur irregulares, oportet, vt sint publici fautores, & defensores, nec sufficere, si tales sint occultè.

Publici debent esse haeretici, vt sint irregulares.

Suspecti de haeresi quousque sint irregulares.

Schismatici, an sint irregulares.

Apostatae, quare ordinari nó possint.

Fautores, & defensores haereticorum, an sint irregulares.

Filij haereticorum ex quo capite sint irregulares.

§. XVII. Quaerendum esset adhuc, vtrum filij, & nepotes haereticorum ratione paternae haeresis sint irregulares, at, cum delictum parentum, non sit delictum proprium filiorum, dato, quod hujusmodi filij sint irregulares, eorum irregularitas proueniet potius ex defectu, quam ex delicto, & de ea egimus *supra n.* 53.

De irregularitate ex infamia prouenirente.

§. XVIII. Quintò, potest quis fieri irregularis ex infamia contracta iuris, vel facti, quia vero infamia prouenire potest tum ex delicto, túm ex defectu, in praesenti dicemus solum de illa, quae oritur ex delicto, nàm de alia iàm diximus *supra n.* 53.

De infamia iuris.

§. XIX. Igitur infamia, quae prouenit ex delicto, potest esse tàm iuris, quàm facti; tunc est iuris, quando committitur aliquod delictum, pro quo à iure canonico, vel ciuili apponitur poena infamiae, sic inducit infamiam Apostasia, raptus mulierum, periurium in iudicio, Simonia, Sodomia, haeresis, crimen laesae maiestatis, persecutio hostilis, crimen, quo vsurae vsurarum exiguntur, duellum, pugna publica cum feris, nisi ferae essent nociuae hominibus, Matrimonium actuale cum duabus, imò, & sponsalia, nisi haec essent ab aliquo, Superioris locum habente, dissoluta, Lenocinium, prostitutio prolis, vel nepotis, Matrimonium cum meretrice, vel repudiata, adulterium latè sumptum, sicut etiam, si clericus constitutus in sacris, Matrimonium attentet, & consumet. *Castrop. punct.* 8. *num.* 12. *loc. suprà* item, si vir nobilis cantet palinodiam in iudicio, & caetera, quae sunt expressa, vel quae à legitimo legislatore exprimi possunt, cum inducant infamiam, faciunt reum irregularem, dummodo tamen delictum sit notorium, & non occultum; imò, nec sufficere, quod sit notorium, sed requiri sententiam iudicis, aut confessionem rei, vt declaretur infamia (excipe crimen homicidij) satis probabiliter docet *Paul. à Castr. relat. à Capuc. n.* 124.

In quibus casibus detur infamia iuris.

Delictum non producit infamiam iuris, nisi notorium.

An requiratur sententia iudicis.

De irregularitate prouenientе ex infamia facti.

§. XX. Infamia verò facti incurritur ex commissione alicuius delicti, cuius causa, quis infamis reputatur apud graues, & honestos viros, dummodo delictum sit notorium.

Infamia facti, per emendationē tollitur.

Infamia iuris, per emendationē non tollitur.

§. XXI. Differt autem infamia iuris ab infamia facti, quod haec tollitur per vitae emendationem, illa vero, adhuc post vitae emendationem perseuerat, & opus est dispensatione ad illam tollendam. Lege *Capuc. n.* 123. & *sequentib. Castrop. punct.* 20. fusius materiam hanc tractantem.

De irregularitate ex homicidio, vel mutilatione prouenientе.

§. XXII. Sextò, & vltimò, potest quis fieri irregularis propter delictum homicidij voluntarij, vel alicuius membri mutilationis, quod breuitèr exponere possum, dicendo, tunc aliquem ex hoc capite esse irregularem censendum, quando, sequuta occisione alicuius, vel membri mutilatione, ipse id prestitit opere, iussu (si tamen in tempore mandatum suum reuocauerit, & reuocatio ad mandatarium peruenerit, non erit irregularis, esto mandatarius ex sua malitia velit primum mandatum implere) consilio, aut auxilio, dando E. G. Arma, ita tamen, vt ex eo mortaliter peccauerit; certum est enim, quod irregularitas ex delicto non contrahitur, nisi de-

delictum fit peccatum mortale, ficut diximus in *Litera C. n.* 192. De irregularitate proueniente ex homicidio, vel mutilatione, ratione defectus perfectæ lenitatis, dicetur in *Litera L. n.* 63.

De irregularitate proueniente ex defectu lenitatis.

§. XXIII. Vberioris doctrinę gratia, funt aliqua explicanda; igitur homicidium poteft duplici modo effe voluntarium, videlicet, vel directe, vel indirecte, tunc eft voluntarium directè, quando primò, & principaliter intenditur mors alterius, tunc vero indirectè, quando, non quidem intenditur mors, fed tale quid, ex quo facile ea fequi poffit; de primo modo, quod pariat irregularitatem, fequuta morte, nullum eft dubium.

De voluntario directè, & indirectè.

§. XXIV. Maior difficultas eft, an quis fiat irregularis per homicidium, quod fuerit tantum indirecte voluntarium, vt autem id clarius explicemus, præmittendum eft varios effe modos, per quos quis cenferi poffit indirectè caufa alterius mortis, & Primò, qui mandat, vt aliquis verberetur, fed propter mandatarij exceffum, ille talis moritur. Secundò, mandans, vt aliquis occidatur, reputatur caufa mortis mandatarij, fi mandatarius ipfe ab inimico, vel alio occidatur. Tertiò, qui dat operam rei licitæ, non præmiffa fufficienti diligentia, ne alterius mors fequatur. Quartò, qui dat operam rei illicitæ, fi inde fequatur alicuius mors, reputabitur caufa illius, & tandem poteft quis cenferi caufa alterius mortis, eo quod, cum potuerit, non impedierit homicidium.

Varij modi, quibus quis poffit indirectè cenferi caufa alterius mortis.

§. XXV. His præmiffis. Refpondeo primum cafum inducere irregularitatem, etiam in mandante, quia mandauit talia, ex quibus facillime mors orietur. Secundum cafu effe controuerfum, & vtramque partem videri probabilem: affirmatiua quidem, nam mandans, vt aliquis occidatur, magno mortis periculo mandatarium exponit: negatiua vero, quia mandans nullo modo cogitauit de morte mandatarij, neque præuidit fequi poffe. Tertium cafum inducere irregularitatem eft certum, fic, qui in publica via, vbi multi pertranfeunt, fcloppum difploderet ad capiendam E. G. leprem, fi cafu hominem occideret, grauiter peccaret, quia efto dederit operam rei ex fe licitæ, tamen tales adfunt circumftantiæ, vt facillime homicidium fequi poffit; Quartum cafum parere irregularitatem, alij qui abfolute docent, alij tamen communiter rectius diftinguunt, & ità volunt, quod, qui dat operam rei illicitæ, ex qua per fe probabiliter, & vt plurimum fequatur homicidium, illo fequuto, cenfeatur irregularis, fecus vero, fi ex fe illud opus non fit inductiuum probabiliter, & vt plurimum, mortem alterius. Ad quintum tandem, & vltimum cafum refpondeo probabiliffimum effe, quod, qui non impedit homicidium, cum potuerit, imo etiam, cum ex officio teneretur, minime remaneat irregularis, & ratio non parum conuincit, quia aliquis fit irregularis per homicidium voluntarium, fi fuit illius caufa opere, iuffu, confilio, vel auxilio, vt diximus *fupra* §. 22. hæc autem important, vt caufa aliquem pofitiuum influxum in mortem habeat, fed, qui non impedit, mere negatiue fe habet, nec pofitiuè influit, ergo &c.

Refolutiones de cafibus, in quibus poffit quis cenferi indirectè caufa homicidij.

§. XXVI. Cum dixerimus quem poffe effe irregularem, non folùm per homicidium voluntarium, fed etiam per alicuius membri mutilationem, de hoc fecundo, hæc funt notanda. Primò, quòd mutilatio debet effe actualis, voluntaria, & mortaliter peccaminofa. Secundò, debet effe mutilatio membri, non partis membri, quare, qui abfcinderet E. G. alicui digitum, non erit irregularis, quia digitus non eft integrum membrum, fed pars membri, fcilicet manus. Tertiò, debet effe vera mutilatio, nec fufficit tantum membrum aliquod debilitare, aut reddere impotentem, & fciendum, quòd æque inducit irregularitatem abfcindere alterius membrum, ac proprium.

Qualis debeat effe mutilatio, vt irregularitatem afferat.

§. XXVII. Hæc omnia breuiter tradidimus, quantum vifum fuit pertinere ad fufficientem inftructionem de irregularitate proueniente ex delicto homicidij voluntarij, vel mutilationis, lectorem verò plura defiderantem remittimus ad *Sayr. in Thefaur. cafuum confcient. lib. 7. cap. 7. Bonacin. difp. 7. q. 3. punct. 8. Caftrop. part. 6. difp. 6. punct. 15. Capucin. in fumm. Baff. verb. Irregular. à n. 70. Tolet. lib. 1. cap.* 79. Cætera de irregularitate, quære in *Litera I. n.* 215.

DD. qui tractant de irregularitate proueniente ex homicidio voluntario, vel mutilatione.

Delictum. Vide. Crimen. 86

Denudatio Altarium.

Denudatio Altarium fit feria V. in 87.
Cęna Domini, vt in *Litera A. n.* 293. hæc

Quid fignificet denuda-

tio Altaris Feria V. in Cœna Domini.

verò denudatio, secundum *Rupert. lib. 5. cap. 37.* denotat, & Christi vestimenta fuisse diuisa inter milites, & ipsum Christum amisisse speciem, & decorem. plura vide apud *Durand. in Ration. Diuin. offic. lib. 6. cap. 76.*

Denudatio Crucis.

De denudatione Crucis Feria VI. in parasceue facienda.

Celebrans deponit casulam.

88. Denudatio Crucis, feria VI. in parasceue, fit sequenti modo [cuius ritus rationem habuisti in *Litera C. n. 582.*] dictis in cornu Epistolæ omnibus monitionibus, & orationibus à celebrante, vt in *Litera F. n. 45. §. 21.* ibidem, adiuuantibus Ministris sacris, ipse celebrans deponit planetam (interim, dum, scilicet incipitur denudatio crucis, extenditur pannus cum cussino super gradus Altaris, vt in *Litera P. n. 19.*) simulque in eodem cornu Epistolæ in plano, Subdiaconus, adiuuantibus acolythis, deponat suam planetam plicatam.

Quid faciat celebrans, deposita casula.

Quomodò Diaconus accipiat de Altari crucem denudandam celebranti tradendam.

§. I. Tùm celebrans medius inter Ministros sacros accedit ad angulum posteriorem cornu Altaris a parte Epistolæ, ibique in plano cum prædictis Ministris, stat versa facie ad populum, quasi collateralis candelabris, quæ sunt super Altare; & statim Diaconus, relicto ibi celebrante cum Subdiacono, procedit ad medium Altaris per planum, vbi, facta genuflexione vnico genu cruci, accipit, sibi sine osculis porrectam à cæremoniario, vel alio, crucem, suo velo nigro, vel violaceo coopertam, prout diximus in *Litera A. n. 295.* quam crucem Diaconus reuerenter portat ad celebrantem per planum, & ei illam, facie crucifixi ad populum versa, in manibus, sine osculis, ponit.

Summitas Crucis, quomodo denudanda.

§. II. Celebrans, accepta cruce, stans medius inter Ministros sacros, facie versa ad populum, vt *supra §. 1.* sinistra tenens crucem, dextera discooperit summitatem crucis vsque ad lignum eiusdem crucis transuersum, ita tamen, vt caput crucifixi non appareat, celebranti verò discooperienti illam summitatem, adiuuent ministri sacri (interim acolythus aliquis accipit Missale, quod apertum sustinet ante celebrantem, qui ex eo debet cantare, vt infra) discooperta illa crucis summitate, celebrans ambabus manibus crucem eleuat ob oculorum altitudinem, *ex Cærem. Papæ Marcelli lib. 2. tit. 4. cap. 51.* eam populo ostendens, tùm voce graui, aliquantulùm demissa (vt sine indecentia secundò, & tertiò, possit altius cantare) ex libro, ab aliquo acolytho sustentato, solus in cantu incipit antiphonam *Ecce lignum crucis*, vt in Missali, stantibus omnibus in choro nudo capite, qua antiphona à celebrante intonata, Ministri omnes, etiam in cantu cum eodem celebrante prosequuntur [& etiam cum iisdem cantant aliqui cantores ibidem deputati, si sit consuetudo] ab illis scilicet verbis *In quo salus mundi &c.* vsque ad illa verba *Venite adoremus* exclusiuè, hæc enim cantantur à choro.

Ecce lignum Crucis, in denudanda Cruce, quomodo cantandum.

Venite adoremus cantatur a Choro.

Quandò genuflectendum in denudanda Cruce.

§. III. Dum verò Chorus cantat *Venite adoremus*. Omnes, excepto solo celebrante, genuflectunt vtroque genu, capite etiam profunde inclinato, ex *Bauld. citand.* qui explicat Missale, in quo habetur, quòd omnes prosternant se.

Secundò denudatur Crux.

§. IV. Postea surgunt omnes, & celebrans vlterius cum Ministris procedit, & medius inter illos, locat se propè Altaris angulum, vbi dici solet introitus, stans quasi illi angulo collateralis, versus populum, vt suprà, ibique, adiuuantibus Ministris, discooperit brachium dextrum crucis, detegendo etiam caput figuræ crucifixi, tum crucem paulò altius, quàm prius eleuat ambabus manibus, mox repetit altiori voce antiphonam *Ecce lignum crucis*, & eam cum celebrante prosequuntur Ministri, subsequente choro *Venite adoremus*, vt prius.

Tertiò denudatur Crux

§. V. Deinde omnes surgunt, & celebrans cum Ministris procedit ante medium Altaris (*ex Cærem. Episcop. lib. 2. cap. 25.*) vbi totam crucem discooperit, tradens velum Subdiacono, & hic alicui acolytho ad credentiam deferendum; tota cruce discooperta, stans celebrans ante medium Altaris versus populum inter Ministros sacros, crucem ambabus manibus tenens, eam altius eleuat, quam primo, & secundò fecerit, tum tertio, altiori etiam voce, repetit antiphonam *Ecce lignum crucis*, Ministri prosequuntur, & Chorus cantat *Venite adoremus*, omnibus genuflectentibus, vt suprà.

Celebrans reponit crucem facta illius denudatione.

§. VI. Cruce totaliter denudata, celebrans genuflectens cum omnibus aliis, eam collocat super cussinum præparatum, vt in *Litera P. n. 19.* eamque ibidem cordulis firmat, si opus sit, ex *Cærem. Episcop. lib. 2. cap. 26.* postea omnes surgunt, & iterum cruci vnico genu genuflectunt, tum omnes, extractis sibi calceis, faciant eiusdem crucis adorationem, vt in *Litera A. n. 155.* Vide *Missal.*

De adoratione Crucis.

in partic. rubr. fer. VI. in parasceu. Gauant. tom. 1. part. 4. tit. 9. n. 11. Bauldr. part. 4. cap. 10. artic. 3. à n. 1. Detectâ cruce, omnes etiam aliæ cruces in Ecclesia deteguntur, non verò adhuc imagines, seu icones ex *Bauld. cit.*

Denunciatio.

89. Denunciatores, quando sint irregulares. *L. n. 63. §. 9.*

90. Denunciationes, siue proclamationes esse contractui Matrimoniali præmittendas, iam fuerat præceptum in Concilio Lateranensi sub Innocentio III. *cap. Cum inhibitio. de Clandest. desponsat.* & ei inhærendo *Trid. sess. 24. de Reformat. matr. cap. 1.* præcipit, *vt imposterum, antequàm Matrimonium contrahatur, ter à proprio contrahentium Parocho, tribus continuis diebus festiuis, in Ecclesia, inter Missarum solemnia, publicè denuncietur, inter quos Matrimonium sit contrahendum, quibus denunciationibus factis, si nullum legitimum opponatur impedimentum, ad celebrationem Matrimonij in facie Ecclesiæ procedatur;* quod Tridentini decretum, vt magis omnibus eluceat, plura separatim examinabimus, vt, si quæ dubia contingant, ea, nulla difficultate, quisque valeat explanare. igitur

Decretum Tridentini circa denunciationes Matrimonij.

§. I. Quæritur primò, qualis sit necessitas denunciationum. Respondeo certum esse, quod denunciationes non sint necessariæ necessitate Sacramenti, cum non requirantur ad validitatem contractus Matrimonialis, vt, multis allegatis, comprobat *Barbos. n. 28. in loc. Trid. cit.* & ità DD. communiter sentire, tradit *Gasp. Hurtad. de Matrim. disp. 5. n. 58.* contrà Menochium, quem citat, & meritò refellit *Goba. in Experim. Theolog. tract. 10. à n. 478.* ille enim vult, quod denunciationes sint de substantia contractus Matrimonialis, ità vt, si irrationabiliter omittantur, Matrimonium sit nullius valoris; à qua tamen sententia cauendum esse, vtpote valde singulari, & nimis contractui Matrimoniali odiosa, simulque DD. sensui repugnante, docet *Gutierez, relat. ab eodem Gob.*

Denunciationes non sunt de necessitate Sacramenti.

§. II. Et quidem, non habemus fundamentum asserendi, quòd validitas Matrimonij pendeat à denunciationibus; non ante Tridentinum, quia est satis notum, quòd tunc Matrimonia quæcumque Clandestina, erant valida; neque post Tridentinum, in quo, tametsi loco citato habeatur, quod clandestina Matrimonia sint inualida, attamen ibi est tantum sermo de Matrimonijs clandestinis factis sine præsentia Parochi, & testium, & licet ibidem præcipiatur, quòd antequàm contrahatur Matrimonium, præmittantur tres denunciationes, non inde arguendum est eas esse necessarias necessitate Sacramenti, quia id non exprimitur.

Antè Tridentinum Matrimonia clandestina valida erant.

§. III. Requiruntur tamen de necessitate præcepti grauiter obligantis, ità vt omissio culpabilis illarum, sit peccatum mortale, sicut alijs citatis resoluunt *Barb. de offic. & potest. Paroch. cap. 21. n. 25. & Hurtad. n. 59. loc. suprà* qui tamen ex Sanchez, & alijs notat, non fore mortale, omittere vnam ex tribus denunciationibus, quando moraliter est certum nullum impedimentum adesse, idque certò probabile esse, absolute tradit *Mend. in Epit. verb. Denunciat. Matrim. n. 2.* & consentit *Tambur. de Matrim. tract. 6. cap. 3. §. 1. n. 3.*

Denunciationes Matrimonio præmittendæ de necessitate præcepti.

Vnam denunciationẽ omittere, aliquandò nõ est mortale.

§. IV. Possunt etiam aliquando omnes tres denunciationes inculpabiliter omitti, sicut habetur in eodem Tridentino citato, his verbis. *Quòd, si aliquando probabilis fuerit suspicio Matrimonium malitiosè impediri posse, si tot præcesserint denunciationes, tunc vel vna tantum denunciatio fiat, vel saltem Parocho, & duobus, vel tribus testibus præsentibus, Matrimonium celebretur, deinde, ante illius consummationem, denunciationes fiant in Ecclesia, vt, si aliqua subsunt impedimenta, faciliùs detegantur; nisi ordinarius ipse expedire iudicauerit, vt prædictæ denunciationes remittantur, quod illius prudentiæ, & iudicio, S. Synodus relinquit.*

Quandoque omnes denũciationes omitti possunt.

§. V. Quæritur secundò, quis possit in denunciationibus dispensare. Respondeo, id clare deduci ex verbis Tridentini nuper relatis, vi quorum totum hoc negotium remittitur prudentiæ, & iudicio ordinarij; quocirca est indubitatum, quòd ordinarius possit dispensare, vt præmittatur tantum vnica denunciatio, vel, vt omnes fiant post Matrimonium contractum, vel etiam, vt totaliter omittantur.

Ordinarius potest dispẽsare in denũciationibus Matrimonij.

§. VI. Nomine ordinarij hic vtique venit Episcopus Diœcesanus, & illius in spiritualibus generalis Vicarius (non tamen foraneus) vi vicariatus, & etiam veniunt Prælati, & Abbates illi, qui habent proprium territorium, & in eo exercent iurisdictionem quasi Episcopalem, sicuti est Abbas sacri Monasterij Montis Cassini, excipiuntur tamen Ab-

Quinam veniant nomine ordinarij.

Abbas sacri Monasterij Montis Cas-

bates commendatarii; Archiepiscopi verò, cum in tota sua prouincia propriè non sint ordinarii, consequenter valent dispensare in denunciationibus, tantum in Subditos propriæ Diœcesis. *Castropal. part. 5. d sp. 2. punct. 13. §. 4. n. 1. & 2. Tambur. n. 5. Hurtad. n. 63. loc. supra, & Barb. in locum Trid. cit. n. 54.* An Parochus possit dispensare, dicetur in *Litera P, n. 37.* Omnes supradicti, qui possunt in denunciationibus dispensare, possunt etiam delegare alteri facultatem dispensandi, vt alijs citatis, contra Menochium, resoluunt *Castrop. n. 4. & Barbos. n. 49.* qui tamen *n. 51.* limitat de Vicario generali, quem quidem vult posse delegare facultatem dispensandi specialiter in hoc, vel illo casu, sed non generaliter in omnibus, & consonat *Capuc. in Summ. Bassa. verb. Matrim. n. 67.*

Abbates cens. ordinarius. Archiepiscopi non venniunt nomine ordinarij in tota prouincia.

An, qui possunt in denunciation. dispensare, possint hanc facultatem delegare.

§. VII. Notandum autem, quod in denunciationibus, nemo absque iusta causa dispensare debet, concilium namque Tridentinum remittens hanc dispensationem iudicio ordinarij, manifestè innuit non esse hanc dispensationem faciendam, nisi stante legitima causa, sicut rectè obseruat *Cabassut. in Theor. & prax. Iur. canon. lib. 3. cap. 19. n. 3.* quare, qui dispensare potest, antequam dispenset, debet cognoscere adesse iustam causam, præsertim, quando fit dispensatio, vt omittantur omnes tres denunciationes; nam cæterum ordinarius, nulla rationabili causa ductus, dispensans, maxime, vt omittantur omnes, mortale committet, vt cum alijs docet *Castrop. n. 5. loc. suprà*; non tamen tenetur ordinarius de causa dispensationis cognoscere in iudicio, adhibitis testibus iuratis, sed sufficit cognitio causæ habita extrà iudicium, & in foro conscientiæ, sicuti, alijs relatis, tradit *Hurtad. n. 73. loc. cit.*

In denunciationibus non est dispensandum sine causa.

Dispensans sine causa peccat mortaliter.

§. VIII. Cum autem dixerimus ordinarium non posse dispensare in omnibus denunciationibus, nisi stante legitima causa; occurrit quærendum, quænam sint causæ iustæ ad dispensandum; fateor quidem plurimos posse contingere casus, qui omnes, cum præuideri non possint, neque minutatim valemus omnes causas dispensationis exponere; communiores tamen enumerabimus, quarum cognitio non parum iuuabit pro alijs casibus. Igitur

De causis ad dispensandum sufficientibus.

§. IX. Primò, licitum est dispensare, quandò probabilis adest coniectura, Matrimonium fore malitiosè impediendum, & ob hanc causam, non solum potest fieri dispensatio, vt omittantur denunciationes ante Matrimonium, sed etiam, vt omittantur post Matrimonium contractum, sicut aperte deducitur ex *Trid. relat. §. 4.* & notat. *Hurtad. n. 67.*

Nè malitiosè Matrimonium impediatur, licitè dispensatur.

§. X. Secundò, licitè dispensatur in denunciationibus, vt omnino omittantur, quando masculus, & fœmina, qui vixerunt in concubinatu (vt tamen apud vulgum fuerint habiti tanquam veri coniuges) volunt postea legitimè contrahere, nam, si horum Matrimonium denuncietur, magnum sequetur scandalum, & ipsis contrahentibus grauis inferretur iniuria, quia ex denunciationibus homines cognoscent dictos contrahentes antea fuisse concubinarios.

Ad impediendum scandalum, cum concubinaris dispensatur.

§. XI. Tertiò, licitè dispensatur totaliter in denunciationibus, quando denunciationes magnam verecundiam contrahentibus afferrent, propter notabilem inter eos disparitatem ætatis, vel conditionis, puta, si iuuenis sit ductura senem, aut pauper diuitem, aut nobilis ignobilem, aut vir honoratus meretricem, ex denunciationibus namque nimis eorum Matrimonium diuulgaretur; & sponsis causaret non paruum pudorem, dum in conuersationibus, & ciuilibus circulis, sæpè cum illis quisque iocaretur; & licet videatur hanc causam non esse sufficientem, quia, quos non pudet in tali Matrimonio viuere, neque pudere debet, quod eorum Matrimonium denuncietur, attamen negari non potest, maiorem pudorem causare publicas proclamationes, quam causare possit priuatus contractus; & omissis denunciationibus, minus res diuulgatur, quo fit, vt, tractu temporis, tale Matrimonium de hominum memoria facilius deleatur, vtpotè parum notum; præterea plura fiunt homines, quæ licet occultare omnino non possint, tamen verentur, quod talia facta publicè denuncientur.

Si denunciationes afferant verecundiam contrahentibus, omitti possunt.

§. XII. Quartò, licitum est dispensare, quòd denunciationes fiant post Matrimonium contractum, quando duo noti concubinarij volunt contrahere, & cum fundamento timeri potest eos esse ante contractum carnaliter miscendos; hic enim, cum adsit periculum notabilis iacturæ animarum contrahentium, si in gratiam denunciationum, Matrimonium differatur, consultius erit

Concubinarij possunt contrahere, non præmissis denunciationibus.

rit denunciationes facere post Matrimonium contractum.

Moribundus contrahere potest cum concubina, omissis denunciationibus.

§. XIII. Quintò, sufficientissima causa dispensandi in denunciationibus, est, quandò quis existens in proximo periculo mortis, vult contrahere cum concubina, vel ad legitimandos filios, si quos ex ea suscepisset, vel ad saluandum honorem illius fœminæ, quam aliter relinqueret cum notabili infamiæ nota.

Vagi, & ignoti contrahunt sine denunciationibus.

§. XIV. Sexto, licite omittuntur penitus denunciationes, quando coniungendi sunt in Matrimonium vagi, & ignoti, frustra namque horum Matrimonium denunciatur, eo quòd ignoti supponantur in loco, vbi contrahunt.

Cum Matrimonium reualidatur, denunciationes non sunt necessariæ.

§. XV. Septimò, omitti possunt denunciationes, quando reualidatur Matrimonium iam contractum, sed nullum repertum ex noua cognitione alicuius impedimenti.

Si breui tempore nuptiæ sint claudendæ, ante Matrimonium denunciationes omitti possunt.

§. XVI. Octauò, licite dispensatur, vt omittantur ante Matrimonium, & fiant postea, si breui tempore claudendæ sint nuptiæ; ità, vt coniuges tenerentur aliter expectare pro benedictione, vsque dum elapsum fuerit totum tempus prohibitum, & fortè Matrimonium consummabunt ante benedictionem, quod erit minus conueniens; Videbitur tamen aliquibus hæc causa insufficiens, quia in concurrentia duorum præceptorum, si ambo simul exequi non possint, illud est exequendum, quod magis obligat, sed præceptum de præmittendis denunciationibus, obligat sub mortali, vt vidimus *supra* §. 3. præceptum vero de accipienda benedictione nuptiarum, in multorum sententia obligat solum sub veniali, vt diximus in *Litera B. n. 72.* §. 13. ergo potius sunt præmittendæ denunciationes, quàm illas in gratiam benedictionis omittere; sed hoc non obstante, dico hanc esse sufficientissimam causam, quòd denunciationes fiant post Matrimonium iam contractum, eo quia denunciationes esse præmittendas, non inducit absolutè, & simpliciter obligationem sub mortali, sed sub conditione, quod non adsit rationabilis causa dispensandi, neque est necesse, quòd rationabilis causa sit concurrentia alterius præcepti, quod grauius obliget; sicut auditio sacri in die festo obligat sub mortali, non tamen simpliciter, & absolute, sed sub conditione, quòd nulla detur rationabilis causa excusans, quare qui in die festo omitteret

An denunciationes magis obligent, quam benedictio nuptialis.

Præceptum de denunciationibus non obligat absolutè, & simpliciter.

sacrum, vt E.G. alicui infirmo assisteret, non peccaret, imò eum actum charitatis exercendo, mereretur.

Quoad magnates denunciationes omitti possunt.

§. XVII. Nonò, licitum est dispensare, quòd omittantur denunciationes, quando Magnates volunt contrahere non repente, & occulte, quia, cum sint personæ notæ, etiam esset notum impedimentum, si quod inter eos adesset.

Regula generalis ad dispensandum in denunciationibus Matrimonij.

§. XVIII. Et tandem hæc est regula generalis, quam communiter DD. tradunt, videlicet, quod tunc liceat dispensare, vel, vt denunciationes fiant post Matrimonium ratum, vel vt omninò omittantur, quando ita exigit rationabilis contrahentium commoditas, siue spiritualis, siue temporalis. Lege *Hurtad. à n. 68. Caba$\!$ssut. n. 4. Castrop.* §. 4. n. 8. *Barbos. in Trid. à n. 62. Gob. tract.* 10. *à n. 481.* & alios apud ipsos.

An aliquando ordinarius teneatur in denunciationibus Matrimonij dispensare.

§. XIX. Et notandum, quòd, stante legitima causa, quando, scilicet, notabiliter dispensatio erit profutura bono communi, vel particulari contrahentium vtilitate, siue spirituali, siue temporali, tenetur ordinarius petentibus dispensationem hanc concedere sub mortali, quod non obscure tradit *Hurtad. n. 71.* & clarius, alijs productis, ostendit *Barbos. in Trid. n. 71.* & vtique, si ordinarius inique, & iniuste (quod non puto in Prælatis S. Ecclesiæ contingere posse) similem dispensationem negaret, possent sponsi Matrimonium contrahere (dummodo euidenter constet negatiuam fuisse iniustam) omissis denunciationibus, licet dispensatione non obtenta, vt bene cum alijs docet *Cabassut. cap. 19. n. 5.* sicut etiam, stante vrgenti necessitate, si ordinarius pro dispensatione commode adiri non possit, licebit sponsis Matrimonium contrahere, denunciationibus omissis, & etiam Parochus, & testes eorum Matrimonio absque vlla culpa assistere poterunt, quia leges Ecclesiasticæ cum tanto rigore non obligant, vt citatis alijs notat *Castrop.* §. 3. n. 5.

Si necessitas vrgeat, possunt sponsi, omissis denunciationibus, contrahere.

Gratis dispensationes concedendæ.

§. XX. Aduertendum autem, vt ab ordinario huiusmodi dispensationes semper concedantur gratis, sicut gratis esse concedendas omnes dispensationes, generaliter statuit *Trid. session. 25. de Reform. cap. 18.* & quoad nostrum casum notat *Hurtad. n. 73.* Si verò huic dispensationi occasionem dederit aliquod delictum, putà defloratio virginis, tunc ordinarius dispensando super denunciationes, poterit imponere pœnam pecuniariam

Quandoque dispensato, pœna imponi potest.

dispen-

dispensato, applicandam fabricæ Ecclesiæ, aut pijs alijs operibus; neque hoc officit, quin dispensatio censeatur gratis facta, nam pœna non est imposita pro dispensatione, sed pro delicto, quod notat *Chpatiu. in summ. Bass. verb. Matrim.* n. 65.

Cauendum, ne dispensatio circa denunciationes malitiose petatur.

§. XXI. Ne vero, quod ad bonum finem est statutum, conuertatur in prauum, plurimi enim impedimentis innodati, petunt dispensationem, vt denunciationes omittantur, ne ex proclamationibus eorum impedimenta detegantur, ideo ordinarius caute procedat, & curet informari, quod nullum adsit impedimentum, sicut notat *Tamburin. de Matrim. tract. 6. cap. 3. §. 1. num. 12.*

Quid, si non possit constare, an sponsi impedimento ligentur.

quod, si id constare alia via minimè posset, debebit sumere iuramentum partis, & duorum testium deponentium sponsos carere impedimento, quod rectè aduertit *Veuer. in Examin. Episcop. lib. 1. cap. 38. n. 4.*

Cum ordinarius in denunciationibus absolute non dispensat, præcipiat sponsis, quod ante denunciationes Matrimonium non consument.

§. XXII. Preterea ordinarius, si non iudicauerit expediens, quod denunciationes omnino omittantur, sed tantùm dispensare, quod omittantur ante contractum, & fiant post Matrimonium ratum, in eo casu prohibeat, ne contrahentes Matrimonium consument, prius quam denunciationes factæ fuerint, quod notat *Tambur. loc. nuper.*, An vero, si coniuges consummarent Matrimonium ante denunciationes, peccarent mortaliter, vertitur in dubium, & certum est difficultatem solum procedere in casu, quo coniuges sint moraliter certi nullum adesse impedimentum, si enim sciant, aut dubitent se esse aliquò impedimento innodatos, vtique consummando Matrimonium, mortaliter delinquerent.

An sit mortale, antè denunciationes Matrimoniū consummare.

§. XXIII. Igitur circa difficultatem propositam, negatiuam partem cum Diana tuetur *Mendo in Epitom. verb. Denunciat. Matrim. n. 3.* neque hanc opinionem improbabilem esse iudicat *Castrop. part. 5. disp. 2. punct. 13. §. 5. n. 7.* eo quia, cessante fine legis, cessat etiam lex, & dum coniuges non habent impedimenta, non est cur obseruetur cum tanto rigore lex de proclamationibus ante consummationem Matrimonij, tamen ibidem asserit contrariam sententiam, quam numero antecedenti retulit, omnino tenendam, & consuiendam esse, quod videlicet, sit mortale consummare Matrimonium ante denunciationes, si super his non fuerit totaliter dispensatum, quia licet coniuges putent se impedimentis carere, nihilominus tenentur iuridicè reddere se securos, & hanc sententiam veriorem esse apud Sanchez. testatur *Tamb. n. 13. loc. suprà*. qui etiam addit coniuges toties peccare, quoties inter se ante denunciationes copulam habent; alij tamen existimant peccare solum prima vice, neque ipse *Tamb.* hoc secundum reputat improbabile, &

An coniuges toties peccét, quoties ante denunciationes copulam habent.

huic opinioni assentitur *Castrop. nuper relat.* qui id probat paritate ieiunij, vt, sicut, qui semel fregit in die ieiunium, iterum eodem die comedendo, non iterum peccet, ità, qui semel contra legem de denunciationibus præmittendis, copulam habuerit, eam repetendo, nouum peccatum minimè committat, sed meo iudicio [quod pace tanti viri sit dictum] non puto hanc paritatem quatuor pedibus currere, & disparitas facillimè poterit assignari, dicendo siquidem, quod ideo semel fracto ieiunio, iterum comedendo eodem die, amplius non peccetur, quia ieiunare sonat vnicam facere commestionem, & qui duplicem iam fecit, non potest amplius eodem die ieiunare, adeoque iterum comedendo, nullum frangit ieiunium, at vero lex, de non habenda copula carnali ante denunciationes, obligat, ne quis se exponat periculo fornicandi; & cum quis non solum prima vice, sed etiam secunda, & altera se exponat periculo fornicandi, consequenter dicendum, quód sit mortale non solum prima vice habere copulam ante denunciationes, sed etiam toties, quoties copula iteratur.

Eodem die pluries non potest frangi ieiunium.

Quare iterata copula ante denunciationes, multiplicentur peccata.

§. XXIV. Ex eo, quód dixerimus ordinarium posse, & aliquandò debere in denunciationibus dispensare; videndum est, cui spectet dispensare, quando contrahentes sunt ex diuersis Diœcesibus. Et dico vnius tantum contrahentis ordinarium sufficienter dispensare posse, licèt Matrimonium in alia Diœcesi celebrandum esset; quare supponamus Petrum, & Antoniam velle inter se contrahere, & circa denunciationes dispensatione indigere, & supponamus Petrum pertinere ad Diœcesim F. G. Genuensem, Antoniam verò ad Diœcesim Saonensem, in tali casu, tam Archiepiscopus Genuensis poterit dispensare, quàm Episcopus Saonensis, etiamsi Matrimonium celebrandum non esset in Diœcesi Episcopi dispensantis, atque ità, varijs productis, notat *Barbos. in Trid. n. 48. loc. suprà.* ratio est eadem, qua in

Cui spectet dispensare in denunciationibus, quando contrahentes sunt ex diuersis Diœcesibus.

Li-

Connexorum eadem est disciplina.

Litera P. n. 37. à §. 45. probabimus alterutrum parochum posse Matrimonio assistere, quando contrahentes sunt è diuersa Parochia, quia connexorum eadem est disciplina, & ità, si proprius ordinarius Petri potest dispensare, quod ipse Petrus contrahat cum Antonia, omissis denunciationibus, sequitur etiam, quòd possit dispensare, vt Antonia, omissis denunciationibus, contrahat cum eodem Petro.

Matrimonium, omissis denunciationibus, est clandestinum, quoad pœnas incurrendas.

§. XXV. Quæritur tertiò, quam pœnam incurrant omittentes culpabiliter denunciationes; Eo quòd, licet Matrimonium contractum, omissis tantum denunciationibus, non sit absolutè clandestinum quoad validitatem, censeatur nihilominus clandestinum quoad pœnas incurrendas. Respondeo haberi in *cap. fin. Cum inhibitio. de clandest. Desponf.* quòd Parochus, siue alius Sacerdos (non tamen Diaconus, vel alius clericus Sacerdote inferior. *Gob. in Experim. Theolog. tract. 10. n. 499.*) de illius licentia, assistens Matrimonio, denunciationibus culpabiliter omissis, est triennio suspendendus.

Pœna antiqua suspensionis an amplius locum habeat.

§. XXVI. An autem in præsenti hæc pœna amplius locum habeat, dubitant aliqui, & quidem *Hurtad. de Matrim. disp. 5. n. 80.* tribus productis, asserit hanc pœnam cessasse, imo vult neque ante Tridentinum habuisse locum, dicens, quod in *dict. cap. fin.* non fuit imposita pœna triennalis suspensionis (sermo est de suspensione ab officio, non à Beneficio. *Gobat. nuper.*) Sacerdoti assistenti Matrimonio omissis denunciationibus, sed solum assistenti absque sufficientibus testibus: tamen ibi propriè esse sermonem de Sacerdote assistente, omissis culpabiliter denunciationibus, notabimus in *Litera T. n. 40. §. 1.* & hanc pœnam triennalis suspensionis non cessasse, sed adhuc post Tridentinum, locum habere, satis probabiliter docet *Barbos. de offic. & potest. Paroch. cap. 21. n. 27. contrà Hurtad. cit.* at hanc suspensionem non esse latæ sententiæ, sed ferendæ, cum alijs docet *Castrop. §. vltim. n. 12.* Couaruuias tamen vult eam esse latæ sententiæ, & vtramque opinionem probabilem esse apud *Eslius.* testatur *Zambran. §. 2. n. 15.*

An prædicta pœna sit latæ sententiæ, vel ferendæ.

§. XXVII. Et si non est latæ sententiæ, tùm hæc sententia est ab Episcopo ferenda, & si ab eo fertur, videtur consequenter, quod ipse possit ab illa absoluere, nam censuras possunt tollere illi, qui eas imponunt; Attamen, si in nostro casu res diligentius examinetur, erit probabilius Episcopum non habere facultatem absoluendi a simili censura, nam, & si Episcopus habeat iudicare illam esse incursam, non tamen eam imponit, tanquam principalis, sed solum tanquam exequutor dispositionis iuris, & ideò, cum in iure sit præfinitum tempus durationis huius censuræ, & Episcopus non sit supra iura, sequitur illum non posse ab illa triennali suspensione absoluere; neque dicendum posse ab illa absoluere, dum est occulta, quia cum supponamus non incurri, nisi per sententiam iudicis, semper erit deducta ad forum contentiosum. *Castrop. n. 14. loc. suprà.* In sententia verò docente hanc suspensionem incurri ipso facto, absquè sententia iudicis, poterit in casu, quo sit occulta Episcopus ab ea absoluere, vt *Trid. sess. 24. de Reform. cap. 6.*

An ab hac suspensione possit Episcopus absoluere

Non semper Parochus, ac assistit Matrimonio non præmissis denunciationibus, subiectus est pœnæ suspensionis.

§. XXVIII. Certum est Parochum non esse subiectum huic pœnæ, si ordinarius in denunciationibus dispensauerit, aut detur casus extremæ necessitatis, aut per vim ipse Parochus sit detentus ad assistendum Matrimonio, & de possibilitate huius casus non est dubitandum, multi siquidem acciderunt, & inter alios quidam Archiepiscopus Mechiliensis fuit ita detentus, referente *Caram. in Theolog. Fundam. lib. 3. n. 1830.* At sponsi sic contrahendo mortaliter peccant, etiamsi contrahant in gradu concesso, & sine alio impedimento, quin, & ipsis de tali præsumptione pœnitentia est imponenda, sicuti ex iure ostendit *Tambur. n. 16. loc. cit.*

De contrahentibus Matrimonium, neglectis solemnitatibus requisitis.

§. XXIX. Quod si eo modo contrahant cum aliquo impedimento dirimente, edo illud ignorauerint, cum tamen noluerint adhibere iuris cautelas, præsumendum est eos mala fide processisse *E. n. 84. §. 18.* & filij, ex tali Matrimonio suscepti, erunt illegitimi. *Castrop. n. 2. loc. cit.* Præterea habentur in *Trid. sess. 24. de Reform. Matrim. cap. 5.* hæc verba. *Si quis intrà gradus prohibitos, scienter Matrimonium contrahere præsumpserit, separetur, & spe dispensationis consequendæ careat, idque in eo multò magis locum habeat, qui non tantum Matrimonium contrahere, sed etiam consummare ausus fuerit, quod si ignoranter id fecerit, si quidem solemnitates requisitas in contrahendo Matrimonio neglexerit, iisdem subijciatur pœnis, non enim dignus est, qui Ecclesiæ benignitatem facilè experiatur, cuius salubria præcepta temere contempsit.*

§. XXX.

dispensato, applicandam fabricæ Ecclesiæ, aut pijs alijs operibus; neque hoc officit, quin dispensatio censeatur gratis facta, nam pœna non est imposita pro dispensatione, sed pro delicto, quod notat *Chpucin. in summ. Bass. verb. Matrim. n.* 65.

Cauendum, ne dispensatio circa denunciationes maliciose petatur.

§. XXI. Ne vero, quod ad bonum finem est statutum, conuertatur in prauum, plurimi enim impedimentis innodati, petunt dispensationem, vt denunciationes omittantur, ne ex proclamationibus eorum impedimenta detegantur, ideo ordinarius caute procedat, & curet informari, quod nullum adsit impedimentum, sicut notat *Tamburin. de Matrim. tract. 6. cap. 3. §. 1. num.* 12. quod, si id constare alia via minimè posset, debebit sumere iuramentum partis, & duorum testium deponentium sponsos carere impedimento, quod rectè aduertit *Vener. in Examin. Episcop. lib. 1. cap. 38. n.* 4.

Quid, si non possit cōstare, an sponsi impedimento ligentur.

§. XXII. Preterea ordinarius, si non iudicauerit expediens, quod denunciationes omnino omittantur, sed tantum dispensare, quod omittantur ante contractum, & fiant post Matrimonium ratum, in eo casu prohibeat, ne contrahentes Matrimonium consument, prius quam denunciationes factę fuerint, quod notat *Tambur. loc. nuper.* An vero, si coniuges consummarent Matrimonium ante denunciationes, peccarent mortaliter; vertitur in dubium, & certum est difficultatem solum procedere in casu, quo coniuges sint moraliter certi nullum adesse impedimentum, si enim sciant, aut dubitent se esse aliquò impedimento innodatos; vtique consummando Matrimonium, mortaliter delinquerent.

Cum ordinarius in denunciationibus absolute non dispensat, præcipiat sponsis, quod ante denunciationes Matrimonium non consument.

§. XXIII. Igitur circa difficultatem propositam, negatiuam partem cum Diana tuetur *Mendo in Epitom. verb. Denunciat. Matrim. n.* 3. neque hanc opinionem improbabilem esse iudicat *Castrop. part. 5. disp. 2. punct. 13. §. 5. n.* 7. eo quia, cessante fine legis, cessat etiam lex, & dum coniuges non habent impedimenta, non est cur obseruetur cum tanto rigore lex de proclamationibus ante consummationem Matrimonij, tamen ibidem asserit contrariam sententiam, quam numero antecedenti retulit, omnino tenendam, & consulendam esse, quod videlicet, sit mortale consummare Matrimonium ante denunciationes, si super his non fuerit totaliter dispensatum, quia licet coniuges putent se impedimentis carere, nihilominus tenentur iuridicè reddere se securos, & hanc sententiam veriorem esse apud Sanchez. testatur *Tamb. n. 13. loc. suprà.* qui etiam addit coniuges toties peccare, quoties inter se ante denunciationes copulam habent; alij tamen existimant peccare solum prima vice, neque ipse *Tamb.* hoc secundum reputat improbabile, & huic opinioni assentitur *Castrop. nuper relat.* qui id probat paritate ieiunij, vt; sicut, qui semel fregit in die ieiunium, iterum eodem die comedendo, non iterum peccet, ità, qui semel contra legem de denunciationibus præmittendis, copulam habuerit, eam repetendo, nouum peccatum minimè committat, sed meo iudicio [quod pace tanti viri sit dictum] non puto hanc paritatem quatuor pedibus currere, & disparitas facillimé poterit assignari, dicendo siquidem, quod ideo semel fracto ieiunio, iterum comedendo eodem die, amplius non peccetur, quia ieiunare sonat vnicam facere commestionem, & qui duplicem iam fecit, non potest amplius eodem die ieiunare, adeoque iterum comedendo, nullum frangit ieiunium, at vero lex, de non habenda copula carnali ante denunciationes, obligat, ne quis se exponat periculo fornicandi; & cum quis non solum prima vice, sed etiam secunda, & altera se exponat periculo fornicandi, consequenter dicendum, quòd sit mortale non solum prima vice habere copulam ante denunciationes, sed etiam toties, quoties copula iteratur.

An sit mortale, antè denunciationes Matrimoniū consummare.

An coniuges toties peccēt, quoties ante denunciationes copulam habent.

Eodem die pluries non potest frangi ieiunium.

Quare ex repetita copula ante denunciationes, multiplicentur peccata.

§. XXIV. Ex eo, quod dixerimus ordinarium posse, & aliquandò debere in denunciationibus dispensare; videndum est, cui spectet dispensare, quando contrahentes sunt ex diuersis Dięcesibus. Et dico vnius tantum contrahentis ordinarium sufficienter dispensare posse, licèt Matrimonium in alia Diœcesi celebrandum esset; quare supponamus Petrum, & Antoniam velle inter se contrahere, & circa denunciationes dispensatione indigere, & supponamus Petrum pertinere ad Diœcesim F. G. Genuensem, Antoniam verò ad Diœcesim Saonensem, in tali casu, tam Archiepiscopus Genuensis poterit dispensare, quàm Episcopus Saonensis, etiamsi Matrimonium celebrandum non esset in Diœcesi Episcopi dispensantis, atque ità, varijs productis, notat *Barbos. in Trid. n. 48. loc. suprà.* ratio est eadem, qua in

Cui spectet dispensare in denunciationibus, quando contrahentes sunt ex diuersis Diœcesibus.

Litera P. n. 37. à §. 45. probabimus alterutrum parochum posse Matrimonio assistere, quando contrahentes sunt è diuersa Parochia, quia connexorum eadem est disciplina, & ità, si proprius ordinarius Petri potest dispensare, quod ipse Petrus contrahat cum Antonia, omissis denunciationibus, sequitur etiam, quod possit dispensare, vt Antonia, omissis denunciationibus, contrahat cum eodem Petro.

Connexorum eadem est disciplina.

§. XXV. Quæritur tertiò, quam pęnam incurrant omittentes culpabiliter denunciationes; Eo quòd, licet Matrimonium contractum, omissis tantum denunciationibus, non sit absolutè clandestinum quoad validitatem, censeatur nihilominus clandestinum quoad pęnas incurrendas. Respondeo haberi in *cap. fin. Cum inhibitio. de clandest. Despons.* quód Parochus, siue alius Sacerdos (non tamen Diaconus, vel alius clericus Sacerdote inferior. *Gob. in Experim. Theolog. tract. 10. n. 499.*) de illius licentia, assistens Matrimonio, denunciationibus culpabiliter omissis, est triennio suspendendus.

Matrimoniũ, omissis denunciationibus, est clandestinum, quoad pęnas incurrendas.

§. XXVI. An autem in præsenti hęc pęna amplius locum habeat, dubitant aliqui, & quidem *Hurtad. de Matrim. disp. 5. n. 80.* tribus productis, asserit hanc pœnam cessasse, imo vult neque ante Tridentinum habuisse locum, dicens, quod in *dict. cap. fin.* non fuit imposita pęna triennalis suspensionis (sermo est de suspensione ab officio, non à Beneficio. *Gobat. nuper.*) Sacerdoti assistenti Matrimonio omissis denunciationibus, sed solum assistenti absque sufficientibus testibus: tamen ibi propriè esse sermonem de Sacerdote assistente, omissis culpabiliter denunciationibus, notabimus in *Litera T. n. 40. §. 1.* & hanc pęnam triennalis suspensionis non cessasse, sed adhuc post Tridentinum locum habere, satis probabiliter docet *Barbos. de offic. & potest. Paroch. cap. 21. n. 27. contrà Hurtad. cit.* at hanc suspensionem non esse latæ sententiæ, sed ferendæ, cum alijs docet *Castrop. §. vltim. n. 12.* Couaruuias tamen vult eam esse latæ sententiæ, & vtramque opinionem probabilem esse apud *Felinc.* testatur *Tambur. §. 2. n. 15.*

Pęna antiqua suspensionis an amplius locum habeat.

An prædicta pęna sit latæ sententiæ, vel ferendæ.

§. XXVII. Et si non est latæ sententiæ, iam hæc sententia est ab Episcopo ferenda, & si ab eo fertur, videtur consequenter, quod ipse possit ab illa absoluere, nam censuras possunt tollere illi, qui eas imponunt; Attamen, si in nostro casu res diligentius examinetur, erit probabilius Episcopum non habere facultatem absoluendi a simili censura, nam, & si Episcopus habeat iudicare illam esse incursam, non tamen eam imponit, tanquam principalis, sed solum tanquam exequutor dispositionis iuris, & ideò, cum in iure sit præfinitum tempus durationis huius censuræ, & Episcopus non sit supra iura, sequitur illum non posse ab illa triennali suspensione absoluere; neque dicendum posse ab illa absoluere, dum est occulta, quia, cum supponamus non incurri, nisi per sententiam iudicis, semper erit deducta ad forum contentiosum. *Castrop. n. 14. loc. suprà.* In sententia vero docente hanc suspensionem incurri ipso facto, absque sententia iudicis, poterit in casu, quo sit occulta Episcopus ab ea absoluere, vi *Trid. session. 24. de Reform. cap. 6.*

An ab hac suspensione possit Episcopus absoluere

§. XXVIII. Certum est Parochum non esse subiectum huic pęnæ, si ordinarius in denunciationibus dispensauerit, aut detur casus extremæ necessitatis, aut per vim ipse Parochus sit detentus ad assistendum Matrimonio, & de possibilitate huius casus non est dubitandum, multi siquidem acciderunt, & inter alios quidam Archiepiscopus Mechliniensis fuit ita detentus, referente *Caram. in Theolog. Fundam. lib. 3. n. 3830.* At sponsi sic contrahendo mortaliter peccant, etiamsi contrahant in gradu concesso, & sine alio impedimento, quin, & ipsis de tali præsumptione pœnitentia est imponenda, sicuti ex iure ostendit *Tambur. n. 16. loc. cit.*

Non semper Parochus, ac assistit Matrimonio non præmissis denunciationibus, subiectus est pęnę suspensionis.

§. XXIX. Quod si eo modo contrahant cum aliquo impedimento dirimente, esto illud ignorauerint, cum tamen noluerint adhibere iuris cautelas, præsumendum est eos mala fide processisse *E. n. 86. §. 18.* & filij, ex tali Matrimonio suscepti, erunt illegitimi. *Castrop. n. 2. loc. cit.* Præterea habentur in *Trid. session. 24. de Reform. Matrim. cap. 5.* hæc verba. *Si quis intrà gradus prohibitos, scienter Matrimonium contrahere præsumpserit, separetur, & spe dispensationis consequendæ careat, idque in eo multò magis locum habeat, qui non tantum Matrimonium contrahere, sed etiam consummare ausus fuerit; quod si ignoranter id fecerit, si quidem solemnitates requisitas in contrahendo Matrimonio neglexerit, eisdem subijciatur pœnis, non enim dignus est, qui Ecclesiæ benignitatem facilè experiatur, cuius salubria præcepta temerè contempsit.*

De contrahentibus Matrimonium, neglectis solemnitatibus requisitis.

§. XXX.

Spe dispensationis carere, qui denunciationes negligit.

§. XXX. Quare habes, quod, qui, culpabiliter omissis denunciationibus, contraheret cum impedimento dirimente, licet illud ignorauerit, non debeat habere spem obtinendæ dispensationis; non, quod Summus Pontifex absolutè non possit dispensationem concedere; sed, quia valde difficulter etiam concedet, & raro, atque in petenda simili dispensatione, deberet exprimi, quod Matrimonium fuerit contractum, denunciationibus culpabiliter omissis, aliter dispensatio esset nulla, & aduertit *Tambur. n.* 18. & tandem pœna contrahentium clandestinè [supponimus enim, quod, qui negligit denunciationes, subijciatur pœnis Matrimonij clandestini) est, ne coniux spoliata viro, ei restituatur ante omnia, & ità ex antiquo iure ostendit *Castrop. n.* 6. *loc. supra*.

In petenda dispensatione, si denunciationes fuerint culpabiliter omissæ, debet exprimi.

A quo faciendę sint denunciationes.

§. XXXI. Quæritur quartò, à quo denunciationes sint faciendæ. Respondeo *Tridenti. cap.* 1. *loc. cit.* decreuisse, vt *antequam Matrimonium contrahatur, ter à proprio contrahentium Parocho* denunciationes fiant, quare non possunt validè fieri, nisi à proprio Parocho, vel alio de eius licentia, & ab alijs factæ, essent nullius valoris. *Gob. n.* 516. *loc. suprà*. quia esset agere contra dispositionem Concilij Tridentini; quis autem censeatur proprius Parochus, videbimus in *Litera P. n.* 37. *à* §. 30.

Quandò contrahentes sunt è duabus Parochijs, in vtraque denunciari debent.

§. XXXII. Quandò contrahentes spectant ad diuersas Parochias, tunc denunciationes sunt faciendæ in vtraque contrahentium Parochia, sicut, multis relatis docet *Barb. de offic. Paroch. cap.* 21. *n.* 18. quocirca Parochus, qui Matrimonio assistere debebit, non prius assistat, quin habeat fidem factarum denunciationum in Parochia alterius sponsi, quā fidem alter Parochus propria manu subscribere debebit, eamque sigillo Parochialis Ecclesiæ munire, *Idem Barbos. n.* 28. vbi etiam subdit formulam faciendi huiusmodi fidem, videlicet. *Die . . . mense . . . . anno . . . . Testor ego N. Parochus Sancti N. à me denunciatum fuisse in mea Ecclesia prædicta, inter Missarum solemnia, Matrimonium contrahendum inter N. ex mea Parochia, & N. ex Parochia S. N. tribus infrascriptis festiuis diebus, hoc est prima denunciatio facta fuit die . . . . Secunda . . . . Tertia . . . . neque aliud impedimentum cognitum est, quominus Matrimonium celebrari possit, in quorum fidem &c. Ego N. Parochus &c.*

Formula, qua Parochus fidem facit se denunciasse aliquod Matrimonium.

§. XXXIII. Limita supradicta, si adesset in aliquibus Diœcesibus consuetudo faciendi proclamationes tantum in alterutra Parochia, vbi scilicet Matrimonij contractus est celebrandus, quam consuetudinem alicubi esse, non ignorat *Gob. à n.* 514. licet id esse sibi ignotum, asserat *Castrop. part.* 5. *disp.* 2. *punct.* 13. §. 3. *n.* 2.

Quid, si detur consuetudo, quod in vna tantum Parochia denunciationes fiant.

§. XXXIV. Si quis habeat plura Domicilia, tunc denunciationes erunt faciendæ, aut, in Parochia Domicilij principalioris, aut in Parochia Domicilij vbi verosimilius est posse sciri impedimenta. *Barbos. nuper*. Quod si Parochus indicauerit expediens, quod denunciationes fiant in Parochia vtriusque Domicilij, ita esse faciendum aduertit *Tambar. de Matrimon. tract.* 6. *cap.* 3. §. 2. *n.* 2.

In qua Parochia denunciandum Matrimonium illius, qui habet plura Domicilia.

§. XXXV. Quoad vagos, cum *supra* §. 14. dixerimus frustrà eorum Matrimonium denunciari in loco, vbi sunt ignoti, debebit Episcopus [non enim Parochus absque illius licentia, potest eos coniungere, vt in *Litera P. n.* 37. §. 40.] diligentias alio modo facere ad inuestigandum, num hi vagi aliquo impedimento innodentur, præter quam quod fieri debent denunciationes in locis vnde venerunt, si ibi noti fuerint. *Tamb. n.* 3.

Quid de Matrimonio vagorum.

§. XXXVI. Quæritur quintò, quandò denunciationes sint faciendæ. Respondeo *Trid. cap.* 1. *loc. supra*. decreuisse, quod fiant *tribus continuis diebus festiuis*; & nomine diei festiui, hic vtique venit festum de præcepto in foro, ità vt, neque Episcopus dispensare possit, vt fiant diebus ferialibus, sicut cum alijs resoluunt *Vener. in Examin. Episcopor. lib.* 1. *cap.* 38. *n.* 5. *& Barbos. n.* 20. vbi tamen addit licitum esse tales denunciationes facere, etiam in die non festo, quandò ingens populi concursus adest, puta ad audiendam concionem, vel ratione alterius functionis, eo quia Tridentinum catenus decreuit, quod denunciationes fiant in die festo, quatenus tunc adest concursus populi, & consequenter saluatur intentio Tridentini, licet fiant denunciationes in die feriali, dummodò adsit populi multitudo: At, licet hoc non reprobet *Gobat. n.* 517. tamen protestatur se nolle esse authorem alicui Parocho introducendi nonum ritum; & quidem semper, tanquam commune, & tutius consulerem DD. Parochis, vt denunciationes facerent in die festo, ne

Quandò denunciationes Matrimonij faciendæ sint.

An diebus ferialibus denunciationes fieri possint, si magnus adsit concursus populi.

tur facilis occasio recedendi à Sanctissimis Ecclesiæ decretis.

Tribus continuis diebus festiuis faciende sunt denunciationes

§. XXXVII. Habetur etiam ex *Trid. suprà*, quòd denunciationes sint faciendę *tribus continuis diebus*: neque tamen scrosus est, quòd debeant esse tres dies festiui immediatè succedentes, sed debent esse tres dies festiui continui, prout succedunt cum interpositione feriarum, quocirca rectè fiunt tribus Dominicis diebus continuis, vt tamen, si intrà hebdomadam contingat festum aliquod, laudabile sit etiam in illo facere vnam ex denunciationibus, quia, quanto magis denunciationes vnitim fiunt, eo magis recordatur populus impedimenta aperire, si quæ cognouerit. *Tambur.* §. 2. n. 4. Vnde etiam deducitur Parochum debere saltem denunciationes facere tribus Dominicis diebus continuis, quia interponendo plures dies festiuos, inter vnam denunciationem, & aliam, fieri potest, vt Parochiani obliuiscantur, & itá Parochus, ratione negligentiæ, non erit à mortali immunis, sicut aduertit *Barbos. n. 19. loc. suprà.* alios referens.

Non interponatur plures dies festiui, inter vnam Denunciationem, & aliam.

An denunciationes possint fieri tribus diebus continuis immediatè succedentibus.

§. XXXVIII. Opinantur aliqui, quos, suppresso nomine, citat *Hurtad. disp. 5. n.* 60. tres denunciationes non posse fieri tribus diebus festiuis continuis immediate succedentibus absque interuallo feriarum, quorum tamen opinionem ipse *Hurtad.* merito refellit, & quidem non video quo fundamento dicti DD. possint id probare, quinimò ex modo loquendi *Trid. cit.* aperte sustineri potest, quód denunciationes possint fieri tribus continuis diebus festiuis immediate succedentibus, putà in Paschate, quia in eo absolute, & sine vlla limitatione habetur, quod tres denunciationes fiant *tribus continuis diebus festiuis*, quare gratis additur limitatio, dummodo immediate non succedant absque interuallo feriarum, siquidem *Vbi lex non distinguit, neque nos distinguere debemus, lex namque id, quod vult scit exprimere. l. vnic §. 1 1. Vbi autem. vers. sin autem ad deficientis C. de Cad. tollend. l. 71. si seruum. §. ?. prætor ait. vers. non dixit ff. de acquirend. heredit. cap. 1 2. ad audientiam. De Decim.*

Vbi lex non distinguit, neque nos distinguere debemus.

Tempore, quo est prohibitum nuptias celebrare, licitum est denunciationes facere.

§. XXXIX. Occasione dicendi de tempore faciendi denunciationes, occurrit videndum, vtrum possint fieri tempore, quo est prohibitum nuptias celebrare, & affirmat *Barbos. n. 22.* referens itá censuisse *Sacram Congregat. negot. Episcop. & Regul. præposit. 18. Decemb.* 1589. & quidem, si eo tempore licitum est Matrimonium contrahere, vt dicetur in *Litera T. n. 27. §. 1.* etiam licitum erit denunciationes præmittere.

§. XL. Quæritur sextò, quomodo denunciationes sint faciendæ. Respondeo ex *Trid. cap. 1. sæpius relato* esse faciendas *in Ecclesia inter Missarum solemnia* quod fuit statutum, quia, vt plurimum fideles in Ecclesia conueniunt ad audiendum sacrum, nam ceterum hæ denunciationes fieri licite possunt extra Ecclesiam in loco apto, vbi adsit multitudo fidelium, & etiam fieri possunt extrà Missarum solemnia, putà post concionem, quia ita saluatur mens Tridentini, quòd hæ denunciationes ad multorum notitiam perueniant, atque ita, multis allegatis, tradunt *Barbos. de offic. Paroch. cap. 21. n. 21. & Tambur. §. 2. n. 7.* sed *Bonal. in Theolog. mor. tom. 2. tract. 30. sect. 2. vers. Quæres. 3.* dicit non esse reducendum ad praxim, quod fiant denunciationes extra Missarum solemnia, stante Tridentini dispositione, & hoc mihi valde arridet, quia non possunt esse laudabiles nouitates contra dispositionem legis, & consuetudinem receptam.

Inter Missarum solemnia denunciationes faciendæ, & an extra Miss. vel extra Ecclesiam fieri possint.

Nouitates citrà iuris dispositioné non introducendæ.

§. XLI. Formula, qua denunciationes sunt faciendæ, habetur per extensum in Rituali Romano, vbi agitur de Sacramento Matrimonij, neque puto necessarium hic eam ponere, quia nulli Parocho prædictum Rituale deest; solum notabo, quod aduertit idem Rituale, ne Parochus ad denunciationes procedat, nisi prius sibi bene constet de vtriusque contrahentis libero consensu.

De formula faciendi denunciationes.

§. XLII. Quæritur septimò, quam obligationem habeant fideles aperiendi impedimenta, quæ sciunt esse inter eos, quorum futurum Matrimonium denunciatur. Respondeo obligationem esse grauem, & sub mortali, tum ad euitandum peccatum mortale proximi, tum in reuerentiam Sacramenti, tum ob Ecclesiasticum præceptum, sicut obseruat *Goba. in Experim. Theolog. tract. 10. n. 529.* neque solum sunt detegenda impedimenta dirimentia, sed etiam tantum impedientia, quod docet *Hurtad. disp. 5. n. 75.* & hanc obligationem habent omnes, qui impedimenta sciunt, etiam ipsi contrahentes, nisi recedere velint a contractu; Parochus etiam cognoscens (extra confessionem tamen) aliquod adesse impedimentum, tenetur ordinario reuelare, & ordinarius ipse, si nouerit sponsos aliquo impedimento esse innodatos, te-

De obligatione aperiendi impedimenta, auditis denunciationibus.

*Non solum Parochus, sed etiam ordinarius tenetur impedire Matrimoniú, dum scit a-

deesse impedimenta.

tenebitur impedire, ne contrahant, de quo non est dubitandum in casu, quo Episcopus cognoscat impedimenta per alterius relationem.

Quid, si ordinarius impedimenta sciat absque relatione alterius.

§. XLIII. Si vero ordinarius sciat inter sponsos adesse aliquod impedimentum, non quia ab alijs audiuit, sed ex propria sua cognitione, tunc non posse impedire Matrimonium, sed teneri coniungere volentes contrahere, docet *Castrop. part. 5. disp. 2. punct. 13. §. 7. n. 7.* quia, cum Episcopus sit iudex, non potest simul esse testis, quod etiam tradit *Gob. n. 539.* tamen magis placet Doctrina *Hurtad. disp. 5. n. 77.* qui vult, quod in eo casu ordinarius teneatur deferre rem ad Nuntium, vel ad alium legitimum iudicem, vt ita ordinarius non sit simul iudex, & testis, & vtique, si alij fideles tenentur detegere impedimenta ad euitandum peccatum mortale proximi, multo magis ad id tenebitur Episcopus, cui, tanquam pastori, maxime incumbit salus animarum.

Quandoquè ordinarius impedimentum Matrimonij deferre debet ad alium iudicem.

An debeat denunciari impedimentum, dum sponsi obtinuerunt dispensationem pro foro conscientiæ.

§. XLIV. Si autem sciatur sponsos circa impedimentum obtinuisse dispensationem in foro conscientiæ, tunc, qui id sciunt, non tenentur impedimentum denunciare, siue sit Episcopus, siue Parochus, siue alij, nisi impedimentum esset notorium, quia in eo casu sola dispensatio in foro conscientiç non valeret. *Castrop. §. 6. n. 2.* sicut etiam esset manifestandum impedimentum, si timeatur forte publicandum in foro; nam deducto impedimento in foro, non iuuat dispensatio pro foro conscientiæ. *Tambur. de Matrim. tract. 6. cap. 3. §. 2. n. 11.*

Quid, si impedimentum probari non possit.

§. XLV. Petis, teneturne quis denunciare impedimentum, quod probare non potest? Respondeo teneri. *Capuc. in Summ. Bass. verb. Matrimon. n. 71.* imò tenetur, etiamsi impedimentum proueniret ex delicto occulto; & infami, quia hic agitur, non de punitione, sed de vitando peccato mortale proximi: oporteret tamen prius impeditum fraterne monere, vt desistat à contractu, quòd si desistere nolit, erit denunciandus. *Goba. n. 536.* nec quis potest se excusare, quod cognouerit impedimentum sub secreto, etiam iuramento firmato, quia magis præualet Ecclesiasticum præceptum, reuerentia Sacramento debita, & salus animarum. *Gob. nuper.* & quidem nemo potest iuramento se obligare ad non reuelandum id, quod reuelare sub mortali tenetur, sicut recte notat *Hurtad. n. 75.*

Si sub secreto impedimentum acceptum, an illud denunciare teneatur.

§. XLVI. Adhuc interrogas, an quis teneatur impedimenta detegere, non solum, si ipsemet per propriam cognitionem sciat, sed etiam, si de his ab alio audiuit. Respondeo, vel recordatur a quo audiuit, vel non; si secundum, non tenebitur reuelare; si primum, vel audiuit à fide digno, vel non; si secundum, non tenetur, maxime, si impedimentum oriatur ex delicto, vel infamia; si verò audiuit à fide digno, tunc tenebitur impedimentum reuelare, quia Episcopus poterit talem fide dignum ad se vocare, & de impedimento veritatem inquirere. *Capuc. loc. suprà.*

An qui impedimenta per alterius relationem scit, teneatur illa denunciare.

§. XLVII. Et tandem aduerto neminem teneri ad denuncianda huiusmodi impedimenta, quando timetur denuncianti esse graue damnum prouenturum: neque quis teneretur detegere impedimentum, cuius reuelatio notabile posset scandalum parere, quia humanæ leges cum tanto rigore non obligant, sicuti tradunt cum alijs, quos referunt *Tambur. §. 2. n. 13. & Barbos. in Trid. sess. 24. de Reformat. Matrim. cap. 1. nu. 34.*

Denunciatio, an tacenda, si ex ea timeatur damnum, vel scandalum.

§. XLVIII. Quæritur octauò. Quid agere debeat Parochus, comperto aliquo impedimento inter eos, qui volunt Matrimonium contrahere. Respondeo, quòd in hoc casu, Parochus, siue alius Sacerdos de illius licentia, non debet amplius procedere ad reliquas denunciationes, & multominus Matrimonio assistere, sed rem ad ordinarium occulte deferre debet. *Tambur. n. 10.* Parochus enim, cum non habeat iudicialem potestatem, non potest de allatis impedimentis cognoscere. *Castrop. part. 5. disp. 2. punct. 13. §. 7. n. 2.* qui tamen *n. 3.* recte obseruat, quòd si detectum impedimentum possit aliquod præiudicium sponsis afferre, tunc Parochus prius debebit illos fraterne monere, vt à contractu desistant, & si non acquiescant, rem ad ordinarium deferet, ipsique contrahentes sibi imputent, si eis ex impedimenti reuelatione, aliquod præiudicium sequatur.

Quid faciendum à Parocho, cognito impedimento.

Parochus admoneat sponsos, si eis afferatur præiudicium ex reuelatione impedimenti.

§. XLIX. Neque debet Parochus eorum Matrimonio assistere, eo quòd id publice petant; nam licet publice petenti E. G. Sacramentum Eucharistiæ, non sit denegandum, licet Sacerdos sciat pœnitentem, ratione peccati mortalis, esse indignum, tamen diuersa est ratio de Sacramento Matrimonij, quod quidem non est denegandum publice petentibus

An sponsis Matrimonium publicè petentibus sit concedendum, etiamsi impedimento sint innodati.

indigne

indigne ratione peccati mortalis, sed est denegandum petentibus indigne, ratione impedimenti, eo quia, qui concedit Sacramentum indigne petenti ob solum peccatum mortale, alijs non infert damnum, sicut inferret concedendo suam assistentiam Matrimonio inter impeditos [loquor de impedimentis dirimentibus] ex quo grauia posse sequi scandala, nemo dubitat. *Castrop. n.* 4.

An Parochus vti possit notitia in confessione habita circa impedimenta Matrimonij.

§. L. At quid, si sponsi impedimentis innodati petant à Parocho suam assistentiam, quorum tamen impedimentorum ipse Parochus habet cognitionem per solam confessionem? Cum distinctione respondet *Barbos. de offic. Paroch. cap.* 21. *n.* 30. *& sequentib.* dicens, quòd si sponsi publice petant, tunc Parochus teneatur eos coniungere; si verò secreto, & nullo præsente petant, tunc posse Parochum negare suam assistentiam, idque ex eo deducit, quòd aliqui, quos citat, docent Parochum, siue alium Sacerdotem posse negare Sacramentum Eucharistiæ illi, quem indignum ex antecedenti confessione cognouit, si occulte, & nemine præsente petat, quia in hoc casu, nemini eius confessio reuelatur.

Resoluitur nullo modo esse attendendam cognitionem habitam in confessione.

§. LI. At longe aptior videtur Doctrina *Gobat. tract.* 9. *n.* 552. qui absolute docet quod Parochus, siue alius Sacerdos, nullo modo possit vti notitia in confessione habita, ità vt neque teneatur petere priuatim licentiam à pœnitente loquendi secum de auditis in confessione, quia id fortè penitens ægrè ferret, sed debeat ita se gerere, ac si numquam illius confessionem audiuisset, & multo minus poterit similem licentiam à pœnitente petere in præsentiam aliorum, quia id notabile robur pœnitenti inferret: quod etiam consentit *Castrop. n.* 5. & hæc opinio summè placet, quia est conformis *D. August. super Psal.* dicenti *Illud, quod per confessionem scio, minus scio, quam illud, quod nescio.*

Post denunciationes, ad Matrimoniũ procedatur.

§. LII. *Quibus denunciationibus factis, si nullum legitimum opponatur impedimentum, ad celebrationem Matrimonij in facie Ecclesiæ procedatur.* ait *Trid. sess.* 24. *de Reform. Matrim. cap.* 1. & obseruet Parochus, qui Matrimonio debebit assistere, vt si contrahentes sint ex diuersis Parochiis, antequam assistat, habeat fidem alterius Parochi, quod etiam ipse denunciationes fecerit, sicut iàm diximus *supra* §. 32. neque tamen statim post vltimam denunciationem debet Matrimonium celebrari, sed expectandi sunt duo, vel tres dies, sicut tradit *Barbos. n.* 23. *loc. suprà.* vel saltem spatium vnius diei interponendum, iuxtà vltimam Synodum nostræ Ianuensis Diœcesis, vt quisque possit de impedimentis cogitare, eaque aperire, quod tamen non est præceptum, sed consilium, vtique valdè vtile, & non contemnendum; nam cæterum, absque peccato, eodem die, quo facta fuit vltima denunciatio, potest etiam Matrimonium contrahi, de quo non dubitat *Tambur.* §. 2. *n.* 6. idque multo magis licitum erit, si proximum sit tempus Aduentus, vel Quadragesimæ, ne desit tempus sumendi nuptiarum benedictionem. quod omnes concedunt, & videri possunt relati.

An statim post vltimam denunciationem possit Matrimoniũ contrahi.

Si multum interponatur tempus inter vltimam denunciationé, & Matrimonium, an denunciationes repetendæ.

§. LIII. Dum autem diximus interponendum esse aliquod tempus inter vltimam denunciationem, & celebrationem Matrimonij, vtique volumus intelligi de paucis diebus: nam cæterum, si multum intercedat tempus, putà quatuor mensium, denunciationes esse repetendas arbitrio Episcopi, decisum referunt *Reb. & Bonac. apud Barbos. n.* 23. *loc. cit.* qui tamen subdit esse attendendas cuiusque Diœcesis proprias constitutiones. In Rituali verò Romano de Sacramento Matrimonij habetur, quod, si infrà duos menses post factas denunciationes, non contrahitur Matrimonium, debeant denunciationes repeti, nisi aliter Episcopo videatur, quam dispositionem esse obseruandam, nemo inficiabitur, quia certum est, quod etiam intra duos menses, possunt inter sponsos noua nasci impedimenta. Plura de Matrimonio Clandestino, quære in *Litera C. n.* 314.

Deo gratias.

Deo gratias erat vox valde vsitata à Monachis, cum alicui homini occurrerent, idque temporibus Augustini, vt refert *Ioan. Burchard. in Ord. celeb. Miss.* 91

Deo gratias. dicitur post Epistolam in Missa, vt in *Litera E. n.* 105. §. 5. antiquitus tamen loco *Deo gratias.* dicebatur *Pax tecum* post Epistolas D. Pauli *D. August. Epist.* 163. etiam post prophetias respondetur *Deo gratias*, vt in *Litera S. n.* 30. §. 28. non tamen post quintam lectionem Sabbati quatuor temporum, neque in fine lectionum feriæ VI. in pa- 92

Deo gratias, quandò post prophetias omittendum.

rascunt, neque in fine prophetiarum Sabbati Sancti, & quare. *E. n. 105. §. 3.*

93. *Quare in fine vltimi Euangelij in Missa respondeatur, Deo gratias.*
Deo gratias respondetur post Euangelium in fine Missæ, etiamsi non esset Euangelium S. Ioannis, vt dicetur in *Litera S. n. 20. §. 78.* & quidem rationabiliter: nam ideò respondetur *Laus tibi Christe* in fine Euangelij, quod dicitur post Epistolam, quia per illud Euangelium significatur prædicatio Christi, at verò per vltimum Euangelium significatur prædicatio Apostolorum, & ita, eo finito, respondemus *Deo gratias*, quasi Deo gratias reddamus, qui, sua infinita bonitate, tot Sanctos præcones ad nos erudiendos dedit. *Kuiz. in suo Carem.* In fine Missę solemnis, à quo respondeatur *Deo gratias* post Euangelium, vide in *Litera C. n. 197. §. 62.*

94. *Deo gratias* respondetur in Missa post *Ite missa est*, vel *Benedicamus Domino*, & quarè. *I. n. 218. init.*

95. *Deo gratias* respondetur in fine capitulorum ad officium. *C. n. 111. §. 6.*

Depositio.

96. *Quid sit depositio.*
Depositio, siue degradatio tantum verbalis est pęna ecclesiastica, qua clericus in perpetuum priuatur omni beneficio, & officio clericali sine spe restitutionis, retento tamen priuilegio canonis, & fori. *Polm. in Breuiar. Theolog. part. 3. n. 419.* Causas sufficientes ad hanc depositionem faciendam, aliquo modo attigimus in *Litera C. n. 566. §. 2.*

Depositio nō est censura.
§. I. Omnes particulas definitionis explico. Dicitur primò *Pęna ecclesiastica*, non tamen est in rigore censura ecclesiastica, quia censura, posita resipiscentia delinquentis, aufertur; secus verò depositio, vt in simili diximus *suprà n. 78. §. 3.*

Effectus depositionis.
§. II. Dicitur secundò *Qua clericus in perpetuum priuatur omni beneficio, & officio clericali*: quia depositus amittit beneficium, quod habebat, & incapax in perpetuum redditur ad quæcumque alia beneficia, & vlterius officia sui ordinis numquam poterit exercere absque labe grauis sacrilegij.

De restituendo deposito.
§. III. Dicitur tertiò *Sine spe restitutionis*, non quòd Ecclesia careat potestate restituendi depositum, sed, quià Depositi rarissimè restituuntur: cæterùm illos restituere poterit sine dubio Summus Pontifex, qui in omnibus, quę sunt de iure positiuo potest dispensare, & etiam proprius Episcopus potest restituere depositum emendatum, & pœnitentem. *Abb. in Cap. At si clerici. n. 2. de Iudicijs.* Imò etiam capitulum, sede vacante, eandem habet potestatem, quià hic non est actus ordinis, sed iurisdictionis. *Cabassut. in Theor. & prax. Iur. canon. lib. 5. cap. 18. n. 4.* qui tamen addit, quòd hæc restitutio fieri debet sine præiudicio illorum, qui beneficia depositi, iusto titulo possiderent; rectè citans. *Cap. Quamuis. De Rescript. in 6.*

Capitulum, Sede vacante, potest depositum restituere.

§. IV. Dicitur quartò, & vltimò. *Retento tamen priuilegio Canonis, & fori*, quia depositum percutientes incurrunt excommunicationem latam in *cap. Si quis suadente 17. 4.* nec depositus fit fori secularis, amittet tamen priuilegium fori, si factus fuerit incorrigibilis, sed post iudicis sententiam. *Mend. in Epit. verb. Degradatio. n. 4.*

Depositus retinet priuilegium Canonis, & fori.

§. V. Hinc sequitur, quòd clericus depositus non debet tradi brachio seculari, vt apertè etiam habetur ex *cap. At si clerici. de Iudicijs.*

Depositus non traditur brachio Seculari.

§. VI. Ad hanc depositionem potest procedere non solum Episcopus, sed etiam eius Vicarius generalis, ex *Trid. sess. 13. de Reformat. cap. 4.* & notat *Barbos. in dict. loc. n. 4.* hæc autem depositio, & si non fiat cum expoliatione sacrarum vestium, sicut fit degradatio, tamen ad ferendam sententiam depositionis, debet proprius Episcopus, siue illius vicarius asciscere alios Episcopos, Abbates, vel personas in dignitate Ecclesiastica constitutas, sicut in simili diximus *suprà n. 78. §. 10. Mendo. n. 2. loc. cit.*

Depositio à quo, & cum qua assistentia facienda.

§. VII. Diximus *suprà dicto n. 78. §. 7.* quòd Episcopus, qui non est consecratus, neminem potest degradare: hic autem dicimus, quod possit ad depositionem procedere. *Barbos. n. 5.* Item diximus, quòd Episcopus excommunicatus, vel degradatus, non possit degradare, & hic consequenter dicimus, quòd neque possit deponere: item diximus §. 8. quòd Prælati, siue Religiosorum Superiores, non possint suos Subditos degradare, nisi habeant speciale priuilegium à S. Sede, aut, nisi habeant talem facultatem ex consuetudine tolerata, quod idem dicendum est de depositione; item diximus §. 9. quòd nullus Episcopus possit degradare ordinatum à Papa, & hic dicimus, quod neque

Episcopus non consecratus ad depositionem procedere potest.

Superiores Regulares suos Subditos deponere non possunt.

que possit illum deponere; Item diximus, quòd nullus possit degradari, nisi sit præsens §. 11. at quilibet, etiam absens, & contumax deponi potest, quod manifeste colligitur ex *cap. Veritatis de dolo, & contum.* & tandem diximus §. 14. quòd degradatus adhuc tenetur ad continentiam seruandam, & ad horas canonicas recitandas, quod idem est multò magis dicendum de eo, qui est tantum depositus.

Absens deponi potest.

Deprecatiuum.

97. Deprecatiua, an sit forma Sacramenti extremæ vnctionis. *F. n.* 134. *à* §. 68.

De profundis.

98. *De profundis clamaui &c.* quando dicatur post *Benedictus* ad Laudes defunctorum; *P. n.* 257.

Descendit ad inferos &c.

99. *Descendit ad inferos; tertia die resurrexit à mortuis:* est quintus articulus symboli Apostolorum, quem fuisse pronunciatum à S. Philippo, diximus in *Litera A. p.* 458. §. 2.

De quinto Articulo Symboli Apostolorum.

§. I. Dicitur primò. *Descendit ad inferos,* sicut enim in præcedenti articulo, de quo in *Litera P. n.* 67. habemus de fide Christum Dominum vere fuisse mortuum, & illius corpus sepultum; hic docemur illius animam post mortem descendisse ad inferos, ibique tandiu mansisse, quandiu corpus eius in sepultura requieuit; *D. Thom. art.* 4. *loc. citand.*

§. II. Hic autem ad rectam catholicæ veritatis intelligentiam, duo quæruntur. Primò, quid nomine inferi in hoc loco veniat. Secundò, quid præstiterit descensus Christi ad inferos.

Duo quæsita circa Christi descensum ad inferos.

§. III. Ad primum respondeo hic esse de fide intelligendum Lymbum SS. PP. licet enim dicere possimus Christum post mortem, secundum effectum, descendisse ad omnia loca inferorum, tamen secundum essentiam, idest localiter, descendit tantùm ad locum illum inferiorem, in quo animæ Beatorum detinebantur, vt docet *D. Thom.* 3. *part. q.* 52. *artic.* 2. *in corpor. & ad* 1.

Ad quas partes inferiores descenderit Christus.

§. IV. Ad secundum respondeo Christi descensum ad inferos plurimum profecisse, profecit namque SS. PP. (qui per fidem, & dilectionem erant coniuncti passioni Christi) in quorum lymbo, secundum animam localiter descendit, quos visione beatifica recreauit, eos liberando suorum meritorum præmium recepturos ex *S. Thom. artic.* 5. *in corpor.* Profecit animabus Purgatorij, quarum aliquas liberauit ex eodem *Angelic. Doct. artic.* 7. *in corp.*

Quantum profecerit descensus Christi ad inferos.

§. V. Ex dictis, collige primò, Animam Christi post mortem vere ad inferos descendisse, & non tantum metaphoricè; Secundò, non descendisse ad locum damnatorum localiter, contrà deliriom Caluini, qui etiam impie asserebat animam Christi pertulisse pœnas damnatorum; Tertiò, Non liberasse animas puerorum, qui cum peccato originali decesserant, quia non fuerunt vniti per fidem, & dilectionem passioni Christi, non per proprium actum, quia vsu liberi arbitrij carebant, neque per fidem parentum, aut per aliquod Sacramentum; vt habet *Doct. Angel. artic.* 7. *in corpor.*

Anima Christi verè ad inferos descendit.
Non descendit ad locum damnatorum.
Non liberauit animas puerorum.

§. VI. Dicitur secundò, in articulo proposito. *Tertia die resurrexit à mortuis,* vt credamus ipsum propria virtute mortem superasse ex *D. Thom. artic.* 4. *loc. statim citand.* & quidem resurrectionem Christi fuisse necessariam ostendit *D. Thom. part.* 3. *q.* 53. *artic.* 1. *sed contra.* ex illo *Luc. oportebat Christum pati, & resurgere à mortuis & artic. sequentib.* manifeste probat fuisse valde conueniens, quod Christus tertia die resurgeret.

Propria virtute Christus resurrexit.

§. VII. Huic articulo symboli Apostolorum correspondet quintus articulus Symboli Nicæni, nimitum *Et resurrexit tertia die secundum scripturas.* & vtique ex vi scripturarum ipsemet Christus suis discipulis resurrectionem suam manifestauit, vt laté probat *Card. Monil. de Symb. cap.* 26.

Concordat Symbolum Apostolorum cum Nicæno.

§. VIII. In hoc articulo Symboli Nicæni, nulla fit mentio de descensu Christi ad inferos, quia nulla adhuc fuerat quoad hoc exorta hæresis. *D. Thom.* 2. 2. *q.* 1. *artic.* 9. *ad* 4. De cæteris Articulis Symboli, quære in *Litera A. n.* 458.

Quarè in Symbolo Nicæno non fiat mentio de descensu Christi ad inferos.

Desider.

Desiderium Baptismi.

100. Desiderium baptismi, est Baptismus flaminis. *Litera B. n. 20. §. 1.*

Determinare materiam consecrandam.

101. Determinare materiam consecrandam spectat ad celebrantem. *H. n. 69. §. 9.*

Deuotio.

102. Deuotio Ministri in Sacramentis aliquid præstat. *G. n. 63. §. 4.*

103. Deuotio, tum ad sacrum celebrandum, tum ad communionem sumendam, requiritur, vt tanto Domino, cuius immensi amoris, continua beneficia experimur, in quantum possumus placere studeamus, sicut nos edocent Virgines illæ (*Esth. cap. 2. vers. 12.*) quæ antequam ingrederentur ad Assuerum Regem, sex prioribus mensibus, corpus suũ myrrhino oleo vngebant, vt magis Regi placerent: ab ijs ergo discamus, quia *quæcumque scripta sunt, ad nostram Doctrinam scripta sunt, Rom. cap. 15. vers. 4.* & si illæ in gratiam terreni Regis tantam adhibebant diligentiam, quanta nos vti oportebit, vt opifici nostro, & Redemptori placeamus: igitur *Nemo nauseans accedat, nemo remissus, sed excitati omnes, incensi, atque feruentes. Chrysost. hom. 83. in Matth.*

Requiritur Deuotio ad Sacramentũ Eucharistiæ.

Ex scripturis edocemur.

Deus.

104. Deus, quomodò sit sub speciebus Sacramentalibus. *E. n. 166.*

105. Deus, an sit Minister Sacramenti Matrimonij. *Litera M. n. 131. & §. 79.*

Deus Deus meus &c.

106. *Deus Deus meus, & Deus misereatur &c.* dicuntur sub vnico *Gloria Patri* ad Laudes, & quarè. *L. n. 37. §. 3.*

Deus in adiutorium &c.

Deus in adiutorium &c. cum versu *Gloria Patri. Alleluia*, vel *Laus tibi Domine &c.* pro temporis diuersitate, dicitur semper ad horas Canonicas, in principio, etiam ad Laudes [excipe pro officio Romano Matutinum festi Epiphaniæ Domini, & pro omni ritu triduum ante Pascha, imo etiam excipiendum Matutinum officij Romani, quod incipit à versu *Domine labia &c.* vt *infra n.* 207. & completorium, vt in *Litera C. n.* 395.) præmissis secretò Oratione Dominica, vt in *Litera O. n.* 106. Salutatione Angelica, & Symbolo, vt in *Litera S. n. 76. & n. 238.* quod totum in Breuiario, tàm Romano, quàm Monastico, est notatum. 107.

De versu Deus in adiutorium &c.

§. I. Ideò autem in principio horarum dicimus versum *Deus in adiutorium &c.* quia illius auxilium in nostris actionibus debemus inuocare, sine quo nihil facere possumus, vt trádit *Amalar. lib. 4. cap. 2.*

Quare horis Canonicis præmittatur Deus in adiutorium &c.

§. II. Hinc *Vualafrid. de reb. Eccles. cap. 25.* notat ex antiquis, non solum prædictum versum esse dicendum ad horas Canonicas, sed etiam esse præmittendum ante quamcumque actionem, his verbis *Deus in adiutorium meum intende, & reliqua, Patres antiqui suis collationibus inueniuntur statuisse omnibus, non tantum officijs, sed etiam operibus præmittendum, vt inuocatio Diuinæ opitulationis initio cuiuslibet actionis assumpta, faciliorem faciat, & postulandi constantiam, & obtinendi virtutem*, & ad hunc finem sæpissimè antiqui Monachi eum versum vsurpabant, vt testatur *Cassian. lib. 12. Inst. c. 23. collat. 10. cap. 10.* De signo Crucis faciendo, dum dicitur prædictus versus, videbimus *Infra n. 207. §. 1.* Plura de horis Canonicis habebis in *Litera H. n. 48.*

Etiam omnibus actionibus versus Deus in adiutorium &c. conuenienter præmittitur.

Monachi antiqui eius sæpè vsurpabant versum Deus in adiutorium &c.

Deus misereatur nostri &c.

Deus misereatur nostri &c. dicitur semper sine Antiphona in principio laudum, secundum ritum Monasticum. *P. num. 251. §. 2.* 108.

Deus omnium fidelium.

109. *Deus omnium fidelium &c.* est oratio pro Papa, & dicitur in Missa suo tempore assignato, vt in Missali in proprio de tempore habetur, quæ tamen est ad libitum Sacerdotis, in hunc modum videlicet, quia loco illius dici potest oratio *Ecclesiæ tuæ quæsumus Domine &c.* vt in *Litera E. n. 30.* in officio de Sanctis dicitur tertio loco in semiduplicibus occurrentibus ab octaua Epiphaniæ vsque ad Purificationem. *O. n. 72. §. 11.* item in semiduplicibus occurrentibus à Dominica Passionis, vsque ad Dominicam Palmarum, *Ibidem §. 14.* item in semiduplicibus occurrentibus ab octaua Paschæ, vsque ad Ascensionem. *Ibidem §. 15.* Secundò verò loco dicitur in Missa infra octauas Paschæ, & Pentecostes. *Ibidem §. 21.* In Missis vigiliarum, quæ ieiunantur, dicitur tertio loco, exceptis Vigiliis Natiuitatis Domini, & Pentecostes. *Ibidem §. 26.* & tandem, similiter tertio loco dicitur in Missa B. M. V. in Sabbato, quandò de ea factum est officium. *Ibidem n. 77. §. 1.*

De Oratione pro Papa dicenda in Missa.

Deus, qui conspicis &c.

110. *Deus, qui conspicis &c.* an sit oratio de S. Paulo. *O. n. 92.*

Deus, qui corda fidelium &c.

111. *Deus, qui corda fidelium &c.* est oratio de Spiritu Sancto, quæ dicitur secundo loco in Missa intra octauas B. M. V. itē in vigiliis, & intra octauam omnium Sanctorum, item in Missis votiuis Beatæ Mariæ Virginis. *I. n. 140. & O. n. 72. §. 20. & n. 77.*

Deus, qui humanæ substantiæ. &c.

112. *Deus, qui humanæ substantiæ &c.* est oratio dicenda à celebrante imponente aquam in calice. *S. n. 20. §. 38.* de Missa solemni. *C. n. 197. §. 36.* hæc oratio Feria VI. in parasceue omittitur. *F. n. 45. §. 30.*

Deus, qui salutis æternæ &c.

Deus, qui salutis æternæ &c. est oratio de B. M. V. quæ dicitur in Missa secundo loco in festis semiduplicibus occurrentibus ab octaua Epiphaniæ, vsque ad Purificationem. *O. n. 72. §. 11.* 113.

Deus refugium nostrum. &c.

Deus refugium nostrum &c. quomodò dicatur in Missa ex præcepto Superioris. *O. n. 80.* 114.

Deus tu conuersus &c.

Deus tu conuersus &c. quomodò à celebrante dicatur post confessionem in Missa. *C. n. 428. §. 4.* 115.

Dextera.

Dextera significat id, quod spectat ad Dei gloriam. *Infra n. 123. §. 13.* significat etiam æternitatem. *P. n. 71. §. 10.* 116.

Dextera in Cœlo, quid significet. *A. n. 461. §. 4.* 117.

Dextera pars Altaris, potest etiam dici cornu Epistolæ. *C. n. 533.* 118.

Dextera pars stolæ sit suprà sinistram, dum ea ponitur in modum Crucis. *S. n. 191. §. 3.* 119.

Dexteram non osculetur celebrans post factum signum Crucis. *S. n. 18.* 120.

Dextera. Vide. Manus. 121.

Diaconus.

Diaconi [qui etiam Leuitę dicuntur, cum originem duxerint à Leuitis. *S. Isid. de offic. Eccles. lib. 2. cap. 8.*] prophetas repræsentant, quia annunciant ex Euangelio futuram vitam, vt obseruat *Amalar.* 122.

Diaconi dicuntur etiam Leuitæ. hi prophetas repræsentant.

Amalar. de offic. Eccles. lib. 3. cap. 5.

Vnde Diaconi initium habuerint.

§. I. Initium autem sumpsit Diaconorum ordinatio in primitiua Ecclesia à septem illis Diaconis, quos Apostoli [*in actib. Apost. cap. 6.*] ordinauerant, & notat *Casal. de Sacr. Ritib. cap.* 27. qui quidem septem Diaconi fuerunt constituti in locum viduarum græcarum (quæ etiam nuncupabantur Diaconissæ; de quibus *Infra n.* 135.) quæ, cum despicerent agere proprium munus assignatum, dederunt causam murmurationis, & schismatis, ad quod malum impediendum, Apostoli elegerunt septem Diaconus, qui vice illarum viduarum ministrarent mensæ, non solum profanæ, quod tantum præstabant illæ viduæ, sed etiam sacræ: viduæ enim ministrabant mensæ, quam agapem vocabant.

Diaconi in locum Diaconissarum fuere constituti.

De mensa Agape.

§. II. Hæc verò mensa parabatur communiter à ditioribus, vel Ecclesiasticis in Ecclesia pro omnibus, idque in signum charitatis (Agape namque charitatem significat ex *Polymat. Lauren. lib.* 4. *Synop.* 6.) in memoriam extremæ Cœnæ Dominicæ, & fiebat post distributionem Sacræ Eucharistiæ, ad maiorem decentiam, & reuerentiam; licet enim Christus vulgarem Cœnam Sacro cibo præposuerit, id fuit, vt figura præcederet veritatem. *Tirin. in Marc. cap.* 14. *vers.* 22. ità Diaconi, ad ministrandum non solum mensæ Agapis, sed etiam præcedenti distributioni Sacræ Eucharistiæ, fuerunt ordinati.

Christus cibum communem præposuit sacro, & quarè.

Agape sublata, & quarè.

§. III. Cum verò, processu temporis, varij ex Agape procederent abusus, ideò *Concil. Laodic. can.* 28. decreuit, ne hæc mensa amplius in Ecclesia fieret, teste eodem *Tirin.* 1. *ad Corint. cap.* 11. *vers.* 21. quo factum est, vt sublata mensa profana, & communi, officium Diaconorum totum esset circa Sacra ministeria.

Diaconi regulariter baptizare non possunt.

§. IV. Dubitatur verò quod nàm determinate sit Diaconi officium, habetur enim in Pontificali Romano, quod Diacono spectet *ministrare ad Altare, baptizare, & prædicare*: est autem nunc certum Diaconum non posse baptizare, seclusa necessitate, vt dicemus in *Litera M. n.* 171. & expresse notat *Cabassut. in Theor. & prax. Iur. canon. lib.* 3. *cap.* 15. *n.* 2.

Diaconi habent cantare Euangelium, & celebranti assistere.

§. V. Circà ministrationem ad Altare, proprium munus Diaconi est Euangelium cantare, & celebranti proximè assistere, non verò dispensare Sacram Eucharistiam.

Dispensabant Diaconi antiquitus Sanguinem Christi.

§. VI. Est quidem verum, quòd in primitiua Ecclesia, quando fideles sub vtraque specie communicabant, Diaconi dispensabant sanguinem Christi, quod aperte colligitur ex officio S. Laurentij, qui Sancto Xysto ad martyrium properanti, in hunc modum est affatus *Experire, vtrum idoneum ministrum elegeris, cui commisisti Dominici sanguinis dispensationem*, imo Diaconis antiquitus licitum erat etiam ministrare sacram Eucharistiam sub specie panis, alijs tamen, quam Sacerdotibus, referente *Cabassut. cit.* quod tamen nunc eis minime permittitur. vt etiam dicemus in *Litera E. n.* 174.

Diaconi anteà ministrabant Eucharistiam, quod nunc non possunt.

Aliqua de Diaconis notantur.

§. VII. De Diaconis hæc sunt notanda. Dicere possunt *Dominus vobiscum. infrà. n.* 254. §. 13. Antea in Missa Euangelium non legebant *S. n.* 194. §. 4. tenentur seruare castitatem. *C. n.* 501. §. 2. & recitare horas canonicas. *P. n.* 127. §. 1.

§. VIII. Quæritur vtrum Diaconorum ordinatio sit Sacramentum; primore quidem aspectu, videtur, quòd non, cum ex dictis §. 1. videatur potius ab Apostolis, quam à Christo Domino dicta ordinatio instituta: tamen est omnino dicendum [quidquid in contrarium sentiant *Durand. & Caiet. relati à Cabassut. n.* 3. *loc. nuper*] ordinationem Diaconi esse verum, & proprium Sacramentum à Christo Domino institutum, vt tamen dicta ordinatio primò ab Apostolis facta fuerit; non enim constituerentur Diaconi per manuum impositionem, sicut legimus Apostolos fecisse in ordinatione septem Diaconorum. *actib. Apostol. cap.* 6. *vers.* 6. si eorum ordinatio non esset Sacramentum à Christo institutum, quia per manuum impositionem datur Spiritus Sanctus, Apostoli autem absque authoritate Christi, non poterant dare Spiritum Sanctum. Vide *Cabass. nuper cit. & Tirin. in actib. Apost. cap.* 6. *vers.* 1. vbi notat hanc esse sententiam Innocentij III. & DD. Scholasticorum.

Ordinatio Diaconi est Sacramentum.

Per manuum impositionem datur Spiritus Sanctus.

De materia, & forma ordinationis Diaconi.

§. IX. Posito vero, quòd ordinatio Diaconi sit Sacramentum, agendum est de illius materia, & forma, de illa quidem in *Litera M. n.* 107. de hac autem, in *Litera F. n.* 134. de ætate in ordinandis requisita, vide in *Litera A. nu.* 179. §. 1.

§. X. Esset hic dicendum de ipsa functione ordinationis iuxta institutum Pontificalis, in quo tamen, cum omnia circa id sint clare exposita, de ea functione

In Missa facienda ordinatio Diaconi.

ctione plura non addo, solum notabo Diaconi ordinationem esse faciendam semper in Missa (celebrata per eundem Pontificem ordinantem. *Gobat. in Experim. Theolog. tract. 8. n. 253.* qui tamen n. 259. subdit, quòd, si Episcopo esset valde incommodum celebrare, posset Missa per alium dici) statim post Epistolam, ad innuendum spectare Diacono exponere Doctrinam Christi, & Apostolorum, vt notat *Bonal. in Theolog. moral. tom. 2. tract. 28. lection. 13.* Cætera de sacris ordinibus quære in *Litera O. nu. 116.*

De officio Diaconi in Missa solemni, & an peccet ministrando in mortali.

Olim ministri sacri debebant esse ieiuni.

142. Diaconus in Missa non Pontificali, sed solemni, hæc habet officia, videlicet (obserua, quòd, si Diaconus, & Subdiaconus suum munus exerceant in peccato mortali, non peccant mortaliter, iuxtà dicenda in *Litera M. n. 155.* antiquitus hi ministrare debebant ieiuni ieiunio naturali ex *Concil. Autisiod.* cuius verò decretum amplius non obligat, quia contraria consuetudine est abrogatum, vt cum *Henriq.* notat *Anell. de offic. Sacerdot. lib. 1. cap. 3. dub. 7. n. 71.*) sumit paramenta in sacristia, & inseruit celebranti, dum induit sacras vestes, vt in *Litera H. n. 46. a §. 1.*

Diaconus osculatur crucem vestium, quas induit.

§. I. Cum accipit stolam Diaconus, osculatur crucem in medio, sicut etiam, dum accipit amictum, & manipulum, vt colligitur ex *Cærem. Episc. lib. 1. cap. 9.* vtitur Diaconus Dalmatica. *supra. n. 3. §. 7.* antea quidem solum Romani Diaconi Dalmatica vtebantur. *ibidem. §. 5.* aliquando vero Diaconus, loco Dalmaticæ, vtitur planeta plicata, vt *infrà. n. 143.*

Diaconus in Sacristia nauiculam celebranti ministrat.

§. II. Omnibus paratis, Diaconus, adhuc in Sacristia, ministrat nauiculam celebranti pro imponendo thure in thuribulo, vt in *Litera C. n. 197.* tunc procedit cum celebrante, & alijs ministris ad Altare, ordine tradendo in *Litera O. n. 122.* & nota, quòd aliquando Diaconus debet deferre Missale. *M. verb. Missale.*

Diaconus presbitero assistenti locum cedit.

§. III. Ad altare perueniens, ante infimum illius gradum stans à dextris celebrantis [nisi adesset Presbiter assistens, nam tunc hic staret à dextris celebrantis, & Diaconus à sinistris, vt in *Lit. P. verb. presb. assist.*] facit vnico genu genuflexionem cruci. *C. n. 197. §. 5.* postea respondet celebranti facienti confessionem, qua finita, cum eo ad altare ascendit, sinistra eleuando anteriores illius vestes, dextera admota pectori. *ibidem a §. 7.* & cum celebrans osculatus fuerit Altare, ministrat ei nauiculam pro imponendo thure in thuribulo, ad incensandum Altare, vt in *Litera I. n. 72. §. 1.*

Celebranti incensanti Altare assistunt ministri sacri.

§. IV. Celebranti verò incensanti Altare assistunt Ministri sacri hoc modo, videlicet, stant hinc inde à lateribus celebrantis, Diaconus, scilicet á dextris, & Subdiaconus à sinistris, eleuantes paululum posteriores partes planetæ circa humeros, Diaconus nempe eleuat eam manu sinistra, dextera admota pectori, & Subdiaconus dextera eleuat, sinistrà pectori admota, genuflectant autem transeuntes ante crucem, nisi sint canonici, & aduertant, vt aliquantulum distent à celebrante, ne illum in incensatione impediant; Notandum hic, quòd, dum incensantur oblata, & Altare post offertorium, solus Diaconus stans à dextris celebrantis eidem ministrat, eleuando planetam, quia Subdiaconus est impeditus, eo quòd teneat patenam, quæ omnia sunt obseruanda, nisi aliud in particulari aliquo casu notetur. *Bauld. part. 2. cap. 9. artic. 2. n. 10.*

Post offertorium, solus Diaconus assistit celebranti incensanti Altare.

Diaconus, finita incensatione Altaris, incensat celebrantem.

§. V. Finita incensatione Altaris in principio Missæ, Diaconus accipit thuribulum à celebrante in cornu Epistolæ laterali, stans in secundo gradu, supponendo suam manum, vel ambas dexteræ celebrantis, quam primò osculatur in parte exteriori: accipit autem dextera catenulas prope thuribulum, sinistra verò catenulas prope anulum manubrij, eas etiam osculando, postea descendit in plano capellæ in eodem cornu Epistolæ laterali, vbi incensat celebrantem, vt in *Litera I. n. 72. §. 10. Bauld. n. 8. loc. suprà.*

Diaconus, quomodò assistat celebranti legenti introitum.

§. VI. Cum celebrans legit introitum, Diaconus stabit in cornu Epistolæ à dextris illius, in secundo Altaris gradu, manibus iunctis, non dicit autem introitum cum celebrante, bene tamen se signat cum eo signo crucis, [quod in tota Missa obseruare debent Ministri sacri, vt semper se signent cum celebrante, excepto Subdiacono, quando tenet patenam. *Gauant. tom. 1. part. 2. tit. 3. n. 11.*] ad versum *Gloria Patri* se inclinat versus crucem Altaris, & dicit *Kyrie eleison* alternatim cum celebrante in eodem cornu Epistolæ, vt in *Litera C. n. 197. §. 12.* & dum à choro cantantur *Kyrie* Diaconus stat in eodem loco, nisi velit celebrans sedere, quia tunc cum eo ad sedendum accedet, & quando cantatur vltimum *Kyrie* cum celebrante redibit ad Altare, cum verò à celebrante intonatur

Cum cantatur Kyrie, Diaconus quem locum teneat.

 natur

natur *Gloria in Excelsis Deo.* stat, vt in *Litera C. n.* 197. §. 13.

Intonato hymno Angelico, ministri sacri ad Altare ascēdunt.

§. VII. Intonato *Gloria in Excelsis Deo,* & inchoato a choro *Et in terra pax.* Diaconus, & Subdiaconus genuflectunt in suis locis, vbi sunt vnus, scilicet, post alium tergò celebrantem in recta linea, postea ascendunt ad Altare hoc modo, Diaconus à suo loco aliquantulum se retrahit ad cornu Epistolæ, & paulisper expectat, donec Subdiaconus, qui est in plano capellæ, ascendat versus cornu Euangelij, & ita simul accedunt ad celebrantem, Diaconus a dextris, & Subdiaconus à sinistris illius.

Ministri sacri cum celebrante dicunt hymnū Angelicum.

§. VIII. Cum ad Altare peruenerint, iterum non genuflectant, sed ibi stent manibus iunctis, cum celebrante dicentes hymnum *Gloria in Excelsis &c.* aduertentes, ne altiori voce dicant, quam celebrans, & obseruent, vt potius illum subsequantur, quàm præueniant; se inclinent ad verba, ad quæ in hoc casu se inclinat celebrans vt in *Litera S. n.* 20. §. 21. & in fine cum eo se signent, cum vero dicunt *Amen,* non iungant manus, vt in *Litera M. n.* 29.

Quomodò stare debeant ad Altare ministri sacri, si non sedeant.

§. IX. Postquam celebrans, & Ministri dixerint priuate totum hymnum *Gloria in excelsis &c.* si stent ad Altare, & non sedeant (quòd maximè conuenit coram Sanctissimo Sacramento exposito) stare debent sic dispositi, vt Sacerdos sit in medio, Diaconus à dextris, & Subdiaconus à sinistris, quasi pares cum celebrante, omnes aperto capite, se inclinantes ad verba *Adoramus te. &c.* vt in *Litera S. nuper relata,* dum ea cantantur à choro, quod idem notatum fuit in *Litera C. n.* 197. §. 14. & ibidem diximus, quòd circa finem hymni debeant se disponere vnus post alium. Vide *Missal. de rit. seruand. tit.* 4. *n.* 7. *Gauant. hic. Bauld. part.* 3. *de rit. seruand. cap.* 11. *artic.* 5. *n.* 2.

Diaconus post celebrantem stat dicentem Dominus vobiscum versus populum, vel Orationes.

§. X. Cum celebrans, finito hymno Angelico, dicit versus populum *Dominus vobiscum,* Diaconus stabit post eum in secundo Altaris gradu, & similiter ad Orationes, se inclinando cruci cum celebrante, ad verbum *Oremus,* sed non extendendo manus, & dum celebrans legit Epistolam, Graduale, Tractum &c. Diaconus ei assistit, vt in *Litera C. n.* 197. §. 21.

Quandò Diaconus librū Euangeliorū super Altare ponat.

§. XI. Dum celebrans incipit legere Euangelium, Diaconus, stans in cornu Epistolæ, accipit librum Euangeliorum porrectum sibi à Cæremoniario, vel aliquo acolytho, ac mox, portans librum ambabus manibus eleuatum, accedit solus (iuxtà dicta in *Litera C. n.* 356.) per planum ad medium Altaris, inclinans se Choro, si ante eum transeat, & super infimum Altaris gradum in medio genuflectit cruci vnico genu, postea ascēdit ad Altare, & in medio illius ponit librum Euangeliorum clausum (de quo ritu, vide in *Litera L. n.* 90.] deinde facta iterum cruci reuerentia, accedit ad sinistram celebrantis legentis Euangelium, & stat, quasi medius inter ipsum celebrantem, & Subdiaconum, manibus iunctis. *Bauld. part.* 3. *cap.* 11. *de Miss. solemn. artic.* 5. *n.* 16.

Diaconus assistit celebranti legenti Euangeliú.

Diaconus ministrat incensum benedicēdum pro Euangelio.

§. XII. Cum verò in Choro sunt circà finem Gradualis, Tractus, Alleluia, vel Sequentiæ, Diaconus ministrat celebranti imponēti thus in thuribulo pro Euangelio, vt in *Litera I. n.* 68. & reddita Thuriferario nauicula, genuflexus ante Altare super suppedaneum, idest super altiorem gradum in medio, inclinatus versus Altare, manibus iunctis dicit *Munda cor meum &c.* postea surgit, & ambabus manibus accipit librum Euangeliorum de Altari [de quo ritu dicetur in *Litera L. n.* 90. §. 1.) deinde iterum genuflexus super altiorem gradum, vt supra, inclinatus aliquantulum, & conuersus ad celebrantem, stantem versus ipsum Diaconum inter cornu Euangelij, & medium Altaris, petit benedictionem ab eodem celebrante, dicendo *Iube Domne benedicere* (non *Iube Domine I. n.* 223.) cui celebrans manibus iunctis respondet *Dominus sit in corde tuo &c. in nomine Patris &c.* & in fine dicens *Amen.* manu dextera benedicit Diaconum, sinistra infra pectus posita (quare Diaconus accipiat benedictionem ante Euangelium, & Subdiaconus post Epistolam *B. n.* 57.) tum dexteram manum ponit super librum, quem ideo Diaconus aliquantulum deflectit versus ipsum celebrantem, cuius etiam dexteram in parte exteriori osculatur. Vide *Missal. de rit. seruand. tit.* 6. *n.* 5. *Bauld. part.* 3. *de rit. seruand. cap.* 11. *artic.* 5. *n.* 18. vtrum alij ministri debeant genuflectere, quandò Diaconus accipit benedictionem, vide in *Litera M. n.* 150. §. 3.

Munda cor meum, quomodò a Diacono dicatur.

Benedictio à Diacono ante Euangelium, quomodò accipienda.

Quare Diaconus ante Euangelium benedictionem accipiat, & Subdiaconus post Epistolam.

Quare Diaconus osculetur dexteram ante Euangelium, post benedictionem.

§. XIII. Ratio, quare Diaconus osculetur dexteram celebrantis, post acceptam ab eo benedictionem, affertur ab *Innocent. III. lib.* 2. *cap.* 36. & dicit per hunc osculum Diaconum desiderare gloriam Dei ad similitudinem sponsæ, quæ in *Cant. cap.* 2. *vers.* 6. desiderans

rans gloriam sponsi ait *Dextera illius amplexabitur me* & quidem per dexteram intelligitur quidquid ad Dei gloriam, & honorem pertinet *Turin. & Escob. in loc. script. citat.*

Quid faciat Diaconus accepta benedictione ante Euangelium.

§. XIV. Diaconus, accepta benedictione, surgit, & descendit in planum presbiterij, vbi tenens librum Euangeliorum ambabus manibus, stat versa facie ad Altare, habens Subdiaconum à sinistris, cæremoniario, si adsit, stante à sinistris Subdiaconi, thuriferario verò à tergo Diaconi, cum thuribulo fumigante (de quo in *Litera T. n. 49. §. 3.*) medio inter duos ceroferarios, stantes etiam à tergo Diaconi habentes candelabra cum cereis accensis (de quibus in *Litera L. n. 145.*) & ita dispositi omnes genuflectunt Altari, postea surgunt, & procedunt ad locum, vbi est cantandum Euangelium, hoc ordine, videlicet, præcedit cæremoniarius, si adsit, postea Thuriferarius habens thuribulum in dextera manu, modo tradendo in *Litera T. n. 43. §. 3.* deinde ceroferarij ambo simul cum candelabris, & cereis accensis, sequitur postea Diaconus portans librum Euangeliorum clausum ante pectus (de quo situ, vide in *Litera L. n. 90. §. 2.*) habens Subdiaconum à sinistris tenentem manus iunctas; si vero esset angustia situs, ita vt non possent hoc ordine procedere, tunc ceroferarij procedant vnus post alium, & Subdiaconus procedat ante Diaconum.

Quo ordine procedat Diaconus, cum alijs ad Euangelium cantandum.

Quomodò disponant se Diaconus, & alij, cum ad locum Euangelij peruenerint.

§. XV. Cum peruenerint ad locum Euangelij, Subdiaconus, medius inter duos ceroferarios, terga vertat parti, quæ pro aquilone figuratur (de quo loco, vide in *Litera L. n. 126.*) Diaconus vero stans versa facie ad Subdiaconum, tradit librum Euangeliorum apertum eidem Subdiacono, qui cum sustinet ambabus manibus eleuatum ante oculos, ita vt Diaconus in eo possit commodè legere, Thuriferarius autem, si ipse immediatè Diacono thuribulum ministret, stet à dexteris illius, si verò hoc munus exerceatur à cæremoniario, hic stabit ad dexteram Diaconi, & Thuriferarius cum thuribulo à sinistris eiusdem Diaconi, aliquantulum post eum; Si autem Euangelium esset cantandum in legili, vel pulpito, faciendum erit, vt in *Litera E. n. 151.* Vide *Missal. de rit. seruand. tit. 6. n. 5. Gauant. hic. Bauld. n. 19. & sequentib. loc. supra.*

Subdiaconus, quomodò teneat librum pro Euangelio cantando.

De Euangelio cantando in legili, vel pulpito.

§. XVI. Omnibus, vt supra dispositis, Diaconus iunctis manibus ante pe-

ctus, cantat *Dominus vobiscum*, postea dicit *Initium*, vel *Sequentia &c.* prout conuenit, interim pollice dexteræ manus signans librum in principio Euangelij currentis, & se ipsum in fronte, ore, & pectore, vt in simili de celebrante dicemus in *Litera S. n. 20. §. 30.* & eodem tempore celebrans, & omnes ministri, etiam se signent in fronte, ore, & pectore, exceptis Subdiacono, Ceroferarijs, & Thuriferario, qui manus habent impeditas, sicut notauimus in *Litera C. n. 197. §. 26.* Subdiaconus autem se signat, si librum non teneat, vt in *Litera E. n. 151. §. 2.*

De incipiendo Euangelio a Diacono.

§. XVII. Cum à Choro respondetur *Gloria tibi Domine*. Diaconus accipit thuribulum à Thuriferario, vel Cæremoniario, aliquantulum ad ipsum Thuriferarium, vel Cæremoniarium conuersus, ita vt nullus terga vertat Cruci Altaris, qui autem Diacono Thuribulum porrigit, neque thuribulum, neque manum Diaconi osculatur, iuxtà dicenda in *Litera I. n. 72. §. 1. & 2.* Diaconus vero, accepto thuribulo incensat librum Euangeliorum triplici ductu, semel scilicet, in medio, semel à dextris, & semel à sinistris, facta debita inclinatione ipsi libro propter reuerentiam sacri textus (de quo situ, vide in *Litera E. n. 149.*) ac mox Diaconus incensato libro, & reddito thuribulo ministro de eo inseruienti (qui illo accepto, stat, vt in *Litera T. n. 49. §. 4.*) responsoque à Choro *Gloria tibi Domine*, sit paratus Euangelium cantare, nulla interposita mora [ideoque in Choro ità morosè cantent *Gloria tibi Domine*, vt Diaconus eodem tempore possit Euangelium incensare) Vide *Missal. de rit. seruand. tit. 6. n. 5. Gauant. hic. Bauld. artic. 6. à n. 1. loc. suprà.*

Quomodò Diaconus incenset Euangelium.

Absque mora Diaconus Euangelium cantet, cum à Choro responsum fuerit Gloria tibi Domine.

§. XVIII. Diaconus prosequitur manibus iunctis Euangelium cantare, quo cantato, accedit ad medium Altaris ante infimum illius gradum, nihil habens præ manibus [idquè ad significandum, quod Diaconus post prædicationem, debet contemplationi vacare. *Durand. in Ration. Diuin. offic. lib. 4. cap. 24. n. 31.*] & ibidem accipit à Thuriferario thuribulum, & cum celebrans osculatus fuerit librum ei à Subdiacono porrectum, vt in *Litera S. num. 196. §. 10.* Diaconus stans in plano in medio ante infimum Altaris gradum, incensat triplici ductu ipsum celebrantem, cum debita inclinatione antè, & post, facta prius ge-

N. B. Si ad aliqua verba Euangelij genuflectere debeat Diaconus, genuflectat versus librú.

De incensando celebrante post Euangelium.

nuflexione cruci Altaris [de ratione huius incensationis, vide in *Litera C. n.* 203.] & aduertendum ex *Bauld. citand.* quod, pro incensando celebrante, iterum thus in thuribulum non ponatur, licet deficeret (ad præsentiam Prælati in sua residentia, fiat, vt in *Litera S. n.* 196. §. 10.

Quid agat Diaconus, incensato celebrante post Euangelium.

§. XIX. Incensato celebrante, Diaconus reddit Thuriferario thuribulum, qui illud reponit, vt in *Litera T. n.* 49. §. 5. Ac mox Diaconus, & Subdiaconus se locant retrò celebrantem, vnus post alium in recta linea, vt in *Litera C. n.* 197. §. 29. vbi stant quousque celebrans intonauerit *Credo in vnum Deum*, & ad verbum *Deum* caput inclinent, non tamen manus extendant, sed eas iunctas teneant, & eodem modo stent, dum celebrans dicit *Dominus vobiscum*, & *Oremus* ante offertorium.

Diaconus dicit Symbolũ cum celebrãte.

§. XX. Quando dicendum est Symbolum, post quam celebrans illud intonauit, Diaconus in suo loco post celebrantem, facta vnico genu genuflexione Cruci accedit ad dexteram eiusdem celebrantis, & ibi cum eo prosequitur Symbolum, inclinans se ad verba, ad quæ se inclinat celebrans, & ad versum, *Et incarnatus est &c.* genuflectit vnico genu manibus iunctis, non super Altare positis, & dum dicitur *Et homo factus est*, etiam caput inclinat, & in fine Symboli, simul cum celebrante se signat signo Crucis.

Quomodò Diaconus inclinet se ad versum *Et incarnatus est &c.*

§. XXI. Post Symbolum sedet, vel stat ad Altare cum celebrante, & dum cantatur à choro versus *Et incarnatus est &c.* adhuc sedens capite discooperto stabit inclinatus, nisi sit genuflectendum, puta in tribus Missis festi Natiuitatis Domini, & in festo Annunciationis B.M.V. semper autem genuflectit, quoties cum celebrante stat ad Altare, & non sedet, celebrantem vero genuflectentem adiuuet, vt in *Litera M. n.* 150. §. 4. quod totum explicatum fuit in *Litera C. n.* 197. à §. 31.

Post versum *Et incarnatus est &c.* accedit ad credentiam Diaconus pro sumenda bursa corporalis.

§. XXII. Cantato à choro versu *Et incarnatus est &c.* Diaconus debet deferre, & explicare corporale super Altare (de quo situ, vide in *Litera C. n.* 537. §. 10. & in qua functione sequentem regulam obseruabit; Si dum cantatur Symbolum à choro cum celebrante sedeat, tunc cantato versu *Et incarnatus est.* surgit absque eo quòd ab aliquo inuitetur (& interim Subdiaconus, & omnes alij Ministri stant, vt in *Litera S. n.* 190. §. 12.) postea erectus inclinat se celebranti, qui ei cooperto capite mediocri inclinatione respondet, deinde Diaconus per breuiorem viam vadit ad credentiam. & ibi à cæremoniario, vel alio, accipit bursam, in qua sit inclusum corporale, eamque defert ambabus manibus, quasi iacentem ante oculos, cuius pars aperta se ipsum respiciat, & ità procedit solus, iuxta dicta in *Litera C. n.* 356. procedit autem modestè, oculis demissis, per planum, per viam longiorem ad Altare, & si transeat ante chorum, vel celebrantem, faciat debitam inclinationem.

Quomodò Diaconus explicet corporale super Altare.

§. XXIII. Cum peruenerit ad medium ante infimum Altaris gradum, ibi vnico genu genuflectit cruci super eundem infimum gradum, deinde ad Altare ascendit, & in medio stans, sinistra tenet bursam, & dextera extrahit corporale ex ea, tum eadem sinistra, bursam ponit erectam in cornu Euangelij inter candelabra, quasi illis adiacentem, ità vt pars aperta respiciat medium Altaris, sic namque commodior est, vt iterum in ea suo tempore corporale includatur, tali verò modo eam ponat, vt neque impediat locum, vbi ponitur Missale, neque possit deturpari à cera ex candelis fluente; manu verò dextera accepto corporali, ambabus manibus illud explicat super Altare in medio, & aduertat, vt, si esset aliqua crux acu picta in corporali, eam partem ponat versus oram Altaris, vt eandem possit celebrans osculari, dum osculatur Altare: tandem sic ponat corporale explicatum, vt celebrans commode possit super illud ponere manus post consecrationem, cum debebit Altare osculari, vel genuflectere.

Crux corporalis in parte anteriore ponenda.

Redit Diaconus ad suã sedem explicato corporali.

§. XXIV. Explicato corporali, ibi apud Altare genuflectit cruci vnico genu, postea redit ad suam sedem per breuiorem viam, & ad eam peruentus, primò debitam reuerentiam celebranti facit, & sedet caputque cooperit. Vide *Missal. de rit. seruand. tit. 6. n. 7. Gauant. hic. Bauld. artic. 6. n. 12. loc. supra.*

Quomodò Diaconus deferat bursam corporalis ad Altare, si non sedeat.

§. XXV. Si vero celebrans, & Ministri sacri non sedeant, tempore, quo à choro cantatur Symbolum, Diaconus sequentem modum obseruabit ad explicandum corporale super Altare, Quando in choro cantatur versus *Et incarnatus est &c.* genuflectit cum celebrante, vt in *Litera G. n.* 29. §. 2. finito prædicto versu, surgunt omnes, celebrans, & Subdiaconus ascendunt ad Altare, Diaconus

conus verò vadit ad credentiam per breuiorem viam, nulla inclinatione celebranti facta, & de credentia accipit bursam habentem intus corporale, quā defert per longiorem viam ad Altare, modo dicto *supra* §. 22. & interim celebrans, & Subdiaconus recedant ad cornu Euangelij, vt medium liberum Diacono relinquant, qui ibidem corporale explicat, vt diximus §. 23. & aduertat Diaconus, ne perueniens ad Altare, ibi aliquam reuerentiam celebranti faciat.

Celebrans, & Subdiaconus cedant locum Diacono explicanti corporale.

§. XXVI. Explicato corporali, iterum celebrans se recipit ad medium Altaris, Diaconus à dextris, & Subdiaconus à sinistris illius.

Quomodò Diaconus explicet corporale, quandò calix est super Altare.

§. XXVII. Si autem Calix iàm esset super Altare (quod tamen non conuenit) tunc, si celebrans, & ministri sedent, Diaconus, cantato versu *Et incarnatus est* à Choro, surgit, & facta celebranti reuerentia, accedit solus, per longiorem viam, ad Altare, & ibi explicat corporale, vt *suprà* §. 25. si verò non sedeant, tunc ibi ad Altare explicat corporale, vt nuper diximus; Si tamen non sit dicendum Symbolum, tunc, dum celebrans dicit offertorium, Subdiaconus defert ipse bursam cum corporale, vt in *Litera S. n.* 190. §. 14. *Missal. Gauant. Bauld. n.* 14. *locis cit.*

Circà finem Symboli surgunt celebrans, & ministri.

§. XXVIII. Dum in Choro sunt circà finem Symboli, Diaconus, cum celebrante surgit (supposito, quod sedeant) & ad Altare accedit, & dum celebrans dicit *Dominus vobiscum*, & *Oremus* antè offertorium, stat post celebrantem, vt in *Litera C. n.* 197. §. 33. ac mox facta genuflexione in suo loco post celebrantem, ascendit ad dexteram illius in cornu Epistolæ, vbi, si calix sit iàm ad Altare, illum amouet de medio, ponit versus cornu Epistolæ, postea illum discooperit (suppono corporale iàm fuisse explicatum, antequam celebrans ad Altare accederet) tradendo velum paruum alicui acolytho, qui illud plicet, & ad credentiam deferat; detecto calice, aufert palam, quam super Altare prope corporale reponit, ac mox accipit patenam cum hostia, quam porrigit celebranti, vt paulò infra dicemus; interim Subdiaconus vadit ad credentiam, & ibi accipit super humeros velum oblungum (quod sindonem vocat Ordo Romanus; vt in *Litera V. n.* 15.) & redit ad Altare, omniaquè peragit, vt de eius officio dicetur in *Litera S. n.* 196. §. 13. sed in præsenti casu non defert calicem, quem supponimus esse ad Altare. Vide *Bauld. artic.* 7. *n.* 4. *loc. suprà.*

Diaconus, quomodò discooperiat calicem.

Subdiaconus accipit velum oblongum super humeros.

§. XXIX. Quod si Calix non fuerit super Altare, sed super credentiam, vt conuenit, tunc Diaconus, cum ascenderit ad Altare, dicto *Oremus* à celebrante ante offertorium, ibi in cornu Epistolæ accipit calicem de manu Subdiaconi, & remota huius manu eundem calicem discooperit, ideſt amouet partem veli oblungi (non enim defertur in hoc casu paruum velum, vt videbimus in *Litera S. n.* 196. §. 13. nisi in Missa defunctorum, vt in *Litera M. n.* 159. §. 1.) quo ablato, dextera aufert pallam de patena, eamquè super Altare propè corporale reponit, deinde dextera accipit patenam cum hostia, & adiuuante etiam sinistra, eam ambabus manibus celebranti porrigit, tali modo, vt ipse celebrans possit commodè illam ambabus manibus capere, & dum eam porrigit, osculetur illam, & manum dexteram celebrantis in parte exteriori (quæ oscula tamen omittuntur in Missa defunctorum, vt in *Litera M. n.* 159. §. 1.) & si essent particulæ consecrandæ, deferri debet Pixis ad Altare per Sacristam vel alium, paulò antequam Subdiaconus deferat Calicem, & Diaconus eam aperit, & super corporale collocat versus cornu Epistolæ, antequam celebranti det patenam cum hostia, & dum celebrans offert hostiam, ipse Diaconus aliquantulum eleuat pixidem ex *Carem. Episcop. lib.* 2. *cap.* 29. ac mox illam cooperit, & reponit retrò Calicem, vt tamen sit super lapidem consecratum, siuè Altare portatile. Vide *Missal. de ritu seruando tit.* 7. *n.* 9. *Gauant. hic. Bauld. artic.* 7. *n.* 2. *loc. cit.*

Quomodò Diaconus accipiat calicem delatum à Subdiacono.

Patena cum hostia quomodò à Diacono celebranti porrigenda.

Pixis pro consecrandis particulis.

§. XXX. Quòd si Calix sit super credentiam, & non sit dicendum Symbolum, tunc Diaconus, cum peruenerit ad dexteram celebrantis, dicto ab eodem celebrante *Oremus* ante offertorium, & delato Calice cum bursa, & corporali de credentia ad Altare per Subdiaconum, vt in *Litera S. n.* 196. §. 13. de eius officio dicetur, accipit in cornu Epistolæ bursam corporalis ambabus manibus, & accedit ad medium Altaris (cui celebrans, lecto offertorio, dat locum, aliquantulum recedens versus cornu Euangelij, vt in pari casu iàm diximus §. 25.) & ibi prius vnico genu genuflectit cruci, posteà extrahit corporale de bursa, quam ponit in cornu Euangelij, & corporale explicat super Altare,

Quomodò, & quandò Diaconus explicet corporale, si non dicatur Symbolum.

Celebrans cedit locum Diacono explicanti corporale.

tare, modo iam dicto §. 23. deindè genuflectit iterum, & recedit ad cornu Epistolæ, & celebrans redit ad medium Altaris. *Bauld. n. 3.* & ibi in cornu Epistolæ porrigit celebranti patenam cum hostia, in omnibus, vt paulo antè diximus §. 29. postea idem Diaconus imponit vinum in Calice, modo dicto in *Litera C. n. 197. §. 16.* deinde Calicem celebranti porrigit cum osculo pedis Calicis, & manus celebrantis, ex *Cærem. Episcop. lib. 2. cap. 8.* teneat autem illum Diaconus tali modo, vt celebrans commode possit illum accipere, & ideo tenebit cum dextera per nodum, & sinistra per pedem, & dum celebrans calicem offert, dicendo *Offerimus &c.* etiam cum eo Diaconus idem dicit, quod conuenit, cum in plurali dicatur, & interim ipse Diaconus adiuuet celebrantem, tenendo pedem Calicis, vel sustentando eiusdem celebrantis brachium dextrum, finita oblatione, & deposito calice supor Altare, Diaconus illum palla cooperit. Vide *Missal. de rit. seruand. tit. 7. n. 9. Gauant. hic. Bauld. artic. 7. n. 7. loc. supra.*

Diaconus imponit vinum in Calice.

Quomodò Diaconus porrigat calicem celebranti.

Diaconus simul cum celebrante calicem offert.

§. XXXI. Mox Diaconus accipit patenam de Altari, quam purificatorio extergit, & eam ponit in dextera manu nuda Subdiaconi, stantis adhuc in cornu Epistolæ [cuius ritus rationem habebis in *Litera C. n. 71. §. 10.*] obscruet autem, vt pars anterior ipsum Subdiaconum respiciat, quam patenam deindè ipse Diaconus cooperit, non paruo velo calicis, vt aliqui imperiti faciunt, sed extremitate veli pendentis ab humero dextro eiusdem Subdiaconi, ex *Missal. citand. & Cæremon. Episcop. lib. 2. cap. 8.* (quare hic patena cooperiatur, vide in *Litera P. n. 71.*) Subdiaconus autem, accepta patena, vadit ad suum locum, vt in *Litera S. n. 196. §. 14. Missal. Gauant. Bauld. n. 8. locis cit.*

Patenam dat Diaconus in manu Subdiaconi.

Patena, quam tenet Subdiaconus, cooperienda est extremitate veli pendentis.

§. XXXII. Postquam celebrans dixerit *Veni Sanctificator &c.* Diaconus ministrat ei nauiculam pro imponendo, & benedicendo thure in thuribulo, modo tradendo in *Litera L. n. 73. §. 1.* deindè inseruit celebranti, incensanti oblata, & altare, modo dicto in *Litera E. n. 197. §. 40.* cum vero finita incensatione Altaris, incensauerit celebrantem in cornu Epistolæ, vadit ad chorum comitatus acolytho (qui acholythus deberet deferre nauiculam, pro imponendo thure in thuribulo, si fumus deficiat, ex *Bauld. citand.* numquam verò esse addendum incensum in hac functione, cum aliis tradit *Magg. de Diuin. offic. opuscul. 3. de Turif. Disquisit. 15. n. 53.* neque displicet) ipsemet deferens thuribulum, vt colligitur ex *Cærem. Episcop. lib. 1. cap. 9.* vbi signat, quod finita incensatione Altaris, & celebrantis, mox Diaconus accedat ad thurificandas dignitates, Canonicos, & alios de Choro, qua incensatione finita, vult, quod Diaconus det thuribulum acolytho, quare, sicut nunc dicit thuribulum esse dandum acolytho, idem diceret, si vellet, quod thuribulum deferatur in Choro ab acolytho, dum Diaconus ad illum incensandum procedit.

Diaconus ministrat celebranti incensum post offertorium.

An pro incensatione Cleri addi debeat thus in thuribulo.

Ipse Diaconus deferre debet thuribulum, dum procedit ad incensandum Chorum.

§. XXXIII. Si Chorus sit antè Altare, Diaconus antequam salutet Chorum incensandum, genuflectat Cruci Altaris; At, si Chorus sit retrò Altare, tunc Diaconus ab eodem loco, in quo celebrantem incensauit, idest à cornu Epistolæ, habens thuribulum præ manibus, accedit ad Chorum, idque etiam si sit Sacramentum expositum; Cum peruenerit ad Chorum, stans in medio, salutat totum Clerum in gyrum, postea eos incensat iuxta regulam tradendam in *Litera I. n. 31. à §. 1.*

De incensando Choro à Diacono.

§. XXXIV. Incensato choro, & aliis personis, si quæ aliæ sunt incensandæ, Diaconus, salutato choro, vt prius, præcedente thuriferario, redit ad Altare, habens adhuc thuribulum præ manibus, & facta genuflexione cruci, retrahit se ad cornu Euangelii, si chorus sit retrò Altare, ad cornu vero Epistolæ, si sit ante Altare, & ibi incensat duplici ductu Subdiaconum, cum mutuis inclinationibus ante, & post, qui Subdiaconus conuertit se versus Diaconum, & aliquantulum patenam demittit, quo facto, Diaconus, reddito thuribulo Thuriferario stanti à dextris suis, ascendit ad secundum Altaris gradum, vbi in medio genuflectit cruci, postea conuertit se ad Thuriferarium, à quo incensatur, vt in *Litera T. n. 49. §. 6.* deinde sistit se in secundo Altaris gradu retrò celebrantem, facie ad Altare versa, manibus iunctis, vbi stat, vsque ad *Sanctus* exclusiue. *Bauld. artic. 7. à n. 16.*

Diaconus, incensato Choro, redit ad Altare.

Quomodò Diaconus incenset Subdiaconum.

Diaconus, quomodò sit censetur à Thuriferario.

§. XXXV. Si ad Altare sit Sacramentum expositum, Diaconus, incensato choro, redit ad Altare, vbi genuflectit in medio in plano, tum incensat Subdiaconum, qui, facta in medio genuflexione, aliquantulum recedit versus cornu Euangelii, quo facto, Subdiaconus redit

Quid obseruare debeat Diaconus incensato Choro, si ad Altare sit Sacramentum expositum.

ad

ad suum locum in medio, & ibi genuflectit, mox surgit, & stat; Diaconus verò, reddito thuribulo Thuriferario, recedit ad cornu Epistolæ, facta prius genuflexione in medio Altaris, & ibi stans in plano incensatur à Thuriferario, postea locat se retrò celebrantem, vt suprà, & Thuriferarius alios incensat, vt in *Litera T. n.* 49. §. 6. *Bauld. part.* 3. *cap.* 17. *n.* 2.

Cum dicit Sanctus, accedit Diaconus ad dexteram celebrantis.

§. XXXVI. Cum ad verba aliqua Præfationis, celebrans caput inclinat, etiam Diaconus illud inclinet, & paulò antequam celebrans dicat *Sanctus*, accedit ad eius dexteram, & cum eo dicit *Sanctus &c.* sicut explicauimus in *Litera C. n.* 197. §. 45. quo dicto, Diaconus accedit ad sinistram celebrantis, vt inseruiat ad librum (est enim de eius officio assistere ad librum, vt in *Litera M. n.* 270. §. 2.) & cum celebrans dicit *Quam oblationem &c.* iterum Diaconus accedit ad dexteram celebrantis (dum autem transit ab vno latere ad aliud, faciat genuflexionem vnico genu, quando accedit, & antequam recedat, non verò, dum transit per medium. *Bauld. part.* 3. *cap.* 11. *de Miss. solemn. artic.* 7. *n.* 22.) & genuflectit super suppedaneum prope Altare vtroque genu, propter eleuationem mox faciendam (& si sit pixis cum particulis consecrandis, erectus eam aperit, dum celebrans dicit *Qui pridie &c.* quam apertam ponet prope hostiam consecrandam è regione cornu Euangelij; finita postea eleuatione hostiæ, & adorato cum celebrante Sacramento, eandem pixidem iterum cooperit, & reponit in suo loco retro calicem) post eleuationem hostiæ surgit Diaconus, & iterum vnico genu genuflectens, Sacramentum cum celebrante adorat, postea, & non prius, erectus discooperit calicem, & iterum vtroque genu genuflectit, vsquedum celebrans post eleuationem deposuerit calicem super Altare (& ad vtramque eleuationem, scilicet, dum celebrans ante eleuationem adorat, & non prius, Diaconus eleuat planetam celebrantis, tenens eam in medio per fimbrias posterioris partis, nec eam deponendo osculetur, vt in simili esse faciendum, dicemus in *Litera P. n.* 147.) illo verò super Altare reposito, Diaconus statim surgit, & calicem palla cooperit, ac mox cum celebrante vnico genu Sacramento genuflectit.

Spectat Diacono assistere ad librum.

Genuflectit Diaconus, dum transit ab vno latere ad aliud.

Quando aperienda sit pixis pro consecrandis particulis.

Quandò Diaconus discooperiat calicé consecrandum.

Diaconus eleuat planetam celebrantis ad eleuationem.

Diaconus post eleuationem assistit libro.

§. XXXVII. Deinde Diaconus redit ad librum (nisi assistat Presbiter assistens, de quo in *Litera P. n.* 205.) & ibi inseruit modo dicto in *Litera C. n.* 197. §. 47. & dum celebrans se signat, etiam ipse se signet ad illa verba *Omni benedictione &c.* & pectus percutit, dum celebrans dicit *Nobis quoque peccatoribus. Missal. de rit. seruand. tit.* 8. *n.* 8. *Gauant. hic. Bauld. artic.* 8. *n.* 3. 4. 5. & 8. *loc. cit.*

Diaconus discooperit, & cooperit calicé, quandò opus est.

§. XXXVIII. Cum celebrans dicit *Per quem hæc omnia &c.* Diaconus accedit ad dexteram illius cum debitis genuflexionibus, vt *supra* §. 36. & hic, quando opus est, discooperit, & cooperit calicem, genuflectens cum celebrante vnico genu Sacramento, & quando celebrans signat cum hostia dicens *Per ipsum, & cum ipso &c.* tunc Diaconus duobus digitis dexteræ manus teneat pedem calicis ex *Carem. Episcop. lib.* 1. *cap.* 9. & eundem calicem cooperit cum celebrans hostiam super corporale reponit, postea cum eo vnico genu Sacramento genuflectit (& hic aduertendum, quòd in canone similes genuflexiones cum celebrante faciendæ sunt solum à Diacono, vel alijs, qui celebranti ad Altare assistunt, non autem ab alijs Ministris, ex *Gauant. citand.*) Dum Diaconus assistit celebranti à dextris, cæremoniarius accedat ad librum, vt vertat folia, quando opus est; & quidem cæremoniarius debuit ad librum accedere, dum celebrans dicebat *per quem hæc &c.* & ibi stare, quousque Subdiaconus ad Altare ascendat ad dicendum *Agnus Dei*, cui tunc cæremoniarius cedet locum, sic namque poterit Diaconus commodius assistere celebranti pro discooperiendo, & cooperiendo calice, quia cæterum sæpius deberet accedere, nunc ad dexteram, nunc ad sinistram celebrantis, qui accessus, & recessus tam frequentes, nimis importuni viderentur, vt bene notat *Bauld. statim referend.* Ad orationem Dominicam, cum illa incipitur, & non prius, Diaconus facit vnico genu genuflexionem Sacramento, postea descendit in secundo Altaris gradu, ibique stat retrò celebrantem, facie ad Altare versa. *Missal. tit.* 9. *n.* 4. *Gauant. hic. Bauld. artic.* 8. *a n.* 9. *loc. cit.*

Teneat Diaconus pedem calicis, dum celebrans super illum cum hostia signat.

Non omnes ministri cum celebrante genuflectunt Sacramento.

Cæremoniarius, quandò assistat celebranti ad librum.

Ad orationem Dominicam, ministri Sacri stant retrò celebrantem.

Patenam à Subdiacono, quandò, & quomodò accipere debeat Diaconus.

§. XXXIX. Dum celebrans dicit *Et dimitte nobis &c.* Diaconus, & Subdiaconus, facta genuflexione Sacramento vnico genu retro celebrantem in suis locis, accedunt ad Altare in cornu Epistolæ, Diaconus quidem à dextris celebrantis, Subdiaconus verò à dextris Diaconi (accedit etiam aliquis acolythus, vt in *Litera*

tera A. n. 112.) & amoto velo de patena à Diacono, vel aliquo acolytho, ipse Diaconus patenam capit, quam postea super Altare purificatorio extergit (Subdiaconus reddita patena, & deposito velo, recedit vt de eius officio dicetur in *Litera S. n.* 196. §. 19.) & quando celebrans incipit *Libera nos &c.* Diaconus ponit patenam in dextera celebrantis, idest inter indicem, & medium digitum illius cum osculo patenæ, & manus celebrantis, qui celebrans postea eadem patena se signat, & prosequitur, vt de Missa priuata videbimus in *Litera S. n.* 20. à §. 65. Diaconus autem inseruit celebranti stans à dextris illius pro discooperiendo, & cooperiendo calice, quando opus erit, qui etiam Diaconus semper genuflectere debebit vnico genu cum celebrante ad adorandum Sacramentum, numquam tamen manibus super Altare positis ad differentiam celebrantis, & notandum, quod Diaconus in fine orationis Dominicæ, non debet respondere *Sed libera nos à malo*, cum respondeatur à Choro, nec celebrans possit respondere *Amen*, nisi postquam à choro fuerit responsum *Sed libera nos &c.*

Patenam celebranti, quomodò porrigat Diaconus

Sed libera nos à malo non debet responderi à Diacono.

§. XL. Quando celebrans submittit patenam hostiæ, Diaconus discooperit calicem, mox cum celebrante genuflectit vnico genu, & statim surgit, & postquam celebrans immiserit particulam hostiæ in calice, ipse Diaconus iterum calicem palla cooperit, postea cum celebrante genuflectit, mox surgit, & stat, aduertat verò, ne teneat pedem calicis, dum celebrans frangit hostiam, vt aliqui gratis faciunt. Vide *Missal. de rit. seruand. tit.* 10. *n.* 8. *Bauld. artic.* 8. *n.* 11.

Pedem calicis non teneat Diaconus, dum celebrans frangit hostiam.

§. XLI. Cum celebrans dicit *Agnus Dei*, cum eo dicunt Ministri sacri, vt in *Litera C. n.* 197. §. 50. quo ter dicto, Diaconus statim genuflectit vtroque genu, & manet genuflexus, dum celebrans dicit orationem *Domine Iesu Christe, qui dixisti &c.* & circa finem huius orationis surgit, eodemque tempore, quo celebrans osculatur Altare in medio, etiam ipse osculatur illud à latere extra corporale, manibus tamen iunctis, non super Altare positis, ad differentiam celebrantis; osculato Altari, Diaconus sinistram genam appropinquat sinistræ genæ celebrantis, cum mutuo amplexu (de quo ritu, vide in *Litera A. n.* 330. & ita Diaconus accipit pacem à celebrante dicente *Pax tecum*, cui ipse Diaconus respondet *Et cum spiritu tuo*, sic autem fiat huiusmodi amplexus, vt celebrans quasi deponat suas manus super humeros Diaconi, & Diaconus non innitatur celebranti, inniti enim competit maiori, vt infra, Diaconus verò celebranti caput inclinet ante, & post acceptam pacem ex *Bauld. citand.* (quare detur pax per sinistras genas, vide in *Litera P. n.* 91. §. 2.) Diaconus, accepta pace à celebrante (quam quidem semper immediatè à celebrante recipit, & non ab alio, neque à Presbitero assistente. *P. n.* 205.) genuflectit vnico genu Sacramento, & ibi stans super altiorem Altaris gradum, vertit se ad Subdiaconum stantem retrò celebrantem, cui per mutuum amplexum, appropinquatis ad inuicem sinistris genis, dat pacem dicens *Pax tecum*, respondente Subdiacono *Et cum spiritu tuo* [& aduertendum, quòd Diaconus dat pacem soli Subdiacono, numquàm verò alteri. *S. n.* 196. §. 22.) quod idem alij obseruent in danda, & recipienda pace; & aduertat hic Diaconus, ne, dum vertit se ad dandam pacem Subdiacono, terga vertat Sacramento, adeoque vertere se debet per latus suum sinistrum, idest versus celebrantem, & in amplexu, qui fit, dum datur pax, maior, siue dignior, aliquantulum ponit manus super humeros minoris, non autem minor super humeros maioris, vt admonet *Bauld. citand.* sic dum celebrans dat pacem Diacono, solus celebrans ponit manus super humeros Diaconi, vt suprà diximus, quando verò Diaconus illam dat Subdiacono, tunc, quia Diaconus maior, & dignior est Subdiacono, ille manus ponit super humeros Subdiaconi, sed non Subdiaconus super humeros Diaconi, & ita de singulis proportionaliter discurrendum; Subdiaconus autem, accepta pace à Diacono, illam distribuit alijs in choro vt in *Litera S. n.* 196. §. 20. de eius officio dicetur.

Diaconus dicit *Agnus Dei* cum celebrante.

Genuflectit Diaconus ad orationem pro pace.

Diaconus simul cum celebrante osculatur Altare.

Amplexus pro pace, quomodò faciendus.

Diaconus semper accipit pacem à celebrante.

Diaconus dat pacem Subdiacono.

Diaconus soli Subdiacono dat pacem.

Quid aduertendum in amplexu pro danda, & recipienda pace.

Pacem distribuit Subdiaconus

§. XLII. Diaconus postquàm dederit pacem Subdiacono, statim accedit ad librum, & facta genuflexione vnico genu Sacramento in recessu, & accessu, celebranti assistit vertendo folia, quando opus erit, & cum celebrans dicit *Domine non sum dignus &c.* stant Ministri sacri profunde inclinati versus Altare, Diaconus quidem ad librum in cornu Euangelij, & Subdiaconus à dextris celebrantis in cornu Epistolæ: an autem Ministri sacri sic inclinati debeant tenere manus iunctas, vel dextera pectus percutere,

Data pace Subdiacono, Diaconus accedit ad librum.

Profunde se inclinant ministri Sacri stantes tamē, cum celebrās se communicat.

An ministri Sacri pectus percutiant,

dum celebrās dicit Domine non sum dignus.

cutere, sinistra admota pectori, dubium est. primum docet *Gauant. tom. 1. part. 2. tit. 10. n. 8.* secundum verò asseritur à *Bauld. artic. 8. n. 21. loc. suprà.* at siue fiat illo modo, vel isto, puto parum referre, si tamen stent manibus iunctis, aduertant ne eas super Altare ponant; dum celebrans communicat, stabunt pariter inclinati manibus iunctis, vt in *Litera C. n. 197. §. 51.*

Manus super Altare non ponant ministri laici.

Diaconus, quomodò ministret, dum facienda est communio.

§. XLIII. Si facienda sit sacratissima communio, Diaconus, statim, ac celebrans sumpserit sanguinem Christi, calicem palla cooperit, & pixidem aptat, vt in eadem *Litera C. n. cit. §. 52.* & si ipse sit communicaturus, post quàm communicauerit, & purificationem sumpserit, vt in *Litera M.* dicetur *n. 150. §. 6.* redit ad Altare, vt ibidem ministret purificationem cum calice aliquo, illis, qui communicauerunt, loquendo tamen de clericis, laicis namque purificationem ministrabit aliquis acolythus cum alio vase vini, & aquæ: imò *Bauld. referend.* dicit magis decere, vt etiam clericis huiusmodi purificatio ministretur ab aliquo Acolytho, & addit posse etiam Clericos purificationem sibi sumere in cornu Epistolæ ad credentiam, si talis sit consuetudo, & tunc Diaconus, si non ministret purificationem, stabit ad dexteram celebrantis, & forte deberet ipse tenere pixidem cum particulis consecratis ex *Cæremon. Episcop. lib. 2. cap. 29.* nisi velis dicere hoc esse faciendum, quando celebrans est Episcopus, at in eodem *Cærem. cap. 30.* agitur de hac communione facienda per alium celebrantem non Episcopum, & remittitur ad dicta in cap. præcedenti, vnde videtur in hoc parem esse rationem de Episcopo celebrante, ac de alio. *Bauldr.* tamen *part. 4. cap. 9. artic. 2. n. 11.* vult, quòd Diaconus teneat patenam sub mento communicantium, primum mihi magis placet, tu verò receptam consuetudinem attende.

An purificatio clericis communicatis debeat à Diacono ministrari.

An Diaconus debeat tenere pixidem, dum dispensatur Eucharistia, vel potius patenam sub mento communicantium.

§. XLIV. Finita omnium communione, Diaconus cooperit pixidem in medio Altaris [cui ideo celebrans locum cedit, stans interim genuflexus in cornu Euangelij, & Subdiaconus item genuflexus post eum) quam reponit in suo tabernaculo [& si in eo non sit recondenda, sed remanere debeat cum Sacramento super Altare, tunc fiant, quæ præscribuntur in pari casu in *Litera P. n. 45. §. 7.* ideoque Diaconus, dum in hoc casu habebit dicere *Ite missa est* se retrahet versus cornu Euangelij] facta prius genuflexione vnico genu Sacramento antequàm pixidem cooperiat, quam iterum facit postquàm illam in tabernaculo posuerit, antequam illud claudat, quo deinde clauso, reponit in suo loco tabellam secretarum, quam ei aliquis acolythus porrigit. Vide *Missal. de rit. seruand. tit. 10. n. 9. Gauant. hic. Bauldr. artic. 10. & sequentibus.*

Diaconus, post ministratam Eucharistiam, pixidem cooperit.

Diaconus dicit Ite missa est versus cornu Epistolæ, si Sacramentum sit super Altare.

§. XLV. Cum celebrans sumpserit ablutionem, vt in *Litera C. n. 197. §. 56.* (an Diaconus debeat ministrare ampullas, si Subdiaconus sit impeditus in distribuenda pace, dicetur in *Litera S. nu. 196. §. 25.*) Diaconus, qui adhuc est in cornu Euangelij, accipit ambabus manibus Missale clausum super cussinum positum (nam illius est habere curam Missalis, vt in *Litera M. n. 270.*) illudque defert ad cornu Epistolæ, & dum transit per medium, genuflectit vnico genu Altari, Missale verò ponit in cornu Epistolæ apertum in folio, in quo celebrans debet legere antiphonam, quæ dicitur *Communio*, quam antiphonam celebranti ostendit digito, & ibi stat quousque celebrans eam legerit, mox vadit retrò celebrantem adhuc stantem in cornu Epistolæ, & statim cum eodem procedit ad medium Altaris semper post ipsum, & cum celebrans conuersus ad populum dicit *Dominus vobiscum*, Ministri sacri non se inclinant, sed stant erecti, vt in *Litera C. cit. §. 20.* Dicto *Dominus vobiscum*, Diaconus iterum redit cum celebrante ad cornu Epistolæ, stans post illum ad orationem, siue orationes, si plures sint dicendæ, vt in dicta *Litera C. §. cit.* in pari casu. Vide *Missal. de rit. seruand. tit. 11. n. 3. Gauant. hic Quart. hic. Bauldr. artic. 9. n. 1. loc. cit.*

An Diaconus ministret aliquandò ampullas post communionem.

Diaconus defert Missale ad cornu Epistolæ.

Diaconus assistit celebrāti legenti communionem.

Ad Dominus vobiscum non stant inclinati ministri sacri.

§. XLVI. Post orationem, vel orationes, si sit dicendum *Humiliate capita vestra Deo* (quod contingit in Missis feriarum Quadragesimæ, a feria IV. cinerum, vsque ad feriam IV. maioris hebdomadæ inclusiuè) dicitur à Diacono hoc modo, videlicet, dicto à celebrante *Oremus*. Diaconus adhuc stans in cornu Epistolæ post celebrantem, vertit se ad populum per latus suum dextrum, idest versus cornu Epistolæ, nulla facta prius genuflexione, quia non est in medio Altaris, & ità ad populum conuersus, cantat manibus iunctis *Humiliate capita vestra Deo.* quo dicto per eandem viam vertit se ad Altare, & ibi stat a tergo celebrantis, inclinatus ad orationem, manibus iunctis.

Humiliate capita vestra Deo quomodò à Diacono dicendum sit.

Ite Missa est à Diacono, quomodo dicatur.

§. XLVII. Finitis omnibus, Diaconus eodem modo, quo supra, redit cum celebrante ad medium Altaris, & cum celebrans dixerit *Dominus vobiscum*, genuflectit vnico genu in suo loco, vbi est post celebrantem, ac mox vertit se ad populum (non se retrahens ad cornu Euangelij, quod solum præcipitur esse faciendum, dum est Sacramentum super Altare extra tabernaculum, vt in *Litera M. n. 222. §. 11.*) responsoque *Et cum spiritu tuo*, cantat *Ite Missa est* in tono conuenienti iuxta Ecclesiarum consuetudinem (celebrante interim, etiam stante versus populum, Subdiaconus verò non se mouet, sed stat in suo loco in plano versus Altare) & postea iterum conuertit se ad Altare per eandem viam; si verò non dicatur *Ite missa est*, sed, vel *Benedicamus Domino*, vel *Requiescant in pace*, tunc Diaconus, dum hæc dicit, non vertit se ad populum, sed stat versus Altare in suo loco, manibus iunctis, vt in pari casu de celebrante, quoad Missam priuatam, dicemus in *Litera S. n. 20. §. 76.* Vide *Missal. de rit. seruand. tit. 11. n. 3. Gauant. hic. Bauld. artic. 9. à n. 3.*

Diaconus, quomodò dicat Benedicamus Domino, vel Requiescant in pace.

Diaconus ad benedictionem in fine Missæ genuflectit.

§. XLVIII. Dùm celebrans dat benedictionem, Diaconus genuflectit, & se signat à fronte ad pectus, vt notauimus in *Litera C. n. 197. §. 61.* & celebranti legenti vltimum Euangelium in fine, assistit, vt in pari casu diximus *suprà §. 11.* & tandem, cum celebrante, & alijs ad Sacristiam redit, vt in eadem *Litera C. nuper cit. n. §. 62.*

124\. *Quarè ministri sacri vtantur in processionibus Dalmatica & tunicella.*

Diaconus, & Subdiaconus vtuntur Dalmatica, & tunicella in processionibus, vt *diximus suprà n. 3. §. 7.* ratio affertur à *Gauant. tom. 1. part. 1. tit. 19. n. 5.* nempè, vt inseruiant ad maiorem ornatum celebrantis; aliqui dixerunt, quod ministris sacris in processione Sanctissimi Sacramenti, dari potest stola Sacerdotalis, qui tamen iure meritò reprobantur à Gauanto suprà propter Bullam Pij V. vi cuius prohibetur quæcumque mutatio, vel additio pro libito in sacris functionibus, & præcipitur, vt obseruentur ea, quæ statuta sunt: præterea dare stolas sacerdotales Ministris, esset facere eos æquales Sacerdoti celebranti, & tamen ab eo debent differre, etiam in habitu.

An stolam Sacerdotalem habere debeant ministri sacri in processione Sanctissimi Sacramenti.

125\. *An Diaconus, dum habet Sacramentum præ manibus, possit terga celebranti vertere.*

Diaconus, dum reponit Sacramentum super Altare, finita illius processione, deberet aduertere, ne terga vertat celebranti genuflexo, ex *Bauld. part. 4. cap. 9. artic. 3. n. 22.* à quo tamen puto id gratis dici, nam, vt videbimus in *Litera E. n. 174. §. 8.* dum ministratur Eucharistia in Altari, in quo est Sacramentum expositum, quando Sacerdos conuersus ad populum cum Sacramento, dicit *Ecce agnus Dei &c.* debet directè terga vertere medio Altaris, estò sit Sacramentum expositum, attendens solùm ad illud, quod habet præ manibus; si igitur Sacerdos, dum habet Sacramentum præ manibus, vertit terga Sacramento exposito, multo magis Diaconus, dum habet Sacramentum præ manibus poterit terga vertere celebranti, vt commodè illud super Altare ponat, nec video, quomodo *Bauldr.* possit respondere, nam inter Sacramentum, in quo est verus Christus, & Sacerdotem, qui est purus homo, maxima est distantia, imo infinita.

Si ministretur Eucharistia coram Sacramento exposito, ad Sacramentum, quod præ manibus habemus, attendendum est.

Diaconus, quomodo debeat cantare partem, quæ pro Euangelio ponitur post Passionem. *M. n. 250. §. 4.* de feria VI. in parasceue. *Litera F. n. 45. à §. 16.* 126.

Euangelium post passioné, quomodò cantandum.

Diaconi officium ad mandatum feria V. in Cęna Domini. *M. n. 20.* 127.

Diaconus feria VI. in parasceue, quando corporale extendat super Altare. Vide in *Litera F. n. 45. §. 23.* 128.

Corporale Feria VI. in parasceue.

Diaconi officium in Sabbato Sancto. *S. n. 6.* 129.

De Sabbato Sancto.

Diaconus, quomodo ministret in absolutione defunctorum post Missam. *A. n. 45.* Circa finem verò responsorij *Libera me Domine*, accedunt Diaconus, & Thuriferarius ad dexteram celebrantis, facta prius reuerentia Altari, tum Diaconus accepta nauicula à Thuriferario, porrigit, sine vllis osculis, chochleare celebranti, qui ponit ter incensum in thuribulo, illud benedicens more solito, illis verbis *Ab illo benedicaris &c.* vt in *Litera I. num. 70.* in pari casu, sed antequam incensum benedicat, reddat chochleare Diacono, qui, eo in nauicula immisso, eandem nauiculam thuriferario tradit, quo facto, Diaconus, & Thuriferarius redeunt ad sua loca, vbi prius erant, vt in *Litera P. n. 222.* Vide *Missale de rit. seruand. tit. 13. n. 4. Gauant. hic. Bauldr. part. 3. cap. 13. n. 7.* Opinantur aliqui non esse benedicendum incensum in absolutione defunctorum, sed esse ponendum in thuribulo sine benedictione, qui tamen refelluntur in *Litera I. n. 70.* 130.

De Diacono ministrante in absolutione defunctorum post Missam.

Incensum in absolutione defunctorum benedicitur more solito.

Diaconus in Missa Pontificali hęc habet officia, videlicet, sit paratus amictu, alba, cingulo, stola ab humero sinistro pen- 131.

De officio Diaconi in Missa Pontificali.

pendente sub dexterum, & Dalmatica (manipulum non accipit, nisi post quam celebrans fuerit omnibus paramentis indutus, vt *infra* §. 5.) dum, de sacristia ad Altare accedit, procedit simul cum Subdiacono à dextris illius: in Presbiterio scamnum habet apud Altare simul cum scamno Subdiaconi, sed suum est Altari proximius, ad quod scamnum se recipit, cum, peruentus in Presbiterio, fecerit reuerentiam debitam Altari, & Prælato, & ibi sedet capite cooperto, quando alij sedent.

Diaconus sedet apud Altare in Missa Pontificali.

§. I. Dum fit distributio paramentorum, accedit cum Subdiacono ad celebrantem (facta debita Altari reuerentia, ante quod transeunt) vt illum vestimentis induant, in qua functione, ipse Diaconus præcipuè omnia operatur: cum autem peruenerit ad sedem Prælati, facit ei debitam reuerentiam, & se locat à dextris illius, sibiquè ideo Diaconus collateralis assistens locum cedit, sicut pariter alius Diaconus assistens locum cedit Subdiacono.

Ministri sacri vestiunt Prælatum paramentis.

§. II. Quoties autem imponere debet Prælato aliquid, quod habeat crucem ab eodem Prælato osculandam, nempè Amictum, Crucem pectoralem, & stolam; primò ipse Diaconus osculatur, non quidem in ipso loco Crucis, sed in parte prope illam, ac mox rem offert osculandam Prælato in loco, vbi designata est crux, in fine imponit Prælato biretum, & mitram pretiosam.

Diaconus antequam vestē osculandam Prælato porrigat, ipse prius osculatur.

§. III. Cum celebrans fuerit indutus paramentis pro hora tertia, ab eo recedit Diaconus se recipiendo simul cum Subdiacono ad suum locum propè Altare, facta debita reuerentia celebranti, & Altari, ante quod transit, ibiquè sedet, vel stat, prout alij.

Diaconus, celebrante parato, redit ad locum suum.

§. IV. Cum verò, finita hora tertia, fit distributio aliorum paramentorum, pro Missa, iterum cum Subdiacono accedit ad celebrantem, vt illum his paramentis vestiat, vt supra; Chirothecas autem ambas imponere non spectat Diacono, qui solum vnam ex illis imponit in manu dextera celebrantis, cum osculo illius, & manus, in manu verò sinistra imponitur à Subdiacono, vt in *Litera S. n.* 195. §. 3. de eius officio dicetur.

Post Tertiam ministri sacri induunt Prælatum similiter paramenta pro Missa.

Chirothecas Prælato imponunt ministri sacri.

§. V. Celebranti, parato planeta, Diaconus imponit mitram pretiosam, tùm accipit suum manipulum, & simul cum celebrante, & alijs ad Altare procedit pro confessione facienda; Cum verò celebrans peruentus fuerit antè infimum Altaris gradum, & deposuerit baculum, Diaconus aufert ab eo mitram, quam tradit ministro de ea inseruienti, & biretum, quod apud se retinet: propriè quidem non spectat Diacono mitram auferre, sed Subdiacono, quia tamen nunc Subdiaconus est impeditus, cum habeat Missale præ manibus, ideo in hoc casu Diaconus mitram aufert.

Auferre à Prælato mitram, non spectat Diacono, sed Subdiacono.

§. VI. Cum celebrans facit confessionem, Diaconus stat à sinistris illius, finita confessione, ascendit cum celebrante ad Altare, & cum hic osculatus fuerit Altare in medio, & etiam principium Euangelij currentis, idem Diaconus ministrat ei naniculam pro imponendo thure in thuribulo, & cum celebrans incensat Altare, ipse assistit à dextris illius, & in fine incensationis recipit ab eo thuribulum in cornu Epistolæ, ibiquè Prælatum (postquàm sumpserit mitram pretiosam per primum Diaconum assistentem) triplici ductu thurificat, ac mox reddit thuriferario thuribulum, & reuertente Prælato ad suam sedem, ipse Diaconus remanet cum Subdiacono in suo loco apud Altare.

Diaconus ministrat celebranti incensum post confessionem.

Finita Incensatione Altaris post confessionem, Diaconus remanet apud Altare.

§. VII. Cum Abbas dicit *Kyrie eleison*, etiam Diaconus alternatim cum Subdiacono idem dicit submissa voce, quod similiter facit ad *Gloria in excelsis*.

Kyrie, & *Gloria in excelsis*, dicitur etiam à Diacono.

§. VIII. Circa finem Gradualis, vel Tractus, vel Alleluia, vel Sequentiæ; Diaconus, sumpto libro Euangeliorum à Cæremoniario, vel alio, & facta debita reuerentia Prælato, & Altari ante infimum illius gradum, ascendit ad Altare, & in medio illius librum iacentem ponit clausum, deinde, facta iterum reuerentia Altari, accedit ad Prælatum, & ei facta debita reuerentia, illius dexteram inclinatus osculatur: mox reuertitur ad Altare, & ante illius infimum gradum facit reuerentiam debitam Cruci, & deindè super eodem infimo gradu genuflexus, dicit secretò, & manibus iunctis *Munda cor meum &c.* tum surgit, ascendit ad Altare, librum ambabus manibus capit, postea iterum descendit in plano, & conuersus ad Altare, aliquantulum se retrahit versus cornu Epistolæ, vbi cum Subdiacono stante à sinistris eius, & ceroferarijs hinc indè stantibus, expectat quousque celebrans in sua sede benedixerit incensum, quo

Quandò Diaconus ponat librum Euangeliorum super Altare.

Diaconus osculatur dexteram celebrantis postquam posuerit librum Euangeliorum super Altare.

Munda cor meum quandò à Diacono dicendum.

Diaconus non ministrat nauiculam ad sedem Prælati.

facto, portans librum clausum ante pectus (nota hic, non spectare Diacono, sed presbitero assistenti ministrare ad sedem nauiculam celebranti, Diaconus enim illam ad Altare ministrat) accedit cum alijs ministris ad sedem celebrantis, & ibi inclinatus petit benedictionem dicens *Iube Domne benedicere*, & accepta benedictione, procedit ad cantandum Euangelium in loco deputato; qui solet esse inter cornu Euangelij Altaris, & sedem Prælati, procedit autem cum alijs ministris, itá vt omnes præcedant, & ipse sit vltimus omnium portans librum clausum ante pectus.

De benedictione á Diacono ante Euangelium petenda.

De loco pro cantando Euangelio.

Quomodò à Diacono Euangelium cantandum.

§. IX. Cum ad locum deputatum peruenerit, deponit librum apertum in manibus Subdiaconi, vel super legile, si talis sit vsus; ac statim manibus iunctis, cantat in tono conuenienti *Dominus vobiscum*, mox Initium, vel Sequentia S. Euangelij secundum N. & dum Chorus respondet *Gloria tibi Domine*, accepto thuribulo à thuriferario, librum triplici ductu incensat, videlicet semel in medio, semel à dextris, & semel à sinistris, deinde, reddito thuribulo Thuriferario, prosequitur cantare Euangelium manibus iunctis, & si nominanda sint nomina *Iesus*, & *Mariæ*, caput inclinet, sed profundius ad nomen *Iesus*.

Euangelium incensandum.

Ad nomina Iesus, & Mariæ, caput inclinandum.

§. X. Finito Euangelio, Diaconus recipit se ad suum scamnum prope Altare (neque enim ipsi spectat hic celebrantem incensare, sed presbitero assistenti) ibi autem in suo loco, simul cum Subdiacono dicit Symbolum eo tempore, quo a celebrante submissa voce dicitur.

Prælatus post Euangelium incensatur á Presbitero assistente.

§. XI. Cum á Choro cantatur versus *Et incarnatus est*, Diaconus, discooperto capite sedens caput inclinat, & eo versu finito, surgit, depositoquè bireto super suo scamno, per breuiorem viam accedit ad credentiam, & ex ea capit bursam habentem intus corporale, quã ambabus manibus vsque ad oculos eleuatam, quasi iacentem defert, & cum peruenerit ante infimum Altaris gradum, facta reuerentia Prælato, debitam etiam facit reuerentiam Cruci, deindé ascendit ad Altare, & manu sinistra tenens bursam, dextera extrahit corporale ex ea, bursam vero versus cornu Euangelij, quasi adhærentem candelabris, manu sinistra reponit, tum ambabus manibus explicat corporale in medio Altaris, posteá, facta debita reuerentia Cruci, per breuiorem viam ad suum locum redit, & sedet.

Bursam corporalis, quandò Diaconus deferat ad Altare.

Corporale quomodò á Diacono explicandum.

De officio Diaconi post offertorium.

§. XII. Cum post offertorium celebrans accedit ad Altare, Diaconus coniungit se celebranti antè infimum Altaris gradum a dextris illius, si presbiter assistens sit á sinistris, quod si hic esset impeditus in deferendo libro ad Altare, tunc Diaconus celebrantem á sinistris adiuuat, dum ascendit ad Altare, eleuando dextera anteriores vestes, sinistra infra pectus posita, ac mox accedit ad dexteram celebrantis, scilicet in cornu Epistolæ, vbi delato calice à Subdiacono, ipse Diaconus dextera aufert pallam de patena, eamque super Altare extrà corporale deponit, tum dextera accipit patenam cum hostia, sinistra manu etiam adiuuante, & itá patenam dat in manibus celebrantis, cum osculo manus, quam celebrans ambabus manibus accipit, & offert; & interim Diaconus sinistra accipit calicem infrà nodum, & dextera illum intus purificatorio extergit, ac mox retento calice sinistra infra nodum, & purificatorio inter digitos eiusdem sinistræ manus, accipit dextera ampullam vini á Subdiacono, & de ea tantum vini imponit in calice, quantum opus est, & imposita aqua in eodem calice á Subdiacono, ipse Diaconus dextera accipit purificatorium, & eo tegens digitum indicem eiusdem dexteræ, eo aliquantulum calicem intus extergit, ac mox, deposito purificatorio, tenens calicem ambabus manibus, videlicet, dextera, nodum infrá cuppam, sinistra pedem, illum celebranti porrigit cum osculo pedis calicis, & manus celebrantis, ac simul cum eo tangens pedem calicis, dicit *Offerimus tibi Domine &c.* & reposito calice super Altare, statim illum palla cooperit.

Quomodò Diaconus inseruit celebranti ad oblationem materiæ consecrandæ.

Vinum mittit Diaconus in calice.

Diaconus porrigit calicem celebranti.

Diaconus offert simul cum celebrante calicem.

§. XIII. Deinde Diaconus accipit patenam, quam purificatorio extergit, & eam ponit in dextera nuda Subdiaconi, tunc temporis stantis in cornu Epistolę, quasi inter celebrantem, & Diaconum, eandemque patenam ipse Diaconus cooperit extremitate veli pendentis ab humero dextro Subdiaconi, deinde ministrat celebranti nauiculam pro imponendo thure in thuribulo, & eidem celebranti incensanti oblata, & Altare inseruit, & in fine eundem celebrantem incensat, modo in pari casu explicato in *Litera C, n.* 197. §. 40. & hic obseruet, vt celebrantem incenset, postquam ei fuerit imposita mitra pretiosa, incensato

Diaconus dat patenam Subdiacono.

Incensationi oblatorum, & Altaris assistit Diaconus.

Prælatus incensatur cum mitra.

Prælato,

Prælato, pergit ad incensandas dignitates, & alias personas, ordine tradendo in *Litera I. n.* 81.

Diaconus incensatur duplici ductu.

§. XIV. Finita tota Incensatione, incensatur ipse Diaconus à Thuriferario duplici ductu in Presbiterio, qui deinde ascendit ad secundum gradum Altaris, & ibidem, facta debita reuerentia cruci, post celebrantem sistit (suppono incensationem fuisse terminatam, antequam celebrans dixisset totam præfationem) circa finem præfationis, facta debita reuerentia cruci, accedit ad dexteram celebrantis, & cum eo, manibus iunctis (numquam tamen super Altare positis, vt in *Litera C. n.* 197. §. 10.) submissa voce dicit *Sanctus &c.* dextera se signans erectus, dum dicit *Benedictus &c.* postea non discedit à dextris celebrantis, sed ibidem remanet, vt ei inseruiat pro discooperiendo, & cooperiendo calice, quando opus erit.

Manus super Altare numquam ponat Diaconus.

Sanctus &c. dicit Diaconus simul cum celebrante.

Ad eleuationem, quomodo ministret Diaconus.

§. XV. Cum celebrans Sanctissimum Sacramentum eleuat, Diaconus ibidem à dextris illius genuflectit vtroque genu, & facta eleuatione hostiæ, statim surgit, & calicem discooperit, palla super Altare deposita, ac mox genuflectit, vt prius, & finita calicis eleuatione, statim surgit, & calicem palla cooperit, & ibidem remanet; genuflectere verò debebit vnico genu, quoties celebrans genuflectit.

Diaconus ad orationem Dominicam stat post celebrantem.

§. XVI. Cum celebrans, ante orationem Dominicam, incipit *Per omnia secula &c.* Diaconus, facta vnico genu genuflexione Sacramento, recedit in secundo gradu Altaris, stans ibi in medio post celebrantem; cum autem celebrans dicit *Et dimitte nobis &c.* Diaconus, facta genuflexione vnico genu Sacramento, accedit ad dexteram celebrantis, & aufert velum de patena, ac mox patenam accipit à Subdiacono (qui tunc, & ipse accessit ad cornu Epistolæ à dextris Diaconi) & finita oratione Dominica, eam celebranti porrigit, modo dicto *supra. n.* 123. §. 39. & ibidem à dextris celebrantis remanet, & cum celebrans dicit *Agnus Dei*, etiam ipse inclinatus cum eo dicit, ac mox, facta genuflexione Sacramento, accedit ad sinistram celebrantis, cedens dexteram Presbitero assistenti, & cum hic à Prælato celebrante sumpserit pacem, statim ipse Diaconus (si non sit communicaturus, quia aliter pacem sumit, dum communicat) redit ad dexteram celebrantis, & facta genuflexione Sacramento ante, & post, a celebrante pacem accipit, sed non osculatur Altare, ac mox pacem dat Subdiacono, tum (quia Presbiter assistens est impeditus in distribuenda pace) Diaconus accedit ad sinistram celebrantis, vt inseruiat ad librum, & quia Presbiter assistens, finita distributione pacis, ipse ad librum vadit, ideo tunc Diaconus redire debet ad dexteram celebrantis, & ministrare ad calicem prout opus erit.

Patenam accipit Diaconus à Subdiacono.

Agnus Dei dicit Diaconus cum celebrante, & postea locum cedit Presbitero assistenti.

Diaconus, quando accipiat pacem a celebrante.

Assistit libro Diaconus post acceptam pacem.

Diaconus redit ad dexteram celebrantis, cum Diaconus finierit distribuere pacem.

§. XVII. Cum celebrans sumpserit sacras species, Diaconus ministrat ei ampullam vini pro purificatione, & ablutione, & postea, sumpta à celebrante, etiam ablutione, imponit ei biretum, & mitram pretiosam, debet enim celebrans lauare manus, quibus lotis, & extersis, ac mitra pretiosa per Subdiaconum deposita, Diaconus ab eodem celebrante biretum aufert, complanatis cum eo capillis.

Mitram imponit Diaconus celebranti post ablutionem.

Biretum aufert Diaconus à celebrante.

§. XVIII. Cum celebrans legit communionem, Diaconus stat post ipsum in secundo Altaris gradu, & quando celebrans accedit ad medium Altaris, etiam Diaconus cum eo vadit semper post ipsum, & similiter cum celebrante redit ad cornu Epistolæ & stat post illum ad orationes, & iterum eodem ordine cum eo accedit ad medium, finitis orationibus, & dicto à celebrante *Dominus vobiscum*, ipse Diaconus conuersus ad populum, vertens renes celebranti, cantat in tono conuenienti *Ite Missa est*, ac mox faciem ad Altare vertit.

Quomodo stet Diaconus à communione, & infra.

Ite Missa est, quomodo à Diacono dicatur.

§. XIX. Cum celebrans dixerit *Placeat tibi Sancta Trinitas &c.* Diaconus imponit ei biretum, & mitram pretiosam pro benedictione solemni; & dum celebrans dat benedictionem, ab illis verbis, videlicet *Pater, & Filius &c.* genuflectit super secundum Altaris gradum, & deinde lecto vltimo Euangelio à celebrante, idem Diaconus ei imponit biretum, & mitram pretiosam, postea cum eo accedit ad suam sedem, & illum exuit sacris paramentis; Quod, si celebrans sit depositurus paramenta in Sacristia, tunc cum eo ordine, quo venerat, ad illam procedit, & ibidem adiuuat Prælatum deponentem sacras vestes; & hæc omnia sunt conformia *Cæremon. Episcop. lib.* 1. *cap.* 9. *& lib.* 2. *cap.* 8. Plura de Missa Pontificali, habebis in *Litera M. n.* 264.

Ad Benedictionem Diaconus genuflectit.

Diaconus inseruit celebranti deponenti Sacras vestes.

Diaconi collaterales.

Diaconi assistentes, siue collaterales in 132.

De officio Diaconorum collateralium in Missa Pontificali.

in Missa Pontificali hæc habent officia; videlicet, induunt Dalmaticam super rocchettum, vel, si illius vsum non habeant, super cottam, & amictum (vidi tamen in nostra Congregatione Cassinensi prædictos Diaconos inducere albam; quod non puto esse improbandum) cum procedunt de Sacristia ad presbiterium, vel de presbiterio ad Sacristiam, procedunt ambo simul immediate ante presbiterum assistentem.

Quo ordine procedant Diaconi collaterales.

Locus collateralium.

§. I. Eorum scamna ponuntur hinc inde à lateribus Prælati, ibi namque sedent, vel stant, prout opus erit.

Quandoque collaterales cedunt locũ ministris sacris.

§. II. Dum Prælatus paramenta inducere debet, ipsi aliquantulum inferius recedunt, cedentes locum ministris sacris, quibus spectat Prælato ministrare in susceptione paramentorum.

Diaconi collaterales celebranti respondent.

§. III. Cum celebrans in sua sede aliquid priuate dicit, & ipsi cum eo dicunt, puta psalmos pro præparatione Missæ. *Kyrie eleison. Gloria in Excelsis.* Symbolum, & similia, eique etiam respondent, quando opus erit.

Mitram Prælato imponere debent Diaconi collaterales, ad sedem tamen.

§. IV. Cum Prælatus in sua sede accipit, vel deponit mitram, ipsi inseruiunt, ità vt dignior ex ipsis, qui, videlicet, stat à dextris, debeat imponere biretum, & mitram, alter verò vittas aptabit: quandò verò auferenda est mitra, auferatur à secundo Diacono collaterali, sed biretum semper aufertur à primo, & notent, quod celebranti semper sedenti imponitur, vel aufertur mitra, quando iste eam accipit, vel deponit ad sedem.

Cum Prælato, quomodo procedant Diaconi collaterales.

§. V. Quandò Prælatus ad Altare accedit, vel ad sedem recedit de Altari, siue de presbiterio ad sedem vadit, semper stant hinc inde à lateribus illius, ipsum medium tenentes, neque hoc est contra dicta supra, quod namque debeant procedere ante presbiterum assistentem ambo simul; quia ibi supponimus, quod Prælatus cum alijs paratis non procedat.

Locus Diaconorum collateralium, quando celebrans est ad Altare.

§. VI. Quandò celebrans est ad Altare, ipsi semper stant in plano ante infimum Altaris gradum, ab eo aliquantulum distantes, quod totum colligitur ex *Cærem. Episcop. lib. 1. cap. 8. & lib. 2. cap. 8.*

Pacem à quo accipiant Diaconi collaterales.

§. VII. Pacem hi Diaconi collaterales accipiunt à celebrante vnus post alium, facta genuflexione Sacramento vnico genu ante, & post, quod, si ministri sacri non sint communicaturi, tunc hi Diaconi pro pace non accedunt ad celebrantem, sed eam à Subdiacono accipiunt. Plura de Missa Pontificali quære in *Litera M. n. 264.*

Diaconi assistentes, siuè Collaterales in Vesperis Pontificalibus hæc habent officia, videlicet, sint parati, & ad presbiterium procedant, vt *suprà n.* 132. sicut ibidem vidimus, qualiter eorum locus est hinc inde à lateribus celebrantis. 133.

De officio Diaconorum collateraliũ in Vesperis Pontificalibus.

§. I. Dum celebrans sumere debet paramenta, ipsi illum vestiunt, ita vt principaliter primus ex his omnia operetur, & alter solum adiuuet, ab iisdem etiam mitra imponitur, & aufertur à celebrante; quandò est imponenda, vel auferenda; primò tamen Diacono collaterali spectat illam imponere, secundò aptare vittas retrò; qui secundus etiam debebit semper illam auferre, quandò opus erit: hoc notato, quod apud sedem, semper sedenti imponitur, & aufertur, apud Altare vero stanti imponitur, & aufertur.

Diaconi collaterales adiuuant celebrantem induentem sacras vestes, & etiam his spectat imponere, vel auferre ab eodam celebrante mitram.

§. II. Cum celebrans procedit ad Altare, procedunt illi Diaconi simul cum eo, ipsum tenentes medium eleuantes hinc inde anteriores partes pluuialis.

§. III. Quando celebrans thurificat Altare ad *Magnificat*, ipsi stant in plano ante infimum Altaris gradum, aliquantulum ab eo distantes iuxta loci situm.

Stant in plano Presbiterij, dum celebrans incensat Altare.

§. IV. Cum celebrans in sua sede, vel apud illam, aliquid manu dextera agit, vel signando se, vel benedicendo ipsi hincinde eleuant anteriores partes pluuialis, ne eum impediant, quod similiter faciunt, quoties Prælatus ex libro aliquid legit. Vide *Cæremon. Episcop. lib. 1. cap. 8. & lib. 2. cap. 1.* Plura de Vesperis Pontificalibus, quære in *Litera V. nu.* 37.

Inseruiunt celebranti eleuantes anteriores partes pluuialis, quando opus est.

Diaconi seluatici.

Diaconi seluatici sunt personæ addictæ perpetuo seruitio alicuius Ecclesiæ, vel hospitalis, etiam si nullo clericali ordine sint insignitæ, qui Diaconi, & si non fruantur priuilegio canonis, gaudent tamen priuilegio fori in criminalibus, & in ciuilibus quoad corporis districtionem; nec non fruuntur immunitate ab oneribus personalibus, etiam post mortem Episcopi, & si alicubi ampliora habeant priuilegia, ijs vti possunt, semper tamen durante seruitio, & non aliter. 134.

Qui sint Diaconi seluatici, & quibus fruantur priuilegijs.

tet, quod debent per ſemetipſos præſtare, & non per alios. Hos Diaconos ſeluaticos ſolus Epiſcopus poteſt conſtituere, aut Capitulum ſede vacante, vt tamen in cathedrali ad ſummum inſtituantur tantum quatuor, in collegiatis, vel Parochialibus, duo, & in alijs Eccleſijs, in quibus Diuina aguntur, vnus, & ſi criminoſi euaderent, poterunt ab ordinario amoueri. Lege *Nouar. in Summ. Bullar. part. 1. comment.* 50. vbi de his Diaconis per extenſum ponit Decretum à *S. Congregat. edit.* 10. *Iulij* 1623.

Quis poſſit Diaconos ſeluaticos inſtituere, & quot in Eccleſijs eſſe poſſint.

Diaconiſſæ.

135. Diaconiſſæ dicebantur illæ viduæ, quæ miniſtrationi menſæ Agapis dicatæ erant (qualis fuerit hæc menſa, diximus *ſupra n.* 122. §. 2.) vt colligo ex *Caſal. de Sacr. Ritib. cap.* 20. qui etiam notat, quod deſiere id præſtare poſtquam fuere Diaconi inſtituti.

De Diaconiſſis.

§. I. Habebant tamen alia munia ipſis ſpectantia, videlicet, cuſtodire Eccleſiæ portas, per quas ſolæ fœminæ ingrediebantur, item inſtruere catechumenas de principijs fidei, item comitari, honeſtatis gratia, fœminas, quæ Epiſcopum, Sacerdotem, vel Diaconum eſſent alloquuturæ, item fœminis inſeruiebant, quando ad immerſionem denudabantur, & his ſimilia, vt refert *Cardin. Bon. in ſua Liturg. lib.* 1. *cap.* 25. §. 15.

Varia exercitia Diaconiſſarum.

§. II. Hæ Diaconiſſæ ordinabantur per manuum impoſitionem, non, quod illarum ordinatio eſſet Sacramentum, ſicut eſt ordinatio Diaconi, ſiquidem ſexus fœmineus incapax eſt cuiuſcumque ordinis, vt dicemus in *Litera S. n.* 202. §. 16. Quarè illarum ordinatio erat pura cæremonia extrinſeca, nec eas abſtrahebat à ſtatu laicali, vnde prima Nicæna Synodus vult tales Diaconiſſas eſſe omnino habendas inter laicas perſonas, & quando *Can.* 15. *Calced.* loquitur de conſecratione Diaconiſſarum per manuum impoſitionem, intelligendus eſt tantum de hac ſimplici, & externa cæremonia. *Cabaſſut. in Not. Concil. cap.* 56. *propè finem.*

Qualis fuerit ordinatio Diaconiſſarum.

Diaconiſſæ cenſentur perſonæ Laicæ.

§. III. Diaconiſſarum hæc ordinatio non eſt amplius in vſu, quia iàm multò tempore ceſſauit. Teſte *Cardinal. Bonvelat.*

Diaconiſſæ ceſſauerunt.

Diadema.

Diadema eſt nomen, quo Græci appellant Mitram. *M. n.* 272. *in f.* 136.

Dies biſſeſtiles.

Dies biſſeſtiles, quomodo computandi in ætate ad ordines requiſita. *A. n.* 179. §. 5. 137.

Dies Cinerum.

Dies Cinerum excludit quodcumque feſtum. *Litera F. n.* 40. 138.

Dies Dedicationis Eccleſiæ.

Dies pro feſto Dedicationis Eccleſiæ à quo poſſit mutari. *Supra n.* 51. §. 8. 139.

Dies denunciationum.

Dies feſtus, qualis cenſeatur, pro faciendis denunciationibus Matrimonij. *Supra n.* 90. §. 36. 140.

Dies Dominica.

Dies Dominica, quas Orationes requirat in Miſſa. *O. n.* 72. §. 20. 141.
Dies Dominica; vide Dominica. Dies. 142.

Dies, in quibus vtimur planetis plicatis.

Diebus ieiuniorum, & Dominicis, & ferijs Aduentus, & Quadrageſimæ, item in benedictione Candelarum, & earum proceſſione, quæ fit in die Purificationis B. M. V. & in benedictione Cinerum, ac in benedictione Palmarum, & earum proceſſione; Diaconus, & Subdiaconus non vtuntur Dalmatica, & tunicella, ſed planetis ante pectus plicatis, in Cathedralibus, & præcipuis Eccleſijs, non ſolum Collegiatis 143.

Planetis plicatis, quandò vti debeant miniſtri ſacri

Cleri Secularis, sed etiam Regularium ex Decreto S. Congregationis; vt in *Carem. Alcocer.*

Quare Subdiaconus vtatur planeta plicata.

§. I. De hac planeta plicata loquitur *Alcuin. Cap. Quid signif. vestim.* Quod etiam ea vtatur Subdiaconus, rationem reddit *Honor. in Gemm. lib. 1. cap. 231.* nempe, vt Subdiaconus imitetur Diaconum; plicantur verò hæ planetæ antè pectus, secundum *Durand. in Ration. Diuin. offic. lib. 2. cap. 9. n. 4.* vt Diaconus, & Subdiaconus liberius ministrent, secundum vero *Gauant. tom. 1. part. 1. tit. 19. n. 6.* vt aliqua esset differentia inter Sacerdotem, & ministros sacros: his temporibus puto veriorem esse sensum Gauanti, sed pro antiquis temporibus bona est ratio Durandi, quia tunc ità latæ erant planetæ, vt nisi ante pectus essent plicatæ, non paruum impedimentum in ministrando attulissent.

Quarè hæ planetæ antè pectus plicentur.

Diaconus quandò deponat planetam plicatam.

§. II. Hanc planetam plicatam Diaconus deponit, cum lecturus est Euangelium, deponit autem eam, antequam ministret incensum benedicendum pro Euangelio ex *Bauld. part. 4. cap. 4. artic. 2. n. 13.* & loco illius accipit aliud genus stolæ latioris super stolam communem, vel eandem planetam plicatam conuolutam ponit super humerum sinistrum (ad denotandum, quod planeta non est propria vestis Diaconi secundum *Rupert. lib. 3. cap. 2.*) & facta communione, resumit planetam, vt priùs; similiter Subdiaconus deponit suam planetam plicatam, cum lecturus est Epistolam, quam legit stans in Alba, & manipulo, & Epistola finita, osculataquè manu celebrantis, planetam resumit, vt prius. *Bauld. part. 4. cap. 1. n. 2.*

Stolam latiorem assumit Diaconus loco planetæ plicatæ.

Post communionem celebrantis, Diaconus deponit stolam latiorem, & iterum assumit planetam plicatam.

§. III. Obserua, quod in Sabbato Sancto, ministri sacri vtuntur planeta plicata ante Missam tantum, sicut etiam in Vigilia Pentecostes, sed ad benedictionem cerei, Diaconus vtitur Dalmatica alba, vt infra in *Litera V. n. 50. §. 9.*

In Sabbato Sancto, & in Vigilia Pentecostes, solum ante Missam ministri sacri vtuntur planeta plicata.

§. IV. Excipe à supradicta regula, Vigilias Sanctorum, vt in *Litera V. n. 50. §. 9.* Dominicam tertiam Aduentùs, quę dicitur *Gaudete*, etiam si illius Missa esset repetenda infra hebdomadam, & Dominicam quartam Quadragesimæ, quæ dicitur *Lætare* [& hic nota, quod infra quartam hebdomadam Quadragesimæ in Missa de feria vti debemus planetis plicatis, quia *Rubr. Missal. citand.* has ferias non excipit] item Vigiliam Natiuitatis Domini, ac ferias quatuor temporum Pentecostes, ob solemnitatem Spiritus Sancti, vt in *Concil. Salegustian. cap. 2.* in quibus omnibus diebus Diaconus, & Subdiaconus in Missa solemni vtuntur Dalmatica, & tunicella. Vide *Missal. de Rubr. gener. tit. 19. n. 6.* & sine dubio etiam feria V. in Cœna Domini, cum in ea vtantur albo colore, & planetæ plicatæ sunt tantum in vsu in colore violaceo, & nigro.

Exceptiones, quas supradicta regula patitur.

Solum in colore violaceo, & nigro vtimur planetis plicatis.

§. V. Si quęras rationem, quare in diebus Dominicis, & Ieiuniorum suprà positis, non vtamur Dalmaticis; lege *Honoriu. in Gemm. Anim. lib. 3. cap. 45.* vbi inuenies, quod Dalmatica significat lætitiam, quę dictis diebus non conuenit.

Quarè aliquandò cesset vsus Dalmaticæ.

Dies octaua.

Dies octaua significat glorificationem. *R. n. 98. §. 3.* hæc numquam transfertur. *T. n. 73. §. 3.* quas orationes exigat in Missa. *O. n. 72. §. 25.* 144

§. I. De orationibus dicendis in Missa diei infrà octauam aliò lectorem remittimus, sic de octaua Paschæ, & Pentecostes. *O. n. 72. §. 21.* de octaua omnium Sanctorum. *F. n. 146.* de octauis B. M. V. *Ibidem loc. cit.* de alijs octauis, quibusdam exceptis. *Ibidem loc. cit.*

De orationibus dicendis in diebus infra octauá.

§. II. Dubium est, an dies octaua Pentecostes, dicenda sit Dominica illa, in qua celebratur festum Sanctissimæ Trinitatis, vel potius Sabbatum antecedens, alij siquidem volebant ex antiquis diem octauam Pentecostes esse Sabbatum, ità vt hoc festum duraret solum per septem dies ad indicanda septem dona Spiritus Sancti; Alij vero dicebant octauam diem Pentecostes esse Dominicam, ità vt vere per octo dies hoc festum protrahatur, & cum his sentit *Bern. in libell. de Quibusd. reb. ad Miss. spect. cap. 5.* quia licet per septem dies indicentur septem Dona Spiritus Sancti, tamen dies octaua eorum consummationem, & perfectionem ostendit, & addit in fine capitis, hunc esse sensum Sanctæ Ecclesiæ, ita vt, qui contrarium sentiret, vnitatem Ecclesiæ scinderet.

Qualis censeatur dies octaua Pentecostes.

§. III. Dies octaua corporis Christi excludit omne festum, etiam duplex, exceptis duplicibus primæ classis, de quibus tantum, si ea die occurrant, fieri potest, alia verò festa inferioris classis, semper transferuntur: Ideoque in dicta die octaua, si occurrat Natiuitas S. Ioannis Bap-

De quo festo fieri possit in die octaua Corporis Christi.

Baptistæ, vel festum Sanctorum Apostolorum Petri, & Pauli, fit de festo occurrente cum sola commemoratione octauæ, quia prædicta festa sunt duplicia primæ classis. Vide *Breu. in Rubr. particul. ante Fest. Corp. Christ. Bauldr. part. 4. cap. 16. artic. 1. n. 4.*

Diesque nostros &c.

145. *Diesque nostros &c.* quare dicatur in Canone. *Litera H. n. 21.*

Dies, quoad agenda defunctorum.

146. De commemoratione omnium fidelium defunctorum. Dies commemorationis omnium fidelium defunctorum, die secunda Nouembris agitur. *C. n. 366.* an hac die omnes Sacerdotes teneantur applicare Missas generaliter pro defunctis. *Litera S. nu. 16. §. 4.*

147. De die tertio, septimo, & trigesimo. Dies tertius, septimus, & trigesimus obseruantur in exequijs defunctorum, in quibus eadem Missa repetitur, quæ dicta fuit in die obitus, siue depositionis, mutata oratione, quæ erit *Quæsumus Domine &c.* vt habetur in Missali post Missam defunctorum dicendam in die obitus, vel depositionis, & obseruandum, quod extra hos dies non est dicenda huiusmodi oratio, ne sit mendacium in collecta, sed dicatur Missa quotidiana, si sit dicenda, quando neque est dies obitus, vel depositionis, neque dies tertius, septimus, vel trigesimus, neque dies anniuersaria.

Oratio pro die tertio septimo, & trigesimo, non est alijs diebus dicenda.

Quænam Missa dicenda pro defuncto Cardinali, Episcopo, vel Sacerdote in die tertio &c. §. I. Pro defuncto Cardinali, Episcopo, vel Sacerdote, in die tertio, septimo, & trigesimo, legitur eadem Missa, quæ lecta fuit in die eorum obitus, vel depositionis, de quibus in *Litera M. n. 243. d §. 4.* cum eadem etiam oratione, nec refert, quod in ea nulla fiat mentio diei tertij, septimi, vel trigesimi, vt in pari casu ostendimus in *Litera A. n. 366. §. 2.*

Quomodo computandus dies tertius, septimus, & trigesimus. §. II. Vtrum dies tertius, septimus, & trigesimus, sit numerandus à die obitus, vel à die depositionis, idest sepulturæ, puto esse attendendam locorum consuetudinem; *Gauantus* quidem *tom. 1. part. 4. tit. 18. n. 9.* vult, quòd huiusmodi dies computentur à die depositionis, idest sepulturæ, quia defunctus ab ea die potiori iure subiacet Ecclesiasticæ curę, imò hoc est Missali conformius, quia in titulo ante orationem de die tertio, septimo, & trigesimo, meminit depositionis, & non diei obitus.

§. III. Et nota, quòd, exceptis supradictis diebus, aut die depositionis, & anniuersaria, in Missa defunctorum alij dies nominari non possunt. *Gauant. tom. 1. part. 1. tit. 5.* neque pro exequijs, alij dies, præter approbatos, possunt obseruari, vt in *Litera N. n. 45.* Alij dies, præter approbatos, obseruari non debent in exequijs Defunctorum.

Dies anniuersaria. Vide anniuersaria dies. 148.

Dies quoad Missæ celebrationem.

Dies, in quibus celebrare non licet. *M. n. 202.* 149.

Dies, in quibus tempore interdicti licitum est etiam solemniter celebrare. *M. n. 211. §. 7.* 150.

Dies, in quibus non potuit capellanus celebrare, causa infirmitatis, vel alterius impedimenti, an debeat per alium supplere. *S. n. 190. §. 9.* 151.

Dies, in quibus non licet celebrare in oratorijs priuatis. *A. n. 245.* 152.

Dies quoad ordinationes.

Dies, in quibus ordines possunt conferri. *T. n. 30.* 153.

Differre.

Differre onera Missarum, quando sit peccatum. *O. n. 56.* 154.

Differre baptismum est culpabile. *B. n. 17. §. 12.* 155.

Differre absolutionem sacramentalem, aliquando expedit. *F. n. 134. §. 65.* 156.

Digiti.

Digitus, in quo Episcopus debet deferre anulum. *A. n. 372. §. 2.* 157.

Digiti celebrantis non osculantur, sed manus. *Litera I. n. 72. §. 1.* 158.

159. Digiti pollex, & index; si deficiant, causant irregularitatem. *C. n.* 538. §. 1. De digitis in Missæ celebratione, hæc sunt notanda.

Plura notanda de digitis in Missæ celebratione.

§. I. Quomodo sint iungendi ad percutiendum pectus. *S. n.* 20. §. 17. cum manus tenentur extensæ, digiti simul iungantur, & humeros non excedant. *ibidem.* §. 23. Digiti lauantur in Missa, *ibidem.* §. 45. & quare. *M. n.* 26. §. 2.

Post consecrationem digiti quomodo tenendi.

§. II. Celebrans antequam accipiat hostiam consecrandam, extergit digitos super corporale. *S. n.* 20. §. 54. post consecrationem, digiti non disiunguntur. *ibidem* §. 57. ante consecrationem calicis in eum extergit digitos, si opus sit. *ibidem.* §. 59. post consumptam sacram hostiam, quomodo extergendi digiti à fragmentis. *ibidem.* §. 69.

De ablutione digitorum.

§. III. Post communionem digitos abluit celebrans, vt in *Litera S. n.* 20. §. 73. vtitur autem vino, & aqua, vt in *Litera A. n.* 426. de vino quidem loquitur *D. Thom.* 3. *part. q.* 83. *artic.* 5. *ad* 10. aquam verò etiam adhibemus, ne ex solo vino, nimis purificatoria deturpentur, vt tradit *Innocent. III. lib.* 6. *cap.* 8.

Celebrans antea non sumebat ablutionem.

§. IV. Hæc ablutio antea non sumebatur à celebrante, sed proiiciebatur in locum mundum honestum, vt cum alijs refert *Gobs. in experim. Theolog. tract.* 4. *n.* 24. nunc verò ablutio à celebrante sumitur, sic præcipiente *Rubr. Missal. de rit. seruand. tit.* 10. *n.* 5.

Labia, & os calicis non extergantur digitis.

§. V. Aduertat autem celebrans, ne labia calicis, & os digitis abstergat, & ne corporale commaculet, dum digitos abstergit, ideoque illis ablutis, ponat calicem prope corporale, sed extra illud, & purificatorium prope calicem, & dum illud accipit ad extergendos digitos, caute se gerat celebrans, ne Altaris mappa deturpetur, vt admonent *Gauant. tom.* 1. *part.* 2. *tit.* 10. *n.* 5. *Bauld. part.* 3. *de rit. seruand. tit.* 10. *Rub.* 5. *Tonell. lib.* 2. *tit.* 10. *Rubr.* 5. qui etiam docent, quòd

Quomodo celebrans sumat ablutionem.

postea procedat celebrans ad medium Altaris, vbi ablutionem accipit hoc modo: Cum peruenerit ad medium Altaris, inclinat caput cruci, postea accipit calicem in nodo infrà cuppam dextera manu, & supponens purificatorium calici, vnico haustu ablutionem sumit, quod etiam est faciendum Sacramento exposito, vt in *Litera A. n.* 32. sumpta ablutione celebrans extergit purificatorio os, & calicem, & deinde hunc accommodat, vt in *Litera C. nu.* 23. §. 15.

§. VI. Quomodo celebrans abluere debeat digitos, si eodem die plures debeat Missas celebrare, puta in die Natiuitatis Domini. *A. n.* 31.

Quomodo abluendi digiti, dum celebrandæ sunt plures Missæ.

Digiti. Vide Pollex. Index. 160.

Dignitas.

Dignitas personæ aliquando est attendenda in concurrentia duorum duplicium æqualis classis, vt totum fiat de digniori cum commemoratione de minus digno, sicut videre est in *Litera C. n.* 412. §. 3. 161.

De dignitate personæ in concurrentia attendenda.

§. I. Restat exponendum, quænam personarum dignitates sint attendendæ, & dico cum *Guyet. de propr. fest. lib.* 4. *cap.* 13. *q.* 4. & *q.* 5. *propè finem* hanc maiorem dignitatem solum esse attendendam penès festa Domini, Beatę Mariæ Virginis, Angelorum, & Apostolorum, ita vt de alijs festis nulla habenda sit ratio dignitatis quoad concurrentiam, puta martyris, Confessoris, Virginis &c. hæc.n. censentur æqualia in dignitate, & ità à capitulo de sequenti faciendum erit cum commemoratione præcedentis, dummodo cæterum sint æqualis classis.

De quibus attendenda dignitas personæ.

§. II. Et errant illi, qui putant festum de præcepto, siuè colibile habere integras vesperas in concurrentia alterius æqualis classis, sed non colibilis sicut notat *Guyet. q.* 6. *loc. cit.*

An festum de præcepto censeatur alijs dignius.

§. III. Quæritur etiam, an in concurrentia, festum Patroni, vel titularis Ecclesię, aut dedicationis eiusdem, sit alijs æqualibus præferendum, in quo alij affirmant, alij probabilius negant: *Guyet. cap.* 15. *q.* 2. censet Patronum ordinis esse dignius patrono loci; at in casibus occurrentibus, vel consuetudo legitime introducta erit attendenda, vel periti consulendi, quia varijs circumstantijs spectatis, plura possunt opportune resolui. Cętera de concurrentia quære in *Litera C. n.* 412.

An festum Patroni, Titularis, vel Dedicationis sit alijs dignius.

Dignitates.

Dignitates in Missa Pontificali hæc habent officia, videlicet, parantur in Sacristia, vel alio conuenienti loco, præparatus 162.

De officio dignitatum in Missa Pontificali.

paratis paramentis, vt in *Litera S. n. 63. §. 4.*

§. I. Procedunt ſuo tempore ad preſbiterium ordine tradendo in *Litera M. n. 264. §. 4.* & ibidem recipiunt ſe ad ſua ſcamna pro ipſis diſpoſita, vt in *Litera S. n. 82.* & apud illa ſemper ſtant capite diſcooperto, niſi ſit ſedendum, vel genuflectendum, aut ad Altare accedendum, forte pro communione recipienda.

De loco Dignitatum in presbiterio.

§. II. Sedent autem capite cooperto, cum inceptus fuerit primus pſalmus horæ tertiæ, & ſurgunt, cum celebrans dicturus eſt orationes poſt pſalmos pro præparatione Miſſæ, & ſtant quouſque celebrans fuerit indutus paramentis pro Tertia, poſtea, ſi in Choro pſalmi non ſint adhuc expleti, ſedent cooperto capite, & ſurgunt, dum cantatur capitulum, quod cantari ſolet ab vltima ex his dignitatibus in loco, vbi à Subdiacono cantatur Epiſtola, & finito capitulo, ambæ vltimæ dignitates in medio preſbiterij cantant verſiculum, quo dicto, ad propria ſcamna ſe recipiunt.

Capitulum ab vna ex Dignitatibus cantandum.

§. III. Finita à celebrante oratione Tertiæ, poterunt ſedere (ſedentes caput operiunt, ſtantes vero, illud diſcoopertum tenent) & cum clerici peruenti fuerint ad ſedem celebrantis pro Miſſa, iterum ſurgunt, & ſtant vſque ad *Kyrie eleiſon* excluſiuè, quia, dum id cantatur à Choro, ſedent, ſurgunt veró, quandò celebrans intonare debebit *Gloria in Excelſis Deo*, & iſto hymno à celebrante expleto ſedebunt, & eo à Choro finito, ſurgent, & iterum ſedebunt tempore, quo Subdiaconus cantabit Epiſtolam, & ſurgent, quando Diaconus accedet ad celebrantem pro benedictione Euangelij, ad quam etiam ipſi cum alijs genuflectunt, & poſtea ſurgunt, & ſtant, quouſque celebrans intonauerit, & finierit *Credo* (ſi illud ſit dicendum] nam poſt illud ſedent.

Quandò ſedere, & ſtare debeant Dignitates.

§. IV. Cum à Choro cantatur verſus *Et incarnatus eſt &c.* caput diſcoopertum inclinabunt, ſed in tribus Miſſis Natiuitatis Domini noſtri Ieſu Chriſti, & in feſto Annunciationis B. M. V. apud ſua loca genuflectere debent, & ſimiliter ſemper genuflectent, quando ille verſus dicitur ſubmiſſa voce à celebrante.

Ad verſum Et incarnatus eſt, Dignitates genuflectunt.

§. V. Poſt cantatum illum verſum à Choro, iterum caput operiunt, & ſedebunt, ſi fuerint genuflexi; ſurgunt veró circa finem Symboli, & ſtant apud ſuam ſedem detectis capitibus, & apud illam ad eleuationem genuflectunt, qua finita, iterum ſurgunt, & ſtant vſquè ad finem Miſſæ, & ea peracta, ad ſacriſtiam redeunt cum omnibus, iuxtà dicenda in *Litera M. n. 264.* Vbi plura de Miſſa Pontificali habebis.

Dignitates in Veſperis Pontificalibus hæc habent officia, videlicet, hora competenti, ſumunt ſua paramenta in ſacriſtia, vel alio loco præparata, vt in pari caſus dicemus in *Litera S. n. 63. §. 4.* 163.

De Officio Dignitatum in Veſperis Pontificalibus.

§. I. Accedent poſtea ad Sanctuarium ordine in ſimili tradendo in *Litera M. n. 264. §. 4.* Cum ad Sanctuarium peruenerint, bini ſimul faciunt debitam reuerentiam Altari, & celebranti, ac mox ſe recipiunt ad propria ſcamna, & ibidem ſemper ſtant, vel ſedent, prout opus erit, & dum ſedent operiunt caput, ſed, dum ſtant, illud tenent diſcoopertum.

§. II. Sedent autem ſemper, quandò in Choro cantantur pſalmi, & incipiunt ſedere, expleto primo verſu; item ſedent, dum repetitur à Choro Antiphona, ſiue dum, illius loco pulſantur organa; item ſedent, dum celebrans, ante *Magnificat*, imponit thus in thuribulo, & ſurgunt, quando incipitur *Magnificat*, cæterum, ſemper ſtant, niſi ſit genuflectendum, puta ad initia hymnorum *Veni Creator Spiritus*, vel *Aue maris Stella*.

Quandò ſedeant Dignitates ad Veſperas Pontificales.

§. III. Vna ex vltimis dignitatibus, illa, ſcilicet, quæ eſt proximior ſedi celebrantis, debet præintonare Antiphonas, primam, videlicet, celebranti, ſecundam primo Diacono collaterali, tertiam preſbitero aſſiſtenti, quartam ſecundo Diacono collaterali; Antiphona autem ad *Magnificat* præintonabit celebranti, nec diſcedet, quouſque Antiphona fuerit intonata ab illo, cui ipſe eam præintonauit.

Præintonare Antiphonas ſpectat vni ex vltimis Dignitatibus.

§. IV. Hæc eadem Dignitas cantabit Capitulum in loco, vbi ſolet à Subdiacono cantari Epiſtola, quo finito, præintonabit hymnum celebranti, & poſt hymnum, ſimul cum alia vltima Dignitate, cantabit verſiculum, quæ Dignitates vltimæ, etiam poterunt cantare *Benedicamus Domino*, poſtea ſe recipiunt ad ſua ſcamna, apud quæ genuflectunt omnes, quando celebrans dat benedictionem ſolemnem, & deinde ad ſacriſtiam reuertuntur ordine, quo venerant, in omnibus iuxta dicenda in *Litera V. num. 37.* vbi plura de Veſperis Pontificalibus

Capitulum cantat illa Dignitas, quæ Antiphonas præintonauit.

164. calibus videre poteris.

Dignitates, quo ordine incensandæ. *I. n.* 81.

Dimidiatum stipendium.

165. Dimidiatum stipendium acceptans Sacerdos, totum fructum applicare tenetur. Vide in *Litera S. num.* 190. §. 6.

Diminuere.

166. Diminuere aliquid in Missa, est peccatum. *R. num.* 90.

Dimissoriæ literæ.

167. Dimissoriæ literæ (quæ etiam Reuerendæ nuncupantur) pro ordinibus necessariæ sunt, vt quis possit ab alieno Episcopo ordinari, cum enim, vt videbimus in *Litera M. n.* 171. & §. 47. nullus Episcopus possit de iure ordinario initiare ordinibus, nisi suos subditos, sequitur Episcopos indigere licentia, vt alterius subditos licite valeant ordinare: hæc vero licentia datur in scriptis, & scriptura, litera dimissoria appellatur, quatenus per illam, quis à suo proprio Episcopo dimittitur, vt possit ab alio ordinari.

De literis dimissorijs pro ordinibus.

Episcopi indigent licentia ad ordinandos alienum subditos.

§. I. Vnde sequitur spectare ad proprios subditorum Episcopos literas dimissorias concedere, neque opus est, quod sit Episcopus consecratus, sed sufficit, si sit electus, & confirmatus, ea enim quæ sunt iurisdictionis, & non ordinis, exerceri possunt ab Episcopo nondum consecrato, vt recte notat *Capucin. in summ. Bass. verb. Ordo. n.* 28. Vicarius verò generalis absque speciali, & expressa Episcopi concessione, non potest dare literas dimissorias, nisi Episcopus esset valde distans. *Cabass. in Theor. & prax. Iur. Canon. lib.* 1. *cap.* 13. *n.* 12.

Solus proprius Episcopus potest dimissorias concedere, nec requiritur, quod sit consecratus.

Vicarius generalis, quomodo possit literas dimissorias dare.

§. II. Literas dimissorias suis subditis adhuc Secularibus, licitè concedunt Abbates, & tales Prælati, qui habent iurisdictionem quasi Episcopalem cum potestate visitandi, & congregandi Synodum, vt, multis productis, firmat *Mend. in Epitom. verb. Liter. Dimissor. n.* 1. & nominatim in nostra Congregatione, talis est Abbas sacri Monasterij Montis Cassini; neque hoc est contrà *Trid. sess.* 23. *de Reform. cap.* 10. vbi prohibetur Abbatibus priuilegiatis, & exemptis, concedere literas dimissorias, quia, vt bene obseruat *Mend. cit.* ibi est tantum sermo de illis Prælatis, qui ex priuilegio, vel consuetudine, has literas concedebant, absque eo, quod haberent iurisdictionem, quasi Episcopalem.

Prælati, qui habent iurisdictionem quasi Episcopalem, literas dimissorias concedunt.

Quinam Abbates priuilegiati non possint concedere literas Dimissorias.

§. III. Possunt etiam literæ dimissoriæ concedi ab Ecclesiarum capitulis, sede vacante, per Vicarium a se electum, dummodò fuerit elapsus annus vacationis sedis Episcopalis; infrà annum verò vacationis, possunt huiusmodi literæ concedi illis, qui indigent ordinari, ratione beneficij recipiendi, vel iàm recepti: cæterum infrà primum vacationis annum, non licet capitulo, sede vacante, dare licentiam ordinandi, aut literas dimissorias concedere, quod, si contrafecerit, ecclesiastico interdicto subiacebit, ex *Trid. sess.* 7. *de Reform. cap.* 10. sequuta tamen Iudicis sententia, sicut declarauit Vrbanus VIII. teste *Capucin. n.* 29. *loc. cit.* Qui verò tali modo erunt illicitè ordinati, si fuerint promoti ad ordines minores, nullo clericali priuilegio, præsertim in criminalibus, gaudebunt, si verò fuerint assumpti ad ordines sacros, manebunt ab eorum executione, ipso iure, suspensi, quousque futuro Prælato visum fuerit. *Trid. suprà.*

Capitulum, sede vacante, quando possit dare literas dimissorias.

Pena eorum, qui sunt ordinati per literas dimissorias [illegible] datè à capitulo concessas.

§. IV. Notandum verò ex *Capucin. nuper.* quòd, licet Capitulum, sede vacante, non possit infrà annum vacationis concedere literas dimissorias, nisi beneficio arctatis, potest tamen omnibus concedere literas testimoniales de vita, & moribus, puta, si quis haberet à Summo Pontifice, vt extrà suam Diœcesim posset ab alieno Episcopo ordinari, & indigeret literis de vita, & moribus, sine quibus forte nullus Episcopus vult illum ordinare, vt multi vigilantissimi pastores laudabiliter facere consueuerunt.

Literas testimoniales de vita, & moribus potest omnibus concedere capitulum, sede vacante, etiam intra primum vacationis annum.

§. V. Si quæras, quid sit faciendum, in casu, quo, sede vacante, vnus tantum Canonicus resideret, cæteris hincinde dispersis, vel hæreticis. Respondebo cum *Vener. in exam. Episcop. lib.* 1. *cap.* 16. *n.* 18. tunc illum vnicum Canonicum constituere capitulum, & ideo eodem modo, ac supra diximus, poterit dare literas dimissorias: quòd, si nullus canonicus re-

Quandoquè vnicus Canonicus constituit capitulum.

remaneat, in eo casu pro dimissorijs adeundus erit Summus Pontifex, docente eodem *Vener. n. 20.*

Nuncij Apostolici literas dimissorias concedunt.

§. VI. Nuncij etiam Apostolici possunt literas dimissorias concedere iis, qui indigent ordinari, ratione beneficij suscepti, vel suscipiendi, idque, vt valeant à quocumque antistite extra Romanam curiam ordinari, extra tempora, in tribus Dominicis, vel festiuis diebus (quid nomine Diei festiui hic veniat, vide in *Litera T. n. 30. à §. 11.*) dummodo ordinandi habeant testimonium de vita, & moribus à suo ordinario. *Mend. n. 4. loc. suprà.*

An etiam beneficio nõ Arctatis, possint Nuncij, sede vacante, dimissorias nõ concedere.

§. VII. Dubitant aliqui, vtrum prædicti Nuncij Apostolici possint concedere literas dimissorias, sede vacante, etiam illis, qui non sunt beneficio arctati: negat *Grazias.* relatus à *Goba. in experim. Theolog. tract. 8. n. 573.* vbi tamen affert sententiam *Molin.* asserentis, dummodo à Capitulo, vel prouisore Episcopatus habeatur testimonium de probitate, vel idoneitate ordinandi, cuius opinionem in praxi fuit sequutus Emin. Federicus Cardinalis Borromæus, cum antea esset Nuncius ad Heluetios, & Rhetos.

Vltramontani cum quibus Dimissorijs possint in Italia ordinari.

§. VIII. Maior est difficultas de Vltramontanis, qui in Italia ordinari desiderant; hi enim ordinari non possunt cum solis dimissorijs eorum Prælatorum, nisi illæ à Nuncijs, seu collectoribus S. Sedis, in illis partibus commorantibus, recognitæ, approbatæ, & subscriptæ fuerint, & etiam debent examinari, & approbari à Vicario in spiritualibus generali Almæ Vrbis, & ordinantes contrafacientes sunt per annum ab exercitio Pontificalium suspensi; Ordinati verò, ab exercitio Ordinis suscepti erunt in perpetuum, sine spe obtinendæ dispensationis, suspensi: & insuper alijs pœnis, arbitrio Romani Pontificis pro tempore existentis, subiacebunt, vt voluit Vrbanus VIII. in sua constitutione, quæ incipit *Secretis æterna*, & habetur in *Bullar. magn. inter Constit. huius Pontific. ordine 35. §. 3.* vbi etiam §. 4. statuit, quod, si

Quas pœnas incurrat Italus ordinatus cum dimissorijs falsis.

aliquis Italus faceret se ordinare ab alieno Episcopo cum fictis, & falsis dimissorijs ad primam tonsuram, & minores ordines, fori Ecclesiastici priuilegio minime talis fruatur, sed tanquam laicus, laicæ potestati sit omninò subiectus, sequuta tamen Iudicis sententia.

Regulares non comprehendun-

§. IX. Supradicta verò constitutio non comprehendit familiares Episcoporum ex mente *S. Congreg. Episcop. & Regul.* teste *Nouar. in Summ. Bullar. decis. 47. n. 6.* vbi etiam addit non comprehendi sub illa constitutione Regulares ex intentione eiusdem Congregationis, præter quam quòd in ea non sit mentio Regularium.

tur in supradicta constitutione.

§. X. Imò Regulares videntur satis clare exclusi, cum in hac constitutione sermo sit de dimissorijs ab Episcopo concessis; Regulares autem dimissorias literas obtinent à suo generali, vel prouinciali, aut alio superiore iuxta varias ordinum constitutiones, & ideò Regulares vltramontani cum solis suorum Superiorum dimissorijs poterunt licitè à quocumque Episcopo italo ordinari, quod inter alios notat *Capuc. in summ. Bassæi, verb. Ordo. n. 33.*

Regularibus vltramontanis iuuant dimissoriæ suorum Superiorum.

§. XI. Tres dantur casus, in quibus licet ordinationem petere ab alieno Episcopo, sine literis dimissorijs.

Quid, si proprius Episcopus habeat aliquam censuram.

§. XII. Primus est, si proprius Episcopus fuerit aliqua censura innodatus quæ sit publica, vel per euidentiam facti, vel per Iudicis sententiam; tunc enim eius subditi absque literis dimissorijs ad alienum Episcopum pro ordinatione accedere poterunt, vt tamen adeant viciniorem. *Cabassut. in Theor. & Prax. Iur. Canon. lib. 1. cap. 14. n. 2.*

Qui ex priuilegio Papæ potest à quocumque Episcopo ordinari, non indiget literis dimissorijs.

§. XIII. Secundus est, si quis à Summo Pontifice priuilegium haberet, vt posset à quocumque Catholico antistite ordinari, qui tamen, licet non indigeret litera dimissoria sui ordinarij, indigeret nihilominus literis testimonialibus proprij Episcopi de vita, & moribus, ad fraudes vitandas, vt alijs relatis docet *Mend. in Epitom. verb. liter. Dimissor. n. 6.* quod tamen in Regularibus non militat, quibus nullæ sunt necessariæ literæ ordinarij, sed eis sufficiunt dimissoriæ suorum superiorum, vt vidimus §. 10.

Regulares nullis indigent literis ordinar. pro ordinibus.

§. XIV. Tertius tandem casus, quo licet alienum Episcopum pro ordinationibus adire, absque literis dimissorijs, habetur in *Trident. sess. 23. de Reform. cap. 9.* quòd nempe quilibet Episcopus possit suum familiarem triennalem ordinare, vt trademus in *Litera M. n. cit. §. 49.*

Suum familiarem potest Episcopus absque dimissorijs ordinare.

§. XV. Formula literarum dimissorialium est ferè apud omnes eadem, paucis aliquibus, pro varia locorum consuetudine, variatis; non omittam tamen notare ea, quæ communiter contineri debent in literis dimissorijs.

De formula literarum dimissoriarum.

§. XVI. Primò igitur ex *Tridentin. sess. 7. de Reform. cap. 11.* debet in his literis

Causa dimissionis in literis dimis-

teris

calibus videre poteris.

164. Dignitates, quo ordine incensandæ. *I. n.* 81.

Dimidiatum stipendium.

165. Dimidiatum stipendium accipiens Sacerdos, totum fructum applicare tenetur. Vide in *Litera S. num.* 190. §. 6.

Diminuere.

166. Diminuere aliquid in Missa, est peccatum. *R. num.* 90.

Dimissoriæ literæ.

167. *De literis dimissorijs pro ordinibus.* Dimissoriæ literæ (quæ etiam Reuerendæ nuncupantur) pro ordinibus necessariæ sunt, vt quis possit ab alieno Episcopo ordinari, cum enim, vt videbimus in *Litera M. n.* 171. & §. 47. nullus Episcopus possit de iure ordinario initiare ordinibus, nisi suos subditos, sequitur Episcopos indigere licentia, vt alienos subditos licitè valeant ordinare: hæc vero licentia datur in scriptis, & scriptura, litera dimissoria appellatur, quatenus per illam, quis à suo proprio Episcopo dimittitur, vt possit ab alio ordinari.

Episcopi indigent licentia ad ordinandos alienos subditos.

§. I. Vnde sequitur spectare ad proprios subditorum Episcopos literas dimissorias concedere, neque opus est, quod sit Episcopus consecratus, sed sufficit, si sit electus, & confirmatus, ea enim quæ sunt iurisdictionis, & non ordinis, exerceri possunt ab Episcopo nondum consecrato, vt recte notat *Capucin. in summ. Bull. verb. Ordo. n.* 28. Vicarius verò generalis absque speciali, & expressa Episcopi concessione, non potest dare literas dimissorias, nisi Episcopus esset valde distans. *Cabass. in Theor. & prax. Iur. Canon. lib.* 1. *cap.* 13. *n.* 12.

Solus proprius Episcopus potest dimissorias concedere, nec requiritur, quod sit consecratus.

Vicarius generalis, quomodò possit literas dimissorias dare.

§. II. Literas dimissorias suis subditis adhuc Secularibus, licitè concedunt Abbates, & tales Prælati, qui habent iurisdictionem quasi Episcopalem cum potestate visitandi, & congregandi Synodum, vt, multis productis, firmat *Mend. in Epitom. verb. Liter. Dimissor. n.* 1. & nominatim in nostra Congregatione, talis est Abbas sacri Monasterij Montis Cassini; neque hoc est contrà *Trid. sess.* 23. *de Reform. cap.* 10. vbi prohibetur Abbatibus priuilegiatis, & exemptis, concedere literas dimissorias, quia, vt bene obseruat *Mend. cit.* ibi est tantum sermo de illis Prælatis, qui ex priuilegio, vel consuetudine, has literas concedebant, absque eo, quod haberent iurisdictionem, quasi Episcopalem.

Prælati, qui habent iurisdictionem quasi Episcopalem, literas dimissorias concedunt.

Quinam Abbates priuilegiati non possint concedere literas Dimissorias.

§. III. Possunt etiam literæ dimissoriæ concedi ab Ecclesiarum capitulis, sede vacante, per Vicarium à se electum, dummodò fuerit elapsus annus vacationis sedis Episcopalis; infrà annum verò vacationis, possunt huiusmodi literæ concedi illis, qui indigent ordinari, ratione beneficij recipiendi, vel iàm recepti: cæterum infrà primum vacationis annum, non licet capitulo, sede vacante, dare licentiam ordinandi, aut literas dimissorias concedere, quod, si contrafecerit, ecclesiastico interdicto subiacebit, ex *Trid. sess.* 7. *de Reform. cap.* 10. sequuta tamen Iudicis sententia, sicut declarauit Vrbanus VIII. teste *Capucin. n.* 29. *loc. cit.* Qui verò tali modo erunt illicitè ordinati, si fuerint promoti ad ordines minores, nullo clericali priuilegio, præsertim in criminalibus, gaudebunt, si verò fuerint assumpti ad ordines sacros, manebunt ab eorum executione, ipso iure, suspensi, quousque futuro Prælato visum fuerit. *Trid. suprà.*

Capitulum, sede vacante, quando possit dare literas dimissorias.

Pena eorum, qui sunt ordinati per literas dimissorias illicitè à capitulo concessas.

§. IV. Notandum verò ex *Capucin. nuper.* quòd, licet Capitulum, sede vacante, non possit infrà annum vacationis concedere literas dimissorias, nisi beneficio arctatis, potest tamen omnibus concedere literas testimoniales de vita, & moribus, puta, si quis haberet à Summo Pontifice, vt extrà suam Diœcesim posset ab alieno Episcopo ordinari, & indigeret literis de vita, & moribus, sine quibus forte nullus Episcopus vult illum ordinare, vt multi vigilantissimi pastores laudabiliter facere consueuerunt.

Literas testimoniales de vita, & moribus potest omnibus concedere capitulum, sede vacante, etiam intra primum vacationis annum.

§. V. Si quæras, quid sit faciendum, in casu, quo, sede vacante, vnus tantum Canonicus resideret, cæteris hincinde dispersis, vel hæreticis. Respondebo cum *Vener. in exam. Episcop. lib.* 1. *cap.* 16. *n.* 18. tunc illum vnicum Canonicum constituere capitulum, & ideo eodem modo, ac supra diximus, poterit dare literas dimissorias: quòd, si nullus canonicus re-

Quandoquè vnicus Canonicus constituit capitulum.

remaneat, in eo casu pro dimissorijs adeundus erit Summus Pontifex, docente eodem *Vener. n.*20.

Nuncij Apostolici literas dimissorias concedant.

§. VI. Nuncij etiam Apostolici possunt literas dimissorias concedere iis, qui indigent ordinari, ratione beneficij suscepti, vel suscipiendi, idque, vt valeant à quocumque antistite extra Romanam curiam ordinari, extra tempora, in tribus Dominicis, vel festiuis diebus (quid nomine Diei festiui hic veniat, vide in *Litera T. n.*30. *à* §. 13.) dummodo ordinandi habeant testimonium de vita, & moribus à suo ordinario. *Mend. n.*4. *loc. suprà*.

An etiam beneficio nō Arctatis, possint Nuncij, sede vacante, dimissorias nō concedere.

§. VII. Dubitant aliqui, vtrum prædicti Nuncij Apostolici possint concedere literas dimissorias, sede vacante, etiam illis, qui non sunt beneficio arctati: negat *Grazias.* relatus à *Goba. in experim. Theolog. tract.* 8. *n.* 573. vbi tamen affert sententiam *Molin.* asserentis, dummodo à Capitulo, vel prouisore Episcopatus habeatur testimonium de probitate, vel idoneitate ordinandi, cuius opinionem in praxi fuit sequutus Emin. Federicus Cardinalis Borromæus, cum antea esset Nuncius ad Heluetios, & Rhætos.

Vltramontani cum quibus Dimissorijs possint in Italia ordinari.

§. VIII. Maior est difficultas de Vltramontanis, qui in Italia ordinari desiderant; hi enim ordinari non possunt cum solis dimissorijs eorum Prælatorum, nisi illæ à Nuncijs, seu collectoribus S. Sedis, in illis partibus commorantibus, recognitæ, approbatæ, & subscriptæ fuerint, & etiam debent examinari, & approbari à Vicario in spiritualibus generali Almæ Vrbis, & ordinantes contrafacientes sunt per annum ab exercitio Pontificalium suspensi; Ordinati vero, ab exercitio Ordinis suscepti erunt in perpetuum, sine spe obtinendæ dispensationis, suspensi: & insuper alijs pœnis, arbitrio Romani Pontificis pro tempore existentis, subiacebunt, vt voluit Vrbanus VIII. in sua constitutione, quæ incipit *Secretis æternæ*, & habetur in *Bullar. magn. inter Constit. huius Pontific. ordine* 35. §. 3. vbi etiam §. 4. statuit, quod, si

Quas pœnas incurrat Italus ordinatus cum dimissorijs falsis.

aliquis Italus faceret se ordinare ab alieno Episcopo cum fictis, & falsis dimissorijs ad primam tonsuram, & minores ordines, fori Ecclesiastici priuilegio minime talis fruatur, sed tanquam laicus, laicæ potestati sit omninò subiectus, sequuta tamen Iudicis sententia.

Regulares non comprehendun.

§. IX. Supradicta verò constitutio non comprehendit familiares Episcoporum ex mente *S. Congreg. Episcop. & Regul.* teste *Nouar. in Summ. Bullar. decis.*47. *n.* 6. vbi etiam addit non comprehendi sub illa constitutione Regulares ex intentione eiusdem Congregationis, præter quam quòd in ea non fit mentio Regularium.

tur in supradicta constitutione.

§. X. Imò Regulares videntur satis clare exclusi, enim in hac constitutione sermo sit de dimissorijs ab Episcopo concessis; Regulares autem dimissorias literas obtinent à suo generali, vel prouinciali, aut alio superiore iuxta varias ordinum constitutiones, & ideò Regulares vltramontani cum solis suorum Superiorum dimissorijs poterunt licitè à quocumque Episcopo italo ordinari, quod inter alios notat *Capuc. in summ. Bassæi, verb. Ordo. n.* 33.

Regularibus vltramontanis iuuant dimissoriæ suorum Superiorum.

§. XI. Tres dantur casus, in quibus licet ordinationem petere ab alieno Episcopo, sine literis dimissorijs.

Quid, si proprius Episcopus habeat aliquam censuram.

§. XII. Primus est, si proprius Episcopus fuerit aliqua censura innodatus quæ sit publica, vel per euidentiam facti, vel per iudicis sententiam; tunc enim eius subditi absque literis dimissorijs ad alienum Episcopum pro ordinatione accedere poterunt, vt tamen adeant viciniorem. *Cabassut. in Theor. & Prax. Iur. Canon. lib.* 1. *cap.* 14. *n.* 2.

Qui ex priuilegio Papæ potest à quocunque Episcopo ordinari, non indiget literis dimissorijs.

§. XIII. Secundus est, si quis à Summo Pontifice priuilegium haberet, vt posset à quocunque Catholico antistite ordinari, qui tamen, licet non indigeret litera dimissoria sui ordinarij, indigeret nihilominus literis testimonialibus proprij Episcopi de vita, & moribus, ad fraudes vitandas, vt alijs relatis docet *Mend. in Epitom. verb. liter. Dimissor. n.* 6. quod tamen in Regularibus non militat, quibus nullæ sunt necessariæ literæ ordinarij, sed eis sufficiunt dimissoriæ suorum superiorum, vt vidimus §. 10.

Regulares nullis indigens literis ordinarij pro ordinibus.

§. XIV. Tertius tandem casus, quo licet alienum Episcopum pro ordinationibus adire, absque literis dimissorijs, habetur in *Trident. sess.* 23. *de Reform. cap.* 9. quòd nempe quilibet Episcopus possit suum familiarem triennalem ordinare, vt trademus in *Litera M. n. cit.* §. 49.

Suum familiarem potest Episcopus absque dimissorijs ordinare.

De formula literarum dimissoriarum.

§. XV. Formula literarum dimissorialium est ferè apud omnes eadem, paucis aliquibus, prò varia locorum consuetudine, variatis: non omittam tamen notare ea, quæ communiter contineri debent in literis dimissorijs.

Causa dimissionis in literis dimissorijs.

§. XVI. Primò igitur ex *Tridentin. sess.* 7. *de Reform. cap.* 11. debet in his literis

teris

sorijs exprimenda.

teris exprimi causa, quare proprius Episcopus talem ordinandum ad alium mittat, quod tamen non esse in praxi obseruatum, consuetudine sic permittente, notat *Gobat. in experim. Theolog. tract.* 8. *n.* 575. sed puto hanc consuetudinem non esse vniuersalem, sed in aliquibus tantum prouincijs adesse ex relatis a *Barbos. in loc. Trident. cit. à n.* 4.

Testimoniū de idoneitate scientiæ est in literis dimissorijs apponendum.

§. XVII. Secundo ex eodem *Tridentin. sess.* 23. *cap.* 3. *de Reformat.* debent dimittendi, prius à proprio Episcopo probari, & examinari, adeoque in literis apponendum erit testimonium de idoneitate scientiæ requisitæ, grauatur namque præcipuè proprij Pastoris conscientia, vt aduertat, ne insipientes ad ordines promoueantur, neque erit tutus in conscientia, si suum subditum à se absque examine dimissum, ille alius Episcopus ordinaret destitutum sufficienti scientia, etiam si in literis dimissorijs apposuisset clausulam, quòd talis dimissus non fuerit examinatus. *Goba. n.* 577. attamen ego libentius inclino in aliorum sententiam, qui Episcopum dimittentem, tanto rigore non obligant, maxime, quia aliquando expedit concedere literas dimissorias longe absentibus; quocirca proprius Episcopus poterit licite remittere examen illi Episcopo, ad quem ordinandus dimittitur; consentit *Vener. in examin. Episcopor. lib.* 1. *cap.* 16. *n.* 9. & ita Romæ fuisse decisum testatur *Barbos. apud Mend. in Epitom. verb. liter. Dimissor. n.* 7.

Examen ordinandi potest ad alium Episcopum remitti.

§. XVIII. Certum est verò, quòd Episcopus ordinans habet ius iterum examinandi ordinandos ad se dimissos ex alia Diœcesi, quamuis in literis dimissorijs habeatur testimonium de examine ordinandi à proprio Episcopo facto, & ita seruatur in Diœcesi Mediolanensi, & Neapolitana, teste *Mend. suprà* vbi etiam tradit esse certò probabile, quòd Episcopus ordinans teneatur ad se dimissos iterum examinare, nec debet videri mirum, cum *Trid. sess.* 7. *de Reform. cap.* 11. imponat Episcopis, vt aliorum subditos cum literis dimissorijs ad se pro ordinatione accedentes, ordinent, diligenti præuio examine, quod rectè etiam obseruat *Cabassut. in Theor. & prax. Iur. Canon. lib.* 1. *cap.* 14. *n.* 3. Opinor tamen verba Tridentini non inducere grauem obligationem, cum experientia sit notum plerosque Episcopos se remittere examini facto à proprio ordinandorum ordinario, neque hanc consuetudinem ignorat *Mend. cit.*

Episcopus ordinans semper potest examinare ordinandos ad se ex alia Diœcesi missos.

§. XIX. Quoad Regulares, extra dubium est esse ab Episcopis examinandos, licet in literis dimissorijs suorum superiorum habeatur testimonium de sufficienti eorum scientia, & deducitur ex *Trid. sess.* 23. *de Reform. cap.* 12. & ità cum *Quarant.* notat *Vener. nu.* 10. *loc. cit.*

Regulares ab Episcopis ante ordinationem examinandi.

§. XXI. Tertiò in literis dimissorijs exprimi debet testimonium de vita, & moribus dimissi, quia *Trid. sess.* 23. *de Reformat. cap.* 8. decreuit, quòd nullus Episcopus subditos aliarum Diœcesum ordinet, nisi ordinandorum probitas, & mores, ordinariorum suorum testimonio commendentur, & hanc esse præcipuam dimissorialium literarum partem, meritò asserit *Quintanad. tom.* 1. *de Sacram. Ordin. sing.* 8. *n.* 11. enim verò de scientia facile per examen potest Episcopus cognoscere, non autem de vita, & moribus.

Testimoniū de vita, & moribus in literis dimissorijs exprimendum.

§. XXII. Quartò in literis dimissorijs debet apponi ordinandum esse prouisum de sufficienti Patrimonio, vel Beneficio [intellige de ordinando ordine Subdiaconatus) quia nemo (exceptis Religiosis, qui ordinantur titulo paupertatis, vel Religionis) potest aliter initiari sacris, sub pœna, quod ordinarius taliter ordinato prouideat de victu, quousque ei contulerit aliquod beneficium, vt commodius videbimus in *Litera T. n.* 66. §. 2.

Quòd ordinandus sit prouisus de sufficienti patrimonio, vel beneficio constare debet in dimissorijs.

§. XXIII. Debet igitur proprius Episcopus dimittens ipsemet cognoscere, vtrum ordinandus vere habeat aliquod beneficium, vel sufficiens saltem patrimonium, quia in casu, quo quis fuerit ab alieno Episcopo ordinatus in sacris absque vero titulo Beneficij, vel Patrimonij, non ordinator, sed proprius Episcopus tenebitur alere ordinatum, vt clare habetur in *Cap. Si Episcopus. De Prabend. in* 6.

De Titulo, ad quem quis ordinatur, debet cognoscere proprius Episcopus.

§. XXIV. Quintò, si ordinandus indigeat dispensatione super interstitia, exprimi debet in dimissoria hanc dispensationem esse factam à proprio Prælato, cuius ordinandus est subditus, quià in interstitijs dispensare potest tantum ille, qui dimissorias concedit, non verò ordinans, nisi expressè ei ab Episcopo dimittente id concedatur. *Gobat. n.* 493. vbi suum assertum firmat authoritate Tridentini.

Dispensatio super interstitijs, in dimissoria exprimatur.

§. XXV. De alijs verò dispensationibus (putà circa irregularitates, quæ pos-

Episcopus ordinans, qualiter circa ordinandum possit dispensare.

possunt ab Episcopo concedi] licet in dimissorijs nulla fiat mentio, poterit ipse ordinans dispensare [dummodo Episcopus dimittens cognouerit, dimissum aliqua dispensatione indigere, secus, si id ignorauit. *Castrop. part. 6. disp. 6. punct. 7. nu. 21.*) eo quia, vt discurrit *Gobat. nuper.* qui concedit alicui, vt possit talem ordinare, concedit etiam, vt possit in ijs dispensare, vt ordinatio licitè fieri possit.

Difficultas ex argumento allato.

§. XXVI. Sed dices, hæc ratio probat etiam, quod Episcopus ordinans valeat dispensare super interstitijs, ex eo præcise, quod ei committitur ordinatio, quæ licitè fieri non potest, nisi accedente dispensatione circa interstitia. Respondeo ex hoc argumento vere hoc etiam sequi, attamen pro interstitijs adest in contrarium declaratio Tridentini ex *Gob. supra.* Plura de Interstitijs habebis in *Litera I. n. 199.*

Nomen Episcopi aliquando in dimissoria exprimitur.

§ XXVII. Tandem in litera dimissoria solet apponi nomen illius Episcopi, ad quem ordinandus mittitur, potest tamen ille, qui concedit dimissoriam, illam dirigere ad quemcumque Catholicum Episcopum, gratiam, & communionem Apostolicæ Sedis habentem.

An pro ordinationibus adulpossit Episcopus diuersus ab illo, qui in dimissoria exprimitur.

§. XXVIII. Sed non parua nascitur difficultas, vtrum determinato in literis, ad quem Episcopum ordinandus dimittatur, dimissus valeat ab alio, quam ab expresso in literis ordinari; hoc vero esse licitum, non contendent *Suarez. & alij apud Capucin. in summ. Bass. verb. Ordo. n. 32.* qui volunt, quod Episcopus possit alterius subditum ordinare, stante bona fide sub spe ratihabitionis, hæc autem ratihabitio multo magis præsumi potest, dum adsunt literæ dimissoriæ proprij pastoris, licet ad alium Episcopum directę.

Ratihabitio contra ius, & alterius iurisdictionem, nō præsumenda.

§. XXIX. Quia tamen sententia Suarez communiter non admittitur, & nominatim *Capucin. relat.* docet, quod in ijs, quæ sunt contra ius, & alterius iurisdictionem, non est facile præsumenda ratihabitio: ideo punctum resoluam juxta doctrinam *Quintanad. tom. 1. tract. 6 sing. 19.* vbi docet, quod, si Episcopus Diœcesanus aliquem suum subditum, ità pro ordinatione remitteret ad talem Episcopum, vt eum ad alium non esset dimissurus, tunc dimissus illicitè ordinaretur ab alio Episcopo, quam ab expresso in literis, quia faceret contra dimittentis voluntatem: Si vero Episcopus proprius, ideo in literis dimissorijs apposuisset determinatum Episcopum, quia sic eius subditus optauerat, tunc poterit licite à quocumque alio ordinari, quia limitatio facta fuit in fauorem subditi, adeoque ipsi non debet officere, iuxta Axioma ex *l. Si index. ff. de minor. Beneficium alicui concessum in eundem minimè est retorquendum.*

Beneficium alicui concessum, in eum non est retorquendum.

Attendendus est finis, quo limitatio facta fuit.

§. XXX. Item, si limitatio facta non fuerit ea intentione, quod ordinandus ad alium Episcopum non accedat, sed ideo tantum nominatus fuerit determinatus Episcopus, quia est amicus, vicinior &c. poterit dimissus ab alio ordinari, cum in hac suppositione nulla dimittenti fiat iniuria, quem supponimus non magis curare, quod subditus ordinetur ab hoc, quam ab alio Episcopo, & hæc distinctio non parum laudanda, meritò placet Eruditissimo *Gobat. in Experim. Theol. tract. 8. n. 599.*

De duratione literæ dimissoriæ.

§. XXXI. De tempore durationis literarum dimissorialium, hæc nota. possunt reuocari ab eo, qui illas concessit, & vti his literis reuocatis, erit idem, ac accipere ordines absque illis, & talis ideo suspensionem incurreret: cæterum, si non reuocentur, valent etiam post mortem concedentis, vel illius amotione ab officio: imo literas dimissorias obtentæ, sede vacante, valent etiam adueniente Episcopo successore, à quo tamen, nullo contradicente, possunt reuocari. *Cabassut. lib. 1. cap. 14. num. 7. Mend. in Epitom. verb. liter. Dimissor. n. 8. Vener. in Exam. Episcop. lib. 1. cap. 16. n. 19. 21. 24. & sequentib.*

Grauius est peccatum dimissorias falsas producere, quam sinè vllis ordinari.

§. XXXII. Maxime autem aduertendum, ne producantur dimissoriæ falsæ, & fictæ, quia hoc esset grauius malum, quam absque vllis dimissorijs recipere ordines.

Qui amissit Dimissorias, an possit sibi falsas formare.

§. XXXIII. Interrogat *Vener. in Examin. Epis. lib. 1. cap. 16. n. 22.* Vtrum ille, qui habuit veras dimissorias, si eas in itinere perdiderit, possit formare alias falsas; & Respondet, quod hic ordinatus cum his falsis literis, nullam suspensionem incurreret, quia vere habuit dimissorias à suo Prælato, vult tamen talem esse puniendum pęna falsarij, & meritò.

An possit sibi falsas dimissorias formare, qui scit iam pro se esse expeditas.

§. XXXIV. Hinc potes resoluere alium casum propositum à *Gobat. tract. 8. n. 595.* vtrum videlicet, qui scit iam esse expeditas pro se literas dimissorias, quæ tamen ob aliquod incommodum non potuerint in tempore peruenire (suppo-

no

no has literas esse concedendas absenti) possit sibi pro tunc formare literas falsas, & cum illis initiari ordinibus; hic enim vere habet dimissorias iam concessas, vt supponimus; hic quidem suspensionem non incurret, at peccabit grauiter, & tanquam falsarius puniendus erit.

An teneantur al quando Episcopi dimissorias literas formare. §. XXXV. Quoad obligationem concedendi literas dimissorias, nullam habent Prælati, nisi adsit valde rationabilis causa, vt ait *Mend. in Epitom. verb. liter. Dimissor. n.* 5.

Gratis dimissoriæ concedendæ. §. XXXVI. Sciendum verò, quòd hæ literæ sunt concedendæ gratis ex *Trid. de Reform. sess.* 21. *cap.* 1. vbi tamen permittitur notarijs in locis, vbi non est laudabilis consuetudo nihil accipiendi, & dummodò ipsis notarijs non sit constitutum salarium pro officio exercendo, quod possint accipere pro singulis literis dimissorijs, vel testimonialibus, decimam tantum partem vnius aurei, & in contrarium facientes, tàm dantes, quàm accipientes, Diuinam vltionem, & pœnas à iure inflictas, ipso facto incurrent;

In Germania Dimissoriæ non conceduntur gratis. At in Germania hanc Tridentini Sanctissimam legem receptam non esse, testatur cum alijs *Gobat. tract.* 8. *n.* 590. dicens, quod ibi in aliquibus locis peti, & recipi solet dimidia pars aurei, in alijs integrum aureum, & in alijs, etiam plus: qua stante consuetudine, excusantur sine dubio dantes, quia aliter dimissorias habere non possent, quod eis valde incommodum esset, recipientes verò excusantur, si, quod fieri potest, nitantur vero iure. Plura de subiecto ad licitam ordinum susceptionem quære in *Litera S. n.* 202. §. 22.

Dimitte nobis debita &c.

168. *Dimitte nobis &c.* est quinta petitio Orationis Dominicæ. *P. n.* 79. §. 6.

Diœcesis.

169. Diœcesis nomen erratum in petenda dispensatione pro Matrimonio, an vitiet rescriptum. *Infrà n.* 180. *à* §. 56.

Diptycha.

Diptycha sunt tabulæ duplicatę, in quibus antiquitus scribebantur nomina viuorum, & defunctorum, in Sacrificio Missæ legenda, in *Memento*, scilicet, vbi habentur illæ literæ NN. de his agunt *Magr. in Notit. vocab. Ecclesiast. verb. Diptycum. & Cabassut. in Notit. Concil. cap.* 73. non immoror ego in maiori declaratione, quia cum non sint amplius in vsu, parùm refert ad praxim. 170. De Tabulis Diptycis.

Directiuę Rubricæ.

Directiuæ Rubricę, quaenam sint. *R. n.* 99. *à* §. 1. 171.

Dirigatur Domine.

Dirigatur Domine &c. sunt verba, quæ dicit celebrans, dum incensat Altare post incensationem oblatorum. *C. n.* 197. §. 42. 172.

Discoopertum caput.

Discooperto capite in Choro, quandò sit standum. *C. n.* 132. 173.

Discoopertum caput. Vide. Apertum caput. 174.

Discreta Confessio.

Discreta sit Confessio. *P. n.* 157. §. 7. 175.

Disparitas cultus.

Disparitas cultus, quomodò Matrimonium dirimat. *C. n.* 601. 176.

Dispensatio in sponsalibus.

Dispensatio in sponsalibus à quo fieri possit. *S. n.* 172. §. 55. 177.

Dispensatio in Denunciationibus.

178. Dispensare in Denunciationibus Matrimonij, quis possit. *Supra n.* 90. à §. 5.

Dispensatio in Matrimonio rato.

179. Dispensare in Matrimonio rato, quis possit. *L. n.* 103. §. 29.

Dispensatio in impedimentis Matrimonij.

180. Dispensationes circà Matrimonij impedimenta posse aliquandò concedi, nemo negat, & iàm plures fuisse de facto concessas, est notum. *De dispensationibus in impedimentis Matrimonij.*

§. I. Videndum est verò, quis possit has dispensationes concedere, circà quod aliò lectorem remittimus, sic exigente dispositione nostra alphabetica; & ità de potestate, quam in hoc habet Papa, vide in *Litera P. n.* 27. de Nuncio Apostolico. *N. n.* 57. de Episcopo. *E. n.* 86. de eius Vicario. *V. n.* 46. de Commissariu Bullæ Cruciatæ. *C. num.* 375. de Sacra Pœnitentiaria. *P. n.* 164. de Capitulo sede vacante. *C. n.* 114. de Parocho. *P. n.* 37. §. 5. *De illis, qui in impedimentis Matrimonij dispensare possunt.*

§. II. Quænam causæ ad dispensandum requirantur, dictum fuit in *Litera C. n.* 181. vbi etiam §. 11. vidimus, an Pontifex teneatur dispensare, quandò adest rationabilis causa. *Sinè causa, non datur dispensatio.*

§. III. Et notandum dispensationem subreptitiè obtentam, esse nullius valoris: tunc autem censetur subreptitie obtenta, quando petita fuerit, exprimendo falsum, vel tacendo verum, quod exprimendum erat, quia superior innixus petitioni erroneæ, inuoluntarie dispensaret, & consequenter nulliter. *Subreptitia dispensatio, qualis sit.*

§. IV. Regula generalis ad dignoscendum, quandonam expressio falsi, vel taciturnitas veri faciat dispensationem subrepritiam, hæc communiter à DD. assignatur, si nimirum taceatur verum, aut exprimatur falsum circa materiam, quæ spectat ad causam motiuam finalem magis principalem, & obseruant DD. Superiorem sæpissimè ex duplici motiuo induci ad concedendam aliquam gratiam, nempe primario ob talem causam, quæ ità eum mouet, vt ipsa stante, libenter concedit gratiam, qua non stante, gratiam non faceret, & hæc dicitur causa motiua finalis primaria; inducitur etiam superior ob aliquam causam, vt tamen à facienda gratia minime se auerteret, estò talis causa non adesset, qua tamen posita, facilius gratiam concedit; & hæc dicitur causa impulsiua, finalis quidem, sed minus principalis. *Quando expressio falsi, vel taciturnitas veri, faciat dispensationem subreptitiam.* *De causa motiua primaria.* *De causa tantùm impulsiua.*

§. V. Et conueniunt in hoc DD. quòd in petitione dispensationis, si, aut culpabiliter, aut inculpabiliter, taceatur verum, vel exprimatur falsum, quod spectet ad causam motiuam finalem primariam, dispensatio obtenta esset nulla, nam in hoc casu superior eatenus dispensauit, quatenus cum veritate rei fuerit supplicatum, quare, stante falsitate supplicationis, non intendit dispensare, & hoc est certum, nullo modo controuersum. *Quid, si in petenda dispensatione taceatur aliquid, quod ad causam primariam spectet.*

§. VI. Maior est difficultas, quando in supplicatione tacetur verum, vel ponitur falsum, quod pertinet ad causam tantum impulsiuam finalem secundario, vtrum nempe ex eo possit dispensatio vitiari; neque controuersia est de ijs, quæ ex dispositione iuris exprimi debent, siquidem omnium consensu est manifestum, quòd horum omissio faceret dispensationem nullam, estò res omissa, vel falsò exposita, non spectaret ad causam motiuam, & finem primarium; Quare totum dubium ad hoc reducitur, vtrum, qui in petenda dispensatione taceret aliquid verum, vel exponeret aliquid falsum, quod non pertinet ad causam motiuam primariam, sed solum ad impulsiuam, & secundariam, ita tamen vt in hac taciturnitate veri, vel expressione falsi, non peccetur contra iuris dispositionem, dispensatio obtenta esset censenda valida. *An taciturnitas veri, vel expressio falsi, vitiet dispensationem, si ad causam tantum secundariam spectat.*

§. VII. Ad quam difficultatem videbitur aliquibus esse cum distinctione respondendum, hoc modo videlicet, vel culpabiliter fuit omissa expressio veri, & apposita expressio falsi, vel id inculpabiliter fuit factum; si primum, inualidum erit beneficium dispensationis obtentæ, quia orator mala fide processit, si secundum, validum censebitur, quia vbi non est culpa, neque pœna imponi debet. *Cum distinctione aliqui respondent ad difficultatem propositam.*

§. VIII. Attamen in nostro casu hæc distinctio est superflua, quia sic discurro, vel concedens dispensationem mouetur ab expressione horum, vel non, si pri- *Supradicta distinctio nõ admittitur.*

mum recurrent dicta §. 5. quòd etiam inculpabilis omissio dispensationem vitiet, quia dispensatio, stante illa omissione, non est in superiore voluntaria; Si secundum, cum hæc omissio non faciat dispensationem esse inuoluntariam, quatenus ab his, etiam appositis, non moueretur superior ad dispensandum, quo fundamento dicerut similem omissionem dispensationem vitiare.

Dispensatio est absolute valida, dum orator non peccauit circa causam primariam.

§. IX. Quocirca absolute est dicendum, quòd, si in petenda dispensatione, orator taceat verum, vel exprimat falsum citra iuris iniuriam, si id non pertineat ad causam motiuam primariam, sed tantum impulsiuam, & secundariam, estò id fieret ex malitia, & fraude, dispensatio obtenta erit valida, vt inter alios rectè docet *Gasp. Hurtad. de Matrim. disp. 26. d n. 16.*

Differentia inter causam primariam, & secundariam.

§. X. Petis, quænam adsit differentia inter causam motiuam finalem primariam, & causam impulsiuam finalem tantum secundariam. Respondeo id dignosci posse ex varijs circumstantijs, attenta causæ qualitate, & consuetudine superioris in dispensando, quas tamen circumstantias in casibus occurrentibus indagare, prudentibus, & peritis spectabit: Quòd, si ita sit dubium, vtrum veritas omissa, vel falsitas expressa pertineat ad causam primariam, necne, vt neque certum quid dignoscere possint viri prudentes, tunc erit dispensatio habenda pro nulla, quia, cum impedimentum sit certum, dubia dispensatione tolli non potest, quod obseruat idem *Hurtad. n. 21. loc. supra.*

Quid, si non possit dignosci, vtrum vitiosa fuerit causa primaria.

§. XI. Supradicta doctrina sic generice data, forte aliquibus obscura videbitur in ordine ad praxim; quare ad clariorem intelligentiam, plura practicè, & sigillatim aducitam. igitur

Si vna tantum afferatur causa, ipsa censebitur primaria.

§. XII. Aduerto primò, quòd, quando in supplicatione apponitur tantum vnica causa, illa est censenda motiua, à qua, tanquam à fine primario, moueatur superior ad dispensandum, quia dispensatio sine causa non datur, & ideò, si vnica afferatur causa, dicendum est superiorem ab ea principaliter motum fuisse ad dispensandum; Vnde, si causa illa erit falsa, dispensatio inde obtenta, nulla erit. Palaus, & alij apud *Coba in experim. Theolog. tract. 9. n. 614.*

Quid, si ex duabus causis expositis, vna sit vera, altera falsa.

§. XIII. Interrogas, quid sit sentiendum, si eadem dispensatio petatur, exposita duplici causa, quarum vna sit vera, & altera falsa? Respondeo cum distinctione, si vtraque causa constituat vnicam causam sufficientem primariò motiuam, ità vt ambæ causæ sint partiales, in eo casu, dato, quòd vna sit falsa, vitiabitur dispensatio, quia, dum causa allata partialiter tantum est vera, non adest causa sufficiens ad dispensandum, nec Pontifex de regula ordinaria solet sine sufficienti causa dispensare; Si autem vtraque causa ex se æqualiter est sufficiens ad dispensandum, tunc estò vna sit falsa, probabiliter dispensatio erit valida, quia ad dispensandum, supponimus adfuisse sufficientem causam veram.

§. XIV. At in hoc res est dubietati obnoxia, quia forte Pontifex dispensauit motiuo ambarum causarum, non dispensaturus, si cognouisset alteram causam esse falsam; dum tamen id certò, aut ferè certò non constaret, posset præsumi Pontificem, motiuo solius causę veræ, saltem magis principaliter dispensasse a quia in dubio [intellige de dubio positiuo, & quid hoc sit, vide *infrà n. 270. d §. 1.*] debet præsumi pro validitate actus, & multo magis censenda est dispensatio valida, si in petitione expressæ fuerint duæ causę, vna vera, & altera falsa, quando vera, iudicio prudentum, manifestè solet mouere ad dispensandum, falsa verò nonnisi ad summum impellere, quia tunc dispensatio habet sufficientissimum fundamentum, nec ei obstat falsitas alterius causæ, quam supponimus esse parui momenti, ità sentiunt ferè communiter DD. & inter alios, vberius rem discurrit *Castrap. part. 1. tract. 3. Disp. 6. punct. 16. §. 5. à n. 2.*

a In dubio positiuo præsumitur pro validitate actus.

Quid, si due petantur simul dispensationes, pro vna allata falsa causa.

§. XV. Adhuc interrogas, an, qui simul duas petit dispensationes E.G. pro voto castitatis, & pro ducenda consanguinea, exprimendo causam veram pro consanguinitate, falsam verò pro voto castitatis, possit obtinere validam dispensationem ad ducendam consanguineam, tametsi rescriptum sit futurum nullum quoad votum castitatis.

Qui in vno decipit, priuatur impetratis.

§. XVI. Respondeo, quòd, si dolo, & industria, illa falsitas pro voto castitatis fuerit allata, totum vitiabitur rescriptum, & ità neutra dispensatio erit valida, quia iustum est, quòd priuetur omni gratia, qui in aliquo S. Sedem decipere ausus fuerit. *Cap. Sedes Apostolica, & cap. super literis. de Rescrip.*

Si ambæ dispensationes ad eundem non ordinen-

§. XVII. Quia autem non debeo pennas extendere, dico necessarium esse, quòd illæ duæ dispensationes ad eundem

tur finem, rescriptum non vitiatur totū, probata falsitate causæ ex parte vnius.

dem ordinentur finem, putà ad Matrimonium, sicut verè ordinantur dispensatio super voto castitatis, & dispensatio super consanguinitate: quòd si ordinarentur ad diuersum finem, putà, si vna dispensatio ordinaretur ad Matrimonium, alia ad auferendam irregularitatem, tunc, estò quoad vnam dispensationem allata fuerit causa falsa, rescriptum tamen erit validum quoad dispensationem innixam causæ veræ: imò etiam, dum ambæ dispensationes ordinantur ad eundem finem, quando pro vna dispensatione allata fuerit causa falsa ex ignorantia, etiam culpabili, sed non crassa, tunc rescriptum erit validum, quoad dispensationem fundatam in causa vera, inualidum solùm, quoad aliam habentem causam falsam. *Castrop. d. n. 5. loc. suprà.* Cui satis se conformat *Tamburin. cap. 10. §. 4. & 5. loc. citand.*

Ignorantia etiam culpabilis excusat.

§. XVIII. Aduerto secundò, in petenda dispensatione esse exprimendam speciem impedimenti (E. G. consanguinitatis, affinitatis, Publicæ honestatis, ex sponsalibus ortę, vel ex Matrimonio rato, cognationis legalis, vel spiritualis, Criminis, voti simplicis, vel solemnis &c.) cuius petitur dispensatio, & si vnum pro alio exprimeretur, inualida esset dispensatio, quia in exposito, & non in alio, intendit superior dispensare.

Species impedimenti, cuius petitur dispensatio, exprimenda est.

§. XIX. Si verò vnum impedimentum necessariò includeret alia impedimenta, illo solo expresso, etiam alia censentur expressa; circa quod tamen vnicum tantùm posse contingere casum, cum aliis obseruat *Tambur. de Matrimon. tract. 2. cap. 9. §. 3. n. 9.* nimirum, si petatur dispensatio de aliquo gradu affinitatis prouenientis ex copula Matrimoniali, qui enim est affinis alteri per talem copulam, habet cum eodem impedimentum publicæ honestatis, tùm ratione sponsalium, tùm ratione Matrimonij tantum rati, quod copulæ Matrimoniali præcessit, quare his ligatus impedimentis, si petat dispensationem super gradum E.G. tertium affinitatis, non est opus, quod exprimat, se item cum eadem persona habere impedimentum publicæ honestatis, ratione Matrimonij rati, quia hoc impedimentum necessariò includitur in impedimento prædictæ affinitatis.

Quandoque vnius impedimento exposito, etiam alia manent exposita.

§. XX. Consulto dixi *prouenienti ex copula Matrimoniali*. nam, si proueniret affinitas ex copula fornicaria, tùnc expressa affinitate, non intelligeretur expressa publica honestas, cum illa sinè hac stare possit; Do exemplum, si Petrus contraxisset sponsalia cum Lucia, & postea eandem carnaliter cognouerit, neque illam in vxorem duxerit, si deinde velit ducere sororem Luciæ, non sufficiet in petenda dispensatione exprimere affinitatem, sed etiam exprimenda erit publica honestas ex sponsalibus orta, quia hæc non includitur in affinitate proueniente ex copula fornicaria.

In affinitate orta ex copula fornicaria, non includitur publica honestas.

§. XXI. Item, si quis cum eadem persona haberet impedimentum affinitatis, & publicæ honestatis ex duplici capite proueniens, tunc vtrumque esset sigillatim exprimendum: Do exemplum, supponamus Petrum contraxisse valida sponsalia cum Antonia, nec eam duxisse, sed duxisse sororem Antoniæ cum dispensatione, qui etiam cum hac Matrimonium consummasset, si postea factus viduus, vellet aliam sororem Antonię ducere: in petenda dispensatione, non sufficeret exponere, se cum hac alta sorore habere impedimentum affinitatis, stante copula Matrimoniali habita cum sorore illius, sed vlterius deberet exponere se cum eadem habere impedimentum publicæ honestatis ob sponsalia cum Antonia contracta, quia ex diuersa via hoc aliud impedimentum procedit, nam semper est exprimenda species impedimenti, quando necessario non supponitur; hęc autem publica honestas, cum ex alia persona proueniat, in dicta affinitate supponi non potest.

Quandòquè publica honestas est exprimenda, etiam si affinitas ex copula Matrimoniali proueniat.

Exemplum pro claritate doctrinæ datæ.

§. XXII. Imò, qui eiusdem speciei haberet plura impedimenta, quæ tamen ex duplici via procederent, ad obtinendam validam dispensationem, deberet omnia exprimere, Exemplum habes in eo, qui vult ducere E. G. Antoniam, cuius duas sorores fornicariè cognouit: hic enim duas contraxit cum Antonia affinitates, & ambas debebit necessariò exprimere in petenda dispensatione, vt validè illam obtineat; Si autem vnicam Antoniæ sororem tantum cognouerit, esto centies id fecerit, tunc vnicam solum affinitatem contraxisset, & hanc vnicam tantum exprimere sufficiet. *Tambur. de Matrim. tract. 2. cap. 9. §. 6. n. 3.*

Plura impedimenta eiusdem speciei, sunt sigillatim exprimenda.

Plures copulæ cum eadem persona, vnicam pariunt affinitatem.

§. XXIII. Item exemplum habes in eo, qui vult contrahere E. G. cum Lelia, quæ sibi est consanguinea, tùm ex parte Patris, tùm ex parte Matris: hic enim, si petens dispensationem, diceret simpliciter Leliam esse suam consangui-

Duplex consanguinitas circà eandem personam aliquandò datur.

neam in tali gradu, inualidè dispensationem obtineret, quia semper remaneret consanguinitas ex alia parte proueniens, quæ cum non fuerit expressa, neque erit dispensata: imò neutra erit dispensata, quia non fuit expositum, ex qua parte illa consanguinitas proueniat; Vtrum autem possit diuisim vnica consanguinitas exponi ad beneficium dispensationis obtinendum, collige ex dicendis *Infra* §. 65.

An diuisim de duplici consanguinitate possit dispensatio obtineri.

§. XXIV. Ex dictis sequitur, quod, qui indigens dispensatione circa consanguinitatem, exprimeret affinitatem, inde obtenta dispensatio, nulla esset, quia nemo intendit dispensare circa id, quod est sibi ignotum; neque per hoc, quod superior dispensasset etiam in consanguinitate, si expressa fuisset, sequitur illam dispensationem, cum errore impedimenti obtentam, esse validam: nam, ad hoc, vt impedimentum auferatur, non sufficit, quod superior esset dispensaturus, sed requiritur, quod actu dispenset, quia illa conditio, nihil ponit in actu, vt bene notat *Tambur. cap.* 10. §. 1. *loc. cit.*

Qui vnum impedimentum pro alio exprimit, dispensationem non obtinet.

Impedimentum non aufertur per hoc, quod superior esset dispensaturus.

§. XXV. Aduerto tertiò, quod in petenda dispensatione circa aliquem gradum consanguinitatis, affinitatis, publicæ honestatis &c. semper debet exprimi quantitas gradus, cuius petitur dispensatio, sicut dicemus in *Litera G.* n. 61.

Quantitas gradus exprimenda.

§. XXVI. Aduerto quartò, quod, si quis culpabiliter, omissis denunciationibus, Matrimonium contraxisset, & postea de nouo veniret in cognitionem alicuius impedimenti, in petenda dispensatione deberet exprimere hanc circumstantiam, quod nempe culpabiliter denunciationes neglexerit, ex quibus fortè illud impedimentum antè contractum fuisset cognitum, quia Pontifex valdè difficilius hanc dispensationem concedet, & ideò obtenta sine tali expressione, esset nulla, quia non esset in Pontifice voluntaria, quod etiam notauimus *suprà n.* 90. *à* §. 29.

Culpabilis Denunciationum omissio, in petenda dispensatione, est exprimenda.

§. XXVII. Aduerto quintò, quod, qui scienter ligatus aliquo impedimento dirimente, ausus fuerit Matrimonium contrahere, aut, quod peius esset consummare (copula vtiquè fornicaria, quia Matrimonium supponitur nullum) dum petit dispensationem pro suo impedimento, debet exprimere, se contraxisse, aut consummasse Matrimonium culpabiliter cum tali impedimento, nam cæterum dispensatio obtenta, esset nullius valoris, quod colligitur ex *Trident. sess.* 24. *de Reformat. Matrimon. cap.* 5. vbi statuitur, quod talis careat spe consequendæ dispensationis, adeoque summe refert, quod superior in dispensando hanc cognouerit circumstantiam, & licet in dicto capite, videatur sermonem esse solum de illis impedimentis, quæ habent gradus, puta consanguinitate, affinitate &c. attamen esse Tridentinum intelligendum de contrahentibus cum quocumque dirimente impedimento, aliis productis, docet *Barbos. in dict. loc. n.* 2.

In petenda dispensatione est exprimendum, vtrum scienter cum aliquo impedimento Matrimonium fuerit contractum.

Superior dispensaturus, circumstantias aggrauantes scire debet.

§. XXVIII. Debet autem in petitione dispensationis explicari, an vtrique contrahentes culpabiliter processerint, an verò tantum vnus eorum, sicut notat *Tambur.* §. 4. *n.* 2. *loc. suprà.* qui etiam numero sequenti bene docet, quod, qui in faciem Ecclesiæ bona fide Matrimonium contraxerint, si postea comperiant inter eos impedimentum aliquod adesse, non erit necessarium, in petenda dispensatione, exprimere, quod Matrimonium contraxerint, quia id ipsis bona fide procedentibus non obstat, quin potius valde prodesse poterit, quia notificando superiori se bona fide in faciem Ecclesiæ contraxisse, facilius dispensationem consequentur, maximè, si Matrimonium consummassent, quod apertè in *cap. Trid. allat.* innuitur.

Quid, si vtrique contrahentes mala fide processerint.

§. XXIX. Aduertendum autem, nè bona fides exprimatur, quæ talis non fuerit: nam, si ignorantia fuit crassa, (non temeraria, quia hæc esset omninò exprimenda, vt culpabilis] non poterit in petenda dispensatione poni bonam fidem adfuisse, bene tamen contractum Matrimonij tacere, & negatiue, quoad illud se habere, vt monet *Tambur. relat.*

Vbi intercessit ignorantia crassa, bona fides non datur.

§. XXX. Qui verò scienter cum Impedimento dirimente Matrimonium contraxerint, eo fine, vt ità facilius dispensationem consequerentur, in eo casu in petenda dispensatione, non sufficiet exprimere, Matrimonium fuisse scienter cum impedimento dirimente contractum, sed insuper exprimendum erit fuisse contractum ad finem dispensationis facilius consequendæ, quia aliter dispensatio obtenta, esset subreptitia, & nulla, vt multis comprobat *Barbos. in loc. Trid. allegat. n.* 8.

Quid, si Matrimonium fuisset contractum ad finem facilius obtinendi dispensationem.

§. XXXI. Quòd, si Oratores post supplicationem, dum dispensationem expectant,

Quid, si intercedat copula, dum

diſpenſatio expectatur.

ctent, habeant inter ſe copulam, diſpenſatio, copula non obſtante, erit valida, quia, cùm hæc copula non fuerit ſequuta ante ſupplicationem, eſtò de ea Pontifex nihil ſciat, ſupplicatio innititur veris precibus, ſicut obſeruat *Caballut. in Theor. & prax. Iur. Canon. lib. 3. cap. 26. n. 7.*

Inceſtus in petenda diſpenſatione, eſt exprimendus.

§. XXXII. Aduerto ſextò, quòd petentes diſpenſationem ſuper aliquo gradu prohibito, ſi inter ſe inceſtum commiſerint, debeant in ſupplicatione exprimere inceſtum, aliter diſpenſatio obtenta eſſet ſubreptitia, & nulla, quod à Sacra Congregatione deciſum refert *Sà. in aphoriſm. verb. Diſpenſat. n. 10.*

An præter conſanguinitatem, & affinitatem poſſit dari inceſtus.

§. XXXIII. Dubitatur verò, vtrum huiuſmodi inceſtus ſit exprimendus ſolum in conſanguinitate, & affinitate, an verò etiam debeat neceſſariò exprimi in publica honeſtate, & cognatione legali, vel ſpirituali; in quo *Sanch.* apud *Caſtrop. part. 5. diſp. 4. punct. vltim. §. 3. n. 7.* putans copulam inter cognatos legales, ſpirituales, vel inter attinentes, ratione publicæ honeſtatis, non eſſe proprie inceſtum, conſequenter tradit hanc copulam inter eos non eſſe neceſſario exprimendam; ipſe verò *Caſtropal.* contrarium putat probabilius, & re vera dicere, quod talis copula non ſit verè inceſtuoſa, eſt gratis loqui: adeoque puto in praxi eſſe ſequendam hanc opinionem, ità vt tacita inter eos copula, diſpenſatio ſit futura nulla, ſicut, productis alijs, tradit *Barboſ. n. 7. loc. cit.* & ità deciſum fuiſſe, oſtendit *Grac. de Benef. 8. p. cap. 3. n. 66.*

Etiam inceſtus inter attinentes ratione publicæ honeſtatis, aut cognationis legalis, vel ſpiritualis, exprimendus eſt.

Intentio inceſtus, quahiter exprimenda.

§. XXXIV. Et quidem, ſi inceſtus fuiſſet commiſſus ad finem facilius conſequendi diſpenſationem, dummodò talis intentio fuerit exterius manifeſtata (mere namque interna humanæ poteſtati non ſubditur) oporteret etiam talem intentionem exprimere, per ea, quæ tradit *Caſtrop. n. 9. loc. ſuprà.*

Inceſtus amplius nō impedit Matrimonium.

§. XXXV. Sed dices. Videbimus in *Litera I. n. 90. §. 5.* inceſtum, alias quidem fuiſſe impedimentum Matrimonium impediens, hodie verò nullum eſſe impedimentum, ſed conſuetudine ceſſaſſe, ſi igitur ex eo nullum naſcitur impedimentum, quarè erit opus in petenda diſpenſatione alterius impedimenti, etiam inceſtum exprimere? Solutio obiectionis eſt facilis [attende], dum in *Litera I. cit.* dicemus inceſtum amplius non cauſare impedimentum in ordine ad Matrimonium contrahendum, loquemur de inceſtu, qui aliàs Matrimonium quodcumque impediebat, ità vt, qui eum commiſiſſet, nullum omnino licite poſſet Matrimonium contrahere, & hoc impedimentum nunc eſſe ſublatum, notabimus; in præſenti autem loquimur de inceſtu, qui impedit Matrimonium inter illas tantùm perſonas, quæ inceſtuosè ſe commiſcere, & ideo ibi dicenda, præſenti doctrinæ non obſtant.

Inceſtus impedit Matrimonium inter eaſdem tantum perſonas.

§. XXXVI. Et ſermo eſt de inceſtu inter has perſonas ante diſpenſationem commiſſo; ſi enim fornicarie coniſcerentur poſt expeditam diſpenſationem, inde non irritaretur diſpenſatio, quia, obtenta diſpenſatione, talis copula, etiam ante contractum Matrimonij ſequuta, non eſt amplius inceſtuoſa, vt cum alijs ſuppreſſo nomine citatis, docet *Hurtad. n. 22. loc. ſupr.* qui etiam de hoc refert deciſionem Sacræ Congregationis Cardinalium.

Copula poſt obtentam diſpenſationem non eſt inceſtuoſa.

§. XXXVII. Ex dictis ſequitur, quòd ille, qui commiſiſſet inceſtum cum ſua conſanguinea E. G. in ſecundo gradu, ſi poſtea vellet ducere conſanguineam aliam in tertio gradu, petendo diſpenſationem ſuper hoc tertio gradu; non teneretur exprimere inceſtum commiſſum cum conſanguinea in ſecundo gradu, quia ille inceſtus, ſibi nullum affert impedimentum; At, ſi inceſtum commiſeſſit ante diſpenſationem cum eadem conſanguinea in tertio gradu, quam vult in vxorem ducere, & pro qua diſpenſationem petit, non poterit validam diſpenſationem obtinere ſuper dicto tertio gradu, niſi etiam hunc inceſtum expreſſerit, qui, cum hac eadem conſanguinea commiſſus, notabiliter difficiliorem reddit Pontificem ad diſpenſandum.

Non eſt exprimendus alius inceſtus, niſi ille, qui fuerit commiſſus cum eadem perſona pro qua diſpenſatio petitur.

§. XXXVIII. Hic verò inceſtus non ſemper eſt eodem modo exponendus: ſi enim ſit publicus, debet vtique exponi Pontifici ſimul cum petitione ſuper gradu: ſi verò fuerit occultus, tunc, quia nemo tenetur publicè ſe infamare, nec Pontifex id exigit, diſpenſatio ſuper gradu erit petenda à Pontifice, inceſtus autem exprimendus erit ſacræ pœnitentiariæ, tacito nomine ſupplicantium, exprimendo ſimul gradum, ſuper quo diſpenſauit, vel diſpenſaturus erit Pontifex, quod omnes DD. noſtræ ſententiæ monent, & nominatim *Caſtrop. n. 6. loc. cit.* alios referens.

Inceſtus non ſemper publice exprimendus eſt.

§. XXXIX. Dum autem dicimus taciturnitatem inceſtus diſpenſationem vitiare, loquimur in caſu, quòd vterque ſciat ſe committere inceſtum, nam, ſi alter

Si inceſtus non fuerit formalis ex parte vtriuſque, exprimendus non erit.

ter

ter eorum tantùm sciret impedimentum consanguinitatis, affinitatis &c. altero ignaro, tunc probabiliter in petenda dispensatione super gradu, non esset exprimendus incestus, qui formaliter supponitur talis ex parte tantum vnius, sicut docet *Sanch.* apud *Tamburin.* §. 8. *n.* 4. *loc. supr.*

Nostra sententia est tutior.

§. XL. Iam habes nos sustinere, quòd in petenda dispensatione super aliquo gradu, exprimendus est incestus, si formaliter ex parte vtriusque sequutus fuerit: tutior plane opinio, sed an probabilior, inficiabitur *Hurtad.* *n.* 23. *loc. relat.* ibi enim ad declarationes congregationis pro nostra sententia allatas, asserit dictam congregationem sequutam fuisse opinionem probabilem, & tutiorem, sed fortè non probabiliorem: at quidquid sit, nolo decidere quænam sententia sit probabilior; si quidem rationem spectem, nostram, pro meo captu, probabiliorem puto, si authoritates DD. vtraque sententia suos Patronos habet: imò libenter addo vtramque opinionem esse probabilem, & iuuabit in varijs circumstantijs, quandò, post factum, consultius erit notabile scandalum euitare.

Est probabile, quod possit obtineri dispensatio de gradibus, etiam tacito incestu sequuto.

Mentio repulsæ habitæ, in petenda de nouo eadem dispensatione, non est necessaria.

§. XLI. Aduerto septimò, dispensationem non esse censendam subreptitiam, & nullam, per hoc, quòd Orator iam aliàs eandem dispensationem petierit, & negata fuerit, neque in noua petitione faciat mentionem repulsæ habitæ, quia id omninò extrinsece ad dispensationem se habet, neque spectat ad causam motiuam concedentis, qui solum considerat, an causa dispensandi sit sufficiens, & quam aliàs insufficientem putauit, potest alio tempore pro sufficienti habere; atque ita contra *Menoch.* docent *Sanch. Suarez. & Basil.* quos citat, & sequitur *Castrop. part.* 1. *tract.* 3. *punct.* 16. §. 4. *n.* 1.

An inferior possit concedere dispensationem, quam superior negauit.

§. XLII. Dubitatur hic verò, vtrum inferior possit dispensare in impedimento, in quo superior quæsitus noluit dispensare [supponimus alium inferiorem habere ad id potestatem] neque hic volumus inutiliter disputare de conuenientia, quam sibi inuicem seruare debent superior, & inferior, sed solum agere de validitate dispensationis: & ad difficultatem. Respondeo, aliud esse superiorem nolle dispensare, & aliud nolle, quòd super illo impedimento dispensetur; si enim verificetur hoc secundum, videtur superiorem, nempe summum

Aliud est nolle dispensare, & aliud nolle, quòd dispensetur.

Pontificem, pro isto casu, abstulisse ab inferiori, puta Episcopo, potestatem ad dispensandum, quod tamen præsumi non debet, nisi superior se explicaret, quia, si tantum noluit ipse dispensare, alius inferior poterit valide id præstare, siquidem nolendo dispensare, non derogat potestati, quam alter habet ad dispensandum, ex relatis à *Castrop. loc. nuper.*

Per hoc, quòd superior noluit dispensare, non derogatur potestati inferioris.

§. XLIII. Aduerto octauò, quòd in petenda dispensatione super aliquo impedimento, si iam eadem dispensatio fuit aliàs obtenta, debet aliquando in noua petitione exprimi.

Alia dispensatio obtenta aliquandò exprimenda.

§. XLIV. Consultò dixi *aliquandò*, non enim est opus semper exprimere aliam dispensationem iàm fuisse concessam, & vtique id semper est verum, quando dispensationes diuersa impedimenta respiciunt: qui enim obtinuit dispensationem E. G. super voto simplici castitatis; si postea petat dispensationem ducendi suam affinem, non erit necesse, quòd exprimat se iam fuisse dispensatum super voto castitatis, quia materia est diuersa, & hoc omnes docent, teste *Goba. in experim. Theolog. tract.* 9. *n.* 616. imò, neque semper in noua petitione dispensationis circa eandem materiam, est necessariò exprimenda dispensatio iàm alias obtenta, sed solum opus est mentionem prioris dispensationis facere, quandò id spectat ad causam motiuam, à qua, scilicet, superior principaliter mouetur ad concedendam, vel negandam gratiam rationabiliter, quia concedens gratiam, vt licite procedat, debet cum causa procedere, vt diximus in *Litera C. n.* 181. vnde petens dispensationem tenetur exponere omnia ea, quæ rationabiliter dispensantem auertere possunt, aut saltem notabiliter illum reddere difficilem ad dispensandum, quia aliter præter intentionem, & inuoluntarie dispensaret, & consequenter inualide, quocirca si mentio dispensationis iàm obtentæ, possit superiorem auertere à dispensando, aut difficilem reddere, erit absque dubio ad validitatem dispensationis facienda.

Cum dispensationes diuersa impedimenta respiciunt, non est opus in petitione vnius facere mentionem alterius obtentæ.

Quandò dispensatio prius obtenta, in petenda noua, exprimi debeat.

In petenda dispensatione debent exprimi omnia, quæ notabiliter aggrauant.

§. XLV. Exemplis rem clarifico: Supponamus Petrum vxorem suam interfecisse ad finem contrahendi Matrimonium cum adultera: Petrus vtique, stante hoc crimine, non poterit valide adulteram ducere, sicut vidimus in *Litera A. n.* 167. quare petijt à Pontifice dispensationem, quam & supponimus

Exempla circa doctrinam datam.

ipsum

ipsum obtinuisse; Si verò postea iterum idem crimen Petrus committeret, vt aliam dispensationem valide obtineat, debet in noua petitione mentionem facere dispensationis aliàs obtentæ, quia solitus delinquere, gratiam principis non meretur. *Castrop. part. 1. tract. 3. disp. 6. punct. 16. §. 4. n. 5.*

Solitus delinquere non meretur gratiam principis.

§. XLVI. Deinde supponamus Titium obtinuisse dispensationem, vt possit ducere suam consanguineam, & eam de facto duxisse, postea ipsa mortua, iterum petit dispensationem ad ducendam aliam consanguineam, in hoc casu non tenetur in secunda petitione mentionem facere prioris dispensationis obtentæ, quia prima dispensatio non potest esse motiuum principale ad negandam secundam; & multo minus tenetur exprimere priorem dispensationem, quandò illam consanguineam non duxisti, vel, quia ante Matrimonium est mortua, vel, quia Religionem ingressa est. *Gob. n. 617. loc. supra.*

Aliud exemplum.

§. XLVII. At, si prior dispensatio adhuc vigeat, nec per effectum cessauerit, & aliam dispensationem velis obtinere pro ducenda alia consanguinea, tunc in noua petitione, necessariò debebis priorem dispensationem exprimere; ad claritatem: Suppono Titium petiisse à Pontifice dispensationem, vt posset ducere consanguineam, *A.* eamque obtinuisse, postea velle petere aliam dispensationem ad effectum ducendi aliam consanguineam *B.* ita vt virtute duarum dispensationum, posset ducere hanc, vel illam pro libito: tunc Titius in secunda petitione debebet necessariò exprimere priorem dispensationem, numquam enim Pontifex intendit tantam libertatem dare in gradibus consanguinitatis, affinitatis &c. vt quis possit hanc, vel illam, ducere, & ideo secunda dispensatio, non expressa prima, esset in Pontifice inuoluntaria, & consequenter nulla, quod obseruat *Tambur. cap. 9. §. 2. num. 5.*

Quid; si prior dispensatio adhuc vigeat.

De regula ordinaria nō datur dispensatio ad ducendam hanc, vel illam consanguineam.

§. XLVIII. Quærendum hic occurrit, quænam dispensatio, prior scilicet, an secunda sit censenda inualida, quando secunda fuit petita, & obtenta, tacita mentione prioris; Aliqui quidem existimant in hoc casu, secundam esse validam, & priorem cessare, eo quod, Pontifex non intendat concedere posteriorem gratiam, nisi prior dispensatio excludatur, præterquamquod, qui secundam petit, censetur primæ renunciasse, atque ita docet *Sanch. relat. à Castrop. n. 8. loc. suprà.* qui tamen *n. 9.* censet in dicto casu priorem manere validam, secundam verò fore nullam, & placet, quia ex taciturnitate prioris dispensationis, vitiatur tantum secunda dispensatio, dicere autem, quod Pontifex non intendat secundam gratiam concedere, nisi priori exclusa, debet facere hunc sensum, quod nempe, non intendat concedere secundam dispensationem, nisi per effectum, vel per aliquod impedimentum, prima cessauerit; & cum nos supponamus priorem non cessasse, sequitur secundam, & non primam esse inualidam: neque probatur potius priorem esse inualidam, ex eo, quod petens secundam, videatur renunciasse primæ; talis namque renunciatio, nisi Pontifici exprimatur, non constat.

An prior dispensatio, vel secunda censeatur inualida, si hæc petita fuerit, non expressa priori.

Prior dispensatio in dicto casu est censenda valida.

§. XLIX. Sed quid? si dubitetur, an prior dispensatio fuerit valida, ad petendam iterum eandem dispensationem erit ne opus meminere eiusdem dispensationis iam concessæ? Minimè planè, vel enim prior est valida, & ita secunda erit superflua, vel prior est inualida, & sic nullum præstat impedimentum pro secunda dispensatione, iuxtà *Regul. 52. Iur. in 6. Non præstat impedimentum, quod de iure non sortitur effectum.* quam regulam apposite ad nostrum intentum, exponit *Nidus n. 21.*

In dubio an prior dispensatio fit valida, petens eandem iterum petit, tacita illa priori.

Dum non adest effectus, non adest impedimentum.

§. L. Aliud exemplum. Antonius ligatus voto simplici castitatis, petit dispensationem ad effectum ducendi vxorem, factus viduus, vult iterum nubere, quare iterum petit dispensationem de voto, tenebitur ne exprimere, se iam fuisse super eodem voto dispensatum? Negatur, quia non est excogitabile quod prior dispensatio, secundam difficiliorem reddat, consentit, *Tambur. n. 15. loc. nuper.*

Exemplum.

Cum secundò petitur dispensatio de voto, an sit exprimenda prior dispensatio.

§. LI. Ex exemplis allatis, facilè in occurrentibus casibus videre poteris, vtrùm in petenda noua dispensatione sit necesse exprimere priorem dispensationem iam obtentam.

§. LII. Aduerto nonò, Qualitates Matrimonio extrinsecas, non esse necessariò in petenda dispensatione exprimendas, puta, Oratores esse nobiles, vel ignobiles, Diuites, vel pauperes, &c. possunt tamèn exprimi, si id inseruiat ad dispensationem facilitandam: at si aliquæ ex his qualitatibus afferantur pro causa dispensationis, tùnc debent necessariò

De exprimendis qualitatibus extrinsecis Matrimonio.

necessariò exprimi cum rei veritate, quià aliter petitio, causæ falsæ esset innixa; & ideo dispensatio nulla, sed de hoc commodius *infrà* §. 53.

An viduitas fœminæ in petenda dispensatione exprimenda.

§. LIII. Inter qualitates Matrimonio extrinsecas, viduitatem fœminæ, in petenda dispensatione, esse exprimendam, tradit *cit. Pont. Tambur. cap.* 9. §. 5. *n.* 3. aduertens, Pontificem libenter quidem annuere, quod fœmina nubat primò, sed parum curare de secundis nuptijs, quare, dum cernitur Pontificem in talibus circumstantijs dispensare velle cum virgine potius quam cum vidua, qualitas viduitatis esset exprimenda, vt Pontifex sciat quantam gratiam concedat: quam doctrinam, & si probabilem reputem, non possum tamen dicere, quod tacita viduitate (intellige dummodò viduitas non sit vnica, aut principalis causa motiua) obtenta dispensatio sit futura nulla, quia non video, quomodò Pontifex possit se auertere ad concedendam fœminæ, dispensationem, per hoc solum, quod sit vidua, præsertim, quia canones à secundis nuptijs non abhorrent, vt videbimus in *Litera N. num.* 62.

Error nominis, vel cognominis personæ, non infirmat dispensationem.

§. LIV. Aduerto Decimò, Dispensationem non vitiari ex eo, quod detur error nominis, vel cognominis personæ, quia sufficit ad validitatem dispensationis, quod constet de substantia personæ; neque nominare personam, est simpliciter necessarium, quia de facto, dum à Sacra Pœnitentiaria petitur aliqua dispensatio, supprimitur nomen postulantis; quod, si, stante illo errore, nullo modo posset constare de substantia personę, tunc dispensatio esset nulla, vtporè indeterminata, nec enim potest ea frui, qui illam non petijt, cum ad illum non sit ex Pontificis intentione directa. *Tambur. cap.* 10. §. 6.

Dispensatio petita pro ignorante, vel inuito, valet.

§. LV. Dum verò dixi personam aliquam frui non posse dispensatione, quam non petijt, nolui per id significare, quod ipse dispensatione indigens, debeat eam petere, quia etiam petita pro ignorante, imo etiam inuito, valet, sicut rectè ostendit *Gobat. in experim. Theolog. tract.* 9. *n.* 641. & quidem, vt alicui relaxetur impedimentum, non requiritur illius consensus, sed sufficit voluntas legislatoris volentis tale impedimentum in tali persona ad aliquem effectum minime obstare.

Vt ab aliquo impedimentum auferatur, non requiritur illius consensus.

An error in nomine Diœcesis dispensationem infirmet.

§. LVI. Hic opportunè quæritur, vtrum vitietur dispensatio, si in petitione commissus fuerit error in nomine Diœcesis; talem autem errorem magnæ esse consequentię, existimat *Tambur.* §. 7. *n.* 1. *loc. nuper.* quia ex dispositione *Trid. sess.* 22. *de Reform. cap.* 5. exequutio dispensationum committitur à Papa ordinarijs illorum, qui eas impetrauerint, & si Summus Pontifex aliter non se explicet, præsumendum est semper velle ad conformitatem Tridentini procedere; si ergo in petenda dispensatione, orator dicat se esse Diœcesis E. G. Saonensis, cum sit Diœcesis Sarzanensis, tunc Pontifex committeret exequutionem dispensationis Ordinario Saonensi in petitione expresso: hic autem dispensationem exequi minimè posset, quia talem exequutionem ei Summus Pontifex simpliciter, & absolute non commisit, sed quatenus ille esset ordinarius Oratoris: Episcopus verò impetrantis dispensationem, neque potest illam exequi, quia hic non potuit esse in mente Pontificis, cum nesciat quis ille sit.

Exequutio dispensationum, de regula ordinaria committitur ordinario.

Error circà nomen Diœcesis non inualidat dispensationem.

§. LVII. Sed meo iudicio rem melius intelligit *Goba. n.* 637. *loc. cit.* qui cum grauibus alijs DD. quos citat, sustinet errorem circa nominem Diœcesis nullatenus obstare validitati rescripti Pontificis, quia, etiamsi per errorem fuerit in petitione expressus Ordinarius alterius Diœcesis, dispensationem exequi posset Ordinarius proprius supplicantis, nam præsumendum est Pontificem velle se conformare dispositioni Tridentini, atque ideò eum semper habuisse in mente, quòd dispensatio esset expedienda per ordinarium supplicantis, neque alium voluisse in rescripto designare: ità vt, stante errore in petitione, alium designauerit, hic alius non possit rescriptum exequi, bene tamen proprius ordinarius oratoris, estò non expressus, cum ipsius expressio sit subintelligenda, maximè, quia in dubio præsumptio stat pro valore actus, vt in simili diximus *supra* §. 14.

Est etiam probabile, quòd per errorem in nomine Diœcesis, vitietur rescriptum.

§. LVIII. Non desunt tamen alij DD. non infimæ quidem notæ, qui cum *Tamburin.* doceant errorem in nomine Diœcesis vitiare rescriptum, quatenus, illo dato errore, non possit assignari quisnam possit illud exequi: Vnde ipse *Gobat.* tametsi afferat, quod illud rescriptum possit exequi absolutè ab ordinario supplicantis, licet in rescripto alius ordinarius per errorem fuerit nominatus: attamen dicit non posse negari vtramque sententiam esse in praxi probabilem,

bilem, & miratur Tamburinum neque velle probabilem appellare sententiam sibi contrariam; miror equidem & ego, qui, dum Tamburinum lego, video ipsum ex suamet doctrina debuisse potius nostræ sententiæ adhærere, quod sic ostendo.

Ostenditur discordantia in doctrina Tamburini. §. LIX. Ipse *Tambur. n. 5. loc. cit.* interrogat, vtrum Episcopali sede vacante, sit futura valida dispensatio, quam quis petijt, supplicando, quòd rescriptum dirigeretur Episcopo viciniori, addendo Episcopum viciniorem esse Cephaludensem, cum tamen re vera sit Agrigentinus, & interrogationi respondet dictum rescriptum debere expediri per Episcopum Agrigentinum, licet in rescripto, attento errore supplicationis, fuerit expressus Episcopus Cephaludensis, eo quòd in hoc sit attendenda mens Pontificis, qui non Cephaludensem Episcopum, vt talem, sed, vt viciniorem designat, & cum vicinior sit Agrigentinus, hic habetur pro assignato, excluso Episcopo Cephaludensi, vtpotè distantiori; Si ità est, sic arguo:

Argumentum contra Tamburinum. §. LX. Quoad assignationem Ordinarij, cui committitur exequutio rescripti Pontificij, attendenda est mens Pontificis, sed mens Pontificis est se conformare dispositioni Tridentini, ergo ex mente Pontificis habebitur pro assignato proprius ordinarius supplicantis, licet per errorem fuerit expressum nomen alterius ordinarij.

Responsio Tamburini. §. LXI. Conatur autem *Tambur. n. 6.* disparitatem afferre, dicens in hoc casu Agrigentinum censendum esse assignatum, per hoc solum, quòd vicinior assignetur, quia, dum Pontifex vult assignare viciniorem, constat ei de corpore Diœcesis assignandæ: non verò constat de corpore Diœcesis, quandò in petitione exprimitur per errorem alius ordinarius à proprio.

Respondetur Tamburino. §. LXII. At ego peto à Tamburino (cuius sententiam, licet in præsenti non possim amplecti, illius tamen solidam doctrinam summe veneror) quare constat Pontifici de corpore Diœcesis, dum agitur de viciniori: Respondebit vtique, quia Pontifex rem intendit viciniori committere: Respondebo, & ego, Pontifici constare de corpore Diœcesis, etiam si in supplicatione, per errorem, alia Diœcesis fuerit expressa, quia Pontifex semper intendit rem committere proprio ordinario supplicantis, quia intendit se conformare legi Tridentini.

Prosequitur Tamburinus. §. LXIII. Sed instat Tamburinus, non solet Pontifex committere executionem rescripti sic indeterminatè, nempe ordinario proprio supplicantis: At ego peto ab ipso Tamburino, quid per id significare velit; si enim vult significare esse necessariam in rescripto expressionem talis nominatim Diœcesis, statim ego dicam, ergo nomine vicinioris, non potest intelligi expressus Episcopus Agrigentinus, quia hic non est nominatim expressus. Respondetur Tamburino.

§. LXIV. Hac occasione omittere nolo, quod idem *Tambur. n. 1. loc. cit.* tradit, videlicet; Dum Tridentinum in loco relato dicit has dispensationes esse quoad exequutionem committendas Ordinarijs illorum, qui eas impetrauerint, esse intelligendum Ordinarium, in quo orator natus fuit, non verò Ordinarium, in quo fortè supplicans Domicilium habeat, & ità in hac suppositione, si supplicans obtineat rescriptum Pontificis, in quo dicatur commissionem esse exequendam ab ordinario iuxta dispositionem Tridentini, orator, esto nullum habeat, vel sit habiturus Domicilium in loco, vbi natus est, sed alibi perpetuum domicilium statuerit, tenebitur nihilominus pro expedienda dispensatione adire Episcopum loci, in quo fuit natus. Attamen, vt verum fatear, non video, quo fundamento hoc modo Tridentinum explicetur, nam in eo solum statuitur, quòd huiusmodi dispensationes committantur ordinarijs supplicantium, ordinarius autem alicuius est ille, in quo quis firmum Domicilium habet, quod tamen prudentiorum iudicio submitto. Quis censeatur proprius ordinarius petentis dispensationem.

§. LXV. Tandem ad obtinendam validam dispensationem, magna est inter DD. controuersia, vtrum in petitione debeant exprimi omnia simul impedimenta, si plura sunt in ordine ad Matrimonium, vel sufficiat sigillatim de vnoquoque impedimento dispensationem petere: Do exemplum; Petrus est ligatus voto castitatis, & vellet ducere Caiam, cuius est affinis, cum qua etiam habet impedimentum criminis &c. Quæritur, vtrum Petrus possit validam dispensationem obtinere separatim, primò de voto, deinde de affinitate, postea de crimine, an verò, vt valide dispensetur, teneatur Pontifici in vnica petitione exponere simul omnia impedimenta: Separatim peti posse, affirmat *Sà in aphorism. verb. Dispensatio. n. 16.* & valde probabile reputat *Capuc. in summ. Bass. verb. Ma-* An, qui ligatur pluribus impedimentis, debeat in vnico libello ea exponere.

Resoluitur esse simul omnia impedimenta exprimenda.

Matrimon. n. 271. Sed longe probabilior, & in praxi sequenda est contraria opinio, quòd nimirum debeant simul in eodem libello omnia impedimenta Pontifici exponi, ad hoc, vt valida obtineatur dispensatio, sicut resoluunt *Castrop. part.* 1. *tract.* 3. *Disput.* 6. *punct.* 16. §. 4. *n.* 11. *Tambur. cap.* 9. §. 3. *n.* 2. *Gobat. n.* 624. *loc. cit.* & alij apud ipsos, & probabilius esse tradit idem *Capucin. cit.*

Explicatur nostra sententia.

§. LXVI. Debet tamen hæc sententia bene explicari: Nam quis potest esse grauatus simul pluribus impedimentis ita inter se disparatis, vt non videatur pertinere ad causam motiuam (qua, scilicet principaliter moueatur superior ad negandam, vel concedendam gratiam) omnia simul exprimere, vel illa impedimenta possunt esse ità inter se connexa, vt Pontifex, illis simul cognitis, fortè se auerteret ad concedendam gratiam, aut saltem, valde notabiliter redderetur difficilis; membra huius distinctionis, exemplis clarifico.

Exemplum pro Claritate doctrinæ.

§. LXVII. Caius emisit votum simplex castitatis, postea vult ducere Antoniam sibi E. G. affinem in secundo gradu, vnde indiget dispensatione, & super voto castitatis, & super affinitate, habetquè causam sufficientem pro obtinenda vtraque dispensatione: hæc autem duo impedimenta non habent inter se talem connexionem, vt vnum reddatur grauius ex additione alterius, quia nulla est maior indecentia, quod dispensatus in voto castitatis, ducat suam affinem, quam, si liber à quocumque voto, vellet affini nubere, non enim votum castitatis præcisè opponitur Matrimonio cum hac affini.

Aliud exemplum.

§. LXVIII. Aliud exemplum pro secundo distinctionis membro: Titius optat contrahere Matrimonium cum Titia, quæ ipsi Titio est consanguinea, & cum qua Titius etiam habet impedimentum criminis; Quare Titius, pro ducenda Titia, indiget duplici dispensatione, nempè, & super consanguinitate, & super crimine: hæc autem ambo impedimenta ligant præcisè Titium, ne possit ducere Titiam, & ità, vt vnum impedimentum alteri addito, magis augeatur, quia magis indecens est ducere consanguineam, cum qua sit contractum etiam impedimentum criminis, quàm ducere consanguineam, respectu cuius præcisè, nullum aliud adsit impedimentum; item Qui vellet ducere E. G. Luciam, quæ sibi est consanguinea, & affinis, hic ligaretur duobus impedimentis, præcisè respectu eiusdem Luciæ, ità vt vnum impedimentum, aliud in grauitate augeret, quia indecentius est ducere fœminam consanguineam simul, & affinem, quam tantum consanguineam, vel tantum affinem; his explicatis.

Nostra sententia exponitur de pluribus impedimentis simul exprimendis.

§. LXIX. Dico meam sententiam esse, quòd necessariò in eadem petitione debeant exprimi omnia simul impedimenta, quæ inter se eam relationem habent, vt simul constituta, maiorem indecentiam causent, quia in hoc casu, vt rationabilis sit dispensatio, non sufficit afferre causam proportionatam ad dispensandum diuisim super altero ex his impedimentis, sed insuper debet talis adesse causa, quæ rationabiliter inducat ad dispensandum vtrique impedimento, ergo vtraque impedimenta debent simul exprimi, cæterum super materia ignota fieret dispensatio, nec est credendum Pontificem velle sine cognitione causæ dispensare.

Si plura impedimenta inter se maiorem indecentiam non causant, non sunt necessariò simul exprimenda.

§. LXX. Quandò verò pluribus impedimentis quis est grauatus, ità vt vnum non causet maiorem indecentiam propter additionem alterius circa eandem personam, tunc puto, quòd validè possit obtineri dispensatio vnius separatim ab alio; nam Pontifex, omnibus illis cognitis, non redderetur magis difficilis ad dispensandum, quàm si vnum tantum cognosceret, &, cum hac limitatione, nobiscum sentit *Hurtad. n.* 30. *loc. suprà.*

Alia alij dicunt circà plura impedimenta simul exprimenda.

§. LXXI. Alij diuerso modo discurrunt, & dicunt, tunc in eodem libello petitionis esse exprimenda omnia impedimenta, quandò hæc ad eundem ordinantur finem, secus verò, si ad diuersos fines ordinentur: hoc secundum probant ex eo, quià nullo fundamento ostendi potest, quare grauatus pluribus impedimentis ad varios fines tendentibus, non possit vnius tantum impedimenti obtinere validam dispensationem, nisi omnia in eadem petitione exprimat; primum vero probant, quia grauatus pluribus impedimentis tendentibus ad eundem finem, non potest reddi habilis ad illum finem, nisi super omnibus impedimentis dispensetur, ergo validè super vno solo dispensari non poterit, quia ex illa sola dispensatione, non redderetur habilis ad suum finem assequendum.

Qui plura habet impedimenta, liberatus ab vno, non redditur habilis adhuc ad effectum.

§. LXXII. Ego autem vtique sentio,

non

non esse necessario, ad validitatem dispensationis, exprimenda omnia impedimenta, quæ respiciunt diuersos fines: At neque impedimenta, quæ respiciunt eundem finem, sunt de necessitate semper in eadem petitione exponenda, ad obtinendam validam dispensationem; bene tamen, quando vnita constituunt grauiorem materiam, vt ex mea opinione iàm dixi §.69. cæterum, si non afferant maiorem indecentiam, poterit separatim obtineri dispensatio vnius, tacito altero, quia expressio alterius in hoc casu non potest auertere Pontificem à facienda gratia, quam æquè faciliter concederet, tacito altero impedimento, ac illo expresso; supponimus namque aliud impedimentum non facere casum magis indecentem.

Etsi plura impedimenta respiciant eundem finem, non sunt necessariò pro dispensatione simul exprimenda.

§. LXXIII. Nec ratio allata viget, nimirum, quod vnico tantum impedimento ablato, subiectum non redderetur habile ad consequendum finem intentum, quia ligatus pluribus excommunicationibus, in omnium sententia, posset ab vnica excommunicatione absolui, alijs remanentibus, & tamen sic absolutus adhuc ad Diuina non redderetur habilis. Lege, si placet, Doctores citatos.

Qui pluribus est innodatus excommunicationibus, ab vna solum absolui potest, alijs remanentibus.

§. LXXIV. Ex dictis multo magis sequitur, quod qui ligaretur pluribus impedimentis, à quibus posset, præter dispensationem, alia via liberari, non teneretur in petenda dispensatione exprimere, nisi impedimentum illud, quod sola dispensatione tolli potest, & alia licitè taceret. Do exemplum. Antonius contraxit sponsalia cum Antonia, vel ante pubertatem, votum castitatis emisit, postea vellet ducere Læliam eius affinem: hæc tria impedimenta, non omnia debent necessariò per dispensationem tolli, sed tantum affinitas, quia votum castitatis, retractatione cessabit, & sponsalia per consensum sponsæ dissolui possunt, & notat, *Tambur.* §. 3. n. 3. quod antè illum obseruauit *Castrop.* n. 14. *loc. cit.*

Si ex pluribus impedimentis, aliqua possint sine dispensatione auferri, non est, cur exponatur Pontifici.

§. LXXV. Ad perfectam nostræ sententiæ intelligentiam, hoc est notandum, quod, dum diximus §. 69. ea impedimenta, quæ inter se vnita, maiorem afferunt indecentiam, esse in eodem petitionis libello simul exprimenda, loquuti fuimus in suppositione, quòd omnia impedimenta essent publica: nam, si vnum sit publicum, & aliud occultum, tunc in petitione facienda Pontifici, exprimendum erit tantum impedimentum publicum per viam dataria, & a sacra pœnitentiaria petenda erit dispensatio impedimenti occulti, tacito nomine supplicantium, vt tamen in supplicatione facta per viam Pœnitentiariæ, exprimatur etiam impedimentum publicum, vel iam dispensatum, vel dispensandum à Summo Pontifice: ratio hujus est, quia nemo publicè tenetur se infamare de re occulta, nec Pontifex id exigit, & ita post alios aduertit *Capuc.* n. 272. *loc. suprà.* imò, etiamsi ex impedimento occulto, non sequeretur infamia, nihilominus à Pontifice esse petendam dispensationem impedimenti tantùm publici, & à sacra pœnitentiaria, occulti, facta mentione etiam publici, sustinet *Castrop.* n. 15. *loc. supra.*

Impedimenta occulta non sunt simul cum publicis exprimenda.

§. LXXVI. Sequitur videndum, quousque duret dispensatio concessa super impedimentis Matrimonij, & quia plura capita hoc punctum amplectitur, plura distinctè notabo, vnde statim resolutio clara patebit.

De duratione dispensationis.

§. LXXVII. Primò noto dispensationes Matrimoniales ad actum finalem redactas, quatenus Matrimonium illarum virtute iam est contractum, in perpetuum durare pro illo Matrimonio, nec posse pro tunc à Pontifice reuocari, quia Matrimonium semel validum, maximè consummatum, nulla humana potestate dissolui potest, vt in *Litera I.* n. 103. §. 27. quod tamen dissolueretur, si reuocata dispensatione, retrotraheretur impedimentum dirimens, & ità, quando imposterum dicemus dispensationem posse reuocari, volumus semper intelligi, dummodò vi talis dispensationis adhuc Matrimonium non fuerit contractum, quod libenter addo, quia aliquos audiui de hac re nimis insipienter dubitasse.

Dispensationes iàm redactæ ad effectum non possunt reuocari.

§. LXXVIII. Noto secundò dispensationem posse cessare per hoc, quòd ille, in cuius fauorem est facta, ei renunciet, dummodò renunciatio fuerit acceptata ab illo, qui principaliter dispensauit: ratio prioris est, quia quis potest suo iuri cedere, ratio verò posterioris, quia, sicut Dominium rei donatæ non transit in donatarium, sed remanet penès Donantem, quousque Donatarius donationem non acceptat; ità priuilegium per renunciationem non cessat, nisi renunciatio fuerit acceptata ab eo, qui principaliter priuilegium concessit: Dixi *principaliter*, delegatus enim ad exequendam dispen-

Per renunciationem cessat dispensatio.

ſationem, cum non ſit delegatus ad acceptandam diſpenſationis renunciationem, ideó ipſi facta renunciatio, non valet.

Per non vſum diſpenſatio non ceſſat.

§. LXXIX. Noto tertiò, diſpenſationem per non vſum illius, minime ceſſare, quod probo ratione allata a *Caſtrop. tom. 1. tract. 3. Diſp. 4. punct. 18. n. 3.* Priuilegia, quæ in nullius præiudicium ſunt, non amittuntur per non vſum, ſed diſpenſationes Matrimoniales, non ſunt in alterius præiudicium, ergò per non vſum, ceſſare non debent.

An diſpenſationes Matrimoniales cenſeantur in alterius præiudicium.

§. LXXX. Sed dices, huiuſmodi diſpenſationes eſſe poſſunt in alterius præiudicium, quia E. G. Titius non contrahendo Matrimonium, ſed ducendo vitam celibem, alijs propinquis ſua bona relinquet, qui propinqui præiudicarentur, ſi Titius vxorem duceret, & filios procrearet, quia his, & non illis hæreditas Titij deberetur; Sed contra eſt, quia iura intendunt prouidere præiudicijs, quæ alijs rationabiliter imminere poſſunt: illud autem præiudicium irrationabiliter, vt tale à propinquis Titij concipitur, qui nullum ius habent in bonis Titij, & Titius ex alia parte non eſt præiudicandus in ſua libertate.

An per abuſum ceſſet diſpenſatio.

§. LXXXI. Noto quartò, diſpenſationem ipſo facto non ceſſare, præcisè per abuſum illius, niſi aliter in reſcripto cautum fuerit, *meretur tamen priuilegium amittere, qui permiſſa, ſibi abutitur poteſtate*, vt paſſim pluribus in locis in iure habetur *Cap. vbi. diſtin. 74. cap. Priuilegium. 11. q. 3. cap. Licet. de Regularib. cap. vt priuilegia. de Priuileg. cap. contingit. 2. de ſenten. excommun.* neque tamen ex his textibus deducitur quòd abutens ſuo priuilegio ſit ipſo facto illo priuatus, bene tamen, quod eo ſaltem priuari debeat, ſicut habet *Panormit. in cap. Gratum gerimus. de poſtulat. Prælator. n. 4.* vide etiam *Baſil. de Leon. lib. 8. c. 18. n. 29.* & ſatis conſtat ex ipſo iuris loco, vbi dicitur quidem, quód abutens priuilegio mereatur eo priuari, ſed non quód ſit ipſo facto priuatus, & certum eſt, quód odioſa non ſunt amplianda, iuxta *Regul. 15. tur. in 6. Odia reſtringi, & fauores conuenit ampliari.*

Odioſa ſunt reſtringenda.

Per reuocationem ceſſant diſpenſationes.

§. LXXXII. Noto quintò diſpenſationem ceſſare, ſi Pontifex illam reuocet, neque de hoc poteſt dubitari, quia Papa non minus habet poteſtatem abſoluendi, quàm ligandi.

De reuocatione diſpenſationum pro

§. LXXXIII. Obſeruandum tamen alias diſpenſationes concedi à Pontifice per viam Datariæ pro foro externo, & alias per viam ſacræ Pœnitentiariæ pro foro interno: illæ vtique ſunt oneroſæ, quia non conceduntur, niſi interueniente contractu, quòd diſpenſatus certam ſummam titulo eleemoſynæ ſoluat; hæ vero omnino gratis dantur: quare illas non poterit Pontifex reuocare, niſi reſtituendo eleemoſynam erogatam, has autem poterit quidem abſolute reuocare, ſed non expediet, niſi ſtante rationabili cauſa; ad euitandam notam leuitatis, & inconſtantiæ. *Tamburin. de Matrim. tract. 2. cap. 14. §. 3. n. 6.* præſumendum tamen ſemper eſſet Pontificem rationabiliter proceſſiſſe, quia magna eſſet temeritas præſumere notam aliquam leuitatis in ſumma ſede.

foro externo, & pro foro interno.

Solus Pontifex poteſt valide reuocare diſpenſationes ſine cauſa.

§. LXXXIV. Et ſciendum, quòd ſolus Pontifex abſque cauſa poteſt valide diſpenſationem reuocare: Epiſcopi autem, & alij Inferiores, qui poſſunt in aliquibus impedimentis diſpenſare, facta diſpenſatione, non poſſunt eam valide reuocare, niſi ſtante rationabili cauſa, quod ex eo oſtenditur, quia inferiores Pontifici ex voluntate Papæ operantur, cum ei plene ſubdantur, ſed non eſt credendum Pontificem velle eos operari irrationabiliter, ergo &c. & ità aduertit *Caſtrop. punct. 21. §. 3. n. 3.* qui etiam §. 5. oſtendit reuocationem priuilegij non habere effectum, niſi priuilegiato legitimè innotuerit.

Inferiores Pontifici dependenter ab ipſo Pontifice operantur.

Reuocatio priuilegij nō habet effectū, niſi priuilegiato innotuerit.

Ceſſante cauſa diſpenſationis, non ceſſat diſpenſatio.

§. LXXXV. Noto ſextò diſpenſationem non ceſſare, ceſſante cauſa, motiuo cuius fuit conceſſa: rationem adducit *Caſtrop. punct. 15. n. 5.* quia diſpenſatio non conceditur ob cauſam, quæ iam fuerit, vel ſit futura, ſed ob cauſam actualiter exiſtentem, quæ eſtò poſt diſpenſationem ceſſet, eam minimè infirmat, nam duratio diſpenſationis à duratione cauſæ non pendet [intellige in noſtro caſu, quia de alijs non eſt noſtrum hic agere] ſiquidem hæ diſpenſationes non reſpiciunt tractum ſucceſſiuum temporis, ſicut E. G. diſpenſatio comedendi carnes diebus prohibitis ob viribus debilitatem, qua debilitate ceſſante, ceſſabit, & diſpenſatio, quæ ad tractum temporis ſucceſſiuum refertur.

Diſpenſationes Matrimoniales non reſpiciunt tractum temporis ſucceſſiuū.

Etiamſi antè executionem cauſa diſpenſationis ceſſaſſet, adhuc diſpenſatio eſſet valida.

§. LXXXVI. Et quidem diſpenſatio Matrimonialis durat, & manet valida, eſtò tempore, quo ab ordinario, cui fuit commiſſa, exequitur, cauſa diſpenſationis ceſſaſſet, dummodò ipſa cauſa extitiſſet tempore, quo à Papa fuit diſpenſatio conceſſa, quia hæc per actio-

nem

nem concedentis, & non exequentis, perficitur in ratione dispensationis, non enim executor dispensationem ipse concedit, nisi ad summum, vt delegatus.

Morte Pontificis non expirat delegatio quoad dispensationem Matrimonij.

§. LXXXVII. Noto septimo delegationem factam à Papa E. G. tuo Ordinario ad dispensandum tecum super aliquo impedimento, non expirare morte Pontificis, quia hæc est gratia tibi facta, & non facienda, quæ morte concedentis non expirat.

An expiret delegatio Pontificis per eius mortem, re adhuc integra.

§. LXXXVIII. Scio equidem aliquos id non ità absolutè concedere, sed dicunt hanc delegationem tunc morte concedentis minimè expirare, quando res amplius non est integra, expirare verò, si res adhuc fuerit integra: integram rem vocant, quando in materia iustitiæ, delegatus adhuc nullum iuridicum actum exercuerit, non integram, quando primum actum iuridicum iam fecerit, putà primam partis citationem: in materia verò gratiæ rem tunc esse integram, quando delegatus nullum actum suæ authoritati spectantem fecit, non integram, si iam aliquem fecit, putà, vocando ad se illum, in cuius gratia delegatio est facta, quia tunc iurisdictio in delegato radicatur, & ità morte delegantis non expirabit, quod refert *Tamburin.* §. 4. n. 3. *loc. supr.*

Quandò res censeatur integra, siuè in materia iustitiæ, siuè in materia gratiæ.

Alia est gratia facta, alia facienda.

§. LXXXIX. Attamen hanc doctrinam nostro casui aptare non possumus, nisi antea præmittamus, & explicemus, aliam esse gratiam factam, & aliam gratiam faciendam, quod quidem possumus multifariam, iuxta varium modum loquendi DD. exponere: sed ne inutiliter à nostro diuertamus instituto, eam viam ad id explicandum assumemus, quæ ad intelligentiam rei nostræ iuuabit; igitur tunc gratia censetur facta, quando Pontifex ità aliquem delegat ad dispensandum tecum, vt delegatus, cognita veritate causæ, teneatur dispensare, quia in eo casu, si vera est causa, iam Pontifex dispensauit, & tu ad dispensationem ius habes; At verò, si Pontifex delegaret Petrum E. G. ad dispensandum tecum, ità vt Petrus, etiam cognita veritate causæ, possit (quod tamen in dispensationibus Matrimonialibus fieri non solet) vel non possit pro libito dispensare, tunc apparet non gratia facta, sed facienda, quia in hoc casu nullum habes ius ad dispensationem, quæ tota pendet à voluntate Petri delegati: & hæc inseruiunt ad dignoscendum, quando nam dispensatio, idest gratia sit facta, vel facienda, respectu illius, qui indiget dispensatione.

Quandò gratia censeatur facta.

Quandò censeatur gratia facienda.

Quandò respectu delegati censeatur gratia facta, vel facienda.

§. XC. Respectu verò eius, qui ad dispensandum delegatur, vtrum talis delegatio sit delegato gratia facta, vel facienda: Obseruabis an alicui concedatur, vt possit in aliquibus impedimentis dispensare indeterminatè cum quauis persona, vel determinatè cum hac tantum persona: si primum, gratia non est facienda, sed facta, & quidem ipsi delegato, cui concessum est ius ad dispensandum, respectu verò dispensandi, esset gratia facienda, quia dispensandus, vtpote non determinatus, ex tali delegatione præcisè nullum ius acquirit; Si verò secundum eueniat, tunc gratia non dicitur facta respectu delegati, sed respectu dispensandi, in gratiam cuius determinatæ personæ delegatio fit, & ità recurrunt dicta supra §. 89. lege *Castrop. punct.* 16. §. 2. & *Tambur.* §. 4. à n. 5. *loc. cit.*

Delegatio non expirat morte delegantis, quandò est gratia facta.

§. XCI. His positis, absolutè dico delegationem, quando continet gratiam factam, non expirare morte delegantis, iuxta *regulam* 16. *iuris in* 6. *Decet concessum à Principe beneficium esse mansurum*, sicut ad rem nostram dictam regulam exponit *Nid. n.* 9. Si verò delegatio non significet gratiam factam, sed faciendam, tunc, re adhuc integra, quando scilicet delegatus nullum adhuc actum fecerit, delegatio expirat morte delegantis, vel illius amotione ab officio: Si verò res non sit amplius integra, eo quòd delegatus aliquem actum iam exercuerit, tunc morte delegantis, vel illius amotione ab officio, delegatio minimè expirat, quia incæpta causa, delegatio radicatur, quod manifestè colligitur ex *Cap.* 19. *Relatum.* & 20. *Gratum. de offic. & Potest. Iudic. Delegat.* & *ex Glossa in dictis textib.*

Re adhùc integra expirat delegatio morte delegantis, si non sit gratia facta.

Mortuo delegato, an succedens possit delegationem exequi.

§. XCII. Sed interrogas, mortuo, vel ab officio remoto delegato, poterit ne illi succedens delegationem exequi? Do exemplum. Pontifex tuum ordinarium delegauit, vt tecum super quodam impedimento dispensaret, quæritur, vtrum, defuncto illo ordinario, alius succedens possit tecum dispensare, virtute prioris delegationis, ac si hic determinatè fuisset delegatus, an verò mortuo primo delegato, delegatio totaliter expiret.

De Delegatione reali, & personali.

§. XCIII. Respondeo cum distinctione, vel delegatio est realis, vel personalis; si primum, succedens priori delegato in dignitate, succedet etiam in delegatione, & ità delegatio morte delegati

non

non explrabit, sed in successote transibit: si verò delegatio fuerit personalis, tunc mortuo delegato, delegatio expiraret, nec ad alium transibit, nisi hic alius ab habente potestatem specialiter delegetur, & hoc aperte habetur in *Cap. Quoniam Abbas. eod. tit. suprà.*

Regula dignoscendi, quandò delegatio sit Realis, vel personalis.

§. XCIV. Ad dignoscendum autem, vtrum delegatio sit realis, vel personalis, obserua verba rescripti: si enim in eo persona delegata non nominatur per proprium suum nomen, sed per nomen appellatiuum dignitatis, puta Episcopi, Abbatis &c. tunc delegatio erit realis; Si vero persona delegata per proprium suum nomen exprimitur, puta, si dicatur, committitur Petro &c. tunc delegatio est censenda personalis: quod si in rescripto simul exprimatur, & nomen proprium delegati, & nomen appellatiuum dignitatis, puta, si dicatur, committitur Petro Episcopo, vel Abbati &c. tunc, aut delegans notitiam delegati habet, vel non, si primum, talis delegatio censeretur personalis, esto delegatus exprimatur etiam per nomen appellatiuum, quia, addita illa circumstantia, quod delegans notitiam delegati habuerit, credendum est talem delegasse, attendendo delegati industriam, prudentiam, scientiam &c. at si delegatum non cognouerit, tunc talis delegatio censeretur realis, non obstante expressione nominis proprij delegati, quia in hoc casu non habemus fundamentum dicendi delegantem potiùs elegisse personę industriam, quod rectè docet *Canis. in cap. Iur. nuper relat.*

Quid, si simul exprimatur nomen proprium, & appellatiuū.

§. XCV. Verum est tamen, quod hodie omnes delegationes (pro re nostra) censendæ sunt personales, & non reales, attento nouo iure *Trid. sess. 25. de refor. cap. 10.* quod non obscurè insinuat *Barbos. ibi. n. 25.* & apertiùs tradit *Canis. n. 4. loc. cit.* vbi etiam obseruat, quod, licet, stante Tridentino, nulla delegatio sit censenda realis: Attamen locum habere caput *Quoniam Abbas cit.* quando Pontifex, præter dispositionem Tridentini aliquos delegatos vellet constituere.

Omnes delegationes, personales censentur quoad dispensationes Matrimoniales.

§. XCVI. Noto octauò, dispensationem probabiliter non cessare per hoc, quod illam concedens moriatur, vel ab officio amoueatur, antequàm literæ concessionis fuerint expeditæ, loquendo tamen pro foro conscientiæ; certum est namquè, quòd pro foro externo, dispensationes robur non habent, nisi fuerint literæ expeditę: at pro foro interno conscientiæ, quisque vti poterit dispensatione etiam solum oretenùs concessa, & ità esse intelligendas regulas cancellariæ, monet *Tambur. cap. 14. §. 5. loc. cit.*

Quid, si concedens dispensationem moriatur ãte literarum expeditionem.

§. XCVII. Deberem aliquid notare circà modum seruandum in petenda dispensatione à sacra Pœnitentiaria, sed sufficientem instructionem ponemus in *Litera I. n. 179.*

De modo petendi dispensationes à Sacra Pœnitentiaria.

§. XCVIII. Vltimò in materia de dispensationibus matrimonialibus, est agendum de rescriptis dispensationis obtentis, de quibus tamèn remittimus lectorem ad dicenda in *Litera R. num. 63.* Plura de Impedimentis Matrimonij, quęre in *Litera I. n. 40.*

De rescriptis dispensationum.

Dispensatio in Irregularitatibus.

Dispensare in Irregularitatibus, quandò possit Episcopus. *E. n. 83.* Vide. Relaxatio. 181.

Dispensatio per Confessarium impetranda.

Dispensationes in fauorem pœnitentium, quomodò per Confessarium impetrandæ. *I. n. 179.* 182.

Dispensatio subreptitia.

Dispensatio subreptitiè obtenta, an possit ab Episcopo reualidari. *E. num. 86. §. 25.* 183.

Dispensatio in Sacrificio.

Dispensare, quod Sacrificium fiat sub vnica tantum specie, an possit Papa. *C. n. 476. §. 5.* 184.

Dispensatio in horis Canonicis.

185. Dispensatio, quoad recitationem horarum Canonicarum, haberi potest, cum enim earum obligatio oriatur à iure positiuo, non à Diuino, vtique Ecclesia poterit dispensare, vt obligatus ad illas, liber euadat; quam tamen dispensationem sine vlla causa posse concedi tantum à Summo Pontifice, docent *Busemb. in Medull. Theolog. Moral. lib. 4. cap. 2. dub. 2. art. 3. n. 5. Goba. in Experim. Theol. tract. 5. n. 729. Castrop. part. 2. tract. 7. disp. 2. punct. 6. n. 3. Abre. in Instit. Paro. lib. 8. n. 148.* Episcopi verò possunt solum dispensare in casibus dubijs; ex *Abr. & Castop. cit.* sicut etiam Prælati Religiosorum, vt dicetur in *Litera I. n. 52. §. 5.* Dubitatur hic, An, si Pontifex dispensaret cum aliquo ordinato in Sacris, vt vxorem ducat, censeatur etiam dispensasse quoad officium, & probabilius affirmat *Busemb. suprà.* Plura de horis Canonicis quære in *Litera H. num. 48.*

De dispensatione in horis Canonicis.

Dissolutio, sponsalium.

186. Dissolutio sponsalium, quando contingere possit. *Litera S. n. 172.*

Distillata aqua.

187. Distillata aqua non potest misceri in vino consecrando. *A. n. 421. §. 3.*

Distributio panis.

188. Distributio panis olim fiebat in fine Missæ. *Q. n. 86.*

Diues Sacerdos.

189. Diues Sacerdos potest accipere stipendium pro Missa *S. n. 190. init.*

Diuitiarum conseruatio.

190. Diuitiarum conseruatio intrà eandem familiam, est rationabilis causa ad dispensandum in impedimentis Matrimonij. *C. n. 485.*

Diuina gratia, quæ semper &c.

Diuina gratia, quæ semper infirma sanat, &c. est forma ordinationis presbiteri, apud Græcos. *F. n. 134.* 191.

Diuinitas.

Diuinitas, quomodò sit sub speciebus Sacramentalibus. *E. n. 166.* 192.

Diuortium.

Diuortium trifariam diuiditur à *Cabassut. in Theor. & prax. Iur. Canon. lib. 3. cap. 27. n. 1.* in Diuortium scilicet, quoad torum, siuè copulam, in Diuortium quoad habitationem, & in Diuortium quoad vinculum. Ego vero, qui puto diuortium contradistingui à repudio, ità vt isto dissoluatur vinculum Matrimonij, secus vero illo, sicut explicat *Polman. in Breuiar. Theolog. part. 3. n. 593. & 595.* ideo, omisso illo membro diuisionis de Diuortio quoad vinculum [actuus de eo in *Litera I. n. 103.* vbi, quandò Matrimonium possit quoad vinculum dissolui] Diuortium diuido in Diuortium quoad torum tantùm, idest, quoad copulam, & in Diuortium quoad torum, & & habitationem, quæ membra diuisionis ex ipsis terminis sunt satis clara. 193.

Quotuplex sit Diuortium.

Differt Diuortium à repudio.

Vera diuortij diuisio.

§. I. Siue autem Diuortium sit quoad torum tantum, siuè quoad torum, & habitationem, subdiuiditur in magis proprium, & minus proprium; illud est Diuortium in perpetuum, hoc verò ad tempus, quod colligitur ex *cap. Diuortium. De Pœnit. Distinct. 1.* & notat *Tambur. de Matrim. tract. 7. cap. 3. §. 1. n. 1.*

Subdiuisio Diuortij in magis proprium, & minus proprium.

§. II. Et coniuges, siuè ad tempus, siuè in perpetuum possunt Diuortium facere de mutuo consensu, quia possunt ambo conuenire ad abstinendum à copula, vel ad habitandum in diuerso loco, & etiam ambo de mutuo consensu possunt emittere votum castitatis, aut ad Religionem transire, vel vir de consensu vxoris sumere sacros ordines,

De mutuo consensu possunt coniuges Diuortium facere.

modo

modo dicendo in *Litera I. n.* 103. Cæterum, absquè consensu alterius, non licet coniugibus facere diuortium sinè causa; nec est dubitandum Ecclesiam posse ob rationabiles causas decernere, quod inter coniuges possit fieri diuortium, quoad torum, vel cohabitationem ad tempus determinatum, vel indeterminatum, quia id, sub anathemate definiuit *Concil. Trid. sess. 24. de Sacram. Matrim. Can.* 8.

In Ecclesia est potestas ad faciendum Diuortium.

§. III. Causæ autem ad faciendum diuortium, sunt variæ: at quia diuortium potest fieri, tùm ad tempus, tùm in perpetuum, vt diximus, videndum est quibus de caussis possit fieri in perpetuum, & quibus tantum ad tempus.

Ob adulterium fieri potest Diuortium in perpetuum.

§. IV. Conueniunt DD. solum adulterium coniugum sufficere ad diuortium in perpetuum, & nominatim *Capucin. in summ. Bass. verb. Diuortium. n.* 12. *& Tamb. de Matrim. tract. 7. cap.* 3. §. 1. *n.* 3. [loquimur attento iure naturali, vi cuius numquàm dignus est, quòd fides ipsi seruetur, qui eam per adulterium ausus fuerit violare; nàm cæterum de iure Ecclesiastico, potest fieri diuortium, etiam in perpetuum, ratione hæresis, dummodo accesserit Iudicis sententia, vt dicetur in *Litera H. n.* 16. §. 5.] vbi etiam rationem addit, quare ex causa adulterij innocens possit facere diuortium in perpetuum, videlicet, quia, qui committit adulterium fidem absolute, & directe frangit, vnde ei non erit fides absolute seruanda; quomodo verò adulterium det causam Diuortio, iàm diximus in *Litera A. n.* 168.

Ratione hæresis Diuortium in perpetuum fieri potest.

§. V. Alijs de causis diuortium fieri potest, præcipuè ad tempus, nempè ratione hæresis, vel Apostasiæ, vt in *Litera H. n.* 16. ratione inductionis ad peccandum *I. n.* 104. ratione sæuitiæ coniugis *S. n.* 67. ratione Amentiæ. *A. num.* 320. & alij addunt Diuortium fieri posse, si altero coniugi superueniat lepra, sed de hoc in *Litera L. n.* 67.

De alijs caussis ad faciendum Diuortium.

§. VI. Suos effectus diuortium parit, de quibus in *Litera E. n.* 34. An ad faciendum Diuortium requiratur Authoritas Iudicis. *I. n.* 231. & quomodò sententia Diuortij possit reuocari. *R. n.* 88. Plura de Sacramento Matrimonij, quære in *Litera M. n.* 108.

De effectibus Diuortij.

Doctores.

Doctores in Missa exigunt *Credo. C.* 194
n. 560. §. 15.

Doctores in Missa non debent deferre anulum. *A. n.* 373. 195

Doctores populi, sunt Sacerdotes. 196
I. n. 178.

Doctor debet esse ille, qui delegatur 197
ad exequendas dispensationes pro foro interno. *R. n.* 63. *à* §. 21.

Doctoris gentium &c.

Doctoris gentium &c. quod dicitur in 198
Oratione Dominicæ Sexagesimæ, an exigat commemorationem D. Petri *O. num.* 92.

Doctrina in Sacerdotibus.

Doctrina in Sacerdotibus requiritur. 199
S. n. 98. §. 4.

Dolor pro confessione sacram.

Dolor de peccatis in pœnitente requi- 200
ritur. *Litera N. n.* 14. qualis ad actum contritionis. *C. n.* 503. §. 1.

Domestica Oratoria.

Domestica Oratoria. Vide, Orato- 201
ria priuata.

Domicilium.

Domicilium eligere, potius spectat 202
viro, quam vxori. *C. n.* 347. §. 5.

Domicilium pro recipiendis ordini- 203
bus, qualiter attendatur. *M. n.* 171. §. 54. & pro contrahendo Matrimonio, *P. n.* 37. *à* §. 30.

Domine exaudi orationem &c.

204. *Domine exaudi orationem meam*, dicitur loco *Dominus vobiscum* ab illis, qui neque sunt Sacerdotes, neque Diaconi. *Infra n. 254. §. 13.*

Domine Iesu Christe, qui dixisti &c.

205. *Domine Iesu Christe qui dixisti Apostolis tuis &c.* est Oratio dicenda à celebrante post *Agnus Dei*, vt in *Litera S. n. 20. §. 67.* quam Orationem apud antiquos non fuisse in vsu, probabile est, vt deducitur ex *Gauant. tom. 1. part. 2. tit. 10. n. 3.* non dicitur in Missis defunctorum *S. n. 20. §. 68.* neque Feria VI. in parasceue. *F. n. 45. §. 40.*

Domine Iesu Christe Fili Dei &c.

206. *Domine Iesu Christe fili Dei viui &c.* est oratio secunda dicenda post *Agnus Dei* (in Missis tamen defunctorum prima) vt in *Litera S. n. 20. §. 68.* quam orationem nos habuisse ex Religiosorum traditione, docet *Microlog. cap. 18.* Notandum est hic, quod etiam hæc secunda oratio sua conclusione terminatur, quare in Missali in Ordine Missæ, reperiuntur has tres Orationes, omnes cum sua particulari conclusione, rationem affert *Gauant. tom. 1. part. 2. tit. 10. n. 4.* vbi dicit has orationes non venire nomine collectarum, & consequenter quoad istas, non est obseruanda regula tradita in *Litera C. n. 410.* hæc Oratio Feria VI. in parasceue non dicitur. *F. n. 45. §. 40.*

Domine labia mea aperies &c.

207. De initio Matutini. *Domine labia mea aperies &c.* est versus, quo incipitur Matutinum officij Canonici, secundum ritum Romanum (excipe festum Epiphaniæ, & triduum ante Pascha) præmissis oratione Dominica, vt in *Litera O. n. 106.* Salutatione Angelica, & Symbolo, vt in *Litera S. n. 76. & n. 238.* post dictum versum additur versus *Deus in adiutorium meum &c.* quo dicto, subiungitur totus versus *Gloria Patri &c.* vt in *Litera G. n. 42. inst.* postea additur semel *Alleluia* (de quo in *Litera A. n. 224.* vel illius loco *Laus tibi Domine &c.* vt in *Litera L. n. 40.* postea sequitur Ordo Matutini, vt in *Litera M. n. 114.* Vide *Breuiar. Roman. in princip. psalt. dispositi. per Hebdomad.*

§. I. His præpositis, duo noto. Primò, quod, dum dicitur *Domine labia mea aperies*, pollice dexteræ manus signandum est os signo crucis, etiam ab omnibus in Choro, vt aduertunt *Honor. in Gemm. Anim. lib. 2. cap. 1. & Magg. Opuscul. 1. de Diuin. offic. n. 161.* Secundò, dum dicimus versum *Deus in adiutorium* manu dextera extensa, debemus nosmetipsos signare à fronte ad pectus, quod etiam in Choro ab omnibus est obseruandum, vt cum communi tradunt *Belet. de Diuin. offic. cap. 24. & Maggius suprà*. planè detestanda quorundam inscitia, qui inimici crucis Christi, salutare hoc signum, & nostræ salutis insigne, parum curant. — Pollice dexteræ manus signatur. Os ad versum *Domine labia*. — Signum Crucis formandum ad versum *Deus in adiutorium*.

§. II. Dixi suprà, quod à versu *Domine labia mea* incipit Matutinum officij Romani, & consulto posui ly *Romani*, vt excluderem officium secundum nostrum ritum Monasticum, in quo Matutinum incipit à versu *Deus in adiutorium &c.* cum *Gloria Patri, Alleluia*, vel *Laus tibi Domine*, prout occurrit, vt supra; postea dicitur ter *Domine labia mea aperies*, quo tertio dicto, subiungitur, ante inuitatorium, tertius psalmus, idest *Domine quid multiplicati &c.* vt videre est in Breuiario Monastico in Matutino Dominicæ per annum; idquè facimus, vt prius Deo, in nostrum adiutorium, inuocato, postea ab eo petamus, vt labia nostra aperiat ad suas laudes decantandas. Vide *Perez. in Regul. Sanctissimi P. N. Benedict. cap. 9. n. 3.* qui etiam *n. 5.* addit, quod conuenientissime ante Inuitatorium dicitur Psalmus *Domine quid multiplicati &c.* eo quia iste Psalmus est præcipuè contra inimicorum insidias. Plura de Horis Canonicis habebis in *Litera H. n. 43.* — De initio Matutini Monastici. — Quarè Matutinum Monasticum à versu *Deus in adiutorium* incipiat. — Quarè Psalmus *Quid multiplicati*, dicatur antè Inuitatorium.

Domine non secundum peccata.

Domine non secundum peccata nostra &c. est Tractus dicendus in Quadragesima. *T. n. 70. §. 2.* 208.

Domine non sum dignus.

209. *Domine non sum dignus &c.* dicitur à celebrante in Missa, vt in *Litera S. n. 20. §. 69.* hæc autem verba esse antiquissima, ex eo constat, quia semper fuerunt vsitata ab omnibus communicaturis, vt videre est *Origen. Homil. 5. in Diuers.*

De verbis *Domine non sum dignus* dicendis antè ministrandam Sacram Eucharistiam. §. I. Nunc antequam distribuat Sacram Eucharistiam, Sacerdos eadem verba dicit, vt in *Litera C. n. 384. §. 3.* eaque omninò à solo Sacerdote dicantur, non vero ab illis, qui communicare debent [excipe nouos Sacerdotes in Missa suæ ordinationis, qui dicunt simul cum Episcopo celebrante *Domine non sum dignus* quia simul cum eo concelebrant (quare male faciunt quædam Moniales, quæ intus ea verba dicunt, Sacerdote tacente, est enim hoc expressè contra *Rubric. Missal. relat. in Litera C. cit.* præcipientem, vt illa verba à Sacerdote dicantur.

Semper in genere masculino dicatur *Domine non sum dignus*. §. II. Insuper aduerto, quòd semper dicatur in genere masculino *Domine non sum dignus*, etiamsi essent communicaturæ solæ mulieres, licet *Samarin. in sua Sacerd. part. 3.* velit, quòd, dum communicantur mulieres, Sacerdos dicat *Domine non sum digna*, loco *dignus*, id enim docet gratis, & præter Rubricam: cum etiam Rituale Romanum de ordine ministrandi sacram Eucharistiam expressè præcipiat, vt etiam in communicandis mulieribus, Sacerdos dicat *Domine non sum dignus*; tandem esset illicita hæc mutatio, In rubricis nihil immutandum. propter Bullam B. Pij V. præcipientis, ne aliquid immutetur, addatur, vel minuatur, sed præscripta obseruentur. Vide *Gauant. tom. 1. part. 2. tit. 10. ad n. 6. Bauld. part. 3. de Rit. seruand. tit. 10. ad Rubr. 6. Tonell. lib. 2. tit. 10. ad Rubr. 6.*

Quid, si communicentur Prælati. §. III. An *Domine non sum dignus* dicatur, quando sunt communicandi Prælati; vide in *Litera P. n. 184. §. 2.*

Domine præuenisti &c.

210. De responsorio *Domine præuenisti*. *Domine præuenisti &c.* est responsorium vltimo loco dicendum ad lectiones tertij nocturni, quoad Breuiarium Romanum, quoad verò ad Breuiarium Monasticum, dicendum est post secundam lectionem tertij nocturni, quando in proprijs locis notatur, extra tamen tempus Paschale, quia eo tempore habetur aliud officium de communi pro martyribus, cum suis responsorijs, vt obseruat *Guyet. citand.*

§. I. Dicitur autem prædictum responsorium regulariter in quinque festis SS. martyrum Pontificum, Marcelli, Quando dicendum prædictum responsorium. Ioannis, Siluerij, Martini, & Pontiani: item in festis S. Felicis in Pincis, & S. Melchiadis Papæ, (vbi celebrantur) ex *Rubr. Breuiar. Roman. posit. in tertio nocturn. in commun. vnius martyr. & in Breuiar. Monastic. nouissimè impress. Venet. ann. 1678. in eod. comm.*

§. II. Dictum responsorium dicitur loco alterius responsorij, idest, *hic est verè martyr, qui pro Christi nomine sanguinem suum fudit &c.* quòd in festis dictorum Sanctorum; non bene quadrat, qui mortem quidem subierunt, sed non effuso sanguine, vt notant *Guyet. de propr. fest. lib. 3. cap. 10. q. 3. & Gauant. tom. 2. sectio. 8. cap. 2. n. 5.* Responsorium *Hic est verè martyr*, aliquandò non quadrat.

§. III. Diximus suprà, quòd in festis expressis, illud responsorium *Domine præuenisti* dicendum est ad lectiones tertij nocturni: nota tamen, quòd, si officium esset trium lectionum, tunc etiam dicendum esset secundo loco, tum in Romano, tum in Monastico ritu; In officio trium lectionum, quo loco dictum responsorium dicendum. imò, si de aliquo ex dictis Sanctis legatur vltima lectio in officio duodecim lectionum, post Quid, si legatur vltima lectio. illam esset dicendum responsorium *Domine præuenisti*, ex *rubr. Breu. Monastic. cit.* In Breuiario tamen Romano hic casus non potest occurrere, cum in festis post nonam lectionem in casu allato, omisso vltimo responsorio, semper dicatur hymnus *Te Deum* vt in *Litera T. n. 17. §. 1.* plura de Responsorijs quære in *Litera R. n. 69.*

Domine, quid multiplicati &c.

Domine, quid multiplicati &c. quo loco dicatur in officio canonico *I. n. 206. & D. 207.* 211.

Dominica dies.

Dominica dies, etiam apud antiquos in magnum honorem est habita, eamque ipsi Apostoli in Ecclesiæ primordijs ob- 212. De prærogatiuis diei Dominicæ.

obseruandam esse sanxerunt, & meritò: Est namque dies, in qua creati sunt Angeli, & mundi elementa, in qua manna primum pluit, in qua Christus est natus, & circumcisus stella Magis apparuit, ipsa die Christus est baptizatus, qui etiam eo die quinque millia hominum satiauit; hæc dies in memoriam resurrectionis Christi est instituta *E. n.* 105. §. 2. nam die ista ipse resurrexit. *P. n.* 54. §. 1. & loco diei Sabbati subrogata est *S. n.* 2. & tandem Spiritus Sanctus igneis linguis die Dominico descendit: & ideò conuenientissimum fuit, vt hanc diem S. Ecclesia determinauerit, in qua præcipue; omissis seculi huius delicijs, & oblectamentis, populus Christianus rei sacræ totus se daret, tum ad recolendam sæpius memoriam gloriosissimæ resurrectionis Saluatoris; tum in signum spei futuræ nostrorum corporum resurrectionis, quam in nouissimo seculo euenturam firmiter credimus, vt tandem per merita Domini nostri Iesu Christi, non solum animæ, sed etiam corporis, gloriam consequamur. Vide *Cabassut. in Notit. Conc. cap. 38. can. 29. S. Isidor. de Ecclesiast. offic. lib. 1. cap. 24. Alcuin. in cap. de die sanct. Amal. lib. 1. cap. 32. Raban. de Instit. Cleric. lib. 2. cap. 42.* Hinc *Ignat. Epist. ad Magnesian.* diem Dominicam appellat Reginam, & principem omnium dierum; quare ob eius venerationem, officium Dominicæ numquàm omittitur, sed saltem fit semper de ea commemoratio, vt dicemus *infrà n.* 216.

Conuenientissimè Dominica dies celebratur.

Regina omnium dierum appellatur Dominica.

213. Dominica dies semper est festiua. *R. n.* 98. §. 13. An verò veniat nomine festi. *P. n.* 183. §. 4.

Dominicæ Aduentus.

214. Dominica prima Aduentus, quænam sit. *Litera T. n.* 21. de ritu Ambrosiano *A. n.* 305.

215. Dominica quarta Aduentus, hoc habet peculiare notandum, quòd, si in ea incidat vigilia Natiuitatis Domini, officium dictæ vigiliæ ad matutinum fit de Dominica, modo tradito in particulari Rubrica ante dictam vigiliam, ità tamen, vt in tertio nocturno pro vltime lectione, legatur lectio de eadem homilia vigiliæ, non verò lectio de Euangelio Dominicæ quartæ, cum illud Euangelium fuarit lectum in Sabbato antecedenti, quod notat *Gauant. tom. 2. section. 6. cap. 3. n.* 1. Occurrit etiam else omittendas Antiphonas feriales ad laudes, quæ essent dicendæ secundum feriam currentem in festo S. Thomæ, quando enim in hac Dominica incidit vigilia Natiuitatis Domini, in Sabbato antecedenti sunt dicendæ Antiphonæ ad laudes de dicta Dominica, vt etiam diximus in *Litera A. n.* 379. §. 2. Plura de horis Canonicis habebis in *Litera H. n.* 48.

De Vigilia Natiuitatis Domini occurrente in Dominica.

Homilia Dominicæ quartæ Aduentus, quandò omittatur.

Antiphonæ aliquæ feriales antè Natiuitatè Domini, aliquandò omittendæ.

Dominicę commemoratio.

Dominicæ semper facienda commemoratio, quando de ea non potest fieri officium. *C. n.* 363. §. 3. 216.

De commemoratione, Dominicæ.

§. I. At, si Dominica occurrat in aliquo ex festis Domini, eius commemoratio omittitur, & huiusmodi Dominica dicitur in Calendario Dominica vacans, de qua *infra n.* 224. & conuenit, quia, dum fit officium de aliquo festo Domini, gratis, & superfluè fieret commemoratio de Dominica, quæ etiam est festum Domini (sermo equidem non est de festis Domini mobilibus, quia in iis non potest hic casus occurrere, sed solum loquimur de festis Natiuitatis, Circumcisionis, Vigiliæ Epiphaniæ, & Epiphaniæ Domini, quæ festa in Dominica per annum occurrere possunt) quod esse extendendum ad tria festa (inclusis diebus eorum octauis) sequentia Natiuitatem Domini, nempe ad festum S. Stephani, S. Ioannis Euangelistæ, & SS. Innocentium, habetur *in particular. Rubric. post festum horum Sanctorum* & ità obseruant *Gauant. tom. 2. section. 3. cap. 5. n. 4. & Guyet de propr. fest. lib. 4. cap. 18. q. 6.* eo ducti fundamento, quia prædicta festa sunt veluti comites, & asseclæ festi Natiuitatis Domini.

Quandoque commemoratio Dominicę omittenda.

Superfluè fit commemoratio Dominicæ in festis Domini.

§. II. Notandum tamen, quod de ista Dominica infrà octauam Natiuitatis Domini, agendum erit, vt *infra n.* 224.

De officio Dominicæ infrà octauam Natiuitatis Domini.

Dominica impedita.

Dominica impedita differt à Dominica, quæ propria sede caret, quia Dominica impedita illa est, in qua occurrit aliquod festum duplex, de quo fiat officium, facta sola commemoratione Dominicę: Dominica verò, quæ caret propria sede est illa, quę locum non habet 217.

De differentia inter Dominicam impeditam, & Dominicam propria sede carentem.

Domine non ſum dignus.

209. *Domine non ſum dignus &c.* dicitur à celebrante in Miſſa, vt in *Litera S. n.* 20. §. 69. hæc autem verba eſſe antiquiſſima, ex eo conſtat, quia ſemper fuerunt vſitata ab omnibus communicaturis, vt videre eſt *Origen. Homil.* 5. *in Diuerſ.*

De verbis *Domine non ſum dignus* dicendis antè miniſtrandam Sacram Euchariſtiam.

§. I. Nunc antequam diſtribuat Sacram Euchariſtiam, Sacerdos eadem verba dicit, vt in *Litera C. n.* 384. §. 3. eaque omninò à ſolo Sacerdote dicantur, non verò ab illis, qui communicare debent [excipe nouos Sacerdotes in Miſſa ſuæ ordinationis, qui dicunt ſimul cum Epiſcopo celebrante *Domine non ſum dignus* quia ſimul cum eo concelebrant] (quare malè faciunt quædam Moniales, quæ intus ea verba dicunt, Sacerdote tacente, eſt enim hoc expreſſe contra *Rubric. Miſſal. relat. in Litera C. cit.* præcipientem, vt illa verba à Sacerdote dicantur.

Semper in genere maſculino dicatur *Domine non ſum dignus.*

§. II. Inſuper aduerto, quòd ſemper dicatur in genere maſculino *Domine non ſum dignus*, etiamſi eſſent communicaturæ ſolæ mulieres, licet *Samarin. in ſua Sacerd. part.* 3. velit, quòd, dum communicantur mulieres, Sacerdos dicat *Domine non ſum digna*, ſeco *dignus*, id enim docet gratis, & præter Rubricam: cum etiam Rituale Romanum de ordine miniſtrandi ſacram Euchariſtiam expreſsè præcipiat, vt etiam in communicandis mulieribus, Sacerdos dicat *Domine non ſum dignus*; tandem eſſet illicita hæc mutatio, propter Bullam B. Pij V. præcipientis, ne aliquid immutetur, addatur, vel minuatur, ſed præſcripta obſeruentur. Vide *Gauant. tom.* 1. *part.* 2. *tit.* 10. *ad n.* 6. *Bauld. part.* 3. *de Rit. ſecund. tit.* 10. *ad Rubr.* 6. *Tonell. lib.* 2. *tit.* 10. *ad Rubr.* 6.

In rubricis nihil immutandum.

Quid, ſi communicentur Prælati.

§. III. An *Domine non ſum dignus* dicatur, quando ſunt communicaturi Prælati, vide in *Litera P. n.* 184. §. 2.

Domine præueniſti &c.

210. *Domine præueniſti &c.* eſt reſponſorium vltimo loco dicendum ad lectiones tertij nocturni, quoad Breuiarium Romanum; quoad verò ad Breuiarium Monaſticum, dicendum eſt poſt ſecundam lectionem tertij nocturni, quando in proprijs locis notatur, extra tamen tempus Paſchale, quia eo tempore habetur aliud officium de communi pro martyribus, cum ſuis reſponſorijs, vt obſeruat *Guyet. citand.*

De reſponſorio *Domine præueniſti.*

Quando dicendum prædictum reſponſorium.

§. I. Dicitur autem prædictum reſponſorium regulariter in quinque feſtis SS. martyrum Pontificum, Marcelli, Ioannis, Siluerij, Martini, & Pontiani: item in feſtis S. Felicis in Pincis, & S. Melchiadis Papæ, (vbi celebrantur) ex *Rubr. Breuiar. Roman. poſit. in tertio nocturn. in commun. vnius martyr. & in Breuiar. Monaſtic. nouiſſimè impreſſ. Venet. ann.* 1678. *in eod. comm.*

Reſponſorium *Hic eſt vere martyr*, aliquandò non quadrat.

§. II. Dictum reſponſorium dicitur loco alterius reſponſorij, ideſt, *hic eſt verè martyr, qui pro Chriſti nomine ſanguinem ſuum fudit &c.* quòd in feſtis dictorum Sanctorum; non bene quadrat, qui mortem quidem ſubierunt, ſed non effuſo ſanguine, vt notant *Guyet. de propr. feſt. lib.* 3. *cap.* 10. *q.* 3. *& Gauant. tom.* 2. *ſection.* 8. *cap.* 2. *n.* 5.

In officio trium lectionum, quo loco dictum reſponſorium dicendum.

Quid, ſi legatur vltima lectio.

§. III. Diximus ſuprà, quòd in feſtis expreſſis, illud reſponſorium *Domine præueniſti* dicendum eſt ad lectiones tertij nocturni: nota tamen, quòd, ſi officium eſſet trium lectionum, tunc etiam dicendum eſſet ſecundo loco, tum in Romano, tum in Monaſtico ritu; imò, ſi de aliquo ex dictis Sanctis legatur vltima lectio in officio duodecim lectionum, poſt illam eſſet dicendum reſponſorium *Domine præueniſti*, ex *rubr. Breu. Monaſtic. cit.* In Breuiario tamen Romano hic caſus non poteſt occurrere, cum in feſtis poſt nonam lectionem in caſu allato, omiſſo vltimo reſponſorio, ſemper dicatur hymnus *Te Deum* vt in *Litera T. n.* 17. §. 1. plura de Reſponſorijs quære in *Litera R. n.* 69.

Domine, quid multiplicati &c.

Domine, quid multiplicati &c. quo loco dicatur in officio canonico *I. n.* 206. *& D.* 207. 211.

Dominica dies.

Dominica dies, etiam apud antiquos in magnum honorem eſt habita, eamque ipſi Apoſtoli in Eccleſiæ primordijs ob- 212.

De prærogatiuis diei Dominicæ.

obseruandam esse sanxerunt, & meritò: Est namque dies, in qua creati sunt Angeli, & mundi elementa, in qua manna primum pluit, in qua Christus est natus, & circumcisus stella Magis apparuit, ipsa die Christus est baptizatus, qui etiam eo die quinque millia hominum satiauit; hæc dies in memoriam resurrectionis Christi est instituta *E. n.* 105. §. 2. nam die ista ipse resurrexit. *P. n.* 54. §. 1. & loco diei Sabbati subrogata est *S. n.* 2. & tandem Spiritus Sanctus igneis linguis die Dominico descendit: & ideò conuenientissimum fuit, vt hanc diem S. Ecclesia determinauerit, in qua præcipue omissis seculi huius delicijs, & oblectamentis, populus Christianus rei sacræ totus se daret, tum ad recolendam sæpius memoriam gloriosissimæ resurrectionis Saluatoris; tum in signum spei futuræ nostrorum corporum resurrectionis, quam in nouissimo seculo euenturam firmiter credimus, vt tandem per merita Domini nostri Iesu Christi, non solum animæ, sed etiam corporis, gloriam consequamur. Vide *Cabassut. in Notit. Conc. cap. 38. can. 29. S. Isidor. de Ecclesiast. offic. lib. 1. cap. 24. Alcuin. in cap. de die sanct. Amal. lib. 1. cap. 32. Raban. de Instit. Cleric. lib. 2. cap. 42.* Hinc *Ignat. Epist. ad Magnesian.* diem Dominicam appellat Reginam, & principem omnium dierum; quare ob eius venerationem, officium Dominicæ numquàm omittitur, sed saltem fit semper de ea commemoratio, vt dicemus *infrà n.* 216.

Conuenientissimè Dominica dies celebratur.

Regina omnium dierum appellatur Dominica.

213. Dominica dies semper est festiua. *R. n.* 98. §. 13. An vero veniat nomine festi. *P. n.* 183. §. 4.

Dominicæ Aduentus.

214. Dominica prima Aduentus, quænam sit. *Litera T. n.* 21. de ritu Ambrosiano *A. n.* 305.

215. Dominica quarta Aduentus, hoc habet peculiare notandum, quòd, si in ea incidat vigilia Natiuitatis Domini, officium dictæ vigiliæ ad matutinum fit de Dominica, modo tradito in particulari Rubrica ante dictam vigiliam, ità tamen, vt in tertio nocturno pro vltime lectione, legatur lectio de eadem homilia vigiliæ, non verò lectio de Euangelio Dominicæ quartæ, cum illud Euangelium fuerit lectum in Sabbato antecedenti, quod notat *Gauant. tom. 2. section. 6. cap. 3. n. 1.* Occurrit etiam esse omittendas Antiphonas feriales ad laudes, quæ essent dicendæ secundum feriam currentem in festo S. Thomæ, quando enim in hac Dominica incidit vigilia Natiuitatis Domini, in Sabbato antecedenti sunt dicendæ Antiphonæ ad laudes de dicta Dominica, vt etiam diximus in *Litera A. n.* 379. §. 2. Plura de horis Canonicis habebis in *Litera H. n.* 48.

De Vigilia Natiuitatis Domini occurrente in Dominica.

Homilia Dominicæ quartæ Aduentus, quandò omittatur.

Antiphonæ aliquæ feriales antè Natiuitatè Domini, aliquandò omittendæ.

Dominicæ commemoratio.

216. Dominicæ semper facienda commemoratio, quando de ea non potest fieri officium. *C. n.* 363. §. 3.

De commemoratione, Dominicæ.

§. I. At, si Dominica occurrat in aliquo ex festis Domini, eius commemoratio omittitur, & huiusmodi Dominica dicitur in Calendario Dominica vacans, de qua *infra n.* 224. & conuenit, quia, dum fit officium de aliquo festo Domini, gratis, & superfluè fieret commemoratio de Dominica, quæ etiam est festum Domini (sermo equidem non est de festis Domini mobilibus, quia in iis non potest hic casus occurrere, sed solum loquimur de festis Natiuitatis, Circumcisionis, Vigiliæ Epiphaniæ, & Epiphaniæ Domini, quæ festa in Dominica per annum occurrere possunt) quod esse extendendum ad tria festa (inclusis diebus eorum octauis) sequentia Natiuitatem Domini, nempe ad festum S. Stephani, S. Ioannis Euangelistæ, & SS. Innocentium, habetur *in particular. Rubric. post festum horum Sanctorum* & ità obseruant *Gauant. tom. 2. section. 3. cap. 5. n. 4. & Guyet de propr. fest. lib. 4. cap. 18. q. 6.* eo ducti fundamento, quia prædicta festa sunt veluti comites, & asseclæ festi Natiuitatis Domini.

Quandoque commemoratio Dominicæ omittenda.

Superfluè fit commemoratio Dominicæ in festis Domini.

§. II. Notandum tamen, quod de illa Dominica infrà octauam Natiuitatis Domini, agendum erit, vt *infra n.* 224.

De officio Dominicæ infrà octauam Natiuitatis Domini.

Dominica impedita.

217. Dominica impedita differt à Dominica, quæ propria sede caret, quia Dominica impedita illa est, in qua occurrit aliquod festum duplex, de quo fiat officium, facta sola commemoratione Dominicæ: Dominica verò, quæ caret propria sede est illa, quæ locum non habet

De differentia inter Dominicam impeditam, & Dominicam, propria sede carentem.

ob paucitatem Dominicarum: Exemplo rem clarifico, si superfit post Epiphaniam E. G. sexta Dominica, quæ neque locum habeat post Dominicam vigesimam tertiam post Pentecostem, tunc illa dicitur carere propria sede, quia non datur Dominica, cui tale officium est assignatum.

Dominica in Albis.

218. Dominica in Albis, quare sic nuncupata. *B. n.* 17. §. 66.

Dominica infrà octauam.

219. Dominica infra octauam exigit colorem festi, cuius celebratur octaua. *A. n.* 212. §. 18.

De colore in Dominicis infra octauam.

Dominicæ infra octauam, si de illis fiat in Sabbato præcedenti, habent tantum duas orationes in Missa, vt de Dominicis infra octauam dicetur in *Litera O. n.* 72. §. 23. Vide *Gauant. tom.* 1. *part.* 4. *tit.* 3. *n.* 16.

220. De oratione in Missa Dominicæ infra octauam.

221. Dominica infra octauam in feria celebranda; an cedat festis translatis. *T. n.* 73. §. 12.

222. Dominica infra octauam, quomodo habeat officium. *O. n.* 33.

223. Dominica infra octauam Epiphaniæ, quando habeat officium anticipatum. *Litera O. n.* 17.

224. Dominica occurrens in aliquo ex festis Domini notatis *supra n.* 216. quia de ea tunc, neque commemoratio fieri potest, iustum est, vt ad aliam diem transferatur: cum enim sit Dominica infrà octauam Natiuitatis Domini (intellige de illa, quæ occurrit in diebus festis, non in diebus octauæ) omnino perire non debet, adeoque de ea debet fieri officium *die* 30. *Decembr.* quæ sequitur post festum S. Thomæ Cantuariensis, & si hoc festum venerit in Dominica, transfertur in feriam secundam sequentem, iuxtà regulam tradendam in *Litera T. n.* 73. *à* §. 10. vt die Dominico fiat de Dominica infra octauam Natiuitatis. Vide *Breuiar. in rubric. partic. antè dictum fest. S. Thom.*

De Dominica infra octauam Natiuitatis Domini.

§. I. Sed quid, si etiam *die* 29. *&* 30. *Decembr.* occurrerent festa duplicia, quem casum de facto apud aliquos dari, tradit *Guyet. de fest. propr. lib.* 4. *cap.* 18. *q.* 6. tunc videtur conuenientius facere commemorationem de dicta Dominica, ipsa die Dominicæ, quam in alia die, etiamsi Dominica hæc occurreret in aliquo ex festis Domini: tamen hoc est omnino negandum, quia rubrica aperte præcipit, ne in dictis diebus festis fiat commemoratio Dominicæ occurrentis, vt vidimus *supra n.* 216. §. 1.

Quid, si dies 29. & 30. Decembris impediantur festo duplici.

§. II. Quando ergo erit facienda hæc commemoratio? Respondet *Gauant. infrà.* esse faciendam ea die, in qua vniuersalis Ecclesia facit officium de dicta Dominica, vel eius commemorationem, quam responsionem laudat *Guyet. cit.* de modo faciendi hanc commemorationem, diximus in *Litera C. n.* 363. §. 5. *&* *n.* 365. §. 5. in pari casu.

Quando in dicto casu facienda sit commemoratio Dominicæ.

§. III. Hucusque loquuti fuimus de illa Dominica, quæ posset occurrere in festis post Natiuitatem Domini, vel ipsa die Natiuitatis: De Dominica autem, in qua forte occurreret Epiphania Domini, faciendum erit officium in Sabbato sequenti, vt clare habetur in Breuiario in Rubrica particulari, in Romano quidem posita in ipsa Dominica infra octauam, in Monastico verò, post sextam diem infra octauam eiusdem festi Epiphaniæ.

De Dominica occurrente in die festi Epiphaniæ Domini.

§. IV. Videndum remanet de illa Dominica, in qua posset occurrere aliqua dies octaua eorum festorum, quæ sequuntur post Natiuitatem Domini, sed ab hoc negotio facile me expediam, dicendo, quod talis Dominica omnino vacat, neque de ea vllum reperitur officium, quod idem est notandum de Dominica, in qua occurreret vigilia Epiphaniæ, de qua præcipuè loquitur *Gauant. tom.* 2. *section.* 3. *cap.* 5. *n.* 4. hic obiter nota, quod Hispani habent priuilegium faciendi in vigilia Epiphaniæ de festo S. Thomæ, vt videbimus in *Litera H. n.* 31.

De Dominica occurrente in diebus octauis post Circumcisionem.

Dominica Palmarum.

Dominica Palmarum, varijs nominibus ab Ordine Romano appellatur: dicitur enim Dominica indulgentiæ, dies Palmarum, siue florum, atque Ramorum, Hosanna, Pascha petitum, siue competentium, & Capitolauium; quæ nomina, duobus extremis exclusis, per se sunt clara: vltima hæc, sic exponuntur; dicitur Dominica Palmarum Pas- 225.

De varijs nominibus Dominicæ Palmarum.

cha

Paſcha petitum, ſeu competentium quid ſignificet.

cha petitum, ſeu competentium, *quia hodie ſymbolum competentibus tradebatur, propter confinem Dominicæ Paſſionis ſolemnitatem, vt, qui iàm ad Dei gratiam percipiendam feſtinant, fidem, quam confitentur, cognoſcant.* hæc *Alcuin. in cap. quod incipit Heſterna die.*

Capitolauium, quid ſit.

Pręterea Dominica Palmarum dicitur Capitolauium, eo quia ea die lauabantur capita eorum, qui erant vngendi in Sabbato, vt docet *S. Iſid. lib. 1. cap. 27.*

Dominica Palmarum, excludit quodcumque feſtum.

§. I. Hæc Dominica eſt ordinis primæ claſſis, adeoquè excludit quodcumque feſtum, iuxta dicenda *infra, n. 238.* §. 1. eius officium habetur in proprio loco, quare, non eſt opus aliud explicare; in Miſſa vtique, nulla fit commemoratio. *C. n.* 365. de Euangelio dicendo in fine Miſſæ priuatæ. *E. num.* 157. §. 4.

Dominica Palmarum eſt de tempore paſſionis.

§. II. Planè hæc Dominica eſt de tempore Paſſioni, quarè omittitur verſus *Gloria Patri* ad inuitatorium. *I. nu.* 204. §. 1. & ad reſponſoria, vt in ſimili notabimus *infra n.* 226.

De benedictione Palmarum.

§. III. De benedictione, & diſtributione Palmarum. Vide in *Litera B. nu.* 87.

De præparando Altare pro Dominica Palmarum.

§. IV. De præparandis hac die, hæc nota: Altare paretur parce, non cum floribus, vel imaginibus indicantibus ſolemnitatem, ſed ad ſummum poterunt interponi inter Candelabra aliqui Rami Palmarum, ſiue Oliuarum, in praxi tamen video poni ſuper Altare ſolam Crucem cum ſex Candelabris, etiam argenteis, & placet: pallium Altaris ſit coloris violacei, ſicut etiam Crux velo violaceo tegenda erit, & ſi ad Altare ſit Sacramentum in tabernaculo, non debet, pro facienda hac functione, amoueri ex *Bauld. citand.*

De credentia præparanda pro Dominica Palmarum.

§. V. Super credentiam, præter requiſita pro Miſſa, ponatur thuribulum cum nauicula, vas aquę benedictę, & bacile pro lauandis manibus celebrantis poſt diſtributionem Palmarum, vt in pari caſu dicetur in *Litera F. n.* 41. de Feria IV. Cinerum. Item ſuper credentiam (ſi ſit capax, aliter, ſuper aliam credentiam ad hoc pręparatam, coopertam albo linteo, collocatam à latere Altaris in cornu Epiſtolę) ponantur Palmæ, & Rami Oliuarum, vel aliarum arborum, in quibus Ramis inſerantur, ſi fieri poteſt, Cruces ex Palma: Palmæ autem, ſiue Ramis Oliuę pro celebrante, & Miniſtris ſacris ſint alijs pulchriores; itemquè pro Magiſtratu, ſiue nobilioribus, conuenit Ramos decenter ornari pro conſuetudine loci, & perſonarum qualitate, & omnes hi Rami ſuper credentiam ſint cooperti linteo mundo, vel alio velo decenti, vſque dum ſint benedicendi.

Rami benedicendi in quo loco præparandi.

Pro celebrante, & Miniſtris ſacris, Rami ſint pulchriores.

Crux proceſſionalis pro proceſſione Palmarum.

Vas cum prunis ardentibus.

Miſſalis pro Epiſtola, & Euangelio.

Stola latior pro Diacono.

§. VI. In loco præsbiterij ad cornu Epiſtolæ ponatur Crux proceſſionalis recta velo violaceo, & in aliquo loco remoto pręparetur vas cum carbonibus ardentibus ponendis ſuo tempore in thuribulo, parentur etiam Miſſalia ſuper credentiam pro cantandis Epiſtola, & Euangelio in benedictione Palmarum: item ibidem ponatur ſtola latior pro Diacono coloris violacei, ſi Miniſtri vtantur planetis plicatis, nam, ſi huiuſmodi planetis non vtantur, ſed miniſtrent in alba, neque Diaconus vtitur ſtola latiori, quę in locum planetę plicatę adhibetur.

Paramenta pro illis, qui debent cantare paſſionem.

Stolæ latiores pro paſſione, an ſint in vſu.

Miſſalis pro cantanda paſſione.

§. VII. In Sacriſtia, vel alio loco ab Altari remoto, debent pręparari pro illis tribus, qui paſſionem ſunt cantaturi, tres amictus, tres albę, tria cingula, tres ſtolæ, & totidem manipuli, ponantur autem in ſuo loco diſtinctè, vt ſtatim, quando opus erit, poſſint ea induere, qui paſſionem debent cantare (ſtolę latiores, an ſint in vſu pro paſſione cantanda, vide in *Litera P. n.* 61. §. 4) item pro iiſdem cantoribus parentur tria Miſſalia, vel vnum, in quo omnes tres legant iuxta locorum conſuetudinem, ſi tamen ſint tria, erit conuenientius, & magis commodum: Paretur etiam locus pro cantanda paſſione, vt in *Litera L. n.* 127. Vide *Baul. part. 4. cap. 6. artic.* 1. De Miſſa huius diei, *M. n.* 250.

De loco ad cantandam paſſionem.

Dominica Paſſionis.

Dominica Paſſionis eſt ordinis primę 226.
claſſis, adeoque excludit quodcumque feſtum, vt *infra n.* 238. §. 1. De hac autem Dominica, hęc ſunt notanda. Primò quod in Veſperis Sabbati antecedentis, teguntur Icones, & Cruces, vt in *Litera I. n.* 25. Secundò in officio, & Miſſa de tempore Paſſionis, omittitur verſus *Gloria Patri*, dicitur tamen poſt *Deus in adiutorium*, & poſt Pſalmos in officio, excepto triduo ante Paſcha, quia tunc penitus omittitur. *G. n.* 42. §. 1. & congruè hoc tempore Paſſionis prędictus verſus omittitur, qui pertinet ad laudem Sanctiſſimæ Trinitatis,

De Dominica Paſſionis.

Icones, & Cruces tempore Paſſionis teguntur.

Gloria Patri tempore Paſſionis omittitur.

quę

Suffragia Sanctorum tempore passionis omittuntur.

quę fuit in Passione Domini dehonestata, ait *Durand. in Ration. Diuin. offic. lib. 6. cap. 60. n. 4.* & tandem tempore Passionis omittuntur commemorationes communes, seu suffragia Sanctorum, vt in *Litera S. n. 208.* §. 2. Plura circa proprium de tempore, quęre in *Litera P. n. 247.*

Dominicæ post Epiphaniam.

Quot sint Dominicæ post Epiphaniam.

227. Dominicæ post Epiphaniam, aliquando sunt plures, & aliquando pauciores, attento tempore Dominicæ septuagesimæ, quæ, cum dependeat à mobilitate Paschæ, nunc magis, nunc minus ab Epiphania distat, & obseruat *Gauant. tom. 2. section. 6. cap. 8. n. 1.* ad minimum inter Epiphaniam, & septuagesimam, semper intercedere vnam Dominicam, & ad summum non plus intercedere posse, quàm sex, quare vides tum in Breuiario, tum in Missali esse dispositum officium, & Missam per sex Dominicas.

Primæ tres Dominicę post Epiphaniam, habent Missam de proprio.

§. I. Nota, quòd ex sex Dominicis post Epiphaniam, tres tantum primæ habent proprium Introitum, Graduale, Offertorium, Communionem &c. quia in illis significantur tres anni prædicationis Christi, ex *Honor. in Gemm. lib. 3. cap. 110.* tres verò aliæ Dominicæ, quia, vt plurimum celebrantur post Pentecostem, dicuntur Dominicæ vagæ, & non habent officium proprium, nam Introitum, Graduale &c. mutuò sumunt, & ità, si de illis fiat ante septuagesimam, habent eundem Introitum, Graduale &c. sicut habet Dominica tertia post Epiphaniam, si autem celebrentur post Pentecostem, tunc prædicta mutuant à Dominica vigesima tertia post Pentecostem (orationem tamen Epistolam, & Euangelium semper habent de proprio) vt totum videre est in Missali post Epiphaniam, & post Dominicam vigesimam quartam post Pentecostem.

Dominicæ vagæ non habent Missam propriam.

Quid de proprio habeant Dominicæ vagæ.

Quid faciendum de lectionibus assignatis pro primo nocturno in Dominicis post Epiphaniam, si ha transferendæ sint.

§. II. Esset hic dicendum de lectionibus ex Epistolis S. Pauli deductæ, quæ legi solent in primo nocturno in Dominicis post Epiphaniam, quid nempe sit faciendum, quando tales Dominicæ transferuntur post Pentecostem, sed de hoc in *Litera L. n. 47.*

Sexta Dominica post Epiphaniam, antea nihil habebat de proprio.

§. III. Dominica sexta post Epiphaniam, nihil antiquitus habebat de proprio, neque orationem, neque Euangelium, sed eadem repetebantur, quæ dicta fuerant in Dominica quinta antecedenti, postea tamen B. Pius V. eidem Dominicæ sextæ propriam orationem, & Euangelium assignauit, sumpta oratione à Sacramentario Gregoriano. Vide *Gauant. tom. 1. part. 4. tit. 4. n. 5. & tom. 2. section. 3. cap. 5. n. 5. & section. 6. cap. 8. n. 8.*

Quid agendum de Dominicis, quæ supersunt post Epiphaniam.

§. IV. Si omnes sex Dominicæ post Epiphaniam celebrari non possint, transferuntur post Pentecostem (numquam tamen transfertur Dominica secunda, de qua *infra* §. 6.) hoc ordine, vt, quæ superfuit post Epiphaniam, ponatur post vigesimam tertiam post pentecostem (nam vigesimaquarta semper celebratur vltimo loco, vt *infra n. 228.*) igitur, si superfuit sexta post Epiphaniam, hæc ponitur post vigesimam tertiam post Pentecostem, si verò superfuerunt duæ, tres, vel quatuor, obserua, vt post vigesimam tertiam post Pentecostem, primo loco eam ponas, quæ in ordine antecedit eas, quæ superfuerunt post Epiphaniam. Do exemplum. Si superfuerunt tertia, quarta, quinta, & sexta, tunc post vigesimam tertiam post Pentecostem, primò ponatur tertia, postea quarta, & sic de singulis.

Vigesima quarta Dominica post Pentecostem semper est vltima.

§. V. Dominica verò illa, quæ appellatur vigesimaquarta post Pentecostem, semper vltimo loco ponatur, vt *infrà n. 228.* quod etiam est obseruandum in casu, quo Dominicæ post Pentecostem essent tantum viginti tres, tunc enim in vigesima tertia, esset legendum officium vigesimæ quartæ, & de Dominica vigesima tertia fiet officium in Sabbato præcedenti, juxta Regulam tradendam *infra n. 232.* ità *Rubrica Breuiar. tit. 4. n. 4. & Missal. ante Dominic. viges. quart. post Pentecost.*

Quid, si post Pentecostem dentur tantù viginti tres Dominicæ.

Secunda Dominica post Epiphaniam numquam transfertur.

§. VI. Secunda Dominica post Epiphaniam numquàm transfertur, sed omninò de ea fieri debet ante septuagesimam; rationem affert *Gauant. tom. 1. part. 4. tit. 4. n. 3.* vbi vult id fieri, vt Euangelium illius Dominicæ (in qua mentio fit conuersionis aquæ in vinum, quæ fuit initium miraculorum Christi) congruo tempore legatur.

Quando faciendum officium de Dominica secunda post Epiphaniam si

§. VII. Igitur, si Dominica septuagesimæ occurreret statim post primam Dominicam Epiphaniæ, tunc de Dominica secunda post Epiphaniam faciendum erit in Sabbato antecedenti ipsam Dominicam septuagesimæ, dummodo illud Sabbatum non sit impeditum festo duodecim lectionum (vel nouem apud Ro-

ma-

impediatur à manos) nam si illud Sabbatum taliter sit impeditum, tunc de Dominica secunda post Epiphaniam, erit faciendum officiũ prima die post octauam Epiphaniæ, quod si ea prima die occurreret festum semiduplex, illud festum transferendum erit in aliam diem non impeditam festo duodecim lectionum. Vide in *Breuiar. in Rubi. partic. ante prim. Dominic. post Epiphan.*

Feria diem Dominicæ, quomodo faciendum officium de secunda Dominica post Epiphaniam.

§. VIII. Quomodo autem sit faciendum officium Dominicæ secundæ post Epiphaniam, quando de ea agitur in Sabbato, vel in alia feria, vide in *Litera Q. n. 72.*

An in Sabbato impedito semiduplici possit fieri festum de dicta Dominica.

§. IX. Ad pleniorem intelligentiam, aliquæ occurrunt difficultates explicandæ. Primò. An de prædicta secunda Dominica fieri possit in Sabbato impedito festo semiduplici; & difficultas ex eo oritur, quia ad faciendum officium de prædicta Dominica, debet transferri festum semiduplex, si occurrat, vt vidimus *supra* §. 7. quare ergo non poterit, id fieri in Sabbato? maxime, cum officium Dominicæ sic celebratæ connexius fiat in Sabbato, quàm in alia feria, vt *infrà n. 232.* §. 3. attamen in Sabbato etiam impedito solo festo semiduplici, non erit faciendum de prædicta Dominica, quod clare deducitur ex *Rubr. cit.* quæ præcipit esse faciendum officium de dicta Dominica in Sabbato, non, impedito festo duodecim lectionum, alioquin prima die post octauam Epiphaniæ, & licet Rubrica velit esse transferendum festum semiduplex, tamen non loquitur de semiduplici occurrente in Sabbato, sed solum occurrente illa prima die post octauam Epiphaniæ, quod aperte patet ex verbis eiusdem rubricæ, quæ in fine ait, *Festum verò semiduplex in ea occurrens, transfertur &c.* vbi nota illa verba *in ea*, quæ cum sint generis fæminini, referuntur ad primam diem, non ad Sabbatum, quod est generis neutrius.

In Sabbato impedito semiduplici non potest fieri de dicta Dominica.

Semiduplex occurrens in Sabbato, non est transferendum, vt fiat de dicta Dominica.

Sententia Gayeti exponitur.

§. X. Est hæc doctrina contra *Gayet. q. 13. loc. citand.* qui vult sensum rubricæ esse, vt in Sabbato fiat de prædicta Dominica, nisi illud Sabbatum sit impeditum festo duplici, quare vult ea verba in rubrica *non impedito* (loquendo de Sabbato) *festo nouem, siue duodecim lectionum* significare festum duplex tantum, ità vt, si Sabbatum esset impeditum à semiduplici, tunc, translato semiduplici, faciendum sit de Dominica, quam opinionem nollem quidem improbare in gratiam tanti authoris, sed, pace sua, non video, quomodo solum duplex veniat nomine festi nouem, vel duodecim lectionum, & quidem rubrica Missalis citanda, omnem ambiguitatem tollit, quia aperte excludit Sabbatum, si in eo incidat festum semiduplex.

An solum duplex veniat nomine festi duodecim lectionum.

§. XI. Sed, quid si tota illa hebdomada esset impedita festo duplici [quod tamen raro continget], & in solo Sabbato occurreret festum semiduplex? tunc quidem laudarem esse faciendum officium Dominicę in Sabbato, translato festo semiduplici, eductus à *Gayet. de prop. fest. lib. 4. cap. 18. q. 12.* vbi bene docet, potius semiduplex, quam duplex festum esse transferendum.

Si in tota hebdomada semiduplex in solo Sabbato occurreret, in eo fieret de Dominica.

§. XII. Secundò dubitatur, quid sit faciendum, si in tota omnino hebdomada, dies essent impediti festo duplici, vtrum nempe, ad faciendum officium de prædicta secunda Dominica, sit transferendum vnum ex illis festis duplicibus, an verò sufficiat in eo casu facere commemorationem dictæ Dominicæ in Sabbato, & quidem hoc secundum tradit *Gauant. tom. 2. section. 6. cap. 8. n. 4.* cui, licet non repugnet *Guyet. cit.* tamen ibidem ait se non refellere eum, qui pro faciendo officio dictæ Dominicæ, transferret ex illis festis duplicibus vnum aliquod minus, putans sic se magis loqui conformiter ad *Rubric. cit.*

Quomodò faciendum de hac Dominica, si in tota hebdomada occurrant festa duplicia.

§. XIII. Nihilominus doctrina Gauanti est omninò sequenda, siquidem manifeste ex *rubric. citat.* deducitur, in qua, cum dicatur, quod festum semiduplex transferatur, vtique etiam de duplici fuisset loquuta, sed quid? non ne clarius id patet in rubrica Missalis ante secundam Dominicam Epiphaniæ, positam, in qua hæc habentur *Si verò Sabbatum fuerit impeditum festo semiduplici, tunc prima die post octauam Epiphaniæ, in qua non sit festum duplex.* ecce quomodo vna rubrica explicat aliam, adeòque non erit festum duplex transferendum ad faciendum officium de Dominica, sed sufficiet facere in Sabbato illius commemorationem.

Numquam transferendũ est duplex ad faciendum de dicta Dominica.

Explicatur rubrica Breuiarij per rubricam Missalis.

§. XIV. Tertiò quæritur quodnam semiduplex, sit transferendum pro faciendo officio de prædicta secunda Dominica, sed de hoc in *Litera S. n. 125.* §. 4.

Quod nam semiduplex transferendum.

§. XV. Quartò, quid sit faciendum, si in hebdomada, in qua esset faciendum officium de dicta Dominica, celebraretur octaua? & Respondeo tunc prima die

Quid, si in hebdomada ageretur de aliqua octaua.

die esse faciendum de Dominica, quia dies infra octauam cedit semiduplici, quare, si licet transferre semiduplex ad faciendum de Dominica, multo magis id poterit fieri in die infra octauam; nota tamen, quod, ratione octauæ, essent omittendæ preces, & suffragia Sanctorum. Vide *Gauant. tom. 2. section. 6. cap. 8. n. 5.* & in Missa dicentur tantum duæ orationes, vt esse faciendum in Dominicis infra octauas, videbimus in *Litera O. n. 72. §. 23.*

Dominicæ post Pentecostem.

228. Dominicæ post Pentecostem paucas habent difficultates, & si quæ sunt, remanent solutæ ex dictis *supra n. 227.* & dicendis *infra n. 232.* de Dominica propria sede carente: illud solum hic est notandum, quod Dominica vigesima quarta semper ponitur vltimò loco ante primam Dominicam Aduentus, quia prædicta Dominica est præparatio Dominici Aduentus. *Microlog. cap. 62.* aliam rationem addit *Gauant. tom. 1. part. 4. tit. 12. n. 19.* asserens conueniens esse, vt vigesima quarta Dominica sit semper vltima ante Aduentum, quia in ea legitur Euangelium de fine Mundi, quod congruenter legitur in fine anni Ecclesiastici, qui incipit ab Aduentu, & terminat ante Aduentum.

Vigesima quarta Dominica post Pentecostem est semper vltima.

Dominica prima mensis.

229. Dominica prima mensis illa dicitur, quæ Calendis mensis est proximior, siuè antè, siuè post, siuè etiam incidat in ipsis Calendis, vt habetur in *Rubr. gener. Breuiar. tam Roman. quàm Monast. tit. 4. n. 7.* & idem notat *Gauant. tom. 2. sectio. 5. cap. 5. n. 12.* Plura de Dominicis quære *infra à n. 230.*

Prima Dominica mensis qualis sit.

Dominica priuilegiata.

230. Dominicæ priuilegiatæ, quæ nulli festo cedunt. *T. n. 73. §. 1.*

231. Dominica priuilegiata occurrens in die octaua alicuius festi, quas orationes admittat in Missa. *Litera O, n. 72. §. 23.*

Dominica propria sede carens.

Dominica aliquando potest remanere exclusa, adeoque propria sede carere, & ità, si Dominicæ post Pentecostem sint tantum vigintitres, vna manet exclusa, vt *supra n. 227. §. 5.* item potest occurrere, quod post Pentecostem non sint tot Dominicæ, in quibus possint transferri illę Dominicæ, quæ superfuerunt post Epiphaniam; cum autem Dominicæ numquam omitti debeant (excipe aliquas occurrentes in festis Domini, vt *supra n. 216. §. 1.*) quin de illis fiat officium, aut saltem commemoratio, vel transferantur de vno tempore ad aliud, vt fit de Dominicis, quæ supersunt post Epiphaniam, pro vt vidimus *supra num. 227. §. 4.* 232.

De Dominica, quæ propria sede caret.

§. I. Examinandum hic occurrit, quid sit faciendum de officio illius Dominicæ propria sede carentis, propter paucitatem Dominicarum in eo anno occurrentium (& nota aliud esse Dominicam propria sede carere, aliud esse impeditam, vt videre est *supra n. 217.*) ad cuius rei resolutionem, dico, quod de illa Dominica fieri debet officium in Sabbato præcedenti (modo explicando in *Litera O. n. 32.*) non impedito festo duodecim lectionum (vel nouem apud Romanos) aliter in alia feria præcedenti similiter non impedita.

Quando faciendum officium de Dominica propria sede carente.

§. II. Rem clare explico: supponamus Dominicam sextam, quæ superfuit post Epiphaniam, non habere sedem, neque post Pentecostem, in eo casu de dicta Dominica sexta erit faciendum officium in Sabbato ante Dominicam Septuagesimæ, quod si illud Sabbatum sit impeditum festo duodecim lectionum, tunc de Dominica faciendum erit in alia præcedenti feria similiter non impedita, quod si in tota illa hebdomada dies sint impediti festo duodecim lectionum, tunc sufficiet facere commemorationem Dominicæ in Sabbato, modo dicto in *Litera C. n. 363. §. 5. & 365. §. 5.* Vide *Breuiar. in Rubr. gener. tit. 4. n. 5.*

Explicatio clara.

Quandoque Dominicæ facienda est sola commemoratio in Sabbato.

§. III. Si verò aliqua ex Dominicis post Pentecostem propria sede caret (quod tamen potest contingere de sola

Quid, si aliqua ex Dominicis post Pentecostem

vige-

propria sede careret.

Post Pentecostem, quot Dominicę esse possint.

vigesima tertia, cuius loco fit ponenda vigesima quarta, in casu, quo Dominicæ post Pentecostem sint tantum viginti tres, nec enim minores esse possunt, nec excedere numerum vigesimum octauum, etiam translatis post Pentecostem Dominicis illis, quæ superfuerunt post Epiphaniam, sicut obseruat *Gauant. tom. 2. section. 6. cap. 21. n. 1.* & habetur in *Breuiar. in Rubric. partic. antè Dominic. vltim. post Pentecost.*) tunc de Dominica vigesima tertia fiat in Sabbato præcedenti Dominicam illam, in qua legendum est officium Dominicæ vigesimæ quartæ, & si illud Sabbatum sit impeditum festo duodecim lectionum, in eo casu fiat de Dominica in pręcedenti feria similiter non impedita, vt supra diximus §. 2. *Breuiar. n. 4. loc. cit.*

De Dominica vigesima tertia post Pentecostem, aliquando faciendum in Sabbato, vel in feria.

Quomodò hæc legenda rubrica de feria præcedenti, si Sabbatum sit impeditum.

§. IV. Est verò notandum, quod, dum rubrica præcipit, vt, si Sabbatum sit impeditum festo duodecim lectionum, fiat de Dominica in feria præcedenti similiter non impedita, sensum rubricæ esse, quod, impedito Sabbato, fieri debeat de Dominica in feria proximiori Sabbato, non impedita festo duodecim lectionum, nam illa feria non est ad libitum, quasi possis in illa hebdomada facere de Dominica in ea feria, quæ tibi magis placet; hinc habes, quod, si E. G. in feria sexta, vel quinta præcedenti, occurreret aliquod festum simplex, non erit tibi liberum in feria quarta, vel alia, facere de Dominica, in qua forte nullum festum, neque simplex occurrit, vt relinquas locum festo simplici feria sexta, vel quinta occurrenti, siquidem ex *Rubric. cit.* Sabbatum, siuè alia feria impeditur solum per festum duodecim lectionum (vel nouem apud Romanos) quare nec officium S. Marię in Sabbato, nec festum aliud simplex obstat, quin fieri debeat de Dominica in Sabbato præcedenti, vel alia feria vide *Gauant. tom. 2. section. 3. cap. 5. n. 6. & 10.* vbi addit curandum esse, vt de Dominica saltem fiat in feria proximiori Sabbato, cui astipulatur *Guyet. de propr. fest. lib. 4. cap. 2. q. 4.*

Ad faciendum de Dominica, Sabbatum, vel alia feria, non censentur impedita per festum simplex.

Dominica quod benedictionem aquæ.

233. Dominico die fit benedictio, & aspersio aquæ benedictę. *A. num. 431. & 465.*

Dominica quoad consecrationem Episcoporum.

Dominico die solent Episcopi consecrari. *E. n. 68. §. 26.* 234.

Dominica quoad Epistolam.

Dominica dies habet vt plurimum Epistolas in Missa de nouo testamento. *Littera E. n. 105. §. 2.* 235.

Dominica quoad genuflexionem ad Missam solemnem faciendam.

Dominica ad Missam solemnem in Choro non genuflectitur. *G. n. 29. §. 9.* 236.

Dominica quoad Missam votiuam.

Dominico die prohibentur Missę votiuę. *M. n. 233. init.* non intelligitur tamen alia dies, in qua fieret officium de Dominica. *Gauant. tom. 1. part. 1. tit. 4.* 237.

Dominica quoad officium Canonicum.

Dominica die semper fit officium de ipsa Dominica, nisi in ea occurreret aliquod festum duplex, semiduplicia autem, in aliam diem transferuntur *T. n. 73. §. 1.* & de simplicibus fit tantum commemoratio. *S. n. 166. §. 1.* 238.

In Dominica, de ipsa fit officium.

§. I. Notandum tamen non omnes Dominicas cedere quibuscumque festis duplicibus, & ad claritatem suppono Dominicas, ratione ordinis, esse in triplici differentia: aliæ enim dicuntur Dominicæ primæ classis, & huius generis sunt Dominica prima Aduentus, Prima Quadragesimæ, Passionis, Palmarum, Paschæ, in Albis, Pentecostes, & Trinitatis: Aliæ Dominicæ dicuntur secundæ classis, & sunt secunda, tertia, & quarta Aduentus, item Dominicæ septuagesimæ, sexagesimæ, & quinquagesi-

De vario ordine Dominicarum.

Dominicæ primæ classis recensentur.

Dominicæ secundæ classis.

Dominicæ ordinis semiduplicis.

næ, item secunda, tertia, & quarta quadragesimæ: Cæteræ omnes aliæ Dominicæ per annum sunt tantùm ordinis semiduplicis.

Quando festum cedat Dominicæ. *Quando Dominica cedat festo.*

§. II. Hoc notato, trademus regulam, qua statim dignosci possit, verùm festum occurrens in Dominica, cedat ipsi Dominicæ, necne: Igitur, quando in die Dominico occurrit aliquod festum, quod sit eiusdem ordinis cum ipsa Dominica, putà, si tam festum, quam ipsa Dominica sit semiduplex, vel duplex secundæ classis &c. tunc festum semper cedit Dominicæ, quia in classe pari, Dominica est præstantior: si autem festum sit ordinis superioris ipsa Dominica, tunc Dominica minor in ordine cedit festo maioris ordinis.

Semiduplicia cedunt Dominicæ. *Dominicæ primæ classis nulli festo cedunt.* *Dominicæ secundæ classis quibus festis cedant.* *Dominicæ per annum cedunt festis duplicibus.*

§. III. Hinc patet nullas Dominicas cedere festis semiduplicibus, quia saltem sunt in pari gradu: item colligitur non omnes Dominicas cedere quibuscumque festis duplicibus, sed solùm illis, qui ipsa Dominica sunt superioris gradus; quare Dominicæ primæ classis nulli omninò festo cedunt, cuiuscumque sit gradus, quod habetur in *Rubr. general. Breuiar. tam Roman. quam Monastic. tit. 4. n. 1.* & idem notant *Gauant. tom. 2. section. 3. cap. 5. n. 11. & Guyet. de propr. fest. lib. 4. cap. 2. q. 1.* Dominicæ verò secundæ classis cedunt tantùm festis duplicibus primæ classis. *Breuiar. & DD. cit.* Cæteræ autem aliæ Dominicæ per annum, cum sint tantùm ordinis semiduplicis, cedunt omnibus festis duplicibus.

Quo ritu ordinandum officium Dominicæ. *Dominicæ primæ classis, quæ ritu duplicium celebrantur.*

§. IV. De officio Dominicæ sunt plura addenda; sic primò officium Dominicæ sit semiduplex, & licet aliquæ Dominicæ dicantur primæ, vel secundæ classis, non inde sequitur illatum officium esse ordinandum more duplicium: aliud enim est dicere Dominicam esse talis classis, aliud dicere officium Dominicæ esse tale, primum ponitur, vt Dominicæ illæ habeant officium præ alijs festis in ea occurrentibus, secundum autem dicitur pro ordinando officio eiusdem Dominicæ; quare (exceptis Dominica Paschæ, ratione festi Resurrectionis, Dominica in Albis, ratione diei octauæ eiusdem festi, Dominica Pentecostes, ratione festi Spiritus Sancti, & Dominica Trinitatis, ratione festi eiusdem Sanctissimæ Triadis, quarum Dominicarum officium ordinatur more duplicium) illæ omnes Dominicæ, quæ sunt primæ, vel secundæ classis, habent officium ordinatum more semiduplicium.

De ordinando officio Dominicæ.

§. V. Secundò videndum, quomodo sit ordinandum officium Dominicæ; quod tamen alibi dicitur in suis literis, videlicet de Matutino *M. n. 114.* de Prima. *P. n. 210.* de Tertia. *T. n. 37.* de Sexta. *S. n. 143.* de Nona. *N. n. 41.* de Vesperis. *V. n. 32.* de Completorio. *C. n. 395.* de Precibus. *P. n. 196.* de suffragijs Sanctorum. *S. n. 208.* & si in Dominica sint faciendæ aliquæ commemorationes, obseruentur dicta in *Litera C. numer. 363.*

De commemoratione Dominicæ impeditæ.

§. VI. Tertiò quæritur, quomodo sit facienda commemoratio Dominicæ, si nempè ab aliquo festo fuerit illius officium impeditum, de quo vide in *Litera C. n. 363. §. 3.*

De Vesperis Dominicæ in concurrentia.

§. VII. Quartò, quomodo sint agendæ vesperę Dominicæ in concurrentia alterius festi. *C. n. 412. §. 7.*

De Dominicis infra octauam.

§. VIII. Quintò expenendum, quomodo fiat officium de Dominicis infrà octauas, de quo in *Litera O. n. 33.*

De Dominicis occurrentibus in festis Domini.

§. IX. Sextò agendum est de Dominicis occurrentibus in festis Domini, sed de his *suprà n. 216. §. 1.* si quæ alia de Dominicis desiderari possunt, facile, hoc verbo de Dominicis, inueniuntur. Vide *Rubric. gener. Breuiar. tàm Roman. quàm Monast. tit. 4. Gauant. & Guyet. loc. cit.*

Dominica quoad orationes in Missa.

Dominica dies quas orationes exigat in Missa. *O. n. 72. §. 20.* 239.

Dominica quoad ordinationes.

Dominico die sacri ordines, an possint conferri. *T. n. 30. §. 8.* 240.

Dominica quoad Pascha.

Dominico die Pascha semper celebrandum. *Litera P. n. 54. §. 1.* 241.

Dominica quoad planetas plicatas.

Dominicæ, & feriæ Aduentus, & Qua- 242.

De vsu planetę plicatæ. Quadragesimæ, non admittunt dalmaticam, & tunicellam, sed loco illarum Diaconus, & Subdiaconus vtuntur planetis ante pectus plicatis; in Dominica tamen tertia Aduentus, quæ dicitur *Gaudete*, & in Dominica quarta Quadragesimæ, quæ dicitur *Lætare*, Ministri sacri, omissis planetis plicatis, vtuntur dalmatica, & tunicella. *Suprà n.* 143.

Dominica quoad præfationem.

243. Dominica occurrens infrà octauam, vel alio tempore habente præfationem propriam, quam habeat præfationem. *P. n.* 183. §. 1.

Dominica quoad responsorium: Duo Seraphim.

244. Dominica, si in ea occurrat festum omnium Sanctorum, vel dies octaua eiusdem, post lectionem de homilia Dominicæ in officio Monastico, dicitur responsorium *Duo Seraphim &c. R. n.* 69. §. 9.

Dominica quoad Symbolum.

245. Dominica dies semper exigit *Credo* in Missa, licet celebraretur Missa de aliquo festo, cui ex se non conueniret. *C. n.* 560. §. 3.

Dominica septuagesima, sexagesima, & quinquagesima.

246. De denominatione Dominicæ septuagesimæ &c. Dominica alia dicitur septuagesima, alia sexagesima, alia quinquagesima, & alia quadragesima, quarum denominationum rationem tradit *Rupert. Abbas. lib.* 4. *cap.* 2. vbi docet iuxta maiorem, vel minorem distantiam à Dominica *Lætare* Dominicas illas denominari: hinc Dominica, quæ per septem hebdomadas distat à Dominica *Lætare* inclusiue, dicitur septuagesima, quæ per sex, sexagesima, quę per quinque, quinquagesima; & tandem illa, quæ per quatuor hebdomadas distat, dicitur quadragesima.

§. I. Esset hic dicendum de cantico *Alleluia*, quod in septuagesima deponitur, sed de hoc in *Litera A. n.* 234. *Alleluia deponitur à septuagesima.*

§. II. Notandum etiam, quòd pro *Magnificat* habentur particulares antiphonę in ferijs hebdomadę septuagesimę, sexagesimę, & quinquagesimę. *A. n.* 382. vbi etiam, an prędictę antiphonę sint reassumendę, quando impediuntur. *Antiphonæ propriæ ad Magnificat pro ferijs à Dominica septuagesima.*

Dominica Trinitatis.

Dominica Trinitatis est ordinis primę classis, vt *suprà n.* 238. §. 4. in ea tamen semper celebratur festum Sanctissimę Trinitatis sub ritu duplicis secundę classis, cum commemoratione Dominicæ; nota tamen hoc festum non posse impediri ab alio, etiam primæ classis, non ratione festi Trinitatis, quod est tantum secundę classis, sed ratione Dominicę, quę, vtpotè primę classis, excludit à se quodcumque festum: cęterum officium Sanctissimę Trinitatis fit more duplicium secundę classis, adeoque admittit commemorationem simplicis ad Laudes, & in Missis priuatis, vt in *Litera S. n.* 166. & ita notat *Gauant. tom. 2. section.* 6. *cap.* 19. *n.* 2. 247. De Dominica Trinitatis. Officium Sanctissimæ Trinitatis est duplex secundæ classis.

Dominica vacans.

Dominica vacans est illa, quę proprium officium, vel propriam Missam non habet: hinc Dominica secunda Quadragesimę, quia habet idem Euangelium, ac Sabbatum antecedens, quod est pręcipua pars Missę proprię, imò dicitur caput totius officij à *Rupert. lib.* 1. *cap.* 37. item Dominica quarta Aduentus, cuius Euangelium est etiam idem cum Sabbato antecedenti, appellantur à *Microlog. cap.* 29. Dominicę vacantes, & quidem Dominica quarta Aduentus conuenit etiam in Introitu, Graduali, & communione cum feria quarta præcedenti, quę Dominica etiam semper vacat, quotiescumque in ea occurrit vigilia Natiuitatis Domini. 248. De Dominicis vacantibus.

§. I. De alijs duabus Dominicis, quæ sequuntur Sabbatum quatuor temporum in Æstate, & in Autumno, non po- *Quæ Dominicæ post quatuor tempora habeant propriũ officium.*

poteſt dici, quod ſint vacantes, quia habent proprium officium, ſiue Miſſam: nam, cum Dominica, quæ ſequitur Sabbatum quatuor temporum poſt Pentecoſtem, ſit octaua ipſius Pentecoſtes, rationabile eſt, vt propriam habeat Miſſam; Dominica verò illa, quæ ſequitur poſt Sabbatum quatuor temporum in Autumno, ſemper habet Miſſam propriam, quia, cum illis temporibus non ſit aſſignata certa hebdomada, ſed ſemper occurrant in prima hebdomada poſt feſtum exaltationis S. Crucis, non poteſt aſſignari, quænam ſit Dominica vacans.

Dominicæ poſt Sabbatum temporum dicebantur vacantes, & quare.

§. II. Nihilominus omnes Dominicæ, quæ ſequuntur Sabbatum quatuor temporum, antiquitus dicebantur vacantes, quia tunc, vt notat *Microlog. ſuprà*. Ordinationes tàm ſerò fiebant in Sabbato, vt potiùs de Dominica, quàm de Sabbato viderentur participare, quare, cum officium Sabbati vſque ad Dominicam protenderetur, putabatur officium Dominicæ idem cum officio Sabbati, ideòque Dominica dicebatur vacans, ſed nunc hæc ratio ampliùs non valet, ſiquidem, vt praxis docet, ordinationes iam non fiunt hora ſerotina Sabbati, ſed manè.

Nunc quænam dicantur Dominicę vacantes.

§. III. Aliæ dantur Dominicæ vacantes, quæ occurrunt in feſtis Domini, de quibus *ſuprà n. 216. §. 1. & n. 224.*

Dominicę vagæ.

249. Dominicæ vagę quænam dicantur. *Suprà n. 227. §. 1.*

Dominicale.

250. Dominicale appellatur linteum extendendum pro communione. *E. n. 174. §. 16. & L. n. 108.*

Dominus quoad ſeruum.

251. Dominus ſeruum ſuum coniugatum, an poſſit alteri vendere, vel mittere ad partes remotiſſimas. *C. n. 420. §. 19.*

252. Dominus, titulus eſt ſolius Dei. *I. n. 223.*

Dominus ſit in corde &c.

Dominus ſit in corde meo &c. quomodo dicatur à celebrante ante Euangelium. *S. n. 20. §. 30.* dum celebrans verò dat benedictionem Diacono pro Euangelio, facit, vt in *Litera D. n. 123. §. 12.* in Miſſis defunctorum omittitur. *M. n. 243. §. 1.* 253.

Dominus vobiſcum.

Dominus vobiſcum eſt propria vox Sacerdotis. *Litera C. n. 94.* profertur autem ſepties à celebrante in Miſſa; primò in fine confeſſionis, vt in *Literà C. n. 428. §. 4.* ſecundò poſt *Kyrie*, ſiue *Gloria. S. n. 20. §. 23.* Tertiò ante Euangelium. *ibidem §. 30.* Quartò, ante offertorium *ibidem §. 34.* Quintò, in Præfatione. *ibidem §. 48.* ſextò, dicta, poſt communionem, antiphona, quæ dicitur Communio. *ibidem §. 75.* Septimò, poſt vltimam orationem in fine Miſſæ. *ibidem. §. eod.* 254.

Quoties dicatur *Dominus vobiſcum* in Miſſa.

An *Dominus vobiſcum* quod dicitur poſt benedictionem ſit extra Miſſam.

§. I. Dicitur etiam *Dominus vobiſcum* ante Euangelium vltimum, ſed tunc non dicitur in Miſſa, quia iam Miſſa eſt peracta, & populus per benedictionem dimiſſus; eadem ratione fortaſsè *Innocent. III. lib. 2. cap. 22.* opinatur illud *Dominus vobiſcum*, quod dicitur in fine confeſſionis, non eſſe numerandum inter iis, quæ dicuntur in Miſſa, eo quia dicatur ante Miſſam, & non in Miſſa, quę ſecundum nonnullos incipit, non à confeſſione, ſed ab Introitu; & ità prędictus Pontifex, qui etiam notat, quòd ſepites dicitur *Dominus vobiſcum* in Miſſa, cum excludat *Dominus vobiſcum*, quod dicitur in fine confeſſionis, loco illius enumerat *Pax Domini ſit ſemper vobiſcum* ſed de hoc ego in pręſenti non loquor.

Quare ſepties dicatur *Dominus vobiſcum* in Miſſa.

§. II. Docet idem *Innocent. ſuprà cap. 24.* quare in Miſſa ſepties dicatur *Dominus vobiſcum*, nimirum, &, vt excludantur à nobis ſeptem peccata mortalia, & vt populus recipiat ſeptiformem gratiam Spiritus Sancti.

De vario modo dicendi *Dominus vobiſcum*.

§. III. Modus dicendi *Dominus vobiſcum*, eſt varius; ſiquidem celebrans aliquandò vertit ſe ad populum illum ſalutaturus (& Sacramento expoſito, facit vt in *Litera M. n. 222. §. 14.*) aliquando non, vt facit in fine Confeſſionis, vt to-

tus

tus sit intentus ad se purgandum, item ante Euangelium, cum sit totus applicatus ad annunciandum verbum Dei, & tandem in Prefatione, quia iam proximus sacrificio, nullo modo se diuertit ad aliud, vt tantùm opus possit tota applicatione perficere *Amal. lib. 3. cap. 9.* vbi ad nos moraliter erudiendos hęc habet *Nec debet arator dignum opus exercens, vultum in sua terga referre.*

Ante primam orationem dicitur *Dominus vobiscum.*

§. IV. Ante orationes in Missa, dicitur *Dominus vobiscum*, solum ante primam, vt etiam habet ordo Romanus, in Missa quatuor temporum, quando ante orationes dicatur, in Missali in proprio loco exprimitur. Ante orationes secretas non dicitur, & quare. *O. n. 82.*

Rationes aliquæ afferuntur de *Dominus vobiscum.*

§. V. Quare ante Euangelium, dicatur *Dominus vobiscum*, vide in *Litera E. n. 147. §. 3.* & hic nota, quòd ante passionem non dicitur. *M. n. 250. §. 2.* Quare ante offertorium dicatur, lege *Innocent. III. lib. 2. cap. 53.* qui dicit per id esse nos admonitos, vt, si Dominus non sit nobiscum, frustrà laboramus orando. Obserua, quòd in fine Missę bis dicitur versus populum, scilicet ante, & post orationes, idque facit Ecclesia, ne populus, qui ab Ecclesia discedit, elongetur à Deo, vt vult *Gauant. tom. 1. part. 2. tit. 11. ad n. 1.*

Feria VI in parasceue *Dominus vobiscum* omittitur.

§. VI. Feria VI. in parasceue non dicitur à celebrante *Dominus vobiscum*, cum enim hęc verba sint propria Sacerdotis, vt vidimus, conuenienter omittuntur in repręsentatione mortis summi Sacerdotis. *Honor. in Gemm. Anim. lib. 3. cap. 95.*

Dominus, & non Deus vobiscum dicitur.

§. VII. *Dominus vobiscum* dicitur, & non *Deus vobiscum*, quia *Dominus* titulus est potestatis. *Turrecremat. in cap. Iacob. de consf. dist. 1.* & nota, quòd dicitur *vobiscum*, etiamsi esset pręsens vnus tantùm. *Alexand. Alens. part. 4. q. 36.* imò addam ego, etiamsi nullus esset pręsens, & quotidie datur casus in eo, qui solus recitat horas, & dicit *Dominus vobiscum.*

Quid significet *Dominus vobiscum.*

§. VIII. Hęc vox *Dominus vobiscum* est in signum pacis, *S. n. 20. §. 23.* & est salutatio antiquitus in Ecclesia, etiam ab Apostolis vsitata, quod, tum ex *Concil. Braccar. 1. cap. 21.* probatur, tum quia reperitur in liturgia S. Petri: & hanc salutationem appellat Diuinissimam *Dionys. de Ecclesiast. hierarch.*

In scriptura reperitur *Dominus vobiscum.*

§. IX. Forma hęc salutandi reperitur ad verbum in *2. Paralip. cap. 15. v. 2. & in lib. Ruth. cap. 2. n. 4.* efficaciam tamen habet à Christo Domino, qui *Matth. vltim. n. 20.* dixit *Ego vobiscum sum.* hic ritus verò prouenit, vel à S. Clemente ex *Gemm. lib. 1. cap. 87.* vel ab Anacleto Papa ex *Hug. Victor. lib. 2. cap. 11.* ab vtroque autem hunc ritum prouenire, existimat *Radulph.*

De sensu *Dominus vobiscum.*

§. X. Sensum huius salutationis exponunt multi Doctores. *Durand. lib. 4. cap. 14. n. 4.* vult significare, vt Dominus in nobis maneat, ad hoc, vt possimus effectum nostrę petitionis habere. *Petr. Damian. opuscul. de Dominus vobiscum*, vult esse in signum, vt videatur Sacerdotem pacem cum populo habere. *Rupert. lib. 1. cap. 31.* opinatur esse ad excitandos animos ad orationem.

Ad officium Canonicum quomodo dicendum *Dominus vobiscum.*

§. XI. Ad horas canonicas dicitur *Dominus vobiscum*, ante primam orationem (excepto triduo ante Pascha) idque etiamsi quis eas solus recitet, & respondetur *Et cum spiritu suo* ex *Rubr. Breuiar. citand.* Dixi *ante primam Orationem*, nàm, si plures orationes sint dicendę ad Vesperas, & Laudes, ante alias orationes non dicitur.

Post orationes dicitur *Dominus vobiscum.*

§. XII. Item *Dominus vobiscum* dicitur, responso *Amen*, post orationem ad omnes horas, quod, si plures dicantur, dum fiunt commemorationes, tunc dicitur *Dominus vobiscum* post vltimam, vt notabimus in *Litera O. n. 102. §. 12.*

A quibus dici possit *Dominus vobiscum.*

§. XIII. Notandum autem ex *Rubric. citand.* quod *Dominus vobiscum* dici debet solum à Sacerdotibus, vel ad summum à Diaconis, qui tamen in præsentia Sacerdotis, nisi de illius licentia illud dicere non debent: cæteri vero, qui saltem Diaconatus ordine non sunt insigniti, debent omittere *Dominus vobiscum*, & eius loco dicere *Domine exaudi orationem meam*, cui respondetur *Et clamor meus ad te veniat*, quod etiam obseruare debent Moniales.

Notanda pro ijs, qui non dicunt *Dominus vobiscum.*

§. XIV. Et aduerte ex *Nauarr. in Miscellan. de Orat. cap. 67. n. 6.* quòd illi, qui loco *Dominus vobiscum*, dicunt *Domine Exaudi &c.* debent obseruare, quando dicuntur preces, quarum vltimus versus est *Domine exaudi &c.* ne finitis precibus iterum addant ante orationem *Domine exaudi &c.* sicut additur *Dominus vobiscum*, inconcinniter enim bis successiue ille versus diceretur.

Excommunicati Sacerdotes non possunt dicere *Dominus vobiscum.*

§. XV. Sacerdotes excommunicati debent hunc versum *Dominus vobiscum* omittere, qui se indigni reddiderunt dignitate Sacerdotis, cuius iste versus est proprius, sicut latè probat *Stephan. Durand. de Ritib. lib. 3. cap. 22.* Vide *Rubr.*

gener. Breuiar. tàm Roman. quàm Monast. tit. 30. n. 5.

Domnus.

255. Domnus titulus est hominis præclari, *I. num.* 223.

Domus.

256. Domus profanæ pro faciendo sacro non sunt aptæ, *L. n.* 119. neque redduntur benedictæ, & approbatæ per hoc, quod in ijs iàm fuerit celebratum *V. n.* 39. §. 4.

257. Domus Lauretana habet priuilegium, vt quocumque die in Missa de B. Maria Virgine dicatur *Gloria in excelsis Deo. G. n.* 35. §. 1.

258. Domi Oleum Sanctum retineri non debet, *E. n.* 244. §. 28.

Dona inter sponsos.

259. Dona inter sponsos, ideſt largitas sponsalitia. *L. n.* 30.

Dona eis requiem.

260. *Dona eis requiem* dicitur ad *Agnus Dei* in Missis defunctorum. *M. n.* 243. huius ritus aliqualem rationem affert *Gauant. tom.* 1. *part.* 2. *tit.* 10. *n.* 4. dicens id fieri ad significandam nostram charitatem erga defunctos, dum omittimus verba ad petendam pro nobis misericordiam, vt petamus requiem pro defunctis.

Ad Agnus Dei in Missa defunctorum, dicitur Dona eis requiem.

Dona nobis pacem.

261. *Dona nobis pacem* dicitur ad tertium *Agnus Dei* in Missa, vt in *Litera S. n.* 20. §. 66. [excipe Missas defunctorum, vt in *Litera M. n.* 243. §. 1.) quod idem obseruandum est feria V. in Cœna Domini. *A. n.* 196. Antiquitus tamen post tertium *Agnus Dei*, non dicebatur *Dona nobis pacem*, sed *Miserere nobis*, quod in præsenti adhuc obseruatur Romæ in Ecclesia S. Ioannis Lateranensis; ortum verò habuit, quod dicatur *Dona nobis pacem*, ab ijs temporibus, in quibus Dei Ecclesia multis persecutionibus affligebatur, & fortasse id ordinauit Ioannes XXII. Vide *Gauant. tom.* 1. *part.* 2. *tit.* 10. *n.* 2.

Feria V. in Cœna Domini, dicitur more solito Dona nobis pacem.

Antiquitus Dona nobis pacem non dicebatur.

Dormire.

Dormire supra Oratorium, in quo solet celebrari Missa, non est conueniens, *O. num.* 109. §. 8. 262.

Dos.

Dotem, vel dotalitium amittit vxor, si, eius culpa, diuortium fiat, & ità esse vniuersaliter dispositum in *Cap. Plerumque. De Donat. inter vir. & vxor* notat *Tambur. de Matrim. tract.* 7. *cap.* 3. §. 9. *n.* 2. At ego legi totum textum iuris, vbi vidi sermonem tantum esse de diuortio facto, ratione Adulterij: vnde videtur, quod, facto diuortio ob quamcumque aliam causam, etiam vxoris culpa, non debeat ipsa vxor amittere dotem, vel dotalitium. 263.

De amissione Dotis, ratione diuortij.

§. I. Sed vberius rem exponit *Castrop. part.* 5. *disp.* 3. *punct.* 6. §. 10. *n.* 2. docens, quod directè vxor amittit dotem, vel dotalitium, si, eius culpa, fiat diuortium ratione Adulterij, & indirectè id etiam amittit, si quacumque alia ex causa fiat eius culpa diuortium, & hanc tradit esse communem sententiam.

Quomodo ratione Diuortij, vxor amittat dotem.

§. II. Aduertendum autem, quod, reintegrato Matrimonio, vxori sunt omnia restituenda, sicut alijs allegatis, ostendit idem *Castrop.* §. 6. *n.* 14.

Dotem recuperat vxor, reintegrato Matrimonio.

§. III. Sed petis. Acquirit ne vxor ius repetendi dotem ante sententiam iudicis, vel solum post; Respondeo, quod hoc posterius affirmat *Sanch.* ex eo, quia vir est in possessione dotis, vnde ante sententiam non tenebitur eam reddere: prius sustinet *Castropala.* dicens vxorem esse in possessione repetendi suam dotem, ergo, etiam sine iudicis sententia, poterit semper repetere: vtramque opinionem probabilem reputat *Tambur.* §. 8. *n.* 18. & placet.

An ante sententiam possit vxor dotem repetere.

§. IV. Diximus supra vxori esse omnia restituenda, si Matrimonium reintegretur, & huius occasione, petitur solutio

Casus notandus circa restitutionem dotis, dato, quod reintegretur Matrimonium.

lutio huius casus. Supponamus vxorem Titij commisisse Adulterium, ipsa vero timens, ne Titius eam criminaliter accuset, conuenit cum eo de amittenda dote, si ab accusationem cessabit: Titius autem, lucrata dote, annuit, & desinit accusationem facere, sed postea ipse Titius etiam Adulterium committit, quo facto, vtique Matrimonium reintegratur, quia paria delicta, compensatione abolentur, sicut diximus in *Litera A. n.* 168. §. 11. recuperabit ne vxor etiam suam dotem? Ex dictis §. 2. affirmatiuè responderes, sed, difficultate bene perpensa, negatiue opinioni adhærebis, quam, cum alijs, tradit *Castrop. n.* 15. *loc. nuper.* quia vir, etiamsi, & ipse Adulterium commisserit, vnde non possit, ad petendum diuortium, ciuiliter suam vxorem accusare, adhuc tamen potest

Non potest vxor criminaliter accusare virum.

eandem criminaliter accusare, nec in criminali potest vxor obijcere viro suum Adulterium, sicut innuimus in *Litera A. n. cit.* ergo cum semper vir ius habeat accusandi criminaliter suam vxorem de Adulterio, etiam habet ius retinendi sibi dotem, quæ ei fuit ab vxore remissa ad euitandam criminalem accusationem.

§. V. Interrogas. Vidimus supra, vxorem, cuius culpa fit diuortium, amittere dotem, vel dotalitium; Quid

Quid significet dotalitium.

venit per ly *Dotalitium*? Respondeo dotalitium ex se significare donationem factam à viro vxori propter nuptias, sicut colligitur ex *cap. Ex parte. De for. compeient.* sed in nostro casu, nomine dotalitij, non possumus prædictam donationem accipere, quia iam illa donatio pertinet ad virum, sicut dos ad vxorem, vt bene aduertit *Gloss. in cap. Plerumque relat. verb. Dotalitium.* vbi docet, quod in dicto textu, nomine dotalitij, veniunt bona paraphernalia, quæ mulier habet vltra dotem; & ad quæ restituenda tenetur vir, quæ sibi poterit retinere simul cum dote, si culpa vxoris fieret diuortium.

§. VI. Sed hanc sententiam Glossę non amplectitur *Canis. in dict. cap. Plerumque n.* 3. eo quod sit nimis durum verba in odiosis extendere, quare assentior Panormitano, quem citat, dicenti, nomine dotalitij hic venire æsti-

Æstimatio rerum, quæ sunt datæ in dotem, dicitur Dotalitium.

mationem rerum, quæ in dotem datæ fuerunt viro, sicut enim, dum vir res in dotem accipit cum æstimatione, rebus consumptis, tenetur ad restituendam æstimationem dotis: ita, si habeat ius retinendi sibi dotem, rebus ipsis consumptis, acquirit ius retinendi sibi ęstimationem illarum rerum, & hęc doctrina mihi summe arridet, quia video eam esse conformiorem verbis textus; nam in *cit. cap. Plerumque* habetur *Dotem, vel Dotalitium*: si autem textus per ly *Dotalitium*, voluisset significare aliud a dote, dixisset *Dotem, & Dotalitium* at, dum dicitur *Dotem, vel Dotalitium*, significat res datas in dotem, vel ęstimationem illarum rerum. Plura de Effectibus diuortij, quære in *Litera E. num.* 34.

264. Dotis incompetentiam est vna ex causis rationabilibus ad concedendam dispensationem super impedimentis Matrimonij, sicut notauimus in *Litera C. num.* 181. §. 3. quod tunc contingit, quandò puella nullam habet dotem, vel aliqualem, sed insufficientem, vt non possit inuenire virum parem suę conditionis, nisi contrahat cum suo affine, vel consanguineo, qui libenter eam duceret, etiam sine dote, vel cum illa, tametsi insufficienti: & in hoc casu, mulier dicitur carere dote, esto habeat propinquos, etiam fratres, quos non posset cogere ad assignandam sibi dotem sufficientem; si enim eos compellere posset, tunc vere non diceretur dote carere. Vide *Barbos. in Trid. sess.* 24. *de Reform. Matrim. cap.* 5. *n.* 11. *&* 12. vbi plures refert, & fusius materiam hanc discutit *Tambur. de Matrim. tract.* 2. *cap.* 7. §. 2. *à n.* 8. Esset

Ratione deficientiæ dotis potest dispensari in impedimentis Matrimonij.

Quomodò censeatur dotem deficere.

hic quęrendum, an obtenta dispensatione, motiuo incompetentię dotis, si postea, antequam Matrimonium contrahatur, aduenirent feminæ diuitiæ, vnde cessaret causa dispensationis, posset nihilominus, vi illius dispensationis, Matrimonium contrahi, sed hoc sufficienter examinauimus *supra n.* 180. §. 85. Plura de causis sufficientibus ad dispensandum, quęre in *Litera C. cit.*

An obtenta dispensatio cesset, cessante causa.

Dotalitium.

265. Dotalitium, quid significet? *Supra num.* 263. *à* §. 5.

Duæ Missę.

266. Duę Missę, quandò cantandę? *F. n.* 18. *à* §. 4. *M. n.* 240. *O. n.* 16. §. 14. *Ta. n.*

n. 73. §. 22. in his casibus, quale Euangelium legatur in fine, *E. n.* 157. à §. 8.

Dubia materia.

267. Dubia materia non est consecranda. *A. n.* 420. vbi etiam videbis, quod in materia Sacramentorum, non licet vti materia probabili, relicta certa,

Dubia ordinatio.

268. Dubiæ ordinationes possunt iterari. *I. n.* 220. à §. 1.

Dubia peccata.

269. Dubia peccata, an possint reseruari. *R. n.* 64. §. 10.

270. Dubia peccata, an sint necessariò confitenda ad integritatem confessionis Sacramentalis, magna est inter DD. controuersia.

§. I. Nos autem, vt clarè in hac difficultate procedamus, præmittimus dubium (quantum facit ad rem nostram) distingui communiter in dubium positiuum, & dubium negatiuum: illud est, quando adsunt rationes sufficienter probabiles pro vtraque parte: hoc vero, quando pro neutra parte habentur rationes sufficientes, & probabiles. *Polman. in Bren. Theolog. 2. 2. n.* 701. *&* 702. In rigore tamen, quando adsunt rationes probabiles pro vtraque parte, esset potius dicendum iudicium probabile, quam dubium, siquidem dubium propriè dicitur de negatiuo, vt bene obseruat *Tambur. in Opuscul. de confess. lib. 2. cap.* 1. *n.* 8. sed pro faciliori omnium captu, ne discedamus à communi modo loquendi, vtemur hac nomenclatura dubij positiui, & dubij negatiui. Igitur.

(Dubium aliud est positiuum, aliud negatiuum.)

(Dubium positiuum, aptius dicitur Iudicium probabile.)

§. II. Dico primò, quod, qui positiue dubitat, an commisserit aliquod peccatum, aut de peccato commisso, positiue dubitat, an fuerit mortale, vel veniale, aut in suppositione, quod commisserit peccatum mortale, positiue dubitat, an illud confessus fuerit, necne: nunc non tenetur necessario illud confiteri, ratio est, quia, qui ducitur opinione certo probabili, licite operatur, vt docet *Mend. in Epitom. de discurs. circa opinion. probab. n.* 4. & ità firmant *Gobat. in Experim. Theolog. tract.* 7. *n.* 211. *Caballat. in Theor. & prax. Iur. Can. lib.* 3. *cap.* 10. *n.* 16. *Tamb. n.* 9. *loc. cit. Castrop. part.* 4. *tract.* 23. *punct.* 9. *n.* 15. *Mendo. in Stater. differt.* 10. *n.* 1. vbi tamen merito asserit securius esse talia dubia peccata, etiam confiteri.

(Peccata positiuè dubia non sunt necessariò confitenda.)

(Opinio certò probabilis est licita.)

§. III. Dico secundò, quod peccata dubia negatiuè sunt necessario confitenda, est communis apud *Tamburin. n.* 15. *loc. relat.* & ità, alijs citatis, docet *Busemb. in Medull. Theolog. Moral. lib.* 6. *tract.* 4. *cap.* 1. *dub.* 3. *artic.* 1. *n.* 7. vbi solum loquitur de dubio propriè dicto, idest, de dubio negatiuo.

(Peccata negatiuè dubia sunt necessariò confitenda.)

§. IV. Ratio nostræ propositionis est clara, quia preceptum de confitendis mortalibus, est certum, ergò quoties nulla datur ratio probabilis sufficiens, quod peccatum fuerit confessum, erit confitendum, sed in dubio negatiuo, nulla datur ratio probabilis sufficiens, quæ penitentem excuset, vt supponimus ex dictis, ergò in hoc casu possessio certa stat pro lege confessionis, quod etiam innuunt *Caballat. n.* 15. *loc. supra, & Abre. in Instit. Paroch. lib.* 10. *n.* 447. Plura de integritate confessionis, quære in *Litera I. n.* 187.

(In dubio negatiuo possessio stat pro lege certa.)

Dubia potestas.

Dubia potestas non sufficit ad dispensandum. *Litera E. n.* 86. §. 21. 271.

Duo Seraphim.

Duo Seraphim &c. est responsorium aliquando dicendum in festo omnium Sanctorum, & in die octaua. *R. n.* 69. §. 9. 272.

Duplex.

Duplex ritus in Diuinis officijs, illis festis tribuitur, quæ solemnius celebrantur: hæc autem, vel sunt primæ classis, vel secundæ classis, vel duplicia per annum, quæ etiam diuiduntur in maiora, & minora; Quænam verò sint huiusmodi 273.

(De festis duplicibus.)

di festa duplicia, dicetur in *Litera F. n.* 54. à §. 1.

§. I. Ritus celebrandi festa duplicia est varius, pro maiori, vel minori classe, quare notanda sunt sequentia.

De duplici in ipso die, quo cadit.

§. II. Primò notandum, quod festum duplex celebrandum est eo die, quo cadit, nisi, propter occurentiam alterius festi dignioris, sit transferendum in aliam diem, de quo in *Litera T. n.* 73. vbi de translatione festorum; An duplex aliquando sit transferendum, vt fiat de Dominica secunda post Epiphaniam. *Supra n.* 227. à §. 12.

Vtrasque vesperas habent integras ex se festa duplicia.

§. III. Secundò notandum festa duplicia habere integras primas, & secundas vesperas, nisi, propter concurrentiam alterius festi, impediantur, tunc enim obseruanda erunt dicta in *Litera C. n.* 412. §. 3. quare habes, quod officium duplex Incipit à primis vesperis; & durat vsque ad completorium sequentis diei inclusiue, nisi, in propriis locis, aliter assignetur.

Antiphonæ in duplicibus duplicantur.

§. IV. Tertiò notandum, quòd in duplicibus Antiphonæ duplicantur. *A. n.* 377. §. 4. intellige de festis duplicibus, non verò de aliquibus Dominicis priuilegiatis, quæ titulo duplicis decorantur, de quibus *supra n.* 238. §. 4.

Quale sit Matutinum in duplicibus.

§. V. Quartò notandum, quod in duplicibus ad Matutinum dicuntur tres nocturni cum nouem lectionibus, vel duodecim apud Monachos, vt in *Litera M. n.* 114. à §. 1.

Preces in duplicibus omittuntur.

§. VI. Quintò notandum, quod in officio festi duplicis, non dicuntur preces. *P. n.* 196. à §. 2.

Suffragia Sanctorum in duplicibus omittuntur.

§. VII. Sextò notandum, quod in festis duplicibus omittuntur suffragia Sanctorum. *S. n.* 208. à §. 2.

Quæ commemorationes in duplicibus fieri possint.

§. VIII. Septimò notandum, quod in festis duplicibus, aliquando fiunt aliquæ commemorationes occurrentes, & aliquando non, sicut videre est in *Litera C. n.* 363. à §. 11. cæterum ex se duplex vnicam habet orationem, etiam in Missa. *O. n.* 72. §. 6.

Hæc vox duplex quid significet.

§. IX. Petis, quid hic proprie significet hæc vox *duplex*. Respondeo, quod *Ioann. From. Canonic. Regul. in suo Calendar.* vult festum duplex illud esse, cui duplex Missa, & duplex officium est assignatum, ad differentiam simplicis, cui vnica tantum Missa, & vnicum officium conuenit, quem modum loquendi tàm ægrè fert *Guyet. de propr. fest. lib. 2. cap. 9. q. 2.* vt Frontonem non assertorem, sed coniectorem appellet, addens ipsum solum in Chimæram assurgere; Nec immeritò Guyetus sententiam Frontonis impugnat; siquidem hæc nota *duplex*, quoad officia Ecclesiastica, non numericam quantitatem significat, sed excellentiam dignitatis de eo, cuius festum agitur, quod clare colligitur ex *Durand. in Rational. Diuinor. offic. lib. 7. cap. 1. n.* 35. vbi hæc habet. *Die illa* (loquendo de duplici) *de festo excellentiori officium celebratur.* vbi nota nomen duplicis excellentiam indicare, non numerum:

Duplex, quoad officia Ecclesiastica, excellentiam significat.

274. Duplex aliquando fit officium defunctorum, non desumpta regula ab vno, vel tribus nocturnis, qui dicantur; sed à tempore, & occasione, qua dicitur; Sic fit duplex prædictum officium in die commemorationis omnium fidelium defunctorum, & in die depositionis, seu obitus defuncti, ex *Rubr. general. Breu. tàm Roman. quàm Monast. tit.* 1. *n.* 1. *Guyet. de propr. fest. lib. 4. cap. 23. q.* 16. his diebus addit dies tertium, septimum, trigesimum, & anniuersarium, quod conuenit, hi namque dies eadem solemnitate celebrari solent, sicut dies obitus, vel depositionis.

Quandò officium defunctorum fiat duplex.

§. I. Vidimus *suprà n.* 273. §. 4. quòd in duplicibus duplicantur antiphonæ, ità est faciendum, cum officium defunctorum sit duplex.

Duplicantur Antiphonæ in officio defunctorum duplici.

§. II. Diximus, quòd regula recitandi officium defunctorum sub ritu duplicis, non debeat ab eo desumi, quòd dicantur tres nocturni, vel vnum, idque cum fundamento, quia in *Rubr. Breuiar.* habetur, quòd officium defunctorum in die obitus, vel depositionis dicatur sub rito duplicis, neque excipit casum, quo dicatur cum vno solo nocturno, cum tamen in die obitus, vel depositionis, cum vno solo nocturno dici possit ex *Ritual. Rom.* vt videbimus in *Litera I. n.* 206. §. 5. & *N. n.* 30. ergo, si etiam cum vno solo nocturno officium defunctorum potest esse duplex, non poterit à nocturnis id desumi, nam aliter deficeret *Rubr. Breuiar.* in sufficienti claritate, si non exciperet casum, in quo officium defunctorum diceretur cum vno solo nocturno. Vide *Guyet. suprà.*

A nocturnis regula duplicis non desumitur.

Duplicatum stipendium pro Missa.

275. Duplicatum stipendium pro eadem Missa, absque iniustitia, accipi non potest:

Pro eadem Missa duplex stipendium accipi non potest.

test: dixi *absque iniustitia*, quia, cum sacrificij effectus sit finitus, vt videbimus in *Litera S. n. 59. §. 3.* consequenter, qui vnico sacro satisfaceret duabus obligationibus, iniuste ageret, & ad restitutionem teneretur, quia tantum non dedit, quantum debebat; nam Missa pro pluribus oblata, minus illis prodest, quàm si pro eis sigillatim vnica Missa offerretur, vt, pluribus citatis, docet *Sá in aphorism. verb. Missa n. 43.* quare communiter DD. damnant eum, qui pro vnica Missa pluribus obligationibus satisfacit, & videri possunt *Quart. in append. de sacrif. Miss. q. 2. punct. 17.* vbi præcipuè ait Sacerdotem alterum stipendium accipere non posse pro applicando fructu specialissimo, quod nos etiam dicemus in *Litera S. n. 16. Abreu Institut. Paroch. lib. 4. n. 156. & 157. Gobat. in experim. Theolog. tract. 3. n. 510.* vbi asserit nequaquam licere Sacerdoti accipere vnum stipendium, pro applicando fructu sacrificij ex opere operato, & aliud pro eodem fructu offerendo ex opere operantis; Quę huc vsque dixi valent in casu, quo petentes sacrum nesciant Sacerdotem eadem Missa velle pluribus satisfacere; nam cæterum, si, qui eleemosynam dant, consentiant, quod Sacerdos sic facere possit, proculdubio Sacerdos non peccabit, nec iniustitiam committet, quia scienti, & consentienti, non fit iniuria.

Si dans eleemosynam consentiat, quod Sacerdos eadem Missa iàm obligata satisfaciat, quantum potest, non fit iniuria danti.

E C E C

Ecce Agnus Dei.

1. Ecce agnus Dei &c. dicit Sacerdos ministraturus sacram Eucharistiam. *C. n. 384. §. 3.*

Ecce completa.

2. *Ecce completa &c.* est antiphona dicenda ad *Benedictus* die vigesima tertia Decembris. *A. n. 380.*

Ecce lignum Crucis.

3. *Ecce lignum Crucis &c.* quomodo cantandum in denudanda cruce Feria VI. in parasceue. *D. n. 88. à §. 2.*

Ecclesia.

Ecclesia varijs appellatur nominibus; est vtique Ecclesia idem, ac fidelium conuocatio: locus verò, in quo ad sancta agenda conuocantur fideles, Ecclesia dicitur, mutuato nomine ab ipsa conuocatione eorum, qui ibi in vnitatem fidei concurrunt. 4. De nomine Ecclesiæ.

§. I. Dicitur etiam Catholica, ad significandum eam esse vnam, quare illi qui de vera nostra Ecclesia non sunt, nomine catholicorum non sunt digni. Catholica vnitatem denotat.

§. II. Quòd autem Ecclesia debeat esse vna, dubitari non potest, quia aliter non appellaretur sponsa Christi in *Apocalyp. cap. 21. vers. 10.* Ecclesia est vna.

§. III. Ecclesia dicitur ab aliquibus *Templum*, loquendo etiam Indistinctè de quocumque loco, vbi sacra fiunt, sed malè, quia *Templum* significat tectum amplum, & ideò hoc nomen propriè aptatur solum ædificijs maioribus, ex *VValafrid. citand.* Templum dicitur Ecclesia, & quare.

§. IV. Alij Ecclesias tabernacula appellant, quia fortaisè ad similitudinem ten- Tabernaculum dicitur Ecclesia, & quare.

tentoriorum militum fiebant, tabulis interstantibus, desuper cortinis coopertus.

Quare Ecclesiæ dicantur Ædes.

§. V. Ab alijs Ecclesiæ nuncupantur ædes ab ædo, eo quòd in illis sacrificantes edere consueuissent, quod notat *Seruin.*

Nomen Basilicæ conuenit Ecclesiæ.

§. VI. Ecclesiæ etiam dicuntur Basilicæ, & meritò, cum enim nomine Basilicarum veniant Palatia Regis, ex *lib. Esther. cap. 5. vers. 1.* conuenientissimè Ecclesia appellatur Basilica, in qua veneratur Rex regum, & Dominus dominantium. Plura vide apud *VValafrid. de Reb. Ecclesiast. cap. 6.*

5. Ecclesia regulariter est locus pro celebranda Missa. *L. n. 119. à §. 1.*

6. Ecclesia, pro faciendis denunciationibus Matrimonij, est locus aptus. *D. n. 90. §. 40.*

7. Ecclesiæ imponentes decimas, & alia onera, excommunicantur in bulla Cęnę Domini. *B. n. 145. §. 38.*

De ornanda Ecclesia in festo Corporis Christi.

8. Ecclesia, pro facienda processione in festo Corporis Christi, bene mundetur, & ornetur peristromatibus, & picturis, omnino tamen sacris, cauendo semper à profanis, & indecentibus. *Ceremon. Episcop. lib. 2. cap. 33. Ritual. Roman. Baruld. part. 4. cap. 16. artic. 2. n. 3.*

9. Ecclesia aliquando aptat verba scripturæ. *C. n. 111.*

10. Ecclesia potest Sacramentalia instituere. *Litera S. n. 50. §. 3.*

11. Ecclesia potest constituere impedimenta Matrimonij. *I. n. 40.*

12. Ecclesia potest per diuortium coniuges separare ob rationabiles causas. *D. n. 393. §. 2.*

Ecclesiæ consecratio, & benedictio.

Ecclesiæ debent esse benedictæ, vel consecratæ.

13. Ecclesiæ debent consecrari, vel benedici, à quo verò sint consecrandæ, vel benedicendæ, vide in *Litera L. n. 119. à §. 11.* & nota non esse censendas benedictas, vel reconciliatas, per hoc solum, quòd in ijs Missa fuerit celebrata. *V. n. 39. §. 4.*

De modo consecrandi, vel benedicendi Ecclesias.

§. I. Quomodo Ecclesiæ sint consecrandæ, vel benedicendæ, non est, cur explicemus, quia functio consecrationis est in Pontificali Romano diligentissimè expressa, & functio benedictionis in Rituali Romano: non sinam tamen aliqua digna scitu, circa consecrationem Ecclesiæ notare. &

Quare Ecclesia consecretur.

§. II. Primò noto, Ecclesiam ideò consecrari, ad inuitandos angelos in conuentu Catholicorum, & vt sciant fideles quamcumque indecentiam esse proscribendam ab illo loco, qui terra sancta est. *Alcuin. cap. de Cęn. Domin. prop. med.*

Quare in Ecclesiæ Dedicatione luminaria accendantur.

§. III. Secundò noto, in Ecclesiæ consecratione adhiberi aquam benedictam, quia Ecclesia, dum consecratur, quodammodo baptizatur. *Durand. in Ration. Diuin. offic. lib. 1. cap. 6. n. 9.*

Quare aspergatur ter Ecclesia dicanda.

§. IV. Tertiò noto, quòd in Ecclesia dedicanda accenduntur hinc inde duodecim luminaria ad significandam vnanimem Apostolorum Doctrinam. *Casal. de Sacr. Ritib. cap. 33. ante med.*

Quare percutiatur cum pastorali ostium Ecclesię.

§. V. Quartò noto Pontificem ter in circuitu aspergere Ecclesiam dicandam, ad significandam trinam immersionem, qua baptismus solet ministrari. *Durand. n. 11. loc. suprà.* in fine verò cuius libet aspersionis exterius factæ, Pontifex, ima parte Pastoralis percutit ostium Ecclesię (quod debet esse clausum) ad significandam Pontificiam potestatem, cui aduersarij resistere non possunt, quocirca post tertiam percussionem, porta aperitur, & Pontifex ingreditur. *Casal. suprà.*

Quare Alphabetum super pauimentum Ecclesiæ scribatur.

§. VI. Quintò noto Pontificem scribere, extremitate baculi pastoralis, super pauimentum Ecclesiæ, cinere coopertum, alphabetum græcum, & latinum in modum crucis, ad significandam collectionem in vnam fidem vtriusque populi, Hæbrei, scilicet, & gentilis. *Casal. ibidem.*

Qua die Ecclesiæ consecrandæ.

§. VII. Sextò noto Ecclesiæ consecrationem posse fieri qualibet die. *Cap. Tua fraternitas. de consecr. Eccles.* tamen Pontificale Romanum monet hanc consecrationem decentius fieri in diebus Dominicis, vel Sanctorum solemnitatibus.

Ecclesia carens dote non debet consecrari.

§. VIII. Septimò noto Ecclesiam, quæ caret dote, non posse licite ab Episcopo consecrari. *Cap. Cum sicut. eod. tit.*

Ecclesia benedicta potest consecrari, sed non è contrà.

§. IX. Octauò noto Ecclesiam tantum benedictam posse consecrari, quia consecratio est quid maius simplici benedictione; at Ecclesia consecrata non debet postea benedici; quia consecratio etiam benedictionem includit. *Venero. in examin. Episcop. lib. 9. cap. 34. n. 7.* imò, si Ecclesia violata sit reconcilianda, varia attenditur formula, si fuerit con-

Diuerso modo reconciliatur Ecclesia consecrata à benedicta.

secrata, quàm si fuerit tantum benedicta, sicut notabimus *infrà, n. 24. à §. 9.*

Ecclesiæ interdictæ manent, nisi consecrentur.

§. X. Nonò noto Ecclesias cathedrales, parochiales, & conuentuales, esse consecrandas intrà biennium computandum à die perfectæ constructionis, aliter remanent interdictæ. *Laur. in Epitom. Canon. verb. Ecclesiæ, à quib. consecrand.* nunc tamen puto sufficere solam benedictionem, qua de facto plurimæ Ecclesiæ sunt tantum benedictæ.

Ecclesia semel consecrata quandò possit iterum consecrari.

§. XI. Vltimò noto Ecclesiam semel consecratam, non esse iterum consecrandam, nisi corruerit, & de nouo fuerit, saltem quoad illius notabilem partem, fabricata, aut fuerit polluta. *Gloss. in cap. Ligneis. De consecr. Eccles. cap. Ecclesijs semel. distinct. 68. & item cap. Ecclesijs semel. de consecrat. distinct. 1.* quibus in locis ea ratio affertur, quia Ecclesia, per consecrationem, quodammodo baptizatur, & sicut baptismus non repetitur, ita, neque est consecratio Ecclesiæ repetenda, ipsa Ecclesia non polluta, & integra remanente; de reconcilianda Ecclesia polluta. *Infra n. 24. à §. 9.*

Ecclesiæ bona.

14. Ecclesiæ bona vsurpantes, excommunicantur. *S. n. 211. §. 29.*

Ecclesiæ Cathedrales, & Collegiatæ.

15. Ecclesiæ Cathedrales, & Collegiatæ, duas Missas aliquando tenentur cantare. *F. n. 18. §. 4. M. n. 240. O. n. 16. §. 14. T. n. 73. §. 22.* Quales autem censeantur Ecclesiæ Collegiatæ, explicatur à *Missal. in Rubr. generalib. tit. 7.* per hæc verba *Vbi plures Sacerdotes quotidie celebrant.*

Collegiatæ Ecclesiæ quales sint.

At sciendum Ecclesias Regularium non venire nomine Collegiatarum, vt videbimus *infra n. 22.*

Ecclesiæ Regularium non sunt Collegiatæ.

Ecclesiam circumire.

16. Ecclesiam circumire non debet celebrans pro oblatione recipienda. *O. n. 4.*

Ecclesia latina.

Ecclesia latina consecrat in azymo, Græca in fermentato. *M. n. 107. à §. 29.* 17.

Ecclesiæ minores.

Ecclesiæ minores, quoad Diaconum, & Subdiaconum non vtuntur planetis plicatis, quibus vtuntur Ecclesiæ principaliores in diebus ieiuniorum, vt diximus in *Litera D. n. 143.* sed ministri sacri celebranti ministrant induti amictu, alba, cingulo, & manipulo in sinistra, Diacono etiam habente stolam ab humero sinistro pendente sub dexterum, sine Dalmatica, & Tunicella, quæ non conueniunt, ratione dierum, & planetæ plicatæ non conueniunt, ratione loci. *Missal. de rubr. generalib. tit. 19. n. 7. Gauant. hic.* 18.

Planetis plicatis non vtuntur Ecclesiæ minores.

Ecclesiæ paramenta.

Ecclesiæ paramenta, cum nitore, & mundicia seruari debent. *S. n. 226.* In vsum profanum non conuertantur. *V. n. 39. à §. 9.* Benedicuntur. *B. n. 51.* 19.

Ecclesiæ reconciliatio.

Ecclesiæ reconciliatio à quo fieri possit. *Infra n. 24. à §. 9.* per hoc solum, quod in Ecclesia polluta sit celebratum, non est censenda reconciliata. *V. n. 39. §. 4.* 20.

Ecclesiæ Regularium.

Ecclesiæ Regularium, & exemptæ, quomodo se gerant quoad Missas, ibidem coram Prælatis celebrandas. *S. num. 20. à §. 12.* 21.

Ecclesiæ Regularium non veniunt nomine Collegiatarum, & multo minus Cathedralium, nam propriè Regularium Ecclesiæ appellantur conuentuales, ideoque etiam in *Clement. lib. 3. cap. Grauis. §. Ne igitur, De Celebr. Missar.* 22.

Regularium Ecclesiæ nomine collegiatarum non veniunt.

far. distinguuntur Ecclesię Regularium à Cathedralibus, & Collegiatis: hinc sequitur, quod dum præcipiuntur à *Rubric. Missal.* cantandæ duæ Missæ in Ecclesijs Cathedralibus, & Collegiatis, eo præcepto non ligentur Ecclesiæ Regularium, quæ neque Cathedrales, neque Collegiatæ censentur. Vide *Gauant. tom. 1. part. 3. tit. 11. n. 4. & 12.* imò *Quart. part. 1. tit. 3. section. 1. dub. 4.* late ostendit Regulares in suis Ecclesijs non teneri sub mortali ad Missam cantandam, neque diebus festis, quia obligatio cantandi Missam prouenit ex fundatione beneficiorum, cuius distributiones non possunt recipere beneficiarij, nisi suo muneri satisfaciant, Regulares autem non sunt beneficiarij.

Duas Missas non tenentur Regulares cantare.

Regulares non tenentur cantare Missas.

Ecclesiæ Titulus.

23. Ecclesiæ titulus; Vide in *Litera T. n. 65.*

Ecclesia violata, vel polluta.

24. Ecclesia polluta non est locus aptus pro celebranda Missa. *M. n. 211.*

§. I. Potest autem Ecclesia varias ob causas pollui, & primò, si in ea committatur homicidium voluntarium, vt colligitur ex *cap. Proposuisti. De Consecrat. Ecclesi.* hoc autem homicidium debet esse omninò voluntarium, si enim sequutum fuerit casualiter, vel per amentiam, Ecclesia non erit polluta. *Quart. citand.* qui etiam cum alijs docet, quod Ecclesia non polluitur per homicidium in ea commissum ob iustam defensionem, ità vt, si in Ecclesia adesset reus valde incolis perniciosus, & Princeps nullatenus posset illum de medio tollere, nisi iubendo; quod in Ecclesia interficiatur, sequuta morte rei, non erit Ecclesia reconcilianda, quia id factum fuit ob iustam defensionem, quia supponimus alio modo non potuisse incolas à damnis se defendere; non tamen ex hoc sequitur, quod absque iniuria Ecclesiæ possit iudex in Ecclesia occidere reum, sed tantum in vrgenti casu allato.

Ecclesia per homicidium voluntarium polluitur.

Per homicidium ob iustam defensionem, Ecclesia non polluitur.

§. II. Secundò violatur Ecclesia per voluntariam sanguinis effusionem, non naturalem per nares, os, &c. neque per casualem, vt de homicidio nuper diximus, sed per effusionem ex voluntario vulnere, & iniurioso Ecclesiæ procedentem, & sermo est de sanguine humano, non de alio, vt explicat *Gloss. in cap. vnic. de Consecrat. Eccl. in 6. verb. sanguinis.* debet etiam esse notabilis effusio, & non minima, vt esse apud DD. commune, testatur *Quart. infra.* Sufficit tamen, quod vulnus sit in Ecclesia inflictum, esto postea extra Ecclesiam sanguis fluat. *Sa in Aphorism. verb. Ecclesia n. 13.* qui etiam ibidem bene addit, quod per sententiam sanguinis in Ecclesia latam, Ecclesia non polluitur.

Per sanguinis effusionem, violatur Ecclesia.

Per vulnera violatur Ecclesia.

N. B. Effusionis vox abundantiam significat. *Abbas. in cap. Proposuisti de consecrat. Eccl. n. 3.* vbi aduertit, quod vulnera, sine sanguinis effusione non sunt.

§. III. Tertiò polluitur Ecclesia per voluntariam seminis effusionem in ea, siuè per copulam carnalem. *Cap. vnic. de Consecrat. Eccl. in 6.* dubium est verò, vtrum per copulam maritalem, Ecclesia violetur; negat *Gloss. in cap. Ecclesijs semel. verb. semine.* cum distinctione tamen est respondendum, dicendo, quod stante necessitate, si coniuges copulam in Ecclesia habeant ad vitandam incontinentiam, puta, si per multum tempus cogantur in Ecclesia manere, tunc Ecclesia minime polluetur, secus verò, si nulla necessitate misceantur, sicut multis relatis docet *Sayr. de Censur. lib. 5. cap. 16. n. 19.* nec dissentit *Gloss. in cap. vnic. de Consecr. Eccl. in 6.* quæ etiam addit, quod *multa licita, ex loco sunt illicita.* & concordat *Sa. n. 14. loc. supra.*

Per copulam, sine seminis effusione violatur Ecclesia

Quandò per copulam maritalem violetur Ecclesia

§. IV. Quartò polluitur Ecclesia, in qua aliquis notorius excommunicatus sepelitur. *Cap. Consulisti. De Consecrat. Eccl.* debet tamen esse excommunicatus denunciatus, & qui moritur cum interdicto ab ingressu Ecclesiæ, licet non debeat in Ecclesia sepeliri, in ea tamen sepultus, ipsam non violat, quia talis non est excommunicatus. *Sayr. n. 22. loc. suprà.*

Sepulto excommunicato in Ecclesia, hęc polluitur

§. V. Quintò polluitur Ecclesia, si in ea aliquis non baptizatus sepeliatur. *Cap. Ecclesiam 1. & 2. de Consecrat. dist. 1.* nec consecrari, siuè reconciliari potest, nisi auulsis corporibus non baptizatorum, quod si hæc à corporibus fidelium distingui non possint, non erunt exhumandi. *Cap. Sacris. de Sepultur.* insuper in Ecclesia, in qua non baptizatus sepultus fuit debent radi parietes, ex *Cap. Ecclesiam 2. cit.* sed per ly *radi* intelligi dealbationem, notat *Gloss. in dicto cap.* & hoc ex suppositione, quod

Ecclesia violatur, si in ea non baptizatus sepeliatur.

In eo casu Ecclesia non consecrata, radi debet.

fuerit Ecclesia consecrata, ne rasa amittat totaliter consecrationem, si enim non fuerit Ecclesia consecrata, parietes radi debent, sicut exponit *Sa. n. 16. loc. supra.* Vide *Quart. part. 3. tit. 10. n. 2. d dub. 2. & Abr. in Instit. Paroch. lib. 4. n. 94.*

Nisi crimen in Ecclesia sit commissum, ipsa non violatur.

§. VI. Aduertendum vero, quod, vt Ecclesia per supradictas actiones polluatur, oportet eas fuisse in ipsa Ecclesia factas, & nomine Ecclesiæ in hoc casu venit vnita fabrica cum suis capellis, exclusa Sacristia, etiam campanili, & alijs locis ab ipsa materiali Ecclesia distinctis, vt explicat *Sanch. lib. 9. de Matrim. disp. 15. n. 25.* & multo minus violabitur Ecclesia, si supra eius tectum aliquis fuerit occisus, aut extrà Ecclesiam vulneratus, ad illam confugiens, in eam sanguinem fundat. *Gloss. in cap. vnic. de Consecrat. Eccl. in 6.*

Oratoria pollui non possunt.

Oratoria autem, vel alia loca priuata, quæ nec fuere benedicta, nec consecrata, numquam intelliguntur polluta, vt ex *Suar.* aduertit *Alloz. in Alphab. moral. verb. Eccles. disp. 2. section. 1. n. 7.*

Solo facto publico violatur Ecclesia.

§. VII. Præterea, nisi actiones dictæ sint publicæ, Ecclesia non polluitur, quia benedictio, & consecratio Ecclesiæ est publica, & ideò publico facto tolli debet, sufficit autem, quòd factum sit publicum, siue per confessionem rei in iudicio, siue per euidentiam facti. *Castrop. part. 2. tract. 11. disp. 1. punct. 1. n. 2.*

An polluta Ecclesia polluatur Cæmeterium.

§. VIII. Quæritur, vtrum, polluta Ecclesia, polluatur etiam cæmeterium, & èconatra, sed de hoc in *Litera C. nu. 339.*

De forma reconciliandi Ecclesiam pollutam.

§. IX. Ad reconciliandam Ecclesiam pollutam, attendendum est, vtrum fuerit consecrata, vel tantum benedicta: si enim fuit consecrata, non potest reconciliari, nisi adhibita forma in Pontificali expressa, & si fuit benedicta, adhibenda erit formula posita in Rituali. *Vener. in examin. Episcop lib. 9. cap. 34. n. 9.*

A quo Ecclesiæ pollutæ reconciliari.

§. X. Ecclesia verò consecrata non potest reconciliari, nisi ab Episcopo, vel alio habente facultatem consecrandi Ecclesias, & simplex Sacerdos non potest sine licentia Papæ: Si verò Ecclesia fuerit tantum benedicta, potest reconciliari à quocumque simplici Sacerdote, etiam inconsulto Episcopo, ex probabiliori, & communiori sententia, vtendo tamen verbis, & ceremonijs debitis. *Quart. part. 3. tit. 10. n. 2. dub. 10. Abre. in Instit. Paroch. lib. 4. n. 99. Alloz. in Alphab. moral. verb. Eccl. disp. 2. section. 1. n. 11.*

Simplex Sacerdos potest Ecclesiam benedictam reconciliare.

§. XI. Non desunt tamen, qui opinantur simplicem Sacerdotem posse reconciliare Ecclesiam consecratam, ex sola commissione Episcopi, inter quos *Cabassut. in Theor. & prax. iur. Canon. lib. 5. cap. 21. n. 14. & Sá. in aphorism. verb. Eccles. n. 20.* verum est probabilius oppositum, nam, vt bene respondet *Quart. supr.* cum hoc spectet Episcopo de ratione sui ordinis, & dignitatis, non potest ipse simplici Sacerdoti id delegare, qui tantum potest delegare quoad ea, quæ sibi spectant ratione iurisdictionis, nec dissentit *Panorm. in cap. accedentibus de excessib. Prælator.*

An simplex Sacerdos ex commissione Episcopi possit reconciliare Ecclesias consecratas.

Episcopus potest delegare solam iurisdictionem.

§. XII. Regulares autem ex suis priuilegijs (intellige de superioribus) possunt reconciliare, non solum suas Ecclesias benedictas, sed etiam consecratas, vt, citato priuilegio Leonis X. notat *Quart. supra.* & nominatim hanc potestatem habere Abbates nostræ congregationis, tradit *Nouar. in summ. Bullar. part. 1. commentar. 101. n. 7.* vbi dicit de facto Abbatem S. Simpliciani ciuitatis Mediolan. cum fuisset Ecclesia polluta, eam reconciliasse, & citat *Graff.*

Regulares possunt Ecclesias reconciliare.

Abbates nostræ congregationis possunt Ecclesias reconciliare.

§. XIII. Dubitant aliqui, vtrum Ecclesia polluta censeatur reconciliata per hoc solum, quòd in ea fuerit celebrata Missa, sed de hoc in *Litera V. n. 39. §. 4.*

An Ecclesia censeatur reconciliata per Missæ celebrationem.

§. XIV. Alij alia sibi dubia de hac materia efformant, quæ nos omittimus, vel quia facile deducuntur ex dictis, vel quia fere nullius sunt momenti.

Ecclesiæ visitatio quoad Iubilæum.

Ecclesiæ visitatio pro anno Sancto. 25.
P. n. 95. §. 5. pro Iubilæo. *I. n. 227. §. 5.* & pro lucrandis indulgentijs virtute bullæ cruciatæ, *ibidem. n. 106. a §. 3.*

De visitandis Ecclesijs pro Iubilæo.

Ecclesiastici.

Ecclesiasticus status sine Dei vocatio- 26.
ne non sumendus. *V. n. 74.* quam graue onus Ecclesiastici suscipiant. *C. n. 331.* ad horas canonicas qualiter teneantur. *P. n. 127.* Eleemosinarij esse debent. *S. n. 224. §. 1.*

De statu Ecclesiastico.

Ecclesiasticorum immunitatem vio- 27.
lare, est casus Episcopo reseruatus. *infra n. 80. §. 3.*

Eccle-

28. Ecclesiastica iurisdictio. Vide. Iurisdictio Ecclesiastica.

29. Ecclesiasticæ personæ. Vide. Personæ Ecclesiasticæ.

Ecclesiæ tuæ quæsumus &c.

30. *Ecclesiæ tuæ quæsumus Domine &c.* est oratio multoties dicenda in Missa, aliquando tertio loco, & aliquando secundo loco, habita ratione temporis, vt in *Litera D. n. 109.* vel alicuius commemorationis occurrentis, vt in *Litera O. n. 72.* hæc autem oratio dicitur ad libitum, sicut diximus de oratione pro Papa, vt vt in *Litera D. citata*, quia in Missali ponitur *Ecclesiæ; vel pro Papa*, ergo dicendum, esse ad libitum Sacerdotis dicendi vnam, vel aliam: obserua tamen, non esse ità ad libitum, vt vtraque possit omitti, sed sensus est, quòd stet penes sacerdotis arbitrium dicendi potius orationem pro Papa, quam *Ecclesiæ*, & è contrà.

De oratione Ecclesiæ tuæ &c.

Quomodo oratio Ecclesiæ sit ad libitum.

Educatio.

31. Educatio filiorum est vna ex obligationibus coniugum, vt notabimus in *Litera O. n. 10.* quocirca tenentur parentes in Religione Ortodoxa filios instruere, bonis moribus imbuere, alere, saltem vsque dum sibi valeant victum procurare, & iuxta eorum statum ita dirigere, vt in deficientia parentum, possint, media aliqua honesta professione, se ipsos sustentare, alimenta autem regulariter debet subministrare Pater, sed in eius deficientia, tenetur etiam mater, si facultates habeat, & quidem primo triennio matri spectat suos filios alere, quod intelligitur de lacte eis dando. Vide *Goba. in experim. Theolog. tract. 10. à n. 776.* Plura de obligationibus coniugum, quære in *Litera O. citat.*

De filiorum educatione.

Primo triennio Mater alit filios.

Effectus aquæ benedictæ.

32. Effectus aquæ benedictæ, etiam ad morbos corporis se extendere curandos, apertè ostendit *Baron. tom. 8. ann. 598.* plurihusque alijs in locis, & *Tobi. coron. part. 1. cap. 72.* Quoad alios verò spirituales effectus, non est dubium, aquam benedictam maxime prodesse, tum ad expellendos dæmones, tum etiam ad remittenda venialia peccata, vt latè probat *D. Thom. 3. part. q. 65. artic. 1. ad 6. & ad 8. q. 83. artic. 3. ad 3. q. 87. artic. 3.* alios etiam vberrimos præstat effectus, nempe animum ad orationem disponere, & distractiones diuellere, tempestates effugare, & terras ab immundis animalibus eam deuastantibus purgare, atque fertilitatem afferre, notante *Settal. in suo libell. de Mister. della Mess.* italico sermone conscripto.

Morbos corporis aqua benedicta expelliti

De effectibus spiritualibus aquæ benedictæ.

Effectus contritionis.

Effectus actus perfectæ contritionis eliciti ex motiuo charitatis, est remittere non solum culpam, sed etiam pœnam, si sit contritio intensa; tamen, quantumcumque sit parua contritio, dummodo procedat ex motiuo charitatis, semper est sufficiens ad delendam quamcumque culpam, quod docet *D. Thom. in supplem. q. 5.* & probat *Becan. de Sacram. cap. 35. q. 5. n. 4.* vbi asserit, quòd Deus vere contritis gratiam iustificantem promisit. Plura de contritione quære in *Litera C. n. 503.* 33.

De effectu actus contritionis.

Effectus Diuortij.

Effectus Diuortij sunt varij, pro qualitate diuortij, idest, attenta causa, pro qua diuortium efficitur, sed de his effectibus, iuxta nostrum alphabeticum ordinem in suis literis respectiue agitur, & ità de amissione Dotis. *D. n. 263.* de alimentis præstandis. *A. n. 217.* cui spectet filios educare. *E. n. 101.* an coniuges possint ad Religionem transire, vel vir sacros ordines recipere. *R. n. 46. à §. 1.* vbi, an innocens teneatur aliquando post Diuortium recipere nocentem volentem redire; & tandem sciendum, Diuortium non eum parere effectum, vt illo sequuto, liceat coniugibus, licentiosam, & scandalosam vitam degere in impudicitijs, siquidem coniux ille, qui diuortium affectauerit, & postea, eius sententia obtenta, libere in adulterijs vixerit, vltimo supplicio plectendus erit, sicut habetur in constit. Sixti V. quæ 34.

De effectibus Diuortij.

Diuortium non debet esse causa impudicitiæ.

quæ incipit *Ad compeſcendam.* à §. 3. *edita anno* 1586. *die* 30. *Octob.* & reperitur in *Bullar. Magn. inter conſtit. huius Pontif. ordine* 46. Plura de Diuortio quære in *Litera D. n.* 193.

Effectus excommunicationis.

35. Effectus excommunicationis, quinam ſint. *Infra n.* 197. *à* §. 5.

Effectus impetrationis.

36. Effectus impetrationis, an ſit ex opere operato, vel ex opere operantus. *Litera S. n.* 59. §. 7.

Effectus irregularitatis.

37. Effectus irregularitatis proueniunt ex priuatione aliqua annexa ſubiecto irregulari; poſſunt verò irregulares priuari, tum licita ordinum ſuſceptione, tum licita ordinum ſuſceptorum adminiſtratione, prætetea irregulares aliquando redduntur incapaces ad beneficia.

De effectibus irregularitatis.

§. I. Nec de omnibus irregularitatibus eadem ſemper eſt ratio, ſed pro varia irregularitatum ſpecie, varij etiam habentur effectus: quod, vt clarius percipiatur, ſuppono, irregularitatem, aliam eſſe totalem, aliam partialem; totalis illa eſt, quæ priuat, & ſuſceptione quorumcumque ordinum, etiam primæ tonſuræ, & exercitio ordinum ſuſceptorum, nec non ad beneficia inhabilitat: partialis verò irregularitas priuat tantum vno, vel altero, ex ſupradictis: ſed ad particularia deſcendamus.

Non omnis irregularitas eoſdem parit effectus.

§. II. Si irregularitas ex delicto prouenit, præſtat totum effectum, quem poteſt, adeòque priuat, tum ſuſceptione ordinum, tum exercitio eorum iam ſuſceptorum. *Buſemb. in Medull. Theolog. Moral. lib.* 7. *cap.* 5. *Dub.* 2. ſicut etiam operatur, quòd ſubiectum irregulare, non poſſit beneficia obtinere, vt explicaui in *Litera B. n.* 100. vbi etiam, an irregularitas ſuperueniens beneficiario, illum beneficio priuet.

Quid, ſi ex delicto irregularitas proueniat.

§. III. Nota verò, quòd irregularitas proueniens ex iteratione baptiſmi, licet ſit ex delicto, non eſt totalis, quia ſolum priuat aſcenſu ad ſuperiores ordines, vt clare habetur in *cap. Ex literarum. De Apoſtat.* nec in iure alius effectus exprimitur, & certum eſt, quod, iuxtà *Regul.* 15. *iur. in* 6. *Odia reſtringi, & fauores conuenit ampliari*, & ideò irregularitas ad caſus non expreſſos, minimè extendi debet, ſicut rectè notat *Nid. in dict. Iur. Regul. n.* 29.

Irregularitas ex iteratione baptiſmi, qualem effectum afferat.

Odia ſunt reſtringenda.

§. IV. Si vero irregularitas ex aliquo defectu proueniat, tunc, vel defectum quis habet, antequam fiat clericus, vel defectus ſuperuenit iam ordinato, ſi primum, reddit inhabilem ad licitam ſuſceptionem quorumcumque ordinum, & etiam ad recipienda beneficia: Si ſecundum, tunc irregularis non poterit aſcendere ad ſuperiores ordines, & priuabitur exercitio illorum ordinum, ad quos, per ſuperuenientem defectum, inhabilis redditur.

De vario effectu irregularitatis præcedentis ordines, vel iam ordinato ſuperuenientis.

§. V. Do exemplum, ſupponamus Petrum, iàm initiatum ordine Subdiaconatus, euenire ſurdum, aut cæcum, aut amittere digitum aliquem indicem, vel pollicem, hic non poterit ordinari Sacerdos, quia, ratione illorum defectuum, non poteſt celebrare Miſſam, neque licite ordinabitur ordine Diaconatus, cum non poſſit ad Sacerdotium aſcendere: Si tamen non habeat defectum impedientem officium ordinis Subdiaconatus, poterit in illo miniſtrare; item, ſi quis Sacerdos fiat poſtea impotens ad celebrandum, poterit confeſſiones audire, ſi ille defectus non officiat, ſicut officere non poteſt deficientia cuiuſcumque digiti, vt patet. *Caſtrop. part.* 2. *tract.* 13. *diſp.* 4. *punct.* 4. & *part.* 6. *diſp.* 6. *punct.* 5. *n.* 3.

Exemplum pro doctrina data.

§. VI. At, quid, ſi iàm ordinatus Sacerdos, poſtea contraheretur in fœmina, erit ne amplius Sacerdos, ità vt vlterius poſſet valide conſecrare, & valide abſoluere? Reſpondet *De Leg.* apud *Tambur. de Matrim. tract.* 1. *cap.* 13. §. 2. *n.* 37. talem vere retinere Sacerdotalem characterem, quem, dum ordinatus fuit, valide ſuſcepit, vtpotè tunc exiſtens abſolute vir, at mutato ſexu virili in fœmineo, iàm non poterit amplius valide conſecrare, aut valide abſoluere, etiam charactere remanente; Ratio eſt, quia character imprimitur in Anima, poteſtas vero ad conſecrandum, vel abſoluendum, tribuitur toti compoſito, quod poſtea ſupponimus ſexum

Quid ſentiendum de Sacerdote, qui mutatus eſſet in fœminam.

Poteſtas ad conſecrandũ tribuitur toti compoſito.

variaſ-

variasse, neque mirum videri debet, quod remaneat in Anima character, & non remaneat potestas ad valide consecrandum, & absoluendum, siquidem in Anima separata remanet character Sacerdotalis, & non remanet potestas ad valide consecrandum, & absoluendum.

Anima Sacerdotis separata non potest consecrare, vel absoluere.

An prima tonsura possint irregulares initiari.

§. VII. Dubitant aliqui, vtrum irregularis possit licitè initiari tantum prima tonsura, & affirmatiuam partem probabiliorem reputat *Capucin. n. 2. loc. citand.* eo quia prima tonsura non sit ordo, sed dispositio ad ordines, vnde, cum per irregularitatem sit prohibitum suscipere ordines, non erit prohibita susceptio primę tonsuræ; Nihilominus omnino est dicendum, quod irregulares, neque primam tonsuram possint recipere, quia hæc in iure canonico venit nomine ordinis, vt dicemus in *Litera M. n. 171. §. 48.* & ità sentiunt *Busemb. suprà*, & multi alij, quos citat, & sequitur *Castrop. n. 2. loc. relat.* & ipse *Capucin. n. 9.* qui tamen *n. 27.* non improbabiliter docet, quod Abstemius, qui neque modicas vini species posset sine vomitu gustare, esset vtique irregularis, quoad Sacros ordines, & maxime pro Sacerdotio; sed posset licite suscipere primam tonsuram, & minores ordines.

Prima tonsura venit nomine ordinis.

Abstemij possunt initiari minoribus.

§. VIII. Dubitatur, an irregularitas priuet iurisdictione Ecclesiastica, sed hoc examinatum fuit in *Litera B. n. 100. §. 4.*

An irregularis sit capax Ecclesiasticæ iurisdictionis.

§. IX. Interrogas, vtrum nouam incurreret irregularitatem, qui, cum sit irregularis, ordines susciperet, aut in susceptis ministraret, Respondeo negatiue cum *Capucin. in summ. Bass. verb. Irregularitas n. 10.* quia id in iure non exprimitur, talis tamen peccaret mortaliter, quia ageret contra prohibitionem Ecclesię in re graui.

Irregularitas non parit irregularitatem.

§. X. Sciendum tandem nullam irregularitatem impedire susceptionem aliorum Sacramentorum, excepto ordine, sicut numquam impedit agere ea, quæ clericis, & laicis sunt communia, vt inseruire Missæ, baptizare sinè solemnitate in casu necessitatis, sepeliri in loco sacro &c. Idem *Capucin. suprà.* Plura de irregularitate, quære in *Litera I. num. 215.*

Solius Sacramenti ordinis irregularitas est impedimentum.

Effectus Sacramentorum.

Effectus Sacramentorum in genere, alius est principalis, nempe gratia, de qua in *Litera G. n. 63.* alius est secundarius, nempe character, de quo in *Litera C. n. 264.* hic tamen non est omnibus Sacramentis communis, vt ibidem videre poteris. 38.

De effectibus Sacramentorum in genere.

§. I. Quodlibet autem Sacramentum suos habet particulares effectus, de Sacramento Baptismi, iàm diximus in *Litera B. n. 17. §. 15.*

De effectibus baptismi.

§. II. Effectus Sacramenti Confirmationis, est augmentum gratiæ gratum facientis, vt docet *D. Thom. 3. part. artic. 7. in corpor.* adeoque confirmandus debet esse in gratia, vt iàm diximus in *Litera C. n. 449. §. 4.* prætereà per hoc Sacramentum specialiter recipimus Spiritum Sanctum, quod bene notat *Cassal. de Sacr. Ritib. cap. 23.* vt semper simus fortes ad conseruandam gratiam in baptismo acceptam, & vt fidem, absque vlla formidine, si casus occurrerit, semper constantes confiteamur, semper parati pro nomine Iesu contumeliam pati, vt diximus in *cit. Litera C. §. 18.* vbi vidimus ad hunc finem Episcopum confirmantem imprimere alapam in faciem confirmati; & tandem Sacramentum Confirmationis, est vnum ex tribus, quæ imprimunt characterem, adeoque non iterandum ex *Trident. sess. 7. de Sacramen. in gener. can. 9.* Plura de Confirmatione habuisti in *Litera C. citat.*

De effectibus confirmationis.

Spiritus Sanctus per confirmationem recipitur.

Character per confirmationem imprimitur.

§. III. Quinam sint effectus Sacramenti Eucharistię, vide *infrà n. 169.*

Eucharistiæ effectus.

§. IV. Effectus Sacramenti Pęnitentię est reconciliare hominem cum Deo, pacificare conscientiam, & spiritum consolare. *Trident. sess. 14. de Pœnit. cap. 3.* his quidem paucis verbis, non parum sunt explicati saluberrimi tanti Sacramenti effectus; tamen, ne vlla relinquatur dubitandi occasio, pro maiori intelligentia, aliqua notabo.

Effectus Sacramenti Pęnitentiæ.

§. V. Notò primò. Per Sacramentum Pęnitentiæ remitti peccata mortalia, & quidem omnia, quamtumuis grauissima: neque obstat illud *Matth. cap. 12. vers. 32. Qui dixerit contrà Spiritum Sanctum, non remittetur ei, neque in hoc seculo, neque in futuro*, aut illud *Marc. cap. 3. vers. 29. Qui blasphemauerit in Spiritum Sanctum, non habebit remissionem in æternum.* Siquidem hęc verba non significant,

Omnia mortalia per pœnitentiam remittuntur.

quæ incipit *Ad compescendam.* à §. 3. *edita anno* 1586. *die* 30. *Octob.* & reperitur in *Bullar. Magn. inter constit. huius Pontif. ordine* 46. Plura de Diuortio quære in *Litera D. n.* 193.

Effectus excommunicationis.

35. Effectus excommunicationis, quinam sint. *Infra n.* 197. à §. 5.

Effectus impetrationis.

36. Effectus impetrationis, an sit ex opere operato, vel ex opere operantis. *Litera S. n.* 59. §. 7.

Effectus irregularitatis.

37. Effectus irregularitatis prouenient ex priuatione aliqua annexa subiecto irregulari; possunt verò irregulares priuari, tum licita ordinum susceptione, tum licita ordinum susceptorum administratione, præterea irregulares aliquando redduntur incapaces ad beneficia.

De effectibus irregularitatis.

§. I. Nec de omnibus irregularitatibus eadem semper est ratio, sed pro varia irregularitatum specie, varij etiam habentur effectus: quod, vt clarius percipiatur, suppono, irregularitatem, aliam esse totalem, aliam partialem; totalis illa est, quæ priuat, & susceptione quorumcumque ordinum, etiam primæ tonsuræ, & exercitio ordinum susceptorum, nec non ad beneficia inhabilitat; partialis verò irregularitas priuat tantum vno, vel altero, ex supradictis: sed ad particularia descendamus.

Non omnis irregularitas eosdem parit effectus.

§. II. Si irregularitas ex delicto prouenit, præstat totum effectum, quem potest, adeòque priuat, tum susceptione ordinum, tum exercitio eorum iam susceptorum. *Busemb. in Medull. Theolog. Moral. lib.* 7. *cap.* 5. *Dub.* 2. sicut etiam operatur, quòd subiectum irregulare, non possit beneficia obtinere, vt explicaui in *Litera B. n.* 100. vbi etiam, an irregularitas superueniens beneficiario, illum beneficio priuet.

Quid, si ex delicto irregularitas proueniat.

§. III. Nota verò, quòd irregularitas proueniens ex iteratione baptismi, licet sit ex delicto, non est totalis, quia solum priuat ascensu ad superiores ordines, vt clare habetur in *cap. Ex literarum. De Apostat.* nec in iure alius effectus exprimitur, & certum est, quod, iuxtà *Regul.* 15. *iur. in* 6. *Odia restringi, & fauores conuenit ampliari,* & ideò irregularitas ad casus non expressos, minimè extendi debet, sicut rectè notat *Nid. in dict. Iur. Regul. n.* 29.

Irregularitas ex iteratione baptismi, qualem effectum afferat.

Odia sunt restringenda.

§. IV. Si vero irregularitas ex aliquo defectu proueniat, tunc, vel defectum quis habet, antequam fiat clericus, vel defectus superuenit iam ordinato, si primum, reddit inhabilem ad licitam susceptionem quorumcumque ordinum, & etiam ad recipienda beneficia: Si secundum, tunc irregularis non poterit ascendere ad superiores ordines, & priuabitur exercitio illorum ordinum, ad quos, per superuenientem defectum, inhabilis redditur.

De vario effectu irregularitatis precedentis ordines, vel iam ordinato superuenientis.

§. V. Do exemplum, supponamus Petrum, iàm initiatum ordine Subdiaconatus, euenire surdum, aut cæcum, aut amittere digitum aliquem indicem, vel pollicem, hic non poterit ordinari Sacerdos, quia, ratione illorum defectuum, non potest celebrare Missam, neque licite ordinabitur ordine Diaconatus, cum non possit ad Sacerdotium ascendere: Si tamen non habeat defectum impedientem officium ordinis Subdiaconatus, poterit in illo ministrare; item, si quis Sacerdos fiat postea impotens ad celebrandum, poterit confessiones audire, si ille defectus non officiat, sicut officere non potest deficientia cuiuscumque digiti, vt patet. *Castrop. part.* 2. *tract.* 13. *disp.* 4. *punct.* 4. *& part.* 6. *disp.* 6. *punct.* 5. *n.* 3.

Exemplum pro doctrina data.

§. VI. At, quid, si iàm ordinatus Sacerdos, postea contraheretur in fœmina, erit ne amplius Sacerdos, ità vt vlterius posset valide consecrare, & valide absoluere? Respondet *De Lug.* apud *Tambur. de Matrim. tract.* 8. *cap.* 13. §. 2. *n.* 37. talem vere retinere Sacerdotalem characterem, quem, dum ordinatus fuit, valide suscepit, vtpotè tunc existens absolute vir, at mutato sexu virili in fœmineo, iàm non poterit amplius valide consecrare, aut valide absoluere, etiam charactere remanente; Ratio est, quia character imprimitur in Anima, potestas vero ad consecrandum, vel absoluendum, tribuitur toti composito, quod postea supponimus sexum

Quid sentiendum de Sacerdote, qui mutatus esset in fœminam.

Potestas ad consecrandũ tribuitur toti composito.

variaſ-

variasse; neque mirum videri debet, quod remaneat in Anima character, & non remaneat potestas ad valide consecrandum, & absoluendum, siquidem in Anima separata remanet character Sacerdotalis, & non remanet potestas ad valide consecrandum, & absoluendum.

Anima Sacerdotis separata, non potest consecrare, vel absoluere.

An primam tonsuram possint irregulares initiari.

§. VII. Dubitant aliqui, vtrum irregularis possit licitè initiari tantum prima tonsura, & affirmatiuam partem probabiliorem reputat *Capucin. n. 2. loc. citand.* eo quia prima tonsura non sit ordo, sed dispositio ad ordines, vnde, cum per irregularitatem sit prohibitum suscipere ordines, non erit prohibita susceptio primę tonsuræ; Nihilominus omnino est dicendum, quod irregulares, neque primam tonsuram possint recipere, quia hæc in iure canonico venit nomine ordinis, vt dicemus in *Litera M. n. 171. §. 48.* & ità sentiunt *Bursimb. suprà*, & multi alij, quos citat, & sequitur *Castrop. n. 2. loc. relat.* & ipse *Capucin. n. 9.* qui tamen *n. 27.* non improbabiliter docet, quod Abstemius, qui neque modicas vini species posset sine vomitu gustare, esset vtique irregularis, quoad Sacros ordines, & maxime pro Sacerdotio; sed posset licite suscipere primam tonsuram, & minores ordines.

Prima tonsura venit nomine ordinis.

Abstemij possunt initiari minoribus.

An irregularis sit capax Ecclesiasticæ iurisdictionis.

§. VIII. Dubitatur, an irregularitas priuet iurisdictione Ecclesiastica, sed hoc examinatum fuit in *Litera B. n. 100. §. 4.*

§. IX. Interrogas, vtrum nouam incurreret irregularitatem, qui, cum sit Irregularis, ordines susciperet, aut in susceptis ministraret, Respondeo negatiue cum *Capucin. in summ. Bass. verb. Irregularitas n. 10.* quia id in iure non exprimitur, talis tamen peccaret mortaliter, quia ageret contra prohibitionem Ecclesię in re graui.

Irregularitas non parit irregularitatem.

Solius Sacramenti ordinis irregularitas est impedimentum.

§. X. Sciendum tandem nullam Irregularitatem impedire susceptionem aliorum Sacramentorum, excepto ordine, sicut numquam impedit agere ea, quæ clericis, & laicis sunt communia, vt inseruire Missæ, baptizare sinè solemnitate in casu necessitatis, sepeliri in loco sacro &c. Idem *Capucin. supra.* Plura de irregularitate, quære in *Litera I. num. 215.*

Effectus Sacramentorum.

Effectus Sacramentorum in genere, 38.
alius est principalis, nempe gratia, de qua in *Litera G. n. 63.* alius est secundarius, nempe character, de quo in *Litera C. n. 264.* hic tamen non est omnibus Sacramentis communis, vt ibidem videre poteris.

De effectibus Sacramentorum in genere.

§. I. Quodlibet autem Sacramentum suos habet particulares effectus, de Sacramento Baptismi, iam diximus in *Litera B. n. 17. §. 35.*

De effectibus baptismi.

§. II. Effectus Sacramenti Confirmationis, est augmentum gratiæ gratum facientis, vt docet *D. Thom. 3. part. artic. 7. in corpor.* adeoque confirmandus debet esse in gratia, vt iam diximus in *Litera C. n. 449. §. 4.* præterea per hoc Sacramentum specialiter recipimus Spiritum Sanctum, quod bene notat *Cassal. de Sacr. Ritib. cap. 23.* vt semper simus fortes ad conseruandam gratiam in baptismo acceptam, & vt fidem absque vlla formidine, si casus occurrerit, semper constantes confiteamur, semper parati pro nomine Iesu contumeliam pati, vt diximus in *cit. Litera C. §. 18.* vbi vidimus ad hunc finem Episcopum confirmantem imprimere alapam in faciem confirmati; & tandem Sacramentum Confirmationis, est vnum ex tribus, quæ imprimunt characterem, adeoque non iterandum ex *Trident. sess. 7. de Sacramen. in gener. can. 9.* Plura de Confirmatione habuisti in *Litera C. citat.*

De effectibus confirmationis.

Spiritus Sanctus per confirmationem recipitur.

Character per confirmationem imprimitur.

§. III. Quinam sint effectus Sacramenti Eucharistię, vide *infrà n. 169.*

Eucharistiæ effectus.

§. IV. Effectus Sacramenti Pęnitentię est reconciliare hominem cum Deo, pacificare conscientiam, & spiritum consolare. *Trident. sess. 14. de Pœnit. cap. 3.* his quidem paucis verbis, non parum sunt explicati saluberrimi tanti Sacramenti effectus, tamen, ne vlla relinquatur dubitandi occasio, pro maiori intelligentia, aliqua notabo.

Effectus Sacramenti Pęnitentiæ.

§. V. Notò primò. Per Sacramentum Pęnitentiæ remitti peccata mortalia, & quidem omnia, quantumuis grauissima: neque obstat illud *Matth. cap. 12. vers. 32. Qui dixerit contrà Spiritum Sanctum, non remittetur ei, neque in hoc seculo, neque in futuro*, aut illud *Marc. cap. 3. vers. 29. Qui blasphemauerit in Spiritum Sanctum, non habebit remissionem in æternum.* Siquidem hęc verba non significant,

Omnia mortalia per pęnitentiam remittuntur.

ficant, quod sit omnino impossibile de dicto grauissimo peccato indulgentiam obtinere; sed sensus est, quod sicut, nomine peccati in Spiritum Sanctum, venit finalia impœnitentia, ex *D. August.* apud *S. Thom. 2. 2. q. 14. artic. 1. in corpor.* ita, qui terminat vitam sine pęnitentia de peccatis, non potest amplius veniam adpisci, quia iam non est viator.

Quid significet peccatum in Spiritum Sanctum

§. VI. Vel dic sensum Euangelici textus esse, quòd sit valde difficile obtinere remissionem de peccato in Spiritum Sanctum, vt exponit *Tirin. in loc. Matth. cit.* eo quod aliqui SS. PP. per peccatum in Spiritum Sanctum, intellexere illud peccatum, quo quis aliquam veritatem à Deo reuelatam, & vt talem cognitam, ex certa malitia impugnat, hic enim, vt plurimum ob suæ voluntatis peruersitatem, non solet de simili peccato pęnitere, adeòque ex hac impęnitentia redditur hoc peccatum irremissibile, vt refert *Abell. in Medull. Theolog. part. 2. cap. 5. section. 3.*

Alia expositio circa peccatum in Spiritum Sanctum.

§. VII. Neque probatur viatores non posse misericordiam inuenire de quocumque peccato per veram pęnitentiam, ex eo, quòd *Paul. ad Hæbr. cap. 12. vers. 17.* dicat, loquendo de Esau, *Non inuenit pęnitentiæ locum, quamquam cum lacrymis inquisiuisset eam.* Esau enim minime veniam meruit, quia verè non pęnituit, dolorem siquidem tantum habuit de re temporali amissa, non verò de offensa Dei, quod ipsemet Esau aperte innuit, dum dixit *Genes. cap. 27. vers. 41. venient dies luctus Patris mei, & occidam Iacob fratrem meum*; si autem cogitauit de occidendo fratre, proculdubio nullum habebat dolorem de offensa Dei. *D. Thom. 3. part. q. 86. artic. 1. ad 1.*

De pœnitentia Esau.

§. VIII. Et si quæ alia scripturæ loca afferantur, ex quibus videatur constare, quòd aliquod peccatum viatoribus vere pęnitentibus remitti non possit, respectiue iuxtà doctrinam datam respondeatur; siquidem est certum, & de fide tenendum, quòd vere pęnitentes, de quolibet, etiam grauissimo, & inueteratissimo peccato, possunt remissionem obtinere; Audi *Chrysost. hom. 10. de Pęnit.* *Caue dicas iis tantum veniæ locum concedi, qui modice deliquerunt: nàm finge, si lubet, aliquem vniuersa malitia redundantem, & patrasse omnia, quæ à Regno excludunt; is, vt demus, non sit extrà fidem, sed fidelis aliquando fuerit, acceptusque Deo, postea verò factus scortator, Adulter, mollis, pædico, fur, Ebrius, calumniator, aliaque id genus flagitia committat, equidem illi non ero desperandi author, neque, si perseuerauerit triginta, quinquaginta, octoginta annis, ad extremam vsque senectam cum nefandis illis, maximisque flagitiis*, & in *lib. de Reparat. lapsi*, hæc habet, *Numquam spernit Deus pęnitentiam, si ei sincerè, & simpliciter offeratur, & si ad summum quis perueniat malorum, & inde tamen velit reuerti ad virtutis viam, suscipit libenter, & amplectitur.*

De fide est, quòd per veram pœnitentiam omnia peccata remitti possunt.

Veram pœnitentiam numquam spernit Deus

§. IX. Non intelligimus autem pęnitentiam ità remittere omnia peccata, vt totam etiam remittat pęnam; verum quidem est per eam remitti pęnam æternam peccato mortali debitā, sed adhuc remanet pęna temporalis luenda, sicut sub pęna anathematis definiuit credendum *Concil. Trid. can. 12. loc. suprà.*

Remissa pœna æterna, remanet temporalis.

§. X. Aliqui verò maiorem, alii minorem debent pęnam temporalem sustinere, attento maiori, vel minori eorum contritione, quia magis contritis, maior etiam pęna temporalis remittitur: imò fieri potest, vt tanta sit contritionis intensio, quòd, ratione illius, tota temporalia pęna remittatur. *Abre. in Instit. Paroch. lib. 9. n. 319.*

Ex intensione contritionis maior pœna temporalis remittitur, & quandoque tota.

§. XI. Noto secundò, per Sacramentum pęnitentiæ remitti peccata venialia, non solum, si in confessione aperiantur, sed etiam illa tacitis, idque ex vi gratiæ sanctificantia productæ ex opere operato per Sacramentum. *Abell. loc. supr.* vbi tamen bene addit, quòd ad hoc, vt peccata venialia virtute Sacramenti pęnitentiæ remittantur, debet de illis haberi contritio; aut saltem attritio: item est vere neccessarium quoad hæc venialia firmum propositum absolutum ea amplius non committendi, quantum hoc humana fragilitas vere permittit, vt vidimus in *Litera A. n. 126. §. 2.*

Venialia peccata per pœnitentiæ Sacramentum remittuntur.

De proposito requisito pro solis venialibus.

§. XII. Ex eo, quòd dixerimus peccata venialia remitti virtute Sacramenti pœnitentiæ, non intendimus asserere remitti per solam pœnitentiam, quia etiam extra hoc Sacramentum, & sine ordine ad ipsum, remitti possunt, vt videbimus in *Litera V. n. 21. §. 3.*

Venialia sine Sacramento remitti possunt.

§. XIII. Attamen, quando quis, non solum grauatur venialibus, sed etiam aliquo mortali; tum venialia in hoc casu non possint remitti, nisi remisso mortali, eo quia non datur remissio peccatorum sine gratia, qua carent existentes in mortali, vt aduertit *D. Thom. 3. part. q. 87. artic. 4. in corp.* ideò in hac suppositione, venialia peccata non remittuntur, nisi per Sacramentum pœnitentiæ, aut per

Quandoque peccata venialia sine Sacramento Pœnitentiæ remitti non possunt.

actum

actum contritionis, cum voto illius; quod requiritur ad remissionem mortalium.

§. XIV. Noto tertiò per Sacramentum Pœnitentiæ reuiuiscere merita, & bona opera mortificata; non tamen hic loquimur de bonis operibus factis in statu peccati mortalis, quia, cum illa opera sint mortua, neque fuerint vnquam viua (vtpotè facta à mortuo spiritualiter in ordine ad æternam gloriam. *D. Thom. 3. part. q. 89. artic. 6. in corpor.*) ideò, neque possunt per Sacramentum reuiuiscere. *Caram. in Funda. Theolog. lib. 3. n. 3149.* neque tamen per hoc debent desinere illi, qui sunt in mortali, bene operari, quia eis aliquo modo bona sua opera iuuabunt, iuxta illud *Hieronym. in cap. 1. Aggæ. Si quando videris inter multa mala opera facere peccatorem quemquam aliqua, quæ iusta sunt: non est tam iniustus Deus, vt propter multa mala, obliuiscatur paucorum bonorum.*

Opera bona facta in statu peccati mortalis nunquã reuiuiscunt.

Bona opera facta in mortali aliquo modo iuuant.

§. XV. Nos igitur, dum agimus de reuiuiscentia meritorum, & bonorum operum, loquimur de bonis operibus, quæ fuere facta in statu vitæ spiritualis, idest in statu gratiæ, quæ tamen, superueniente aliquo mortali, remanent mortificata; hæc autem reuiuiscere per Sacramentum Pœnitentiæ, tradit esse ita certum, & commune apud Theologos *Abre. in Instit. Paroch. lib. 9. n. 322.* vt plerique asserant esse erroneum, & temerarium sustinere contrarium, & vt omittam penè innumeros, quos producere possem DD. vnum sufficiet afferre *D. Thom. loc. citat.* legendum peculiariter in *artic. 5.* vbi doctissimè de more probat bona opera, & merita antea mortificata, per Sacramentum pœnitentiæ reuiuiscere ad æternam gloriam promerendam.

Bona opera mortificata, per Pœnitentiæ Sacramẽtum reuiuiscunt.

§. XVI. Hanc veritatem deducunt Theologi ex illo *Ezechiel. cap. 33. versu 12. Impietas impij non nocebit ei, in quacumque die conuersus fuerit ab impietate sua,* quæ quidem verba satis ostendunt merita, & bona opera reuiuiscere post pœnitentiam, nam alitet impietas impij ei noceret, si post conuersionem bona dicta opera non recuperaret.

Impietas pœnitentibus non nocet.

§. XVII. Sicut vidimus, quòd per pœnitentiam reuiuiscunt merita, & bona opera, quæ per peccatum fuerant mortificata; occurrit consequenter quærendum, vtrum peccata per pœnitentiam remissa, & condonata, redeant, ac si non fuissent remissa, si peccator iterum mortaliter delinquat, & negatiue respondet *Doct. Angelic. 3. part. q. 88. artic. 1. in corpor.* & inter alias rationes, hanc pro sua sententia tradit, quia per opera hominum non possunt irritari, & dirimi opera Dei, seu remissio peccatorum est opus misericordiæ Dei, ergo per peccatum hominis dirimi non potest.

Non redeunt peccata semel remissa, & si iterum peccetur.

§. XVIII. Fateor quidem potuisse Deum velle, quòd per nouum peccatum redirent etiam alia iam condonata, at Clementissimus Deus (est obseruatio *Caramuel. loc. cit.*) noluit inter præmia, & supplicia paritatem seruare, quare ei vtique placuit, quòd merita omnia, & bona opera per peccatum mortificata, reuiuiscerent, & redirent post pœnitentiam, sed noluit, vt peccata semel condonata, & remissa, redirent amplius in grauamen peccatoris, etiamsi denuo alia commiserit crimina.

Inter præmia, & supplicia noluit Deus paritatem seruare.

§. XIX. Ecce quanta sit clementia Dei, magnam proculdubio erga hunc pijssimum Dominum, & Patrem ingratitudinem committunt, qui, obtenta peccatorum venia, non verentur alijs peccatis, vt plurimum, etiam grauioribus, tantam bonitatem offendere; hæc tamen circumstantia ingratitudinis non est necessario in confessione explicanda, quia est circumstantia generalis, quæ subintelligitur. *Caram. suprà.*

Ingratitudinis circumstantia erga Deum, non est confitenda.

§. XX. Omnes effectus, quos hucusque diximus producere Sacramentum pœnitentiæ, producit etiam actus perfectæ contritionis, siue actus dilectionis Dei super omnia, si coniunctus sit cum voto suscipiendi Sacramentum. *Abre. in Instit. Paroch. lib. 9. n. 315.* Plura de Sacramento Pœnitentiæ habebis in *Litera P. n. 162.*

Actus contritionis eosdem habet effectus, quos Sacramentũ Pœnitentiæ.

§. XXI. Saluberrimos effectus per Sacramentum extremæ vnctionis productos, ostendit ex Epistola D. Iacobi *Concil. Trid. sess. 14. de hoc Sacram. cap. 2.* his verbis. *Res porrò, & effectus huius Sacramenti, illis verbis explicatur: Et oratio fidei saluabit infirmum, & alleuiabit eum Dominus, & si in peccatis sit, dimittentur ei: res etenim hæc gratia est Spiritus Sancti, cuius vnctio, delicta, si quæ sint adhuc expianda, ac peccati reliquias abstergit, & ægroti animam alleuiat, & confirmat, magnam in eo Diuinæ misericordiæ fiduciam excitando, qua infirmus sublenatus, & morbi incommoda, ac labores leuius fert, & tentationibus Dæmonis calcaneo insidiantis faciliue resistit, & sanitatem corporis interdum, vbi saluti animæ expedierit, consequitur.*

Effectus Sacramenti extremæ vnctionis.

Aaa 2 §. XXII.

§. XXII. Ad explicationem subdo Sacramentum extremæ vnctionis conferre gratiam sanctificantem ex opere operato, quod esse commune omnibus Sacramentis, notabimus in *Litera S. n.* 49. §. 2. An vero habeat conferre primam gratiam, vel augumentum illius, dubitant aliqui: at est certum Sacramentum hoc ex se non conferre primam gratiam, quod probat *D. Thom. in supplem. q. 30. artic. 1. in corp.* ex eo, quia extrema vnctio est quædam spiritualis medicatio, sicut autem medicatio corporalis supponit vitam corporalem in infirmo medicando, ita etiam extrema vnctio supponit vitam spiritualem in medicanda spirituali infirmitate, sed nomine vitæ spiritualis intelligimus gratiam sanctificantem, idest gratum facientem, ergo extrema vnctio ex se non confert primam gratiam, quam supponit, sed solum confert augmentum illius, siquidem hoc Sacramentum non datur contra spirituales defectus, quibus spiritualis vita tollitur, sed contra illos, quibus homo ita spiritualiter infirmatur, vt, licet adhuc viuat, tamen non habet perfectum vigorem ad actus vitæ gratiæ, vel gloriæ, vt vtar verbis eiusdem Angelici Doctoris.

Extrema vnctio ex se non confert primam gratiam.

Nomine vitæ spiritualis venit gratia.

§. XXIII. Hinc dicitur extremam vnctionem abstergere reliquias peccatorum, siue originalis, siue actualium, quatenus tollit facilitatem ad malum, & inducit promptitudinem ad bonum; non, quod tollat, aut fomitem ex originali culpa insertum, aut habitus malos, & phantasmata ex actuali peccato relicta, sed, quod det specialia auxilia ad vincendas earum causarum difficultates. *Castrop. part. 4. tract. 26. punct. 5. n. 6.* ex quo sequitur optimam esse doctrinam *Becan. de Sacram. cap. 27. q. 6. n. 2.* nimirum, quod primarius huius Sacramenti effectus, iuxta sui institutionem, sit confortare animum infirmi ad superandas difficultates, quę in mortis articulo contingere solent, vt expressit *D. Iacob. cap. 5. vers. 14.* illis verbis, *& alleuiabit eum Dominus.*

Qualiter extrema vnctio abstergat reliquias peccatorum.

Primarius effectus Sacramenti extremæ vnctionis.

§. XXIV. Cum vero in *cit. Epistol. D. Iacob.* inter effectus huius Sacramenti, etiam habeatur peccatorum remissio, illis verbis, *Et si in peccatis sit, remittentur ei*, sequitur etiam remitti peccata per hoc Sacramentum, quod definiuit *Trid. de extre. vnct. can. 2.* & quidem non solum remitti possunt venialia, de quibus nulla est difficultas, sed etiam mortalia, quæ tamen non fuerint per Sacramentum pœnitentiæ, aut per actum contritionis, expiata; quod autem hoc Sacramentum possit remittere peccata mortalia, colligitur ex iisdem verbis D. Iacobi, tum, quia loquitur de remissione peccatorum absolute absque vlla distinctione, tum etiam, quia addit particulam conditionalem *si*, ex qua dignoscitur ipsum potius loqui de peccatis mortalibus, quàm de venialibus, quia nullum est dubium, quòd homo habet plura peccata venialia, & ideò de his non dixisset Apostolus, *si in peccatis sit &c.* quare dicta verba sunt intelligenda de mortalibus, quæ communiter non habentur, aut saltem supponuntur per pœnitentiam remissa.

Peccata per Sacramentum extremæ vnctionis remittuntur.

Particula conditionalis *si* importat mortalia.

§. XXV. Dixi autem Sacramentum extremæ vnctionis remittere etiam peccata mortalia, dummodò homo non potuerit illa confiteri, aut de eis perfectè conteri; compertum est enim extremam vnctionem esse Sacramentum viuorum, & Sacramenta viuorum non producunt effectus suos, nisi in viuentibus vita spirituali, & consequenter carentibus peccato mortali, quod vitam spiritualem tollit: At vero, quia Sacramentum extremæ vnctionis peculiariter habet remittere peccata; inde fit, quòd ex Diuina misericordia, si quis habeat aliqua peccata mortalia oblita, neque per pœnitentiam indirectè absoluta, aut habeat mortalia, de quibus sit conscius, sed, ratione alicuius impedimenti, non possit ea confiteri, tunc habito actu contritionis de commissis, per hoc Sacramentum indulgentiam obtinebit: imò per hoc ipsum Sacramentum fieri etiam potest ex attrito contritus; non quidem, si infirmus scienter faciat tantum actum attritionis, quia hoc non sufficit, bene verò, si in se sit tantum attritus, putans tamen se esse contritum. *Becan. q. 6. in fin.*

Extrema vnctio est Sacramentum viuorum.

Ex attrito fieri quis potest contritus per extremam vnctionem.

§. XXVI. Ex quo bene deducit cum alijs DD. *Castrop. punct. 5. n. 8.* posse Parochum licite ministrare hoc Sacramentum infirmo, quem scit esse in peccato mortali, & de eo tantum attritum, aut putans eum esse contritum; vnde magni est faciendum hoc Sacramentum, quia infirmus, qui non posset confiteri, si esset tantum attritus, moriens damnaretur, suscipiendo vero extremam vnctionem, cum ex attrito euaderet contritus, saluaretur, & notauit ex Nauar. & alijs *Cabassut. in Theor. & prax. iur. Canon.*

Magni est faciendum Sacramentum extremę vnctionis.

lib.

lib. 3. cap. 14. num. 5.

Etiam pœna temporalis per Sacramentum extremæ vnctionis remittitur.

§. XXVII. Non solum autem extrema vnctio habet remittere peccata quoad culpam, sed etiam quoad pœnam temporalem, non quidem totam, sed quantum Deo placuerit, iuxta maiorem, vel minorem infirmi deuotionem. *Castrop. n. 9.*

Salus corporis est effectus Sacramenti extremæ vnctionis.

§. XXVIII. Tandem hoc Sacramentum habet conferre corporis sanitatem, vt colligitur ex verbis Apostoli dicentis. *Oratio fidei salvabit infirmum*, non tamen hunc effectum semper infallibiliter præstat, quod experientia constat, idque oritur ex eo, quod Clementissimus Deus ea nobis concedere solet, quæ saluti animæ magis conueniunt, & quia, vt plurimum non expedit, cum pauci ex infirmitate meliorentur, ideò hic effectus non semper habetur.

Quare post receptum Sacramentum extremæ vnctionis aliqui mali conualescant.

§. XXIX. Et, licet aliquando, hoc Sacramento recepto, conualescant aliqui, qui postea male viuunt, vnde videatur non expediisse eorum spirituali saluti, corporis sanitatem recuperasse: non est dicendum eos fuisse sanatos, vi huius Sacramenti, fortasse enim eorum infirmitas non erat ad mortem, & sanitatem recuperarunt per alia naturalia remedia; vel dic tunc temporis expediisse, vt sanarentur, licet postea ex sua malitia male viuere voluerint.

§. XXX. Item quandoque aliqui, recepto hoc Sacramento, moriuntur, quos tamen conualuisse, & vixisse videtur fuisse melius: at nos in multis [ne dicam

Homines in suis cogitationibus errant.

semper in omnibus] erramus, & quæ nobis videntur vno modo esse meliora, apud Deum non est ità, quare, cum dicimus sanitatem corporis esse effectum extremæ vnctionis, si expedierit saluti animæ, loquimur quoad scientiam Dei, & non quoad nostram cognitionem, vt aduertit *Becan. de Sacram. cap. 27. q. 8.*

Quando perfectum censeatur Sacramentum extremæ vnctionis.

§. XXXI. Dubitatur, quando Sacramentum extremæ vnctionis producat dictos effectus: sed huius rei solutio pendet ab alia quæstione, in qua quæritur, quandonam quoad substantiam sit perfectum hoc Sacramentum, non enim prius suos effectus præstare potest; Alij autem volunt perfici post vnctiones quinque sensuum, alij partialiter perfici per vnctionem cuiusque sensus, alij tandem volunt totum substantialiter esse perfectum per primam vnctionem, quas omnes opiniones puto esse probabiles, vt tamen iuxta dicenda in *Litera M. num.* 107. §. 63. libentius inclinem in hanc vltimam sententiam, vt sustinent *Gabat. in Exper. Theolog. tract. 8. n. 921. & Becan. de Sacram. cap. 27. q. 7. n. 6.* qui id probat ex eo, quia habetur forma Ambrosiana, & Veneta, quæ vnicam tantum exprimunt vnctionem; tamen *n. 7.* merito notat alias vnctiones non esse omittendas, stante Ecclesiæ consuetudine, licet, si omittantur, nullum sequatur præiudicium de Sacramenti effectibus, qui, facta prima vnctione, vtpotè per eam Sacramento substantialiter completo, statim producuntur: & id volui notare, quia, licet

Forma Sacramenti extremæ vnctionis apud Ambrosianos, & Venetos vnicam exprimit vnctionem.

Mend. in Epitom. verb. Extrema vnctio n. 22. afferat nihil conferre ad praxim, tamen ego puto id in praxi Parocho valde proficuum fore, si vocatus ad vngendum infirmum, videat non subesse tempus faciendi omnes vnctiones, poterit enim in eo casu vnicam facere, vt dicemus in *Litera M. n.* 107. §. 64. sciens non esse improbabile, quod in vnica vnctione totum Sacramentum substantialiter perficiatur.

Confert ad praxim scire, quòd in vnica vnctione Sacramentum compleatur.

Extrema vnctio non imprimit characterem.

§. XXXII. Quærit *D. Thom. in supplem. q. 30. artic. 3.* vtrum hoc Sacramentum imprimat characterem, & negatiue in corpore articuli respondet, quia per illa tantum Sacramenta imprimitur character, per quæ homo ad aliquod Sacrum deputatur; Sacramentum autem extremæ vnctionis est in remedium; neque per illud homo deputatur ad aliquod Sacrum. Plura de extrema vnctione, quære *infra n. 244.*

De effectibus Sacramenti ordinis.

§. XXXIII. Effectus Sacramenti ordinis multifariam possunt considerari, vel in ordine ad animam, quam ordo exornat, vel in ordine ad obligationes, quas inducit, vel in ordine ad aliqua, quæ ordinatis sunt prohibita, vel tandem in ordine ad officium, quod ratione ordinis cuicumque spectat.

De obligationibus ordinatorum.

§. XXXIV. De obligationibus ordinatorum, dicemus in *Litera O. n. 6.* & *ibidem* §. 8. etiam videbis quænam clericis sint prohibita. De officio verò, quod ex potestate per ordinem accepta, conuenit ordinatis, videndum est in propria litera respectiuè, vbi de quocumque ordine sigillatim agitur, ibi enim ex cognitione materiæ, & formæ, ex quibus quisque ordo constat, clarè colligitur, quodnam officium, ratione acceptæ potestatis, conueniat ordinatis.

De officio ordinatorum.

§. XXXV. Hic solum restat agere de effectibus Sacramenti ordinis in anima

ma productis : & hi sunt in duplici differentia, nempe gratiam, quam omnia Sacramenta conferunt, vt in *Litera G. n.* 63. & si addas ordinis Sacramentum peculiarem gratiam conferre adiuuantem ad dignam ordinis recepti administrationem, notante *Caputir. in summ. Bossal. verb. Ordo. n.* 56. habes totum, quod spectat ad gratiam productam per Sacramentum ordinis; & Character in Anima impressus est alter effectus in ordine ad Animam à Sacramento ordinis proueniente, de Charactere plura diximus in *Litera C. n.* 264. & hic notandum, quod omnes ordines, siuè minores, siuè maiores, & Sacri, Characterem imprimont. *Capuc. nuper.* quia omnes ordinationes sunt Sacramenta ex natura sua non reiterabilia, vt videbimus in *Litera O. n.* 116. excepta sola prima tonsura, quæ est tantum quid Sacramentalé, neque tamen debet reiterari, quamuis characterem non imprimat, vt videre est in *Litera F. n.* 212. §. 2.

Specialis gratia per Sacramentum ordinis habetur.

Ordo imprimit characterem.

Prima tonsura non imprimit characterem.

§. XXXVI. Episcopatus probabiliter etiam imprimit characterem, vt dicemus *Infra n.* 68. §. 21. licet DD. non conueniant, an imprimat nouum characterem distinctum à charactere ordinis Sacerdotalis, an vero sit complementum eiusdem ordinis Sacerdotalis: hoc secundum affirmat *Vasquez.* relat. à *Castrop. part. 4. tract. 27. punct. 5. n.* 3. qui tamen putat esse verius, quod Episcopatus imprimat diuersum characterem a Sacerdotio: At *Mend. in Epitom. verb. Character. n.* 5. docet ordinem esse vnicum Sacramentum constans ex pluribus ordinum gradibus; adeoque vnum gradum ordinis non imprimere characterem completé distinctum ab alio, sed vult, quod character ordinis sit vnus tantum, qui tamen, ratione plurium graduum ordinum extendatur, & consequenter tradit, quód character ordinis Episcopatus sit veluti completiuus totius characteris ordinis. Plura de hoc Sacramento quære in *Litera O. n.* 116.

An Episcopatus imprimat characterem.

An plures ordines sint vnicum tantum Sacramentum; & vnicus character.

§. XXXVII. Effectus Sacramenti Matrimonij duplex est, nempè gratia gratum faciens, & indissolubilitas, de primo agemus in *Litera G. n.* 63. de secundo vero in *Litera I. n.* 103. plura de hoc Sacramento quære in *Litera M. n.* 108.

Effectus Sacramenti Matrimonij.

Effectus Sacrificij.

Effectus Sacrificij, an sit infallibilis. *S. n.* 59. §. 6. 39.

Effectus Sacrificij. Vide Valor. Fructus. 40.

Effigies Christi.

Effigies Christi, an debeat esse in Cruce, quæ ponitur in Altari, vbi celebranda est Missa. *A. n.* 284. §. 2. 41.

Effusio.

Effusio Sanguinis Christi, si occurrat, quid sit faciendum. *S. n.* 88. *à* §. 2. 42.

Effusio Sanguinis, & seminis, quandò eam polluat Ecclesiam, in qua datur. *Suprà n.* 24. §. 2. & 3. 43.

Ego.

Ego an in forma baptismi sit de essentia. *Litera F. n.* 134. §. 4. 44.

Egressio.

Egressio è Monasterio est casus à Superioribus Regularium reseruabilis. *Litera P. n.* 189. *à* §. 11. 45.

Electio Episcopi.

Electio, & consecratio Episcopi celebratur solemniter, & dicitur *Credo* in Missa. *C. n.* 560. §. 24. 46.

Electio Summi Pontificis.

Electio Summi Pontificis à quibus facienda. *S. num.* 209. 47.

Electo.

48. *Electo* additur nomini Imperatoris nondum coronati. *F. n. 45. §. 20. O. n. 73. §. 5. P. n. 182. §. 6.*

Eleemosyna.

49. Eleemosynæ pro Missis non accipiantur, nisi intra breue possint Missæ celebrari. *O. n. 56. §. 3.*

50. Eleemosyna pro Missa. Vide Stipendium.

51. Eleemosyna pro Bulla Cruciatæ, quanta esse debeat. *B. n. 142. §. 6.*

52. Eleemosyna facienda pro lucrando Iubilæo *Litera I. n. 227. §. 4.*

53. Eleemosynæ larga erogatio, est vna ex rationabilibus causis ad dispensandum in impedimentis Matrimonij, sicut notauimus in *Litera C. n. 181. §. 3.* & ità, qui daret notabilem summam applicandam à Summo Pontifice pijs operibus, posset licitè dispensari super aliquo impedimento ad effectum nubendi, maximè in gradibus remotioribus, quia talis aliquam meretur remunerationem ob tale opus pietatis, sicut, alijs citatis, tradit *Castrop. part. 5. disp. 4. punct. vltim. §. 2. n. 2.* neque absolute dicendum erit dispensationem in eo casu, concedi absque causa, quia licet non adsit causa Matrimonio intrinseca, adest tamen extrinseca rationabilis, quod observat *Tambur. de Matrim. tract. 2. cap. 7. §. 2. n. 25.* Plura de causis sufficientibus ad dispensandum, quære in *Litera C. cit.*

Ex causa eleemosynæ dispensari potest in impedimentis Matrimonij.

Eleuatio planetæ.

54. Eleuatio planetæ ad eleuationem Sacramenti in Missa, fiat, vt in *Litera P. n. 147.* vnde id deriuauerit *Ibidem loc. cit.*

55. Eleuare posteriorem partem planetæ celebrantis sedentis, debent ministri sacri, *C. n. 197. §. 16.*

Eleuatio pluuialis.

56. Eleuare pluuiale celebrantis debent ministri sacri, quando cum eo ad Altare procedunt. *Litera O. n. 122. §. 1.* de simuli eleuatione, in quacumque respectiue functione videre poteris.

Eleuatio vestium.

Eleuare vestes anteriores celebrantis ascendentis ad Altare, debent ministri sacri. *C. n. 197. §. 9.* 57.

Eleuatio manuum.

Eleuare manus non debet Sacerdos, dum in Missa in fine confessionis dicit clara voce *Oremus*, sed tantum eas extendere, & iungere. *C. n. 428. §. 6.* An celebrans debeat eleuare manus, dum versus populum dicit *Dominus vobiscum. M. n. 42.* an dum dicit *Oremus. Ibidem n. 43.* eleuandæ sunt, dum dicitur *Credo. S. n. 20. §. 33.* An eas eleuare debeat celebrans in Missa, antequam aliquid benedicat. *Ibidem §. 42.* quomodo manus eleuari debeant, dum incipitur Canon. *C. n. 79. §. 3.* 58.

N. B. Extensio manuum significat vim affectiuam orantis. *Basil. in cap. 1. Isa.* Eleuatio verò, quod cœlestia diligimus. *Orig. homil. 11. in cap. 17. Exod.* Manus eleuatæ humeros non excedant, nõ ad aliquod mysterium, sed ad decentiam. *Baldr. de rit. seruand. tit. 4. Rubr. 3.*

Eleuatio oculorum.

Eleuatio oculorum in Missa, quoties à celebrante facienda. *O. n. 22.* 59.

Eleuatio Sacramenti in Missa.

Eleuatio Sacramenti in Missa fit à celebrante, vt in *Litera S. n. 20. à §. 56.* huius ritus plures rationes ex varijs scriptoribus deducit *Gauant. tom. 1. part. 2. tit. 8. n. 5.* nempe, quod hostia eleuetur, vt eam, tanquam cibum omnium excellentiorem, populo ostendamus, secundum *Hug. victor.* vel, quasi Christus in Cruce eleuetur, & iterum immoletur, secundum *Honor. in Gemm.* alia vide apud ipsum. An hæc eleuatio fuerit semper de præcepto facienda. *C. n. 23. §. 12.* Quomodò Feria VI. in parasceue facienda sit eleuatio Sacramenti. *F. n. 45. §. 37.* 60.

De Sacramenti eleuatione in Missa.

An semper fuerit præcepta.

De Feria VI. in parasceue.

Emendatio.

Emendatio vitæ.

61. Emendatio vitæ tollit infamiam facti. *A n.* 359. §. 3.

Encolpium.

62. Encolpium appellatur crux pectoralis. *C. n.* 389.

Enim.

Enim in verbis consecrationis, sine mortali omitti non potest.

63. *Enim* additur verbis consecrationis, non quia sit de essentia formæ, sed id fit iuxta Ecclesiæ consuetudinem, quàm esse deriuatam à B. Petro Apostolo docet *D. Thom. 3. part. q. 78. artic. 2. ad 5.* esse tamen mortale omittere hoc verbum *enim*, tradunt omnes, & videri potest *Alloz. in alphab. moral. verb. Eucharistia. Disp. 5. sectione. 4. n. 2.* contra aliquos opinantes esse solum veniale, quos citat, & meritò confutat *Caram. in Fund. Theol. lib. 3. n. 3537.*

De propositione causali, & non causali.

§. I. Interrogat hic *idem Caramuel. n.* 3535. vtrum hæc particula *enim* sit necessaria ad validitatem consecrationis, & pro contrario hoc argumentum proponit, dicendo: Duæ propositiones, quarum vna sit causalis, & altera non causalis, non æquipollent, ergo, quod præstat causalis, minimè præstabit non causalis, sed hæc causalis *hoc est enim corpus meum* (quia ly *enim* supponitur particula causalis) efficit transubstantiationem panis in Corpus Christi, ergo hæc alia non causalis *hoc est corpus meum* id præstare non poterit, cum supponamus hanc non æquipollere alteri causali.

Ostenditur propositionē causalem, & non causalem non esse æquipollentes.

§. II. Quòd autem inter propositionem causalem, & non causalem, ea detur differentia, vt, si vna sit vera, altera sit falsa, patet in hoc exemplo. *Ferdinandus est Imperator, & philosophus*, quæ supponitur vera. *Ferdinandus est Imperator, & ideò philosophus*, est falsa, siquidem qualitas philosophi non causatur à qualitate Imperatoris.

A propositione causali potest non causalis deduci.

§. III. Resoluit tamen Doctissimus Caramuel particulam *enim* non esse de essentia, & ad propositum argumentum respondet, à propositione quidem non causali, minimè bene deduci propositionem causalem, sed à causali, rectè non causalem inferri, si enim verum esset, quòd Ferdinandus sit ideò Imperator, quia philosophus, bene inde deducitur, quòd sit absolute Imperator, & philosophus: ita, si per hanc propositionem *hoc est enim corpus meum* fit transubstantiatio panis in corpus Christi, idem habebitur effectus, per hanc aliam propositionem non causalem *hoc est corpus meum*, quæ cum à causali deduci possit, illi æquipollet.

Non est causalis hæc propositio, hoc est enim corpus meum.

§. IV. Præterquamquòd, vt idem Caramuel optimè aduertit, propositio illa *hoc est enim corpus meum*, non est causalis, quia propositio causalis, ex duabus constare debet, quarum vna sit causa alterius, cuiusmodi non est sola illa propositio *hoc est enim corpus meum.*

Enim est potiùs particula relatiua.

§. V. Et quidem, si res bene obseruetur, illa particula *enim* in eo loco non est causalis, sed potius relatiua ad discursum antecedentem, quasi dicatur accipite, & manducate, quia hoc, quod porrigitur vobis, est corpus meum, vnde, estò *ly enim* deesset, semper substantialiter verificaretur idem.

Ensalmus.

Ensalmus propriè non est incantatio. *P. n.* 189. §. 10. 64.

Ensis.

Ensem super Altare potest tenere Prælatus Herbipolis.

Ensem nudum super Altare, dum sacrum celebrat, potest tenere Prælatus 65. Herbipolis, ex relatione Laurentij de Anania, qui in *suo libell. italic. serm. conscript. cuius titulus Fabric. del Mond. tract. 1. cart. 61.* hæc habet *La spada ignuda può tenere sopra l'Altare, mentre dice Messa il Prelato d'Herbipoli per esser vno delli Prencipi dell'Impero.*

Epiphania.

Epiphania quid significet.

Epiphania, vel Theophania est no- 66.
men à Græcis deriuatum ex *Ordin. Roman. de ordin. vigil. Theophan.* quod verbum à latinis interpretatur apparitio, idest manifestatio, quia ea die, in qua Christus fuit à Magis adoratus, clarius nobis apparuit, & se manifestauit varijs miraculis. *Ordo. Roman. cit.* & notat *Gauant. tom. 1. part. 4. tit. 3. n. 15.* Epiphaniam Magorum contigisse annō 1. Christi feria sexta.

§. I. In die Epiphaniæ præcepit *Concil.*

Pascha quotannis in die Epiphaniæ publicanda.

cil. Aurelian. IV. can. 1. quód Diaconus inter Missarum solemnia post cantatum Euangelium, in pulpito publicaret quonam die esset futurum Pascha eo anno, referente *Cabassut. in Notit. Concilior. cap.* 45. & id laudat esse vbique seruandum, & non tantum in cathedralibus Ecclesijs *Bauld. part.* 4. *cap.* 2. *n.* 41. vt proximè determinari possit Dominica septuagesimæ, quæ est prima dies anni inter mobiles, de quo ritu citat *Pontific. Roman. part.* 3. *de publican. fest. Mobilib.*

Dominica septuagesimæ est prima dies anni communis inter mobiles.

§. II. Matutinum Epiphaniæ incipitur ab antiphona primi nocturni, tantum præmissis oratione Dominica, salutatione Angelica, & symbolo Apostolorum, quare tunc omittuntur (non tamen per octauam) versus *Domine labia*, vt in *Litera D. n.* 207. Inuitatorium, vt in *Litera I. n.* 206. & hymnus *H. n.* 84. Quare autem sic ex abrupto Romani incipiant matutinum (dico *Romani*, quia in ritu Monastico incipitur more solito) in die festi Epiphaniæ, multas reddit rationes *Durand. in Ration. Diuin. offic. lib.* 6. *cap.* 16. *n.* 9. inter quas valde placet illa, quód videlicet id fiat ad significandum Magos, nullo vocante accessisse ad adorandum Christum, vt ex hoc plurimi erubescant, qui renuunt venire ad Christum, etiam tot prædicatoribus instantibus.

Matutinum in festo Epiphaniæ à prima antiphona absolute incipitur.

§. III. Infra octauam Epiphaniæ, de quibus festis fieri possit, & etiam de Dominica infra octauam. *O. n.* 17.

De festis infra octauam Epiphaniæ celebrandis.

§. IV. Aduertit *Gauant. tom.* 2. *section.* 6. *cap.* 7. *n.* 12. quod incidente Epiphania Domini in feria tertia, occurrit, vt in Sabbato pro commemoratione Epiphaniæ dicenda sit ad vesperas antiphona *Omnes de Saba &c.* & in eo casu esse dicendum versum de Laudibus *Adorate Deum*, ne idem sit versus cum antiphona, at si bene obseruas non erit necessaria hæc mutatio, quia versus ad vtrasque vesperas est *Reges Tharsis &c.* & ità ab antiphona semper diuersus.

Obseruatio Gauanti, circa mutationem versus ad vesperas.

§. V. Potest verò hic casus dari in Breuiario Monastico, in quo aliquando antiphona primi nocturni dici infrà octauam, conuenit cum versu, & tunc alius versus dicendus erit, quod in omnibus octauis est seruandum, sicut habetur in *Rubr. portit. secund. die post banc octau.*

Episcopissæ.

Episcopissæ, quæ fuerint *infrà. n.* 68. §. 3. 67.

Episcopus.

Episcopatus nomen, esse potius nomen operis, quam honoris, ostendit *S. Isid. de Eccles. offic. lib.* 2. *cap.* 5. ex eo, quod *Scopus* significat intentionem, & concludit non esse bonos Episcopos eos, qui magis præesse, quam prodesse dilexerint, & vtique varia nomina, quibus Episcopus appellari solet, omnia significant ipsum esse pro aliorum spirituali bono constitutum: Si enim dicatur *Antistes* significat eminentiam lucernæ super candelabrum positæ in exemplum: dicitur *Pontifex*, quia verbo, & exemplo debet dirigere pontem, & viam, per quam fideles sancte, & cum fructu transeant de hac lacrymarum valle ad felicitatem æternam. *Alcuin. de diuin. offic. in cap. de Tonsur. Cleric.* 68.

De nomine Episcopi.

§. I. Sunt autem Episcopi distincti in varias classes, alij enim dicuntur Patriarchæ, de quibus in *Litera P. n.* 81. Alij Archiepiscopi, qui etiam nuncupantur Metropolitani *A. n.* 445. Alij Primates. *P. n.* 81. Alij Episcopi, de quibus hic agimus, de Summo Pontifice aliqua notabimus in *Litera S. n.* 209.

De varia Episcoporum classe.

§. II. Alij dicti erant Chorepiscopi, eo quod essent de Choro Sacerdotum. *Rab. de Instit. Cleric. lib.* 1. *cap.* 5. *in fin.* hos vero Chorepiscopos fuisse tantum simplices Sacerdotes participantes de jurisdictione Episcopi, putabant aliqui, vt videre est apud *Gob. in Experim. Theolog. tract.* 8. *n.* 87. melius tamen sentiunt, qui volunt eos fuisse Episcopos, similes illis, quos nunc titulares vocamus, quod aperte colligitur ex Doctrina *S. Isid. cap.* 6. *loc. supra* vbi tradit Chorepiscopos fuisse vicarios Episcoporum ordinatos ad exemplum septuaginta seniorum, vt in vicis, & villis gubernarent Ecclesias sibi commissas, & ordinarent clericos, & Subdiaconos, ita tamen, vt presbiteros, & Diaconos, præter licentiam Episcopi non ordinarent: Si igitur poterant ordinare clericos, & Subdiaconos, & cum licentia Episcopi, etiam Diaconos, & presbiteros, proculdubio erant Episcopi, qui solum horum ordinum, sunt

Chorepiscopi quinam fuerint.

Chorepiscopi ordines conferebant.

sunt ministri, vt in *Litera M. n.* 171. à §. 37.

Episcopissæ quænam fuerint.

§. III. Hac occasione non erit abstre explicare, quid nomine Episcopissatum significatnoi fuerit: certum est enim mulieres numquam potuisse initiari ordine Episcopatus, cum talis sexus sit absolute ordinationis incapax, vt in *Litera S. n.* 202. §. 16. dicebantur autem aliquæ mulieres Episcopissæ, eo quod essent vxores alicuius in Episcopum consecrati, quæ tamen, viro facto Episcopo, separabantur, & vitam cclibem ducebant; Aliæ etiam dicebantur Episcopissæ, quia ab Episcopo exercitabantur in aliquibus pijs operibus, puta ad instruendas alias mulieres de rebus cum Episcopo tractandis. *Gabat. n.* 88. *& Casal. de Sacr. Ritib. cap.* 29.

Simplices Sacerdotes antiquitus dicebantur Episcopi.

§. IV. Episcopatus, & Sacerdotij dignitatem, ac præstantiam, fuisse antiquitus absque vlla discrepatione eandem, haud mediocris videbitur dubitatio, tum, quia communiter simplices Sacerdotes etiam Episcopi dicebantur, tum, quia, non pauci, quasi essent Episcopi, Ecclesias gubernabant ob Episcopatum Ecclesiarum paucitatem, vt innuit *Cabassut. in Notit. concil. cap.* 2. *prope fin.*

Blasphemia Arrij, quòd Episcopi a Sacerdotibus non differrent.

§. V. Quo circa his debilibus rationibus innixus Aerius, sed magis à sua temeraria ambitione excæcatus, cum non potuisset obtinere, vt Episcopus ordinaretur, vera religione relicta, se in Arrianorum sectam adiunxit, cuius errores non solum est amplexus, sed etiam alium addidit, quod, nempe inter Episcopos, & simplices Sacerdotes, nulla penitus esset differentia officij, & dignitatis, quod notat *Cardin. Monil. de Sacrament. cap.* 56. imo, vt audio, non defuere Catholicæ quidem Religionis alumni, sed veræ Doctrinæ imperiti, qui propria Episcoporum munia, etiam simplicibus Sacerdotibus communia esse, asserere non dubitauerint, falsò se tuentes authoritate D. Hieronymi, non sine magna tanti Doctoris iniuria, qui, cum vitæ sanctitate, dicendi facundia, & Doctrinæ præstantia pene omnes eius temporis antecellerit, non est possibile ipsum potuisse hanc sibi somniare dementiam.

Etiam catholici putarunt Episcopos à simplicibus Sacerdotibus non differre.

§. VI. Sed iam sapientissimi, & religiosissimi viri verba male ab aliquibus intellecta, explicemus: S. Doctor, tum *in Epist.* 85. *ad Euagr.* tum *in comment. Epist. ad Tit. cap.* 1. loquendo de Episcopis, hæc habet. *Quod autem vnus postea electus est, qui cæteris præponeretur, in schismatis remedium factum est, ne vnusquisque ad se trahens, Christi Ecclesiam rumperet.* ità in Epistola ad Euagrium; hic vero non supponit S. Hieronymus officia propria Episcoporum, fuisse simplicibus Sacerdotibus communia, sed solum supponit prius Episcopos in exteriori Ecclesiæ gubernatione fuisse solitos asciscere tanquam socios, etiam Sacerdotes simplices, vt, licet Episcopi haberent quædam præstare, quæ alij Sacerdotes non poterant, puta confirmare, ordinare (quod etiam expresse docet in eadem Epistolam S. Hieronymus, asserens ordinationem non posse à presbiteris fieri) conficere sacra olea &c. tamen, quoad externum regimen viderentur eiusdem potestatis, quod postea fuit temporis processu abolitum *in schismatis remedium* (refero verba S. Doctoris) *ne quisque ad se trahens, Christi Ecclesiam rumperet.*

Verba D. Hieronymi circà dignitatem Episcoporum, exponuntur.

Explicantur verba S. Hieronymi.

§. VII. A quo modo loquendi, tantum abest, vt colligatur antiquitus nullam fuisse differentiam inter Episcopos, & Sacerdotes, quin potius manifestè deducitur S. Hieronymum supponere esse de fide credendum Episcopos supra simplices Sacerdotes eminere, ita vt, quæ ipsis spectant non possit quilibet simplex Sacerdes sibi appropriare, nisi in schismate incurrendo: nemo autem in schismate incurreret, si, supposita omnimoda æqualitate inter Episcopos, & simplices Sacerdotes, hi sibi arrogarent ea, quæ Episcopis conueniunt.

Exponitur S. Hieronymi velle Episcopos à simplicibus Sacerdotibus differre.

§. VIII. Eodem modo exponendus est alius locus eiusdem S. Doctoris in Epistolam ad Titum, vbi ait *Sicut presbiteri sciunt se ex Ecclesiæ consuetudine, ei, qui sibi præpositus fuerit, esse subiectos, ita Episcopi nouerint se magis consuetudine, quam dispositionis Dominicæ veritate, presbiteris esse maiores, & in commune debere Ecclesiam regere.* hic namque satis clare se explicat Hieronymus, qualiter illius mens fuerit solum de exteriori Ecclesiæ regimine, nullo modo derogando dignitati Episcoporum, quibus de iure Diuino, vt diximus, conuenit confirmare, ordinare &c. quæ actiones nullius valoris essent, si à simplici Sacerdote fierent: Sic S. Hieronymum explicat *Becan. de Sacram. cap.* 26. *q.* 2. *n.* 6. quod nimirum ad summum senserit simplices Sacerdotes fuisse olim Episcopis æquales quoad potestatem iurisdictionis, num-

Alius locus S. Hieronymi exponitur.

Ad summum Episcopis erant æquales Presbiteri

quoad potestatem iurisdictionis.

numquam vero quoad potestatem ordinis: lege *Cabassut. loc. cit.* qui optime de more probat S. Hieronymum cognouisse, & docuisse Episcopos esse presbiteris Superiores, quod vtique, citrà iniuriam fidei, negari non potest, vtpote declaratum à *Concil. Trident. sess. 23. de Ordin. cap. 4. & can. 7.* sub anathemate definitum, quam veritatem antea docuit *D. Thom. 2. 2. q. 184. artic. 6. ad 1.*

Est definitum, quòd Episcopi sunt præstantiores Presbiteris.

§. IX. Quare *Gobat. in Experim. Theolog. tract. 8. n. 138.* absolute tradit ordinem Episcopatus esse præstantiorem ordine presbiteratus, postquam n. precedenti notauerit ordinationem Episcopi esse verum Sacramentum.

§. X. Sed *D. Thom. in supplem. q. 40. artic. 4.* concedit quidem Episcopos esse presbiteris superiores, verum *artic. 5.* negat ordinationem Episcopi esse Sacramentum, & vult ordinem Episcopatus esse ordinem hierarchicum, non autem ordinem, vt est vnum ex Sacramentis, cuius rei rationem affert in corpore articuli, dicendo, quod ordinatio, prout est Sacramentum, ordinatur ad Sacramentum Eucharistiæ: ordo autem Episcopatus ad Sacramentum Eucharistiæ non ordinatur, cum Episcopus maiorem non habeat potestatem circa Corpus Christi, quam habeat simplex Sacerdos, ergo ordo Episcopatus non spectat ad Sacramentum, sed ad hierarchiam: & ad secundum, consequenter docet, quod, licet per consecrationem Episcopi, ei conferatur aliqua peculiaris potestas, non tamen illa potestas dicitur character, quia character imprimitur solum per ordinationem, quæ refertur ad Corpus Christi verum, Episcopis autem per consecrationem datur potestas circa Corpus Christi mysticum, atque ita, iuxtà Doctrinam D. Thomæ, discurrit *Cardin. Monil. de Sacramen. cap. 55.*

An ordinatio Episcopi sit Sacramentum.

An ordinatio Episcopi imprimat characterem.

§. XI. Sed dices: Si in consecratione Episcopi, nullus imprimitur character, ergo illa consecratio erit reiterabilis: imo potestas per consecrationem Episcopis datam, poterit ab eis, saltem per Summum Pontificem, auferri, quod tamen videtur non concedendum, vt ostendit *Monil. suprà.*

An Episcopalis consecratio possit reiterari.

§. XII. Cuius rationem, vt clarius exponamus, præmittimus, Episcopum in consecratione acquirere potestatem, tum circa quorumdam Sacramentorum ministrationem, sibi peculiariter reseruatam, nempe ordinis, & confirmationis, tum etiam circa aliqua Sacramentalia, videlicet consecrationem, & benedictionem Ecclesiarum, Altarium, vasorum, vestium &c.

Quæ potestas tribuatur Episcopo in sua consecratione.

§. XIII. Hoc prænotato, dico cum *Monil. cit.* quod Papa ab Episcopo semel consecrato non potest auferre potestatem ministrandi Sacramenta ordinis, & confirmationis, quia prædictam potestatem Episcopi habent à Deo, & non ab homine; licet enim, quod hic determinate consecretur Episcopus, proueniat ab homine, nempe à Papa, sine cuius authoritate, nemo potest sibi hanc assumere dignitatem: tamen ex suppositione consecrationis alicuius in Episcopum, non dependet a Papa, quod Episcopus consecratus habeat potestatem circa ministrationem dictorum Sacramentorum, quia hæc manat à Deo, quod sic probatur.

Quam potestatem Episcopi habeant à Deo.

§. XIV. Si E. G. quando quis ordinatur Sacerdos, ordinaretur ab Episcopo habente potestatem ordinandi solum ab homine, sequeretur etiam, quod totam potestatem, quam Sacerdotes habent circa Corpus Christi, illam haberent ab homine, non enim Episcopi, eos ordinando, possunt ipsis dare potestatem, nisi quatenus eam habent: at, si Sacerdotes haberent potestatem conficiendi Corpus Christi ab homine, illud nequaquam conficierent, quia ad tantum opus supernaturale, sola naturalis potestas se extendere nequit; quocirca, cum de fide sit omnino certum Sacerdotes conficere verum Christi Corpus, dicendum est ipsos hanc potestatem habere à Deo, & consequenter etiam in Episcopis potestatem ordinandi à Deo deriuare.

Si Episcopi non haberent potestatem ordinandi à Deo, neque Sacerdotes haberent à Deo potestatem consecrandi.

§. XV. Item quoad confirmationem, si Episcopi potestatem confirmandi haberent ab homine, non posset per confirmationem conferri gratia sanctificans, neque Spiritus Sanctus, quia humana potestas tantum non valet, ergo dicendum Episcopos habere potestatem confirmandi à Deo, vt per hoc Sacramentum possint haberi supernaturales effectus, de quibus *supra n. 38. §. 2.*

Confirmandi potestas est à Deo.

§. XVI. Aliud autem est dicendum de potestate, quam Episcopi habent circa Sacramentalia, cum enim hæc non sint immediate à Deo, sed processu temporis fuerint ab Ecclesia Institutu, ideo potestas, quam circa ea habent Episcopi, est ab homine, & etiam ab homine auferri potest.

Sacramentalia sunt ab homine.

funt miniftri, vt in *Litera M. n.* 171. à §. 37.

Epifcopiffæ quænam fuerint.

§. III. Hac occafione non erit abfre explicare, quid nomine Epifcopiffarum fignificatum fuerit: certum eft enim mulieres numquam potuiffe initiari ordine Epifcopatus, cum talis fexus fit abfolute ordinationis incapax, vt in *Litera S. n.* 202. §. 16. dicebantur autem aliquæ mulieres Epifcopiffæ, eo quod effent vxores alicuius in Epifcopum confecrati, quæ tamen, viro facto Epifcopo, feparabantur, & vitam cælibem ducebant; Aliæ etiam dicebantur Epifcopiffæ, quia ab Epifcopo exercitabantur in aliquibus piis operibus, puta ad inftruendas alias mulieres de rebus cum Epifcopo tractandis. *Gabat. n.* 88. *& Cafal. de Sacr. Ritib. cap.* 29.

Simplices Sacerdotes antiquitus dicebantur Epifcopi.

§. IV. Epifcopatus, & Sacerdotii dignitatem, ac præftantiam, fuiffe antiquitus abfque vlla difcrepatione eandem, haud mediocris videbitur dubitatio, tum, quia communiter fimplices Sacerdotes etiam Epifcopi dicebantur, tum, quia, non pauci, quafi effent Epifcopi, Ecclefias gubernabant ob Epifcoparum Ecclefiarum paucitatem, vt innuit *Cabaffut. in Notit. concil. cap.* 2. *prope fin.*

Blafphemia Aerij, quòd Epifcopi a Sacerdotibus non differrent.

Etiam catholici putarunt Epifcopos à fimplicibus Sacerdotibus non differre.

§. V. Quo circa his debilibus rationibus innixus Aerius, fed magis à fua temeraria ambitione excæcatus, cum non potuiffet obtinere, vt Epifcopus ordinaretur, vera religione relicta, fe in Arrianorum fectam adiunxit, cuius errores non folum eft amplexus, fed etiam alium addidit, quod, nempe inter Epifcopos, & fimplices Sacerdotes, nulla penitus effet differentia officij, & dignitatis, quod notat *Cardin. Monl. de Sacrament. cap.* 56. imo, vt audio, non defuere Catholicæ quidem Religionis alumni, fed veræ Doctrinæ imperiti, qui propria Epifcoporum munia, etiam fimplicibus Sacerdotibus communia effe, afferere non dubitauerint, falsò fe tuentes authoritate D. Hieronymi, non fine magna tanti Doctoris iniuria, qui, cum vitæ fanctitate, dicendi facundia, & Doctrinæ præftantia pene omnes eius temporis antecellerit, non eft poffibile ipfum potuiffe hanc fibi fomniare dementiam.

Verba D. Hieronymi circà dignitatem Epifcoporum, exponuntur.

§. VI. Sed iam fapientiffimi, & religiofiffimi viri verba male ab aliquibus intellecta, explicemus: S. Doctor, tum in *Epift.* 85. *ad Euagr.* tum *in comment. Epift. ad Tit. cap.* 1. loquendo de Epifcopis, hæc habet. *Quod autem vnus poftea electus eft, qui cæteris præponeretur, in fchifmatis remedium factum eft, ne vnufquifque ad fe trahens, Chrifti Ecclefiam rumperet.* ità in Epiftola ad Euagrium; hic vero non fupponit S. Hieronymus officia propria Epifcoporum, fuiffe fimplicibus Sacerdotibus communia, fed folum fupponit prius Epifcopos in exteriori Ecclefiæ gubernatione fuiffe folitos afcifcere tanquam focios, etiam Sacerdotes fimplices, vt, licet Epifcopi haberent quædam præftare, quæ alij Sacerdotes non poterant, puta confirmare, ordinare (quod etiam expreffe docet in eadem Epiftolam S. Hieronymus, afferens ordinationem non poffe à presbiteris fieri) conficere facra olea &c. tamen, quoad externum regimen viderentur eiufdem poteftatis, quod poftea fuit temporis proceffu abolitum *in fchifmatis remedium* (refero verba S. Doctoris) *ne quifque ad fe trahens, Chrifti Ecclefiam rumperet.*

Explicantur verba S. Hieronymi.

Exponitur S. Hieronymû velle Epifcopos à fimplicibus Sacerdotibus differre.

§. VII. A quo modo loquendi, tantum abeft, vt colligatur antiquitus nullam fuiffe differentiam inter Epifcopos, & Sacerdotes, quin potius manifeftè deducitur S. Hieronymum fupponere effe de fide credendum Epifcopos fupra fimplices Sacerdotes eminere, ita vt, quæ ipfis fpectant non poffit quilibet fimplex Sacerdos fibi appropriare, nifi in fchifmate incurrendo: nemo autem in fchifmate incurreret, fi, fuppofita omnimoda æqualitate inter Epifcopos, & fimplices Sacerdotes, hi fibi arrogarent ea, quæ Epifcopis conueniunt.

Alius locus S. Hieronymi exponitur.

§. VIII. Eodem modo exponendus eft alius locus eiufdem S. Doctoris in Epiftolam ad Titum, vbi ait *Sicut presbiteri fciunt fe ex Ecclefiæ confuetudine, ei, qui fibi præpofitus fuerit, effe fubiectos: ita Epifcopi nouerint fe magis confuetudine, quam difpofitionis Dominicæ veritate, presbiteris effe maiores, & in commune debere Ecclefiam regere.* hic namque fatis clare fe explicat Hieronymus, qualiter illius mens fuerit folum de exteriori Ecclefiæ regimine, nullo modo derogando dignitati Epifcoporum, quibus de iure Diuino, vt diximus, conuenit confirmare, ordinare &c. quæ actiones nullius valoris effent, fi à fimplici Sacerdote fierent: Sic S. Hieronymum explicat *Becan. de Sacram. cap.* 26. *q.* 2. *n.* 6. quod nimirum ad fummum fenferit fimplices Sacerdotes fuiffe olim Epifcopis æquales quoad poteftatem iurifdictionis,

Ad fummum Epifcopis erant æquales Presbiteri

num-

quoad potestatem iurisdictionis.

numquam vero quoad potestatem ordinis: lege *Cabassut. loc. cit.* qui optime de more probat S. Hieronymum cognouisse, & docuisse Episcopos esse presbiteris Superiores, quod vtique, citra iniuriam fidei, negari non potest, vtpote declaratum à *Concil. Trident. sess. 23. de Ordin. cap. 4. & can. 7.* sub anathemate definitum, quam veritatem antea docuit *D. Thom. 2. 2. q. 184. artic. 6. ad 1.*

Est definitum, quòd Episcopi sunt praestantiores Presbiteris.

§. IX. Quare *Gobat. in Experim. Theolog. tract. 8. n. 138.* absolute tradit ordinem Episcopatus esse praestantiorem ordine presbiteratus, postquam n. precedenti notauerit ordinationem Episcopi esse verum Sacramentum.

§. X. Sed *D. Thom. in supplem. q. 40. artic. 4.* concedit quidem Episcopos esse presbiteris superiores, verum *artic. 5.* negar ordinationem Episcopi esse Sacramentum, & vult ordinem Episcopatus esse ordinem hierarchicum, non autem ordinem, vt est vnum ex Sacramentis, cuius rei rationem affert in corpore articuli, dicendo, quod ordinatio, prout est Sacramentum, ordinatur ad Sacramentum Eucharistiae: ordo autem Episcopatus ad Sacramentum Eucharistiae non ordinatur, cum Episcopus maiorem non habeat potestatem circa Corpus Christi, quam habeat simplex Sacerdos, ergo ordo Episcopatus non spectat ad Sacramentum, sed ad hierarchiam: & ad secundum, consequenter docet, quod, licet per consecrationem Episcopi, ei conferatur aliqua peculiaris potestas, non tamen illa potestas dicitur character, quia character imprimitur solum per ordinationem, quae refertur ad Corpus Christi verum, Episcopis autem per consecrationem datur potestas circa Corpus Christi mysticum, atque ita, iuxtà Doctrinam D. Thomae, discurrit *Cardin. Monil. de Sacramen. cap. 55.*

An ordinatio Episcopi sit Sacramentum.

An ordinatio Episcopi imprimat characterem.

§. XI. Sed dices: Si in consecratione Episcopi, nullus imprimitur character, ergo illa consecratio erit reiterabilis; imo potestas per consecrationem Episcopis datam, poterit ab eis, saltem per Summum Pontificem, auferri, quod tamen videtur non concedendum, vt ostendit *Monil. supra.*

An Episcopalis consecratio possit reiterari.

§. XII. Cuius rationem, vt clarius exponamus, praemittimus, Episcopum in consecratione acquirere potestatem, tum circa quorumdam Sacramentorum ministrationem, sibi peculiariter reseruatam, nempe ordinis, & confirmationis, tum etiam circa aliqua Sacramentalia, videlicet consecrationem, & benedictionem Ecclesiarum, Altarium, vasorum, vestium &c.

Quae potestas tribuatur Episcopo in sua consecratione.

§. XIII. Hoc praenotato, dico cum *Monil. cit.* quod Papa ab Episcopo semel consecrato non potest auferre potestatem ministrandi Sacramenta ordinis, & confirmationis, quia praedictam potestatem Episcopi habent à Deo, & non ab homine; licet enim, quod hic determinate consecretur Episcopus, proueniat ab homine, nempe a Papa, sine cuius authoritate, nemo potest sibi hanc assumere dignitatem: tamen ex suppositione consecrationis alicuius in Episcopum, non dependet a Papa, quod Episcopus consecratus habeat potestatem circa ministrationem dictorum Sacramentorum, quia haec manat à Deo, quod sic probatur.

Quam potestatem Episcopi habeant à Deo.

§. XIV. Si E. G. quando quis ordinatur Sacerdos, ordinaretur ab Episcopo habente potestatem ordinandi solum ab homine, sequeretur etiam, quod totam potestatem, quam Sacerdotes habent circa Corpus Christi, illam haberent ab homine, non enim Episcopi, eos ordinando, possunt ipsis dare potestatem, nisi quatenus eam habent: at, si Sacerdotes haberent potestatem conficiendi Corpus Christi ab homine, illud nequaquam conficierent, quia ad tantum opus supernaturale, sola naturalis potestas se extendere nequit; quocirca, cum de fide sit omnino certum Sacerdotes conficere verum Christi Corpus, dicendum est ipsos hanc potestatem habere à Deo, & consequenter etiam in Episcopis potestatem ordinandi à Deo deriuare.

Si Episcopi non haberent potestatem ordinandi à Deo, neque Sacerdotes haberent à Deo potestatem conficiendi.

§. XV. Item quoad confirmationem, si Episcopi potestatem confirmandi haberent ab homine, non posset per confirmationem conferri gratia sanctificans, neque Spiritus Sanctus, quia humana potestas tantum non valet, ergo dicendum Episcopos habere potestatem confirmandi à Deo, vt per hoc Sacramentum possint haberi supernaturales effectus, de quibus *supra n. 38. §. 2.*

Confirmandi potestas est à Deo.

§. XVI. Aliud autem est dicendum de potestate, quam Episcopi habent circa Sacramentalia, cum enim haec non sint immediate à Deo, sed processu temporis fuerint ab Ecclesia instituta, ideo potestas, quam circa ea habent Episcopi, est ab homine, & etiam ab homine auferri potest.

Sacramentalia sunt ab homine.

Ecclesia potest prohibere visum potestatis circa Sacramenta, & circa Sacramentalia eã auferre.

§. XVII. Vnde sequitur Ecclesiam posse quidem alicui Episcopo prohibere vsum potestatis acceptæ circa Sacramenta, ita vt peccet Episcopus ea administrando, etiamsi administratio non possit irritari: è contra Sacramentalia potest Ecclesia non solum reddere illicite exercita, sed etiam inualidè.

Consecratio Episcopi non est iterabilis.

§. XVIII. Sicut vidimus, quod potestas circa Sacramenta, quam habent Episcopi, non potest ab eis auferri, ità dicimus eandem potestatem non esse iterabilem, licet non imprimeret characterem, quia ea, quæ acquiruntur per consecrationem, semper durant, quousque res ipsa consecrata durat: sic Ecclesiæ, Altaria &c. manent semper consecrata, dum non dissipantur, ità Episcoporum consecratio semper durat, quousque consecratus viuit, neque deperditur, si [quod Deus auertat] consecratus fieret schismaticus, aut hæreticus, quod docet *D. Thom. 2. 2. q. 39. artic. 3. in corp.* vbi etiam aduertit potestatem spiritualem esse in duplici differentia, quia alia est potestas Sacramentalis, alia iurisdictionalis, illa est, quæ per consecrationem confertur, & semper durat immobilis, numquàm reiteranda: Iurisdictionalis verò datur, durante voluntate superioris, à quo talis potestas habetur.

Differentia inter potestatem Sacramentalem, & iurisdictionalem.

Duplex est potestas spiritualis, Sacramentalis vna, iurisdictionalis altera.

§. XIX. Rem explico: posse confirmare, & ordinare, est potestas spiritualis Sacramentalis, & hæc, quoad essentiam semper perseuerat; Absoluere verò, excommunicare, concedere indulgentias &c. est potestas iurisdictionalis, quæ amittitur per legitimi superioris voluntatem.

Supradicta sunt conformia D. Thomæ.

§. XX. Huc vsque iuxta mentem Angelici Doctoris exposuimus, Episcopatum esse quidem ordinem, hierarchicum tamen, non autem, tanquàm vnum ex Sacramentis, adeoque, neque characterem imprimere.

§. XXI. Cæterum non puto esse omnino improbabilem sententiam oppositam, cui, multis citatis, patrocinantur *Castrop. part. 4. tract. 27. punct. 3. nu. 3. Becan. de Sacram. cap. 26. q. 3. & Mend.* [quamuis hic gratis citet D. Thomam] *in Epitom. verb. Episcop. n. 50.* nimirum, quòd Episcopatus sit ordo, vt Sacramentum, & quòd ideo etiam imprimat characterem, vt tamen non sit Sacramentum complete à Sacerdotio distinctum, cum Sacerdotium essentialiter supponat, vt obseruat *Gobat. tract. 8. n. 137.* quare valde arridet modus loquendi *Caram. in Fundam. Theolog. lib. 3. n. 3650.* videlicet, quòd Episcopatus, & Presbiteratus sint partes internæ eiusdem ordinis, ità vt Episcopalis dignitas censeatur ordinis Sacerdotalis complementum; vel dic cum *Alloz. in alphab. Moral. verb. Ordo. n. 8.* Episcopatum esse extensionem Sacerdotij: & hinc habes Episcopatum non constituere alium ordinem numero diuersum à Sacerdotio.

Est probabile, quòd ordinatio Episcopi sit Sacramentum.

Episcopatus non est ordo distinctus à Presbiteratu.

De materia, Ministro, & forma Episcopatus.

§. XXII. In suppositione autem, quòd ordo Episcopatus sit Sacramẽtum, quærendum est quænam sit illius materia, & forma, sed de illa videbis in *Litera M. n. 107. §. 103.* de hac in *Litera F. n. 134.* De Ministro consecrationis Episcopi. *Litera M. n. 171. à §. 36.*

De functione consecrationis Episcopi.

§. XXIII. Vltimò esset agendum de modo in consecratione Episcoporum seruando, sed in hoc remittimus lectorem ad Pontificale, vbi diligentissime omnia sunt posita, notabimus tamen aliqua digna scitu, &

Simul cum Sacerdotio conferri potest Episcopatus.

§. XXIV. Primò noto, quòd Episcopatus eodem die simul cum Sacerdotio conferri potest. *I. n. 199. §. 10.*

Ætas ad Episcopatum.

§. XXV. Secundò noto ad Episcopatum requiri determinatam ætatem. *A. n. 179 §. 3.*

Quo die Episcopi consecrandi.

§. XXVI. Tertiò noto consecrationem Episcopi esse faciendam die Dominico (vt in *Litera T. n. 30. §. 15.*) & hora tertia, quia tali die, & hora, Spiritus Sanctus super Apostolos descendit, vt obseruat *Durand. in Ration. Diuin. offic. lib. 2. cap. 11. n. 6.*

Super ceruicem, & scapulas electi imponitur liber Euangeliorum, & quare.

§. XXVII. Quartò noto super caput electi in consecratione poni librum Euangeliorum, ad significandum, quam graue pondus subeat, qui Episcopus consecratur. *Durand. n. 8.*

Electus vngitur in capite, & quarè.

§. XXVIII. Quintò noto electum vngi in capite sacro chrysmate, eo quod Vicarius Christi constituatur, quod tradit *Amalar. de offic. Eccl. lib. 2. cap. 14.*

Manus electi vnguntur, & quarè.

§. XXIX. Sextò noto, sacro chrysmate vngi etiam manus consecrandi, quia debet esse semper paratus ad omnia opera misericordiæ præstanda. *Iuo Carnot. de Reb. Eccles. in serm. de signific. Indument. Sacerd.*

Electo traditur baculus Pastoralis, & quarè.

§. XXX. Septimò noto, quod electo traditur à consecratore baculus Pastoralis, quia Episcopo spectat populum regere, & corrigere, eiusque spirituales mederi infirmitates. *S. Isidor. de Eccles. offic. lib. 2. cap. 5.*

§. XXXI. Noto vltimò, tradi Episcopo

copo

Annulus Pontificalis datur Episcopo, & quare.

copo consecrato annulum Pontificalem, tum in signum Pontificiæ dignitatis, & quia Episcopo conuenit signaculum secretorum. *S. Isid. ibidem*. Cætera patent ex ipsis verbis in Pontificali positis. Plura de Sacramento ordinis habebis in *Litera O. n.* 116.

69. Episcopatus non dirimit Matrimonium iam ratum. *I. n.* 103. §. 15.

70. Episcopus potest prohibere ad tempus, ne Matrimonium contrahatur. *Litera I. n.* 41. Quid facere debeat sciens impedimentum adesse inter illos, qui volunt contrahere. *D. n.* 90. *à* §. 42. An Episcopus possit constituere impedimenta Matrimonij. *I. n.* 40. *à* §. 2. An in aliquo casu possit reddere nullam assistentiam Parochi. *P. n.* 37. *à* §. 38.

Episcopus circa Sacramentum Matrimonij.

71. Episcopi Oratoria erigere possunt in suis Domibus. *O. n.* 109. §. 18.

72. Episcopus tenetur Sacrificium aliquando pro populo offerre. *B. n.* 95. §. 8.

73. Episcopus non potest extra suam Diœcesim benedicere. *B. n.* 67.

74. Episcopus, an possit obligare ad Breuiarium clericos minoribus ordinibus tantum initiatos. *P. n.* 127. §. 2. & sciendum, quod Episcopus non facit contra Concilium ex eo, quod præcipiat aliquid, quod non sit in Concilio præceptum. *M. n.* 108. §. 17.

De quadam Episcopi potestate.

75. Episcopus. Vide Ordinarius. Prælatus.

Episcopus quoad Baptismum.

76. Episcopus volens baptizare, quibus cæremonijs id faciet. *B. n.* 17. §. 69.

Episcopus quoad Benedict. & Consecrat.

77. Episcopi est proprium Ecclesias consecrare. *Litera L. n.* 119. *à* §. 11. & etiam eas reconciliare, si fuerint pollutæ. *Supra n.* 24. §. 10.

78. Episcopalis benedictio, an sit de essentia Olei Sancti pro extrema vnctione ministranda. *M. n.* 107. *à* §. 46.

79. Episcopus de iure ordinario benedicit sacras vestes, consecrat Ecclesias, Altaria, Calices &c. *Alloz. in Alphab. moral. verb. Benedictio. n.* 2. & dicemus in *Litera P. n.* 28. & quinam alij possint vasa sacra, vel vestes benedicere. *Ibidem* §. 1.

De benedictione sacrorum vasorũ, & vestium.

§. I. An verò Episcopus alijs inferioribus possit potestatem hanc delegare, controuertitur apud DD. *Pasqualig. q.* 801. cum *Castrop. part.* 4. *tract.* 22. *Disput. vnic. punct.* 10. *n.* 2. & alijs paucis tuetur partem affirmatiuam.

An delegare possint Episcopi potestatem benedicendi vestes.

§. II. At negatiua magis arridet (quam docet *Quart. part.* 2. *tit.* 1. *section.* 4. *dub.* 3. vbi tamen oppositum non reputat improbabile) tum propter rationem, quam assignant DD. quod, videlicet hæc Benedictio non sit de potestate iurisdictionis, sed ordinis, quæ delegari non potest, sicut potestas iurisdictionis; tum etiam, quia in praxi solent Episcopi pro hac re licentiam petere, quam aliquando Sacra Rituum Congregatio limitauit quoad personas in tali dignitate constitutas, vt fecit *die* 14. *Nouemb.* 1615. aliquando limitauit tempus, vt 14. *Martij* 1616. & multoties eam sine limitatione concessit, vt fecit *die* 2. *Maij* 1619.

Resoluitur probatiuus esse non posse.

§. III. Alij non improbabiliter distinguunt, ità vt Episcopus non possit quidem delegare potestatem consecrandi Altaria, Calices &c. in quibus adhibetur sacra vnctio, bene tamen benedictionem vestium, quæ sine sacra vnctione fiunt, quia hę simplici Sacerdoti committi poterunt. *Bonal. in Theol. moral. tom.* 2. *tract.* 25. *lection.* 19.

Videtur delegari posse potestatem benedicendi vestes, in quibus non adhibetur vnctio.

Episcopus quoad casus reseruatos.

Episcopi habent aliquos casus sibi reseruatos, non est tamen apud DD. constans opinio, quinam sint huiusmodi casus: quare in hoc casu esse standum consuetudinibus, & legibus cuiuscumque Diœcesis, concludit *Castrop. part.* 4. *tract.* 23. *punct.* 15. §. 2. *n.* 2. 80.

De casibus Episcopis reseruatis.

§. I. At nos, iuxta communiorem doctrinam, exponemus casus Episcopis reseruatos, partim a iure, partim à consuetudine.

§. II. De iure quinque enumerat *Vener. in Exam. Episcop. lib.* 1. *cap.* 8. *n.* 4. videlicet, 1. Percussio clerici leuis, quia grauis reseruatur Papæ. 2. Peccatum, per quod irregularitas incurritur occulta. 3. Incendiarij. 4. Peccatum blasphemię publicum, & notorium. 5. Omne

Casus de iure Episcopis reseruati.

ne

ne peccatum notorium, & scandalosum, per quod imponi debet pœnitentia publica.

Casus à consuetudine Episcopis reseruati.

§. III. A consuetudine enumerat alios quinque Episcopis reseruatos. 1. Homicidium voluntarium, vel realis membri abscissio. 2. Peccatum falsarij. 3. Violatio immunitatis Ecclesiasticæ. 4. Omne sacrilegium. 5. Peccata retinendi incerta aliena.

Alij minores enumerant casus.

§. IV. Sed *Abr. in Instit. Paroch. lib. 10. cap. 10. n. 307.* recenset tantum duo peccata Episcopis à iure reseruata, nempe peccatum incendiarij, & peccatum scandalosum, cui imponenda est pœnitentia publica, aduertens tamen, quod pœnitentiæ publicæ non sint amplius in vsu, resoluit in iure adesse vnicum tantum casum Episcopis reseruatum, nempe Incendiarij; A consuetudine verò idem *Abr. n. 308.* enumerat eosdem casus, quos supra ex Veneto retulimus, vno excepto, scilicet peccatum cuiuscumque sacrilegij.

Pluralitas opinionum scientiam non parit.

§. V. Alij alia dicunt, quorum varietatem, cum nihil vtilitatis afferre possit, sed potius confusionem, ideo hæc alia omittimus: sufficit enim supradictos DD. attulisse ad ostendendam discordantiam, quæ vertitur.

Attendenda consuetudo in singulis Diœcesibus, circa casus reseruatos.

§. VI. Confessarij autem, vt prudenter agere possint, informent se de consuetudine, & lege recepta in ea Diœcesi, in qua confessiones audiunt, vt, citato Laymano, tradit *Abell. in Medull. Theolog. tom. 2. cap. 5. section. 17.*

Maius est absoluere posse a reseruatis Papæ, quam à reseruatis Episcopis.

§. VII. Dubitarunt aliqui, vtrum Regulares, qui habent facultatem absoluendi à casibus Papæ reseruatis, possint etiam absoluere à casibus reseruatis Episcopis: & affirmatiua opinio videtur aliquibus probabilis ex eo, quia habens authoritatem circa maius, censetur eandem habere circa minus, sed maius est posse absoluere à casibus reseruatis Papæ, quam à reseruatis Episcopis, ergo, qui poterit ab illis absoluere, poterit, & ab istis.

A casibus Episcopo reseruatis, nemo potest absoluere esto haberet facultatem absoluendi à reseruatis Papæ.

§. VIII. Nihilominus est omino tenendum contrarium, ità vt, esto Regulares haberent facultatem absoluendi à reseruatis Papæ, non possint absoluere à reseruatis Episcopis, sicut pluries definitum fuit, & nouissimè (vt antiquiora omittamus) à Clemente X. in sua constitutione, quæ incipit *Superna magni edita anno 1670. die 22. Iunij*, in qua §. 7. hæc habentur *Et habentes facultatem absoluendi ab omnibus casibus Sedi Apostolicæ reseruatis, non ideo à casibus Episcopo reseruatis posse absoluere.* tamen, quia casus, qui sunt in vna Diœcesi reseruati, & non in alia, ligant tantum in illa, in qua sunt peculiariter reseruati, ideo subdit dictus Pontifex *Posse autem Regularem confessorem in ea Diœcesi, in qua est approbatus, confluentes ex alia Diœcesi, à peccatis in ipsa reseruatis, non autem in illa, vbi idem confessor est approbatus, absoluere, nisi eosdem pœnitentes nouerit, in fraudem reseruationis ad alienam Diœcesim pro absolutione obtinenda, migrasse.*

Confessarius potest in Diœcesi A. absoluere a casibus reseruatis in Diœcesi B.

§. IX. Ex dictis Oritur non parua difficultas, vtrum, siquidem, Regulares habentes facultatem absoluendi à casibus Papæ reseruatis, possint ab iisdem absoluere, quandò sunt occulti: & ratio dubitandi est, quia casus reseruati Papæ, quando sunt occulti, potest ab ijs Episcopus absoluere ex *Trid. sess. 24. de Reform. cap. 6.* vnde multi asserunt, tunc vt occultos esse casus Episcopis reseruatos, ergo Regulares ab illis casibus occultis, non poterunt absoluere, quia non possunt absoluere à casibus Episcopo reseruatis.

Episcopi absoluunt à casibus Papæ reseruatis, quandò sunt occulti.

§. X. Tamen absolute dicendum est, Regulares, qui possunt absoluere à casibus Papæ reseruatis, posse etiam ab illis absoluere, si sint occulti; nam, ex eo, quod ab illis occultis possint Episcopi absoluere, non sequitur in rigore eos casus, vt occultos esse Episcopis reseruatos, sed solum ipsis Episcopis committi absolutionem ab illis, vt bene notat *Abr. in Inst. Paroch. lib. 10. cap. 10. n. 309.*

Casus reseruati Papæ, quando sunt occulti, non censentur reseruati Episcopis.

§. XI. Aliud verò est sentiendum, si Episcopus sibi reseruaret aliquos casus ex illis, qui sunt reseruati Papæ: tunc enim ab illis Episcopo reseruatis, non possent Regulares in Diœcesi reseruantis absoluere, etiam si valeant absoluere à reseruatis Papæ. Plura de casuum reseruatione quære in *Litera R. n. 64.*

Si Episcopus sibi reseruauerit aliquem ex casibus reseruatis Papæ, non poterunt ab illis priuilegiati Regulares absoluere.

Episcopus quoad confessarios.

Episcopis spectat in sua Diœcesi confessarios approbare. *A. n. 419. à §. 2.* 81.

Episcopus quoad Sacramentum Confirmationis.

Episcopus est minister Sacramenti confirmationis, etiam si ipse non fuerit confirmatus.

82. Episcopus est solus ordinarius minister Sacramenti Confirmationis, vt definiuit *Concil. Trid. sess. 7. de Confirm. can.* 3. neque tameo requiritur, quód ipse Episcopus sit confirmatus ad valide confirmandos alios, quia hæc potestas non oritur à charactere Confirmationis, sed ab ordine Episcopali, quare debet Episcopus esse consecratus, nec sufficit, si habeat solam iurisdictionem Episcopalem, vt obseruant *Gobat. in experim. Theolog. tract. 2. n. 751. & Caram. n. 3111. loc. citand.*

Requiritur iurisdictio ad conferendum Sacramentum Confirmationis.

§. I. Quærunt aliqui, an iurisdictio in conferenda Confirmatione, sit de necessitate Sacramenti, vel præcepti, & hoc secundum, sine aliqua formidine, absolute tradit *Busemb. in Medull. Theolog. moral. lib. 6. tract. 1. cap. 2. Dub. 2.* quod quidem præceptum grauem obligationem inducit, noo solum sub pęna mortalis, sed etiam sub pęna suspensionis ab exercitio Pontificalium, vt determinatum fuit in *Trid. sess. 6. de Reform. cap. 5.* hinc sequitur nullo modo posse Episcopum extrà suam Dięcesim licitè Sacramentum ministrare, quæ tameo ministratio esset valida, & in hoc, absque vlla discrepantia, communiter conuenire DD. notat *Caramuel. in Fund. Theolog. lib. 3. n. 3107.*

Quam pęnam incurrat Episcopus confirmans in aliena Diœcesi.

An quoscumque possit Episcopus in sua Diœcesi confirmare.

§. II. Maior est difficultas, vtrum Episcopus, in sua propria Dięcesi, possit subditum alterius Diœcesis confirmare: nam requiri licentiam proprij Episcopi, omnes affirmant, vt videri possunt citati, quibus adde *Castrop. part. 4. tract. 20. punct. 9. n. 7.* qui multos refert.

Sufficit licentia præsumpta.

§. III. Non puto tamen esse sentiendum requiri licentiam expressam, sed sufficere præsumptam ex tacito consensu, vt cum alijs tradunt *Busemb. loc. suprà, & Caram. nuper* qui etiam addit esse communem praxim, vt Episcopus in sua Diœcesi confirmans, confirmet quoscumque accurrentes, absque eo, quód interroget sint ne suæ Diœcesis, necne, quam consuetudinem denotare tacitum consensum aliorum Prælatorum, est satis compertum.

Episcopi tenentur aliquando ministrare Sacramentum confirmationis.

§. IV. Tenentur aliquando Episcopi Sacramentum Confirmationis ministrare, & eo fine, etiam se conferre ad præcipua loca suæ Diœcesis, & grauiter peccabunt, si id per longum tempus negligent, quia maximo bono suas oues priuant, vt cum communi tradunt *Busemb. supra. Goba. n. 752. & Castrop. n. 13.* qui tamen ex *Lord.* addit DD. non definire quantam temporis dilationem esse mortale, eo quód hoc sit desumendum à varijs circumstantijs; puta ab amplitudine Diœcesis, à multitudine populi, à grauitate curarum, & similibus; admonet verò, vt potius inclinetur in frequentiam.

Ita quantum temporis debeat Episcopus confirmationis.

Datur extraordinarius minister Sacramenti confirmationis.

§. V. Diximus ordinarium ministrum Sacramenti confirmationis esse solum Episcopum ex Tridentino, à quo modo loquendi arguit *Castrop. n. 3.* quód possit dari huius Sacramenti, etiam extraordinarius minister: si enim omnino soli Episcopi essent ministri, Concilium non posuisset *ly ordinarium* sed absolute dixisset ministrum Confirmationis esse solum Episcopum; si igitur, pręter Episcopos alij etiam possunt esse extraordinarij ministri, videndum est quinam sint, & qua authoritate eo munere fungi possint. igitur.

Minister extraordinarius debet esse saltem Sacerdos.

§. VI. Huiusmodi extraordinarij ministri debent esse saltem Sacerdotes, ità omnes, & nominatim *Castrop. n. 4.*

Solus Papa potest delegare potestatem in confirmandi.

§. VII. Hanc verò potestatem simplicibus Sacerdotibus potest tantum concedere Summus Pontifex, & cum alijs tradunt *Castrop. nuper. Caram. n. 3102. Busemb. Dub. 2. Mendan frater. Dissert. 12. n. 44.*

Summus Pontifex delegare potest simplicem Sacerdotem ad ministrandum Sacramentum confirmationis.

§. VIII. Quod autem possit Summus Pontifex delegare simplicem Sacerdotem, qui Sacramentum confirmationis ministret; docet *D. Thom. 3. part. q. 72. artic. 11. ad 1. item in supplem. q. 38. artic. 1. ad 3.* & hoc non esse ponendum in dubio, tradit *Goba. n. 749.* vbi ootat de facto iam fuisse à Summo Pontifice id simplici Sacerdoti concessum, & idem testatur Eugenius IV. *in Magn. Bullar. tom. 1. constit. 19.* quæ incipit *Exultate Deo §. 11.* & de Sancto Gregorio Papa refert *D. Thom. 3. part. loc. supra.*

Quandoque in Moralibus ex facto non arguitur certa potentia, sed probabilis.

§. IX. Nihilominus, quod id factum fuerit, non arguere certitudinem, quod Pontifex id facere possit, sed solum probabilitatem, vult *Caram. n. 3103.* quia, vt ipse ait, sæpè Superiores prudenter agunt iuxtà opinionem probabilem.

§. X. At, quia communiter ferè omnes dicunt Summum Pontificem absolutè hanc habere potestatem, ideo de ea, ego nil dubito, imo addo cum *Castropal.*

Esto Pontifex non esset ordinatus posset ad confirmandum delegare.

stropal. n. 6. Pontificem electum, nondum ordinatum, posse hanc facultatem concedere, etiam si ipse, vtpotè non initiatus sacris ordinibus, confirmare non possit.

Chrisma debet esse ab Episcopo benedictum.

§. XI. Notandum verò Sacerdotem sic delegatum, debere vti Chrismate ab Episcopo benedicto, quia hoc est materia huius Sacramenti, & simplex Sacerdos non potest illud benedicere. *N.* 107. à §. 11. Vide *Mend. in stater. n.* 44.

Abbas S. Monasterij Montis Cassini in suo territorio Confirmare potest.

§. XII. Ità de facto Abbati S. Monasterij Montis Cassini specialiter Sixtus V. indulsit, quod posset in suo territorio, siue Dieceti ministrare Sacramentum Confirmationis, dummodo Chrisma fuerit iam ab aliquo Episcopo consecratum, siue benedictum. vide Constitutionem dicti Pontificis, quæ incipit *Benignitas Apostolicæ Sedis*, & reperitur in Bullario Cassinensi; imò addo Abbates communiter posse hoc Sacramentum conferre de consensu ordinarij ex priuilegio Sedis Apostolicæ, sicut decisum refert *Armendar.* apud *Barbos. in Trid. de Confirm. n.* 5.

Etiam alij Abbates de consensu ordinarij.

Absque commissione Papæ Sacerdotes simplices validè confirmare non possunt.

§. XIII. Licet dixerimus simplices Sacerdotes posse ex commissione Summi Pontificis confirmare, non inde tamen sequitur simplices Sacerdotes absque commissione Pontificis, illicite quidem, sed valide confirmare, quasi confirmatio ex se esset actus ordinis Sacerdotalis, quia communis Ecclesiæ vsus docet Christum Dominum ità coniunxisse potestatem confirmandi cum ordine Sacerdotali, vt tamen simplices Sacerdotes non possint valide eam potestatem ponere in actu exercito, nisi ex commissione Summi Pontificis, vt notat *Gobat. n.* 749. & *n. sequent.* addit, quòd in generali concessione, vt aliqui Abbates possint Pontificalia exercere, numquam compræhenditur Confirmatio, vtpote speciali nota digna; neque valet dicere, quòd in illa concessione excludantur solum collatio ordinum, consecratio Altarium, & Ecclesiarum, ita vt, sumpta regula ab illo axiomate, quòd exceptio firmat regulam in contrarium, videatur concessus etiam actus confirmandi, eo, quia non est exceptus, siquidem Gregorius XIII. teste *Cardin. de Lug.* apud ipsum Gobat, declarauit facultatem confirmandi numquam debere eo priuilegio compræhendi.

In generali concessione de exercitio Pontificaliū, non comprehenditur confirmatio.

In gratia debet esse Minister Sacramenti Confirmationis.

§. XIV. Quicumque ille sit, qui Sacramentum hoc confirmationis ministrat, debet esse in gratia, vt bene ostendit *Castrop. n.* 10. neque tamen est necessariò præmittenda confessio Sacramentalis, sed sufficit actus contritionis, ex *Leandr.* apud *Caram. n.* 3100.

Non est necesse, quòd minister sit ieiunus.

§. XV. Dicunt alij ministrum debere esse ieiunum, at hoc est tantùm consilium, non præceptum, vt ferè communiter docent omnes, & videri possunt *Castrop. n.* 11. & *Leandr. supr.* Plura de Confirmatione, quære in *Litera C. n.* 449.

Episcopus quoad dispensationes.

Potestas Episcoporum quoad dispensandum in irregularitatibus.

Episcopi circa irregularitatem, aliquam habent authoritatem, & quidem in Irregularitatibus omnibus ex delicto occulto prouenientibus, possunt quoad suos subditos dispensare, tàm per se ipsos, quam per vicarium ab ipsis ad id specialiter deputatum, dummodo tamen delicta non fuerint ad forum contentiosum deducta, & excipitur homicidium voluntarium, quia in irregularitate ex eo, etiam occulto, orta, dispensare nequeunt, quod totum habetur in *Trident. sess.* 24. *de Reform. cap.* 6. 83.

Plura quæsita pro intelligentia Tridentini.

§. I. Ad dilucidationem autem, plura quærenda occurrunt. Primò, quando censeatur delictum esse occultum. Secundò, quando dicatur deductum ad forum contentiosum. Tertiò, an Episcopi possint dispensare in homicidio casuali. Quartò, vtrum ad hoc, vt dispensent, debeant in sua Diœcesi residere. Quintò. An nomine Episcopi alij compræhendantur. Sextò. An hæc dispensatio valeat pro vtroque foro. Septimò. An Episcopi aliquando possint dispensare in homicidio voluntario occulto, quoad ministrandum in ordinibus iam susceptis. Octauò, vtrum Episcopi possint dispensare in irregularitate prouueniente ex delicto occulto mutilationis voluntariæ. Vltimò, an, & quomodo Episcopus possit secum dispensare in ijs casibus, in quibus potest cum alijs.

Quando delictum censeatur occultum.

§. II. Ad primum Respondeo, delictum censeri occultum, sine dubio, quando à nemine scitur, & etiam, quando scitur à paucis, puta quinque, vel sex. *Vener. in examin. Episcop. lib.* 2. *cap.* 24. *n.* 12. imò etiamsi posset per aliquos testes probari, dummodo non sit diuulgatum, dicitur in nostro casu occultum, vt cum multis tradit *Barbos. in loc. Trid. cit. n.* 26.

Præte-

Etsi delictum sit notorium, si delinquens sit ignotus, delictum censetur occultum.

Preterea non sufficit, quòd delictum in se sit notorium, sed debet etiam esse nota persona, quæ delictum commisit; nam cæterum, & si publice sciatur quem fuisse E. G. rebaptizatum, si nescitur quis talem rebaptizauerit, quoad delinquentem, delictum est occultum: imò neque sufficit factum, & delinquentem esse publicum, sed adhuc requiritur, vt publice sciatur tale factum esse delictum. *Sà in aphorism. verb. Episcopus n. 35.*

An Episcopus possit dispensare, si delictum sit quidem in sua Diœcesi occultum, sed in alia notum.

§. III. Sed dices, Delictum, quod est in vno loco notum, puta Genuę, si sit ignotum in alio, puta Matriti, poterit ne Episcopus illius loci (suppono delinquentem constituisse Domicilium Matriti) in quo delictum est ignotum, dispensare in irregularitate ex tali delicto contracta; Affirmant *Sanch. & Auil. relat. à Castrop. part. 6. disp. 6. punct. 7. n. 10.* & alij, quos citat *Barbos. in loc. Trid. cit. n. 28.* sed Castropalao videtur probabilius oppositum, quia aliter sequeretur fere nullam esse irregularitatem prouenientem ex delicto, in qua Episcopi dispensare non possent, cum nullum detur delictum, quod alicubi non sit ignotum, & quisque posset eligere Domicilium in loco, vbi est illius delictum occultum, vt ita factus subditus illius Episcopi, posset ab illo in sua irregularitate dispensari: vtramque sententiam ego probabilem reputo.

Quot modis delictum censeatur deductum ad forum contentiosum.

§. IV. Ad secundum Respondeo triplici modo posse dici delictum aliquod esse deductum ad forum contentiosum, per accusationem videlicet, per partis citationem, & per litis contestationem: certum est autem, quod per solam accusationem, delictum non debet censeri deductum ad forum contentiosum; sed difficultas est, an sufficiat sola citatio partis, an vero etiam requiratur, quod lis sit contestata.

Iudicium quando censeatur inceptum.

§. V. Et solutio huius dubij petenda est ab alio dubio, quando nempe iudicium censeatur in foro contentioso inceptum: nondum enim incepto iudicio, adhuc dici non potest, quod causa sit deducta ad forum contentiosum: *Mend.* autem *in Epitom. verbor. dispensatio num. 7.* vult iudicium incipere à partis citatione, & consequenter per ipsum ex sola partis citatione, delictum dicetur deductum ad forum contentiosum.

A litis contestatione iudicium incipit.

§. VI. At quia magis placet asserere Iudicium incipere à litis contestatione; quod tradit *Gloss. in cap. Relatum. De offic. & potest. Iudic. Delegat. Item Gloss. in cap. vnic. de litis contestat. & Panormit. in rubr. de Iudicijs n. 2.* ideo dico Delictum numquam esse censendum deductum ad forum contentiosum, nisi lis contestata fuerit, nec prius dici debet quod Episcopus non possit dispensare.

Nisi delictum sit formaliter deductum ad forum contentiosum, Episcopus poterit dispensare.

§. VII. Neque vero sufficit materialis deductio delicti ad forum contentiosum, vt Episcopus dispensare non possit, sed requiritur, quod delictum ad illud forum sit formaliter deductum, idest cum veritate, & effectu, vt recte tradit *Vener. n. 13. loc. cit.* quocirca si delictum in Iudicio, intra terminum à iure præscriptum, non probetur, est idem, ac si non fuisset deductum ad forum contentiosum. *Gobat. in Experim. Theolog. tract. 7. n. 375.* nec refert, quod reus curauerit liberari, adhibitis pro se falsis testibus, quia semper erit verum, quod delictum non fuerit in iudicio probatum, & ita, finito iudicio, poterit Episcopus dispensare. *Sà in Aphorism. verb. Episcopus n. 34. & Bonal. in Theolog. moral. tom. 2. tract. 31. lection. vltim. in fin.*

Si reus non est definitiue absolutus, nō potest ab Episcopo dispensari.

§. VIII. Aduerte tamen Episcopum non posse dispensare cum eo, cuius delictum non fuit quidem probatum, sed, nec definitiue ipse reus absolutus, & tantum è carcere eductus cum onere se præsentandi, cum fuerit vocatus, quia sic delictum adhuc remanet deductum ad forum contentiosum, quod refert à Sacra Congregatione declaratum *Capucin. in summ. Bass. verb. Irregularitas n. 133.* quare habes, quòd Episcopus non potest dispensare, dum actualiter delictum est ad forum contentiosum deductum, bene tamen postea, absoluto reo definitiue.

An possit Episcopus cum reo dispensare, postquam ipse reus fuerit in Iudicio condemnatus, & dimissus, si delictum remaneat occultum.

§. IX. Imo non desunt, inter quos *Capucin. nuper.* qui putant esse satis probabile, quod Episcopus possit dispensare (remanente delicto occulto) finito iudicio, cum eo, cuius delictum fuit in Iudicio probatum, & ipse reus condemnatus, & punitus, & huius rationem dicunt esse, quia ideo Tridentinum prohibuit, ne Episcopi dispensarent, quando delictum deductum est ad forum contentiosum, tum, vt publico satisfiat, tum ne iudicium impediatur; punito autem, & condemnato reo, iam est Reipublicæ satisfactum, nec potest amplius iudicium impediri, ergo, remanente delicto occulto, ità vt à maiore parte populi non sciatur, poterit Episcopus dispensare.

Delictum in iudicio probatum, est notorium notorietate iuris.

§. X. Tamen ego, vt verum fatear, non possum huic opinioni assentiri, non parum suasus à Doctrina *Castrop. n. 13. loc. cit.* vbi bene obseruat, quod delictum in iudicio probatum, est notorium notorietate iuris, & cum Episcopi non possint dispensare, quando delictum est notorium, neque poterunt in illo casu.

In irregularitate proueniente ex homicidio casuali potest Episcopus dispensare, si delictum sit occultum.

§. XI. Ad tertium Respondeo affirmatiue, quia, cum in Tridentino excipiatur homicidium voluntarium, debet intelligi homicidium directè volitum, & ideo, quoad homicidium indirectè volitum, & casuale, si sit occultum, eadem erit ratio, ac de alijs irregularitatibus prouenientibus ex delicto occulto: vnde, si quis intendens leuiter aliquem percutere, casu illum occidat: vel mandans, vt quis baculo verberetur, mandatarius excedens ordinem habitum, occidat; aut quis se defendendo, occidat aliquem, non seruato moderamine inculpatæ tutelæ, puta, non fugiendo, cum potuerit &c. poterit Episcopus cum eo dispensare in irregularitate contracta ex illo homicidio casuali, quia directè, & in se non supponitur volitum, & ideo, neque plene voluntarium. *Capuc. n. 97. loc. supra, & Barbos. a n. 33. loc. supra.*

In irregularitate ex homicidio casuali etiam publico, an, & quomodo possint Episcopi dispensare.

§. XII. Imo *Mend. in Epitom. verb. Irregularitas n. 27.* tradit, tanquam certo probabile, quod Episcopus possit in irregularitate, etiam publica, proueniente ex homicidio casuali dispensare, non tamen quoad ordines sacros, & beneficia curata, sed tantum quoad ordines minores, & beneficium simplex, quam potestatem iam Episcopi habebant, vt habet *Panormit. in Cap. Ad audientiam. De homicid. n. 5.* & probatur huic potestati non obstare decretum Tridentini, eo quia Tridentinum dicens Episcopos posse dispensare solum in irregularitatibus prouenientibus ex delicto occulto, excepto homicidio voluntario, loquitur de dispensatione etiam quoad sacros ordines, & beneficia curata; adeoque, si Episcopis competebat dispensare in irregularitate publica quoad ordines minores, & beneficium simplex, non videtur hoc per Tridentinum derogatum, maxime cum in eo nulla derogatoria clausula sit inserta.

Non possunt Episcopi dispensare, nisi cum suis subditis.

§. XIII. Ad quartum Respondeo Episcopos equidem non posse in irregularitatibus, vt supra dispensare, nisi quoad suos subditos, quia hoc aperte habetur in *loc. Trid. cit.* & licet Archiepiscopus possit dispensare cum Episcopis suis suffraganeis, non tamen potest dispensare cum subditis suffraganeorum, quia hi non sunt subditi Archiepiscopi, vt bene aduertit *Venet. in Examin. Episcop. lib. 2. cap. 24. n. 8.* quinam autem censeantur subditi talis Episcopi, peti potest ex dicendis in *Litera M, n. 171. §. 51. & sequentib.*

Archiepiscopi non possunt dispensare cum subditis suffraganeorum suorum.

Etiam extra Diœcesim possunt Episcopi cum suis subditis dispensare.

§. XIV. Non puto verò esse necesse, quod, vt Episcopus hanc dispensationem faciat, sit in aliquo loco suæ Diœcesis, sed credo posse dispensare cum suo subdito, etiam extra suam Diœcesim existentem, idque etiam si subditus esset extra Diœcesim, quia hic actus est voluntariæ iurisdictionis, neque fit cum strepitu iudicij; Quod si obijcias locum Tridentini, vbi loquendo de hac facultate dispensandi Episcopis concessa, addit *In sua Diœcesi*. Respondeo cum *Castrop. n. 9.* quod sensus illorum verborum non est, vt Episcopi debeant esse simul cum subdito existentes in sua Diœcesi, quando volunt dispensare, sed per *ly in sua Diœcesi*, tantum significari, quod Episcopus nõ possit dispensare, nisi cum illis, quos, ratione suæ Diœcesis, habet subditos.

Capitulum sede vacante succedit Episcopo in iurisdictione ordinaria.

§. XV. Ad quintum Respondeo in Decreto Concilij, nomine Episcopi venire capitulum, sede vacante, quod, licet non succedat in iis, quæ competunt Episcopo, tanquam Delegato, succedit tamen in ijs, quæ competunt Episcopo iure ordinario, ratione iurisdictionis: Potestas autem dispensandi in irregularitate ex delicto occulto proueniente, Episcopis competit iure ordinario. *Castrop. punct. 7. n. 7.*

Abbates, & alij Prælati habentes iurisdictionem quasi Episcopalem, possunt dispensare, sicut Episcopi.

§. XVI. Præterea nomine Episcopi, hic sunt etiam intelligendi Abbates, & alij Prælati, qui iurisdictione quasi Episcopali fruuntur. *Sayr. in Clau. Reg. lib. 6. cap. 11. n. 83. in fin. Henriq. in summ. lib. 6. cap. 16. §. 1.* est contra Suarez. & alios, quos refert *Castrop. nuper.* qui, cum dicant potestatem hanc competere Episcopis ratione eorum præeminentis dignitatis, negant eam habere Abbates, & alios Prælatos, qui licet habeant iurisdictionem quasi Episcopalem, tamen in dignitate sunt Episcopis inferiores, sed hoc argumentum non procedere in casu nostro, recte ostendit idem *Castrop.* aduertens, quod hæc dispensandi potestas competit Episcopis etiam adhuc non consecratis, huiusmodi autem Abbates,

Abbates ab Episcopis nō consecratis minime differunt, si habeant iurisdictionem.

bates, & alij Prælati in nihilo differunt ab Episcopis non consecratis: Quarè Abbas S. Monasterij Montis Cassini nostræ Congregationis, cum habeat iurisdictionem quasi Episcopalem, poterit licitè dispensare in irregularitatibus, in

Quomodo superiores Regulares possint in irregularitatibus cum suis subditis dispensare.

quibus possunt Episcopi; Superiores etiam Regulares quoad Religiosos suos subditos, eandem, & adhuc ampliorem habent potestatem, vt in *Litera P. num.* 190.

§. XVII. Ad sextum Respondeo; quod ex verbis Tridentini videtur hanc dispensationem prodesse tantum pro foro conscientiæ, non vero pro foro fori,

Videtur, quòd hæc dispensatio etiam pro foro fori valere possit.

quia Tridentinum expresse ait *in foro conscientiæ*, at *Sanch. relat. à Castrop. n.* 14. obseruat, quod illa verba *in foro conscientiæ*, fuere apposita, dum ageretur de absolutione à casibus reseruatis, non verò, dum agebatur de dispensatione ab irregularitatibus, & quidem non possum negare rem ità esse, quod etiam cuicumque Concilium prædictum legenti constabit, nisi velimus dicere, quod *ly in foro conscientiæ*, fuerit positum tum post sermonem de dispensatione irregularitatum, tum post sermonem de absolutione à casibus reseruatis, vt non minus referatur ad vnum, quam ad aliud.

Magis placet asserere, quod valeat tantum pro foro conscientiæ.

§. XVIII. At quidquid sit, opinio Sanchez. probabilitate non caret; licet mihi non parum arrideat sententia *Vener. in Examin. Episcop. lib. 2. cap. 24. n.* 20. dicens, quod, si hæc irregularitatum dispensatio, ab Episcopo facta, valeret etiam pro foro fori, non dixisset Concilium Episcopum posse tantum dispen-

Dispensatio sequitur naturam delicti.

sare in delictis occultis, quare hæc dispensatio debet sequi naturam delicti, quod supponitur occultum, & in foro, non fori, sed cònscientiæ, ità dispensatio pro foro tantum conscientiæ valere debet.

Quoad ministrandum in ordinibus iam susceptis, potest Episcopus dispensare in homicidio voluntario occulto, stante necessitate.

§. XIX. Ad septimum Respondeo affirmatiuè, si adsit magna necessitas, puta ob inopiam clericorum, vel, si valde difficilis esset recursus ad Papam, & interim Clericus irregularis non possit amplius differre exercitium sui ordinis sine publico scandalo: in his enim circumstantijs, saltem ex tacita Papæ commissione, poterit Episcopus dispensare in irregularitate proueniente ex homicidio voluntario occulto, quoad ministrandum in ordinibus iàm susceptis, te-

Est probabile, quod in homicidio occulto, etiā voluntario, possit Episcopus absolute dispensare.

net *Capucin n.* 134. *loc. supra*, imo *Mend. in Epitom. verb. Irregularitas n.* 21. pluribus relatis, docet certò probabile esse, quod Episcopus (sicut Superiores Regularium, de quibus in *Litera P. num.* 190.) possit absolute dispensare in irregularitate proueniente ex homicidio ità occulto, vt numquam in iudicio probari possit, & ostendit huic opinioni non obstare *Trid. loc. product.* in quo exprimitur, quod Episcopi in irregularitate proueniente ex homicidio volunta-

Occultum cōtraponitur ad deductum ad forum cōtentiosum.

rio, etiam occulto, dispensare non possint, eo quod *ly occultum* contraponatur ad deductum ad forum contentiosum, vel saltem, quod possit deduci: Cæterum, si homicidium ità sit occultum, vt nullo modo possit in iudicio probari, non comprehendi in exceptione Tridentini.

In irregularitate proueniente ex delicto mutilationis voluntariæ occulto, potest Episcopus dispensare.

§. XX. Ad octauum Respondeo affirmatiuè. *Sà in Aphorism. verb. Episcopus n.* 34. ratio est manifesta, quia per Tridentinum excipitur tantum homicidium voluntarium; mutilatio autem nō est occisio, sicut rectè aduertit *Vener. in Examin. Episcop. lib. 2. cap. 24. n.* 19. vbi etiam notat in hoc omnes DD. conuenire, quare, sine dubio, virtute Tridentini, possunt Episcopi dispensare in irregularitate proueniente ex occulto delicto mutilationis voluntariæ, quia ex-

Exceptio firmat regulam in contrariū.

ceptio firmat regulam in contrarium, vt habet *Panormit. in cap. Quoniam. n. 2. de Coniug. Leprosor.* & ideò, excepto solo homicidio voluntario, circa alia delicta, supponitur concessa potestas ad dispensandum.

Probabiliter possunt Episcopi secum dispensare in ijs casibus, in quibus possunt cum alijs.

§. XXI. Ad vltimum tandem Respondeo, non esse improbabile, quòd Episcopi possint secum dispensare in ijs casibus, in quibus possunt cum alijs (idem dic de illis, qui iurisdictionem quasi Episcopalem habent, & de Regularium Superioribus) *Alloz. in Alphab. moral. verb. Irregularitas. section.* 1. *n.* 41.

Sine dubio possunt dare facultatem alteri, vt secum dispenset.

Certum est tamen, quòd possint dare facultatem alteri, puta suo confessario, vt secum dispenset, quia non debent esse deterioris conditionis, quàm sint alij priuati clerici. *Capucin. n.* 136. *loc. supra*.

§. XXII. Et hæc sint dicta circa potestatem, quam habeant Episcopi ad dispensandum in irregularitatibus ex delicto prouenientibus.

In irregularitatibus ex defectu prouenientibus, an possint E-

§. XXIII. Restat videndum quam facultatem habeant Episcopi (sicut & illi, qui hic nomine Episcoporum veniunt) circa irregularitates ex defectu prouenientes: à quo facile me expe-

diam,

piscopi dispensare.

diam, dicendo in duobus tantum casibus posse Episcopos quoad suos subditos dispensare, nempe in defectu natalium, & in bigamia, non tamen quoad ordines sacros, & beneficia curata, sed tantùm quoad ordines minores, & beneficium simplex. *Cabassut. in Theor. & prax. Iur. Canon. lib. 5. cap. 19. n. 3.* alios producens. *Gobat. verò in experim. Theolog. tract. 8. n. 718.* negat Episcopum posse dispensare in bigamia propriè dicta, bene tamen in bigamia impropriè dicta, siue similitudinaria.

In ætate ad ordines, an possint Episcopi dispensare.

§. XXIV. Alij putant Episcopum posse adhuc dispensare in defectu ætatis, quando desunt duo, vel tres dies, sed de hoc iam diximus in *Litera A. num. 179. §. 4.*

In dubijs Episcopus declarat.

§. XXV. Si autem circa aliquos defectus oriatur dubium, an irregularitatem inducat, tunc quidem spectabit ad Episcopum rem declarare, vt notauimus in *Litera C. n. 192. §. 4.* Plura de relaxatione irregularitatum quære in *Litera R. n. 44.*

84. Episcopi super interstitijs possunt dispensare. *I. n. 199. §. 3.*

85. Episcopo proprio supplicantis committi solet exequutio dispensationis. *D. n. 180. à §. 56.*

86. *Facultas Episcopi circa dispensandum in impedimentis Matrimonij.*

Episcopus in sua Diœcesi potest in aliquibus impedimentis Matrimonij dispensare, cuius facultatem circa id, vt clarè expendamus, loquemur distinctè primò de impedimentis non dirimentibus, posteà de dirimentibus: neque tamen est cur agamus de impedimentis non dirimentibus, quæ proueniunt ex crimine, quia hæc iam consuetudine cessarunt, vt dicetur in *Litera I. n. 40. §. 17.* Insupèr erit extrà casum *Catechismus* collocatus in impedimentis non dirimentibus, quæ non proueniunt ex crimine, quia catechismus nouo iure Tridentini desinit Matrimonium impedire, sicùt diximus in *Litera C. n. 171. à §. 2.* quare erit tantum sermo de alijs quatuor impedimentis non dirimentibus, nempe de vetito Ecclesiæ, de tempore feriato, de sponsalibus; & de voto,

In vetito Ecclesiæ potest Episcopus dispensare.

§. I. In vetito Ecclesiæ posse Episcopum dispensare, est omninò certum, quia hoc impedimentum, ab ipso est inductum, vt in *Litera V. n. 41.* adeoque etiam ipse poterit illud auferre, siquidem, qui potest ligare, potest etiam soluere. *Cap. Inferior. Distinct. 21. & Gloss. ibidem.*

In tempore feriato, an dispenset Episcopus.

§. II. Ex vrgenti causa in tempore feriato poterit etiam Episcopus dispensare, vt vidimus in *Litera B. n. 72. §. 1.*

Non potest Episcopus in sponsalibus dispensare.

§. III. In sponsalibus autem Episcopus dispensare non valet, quia non potest facere contra ius alteri acquisitum, quod notabimus in *Litera S. num. 172. §. 55.*

In quibus votis possit Episcopus dispensare.

§. IV. Circa votum, habet facultatem Episcopus dispensandi in votis non reseruatis Pontifici; vota autem reseruata sunt vota simplicia absoluta perpetuæ castitatis, & Religionis [consultò dixi *absoluta*, quia in votis simplicibus conditionatis, etiam castitatis, & Religionis potest Episcopus dispensare, tametsi conditio fuerit impleta, quod obseruat *Gobat. in experim. Theolog. tract. 9. n. 573.*) & ideò in his Episcopus inualide dispensabit, valide autem in alijs votis, puta castitatis ad tempus, celibatus, seu non ducendi vxorem, & suscipiendi ordines sacros, esto enim in his votis implicite castitas includatur, attamen castitas celibatui, & ordinibus sacris non est essentialiter annexa, & ita, exceptis votis perpetuæ castitatis, & Religionis, posse in alijs, ad effectum nubendi, Episcopum dispensare, productis alijs, tradunt *Gasp. Hurtad. de Matrim. Disp. 26. n. 9. & Cabassut. in Theor. & prax. iur. Canon. lib. 3. cap. 26. n. 6.*

In votis conditionatis potest Episcopus dispensare.

Castitas non est essentialiter annexa celibatui, & ordinibus sacris.

Quo iure Episcopus faciat supradictas dispensationes.

§. V. Sed petis, quo iure id præstare possit Episcopus? Respondeo non iure scripto, sed consuetudine legitime introducta, vt cum alijs aduertit *Capucin. in Summ. Bass. verb. Matrim. n. 257.* & in his poterit Episcopus dispensare, siue Matrimonium sit contrahendum, siue iam fuerit contractum, & in hoc casu sua dispensatione faciet, vt coniux obligatus voto possit licite debitum petere.

Ad effectum petendi debitum potest Episcopus dispensare.

§. VI. Imò, & si ante Matrimonium contractum non possit Episcopus dispensare ad effectum contrahendi cum eo, qui est obstrictus voto simplici absoluto perpetuæ castitatis, & Religionis, si tamen talis iam contraxerit, Episcopus probabilissime poterit cum eo dispensare ad effectum petendi debitum, propter incontinentiæ periculum, sicut cum alijs docet *Castrop. part. 3. tract. 15. Disp. 2. punct. 12. n. 9.* est contra *Hurtad. loc. suprà.* sed hunc non esse audiendum, asserit *Quintanad. de Sacram. tract. 9. singul. 2. n. 1.* vbi sustinet opinionem Castropalai, pro qua etiam alios refert, & *n. 2.* addit Episcopum posse dispensare cum coniuge, vt debitum licite petere possit, in casu, quo

Quid, si coniux emiserit votum castitatis.

quo post contractum Matrimonium emiserit votum castitatis, non solum, si id fecerit sine consensu alterius coniugis, sed etiam dato, quòd alter coniux ad votum consenserit, dummodo tamen inter eos reciproca conuentio per modum contractus non intercesserit, & *n.4.* subdit, in ordine ad petendum debitum posse Episcopum dispensare, non solum, si adsit periculum incontinentiæ, sed etiam, si illud periculum abfuerit, pro quo citat Sà, & alios, & hac ratione comprobat, quia aliud est dispensare in voto castitatis, aliud ad petendum debitum, & hoc non est proprie dispensare in toto voto, sed tantum in parte illius ad tempus: iam enim obstrictus tali voto, si sit coniugatus, tenetur, voto postposito, debitum reddere, & ita iam non tenetur simpliciter ad seruandam castitatem, quare, si erit dispensatus etiam ad petendum debitum, non erit dispensatus simpliciter, & totaliter in voto castitatis; adeòque, licet, ad dispensandum in voto, requiratur casus vrgentis necessitatis, non tamen tanta necessitas est requisita, vt Episcopus dispenset solum ad petendum debitum.

Quid, si non adsit periculum incontinentiæ.

Dispensare ad petendum debitum, non est dispensare in toto voto castitatis.

An possit Episcopus dispensare in absoluto voto perpetuæ castitatis, & Religionis, stante necessitate.

§. VII. Quin *Goba. n. 574. loc. supr.* adhuc non improbabiliter docet posse Episcopum dispensare, etiam in absoluto voto perpetuæ Castitatis, & Religionis, quando obligatus voto est in proximo periculo incidendi in fornicationem, nisi vxorem ducat, aut, quando puellam aliquã reliquit fœtam, quam ducere vellet, antequam infametur, dummodo tamen, ratione paupertatis, non posset Romam ire, nec mittere: & hæc sufficiant de impedimentis non dirimentibus.

De facultate Episcoporũ, circa impedimenta dirimentia.

§. VIII. Quoad impedimenta dirimentia, punctum in duo capita diuidimus in quorum primò inquiremus de Matrimonio contrahendo, in secundo, de Matrimonio iam contracto.

§. IX. Concors est autem omnium DD. sententia, quod de iure ordinario, nullam facultatem habet Episcopus dispensandi in impedimentis dirimentibus, sicut notat *Hurtad. n. 6. loc. suprà* atque ideo pro foro fori in his impedimentis, numquam poterit dispensare, bene tamen aliquando, vrgente graui causa, pro foro conscientiæ (dummodo Papa, vel alius, qui possit dispensare, adiri commode non possit) ex tacita concessione Pontificis, qui stante sua benignitate, in casibus extremæ necessitatis, non est censendus ità arduus.

Pro foro fori numquam dispensat Episcopus in impedimentis dirimentibus.

§. X. Igitur, vt videamus, vtrum aliquando possit Episcopus dispensare in impedimentis dirimentibus ad effectum contrahendi; examinandum est, an ante contractum Matrimonium possit adesse talis vrgens causa, & in hoc DD. communiter sentiunt, quod rarò, & fere numquam similis necessitas detur, quia, re adhuc integra, nullum causatur scandalum, & commode expectari potest à Pontifice dispensatio.

An ante contractum Matrimonium dari possit talis casus necessitatis, vt Episcopus debeat dispensare.

§. XI. Duos tamen casus adinuenere DD. in quibus ante contractum Matrimonium poterit Episcopus in quocumque impedimento dirimente (loquimur de impedimentis inductis iure tantum Ecclesiastico, quia in impedimentis inductis iure naturali, vel Diuino, neque Papa dispensare potest, vt in *Litera P. n. 27.*) dispensare, videlicet cum moribundo, vt possit contrahere cum concubina, vel ad legitimandam prolem, vel ad saluandum honorem puellæ, vel, vt sedentur graues inimicitię, quod tradit *Tambur. de Matrimon. tract. 2. cap. 4. §. 4. n. 10.*

Casus notabiles.

Vt moribundus contrahat cum concubina, potest Episcopus dispensare in impedimento etiam dirimente,

§. XII. Alius casus ex *Sanch.* sic proponitur a *Caball. n.4. loc. relat.* Supponamus Petrum, & Antoniam esse in proximo actu contrahendi, præsentibus propinquis, affinibus, & amicis, qui sponsi tamen, antequam contrahant, vt se in gratia constituant, confessionem præmittant, & ex confessione fœminæ aperiatur inter eos adesse impedimentum dirimens, puta, si Antonia rem habuisset cum consanguineo Petri in primo, vel secundo gradu, in eo casu, quia desinere à contractu, magnam causaret admirationem, & probabiliter non paruas incitaret inimicitias, nec fœmina, absque notabili detrimento suæ famæ, posset impedimentum patefacere; ideo, in hac contingentia, poterit confessarius, sumpta licentia à pœnitente, petere dispensationem ab Episcopo, qui eam, ad impedienda tam grauia incommoda, vtique concedet.

Quid, si in proximo actu contrahendi, ex confessione fœminæ appareat impedimentum dirimens.

§. XIII. At hic casus non videtur tantæ necessitatis, vt ea occasione possit ordinarius, in impedimento aliquo dirimente dispensare, quia illis incommodis alia vìa poterit abuiari, vel sponsa emittente votum castitatis ad tempus, & dum petitur dispensatio veri impedimẽti, abstinere à petendo, & reddendo debitum, dicens se interim expectare dispensationem super voto castitatis, sicut notat

An expediat emittere votũ castitatis, vt expectetur dispensatio impedimenti dirimentis.

Laudabilius est, quod in dicto casu, sponsa velit frui priuilegio communi.

notat *Cabassut. supra.* Vel, quod magis arridet; Sponsa post contractum Matrimonium poterit dicere se velle frui priuilegio communi non petendi, neque reddendi debitum duobus primis mensibus, & ita eo tempore per viam sacræ pœnitentiariæ poterit obtinere dispensatio, quod aduertit *Gobat. n. 594.*

§. XIV. Attamen etiam hi modi aliquando erunt parum cauti, sicut insinuat *Cabassut. nuper.* quid ergo in tali angustia, quocumque alio remedio deficiente, agendum erit? Adeatur Episcopus, qui pro foro conscientiæ dispenset, vt cum *Sanch.* communiter sentire DD. notat *Bonacin. apud Cabassut. cit.*

De potestate Episcopi circa impedimenta dirimentia.

§. XV. Circa facultatem, quam habet Episcopus ad dispensandum in impedimentis dirimentibus post Matrimonium contractum; hoc ipsum punctum distinctione indiget: vel enim est sermo de impedimento superueniente (quod vtique Matrimonium iam validum non irritat, sed tantum impedit debiti coniugalis petitionem) Matrimonio contracto, vel de impedimento, quod antè contractum iam aderat.

In impedimēto superueniente, potest Episcopus dispensare ad effectū petendi debitum.

§. XVI. Si primum, dico Episcopum posse dispensare cum altero, vel vtroque coniuge, vt superueniente E. G. affinitate, possit debitum petere, etiam si facilis adesset aditus ad Pontificem, nec interim periculum esset incontinentiæ. *Quintanad. singul. 4. n. 8. loc. supra.* & præterea valide dispensabit cum coniugibus, vt ad inuicem possent petere, & reddere debitum, si forte, leuando proprium filium de sacro fonte, contraxerint inter se spiritualem cognationem, de quo nil dubitat idem *Quintanad. singul. 8. n. 3.* dicens id Episcopo spectare ex consuetudine vim legis habente, addens hoc plures DD. tradere; Alia impedimenta dirimentia, præter expressa, non possunt Matrimonio iàm contracto superuenire, vt, per singula discurrenti, patebit.

In impedimento occulto, quandò possit Episcopus dispensare.

§. XVII. Si autem sermo sit de secundo, nempe de Matrimonio iàm contracto cum impedimento dirimente, quod ante contractum aderat: tunc, vel impedimentum est publicum, vel occultum; si occultum (quando censeatur occultum, dicetur in *Litera R. n. 63. §. 30.*) certum est Episcopum posse pro foro interno conscientiæ dispensare, si adsit vrgens necessitas, nec possit adiri Summus Pontifex, vel illius Legatus, qui habeat authoritatem, & dummodo Matrimonium fuerit bona fide contractum, ita vt contrahentes, vel saltem vnus eorum illud impedimentum ignorauerit, vt cum communi tradunt *Hurtad. n. 6. loc. cit. & Abte. in Instit. Paroch. tib. 9. n. 453.*

Duæ requiruntur conditiones, vt Episcopi dispensatio sit valida.

§. XVIII. Vnde habes duas conditiones præcipue requiri, vt in dicto casu dispensatio Episcopi sit valida: primò, quod necessitas vrgeat: secundò, quod coniuges bona fide contraxerint, vel saltem vnus illorum bona fide processerit: tunc dicimus grauem necessitatem vrgere, quando coniuges separari non possunt absque notabili scandalo, & impedimentum detegi non potest sine infamia, puta, si sint affines, quia forte, ante ratum Matrimonium, vxorem habuerit cum consanguineo in primo, vel secundo gradu sui mariti: cæterum, si detegere impedimentum, nullam afferat infamiæ notam, tunc Episcopus non poterit dispensare, quia commode potest expectari dispensatio Papæ: tunc vero dicimus coniuges bona fide contraxisse, quando ante contractum nullum cognouerunt inter se impedimentum dirimens, & diximus *saltem, si vnus illorum bona fide processerit*, quia nemo propter malitiam alterius puniri debet, atque ideo in fauorem illius, qui bona fide processit, poterit pro foro conscientiæ fieri dispensatio ab Episcopo; Aduertendum autem, quod, qui, omissis culpabiliter denunciationibus contraherent, dicerentur processisse mala fide, esto vere nullum cognouerint impedimentum, quia neglexerunt adhibere debitam, & requisitam diligentiam iuris, ad experiendum, vtrum essent aliquo impedimento innodati. Lege *Tambur. à n. 4. loc. suprà.*

Qualis censeatur grauis necessitas.

Quid sit bona fide contraxisse.

Negligere denunciationes, est mala fide procedere.

Quid, si detegatur impedimentum publicum.

§. XIX. Si impedimentum de nouo detectum, sit publicum, tunc Episcopus minimò poterit dispensare: sed *Tambur. à n. 11.* addit limitationem, videlicet, nisi etiam esset publica extrema necessitas, vult enim, quod in tali casu possit probabiliter dispensare, imo secundum aliquos teneretur, semper tamen pro solo foro interno; at ego non video, quomodo locus sit dispensationi pro foro interno, dum impedimentum est pubicum.

An conueniat dispensatio pro solo foro interno in impedimento publico.

§. XX. Tandem ad perfectam cognitionem (quantum facit ad rem nostram) de potestate Episcopi circa Matrimonij impedimenta, quatuor quærenda occurrunt,

§. XXI.

Si negatiuè dubitetur de impedimento, nulla requiritur dispensatio.

§. XXI. Primò quæritur, vtrum in dubio posit Episcopus dispensare, non loquimur autem de dubio negatiuo respectu impedimenti, quia in eo casu possessio stat penès personam contrahere volentem, & ideò nulla opus erit dispensatione: Casus vero est, an Episcopus possit dispensare, quando impedimentum est certum, & causa dispensandi dubia; & in hoc negatiue Respondeo, quia Episcopus non potest dispensare, nisi in casu extremæ necessitatis, vt vidimus, vnde quodammodo, necessitas vrgens dat illi potestatem (dixi *quodammodo*, quia propriè Episcopus in casu necessitatis potestatem hanc haber ex interpretata licentia Pontificis) dum autem casus necessitatis est dubius, habebit Episcopus potestatem tantum dubiam, & ex altera parte, impedimentum erit certum, quomodo ergo potestate dubia auferri poterit? Nec enim est credendum Papam in re tam graui velle assentiri, quòd Episcopus cum causa dubia dispenset. *Tamburin. à n. 23. loc. supra.*

Impedimentum certum, potestate dubia auferri non potest.

§. XXII. Secundò quæritur, vtrum Episcopus sequi posit vestigia suorum prædecessorum, si fortè illi in aliquibus impedimentis, præter casus expressos, dispensassent: Do exemplum. Supponamus duos, vel tres prædecessores Archiepiscopi Ianuensis dispensasse in tertio, vel quarto gradu consanguinitatis, aut affinitatis, poterit ne successor illorum similiter dispensare: Respondeo esse considerandum, an illi dispensauerint legitimè, vel illegitimè, si hoc secundum, praua vtique esset imitatio. Si primum, vel habuerunt priuilegium reale, vel personale, si personale, in successorem non transit, sed cum persona expirat, si reale, poterit successor similiter dispensare, qui, cum succedat in dignitate, succedit etiam in priuilegio dignitati annexo.

Quid, si antecessores in aliquibus impedimentis dispensauerint?

Priuilegium reale transit in successorem, secus personale.

§. XXIII. Sed petis, quomodo dignosci poterit, vtrum priuilegium illud fuerit reale, vel personale: Respondeo non parum dignosci posse ex actis cancellariæ, vel ex fama, quòd si nulla clara cognitio habeatur, sed res sit omninò dubia, tunc quidem non est præsumendum antecessores illos antistites, contrà conscientiam, & temere processisse, & in tali dubio, illorum priuilegium erit potius censendum reale, quàm personale, sicut aduertit *Gobat. n. 595. loc. cit.* alios referens.

Quomodo cognoscatur an priuilegium sit reale, vel personale.

In dubio, priuilegium antecessoris censetur reale.

§. XXIV. Tertiò quæritur, vtrum Episcopus, omnem potestatem, quam habet ad dispensandum in impedimentis Matrimonii, posit alteri delegare: Respondeo affirmatiue, quia id ipsi competit iure ordinario consuetudinis introductæ, dummodo tamen persona delegata sit Ecclesiastica, quia hic est actus iurisdictionis Ecclesiasticæ. *Quintanad. singul. 11. n. 8.* Aduerte verò Episcopum non posse alteri delegare potestatem, quam habet ex delegatione Summi Pontificis, vt iuxtà communem sententiam dicemus in *Litera R. n. 63. à §. 9.*

Delegare potest Episcopus potestatem ad dispensandū.

Delegatus an possit subdelegare.

§. XXVI. Si igitur in casu subreptitiæ dispensationis Episcopus dissimulare potest, vt Matrimonium sit firmum, poterit consequenter dispensare, dummodo tamen ex separatione coniugum secuturum sit graue scandalum, quia in eo supposito loquitur Innocentius III.

Ad reualidandam huiusmodi dispensationem, requiritur necessitas.

§. XXVII. Ex his duabus opinionibus, primam, tanquam tutiorem consulerem, vt tamen secundam, in casu grauissimæ necessitatis, satis esse tutam non dubitem. Plura de dispensationibus in impedimentis Matrimonij, quære in *Litera D. n. 180.*

Episcopi non possunt dispensare circa recitationem horarum canonicarum sine causa. *D. n. 185.* 87.

Episcopi, an posint eam dispensationem concedere, quam iam Summus Pontifex negauit. *D. n. 180. §. 42.* 88.

Episcopus quoad indulgentias.

Episcopi posunt indulgentias concedere. *I. n. 103. §. 11.* 89.

Episcopus vt est celebrans.

Episcopus, dum solemniter celebrat accipit paramenta omnia, vt in Pontificali, idest *Caremon. Episcop. lib. 2. cap. 8.* & si paretur pro Vesperis, vt *in eodem caremon. lib. 2. cap. 1.* ità *Missal. de rit. seruand. in celebr. Miss. tit. 1. n. 6.* Nota quòd Missale hic dicit, *vt in Pontificali*, quia anteà circà finem Pontificalis ponebantur ea, quæ spectant ad Episcopum solemniter celebrantem, vt videre est in antiquo Pontificali sub Alexandro VI. 90.

In Pontificali prius ponebantur ea, quæ ad Episcopum celebrantem spectant.

im-

impresso anno 1503. die 12. Augusti: igitur nunc loco Pontificalis, intelligere debemus Ceremoniale Episcoporum.

91. Episcopus paramenta non sumat ad Altare, Sacramento exposito. *P. n.* 28. §. 11.

92. Episcopus, quandò vtatur Pluuiali. *P. n.* 149.

93. Episcopus, dum solemniter celebrat, habeat planetam super Dalmaticam, & Tunicellam. *Miss. de Rubr. gen. tit.* 19. *n.* 2. & quarè. *T. n.* 85. §. 2.

94. Episcopus, quando vtatur gremiali. *G. n.* 82.

95. Stolam in modum crucis non ducit Episcopus. Episcopus non ducit stolam ante pectus in modum crucis, sed sinit hinc inde vtrasque extremitates pendere, quia iam ante pectus habet crucem pectoralem collo appensam, quam ante stolam accepit. *Missal. de rit. seruand. tit.* 1. *n.* 4.

Manipulum, quandò accipiat Episcopus. Manipulum accipit ad confessionem, vt in *Litera M. n.* 21. §. 6. Annulum defert. defert annulum Episcopus, vt in *Litera A. n.* 372. §. 2. Pax vobis quandò dicatur. Post *Gloria in Excelsis*, loco *Dominus vobiscum*, dicit *Pax vobis*. Ter benedicit populo Episcopus in fine Missę. Finita Missa Episcopus ter benedicit populo, etiamsi celebrauerit Missam priuatam, vt habetur *in Missal. de rit. seruand. tit.* 12. *n.* 8. de forma huius benedictionis, vide in *Litera F. n.* 136. Benedictionem Episcopalem Martialis Episcopus Apostolorum discipulus ex magisterio Apostolorum tradidit. ità *Radulph. propos.* 23. Benedictionem in fine Missæ antea solus Papa dabat. Antiquitus solus Papa poterat dare benedictionem in fine Missæ; alij autem illam dabant ante communionem, sed nunc hac antiquata, datur ab omnibus in fine Missæ. *Gauant. tom.* 1. *part.* 2. *tit.* 12. *ad n.* 8.

96. Episcopus Incensatur in Missa solemni defunctorum, licet non sit paratus. *M. n.* 244. §. 5.

97. Episcopus quoad crucis adorationem feria VI. in parasceue. *A. n.* 155. §. 6.

98. Episcopus lecturus vltimam lectionem ad Matutinum, dicit *Iube Domine*, & non *Iube Domne* *I. n.* 224. §. 1.

Episcopus quoad Missas.

99. Episcopus potest concedere, quòd dicatur Missa post meridiem. *M. n.* 202.

100. Episcopus potest quandoque extra locum sacrum celebrare. *C. n.* 231.

101. Episcopus potest concedere oratoria publica, non priuata. *O. n.* 109. §. 2. & *sequentibus*.

Episcopi, an possint dispensare cum Sacerdote obligato quoad locum. *L. n.* 119. §. 13. 102.

Episcopus quoad ordinationes.

Episcopus est ordinationis minister. *M. n.* 171. An ieiunus debeat ordines conferre. *ibidem.* §. 65. An pro conferendis ordinibus debeat ipsemet Missam celebrare. *ibidem.* §. 64. & *D. n.* 122. §. 10. Non debet autem Episcopus ordines conferre eodem die, quo ipse est Episcopus consecratus. *M. n.* 171. §. 66. Quem effectum præstet protestatio Episcopi de non ordinandis indignis. *I. n.* 190. §. 3. In quo loco debeat Episcopus ordines conferre. *L. n.* 122. Tandem notandum, quòd Episcopus ordinans aliquem in sacris sine sufficienti titulo, tenetur ordinato de victu prouidere. *D. n.* 167. §. 22. 103. Notanda circà ordinationes.

Episcopus quoad Pontificalia.

Episcopi in aliena Diœcesi Pontificalia exercere non possunt sine licentia ordinarij, sub pena suspensionis ab exercitio Pontificalium. *Trid. sess.* 6. *de Reform. cap.* 5. 104. Pontificalia non exerceat Episcopus in aliena Diœcesi.

§. I. Dubitatur verò, an non solum ordinare, Chrismare, Ecclesias consecrare &c. veniat nomine Pontificalium, sed etiam cantare Missam cum apparatu Pontificali; Respondeo satis probabile esse, quòd in nostro casu, Missa in Pontificalibus nomine Pontificalium non veniat, per ea, quæ tradit *Capucin. in summ. Bas. verb. Pontificalium vsus. n.* 3. idque ex iure probatur, quia Archiepiscopus; transiens per loca exempta suæ prouinciæ, potest in illis Missam in Pontificalibus celebrare. *Cap. Archiepiscopo. Clement. de Priuileg.* in quibus tamen locis exemptis minimè poterit Pontificalia exercere (vt decisum refert *Barbos. in loc. Trid. cit. n.* 3.) nisi licentiam habeat ordinarij. Missa Pontificalis, non venit nomine Pontificalium.

§. II. Præterea, certum est, quòd suspensus ab exercitio Pontificalium, si ea exerceat, fieret irregularis: at suspensus ab exercitio Pontificalium, cantando Missam cum apparatu Pontificali, Si suspensus ab vsu Pontificaliũ, cantet Missam

esso

cum apparatu Pontificali, non reaset irregularis.

esto peccaret, non fieret irregularis, sicut docet *Sayr. de cens. lib. 4. cap. 16. n. 29.* qui etiam *n. 25.* recte docuerat, quòd celebrare Missam cum apparatu Pontificali, non est actus proprius Episcopalis, cum Episcopus per consecrationem nullam recipiat nouam potestatem circa corpus Christi verum.

Contrarium sensit Gloss.

§. IV. Supradicta doctrina est contra sententiam *Gloss. in Cap. Suscepti Regiminis. Extrauag. Ioan. XXII. de election. verb. à Pontificalibus.* vbi dicitur, quòd suspensus à Pontificalium exercitio, est etiam suspensus à celebranda Missa in Pontificali, sed non puto per hoc nostram sententiam infirmari, vtrumque tamen probabile censeo.

Epistola in Missa.

105. Epistola, quæ dicitur in Missa, appellatur hoc nomine, fortè, quia antea legebantur solum Epistolæ D. Pauli: & teste *Antonio Democbar. de Ritib. Miss. tom. 4. cap. 15.* hæc consuetudo fuit etiam ante Anastasium, postea verò, vt scribit *VValafrid. cap. 22.* cœperunt etiam legi, pro Epistola, alij Apostoli, & prophetæ, quod idem à *S. Iustin. in Apol. 2.* confirmatur, tandem *Bern. Augiens. cap. 1.* tradit S. Hieronymum ordinasse per totum annum Epistolas, quarum alias desumpsit ex Apostolis, alias à prophetis accepit, & Damasus Papa hunc ordinem approbauit *Radulph. propos. 23.* rationem, quare in Missa dicatur Epistola, affert *Nicol. Cabasil. de exposit. Miss. cap. 22.* vt videlicet sit præparatio ad sacra mysteria.

De lectione Epistolæ in Missa.

Epistolæ à quo dispositæ fuerint.

De initio, & fine Epistolarum.

§. I. Epistola regulariter incipit, & finit ab ijs verbis, quæ magis sunt in lectione vsitata: Sic, quia in veteri testamento sæpius legitur *In diebus illis* & *Ait Dominus omnipotens*, hinc, vt plurimum Epistolæ desumptæ ex Prophetis incipiunt *In diebus illis*, & terminant ad illa verba *Ait Dominus omnipotens*; pariter, quia D. Paulus sæpissime vtitur his verbis *Fratres*, & *in Christo Iesu Domino nostro* eius Epistolæ multoties incipiunt à verbo *Fratres*, & terminant *In Christo Iesu Domino nostro.* idem habes in Epistolis D. Petri, & D. Ioannis, in quibus sæpè habetur verbum *Charissimi* à quo fere semper in Missa illorum Epistolæ incipiunt, sicut obseruat *Ioan. Stephan. Durand. de Rit. Eccles. lib. 4. cap. 16.*

De Epistolis Dominicarum.

§. II. Epistolæ pro diebus Dominicis accipi solent ex nouo testamento, & conuenit, quia dies Dominica est dicata Christo, cuius resurrectionem commemorat. *idem Durand. lib. 2. cap. 18.*

§. III. Quandoque in Missa plures lectiones leguntur, sed sciendum, quod Epistola magis spectat ad Sacrificium, quam aliæ lectiones. *O. n. 72. §. 28.*

Quarè Epistola ante Euangeliũ legatur.

§. IV. Licet Epistola minoris sit dignitatis Euangelio, tamen ante Euangelium legitur, vt animi audientium à minoribus ad maiora se præparent: alias rationes affert *Gauant. tom. 1. part. 1. tit. 10. n. 1.* quas curiosus quis apud ipsum videre poterit.

Deo gratias respondetur in fine Epistolæ, & aliarum lectionum.

§. V. Dicitur igitur Epistola in Missa post vltimam orationem, & ea finita, respondetur à ministro *Deo gratias*, quod etiam obseruatur in fine aliarum lectionum, si plures legantur: excipe Sabbata quatuor temporum, in quibus, post quintam lectionem Danielis non respondetur *Deo gratias*, sicut etiam omittitur post lectiones Feriæ VI. in parasceue, & Sabbati Sancti, quia sunt dies mœstitiæ. *Missal. de Rubr. general. tit. 10. n. 1.* adde etiam, quod non dicitur *Deo gratias* post sex lectiones Sabbati ante Pentecostem, cum sit Sabbatum fere simile Sabbato Sancto.

Etiam Apostoli legebãt Epistolam in Missa.

§. VI. Tradit *Honor. in Gemm. anim. cap. 88.* Alexandrum Papam instituisse, quod in Missa legeretur Epistola, sed solum puto eum Pontificem hunc ritum confirmasse, siquidem in liturgia S. Petri constat Apostolos legisse Epistolam in Missa, & patet ex *Can. 10. Apostol.* etiam eorum successores talem vsum seruasse. *Dionis. De Ecclesiast. hierarch. cap. 3. Clem. lib. 2. constit. cap. 57.*

Modus legẽdi Epistolam in Missa priuata.

§. VII. Modus seruandus à celebrante in legenda Epistola, exponitur in *Litera S. n. 20. §. 28.*

Quomodò legenda in Missa solemni.

§. VIII. In Missa verò solemni, celebrans legit Epistolam, & alia vsque ad Euangelium, vt in *Litera S. nu. 196.* §. 6.

Epistola à Subdiacono, quomodò cãtanda.

§. IX. A Subdiacono cantatur Epistola in plano Presbiterij contra Altare in cornu Epistolæ, vt in *Litera S. n. 196.* §. 3. de quo etiam loquitur *Seuer. Sulpit. lib. 3. de vit. S. Martin.* præterea *Petr. Antisiod. relat. à Durand. in Ration. Diuin. offic. lib. 4. cap. 15.* tradit, quòd Epistola debeat cantari in parte dextera Ecclesiæ,

Qualitèr cornu Epistolæ sit pars dextera altaris.

quod vtique obseruatur, si eam partem quoad intrantes consideremus, respectu enim eorum cornu Epistolæ est pars dex-

tera Ecclesiæ. *Gavant. tom. 1. part. 2. tit. 6. n. 4.*

In pulpito Epistola cantari potest.

§. X. Potest etiam Epistola cantari in pulpito, vt dicemus *Infra n. 151. §. 1.*

An sit proprium officium Subdiaconi cantare Epistolam.

§. XI. Dubitatur, an cantare Epistolam spectet Subdiacono ex natura sui ordinis, sed hoc iàm diximus in *Litera C. n. 95.* & etiam dicemus in *Litera S. n. 194. §. 4.*

Non ordinatus in Sacris, an possit Epistolam cãtare.

§. XII. Inferior Subdiacono potest aliquando Epistolam cantare, etiam in Missa solemni. *C. n. 95. & 204. D. n. 85. §. 11.*

106\. Epistolæ, & Euangelia, quæ habentur in Missis de communi SS. possunt legi non solum in Missis, in quibus notantur, sed etiam in alia Missa de eodem communi. *M. n. 100. §. 3. F. n. 62. §. 8.*

Quid de varijs Epistolis, & Euangelijs in cõmuni Ss.

107\. Epistolæ, & Euangelia, quæ ponuntur in quatuor Missis defunctorum, possunt mutari, ita vt ea, quæ ponuntur in vna Missa, dici possint in alia. E. G. Epistola, & Euangelium; quod habetur in prima Missa, potest dici in secunda, & sic de alijs; idque aperte habetur in *Rubr. part. posita post Miss. quotid. defunct.* non tamen debet id irrationabiliter fieri, quia conuenit obseruare peculiaria assignata; locus autem erit mutationi; quando dabitur casus aliquis dubius; Do exemplum; pro defuncto Cardinali, vel Sacerdote, in Rubrica non habemus, quænam Missa dicenda sit in die obitus, vt videbimus in *Litera N. n. 243. à §. 4.* tunc pro Cardinali dicere poteris primam in ordine, & pro Sacerdote, primam, vel secundam; nec errabis, quia, cum Missæ defunctorum, præter orationem, differant solum quoad Epistolam, & Euangelium, si rubrica concedit, quod hæc possint dici tam in vna Missa, quam in alia, vtique, in casu dubio, electio penès te stat.

Mutari possunt Epistolæ, & Euangelia in Missis defunctorum.

Hæc mutatio irrationabilitèr facienda non est.

108\. Epistola. Vide. Lectio. Prophetia. Liber Epistolarum.

Epistolę cornu.

109\. Epistolæ cornu, quomodo dici possit pars dextera Altaris, *C. n. 533. & supra n. 105. §. 9.*

Epistolarum liber.

Epistolarum liber, an sit adequata materia ordinationis Subdiaconi. *Litera M. n. 107. à §. 74.* 110.

Epistolæ, siue literæ.

Epistolis, Matrimonium contrahi potest. *P. n. 231. §. 13.* 111.

Epistolæ. Vide. Literæ. 112.

Error.

Error in nomine personæ in petenda dispensatione, an vitiet rescriptum. *D. n. 150. §. 54.* de errore in nomine Diœcesis. *Ibidem à §. 56.* 113.

An error in nomine vitiet rescriptum.

Error est vnum ex impedimentis Matrimonium dirimentibus, vt notabimus in *Literá I. n. 40. §. 14.* & sermo est de errore personæ. 114.

Error dirimit Matrimonium.

§. I. Quia vero potest dari error tum circa substantiam, tum circa qualitatem personæ; videndum est, vtrum error, quomodocumque contingat, Matrimonium dirimat.

Quot modis possit dari error circà personam.

§. II. Et dico esse certum, quod error, qui versatur circa substantiam personæ, Matrimonium dirimat; & quidem iure naturæ; quocirca, si Antonio, volenti ducere Leliam, offeratur Berta, cum qua putans esse Leliam, Antonius contrahat, nullus erit contractus ex defectu consensus: Antonius enim non vult consentire in Bertam, sed in Leliam. *Busemb. in Medul. Theolog. moral. lib. 6. tract. 6. cap. 3. dub. 2.* quod verum est, etio Antonius consentiens in Leliam, fuisset consensurus etiam in Bertam, si sciuisset fœminam oblatam esse Bertam, quia de facto non consensit in Bertam, sed in Leliam, & Matrimonium non constituitur per consensum de futuro, sed per consensum de præsenti.

Error circà Substantiam personæ Matrimonium dirimit.

Per consensum de præsenti Matrimonium cõstituitur.

§. III. Si tamen, licet Antonius voluisset ducere Leliam, attamen cum fœmina præsente sibi oblata contraxisset [quod tamen raro, & fere numquam accidit] quæcumque illa sit, tunc Matrimonium esset validum, quia, esto Antonius putet præsentem esse Leliam, cum tamen sit præsens Berta, nihilominus

Quid, si quis contrahat cum fęmina præsẽte quæcumque illa sit.

nus

nus in fœminam præsentem absolute consentit, siuè hæc sit Lelia, sinè Berta, & quod dicimus de viro respectu mulieris, ex identitate rationis, est etiam dicendum de muliere, respectu viri.

§. IV. An verò, si error quidem non detur circa substantiam personæ, sed circa qualitatem, Matrimonium censeatur validum, penè innumera nascuntur dubia: Sed nos, quantum Deus dederit, vt faciliorem sternamus viam, ad intelligentiam dicendorum, præmittimus contractum Matrimonialem secundum se non habere pro obiecto qualitates personæ, sed solum ipsam personam; nemo enim ducit diuitias, nobilitatem, pulcritudinem &c. sed personam, quia contractus Matrimonialis non consistit in traditione diuitiarum, nobilitatis, pulcritudinis &c. bene tamen in mutua corporum traditione, quare, sicut contractus [quantum spectat ad rem nostram] non possunt viciari, nisi viciata materia, circa quam per se versantur: ita Matrimonialis contractus non poterit viciari, nisi dato errore circa substantiam personæ, quæ est materia circa quam contractus Matrimonialis per se versatur.

Contractus Matrimonialis non habet pro obiecto qualitates personæ, sed Substantiã personę.

§. V. Hoc posito, prosequor: vel error circa qualitatem personæ, respicit substantiam personæ, vel non: Si primum, vtique talis error dirimit Matrimonium, quia idem est error circa qualitatem personæ, respicientem tamen substantiam ipsius personæ, ac si esset error directè circa substantiam, & sicut error circa substantiam personæ dirimit Matrimonium, ita etiam dirimit error circa qualitatem personæ, quæ ipsius personæ substantiam respiciat; At, si error circa qualitatẽ personæ non respiciat substantiam personę, tunc non dirimit Matrimonium, quia non datur error in materia, circa quam Matrimonium versatur.

Error circà qualitatẽ dirimit Matrimonium, si respiciat substantiam personæ.

Error circà qualitatem non officit, si non respiciat substantiam personæ.

§. VI. Exemplo rem clarifico: Supponamus Petrum velle ducere Antoniam filiam Marchionis N. si alia offeratur Petro, & hic cum ea contrahat putans esse dictam Antoniam, nullus erit contractus, quia, esto filiatio talis Marchionis, respectu Antoniæ, sit qualitas, tamen quoad Petrum, illa qualitas transit in substantiam personæ Antoniæ, qui vult ducere in vxorem filiam Marchionis N. sic enim illa persona Antoniæ determinatur per dictam filiationem.

Exemplum pro doctrina data.

§. VII. Item, si Petrus vellet ducere primogenitam Prætoris, si ei offeratur eiusdem prætoris secundò genita, cum eaque contrahat, putans esse primogenitam, inualide contrahit; nam, esto primogenitura sit qualitas personalitati extrinseca, tamen in hoc casu transit in substantiam personæ, quia determinat indiuidualitatem personę, in quam, & non in aliam, Petrus consentit.

Aliud exemplũ pro qualitate personæ.

§. VIII. E contra verò, si qualitas non transeat in substantiam personæ, talis error (excipe conditionem seruitutis, de qua in *Litera C. n. 420.*) Matrimonium non dirimit: Do exemplum: Petrus de facto ducit Catharinam, quam putat esse nobilem, diuitem, virginem &c. quam tamen postea comperit esse ignobilem, pauperem, vel corruptam: hic autem Petrus non errauit circa substantiam personæ, quia consensit in Catharinam, errauit verò circa qualitatem personæ, quia putabat illam Catharinam esse nobilem, diuitem, & virginem; at hic error ex se non est in materia, circa quam versatur contractus Matrimonialis, ergo non potest officere tali contractui, & consequenter Matrimonium erit validum. Vide *Tambur. de Matrim. tract. 1. cap. 2. §. 1. à n. 6.*

Si error circà qualitatem non respiciat substantiam personæ, Matrimonium est validum.

§. IX. Ex dictis colligi potest breuis, & facillima regula dignoscendi, quando nam qualitas transeat in substantiam personæ, & quando non; attende sensum duarum propositionum sequentium. *Petrus contrahit cum hac præsente, quam putat esse primogenitam Antonij.* Alio modo. *Petrus contrahere vult cum primogenita Antonij, putans eam esse hanc præsentem.*

Regula facilis ad dignoscendum, quandò qualitas transeat in substãtiam personę.

§. X. Supponamus autem fœminam præsentem in neutra propositione esse primogenitam Antonij, sed in vtraque dari errorem circa primogenituram: peto, in quanam propositione qualitas primogenituræ transit in substantiam personæ; non in prima propositione, quia in ea non determinatur persona per qualitatem primogeniturę, sed per præsentiam, quia supponimus Petrum contrahere cum præsenti.

In prima propositione determinatur persona per præsentiam.

§. XI. At vero in secunda propositione, sine dubio, primogenitura determinat personam, quia Petrus non contrahit cum præsente, sed cum primogenita Antonij, quam putat esse hanc præsentem, quare solum consentit in primogenitam Antonij, & nullo modo in præsentem, nisi in suppositione, quod sit primogenita Antonij.

In secunda propositione persona determinatur per primogeniturant.

Ex modo loquendi cognoscitur, an qualitas transeat in substantiam personæ.

§. XII. Ecce qualitèr ex modo loquendi facile dignoscatur, vtrum qualitas transeat in substantiam personæ, necne, & ità in casibus occurrentibus clare deducitur, an error, qui contingit, Matrimonium dirimat.

Quid, si error qualitatis dederit causam contractui.

§. XIII. Et Doctrina data est vera, non solum, quandò error qualitatis non dedit causam contractui, sed etiam, si dederit causam contractui: E. G. Petrus contrahit cum Lucia putans eam esse diuitem, non contracturus, si sciuisset eam esse pauperem: vtique Diuitiæ in Petro sunt causa motiua, vt contrahat cum Lucia; neque tamen, dato errore circa diuitias, sequitur nullum esse Matrimonium, eo quia diuitiæ non fuerunt obiectum contractus Matrimonialis, & ità non spectabunt ad validitatem Matrimonij.

Quid, si Petrus vnico actu tendat in personam, & qualitates.

§. XIV. Neque dicas Petrum vnico, & indiuisibili actu tendere in personam, & qualitates, ità vt non magis persona sit obiectum contractus Matrimonialis, quam sint qualitates personæ, adeoque, dato errore solum circa qualitates, Matrimonium debeat esse nullum.

Non est contractus Matrimonialis, qui versatur, in aliud, quam circà personam.

§. XV. Nam contra est, quia vnico, & indiuisibili omnino actu, respectu eiusdem contractus formaliter attingi non potest, & substantia personæ, & qualitas illius, nam cęterum ille contractus non esset Matrimonialis, qui versaretur in aliud, quàm circà personas, quod rectè de more ostendit *Caram. in Theolog. Fundam. lib. 3. n. 3745.* sumpta paritate à votis Monachi Benedictini, sic discurrendo.

§. XVI. Si Benedictinus religiosus in sua solemni professione voueret etiam expressè abstinentiam à vino, tale votum non posset dici votum solemne, sed tantum simplex, quia Benedictinus religiosus non potest solemniter vouere abstinentiam à vino: votum enim solemne habet suum obiectum intrà determinatos terminos, quos excedere non potest, videlicet obedientiam, paupertatem, & castitatem, & ideò quodcumque aliud votum emittatur; erit votum simplex, nullo modo spectans ad rationem voti solemnis, ità vt, si aliquis error contingat circa materiam voti simplicis, non inde inualidetur votum solemne.

Vota solemnia suos terminos habeat.

Contractus Matrimonialis suos terminos habet quoad materiam circa quam versatur.

§. XVII. Eodem modo contractus Matrimonialis habet suos determinatos terminos quoad materiam circà quam versatur, quos excedere non potest, ità vt quæcumque alia materia, quę non pertineat ad Matrimonialem contractum, non possit hunc vitiare, estò in alia materia reperiatur error.

Matrimonium versatur tantum circa personas.

§. XVIII. Cum ergò contractus Matrimonialis sit circa personas, & non circa qualitates personæ (quia in hoc contractu per se non fit traditio qualitatum, sed traditio personarum) sequitur, quòd hic contractus non possit vitiari ex eo, quòd detur error in qualitatibus, quæ non transeunt in substantiam personæ: & ità vnico, & eodem actu indiuisibili formaliter, nemo potest respicere in contractu Matrimoniali, simul personam, & qualitates personæ, sicut Religiosus Benedictinus vnico, & indiuisibili actu formaliter; non potest vouere solemniter, & simpliciter, quia aliud est votum solemne, & aliud simplex: ità contractus Matrimonialis non potest excedere materiam, circa quam per se versatur.

Duos habet actus, qui ob aliquam qualitatem mouetur ad ducendam vxorem.

§. XIX. Quocircà omninò dicendum est, quòd in eo, qui mouetur ab aliquibus qualitatibus, ad contrahendum, duo sint actus, vnus contrahendi Matrimonium, consentiendo in certam personam, alius fruendi qualitatibus illius personæ, cum qua contrahit, & cum in hoc secundo actu detur materia diuersa à primo, certum erit, quòd vitiata materia secundi actus, non vitiabitur contractus Matrimonialis, quia nòn dabitur error in propria sua materia.

Quid, si Matrimonium eligatur vt medium ad obtinendam aliquam qualitatem.

§. XX. Quandò autem error qualitatis ità dedit causam contractui, vt, Matrimonium fuerit præcisè assumptum tanquam medium ad habendam illam qualitatem, quæ obtineri non possit, nisi inito cum tali persona Matrimonio: tunc errorem qualitatis dirimere Matrimonium, vult *Gobat. in experim. Theolog. tract. 9. n. 113.* idque dicit se colligere ex Caramuelis Doctrina, & ex hoc ipse Gobat soluit hunc casum, videlicet. Petrus diues degens Romæ reperit ibi puellam, quæ fingit se esse filiam Principis N. & hæc nuptias petit à Petro, qui summoperè cupiens fieri affinis nobilissimæ illius stirpis, & videns nunc adesse opportunam occasionem, contrahit Matrimonium cum hac puella, quam putat esse filiam dicti Principis, & postea reperit eam non esse talem; Si petas à Gobat, vtrum Matrimonium sit validum, respondebit negatiuè, quia, hic error qualitatis, nempe filiationis illius Principis,

cipis, fuit præcipuus finis, ad quem conſequendum, tanquàm medium, Petrus Matrimonium elegit, aliter, nihil cogitans de accipienda vxore.

Exponitur Doctrina Caramuelis.

§. XXI. At hic loquendi modus non videtur eſſe iuxtà Caramuelem, qui *in Fundam. Theolog. lib. 3. n. 3742.* caſum alio modo proponit, nempè, quòd Petrus volens ducere filiam illius Principis, in tantum contrahat cum præſenti, quia putat eſſe illam; Vndè habes Petrum non contrahere cum hàc præſente quomodocumque, ſed in ſuppoſitione, quòd hæc præſens ſit filia illius Principis, quem optimè nouit, & ità contrahere intendit cum tali filia, & ſolum in illam ſuum conſenſum habet, non verò in præſentem, ſi ſit ab illa diuerſa: hinc error illius qualitatis dirimet Matrimonium, non quia præcisè Matrimonium fuerit electum vt medium ad obtinendam illam qualitatem, ſed, quia talis error tranſit in ſubſtantiam perſonæ, & ſic comperto, quòd illa puella non ſit filia talis Principis, ſequitur, quòd non ſit ea, in quam Petrus conſenſit, & ideò Matrimonium erit nullum per errorem perſonæ.

Error qualitatis numquã Matrimoniũ dirimit, niſi tranſeat in ſubſtantiam perſonæ.

§. XXII. Dicere autem, quòd Matrimonium ſit nullum per errorem qualitatis, quando Matrimonium aſſumitur, vt vnicum medium ad obtinendam illam qualitatem, eſſet inducere Doctrinam, ex qua non pauca Matrimonia immeritò cenſerentur nulla: quia quoties quis mouetur ab aliqua qualitate ad ducendam talem in vxorem, tunc aſſumit Matrimonium, vt medium ad aſſequendam illam qualitatem, & ità dato errore in qualitate, ſemper Matrimonium eſſet nullum: Vnde ſequeretur, quòd, ſi Petrus putans Catharinam E.G. eſſe diuitem, neque errans circa perſonam, illam duceret, cognita Catharina paupere, Matrimonium eſſet nullum, quod, quàm ſit graue abſurdum, quiſque videt; ex quo remanet firmum, quod error numquam dirimit Matrimonium, niſi ſit circa ſubſtantiam perſonæ, vel ſaltem circa qualitatem, quæ denotet indiuidualitatem perſonæ.

§. XXIII. Licet ſufficienter, vt iudico, explicauerimus, quandonam, qualitas tranſeat in ſubſtantiam perſonæ, tamen id admodum aliquibus difficile, varijs alijs exemplis explanabimus.

Exemplum notandum.

§. XXIV. Igitur Suppone, quòd in hac ciuitate Ianuenſi dentur duæ puellæ, ambæ nomine Lelia ex inclyta familia Spinularum, quarum vna ſit diues, altera pauper, Petrus autem velit contrahere cum Diuite, & non cum paupere, in eo caſu, ſi ei offeratur pauper, nullus erit contractus, quia eſto diuitiæ ſint qualitas perſonæ extrinſeca, in hac tamen ſuppoſitione determinant indiuidualitatem perſonæ, & ità, dato errore in diuitijs, datur error in perſona.

Aliud exemplum.

§. XXV. Item, ſuppone Petrum velle contrahere cum ea, quam Paulus vidit, & teſtatus eſt eſſe pulchram: Si Petro offeratur alia, quam non vidit Paulus, neque de ea ſit loquutus, vtique nullum erit Matrimonium, quia, etiam ſi, quòd Paulus eam viderit, & de ea fuerit loquutus, ſit extrinſecum perſonæ, tamen in noſtro caſu, hæc qualitas denotat ſubſtantiam perſonę.

Aliud exemplum.

§. XXVI. Item ſuppone Marcum habere duas filias, quarum vna ſit docilis, & altera rudis: ſi Petrus vellet ducere filiam moribus docilem, & ei offeratur altera rudis, vt cum illa contrahat, Matrimonium erit nullum, quia, licèt, quòd ſit docilis, vel rudis, ſit extrinſecum perſonę, at in noſtra ſuppoſitione deſignat indiuidualitatem perſonę.

Aliud exemplum.

§. XXVII. Item ſupponamus eſſe duas puellas, quarum vna ſit virgo, & altera corrupta: ſi Petrus velit ducere virginem, & ei offeratur corrupta, nullum erit Matrimonium: eo quia, tametſi virginitas extrinſecè ſe habeat ad ſubſtantiam perſonę, nihilominus in hoc caſu tranſit in ſubſtantiam perſonę, cum illam deſignet.

Oſtenditur, quando qualitas non trãſeat in ſubſtantiam perſonæ.

§. XXVIII. At verò, ſi Petrus vellet ducere E.G. Antoniam, quam putat eſſe diuitem, virginem &c. & de facto cum ea contrahat, neque detur error circa ſubſtantiam, ſiue indiuidualitatem perſonæ, eſtò poſtea compertat Antoniam eſſe pauperem, vel corruptam, quia hic error eſt mere circa qualitates perſonę, quę nullo modo ſe habent ad indiuidualitatem perſonę diuerſificandam; nam, quòd Antonia ſit diues, vel virgo, non facit, quòd ſit indiuiduum diuerſum: neque in hoc caſu, virginitas, vel diuitię deſignant indiuidualitatem perſonę, quia ſupponimus Petrum ex ſe cognouiſſe perſonalitatem Antonię, & non eam per has qualitates indicaſſe.

Aliud eſt contrahere ſub conditione, aliud, quod detur error qualitatis.

§. XXIX. Si autem quis contrahat cum aliqua, ſub conditione, & non aliter, quod ſit E.G. nobilis, diues, virgo &c. certum eſt, quod, deficienti-

bus

bus his qualitatibus, Matrimonium erit nullum, non, quod error contingens dirimat, quia error non potest dirimere, nisi sit circa substantiam personæ, sed, quia non adest sufficiens consensus, qui, vtpotè conditionatus, valorem non habet, nisi purificata conditione, sicut diximus in *Litera C. n.* 414. Plura de impedimentis Matrimonij, quære in *Litera I. n.* 40.

Esculenta.

115. Esculenta, pro die Paschatis benedicenda. *Litera P. n.* 54. §. 7.

Essentialis mutatio.

116. Essentialis mutatio verborum, consecrationem inualidat. *F. n.* 134. *à* §. 38.

117. Essentialis mutatio. Vide. Substantialis mutatio.

Essentia Missæ.

118. Essentia Missæ, qualis sit, collige ex dictis in *Litera D. n.* 54. §. 1. *&* 2.

Et.

120. *Et* non addatur ante Antiphonam, quæ repetitur in Missa post Psalmum *Iudica me Deus &c. S. n.* 20. §. 16.

121. *Et* est particula dicenda in forma Sacramenti Baptismi, videlicet, *Ego te baptizo in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti*, vt in *Litera F. n.* 134. §. 8.

An particula *Et* sit de essentia formæ baptismi.

§. I. Quæritur autem, vtrum *ly Et* intermedium sit de essentia huius formæ, & negatiue respondent plures apud *Caram. in Fundam. Theolog. lib.* 3. *n.* 3063. eo quod, etiam illa particula omissa, vere adsit Inuocatio totius Trinitatis.

Ostenditur particulam *Et* esse de essentia formæ.

§. II. At ego libentius dicerem, quod illa particula *Et* sit de essentia formæ, quia, ea omissa, non videtur adesse inuocatio totius Trinitatis, quod sic ostendo *In nomine Patris filij*, habere potest hunc sensum, videlicet, in nomine illius, qui est Pater sui filij, quasi *ly filij* sit genitiuus regulæ *Quotiescumque*: hoc autem non est inuocare filium, sed tantum Patrem filij, quod hac paritate demonstro: si quis vocaret Patrem Antonij, non censeretur vocasse Patrem, & Antonium filium, sed tantum Patrem, ergo à pari, qui diceret *In nomine Patris filij*, non diceretur inuocasse Patrem, & filium, sed solum Patrem filij.

§. III. Fateor quidem me magni facere doctrinam tot eruditissimorum virorum, quos citat *Caram. supra*. placuit tamen pro meo captu hæc addere, vt saltem significarem non esse ita liquidum, quod illa particula *Et* intermedia, non sit de essentia huius formæ; adeoque non esse eam de facili omittendam, ne ratione dubij sensus, periculo nullitatis Sacramentum exponatur; cæterum meum placitum Doctiorum iudicio submitto.

Non debet exponi forma Sacramenti periculo nullitatis.

Et cum spiritu tuo.

Et cum spiritu tuo respondetur à Ministro post quam Sacerdos dixerit *Dominus vobiscum*, vt in *Litera S. n.* 20. & hic minister gerit vicem totius populi, cuius antiquitus erat respondere, vt refert *S. Ioan. Chrysost. Hom.* 36. *in Epist.* 1. *ad Corint.* idque conuenienter fit, vt populus eandem pacem Sacerdoti optet, quam ipsi Sacerdos precatur: hanc responsionem esse antiquam, patet ex Liturgijs SS. Iacobi, & Basilij, vbi reperitur. 122.

Populus antiquitus respondebat *Et cum spiritu tuo*.

Et cum spiritu tuo respondetur ab eo, qui recipit pacem. *D. n.* 123. §. 41. 123.

Et dimitte nobis.

Et dimitte nobis &c. est quinta petitio orationis Dominicæ. *P. n.* 79. §. 6. 124.

Et eleuatis oculis.

Et eleuatis oculis ad te Deum Patrem &c. quomodo dicatur à celebrante ante consecrationem. *Litera S. n.* 20. §. 54. In Euangelistis quidem non legitur Christum Dominum eleuasse oculos in Cœna, dum hoc Sacramentum instituit, 125.

tuit, sed id habemus ex Apostolorum traditione, vt docet *D. Thom. part. 3. q. 83. artic. 4. ad 2.* & vtique omnia, quæ fecit Christus, non sunt scripta, teste *Ioan. Cap. vlt. in fin. sunt, & alia multa, quæ fecit Iesus, quæ, si scribantur per singula, nec ipsum arbitror mundum capere posse eos, qui scribendi sunt, libros.*

Non omnia sunt scripta, quæ fecit Iesus.

Et hunc præclarum Calicem.

126. *Et hunc præclarum Calicem* ante consecrationem dicitur alludendo ad verba prophetiæ *Psalm. 22. n. 5. Calix meus inebrians quam præclarus est. Flor. in Exposit. Miss.*

Pro corporali sanitate habentur verba in canone infra n. 128.

Et incarnatus est.

127. *Et incarnatus est &c.* quando cantatur à Choro, an debeant celebrans, & Ministri genuflectere. *C. n. 197. §. 31. & G. n. 29. §. 2.*

Et incolumitatis suę.

128. *Et incolumitatis suæ*, dicitur in Canone pro corporali sanitate obtinenda. *Alcuin. de celebr. Miss.*

Et in Iesum Christum &c.

129. *Et in Iesum Christum filium eius vnicum Dominum nostrum* est secundus Articulus Symboli Apostolorum, quem fuisse pronunciatum à S. Andrea, diximus in *Litera A. n. 458. §. 2.* huic Articulus subintelligitur *Credo*, vt vidimus in *Litera C. n. 563. §. 1.*

De secundo Articulo Symboli Apostolorum.

§. I. Dicitur primò *in Iesum*, credere namque debemus in verum Deum, & verum hominem, siquidem *Iesus* nomen est proprium Dei, & hominis, vt notat *Leonard. Nouell. in declarat. Symbol. n. 94.* præterea, credendo in Iesum, credimus in illum, tanquam in nostrum Saluatorem, quia nomine *Iesus* venit Saluator ex *Tirin. in Eccles. cap. 46. n. 1.* ideò enim in libris Moysis Auses filius Naue, dictus est Iesus, quia electus erat Dux, & Saluator populi, vt ostendit *Cardinal. Monil. de Symbol. cap. 8.*

Verbum Iesus in Symbolo quid significet.

§. II. Dicitur secundò *Christum*, vt credamus ipsum esse Sacerdotem summum, Regem regum, & prophetam super omnes prophetas, quæ omnia Saluatoris conuenire, significatur per verbum *Christum*; cum enim Christus idem sit, ac vnctus, ipsi conueniunt dignitates illarum personarum, quæ cum vnctione consecrantur: has autem personas esse Sacerdotes, Reges, & Prophetas, est certum, & notat *Abre. in Instit. Parech. lib. 7. n. 51.*

Christus quid significet.

§. III. Dicitur tertiò *Filium eius vnicum* Christus enim est vere filius Dei per generationem æternam, de qua *Isai. cap. 53. vers. 8. Generationem eius, quis enarrabit?* dicitur *vnicum* ad exponendum, quod, licet Spiritus Sanctus etiam procedat a Patre, tamen, non dicitur filius Patris, quia non procedit per generationem, idest per intellectum, sed per spirationem, hoc est per voluntatem, quatenùs est terminus amoris ad intra.

Christus est vnicus filius Dei.

§. IV. Dicitur quartò, & vltimò *Dominum nostrum*, quia ei data est omnis potestas in Cœlo, & in terra *Matth. cap. 28. vers. 18.*

Christus est Dominus noster.

§. V. Hic secundus Articulus Symboli Apostolorum explicatur per secundum Articulum Symboli Niceni in quo habetur *Et in vnum Dominum Iesu Christum filium Dei vnigenitum, & ex Patre natum ante omnia sæcula, Deum de Deo, lumen de lumine, Deum verum de Deo vero, genitum non factum, consubstantialem Patri, per quem omnia facta sunt.* quæ omnia etiam in Symbolo Apostolorum implicite continentur; Sic tamen apertius extendere voluit Sacra Synodus Nicæna ad confutandas Arianorum blasphemias asserentium secundam personam Sanctissimæ Trinitatis, idest filium non esse eiusdem substantiæ cum Patre, adeoque illo minore; insuper, quod non sit filius Dei naturalis, sed adoptiuus, quod sit natus in tempore, & consequenter, quod non sit Deus, sed pura creatura, quæ deliria, supradicto articulo Nicæno apprimè refelluntur, vt latè ostendit *Cardinal. Monil. supr.* De alijs Articulis quære in *Litera A. n. 458.*

Symbolum Apostolorum per Symbolum Nicænum explicatur.

Contrà Arianos hic Articulus præcipuè est factus.

Et

Et in Spiritum Sanctum.

130. *Et in Spiritum Sanctum* quando celebrans dicit in Symbolo, caput non inclinet. *I. n. 93.*

Et ne nos inducas &c.

131. *Et ne nos inducas &c.* est sexta petitio orationis Dominicæ. *P. n. 79. §. 7.*

Et omnium circumstantium.

132. *Et omnium circumstantium*, quomodo prosequatur in Canone à celebrante. *S. n. 20. §. 33.*

Et Verbum caro factum est.

133. *Et Verbum caro factum est*, sunt verba, ad quæ celebrans genuflectit. *Litera G. n. 29. à §. 2. & Litera S. n. 20. §. 33.*

Et vitam æternam.

134. De vltimo Articulo Symboli Apostolorum. *Et vita æternam*, est duodecimus, & vltimus articulus Symboli Apostolorum, quem probabiliter pronunciauit S. Matthias, vt diximus in *Litera A. n. 458. §. 2.* per quem Articulum nobis credendum proponitur, qualiter post hanc temporalem vitam, datur æterna, qua in beatitudine fruentur boni, in pœnis verò mali, vt notat *Abre. in Instr. Paroch. lib. 7. n. 148.* eundem Articulum habemus in Symbolo Niceno, sed alijs verbis, idest *Et vitam venturi sæculi*, quæ tamen verba, vt patet, non differunt in sensu à Symbolo Apostolorum. De cæteris Symboli Articulis, quære in *Litera A. cit.* Post vitam temporalem datur æterna.

Eua.

135. Eua, & Adam, quo fuerint baptismo baptizati. *B. n. 20. §. 2.*

Euangelistæ.

Euangelistæ exigunt *Credo* in Missa. *C. n. 560.* 136.

Euangelistarum commune est idem, ac commune Apostolorum. *A. n. 407.* 137.

Euangelista Ioannes, an fuerit sponsus in nuptijs cana Galilcæ. *I. n. 103. §. 25.* 138.

Euangelista in cantanda passione, quem locum teneat. *P. n. 61. §. 4.* 139.

Euangelium.

Euangelium, secundum S. *Isidor. lib. 1. cap. 11.* est vox græca, quæ apud latinos significat bonum nuntium, nos autem, nomine Euangelij nihil aliud intelligimus, quam textum euangelicæ historiæ. 140. Quid nomine Euangelij intelligatur.

Euangelium, vt plurimum incipit ab illis verbis *In illo tempore*, præterquam, si initio describatur tempus proprium illius narrationis, exemplum habes in Euangelio Dominicæ quartæ Aduentus. *Anno quintodecimo &c. Gauant. tom. 1. part. 1. tit. 10. n. 6.* 141. De initio Euangelij.

Euangelia feriæ V. infrà Quadragesimam, dicuntur etiam alijs diebus extrà illam. *F. n. 39.* 142.

Euangelium de Christi tentatione, quare legatur in Dominica prima Quadragesimæ. *C. n. 296.* 143.

Euangelium de ruina Ciuitatis Ierusalem, ideo legitur in Dominica nona post Pentecostem, quia prædicta Dominica occurrere solet eodem mense, quo illa destructio à Romanis facta fuit. *Honor. in Gemm. Anim lib. 4. cap. 64.* 144.

Euangelia, & Epistolæ posita in vna Missa de communi, possunt in alia Missa de eodem communi legi. *Litera M. n. 100. §. 3. & V. n. 62. §. 8.* 145.

Euangelium; Vide. Liber Euangeliorum. 146.

Euangelium in Missa.

Euangelium dicitur à *Rupert. lib. 1. cap. 37.* pars integralis principalior Missæ, nec incongruè, quia *Innocent. III. lib. 2. cap. 47.* Euangelium appellat verbum verbi, Sermonem sermonis, & Sapientiam sapientiæ. 147. Pars principalior Missæ dicitur Euangelium.

§. I.

A quo fuerint Euangelia distributa.

§. I. In varias distinctas lectiones Euangelium ordinauit S. Hieronymus, teste *Honor. in Gemm. lib. 1. cap. 87.*

De vsu legendi Euangelium in Missa.

§. II. Vsus legendi Euangelium in Missa est antiquus, & fuit etiam tempore Apostolorum, quos eorum successores sequuti sunt. *Strab. de Reb. Eccles. cap. 22. & Gemm. lib. 1. cap. 88. & Radulph. propos. 23.*

De modo legendi Euangelium in Missa.

§. III. Quomodo celebrans dicere debeat Euangelium, vide. S. n. 20. §. 30. defertur autem liber per Ministrum ad cornu Euangelij post Graduale, *Alleluia*, tractũ, vel Sequentiã, & notandũm, quod antequam Euangelium incipiatur, dicitur *Dominus vobiscum*, ad imitationem Apostolorum, qui, vt colligitur ex *Gemm. lib. 1. cap. 23.* Salutabant illis verbis *Pax huic Domui*: vult *Ord. Roman.* ideò dici *Dominus vobiscum*, vt populus attente, & cum silentio stet ad audienda verba sacra, & id exprimi, respondente Ministro *Et cum spiritu tuo*, notat *Rupert. lib. 1. cap. 36.*

Ante Euangelium dicitur *Dominus vobiscum*, & quarè.

Ante Passionem non dicitur *Dominus vobiscum*.

§. IV. Dum legenda est Passio, non præmittitur *Dominus vobiscum*, vt habetur in Rubrica Missalis posita ante Passionem in Dominica Palmarum.

Sequentia, vel Initium ante Euangelium dicitur.

§. V. Dicto *Dominus vobiscum*, dicitur *Sequentia, vel Initium S. Euangelij secundum N.* sed pro legenda Passione, dicitur *Passio Domini nostri &c.* vt in proprio loco notatur.

§. VI. Dicto *Sequentia*, vel *Initium*, pro vt conuenit Minister respondet *Gloria tibi Domine* (ad quæ verba, celebrans non vertit se ad Crucem, nec caput inclinat. *Bauld. part. 3. de rit. seruand. tit. 6. Rubr. 2.*) idque ad glorificandum Deum, qui mittit nobis verbum æternæ salutis. *Rupert. loc. supra.* omittitur autem ad Passionem, quia in tempore tantæ mestitiæ, cessant signa lætitiæ.

Gloria tibi Domine respondetur à Ministro ad Euangelium.

Laus tibi Christe respondetur à Ministro in fine Euangelij.

§. VII. In fine Euangelij, Minister respondet *Laus tibi Christe*, quod etiam obseruatur in fine illius partis, quæ post Passionem, legitur pro Euangelio in maiori hebdomada, excepta feria VI. in parasceue, quæ fuit Christo dies improperij. Vide *Miss. de Rubr. gener. tit. 10. n. 6.*

Post Euangelium antiqui diuerso modo respondebant.

§. VIII. Antea diuerso modo post Euangelium respondebant, alij *Amen* [quod nos adhuc obseruamus post Euangelium ad matutinum) id est verum est, alij *Deo gratias*. Alij *Benedictus, qui venit in nomine Domini*. *Durand. in Ration. Diuin. offi. lib. 4. cap. 24.*

§. IX. Si desideras rationem, quare Euangelium in Missa legatur post Epistolam, vide *supra n. 105. §. 4.*

Standum est ad Euangelium.

§. X. Et hic notandum, quod omnes stant, dum legitur Euangelium, vt dicemus in *Littera M. n. 213.*

Quarè Euangelium osculetur celebrans.

§. XI. Celebrans dicto Euangelio, illud osculatur, vt in *Littera S. n. 20. §. 30.* & fit ad significandum nos optare pacem à Christo, ab eodem petendo veniam peccatorum, quod patet ex illis verbis *Per Euangelica dicta deleantur nostra delicta*, vel dic cum *Durand. supra* id fieri ad significandum, quod ex charitate Euangelizauimus.

Euangelium in Missis defunctorum non osculandum.

§. XII. In Missis defunctorum non debet celebrans Euangelium osculari. *S. n. 20. §. 30. & M. n. 243. §. 1.*

Celebrans non osculatur Euangelium præsente aliquo Prælato.

§. XIII. Si Sacerdos celebret coram Prælatis, quibus spectet Euangelium osculari, de quibus in *Littera S. n. 20. §. 30.* in eo casu, celebrans non osculatur Euangelium, sed Prælatus præsens, cui ideo defertur Missale celebrantis, & si adfuerint plures Prelati in dignitate inæquales, digniori tantum porrigitur: si verò fuerint in dignitate æquales, tunc nullus Euangelium osculari debet, neque ipse celebrans: ratio est, quia, qui osculatur Euangelium, repræsentat vnum Christum, qui diuisibiliter repræsentaretur, si plures Euangelium oscularentur, & ex altera parte, cum adsunt plures Prælati in dignitate æquales, non est maior ratio, cur potius vnus, quam alius osculetur illud.

Vnus tantùm, vel nullus debet Euangelium osculari, & quarè.

Quomodò ad Prælatum deferri debeat Missale pro osculando Euangelio.

§. XIV. Sciendum quod Missale ad Prælatum deferri debet ante Symbolum, non ad offertorium, & si non sit dicendum Symbolum, ante offertorium deferatur, & Minister, qui librum porrigit, nullam antea facit reuerentiam, bene tamen postea, libro clauso, pro dignitate personæ.

Solum personæ expressæ in rubrica possunt Euangelium osculari.

§. XV. Alijs, præter expressos in rubrica, non debet porrigi Euangelium absque licentia Pontificis, vnde non est porrigendum Vicario Apostolico, vt decreuit *S. Cardin. Congreg. super negot. Episcop. 22. & 23. August. 1589.* neque Commendatario, siue eius procuratori, sicut constat ex *Decret. Sacr. Rit. Congr. die 17. Septemb. 1611.*

Seculares Principes osculantur Euangelium ex tolerata consuetudine.

§. XVI. Quoad Principes seculares, vere illi non deberent osculari Euangelium in Missa, cum hoc tantum conueniat Ecclesiasticis personis in dignitate constitutis habentibus iura Episcopalia, vsum scilicet Mitræ, & baculi: nihilo-

minus toleratur, quòd etiam Principes seculares osculentur Euangelium, quibus tamen non est deferendum idem Missale Sacerdotis, sed aliud, & celebrans Euangelium in suo Missali de more osculatur in hoc casu, & Missam prosequitur, nulla habita ratione, quod secularis osculetur Euangelium.

Celebrans non prosequatur Missam, dum Prælatus osculatur Euangelium.

§. XVII. At, si osculetur Euangelium aliquis Prælatus, celebrans Missam non prosequatur, nisi postquam Prælatus Euangelium osculatus fuerit, quod præsertim attendendum est, quando non dicitur *Credo*; multi siquidem in gratiam breuitatis, antequàm Missale deferatur ad Prælatum, legunt offertorium, quod esse abusum apertè docet *Ganant. citand.* qui tamen concedit posse tolerari quorundam consuetudinem, qui, dum Prælatus osculatur Euangelium, continuant Symbolum, eo quia antiquitus fuisset vsus, quòd totus populus oscularetur Euangelium, tempore, quo Symbolum cantabatur, pro qua re citat *Honor. in Gemm. lib. 1. cap. 119.* deferatur tamen Missale Prælato semper ante Symbolum. *Marcell. lib. 2. cap. 17.* Vide *Missal. de Rit. seruand. tit. 6. n. 2. Tonell. Ganant. Bauldr. hic.*

Antiquitus dum cantabatur symbolum, totus populus osculabatur Euangelium.

Euangelium in Missa solemni.

148. Euangelium, quomodo cantandum à Diacono. *D. n. 123. à* §. 11. de Missa defunctorum. *M. n. 244.* §. 4. Quandoque Euangelium statim cantatur finita Epistola. *ibidem. n. 249.* §. 4.

De Euangelio à Diacono cantando.

149. Euangelium, quare incensetur à Diacono, colligitur ex dicendis in *Litera L. n. 90.* vbi videbimus Euangelium repræsentare Christum, ideòque propter illius reuerentiam incensatur, vel dic id fieri ob reuerentiam sacri textus. *Ganant. tom. 1. part. 2. tit. 6. n. 5. Bauldr. part. 3. de rit. seruand. cap. 11. de Miss. solemn. artic. 6. n. 1.*

Quare Euangelium incensetur.

150. Euangelium, quando osculetur celebrans in Missa solemni. *S. n. 196.* §. 10.

151. Euangelium solebat antiquitus à Diacono cantari in pulpito, quod pulpitum varijs appellabatur nominibus, vt videre est in *Litera P. n. 267.* & id fiebat ad differentiam hæreticorum, qui Euangelium in remoto loco annunciabant: catholici autem exemplo Christi Domini, qui ex *Matth. cap. 5. vers. 1.* vt doceret populum, ascendit in monte, docturi populum Sacrosanctum Euangelium, in alto ascendebant, sed iam hoc modo cantandi Euangelium, ferè nullus his temporibus vtitur, & est laudabile in hoc se conformare *Rubr. Missal. de rit. seruand. tit. 6. n. 5.* vbi nulla facta mentione pulpiti, dicitur locum Euangelij esse contrà Altare, intellige in Presbiterio. Vide *Ganant. in rubr. Miss. cit. & Bauld. part. 3. de Rit. seruand. cap. 11. de Missa solemn. artic. 5. n. 22.*

In pulpito Euangelium antea cantabatur, & quare.

De loco cantandi Euangelium, ex Missali.

§. I. Non solùm Euangelium, sed etiam Epistola; & si in aliquibus Ecclesijs hæc adhuc vigeat consuetudo, pulpitum præparetur ornatum pretiosis pannis, & præcipue pulpitum pro Euangelio ornetur panno coloris Missæ conuenientis, & si commode fieri potest, ponatur super huiusmodi pulpito missale apertum à Diacono; nondum parato, antequam celebrans veniat ad Altare. *Bauld. artic. 2. n. 7. & 8. loc. suprà.*

Etiam Epistola cantari potest in pulpito.

Pulpitum, quomodo ornari debeat.

§. II. Super pulpitum stare debent hoc ordine, videlicet, Subdiaconus à dextris Diaconi aliquantulum post eum, qui etiam Diacono porrigit thuribulum, & folia vertit, quando opus est; item cum eo se signat, & genuflectit, quando occurrit; Ceroferarij verò semper stare debent à lateribus pulpiti, facie ad Diaconum versa.

Quo ordine stare debeant Diaconus, & ministri super Pulpitum.

§. III. Si Euangelium cantetur in Presbiterio, & liber ponatur super legile, tunc Subdiaconus stabit retrò ipsum legile, facie ad Diaconum versa, manibus hinc inde librum tangens.

Quomodo stet Subdiaconus, si in Presbiterio Euangelium super legile cantetur.

Euangelium cantat celebrans, quando desunt ministri sacri. *C. n. 204.* 152.

Euangelium cantare in Missa solemni, quomodo possit, qui non est Diaconus. *D. n. 85.* §. 11. 153.

Euangelium in Missa Diaconi antea non legebant. *S. n. 194.* §. 4. 154.

Euangelium pro benedictione Palmarum, quomodo cantandum à Diacono. *B. n. 87.* §. 5. 155.

Euangelium post Passionem, quomodo legendum in Missa solemni à celebrante, & quomodo à Diacono cantandum. *M. n. 250.* §. 4. de Feria VI. in parasceue. *F. n. 45. à* §. 13. 156.

Post Passionem, quomodo Euangelium legendum.

Euangelium in fine Missæ.

Euangelium in fine Missæ legitur à 157.

ce-

De Euangelio in fine Missæ.

celebrante, vt in *Litera S. n. 20. §. 78.* de Missa solemni *ibidem n. 196. §. 28.* Sacramento exposito, faciendum erit, vt in *Litera M. n. 222.*

Quale sit Euangelium in fine Missę.

§. I. Est autem Euangelium in fine Missæ, vt plurimum illud S. Ioannis *In principio &c.* cui præmittitur *Dominus vobiscum*, iuxta dicta *suprà n. 147. §. 3.*

Quandoque dicendum Euangelium proprium.

§. II. Aliquandò tamen loco illius, ponitur aliud: ità, si celebretur aliquod festum in Dominica, vel feria, quæ habeat Euangelium proprium, hoc est dicendum loco Euangelij S. Ioannis, excipe Dominicam quartam Aduentus, si in ea occurreret vigilia Natiuitatis Domini, in fine enim Missæ de vigilia, dicetur Euangelium S. Ioannis, & non Euangelium Dominicæ, quia neque in officio lecta fuit illius homilia.

Post tertiam Missam de die Natiuitatis, quale Euangelium legendum.

§. III. In fine tertiæ Missę de die Natiuitatis Domini, legitur Euangelium de Epiphania *Cum natus esset Iesus &c.* quia Euangelium S. Ioannis iam in eadem Missa lectum fuit.

Euangelium in fine in Dominica Palmarum.

§. IV. In Dominica Palmarum in Missis priuatis legitur in fine Euangelium, quod ponitur pro benedictione Palmarum, & conuenit, quia etiam lectum est in officio.

Quid occurrente vigilia in ferijs priuilegiatis.

§. V. In vigilijs, quę occurrunt in Quadragesima, vel ferijs quatuor temporum, non legitur in fine Missæ Euangelium vigiliæ, quia neque lectum fuit in officio, & si ea die occurreret aliquod festum duplex, vel semiduplex, in fine Missæ de festo, legendum erit Euangelium feriæ, non vigiliæ.

Quale Euangelium in fine Missæ, occurrente vigilia in Aduentu.

§. VI. Maior difficultas est de vigilia occurrente in ferijs Aduentus, tunc quidem, nullo occurrente festo, Missa diceretur de vigilia cum commemoratione feriæ, & in fine huius Missæ Euangelium S. Ioannis, quia hæ feriæ non habent Euangelium proprium: sed quid, si in dicta vigilia occurreret festum aliquod duplex, vel semiduplex, in fine Missæ de festo quodnam Euangelium legendum erit? non feriæ, quia non habet proprium, ergo sine dubio Euangelium vigiliæ dicendum erit; sed dices hoc Euangelium non fuit lectum in officio, ergo neque debet legi in Missa;

Potest Euangelium legi in fine Missæ, & si in officio non sit lecta illius homilia.

Respondeo paritatem non currere, quia ideo in officium lectum non fuit; quia neque ad laudes facta est commemoratio vigilię, è contrà vero, sicut in Missa fieri debet post feriam, etiam commemoratio vigilię, ità in fine conuenienter legitur eius Euangelium. *Gauant. de propr. fest. lib. 4. cap. 5. q. 4.*

§. VII. In fine Missę votiuæ nunquam legitur aliud Euangelium, quam S. Ioannis, quia hæ Missæ semper discordant ab officio. Vide *Missal. de Rubr. gener. tit. 13. n. 2.*

Si cantentur duæ Missæ, in fine vtriusque dicitur Euangelium S. Ioannis.

§. VIII. Quandò cantandæ sunt duæ Missæ, vna de festo, altera de feria, sicut in Missa de festo non fit commemoratio ferię, nec è contra, ita in fine vtriusque legendum erit Euangelium S. Ioannis, quod etiam dicemus in *Litera F. n. 18. §. 4.*

Quare aliquando Euangelium particulare in fine Missæ legatur.

§. IX. Ratio, quarè aliquando legatur Euangelium in fine Missæ particulare, est tùm, vt Missa concordet cum officio, in quo pro vltima lectione lecta fuit illius homilia, tùm ne vllum proprium Euangelium infra annum omittatur, quod non annuncietur populo; Cęterum regulariter legitur Euangelium S. Ioannis, vt terminemus sacrificium, recordando semper nobis maximum Incarnationis beneficium. *Gauant. tom. 1. part. 2. tit. 13. ad n. 2.*

Euangelium in fine Missæ, quando 158.
fit commemoratio Dominicę in Sabbato antecedenti, quale esse debeat. *C. n. 365. §. 5.*

Euangelium de Missa Litaniarum le- 159.
gitur in fine Missæ celebratę de festo occurrente. *M. n. 253. §. 1.*

Euangelium vltimum dicitur ali- 160.
quando post absolutionem defunctorum. *A. n. 47. §. 3.*

Euangelium S. Ioannis in fine, an di- 161.
catur in duabus Missis, quarum vna est de officio, altera de festo translato, de quo Missa cantatur propter concursum populi. *T. n. 73. §. 22.*

Euangelij S. Ioannis ponatur tabella 162.
super Altare in cornu Euangelij. *Litera A. n. 284. §. 8.*

Euangelium ad Matutinum.

Euangelium dicitur ad Matutinum in 163.
ritu Monastico. *M. n. 114. §. 4.*

Euangelium, quoad consecrationem Episcopi.

Euangeliorum liber super ceruicem, 164.
& scapulas electi, quare ponatur in consecratione Episcoporum. Vide *su-*

prd n. 68. §. 27. An liber Euangeliorum sit materia ordinationis Episcopi, *M. n.* 107. *à* §. 103.

Euangelium quoad ordinationem Diaconi.

165. Euangeliorum liber, an sit adequata materia ordinationis Diaconi. *M. n.* 107. *à* §. 77.

Eucharistia.

166. Eucharistia appellatur antitypa corporis Christi, idest symbola. *A. n.* 389. significatur etiam Eucharistia nomine lactis. *G. tom. 1. p. 1. 1. t t. n. 1.* hæc continet Christum Dominum positum sub speciebus per verba consecrationis à Sacerdote cum debita intentione prolata: ex vi quidem verborum Corpus Christi est sub speciebus panis, & sanguis sub speciebus vini, per concomitantiam tamen, etiam corpus est sub speciebus vini, & sanguis sub speciebus panis, sicut etiam anima Christi, & Diuinitas sunt sub vtraque specie, vt definiuit *Trident. sess. 13. de Eucharist. cap. 3.*

Christus in Eucharistia continetur.

Quid ex vi verborum, & quid per concomitantiam fit sub speciebus sacris.

§. I. Existit autem Christus sub speciebus consecratis verè, & realiter, & non tantum moraliter, vel metaphoricè, neque per hoc abest à cęlis. *Trident. cap. 1. loc. nuper.*

Verè, & realiter Christus existit sub consecratis speciebus.

§. II. Non est extensus quoad locum, sed totus Christus est in toto, & totus in qualibet parte, non quòd sint inter se confusę partes, quia vere corpus in se est extensum, & habet partes extra partes, sed non est extensum in ordine ad locum, vt diximus, quem modum existendi appellant multi existere definitiuè, neque sunt impugnandi, dummodo pro *ly definitiuè* nolint significare, quòd Corpus Christi ità existat in vno loco, vt non existat in alio, quia tunc talis terminus abhorrendus esset; vt aduertit *Caram. in Fundam. Theolog. lib. 3. n. 3492.* cum de fide sit certum Christum simul existere in Cęlo, & in pluribus hostiis.

Christus in hostia vel vino consecrato habet partes extrà partes, sed non in ordine ad locum.

§. III. Hinc sequitur, quòd dum aliqua hostia consecrata in duas, vel plures partes partitur; non partitur Corpus Christi, sed illud adhuc remanet totum in qualibet parte separata, etiam minima: & ità æquè sumit totum Christi Corpus, qui sumit paruam partem hostię consecratæ, ac, qui magnam hostiam sumeret.

Totus Christus æquè sumitur in parua hostia, ac in magna.

Eucharistia in triduo mortis Christi, an confici potuerit. *A. n.* 409. 167.

Eucharistia. Vide. Sacramentum Eucharistię, Communio, Hostia, Particula. 168.

Eucharistiæ effectus.

Eucharistia præstat adeptionem gloriæ, quia in ea repræsentatur Christi passio, per quam nobis aperitur aditus ad vitam æternam. *D. Thom. 3. part. q. 79. artic. 2. in corpor.* 169.

Adeptionem gloriæ tribuit Eucharistia.

§. I. Plures salubres effectus, quos ex eucharistia sacra recipimus, recenset *Trid. sess. 13. de Eucharist. cap. 2.* his verbis. *Sumi autem voluit Sacramentum hoc, tanquam spiritualem animarum cibum, quo alantur, & confortentur viuentes vita illius, qui dixit: qui manducat me, & ipse viuet propter me, & tanquam antidotum, quo liberemur à culpis quotidianis, & à peccatis mortalibus præseruemur. Pignus prætereà id esse voluit futuræ nostræ gloriæ, & perpetuæ felicitatis, adeoque Symbolum vnius illius corporis, cuius ipse caput existit, cuique nos, tanquam membra arctissima fidei, spei, & Charitatis connexione adstrictos esse voluit, vt idipsum omnes diceremus, nec essent in nobis schismata.*

Effectus sacræ Eucharistiæ.

§. II. Remittit Eucharistia pęnam peccati, non quidem totam, sed partem, juxtà deuotionem recipientis; Peccata autem mortalia, nondum per confessionem, vel saltem per actum contritionis expiata, quoad culpam non remittit; cum enim hæc sit cibus, non potest effectum præstare, nisi in viuente, qui verò sunt peccato mortali grauati, spiritualiter non viuunt, imò, si ità sumant, magis aggrauantur, monente Apostolo 1. *ad Corint. cap. 2. Qui manducat, & bibit indignè, iudicium sibi manducat, & bibit.* Peccata verò venialia, vtique Eucharistia remittit, quia, vt cibus inseruit ad restaurandam debilitatem viuentis, quæ, quoad spiritum prouenit ex venialibus culpis. *D. Thom. artic. 3. 4. & 5. loc. cit.* Quandoque tamen Eucharistia confert attrito primam gratiam. *A. n.* 471. §. 4.

Pęna peccati per Eucharistiam remittitur.

Mortalia peccata per Eucharistiam non remittuntur.

Venialia peccata per Eucharistiam remittuntur.

Primam gratiam confert aliquando Eucharistia.

Eucharistia, quando sumentibus gratiam conferat. *H. n.* 74. *à* §. 1. 170.

Eucharistia, an plus gratię conferat 171.

sub

sub vtraque specie, quam sub vna tantum. *Litera S. n.* 213.

Eucharistiæ forma.

172. Eucharistiæ forma habetur in *Litera F. n.* 134. *à* §. 35.

Eucharistiæ materia.

173. Eucharistiæ materia. Vide in *Litera M. n.* 107. *à* §. 28.

Eucharistia quomodo ministranda, & sumenda.

Dispensare Eucharistiam spectat Sacerdoti.

174. Eucharistiæ ministrum, quoad dispensationē, debere esse de regula ordinaria, Sacerdotem, nemo dubitat: in casu tamen necessitatis hęc dispensatio potest Diacono delegari, non solum ab Episcopo, sed etiam à Sacerdote, neque id videri debet mirum, quia antiquitus hoc Diaconis spectabat, vt in *Litera D. n.* 122. §. 5.

Diaconis spectabat Eucharistiam ministrare.

An Laici in extrema necessitate ministrare possint Eucharistiam.

§. I. Inferioribus autem à Diaconis solus Summus Pontifex hanc potest facultatem concedere: at in necessitate valde extrema putant nonnulli esse probabile, quod, secluso scandalo, possit etiam laicus Eucharistiam ministrare non solum alijs, sed etiam sibi. *Castrop. part. 4. tract. 21. punct.* 17.

Quilibet Sacerdos Eucharistiam ministrare potest.

§. II. Potest autem Eucharistia à quolibet Sacerdote semper ministrari, si excipias ad satisfaciendum præcepto de communicando in Paschate, & quandò ad infirmos defertur pro necessitate in articulo mortis, nam, si ad illos deferatur pro deuotione, posse eam ministrari à Religiosis priuilegiatis, docet *Castrop. citand.* & si necessitas vrgeat, quilibet Sacerdos adhuc renitente Parocho, poterit pro Viatico Eucharistiam ministrare, vt vult *Gobat. in Experim. Theolog. tract. 4. n.* 378. *& sequent.*

In die Paschæ Regulares possunt Eucharistiam ministrare.

§. III. Regulares, maximè priuilegiati possunt in die Paschæ Sacram Eucharistiam ministrare, dummodo id non fiat pro satisfaciendo pręcepto, vt resoluunt *Bonacin. pag.* 82. *n.* 12. *Castrop. punct.* 19. *n.* 2. 3. 8. *loc. suprà Barbos. de offi. & Potest. Paroch. cap.* 19. *n.* 11. & alij apud ipsos, quibus adde *Tambur. in Opusc. de Comm. cap.* 4. §. 4. *n.* 48. Si qui Religiosi habeant priuilegium dispensandi Eucharistiam, etiam pro præcepto annuæ communionis, videant ipsi, non enim meum est hoc punctum decidere.

An ministrare Eucharistiam in mortali, sit peccatum.

§. IV. Dubitatur, vtrum Sacerdos, ministrando Eucharistiam in mortali, peccet; Respondent autem aliqui negatiuè, quia Sacerdos tunc Sacramentum non conficit: at negari non potest esse maximam irreuerentiam Sacramentum hoc omnium supremum ministrare in mortali, quin aliqui id extendunt ad solum contactum Hostiæ consecratæ, ità vt, si grauatus mortali eam tangeret, mortaliter delinqueret, quod tamen esse nimis rigorosum puto cum *Gobat. citand.*

Ante ministrandam Eucharistiam, sufficit actus contritionis.

§. V. Non est tamen necesse confessionem præmittere, sed sufficit actus contritionis. *Barbos. cap.* 20. *num.* 17. *Gob. in Experim. Theolog. tract.* 4. *n.* 386. *& sequentib. & Bonacin. pag.* 83. *à n.* 4. vbi aperte docet esse peccatum mortale ministrare Eucharistiam in peccato, non præmissa confessione, vel actu contritionis, imò addit, quod tot peccata committuntur, quot ministratur personis, sed hanc circumstantiam non esse in confessione aperiendam, vult *Gob. suprà*. eo ductus fundamento, quia contraria opinio est satis tuta: cum Bonacina consentiunt *Alloz. in Alphab. moral. verb. Sacramentum à n.* 28. *& Bonal. tom. 2. tract. 22. lection.* 7. libenter tamen addo benignam opinionem *Tambur. cap.* 1. *n.* 59. *loc. cit.* quod nempe non sit mortale, dispensare in peccato Sacram Eucharistiam.

An, qui pluribus personis ministrat Eucharistiam existens in peccato, pluries peccet.

Interdicti tempore an Eucharistia ministranda.

§. VI. An tempore interdicti possit Eucharistia ministrari, vide in *Litera M. n.* 211. §. 11.

In Oratorijs priuatis potest Eucharistia ministrari.

§. VII. In Oratorio priuato potest Eucharistia ministrari habentibus Bullam Cruciatæ. *O. n.* 109. §. 2. Regulares vero absolute habent hanc potestatem. *M. n.* 211. §. 16.

De ministranda Eucharistia in Altari, in quo est Sacramentum expositum.

§. VIII. Si Eucharistia ministretur in Altari, in quo sit Sacramentum expositum (quod tamen passim fieri non debet) obseruanda sunt peculiariter sequentia, ratione loci (nam de communione more solito facienda, diximus in *Litera C. n.* 384.) igitur celebrans, dum versus populum dicit *Misereatur vestri*, & *Indulgentiam* stet aliquantulum versus cornu Euangelij, ne terga Sacramento

vertat;

vertat: Quandò vero conuersus ad populum habens præ manibus Sacramentum, dicit *Ecce Agnus Dei, & Domine non sum dignus* tunc stare debet omninò in medio altaris directè ei terga vertens, quia debet tantum attendere ad illud Sacramentum, quod habet præ manibus, sicut deducitur ex *Carem. Episcop. lib. 2. cap. 23.* vbi loquens de communione generali facienda feria V. in Cœna Domini (in quo casu remanet Sacramentum super Altare in Sepulcro reponendum) se remittit ad dicenda in *cap. 29.* de communione generali in die Paschæ, ibi autem dicitur, quod Sacerdos debeat stare in medio Altaris, renibus ad illud versis, & quidem, si feria V. in Cœna Domini deberet celebrans aliter se gerere, ratione Sacramenti existentis super Altare, esset notatum, quia ea, quæ non fiunt de more, expressè ponuntur, quia cęterum non parum deficeret. Vide *Toncl. lib. 3. cap. 2. §. 1. n. 3.*

Sacerdos ministraturus Eucharistiam ante Sacramentum exponitur, ut teneat solùm ad Sacramentum, quod habet prę manibus.

De varijs modis sumendi Eucharistiam.

§. IX. Tribus modis Eucharistia sumi potest, vel Sacramentaliter tantum, vel spiritualiter tantum, vel spiritualiter, & Sacramentaliter simul.

De Sumptione tantùm Sacramentali.

§. X. Primò modo sumitur sacrilegè ab ijs, qui in peccato existentes, non verentur ad tantum Sacramentum accedere, quo fit, vt id, quod est institutum ad salutem, pro ipsis, planè indignis, vertatur in iudicium.

De Sumptione Spirituali.

§. XI. Secundò modo sumitur ab illis, qui, licet re ipsa sacras species non manducent, tamen recipiunt Sacramenti effectum, propter Sanctum desiderium, quod habent ad Sacramentum ipsum sumendum.

De Sumptione Sacramentali, & Spirituali simul.

§. XII. Tertiò tandem modo sumunt illi, qui, & rę ipsa Sacrum Eucharisticum panem manducant, & etiam illius effectum recipiunt, eo quod, quantum in se ipsis est, curant debitè dispositi ad illum accedere: ità loquuntur plerique Theologi, & nominatim *Castrop. part. 4. tract. 21. punct. 10. n. 1.*

Non baptizati incapaces sunt Sacramenti Eucharistiæ.

§. XIII. Nota, quod nondum baptizati minime sunt capaces recipiendi hanc Sacram Eucharistiam Sacramentaliter, quia nullus est capax alicuius Sacramenti, nisi factus sit Ecclesiæ membrum, in illam per ianuam ingressus, ianua autem est baptismus, vt omnes sciunt, & notat idem *Castrop. n. 3.* qui bene addit, quod non baptizatus est capax ad recipiendam Eucharistiam Spiritualiter tantum, quia potest esse gratus Deo per baptismum in voto cum actu contritionis.

Antè communionem præmittenda confessio peccatorum.

§. XIV. Sicut diximus ex Tridentino in *Litera A. n. 354. §. 2.* quod Sacerdos ante Missæ celebrationem, debeat omnino confiteri, ità dicimus, quod antè sumptionem Eucharistiæ præmittenda sit confessio peccatorum; cum hac sola differentia, quod Sacerdos, qui celebraret in casu necessitatis, non præmissa confessione, deberet post Missam statim confiteri, habita copia confessarij, quam obligationem non habent, qui tantùm communicant, vt diximus in *Litera C. n. 442.* Casus autèm necessitatis communicandi, non pręmissa confessione, erit, si ex communionis omissione, timeatur grauis nota infamię, vel alterius damni sibi, vel alteri obuenturi, vt exponunt *Tambur. in Opuscul. de Communion. cap. 1. n. 73. & Castrop. punct. 12. n. 7. loc. cit.*

Quandò liceat communicare non præmissa confessione.

Deuotio ad suscipiendam Eucharistiam requiritur.

§. XV. Et notandum, quòd Eucharistia est cum deuotione suscipienda, iuxta dicta in *Litera D. n. 103.*

Dentibus non comminuẽda Eucharistia.

In ore sumenda.

§. XVI. Sumi debet Eucharistia à communicantibus omnino in ore (vt tamen non comminuatur dentibus. *Litera H. n. 74. init.*) adeoque Sacerdos, dum distribuit sacram Eucharistiam, eam debet in os sumentium ipse mittere; Antiquitus quidem fideles poterant pro libito, vel sumere sacram Eucharistiam in Ecclesia, vel eam accipere, & deferre domi sumenda, viri in manibus, mulieres autem in linteo, quod etiam Dominicale appellabatur, eo quia esset institutum ad recipiendum Dominum, quem ritum postea, vtpotè parum conuenientem reuerentiæ tanto Sacramento debitæ abrogauit *Concil. Toletan. 1. can. 14.* Vide *Cabassut. in Notit. Concil. cap. 50. & 74. de Synod. Quinixest. in Trull. can. 101.*

De antiquo ritu Sumendi Eucharistiam Domi.

Dominicale, quid sit.

Quandò sumi possit Eucharistia.

§. XVII. Sumere potest quilibet Eucharistiam quacumque hora diei, dummodo sit ieiunus (excipe viaticum, de quo in *Litera V. n. 43.*) & in gratia, vt docent *Scort. de Sacrif. Miss. lib. 4. cap. 29. n. 10. & Sà in aphorism. verb. Eucharist. n. 39.* sed iuxta communem consuetudinem, non debet sumi post Vesperas, nisi in casu necessitatis, ad vitandum scandalũ. *Bonacin. pag. 94. à n. 10.* & quidem non debet ministrari in nocte Natiuitatis Domini, vt dicemus in *Litera M. n. 242. §. 2.* An in Sabbato Sancto ministrari possit. *P. n. 177.*

Post Vesperas non sumenda Eucharistia.

Neque in nocte Natiuitatis Domini.

An in Sabbato Sancto.

§. XVIII.

Antiquitùs etiam feria VI. in parasceue licitum erat communicare.

§. XVIII. Maior difficultas est, an Eucharistia possit ministrari feria VI. in parasceue, non solùm infirmis, de quibus nemo dubitat, sed etiam sanis, & quidem antiquus Ecclesiæ vsus hoc permittebat, vt colligitur ex *Amalar. lib. 1. cap. 12.* vbi vult esse conseruandam Eucharistiam pro feria VI. in parasceue, quia sunt aliqui, qui quotidie eam sumere volunt, ergò supponit licitum fuisse pro libito eam sumere, imò adhuc licere, docent *Scort. & Sà. cit.* quorum tamen opinio in hoc non est ampliùs probabilis, propter decretum *S. Rit. Congreg. die 19. Febr. 1622.* cuius meminit *Mend. in stater. Dissert. 11. q. 5. n. 35. & in Epitom. verb. Eucharist. n. 8.*

Iàm non est licitum feria VI. in parasceue communicare.

De frequentia communionis.

§. XIX. Quoad frequentiam Eucharistiæ, quisque propriam sequatur deuotionem; *Concil.* quidem *Trident. sess. 22. de Sacrific. Miss. cap. 6.* vellet, quòd in singulis Missis fieret Sacramentalis astantium communio, quod tamen non inducit præceptum, sed purum consilium; neque est attendenda illorum opinio, qui putant communionem quotidianam esse de iure Diuino, eos enim esse redarguendos, nouissimè decreuit *S. Card. Congr. Concil. Trident. interpret. die 12. Febr. 1679.* Cum verò hoc Sacramentum sit defatigatorum refrigerium, dicente Domino *Matth. cap. 11. vers. 28. Venite ad me omnes, qui laboratis, & onerati estis, & ego reficiam vos*, laudabiliter frequentatur, iuxtà consilium proprij confessarij.

Quotidiana communio nó est de iure Diuino.

Sacra communio non est valdè diu differenda.

De obligatione communicandi.

§. XX. Quoad obligationem sumendi, hanc tantum habent, qui vsu rationis pollent, idque tantum in Paschate, & in periculo mortis, vt tradunt communiter Doctores, & videri possunt. *Busemb. lib. 6. tract. 3. cap. 2. artic. 3. Alloz. in alphab. moral. verb. Eucharist. section. 15. Tambur. de comm. cap. 4.* & alij, quos nimis lungum esset referre.

N. B. Communio pro Paschate fieri potest à Dominica Palmarum, vsque ad Dominicam in albis, & extra hoc tempus, præceptum non ampliùs viget. *Tam. ib. de Commun. cap. 4. §. 4. n. 36.*

§. XXI. Et hic aduertendum, quod obligationi annuæ communionis satisfieri non potest per communionem sacrilegam, neque contraria propositio potest sustineri, quia damnata fuit à SS. D. N. Innocentio XI. *die 2. Martij 1679.*

Per communionem sacrilegam satisfieri non potest annuæ communioni.

§. XXII. Item aduerto, quod per communionem factam propter periculum mortis, non potest satisfieri communioni annuæ Paschatis, vt videbimus in *Litera V. nu. 43.*

Communio facta in periculo mortis, non sufficit pro annua communione.

Eucharistia, quomodo conseruanda.

Eucharistia, quomodo conseruanda, 175.
& quando mutanda. *P. n. 45. §. 6. & S. n. 20. §. 8. & 70.*

Eucharistia, quid, si cadat.

Eucharistia, si cadat, quid sit faciendum. *Litera P. n. 45. §. 10.* 176.

Eucharistia, quid, si euomatur.

Eucharistia, si euomatur, siue à celebrante, siue ab alio, & appareant integræ species, tunc separentur, & reuerenter sumantur, & vomitus comburatur; at, si causarent nauseam, non erunt sumendæ, sed seruandæ in tabernaculo in loco separato, quousque sint corruptæ, quæ postea in sacrarium proijciuntur; si verò in vomitu species non appareant, erit vomitus, nihilominus comburendus (non puto tamen aliam diligentiam esse faciendam, si post duas, vel tres horas sequatur vomitus) & cineres in sacrarium proiciendę. *Missal. de Defectib. occurrentib. tit. 10. n. 14. Quart. hic. D. Thom. 3. part. q. 83. artic. 6. ad 7.* 177.

Quid, si Eucharistia euomatur.

Eucharistia, quid, si sumatur ab aliquo animali.

Eucharistia, si sumeretur ab aliquo animali, puta mure, omni diligentia curandum erit, vt illud animal accipiatur, & comburatur, & cineres in sacrarium immittantur. *Quart. part. 3. tit. 10. n. 5. Dub. 2.* idem obserua, si vermes in Eucharistia generentur, vt siquidem comburantur; Eucharistia autem numquàm est comburenda, sed debet seruari quousque species ex toto corrumpantur, ex suppositione, quòd nullus possit, propter vermium nauseam eam sumere. *Gauant. tom. 1. part. 3. tit. 10. nu. 34.* 178.

Quid, si Eucharistia ab aliquo animali sumatur.

Eucharistia numquam cóburenda.

Eucharistia quoad Missam eiusdem votiuam.

179. Eucharistia quoad Missam votiuam, *M. n.* 233. §. 12.

Eucharistia, vt Viaticum.

180. Eucharistia infirmis in periculo mortis existentibus, potest solum deferri à proprio Parocho, non ab alio, iuxta dicta *suprà. n.* 174. §. 2. & quidem Parochus tenetur ex officio, ità vt grauiter peccet, si, ex eius causa infirmus sine viatico decedat; quare tenetur ad infirmos deferre Eucharistiam quacumque hora fuerit ad id vocatus, etiam cum periculo mortis, vt accidit tempore pestis. *Castrop. part. 4. tract. 21. punct. 20. n. 2.* adhibeant tamen Parochi conuenientia remedia, ad quę obligat sub mortali *Gobat. n. 406. loc. cit.* nisi adsit specialis motus Spiritus Sancti.

Infirmis à quo Eucharistia deferenda.

Tenetur Parochus etiam cum periculo mortis ad infirmos Eucharistiam deferre.

§. I. De modo autem seruando in ministranda infirmis Eucharistia, nil addo, cum hoc sit satis expositum in Rituali Romano Pauli V. quod apud omnes Parochos esse debet; quià verò plura occurrunt dubitanda quoad infirmorum communionem, sequentia notabo.

De modo ministrandi viaticum.

§. II. Primò noto, quòd, si Parochus vocetur in tali hora, E. G. media nocte, & non adsint, qui comitentur sacram Eucharistiam, poterit indutus superpelliceo, & stola, adhibito saltem alio cum vno cereo, procedere. *Abre. in Institut. Paroch. lib. 9. n. 216.* deficientibus autem superpelliceo, stola, & lumine, in casu necessitatis, adhuc debet Eucharistia deferri, vt notat *Gobat. n. 423. loc. citand.*

Quacumque hora deferenda ad infirmos Eucharistia.

§. III. Secundo noto Eucharistiam semper infirmis esse dandam immediatè per manum Sacerdotis, numquam verò medio aliquo instrumento, etiam tempore pestis; non reputo tamen omninò improbabile, quod in tali angustia possit Parochus aliquo instrumento vti, dummodo nullum sit periculum, quòd Eucharistia cadat in terra, & absit scandalum. *Tamburin. de Commun. cap. 5. n. 21.*

An medio aliquo instrumento porrigi possit Eucharistia.

§. IV. Tertiò noto Parochum posse non solùm semel in eadem infirmitate ęgrotum non ieiunum communicare, sed etiam pluries, si pluries instet periculum mortis, puta intrà temporis interuallum octo dierum, imò vnius, iuxta prudentum arbitrio. *Barbos. de offic. & potest. Paroch. cap. 20. n. 42.*

Quoties in eadem infirmitate possit infirmus non ieiunus communicare.

§. V. Quartò noto Parochum non teneri deferre Eucharistiam moribundo, si nulla sit spes, quòd subsit tempus, vt infirmus possit eam sumere; An autem teneatur Parochus nimis festinanter currere, negat *Barbos. n. 45.* cum hoc redundet in irreuerentiam Sanctissimę Eucharistię, & etiam id parum conuenit decentię Parochi: sed contrarium satis probabiliter docent *Quintanad. tract. 4. singul. 8. & Gob. in Experim. Theolog. tract. 4. n. 416.* vbi addit nequaquàm Parocho debere officere, si stultus sit habendus propter velocem cursum, sed imitari Apostolos dicentes *1. Corin. cap. 4. nos stulti propter Christum.*

Quid, si non sit spes, quòd tempus subsit, nisi Parochus valdè currat.

N. B. An amentibus possit sacra Eucharistia ministrari in articulo mortis, vide *D. Thom. 3. p. q. 80. art. 9. & can. è. Is, qui. 26.* 6.

§. VI. Quintò noto Parochum debere deferre Eucharistiam incedentem pedibus, non verò super equum, nisi ob maximam distantiam, esset contraria consuetudo, & equus sit valde mansuetus *Barbos. n. 51.*

Pedibus incedat Parochus, dum Eucharistiam defert.

§. VII. Sextò noto, quòd, si contingeret Parochum esse defatigatum in deferenda Eucharistia alicui infirmo, nequaquàm debeat Sacramentum laicis deferendum tradere, sed potiùs faciat, vt illi eius brachium sustentent: laudabile etiam esset, si Parochus sacram Eucharistiam cum suo vase in decenti bursa inclusam, collo sibi appenderet.

Eucharistia numquam deferenda à laicis, at Parochus fesse defatigatus.

§. VIII. Septimò noto Eucharistiam non esse deferendam ægroto, qui non potest eam sumere, vt saltem illam adoret, hoc enim prohibuit. Sac. Congreg. teste *Zerol.* apud *Barbos. n. 44.*

Si ægrotus non possit Eucharistiam sumere, non debet ei deferri, vt illam adoret.

§. IX. Octauò noto tempore interdicti localis, posse, & debere Parochum moribundis deferre Eucharistiam more solito, & in reditu ad Ecclesiam etiam ea facere, quæ fiunt de more, cum hoc spectet ad Sacramenti reuerentiam. idem *Barbos. n. 48.*

Tempore interdicti localis, ministrandum viaticum.

§. X. Nonò noto non esse improbandam quorumdam Parochorum pietatem, qui è locis Catholicis, occultissime deferunt in ciuitatibus hæreticorum sacram Eucharistiam Catholicis moribundis ibidem simulate degentibus, ità namque sæpius fecisse S. Franciscum Salesium, testatur *Gobat. n. 418.* Cęterum numquam deferenda est sacra Eucharistia in domibus in crumena, vel secretò, sed cum solita solemnitate, vt in Rituali, ex nouissimo Decreto *S. Card. Congreg. Concil. Trid. interpr. die 12. Febr.* 1679.

Catholicis in Ciuitatibus hæreticorum, laudabiliter defertur Eucharistia occultè.

§. XI.

Statim morituro dari potest Eucharistia.

§. XI. Decimò, noto Eucharistiam posse dari statim morituro, etiam morte violenta E. G. damnato vltimo supplicio, quia non est necesse, quòd plures horæ intercedant inter sumptionem Eucharistiæ, & mortem; debent tamen huiusmodi communicare ieiuni, si fieri possit. *Quintanad. de Sacram. Eucharis. singul.* 14.

Clerici inferiores, & etiam laici in extrema necessitate possunt Eucharistiam ministrare.

§. XII. Vndecimò, noto, quod, in casu extremæ necessitatis, deficiente Parocho, vel alio Sacerdote, non solum Diaconi, sed etiam alij Clerici inferiores, possunt sibi ipsis Eucharistiam ministrare, imo etiam laicis id concedit *Gobat. n.* 447. *& sequentib. & n.* 451. addit, quod laicus in extrema necessitate posset Eucharistiam alteri deferre, dummodo absit scandalum.

Capellanus, vel Confessarius ingredi potest Monasterium ad communicandam monialem infirmam.

§. XIII. Duodecimò, noto, ad communicandas moniales, posse ingredi Capellanum, vel confessarium, non solum instante periculo mortis, de quo nemo dubitat, sed etiam, si monialis Infirma vellet communicare iuxtà constitutiones regulę, vel laudabilem Monasterij consuetudinem. *Quintanad. tract.* 4. *sing.* 3. vbi etiam addit id quotidiè licitum esse propter aliquam monialem infirmam, quę esset notabilis virtutis, & vitæ exemplaris, iam solita quotidiè communicare, abhibito tamen prudentis confessarij consilio.

Communio in articulo mortis est de iure Diuino.

§. XIV. Vltimò noto, tàm esse strictam obligationem communicandi in articulo mortis, vt id sit Diuinum præceptum, sicut late probat *Castrop. part.* 4. *tract.* 21. *punct.* 14. *n.* 4. neque huic præcepto potest satisfieri per communionem factam ante periculum mortis, etiam si fuerit facta die antecedenti, ex eodem *Castrop. n.* 7. imò, licèt quis eodem die communicauerit, si posteà incidat in periculo mortis, deberet iterum communicare, ex *Abre. in Instit. Paroch. lib.* 9. *n.* 191. sed *Gob. n.* 175. dicit non adesse hanc obligationem, & asserit probabilius esse non licere eodem die iterum communicare.

An eodem die iterum communicare debeat, qui post factam communicnem incidit in periculo mortis.

Eucharistia exposita.

181. Eucharistia exposita, Superiorem locum super Altare teneat. *V. n.* 10.

182. Euchatistia exposita. Vide. Expositio.

Eugenius Papa.

Eugenius Papa, quo consilio concessetit officium Ambrosianum Mediola- 183.
nensibus. *A. n.* 306. §. 1.

Eugenius IV. concessit Græcis, vt 184.
vterentur pane fermentato in Sacrificio Missæ. *G. n.* 53.

Euge serue bone &c.

Euge serue bone &c. est Antiphona ad 185.
Benedictus in communi confessorum; hæc vero esto in principio videatur eadem tàm in communi confessorum pontificum, quam non pontificum; attamen, quia finis est diuersus, etiam ipsæ Antiphonę diuersæ censentur. *C. num.* 363. §. 17.

Eulogiæ.

Eulogię, & fermentum appellabantur 186.
antiquitus oblationes. *O. n.* 4.

Euomere.

Euomere Sacras species, quando li- 187.
ceat. *Litera V. n.* 19. §. 3.

Examen confessariorum.

Examen, an necessariò ad approban- 188.
dos confessarios requiratur. *A. n.* 419. §. 21.

Examen conscientiæ.

Examen conscientię esse necessariò 189.
requisitum ad validitatem confessionis, satis aperte colligitur ex *Concil. Trid. sess.* 14. *de Pænit. cap.* 5. *& can.* 7. neque de hoc vllus dubitat, quia, si integre omnia peccata sunt confitenda, vt diximus in *Litera I. n.* 187. proculdubio debet pęnitens cogitare, & memorię reducere quænam peccata commiserit.

Confessioni examen conscientiæ præmittendum.

§. 1. Quale autem debeat esse hoc

Examen conscientiæ quale esse debeat.

examen, & quantum in eo sit temporis impendendum, non est facile certam pro omnibus regulam assignare; nam alij maiorem, alij minorem tenentur diligentiam facere, iuxtà varietatem negotiorum, officiorum &c. attenta etiam maiori, vel minori frequentia confessionis, qui enim sæpius confitentur, satisfaciunt breuiori examine, qui verò rarius, indigent longiori. *Mend. in Epitom. verb. Pœnitent. Sacrament. n. 4.*

Diligentia in examine conscientiæ adhibenda.

§. II. Neque DD. aliam regulam de hoc examine faciendo tradunt, nisi, quod in eo, illa adhibeatur diligentia, quam viri prudentes solent adhibere in negotijs magni momenti, & videri possunt *Gob. in Experim. Theolog. tract. 6. n. 487. Quintanad. tract. 1. sing. 7. n. 1. in fin. Alloz. in Alphab. moral. verb. examen. n. 3.*

Cauendum à scrupulis in examinanda conscientia.

§. III. Non est tamen necesse tali diligentia vti, qua maior dari non possit, quia hoc esset infinitos scrupulorum laqueos introducere, cum semper quilibet esset anxius, num omnem diligentiam adhibuerit, ex quo non pauci desperarentur, sicut contigisse cuidam pœnitenti nimis scrupuloso, refert ex *Cardin. de Lug. Gobat. n. 484.* qui ideo in loco superius citato, dum dixit examen conscientiæ esse faciendum cum ea diligentia, quam in negotijs magni momenti solent ponere viri prudentes, addidit non summi momenti, vt ita significaret sufficere diligentiam mediocrem, neque pœnitentem teneri ad maiorem, etiam si putaret alia peccata fore repertuium. idem alijs relatis. *n. 496.* quod ante ipsum docuit *Busemb. in Medul. Theolog. moral. lib. 6. tract. 4. cap. 1. dub. 2. artic. 1.*

Sufficit examen mediocre.

Scribere peccata non tenetur pœnitens.

§. IV. Et multo minus tenetur scribere sua peccata, qui etiam probabiliter timeret obliuisci eorum, quia ad hanc extraordinariam diligentiam, nemo est cogendus *Castrop. part. 4. tract. 23. punct. 10. n. 3.*

§. V. Hoc verò examen potest, imò debet omitti in casibus extremæ necessitatis, quia tunc sufficiet vnum, vel alterum peccatum confiteri, & etiam poterit quis absolui, dato tantum aliquo pœnitentiæ signo, & aliquandò absque eo, sub conditione, vt in *Litera F. n. 134. §. 61.* imò monet *Caramuel. in Fundam. Theolog. lib. 3. n. 3151.* quod in naufragio, & in periculosa infirmitate, nemo magnum tempus in conscientiæ examine impendat, sed, attenta ratione periculi, citius confiteatur, etiam leuissimo præmisso examine, nè, volendo diutius examinare conscientiam, moriatur, aut incidat in delirium, antequam absoluatur. Plura de Sacramento Pœnitentiæ, quære in *Litera P. n. 162.*

Examen in necessitate omittendum.

Quandoque leuissimum sufficit examen.

Examen causarum dispensationis.

Examinandæ causæ dispensationis ab executore. *R. n. 63. §. 11. & 28.* 190.

Examen ordinandorum.

Examen ordinandorum esse ab Episcopo ordinationi præmittendum, ità necessarium putauerunt religiosissimi PP. Concilij Tridentini, vt illud varijs in locis inculcarent; imponitur namque Episcopis, quod ordinandos examinent *sess. 7. de Reform. cap. 11. sess. 23. de Reform. cap. 3. 7. 12. & 14.* & quidem ordinare absque examine, non parua culpa censenda erit; quia magnum est periculum plerumque ignaros, & illiteratos admittendi cum maximo Catholicæ Ecclesiæ discrimine, & dedecore, quia in *Cap. Illiteratos. Distinct. 36.* habetur *litteris carens sacris non potest esse aptus officijs.* 191.

Ordinandi examinari debent.

Illiterati non ordinandi.

§. I. Licebit autem, omisso examine, ordinare illos, qui notorie sunt sufficientes, vt docet *Vencr. in Exam. Episc. lib. 1. cap. 13. n. 5.* & notat esse apud DD. commune *Alloz. in Alphab. moral. verb. Exam. n. 1.* Cæterum ordinare illiteratum, idest illum, qui ignoraret necessario scienda, ratione ordinis, esset graue peccatum, vt resoluunt communiter DD. teste *Quintanad. tract. 6. singul. 9. n. 5.*

Notoriè sufficientes, absque examine ordinari possunt.

§. II. Modus instituendi examen ordinandorum habetur in *Trident. sess. 23. de Reform. cap. 7.* quod nempe Episcopus feria IV. ante ipsam ordinationem, vel quando ipsi videbitur, conuocet omnes, qui ordinari voluerint, & ascitis Sacerdotibus, alijsque prudentibus viris, peritis Diuinæ legis, ac in Ecclesiasticis Sanctionibus exercitatis, diligenter inuestiget, & examinet ordinandorum genus, personam, ætatem, institutionem, mores, Doctrinam, & fidem, ex qua Tridentini loquutione, plura colligo.

De examine instituendo.

In quibus examinari debeant ordinandi.

Episcopus alijs potest examen committere.

§. III. Primò, ipsum Episcopum debere ordinandos examinare, adhibitis alijs examinatoribus peritis, non est tamen necesse, vt ipsemet Episcopus adsit, sed potest hoc examen per alios fieri. *Abre. in Instit. Paroch. lib. 9. num. 389.*

De vita, & moribus.

§. IV. Secundò, esse inquirendum de vita, & moribus ordinandorum.

De ætate, & Doctrina.

§. V. Tertiò, de eorum ætate, virum scilicet eam attigerint, quæ requiritur, vltimò, de Doctrina.

§. VI. Et quia generaliter non possumus de his loqui, cum pro varietate ordinis, varia requiratur, ideò distinctè de hoc examine agemus. Igitur.

Qui nam requirantur pro prima tonsura.

§. VII. *Prima tonsura* (*Trid. sess. 23. de Reform. cap. 4.*) *non initientur, qui Sacramentum confirmationis non susceperint, & fidei rudimenta edocti non fuerint, quique legere, & scribere nesciant, & de quibus probabilis coniectura non sit, eos, non secularis iudicii fugiendi fraude, sed, vt Deo fidelem cultum præstent, hoc vitæ genus elegisse.* Ecce tria vult Tridentinum esse inquirenda, vt quis licitè prima initietur tonsura, nempe, quòd sint confirmati, quòd sciant legere, & scribere, & quòd non ducantur eo fine, vt fugiant iudicium seculare.

Requisita pro minoribus ordinibus.

§. VIII. Ordinandi verò minoribus ordinibus debent habere bonum testimonium à Parocho, & Magistro scholæ, in qua educantur. ex *eodem Trid. cap. 5. & cap. 11.* additur, quod debeant intelligere linguam latinam: & in hoc Tridentinum exponit *Quintanad. sing. 14. n. 1.* quod videlicet maior intelligentia linguæ latinæ requiratur pro duobus postremis minoribus ordinibus, quàm pro duobus primis, dicitque pro his sufficere, si ordinandus sciat prima rudimenta, nempe partes orationis, genera, & præterita, etiamsi nullam sciat facere orationem, vel factam, quamuis facilem, vertere in linguam vulgarem: imò vult sufficere, si tantum perceperit nominum declinationes, & verborum coniugationes: pro duobus tamen extremis minoribus ordinibus, debet ordinandus eam linguæ latinæ intelligentiam habere, vt saltem percipiat sensum alicuius sententiæ facilioris E. G. *Beatus vir, qui timet Dominum.* quià cæterum nollo modo posset dici ipsum intelligere linguam latinam, vt bene notat *Gobat. in Experim. Theolog. tract. 8. n. 377.*

De intelligentia linguæ latinæ.

§. IX. Quoad ordinem Subdiaconatus, & Diaconatus, requiritur, vt iis initiandi, habeant bonum testimonium, & sint instructi literis, & iis, quæ pertinent ad exercendum ordinem; & quidem in his, absque dubio, maior intelligentia latinæ linguæ requiritur, quam in ordinibus minoribus; sufficit autem talis [vt ex ipso Tridentino colligere liquet] qua ordinati possint percipere ea, quæ ad ipsorum officium spectant, quocircà, qui intelligit sensum Rubricarum Breuiarij, & Missalis, sufficiens est; nam, quia ratio generalis legis restringitur ex mente, & fine legis, probabile est apud aliquos, quòd ille, qui ab alio instructus, sufficienter scit, quę spectant ad illius officium, neque scit sufficienter legere, possit ordinari, licet tantam linguæ latinę cognitionem non habeat, vt possit intelligere rubricarum sensum, quia Tridentinum eo fine requirit in his ordinandis intelligentiam linguę latinę, vt legendo rubricas, possint ediscere eorum officium, & qui eas ex aliorum informatione percepit, satisfecit fini concilij, ita *Quintanad. singul. 9. n. 8.* satis large procedens, & à multis in praxi, vt video sequutus.

De requisitis pro Diaconatu, & Subdiaconatu.

Ratio generalis legis restringitur ex mente, & fine legis.

§. X. Ordinandi ordine Presbiteratus, exigit *Trident. cap. 14.* quod habeant bonum testimonium, & comprobentur idonei ad docendum populum ea, quę scire omnibus necessarium est ad salutem, & ad Sacramenta ministranda; nihil verò amplius additur de intelligentia linguę latinę, cum ea maximè in ordinando Sacerdote supponatur, nam in eo requiritur habilitas ad docendum populum, & Sacramenta ministranda, quas functiones nequaquàm poterit peragere, qui linguę latinę ignarus non valet studere, & consulere libros DD. pro varijs difficultatibus, quę in exercendo eius officio, innumerę occurrere possunt; vnde non possum, vt verum fatear, approbare nimis indulgentem doctrinam *Quint. mad. sing. 13. n. 4.* quod nempe in necessitate, liceat Episcopo initiare ordine Presbiteratus eum, qui nullam grammaticæ cognitionem habet, dummodo alias videatur sufficienter idoneus: non enim video, quomodo in viro tam idiota, aliqua sufficientia esse possit, & quid aget in pluribus occurrentiis magni vtique momenti, in quibus etiam docti formidant? non ne grauissima euenient scandala, in magnum Religionis detrimentum? vt melius esset (liceat mihi sic dicere) nul-

De requisitis pro ordine Presbiteratus.

An aliquando liceat fit ignorantem ordinare.

los eſſe Sacerdotes, quam ignatos, quia, vt *Concilio. Toletan. 4. cap. 24.* loquitur *In Sacerdote, ignorantia mater eſt cunctorum errorum*, ſicut appoſite notat *Abell. in ſuo libell. de Sacerd. Chriſtian. part. 1. cap. 6.*

Ignorantia in Sacerdotibus eſt mater cunctorum errorum.

§. XI. Neque puto Tridentinum vnquàm credidiſſe eſſe Sacerdotio initiandos, niſi viros ſapientes, cum aſſerat eos eſſe aliorum magiſtros de rebus fidei ad ſalutem neceſſarijs, inſuperque exigat eos eſſe in miniſtratione Sacramentorum peritos: & licet ſit clarum Sacerdotes ſimplices non eſſe conſtitutos pro Sacramentorum adminiſtratione, tamen in caſu neceſſitatis poſſunt, & debent baptizare, & abſoluere, adeoque, ſaltem horum duorum Sacramentorum debent eſſe periti, etiamſi de Sacramento pœnitentiæ neget *Gaſpar. Hurtad. relat. à Quintan. ſing. 14. n. 8.* qui tamen aſſerit ſe non approbaturum pro Sacerdotio eum, qui neque formam abſolutionis ſciret.

In caſu neceſſitatis quilibet Sacerdos debet baptizare, & abſoluere.

§. XII. In Regularibus tamen non eſt ità rigoroſè procedendum, quia ipſorum defectus poſſunt ab alijs ſuppleri doctrina, vel conſilio, ratione vitæ communis, quam degunt, quod docet *Caſtrop. part. 4. tract. 27. punct. 8. n. 17.*

Circà Regulares poſſunt Epiſcopi eſſe indulgentiores.

§. XIII. Præter latinam linguam, debent ordinandi interrogari, quid ſit ordo, quem petunt, & ſi reſpondere neſciant, meritò repelluntur illis verbis *Matth. cap. 20. verſ. 22. Neſcitis quid petatis:* item interrogandi ſunt de obligationibus, quas, per aſſumptionem ad ordines, ſuſcipiunt; congruit enim, vt quiſque ſciat, quæ iuxtà eius ſtatum agere debeat.

De alijs interrogationibus faciendis ordinandis.

§. XIV. Et notandum, quod ordinandi ad ſingulos maiores ordines, debent ante menſem adire Epiſcopum, qui ſolet committere Parocho, vel alteri, vt inquirant de natalibus, ætate, moribus, & vita ordinandorum, & ad ipſum Epiſcopum referant quæ inuenerint. *Triden. ſeſſ. 23. de Reform. cap. 5.*

Ordinandi maioribus ordinibus adeant Epiſcopum ante menſe.

§. XV. Quærunt aliqui, an quando immediatè ante ordinationem Epiſcopus interrogat Archidiaconum, vtrum ordinandi ſint digni, ipſe Archidiaconus debeat poſitiuè ſcire illos eſſe dignos, vt affirmatiuè reſpondeat, an verò ſufficiat, quòd negatiuè eos dignoſceſſe cognoſcat, quatenus non cognoſcit contrarium, & hoc ſecundum ſufficere tradit *Caſtro. n. 5. loc. cit.* quia, dum quis non probatur indignus, ſupponitur dignus, & continua praxis docet, quòd nihil plus ab Archidiacono in ea actione exigitur.

Archidiaconus quam cognitionem debeat habere de ordinandis, vt Epiſcopo interroganti reſpondeat.

§. XVI. Aduertendum autem, ne, in huiuſmodi examine, ſimonia committatur, & certum eſt, quòd tam dans, quàm accipiens aliquid, ſimoniacus eſſet, dummodo intercederet pactum approbationis, qui enim alio fine, putà gratitudinis, vel liberalitatis, daret aliquid, ſimonia non cenſeretur: imò, ſi quis examinatori valde rigido, & nolenti approbare, niſi eos, à quibus munera accepit, ad redimendam vexationem daret aliquid, dummodo cæterum eſſet idoneus, ſimoniacus non cenſeretur, ſed ſolum eſſet talis recipiens. Vide *Quintanad. tom. 1. tract. 6. ſingul. 15.* Plura de licita ordinum ſuſceptione quære in *Litera S. n. 202. §. 22.*

Simonia in examine non committenda.

Examen ordinandi cum literis dimiſſorijs, à quo faciendum. *D. n. 167. à §. 17.* 192.

Examinare pœnitentem.

Examinare pœnitentem, quomodo debeat confeſſarius *I. n. 195.* 193.

Examen quoad ſecundas nuptias.

Examen ad indagandum, an coniux ſit mortuus, vt ſuperſtes poſſit ad alta vota tranſire. *L. n. 104. à §. 1.* 194.

Excellentia meritorum.

Excellentia meritorum erga Eccleſiam, eſt vna ex rationabilibus cauſis ad diſpenſandum in impedimentis Matrimonij, vt notauimus in *Litera C. n. 181. §. 3.* ratio huius aſſignatur à *Gaſpar. Hurtad. de Matrim. diſp. 26. n. 32.* quia iuſtum eſt, vt, qui ſunt Eccleſiæ benemeriti, illius benignitatem experiantur; qua ratione conceditur etiam diſpenſatio ratione alicuius benemeriti, in cuius gratiam petitur. *Cap. Tali conjugio, 1. 7.* Plura de cauſis ſufficientibus ad diſpenſandum, habuiſti in *Litera C. cit.* 195.

Ob merita erga Eccleſiam diſpenſari poteſt in impedimentis Matrimonij.

Ex.

Exceptio.

196. Exceptio firmat regulam in contrarium. *Supra n. 83. §. 20. & H. n. 41. §. 25.*

Excommunicatio.

Quid significet excommunicatio.

197. Excommunicatio idem etymologicè significat, ac positio extra communionem, vt notat *Palman. in Breuiar. Theologic. part. 3. n. 390.*

Antiqua est excommunicatio.

§. I. Est autem excommunicatio censura valde antiquitus vsitata, quia Lucifer fuit expulsus à Paradiso, Adam à loco tranquillitatis, Cain positus profugus super terram hominum consortio priuatus. *Casal. de Sacr. rit. cap. 22.*

§. II. Pœna excommunicationis est omnium grauissima, & colligitur ex *Trid. sess. 25. de reform. cap. 3.* vbi habetur; quod excommunicationis gladius sit neruus Ecclesiasticæ disciplinæ; quocirca non debent superiores passim, & ex qualibet leui causa excommunicationem ferre, sed in hoc procedendum est sobrie, & maxima circumspectione, vt admonet *Trid. cit.* quia ex frequenti excommunicationis vsu plus damni infertur, quam salutis, nam sic solet potius contemni, quam formidari.

Excommunicatio non inconsideratè ferenda.

§. III. Per excommunicationem, Christianus varijs Ecclesiasticis bonis priuatur, quod vt clarius ostendam; præmitto excommunicationem esse in duplici differentia, alia siquidem est maior, alia minor: quæ diuisio, vtrum sit Analogi in sua analogata, an verò generis in species, discrepant DD. quia aliqui volunt excommunicationem minorem vere non esse excommunicationem, vt videtur sentire *Sayr. de Censur. lib. 1. cap. 4. n. 18.* Attamen *Castrop. part. 6. disp. 2. punct. 2. n. 2.* existimat supradictam diuisionem esse generis in species: quidquid tamen sit, non est nostrum de hac re plura congerere.

Diuisio excommunicationis in maiorem, & minorem.

§. IV. Differunt autem excommunicatio maior, & minor inter se, quia maior excommunicatio non potest incurri, nisi per peccatum mortale, non quod actio sub excommunicationis pœna prohibita debeat ex se semper esse peccatum mortale, quia etiam potest præcipi res aliqua ex se indifferens, sub pœna excommunicationis, vt dicemus in *Litera S. n. 216.* sed, quia statim, ac aliquid est prohibitum, vel præceptum sub tali censura, est mortale contrarium facere: Minor autem excommunicatio incurritur solum per peccatum veniale, vt infra. Vide *Cabassut. in Theor. & prax Iur. Canon. lib. 5. cap. 10. n. 3.*

Per peccatum mortale maior excommunicatio contrahitur.

Etiam res indifferens potest sub pœna excommunicationis præcipi.

§. V. Maior excommunicatio priuat excommunicatum Sacramentis, tàm actiue, quàm passiue, idest, vt non possit absque mortali ministrare Sacramenta, aut recipere: item priuat quibuscumque Ecclesiæ suffragijs, itàvt pro excommunicato nullus possit absque peccato mortali publice orationes fundere, aut Missam pro eo offerre, licitum tamen erit Sacerdoti, vt priuatæ personæ, secretò orare pro eo in *memento* Missæ, sicut etiam aliæ personæ priuatæ, possunt pro eo priuatim orare; imò pro excommunicato tolerato, potest Missa offerri, vt videbimus in *Litera O. n. 67. à §. 1.* & tandem hæc excommunicatio priuat excommunicatum (intellige vitandum, nempe, si sit declaratus; aut publicus Clerici percussor) quacumque Christianorum externa conuersatione, & hoc versu comprehenditur *Os, orare, vale, communio, mensa negatur.*

Sacramentis priuantur excommunicati. Etiam Ecclesiæ suffragijs.

Conuersatione priuantur excommunicati.

§. VI. *Os.* significat osculum pacis, negandum excommunicato. *Orare.* nè quis intersit Missæ, aut in Ecclesia quomodocumque cum illo. *Vale.* nè ei exhibeatur salutationis obsequium. *Communio.* nè quis cum excommunicato in eadem Domo cohabitet, aut in eodem lecto dormiat, præsertim ratione societatis. *Mensa negatur.* nè vllus inuitatus ab excommunicato, ad prandium eius accedat, neuè eum inuitet, ità notant *Cabassut. cit. Abre. in Instit. Paroch. lib. 10. à n. 459.* & fusius prosequitur *Sayr. de Censur. lib. 2. à cap. 1.*

Exponuntur quæ excommunicatis neganda sunt.

§. VII. Excommunicatio minor priuat excommunicatum sola participatione Sacramentorum passiua, non verò actiua, & ita potest ministrare Sacramenta, sed non ea recipere. Missam autem celebrare non potest, quia non potest recipere Eucharistiam, sed celebrando, non fieret irregularis. *Cap. si celebrat. de Cleric. Excommunicat.* Item excommunicatum priuat electione ad beneficia, non actiua, sed passiua; poterit enim alium eligere, sed ipse eligi non valebit. Vide *Gaspar. Hurtad. de Censur. Disp. 16. Difficult.* [illegible]

Quibus priuet excommunicatio minor.

Quandò Sacerdos excòmunicatus est minori excòmunicatione, non fit irregularis celebrando.

§. VIII. Hæc excommunicatio minor

Minor excommunicatio, quando incurritur.

Clericus, qui in Diuinis officijs communicat cum excommunicato vitando, incurrit excommunicationem maiorem.

Regulares non veniunt nomine Clerici in odiosis.

nor incurritur solum ab eo, qui in aliquo communicat cum excommunicato vitando (clericus tamen, qui scienter, & sponte communicaret cum excommunicato à Papa, illum admittendo ad Diuina officia, incurreret excommunicationem maiorem Papæ reseruatam. *Cap. Significauit. de sententia excommun.* Intelligitur tamen de excommunicato denunciato. *Abre. lib. 10. cap. 8. n. 285.* & hic nomine Clerici non veniunt Religiosi Regulares, quia est res odiosa. *Castrop. part. 6. tract. 29. disp. 3. punct. 24. n. 3.*) quæ communicatio est tantum peccatum veniale; vnde dixi *suprà* § 4. quod minor excommunicatio incurritur per solum peccatum veniale.

Etiam ab homine potest ferri excommunicatio minor, sed de facto est tantum à iure.

Excommunicatio absolute prolata, est semper maior.

§. IX. Minor hæc excommunicatio, licet possit ferri ab homine, de facto tamen numquam fertur, & est vnica tantum lata à iure, in *cap. Statuimus. de sentent. excommunic. in 6.* incurrenda solum in casu, quo quis communicaret cum excommunicato vitando, *Polm. in Breu. Theolog. 3. part. n. 393.* & aliæ minores excommunicationes, quæ in iure habentur, iam sunt antiquatæ. *Sayr. lib. 2. cap. 23. n. 4.* hinc fit, quod nomine excommunicationis simpliciter prolatæ, semper intelligitur excommunicatio maior. *Cap. si quem de Sent. Excommun.*

Recensentur casus, in quibus possumus cum excommunicato vitando communicare.

§. X. Vidimus *suprà* §. 5. illicitum esse communicare cum excommunicato vitando, sed sciendum dari aliquos casus, in quibus licet, & expedit cum eo tractare, & exponuntur in hoc versu: *Vtile, lex, humile, res ignorata, necesse.*

Vtile, quid significet.

§. XI. *Vtile* denotat quòd possumus loqui cum excommunicato de his, quæ spectant ad salutem animæ, nec refert, & si alia verba incidenter interponantur. *Cap. 54. Cum voluntate. de sentent. excommun.* & etiam excommunicati possunt ad concionem admitti. *Cap. 43. Responso. eod. tit.*

Lex, quid importet.

§. XII. *Lex* ponitur pro Matrimonio, quia non est prohibitum vxori communicare cum viro excommunicato, etiam vitando, puta comedendo cum eo, reddendo, & petendo debitum, sicut etiam debitor suo creditori excommunicato potest reddere debitum, & aperte colligitur ex *cap. 31. Inter alia. eod. tit.*

Humile quos excipiat.

§. XIII. *Humile* significat filios, & seruos, qui tenentur debitum obsequium, & seruitutem præstare Patri, & Domino, etiam excommunicato. *Cap. 103. Quoniam multos. 11. q. 3.* & hic veniunt filii etiam lato modo sumpti, putà filius filii, item adoptiui, nurus, gener &c. *Hurtad. disp. 9. n. 21.*

Ignorantia excusat.

§. XIV. *Res ignorata* ponitur ad excusandos illos, qui nescientes talem esse declaratum excommunicatum, aut ignorantes esse prohibitum cum excommunicato communicare, cum eo tractant. *Idem. cap. Quoniam multos.*

Necessitas etiam excusat.

§. XV. *Necesse* tandem ponitur, quia in graui necessitate possumus cum excommunicato vitando communicare, putà, pro danda eis eleemosyna, & necessarijs ad vitam subueniendis: deducitur expressè ex *cit. cap. Inter alia.*

De causa efficiente excommunicationis.

§. XVI. Excommunicatio alia est à iure, alia ab homine; prima est, quæ habetur in aliquo canone, vel statuto, non solùm Summi Pontificis, sed etiam inferioris Prælati. *Sayr. lib. 1. cap. 7. n. 1.* Secunda illa dicitur, quæ priuatim fertur, vel per sententiam iudicis infligitur.

Differentia inter excommunicationem à iure, & excommunicationem ab homine.

§. XVII. Differunt verò inter se. Primò, quia, quæ est à iure, semper est generalis, quæ verò est ab homine potest esse generalis, vel circa particularem personam. Secundò, quæ est à iure semper durat, quæ vero est ab homine, desinit per mortem legislatoris, vel adueniente alio superiore, primo amoto; si tamen quis in eam excommunicationem incurrisset ante mortem legislatoris, vel illius amotionem ab officio, manebit excommunicatus etiam post. *Polman. part. 3. n. 375.*

Alia est excommunicatio comminatoria, alia latæ sententiæ.

§. XVIII. Siue autem excommunicatio sit à iure, siue ab homine, subdiuiditur in excommunicationem comminatoriam, seu sententiæ ferendæ, & in excommunicationem latæ sententiæ: Comminatoria non incurritur, nisi per iudicis sententiam, illa verò latæ sententiæ statim incurritur ipso contrauentionis facto.

Quomodo cognoscatur an excommunicatio sit comminatoria, vel latæ sententiæ.

Odiosa in dubijs sunt restringenda.

§. XIX. Ad dignoscendum verò, an excommunicatio sit comminatoria, vel latæ sententiæ, attendenda sunt verba latoris; Si enim dicatur *Præcipimus sub pœna excommunicationis*, aut *sub interminatione anathematis* erit comminatoria, idest sententiæ ferendæ; Sed, si dicatur *Præcipimus sub pœna excommunicationis ipso facto incurrenda*, vel *ipso iure &c.* erit latæ sententiæ: & in dubio, an excommunicatio sit latæ sententiæ, vel reseruata, censenda est sententiæ ferendæ, & non reseruata, iuxtà *Regul. 15. Iur. in 6. Odia restringi, & fauores conuenit ampliari. Men-*

de.

do. in Epitom. verb. Excommun. n. 8.

Quis possit excommunicationem ferre.

§. XX. Occurrit dicendum, quis possit excommunicationem ferre: & dico eos solùm hanc habere potestatem, qui habent Ecclesiasticam iurisdictionem quoad claues; neque tamen requisitur in excommunicante ordo Presbiteratus, quia Summus Pontifex potest delegare hanc facultatem laico; & nota, quod Abbatissa Monialium, licet habeat iurisdictionem in suas Moniales, non potest illas excommunicare, cum eam iurisdictionem non habeat in ordine ad claues; insuper sciendum, quod hac potestate possunt Episcopi, & alij superiores vti solùm in locis suæ iurisdictionis, quare non poterunt suum subditum existentem in aliena iurisdictione excommunicare. *Vener. in exam. Episcop. lib. 2. cap. 2.*

Abbatissa suas moniales excommunicare non potest.

Quis possit ab excommunicatione absoluere.

XXI. Sequitur examinandum, quis possit ab excommunicatione absoluere: à quo breuiter me expediam, vel enim est excommunicatio maior, vel minor; si minor, ab hac absoluere potest quilibet confessarius approbatus, imò, cum hæc excommunicatio contrahatur tantum per peccatum veniale, vt vidimus *supra*. §. 4. sequitur, quòd ab ea absoluere possit quilibet simplex Sacerdos; [nisi excommunicatus aliunde haberet mortale], qui potest à venialibus absoluere: *Abren. lib. 10. n. 471.* sed hoc non est amplius simplicibus Sacerdotibus permittendum, vt in *Litera M. n. 171. §. 19.*

Quid, si sit excommunicatio sit minor.

Quid, si sit maior.

§. XXII. Si verò excommunicatio fuerit maior, vel hæc erit reseruata, vel non: si primum, potest ab ea absoluere solus lator, siue eius successor, vel illius superior, aut alius delegatus; si secundum, potest quis absolui à quolibet confessario approbato. *Abr. nuper.*

Potestas absoluendi à censuris ab homine est specialiter exprimenda.

§. XXIII. Aduerte, quòd, dum datur generalis potestas absoluendi à censuris, etiam reseruatis, ea extenditur solum ad censuras reseruatas, quæ sunt à iure, non verò ad illas, quæ sunt ab homine, quia de his specialior mentio est facienda. *Caballut. lib. 5. cap. 10. n. 7.*

Modus absoluendi ab excommunicatione.

§. XXIV. De modo absoluendi excommunicatum, non est, cur aliquid addamus, quia, siue absolutio sit danda in foro exteriori, siue interiori, siue sit absoluendus aliquis jam mortuus, formula habetur per extensum posita in Rituali Romano Pauli V.

Delegatus ad absoluendum ab aliqua excommunicatione, obseruet formam à delegante præscriptam.

§. XXV. Solum notabo formam præscriptam esse omnino attendendam ab eo, qui facultatem obtinuit absoluendi ab aliqua excommunicatione: si autem dicatur, quod absoluat in forma Ecclesiæ consueta, tunc vtatur formula posita in dicto Rituali, quia cæterum non desunt, qui asserant inualidam fore absolutionem ab excommunicatione datam à delegato, non seruata forma sibi constituta. *Alloz. in Alphab. moral. verb. absolut. section. 4. n. 6.* Quod si, neque sit præscripta peculiaris aliqua forma, neque dictum fuerit, quòd seruetur forma Ecclesiæ consueta, tunc, si res fuerit valde grauis, nihilominus laudabilius erit formulam in Rituali expressam obseruare, vt in eisdem Rubrica habetur.

Laico potest delegari potestas ad absoluendum ab excommunicatione.

§. XXVI. Quoad personam, cui possit delegari potestas ad absoluendum ab excommunicatione, certum est posse etiam esse laicum, qui sic delegatus, valide, & licite absoluet, tam in foro exteriori, quàm interiori, omissa tamen peccatorum confessione. *Alloz. n. 2. & Vener. in examin. Episcop. lib. 2. cap. 9. n. 27.*

Etiam absens, & inuitus potest ab excommunicatione absolui.

§. XXVII. Dubitant aliqui, an persona excommunicata, dum absoluitur, debeat esse præsens, & consentire. Respondeo autem negatiue, potest enim quis ab excommunicatione absolui etiam absens, & inuitus. *Mendo. in Epitom. n. 13.*

Defuncti vtiliter ab excommunicatione absoluuntur.

§. XXVIII. Defuncti, qui, cum signis contritionis decesserunt, si antea fuerint excommunicati, post mortem absolui debent, sicut constat ex *cap. A nobis. de sentent. excommun. §. Vnde quantumque*, & multum refert, quod illi, qui antequam fuerint ab excommunicatione absoluti, morte præuenti sunt, post mortem absoluantur, vt, scilicet, possint solemniter in loco sacro sepeliri, & etiam pro ijs possit specialiter orari, & Missa offerri, vt cum communi tradit *Sayr. de cens. lib. 1. cap. 28. n. 17.* formulam pro hac functione habes in Rituali Romano.

Ad reincidentiam quis possit absoluere.

§. XXIX. Quæritur tandem, an quis possit absolui ad reincidentiam, ità vt absoluatur quidem ab excommunicatione, sed cum conditione, quòd reincidat, nisi attenderit promissa: ad quod quæsitum cum distinctione respondeo; vel enim ille, qui absoluit, potest excommunicare, vel non: si primum, certum est posse dari absolutionem ad reincidentiam; si secundum, non potest, quia non habet sufficientem iurisdictionem. *Mend. cit.*

§. XXX.

Absolutio de stylo curiæ, ad reincidentiam in breuibus posita, quid præstet.

§. XXX. Ità ad reincidentiam absoluit Summus Pontifex aliquos quoad effectum consequendum, vt fiant Capaces fruendi concessione Pontificis, quæ clausula de stylo Curiæ apponi solet in breuibus concedentibus aliquem fauorem; sed nota eum, qui sic fuisset absolutus, non reincidere in foro interiori, idest conscientiæ, sed tantum in foro exteriori, idque, si res fuerit manifesta, nam alioquin poterit se in omnibus gerere vt absolutus, quod declarauit Gregorius XIII. teste *Sà in Aphorism. verb. Absolut. n. 7.*

198. Excommunicatio lata, vt omnes confluant ad concionem, quandò publicanda est Bulla Cruciatæ, quem sensum faciat. *B. n.* 142. §. 15.

199. Excommunicationes Bullæ Cœnæ Domini. *B. n.* 145.

200. Excommunicatio contrà publicantes Indulgentias in Anno Sancto. *B. n.* 95. §. 21.

201. Excommunicationes Papæ reseruatæ. *S. n.* 211.

202. Excommunicatio, an sit reseruabilis à Superioribus Regularium præter casus expressos. *P. n.* 189. §. 6. *& sequentib.*

203. Excommunicatio est tollenda priusquàm detur absolutio à peccatis. *F. n.* 134. §. 54.

Excommunicati.

204. Excommunicati non tolerati ità priuantur Ecclesiæ suffragijs, vt pro iis non possit Missa offerri: Sed pro toleratis potest. *Q. n.* 67. §. 1.

205. Excommunicatus Sacerdos celebrare non debet. *A. n.* 354. §. 1. neque dicere *Dominus vobiscum. D. n.* 354. §. 15.

206. Excommunicatus vitandus, si ingrediatur Ecclesiam, dum celebratur, quid faciendum. *M. n* 211. §. 5.

207. Excommunicatus notorius, si sepeliatur in Ecclesia, eam violat. *Supra n.* 24. §. 4.

208. Excommunicatus, quomodo ex ordinis vsu fiat irregularis *D. n.* 55. 4 §. 10.

209. Excommunicati, an Matrimonium contrahere possint. *K. n.* 41. §. 2.

210. Excommunicatus Parochus, an valide Matrimonio assistat. *P. n.* 37. 4 §. 18.

211. Excommunicati possunt esse testes in contractu Matrimoniali. *T. n.* 40. §. 2.

Excusantes causæ.

Excusantes causæ à recitatione horarum; ad tria capita reducuntur; nempe, ad impotentiam, ad grauem occupationem, & ad dispensationem: De impotentia, vide in *Litera I. n.* 52. de occupatione graui, in *Litera O. nu.* 13. de dispensatione in *Litera D. n.* 185. 212.

Ex quibus causis Diuinum officium omitti possit.

An catholicus inter hæreticos teneatur ad horas.

§. I. Quæritur de eo, qui est inter hæreticos, an scilicet teneatur ad horas: & quidem teneri, puto certe; limita tamen, nisi ex recitatione horarum graue incommodum, & detrimentum passurus esset, quia forte ex illarum recitatione se proderet vt catholicus, sicut bene aduertit *Busemb. in Medull. Theolog. moral. lib. 4. cap. 2. dub. 2. artic. 3. n. 2.*

An teneatur ad partem, qui non potest totum recitare.

§. II. Esset videndum, vtrum, qui non potest totum officium recitare, teneatur saltem ad illius partem, sed hoc examinabitur in *Litera I. cit.* §. 1.

Quandoque officij recitatio præueniēda.

§. III. Item quærendum, an præuidens se tota die occupaturum, putà circa Confessiones, infirmos &c. teneatur præuenire officij recitationem, ne postea, ratione occupationis, illud omittat, quod vtique esse faciendum, nemo dubitat.

Quædam quæsita circa excusationem à recitatione horarum.

§. IV. Tria remanent ad completam huius argumenti claritatem expendenda. Primò. an qui ex se solo non potest recitare, qui tamen posset cum socio, teneatur illum ascissere. Secundò. an, qui est impeditus quoad recitationem horarum, teneatur, loco illarum, ad alias preces vocales. Tertiò, vtrum taliter impeditus, teneatur alium legentem audire.

Quomodo teneatis adsciscere socium pro recitatione horarum.

§. V. Ad primum respondeo affirmatiuè, dummodo commode possit, neque est obligatio stipendio eum conducere: quòd, si esses surdus, vel etiam surdaster, ità vt nisi cum magna difficultate, possis eum audire, non teneris cum tanto tuo, & illius incommodo. *Busemb. supr. n.* 1. *& Castrop. part. 2. tract. 7. disp. 2. punct. 6. n.* 13. qui, cum multis, quos citat, asserit hanc esse opinionem communem. *Gobat* tamen *in Experim. Theolog. tract. 5. n.* 713. obligat beneficiarium tantum ad quærendum socium, & inferius addit omnes teneri illum admittere, si socius sponte se offerat. Ad secundum respondeo negatiuè, quia

nulla

Non tenetur ad alias preces, qui non potest recitare horas.

nulla ratione illa obligatio induci potest, vt bene ostendit idem Gobat. Ad tertium respondeo pariter negatiue, vt praxis ipsa docet, & ità notant *Gobs. & Busembnelas.* Plura de horis Canonicis quære in *Litera H. n. 48.*

Non tenetur audire alium, qui non potest recitare.

213\. De causis excusantibus à materiali integritate confessionis.

Excusantes causæ ab integritate materiali confessionis, sunt variæ, neque possumus omnes casus sigillatim aduertere; bene tamen aliquos exponemus, quia ex ijs poterunt prudentes de alijs similibus casibus iudicare.

Quandoque obliuisci alicuius mortalis non efficit confessionem.

§. I. Igitur primò excusatur ab integritate materiali confessionis, qui inculpabiliter obliuiscitur alicuius mortalis post factum diligens examen [quale debeat esse hoc examen, diximus *suprà n. 191.*] at, non adhibito diligenti examine, talis obliuio reputabitur culpabilis. *Abra. in instit. Parech. lib. 9. n. 271.*

Non confitendum peccatum cum præiudicio sigilli confessionis.

§. II. Secundò, qui non potest suum peccatum confiteri, nisi detegat peccatum alterius, cuius confessionem audiuit. *S. n. 146. §. 22.*

Infirmus satisfacit, & si omnia peccata non confiteatur.

§. III. Tertiò infirmus, qui non posset omnia peccata sigillatim dicere, imò talis esset absoluendus, etiamsi nullum peccatum aperiret, sed solum in genere exhiberet signa contritionis, & doloris. *Becan. de Sacram. cap. 37. q. 2. n. 2.*

Mutus absolui potest, non expressis omnibus peccatis.

§. IV. Quartò, mutus, qui non posset, nisi vnum, vel alterum mortale explicare signis. *Busemb. in Medull. Theolog. moral. lib. 6. tract. 4. cap. 1. dub. 3. artic. 2.*

Quomodò naufragantes debeant confiteri.

§. V. Quintò, in imminenti naufragio, sufficit audire vnum, vel alterum peccatum à singulis, imò, si periculum esset in mora, sufficeret, quòd omnes in genere confiterentur, dicendo se esse magnos peccatores, & tunc confessarius ipsos absolueret, semel formam proferendo, scilicet *Ego vos absolno &c. Gobat. in experimentali Theol. tract. 6. n. 480.*

Qui est linguæ ignotæ potest absolui, etiam non explicatis omnibus peccatis.

§. VI. Sextò, qui est ignoti idiomatis, & non habet copiam confessarij illius linguæ, potest absolui, explicato vno, vel aliquibus peccatis, eomodo, quo fieri potest. *Cabass. in Theor. & prax. Iur. Canon. lib. 3. cap. 11. n. 3.*

Infecti peste non tenentur semper omnia peccata confiteri.

§. VII. Septimò, qui laboraret morbo contagioso, posset, vno, vel altero peccato confesso, absolui, si confessarius timeat, quòd ex maiori mora, sit etiam peste afficiendus. idem *Cabassut. n. 4.*

Tacendum peccatum, ex quo timetur aliquod damnum.

§. VIII. Octauò, si timeret penitens, quòd ex confessione alicuius peccati, sequi possit graue damnum sibi, vel proximo, puta, si quis occidisset fratrem Confessarij, aut illius sororem violasset, & ex confessione posset Confessarius dignoscere penitentem fuisse occisorem sui fratris, aut stupratorem suæ sororis, vnde probabilissime timetur odium, & vindicta. *Abre. n. 273.*

§. IX. Nonò, qui fere certo putaret tale peccatum fore reuelandum à confessario, vel ex sua malitia, vel ex notabili linguæ leuitate. *Cabassut. n. 3.*

An taceri possit aliquod peccatum ad finem non manifestandi complicem.

§. X. Decimò, dubitatur, an excusetur ab integritate materiali confessionis, qui aliquod peccatum non potest confiteri, nisi declarando complicem (intellige, dummodo complex sit confessario notus) in quo casu, vtique penitens teneretur confiteri alteri confessario, cui complex sit ignotus, at, si alium habere non possit, tunc teneri penitentem tacere illud peccatum, volunt aliqui apud *Cabassut. n. 5.* sed in eo casu esse aperiendum illud peccatum, multis elatis sustinent idem *Cabassut. Busemb. artic. 2. loc. relat. Becan. q. 2. n. 4. Tambur. de Confession. lib. 2. cap. 10. §. 1. n. 30.* vbi tamen satis probabilem appellat quorundam opinionem asserentium, quòd possit taceri pro tunc aliqua circumstantia, ad finem non detegendi complicem:

An saltem aliqua circumstantia.

E. G. qui carnaliter cognouisset propriam matrem, & hæc esset Confessario nota, sufficiat, si confiteatur se mæchatum fuisse, non expressa circumstantia matris, quam tamen opinionem, ego libenter non consulerem.

An ratione casus reseruati, quis excusetur ab integritate confessionis materiali.

§. XI. Vndecimò, dubitatur, an, ratione casus reseruati, possit quis excusari ab integritate materiali confessionis, si fortè non possit adire superiorem. & Respondet *Gobat. tract. 6. n. 466. & tract. 7. à n. 378.* negatiue, sed nos commodius hoc examinabimus in *Litera P. n. 189. §. 35.*

Magnus concursus, an sit causa sufficiens, vt quis absoluatur, confessis solum aliquibus peccatis.

§. XII. Tandem existimant aliqui, quòd ratione magni concursus, propter aliquam solemnitatem, vel indulgentiam, detur sufficiens causa excusandi ab integritate materiali confessionis; ità vt quis possit absolui, confessis solum aliquibus peccatis, idque, vt subsit tempus, ad hoc, vt omnes concurrentes ad festum, vel Indulgentiam, possint aliquo modo confiteri; tamen hæc sententia est omnino improbanda, nec vllo modo potest sustineri, cum sit damnata à SS. D. nostro Innocentio XI. *hoc anno 1679. 2. Martij.* Plura de integritate confessionis, quære in *Litera I. n. 187.*

214. Excusantes causę ab annua confessione, *C. n.* 440. §. 17.

215. Excusantes causæ. Vide causa.

Exemptæ Ecclesiæ.

216. Exemptæ Ecclesiæ, quomodò se gerant quoad Missas ibidem coram Prælatos celebrandas. *S. n.* 20. §. 12.

Exenterantes cadauera.

217. Exenterantes cadauera excommunicantur. *S. n.* 211.

Exequiæ.

218. Exequiæ defunctorum faciendæ simul cum Missa, *C. n.* 544. quomodò faciendæ post Missam. *A. n.* 45. *& sequent.* de die tertio, septimo, & trigesimo. *D. n.* 147.

Exequutio.

219. Exequutio literarum Apostolicarum non potest impediri sub poena excommunicationis latæ in Bulla Cœnæ Domini. *B. n.* 145. §. 32.

220. Exequutio dispensationis solet committi ordinario proprio supplicantis. *D. n.* 180. §. 56.

Exequutores.

221. Exequutores publici mortis, sunt irregulares. *L. n.* 63. §. 24.

Exercer:.

222. Exercere ordines indebite, irregularem facit. *D. n.* 85. *à* §. 10.

Exeuntium Sacramentum.

Exeuntium Sacramentum, est vnctio extrema. De qua *infra n.* 244. 223.

Ex hac Altaris participatione.

Ex hac Altaris participatione, quomodò dicatur in Canone. *S. n.* 20. §. 61. 224.

Ex hoc omnes.

Ex hoc omnes, immediate antè consecrationem, sunt verba, quæ non reperiuntur apud Euangelistas, sed ea ad nos peruenerunt per traditionem Apostolorum. *Gauant. tom.* 1. *part.* 2. *tit.* 17. *n.* 19. & quidem, non omnia scripta sunt quæ fecit Christus, sicut vidimus *supra n.* 125. 215.

Exorcismorum liber.

Exorcismorum liber, est materia ordinationis exorcistę. *M. n.* 107. §. 72. 216.

Exorcismus.

Exorcismus dicitur super baptizandum, & quarè. *B. n.* 17. §. 24. 227.

Exorcista.

Exorcista idem est, ac adiurans, seu increpans, vt ex *S. Isidor.* notat *Durand. in Rational. Diuin. officior. lib.* 2. *cap.* 6. *n.* 1. 228. Quid significet exorcista.

§. I. Hinc in Ecclesia exorcistæ ordinantur, vt Dæmones à corporibus obsessis expellant. *Alcuin. de Diuin. offic. in cap. de Tonsur. Clericor.* authoritatem verò expellendi Dæmones exorcistis nouæ legis, dedit Christus Dominus, quod docet *Tirin. in Actib. Apost. cap.* 19. *vers.* 13. Sed notandum, quod licet initiatus tantum hoc ordine, per se loquendo

Authoritas exorcistæ.

Purus exorcista non debet exorcizare.

quendo possit exorcizare ; tamen Ecclesia non permittit ab his id fieri propter Sacerdotum abundantiam, à quibus hoc officium decentius præstatur, vt notat *Goba. in Experim. Theolog. tract. 8. n. 68.*

Exorcistatus est Sacramentum ?

§. II. Exorcistatus, licet sit vnus ex quatuor minoribus ordinibus, est nihilominus Sacramentum, vt videre est in *Litera O. n. 116.* §. 6. de huius materia. *M. n.* 107. §. 72. de forma verò. *F. n.* 134. §. 76.

Quando hæc ordinatio facienda.

§. III. Hæc ordinatio potest licitè fieri, tàm in Missa, quam extrà Missam, vt tamen semper fiat in mane, & si fit in Missa, facienda est post tertiam lectionem ad significandos prophetas, qui Christum præcesserunt, vt obseruat *Bonal. in Theolog. moral. tom. 2. tract. 28. lection. 13.* sed in Missa habente solùm vnicam Epistolam, hæc ordinatio facienda erit post *Kyrie eleison*, vt notatur in Pontificali, vbi etiam omnia potes videre, quæ spectant ad ritum seruandum in ordinatione exorcistæ. Plura de ordinibus. quære in *Litera O. n. 116.*

Expansæ manus.

229. Expansæ manus tenendæ à celebrante ad illa verba *Hanc igitur. &c. Litera S. n.* 20. §. 53.

Expectetur.

230. *Expectetur.* est antiphona dicenda ad laudes Sabbati ante vigiliam Natiuitatis Domini. *A. n.* 379. à §. 1.

Expensæ litis.

231. Expensæ litis à quo coniuge faciendæ, dum agitur de diuortio. *A. n.* 217.

Expositio Sacramenti.

232. Quando expositio Sacramenti facienda.

Expositio Sacramenti, de Regula generali fieri solet ad Vesperas solemnes: infrà octauam Corporis Christi, & quandoque pro oratione quadraginta horarum, sicut quotidie fit in hac ciuitate Ianuensi.

Quo habitu indutus sit celebrans pro facienda expositione.

§. I. Pro exponendo Sacramento ; celebrans debet esse indutus amictu, alba, cingulo, stola in modum crucis posita, & pluuiali, vel saltem superpelliceo, & stola.

De modo seruando in exponendo Sacramento.

§. II. Antequam Sacramentum exponatur, ponitur in suo ostensorio, vel pixide, super Altare, & celebrans stans imponit incensum in Thuribulo absque benedictione, postea genuflexus super infimum Altaris gradum, Sacramentum incensat triplici ductu, facta profunda reuerentia ante, & post, tum, & non priùs, in choro cantatur hymnus *Pange lingua &c.* vel incipitur à versu *Tantum ergo &c.* pro consuetudine Ecclesiarum, & interim Diaconus, vel alius cum superpelliceo, & stola, aut ipse celebrans, si alius non adsit, collocat in loco conuenienti preparato, Sacramentum, & in fine hymni, adhuc genuflexus super infimum Altaris gradum, dicit *Dominus vobiscum*, deinde stans prosequitur orationem, vel orationes prout conuenit, & postea, ordine, quo venerat, ad sacristiam redit.

De modo deponendi Sacramentum expositum.

§. III. Cum Sacramentum est deponendum, celebrans debet esse similiter indutus, vt suprà, & antequam cantetur hymnus *Pange lingua*, vel *Tantum ergo*, imposito prius incenso in Thuribulo, modo dicto, Sacramentum incensat, ac mox celebrans, vel alius, quod magis decet, deponit Sacramentum, & illud super Altare collocat, finito postea à choro hymno, dicit celebrans orationem; vel orationes, vt suprà, deinde assumpto super humeros velo oblungo, ascendit ad Altare, & manibus coopertis extremitatibus eiusdem veli oblungi, accipit per pedem ostensorium, siue pixidem, aduertens, quòd pulchrior pars sit versus populum, & ad illum conuersus, Sacramentum, non suprà caput, sed, vsque ad oculos eleuat, deinde morosè illud declinat infrà pectus, ac mox reducit ad pectus, & aliquantulum se vertit ad suam sinistram, deinde ad dexteram, & perficiens circulum, Sacramentum super Altare reponit, quod postea ponitur intra tabernaculum, ab ipso celebrante, vel alio, ac mox celebrans, deposito velo oblungo, ad sacristiam redit. Vide quoad dicta *Castald. lib. 3. section. 10. à cap. 2. Bauld. part. 4. cap. 16. artic. 8. & 11. Tonell. lib. 3. cap. 2. à* §. 2.

Modus dandi benedictionẽ cum Sacramento.

De Missa pro expositione facienda.

§. IV. Quæ Missa cantari debeat, pro facienda expositione Sacramenti.

Litera M. n. 223.

In festiuitatibus SS non decet exponere Sacramentum.

§. V. Et libenter aduerto, quòd in festiuitatibus SS. parum conuenit expositio Sacramenti, quia diuersus est cultus exhibendus sacræ Eucharistiæ, à cultu exhibendo Sanctis: & præsente Domino omnium summo, debet cessare cultus seruorum, quod aperte colligitur ex *Carem. Episc. lib. 1. cap. 12.* vbi habetur, quòd in maiori Altari non soleat esse Sacramentum, & si ibi sit, antequam ad illud accedant celebrans, & ministri pro Missa cantanda, auferatur, & in alium locum reuerenter reponatur; Si igitur Cæremoniale prædictum, neque permittit, vt in Altari maiori, vbi est Missa cantanda, sit Sacramentum in tabernaculo inclusum, quomodo erit laudabile, illud in eodem Altari exponere in solemnitatibus Sanctorum? Acta quidem Ecclesiæ Mediolanensis id prohibent. vide *Bauld. part. 3. cap. 17. n. 2.*

Sacramentum non debet esse in altari, in quo cantanda est Missa.

De modo celebrandi Missam in Altari, in quo est Sacramentum expositum.

§. VI. Quia tamen quandoque ad idem Altare Missa celebratur, in quo est Sacramentum expositum, ideò oportet aliqua notare de modo tunc seruando, sed circa hoc lectorem remittimus ad dicenda in *Litera M. n. 222.*

De expositione Sacramenti in Ecclesijs Regularium.

§. VII. Habentur duo decreta, vnum S. Rituum Congregationis *die 26. Febr.* 1628 quod Regulares non exponant Sacramentum cum solemnitate absque licentia ordinarij; aliud Congregationis Episcoporum *die 7. Septembr.* 1598. quòd nempe, pro particularibus personis exponatur Sacramentum in ostiolo tabernaculi, aut in pixide velata cum luminibus, & assistentia. vide *Lantusca in Theatr. Regul. verb. Eucharist. à n. 1.*

Quomodo pro particularibus personis exponendum Sacramentum.

Expressio falsi.

233. Expressio falsi, vel taciturnitas veri, quando dispensationem vitiet. *D. num. 180. à §. 3.*

Exsufflare.

234. Exsufflare in faciem baptizandi, quid significet. *B. n. 17. §. 22.*

Extensio manuum.

235. Extensio, & iunctio manuum fit à celebrante in fine confessionis, ad illud verbum *Oremus*, & quare. *C. n. 428. à §. 4.*

Extendere manus debet celebrans ad orationem. *S. n. 20. §. 23.* & quare *Litera M. n. 44.* 236.

Extendit manus celebrans, dum incipit *Credo*. *Litera S. n. 20. §. 33.* 237.

Extensio manuum in Missa quid significet. *Supra n. 58. in margin.* & in *Litera M. n. 41. & sequent.* 238.

Extendere manus non debent Ministri sacri. *C. n. 428. §. 8. & 197. §. 20.* 239.

Extensæ manus. Vide Manus extensæ. 240.

Extensiuè.

Extensiuè, & intensiuè consideratur valor Sacrificij. *S. n. 59. §. 3.* 241.

Extrà Ecclesiam.

Extrà Ecclesiam celebrare aliquandò licet. *Litera L. n. 119. à §. 3.* 242.

Extraordinariæ processiones.

Extraordinariæ processiones, quænam sint. *P. n. 221.* 243.

Extrema vnctio.

Extrema vnctio, quod sit vere, & propriè Sacramentum à Christo Domino institutum, esse pro certo de fide tenendum, aperte colligitur ex *Trid. sess. 14. de extrem. vnction. cap. 1. & can. 1.* quam veritatem semper cognouerunt Summi Pontifices, Antiquiora concilia, & SS. PP. vt pluribus firmant *Casal. de Sacr. Ritib. cap. 32. & Caram. in Fundam. Theolog. lib. 3. n. 3605.* 244.

Extrema vnctio est verum Sacramentum.

§. I. Hoc autem solet ex Scriptura probari, tum ex illo *Marc. cap. 6. vers. 13. vngebant oleo multos ægros, & sanabant.* tum etiam ex illo *Iacob. cap. 5. vers. 14. Infirmatur quis in vobis? inducat Presbyteros Ecclesiæ, & orent super eum, vngentes eum oleo in nomine Domini, & oratio fidei saluabit infirmum, & alleuiabit*

Ex Scriptura, quomodo probetur Extremam vnctionem esse Sacramentum.

eum

tum Dominus, & si in peccatis sit, remittentur ei.

§. II. Vtrum autem æquè loquatur de Sacramento extremæ vnctionis nouę legis S. Marcus, ac S. Iacobus, non est ita firmum: neque difficultas est de verbis S. Iacobi, quæ, nemine contradicente, clarissimè loquuntur de extrema vnctione, vt est verum nouæ Ecclesiæ Sacramentum, sed dubitatur de verbis S. Marci, quem quidem loquutum fuisse de Sacramento, sicut loquutus fuit S. Iacobus, tradiderunt *Theophil. Bed. & aly relat. à Tirin. in loc. Marc. citat.* Attamen *Becan. de Sacramtnt. cap. 27. q. 1. n. 2.* licet dicat probabile esse Marcum loquutum fuisse de vnctione, quæ est Sacramentum, tamen *n. 3.* alijs relatis, asserit probabilius esse vnctionem, cuius S. Marcus meminit non fuisse Sacramentum, sed ante Sacramentum, ideft figuram, & adumbrationem Sacramenti, quod etiam sentiunt *Tirin. cit. & Caram. n. 3604. loc. supra.* suasque doctrinas in eo fundant, quia minister Sacramenti extremæ vnctionis est solus Sacerdos, quod nos tradémus in *Litera M. n. 171.* Apostoli autem tunc, quando vngebant, adhuc non erant Sacerdotes, cum à Christo fuerint constituti Sacerdotes noui testamenti in vltima Cęna ex *Trid. sess. 22. de Sacrif. Missæ cap. 1.* Præterea Sacramentum extremæ vnctionis datur solum infirmis existentibus in probabili periculo mortis; Apostoli autem quoscumque infirmos vngebant claudos, cæcos &c. licet eorum infirmitas, neque probabiliter esset ad mortem: insuper illa Apostolorum vnctio erat ad sanitatem corporis, vt liquet ex ipso textu, cum tamen vnctio, quæ est Sacramentum, fit, etiam ad remissionem peccatorum.

An ex S. Marco probari possit Sacramentū extremæ vnctionis.

Figura extremæ vnctionis.

Quando Apostoli fuerint instituti Sacerdotes.

§. III. Neque hæc expositio est contrà Doctrinam *Trid. relat.* quia ibi non dicitur, quòd S. Marcus loquutus fuerit de vnctione, vt est Sacramentum noui testamenti, sed tantum insinuasse eam, quæ nunc est Sacramentum, quatenus illa vnctio, de qua agit, fuit figura, & adumbratio vnctionis extremæ, quę vere est Ecclesiæ Sacramentum, sicut bene aduertit *Becan. q. cit. in fin.*

Quid senserit Tridentinū de verbis S. Marci.

§. IV. Sicut autem, attento sensu verborum Sacræ Scripturæ, dicimus S. Marcum insinuasse tantum Sacramentum per figuram illius, debemus probare, qualiter ex citato textu D. Iacobi euidenter conuincatur extremam vnctionem esse Sacramentum à Christo Domino institutum, & sic ostenditur, quia per illa verba exprimuntur omnia, quæ ad naturam Sacramenti pertinent: ibi enim habetur signum externum, scilicet vnctio, & oratio Presbiteri, tanquam signum gratiæ sanctificantis; deinde dicitur, quòd hæc vnctio fiat in nomine Domini, ergo, vt à Christo instituta, sicuti *Actib. Apost. cap. 10. vers. 48. & cap. 19. vers. 5.* fideles dicuntur baptizati in nomine Iesu, eo quòd sint baptizati baptismo instituto à Iesu Christo; Præterea Apostolus per hanc vnctionem promittit peccatorum remissionem, quod non potuisset asserere, nisi Christus hanc vnctionem, vt verum Sacramentum instituisset, quia nullus purus homo habet potestatem annectendi signis externis gratiam, & remissionem peccatorum, vt ait *Castrop. part. 4. tract. 26. punct. 1. n. 1.* Et ex hoc ipso idem arguit *D. Thom. in supplem. q. 29. artic. 1. in corp.*

Probatur ex D. Iacobo Sacramentum extremæ vnctionis.

§. V. De nomine huius Sacramenti pauca sunt dicenda, satis namque constat dici vnctionem, quia per hanc ministratur; quare verò nuncupetur extrema, non semper conuenere inter se DD. plurimi namque apud *Bonal. in Theolog. moral. tract. 27. lection. 1.* opinabantur ideò hanc vnctionem dici extremam, eo quod esset illud Sacramentum, quod vltimò administrabatur: sed hoc non admittit Bonalius, dicens antiquitus nequaquàm, fuisse consuetum ministrare vltimo loco hanc vnctionem, cum vltimò ministraretur Eucharistia, quæ ideo viaticum dicebatur: & addit, quod ideo hæc vnctio dicitur extrema, quia inter quatuor vnctiones, quæ in Sacramentorum ministratione fiunt, hæc est extrema; quia homo primò vngitur in Baptismo, secundò in confirmatione, tertiò in Ordine, vltimò in hoc Sacramento: & licet quis possit extreme vngi, etiam si non fuerit confirmatus, vel ordinatus, & de facto quam plurimi, qui numquam fuere ordinati, nec piant hoc Sacramentum, nihilominus bene dicitur extrema vnctio, tum, quia iuxta supradictum ordinem est vltima vnctio, tum etiam, quia aliæ vnctiones præcellunt, quod docet *Cardinal. Monil. de Sacram. cap. 46.*

De nomenclatura extremæ vnctionis.

§. VI. Hæc dixi, vt afferrem de hac nomenclatura DD. placita; Cæterum ego nil dubito asserere, quod hæc vnctio dicatur extrema, quia moribundis ministratur, vt etiam ex hoc, dicta sit Sacramentum exeuntium. *Trid. sessio. 14. de.*

Sacramentum exeuntium dicitur vnctio extrema.

Litera M. n. 223.

In festiuitatibus SS non decet exponere Sacramentum.

§. V. Et libenter aduerto, quòd in festiuitatibus SS. parum conuenit expositio Sacramenti, quia diuersus est cultus exhibendus sacræ Eucharistiæ, à cultu exhibendo Sanctis: & præsente Domino omnium summo, debet cessare cultus seruorum, quod aperte colligitur ex *Carem. Episc. lib.* 1. *cap.* 12. vbi habetur,

Sacramentum non debet esse in altari, in quo cantanda est Missa.

quòd in maiori Altari non soleat esse Sacramentum, & si ibi sit, antequam ad illud accedant celebrans, & ministri pro Missa cantanda, auferatur, & in alium locum reuerenter reponatur; Si igitur Cæremoniale prædictum, neque permittit, vt in Altari maiori, vbi est Missa cantanda, sit Sacramentum in tabernaculo inclusum, quomodo erit laudabile, illud in eodem Altari exponere in solemnitatibus Sanctorum? Acta quidem Ecclesiæ Mediolanensis id prohibent. vide *Bauld. part.* 3. *cap.* 17. *n.* 2.

De modo celebrandi Missam in Altari, in quo est Sacramentum expositum.

§. VI. Quia tamen quandoque ad idem Altare Missa celebratur, in quo est Sacramentum expositum, ideò oportet aliqua notare de modo tunc seruando, sed circa hoc lectorem remittimus ad dicenda in *Litera M. n.* 222.

De expositione Sacramenti in Ecclesijs Regularium.

§. VII. Habentur duo decreta, vnum S. Rituum Congregationis *die* 26. *Febr.* 1628 quod Regulares non exponant Sacramentum cum solemnitate absque licentia ordinarij; aliud Congregationis

Quomodo pro particularibus personis exponendum Sacramentum.

Episcoporum *die* 7. *Septembr.* 1598. quòd nempe, pro particularibus personis exponatur Sacramentum in ostiolo tabernaculi, aut in pixide velata cum luminibus, & assistentia. vide *Lamusca in Theatr. Regul. verb. Eucharist.* à *n.* 1.

Expressio falsi.

233. Expressio falsi, vel taciturnitas veri, quando dispensationem vitiet. *D. num.* 180. à §. 3.

Exsufflare.

234. Exsufflare in faciem baptizandi, quid significet. *B. n.* 17. §. 21.

Extensio manuum.

235. Extensio, & iunctio manuum fit à celebrante in fine confessionis, ad illud verbum *Oremus*, & quare. *C. n.* 428. à §. 4.

Extendere manus debet celebrans ad orationem. *S. n.* 20. §. 23. & quare *Litera M. n.* 44. 236.

Extendit manus celebrans, dum incipit *Credo*. *Litera S. n.* 20. §. 33. 237.

Extensio manuum in Missa quid significet. *Supra n.* 58. *in margin.* & in *Litera M. n.* 41. *& sequentib.* 238.

Extendere manus non debent Ministri sacri. *C. n.* 428. §. 8. *&* 197. §. 20. 239.

Extensæ manus. Vide Manus extensæ. 240.

Extensiuè.

Extensiuè, & intensiuè consideratur valor Sacrificij. *S. n.* 59. §. 3. 241.

Extrà Ecclesiam.

Extrà Ecclesiam celebrare aliquandò licet. *Litera L. n.* 119. à §. 3. 242.

Extraordinariæ processiones.

Extraordinariæ processiones, quænam sint. *P. n.* 221. 243.

Extrema vnctio.

Extrema vnctio, quod sit verè, & propriè Sacramentum à Christo Domino institutum, esse pro certo de fide tenendum, aperte colligitur ex *Trid. sess.* 14. *de extrem. vnction. cap.* 1. *& can.* 1. quam veritatem semper cognouerunt Summi Pontifices, Antiquiora concilia, & SS. PP. vt pluribus firmant *Casal. de Sacr. Ritib. cap.* 32. *& Caram. in Fundam. Theolog. lib.* 3. *n.* 3605. 244.

Extrema vnctio est verum Sacramentum.

Ex Scriptura, quomodo probetur Extremam vnctionem esse Sacramentum.

§. I. Hoc autem solet ex Scriptura probari, tum ex illo *Marc. cap.* 6. *vers.* 13. *vngebant oleo multos ægros, & sanabant*, tum etiam ex illo *Iacob. cap.* 5. *vers.* 14. *Infirmatur quis in vobis? inducat Presbiteros Ecclesiæ, & orent super eum, vngentes eum oleo in nomine Domini, & oratio fidei saluabit infirmum, & alleuiabit*

cum Dominus, & si in peccatis sit, remittentur ei.

§. II. Vtrum autem æquè loquatur de Sacramento extremæ vnctionis nouę legis S. Marcus, ac S. Iacobus, non est ita firmum: neque difficultas est de verbis S. Iacobi, quæ, nemine contradicente, clarissime loquuntur de extrema vnctione, vt est verum nouæ Ecclesiæ Sacramentum, sed dubitatur de verbis S. Marci, quem quidem loquutum fuisse de Sacramento, sicut loquutus fuit S. Iacobus, tradiderunt *Theophil, Bed. & aliȷ relat. à Tirin. in loc. Marc. citat.* Attamen *Becan. de Sacrament, cap. 27. q. 1. n. 2.* licet dicat probabile esse Marcum loquutum fuisse de vnctione, quæ est Sacramentum, tamen *n. 3,* aliȷs relatis, asserit probabilius esse vnctionem, cuius S. Marcus meminit non fuisse Sacramentum, sed ante Sacramentum, idest figuram, & adumbrationem Sacramenti, quod etiam sentiunt *Tirin. cit, & Caram. n. 3604. loc. supra.* suasque doctrinas in eo fundant, quia minister Sacramenti extremæ vnctionis est solus Sacerdos, quod nos tradемus in *Litera M. n. 171.* Apostoli autem tunc, quando vngebant, adhuc non erant Sacerdotes, cum à Christo fuerint constituti Sacerdotes noui testamenti in vltima Cęna ex *Trid. sess. 22. de Sacrif. Miss. cap. 1.* Præterea Sacramentum extremæ vnctionis datur solum infirmis existentibus in probabili periculo mortis: Apostoli autem quoscumque infirmos vngebant claudos, cæcos &c. licet eorum infirmitas, neque probabiliter esset ad mortem: insuper illa Apostolorum vnctio erat ad sanitatem corporis, vt liquet ex ipso textu, cum tamen vnctio, quæ est Sacramentum, sit etiam ad remissionem peccatorum.

An ex S. Marco probari possit Sacramentū extremæ vnctionis.

Figura extremæ vnctionis.

Quando Apostoli fuerint instituti Sacerdotes.

§. III. Neque hæc expositio est contra Doctrinam *Trid. relat.* quia ibi non dicitur, quòd S. Marcus loquutus fuerit de vnctione, vt est Sacramentum noui testamenti, sed tantum insinuasse eam, quæ nunc est Sacramentum, quatenus illa vnctio, de qua agit, fuit figura, & adumbratio vnctionis extremæ, quę vere est Ecclesiæ Sacramentum, sicut bene aduertit *Becan. q. cit. in fin.*

Quid senserit Tridentinū de verbis S. Marci.

§. IV. Sicut autem, attento sensu verborum Sacræ Scripturæ, dicimus S. Marcum insinuasse tantum Sacramentum per figuram illius, debemus probare, qualiter ex citato textu D. Iacobi euidenter conuincatur extremam vnctionem esse Sacramentum à Christo Domino institutum, & sic ostenditur, quia per illa verba exprimuntur omnia, quæ ad naturam Sacramenti pertinent: ibi enim habetur signum externum, scilicet vnctio, & oratio Presbiteri, tanquam signum gratiæ sanctificantis; deinde dicitur, quòd hæc vnctio fiat in nomine Domini, ergo, vt à Christo instituta, sicuti *Actib. Apost. cap. 10. vers. 48. & cap. 19. vers. 5.* fideles dicuntur baptizati in nomine Iesu, eo quòd sint baptizati baptismo instituto à Iesu Christo; Præterea Apostolus per hanc vnctionem promittit peccatorum remissionem, quod non potuisset asserere, nisi Christus hanc vnctionem, vt verum Sacramentum instituisset, quia nullus purus homo habet potestatem annectendi signis externis gratiam, & remissionem peccatorum, vt ait *Castrop. part. 4. tract. 26. punct. 1. n. 1.* Et ex hoc ipso idem arguit *D. Thom. in supplem. q. 29. artic. 1. in corp.*

Probatur ex D Iacobo Sacramentum extremæ vnctionis.

§. V. De nomine huius Sacramenti pauca sunt dicenda, satis namque constat dici vnctionem, quia per hanc ministratur; quare verò nuncupetur extrema, non semper conuenere inter se DD. plurimi namque apud *Bonal. in Theolog. moral. tract. 27. lection. 1.* opinabantur ideò hanc vnctionem dici extremam, eo quod esset illud Sacramentum, quod vltimò administrabatur: sed hoc non admittit Bonaltus, dicens antiquitus nequaquàm fuisse consuetum ministrare vltimo loco hanc vnctionem, cum vltimò ministraretur Eucharistia, quæ ideo viaticum dicebatur: & addit, quod ideo hæc vnctio dicitur extrema, quia inter quatuor vnctiones, quæ in Sacramentorum ministratione fiunt, hæc est extrema; quia homo primò vngitur in Baptismo, secundò in confirmatione, tertiò in Ordine, vltimò in hoc Sacramento: & licet quis possit extreme vngi, etiam si non fuerit confirmatus, vel ordinatus, & de facto quam plurimi, qui numquam fuere ordinati, rec piant hoc Sacramentum, nihilominus bene dicitur extrema vnctio, tum, quia iuxta supradictum ordinem est vltima vnctio, tum etiam, quia aliæ vnctiones præcellunt, quod docet *Cardinal. Monsl. de Sacram. cap. 46.*

De nomenclatura extremæ vnctionis.

§. VI. Hæc dixi, vt afferrem de hac nomenclatura DD. placita; Cæterum ego nil dubito asserere, quod hæc vnctio dicatur extrema, quia moribundis ministratur, vt etiam ex hoc, dicta sit Sacramentum exeuntium. *Trid. sessio. 14.*

Sacramentum exeuntium dicitur vnctio extrema.

de.

de extrem. vnction. cap. 3.

Plura quærenda de Sacramento extremæ vnctionis.

§. VII. His sic in genere de hoc Sacramento traditis, ad particularium explicationem descendere est opus; & primò tradendum de illius materia, de qua tamen [ad seruandum institutum nostrum alphabeticum] dicetur in *Litera M. n.* 107. §. 44. Secundò, de forma. *F. n.* 134. §. 67. Tertiò, de ministro, *M. n.* 171. §. 26. Quartò, de subiecto capaci ad recipiendum hoc Sacramentum, & an possit iterari, & quando. *S. n.* 202. §. 1. Quintò, de eius effectibus. *Suprà n.* 38. à §. 21. Sextò, de necessitate eiusdem Sacramenti. *N. n.* 15. §. 8. Septimò, de tempore, quo ministrandum est. *T. n.* 31. Octauò, de loco. *L. n.* 124.

§. VIII. Et hic remanet explicandus modus seruandus in ministratione huius Sacramenti, iuxtà præscriptum Ritualis Romani Pauli V.

Præparanda in cubiculo infirmi.

§. IX. Igitur, cum quis infirmatur, & est in probabili periculo moriendi, accersearur proprius Parochus, aut ipso deficiente, si periculum sit in mora, alius Sacerdos, dispositis prius in cubiculo infirmi debitis requisitis, videlicet, parata parua mensa cooperta mappa linea candida, super quam sint septem globuli bombacis, aut alterius rei similis, quibus vti debebit Sacerdos ad extergendas partes inunctas; item præparetur candela aliqua cerea, accendenda tempore vnctionis, tum ob reuerentiam Sacramenti, tum, vt Sacerdos bene videat, quę agit; item præparetur bacile cum vase aquæ pro abluendis manibus celebrantis post vnctionem, cum medulla panis, qua nitidius possit digitos extergere;

Candela accendenda tempore vnctionis.

Sit promptus Parochus ad ministrandū hoc Sacramentum, & quomodo procedat.

§. X. Parochus vero pro ministrando hoc Sacramento vocatus, cum omni diligentia curet properare, ne sua dilatione, infirmus sinè eo decedat; procedat autem ad Domum infirmi deferens cautè vas cum oleo infirmorum, inclusum in bursa violacei coloris, &, si longum sit iter, aut equitare debeat, ad maiorem securitatem, dictam bursam cum vase olei, collo sibi appendat, & sit comitatus saltem vno acolytho, siue Clerico, qui deferat vas cum aqua benedicta, & aspersorio, simulque Rituale, & crucem, sed sine hasta, duobus saltem cum lumine præcedentibus, ex decentia, maxime, vbi viget hæc consuetudo, vt dicemus in *Litera L. n.* 143. non adhibetur tamen sonitus campanulæ.

Quid faciat Parochus, cum ad locū infirmi peruenerit.

§. XI. Cum Parochus peruenerit ad locum infirmi, primò dicit *Pax huic Domui*, respondente Clerico, *Et omnibus habitantibus in ea*, postea curet parari mensam, vt suprà, nisi antea fuerit præparata, quod conuenit; Super mensam vero, deponat oleum Sanctum, tùm induat se superpelliceo, & stola viniacea (nisi his fuerit paratus, dum Sanctum oleum de Ecclesia ad Domum infirmi detulit, vt conuenit, sicut dicetur in *Litera V. n.* 39. §. 11.) imo, neque erit mortale ministrare hoc Sacramentum sine superpelliceo, & stola, in casu necessitatis, ne infirmus sine hoc Sacramento decedat. *Busemb. in Medull. Theolog. moral. lib.* 6. *tract.* 5. *cap.* 1. licet contrarium doceat *Castrop. part.* 4. *tract.* 26. *punct.* 8. *n.* 11. quia non est credendum Ecclesiam velle obligare ad hunc ritum cum tanto infirmi præiudicio, & notat *Quintanad. tract.* 5. *singular.* 5. *n.* 4.

In casu necessitatis potest ministrari hoc Sacramentum sine superpelliceo, & stola.

Infirmus prius osculatur crucem.

§. XII. Accipit postea Parochus in manibus crucem, quam infirmo osculandam porrigit, ac mox, deposita cruce, accipit dextera aspersorium madefactum aqua benedicta, & aspergit infirmum in modum crucis, simulque cubiculum, & circumstantes, dicendo *Asperges me &c.* quò facto, deponit aspersorium in manibus clerici, & interrogat ęgrotum, an velit confiteri: illo vero audito, & absoluto, si opus sit, eundem procuret consolare pijs, & religiosis verbis, vt excitetur ad deuotionem Sacramenti, breuiter exponendo saluberrimos ipsius effectus.

Aspergitur infirmus, & circumstantes.

Discooperto capite ministranda extrema vnctio.

§. XIII. Posteà Parochus stans discooperto capite, tenens sibi Rituale, dicit clara voce (sed non multum alta, ne infirmum inquietet] *Adiutorium nostrum &c.* respondente clerico, *Qui fecit Cęlum, & terram.* tum Parochus addit *Dominus vobiscum.* ℟. *Et cum spiritu tuo*; deinde ipse Parochus prosequitur, præmisso *Oremus*, orationem *Introeat Domine &c.* & vbi adest hoc ✠ signum, dextera producat signum Crucis, iuxta verborum sensum.

Confessio facienda ante ministrandā extremam vnctionem.

§. XIV. Finita dicta oratione, addat aliam *Exaudi nos &c.* præmisso *Oremus*: postea, facta de more confessione à Clerico, vel etiam infirmo, si commode possit, subdat Sacerdos *Misereatur tui*, *Indulgentiam absolutionem &c.* & admoneat omnes adstantes, vt genuflexi orent pro infirmo, recitando Psalmos Pœnitentiales, vel alias preces, dum actu vngetur infirmus [ad quas tamen

pre-

De precibus tempore vnctionis dicendis. preces recitandas, non datur obligatio saltem grauis, teste *Castrop. punct.* 8. *num.* 14.) deinde super infirmum dicat orationem, non præmisso *Oremus*, *In nomine Patris* ✠ *& Filij &c.* dextera producendo super infirmum signum Crucis, vbi adest hoc ✠ signum.

§. XV. Et finita hac oratione, Sacerdos intingit pollicem dextræ manus in oleo Sancto, eoque, in modum Crucis vngit primò oculos infirmi, prius dexterum, & deinde sinistrum, dicendo interim *Per istam Sanctam vnctionem* ✠ *& suam &c.* formando signum Crucis bis ad vnctionem, scilicet, vtriusque oculi (quod semper fit, quandò vnguntur paria membra, *Polman. in Breuiar. Theolog. part.* 3. *n.* 439.) & aduertat Sacerdos, ne formam totam absoluat ante vnctionem amborum oculorum, quod semper obseruatur, quando sub prolatione eiusdem formæ vnguntur membra paria, vt aures, nares, manus, pedes, & lumbos.

De vnctione oculorum.

Quandoque signum crucis sub vnica forma bis producitur.

§. XVI. Finita vnctione cuiusque partis cum prolatione formæ, ipse Sacerdos cum vno ex globulis bombacij præparatis, vt *supra* §. 9. locum inunctum extergit, quod etiam potest facere minister inseruiens, dummodò saltem sit in sacris, imo ita expedit: globuli vero illi seruentur, deferendi ad Ecclesiam, & comburendi, quorum cineres, in sacrario proiciuntur.

Extergere partes vnctas, quis debeat.

§. XVII. Finita autem vnctione oculorum, prosequitur Sacerdos vngere alias corporis partes in Rituali assignatas, non tamen denuo intincto pollice in oleo, nisi videat pollicem esse omnino oleo extersum, nam quæcumque parua quantitas sufficit, vt in *Litera M. n.* 107. §. 44.

Pollex non intingatur in oleo, nisi quando est opus.

§. XVIII. Igitur vnctis oculis, vngit aures, dicendo *Per istam sanctam vnctionem &c.* postea nares formam debitam proferendo (& hic satis erit semel facere signum crucis, cum nares sint valde coniunctæ) deinde os, compressis labijs, semel tantum formando signum crucis cum debita forma: postea vngit manus, formando bis signum crucis, vt suprà; & notandum, quòd manus vnguntur interius, sed in Sacerdotibus vngi debent exterius, quia interius fuerunt vnctæ in ordinatione: vnctis manibus, vnguntur pedes, postea lumbi, siuè renes cum debita forma, vt totum in Rituali per extensum habetur.

Manus quomodo vngendæ.

§. XIX. Vnctio autem lumborum in fœminis, ratione honestatis, semper omittitur, & aliquando etiam in viris, quando scilicet, propter infirmitatem, non possunt sine periculo moueri: imò communiter omitti solet in viris Religiosis apud aliquas prouincias, teste *Mend. in Epitom. verb. Extrem. vnctio. n.* 4.

Lumborum vnctio quandoque omittenda.

§. XX. Hanc sæpe iteratam vnctionem, & formæ prolationem, non facere, quod hoc Sacramentum sit multiplex, sed nihilominus esse vnum, dicetur in *Litera M. n.* 107. §. 67.

Hoc Sacramentum est vnum, licet variæ sint vnctiones.

§. XXI. Finita vnctione omnium partium, vt supra, Sacerdos extergit medulla panis pollicem vnctum oleo, quam medullam seruat deferendam ad Ecclesiam, & comburendam cum globulis bombacij, vt diximus, lauat etiam manus: ac mox stans discooperto capite, tenens sibi librum, dicit *Kyrie eleison*, orationem Dominicam, & reliquos versiculos, vt in Rituali: deinde dicit tres orationes, quæ sequuntur, præmisso *Oremus* ante singulas, & expresso nomine infirmi in secunda oratione, vbi adest *Litera N*.

Extergit sibi pollicem Sacerdos, finitis vnctionibus.

§. XXII. Finitis orationibus, Parochus, attenta qualitate personæ, salutaria aliqua, & breuia monita dabit infirmo, tum (nisi sit necessaria illius assistentia ob imminentem infirmi mortem) depositis superpellicio, & stola, redibit ad Ecclesiam deferens vasculum olei Sancti, si tamen esset consuetudo, vt Sacerdos, etiam in reditu procedat cum cotta, & stola, ea, vt valde laudabilis attendatur.

Quid faciat Parochus, ministrato hoc Sacramento.

§. XXIII. Aquam benedictam verò, & crucem relinquat Parochus apud infirmum, nisi ibidem alia adsit, & antequam discedat, admoneat Domesticos, vt infirmo incipiente agonizare, ipsum accerséant, qui aduocatus, statim ire debebit, imò, si præuideat infirmum esse mox moriturum, ex se Parochus accedat, vt sua assistentia eum adiuuet, cum tunc maxime communis inimicus circuat, quærens, quem deuoret: sed proh dolor! quot sunt Parochi, qui infirmum, ministratis Sacramentis, delerunt, quasi non esset pastoris obligatio, in maiori periculo de ouibus curam gerere. lege quæso *Gobat. in Experim. Theolog. tract.* 8. *n.* 898. referentem verba manualis pastorum.

Parochi non deleant infirmos in vltimo periculo positos.

§. XXIV. Exposito modo seruando in actuali exercitio ministrandi hoc Sacramentum, restant plura ad Parocho-

rum

Etiam infirmo sensibus destituto, potest hoc Sacramentum ministrari.

rum instructionem notanda: & Primò Infirmum esse capacem ad recipiendum hoc Sacramentum, etiamsi fuerit sensibus destitutus, aut in delirium inciderit, vt in *Litera S. n. 202. §. 7.* imò, si dubitetur, an sit ampliùs viuus, poterit sub conditione vngi, dicendo, *si viuus es, per istam S. vnctionem &c. Ritual. Roman. & Abre. in Instit. Paroch. lib. 9. n. 374.*

Orationes omittendæ, dum periculum est in mora.

§. XXV. Notandum secundò, quod, si periculum sit in mora, Sacerdos, omissis omnibus orationibus antecedentibus, debet statim incipere ab vnctionibus, & si, illis adhuc non expletis, infirmus decederet, cętera omittat. *Ritual.* At, si tempus ad omnes vnctiones explendas, defuturum esse probabiliter iudicet Sacerdos, tunc statim vngat omnes partes vngendas, etiam omisso signo crucis, semel tantum proferendo formam, hoc modo *Per istas Sanctas vnctiones indulgeat tibi Deus quidquid per sensus deliquisti Amen.*

Quandoque sub vnica forma omnes vnctiones faciendæ.

§. XXVI. Notandum tertiò, quod, si vocetur Parochus ad communicandum infirmum iamiam moriturum, tunc cum Eucharistia deferre debebit etiam oleum Sanctum, nisi cum eo esset alius Sacerdos, aut alius Diaconus, qui illum deferat, quod conuenuerit. *Ritual.*

Quid faciendum, si infirmus careat manu, pede &c.

§. XXVII. Notandum quartò, quod, si infirmus careat aliquo membro ex illis, quæ vngi debent, in eo casu vngatur pars illi proximior, cum eadem verborum forma. *Ritual.* imo etiam cęcus, surdus &c. à natiuitate, esset vngendus more solito, licet, neque per visum, aut auditum peccauerit, sufficit namque potuisse peccare, si ijs organis non caruisset. *Caram. in Fundam. Theolog. lib. 3. n. 3624.* vbi licet innuat nonnullas in hoc difficultates, tamen concludit ità esse faciendum.

§. XXVIII. Notandum quintò, non debere Parochum Domi retinere Sacrum oleum, neque pro ea nocte, qua timet esse vocandum ad vngendum infirmum, vt citius ire possit, sicuti reuersus ad habitationem, non debet oleum Sanctum Domi deferre, quod tamen, si faceret Parochus semel, aut iterum, non committeret maius peccatum, quam veniale, imo nullum agnoscit *Alloz. in Alphab. moral. verb. extrem. vnct. section. 2. n. 18.* secus verò, si pluries id faceret *Busemb. in Medull. Theolog. moral. lib. 6. tract. 5. cap. 1. n. 10.* tunc enim ratione scandali, & irreuerentiæ, non poterit à mortali excusari.

Domi non retineatur Sacrum oleum.

Quale sit peccatum retinere Domi oleum Sanctum.

§. XXIX. Notandum sextò, quod, licet antiquitus fuisset consuetum [referente *Quintanad. tom. 1. tract. 5. singul. vltim.*] imo, & ab Innocentio I. permissum, quod omnes Christiani possent extra Sacramentum vngi oleo Sancto ad finem recuperandę sanitatis, tamen, cum in præsenti id non sit amplius in vsu, nec possit hodie fieri sine irreuerentia, & scandalo, aduertente *Alloz. n. 19.* conuenit abstinere. Plura de Sacramentis quære in *Litera S. n. 49.*

Oleum Sanctum extra Sacramentum non adhibendum.

Exultet iam Angelica &c.

Exultet iam Angelica &c. cantatur pro benedictione cerei in Sabbato Sancto. 245
P. n. 182.

Exurge Domine.

Exurge Domine &c. cantatur finita di- 246
stributione Candelarum. *B. n. 84. §. 12.* & ante *Processionem litaniarum. L. n. 13. §. 3.*

F A

Faces.

1. Faces accendendæ ad eleuationem Sanctissimi Sacramenti in Missa solemni, præparentur in aliquo loco proportionato, & remoto, sed propè Altare maius: quot autem esse debeant, obseruetur consuetudo Ecclesiarum, solemnitas festi, & dignitas personarum, quia determinatus numerus assignari non potest, sed prudens magister ceremoniarum poterit, debitis circumstantijs obseruatis, id determinare.

2. Faces pro processione facienda feria V. in Cœna Domini, præparentur, vt *infra n. 42. §. 1.*

3. Faces feria VI. in parasceue non extinguantur, nisi postquam celebrans sumpserit Sacramentum. *Infra n. 43. §. 43.*

4. Faces. Vide. Intorticia.

Facultates.

5. Facultates omnes in Anno. Sancto suspenduntur. *Litera R. n. 95. & §. 13.*

Falsarij.

6. Falsarij literarum Apostolicarum excommunicantur in Bulla Cœnæ Domini. *B. n. 145. §. 23.*

7. Falsarij crimen est casus. Episcopo reseruatus. *E. r. 80. §. 3.*

Falsificatio manus.

8. Falsificatio manus, vel sigilli, est casus à Superioribus Regularium reseruabilis. *P. n. 189. §. 16.*

Falsum iuramentum.

Falsum iuramentum, est casus à Superioribus Regularium reseruabilis. *P. n. 189. §. 14.* 9.

Fama.

Fama de morte coniugis, an sit sufficiens probatio pro secundis nuptijs. *Litera L. n. 104. §. 4.* 10.

Familia. Familiares.

Familia, & Familiares, quomodò vti possint oratorio priuato concesso Domino Domus. *O. n. 109. §. 15.* 11.

Familiæ conseruatio, est rationabilis causa ad dispensandum in impedimentis Matrimonij. *C. n. 482.* 12.

Fascia.

Fascia vtuntur confirmati ad cingendum caput. *Litera C. n. 449. §. 17.* 13.

Fauon.

Fauon dicitur manipulus. *Litera M. n. 21. §. 1.* 14.

Fautores hæreticorum.

Fautores hæreticorum excommunicantur in Bulla Cœnæ Domini. *B. n. 145. §. 7.* an tales sint irregulares. *D. n. 85. §. 16.* 15.

Fenestella.

16. Fenestella, vel parua mensa sit apud Altare à parte Epistolæ pro ampullis. *A. n.* 285.

Feretrum.

17. Feretrum. Vide. Castrum doloris. Tumulus.

Feria.

18. Feria à fando dicitur. *Raban. de Instit. Clericor. lib. 2. cap. 46.* & fit de feria officium diebus infra exprimendis.

De nomine feriæ.

§. I. Est quidem officium feriale, officium Domini, non quod alia officia non sint Domini, sed peculiariter officium feriale dicitur officium Domini, quia tunc non agitur de aliquo Sancto, vt bene explicat *Guyet. de propr. fest. lib. 1. cap. 1. q. 19.*

Officium feriale, dicitur officiũ Domini.

§. II. Ad dignoscendum, quando sit faciendum officium de feria, notandum est, quod aliæ sunt feriæ maiores, aliæ minores: illæ sunt feriæ Aduentus, Quadragesimæ, Quatuor temporum, & secunda Rogationum: hæc vero sunt omnes aliæ feriæ per annum, etiam tempore Paschali occurrentes.

Feriæ, aliæ maiores, aliæ minores.

§. III. Hoc posito, dico tunc esse faciendum officium de feria maiori, quando nullum occurrit festum duplex, vel semiduplex, vel octaua, & in eo casu, de feria maiori facienda erit commemoratio, iuxta dicta in *Litera C. n.* 363. §. 6.

Quandò de feria maiori faciendum sit officium.

§. IV. In Ecclesijs vero Cathedralibus, & Collegiatis, cantari debent duæ Missæ [quænam Ecclesiæ censeantur Collegiatæ, vide in *Litera E. n.* 15.) vt dicetur in *Litera M. n.* 240. vna scilicet de festo post tertiam, alia de feria post nonam, sine vtrorumque commemoratione, & in fine vtriusque, Euangelium S. Ioannis, vt in *Litera E. n.* 157. §. 8. quæ tamen duæ Missæ sunt tantum cantandæ, quandò huiusmodi feriæ habent Missam propriam; quam non habent feriæ aduentus, sicut notabimus *infra n.* 19.

Cantandæ duæ Missæ, si in feria maiori occurrat aliquod festum.

§. V. Licet verò Missa de vigilia plerumque de communi sumatur, nihilominus, si in ea occurrat festum aliquod, erunt cantandæ duæ Missæ. *Miss. de rubr. gener. tit. 7.* quia talis Missa censetur propria eiusdem vigiliæ.

§. VI. Dubitatur, vtrum dies infra octauam in hoc casu veniat nomine festi, ità vt occurrente feria priuilegiata, sint cantandæ duæ Missę, sed de hoc in *Litera O. n.* 16. §. 14.

An hic dies infra octauam veniat nomine festi.

§. VII. Quando in die Dominica occurrit aliquod festum, de quo faciendum est officium, sufficit cantare Missam de festo cum commemoratione Dominicæ; quia ambæ istæ Missæ essent cantandæ post tertiam, & ità ante secundam, nulla præcederet hora, quæ sit præparatoria ad Missam, quod est valde obseruandum, licet id sub mortali non obliget, vt dicemus in *Litera H. n.* 52. neque obstat casus vnicus, & particularis assignandus in *Litera T. n.* 73. §. 22. *Gauant. in rubr. Missal. tit.* hinc sequitur non esse cantandas duas Missas, si in feria quatuor temporum incideret aliqua vigilia, quia cum istæ essent ambæ cantandæ post nonam, ante secundam, nulla præcederet hora.

Si in Dominica occurrat aliquod festum, non debent cantari duæ Missæ.

Hora canonica semper præcedat Missæ cantatæ.

§. VIII. Sed dices, Dominica est nobilior feria, ergo, si non debet omitti Missa cantata de feria, multo minus erit omittenda Missa de Dominica. Respondeo esse omninò verum antecedens, sed ex eo, eam consequentiam non bene inferri, quia nos pro regula debemus sequi rubricam, quæ loquitur de ferijs, & certum est Dominicam non venire nomine feriæ, sed nomine festi, ex Decreto Sac. Rituum Congregat. 21. *Mart.* 1618. teste *Gauant. suprà.*

Dominica est nobilior feria.

Dominica venit nomine festi.

§. IX. Præterea, sicut rectè obseruat idem *Gauant.* Missa de Dominica potest infrà Hebdomadam resumi, quòd de Missis feriarum dici non potest; at, & si non posset resumi, non ideò essent cantandæ duę Missæ, quia hic non reperitur finis, quem Ecclesia habet quoad Missas feriarum, per quas vult excitare populum ad actus humilitatis, & pęnitentiæ, quod in diebus Dominicis non intendit, in quibus memoratur resurrectio Christi.

Quarè Ecclesia velit quandoque esse cantandas duas Missas.

§. X. Quæritur, vtrum in supradictis ferijs, debeant duæ Missæ sub mortali cantari, sed de hoc in *Litera M. n.* 239. §. 1.

§. XI. In dictis ferijs maioribus non potest fieri de officio S. Mariæ in Sabbato, neque de officio S. P. Nostri Benedicti in feria tertia *O. n.* 35. §. 1. & *n.* 37. *ibid.*

Officium S. P. Nostri Benedicti non habet locum in ferijs maioribus.

init. & de simplici occurrente, fit tantum commemoratio. *S. n.* 166. §. 1.

De feria minori nõ fit commemoratio.

§. XII. De feria minori fit officium, quando in ea nullum penitus occurrit festum, neque simplex, neque officium S. Mariæ in Sabbato, vel officium S. P. N. Benedicti in feria tertia, & si de festo fiat officium, nulla additur commemoratio feriæ minoris, iuxta dicta in *Litera C. n.* 363. §. 6.

Quandò incipiat, & desinat officiũ de feria.

§. XIII. De tempore incipiendi, & terminandi officium feriæ: hæc sunt obseruanda ex *Rubr. Breu. citand.* videlicet, quòd officium feriarum Aduentus, Quadragesimæ, Quatuor temporum, Vigiliarum, & primæ diei rogationum, semper incipit á Matutino, & sequente alia feria, durat vsque ad completorium inclusiue.

De modo incipiendi, & terminando officium feriæ.

§. XIV. Officium verò aliarum feriarum incipit, vbi desinit officium præcedentis diei: itá, si officium præcedentis diei fuerit duplex, vel semiduplex, officium feriæ sequentis incipiet á matutino, at si officium præcedentis diei fuerit simplex, quia hoc terminatur ad nonam, vt in *Litera S. n.* 166. *init.* ideó officium de feria incipiet ad vesperas huius diei præcedentis.

Quomodò faciendæ vesperæ antecedentes, si in feria sequenti priuilegiata occurrat festum simplex.

§. XV. In casu autem, quo occurrat aliquod festum simplex in ferijs quarta, & sexta quatuor temporum Septembris, in feria quarta cinerum, vel in Vigilijs, quia in his ferijs, de festo simplici facienda est sola commemoratio, vt in *Litera C. n.* 363. §. 10. ideó, ad vesperas antecedentes huiusmodi ferias [nisi fuerit festum aliquod duplex, vel semiduplex} officium faciendum est de feria cum commemoratione festi simplicis: Oratio tamen pro his vesperis ferialibus non sumitur ex feria sequenti (quia vere nondum illius officium est inceptum } sed á Dominica antecedenti, omissis tamen precibus ferialibus, quæ, more Romano, dicuntur ad similes ferias, vt in *Litera P. n.* 196. *á* §. 2. hæ namque preces non conueniunt his vesperis antecedentibus, quia propriè non sunt vesperæ feriæ sequentis.

Vbi terminandum officium feriæ.

§. XVI. Vario modo officium feriæ terminatur, si enim alia feria sequatur durat officium vsque ad completorium, si vero sequatur festum duplex. vel semiduplex, tunc terminatur ad nonam inclusiue, neque de feria fit amplius commemoratio, nisi esset aliqua ex ferijs maioribus: Si vero sequatur festum simplex (& sermo hic est tantum de ferijs minoribus, quia in maioribus, de festo simplici fit tantum commemoratio) tunc officium feriæ durat vsque ad capitulum vesperarum exclusiue, quia deinceps fit de Sancto simplici, neque vlla additur commemoratio feriæ, quam supponimus esse ex minoribus.

De ordinando officio feriali.

§. XVII. Quomodo sit ordinandum officium feriale ad omnes horas, habetur respectiue in sua litera, vbi agitur de vnaquaque parte horarum Canonicarum, de quibus consulendæ literæ *P. n.* 42. §. 3. *&* *R. n.* 99. *á* §. 7.

Feriæ, quæ peculiarem ordinem in officio habent.

§. XVIII. Excipiuntur ab hoc feriarum ordine tres feriæ ante Dominicam Paschæ, quarum officium fit, vt in proprio loco notatur: item, quoad Breuiarium Romanum, excipiuntur sesię octauarum Paschæ, & Pentecostes, quoad Monasticum vero, tantum feriæ secunda, & tertia dictarum octauarum, hæ enim habent officium in proprio loco; item excluditur feria sexta post octauam Ascensionis, de qua *infrà n.* 26.

Aliquæ feriæ excludunt quodcumque festum.

§. XIX. Vidimus alias ferias esse maiores, alias minores: in quo tamen notandum inter maiores aliquas esse tales, vt excludant quodcumque omninò festum, de quibus in *Litera T. n.* 73. §. 1.

De vigilijs.

§. XX. Tandem esset agendum de vigilijs, quæ more feriarum celebrantur, se de his vide in *Litera V. num.* 50. Lege *Rubr. gener. Breu. tàm Rom. quàm Monast. tit.* 5. cętera de his rubricis quære in *Litera R. n.* 99.

Missa principalis potest aliquando esse pro defunctis.

Feria secunda, dummodo officium 19.
fiat de feria, & non sit tempus quadragesimæ, neque Paschale, Missa principalis potest esse pro Defunctis: si verò sit aliquod festum simplex, vel feria, quæ habeat Missam propriam, aut resumenda sit Missa Dominicæ præcedentis, quæ fuerit impedita, Missa debebit cantari de die cum commemoratione Defunctorum. *Missal. de Rub. gen. tit.* 5. obserua ferias aduentus non esse exclusas, sicut excluduntur feriæ quadragesimæ, quia illæ non habent Missam propriam.

De orationibus in Missa feriæ.

Feria per annum quoad orationes in 20.
Missa. *Litera O. n.* 72. §. 27. In quo loco dici debeant orationes pręceptę à Rubrica, quando plures dicuntur lectiones. *ibidem n. cit.* §. 28.

Plures lectiones in Missa feriæ quatuor temporum leguntur in Missa.

Feria quarta temporum habet in Mis- 21.
sa duas lectiones ante Euangelium, vt videre est in Missali In proprijs locis: cuius ritus rationem affert ex *Alcuin. Gauant. Tom.* 1. *part.* 4. *tit.* 2. *n.* 2. vt nempe ordinandi notitiam habeant legis, &

Prophetarum [quarta namque feria fieri solebant examina ordinandorum. *Durand. lib. 6. cap. 8.*) quę nostra pręcipue in quarta ętate viguit.

De orationibus in Missa feriæ IV. quatuor temporum.

§. I. Item in Missa huius ferię dicuntur duę orationes (non loquor de illis orationibus, quę solent dici immediate ante vltimam lectionem, siue Epistolam) quarum prima dicitur sine salutatione, idest non pręmisso *Dominus vobiscum*, sed pręmissa genuflexione, dicendo *Flectamus genua*, excipe feriam quatuor temporum post Pentecostem, in qua *Flectamus genua* non dicitur, vt in Missali habetur, & notat *Microlog. de Ecclesiast. obseruationib. cap. 28.* quod nos dicemus in *Litera Q. n. 7. §. 6.*

§. II. Alia vero oratio, quę dicitur post primam lectionem, dicitur more solito, pręmisso *Dominus vobiscum*, & omisso *Flectamus genua*.

22. Antiquitus plures lectiones legebantur in Missa feriæ VI. quatuor temporum.

Feria sexta quatuor temporum habebat antea tres lectiones in Missa ex Ruperto apud *Gauant. n. 4. loc. suprà*, sed nunc vnicam tantum habet, rationem affert *Alcuin. cap. de quat. temp.* in fine his verbis. *Feria sexta, vna tantum legitur lectio, quia lex, & prophetia in vno Euangelio recapitulantur, quod legitur in sexta ætate Mundi.*

23. Duas lectiones habet in Missa feria IV. post quartam Dominicam quadragesimæ.

Feria quarta post Dominicam quartam quadragesimę, habet duas lectiones in Missa, sicut habent feriæ quartæ quatuor temporum, cuius ritus rationem, aliqui existimant esse, quia in sequenti Sabbato fiunt ordinationes clericorum: alij quia in prædicta feria quarta, antea fiebat principale scrutinium (ex septem tunc requisitis) baptizandorum in Paschate. vide *Gauant. tom. 1. part. 4. tit. 6. n. 15. & 16.*

24. Missa feriæ IV. maioris hebdomadę, duas lectiones habet, & quarè.

Feria quarta maioris hebdomadæ, leguntur in Missa duæ lectiones, & ratio ex ipsismet lectionibus deducitur, in quarum vna agitur de morte animæ, & in altera, de morte corporis: Christus autem pro vtriusque salute est mortuus, cuius memoria huic quartæ feriæ maximè conuenit, in qua Iudæi Concilium inierunt, vt Iesum occiderent. *Amal. lib. 1. cap. 11.*

25. Feriæ maioris hebdomadæ, an admittant commemorationem simplicis occurrentis. *C. n. 365. §. 3. & S. n. 166. §. 3.*

26. De officio feriæ sextæ post octauam Ascensionis.

Feria sexta post octauam Ascensionis [non loquor de Sabbato, quod, cum sit vigilia Pentecostes, de eo agam in *Litera V. n. 53.*] habet officium, sicut dies infra octauam Ascensionis, cum hac differentia, quod huic feriæ sextæ sunt assignatæ lectiones propriæ, & Responsorium octauum, Capitulum verò, Antiphonæ ad *Benedictus*, *Magnificat*, & oratio, sumuntur ex Dominica infra octauam Ascensionis.

De ritu Monastico.

§. I. Pro ritu tamen Monastico, officium dictæ ferię sextę ordinatur more officij intra octauam iuxta ea, quæ in proprijs literis respectiue dicuntur, vbi de vnaquaque hora canonica agitur, de quibus consulenda *Litera R. n. 97. à §. 7.* hoc addito, quod in hac feria sexta habentur tres lectiones de proprio, & responsoria dicuntur iuxta regulam tradendam in *Litera R. n. 69.* excepto tertio responsorio, erit enim illud idem, quod dicitur post duodecimam lectionem eiusdem festi Ascensionis: Antiphonę autem dicendę ad nocturnos hac feria sexta, & Sabbato sequenti, sumuntur ex feria sexta, & Sabbato respectiue, vt habentur infra octauam Ascensionis: Capitulum verò post secundum nocturnum, erit illud idem, quod dicitur ad sextam Dominicę infrà octauam, & versus erit ille, qui dictus fuit post secundum nocturnum infra eandem octauam, & oratio desumetur à Dominica infra ipsam octauam, sicut etiam ab eadem Dominica sumuntur Antiphonæ ad *Benedictus*, & *Magnificat*.

Etiam festa translata locum habent in feria VI. post octauam Ascensionis.

§. II. Sed quid, si in hac feria sexta, occurreret festum nouem lectionum, vel duodecim apud Monachos? tunc quidem erit faciendum officium de festo, etiam translato, vt in *Litera T. num. 73. §. 12.* addita commemoratione dictæ feriæ sextæ, ex *Rubric. partic. posit. ante hanc VI. fer.* quæ commemoratio facienda est tantum ad Laudes, & secundas Vesperas, non tamen lecta vltima lectione de homilia huius feriæ [in Breuiario quidem Monastico, nulla est assignata homilia) quia illud Euangelium fuit sufficienter lectum in Dominica præcedenti ex *Gauant. citand.*

§. III. Dices, quare etiam in secundis Vesperis octauæ Ascensionis non sit facienda commemoratio pro primis Vesperis huius feriæ VI. Rectè respondet *Gauant.* quia officium huius feriæ est etiam de Ascensione, & de eodem non debet simul fieri officium, & commemoratio.

De eodem simul fieri non debet officium, & commemoratio.

§. IV. Maior est difficultas, quomodo sint ordinandę secundæ Vesperæ hu-

ius

his feriæ sextæ, quando in ea occurrit festum semiduplex (non loquor de duplicibus, de quibus nullum est dubium, quod in hoc casu sint dicendę secundæ vesperæ cũ sola commemoratione ferię), & *Gauant. infra* vult has secundas vesperas esse integre dicendas de festo semiduplici, cum sola commemoratione feriæ, eo ductus fundamento, quia in hoc casu, potius adest occurrentia semiduplicis in hac feria, quam concurrentia cum sequenti Sabbato.

Quomodò faciendæ secundæ vesperæ, occurrente in hac feria aliquo semiduplici.

§. V. Ego tamen libentius assentior *Guyet. citand.* qui optime aduertens, quod sequens Sabbatum celebratur ad instar diei infra octauam, docet adesse posse concurrentiam, quare in hoc casu in secundis vesperis semiduplicis, erit faciendum à capitulo de Sabbato sequenti, tanquam de die infra octauam.

Semiduplex potest concurrere cum vigilia Pentecostes.

§. VI. Iam habes, quod biduum post octauam Ascensionis, celebrari debet more diei infra octauam, quare, sicut dicemus in *Litera O. n.* 16. §. 3. quod de die infra octauam, nulla est facienda commemoratio, occurrente festo duplici primæ, vel secundæ classis, idem dicimus in pręsenti, conformiter ad *Rubri. Breu. tit.* notandum vero, quod in hoc biduo non dicitur *Credo* in Missa, vt habetur in Missali in proprio loco. Vide *Gauant. tom. 2. section. 6. cap. 17. n. 6. & 7. Guyet. de propr. fest. lib. 4. cap. 3. q. 3.*

Credo non dicitur biduo ante Pentecosten.

27. Feriæ Aduentus in Missa non admittunt *Alleluia* post Epistolam. *A. num.* 225.

28. Feriæ Quadragesimæ, in quibus dicitur tractus, quænam sint. *T. n.* 70.

29. Feria priuilegiata occurrens infra octauam habentem præfationem propriam, quam præfationem habeat. *Litera P. n.* 183. §. 3.

30. Feriæ Rogationum, quoad litanias. *L. n.* 113. & 114.

31. Feriæ Aduentus, quas Antiphonas habeant ad Laudes, & horas minores. *A. n.* 377. §. 13. & 379.

32. Feriæ Septuagesimæ, Sexagesimæ, & Quinquagesimæ, habent proprias Antiphonas ad *Magnificat*. *A. n.* 382.

33. Feriæ officium, in ritu Monastico, aliquando lectionibus caret. *L. n.* 45. §. 19.

34. Feriæ, quæ exigunt preces in officio, quænam sint. *P. n.* 196. §. 2.

35. Feria quinta infra octauam Pentecostes, eandem Missam habet, quam habet Dominica ipsa Pentecostes, sola Epistola excepta, vt patet ex Missali: rationem affert *Durand. in Rational. Diuin. offic. lib. 6. cap.* 111. *n.* 1. quia nempe Dominus quinta feria ascendit in Cęlum, & die Dominico, descendit per missionem Spiritus Sancti, & ideo Ecclesia voluit, vt Missa Dominicæ Pentecostes, in feria quinta sequenti repetatur.

Quare feria quinta infra octauam Pentecostes repetatur Missa festi.

Feriæ, quomodò non veniant nomine festi. *P. n.* 183. §. 4. 36.

Ferię quatuor temporum, & Quadragesimæ, pręcedunt vigilijs. *E. n.* 157. §. 5. 37.

Feria tertia non impedita, fit officium SS. P. N. Benedicti. *O. n.* 37. 38.

Feria quinta antiquitus non erat licitum ex deuotione ieiunare, stante prohibitione Melchiadis Papę, qui constituit, ne quis auderet ieiunium agere in prima feria, idest Dominica, neque in feria V. vt refert *Microlog. cap.* 50. & Carolus Magnus in Epistola ad Albinum, siue Alcuinum magistrum suum (quam Epistolam habet Hittorpius) & præcipuè quoad feriam quintam, rationem affert dictus Imperator his verbis *Quintam verò arbitrati sumus, propter magna mysteria, quæ in ea continentur, ab eo solutam: in ipsa namque Sanctum Chrisma conficitur, ad abluendam totius mundi primæ originis culpam: in ipsa reconciliato fit pœnitentium: in ipsa redemptio omnium. Cœnando cum discipulis, panem fregit* [intellige Christus) *& Calicem pariter dedit eis in figuram Corporis, & Sanguinis sui, nobisque profuturum magnum exhibuit Sacramentum; eo, videlicet die, post multa mysteria Deus, & Dominus noster Iesus Christus, Sanctis videntibus discipulis suis, gloriosa Ascensione, Cęlos penetrauit*. Sed hodie, etiam feria quinta, licitum est ieiunare, Imo in Quadragesima ita est omnino faciendum, vt decreuit Gregorius iunior; qui Pontifex etiam, pro ferijs quintis Quadragesimæ distribuit dicenda propria in Missa, quæ tamen, ex alijs locis sumpsit, & ideo videmus, quod Euangelia, quæ in ferijs quintis Quadragesimæ dicuntur, leguntur quandoque etiam alijs diebus extra Quadragesimam: Exemplum habes in Dominica tertia post Ephiphaniam, in qua legitur Euangelium feriæ quintæ post cineres: item in Dominica quintadecima post Pentecostem, legitur Euangelium ferię quintæ post Dominicam quartam Quadragesimæ, & in Missa feriæ sextæ quatuor temporum Septembris, legitur Euangelium feriæ 39.

Ieiunium in feria V. erat antiquitus prohibitum.

Notanda de feria quinta.

Euangelia feriæ quintæ Quadragesimæ, aliquandò extra Quadragesimam leguntur.

quin-

quintę post Dominicam Passionis;

Feria IV. Cinerum.

Quadragesima, quandò incipiat.

40. Feria quarta Cinerum incipimus Quadragesimale ieiunium, non quod hęc dies sit Quadragesimæ initium, vt notat *Bauld. part. 4. cap. 4. n. 1.* quia adhuc non dicuntur Vesperę mane, & Quadragesima à prima illius Dominica incipit; Est tamen hæc quarta feria initium pœnitentię, in qua ideo imponuntur Cineres in capite fidelium, vt memores sui principij, & finis, caduca huius mundi relinquant, & pęnitentiam amplectantur, monente *Rupert. lib. 4. cap. 10.* Nec incongrue incipimus ieiunare à die quarta Cinerum, siquidem, vt obseruat *Durand. lib. 6. cap. 28.* Christus, qui feria tertia fuit baptizatus, feria quarta ieiunare cępit: à quo hic ritus processerit, vide in *Litera Q. n. 1. §. 2.* de Cinerum benedictione, diximus in *Litera B. n. 86.* de Missa huius feriæ. *M. n. 249.* & tandem sciendum, quod hęc feria ita est priuilegiata, vt excludat quodcumque festum, quantumuis solemnissimum, ex decreto Clementis VI. *Anno 1352.* teste *Gauant. tom. 2. section. 6. cap. 10. n. 1.*

Christus feria IV. ieiunare cœpit.

Feria IV. Cinerum excludit quodcumque festum.

Cineres benedicendæ, ex quibus ramis faciendæ.

41. Feria quarta cinerum præparari debent ea, quæ sunt necessaria pro cinerum benedictione: & ità faciendæ cineres ex palmis, vel ramis oliuarum, siue aliarum arborum, præcedenti anno benedictis in Dominica Palmarum, & aduertendum, quòd sint aridi, & non in modum luti, vt declarauit *Sacr. Rit. Congregat. 23. Maij 1603.* teste *Gauant. tom. 1. part. 4. tit. 6. n. 2.* & fiant in vase mundo, quantum fieri potest.

De ornatu Altaris feria quarta Cinerum.

§. I. Altare paretur simpliciter cum cruce, & candelabris, sine floribus, vel alio ornamento, & pallium sit coloris violacei: super Altare in cornu Epistolæ, ponantur cineres in vase aliquo argenteo, siue ex alia decenti materia confecto, quod vas sit coopertum, quousque Sacerdos cineres benedicat.

Credentia pro feria quarta Cinerum.

§. II. Credentia, more solito paretur, super quam, præter requisita ad celebrandum, ponatur bacile cum buccali, & medulla panis cum manutergio pro lauandis manibus celebrantis post distributionem cinerum: item super eam, ponatur thuribulum cum nauicula, & vas aquæ benedictę cum aspersorio, quòd si credentia non sit capax, poterit poni in alio loco decenti, numquam tamen super Altare.

Ignis pro benedictione Cinerum.

§. III. Præparetur etiam vas cum carbonibus ardentibus, sed in loco remoto, ità vt, nec possit à populo videri, nec ministros impediat. *Bauld. part. 4. cap. 4. artic. 1. à n. 1.*

Feria V. in Cœna Domini.

Solemnis dies est feria quinta in Cœna Domini.

Feria quinta in Cęna Domini, solemnissima est dies, in qua præstantissimi illius beneficij à Saluatore recepti, memoriam recolimus, quandò Sanctissimum Eucharistiæ Sacramentum instituit, vt inexplicabili amoris signo, nobiscum esset vsque ad consummationem seculi. 42.

Præparanda pro feria quinta in Cœna Domini.

§. I. Pro functione huius diei præparari debent requisita pro Missa, & processione, videlicet Altare, vt in *Litera A. n. 294.* Locus pro reponendo Sacramento in fine processionis. *L. n. 131.* Credentia. *C. n. 554.* In Sacristia præparentur paramenta pro celebrante, & ministris, vt in *Litera S. n. 63. §. 8.* prope Altare sit baldachinum Album, quantum fieri potest pretiosum, deferendum suo tempore in processione super Sanctissimum Sacramentum: In Presbiterio ad cornu Epistolę, ponatur crux processionalis tecta velo violaceo, vt in *Litera C. n. 592.* in choro, vel in alio conuenienti loco præparentur plures stolæ albæ, si fieri potest, sin verò rubeæ pro Sacerdotibus communicaturis; item præparentur in loco congruo plura funalia, faces, & candelæ gestandæ à clericis accensę in processione. Vas etiam cum igne debet adesse prope Altare, in loco tamen remoto, vt suo tempore possit commode in thuribulo poni, iuxta dicenda in *Litera V. num. 8.* adsit etiam instrumentum, siue tabula lignea cum suis annulis ferreis, quo Ecclesia vtitur loco campanarum, quia triduo ante Pascha, campanæ non pulsantur, vt diximus in *Litera C. n. 43.*

Nona immediate præcedat ante Missam feriæ V. in Cœna Domini.

§. II. His omnibus dispositis, hora congruenti, dicitur nona [suppono aliquantulum ante fuisse iam dictas alias horas minores] ardentibus, tunc temporis, duabus candelis ad Altare, ex *Bauld. citand.* interim, vel paulò citius, Sacerdos celebraturus, & omnes alij, qui

qui debent inseruire, se recipiunt ad Sacristiam, vbi paramenta induunt (modus seruandus in induendis prædictis vestibus, habetur in *Litera H. n.* 46. à §. 1.) sumant autem dicta paramenta ità tempestiuè, vt finita nona sint ad Altare pro Missa.

Candelæ Altaris, quando accendendæ. §. III. Ceroferarij verò, dato vltimo campanarum signo, circa finem Nonę, accendunt omnes candelas Altaris, vel saltem sex, sicut etiam in Sacristia, sua candelabra, quę omnes candelæ debent esse ceræ albæ, quantum fieri potest.

De Missa solemni feriæ V. in Cœna Domini. §. IV. Finita Nona celebratur Missa solemnis, cuius Cæremonias, cum late exposuerimus in *Litera C. n.* 197. non est opus hic eas repetere, sed tantum dicemus de quibusdam particularibus obseruand.s.

§. V. Igitur, ad confessionem omittitur psalmus *Iudica me Deus*. vt in *Litera P. n.* 255. item versus *Gloria Patri*, iam ad introitum, quàm ad psalmum Lauabo &c. vt in *Litera I. n.* 204. §. 3. *&* S. n. 20. §. 45.

Gloria in Excelsis dicitur feria V. in Cœna Domini. Dicitur autem *Gloria in Excelsis* ex Decreto Bonifacij Papæ, vt tradit *Durand. lib.* 6. *cap.* 75. & dum hic hymnus cantatur, pulsantur omnes Ecclesiæ Campanæ, & postea silent, vt in *Litera C. n.* 43.

Obseruanda à cantoribus quo ad graduale. §. VI. Cantores in choro debent aduertere ex *Bauld. citand.* vt ità morosè cantent graduale, vt celebrans commodè possit legere Euangelium, benedicere incensum, & alia fieri possint pro Euangelio cantando, nè, nimis festinantes absoluto graduali, interponatur silentium inter graduale, & Euangelium, quod parum conuenit.

Pax non datur. §. VII. Pax in Missa huius feriæ quintæ non datur, vt videre est in *Litera P. n.* 91. §. 1.

Agnus Dei more solito dicitur. dicitur tamen *Agnus Dei* more solito, vt vidimus iam in *Litera A. n.* 196. dicuntur etiam tres sequentes orationes, quæ ante communionem dici solent, vt in *Litera O. n.* 87.

Consecrandæ sunt duæ magnę hostię. §. VIII. In Missa solemni huius feriæ celebrans consecrare debet duas magnas hostias, quarum vnam sumit in Missa cum toto pretioso Sanguine, vt moris est, alteram verò reseruat pro die sequenti, in quo Missa non celebratur,

Particulæ pro infirmis conseruandæ. consecrabit etiam quasdam particulas, quę sint in tanta quantitate, vt, & sufficiant pro facienda generali communione, & alię remaneant conseruandę pro infirmis, quę cum sua pixide reponantur in loco præparato, vt in *Litera L. n.* 131. vbi etiam in suo Calice inclusa reponenda erit hostia pro die sequenti, vt *infra* §. 11. de hac reseruatione Sacramenti pro infirmis, vide in *Litera S. n.* 52. de modo consecrandi particulas in Missa, sicut de collocanda pixide super Altare, dicetur in *Litera P. n.* 275. & in *Litera S. n.* 20. §. 35. de Missa verò solemni in *Litera C. n.* 197. §. 52.

De modo consecrandi particulas. Hostię vero maiores ambę offeruntur super Patenam, qua oblatione facta, hostia inmenda in Missa, ponitur in medio, vt moris est, illa vero, quę debet reseruari, ponitur super corporale versus cornu Euangelij, quod si ibidem sint etiam particulę (quę tamen conuenientius ponuntur in sua pixide) hæc hostia maior super eas collocatur, quę hostia, sicut etiam particulę non eleuantur cum hostia sumenda in Missa, neque populo adorandę ostenduntur; Celebrans verò caueat, ne manipulo illas tangat.

Funalia pro eleuatione. §. IX. Ad Eleuationem deferuntur paulò ante consecrationem funalia accensa à duobus, vel pluribus acolythis, vt in pari casu diximus in *Litera A. nu.* 105. qui ibidem genuflexi stant vsque ad processionem; locant se verò in Presbiterio tali modo, vt non sint impedimento ijs, qui sunt communicaturi, vt in simili diximus in *Liter. eadem A.* §. 2.

Funalia non à ceroferarijs deferantur. & hi, dum debent communicare, faces alijs consignent, qui acolythi deberent esse alij à ceroferarijs, quod si propter paucitatem clericorum debeant ipsi ceroferarij funalia deferre, tunc, finita communione, surgant, & funalia deponant, vt postea in processione possint hinc inde à lateribus crucis candelabra deferre.

§. X. Dicto *Agnus Dei*, quia non datur Pax, vt diximus §. 7. ministri sacri mutant locum, Diaconus nempe accedit

Diaconus non stat ad librum, dum adest presbiter assistens. ad librum (excipe, si ibidem esset Presbiter assistens). Subdiaconus vero ad dexteram celebrantis pro cooperiendo, & discooperiendo calice, quando opus est.

§. XI. Sumpta autem à celebrante vtraque specie, Subdiaconus palla cooperit calicem (nam purificatio, & digitorum ablutio facienda est à celebrante post communionem, vt *infra* §. 12.) quem retrahit versus cornu Euangelij, sed non extra corporale, rum accedit ad credentiam. (& interim Diaconus accedit ad dexteram celebrantis) vbi pro seruanda hostia maiori, accipit calicem.

pig-

De modo reponendi in Calice hostiã pro processione.

præparatum, quem cum palla, & patena coopertum velo paruo albo, sine velo oblungo ex *Gauant. & Bauld. citand.* defert ad Altare per breuiorem viam, & ibi peruentus, calicem tradit in manibus Diaconi, qui illum accipit, discooperit, ab eoque aufert pallam, & patenam, & ità discoopertum sustinet ante celebrantem, qui adorato vnico genu Sacramento, dextera immittit hostiam maiorem in calice, tali modo, vt die sequenti faciliter extrahi possit, quo facto, iterum genuflectit vnico genu, & Diaconus, calicem in medio corporalis depositum palla cooperit, & desuper ponit

Calix cum hostia pro processione, in medio Altaris ponatur.

patenam inuersam, postea paruum velum album ad cautelam, & ornatum expandit, & ità calicem vndequaque coopertum collocat in medio prope tabellam secretarum, ità tamen, vt in medio relinquatur locus ponendi commode pixidem cum particulis super corporale pro facienda communione generali, quę fit modo tradito in *Liter. C. num.* 383.

Purificationem, & ablutionem sumit celebrans post communionem.

§. XII. Finita communione, celebrans sumit purificationem, & digitorum ablutionem more solito, factis debitis genuflexionibus Sacramento, quod est super Altare, iuxta dicenda in *Liter. G. n.* 30. à §. 4.

§. XIII. Subdiaconus postea accommodat calicem, quem reportat ad credentiam: Diaconus vero collocat in me-

Diaconus ponit in medio Altaris calicem cum Sacramento.

dio corporalis calicem cum maiori hostia intus seruata, vndequaque velo coopertum, & pixidem particularum ponet retro calicem, vel in tabernaculo, quod postea claudet, & perficitur Missa, obseruando ea, quę traduntur in *Litera M. n.* 222. propter reuerentiam Sanctissimi Sacramenti super Altare positi.

§. XIV. Finita Missa, reponitur Sacramentum in loco præparato, vt in *Liter. L. n.* 131. adeoque ad illum locum fit processio, modo dicendo in *Liter. P. n.* 226. & ad eum locum, cum peruene-

Subdiaconus cum cruce, & ceroferarij cum candelabris nunquã genuflectunt.

rint, Subdiaconus cum cruce, & ceroferarij sistant se (numquam genuflectentes) à dextera parte illius loci, aliquantulum distantes, vt nemini sint impedimento; illi vero de clero partim ex vna parte, & partim ex alia, se locent, vt digniores tamen sint prope Sacramentum, medium liberum relinquentes, vt celebrans sub baldachino commode possit transire, qui ad locum designatum peruentus cum ministris sacris, ipse celebrans stat, quousque Diacono dederit Sacramentum, Subdiacono tamen genuflectente à sinistris celebrantis (Thuriferariis cessantibus ab incensatione, qui etiam aliquantulum se retrahunt, vt celebranti, & ministris locum cedant) igitur Diaconus genuflexus, quasi tenens

Diaconus, quomodo Sacramentum à celebrante accipiat.

vortens cornu Epistolæ, de manu celebrantis stantis accipit Sacramentum, tum surgit, & Sacramentum ponit super corporale in loco designato (an hic Diaconus debeat aduertere ne terga vertat celebranti, iam diximus in *Liter. D. n.* 125.) ac mox genuflexus vtroque genu, illud adorat, surgit, & accedit ad dexteram celebrantis, vbi manet genuflexus, sicut celebrans, qui debuit genuflectere, statim ac Diacono dederit Sacramentum.

Velum oblungum post processionem à celebrante aufertur.

§. XV. Mox, adiuuante Subdiacono, aufert à celebrante velum oblungum, quod tradit alicui acolytho non occupato, qui, vel illud tenet, vel in loco congruo reponit: deinde celebrans surgit, & imponit incensum in Thuribulo tantum primi Thuriferarii, modo seruato ante processionem, vt in *Liter. P. n.* 226. §. 2. postea ter Sacramentum

Sacramentum incensandum.

grauiter incensat, cum profunda inclinatione ante, & post [interim, & non prius, cantatur versus *O salutaris hostia*, vel *Tantum ergo &c.* vt in *Cæremonial. Episcop. lib. 2. cap.* 23.) & notet celebrans, ex *Bauldr. citand.* quod, si cantatur *Tantum ergo.* ità morosè debet incensare, vt incensationem protrahat vsque ad verba *veneremur cernui* inclusiue, quod idem Bauldry. docet esse semper obseruandum in pari casu: Ministri vero sacri, dum celebrans incensat Sacramentum, eleuent anteriores fimbrias pluuialis eiusdem, ne in incensatione illum impediat.

§. XVI. Finita incensatione, celebrans reddit thuribulum Diacono, & hic Thuriferario, qui Diaconus postea ascendit ad Altare, vbi genuflectit vtroque genu, & statim surgit, tum accipit calicem cum Sacramento, & illud ponit

Diaconus reponit in capsula Sacramentum.

super corporale in capsula (si tamen locus esset ita paratus, vt commode à Diacono non posset poni Sacramentum in sua capsula, tunc alius Sacerdos cum cotta, & stola poterit id præstare) deinde genuflectit, & capsulam claui claudit, quam clauem tradit sacristæ, vel cæremoniario, aut ei, qui pixidem cum particulis consecratis ibidem est delaturus; & notandum, quod Laico, quantumuis nobili, prædicta clauis num-

Clauis Sacramenti, non detur Laico.

quàm

quàm detur, ex *Decret. S. Rit. Congreg. 30. Ianuar.* 1610. *referente Gauant. citand.*

§. XVII. Clauso Sacramento in Capsula, celebrans, & omnes alij aliquantulum orant genuflexi (exceptis Subdiacono cum cruce, & ceroferariis, qui numquam genuflectunt) deinde surgunt omnes, & vnico genu Sacramentum venerantur, postea procedunt ad Sacristiam, vbi omnes deponunt vestes, & celebranti adiuuant ministri sacri, vt in pari casu diximus in *Litera C. n.* 197. §. 63.

Vesperæ fine cantu dicuntur.

§. XVIII. Cæteri de clero, accedant ad chorum, & ibi dicunt vesperas in directum, idest sine cantu, quo tempore ad Altare, duæ, vel plures candelæ ardere debent, cum adhuc ibidem sit pixis cum particulis consecratis; Celebrans vero, & ministri, depositis vestibus, si sit opus, vadant etiam ad Chorum pro dicendis vesperis, quod, si copiosus esset numerus clericorum, poterunt vesperas ex se dicere submissa voce in sacristia, vel alibi.

Pixis cum particulis cōsecratis aufertur de altari.

§. XIX. Interim autem, dum scilicet dicuntur vesperæ, in Choro, Sacrista, vel alius Sacerdos paratus cotta, & stola alba, cum velo etiam albo oblungo, accedit ad Altare, vbi adhuc est pixis cum particulis consecratis, & cum debitis genuflexionibus pixidem accipit, quam ponit in eadem capsula, in qua fuit repositus calix, quem in processione detulit celebrans, & dum prædictam pixidem defert, præcedant duo, vel plures acolythi, si fieri potest, cum cottis, & facibus ardentibus, & tabernaculum Altaris relinquatur apertum, ne populus ibi adoret, quod non est: postea

Lumina per Ecclesiam extinguendæ.

extinguantur lampades, & omnes cerei in Ecclesia, illis solum relictis accensis, qui sunt, vbi est Sacramentum; deinde

Altaria denudantur.

denudantur Altaria, modo dicto in *Litera A. n.* 293. & Sacrista aufert à Cruce maioris Altaris velum album, & eam violaceo tegit.

Dandum signo salutationis angelicæ.

§. XX. Finita Altarium denudatione, datur signum Salutationis Angelicæ cum instrumento ligneo iuxta locorum consuetudinem: nota tamen ex *Bauld. citand.* quod si Mandatum, idest lotio pedum, fiat mane statim post denudationem Altarium, tunc prædictum signum

Modus faciēdi mandatum

dandum erit finito mandato: de modo vero faciendi mandatum, vide in *Litera M. n.* 20.

§. XXI. In illis Ecclesijs, in quibus, propter Clericorum paucitatem, supradicta omnia seruari non possunt, eadem respectiue attendere debebunt, prout prudens cæremoniarius iudicabit. Vide *Miss. in Rubr. partic. fer. V. in Cœn. Domin. Castald. lib. 3. section. 6. Gauant. tom. 1. part. 4. tit. 8. Bauld. part. 4. cap. 9. artic. 1. & sequentib.*

Feria V. in Cœna Domini potest Parochus celebrare in pluribus Ecclesijs, in quibus solet diebus festis. *P. n.* 38. §. 2. 43.

Feria quinta in Cœna Domini, an liceat celebrare Missas priuatas, ab aliquibus vertitur in dubium: tamen esse absolute licitum, ex eo probatur, tum quia nullum adest præceptum prohibens, tum quia non datur contraria consuetudo, quæ vim legis habeat; & ità sustinent communiter DD. vt videri possunt *Castrop. part. 4. tract. 22. punct. 7. n. 2. Barbos. de offic. Paroch. cap. 11. n.* 49. qui tamen *n.* 50. non vult posse celebrari in oratorijs priuatis *Alloz. in Alphab. moral. verb. Missa. section. 2. n. 14. Gobat. in Experim. Theolog. tract. 3. n. 219. Busemb. lib. 6. tract. 3. cap. 3. dub. 3. Bonal. in Theolog. moral. tom. 2. tract. 25. lection. 21. n. 2. Scort. de Sacrif. Miss. lib. 2. cap. 5. n. 9. Abre. in Instit. Paroch. lib. 4. num.* 113. Est contra Francolinum citatum à *Castrop. suprà*: *Sà* autem *in Aphorism. verb. Miss. n.* 23. neque affirmat, neque negat, sed solum refert affirmatiuam esse Nauarri, & negatiuam Francolini, & Azorij, qui tamen, cum aliud fundamentum non habeant, nisi dicendo talem adesse consuetudinem, sufficienter refelluntur ex dictis. 44.

Missæ priuatæ dici possunt feria V. in Cœna Domini.

In hac feria, Missæ priuatæ secretò celebrandæ.

§. I. Nota verò ex *Barbos. & Abre. cit.* Missas priuatas, si quæ celebrantur feria V. prædicta, esse ex consilio celebrandas secretò, & sine populi concursu: item notandum ex eodem *Barb. Busemb. Gobat. & Castropal. supra.* sub graui culpa nullatenus esse licitum post Missam solemnem celebrare feria V. in Cœna Domini, & ratio ab eodem Castropalao affertur, ex eo, quia, finita Missa solemni, iam incipiat officium Parasceue, in qua feria VI. omnino prohibitum est celebrare, vt dicemus *infra num.* 46. Quod autem, finita Missa solemni, iam incipiat officium Parasceue, patet, quia statim dicuntur Vesperæ, à quibus incipit officium sequentis diei.

Post Missam solemnem nō est licitū celebrare.

Si festum Annunciationis occurrat feria V. in Cœna Domini, dicantur ali-

§. II. Admonendum est ex *Abre. supra*, quod, si festum Sanctissimæ Annunciationis occurret feria V. in Cœna Domini, tunc laudabile esset dicere ali-

quæ Missæ priuatæ.

quas Missas priuatas ante Missam solemnem, vt ita populus commode possit satisfacere præcepto de audiendo sacro in die festo.

In gratiam communionis generalis, conuenit abstinere à Missis priuatis.

§. III. Licet dixerimus, quod in hac feria V. possunt Missæ priuatæ celebrari, attamen conuenientius erit abstinere, quia decet communionem à celebrante in Missa solemni sumere, in memoriam Christi Domini, qui in Cęna omnes Apostolos communicauit, sicut aduertit *Bonal. cit.*

Feria VI. in Parasceue.

45.
A quo instituta feria 6. in Parasceue.
Cęna pura appellatur hæc feria.
Parasceue quomodò interpretetur.

Feria VI. in Parasceue instituta fuit à S. Paulo, iuxtà *D. Chrysostom. homil. 1. de Cruc. & latron.* hæc feria, Cęna pura Appellatur ab *Ireneo lib. 5. cap. 23.* Quid significet *Cęna pura*, vide *Baron. cap. 34.* vbi notat sic dici, quia est sine Azymis; hoc autem nomen *Parasceue*, interpretatur præparatio, vt ex Beda colligit *Amal. lib. 1. cap. 13.*

Preparanda pro officio huius feriæ.

§. I. De modo peragendi officium huius ferię, agendum est; igitur pręparentur omnia pro hac functione, videlicet Altare, vt in *Litera A. n. 295.* Credentia, vt in *Litera C. n. 555.* In presbiterio in loco congruo, remoto tamen, & ab Altari separato, præparentur tres cussini coriacei, vel ex alia materia coloris violacei, supponendi capitibus celebrantis, & ministrorum sacrorum, tempore, quo sunt ante Altare prostrati in initio officii, vt *infrà §. 2.* &, si adsit presbiter assistens, præparentur quatuor, vt vnus pro illo inseruiat; insuper, in loco item separato post Altare, siue in Choro, præparetur tapes, siue pannus magnus coloris violacei cum suo cussino, item violaceo, & alio velo albo oblungo, quod sit serico violaceo ornatum, si fieri potest, idque ad deponendam crucem pro adoratione, vt in *Litera P. n. 19.* Scamnum autem, in quo celebrans, & ministri sedere debent, ponatur in presbiterio omninò nudum à parte Epistolæ. Aliqui extendunt non solum in presbiterio, sed etiam per longum extra cancellos, plura tapetia, vt Clerus adorationem Crucis nudis pedibus facturus, super ea incedat, quod valde placet, præfert siquidem maiorem decentiam, & nitorem. In Sacristia disponantur omnia paramenta requisita pro hac die, vt in *Litera S. n. 63.*

Tapes pro deponenda cruce adoranda.
Tapetia extendẽda pro adoratione crucis.
In Sacristia paramenta præparanda.

§. 9. Prope locum vero, vbi est reconditum Sanctissimum Sacramentum, ponatur baldachinum cum suis hastis in processione deferendum; deceret etiam, vt Cęremoniarius designaret tria loca, pro facienda adoratione Crucis, vt ita distinctius genuflexiones in illa adorationе fiant.

Cussini super gradibus altaris ponendi.

§. II. Antequam celebrans cum ministris ad Altare accedat, conuenit, vt per aliquem ponantur tres cussini super secundum Altaris gradum (numerando à plano) inter se parum distantes, super quos celebrans, & ministri brachia deponunt, dum stant prostrati, vt *infrà §. 5.*

Nona dicenda immediate antè officium feriæ sextæ in Parasceue.

§. III. His omnibus dispositis, in Choro dicitur Nona (suppono alias tres horas iam fuisse citius dictas) sine luminaribus super Altare, & interim Sacerdos, & cęteri ministri sumunt paramenta sibi conuenientia in Sacristia pręparata, vt in *Litera S. n. 63. §. 9.* Celebranti autem inseruiant ministri sacri in sumendis paramentis, vt in pari casu dicetur in *Litera H. n. 46. §. 3.* quę etiam hic sunt respectiue obseruanda.

Quomodò celebrans, & ministri ad altare procedant.

§. IV. Finita nona, exeunt celebrans, & ministri de Sacristia, & ad Altare procedunt hoc modo, videlicet, pręcedit omnium primus Thuriferarius sine thuribulo, postea sequuntur ambo Ceroferarij sine Candelabris, tum sequitur Cęremoniarius, postea ministri sacri, vnus post alium, vltimo celebrans, omnes habentes manus iunctas.

Obseruanda à celebrante, & ministris, cum ad altare peruenerint.

§. V. Ad Altare cum peruenerint, omnes in recta linea vtroque genu genuflectunt in plana terra ante infimum Altaris gradum, celebrans in medio, & alij in suo loco respectiue, ita vt Ceroferarij sint omnium postremi; Sic vero genuflexi posternunt se super gradus Altaris, celebrans quidem, & ministri sacri ponentes brachia super Cussinos, ibidem positos, vt *suprà §. 2.* (quo tempore omnes etiam, qui sunt in Choro genuflectunt, & caput inclinant, quod idem etiam populus deberet in Ecclesia obseruare) & ità prostrati manent orantes per spatium vnius *Miserere ex Ceremon. Marcell. lib. 2. tit. 1. cap. 51.*

Initio officij in choro omnes genuflectunt.

Tobalea super altare extenditur.

§. VI. Ceroferarij autem, siue alij duo acolythi citius surgunt, & tobaleam oblungam sumptam de credentia (quæ denotat sindonem monumenti ex *Durand. lib. 6. cap. 77.*) extendunt super Altare, qua extensa, Cæremoniarius, vel

Celebrans, & fines alij, finita oratione, surgunt.

alius ponit super Altare in cornu Epistolæ Missale apertum, supposito ei cussino nigro, quo facto, Cæremoniarius, transacto tempore orationis, vt suprà, admonet celebrantem, & ministros, qui surgent, sicut omnes alij de choro, tum celebrans cum ministris sacris ad Altare ascendunt [ablatis cussinis à gradibus Altaris, ne impediant, & reportantur ad Sacristiam, vel reponuntur in aliquo loco separato) quò peruenti, celebrans illud osculatur in medio, ministri vero sacri genuflectunt cruci vnico genu, postea cum celebrante accedunt ad cornu Epistolæ, & stant vt ad introitum Missæ in Missis solemnibus, quod videre potes in *Liter. C. n.* 197. §. 11.

Celebrans osculatur altare, dum ad illud accedit.

Deo gratias non respondetur in fine prophetiæ.

§. VII. Ibidem celebrans legit submissa voce prophetiam sine titulo, in cuius fine non respondetur *Deo gratias*. Interim tamen, dum scilicet celebrans ascendit ad Altare, Cæremoniarius, vel alius conducat ad credentiam cantorem designatum, cotta paratum iuxta Ecclesiarum consuetudinem, qui cantor ibi accipit missale, & postea cum cæremoniario accedit ad medium Altaris, vbi in plano ambo facient genuflexionem vnico genu cruci, tum recipiunt se in loco, vbi cantari solet Epistola, & ibidem cantor cantabit prophetiam in tono quoad has prophetias vsitatum, assistente sibi prædicto Cæremoniario, quo tempore in choro omnes sedent, ministri tamen non sedent, nisi sedente celebrante: aduertat vero cantor, nè incipiat cantare dictam prophetiam, antequàm celebrans illam submissa voce inceperit.

Prima prophetia à cantore aliquo cantatur.

§. VIII. Cantata prophetia, iterum cum cæremoniario accedit cantor ante infimum Altaris gradum, vbi in medio, in plano tamen, genuflectit vnico genu cruci, simul cum Cæremoniario (non enim osculatur manus celebrantis, neque ab eo benedictionem petit) postea, deposito libro, vadit ad suum locum.

Post prophetiam cantor non osculatur manum celebrantis.

§. IX. Celebrans, si post lectam prophetiam cum tractu sequenti, velit sedere, potest, in scamno tamen præparato, vt *suprà*. §. 1.

Potest celebrans sedere, dum cātatur tractus.

§. X. Finita prophetia à cantore, in choro cantatur tractus, quo finito, celebrans stans cum ministris sacris in cornu Epistolæ versus Altare eadem modo, quo stant ad introitum in Missa solemni, vt in *Liter. G. n.* 197. §. 11. (si tamen celebrans cum ministris sedeat tempore, quo in choro cantatur tractus, tunc circa illius finem, surgant, & accedant ad cornu Epistolæ Altaris, per breuiorem quidem viam, quia non debent accedere ad medium) dicit absolute *Oremus* (non præmisso *Dominus vobiscum* vt in *Litera D. n.* 254. §. 6.) mox Diaconus primò genuflectens, sicut, & omnes alij cum eo genuflectunt (excepto solo celebrante, qui stat, vt *infrà. n.* 119.] dicit *Flectamus genua*, tum Subdiaconus primò surgens, & alij cum eo, dicit *leuate* quod semper in pari casu seruatur.

Surgit celebrans circà finem tractus

Quomodò dicatur Flectamus genua.

§. XI. Postea celebrans stans cum ministris, vt prius, manibus extensis, cantat orationem sequentem, vt in Missali, in Choro omnibus stantibus capite inclinato; interim vero, dum celebrans dicit orationem, Subdiaconus accipit Missale, & finita oratione cantat lectionem tenens sibi missale in tono Epistolæ, vt in *Liter. S. n.* 199. & interim celebrans eandem legit submissa voce, assistente Diacono, qui tamen in fine non respondet *Deo gratias* postea ibidem stat celebrans cum ministris sacris, vel, si ei placet, sedet cum illis, tempore, quo in Choro cantatur tractus post prædictam lectionem.

Subdiaconus cantare debet lectionem.

§. XII. Dum hic tractus cantatur, paretur locus cum pulpito, sine legilibus pro consuetudine loci, nisi antea fuerint hæc præparata, vt conuenit, sint autem omnia nuda sine aliquo panno, & cantores Passionis sumunt paramenta in Sacristia iuxtà dicenda in *Litera P. n.* 61. §. 4. ea enim, quæ ibi, quoad hoc dicentur, etiam hic sunt omninò seruanda, nisi quòd in hac feria, stolæ, & manipuli debent esse nigri coloris.

Præparandus locus pro cātanda passione.

De cantanda passione.

§. XIII. Dum cantores passionem incipiunt, celebrans, assistentibus ministris sacris, legit passionem in cornu Epistolæ submissa voce, eodem omninò modo, quo diccemus esse faciendum in *Litera M. n.* 250. §. 3. de Dominica Palmarum in pari casu: sed nota ex *Gauant. & Bauld. citand.* quòd in hac feria sexta, in eodem cornu Epistolæ, finita passione, celebrans statim subiungit eam partem, quæ pro Euangelio ponitur, præmisso ibidem, & non in medio, *Munda cor meum &c.* & omisso *Iube Domne*, quia benedictio non petitur, vt clare habetur in Missali.

Passionem legit celebrans submissa voce.

§. XIV. Finita vero, etiam illa parte, quæ pro Euangelio ponitur, celebrans, & ministri sacri se totaliter vertunt ad cantores, eo modo, quo in *Litera M. citat.* §. 4. diccemus esse faciendum

Quandò celebrans, & ministri se conuertant ad cantores.

in Dominica Palmarum, caput inclinantes ad nomen *Iesus* & genuflectentes ad verba *Tradidit spiritum* vt ibidem §. 4. post quæ, surgunt, & Diaconus (deposita planeta plicata, quam non reassumit, nisi post communionem celebrantis, vt *infrà* §. 4.) se præparat pro cantanda illa parte, quæ pro Euangelio ponitur, vt in *Litera M. cit.* §. 4.

Diaconus se præparat pro cantando Euangelio.

Post verba *tradidit spiritum*, celebrans iterùm ad cantores se conuertit.

§. XV. Celebrans autem, cum nihil habeat dicere tunc temporis, quo à cantoribus dicitur reliquum Passionis, post genuflexionem, stat iterum cum Subdiacono conuersus ad ipsos cantores, vt prius, quousque sit tota passio expleta.

De Diacono cantante Euangelium post passionem.

§. XVI. Diaconus vero, posito libro super Altare, & dicto *Munda cor meum*, iterum librum accipit, non petit benedictionem, nec benedicitur incensum, sed, finita à cantoribus tota Passione, vadit cum Subdiacono, ceroferarijs, & thuriferario (qui tamen non deferunt candelabra, neque thuribulum, sed assistunt manibus iunctis) ad locum, in quo de more solet Euangelium cantari, ibique cantat eam partem, quæ pro Euangelio ponitur, celebrante stante ad Altare manibus iunctis versus Diaconum, eodem omnino modo, quo dicitur esse faciendum in Dominica Palmarum in *Liter. M. n.* 250. §. 4.

Finita Passione, cantores recedunt.

§. XVII. Cantores, finita passione, recedunt ad Sacristiam, & amouentur de Presbiterio legilia, vt dicetur in *Litera P. n.* 61. §. 5.

Finito Euangelio, accedunt ministri ad celebrantem.

Celebrans non osculatur Euangelium, neque incensatur.

§. XVIII. Diaconus autem, cantato Euangelio, accedit cum Subdiacono ad celebrantem, alij vero ministri ad credentiam, factis debitis reuerentijs Altari, & celebranti, celebrans enim in hac feria, neque Euangelium osculatur, neque à Diacono incensatur.

Quid, si habenda sit concio.

§. XIX. Si habendus sit sermo, vel concio, ex consuetudine Ecclesiarum, habeatur, finita illa parte à Diacono cantata: Ducitur autem concionator in pulpito per cæremoniarium, facta vnico genu cruci genuflexione, nulla tamen petita benedictione; eoque concionis tempore, celebrans, & ministri sedent in loco nudo pro ipsis præparato.

Post Euangelium, siuè concionem, quid agendum.

§. XX. Finito Euangelio à Diacono, & etiam finita concione, si facienda fuit, celebrans stans in cornu Epistolæ versus Altare (ministris vero factis retro vnus post alium stantibus, vt esse faciendum ad orationem in Missa solemni, diximus in *Liter. C. n.* 197. §. 20. & Diaconus dicit *Flectamus genua*, Subdiaconus *Leuate*, quando opus est, seruato modo in genuflectendo, & surgendo, dicto *supra* §. 10.) cantat in tono, vt in Missali, primo monitionem iunctis manibus, postea orationem in tono feriali, manibus extensis, vt in Missa fieri solet, deinde iterum aliam monitionem iunctis manibus, & postea aliam orationem manibus extensis, vt in Missali, vbi primò ponitur monitio, postea oratio, deinde iterum monitio, postea oratio, & sic successiue; & nota, quod ad nomen Papæ in propria illius oratione, celebrans inclinat caput versus librum, quod etiam omnes alij inclinant: Si sit addenda aliqua monitio, & oratio, vt fit pro Serenissima Republica, in Genuensi Dominio, ponitur in suo loco respectiue; Si Imperator nondum sit coronatus, additur in Monitione *Electo*, vt in Missali habetur; Tandem notandum, quod post monitionem pro Iudæis, non dicitur *Oremus*, nequè *Flectamus genua* quià Iudæi illusoriè flectebant genua antè Christum, dicentes *Matth. cap.* 26. *vers.* 68. *Prophetiza nobis Christe quis est, qui te percussit.*

Monitiones, & orationes, quomodò à celebrante cantandæ.

Quid, si addenda sit aliqua monitio, & oratio.

Electo quandò addendum nomini Imperatoris.

§. XXI. Dictis omnibus monitionibus, & orationibus, denudatur crux à celebrante, vt in *Liter. D. n.* 88. posteà fit illius adoratio, vt in *Litera A. n.* 155.

Denudatio, & adoratio Crucis facienda post monitiones, & orationes.

§. XXII. Circà finem adorationis, duo ceroferarij, sumpto lumine de Sacristia, accedunt ad Altare cum debitis reuerentijs, & accendunt sex cereos supèr illud positos in suis candelabris, & si candelabra pro ipsis ceroferarijs sint supèr credentiam, etiàm illorum candelas accendunt.

Cãdelę circà finem adorationis accendi debent.

§. XXIII. Tùm Diaconus surgit, & facta reuerentia celebranti (interim Subdiacono nudo capite stante) vadit ad credentiam, comite cæremoniario, vel alio, & ibi accipit bursam habentem intùs corporale, simulquè accipit purificatorium, quæ omnia defert ad Altare per breuiorem viam (non enim potest per planum ad medium accedere, cum ibi adhùc sit crux, quæ adoratur) factaquè genuflexione vnico genu cruci, cum ad medium altaris peruenerit, stans supèr suppedaneum, extrahit corporale de bursa, qua deposita intèr candelabra in cornu Euangelij, more solito ipsum corporale in medio altaris explicat, purificatorium verò propè illud versus cornu Epistolæ ponit: Cæremoniarius autèm, vel alius, Missale celebrantis

Diaconus bursam cum corporali ad altare defert.

defert

Missale ad cornu Euangelij à quo deferatur.

defert de cornu Epistolæ ad cornu Euangelij, cum debitis cruci genuflexionibus, & ibi ponit apertum super cussinum iacentem prope corporale.

§. XXIV. Diaconus, explicato corporali super Altare, iterum redit ad sedendum cum celebrante, vsque dum ad Altare maius sit completa adoratio crucis; Interim vero, dum scilicet ad Altare hæc fiunt, in Sacristia paretur

Subdiaconus pro deferenda cruce.

alius Subdiaconus cum planeta plicata nigra, si ea vtatur, alioquin in alba, sine manipulo, hic enim debebit deferre crucem in processione, vt dicemus in *Litera S. n.* 199. quod si hic alius Subdiaconus haberi non possit, sufficiet aliquis acolythus cum cotta; Duo Turiferarij in Sacristia præparant sua thuribula, imposito in ijsdem igne, & curent, ne in nauiculis incensum deficiat; parentur etiam tot cum pluuialibus (si talis sit consuetudo) qui hastas baldachini in processione deferant.

§. XXV. Completa ad Altare maius crucis adoratione, Diaconus surgit (stante Subdiacono, sed apud celebrantem) & accedit ad crucem, cui, vnico genu facta genuflexione, illam reuerenter ambabus manibus accipit, & ad Altare reportat (celebrante, & Subdiacono genuflectentibus, si ante eos transeat) ibique eam collocat in suo loco inter Candelabra (suppono eandem esse, quæ inter Candelabra ponitur, iuxta dicta in *Litera A. n.* 295.) tum, facta eidem cruci genuflexione, vt supra, per breuiorem viam redit ad celebrantem; Acolythi vero remouent pannum cum cussino, & velo, eaque reponunt in loco congruo, vel ad Sacristiam reportant, & interim in Choro distribuuntur Clericis candelæ ceræ albæ, quo facto

Crux in suo loco reponitur, finita illius adoratione.

ordinatur processio ad locum, in quo hesterna die Sacramentum fuit repositum, de qua Processione, vide in *Litera P. n.* 226. à §. 7.

Fit processio post adorationem crucis.

§. XXVI. Cum vero, finita processione (qua Sacramentum ad Altare maius deportatur, remanente pixide in prædicto loco cum particulis consecratis, deferenda in alio loco suo tempore, vt in *Litera P. n.* 270.) Celebrans ad Altare peruenerit (disposito Clero in presbiterio, & ablato baldachino, vt in *Litera P. n.* 226. §. 11.) ascendit illius gradus cum ministris sacris, & stans in secundo gradu (Subdiacono tamen super suppedaneum genuflexo) idest in gradu proximiori suppedaneo, tradit Sacramentum Diacono genuflexo super suppedaneum, versus cornu Epistolæ, quasi renes ei vertente.

Post processionem celebrans tradit Sacramentũ Diacono.

§. XXVII. Diaconus, cum Sacramentum acceperit, surgit, illudque in medio Altaris super corporale sic coopertum collocat (celebrans vero, dato Sacramento Diacono, genuflectit super suppedaneum, licet *Baul. citand.* gratis dicat super secundum gradum, ab eoque per Subdiaconum auferetur velum oblungum, quod ab aliquo acolytho ad credentiam defertur) tum facta genuflexione Sacramento, aduertens, ne terga directe vertat celebranti, accedit ad illius dexteram, vbi genuflectit simul cum eo super suppedaneum.

Diaconus Sacramentũ super altare reponit.

§. XXVIII. Deinde accedit primus Thuriferarius ad dexteram Diaconi, impositis prius in thuribulo carbonibus ardentibus, si opus sit (secundus vero Ceroferarius, depositis in Sacristia thuribulo, & cotta, in Presbiterio accedit, vbi in ordine suo genuflexus, tenet candelam accensam) & celebrans, ministrante Diacono nauiculam, sine osculis, imponit incensum in thuribulo absque benedictione, deinde ter, genuflexus, Sacramentum incensat, vt prius ante processionem fecit, ac mox reddit thuribulum Diacono, & hic Thuriferario, qui illud tenet præparatum pro incensandis mox oblatis.

Post processionem Sacramentum incensatur.

§. XXIX. Incensato Sacramento, celebrans surgit, & medius inter ministros ascendit ad Altare, vbi cum illis vnico genu genuflectit, tum Diaconus amouet paruum velum à Calice (quod aliquis acolythus statim ad credentiam defert) postea amouet patenam, & pallam, quam super Altare deponit, patenam vero sustinet aliquantulum eleuatam ante celebrantem, qui, accepto calice, ponit super Patenam hostiam consecratam, quæ in calice erat inclusa, & aduertat, quantum fieri potest, ne prædictam hostiam manibus tangat (quod, si casu eam tetigerit, statim digitos abluat aqua in vase ad hoc super credentiam præparato, vt in *Litera C. n.* 555. eosque purificatorio extergat) tum celebrans, deposito calice prope cornu Epistolæ, reuerenter patenam de manu Diaconi accipit, nihil dicens, & neque vllo facto crucis signo, hostiam in medio super corporale deponit, patenam vero non collocat subtus corporale propter reuerentiam Sacrarum specierum, sed eam ponit versus cornu Episto-

De modo deponendi Sacramentũ super altare post processionem.

pistolæ super corporale.

De modo imponēdi in calice vinum, & aquam.

§. XXX. Deinde, delatis ampullis aquę, & vini ad Altare per aliquem acolythum, Diaconus, Calice non exterso, propter sacras species, imponit in calice vinum ad nutum celebrantis, & Subdiaconus (qui ideo, deposita à celebrante Patena super corporale, accessit, facta genuflexione Sacramento, ad dexteram Diaconi) infundit in calice parum aquæ, non petens à celebrante benedictionem, qui celebrans, neque dicit consuetam orationem *Deus, qui humana substantia &c.*

Calix cum vino, & aqua in medio altaris ponēdus.

§. XXXI. Imposito vino, & aqua in Calice, Diaconus, sine osculis, tradit calicem celebranti, qui illum accipit, & nihil dicens, neque vllo cum eo facto signo crucis, eundem ponit super corporale post hostiam consecratam, vt fieri solet in Missa, quem calicem postea Diaconus, nulla facta genuflexione (quia in Calice non est Sacramentum) sua palla cooperit, interim ab Acolytho reportantur ampullæ ad credentiam, & Subdiaconus redit ad locum suum à sinistris celebrantis, vbi vnico genu Sacramento genuflectit, neque enim in hac feria VI. patenam sustinet, vt dicemus in *Litera P. n.* 71. §. 10.

Patenam non tenet Subdiaconus in hac feria VI.

Celebrans imponit incensū in thuribulo pro incensandis oblatis.

§. XXXII. Celebrans, deposito calice super Altare, ministrante Diacono nauiculam, & Thuriferario thuribulum, omnino sine osculis, imponit incensum in thuribulo, nihil dicens, & absque benedictione, vt in *Litera I. n.* 78. Postea celebrans, recepto thuribulo à Diacono sine osculis, incensat oblata, & Altare, more solito, dicendo verba pro hac incensatione posita, omnino se gerens, vt in *Litera C. n.* 197. à §. 40. in pari casu: hoc notato, quòd ibidem diximus esse incensanda oblata, nulla ante facta reuerentia, neque Sacramento, si esset expositum; hic autem, ex Missali citando, debet celebrans genuflectere Sacramento ante, & post incensationem, etiam oblatorum; imò adhuc obseruet, vt quotiescumque transit per medium Altaris, semper Sacramento genuflectat.

Quomodò incensanda oblata, & altare.

Crux post oblata non incensatur feria VI. in Parasceue.

§. XXXIII. Obseruet celebrans, quod hic, incensatis oblatis, non debet postea incensare crucem, sed à candelabris incensationem Altaris prosequi, quia, incensato figurato, non debet incensari figura, idque, ex verbis Rubricæ, rectè colligit *Tonell. lib. 3. cap.* 2. §. 2. *num.* 13.

§. XXXIV. Finita incensatione, tam oblatorum, quàm Altaris, celebrans in cornu Epistolæ reddit thuribulum Diacono, dicens de more orationem *Accendat in nobis &c.* Diaconus verò statim illud Thuriferario tradit [siquidem, hac die, neque celebrans, neque alius incensatur ex *Missal. citand.*] qui Thuriferarius illud in sacristia reponit, cum amplius inseruire non debeat.

Accendat in nobis &c. dicitur hic à celebrante more solito, qui tamen non debet incensari.

§. XXXV. Celebrans, reddito Diacono thuribulo, descendit cum ministris sacris in plano, per gradus laterales cornu Epistolæ, vbi, versa facie ad populum ex *Cærem. Episcop. lib. 2. cap.* 26. lauat manus, nihil dicens, acolytho aquam ministrante, & ministris sacris manutergium, quia hi non sunt in alijs impediti; quo facto, celebrans per eosdem gradus laterales ascendit ad Altare, simulque cum eo Diaconus, qui vadit ad librum, Subdiaconus vadit per planum ad medium, vbi sistit se ante infimum Altaris gradum, factis ab omnibus debitis genuflexionibus.

Post incensationem altaris, celebrans lauat manus.

§. XXXVI. Celebrans autem, cum ad Altare peruenerit, inclinatus in medio, manibus iunctis, super Altare positis, dicit submissa voce *In spiritu humilitatis*, vt in Missali, postea, osculato Altari in medio, genuflectit vnico genu [ex *Bauld. artic. 4. n.* 16. *loc. citand.*] versus populum in cornu tamen Euangelij, nè quid minimum terga vertat Sacramento, dicit *Orate fratres* cui non est respondendum *Suscipiat Dominus &c.* vt in *Liter. S. n.* 235. & eo dicto, celebrans reuertitur ad Altare, & Sacramentum vnico genu adorat, tum omnibus alijs omissis, aliàs de more dicendis, prosequitur ab illis verbis *Oremus præceptis &c.* in tono, vt in *Missali citand.* manibus modo iunctis, modo extensis, more solito.

Suscipiat Dominus hic nō respondetur.

§. XXXVII. Interim, dum scilicet celebrans id incipit, Diaconus ibi à sinistris eius, vnico genu Sacramento genuflectit, postea descendit in secundo gradu, vbi stat in medio post celebrantem (iam Subdiaconus est in suo loco in plano, vt *suprà* §. 35.) vsque ad eleuationem: celebrans autem, responso à choro *Sed libera nos à malo*, submissa voce, dicit *Amen.* de more (hic vero adhuc non accipit patenam, quia cum ea non se signat) deinde absolute, sine *Oremus*, eadem voce, qua dixit *Pater noster*, in tono orationis ferialis, cantat *Libera nos quæsumus Domine &c.* vt in Missali, in cuius fine cum Patena non se signat, & ea finita, chorus respondet *Amen.* (de hac oratio-

Diaconus ad orationem Dominicam, stat post celebrantem.

Oratio *Libera nos &c.* dicitur clara voce.

Celebrans non se signat cum patena.

tione, vide in *Litera L. n.* 100.) tum celebrans genuflectit, deinde erectus submittit patenam hostiæ consecratæ, & statim sola dextera, inter pollicem, & indicem accipiens hostiam, eam ita eleuat, vt à populo videri possit, interim tenens patenam sinistra super Altare posita.

Eleuatio Sacramentu quomodò facienda.

§. XXXVIII. Ad hanc eleuationem Ministri sacri genuflectunt in secundo gradu, planetam tamen celebrantis non eleuant, neque Sacramentum incensatur, neque pulsatur tabula lignea: Eleuatur autem Sacramentum hic vnica manu, nè, si fieret eleuatio more solito, videretur hostia de nouo consecrata, ex *Gauant. citand.*

Dùm Sacramentum eleuatur, non incensatur, neque tabula lignea pulsatur. Quarè vnica manu eleuetur.

§. XXXIX. Eleuata hostia, celebrans eam super patenam reponit, tum Sacramento, cum ministris sacris genuflectit vnico genu, postea surgit (& statim ministri sacri accedunt ad latera celebrantis, Diaconus scilicet à dextris, & Subdiaconus à sinistris, Diaconus quidem ibi discooperit, & cooperit calicem, quando opus est, sed non genuflectit, nisi post impositam particulam in calice, quia in eo adhuc non est Sacramentum, Subdiaconus vero ad sinistram vertit folia Missalis) accipit hostiam, eamque diuidit in tres partes, quarum vltimam in calice ponit more solito, nihil tamen dicens, & sine benedictione, idest, nullo facto cum particula signo crucis, super calicem, referentibus. *Gauant. & Bauld. citand.* qua particula in calice imposita, Diaconus calicem cooperit, & postea, quia Sacramentum est in Calice, genuflectit vnico genu simul cum Subdiacono.

Ministri sacri post eleuationem, quomodò inseruiant.

Hostia frangitur more solito, & particula in Calice mittitur, sed absque verbis, & signo crucis.

§. XL. Mox celebrans, omisso *Pax Domini. Agnus Dei.* & pacis osculo, simulque prætermissis duabus primis orationibus, scilicet *Domine Iesu Christe, qui dixisti &c.* & *Domine Iesu Christe fili Dei viui &c.* inclinatus, manibus iunctis super Altare positis, dicit tantum tertiam orationem, idest *Perceptio Corporis tui &c.* (interim vero Ministri sacri, ex *Bauld. artic. 4. n. 20. loc. citand.* mutant loca, nam Diaconus accedit ad librum, & Subdiaconus ad dexteram celebrantis, genuflectentes semper vnico genu Sacramento in recessu, & accessu, & aduertat Subdiaconus, vt transeundo, semper altiorem locum Diacono cedat.) qua dicta, genuflectit celebrans vnico genu, statimque surgit, & accipit patenam cum Sacramento in sinistra more solito, dicens *Panem Cælestem &c.* deinde, dextera, ter percutit pectus, dicendo *Domine non sum dignus &c.* stantibus ministris sacris inclinatis, quo tertiò dicto, celebrans erectus signat se cum Sacramento dextera, dicendo *Corpus Domini nostri &c.* deinde maxima reuerentia, inclinatus cubitis super Altare positis, Sacramentum sumit, stantibus ministris sacris profunde inclinatis, vt in Missis solemnibus in pari casu diximus esse faciendum in *Litera C.* n. 197. §. 51. postea omnes se erigunt, dum etiam celebrans erectus, aliquantulum quiescit in meditatione Sanctissimi Sacramenti.

Dicitur sola oratio Perceptio corporis tui &c.

Ministri sacri mutant loca.

Celebrans sumit Sacramentum.

Ad communionem celebrantis, Ministri sacri stant inclinati.

§. XLI. Tum celebrans, omissis omnibus, quæ dici solent ante sumptionem sanguinis (discooperto calice, & facta ab omnibus debita genuflexione) sumit simul cum vino particulam ex Calice, nihil dicens, neque Calice se signando signo crucis ex *Decreto Sacr. Ritu. Congregat. relat.* deinde, non sumit purificationem, nam prima Calicis sumptio, pro purificatione inseruit, quia id, quod sumitur, non est Sanguis Christi, sed vinum, quod non fuit hac die consecratum, sed tantum digitorum ablutionem, quam facit in calice, Subdiacono vinum, & aquam fundente, postea purificatorio extersis digitis, ablutionem sumit in medio Altaris more solito nihil tamen dicens, neque nunc, neque, quandò abluit digitos.

Sumit celebrans vinum cum particula.

Prima calicis sumptio pro purificatione inseruit.

Ablutio, quomodo à celebrāte sumenda.

§. XLII. Ablutione verò digitorum sumpta, ac ore purificatorio exterso, stans in medio inclinatus manibus iunctis, non tamen super Altare positis, dicit submissa voce orationem *Quod ore sumpsimus Domine &c.* vt in Missali.

Quod ore sumpsimus &c. quomodo dicatur à celebrante.

§. XLIII. Tum, & non prius extinguuntur candelæ omnes, duabus tantum ad Altare relictis: interim Subdiaconus extergit, & accommodat Calicem, quem ad Credentiam more solito deportat, postea redit ad Altare semper factis debitis genuflexionibus Cruci.

Candelæ quando extinguendæ. Subdiaconus accommodat calicem.

§. XLIV. Celebrans vero, post illam orationem *Quod ore &c.* & clauso à Diacono libro, cum nihil aliud dicere debeat, discedit ab Altari cum ministris, & redit ad Sacristiam ordine, quo venerat, facta prius in plano, ante infimum Altaris gradum ab omnibus genuflexione vnico genu Cruci, receptisque ibidem biretis: Thuriferarius autem, & ceroferarij præcedunt manibus iunctis, sicut alij, sine thuribulo, & Candelabris; Cùm in Sacristia peruenerint,

Redit celebrans cum Ministris ad Sacristiam.

Statim ac discesserit celebrans ab Altari, dicuntur vesperæ.

neriut, paramenta deponunt, postea accedant ad Chorum, si exiguus sit numerus clericorum; nam in Choro discesso celebrante cum ministris ab Altari, dicuntur Vesperæ sine cantu, ardentibus duabus candelis ad Altare; interea autem acolythi denudent Altare, & credentiam, omnia ad Sacristiam reportantes. Vide *Missal. in Rubr. particular. in feria VI. in Parasceue. Castald. lib. 3. section. 7. Gauant. tom. 1. part. 4. tit. 9. Bauld. part. 4. cap. 10. artic. 1. & sequentib.*

46. Non est licitum celebrare feria VI. in parasceue.

Feria VI. in Parasceue, ex Ecclesiæ institutione, consecrare non licet, & ideoque ea die prohibetur celebratio Missæ, quæ præcipuè in consecratione consistit, vt in *Litera D. n. 54. §. 2.* ita communiter resoluunt DD. inter quos *Abre. in Instit. Paroch. lib. 4. n. 112. Gobat. in Experim. Theolog. tract. 3. n. 283. Castrop. part. 4. tract. 22. punct. 7. num. 3. Busemb. lib. 6. tract. 3. cap. 3. dub. 3. Avell. de offic. Sacerdot. lib. 1. cap. 4. dub. 5. num. 36. & lib. 2. cap. 2. dub. 9. n. 97. Alloz. in Alphab. moral. verb. Miss. secti. n. 2. n. 14. Bonal. tom. 2. tract. 25. lection. 21. num. 2. Barbos. de offic. Paroch. part. 1. cap. 11. n. 48.*

An Episcopus possit concedere, quod feria VI. in parasceue celebretur Missa.

§. I. Putat tamen Homobonus (quem idem Barbosa cum alijs citat, nec reprobat) quod Episcopus possit concedere, vt in hac feria VI. possint Missæ celebrari, si nempe ea die occurrat aliquod festum de præcepto, puta Annunciatio B. M. V. idque, vt populus Missam audiendo, Ecclesiæ præcepto satisfaciat, cui aperte videtur contradicere *Bonal. cit.* asserens quacumque ex causa esse illicitum celebrare in feria VI. maioris hebdomadæ; nihilominus opinio Homoboni arridet, vt satis probabilis *Goba. suprà*; tamen, sicut ipse bene aduertit *S. Rit. Congreg.* 1622. 19. *Februar.* referente etiam *Gauant. tom. 1. part. 4. tit. 9. n. 24.* censuit fideles non teneri interesse officio feriæ VI. in parasceue, etiamsi ea die occurreret festum de præcepto, vt eodem anno huius decreti, accidit festum Annunciationis, idque, quia illud officium non est Missa, cum desit consecratio, ergo dicendum mentem sacræ congregationis esse, vt nullatenus celebretur Missa in hac feria VI. Quod idem manifeste deducitur ex alio Decreto, apud *Gauant. suprà* eiusdem *S. Congreg.* 9. *Mart* 1606. per quem prohibetur celebratio Missæ B. M. V. in huiusmodi feria VI. etiam in æde Lauretana, licet

Si festum de præcepto occurrat feria VI. in Parasceue, non tenentur fideles interesse officio.

Neque in Ecclesia Lauretana potest celebrari Missa in hac feria.

esset illius festum, & adesset magnus populi concursus.

Numquid fuit probabile, quod esset absolute licitum celebrare feria VI. parasceue.

§. II. Quare, sententia Homoboni, quam, præscindendo à prædicta prohibitione S. Rituum Congregationis, valde probabilem existimat *Goba. cit.* post hæc Decreta, est omninò improbabilis; imò propter eandem rationem fuit semper improbabilis, etiam ante hæc Decreta; quod sic probatur: Ideò enim post hæc decreta est improbabilis, quia Ecclesia contrarium decreuit, sed etiam antea contrarium decreuerat, ergo &c. minor probatur à *Scort. de sacrif. Miss. lib. 2. cap. 5. n. 9.* asserente Innocentium I. & duo concilia, nempe Arausicanum, & Toletanum, à quibus aperte prohibetur litare in feria VI. maioris hebdomadæ, imò idem *Scort.* addit Concilium Arausicanum asserere talem fuisse Apostolorum traditionem.

Ab Apostolis processit, quod in hac feria non celebretur.

§. III. Omissio autem celebrationis in hac feria, ratione non caret, nam, vt docet *D. Thom. 3. part. q. 83. artic. 2. ad 2.* cum Missæ sacrificium sit quædam figura, & exemplum passionis Christi, fieri non debet ea die, in qua eiusdem passio recolitur prout realiter gesta est; & qui celebraret, mortaliter peccaret, per ea, quæ tradit *Avell. de offic. Sacerd. lib. 1. cap. 4. n. 44.*

Est mortale celebrare in hac feria.

§. IV. Potest tamen aliquis necessitatis casus occurrere, in quo, non solum liceat celebrare, sed etiam oporteat: Sic resoluit *Gobat. select. n. 218.* quoad Germanos, qui consuescunt exponere Sacramentum in sepulcro, ipsa die feriæ VI. in Parasceue; ità vt, si Parochus oblitus fuisset feria V. antecedenti consecrare hostiam pro feria VI. possit in hac sexta feria, priuatim, & sine concursu populi, Missam de passione Domini celebrare, in qua consecret etiam hostiam exponendam in sepulcro; licet enim hic duo præcepta violentur, vnum, de non celebrando hac die, alterum, de non communicando bis eodem die (quia in hoc casu ille Parochus communicaret semel in Missa, & iterum, faciendo ad Altare officium huius feriæ sextæ) tamen regula generalis docet; quod è duobus malis, minus est eligendum: minus autem malum est illam Missam celebrare, quàm ex deficientia hostiæ consecratæ, officium illius diei omittere, ad quod, cum fere totus populus concurrat, talis omissio ingentem admirationem, & non paruum scandalum pareret; Euitare autem scandalum,

Quandoque etiam in hac feria celebrandum est.

Consuetudo Germanorũ circa Sacramentum in sepulcro.

E duobus malis, minus est eligendum.

maio-

Præceptum de vitando scandalo, magis obligat, quam præceptum positiuum.

maioris est ponderis, quam obseruare aliud præceptum positiuum: hæc Doctrina videtur etiam à *cit. Gobat.* extensa ad casum, in quo Parochus haberet tantum hostiam minorem consecratam; at ego non celebrarem ad consecrandam maiorem, sed ea minori vterer, ex hoc enim, vel nulla, vel parua admiratio sequetur.

Si adsit minor hostia nō est celebrandum ad consecrandam maiorem.

An in hac feria possit celebrari ad communicādum infirmum.

§. V. Peris, esset ne sufficiens causa ad celebrandum in hac feria, si adesset necessitas communicandi Infirmum? Respondeo negatiue, quod colligo ex *Bonal. tom. 2. tract. 35. lectio. 21. num. 2.* vbi asserit esse apud DD. commune, quod non liceat quacumque ex causa, citra peccatum mortale celebrare: putatem tamen id fieri posse, quando infirmus nullum aliud Sacramentum recipere posset, quod tamen Saniori iudicio submitto.

47. Feria VI. in parasceue potest Parochus mane officium facere in omnibus illis Ecclesijs, in quibus, diebus festis celebrat. *P. n. 38. §. 2.*

48. Feria VI. in parasceue, an possit ministrari Eucharistia. *E. n. 174. §. 18.*

49. Feria VI. in parasceue, antiquitus deferebatur Sacramentum in processione nocturno tempore, quam consuetudinem, vtpotè contrariam intentioni S. Romanæ Ecclesiæ, quæ, his diebus, Sacramentum in loco recondito ponit, tanquam manifestum abusum expresse damnauit *die 22. Mart.* 1596. Sacra Cardinalium Congregatio super negotijs Episcoporum, referentibus *Gauant. tom. 1. part. 4. tit. 9. n. 26. & Bauld. part. 4. cap. 10. artic. 4. n. 30.*

Noctu non deferenda Sacra Eucharistia feria VI. in parasceue.

Fermentum.

50. Fermentum significat malitiam. *M. n. 107. §. 29.* Quomodo differat ab Azymo. *P. n. 13.*

51. Fermentum, & Eulogia vocabantur antiquitus oblationes. *O. n. 4.*

Ferrum.

52. Ferrum deferentes ad infideles, vel hæreticos, excommunicantur in Bulla Cœnæ Domini. *B. n. 145. §. 24.*

Ferula.

Ferula vocatur baculus pastoralis. *B. n. 3.* 53.

Festum.

Festi dies inde vocantur, quia ius in eis fatur, idest dicitur. *Raban. Maur. de Instit. Clericor. lib. 2. cap. 46.* 54.

De varia classe festorum.

§. I. Omnia autem festa, quæ celebrantur, vel sunt duplicia, vel semiduplicia, vel simplicia.

De vario ordine duplicium.

§. II. Duplicia quadrifariam diuisionem patiuntur, quia alia sunt duplicia primæ classis, alia secundæ classis, alia duplicia maiora, alia minora.

Quænam sint Duplicia primæ classis.

§. III. Duplicia primę classis sunt sequentia, videlicet, Natiuitas Domini; Epiphania Domini. Pascha resurrectionis, cum tribus antecedentibus, & duobus sequentibus diebus. Ascensio Domini. Pentecostes, cum duobus sequentibus diebus. Festum Corporis Christi. Natiuitas S. Ioannis Baptistæ. Festum SS. Apostolorum Petri, & Pauli. Assumptio B. M. V. Festum omnium SS. Dedicatio proprię Ecclesiæ, vel Cathedralis. Patronus loci, Ordinis, vel Titulus Ecclesiæ, de quibus fusius agetur in *Litera P. n. 85. & 86. & T. n.* 65. Vide in Breuiario, tàm Romano, quàm Monastico post rubricas generales.

Quænam sint duplicia secundæ classis.

§. IV. Duplicia secundæ classis sunt hæc alia, nimirum, Circumcisio Domini. Festum Sanctissimæ Trinitatis. Purificatio B. M. V. Annunciatio, Conceptio, & Natiuitas eiusdem. Natalitia duodecim Apostolorum (intellige de numero duodecim Apostolorum, vt bene notat *Gauant. tom. 2. section. 3. cap. 2. n. 5.* nam omnia festa duodecim Apostolorum non sunt secundę classis, quia vidimus *supra* §. 3. quod festum SS. Apostolorum Petri, & Pauli est primæ classis) Festa Euangelistarum. Inuentio S. Crucis. Festum S. Laurentij. Dedicatio S. Michaelis Archangeli, quibus congrue addit *Gauant. cit.* Festa S. Stephani, & SS. Innocentium, & ex Breuiario Monastico, sunt addenda festa S. Mauri. S. Scolasticæ virginis. SS. Placidi, & Sociorum martyrum, & Festum omnium SS. Monachorum. *Breuiar. loc. cit.*

§. V. Duplicia maiora per annum, sunt

Quænam sint duplicia maiora per annum.

sunt sequentia, idest, Transfiguratio Domini. Exaltatio S. Crucis. Festa Niuis, Visitationis, Præsentationis, B. M. V. Apparitio S. Michaelis Archangeli. Vtraque Cathedra S. Petri, Festum eiusdem ad Vincula. Conuersio S. Pauli. Festum S. Ioannis ante portam latinam, Festa S. Barnabæ Apostoli, & S. Martini Episcopi, & confessoris. Festa Patronorum minus principalium, nisi hæc in Calendario essent altioris classis; his duplicibus maioribus, addunt aliqui plures octauas, nempe diem octauam Epiphaniæ, Corporis Christi, & Ascensionis, quod placet, quia huiusmodi dies octauæ habent integras etiam secundas vesperas in concursu aliorum duplicium minorum, vt videre est in propria litera. *Breuiar. supra.*

Aliquæ octauæ celebrantur more duplicium maiorum.

Quænam censeantur duplicia minora.

§. VI. Cæterum, reliqua omnia festa suprà non nominata, quibus in Calendario apponitur hæc vox *duplex*, intelliguntur esse duplicia minora per annum, cuius classis sunt etiam dies octauæ, exceptis paucis expressis *suprà* §. 5.

An festum Beatificati cedat festo canonizati in æquali classe.

§. VII. Occurrit hic difficultas, vtrum ex duobus festis duplicibus minoribus, quorum vnum sit tantum Beatificati, aliud vero canonizati; Festum beatificati censendum sit duplex minoris ordinis, ità vt in concurrentia, festum Canonizati debeat habere integras vtrasque vesperas, licet vtrumque sit duplex minus. Respondeo negatiue, quia, si vtrumque festum est æquè duplex minus, eiusdem est ordinis; neque dicas inde sequi, quòd nulla sit differentia inter Canonizatos, & Beatificatos, nam, licet possit fieri, quòd ratione classis, nulla sit discrepantia, imò aliquoties sit altioris ordinis festum Beatificati, quàm Canonizati, tamen in hoc differunt, quia Canonizati possunt vbique coli, non verò Beatificati, vt notat *Gauant. n. 8. loc. suprà.*

Differentia inter canonizatos, & Beatificatos.

Officium de aliqua reliquia, cuius classis esse debeat.

§. VIII. De Reliquijs, si concedatur officium, quomodocumque sint insignes [qualis reliquia censeatur insignis, vide in *Liter. C. n.* 560. §. 20.] non potest fieri, nisi duplex minus per annum ex *Decret. S. Rit. Congreg. 23. Nouembr. 1602. referentib. Gauant. n. 10. loc. citat. & Guyet. de propr. fest. lib. 2. cap. 11. q. 3.* vbi tamen notat dictum decretum non officere ijs, qui iam antea solemniori ritu de aliquibus reliquijs officium facere consueuerant, quod idem reperit q. 6. cæterum, si Reliquia non sit insignis, & de ea concedatur officium, illud erit semiduplex ex eodem *Gauant. cap. 3. n. 3. & Guyet. cap. 12. q. 1.*

An dignoscantur Duplicia maiora, ex eo, quòd sint festa de præcepto.

§. IX. Aduertendum, quòd regula dignoscendi duplicia maiora, non debet desumi ab eo, quòd sint, vel non sint festa de præcepto, sicut notat *Guyet. cit.* nam aliter sine fundamento loqueremur, cum nullibi inueniatur hæc regula, fateor quidem, quòd vt plurimum festa de præcepto altioris ordinis esse solent, quam duplicia minora; Cæterum ea tantum duplicia maiora censentur, quæ numerauimus *suprà* §. 5. quoad alia verò, vel Sacra Congregatio erit consulenda, vel consuetudo legitime recepta attendenda.

De ordinando officio duplici.

§. X. De ritu celebrandi festa duplicia, dictum fuit in *Liter. D. n. 273. à* §. 1. De Dominicis, quæ sunt in ordine duplicium, ibidem. *n.* 238. §. 4.

Quandò fiendum officium semiduplex.

§. XI. Semiduplex fit officium in omnibus Dominicis, exceptis aliquibus, vt in *Litera D. proximè citata*; item fit officium semiduplex in diebus infrà octauam, & quotiescumque in Calendario apponitur hæc vox semiduplex. Vide *Rubr. gener. Breuiar. tàm Roman. quàm Monast. tit. 2. n. 1.*

Ex consuetudine possunt festa ritu semiduplici celebrari.

§. XII. Occurrunt quandoque alia festa ritu semiduplici celebranda, de quibus nulla alia determinata regula tradi potest, quam dicendo esse obseruandam consuetudinem communiter receptam, quod deduco ex modo loquendi *Rubr. citat.* in qua hæc habentur. *In festis proprijs* [intellige fiat officium semiduplex] *quorundam locorum, seu congregationum, quæ solemnius apud illas, quàm simplicia consueuerunt celebrari.* vbi vides ipsam rubricam, non alio vti termino pro exprimendis alijs festis semiduplicibus, quàm *ly consueuerunt.* ad denotandum in his, normam esse à consuetudine desumendam.

Antiquus abusus reprobatur.

§. XIII. Aduertendum tamen, nè iuxtà antiquum abusum operemur, faciendo scilicet officium semiduplex Sancti illius, cuius habebatur Ecclesia Abbatialis, Parochialis &c. vt explicabimus in *Liter. O. n. 31.* §. 5. de ritu celebrandi festa semiduplicia, vide dicenda in *Liter. S. n.* 125.

De ordinando officio semiduplici.

Simplicia, qualia censeantur.

§. XIV. Tandem festa simplicia ea sunt, quando in Calendario non apponuntur hæ voces *Duplex. Semiduplex*, vel de octaua. Vide *Rubr. gener. Breuiar. tàm Rom. quàm Monast. tit. 3. n. 1.* de ritu autem celebrandi festa simplicia dicetur in *Litera S. n.* 166.

De ordinando officio simplici.

55\. *Quid, si instituantur festa, quæ nihil habeant de proprio, neque de communi.* Festa aliqua possunt occurrere de quibus, neque proprium officium habeatur, neque detur commune ad quod sit recurrendum: E. G. Si instituatur festum aliquod de Domino, vel de B. M. V. aut de Angelis, sub diuerso titulo ab ijs, quæ habentur in Breuiario, sicut etiam potest institui aliquod festum de Sanctis veteris testamenti: Dubitatur autem, vnde in his casibus sumendum sit officium; & certum est consulendam esse sacram rituum congregationem, quia nemo, propria authoritate, potest sibi officium disponere, quare non esset opus hic plura addere: censui nihilominus vtile aliqua notare, vt pro varijs contingentibus casibus, præsto sit modus ordinandi simile officium. igitur

§. I. Primò quæritur, vnde sumendum officium de aliquo festo Dei, neque sermo est de Deo, vt Deo, quia de eo nullum peculiare festum est instituendum, cum omnia officia ad ipsum primariò ordinentur: sed sermo est, si instituatur festum de aliqua Persona Sanctissimæ Trinitatis, putà de Patre, Filio &c. & tunc esse sumendum officium à festo Sanctissimæ Trinitatis, docet *Guyet. de propr. fest. lib. 3. cap. 16. q. 1.* & bene, non enim videtur aliud esse opportunius; neque obstat, quòd festum sit vnius tantum personæ, quia in vnica etiam persona, tota Trinitas est veneranda, ratione vnitatis essentiæ. *Quomodò faciendum officium de aliqua persona Sanctissimæ Trinitatis.*

§. II. Secundò quæritur, quomodo sit faciendum officium de aliquibus festis Christi Domini nouiter institutis, & quia varijs modis hoc contingere potest; ideo ad maiorem claritatem, per singula discurram; igitur, si festum sit de nomine Iesu, iam habetur de eo quoddam officium ordini minorum concessum, quod etiam fuisse ad aliquos alios extensum, tradit *Guyet. cit.* Si de alijs mysterijs, puta de quinque plagis, de corona spinea, de inuentione Pueri Iesu, de Relatione eiusdem, & similibus, poterunt desumi, vel ab Ecclesia Parisiensi (intellige semper consulta S. Sede Apostolica) quæ in his abundat, vel, si nullum omnino suppetat officium, poterit recitari, vt in festo Trinitatis, sic enim resoluit *Guyet. supra* in his peritissimus. *De officio quorundam festorum Christi Domini. De officio Nominis Iesu. De alijs mysterijs, quoad officium.*

§. III. Tertiò quæritur, vnde sumendum officium de particularibus festis B. M. V. puta expectationis partus, Compassionis, Gaudiorum, Desponsationis, & similium. Respondeo in his, quando nihil habetur de proprio, esse attendendum officium B. M. ad Niues, tanquam commune pro supradictis festis, mutatis lectionibus secundi nocturni, quæ poterunt desumi, vel ab officio S. Mariæ in Sabbato, vel ab aliquo octauario, prout opportunius iudicabitur, & Antiphona ad Magnificat, & *Benedictus*, poterit esse Regina Cœli. *Guyet. q. 2. loc. cit.* *De officio quorundam festorum B. M. V.*

§. IV. Quartò quæritur, vnde sumendum officium, pro quibusdam festis Angelorum. Respondeo pro his omnibus posse inseruire, tanquam illorum commune, officium S. Michaelis Archangeli. idem *Guyet. q. 3.* *De varijs festis Angelorum.*

§. V. Quintò quæritur: Vnde sumendum officium pro quibusdam festis SS. veteris testamenti. Respondeo cum eodem *Guyet. q. 4.* officium in dicto casu esse desumendum à communi Martyrum, si fuerint martyres, vt Machabæi, sin vero à communi confessoris non Pontificis, ita tamen, vt lectiones, Responsoria, Antiphona ad *Magnificat &c.* aliunde magis conuenienter sumatur: E. G. pro S. Abraham, recurratur ad Dominicam Quinquagesimæ, oratio ex Missali, *Deus, qui in Abraha &c.* Pro S. Moyse, ad Dominicam quartam Quadragesimæ, oratio ex Missali, *Deus, qui per S. Moysem.* Pro S. Dauid, ad Dominicam quartam post Pentecostem, & sic de singulis discurrendum: non enim de singulis casibus, qui aliquando accidunt, certa regula assignatur, quia *leges dantur pro, & de ijs, quæ sunt per se, & de non ijs, quæ sunt per accidens l. nam ad ea. ff. de Legib.* quare in casibus occurrentibus, vel Regula sumatur à pari ex alibi dictis, vel petiti consulantur. *Vndè sumendum officium de SS. veteris Testamenti. Leges dantur de ijs, quæ sunt per se.*

Festa SS. Confessorum antiquitus non celebrabantur. *P. n. 246.* 56.

Festa distinguuntur à Dominicis, & ferijs. *Littera P. n. 183. §. 4.* 57.

Festa, in quibus, tempore interdicti, licitum est solemniter celebrare. *Littera M. n. 211. à §. 7.* 58.

Festa solemniora, in quibus celebrari non possunt Missæ in Oratorijs priuatis. *A. n. 245.* 59.

Festa, in oratorijs priuatis annunciari minimè possunt. *M. n. 211. §. 15.* 60.

Festa quædam occurrunt à die Natiuitatis Domini, vsque ad Epiphaniam, & de ritu in ijs seruando, vtile erit aliqua notare, ad soluenda nonnulla dubia, quæ nasci solent: Omittimus autem festum S. Stephani, cum enim celebra- 61. *De festis à Die Natiuitatis Domini.*

tur in crastinum Natiuitatis, vtique in primis illius vesperis, de eo facienda est sola commemoratio, facto toto officio de Natiuitate, etiamsi S. Stephanus esset titularis, vel Patronus, cum enim hæc sit maxima festiuitatum, conuenit, vt integras habeat vtrasque vesperas; imò in quocumque festo infrà hanc octauam occurrente, semper facienda est commemoratio octauæ Natiuitatis, quæ numquam omittitur, sicut ex Rubricis bene notat *Gauant. tom. 2. section. 6. cap. 6. n. 5. & 6.*

Natiuitas Domini semper habet integras vtrasque vesperas.

Commemoratio octauæ Natiuitatis numquam omittitur.

§. I. Difficultas igitur potest esse de alijs festis, & primò sese offert festum S. Ioannis Apostoli, & Euangelistæ, quod celebratur post S. Stephanum, fortassè, quia, ea die, de Insula Pathmos rediit ex *Honor. in Gemm. lib. 3. cap. 13.* In Missa huius festi, non dicitur Præfatio Apostolorum, vt in *Litera P. n. 183. §. 2.* Quomodo fiat illius officium, constat ex Breuiario in proprio loco; Si tamen prædictum festum esset de Patrono, vel titulari, cum tunc sit primæ classis, debent fieri Vesperæ de eo (excipe Antiphonas, & psalmos; dicitur enim semper *Tecum principium &c.* ad Vesperas infra octauam Natiuitatis Domini, quocumque festo occurrente, vt notat *Gauant. tom. 2. section. 6. cap. 6. n. 11.*) cum commemoratione præcedentis, qui est solum secundæ classis; igitur, dictis Antiphonis *Tecum principium*, cum suis Psalmis, Capitulum, & reliqua erunt de sequenti festo Patrono, omissa commemoratione de die infra octauam S. Stephani, in Laudibus, Missa, & secundis Vesperis, facta sola commemoratione octauæ Natiuitatis Domini, quæ numquam omittitur. Vide *Bauld. part. 4. cap. 2. n. 37.*

De festo S. Ioannis Apostoli, & Euangelistæ.

Præfatio Apostolorum non dicitur in festo S. Ioannis.

Tecum principium &c. dicitur sempèr ad vesperas infrà octauam Natiuitatis Domini.

§. II. De officio Sanctorum Innocentium, dicetur in *Litera I. n. 163.*

§. III. Festum S. Siluestri, si sit Patronus, vel titulus Ecclesiæ, habebit integras etiam secundas vesperas, quare officium erit totum de confessore Pontifice, & in secundis vesperis facienda erit sola commemoratio Circumcisionis Domini, *Bauld. part. 4. cap. 2. n. 39.* Antiphonæ vero *Tecum principium* dicuntur quidem in primis vesperis huius festi, sed in secondis, non habent amplius locum, & ideo, si iste Sanctus sit Patronus, vel titularis, Antiphonæ pro secundis vesperis erunt sumendæ de communi confessoris Pontificis, sicut notat *Gauant. n. 9. loc. sup.*

Quid, si S. Siluester sit Patronus, vel titularis.

Tecum principium, non habent locum in secundis vesperis S. Siluestri.

§. IV. Præter prædicta festa, potest etiam occurrere Dedicatio Ecclesiæ, vel festum Patroni. De primò diximus in *Litera D. n. 51. à §. 18.* de secundo, *infrà n. 74.*

De Dedicatione Ecclesiæ.

§. V. Si sit transferendum aliquod festum ex ijs, quæ occurrunt infra octauam Natiuitatis Domini, ad quam diem transferatur, vide in *Litera D. num. 51. §. 21.*

Festum S. Thomæ Cantuariensis apud Hispanos celebratur in vigilia Epiphaniæ. *H. n. 31.* 62.

Festa ad libitum.

Festa ad libitum, an cedant festis de præcepto. *T. n. 73. §. 16.* An transferri possint. *ibidem §. 17.* 63.

Festum Circumcisionis Domini.

Festum Circumcisionis Domini; à quo fuerit institutum, non est satis compertum: ab Iuone fuisse, putant aliqui apud *Gauant. tom. 1. part. 4. tit. 3. n. 12.* 64.

Festum cum concursu populi.

Festum solitum celebrari cum magno concursu populi, si occurrat in die, in quo de ipso officium fieri non possit, quid in eo casu obseruandum sit, vide in *Liter. T. n. 73. §. 22.* 65.

Festum Corporis Christi.

66.

Festum Corporis Christi occurrit in feria V. post festum Sanctissimæ Trinitatis, & fuit institutum ab Vrbano IV. anno 1262. confirmatum verò ab Eugenio IV. anno 1433. illius officium ab Angelico Doctore compositum fuit, vt habet *Gauant. tom. 1. part. 4. tit. 12. n. 2.* hoc festum primò à Leodiensibus celebratum fuit. *Bzou. ann. 1230. n. 6.*

De festo Corporis Christi.

§. I. Infrà octauam huius festi, potest solum fieri de duplicibus, iisque non translatis.

De quibus fieri trans-

possit infrà octauam Corporis Christi

Lectio de S. Simplici non legitur.

translatis, sed in propria die occurrentibus, nisi essent duplicia primæ, vel secundæ classis, quia de ijs, etiam translatis fieri posset: de festo verò simplici fit tantum commemoratio, sed ad Matutinum non legitur illius lectio. *L. n.* 45. §. 4. Vide *Rubric. partic. Breuiar. ante hoc fest.* In die autem octaua potest tantum fieri de duplici primæ classis, vt in *Litera D. n.* 144. §. 3.

Nonnulla notatu digna circà festum Corporis Christi.

§. II. Plura alia remanent de hac die notanda. Primò, quod in Dominica infra octauam, non dicitur sequentia post Epistolam. *S. n.* 136. §. 4. Secundò infra hanc octauam non possunt dici Missæ votiuæ, neque de Requiem, vt videbimus in *Litera M. n.* 233. Tertiò. Aliquandò genuflectendum est in Choro, dum ad Vesperas in hymno *Pange lingua* cantatur versus *Tantum ergo Sacramentum*: *T. n.* 9. Quartò, si Vesperæ cantentur exposito Sacramento ad Altare Chori, omnes stent nudo capite, & etiam conueniret, quod numquam sederent, si sit consuetudo, & ita semper obseruandum in pari casu. *Gauant. tom.* 1. *part.* 4. *tit.* 12. *n.* 11.

Indulgentiam lucrantur, qui assistunt officio in festo Corporis Christi.

Quintò sciendum concessas esse indulgentias illis, qui intersunt officio, tàm in festo Corporis Christi, quàm infrà eius octauam. *I. n.* 110. Sextò tandem agendum de processione solemni facienda hac die, sed de hac in *Litera P. n.* 226. §. 13.

Festum Dedicationis Ecclesiæ.

67. Festum Dedicationis Ecclesiæ. Vide in *Litera D. n.* 51. à §. 1.

Festa Diœcesis.

68. Festa Diœcesis, an à Regularibus celebranda. *Litera R. n.* 27.

Festa quoad octauam.

69. Quænam festa habeant octauam.

Festa, de quibus celebratur octaua, sunt sequentia, videlicet, Natiuitatis Domini, Epiphaniæ, Paschæ, Ascensionis (imò etiam biduum post octauam Ascensionis, celebratur more dierum infra octauam, vt diximus *supra n.* 26.) Pentecostes, Corporis Christi, Assumptionis B. M. V. & Natiuitatis eiusdem, S. Ioannis Baptistæ, SS. Apostolorum Petri, & Pauli, S. Stephani, S. Ioannis Apostoli, & Euangelistæ, SS. Innocentium, S. Laurentij, & omnium Sanctorum: hæc sunt octauæ, quæ expresse in Breuiario habentur.

De octaua dedicationis Ecclesiæ.

§. I. De alijs etiam festis esse celebrandam octauam, colligitur ex *Rubric. generalib. Breuiar. tàm Rom. quam Monast. tit.* 7. *n.* 1. sic celebratur octaua de festo Dedicationis propriæ Ecclesiæ, non alienæ, excepta Ecclesia Cathedrali, cuius festum Dedicationis Ecclesiæ, non solum fit in propria Ecclesia, sed etiam in tota Ciuitate, ex *Decret. Sacr. Rit. Congreg.* 2. *Maij.* 1619. referente *Guyet. de propr. fest. lib.* 1. *cap.* 18. *q.* 2.

An in Ciuitate sit celebranda octaua Dedicationis Ecclesiæ Cathedralis, etiamsi de ea in propria Ecclesia non fieret.

§. II. At, si, in propria Ecclesia Cathedrali, non celebraretur octaua de Dedicatione (quod tamen minus conueniret) vt cuiusdam Ecclesiæ esse consuetudinem, notat *Guyet. nuper.* tunc vtrum nihilominus sit in Ciuitate celebranda octaua, dubium est; & quidem ex *Gauant. tom.* 2. *session.* 3. *cap.* 12. *n.* 8. videtur affirmatiua pars consulenda, ibi enim docet, quod, si de Patrono loci, in propria Ecclesia non ageretur octaua, eo non obstante, deberet in loco celebrari (de quo nos dicemus in *Litera P. n.* 85. §. 6.) tamen omnino sentio cum *Guyet. cit.* quod, nempe, si non celebretur octaua Dedicationis Ecclesiæ Cathedralis in propria Ecclesia, neque sit celebranda in Ciuitate: & Doctrina Gauanti non est nobis contraria, tùm, quia ipse ibi loquitur de Duplici ritu, Ambrosiano, videlicet, & Romano, ita vt illi, qui more Romano recitant horas Canonicas, debeant agere de octaua Patroni loci, ex vi *Rubr. Breuiar. Roman.* licet in propria Ecclesia, ex vi *Rubr. Breuiar. Ambrosian.* non sit celebranda; tùm etiam, quia, vt recte notat *Guyet. supr.* Octaua Patroni loci, licet non celebraretur in propria illius Ecclesia, deberet adhuc celebrari in toto loco, quia illud festum æque spectat ad omnes Ecclesias illius loci, vtpote festum Patroni; At vero festum Dedicationis Ecclesiæ, primario, & magis principaliter spectat ad propriam Ecclesiam, secundario autem, & minus principaliter ad reliquas Ecclesias Ciuitatis, & ideo, si octaua Dedicationis non celebretur in Ecclesia, cui primario conuenit,

Festum Patroni loci æque spectat ad omnes Ecclesias loci.

uenit, multo minus erit celebranda in alijs, quibus tantum conuenit secundario.

De octaua quoad festum Patroni Ordinis.

§. III. De festo Patroni principalis ordinis, celebratur octaua, de quo, ad clariorem intelligentiam, videnda sunt ea, quæ dicuntur in *Litera P. n.* 86. vbi de Patrono, & Titulari Religionis agetur: nam æque de Patrono principali, seu fundatore, ac de Titulari, à quo nempe Religio nuncupatur, celebranda est octaua. *Guyet. q.* 3. quare de Sanctissimo Patriarcha nostro Benedicto fit octaua, & quidem, licet incidat in Quadragesima, vt infra explicabimus.

De octaua Patroni loci.

§. IV. De festo Patroni loci, etiam celebratur octaua; Quis censeatur Patronus loci, & quomodo sit eligendus. *P. n.* 85.

De aliquibus octauis ex consuetudine introductis.

§. V. Tandem celebrantur octauæ illorum festorum, quæ apud quasdam Ecclesias, Congregationes, & Religiones consueuerunt cum octaua solemniter celebrari, dummodo sint Sancti canonizati, talem siquidem antiquam consuetudinem esse seruandam, habetur ex ipsa *Rubr. gen. Bren. cit.* Et notandum,

Nouæ octauæ non introducantur absque authoritate Pontificis.

quod post editionem Breuiarij B. Pij V. nullę omnino octauæ possint de nouo introduci inconsulta Sancta Sede Apostolica ex *Gauant. tom. 2. section. 3. cap. 8. n.* 1. vbi etiam addit esse in errorem eos, qui putant absque licentia Sedis Apostolicæ esse celebrandas octauas Canonizationis, & Beatificationis Sanctorum.

A Feria IV. Cinerum vsque ad octauam Paschatis, non fiunt octauæ.

De quibus octauis in Quadragesima fieri possit.

§. VI. Non omni tempore sunt permissæ octauæ, quocircà, dico primò; quod à Feria IV. cinerum, vsque ad octauam Paschatis inclusiuè nullæ octauæ possunt celebrari [excipe octauam S. P. N. Benedicti, quæ celebratur etiam in Quadragesima, vt in *Litera O. n.* 16. vbi etiam de octaua S. Scolasticæ: Excipitur etiam octaua S. Francisci de Paula apud Minimos, nisi interrumpatur superueniente Dominica Palmarum, tunc enim à primis Vesperis eiusdem Dominicæ omnino cessare debet] quod, si eo tempore occurrat festum Patroni, vel Titularis Ecclesiæ, sine octaua erit celebrandum: si vero octaua iam ante Quadragesimam fuerit incepta, adueniente feria IV. Cinerum; erit terminanda, vt infra dicetur.

A vigilia Pentecostes cessant octauæ.

§. VII. Dico secundo non posse fieri de aliqua octaua à vigilia Pentecostes, & per totam octauam illius festi, quare si aliqua octaua ante dictam vigilam fuerit incepta, terminabitur, vt *infra* §. 9.

Octauæ in Aduentu celebrantur.

§. VIII. In Aduentu potest fieri de octauis [tractatum tamen fuit in vltima recognitione Breuiarij de excludendis octauis etiam ab Aduentu, teste *Gauant. n. 8. loc. supr.*) dummodo de ijs non agatur à die 17. Decembris, quando incipiunt Antiphonæ maiores, vsque ad Epiphaniam.

De terminanda octaua, superueniente Feria IV. Cinerum, vel alia die, qua impedit.

§. IX. Ex eo, quod diximus, octauas non habere locum à feria IV. cinerum, à die 17. Decembris, & à vigilia Pentecostes, occurrit videndum, quomodo sit terminanda octaua iam cæpta, superueniente vno ex dictis diebus: hoc autem duplici modo contingere potest, vel enim ante feriam IV. cinerum, vigiliam Pentecostes, aut diem 17. Decembris, est dies octaua, vel dies infra octauam, etiam in casu, quo dies octaua incidat in sequentem diem; Si primum, vtique in dicta die præcedenti erit agendum de die octaua, vsque ad Completorium inclusiue; Si secundum, lis est inter *Gauant. n. 9. loc. cit. & Guyet. de propr. fest. lib. 4. cap. 12. q.* 6. Gauantus enim vult, quod in eo casu officium octauæ terminetur ad nonam, ita vt Vesperæ pridianæ antè prædictas ferias, dicantur de feria, omissa octaua, etiam quoad illius commemorationem; Guyetus autem (cui libentius assentior) vult, quod in die præcedente illas ferias, fiat de octaua vsque ad completorium inclusiuè, & quidem hæc Doctrina Guyeti videtur magis fundata, quia officium harum feriarum incipit à Matutino, & certum est Rubricam Breuiarij loqui tantum de his ferijs, non vero de die præcedenti; ad quid ergo in pridianis Vesperis omittere officium de die infra octauam?

Dies infra octauam durare debet vsque ad Completorium inclusiuè.

Dies infra octauam habet secundas vesperas.

§. X. Valeret forte opinio Gauanti, si dies infra octauam careret secundis Vesperis, at secundas vesperas habet, quod ex eo patet, quia, si concurrat dies infra octauam, cum semiduplici, fit à Capitulo de semiduplici, cum commemoratione diei infra octauam: hæc autem concurrentia dari non posset, si dies infra octauam careret secundis vesperis, vt colligitur ex dictis in *Litera C. n.* 412.

Refellitur paritas Gauanti.

§. XI. Neque est admittenda paritas, qua Gauantus se tuetur, quòd nimirum, sicut incidente die octaua in aliqua ex Dominicis priuilegiatis (de quo nos dicemus

cemus

cemus in *Litera T. n. 73. §. 8.*) in Sabbato antecedenti sunt dicendæ vesperæ feriales, à capitulo de Dominica, ità etiam, si dies octaua incidat in aliqua ex ferijs supra expressis, vesperæ antecedentes sint dicendæ de feria, non valet inquam, quia tunc non sumus in casu de cessatione octauæ, quod notat *Guyet. tit.* Præterea de Dominicis priuilegiatis, aliqua potest congruentia (quam tamen in præsenti casu neque admittimus) assignari, quia illarum officium incipit à primis vesperis, saltem à capitulo: At verò de dictis ferijs, in vesperis antecedentibus nihil prorsus fit.

Congruentia pro Dominicis priuilegiatis.

§. XII. Alius casus occurrit, in quo octauæ, vel secundum sui partem, vel secundam se totas, locum habere non possunt, si nempe contingat festum ipsum esse transferendum, sed de hoc dicetur in *Liter. T. n. 73. §. 9.* modum ordinandi officium de octaua, habebis in *Litera O. n. 16. §. 2.* Plura de Rubricis generalibus, quære in *Litera R. n. 99.*

Quandoque deperditur octaua, translato festo.

Festum quoad vigiliam.

70. Festum habens vigiliam, si incidat in feria secunda, de vigilia fit, vt in *Litera F. n. 50. §. 2.*

Festum SS. Innocentium.

71. Festum SS. Innocentium, quoad *Alleluia* in Missa post Epistolam. *A. n. 225.* si transferatur in diem eius octauam; quomodo habeat Missam. *D. n. 51. §. 23.* de hoc festo vide in *Litera L. n. 163.*

Festum S. Marci.

72. Festum S. Marci, si sit transferendum, an etiam transferri debeant Litaniæ. *L. n. 113. §. 7.*

Festa mobilia.

73. Festa mobilia in Martyrologio, quomodo pronuncianda. *M. n. 101. §. 9.*

Festum Patroni, vel Titularis.

Festum Patroni, vel Titularis, si incidat in aliquo festo secundæ classis post diem Natiuitatis Domini, fiat de eo, vt in pari casu diximus de Dedicatione Ecclesiæ in *Litera D. n. 51. à §. 18.* Plura de Patrono, vide in *Liter. P. n. 85. & 86.* De Titulari, siue Titulo. *T. n. 65.* 74.

Festum Pentecostes.

Festum Pentecostes celebrabatur ab Hæbreis quinquagesima die post egressum de Ægypto, in qua etiam die eisdem dedit Deus legem in monte Sinai, idque, vt quot annis memoriam tanti beneficij recolerent, sicut probat *Tirin. in exod. cap. 19. vers. 1.* 75.

De tempore Pentecostes apud Hebræos.

§. I. Idem sonat verbum Pentecostes, ac post quinque decades, idest post quinquaginta dies, vt exponit *Durand. in Ration. Diuin. officior. lib. 6. cap. 107. n. 1.* & nos in quinquagesima die à Dominica Paschę resurrectionis celebramus festum Pentecostes, in qua lex noua per Sanctos Apostolos, Spiritu Sancto plenos, in vniuersum orbem, ad communem mortalium salutem illuxit, ex eodem *Tirin. in Actib. Apost. cap. 2. vers. 1.*

De nomine Pentecostes.

De tempore Pentecostes quoad nos.

§. II. De hoc festo, quoad Missam, nihil occurrit peculiariter dicendum, cum omnia ad hoc spectantia sint clarè in Missali expressa; Duo tamen libenter notabo: Primò, quod neque in Dominica Pentecostes, neque in feria secunda, & tertia sequenti, fieri debet commemoratio festi simplicis occurrentis, sicut etiam infrà hanc octauam prohibitum est fieri de quocumque festo, sed aliquod occurrens, debet post octauam transferri, & de simplici post triduum occurrenti, fit tantum commemoratio, ita tamen, vt tantum duæ dicantur orationes, iuxtà dicenda in *Litera P. n. 54. §. 3.* de festo Paschatis in pari casu. Vide *Missal. in Rubr. part. in propr. loc.* Secundò in Missa solemni, dum à choro post Epistolam cantatur versus *Veni S. Spiritus &c.* celebrans medius inter ministros sacros debet genuflectere in medio super suppedaneum, post dictum Euangelium submissa voce; hinc *Bauld. part. 4. cap. 14.*

De simplici post triduum Pentecostes fit commemoratio, alia festa occurrentis transferuntur.

Ad versum Veni S. Spiritus &c. genuflectendum

14. n. 6. admonet eos, qui sunt in choro, vt morosè versum præcedentem cantent, ità vt celebrans possit submissè legere Euangelium, & sit paratus ad genuflectendum, dum cantabitur versus *Veni S. Spiritus &c.*

Festum Purificationis B. M. V.

Vbi primò festum Purificationis fuerit celebratum.

76. Festum Purificationis B. M. V. primò fuit celebratum Constantinopoli sub Iustino Imperatore; varijs appellabatur nominibus, nempe festum Simeonis, & Annæ, Præsentationis, occursus &c. apud *Gauant. tom. 1. part. 4. tit. 14. n. 1.* Quando vero hoc festum habuerit principium apud Romanos, multi multa dicunt, hoc vnum est certum Romanam Ecclesiam prędictum festum ante S. Gregorium coluisse, quia de eo, in eius Sacramentario fit mentio: Benedictionem autem, & processionem Candelarum huic festo addidit, vel Sergius Papa (sub nomine tamen Litaniarum) secundum Ordinem Romanum, de ordine in Purificatione S. Mariæ: vel S. Eligius, *secundum Baron. in not. Martyrolog.*

Benedictio Candelarum à quo instituta.

Quid significet Candelarum benedictio.

§. I. Huius ritus quandam moralem rationem affert *Rupert. lib. 3. cap. 25.* vbi ait nos candelas benedictas accipere, vt cum Simeone, Christum, quasi in vlnis gestemus.

De functione benedictionis.

§. II. De seruandis in Benedictione, & processione Candelarum, nihil restat dicendum, cum de ea fusè tractauerimus in *litera B. n. 84.* Duo tamen hic notabo:

Quid, si festum Purificationis fuerit impeditum à Dominica priuilegiata, vel festo Patroni.

§. III. Primò, si festum Purificationis venerit in Dominica Septuagesimæ, Sexagesimæ &c. tunc Benedictio, distributio, & processio Candelarum fit quidem more solito (idem dic occurrente festo Patroni, de quo, translato festo Purificationis, faciendum erit officium, *Guyet. lib. 4. cap. 18. q. 18.*) sed post processionem, Missa cantatur de Dominica cum suis paramentis violaceis, neque candelæ ad Missam hanc amplius accenduntur, nec ad Euangelium, nec ad eleuationem, quia Missa non est de festo Purificationis ex *Cærem. Episc. citand.* Missa verò festi transfertur in sequentem diem non impeditam, cum illius officio, ex Decreto Clementis VI. referente *Gauant. citand.*

Candelæ benedictæ non accenduntur, si Missa non fit de festo Purificationis.

Quid, si festum Purificationis sit titulus Ecclesiæ.

§. IV. Si autem festum Purificationis esset titulus Ecclesiæ, tunc post processionem Candelarum, cantatur Missa de festo, sicut fit illius officium, licet occurreret in vna ex prædictis Dominicis. ità *Cærem. Episcop. lib. 2. cap. 16.* quod est conforme rubricis generalibus, cum enim prædictæ Dominicæ sint solum secundæ classis, proculdubio cedunt festo Titulari, vel Patrono, quod est primæ classis.

An quomodocumque Ecclesia sit dicata B. M. V. sit faciendum officium de festo Purificationis in Dominica priuilegiata.

§. V. Dubium est, vtrum occurrente festo Purificationis in vna ex prædictis Dominicis, sit cantanda Missa de festo in quacumque Ecclesia dicata B. M. V. an vero solum in Ecclesia dicata peculiari festo Purificationis, & hoc secundum rectè affirmat *Gauant. tom. 1. part. 4. tit. 14. n. 3.* primum vero defendit *Bauld. part. 4. cap. 3. artic. 1. n. 2.* motus à verbis *Cærem. Episcop. citat.* in quo absolutè habetur *Nisi festum huiusmodi ageretur in aliqua Ecclesia Beatissimæ virgini dicata*; sed re vera Bauldry manifestè deceptus est, tum, quia ipsum Cæremoniale in capite citato, pauló inferius, clarè se explicat de solo titulo Purificationis, tum etiam, quia illa verba *Nisi festum huiusmodi ageretur in aliqua Ecclesia Beatissimæ virgini dicata.* ad tollendam quamcumque dubitationem, fuerunt omissa in Cæremoniali recognito sub Innocentio X. vbi solum circa finem sermo est de titulo Purificationis.

§. VI. Quod, si daretur aliqua Ecclesia, quæ licet, non sit dicata peculiari festo Purificationis, tamen hac die in ea adesset magnus concursus populi, vt contingit Genuæ in nostra Ecclesia S. Catharinæ ob festum B. V. Montisserrati, tunc poterit cantari Missa de festo Purificationis, iuxta dicenda in *Liter. T. n. 73. §. 22.*

Quid, si festum Purificationis, cui quoad feriationem in foro transferatur.

§. VII. Ex dictis habes, quòd, si contingat esse transferendum festum Purificationis, non per hoc transfertur benedictio candelarum; At si festum prædictum transferatur etiam quo ad feriationem in foro, vt alicubi fit, tunc putarem esse etiam transferendam benedictionem candelarum, sicut sentit *Guyet. de propr. fest. lib. 4. cap. 18. q. 18.*

De præparandis pro festo Purificationis.

§. VIII. Secundò noto esse præparanda requisita pro hac die, vt omnibus tempestiue dispositis, functio, ea, qua par est diligentia, sine confusione præstari possit: igitur præparetur Altare, vt in *Liter. A. n. 298.* Credentia. *C. n. 558.* Candelæ benedicendæ. *ibidem n. 61.*

In

In Presbiterio ponatur Crux processionalis, vt in pari casu diximus in *Litera D. n.* 225. §. 6. cum hac differentia, quod tunc crux est velata, ratione temporis Passionis, nunc verò est nuda; item prope Altare in loco tamen remoto à populi conspectu, præparetur vas cum carbonibus ardentibus, ponendis suo tempore in thuribulo à Thuriferario, iuxta regulam tradendam in *Liter. V. n.* 8. In Sacristia tandem præparantur paramenta pro celebrante, & ministris, tam pro benedictione candelarum, quàm pro Missa, vt fusius dicetur in *Litera S. n.* 63. §. 6.

Festum de præcepto.

77. Festum de præcepto, an habeat integras secundas Vesperas, in concurrentia Alterius festi æqualis classis, sed non de præcepto. *D. n.* 161. §. 2.

Festum Natiuitatis Domini.

78. Festum Natiuitatis Domini. *N. n.* 1.

Festum SS. Nazarij, & Celsi.

79. Festum SS. Nazarij, & Celsi, pro ea Ecclesia, cuius est titulare, fit separatim à SS. Victorio, & Innocentio, qui ideo transferuntur in primam diem non impeditam, & horum officium translatum fit ritu semiduplici de communi plurimorum martyrum, cum Euangelio, & oratione festi principalis, vt tamen in translatis taceantur nomina Nazarij, & Celsi, ita decreuit *Sacr. Rit. Congreg.* 12. *Februar.* 1633. referente *Gauant. tom.* 2. *section.* 7. *cap.* 9. *ad diem* 28. *Iulij.*

Quandoque separanda officia Sanctorum,

Festa pro denunciationibus Matrimonij.

80. Festa, in quibus possunt fieri denunciationes Matrimonij. *D. n.* 90. à §. 36.

Festa pro Ordinationibus.

Festa pro conferendis ordinibus minoribus, qualia sint. *N. n.* 35. Pro suscipiendis Sacris Ordinibus, ex dispensatione Apostolica. *T. n.* 30. à §. 11. Quoad consecrationem Episcopi. *Ibidem* §. 15. 81.

De tempore ordinationis.

Festum Titulare Altaris.

Festum Titulare Altaris, quoad orationes in Missa. *M. n.* 232. 82.

Festum Sanctissimæ Trinitatis.

Festum Sanctissimæ Trinitatis celebratur in Dominica illa, quæ est dies octaua Dominicæ Pentecostes, cuius meminit *Radulph. proposit.* 16. & conuenientissimè id fit: cum enim in Natiuitate Christi celebratum fuerit festum Patris [Natiuitas namquè Filij, est festum Patris, ex *Durand. citand.*] in Paschate festum Filij, & in Pentecoste, festum Spiritus Sancti, ad innuendum, quod tres istę personę sunt vnus Deus, laudabiliter fit vnum festum omnibus tribus personis commune. *Durand. in Ration. Diuin. Officior. lib.* 6. *cap.* 114. *n.* 1. 83.

Conuenienter festum Sanctissimæ Trinitatis est institutum,

§. I. Neque obstat, quod *Microlog. cap.* 60. dicat non esse congruum instituere peculiare festum Sanctissimæ Trinitatis in Dominica, cum in omnibus Dominicis, memoria Trinitatis habeatur, quia Micrologus ibi solum repræhendit eos, qui propria authoritate festum hoc celebrabant: nunc autem est ab Ecclesia institutum, siuè à Gregorio IV. secundum aliquos, siue à Ioanne XXII. secundum alios.

Quid de hoc festo senserit Micrologus,

§. II. Missa huius festi ab Alcuino composita fuit, & officium à Stephano Leodiensi, ex *Microl. supr.* author verò Pręfationis propriæ, est ignotus, & colligitur ex dicendis in *Litera P, n.* 183. §. 12.

De authore Missæ, & officij huius festi.

Festum Sanctissimi Rosarij.

84. Festum Sanctissimi Rosarij, quam Missam habeat. *M. n.* 216. §. 4.

Fiat dilectissimi Filij tui &c.

85. *Fiat dilectissimi Filij tui &c.* quomodo dicatur à celebrante in Canone. *S. n.* 20. §. 54.

Fiat voluntas tua.

86. *Fiat voluntas tua* est tertia petitio orationis Dominicæ, de qua in *Litera P. n.* 79. §. 4.

Ficta promissio.

87. Ficta promissio, an obliget. *S. num.* 181. §. 12.

88. Ficta promissio de futuro Matrimonio, facta ab aliqua persona coniugata, qualiter inducat impedimentum dirimens. *P. n.* 240. §. 6.

Fidei osculum.

89. Fidei osculum quod nam sit. *O. num.* 145. *init.*

Fideles.

90. Fideles à Sacerdotibus instruendi. *F. n.* 178. tenentur confiteri peccata sua aliquando. *C. n.* 440. Quomodo offerant Sacrificium Missæ. *O. n.* 27. §. 5. Eorum Matrimonium est semper Sacramentum. *M. n.* 108. à §. 5. An possint cum infidelibus validè Matrimonium contrahere. *C. n.* 601. §. 1. An post Baptismum valeat Matrimonium antea factum. *Ibidem* §. 7. An fideles habeant obligationem detegendi impedimenta, auditis Denunciationibus. *D. n.* 90. à §. 42.

Fides bona.

Fide bona processisse est causa rationabilis ad dispensandum in impedimentis Matrimonii. *B. n.* 122. & mala fide processisse, est circumstantia exprimenda in petenda dispensatione. *D. num.* 180. à §. 27. 91.

Fidelium Animæ &c.

Fidelium Animæ &c. quandoque in fine horarum omittendum. *Infra num.* 112. §. 7. *& O. n.* 106. 92.

Fidelium Deus omnium &c.

Fidelium Deus omnium &c. an dici possit in fine Absolutionis defunctorum in die eorum commemorationis. *A. n.* 49. 93.

Figura.

Figura crucifixi potest poni in Altari, in quo est Sacramentum in tabernaculo. *C. n.* 586. à §. 1. 94.

Figura nulla sit sculpta in annulo Episcopi. *Litera G. n.* 7. 95.

Figurę mortuorum non ponantur in pallio Altaris. *M. n.* 291. §. 2. 96.

Figura orbicularis seruetur in iungendis partibus hostiæ fractę. *S. n.* 20. §. 66. 97.

Figura hostiæ, tàm pro Missa, quàm pro communione fidelium, debet esse rotunda, idest orbicularis, & quidem de præcepto, cum hac differentia, vt hostia celebrantis sit grandior alijs hostijs pro communione fidelium. Quare passim non debet Sacerdos partem hostiæ fidelibus pro communione dare, sed integram particulam figuræ orbicularis, vt consuetudine est introductum. *Tonell. lib.* 1. *cap.* 1. §. 6. *n.* 24. stante tamen rationabili causa, potest id fieri, vt expresse habetur apud *Busemb. lib.* 6. *tract.* 3. *cap.* 2. imò etiam aliquando poterit Sacerdos parte suæ hostiæ laicum communicare, si nempe aliæ particulæ non possint haberi, vt tradit 98.

Cuius figura hostiæ, & particulę esse debeant.

Particula non debet passim diuidi ad communicandos fideles.

Quandoque celebrans particula hostiæ potest laicum communicare.

idem

idem *Tonell. num.* 25.

Græci cuius figuræ habeant hostias, & particulas.

§. I. Hoc tamen solum obseruatur in Ecclesia latina, siquidem Græci adhibent hostiam figuræ quadratæ, & particulas, figuræ triangularis. *Busemb. cap.* 1. *dub.* 3. *Respon.* 2. *loc. cit.*

An cum particula possit Missa celebrari.

§. II. Vidimus, hostiam pro celebrante debere esse formulæ grandioris, at, hac deficiente poterit Sacerdos vti parua hostia, siue particula, non solum in necessitate, sed etiam, si velit ex deuotione celebrare, nam Sacrificium æque substantialiter completur per paruam hostiam, ac per magnam; quò. si timeatur populi admiratio in eleuatione, poterit eleuari hostia grandior præconsecrata ab alio, quod nullum est inconueniens, & si hæc etiam deficiat, tunc admonendi erunt circumstantes, quòd vti parua hostia non est absolute illicitum, & ità admiratio cessabit: Aduertendum tamen, quòd celebrans debet omnino prius sumere hostiam a se ipso consecratam, & post sumptionem etiam Calicis, alias præconsecratas sumet, si quę erunt consummandæ, quia sacrificans debet esse sui sacrificij particeps, vt diximus in *Litera G. n.* 496. Vide *Tambur. de Sacrif. Miss. lib.* 2. *cap.* 8. §. 8. *n.* 16. *& sequentib.*

Debet celebrans de suo sacrificio participare.

§. III. Non caret mysterio, quod hostia sit figuræ rotondæ, quia, vt tradit *Honor. in Gemm. lib.* 1. *cap.* 35. sic est facta ad modum Denarij, & Christus est verus Denarius ijs, qui laborant in vinea sua, dando enim se ipsum, quam maiorem mercedem dare potest? Dominum totius orbis esse Christum, denotat figura orbicularis hostiæ, secundum *Durand. lib.* 4. *cap.* 30. & hæc hostia, ob sui rotunditatem, appellatur Corona oblationis à *S. Gregor.* 4. *Dialog. cap.* 55.

Quarè hostia sit rotunda.

§. IV. In hostia aliqua figura esse debet, vel hoc (vt in margine) modo expressa, vel conuenientius figura Christi in Cruce, & nihil aliud *Castald. lib.* 1. *sectìon.* 3. *cap.* 5. *n.* 1. & reprobandus est quorundam abusus, qui in hostia figuras SS. ponunt, quia in ea, nihil aliud est adorandum, quam Christus.

Quæ figura debeat imprimi in hostia.

IHS

§. V. Imago crucifixi ponitur tantum in vna parte hostiæ, quia Christus est Deus, & homo, vt Deus autem figura caret, qui solùm figuram habet, vt homo. *Humbert. Card. in Disp. contrà hæretic.*

Quare hostia in vna sola parte figuram habeat.

99. Figura. Vide. Forma.

Filioque procedit.

Filioque procedit, quare additum Symbolo Constantinopolitano. *C. n.* 564. §. 5. 100.

Filiorum educatio, & alimentum.

Filiorum educatio est obligatio coniugum. *E. n.* 31. Dubitari potest, cui 101.
specket prolem alere post diuortium, & ad resolutionem.

Cuius sit prolem post Diuortium alere.

§. I. Dico primò, quod, si Diuortium factum fuerit absque alterutrius culpa, puta mutuo consensu, vel culpa alterutrius, E. G. si vterque euaderit hæreticus, aut vnus hæreticus, & alter adulter: proles alenda erit expensis vtriusque coniugis, ità vt minores trium annorum alat mater, maiores verò Pater, iuxtà *l. Cod. de Patr. potest.*

Quid, si fiat diuortium absque culpa partium, vel vtroque reo.

§. II. Quod si non solùm fieret diuortium quoad torum, & cohabitationem, sed etiam esset dissolutum Matrimonium quoad vinculum, fortè, quia fuit contractum cum aliquo impedimento dirimente: si vnus illorum mala fide processerit, expensis illius erit nutrienda proles, qui in culpa fuit; si verò ambo bona fide processerunt, tunc proles alenda erit expensis vtriusque: neque hic obstat, quod de iure codicis, minores triennio sint alendi expensis Matris, & maiores, expensis Patris, quia ibi sermo est de filijs ex legitimo Matrimonio procreatis, nos autē supponimus Matrimonium fuisse nullum. *Castrop. part.* 5. *d sp.* 3. *punct.* 6. §. 10. *n.* 6.

Quid, si Matrimonium quoad vinculum dissoluatur.

§. III. Si verò Diuortium fiat ob culpam alterius coniugis tantum, in eo casu filij erunt alendi apud coniugem innocentem, cum hac limitatione, quod, si mulier sit innocens, & post diuortium transeat (supponimus Matrimonium posse etiam dissolui quoad vinculum, si videlicet fuit contractum cum impedimento dirimenti) ad secundas nuptias, remaneat proles educanda apud Patrem; item, si innocens sit infidelis, remaneat apud fidelem, & prætera, si Mater sit diues, & Pater pauper, ad ipsam spectabit prolem apud se alendam retinere, etiam si causa diuortio dederit, sempèr autem alenda est expensis rei, nisi esset omnino impotens, quod totum rectè ex *Authent.* docet *Capucin. In*

A quo alenda proles, quando alterius tantum culpa factum est Diuortium.

Festum Sanctissimi Rosarij.

84. Festum Sanctissimi Rosarij, quam Missam habeat. *M. n.* 216. §. 4.

Fiat dilectissimi Filij tui &c.

85. *Fiat dilectissimi Filij tui &c.* quomodo dicatur à celebrante in Canone. *S. n.* 20. §. 54.

Fiat voluntas tua.

86. *Fiat voluntas tua* est tertia petitio orationis Dominicæ, de qua in *Litera P. n.* 79. §. 4.

Ficta promissio.

87. Ficta promissio, an obliget. *S. num.* 181. §. 12.

88. Ficta promissio de futuro Matrimonio, facta ab aliqua persona coniugata, qualiter inducat impedimentum dirimens. *P. n.* 240. §. 6.

Fidei osculum.

89. Fidei osculum quod nam sit. *O. num.* 145. *num.*

Fideles.

90. Fideles à Sacerdotibus instruendi. *I. n.* 178. tenentur confiteri peccata sua aliquando. *C. n.* 440. Quomodo offerant Sacrificium Missæ. *O. n.* 27. §. 5. Eorum Matrimonium est semper Sacramentum. *M. n.* 108. à §. 5. An possint cum infidelibus valide Matrimonium contrahere. *C. n.* 601. §. 1. An post Baptismum valeat Matrimonium antea factum. *Ibidem* §. 7. An fideles habeant obligationem detegendi impedimenta, auditis Denunciationibus. *D. n.* 90. à §. 42.

Fides bona.

Fide bona processisse est causa rationabilis ad dispensandum in impedimentis Matrimonij. *B. n.* 122. & mala fide processisse, est circumstantia exprimenda in petenda dispensatione. *D. num.* 180. a §. 27. 91.

Fidelium Animæ &c.

Fidelium Animæ &c. quandoque in fine horarum omittendum. *Infra num.* 112. §. 7. & *O. n.* 106. 92.

Fidelium Deus omnium &c.

Fidelium Deus omnium &c. an dici possit in fine Absolutionis defunctorum in die eorum commemorationis. *A. n.* 49. 93.

Figura.

Figura crucifixi potest poni in Altari, in quo est Sacramentum in tabernaculo. *C. n.* 586. a §. 1. 94.

Figura nulla sit sculpta in annulo Episcopi. *Litera G. n.* 7. 95.

Figuræ mortuorum non ponantur in pallio Altaris. *A. n.* 291. §. 2. 96.

Figura orbicularis seruetur in iungendis partibus hostiæ fractæ. *S. n.* 20. §. 66. 97.

Figura hostiæ, tàm pro Missa, quàm pro communione fidelium, debet esse rotunda, idest orbicularis, & quidem de præcepto, cum hac differentia, vt hostia celebrantis sit grandior alijs hostijs pro communione fidelium: Quare passim non debet Sacerdos partem hostiæ fidelibus pro communione dare, sed integram particulam figuræ orbicularis, vt consuetudine est introductum. *Tonell. lib.* 1. *cap.* 1. §. 6. *n.* 24. stante tamen rationabili causa, potest id fieri, vt expresse habetur apud *Busemb. lib.* 6. *tract.* 3. *cap.* 2. imò etiam aliquando poterit Sacerdos parte suæ hostiæ laicum communicare, si nempe aliæ particulæ non possint haberi, vt tradit idem 98.

Cuius figuræ hostiæ, & particulæ esse debeant.

Particula non debet passim diuidi ad communicandos fideles.

Quandoque celebrans parte hostiæ potest laicum communicare.

idem *Tonell. num.* 25.

Græci cuius figuræ habeant hostias, & particulas.

§. I. Hoc tamen solum obseruatur in Ecclesia latina, siquidem Græci adhibent hostiam figuræ quadratæ, & particulas, figuræ triangularia. *Busemb. cap.* 1. *dub.* 3. *Respon.* 2. *loc. cit.*

An cum particula possit Missa celebrari.

§. II. Vidimus, hostiam pro celebrante debere esse formulæ grandioria, at, hac deficiente poterit Sacerdos vti parua hostia, siue particula, non solum in necessitare, sed etiam, si velit ex deuotione celebrare, nam Sacrificium æque substantialiter completur per paruam hostiam, ac per magnam; quò. si timeatur populi admiratio in eleuatione, poterit eleuari hostia grandior præconsecrata ab alio, quod nullum est inconueniens, & si hæc etiam deficiat, tunc admonendi erunt circumstantes, quòd vti parua hostia non est absolute illicitum, & ità admiratio cessabit: Aduertendum tamen, quòd celebrans debet omnino prius sumere hostiam à se ipso consecratam, & post sumptionem etiam Calicis, alias præconsecratas sumet, si quę erunt consummandæ, quia sacrificans debet esse sui sacrificij particeps, vt diximus in *Litera C. n.* 496. Vide *Tambur. de Sacrif. Miss. lib.* 2. *cap.* 8. §. 8. *n.* 16. *& sequentib.*

Debet celebrans de suo sacrificio participare.

Quarè hostia sit rotunda.

§. III. Non caret mysterio, quod hostia sit figuræ rotondæ, quia, vt tradit *Honor. in Gemm. lib.* 1. *cap.* 35. sic est facta ad modum Denarij, & Christus est verus Denarius ijs, qui laborant in vinea sua, dando enim se ipsum, quam maiorem mercedem dare potest? Dominum totius orbis esse Christum, denotat figura orbicularis hostiæ, secundum *Durand. lib.* 4. *cap.* 30. & hæc hostia, ob sui rotunditatem, appellatur Corona oblationis à *S. Gregor.* 4. *Dialog. cap.* 55.

Quæ figura debeat imprimi in hostia.

§. IV. In hostia aliqua figura esse debet, vel hoc (vt in margine) modo expressa, vel conuenientius figura Christi in Cruce, & nihil aliud *Castald. lib.* 1. *sectiom.* 3. *cap.* 5. *n.* 1. & reprobandus est quorundam abusus, qui in hostia figuras SS. ponunt, quia in ea, nihil aliud est adorandum, quam Christus.

Quare hostia ex vna sola parte figuram habeat.

§. V. Imago crucifixi ponitur tantum in vna parte hostiæ, quia Christus est Deus, & homo, vt Deus autem figura caret, qui solùm figuram habet, vt homo. *Humbert. Card. in Disp. contrà heretic.*

99. Figura. Vide. Forma.

Filioque procedit.

Filioque procedit, quare additum Symbolo Constantinopolitano. *C. n.* 564. §. 5. 100.

Filiorum educatio, & alimentum.

Filiorum educatio est obligatio coniugum. *E. n.* 31. Dubitari potest, cui spectet prolem alere post diuortium, & ad resolutionem. 101.

Cuius sit prolem post Diuortium alere.

§. I. Dico primò, quod, si Diuortium factum fuerit absque alterutrius culpa, puta mutuo consensu, vel culpa alterutrius, E. G. si vterque euaderit hæreticus, aut vnus hæreticus, & alter adulter: proles alenda erit expensis vtriusque coniugis, ità vt minores trium annorum alat mater, maiores verò Pater, iuxtà *l. Cod. de Patr. potest.*

Quid, si fiat diuortium absque culpa partium, vel vtriusque reo.

§. II. Quod si non solùm fieret diuortium quoad torum, & cohabitationem, sed etiam esset dissolutum Matrimonium quoad vinculum, fortè, quia fuit contractum cum aliquo impedimento ditimente: si vnus illorum mala fide processerit, expensis illius erit nutrienda proles, qui in culpa fuit; si verò ambo bona fide processerint, tunc proles alenda erit expensis vtriusque: neque hic obstat, quod de iure codicis, minores triennio sint alendi expensis Matris, & maiores, expensis Patris, quia ibi sermo est de filijs ex legitimo Matrimonio procreatis, nos autē supponimus Matrimonium fuisse nullum. *Castrop. part.* 5. *disp.* 3. *punct.* 6. §. 10. *n.* 6.

Quid, si Matrimonium quoad vinculum dissoluatur.

§. III. Si verò Diuortium fiat ob culpam alterius coniugis tantum, in eo casu filij erunt alendi apud coniugem innocentem, cum hac limitatione, quod, si mulier sit innocens, & post diuortium transeat (supponimus Matrimonium posse etiam dissolui quoad vinculum, si videlicet fuit contractum cum impedimento ditimenti) ad secundas nuptias, remaneat proles educanda apud Patrem; item, si innocens sit infidelis, remaneat apud fidelem, & prætera, si Mater sit diues, & Pater pauper, ad ipsam spectabit prolem apud se alendam retinere, etiam si causa diuortio dederit, semper autem alenda est expensis rei, nisi esset omnino impotens, quod totum rectè ex *Authent.* docet *Capucin. in*

A quo alenda proles, quando alterius tantum culpa factum est Diuortium.

Summ. Baff. verb. Diuortium n. 15. Plura de Effectibus diuortij habuiltt in *Litera E. num. 34.*

102. Filij. Vide. Proles.

Filij familias.

103. Filij famili s, arrhas dare non possunt in sponsalibus. *A. n. 455. §. 9.*

104. Filij tenentur obsequi Patrem, licet excommunicatum. *E. n. 197. §. 13.*

Filij hæreticorum.

105. Filij hæreticorum sunt irregulares. *A. n. 359. §. 1.*

Filij ex incubo.

106. Filij ex Dæmone incubo non censentur filij Diaboli. *C. n. 529. §. 13.*

Filij illegitimi.

107. Filius illegitimus, Missæ proprij Patris ministrare non potest. *M. n. 162. §. 2.*

108. Filij nati ex Matrimonio, omissis culpabiliter denunciationibus, censentur illegitimi, si postea appareat impedimentum dirimens. *D. n. 90. §. 29.*

Filij serui.

109. Filij nati ex coniugio, quorum alter est seruus, quam conditionem habeant. *C. n. 420. §. 22.*

Finales Antiphonæ.

110. Finales Antiphonæ. Vide. Antiphonę finales. *A. n. 381.*

Finis actionis.

111. Finis actionis, est circumstantia illius. *C. n. 606.*

Finis horarum Canonicarum.

112. Finis horarum canonicarum varius est iuxta varietatem horę, & temporis, quo illæ dicuntur, quare, vt de hoc clatius agamus, sigillatim, de vnaquaque hora erit tractandum: hoc prius notato, quod hic nomine finis horarum, intelligimus id, quod dicitur post orationem, vel orationes, si plures sint dicendæ; & licet matutinum verè non sit hora distincta à laudibus, vt dicetur in *Litera P. n. 42. init.* nihilominus etiam de illius fine loqui debemus, cum diuersus aliquando contingat, præsertim in Breuiario Monastico.

Quid intelligamus pro fine horæ.

Matutinum non est hora distincta à Laudibus.

§. I. Igitur finis Matutini, quoad Breuiarium Romanum, est, vel vltimum responsorium tertij nocturni, siuè vnius in officio trium lectionum, vel, loco illius, hymnus *Te Deum*, quandò dicitur, excepta nocte Natiuitatis Domini, in qua, quia post Matutinum cantanda est Missa, ideo, dicto *Te Deum*, dicitur *Dominus vobiscum*, & oratio *Concede quæsumus &c.* qua finita, & dicto *Benedicamus Domino*, cantatur Missa.

De fine Matutini in eius Romano.

§. II. Finis vero Matutini quoad Breuiarium Monasticum, si officium sit duodecim lectionum, erit oratio, quæ dicitur post Euangelium, ita responso *Amen* post orationem, absolute incipitur *Deus in adiutorium*, pro Laudibus: In officio vero, tàm trium, quàm vnius lectionis, dicta post secundum nocturnum oratione conuenienti, dicitur *Dominus vobiscum. Benedicamus Domino*, & *Fidelium Animæ &c.* (etiam si Laudes dicantur immediate post Matutinum) postea præmissis oratione Dominica, & Salutatione Angelica, dicitur *Deus in adiutorium* pro Laudibus; excipe tamen dies infrà octauas, quorum officium, licet sit tantum trium lectionum, tamen Matutinum terminatur, ac si esset officium duodecim lectionum, & ita, dicta oratione conuenienti post secundum nocturnum, & responso *Amen*, statim inchoabitur *Deus in adiutorium* pro Laudibus; excipitur etiam triduum ante Pascha, quo tempore Matutinum terminatur cum vltimo responsorio tertij nocturni.

De fine Matutini in officio Monastico.

Dies infrà octauam æquiualet officio duodecim lectionum.

§. III. Si autem Matutinum diuidendum sit à Laudibus, tunc, tàm in Breuiario Romano, quàm Monastico, Matutinum terminabitur, vt in nocte Natiuitatis Domini, addito versu *Fidelium Animæ &c.* cum Antiphona finali.

Quomodo terminetur Matutinum, cum diuiditur à Laudibus.

§. IV. Aliæ horæ, videlicet, Laudes, Prima, Tertia, Sexta, Nona, & Ves-

De fine aliarum horarum.

Vesperę, dicta oratione [vel vltima in Vesperis, & Laudibus, si ratione alicuius commemorationis, vel suffragiorum, plures sint dicendæ) terminantur cum versu *Benedicamus Domino*. *Fidelium Anima &c.* oratione Dominica, & Antiphona finali, si sit dicenda, vt infrà: tunc namque, dicta oratione Dominica, dicitur *Dominus det nobis suam pacem*, cui respondent *Et vitam æternam Amen*. postea dicitur Antiphona finalis, prout conuenit, qua finita, additur versus *Diuinum auxilium maneat &c.* & respondetur in ritu Romano *Amen*. in ritu vero Monastico, *Et cum fratribus nostris absentibus Amen*. & tandem ex deuotione addi solet *Sacrosanctæ, & indiuiduæ Trinitati &c.* vt in *Litera S. n. 64.*

Dominus det nobis suam pacem ante finalem antiphonam dicitur. Diuinum auxilium &c. dicitur post antiphonam finalem. *Sacrosanctæ &c.* in fine officij dicitur.

Quid, si alia hora sequatur.

§. V. Quæ hucusque diximus, quoad terminationem prædictarum horarum, intelligenda sunt, dummodo alia non sequatur hora, si enim post Laudes sequatur Prima, post Primam, Tertia, & sic de singulis: tunc, dicto *Fidelium Anima &c.* immediate dicuntur Oratio Dominica, Salutatio Angelica, & Symbolum Apostolorum (si sit dicendum) pro sequenti hora; si vero sequatur Completorium post Vesperas, tunc, dicto *Fidelium Anima &c.* inchoatus *Iube Domne*, pro Completorio.

Antiphona finalis non dicenda, nisi discedendum sit à choro.

§. VI. Et ita oratio Dominica post *Fidelium Anima*, & Antiphona finalis, non dicitur, nisi discedendum sit à Choro, excepto solo Completorio, in cuius fine, semper hæc Antiphona dicitur, licet post Completorium statim sequeretur Matutinum sequentis diei, vt dictum fuit in *Litera A. n. 381. à §. 1.*

Quid, si aliquid sequatur post horam.

§. VII. Imò, neque dicitur versus *Fidelium Animæ* in fine illius horæ, post quam sequitur Missa cantata, vel etiam priuata, dummodo sit conuentualis, ex *Bauldr. part. 2. cap. 11. artic. 1. n. 46.* vel Psalmi Pœnitentiales, aut Litaniæ, vel Officium Defunctorum, Psalmi Graduales, aut Officium B. M. V. etiam ex deuotione recitandum, tunc enim terminabitur hora cum versu *Benedicamus Domino*.

Ad Primam, quando omittatur *Fidelium animæ*.

§. VIII. Item versus *Fidelium animæ*. non dicitur ad Primam post *Benedicamus Domino*, ante *Pretiosa*. cum adhuc prima non sit finita: additur tamen in fine, dum dicitur *Dominus nos benedicat &c.* omittitur etiam post *Benedicamus Domino* in fine completorij, quia ibi non habet locum, vt diximus in *Liter. C. nn. 395. §. 4.*

Quomodo terminandæ horæ dum priuatim recitantur.

§. IX. In recitatione tandem priuata horarum extra chorum, horæ terminantur, dicta oratione Dominica post versum *Fidelium animæ*, ità vt non sit opus dicere antiphonam finalem, nisi in fine Laudum, aut in fine illius horæ, quæ immediate dicitur post Laudes; in fine autem completorij semper dicitur, vt fusius explicauimus in *Liter. A. n. 381. §. 8.* idque habetur expressè in Rubrica particulari posita in Psalterio post Completorium, tam in Breuiario Romano, quàm Monastico. Plura de horis canonicis, quære in *Liter. H. n. 43.*

Finis Hymnorum.

Finis Hymnorum, quando variandus. 113.
H. n. 84. à §. 6.

Finis legis.

Finis legis, in legibus attendendus. 114.
B. n. 145. §. 14. Quomodo hic cadat sub lege. *P. n. 240. à §. 8.*

Finis Matrimonij.

Finis, quo Matrimonium est contrahendum, vt sit validum, est mutua corporis traditio, & radicalis obligatio ad reddendum debitum. qui finis proinde appellatur essentialis, quia, eo excluso, Matrimonij contractus, nullus esset. *Castrop. part. 5. Disp. 2. punct. 10. n. 1.* & qui contraheret cum intentione excludendi hunc finem essentialem, mortaliter peccaret, quia in re graui deciperet, & Sacramento notabilem inferret iniuriam. *Tambur. de Matrim. tract. 4. cap. 2. §. 3. n. 12.* 115.

Finis essentialis Matrimonij.

Consensus ad copulam in actu secundo, non est de essentia Matrimonij.

§. I. Neque tamen ad valide contrahendum, requiritur intentio ad copulam in actu secundo, quia hæc non est de essentia Matrimonij, sicut diximus in *Liter. C. n. 414. §. 8.* imò etiam contrahentes possunt licite conuenire, de numquàm petendo, & reddendo debito, & de facto Matrimonium B. M. V. cum S. Ioseph, fuit verum Matrimonium, & omnino licitum, tametsi contractum fuerit, exclusa copula in actu secundo; & hæc de fine pro validitate contractus.

Quale Matrimonium B. M. V.

Ad quem finem debeat Matrimonium contrahi.

§. II. Quoad finem, qui debet intendi ad licite contrahendum, est apud omnes

nes notum (quantum ad nos spectat) hunc esse in triplici differentia, alium siquidem primarium, alium secundarium, & alium extraneum.

Qualis finis primarius.

De fine secundario.

De fine extraneo.

Procreatio prolis est finis primarius.

§. III. Finis primarius est ille, in cuius gratiam Matrimonium principaliter est institutum: Secundarius, in cuius gratiam accidentaliter est institutum: Finis tandem extraneus est ille, in cuius gratiam, nullo modo Matrimonium fuit institutum; sic procreatio prolis, dicitur finis Matrimonij primarius, quia ad prolem procreandam, Matrimonium fuit principaliter institutum, quod colligitur ex illo *Genes. cap. 1. vers. 28. Crescite, & multiplicamini, & replete terram.*

Remedium concupiscentiæ est finis secundarius.

Remedium vero concupiscentiæ dicitur finis secundarius Matrimonij, quia etiam ad id, licet minus principaliter, ordinatur, iuxta illud *D. Pauli ad Corinth. 1. cap. 7. vers. 2. Propter fornicationem autem vnusquisque suam vxorem habeat, & vnaquæque suum virum habeat.* Vnde habes Matrimonium non tantum fuisse institutum in officium naturæ, sed etiam in remedium concupiscentiæ, sicut notabimus in *Litera M. n. 108. §. 5.*

Licitum est contrahere ob primarium, & secundarium finem.

§. IV. His explicatis, certum est esse absolute licitum contrahere Matrimonium, principaliter intendendo generationē prolis, quia ad hoc fuit Matrimonium principaliter institutum: Et etiam omnino licitum erit Matrimonium inire, intendendo secundario remedium concupiscentiæ, quia talis ordinatissime procedit, habendo in suis actionibus primarium finem pro primario, & secundarium pro secundario:

Potest etiam secundarius finis primariò intendi.

imo, qui contraheret Matrimonium primario tantum intendendo (loquor in suppositione, quod expresse non excludatur finis generationis primarius) remedium concupiscentiæ, non peccaret mortaliter, ex communi DD. sensu, teste *Gasp. Hurtad. de Matrim. disp. 4. n. 8.* qui etiam *n. 9.* alijs productis, contra Sotum docet, neque esse veniale in Matrimoniali contractu intendere primario remedium concupiscentiæ, & placet, licet enim videatur aliqualis inordinatio primario intendere finem secundarium, non debet censeri inordinatio

Qui habet finem licitum, non peccat.

culpabilis, quia habens finem licitum, nullo modo peccat, sed, qui contrahit Matrimonium primario ad euitandam fornicationem, habet finem licitum, quin etiam laudabiliter agit, dum potius eligit Matrimonium, quam fornicationem, ergò in hoc nulla potest culpa inueniri.

§. V. Hinc sequitur, quod contrahens Matrimonium, intendens præcipue confœderationem, & multiplicationem amicitiæ, nullatenus peccat, quia tunc habet finem ad quem Matrimonium ordinatur (secundario tamen, sicut notat *Cardinal. Monil. de Sacram. cap. 68. propè fin.*) neque semper tenemur in nostris actionibus agere in gratiam finis primarij principaliter, quod, hac paritate ostendo; nam celebrans Missam motus primario ab eleemosyna, quam est accepturus, aliter non celebraturus, nullo modo peccat, quia hic, tametsi primario ad celebrandum moueatur propter eleemosynam, non excludit finem primarium celebrationis, qui est offerre Sacrificium Deo, bene tamen ideo nunc offert, quia eleemosynam sumit; ita, qui ob confœderationem, vel amicitiam, vxorem ducit, non excludit procreationem prolis, sed ideo vxorem ducit, quia cupit amicos acquirere, aliter non facturus, si de eis non curaret, vbi inuenis culpam?

Potest Sacerdos celebrare Missam motus ab eleemosyna.

§. VI. Addo, quod, si contrahere Matrimonium intendendo, pro fine primario, finem secundarium, esset peccatum veniale, Ecclesia in venialia, data opera, consentiret, sed hoc non est dicendum, ergo &c. maiorem probo: qui emisit votum simplex Castitatis, si magnis vrgeatur stimulis carnis, petit dispensationem, quam Pontifex, ad effectum nubendi concedit; Scit autem Papa talem primario contrahere ad vitandam fornicationem, & ita concedendo dispensationem, data opera, consentiret in peccatum veniale illius, imo esset causa, quod talis peccaret venialiter: & hæc de finibus primario, & secundario, ad quos Matrimonium per se ordinatur.

An Ecclesia consentiat in venialibus?

§. VII. Finis extraneus est Pax, nobilitas, Diuitiæ, & quid simile; cum enim ad acquirendas Diuitias, nobilitatem &c. Matrimonium non sit per se institutum, ideo hic finis dicitur Matrimonio extraneus; licite tamen, & absque vlla culpa, quis potest nubere intuitu finis extranei, quandò hunc secundario, & minus principaliter respicit, vt cum communi tradit *Hurtad. n. 10. loc. supr.*

Qualis finis extraneus.

§. VIII. Controuertitur autem, vtrum sit licitum contrahere Matrimonium, habendo pro primario fine hunc

An liceat pro fine primario finem extraneum habere.

finem

finem extraneum (non excludendo tamen fines proprios Matrimonij, quia tunc nullum esset, si excluderetur finis essentialis, & omnino illicitum, si excluderetur finis primarius generationis, vt sæpe dixi) & fere communis sententia apud *Tambur. n. 11. loc. supr.* tradit id esse peccatum: sed quale? Mortale esse asserunt *Angel. & Couar.* apud *Hurtad. n. 11.* Veniale vero esse, docet communior sententia cum *Castrop. n. 2. loc. cit.* qui etiam sententiam *Angel. & Couar.* appellat nimis duram.

Examinatur punctum propositum. §. IX. Ego vero, vt difficultatem hanc claram reddam; peto, quid velint DD. illi significare, dum asserunt esse culpam mortalem, vel venialem intendere in contractu Matrimoniali primario finem extraneum: quos audio respondere, tum quia est inordinate agere, vti re ad finem, ad quem non est ordinata, tum, quia ad temporalia consequenda, vti Sacramentis, est culpabile.

Resoluitur nullum esse peccatum intendere primario finem extraneum. §. X. Si autem alia obstacula non obijciantur, sicut video non obijci, minime dubito asserere, nullum, neque veniale peccatum esse contrahere Matrimonium, intendendo primario diuitias, nobilitatem &c. quam sententiam sic explico.

Explicatur nostra sententia. §. XI. Matrimonium vtrique essentialiter consistit in mutua corporum traditione in actu primo, ordinatum primario ad prolis generationem, & secundario ad remedium concupiscentiæ, quare licite agit, qui contrahit ob mutuam corporis traditionem, ob prolis generationem, vel ob remedium concupiscentiæ, quia hic vtitur re ad eum finem, ad quem est ordinata.

Possunt diuitiæ medio licito acquiri. §. XII. Prosequor: licite adhuc contraher ob diuitias, etiam ab isto fine primario motus, quia non est prohibitum acquirere diuitias (idem dic de nobilitate, & alijs finibus Matrimonio extraneis) medio licito, & honesto, idest pro acquirendis diuitijs, facere rem de se licitam, & honestam, sed contrahere Matrimonium est res de se licita, & honesta; ergo eo medio poterunt diuitiæ acquiri: neque obstat, quod, si non adesset occasio adipiscendi diuitias, Matrimonium non contraheretur, quia etiam Sacerdos hodie celebrat propter eleemosynam, aliàs non celebraturus, neque sic agendo peccat, vt omnes fatentur, non enim per hoc inordinate agit, quia in ipsius libertate est celebrare, vel non celebrare, & licet, si vult celebrare, debeat intendere primario offerre sacrificium Deo; attamen pro nunc potest se determinare ad offerendum sacrificium Deo propter eleemosynam; Ità, estò, qui contrahit Matrimonium, debeat primariò, ratione Matrimonij intendere mutuam corporum traditionem, tamen ad hanc traditionem pro nunc faciendam, potest se determinare propter diuitias, nobilitatem &c. neque est opus, vt explicite intendat corporum traditionem, vel prolis generationem, sed sufficit, si id expresse non excludat. Agere in gratiam finis extrinseci, est quodammodo determinatio ipsius actionis.

Duos habet actus, qui ob finem extraneum eligit Matrimonium. §. XIII. Vnde habes eum, qui ob finem extraneum vxorem ducit, duos habere actus, vnum, quo Matrimonium vult contrahere, alium, quo, medio Matrimonio, vult diuitias, aut nobilitatem acquirere; neque vtitur Matrimonio, vt Sacramentum est, sed eo considerato in ratione ciuilis contractus, in quo nullam culpam inuenio.

Ob solam voluptatem non est licitum Matrimonium. §. XIV. Et hanc puto esse sententiam *Castrop. n. 3. Hurtad. n. 11. & Tambur. n. 13. loc. cit. & Busemb. in Medulla Theolog. moral. lib. 6. tract. 6. cap. 2. D. 1. §. 4. licet* qui tamen paulò ante rectè docuerat, non videri licitum contrahere Matrimonium ob solam voluptatem, quia hic finis non est honestus: Plura de Sacramento Matrimonij potes quærere infrà in *Liter. M. n. 108.*

Finitus valor.

Finitus est valor Sacrificij. *S. n.* 59. §. 3. 116.

Fistula aurea.

117. Quomodo Papa sumat sanguinem Christi in Missa solemni. Etiam Ministri Sacri post Papam sumunt Sanguinem. Fistula aurea, siue canna, vtitur Summus Pontifex ad attrahendum sanguinem Christi, dum solemniter celebrat, quæ, ex consuetudine debet esse consecrata: *Anel. de offic. Sacerdot. lib. 1. cap. 9. Dub. 4. n. 24.* & non solum Summus Pontifex, sed etiam Diaconus, & Subdiaconus, ex eodem Pontificis calice, media fistula, vnus post alium attrahit partem Sanguinis Christi; quia non totum sumpsit, sed partem pro ministris sacris reseruauit: sumpto autem ab his respectiue toto sanguine, Subdiaconus retrahit ad labium calicis particulam hostiæ in eo infusam, & eam sumit, sicut constat ex *Cæremonial. Papæ Marcell. lib. 2.*

Abbas Cassinensis olim vtebatur fistula.

3. cap. 14. & hac fistula ad hauriendum sanguinem, olim etiam vtebatur Abbas S. Monasterij Montis Cassini, referente *Casal. de Sacr. Ritib. cap. 81. §. Quia verò*, qui etiam paulò inferius tradit, tunc temporis, quando laici sub vtraque specie communicabant, fuisse in vsu huiusmodi fistulas, quibus mediantibus, laici à calice sanguinem attrahebant ad vitandum effusionis periculum: voluit autem Ecclesia, quòd hic ritus apud Summum Pastorem remaneret, ad imitationem Passionis Christi Domini, cui per calamum accetum potandum fuit porrectum, ità per calamum, siue fistulam Summus Pontifex Sanguinem Christi potaret.

Antiquitus etiam laici hac fistula vtebantur.

Quare Papa hac fistula vtatur.

Flaminis baptismus.

118. Flaminis baptismus. *B. n.* 20.

Flectamus genua.

119. *Flectamus genua* dicitur aliquando in Missa, vt in *Liter. S. n. 20. §. 26. & M. num.* 151. quem ritum ab Apostolis prouenisse, docet *D. Basil. lib. de Spirit. Sanct. cap. 2.* qui etiam huius ritus rationem reddit, dicens, quòd genuflectimus in signum nostræ fragilitatis, qui propter peccata cadimus, statim autem surgimus, ad denotandam infinitam Dei Misericordiam, & benignitatem, qui statim post pęnitentiam nos eleuat, vnde meritò per Prophetam dicitur *psalm. 144. vers. 9. Miserationes eius super omnia opera eius.* conuenientissimè autem tempore ieiunij, dicitur *Flectamus genua* quia oratio cum ieiunio, addita humilitate, fit efficacior. *Durand. in Ration. Diuin. offic. lib. 4. cap. 14.*

Quid significet *Flectamus genua*.

Magna est misericordia Dei.

§. I. Modus seruandus in genuflectendo, & surgendo ad hæc verba *Flectamus genua*. exponitur in *Liter. G. n. 28. §. 3. & M. num.* 151. Sacramento exposito, fiat, vt *ibidem. n. 222. §. 15.*

Quomodo genuflectendum, & surgendum.

§. II. Quandoque cum mysterio omittitur: sic post monitionem pro Iudæis Feria VI. in parasceue, non dicitur. *supra. n. 45. §. 20.* neque post vltimam prophetiam in Sabbato Sancto. *P. n. 243. §. 4. & S. num.* 10 neque in vigilia Pentecostes. *V. n. 53. §. 1.* Post distributionem candelarum, aliquando dici-

Flectamus genua, consulto aliquando omittitur.

tur, vt in *Litera B. num. 84. §. 13.*

Flores.

Floribus ornare Altaria est valde laudabile, patet ex S. Hieronymo, qui in hoc multum Nepotianum commendat. *Gauant. tom. 1. part. 1. tit. 20.* 120.

Altaria conuenienter ornantur floribus.

Flumina.

Flumina, an sint loca apta pro celebratione Missæ. *M. n. 211. §. 12.* 121.

Fluminis baptismus.

Fluminis baptismus. *B. n.* 17. 122.

Fœlicitas.

Fœlicitas, quæ nominatur in oratione *Nobisquoque peccatoribus.* quænam sit. *M. num. 27. à §. 1.* 123.

Fœmina.

Fœmina non potest ministrare Missæ. *M. num. 162. §. 1.* An respondere possit Sacerdoti ministranti extremam vnctionem. *ibidem. n. 171. §. 33.* 124.

Fęminæ, an possint adoptare. *L. n. 56. §. 1.* 125.

Fęminæ, quando censeantur puberes ad Matrimonium. *A. n. 181. à §. 1.* An earum seminatio sit necessaria ad perfectam copulam. *C. n. 529. à §. 1.* An teneantur incisionem pati, vt reddantur aptæ viro. *I. n. 53. à §. 14.* 126.

Fœminæ possunt esse testes in contractu Matrimonij *T. n. 40. §. 2.* 127.

Fœminæ ordinari non possunt. *S. n. 202. §. 16.* & ideò irregularitates non incurrunt. *ibidem. n. 201. init.* 128.

Fœminæ: vide. Mulieres. 129.

Folium

Folium tabacci.

130. Folium tabacci, non frangit ieiunium naturale. *Litera S. n.* 215. §. 1.

Fons baptismalis.

131. Fons baptismalis sit præparatus in Ecclesijs Parochialibus. *L. n.* 120. Quandoque infra annum est benedicendus. *B. n.* 88.

132. Fons baptismalis benedicitur in Sabbato Sancto, sicut videbimus in *Litera S. n.* 6. §. 12. & in Vigilia Pentecostes, vt in *Liter. V. n.* 53. §. 2. & conuenit, quia, vt ex *D. Paul. ad Roman. cap. 6. vers.* 3. colligit *Cardinal. Monil. de Sacram. in gener. cap.* 3. Baptismus significat mortem, & resurrectionem Christi, simulque resurrectionem nostram ad gloriam. Et nota ex *Caremon. Episcop. lib.* 2. *cap.* 27. quòd per octo dies immediatè antecedentes hoc Sabbatum, nullus infans est baptizandus in Ecclesia, nisi periculum immineat.

Quid significet baptismus.

Infantes non baptizentur per octo dies ante benedictionem fontis.

§. I. Modus in hac benedictione seruandus, erit huiusmodi, videlicet: Paulò antequam fiat hæc benedictio, ipse locus bene ornetur floribus, etiamque cortinis, & velis albi coloris, quantum fieri potest, & apud prædictum locum præparetur credentia, siue parua mensa, mappa munda cooperta, super quam ponatur vas aquæ benedictæ cum suo aspersorio, ampullæ S. Chrismatis, & olei sancti (quæ tamen sint sumpta eodem anno ex Ecclesia Cathedrali, quia, elapso anno, non sunt amplius vsui, vt in *Litera O. n.* 43. §. 2.) infundenda in aquam benedictam, vt infrà. super eandem credentiam ponatur stola violacea pro Sacerdote, qui debebit aspergere populum, & si hic sit valde numerosus, tunc plures sint stolæ violaceæ, vt plures Sacerdotes eodem tempore id præstare possint: ponatur ibidem etiam mappa munda plicata adhibenda à celebrante pro extergendis manibus, postquam aquam tetigerit, & tandem Missale pro eodem celebrante.

De præparandis pro benedictione fontis.

Chrisma, & oleum Sanctum debet esse eodem anno benedictum.

§. II. Præparetur etiam vas amplum, & vacuum implendum aqua benedicta ante infusionem Chrismatis, & olei, quæ aqua reseruanda est, tam pro sequenti die, quàm pro benedicendis Domibus fidelium.

Vas pro seruanda aqua benedicta.

§. III. His dispositis, & finitis prophetijs, celebrans stans adhuc in cornu Epistolæ super suppedaneum, deponit, adiuuantibus ministris sacris, manipulum, & planetam, & accipit Pluuiale violaceum delatum ibidem per aliquem acolythum: Subdiaconus verò accipit crucem processionalem, Ceroferarij candelabra cum candelis accensis, & aliquis acolythus Cereum Paschalem.

Celebrans accipit Pluuiale pro benedictione fontis.

§. IV. Postea procedunt in medio Presbiterij, nunquam tamen genuflectentes, neque se inclinantes cruci; tum ordinatur processio ad fontem hoc modo: Præcedit omnium primus acolythus deferens cereum ambabus manibus, postea Subdiaconus cum cruce processionali medius inter duos ceroferarios deferentes candelabra cum candelis accensis, postea Clerus, bini simul, iunioribus præcedentibus, facta ab his genuflexione vnico genu cruci Altaris, vltimò sequitur celebrans manibus iunctis, tecto capite, facta prius capitis inclinatione cruci, habens à sinistris Diaconum procedentem etiam manibus iunctis, sed nudo capite, qui etiam cruci Altaris prius facit genuflexionem vnico genu; & dum sic procedunt, scilicet in via, cantatur tractus *Sicut desiderat ceruus &c.* vt in Missali, cantoribus incipientibus, & choro prosequente.

Quomodo procedat celebrans cum Ministris ad benedicendum fontem.

Sicut desiderat ceruus cantatur, dum proceditur ad benedicendũ fontem.

§. V. Cum peruenerint ad fontem, Subdiaconus cum cruce semper medius inter ceroferarios sistit se prope fontem ex illa parte, quæ est vicinior portæ Ecclesiæ, celebrans verò ex alia versus Altare, & Diaconus à dextris eius aliquantulum post eum, & acolythus gestans cereum stet ad sinistram Diaconi (hæc tamen obseruentur habita ratione situs, & dispositionis loci, cum enim in varijs Ecclesijs, varius sit situs fontis baptismalis, hinc certa, & determinata regula assignari non potest, sed spectat ad prudentem, & eruditum cæremoniarium, omnia cum ædificatione suo ordine disponere) facie versa ad Altare maius, quantum fieri potest: Clerus autem, vel se locet hinc inde in duos choros, vel quasi in gyrum pro loci situ.

Quomodo ad fontem se disponant.

Plura remittuntur prudentiæ Cæremoniarij.

§. VI. Tum, finito tractu, celebrans ibidem iuxtà fontem manibus iunctis, dicit sine cantu (sustinente librum aliquo acolytho, vel eo posito super legilo) *Dominus vobiscum*, deinde, præmisso *Oremus*. Orationem *Omnipotens sempiterne Deus respice &c.* vt in Missali.

Oratio dicenda post tractum.

§. VII. Postea incipit celebrans bene-

dici-

Abbas Cassinensis olim vtebatur fistula.

3. *cap.* 14. & hac fistula ad hauriendum sanguinem, olim etiam vtebatur Abbas S. Monasterij Montis Cassini, referente *Casal. de Sacr. Ritib. cap.* 81. §. *Quia verò.* qui etiam pauló inferius tradit, tunc temporis, quando laici sub vtraque specie communicabant, fuisse in vsu huiusmodi fistulas, quibus mediantibus, laici è calice sanguinem attrahebant ad vitandum effusionis periculum; voluit autem Ecclesia, quód hic ritus apud Summum Pastorem remaneret, ad imitationem Passionis Christi Domini, cui per calamum accetum potandum fuit porrectum, ità per calamum, siue fistulam Summus Pontifex Sanguinem Christi potaret.

Antiquitus etiam laici hac fistula vtebantur.

Quare Papa hac fistula vtatur.

Flaminis baptismus.

118. Flaminis baptismus. *B. n.* 20.

Flectamus genua.

119. *Flectamus genua* dicitur aliquando in Missa, vt in *Liter. S. n.* 20. §. 26. *& M. num.* 151. quem ritum ab Apostolis prouenisse, docet *D. Basil. lib. de Spirit. Sanct. cap.* 2. qui etiam huius ritus rationem reddit, dicens, quòd genuflectimus in signum nostræ fragilitatis, qui propter peccata cadimus, statim autem surgimus, ad denotandam infinitam Dei Misericordiam, & benignitatem, qui statim post pœnitentiam nos eleuat, vnde meritò per Prophetam dicitur *psalm.* 144. *vers.* 9. *Miserationes eius super omnia opera eius.* conuenientissimè autem tempore ieiunij, dicitur *Flectamus genua* quia oratio cum ieiunio, addita humilitate, fit efficacior. *Durand. in Ration. Diuin. offic. lib.* 4. *cap.* 14.

Quid significet *Flectamus genua.*

Magna est misericordia Dei.

§. I. Modus seruandus in genuflectendo, & surgendo ad hæc verba *Flectamus genua*, exponitur in *Liter. G. n.* 28. §. 3. *& M. num.* 151. Sacramento exposito, fiat, vt *ibidem. n.* 322. §. 15.

Quomodo genuflectendum, & surgendum.

§. II. Quandoque cum mysterio omittitur: sic post monitionem pro Iudæis Feria VI. in parasceue, non dicitur. *super. n.* 45. §. 20. neque post vltimam prophetiam in Sabbato Sancto. *P. n.* 243. §. 4. *& S. num.* 10 neque in vigilia Pentecostes. *P. n.* 53. §. 1. Post distributionem candelarum, aliquando dicitur, vt in *Litera B. num.* 84. §. 13.

Flectamus genua, consulto aliquando omittitur.

Flores.

Floribus ornare Altaria est valde laudabile, patet ex S. Hieronymo, qui in hoc multum Nepotianum commendat. *Gauant. tom.* 1. *part.* 1. *tit.* 20. 120.

Altaria conuenienter ornantur floribus.

Flumina.

Flumina, an sint loca apta pro celebratione Missæ. *M. n.* 211. §. 12. 121.

Fluminis baptismus.

Fluminis baptismus. *B. n.* 17. 122.

Fœlicitas.

Fœlicitas, quæ nominatur in oratione *Nobisquoque peccatoribus*, quænam sit. *M. num.* 27. *à* §. 1. 123.

Fœmina.

Fœmina non potest ministrare Missæ. *M. num.* 162. §. 1. An respondere possit Sacerdoti minuenti extremam vnctionem. *ibidem. n.* 171. §. 33. 124.

Fœminæ, an possint adoptare. *L. n.* 56. §. 1. 125.

Fœminæ, quando censeantur puberes ad Matrimonium. *A. n.* 181. *à* §. 1. An earum seminatio sit necessaria ad perfectam copulam. *C. n.* 529. *à* §. 1. An teneantur incisionem pati, vt reddantur aptæ viro. *I. n.* 53. *à* §. 14. 126.

Fœminæ possunt esse testes in contractu Matrimonij *T. n.* 40. §. 2. 127.

Fœminæ ordinari non possunt. *S. n.* 202. §. 16. & ideò irregularitates non incurrunt. *ibidem. n.* 201. *init.* 128.

Fœminæ: vide. Mulieres. 129.

Folium tabacci.

130. Folium tabacci, non frangit ieiunium naturale. *Litera S. n.* 215. §. 1.

Fons baptismalis.

131. Fons baptismalis sit praparatus in Ecclesijs Parochialibus. *L. n.* 120. Quandoque infra annum est benedicendus. *B. n.* 88.

132. Fons baptismalis benedicitur in Sabbato Sancto, sicut videbimus in *Litera S. n.* 6. §. 12. & in Vigilia Pentecostes, vt in *Liter. V. n.* 53. §. 2. & conuenit, quia, vt ex *D. Paul. ad Roman. cap.* 6. *vers.* 3. colligit *Cardinal. Mosil. de Sacram. in gener. cap.* 3. Baptismus significat mortem, & resurrectionem Christi, simulque resurrectionem nostram ad gloriam. Et nota ex *Caeremon. Episcop. lib.* 2. *cap.* 27. quòd per octo dies immediatè antecedentes hoc Sabbatum, nullus infans est baptizandus in Ecclesia, nisi periculum immineat.

Quid significet baptismus.

Infantes non baptizentur per octo dies ante benedictionem fontis.

§. I. Modus in hac benedictione seruandus, erit huiusmodi, videlicet: Paulò antequam fiat haec benedictio, ipse locus bene ornetur floribus, etiamque cortinis, & velis albi coloris, quantum fieri potest, & apud praedictum locum praeparetur credentia, siue parua mensa, mappa munda cooperta, super quam ponatur vas aquae benedictae cum suo aspersorio, ampullae S. Chrismatis, & olei sancti (quae tamen sint sumpta eodem anno ex Ecclesia Cathedrali, quia, elapso anno, non sunt amplius vsui, vt in *Litera O. n.* 43. §. 2.) infundenda in aquam benedictam, vt infrà. super eandem credentiam ponatur stola violacea pro Sacerdote, qui debebit aspergere populum, & si hic sit valde numerosus, tunc plures sint stolae violaceae, vt plures Sacerdotes eodem tempore id praestare possint: ponatur ibidem etiam mappa munda plicata adhibenda à celebrante pro extergendis manibus, postquam aquam tetigerit, & tandem Missale pro eodem celebrante.

De praeparandis pro benedictione fontis.

Chrisma, & oleum Sanctum debet esse eodem anno benedictum.

§. II. Praeparetur etiam vas amplum, & vacuum implendum aqua benedicta ante infusionem Chrismatis, & olei, quae aqua reseruanda est, tam pro sequenti die, quàm pro benedicendis Domibus fidelium.

Vas pro seruanda aqua benedicta.

§. III. His dispositis, & finitis prophetijs, celebrans stans adhuc in cornu Epistolae super suppedaneum, deponit, adiuuantibus ministris sacris, manipulum, & planetam, & accipit Pluuiale violaceum delatum ibidem per aliquem acolythum: Subdiaconus verò accipit crucem processionalem, Ceroferarij candelabra cum candelis accensis, & aliquis acolythus Cereum Paschalem.

Celebrans accipit Pluuiale pro benedictione fontis.

§. IV. Postea procedunt in medio Presbiterij, numquam tamen genuflectentes, neque se inclinantes cruci; tum ordinatur processio ad fontem hoc modo: Praecedit omnium primus acolythus deferens cereum ambabus manibus, postea Subdiaconus cum cruce processionali medius inter duos ceroferarios deferentes candelabra cum candelis accensis, postea Clerus, bini simul, iunioribus praecedentibus, facta ab his genuflexione vnico genu cruci Altaris, vltimò sequitur celebrans manibus iunctis, tecto capite, facta prius capitis inclinatione cruci, habens à sinistris Diaconum procedentem etiam manibus iunctis, sed nudo capite, qui etiam cruci Altaris prius facit genuflexionem vnico genu; & dum sic procedunt, scilicet in via, cantatur tractus *Sicut desiderat ceruus &c.* vt in Missali, cantoribus incipientibus, & choro prosequente.

Quomodo procedat celebrans cum Ministris ad benedicendum fontem.

Sicut desiderat ceruus cantatur, dum proceditur ad benedicendū fontem.

§. V. Cum peruenerint ad fontem, Subdiaconus cum cruce semper medius inter ceroferarios sistit se prope fontem ex illa parte, quae est vicinior portae Ecclesiae, celebrans verò ex alia versus Altare, & Diaconus à dextris eius aliquantulum post eum, & acolythus gestans cereum stet ad sinistram Diaconi (haec tamen obseruentur habita ratione situs, & dispositionis loci, cum enim in varijs Ecclesijs, varius sit situs fontis baptismalis, hinc certa, & determinata regula assignari non potest, sed spectat ad prudentem, & eruditum caeremoniarium, omnia cum aedificatione suo ordine disponere) facie versa ad Altare maius, quantum fieri potest: Clerus autem, vel se locet hinc inde in duos choros, vel quasi in gyrum pro loci situ.

Quomodo ad fontem se disponant.

Plura remittuntur prudentiae Caeremoniarij.

§. VI. Tum, finito tractu, celebrans ibidem iuxtà fontem manibus iunctis, dicit sine cantu (sustinente librum aliquo acolytho, vel eo posito super legilo) *Dominus vobiscum*, deinde, praemisso *Oremus.* Orationem *Omnipotens sempiterne Deus respice &c.* vt in Missali.

Oratio dicenda post tractum.

§. VII. Postea incipit celebrans benedi-

Incipit celebrans benedictionem fontis.

nedictionem fontis, dicendo in cantu feriali, manibus iunctis *Dominus vobiscum.* tum *Oremus Omnipotens sempiterne Deus, adesto &c.* qua finita, cum in conclusione dixerit illa verba *Spiritus Sancte Deus*, eleuans aliquantulum vocem, prosequitur in tono præfationis *Per omnia secula seculorum*, & alia, vt in Missali.

Diuiditur aqua in modum crucis.

§. VIII. Dictis verò illis verbis *sumat vnigeniti tui gratiam de Spiritu Sancto* manu dextera diuidit aquam fontis in modum crucis, Diacono eleuante fimbriam anteriorem pluuialis, qui mox celebranti ministrat mappam ad extergendam manum, & postea celebrans prosequitur *Qui hanc aquam &c.* deinde post illa verba *non inficiendo corrumpat*, manu dextera simpliciter tangit aquam, nullo facto signo cum ea, Diacono eleuante fimbriam anteriorem pluuialis, qui postea celebranti ministrat manutergium, & ille, exterla manu, prosequitur *Sit hæc sancta &c.* dictisque illis verbis *Indulgentiam consequantur.* dextera facit tres cruces suprà fontes, non tamen tangens aquam (Diacono eleuante Pluuiale, vt suprà) interim dicens semper in tono præfationis, *vnde benedico te &c.* cruces autem prædicta faciat ad verba, vbi habetur hoc ✠ signum, vt in Missali: & postquam dixerit *super te ferebatur*, manu dextera [Diacono eleuante Pluuiale, vt suprà] diuidit aquam, eam quasi proiciens versus quatuor Mundi partes, ad denotandum, quod Baptismus omnes attingit, postea, extersis manibus, vt supra, iterum prosequitur in modum Præfationis *Qui te de Paradisi fonte*, & ad verbum *Be ✠ nedico te* faciat crucem dextera super fontem, vt in Missali.

Tangitur aqua simpliciter.

Signum crucis ter super fontes producitur.

Diuiditur aqua versus quatuor Mundi partes.

§. IX. Dictis tandem in fine illis verbis *Et Spiritus Sancti*, mutat vocem, & prosequitur in tono lectionis *Hæc nobis &c.* dictoque *Tu benignus aspira* halat ter in aquam in modum crucis, dicens, & prosequens, similiter in tono lectionis *Tu has simplices &c.* vsque ad *mentibus efficaces* inclusiue, tum accepto cereo ab acolytho, eodemque adiuuante, si opus sit, ipse celebrans paululum demittit cereum in aquam (ad significandum Spiritus Sancti aduentum ex *Durand. in Ration. Diuin. officior. lib. 6. cap. 82. n. 10.*] & iterum in tono præfationis, dicit *Descendat in hanc plenitudinem &c.* vt in Missali (Diaconus interim eleuet fimbriam anteriorem pluuialis celebrantis] deinde extrahit cereum de aqua, ac mox profundius mergit, eodem tempore aliquantò altius repetens, in tono præfationis, vt supra, *Descendat in hanc plenitudinem &c.* tum extrahit cereum de aqua, & tertiò eundem immergit vsque ad fundum, interim repetens *Descendat in hanc plenitudinem &c.* sed altiori voce, quam primò, & secundò fecerit.

Ter celebrans halat in aquam.

Cereus in aqua demittitur.

Iterum profundius mergitur cereus in aqua.

Tertiò immergitur vsque ad fundum.

§. X. Dictis verbis tertiò repetitis, celebrans tenens adhuc cereum in aqua immersum, sufflat ter in aquam [ad denotandum, quanti valeat virtus Sacerdotis, qui, leui sufflatione, potest Diabolum expellere. *Durand. n. 11. loc. cit.*) secundum hanc ψ figuram interim prosequens etiam in tono præfationis, *Totamque huius aquæ &c.* vsque ad *effectu* inclusiue, vt in Missali, postea extrahitur cereus de aqua, quem acolythus ambabus manibus sustinet, stans, vt prius ad sinistram Diaconi.

Sufflat celebrans ter in aqua.

Extrahitur cereus de aqua.

§. XI. Extracto cereo de aqua, prosequitur celebrans adhuc in tono præfationis *Hic omnium peccatorum &c.* vsque ad *infantiam renascatur* inclusiue, postea, sine cantu, prosequitur *Per Dominum nostrum &c.* & in fine respondetur *Amen.*

§. XII. Deinde aliquis Sacerdos, siue plures pro populi quantitate, cotta, & stola violacea indutus, vel induti, aspergunt populos de hac aqua benedicta, nihil dicendo; Sacrista verò, vel alius, de eadem aqua benedicta infondit in aliquo vase, ad hoc præparato, vt *suprà* §. 2. ex hac namque aqua benedicta debet aliqua pars separari ante infusionem olei sancti, & Chrismatis, quæ debet inseruire pro benedictione Domorum fidelium, & aliarum rerum, sed præcipue pro facienda aspersione aquæ benedictæ ad Altare in sequenti Dominica Paschæ, vt in *Litera A. n.* 465. §. 13.

De aqua noiter benedicta, aspergitur populus.

Aliqua pars aquæ benedictæ separetur ante infusionem Chrismatis, & olei sancti.

§. XIII. Deinde celebrans infundit de oleo Catechumenorum in aquam in modum crucis, dicens intelligibili voce, sed sine cantu, *Sanctificetur, & fæcundetur fons &c.* & in fine respondetur *Amen.* Deinde infundit eodem modo de Chrismate, dicens *Infusio Chrismatis &c.* in fine respondetur *Amen.* postea accipit ambas ampullas dicti olei Sancti, & Chrismatis, & de vtroque simul in modum crucis infundendo in aqua, dicit *Commistio Chrismatis &c.* ℟. *Amen.* mox, depositis ampullis, manu sua dextera miscet in aqua spargens oleum, & Chrisma per omnem fontem, quo facto Diacono ministrante manutergium, tergit manum.

Infunditur in aqua oleum sanctum, & Chrisma.

Miscet celebrans in aqua.

§. XIV. Finita fontis benedictione,

si

Quid, post sententia benedictionem sint aliqui baptizandi. §. si aliqui sint baptizandi, celebrans deponit paramenta violacea, & accipit stolam albi coloris, nón manipulum, &, si sit consuetudo, accipit etiam pluuiale album, postea accedit ad fontes Ecclesiæ, vbi recipit Catechumenos baptizandos cum eorum Patrinis, quos ad fontes ducit, eósque baptizat, seruatis ijs, quæ in Rituali Romano de Baptismo præscribuntur, de qua functione nos egimus in *Litera B. n. 17. à* §. 20.

Quomodò celebrans cú ministris redeat ad Altare. §. XV. Finita ministratione baptismi, celebrans, adiuuante Diacono, & alijs exuit paramenta alba, & iterum reassumit violacea, tum ordine, quo venerant, omnes redeunt ad Altare, & cetera fiunt, vt in *Litera S. n. 6. à* §. 13. Vide *Miss. in Rubr. partic. in Sabb. Sanct. Gauant. tom. 1. part. 4. tit. 10. à n. 20. Bauld. part. 4. cap. 11. artic. 4.*

Forma Mitræ.

133. De Mitra S. Augustini. Forma Mitræ est valde antiqua, quod probatur ex Mitra S. Augustini, quæ Valentiæ asseruatur, alta vltra palmum, acuta, serica, & alba, quam cingit, & diuidit à cuspide linea cærulea, serico, & auro texta: hanc autem esse Diui Augustini, testatur Martinus V. in Sermone de S. Monic. mihi etiam relatum De Mitra S. Isidori. fuit de quadam Mitra asseruata Bononiæ in Ecclesia S. Stephani similis formæ, auro, & Margaritis ornata, quæ erat S. Isidori discipuli D. Gregorij Magni: in- De Mitra S. Siluestri. uenitur & alia Mitra S. Siluestri, formæ item acutæ; altitudinis palmi communis manus, texta serico, & auro coloris cærulei, habetque duas imagines in duos angulos, altera B. M. V. altera pueri Iesu, quarum vestis est similis Diaconali, quæ tamen Mitra non est integra, sed tantum illius pars, & conseruatur Romæ in Ecclesia S. Martini in Montib.

Forma Sacramentorum.

134. De forma Sacramentorum in genere. Forma Sacramentorum in genere, qualis sit, diecemus in *Litera S. n. 49.* §. 6. hic vero prosequemur agere de forma particulari cuiuscumque Sacramenti. Igitur.

§. I. Forma Baptismi valida est varia pro Ecclesia Latina, & Græca; nam Baptismi forma apud Latinos. Latini vtuntur hac forma *Ego te baptizo in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti. Amen.* Græci veró hac alia. *Bap-* Qualis apud Græcos. *ptizetur* (non *baptizetur*, vt notat *Caram. in Theolog. Fundam. lib. 3. à n. 3044.*) *Seruus Christi N. In nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti.* Sicut testantur *Becan. de Sacram. cap. 8. q. 3. n. 1. & Abre. in Instit. Paroch. lib. 9. n. 66.*

§. II. Notandum tamen, nobis sub mortali non licere vti forma Græcorum (quæ tamen etiam esset valida, tametsi illicita) quia scandalum pateret, cum sit contra communem Latinorum consuetudinem, vt aduertunt *Becan. cit. & Goba. in Experim. Theolog. tract. 2. n. 74.* Latini non possunt vti forma Græcorum. quod idem propter rationis identitatem de forma latinorum, respectu Græcorum, puto esse sentiendum.

§. III. Cum autem de forma baptismi, nonnullæ sint ortæ difficultates, ideo ad eas elucidandas, omnes partes huius formæ sigillatim explicabo.

§. IV. Dicitur primó *Ego.* per quod verbum exprimitur personaliter minister baptizans: hanc vero particulam Quid sentiendum de particula Ego. non esse de essentia formæ, imo illius omissionem non excedere peccatum veniale, volunt *Bonacin. & Dicastill. relat. à Gobat. n. 69.* qui tamen eis libenter non assentitur, sed asserit saltem in lingua latina prædictam particulam *Ego* esse censendam de substantia huius formæ; At, pace sua sit dictum, tenemur fateri contrarium, quia forma baptismi Græcorum est absolute valida, & tamen in ea non exprimitur persona baptizans; non concedo tamen eius omissionem apud latinos esse tantum Est mortale omittere particulam Ego. peccatum veniale, quia hoc esset quodammodo vti forma Græcorum.

§. V. Dicitur secundó *Te.* ad exprimendam personam baptizandam, nam, vt bene aduertit *Abre. n. 67. loc. cit.* Particula Te est de essentia formæ. Baptismus consistit in applicatione materiæ ad subiectum determinatum, quod exprimitur in forma per illam particulam *Te.* qua omissa baptismus esset indeterminatus, & ideo nullus.

§. VI. Dicitur tertió *Baptizo* per quod verbum determinatur ablutionem esse in genere baptismi, neque, eo omisso, baptismus consisteret, quod probat *D. Thom. 3. part. q. 66. artic. 5. ad 2.* Ablutio, vt sit in genere baptismi, determinanda est per aliquod verbum. illa ratione, quia ablutio potest propter multa indifferenter fieri; & ad hoc, vt significet baptismum, debet per illud verbum determinari; neque dicas ablutionem

tionem sufficienter esse determinatam in genere baptismi, per illa verba *In Nomine Patris, & Filij &c.* quia omnes nostras actiones in tali nomine debemus facere, vt ex *Apostol. ad Colos. 3.* notat *D. Thom. cit.*

Particula *In*, an sit de essentia formę.

§. VII. Dicitur quartò *In* quam particulam non esse de essentia huius formæ, putat *Abre. n. 67.* & voluerunt alij relati à *Gob. cit.* qui tamen *n. 70.* asserit plures alios velle hanc particulam de essentia dictę formæ esse censendam, & concludit fore graue peccatum illam omittere, quod vtique cum eo ipse fateor, tum quia in sensu formæ *ly In.* maximam habet expressionem, ita vt, ex eius omissione videatur diuersus sensus, tum etiam, quia saltem redderetur forma dubia in graue baptizandorum præiudicium.

Mortale est omittere *ly in.*

Expressio Trinitatis est de necessitate formæ baptismi.

§. VIII. Dicitur quintò *Nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti*, per quę verba, tota Trinitas exprimitur, & ita esse de necessitate huius formæ faciendum, colligitur ex *Trid. sess. 7. de Baptism. can. 4.* idemque manifeste probatur ex eo, quia Christus dixit Discipulis suis *Matth. cap. 28. vers. 19. Euntes, docete omnes gentes, baptizantes eos In nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti* [vtrum *ly Et.* intermedium sit de essentia, vide in *Litera E. n. 121.*) Ecce, quomodo Christus Dominus voluit esse exprimendas tres personas Sanctissimæ Trinitatis in forma baptismi; idque conuenientius fuisse, ostendit *Angelic. Doct. ad 7. loc. cit.* hac ratione, quia, sicut, pro materia baptismi, assumitur aqua, cuius vsus communior est ad abluendum, ita ad exprimendas tres personas in forma baptismi, illa assumuntur nomina, quibus communius solent illæ personæ nominari; & tandem subiungit, quod in alijs nominibus non perficitur Sacramentum.

Conuenientior est expressio Trinitatis per proprietates personales.

In nomine Genitoris, & Geniti &c. non valet baptismus.

§. IX. Hinc sequitur, quod Baptismus datus *in nomine Genitoris, & Geniti, & procedentis ab vtroque*, esset nullus, quia licet in eo exprimantur tres personæ Sanctissimæ Trinitatis, tamen, vt bene notat *Becan. cit. n. 2.* talis personarum expressio esset secundum actus notionales, & consequenter insufficiens; cum ex Christi institutione debeat fieri expressio dictarum personarum secundum proprietates personales.

In virtute loco *ly in nomine*, an vitiet formam.

§. X. Item reijcitur hæc alia forma *Ego te baptizo in virtute Patris, & Filij &c.* quia esset contra institutionem Christi, qui voluit esse dicēdum *In nomine Patris &c.* Pręterea, licet non desint apud *Gobat. n. 74.* qui existiment idem significare *ly in virtute.* ac *ly in nomine.* nihilominus, quia plures alij volunt, quod non seruetur idem sensus, proculdubio grauissimi sceleris esset reus, qui, omisso *In nomine*, diceret *In virtute*, tum quia temerariè recederet ab institutione Christi, tum etiam, quia exponeret Sacramentum periculo nullitatis.

§. XI. Item reijcitur tanquam erronea hæc alia forma, videlicet, *Ego te te baptizo in nomine Trinitatis*, quia per hæc verba non exprimuntur distinctè tres personę, vt iussit Christus, & ità docuit *D. Thom. artic. 6. in corpor.* eo quod, quidquid desit ad plenam inuocationem Trinitatis, tollat integritatem Baptismi, & inter reliquos postea notauit *Goba. n. 100. loc. cit.*

In nomine Trinitatis non valet baptismus.

§. XII. Item dicimus esse nullam hanc formam *Ego te baptizo in nomine Christi*, patet manifeste eam non conuenire cum forma instituta à Christo, quod probat *D. Thom. supr.* hac ratione, quia Sacramentum efficaciam habet ex institutione Christi, ergo, si in eius ministratione prætermittatur id, quod Christus instituit, nullus habebitur effectus, quæ Doctrina est valde attendenda, ne minimum quid ab institutione Christi recedamus, præsertim quoad essentialia, esset namque grauissimum crimen, quia inde plurimorum salus non parum periclitaretur.

In nomine Christi, non datur baptismus.

§. XIII. In casu tamen necessitatis, puta, si quis rusticus nesciret formam certam, posset adhiberi forma dubia, sicut satis probabiliter cum alijs docet *Gobat. n. 79.* neque id videri debet mirum, quia pro salute animæ, melius est dubium, quam nullum remedium dare.

In necessitate, forma dubia adhiberi potest.

§. XIV. Contra dicta de forma baptismi, non desunt aliquæ authoritates, etiam Sacræ Scripturæ, & SS. PP. quæ primò aspectu magnam videntur facere impressionem, quas opere pretium duxi exponere, ne tyrones parum fundati, ab illis in sinistrum sensum inducantur.

Variæ obiectiones contrà dicta.

§. XV. Igitur In *Actib. Apost. cap. 8. n. 12.* habetur, quod *In nomine Iesu Christi baptizabantur viri, ac mulieres.* ex quo aliqui deducunt validum esse Baptismum datum in nomine Christi, licet non exprimantur distinctè tres personæ Sanctissimæ Trinitatis, qui equidem

Qualis sensus verborum actuum Apostolorum.

dem

dem errant; nam ibi dicitur, quod baptizabantur in nomine Christi, quia baptizabantur in fide Christi, vel quia baptizabantur authoritate Christi, quod idem est, ac dicere, quod baptizabantur baptismo instituto à Christo.

An in primitiua Ecclesia Apostoli baptizarent in nomine Christi.

§. XVI. Neque Theologi omnes admittunt Doctrinam *D. Thom. 3. part. q. 66. artic. 6. ad 1.* vbi ait Apostolos in primitiua Ecclesia, ex speciali Christi reuelatione, in nomine Christi baptizasse, vt sicut nomen Christi erat odiosum Iudæis, & gentibus, ex eo honorabile redderetur, quatenus per solam ipsius inuocationem, daretur in baptismo Spiritus Sanctus, & nominatim *Castrop. part. 4. tract. 19. punct. 5. n. 11.* huic doctrinæ non consentit, eo ductus fundamento, quia materia, & forma Sacramentorum debent esse firmæ, & stabiles; insuperque addit, quod, si tempore Apostolorum collatus fuisset Baptismus sub diuersa forma ab ea, qua nunc confertur, sequeretur non vnicum, sed duplex esse baptismum, quod esset erroneum.

Materia, & forma Sacramentorum firmæ esse debent.

In nomine Spiritus Sancti ministrabatur baptismus etiam tempore Apostolorum.

§. XVII. Et quidem ex ipsa Sacra Scriptura colligitur, etiam tempore Apostolorum fuisse ministratum baptismum cum inuocatione Spiritus Sancti, nam, cum quidam *Actib. Apostol. cap. 19. vers. 2.* dixissent Paulò, *Neque, si Spiritus Sanctus est audiuimus.* protinus respondit Paulus *In quo ergo baptizati estis?* per quæ verba significat Apostolus baptismum esse etiam conferendum in nomine Spiritus Sancti, ergo non conferebatur tantum in nomine Christi, sicut obseruat *Becan. de Sacram. cap. 8. q. 3. n. 3.*

De alijs authoritatibus.

§. XVIII. Afferunt alij authoritatem D. Ambrosij Bedæ, Magistri sententiarum, & aliorum asserentium validum esse baptismum datum in nomine Christi tantum, qui tamen, cum id arguerent ex *loc. Act. Apostol. cit. supr. §. 15.* notante *Castrop. n. 10.* ideò ex dictis patet ad has authoritates responsio.

Obiectio ex authoritate Nicolai I.

§. XIX. Obijcitur etiam authoritas Nicolai I. Summi Pontificis, qui dixit valere baptismum datum tantum in Nomine Christi, sed de hoc Pontifice id absolutè non credit: *Gobat. n. 68.* ego tamen textum lego in *Cap. A quodam. De consecr. distinct. 4.* addit verò prædictus Gobat hunc Pontificem nihil definiuisse, quia de hoc non fuerat peculiariter interrogatus. Et *Castrop. n. 13. loc. supr.* vult dictum Pontificem solum definiuisse, quod baptismus collatus à Iudæo sub debita verborum forma, minime esset repetendus, quod est conforme *Trid. sess. 7. de Baptism. can. 4.*

Baptizati à Iudæis non sunt rebaptizandi.

§. XX. Magnam tandem aliqui vim faciunt in *Epistol. 340. D. Bernard.* in qua mellifluus Doctor approbat Baptismum datum sub hac forma. *Baptizo te in nomine Dei, & Sanctæ, & veræ Crucis.* sed nonnulli opinantur hanc Epistolam minimè esse D. Bernardi, vt notat *Merl. Horst. in annot.* quidquid tamen sit, certum est nostris temporibus sententiam D. Bernardi non esse amplectendam, vt aduertit idem Horstius, propter rationes suprà allatas, & vlterius habetur clare in *Cap. In Synodo. De consecr. distinct. 4.* in Epistola Zachariæ Papæ ad Bonifacium Episcopum, quod non possit valere baptismus, nisi datus cum distincta inuocatione Sanctissimæ Trinitatis, illis verbis. *Si lotus in fonte baptismatis quis fuerit sine inuocatione Trinitatis, perfectus Christianus non est, nisi in nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti fuerit baptizatus.* Diuum tamen Bernardum excusat *Gob. in experim. Theolog. tract. 2. n. 65.* eo quòd loquutus fuerit, antequam esset decisa grauissima lis in Concilijs de verbis substantialibus formæ baptismi.

Forma Baptismi ex D. Bernardo.

Excusatur D. Bernardus.

§. XXI. Quæritur, vtrum *Amen* in fine sit de essentia huius formæ, & negatiue fere cum communi respondent *Abr. in Institut. Paroch. lib. 9. n. 67. & Caram. in Fundam. Theolog. lib. 3. n. 3065.* & quidem, ex institutione Christi, in forma baptismi non reperitur *Amen.* vt videre est apud *Matth. cap. 28. vers. 19.* neque habetur in Rituali Romano. Plura de Baptismo quære in *Liter. B. n. 17.*

Amen non est de essentia formæ.

§. XXII. Forma Sacramenti confirmationis est ista. *Signo te signo crucis, & confirmo te Chrismate Salutis, In nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti. Amen.* nec est dubium hanc formam fuisse à Christo institutam, qui solus præstare poterat, vt per illius debitam prolationem, causarentur spirituales effectus characteris, & gratiæ sanctificantis ex opere operato, vt videbimus in *Liter. S. n. 49. à §. 5.* non possumus tamen aliunde probare hanc formam esse à Christo institutam, quàm ex traditione, & communi Ecclesiæ praxi, vt notat *Abell. in Medull. Theolog. tom. 2. tract. 1. cap. 3. section. 2.* & fauet *D. Thom. 3. part. q. 72. artic. 4. ad 1.* vbi docet, quòd [loquens de hac eadem forma] Apostoli multa in collatione Sacramentorum obseruabant, quæ in scriptis communiter proposita non sunt tradita.

Quænam sit forma Sacramenti confirmationis.

Vnde probetur forma confirmationis.

Apostolorum traditio in multis attendenda.

§. XXIII.

§. XXIII. Remanet declarandum, an omnes particulæ dictæ formæ, sint de illius essentia, quod, vt clarius appareat, distinctè omnes partes examinabimus, igitur.

An verbum signo sit de essentia huius formæ.

§. XXIV. Dicitur primò *signo*, quod verbum de essentia formæ putat esse *Caram. in Fundam. Theolog. lib. 3. n. 3096.* quidam eius loco, dicunt *consigno.* nec repræhendendi, vt colligo ex *Busemb. in Medull. Theolog. moral. lib. 6. tract. 1. cap. 2. Dub. 1. in fin.*

Quid de particula te.

§. XXV. Dicitur secundò *Te.* ad exprimendum determinatè subiectum confirmandum, & sicut dixi *suprà* §. 5. quòd particula *te* est essentialis formæ baptismi, ità nunc dico esse essentialem formæ Confirmationis.

Signo Crucis est de essentia formæ.

§. XXVI. Dicitur tertiò *signo crucis* ad exprimendam ipsam actualem actionem extrinsecam signi crucis, & quia videbimus in *Litera M. n. 107.* §. 24. signum extrinsecum crucis esse formandum de necessitate Sacramenti, ità in verbis formæ, illa actio est essentialiter exprimenda, sicut, alijs relatis, firmat *Castrop. part. 4. tract. 20. punct. 5. n. 4.*

Et non est de essentia.

§. XXVII. Dicitur quartò *Et.* sed hanc particulam non esse de essentia, notat *Caram. n. 3097.*

Confirmo est essentiale.

§. XXVIII. Dicitur quintò, *Confirmo*, & eius omissionem esse essentialem, putat Diana apud eundem *Caram. n. 3096.*

De particula te.

§. XXIX. Dicitur sexto *te.* de qua particula idem sentiendum, ac *supra* §. 25.

De verbis Chrismate salutis.

§. XXX. Dicitur septimò *Chrismate salutis* ad exprimendum actualem vsum materiæ, nec puto hæc verba citra notabile crimen omitti posse.

De præpositione In.

§. XXXI. Dicitur octauò *In*, de qua præpositione idem dicendum, ac diximus *suprà* §. 7. in pari casu.

Inuocatio Sanctissimæ Trinitatis, an sit de essentia huius formæ.

§. XXXII. Dicitur nouò *Nomine Patris, & Filij, & Spiritus Sancti.* per quæ verba exprimuntur distinctè tres personæ Sanctissimæ Trinitatis; idque esse essentiale huic formæ, sicut de forma Sacramenti baptismi diximus *suprà* §. 8. docet *Castrop. n. 3.* cum D. Thoma, & alijs citatis à *Caram. n. 3097.* Est contrà aliquos apud ipsum Caramuelem, qui eo ducuntur fundamento, quòd Ecclesia Græca confirmat absque expressione Sanctissimæ Trinitatis, quam consuetudinem ego vtique ignoro, & cum à peritis id interrogauerim, negatiue responderunt, nec ego dubito asserere prædictam Inuocationem esse de essentiali constitutiuo huius formæ, vt colligo ex Eugenio IV. in sua constitutione, quæ incipit *Exultate Deo* §. 11.

Amen non est de essentia.

§. XXXIII. Vltimo habetur in hac forma *Amen* quod non puto esse de essentia illius, neque in allegata constitutione Eugenij legitur.

Nulla particula formæ est omittenda, esto non sit de eius essentia.

§. XXXIV. Notandum vero, quòd, licet dixerimus aliquas particulas, non esse de essentia formæ, non inde sequitur illas posse pro libito omitti, quia esset graue peccatum contra communem Ecclesiæ consuetudinem; imò, quia est satis probabile omnes partes formæ expositæ esse de eius essentia, qui aliquas omitteret, vteretur forma tantum probabili, adeoque exponeret Sacramentum periculo nullitatis: & licet aliqui docuerint non esse illicitum in sacramentis conferendis sequi opinionem probabilem, relicta tutiori, horum sententia est omnino reicienda, quia eam tanquàm scandalosam damnauit SS. Dominus noster Innocentius XI. hoc anno 1679. *die 2. Martij.* Plura de Confirmatione quære in *Litera C. n. 449.*

Non est licitum circa Sacramenta sententiam certam relinquere.

Duplex est forma Eucharistiæ.

§. XXXV. Forma Eucharistiæ est duplex, sicut est duplex materia, quæ consecratur, nempe Panis, & vinum: forma ad consecrandum panem est ista *Hoc est enim corpus meum.* & ad consecrandum vinum, hæc alia. *Hic est enim calix sanguinis mei, noui, & æterni testamenti, mysterium fidei, qui pro vobis, & pro multis effundetur in remissionem peccatorum.* hæc autem verba sunt omnia de essentia formæ in ordine ad materiam panis, excepta voce *enim*, de qua in *Litera E. n. 63.*

Noui, & æterni testamenti &c. an sit de substantia formæ consecrationis.

§. XXXVI. Maior difficultas est de verbis consecrationis vini, an scilicet *ly Noui, & æterni testamenti &c.* sit de essentia formæ, & affirmat *D. Thom. 3. part. q. 78. artic. 3. in corpor.* eo quòd pertineat ad integritatem eiusdem loquutionis: Communiter tamen DD. asserunt probabilius esse, quòd illa verba *Noui, & æterni testamenti &c.* non sint de substantia formæ, vt tamen eorum omissio sit peccatum mortale, idque ex eo probant, quia Græci valide consecrant, & in suis Ecclesijs, etiam licite, & tamen ad consecrandum vinum vtuntur solum illis verbis *Hic est calix sanguinis mei* cætera omittunt, teste *Mend. citand.* quo circà, statim, ac Sacerdos dixerit illa verba *Hic est calix sanguinis mei.* iàm est facta transubstantiatio vini in sanguinem Christi, quomodo ergo sequentia verba poterunt esse de substantia formæ, si antequam

Græci quibus verbis consecrent calicem.

quam

quam proferantur, iam habetur effectus formæ? Vide *Castrop. part. 4. tract. 21. punct. 7. n. 3. Mend. in Epitom. verb. Eucharist. n. 7. idem in Stater. Different. 11. q. 5. n. 53. Alloz. in alphab. moral. verb. Eucharist. Disp. 5. sect. 5. n. 2. Tonell. lib. 2. tit. 8. in not. ad Rubr. 7. Bonal. tom. 2. tract. 25. lection. 3. Abell. tom. 2. tract. 1. cap. 4. section. 4. Sà. in aphorism. verb. Miss. n. 5. Busemb. lib. 6. tract. 3. cap. 1. Dub. 6. & Scort. de Sacrific. Miss. lib. 4. cap. 11. n. 27. Ancll. de offic. Sacerd. lib. 3. cap. 5. n. 76. & 77.*

Pronomina: *hoc*, vel *hic*, pro quo supponant in verbis consecrationis.

§. XXXVII. Quæri solet pro quo supponant pronomina illa *hoc*, vel *hic*, & hanc difficultatem clare resoluit *D. Tho. 3. part. q. 78. artic. 5. in corp.* vbi de verbis consecrationis loquendo, ait, *oportet intelligere prædictam loquutionem, secundum vltimum iestans prolationis verborum.* & ità pronomen *hoc*, vel *hic*, nihil determinare, sed confusé supponit, idest *hoc*, sic in communi, & indeterminate contentum sub specibus panis (idem die de pronomine *hic*, respectu consecrationis calicis) *est* (quæ verba determinant) *corpus meum*

Neque pro substantia panis, vel vini, neque pro accidentibus.

quare non possumus dicere, quod illa pronomina supponant pro substantia panis, vel vini, siquidem nec panis, nec vinum sunt corpus Christi, neque pro accidentibus, quia, neque accidentia sunt corpus Christi. pluta. vide apud *Ancll. à n. 51. loc. supr.*

Verba consecrationis, prout iacent sunt recitanda.

§. XXXVIII. Aduertendum est, quòd verba consecrationis debent à Sacerdote proferri eadem omninò, sicut in Missali iacent, & quidem sub mortali, quia materia est grauis, & eorum variatio sine graui offensa fieri non potest. *Miss. de def. tit. 5. n. 1.*

Aliquando variatio officit validitati, & aliquando non.

§. XXXIX. Verum est tamen, quòd variatio potest esse accidentalis, & essentialis, si accidentalis, illicita est consecratio, sed valida, si essentialis, nulla erit consecratio: ad pleniorem instructionem de vtraque variatione discurram.

Conueniunt omnes Euangelistæ in substantia verborum.

§. XL. Accidentalis variatio censetur, si quis pro consecratione calicis, diceret verba Euangelistæ Lucæ, aut S. Pauli Apostoli, quia substantialiter sunt eadem cum vèrbis Euangelistarum SS. Matthæi, & Marci. *Ancll. à n. 90.* Præterea, si quis ex imperitia Grammaticæ, vel defectu balbutiendi, male prounciaret, dicendo E. G. *Hoc est eni corpus. meus* vel *meu*, aut quid simile, valide consecraret, sicut expressè tradunt *Caram. part. 3. n. 3531. & Gob. in experim.*

Ignorantia, vel defectus balbutiendi, non infirmat consecrationem.

Theolog. tract. 3. n. 75. de verbo *est* vide in *Litera E. n. 119.* de nomine *Calicis*, in *Liter. N. n. 33.*

Si varietur sensus, nulla fit consecratio.

§. XLI. Substantialis mutatio, tunc contingit, quando variatur sensus, & modus ex institutione Christi necessario requisitus: ita, si Sacerdos non in persona Christi, sed in propria persona verba proferret, puta, si loco *hoc est corpus meum*, diceret *hoc est Corpus Christi*, non conficeret Sacramentum; hæc enim est differentia inter Sacramentum Eucharistiæ, & alia Sacramenta, quia in aliis, forma profertur à ministro in persona propria, at vero in Sacramento Eucharistiæ, proferenda, est in persona Christi, vt habet *D. Thom. 3. part. q. 78. artic. 1. in Corp.* Inualida etiam erit consecratio, si Sacerdos, loco *hoc est*, diceret *Illud est* quia Christus voluit, vt exprimeretur per pronomen *hoc*, vel *hic*, & aduertendum, ne hæc pronomina sumantur aduerbialiter, quia tunc non demonstraretur materia præsens.

Forma in Sacramento Eucharistiæ proferenda est in persona Christi.

Verba addita post formam non pertinent ad validitatem.

§. XLII. Addere autem aliquid ad formam iàm prolatam, licet illicitum, & omnino cauendum sit, tamen ex eo consecratio non infirmatur, siquidem, prolata forma cum debita intentione, iàm habetur Sacramentum, quod per quæcumque verba sequentia, nullatenus destrui potest. Vide *Castrop. num. 2. Busemb. Bonal. & Tonell. locis cit.*

An recitatiue, vel significatiue proferri debeant hæc verba.

§. XLIII. Videndum hic esset, an verba consecrationis sint proferenda à celebrante recitatiue, vel significatiue, aut vtroque modo, sed hoc examinabitur in *Litera V. n. 25. §. 1.*

Repetenda quandoque verba consecrationis.

§. XLIV. Agendum restat, quomodo sit occurrendum defectibus formæ: igitur, si aduertat celebrans se non pronunciasse verba cum debito sensu, vel debita intentione, debet illa repetere, ne Sacramentum reddatur nullum: quod si id aduerteret post sumptionem alterius speciei, vel etiam vtriusque, siue ex inaduertentia, siue ex malitia, in eo casu idem facere debebit, ac si aduerteret aliquam materiam esse incapacem, obseruando dicenda in *Litera V. n. 56. à §. 6.* idem enim est in ordine ad validitatem materiam fuisse sine forma, ac fuisse ea incapacem; Si tamen celebrans post sumptionem hostiæ, & calicis vel alterius tantum, aduerteret nullam materiam fuisse consecratam, tunc nihil supplere deberet, nam, si nulla fuit consecratio, nullum etiam fuit Sacrificium, ideoque non datur, quod suppleri debeat;

Quid, si nulla materia fuit consecrata.

beat: imo neque in hoc casu potest Sacerdos amplius celebrare, quia, cum non detur Sacrificium imperfectum supplendum, quod supponitur absolute nullum, obligat præceptum de non Sacrificando, fracto ieiunio naturali *Gavant. tom. 1. part. 3. tit. 5. ad n. 1.*

Scrupulosi admonentur.

§. XLV. Hic lectorem admonitum volo, ne in consecratione ita scrupulis adhæreat, vt semper sit dubius, num rite consecrauerit; plurimi namque in hac insania detenti, sine necessitate repetunt verba consecrationis, vel ea sic interpolate proferunt, vt, dum volunt peccatum vitare, in plurima alia semper inquieti incidant. Vide *Goba. in Experim. Theol. tract. 3. n. 94.*

De forma Sacramenti pœnitentiæ.

§. XLVI. Forma Sacramenti Pœnitentię, nil aliud est, quam absolutio data à legitimo confessario pęnitenti conuenienter disposito, quæ absolutio profertur illis verbis *Ego te absoluo.* vt definiuit *Concil. Trid. sess. 14. de Pœnit. cap. 3.* quam formam instituit Christus Dominus, quando dixit Petro *Matth. cap. 16. vers. 19. Quodcumque solueris super terram, erit solutum, & in Cælis*: quare, sicut Sacerdos authoritate Christi dicit *Ego te baptizo &c.* ex eo, quod Christus dixerit *Matth. cap. 28. vers. 19. Euntes docete omnes gentes, baptizantes eos &c.* ità eadem authoritate Christi dicit *Ego te absoluo*, ex eo, quod Christus dixerit *Quodcumque ligaueris &c. D. Thom. 3. part. q. 84. artic. 3. sed contra.*

Quando à Christo fuerit hæc forma instituta.

Per ministerium Sacerdos à peccatis absoluit.

§. XLVII. Notandum tamen Sacerdotem absoluere à peccatis, per ministerium, nam, propria authoritate, solus Deus absoluit, & peccata remittit. *D. Thom. ibidem. ad 3.* Putarunt autem aliqui ex antiquis, non aliter se habere Sacerdotem Euangelicum circà pęnitentes, quam se habuerit Sacerdos legalis circa leprosos, & ita, sicut Sacerdos legalis effectiue non liberabat à lepra, sed tantum significabat, & declarabat aliquem esse à lepra liberatum, eodem modo Sacerdos Euangelicus, vere, & effectiue non absoluat à peccatis, sed solum per verba absolutionis significet quem esse à peccatis absolutum, hancque sententiam nominatim docuit Magister sententiarum apud *Cardin. Monil. de Sacram. cap. 36.* vbi addit dictam sententiam communiter non esse receptam, nec haberi, vt veram, quin etiam subdit eam opinionem nimis derogare Sacramento pœnitentiæ, quia sic per hoc Sacramentum, numquam remitterentur peccata, sed supponerentur remissa per actum contritionis, & solum per absolutionem Sacramentalem Sacerdos declararet peccata fuisse remissa; Vnde sequeretur communissimam sententiam, etiam edoctam à Tridentino (quod nempe attritio cum confessione in re sufficiat ad iustificationem, vt in *Litera A. n. 471.*) esse falsam, quod ex eo probatur, quia per illam sententiam peccata supponuntur remissa ante confessionem in re, sed ante confessionem non possunt peccata remitti, nisi per actum contritionis, vt in *Litera A. cit.* ergo attritio numquam sufficeret.

Legalis Sacerdos non liberabat effectiue à lepra.

An Sacerdotes in ordine ad pœnitentiam ita se habeant, sicut Sacerdos legalis in ordine ad lepram.

§. XLVIII. Quocirca omnino dicendum est Sacerdotem authoritate Christi vere absoluere à peccatis, vt expresse colligitur ex *Trident. session. 14. de Pœnit. can. 9.* vbi anathema dicitur in eum, qui dixerit *Absolutionem Sacramentalem Sacerdotis non esse actum iudicialem, sed nudum ministerium pronunciandi, & declarandi remissa esse peccata confitenti.* quod etiam notat *Abell. in Medull. Theolog. part. 2. tract. 1. cap. 5. section. 4.*

§. XLIX. Diximus supra formam Sacramenti pœnitentiæ hanc esse, nimitum *Ego te absoluo*. Solent autem communiter alia præmitti, & alia subsequi; sic in vsu est post confessionem auditam, & pœnitentiam impositam, formam absolutionis hoc ordine proferre, videlicet *Misereatur tui omnipotens Deus, &, dimissis peccatis tuis, perducat te ad vitam æternam. Amen. Indulgentiam, absolutionem, & remissionem peccatorum tuorum, tribuat tibi omnipotens, & misericors Dominus. Amen. Dominus noster Iesus Christus te absoluat, & ego authoritate ipsius te absoluo ab omni vinculo excommunicationis, suspensionis, & interdicti, in quantum possum, & tu indiges, Ego te absoluo à peccatis tuis, in nomine Patris, & Filii, & Spiritus Sancti. Amen. Passio Domini nostri Iesu Christi, merita B. M. semper virginis, & omnium SS. quidquid boni feceris, & mali patienter sustinueris, sit tibi in remissionem peccatorum, augmentum gratiæ, & præmium vitæ æternæ. Amen.* Si tamen pęnitens non fuerit clericus, omittatur verbum *suspensionis*. ità coherenter ad Rituale Romanum habent *Ioseph. August. in sua Breu. notit. circa fin. & Alloz. in Alphab. moral. verb. Absolutio. section. 1. n. 1.*

Quo ordine soleat proferri forma absolutionis.

Verbum suspensionis, quando omittendum.

§. L. Compertum est verò prædicta omnia verba non esse de essentia absolutionis; siquidem de essentia sunt tantum

Absoluo te est sola essentia huius formæ.

tum illa verba *Absoluo te*, vt communiter docent DD. & videri possunt *Sà. in Aphoris. verb. Absolut. n. 1. Mend. in Epitom. verb. Absolut. n. 9. Gobs. in Experim. Theolog. tract. 7. n. 148. Castropal. part. 4. tract. 23. punct. 5. n. 2. Bonal. in Theolog. Moral. tom. 2. tract. 26. lect. 35.*

A peccatis tuis, an sit de essentia formæ Sacramenti Pœnitentiæ.

Tamen, quia *Goba. cit.* probabilem appellat sententiam docentem, quod illa verba *à peccatis tuis* sint coniungenda cum illis *absoluo te*, tanquam de substantia formæ, ideo non dubito asserere fore mortale illa verba omittere, siquidem in ministratione Sacramentorum non possumus vti forma tantum probabili, & omittere ea, quæ probabiliter sunt de essentia formæ, est exponere Sacramentum periculo nullitatis, quod inter alios aducrtunt *Ioseph. Augustin. in sua Breu. notit. de Sacram. Pœnit. n. 46. Castrop. punct. 5. n. 2. Busemb. lib. 6. tract. 4. cap. 1. dub. 1. & Gob. n. 150. loc. cit.* vbi tamen asserit non esse mortale omittere illud verbum *tuis*. At *Mend. in Epitom. loc. supr.* vult esse tantum veniale, si absque rationabili causa omittantur verba *à peccatis tuis*. tamen ibidem fatetur esse tutius ea non omittere, vt vitetur omne nullitatis periculum; ex quo modo loquendi, ego deduco esse mortale omittere illa verba, quia est mortale non vitate scienter nullitatis periculum in Sacramentis, neque enim est licitum in genere Sacramentorum, vti opinione probabili, relicta tutiori, sicut vidimus *supra* §. 34.

Est mortale exponere Sacramentum periculo nullitatis.

Pronomen *Ego*, an sit de essentia.

§. LI. Dubitant aliqui, an pronomen *Ego* sit de necessitate præmittendum illis verbis *Absoluo te*. & mihi negatiuam partem suadeo, quia sufficienter implicite exprimitur per *ly Absoluo*. quod bonus grammaticus concedet. Vide *Castrop. n. 2.* qui etiam *n. 3.* clare ostendit, quod illa verba *ab omnibus*, & inuocatio Sanctissimæ Trinitatis, videlicet *In nomine Patris, & Filij &c.* non sunt de essentia formæ.

Verba *Ab omnibus*, & inuocatio SS. Trinitatis, non sunt de essentia.

Authoritate Dei non est necessario præmittendum.

§. LII. Solet præmitti verbis *Absoluo te*. illud *authoritate Dei*, sed non est de necessitate. *Mend. in Stater. Differt. 10. n. 134.* vbi asserit contrarium damnatum fuisse à summo fidei tribunali.

§. LIII. De alijs verbis, tam præcedentibus, quam subsequentibus, nemo ambigit, cum ex communi sententia sint verba accidentalia, nullo modo constituentia essentiam formæ; non debent tamen passim omitti, vt admonet *Mend. cit.* & placet, quia sunt ab Ecclesia instituta, & quidem illa verba *Quidquid boni feceris &c.* esse valde proficua, diximus in *Litera Q. n. 12.* Cæterũ in confessionibus frequentioribus, & breuioribus, sufficiet dicere ab illis verbis *Dominus noster Iesus Christus &c.* vsque ad illa *Passio Domini &c.* vt notatur in Rituali Romano: vrgente vero mortis periculo, vtatur Sacerdos hac forma breuiori, videlicet *Ego te absoluo ab omnibus censuris, & peccatis, in nomine Patris &c.* ex eodem Rituali, quam breuiorem formam posse adhiberi, etiam in confessionibus breuioribus, & frequentioribus, tradit *Tambur. in Opuscul. de Confession. lib. 3. cap. 1. n. 5.* vbi recte notat, quod adhuc in longioribus confessionibus expediat aliquando proferre tantum dictam breuem formam, si nempe frequens sit populus, qui velit confiteri, vt ita non desit tempus pro aliorum confessionibus audiendis.

Quidquid boni feceris &c. quanti valeat.

Quandoque absolutio breuior dari potest.

An *ly à censuris* sit addendum formæ absolutionis.

§. LIV. Quæritur vtrum, in hac forma breuiori sit addendum dictum præcepto *ly à censuris*, & respondeo regulariter ita esse faciendum, maxime, si pœnitens vere aliquas haberet censuras: qui tamen id omitteret, dummodo contrariam intentionem non habeat, absolueret implicite etiam à censuris, dicendo solum *à peccatis tuis*, limita, nisi essent tales censuræ, à quibus ille confessarius absoluere non posset. *Ioseph. Augustin. in Breu. notit. de Pœnit. à n. 47. & Gob. tract. 7. n. 167.* vbi docet confessarium peccare mortaliter, si innodatum maiori excommunicatione absolueret à peccatis, priusquam ab excommunicatione, non enim, sine graui culpa talis excommunicatus potest aliquod Sacramentum recipere; Et ideo consultius esset dictæ formæ breuiori semper addere *ly à censuris*, quia, licet sit probabilissimum, quod absolutio à censuris implicite contineatur in illis verbis *à peccatis*, attamen id non esse absolute certum. *Tambur. de Confessione lib. 2. cap. 10. n. 57.*

Semper addatur *ly à censuris*.

§. LV. Hic explicatis quoad cognitionem formæ Sacramenti Pœnitentiæ, plura de absolutione quærenda occurrunt, & Primò quæritur, an licite confessarius possit absolutionem repetere: Respondeo, quod, si, data absolutione pœnitenti, hic aliud peccatum confiteatur, poterit, & debebit confessarius absolutionem repetere, quia exhibetur noua materia, cæterum non licet, nisi in probabili dubio, quod prior fuerit in-

Quando absolutio repeti possit.

Non ualida.

ualida, *Gobat. n.* 171. vbi, & si afferat aliquot DD. velle esse graue peccatum repetere absolutionē sine rationabili dubio, tamen scrupulosos, qui, ex suorum scrupulorum vanitate, aliquando absolutionem repetunt, excusat ab omni peccato, vel saltem graui, & placet, quia, vt plurimum similes scrupulosi angustiantur ab vtraque parte, putantes esse mortale, si non repetant, cum dubitent de validitate prioris formæ; ex alia parte hæsitantes, an eorum dubium sit rationabile, putant esse mortale, si repetant, & quidem ego in casu magis consulerem absolutionis repetitionem, vt inquit ipse *Gobat. n.* 172. vbi addit, quod de duobus malis, minus est eligendum, & esse minus malum formam Sacramenti repetere, quando non est repetenda, quam illam non repetere, quando repetenda est, quia in hoc secundo, Sacramentum periculo nullitatis exponitur; adeoque non erit censendus, saltem grauis criminis reus, qui, ratione scrupuli, repeteret prædictam formam, licet in se prior fuerit valida, quæ tamen, vt talis non sit cognita, nam *Temeritas non interuenit præsumptionis, vbi est diligentia pietatis. S. Leo Papa Epist. 37. cap. 1.*

Excusantur scrupulosi.

De duobus malis, minus est eligendum.

§. LVI. Quæritur secundò, an absolutio possit dari in scriptis, vel nutu; & Respondeo omnino negatiue cum *Busemb. lib. 6. tract. 4. cap. 1. dub. 1. Respons. 2. n. 1.* vbi benè notat esse expresse prohibitum.

In scriptis absolutio dari non potest.

§. LVII. Quæritur tertiò, an absolutio possit dari absenti; Respondeo pariter negatiue, iuxta dicenda in *Litera P. n. 162. §. 14.*

Absenti non danda absolutio.

§. LVIII. Quæritur quartò, an absolutio dari possit sub conditione. Respondeo absolutionem esse dandam verbis absolutis, & non sub conditione, ex communi Ecclesiæ praxi. *Castropal. part. 4. tract. 23. punct. 5. n. 9.* quare, qui, absque causa rationabili, daret illam sub conditione, grauiter delinqueret. *Gobat. tract. 7. n.* 267. Cum causa vero licitum est proferre formam sub conditione [de præsenti tamen, & numquam de futuro. *Mend. in Epitom. verb. Absolutio. n.* 10.) imo aliquando ita expedit, ne, contra Sacramenti reuerentiam, forma frustra proferatur. *Castropal. cit.*

Regulariter absolutio danda est absolute.

Quandoque potest absolutio sub conditione proferri.

§. LIX. Variæ autem sunt causæ dandi absolutionem sub conditione, nimirum, si dubitetur, an infirmus sit adhuc viuus; an pœnitens sit dispositus; an confessarius habeat authoritatem &c. *Goba. n.* 268. In casu autem necessitatis, puta in periculo mortis, tenetur Sacerdos, saltem sub conditione, moribundum absoluere, quando non cognoscit posse absolui absolute, quia consultius est in extrema necessitate animæ proximi de remedio tantum probabili prouidere, quam de nullo, vt optime de more probat *Caram. in Theolog. Fund. lib. 3. n. 3186. 3190. & sequentib.*

Causæ pro danda absolutione sub conditione.

§. LX. Hoc posito insurgit difficultas, vtrum, dum datur absolutio sub conditione, debeat conditio verbis exprimi, dicendo E. G. *Si es dispositus, Ego te absoluo &c.* an vero sufficiat, quod illa conditio sola mente concipiatur; primum puto securius; secundum tamen sufficere, vult, alijs citatis *Gobat. n.* 271.

Conditio, an debeat verbis exprimi.

§. LXI. Quæritur quintò, an absolutio possit dari pœnitenti, qui non fecit confessionem materialiter integram. Respondeo semper esse licitum, imò adesse obligationem, quotiescumque datur aliqua causa excusans ab integritate materiali confessionis: de his causis excusantibus, vide in *Litera E. num.* 213.

An absolutio supponat confessionē materialiter integram.

§. LXII. Quæritur sextò. An liceat, ob reuerentiam personæ, dicere in forma absolutionis, *Absoluo Dominationem, serenitatem, vel Maiestatem vestram &c.* Respondeo talem modum loquendi non esse ponendum in vsu, vbi non est, quia esset facere contra communem Ecclesiæ consuetudinem: absolutio tamen esset valida, quia non variatur sensus. *Busemb. lib. 6. tract. 4. cap. 1. dub. 1. Respons. 2. n. 2.*

At attendēde tituli personæ in forma absolutionis.

§. LXIII. Quæritur septimò, an sit valida absolutio, si forma proferatur per hæc verba, videlicet *Absoluat te Deus, vel Christus.* Respondet *Busemb. supr.* negatiue, quia Christus voluit, quod Sacerdotibus spectaret dare absolutionem per ministerium quidem, sed in propria persona.

Forma in persona propria proferenda.

§. LXIV. Quæritur octauò, an mortui absolui possint Sacramentaliter à peccatis. Respondeo negatiue, quia anima separata non est capax Sacramentorum. *Caram. in Fundam. Theolog. lib. 3. n.* 3218.

Mortui an possint à peccatis absolui.

§. LXV. Quæritur nonò, An aliquando expediat negare, vel differre absolutionem pœnitenti. Respondeo, indispositio semper esse negandam absolutionem, quia illius est incapax; Quò vero

Absolutio indisposito neganda.

A vero ad differendam absolutionem, non est facile determinatam regulam assignare, quare prudentiæ Confessarij id est remittendum: communiter tamen præstat differre absolutionem iis, qui, vel habent inimicitias, vel obligationem restituendi, vel versantur in proxima occasione peccandi, aut sunt in aliquo peccato habituali. *Bonal. in Theolog. moral. tom. 2. tract. 26. lection. 36.* qui etiam *lection. 40. & sequentib.* ostendit, esse aliquando valde vtile pœnitenti, si absolutio differatur; sic enim magis sua crimina apprehendit, & serius, vt plurimum pœnitet, atque ideo diligentius abstinet a peccatis; Et, licet aliqui dixerint non esse pœnitenti negandam, vel differendam absolutionem, etiamsi nulla spes emendationis appareat, dummodo pœnitens ore proferat se dolere, & emendationem proponere: attamen hæc opinio non potest vt probabilis sustineri, siquidem eam, vt scandalosam damnauit Sanctissimus Dominus noster Innocentius XI. die 2. Martij hoc anno 1679.

Absolutio, quando differenda.

Iuuat absolutionis dilatio.

§. LXVI. Huc spectaret aliqua tradere de absolutione ab excommunicatione, sed de hac iam diximus in *Liter. E. n. 197. à §. 21.* Plura de Sacramento Pœnitentiæ quære in *Litera P. n. 162.*

De absolutione ab excommunicatione.

§. LXVII. Forma Sacramenti extremæ vnctionis, hæc est. *Per istam sanctam vnctionem* ✠ *& suam pijssimam misericordiam, indulgeat tibi Dominus quidquid per N.* (& exprimitur organum, quod vngitur, nimirum visum, auditum adoratum &c.) *deliquisti. Amen.* circa quam formam sunt tria notanda. &

De forma Sacramenti extremæ vnctionis.

§. LXVIII. Primò notandum hanc formam esse deprecatiuam, non verò indicatiuam, vt ostendit *D. Thom. in supplem. q. 29. artic. 8. incorpor.* vbi inter alias rationes, hanc affert, quia hoc Sacramentum datur solum illis, qui iam sunt morituri, & qui iam desinunt esse de gremio Ecclesiæ, cum quiescant in manibus solius Dei, & ideò per ministrationem huius Sacramenti, eorum anima Deo commendatur.

Deprecatiua est hæc forma.

§. LXIX. Difficultas est tamen, vtrum ità sit hæc forma deprecatiua, vt debeat esse essentialiter talis, adeò vt, si fuerit indicatiua, sit futura nulla, & negatiue videtur esse respondendum, quia aliquibus in locis fuisse olim adhibitam formam indicatiuo modo, dicendo nempe *vngo te &c.* refert *Gobat. in experim. Theolog. tract. 8. n. 803.* qui tamen tradit etiam illam formam per sequentia verba significasse deprecationem, & consentit *Becan. de Sacram. cap. 27. q. 4. n. 3.* vbi addit SS. PP. dictam formam Sacramentalem vocare orationem, licet proferatur per modum indicationis, quæ expositio satis placet, quia multum interest, quod saluetur, quantum fieri potest, formam huius Sacramenti esse deprecatiuam, quia Concilium Florentinum, modo deprecatiuo hanc formam expressit ex D. Iacobo, cuius Concilij authoritate mouetur *Caram. in Fundament. Theolog. lib. 3. n. 3610.* ad dicendum, quod putat hanc formam debere esse deprecatiuam.

An possit esse indicatiua forma Sacramenti extremæ vnctionis.

§. LXX. Secundò notandum totam formam supra expositam esse proferendam ad quamcumque particularem vnctionem, sicut habetur in Rituali, idque sub graui culpa, saltem, vt attendatur præceptum Ecclesiæ communiter obseruatum. *Castrop. part. 4. tract. 26. punct. 4. n. 4.* non tamen est certum, quod omnia verba huius formæ, sint de eius essentia, ità aliqui putant esse accidentalia illa verba *Sanctam*, *& suam pijssimam* alij *Misericordiam*, & alij nomen organi: imò aliqui etiam existimant, neque esse de essentia huius formæ, quod pecculiariter proferatur ad vnamquamque vnctionem, sed dicunt sufficere, si faciendo omnes vnctiones assignatas, semel tantum proferatur forma dicendo *Per istas sanctas vnctiones, & suam pijssimam misericordiam indulgeat tibi Deus quidquid deliquisti per visum, auditum, gustum, odoratum, & tactum.* videndus *Goba. n. 800.* hanc opinionum varietatem refferens; Aduertendum tamen, ne scienter mutilentur verba huius formæ, eo quod forsam faueat opinio probabilis, quia in genere Sacramentorum est sequenda tutior opinio, vt notabimus in *Lit. M. n. 107. §. 39.*

Forma ad singulas vnctiones proferenda.

An omnia verba formæ Sacramenti extremæ vnctionis sint de eius essentia.

Circa validitatem Sacramenti opinio tutior sequenda.

§. LXXI. In casu verò necessitatis, puta, si infirmus sit in extremis, & non sufficiat tempus ad proferendam sigillatim formam ad singulas vnctiones, aut adsit periculum contagionis, posset absque peccato proferri forma semel tantum, dicendo, *Per istas sanctas vnctiones &c. vt suprà.* quod admonet vltima Synodus nostræ Ianuensis Diœcesis *cap. 22.* & ità docet *Dicastil. cum alijs relat. à Gobat. n. 801.* in quo tamen aduertendum, vt verbum *deliquisti.* præponatur expressioni sensuum, quia, si infirmus expiraret ante sensuum expressionem, probabilissime

Quid liceat in casu necessitatis.

bilissime Sacramentum fuisset validum, secus vero, si decederet ante prolatum verbum *Deliquisti*. idem *Gobs. n.* 877.

Inuocatio SS. Trinitatis, idest *In nomine Patris, & Filij* &c. an requiratur ad hanc formam. §. LXXII. Interrogas, vtrum inuocatio Sanctissimæ Trinitatis sit de essentia huius formæ. Respondeo negatiue, imo, neque est de necessitate præcepti, quia in Rituali non habetur, & ideo etiam licite omitti potest. *Caram. num.* 3607. quin, melius omitti, eo quod non videatur deprecationi accommodata, alijs citatis tradit *Castropal. n.* 5. *loc. supr.* Si tamen in aliqua Diœcesi esset consuetudo addendi inuocationem Sanctissimæ Trinitatis, seruandam esse laudat, & approbat *Gobat. n.* 800.

Ex repetitione formæ, non sequitur plura Sacramenta. §. LXXIII. Tertiò, & vltimò notandum, quod, licet in ministratione huius sacramenti pluries repetatur forma, non tamen sequitur esse plura Sacramenta, vt videre est in *Liter. M. n.* 107. §. 67. Cætera de Sacramento extremæ vnctionis quære in *Litera E. n.* 244.

Forma ostiariatus. §. LXXIV. Forma ordinationis ostiarij consistit in his verbis. *Sic agite, quasi reddituri Deo rationem pro ijs rebus, quæ his clauibus recluduntur. Pontifical. Roman.* De coexistentia formæ cum materia requisita, lege quæ dicemus in *Liter. M. n.* 107. §. 102. Plura de Ostiarijs habebis in *Liter. O. n.* 150.

Forma Lectoratus. §. LXXV. Forma ordinationis Lectoris, est ista. *Accipite, & estote verbi Dei relatores, habituri, si fideliter, & vtiliter impleueritis officium vestrum, partem cum ijs, qui verbum Dei bene administrauerunt ab initio.* ità in *Pontif. Roman.* quomodo forma debeat coexistere cum materia, dicetur in *Liter. M. n.* 107. §. 102. Plura de Lectoribus quære in *Litera L. n.* 53.

Forma Exorcistatus. §. LXXVI. Forma Exorcistatus habetur in Pontificali his verbis. *Accipite, & commendate memoriæ, & habete potestatem imponendi manus super energumenos, siue baptizatos, siue catechumenos.* coexistere debet materia cum forma, iuxta dicenda in *Liter. M. n.* 107. §. 102. Plura de ordine exorcistatus quære in *Litera E. n.* 228.

Forma ordinationis Acolythi. §. LXXVII. Forma ordinationis acolythi ex alibi dicendis est colligenda, cum enim simus dicturi in *Litera M. n.* 107. §. 73. materiam huius ordinationis compleri per traditionem candelabri cum candela extincta, & vrceoli vacui: ità dicimus formam coalescere ex duplici partiali, vna, simul cum traditione candelabri, ab Episcopo prolata, dicente *Accipe ceroferarium cum cereo &c.* altera cum traditione vrceoli, dicendo *Accipe vrceolum &c.* vt in Pontificali: moraliter debet coexistere forma cum materia, vt diximus in *Liter. M. n.* 107. §. 102. Plura de Acolythatu habuisti in *Liter. A. n.* 118.

De forma Subdiaconatus. §. LXXVIII. Forma ordinationis Subdiaconi, consistit in illis verbis ab Episcopo prolatis, nempe *Videte cuius ministerium vobis traditur.* quia hæc verba coniuncta saltem moraliter cum tactu calicis vacui, & patenæ vacuæ, exprimunt officium Subdiaconorum, vt docet *Castrop. part. 4. tract. 27. punct. 4. n.* 14. & hæc sententia est conformis Doctrinæ de materia huius ordinationis tradendæ in *Litera M. n.* 107. à §. 74. Plura de Subdiaconatu quære in *Liter. S. n.* 194.

De forma Diaconatus. §. LXXIX. Forma ordinationis Diaconi, quænam sit, dependet à cognitione de materia eiusdem ordinationis, de qua in *Liter. M. n.* 107. si enim totalis materia sit sola manus impositio, more Græcorum, tum forma erit *Diuina gratia &c.* si verò Materia sit, & manus impositio, & libri Euangeliorum traditio, tunc forma coalescet ex duplici partiali, quarum vna profertur simul cum manus impositione, dicendo *Accipe Spiritum Sanctum &c.* Altera in traditione libri Euangeliorum, dicendo *Accipe potestatem &c.* vt in Pontificali, & nota, quòd debet simul coexistere materia cum forma, vt in *Liter. M. n.* 107. §. 102. Plura de sacris ordinibus quære in *Liter. O. num.* 116.

Forma ordinationis Presbiteri. §. LXXX. De forma ordinationis Presbiteri non possumus discurrere, nisi dependenter a Materia eiusdem, sunt enim inter se correlatiua, materia, & forma, cum autem dubitetur an materia consistat in sola manuum impositione, an vero requiratur etiam traditio alicuius instrumenti; ità dubitari potest, an sit sufficiens forma illa, quæ profertur simul cum manuum impositione, an vero etiam requiratur illa, quæ profertur simul cum traditione instrumenti.

De ritu Græcorum. §. LXXXI. At, cum dicturi simus in *Litera M. n.* 107. §. 95 quod apud Græcos sola manuum impositio sit sufficiens materia, ità dicimus apud illos formam Presbiteratus consistere totaliter in illis verbis. *Diuina gratia, quæ semper infirma sanat, & quæ desunt supplet, creat, seu promouet N. venerabilem Diaconum in Presbiterum.* Apud latinos vero, cum dimissim traditur ordinato potestas offerendi sa- De ritu latinorum in ordinandis Presbiteris.

cifi-

crificium, à potestate absoluendi à peccatis, ideo hic sicuti habetur duplex veluti materia partialis, nempe traditio Calicis, & Patenæ pro danda potestate offerendi Sacrificium, & manuum impositio, pro conferenda potestate absoluendi à peccatis, ità debet haberi duplex quasi forma partialis, videlicet *Accipe potestatem &c.* quod profertur cum traditione calicis, & Patenæ, & *Accipe Spiritum Sanctum &c.* quod profertur cum manuum impositione.

An omnia verba sint de essentia formæ.

§. LXXXII. Vtrum autem omnia verba formæ proferendę cum traditione calicis, & patenæ, sint de essentia, necne, puto cum *Gobat. in experim. Theolog. tract. 8. n. 112.* illa tantum verba esse essentialia. *Accipe potestatem offerre sacrificium Deo.* De coexistentia formæ cum materia, vide in *Liter. M. n. 107. §. 102.* Plura de Presbiteratu quære in *Liter. P. n. 201.*

Forma consecrationis Episcopi.

§. LXXXIII. In suppositione, quod consecratio Episcopi sit Sacramentum, debet etiam constare sua materia, & forma, iuxtà dicta in *Liter. E. n. 68. §. 22.* Forma verò consistit in his solis verbis *Accipe Spiritum Sanctum* concordant fere communiter omnes, & videri possunt *Castrop. part. 4. tract. 27. punct. 3. n. 4. Gobat. in experim. Theolog. tract. 8. n. 137. Mend. in Epitom. verb. Episcop. n. 50.*

An hæc forma ex pluribus partialibus coalescat.

§. LXXXIV. Sed *Abell.* qui in *Medull. Theolog. part. 2. cap. 7. sectio. 2.* vult materiam esse partialiter triplicem, vt notabimus in *Liter. M. n. 107. §. 103.* consequenter tradit triplicem esse formam partialem, nimirum verba correspondentia cuicumque partiali materiæ, cuius tamen modum loquendi, non video alios sequi; quare libenter cum communi sentio verba illa, *Accipe Spiritum Sanctum* esse integram formam ordinationis Episcopi, quæ verba à consecratore debent proferri eodem tempore, quo manus super consecrandum imponit, vt materia, & forma simul coexistant; imo, quia consecratio Episcopi debet saltem fieri à tribus alijs Episcopis, ideo omnes tres debent imponere manus super electum, & simul omnes formam proferre, vt in Pontificali habetur; non esse tamen de necessitate Sacramenti; sed tantum de necessitate præcepti, quod sint tres Episcopi consecratores, sufficienter ostendemus in *Liter. M. cit. §. 107.* Plura de Episcopatu quęrę in *Litera E. n. 68.*

Simul cum materia proferatur forma.

A tribus Episcopis consecratur Episcopus.

§. LXXXV. De forma Sacramenti Matrimonij, non est cur hic aliquid addamus, quia de ea sufficienter diceraus in *Liter. M. n. 107. à §. 111.*

Forma Sacramenti Matrimonij.

Forma sacræ suppellectilis.

Forma sacræ suppellectilis, qualis esse debeat. *V. n. 39. §. 1.* 135.

Formula benedictionis solemnis.

Formula benedictionis solemnis, qua vtuntur Episcopi, vel Abbates, est duplex in *Cæremon. Episcop. lib. 1. cap. 25.* 136.

Vna ex benedictionibus solemnibus affertur.

§. I. Prima est huiusmodi. Publicata indulgentia, Episcopus stans sine Mitra apud suam sedem, legit, ex libro sustentato super caput à ministro de eo inseruiente, in tono orationis, versus populum, quæ sequuntur. *Precibus, & meritis B. Mariæ semper Virginis, B. Michaelis Archangeli, B. Io. Baptistæ SS. Apostolorum Petri, & Pauli, & omnium SS. Misereatur vestri omnipotens Deus, & dimissis peccatis vestris, perducat vos ad vitam æternam. R. Amen.* Deinde, accepta Mitra, & baculo pastorali, benedicit populo, dicens, *Et benedictio Dei omnipotentis Pa ✠ tris, & Fi ✠ lij, & Spiritus ✠ Sancti, descendat super vos, & maneat semper R. Amen.*

Quo ordine formari debeat super populum ter signum crucis.

§. II. Cum autem hæc verba profert, signat versus latus suum sinistrum, videlicet in verbo *Pa ✠ tris.* cum dicit *Et Fi ✠ lij.* directe ante faciem suam, & tandem, dum dicit, *Et Spiritus ✠ Sancti*, signat versus latus suum dextrum, & cum dicit *super vos &c.* dimisso baculo, manus iunctas ante pectus applicat.

Quid, si dans benedictionem, vtatur cruce.

§. III. Si vero, qui dat benedictionem, fuerit Archiepiscopus, vel alius, qui vtitur Cruce, statim, publicata indulgentia, Capellanus portabit ante illum crucem, quam genuflexus tenebit, deinde Prælatus, deposita mitra, cruci caput inclinabit, & dabit benedictionem, vt suprà.

Alia formula benedictionis solemnis.

§. IV. Secunda formula benedictionis solemnis, quam vsitatiorem vidi, est huiusmodi, Episcopus, dicto *Placeat tibi S. Trinitas &c.* si non vtatur cruce, accepta mitra, stans in medio Altaris, pollice dextræ manus, format sibi signum

crucis

bilissime Sacramentum fuisset validum, secus vero, si decederet ante prolatum verbum *Deliquisti.* idem *Goba. n.* 877.

Inuocatio SS. Trinitatis, idest *In nomine Patris, & Filij &c.* an requiratur ad hanc formam.

§. LXXII. Interrogas, vtrum inuocatio Sanctissimæ Trinitatis sit de essentia huius formæ. Respondeo negatiue, imo, neque est de necessitate præcepti, quia in Rituali non habetur, & ideo etiam licitè omitti potest. *Caram. num.* 3607. quin, melius omitti, eo quod non videatur deprecationi accommodata, alijs citatis tradit *Castropal. n.* 5. *loc. supr.* Si tamen in aliqua Diœcesi esset consuetudo addendi inuocationem Sanctissimæ Trinitatis, seruandam esse laudat, & approbat *Gobat. n.* 800.

Ex repetitione formæ, non sequitur plura Sacramenta.

§. LXXIII. Tertiò, & vltimò notandum, quod, licet in ministratione huius Sacramenti pluries repetatur forma, non tamen sequitur esse plura Sacramenta, vt videre est in *Liter. M. n.* 107. §. 67. Cætera de Sacramento extremæ vnctionis quære in *Litera E. n.* 244.

Forma ostiariatus.

§. LXXIV. Forma ordinationis ostiarij consistit in his verbis. *Sic agite, quasi reddituri Deo rationem pro ijs rebus, quæ his clauibus recluduntur. Pontifical. Roman.* De coexistentia formæ cum materia requisita, lege quæ dicemus in *Liter. M. n.* 107. §. 102. Plura de Ostiarijs habebis in *Liter. O. n.* 150.

Forma Lectoratus.

§. LXXV. Forma ordinationis Lectoris, est ista. *Accipite, & estote verbi Dei relatores, habituri, si fideliter, & vtiliter impleueritis officium vestrum, partem cum ijs, qui verbum Dei bene administrauerunt ab initio.* ità in *Pontif. Roman.* quomodo forma debeat coexistere cum materia, dicetur in *Liter. M. n.* 107. §. 102. Plura de Lectoribus quære in *Litera L. n.* 53.

Forma Exorcistatus.

§. LXXVI. Forma Exorcistatus habetur in Pontificali his verbis. *Accipite, & commendate memoriæ, & habete potestatem imponendi manus super energumenos, siue baptizatos, siue catechumenos.* coexistere debet materia cum forma, iuxta dicenda in *Liter. M. n.* 107. §. 102. Plura de ordine exorcistatus quære in *Litera E. n.* 228.

Forma ordinationis Acolythi.

§. LXXVII. Forma ordinationis acolythi ex alibi dicendis est colligenda, cum enim simus dicturi in *Litera M. n.* 107. §. 73. materiam huius ordinationis compleri per traditionem candelabri cum candela extincta, & vrceoli vacui: ità dicimus formam coalescere ex duplici partiali, vna, simul cum traditione candelabri, ab Episcopo prolata, dicente *Accipe ceroferarium cum cereo &c.* altera cum traditione vrceoli, dicendo *Accipe vrceolum &c.* vt in Pontificali: moraliter debet coexistere forma cum materia, vt dicemus in *Liter. M. n.* 107. §. 102. Plura de Acolyatu habuisti in *Liter. A. n.* 118.

De forma Subdiaconatus.

§. LXXVIII. Forma ordinationis Subdiaconi, consistit in illis verbis ab Episcopo prolatis, nempe *Videte cuius ministerium vobis traditur.* quia hæc verba coniuncta saltem moraliter cum tactu calicis vacui, & patenæ vacuæ, exprimunt officium Subdiaconorum, vt docet *Castrop. part.* 4. *tract.* 27. *punct.* 4. *n.* 14. & hæc sententia est conformis Doctrinæ de materia huius ordinationis tradendæ in *Litera M. n.* 107. à §. 74. Plura de Subdiaconatu quære in *Liter. S. n.* 194.

De forma Diaconatus.

§. LXXIX. Forma ordinationis Diaconi, quænam sit, dependet à cognitione de materia eiusdem ordinationis, de qua in *Liter. M. n.* 107. si enim totalis materia sit sola manus impositio, more Græcorum, tum forma erit *Diuina gratia &c.* si verò Materia sit, & manus impositio, & libri Euangeliorum traditio, tunc forma coalescet ex duplici partiali, quarum vna profertur simul cum manus impositione, dicendo *Accipe Spiritum Sanctum &c.* Altera in traditione libri Euangeliorum, dicendo *Accipe potestatem &c.* vt in Pontificali, & nota, quòd debet simul coexistere materia cum forma, vt in *Liter. M. n.* 107. §. 102. Plura de sacris ordinibus quære in *Liter. O. num.* 116.

Forma ordinationis Presbiteri.

§. LXXX. De forma ordinationis Presbiteri non possumus discurrere, nisi dependenter a Materia eiusdem, sunt enim inter se correlatiua, materia, & forma, cum autem dubitetur an materia consistat in sola manuum impositione, an vero requiratur etiam traditio alicuius instrumenti; ità dubitari potest, an sit sufficiens forma illa, quæ profertur simul cum manuum impositione, an vero etiam requiratur illa, quæ profertur simul cum traditione instrumenti.

De ritu Græcorum.

§. LXXXI. At, cum dicturi simus in *Litera M. n.* 107. §. 95 quod apud Græcos sola manuum impositio sit sufficiens materia, ità dicimus apud illos formam Presbiteratus consistere totaliter in illis verbis. *Diuina gratia, quæ semper infirma sanat, & quæ desunt supplet, creat, seu promouet N. venerabilem Diaconum in Presbiterum.* Apud latinos vero, cum diuisim tradatur ordinato potestas offerendi sacrifi-

De ritu latinorum in ordinandis Presbiteris.

crificium, à potestate absoluendi à peccatis, ideo hic sicuti habetur duplex veluti materia partialis, nempe traditio Calicis, & Patenæ pro danda potestate offerendi Sacrificium, & manuum impositio, pro conferenda potestate absoluendi à peccatis, ità debet haberi duplex quasi forma partialis, videlicet *Accipe potestatem &c.* quod profertur cum traditione calicis, & Patenæ, & *Accipe Spiritum Sanctum &c.* quod profertur cum manuum impositione.

An omnia verba sint de essentia formæ.

§. LXXXII. Vtrum autem omnia verba formæ proferendę cum traditione calicis, & patenæ, sint de essentia, necne, puto cum *Gobat. in experim. Theolog. tract. 8. n. 112.* illa tantum verba esse essentialia. *Accipe potestatem offerre sacrificium Deo.* De coexistentia formæ cum materia, vide in *Liter. M. n. 107. §. 102.* Plura de Presbiteratu quære in *Liter. P. n. 201.*

Forma consecrationis Episcopi.

§. LXXXIII. In suppositione, quod consecratio Episcopi sit Sacramentum, debet etiam constare sua materia, & forma, iuxtà dicta in *Liter. E. n. 68. §. 22.* Forma verò consistit in his solis verbis *Accipe Spiritum Sanctum* concordant fere communiter omnes, & videri possunt *Castrop. part. 4. tract. 27. punct. 3. n. 4. Gobat. in experim. Theolog. tract. 8. n. 137. Mend. in Epitom. verb. Episcop. n. 50.*

An hæc forma ex pluribus partialibus coalescat.

§. LXXXIV. Sed *Abell.* qui *in Medull. Theolog. part. 2. cap. 7. sectione 2.* vult materiam esse partialiter triplicem, vt notabimus in *Liter. M. n. 107. §. 103.* consequenter tradit triplicem esse formam partialem, nimirum verba correspondentia cuicumque partiali materiæ, cuius tamen modum loquendi non video alios sequi; quare libenter cum communi sentio verba illa, *Accipe Spiritum Sanctum* esse integram formam ordinationis Episcopi, quæ verba à consecratore debent proferri eodem tempore, quo manus super consecrandum imponit, vt materia, & forma simul coexistant; imo, quia consecratio Episcopi debet saltem fieri à tribus alijs Episcopis, ideo omnes tres debent imponere manus super electum, & simul omnes formam proferre, vt in Pontificali habetur; non esse tamen de necessitate Sacramenti; sed tantum de necessitate præcepti, quod sint tres Episcopi consecratores, sufficienter ostendemus in *Liter. M. cit. §. 107.* Plura de Episcopatu quære in *Litera E. n. 68.*

Simul cum materia proferatur forma.

A tribus Episcopis consecratur Episcopus.

§. LXXXV. De forma Sacramenti Matrimonii, non est cur hic aliquid addamus, quia de ea sufficienter diximus in *Liter. M. n. 107. à §. 111.*

Forma Sacramenti Matrimonij.

Forma sacræ suppellectilis.

Forma sacræ suppellectilis, qualis esse debeat. *V. n. 39. §. 1.* 135.

Formula benedictionis solemnis.

Formula benedictionis solemnis, qua vtuntur Episcopi, vel Abbates, est duplex in *Caremon. Episcop. lib. 1. cap. 25.* 136.

Vna ex benedictionibus solemnibus affertur.

§. I. Prima est huiusmodi. Publicata indulgentia, Episcopus stans sine Mitra apud suam sedem, legit, ex libro sustentato super caput à ministro de eo inseruiente, in tono orationis, versus populum, quæ sequuntur. *Precibus, & meritis B. Mariæ semper Virginis, B. Michaelis Archangeli, B. Io. Baptistæ SS. Apostolorum Petri, & Pauli, & omnium SS. Misereatur vestri omnipotens Deus, & dimissis peccatis vestris, perducat vos ad vitam æternam. ℞. Amen.* Deinde, accepta Mitra, & baculo pastorali, benedicit populo, dicens, *Et benedictio Dei omnipotentis Pa ✠ tris, & Fi ✠ lii, & Spiritus ✠ Sancti, descendat super vos, & maneat semper ℞. Amen.*

Quo ordine formari debeat super populum ter signum crucis.

§. II. Cum autem hæc verba profert, signat versus latus suum sinistrum, videlicet in verbo *Pa ✠ tris.* cum dicit *Et Fi ✠ lii.* directè ante faciem suam, & tandem, dum dicit, *Et Spiritus ✠ Sancti*, signat versus latus suum dextrum, & cum dicit *super vos &c.* dimisso baculo, manus iunctas ante pectus applicat.

Quid, si dans benedictionem, vtatur cruce.

§. III. Si vero, qui dat benedictionem, fuerit Archiepiscopus, vel alius, qui vtitur Cruce, statim, publicata indulgentia, Capellanus portabit ante illum crucem, quam genuflexus tenebit, deinde Prælatus, deposita mitra, cruci caput inclinabit, & dabit benedictionem, vt suprà.

Alia formula benedictionis solemnis.

§. IV. Secunda formula benedictionis solemnis, quam vsitatiorem vidi, est huiusmodi, Episcopus, dicto *Placeat tibi S. Trinitas &c.* si non vtatur cruce, accepta mitra, stans in medio Altaris, pollice dextræ manus, format sibi signum

crucis

crucis in pectore, cantans *sit nomen Domini benedictum*, interim sinistram super Altare retinens, & dum à choro respondetur *Ex hoc nunc &c.* etiam ipsam manum dexteram super Altare tenet, deinde dicens *Adiutorium nostrum &c.* eadem dextera manu signat se signo crucis à fronte ad pectus, & à sinistro humero in dexterum, tangens se in vnoquoque verbo, videlicet, dum dicit *In adiutorium.* in fronte. *nostrum.* infra pectus. *In nomine.* in humero sinistro. *Domini.* in dextero. & iterum ipsam manum dexteram super Altare reponit, donec à choro responsum fuerit *Qui fecit Cœlum &c.* Deinde, dicens *Benedicat vos omnipotens Deus.* eleuat ad Cœlum simul oculos, & manus, quas ante faciem iungit, & accipiens manu sinistra baculum, dum dicit *Pa-✠ter*, vertit se ad latus Epistolę, & ibi signat populum, & dicens *Et Fi✠lius*, vertit se directe ad populum in medio Ecclesiæ, signans iterum, dicens vero, *& Spiritus ✠ Sanctus* vertit se ad latus Euangelij, & ibi tertiò signat populum, perficiendo circulum.

Quomodo formandum signum crucis.

§. V. Si vero erit Archiepiscopus, vel alius crucem ante se habens, versus ad illam sine mitra, dabit totam benedictionem, incipiens ab ijs verbis *Sit nomen Domini benedictum*.

Quid, si Prælatus vtatur cruce.

§. VI. Vbi vero populus, non ante ipsius altaris faciem, sed post illam stat, Episcopus, siue Archiepiscopus, non vertit se, sed stans ante medium, signat primò à latere Euangelij, deinde in medio, demum à latere Epistolę, vt in pari casu videbimus in *Liter. B. n. 49. à §. 2.*

Quid, si populus sit retrò Altare.

Formula Breuis pro oratorio priuato.

137. Formula ordinaria, qua Curia Romana vtitur pro concedendo Oratorio priuato in Domibus particularibus, est tenoris sequentis, videlicet.

§. I. *Tibi Diœcesis Neapolitanæ* [vel *Ianuensis*, prout conuenit] *qui, vt asseris, de nobili genere procreatus existis, vt in priuato Domus tuæ solitæ habitationis Oratorio, ad hoc decenter muro extructo, & ornato, seu extruendo, & ornando, ab omnibus Domesticis vsibus libero, per ordinarium loci prius visitando, & approbando, ac, de ipsius ordinarij licentia, eius arbitrio duratura, vnam Missam pro vnoquoque die; dummodo in eadem Domo, celebrandi licentia, quæ adhuc durct, alteri concessa non fuerit, per quemcumque Sacerdotem ab eodem Ordinario approbatum, sæcularem, seu, de Superiorum suorum licentia, Regularem, sine tamen quorumcumque iurium Parochialium præiudicio, ac Paschatis Resurrectionis, Pentecostes, Natiuitatis Domini nostri Iesu Christi, nec non alijs solemnioribus anni festis diebus exceptis, in tua, & familia tua, nec non hospitum tuorum nobilium præsentia: celebrari facere, libere, & licite possis, & valeas indulgemus, non obstantibus &c. volumus autem, quòd familiares seruitijs tuis non necessarij, ibidem Missæ interessentes, ab obligatione audiendi Missam in Ecclesia diebus festis de præcepto, minime liberi censeantur. Datum Romæ &c.*

Formula Breuis, qua concedi solent oratoria priuata.

§. II. Hanc formulam ab Innocentio X. vsitatam de verbo ad verbum referunt *Quart. part. 3. tit. 10. n. 1. section. 3. & Goba. in Experim. Theolog. tract. 5. n. 347.* eius clausulas explicabimus in *Litera O. n. 109. à §. 5.*

Explicatio clausularum dicti breuis.

Fornicatio.

Fornicatio, quomodo sit causa Diuortij. *A. n. 168.* An sponsalia dissoluat. *S. n. 172. à §. 36.* 138.

Fortis.

Fortis sit Confessio. *Litera. P. num. 157. §. 14.* 139.

Forum.

Forum contentiosum, quando ad illud censeatur aliquod delictum deductum. *E. n. 83. §. 4.* 140.

Fractio hostiæ.

Fracta, si sit hostia, an mutari debeat. *H. n. 69. à §. 1.* 141.

Fractio hostiæ est facienda in Missa à celebrante, vt in *Litera S. n. 20. §. 66.* & est Ecclesiæ præceptum in re graui sub mortali obligans, non tamen est substantialis pars Sacrificij. quod probatur ex *D. Thom. 3. part. q. 83. artic. 6. ad 6.* 142.

Fractio hostiæ non est de essentia Sacrificij.

vbi

vbi ait fractionem in Sacrificio non esse supplendam, quæ vtique supplenda esset, si de Sacrificij essentia censeretur. Vide *Caram. in Fundam. Theolog. lib. 3. n. 3501. & Scort. de Sacrif. Miss. lib. 4. cap. 28. n. 1.* Idem habetur in *Missal. de defectib. occurrentib. tit. 10. n. 10.* vbi præcipit, quod, si pars hostiæ dilabatur in calicem, fiant cæremoniæ; & signa consueta cum residua parte hostiæ non madefacta, quod, si tota madefieret, non est ideo extrahenda, sed missa prosequatur, omittendo signa particularia hostię, sed verba dicantur omnia, postea suo tempore sumat celebrans Corpus, & Sanguinem simul, signans se cum calice dicens *Corpus, & Sanguis Domini nostri &c.*

Quid faciendum, si hostia consecrata cadat in calicem.

Fragmenta.

143. * Fragmenta colligantur, & immittantur in calicem post sumptam sacram hostiam. *S. n. 20. §. 69.* Quid, si deprehendantur post sumptionem calicis, vel purificationem. *P. n. 45. §. 13.*

Fragor

144. Fragor aliquantulum fieri debet, dicta oratione post Laudes matutini tenebrarum, vt habetur in *Brev. in Rubr. part. in propr. loc.* Superiore incipiente: in quo tamen aduertendum, vt strepitus finiatur, dum candela accensa ostenditur populo, in suo triangulari candelabro reposita sicut notat *Bauld. part. 4. cap. 8. n. 23.* vbi ideo admonet, quod deputentur aliqui, qui per Ecclesiam laicorum rumorem impediant, ne fragor inconcinne protrahatur.

Fragor post matutinum tenebrarum sit moderatus.

Fratres.

145. Fratres martyres exigunt in officio responsorium illud *Hæc est vera fraternitas &c. H. n. 12.*

146. *Fratres* est initium Capitulorum, quæ desumuntur ex Epistolis D. Pauli. *C. n. 111. §. 1.*

Frequentia.

Frequentia Communionis. *E. num. 174. §. 19.* Confessionis. *P. 157. §. 5.* 147.

Frons.

Frons confirmandi est de necessitate vngenda. *Litera M. n. 107. à §. 24.* 148.

Fructus Beneficij.

Fructus Beneficij restituendi, si omittatur officium. *R. n. 77.* 149.

Fructus Beneficij Ecclesiastici, vel Monasterij sibi vsurpantes, aut super illis imponentes Decimas, vel alia onera, excommunicantur in Bulla Cœnæ Domini. *B. n. 145. §. 35. & 38.* 150.

Fructus Sacrificij.

Fructus Sacrificij in tres partes diuiditur. *Litera S. n. 59. §. 1.* 151.

Fructus Missæ ex opere operato, differt in valore à fructu ex opere operantis. *O. n. 27. §. 5.* 152.

Fructus Missæ decrescit, si non celebretur ad Altare priuilegiatum. *Litera L. n. 119. §. 13.* An hic fructus ab Indulgentia Altaris disiungi possit. *M. n. 192. §. 2.* 153.

Fructus Sacrificij, an possit distingui quoad opus operatum, & opus operantis, ad effectum recipiendi duplex stipendium. *D. n. 275.* 154.

Fructus Sacrificij. vide Effectus. Valor. 155.

Fugitiui à Religione.

Fugitiui à Religione, an teneantur ad horas canonicas, si adhuc non sint in sacris. *A. n. 398.* 156.

Fuga è Religione, est casus à Superioribus Regularium reseruabilis. *P. num. 189. §. 11.* 157.

Fumus.

158. Fumus, an nutriat, præsertim ille, qui attrahitur ex sumptione tabacci, controuertitur: Sic Benedictus de Stella relatus à *Caram. in Fundam. Theolog. lib. 3. n. 3583.* aperte ait hominem nutriri posse ex fumo tabacci, quod idem deducitur ex Euerardo [si ei credis] quem refert *Magin. de Sacr. Cærem. Disquisit. 21. n. 3.* vbi casum fere incredibile refert, quod nempe Incolæ Floridæ certis temporibus anni, solo fumo tabacci pascuntur, quo solo nutriti, viuunt;

An fumus tabacci nutriat.

Incolæ Floridæ, quandoque solo fumo pascuntur.

§. I. Contendit tamen Zacharias ex eodem *Magi. nu. 4.* hanc nutritionem prouenire ex fumo tabacci, sed vult fumum inseruire solum ad attrahendam pituitam in stomacum, quæ deinde vlteriori coucotione corpus nutriat.

§. II. Quidquid tamen sit, nostrum non est de hac re plura congerere, sed solum supra posita diximus occasione quærendi, vtrum sumptio tabaci in fumo frangat ieiunium naturale: & quia aliqui audientes hunc fumum nutrire, arbitrati sunt, quòd naturale ieiunium ex eo violaretur, ideo placuit aliqua de hoc dicere, vt cognoscamus non esse certum fumum tabaci nutrire, & consequenter neque ex ista ratione certo probari quòd frangat naturale ieiunium.

Qua occasione de hoc fumo egerimus.

§. III. Præterquamquòd estò fumus iste nutriret, non sequeretur, quod frangeret ieiunium naturale, cum fumus vere non bibatur, neque manducetur, & ieiunium naturale frangitur solum per comestionem, & potum, non autem per id, quod nutrit simpliciter, vt docet *Caram. cit.* & nos dicemus in *Liter. S. n. 215.*

Per solam comestionem, & potum, naturale ieiunium frangitur.

Furor, siuè Amentia.

Furor, siue Amentia, est causa sufficiens ad faciendum Diuortium. *A. nu. 320.* 159.

Furiosi adulti, an sint baptizandi. *B. n. 17. §. 49.* 160.

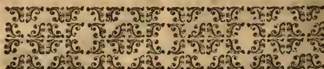
Furiosi, an sint capaces Sacramenti extremę vnctionis. *S. n. 202. §. 7.* 161.

Furtiua ordinum susceptio.

Furtiua ordinum susceptio irregularitatem inducit. *D. n. 85. §. 5.* 162.

Futura intentio.

Futura Intentio, an sufficiat pro applicatione Missæ. *S. n. 190 §. 4.* 163.

G A G A

Gabellæ.

1. Gabellas iniustas imponentes, excommunicantur in Bulla Cœnæ Domini. *B. n. 145. §. 22.*

Galea.

2. Galea appellatur Mitra. *M. n. 272.*

Galli.

Galli, an possint nominare proprium Regem in Canone. *R. n. 13.* 3.

Gaudete.

Gaudete est tertia Dominica Aduentus, 4.

tos, in qua Ministri facti vtuntur Dalmatica, & tunicella. *D. n.* 143. §. 4.

Gelare.

5. Gelare. vide. Congelare.

Gelasius.

6. Gelasius, an ordinauerit Canonem. *C. n.* 79. §. 1. An addiderit Gratuale. *infrà. n.* 54. §. 1. An etiam Præfationem. *P. n.* 183. §. 13.

Gemma annuli.

7. Gemma annuli Pontificalis ita esse debet, vt in ea nihil sit sculptum. *Durant. lib. 2. de Rit. cap.* 9. & patet in *Synod. Mediolan. de Sacr. suppellect.*

Genæ.

8. Genæ appropinquantur ad dandam, & recipiendam pacem. *D. n.* 123. §. 41.

Genera affinitatis.

9. Genera affinitatis quænam sint, & an Matrimonium dirimant. *A. n.* 187. §. 4.

Generalis Commissarius.

10. Generalis Commissarius Bullæ Cruciatæ. *C. n.* 375.

Generalis Communio.

11. Generalis Communio fieri solet feria V. in Cœna Domini, *C. n.* 383.

Generalis fructus Sacrificij.

12. Generalis fructus Sacrificij, est illa pars, quam celebrans, qui nomine Ecclesiæ offert, tenetur applicare pro Papa, proprio Episcopo, & tota militante Ecclesia, vt in *Litera O. num.* 67. vbi videbimus Sacerdotem debere pro omnibus fidelibus viuis, atque defunctis orare, quarè hanc partem, Sacerdos non potest ad libitum pro alijs applicare.

Pro quo applicãdus fructus generalis Sacrificij.

§. I. Vtrùm autèm hæc pars habeat fructum ex opere operato, vel solùm ex opere operantis. *Quart. in Append. de Sacrif. Miss. q. 2. punct.* 16. vult hunc fructum consistere solùm in impetratione ex opere operantis, non vero in satisfactione ex opere operato, cui videtur consentire *Abre. in Instit. Paroch. lib. 4. cap. 7. n.* 50. vbi dicit, quod ad hoc, vt alicui correspondeat aliqua pars fructus ex opere operato, debet esse, vel per propriam actionem offerens, vel sensibiliter recipere, vel pro eo specialiter offerri: Ecclesia autem, neque est per propriam actionem offerens, hic enim est Christus, & Sacerdos, vt videbimus in *Litera O. n. 27. à* §. 1. neque per hanc generalem applicationem, sensibiliter Sacramentum recipit, vt patet, nequè pro ea specialiter offertur, cum solum generaliter applicetur.

An hic fructus generalis sit ex opere operato, vel opere operantis.

Quibus possit correspondere fructus ex opere operato.

§. II. Hunc fructum generalem esse intensiuè finitum, collige ex dicendis in *Litera S. n.* 59. §. 3. quoad extensionem vero, est infinitus, vt *ibidem dicetur* §. 3. quia, si multo plures essent fideles in Ecclesia, vel Missam audientes, omnes æque de hoc fructu participarent, ac si essent pauciores, sicut resoluit *Bonal. in Theolog. Moral. tom. 2. tract. 25. lection.* 11. Vide *Scort. de Sacrif. Miss. lib. 1. cap. 9. n. 2. & Quart. citat.* qui in hac materia multos refert.

Intensiuè finitus, extensiuè autèm infinitus est fructus generalis.

Generalis Missa.

Generalis appellatur Missa solemnis. *M. n.* 237. 13.

Generales Religionum.

Generales Religionum, super interstitijs possunt dispensare. *I. n.* 199. §. 5. An in Canone nominari possint. *S. n.* 219. 14.

Generatio ope Dæmonis.

15. Generatio ope Dæmonis facta, an affinitatem cauſet. *C. n.* 529. §. 16.

Gentiles.

16. Gentiles vtebantur Campana. *Gauant. tom. 1. part. 1. tit. 20. Litera B.*

Genuenſes.

17. Genuenſes pro proprio Parocho habent etiam Parochum Villæ, coram quo, tempore eſtiuo, poſſunt Matrimonium contrahere. *P. n.* 37. §. 33.

Genuenſis Archiepiſcopus.

18. Genuenſis Archiepiſcopus decreuit contra Regulares celebrantes plures Miſſas in Oratorijs priuatis, vel ibidèm celebrantes diebus prohibitis. *A. num.* 245. §. 3.

Genuflexio in varijs caſibus.

19. Genuflexione ſalutatur crux triduo antè Paſcha. *C. n.* 576.

20. Genuflexio à crucifero, idest ab illo, qui defert crucem, numquàm fiat, nequè Sanctiſſimo Sacramento. Itèm Sacerdos, qui fortè in proceſſione defert Crucem, vel alicuius Sancti Reliquiam, non debet genuflectere, etiamſi tranſeat ante Sanctiſſimum Sacramentum: Præterea, ſi proceſſio eſſet de Sacramento, dum ante illud tranſimus, non debemus genuflectere, dum enim illud comitamur, ſumus in actuali illius adoratione. *Tonell. lib. 2. tit. 3. n. 4.*

Crucifer numquam genuflectit.

21. Genuflexio à ceroferarijs non eſt facienda, dum habent candelabra præ manibus, etiamſi eleuetur Sanctiſſimum Sacramentum. *Tonell. loc. nuper.* & aduerte hic ſermonem eſſe; quod Ceroferarij cum Candelabris numquam debeant genuflectere: cæterum cum accedunt, vel recedunt ab Altari, vnico genu reuerentiam faciunt, vt videre eſt in *Litera C. n.* 197. *à* §. 5.

Ceroferarij cum candelabris non genuflectunt.

Genuflexio quomodo facienda à cantoribus Paſſionis ad illa verba *Emiſit Spiritum*, vel ſimilia. *P. n.* 61. §. 5. 22.

Genuflexio an facienda à Clero in proceſſione Sacramenti, dum cantatur verſus *Tantum ergo &c. T. n.* 10. 23.

Genuflexio facienda eſt ab ijs, qui tranſeunt ante Altare à conſecratione, vſque ad communionem, vtroque genu, ſicut dum eſt Sacramentum expoſitum, talis enim eſt vſus Eminentiſſimorum Cardinalium in Capella Santiſſimi. *Gauant. tom. 1. part. 1. tit. 17. n. 5.* 24.

Tranſeuntes antè Sacramentum, genuflectunt.

§. I. At quando Sacerdos paratus tranſit cum calice, debet genuflectere tantum vnico genu, ſicut eſſe faciendum ante Sacramentum expoſitum, dicemus in *Litera S. n.* 20. §. 3. neque laudabilis eſt quorumdam ritus, qui poſt genuflexionem factam Sacramento expoſito, procedunt aperto capite vſque ad certam diſtantiam in ſignum reuerentiæ, conuenit namque, quod Sacerdos ſtatim cooperiat caput, vt commode poſſit manum ſuper burſam ponere, ne aliquid de calice cadat. *Gauant. part. 2. tit. 2. n. 1.*

Quomodò genuflectat Sacerdos paratus tranſiens ante Sacramentum.

§. II. Exiſtimant aliqui, quod Sacerdos tranſiens ante Sacramentum expoſitum, debeat vtroque genu genuflectere, ſed male, quia, vt videbimus *infra n.* 28. §. 6. regula generalis ad faciendam genuflexionem vtroque genu, eſt, quando fit aliqua pauſa, in dicto autem caſu, nulla eſt facienda pauſa: E contra vero, ſi Sacerdos tranſeat ante aliquod Altare, in quo eleuetur Sanctiſſimum Sacramentum, tunc vtroque genu genuflectere debebit, vt dicemus in *Litera S. n.* 20. §. 3. quia in eo caſu facit pauſam, cum genuflexus expectare debeat quouſque Calix fuerit ſuper Altare depoſitus; Et miniſtri ſacri in dictis caſibus eodem omnino modo genuflectunt, ſicut Sacerdos, vt ei facilius miniſtrent.

Quare Sacerdos tranſiens ante Sacramentum vnico tantù genu genuflectat.

Ad eleuationem vtroque genu debet genuflectere Sacerdos, dùm eſt in via.

Miniſtri ſacri genuflectunt ſicut Sacerdos.

§. III. Si Sacerdos tranſeat ante aliquos Prælatos, vel magnates, illis ſe inclinet ſemper tamen cooperto capite, quod idem obſeruet, ſi tranſeat per medium Chori ante Clerum: ratio de non diſcooperiendo capite in ſimili caſu, eſt manifeſta, tum propter dignitatem Sacerdotij, tum etiam, quia Sacerdos neque diſcooperit caput, dum genuflectit ante Altare, in quo eſt incluſum Sanctiſſimum Sacramentum.

Prælatis, & Magnatibus inclinat ſe Sacerdos cooperto capite.

Genuflexio, an ſit facienda ab ijs, qui 25.

ſunt

An in choro debeant genuflectere, si in Altari vicino eleuetur Sacramentum.

sunt in Choro, dum eleuatur Sanctissimum Sacramentum in Altari vicino, aut in eodem Altare Chori [in quo tamen tunc temporis non esset priuatè celebrandum] vel etiam, dum per Ecclesiam Sacramentum circumfertur, valde dubium apparet, tum propter rationes non ita leues, tum ob graues authoritates eorum, qui in his diligentissime sunt versati.

Actus communitatis nō debet interrumpi per actum priuatum.

§. I. Et in hac difficultate *Caram. in Theolog. Regul. n. 1632.* sustinet partem negatiuam, quam probat ex eo, quia, cęteris paribus, actus communitatis non debet interrumpi per actum priuatum, sed canere in Choro est cultus latriæ Deo exhibitus à pluribus in communi, adorare vero cum genuflexione Christum, dum eleuatur, ostenditur, vel circumfertur, est cultus latrię Deo exhibitus ab illis pluribus quidem, sed sigillatim, non in forma communitatis, ergo &c. Aduertit tamen idem Caramuel, quòd propter indoctorum scandalum, melius sit in his casibus genuflere: imo contrarium vsum fuisse à Sacra Rituum Congregatione declaratum abusum, & corruptelam, refert *Castald. lib. 2. section. 1. cap. 4. n. 2.*

Campanula ad eleuationem quandoque non pulsanda.

§. II. At, si ad eleuationem non pulsetur campanula, quod in hoc casu valde laudatur, tunc, qui sunt in choro minime genuflectere tenentur, cum non debeant aduertere quid extra chorum fiat. *Tonell. in Sacr. Enchirid. lib. 2. tit. 3. num. 4.*

§. III. An genuflectere debeant celebrans, & Ministri sacri, dum ante illos sedentes eleuatur, vel circumfertur Sanctissimum Sacramentum. *C. n. 197. §. 17.*

26\. An genuflectere debeat celebrans in absolutione defūctorum, si eleuetur Sacramentum.

Genuflexio, an sit facienda à celebrante, & Ministris in absolutione Defunctorum post Missam, si pulsetur campanula pro eleuatione Sacramenti alicuius Missæ priuatæ, vide *Tonell. loc. nuper*, vbi ait Sacerdotem cum Ministris in hoc casu debere genuflectere, nisi aspergat, vel incenset tumulum, aut dicat versus, & orationem.

Opiniones Bauldry, & Quarti recensentur.

§. I. Vnde neque approbat opinionem Bauldry, quem citat, absolute asserentis in hoc casu celebrantē cum Ministris nō debere genuflectere; neque opinionem Quarti absolute docentis, Sacerdotem in simili casu debere genuflectere, etiamsi actu aspergat tumulum, vel incenset: Quartus autem ea ducitur ratione, quia inferioris ordinis est continuare hanc functionem, quam adorare Sanctissimum Sacramentum.

Soluitur argumentum Quarti.

§. II. Sed Tonellius [sua pace sit dictum] reprobat opinionem Quarti, non tamen illius argumentum soluit, quod quidem dupliciter solui potest. Primò vtendo ratione Caramuelis allata *supra n. 25. §. 1.* quòd nempe, cæteris paribus, actus communitatis non debeat interrumpi per actum particularem, & consequenter cultus latriæ exhibitus Deo ab illis in forma communitatis, dum ipsum deprecantur pro quiete Defuncti, non debet interrumpi per alium actum latriæ priuatum. Secundò non apparet, quomodo sit inferioris ordinis continuare hanc functionem; si enim hæc inferioritas consideretur penes ipsam functionem, hæc est functio sacra, per quam latriæ cultu Deum honoramus: si vero consideretur penes obiectum, ad quod terminat, hoc est Deus, qui pro Defuncto exoratur.

Genuflexionem facit celebrans Sacramento in tabernaculo incluso, antequam incenset crucem. *Liter. I. n. 72. §. 4.* 27.

Genuflexiones faciendę in Missa priuata.

28\. De varijs genuflexionibus in Missa.

Genuflexio fit à celebrante in Missa priuata multoties: genuflectit enim cum accedit ad Altare, si in eo Sacramentum asseruetur. *S. n. 20. §. 5.* non tamen, si conseruetur extra Altare. *ibidem. §. 10.* An debeat genuflectere, si in Altari vicino eleuetur Sacramentum. *ibidem. §. 15.* quando dicit *Adoramus te* in hymno Angelico, vel *Adoratur* in Symbolo, an debeat genuflectere, si sit Sacramentum expositum. *Litera S. n. 20. §. 21.* In Symbolo ad alia verba, quomodo genuflectat. *S. n. 20. §. 33.* quomodo, dum adorat hostiam consecratam. *S. n. 20. §. 56.*

In Euangelio S. Ioannis, quandò genuflectendum

§. I. Item genuflectit celebrans in Euangelio S. Ioannis ad illa verba *Et verbum Caro factum est.* vt in *Liter. S. n. 20. §. 78.* quod humilitatis signum facit Sacerdos exemplo Christi, qui nos edocens, ait *Matth. cap. 11. vers. 29. Discite à me, quia mitis sum, & humilis corde.* id etiam conuenit ad adorandum Sacrosanctum Incarnationis mysterium. *Gauant. tom. 1. part. 2. tit. 12. ad n. 1.* nota hic pro regula generali, quòd, dum ce-

Genuflexio ad Euangelium, fit versus librum.

lebrans genuflectit ad aliqua verba Euangelij, debet genuflectere versus librum, vt dicemus in *Liter. S. n.* 20. §. 31.

§. II. Item genuflectit celebrans in Euangelio Epiphaniæ, ad illa verba *Et procidentes adorauerunt eum.* in fine Euangelij feriæ quartæ post quartam Dominicam Quadragesimæ, ad illa verba *Et procidens adorauit eum.* in Epistola Dominicæ Palmarum, vel Missæ de Cruce, ad illa verba *in nomine Iesu omne genuflectatur &c.* Ad Passionem, dum dicitur *Expirauit*, vel *emisit Spiritum.* & aduerte, quod hic fit genuflexio vtroque genu, quia pausatur aliquantulum, vt in suis locis notatur.

Genuflexio ad Passionem fit vtroque genu.

Celebrans, dùm dicit *Flectamus genua*, genuflectit.

§. III. Item celebrans genuflectit, dum dicit *Flectamus genua*, manibus super Altare extensis, vt in *Liter. S. n.* 20. §. 26. idque semper seruatur in quacumque genuflexione ad Altare facienda, ad effectum commodius surgendi, an vero etiam, dum legitur Euangelium, sint manus ponendæ super Altare extensę, si ad aliqua verba sit genuflectendum. vide in *Liter. S. n.* 20. §. 18.

Opinio Alcocer, quòd sit flectendū vtrumque genu ad verba *flectamus genua*.

§. IV. Existimat Alcocer, quem citat, & meritò refellit *Gauant. citand.* quòd Sacerdos, dum dicit *flectamus genua.* debeat flectere duo genua, & deducit ex eo, quia, si esset flectendum tantum vnicum genu, diceretur *flectamus genu.* quare, cum dicatur *flectamus genua*, signum est nos debere flectere vtrumque genu: at hæc ratio est satis insipiens, nam *ly flectamus genua*, non refertur solum ad Sacerdotem id dicentem, sed etiam ad alios præsentes; vnde, & si quisque vnicum tantum genu flectat, adhuc saluatur, quod flectuntur genua in plurali. Vide *Gauant. tom. 1. part. 2. tit. 5. n. 4. Bauld. de Rit. seruand. tit. 5. n. 4. Tonell. lib. 2. tit. 5. n. 4.*

§. V. Item genuflectit celebrans, quando in quadragesima dicit in Tractu *Adiuua nos &c.* & in omnibus Missis de Spiritu Sancto, cum dicit versum *Veni Sancte Spiritus &c.* post Epistolam, & tandem celebrans in Missa genuflectit toties, quoties in ordine Missæ, & in ritu celebrandi Missam notatur, quod sit gegenuflectendum. Vide *Miss. de Rubr. gener. tit. 17. n. 1.*

Regula ad dignoscendum, quandò genuflexio sit facienda vnico genu, & quandò vtroque.

§. VI. Ad dignoscendum quando genuflexio sit facienda in Missa priuata, vnico genu, & quando vtroque, obserua, an sit facienda aliqua pausa, si enim habeatur, quòd sit pausandum aliquantulum, vt habetur in Passione ad verbum *expirauit*, vel *emisit spiritum.* tunc celebrans debet genuflectere vtroque genu, exterum semper vnico genu, vt commodius surgat ad prosequendam Missam. *Tonell. in Enchirid. lib. 3. cap. 1. §. 5.*

Quid per genuflexionem significetur.

§. VII. Si curiosus quis vellet rationem harum genuflexionum habere, videat in Liturgia S. Petri, vbi inueniet, quòd genuflectere est pœnitentiam facere, quod etiam clarius explicat *Honor. in Gemm. Anim. lib. 1. cap. 117.* his verbis *Cadimus in terram, vt Christum in carne adoremus, vt item memoremur nos in Adamo cecidisse, & mole corporis grauati ingemiscamus, & vt lapsum animæ nostræ in visu, dum corpore ad terram cadimus, pœnitendo fateamur.*

Quarè Diebus Dominicis, & tempore Paschali non sit genuflectendum.

§. VIII. Supradictæ genuflexiones fiunt etiam tempore paschali: nec refert, quòd *Concilium Nicen. can.* 20. ordinauerit, quòd diebus Dominicis, & tempore Paschali, fideles non genuflectant orando, ad significandam libertatem, quam Christus sua resurrectione nobis acquisiuit, vt tradit *Rupert. lib. 8. cap. 3.* ex hoc enim non constat, quod prædictum Concilium prohibuerit adorationes cum genuflexione, vt bene notat *Gauant. tom. 1. part. 1. tit. 17. n. 1.*

§. IX. Minister inseruiens Missæ priuatæ, genuflexus manet, vt in *Liter. M. n.* 162. à §. 7. quod idem de circumstantibus dicetur. *ibidem. n.* 283.

Genuflexiones faciendæ in Missa solemni.

Genuflexio in Missa solemni fit ad 29.
omnia ea, quæ diximus supra de Missa priuata. *n.* 28. Excipe *Flectamus genua*, dum dicitur a Diacono, ad quæ verba omnes quidem, etiam in Choro genuflectunt, sed Sacerdos stare debet orando. *Durand. lib. 5. cap. 5.* si tamen cantetur Missa sine Ministris sacris, tunc ipse celebrans dicit *Flectamus genua*, & genuflectit.

Ad *Flectamus genua* quando non genuflectat celebrans.

§. I. Dum celebrans priuate legit versum *Adiuua nos &c.* genuflectit vnico tantum genu ad prima verba, vt commodius possit legere versum in libro, sed, dum iste versus cantatur à Choro, genuflectit in suppedaneo Altaris in medio vtroque genu cum Ministris sacris,

Ad tractum post Epistolam quando, & quomodo celebrans debeat genuflectere.

quod

quod est omnino attendendum, & ideo debuit se expedire à legendo Euangelio submissa voce, quod supponimus potuisse legere, dum in Choro cantabatur Graduale, vel alij versus tractus antecedentes. *Bauld. part. 4. cap. 4. artic. 2. n. 13.* idem obseruatur ad versum *Veni Sancte Spiritus &c.* post Epistolam.

Ad versum Et incarnatus est, celebrans quando, & quomodo genuflectat.

§. II. Item celebrans cum Ministris, si adsint, genuflectit in Symbolo ad ea verba *Et Incarnatus est* in die Annunciationis B. M. V. & in tribus Missis festi Natiuitatis Domini, non solum, dum priuate dicit, vnico genu, sed etiam, dum cantatur à choro, & tunc vtroque genu: facit autem sequenti modo, si non vult sedere, genuflectat in supremo gradu Altaris in medio ex *Bauld. part. 3. cap. 5. n. 15.* Si vero sedere velit, expectando tamen, quod est conuenientius, post versum *Et incarnatus est.* tunc stat ad Altare, & paulò antequam cantetur in choro *Descendit de Cœlis*, ipse descendit in plano cum Ministris, & genuflectit in medio in infimo Altaris gradu, postea finito *Et homo factus est*, surgit, & procedit ad sedem suam; Si autem, antequam prædictus versus cantetur, iam sedeat, poterit genuflectere, vel in medio infimi gradus Altaris, vel etiam apud suam sedem versus Altare secundum locorum consuetudinem; dictis autem diebus genuflectimus in reuerentiam tanti mysterij, quod potissimum tunc celebratur, cuius ritus meminit *Honor. in Gemm. Anim. lib. 1. cap. 118.*

Ad versum Et incarnatus est. Celebrans sedens non genuflectit.

§. III. Alijs diebus, celebrans, si sedeat non genuflectit, sed tantum profunde discoopertum caput inclinat cum Ministris sacris, & Ministri inferiores debent genuflere ex *Bauld. part. 3. cap. 11. de Miss. solemn. artic. 6. n. 11.* Si verò celebrans non sedeat, genuflectit semper quocumque tempore in suppedaneo Altaris: in Choro tamen semper genuflectendum est vtroque genu. *Missal. de Rubr. gen. tit. 17. n. 3. Gauant. hic. Bauldr. à n. 8. loc. suprà.*

Non genuflectit celebrans, dum est in alijs impeditus.

§. IV. Si eo tempore, quo in Choro cantatur Symbolum, celebrans prosequatur offertorium (vt vidi plerosque facere, sed, an recte, ignoro) tunc, licet sit ad Altare, dum cantatur versus, *Et incarnatus est.* non debet genuflectere, cum in alijs sit occupatus.

§. V. Quomodo celebrans debeat genuflere ad aliqua verba Euangelij, quod cantatur à Diacono, vide in *Litera C. n. 197. §. 26.* Ad Passionem, cum eam celebrans legit submissa voce in cornu Epistolæ, non genuflectit ad verbum *Expirauit*, vel aliud simile, bene tamen cum ab Euangelista cantatur, modo dicendo in *Litera M. n. 250. §. 3.*

Ad passionem, quomodo genuflectat celebrans.

De genuflexionibus faciendis à ministris in Missa solemni.

§. VI. Ministri etiam in Missa solemni obseruent, vt suo tempore debitas faciant genuflexiones; dum tamen non discedunt è medio Altaris, non genuflectunt cruci. *C. n. 197. §. 12.* quomodo genuflectant ad verba *Flectamus genua. M. n. 151.* An debeant genuflectere, cum Diaconus ante Euangelium accipit benedictionem. *Ibidem n. 150. §. 3.* Quomodo genuflectant Acolythi, qui deferunt intorticia ad eleuationem. *A. n. 105.* omnes ministri non genuflectunt, quando celebrans genuflectit in Canone. *D. n. 123. §. 38.* ad benedictionem in fine Missæ ministri genuflectunt, vt in *Litera M. n. 150. §. 7.* Vberiorem cognitionem de genuflexione à ministris facienda habebis, si in hoc opere in propria litera respectiue leges ea, quæ de officio cuiuscumque ministri sigillatim traduntur. E. G. de Diacono in *Litera D.* de Subdiacono in *Litera S.* & sic de alijs.

An celebrans, & ministri sedentes genuflectere debeant, si ante eos Sacramentum eleuetur.

§. VII. Dubitatur, an celebrans, & ministri debeant genuflectere, dum sedent ad *Gloria*, & *Credo*, si aduertant, quod in Altari proximo, & in cōspectu eleuetur Sacramentum, & affirmatiuè cum Bauldry, respondet *Tonell. lib. 2. tit. 3. n. 4.* contra paucos gratis loquentes; melius tamen esset in dictis casibus campanulam non pulsare, vt iam dixi *supra n. 25. §. 2.*

Prælati quādo non genuflectant in Choro.

§. VIII. In Choro manent omnes genuflexi in Missa solemni ad Confessionem, exceptis Prælatis, Abbatibus, & illis, qui sunt occupati in cantando: ad alia est sedendum, vel standum, iuxta dicenda in *Litera S. n. 116. à §. 1.*

In Missis quibusdam, in Choro genuflectunt.

§. IX. In Missis feriarum Aduentus, Quadragesimæ, Quatuor temporum, & Vigiliarum, quæ ieiunantur, ac in Missis Defunctorum, genuflectunt omnes, etiam ad orationes: ad Præfationem stant, vt in *Litera S. n. 185.* & dicto per celebrantem *Sanctus*, genuflectunt vsque ad *Pax Domini &c.* exclusiue, tunc enim ob duplex motiuum standum est: primò, quia, si detur Pax, debet dari Clero stanti, & non genuflectenti. Secundò, quia, sicut deducitur ex *Innocen. III. lib. 6. cap. 4. Pax Domini* hoc loco in Missa significat resur-

Pax Domini &c. significat resurrectionē Christi.

re-

sectionem Christi, ideoque standum est, sicut propter eandem rationem non genuflectimus in Dominicis, & tempore Paschali; ad orationes post communionem, & super populum, genuflectimus, quia istæ eiusdem sunt rationis cum primis.

Alij dies excepti.

§. X. Excipe ab hac regula vigilias Paschæ, Pentecostes, & Natiuitatis Domini, ac feriã V. in Cœna Domini: de his vigilijs ratio est manifesta, quia occurrunt tempore Paschali, eademque de causa debent etiam excipi feriæ quatuor temporum Pentecostes, vt aduertit *Gauant. tom. 1. part. 1. tit. 17. n. 5. & part. 2. tit. 8. n. 8. & Bauld. part. 3. de Rit. seruand. cap. 11. de Miss. solemn. artic. 8. n. 7.* Præterea dictæ vigiliæ per modum duplicis celebrantur, sicut Feria V. in Cœna Domini, & ideo non genuflectimus, quia censentur festiuæ, & solemnes. *Gauant. supra.*

§. XI. Genuflectunt etiam omnes in Choro vtroque genu, dum in Symbolo cantantur illa verba *Et incarnatus est &c.* item, dum post Epistolam cantatur versus *Adiuua nos &c.* [cantoribus tamen stantibus) vel *Veni Sancte Spiritus &c.* & quotiescumque debet genuflectere celebrans, tunc in Choro genuflectunt omnes vtroque genu, nec refert, quod sæpe Sacerdos genuflectat vnico tantum genu, quia id fit, vt ipse commodius surgat, quæ ratio, respectu eorum, qui sunt in Choro, non militat.

Cantores, dum actualiter cantãt stare debent.

Ad eleuationem in Choro genuflectunt.

§. XII. Tandem in Choro semper omnes genuflectunt, dum eleuatur Sanctissimum Sacramentum, & incipiunt genuflectere initio Canonis, vt deducitur ex *Cærem. Episcop. lib. 1. cap. 8. Miss. de Rubr. generalit. 17. n. 5.* &, facta eleuatione Calicis, surgunt. *S. n. 185.*

Genuflexiones faciendæ in Missa, Sacramento exposito.

30. Genuflexiones faciendæ à celebrante, dum celebrat in Altari, in quo est Sacramentum expositum, præter illas, quæ fiunt de more post consecrationem, sunt sequentes.

§. I. Primò, cum primum accedit ad Altare, antequam ascendat illius gradus, genuflectit in plana terra vtroque genu, caput etiam profunde inclinans, & ita hoc modo videlicet, genuflectit solum cum primò accedit, & cum vltimò ab Altari recedit, cæteras verò genuflexiones facit tantum vnico genu, vt facilius surgat, neque semper cum genuflectit, caput inclinat, sed solum, dum expresse notatur.

Quandò vtroque, & quando vnico genu genuflectat celebrans Sacramento exposito.

§. II. Secundò, peruentus ad Altare, & deposito Calice super illud versus cornu Euangelij, antequam extrahat corporale de bursa, genuflectit. Tertiò, explicato corporali, & accommodato calice in medio Altaris, antequam accedat ad cornu Epistolæ pro aperiendo Missali, genuflectit. Quartò. aperto Missali, [dum redit ad medium Altaris, genuflectit. Quintò. Postquam descenderit in planum pro incipienda Missa, antequam dicat *In nomine Patris*, genuflectit super infimum Altaris gradum vnico tamen genu, & etiam caput hic inclinat non post factam genuflexionem, sed eodem tempore, quo eam facit. Sextò. finita confessione, ascendit ad Altare [non enim antequam ascendat, debet genuflectere, vt quidam gratis] & cum ad illud peruenerit, genuflectit, antequam dicat orationem *Oramus te Domine &c.* Septimò. Postquam dixerit prædictam orationem, & osculato Altari, genuflectit. Octauò. antequam incipiat *Kyrie*, quod est dicendum in medio Altaris, ibi prius genuflectit; Si autem sit Missa solemnis, ante *Kyrie* non genuflectit, quia tunc dicuntur in cornu Epistolæ, vt in *Liter. K. n. 2.* bene tamen genuflectit antequam incipiat *Gloria in excelsis*, quod dicitur in medio Altaris. Nonò. Celebrans, antequam se vertat ad populum, dicturus *Dominus vobiscum*, prius tamen osculato Altari, genuflectit. Decimò, reuersus ad Altare, antequam accedat ad cornu Epistolæ pro dicenda oratione, vel orationibus, genuflectit.

Genuflexiones faciendæ a principio Missæ vsque ad Euangelium.

Caput eodem tempore cum genuflexione inclinatur.

§. III. Vndecimò. Peruentus ad medium Altaris, antequam dicat *Munda cor meum &c.* genuflectit. Duodecimò, eo finito, antequam accedat ad cornu Euangelij, pro dicendo Euangelio, genuflectit. Terriodecimò. iterum peruentus ad medium Altaris, finito Euangelio, antequam incipiat *Credo*, si sit dicendum, genuflectit, sin vero, antequam conuertatur ad populum dicturus *Dominus vobiscum*, genuflectit, sed in hoc casu, prius osculatur Altare, quare, si sit dicendum Symbolum, genuflectit, antequam illud incipiat, & eo finito iterum, osculato prius Altari, genuflectit, ante-

De genuflexionibus faciendis ab Euangelio, vsque ad communionem.

antequam se vertat ad populum, & si non dicatur Symbolum, finito Euangelio, accedit ad medium Altaris, vbi illud osculatur, & postea genuflectit, deinde vertit se ad populum, vt dicat *Dominus vobiscum*. Quartodecimò, dicto *Dominus vobiscum*, reuersus ad Altare, antequam dicat *Oremus*. ante offertorium, genuflectit. Quintodecimò, facta oblatione hostiæ, antequam accedat ad cornu Epistolæ, pro imponendo vino, & aqua in Calice, genuflectit. Sextodecimò, imposito vino, & aqua in calice, eoque in cornu Epistolæ prope corporali deposito, reuertitur ad medium Altaris, vbi genuflectit, & postea accipit calicem, vt illum offerat. Decimòseptimò, antequam accedat ad lauandas manus, genuflectit. Decimò octauò, postquam lauerit manus, & eas extersferit, reuersus ad medium Altaris, iterum genuflectit. Decimònonò, antequam vertat se ad populum, vt dicat *Orate fratres*, osculato prius Altari, genuflectit. Vigesimò, illo dicto, reuersus ad Altare, iterum genuflectit.

De genuflexionibus faciendis à communione, vsque ad *Ite Missa est*.

§. IV. Vigesimoprimò. Post sumptam purificationem, posito prius calice extra corporale ad cornu Epistolæ, antequam ad idem cornu accedat pro abluendis digitis, genuflectit. Vigesimo secundò, postquàm abluerit digitos, ponit calicem prope corporale, & ibi in cornu Epistolæ, digitos purificatorio extergit, quo facto, accedit ad medium Altaris, vbi, antequam accipiat calicem pro sumenda ablutione, iterum genuflectit. Vigesimotertiò. Accommodato calice in medio Altaris post sumptam ablutionem, antequam accedat ad cornu Epistolæ pro legenda Antiphona, quæ dicitur *Communio*. genuflectit. Vigesimoquartò, lecta ea antiphona, accedit ad medium Altaris, vbi prius genuflectit, postea osculatur Altare, tum se vertit ad populum, vt dicat *Dominus vobiscum*. Vigesimoquintò, eo dicto, reuertitur ad Altare, vbi iterum genuflectit.

De genuflexionibus faciendis ab *Ite Missa est* vsque ad finem.

§. V. Vigesimosextò. dicta vltima oratione post communionem in cornu Epistolæ, accedit ad medium Altaris, vbi primò genuflectit, postea osculatur Altare, deinde vertit se ad populum, dicit *Dominus vobiscum*, & *Ite Missa est*; si vero non sit dicendum *Ite Missa est*, dicto *Dominus vobiscum*, reuertitur ad Altare, genuflectit, postea dicit *Benedicamus Domino*, vel *Requiescant in pace*, prout conuenit. Vigesimoseptimò, dicto *Ite Missa est*, reuertitur ad Altare, vbi, antequam dicat *Placeat tibi Sancta Trinitas &c.* genuflectit. Vigesimo octauò, antequàm se vertat ad populum pro danda benedictione, idest, dicto *Benedicat vos omnipotens Deus*, genuflectit [si vero non sit danda benedictio, quia sit Missa Defunctorum, tunc, dicto *Placeat tibi Sancta Trinitas &c.* osculato Altari, genuflectit, antequam accedat ad cornu Euangelii, pro legendo vltimo Euangelio) postea conuersus ad populum, dat benedictionem more solito, qua data, non perficit circulum, nec redit ad medium Altaris, vt genuflectat, sed per eandem viam, qua conuersus est ad populum, absolute reuertitur ad cornu Euangelii, vbi Euangelium vltimum legit. Vigesimonono, lecto vltimo Euangelio, accedit ad medium Altaris, genuflectit, postea accipit calicem. Trigesimò tandem, postquam cum calice descenderit gradus Altaris, reuertitur ad ipsum Altare, vbi ante illius infimum gradum, in plana terra vtroque genu genuflectit, interim etiam caput profunde inclinans.

Regula obseruanda in prædictis genuflexionibus faciendis.

§. VI. Ex dictis patet in genuflexionibus faciendis esse sequentem regulam obseruandam, nimirum, vt quando celebrans accedit ad medium Altaris, prima actio sit genuflexio, antequam Altare osculetur, siue aliud faciat, quando vero à medio recedit, siue versus populum se conuertit, tunc vltima omnino actio, sit genuflexio. Vide *Gauant. tom. 1. part. 2. tit. 14. Bauld. part. 3. cap. 17. n. 21. Tonell. lib. 3. cap. 2.* Cætera à Sacerdote obseruanda, dum celebrat coram Sanctissimo Sacramento exposito, dicentur in *Liter. M. n. 222.*

Genuflexiones faciendæ ad officium Canonicum.

De genuflexionibus faciendis ad officium Canonicum.

Genuflexio in Choro ad officium canonicum, multoties facienda occurrit: 31.
Sic genuflectendum est vtroque genu ad illa initia hymnorum *Veni Creator Spiritus*, & *Aue Maris Stella*, item ad illa verba *O Crux Aue spes vnica*, sicut dum dicitur *Tantum ergo Sacramentum* (si tamen sit Sacramentum expositum, vt in *Liter. T. num. 9.*] item semper genuflectendum est ad illa verba hymni *Te Deum*. *Te ergo quæsumus &c.* Ad preces

qui.

quibusdam diebus ferialibus . *P. num.* 196. Ad preces officij Defunctorum. *O. n.* 40. §. 8. Ad preces psalmorum gradualium. *P. n.* 252. Ad psalmos pœnitentiales, & litanias. *ibidem n.* 253. §. 6. Ad antiphonas finales B. M. V. *A. a.* 381. §. 6. In psalmo Inuitatorij ad illa verba *Venite adoremus, & procidamus ante Deum*, non ad alia. *C. n.* 10. §. 2. Ad illa verba Martyrologij in vigilia Natiuitatis Domini *In Bethelem Iuda nascitur* vsque ad illa verba inclusiue *Natiuitas Domini nostri Iesu Christi secundum carnem.* & hic aduerte, quòd ad illa verba *In nomine Iesu &c.* non genuflectitur, quando dicitur in capitulo alicuius horæ, aut in Introitu Missæ, vt in *Litera I. num.* 167. quidquid in contrarium gratis fuerit positum in *Cæremon. Monast. Cassin. impress. ann.* 1620. quod tamen quoad cætera supradicta est obseruandum. Plura de officio Chori habebis in *Liter. H. num.* 49. De genuflexionibus faciendis in priuata recitatione horarum Canonicarum, vide in *Liter. C. n.* 10. à §. 1.

Gigantes.

32. Gigantes, an irregulares censeantur. *C. n.* 538. §. 4.

Glacies.

33. Glacies non est apta ad baptizandum. *M. num.* 107. §. 9.

Gloria in Excelsis Deo.

34. *Gloria in Excelsis Deo &c.* dicitur hymnus Angelicus, quia in Natiuitate Domini fuit ab Angelis decantatum: Discrepant inter se scriptores, à quo fuerit compositus; Apostolis tribuitur ex *Clem. lib. 7. Constit. cap.* 48. Telesphoro ab *Innocenti. III. lib. 1. cap.* 20. Sancto Symmacho Pontifici. *Bern. Aug. de offic. Miss. cap.* 25. S. Hilario Pictauiensi ab *Alcuin. cap. de celebr. Miss.* sed ab eo fuisse tantum in latinum translatum, putat *Bonin. ad Apost. constit. Clem. lib. 7. cap.* 47. has omnes opiniones conciliare poteris, si leges *Concil. Tolet. 4. can.* 12. vbi habetur, quòd varij DD. huic hymno addiderunt ea, quæ sequuntur, nam Angeli solum decantarunt hæc verba *Gloria in excelsis Deo, & in terra pax hominibus bonæ voluntatis.* & reliquæ partes à pluribus compositæ sunt.

De varijs authoribus hymni Angelici.

§. I. Antiquitus huic hymno, in Missa de B. M. V. addebantur alia verba, videlicet *Mariam sanctificans, Mariam gubernans, Mariam coronans*, sed nunc desuetudine iam cessarunt. *Gauant. tom. 1. part. 1. tit. 8. n.* 4.

Aliqua addebantur in hymno Angelico.

§. II. Quòd hic hymnus dicatur in Missa, S. Telesphorus instituit. *Innoc. III. lib. 2. cap. 20. & Durand. lib. 2. cap.* 14. & S. Symmachus iussit, quod diceretur in Dominicis, & in Natalitijs Martyrum, teste Amalario; Dissentit *Durandus. lib. 4. cap.* 13. qui vult hunc ritum initium sumpsisse à S. Stephano Papa: conuenienter autem dicitur in Dominicis, quia in his memoriam habemus resurrectionis Christi, qua mediante Sancti intrauerunt in gloriam ad laudandum Deum in Societate Angelorum: hic tamen nota, quod si de Dominica fiat in Sabbato antecedenti, vel in alia feria, tunc in eius Missa *Gloria in excelsis* omittitur vt in *Liter. M. n.* 227.

Quis addiderit Missæ hymnum Angelicum.

Quare in Dominicis dicatur hymnus Angelicus.

Si de Dominica fiat in Sabbato antecedenti, non dicitur Gloria

§. III. Regula generalis ad dignoscendum, quando nam in Missa sit dicendum *Gloria in excelsis*, & quando non, colligitur ex Rubricis generalibus Missalis, & quia agere debemus de duplici ritu, Romano scilicet, & Monastico, primò de illo, postea de isto videbimus. igitur.

Generalis Regula pro dicendo Gloria, vnde sumenda.

§. IV. Secundùm ritum Romanum, dicitur in Missa hymnus Angelicus, quotiescumque in Missa dictus fuit hymnus *Te Deum*, intellige de Missa, quæ concordat cum officio, excipe ab hac Regula Feriam V. in Cœna Domini, & Sabbatum Sanctum, in quibus diebus dicitur *Gloria in Excelsis*, esto in officio dictum non fuerit *Te Deum. Miss. de Rubr. gener. tit.* 8. *n.* 3. conuenit vero, vt, dicto *Te Deum* in officio, dicatur in Missa *Gloria*, quia ambo sunt hymni, in quibus laudatur Sanctissima Trinitas, & sunt inter se quodammodo relatiui. *Innocent. III. de celebr. Miss. Cap. Consilium.* ex suprà posita Regula sequitur esse dicendum *Gloria* toto tempore Paschali, quia in officio semper dicitur *Te Deum*, etiam si fieret de feria, quia tunc status æternæ gloriæ significatur; Cæterum in Missis ferialibus numquam dicitur extrà tempus Paschale, ex *Cap. Consilium. cit.* & in ipso tempore Paschali omittitur feria

Exponitur Rubrica Romana.

Quare tempore Paschali, etiam ferijs dicatur Gloria.

se-

secunda Rogationum ex Missali.

Regula pro ritu Monastico seruanda, ad dicendum Gloria in Missa.

§. V. Secundum ritum Monasticum, dicitur *Gloria in Excelsis* in Missa, quando ad Laudes dicti fuerunt psalmi *Dominus regnauit*, *Iubilate &c.* loquendo de Missa, quæ concordat cum officio: Excipe festum SS. Innocentium, nisi venerit in Dominica, aut fuerit translatum in die eius octaua, & ferias secundam, & tertiam Rogationum; Aliquando vero dicitur *Gloria* in Missa, esto ad Laudes non fuerint dicti psalmi *Dominus regnauit, Iubilate &c.* & casus datur in omnibus Dominicis ab octaua Epiphaniæ, vsque ad septuagesimam exclusiue, & a Pentecoste, vsque ad Aduentum pariter exclusiue, item in feria V. in Cœna Domini, & in Sabbato Sancto. *Miss. Monast. de Rubr. gener. tit. 8. n. 3.*

35.

In Missis votiuis non dicitur Gloria.

Gloria in excelsis, non dicitur in Missis votiuis, licet dicantur tempore Paschali, & infra octauas: ita *Rubric. gener. Miss. tit. 8. n. 4.* in qua tamen aliquæ apponuntur exceptiones.

Quomodo intelligatur Rubrica, quod in Missa B. M. in Sabbato dicatur *Gloria*.

In Missis votiuis, quæ dicuntur in Sabbato non dicitur *Gloria*, nisi sit Missa de B. Maria.

§. I. Prima exceptio est, *nisi in Missa B. M. in Sabbato*, circa quæ verba quædam oriuntur difficultates. Primo an *ly in Sabbato*, habeat relationem ad Missam de Beata Maria, an vero ex se solo sit particularis exceptio, ità vt ante *ly in Sabbato* ponenda sit coma, & legendum hoc modo, *nisi in Missa Beatæ Mariæ, in Sabbato*, & ità sensus sit, quod in omnibus Missis Beatæ Mariæ dicatur *Gloria*, & etiam in omnibus Sabbatis, quæcumque Missa in ijs dicatur; & hanc expositionem esse erroneam, rectè obseruat *Gauant. in Rubr. cit.* quare nulla debet interponi coma inter *ly B. Maria*, & *ly in Sabbato*, eo quod hæc verba ad Missam B. Mariæ referantur, & ideo sensus erit, quod non in omni Sabbato quomodocumque dicatur *Gloria*, sed quando dicitur Missa Beatæ Mariæ: Et hinc secundo alia nascitur difficultas, an, videlicet in Missa B. Mariæ, semper dicendum sit *Gloria* quotiescumque, etiam votiua celebratur in Sabbato, an vero tunc solum, quando in Sabbato de eadem B. Maria factum fuit officium, & ad maiorem claritatem ipsa verba Rubricæ consideremus.

N. B. In quodam Missali habetur Decretũ S. R. C. quod in Missa de B. M. quacumque die dicatur *Gloria*, sed illud decretum, tanquam falsum deleri iussit eadem S. Congregatio. *Gauant. tom. 1. part. 1. tit. 8. n. 4.* qui etiam notat, quod in Æde Lauretana quotidie dicitur.

Quid significet *ly in Sabbato*.

Sententia Gauanti dicentis, quod

§. II. Hæc sunt ipsissima verba Missalis loco citato: *Nisi in Missa B. Mariæ in Sabbato*; Interrogas, quid significetur per *ly in Sabbato*. Respondet *Gauant. in dict. Rubr. ly in Sabbato* significare, quòd in Missa Beatæ Mariæ, quæ dicitur in Sabbato, semper dicatur *Gloria*, & hac ratione ducitur, quia hæc rubrica non potest loqui de illa Missa, quæ concordat cum officio Beatæ Mariæ in Sabbato, tum quia hæc, vtpotè concordans cum officio, non censetur votiua, tum etiam, quia, sicut in officio dictum fuit *Te Deum*, ita in Missa dici debet *Gloria* ex *Rubric. eod. tit. n. 3.* neque erat opus hoc iterum repetere, cum iam satis fuisset in regula generali expositum, ergo signum est rubricam velle, quòd in Sabbato, dum celebratur Missa de Beata Maria, etiam votiua, & discordans ab officio, semper dicatur *Gloria*.

quotiescumque dicitur Missa de Beata Maria in Sabbato, etiamsi votiua, dicendum sit *Gloria*.

Contraria opinio Guyeti exponitur.

§. III. Dissentit *Guyet. de propr. fest. lib. 4. cap. 21. q. 11.* qui conatur probare, quod ex vi dictæ Rubricæ, nullatenus sit permissum in quocumque Sabbato dicere *Gloria* in Missa de B. Maria, sed solum, quando concordat cum officio, aut in Sabbatis Aduentus, in quibus fieret officium de feria, & dicit hanc rubricam non esse superfluam, quia, & si in officio B. Mariæ in Sabbato dictum fuerit *Te Deum*, adhuc posset dubitari, an in Missa esset dicendum *Gloria*, quia hæc Missa, esto concordet cum officio, tamen est lato modo votiua, præterea vult hanc rubricam fuisse positam pro Sabbatis Aduentus, in quibus, dum officium fit de feria, Missa dicitur de B. Maria cum *Gloria*, & addit, quod in Rubrica non fuit positum in *Sabbato Aduentus*, ne videretur, quod alia Sabbata, in quibus fit officium de Beata Maria, essent exclusa.

Opinio Gauanti magis laudatur.

§. IV. Ambas sententias tibi exposui, rationes examina, vt prudenter eligas, ego quidem à Doctrina Gauanti non recedam.

In Missis votiuis Angelorum semper dicitur *Gloria*.

§. V. Secunda exceptio est, quod in Missis votiuis Angelorum, quocumque die semper dicatur *Gloria*, rationem affert *Burchard.* quia prima verba huius hymni fuere primò ab Angelis decantata.

In Missa votiua pro re graui, dicitur *Gloria*.

§. VI. Tertia exceptio in *rubric. cit.* posita, est, quod in Missa votiua pro re graui, vel publica Ecclesiæ causa, dicitur *Gloria*, dummodò non dicatur in paramentis violaceis. Adde, quod etiam in Missa votiua de Sacramento pro facienda illius expositione, dici debet *Gloria in excelsis*, vt in *Litera. M, n. 223.* Item in Missa votiua de festo titulari alicuius Altaris, vt *Ibidem n. 232.*

Quando in Missa votiua de Sacramento.

Dicitur in votiua de titulari Altaris.

Gloria in Excelsis &c. numquam dicitur in Missis defunctorum. *Rubr. tit. 8. n. 4.* & congruit, quia in Missis defun- 36.

ctorum apparet sola mæstitia. *Amal. lib. 3. cap. 44.*

37. *Gloria in Excelsis* dicitur à celebrante in Missa, modo tradendo in *Litera S. n.* 20. §. 21. dicitur autem in medio Altaris, tum, quia Angeli in medio Pastorum in nocte Natiuitatis Domini hunc hymnum cantauerunt, tum etiam, quia Christus mediator est, quem repræsentat Sacerdos. Vide *Gauant. tom. 1. part. 2. tit. 4. n. 3.* A Ministris sacris, quomodo dici debeat *Gloria* cum celebrante. *D. n. 123. à §. 7.*

Quomodo dicendum Gloria.

38. *Gloria in Excelsis*, dum cantatur in Missa tam Sabbati Sancti, quam vigiliæ Pentecostes, pulsantur Campanæ. *C. n. 43.*

Quandò ad Gloria pulsandæ campanæ.

39. *Gloria in Excelsis*. Vide. Hymnus Angelicus.

Gloria laus &c.

40. *Gloria laus &c.* cantatur in Dominica Palmarum, vt in *Litera P. n. 225. §. 5.* hi versus compositi fuerunt à Theodulpho Aurelianensi Episcopo, qui per Calumniam accusatus, cum esset constitutus in carcere, iussu Ludouici Imperatoris filij Caroli Magni; occurrit, vt in die Palmarum transiret ante suum carcerem earundem processio, ipse verò, fenestra aperta, cæpit cantare hos versus *Gloria laus &c.* Imperatore præsente, cui tantum placuerunt, vt protinus dictum Episcopum è carcere liberauerit, suo Episcopatui etiam restitutum, qui Imperator postea curauit, vt prædicti versus in fine huius processionis cantarentur. *Durand. in Ration. Diuin. offic. lib. 6. cap. 67.*

A quo compositi versus Gloria laus &c.

Gloria Patri &c. in Missa.

41. *Gloria Patri &c.* dicitur ad Introitum Missę, & quare. *I. n. 204. init.* quandoque omittitur. *Ibidem §. 3. & 4.* quis illud Introitu addiderit. *Ibidem §. 3.* Celebrans ad hunc versum inclinat caput. *S. n. 20. §. 19.* In Missa solemni, etiam Ministri sacri. *C. n. 197. §. 17.* Ad Psalmum *Lauabo*, quando, & quomodo dicendum. *Litera S. n. 20. §. 45.*

De Gloria Patri in Introitu Missæ.

Gloria Patri &c. in Officio Canonico.

Gloria Patri &c. Sæpe dicitur ad Officium Canonicum. Videlicet in fine versus *Deus in adiutorium &c.* vt in *Litera D. n. 107.* 42.

§. I. In fine cuiuslibet psalmi dicitur ex institutione S. Damasi Papæ, vt habetur in lectionibus secundi nocturni eiusdem festi, & notat *Perez. in Regul. S. P. N. Benrd. cap. 9. n. 6.* excipe ab hac regula Psalmum *Deus Deus meus &c.* cum enim coniungatur cum Psalmo *Deus misereatur nostri*, dicitur *Gloria Patri* solum in fine huius (in Breuiario tamen Monastico, quia prædictus Psalmus *Deus Deus meus* vnitur cum Psalmo *Deus misereatur nostri* solum in officio paruo B. M. V. ideo in officio Canonico, dicitur in fine illius *Gloria Patri*, vnitur etiam triduo ante Pascha, & in officio Defunctorum, sed tunc non dicitur *Gloria Patri*, neque in fine vltimi] item coniunguntur simul tres vltimi Psalmi *Laudum*, nempe *Laudate Dominum* cum duobus sequentibus, & ideo dicitur *Gloria Patri* tantum in fine vltimi; item in officio feriali secundum ritum Monasticum, feria II. ad Vesperas coniunguntur simul Psalmi *Credidi*, & *Laudate Dominum omnes gentes*, quare dicitur *Gloria Patri* solum in fine vltimi.

A quo ordinatum Gloria Patri in fine psalmorum.

Psalmi simul coniuncti, sub vnico Gloria Patri dicuntur.

§. II. Omittitur autem hic versus *Gloria Patri* in fine cantici *Benedicite*, vt dictum fuit in *Litera C. n. 90. §. 2.* ad alia vero cantica dicitur; item omittitur in fine psalmorum in triduo maioris hebdomadæ, nec eius loco aliud additur; omittitur etiam in fine Psalmorum in officio Defunctorum, & eius loco dicitur *Requiem æternam &c.* vt in *Litera R. n. 61.* Vide *Rubr. gener. Breuiar. tàm Roman. quàm Monast. tit. 22. n. 6. & 7.*

Ad Benedicite, non dicitur Gloria Patri.

§. III. In vltimo responsorio cuiuslibet nocturni, dicitur versus *Gloria Patri*, vsque ad *Sicut erat* exclusiuè; Quoad Breuiarium tamen Romanum, quia, dum dicitur *Te Deum*, post vltimam lectionem non additur responsorium, ideo tunc in tertio nocturno ponitur *Gloria Patri* in responsorio, quod dicitur post penultimam lectionem, siue in officio nouem, siue trium lectionum.

Gloria Patri in vltimo responsorio nocturnorum.

§. IV. Aliquando etiam dicitur *Gloria Patri* in primo responsorio primi nocturni,

Quandoque etiam in primo responsorio.

no dicitur Gloria Patri. cturni, quod in propriis locis notatur (quæ responsoria etiam sunt longiora cum pluribus versibus, quod fuisse factum propter honorem magnæ festiuitatis, testatur se accepisse à Magistris Romanæ Ecclesiæ *Amalar. in prolog. de ordin. Antiphonar.*) vt in prima Dominica Aduentus, & in festo Natiuitatis Domini, de quo etiam dicemus in *Litera N. n. 1. §. 3.*

Tempore Passionis omittitur Gloria Patri. §. V. Omittitur ad responsoria versus *Gloria Patri* à Dominica Passionis, vsque ad Pascha, & eius loco repetitur responsorium à capite: Si tamen fieret de aliquo Sancto, tunc dicetur *Gloria Patri* more solito, excepto, quoad Breuiarium Monasticum, vltimo responsorio tertij nocturni, in quo, loco illius versus, repetitur responsorium à principio, quia hoc vltimum respónsorium est de tempore Passionis, iuxtà dicenda in *Litera R. n. 69. §. 9.* Item omittitur *Gloria Patri* in Responsorijs officij Defunctorum, cuius loco dicitur *Requiem æternam &c.* Vide *Rubric. gener. Breuiar. tàm Roman. quàm Monastic. tit. 27. n. 2.*

In responsorijs defunctorum, non dicitur Gloria Patri.

Clauis orationis dicitur Gloria Patri. §. VI. Quare autem *Gloria Patri* additur potius vltimo responsorio, quam alijs, docet *Perez. in Regul. S. P. N. Benedict. cap. 9. n. 26.* vbi ait, quod *Gloria Patri* est clauis orationis.

§. VII. Non fuit hic ritus semper in vsu, sed additum fuisse à modernis Apostolicis, testatur *Amal. de ordin. Antiph. cap. 1.* Romæ quidem prius dicebatur integre, nunc autem vsque ad illa verba *Sicut erat &c.* exclusiue, vt notauimus *supra §. 3.* & ita aduertit *Radulph. proposit. 12. circa fin.*

Romæ versus Gloria Patri ad responsorium dicebatur.

De Gloria Patri dicendo ad responsoria breuia. §. VIII. Responsorijs Breuibus additur etiam versus *Gloria Patri*, vt dicemus in *Litera R. n. 71. §. 3.* & quia ibidem videbimus, quod omittitur tempore passionis; occurrit dubitandum, an in concurrentia festi cum Dominica Passionis, vel Palmarum sit omittendum *Gloria Patri* ad responsorium breue completorij; nec difficultas est de festo duplici concurrente cum vna ex prædictis Dominicis, quia cum officium Duplicis duret vsque ad Completorium inclusiue, proculdubio ad Responsorium breue dicetur *Gloria Patri*, vt bene tradunt. *Gauant. tom. 2. section. 6. cap. 12. n. 8. & Guyet. de Propr. fest. lib. 4. cap. 18. q. 26.* sed quæstio agitatur de casu, in quo festum semiduplex concurrat cum vna ex prædictis Dominicis; Esse vero tunc omittendum *Gloria Patri* ad responsorium breue completorij, docent authores relati, & bene, quia, cum in Vesperis secundis festi semiduplicis, factum fuerit à capitulo de Dominica, iam incæpit officium de tempore Passionis.

An versus Gloria Patri locum habeat ad Completorium, concurrente semiduplici cú Dominica Passionis, vel Palmarum.

Quid, si Dominica Passionis concurrat cum semiduplici. §. IX. Maior difficultas est, an concurrente Dominica Passionis cum festo semiduplici, sit omittendus ad completorium Dominicæ versus *Gloria Patri*, & negatiue respondet *Gauant. section. 5. cap. 14. n. 2.* eo quod per commemorationem festi semiduplicis factam in secundis vesperis Dominicæ, iam fuerit sequens festum inchoatum, quam tamen responsionem non approbat *Guyet. cit.* nihilominus Doctrinam Gauanti, puto satis probabilem: hæc diximus pro Breuiario Romano, nam in Monastico ad Completorium non dicitur Responsorium breue.

Gloria Patri à quo deriuauerit. §. X. Authorem versus *Gloria Patri &c.* putant aliqui fuisse Damasum, sed probabilius est ab Apostolis deriuasse, cui postea Synodus Nicæna addidit *Sicut erat in principio &c.* vide *Gauant. section. 5. cap. 4. n. 4.*

Caput inclinandum ad versum Gloria Patri. §. XI. Hic autem omnes admonitos volo, quod ad hunc versum, per quem Sanctissima Trinitas veneratur, caput profunde inclinetur, sicut summopere commendat S. Bonauentura relatus à *Mag. opuscul. 2. de Sacr. Carem. n. 53.* vbi etiam affert tremendum exemplum cuiusdam Religiosi, qui, cum negligeret caput inclinare ad *Gloria Patri*, fuit post mortem seuerissime castigatus; valde timeant, qui, quasi dedignentur se humiliare Deo, parui faciunt ad hunc versum Sanctissimam Trinitatem venerari, Deus enim, cum acceperit tempus, has irreuerentias iudicabit.

Gloria Patri tempore Passionis.

Gloria Patri, quare omittatur tempore Passionis. *D. n. 226.* nota tamen, quód in officio paruo B. M. Virginis, prædictus versus tempore passionis non omittitur, vt in *Liter. O. n. 36. §. 12.* 43.

Gloria Patri in psalmis Gradualibus.

44. *Gloria Patri &c.* in psalmis gradualibus, quando dicatur, & quando omittatur. *P. num.* 252.

Gloria Patri ad Asperges.

45. *Gloria Patri &c.* ad *Asperges* omittitur tempore Passionis. *A. n.* 465. §. 11.

Gloria tibi Domine.

46. *Gloria tibi Domine* respondetur post illa verba *Sequentia*, vel *initium S. Euangelii &c.* preter quam in Passione. *E. n.* 147. §. 6. In Missa solemni à choro morose cantetur, vt interim possit Diaconus Euangelium incensare. *D. n.* 123. §. 17.

Gloria tibi Domine, qui natus &c.

47. *Gloria tibi Domine, qui natus es &c.* est finis hymnorum, quando fit officium B. Mariæ Virginis. *O. n.* 35. §. 3.

Græci.

48. Græci fuere primi antiphonarum compositores. *A. n.* 377. §. 2. etiam composuerunt Preces, quæ aliquando in officio Canonico dicuntur. *P. n.* 196. *init.* & alternum cantum instituerunt, *ibidem. n.* 251. §. 21.

De quibusdam institutis à Græcis.

49. Græci habent diuersam formam Baptismi à latinis. *F. n.* 134. §. 1.

50. Græci putant, quod Matrimonium possit dissolui quoad vinculum, propter adulterium, sed reprobantur. *A. n.* 168.

51. Græci, quam formam habeant pro ordinatione Presbiteri. *F. n.* 134. §. 81. quomodo suos Presbiteros ordinent *M. n.* 107. §. 95. quam formam habeant pro ordinatione Diaconorum. *F. n.* 134. §. 79. quomodo eos ordinent. *Litera M. n.* 107. §. 82. Circa Subdiaconos, diuersum ritum habent à latinis, vt videre est in *Liter. S. n.* 194. §. 1.

De vario ritu Græcorum in ordinatione.

Græci, quomodo teneantur ad castitatem, dum sunt in sacris. *C. num.* 501. §. 3. 52.

Græcorum Missa est longior quam apud latinos. *M. num.* 187. §. 2. In Sacrificio vtuntur pane fermentato, vt videbimus in *Liter. M. n.* 107. §. 30. quibus id permitti, tradit *Mend. in Epitom. verb. Eucharist. n.* 11. imò hic ritus est Græcis positiue concessus à Leone IX. & Eugenio IV, vt testatur *Escob. tom. 3. part. 1. lib. 2. cap.* 11. *problem.* 17. Ratio huius Græcorum ritus affertur a D. Gregorio relato à *S. Thom. 3. part. q.* 74. *artic.* 4. nempe, quia verbum Patris est carne humana indutum, sicut fermentum miscetur farinæ: aliam rationem idem Angelicus Doctor eodem loco assignat dicens Græcos non vti Azymo, sed fermentato, in detestationem hæresis Nazareorum, qui opinabantur etiam tempore gratiæ, esse obseruanda legalia vetera, adeoque panem Azymum adhibendum, quia in lege antiqua adhibebatur, vt patet in *Exod. cap.* 12. *n.* 18. & 19. An Græci aliquando possint in Azymo consecrare, vide in *Liter. S. n.* 22. qualis sit figura panis consecrandi apud Græcos, vide in *Litera F. n.* 98. §. 1. 53.

In fermentato consecrant Græci.

Quare Græci vtantur fermentato pane in Sacrificio.

Qualis figura hostiæ apud Græcos.

Graduale.

Graduale idem sonat, ac gradale, & tradit *Raban. lib.* 1. *cap.* 33. ex eo dici graduale, quia cantabatur iuxta gradus pulpiti, in quo Euangelium legebatur: Ordo Romanus habet, quod cantabatur in inferiori gradu: alij alia dixere, scripsit *Durand. lib. 4. cap.* 29. quod solebat cantari in gradibus Altaris, *Vvalafrid. de Reb. Ecclesiast. cap.* 22. existimat Graduale sic appellatum, quia cantabatur eo tempore, quo Diaconus gradus pulpiti ascendebat pro cantando Euangelio. 54.

De nomine Gradualis.

§. I. Dicitur autem graduale in Missa post Epistolam, ex Institutione Celestini I. vel Gelasij, secundum *Radulph. propos.* 23. quomodo à celebrante dicendum, *S. n.* 20. §. 28.

Graduale post Epistolam dicitur.

§. II. Componitur Graduale ex aliquibus versibus, qui semper dicuntur in Missa post Epistolam, excepto tempore Paschali, tunc enim dicuntur duo versus cum quatuor *Alleluia*, vt notatur in Missali in Sabbato ante Dominicam

Quid loco gradualis dicatur tempore Paschali.

in

in Albis. *Miss. de Rubr. gener. tit.* 10. *num.* 2.

Quare tempore Paschali omittatur Graduale.

§. III. Tempore autem paschali omittitur graduale, quia hoc est signum doloris, & laboris, illud vero tempus exultationis, *Ruper. Abb. lib.* 1. *cap.* 34. nec obstat, quod Graduale dicatur à die Paschæ, vsque ad Sabbatum in albis exclusiue, tunc enim dicitur pro renatis fonte baptismatis. idem *Rupert. lib.* 8. *cap.* 1.

In Missis votiuis infra octauam Paschæ, non dicitur graduale.

§. IV. Aduerte, quod, licet infra octauam Paschæ, in Missa de octaua, dicatur Graduale, tamen, si pro re graui solemniter esse celebranda Missa aliqua votiua (nam cæterum Missæ votiuæ non possunt priuatè celebrari, iuxtà dicenda in *Litera M. n.* 233.) post Epistolam non esset dicendum graduale, sed loco illius, duo versus cum quatuor *Alleluia*, vt in *Liter. A. n.* 228. vide *Kurz. in suo Caremon.*

Graduales psalmi.

55. Graduales psalmi, vide in *Litera P. n.* 252.

Gradus Altaris.

56. Gradus Altarium ornari possunt tapetibus, & decet, sed præcipue suppedaneum illud, quod proximius est Altari, potest etiam apponi à parte Euangelij capsula ad excipiendum sputum, ne tapetia fœdentur. *Gauant. tom.* 1. *part.* 1. *tit.* 20. An pro celebranda Missa defunctorum, debeant cooperiri panno nigro. *A. n.* 291. §. 2.

De Gradibus infrà Altare.

57. Gradus super Altare fieri possunt, in quibus ponatur Crux, candelabra, & alia, quæ maxime in solemnitatibus ad ornatum addi solent, qui gradus possunt esse plures, vel pauciores pro libito, tantum aduertatur, ne Altare impediant, quia in eo est celebrandum; insuper obseruetur, ne huiusmodi gradus ità ab Altari distent, vt crux, & candelabra super illos posita, appareant esse potius extrà Altare, quam supra illud. *Gauant. tom.* 1. *de Mensur. sacr. suppellect.*

De gradibus suprà Altare.

58. Gradus nulli sint ad credentiam. *C. num.* 552. §. 1.

Gradus consanguinitatis, affinitatis &c.

Gradus consanguinitatis, quomodo Matrimonium impediant, & dirimant. *C. n.* 343. à §. 2. de gradibus affinitatis. *A. n.* 187. à §. 7. de gradibus cognationis legalis. *L. n.* 56. §. 7. *& sequentib.* 59.

Gradus consanguinitatis, super quibus Commissarius Cruciatæ potest dispensare. *C. n.* 375. §. 1. 60.

Gradus exprimi debet, dum petitur dispensatio de consanguinitate, affinitate, cognatione legali, vel publica honestate ex Matrimonio rato prouenienté (non, si proueniat ex solis sponsalibus, quia hæc non impedit vltrà primum gradum, vt in *Liter. H. n.* 41. §. 3. & ità non est necessariò exprimendus, quia semper supponitur primus, sicut in cognatione spirituali, quæ primum gradum non excedit, sicut videbimus in *Liter. S. n.* 179.) nam, qui gratiam concedit, debet scire quantam gratiam faciat, & multoties dispensationem concedet in gradu remotiori, quam in proximiori nullo modo dabit: vnde, qui indiget dispensatione E. G. pro secundo gradu, si in petitione exprimat tertium, vel quartum, dispensatio obtenta nullius erit valoris, cum per eam non dispensetur in secundo gradu non expresso: qui autem indigeret dispensatione pro tertio, vel quarto gradu, & in petitione exprimeret secundum, dispensatio inde obtenta, erit valida, esto non fuerit expressus tertius, vel quartus gradus, quia hi in secundo includuntur, & superior dispensans in secundo, nullam difficultatem habet dispensandi in tertio, vel quarto. *Castrop. part.* 5. *disp.* 4. *punct. vltim.* §. 3. *n.* 1. 61.

Gradus in petenda dispensatione exprimendi.

Quid, si exprimatur vnus gradus pro alio.

§. I. Vbi etiam, non improbabiliter, alijs citatis, contra Basilium, docet, quod in aliquibus casibus, non sufficit in petenda dispensatione exprimere simpliciter solum gradum consanguinitatis, sed sit aliquando exprimenda qualitas indiuidualis gradus, quando nempe est talis, vt difficiliorem possit reddere superiorem ad dispensandum; & rem exemplificat de eo, qui peteret dispensationem, ad effectum ducendi propriam amitam in vxorem, quia habendo illam in vxorem, eam sibi subditam reddit, quam, spectato naturæ ordine, debet superiorem habere; quocirca aduertens superior in eo Matrimonio talem inuersionem

Quandoque qualitas indiuidualis gradus exprimenda.

naturæ

naturalis ordinis, forte non dispensabit, & ideo non expressa illa qualitate gradus, poterit fieri, quod dispensatio fuerit inuoluntarie concessa, adeoque nullius valoris.

Linea exprimenda, dum petitur dispensatio.

§. II. Vlterius notandum, quod non sufficit exprimere absolute gradum, sed debet etiam exprimi linea, in qua talis gradus est constitutus, vt dicemus in *Liter. L. n.* 105.

Quid de gradibus in distantia inæquali?

§. III. Nascitur hic dubium, vtrum, quando duo, aliquo gradu consanguinitatis, vel affinitatis impediti, volunt contrahere, pro quo dispensationem petunt, in casu, quo inæqualiter distent à stipite, sufficiat in petenda dispensatione, quòd exprimant gradum remotiorem, an vero debeant etiam exprimere gradum stipiti proximiorem, & quidem ex dictis in *Litera C. n.* 343. §. 6. esset respondendum, quod sufficiat exprimere gradum tantum remotiorem, quia ibidem vidimus esse solum remotiorem gradum obseruandum, quando duo inæqualiter ad eodem stipite distant, atque ita, stando iuri communi, respondent *Gaspa. Hurtad. de Matrim. disp.* 26. *num.* 31.

In distantia inæquali, dū gradus proximior, est primus, exprimi debet.

§. IV. Attamen aliter est respondendum, attenta constitutione B. Pij V. edita *anno* 1566. *die* 20. *August.* quæ incipit *Sanctissimus*, & habetur *in Bullario Magno tom.* 2. *inter constitut. buius Pontif. ord.* 13. quę etiam inserta fuit *in* 7. *Decret. lib.* 3. *tit.* 13. *de Grat. & Disp. cap.* 2. *Pius.* per quam decernitur esse in dicto casu exprimendos vtrosque gradus, tum nempe remotiorem, tum proximiorem stipiti, quando gradus proximior est primus, eo quod in isto Sanctitas sua numquam dispensare intendat.

Si gradus proximior non sit primus, sufficit pro eo literas declaratorias obtinere.

§. V. Imò, etiamsi proximior gradus non esset primus, deberet necessario ad validam dispensationem obtinendam exprimi, vt statuerat Pius IV. cuius tamen constitutionem, in Matrimonij fauorem, supradictus B. Pontifex in sua allegata constitutione correxit, determinando nullo modo officere validitati dispensationis, taciturnitatem gradus proximioris, quando hic est alius a primo; ibidem tamen statuit, quod obtenta dispensatione, debeant postea obtinere literas declaratorias super propinquiori gradu, iuxta constitutiones Gregorij, & Clementis prædecessorum.

Ad quid literæ declaratoriæ inseruiant.

§. VI. Sed petis, ad quid inseruiunt dictæ literæ declaratoriæ? Respondeo eas non inseruire ad validitatem dispensationis, sed solum ad auertendum populi scandalum, qui putans etiam alios proximiores gradus indigere dispensatione, facile sibi suaderet Matrimonium esse nulliter contractum, cui scandalo, vt Summi Pontifices obuiarent, voluerunt, quod super proximiori gradu literæ declaratoriæ obtinerentur, sicut obseruat *Tamburin. de Matrim. tract.* 2. *cap.* 9. §. 7. *n.* 5.

Quale sit peccatum negligere literas declaratorias.

§. VII. Has vero literas declaratorias negligere, non erit leue peccatum, quia materia est grauis, nempe scandalum vitare: certum est tamen, quod hæ literæ non obligant in foro conscientiæ, nisi, mediante foro fori; quare, In re non publica, neque deducta ad forum contentiosum, non erunt tales literæ necessariæ, quia cessat totalis finis huius legis, cum cesset scandalum, sicut rectè aduertit *Capucin. in Summ. Basse. verb. Matrim. n.* 263.

Pro publica honestate, vel cognatione legali, non sunt necessariæ literæ declaratoriæ. Si gradus remotior sit vltra quartum, non requiruntur dictæ literæ.

§. VIII. Et notandum, quod obtinere has literas declaratorias, est opus in gradibus tantum consanguinitatis, & affinitatis, siue ex copula licita, siue illicita, non vero in gradibus publicæ honestatis, prouenientibus ex Matrimonio rato, neque in gradibus cognationis legalis, quia in prædicta constitutione Pij V. est tantum sermo de consanguinitate, & affinitate. *Tambur. n.* 3. *loc. supr.* qui etiam ibidem refert decisum à Sacra Congregatione, quod, dum gradus remotior est vltra quartum, in consanguinitate, vel affinitate, nullo modo requirantur dictæ literę declaratorię, quia in eo casu, nulla dispensatione est opus.

Obiectio contra dicta.

Quædam declaratio Vrbani VIII.

§. IX. Diximus *supra* §. 5. validam esse dispensationem, esto in petitione non fuerit expressus gradus proximior stipiti, quando hic non est primus: contra quod obiici potest id, quod, ex Barbosa, refert *Tamburin. n.* 9. nempe Vrbanum VIII. declarasse nullum duorum quorundam Matrimonium, qui, cum essent ad inuicem consanguinei per distantiam inæqualem à stipite, nimirum in secundo gradu cum tertio, petierunt dispensationem, expresso tantum gradu remotiori, nempe tertio, & tacito proximiori, nempe secundo, quam declarationem dictus Pontifex non fecisset, si extra primum gradum, expressio gradus proximioris, non esset necessaria ad validitatem dispensationis; quod argumentum vtique non parum vrget, & se nescire illud soluere, fatetur ipse Barbosa: Tamburinus vero obseruans con-

N. B. Constitutio generalis non censetur per literas priuatas derogata. *Caram. in Trisineg. Theolog. tom. 4. cap. 1. art. 5. art. 2. §. Ego autem.* vbi etiam hoc decretum Vrbani VIII. examinat, & opinatur non dari, sed esse fictum.

constitutionem B. Pij V. esse generalem, & publicatam, docet hanc declarationem Vrbani ei non derogare, quia non est credendum hunc Pontificem voluisse, per literas priuatas, generalem illam dispositionem corrigere, & non fuisse correptam, facile mihi suadeo, cum videam eam nouissime fuisse insertam *in 7. Decret.* vt *supra* §. 4. notaui; Præterea non existimo esse omnino falsum, quod putat *cit. Tambur.* nimirum, aliquos incuria ministrorum irrepsisse errores in prædictis literis Vrbani VIII. Plura de dispensatione circa impedimenta Matrimonij, quære in *Litera D. n. 180.*

Grana incensi.

Quomodo Diaconus infigat in cereo quinque grana incensi.

62. Grana quinque incensi pro cereo, quomodo præparanda. *S. n. 63. §. 10.* quomodo benedicenda in Sabbato Sancto. *Ibidem n. 6. §. 6.* hæc quinque grana incensi infiguntur in modum crucis in cereo paschali à Diacono in Sabbato Sancto post cantata in Præconio illa verba *Curuat imperia*, vt in Missali, in quo Diaconus sequentem modum obseruare debebit, vt videlicet primum granum infigat in superiori parte, secundum in media, tertium in inferiori, quartum in dextera, & quintum in sinistra: quod si Diaconus commode non posset in cereo, posito super magnum candelabrum, huiusmodi grana infigere, tunc per cæremoniarium, vel alium poterit amoueri ad maiorem Diaconi commoditatem. Vide *Gauant. tom. 1. part. 4. tit. 10. n. 9. Bauld. part. 4. cap. 11. artic. 3. n. 5.*

Gratia.

Principalis Sacramentorum effectus.

63. Gratia gratum faciens est principalis sacramentorum effectus, ex communi sensu, vt videri possunt DD. infra citandi: & quidem Sacramenta conferre gratiam definiuit *Trident. sess. 7. de Sacram. in gener. can. 6.* vbi contrarium dicentes anathematizantur; vt autem de hac gratia fusius, & clarius, quantum Deus dederit, edisseramus, per distinctas conclusiones, plura trademus. Igitur.

Instrumentaliter Sacramenta conferunt gratiam.

§. I. Dico primò cum *D. Thom. 3. part. q. 62. artic. 1. in corp.* quod Sacramenta nouæ legis conferunt gratiam instrumentaliter, non vero principaliter, quia gratia nihil aliud est, quam quædam participata similitudo diuinæ naturæ, hanc vero similitudinem, non potest dare, nisi causa principalis, quę cum operetur per suam intrinsecam formam, assimilat sibi effectum; Sacramenta autem non operantur per suam formam, sed per virtutem à Deo acceptam: Præterea Sacramenta gratiam conferunt remittendo peccata, præcipue Sacramenta baptismi, & pœnitentiæ, sed principaliter remittere peccata est solius Dei, ergo Sacramenta semper erunt instrumentales tantum causæ. *Becan. de Sacrament. cap. 3. q. 1. n. 1.*

Quid sit gratia.

Principaliter remittere peccata, est solius Dei.

Sacramenta conferunt gratiam ex opere operato.

§. II. Dico secundò, Sacramenta nouæ legis conferre gratiam ex opere operato, patet ex *Trid. can. 8. loc. cit.* Quid sit autem conferre gratiam ex opere operato, explicat *Cardinal. Montal. de Sacramen. cap. 4.* dicens, quod ita Sacramenta conferunt gratiam, vt in suscipiente non requiratur aliquis bonus motus interior, sed sufficiat, si suscipiens non ponat obicem, & in hoc nota cum *Abre. in Instit. Paroch. lib. 9. cap. 37.* Sacramenta non producere gratiam, nisi in subiecto capaci; neque dicendum est dispositionem subiecti concurrere ad productionem gratiæ Sacramentorum, quasi Sacramenta eam producant dependenter a dispositione subiecti, Sacramenta enim in se habent virtutem productiuam gratiæ, non à subiecto, sed à Deo, & solum requiritur subiectum dispositum, nè adsint obstacula impedientia hunc Sacramentorum effectum, vt probat *Becan. n. 5. loc. supr.*

Quid sit conferre gratiam ex opere operato.

Sacramenta non producunt gratiam dependenter à dispositione subiecti.

Quare requiratur subiectum dispositum.

§. III. Hoc loco quærunt aliqui, vtrum Sacramenta conferant gratiam, vt causę physicæ, an, vt causæ morales, idest vtrum ipsa Sacramenta ex se gratiam conferant, an vero illam conferat Deus ad Sacramentorum præsentiam; quam tamen quæstionem, vtpote purè speculatiuam, decidere, non est nostrum, qui ea libentius tractamus, quæ sunt vtiliora; quare sufficiet solum dicere, quod in hac quæstione, vtraque opinio suos patronos habet, imo vtramque satis communem appellat *Abre. n. 38. loc. cit.*

An Sacramenta sint causæ physicæ, vel morales gratiæ.

§. IV. Dico tertiò hunc effectum Sacramenti non esse maiorem, vel minorem, propter maiorem, vel minorem deuotionem ministri. est *D. Thom. 3. part. q. 64. artic. 1. ad 2.* & probatur, quia vi-

A bonitate, vel malitia ministri non augetur, nec minuitur effectus Sacramenti.

naturalis ordinis, forte non dispensabit, & ideo non expressa illa qualitate gradus, poterit fieri, quod dispensatio fuerit inuoluntarie concessa, adeoque nullius valoris,

Linea exprimenda, dum petitur dispensatio.

§. II. Vlterius notandum, quod non sufficit exprimere absolute gradum, sed debet etiam exprimi linea, in qua talis gradus est constitutus, vt dicemus in *Liter. L. n.* 105.

Quid de gradibus in distantia inæquali?

§. III. Nascitur hic dubium, vtrum, quando duo, aliquo gradu consanguinitatis, vel affinitatis impediti, volunt contrahere, pro quo dispensationem petunt, in casu, quo inæqualiter distent à stipite, sufficiat in petenda dispensatione, quòd exprimant gradum remotiorem, an vero debeant etiam exprimere gradum stipiti proximiorem, & quidem ex dictis in *Litera C. n.* 343. §. 6. esset respondendum, quod sufficiat exprimere gradum tantum remotiorem, quia ibidem vidimus esse solum remotiorem gradum obseruandum, quando duo inæqualiter ad eodem stipite distant, atque ita, stando iuri communi, responderet *Gaspa. Hurtad. de Matrim. disp.* 26. *num.* 31.

In distantia inæquali, dū gradus proximior, est primus, exprimi debet.

§. IV. Attamen aliter est respondendum, attenta constitutione B. Pij V. edita *anno* 1566. *die* 20. *August.* quæ incipit *Sanctissimus*, & habetur *in Bullario Magn. tom.* 2. *inter constitut. huius Pontif. ord.* 13, quę etiam inserta fuit *in* 7. *Decret. lib.* 3. *tit.* 13. *de Grat. & Disp. cap.* 2. *Pius.* per quam decernitur esse in dicto casu exprimendos vtrosque gradus, tum nempe remotiorem, tum proximiorem stipiti, quando gradus proximior est primus, eo quod in isto Sanctitas sua numquam dispensare intendat.

Si gradus proximior non sit primus, sufficit pro eo literas declaratorias obtinere.

§. V. Imo, etiamsi proximior gradus non esset primus, deberet necessario ad validam dispensationem obtinendam exprimi, vt statuerat Pius IV. cuius tamen constitutionem, in Matrimonij fauorem, supradictus B. Pontifex in sua allegata constitutione correxit, determinando nullo modo officere validitati dispensationis, taciturnitatem gradus proximioris, quando hic est alius à primo: ibidem tamen statuit, quod obtenta dispensatione, debeant postea obtineri literæ declaratoriæ super propinquiori gradu, iuxta constitutiones Gregorij, & Clementis prædecessorum.

Ad quid literæ declaratoriæ inseruiant.

§. VI. Sed petes, ad quid inseruiunt dictæ literæ declaratoriæ? Respondeo eas non inseruire ad validitatem dispensationis, sed solum ad auertendum populi scandalum, qui putans etiam alios proximiores gradus indigere dispensatione, facile sibi suaderet Matrimonium esse nulliter contractum, cui scandalo, vt Summi Pontifices obuiarent, voluerunt, quod super proximiori gradu literæ declaratoriæ obtinerentur, sicut obseruat *Tamburin. de Matrim. tract.* 2. *cap.* 9. §. 7. *n.* 5.

Quale sit peccatum negligere literas declaratorias.

§. VII. Has vero literas declaratorias negligere, non erit leue peccatum, quia materia est grauis, nempe scandalum vitare: certum est tamen, quod hæ literæ non obligant in foro conscientiæ, nisi, mediante foro fori; quare, in re non publica, neque deducta ad forum contentiosum, non erunt tales literæ necessariæ, quia cessat totalis finis huius legis, cum cesset scandalum, sicut rectè aduertit *Capucin. in Summ. Bassæ. verb. Matrim. n.* 263.

Pro publica honestate, vel cognatione legali, non sunt necessariæ literæ declaratoriæ. Si gradus remotior sit vltra quartum, non requiruntur dictæ literæ.

§. VIII. Et notandum, quod obtinere has literas declaratorias, est opus in gradibus tantum consanguinitatis, & affinitatis, siue ex copula licita, siue illicita, non vero in gradibus publicæ honestatis, prouenientibus ex Matrimonio rato, neque in gradibus cognationis legalis, quia in prædicta constitutione Pij V. est tantum sermo de consanguinitate, & affinitate. *Tambur. n.* 3. *loc. supr.* qui etiam ibidem refert decisum à Sacra Congregatione, quod, dum gradus remotior est vltra quartum, in consanguinitate, vel affinitate, nullo modo requirantur dictæ literę declaratorię, quia in eo casu, nulla dispensatione est opus.

Obiectio contra dicta.

§. IX. Diximus *supra* §. 5. validam esse dispensationem, esto in petitione non fuerit expressus gradus proximior stipiti, quando hic non est primus: contra quod obijci potest id, quod, ex Barbosa, refert *Tamburin. n.* 9. nempe Vrbanum VIII. declarasse nullum duorum quorundam Matrimonium, qui, cum essent ad inuicem consanguinei per distantiam inæqualem à stipite, nimirum in secundo gradu cum tertio, petierunt dispensationem, expresso tantum gradu remotiori, nempe tertio, & tacito proximiori, nempe secundo, quam declarationem dictus Pontifex non fecisset, si extra primum gradum, expressio gradus proximioris, non esset necessaria ad validitatem dispensationis; quod argumentum vtique non parum vrget, & se nescire illud soluere, fatetur ipse Barbosa: Tamburinus vero obseruans

Quædam declaratio Vrbani VIII.

con-

N. B. Constitutio generalis non censetur per literas priuatas derogata. *Caram. in Trismeg. Theolog. tom. 4. cap. 1. art. 5. nu. 2. §. Ego autem.* vbi etiam hoc decretum Vrbani VIII. examinat, & opinatur non dari, sed esse fictum.

constitutionem B. Pij V. esse generalem, & publicatam, docet hanc declarationem Vrbani ei non derogare, quia non est credendum hunc Pontificem voluisse, per literas priuatas, generalem illam dispositionem corrigere, & non fuisse correptam, facile mihi suadeo, cum videam eam nouissime fuisse insertam *in 7. Decret.* vt *supra* §. 4. notaui; Praeterea non existimo esse omnino falsum, quod putat *cit. Tambur.* nimirum, aliquos incuria ministrorum irrepsisse errores in praedictis literis Vrbani VIII. Plura de dispensatione circa impedimenta Matrimonij, quaere in *Litera D. n.* 180.

Grana incensi.

62. Grana quinque incensi pro cereo, quomodo praeparanda. *S. n.* 63. §. 10. quomodo benedicenda in Sabbato Sancto. *Ibidem n.* 6. §. 6. haec quinque grana incensi infiguntur in modum crucis in cereo paschali à Diacono in Sabbato Sancto post cantata in Praeconio illa verba *Curuat imperia*, vt in Missali, in quo Diaconus sequentem modum obseruare debebit, vt videlicet primum granum infigat in superiori parte, secundum in media, tertium in inferiori, quartum in dextera, & quintum in sinistra: quod si Diaconus commode non posset in cereo, posito super magnum candelabrum, huiusmodi grana infigere, tunc per caeremoniarium, vel alium poterit amoueri ad maiorem Diaconi commoditatem. Vide *Gauant. tom. 1. part. 4. tit. 10. n. 9. Bauld. part. 4. cap. 11. artic. 3. n. 5.*

Quomodo Diaconus infigat in cereo quinque grana incensi.

Gratia.

63. Gratia gratum faciens est principalis sacramentorum effectus, ex communi sensu, vt videri possunt DD. infra citandi: & quidem Sacramenta conferre gratiam definiuit *Trident. sess. 7. de Sacram. in gener. can. 6.* vbi contrarium dicentes anathematizantur; vt autem de hac gratia fusius, & clarius, quantum Deus dederit, edisseramus, per distinctas conclusiones, plura trademus. Igitur.

Principalis Sacramentorum effectus.

§. I. Dico primò cum *D. Thom. 3. part. q. 62. artic. 1. in corp.* quod Sacramenta nouae legis conferunt gratiam instrumentaliter, non vero principaliter, quia gratia nihil aliud est, quam quaedam participata similitudo diuinae naturae, hanc vero similitudinem, non potest dare, nisi causa principalis, quae cum operetur per suam intrinsecam formam, assimilat sibi effectum; Sacramenta autem non operantur per suam formam, sed per virtutem à Deo acceptam: Praeterea Sacramenta gratiam conferunt remittendo peccata, praecipue Sacramenta baptismi, & poenitentiae, sed principaliter remittere peccata est solius Dei, ergo Sacramenta semper erunt instrumentales tantum causae. *Becan. de Sacrament. cap. 3. q. 1. n. 1.*

Instrumentaliter Sacramenta conferunt gratiam.

Quid sit gratia.

Principaliter remittere peccata, est solius Dei.

§. II. Dico secundò, Sacramenta nouae legis conferre gratiam ex opere operato, patet ex *Trid. can. 8. loc. cit.* Quid sit autem conferre gratiam ex opere operato, explicat *Cardinal. Montl. de Sacramen. cap. 4.* dicens, quod ita Sacramenta conferunt gratiam, vt in suscipiente non requiratur aliquis bonus motus interior, sed sufficiat, si suscipiens non ponat obicem, & in hoc nota cum *Abre. in Instit. Paroch. lib. 9. cap. 37.* Sacramenta non producere gratiam, nisi in subiecto capaci; neque dicendum est dispositionem subiecti concurrere ad productionem gratiae Sacramentorum, quasi Sacramenta eam producant dependenter a dispositione subiecti, Sacramenta enim in se habent virtutem productiuam gratiae, non à subiecto, sed à Deo, & solum requiritur subiectum dispositum, nè adsint obstacula impedientia hunc Sacramentorum effectum, vt probat *Becan. n. 5. loc. supr.*

Sacramenta conferunt gratiam ex opere operato.

Quid sit conferre gratiam ex opere operato.

Sacramenta non producunt gratiam dependenter à dispositione subiecti.

Quare requiratur subiectum dispositum.

§. III. Hoc loco quaerunt aliqui, vtrum Sacramenta conferant gratiam, vt causae physicae, an, vt causae morales, idest vtrum ipsa Sacramenta ex se gratiam conferant, an vero illam conferat Deus ad Sacramentorum praesentiam; quam tamen quaestionem, vtpote purè speculatiuam, decidere, non est nostrum, qui ea libentius tractamus, quae sunt vtiliora; quare sufficiet solum dicere, quod in hac quaestione, vtraque opinio suos patronos habet, imo vtramque satis communem appellat *Abre. n. 38. loc. cit.*

An Sacramenta sint causae physicae, vel morales gratiae.

§. IV. Dico tertiò hunc effectum Sacramenti non esse maiorem, vel minorem, propter maiorem, vel minorem deuotionem ministri. est *D. Thom. 3. part. q. 64. artic. 1. ad 2.* & probatur, quia vi-

A bonitate, vel malitia ministri non augetur, nec minuitur effectus Sacramenti.

vidimus Sacramenta conferre gratiam ex opere operato, ergo eam non conferunt dependenter à bonitate ministri; Præterea, vt obseruat *Castrop. part. 4. tract. 18. punct. 8. n. 7.* Sacramenta conferunt gratiam ex meritis Christi, & non ex meritis ministri, quare à bonitate, vel malitia ministrorum (dummodo non desint in necessario requisitis) minime poterit augeri, aut minui effectus hic Sacramentorum principalis: concedo tamen posse suscipientibus iuuare deuotionem ministri ex opere operantis.

Deuotio ministri iuuat ex opere operantis.

Effectus Sacramenti augetur per suscipientis deuotionem.

§. V. Dico quartò Effectum hunc Sacramentorum maiorem, vel minorem esse, iuxtà maiorem, vel minorem suscipientium deuotionem, & probatur, quia, vt diximus *supra* §. 2. dispositio suscipientis requiritur ad auferenda obstacula, ergo prout obstacula auferuntur, Sacramenta operantur, ergo quo magis auferuntur, eo magis habebitur Sacramenti effectus: nostram conclusionem, alijs relatis, sustinet *Castrop. part. 4. tract. 18. punct. 8. n. 8.* vbi addit expediens fuisse, quod Christus sic Sacramenta instituisset, vt magis dispositis plus prodessent, tum ad animos fidelium excitandos, tum ad indicandum, quod Sacramenta habent virtutem productiuam infinitam, quæ solum determinatur à suscipientium deuotione, siue dispositione.

Aliquem effectum particularem producunt Sacramenta præter gratiam iustificantem.

§. VI. Dico quintò Sacramenta nouæ legis super gratiam virtutum, & donorum addere aliquid speciale ad finem Sacramenti consequendum, est *D. Thom. 3. part. q. 62. artic. 2. in corp.* nec est dubium Sacramenta, præter gratiam iustificantem, habere alias gratias Sacramentales, quia, vt argumentatur *Becan. cap. 3. q. 8. n. 2.* si Sacramenta, præter gratiam iustificantem, non haberent alium peculiarem effectum Sacramentalem, sequeretur, quod Sacramenta inter se non differrent formaliter in ratione Sacramenti, sed tantum materialiter, ratione varij ritus, & ita vnum non esset magis necessarium, quam aliud, adeoque non esset, cur Christus tot varia Sacramenta instituerit.

Sacramenta, cum sunt in suo esse effectum producunt.

§. VII. Dico sextò Sacramenta suos effectus operari, cum sunt in suo esse perfectò, quia, cum sint signa practica, non possunt agere, nisi suo modo existant; vt docet *Castrop. punct. 8. n. 1. loc. supr.*

§. VIII. Hac occasione esset aliquid dicendum, vtrum Sacramenta veteris legis gratiam conferrent, quod tamen facile deducitur ex dicendis in *Liter. S. n. 49.* §. 2. nihilominus ad perfectiorem cognitionem, non sinam hic aliqua exponere. Igitur.

An Sacramenta vetera gratiam conferrent.

§. IX. Dico septimò, Sacramenta veteris legis, ideſt mosayca, non contulisse gratiam ex opere operato, contra *Bonauent. in 4. Distin. 1. artic. 1. q. 1.* quia, vt docet *Becan. q. 10. n. 5. loc. supr.* vt Sacramenta ex opere operato iustificent, debent annexam habere promissionem gratiæ, sed (quod apùd omnes est compertum] Sacramenta veteris legis nullam habebant promissionem gratiæ, ergo ex se non iustificabant: Præterea dicere, quod Sacramenta veteris legis conferrent gratiam ex opere operato, esset dicere, quod fuerint eiusdem virtutis cum Sacramentis nouæ legis, quem perniciosissimum errorem somniarunt *Luther. in lib. de cap. Bab. c. de Bap. & Caluin. 4. Instit. 14. à 23.*

Antiqua Sacramenta non conferebant gratiam ex opere operato.

Sacramenta antiqua non fuerunt eiusdem virtutis cum nouis.

§. X. Dico octauò, Sacramenta Mosayca contulisse augumentum gratiæ ex opere operantis, quatenus illi, qui ex fide, & dilectione ijs Sacramentis vtebantur, merebantur augmentum gratiæ de condigno: ratio est manifesta, quia Sacramenta veteris legis fuere instituta à Deo, & vti Sacramento à Deo instituto, est opus bonum, ergo suscipienti debetur aliqua gratia, non ex opere operato, vt vidimus, ergo ex opere operantis de condigno; peculiaris est difficultas de Circumcisione, quæ non fuit ex Moyse, de qua tamen diximus in *Litera C. n. 309.* hæc sunt dicta de primario Sacramentorum effectu, de secundario, vide in eadem *Litera C. n. 264.* Plura vero de Sacramentis habebis in *Litera S. n. 49.*

Sacramenta antiqua gratiam conferebant ex opere operantis.

Gratia plus non confertur per sumptionem vtriusque speciei, quam per sumptionem vnius tantum. *S. num. 213.* 64.

Gratia iustificans per opera aliena, an possit acquiri. *S. n. 207. à §. 3.* 65.

Gratiæ status.

Gratiæ status an requiratur ad percipiendum fructum Sacrificij Missæ. *S. n. 187.* 66.

Gratiæ status requiritur in ministrante Sacramentum extremæ vnctionis. 67.

Li-

Litera M. n. 171. §. 35.

68. Gratia in suscipiente Sacramentum ordinis esse debet: quare, qui sibi conscius esset alicuius peccati mortalis, illud expiare deberet, vel per Sacramentalem confessionem, vel per actum contritionis, vt ita in statu gratiæ constituatur, ne graue sacrilegium committat. *Gobe. in Experim. Theolog. tract. 8. num. 25.*

Status gratiæ requiritur ad suscipiendos ordines.

§. I. Cum vero in quorundam sententia aliqui ordines, saltem minores, non sint Sacramentum, & de prima tonsura, est certum, ideo in hac suppositione non erit peccatum suscipere primam tonsuram, aut quatuor minores ordines, in statu peccati mortalis. *Quintanad. tom. 1. tract. 6. singul. 17. n. 1.*

Quid, si minores ordines non sint Sacramentum.

§. II. Ego tamen, qui in *Litera O. n. 116. §. 6.* dicturus sum omnes ordinationes esse Sacramentum, consequenter non possum non asserere esse opus statu gratiæ ad recipiendos quoscumque ordines: placuit vero etiam oppositam opinionem afferre, ne videar laqueum iniicere, præsertim cum satis probabilis vtraque sententia appareat, ratione saltem plurium DD. eas hinc inde patrocinantium. Plura de licita ordinum susceptione quære in *Litera S. n. 202. §. 22.*

Pro nos requiritur status gratiæ ad quoscumque ordines.

69. Gratiæ status in contrahentibus Matrimonium requiritur. *M. n. 171. §. 72.*

70. Gratiæ status ad indulgentias lucrandas requiritur. *I. n. 105. §. 14.*

71. Gratiæ status; vide status gratiæ.

Gratia facta, vel facienda.

72. Gratia facta, vel facienda, quomodo differant. *D. n. 180. §. 89.*

Gratiarum actio.

73. Gratiarum actio post Missam à celebrante facienda. *T. n. 81.*

74. Gratiarum actionis oratio, quomodo dicenda in Missa votiua. *O. n. 77. §. 2.*

Gratias agamus &c.

75. *Gratias agamus Domino &c.* quomodo dicendum in Præfatione à celebrante. *S. n. 20. §. 48.*

Gratis.

Gratis sunt concedendæ literæ Dimissoriæ. *D. n. 167. §. 36.* item Dispensationes. *Ibidem n. 90. §. 20.* 76.

Graueolentia oris.

Graueolentia oris sponsis superueniens, an sponsalia dissoluat. *S. n. 172. §. 42.* 77.

Gregorius Magnus.

Gregorius Magnus Missam melius ordinauit, alia restaurando, alia de nouo addendo, sic in vsum restituit *Kyrie eleison. Litera K. n. 1. §. 2.* Orationes ordinauit. *O. n. 72. §. 2.* Offertorium addidit. *Ibidem n. 30. §. 1.* item in Canone illa verba *Diesque nostros &c. Litera H. n. 21.* & forte addidit *Præceptis salutaribus moniti. P. n. 180.* sicut etiam probabile est eum addidisse illa verba *Libera nos quæsumus Domine &c. L. num. 100.* Alij ipsi Sancto Gregorio plura alia tribuunt, quæ tamen, vtpote antiquissima in claram lucem non venerunt, ideoque de illis taceo, ne gratis loquar; Ordinauit etiam hic S. Pontifex nostræ Religionis decor, quod ad Psalmos dicerentur Antiphonæ. *A. n. 377. §. 2.* 78.

Plura S. Gregorius addidit Missæ, & officio.

Gregorius Magnus, quam responsionem dederit ijs, qui secum gratulabantur, quod fuerit factus Sacerdos. *O. n. 6. §. 20.* 79.

Gregorius Magnus, an suis precibus liberauit animam Traiani ab inferis. *O. n. 67. §. 7.* 80.

Gregorius III.

Gregorius III. quid addiderit in Canone. *C. n. 379. §. 4.* 81.

Gremiale.

82. Gremiale est velum sericū coloris paramentorum, longitudinis quatuor palmorum, & latitudinis trium, in partibus extremis, laciniis ornatum. *Gavant. tom. 1. part. 5. de Mens. Sacr. Supellectil.* dicitur autem gremiale ex eo, quod gremium tegat; oppinantur aliqui hoc gremiale esse idem cum succintorio, sed male, succintorium enim est proprium Papæ distinctum à gremiali, vt colligitur ex *Carem. Pap. Marcell. lib. 2. cap. 14.* quomodo in Missa Pontificali sit gremiale ministrandum, vide in *Litera M. n. 170.* Quid sit Gremiale, & quomodo eo vtendum sit.

Guttæ.

83. Guttæ aquæ ponendæ in vino consecrando. *A. n. 421. §. 4.*

84. Guttæ dispersæ per calicem post impositionem vini, & aquæ, quomodo tergendæ, vel cum vino vniendæ. *S. n. 20. §. 39.* an dum sunt dispersæ sint consecrandæ cum reliquo vino.

Guttæ sanguinis quomodo in calice abstergendæ in casu, quo idem Sacerdos pluries eodem die cum eodem calice celebret. *C. n. 25. & T. n. 75.* Vtrum autem, si in dicto casu remanerent aliquæ species consecratæ in calice, debeat celebrans se gerere, ac si esset Sacramentum super Altare, vide in *Litera C. n. 29. §. 3.* 85. Quid de guttis Sanguinis remanentibus in calice.

Guttur.

Guttur signatur ex deuotione in festo S. Blasij occurrentis die 3. Februarij, pro quo signo faciendo adhibentur duæ candelæ accensæ pridie benedictæ in festo Purificationis, talem enim esse vsum Prouinciæ Mediolanensis, testatur *Gavant. tom. 2. section. 7. cap. 4. ad diem 3. Februar.* 86. De signo in festo S. Blasij.

H A H A

Habitualis attentio.

1. Abitualis attentio, in recitandis horis canonicis, an sufficiat. *A. n. 470. §. 4.*

Habitus Clericalis.

2. Habitus Clericalis, sub obligatione deferendus. *O. n. 6. a §. 1.*

Habitus pro Ecclesiasticis functionibus.

3. Habitus, quem induere debet Parochus pro ministrando baptismo. *B. n. 17. §. 20. & 53.*

Habitus determinatus pro audiendis confessionibus non est absolute adhibendus à confessario sub graui culpa, vt deduco ex modo loquendi *Caram. in Fundam. Theolog. lib. 3. n. 3150.* 4. In quo habitu audiendæ confessiones.

§. I. Parochus tamen, ex Rituali Romano debet vti superpelliceo, & stola coloris violacei, vel, quod erit conuenientius, coloris paramentorum, & hoc esse obseruandum, decisum refert à *S. Card. Congreg. 8. Nouemb. 1588. Barbos. de offic. & potest. Paroch. cap. 19. n. 60.* loquendo tamen de Presbitero Seculari, quia Regulares ad id non tenentur: imo, neque teneri Religiosos digniss imæ Societatis Iesu, censuit eadem *S. Congregat. die 25. April. 1586.* teste eodem Barbosa, & ita communiter in pra- Parochus in quo habitu confessiones audire debeat. Regulares audiunt confessiones in suo habitu chorali.

praxi vidi fieri, & statutum refert *Gauant. in Manual. Episcop. verb. Confessar. n. 35.* quod Regulares audiant confessiones in suo habitu chorali.

§. II. Caueant vero Religiosi, vt omnino saltem sint induti more Ecclesiasticorum, non vero laicorum, quod non parum dedeceret Sacramenti administrationi; in locis tamen hæreticorum licitum est audire confessiones Catholicorum ibidem degentium, in habitu laicorum, sic sæpe in habitu militari Sacerdotes se gerunt, ne se prodant, vt ait *Caram. cit.* Plura de Sacramento Pœnitentiæ, quære in *Litera P. n. 162.*

In locis hæreticorum potest Confessarius audire confessiones in habitu laicorum.

5. Habitus clericorum in processione Sacramenti, qualis esse debeat. *Litera P. n. 226. §. 22.*

6. Habitus, quem debet habere Sacerdos ad faciendas benedictiones positas in fine Missalis, vel alias similes, quæ habentur in Rituali, est cotta cum stola, quę, vt plurimum debet esse alba, ad denotandam puritatem tribuendam rebus per benedictionem, potest tamen adhiberi coloris conuenientis officio diei, nisi benedictio esset coniuncta cum exorcismo E. G. ad repellendos Dęmones, nam tunc congruentius adhiberetur violacei coloris, quod præsertim solet fieri pro benedicenda aqua, vt in *Litera A. n. 431.* minister etiam adsit cotta indutus, qui teneat vas aquę benedictę cum aspersorio, & Rituale, vel Missale, in quo sint benedictiones legendæ, stando autem nudo capite semper Sacerdos has benedictiones faciat, vt in *Litera B. n. 91. §. 8.* Vide *Gauant. tom. 1. part. 4. tit. 19. n. 3. Baul. part. 2. cap. 20. à n. 4.*

Benedictiones in quo habitu faciendæ.

7. Habitus Ecclesiastici, quando amittant benedictionem. *B. n. 51. à §. 4.*

8. Habitus. Vide. Vestes. Paramenta. Indumenta.

Hac die, quam fecit Dominus.

9. *Hac die, quam fecit Dominus &c.* dicitur in Martyrologio primo loco in die Sancto Paschæ. *M. n. 101. §. 9.*

Hæc commixtio &c.

10. *Hæc commixtio, & consecratio Corporis* &c. quomodo dicatur à celebrante in Canone, vide in *Litera S. n. 20. §. 66.*

Hæc Dona, hæc munera &c.

Hæc Dona, hæc munera &c. dum dicit celebrans in canone, signet oblata. *S. n. 20. §. 50.* 11

Hæc est vera fraternitas &c.

Hæc est vera fraternitas &c. est responsorium dicendum secundo loco in tertio nocturno in officio nouem lectionum, vel duodecim apud Monachos, item secundo loco, si officium sit trium lectionum, quotiescumque agitur de pluribus martyribus fratribus carnalibus ex *Rubric. partic. Breuiar. tam Rom. quàm Monast. posit. in Comm. Plurim. Martyr. extr. temp. Paschal.* 12

Responsorium dicendum, quandò fit officium de pluribus martyribus fratribus.

§. I. Si autem simul agatur de pluribus fratribus martyribus coniunctim, cum alijs martyribus, vt est festum SS. Placidi, & Sociorum, tunc omittitur, & eius loco dicitur consuetum responsorium, nempe *Sancti mei &c.* vt docet *Gauant. tom. 2. section. 8. cap. 2. n. 9.* esse vero dicendum in casu, quo fratres martyres numerum aliorum martyrum coniunctorum excedant, satis probabiliter asserit *Guiet. de propr. fest. lib. 3. cap. 11. q. 3.*

Quid, si fiat officium de pluribus martyribus fratribus simul cum alijs similitèr martyribus, sed non fratribus.

§. II. Nota hic pro Breuiario Monastico [nam pro Romano casus non potest occurrere, cum post vltimam lectionem de festo, nullum dicatur responsorium, sed eius loco *Te Deum*, vt in *Liter. T. n. 17. §. 1.*] quod, si in officio duodecim lectionum, sit dicenda duodecima lectio pro pluribus martyribus fratribus, post illam esset dicendum responsorium *Hæc est vera fraternitas &c.* ex *Rubr. Breuiar. Monastic. cit.* semper tamen extra tempus Paschale, tempore enim paschali dicuntur alia responsoria assignata. Plura de Responsorijs lectionum, quære in *Liter. R. n. 69.*

Quandoquè prædictum responsorium dicitur post vltimam lectionem.

Hęc quotiescumque feceritis &c.

13. *Hæc quotiescumque feceritis &c.* dicitur à celebrante ante eleuationem calicis, vt in *Litera. S. n.* 20. §. 59. hæc verba denotant memoriam passionis, & mortis Christi, hinc *D. Paul.* 1. *ad Corint. cap.* 11. *n.* 26. *Quotiescumque enim manducabitis panem hunc, & calicem bibetis, mortem Domini annunciabitis, donec veniat.*

Hæredes.

14. Hæredes dispensare non possunt, quod non celebretur in loco à testatore assignato. *L. n.* 119. §. 13.

Hæresis.

15. Hæresis sponsis superueniens, an sponsalia dissoluat. *S. n.* 172. §. 43.

16. Hæresis, vel apostasia à fide est vna ex causis sufficientibus, vt coniux innocens possit facere diuortium, vt notauimus in *Liter. D. n.* 193. §. 5. est namque lapsus in hæresim, siue auersio à fide Catholica, spirituale adulterium; quo circa, si coniux innocens, ob carnale alterius adulterium potest diuortium petere, vt diximus in *Liter. A. n.* 168. multo magis ei licebit facere diuortium ob spirituale adulterium, quia maius malum ipsi imminet ex isto, quam ex illo; siquidem cohabitando cum altero coniuge hæretico, adest subuersionis periculum, & ità periculum amittendi salutem æternam, quæ proculdubio maioris est ponderis, quam sit quodcumque temporale bonum: & quod ratione huius spiritualis Adulterij possit fieri diuortium clare colligitur ex *Cap. Idolatria.* 28. *t.*

Quale sit spirituale adulterium.

Maius detrimentum affert spirituale adulterium, quam carnale.

Diuortium ratione hæresis fieri potest.

§. I. Vt autem hæresis det causam diuortio, debet esse vera hæresis cum pertinacitate, ità vt coniux in hæresim lapsus, correctionem non admittat, nec sit paratus illam admittere, vt habet *Tambur. de Matrim. tract.* 7. *cap.* 3. §. 7. *n.* 2. neque hæreticus pertinax censendus est ex eo solum, quod vnicam spreuerit correctionem, sed debet saltem spreuisse secundam, sicut recte innuit *Castrop. part.* 5. *Disp.* 3. *punct.* 6. §. 8. *n.* 2. loquens conformiter ad Doctrinam. *D. Paul. ad Tit. cap.* 3. *vers.* 10. *Hæreticum hominem post vnam, & secundam correctionem, deuita.* tunc enim, si non resipiscit, iam est pertinax, vt obseruat *Tirin. in dictum scrip. loc.* atque ideo locus erit diuortio.

Quando hæreticus censeatur pertinax.

§. II. Vidimus in *Litera A. n.* 168. §. 11. quod vtroque coniuge facto adultero, neuter habet ius petendi diuortium, quia paria crimina mutua compensatione tolluntur: at quoad hæresim res non ita se habet, quia pœna diuortij ob hæresim non infligitur præcisè propter iniuriam factam alteri coniugi, sed propter iniuriam factam Deo, & ità, adhuc vtroque coniuge facto hæretico, potest fieri diuortium; & multominus habebit locum mutua compensatio, si alter ex coniugibus admisserit adulterium, alter vero in hæresim inciderit, quia non sunt paria delicta, sed diuersæ rationis: adeoque, etiamsi innocens adulterij nolit adulterum à se expellere, poterit tamen adulter per diuortium dimittere coniugem hæreticum, neque hic, alteri in compensationem poterit adulterium obijcere. *Castrop.* §. 8. *n.* 8. *loc. cit.*

Hæresis vnius coniugis, non compensatur per hæresim alterius.

Hæresis non potest per adulterium compensari.

§. III. Diximus posse fieri diuortium, quando alter ex coniugibus hæreticus factus fuerit, cum tamen potius dicere debuissemus, in tali casu coniugem innocentem teneri à se repellere hæreticum ad euitandum subuersionis periculum, & ne videatur illius delictum patrocinari, iuxta *Cap. Non solum* 28. *t.* sed placuit assentiri benigniori sententiæ *Castrop. n.* 2. *loc. nuper* docentis; tunc solum innocentem teneri hæreticum coniugem per diuortium dimittere, quando hæreticus conatur ipsum peruertere, ità vt innocens esset in proximo assentiendi periculo, quod recte colligit ex *Cap. Quasinit. de Diuort.* §. *nos itaque.* vbi dicitur, quod mulier non debet (intellige non tenetur) à viro suo separari, nisi ipse Religionem suæ fidei corrumpere vellet.

An innocens teneatur à se repellere coniugem hæreticum.

§. IV. Et quidem, dato proximo periculo consensus, coniux innocens potest repellere hæreticum à se ipso absque Iudicis authoritate, licet regulariter diuortia fieri non debeant sine eius sententia, vt dicemus in *Liter. I. n.* 231. ratio est, quia Innocens expectando iudicis sententiam fortè pateretur graue subuersionis periculum, & quilibet ex se tenetur vitare proximam ruinam animæ.

Quandoque potest fieri diuortium sine authoritate Iudicis.

§. V. Sed petis, facto diuortio ratione hæresis, si hæreticus resipiscat, innocens

cens tenebiturne ipsum volentem redire, admittere? Respondeo, vel Diuortium factum fuit sine sententia iudicis, vel cum illa; si primum, coniugem emendatum tenetur innocens admittere, quia illud diuortium fuit tantum ad tempus, & cessante causa diuortij, nempe hæresi, non durat diuortium, vt cum communi sententia resoluit *Tambur.n.6. loc. supr.* At, si per iudicis sententiam sequuta fuerit separatio; tunc quidem innocens potest emendatum [& laudabile erit propter bonum pacis, & ob charitatem] admittere, eique emendatus tenebitur adhærere. *Tamb. n.7.* sed innocens ad id nequaquam tenetur, sicut habetur in *Cap. De illa. de Diuor.* & ità, multis relatis, contra paucos docet *Castrop.n.5.loc. supr.* vnde poterit Diuortium in perpetuum obseruare.

Diuortium sine sententia iudicis, est tantùm ad tempus.

Ratione hæresis potest fieri diuortium in perpetuum

§. VI. Neque id est contra illud *Matth. cap. 19. vers. 9.* vbi dicitur *Quicunque dimisserit vxorem suam, nisi ob fornicationem &c.* ibi enim sermo est de Diuortio faciendo, attenta ipsa natura Matrimonij, cui directe adulterium opponitur, cum per hoc violetur fides data; non tamen inde deducitur, quod ob aliud crimen, non possit iudex dare facultatem innocenti, vt cum delinquente in pęnam delicti, faciat perpetuum diuortium, sicut obseruat *Gasp. Hurtad. de Matrim. Disp. 11. n. 20.* & sane Ecclesia habet authoritatem ob multas causas decernere, quod fieri possint separationes inter coniuges quoad thorum, & cohabitationem, siue ad certum tempus, siue ad incertum, vt definitum fuit in *Trid. sess. 24. de Reform. Matrim. can. 8.*

Ecclesia potest decernere leges de diuortio.

§. VII. Facto autem hoc diuortio in perpetuum, non per hoc, Matrimonium remanet solutum quoad vinculum, sicut statuitur in *Cap. Quanto. de Diuort.* quare, neque dimittens, neque dimissus, altero viuente, poterit ad alias nuptias transire, quia quilibet adhuc priori vinculo ligatur: an vero possint mutare statum, conuolando ad Religionem, vel vir recipere possit ordines sacros, examinabimus in *Liter. R. n. 46. à §. 1.*

Per Diuortium non soluitur matrimonium quoad vinculum.

An coniuges post diuortium possint mutare statum.

§. VIII. Si vero coniux innocens haberet copulam cum emendato post iudicis sententiam, videtur renunciasse iuri suo de volendo diuortio in perpetuum, maxime si id fecisset animo remittendi tale ius per sententiam acquisitum, in eo namque casu tenebitur emendatum volentem redire admittere, secus vero, si copula intercesserit ante iudicis sententiam. *Castrop. n. 7.*

Quid si innocens post diuortij sententiam haberet copulam cum emendato.

§. IX. Cum autem dixerimus coniugem catholicum non posse facere diuortium perpetuum cum illo, qui in hæresim lapsus est, nisi accesserit iudicis sententia; oritur dubitandum, vtrum requiratur sententia iudicis, quæ expressè iudicet diuortium, an sufficiat talis sententia, quæ iudicet alterum coniugem esse hæreticum, & hoc secundum sufficere, etiam si iudicium fuerit secreto ab Inquisitoribus factum, cum *Sanchez.* satis probabiliter docet *Castrop n. 5.* quia diuortium est pęna, quæ sequitur declarationem delicti, vnde facta sententia, quod alter coniux sit hæreticus, eo ipso censetur etiam lata de Diuortio in fauorem Catholici. Plura de Diuortio quære in *Litera D. n. 193.*

Qualis sententia iudicis requiratur.

Hæretici.

Hæretici, eorumque fautores, & receptores excommunicantur in Bulla Cęnæ Domini. *B. n. 145. §. 7.* 17.

Hæretici, quomodo excludantur, ne pro ipsis Missa offeratur. *O. n. 67. à §. 1.* 18.

Hæretici non debent esse Patrini, neque in Baptismo, neque in Confirmatione. *P. n. 83. §. 2. & n. 84.* Sunt irregulares. *D. n. 85. §. 16.* An possit cum Catholico Matrimonium contrahere. *C. n. 601. §. 1. & 14.* an coram Parocho contrahere teneantur. *P. n. 37. §. 89.* tenentur ad annuam Confessionem. *C. n. 440. §. 5.* 19.

Hamulæ.

Hamulæ. Vide Ampulę. 20.

Hanc igitur oblationem &c.

Hanc igitur oblationem &c. dicitur in Canone, vt in *Litera S. n. 20. §. 53.* de illius authore dissentiunt scriptores. *Alcuin. de Celebrat. Miss.* dicit, quod eam principaliter Gelasius composuit: *Radulph. propos. 23.* refert eam tribui S. Leoni Magno, non totam, sed vsque ad illa verba *Diesque nostros &c.* exclusiue, quę fuisse addita à D. Gregorio, testatur 21.

ftatur *Amal. lib. 3. cap. 23.* ad fignificandum, quod nullus in hoc feculo fit de fua ftabilitate fecurus, quamuis iuftus videatur, ideoque precamur, vt dies noftri in Dei pace, ideft voluntate difponantur.

Haftæ Baldachini.

22. Haftæ baldachini in proceffione Sacramenti à quibus deferendæ. *B. n. 8.*

Hebdomadæ Aduentus.

23. Hebdomadæ Aduentus, quot fint, *T. n. 21.*

Hebdomada maior.

24. Hebdomada maior ideo hoc nomine nuncupatur, quia in ea, memoria paffionis Chrifti recolitur, & ità talis hebdomada, præ cæteris, infignior habetur, *Microlog. de Ecclef. obferuat. cap. 52.*

Quare hebdomada Sancta dicatur maior.

§. I. Infrà hanc hebdomadam, de nullo omnino fefto, quamuis folemniffimo, fieri poteft, fed, fi occurrat, transfertur poft octauam Pafchæ, iuxta dicenda in *Liter. T. n. 73.* §. 1. fi tamen occurrat aliquod feftum fimplex, fit de eo commemoratio, excepto triduo ante Pafcha, vt notabimus in *Liter. S. n. 166.* nam illud triduum eft duplex primæ claffis.

De feftis non poteft fieri in hebdomada maiori.

§. II. Plura effent hic dicenda de modo recitandi officium feria V. VI. & Sabbato ante Pafcha, quia tamen hoc aperte habetur in Breuiario in proprio loco, & etiam alibi exponitur, dum occurrit agere de quacumque hora canonica figillatim, & peculiariter in *Liter. M. n. 119.* ideo non eft, cur in his iterato inutiliter immoremur, progrediendo potius ad aliqua myfteria de horum ritu aperienda. Igitur.

De officio triduo ante Pafcha.

§. III. Primò; Candelabrum triangulare adhibetur ad matutinum tenebrarum cum quindecim candelis pofitum, in plano Presbiterij, non in medio, fed in cornu Epiftolæ ex *Cæremon. Epifcop. lib. 2. cap. 22.* & de eo vide in *Litera C. n. 56.*

De candelabro triangulari.

§. IV. Secundò, ante lectiones, non dicitur *Iube Domne*, vt in *Litera I. n. 225.*

Iube Domne non dicitur triduo ante Pafcha.

§. V. Tertiò, omittitur *Dominus vobifcum*, ad deteftandam proditoriam falutationem Iudæ, vt in fimili innuit *Amal. de Ecclefiaftic. offic. lib. 4. cap. 21.* vbi plura de his videre potes; de fragore faciendo poft matutinum tenebrarum, vide in *Litera F. n. 144.* nonnulla alia de his myfterijs, vide apud *Gauant. tom. 2. fect. 6. cap. 13.* quæ nos hic omittimus, eo quod minus arrideant.

Dominus vobifcum quarè omittatur.

§. VI. Solum reftat agere, an debeant accendi candelæ ad Altare, dum dicuntur horæ minores, & quidem feria V. effe accendendas faltem duas, tam ad horas minores, quàm ad vefperas, excepto completorio, docet *Gauant. n. 29. loc. cit.* feria autem VI. & Sabbato non accendantur.

Candelæ ad horas minores, an accendendæ triduo ante Pafcha.

§. VII. De Dominica Palmarum, quære in *Litera D. n. 225.* de Feria V. in Cœna Domini. *F. n. 42.* de Feria VI. in parafceue. *Ibidem n. 45.* de Sabbato Sancto in *Litera S. n. 6. 7.* Plura de tempore habebis in *Litera P. n. 247.*

Hebdomadarius.

Hebdomadarij officium in Choro, vt clarius exponamus (hæc dicimus folum pro ritu Monaftico, fiquidem, cum variæ fint aliorum confuetudines, non poffumus de omnibus difcurrere, fed quifque fuos particulares mores attendere debebit) diftinctè de fingulis horis loquemur. 25.

§. I. igitur, ad Matutinum, dictis fecreto oratione Dominica, Salutatione Angelica, & Symbolo Apoftolorum, factoque figno à Superiore, Hebdomadarius incipit alta voce *Deus in adiutorium*, fignando fe à fronte ad pectus, vt in *Litera D. n. 207.* §. 1. poftea intonat *Domine labia*, fignando fibi os pollice dexteræ, vt *ibidem*. dicto poftea Inuitatorio intonabit hymnum in cantu, vel fine cantu, prout Superior iufferit, cui ideo faciet reuerentiæ fignum in medio Chori, vt ab eo accipiat, vtrum cantari debeat; nota tamen non femper fpectare ad hebdomadarium inchoare hymnum, in feftis folemnioribus à fuperiore fiquidem intonatur.

De officio hebdomadarij ad Matutinum.

In feftis folemnioribus hymnus à Superiore intonatur.

§. II. Pfalmi incipiuntur nunc ab hebdomadario, nunc ab illo, qui in alio Choro hebdomada preterita, hebdomadarius fuit, hoc ordine: primus pfalmus cuiuslibet nocturni incipitur ab

Pfalmi quomodo imponendi.

heb-

hebdomadario, secundus vero incipitur ab alio alterius Chori, & sic successiuè, dummodo post quemlibet psalmum dicatur sua Antiphona, nam cæterum psalmi semper incipiuntur ab illo Choro, à quo fuit dictus versus *Gloria Patri* psalmi antecedentis.

Absolutiones dicuntur ab hebdomadario, benedictiones a Superiore.

§. III. Finitis psalmis primi nocturni (idem dic de secundo, & tertio) & dicta ab antiphonario antiphona vltima cum suo versu, hebdomadarius dicit clara voce *Pater noster*, & prosequitur ab omnibus secretò, in cuius fine ipse hebdomadarius, item clara voce, dicit, *Et ne nos inducas &c.* responsoque à choro *Sed libera &c.* dicet absolutionem conuenientem; benedictiones autem dicuntur à superiore.

Quas lectiones dicat hebdomadarius.

§. IV. Post lectiones idem hebdomadarius dicet responsoria cum antiphonario, & finitis ijs, dicitur secundum nocturnum, ijsdem respectiuè obseruatis, quæ suprà diximus, lectiones verò hebdomadarius eas dicit, quæ sequuntur post cantica tertij nocturni: in officio tamen trium lectionum, dicit solùm illas lectiones, quæ sunt de homilia cum principio Euangelij, in quo tamen notandum, quòd, dùm legitur textus Euangelij antè lectiones, lector non debet signare librum, neque se ipsum; imò, neque manus iunctas tenere, sed supèr librum positas, vt ad cæteras lectiones, ex *Cærem. Episcop. lib. 2. cap. 5.*

Textus Euangelij antè lectiones non signatur.

Officium hebdomadarij ad Laudes.

§. V. Officium hebdomadarij ad laudes, est inchoare *Deus in adiutorium*, psalmum *Deus misereatur*, & dicta prima antiphona intonabit psalmum primum, & secundus inchoabitur ab altero Choro, vt *suprà* §. 2. notauimus: item dicet capitulum, inchoabit hymnum (nisi ratione alicuius solemnitatis esset inchoandus à superiore, vt diximus §. 1.) canticum *Benedictus*: dicet *Dominus vobiscum*, & orationem, &, si sint faciendæ aliquæ commemorationes, dicet etiàm orationem post quamlibet antiphonam, versus verò, dum cantatur, dicitur à cantoribus, cæterùm dicitur antè orationem ab eodem hebdomadario; quæ omnia etiàm ad alias horas sunt respectiuè obseruanda, nec hic opus est diù in his minutioribus immorari, tùm, quià continua praxis hæc docet, tùm etiàm, quià multotiès standum est laudabili consuetudini locorum. vide *Cærem. Cassin. impress. ann.* 1620. Plura de officio Chori, quære *infrà n.* 49.

Versus commemorationum à quo dicantur.

Hermaphroditi.

Hermaphroditi sunt irregulares. *C. n.* 538. §. 5. 26.

Hermaphroditi, quòd validè possint Matrimonium contrahere, pro certo est tenendum, cum ad copulam sint apti. 27.

Validè contrahunt hermaphroditi.

§. I. Quæritur tamèn secundum quem sexum possint contrahere, & difficultas bitariam diuiditur; vel enim hermaphroditus habet æqualem vtrumque sexum, vel in eo alter sexus est imbecillior, alter validior.

Secundum quem sexum debeant hermaphroditi contrahere.

§. II. Si primum, poterit Matrimonium contrahere, præferendo formam viri, vel fœminæ, secundum quod ipsi placuerit eligere, qui enim vtrumque sexum habet æqualem, non est ab alijs determinandus, vt eligat potius vti sexu E. G. fœmineo, quam virili, sed ipsi optio datur, vt potius hunc, quam illum eligat, & secundum sexum electum, validè contrahere poterit, imò etiam licitè, si aliud impedimentum non obsit.

Quid, si sexus vterque æquè præualeat.

§. III. Facta verò electione, & contracto Matrimonio, præferendo formam E. G. viri, non ei licebit sic coniugato vti sexu fœmineo; aliter mortaliter peccaret, & à iudice grauissimè etiam puniri posset, & de facto aliquos hermaphroditos, qui, relicto sexu electo, altero ausi, sunt vti, in igne capitali sententia fuisse punitos, notat *Mend. Epitom. in Append. casuu. valde notab. de Matrim. n.* 4. Ac proinde DD. rectè admonent, ne Parochus hermaphroditorum Matrimonio assistat, nisi tales, coram legitimo iudice, electionem sexus faciant, & iurent se alio sexu non electo minimè esse vsuros.

Hermaphroditus coniugatus non potest vti sexu non electo.

§. IV. Sed quid, si nihilominus hermaphroditus, facta electione sexus, & iuxta illam Matrimonio contracto E. G. vt vir; postea variato sexu, cum alio contrahat, vt fœmina, validum ne erit Matrimonium? Respondeo dupliciter id posse exponi; vel enim loqueris de alio Matrimonio, adhuc viuente fœmina, cum qua prius contraxit, & tunc dico Matrimonium secundum fore inualidum, quia, cum iam sui corporis Dominium sub forma viri fœminæ concesserit, non potest amplius eiusdem corporis Dominium sub forma fœminæ alteri dare, cum de suo corpore non possit amplius disponere; Si verò loqueris de

An, variato sexu possit Hermaphroditus contrahere.

Ma-

Hermaphroditus factus viduus potest, variato sexu, valide contrahere.

Matrimonio, quod sit contractum postquam prior vxor ingressa fuerit viam vniuersæ carnis, tunc DD. communiter sentiunt (excepto Torreblanca, quem citat, nec immerito refellit *Caram. citand.*) quod secundum Matrimonium, variato sexu, esset validum, quia etiam in illo sexu posset perfici copula de se ad generationem apta.

Probabiliter etiam licitè hermaphroditus factus viduus, potest, variato sexu contrahere.

Est etiam probabile contrarium.

§. V. Dissentiunt tamen DD. in eo, vtrum secundum illud Matrimonium, stante variatione sexus, sit futurum licitum; & *Hurtad. loc. infrà.* affirmatiue respondet, dicitque, quod præscindendo à iuramento præstito de numquam vtendo sexu non electo, talis factus viduus, contrahendo iterum Matrimonium, variato sexu, excusaretur saltem à mortali, vt tamèn mortaliter delinqueret, stante iuramento, cui inique contrariaret variando electionem sexus. *Sanch.* vero, & *Basil.* quos refert *Caram. infr.* voluit talem grauiter peccaturum, etiam præciso iuramento, eo quòd in ea variatione, grauis, & scandalosa oriatur inordinatio, neque hanc opinionem refellit *Tambur. citand.* sed *Caramu.* inclinat potius in sententiam *Hurtad.* eo quod, neque in Decalogo, neque in iure canonico reperiatur lex, quæ hermaphrodijs modum in Matrimonijs prescribat; Ego quidem sententiam Basilij, & Sanchez consulerem, at opinionem Hurtadi falsam appellare non possum.

Quid, si hermaphroditus non habeat vtrumq; sexum æqualem.

§. VI. Si secundum dicatur, propositum in §. 1. nempe hermaphroditum habere vnum sexum altero potentiorem; dico certum esse cum valide, & licite contrahere posse secundum sexum potentiorem, de quo nemo dubitat.

An quis secundum sexum imbecilliorem possit nubere.

§. VII. Controuertitur tamen, vtrum valide possit nubere, præferendo formam sexus imbecillioris: in qua Difficultate *Sanch. Gutter.* & alij apud *Caram. citand.* existimant tale Matrimonium fore inualidum, quod ex eo probant, quia est inualidum Matrimonium inter personas eiusdem sexus, si autem hermaphroditus, in quo sexus E. G. fęmineus præualet, contraheret tanquam vir cum alia fęmina, sequeretur, quod fęmina copularetur fęminæ, ergo &c.

Validum est Matrimoniũ etiam secundum sexum imbecilliorem.

§. VIII. E contra *Hurtand. citand.* putat hermaphroditum iuxta sexum minus prẹualentem valide posse Matrimonium contrahere, dummodò etiam in sexu debiliori possit perficere copulam, in quam sententiam etiam inclinat Caramuel statim referendus, rectè aduertens, quod non debet attendi, an hermaphroditus censeatur vir potius, quam fœmina, sed an etiam sit sufficienter fęmina, tunc enim iuxta eum sexum erit sufficienter ad copulam aptus: quinimo est valde probabile, quod etiam sit licitum hermaphrodito inire Matrimonium iuxta sexum debiliorem, dummodò sit sufficiens ad copulam, quod non negabit Hurtadus, qui asserit, quod id nullo positiuo iure prohibetur, sicut etiam sentit *Castrop. part. 5. Disp. 4. punct. 14. §. 5.* lege *Gaspar. Hurtad. de Matrim. disp. 22. Difficult. 10. Tambur. de Matrim. tract. 1. cap. 13. §. 2. à n. 25. Caram. in Fundam. Theolog. lib. 3. à n. 3818.*

Secundum sexum debiliorem Matrimonium erit adhuc licitum.

Quid, si fęmina post Matrimoniũ euadat vir.

§. IX. Interrogas quid sentiendum sit, si persona, quæ nupsit E. G. vt fęmina, post Matrimonium ratum, & consummatum, euaderet vir, prorumpente sexu virili, quod aliquando accidisse, historiæ testantur; Respondeo, quod si in eo casu remaneret etiam sexus fęmineus aptus ad copulam, Matrimonium erat, & manet firmum, nec dissolui potest; cæterum Matrimonium est nullum, & etiam ab initio fuit tale, quia Matrimonium non potest esse validum, nisi sexus, qui prẹfertur fuerit perpetuus. *Tamburin. n. 32. loc. supr.*

Quid, si vir euaderet fęmina.

§. X. At quid, si qui nupsit vt vir, post Matrimonium etiam consummatum euaderet fęmina (quidquid sit de possibilitate casus, quod examinare non est nostrum) tunc putat *Delug.* apud *Tambur. n. 34.* Matrimonium ab initio fuisse quidem constans, & validum, sed adueniente variatione sexus, reddi nullum, & dissolutum: Ego vero libentius assentior *Tambur. n. 35.* qui aduertens, quod omnes indiscriminatim docent Matrimonium consummatum, & validum non posse dissolui, nisi per mortem, tradit tale Matrimonium esse inualidum (intellige, dummodò in tali mutatione non permaneat sexus virilis habilis ad copulam, quia tunc Matrimonium maneret firmum, vt in simili diximus §. 9.) & ab initio fuisse tale, quia sexus ille virilis non erat perpetuus: tales vero putati coniuges non peccauerunt vtendo copula, quia ignari, quod talis variatio esset futura, bona fide processerant. Plura de impedimento impotentię, quære in *Liter. I. n. 53.*

Matrimoniũ validum, & consummatum, per solam mortem dissolui potest.

Bona fides excusat à peccato.

Hic

Hic est enim Calix &c.

28. *Hic est enim Calix &c.* sunt verba consecrationis calicis dicenda à celebrante, vt in *Litera S. n.* 20. §. 59. de hac forma iàm diximus in *Litera F. n.* 134. à §. 35.

Hilarius Pictauiensis.

29. Hilarius Pictauiensis, an composuerit partem hymni Angelici. *G. n.* 34.

Hispani.

30. Hispani possunt addere nomen Patroni ad *Confiteor*. *S. n.* 20. §. 17. & proprium Regem nominare in Canone. *R. n.* 13.

31. Hispani possunt facere in vigilia Epiphaniæ de S. Thoma Cantuariensi, propter festum translationis S. Iacobi, idque ex priuilegio Gregorij XIII. referente *Gauant. tom. 2. section. 6. cap. 7. n.* 1.

32. Hispaniæ Rex occupans Regnum Siciliæ, & Insulam Sardiniæ, non manet excommunicatus virtute Bullæ Cœnæ Domini. *B. n.* 145. §. 42.

Hoc. Hic.

33. *Hoc. Hic.* pro quo supponant in forma consecrationis. *F. n.* 134. §. 37.

Hoc est enim corpus meum.

34. *Hoc est enim corpus meum* sunt verba consecrationis hostiæ dicenda à celebrante, vt in *Litera S. n.* 20. §. 55. de qua forma iàm diximus in *Litera F. n.* 134. à §. 35.

Hodie Lętus meruit &c.

35. *Hodie Lætus meruit &c.* quando mutetur in Hymno *Iste Confessor*. *Litera I. n.* 217. initio.

Homicidium.

Homicidium voluntarium patratum in Ecclesia, eam violat. *E. n.* 24. §. 1. 36.

Homicidium irregularitatem parit. *D. n.* 85. §. 22. in hac irregularitate potest aliquando Episcopus dispensare. *E. n.* 83. §. 11. 37.

Homicidium voluntarium est casus Episcopo reseruatus. *E. n.* 80. §. 3. etiam Regularium Superiores possunt sibi homicidium reseruare *P. n.* 189. §. 19. 38.

Homilia.

Homilia officij concordet cum Euangelio Missæ. *L. n.* 45. §. 12. 39.

Homilia Dominicæ legitur, quando fit eius commemoratio in Sabbato antecedenti. *C. n.* 363. §. 5. occurrit etiam in alijs casibus esse legendam, pro vltima lectione, homiliam aliquam particularem, vt in *Litera L. n.* 45. à §. 5. 40.

Honestas.

Honestas est vnum ex impedimentis Matrimonium dirimentibus, vt notabimus in *Litera I. n.* 40. §. 14. quod impedimentum oritur ex sponsalibus, & ex Matrimonio rato [non consummato, quia, ratione Matrimonij consummati, contrahitur impedimentum affinitatis, de quo in *Litera A. n.* 187.) & fuit inductum, non iure naturali, vel Diuino, sed Ecclesiastico tantum, ad quandam publicam decentiam, & honestatem, vnde dicitur impedimentum publicæ honestatis, & hoc est apud DD. commune, teste *Gasp. Hurtad. de Matrim. Disp.* 21. *n.* 1. 41.

Publicæ honestatis impedimentum quo iure inductum sit.

§. I. Vt autem clarius hoc impedimentum explicemus, agemus distinctè, primò de eo orto ex sponsalibus, deinde de eodem per Matrimonium ratum inducto. Igitur.

§. II. Sponsa non potest valide Matrimonium contrahere cum consanguineis sponsi, nec sponsus cum consanguineis sponsæ, ratione impedimenti pu-

De publica honestate ex sponsalibus orta.

publicæ honestatis, quod aperte colligitur ex *cap. Sponsam. de Sponsalib. & Matrim.* & licet hic non exprimatur ad quos gradus hoc impedimentum extendatur, attamen esse intelligendum textum vsque ad quartum gradum, cum communi docet *Henric. Canis. in tit. iur. loc.*

§. III. Sed hodie dispositio hæc iuris vsque ad quartum gradum, non habet amplius locum, vtpote correpta per *Trid. sess. 24. de Reform. Matrim. cap. 3.* vbi decernitur, quod, ratione sponsalium, impedimentum publicæ honestatis, non excedat primum gradum, & ita notant plures relati à *Barbos. in loc. Trid. cit. n. 12.* quocirca Sponsus non poterit valide contrahere cum matre, vel sorore, vel filia suæ sponsæ: sicut sponsa non poterit valide contrahere cum Patre, vel fratre, vel filio sui sponsi, in alijs vero gradibus, nulla adest prohibitio.

Hoc impedimentum ratione sponsalium non excedit primũ gradum.

§. IV. Oritur hic dubium, an sponsalia afferant impedimentum publicę honestatis, siue valida, siue inualida fuerint: & quidem ex *Cap. vnic. de Sponsal. & Matrim. in 6.* Bonifacius VIII. statuit, quod Sponsalia, etiam ex qualibet causa inualida [dummodo non sint inualida defectu consensus] inducant hoc impedimentum dirimens; sed nunc contrarium est sentiendum ex nouo iure *Trident. loc. supr.* vi cuius decernitur nullum oriri impedimentum publicæ honestatis ex illis sponsalibus, quæ ex aliqua ratione valida non erant, & hoc est conformius *Regul. 52. iur. in 6.* vbi habetur *Non præstat impedimentum, quod de iure non sortitur effectum*; sicut aduertit *Caram. n. 3794. loc. infr.*

Sponsalia nisi sint valida, impedimentum publicæ honestatis minimè causant.

§. V. Quare, si Petrus E. G. consanguineus Antoniæ, cum eadem sponsalia contraxisset, ex illis non orietur hoc impedimentum, quia, stante impedimento consanguinitatis, illa sponsalia sunt nulla, & irrita: item, si quis voto Castitatis astrictus, cum aliqua, sponsalia fecerit, hæc nullum publicæ honestatis impedimentum parerent, quia, stante voto Castitatis, illa sponsalia sunt inualida, neque est necesse, quod illud votum fuerit solemne, nam ad reddenda sponsalia inualida, sufficit quod fuerit votum simplex, stante enim hoc voto, promissio de Matrimonio est illicita, adeoque etiam inualida, tametsi promissio fuerit iuramento firmata, conformiter ad *iur. regul. 58. in 6. Non est obligatorium contra bonos mores præstitum iuramentum.* quod innuit *Caram. in Funda. Theol. lib. 3. n. 3687.* & tandem quomodocumque sponsalia sint inualida, numquam ex ijs orietur impedimentum publicæ honestatis; Sunt autem sponsalia semper inualida, quotiescumque adest aliquod impedimentum ad contrahendum Matrimonium, etiamsi sit impedimentum tantum impediens, vt dicetur in *Litera S. n. 181. §. 3* quia promissio in eo casu esset illicita, & consequenter nulla.

Doctrina data exemplis exponitur.

Obligatus voto Simplicis castitatis, non potest contrahere sponsalia.

Regula generalis ad dignoscenda sponsalia inualida.

§. VI. Ingens vero nascitur difficultas, an inducatur hoc impedimentum ex sponsalibus, quæ quis contrahit absque interno consensu, licet externe appareat talem vere consentire: in qua difficultate aliqui DD. apud *Capucin. in summ. Bass. verb. Matrim. n. 200.* explicant Tridentinum citatum hoc modo, videlicet, quod ex sponsalibus nullis non enascatur hoc impedimentum, quando nullitas externe apparet, vnde consequenter dicunt, quod sponsalia, quæ apparenter videntur cum sufficienti consensu contracta, inducant hoc impedimentum, tametsi sint inualida propter deficientiam consensus interni.

An sponsalia censeantur valida, si desit consensus internus.

§. VII. At ego non video, quomodo hęc explicatio possit censeri naturalis, clara est namque *Regul. 15. iur. in 6. Odia restringi, & fauores conuenit ampliari.* quæ regula etiam locum habet in obscuris, iuxta aliam *regul. 30.* videlicet, *In obscuris, quod minimum est sequimur*: adeoque multo magis dicta *regula 15.* locum habebit, quando apparet ipsa verba legis esse fauorabilia; cum ergo in Tridentino citato expresse dicatur *Iustitia publicæ honestatis impedimentum, vbi sponsalia, quacumque ratione valida non erunt, Sancta Synodus prorsus tollit.* vtique præcisa erit quæcumque ratio dubitandi, quia quotiescumque ex aliqua causa sponsalia erunt inualida, hoc non dabitur impedimentum, ergo etiam quando erunt inualida ex defectu interni consensus: Tridentinum siquidem absolute de quacumque inualiditate sponsalium, absque vlla limitatione loquitur, & est notum, quod vbi lex non distinguit, neque nos distinguere debemus *l. vnic. §. 11. Vbi autem. vers. sin autem ad deficientis. Cod. de Caduc. tollend. l. si seruum §. Pretor ait. vers. non dixit ff. de acquirenda hæred. cap. ad audientiam. De Decim.*

Non datur impedimentum publicæ honestatis, si sponsalia sint inualida ex defectu consensus interni.

Vbi lex non distinguit, neque nos distinguere debemus.

§. VIII. Vnde ego, vt verum fatear, non possum induci ad assentiendum Capucin.

Capucin.

pacin. cit. qui cum Sanchez, & paucis alijs, dicit esse probabile, quod hoc impedimentum oriatur ex sponsalibus inualidis ratione defectus consensus interni, dum externe appareat adfuisse verum consensum: neque eorum ratio conuincit: nam dicunt ideo in eo casu sponsalia illa parere impedimentum publicæ honestatis, quia, dum extrinsece constat fuisse valida, iam adest publica indecentia, sed hoc impedimentum fuit inductum in gratiam publicæ honestatis, ergo enascitur etiam ex sponsalibus apparenter tantum validis: hæc inquam ratio facile refellitur, quia nimis probat, & ideo nihil iuxtà communem Dialecticæ Doctrinam; quod autem nimis probet, patet, quia etiam probat, quod si sponsalia occulte sint inualida, non defectu consensus, sed ob aliam quamcumque rationem, causarent hoc impedimentum dirimens, quod esse falsum, etiam ipsi aduersarij cognoscunt.

Argumentum quod nimis probat, nihil probat.

Resoluitur sponsalia, etiam occulté tantum inualida, nullam afferre impedimentum.

§. IX. Quocirca ego firmiter teneo, quod sponsalia ficta, quæ apparenter videntur vera, sed sunt inualida ex defectu consensus interni, nullo modo inducant impedimentum publicæ honestatis, atque ita, allegatis alijs, sustinent *Tambur. de Matri. tract. 1. cap. 11. §. 2. n. 2. Castrop. part. 5. Disp. 4. punct. 10. n. 7. Goba. in Experim. Theolog. tract. 9. n. 368. Hurtad. n. 4. loc. supr. & Barb. n. 6. loc. cit.*

Sponsalia cōditionata, quomodò censeantur nulla.

§. X. Præterea, ad hoc, vt ex sponsalibus hoc impedimentum inducatur, debent ea fuisse absoluta, si enim fuerint conditionata, cum conditio consensum suspendat, est idem, ac si fuissent nulla, saltem vsque ad purificationem illius.

Conditionata sunt sponsalia, quandò conditio suspendit consensum.

§. XI. Vt autem sponsalia censeantur conditionata, & non absoluta, non sufficit quomodocumque conditio fuerit apposita: nam, si fuerit turpis, habebitur pro non posita, si necessaria, non suspendet consensum, puta, si Titius diceret Antoniæ, promitto tibi Matrimonium, si cras sol orietur, talis promissio censetur absoluta, cum sol debeat cras necessario oriri; item conditio de præterito, vel præsenti, non reddit sponsalia conditionata, quia non suspendit consensum, sic enim iam adest, vel non adest conditio, & ita sponsalia statim sunt valida, vel inualida; quare sponsalia conditionata proprie illa dicuntur, quæ habent conditionem de futuro contingenti, per quam vere consensus suspenditur, & ideo, conditione adhuc non purificata, illa sponsalia æquiparantur nullis ex defectu requisiti consensus.

Per solum conditionis euentum spōsalia transeunt in absoluta.

§. XII. Petis: Adueniente conditione, sponsalia de conditionatis, transibunt ne in absolutis, præcisè per conditionis euentum absque alio nouo consensu, ita vt ex illis possit oriri impedimentum publicæ honestatis: affirmat *Tamb. r. n. 9. loc. supr.* & quidem, qui sub conditione aliquid promittit, conditione purificata, censetur obligatus.

§. XIII. Neque obstat, quod diximus in *Liter. C. n. 414. §. 13.* videlicet probabile esse, quod Matrimonium per consensum conditionatum contractum, non fiat absolute ratum, solo conditionis aduentu, sed probabiliter nouum iterum requiri partium consensum; quia ibi sermo erat de contractu, qui exigit verba de præsenti, at vero hic loquimur de contractu diuerso, qui bene coalescere potest ex verbis de futuro.

Sponsalia fiunt per verba de futuro.

Publica honestas ex indeterminatis sponsalibus non oritur.

§. XIV. Aduertendum autem, quod sponsalia numquam inducent impedimentum publicæ honestatis, nisi fuerint contracta cum determinata persona, vnde, si quis indeterminate promitteret Matrimonium vni ex filiabus Antonij, nullum inde sequeretur impedimentum. *Hurtad. n. 5. loc. supr.*

§. XV. Quæritur, vtrum impedimentum hoc ortum ex sponsalibus validis, in perpetuum duret, & quæstio bifariam diuiditur; videlicet, an cesset hoc impedimentum per mortem alterius sponsi, & an cesset, si sponsalia mutuo contrahentium consensu dissoluantur.

Per mortem coniugis, impedimentum non cessat.

§. XVI. Quoad primum dico, impedimentum minime cessare per mortem alterius sponsi, adeoque sponsus, vel sponsa superstes, non poterit valide contrahere cum consanguineis in primo gradu sponsi, vel sponsæ defunctæ, quod aperte colligitur ex varijs locis iuris, nimirum ex *Cap. Si quis vxorem, & cap. Si quis desponsauerit. 27.* 2. & alibi.

An sponsalibus mutuo contrahentium consensu dissolutis, cesset impedimentum publicæ honestatis.

§. XVII. Quoad secundum, videtur ex responsione ad primum, esse consequenter dicendum, quod ex sponsalibus mutuo consensu dissolutis, adhuc remaneat impedimentum publicæ honestatis, & hac ratione suaderi potest, quia, vt sponsalia afferant hoc impedimentum, non est necesse quòd actualiter permaneant, sed sufficit, si iam præcesserint, sed sponsalia, quæ mutuo consensu dissoluuntur, iam præcesserunt, ergo &c. maior, in qua stat tota difficultas, deducitur ex dictis, quia mortuo altero ex sponsis, licet non perseuerent sponsalia,

perſeuerat tamen impedimentum publicæ honeſtatis, ergo etiam perſeuerabit, poſtquam ſponſalia fuerint mutuo conſenſu diſſoluta, & hanc ſententiam ſuſtinent Sanchez. Praſceus. & Laymanus apud *Caſtrop. n. 8. loc. ſupr.*

Differentia inter diſſolutionem ſponſalium per mortem alterius, & per mutuum conſenſum.

§. XVIII. Sed huic argumento poſſet reſponderi, dicendo ſiquidem non ſequi, quod ſponſalia mutuo conſenſu diſſoluta inducant hoc impedimentum, ex eo, quod idem oriatur ex ſponſalibus, etiam altero ſponſo mortuo, quia ſupponitur illum ſponſum deceſiſſe cum intentione non diſſoluendi ſponſalia, & ita ſupponuntur ſemper manſiſſe valida, adeoque producere effectum huius impedimenti: at vero, quando ſponſalia, mutuo ſponſorum conſenſu ſoluuntur, redduntur irrita, & ita ex ijs, vtpote nullis, nón orietur hoc impedimentum.

Impedimentum, quod per contractum ponitur, non poteſt à contrahentibus auferri.

§. XIX. Sed contra eſt, quia mutuus contrahentium conſenſus non poteſt facere, quod iam non adfuerint ſponſalia valida, ergo, neque facere, quód non adſit impedimentum publicæ honeſtatis, quod naſcitur ex illis ſponſalibus, tametſi actualiter non perſeuerent; neque enim priuati contrahentes poſſunt tollere impedimenta dirimentia, nam eſto per ipſorum contractum fuerit illud impedimentum inductum, non poſſunt, diſſoluendo contractum, illud auferre, quia cæterum, ſicut ex Matrimonio rato oritur impedimentum publicæ honeſtatis, poſſet hoc impedimentum auferri, ſoluto Matrimonio, altero religioſam profeſſionem emittente, quod nemo vmquam ſomniauit, & itá, circa hoc impedimentum, non attenditur, an ſponſalia perſeuerent, ſed an iam valida præceſſerint.

Declaratio Sacræ Congregationis.

§. XX. Verum *Sà. in aphoriſm. verb. Matrim. de Imped. n. 12.* tradit, quod, ſi ſponſalia mutuo conſenſu diſſoluantur, cenſentur nulla, & itá neque perſeuerabit impedimentum publicæ honeſtatis, quod idem fuiſſe deciſum à Sacra Congregatione, teſtantur *Farin. Rebell. Guttier. Armend. & Hurtad.* quos pro hac ſententia citant *Caſtrop. n. 9. & Barboſ. n. 7. loc. relat.* & quidem, ſtante hac declaratione, abſolute cenſeo ceſsare hoc impedimentum, diſſolutis mutuo conſenſu ſponſalibus, & quamuis non deſint, qui de dicta declaratione dubitent, an ſit authentica, tamen ego non poſſem, niſi temere iudicare tot DD. mentiri, qui de ea teſtantur.

Quid, ſi alter ex ſponſis rationabiliter reſiliat.

§. XXI. Addit etiam non improbabiliter *Hurtad. n. 5. loc. ſupr.* quod item ceſſet hoc impedimentum, ſi ſponſalia diſſoluantur per hoc, quod alter ſponſorum rationabiliter reſiliat.

Matrimonium ratum affert publicæ honeſtatis impedimentum.

§. XXII. Huc uſque loquuti fuimus de impedimento publicæ honeſtatis, quod oritur ex ſponſalibus, nunc de eodem agemus, quod à Matrimonio tantum rato prouenit: Vnde dicimus certum eſſe quod ex Matrimonio tantum rato oriatur prædictum impedimentum dirimens Matrimonium cum conſanguineis illius, cum qua, vel quo fuerat Matrimonium ratum, & colligitur ex *Cap. ſi quis vxorem, & ſi quis deſponſauerit 27. 2.* & ita omnes DD. indiſcriminatim fatentur, & videri poſſunt citáti.

An eodem modo per Matrimonium ratum, ſicut per ſponſalia inducatur impedimentum publicæ honeſtatis.

§. XXIII. Examinandum eſt vero, quomodo Matrimonium tantum ratum hoc impedimentum inducat, cum enim viderimus ſponſalia illud ſolum inducere quoad primum gradum, idque ſuppoſito, quod ſponſalia fuerint valida; videtur conſequenter dicendum Matrimonium tantum ratum parere impedimentum publicæ honeſtatis in primo gradu, & non in alijs, idque ex ſuppoſitione, quod Matrimonium fuerit valide ratum, & hoc paſſu procedebant aliqui DD. relati à *Caſtrop. n. 5.* innixi Tridentino, quod, vt vidimus, reſtringendo, ſtatuit ne hoc impedimentum ortum ex ſponſalibus extenderetur vltra primum gradum, & quod nullum eſſet, quando ſponſalia erant nulla, eo quia, quod de acceſſorio eſt dictum, nempe de ſponſalibus, poſſit etiam de principali concedi, nempe de Matrimonio tantum rato, nulla carnali copula interceſſa.

Pari paſſu non currunt ſponſalia, & Matrimonium ratum.

§. XXIV. At quidquid ſit de probabilitate huius ſententiæ, omnino dicendum eſt, quod in ordine ad producendum impedimentum publicæ honeſtatis, pari paſſu non currunt ſponſalia, & Matrimonium tantum ratum; nam, quod ſponſalia afferant hoc impedimentum ſolum in primo gradu, & quod nullum impedimentum cauſent, ſi ſponſalia fuerint inualida, vidimus fuiſſe ſtatutum in Tridentino, & hoc eſſe tantum intelligendum de ſponſalibus, & non de Matrimonio rato, expreſſit B. Pius V. in ſua conſtitutione, quæ incipit *Ad Romanum. edita ann. 1568. die 1. Iuly.* & habetur in *Bullar. magn. ordin. 62.* Ex qua conſtitutione liquidum manet, quod Matrimonium tantum ratum inducat impedimentum

Declaratio B. Pij V. circa intelligentiam Tridentini.

tum

Ex Matrimonio etiam inualide rato oritur impedimentum publicæ honestatis, & extenditur ad quartum gradum.

tum publicæ honestatis, eodem prorsus modo, sicut iure veteri ante Tridentinum inducebat: ac proinde, cum antiquitus hoc impedimentum extenderetur vsque ad quartum gradum, & causaretur, etiamsi Matrimonium fuisset inualide ratum (excipe, si fuisset inualidum defectu consensus) ita etiam hodie hi habentur effectus ex Matrimonio etiam inualide rato, quod, inter alios docet *Hurtad. n. 7. loc. cit.*

§. XXV. Ex eo vero, quod per Matrimonium, etiam inualide ratum, oriatur impedimentum publicæ honestatis; Dubitatur, an sit locus huic impedimento, quando Matrimonium fuerit nullum ob deficientiam præsentiæ Parochi, & testium: & negatiue respondent Sanch. Coninch. & Basil. apud *Hurtad. loc. nuper.* sed contrarium verius puto, sicut sustinent *Hurtad. cit. & Tambur. §. 3. n. 4.* & ita decisum fuisse, testatur *Armendar.* pro. ut refert *Barbos. n. 11. loc. cit.* & præterea ratione ostenditur, quia, ex *cap. vnic. de sponsal. & Matrimon. in 6.* habetur, quod, ex sponsalibus etiam quomodocumque inualidis semper oriatur impedimentum publicæ honestatis, excepto, quando sponsalia sunt inualida propter defectum consensus: ex quo iure inductum fuit aliud ius non scriptum, sed per consuetudinem introductum, quod nempe etiam Matrimonium ratum afferret idem impedimentum, tametsi Matrimonium esset nullum, quod notat *Hurtad. loc. nuper.* quare, cum in iure excipiantur sponsalia solum, quæ sunt inualida defectu consensus, sequitur, quod per hoc aliud ius non scriptum debeant excipi tantum Matrimonia illa, quæ sunt inualida defectu consensus, adeoque quocumque alio modo Matrimonium ratum sit inualidum, semper inducet impedimentum publicæ honestatis, ergo etiam, quando erit inualidum ratione clandestinitatis, quia exceptio firmat regulam in contrarium, vt habet *Gloss. in cap. Exiui. Clement. de verb. signific. verb. cum autem.*

An Matrimonia clandestina inducant impedimentum publicæ honestatis.

Quo iure Matrimonium ratum causet publicam honestatem.

Exceptio firmat regulam in contrariū.

§. XXVI. Cum diximus Matrimonium ratum, sed irritum ex defectu consensus, non afferre impedimentum publicæ honestatis; idem sentimus de Matrimonio per vim contracto, de Matrimonio amentium, & de Matrimonio puerorum, nisi in his malitia suppleret ætatem, quia, cum in dictis semper supponatur defuisse sufficientem consensum, illorum Matrimonium censetur inualidum defectu consensus, & ideo nō inducet impedimentum publicæ honestatis vsque ad quartum gradum, probabiliter tamen vsque ad primum, loquendo de Matrimonio puerorum, quia esto talis contractus non valeat in ratione Matrimonij, tamen secundum aliquos valet in ratione sponsalium. *Capus cin. in Summ. Bass. verb. Matrim. n. 206. & Tambur. §. 3. n. 3. loc. supr.*

Matrimonia violenta, amentium, & puerorum, non inducunt impedimentum publicæ honestatis.

§. XXVII. Notandum vero, quod, sicut diximus *suprà* §. 10. de sponsalibus, Matrimonium ratum non inducet hoc impedimentum, nisi fuerit absolutum, nam conditionatum non habet vim contractus Matrimonialis, nisi conditione purificata, & quidem etiam conditione purificata est probabile, non esse adhuc censendum Matrimonium ratum, nisi nouus consensus accedat, vt vidimus in *Liter. C. n. 414. à §. 13.*

Matrimonium conditionatum non censetur ratum.

§. XXVIII. Quod si teneas, statim, adueniente conditione, Matrimonium esse absolute ratum absque nouo consensu, consequenter dicere debebis, quod, accedente conditione, illud Matrimonium prius conditionatum, statim erit potens ad afferendam publicæ honestatis iustitiam vsque ad quartum gradum; Si vero sentias per solam conditionis puri cationem non esse Matrimonium ratum, nisi partes de nouo consentiant, consequenter sentire debes, quod per solum conditionis aduentum, minime induci posse publica honestas, vsque ad quartum gradum, bene tamen vsque ad primum, quia, saltem, purificata conditione, illud Matrimonium haberet vim sponsalium. *Tambur. à n. 5. loc. cit.*

Quid, si adueniente conditione statim censeatur ratum.

Quid, si purificata conditione requiratur nouus consensus.

§. XXIX. Interrogas, quomodo possit stare, quod Matrimonium inualide ratum, iustitiam publicæ honestatis inducat, cum ex *Regul. 52. iur. in. 6.* habeamus *Non præstat impedimentum, quod de iure non sortitur effectum.* Respondet *Nid. in hanc iur. regul. n. 20.* id esse quia talis contractus apprahenditur à populo tanquam verus, & ideo producit impedimentum, licet in se sit nullus; sed hęc responsio totaliter non placet, quia deficiente consensu interno, non habetur hoc impedimentum, etiamsi externe consensus appareat, vt diximus *suprà à §. 6.* quare magis arridet Doctrina *Gloss. in cad. iur. regul.* videlicet, quod ideo ex simili contractu nullo (dummodo non sit nullus defectu consensus) oriatur publica honestas, quia hæc ex solo consensu

Obiectio contra dicta ex regulis iuris.

Publica honestas solo consensu inducitur.

su induitur, vnde, esto per aliquod impedimentum, contractus non possit sortiri effectum, tamen, qui posuit consensum, posuit totam causam productivam iustitiæ publicæ honestatis.

Corollarium ex dictis. §. XXX. Ex supra posita Doctrina habes, quomodo impedimentum publicæ honestatis contrahatur, quam etiam libenter hic summatim recensebo, vt totam hanc materiam, vnico obtutu commode percipere possis; igitur hoc impedimentum causatur tam à sponsalibus, quam à Matrimonio tantum rato; sponsalia quidem illud non inducunt, nisi fuerint valida, absoluta, & circa determinatam personam, & ratione horum, impedimentum non extenditur vltra primum gradum; Matrimonium vero absolute ratum affert hoc impedimentum, etiam si contractus fuerit inualidus, excepto, si illius nullitas proueniret ex defectu consensus, & ex illo capite impedimentum ortum, extenditur vsque ad quartum gradum inclusiue; vberioris etiam claritatis gratia subdam duos casus soluendos, quibus exemplis, quasi manu duceris circa solutionem aliorum.

Casus notandus. §. XXXI. Primò suppono Antonium contraxisse valida sponsalia cum Lucia, qui Antonius postea alia sponsalia cum Berta sorore Luciæ contrahit: quæritur, vtrùm Antonius possit validè Luciam ducere, & videtur quòd non, quià Antonius, ratione sponsalium cum Berta, contraxit impedimentum publicæ honestatis cum Lucia: attamèn est dicendum, quòd possit, quià sponsalia intèr Antonium, & Bertam sunt inualida, adeoquè impotentia ad afferendum impedimentum publicæ honestatis, quòd sint inualida, patet, quià Antonius iàm promisit Luciæ, adeoquè illicitè, & consequentèr inualidè, posteà promittit Matrimonium Bertæ; Sed dices, Sponsalia intèr Antonium, & Luciam, fuere soluta mutuo ipsorum consensu: Respondeo, quòd in eo casu, stante declaratione Sacræ Congregationis allata *supr.* §. 20. posteriora sponsalia erunt valida, & ità, ratione istorum, non poterit ampliùs Antonius validè contrahere cum Lucia.

Casus alius notandus. §. XXXII. Secundò suppono Petrum contraxisse valida sponsalia cum Antonia, & posteà contraxisse Matrimonium de præsenti cum Euandra sorore Antoniæ, quod vtiquè Matrimonium est inualidum, stante impedimento publicæ honestatis orto inter Petrum, & Euandram, eo quòd Petrus priùs contraxisset valida sponsalia cum Antonia sorore Euandræ. At quæritur, vtrùm Petrus possit ampliùs validè ducere Antoniam; & videtur, quòd non, quià intèr ipsum, & Antoniam ortum fuit impedimentum publicę honestatis, eo quòd Petrus cum Euandra cōtraxerit Matrimonium de pręsenti, sed casus est sub distinctione soluendus. attende.

§. XXXIII. Vel Petrus cum Euandra, sorore Antonię, habuit copulam, vel non: Si primum, Petrus neutram poterit validè ducere, non Euandram, quià, ratione sponsalium cum Antonia, intercedit impedimentum publicæ honestatis, neque Antoniam, quia, ratione copulæ habitæ cum Euandra, intercedit impedimentum affinitatis; Si secundum, Petrus non poterit quidem Euandram validè ducere, quia cum ea contraxit impedimentum publicæ honestatis ratione sponsalium cum Antonia; at poterit validè ducere ipsam Antoniam, quia, licet contrahendo Matrimonium cum Euandra, debuisset contrahere impedimentum publicæ honestatis cum Antonia, tamen hæc impedimenta non habent vim reciprocam dirimendi, vt cum Laymano notat *Goba. in Experim. Theolog. tract.* 9. *n.* 386. quocirca Petrus, ratione Matrimonij contracti cum Euandra, redditur quidem inhabilis ad contrahendum validum Matrimonium cum quacumque consanguinea Euandræ vsque ad quartum gradum inclusiuè, sed excepta illa persona, cum qua antea valida sponsalia contraxit, quod satis innuit Bonifacius VIII. *in cap. vnic. de Sponsalib. & Matrimon. in* 6. Plura de impedimentis Matrimonij, quære in *Litera I. n.* 40. — *Reciprocam vim dirimendi non habēt impedimenta publicæ honestatis.*

Honorius III.

Honorius III. an instituerit, quod pulsaretur Campanula ad eleuationem in Missa. *C. n.* 44. §. 1. 42.

Hora

Hora pro officio canonico recitando.

43. Horę attendendę pro recitatione officij. *Litera T. n. 29.*

Hora pro celebranda Missa, siuè priuata, siuè solemni.

44. Hora pro dicenda Missa priuata. *M. n. 202. á §. 2.*

45. Hora cantandi Missam defunctorum. *M. n. 244.*

Hora assignata pro Missa solemni ce-
46. lebranda, omnes, tàm celebrans, quàm ministri, qui debent inseruire, conueniunt in Sacristia, ad hoc, vt singuli sumant paramenta sibi pro suo ministerio conuenientia, in eadem Sacristia præparata, vt in *Litera S. n. 63. §. 1.* Antequam vero paramenta accipiant, decens est, quod, non tantum Sacerdos, sed etiam omnes alij ministri aliquantulum orent, vt tantum ministerium digne, ac meritorie valeant exercere.

De modo, quo celebrās, & ministri sumunt paramenta pro Missa solemni.

§. I. Deinde Acolythi, idest Ceroferarij, & thuriferarius, lauant manus, & postea induunt cottas (apud quosdam Regulares induunt albas, & vidi alios vti rocchetto) Diaconus vero, & Subdiaconus, lotis prius manibus, induunt paramenta sibi conuenientia (adiuuantibus acolythis] excepto manipulo, quem assumunt postquam celebrans erit paratus, cui cum ipsi ministri sacri debeant inseruire, non debent adhuc habere manipulos, vt facilius ministrent, sicut dicemus in *Litera M. n. 21. §. 4.*

Habitus acolythorum in Missa solemni.

Ministri sacri, quandó accipiant manipulum.

§. II. Celebrans autem, dictis psalmis, & orationibus pro præparatione Missæ, lauat manus ad lauatorium, quod solet adesse in Sacristia, vel ipsi acolythi ministrant aquam, & manutergium, at, si celebrans sit in aliqua dignitate constitutus, conuenit, quod acolythi ministrent aquam, & ministri sacri manutergium, sed in hoc consuetudo Ecclesiarum obseruetur.

Celebrans lauat manus ante Missam.

§. III. Lotis manibus, celebrans accedit ad paramenta, quibus indui debet, dicens ad singula orationes in Missali assignatas: ministri vero sacri celebrantem adiuuant in paramentis induendis, aduertendo, quod omnia principalius faciat Diaconus, ita vt Subdiaconus tantum addiuuet; Primò igitur Diaconus accipit amictum, quem osculatur prope crucem, quę est in medio, postea illum celebranti offert, qui crucem in medio Amictus designatam, osculatur, quem Deinde capiti eiusdem celebranti imponit, mox declinat ad collum, vt in *Litera A. n. 322.* deinde illum, etiam Subdiacono addiuuante, aptat circa collum, ita vt collaria omnino contegat, & cordulas pendentes, post tergum ductas, ante pectus ligat, postea ambo ministri sacri albam accipiunt, eamque celebranti, prout opus est accommodant, quam cingulo á tergo porrecto constringunt, & eandem albam acolythi aptant, ita vt æqualiter defluat, & vestes contegat; postea Subdiaconus accipit manipulum, quem osculatur, non in cruce, sed á latere illius, eumque porrigit celebranti osculandum in cruce, quæ est in medio, tùm, osculata celebrantis manu, brachio eius sinistro illum imponit, & ligat, non supra cubitum, sed infra: postea Diaconus accipit stolam ambabus manibus, & osculatur eam prope crucem, quæ est in medio, quam offert celebranti osculandam in eadem cruce media, deinde imponit medium eius collo celebrantis, vt in *Litera S. n. 191. §. 3.* & eam accommodat ante pectus in modum crucis, ducendo partem, quæ á sinistro humero pendet, ad dexteram, & partem, quæ ab humero dextero pendet, ad sinistram, itá vt pars dextera sit supra sinistram, & sic stolam in modum crucis positam, firmat extremitatibus cinguli pendentibus á lateribus: postremó ambo ministri sacri accipiunt planetam, quam celebranti imponunt, & conuenienter accommodant.

Ministri sacri inseruiunt celebranti, dùm induit paramēta.

Alba contegat vestes.

Manipulus ponatur infrà cubitum.

Stola in modum crucis ponitur.

§. IV. Decet verò, vt, tàm celebrans, quàm ministri secum asportent sudariolum appensum cingulo a parte dextera sub Planeta, ad tergendas nares, si opus erit.

Sudariolum secum habeāt celebrans, & ministri.

§. V. His dispositis, acolythi accendunt candelas Altaris, quo facto, ad Sacristiam redeunt, vbi etiam accendunt suas candelas, quæ sunt in illis candelabris, quæ debent deferre.

Candelæ quando accēdendæ.

§. VI. Si sit cantanda tertia (de qua in *Litera T. n. 37. §. 3.*) solus celebrans cum ministris inferioribus accedit ad

Celebrans accedit ad Chorum, si ante Missam

chorum,

su inducitur, vnde, esto per aliquod impedimentum, contractus non possit sortiri effectum, tamen, qui posuit consensum, posuit totam causam productiuam Iustitiæ publicæ honestatis.

Corollarium ex dictis. §. XXX. Ex supra posita Doctrina habes, quomodo impedimentum publicæ honestatis contrahatur, quam etiam libenter hic summatim recensebo, vt totam hanc materiam, vnico obtutu commode percipere possis: igitur hoc impedimentum causatur tam à sponsalibus, quam à Matrimonio tantum rato; sponsalia quidem illud non inducunt, nisi fuerint valida, absoluta, & circa determinatam personam, & ratione horum, impedimentum non extenditur vltra primum gradum; Matrimonium vero absolute ratum affert hoc impedimentum, etiam si contractus fuerit inualidus, excepto, si illius nullitas prouenirct ex defectu consensus, & ex isto capite impedimentum ortum, extenditur vsque ad quartum gradum inclusiue; vberioris etiam claritatis gratia subdam duos casus soluendos, quibus exemplis, quasi manu duceris circa solutionem aliorum.

Casus notandus. §. XXXI. Primò suppono Antonium contraxisse valida sponsalia cum Lucia, qui Antonius postea alia sponsalia cum Berta sorore Luciæ contrahit: quæritur, vtrùm Antonius possit validè Luciam, ducere, & videtur quòd non, quià Antonius, ratione sponsalium cum Berta, contraxit impedimentum publicæ honestatis cum Lucia: attamèn est dicendum, quòd possit, quià sponsalia intèr Antonium, & Bertam sunt inualida, adeoquè impotentia ad afferendum impedimentum publicæ honestatis, quòd sint inualida, patet, quià Antonius iàm promisit Luciæ, adeoquè illicitè, & consequentèr inualidè, posteà promittit Matrimonium Bertæ; Sed dices, Sponsalia intèr Antonium, & Luciam, fuere soluta mutuo ipsorum consensu: Respondeo, quòd in eo casu, stante declaratione Sacræ Congregationis allata *supr.* §. 20. posteriora sponsalia erunt valida, & ità, ratione istorum, non poterit ampliùs Antonius validè contrahere cum Lucia.

Casus alius notandus. §. XXXII. Secundò suppono Petrum contraxisse valida sponsalia cum Antonia, & posteà contraxisse Matrimonium de præsenti cum Euandra sorore Antoniæ, quod vtiquè Matrimonium est inualidum, stante impedimento publicæ honestatis orto inter Petrum, & Euandram, eo quòd Petrus priùs contraxisset valida sponsalia cum Antonia sorore Euandræ. At quæritur, vtrùm Petrus possit ampliùs validè ducere Antoniam; & videtur, quòd non, quià intèr ipsum, & Antoniam ortum fuit impedimentum publicę honestatis, eo quòd Petrus cum Euandra cōtraxerit Matrimonium de pręsenti, sed casus est sub distinctione soluendus. attende.

§. XXXIII. Vel Petrus cum Euandra, sorore Antonię, habuit copulam, vel non: Si primum, Petrus neutram poterit valide ducere, non Euandram, quià, ratione sponsalium cum Antonia, intercedit impedimentum publicæ honestatis, neque Antoniam, quia, ratione copulæ habitæ cum Euandra, intercedit impedimentum affinitatis; Si secundum, Petrus non poterit quidem Euandram valide ducere, quia cum ea contraxit impedimentum publicæ honestatis ratione sponsalium cum Antonia; at poterit valide ducere ipsam Antoniam, quia, licet contrahendo Matrimonium cum Euandra, debuisset contrahere impedimentum publicæ honestatis cum Antonia, tamen hæc impedimenta non habent vim reciprocam dirimendi, vt cum Laymano notat *Goba. in Experim. Theolog. tract.* 9. *n.* 386. quocirca Petrus, ratione Matrimonij contracti cum Euandra, redditur quidem inhabilis ad contrahendum validum Matrimonium cum quacumque consanguinea Euandræ vsque ad quartum gradum inclusiuè, sed excepta illa persona, cum qua antea valida sponsalia contraxit, quod satis innuit Bonifacius VIII. *in cap. vnic. de Sponsalib. & Matrimon. in* 6. Plura de impedimentis Matrimonij, quære in *Litera I. n.* 40. Reciprocam vim dirimendi non habēt impedimenta publicæ honestatis.

Honorius III.

Honorius III. an instituerit, quod pulsaretur Campanula ad eleuationem in Missa. *C. n.* 44. §. 1. 42.

Hora pro officio canonico recitando.

43. Horę attendendę pro recitatione officij. *Litera T. n. 29.*

Hora pro celebranda Missa, siuè priuata, siuè solemni.

44. Hora pro dicenda Missa priuata. *M. n. 202. à §. 2.*

45. Hora cantandi Missam defunctorum. *M. n. 244.*

De modo, quo celebrās, & ministri sumunt paramenta pro Missa solemni.

46. Hora assignata pro Missa solemni celebranda, omnes, tàm celebrans, quàm ministri, qui debent inseruire, conueniunt in Sacristia, ad hoc, vt singuli sumant paramenta sibi pro suo ministerio conuenientia, in eadem Sacristia præparata, vt in *Litera S. n. 63. §. 1.* Antequam vero paramenta accipiant, decens est, quod, non tantum Sacerdos, sed etiam omnes alij ministri aliquantulum orent, vt tantum ministerium digne, ac meritorie valeant exercere.

Habitus acolythorum in Missa solemni.

§. I. Deinde Acolythi, idest Ceroferarij, & thuriferarius, lauant manus, & postea induunt cottas (apud quosdam Regulares induunt albas, & vidi alios vti rocchetto) Diaconus vero, & Subdiaconus, lotis prius manibus, induunt paramenta sibi conuenientia (adiuuantibus acolythis] excepto manipulo, quem assumunt postquam celebrans erit paratus, cui cum ipsi ministri sacri debeant inseruire, non debent adhuc habere manipulos, vt facilius ministrent, sicut dicemus in *Litera M. n. 21. §. 4.*

Ministri sacri, quandò accipiant manipulum.

Celebrans lauet manus ante Missam.

§. II. Celebrans autem, dictis psalmis, & orationibus pro præparatione Missæ, lauat manus ad lauatorium, quod solet adesse in Sacristia, vel ipsi acolythi ministrant aquam, & manutergium, at, si celebrans sit in aliqua dignitate constitutus, conuenit, quod acolythi ministrent aquam, & ministri sacri manutergium, sed in hoc consuetudo Ecclesiarum obseruetur.

§. III. Lotis manibus, celebrans accedit ad paramenta, quibus indui debet, dicens ad singula orationes in Missali assignatas: ministri vero sacri celebrantem adiuuant in paramentis induendis, aduertendo, quod omnia principalius faciat Diaconus, ita vt Subdiaconus tantum addiuuet; Primò igitur Diaconus accipit amictum, quem osculatur prope crucem, quę est in medio, postea illum celebranti offert, qui crucem in medio Amictus designatam, osculatur, quem Deinde capiti eiusdem celebranti imponit, mox declinat ad collum, vt in *Litera A. n. 322.* deinde illum, etiam Subdiacono addiuuante, aptat circa collum, ita vt collaria omnino contegat, & cordulas pendentes, post tergum ductas, ante pectus ligat, postea ambo ministri sacri albam accipiunt, eamque celebranti, prout opus est accommodant, quam cingulo à tergo porrecto constringunt, & eandem albam acolythi aptant, ita vt æqualiter defluat, & vestes contegat; postea Subdiaconus accipit manipulum, quem osculatur, non in cruce, sed à latere illius, eumque porrigit celebranti osculandum in cruce, quæ est in medio, tùm, osculata celebrantis manu, brachio eius sinistro illum imponit, & ligat, non supra cubitum, sed infra: postea Diaconus accipit stolam ambabus manibus, & osculatur eam prope crucem, quæ est in medio, quam offert celebranti osculandam in eadem cruce media, deinde imponit medium eius collo celebrantis, vt in *Litera S. n. 101. §. 3.* & eam accommodat ante pectus in modum crucis, ducendo partem, quæ à sinistro humero pendet, ad dexteram, & partem, quæ ab humero dextero pendet, ad sinistram, ità vt pars dextera sit supra sinistram, & sic stolam in modum crucis positam, firmat extremitatibus cinguli pendentibus à lateribus: postremò ambo ministri sacri accipiunt planetam, quam celebranti imponunt, & conuenienter accommodant.

Ministri sacri inseruiunt celebranti, dùm induit paramēta.

Alba contegat vestes.

Manipulus ponatur infrà cubitum.

Stola in modum crucis ponitur.

§. IV. Decet verò, vt, tàm celebrans, quàm ministri secum asportent sudariolum appensum cingulo a parte dextera sub Planeta, ad tergendas nares, si opus erit.

Sudariolum secum habeāt celebrans, & ministri.

§. V. His dispositis, acolythi accendunt candelas Altaris, quo facto, ad Sacristiam redeunt, vbi etiam accendunt suas candelas, quæ sunt in illis candelabris, quæ debent deferre.

Candelæ quando accēdendæ.

§. VI. Si sit cantanda tertia (de qua in *Litera T. n. 37. §. 3.*) solus celebrans cum ministris inferioribus accedit ad chorum,

Celebrans accedit ad Chorum, si antè Missam

cantanda sit hora tertia.

chorum, paratus, amictu, alba, cingulo, stola, & Pluuiali, & dum dicuntur psalmi, ministri sacri in Sacristia se parent, & finita hora tertia, ministrent celebranti manipulum, & planetam, modo supra dicto, & interim ceroferarij cereos altaris accendunt, non enim est necesse, quod sint accensi pro hora tertia, sed sufficit si accendantur pro Missa, licet laudabilius, & conuenientius esset eos accendere etiam pro hora tertia.

Non omnia, quæ sunt in cæremoniali Episcoporũ, spectant solis Episcopis.

§. VII. Supradicta ferè omnia repeRiuntur in *Cæremon. Episcop. lib. 1. cap. 9. & 10. & lib. 2. cap. 8.* neque per hoc putandum est ista esse obseruanda solum, celebrante Episcopo, præcipue quoad actus reuerentiales, quos supra diximus Sacerdoti esse exhibendos, nam, si bene verba cæremonialis prædicti considerentur, constabit illud loqui etiam de alijs Sacerdotibus solemniter celebrantibus. Vide *Bauld. part. 3. cap. 11. de Miss. solemn. artic. 3.*

Quomodò celebrans cũ Ministris ad altare procedat.

§. VIII. Celebrans antequam exeat de Sacristia, imponit incensum in thuribulo, vt in *Litera C. n. 197.* procedit postea ad Altare cum ministris, ordine tradendo in *Litera O. n. 122.*

47. Hora. Vide. Tempus.

Horæ Canonicæ.

48. Horæ Canonicæ generice consideratæ plura habent notanda. Primò: quid sit officium, siue Horæ canonicæ. *N. n. 39.* Secundò, de origine Diuini officij. *O. n. 31.* Tertiò de numero, & partibus horarum canonicarum. *P. n. 42.* Quartò, de personis, quæ ad horas canonicas etiam priuatè recitandas tenentur. *Ibidem n. 127.* Quintò, de obligatione recitandi, quoad illius varietatem, & de modo eas recitandi. *O. n. 31. à §. 5.* Sextò, de obligatione quotidiana. *ibidem. n. 7. init.* Septimò, de illis, qui tenentur ad horas in publico persoluendas. *ibidem. n. 7. à §. 7.* Octauò, an teneantur ad officium, qui inuiti susceperunt ordines sacros, vel Beneficia, aut coacti professionem emisserunt, & quid dicendum de eo, qui in pueritia esset ordinatus in sacris. *ibidem. n. 7. §. 3.* Nonò, de paruitate materiæ, quæ a mortali excusat. *P. n. 51. à §. 1.* Decimò, de causis excusantibus a recitatione horarum. *E. n. 212.* Vndecimò, quando incipiat obligatio ad horas. *O. n. 7. §. 1.* Duodecimò, de quibus debeat, & possit officium recitari. *ibidem. n. 31. à §. 6.* Tertiodecimò, vtrum, qui pluribus titulis obligatur ad horas, si eas omittat, plura peccata committat, & an plurium peccatorum censeatur reus, qui eodem die totum omittit officium. *ibidem. n. 46. à §. 2.* Quartodecimò, an psalmi pœnitentiales sint pars officij canonici. *P. n. 253.* Quintodecimò, an officium defunctorum aliquando sit sub præcepto recitandum. *O. n. 40.* Sextodecimò, vtrum officium paruum B. M. V. cadat aliquando sub præcepto, *ibidem. n. 36.* Decimoseptimò, an de psalmis gradualibus detur aliqua obligatio. *P. n. 252.* Decimo octauò, quid sit dicendum de Litanijs. *L. n. 113. & 114.*

Tota materia horarum canonicarũ, hic recensetur, alibi examinanda.

§. I. De Breuiario in genere, sermo est in *Liter. B. n. 129.* de Rubricis generalibus illius. *R. n. 99. à §. 7.* de particularibus, *ibidem. §. 10.*

De Rubricis generalibus, & particularibus Breuiarij.

§. II. Alia sunt in fine Breuiarij, de quibus, ne aliquid desit, suis in locis respectiue agendum est, videlicet de ordine commendationis Animæ. *O. n. 128.* de benedictione mensæ. *B. n. 90.* de Itinerario. *I. n. 221.* & tandem agendum restat de cæremonijs seruandis, tàm in priuata, quàm publica horarum canonicarum recitatione, sed de hoc dictum fuit in *Litera C. n. 10.*

De quibusdam in fine Breuiarij positis.

Horæ Canonicæ quoad Chorum.

Horæ Canonicæ in Choro persoluuntur, quibusdam obseruatis cæremonijs, & quia hæc præcipue spectant ad hebdomadarium, & Antiphonarium, ideo de his peculiariter est agendum, de hebdomadario quidem iam diximus *supra n. 25.* & de Antiphonario in *Litera A. n. 385.* quo vero ad disciplinam ab omnibus in Choro seruandam, nonnulla notamus, iuxta nostrum alphabeticum ordinem in suis respectiue literis, nempe, quando in Choro sit standum, in *Litera S. n. 185.* quando genuflectendum. *G. n. 31.* quando caput inclinandum. *C. n. 134.* quando sit tenendum caput coopertum, & quando discoopertum. *Ibidem n. 132.* quando formandum signum crucis. *S. n. 157.* de officio cantorum. *C. n. 102.* Plura de horis cano- 49.

De obseruandis in Choro, dum recitantur horæ.

canonicis, quære *supra n.* 48.

50. Horæ canonicæ in festis solemnioribus cantantur, quare tractandum est de illarum functionibus, & cum hic tantum loqui debeamus de illis canonicis horis, quæ cum sacris vestibus solemniter cantantur, ideo, omissis alijs, quæ cum hac solemnitate dici non solent, tractabimus de Matutino cum Laudibus, in *Litera M. n.* 117. de Tertia. *T. n.* 37. §. 3. de Vesperis, in *Litera V. n.*36. addendo etiam in *Litera P. n.*210. aliqua de officio Primæ, ratione Martyrologij, quod in vigilia Natiuitatis Domini consueuit solemnius decantari.

De horis, quæ solemniter cantantur.

51. Horæ minores, an dicendæ, accensis ad Altare candelis in hebdomada maiori. *Supra n.* 24. §. 6.

Hora canonica ante Missam solemnem dicenda.

52. Hora canonica, quæ immediate debet precedere ante Missam conuentualem, vel solemnem, quænam esse debeat. *M. n.* 239. §. 2. hæc est veluti præparatio ad Missam, vt cum Franceolino notat *Gauant. tom.* 1. *part.* 1. *tit.* 7. quandoque vero cantatur Missa, nulla præcedente hora canonica, vt dicemus. in *Litera T. n.*73. §.22. sed aduertendum hunc esse casum particularem, quia cæterum semper debet aliqua hora præcedere ex decreto Vrbanni II. vt in *Litera S. n.* 6. §. 3. est tamen satis probabile hoc non obligare sub mortali. *Quart. part.* 1. *tit.* 15. *dub.* 8.

De hora canonica, quæ debet præcedere antè Missam solemnem.

53. Hora tertia, si cantetur ante Missam solemnem, tunc solus celebrans cum ministris inferioribus, accedit ad Chorum. *Supra n.* 46. §. 6.

Hosanna filio Dauid &c.

54. *Hosanna filio Dauid &c.* dicitur pro Benedictione Palmarum. *B. n.* 87. §. 4.

Hospites.

55. Hospites vti possunt Oratorio priuato Domini Domus. *O. n.* 109. §. 16.

Hostia.

Hostiæ appellantur buccellæ à *Tertull. de Monogam. cap.* 11. 56.

Hostia super patenam ponitur tersa à fragmentis. *C. n.* 23. §. 8. quomodo eam cum patena accipiat celebrans pro facienda eius oblatione. *S. n.* 20. §. 35. finita oblatione, quomodo hostia super Altare deponenda. *Ibidem* §. 37. consecrata, quomodo super patenam ponenda. *S. n.* 20. §. 65. quomodo cum ea faciendæ cruces super Calicem. *Ibidem* §. 63. 57.

Hostia, si caderet, quid sit faciendum. *P. n.* 45. *à* §. 10. 58.

Hostiæ paruæ, siue particulæ, quomodo debeant à celebrante in Missa offerri, & consecrari. *S. n.* 20. §. 46. *&* 54. An hostia magna partita in plures partes, possit ministrari fidelibus. *P. n.* 45. §. 2. 59.

Hostia, si euanescat, vel miraculose conuertatur in carnem, fiat, vt in *Litera M. n.* 107. §. 38. 60.

Hostiam consecratam comburere, est sacrilegium. *Litera S. n.* 28. 61.

Hostia consecrata, quomodo reponenda super patenam post processionem feria VI. in parasceue. *F. n.* 45. §. 29. eius eleuatio, quomodo facienda. *Ibidem* §. 37. 62.

Hostia consecrata, si reperiatur post purificationem, & non possit conseruari, quid faciendum. *P. n.* 45. §. 13. Si vero hostia aliqua, vel particula, quam dubitamus, vtrum fuerit consecrata, casu inueniatur ad Altare, vel apud veneficum, & sacrilegum, vel etiam adhæreat patenæ; absque vlla extrinseca functione ad Altare deportetur in tabernaculo seruanda, quam aliquis Sacerdos in Missa ante purificationem sumere debebit; quod, si ita sit deturpata, vt nauseam causet, tunc relinquatur semper in tabernaculo in pixide separata, quousque sit corrupta, & postea species corruptæ, in Sacrarium proiiciantur, vt in simili esse faciendum videbimus in *Litera V. n.* 19. §. 1. *Gauant. tom.* 1. *part.* 3. *tit.* 10. *ad n.* 15. 63.

Quid, si reperiatur aliqua hostia, quã esse consecratam dubitamus.

Hostia consecrata, si ab aliquo venenoso tangatur, fiat, vt in *Litera V. n.* 19. 64.

Hostia consecrata, ex se est integrum Sacramentum. *C. n.* 476. 65.

Hostia. Vide. Particula. Panis. Eucharistia. Sacramentum. 66.

Hostiæ materia, & figura, & denominatio.

67. Hostia pro faciendo sacro, cuius materiæ esse debeat. *M. n.* 107. *à* §. 29. cuius figuræ *F. n.* 98. mundissima esse debet ex Decreto S. Aniceti Papæ, referente *Burchard. lib.* 5. *cap.* 29. fit autem in modica quantitate iuxta communem vsum deriuatum ab Alexandro Papa, quia, quanto est paucior, tanto est potior. *Radulph. propos.* 23. aduertendum etiam, quod sit integra, vt colligitur ex *Concil. Cojacens. cap.* 3. ad significandam Christi integritatem.

68. *De denominatione hostiæ.* Hostia hoc nomine appellatur, quia firmissimum est contra hostes præsidium. *Honor. in Gemm. lib.* 1. *cap.* 98. possumus etiam dicere talem denominationem ex eo nasci, quia hostia est materia ad sacrificium apta, quæ per Christi verba à Sacerdote prolata, substantialiter mutatur in corpus Christi, quæ mutatio conuenientissime, transubstantiatio appellatur, ex *Trid. sess.* 13. *de Eucharist. cap.* 4.

Hostiæ consecratio.

69. Hostia, quomodo in Missa à celebrante consecranda. *S. n.* 20. §. 57. Quid faciendum, si depræhendatur vitiata, aut incipiat corrumpi. *M. n.* 107. *à* §. 35.

Hostia fracta, cum admiratione populi non consecranda. §. I. Si ante consecrationem celebrans inueniat hostiam esse fractam, ità vt ex eo causari possit admiratio, & scandalum in populo, debet alia accipi, & offerri, & si nulla timeatur ex illo defectu admiratio, poterit celebrans ea vti: sed notandum, quod, dum mutatur hostia post oblationem, prior hostia iam oblata, debet à Sacerdote sumi post ablutionem, non quidem sub graui præcepto, sed ex Consilio, vt explicat *Quart. citand.* debet tamen nihilominus celebrans omnino aduertere, vt illa hostia semel Deo oblata, prophanè non tractetur, sed, si ipse eam non sumat, poterit à quocumque alio reuerenter sumi, ex *Goba. in Experim. Theolog. tract.* 3. *n.* 832. qui etiam notat, quod hostia, quæ de nouo sumitur, non est necessario offerenda cum solita oratione, quam Sacerdos, priorem offerendo, iam dixit, sed sufficiet hanc secundam sola mente offerre.

Hostia semel Deo oblata, ab aliquo sumi debet.

Si post oblationem mutetur hostia, sufficit secundam sola mente offerre.

Defectus accidentales nō sunt necessario supplendi. §. II. Si vero alia hostia, nisi post longam moram, & populi admirationem, haberi non possit, tunc celebrans debet priori hostia, vti, nam, cum illa fractio non sit defectus substantialis, non est necessariò supplendus: imò aduertit *Castrop. part.* 4. *tract.* 22. *punct.* 11. *n.* 6. quod defectus accidentales, facta oblatione, sunt dissimulandi, & multo magis post consecrationem, cui se conformat *Goba. supr.*

Scienter non adhibeatur hostia fracta. §. III. Aduertant vero Sacerdotes ne scienter vtantur in Missa hostia notabiliter fracta, quia hoc esset graue peccatum contra reuerentiam Sacrificij. vide *Miss. de defectib. occurrentib. tit.* 10. *n.* 9. *Quart. hic.*

Præsens debet esse materia consecranda. §. IV. Materia consecranda debet esse præsens, & quidem talis præsentia requiritur, vt possit vere demonstrari per hæc pronomina *hoc. hic.* vt communiter resoluunt Theologi, & videri possunt *Goba. tract.* 3. *n.* 81. *Alloz. in alphab. moral. verb. Eucharist. Disp.* 5. *section.* 3. *Bonal. tom.* 2. *tract.* 25. *lection.* 3. & si Sacerdos in Missa post consecrationem hostiæ, aduerteret esse duas, cum tamen putasset esse vnam tantum, ambæ manent consecratæ, quia in eo casu Sacerdos intendit consecrare quod præ manibus habet, & nullam ex illis voluit determinate excludere. DD. cit. quibus adde *Mend. in epitom. verb. Eucharist. n.* 16. & *Tonell. in Sacr. Euchar. lib.* 2. *tit.* 8. *ad rubr.* 5.

Qui præ manibus habet duas hostias, putans esse vnam, ambas consecrat.

Hostiæ coopertæ, an possint consecrari, & quomodo censeantur præsentes. §. V. Vtrum autem hostiæ coopertæ sint sufficienter præsentes, cum distinctione est procedendum, vel enim sunt ità coopertæ, vt judicio viri prudentis putentur ablatæ de medio, putà, si sint in tabernaculo inclusæ, vel retrò murum, & hoc modo non sunt sufficienter præsentes. *Bonal. cit.* vel sunt ita coopertæ, vt non videantur de medio tolli, E. G. si sint in Pixide inclusæ, & coopertæ, dummodo pixis sit moraliter præsens, & ita tanquam præsentes valide consecrari poterunt, *Alloz. Tonell. & Bonal. supr.*

Cæcus valide consecrat. §. VI. Neque obstat, quod particulæ sic inclusæ, à celebrante videri non possint, quia cæcus valide consecrat, tametsi illicite, non obtenta dispensatione à Pontifice. *Alloz. & Bonal. cit.*

An hostiæ sub corporali possint consecrari. §. VII. Maiorem facit difficultatem *Tonell. cit.* de hostijs, quæ essent sub corporali, mappa, vel in Missali, & dicit ex vtraque parte multos esse DD. vnde resoluit eas esse in alia Missa iterum sub conditione consecrandas, aut saltem sumi

mi debere à celebrante post sumptionem sanguinis.

§. VIII. Ratio, quare huiusmodi hostiæ non censeantur certò consecratæ, non est, quia videri non possint, vidimus enim *suprà* §. 6. cęcum valide consecrare, præterquamquod celebrans, dum consecrat cumulum particularum, non videt eas, quæ sunt sub alijs; fortasse ratio erit ea, quam affert *Busemb. in Medull. Theolog. moral. lib. 6. tract. 3. cap. 1. Dub.* 5. videlicet, quia sic cooperteæ non sunt tanquam in continente, vt sunt in pixide.

Particulæ coopertæ tāquàm incontinente, censētur præsentes.

§. IX. Quantitas materiæ consecrabilis in se est indefinita, non enim habemus pręceptum, quod debeant esse tot hostiæ determinatæ, & non plures, nec pauciores, sed materia à celebrante determinatur, vt valida sit consecratio, & quęcumque quantitas potest consecrari, dummodo non sit ita extensa, puta centum palmorum, vt tota non possit demonstrari præsens per pronomen *hoc.* nec sit ita minima, vt non sit sensibilis. *Allez. cit. n.* 4.

Materiæ quātitas à celebrante determinatur.

§. X. Dices. poterit celebrans maximam materiam consecrare, dummodo de illa aliquam partem determinet. Contra est, quia materia vel est determinata, vel non, si primum, dico inualide consecrari, quia non potest demonstrari pręsens per pronomen *hoc.* si secundum, non potest consecrari, vtpote indeterminata; pręterea, vt ex tali quantitate aliqua pars valide consecretur, debet hęc pars ab alia materia distingui, & seiungi, si enim Sacerdos ex pluribus hostijs velit tantum quinque E. G. consecrare, nisi has quinque ab alijs seiungat, nullas consecrabit, quia materia semper erit indeterminata.

An ex eadem massa materiæ possit aliqua pars consecrari.

§. XI. Quęritur, vtrum remaneant consecratę hostię, siue particulę, quę afferuntur ad Altare, inscio Sacerdote. Respondeo, vel sunt vnitę cum alijs hostijs, conscio Sacerdote iam positis, vel non; si primum, vtique remanent consecratę, quia Sacerdos, licet nesciat nouas particulas fuisse additas toti cumulo, tamen intendit consecrare totum cumulum, in quo sunt additę particulę, ipso inscio; si secundum, proculdubio non remanent consecratę, defectu intentionis, quia Sacerdos non potest habere intentionem consecrandi materiam, quam non nouit. *Busemb. supr.*

Quid, si ad Altare afferantur particulæ, inscio celebrante.

Hostiæ eleuatio.

70. Hostia eleuatur in Missa, vt in *Litera S. n.* 20. §. 56. & quare. *E. n.* 60. quomodo Feria VI. in parasceue. *F. n.* 45. §. 37.

71. Hostia cum calice eleuatur aliquantulum ad verba *Omnis honor, & gloria, S. n.* 20. §. 63.

Hostia non tegenda.

72. Hostia numquam tegitur in Missa ad differentiam calicis, ratio affertur à *Durand. in Ration. Diuin. offic. lib. 4. cap. 46. n.* 11. quia calix repręsentat Christum in Sepulcro clausum, hostia vero repręsentat passionem quidem eiusdem Christi, sed extra sepulcrum: vnde male, & pręter Rubricam, aliqui faciunt, qui tempore consecrationis calicis, palla cooperiunt hostiam, nec valet eorum ratio, quod nempe id fieri debeat, ne manipulus tangat hostiam, quia huic inconuenienti satis pronitum erit, si cum debita aduertentia se gerent.

Hostiæ fractio.

73. Hostia frangitur à celebrante per medium, vt in *Liter. S. n.* 20. §. 66. frangitur autem super calicem ad cautelam, ne fragmenta dispergantur, & incipitur fractio à parte superiori ad similitudinem signi crucis. *Gauant. tom. 1. part. 2. tit.* 10. *n.* 2. hęc fractio non est de essentia Sacrificij. *F. n.* 142. vbi, quid sit faciendum, si hostia dilabatur in calice, & non possit fieri solita fractio.

Hostiæ consumptio.

74. Hostia consecrata sumitur à celebrante in Missa, vt in *Liter. S. n.* 20. §. 69. quę sumptio necessario debet à celebrante fieri, quia debet participare de suo Sacrificio. *D. Thom. 3. part. q.* 82. *artic.* 4. *in corpor.* & aduertat celebrans, ne indecenter dentibus comminuat sacrosanctam hostiam (quod idem ab ijs, qui communicant obseruetur) sed eam cum primum curet, lingua mollificata, de-

Celebrans debet de suo Sacrificio participare.

Hostia non comminuatur dentibus.

glutire, & si aliquod fragmentum palato adhæreat, illud, non digito, sed, vel lingua, vel purificatione, traijciat. *Tonell. lib. 2. tit. 10. Rubr. 4.*

Quando Eucharistia conferat sumentibus gratiam.

§. I. Opportune hic quæritur, quando Eucharistia conferat gratiam sumentibus, an nempe id præstet statim, ac sumitur in ore, an vero, cum ad stomachum traijcitur; primum tuetur *Becan. cap. 22. de Eucharist. q. 6. n. 2.* Secundum autem docet ferè omnes alij Theologi, inter quos *Scort. de Sacrif. Miss. lib. 4. cap. 27. nu. 4. Castrop. part. 4. tract. 21. punct. 9. §. 1. nu. 5. & Abre. in Instit. Paroch. lib. 9. cap. 4. section. 6. n. 204.*

Cibus spiritualis cibo corporali comparatus.

§. II. Probatur etiàm ratione, quam affert *D. Thom. q. 79. artic. 1. in Corpor.* vbi ait eodem modo Eucharistiam producere effectum in vita spirituali, sicut cibus corporeus in vita corporali, sed iste non producit effectum prout solum sumitur, sed prout est transmissus in stomachum, ergò idem dicendum de cibo spirituali.

§. III. An sumptio Eucharistiæ plùs gratiam conferat sub vtraque specie, quàm sub vna tantùm. *S. n. 213.*

75. Hostia aliquo modo vitiata sumenda est à celebrante post sumptionem vtriusque speciei, si eam iàm obtulerit, vel consecrauerit. *M. n. 107. §. 35.*

76. Hostiæ consumptio, vide Consumptio.

Hostia non osculanda.

77. Hostia non osculetur à celebrante in Missa. *S. n. 20. §. 56.* neque loco Altaris pro danda pace. *A. n. 260.*

Hostia quoad ieiunium.

78. Hostia consecrata, vtrùm sumpta ieiunium naturale frangat, est controuersum, & Diana relatus à *Gobat. in Experim. Theolog. tract. 4. nu. 264.* contrà *Thom. Hurtad.* asserit affirmatiuam sententiam probabilem esse, at, si mihi meum licet aperire sensum, existimo cum *Hurtad. cit.* sacras species ieiunium naturale minimè frangere, sic enim discurro: ob quam rationem Sacerdos, qui eodem die plures Missas est celebraturus, non potest sumere purificationem, nisi in vltima, vt præcipit *Missal. de defectib. occurrent. tit. 9. n. 4.* vtique, non ob aliam, nisi propter eam, quam assignabimus in *Litera S. n. 37. §. 16.* vt nempe Sacerdos non frangat ieiunium naturale, si autem hoc iàm esset fractum per solam sumptionem hostiæ consecratæ, ad quid omittere purificationem, vt naturale ieiunium saluetur?

Sacræ species non frangunt ieiunium naturale.

An Sacerdos sumat ieiunus Sacrum Sanguinem.

§. I. Præterea, si sacra hostia frangeret naturale ieiunium, non posset dici, quod Sacerdos ieiunus sumeret Sanctissimum Sanguinem, quia hunc sumit post sumptam sacram hostiam.

Quare pro sumenda Eucharistia, requiratur ieiunium naturale.

§. II. Certum est vero, quod tota ratio, quare requiritur naturale ieiunium ante sumptionem Sacræ Eucharistiæ, est, vt cibus cælestis anteponatur cuicumque cibo terreno, quod videbimus in *Litera I. n. 9. §. 9.* sed per sumptionem sacræ hostiæ non anteponitur cibus terrenus cibo cælesti, ergo &c.

Hostia pro Ordinatione.

Hostia, an sit de necessitate materiæ ordinationis Presbiteri. *Litera M. num. 107. à §. 88.* 79.

Hostiarum instrumentum.

Hostiarum instrumentum. Vide Instrumentum ad conficiendas hostias. 80.

Humerale.

Humerale vocatur Amictus. *A. n. 123.* 81.

Humiliate capita vestra &c.

Humiliate capita vestra Deo, cum oratione super populum, quomodo dicatur in Missa. *S. n. 20. §. 77.* de Missa solemni. *C. n. 197. §. 60.* de eadem sine ministris sacris, *ibidem n. 204.* de modo à Diacono seruando. *D. num. 123. §. 46.* cur dicta oratio instituta. *O. n. 86.* 82.

Humilis

Humilis Confessio.

83\. Humilis sit Confessio. *P.n.* 157. §. 2.

Hymni.

84\. Hymni nomine veniunt ea, in quibus laudes Dei continentur ex *D. August. Psalm.* 72. quia tamen, tum Antiphonæ, tum Psalmi, & alia plura continent laudes Dei: videndum est, quare potius aliqua nomine hymni appellentur, quam alia, pro quo regulam sumo à *S. Isidor. de Eccles. offic. lib.* 1. *cap.* 6. vbi ait, quod carmina, quæ in laudem Dei dicuntur, hymni vocantur, & licet ibidem videatur etiam Psalmos nomine hymni appellare, nihilominus in fine capitis proprius loquitur de illis, qui constant carminibus continentibus laudes Dei speciatim, Psalmi autem continent laudes Dei generatim, vt obseruat *Guyet. de propr. fest. lib.* 3. *cap.* 5.

Quibus competat nomen hymni.

De authoribus hymnorum.

§. I. Varij sunt hymni, quos in officio recitamus, à varijs compositi, sed præcipue à SS. PP. Ambrosio, Gregorio, Hilario, Bernardo, S. Thoma, & alijs, de quibus omnibus sigillatim mentionem facit *Gauant. Tom.* 2. *sect.* 5. *cap.* 4. imo etiam in Breuiario B. Pij V. primò edito, notabatur in proprijs locis author cuiuslibet hymni, quod postea in alijs editionibus omissum fuit; tùm quia hymnorum authoritas, non ab authore, sed ab Ecclesia approbante sumenda est, tum, quia de pluribus author habebatur incertus. *Guyet. supr.* nos etiam aliquibus obiter tantum expositis in proprijs locis, cætera quoad hoc minus vtilia omittemus, cum certam cognitionem dare non possimus.

Plures hymnos emendauit Vrbanus VIII.

§. II. Hymnos Ecclesiasticos emendauit Vrbanus VIII. in his, sicut in multis alijs, peritissimus, intactis tamen relictis hymnis de Sanctissimo Sacramento, fortasse (quod innuit *Guyet. q.* 7. *loc. cit.*) ob reuerentiam S. Thomæ Aquinatis, qui eos composuit, alijsque paucis, quos Sapientissimus Pontifex cognouit correctione non indigere, alios vero emendatos approbauit *S. Rit. Congregat.* 17. *Mart.* 1629. referente *Gauant. n.* 9. *loc. cit.*

§. III. His hymnis nouiter correctis vtuntur omnes, qui recitant iuxta Breuiarium Romanum: sed nos Monachi, ex recepta consuetudine, vtimur semper antiquis, nec vllam video obligationem vtendi his nouis.

Monachi vtuntur hymnis antiquis.

§. IV. In recitandis hymnis ad officium canonicum, hæc obserua. Primò, dicitur hymnus ad Matutinum, dicto Inuitatorio, & Psalmo *Venite exultemus &c.* Secundo, ad Laudes post Capitulum, iuxta ritum Romanum, iuxta vero ritum Monasticum, post Capitulum dicitur responsorium breue, & postea hymnus. Tertio, ad horas minores, idest Primam, Tertiam, Sextam, & Nonam, dicitur post *Deus in adiutorium &c.* antequam incipiatur Antiphona pro Psalmis. Quartò, dicitur ad Vesperas eodem loco, quo de Laudibus diximus. Quinto tandem, ad Completorium, semper ante Capitulum, apud Romanos quidem, dicta Antiphona post vltimum Psalmum, apud Monachos vero, dicto vltimo Psalmo, quia in Breuiario Romano dicitur Completorium cum Antiphona, quæ in Monastico omittitur.

Quandò in officio canonico dicantur hymni.

§. V. Omittuntur hymni triduo ante Pascha, & etiam [apud Romanos tamen] ad Vesperas, & Laudes à die Paschæ, vsque ad Vesperas Sabbati in Albis exclusiuè.

Hymni quandò omittantur.

§. VI. Conclusio hymnorum quandoque variatur pro varietate festi, & ita in Natiuitate Domini vsque ad Epiphaniam exclusiue, in festo Corporis Christi, & per octauam, & quandocumque fit officium Beatæ Mariæ Virginis, etiam trium tantum lectionum, hymni concluduntur hoc modo. *Iesu tibi sit gloria, qui natus es de Virgine &c.* [qui vero vtuntur hymnis antiquis dicant *Gloria tibi Domine, qui natus es de Virgine &c.*] idque obseruatur, tàm tempore Paschali, quàm, si sint dicendi hymni de Sanctis, etiamsi de tempore, vel octaua, nulla esset facienda commemoratio. *Gauant. n.* 14. *loc. supr.*

Iesu tibi sit gloria, vel *Gloria tibi Domine* quandò dicatur in fine hymnorum.

§. VII. In Epiphania Domini, & per octauam, hymni concluduntur illo versu *Iesu tibi sit sit Gloria, qui apparuisti gentibus &c.* Monachi tamen, quia vtuntur hymnis antiquis, dicunt *Gloria tibi Domine, qui apparuisti hodie &c.*

Qui apparuisti hodie, quandò dicendum in fine hymni.

§. VIII. Tempore Paschali (intellige vsque ad Ascensionem exclusiue) hymni terminantur hoc versu. *Deo Patri sit gloria, & Filio, qui à mortuis &c.* & pro hymnis antiquis, dicitur *Gloria tibi Domine, qui surrexisti à mortuis &c.* quod ob-

Tempore Paschali, quomodò concludantur hymni.

obseruandum est, etiamsi tempore Paschali sint dicendi hymni de Sanctis, excipe, quando fit officium de Beata Maria, vel officium votiuum de Sacramento (quod consuescunt aliqui Regulares) tunc enim terminantur hymni per versum notatum *suprà* §. 6. & colligitur ex *Rubr. gener. Breuiar. tàm Roman. quàm Monast. tit.* 20. *n.* 4.

In Ascensione Domini, quomodò terminādi hymni.

§. IX. In Ascensione Domini, vsque ad Pentecostem exclusiue, & in festis eo tempore occurrentibus, hymni terminantur cum versu *Iesu tibi sit gloria, qui victor in Cœlum redis &c.* vel, pro hymnis antiquis, *Gloria tibi Domine, qui scandis super Sydera &c.* excipe hymnum *Salutis humanæ sator.* siue *Iesu nostra redemptio* qui propriam habet conclusionem.

De terminatione hymnorum in Pẽtecoste.

§. X. In Pentecoste, & per octauam, hymni noui terminantur cum versu *Deo Patri sit gloria, & Filio, qui a mortuis &c.* sicut *suprà*. §. 8. diximus de hymnis Paschalibus: hymni verò antiqui terminantur cum versu *Gloria Patri Domino, natoque, qui à mortuis &c.*

Quomodò terminandi hymni in Transfiguratione Domini.

§. XI. In Transfiguratione Domini hymni noui terminantur hoc modo *Iesu tibi sit gloria, qui te reuelas paruulis &c.* antiqui vero eandem habent conclusionem, quam hymni Epiphaniæ Domini, de quibus *supr.* §. 7. alijs temporibus concluduntur hymni, vt in propriis locis notatur.

Hymni, qui in conclusione non patiuntur mutationem.

§. XII. A supra positis regulis generalibus, plures hymni sunt excipiendi ex *Rubr. Breuiar. cit.* qui mutationem in conclusione non patiuntur, sed semper sua peculiari conclusione terminantur; & sunt *Aue Maris Stella. Salutis humanæ sator.* vel iuxta morem antiquum *Iesu nostra redemptio.* de Ascensione Domini: item hymnus ad Laudes festi corporis Christi, videlicet *Verbum supernum prodiens.* hymnus festi S. Crucis ad Vesperas *Vexilla regis prodeunt.* hymnus plurimorum martyrum ad Matutinum. *Christo profusum sanguinem.* vel ex antiquis *Æterna Christi munera.*

Alij hymni, qui non admittunt mutationem in conclusione.

§. XIII. Cum his, alios tres hymnos excipit *Guyet. loc. cit.* nempe hymnum de tempore Quadragesimæ ad Vesperas *Audi benigne conditor*, & alium de eodem tempore ad Matutinum *Ex more docti mystico.* & hymnum festi S. Mariæ Magdalenæ ad Laudes, videlicet *Summi parentis vnice*, vel, iuxtà morem antiquum *Æterni parentis vnice.* quos hymnos, ideo ait mutationem pati non posse in conclusione, eo quod verba conclusionis illorum, connexionem peculiarem habeant cum sensu præcedenti, quod quidem fateor esse verum, sed illi hymni à *rubr. cit.* non excluduntur; at id esse, quia prędicti hymni, vt plurimum dicuntur in tempore, in quo casus mutationis non occurrunt, putat *Guyet. supr.*

Non mutatur conclusio hymni, si non sit eiusdem metri.

§. XIV. Nota vero ex *rubr. cit.* quod numquam mutatur conclusio illorum hymnorum, qui non sunt eiusdem metri cum conclusione, quæ esset mutanda.

Quandò incipienda mutatio hymni.

§. XV. Interrogas, quando in casibus occurrentibus sit incipienda mutatio. Respondeo conclusionem hymni esse mutandam à primis vesperis, etiamsi de officio, cui contingit mutatio, fieret tantum à capitulo, & continuatur vsque ad secundas vesperas, & completorium inclusiuè, licet de eo festo fieret tantum commemoratio, quod si nulla amplius fieret commemoratio, neque continuanda erit talis mutatio, sicut resoluit *Gauant. n.* 15. *loc. cit.* Plura de horis Canonicis quære *supra n.* 48.

In Vesperis solemnibus, quo, & quomodò intonari debeat hymnus.

Hymnus ad Vesperas solemnes into- 15.
natur à celebrante in tono conuenienti, postquam ei ab vno ex cantoribus patatis fuerit præintonatus, vt videbimus in *Litera V. n.* 36. §. 8. in qua tamen hymnorum intonatione hoc est à celebrante obseruandum, quod, si hymnus incipiat per inuocationem Dei, vel Christi, ipse intonans debet extendere, eleuare, & iungere manus, simulquè caput versus Altare inclinare, propter reuerentiam Diuinæ inuocationis, vt bene deducunt ex modo loquendi *Cærem. Episcop. lib.* 2. *cap.* 14. *Gauant. tom.* 2. *section.* 10. *cap.* 3. *n.* 15. & *Bauld. part.* 2. *cap.* 11. *artic.* 1. *n.* 25.

Quinā hymni incipiant per inuocationem Dei.

§. I. Hymni autem, qui incipiunt per inuocationem Dei, sunt huiusmodi. *Iesu nostra redemptio. Deus tuorum militum. Iesu Redemptor omnium. Iesu Corona celsior. Veni Creator Spiritus.* & his similes.

Quandò ad initium hymni genuflectendum.

§. II. Ad hymnum tamen *Veni Creator Spiritus*, omnes genuflectunt, & genuflexi manent, vsque dum prima strophe absoluatur: Celebrans vero, dum illum intonat, extendit quidem manus, vt diximus, sed stat, quousque intonauerit primum versum, postea cum alijs etiam ipse versus Altare genuflectit, quod idem est obseruandum ad hymnum *Aue Maris Stella*, ad quem tamen nō extenduntur manus, quia non incipit

per

per inuocationem Dei, vel Christi.

Cantores in flectendo discedunt à celebrante, in genuflexione ad primam strophan, quando hymno.

§. III. Cantores, & alij assistentes celebranti, non discedunt, nisi facta prius genuflexione ad primam strophan, quando occurrit ad eam esse genuflectendum, nam cæterum, intonato à celebrante hymno, Cantores, & Ceroferarij discedunt. Plura de Vesperis solemnibus, vide in *Litera V. n. cii.*

Hymnus Angelicus.

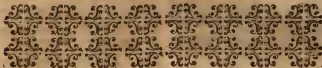
86. Hymnus Angelicus. Vide *Gloria in Excelsis.*

Hymnus trium puerorum.

87. Hymnus trium puerorum, antiquitus, ex *Decret. Concil. Tolet. IV. cap. 13.* decantabatur in pulpito in quacumque Missa celebrata diebus Dominicis, & in solemnitatibus Martyrum, vt testantur *V Valafrid. Strab. de Exord. & increm. rer. Eccles. cap. 22. & Bern. Abb. de Quibusd. reb. ad Miss. spectantib. cap. 1.* qui tamen titus nunc, breuitatis gratia, omittitur, vt ijdem scriptores notant; dicitur vero ille hymnus post penultimam lectionem cuiuscumque Sabbati quatuor temporum, excepto Sabbato quatuor temporum post Pentecostem, in quo dicitur solum primus versus, vt totum in Missali distinctè in proprijs locis habetur.

Hypodiaconi.

Hypodiaconi vocantur Subdiaconi apud Græcos. *S. n. 194. init.* 88.

I A I C

Ianitores.

1. Ianitores sunt ijdem, ac Ostiarij. *O. num. 150. init.*

Ianua Sacramentorum.

2. Ianua Sacramentorum est Baptismus. *B. n. 17. §. 4.*

Ianuensis Respublica.

3. Ianuensis Respublica non manet excommunicata, virtute Bullæ Cœnæ Domini, ratione Regni Corsicæ, *B. n. 145. §. 42.*

Icones.

Icones, Tabernaculum Sacræ Eucharistiæ, & similia, singulis hebdomadibus mundentur, vt in Domo Dei nihil reperiatur immundum. 4.

Icones. Vide Imagines. 5.

Ieiunium Ecclesiasticum.

Ieiunium in Vigilijs esse obseruandum nemo dubitat, exceptis illis Vigilijs, quibus, ratione lætitiæ, non est ieiunium annexum, cuiusmodi sunt Vigilia Epiphaniæ, Ascensionis, S. Ioannis Apostoli, & Euangelistæ, & SS. Apostolorum Philippi, & Iacobi; cæterum in alijs Vigilijs ieiunamus. 6.

In quibusdam Vigilijs non ieiunamus.

§. I. Quod, si in aliqua vigilia occurreret festum aliquod valde solemne, puta

Pa-

Quid, si in festo Patroni occurrat vigilia.

Patroni, tunc consultius esset, authoritate Summi Pontificis, anticipare ieiunium in diem præcedentem, sicut esse faciendum, quando vigilia incidit in Dominica, videbimus in *Liter. V. n. 50.* §. 3. cum hac differentia, quod vigilia occurrens in Dominica anticipatur, & quoad ieiunium, & quoad officium, in casu autem de Patrono, anticiparetur solum ieiunium, & ità post Gauantum, consentit *Guyet. de Propr. fest. lib. 4. cap. 5. q. 1.* & quidem, si vigilia S. Ioannis Baptistæ occurreret in festo corporis Christi, erit anticipandum ieiunium in feria IV. antecedenti, ex *Decret. Sacr. Rit. Congreg. die 24. Septembr. 1638.* quod Vrbanus VIII. eodem anno confirmauit *die 13. Octobr.* vt colligitur ex *Bullar. Magn. tom. 4.*

Vigilia S. Ioannis Baptistæ occurrens in festo Corporis Christi, anticipatur.

§. II. Dixi supra, quod ad anticipandum ieiunium vigiliæ occurrentis in festo Patroni, requiratur consensus Summi Pontificis; non desunt tamen, qui velint sufficere consensum Episcopi, vt cum *Tabien.* notat *Gauant. tom. 2. section. 3. cap. 7. n. 3.* & absolute tradit *Mend. in Epitom. verb. Episcopus. n. 3.*

Etiam cum Episcopi consensu potest fieri dicta anticipatio Ieiunij.

§. III. Puto antiquos in vigilia Pentecostes non fuisse solitos ieiunare, quod colligo ex *Amalar. lib. 4. cap. 46.*

An semper Vigiliæ Pentecostes fuerit ieiunium annexum.

§. IV. De ieiunio quadragesimali, vide in *Litera Q. num. 1.* De Quatuor temporibus, *ibidem. n. 7.*

De ieiunio Quadragesimali, & quatuor temporum.

§. V. In ferijs rogationum, non ieiunamus, & idesse conforme sensui SS. PP. probat *Amal. lib. 1. cap. 37.* quia, propter lætitiam resurrectionis Christi, tempore Paschali ieiunia relaxantur; Sed *Raban. lib. 2. cap. 40.* laudat consuetudinem Ecclesiæ occidentalis, in qua ieiunium in his ferijs obseruatur: Ambrosiani etiam in dictis ferijs ieiunant, translatis tamen Rogationibus post Ascensionem.

Non ieiunamus in ferijs Rogationis, & quarè.

7. Ieiunium anteà feria V. erat prohibitum. *F. n. 39.* & etiam in Sabbato. *Liter. S. n. 2.*

8. Ieiunium pro Iubilęo lucrando imponitur. vide *infrà. n. 227.* §. 6. & pro lucranda indulgentia partiali, virtute Bullæ Cruciatæ, vt dicemus *infra. n. 106. à* §. 6.

Ieiunium naturale.

9. Ieiunium, quod, tum ad celebrandum, tum ad communicandum requiritur, debet esse naturale, vt præcipit *Missal. de Defectib. occurrentib. tit. 9.* & docent communiter omnes, vt videri possunt *D. Thom. 3. part. q. 80. artic. 8. ad 4. & 2. 2. q. 147. artic. 6. ad 2. Caram. in Fundam. Theolog. lib. 3. n. 3566. Castrop. part. 4. tract. 21. punct. 13. n. 7. Carden. in Cris. Theolog. tract. 1. n. 42. Abre. in Institut. Paroch. lib. 8 n. 617. & Gobat. in Experim. Theolog. tract. 4. à n. 258.*

Ieiunium naturale requiritur ad celebrandum, vel communicandum.

§. I. Hoc autem naturale ieiunium contradistinguitur à ieiunio Ecclesiastico, quia in isto datur paruitas materiæ, secus vero in illo. *Mend. in Stater. Dissert. 8. q. 1. n. 6.* ideoque ieiunium naturale consistit in omnimoda abstinentia cibi, & potus in quauis parua quantitate, vt explicant *Missal. & DD. cit.* Quare sumptio aquæ, & cuiuscumque alterius rei, vel potabilis, vel comestibilis, siue etiam per modum medicinæ, licet in minima quantitate, frangit ieiunium naturale, & celebrationem, vel communionem impedit.

Differentia intèr ieiunium naturale, & Ecclesiasticum.

§. II. Et adde, non solum rem ex sua natura comestibilem, & potabilem traiectam in stomacho, sed etiam aliam rem, puta papyrum, tabacchum, nummum aureum &c. si in stomachum (non tamen per respirationem, vt aer, & tabacchus in fumo, iuxtà dicenda in *Litera S. num. 215.*) traijciatur, hoc naturale ieiunium frangere, vt bene aduertunt *Suarez. Disp. 68. section. 3. & 4. & Castrop. cit.* contrà aliquos relatos à *Quart. part. 3. tit. 9. section. 1. Dub. 2. Difficult. 3.*

Etiam res ex se non comestibilis, vel potabilis potest ieiunium naturale frangere.

§. III. Ad pleniorem cognitionem plura sunt sigillatim resoluenda: vnde Resoluo primo, non esse necesse ad ieiunium hoc naturale, dormire post cibum sumptum ante mediam noctem, quis enim, etiam indigestus poterit in die celebrare, vel communicare, nisi forte ob mentis perturbationem, quæ, vt plurimum deuotionem tollit, esset abstinendum. *Missal. loc. cit. & D. Thom. 3. part. q. 80. artic. 8. ad 5. & Castrop. cit. n. 9.*

Ad ieiunium naturale, nō requiritur quòd per somnum sit digestus cibus.

§. IV. Resoluo secundo, non violare ieiunium naturale reliquias ciborum, quæ forte remanserunt inter dentes, etiamsi post mediam noctem, vel etiam mane transglutiantur, quia id non fit per modum cibi, sed per modum saliuę; idemque dicendum, si lauando os aqua, vel vino, aliqua gutta mixta saliuæ inaduertenter transglutiatur, quod impedire esset quasi impossibile: ità *Missal. cit.* & sequuntur *D. Thom. relat. ad 4. Gobat. in Experim. Theolog. tract. 4. n. 268. & Castrop. cit. n. 8.* in hoc tamen valde cante

Reliquiæ ciborum non violant ieiunium naturale.

Aliqua gutta admixta saliuæ non frangit ieiunium naturale.

est

est procedendum, & huiusmodi reliquię, quantum fieri potest potius expuantur, quam deglutiantur; nam, si quis voluntariè eas deglutiat, violaret ieiunium naturale secundum *Palud. 4. Distin. 8. artic. 2. n. 21.* & alios relatos à *Caram. in Fund. Theolog. lib. 3. Fundam. 67. D sp. 3. artic. 15.* vbi tamen horum modum loquendi impugnat.

Reliquiæ ciborum voluntariè non deglutiendæ.

§. V. Hinc habes, quod ille, qui haberet pustulam in ore, si rumpatur, & etiam post mediam noctem, aliquid illius materiæ mixtæ saliuæ deglutiat, nequaquam ieiunium frangeret, quia illa deglutio fit per modum saliuæ.

Si ex pustula aliquid deglutiatur, non frangitur ieiunium naturale.

§. VI. Non tamen eodem modo est discurrendum de eo, qui post cœnam sibi in os immitteret Saccarum E. G. rossarum, vt ex se liquefieret successiue, etiam post mediam noctem deglutiendo de illo humore ab illo Saccaro causato, hic enim voluntarie id facit: neque dicas posse hunc excusari ratione paruitatis materiæ, quia in ieiunio naturali nulla omnino datur, nisi, si minimum quid casu cum saliua admixtum deglutiatur; hic autem non sumus in casu, quin potius ad hunc finem ponitur in ore illud Saccarum, vt aliquid successiue deglutiatur, quod cum naturali ieiunio stare non potest, vt cum alijs firmant *Castrop. cit. n. 8. & Goba. n. 279.*

Quid si paulatim deglutiatur liquor ex Saccaro etiam post mediam noctem.

§. VII. A quo tempore ieiunium naturale incipiat. *T. n. 28.* & quale requiratur ad celebrandam Missam post mediam noctem. *P. n. 211.* Quomodo se gerere debeat Sacerdos, qui plures Missas eodem die celebrat. *S. n. 37. §. 16.* An sumptio tabacchi hoc naturale ieiunium frangat. *T. n. 2.* & An per sumptionem hostiæ consecratæ. *H. n. 78.* An Sacerdos post celebrationem, vel laicus post communionem, teneatur aliquantulum ieiunare. *S. n. 29. §. 1.* An aliquando Sacerdoti non ieiuno liceat celebrare. *S. n. 29. à §. 2.*

Plura alibi de ieiunio naturali soluenda.

§. VIII. Ritus de ieiunio naturali ante celebrationem, & communionem à Decretis Apostolorum processit, vt, pluribus productis, tradit *Castrop. part. 4. tract. 21. punct. 13. n. 6.* quod idem postea fuit à varijs concilijs confirmatum, & præsertim ab *African. can. 9. & Matiscon. II. can. 6.* referente *Cabassut. in Not. Concil. cap. 49. & 63.*

A quo processerit ritus de ieiunio naturali ante Communionem.

§. IX. Dices. Ritus celebrandi, & communicandi à ieiunio, videtur contra modum, quo Christus Dominus hoc Sacramentum instituit, ipse enim in Cœna non ieiunus illud instituit, & Apostolos non ieiunos communicauit, cum id factum fuerit post esum Agni Paschalis, vt colligere liquet ex *Euang. Luc. cap. 22.* sed contra est, quia ille modus à Christo obseruatus, non inducit aliquod præceptum: siquidem Christus Dominus præcepit Apostolis ea solum, quæ sunt de substantia Sacramenti, non vero accidentalia, cum enim esset per eos Ecclesiam dispositurus, ipsis reliquit, vt adderent ea, quæ ad maiorem venerationem conducerent, & cum inter cætera, sit maxima reuerentia huic Sacramento debita, quod cælestis iste cibus, alijs omnibus terrenis præponeretur, hinc præceperunt Apostoli, quod à ieiunis tantum conficeretur, & sumeretur, sicut explicant *Amalar. lib. 3. cap. 34. & Castrop. cit.*

Quarè, cum Christus post cœnam, Sacram Eucharistiam instituerit, nos debemus ieiuni celebrare.

§. X. Antiquitus tamen fuit in vsu, quod Sacra Eucharistia Feria V. in Cœna Domini conficeretur, & sumeretur à non ieiunis, vt ex *cit. African. Concil.* habetur in *Cap. Sacramenta. de Consecrat. Distinct. 1.* sed hoc est derogatum per contrariam consuetudinem, vt notat *Gloss. in dicto text.* neque obstat, quod Christus in hac feria post cœnam id fecerit, vt iam diximus, & clare habetur in *Cap. Liquidò. de Consecrat. Distinct. 2.*

Feria V. in Cœna Domini antea non ieiuni celebrabant.

Etiam feria V. in Cœna Domini, ieiunus debet esse tàm Sacrificans, quàm Communicans.

Ieiuni, an debeant esse adulti baptizandi, & baptizans. *B. n. 17. §. 51.* An 10.
Episcopus confirmans. *E. n. 82. §. 15.* An ordinans. *M. n. 171. §. 65.*

Iesus.

Iesus significat Saluatorem. *E. n. 129.* 11.
§. 1. ad hoc nomen semper celebrans caput inclinat, vt in *Litera S. n. 20. §. 24.* excepto casu particulari, de quo in *Litera C. n. 135. §. 3.* huic nomini, maior adhibetur reuerentia, quam nomini Dei, & quare. *S. n. cit. §. eod.*

Iesu Christe.

Iesu Christe, dum canitur in hymno 12.
Angelico, obseruent celebrans, & ministri, ne sint in via, quando de sede ad Altare reuertuntur. *C. n. 197. §. 19.*

Iesu Christi, quando nominatur in 13.
Communicantes, quomodo celebrans caput inclinet. *S. n. 20. §. 53.*

Iesu tibi sit Gloria, qui natus.

14. *Iesu tibi sit Gloria, qui natus &c.* quando dicatur pro conclusione hymni. *H. n.* 84. §. 6.

Ignatius S.

15. Ignatius S. addidit in fine Præfationis illa verba *Benedictus, qui venit in nomine Domini. P. n.* 183. §. 16. introduxit etiam Antiphonas. *A. n.* 377. §. 1.

Ignis benedictio.

16. Ignis nouus benedicitur in Sabbato Sancto, vt in *Litera S. n.* 6. *à* §. 4. à qua benedictione officium huius Sabbati incipit, vt videre est in Missali, cuius ritus ratio affertur à *Raban. de Instit. Cleric. lib. 2. cap.* 38. his verbis *Aptè quidem fit, vt in consecratione luminis Paschalis celebratio incipiat, quæ æternæ lucis nobis contulit claritatem.*

Ignis pro thuribulo.

17. Ignis pro Missa, & Vesperis solemnibus præparetur. *V. num.* 8. Quomodo pro Euangelio. *Litera T. n.* 49. §. 3.

Ignorantia.

18. Ignorantia in Sacerdotibus valde dedecet, *S. n.* 98. & maxime circa Rubricas, & Cæremonias. *P. n.* 122.

19. Ignorantia, an ab irregularitate excuset. *C. n.* 192. §. 2. An excuset, ne quis peccet communicando cum excommunicato vitando. *E. n.* 197. §. 14. Quomodo à recitatione horarum. *Infra n.* 52. §. 4. Quomodo à reseruatione peccatorum. *R. n.* 64. §. 15.

20. Ignorantia. Vide illiterati.

Illegitimi.

Illegitimi sunt irregulares, & quinam censeantur illegitimi. *N. n.* 3. An illegitimi Regulares promoueri possint ad Prælationes, Dignitates, & honores, *P. n.* 190. Quomodo illegitimi possint fieri legitimi. *R. n.* 44. *à* §. 11. 21.

Illegitimus filius Missæ proprij Patris ministrare non potest. *M. n.* 162. §. 2. 22.

Illiterati.

Illiterati sunt irregulares. *A. n.* 359. §. 2. 23.

Illiterati. Vide Ignorantia. 24.

Imagines.

Imagines, & Cruces in Ecclesijs velantur omnes in Sabbato ante Dominicam Passionis ad Vesperas ex *Cærem. Episcop. lib. 2. cap.* 20. & velum debet esse coloris violacei quantum fieri potest, non vero albi, aut nigri (albo enim tegitur Crux Altaris ad Missam Feria V. in Cœna Domini. *A. n.* 294. & nigro Feria VI. in Parasceue. *Ibidem n.* 295.) 25.

Cruces, & imagines tegendæ tempore Passionis.

§. I. Et notandum, quod in velo prædicto, nullæ debent esse pictæ imagines, & multo minus Christi effigies, vel Passionis insignia, vt, contra multorum abusum, docent *Gauant. tom. 1. part. 4. tit. 7. n. 1. & Bauld. part. 4. cap. 5. n.* 5. idque ad significandum, quod Christus eo tempore apud Iudæos non ambulabat amplius palam, *quia abscondit se. Ioan. cap. 8. vers.* 59.

Nihil sit pictum in velis, quo cooperiuntur imagines.

§. II. Deteguntur postea Cruces Feria VI. in Parasceue, detecta cruce à celebrante, vt in *Litera D. n.* 88. §. 6. *Bauld. n. 5. & 6.* imagines vero adhuc non discooperiuntur, sed in Sabbato Sancto post Litanias, quod si hoc tempore non posset commode fieri, discooperiantur mane, vel post officium. *Idem Bauld. cap. 11. artic. 5. n.* 6.

Cruces quando detegendæ.

Imagines quando discooperiuntur.

Imagines mortuorum non ponantur in pallio Altaris pro celebranda Missa defunctorum. *A. n* 291. §. 2. 26.

Imagines SS. quomodo incensandæ in incensatione Altaris. *Infra n.* 72. §. 13. 27.

Imagines non ponantur super Credentiam. *C. n.* 552. §. 1. 28.

29. Imago Crucifixi ponitur initio Canonis in Missali, & quare. *C. n.* 79. §. 2.

30. Imago aliqua potest dari osculanda ad oblationem. *O. n.* 4.

31. Imago ponenda in hostijs, qualis esse debeat. *F. n.* 98. §. 4.

32. Imago crucifixi in cruce processionali, quomodo deferenda. *C. nn.* 590. & 587.

33. Imago cum indulgentia, non liberat Sacerdotem ab obligatione celebrandi in altari priuilegiato. *Litera L. nu.* 119. §. 13.

Immersio.

34. Immersio non est de necessitate Baptismi, facienda est tamen, vbi est consuetudo. *B. n.* 17. §. 31.

Immunitas.

35. Immunitate gaudent Oratoria publica. *Litera O. n.* 109. §. 2.

36. Immunitatis Ecclesiasticæ violatio, est casus Episcopo reseruatus. *E. n.* 80. §. 3.

Immutemur babitu.

37. *Immutemur babitu &c.* cantatur in Choro, dum fit distributio Cinerum. *B. n.* 86. §. 9.

Impedimentum.

38. Impedimentum Canonicum, si occurrat menti celebranti, dum est ad Altare, faciendum est, vt in *Litera C. n.* 221.

39. Impedimentum, an excuset Capellanum à celebratione Missarum. *C. num.* 209. §. 3. & *Litera S. n.* 190. §. 9.

Impedimenta Matrimonij.

40. Impedimenta Matrimonij varia sunt, quæ antequam exponamus, præmittimus, tanquam de fide certum, Ecclesiam posse constituere impedimenta; quæ non solum impediant Matrimonium contrahere, sed simul impediant contrahere, & dirimant contractum, quod definiuit *Trid. sess.* 24. *de Sacram. Matrim. can.* 4. his verbis *Si quis dixerit Ecclesiam non potuisse constituere impedimenta Matrimonium dirimentia, vel in ijs constituendis errasse: anathema sit.*

Ecclesia potest impedimenta Matrimonij cōstituere.

§. I. Neque inde sequitur, quod Ecclesia constituendo impedimenta Matrimonium dirimentia, formaliter, & directè mutauerit materiam, & formam huius Sacramenti, quia semper hæc consistit in mutuo contrahentium consensu, vt in *Litera. M. n.* 107. §. 119. Quomodo autem ille consensus sufficiat ad contractum Matrimonialem, standum est legitimi superioris dispositionibus, vt in simili notabimus in *Liter. P. n.* 37. à §. 13.

Materia, & forma Sacramenti Matrimonij non variantur per impedimenta.

§. II. Si petas quinam possint Matrimonij impedimenta constituere: Respondebo certum esse Summum Pontificem posse, cum ipse sit supremus omnium legislator; Episcopus autem, præcisè ex vi sui muneris, posset etiam condere impedimenta Matrimonij respectu suorum subditorum, quia in sua Ecclesia est propriè, & perfectè pastor, quamuis Summi Pontificis authoritati subordinatus: quare, ex vi sui muneris, poterit condere quascumque leges, pro vtilitate sui gregis, & ità apponere conditiones contractui Matrimoniali, quibus deficientibus, sequatur, quod ille contractus sit illicitus, aut etiam nullus, quod non improbabiliter docet, alijs citatis, contrà Suarez. & Ægidium, *Gasp. Hurtad. de Matrim. Disp.* 12. *n.* 5.

Papa potest condere impedimenta Matrimonij.

An Episcopus possit constituere impedimenta Matrimonij.

§. III. Quidquid tamen sit, certum est hanc quæstionem nihil conferre ad praxim, quia, antiqua Ecclesiæ consuetudine est introductum, quod potestas constituendi impedimenta Matrimonij, maxime dirimentia, sit tantum reseruata Summo Pontifici, & generali Concilio, circa quod conuenire DD. testatur ipse *Hurtad. supr.* & licet, nullo iure sit expressum, quod Episcopus careat hac facultate, generali tamen consuetudine, est ab eo ablata *Becan. de Sacram. cap.* 49. *q.* 1. *n.* 7.

Potestas constituendi impedimenta Matrimonij, maxime dirimentia, est reseruata Papæ, & Concilio.

§. IV. Principem secularem baptizatum posse circa suos subditos baptizatos impedimenta Matrimonij constituere, non quidem, vt Matrimonium est Sacramentum, sed, vt est contractus ciuilis, existimat idem *Becan. q.* 3. *n.* 2. co

An Princeps secularis possit condere impedimenta Matrimonij.

quia Princeps fecularis poteſt apponere conditiones, quæ dirimant contractus ciuiles, ergo etiam, quæ dirimant contractum Matrimonialem, vt contractus ciuilis eſt. *Hurtad.* vero *n. 7.* cum alijs, quos refert, tradit, nullo modo principem fecularem poſſe condere impedimenta Matrimonij, eo quia, cum apud fideles Matrimonium ſit eleuatum à Chriſto ad eſſe Sacramenti, deſinit eſſe contractus ciuilis, & fecularis, & conſequenter non erit ſubiectum legibus ciuilibus, & ſecularibus: Ambas opiniones puto eſſe ſpeculatiue probabiles, ſed hanc ſecundam probabiliorem; non eſt tamen opus plus temporis circa id inſumere, cum hoc ad praxim non conducat, quia de facto eſt indubitatum, quod cauſæ Matrimoniales ſint reſeruatæ Eccleſiaſticæ poteſtati, adeoque nullo modo ſubiectæ legibus ciuilibus, & ſecularibus, quod etiam fatetur ipſe *Becan. n. 3. loc. nuper.* habent tamen principes ſeculares poteſtatem circa ea, quæ contractui Matrimoniali ſunt extrinſeca, neque illum mutant, videlicet, circa Dotem, Arrhas, ſponſalitiam largitatem, & ſimilia, ſicut, cum Ponce, tradit *Caſtrop. part. 5. Diſp. 4. punct. 1. n. 3.*

Cauſæ Matrimoniales Eccleſiaſticæ poteſtati ſunt ſubiectæ.

Princeps ſecularis circa extrinſeca Matrimonio poteſtatem habet.

Principes non baptizati poſſunt Matrimonij impedimenta conſtituere.

§. V. Alia vero eſt ratio de Principibus ſecularibus non baptizatis, quorum Matrimonium, cum non ſit Sacramentum, ſed purus ciuilis contractus, ſubditur legibus Principis ſecularis, & ita poſſunt ab eo certæ conditiones imponi, quibus deficientibus, Matrimonium redditur nullum. Vnde ſequitur, quod ſi infideles contraherent Matrimonium cum aliquo impedimento dirimente iuxta ſuas leges, ſi poſtea baptizarentur, & vellent in eo Matrimonio perſeuerare, deberent iterum contrahere iuxta leges Eccleſiaſticas, quia prius Matrimonium ſupponitur nullum, & inter alios docet *Becan. q. 2. n. 2.* qui etiam *n. 4.* ex communi Theologorum ſenſu addit, quod Iudæi, qui carent proprio, & legitimo Principe, non poſſunt circa ſuos Matrimonij impedimenta condere.

Iudæi non poſſunt condere impedimenta Matrimonij.

An fideles habitans inter infideles, teneantur quoad Matrimonium eorum leges ſeruare.

§. VI. Ex eo, quod diximus Principes ſeculares infidelium poſſe conſtituere impedimenta Matrimonij, oritur dubitandum, vtrum fideles, qui degunt in illis infidelium locis, ſubdantur etiam illorum legibus, ita vt non poſſint valide Matrimonium contrahere, ſtante impedimento ab ipſis condito, & affirmat *Becan. n. 3.* nam, licet Matrimonium fidelium ſit Sacramentum, tamen non poteſt eſſe tale, niſi ſupponatur legitimus contractus ciuilis, ſed non poteſt eſſe legitimus contractus, niſi fiat iuxta leges ciuiles, præſertim quando ſunt iuſtæ, ergo &c.

§. VII. At rectius negat *Caſtrop. loc. ſupr.* quia, cum Matrimonium fidelium fuerit eleuatum à Deo ad eſſe Sacramenti, deſinit eſſe ſubiectum legibus ciuilibus; vide *Hurtad. n. 7.*

Conſuetudo circa impedimenta Matrimonij.

§. VIII. Petis, an conſuetudine poſſint aliqua impedimenta induci, vel ea, quæ lege humana, ſunt iam inducta, auferri; Reſpondeo affirmatiue, loquendo de conſuetudine introducta, quæ vim legis habet, idem *Hurtad. n. 8.*

§. IX. His generaliter præmiſſis, iam debemus de impedimentis Matrimonij ſigillatim agere; & aduerto nunc non eſſe ſermonem de impedimentis, quæ ſuperueniunt Matrimonio iam contracto, ſed ſolum de illis, quæ Matrimoniali contractui præcedunt.

Impedimenta alia impedientia, alia dirimentia.

§. X. Igitur duplicis ſunt generis Matrimonij impedimenta, alia nempe impedientia tantum, alia non ſolum impedientia, ſed etiam dirimentia: hæc vero eſt differentia inter impedientia, & dirimentia, quod illa ſolum prohibeant, ne Matrimonium contrahatur, & qui contrafaceret, peccaret quidem, ſed Matrimonium eſſet validum, nec poſſet diſſolui; Dirimentia autem non tantum reddunt contractum illicitum, ſed etiam inualidum. *Cardinal. Monil. de Sacram. cap. 64.*

Quale peccatum ſit contrahere cum impedimento dirimente.

§. XI. Et eſt certum, quod, qui contraheret cum aliquo impedimento dirimente, mortaliter delinqueret, quia eſto talis vere non contrahat, cum, ſtante impedimento, eius contractus ſit nullus, tamen peccat attentando ſimilem contractum, & peccatum eſt contra illam virtutem, in cuius honore illud impedimentum eſt conditum. E. G. qui contrahit cum errore, ſimulans ſe eſſe talem, cum non ſit, peccat contra iuſtitiam: ſi contrahas poſt emiſſum votum ſolemne caſtitatis, ſiue in Religione approbata, ſiue, quia ſis ordinatus in ſacris, ſacrilegium committis, & ita proportionaliter diſcurre per ſingula impedimenta [in confeſſione etiam exprimendum erit illud impedimentum, cum quo fuit Matrimonium contractum] *Caſtrop. punct. 3. n. 2. loc. cit.*

In confeſſione, quomodò exprimendum.

§. XII. Non parua autem eſt difficultas, vtrum, præter prædictum peccatum con-

An sit Sacrilegium contrahere Matrimonium cum impedimento dirimente.

contra obedientiam debitam iuri naturali, aut Ecclesiastico, committat semper sacrilegium, qui contrahit cum aliquo impedimento dirimente, & negat *Hurtad. cum Sanch.* quem citat, eo quia, qui contrahit cum aliquo impedimento dirimente, non ponit Sacramentum Matrimonij periculo irritationis, cum, stante tali impedimento, deficiat materia, & forma Sacramenti, idest validus contractus; at ipse *Hurtad. n. antected.* testatur grauissimos DD. affirmare contrahentem cum aliquo impedimento dirimente semper committere sacrilegium contra Religionem, quibus assentitur, sane non ipsimæ notæ *Castrop. n. 3. loc. nuper.* nam ad simile Sacrilegium committendum, sufficit simulare, & apparenter apponere materiam, & formam Sacramenti, cum sit valde Sacramentis iniuriosum ijs abuti, & proculdubio abuteretur Sacramento Matrimonij, qui cum impedimento dirimente contraheret, & hanc opinionem, saluo semper doctiorum iudicio, libenter amplector.

An peccet, qui per vim, & metum cõtrahit cũ impedimento dirimente.

§. XIII. Sed quid, si quis per vim, & metum Matrimonium contraheret cum impedimento dirimente, esset ne excusandus à quacumque culpa? Affirmat *Castrop. n. 4.* dicens, quod in eo casu, tametsi dicta impedimenta perseuerent quoad dirimendum Matrimonium, cessant tamen quoad impediendum apparentem contractum, dummodo tamen sic contrahens non habeat animum consummandi: At *Hurtad. n. 17.* rem diligentius examinans, cum distinctione respondet, dicens, quod vi contrahens cum impedimento dirimente solo iure Ecclesiastico inducto, dummodo non adsit animus consummandi, excusatur ab omni culpa, quia leges Ecclesiasticæ cum tanto rigore non obligant: at, qui per vim, & metum contraheret cum impedimento dirimente iure naturali, vt est impotentia, aut consanguinitas in primo gradu lineæ rectæ, non excusaretur à graui culpa, quia numquam licet tentare, quod est contra ius naturale, & potius quodcumque malum est subeundum: quæ Doctrina Hurtadi non parum mihi arridet, nollem tamen videri nimis arctus.

Impedimenta dirimentia referuntur.

§. XIV. Dirimentia impedimenta continentur his versibus apud *Busemb. in Medull. Theolog. moral. lib. 6. tract. 6. cap. 3. dub. 2.*

Error, conditio, votum, cognatio, crimen.
Cultus disparitas, vis, ordo, ligamen, honestas.
Ætas, affinis, si clandestinus, & impos.
Raptaue sit mulier, nec parti reddita tutæ.
Hæc socianda vetant connubia, facta retractant.

De his, in gratiam alphabeticæ nostræ dispositionis, agemus in propria litera respectiue conuenienti: de Errore, videlicet, in *Litera E. n. 114.* de Conditione. *C. n. 420.* de Voto. *V. n. 82. a §. 2.* de Cognatione. *C. n. 343.* de Crimine. *Ibidem n. 565.* de Disparitate Cultus. *Ibidem n. 601.* de Vi. *V. n. 65.* de Ordine. *O. n. 117.* de Ligamine. *L. n. 104.* de Honestate. *H. n. 41.* de Ætate. *A. n. 181.* de Affinitate. *Ibidem n. 187.* de Clandestinitate. *C. n. 314.* de Impotentia. *Infra n. 53.* de Raptu mulieris. *R. n. 3.*

Impedimenta impedientia tantum, quæ non procedũt ex crimine.

§. XV. Impedimenta tantum impedientia, quæ non dirimunt Matrimonium, sed solum impediunt contrahendum, subdiuiduntur in illis, quæ procedunt ex crimine, & in illis, quæ non procedunt ex crimine: primi generis sunt.

Ecclesiæ vetitum, nec non tempus feriatum.
Atque Catechismus, Sponsalia, iungito votum
Impediunt fieri, permittunt facta teneri.

De Vetito Ecclesiæ. *V. n. 41.* De Tempore feriato. *T. n. 27.* de Catechismo. *C. n. 171.* de Sponsalibus. *S. n. 181. §. 15.* & de Voto. *V. n. 82. à §. 6.*

Impedimenta impedientia tantum, quæ procedunt ex crimine.

§. XVI. Impedimenta vero, quæ ex crimine procedunt, sunt sequentia.

Incestus, Raptus sponsatæ, mors Mulieris.
Susceptus propriæ sobolis, mors presbiteralis,
Vel, si pœniteat solemniter, aut monialem
Accipiat: prohibent hæc coniugium sociandum.

Consuetudine hæc impedimẽta abrogata sunt.

§. XVII. At hæc impedimenta orta ex crimine, iam contraria consuetudine abrogata videntur, vt contra paucos, cum alijs docent *Castrop. part. 5. disp. 4. punct. 2. §. 2. n. 23. Hurtad. disp. 25. n. 5. Abr. in Instit. Paroch. lib. 9. num. 427. & Cabassut. in Theor. & prax. Iur. Canon. lib. 3. cap. 26. n. 11.* & de facto affecti aliquo ex his impedimentis, nulla

petita

petita dispensatione, contrahunt Matrimonium, sicut obseruat *Capucin. in Sum. Bass. verb. Matrimonium n.* 245. Vndè, non esset opus de his impedimentis diuisim agere, quia tamen quis desideraret aliqualem etiam horum cognitionem habere, cum forte alicubi adhuc vigeant, ideò, vt, in quantum possumus, juuemus, etiam de his tractabimus, de Incestu quidem *Infra n.* 90. de Raptu sponsatæ. *R. n.* 4. de Morte mulieris. *M. n.* 302. de susceptu propriæ sobolis. *S. n.* 232. de Morte presbiterali. *M. n.* 303. de publica pœnitentia. *P. n.* 161. de acceptione Monialis. *M. n.* 291.

Quis possit in impedimentis dispensare.

§. XVIII. Restabit agere de habente potestatem ad dispensandum in Matrimonij impedimentis, de quo tamen egimus in *Litera D. n.* 180. §. 1. Quid verò debeat facere Parochus, dum comperit aliquod adesse impedimentum inter illos, qui volunt contrahere, diximus *Ibidem n.* 90. §. 48. Plura de Sacramento Matrimonij quære in *Litera M. num.* 108.

Quid faciendum à Parocho, cognito impedimento.

• 92.

41. Impedimenta detegi debent, auditis Denunciationibus. *D. n.* 90. §. 42.

42. Impedimenta superuenientia, an Sponsalia dissoluant. *S. n.* 172. §. 40.

43. Impedimentum, quando censeatur occultum. *Litera R. n.* 63. §. 30.

Impedire.

44. Impedire executionem literarum Apostolicarum, est prohibitum sub pœna excommunicationis latæ in Bulla Cœnæ Domini. *B. n.* 145. §. 32.

Imperator.

45. Imperator, quod debeat esse Subdiaconus, putarunt aliqui, id deducentes ex quibusdam verbis Valentiniani, sed eos errare, notat *Durand. in Ration. Diuin. officior. lib. 2. cap. 8. n.* 6. vbi tamen addit Imperatorem in die suæ Coronationis recipi inter Canonicos S. Petri, & in Missa ministrare Summo Pontifici in officio Subdiaconatus, parando Calicem.

An Imperator sit Subdiaconus.

Imperfectum Sacrificium.

Imperfectum Sacrificium, quomodo supplendum ab alio. *M. n.* 200. 46.

Impetratorium Sacrificium.

Impetratorium Sacrificium, quid sit. *Litera S. n.* 59. à §. 4. 47.

Imponere Psalmos.

Imponere Psalmos ad Vesperas solemnes, quibus spectet. *C. n.* 103. §. 2. 48.

Impositio manuum.

Impositione manuum datur Spiritus Sanctus. *D. n.* 122. §. 8. 49.

Impositio manus super caput baptizandi, quid significet. *B. n.* 17. §. 23. 50.

Impositio manuum, an sit totalis materia ordinationis Episcopi. *M. n.* 107. à §. 103. An ordinationis Presbiteri. *Ibidem n. cit.* à §. 88. An etiam ordinationis Diaconi. Vide *Ibidem n. eod.* à §. 77. 51.

Impotentia, quoad horas Canonic.

Impotentia, à recitatione horarum, nullo contradicente, excusat, quia ad impossibile, nemo tenetur: Difficultas est solum in declarando, quid hic, nomine impotentiæ, sit intelligendum, quod, vt apertius cognoscatur, plura sigillatim examinabo, ex quibus faciliter similes alij casus solui poterunt. igitur 52.

§. I. Primò, ratione impotentiæ, excusatur à recitatione, qui caret Breuiario (si carentia non fuerit malitiosa) hoc namque est medium necessarium ad recitandum, vt notat *Castrop. part. 2. tract. 7. Disp. 2. punct. 6. n.* 1. si tamen memoriter scites aliquam horam, te teneri eam recitare, volunt *Alloz. in Alphab. moral. verb. Hor. Canonic. Disp. 2. section. 3. n.* 32. *Busemb. in Medull. Theolog. moral. lib. 4. cap. 2. Dub. 2. artic. 3. n.* 4. alij existimant

Breuiarium requiritur ad recitandas horas.

Quid, si memoriter scias aliquam partem officij.

mant te ad nihil esse obligatum, nisi scias maiorem partem officij. ita *Castrop. n. 11. & Abre. in Instit. Paroch. lib. 8. n. 146.* quod etiam approbat *Busemb. relat.* qui bene addit, quod ille, qui memoriæ teneret aliquos psalmos, vel hymnos, non teneretur illos recitare, quia psalmi, vel hymni ex se non sunt officium; Certum est vero, quod potens recitare alias horas præter matutinum, & laudes, ad illas teneretur, neque contraria propositio potest defendi, quia damnata fuit ab Innocentio Sanctissimo D. N. Papa XI. *hoc anno 1679. 2. Martij.*

Qui maiorem partem officij memoriter scit, ad illam tenetur, estò breuiario careat.

§. II. Sed quid, si careas quidem proprio breuiario, quo vti soles, possis tamen habere Breuiarium alterius ritus; dico, non teneris hoc alio breuiario vti, iuxta dicta (si non possis ex isto formare officium pro tuo ritu saltem quoad substantialia officij cuiusmodi sunt psalmi Nocturnorum, & horarum, lectiones ex Sacra Scriptura, & huiusmodi) in *Liter. B. n. 130. à §. 12.* quidquid in contrarium dicat *Busemb. cit.*

Quid dicendum de cæco, muto, vel surdo.

§. III. Secundò cæcus, qui legere non valet, impotens est ad recitandas horas, vt patet: an vero teneatur recitare quod scit memoriter, eodem modo de hoc sentiendum, sicut nuper diximus de eo, qui Breuiario caret: mutus autem, proculdubio est excusandus; Surdus vero omnino tenetur, estò enim se ipsum audire non posset, recitare tamen valet, vt resoluunt *Gobat. in Experim. Theolog. tract. 5. n. 717. & Castrop. supr.*

Qui ignorat se esse obligatum, non peccat omittendo horas.

§. IV. Tertiò impotens ad horas canonicas censetur ille, qui inuincibiliter suam obligationem ignorat, nemo enim contra suam obligationem culpabiliter peccat, nisi propriam obligationem cognoscat. *idem Castropal.* An vero ratione impotentiæ, sit excusandus ille, qui nescit recitare; negatiue respondet *ibidem Castrop.* & bene, quia quisque tenetur ediscere ea, quæ ad proprium munus spectant.

Infirmi non tenentur ad horas.

§. V. Quartò, infirmitas causat impotentiam ad breuiarium, non quæcumque, sed grauis, vel saltem talis, quæ, iudicio medici excuset, qui erit consulendus, vel eo absente, superior, qui in dubijs valet dispensare. *Castrop. n. 3. loc. cit.* sed caute procedendum est, ne à propria passione decipiamur: de alijs causis excusantibus, vide in *Liter. E. n. 212.* Plura vero de horis canonicis quære in *Liter. H. num. 48.*

Impotentia quoad Matrimonium.

53.

Impotentia est vnum ex Impedimentis Matrimonium dirimentibus, vt notauimus *supra n. 40. §. 14.* ne autem siniste, quæ dicturi sumus interpretantur, ad intelligentiam præmitto, quod aliud est impotentia ad generandum, & aliud impotentia ad habendam perfectam copulam, manifestum est enim, quod illa stare possit sine illa; neque tamen vtraque impotentia impedit, aut dirimit Matrimonium, quia impotentia generandi, quæ communiter sterilitas nuncupatur, nullum affert impedimentum ad Matrimonium contrahendum, & multo minus illud dirimit iam contractum, quia, in eo casu, si non aderit primarius finis Matrimonij, nempe proles, aderit saltem secundarius finis, nempe remedium concupiscentiæ, sicut cum *Sanch.* rectè aduertit *Tamburin. de Matrim. tract. 1. cap. 13. §. 1. n. 2.* & alijs comprobat *Castrop. part. 5. Disp. 4. punct. 14. §. 2. n. 3.* neque de hoc est vllo modo dubitandum.

Alia est impotentia ad generādum, alia ad habendam perfectam copulam.

Sterilitas non impedit Matrimonium.

§. I. Quare, cum dicimus impotentiam esse Impedimentum dirimens Matrimonium, solum loquimur de tali impotentia, qua quis est impotens ad habendam perfectam copulam (qualis censeatur copula perfecta, sufficienter exposui in *Litera C. n. 529. à §. 1.*) neque vero quomodocumque hæc impotentia contingat, Matrimonium dirimit, sed solum, si ea Matrimonio rato præcesserit: cæterum si superueniat Matrimonio etiam tantum rato, & nondum consummato, illud non dissoluit, quia Matrimonium, quod semel fuit validum, semper est validum, sicut aperte habetur in *Cap. Hi, qui. 32. 7.* neque officit *Cap. Quod proposuisti, ibidem.* in quo videtur permitti, quod, vxore reddita impotenti ad reddendum debitum, possit vir ad alias nuptias transire, quia ibi sermo est tantum de sponsalibus, vel de Dote restituenda, & non de Matrimonio legitime rato dissoluendo: quod, si contendas ibi sermonem esse de Matrimonio, dicam illum canonem esse abrogatum, sicut notat *Gloss. in dict. text.*

Impotentia, quæ superuenit Matrimonio rato; illud non dirimit.

§. II. Tales vero coniuges redditi impotentes, poterunt nihilominus vti vsu Matrimonij quoad oscula, tactus &c. dummodo absit periculum pollutionis extra vas, sicut non improbabiliter docet

Coniuges impotentes, quomodò possint vti vsu Matrimonij.

cet *Sanch. apud Tambur.* §. 5. *n.* 2. *loc. supr.* quod idem omnes docere, testatur *Castrop. n.* 11. qui etiam recte addit tales coniuges, qui videntur redditi impotentes, minime priuari iure attentandi copulam, esto in tali attentatione, sæpe contingat effusio seminis extra vas, dummodo tamen non sint certi de impossibilitate copulæ, quia tunc inutiliter, & consequenter illicite, illam attentarent; & *eod. num.* paulò ante docuerat coniuges non priuari iure petendi, & reddendi debitum, tametsi ipsis superuenerit impotentia effundendi verum semen, putà, quia vir priuatus fuerit vtroque teste, dummodo tamen adsit potentia ad penetrandum vas fęmineum, eo quia, per accidens se habet, quod ob defectum superuenientem, non possit verum semen effundi, & postea *n.* 12. prosequitur docere, quod, si mulier post validum Matrimonium, videat se semper parere prolem mortuam, aut manifesto vitæ periculo se exponat concipiendo, accedente medicorum iudicio, non erit probabiliter obligata ad reddendum debitum, quia nemo tenetur alteri debitum soluere cum tanto sui, & prolis detrimento, posset tamen petere, & petenti licite reddere, maxime ad vitandum incontinentiæ periculum, quia quilibet potest se exponere periculo corporali ad euadendum periculum damnationis æternæ.

Possunt copulam attentare.

Quid, si vir non possit effundere verum semen.

Quid, si mulier non possit parere, nisi cum summo vitæ periculo.

§. III. Habes ex dictis §. 1. Solam impotentiam ad perfectam copulam, quæ Matrimonio rato præcesserit, Matrimonium dirimere; Diuiditur autem hæc impotentia in absolutam, & respectiuam: illa datur, quando quis est inhabilis ad habendam perfectam copulam cum quauis persona, & talis numquam potest validum Matrimonium contrahere: hæc vero datur, quando quis non potest E. G. cum fęmina A. copulam habere, quam tamen potest habere cum fęmina B. & talis non posset valide contrahere cum fęmina A. bene tamen cum fęmina B. ratione cuius impotens non existit.

Impotentia, alia absoluta, alia respectiua.

§. IV. Quia verò, tàm impotentia absoluta, quam respectiua, potest esse, vel perpetua, vel tantum temporalis, dicendum est temporalem nullo modo dirimere Matrimonium, vt supponitur in toto titulo *de Frigid. & malefic.* quod notat *Castrop. n.* 1. *loc. cit.* remanet igitur impotentiam non dirimere Matrimonium, nisi fuerit perpetua; vt autem possis cognoscere; an Impotentia sit perpetua, vel tantum temporalis, hanc subijcio doctrinam, quæ non parum materiam impotentiæ elucidabit: Attende

Impotentia, alia perpetua, alia temporalis.

§. V. Impotentia, alia est naturalis, alia artificialis: illa inducitur per hoc, quod desit aliquod requisitum ad habendam perfectam copulam: hæc vero per hoc, quod ex arte, seu maleficio Dęmonis, impediatur vsus copulæ non loquor de impotentia orta ex defectu ætatis, quia de hac iam diximus in *Litera A. n.* 181.) Vnde carentes vtroque teste, vel virga virili; dicuntur naturaliter impotentes ad copulam, item fœminæ nimis arctæ, sicut viri, qui in membri magnitudine notabiliter excederent, sunt impotentes, quia deest ipsis sufficiens perfectio partis requisitæ: item, qui debilis adeo esset, vt vas fęmineum penetrare non posset, diceretur impotens, quæ debilitas aliquando ex causa naturali prouenit, & aliquando ex effectu artis, aut ope Dęmonis, medio maleficio.

Impotentia, alia est naturalis, alia artificialis.

Quinam censeantur naturaliter impotentes.

§. VI. Impotentia, quæ habetur propter defectum partis requisitæ, puta ex deficientia vtriusque testis, vel virgæ virilis, nimis certum est esse impotentiam absolutam, & perpetuam, quia nullo naturali remedio poterit vnquam auferri; Cæterum in alijs casibus, ad dignoscendum, vtrum impotentia sit perpetua, nec ne, optima est generalis illa regula, communiter recepta, quæ colligitur ex *Cap. Fraternitatis. de Frigid. & malefic.* quod nimirum, illud impedimentum perpetuum non sit, *Quod, præter Diuinum miraculum, per opus humanum, absque corporali periculo, potest remoueri.* quæ regula insinuat etiam illud impedimentum esse censendum perpetuum, quod, per opus humanum, non potest remoueri absque peccato, non enim dicimur aliquid posse, quod iure, & licite non possumus, sicut bene aduertit *Gasp. Hurtad. de Matrim. Disp.* 22. *à n.* 3. quare impotentia ex maleficio proueniens, si non possit remoueri, nisi per aliud maleficium, censebitur perpetua, quia maleficium maleficio tollere, est sacrilegium. *Caram. in Fund. Theolog. lib.* 3. *n.* 3810.

Regula generalis ad dignoscendum, quandò impotentia sit perpetua, vel temporalis.

Maleficium maleficio tollere, est sacrilegium.

§. VII. Nolumus autem immorari in exponendo quænam impotentia per vires humanas tolli possit, & quænam non, tum, quia pene innumeri possunt contingere casus, quos omnes præuide-

re

re non est facile, tum, quia nostrum non est, sed alterius professionis de tali materia tractare, quare in casibus occurrentibus, periti erunt consulendi.

An quomodocumque periculum corporale immineat pro delenda impotentia, ipsa censeatur perpetua.

§. VIII. Non sinam tamen notare, quomodo intelligenda sit regula supra posita ex *Cap. Fraternitatis*. deducta; præsertim circa illam particulam, in qua dicitur, quod illud impedimentum non sit censendum perpetuum, quod absque corporali periculo potest remoueri; Dubitant namque Theologi, vtrum quomodocumque immineat corporale periculum, si attentaretur remotio impotentiæ, censenda sit talis impotentia perpetua: quam difficultatem, vt commodius exponam, & dilucidem, præmitto, aliud esse, impotentiam non posse remoueri sine morte: aliud, non posse remoueri sine periculo mortis: aliud, non posse auferri sine graui morbo: aliud non posse deleri sine periculo grauis morbi, quæ omnia sunt valde diuersa, vt consideranti patebit.

Prima sententia.

§. IX. Existimant Henric. & Vega apud *Castrop*. §. 1. *n*. 3. *loc. supr.* quod illa impotentia, quæ non potest remoueri absque corporali periculo, quomodocumque ex modis assignatis, etiamsi adsit tantum periculum grauis morbi, dicenda sit perpetua.

Secunda sententia.

§. X. Alij è contrario, nimis stricte discurrentes, vt sunt aliqui iurisperiti, quos, suppresso nomine, citat *Hurtad.* *n*. 4. *loc. relat.* volunt eam solam impotentiam esse reputandam perpetuam, quæ non potest auferri, nisi simul mors ipsa inferatur, & in horum sententia, impotentia, quæ posset auferri cum probabili periculo mortis, non esset dicenda perpetua, eo quia periculum mortis, etiam probabile, non est ipsa mors.

Tertia sententia, quæ magis placet.

§. XI. Alij vero fere communiter DD. Theologi, & Canonistæ, media, & conuenientiori via procedentes, dicunt tunc solum impotentiam esse censendam perpetuam, quæ non potest auferri, nisi inferendo mortem, vel, nisi cum probabili periculo mortis, vel, nisi inferatur grauissimus, & perpetuus morbus, quia grauissimus morbus, & probabile periculum mortis, ipsi morti meritò æquiparatur; Cæterum, dum adest solum periculum grauis morbi, impotentia non reputabitur perpetua, nisi in periculo grauis morbi, etiam includeretur periculum mortis.

Impotentia, quæ cum solo periculo grauis morbi potest remoueri, non est perpetua.

Non est necesse, quod impotentia sit physicè perpetua.

§. XII. Vnde habes, ad dirimendum Matrimonium, non esse opus, quod impotentia sit physicè perpetua, sed sufficit, si sit moraliter talis: nam, quando impotentia non potest auferri, nisi cum periculo mortis, tunc non est physice perpetua, quia potest esse, quod in tali periculo mors non sequatur, & impotentia tollatur, moraliter tamen illa impotentia dicetur perpetua, quia periculum probabile mortis, moraliter æquiparatur morti; sic sentiunt *Hurtad. n*. 4. & *Castrop*. §. 1. *n*. 4. *locis. cit.* & alij apud ipsos, quorum opinio est conformis sententiæ *Gloss. in cit. Cap. Fraternitatis.*

A voluntate patientis impotentiam, non dependet, quòd illa sit temporalis, vel perpetua.

§. XIII. Et nota ex eodem *Castrop. n*. 5. impotentiam esse censendam temporalem, & non perpetuam, quando consilio medicorum potest remoueri sine graui morbo, vel sine probabili periculo mortis, licet ille, qui tali impotentia laboraret, non sineret in se debitam curationem fieri, eo quia, quod impotentia sit temporalis, vel perpetua, non dependeat à voluntate patientis illam, sed ex natura rei, attenta impotentiæ qualitate.

An impotens teneatur pati sui curationem.

§. XIV. Sed interrogas, tenetur ne, qui est impotens permittere, vt curetur, ad hoc, vt reddatur potens? Vt bene respondeam, suppono te quærere de eo, qui iam Matrimonium contraxit, qui enim adhuc est liber, cum non teneatur Matrimonium contrahere, vtique, neque tenebitur permittere sui curationem ad auferendam impotentiam: poterit tamen id præstare, vt suo sponso, cui Matrimonium forte promisit, complaceat, sicut cum D. Thoma obseruat *Caram. n*. 3810. *loc. supr.* & in hoc conuenire communiter DD. notat *Hurtad.* *n*. 23. *loc. cit.* addens nullam apparere turpitudinem in eo, quod defectus naturæ arte iuuetur ad licitum actum, qualis est coniugalis, dummodo id fieri possit sine peccato, & absque periculo vitæ.

Est magis curabilis impotentia fœminæ, quam impotentia viri.

§. XV. Cæterum, dum quæritur, vtrum impotens teneatur pati curationem, supponitur Matrimonium iam fuisse contractum, & quæstio potius procedit de fœmina, quam de viro, cuius impotentia regulariter prouenit, vel ex deficientia partis requisitæ, vel ex nimia debilitate, quæ, vt plurimum est incurabilis: Impotentia vero fœminæ solet prouenire ex nimia arctitudine partis naturalis, quæ sæpè per scissuram commode potest relaxari.

Quæstio procedit de impotentia fœminæ.

§. XVI. Vnde totum punctum difficultatis ad hoc reducitur, vtrum fœmina nimis arcta, post Matrimonium

contractum, teneatur pati incisionem, vt ita reddatur apta viro; in quo est distinguendum, vel enim talis arctitudo est respectu viri, qui ob sui debilitatem claustrum virginale penetrare non potest, vel vere ipsa femina est nimis arcta, præ cæteris mulieribus.

Quid, si femina sit nimis arcta, respectu talis viri.

§. XVII. Si primum, dico minime feminam teneri incisionem pati, quia coniux alteri coniugi tenetur quidem tradere corpus suum ad vsum coniugalem, sed non alio modo, nisi prout est à natura institutum, ergo femina, quæ non maiorem arctitudinem claustri habet, quam habeant aliæ feminæ, non erit obligata permittere, quod ferro, vel alio artis opere, relaxetur suum claustrum, quod naturaliter aperiri non debet, nisi pudendo viri; sic alijs allegatis *Castrop. §. 1. n. 8. loc. cit.*

Quid, si femina præ cæteris mulieribus sit nimis arcta.

§. XVIII. Si verò mulier sit, præ cæteris mulieribus, nimis arcta, tunc etiam est distinguendum; vel enim talis mulier, inscia suæ arctitudinis, bona fide Matrimonium contraxit; vel conscia erat, quod illa arctitudo à viro naturaliter superari non posset.

Quid, si femina impotens, bona fide contraxit.

§. XIX. Si primum, teneri, communiter DD. sustinent, dummodo id fieri possit absque graui incommodo, vel graui dolore. *Hurtad. n. 24. loc. supr.* Alij dictam feminam obligant ad patiendam incisionem, etiamsi futurus sit grauis dolor, aut futura infirmitas; Alij solum, quando est tantum futurus grauis dolor, & his adhæret ipse Hurtadus, eo quod non videatur durum eam obligare ad sustinendum dolorem citò transiturum, ne virum in perpetuum debito priuet coniugali, quod vtique est valde probabile.

Quid, si femina impotens mala fide processerit.

§. XX. Si secundum dicatur, nempe feminam consciam nimiæ suæ arctitudinis [quidquid sit, an feminæ id possint præuidere] contraxisse Matrimonium, tunc videtur rationi conformius, quod prædicta femina sit obligata incisionem pati, quia, dum ipsa sciebat se non posse corpus suum tradere ad vsum coniugalem, nisi, arte illius claustrum relaxaretur, & nihilominus Matrimonium contraxit, iam videtur suo iuri cessisse, & se obligasse ad patiendam incisionem, quia cæterum virum in re graui decepisset. *Castrop. n. 9. loc. super.* volo tamen intelligi, dummodo feminæ, ex hac incisione, non immineat grauis morbus, vel probabile periculum mortis; quia tunc impotentia diceretur moraliter perpetua, & ita Matrimonium dirimeret.

Femina solo iudicio viri, non tenetur incisionem pati.

§. XXI. Indubitatum est tamen feminam in nullo casu teneri incisionem pati, stando iudicio solius mariti, Medicis inconsultis, quia ex hoc, feminæ notabile damnum contingere posset, quare, si vir ex se vellet attentare talem incisionem, posset ipsa fugere ab illo, & se recipere in loco tuto, quousque vir cautionem sufficientem daret de violentia inique non ferenda, quod recte, cum alijs, aduertit *Capucia. n. 224. loc. supr.*

An possint impotentes contrahere Matrimonium in ordine solum ad cohabitandum in societate.

§. XXII. Interrogant alij, vtrum, qui, ratione impotentiæ, non possunt validum Matrimonium contrahere in ordine ad actum coniugalem, possint tamen Matrimonium contrahere in ordine ad cohabitandum in societate; & ratio dubitandi nascitur ex *Cap. Consultationi. de Frigidis, & maleficiatis*, vbi dicitur, quod, qui duxit vxorem impotentem, habeat eam, vt sororem, quare videtur, quod, non solum inter virum, & mulierem possit contrahi Matrimonium in ordine ad copulam coniugalem, sed etiam in ordine ad cohabitandum caste, Sic Paludanus. Antonius. Veracruz'. & alij, quos producit *Castrop. §. 6. n. 2.* qui pro sua sententia citant locum iuris allatum & *Cap. Laudabilem. eiusd. titul.* quod idem, hac ratione probant, quia vsus rei à Dominio rei distinguitur, ita vt vnum possit stare sine alio, quod omnes DD. indiscriminatim admittunt, ergo impotens poterit alteri tradere Dominium sui corporis in ratione obsequii, absque eo quod illius vsum in ordine ad copulam tradat, vnde dabitur mutua traditio corporum, per quá propriè Matrimonium constituitur.

Resoluitur non posse contrahi Matrimonium in ordine tantú ad cohabitandum in societate.

§. XXIII. Miror equidem DD. non infimæ notæ hanc sententiam sibi suasisse, at vnusquisque abundat in sensu suo: Ego vtique contra conscientiam huic sententię subscriberem, & quia fingere non debeo, assero eam mihi minime placere, & ne videar gratis loqui, id rationibus demonstrabo, quod, vt neruosius pręstem, vtar Caramuelis Doctrina, quam tradit in sua *Fundam. Theolog. lib. 3. n. 3812.* hic enim Doctor, ob notam illius Sapientiam, merito in pluribus debet haberi magister; sic igitur discurrit: attende.

Contractus suas essentias habent.

§. XXIV. Contractus suas essentias habent, ità vt nullus contractus, nisi per propriam essentiam constitui possit: sic,

sic, quià contractus donationis essentialitèr includit, quòd res donata transeat in Dominium Donatarij, si Petrus E. G. donaret librum, ea conditione adiecta, quòd possit illum pro libito repetere, talis contractus non esset donationis, quià, stante illa conditione, res donata, in dominium donatarij non transiret; ità contractus Matrimonialis, tanquàm per essentiam constituitur per mutuam corporum traditionem in ordine ad copulam, quarè, si duo se mutuò tradant in ordine ad aliud, putà societatem tantùm, contractum Matrimonialem non ineunt, sed diuersum contractum nempè societatis; cum ergo impotentes ad copulam non possint corpus suum mutuò tradere in ordine ad actum coniugalem, sequitur, quòd non possint contractum Matrimonialem inire.

Matrimonialis contractus importat ordinem ad copulam.

§. XXV. Sed dices, diximus in *Litter. C. n. 414. d §. 7.* quòd carnalis copula non est de constitutiuo essentiali contractus Matrimonialis, ergo, etiàmsi contractus Matrimonialis non sit in ordine ad copulam, nihilominus habebit essentiam sui constitutiuam: Respondeo nos quidèm in citato loco dixisse, quòd copula carnalis non sit de essentiali constitutiuo contractus Matrimonialis, loquendo tamèn de copula in actu secundo, non verò de eadem in actu primo, ordo enim ad hanc essentialitèr requiritur ad Matrimonij contractum, qui consistit in mutua corporum traditione, non quomodocumquè, sed in ordine ad propagationem, quæ propagatio, siue copula, licet postea non sequatur, minime officit validitati contractus, cuius essentia non consistit in actu secundo, sed in mutua traditione corporum in actu primo; aliud enim est nolle potentiam ad actum reducere, aliud non posse: quocirca, qui non vult, quantum in se est, copulam habere, potest validum Matrimonium contrahere alteri suum corpus tradendo in actu primo; at vero, qui, ob impotentiam, non potest copulam perficere, cum talis, neque in actu primo possit tradere alteri suum corpus in ordine ad copulam, neque poterit validum Matrimonium contrahere, & quomodocumque contrahat in ordine ad aliud, non erit contractus Matrimonialis, sed diuersus alius contractus.

Copula in actu secundo non est de essentia Matrimonij, bene tamen potentia ad illam.

Aliud est nolle copulam, aliud non posse.

§. XXVI. Neque dicas, quod non repetiatur in iure fundamentum, quo ostendatur contractum Matrimonialem non posse consistere, nisi factus fuerit in ordine ad copulam, quia id insinuatur in *Cap. B. Maria. 27. 2.* & apertius habetur in *Cap. Illud quoque ibidem.* vbi *§. verum.* dicitur, quod Matrimonium sit coniunctio maris, & fœminæ, quæ coniunctio, prout est contractus inter marem, & fœminam, non potest stare sine ordine ad copulam, saltem in actu primo.

Ex Iure ostenditur Matrimonialem cōtractum debere esse in ordine ad copulam.

§. XXVII. Præterea, si inter impotentes posset contrahi verum Matrimonium in ordine tantum ad societatem, sequeretur, quod duæ personæ eiusdem sexus posent inter se Matrimonium contrahere, quia inter eas potest actus societatis intercedere; Vlterius hoc Matrimonium non esset insolubile, quia nullum haberetur fundamentum insolubilitatis, huic enim contractui non conueniret illud *Matth. cap. 19. vers. 6. Quod Deus coniunxit, homo non separet.* & contractus puræ societatis, authoritate humana possunt semper dissolui; Insuper, ex eo Matrimonio sequeretur, quod vir, attentando copulam cum illa, cum qua contraxit, committeret peccatum fornicationis, quia illa non est sibi coniuncta in ordine ad copulam: item, qui accederet ad fœminam sociam talis viri, non diceretur adulter, quia non accederet ad fœminam, quæ suum corpus, in ordine ad copulam, alteri legitime tradiderit; ecce quot absurda, ex tali somniato Matrimonio, nascerentur, quæ omnia obseruantes, *Castrop. §. 6. n. 3. & Hurtad. n. 10. locis citat.* firmiter sustinent, cum alijs, quos referunt, quod contractus factus in ordine tantum ad caste viuendum, & non in ordine ad copulam, nullatenus possit verum Matrimonium esse, aut dici.

Absurda, quæ ex Matrimonio, in ordine tantum ad societatem contractum, oriuntur.

§. XXVIII. Neque aduersariorum fundamenta aliquo modo vrgent, nam ex *Cap. Consultationi, & Laudabilem allatis.* nullo modo colligitur, quod possit consistere Matrimonium in ordine ad societatem inter illos, inter quos non potest consistere in ordine ad copulam, ratione impotentiæ, sicut expresse aduertit *Gauffr. in Synops. Decret. lib. 4. ad Titul. 15. §. nec ab initio.* quia ibi aperte habetur, quod inter illos Matrimonium stare non possit, dum dicitur, *quas tanquam vxores habere non possunt*, si enim Matrimonium staret, eas tanquam vxores haberent; neque ex eo, quod dicatur, *habeant, vt sorores.* sequitur textum voluisse innuere, quod stabit Matrimo-

Rationibus contrarijs satis fit.

nium in ordine tantum ad caste viuendum, quia, si ita esset, non possent, tanquam impotentes separari, & ita textus præceptum cohabitandi induceret, quod tamen est falsum, quia ibi dicitur, quod eas habeant, vt sorores, tantum consulendo, & non præcipiendo, vt notat *Gloss. in cit. Cap. Consultationi*. Quare, qui legitime comperit suam vxorem esse impotentem, quę impotentia Matrimonio præcesserit, poterit absolute illam deserere, & aliam ducere, quia nullo vinculo tenetur ad cohabitandum cum impotenti.

N. B. Quod Dominium rei distinguatur ab vsu eiusdem, non sequitur, quod Matrimonialis contractus possit stare intèr impotentes, quandò impotentia præcedit.

§. XXIX. Ad aliam rationem, quam aduersarij pro sua sententia adducunt, nimirum, quod, cum distinguatur vsus rei à Dominio rei, sequatur, quem posse tradere corpus suum in ordine ad societatem, non tradendo illius vsum in ordine ad copulam: Respondeo me negare nolle, quod quis possit tradere suum corpus alteri, non in ordine ad copulam, sed in ordine ad societatem: at nego talem contractum esse Matrimonialem, quia, vt sit talis, debet haberi ius coniugale circa corpus traditum, quod ius circa corpus impotens haberi non potest.

In quo sensu dicatur, quòd Dominium rei distinguitur ab vsu rei.

§. XXX. Dum dicitur Dominium rei distingui ab vsu rei, non significatur, quod in acquirendo Dominio, non acquiratur etiam ius, & potestas vtendi tali re, sed significatur, quod quis possit habere Dominium rei, vt tamen ex alio capite impediatur vsus illius, ergo, dum quis per Matrimonium tradit alteri suum corpus, debet simul tradere ius, & potestatem vsus, saltem in actu primo, quod præstare non possunt impotentes; si autem postea ex aliquo accidenti, vsus impediatur, dummodo vere non desit potentia, validitati Matrimonij non obstabit. Ex suprà dictis.

Deficientia vnius testis, non impedit Matrimonium.

§. XXXI. Collige primò, Eos, qui vnico solo teste sunt priuati, posse validum Matrimonium, tanquam potentes, contrahere, quia experientia docet tales posse generare.

Defectus seminationis in fęmina, non censetur impotentia.

§. XXXII. Collige secundò, mulierem non censeri impotentem, esto in concubitu seminare non possit, quia probabilius est illius seminationem non esse ad generationem necessariam, sicut vidimus in *Litera G. n. 529. §. 5.*

Infirmi possunt vxorem ducere.

§. XXXIII. Collige tertiò, Infirmos, etiam morti proximos, & adhuc certò morituros, valide posse contrahere, licet, stante infirmitate, sint impotentes ad Matrimonium consummandum, & talis impotentia sit futura perpetua, vtpote duratura vsque ad mortem, quia accidentaliter se habet, quod infirmus, ob morbum, non possit in actu secundo copulam habere, & ex alia parte, potentiam integram habet, & si postea conualuerit, poterit illam ad actum reducere, quam sententiam esse veram, suadet Ecclesiæ praxis, & communis DD. sensus: notum est etiam, quod infirmus est quandoque obligatus ad contrahendum cum illa, quam, dum sanus esset, tanquam concubinam habebat, idque, vel, ad legitimandam prolem, vel ad saluandum honorem fęminæ. *Castrop. §. 2. n. 6. loc. cit.*

Decrepiti possunt Matrimonium contrahere.

§. XXXIV. Collige quartò, Decrepitos, seu senio confectos valide posse, & licite Matrimonio copulari: hi enim, & si ita frequenter, ratione debilis naturæ, non possint perficere copulam, possunt tamen aliquando adiuti à natura, vel arte, ità excitari, vt copulam perfectam habeant, quod sufficit, ne tanquam impotentes à Matrimonio repellantur, & de facto Ecclesia non consueuit his senibus Matrimonium prohibere, sicut obseruat Sanchez apud *Tambur. de Matrim. tract. 1. cap. 13. §. 2. n. 7.*

Quid, si senex sit omnino exhaustus.

§. XXXV. Dubitant tamen DD. vtrum, quando iudicio medicorum, ità senex est exhaustus, vt nullo modo iuuari possit ad habendam aliquando copulam, possit valide Matrimonium contrahere: & sermo non est de muliere, quæ, quantumcumque vetula fuerit, semper est capax ad recipiendum semen virile, neque officit, quod ipsa, ob nimiam senectutem, seminare non possit, quia illius seminatio probabilissime non est ad generationem necessaria, vt notauimus *suprà. §. 32.* tota ergo difficultas est de viro, vtrum factus senex, & adeo exhaustus, vt nulla arte iuuari valeat ad actum coniugalem, possit validum Matrimonium inire; negant *Castrop. §. 2. n. 4. & Tambur. n. 8. locis cit.* alios referentes, quia, cum huiusmodi senex iam non possit toto vitæ suæ tempore copulam perfectam cum fęmina habere, censendus est in perpetuum impotens, & ideo ad valide contrahendum inhabilis.

§. XXXVI. Verum *Caram. n. 3814. loc. supr.* existimat, quod ob solam senectutem, numquam senex debeat, tanquam impotens à Matrimonio repelli, addens talem esse Ecclesiæ consuetudinem,

nem,

nem, & quidem hoc est conforme sententiæ *Gloss. in cap. Quod sedem. de Frigid. & malefic.* & etiam docet *Gauffr. in Synops. Dectet. lib. 4. ad tit.* 15. vult tamen ibidem *Caram.* quod senes possint, & debeant à Matrimonio tepelli, si, præter senectutem, adhuc laborarent morbo, quo redditi essent impotentes ad copulam: non tamen loquitur de quocumque morbo, sed tantum de habituali, & ita senes laborantes morbo actuali, quia, quando conualuerint, poterunt aliquando, saltem arte adiuti, copulam perficere, poterunt etiam ad Matrimonium, tamquam potentes admitti: at senes, qui morbum habent habitualem, in perpetuum impotentes censentur, & ità ad Matrimonium inhabiles, quia numquam possunt habere copulam; quam Doctrinam, vtpotè Doctissimi Antistitis, summe veneror: contrarium tamen, non puto esse omnino improbabile.

Quid, si propter senectutem, adsit infirmitas.

Ostenditur, impotentiam ad copulam ratione infirmitatis, non officere validitati Matrimonij.

§. XXXVII. Nam peto, si quis in ætate adhuc virili, morbo correptus decumbat, vt sit à Medicis illius salus desperata, vel, dato, quod superuiueret, sit semper mansurus impotens ad copulam (supponamus autem hunc aliàs habuisse concubinam, ex qua etiam liberos susceperit) poterit ne valide talis infirmus ducere in vxorem concubinam? vtique respondebis, non tantum posse, sed etiam teneri, tum in gratiam prolis, tum in gratiam fœminæ, cuius honori est satisfaciendum, & præcipue, si talem fœminam sub spe Matrimonij decepisset.

Nil officit, quòd per accidens Matrimonium consummari non posse.

§. XXXVIII. Et si ego instarem, & dicerem: quomodo hic potest validum Matrimonium contrahere, qui, etiamsi superuiuat, numquam poterit illud consummare? Tu respondebis id nihil officere, quia ille homo habet omnes partes requisitas ad habendam copulam, & habitu tenet potentiam ad illam, quod sufficit, vt dicatur potens, licet per accidens ratione infirmitatis, vel debilitatis ab infirmitate relictæ, non possit talem potentiam reducere ad actum; ità ego dicam, quod senex, etiam infirmus infirmitate habituali, retinet habitu potentiam ad copulam, & ideo non erit tanquam impotens à Matrimonio repellendus, tametsi ratione infirmitatis, non posit copulam habere, eo quia id accidentaliter se habeat, neque hoc improbabile reputabunt *Nauarr. lib. 4. consil. tit. de sponsalib. consil. 39. n. 15. & 18. Tabien. verb. Impedimentum. impedimento. 12. q. 3. n. 4. Vega. 2. Tom. summ. cap. 34. casu. 61.*

Quòd non possit mulier parere, nisi cum magno periculo, validitati Matrimonij minimè obstat.

§. XXXIX. Collige quintò mulieres valide Matrimonium inire, esto non possint parere, nisi cum vitæ suæ, vel prolis periculo (quod in viduis contingere potest, quæ id in priori Matrimonio expertæ fuerint) nam, & si sint ferè impotentes ad producendam prolem, cum eam soleant semper parere mortuam, non per hoc sunt impotentes pro Matrimonio, quia, sicut vidimus *supra §. 1.* vt quis sit potens ad Matrimonium, non est necessaria potentia ad generationem, sed potentia ad perficiendam copulam, ex qua per se sequi potest generatio; quinimo tales mulieres, etiam licite possunt nubere, quia non sunt certæ se semper esse edituras prolem mortuam.

Hermaphroditi possunt nubere.

§. XL. Collige sextò Hermaphroditos valide posse Matrimonio copulari, de quibus commodius egimus in *Liter. H. n. 27.*

De iudicio pro impotentia.

§. XLI. Esset videndum, quomodo procedendum sit ad ferendam sententiam de nullitate Matrimonij, stante impedimento impotentiæ, sed de hoc tractabimus in *Liter. S. n. 130.*

Iure naturæ impedimentum impotétiæ inductum est.

§. XLII. Quæritur tandem, quo iure sit inductum hoc impedimentum impotentiæ: & breuiter dico, esse inductum iure naturali, quidquid gratis dixerint pauci, quos citat, & refellit *Hurtad. n. 28. loc. cit.* quia de iure naturæ est, quod contrahentes Matrimonium, sibi inuicem tradant Dominium sui corporis in ordine ad copulam, saltem in actu primo, quod præstare non possunt impotentes, quare, esto in iure habeantur textus de hoc impedimento, non est dicendum Ecclesiam illud induxisse, bene tamen explicasse, sicut notat *Caram. num.* 3808.

An eodem modo sint inhabiles ad Matrimoniũ impotentes, ac pueri.

§. XLIII. Magnam tamen aliqui vim faciunt in *Cap. Quod sedem. De Frigid. & malefic.* vbi hæc habentur; *Sicut puer, qui non potest reddere debitum, non est aptus coniugio: sic, qui impotentes sunt, minime apti ad contrahenda Matrimonia reputantur.* ex quibus verbis, ita arguunt, sed pueri sunt inhabiles ad Matrimonium, solo iure Ecclesiastico positiuo, non autem iure naturæ, ergo etiam impotentes iure tantum Ecclesiastico erunt inhabiles ad Matrimonium, & non iure naturæ: hoc argumentum fundatum in sinistra intelligentia textus, optime soluit *Hurtad. n. 30. loc. supr.* dicens, quòd ibi Matrimo-

nia

nia puerorum, non comparantur Matrimonijs impotentium, ad significandum quo iure fuerit impedimentum impotentiæ inductum, sed solum ad innuendum, quod, & Matrimonia puerorum, & impotentium sunt nulla, non determinando quo iure hæc, vel illa sint irrita.

Quandoquè impotentia iure Ecclesiastico Matrimonium dirimit.

§. XLIV. Aduertere tamen volo aliquando contingere posse, quòd Matrimonium, ratione impotentiæ declaretur nullum; etiamsi talis impotentia non irritet Matrimonium iure naturæ, sed tantum iure Ecclesiastico positiuo: Attende. Diximus suprà §. 6. eam impotentiam esse censendam perpetuam, quæ sine peccato auferri non potest; iure autem naturæ, apud Ethnicos, non censeretur perpetua, posset enim Ethnicus dicere, volo contrahere cum hac virgine, quam, & si non possim deflorare, dabo tamen alteri deflorandam, vel eidem suadeam, vt se manibus corrumpat, vt ita possim cum illa copulam perfectam postea habere, quod obseruat *Caramuel. n.* 3810. Plura de impedimentis Matrimonij, *quære suprà. n.* 40.

Improperia.

54. Improperia cantantur in choro feria VI. in parasceue, ordine in Missali notato, & incipiuntur, dum celebrans procedit ad adorationem crucis, vt in *Liter. A. n.* 155. §. 1. cantantur autem vsque dum ad Altare maius omnes fecerint adorationem, ideoque non est necesse omnia cantare, sed solum tot, quæ possunt cantari eo tempore, quo fit adoratio; si verò ità adoratio protraheretur, vt non sufficerent, tunc repetantur, non à principio, sed ab hymno *Pange lingua. ex Bauld. & Gauant. citand.* qui Bauldry etiam admonet, ne vltimus hymni versus repetatur, sed tantum semel dicatur in fine adorationis.

Improperia, quomodò cantanda in adoratione crucis.

Tres partes habent improperia.

§. I. Hęc improperia diuiduntur in tres partes, quarum prima incipit à versu *Popule meus.* vsque ad versum *Ego propter te.* & terminat immediate ante versum *Crucem tuam &c.* à quo deinde versu incipit tertia pars improperiorum.

Hæbrea verba in improperijs non leguntur, & quare.

§. II. Obseruat *Rupert. lib.* 6. *cap.* 19. quod in his improperijs nullum verbum hæbreum reperitur, quia hæbrei Christum reprobauerunt. Vide *Missal. in Rubric. partic. in Feria VI. in parasceue.* *Gauant. tom.* 1. *part.* 4. *tit.* 9. *n.* 12. *Bauld. part.* 4. *cap.* 10. *artic.* 3. *à n.* 20.

Impuberes.

Impuberes non possunt Matrimonium contrahere. *A. n.* 181. de eorum sponsalibus. *S. n.* 181. §. 2. 55.

Impuberum peccata, an reseruabilia, *R. n.* 64. §. 14. 56.

Impuberes, an sint capaces Sacramenti extremæ vnctionis. Vide in *Litera S. S. n.* 202. §. 2. 57.

Impulsiua causa.

Impulsiua causa ad dispensandum, quid sit. *D. n.* 180. §. 4. 58.

In.

In, an in forma Baptismi sit de essentia. *F. n.* 134. §. 7. quod idem quæritur de forma Sacramenti Confirmationis. *Ibidem* §. 31. 59.

In, quem sensum faciat in Symbolo, *Litera S. n.* 79. §. 4. 60.

Inæqualitas graduum.

Inæqualitas graduum in petenda dispensatione, quomodo exprimenda. *G. n.* 61. *à* §. 3. 61.

Incantatio.

Incantatio, est casus à Superioribus Regularium reseruabilis. *P. n.* 189. §. 10. 62.

Incarnatio Christi.

Incarnatio Christi exponitur in *Litera Q. n.* 9. 63.

In-

Incarnatus est &c.

64. *Incarnatus est &c.* dum cantatur à Choro in Symbolo, quomodo sit genuflectendum. *G. n.* 29. §. 2. & 3. de Missa priuata. *Ibidem n.* 28.

Incendiarij.

65. Incendiarij excommunicantur. *S. n.* 211. §. 16. Est etiam hoc peccatum Episcopo reseruatum. *E. n.* 80. §. 2.

Incensum. Incensare.

66. De significatione incens. Incensum, & Thymiama, idem significant. *Litera T. n.* 43. *init.* moraliter orationem significat. *Ibidem n. cit.* §. 5. post incensatum celebrantem, plurimi alij incensantur, tùm in Missa, tum in Vesperis, quia Christus omnibus communicat suum odorem, iuxta illud. 2. *Corint. cap.* 2. *vers.* 14. *Odorem notitiæ suæ manifestat per nos in omni loco* ità *D. Thom. part.* 3. *q.* 83. *artic.* 5. *ad* 2.

67. Incensum ponit celebrans in thuribulo, antequam exeat de Sacristia pro Missa solemni. *C. n.* 197. *init.*

68. De incensatione pro Euangelio. Incensum imponitur, & benedicitur in thuribulo in Missa solemni pro Euangelio hoc modo: Thuriferarius, parato igne, vt in *Litera T. n.* 49. §. 3. circa finem *alleluia*, tractus, vel sequentiæ, ascendit ad Altare per gradus laterales Epistolæ, vbi porrigit nauiculam Diacono sine osculis, qui Diaconus eam ministrat celebranti, stans quasi ad dexteram illius, & celebrans conuersus ad ipsum Diaconum, stans quasi in medio inter cornu Euangelij, & medium Altaris, imponit, & benedicit incensum in thuribulo, modo in pari casu tradendo *infra n.* 72. §. 1. *Bauldr. part.* 3. *cap.* 11. *de Miss. solemn. artic.* 5. *n.* 17. postea Diaconus, reddita Thuriferario nauicula, dicit *Munda cor meum &c.* & accipit benedictionem, vt in *Litera D. n.* 123. §. 12. De danda benedictione Diacono pro Euangelio. Celebrante semper stante prope medium Altaris in cornu Euangelij, versa facie fere ad cornu Epistolæ, quousque Diaconum benedixerit, postea vero se retrahit ad cornu Epistolæ, vt in *Liter. C. n.* 197. §. 25. quomodò Diaconus debeat Euangelium incensare. *D. n.* 123. à §. 14. quarè incensetur. *E. n.* 149. in Missis defunctorum non incensatur. *M. n.* 244. §. 4.

Incensum, quomodò ponendum in thuribulo in Missa solemni, Sacramento exposito. *M. n.* 222. §. 1. 69.

Incensum in absolutione defunctorum.

Incensum in absolutione defunctorum in fine Missæ, imponitur in thuribulo à celebrante, vt in *Litera D. n.* 130. & benedicitur, vt aperte præcipit *Missal. de Rit. seruand. tit.* 13. *n.* 4. *Cæremon. Episcopor. lib.* 2. *cap.* 11. benedicitur autem per illa verba *Ab illo benedicaris &c.* nam *Missal. loc. cit.* dicit esse benedicendum more solito, & solitum est benedicere incensum per dicta verba, excepto casu, quo sunt incensanda oblata, vt in *Litera C. n.* 197. §. 40. & manifeste fauet *Cæremon. Pap. Marcell. lib.* 1. *tit.* 15. *cap.* 2. quod etiam ratione suadetur, quia defuncti asperguntur aqua, non simplici, sed benedicta, ergo etiam debent incensari incenso benedicto; neque obstat, quod in *Ritual. Roman.* etiam nouiter impresso, id non reperiatur, nam forte inaduertenter omissum fuit, aut, tanquam communiter vsitatum, suppositum. 70. Incensum pro defunctis benedicitur.

Incensare defunctos, quid significet. *D. n.* 62. §. 2. 71.

Incensatio Altaris.

Incensatio Altaris, & Chori semper fieri debet in Missa solemni. *M. n.* 237. §. 1. 72.

§. I. Igitur celebrans post factam confessionem, & osculato Altari, vt in *Litera C. n.* 197. §. 10. imponit, & benedicit incensum in thuribulo hoc modo, videlicet, stans in medio Altaris, versa facie ad cornu Epistolæ; Diaconus accipit manu dextera nauiculam à Thuriferario, sine osculis, & statim eam tenet manu sinistra, & ità se vertit ad celebrantem à dextris eiusdem, cum eadem nauicula, cuius pars aperta respiciat ipsum celebrantem, postea dextera accipit cochlearium vacuum in parte inferiore manubrij, quod eidem cele- Quomodo Diaconus ministret celebranti, imponenti incensum in thuribulo.

brantì

branti porrigit, cum osculo partis superioris eiusdem manubrij, & manus dexteræ celebrantis in parte exteriori, & aduertat, quod non sunt osculandi digiti, sed manus, & dum cochlearium porrigit, se inclinet dicens *Benedicite R. Pater*, vel alio modo pro qualitate personæ (Subdiaconus, dum hæc fiunt, stet quasi à dextris celebrantis, aliquantulum post eum facie ad Altare versa) celebrans autem accipit cochlearium manu dextera, sinistra pectori admota, quo cochleario vtitur hoc modo, accipit ter incensum de nauicula, & ter immittit in thuribulum (porrectum à thuriferario, vt in *Litera T. n. 49. §. 1.*) tribus distinctis locis, dicens *Ab illo benedicaris, in cuius honore cremaberis. Amen.* quæ verba debet dicere sequenti ordine, videlicet, quando prima vice imponit incensum in thuribulum, dicat *Ab illo benedicaris*, cum imponit secunda vice, dicat *In cuius honore*, & tertiò *Cremaberis. Amen.* postea, statim, reddito cochleario Diacono (qui illud recipit, osculata dextera celebrantis, & superiori parte manubrij cochlearij, quod postea reponit in nauicula, quam claudit, eamque sinistra manu reddit Thuriferario) dextera manu benedicit incensum, thuribulo adhuc aperto; vnde aduertat Thuriferarius, ne statim, imposito thure, thuribulum claudat, sed expectet quousque sit benedictum Incensum: & hac forma benedicendi incensum, celebrans semper vtatur, præter quam ad oblata, iuxta dicta in *Liter. C, n. 197. §. 40.*

Non digiti, sed manus osculantur.

Modus imponendi incensum in thuribulo.

Thuribulum non clauditur, nisi benedicto incenso.

§. II. Benedicto incenso, Diaconus, reddita, vt suprà, nauicula Thuriferario (qui nunquam osculatur manum Diaconi) dextera manu accipit ab eodem Thuriferario thuribulum clausum, hoc modo, manu dextera tenet catenulas versus annulum, sinistra, catenulas, iuxta partem propinquam operculi thuribuli, ac mox thuribulum porrigit celebranti, osculatis catenulis in superiori parte prope annulum, quas ponit in sinistra celebrantis, partem vero catenularum inferiorem prope thuribulum, imponit in dextera eiusdem celebrantis, quam & osculatur in parte exteriori.

Quomodo Diaconus accipiat thuribulum a Thuriferario, vt illud celebranti porrigat.

§. III. Celebrans vero, ita teneat thuribulum, vt manum sinistram, qua tenet partem catenularum prope annulum, admoueat pectori, & dexteram, qua tenet partem earundem catenularum prope thuribulum, sic habeat, vt nullus actus indecens occurrat, sed in tota incensatione possit commode, & cum grauitate thuribulum ducere, & reducere prout conuenit. Vide *Missal. de rit. seruand. tit. 4. n. 4. Gauant. hic. Bauldr. part. 2. cap. 9. art. 2. à n. 2.*

Quomodo celebrans teneat thuribulum.

§. IV. Recepto à Diacono thuribulo, celebrans, medius inter ministros sacros, vertit se ad Altare, & facit profundam reuerentiam Cruci, etiamsi in ea esset particula veræ Crucis, si tamen esset Sacramentum in tabernaculo inclusum, genuflectat vnico genu, extremitatibus manuum super Altare positis, vt facilius surgat, vt dicemus *infra §. 14.* postea ter æquali ductu incensat crucem nihil dicens, post vnamquamque incensationem tantillum quiescens, ita vt distinguatur eas incensationes esse tres, quibus finitis, iterum Cruci profunde se inclinat, siue genuflectit Sacramento prout conuenit.

Quid faciat celebrans, accepto a Diacono thuribulo.

Crux quomodo incensanda.

§. V. Incensat postea Altare, incipiens à latere Epistolæ, & faciem ad illud conuertens, ter ducit thuribulum æquali distantia, prout distribuuntur candelabra, incipiens à parte proximiori cruci recta linea ter incensat, vsque ad terminum illius cornu Epistolæ (hic Thuriferarius amouet Missale de Altari, vt in *Litera T, n. 49. §. 2.*) & obseruet celebrans has tres incensationes esse faciendas, etiamsi non essent tria candelabra, sed pauciora, vel plura, non enim Incensantur candelabra, sed pars Altaris illis posterior; obseruet etiam in hoc casu, vt tot passus faciat, quot thuribuli tractus, quod semper faciendum erit, iuxta motum incensationis, vt dicetur in *Litera P, n. 66.*

Postremum, prosequitur incensatio Altaris.

Non candelabra, sed pars Altaris incensatur.

Passus in incensatione Altaris faciendi.

§. VI. Cum ad cornu Epistolæ peruenerit, & fecerit tertiam incensationem, vt supra, demissa manu, semel incensat inferiorem partem lateralem Altaris, mox superiorem, item lateralem semel: postea conuersus ad Altare, vertens faciem, quasi ad medium ipsius, ter incensat planitiem Altaris, circa oram, quas tres incensationes facit, quasi in semicirculo, incipiens à cornu Epistolæ, vsque ad medium Altaris procedendo, tot passus faciens, quot incensationes.

De incensatione partis lateralis cornu Epistolæ.

Planities Altaris quomodo incensanda.

§. VII. Deinde perueniens ad medium Altaris, ibi profundam facit reuerentiam cruci, siue genuflexionem Sacramento: postea incensat aliam partem Altaris versus cornu Euangelij, ter ducens thuribulum prout distribuuntur

De incensanda parte Altaris versus cornu Euangelij.

Can-

Candelabra, incipiens à parte proximiori cruci, vt iam diximus §. 5. post has tres incensationes, demittit manum versus partem inferiorem Altaris lateralem eiusdem cornu Euangelij, & eam incensat semel, postea iterum semel incensat superiorem partem lateralem eiusdem cornu Euangelij, vt supra diximus §. 6. in pari casu.

Quomodò incensanda pars lateralis, & planities altaris cornu Euangelij.

§. VIII. Deinde, stans adhuc in cornu Euangelij, nec vltra progrediens (nisi talis esset longitudo Altaris, vt necesse esset versus medium aliquantulum procedere) incensat planitiem Altaris circa otam in eodem cornu Euangelij, ter ducens thuribulum, quasi in semicirculum à cornu Euangelij versus medium Altaris: ratio autem, quare celebrans, dum incensat planitiem cornu Euangelij, non procedat ad medium Altaris, sicut vidimus supra. §. 6. esse faciendum, dum incensat planitiem cornu Epistolæ, est, quia statim, incensata planitie cornu Euangelij, debet retrocedere ad incensandam anteriorem partem Altaris: vnde, vt hoc commodius facere possit, non procedit in hoc casu ad medium Altaris.

Quarè celebrans nullos faciat passus, dum incensat planitiem altaris cornu Euangelij.

§. IX. Igitur, incensata planitie Altaris cornu Euangelij, celebrans demittit aliquantulum manum, & incensat anteriorem partem Altaris, idest frontem illius, incipiens à termino cornu Euangelij, ter ducens thuribulum, procedendo ad medium Altaris, tot passus faciens, quot tractus thuribuli; Ad medium Altaris perueniens, facit debitam reuerentiam cruci, vt iam diximus, postea ter incensat reliquam partem anteriorem, idest frontem Altaris, procedendo ad cornu Epistolæ, faciendo tot passus, quot thuribuli tractus.

Frons altaris, quomodò incensanda.

§. X. Qua incensatione finita, ibi in cornu Epistolæ, celebrans dat thuribulum Diacono stanti in secundo gradu, qui illud accipit vtraque manu, vt in *Litera D. n.* 123. §. 5. osculando dexteram celebrantis in exteriori parte, ac mox cum thuribulo descendit in plano, celebrante tunc stante in termino cornu Epistolæ super suppedaneum Altaris, manibus iunctis, ita vt brachio sinistro quasi tangat frontem Altaris, quem solum sic stantem, Diaconus in plano capellæ stans, in cornu laterali Epistolæ, incensat triplici ductu, facta ei debita reuerentia ante, & post, celebrans vero Diacono nullatenus se inclinat. & Subdiaconus in hoc casu stat, vt in *Litera S.* n. 196. §. 1.

Quomodò Diaconus incenset celebrantem.

§. XI. Incensato celebrante, Diaconus reddit thuribulum Thuriferario stanti quasi à dextris ipsius aliquantulum retro: & Thuriferarius thuribulum super credentiam reponit, extracto ex eo igne, vel cum igne, illud in alio loco decenti ponit; Celebrans vero, cum incensatus fuerit, legit Introitum, vt in *Litera C. n.* 197. §. 11.

In quo loco thuribulum post incensationem reponatur.

§. XII. In tota hac incensatione celebrans nihil dicit, exceptis illis verbis, quæ dicuntur, dum imponitur incensum in thuribulo, vt *supra* §. 1. quomodo ministri sacri inseruire debeant celebranti in hac incensatione, diximus in *Litera D. n.* 123. §. 4. Vide *Missal. de rit. seruand. tit.* 4. *n.* 4. *Gauant. hic. Bauldr. part.* 2. *cap.* 9 *artic.* 2.

Nihil dicitur in incensatione altaris in principio Missæ.

§. XIII. Si super Altare incensandum sint positæ Reliquiæ Sanctorum, siue imagines, non in pariete pictæ, siue in tabernaculo sculptæ, sed in statuis inter Candelabra positæ, incensati debent sequenti modo: Celebrans, incensata cruce; vt *supra* §. 4. & facta ei reuerentia ante, & post, antequam discedat à medio altaris, sine alia reuerentia, primò incensat reliquias, siue statuas, quæ sunt à dextris, idest à parte Euangelij, aliquantulum ad ipsas conuersus, incipiendo à parte proximiori cruci, bis tantum ducens thuribulum, etiamsi essent plures imagines, vel pauciores; quibus incensatis, & nulla eis facta reuerentia, vt in *Litera R. n.* 83. celebrans facit reuerentiam Cruci, quæ est in medio, postea adhuc stans in medio, aliquantulum conuersus ad cornu Epistolæ, incensat duplici tantum ductu imagines, seu reliquias, quæ sunt in illa parte; quibus, nec ante incensationem, nec post, reuerentiam facit, quo facto, celebrans sine mora nullam faciens reuerentiam, neque Cruci, prosequitur incensationem Altaris, incipiendo à cornu Epistolæ, prout distribuuntur Candelabra, vt distinctè dictum fuit *supra à* §. 5. *Missal. de rit. seruand. tit.* 4. *n.* 5. *Gauant. hic. Bauldr. part.* 2. *cap.* 9. *artic.* 2. *n.* 11.

Reliquiæ, siue statuæ super altare, quomodò incensandæ.

Non fit reuerentia reliquijs, quæ incensantur.

§. XIV. Si ad Altare incensandum sit Sacramentum in tabernaculo inclusum, sequens regula obseruanda erit: Celebrans, accepto thuribulo à Diacono, antequam incensationem incipiat, genuflectit cum ministris vnico genu Sacramento, cruci vero nullam aliam reuerentiam facit, vt in pari casu dicemus in *Litera S. n.* 20. §. 5. & incensata

Quid obseruandum in incensatione altaris, si Sacramentum sit in tabernaculo.

cruce, iterum Sacramento genuflectit: item genuflectit cum Ministris, quoties, dum incensat Altare, transit ante illius medium, quod bis occurrit, nempe finita incensatione planitiei Altaris in cornu Epistolæ, & finita incensatione frontis eiusdem in cornu Euangelij.

Sacramento in tabernaculo incluso non fit genuflexio in processu Missæ.

§. XV. Aduerte hic, quod *Missal. citand.* vult celebrantem facere genuflexionem Sacramento in tabernaculo incluso, quoties transit ante medium Altaris, loquendo tamen solum de incensatione Altaris, non vero in processu Missæ.

Sacramentum inclusum in tabernaculo, non incensatur.

§. XVI. Ratio, quare celebrans, facta genuflexione Sacramento, incensat crucem, non Sacramentum, est, quia Sacramentum non incensatur, nisi pateat, & dum est inclusum in tabernaculo, latet. *Missal. de Rit. seruand. tit. 4. n. 6. Gauant. hic. Bauldr. part. 2. cap. 9. artic. 2. n. 12.*

Initio Missæ non semper vsitata fuit incensatio altaris.

§. XVII. Antiquitus, esto apud quasdam Ecclesias esset in vsu incensare Altare in principio Missæ, non tamen apud omnes erat vsitatum. *Hug. Victor. de offic. Eccles. lib. 2. cap. 14.*

Quarè altare incensetur.

§. XVIII. De ratione incensationis Altaris, plura apud authores lego. *S. German. in Theor.* dicit fieri ad repræsentandum bonum odorem Christi Domini. *Innocent. III. lib. 2. cap. 17.* ad expellendos Dęmones. *Bellarmin. lib. 2. de Miss. cap. 15.* ad repræsentandam gloriam Dei, qui in nebula apparuit, & ad reuerentiam loci, vt scilicet, ex eo repellatur malus odor concurrentis populi, cuius multi sunt mali, & *D. Thom. 3. part. q. 83. artic. 5.* ex illo *psalm. 140. vers. 2. Dirigatur oratio mea sicut incensum in conspectu tuo*, colligit incensationem fieri, ad significandam orationem, quæ Deo dirigitur.

73. Incensatio Altaris ante introitum, omittitur in Missis defunctorum. *Liter. M. n. 244. §. 3.*

74. Incensatio Altaris ad Vesperas, fit, vt in *Litera V. n. 36. §. 12.* Initio vesperarum non fit. *T. n. 51. init.* quandoque plura incensantur Altaria. *A. n. 274.* quomodo ad Vesperas Sabbati Sancti, Altare incensari debeat. *M. n. 251. §. 4.*

75. Incensatio Altaris, Sacramento exposito, fit, vt in *Liter. M. n. 222. §. 1.*

Incensatio Chori.

Incensatio Chori, & aliorum ministrorum, fit, vt in *Liter. D. n. 121. §. 32.* in Missa solemni defunctorum, non incensatur chorus. *M. n. 244. §. 5.* Chori incensatio debet terminari paulò antequam dicatur *Sanctus infra. n. 81. §. 7. & T. n. 49. §. 6.* 76.

Incensatio oblatorum.

Incensatio oblatorum, & Altaris post offertorium, quomodo facienda. *C. n. 197. §. 40.* quid obseruandum, Sacramento exposito, *Liter. M. n. 222. §. 8.* Hæc incensatio fit etiam in Missis defunctorum solemnibus. *ibidem. n. 244. §. 5.* A quo hic ritus fuerit institutus, & an semper fuerit in vsu. *Q. n. 3.* 77.

Incensum, an benedicatur à celebrante pro incensandis oblatis, & Altari Feria VI. in parasceue, ab aliquibus vertitur in dubium, & quidam affirmant innixi authoritati *Caremon. Pap. Marcell. lib. 2. tit. 1. cap. 51.* vbi dicitur in hoc casu esse imponendum thus in thribulo, more consueto, more autem consueto, benedicitur; at, absque vlla dubitatione, debet hæc benedictio in hac feria omitti, quod iam diximus in *Litera F. n. 45. §. 32.* idque aperte habetur in *Missali recognit. in rubr. partic. huius fer. & in Carem. Episcop. Innocent. X. lib. 2. cap. 25.* & licet *infra n. 84.* dicturi simus, tunc semper esse benedicendum incensum, quando est incensandum Altare, tamen ibidem dicemus de ea Altaris incensatione, in fine cuius incensatur etiam celebrans, vel aliæ personæ, at in fine incensationis Altaris in hac feria, nullus omnino incensatur, neque ipse celebrans, vt videre est in *Litera F. num. 45. §. 34.* 78.

Incensum, Feria VI. in parasceue, non benedicitur.

Incensatio celebrantis.

Incensatio celebrantis facienda à Diacono post incensationem Altaris. *D. n. 123. §. 5. & supra n. 72. §. 10.* de eius incensatione ad Vesperas. *C. n. 224.* post Euangelium Diaconus incensat celebrantem, vt in *Litera D. n. 123. §. 18.* non tamen incensatur celebrans coram 79.

aliquo

aliquo Prælato in sua residentia, vt dicemus in *Litera S. n.* 190. §. 10.

Incensatio ad eleuationem.

10. Incensare Sacramentum ad elevationem in Missa solemni, quis debeat, & cui spectet ad hunc finem incensum in thuribulo ponere. *S. n.* 196. §. 17. & *T. n.* 49. §. 7.

Incensatio Prælatorum, Principum, personarum &c.

De ordine incensandi personas.

11. Incensatio Principum, Prælatorum, & aliarum personarum, est facienda, modo tradito in *Ceremon. Episc. lib.* 1. *cap.* 23. vide etiam *Ganant. tom.* 1. *part.* 2. *tit.* 7. *n.* 10. & *Bauld. part.* 3. *de rit. servand. cap.* 11. *de Miss. solemn. artic.* 7. *à n.* 16. qui sequenti modo hanc incensationem disponunt.

De incensatione cleri.

§. I. Et primò, loquendo de incensatione Chori, Diaconus perueniens ad Chorum, clerum salutat, vt in *Litera D. n.* 123. §. 33. quem Diaconum, qui sunt in Choro, debita inclinatione, & detecto capite, resalutant, qui incensandi, debent etiam omnes assurgere, stantes erecti, & vrbanitatis gratia, scamnis non adhæreant; Diaconus verò, Salutato Choro, incensat prius Sacerdotes paratos, si adsint, deinde cæteros non paratos, incipiendo à dignioribus; Vtrum autem sint incensandi per ordinem ab vno Choro, deinde ad aliud procedendum, an vero relictis inferioribus Chori primi, debeant incensari superiores alterius Chori, & postea iterum redire ad primum chorum, vt in eo inferiores incensentur, attende Ecclesiarum legitimam consuetudinem.

Quem locum teneat Thuriferarius, dùm Diaconus incensat chorum.

§. II. Dum Diaconus incensat digniores in Choro, Thuriferarius stabit quasi ad latus eius sinistrum, & dum incensantur alij, se retrahit ad aliquam partem Chori, expectans finem incensationis.

Ordo seruandus ad resalutandum incensantem.

§. III. Qui sunt incensandi, antea inter se mutuam inclinationem faciant, quo vero ad resalutandum Diaconum incensantem, obseruetur Regula *Ceremon. cit.* videlicet, quando, qui incensatur est dignior incensante, nullam reuerentiam incensanti facit, neque modicam, si sit æqualis, modicam facere poterit, si inferior, debita capitis inclinatione incensantem resalutat.

Ordo incensandi Prælatos.

§. IV. Circa Prælatos S. Romanæ Ecclesiæ, obseruanda est maior, vel minor eorum dignitas; & ita Cardinalis præcedit Episcopo, Archiepiscopus Episcopo non Cardinali, Nuncius Apostolicus, si habeat facultatem legati à latere, sicut etiam visitator Apostolicus, dummodo sit Episcopus, præcedit Archiepiscopis; loquimur tamen in loco eorum iurisdictionis.

Proprius Episcopus nō cedit locum hospitibus.

§. V. Præterea est notandum, quod proprius Episcopus, numquam cedit hospitibus, neque Episcopis, neque Archiepiscopis, sed suo tantum Metropolitano, limita, si suffraganeus esset Cardinalis, quia tunc ratione huius magnę dignitatis, præcederet suo Metropolitano: Prothonotarij participantes præcedunt Nunciis Apostolicis, extra locum eorum iurisdictionis.

Prothonotarij quibus præcedant.

Ordo Canonicorum.

§. VI. In Choro, vbi sunt distinctæ prebendæ, primò sunt dignitates, deinde Canonici Presbiteri, postea Diaconi, deinde Subdiaconi, postea Abbates benedicti, Protonotarij supernumerarij; Vicarius vero Episcopi incensetur secundum particularem locorum consuetudinem, quæ in hoc erit obseruanda.

Incensatio chori finiatur antequam dicatur Sanctus.

§. VII. Si tanti essent in Choro, vt eos omnes sigillatim incensare, non sit commodum, sufficiet incensare separatim illos, qui sunt in sedibus superioribus, & reliqui inferiores poterunt incensari sine mora, vt incensatio sit terminata paulò antequam dicatur *Sanctus*, ex *Bauldr. citat.*

De ordine incensandi Principes.

§. VIII. Quoad incensandos Dominos, & Principes seculares, certam non possumus regulam assignare, sed prudens Ceremoniarius obseruare debebit eorum dignitatem, & consuetudinem legitime receptam: hoc tamen est certum, quod Imperatores, & Reges præcedunt Episcopos: de numero autem Thurificationum debito personis, dicetur in *Litera N. n.* 52.

Ante celebrantem nemo incensatur.

§. IX. Illud tandem aduertendum, quod nullus laicus cuiuscumque sit dignitatis debet incensari ante celebrantem, siue hic sit Episcopus, siue non: imò neque quisquam Ecclesiasticus, in quacumque sit dignitate constitutus, incensandus est ante celebrantem, excepto vnico casu post Euangelium, in

quo Prælatus assistens thurificatur loco celebrantis, vt in *Litera S. n.* 196. §. 10.

82. Incensatio personarum ad Vesperas, quo ordine facienda. *T. n.* 51. §. 2.

Incensatio Ministrorum.

83. Incensatio Subdiaconi facienda à Diacono, *D. n.* 123. §. 34. Quomodo Thuriferarius alios ministros incenset. *T. n.* 49. §. 6. ad Vesperas *Ibidem n.* 51. §. 2. Sacramento exposito, fiat, vt in *Litera D. n. cit.* §. 35.

Incensatio pro Expositione.

84. Incensatio Sacramenti, dum exponitur, fit, vt in pari casu, pro Feria V. in Cœna Domini, diximus in *Litera F. n.* 42. *n* §. 15. & fusius explicauimus in *Litera E. n.* 232. & aduertendum, quod, dum imponitur incensum in thuribulo, ad incensandum solum Sacramentum, nullo modo benedicitur, ob reuerentiam illius, à quo omnis benedictio, vt videbimus in *Litera M. n.* 28. & 60. Ceterum, si non solum Sacramentum, sed etiam Altare, & celebrans, vel alij sint incensandi, benedicitur incensum more solito; quare Feria VI. in parasceue, quia, incensato Altari, nullus incensatur, neque ipse celebrans, ideo tunc imponitur incensum in thuribulo sine benedictione, vt diximus *supra n.* 78. vide *Gannat. tom.* 1. *part.* 2. *tit.* 14. *n.* 6. & *Bauld. part.* 2. *cap.* 9. *artic.* 3. *n.* 2.

Incensum non benedicitur, quando solum Sacramentum est incensandum.

Incensatio Sacramenti in Processione.

85. Incensatio Sacramenti in Processione, quomodo facienda. *T. n.* 45. de Processione Feriæ V. in Cœna Domini, & Feriæ VI. in Parasceue, vide in *Litera P. n.* 226. à §. 1.

Incensatio pro Præconio.

86. Incensatio pro cantando Præconio in Sabbato Sancto. *P. n.* 182. §. 2.

Incensum benedicendum in Sabbato Sancto.

Incensi quinque grana benedicuntur in Sabbato Sancto pro cereo. *S. n.* 6. §. 6. quomodo infigenda in cereo. *G. n.* 62. Aliqui super eadem peluicula, in qua sunt hæc quinque grana incensi pro cereo benedicenda, ponunt aliud incensum, vt simul cum iis benedicatur, sed gratis, quia incensum benedicitur, quando ponitur in thuribulo. *Gauant. tom.* 1. *part.* 4. *tit.* 10. *n.* 3. 87.

Aliud incensum cũ quinque granis non est benedicendum.

Incensum istud &c.

Incensum istud &c. sunt verba dicenda à celebrante, dum incensat oblata. *C. n.* 197. §. 49. 88.

Incerta bona.

Incerta bona retinere est casus Episcopo reseruatus. *E. n.* 80. §. 3. 89.

Incestus.

Incestus est vnum ex impedimentis Matrimonium non dirimentibus, sed tantum impedientibus, quæ oriuntur ex crimine, vt notauimus *supra n.* 40. §. 16. & significatur, quod, qui commisit incestum, nullum postea poterit Matrimonium contrahere, sicut habetur in *Cap. Si quis. de eo, qui cognouit.* Matrimonium tamen cum alia persona, non consanguinea, vel affini, esset validum, sed illicitum, ratione huius impedimenti incestus, quod notat *Gloss. in cit. text.* 90.

Qui incestum commisit, non potest licite amplius nubere.

§. I. Non ex quocumque incestu hoc impedimentum nascitur, sed solum ex incestu commisso cum consanguinea propriæ vxoris, vel consanguineo proprij viri, quare, si quis cum propriis consanguineis incestum committeret, hoc non ligabitur impedimento. *Abre. in Instit. Paroch. lib.* 9. *n.* 428. vbi etiam bene addit hoc impedimentum minime insurgere ex incestu commisso cum co-

Ex solo incestu cum consanguineis coniugis, oritur hoc impedimentum.

cognatis spiritualibus, vel legalibus, quia textus loquitur tantum de incestu commisso cum consanguineis coniugis.

Cognoscere consanguineos sponsæ de futuro, vltra primum gradum, non est incestus.

§. II. Vt vero per incestum commissum cum consanguineis sponsæ de futuro, quis hoc impedimento ligetur, necesse est, quod cognouerit consanguineam in primo gradu, quia, vt vidimus in *Litera H. n.* 41. §. 3. Publica honestas ex sponsalibus contracta, non excedit primum gradum.

Incestus committitur etiã defuncto coniuge, vel sponsa.

§. III. Et aduerte non esse opus, quod incestus fuerit commissus tempore viuentis coniugis, vel sponsæ, quia, etiam ipsis defunctis, incestus cum eorum consanguineis, hoc impedimentum afferet, vt contra paucos ostendit *Sanch. lib. 7. disp. 15. n. 12.*

Ignorantia facti ab hoc impedimento excusat.

§. IV. Vt autem incestus cum consanguineis coniugis, vel sponsæ de futuro, afferat hoc impedimentum, debet scienter committi, & non per ignorantiam facti, qui enim fœminam cognosceret, quam nesciret esse consanguineam suæ coniugis, vel sponsæ de futuro, minime hoc impedimento ligaretur, quod innuitur in *Cap. iur. cit.* Præterea debet incestus voluntarie, & non per vim committi, sicut colligitur ex *Cap. Discretionem. eiusd. tit.* Vlterius incestus non erit, nisi intercesserit copula carnalis perfecta, qualis autem hæc sit, iam diximus in *Litera C. n.* 529. *à* §. 1. & tandem sciendum hunc Incestum parere impedimentum impediens, licet fuerit occultus, & non publicus, sicut notat *Gloss. in cap. Qui dormierit.* 32. 7.

Inuoluntarius incestus Matrimoniũ non impedit. Incestus siue perfecta copula non datur. Etiam occultus incestus hoc impedimentum affert.

§. V. Hoc tamen impedimentum, de quo hucusque loquuti sumus, amplius non ligat, quia vsu, & consuetudine cessauit, vt diximus *supra n.* 40. §. 17. & in dicto numero, plura de impedimentis Matrimonij habebis.

Consuetudine, hoc impedimentum cessauit.

91. Incestus, quomodo exprimendus in petenda dispensatione pro Matrimonio. *D. n.* 180. §. 32. *& sequentib.* An obtenta dispensatione, copula inter consanguineos habita ante Matrimonium, sit censenda incestuosa. *Ibidem* §. 36.

De exprimendo incestu in petenda dispensatione.

Incisio.

92. Incisionem, an teneatur vxor pati, vt reddatur apta viro. *Suprà n.* 53. *à* §. 14.

Inclinatio.

Inclinatio capitis fit in Symbolo ad quædam verba, vt in *Litera. S. n.* 20. §. 33. non tamen est inclinandum caput ad illa verba *Et in Spiritum Sanctum.* vel *Patrem omnipotentem.* sufficit enim fuisse inclinatum ad illud verbum *Et in vnum Deum*, in quo omnes personæ includuntur. *Canant. tom. 1. part. 2. tit. 6. n. 3.* Neque dicas, ex hac ratione probari, quod neque sit inclinandum caput ad verba *Iesum Christum*, eo quod contineatur in illis verbis *In vnum Deum*; de hoc enim alia ratio peculiaris adest, tum, quia hoc in rubricis est expressum, tum etiam, quia in verbis *Iesum Christum*, non solum veneramur Deum conditorem, sed etiam peculiariter secundam personam Sanctissimæ Trinitatis, quæ nostræ mortalitatis spolijs induta, aliena peccata portauit, & vt nos de æternis tenebris liberaret, & eum ad æternam claritatem perduceret. 93.

Caput non inclinandum ad verba Et in Spiritum Sanctum, vel Patrem omnipotentem.

Ad verba Iesum Christum. est inclinandum caput.

Inclinatio. vide: Caput inclinare. Reuerentia. 94.

Incompetentia Dotis.

Incompetentia Dotis est causa sufficiens ad dispensandum in impedimentis Matrimonij. *D. n.* 264. 95.

Increpans.

Increpans significat exorcistam. *E. num.* 228. 96.

Incubus.

Incubus, an possit causare affinitatem. *C. n.* 529. §. 15. *&* 16. 97.

Inde venturus est &c.

Inde venturus est iudicare viuos, & mortuos est septimus articulus Symboli Apostolorum, quem fuisse pronunciatum à S. Thoma, vidimus in *Liter. A. n.* 458. §. 2. 98.

§. I. Vt autem illum clarius exponamus,

mus, debemus præmittere ex Doctrina *D. Bernardi Serm. 3. de Aduent. Domin.* triplicem esse Domini aduentum. primò, ad homines, secundò, in homines, tertiò, contra homines; Primus completus fuit per incarnationem, secundus, est gratiæ Diuinæ acquisitio, propter obseruantiam mandatorum (intelligo de gratia gratum faciente, non de gratia gratis data, illa enim ordinat hominem ad consecutionem vltimi finis, non eodem modo ista, *D. Thom. 1. 2. q. 111, artic. 5. in corpor.*) iuxtà illud *Ioan. cap. 14. vers. 23, Si quis diligit me, sermonem meum seruabit, & Pater meus diliget eum, & ad eum veniemus, & mansionem apud eum faciemus.* Tertius aduentus Domini, de quo præcipue habetur præsens Articulus, erit in die nouissimo (præter quam quod quilibet peculiariter iudicatur, cum ex hac vita decedit) quando totus Mundus iudicabitur, vt recipiat prout gessit. his notatis.

Aduentus Domini triplex.

Gratia gratum faciens conducit ad Deum.

Iudicium vniuersale datur, & particulare.

§. II. Credendum hic nobis proponitur de hoc tertio aduentu Domini, qualiter in fine seculorum, Christus Dominus veniet iudicaturus, vt reddat vnicuique secundum opera sua; ipse namque constitutus est à Deo iudex viuorum, & mortuorum, *Act. Apostolor. cap. 10. vers. 42.*

Christus omnium iudex.

§. III. Huic articulo Symboli Apostolorum correspondet septimus articulus Symboli Nicæni, videlicet *Et iterum venturus est cum gloria iudicare viuos, & mortuos, cuius regni non erit finis*; quem articulum, quoad rem contentam, conuenire cum Symbolo Apostolorum, est compertum, licet differat in aliquibus verbis; sic primò differt per illud *iterum*, quod idem sonat, ac *inde*, secundò, per *ly cum gloria*, quod etiam implicite continetur in Symbolo Apostolorum, in iudicio namque finali, omnes *videbunt filium hominis venientem in nube cum potestate magna, & maiestate. Luc. cap. 21. vers. 27*, tertiò tandem differt per illa verba *Cuius regni non erit finis* sumpta ab *Euang. Luc. cap. 1. vers. 33.* & hæc expositione non indigent, cum per se pateant; de cæteris articulis quære in *Litera A. num. 458.*

Concordat Symbolum Apostolorum cum Symbolo Nicæno.

Index digitus.

99. Index digitos, si deficiat, facit irregularem. C. n. 538. §. 1.

Indices, & pollices non disiungantur à celebrante post consecrationem. S. n. 20. §. 57. 100.

Index digitus, an Episcopus debeat in eo annulum deferre, A. num. 372. §. 2. 101.

Indicatiua Forma.

Indicatiua, an sit forma Sacramenti extremæ vnctionis. F. n. 134. à §. 68. 102.

Indissolubilitas Matrimonij.

Indissolubilitas est vnus ex effectibus Sacramenti Matrimonij, vt notauimus in *Liter. E. n. 78. §. 37.* 103.

§. I. Sed non parua est difficultas in assignando, quo iure Matrimonium sit indissolubile, an scilicet, iure Diuino, vel naturæ, vel Ecclesiastico: in quo *Gasp. Hurtad. de Matrim. Disp. 8. n. 4.* tradit Matrimonium, siue tantum ratum, siue consummatum, esse indissolubile iure naturæ, quod multis comprobat *Castrop. part. 5. Disp. 3. punct. 2. §. 1. n. 6.* & hæc videtur sententia *D. Thom. in supplem. q. 67. artic. 1.*

Opinio tradens Matrimonium esse iure naturæ insolubile.

§. II. Quæ tamen opinio varias patitur difficultates, tum quia sufficienter non probatur, tum etiam, quia aliquo tempore fuere Matrimonia solubilia.

Dicta opinio non satis placet.

§. III. Quod sufficienter non probetur, ostendit *Caram. in Fund. Theolog. lib. 3. à n. 3708.* attende. Communis ratio à supradictis DD. allata, est, quia Matrimonium sua natura ordinatur ad procreationem, & educationem prolis, & quia proles non bene educabitur, nisi coniuges perpetuo ligati maneant, sequitur, quod ex sua natura Matrimonium debeat esse indissolubile: huic rationi respondet Caramuel dicendo, quare ex hoc etiam non arguunt coniuges debere perpetuo viuere, aut debere esse diuites de iure naturæ, quia, si ipsi moriantur, vel sint pauperes, proles non bene educabitur.

An sufficienter probetur Matrimonium esse iure naturæ insolubile.

§. IV. Addam etiam ego, si ex eo probatur Matrimonium esse iure naturæ insolubile, qui ita expedit bono prolis, ergo Matrimonium inter steriles, non erit insolubile, quia tunc non est locus con-

An Matrimonium inter steriles sit insolubile.

consulendi bono prolis. Item, prole educata, si coniuges, ratione ætatis, non sint amplius habiles ad procreandum, poterit Matrimonium dissolui, quia dissolutio, contra bonum prolis non erit, proles enim supponitur educata.

Repudium dabatur in lege Moysis.

§. V. Præterea, quomodo Matrimonium iure naturæ esse potest indissolubile, dum certo scimus, tempore legis Moysis licitum fuisse dare libellum repudij, & dimittere?

§. VI. Sed, vt punctum sine terminorum confusione resoluatur: interrogo, quid nomine iuris naturalis supradicti DD. intelligant: vel enim contradistingunt ius naturale à iure Diuino positiuo, vel non; si hoc secundum, ergo Matrimonium erit indissolubile iure Diuino, Si primum, sic arguo: Ius naturale, vt contradistinctum à iure Diuino positiuo, est tale, vt neque per Dei potentiam possit pati aliquam mutationem, quia Deus auferendo ea, quæ sunt simpliciter de iure naturæ, diuerteret à recta ratione, quod de Deo summe perfecto, nullo modo dici, aut excogitari potest, sed Matrimonium etiam consummatum, assentiente Deo dissoluitur, vt factum fuit in lege Moysis, & nunc etiam fieri potest in fauorem Religionis, quando alter ex coniugibus conuertitur ad fidem, idest baptizatur, altero nolente conuerti, hoc est baptizati, vt diximus in *Liter. C. n.* 601. *à* §. 7. ergo Matrimonium non est indissolubile de iure naturæ, prout ius naturæ contradistinguitur à iure Diuino positiuo, quod argumentum, vt puto, satis vrget, quia ius simplex naturale est tale independenter à quacumque lege, vt dicemus in *Litera L. n.* 104. §. 12. & ideo dicit malitiam, vel bonitatem in suis prædicatis essentialibus, quare, si Matrimonium de simplici iure naturæ esset insolubile, solubilitas Matrimonij diceret malitiam in suis essentialibus prædicatis, & ita per nullam potentiam, & in nullis circumstantijs, posset reddi licita, sicut, quia actus odij Dei est contra ius naturale simplex, dicens malitiam in suis prædicatis essentialibus, neque per Dei potentiam, in nullis circumstantijs, potest reddi licitus.

Quale sit ius naturale.

Matrimonium etiam consummatũ dissolui potest in fauorem Religionis.

Ius naturale à nulla lege dependet.

§. VII. Demonstrato, quod insolubilitas Matrimonij, non sit de simplici iure naturali, resoluo cum *Cardinal. Monil. cap.* 61. *de Sacram. prope fin.* eam esse à Domino superiori, determinante contractum debere fieri pro semper, nisi ipsemet in aliquo casu dispensaret, & ità hæc indissolubilitas erit a iure Diuino, quod, alijs relatis, sustinet, & de more optime probat *Caram. à num.* 1709. *loc. supr.*

Matrimonium, iure diuino positiuo, est insolubile.

In quo sensu Matrimonium possit dici naturaliter insolubile.

§. VIII. Poterit etiam Matrimonium de sua natura indissolubile appellari, non quod insolubilitas sit de suis prædicatis essentialibus, sed quia sic institutum fuit, vt esset insolubile; sicut de natura solis est, vt semper moueatur, non quod motus sit de essentiali constitutiuo solis, sed, quia sic fuit à Deo creatus, vt semper moueretur, cæterum, si solis essentia esset continuus motus, dum (*Iosu. cap.* 10. *vers.* 12.) sol stetit, mutata fuisset eius essentia, quod nullus somniauit.

Concordat Doctrina D. Thomæ.

§. IX. Hancque nostram sententiam sic explicatam, puto esse conformem Doctrinæ D. Thomæ, qui, licet videatur sentire, quòd Matrimonium sit iure naturæ indissolubile, sicut *supra.* §. 1. innuimus, attamen *artic.* 2. *in corpor.* videtur ipsum loqui in nostro sensu, dum insolubilitatem Matrimonij collocat, non in primis præceptis iuris naturæ, sed in secundis: ex dictis, facile plura resoluentur; quo circa.

Ad maius malum vitandum Moyses concessit libellum repudij.

§. X. Resoluo primò, quod in lege Mosaica, per libellum repudij, poterat licite Matrimonium, etiam consummatum dissolui quoad vinculum, ità vt repudians posset aliam ducere, & repudiata posset alteri nubere, Deo sic permittente ad euitandum maius malum, sicut explicant *Tirin. in Deuterono. cap.* 24. *vers.* 1. *& Hurtad. n.* 56. *loc. cit.*

Per professionem Matrimonium tantùm ratum soluitur.

§. XI. Resoluo secundo Matrimonium tantum ratum fidelium dissolui posse, altero professionem religiosam emittente, ita vt in seculo superstes possit ad alias nuptias transire, facta tamen ab altero professione, sicut habetur in *Cap. ex publico. de Conuers. coniugat.* & hoc firmiter est tenendum, quia fuit definitum in *Trid. sess.* 24. *de Reform. Matrim. can.* 6.

Quid de Religiosis emittentibus vota tantum simplicia.

§. XII. Aduertendum tamen solam professionem solemnem, & in religione approbata, dirimere Matrimonium ratum, nam professio non solemnis, etiam facta in Religione approbata, non dirimit, quia in simili professione emittuntur vota tantum simplicia, vnde professio post biennium emissa in Societate Iesu, Matrimonium ratum minime dirimit, quia illa professio non est solemnis, cum includat tantum vota simplicia, neque huiusmodi vota sunt perpetua.

petua, respectu admittentis illa. *Barbos. in Triden. n. 11. loc. cit.* imo vota emissa, etiam post longa tempora à Coadiutoribus adhuc spiritualibus, propter eandem rationem non dirimunt Matrimonium ratum, vt habet *Hurtad. n. 24. loc. supra.*

Quid de votis Militarium.

§. XIII. Circa ordines Militares: alij sunt, qui vouent castitatem tantum coniugalem: alij, qui vouent castitatem absolutam, & absque vlla restrictione, horum professio censetur solemnis, adeoque dirimet Matrimonium ratum, secus vero illorum, qui vtpote vouentes castitatem tantum coniugalem, non emittunt votum solemne castitatis. *Capuc. in summ. Bassei verb. Matrim. n. 26.*

Quid de Tertiarijs.

§. XIV. Vota autem Mantellatorum, & Mantellatarum (qui ordo solet nuncupari Tertiariorum S. Francisci, vel S. Dominici) in communitate, siue collegialiter sub regimine Prælati viuentium, Matrimonium ratum dissoluunt, quia illorum professio est solemnis, & absoluta: imò, etiamsi dicti Tertiarij non viuant collegialiter, sed in proprijs Domibus, dummodo viuant sub arbitrio, & regimine Prælati, adhuc per illorum professionem Matrimonium ratum dirimetur. *Hurtad. à num. 27.*

Per ordines sacros, neque per consecrationem Episcopi dissoluitur Matrimonium ratum.

§. XV. Ordinibus vero sacris, imò nec ipsa Episcopi consecratione, Matrimonium iam ratum, minime dissolui poterit, tum quia in iure sermo est de sola professione solemni, sicut exponitur in *Extravag. antiq. de voto. cap. vnic.* tum quia ordinibus sacris, & statui Episcopali continentia est annexa tantum per Ecclesiæ determinationem, non vero est de essentiali illorum constitutiuo, eo modo, quo de essentia Religionis, est votum absolutæ, & perpetuæ castitatis. *Becan. de Sacram. cap. 47. q. 3. n. 7.*

Quandò Matrimonium censeatur consummatum.

§. XVI. Cum diximus per solemnem professionem dissolui Matrimonium tantum ratum, & non consummatum, esset addendum, quando Matrimonium censeatur consummatum, vt per professionem solemnem dissolui amplius non possit, & dico tunc esse consummatum, quando inter coniuges iam intercessit perfecta copula; quænam vero sit perfecta copula, recognosce dicta in *Litera C. n. 529. à §. 1.* & aduerte, quod copula habita antequam fuerit contractum Matrimonium, non sufficit ad illud consummandum, quia

Copula, quæ antecedit Matrimonium non sufficit ad illud consummandum.

illa fuit copula fornicaria, & Matrimonium consummari non potest, nisi copula Maritali. *Capucin. num. 30. loc. supr.*

De bimestri concesso ad deliberandū de religione.

§. XVII. Sed quid, si intra bimestre, vir copulam habeat cum sua vxore per vim, hæc amittet ne ius profitendi in Religione? Responsio huius patebit ex dicendis in *Litera T. n. 33. §. 3. & ibidem §. 6.* etiam videbimus, qualiter, bimestre adhuc transacto, alter ex coniugibus possit, altero inuito, professionem emittere, dummodo Matrimonium non fuerit adhuc consummatum.

Quo iure solemnis professio Matrimonium ratum dirimat.

§. XVIII. Quærendum est quo iure solemnis professio dirimat Matrimonium iam ratum, circa quod DD. in varias abiere sententias, nam aliqui opinati sunt dirimere iure naturæ, alij iure Diuino, alij iure Pontificio.

Ratio eorum, qui volunt Matrimonium tantum dirimi per professionem iure naturę.

§. XIX. Primi suum assertum probant, quia Matrimonium morte dissoluitur de iure naturæ, ergo sicut Matrimonium consummatum, quod consistit in coniunctione corporum, dissoluitur morte corporali, ità Matrimonium tantum ratum, quod consistit in coniunctione spirituali, dissoluetur morte spirituali, sed professio religiosa est mors ciuilis, siue spiritualis, ergo de iure naturæ dissoluet Matrimonium tantum ratum.

An semper liceat, relicto statu imperfectiori, assumere perfectiorem.

§. XX. Præterea de iure naturę, cuicumque licet, relicto statu imperfectiori, assumere perfectiorem, sed status religionis est perfectior statu coniugali, ergo de iure naturæ professio religiosa dirimet Matrimonium iam ratum.

Ratio eorum, qui volunt religiosam professionem dirimere Matrimonium iure Diuino.

§. XXI. Secundi verò, inter alia, quæ fusius refert *Castrop. citand.* hæc duo fundamenta pro sua sententia adducunt: primum sumunt ex *Lyran. ad lor. Ioan. de Nupt.* qui supponens, quod in illis Nuptijs cana Galilleæ, Ioannes Euangelista fuerit sponsus, hæc scribit *Dicitur communiter, quod hæ Nuptię fuerunt Ioannis, à quibus eum Christus vocauit ante consummationem Matrimonij, ex hoc in Ecclesia obseruatur, quod ante carnalem copulam, potest licite alter coniugum intrare Religionem;* vnde videtur Christum Dominum id fecisse ad determinandum, quod religiosa professio sit habitura vim dissoluendi Matrimonium tantum ratum: Secundum fundamentum sumunt ex *Cap. Ex publico, de Conuers. coniugat.* in quo Alexander III. insinuat professionem solemnem Matri-

mo-

monium iàm ratum dirimere, ex sacri eloquij interpretatione.

Iure Pontificio, professio religiosa dirimit Matrimonium iàm ratum.

§. XXII. Has sententias referunt, & refellunt *Castrop. §. 4. à n. 2. & Hurtad. à n. 16. locis cit.* qui ambo, multis prodoctis, docent professionem religiosam dissoluere Matrimonium iàm ratum, authoritate Pontificia, non quidem ordinaria, sicut in alijs, ad Ecclesiam spectantibus, Pontifex habet, sed extraordinaria, quatenus Christus peculiariter dedit facultatem suo Vicario ad instituendum statum talis perfectionis, vt hic posset dissoluere Matrimonium iàm ratum: & ità, tametsi professio religiosa mediatè à Deo habeat, quod Matrimonium ratum dissoluat, attamen immediatè hanc vim ab Ecclesia accepit, ac proinde dirimit Matrimonium ratum non iure naturæ, aut Diuino immediato, sed immediato iure Ecclesiastico, cui sententiæ libentissimè adhæreo, sicut ei, cum alijs adhæret *Barbos. n. 10. loc. supr.*

Soluuntur argumenta contraria.

§. XXIII. Et ad nostræ sententiæ firmitatem, ostendam alias sententias esse minus probabiles, soluendo illorum argumenta. Igitur: Estò professio religiosa sit mors spiritualis, per hoc non dirimet Matrimonium iàm ratum, quia mors naturalis dirimit tantum ea, quæ cum ipsa sunt incompossibilia, ità mors spiritualis ex se dirimere non potest, nisi ea, quæ cum ipsa sunt incompossibilia, sed vinculum Matrimoniale non est incompossibile cum professione religiosa, ergo hæc, de sua natura, illud non dirimet: Prima pars maioris non controuertitur, & neque secunda, quia mors spiritualis, quoad effectus imitatur mortem naturalem: minor verò probatur, quia coniuges, etiam post Matrimonium consummatum, possunt ambo de mutuo consensu religionem profiteri, per quorum professionem non soluitur vinculum Matrimonij, licet ex eo inducatur separatio perpetua, ergo professio religiosa non est incompossibilis cum vinculo Matrimonij, ergo de se, non soluet Matrimonium iàm ratum.

Vinculum Matrimonij non est incompossibile cum professione religiosa.

Non semper licet, coniugio relicto, professionem religiosam emittere.

§. XXIV. Et dum dicitur, quod cuilibet de iure naturæ licet, relicto statu imperfectiori, assumere perfectiorem, non probat aduersariorum intentum, quia, si hæc ratio in nostro casu valeret, sequeretur, quod professio religiosa de iure naturæ dissolueret Matrimonium etiam consummatum, quia semper religiosa professio est status perfectior; & ità constat non dari sufficientem rationem ad probandum, quod de iure naturæ professio solemnis dirimat Matrimonium ratum.

§. XXV. Ad rationes pro secunda sententia allatas, Respondeo primam rationem esse fundatam in principio parum probabili, quia fundatur in eo, quod in illis Nuptijs in cana Galileæ sponsus esset S. Ioannes Euangelista, quod tamen non admittunt *Cardinal. Tolet. & Baron. apud Castrop. supr.* dicentes S. Ioannem Apostolum, & Euangelistam interfuisse illis nuptijs, tanquam discipulum, non tanquam sponsum, & quidem non est probabile Christum Dominum voluisse ab illis nuptijs vocare ad se sponsum, vt nuptiæ dissoluerentur, quin potius ea occasione voluit nuptias approbare, illas autem dissoluendo, alijs visum fuisset Christum nuptias reprobare, prætérquamquod Ioannes iàm ante illas nuptias fuerat à Christo vocatus, vt colligitur ex *Matth. cap. 4. & Marc. cap. 1.*

Sponsus in cana Galileæ non fuit S. Ioannes.

§. XXVI. Ratio autem deducta ex *Cap. Ex publico.* potius nobis fauet, dum Alexander III. ibi innuit, ex interpretatione Diuini Eloquij colligi, quod professio religiosa dirimat Matrimonium ratum, significat enim Christum Dominum suo Vicario dedisse facultatem instituendi talem statum perfectionis, vt ille posset dirimere Matrimonium iàm ratum, & cum professio religiosa ab Ecclesia instituatur, sequitur hanc dirimere Matrimonium de iure Ecclesiastico; nec est perceptibile, quod ipse Christus professioni solemni dederit immediatè vim dissoluendi Matrimonium ratum, quia tùnc professio solemnis non dabatur, sed ab Ecclesia fuit introducta, etiam multo post Ascensionem Christi Domini.

Professio religiosa ab Ecclesia est instituta.

§. XXVII. Resolno tertiò Summum Pontificem ad dissoluendum Matrimonium consummatum numquam posse dispensare, quia de iure Diuino est indissolubile, in quam sententiam omnes Catholicos communiter conuenire, notat *Castrop. § 2. n. 1.* Quod si aliquando coniuges ambo post Matrimonium consummatum, de mutuo consensu transeant ad Religionem, tunc, non ideo, facta professione, est dissolutum illorum Matrimonium quoad vinculum, quod tantum dissolui potest morte naturali, sed in eo casu fit solum separatio in per-

Matrimonium consummatum à Papa dissolui non potest.

Si vnus coniux religionem profiteatur, debet etiam alter mutare vitam.

petuum; & quidem si vnus, etiam de consensu alterius, religiosus fiat, alter pariter debet mutare vitam [vxore autem facta moniali, vir sufficienter vitam mutat, si sacros ordines recipiat, esto regularem professionem non emittat, vt ipsa praxis docet] aliam religionem pro qualitate sui sexus profitendo, *Cap. ad Apostolicam. de Conuers. coniugat.* & conformiter ad hunc textum notant *Canis. & Gauffr. in eod. tit. loc.* limitatur tamen, quando alter coniux est talis ætatis, vt sine periculo incontinentiæ possit in seculo remanere, sicut exprimitur in *text. cit.* tunc enim poterit, emittendo votum castitatis, in seculo manere, ad quod tamen licentiam Episcopi requirit *Mend. in Epitom. verb. Matrimon. n. 12.*

Per adulterium non soluitur vinculum Matrimonij.

§. XXVIII. Resoluo quartò esse omnino erroneam Græcorum consuetudinem, qui ob adulterium dissoluunt Matrimonium quoad vinculum, siquidem tunc solum dissoluitur quoad torum, vt diximus in *Liter. A. n. 168.* & notat *Tambur. cap. 7. n. 2. loc. citand.*

Ex vrgenti causa potest Papa soluere Matrimoniū tantùm ratum.

§. XXIX. Resoluo quintò Matrimonium fidelium tantum ratum posse à Summo Pontifice ob aliquam vrgentissimam causam dissolui, etiam altero inuito, sicut, allegatis alijs, docent *Hurtad. Disp. 8. n. 11. Tambur. tract. 5. cap. 6. §. 1. n. 4. Abre. in Instit. Paroch. lib. 9. n. 481. Capucin. in Summ. Bass. verb. Matrim. n. 23. Busemb. in Medull. Theolog. Moral. lib. 6. tract. 6. cap. 2. Dub. 3. §. si Papa. Sà. in aphorism. verb. Matrimon. n. 16. Mend. in Epitom. verb. Matrimon. n. 7.* & probabilissimum reputat *Castrop. part. 5. Disp. 3. punct. 2. §. 2. n. 3.* licet ibidem contrariæ opinioni adhæreat.

Probatur nostra sententia.

§. XXX. Nostram autem sententiam probamus, tum à priori; tum à posteriori; à priori quidem, quia vidimus §. 22. Summum Pontificem habere à Christo Domino potestatem instituendi aliquem statum perfectionis, quo Matrimonium iam ratum dissoluatur: ità credendum est Redemptorem suo Vicario specialiter dedisse potestatem dissoluendi Matrimonium tantum ratum, quando, stante vrgenti causa, id vertit in bonum publicum: decebat namque, quod Summus Pontifex, qui vices nostri Saluatoris regit in terris, posset in casibus magnæ necessitatis occurrentibus pro bono publico aliqua specialia facere: quam potestatem, penes Pontificem esse, ostendit (& est ratio à posteriori) factum ipsum,

De facto Summi Pontifices iam dispensarunt in Matrimonio rato.

quia, non raro Summi Pontifices dispensarunt, & nominatim Martinus V. Eugenius IV. Paulus III. & Pius IV. sicut refert *Hurtad. loc. cit.* neque dicendum est tot Pontifices in re tanti momenti errasse, & quando Christus dixit in *Euang. Matth. cap. 19. vers. 6. Quod Deus coniunxit, homo non separet,* loquutus fuit de Matrimonio consummato, quod non obscure innuit ex D. Chrysostomo *Tirin. in loc. script. cit.* vbi asserit Christum voluisse significare, quod vna caro in duas non est diuidenda, ergò eatenus homo non potest separare quod Deus coniunxit, quatenus duo Matrimonialiter coniuncti, efficiuntur vna caro, sed non efficiuntur tales, nisi per copulam, vt notauimus in *Liter. C. n. 529. init.* ergo ibi sermo est tantum de Matrimonio consummato.

Quid significet, quod Deus coniunxit, homo non separet.

An absque causa possit Papa in Matrimonio rato dispensare.

§. XXXI. Verum quidem est Summum Pontificem non posse licite in Matrimonio rato dispensare absque causa, quia non est credendum Christum ei hanc dedisse facultatem in destructionem, sed in ædificationem, & ideo eum inualide dispensare absque causa, putat *Hurtad. n. 12.* dicens Summum Pontificem, ratione potestatis ordinariæ, posse quidem sine causa aliquam dispensationem valide concedere, tametsi illicite, vt tamen, ratione extraordinariæ potestatis, neque valide possit, est contra paucos, sed sententiam Hurtadi communiorem, & veriorem appellat *Tambur. n. 9. loc. supr.*

De causis ad dispensandum in Matrimonio rato.

§. XXXII. At petis: Cum Pontifex non possit licite Matrimonium ratum dissoluere absque causa, quænam erunt causæ sufficientes ad illud dissoluendum? Respondeo has causas afferri à *Capucin. loc. supr.* videlicet, si inter partes sit notabilis qualitatis disparitas: si ex tali Matrimonio rato ortæ, vel oriturae sint graues discordiæ, & inimicitiæ, vnde timeri possint mortes: Si altero coniugi lepra superueniret: & tandem, si alter ex coniugibus assereret, se vere non intendisse contrahere.

§. XXXIII. Et hæc de indissolubilitate Matrimonij fidelium: ad Matrimonia infidelium accedimus. Vnde

Matrimonium infidelium est insolubile.

§. XXXIV. Resoluo sextò, Matrimonium infidelium, idest non baptizatorum, esse insolubile, quia Matrimonium, vt diximus §. 7. est indissolubile de iure Diuino, sed infideles non baptizati, subduntur Deo, estò inique illum recognoscere nolint, ergo &c.

§. XXXV.

Quandò Matrimonium infidelium dissolui possit.

§. XXXV. Resoluo septimò, Matrimonium infidelium, etiam consummatum, dissolui posse, altero baptizato, quando alter recusat baptizari, vt diximus in *Liter. C. n.* 601. *à* §. 7.

Si ambo coniuges infideles baptizentur, eorum Matrimonium est insolubile.

§. XXXVI. Resoluo octauò, Matrimonium infidelium, tempore videlicet infidelitatis contractum, si ambo postea baptizentur, esse eodem modo indissolubile, ac est Matrimonium inter fideles contractum, etiamsi fuerit consummatum ante baptismum, neque copula post baptismum sequuta fuerit, ita cum communi tradit *Castrop.* §. 3. *n.* 2. *loc. supr.*

Potestas Pontificis non extenditur extrà Ecclesiam.

§. XXXVII. Resoluo nonò, Matrimonium infidelium, etiam non consummatum, minime posse à Pontifice dissolui, quia ei illi non subduntur, neque potestas Pontificis extenditur extra Ecclesiam. *Tambur. cap.* 5. §. 2. *n.* 7.

Quid, si baptizatus cum alia contrahat.

§. XXXVIII. Resoluo vltimò, quòd, si aliquis infidelis, relicta priori vxore, cum alia contraxisset, & postea baptizaretur, non posset post baptismum cum hac secunda manere, sed deberet ad primam, volentem baptizari, redire, quia cum secunda inualide contraxit, neque valide cum eadem post baptismum contrahere poterit, quia tunc perseuerat prius vinculum. *Tambur. n.* 5. *loc. nuper.*

§. XXXIX. Hucusque loquuti fuimus de modo dissoluendi Matrimonium quoad vinculum: remanet dicendum de eiusdem dissolutione, quoad torum, idest de separatione, sed de hac vide in *Liter. D. n.* 193. vbi de Diuortio. (De Diuortio.)

Plura de Sacramento Matrimonij, quære in *Liter. M. n.* 108. vbi, omnia ad illud spectantia, recensentur.

Inductio ad peccandum:

104. Inductio ad peccandum mortaliter, est vna ex causis sufficientibus ad faciendum diuortium inter coniuges, vt notauimus in *Liter. D. n.* 193. §. 5. idque esse apud DD. commune, testatur *Gaspa. Hurtad. de Matrim. Disp.* 11. *n.* 18. quare si coniux ab altero cogatur ad furandum, aut aliud peccatum perpetrandum, poterit innocens ab alio recedere: imo tenebitur, si alia via non possit vitare tam proximam peccandi occasionem, quod tamen diuortium fieri potest tantum ad tempus, transacta enim illa inductione ad peccandum, tenetur innocens iterum admittere dimissum ad torum, & cohabitationem, quod, tanquam certum, tradit *Tamburin. de Matrim. tract.* 7. *cap.* 3. §. 7. *n.* 12. At contra dicta obijciet aliquis *Cap. Quæsiuit. de Diuort.* vbi Alexander III. sic ait. *Nos itaque taliter respondemus, quod mulier pro furto, vel alio crimine viri sui (nisi fidei suæ religionem corrumpere velit) ab eo separari non debet.* Vnde videtur non posse fieri diuortium propter crimina alterius coniugis: Aduertendum tamen hic non esse sermonem de coniuge alterum ad peccandum inducente, sed tantum de proprijs criminibus coniugis; nos autem non dicimus, quod ob crimina alterius coniugis possit fieri diuortium, sed solum quando alter ex coniugibus, vult alium ad peccandum inducere. Plura de diuortio quære in *Liter. D. n. cit.*

Diuortium fieri potest, ad vitandam proximam occasionem peccandi.

Propter crimina viri, non potest mulier facere diuortium.

Indulgentia:

105. Indulgentia est remissio pœnæ temporalis pro actualibus peccatis debitæ (non culpæ, quia hęc remittitur, vel per actum contritionis, vel per Sacramentum pęnitentiæ. *Abre. n.* 425. *loc. citand.*) à Prælato facta, extra Sacrificium, & Sacramentum, per dispensationem thesauri Ecclesiæ: consulto dixi *Extrà Sacrificium, & Sacramentum*, nam, licet in Sacrificio, & in quolibet Sacramento rite suscepto, obtineatur aliqua remissio pęnæ temporalis, illa tamen remissio non venit nomine Indulgentiæ, secundùm ordinarium sensum, vt notat *Polmanus in Breuiar. Theologic. part.* 3. *n.* 350. Dixi etiam *Pro actualibus peccatis debita*, nam pro peccato originali, nulla restat pęna luenda, neque temporalis, sed tota simul cum culpa, remittitur per baptismum. *Abre. in Instit. Paroch. lib.* 10. *n.* 427.

Quid sit Indulgentia.

Originale peccatum totaliter remittitur quoad culpam, & pœnam per baptismum.

§. I. Est autem Indulgentia, alia totalis, alia partialis: Totalis dicitur plenaria, eo quod se extendat ad condonandam totam pęnam temporalem, debitam peccatis confessis.

Indulgentia, alia totalis, alia partialis.

§. II. Ad dignoscendum vero ex verbis concessionis indulgentiæ, quando ea sit totalis, aliqui DD. apud *Castrop. part.* 4. *tract.* 24. *punct.* 3. *n.* 11. volunt esse attendendum, vtrum in concessione Indulgentia dicatur *plena*, vel *plenior*, aut *plenissima*, siquidem existimant solum per illam particulam *Plenissima*, indulgentiam

Vnde dignoscatur, quod Indulgentia sit plenaria.

gentiam esse plenariam, cæterum, si dicatur *plena*, vel *plenior*, sit censenda partialis; Nihilominus, siue dicatur *plena*, siue *plenior*, siue *plenissima*, semper esse censendam indulgentiam plenariam, bene docet, alijs relatis, ipse *Castrop. ibidem*. vbi dicit poni aliquandò *plenior*, vel *plenissima*, solum ad maiorem exagerationem, & commendationem, significatum vero semper esse idem, & ita etiam firmant *Abre. n. 441. & Peyr. in Elucid. Sacra Theolog. n. 1638.*

De Indulgentia partiali.

§. III. Particularis Indulgentia est illa, quæ per se non remittit totam pœnam, sed tantum partem illius: & hęc partialis indulgentia, aliquando est determinata, aliquando indeterminata; hoc modo tunc est, quando per eam conceditur remissio tertię, vel quartæ partis pęnarum debitarum, & ideo dicitur indeterminata, quia æqualis pœna non remittitur vni, ac alteri, quia cum alij maiorem, alij minorem debeant, sic, data proportione, plus, vel minus remittitur.

Alia determinata, alia indeterminata.

Determinata indulgentia partialis, loco pœnitentiarum introducta.

§. IV. Indulgentia vero partialis determinata, est, quando conceditur remissio pęnæ centum annorum, decem annorum, quadraginta dierum &c. quæ indulgentia partialis determinata per limitationem temporis, supposita fuit loco pęnitentiarum, quæ ex antiquo iure imponi solebant per tantum tempus; sic quando conceditur indulgentia E. G. quadraginta dierum, sensus est, quod, qui illam indulgentiam acquirit, obtinet remissionem partialem pęnæ Purgatorij, quam obtinuisset, si fecisset pęnitentiam per quadraginta dies, iuxtà morem antiquum. *Castrop. n. 2. & Abren. n. 442.*

Indulgentia alia realis, alia personalis.

§. V. Diuiditur etiam indulgentia, in realem, & personalem; Realis, quæ etiam localis dicitur, est affixa loco, non, quod ipse locus sit indulgentiæ capax, sed, quia homines illam indulgentiam lucrari non possunt, nisi in loco assignato, & si locus destruatur, indulgentia cessat. *Castrop. punct. 11. n. 3.* Personalis vero est affixa personæ, adeoque ei iuuat quocumque pergat. *Castrop. ibidem n. 13.*

De formula Indulgentiarum.

§. VI. De forma concedendi Indulgentias, non est, cur tractatum instituamus, nam, vt bene obseruat idem *Palau. punct. 4. n. 1.* nulla formula determinata in iure habetur, sed solum debent attendi verba concedentis, qui non est alligatus alicui determinatæ formulę; Vtile tamen duxi aliquas difficiliores particulas exponere, quæ regulariter solent in ipsa indulgentiæ concessione inseri, ne vlla oriatur dubitatio de sensu illarum. igitur.

De pœnitentijs iniunctis, in concessione Indulgentiæ, quem sensum faciat.

§. VII. Solet aliquando apponi *De pœnitentijs iniunctis*. per quæ verba, licet directè non remittantur pœnitentiæ Sacramentales à confessario impositæ, tamen indirectè possunt remitti, quatenus remittitur id, pro quo Pœnitentiæ fuerunt iniunctæ, idest, quatenus remittitur pœna, qua remissa, sequitur etiam esse remissam Sacramentalem pœnitentiam, quæ, pro satisfactione, erat implenda; Tamen, vt bene obseruat *Palau. punct. 3. n. 5.* si pœnitentia Sacramentalis, non solum fuit imposita pro satisfactione, sed etiam (quod, vt plurimum fieri solet, & debet, vt dicetur in *Litera S. n. 92. init.*) in nouæ vitæ remedium, tunc neque indirectè, per dicta verba remittuntur pœnitentiæ Sacramentales, quod idem sentiendum de pœnitentia publica imposita pro satisfactione Ecclesię in remedium scandali.

Pœnitentia Sacramentalis non semper per indulgentiam remittitur.

Quid significet particula De peccatis, de quibus &c.

§. VIII. Item solet apponi hæc alia particula *De peccatis, de quibus contritus, & confessus es*, quæ facit hunc sensum, videlicet de peccatis, à quibus es absolutus, siue directè, siue indirectè, vel etiam de peccatis, de quibus es perfectè contritus cum confessione in voto, si tibi non suppetat modus actualiter confiteri, vt erudite de more explicat sæpius *cit. Castrop. punct. 3. n. 10.*

Explicatur clausula, Dummodo in Ecclesia alia similis indulgentia &c.

§. IX. Vltimo remanet explicanda illa communis clausula, in Indulgentiarum concessione solita poni, videlicet, *Dummodo in Ecclesia alia similis indulgentia concessa non sit, quæ adhuc duret*. vel similia verba; quam tamen clausulam ad instantiam Cameracensis Archiepiscopi, nouissime explicauit *Sacr. Congreg. Indulg. Sacrisque Reliq. præposit. die 23. Ian. 1676.* his iisdem verbis *Ea* [intellige clausula] *minimè contineri altaria priuilegiata pro defunctis, neque indulgentias, aut certo personarum generi concessas, vt Confraternitati, Regularibus, & Capitulo, aut certum pium opus in ipsa Ecclesia peragentibus, vt litanias, aliasuè huiusmodi preces recitantibus, ac iis, qui Christiana Doctrina erudiuntur, vel alios erudiunt, & qui Sanctissimi Eucharistiæ Sacramenti expositioni cum oratione quadraginta horarum intersunt; neque stationum vrbis, & septem Altarium indulgentias instar septem Altarium Basilicæ Vaticanæ concessas; neque demum,*

Decretum Sacræ Congregationis.

Clausula irritans.

quæ pro vnica vice conceduntur; Cæterum, si alia indulgentia, siue plenaria, siue non plenaria in perpetuum, vel ad tempus, tùm ab eodem, tùm ab alio Romano Pontifice generatim Christi fidelibus, Ecclesiam, vel aliquod eius Altare, seù Capellam visitantibus, eodem anni die, vel diuerso concessa fuerit, de qua non fiat in literis Apostolicis mentio, has literas, ob adiectam clausulam, esse prorsùs irritas, ac nullas. quam sententiam Sacræ Congregationis approbauit SS. D. N. Innocentius XI. *ann.* 1677. *die* 18. *Mart.*

§. X. Et tandem, ad pleniorem de Indulgentijs cognitionem, remanet videndum, à quo possint Indulgentiæ concedi, & cui prodesse possint.

Cui spectet indulgentias concedere.

§. XI. Circa primum dico, primariò, & absque vlla limitatione, pertinere ad Summum Pontificem pro tempore existentem, concedere indulgentias; Secundariò verò, & dependenter à Summo Pontifice, possunt indulgentias concedere Legati, Patriarchæ, Primates, Archiepiscopi, & Episcopi, limitate tamen, iuxta facultatem ipsis datam à Romano Pontifice, vt bene docet *Casal. de Sacr. Ritib. cap.* 92.

Quid dicendum de Capitulo, sede vacante, & alijs Prælatis.

§. XII. Capitulum, sede vacante, non valet indulgentias concedere, iuxta probabiliorem sententiam apud *Castrop. punct.* 6. *n.* 2. vbi etiam *n.* 3. negat de Vicario generali Episcopi: alios Prælatos, certum est ex regula generali non posse concedere indulgentias, nisi ipsis expresse à Summo Pontifice hæc facultas tribuatur; vel eam per receptam consuetudinem habeant, quam sufficere, putat esse verius idem *Palaus. n.* 6.

Non solum pro viuis, sed etiam pro defunctis indulgentiæ iuuant.

§. XIII. Quoad secundum, dico Indulgentias non solum prodesse viuis, sed etiam fidelibus defunctis, vt clare colligitur ex *Trident. sess.* 25. *Decret. de Purgat.* Diuerso tamen modo conceduntur indulgentiæ defunctis, & diuerso modo viuis, nam illis conceduntur per modum suffragij, vt etiam semper se explicant Pontifices in similibus indulgentiarum concessionibus, defuncti enim, in rigore, non sunt amplius sub potestate Pontificis: Viuis vero conceduntur per modum absolutionis, & iuridicæ potestatis, quia hi Pontificis potestati subsunt, vt exponit *Abreu. num.* 445.

Per modum suffragij iuuant indulgentiæ defunctis.

Per modum absolutionis conceduntur indulgentiæ viuis.

Non baptizatis indulgentiæ non prosunt.

§. XIV. Vt autem quis indulgentiam lucretur, debet primò esse baptizatus, quia cæterum non est Ecclesiæ membrum, adeoque, nequè potest de suo Thesauro participare: Secundò debet esse in gratia eo tempore, quo indulgentiam est lucraturus (si vero quis lucretur indulgentiam pro defunctis, non est necessarius status gratiæ. *Abre. n.* 448.) nam per indulgentiam non remittitur culpa, sed tantum pœna, culpa enim supponitur remissa per actum contritionis, vel per Sacramentum, non est autem requisitus status gratiæ, dum præstantur omnia opera, quæ ad acquirendam indulgentiam, sunt imposita. *Palaus. punct.* 8. *n.* 3. bene tamen, dum indulgentia actualiter consequitur, idest, dum fit vltimum opus, per quod indulgentia lucratur. *Abre. n.* 450. An autem indulgentia concessa illi, qui est in peccato mortali, recedente peccato, possit, ei applicari, dubitant aliqui apud *Castrop. n.* 4. qui tamen asserit veriorem esse sententiam negatiuam; Et tandem ad lucrandam indulgentiam debet exequi opus iniunctum, vt dicetur in *Litera O. n.* 61.

Status gratiæ requiritur ad lucrandam indulgentiam, non tamen pro defunctis.

De exequendo opere iniuncto pro indulgentia.

106.

Indulgentia plenaria, siue plenissima (qui duo termini idem significant, vt vidimus *supra n.* 105. §. 2.) conceditur suscipientibus Bullam Cruciatæ, siue pro ea dederint taxatam eleemosynam, siue personaliter inseruiant in bello, corporaliter, vel spiritualiter (corporaliter quidem illi inseruiunt, qui armis pugnant, spiritualitèr verò illi Religiosi, qui de licentia suorum ordinariorum, vel Prælatorum, verbum Dei prædicant, aut alia spiritualia opera in ipso exercitu ad beneficium militantium operantur. *Castropal. part.* 4. *tract.* 25. *punct.* 4. *n.* 7.) siuè alios mittant, iuxtà Bullæ tenorem, ad pugnandum contra Infideles.

Per bullam cruciatæ plenaria indulgentia lucratur.

De vario modo inseruiendi in Bello.

§. I. Hanc plenariam indulgentiam prædicti acquirere possunt semel in vita, & semel in morte: in vita quidem acquiritur in principio, quando sumitur bulla. *Abre. in Instit. Paroch. lib.* 10. *n.* 505. in morte vero acquiritur, non solum in euidenti articulo mortis, sed etiam in præsumpto illius periculo. *Castrop. n.* 8. vbi bene addit, quod ille, cui semel in periculo mortis applicata fuit à Confessario hæc indulgentia, si postea conualescat, & intrà eundem annum iterum incidat in periculo mortis, non poterit amplius, virtute eiusdem bullæ hanc indulgentiam obtinere, bene tamen, si aliam sumeret bullam: Aliqui vero apud *Alloz. in Alphab. moral. verb. Bull. section.* 1. *n.* 37. putant, quod, virtute

In vita quando acquiratur indulgentia per bullam cruciatæ, & quando in morte.

An sæpius in articulo mortis possit hæc

indulgentiam acquiri.

tute eiusdem Bullæ, possit quis indulgentiam acquirere intrà eandem annum, toties quoties inciderit in periculo mortis: securius tamen esset, quod confessarius applicaret indulgentiam sub conditione, dicendo scilicet, applico tibi hanc indulgentiam, si vere moriaris, alioquin illam tibi reseruet Deus ad instans mortis. *Abre. n.* 521.

An sæpius in vita possit hæc indulgentia acquiri.

§. II. Diximus, quod virtute eiusdem bullæ acquiritur indulgentia plenaria semel in vita, addo tamen cum *Abre. num.* 505. quod, qui post sex menses errogaret certam eleemosynam in bulla taxatam, adhuc alia vice eandem indulgentiam consequeretur: Quidam etiam existimant, quod illi, qui præsentialiter pugnant, lucrentur plenariam indulgentiam toties, quoties eo anno fuerint confessi; hos refert *Castrop. n.* 5. sed refellit ea ratione, quia ex verbis bullæ habetur tales milites non consequi hanc indulgentiam, nisi vsque ad finem anni in bello perseuerauerint, exceptis illis, qui morte præueniuntur, vel adueniente legitimo impedimento, puta infirmitatis, debent recedere, ergo, si ad consequendam indulgentiam, oportet perseuerare vsque ad finem anni in exercitu, tanquam conditio requisita, sequitur dictos milites non posse consequi hanc indulgentiam, nisi anno finito, vt purificetur conditio, ergo non erit verum, quod infrà annum toties, quoties fuerint confessi, indulgentiam plenariam lucrentur.

Quid de illis, qui præsentialiter pugnant.

Indulgentiæ stationum Romæ acquiri possunt per bullam cruciatæ.

§. III. Habentes bullam cruciatæ possunt etiam acquirere omnes indulgentias stationum Romæ, tam pro se, quam pro defunctis per modum suffragij, visitando diebus stationum [quinam sint hi dies, dicetur in *Lit. S. num.* 186.] quinque Ecclesias, aut quinque Altaria (quam indulgentiam possunt pluries in die lucrari, si nempe pluries visitationes Ecclesiarum, vel Altarium adimpleant. *Abre. n.* 524.) quod, si in aliquo loco, non adsint tot Ecclesiæ, vel tot Altaria, sufficiet visitare quinquies eandem Ecclesiam, vel idem Altare, aut duas Ecclesias, vel duo Altaria, visitare bis, vel ter, donec compleantur quinque visitationes.

Ab eodem loco possunt quinque visitationes compleri.

§. IV. Neque tamen, quando in eadem Ecclesia visitas quinque Altaria, est necesse, quod te loco moueas, sed manens in eodem loco, potes quinque illa Altaria visitare, licet sit laudabilius ad vnamquamque visitationem locum mutare: & si adsit tantum vnica Ecclesia, in qua sit vnicum Altare, ad hoc quinquies visitandum, non erit necesse, vt illam Ecclesiam quinquies ingrediaris, sed sufficit semel ingredi, vel, si ostium sit clausum, extra Ecclesiam ab eodem loco quinquies fundere preces iuxta intentionem Summi Pontificis. *Castrop. punct.* 5. *n.* 7. vbi aduertit, quod, etiam si in loco tuæ habitationis sint plures Ecclesiæ, satisfacis, visitando quinque Altaria vnius Ecclesiæ tantum: bulla namque exigit visitationem quinque Ecclesiarum, vel quinque Altarium: & hic nomine Ecclesiarum veniunt etiam oratoria, quæ habent priuilegium per authoritatem Episcopi, vel alterius Prælati. *Alloz. in alph. moral. verb. Bull. sectìon.* 1. *n.* 32.

Sufficit quinque Altaria intra eandem Ecclesiam visitare.

Quid veniat nomine Ecclesiarum.

§. V. Sciendum verò, quod ad lucrandas prædictas plenarias indulgentias, requiritur status gratiæ [excipe, si applicentur pro defunctis. *Abre. n.* 525.) & consequenter peccatorum confessio, si quis habeat culpam mortalem, & adsit copia confessarij, alioquin satis erit actus contritionis: imponitur etiam communio, si fieri possit, cæterum sufficit eam ex corde desiderare. *Abre. n.* 518. qui tamen *n.* 523. docet, quod hæc communio non sit imposita pro lucrandis indulgentijs stationum.

Status gratiæ pro his indulgentijs requiritur.

An Communio requiratur.

§. VI. Habentes hanc bullam cruciatæ lucrantur etiam indulgentiam quindecim annorum, & quindecim quadragenarum toties, quoties ieiunauerint aliquo die, in quo alràs non sit ieiunandum de præcepto, aut, si ieiunare non potuerint, præstiterint aliud opus pium arbitrio sui Parochi, vel Confessarij, & insuper orauerint vocaliter ad implorandum diuinum auxilium iuxta mentem Romani Pontificis. *Mend. in Epitom. verb. Bull. Cruciat. num.* 15.

Particularis indulgentia per bullam cruciatæ acquiritur.

§. VII. Et nota hoc ieiunium debere esse supererogationis, ieiunium enim aliàs debitum, non sufficiet: Si quis tamen vouisset omnibus diebus ieiunare, hic absque dubio posset talem indulgentiam acquirere, licet ieiunia quoad ipsum non essent supererogationis, non enim debet esse deterioris conditionis, ex eo, quod se astrinxerit operi tam pio de quotidiano ieiunio. *Palau. part.* 4. *tractat.* 25. *punct.* 5. *n.* 2. *& Mend. cit.* item oratio debet esse supererogationis, idest aliàs non debita, quare, si quis vouisset orare pro obtinenda victoria contra hostes

Supererogationis debet esse ieiunium, & oratio.

ſtes Eccleſiæ, talis oratio non ſufficeret pro comparanda huiuſmodi indulgentia; at, qui ſimpliciter vouiſset orare, poſſet, offerendo eandem orationem iuxta intentionem Summi Pontificis, probabiliter ſatisfacere. *Palau. n. 3.*

An oratio debeat eſſe vocalis.

§. VIII. Cuius autem qualitatis debeat eſſe hæc oratio; vocalem requiri, opinatur *Palau. cit.* mentalem vero ſufficere, tradit *Mend. ſupr.* Quoad quantitatem orationis, nihil eſt determinatum; quocirca ſufficere etiam minimam orationem, docet *Palau. ſupr.* item, cum nullus determinate aſſignetur locus pro orando, ſequitur orationem poſſe fieri in quocumque loco, vt notat *Mend. citat.*

Quanta debeat eſſe oratio.

Remanet videndum de intentione in hac oratione requiſita: certum autem eſt non requiri expreſſam, & diſtinctam intentionem pro impetranda victoria contra infideles, pro pace Principum Chriſtianorum &c. ſed ſufficere implicitam, offerendo ſcilicet orationem iuxta intentionem Romani Pontificis. *DD. cit.* Plura de bulla cruciatæ habuiſti in *Litera B. n. 142.*

De intentione in hac oratione requiſita.

107\. Indulgentiæ, quæ per Compoſtellanum iubilæum acquiruntur. *C. num. 397.*

108\. Indulgentiæ in Anno Sancto ſuſpenduntur. *Litera R. n. 95. à §. 13.*

109\. Indulgentia Altaris priuilegiati, an poſſit disiungi à fructu Sacrificij. *Liter. M. n. 102. §. 2.* An Sacerdos habens crucem, vel imaginem cum indulgentia, ſit liber à celebrando in Altari priuilegiato. *L. n. 119. §. 13.*

De Altari priuilegiato.

110\. Indulgentiæ conceduntur illis, qui vere pœnitentes, & confeſſi interſunt in Eccleſia ad horas canonicas in feſto corporis Chriſti, & per illius octauam, etiamſi infra octauam non fieret officium de feſto corporis Chriſti, ſed de aliquo Sancto: Sic ijs, qui interſunt matutino feſti, conceditur indulgentia centum dierum, Miſſæ, totidem, primis, & ſecundis veſperis, totidem, qui vero interſunt Primæ, Tertiæ, Sextæ, Nonæ, & completorio, pro qualibet ipſarum, quadraginta dies indulgentiæ locrantur: & qui interſunt ad has horas canonicas intra octauam, ſingulis diebus lucrantur centum dies indulgentiæ, ex conceſſione Vrbani IV. vt meminit *Martin. V. in ſua conſtit. quæ incipit ineffabile Sacramentum. §. 1. in Bullar. magn.* qui Martinus V. *ibidem §. 2.* indulgentias prædictas reduplicat, & §. 4. præcipit in virtute S. obedientiæ Archiepiſcopis, Epiſcopis, & alijs Eccleſiarum Prælatis, vt per ſe, vel per alios, huiuſmodi indulgentias populo publicent; Et poſtea iterum indulgentias conceſſas à Martino V. duplicauit Eugenius IV. in ſua Conſtitutione, quæ incipit *Excellentiſſimum corporis. §. 2. & 3.* ſimilitèr mandans dictarum indulgentiarum publicationem inter lectiones matutinales feſti Corporis Chriſti, & illius octauæ.

De indulgentia, quam acquirunt illi, qui interſunt in Eccleſia ad officium canonicum in feſto corporis Chriſti, & per octauam.

Indulgentia plenaria conceſſa fuit à Clemente X. *Die 19. Decembr.* 1671. omnibus vtriuſque ſexus Chriſti fidelibus, qui pœnitentes, confeſſi, & Sacra Communione refecti, viſitauerint aliquam Eccleſiam Monachorum, ſiue Monialium ſub Regula S. P. N. Benedicti viuentium, ſiue iam erectas, ſiue in poſterum erigendas, à primis veſperis vſque ad occaſum ſolis ſequentis diei, diebus infraſcriptis, videlicet, in feſto S. P. N. Benedicti, S. Scolaſticæ, SS. Placidi, & ſociorum, S. Mauri Abbatis, & in feſto omnium SS. Monachorum: & notandum circa feſtum S. Benedicti, quod SS. Dominus noſter Innocentius Papa XI. *die 26. Septembr.* 1679. hunc fauorem ampliando, ſtatuit, quod ſi prædictum feſtum S. Benedicti eſſet transferendum, puta, ſi incideret in Hebdomada maiori, dicta plenaria indulgentia ſit affixa illi diei, in quem contigerit dictum feſtum eſſe transferendum. 111.

De Indulgentia plenaria, quæ certis diebus acquiritur in Eccleſijs Monachorum, & Monialium ordinis S. Benedicti.

Translato feſto S. Benedicti, transfertur etiam indulgentia.

Indulgentiam, abſolutionem, & remiſſionem &c.

Indulgentiam, abſolutionem, & remiſſionem &c. quomodo dicatur à celebrante in Miſſa. *C. n. 428. §. 1.* quomodo dicatur pro miniſtranda Eucharistia. *Ibidem n. 384. §. 2.* de communione Prælatorum. *P. n. 184. §. 2.* 112.

Indulta.

Indulta, quæ ſuſpenduntur in Anno Sancto. *R. n. 95. à §. 13.* 113.

Indumenta.

114. Indumenta Episcopalia quęnam sint. *P. n.* 28. §. 10. quomodo induantur, *E. n.* 90.

115. Indumenta; Vide, Vestes, Habitus, Paramenta.

Infames. Infamia.

116. Infames sunt irregulares, *A. n.* 359. §. 3. *&* *D. n.* 85. *à* §. 18.

117. Infames non debent esse Patrini. *P. n.* 83. §. 2. possunt tamen esse testes in contractu Matrimoniali, *Litera T. n.* 40. §. 2.

118. Infamia iuris, quomodo differat ab infamia facti, *D. n.* 85. §. 19.

119. Infamia superueniens sponsis, an sponsalia dissoluat. *S. n.* 172. §. 43.

120. Infamiæ, & scandali vitatio est vna ex causis rationabilibus ad dispensandum in impedimentis Matrimonij, sicut notauimus in *Litera C. n.* 181. §. 3. idque tunc occurrit, quando quis suam consanguineam, vel affinem violauerit, & factum publice sciatur, aut si cum ea talem habeat familiaritatem, nec facile possit ab illa discedere, illud enim reddit similem fœminam infamem, hoc vero magna inducit scandala, ad quæ vitanda, licite poterit Pontifex cum similibus dispensare, vt contrahant. *Tamburin. de Matrim. tract.* 2. *cap.* 7. §. 2. *n.* 24. Plura de hac materia habuisti in *Litera C. n. cit.*

Dispensatio expedit ad vitandam infamiam, & scandalum.

Infantes.

121. Infantes quoad fructum Sacrificij Missæ. *P. n.* 66.

122. Infantes quandò, & quomodò baptizandi. *B. n.* 17. *à* §. 19. hi non sunt baptizandi per octo dies ante Sabbatum Sanctum. *F. n.* 132. *init.*

123. Infantes. Vide, Pueri, Paruuli,

Infernus.

124. *Inferni*, est verbum in offertorio Missæ defunctorum, pro quo non venit locus Damnatorum. *O. n.* 30. §. 2.

Inferi nomine, quid veniat in descensu Christi ad inferos, *D. n.* 99. §. 3. 125.

Infideles quoad irregularitatem.

Infideles non possunt incurrere irregularitatem. *Litera S. n.* 201. *init.* 126.

Infideles quoad Matrimonium.

Infidelium Matrimonium non est Sacramentum. *M. n.* 108. §. 12. Quomodo sit insolubile. *Supra n.* 103. *à* §. 34. An Matrimonium infidelium, dissoluatur post baptismum, *C. n.* 343. §. 10. *&* *n.* 601. *à* §. 7. 127.

Infideles non ligantur impedimento criminis. *C. n.* 565. §. 3. 128.

Infideles possunt licite, & valide Matrimonium contrahere in quocumque affinitatis gradu. *A. n.* 187. §. 29. 129.

Infideles possunt esse testes in contractu Matrimoniali, *T. n.* 40. §. 2. 130.

Infideles quoad Patrinos.

Infideles non possunt esse Patrini in baptismo, neque in Confirmatione. *Litera P. n.* 83. §. 2. *&* *n.* 84. §. 6. 131.

Infideles quoad Sacrificium Missæ.

Infideles, an sint capaces, vt pro ipsis Sacrificium Missæ offeratur. *O. n.* 67. *à* §. 1. 132.

Infirmi. Infirmitas.

Infirmitas, an excuset à recitatione horarum. *Supra n.* 52. §. 5. an Capellanum à celebratione Missarum. *C. n.* 109. §. 3. 133.

In-

134. Infirmi tenentur confiteri. *C. n.* 440. §. 2. hi sunt absoluendi, etsi nullum peccatum possint confiteri. *E. n.* 213. §. 3. tenentur sumere Eucharistiam, & à quo. *Ibidem n.* 180. *ins.* & §. 14. quomodo extreme vngendi. *S. n.* 202. *à* §. 1. etiam non decumbentes possunt vngi. *L. n.* 124.

135. Infirmi, an possint Matrimonium contrahere. *Supra n.* 53. *à* §. 33. an infirmitas sponsis superueniens, sponsalia dissoluat. *S. n.* 172. §. 42.

136. Infirmitas, quæ irregularitatem parit. *C. n.* 538. *à* §. 8.

137. Infirmus. Vide. Ægrotus.

Infrà actionem.

138. *Infrà actionem* in Missa, idem est, ac infrà canonem. *Gauant. tom.* 1. *part.* 1. *tit.* 12. *ad n.* 5. hæc oratio est ipsum communicantes, eamque, simul cum *Hanc igitur* reperies post Præfationem, quando contingit esse mutandam. *Missal. de Rubr. gener. tit.* 12. *n.* 5.

Infrà octauam quoad alia festa facienda.

139. Infrà octauam de quibus festis fieri possit officium. *O. n.* 16. *à* §. 3. De Sancto Patre nostro Benedicto in feria tertia, fieri non potest; *Ibidem n.* 37.

Infrà octauam quoad colores.

140. Infrà octauam qualis color adhibeatur. *A. n.* 212. §. 18. & *K. n.* 98. §. 5.

Infrà octauam quoad eius commemorationem.

141. Infrà octauam, si occurrat esse faciendum officium de aliquo festo, vel Dominica, fit regulariter commemoratio octauæ. *O. n.* 16. §. 3.

Infrà octauam quoad cantandas duas Missas.

Infrà octauam omnium Sanctorum secunda die, occurrente commemoratione omnium fidelium Defunctorum, cantantur duę Missæ, vna, scilicet de octaua, alia pro Defunctis: neque hic obstant dicenda in *Litera O. n.* 16. §. 14. quod nempe, occurrente vigilia infrà octauam, non sint cantandæ duæ Missæ: disparitas est, quia in Missa vigiliæ potest fieri commemoratio diei infrà octauam, quæ in Missa Defunctorum fieri non potest. 142.

Infrà octauam quoad Graduale.

Infrà octauam Paschæ, dicitur Graduale, licet non dicatur tempore Paschali, & quarè. *G. n.* 54. §. 3. 143.

Infrà octauam quoad lectiones.

Infrà octauas quænam lectiones dicendæ. *Liter. L. n.* 45. §. 11. de ritu Monastico. *ibidem* §. 18. De lectione festi simplicis occurrentis, vel feriæ. *ibid.* §. 3. non legitur infrà octauam Corporis Christi. *ibidem* §. 4. An infrà octauas Paschæ, & Pentecostes. *ibid.* §. *eod.* 144.

Infrà octauam quoad Missam in Quadragesima.

Infrà octauam, tempore Quadragesimæ, Missa dicenda est de feria. *M. n.* 225. 145.

Infrà octauam quoad orationes in Missa.

Infrà omnes octauas [exceptis diebus infrà octauam Paschæ, & Pentecostes, 146.

vt in *Liter. O. n. 72. §. 21.* & diebus infra octauas S. Mariæ, & omnium SS. de quibus infrà] quando dicitur Missa de die infra octauam, de qua etiam fiat officium, dicuntur tres orationes, vna de die infra octauam, alia de S. Maria *Concede*, & tertia *Ecclesiæ*, vel pro Papa *Deus omnium fidelium &c.* quare non dicatur oratio *A cunctis*, vide in *Lit. O. n. 72. §. 9.* Infrà octauas S. Mariæ, & omnium SS. prima oratio in Missa dicitur de die infrà octauam, secunda de Spiritu Sancto, tertia *Ecclesiæ*, vel pro Papa *Missal. de Rubr. gener. tit. 9. n. 9.* ratio affertur à *Gauant. hic.* quia in oratione dictum infrà supradictas octauas, vel implicitè, vel explicitè, fit commemoratio de S. Maria, vnde non est cur etiam secundam orationem de eadem dicere debeamus; Dicitur vero oratio de Spiritu Sancto in Missa B. M. V. quia ipsa de Spiritu Sancto concepit; si intra octauam fiat de Dominica, Orationes in Missa dicuntur, vt in *Litera O. n. 72. §. 23.*

Infrà octauam, quoad Præfationem.

147. Infrà octauam, quæ habet Præfationem propriam, an dicatur alia præfatio, quando fit de aliquo festo, vel Dominica. *P. n. 183. à §. 1.* Si occurrant duæ octauæ, quæ ambæ habeant præfationem propriam, dicitur præfatio octauæ nobilioris. *ibid. §. 5.* Infrà octauam Natiuitatis Domini, dicitur semper præfatio Natiuitatis, licet celebraretur Missa de alio festo quocumque, vel votiua, quæ haberet præfationem propriam: *M. n. 220. §. 2. & P. n. 183. §. 2.* Infrà octauam occurrentem in quadragesima habentem præfationem propriam, si occurrat aliquod festum, quænam præfatio sit dicenda. *M. n. 220. §. 3.*

Infrà octauam quoad Symbolum.

148. Infrà octauam semper dicitur *Credo* in Missa, etiamsi celebraretur de aliquo festo, cui ex se non conueniret. *C. n. 360. §. 4. 16. & 25.*

Infrà octauam quoad Missas votiuas.

Infrà octauam B. M. V. non debet di- 149.
ci Missa votiua de eadem, sed, si hæc ab aliquo petatur, dicenda est Missa de die infra octauam, *Gauant. tom. 1. part. 1. tit. 4.*

Infrà octauam, si petatur Missa de San- 150.
cto, de quo celebratur octaua, sed in die, in quo officium non fiat de octaua, sed de alio festo; an censeatur votiua. *Liter. M. n. 181. §. 13.*

Infrà octauam Corporis Christi, an 151.
possint dici Missæ votiuæ, & defunctorum. *M. n. 233. & 243.* vbi etiam regulam generalem assignabimus, quando possint dici Missæ votiuæ.

Infula.

Infula est idem, ac Planeta, *P. n. 146.* 152.
§. 1. significat etiam Mitram. *Litera M. n. 272. int.*

Ingratitudo.

Ingratitudinis circumstantia, quate- 153.
nus, post veniam peccatorum à Deo obtentam, iterum peccamus, non est necessariò in Confessione explicanda. *E. n. 38. §. 19.*

Ingrediente Domino.

Ingrediente Domino &c. quomodo sit 154.
cantandum in Dominica Palmarum. *P. n. 225. §. 6.*

Ingressus in Religionem.

Ingressus in Religionem, an sponsa- 155.
lia dissoluat. *S. n. 172. à §. 5.*

In illo tempore.

In illo tempore, ferè semper est princi- 156.
pium Euangeliorum in Missa. *E. n. 141.*

Ini-

Inimicitia.

157. Inimicitia, quomodo ſponſalia diſſoluat. *Lit. S. n.* 172. §. 43.

158. Inimicitiæ, vel litis ſedatio, eſt vna ex rationabilibus cauſis ad diſpenſandum in impedimentis Matrimonij, ſicut notauimus in *Liter. C. n.* 181. §. 3. quo circa, ſi inter aliquos eſsent graues diſcordiæ, & rixæ, quæ, contracto Matrimonio inter illorum conſanguineos, ſedarentur, attenta noua parentela ex Matrimonio prouenïente, rationabiliter poterit cum talibus, ſuper eorum impedimento, diſpenſari. *Barboſ. in Trident. ſeſs.* 24. *de Reform. Matrim. cap.* 5. *n.* 14. & pariter, ſi timeantur graues inimicitiæ, eo quia quis cum ſua conſanguinęa, vel affini familiariter ſe gelſerit, ſi omnia eſsent pacificanda per hoc, quod illi Matrimonium contrahant, rationabiliter cum illis diſpenſaretur. *Caſtropal. part.* 5. *Diſp.* 4. *punct. vltim.* §. 2. *num.* 2. item, dum adſunt inter aliquos graues lites, quę, vel ceſsarent, vel componerentur, ex eo quod inter duos conſanguineos, vel affines, fieret Matrimonium, rationabilis eſset cum illis diſpenſatio. *Tamburin. de Matrim. tract.* 2. *cap.* 7. §. 2. *n.* 20. Plura de his cauſis quęre in *Liter. C. n. citat.*

Ad ſedandas lites, & inimicitias, licitè diſpenſatur in impedimentis Matrimonij.

Initium S. Euangelij &c.

159. *Initium S. Euangelij &c.* dicitur ante Euangelium in Miſsa, quando legitur principium Euangelij. *B. n.* 147. §. 5.

Initium horarum Canonicarum.

160. Initium horarum Canonicarum diuerſum eſt pro diuerſitate horarum, quod nos (omiſſis varijs quarundam particularium Eccleſiarum ritibus, quos curioſus quis videre poteſt apud *Guyet. de propr. feſt. lib.* 3. *cap.* 19. *q.* 1.) examinabimus, tàm quoad Breuiarium Romanum, quàm Monaſticum: igitur horę canonicæ aliquando incipiunt à verſu *Domine labia mea &c. D. n.* 207. (præmiſſis oratione Dominica &c. vt in *Liter. O. n.* 106. §. 1.) aliquando à verſu *Deus in adiutorium &c. D. n.* 107. aliquando etiam à verſu *Conuerte nos &c.* [pręmiſſis lectione breui, & confeſſione] vt in *Liter. C. n.* 518. Plura de horis canonicis quęre in *Liter. H. n.* 48.

Initium Scripturæ.

Initia librorum Sacrę Scripturę (quę, 161.
vt plurimum occurrunt die Dominico) eo die dicuntur, quo in Breuiario ponuntur, etiamſi eſset faciendum officium de aliquo Sancto, niſi pro Sancto alię peculiares lectiones de Scriptura ponerentur, vel eſsent aſſignatę lectiones de communi, tunc enim hęc ſunt legendę omiſſis lectionibus de tempore, etiam cum initio Scripturę, & ea librorum initia transferenda ſunt, ità vt legantur in primo nocturno, ſequenti, vel alia die, in qua nullę lectiones, ſiue particulares, ſiue de communi aſſignatę, ponantur: Quid verò ſit dicendum de lectionibus proprijs de Scriptura aſſignatis pro officio S. P. N. Benedicti in feria tertia, vide in *Lit. O. n.* 37. à §. 10.

Proprijs lectionibus cedunt initia Scripturæ.

Initia Scripturarum quãdoque transferenda.

De lectionibus Scripturæ pro officio S. P. N. Benedicti in feria tertia.

§. I. Dices, infrà hebdomadam in proprio de tempore, habentur lectiones de Scriptura per omnes dies diſtributę, ergo non poterunt reſumi initia Scripturę omiſsa, quia ceterum deberent omitti peculiares lectiones ſecundum feriam occurrentes: Reſpondeo *Rubr. citand.* parum curare, quod omittantur hę lectiones, quæ non ſunt initia, & ſi contingat eas omitti, nequaquàm ſunt reaſſumendę, poſsunt tamen vniri, ſi lubet, cum lectionibus, quę de initio ſcripturę dicuntur, ità vt pro prima lectione legantur omnes tres lectiones ſimul de initio, pro ſecunda, duę priores ferię occurrentis, pro tertia, tertia, quę ſupereſt eiuſdem ferię. *Guyet. de propr. feſt. lib.* 4. *cap.* 16. *q.* 5.

Lectiones de Scriptura, quę non ſunt initia, non reſumuntur, ſi omiſſæ fuerint.

§. II. Si in die, in quo reaſſumi debet aliquod initium Scripturę, incidat feſtum ſimplex habens duas lectiones proprias, tunc poſsunt legi pro vna lectione omnes ſex, nempe tres de initio Scripturę, & tres de feria occurrente, ità vt ſecunda, & tertia ſint de Sancto; ſi verò feſtum ſimplex vnicam tantum habeat lectionem de proprio, tunc pro prima poſsunt legi omnes tres de initio Scripturę, pro ſecunda, alię tres de ſcrip-

Plures lectiones de Scriptura poſſunt ſimul vniri.

tura occurrente, & pro tertia, illa de Sancto assignato; hoc autem est ad libitum, nam cæterum sufficit legere vnam, vel duas lectiones de scriptura, prout conuenit.

Initia scripturæ quandoquè anticipanda.

§. III. Sicut vidimus supra, quod initia librorum Sacræ Scripturæ debeant transferri in aliam diem non impeditam (in qua scilicet non assignentur propriæ lectiones, vel de communi desumptæ) ita possunt, & debent anticipari, quando præuidetur, quod in sequentibus diebus sint omittendæ: Exemplum habes, & tempore Paschali, quoad Epistolas catholicas, & mense Nouembri quoad Prophetas minores, de his enim præcipit *Rubric. citand.* quod si, ratione alicuius impedimenti, dici non possint eodem die, quo cadunt, dicantur in sequentem diem, in qua similiter nullum sit impedimentum, vel, si sequentes dies sint futuri impediti, dicantur in feria alia præcedenti similiter non impedita, ita vt prædicta initia legantur ad officium canonicum, etiam si plura initia eodem die ponere oporteat: Possunt tamen ex aliquo impedimento festorum, maximè, quando longior est Aduentus, omitti aliqua initia prophetarum minorum, vt notat *Gauant. sect. 6. cap. 21. n. 13. loc. infrà.* quod deducit ex modo loquendi *rubr. citand. n. 7.* vbi habetur esse ponenda prædicta initia, quando commodè fieri potest, & consentit *Guyet. q. 6. loc. supr.*

Aliquandò omittuntur initia scripturæ.

Non debet fieri vnica lectio ex pluribus initijs.

§. IV. Circa dicta sunt duo aduertenda ex *Guyet. q. 5. loc. cit. & Gauant. tom. 2. section. 5. cap. 12. n. 12.* Primò, quod duo initia numquam legantur sub vno *Tu autem Domine*, non enim ex pluribus initijs, vna lectio fieri debet: Secundò, quod illa initia non legantur extra propriam hebdomadam, in qua ponuntur.

An lectiones, quæ non sunt initia scripturæ sint aliquandò transferendæ.

§. V. Vult *Guyet. q. 3. loc. supr.* eodem modo esse transferendas quasdam lectiones Sacræ Scripturæ, sicut diximus de initijs librorum, sic asserit lectiones Dominicarum Sexagesimæ, Quinquagesimæ, secundæ, tertiæ, & & quartæ Quadragesimæ, & si non sint initia alicuius libri, esse nihilominus in sequentem diem non impeditam, per alias lectiones assignatas, legendas, eo quod peculiares, & distinctas continent historias Noemi, Abrami, & aliorum; at ego hanc opinionem, vtpotè præter rubricam, libenter non consulo.

De initijs Epistolarum D. Pauli.

§. VI. Interrogas, vtrum initia Epistolarum D. Pauli, quæ post Natiuitatem Domini leguntur, sint transferenda in aliam diem non impeditam, quando non possunt dici in die, in qua ponuntur (non loquor de casu, quo deficiant dies, ratione Septuagesimæ, quæ iam aduenerit, de hoc enim *infra §. 7.* sed in præsenti agimus de casu, quo, ratione alicuius festi habentis suas lectiones in proprio loco assignatas pro primo nocturno, omitti debeant initia prædicta Epistolarum posita in proprio de tempore) & negatiuè respondere videtur *Gauant. tom. 2. section. 5. cap. 12. n. 12.* eo quod, vt ipse asserit, omnes Epistolæ D. Pauli constituant vnicum librum, & ita sufficit incæpisse Epistolam ad Romanos, quare, si initia aliarum Epistolarum, puta ad Corinthios, ad Ephesios &c. sint impedita, non erunt in aliam diem transferenda; Quam tamen sententiam refellit *Guyet. q. 2. loc. supr.* nec immeritò, quia in *Rubr. gener. Breuiar. tit. 26. n. 6. & 7.* sermo est de omnibus initijs reassumendis, nulla posita limitatione.

An quoad Epistolas D. Pauli, plura dentur initia scripturæ.

Cessatione aliquandò omittuntur initia scripturæ.

§. VII. Contingit quandoque esse omittendum aliquod initium Sacræ Scripturæ, idque duobus modis, cessatione videlicet, vel impeditione; Quoad cessationem, rubricam generalem in breuiario habemus *n. 8. loc. cit.* quod adueniente Dominica Septuagesimæ, omittuntur lectiones de Epistolis D. Pauli, quæ sunt assignatæ alijs Dominicis, & hebdomadibus post Epiphaniam, quæ, propter occurrentem Septuagesimam, non habent locum, nec refert, quod ex aliquibus illarum nihil fuerit lectum: item per cessationem, ex *rubr. cit.* omittuntur lectiones ex Libris Regum, legi solitæ ab octaua Pentecostes, vsque ad primam Dominicam Augusti exclusiuè, etiamsi omittendum esset initium alicuius libri Regum: nam in Prima Dominica Augusti incipiunt parabolæ Salomonis; Impedimentum est altera causa omittendi aliquod initium scripturæ, si enim nullus adsit locus, idest dies, in quo poni possit, vtique omittetur; Exemplum habes, quando mensis Septembris habet tantum quatuor hebdomadas, tunc enim omittetur initium libri Estheris, quod deberet legi in Dominica quinta Septembris: nota tamen ex rubrica particulari posita in feria quinta post Dominicam quartam Septembris, quod prædictum initium esset

Impeditione aliquandò omittuntur initia scripturæ.

Initium libri Estheris aliquandò anticipandum.

po-

ponendum in dicta feria quinta, & de eodem libro legendum in duabus sequentibus ferijs, nisi adsit aliquod impedimentum, cæterum omittitur.

De initijs scripturæ aliquandò anticipandis, quando anticipatur Dominica.

§. VIII. Diximus supra, aliquando per cessationem omittendas esse aliquas Epistolas D. Pauli, quæ legi solent in Dominicis post Epiphaniam, vsque ad septuagesimam exclusiue: hic autem est notandum ex *rubr. breu. cit.* quod si fiat de aliqua Dominica post Epiphaniam (de qua in *Lit. D. n.* 232.) anticipare in feria antecedenti, tunc, facto officio de Dominica anticipata, in sequentibus ferijs, si legendæ sint lectiones de scriptura occurrenti, eæ sumendæ sunt ex eadem Dominica anticipata, vel eius sequentibus ferijs (intellige, quod prius ponantur lectiones de Dominica, ratione initij, & postea, si ante septuagesimam E. G. sint adhuc dicendæ lectiones de scriptura, sumi debeant ex eadem hebdomada Dominicæ anticipatæ, attenta qualitate feriæ) omissis lectionibus hebdomadę antecedentis, quod etiam notat *Gauant. n.* 12. *loc. supr.* contra quem, non est audiendus *Guyet. q.* 6. *loc. cit.* cum, iuxta mentem Gauanti, habeatur expressa rubrica generalis. *tit.* 26. *n.* 8.

De initio Epistolæ ad Romanos D. Pauli.

§. IX. Restat Difficultas de initio Epistolę D. Pauli ad Romanos, quę habetur in Dominica infrà octauam Natiuitatis Domini, & notandum, quod hę lectiones possunt solum habere locum intrà tempus à die 29. vsque ad 31. Decembris inclusiue: igitur, si intra id tempus, ipsa Dominica infra octauam occurrat die 29. in primo nocturno semper dicuntur lectiones prædictæ de initio Epistolæ ad Romanos, licet in ipsa Dominica occurrat festum S. Thomæ Cantuariensis, neque obstat, quod in hoc festo assignentur dicendæ lectiones de scriptura de communi vnius Martyris, scilicet *A Mileto*, quia hæc assignantur in suppositione, quod non adsint lectiones de scriptura occurrente, quæ vtique adsunt, si festum S. Thomæ occurrat in Dominica infra octauam Natiuitatis, vt notat *Guyet. lib.* 4. *cap.* 18. *q.* 9.

Quandoque locum habet initium Scripturæ, esto aliæ lectiones pro festo assignentur.

§. X. Si vero Dominica infra octauam Natiuitatis, occurrat in festo S. Syluestri, vt accidit hoc anno 1679. tunc, videndum est, vtrum in Sabbato præcedenti habeatur festum proprium, quod in primo nocturno habeat lectiones proprias, vel de communi assignatas, quia in hoc casu lectiones illius initij ponentur in primo nocturno in officio S. Syluestri, omissis lectionibus de continuatione illius Epistolæ, quæ ibidem assignantur, vel, si lubet, iunctis simul illis lectionibus cum lectionibus de initio; Si autem in Sabbato præcedenti fiat de die infra octauam Natiuitatis, tunc lectiones de prædicto initio dicuntur in Sabbato, vt notatur in Breuiario in proprio loco: Vide *Guyet. cit.* qui aduertit, quod, si in toto triduo inter festum SS. Innocentium, & festum Circumcisionis, occurrant festa propria, in quibus sint assignatę lectiones pro primo nocturno proprię, vel de communi, tunc in aliquo illorum festo sint ponendę lectiones de initio Epistolę ad Romanos; sed quęres, in quo festo? dicerem ego, in illo, quod minus est solemne. Plura de Lectionibus quære in *Liter. L. n.* 45.

Quid, si festum S. Syluestri.

Initium ad Romanos aliquandò anteponendum lectionibus assignatis.

In medio Ecclesiæ &c.

In medio Ecclesiæ &c. est responsorium dicendum post secundam lectionem tertij nocturni, quando sit officium de aliquo Sancto Doctore, vt habetur in communi confessorum, tam in Breuiario Romano, quam Monastico. Plura de Responsorijs lectionum, quære in *Liter. R. num.* 69. 162.

Innocentium SS. festum.

Innocentium SS. festum celebratur post festum S. Ioannis Euangelistæ, & nota, quod in hoc festo omittuntur quędam signa lætitiæ, quia SS. Innocentes post mortem non ascenderunt statim in Cęlum, sed descenderunt in lymbum, vt tradit *Microlog. cap.* 36. quare omittitur *Te Deum* ad Matutinum (non tamen apud Benedictinos, qui iuxta ritum Monasticum semper dicunt prædictum hymnum *Te Deum* in omni officio duodecim lectionum, vt patet ex *Rubr. gener. breu. Monast. tit.* 31.) *Alleluia* in Missa. *A. n.* 225. *Gloria in excelsis. G. n.* 34. §. 5. & consequenter omittitur etiam *Ite missa est.* in fine Missæ, iuxta dicenda *infrà n.* 218. §. 2. & eius loco dicitur *Benedicamus Domino*. 163.

SS. Innocentes non statim ascenderunt in Cęlum.

De ijs, quæ omittuntur in festo SS. Innocentium.

§. I. Supradicta omittuntur solum in die festi, sed non in die octaua, in qua tamen omittitur *Credo*, nisi venerit in Dominica, vt in Missali in proprio loco habe-

Casus exceptionis.

habe-

habetur, & etiam in die octaua vtimur rubeo colore, *R. n.* 98. §. 3. [nam in die festi vtimur violaceo. *Lit. V. num.* 59.] item non omittuntur prædicta, si festum SS. Innocentium incidat in Dominica, vtapeite habetur in Missali in proprio loco, & notat *Gauant. tom. 1. part. 4. tit. 3. n.* 9. quod quidem conuenit, quia dies Dominica est instituta in memoriam resurrectionis Christi Domini, vt diximus in *Lit. E. n.* 105. §. 2. in qua mestitiam deponere debemus.

Quid, si SS. Innocentes sint titulus Ecclesiæ. §. II. Addit *Gauant. tom. 2. sect. 6. cap.* 6. *n.* 7. quod, si SS. innocentes sint titulus Ecclesiæ (non Altaris) debemus vti colore, non violaceo, sed rubro, additis *Alleluia. Gloria in Excelsis. & Ite Missa est*, quia inconueniens est celebrare festum titulare cum signis mestitiæ; idque probat, ducta paritate à festo S. io: Baptistæ, & S. Laurentij, in quibus non dicitur *Credo*, nisi venerint in Dominica, & tamen, etiam extrà Dominicam dicitur in Ecclesia propria, ratione tituli.

§. III. Quomodo celebrandum sit hoc festum SS. Innocentium, si hi sint patroni, vel titulares, facile colligi potest ex dictis in *Litera F. n.* 74.

164. Innocentium SS. festum, si transferatur in die octaua, quomodo habeat Missam. *D. n.* 51. §. 23.

165. Innocentes SS. quoad Missam eorundem votiuam. *M. n.* 181. §. 11.

Innocentius I.

166. Innocentius I. an addiderit Missæ *Pax Domini sit semper vobiscum*. *P. n.* 92. an etiam Pacem. *Ibidem n.* 91. *init.*

In nomine Iesu &c.

167. *In nomine Iesu &c.* quando dicitur in Epistola, genuflectendum est etiam in Missa solemni à celebrante. *M. n.* 250. §. 1. non tamen quando dicitur in introitu Missæ. E. G. in feria IV. maioris hebdomadæ, aut in Capitulo, vt ad nonam Dominicæ Palmarum. *Gauant. tom. 1. part. 4. tit. 7. n. 26. & Bauld. part. 4. cap. 6. artic. 3. n.* 31.

In nomine Patris &c.

In nomine Patris &c. non addatur à Sacerdote in Benedictione incensi. *B. n.* 55. §. 1. 168.

In nomine Patris &c. non dicat celebrans, quando in Missa ante Euangelium dicit *Iube Domine Benedicere*. *Infrà n.* 223. 169.

In primis, quæ tibi offerimus &c.

In primis, quæ tibi offerimus &c. dicitur à celebrante, manibus extensis. *Litera S. n.* 20. §. 50. 170.

In principio erat verbum &c.

In principio erat verbum &c. est Euangelium S. Ioannis, quod regulariter dicitur in fine Missæ. *E. n.* 157. *à* §. 1. 171.

Inquisitores fidei.

Inquisitores fidei possunt ferre sententiam sanguinis, neque per hoc irregularitatem incurrunt. *L. n.* 63. §. 7. 172.

Inquisitores fidei delinquentes in suo officio, excommunicantur. *S. n.* 211, §. 18. 173.

Inseruire Missæ.

Inseruire Missę, quam sit laudabile. *M. n.* 162. §. 16. modus in ea actione seruandus. *S. n.* 20. 174.

Insigne Papæ, & Archiepiscopi.

Insigne Papæ, & Archiepiscopi, est Crux. *C. n.* 587. 175.

Insignia

Insignia virtutum.

176. Insignia virtutum sunt vestes Sacerdotales. *Litera V. n. 39. §. 3.*

In spiritu humilitatis &c.

177. *In spiritu humilitatis &c.* dicitur à celebrante in Missa, modo tradendo in *Liter. S. n. 20. §. 41.* de Missa solemni *C. n. 197. §. 39.*

Instruere populum.

178. Instruere populum, tenentur Sacerdotes; sunt enim illius Doctores, iuxta illud *Malach. cap. 2. n. 7. Labia Sacerdotis custodient scientiam, & legem requirent de ore eius.* hinc *Trid. sess. 23. de reform. cap. 14.* omnes in Sacerdotes assumendos, vult esse aptos *ad populum docendum ea, quæ scire, omnibus necessarium est ad salutem*: timeant ergo ignorantes, qui, nimia audacia, præsumpserunt formidandum Sacerdotij onus, nulla cognitione suscipere, quibus minatur Deus *Osee cap. 4. n. 6.* illis verbis *Quia tu scientiam repulisti, repellam te, ne Sacerdotio fungaris mihi*; eam autem scientiam debent Sacerdotes habere, qua possint populum docere, quare, sub mortali [vt habet *Quart. part. 2. tit. 10. n. 16. Dub. 5. Difficult. 2.*] tenentur scire omnes articulos fidei, omnia præcepta obseruanda, & tandem, quod maxime attendendum est, sint bene de Sacramentis edocti, ne occurrant plurimæ nullitates, & sacrilegia, quæ solent causari à numquam satis abominata imperitia Sacerdotum: & nota non sufficere Sacerdotes habere cognitionem supradictorum quomodocumque, sic enim tenentur omnes, etiam laici, nempe habere de omnibus articulis firmam fidem, omnia Sacramenta credere, & venerari, itemque totum Decalogum, & Ecclesiæ præcepta totis viribus obseruare: hæc inquam scientia in Sacerdote non sufficit, sed talis in eo requiritur, vt alios docere possit, difficultates, si quæ proponuntur, soluere, peccata cognoscere, ex quibus pateat, quænam mortalia, & quænam venialia sint, & procul dubio, tot sunt in cognitione peccatorum obseruanda, tot in excipiendis confessionibus attendenda, vt non pauci mirentur quosdam Sacerdotes prorsus ignaros, confessarij officio fungi; Confirmantur dicta ex Doctrina *D. Thom. 2. 2. q. 2. artic. 6. in corpor.*

Dedecet ignorantia in Sacerdotibus.

Scientia in Sacerdotibus requisita.

Instructio Parochorum, & Confessariorum.

179. Instructio Parochorum, & aliorum Confessariorum pro casibus, quorum absolutio, vel dispensatio spectat ad Sacram Pœnitentiariam seu ad sedem Apostolicam, hic à me subijcitur, tum occasione agendi in *Lit. S. n. 211.* de casibus Pontifici reseruatis, tum occasione agendi in *Lit. D. n. 180.* de dispensationibus Matrimonialibus: quam instructionem, de verbo ad verbum pono, sicut inueni in quodam folio, quod circumfertur impressum, & Venetijs, & Genuæ typis Antonij Georgij Franchelli.

Notanda pro Parochis, & confessarijs, pro casibus S. Sedi reseruatis.

§. I. Cum sciam multos inter Christi fideles vtriusque sexus, vbique locorum existentes, censuris, irregularitatibus, impedimentis votorum, & Matrimonij, alijsque eiusmodi casibus, ad sacram pœnitentiariam, seu Sedem Apostolicam spectantibus, respectiue irretitos dici permanere, imo interdum misere perire; tanti mali causam, ex his fontibus prouenire comperi.

§. II. Primò; quia Parochi, vel alij confessarij, qui ruri, & in pagis, extra Ciuitates habitant, sæpissimè nesciunt ad quem in vrbe pro remedio confugiant, qui, vel absolutionis, vel dispensationis literas à sacra pœnitentiaria, obtinere ijs procuret; vnde fit, vt hac cura deposita, pœnitentes, vel ad Episcopos, vel ad alios mittant, ad quos isti præ rubore, ac verecundia (fœminæ præsertim) accedere verentur.

Nesciunt aliquando pœnitentes ad quẽ recurrere debeant.

§. III. Secundò. Alij verò, qui suos habent Romę procuratores, tantam pecuniç vim pro expensis exigunt, vt hi, præ inopia, tantis sumptibus impares, omnino recedant, & fortè sibi persuadeant (quod longe peius esset) Sacrum Tribunal pœnitentiariæ, pro dictis literis, aliquid lucri reportare.

Est omninò certum, quod sacra pœnitentiaria gratis concedit absolutiones, & dispensationes.

§. IV. Tertio. Facit etiam nonnullorum confessariorum incogitantia, vt gratiæ obtentæ irritæ sint, quia casus, & casuum circumstantias necessario expli-

Quandoque rescriptum est nullum, quia non fuit benè supplicatum.

habetur, & etiam in die octaua vtimur rubeo colore, *R. n.* 98. §. 3. [nam in die festi vtimur violaceo. *Lit. V. num.* 59.] item non omittuntur prædicta, si festum SS. Innocentium incidat in Dominica, vt aperte habetur in Missali in proprio loco, & notat *Gauant. tom. 1. part. 4. tit. 3. n. 9.* quod quidem conuenit, quia dies Dominica est instituta in memoriam resurrectionis Christi Domini, vt diximus in *Lit. E. n.* 105. §. 2. in qua mestitiam deponere debemus.

Quid, si SS. Innocentes sint titulus Ecclesiæ. §. II. Addit *Gauant. tom. 2. sect. 6. cap. 6. n. 7.* quod, si SS. Innocentes sint titulus Ecclesiæ (non Altaris) debemus vti colore, non violaceo, sed rubro, additis *Alleluia. Gloria in Excelsis. & Ite Missa est*, quia inconueniens est celebrare festum titulare cum signis mestitiæ: idque probat, ducta paritate a festo S. Io: Baptistæ, & S. Laurentij, in quibus non dicitur *Credo*, nisi venerint in Dominica, & tamen, etiam extra Dominicam dicitur in Ecclesia propria, ratione tituli.

§. III. Quomodo celebrandum sit hoc festum SS. Innocentium, si hi sint patroni, vel titulares, facile colligi potest ex dictis in *Litera F. n.* 74.

164. Innocentium SS. festum, si transferatur in die octaua, quomodo habeat Missam. *D. n.* 51. §. 23.

165. Innocentes SS. quoad Missam eorundem votiuam. *M. n.* 181. §. 11.

Innocentius I.

166. Innocentius I. an addiderit Missæ *Pax Domini sit semper vobiscum. P. n.* 92. an etiam Pacem. *Ibidem n.* 91. *init.*

In nomine Iesu &c.

167. *In nomine Iesu &c.* quando dicitur in Epistola, genuflectendum est etiam in Missa solemni à celebrante. *M. n.* 250. §. 1. non tamen quando dicitur in introitu Missæ. E. G. in feria IV. maioris hebdomadę, aut in Capitulo, vt ad nonam Dominicæ Palmarum. *Gauant. tom. 1. part. 4. tit. 7. n. 26. & Bauld. part. 4. cap. 6. artic. 3. n.* 31.

In nomine Patris &c.

In nomine Patris &c. non addatur à Sacerdote in Benedictione incensi. *B. n.* 55. §. 1. 168.

In nomine Patris &c. non dicat celebrans, quando in Missa ante Euangelium dicit *Iube Domine Benedicere. Infrà n.* 223. 169.

In primis, quæ tibi offerimus &c.

In primis, quæ tibi offerimus &c. dicitur à celebrante, manibus extensis. *Litera S. n.* 20. §. 50. 170.

In principio erat verbum &c.

In principio erat verbum &c. est Euangelium S. Ioannis, quod regulariter dicitur in fine Missæ. *E. n.* 157. *à* §. 1. 171.

Inquisitores fidei.

Inquisitores fidei possunt ferre sententiam sanguinis, neque per hoc irregularitatem incurrunt. *L. n.* 63. §. 7. 172.

Inquisitores fidei delinquentes in suo officio, excommunicantur. *S. n.* 211. §. 18. 173.

Inseruire Missæ.

Inseruire Missę, quam sit laudabile. *M. n.* 162. §. 16. modus in ea actione seruandus. *S. n.* 20. 174.

Insigne Papæ, & Archiepiscopi.

Insigne Papæ, & Archiepiscopi, est Crux. *C. n.* 587. 175.

Insignia virtutum.

176. Insignia virtutum sunt vestes Sacerdotales. *Litera V. n. 39. §. 3.*

In spiritu humilitatis &c.

177. *In spiritu humilitatis &c.* dicitur à celebrante in Missa, modo tradendo in *Litter. S. n. 20. §. 41.* de Missa solemni *C. n. 197. §. 39.*

Instruere populum.

178. Instruere populum, tenentur Sacerdotes; sunt enim illius Doctores, iuxta illud *Malach. cap. 2. n. 7. Labia Sacerdotis custodient scientiam, & legem requirent de ore eius.* hinc *Trid. sess. 23. de reform. cap. 14.* omnes in Sacerdotes assumendos, vult esse aptos *ad populum docendum ea, quæ scire, omnibus necessarium est ad salutem*: timeant ergo ignorantes, qui, nimia audacia, præsumpserunt formidandum Sacerdotij onus, nulla cognitione suscipere, quibus minatur Deus *Osee cap. 4. n. 6.* illis verbis *Quia tu scientiam repulisti, repellam te, ne Sacerdotio fungaris mihi*; eam autem scientiam debent Sacerdotes habere, qua possint populum docere, quare, sub mortali [vt habet *Quart. i art. 2. tit. 10 n. 16. Dub. 5. Difficult. 2.*] tenentur scire omnes articulos fidei, omnia præcepta obseruanda, & tandem, quod maxime attendendum est, sint bene de Sacramentis edocti, ne occurrant plurimæ nullitates, & sacrilegia, quæ solent causari à numquam satis abominata imperitia Sacerdotum: & nota non sufficere Sacerdotes habere cognitionem supradictorum quomodocumque, sic enim tenentur omnes, etiam laici, nempe habere de omnibus articulis firmam fidem, omnia Sacramenta credere, & venerari, itemque totum Decalogum, & Ecclesiæ præcepta totis viribus obseruare; hęc inquam scientia in Sacerdote non sufficit, sed talis in eo requiritur, vt alios docere possit, difficultates, si quæ proponuntur, soluere, peccata cognoscere, ex quibus pateat, quænam mortalia, & quænam venialia sint, & procul dubio, tot sunt in cognitione peccatorum obseruanda, tot in excipiendis confessionibus attendenda, vt non pauci mirentur quosdam Sacerdotes prorsus ignaros, confessarij officio fungi; Confirmantur dicta ex Doctrina *D. Thom. 2. 2. q. 2. artic. 6. in corpor.*

Dedecet ignorantia in Sacerdotibus.

Scientia in Sacerdotibus requisita.

Instructio Parochorum, & Confessariorum.

179. Instructio Parochorum, & aliorum Confessariorum pro casibus, quorum absolutio, vel dispensatio spectat ad Sacram Pęnitentiariam seu ad sedem Apostolicam, hic à me subijcitur, tum occasione agendi in *Lit. S. n. 211.* de casibus Pontifici reseruatis, tum occasione agendi in *Lit. D. n. 180.* de dispensationibus Matrimonialibus: quam instructionem, de verbo ad verbum pono, sicut inueni in quodam folio, quod circumfertur impressum, & Venetijs, & Genuæ typis Antonij Georgij Franchelli.

Notanda pro Parochis, & confessarijs, pro casibus S. Sedi reseruatis.

§. I. Cum sciam multos inter Christi fideles vtriusque sexus, vbique locorum existentes, censuris, irregularitatibus, impedimentis votorum, & Matrimonij, alijsque eiusmodi casibus, ad sacram pœnitentiariam, seù Sedem Apostolicam spectantibus, respectiue irretitos dici permanere, imo interdum misere perire, tanti mali causam, ex his fontibus prouenire comperi.

§. II. Primò; quia Parochi, vel alij confessarij, qui ruri, & in pagis, extra Ciuitates habitant, sæpissimè nesciunt ad quem in vrbe pro remedio confugiant, qui, vel absolutionis, vel dispensationis literas à sacra pœnitentiaria, obtinere ijs procuret; vnde fit, vt hac cura deposita, pœnitentes, vel ad Episcopos, vel ad alios mittant, ad quos isti præ rubore, ac verecundia (fœminæ præsertim) accedere verentur.

Nesciunt aliquandò pœnitentes ad quē recurrere debeant.

§. III. Secundò. Alij verò, qui suos habent Romę procuratores, tantam pecunię vim pro expensis exigunt, vt hi, præ inopia, tantis sumptibus impares, omnino recedant, & fortè sibi persuadeant (quod longe peius esset) Sacrum Tribunal pœnitentiariæ, pro dictis literis, aliquid lucri reportare.

Est omninò certum, quod sacra pœnitentiaria gratis concedit absolutiones, & dispensationes.

§. IV. Tertio. Facit etiam nonnullorum confessariorum incogitantia, vt gratiæ obtentæ irritæ sint, quia casus, & casuum circumstantias necessario expli-

Quandoque rescriptum est nullum, quia non fuit benè supplicatum.

plicandas, male interdum exponunt; quo fit, vt literarum executores, præmisso pœnitentium examine, rem aliter se habere, quam exposita fuerit, comperiant, ac proinde dictas literas exequi non possint: Vnde pœnitentes, quasi desperati pro nouæ gratiæ impetratione, remedio priuati manent.

Aliquandò non adsunt DD. qui rescripta sacræ pœnitentiariæ exequantur.

§. V. Quartò. Accedit etiam non raro, vt pœnitentes, obtentis literis, non possint in suis pagis facile reperire Doctorem Theologiæ, vel sacrorum Canonum (his enim regulariter literæ sacræ pœnitentiariæ inscribuntur, vt videbimus in *Litera R. n. 63. à §. 21.*) aut saltem ille suspectus sit, nec etiam in vicinia, eos, quippe, qui procul absunt, facile adire possint, vnde literæ suo carent effectu, ac miseri pœnitentes in suis sordibus perseuerare coguntur.

Sacra pœnitentiaria salutem intendit animarum.

§. VI. His præmissis, cum certum sit Sacræ pœnitentiariæ Tribunal salutem dumtaxat animarum intendere, & omnia gratis concedere, existimaui Parochis, & confessarijs aliquot capita à me proponi pro remedio indicatorum incommodorum.

Pœnitens de casu reseruato diligenter examinandus.

§. VII. Primò. Vbi accedit aliquis ad illos, casu quopiam ad dictum tribunal pertinente laborans, examinent diligenter pœnitentem, vt rem totam syncere aperiat, obseruent genus censuræ, scrutentur omnia facti circumstantias, item inquirant de pœnitente, an sit vir, aut fœmina, an Laicus, aut Clericus, an Regularis, aut Secularis, an Sacerdos, vel in Ordine Sacro, aut simplex Clericus, aut Monialis &c. item appellent genus censuræ incursæ, & casum ex quo incursa est, an publicus, vel occultus, & circa irregularitatem videant, an ex delicto, & ex quali delicto cum suis circumstantijs, an ex homicidio, aut mutilatione, an ex violatione censuræ: an ex defectu, & ex quali defectu. In Matrimonijs inquirant quale sit impedimentum, an rè vera occultum, an de contracto Matrimonio, vel de contrahendo agatur; item quid causæ allegetur pro dispensatione obtinenda (idem fiat pro votis, scilicet quid causæ pro commutatione, & ad quem effectum) sed præsertim de Clerici percussore disquiratur, ad Vrbem, pro absolutione, si accedere non valeat.

Quid circa impedimenta Matrimonij inquirendum.

Modus scribendi ad sacram pœnitentiariam.

§. VIII. Secundò. Habita vera totius causæ notitia, scribant casum in carta quocumque charactere, dummodo legi possit, idque, siue latina, siue qualibet alia cuiuslibet regionis natiua lingua, omissis inutilibus, reticito etiam nomine, & cognomine pœnitentis (quamuis nullum sit periculum rem, & personam prodendi) nisi forte ageretur de censuris inflictis contra publicos Clericorum percussores, & duellantes in publicum, tunc enim nomen, & cognomen, simulque Diœcesim exprimant; in occultis vero per simplex NN. proceditur, & casum sic inscriptum directe mittant per postam, seu communem tabellarium publicum Romam Maiori Pœnitentiario in hunc modum.

Eminentissimo, & Reuerendissimo D. Cardinali Maiori Pœnitentiario.

Qui certe pro sua humanitate, & Charitate, libenter omnes audiet, iubebit literas expediri, & rescribendo, mitti curabit,

§. IX. Tertiò. In literis tamen Romam ad eum missis, significent quomodo, & qua via responsum mittendum sit per postam, seu communem publicum tabellarium, terminando literas Eminentissimo inscriptas in hunc fere modum. Digneiur Eminentia vestra rescribere N.N. in Ciuitate N. pro tali oppido N.

Significetur qua via responsum mittendum sit.

§. X. Sic autem casum proponet

Exemplaria pro conficiendis huiusmodi literis.

Eminentissime, & Reuerendiss. Domine N. Sacerdos contraxit irregularitatem ex homicidio occulto, ab eo ob talem, vel talem causam, clam tali modo patrato, vel procurato, in persona hominis laici: ab eo tempore non abstinuit ab exercitio ordinum vitandi scandali causa, vel ne se proderet, siue abstinuit, sed, cum diu, absque scandalo abstinere non possit, humillime supplicat pro remedio.

NN. Contraxit Matrimonium cum muliere, cuius matrem antea carnaliter cognouerat, conscius, vel nescius impedimenti (quod occultum est) quare, cum absque scandalo separari non possint, humillime supplicat pro remedio.

NN. Mulier emisit votum castitatis perpetuæ, sed cum adsit, vel futurum esse præuideat periculum incontinentiæ, humillime supplicat pro dispensatione ad effectum nubendi. Sed, cum innumeri sint casus, in quibus supplicari contingit Eminentissimo Cardinali maiori pœnitentiario, innumera quoque sunt supplì-

plicationum exemplaria, pro quorum notitia hæc indicasse sufficiat.

Quid, si non adsint graduati confessarij. §. XI. Denique, si in illo oppido, vel Ciuitate, in qua Eminentissimo pœnitentiario (vt præfertur) scribitur, non fuerint confessarij DD. in iure Canonico, vel Magistri in Sacra Theologia, vel si adsint, pœnitens non possit de facili induci eis aperire suam conscientiam, cum iam aperuerit alicui confessario non graduato, hoc ipsum in literis missis ipsi maiori pœnitentiario, significetur, quod idem significandum est, si confessarius gotticum characterem legere nesciat, quia (vti spero) de opportuno remedio prouidebitur.

Si responsum tardauerit, iterum scribendum erit. §. XII. Quod, si forte aliquando tardauerit responsum Eminentissimi maioris pœnitentiarij, tunc poterunt Confessarij, seu pœnitentes, iterum scribere, vt, si forte fuit deperdita prima Epistola, altera ad manus Eminentissimi maioris pœnitentiarij perueniat: & ex his, adiuuante Deo, præmissis omnibus incommodis prouidebitur, & animas fratrum nostrorum Deo nostro lucrabimur: Hortantur Parochi, & Confessarij, ad quos præsentes literæ peruenerint, suis confessionarijs illas affigere, & alijs, quantum poterunt, rescribendo, siue typis mandando, communicare pro animarum salute,

Instrumenta bellica.

180. Instrumenta bellica deferentes ad infideles, vel hæreticos, excommunicantur in Bulla Cœnæ Domini. *B. n.* 145. §. 24.

Instrumentum hostiarum.

181. Instrumentum ad hostias conficiendas, solent habere aliquæ Ecclesiæ, & conuentus, sic enim maiori puritate conficiuntur hostiæ consecrandæ, quod instrumentum debet ita conseruari, vt rubigo in illis non generetur, quare post illius vsum, oleo perfundatur, & interposita carta, decenti loco reponatur. *Gauant. tom.* 1. *part.* 5. *de nitor. sacr. suppell.*

Instrumentum ligneum.

Instrumento ligneo vtimur loco campanarum triduo ante Pascha. *F. n.* 42. 182.
§. 1. *& C. n.* 43.

Instrumentum Pacis.

Instrumentum pacis, quo Ecclesia vti 183.
solet ad dandam pacem Prælatis, & Magnatibus Missam audientibus, est tabella quædam habens aliquam sacram imaginem, sit autem longitudinis vnius palmi, & latitudinis paulo minus, & à tergo habeat manubrium, ex *Gauant. tom.* 1. *part.* 5. *de mensur. sacr. suppellectil.* ad quod manubrium appenditur velum coloris conuenientis, quo tergitur dicta tabella, postquam fuerit ab vno osculata, antequam alteri osculanda præbeatur: hoc autem solum fit quoad Prælatos, & magnates, quia cæteris inferioribus, si sit danda pax, datur prædictum instrumentum osculandum successiue, absque eo quod cum illo velo tergatur. Qualis sit tabella pacis.

§. I. Hæc tabella fuit introducta secundum *Baron. ann.* 45. *n.* 26. vt esset tanquam cautela contra fraudes, quæ arte Diaboli occurrere possunt, quando duo se inuicem osculantur: est vero in vsu in sequentibus casibus. Primò, si celebretur Missa priuata, præsente aliquo Prælato. Secundò, si sit præsens aliquis laicus ex Magnatibus, secundum consuetudinem locorum: Cæterum paratis datur pax per amplexum osculando ad inuicem sinistram genam, vt in *Litera S. n.* 196. §. 20. *D. n.* 123. §. 41. *& O. n.* 123. §. 5. Laicis autem semper datur per instrumentum. *S. n.* 196. §. 22. Finis huius tabellæ. Vsus huius tabellæ.

§. II. Aduertendum, quod hoc instrumentum pacis, antequam alicui osculandum detur, prius debet osculari à celebrante, si vero sit Presbiter assistens, vel Diaconus, qui immediate pacem à celebrante acceperit, prius ab isto osculetur, antequam alijs osculandum porrigatur. *P. n.* 91. §. 5. de authore huius ritus. *P. n. ibid. init.* & sciendum, quod numquam debet dari pax cum patena loco tabellæ, seu instrumenti, hoc enim prohibuit Pius V. in Epistola ad Archiepiscopum Tarraconensem, sicut dicemus in *Lit. P. num.* 91. §. 4. vide *Bauld. part.* 2. *cap.* 10. *artic.* 1. *n.* 4. *Gauant. tom.* 1. *part.* 2. *tit.* 10. *n.* 3. quomodo hæc ta- Tabella pacis prius debet osculari à celebrante, vel ab eo, qui immediate ab eodem celebrante pacem acceperit. Patena, loco tabellæ non osculatur.

tabella porrigatur osculanda celebranti, vel Presbitero assistenti, siue Diacono. *O. n.* 123. §. 5. & nota, quod hæc tabella ponitur super Altare, vel super credentiam, vt in *Lit. C. n.* 552. §. 4.

In te Domine speraui &c.

184. *In te Domine speraui &c.* omittitur ad Completorium in ritu Monastico. *P. num.* 251. §. 16.

Integrales partes.

185. Integrales partes Missæ. *P. n.* 41.

Integra res.

186. Integra, vel non integra res, quomodo in exequendis dispensationibus attendatur. *D. n.* 180. §. 91.

Integritas Confessionis.

187. Integritas confessionis Sacramentalis est de iure Diuino ad Sacramenti valorem requisita, quam veritatem definiuit *Concil. Trident. sess.* 14. *de Pœnitent. cap.* 5. *& can.* 7. & quidem non possumus dolere de vna offensa, quin etiam de alijs doleamus, ergo, neque rite, & valide possumus aliqua confiteri, alijs non apertis, vnde antequam quis confiteatur, debet præmittere examen conscientiæ. *E. nu.* 189. vt quantum fieri potest, omnia peccata memoriæ occurrant. Examen conscientiæ confessioni præmittendum.

§. I. Quia vero quandoque contingit, vt omnia mortalia expressè confiteri non possint, necesse fuit diuidere integritatem confessionis, in integritatem materialem, & integritatem formalem; illa est, quando omnia, & singula mortalia commissa, nondum rite absoluta, aperiuntur quoad numerum, & specificas circumstantias (de omnibus circumstantijs egimus in *Lit. C. n.* 311. & de numero peccatorum. *N. n.* 50.) hæc vero est, quando aperiuntur tantum aliqua peccata, tacendo alia, eo quod, pro tunc ità expediat, vt docet *Caram. in Theolog. Fund. lib.* 3. *n.* 3140. De essentia autem Sacramenti Pœnitentiæ absolute non est integritas materialis, sed formalis, vt tamen materialis sit necessariò requisita, nisi aliquid obsit, tunc enim formalis sufficeret: de causis excusantibus ab hac materiali integritate, dictum fuit in *Lit. E. n.* 213. Integritas confessionis alia materialis, alia formalis. Materialis integritas non est simpliciter necessaria.

§. II. Et, dum dicimus confessionem debere esse integram, loquimur tantum de mortalibus, ijsque adhuc non rite absolutis: nam cæterum venialia possunt in confessione omitti, vel omnia, vel aliqua, sicut in Confessione generali possunt omitti aliqua mortalia, iam alias rite confessa, vt bene notat *Busemb. in Medull. Theolog. moral. lib.* 6. *tract.* 4. *cap.* 1. Venialia in confessione omitti possunt, & etiam mortalia alias confessa.

1. *Dub.* 1. Ratio est manifesta, nam integritas in confessione requisita, respicit tantum illa peccata, quæ necessario sunt in confessione aperienda, sed venialia, vel mortalia iam rite absoluta, non sunt in confessione necessariò aperienda, vt constans est omnium opinio, ergo quoad hæc non erit obligatoria Confessionis integritas: de peccatis dubijs, iam diximus in *Liter. D. n.* 270. Plura de materia Sacramenti pœnitentiæ, quære in *Lit. M. n.* 107. vbi omnia inuenies. Dubia peccata, an confitenda.

Intentio in ordine ad horas canonicas.

Intentio satisfaciendi præcepto in recitatione officij requisita, sufficit virtualis, vt resoluit *Castrop. part.* 2. *tract.* 7. *Disp.* 2. *punct.* 3. *n.* 5. Cætera de horis canonicis habuisti in *Lit. H. n.* 48. 188.

Intentio quoad Missam.

Intentio est essentialiter requisita, tum ad valide consecrandum, tum etiam ad valide pro alijs, vel pro se sacrificium offerendum, hac enim deficiente, nec sacrificium fieri potest, nec pro aliquo offerri. 189.

§. I. Est autem intentio in triplici differentia, videlicet actualis, virtualis, & habitualis. Actualis est actus voluntatis actu tendens in finem, & actualiter concurrens ad opus. Virtualis est illa, quæ quidem non est actu, sed fuit, & conti- Intentio alia actualis, alia virtualis, alia habitualis.

continuate, sine interruptione remanet in virtute, cum non sit reuocata, concurrens virtualiter ad opus. Do exemplum. Titius Sacerdos determinat celebrare, cum intentione faciendi ea omnia, quę ad hoc munus ritè præstandum pertinent, & cum hac intentione, statim sine interruptione, pergit ad Ecclesiam, induit sacras vestes, accedit ad Altare, incipit Missam &c. & dum consecrat, est abstractus, amplius non cogitando de intentione.

Triplex est habitualis intentio.

§. II. Habitualis intentio trifariàm diuiditur: primo modo est illa, quæ actu fuit elicita, nòn reuocata, sed interrupta, & hæc conuenit cum virtuali in hoc, quod sit actu elicita, sed disconuenit, quia virtualis non est interrupta, secus verò hæc habitualis. Secundo modo est illa, quæ ex actuum frequentatione oritur, quia, ex frequentatis actibus fit habitus. Tertio tandem modo, intentio habitualis dicitur illa, qua quis intendisset rem facere, si aduertisset talem rem esse faciendam.

§. III. His notatis, faciliter cognoscitur quænam intentio sit sufficiens, tum ad valide consecrandum, tum etiam ad valide pro alijs, vel pro se sacrificium offerendum, talis enim requiritur, quæ actionem actualiter efficiat humano modo, cum autem habitualis intentio nullo modo existat, dum producitur effectus, sequitur eam minime sufficere, neque contrarium deducitur ex *D. Thom. part. 3. q. 64. artic. 8. ad 3.* vbi ait habitualem intentionem sufficere ad perfectionem Sacramenti, ibi enim Angelicus Doctor, nomine intentionis habitualis, intelligit virtualem, statim siquidem se explicat, dicendo, quod ex virtute primæ intentionis perficitur Sacramentum, quare habes ipsum velle, quod intentio debeat existere saltem in sui virtute.

Habitualis intentio non sufficit.

§. IV. Requiritur igitur actualis, vel saltem virtualis, quæ, esto actualiter non existat, existit tamen in sui virtute, & hæc virtualis omnino sufficit, quia, cum homines sint valde abstractionibus obnoxij, non est credendum Deum semper exigere intentionem actualem, cum hoc sit fere moraliter impossibile, vt communiter docent Theologi, & nominatim *Busemb. in Medull. theolog. mor. lib. 6. tract. 1. cap. 2. Bonal. tom. 2. tract. 22. lect. 6. Polman. in Breuiar. Theolog. part. 3. n. 161. & sequentib.* & habetur etiam in *Missal. de defectib. occurrentib. tit. 7. n. 4.* vbi tamen admonemur, vt, quantum fieri possit, actualem intentionem habeamus: sed *Quart. in Appendic. de Sacrific. Miss. q. 2. punct. 10.* vult probabiliorem sententiam esse intentionem habitualem sufficere ad validam Sacrificij applicationem, licet non ad validam consecrationem.

Virtualis intentio sufficit.

Actualis intentio est laudabilior.

§. V. Distinguunt alij intentionem in interpretatiuam, absolutam, & conditionatam: Interpretatiua non potest dari in nostro casu, ea enim est, quando quis aliquid faciens primariò, intendit implicite aliud efficere, in consecratione autem, & in applicatione Sacrificij, non datur aliquid, quod primariò intendatur, ita vt hæc possint implicitè in eo intendi, sed, tàm consecratio, quàm applicatio in suo genere primariò intenduntur: Quo verò ad absolutam, & conditionatam intentionem, certum est in consecrando, absolutam requiri, non enim licite consecratur sub conditione E.G. quod hostia sit præsens, vel sit materia apta, siquidem consecratio est de essentia Sacrificij, & non debet sic in dubio fieri, quare Sacerdos prius videat, vtrum adsint omnia requisita ad validam consecratiònem, & ita absolutam habeat intentionem.

Interpretatiua intentio non datur in casu nostro.

Consecratio debet absolute fieri.

§. VI. Si autem loquamur de applicatione Sacrificij, non video, quod hęc non possit fieri sub conditione E. G. quod ille, pro quo applicatur, sit capax, cum enim hæc sit species donationis, sub conditione fieri potest, docente *Quart. loc. cit.*

Applicatio Sacrificij sub conditione fieri potest.

§. VII. Non possumus tamen applicare Sacrificium sub conditione de futuro contingenti, quia fructus Sacrificij non potest esse suspensus, & ità inualide applicas pro eo, pro quo Petrus interrogatus, respondebit, aut, si applices pro eo, qui primus eleemosynam dabit, & hoc est omnino verum, vt videre est apud *Alloz. in Alpha. moral. verbo. Miss. disp. 2. section. 1. n. 38. Busemba. in Medull. Theolog. moral. lib. 6. tract. 3. cap. 3. dub. 2. n. 4. Mend. in Stater. dissert. 13. q. 7.* & decisum refert à *S. Rit. Congregat. die 15. Nouemb. 1605. Quart. in Append. de Sacrific. Miss. q. 4. punct. 1. Difficul. 5.* Pro futura autem intentione determinata, potest Sacrificium offerri, & ita, qui tenetur singulis hebdomadibus dicere duas, vel tres Missas, potest anticipare, nisi ex fundatione aliud in contrarium constet: item pro eo, qui

Pro intentione de futuro contingenti non possunt Missæ applicari.

Pro futura intentione determinata, valide Sacrificium applicatur.

certò eleemosynam dabit potest Sacerdos Missas anticipare in hoc sensu; E.G. moritur Titius, qui reliquit hæredibus, vt pro se facerent celebrare Missas centum, Antonius Sacerdos scit esse requirendum, vt has Missas celebret, & antequam quæratur, eas celebrat pro Titio mortuo, & postea eleemosynam sumit, in quo nullum video inconueniens, hic enim non suspenditur fructus Sacrificij, quia pro determinata anima offertur.

§. VIII. Petis, Quando applicatio Sacrificij in Missa fieri debeat; Respondeo hoc pendere ab ea quæstione, in qua quæritur, in quo essentia Sacrificij consistat, quia Sacrificium debet offerri antequam sit completum, & quia certior opinio est (vt diximus in *Litera D. n.* 54. §. 2.) quod Sacrificium per solam consecrationem compleatur, ideo applicatio, ante consecrationem, vel ante Missam fieri debet, non enim debemus in re tanti momenti, & vt plurimum de rigore iustitiæ, puta recepti stipendij, aliam opinionem sequi, certiori relicta; neque obstat, quod in Canone sit positum aliud *Memento* post consecrationem, ità vt videatur, quod in eo possit Sacrificium applicari, saltem pro defunctis, illud namque *Memento* ponitur, vt fructus, per impetrationem, ex repetita oratione, augeatur, notante *Quart. punct.* 11. *loc. supr.* qui etiam *punct.* 12. recte addit, quod si Sacerdos nullo modo Sacrificium applicaret, tunc fructus in Thesauro Ecclesiæ remaneret; Vtrum omnes Sacrificij partes possit Sacerdos ad libitum pro alijs applicare, dicemus in *Litera S. num.* 16.

In sola consecratione Sacrificium consistit, & ideo ãte eam offerri debet.

Sacrificium non applicatum manet in Thesauro Ecclesiæ.

De applicatione omnium partium.

§. IX. Qui esset dubius, pro quo Sacrificium prius offerre debeat ex pluribus obligationibus, quas habet, poterit remittere applicationem in Diuinam scientiam, dicendo videlicet, Applico, sicut Deo consulenti applicare deberem, & ita difficultates, & scrupula euaduntur, sicut cum Nauarr. aduertit *Quart. punct.* 13. *loc. cit.*

In dubio, quomodo Sacrificium applicandum.

§. X. Si quis oblitus se Sacrificium pro vno obtulisse, idem alteri ante consecrationem applicaret, deberet sequenti die Sacrificium offerre pro eo, cui illud non profuit, nam, licet probabile sit Sacrificium profuisse illi, cui primò fuit applicatum, tamen debemus tutiorem sententiam sequi, quia obligatio est certa, & non est ei tantum probabiliter satisfaciendum; *Tonell. in Sacr. Enchir. lib.* 2. *tit.* 8. *ad rubr.* 3. *in fin.*

Quid, si vnam applicationem ex obliuione mutes.

§. XI. Remanent aliqua de hac intentione notanda, tum circa consecrationem, tum circa Sacrificij applicationem; & primò, quod, si celebrans derisorie verba consecrationis proferret, non solum non conficeret Sacramentum, sed insuper grauissimum sacrilegium committeret: si tamen ante sumptionem hostiæ, & vini [nam post sumptionem non potest, cum non sit ieiunus, neque hic valet ratio de complendo sacrificio, cum non supponatur imperfectum, sed nullum, propter verba consecrationis ficte prolata, iuxta dicta in *Lit. F. n.* 134. §. 44.) pœniteat sui sacrilegij, poterit repetere super materiam formas cum debita intentione, & sic sacrificium facere, quod non sit ad complendum sacrificium, cum supponatur nullum, vt diximus, sed id esset faciendum, tum, ne detur populo occasio materialiter idolatrandi, tum, ne ipse celebrans sumat per modum Sacramenti, quod vere non est tale, tum etiam, ne ficte in hoc tremendo ministerio procedat.

Quid, si celebrans verba consecrationis derisorie proferat.

§. XII. Secundò notandum, defectu intentionis, non esse consecratas hostias, siue vinum, si hæc sint celebranti ignota, vt vidimus in *Liter. H. n.* 69. §. 11. Tertiò celebrantem non posse consecrare materiam indeterminatam. *ibidem.* §. 10. Quartò, qui consecrat plures hostias, siue particulas in vno cumulo positas, quæ sint numero viginti, putans tamen esse tantum decem, & octo, omnes consecrat. *ibid.* §. 4. in simili, & docet *Castrop. part.* 4. *tract.* 21. *punct.* 6. *n.* 2. in quo tamen casu *Missa de Defectib. occurrentib. tit.* 7. *n.* 1. admonet Sacerdotes, vt habeant intentionem consecrandi totam materiam, quam habent ante se, & ità, si Sacerdos post consecrationem depræhendat esse duas hostias, cum tamen putauerit fuisse tantum vnam, debet vtramque sumere, cum vtraque sit consecrata, quod etiam cum alijs notat *Castrop. tract.* 21. *punct.* 6. *n.* 2. Quintò notandum, quod, qui perficit Sacrificium alterius, deberet se conformare voluntati illius. *O. n.* 27. §. 4. & tandem noto, quod aliquando Sacerdos tenetur iuxta alterius intentionem sacrificium offerre, etiam absque stipendio. *ibid.* §. 2. & 3.

Materia ignota non consecratur.

Materia indeterminata non est consecrabilis.

Quid, si consecrando plures hostias, putes eas esse pauciores.

De perficiente Sacrificium alterius.

Quandoque applicandum est Sacrificium sine stipendio.

Intentio quoad Sacramenta.

190. Intentio in Sacramentorum administratione, & susceptione necessariò requiritur, & notat *Becan. de Sacram. in genere cap. 5. q. 3. & cap. 8. q. 10.* & quidem, vt docet *D. Thom. 3. part. q. 64. artic. 8. in corpor.* quando aliquid se habet ad multa, oportet, vt per aliquid determinetur ad vnum: actiones autem, quæ in Sacramentorum administratione, & susceptione exercentur, de sui natura se habent ad multa, sic ablutio, & vnctio. E. G. fieri possunt ad munditiam corporis, ad iocum &c. item prolatio verborum pro consecratione Eucharistiæ, potest aliquando adhiberi per modum docendi, quod idem dicendum de verbis absolutionis, & alijs, ergo cum hæc sint indifferentia pro Sacramentis, vel pro alijs functionibus, debet dari aliquod, per quod determinentur ad Sacramentum, & non ad aliud, sed hoc nihil aliud esse potest, quam intentio, ergo &c.

Requiritur intentio, tùm ad ministrandum, tùm ad suscipienda Sacramenta.

§. I. Aduertendum tamen in suscipientibus non semper esse requisitam intentionem per propriam suscipientis voluntatem, suppletur namque aliquandò ab Ecclesia, sicut in infantibus, qui licet propria careant voluntate, sunt capaces omnium Sacramentorum, præter Pœnitentiam, extremam vnctionem, & Matrimonium. *Castrop. part. 4. tract. 18. punct. 12. n. 3.* de intentione requisita in baptismo sanguinis. *B. n. 19. à §. 6.* In adultis autem requiritur intentio per propriam voluntatem. *idem Castrop. num. 4.*

Aliquandò intentio ab Ecclesia suppletur.

§. II. Videndum restat qualis intentio requiratur, & quia quoad hoc valde diuersa est ratio de ministro, ac de suscipiente, ideo, ad claram cognitionem, dicam primò de intentione ministri, & postea de intentione suscipientis; igitur intentio alia est actualis, alia virtualis, alia habitualis, ex quibus laudabilissima est actualis, quia tamen hæc non est totaliter posita in hominis potestate, vt aduertit. *D. Thom. ad 3. loc. cit.* ideo sufficit virtualis, vt in pari casu vidimus *supra n. 189. §. 4.* vbi etiam §. 3. diximus habitualem non sufficere.

Virtualis intentio sufficit.

§. III. Peculiaris hic difficultas occurrit de Episcopo ordinante, qui, antequam ordinationem incipiat, per aliquem à se deputatum protestaretur se non intendere ordinare illos, qui aliquo impedimento essent innodati; & Quæritur, vtrum, stante illa protestatione, esset valida ordinatio illius, qui vere aliquod impedimentum haberet: Respondeo esse certum, similes indignos non fore ordinatos, si Episcopus per illam protestationem, seriò, & efficaciter intenderet se non habere intentionem eos ordinandi, quia, deficiente intentione, quæ essentialiter requiritur, nihil fit: At, quia, vt plurimum huiusmodi protestatio profertur à ministris Episcopi ex consuetudine, & ad terrorem potius, quam ex determinata voluntate ordinantis, ideo dicendum, quod, etiam, stante dicta protestatione, omnes sint valide ordinati, vt bene aduertit *Caram. in Fundam. Theolog. lib. 3. n. 3665.* qui antecedenter notauit à multis damnari similes protestationes indicantes inualiditatem ordinationum, cum inde multa possint inconuenientia causari, non sine magna scrupulorum inquietudine, adeoque consultius esset id omittere; Quinimò putarem esse reprehendendos, qui eas protestationes præmitterent, cum hoc sit contra præscriptum Pontificalis Romani, vbi protestatio ante ordinationem facienda per extensum exprimitur, nec vlla habetur clausula, quæ declaret fore nullam ordinationem illorum, qui cum aliquo impedimento ad ordines accesserint, quæ vtique non defuisset, si ita expedire, Maiores iudicassent, sicut in ea habetur excommunicationis pœna contra illos, qui illicite ad ordines accedunt.

Quem effectum habeat protestatio Episcopi ante ordinationem circà indignos.

Non expedit protestatio Episcopi ante ordinationem de non ordinandis indignis.

§. IV. Quoad suscipientes Sacramenta, non solum sufficit virtualis, sed etiam habitualis intentio, vt, pluribus citatis, docet *Castrop. n. 6. loc. supr.* quod ratione probat, quia Sacramenta fuere à Deo instituta ad suscipientium vtilitatem, & ita decuit Deum contentum esse quacumque suscipientis voluntate, imo numero sequenti addit de Sacramentis ad salutem requisitis, quod (excepto Sacramento pœnitentiæ, de quo est peculiaris ratio, vt in *Litera P. n. 157.*) in suscipientibus sufficit etiam interpretatiua intentio, quam quilibet habet, dum est paratus, vt ipsi applicentur omnia remedia ad salutem necessaria, esto propter grauem infirmitatem non possit illa petere, neque antea petijsset. Plura de Sacramentis habebis in *Litera S. n. 49.*

In suscipientibus sufficit habitualis intentio.

Etiam interpretatiua intentio vagitet.

Inter-

Interdictum.

191. Interdictum quid operetur quoad Missas celebrandas. *M. n.* 211. *a* §. 6. Quid circa Sacramentorum administrationem. *Ibidem* §. 11. de Confirmatione. *L. n.* 121. De Eucharistia pro infirmis. *E. n.* 180. §. 9. de Extrema vnctione. *L. n.* 124. de contrahendo Matrimonio, & benedicendis nuptijs. *V. n.* 41. §. 3.

192. Interdictum incurrit communitas, siue vniuersitas, quæ appellat à Summo Pontifice ad Concilium. *B. n.* 145. §. 15.

193. Interdicti violatio irregularitatem parit. *D. n.* 85. §. 15.

Interna peccata.

194. Interna peccata non reseruantur. *R. n.* 64. §. 11.

Interrogare pœnitentem.

195. Interrogare pęnitentem, debet Confessarius sub mortali, quando ille sufficienter non se explicat, sicut docent communiter DD. apud *Coba. in Exper. rim. Theolog. tract.* 7. *n.* 205. & quidem Medicus interrogat de statu ægroti, vt congrue mederi possit, Doctor interrogat suum clientem, vt eum consilio iuuet, & iudex ad ferendam iustam sententiam, causę particularitates examinat: Confessarius autem est Medicus, Doctor, & iudex, vt dicetur in *Litera S. n.* 98.

Debet quandoquè confessarius interrogare pęnitentem.

Confessarius est medicus, Doctor, & Iudex.

§. I. Igitur Confessarius, quando prudenter dubitat pęnitentem, vel ob ignorantiam, vel ob inaduertentiam, non explicare quæ debet, illum interroget ad dignoscendam speciem, & numerum peccatorum, itemque (pro maiori securitate) circumstantias aggrauantes; at si Confessarius esset moraliter certus pęnitentem omnia distinctè dicturum, puta, quia sit peritus, vel sæpius confiteatur, tunc non erit opus illum interrogare, imò, neque erit expediens, quia id esset otiosum, & etiam in tædium pęnitentis conuerteretur, vt cum Suarez. & alijs, notat *Castrop. part.* 4. *tract.* 23. *punct.* 19. §. 2. *n.* 1.

Non omnes pœnitentes interrogandi.

§. II. Aduertat vero prudens confessarius, ne inconcinnitet interrumpat pęnitentem illum interrogando, sed opportune id præstet, prout melius iudicauerit, & caueat in suis interrogationibus, ne malitiam inducat, vbi non est, vt admonet *Abre. in Instit. Paroch. lib.* 9. *n.* 309. maxime in peccatis carnis ea solum inquirat, quæ magis necessaria videntur, nec nimis curiose in illis immoretur, quia posset causare non leuem tentationem tám sibi, quàm pęnitenti, & magis præstat confessarium minus perfectè cognoscere peccata, quam, per diligentiorem inquisitionem, occasionem ruinæ sibi, & proximo præbere, vt cum Coninch. obseruat *Tambur. de Confess. cap.* 7. *n.* 77. & fauet *Castrop. n.* 4.

Interrogatio opportunè fiat.

In peccatis carnis non multum immorandum.

§. III. Præter interrogationem peccatorum, debet Confessarius interrogare, saltem rudiores, quantum temporis intercedat ab vltima confessione; item quærat de statu pęnitentis, nisi iam sciat; item, vtrum conscientiam examinauerint, quod examen, si cognoscat eos non fecisse, illos mittat, vt conscientiam examinent, & si essent ità rudes, vt non sit spes, quod possint id præstare, consultius erit illos iuxta eorum statum interrogare, vt iuuentur. *Becan. de Sacram. cap.* 38. *q.* 12. *n.* 5. item interrogentur pęnitentes, vtrum habeant dolorem requisitum, & efficaciter statuerint impo sterum non peccandi, experientia namque docet plurimos pęnitentes esse adeo ignaros, vt nesciant partes essentiales Sacramenti pęnitentiæ, quo fit, vt semper peccata peccatis addantur, nisi his malis obuiet, sua charitate, diligens confessarius.

De alijs interrogationibus à Confessario faciendis.

Interpres.

Interpres quando, & quomodo in confessione adhibendus, & an hic teneatur hoc officium præstare. *Liter. P. n.* 162. *à* §. 13. 196.

Interruptio Missæ.

Interruptio Missæ sine causa, est illicita, & quomodo Missa interrupta sit prosequenda. *Lit. M. n.* 199. 197.

Interruptio horarum canonicarum.

198. Interruptio in recitatione horarum canonicarum, si sit inter horam, & horam, vtique vacat omni culpa, quin imò interponere tempus inter horam, & horam, vt determinatis ab Ecclesia horis, & temporibus recitentur, erit valde laudabile, vt in *Lit. T. n. 29. §. 4.* & hæc interpositio temporis inter horam, & horam, male dicitur interruptio officij, cuius nomine nunc intelligimus moram interpositam inter ipsam horam E.G. inter primum, & secundum psalmum horæ tertiæ, de qua hic est quærendum quale peccatum inducat, & an ad repetitionem obliget, & in hoc fere omnes DD. tam benignos inuenio, vt non solum liberent à repetendo, sed etiam eum ab omni graui culpa absoluant, qui officij recitationem per longam temporis moram interrumperet, resoluentes magnam interruptionem ad summum esse veniale peccatum, vt videri possunt *Abre. in Inst. Paroch. lib. 8. n. 142. Gobat. in Exprim. Theolog. tract. 5. n. 669. Abell. in Medull. Theolog. Append. de stat. cleric. artic. 4. q. 2. Alloz. in Alphab. moral. verb. hor. canon. disp. 2. section. 2. n. 23.*

An interruptio officij Canonici sit solum peccatum veniale.

§. I. Quam tamen opinionem sic laxe non consulerem, sed adhærerem potius sententiæ *Sà. in Aphorism. verb. Hor. canon. n. 19.* vbi ait, quod si interruptio fuerit facta ex aliqua rationabili causa, tunc nihil sit repetendum, secus vero, si nulla fuerit causa interrumpendi, & interruptio sit per longum tempus, quia in eo casu puto esse repetendum, vel à principio psalmi, vel horæ, vel nocturni, iuxta casus occurrentes.

Interruptio irrationabilis in officio, est cauenda.

§. II. Dubitatur, vtrum interruptio inter nocturnum, & nocturnum, sicut inter nocturnos, & laudes, sit minor culpa, quam inter psalmum, & psalmum, & ratio dubitandi prouenit ex dicendis in *Lit. P. n. 42. init.* vbi videbimus nocturnos, & Laudes vnicam tantum horam constituere; Respondeo tamen, vnum nocturnum ab alio, & etiam nocturnos à Laudibus posse probabiliter separatim recitari. DD. supra. Plura de horis canonicis quære in *Lit. H. n. 48.*

De interruptione inter nocturnum, & nocturnũ, vel inter nocturnos, & laudes.

Interstitia.

199. Interstitia sunt distantia temporis, quæ debet regulariter intercedere inter ordinem, & ordinem, tum, ne plures ordines eodem die conferantur, tum etiam, ne quis intra paucos dies pluribus ordinibus initietur.

§. I. Hæc interstitia non eodem rigore respectu omnium ordinum attenduntur, siquidem prima tonsura, & quatuor minores ordines, ad arbitrium Episcopi possunt eidem personę eodem die conferri: imò, de facto ita multi Episcopi facere consueuerunt: neque obstat *Tridentin. sess. 23. de reformat. cap. 11.* vbi habetur, quod minores ordines per interstitia temporum conferantur, quia ibidem Episcoporum arbitrio id remittitur, & ita Episcopi, vel propter causam aliquam rationabilem, vel iuxta consuetudinem receptam, possunt licite eidem eodem die conferre primam tonsuram, & quatuor minores ordines, vt notat *Castropal. part. 4. tract. 27. punct. 13. n. 5.* & est certum, non esse determinatum quantum temporis debeat intercedere inter ordines minores, vt ex *Trident.* colligitur, quod est manifestum signum, totum iudicio Episcopi relinqui. *Goba. in Experim. Theolog. tract. 8. n. 490.*

Prima tonsura, & quatuor minores ordines possunt eodem die suscipi.

Interstitia quoad ordines minores non sunt determinata.

§. II. Diuersa est ratio de sacris ordinibus, in quibus maiori rigore temporum interstitia obseruantur, & talis fuit mens Tridentini, dum quoad hos ordines interstitia per determinatum tempus assignat, nam in *sess. 23. de Reform. cap. 11.* videbis esse præceptum, quod nullus promoueatur ad sacrum Subdiaconatus ordinem, nisi post annum à susceptione postremi ordinis ex minoribus, & *cap. 13.* statuitur, ne vllus ordinetur Diaconus, nisi post annum à susceptione Subdiaconatus, & *cap. 14.* habetur, quod promoti ad Diaconatum, non possint promoueri ad Sacerdotium, nisi post annum à susceptione Diaconatus.

Quantum temporis inter susceptionem sacrorũ ordinum intercedere debeat.

§. III. Quia vero PP. Tridentini prudentissime præuiderunt expedire aliquando pro varijs occurrentijs, vt quis citius ordinetur, interstitijs non seruatis, ideo facultatem dederunt Episcopis, vt pro Ecclesiæ vtilitate, ac necessitate possent circa interstitia dispensare, & nota maiorem causam requiri ad dispensandum in interstitijs pro ordinibus sacris, quàm requiratur pro ordinibus minoribus, siquidem *Trident. supr. cap. 11.* loquens de interstitijs ordinum minorum, absolute ea relinquit arbitrio Episcopi; at vero, dum agit de interstitijs Sacrorum ordinum, dat quidem Episcopis po-

Episcopi super interstitijs dispensant.

potestatem dispensandi, sed conditionem addit, quod ita expediat pro Ecclesiæ vtilitate, & necessitate: imo, vt licite fiat hæc dispensatio, non sufficere solam Ecclesiæ vtilitatem, sed etiam requiri necessitatem cum paucis notat *Castrop. part. 4. tract. 27. punct. 13. n. 7.* attamen omnino dicendum est, vel solam Ecclesiæ necessitatem, vel solam vtilitatem sufficere, quia Concilium loquitur disiunctiuè, & non copulatiue, vt bene cum Bonacina obseruat *Barbos. in cap. 11. Trid. cit. n. 10.*

An ad dispensandum requiratur simul necessitas, & vtilitas.

§. IV. Nec puto Episcopum peccaturum, si faciliter in interstitijs dispensaret, maximè, vbi introducta est generalis consuetudo communiter dispensandi, sicut in Germania esse consuetum, testatur *Goba. in Experim. Theolog. tract. 8. n. 492.* & quidem ad dispensandum inter postremum ex minoribus, & Subdiaconatum, leuiorem causam sufficere, tradit *Mend. in Epitom. verb. Ordo. n. 11.*

De consuetudine dispensandi super interstitijs.

§. V. Diximus, quod in interstitijs possit Episcopus dispensare, intellige tamen de proprio Episcopo, & ideo, qui dimitteretur cum literis dimissorijs ad alium Episcopum, deberet dimitti dispensatus, quia alius, ad quem dimittitur, non poterit dispensare, vt notauimus in *Litera D. n. 167. §. 24.* &, sede vacante, dispensare super interstitia, poterit capitulum, seu eius Vicarius, dando literas dimissorias. *Capucin. in Summ. Bassei verb. Abbas. n. 9.* vbi etiam notat Generales Religionum posse cum suis subditis dispensare, quam potestatem habere Abbates in nostra Congregatione, est certum, vt videre est in *Bullar. Cassin. constit. 64. n. 10.* quæ incipit *Regularem vitam agentibus.* edita ab *Eugen. IV. ann. 1436. die 30. Iunij.* quæ etiam habetur in *Bullar. Magn. inter constit. huius Pontif. ordin. 9.* vbi §. 9. hæc habentur: *Quia etiam, ne præfatæ Congregationis Monachi, ab eorum quiete distracti, Romanam curiam pro crebris obtinendis licentijs, frequenter adire cogantur, quòd omnibus casibus, in quibus de iure communi Prælatis, ac Monachis dictæ Congregationis, authoritas, siuè licentia, seu dispensatio Ordinarij esset necessaria, si ab eisdem exempti non essent, Prælatis, Abbatibus, Prioribus, & Rectoribus huiusmodi, qui pro tempore fuerint, vna cum eorum Conuentibus, authoritate Apostolica, absque eo quod ad Sedem Apostolicam habeant recursum, huiusmodi licentiam, & authoritatem, tenore præsentium indulgemus.* vbi vides amplam potestatem Prælatorum dispensandi in Monachos: insuper dictum priuilegium non fuisse per Tridentinum reuocatum, optime ostendit *Castrop. part. 4. tract. 27. punct. 13. n. 13.*

Solus proprius Episcopus potest dispensare.

Abbates possunt in interstitijs dispensare.

Superiores Cassinensium possunt etiam dispensare.

§. VI. Quoad alios Regulares, si qui sunt, qui peculiari in hoc non fruantur priuilegio, dicendum nihilominus esset, quod Superiores possint in interstitijs dispensare, quia hi possunt dispensare quoad suos Religiosos in omnibus, in quibus potest Episcopus quoad suos Clericos, vt generaliter cum alijs resoluit *Nouar. in Summ. Bullar. part. 2. comment. 71. n. 6.* qui tamen *Comment. 107. n. 4.* refert Sacram Congregationem censuisse Regulares non posse in interstitijs dispensare, sed id spectare ad Episcopum ordinantem.

Alij Regulares quid possint circa interstitia.

§. VII. Suscipere ordines sacros, non seruatis interstitijs, sine debita dispensatione, est peccatum mortale, non tamen per hoc aliqua suspensio incurritur, & licet pœna suspensionis videatur imposita à Sixto V. eam tamen fuisse abrogatam à Clemente VIII. notat *Caramuel. in Fundam. Theolog. lib. 3. n. 3662.*

Peccant, qui sine dispensatione interstitia non seruant.

§. VIII. Annus, qui pro interstitijs debet intercedere, tum inter susceptionem postremi ordinis ex minoribus, & Subdiaconatum, tum inter Subdiaconatum, & Diaconatum, ac inter Diaconatum, & Sacerdotium, computandus est more Ecclesiastico à ieiunio ad ieiunium, non vero à die mensis ad diem mensis, vt compleantur duodecim menses: Do exemplum. Hoc anno 1678. occurrit Sabbatum *Sitientes* die 26. Martij, sequenti vero anno 1679. continget die 18. Martij, vnde adhuc non est completus numerus duodecim mensium, & tamen, qui esset ordinatus ordine Subdiaconatus Sabbato *Sitientes* anni 1678. posset Sabbato *Sitientes* anni 1679. initiari ordine Diaconatus, quia more Ecclesiastico censetur intercessisse integrum annum à susceptione ordinis Subdiaconatus, quod fuisse declaratum à Sacra Congregatione, cum alijs tradit *Castrop. n. 5. loc. sup.* & hæc quoad interstitia seruanda, ne intra paucos dies plures ordine sacri sumantur.

Quomodò computandus annus interstitiorum.

§. IX. Agendum nunc restat de interstitijs, ne plures ordines eodem die sumantur, neque de minoribus ordinibus est sermo, quia hi, vt iam diximus, possunt, & solent, simul, cum prima tonsura eodem die suscipi, sed solum de

sacris

Eodem die non possunt suscip. plures ordines Sacri.

sacris ordinibus loquimur, de quibus statuit *Trident. sess. 23. de Reform. cap. 13.* quod *Duo Sacri ordines, non eodem die, etiam Regularibus conferantur, priuilegijs, ac indultis quibusuis concessis, non obstantibus quibuscumque.* Vndè

§. X. Collige primò Episcopos posse simul eodem die conferre primam tonsuram, quatuor minores ordines, & Subdiaconatum, facta dispensatione super interstitijs, quæ intercedere debebant à susceptione postremi ordinis ex minoribus, ad Subdiaconatum, hoc enim non est conferre eodem die duos sacros ordines: item, quia Episcopatus tantum inadequatè distinguitur à Sacerdotio, potest simul cum Sacerdotio suscipi, & ita, qui die Dominico fuisset factus Sacerdos, posset licitè eodem die in Episcopum consecrari. *Goba. in Experim. Theolog. tract. 8. n. 465.*

Cum ordinibus minoribus potest simul conferri Subdiaconatus.

§. XI. Collige secundò esse abrogatum priuilegium Monachorum S. Benedicti concessum ab Eugenio IV. quod possent recipere eodem die omnes sacros ordines, neque in hoc alius dispensare potest, quam Summus Pontifex, & qui absque illius dispensatione, eodem die duos sacros ordines reciperet, remaneret suspensus. *Caram. cit.* Plura de licita ordinum susceptione quære in *Litera S. n. 202. §. 22.*

Est suspensus, qui eodem die duos sacros suscipit ordines.

Intorticia.

200. Intorticium accendatur à ministro paulò ante eleuationem in Missa, quod non extinguitur, nisi postquam celebrans sumpserit sanguinem, & si in Missa aliqui sint communicaturi, expectet minister quousque sit completa communio. *Miss. de rit. seruand. tit. 8. n. 6.* Conatur hic Gauantus conciliare verba *Caremon. Episc. Clement. VIII. lib. 1. cap. 29.* & verba *Missal. cit.* ne videantur contraria, quia Missale vult intorticium extingui post communionem, cæremoniale verò, post eleuationem, sed nunc cæremoniale Episcoporum denuo impressum, & correctum iussu Innocentij X. dicit cum Missali, quod funalia extinguantur post communionem, loquendo tamen de illis, quæ sunt super magna candelabra, pro eleuatione posita: & hic nota, malè, & contra Rubricam facere eos, qui nullum intorticium ponunt apud Altaria pro eleuatione accendendum, auferunt enim nimis indecenter paruum hoc reuerentiæ signum tanto Sacramento debitum; De intorticijs deferendis ad eleuationem in Missa solemni. *A. num. 105.*

De intorticio ad eleuationem accendendo.

Apud omnia Altaria debet esse intorticium pro eleuatione.

De Missa solemni.

Intorticia ad feretrum Defunctorum, quomodo ponenda. *T. n. 84.* 201.

Intorticia, vide. Faces. 202.

Introibo ad Altare Dei &c.

Introibo ad Altare Dei &c. est Antiphona solita dici in principio Missæ, *A. n. 383.* 203.

Introitus Missæ.

Introitus Missæ componitur regulariter ex psalmo Dauidis, versu eiusdem psalmi, *Gloria Patri &c.* & postea repetitur introitus: Quod componeretur ex psalmo, fortasse ortum habuit à Cælestino I. qui decreuerat, quod totum psalterium in Introitu ante Missam cantaretur Antiphonatim, idest, non totum psalmum, sed ex quocumque psalmo Antiphona desumeretur. *Alcuin.* contra quosdam antiquos relatos à *Radulph. propos. 23. Baron.* tamen *ann.* 418. intelligit de toto psalterio, & *Bellarm. lib. 2. de Miss.* idem tuetur, sed non in omnibus Ecclesijs obseruabatur. 204.

Ex quo componatur introitus Missæ.

§. I. Sunt aliqui introitus, qui non componuntur ex psalmis, vt in Natiuitate Domini *Puer, qui natus est &c. Isa. 9.* in Ascensione. *Viri Galilei. act. 1.* versus tamen semper est ex psalmis [vnicum tantum vidi introitum pro nouissima Missa de Septem doloribus, qui nullum Dauidicum versum habet] quem vsum retinuit S. Gregorius Papa apud *Durand. lib. 4. cap. 5.* & hi Introitus, cum à regula generali discedant, irregulares dicuntur.

Quandoque Introitus non desumuntur ex psalmis.

§. II. Versus psalmi, qui inuitatorio additur, regulariter hoc ordine ponitur: Si Introitus incipiat à primo versu psalmi, versus erit ille, qui proximè sequitur: si verò introitus incipiat ab aliquo versu de illis, qui sequuntur in psalmo, tunc versus erit ille, qui in psalmo est primus; exempla habes in feria secunda post

Qui regula versus psalmi inuitatorio addatur.

Dominicam Passionis, & in Dominica octaua post Pentecostem.

Gloria Patri in Introitu nõ dicitur tempore Passionis.

§. III. *Gloria Patri*, quod in fine introitus ponitur, fortasse institutum fuit à Damaso Papa, vt esset quasi finis psalmi, qui versus *Gloria Patri* tempore Passionis non dicitur, de quo ritu duas rationes affert *Gauant. tom. 1. part. 1. tit. 8. n. 1.* quarum primam desumit ex *Durand. lib. 6. cap. 60.* quia nimirum Introitus sunt de passione Christi; secundam accipit ab *Amalar. de offic. Ecclesi. lib. 4. cap. 20.* & est, quia omittenda est glorificatio Sanctissimæ Trinitatis illis diebus, in quibus proximè est secutura memoria humiliationis Christi nostri capitis.

Gloria Patri, quare in Missis Defunctorum non dicatur.

§. IV. in Missis Defunctorum *Gloria Patri* non dicitur, quia signum lætitiæ non debet ostendi in functionibus luctus, vel (secundum Durand. in *Ration. Diuin. Officior. lib. 6. cap. 52. n. 2.*) quia Defuncti nequeunt in hac vita SS. Trinitatem laudare.

Quare post Introitum Missæ Defunctorum dicantur duo versus psalmi.

§. V. Peculiare est in Introitu Missæ Defunctorum, quod habeat ex *Psal. 64.* primos duos versus, nempe *Te decet*, *& Exaudi orationem &c.* quod non reperitur in introitibus aliarum Missarum, in quibus legitur vnus tantum versus psalmi, rationem huius differentiæ assignat *Durand. n. 2. loc. cit.* vbi ait id esse, vel, quia optamus Defunctis duplicem stolam, animæ, scilicet, & corporis, vel, quia secundus versus psalmi succedat loco *Gloria Patri*, quod in his Missis non dicitur, ex quibus rationibus, mihi magis arridet prima, quam secunda; Si enim secundus versus adderetur loco *Gloria Patri*, sequeretur, quod in Introitu Missarum de tempore Passionis, deberent dici duo versus psalmi, quia neque in illis dicitur *Gloria Patri*, quod, cum non fiat, dicere debemus eam non esse rationem sufficientem.

Quomodò dicatur Introitus in Missa.

§. VI. Dicitur Introitus in Missa semper eodem modo cum versu *Gloria Patri*, vt in ordinario est notatum, qui versus tamen omittitur tempore Passionis, & in Missis defunctorum, sicut in propriis locis est positum. *Missal. de rubr. gener. tit. 8. n. 1.* & celebrans, dum Introitum incipit signat se signo Crucis. *S. n. 20. §. 19.* non tamen in Missis defunctorum. *M. n. 243. §. 1.* de Missa solemni. *C. n. 197. §. 11.*

Introitus pro Missa solemni quomodò cãtandus.

In Choro autem pro Missa solemni cantatur introitus, statim ac celebrans incipit *In nomine Patris &c.* postea cantantur *Kyrie* quod deducitur ex *Caremon. Episcop. lib. 2. cap. 8.* in pari casu: vnde male faciunt, qui antequam exeant de Sacristia expectant, quod in choro incipiantur *Kyrie*. *Bauld. part. 3. cap. 11. de Miss. solemn. artic. 4. n. 16.*

Introitus quare sic denominetur.

§. VII. De denominatione Introitus varia tradit *Gauant. in Rubr. Miss. cit.* & primò quod dicitur Introitus, quia tunc vere Sacerdos intrat ad Altare, dum enim est in plano post infimum gradum Altaris, dicit *Introibo*. & quandò vadit ad Altare, tunc intrat. *Microl. de Eccles. obseru. cap. 1.* Secundò, quia est quasi proemium Missæ *Conrad. lib. 1. Caremon. cap. 1.* Tertio, dicitur Introitus, quia antiquitus populo introeunte, psalmus cantabatur. *Rhenan. ad Tertull. de Cor. Milit.* præterea à S. Gregorio Introitus appellabatur Antiphona, & eundem Ambrosiani ingressam dicebant.

De Introitu Sabbati Sancti, & vigiliæ Pentecostes.

205\. Introitum non habet Missa Sabbati Sancti. *M. n. 251. §. 1.* & ideo in Missis priuatis non dicitur Introitus. *S. n. 7. §. 4.* in Missa autem vigiliæ Pentecostes, non dicitur quidem introitus in Missa solemni, sed dicitur in Missis priuatis. *V. n. 53. §. 4.*

Inuitatorium.

De Inuitatorio ad Matutinum.

206\. Inuitatorium cum psalmo *Venite exultemus Domino &c* dicitur ad Matutinum iuxtà ritum romanum, post versus *Domine labia*, *Deus in adiutorium*, *& Gloria Patri*, addito *Alleluia*, vel *Laus tibi Domine &c.* pro temporis diuersitate: Quo vero ad Breuiarium Monasticum, ante Inuitatorium, præmittitur psalmus *Domine quid multiplicati sunt &c.* vt in *Lit. D. n. 207.*

Duo Alleluia, tempore paschali inuitatorio adduntur.

Quomodò dicatur Inuitatorium cum psalmo.

§. I. Pro varietate officij, Inuitatorium est varium, quare recurrendum erit ad proprium de tempore, ad proprium, vel commune SS. prout casus occurrerit, attento tempore Paschali, vel non Paschali, pro Apostolis, & martyribus, pro alijs vero, cum nullum detur commune pro tempore paschali, eo tempore, inuitatorio addenda erunt duo *Alleluia*: psalmus semper est idem; & regula dicendi inuitatorium cum suo psalmo, est ista: primò bis dicitur integre totum inuitatorium, postea dicitur primus versus psalmi, & eo finito repetitur integre totum inuitatorium, tum dicitur se-

secundus versus psalmi, post quem Inuitatorium repetitur solum à medietate (& quando adduntur inuitatorio duo *Alleluia*, repetitur etiam inuitatorium à medietate illius, non vero à duobus *Alleluia*, contra quosdam, qui, sumpto exemplo ab Inuitatorio Martyrum, tempore paschali, repetunt inuitatorium à duobus *Alleluia*, quos arguit *Gauant. tom. 2. section. 8. cap. 3. n. 6.* & bene, quia Inuitatorium Martyrum tempore paschali, non est aliorum regula) & sic successiue primo repetitur totum, postea medium; post versum tamen *Gloria Patri* integre finitum, & repetita medietate inuitatorij, iterum totum inuitatorium repetitur, vt per extensum notatur in Breuiario, tàm Romano, quàm Monastico, in Matutino Dominicæ per annum.

Medietas inuitatorij repetitur etiam si addatur Alleluia.

§. II. Significat inuitatorium, quod Ecclesia omnes inuitat ad Deum laudandum, ex *Durand. in Ration. Diuin. offic. lib. 5. cap. 3. n. 11.* qui etiam *n. 12.* rationem reddit, quare aliquando repetatur perfecte, & aliquando imperfecte, dicitque id esse, quia aliqui perfecte hanc inuitationem recipiunt, imperfecte vero alij, proprijs passionibus adhærentes.

Quid significet inuitatorium.

§. III. Omittitur inuitatorium cum suo psalmo apud Romanos in festo Epiphaniæ Domini, dicitur tamen per octauam, vt in proprio loco in Breuiario Romano est notatum; rationem huius omissionis affert *Amal. lib. 4. de Eccles. offic. cap. 33. & 37.* vbi ait, ideo in festo Epiphaniæ omitti inuitatorium, vt distinguatur nostra inuitatio ad Deum, ab illa Herodis, qui Christum recenter natum quærens ad interficiendum, congregauit Scribas, & principes Iudæorum: alias rationes affert *Durand. lib. 6. cap. 16. n. 9.* inter quas notat, quod ideo omittitur inuitatorium cum suo psalmo, quia hic psalmus dicitur in tertio nocturno, & non debet bis dici: Conuenienter autem dicitur in tertio nocturno cum sua antiphona, fere ad modum inuitatorij repetita, ad significandum tempus gratiæ, in qua omnes ab Ecclesia inuitantur. *Durand. ibid.* Quoad ritum vero Monasticum, inuitatorium cum suo psalmo, dicitur etiam in festo Epiphaniæ more solito, vt in Breuiario Monastico est videre.

In festo Epiphaniæ Domini, omittitur inuitatorium.

Quare dicatur psalmus *Venite exultemus* in tertio nocturno in festo Epiphaniæ.

§. IV. Item omittitur inuitatorium cum suo psalmo triduo ante Pascha, tàm apud Romanos, quàm apud Monachos, quod mysterio non caret, fit namque ad significandum nos abhorrere à pessimo conuentu, & Concilio Iudæorum, qui Christum ad necem quærebant. *Alcui. de Diuin. offic. in cap. de Cœna Domin. & Amalar. lib. 4. cap. 21.* vel dic cum *Durand. lib. 6. cap. 72. n. 8.* ideo omitti inuitatorium in hoc triduo, quia Apostoli, qui alios ad Dominum consueuerant inuitare, dispersi tunc temporis erant. Plura de horis canonicis, quære in *Lit. H. n. 48.*

§. V. In officio defunctorum dicitur Inuitatorium in die tantum Commemorationis omnium fidelium defunctorum, & in die depositionis defuncti. ita rubrica particularis Breuiarij, tàm Romani, quàm Monastici, posita post inuitatorium officij Defunctorum, & nota ex *Gauant. tom. 2. section. 9. cap. 2. n. 3. & Ritual. Roman. in rubr. particul. ant. offic. Defunctor.* quod, si ex aliqua rationabili causa, in die Depositionis Defuncti diceretur tantum vnum nocturnum, deberet nihilominus dici inuitatorium; An autem etiam sit dicendum in die tertio, septimo, & trigesimo depositionis, affirmatiue respondet *Gauant. supr.* Ex rubrica quidem Breuiarij citata, contrarium colligi videtur, in qua habetur, quod *Inuitatorium dicitur tantum in die commemorationis omnium fidelium defunctorum, & in die depositionis defuncti*, & vtique ly *tantum*, restringit ad duos dictos casus, nihilominus Gauantum non refello, si dicantur tres nocturni, in eo namque casu, semper esse dicendum inuitatorium, videtur sensum esse rubricæ, & ita in praxi fuit explicatum, nec dissentit *Guyet. de propr. fest. lib. 4. cap. 23. q. 17.*

In defunctorum officio, quando dicendum inuitatorium.

An inuitatorium dicendum quoties dicuntur tres nocturni.

Inuocatio Sanctissimæ Trinitatis.

Inuocatio Sanctissimæ Trinitatis, in 207.
forma Baptismi, est essentialiter exprimenda. *F. n. 134. à §. 8.* & etiam in forma Sacramenti Confirmationis. *ibidem. §. 32.*

Inuocatiuæ benedictiones.

Inuocatiuæ benedictiones, quænam 208.
sint. *B. n. 91. §. 2.*

Ioannes.

209. Ioannes, qui nominatur in Oratione *Nobis quoque peccatoribus*. quinam sit. *Lit. N. n. 27. §. 1.*

210. Ioannes Euangelista, an fuerit sponsus in nuptijs Cana Galilææ. *Supr. n. 103. §. 25.*

211. Ioannes XVI. iussit commemorationem omnium fidelium defunctorum. *C. n. 366.*

212. Ioannes XXII. an instituerit, quod diceretur in Missa *Dona nobis pacem*. ad tertium *Agnus Dei*. *D. n. 261.*

Ioannis Baptismus.

213. Ioannis baptismus exponitur. *B. n. 18.*

Ipsis Domine &c.

214. *Ipsis Domine &c.* quomodo in canone prosequatur, facta commemoratione defunctorum. *S. n. 20. §. 62.*

Irregularitas.

215. Irregularitas, propriè non est censura, imo nec proprie pena, licet aliquando pro pena imponatur, sed ex se est quasi inhabilitas ad recipiendos ordines, vel eorum officia exercenda, & ad recipienda beneficia, vt docte, & breuiter *Busemb. in Medull. Theolog. moral. lib. 7. cap. 5. Dub. 1.* & inter censuras, & irregularitates ea est disparitas, quod censuræ semper contrahuntur propter aliquod delictum, irregularitates vero aliquando, imo multoties absque delicto. *Capucin. in summa Bass. verb. irreg. n. 1.*

Differentia inter censuras, & irregularitates.

§. I. Irregularitates non feruntur ab homine, sed à iure sunt latæ. *Busemb. dub. 3. loc. nuper. & Abre. in inst. Paroch. lib. 10. n. 489.* eas autem esse inductas iure tantum Ecclesiastico positiuo, tanquam certum, ex alijs tradit *Capucin. cit.* vbi etiam aduertit aliquos DD. docuisse quasdam irregularitates esse à iure Diuino, qui tamen debent in eo sensu intelligi, quod aliquæ irregularitates habuerint originem ex veteri lege, quatenus Ecclesia, ad illius imitationem, irregularitates instituit.

Irregularitates sunt de iure positiuo Ecclesiastico.

§. II. Nemo potest irregularitates inducere, excepto Summo Pontifice, qui solus potest condere ius canonicum. *Capuc. n. 4.* nec irregularitates sunt censendæ, nisi sint in iure expresse, quia non possunt incurri pro causa simili, vel æquali. *Idem Capucin.* imo in dubio, siuè facti, siue iuris, an irregularitatem incureris, censendus es non incurrisse, quia melior est conditio possidentis, nisi dubitares de homicidio, saltem iniusto à te commisso, vt, alijs productis, docet *Busemb. dub. 3.* & consonant *Capucin. n. 8. & Castrop. part. 6. Disp. 6. punct. 3. à n. 7.*

Causa efficiens irregularitatis.

Irregularitas non incurritur in casu simili.

An in dubio irregularitas incurratur.

§. III. Alia examinanda restant, de quibus tamen in gratiam Alphabeticæ nostræ dispositionis, in proprijs respectiuè literis agimus, & ita de subiecto irregularitatis, & quomodo irregularitas incurratur. *S. n. 201.* De Effectibus irregularitatis. *E. n. 37.* De causis ab Irregularitate excusantibus. *C. n. 192.* Quomodo irregularitates relaxentur. *R. n. 44.*

Plura alibi quærenda.

§. IV. Hæc de irregularitate necessario notanda censui, occasione dicendi in *Litera S. n. 202. §. 22.* de licita ordinum susceptione, quia irregulares non possunt licite ordinari.

Occasio huius tractatus.

Istarum est enim &c.

Istarum est enim &c. Antiphona dicenda pro pluribus martyribus fœminis. *V. n. 62. §. 5.* 216.

Iste Confessor &c.

Iste Confessor. &c. est hymnus dicendus ad Vesperas in festis Confessorum, tàm Pontificum, quàm non pontificum, nisi alius in proprio loco assignetur; & notandum hunc hymnum pati aliquandò mutationem in tertio versu: si enim est dies obitus, dicitur *Hac die lætus meruit beatas scandere sedes* [vel in hymnis antiquis, quibus nos monachi vtimur, *hodie lætus meruit secreta scandere Cœli*] idque etiam per octauam, quæ, cum nihil aliud sit, quam prorogatio festi, omnes illius dies pro vna die cum die festo computantur, vt innuit *Gauant. tom. 2. sect. 8. cap. 3. n. 7.* Si vero non sit dies 217.

Mutatio occurrit in hymno *Iste Confessor.*

dies obitus (præsertim, quando festum est translatum) loco illius versus dicatur *hac die latus meruit supremos laudis honores*. & semper dicitur per octauam, sicut dictum fuit in die festo, vt vidimus.

An in primis Vesperis festi Confessoris dicendum sit Beatas scandere sedes per hoc, quod primæ vespere sint in die obitus.

§. I. Duæ hic difficultates occurrunt, quarum prima est, an, quando transfertur festum Confessoris à die illius obitus in diem immediate sequentem, tunc in primis vesperis, sit dicendum *scandere sedes*, vel *supremos laudis honores*. & quidem videretur primum esse dicendum, quia in hoc casu, in primis vesperis, adhuc est dies obitus festi confessoris, nihilominus contrarium puto esse absolute probabilius, debet enim dici *Supremos laudis honores*. vt habet *Guyet. de prope. fest. lib. 3. cap. 13. q. 8.* vbi contrà *Gauant. cit.* bene notat, quia demonstratiuum *hac* designat diem, in qua celebratur festum, quæ dies est illa, quæ sequitur post primas Vesperas, in quibus etiam debent omnia correspondere diei, in qua celebrandum est festum, nec Gauantus contradicere poterit, nisi (quod esset nimis absurdum) velit dicere, etiam in primis vesperis, esse attendendum diem obitus præsentem Sancti, ex eo namque sequeretur, quod semper in primis Vesperis esset dicendum *Supremos laudis honores*. numquam vero *Beatas scandere sedes*. quia primæ Vesperæ dicuntur in die, quæ præcedit festo, & dies obitus, non est dies antecedens, sed dies, in qua festum agitur, quare aperte conuincitur, quod ratio mutationis dicti versus pro die, vel non die obitus, debet desumi ab ipsa die, in qua, etiam quoad Missam celebratur festum.

Quid, si festum infrà eius octauam transferatur.

§. II. Secundò, dubitatur, vtrum, quando festum aliquod confessoris habens octauam, celebratur infra illius octauam, sit dicendum *Beatas scandere sedes*, ac si illud festum celebraretur in die obitus, & ratio dubitandi ex eo prouenit, quia supra diximus, quod infra octauam semper dicitur hic hymnus, vt in die festi, quare sequeretur, quod in festo infra eius octauam translato, sit dicendus hymnus, vt in die festi fuisset dictum. Attamen contrarium est sentiendum, quia aliud est loqui de octaua, celebrato iam festo, aliud de eadem octaua, festo nondum celebrato; nam in hoc casu secundo, licet festum sit translatum infra propriam octauam, tamen, quando festum principale celebratur, non est dies obitus, neque in hoc casu octaua potest dici prorogatio festi, cum hoc nondum fuerit inceptum, ideoque, translato festo confessoris, etiam infra illius octauam, in tertio versu huius hymni dicetur *supremos laudis honores*, vt esse bene notandum aduertit *Gauant. cit.* quod non negat *Guyet. supr.* quidquid gratis dicat *Magr. in suo libell. cui titul. Notit. de vocab. Eccles.*

Ite Missa est.

Ite Missa est. dicitur quotiescumque 218.
in Missa dictum fuit, *Gloria in Excelsis*, cæterum eius loco dicitur *Benedicamus Domino*, & in vtroque casu respondetur, *Deo gratias*, & in Missis Defunctorum *Requiescant in pace*, cui respondetur *Amen*, & nota, quod semper dicitur in numero plurali, licet Missa celebrata fuerit tantum pro vno. *Gauant. tom. 1. part. 1. tit. 13. n. 1.*

Quando dicatur Ite Missa est.

In nocte Natiuitatis Domini omittebatur Ite Missa est.

§. I. In fine Missæ cantatæ, post mediam noctem Natiuitatis Domini, antiquitus non dicebatur *Ite Missa est*. rationem tradit *Microlog. cap. 34.* quia nempe populus non debebat dimitti ante matutinales laudes dicendas post Missam, & ita in fine Missæ dicebatur *Benedicamus Domino*, sed nunc abrogatus est ille ritus, & dicitur *Ite Missa est*. Ex dictis habes, quod institutum fuit *Ite Missa est*, ad dimittendum solemniter populum, sicut notat *Rupert. lib. 2. cap. 20.*

Quare dicatur Ite Missa est.

Quid, si transferatur festum SS. Innocentium.

§. II. In festo SS. Innocentium, & si regulariter non dicatur *Ite Missa est*. dicitur tamen, si hoc festum in die eius octaua transferatur. *D. n. 51. §. 23.*

Ite Missa est cum Alleluia, quandò dicatur.

§. III. A Sabbato Sancto, vsque ad Sabbatum in albis inclusiue, in fine Missæ dicitur *Ite Missa est* cum duplici *Alleluia*, vt habetur in Missali post Missam Dominicæ resurrectionis; sed nota, quod, si infrà octauam Paschatis esset celebranda Missa aliqua votiua pro re graui (dixi *pro re graui*, quia cæterum infrà hanc octauam, cum sit prohibitum fieri de festo duplici, etiam prohibentur Missæ votiuæ priuatæ, iuxta dicenda in *Litera M. n. 238. init.*) in fine illius non diceretur *Ite Missa est* cum duplici *Alleluia*, hoc enim est peculiare Missæ Paschatis, & eius octauæ, quare etiam dicemus in *Lit. L. n. 113. §. 5.* quod si esset celebranda Missa Litaniarum maiorum infra octauam Paschatis, in fine diceretur

N. B. Loquimur in suppositione, quod cantetur Missa S. Marci.

Ite

ratione titulá Ecclesiæ.

Ite Missa est, omisso *Alleluia. Gauant. tom.* 1. *part.* 4. *tit.* 11. *n.* 3. & *tit.* 17. *n.* 12.

Quare *Ite Missa est* dicatur in fine Missæ.

§. IV. Dicitur autem *Ite Missa est* in fine Missæ post illas orationes, quæ dicuntur post communionem, de quibus in *Lit. O. num.* 84. & dicto *Dominus vobiscum. Missal. de Rubr. gener. tit.* 13. *n.* 1. quod in fine Missæ dicatur, arguit *Thom. Vvald. tom.* 3. *tit.* 4. *cap.* 44. *n.* 7. ortum habuisse ab illis verbis, quæ Christus dixit in fine Cœnæ *Ioan. cap.* 14. *vers.* 31. *Surgite eamus hinc.* Opinatur *Radulph. proposit. vltim.* Leonem instituisse *Ite Missa est*, sed puto ipsum errare, quia id reperitur in *Constit. Apostol. lib.* 8. *cap.* 23. & *in Liturg. S. Petr.*

De modo dicendi *Ite Missa est*.

§. V. Quomodo celebrans dicere debeat *Ite Missa est*. vide in *Litera S. n.* 20. §. 75. si sit Sacramentum expositum. *M. n.* 222. à §. 11. si cantetur Missa sine ministris sacris, ipse celebrans cantat *Ite Missa est*. *C. n.* 204. à Diacono, quomodo cantandum. *D. n.* 123. §. 47. Sacramento exposito. *M. num. cit.* An celebrans debeat dicere *Ite missa est*. submissa voce, quando cantatur à Diacono. *C. n.* 197. §. 59.

Iterare baptismum.

219. Iterare baptismum inducit irregularitatem, quam tamen non contrahit, qui iterat alia Sacramenta, quæ imprimunt characterem. *D. n.* 85. §. 1. & *sequentib.*

Iterare ordines.

220. Iterare ordines, esset grauissimum crimen, vt est commune apud omnes; quia Sacramentum ordinis imprimit characterem in anima indelebilem, & licet, qui volunt, quod ordines minores non sint Sacramentum, sed tantum Sacramentalia, possint consequenter asserere ordines minores non imprimere characterem, nos tamen iuxtà nostra principia non possumus id defendere, cum secundum probabiliorem sententiam dicturi simus in *Litera O. n.* 116. §. 6. quod omnes ordinationes sunt Sacramentum, & consequenter omnes ordines, etiam minores imprimere characterem, præterquamquod non deberent iterari etiam si characterem non imprimerent, quia, videbimus in *Litera P. n.* 212. §. 2. non esse iterandam primam tonsuram, licet non imprimat characterem, cum non sit Sacramentum, sed quid Sacramentale.

Ordines iterari non possunt.

Minores ordines nō possunt iterari, etiamsi non imprimerent characterem.

§. I. Quandoque tamen ordinationes etiam sacrorum ordinum sunt repetendæ, si nempe ordinatio fuerit inualidè facta, idque, non solum, quando certum est primam ordinationem fuisse inualidam, sed etiam, quando de illius validitate prudenter potest dubitari, tunc enim, saltem sub conditione, esset ordinatio iterum facienda, ad impedienda grauia mala, quæ, ex dubia ordinatione, procedere possent.

Inualidæ, & dubiæ ordinationes repetı debent.

§. II. Si vero ordinatio fuerit quidem valida, vt tamen fuerint in ea omissa aliqua Sacramentalia, tunc non erit repetenda ordinatio, quæ supponitur valida, sed tantum supplenda erunt omissa, quæ etiam quocumque tempore suppleri possunt, vt videbimus in *Litera T. nu.* 30. §. 5. imò, quandò fit ordinationis repetitio ex suppositione, quòd prima fuerit inualida, non erit necesse expectare tempora à iure statuta pro ordinibus conferendis, & etiam in eo casu poterunt omnes ordines, tàm minores, quàm maiores [si omnes fuerint inualidè suscepti] simul eodem die repeti, licèt sit consultius, quod vno die repetantur ordines minores cum subdiaconatu, & altero die alij duo fieri, quæ tamen repetita ordinatio erit facienda, non in publico, sed in remoto loco ad vitandum scandalum, & populi admirationem.

Quandò post ordinationē suppleantur omissa.

Ordinatio inualida potest quocumque tempore repeti.

Repetita ordinatio priuatim facienda.

§. III. Quandò verò hæc ordinatio iteratur ex eo, quòd sit certum primam fuisse inualidam, ordinatio repetenda est cum omnibus solemnitatibus (licèt in loco secreto) sicut conuenit ordinationes facere: at, si ordines repetantur ex eo solum, quod adsit probabile dubium, vtrum prima ordinatio fuerit valida, tunc non erit opus omnes solemnitates repetere, sed tantum sufficiet repetere ea, quæ ad essentiam spectant, ratione materiæ, formæ, & intentionis *Quintanad. tom.* 1. *tract.* 6. *singul.* 1. *à n.* 2. qui etiam *n.* 4. rectè aduertit grauiter eum peccaturum, qui exerceret actus ordinis, aut absolute inualide collati, aut de cuius validitate probabiliter dubitatur; & talis quidem etiam irregularitatem incurreret, dummodo vere aliquem ordinem valide haberet, secus vero, si nullum valide susceperit, hæc enim

An cum omnibus solemnitatibus ordinationes repetendæ.

Peccat qui ministrat in ordine inualide suscepto, vel de quo dubitatur, & talis fit etiam irregularis, saltem si ordinatio fuerit absolute nulla.

enim irregularitas potest solum contrahi à Clerico, vt diximus in *Litera D. n. 85. §. 13.* imo probabile est, neque Clericos fieri irregulares, si ministrent in ordine (puta Diaconatus) de cuius validitate dubitatur, quia hęc irregularitas ab illis contrahitur, quando ministrant in ordine, quem absolute non habent, & si res est dubia, non est dicendum eos absolute non habere dictum ordinem, quod obseruat *Quintanad. n. 4. loc. cit.* Plura de Sacramento ordinis, quære in *Litera O. n. 116.*

Itinerarium.

221. Itinerarium positum fuit in fine Breuiarij pro deuotione Clericorum iter agentium, vt in periculis solum Deum cognoscant esse liberatorem; nihil autem pro nostro intentu de hoc itinerario agendum restat.

Iube Domne benedicere, ante Capitulum.

222. *Iube Domne benedicere*, non dicitur ante Capitulum, & quare, *C. n. 111. §. 8.*

Iube Domine benedicere, ante Euangelium.

223. *Iube Domine benedicere* dicitur à celebrante ante Euangelium in Missa, vt in *Litera S. n. 20. §. 30.* omittitur tamen in Missis defunctorum. *M. n. 243. §. 1.* & ante Passionem in maiori hebdomada, sed dicitur aliquando ante illam partem, quæ ponitur pro Euangelio. *M. n. 250. §. 4. & P. n. 61. §. 1.* Quando Diaconus petit benedictionem pro Euangelio, non dicit *Iube Domine*, sed *Iube Domne*, vt in *Litera D. n. 123. §. 12.* siquidem *Dominus*, est titulus solius Dei, *Domnus* vero est titulus hominis preclari, vt bene explicat *Touell. in Sacr. Enchir. lib. 2. tit. 6. n. 2.* Aduertat tandem celebrans, ne se signet signo crucis, dicendo *Iube Domine*, & ne dicat *In nomine Patris &c.* quia id esset præter rubricam operari *Baldr. part. 3. de rit. seruand. tit. 6. num. 2.*

Iube Domne benedicere, ante Lectiones.

Iube Domne benedicere dicitur ab illo, qui in matutino lectionem est lecturus, cui dat benedictionem conuenientem superior chori (apud aliquos Regulares solet benedictio proferri ab hebdomadario, sed apud nos id præstat Abbas, vel in eius absentia superior Chori) & notandum, quod non dicitur *Iube Domine*, sed *Iube Domne*, vt in pari casu diximus *supra n. 223.* Homines enim quacumque dignitate præfulgeant, appellantur *Domni*, non *Domini*, & etiam in Litanijs Summus Pontifex nominatur Domnus Apostolicus. 224.

§. I. Quando Episcopus in Choro, nullo maiori se præsente, dicturus est vltimam lectionem, tunc ipse Episcopus dicit *Iube Domne*, non *Domne*, quasi benedictionem à Christo petens, cui nullus respondet verba benedictionis, sed, dicto ab Episcopo *Iube Domne benedicere*, chorus absolute respondet *Amen*, vt in *Ceremon. Episcop. lib. 2. cap. 5.* De Episcopo dicente vltimam lectionem.

§. II. Duæ hic oriuntur difficultates, quarum prima est, an quilibet superior chori, si cantet vltimam lectionem, dicere debeat *Iube Domne* ita vt nullus respondeat verba benedictionis, sicut de Episcopo diximus. Secunda, an, qui solus officium recitat, dicere debeat ante lectiones *Iube Domine*, sicut esse faciendum à Sacerdote in Missa, diximus *supra n. 223.* Duæ difficultates proponuntur.

§. III. Ad primam respondeo cum *Gauant. tom. 2. section. 5. cap. 11. n. 4.* negatiue, quia quilibet superior non est æquandus Episcopo, & placet, contrà quosdam gratis loquentes, quare, quando superior chori inferior Episcopo dicturus erit vltimam lectionem, dicet *Iube Domne*, cui hebdomadarius, vel secundus Chori respondebit congrua verba benedictionis. Superior chori dicit *Iube Domne* more solito.

§. IV. Ad secundam dico cum *eod. Gauant. supr.* eandem quidem esse rationem in hoc de officio, ac de Missa, in praxi tamen solum in hac esse obseruatum, non vero in illo.

§. V. Quid autem significet petere benedictionem ante lectionem, tradit *Perez.* Quid significet benedictio ante lectionem.

Perez. in *Regul. S. P. N. Benedict, cap.* 9. *n.* 22. vbi ait id fieri, vt Deus aperiat cor nostrum in lege sua, & in præceptis suis. plura vide apud ipsum loco citato. Cætera de horis canonicis, quære in *Lit. H, n.* 48.

225. *Iube Domne benedicere* non dicitur ante lectiones triduo ante Pascha, quia fons omnis benedictionis mortuus creditur. *Gauant. tom.* 2. *sect.* 6. *cap.* 13. *n.* 11.

Iube hæc perferri.

226. *Iube hæc perferri per manus S. Angeli tui.* Intellige de votis fidelium; hinc habes ex *D. Gregorio lib.* 4. *Dialog. cap.* 58. Angelorum choros Sacrificio adesse, sicut etiam diximus in *Lit. A. n.* 349.

Iubilæum.

227. Iubilæum, quod à Romano Pontifice aliquando conceditur, est antiquissimum, & incæpisse tempore Apostolorum Petri, & Pauli, extistimant *Henriq. & Nauar.* apud *Castrop. part.* 4. *tract.* 24. *punct.* 12. §. 1. *n.* 2. & hoc figuram habuit in veteri testamento, scilicet in *Leuit. cap.* 25. *à n.* 9. vt expresse notat *Casal. de Sacr. ritib. cap.* 93. Anagogice autem annus Iubileus veteris testamenti Symbolum erat futuræ resurrectionis. *Tirin. in loc. Leuit. cit.* quia sicut in illo anno Iubileo agri frugiferi reddebantur proprijs Dominis, & serui liberi remanebant, ità per resurrectionem fit plena remissio, & Paradisi restitutio.

Tempore Apostolorum Iubilæum incæpit.

Figura Iubilæi.

Effectus iubilæi antiqui.

§. I. Varia solet esse quoad aliquas circumstantias Iubilæi concessio, & pro aliquali cognitione tradenda, examinare proposui tres modos, quibus jubilæum conceditur: de Iubilæo quidem Romano idest anno Sancto, dicemus in *Lit. R. n.* 95. & de Iubilæo Compostellano, iam diximus in *Lit. C. n.* 397. hic vero agemus de extraordinario iubilæo, quod pro duabus hebdomadibus concedi solet à Summo Pontifice post annum iubilæi anni Sancti, post coronationem Summi Pontificis, & quando ex aliqua vrgenti causa pro publica Ecclesiæ quiete, iudicatur conueniens.

Quando soleat concedi extraordinarium iubilæum.

§. II. Ad lucrandum hoc iubilæum, debet attendi ipsa formula concessionis, ita vt exequantur opera in ea iniuncta, vt in simili dicemus in *Lit. O. n.* 61. & ad clariorem explicationem, de hoc iubilæo plura notabo. igitur

De exequendis operibus iniunctis.

§. III. Noto primò opera iniuncta non esse alligata tali loco, & ideo non teneris illa adimplere in loco, vel Ciuitate tui Domicilij, sed potes ea exequi in quocumque alio loco, vbi fuit iubilæum publicatum. *Castrop.* §. 3. *n.* 21.

Extrà locum Domicilij potest iubilæum acquiri.

§. IV. Noto secundò eleemosynam impositam fieri laudabilius, attenta qualitate proprij status, & possibilitatis, iuuat tamen, si fiat prout deuotio suggesserit. *Sà, in aphor. verb. Indulgentia. num.* 4.

Eleemosyna quanta esse debeat.

§. V. Noto tertiò, ex pluribus Ecclesijs designatis sufficere vnam, aut duas visitare, fundendo preces ad libitum, iusta tamen intentionem Pontificis. *Abre. in Instit. Paroch. lib.* 10. *n.* 464. & si quis ob multitudinem populi, non possit in Ecclesiam intrare, sufficiet illam deforis visitare. *Alloz. in alphab. moral. verb. Indulgentia. sect.* 4. *n.* 7.

De Ecclesiæ visitatione.

§. VI. Noto quartò esse ieiunandùm tribus diebus, feria quarta, videlicet, sexta, & Sabbato, & quidem etiam à iuuenibus, & senibus, quia hoc ieiunium non est simpliciter de præcepto, sed de consilio pro comparando iubilæo *Castrop. n.* 2. & qui non exequitur opera imposita, licet esset morbo impeditus, non consequitur indulgentiam. *Sà. n.* 19. nisi aliud in bulla caueatur: Obserua vero, quod, si concedatur hoc iubilæum intra tempus à Paschate Resurrectionis, vsque ad Pentecostem, tunc non imponuntur ieiunia, sed eorum loco eleemosyna, vt videre est in bulla concessionis iubilæi Sixti V. *ann.* 1585. *die* 24. *Iunij.*

Tria ieiunia facienda.

A Paschate ad Pascha, non imponuntur ieiunia.

§. VII. Noto quintò, esse requisitam peccatorum confessionem. *O. n.* 61. §. 2. neque tamen quæcumque confessio sufficit, sed talis requiritur, quæ pœnitentem in gratia constituat, nam sacrilega est omnino abhorrenda. *Abreu. n.* 466. probabile est tamen, quod, qui fecit sacrilegam confessionem, si postea perfecte conteratur, & expleat vltimum opus in gratia, iubilæum consequatur. *idem. nu.* 467. contrarium nihilominus *num. sequent.* putat verius, & consonat, quia vera confessio est vnum ex operibus iniunctis, ergo, sine illa non potest jubilæum acquiri.

Confessio debet esse vera.

§. VIII. Noto sextò sumptionem Eucharistiæ esse necessariam pro consecutione iubilæi, quare, si quis, propter impo-

Communio Eucharistica necessariò requiritur.

impotentiam, non posset communicare, iubilæum non lucraretur, neque hoc opus, vtpote primariò intentum, potest à confessario in aliud commutari. *Abre. n.* 473. quid quid dicat *Alloz. n.* 18. *loc. cit.* debet autem communio fieri rite, & recte, & non sacrilege, quia hæc imponitur ad placandum Deum, qui offenderetur non leuiter per communionem sacrilegam: vtrum vero, qui sacrilege communicauit, si in ipsa vltima periodo perfecte conteratur, iubilæum lucretur, affirmant aliqui, & negant alij DD. graues apud *eund. Abre. n.* 474.

Quilibet confessarius approbatus est eligibilis tempore iubilæi, etiam à Regularibus.

§. IX. Noto septimò tempore iubilæi quibuscumque licere eligere sibi qualemcumque confessarium ab ordinario tamen approbatum, iuxta dicta in *Lit. A. n.* 419. & de Regularibus *ibid.* §. 17. (suppono hoc priuilegium semper per iubilæum haberi, vt communiter occurrit) idque religiosis, tàm viris, quàm fœminis, absque vlla licentia suorum Prælatorum, etiam si eligere velint alium extra suum ordinem: est communis apud *Alloz. n.* 31. *loc. supr.* & Regulares probabiliter possunt etiam eligere approbatum tantum à suo superiore. *A. n.* 419 §. 17. Aduertendum vero, quod Moniales non possunt eligere quemcumque Confessarium ex simpliciter approbatis, sed tantum ex illis, qui sunt approbati pro Monialibus, nam electio aliorum esset de non approbatis quoad illas, & in iubilæo habetur, quod possit quidem eligi quicumque confessarius, sed cum conditione, quod sit approbatus; pro Monialibus autem esse peculiariter approbandos, aperte asserit *Lantus. in Theat. Regul. verb. iubilæum. n.* 2. & nouissime habetur ex *Const. Clement. X. quæ incipit superna magni.* §. 4. debet tamen ordinarius, tempore iubilæi, plures confessarios pro Monialibus approbare, quia cæterum ipsæ non gauderent priuilegio eligendi hunc, vel illum, nec Episcopus potest illas ad vnicum confessarium astringere, cum non possit restringere gratias, & indulta Pontificis. *Mend. in Epitom. verb. Iubilæu. n.* 5.

Non omnes approbati, censentur pro monialibus approbati.

Tempore iubilæi debent approbari plures confessarij pro Monialibus.

Facultas pro censuris, & casibus reseruatis.

§. X. Noto octauò, quod regulariter in tenore iubilæi conceditur omnibus, vt possint absolui per quemcumque approbatum à quibuscumque censuris, & casibus, etiam reseruatis in bulla Cœnæ, nisi in concessione ipsa iubilæi aliquis casus excipiatur, sicut solet excipi casus hæresis, quæ non sit mere interna, vel mere externa, sine errore intellectus,

Casus hæresis solet excipi.

quod notat *Abre. n.* 457. qui tamen in processu aduertit, quod, licet in generali concessione pro obtinenda absolutione à casibus Bullæ Cœnæ, non veniat crimen hæresis, tamen probabile est, quod in foro conscientiæ etiam ab illo quis possit absolui, nisi esset hæreticus denunciatus, de quo vtique diuersa est ratio.

§. XI. Quo tempore quis valeat absolui à reseruatis, virtute iubilæi, multi multa dicunt, nos autem omissis inutilibus quæstionibus, ea tantum breuiter trademus, quæ ad praxim conferunt. Igitur dubitatur, an, qui in prima hebdomada obtinuit iubilæum, possit in secunda hebdomada à reseruatis absolui, si in ea reinciderit. Responden aliquos id negare, & præsertim *Mend. in Epitom. verb. Reser. casus. n.* 9. asserit, quod, qui iam pro iubilæo confessus est, si postea committat reseruata, non possit, neque in eadem hebdomada, ab illis absolui, tamen *Castrop.* §. 3. *n.* 6. vult contrarium esse satis probabile, vt nimirum, qui consecutus est Iubilæum in prima hebdomada, possit in secunda à reseruatis absolui, si iterum ea committat, quia putat huiusmodi priuilegium durare per totum tempus, quo fideles possunt iubilæum lucrari.

An post iubilæum consecutum possit quis à reseruatis absolui.

§. XII. Item dubitatur, an quis possit à reseruatis absolui, antequam præstet alia opera pro consequendo iubilæo imposita: & respondet affirmatiuè *Castrop. n.* 10. dummodo talis habeat veram intentionem consequendi iubilæum, nam cæterum, qui, tempore iubilæi confiteretur reseruata, animo solum obtinendi absolutionem ab illis, non vero consequendi iubilæum, non esset vere absolutus, quia facultas absoluendi à reseruatis, datur ad commode Iubilæum acquirendum. *Bonal. in Theol. moral. tom.* 2. *tract.* 26. *lection.* 52. vbi tamen addit, quod, qui, animo lucrandi iubilæum, absolutus fuisset à reseruatis, vere esset absolutus, licet postea, vel mutaret sententiam, vel ex aliquo impedimento, etiam morali, iubilæum non consequeretur; Vtrum autem, obtenta absolutione à reseruatis, tenearis sub mortali consequi iubilæum, alij asserunt, alij probabilius negant apud *Castrop. num.* 13.

An, qui non vult consequi iubilæum possit à reseruatis absolui.

§. XIII. Item dubitatur, an ille, qui committit reseruatum sub spe obtinendi absolutionem virtute iubilæi, possit vere absolui, & affirmatiue respondet cum

Quid dicendum de eo qui reseruatum committit sub spe iubilæi.

Card. Bellarmin. Allez. in alphab. mor. verb. Indulg. sect. 4. n. 28.

An reservatus possit absolui post tempus iubilæi.

§. XIV. Item dubitatur, an, qui consequutus est iubilæum sine confessione, quia tunc non erat memor alicuius mortalis, si postea, transacto tempore iubilæi, recordetur alicuius reseruati, possit ab eo absolui. Respondeo negatiue, quia de tali reseruato nec directe, nec indirecte fuit absolutus. *Allez. n. 33.* bene tamen posset absolui ab aliquo reseruato casu, quem, ex obliuione, in facta confessione omisisset, quia ab illo, saltem indirecte erat absolutus. *Bonal. lect. 53.* & ita, qui in confessione omisit rationabiliter reseruatum, puta, ne reuelaret complicem, poterit à quocumque approbato absolui, etiam finito tempore iubilæi, quod esse commune, notat *Allez. n. 34.*

Quid dicendum de eo, qui post iubilæum confessionem differt.

§. XV. Item dubitatur, vtrum ille, qui, ex consilio confessarii, distulit confessionem post tempus iubilæi, &, elapso dicto iubilæi tempore, committit reseruata, possit ab illis absolui. Respondeo affirmatiue cum *eod. Alloz. n. 35.* quia illa absolutio requiritur, vt talis iubilæum consequatur, etiam elapso tempore assignato, sed negatiuam opinionem probabiliorem putat *Bonal. lect. 53.* nullum tamen est dubium, illum posse à reseruatis absolui, elapso tempore iubilæi, qui quidem intra illud tempus incæpit confessionem, sed illam non potuit perficere. *Sa. verb. Indulgent. n. 14.*

Vota, virtute iubilæi commutari possunt.

§. XVI. Noto nono, quod virtute iubilæi, potest quis votorum commutationem obtinere, præter vota Castitatis, & Religionis, hæc enim excipi solent, quæ commutatio est quidem petenda a confessario, sed non est necesse, quod petatur in ipsa confessione, potest enim etiam extra illā peti. *Castrop. n. 14.* imo potes apud vnum confiteri, & ab alio votorum commutationem obtinere, est commune apud *Alloz. n. 32.* neque, ad obtinendam hanc commutationem est necesse prius facere omnia opera pro iubilæo imposita. *Castropal. n. 10.* interrogant aliqui, vtrum,

An, transacto tempore iubilæi, possint vota commutari.

qui commutationem voti obtinuit, si postea iubilæum non lucretur, valeat commutatio; & affirmatiue respondet idem *Castrop. n. 11.* dummodo habueris tunc intentionem consequendi iubilæum; addo etiam, quod post consequutum iubilæum, adhuc elapso tempore, potes voti commutationem obtinere, ita cum aliis. *Alloz. n. 36.* dummodò tamen vota, saltem in genere manifestaueris, tempore iubilæi. *Castrop. n. 8.* nisi illorum fueris oblitus, nam ex suppositione, quod lucratus sis iubilæum, poteris, etiam transacto tempore, commutatione frui. quod, licet aliqui negent, tamen affirmatiuam partem veriorem existimat idem *Castrop. n. 9.*

An iuramenta, virtute iubilæi, possint commutari.

§. XVII. Aduertendum ex *Abre. lib. 10. n. 462.* non posse, virtute iubilæi, commutari iuramentum, quia hoc non venit nomine voti: An autem possit commutari votum iuratum, maior est difficultas; negat quidem *Abre. cit.* tamen ego libentius concederem, quia in bulla iubilæi regulariter excipiuntur tantum vota Castitatis, & Religionis, & exceptio firmat regulam in contrarium, & ideo non debet censeri exceptum votum iuratum; neque ex eo, quod iuramentum, virtute iubilæi, non possit commutari, sequitur, quod non possit commutari votum iuratum, quia, aliud est simplex iuramentum, aliud votum iuratum, vt iuramentum, non commutatur, sed, vt votum, & cum votum sit iuratum, indirecte commutatur etiam iuramentum voto annexum:

Vota iurata commutari possunt.

In eadem hebdomada fiant omnia opera facienda.

§. XVIII. Noto decimò, omnia opera pro consecutione iubilæi imposita, esse præstanda in eadem hebdomada, in prima, scilicet, vel secunda, ad validam acquisitionem iubilæi, & talem esse Pontificis intentionem, docent aliqui apud *Abre. n. 477.* & licet *Castrop. n. 19. loc. cit.* velit, quod dicta opera possint, partim in vna, & partim in alia hebdomada exequi, tamen numero præcedenti, nostram sententiam asserit esse securiorem, & consulendam: sciendum vero, quod quælibet hebdomada includit etiam Dominicam sequentem *Abre. nn. 479.*

Quibus diebus possint exequi opera pro iubilæo.

§. XIX. Noto vndecimò, in qualibet hebdomadis die posse compleri opera pro consecutione iubilæi, cum nullus ordo sit necessario attendendus. *Busemb. in Medull. Theolog. moral. lib. 6. tract. 4. cap. 1. dub. 4. artic. 2. §. 2. n. 3.* atque ideo etiam Sacra Eucharistia quolibet die sumi potest. *Abre. n. 481.* vbi tamen bene aduertit, ieiunia esse assignata determinatis diebus, feriæ, scilicet quartæ, sextæ, & Sabbato: Vtrum autem laudabilius sit communionem aliis operibus præmittere, vel postponere, non conueniunt DD. quidam enim volunt melius esse premittere, vt alia opera fiant digniora ex fructu acquisito.

An conueniat, quod communio sit vltimum opus.

per

per sacrum cibum, alij vero postponere, quia alia opera ad communionem disponunt. ità refert *Castrop. n. 2.* mihi tamen placet Consilium *Abre. proxime relat.* qui afferit communionem conuenienter esse vltimum opus, quia per vltimum opus iubilæum lucratur; & non potest quis illud lucrari, nisi sit in gratia, communio autem semper supponit gratiam.

Iubilæum per vltimum opus lucratur.

Non est necesse, quod opera pro iubilæo sint supererogationis.

§. XX. Noto Duodecimò, opera exequenda pro iubilæo non debere necessario esse supererogationis, valent enim, licet sint aliàs debita, & ita communio Paschalis sufficit; sicut ieiunia, quæ sunt debita E. G. ob quatuor tempora. *Castrop. §. 3. n. 2.*

Differentia inter iubilæum, & indulgentiam plenariam.

§. XXI. Noto tertio decimò iubilæum non differre ab indulgentia plenaria, nisi accidentaliter, ratione quorundam priuilegiorum, quia, virtute iubilæi potest eligi quicumque confessarius approbatus, habetur absolutio ab omnibus censuris, & casibus reseruatis; & obtineri potest commutatio votorum, quæ priuilegia, virtute simplicis Indulgentiæ, non conceduntur: ita cum alijs *Busemb. §. 2. n. 1.*

An bis possit iubilæum acquiri.

§. XXII. Noto quartodecimò, quod, licet apud *Mend. in Epitom. verb. Iubil. n. 2.* sit probabile Iubilæum concessum per duas hebdomadas, posse acquiri bis, tàm in prima videlicet, quàm in secunda hebdomada, tamen probabilius, & verius est, quod possit acquiri tantum semel, vt, pluribus productis, sustinent *Castrop. §. 3. n. 4. & Busemb. n. 2. loc. cit.* vbi etiam addit ita declarasse Sacram Cardinalium Congregationem: Iubilæum tamen anni Sancti potest pluries lucrari, ex declaratione Vrbani VIII. quod etiam dicetur in *Litera R. n. 95. §. 8.*

Iubilæum publicandum, & a quo.

§. XXIII. Noto quintodecimò Iubilæum esse ab ordinario publicandum, & quidem quamprimum, cessante vrgenti causa. *Mend. n. 3.* Religiosis tamen potest publicare iubilæum ipsorum Prælatus. *Sà. in Aphorism. verb. Indulgent. n. 12.* Si quis vero inculpabiliter ignorasset iubilæi promulgationem, etiam elapso tempore, posset illud lucrari intrà vnam ex duabus hebdomadibus sequentibus à die notitiæ computandis: vt docet *Abre. n. 483.* Plura de Indulgentijs, quære *suprà n. 105. & sequentib.*

Iudex causarum Matrimonialium.

Iudex causarum Matrimonialium, est varius, pro varietate causæ, nam aliæ 228.
sunt causæ pure ciuiles, aliæ pùre spirituales, & aliæ mixtæ ex ciuili, & spirituali, quia Matrimonium potest spectari, tum, vt contractus ciuilis, tum, vt Sacramentum: Causæ pure ciuiles sunt, quando agitur de Dotibus, de successione, de hæreditate &c: Pure spirituales, quando agitur de materia, forma, ministro, benedictione Sacerdotali &c. mixtę verò, dum agitur de impedimentis de Diuortio, de repudio, & similibus.

Matrimoniales causæ variæ.

Causæ Matrimoniales ad Iudicem Ecclesiasticum spectant.

§. I. Commune est autem apud Theologos causas pure ciuiles spectare ad Iudicem Sæcularem, & pure Spirituales, ad Iudicem Ecclesiasticum, mixtas autem etiam spectare ad Ecclesiasticos Iudices, colligitur ex *Trident.* vbi *sess. 24. de Sacram. Matrimon. can. 12.* sub anathemate definitur causas Matrimoniales ad Iudices Ecclesiasticos spectare, & ita notat *Becan. de Sacram. cap. 50. n. 4.*

Quid, si causa pure ciuilis pendeat à causa pure Spirituali.

§. II. Sed petis, quid iuris, si controuertatur causa pure ciuilis, cuius decisio pendeat ab alia causa pure Spirituali? Respondeo tunc prius per Iudicem Ecclesiasticum esse decidendam causam pure spiritualem: quod si moueatur lis de Matrimonio, quæ non sit in iure, sed in facto, tunc forte ea decidi poterit à Iudice Seculari, quia probabile est in eo casu dari locum præuentionis, secundum *Gobs. in Experim. Theolog. tract. 9. n. 63.*

Exemplum pro causa in iure, & causa in facto.

§. III. Vt autem scias quid sit causa in iure, & causa in facto Matrimonij: Do exemplum; supponimus Petrum velle adire hæreditatem sui Aui, cui obijcitur patrem suum non esse filium legitimum sui Aui, atque ideò, esto ipse Petrus sit legitimus, cum tamen fuerit illegitime procreatus eius Pater, non habet ius in hæreditate Aui sui; hæc igitur quæstio de illegitimitate, vel sit, quærendo, vtrum Matrimonium, ex quo fuit natus eius Pater, sit validum, vel vtrum sit natus ex tali Matrimonio, necne. Prima quæstio est de iure Matrimonij, quia agitur de eius validitate, secunda est de facto Matrimonij, quia dubitatur, vtrum ex eo orta fuerit talis proles. Vide *Canis. lib. 4. Decret.*

tit. 17. in cap. 5. Later. n. 1. & 2.

Accusatio uxoris adulteræ ad pœnam Sanguinis, fit apud iudicem secularem.

§. IV. Et tandem scias, quod, si vir vxorem adulteram vellt accusare ad pœnam sanguinis, debet illam accusare coram iudice Seculari, si vero ad alias pœnas, coram Ecclesiastico, sicut aduertit *Castrop. part. 5. disp. 3. punct. 6. §. 5. n. 2.* Plura de Sacramento Matrimonij, quære in *Litera M. n. 108.*

229. Iudex, quomodo se gerere debeat circa impotentiam coniugum. *S. num.* 130.

230. Iudex legitimus pro dissolutione sponsalium, quinam sit. *S. num. 172. §.* 56.

231. Iudicis sententia, ad diuortium faciendum, aliquando est necessaria, & aliquando propria authoritate fieri potest diuortium: & quidem omnes DD. conueniunt, quod, ratione hæresis, possit Catholicus, propria authoritate, à coniuge, facto hæretico, diuertere, tum, quia id à iure conceditur, tum, quia in eo casu adest proximum subuersionis periculum, sicut notat *Tambur. de Matrimon. tract. 7. cap. 3. §. 7. n. 3.*

Propter hæresim potest fieri diuortium sine iudicis sententia.

An iudicis sententia ad diuortium requiratur solum pro vitando scandalo.

§. I. Sed ad faciendum diuortium, ob alias causas, dissentiunt DD. an iudicis sententia requiratur: aliqui volunt semper requiri; alij existimant esse solum necessariam ad vitandum scandalum, dummodo habeatur certitudo moralis de causa sufficiente, ne temere alter coniux sua possessione priuetur.

Quando diuortium propria authoritate fieri possit.

§. II. In qua controuersia, dico, quod coniux innocens potest facere diuortium, etiam propria authoritate, dummodo concurrant hæ duæ conditiones, nempe, quod sit moraliter certus de causa sufficienti pro diuortio, & quod ex tali diuortio propria authoritate patrato, non oriantur, aut non sint oritura scandala, quam sententiam sustinent *Sanch. Henriq. Rebell. & Aegid.* quos allegat, & sequitur *Gasp. Hurtad. de Matrim. Disp. 11. n. 21.* quod etiam tradit *Cabassut. in Theor. & prax. Iur. Canon. lib. 1. cap. 27. n. 5.* & hi loquuntur de Diuortio ob quamcumque causam faciendo.

Propter adulterium fieri potest diuortium absque iudicis sententia.

§. III. Et præcipue, ratione adulterij, posse fieri diuortium absque sententia iudicis, habetur clare in *cap. Dixit Dominus. 32. q. 1.* his verbis Hieronymi *Vbicumque est fornicatio, vel fornicationis suspicio, libere uxor dimittitur.* ergo, si libere dimittitur, non est necessaria sententia iudicis, sicut obseruat *Hurtad. loc. super.* Hieronymus autem id deducit ex verbis *Matth. cap. 19. vers. 9. Quicumque dimiserit vxorem suam, nisi ob fornicationem &c.* vbi Christus Dominus absolute concessit posse adulterum ab innocente dimitti, nulla requisita iudicis sententia.

Loca iuris, quæ videntur contraria, soluuntur.

§. IV. Sed dices, habentur manifesta loca in iure, quod Diuortium non debeat fieri, nisi accedente sententia iudicis, & nominatim in *Cap. Seculares. & cap. Historia. 33. q. 2. cap. Per venerabilem. §. Videbatur. tit. Qui filij sint legitimi. & cap. Porrò. de Diuortio.* Respondeo has authoritates minime esse contra nostram sententiam, sicut, per singulas discurrendo, patebit, quia in *cap. Seculares.* sermo est de illo, qui, absque vlla probabili causa, propria authoritate, diuortium facit, & deducitur ex illis verbis: *Nullas causas dissidij probabiliter proponentes.* nos autem volumus, quod facturus diuortium sit moraliter certus de causa sufficienti. In *cap. Historia.* statuitur, quod, deducto diuortio ad iudicem, spoliatus coniuge, debeat reintegrari, & hoc nos infrà examinabimus. In *cap. Per venerabilem.* agitur de Diuortio faciendo quoad dissoluendum vinculum Matrimonij, ibi enim sermo est de legitimanda prole, nata ex coniugio duorum, qui impedimento affinitatis ligabantur, quod impedimentum, proculdubio, vinculum Matrimonij dirimit: & pariter in *cap. Porrò.* est sermo de dissolutione Matrimonij quoad vinculum, quia ibi agitur de impedimento orto ex parentela, quæ Matrimonium omninò dissoluit.

Deducta causa ad forum contentiosũ, non permittitur, adulterij etiam causa, diuortium propria authoritate factum.

§. V. Si coniux, per Diuortium eiectus, querelam daret apud iudicem, asserendo sibi fuisse in eiectione iniuriam illatam, tunc statim ante omnia, spoliatus restituendus est, tum quoad habitationem, tum quoad torum, nam, re ad forum contentiosum deducta, non est permittendum diuortium propria authoritate factum, sed debet in iudicio causa probari, & prius spoliatus restituendus, sicut habetur in *cap. In litteris. & cap. Item cum quis. De Restitut. Spoliat. & cap. Significasti. de Diuortijs.* Si tamen adulterium, propter quod diuortium factum fuit, esset notorium, spoliatus non esset statim restituendus, nisi alter, qui censebatur innocens, & ipse adulterium notorium commisisset, vt habetur in *eod. cap. Significasti.* at, si innocens statim probationes diuortij exhiberet, non esset spoliatus restituendus quoad torum, sed solum quoad alia, sicut deducitur ex *cap. Litteras. de Restit. spoliat. §. Propterea.*

§. VI.

An innocens teneatur obedire iudici præcipienti ex præsumptione in casu adulterij moraliter certi.

§. VI. At petis, supponamus spoliantem, idest dimitientem, esse moraliter certum de adulterio suæ vxoris (tametsi hoc adulterium non sit notorium) teneatur ne obedire iudici præcipienti, vt spoliatum recipiat, eique debitum reddat? Respondeo non teneri, etiamsi id præcipiatur sub pęna excommunicationis, quia præceptum in hoc singulari casu, vtpote fundatum in falsa præsumptione, non obligat a imo, neque tenebitur spoliatam recipere quoad habitationem, si absque scandalo fieri possit. *Hurtad. n.* 23. & præsertim, quod non teneatur ipsi debitum reddere, efficaciter ostendit *Castrop. part.* 5. *Disp.* 3. *punct.* 6. §. 4. *nu.* 11. eo quia vir post adulterium, cognoscendo adulteram, euaderet bigamus [supponitur eum accepisse vnicam vxorem virginem] vnde non posset postea sacris initiari, iuxtà dicta in *Litera B.* n. 107. à §. 9. adeoque ad contrahendam illam irregularitatem obligaretur, si in eo casu teneretur, ob iudicis præceptum, ad reddendum debitum, quod nimis durum esset. Quomodo sententia Diuortij reuocari possit, dicetur in *Litera R.* *n.* 88. Plura de Diuortio, quære in *Litera D. n.* 193.

Iudex circa Sacramentale sigillum.

232. Iudex contra reuelantem confessionem, quinam sit. *P. n.* 156. §. 2.

Iudices Seculares.

233. Iudices Seculares trahentes ad suum tribunal personas Ecclesiasticas, aut perturbantes ecclesiasticam libertatem, excommunicantur in Bulla Cœnæ Domini. *B. n.* 145. §. 33.

234. Iudex, tàm Secularis, quàm Ecclesiasticus, potest coniuges ad cohabitandum compellere. *C. n.* 347. §. 1.

235. Iudices rerum temporalium quando sunt irregulares. *L. n.* 103. §. 6.

236. Iudices criminales, quando sit irregulares. *L. n.* 63. à §. 6.

Iudicium inceptum.

Iudicium in foro contentioso, quando censeatur inceptum. *E. n.* 83. §. 5. 237.

Iudicium finale.

Iudicium finale, est de fide credendum. *Supra n.* 98. §. 2. 238.

Iudica me Deus &c.

Iudica me Deus &c. est psalmus lætitię, qui regulariter dicitur in Missa ante confessionem, ex institutione Cælestini Papæ, sed aliquando omittitur. Vide in *Litera P. n.* 255. 239.

Iuramentum.

Iuramentum falsum est casus à Superioribus Regularium reseruabilis. *P. n.* 189. §. 14. 240.

Iuramentum, an sit necessarium, ad hoc, vt promissio de futuro Matrimonio facta à coniugata persona, causet impedimentum dirimens. *P. n.* 240. §. 11. 241.

Iuramenta, tempore iubilei, an possint commutari. *Supra n.* 227. §. 17. 242.

Iura Parochialia.

Iura Parochialia non debent violari per celebrationem Missæ in oratorio priuato. *M. n.* 211. §. 15. 243.

Iurisdictio Ecclesiastica.

Iurisdictio Ecclesiastica impediri non potest sub pœna excommunicationis latæ in Bulla Cœnæ Domini. *B. n.* 145. §. 33. & 35. 244.

Iurisdictio Ecclesiastica, an possit irregulari conferri. *E. n.* 100. §. 4. 245.

Iurisdictio quoad Confessarium.

246. Iurisdictionis potestas in Confessario requiritur. *M. n.* 171. §. 17. & iurisdictione probabili vti, est mortale, *A. n.* 419. §. 14.

Iurisdictio voluntaria.

Iurisdictio voluntaria in alieno territorio potest exerceri. *R. n.* 63. §. 14. 247.

Kyrie eleison.

1\. Quid significet *Kyrie eleison.*

KYrie eleison est vox græca, quam, vt refert *Radulph. proposit.* 23. Siluester in vsum apud Romanos posuit, & postea toti Italiæ fuit etiam communis. Vide *Concil. Vasens. can.* 3. significat hæc vox *Domine miserere ex Augustin. contr. Pascent. Epist.* 178.

Quomodo dicatur *Kyrie* in Missa. N. B. Nouies dicitur *Kyrie* ob nouem genera peccatorum, nam aliud est originale, aliud mortale, aliud veniale, aliud cordis, aliud oris, aliud operis, aliud ignorantiæ, & aliud malitiæ.

§. I. Dicitur *Kyrie eleison* nouies in Missa post Introitum, alternatim cum ministro, idest ter *Kyrie eleison*, ter *Christe eleison*, & iterum ter *Kyrie eleison* à manibus iunctis, vt dicemus in *Litera S. n.* 20. §. 20. Quomodo vero dicantur *Kyrie* in Missa, quando dicendæ sunt plures lectiones cum Prophetijs, vide *Ibidem* §. 26. Lege *Missal. de Rubr. gener. tit.* 8. *n.* 2.

Quis instituerit, quod in Missa dicatur *Kyrie*.

§. II. Quod *Kyrie eleison* dicatur nouies in Missa, videtur introductum à S. Gregorio Papa, sed puto ab ipso fuisse hunc ritum tantum renouatum, nam *Bellarm. lib.* 2. *de Miss. cap.* 16. dicit apud Italos fuisse in vsum 150. annis ante S. Gregorium, quod etiam notauit *Augustin. citat.*

§. III. Dicuntur autem *Kyrie* in Missa ante orationes, vt antequamcumque specialem orationem Sacerdotis, præcedat misericordia Dei. *Amal. lib.* 3. *cap.* 6. dicitur vero ter ad Patrem, ter ad Filium, & ter ad Spiritum Sanctum, contra triplicem miseriam ignorantiæ culpæ, & pœnæ. *D. Thom.* 3. *part. q.* 83. *artic.* 4. Ante orationes dicitur *Kyrie*, & quare.

Kyrie in Missa solemni dicuntur à celebrante in cornu Epistolæ. *C. n.* 197. §. 12. licet non adsint ministri sacri. *Ibidem n.* 204. Quid faciant celebrans, & ministri, tempore, quo *Kyrie* cantantur in choro, siue sedeant, siue non sedeant. *Ibidem n.* 197. §. 12. & 13. 2. *Kyrie* quoad Missam solemnem.

Kyrie, quomodo dicantur in Missa Sabbati Sancti, *M. n.* 251. §. 1. *S. n.* 6. §. 18. quod etiam obseruandum erit in vigilia Pentecostes post Litanias. *V. n.* 53. à §. 2. 3.

Kyrie, à quo incipiatur in absolutione Defunctorum. *A. n.* 45. §. 3. 4.

Kyrie eleison dicitur ante orationem in officio Monastico ad omnes horas. *O. n.* 106. §. 8. 5.

Labia Calicis.

1. LAbia Calicis, non sint reflexa. *C. n. 23. §. 3.*

2. Labia Calicis non tangantur, dum cum hostia super ipsum Calicem fiunt cruces. *S. n. 20. §. 63.*

3. Labia Calicis non abstergenda digitis à celebrante. *D. n. 159. §. 5.*

Labia oris.

4. Labia, & os non lauet celebrans in Missa, quando lauat manus. *Litera S. n. 20. §. 45.*

Lac.

5. Lac significat Eucharistiam. *Gauant. tom. 1. part. 1. titul. 12. Litera O.*

Lacticinia.

6. Lacticinia, & oua possunt semper comedere habentes Bullam Cruciatæ. *C. n. 300. n. 3.*

Lætare.

7. *Lætare* appellatur Dominica quarta Quadragesimæ, in qua Ministri sacri non vtuntur planetis plicatis. *D. num. 143. §. 4.*

Laici.

8. Laici communionem summunt in Missa solemni, non ad Altare, sed extrà illud, ad cancellos ex *Concil. Tolet. 4. cap. 17.* referente *Gauant. citand.* idque ad significandam differentiam inter clericos, & laicos, hi enim communionem ad Altare sumunt; igitur celebrans postquam ministrauerit clericis Eucharistiam ad Altare, descendit ad cancellos, vt laicos communicet, super quos cancellos debet ideo extendi linteum, vt *infra n. 108.* propter reuerentiam Sacramenti, & ad cautelam, si forte [quod Deus auertat] aliqua particula caderet. Vide *Gauant. tom. 1. par. 2. tit. 10. ad n. 1. Bauldr. part. 3. cap. 11. de Miss. solemn. artic. 10. n. 11.* Differentia inter Laicos, & clericos quoad communionem.

Laici antiquitus ferebant Eucharistiam Domi. *E. n. 174. §. 16.* 9.

Laici, tempore interdicti, possunt aliquando communicare. *M. n. 211. §. 7. & 11.* 10.

Laici, an possint aliquando sumere communionem sub speciebus vini. *Infra n. 119. §. 7.* & an pro purificatione possint sumere vinum admixtum cum aliquibus guttis sanguinis. *V. n. 57.* 11.

Laici, an possint Eucharistiam dispensare. *E n. 174. §. 1.* 12.

Laici, siue alij circumstantes, laudabiliter se signant signo crucis, dum celebrans dat benedictionem in fine Missæ, vt docent *Bauldr. part. 3. de rit. seruand. tit. 12. ad rubr. 1. & Gauant. tom. 1. part. 2. tit. 12. ad n. 1.* quod idem faciendum à ministris sacris in Missa solemni. *M. n. 150. §. 7.* 13.

Laici non accipiunt pacem per osculum, sed per instrumentum. *S. n. 196. §. 22.* 14.

Laici abstineant à danda benedictione manu, etiam in confraternitatibus. *B. n. 67. §. 2.* 15.

Laicorum vestes, an possint in paramenta Ecclesiæ conuerti. *V. n. 39. §. 10.* 16.

Laici quoad adorationem crucis feria VI. in parasceue. *A. n. 155. §. 6.* 17.

Laici, quomodo recipiant cineres à celebrante. *B. n. 86. §. 13.* 18.

Laici,

19. Laici, an exercendo actus ordinum, fiant irregulares. *D. n.* 85. §. 13.

20. Laici, ex commissione Pontificis, possunt excommunicationem ferre, & etiam ab illa absoluere. *E. n.* 197. §. 20. & 26.

21. Laici baptizare possunt in casu necessitatis. *Litera M. n.* 171. §. 4.

22. Laici. Vide, Seculares.

Laici Regulares.

23. Laici Regulares possunt tangere vasa sacra. *P. n.* 71. §. 8.

Lamentationes.

24. Lamentationes de Ieremia Propheta, à senioribus conuenienter cantantur. *M. n.* 119. §. 6.

Lampades.

25. Lampades debent ardere ante Altaria in Ecclesia, sufficit autem vna lampas pro vnoquoque Altari, sed ante Altare maius, ad minus tres, ante vero Altare, vbi Sanctissimum Sacramentum asseruatur, saltem quinque lampades ardeant, ex *Caerem. Episcop. lib.* 1. *cap.* 12. sed nunc consuescunt plurimæ Ecclesiæ, vnicam tantum ad Sacramentum, & Altare maius, tenere, & quidem ante Sacramentum est obligatio sub mortali. *P. n.* 45. §. 6. Quoad Altare vero maius, cum tantam obligationem non inueniam, putarem tamen fore non paruam indecentiam, illud sine lumine relinquere, quæ lampades, mundæ conseruari debent, & vitreæ, saltem quintodecimo quoque die, diligentissime purgentur. *Gauant. tom.* 1. *part.* 5. *de nitor. sacr. suppellectil.* tamen laudabilius esset eas singulis hebdomadibus abstergere.

Ante Altaria, lampades ardeant.

26. Lampades Ecclesiæ in Sabbato Sancto accenduntur, dictis illis verbis in præconio *Apis mater eduxit.* vt in *Litet. P. n.* 182. §. 5. [& ideo lampades Altarium debent in Sabbato Sancto bene accommodari, vt faciliter accendi possint: *Lit. S. n.* 6. §. 2.] aduerte tamen, quod lumen pro accendendis lampadibus, debet omnino sumi à cereo, vel ab vna ex tribus candelis, ad denotandum, quod omnis gratia, & Doctrina à Christo prouenit, cereus enim significat gratiam, & Doctrinam Christi. *Alcuin. de Sabb. Sanct. Pasch.*

De accendendis lampadibus in Sabbato Sancto.

Lampades in matutinis tenebrarum, quando extinguendæ. *M. nu.* 119. §. 7. 27.

Lapis consecratus.

Lapis consecratus; Vide Ara portatilis, 28.

Lapsus carnis.

Lapsus carnis, est casus à Superioribus Regularium reseruabilis. *P. num.* 189. §. 18. 29.

Largitas sponsalitia.

Largitas sponsalitia venit sic vocanda, ratione Donorum, quæ sponsus facit sponsæ, vel è conuerso: at, quia duplici titulo, possunt inter sponsos dona intercedere, nempe titulo beneuolentiæ, sicut etiam extranei solent sibi inuicem aliqua donare, & titulo Matrimonij contrahendi: de primo, non est huius loci tractatio, cum illa dona non supponantur facta, ratione sponsalium, sed de secundo est sermo, quomodo adhuc duplici titulo, possunt sponsi inter se dona mittere, vel ratione, scilicet, Matrimonij contrahendi præcisè, vel ratione remunerationis; de primo agemus nunc, acturi statim de secundo. 30.

De Donationibus inter sponsos.

§. 1. Igitur, si sponsus aliquid mittat sponsæ, vel è contra, Intuitu Matrimonij contrahendi, res missæ supponuntur donatæ, ita tamen, vt non fiant perfectè Donatarij, nisi contracto Matrimonio de præsenti, eoque consummato, cum enim ea; quæ, titulo sponsalitiæ largitatis, donantur, censeantur donata, cum tali conditione, dummodo sequatur Matrimonium, quia cæterum sponsalitia largitas non differret à donatione inter extraneos facta, ideo conuenit, vt, non sequuto Matrimonio, vel eo, ante consummationem, dissoluto, per professionem religiosam, omnia, hoc titulo

De donatione facta intuitu Matrimonij contrahendi.

lo

lo donata, redeant ad donantem, quia in eo caſu Donatarius non habet ſufficientem titulum, vt ſibi donata faciat ſua, limita, niſi res donatę eſſent modici pretij, vel donata fuerint eſculenta, & poculenta, quæ, ex alijs coniecturis, ſupponuntur abſolute donata.

Dona modici pretij ſunt ſtatim Donatarij.

§. II. Dum autem dicimus ſponſalitiam largitatem eſſe reddendam donanti, non ſequuto Matrimonio, ſenſus eſt, dummodo Matrimonium non ſequatur culpa donantis, iniuſtè reſilientis à promiſſis, cæterum dona fient Donatarij, ſi per ipſum non ſtet, quin Matrimonium ſequatur, & ſi inter ſponſos mutua interceſſere Dona, titulo ſponſalitiæ largitatis, tunc iniuſte reſilens, non ſolum amittit dona innocenti facta, ſed adhuc tenebitur reſtituere illa, quæ ab alio accepit: Notanter dixi *iniuſte reſiliens*, nam, ſi adſit iuſta cauſa diſſoluendi ſponſalia (de qua in *Litera S. n.* 172.) tunc omnia in priſtinum ſtatum reducuntur, ita vt, ſi mutua intercceſſerint dona, mutua etiam intercedat reſtitutio, & ſi vnus tantum alteri donauit, Donatarius reddat donata donanti.

Donatarius non tenetur reſtituere Dona, ſi non ſit cauſa diſſolutionis ſponſalium.

§. III. Si tamen inter ſponſos interceſſerint oſcula, aut copula, & poſtea Matrimonium non ſequatur, etiam nulla interueniente ſponſorum culpa, puta; quia fuerit cognitum aliquod Impedimentum, tunc ſponſa (quod tamen ſponſo non conceditur) ratione paſſi ruboris per oſcula, vel per copulam, retinebit medietatem ſponſalitiæ largitatis, propter difficultatem, quam habet nubendi cum alio, niſi tamen ſponſa antea impedimentum cognouerit, quia tunc nihil retinebit; at, ſi ipſa fuerit innocens, & ſponſus è contra gnarus huius impedimenti, in eo caſu medietatem ſponſalitiæ largitatis acquiret, quia à ſponſo decepta fuit: neque, ad hoc, vt ſponſa acquirat hanc medietatem, neceſſe eſt, quod oſcula, vel copula præceſſerit Donis, ſiue enim præcedat, ſiue ſequatur, ſemper ſponſa paſſa eſt ruborem.

Quandoque ſpōſa ob paſſum ruborem, acquirit medietatem ſpōſalitiæ largitatis.

§. IV. Notandum tamen non poſſe ſponſam acquirere medietatem ſponſalitiæ largitatis, ſi copula, aut oſcula ſequuta fuerint, antequam eſſent contracta vera ſponſalia, ſicut etiam eam medietatem amittit, ſi ſponſalia poſtea mutuo ſponſorum conſenſu ſoluantur, videtur namque per talem conſenſum, ſponſam ceſſiſſe iuri ſuo. Vide *Tambur. de Matrimon. tract.* 7. *cap.* 2. §. 2. *à num.* 1. *&* §. 3. *per tot.*

Quid, ſi ſponſalia mutuo conſenſu ſoluantur.

§. V. Hic poſſet quæri, vtrum, ſequuto Matrimonio, & conſummato, ſicut ſponſalitia largitas fit, abſque alia inſinuatione Donatarij, ita poſtea, mortuo viro, & vxore alteri nubente, ipſa vxor tranſiens ad ſecundas nuptias, libere poſſit, tanquam de re abſolute ſua, diſponere, an vero debeat eam ſeruare pro filijs primi viri; quod punctum tamen non eſt noſtri inſtituti examinare, ſed ſolum pro aliquali confeſſariorum cognitione notabimus cum *eod. Tambur.* §. 2. *à n.* 13. communem ſententiam aſſerere vxorem tranſeuntem ad ſecundas nuptias non poſſe diſponere de ſponſalitia largitate, & fundatur in iure ciuili, quod à ſecundis nuptijs abhorret: cum autem ius canonicum eas permittat, & in his ſit huic ſtandum, dicendum eſt vxorem, etiam tranſeuntem ad ſecundas nuptias, poſſe libere diſponere de ſponſalitia largitate; limita, niſi alia fuerit intentio viri, quam exponere debuiſſet, vel ex locorum conſuetudinibus colligi poterit, de quo videndus ingenioſiſſimus. *Caſtrop. part.* 5. *diſp.* 1. *punct.* 13. §. 1. *n.*4.

An vxor trāſiens ad ſecūdas nuptias poſſit diſponere de ſponſalitia largitate.

In rebus de Matrimonio, ſtandum eſt iuri canonico.

§. VI. Remanet explicandus alius titulus, quo ſponſus aliqua ſponſæ donat remunerationis gratia, & cum hæc donatio poſſit ſponſæ fieri, etiam poſt conſummatum Matrimonium, propriè non poteſt appellari ſponſalitia largitas, quę ſolum locum habet ante contractum de præſenti, ſed hæc Donatio vocatur Arrha, at, nec propriè, quia nomine Arrharum venire quaſi pignora, vidimus in *Litera A. n.* 455. *initio.* ſi autem eſt Donatio, iam non eſt pignus: quidquid tamen ſit, inutilem quæſtionem de nomine omittamus: placuit vero de hac donatione hic meminere, quia quandoque hæc cognitio Parochis vtilis eſſe poterit, pauca tamen notabimus, eo quod hæc fuſius tractare, alterius ſit inſtituti, quare breuiter dicimus ſponſum facere hanc donationem ſponſæ, ſiue in remunerationem virginitatis ab ipſo lædendæ, ſiue in remunerationem nobilitatis, & dotis ſponſę, & res donatas ſponſa non facit ſuas, niſi Matrimonio conſummato: ad quam quantitatem ſe poſſint extendere huiuſmodi Arrhæ peculiaria regionum ſtatuta ſunt attendenda, certum eſt vero ſponſum non poſſe illas promittere, ſi ſit filius familias, aut pupillus, niſi aliquorum bonorum liberam adminiſtrationem habeat;

Donatio facta ſponſæ titulo remunerationis.

Filius familias, vel pupillus non poteſt Arrhas donare.

beret;

beret; plura vide apud *Castrop. punct.* 1. 2. *à* §. 3. Cætera de sponsalibus quære in *Litera S. n.* 181.

Latini.

31. Latini habent breuiorem Missam, quam Græci. *M. n.* 181. §. 2. Consecrare debent in Azymo. *Ibidem n.* 197. §. 10. An aliquando possint consecrare in fermentato, *Litera S. n.* 22. hostias figura rotunda adhibent. *F. n.* 98.

Lauabo inter innocentes &c.

32. *Lauabo inter innocentes &c.* dicitur à celebrante, dum in Missa lauat manus. *S. n.* 20. §. 45. & ideo ponenda est super Altare tabella, in qua sit prædictus psalmus. *A. n.* 284. §. 8.

Lauare manus.

33. Lauare manus debet Sacerdos, antequam accipiat sacra paramenta. *M. n.* 26. & idem a ministris faciendum. *H. n.* 46. §. 1. Quomodo post offertorium celebrans lauet manus. *S. n.* 20. §. 45. de Missa solemni *A. n.* 104. quid obseruandum, Sacramento exposito. *M. n.* 222. §. 14. An in Missa solemni debeat celebrans post communionem lauare manus. *C. n.* 197. §. 58.

Lauda anima mea Dominum &c.

34. *Lauda anima mea Dominum &c.* quando dicatur post *Magnificat* ad Vesperas Defunctorum. *P. n.* 257.

Lauda Sion &c.

35. *Lauda Sion &c.* non dicitur in Missa Dominicæ infra octauam Corporis Christi. *S. n.* 136. §. 4. neque in Missa votiua de Sacramento. *M. n.* 238. §. 12.

Laudate Dominum de Cœlis &c.

Laudate Dominum de Cœlis &c. cum duobus psalmis sequentibus, dicitur ad Laudes sub vnico *Gloria Patri*, & quare. *Infra n.* 37. §. 3. 36.

Laudes.

Laudes, hora canonica non censetur à Matutino separata, vt videbimus in *Litera P. n.* 42. *init.* placuit autem de laudibus diuisim agere, tum ad seruandum nostrum alphabeticum ordinem, tum etiam ad explicanda omnia, maiori, qua possumus distinctione, pro faciliori omnium captu. 37.

De nomenclatura laudum.

§. I. Laudes igitur, ex *Hugon. lib.* 2. *de offic. cap.* 10. hoc nomine appellantur, eo quia laudem sonant, sed ex hoc sequeretur, quod etiam aliæ horæ essent nuncupandæ laudes, cum omnes sonent laudes Dei, quidquid tamen sit, plane est magni facienda authoritas tanti viri.

Oratio Dominica, & Salutatio Angelica, laudibus aliquando præponitur.

De antiphonis Laudum.

§. II. Incipiunt laudes à versu *Deus in adiutorium &c.* vt in *Litera D. n.* 107. [quando ante laudes sit præponenda oratio Dominica, & Salutatio Angelica, vide *O. n.* 106. *à* §. 2. *&* *S. n.* 76. §. 2.] quo dicto, dicuntur antiphonæ, & psalmi, ita vt ante psalmum dicatur vna antiphona integre, vel tantum incæpta, attenta qualitate festi duplicis, vel semiduplicis, & post psalmum repetatur, vt explicauimus in *Litera A. n.* 377. *à* §. 4. De psalmis vero quære in *Litera P. num.* 251. *à* §. 2. vbi etiam videbis, quod nos Monachi ad Laudes dicimus psalmum *Deus misereatur nostri &c.* sine antiphona, statim dicto *Deus in adiutorium*.

Quare aliquando plures psalmi sub vnico *Gloria Patri* dicantur.

§. III. Quærunt aliqui rationem, quare ad Laudes, psalmi *Deus Deus meus*, *& Deus misereatur nostri* dicantur sub vnico *Gloria Patri* (& sermo est de ritu Romano] quibus respondet *Amalar. de Ord. Antiphon. cap.* 5. dicens id esse ad significandum dilectionem Dei, & proximi numquam esse disiungenda: item ad Laudes dicuntur sub vnico *Gloria*

Patri

Patri tres vltimi psalmi ex *eod.* *Amal.* ad honorem Sanctissimæ Trinitatis, quam confitemur vnam in substantia, & trinam in personis.

De capitulo, & aliis dicendis ad Laudes. §. IV. Dictis antiphonis, & psalmis, dicitur capitulum, vt in *Lit. C. n.* 111. §. 2. post Capitulum, dicitur hymnus (in nostro tamen ritu Monastico, ante hymnum dicitur responsorium breue, vt in *Lit. R. n.* 71. §. 6.) vt in *Lit. H. n.* 84. §. 4. dicto hymno, dicitur versus, vt in *Lit. V. num.* 30. post versum dicitur antiphona ad *Benedictus*, vel integre, vel tantum incæpta, pro ratione festi duplicis, vel semiduplicis, post antiphonam, dicitur canticum *Benedictus*, quo finito, repetitur antiphona, & post antiphonam, in ritu Romano dicitur oratio, vt in *Liter. O. n.* 102. præmisso *Dominus vobiscum*, vt in *Lit. D. n.* 254. §. 11. (nisi dicendæ sint preces feriales, quæ dicuntur ante orationem, vt in *Lit. P. n.* 196. §. 2.) in ritu autem Monastico, immediate post antiphonam ad *Benedictus*, ante orationem, dicitur *Kyrie eleison*, & oratio Dominica, vt notabimus in *Lit. O. n.* 106. §. 8. & post orationem Dominicam, dicitur oratio diei; præmisso *Dominus vobiscum*.

De oratione ad Laudes.

De commemorationibus faciendis ad laudes. §. V. Dicta oratione de officio, fiunt commemorationes, si quæ particulares sunt faciendæ, iuxta dicta in *Liter. C. n.* 363. *a* §. 1. & dicuntur suffragia, seu commemorationes communes SS. quando sunt dicendæ, vt in *Litera S. nu.* 208. in quo omnino aduertendum, vt commemorationes particulares semper præcedant communibus: Dicta autem oratione diei, siue vltima oratione, quæ pro commemorationibus esset dicenda, additur *Dominus vobiscum*, vt in *Litera D. n.* 254. §. 12. postea dicitur *Benedicamus Domino*, & terminantur Laudes, modo tradito in *Litera F. n.* 112. §. 4. vide *Rubric. gener. Breuiar. tam Roman. quàm Monast. tit.* 4. plura de horis Canonicis, quære in *Litera H. n.* 48.

38. De laudibus solemniter cantandis. Laudes, quomodo solemniter cantandæ, vide in *Litera M. n.* 117. §. 3. & si solemniter cantentur in nocte Natiuitatis Domini, idem celebrans, qui Missam cantauit, depositis manipulo, & casula, sumit pluuiale, & comitatus duobus cantoribus, procedit ad locum præparatum, vbi absolute incipit *Deus in adiutorium &c.* in omnibus proportionaliter se gerens, sicut de Vesperis solemnibus dicemus in *Litera V. n.* 36.

Laus tibi Christe.

Laus tibi Christe respondetur à ministro in Missa post Euangelium, etiam in maiori hebdomada in fine illius partis, quæ post passionem pro Euangelio legitur, excepta feria VI. in parasceue. *E. n.* 147. §. 7. antiquitus diuerso modo respondebatur. *ibid.* §. 8. rationem huius ritus habuisti in *Litera D. n.* 93. 39.

Laus tibi Domine &c.

Laus tibi Domine Rex æternæ gloriæ. dicitur ad horas canonicas, dicto *Gloria Patri* post versum *Deus in adiutorium &c.* quando omittitur *Alleluia*, vt in *Lit. D. n.* 207. omittitur autem *Alleluia* à completorio Sabbati ante Dominicam septuagesimæ, vsque ad nonam Sabbati Sancti inclusiue, vt clare ex Breuiario colligitur, idque decreuit Alexander II. ex *Honor. in Gemm. Anim. lib.* 4. *cap.* 117. & conuenit, quia *Alleluia* est canticum lætitiæ ex *Alcuin. cap. de septuag.* & tempore passionis, non habet locum. 40.

Lectica mortuorum.

Lectica mortuorum. vide. Castrum doloris. Tumulus. Feretrum. 41.

Lectiones breues.

Lectiones breues dicuntur capitula. *C. n.* 111. *init.* de breuibus lectionibus, quæ aliquando, secundum ritum Monasticum, dicuntur post primum nocturnum, vide *infrà. n.* 45. §. 19. 42.

Lectiones in Missa.

Lectio, quæ dicitur in Missa post vltimam orationem, appellatur Epistola, & quare. *E. n.* 105. *init.* plures lectiones quandoque in Missa feriæ leguntur. *Lit. O. n.* 72. §. 28. & antiquitus etiam in Missa feriæ VI. quatuor temporum legebantur plures. *F. n.* 22. quandoque post lectiones non respondetur *Deo gratias*, 43.

E, n. 105. §. 5.

44. Lectio. vide, Epistola, Prophetia.

Lectiones in officio.

45. Lectiones leguntur in officio canonico ad matutinum, dictis psalmis nocturnorum, cum antiphonis, versu, oratione Dominica, absolutione, & benedictione conuenienti: vt autem de his lectionibus, ad nostrum, & aliorum commodum, clarius loquamur, agemus cum distinctione de duplici ritu, Romano, & Monastico. igitur

Quando dicentur nouem lectiones.

§. I. Quoad ritum Romanum, in omnibus officijs, quæ sub ritu duplici, vel semiduplici celebrantur, dicuntur ad matutinum, nouem lectiones, idest tres post psalmos cuiuslibet nocturni: in ferijs autem simplicibus, & quando fit officium de feria, tunc, quia dicitur tantum vnum nocturnum, eo finito, dicuntur tantum tres lectiones.

In primo nocturno dicuntur lectiones de scriptura.

§. II. Quando dicuntur nouem lectiones, illud est obseruandum, quod in primo nocturno semper leguntur tres lectiones de scriptura, quæ, si non sint assignatæ in proprio loco, nec desumendæ ex communi SS. sumi debent ab officio de tempore (attenta qualitate Dominicæ, vel feriæ) vbi pro vnoquoque die lectiones de scriptura sunt distributæ; In secundo vero nocturno, quando faciendum est officium de tempore, nouem lectionum, tres lectiones secundi nocturni habentur in proprio loco: in officio de Sanctis, dicuntur etiam propriæ, si habentur, cæterum sumuntur de communi, attenta qualitate festi, E. G. Martyris, Confessoris &c. & si pro secundo nocturno habeantur tantum duæ lectiones, vel vna de proprio, tunc de communi supplentur illæ, quæ desunt, ita vt primo dicantur quæ habentur de proprio, & postea suppleantur de communi, iuxta regulam alibi traditam, vbi agimus de communi SS. de quo quærenda *Litera C. n.* 388. In tertio tandem nocturno semper leguntur tres lectiones de homilia, quæ, siue fiat officium de tempore, siue de Sanctis, dicuntur, vt in proprio loco assignatur, quod, si de Sanctis non habeantur propriæ lectiones, sumi debent de communi, attenta qualitate festi Apostoli, Martyris, Confessoris &c. & nota, quod lectionibus de homilia, præfigitur textus Euangelij, de quo homilia legitur, excepto triduo ante Pascha, & officio defunctorum, in quibus officijs non leguntur homiliæ, sed aliæ lectiones, vt in suis locis habetur.

Vnde sumendæ lectiones pro secundo nocturno.

De homilia in tertio nocturno legenda.

§. III. Si in officio nouem lectionum sit facienda commemoratio alicuius Sancti simplicis (*de qua in litter. C. verb. Commemoratio.*) qui habeat vnam, vel duas lectiones de proprio, sed non de communi sumptas, tunc, omissa nona lectione officij, legitur lectio de festo simplici, quod festum, si duas habuerit lectiones, ex iis duabus facienda est vna: sed aduertendum, quod nona lectio de festo simplici dicitur solum, quando post vltimam lectionem dicendus est hymnus *Te Deum*, cæterum dicitur nona lectio officij, omissa lectione de festo simplici, ex *rubr. citand.* & rationem affert *Gauant. tom.* 1. *sect.* 3. *cap.* 11. *n.* 33. vbi ait, quod bene nona lectio potest esse de festo simplici, quando post nonam lectionem dicitur *Te Deum*, secus vero, si dicendum sit responsorium, quia hoc, vtpote de alio officio, non quadrat lectioni particulari.

De legenda vltima lectione de festo simplici.

Quando non dicitur Te Deum, non legitur nona lectio de simplici.

§. IV. Esse etiam omittendam lectionem de Sancto simplici, intra octauas Paschæ, & Pentecostes, licet non dicatur vltimum responsorium, docet *idem Gauant. n.* 35. eo quia infra has octauas parum legitur de festo solemniori, & ideo magis conuenit dicere omnes tres lectiones de octaua; infra octauam quidem corporis Christi, non esse legendam vltimam lectionem de Sancto simplici occurrente, decreuit *Sac. rit. Congreg. die* 8. *Iuny.* 1669.

Infra octauas Paschæ, Pentecostes, & corporis Christi, non legitur lectio de Sancto simplici.

§. V. Aliquando occurrere potest, & festum simplex habens lectionem propriam, & etiam Dominica, vel feria quæ propriam habeat homiliam, tunc pro nona lectione, non erit legenda lectio festi simplicis, sed homilia Dominicæ, vel feriæ: Item, si contingat, quod dies octaua SS. Apostolorum Petri, & Pauli occurrat in Dominica, in qua sit faciendum officium de aliquo festo duplici primæ, vel secundæ classis, pro vltima lectione legenda erit homilia Dominicæ, licet octaua Apostolorum habeat homiliam cum proprio Euangelio, neque valet dicere, quod potius homilia dictæ octauæ esset legenda pro vltima lectione, cum octaua, vt duplex, sit nobilior Dominica, nam, vt bene obseruat *Gauant. n.* 37. *loc. supr.* non debet aliquod euangelium Dominicæ omitti, quin

Homilia Dominicæ prædit homiliæ diei octauæ.

Euangelium Dominicæ non est omittendum.

quin saltem pro commemoratione legatur; ex quo tamen collige, quod si non adesset Dominica, legenda erit pro vltima lectione homilia diei octauæ SS. Apostorum, cum habeat proprium Euangelium, quod idem in pari casu attendatur, non vero, quando in die octaua idem legitur Euangelium, quod lectum fuit in die festi, vide *Gauant. n. 32. loc. cit. & Guyet. lib. 4. cap. 6. q. 7.*

Quando legenda vltima lectio de octaua.

Vnica lectio ex tribus sufficit pro vltima lectione.

§. VI. Nota, quod, dum nona lectio est de homilia Dominicæ, vel feriæ, tunc sufficit legere primam lectionem, præmisso textu Euangelij, possunt tamen etiam legi omnes tres, itàut ex tribus fiat vna, ex *Rubr. n. 3. loc. citand.* vbi etiam habetur, quod nona lectio officij, quę omittitur (vt, loco illius legatur de sancto simplici, vel homilia de Dominica, vel feria) potest vniri cum octaua lectione, itàut ex octaua, & nona fiat vna, imo, ita esse faciendum, quando in nona lectione de homilia officij, habetur propria laus illius, de quo festum principale agitur, docet *Gauant. section. 5. cap. 12. n. 18.*

Quandoque ex octaua, & nona lectione facienda est vna.

De lectionibus officij ferialis.

§. VII. Quando fit officium feriale, tres lectiones sumuntur de scriptura occurrente, nisi adsint propriæ lectiones feriales de homilia; Si vero fiat officium trium lectionum de Sanctis, videndum est in proprio loco, quot lectiones habeantur, si enim habentur omnes tres (quod rarò contingit) illæ dicuntur, si autem habeantur tantum duę, tunc prima erit de scriptura occurrente, ita vt primo loco dicatur prima lectio scripturæ occurrentis, vel ex omnibus tribus lectionibus scripturæ, fiat vna, secunda, & tertia de Sancto: Si vero de Sancto habeatur tantum vna lectio de proprio, vel de communi assignata, tunc prima, & secunda erunt de scriptura, tertia de Sancto.

De lectionibus festi simplicis.

De initijs scripturæ.

§. VIII. Ponuntur in Breuiario initia scripturę, vt plurimum die Dominico, aliquoties etiam alijs ferijs: hæc autem scripturæ initia sunt dicenda ad matutinum in primo nocturno eo die, quo occurrunt, & si impediantur, sunt transferenda, iuxta dicta in *Litera I. num. 161.*

De Lectionibus scripturæ in communi positis.

§. IX. Ponuntur etiam lectiones de scriptura in communi SS. quæ in primo nocturno respectiue dici debent, si aliæ particulares non habeantur, in quo, ex *rubr. citand. n. 9.* sequentem regulam obserua: Quando in proprio SS. assignantur lectiones de communi pro primo nocturno, eędem sunt dicendæ, sed nota, quod in festo S. Thomæ Cantuariensis, ideo notantur lectiones de scriptura positæ in communi vnius martyris, quia desunt de scriptura occurrenti, quare, si reassumendum sit initium aliquod scripturæ, erunt omittendæ illæ lectiones de communi, vt diximus in *Litera I. num. 161. §. 9.* imo, si transferendum sit festum prædictum S. Thomæ post octauam Epiphaniæ, tunc in primo nocturno esse dicendas lectiones de scriptura occurrenti, omissis illis de communi assignatis, satis probabiliter ostendit *Guyet. de propr. fest. lib. 4. cap. 18. q. 9.*

Quare in festo S. Thomę Cantuariensis assignentur lectiones de communi pro primo nocturno.

§. X. Item, quando aliquod festum in propria Ecclesia solemniter celebratur, dicuntur lectiones de scriptura positæ in communi SS. aduerte tamen ex *Guyet. lib. 3. cap. 8. q. 4.* nomine festi solemnis, non venire quodcumque duplex, sed duplex primæ, vel secundæ classis, puta festum Patroni loci, tituli, vel Dedicationis Ecclesiæ; aut saltem festum Patroni minus principalis, quod celebretur sub titu Duplicis maioris, vt vult *Gauant. n. 15. loc. cit.* qui tamen limitat de hoc Patrono minus principali; dummodo non sit ponendum initium alicuius prophetæ, idque asserit esse cautum in Breuiarij postrema recognitione: cæterum, si festum non sit duplex in superiori clafse, vt diximus, in primo nocturno ponuntur semper lectiones de scriptura occurrente, nisi contrarium in proprio loco notetur: obseruat vero *Guyet. loc. relat.* quod aliquando lectiones scripturæ de communi sunt dicendæ etiam in festo semduplici, quando nimirum illarum lectionum historia conuenit peculiariter ei, de quo festum agitur, idque deducit ex varijs casibus, puta ex festo S. Clementis. SS. Ioannis, & Pauli &c. in quo tamen existimo esse valde caute procedendum, ne casu, præter rubricam operemur.

In festis solemnioribus dicuntur lectiones de scriptura in communi positæ.

Vt plurimum dicuntur in primo nocturno lectiones de scriptura occurrente.

Quandoquê etiam in festo semiduplici leguntur lectiones de communi.

§. XI. Item leguntur in primo nocturno lectiones de scriptura posita in communi SS. quando est celebrandum de Sanctis officium nouem lectionum in Quadragesima, Quatuor temporibus, in secunda feria Rogationum [in qua tamen feria secunda, si sit reassumendum aliquod initium Sacræ Scripturæ Dominicę præcedentis, illius lectiones erunt legendę in primo nocturno, omissis lectionibus de communi, quod colligitur ex peculiari rubrica in festo SS. Cleti, & Marcellini, quod etiam in

Quando desunt lectiones de scriptura occurrente, leguntur illę, quæ habentur de communi.

alio

alio simili casu erit obseruandum sicut notant *Gauant. sect. 7. cap. 11. ad diem 16. Septem. & Guyet. lib. 4. cap. 16. q. 4.*] & in vigilia Ascensionis, cum enim in his ferijs non ponantur lectiones de scriptura, sed solum de homilia, necessario recurrendum erit ad commune SS: quod, si in his ferijs contingat esse celebrandam octauam alicuius Sancti, tunc infra octauam in primo nocturno repetuntur eędem lectiones de scriptura positæ in communi, quæ fuerunt dictæ in die festo, quod etiam fit in die octaua, vt cum *Rubr. Breuiar. citand. n. 9.* docet *Gauant. n. 14. loc. supr.* Si autem festum, de quo celebratur octaua, habuerit in primo nocturno lectiones proprias de scriptura assignatas, tunc eædem repetuntur quidem in die octaua, sed, si fiat officium de diebus infra illam, sumendæ erunt lectiones pro primo nocturno ex communi, vt aperte habetur in dicta rubrica.

Infra octauam quæ lectiones pro primo nocturno dicendæ.

§. XII. Habentur etiam in communi SS. alię lectiones pro secundo, & tertio nocturno, ad quas erit recurrendum, quando celebratur officium nouem lectionum, si propriæ desint: & quia aliæ lectiones de communi ponuntur in primo loco, alię in secundo loco in eodem communi, nota legendas esse illas, quę assignantur, & si nullæ assignentur, sumantur à primo loco, sed obserua, quod homilia pro tertio nocturno semper sit de illo Euangelio, quod dicendum est in Missa, & si in communi, nulla habeatur homilia de Euangelio Missæ, sumatur ex alijs festis: E. G. si in Missa legendum sit Euangelium *Homo quidam nobilis*. homilia sumenda erit ex festo S. Ludouici, si in Missa legendum sit Euangelium *Sedente Iesu*, homilia sumenda erit à festo SS. Iannarij, & Sociorum, & sic discurre per singulos casus similes, quod, si legendum sit in Missa aliquod Euangelium, cuius nulla in breuiario habeatur homilia, tunc recurrendum erit ad octauarium Romanum, vel ad commune SS. attenta qualitate festi, ità vt illa legatur homilia, quę magis conuenit: *Guyet. lib. 3. cap. 8. q. 5.* Si de aliquo Sancto celebretur octaua, recurratur ad octauarium Romanum, quando propriæ lectiones non sunt assignatæ, & in octauarij deficientia, recurratur ad commune Sanctorum, vel repetantur lectiones festi, quando de officio nullum habetur commune, ità vt semper dicantur lectiones approbatæ ex *Rubr. gener. Breu. tàm Roman. quam Monast. tit. 7. n. 3.*

De lectionibus secundi, & tertij nocturni ex communi desumendis.

Quid, si in communi nulla habeatur homilia de Euangelio Missæ.

Lectiones approbatæ dici debent.

§. XIII. Hic est locus quærendi quęnam lectiones dicendę sint in officio E. G. de S. Abrahamo, de S. Iob. &c. In quo *Gauant. section. 5. cap. 12. n. 22.* laudat, quod in primo nocturno legantur lectiones de scriptura occurrente, pro secundo, sumantur ex secundo nocturno Dominicæ Quinquagesimæ, si fiat de S. Abrahamo, si vero fiat de S. Iob, sumantur ex secundo nocturno Dominicę primę Septembris, quę his festis valde quadrant; pro tertio autem nocturno dicatur homilia de Euangelio *Homo quidam nobilis &c.* vt in festo S. Ludouici, & ita proportionaliter de alijs discurrendum.

Quid, si faciendum sit officium de aliquo Sancto veteris testamenti.

§. XIV. Incipiuntur lectiones, præmisso titulo libri, quando sunt de scriptura, vt in primo nocturno (excipe lectiones primi nocturni in festo Natiuitatis Domini, vt in *Litera N. n. 1. §. 3.*) lectionibus vero secundi nocturni pręmittitur titulus, & nomen Authoris, quando sumuntur ex aliquo tractatu, aliàs minime: & in tertio nocturno, primò dicitur textus Euangelij, pręmisso illius titulo; idest *Lectio S. Euangelij secundum N.* & dicto textu, sequitur *Et reliqua. Homilia, vel de homilia S. N.* Excipe lectiones officij parui B. M. V. & officij Defunctorum, quę sine titulo leguntur.

Titulus lectionibus præmittitur.

§. XV. Terminantur lectiones, dicendo *Tu autem Domine (non Domne) miserere nobis*, & respondetur *Deo gratias*, quod etiam obseruatur in fine lectionis breuis in principio Completorij, & in fine primæ, excipe triduum ante Pascha, & officium defunctorum, tunc enim, dicta lectione, statim dicitur responsorium, & omittitur *Tu autem &c. & Deo gratias* vide *Rubric. gener. Breuiar. Rom. tit. 26.* ex eo enim omnia collegimus, quæ diximus, additis quibusdam explicationibus, vbi aliqua obscuriora videbantur.

Quomodo lectiones terminantur.

§. XVI. His dictis de Lectionibus recitandis quoad ritum Romanum, debemus de ijsdem plura exponere quoad nostrum ritum Monasticum, & quia in hac re in multis conueniunt Rubricæ Breuiarij Monastici, cum Breuiario Romano, ne frustra jam dicta repetamus, solum ea infrà notabimus, in quibus monasticus ritus discrepat a Romano. igitur.

De lectionibus pro ritu monastico.

§. XVII. Differt primò, quia in ritu Romano dicuntur nouem lectiones in

Duodecim lectiones dicuntur in ritu Monastico.

officio

officio duplici, vel semiduplici, tres scilicet post quemlibet nocturnum; in titu autem Monastico, dicuntur duodecim, quatuor post quemlibet nocturnum.

Infrà octauam dicuntur tres tantùm lectiones. §. XVIII. Differt secundò, nam, quando sit officium de die infra octauam (excipe secundam, & tertiam feriam octauæ Paschalis, & Pentecostes, in quibus dicuntur duodecim) quoad Breuiarium monasticum, dicuntur tantum tres lectiones post primum nocturnum, cum tamen more Romano dicantur nouem.

Quibus diebus non habeantur lectiones de scriptura. §. XIX. Differt tertiò quoad officium feriale, à Dominica in Albis, vsque ad Ascensionem, & à Dominica Sanctissimæ Trinitatis, vsque ad Dominicam primam Nouembris, in ferijs enim eo tempore occurrentibus, nullæ habentur in Breuiario Monastico lectiones de scriptura, quæ tamen adsunt in Breuiario Romano, quare in titu Monastico, si tunc sit faciendum officium de feria, post primum nocturnum, dicitur tantum lectio breuis, quæ, pro tempore Paschali, habetur in feria secunda post Dominicam in Albis, pro alijs vero ferijs, habetur in psalterio post primum nocturnum cuiuscumque feriæ, exceptis feria 3. & Sabbato, cum in illa fiat de SS. P.N. Benedicto, vt in *Lit. O.n. 37.* in isto vero de S. Maria in Sabbato, vt *ibidem. n. 35.* nisi aliunde adsit impedimentum. Lectio breuis, quandò dicenda.

Lectionibus de scriptura occurrenti deficientibus, recurritur ad commune. §. XX. Ex hoc sequitur, quod, ad differentiã Romani ritus, in officio de Sanctis duodecim lectionum faciendo in ferijs intrà prædictum tempus, semper in primo nocturno leguntur lectiones de scriptura positæ in communi SS. nisi alię peculiares assignentur in proprio loco, quod etiam fit in officio trium lectionum de Sanctis, quando ante lectionem propriam de Sancto legi deberet vna, vel duæ lectiones de scriptura, quia tunc desunt lectiones de scriptura in proprio de tempore, nisi infrà hebdomadam sit reassumendum initium scripturę omissum propter aliquod impedimentum in die vero Dominico, si agendum sit de aliquo festo duplici, quia tunc habentur lectiones de scriptura in proprio de tempore, hæ sunt dicendæ in primo nocturno, nisi aliter pro Sancto in proprio loco notetur, quod etiam est obseruandum quoad alias ferias, in quibus habentur lectiones de scriptura, iuxta regulam suprà traditam de ritu Romano à §. 9.

§. XXI. Differt quartò in modo exponendi regulam pro legenda vltima lectione propria alicuius Sancti simplicis in officio duodecim lectionum [si sit facienda aliqua commemoratio, vt in *Lit. C. verb. Commemor.*] nam in Breuiario Romano, solum legitur, quando dicitur *Te Deum*, & omittitur vltimum responsorium, in Breuiario autem Monastico, quia post duodecimam lectionem, semper additur vltimum responsorium, licet dicatur hymnus *Te Deum*, ideo hæc alia regula est attendenda, vt videlicet omittatur prædicta lectio de Sancto simplici in Dominicis Aduentus, & in Dominicis à septuagesima, vsque ad Dominicam in Albis inclusiue. Regula pro omittenda lectione de Sancto simplici.

De lectio. nibus infra octauam. §. XXII. Differt quintò, eo quod in officio de die infra octauam in Breuiario Romano, quia dicuntur nouem lectiones, potest pro vltima legi lectio propria festi simplicis, si occurrat, at vero in Breuiario Monastico, in quo dicuntur tantùm tres lectiones, non habet locum, excipe, si sit propria homilia alicuius feriæ, puta Quadragesimæ, Quatuor temporum &c.

Quandoque plura initia scripturæ legenda. §. XXIII. Differt sextò in eo, quod clarius rubrica Breuiarij Monastici explicat, quod, si propter impedimentum, in vna, vel pluribus hebdomadibus, non fuerit locus ponendi vnum, vel plura initia scripturæ, eo quod semper occurrerint festa, quę habuerint proprias lectiones de scriptura, vel de communi assignatas, tunc in vna Dominica, vel festo ponantur in primo nocturno, etiam plura initia, si opus sit.

Quid de initio libri Esthens, deficiente Dominica quinta Septembris. §. XXIV. Differt septimò, in casu, quo mensis Septembris habeat tantùm quatuor Dominicas, nam in hoc casu, quoad ritum Romanum, initium libri Esthens, quod ponitur in quinta Dominica Septembris, debet legi à feria quinta post Dominicam quartam eiusdem mensis, & aliæ lectiones de eodem libro continuandæ in duabus sequentibus ferijs, & si in illo vltimo triduo post prædictam Dominicam quartam, non occurrant feriæ, in quibus poni possit illud initium scripturæ, eo anno omittitur ex *rubrit. partic. in propr. loc.* In breuiario autem Monastico post Dominicam quartam Septembris habetur rubrica, quod si Dominica quarta sit vltima mensis, tunc initium libri Esthens positum pro quinta Dominica mensis, dicatur in primo nocturno ad officium SS. Cosmæ, & Damiani, & opinor eodem modo esse intelligendam rubricam breuiarij

uiarii romani citatam, sicut vidi fuisse in praxi a peritis obseruatum. circa supradictą lege *Rubr. gener. Breuiar. Monast. tit.* 20. Plura de horis canonicis, quęrę in *Lit. H. n.* 48.

46. *De lectionibus pro officio S. P. Benedicti in feria III.*

Lectiones principij Dialogorum S. Gregorij Papę, si non possint dici in officio S. P. N. Benedicti in feria III. mense Ianuarij, assumuntur prima die sequentis mensis, in qua fiat officium eiusdem S. Benedicti. *O. n.* 37. §. 9. An lectiones assignatę de scriptura pro eodem officio, sint anteponendę initijs scripturarum translatis. *ibid.* §. 10.

47. *De Epistolis Diui Pauli legendis post Epiphaniam.*

Lectiones delumptę ex Epistolis D. Pauli leguntur in primo nocturno ad matutinum in Dominicis, & ferijs post Epiphaniam, vt videre est in Breuiario in proprio loco: quia tamen quandoque occurrit, vt aliquę Dominicę post Epiphaniam, transferri debeant post Pentecostem, vt in *Lit. D. n.* 227. §. 4. hinc oritur difficultas de lectionibus prędictis D. Pauli, nam post Pentecostem non possunt habere locum, quia tunc occurrunt dicendę proprię lectiones Dominicarum, & feriarum Nouembris: esse autem illas lectiones Diui Pauli eo anno omittendas, quando non potuerunt dici antè septuagesimam, tradit *Gauant. tom. 2. section. 6. cap. 8. n. 6.* vbi notat non esse necesse omnes eas Epistolas legere in officio, quinimò antiqui eas legebant solum vsque ad Epistolam ad Ephesios inclusiue.

48. Lectio de homilia Dominicę quartę Aduentus, omittitur, si in ea occurrat vigilia Natiuitatis Domini. *D. n.* 215.

49. Lectio de Sanctissima Trinitate, antiquitus semper dicebatur ad officium Canonicum. *T. n.* 17. §. 2.

50. Lectio vltima Matutini, à celebrante cantanda. *M. n.* 117. §. 1.

51. Lectiones in Matutino tenebrarum, à quo cantandæ. *M. n.* 119. §. 6.

Lectionum liber.

52. Lectionum liber est materia ordinationis lectoris. *M. n.* 107. §. 71.

Lector.

53. *De ordine Lectoratus.*

Lectores à legendo sunt dicti: horum officium est, Diuinas Scripturas in Ecclesia recitare, ex *Hugon. à S. Victor. de Cerem. & Sacram. lib. 1. cap.* 34. habent etiam alios instruere per verbi Dei prædicationem, ex *Alcuin. in cap. de Eccles. ordin.* Ordo Lectoratus inter minores ordines numeratur, est tamen Sacramentum, vt notabimus in *Lit. O. n.* 116. §. 6. de illius materia, dicemus in *Liter. M. n.* 107. §. 71. & de forma egimus in *Lit. F. n.* 134. §. 75. Hic ordo potest licite conferri, non solum in Missa, sed etiam extra illam, vt tamen conferatur mane; & si hæc ordinatio fiat in Missa, facienda est post secundam lectionem, ad significandos prophetas, qui Christum præcesserunt, ex *Bonal. in Theol. Moral. tom. 2. tract. 28. lection.* 11. quando vero fit ordinatio in Missa habente tantum vnicam Epistolam, tunc lectores ordinantur statim post *Kyrie eleison*, vt in Pontificali, vbi omnia alia clare habentur de ritu seruando in hac ordinatione. Plura de ordinibus, quære in *Lit. O. n.* 116.

Quando facienda ordinatio lectoris.

Lector potest aliquando cantare Epistolam in Missa. *C. n.* 204. 54.

Lector, vide, Acolythus. 55.

Legalis cognatio.

56. *Cognatio legalis Matrimonium dirimit.*

Legalis cognatio, absque vllo dubio est impedimentum dirimens Matrimonium, & notat *Busemb. in Medull. Theolog. Moral. lib. 6. tract. 6. cap. 3. Dub.* 2. & quia varia, circa hanc materiam, possunt dubia nasci, censui rem esse vberius explicandam: quocirca dico adoptionem esse legitimam assumptionem extraneæ personæ, in filium, vel filiam, vel nepotem, quod docet *D. Thom. in supplem. q. 57. artic. 1. in corp.* ex qua adoptionis definitione colligitur eam solam adoptionem esse validam, quæ est legitima, idest, iuxtà legum dispositiones facta, vi quarum nonnullæ conditiones requiruntur ad legitimam adoptionem. &

§. I. Primò requiritur, vt adoptans sit sexus masculini, fęminæ namque, nisi peculiare habeant priuilegium, nullos adoptare possunt, quia hæ filios sub sua potestate non continent. *Castrop. part. 5. Disp. 4. punct. 9. n.* 4. Secundò quod adoptans sit sui iuris, hoc est non subiectus alterius potestati. *Cabassut. in Theor. & Prax. Iur. Canon. lib. 3. cap. 21. n.* 14. Tertiò, vt adoptans sit potens ad gene-

Fœminæ adoptare non possunt.

Adoptans debet esse sui iuris.

Qui est impotens ad generandum, est impotens ad adoptandum.

generandum, qui enim naturaliter generare non potest, nec alios potest in filios, aut nepotes adoptare, quia adoptio est facta in solatium liberorum amissorum, vel saltem eorum, qui haberi poterant. *Cardinal. Montl. de Sacram. cap. 70. post med.* non tamen requiritur, vt adoptans habeat actualem potentiam ad generandum, sed sufficit eam habuisse, quare excluduntur solum illi, qui à Natiuitate fuere impotentes, non autem illi, qui redditi sunt impotentes ex aliquo accidenti, puta morbo, vel alia de causa secti, aut castrati: quinimo etiam

Sacerdotes adoptare possunt.

Sacerdotes possunt alios in filios, vel nepotes adoptare, licet, moraliter loquendo, generare non possint. *Cabassut. supr.*

Ætas adoptantis.

Quartò requiritur, vt adoptans sit maior vigintiquinque annis, & vt excedat adoptatum saltem decem, & octo annis. *Capucin. in Summ. Basse. ve b. Matrim. n. 154.*

Persona adoptanda debet esse extranea.

Quintò adoptio facienda est circà extraneam personam, vt, ex suprà posita definitione, liquet, neque tamen est opus, quod sit ità extranea, vt nullum gradum consanguinitatis cum adoptante habeat, sed sufficit, si non sit adoptanti naturaliter coniuncta in eo gradu, in quo adoptatur: sic nemo potest adoptare in filium eum, qui iam est suus filius naturalis, nec in nepotem illum, qui iam est suus naturaliter nepos, bene tamen suum naturalem nepotem potest quis adoptare in filium, nam in eo gradu, in quo adoptatur, non est ab illo naturaliter dependens. *Polman. in Breuiar. Theologic. part. 3. n. 546.*

Nemo potest alium adoptare in Patrem, fratrê, vel filium fratris.

Sextò, & vltimò aduertendum, quod nemo potest alium per adoptionem sibi assumere in Patrem, vel fratrem, quia adoptio imitatur naturam, secundum quam Pater generat filium, & ideo, cum nullus possit generare suum Patrem, vel suum fratrem, sequitur, quod neque possit adoptare in Patrem, vel fratrem. *Gasp. Hurtad. de Matrim. Disp. 19. n. 1.* & consequenter, neque quis potest alium adoptare in filium fratris, quia filium fratris generare non potest: & dum diximus posse quem adoptari in nepotem, nomine nepotis intelligimus filium proprij filij, non filium fratris, quem mendosè nonnulli nepotem appellant; At dices, nemo potest naturaliter generare filium proprij filij, ergo neque illum in filium adoptare: sed contrà est, quia estò Pater filium filij immediate non generet, tamen generat mediate, applicando principium à se productum.

Adoptandus debet esse præsens.

§. II. Quicumque adoptari potest, dummodo sit præsens, non enim adoptio per procuratorem fieri potest. *Castrop. loc. supr.*

Adoptio alia perfecta, alia imperfecta.

§. III. Adoptio, alia est perfecta, alia imperfecta; illa proprio suo nomine appellatur Arrogatio, hæc vero adoptio: Perfecta adoptio, siue arrogatio, est talis, qua adoptatus transit sub potestate adoptantis, & fit illius hæres necessarius, non solum ab intestato, sed etiam ex testamento, saltem quod legitimam, quæ arrogatio fit cum authoritate supremi Principis, & ad hanc faciendam, debet arrogans esse ætatis ad minus quadraginta annorum:

Imperfecta adoptio qualis.

Imperfecta vero adoptio, quæ propriè nomen adoptionis retinet, est talis, qua adoptatus non transit sub potestate adoptantis, sed remanet sub potestate Patris sui carnalis, nec fit necessarius hæres adoptantis ex testamento, neque quoad legitimam, sed tantum fit hæres adoptantis ab intestato, & hanc adoptionem potest quis facere cum authoritate Magistratus inferioris, & sufficit, quod adoptans sit maior vigintiquinque annis, vt tamen semper excedat adoptatum saltem decem, & octo annis, vt iam diximus. Vidè *Caramu. in Fundam. Theolog. lib. 3. n. 3768. Tambur. de Matrim. tract. 1. cap. 5. §. 3. n. 2. & Capucin. num. 151. loc. supr.*

An, non solum perfecta, sed etiam imperfecta adoptio, Matrimonium dirimat.

§. IV. Dubium est autem, an non minus dirimat Matrimonium cognatio legalis orta ex adoptione perfecta, quá, ex adoptione imperfecta, & vtramque dirimere, sustinet cum *Tolet. Rebell. & Basil. Hurtad. n. 3. loc. cit.* quod probat ex eo, quia iura, ex quibus deducitur adoptionem inducere cognationem legalem dirimentem Matrimonium, loquuntur de adoptione absque vlla limitatione, & absolute, atque ideo, cum adoptio imperfecta, absolute sit adoptio, dicendum est etiam ex ea oriri impedimentum dirimens: sed *Capucin. nu. 154. loc. supr.* tradit esse probabilius, quod solum sit impedimentum dirimens cognatio legalis orta ex adoptione perfecta, quæ proprie dicitur Arrogatio, eo quod Matrimonium sit res fauorabilis, adeoque non debeant extendi illius impedimenta, absque euidenti ratione, sed nulla apparet euidens ratio, quod etiam adoptio imperfecta inducere debeat impedimentum dirimens, ergo &c. quæ sententia videtur conformior Doctrinæ *D. Thom. in supplem. q. 57. ar-*

Quare cognatio legalis dirimat Matrimonium.

tic. 2. in corpor. vbi rationem affert, quare fuerit institutum, quod cognatio legalis, Matrimonium dirimeret, dicitque id factum fuisse, quia adoptati transeunt in potestatem adoptantis, & in eadem Domo cum adoptante habitant, & nisi penitus inter eos Matrimonium prohiberetur, fieri posset, vt habitando simul, sub spe futuri Matrimonij, luxuriose ad inuicem se haberent, à quo vtique facilius se abstinebunt, sciendo inter se ipsos adesse impedimentum dirimens: hæc autem ratio non valet pro adoptione imperfecta, vi cuius adoptatus non fit sub potestate adoptantis, sed remanet in Domo Patris sui carnalis, sub eius potestate, ergo cognatio legalis impediet Matrimonium solum, si oriatur ab adoptione perfecta, siue arrogatione.

Ostenditur adoptionem imperfectam non posse Matrimoniũ dirimere.

§. V. Vtramque sententiam probabilem reputat *Tambur. n. 9. loc. supr.* Sed ego, saluo semper meliori iudicio, libentius adhæreo sententiæ, quæ vult illam solam cognationem legalem dirimere Matrimonium, quę oritur ex adoptione perfecta.

Secunda sententia magis placet.

§. VI. At petis, si adoptio imperfecta non inducit impedimentum dirimens, inducet ne saltem impedimentum impediens? Respondeo quosdam id affirmare, sed probabiliter, neque inducere impedimentum impediens, docent Ochagauia, & Tannerus apud Dianam, referente *Caram. n. 3769.*

An adoptio imperfecta saltem Matrimonium impediat.

§. VII. Remanet videndum, quomodo cogatio legalis orta ex adoptione perfecta, Matrimonium dirimat, & dico dirimere, tum in linea recta, tum in linea transuersali, tum ratione quasi affinitatis; in linea quidem recta, iuxtà sententiam *Caram. n. 3770.* dirimit vsque ad quartum gradum; sed *Hurtad. n. 8. loc. cit.* dicit, quod cognatio legalis ex adoptione orta extenditur solum inter adoptantem, & adoptatum, & simul inter adoptantem, & personas adoptati, quæ erant sub potestate eiusdem adoptati, tempore adoptionis, non vero ad alias personas, quæ postea ab adoptato descendunt, idque asserit constare ex iure: & hæc cognatio legalis in linea recta perpetuo durat, adeoque etiam durat postquam finita fuerit adoptio, idest postquam adoptatus desierit esse sub potestate adoptantis, quod rectę tradit *Tambur. n. 5. loc. supr.* intelligę semper de descendentibus, quia, quoad ascendentes, cognatio legalis nullo modo impedit. *Capucin. n. 153.*

Ad quos extendatur cognatio legalis in linea recta.

In linea recta cognatio legalis perpetuo durat.

Ascendentes cognatio legalis non tangit.

§. VIII. In linea transuersali, cognatio legalis datur solum inter filios naturales, simulque legitimos adoptantis, & ipsum adoptatum, neque extenditur ad alios gradus, quare absolute potest filius adoptantis contrahere cum filia adoptati, & etiam filius adoptati cum filia adoptantis; & si idem plures adoptaret, masculum scilicet, & fęminam, hi duo adoptati possent inter se contrahere, quia inter se nullam habent cognationem legalem. *Cabassut. n. 13. loc. cit.* & est conforme *Cap. vnic. de cognat. legal.* Consulto dixi adoptatum contrahere cognationem legalem, cum filijs naturalibus, & legitimis adoptantis, vt excluderem illegitimos, cum quibus adoptatus nullam contrahit cognationem, & ità libere poterit filiam illegitimam adoptantis in Matrimonium ducere. *Castrop. punct. 9. n. 15.* Hæc legalis cognatio in linea transuersa, non in perpetuum dirimit, sed solum tandiu, quandiu durat adoptio, ea enim finita, idest postquàm adoptatus desierit esse sub potestate adoptantis, cessat omninò impedimentum, & ideo tunc adoptatus poterit absolute ducere filiam naturalem, etiam legitimam adoptantis: imo, licet adoptio non cessaret, dummodo filius naturalis, & legitimus adoptantis emanciparetur à Patre, posset cum filia adoptata, absque vlla dispensatione contrahere. *Hurtad. n. 9.*

In linea transuersali cognatio legalis non excedit primum gradum.

Inter adoptatos non datur impedimentum.

Cum filijs illegitimis non datur cognatio legalis.

Cessat impedimentum, cessante adoptione in linea transuersali.

§. IX. Cognatio legalis, quæ, ad similitudinem affinitatis, contrahitur, intercedit inter vxorem adoptantis, & adoptatum, & inter adoptantem, & vxorem adoptati tantum, & est perpetua, & ideo dirimit Matrimonium inter dictas personas, etiam finita adoptione, vt ex *l. adoptiuus. ff. de rit. nupt.* ostendit *Cabassut. loc. super.*

De legali cognatione ad similitudinem affinitatis contracta.

§. X. Dum dicimus cognationem legalem dirimere Matrimonium, volumus intelligi de illa, quæ Matrimonium præcedit, si enim superueniat Matrimonio iam contracto, illud non dirimit, neque priuat iure petendi debitum, vt cum Sanchez. bene notat *Tamburin. n. 10. loc. product.*

Cognatio legalis, quæ superuenit Matrimonio, non officit.

§. XI. Si quæras, quo iure fuerit inductum, quod cognatio legalis dirimeret Matrimonium; Respondebo fuisse inductum solo iure positiuo Ecclesiastico, non autem naturali, quod esse commune apud DD. testatur *Hurtad. n. 3.* alia de cognatione, diximus in *Lit. C. n. 343.* Plura de impedimentis Matrimonij, quære in *Lit. I. n. 40.*

Hoc impedimentum iure Ecclesiastico positiuo est inductum.

Le-

Legati.

57. Legati introducti fuere, quia in aliquibus Catholicæ Reipublicæ regionibus plura occurrunt, quæ Summi Pontificis authoritatem exigunt, & cum Summus Pastor vbique esse non possit, ad alias prouincias suos legatos mittit, vel aliquibus, ibidem existentibus, honorem legationis concedit. *Canis. in Summ. Iur. Canon. lib. 1. tit. 17. §. 1.*

Quare introducti Legati.

§. I. Sunt autem Legati in triplici differentia; nam alij sunt legati de latere, & hi tantum assumuntur ex Sacro Cardinalium Collegio: Alij dicuntur legati nati, qui simul cum officio dignitatem legationis habent, vt sunt Archiepiscopi Eboracensis, Cantuariensis, Remensis, & Pisanus, hi namque eo ipso, ac sunt talis Diœcesis antistites, simul sunt Sedis Apostolicæ legati, non tamen de latere: Alij tandem dicuntur legati simpliciter missi, adeoque, non de latere, & hi sunt Prælati Eminentissimis Cardinalibus inferiores, quod totum habetur in *Cap. Officij nostri. de offic. Legat. in 6.* sicut ibidem notat Glossa.

De triplici genere legatorum.

§. II. Interrogas, quomodo Nuncij differant à legatis: Respondeo differre in puro nomine, idem namque est Nuncius, ac Legatus; vt tamen scias. Nuncios minime esse Legatos de latere, sed tantum Legatos simpliciter missos, vnde Nuncij sunt semper Prælati Cardinalibus inferiores, & ita clare notat *Cucch. in Instit. Canon. lib. 2. tit. 5. de Legat. Apostol. n. 24.* his verbis *Neque enim minus Legati dicuntur etiam hi, qui non sunt Cardinales, quamuis apud vulgares alia fiat interpretatio, & vulgo existimetur legatos non dici, sed nuncios, eos, qui Cardinalium ex ordine non sunt.*

Differentia inter Nuncios, & Legatos.

§. III. Hæc pauca notanda censui de Legatis pro intelligentia dicendorum in *Litera N. n. 57.* circa potestatem, quam habent Nuncij ad dispensandum in impedimentis Matrimonij, & opus fuit exponere pro intelligentia textus, etiam nuncios, nomine Legatorum venire.

Occasio huius discursus.

58. Legati possunt indulgentias concedere. *I. n. 105. §. 11.*

59. Legati possunt Matrimonio assistere. *B. n. 37. §. 29.*

60. Legati, quomodo incensandi. *I. n. 21. §. 4.*

Legere hæreticorum libros.

Legere libros hæreticorum est prohibitum sub pœna excommunicationis in Bulla Cœnæ Domini. *B. n. 145. §. 8. & sequentib.* 61.

Legitimatio.

Legitimatio tollit defectum natalium. *B. n. 44. à §. 12.* quomodò Commissarius Cruciatæ possit legitimare prolem. *C. n. 375. §. 5.* 62.

Lenitatis defectus.

Lenitatis defectus, ratione homicidij, vel mutilationis membri, absque culpa patrati, aliquo modo, per se vel per alium, irregularem facit, non quidem ratione culpæ contractæ (de irregularitate enim prouenienti ex homicidio, vel mutilatione mortaliter culpabili, diximus in *Litera D. n. 85. à §. 22.*) siquidem est certum, aliquando licitum esse, imò expediens concurrere ad alterius mortem, vel membri mutilationem per se, vel per alium; sed ideo defectus perfectæ lenitatis irregularitatem parit, quia, qui quauis iusta causa alium occidit, vel alicuius membrum mutilat, aut id sua authoritate, vel officio præstat, diuertit à mansuetudine Christi Domini, qui mulierem in adulterio deprehensam, licet, ex legum dispositione, dignam morte, noluit condemnare, quique etiam pro iniquis Iudæis, qui ipsum Sanctissimum, ac Innocentissimum crucifixerunt, Patrem rogauit, vt eis vellet ignoscere, cum tamen ob tantum eorum scelus, manifestum sit fuisse dignos quacumque morte atrocissima, quod notat *Goba. in Experim. Theolog. tract. 8. n. 657.* 63.

De irregularitate ex defectu perfectæ lenitatis.

Quare ob defectum lenitatis, irregularitas oriatur.

§. I. Et quidem Deum, etiam in veteri lege abhorruisse, quod constituerentur ministri altaris, qui à perfecta mansuetudine declinassent, ostendit *Card. Monilian. de Sacram. ord. cap. 52. prope fin.* exemplo Dauidis, cui Deus neque permisit, vt suo nomini Domum ædificaret illis verbis *2. Reg. cap. 7. vers. 5. Numquid tu ædificabis mihi Domum ad habitandum?* cuius rei ratio afferuit,

Etiam in lege veteri perfecta lenitas in ministris altaris requirebatur.

Quarè Dauidi non fuerit permissum ædificare Domum Dei.

tur, tum 3. *Reg. cap.* 5. *vers.* 3. vbi dicitur *non potuerit ædificare Domum Domini Dei sui, propter bella eminentia per circuitum.* tum 1. *Paralip. cap.* 22. *vers.* 8. vbi habetur. *Multum sanguinem fudisti, & plurima bella bellasti, non poteris ædificare Domum nomini meo*, neque dicendum, quod Dauid in his peccauerit, & per hoc iram Dei in se concitasse, siquidem

David per sua bella nõ peccauit.

1. *Paralip. cap.* 20. *vers.* 3. legitur Dauid maximè sæuisse erga ammonitas, omnes eorum ciuitates destruendo, & tamen *Abulens. in eod. loc. scriptur. q.* 3. negat tunc Dauid peccasse, eo quod iustum bellum indixerit, ergo dicendum, non ex eo fuisse ei prohibitum ædificare Domum Dei, quia per sua bella peccauerit, sed quia, licet iuste id fecerit, tamen à perfecta mansuetudine defecit.

Hæc irregularitas à iure positiuo prouenit.

§. II. Nolo autem ex hoc probare, quod defectus perfectæ lenitatis inducat irregularitatem de iure Diuino, quia, vt dixi in *Lit. I. n.* 215. §. 1. omnes irregularitates sunt inductæ à iure Pontificio positiuo, placuit vero supradicta ex scriptura notare, vt innuerem Sanctam Ecclesiam, quæ in omnibus Spiritus Sancti assistentia gubernatur, optimo iure sanxisse, quod, qui haberent defectum perfectæ lenitatis, irregulares forent.

Ostenditur ex iure hæc irregularitas

§. III. Hanc irregularitatem esse ab Ecclesia indictam, colligitur ex varijs locis iuris canonici, nimirum ex *cap. Si quis viduam. Distinct.* 50. *cap. In Archiepiscopatu. de Raptorib. cap. sententiam Sanguinis. & cap. final. Ne Cleric. vel Monach. in* 6. & alibi, notante *Castrop. part.* 6. *disp.* 6. *punct.* 14. §. 1. *n.* 1.

§. IV. At, quia variæ sunt personæ, quæ etiam varijs modis, possunt irregularitatem hanc contrahere ex defectu perfectæ lenitatis, opus est singula huc spectantia ad communem instructionem sigillatim exponere, igitur

Occidere, vel mutilare in bello, parit irregularitatem.

§. V. Dico primò esse irregulares omnes, qui in bello iusto mutilant, vel occidunt, propria manu tamen, qui enim, etiam Sacerdos, alius hortaretur ad præliandum animo forti, nullam irregularitatem incurreret, nisi suaderet, vt potius hic determinate, quam alius occidatur. *Busemb. in Medull. Theolog. moral. lib.* 7. *cap.* 5. *dub.* 5. §. *Octaua. nu.* 2. & hæc irregularitas à nullo, etiam Clerico contrahitur ex sola pugna; sed requiritur, quod aliquem occidat, vel mutilet. *Castrop.* §. 5. *n.* 2. nec præbere

Præbere arma pugnantibus, non facit irregularem.

arma pugnantibus in bello iusto, inducit irregularitatem, licet Clerici arma ministrarent. *Mend. in Epitom. verb. Irregular. n.* 9. vbi tradit Clericos in bello iusto non posse fieri irregulares, nisi propria sua manu aliquem occidant, vel per membri mutilationem deforment, quod est intelligendum, si aliter possint vitam suam defendere, cæterum mutilando, vel occidendo, in casu, quo vitam suam non possunt aliter tueri, nullatenus irregulares erunt, sicut non remanent irregulares, neque clerici, qui, pro patriæ defensione inimicos occidunt, vel deformant: & quidem alia est ratio de bello iusto offensiuo, à bello iusto defensiuo, qui enim in illo occidunt, vel mutilant, remanent irregulares, secus vero illi, licet sint Clerici, qui occidunt, vel deformant in bello iusto defensiuo, quia hoc, cum iure naturæ sit licitum, nullum debet afferre canonicum impedimentum, vt, varijs productis, firmat *Castrop.* § 5. *n.* 5.

Bellum iustum defensiuum non causat irregularitatem.

Iudices, & eorum assessores, qui in causa mortis, vel mutilationis procedunt, sunt irregulares.

§. VI. Dico secundò, esse irregulares iudices (excipe Summum Pontificem, qui nullam potest contrahere irregularitatem, vt notabimus in *Lit. S. n.* 201. *init.*) & assessores illorum, qui sententiam mortis, vel mutilationis faciunt: at, quia irregularitas ex defectu lenitatis non contrahitur, nisi sequuto effectu, ideo iudices non fiunt irregulares præcisè ex sola sententia, sed sequuta morte, vel mutilatione, quam ipsi mandarunt sua sententia fieri; Quocirca iudices Ecclesiastici non possunt ferre sententiam sanguinis, quoad occisionem, vel mutilationem, & si id facerent, essent irregulares, etiam ex delicto, quia agerent contra prohibitionem Ecclesiæ in re graui, & eorum sententia esset nulla, defectu potestatis, quæ in illis, ad sententiam sanguinis, non se extendit: quod si suos subditos iuxta legem debeant degradare, & brachio Seculari sic degradatos tradere, tenentur suam facere instantiam, vt, quantum ex ipsis prouenit, talis reus non occidatur, vel per membri mutilationem, non deformetur, quæ intercessio exprimitur in Pontificali post formam degradationis, his verbis. *Domine iudex rogamus vos cum omni affectu, quo possumus, vt amore Dei, pietatis, & misericordiæ intuitu, & nostrorum interuentu precaminum, miserrimo huic, nullum mortis, vel mutilationis periculum inferatis.* neque tamen Iudex Ecclesiasticus hanc instantiam Iudici Seculari facit, vt impediat, quin Iudex Secularis,

Ecclesiastici iudices non possunt ferre sententiam sanguinis.

Instantia facienda a iudice Ecclesiastico, dum aliquem brachio seculari tradit.

secun-

ſecundum legis diſpoſitionem, reum condemnet, etiam ad mortem, ſed, vt exprimat, qualiter, quantum per ſe ſtat, non procurat mortem, vel mutilationem degradati, quem brachio tradit Seculari, vt ſic à periculo irregularitatis euadat immunis. *Sayr. lib. 6. Theſaur. cap. 16. n. 4. Auil. 7. part. de Cenſur. diſp. 5. ſection. 2. dub. 2. & alij apud Caſtrop. §. 1. n. 1.*

Inquiſitores fidei poſſunt ferre ſententiam ſanguinis, & inſtare pro eius exequatione.

§. VII. Diuerſa tamen eſt ratio de Inquiſitoribus hæreticæ prauitatis, quibus ſolum eſt prohibitum exequi ſententiam in cauſa ſanguinis, non tamen illis prohibetur, ne ſimilem ſententiam ferant, à Iudice Seculari exequendam, nec vllam inſtantiam ad fauorem rei tenentur facere; quinimò dicti Inquiſitores facultatem habent coercendi Seculares Iudices ad exequendam ſententiam, quam contra reos in cauſa fidei ipſi tulerunt, vt ſtatuit Alexander IV. *ann.* 1260. *die* 20. *Ianuar. in ſua Conſtitut. quæ incipit Ad audientiam.* & habetur in *Bullar. magn. ordin.* 17. idemque docet *Caſtrop. loc. nuper* referens alias conſtitutiones Pauli IV. & B. Pij V. & confirmat *Abell. in medull. Theolog. part. 2. cap. 6. ſection. 3. §. 1.*

De Prælatis conſtituentibus iudices ſeculares in ſuo territorio.

§. VIII. Prælati illi, qui iuriſdictionem temporalem habent, dum Iudices Seculares conſtituunt, vt ſecundum diſpoſitionem legis in caſibus occurrentibus agant, nullam tenentur facere proteſtationem, etiamſi iudicem conſtituerent in cauſa aliqua particulari, dummodo expreſsè non imponant iudici, vt talem reum, morte, vel mutilatione plectet, ſed tantum in genere iubeant, quod leges obſeruentur, quæ ſtatuunt, vt homicidæ, Sicarij, latrones &c. ſuſpendantur *Capucin. in ſumm. Baſſæ. verb. Irregularit. n.* 56. & multis citatis, tradit *Caſtrop. §. 1. n. 3.*

De eo, qui facit legem continentem pœnas mortis, vel mutilationis.

Neque fit irregularis Prælatus Eccleſiaſticus habens iuriſdictionem temporalem, vel Princeps ſecularis, ſi legem aliquam condat, per quam pœnam mortis imponat pro quibuſdam delictis, quia, hac vniuerſali lege, nullius particularis mors, vel mutilatio intenditur, ſed ſolum bonum regimen Ciuitatis, & loci, quod ſi quis poſtea, delicto patrato, iuxta diſpoſitionem legis, morte, vel mutilatione plectatur à iudice, non erit cenſendus legiſlator cauſa illius, niſi ad ſummum remotiſſima, & inſufficiens ad irregularitatem inducendam. *Capucin. alios referens n. 63. loc. ſupr.*

Denunciatores, accuſatores, & teſtes in cauſa ſanguinis, ſunt irregulares.

Religioſi etiam grauiter peccant.

§. IX. Dico tertio, eſſe irregulares ex defectu perfectæ lenitatis, omnes accuſatores, denunciatores, & teſtes, ſi, ex eorum accuſatione, denunciatione, aut teſtimonio, aliquis, morte, vel mutilatione puniatur, & quidem, ſi huiuſmodi ſint clerici, ſiue Religioſi, grauiter etiam peccant, quia ipſis id maximè dedecet (extra cauſas proprias, vt infrà) propter Sacrorum Canonum prohibitionem. *Cabaſſut. in Theor. & prax. Iur. Canon. lib. 5. cap. 19. n. 18.*

Qui accuſatores, denunciatores &c. ab irregularitate excuſentur.

§. X. Dantur tamen aliqui caſus, in quibus, accuſatores, denunciatores, & teſtes ab irregularitate excuſantur, licet, ex eorum accuſatione, denunciatione, & teſtimonio, quis fuerit per iudicem occiſus, vel deformatus; & ſine dubio nullam incurrunt irregularitatem, qui, licet ſint clerici, aliquos Sacroſanctæ Inquiſitionis tribunali denunciant, quia id non faciunt libere, ſed tenentur ex *Cap. Quapropter. 2. 7. & cap. 2. de hæreticis*, notante *Caſtrop. part. 1. tract. 4. diſp. 3. punct. 4. n. 1.* ſicut, ſatis probabiliter eximitur ab irregularitate teſtis, qui, etiam in cauſa ſanguinis (de clericis non eſt ſermo, qui a iudice ſeculari aſtringi non poſſunt, vt examinentur, maximè in criminalibus, imo grauiter peccarent, ſi in cauſa ſanguinis eſſent teſtes, intellige contrà reum, nam de ſuperioris licentia poſſent ſe examinare ad oſtendendam innocentiam prætenſi rei, & licet ex hoc ſequatur, quod Calumniator vltimo multetur ſupplicio, non tamen huiuſmodi teſtes erunt irregulares, quià tantum intenderunt defenſionem oppreſſi, non verò mortem calumniatoris, quæ per accidens occurrit, vt multis citatis, tradit *Cabaſſut. n. 20.*) obligatus à iudice ſeculari, eſt teſtis, licet poſteà ex eius teſtimonio occurrat mors, vel mutilatio rei, quod, ratione valdè efficaci, probat *Caſtrop. part. 6. diſp. 6. punct. 14. §. 3. n. 3.* eo quià non ſit credibile eccleſiam voluiſſe irregularitatem ijs imponere, qui teſtimonium perhibent ex vi legis, vel legiſlatoris coacti.

Teſtes coacti irregulares ſunt, ſi ſint clerici, quia ad id non poſſunt aſtringi.

Quid de ſeculari obligato ad teſtificandum.

Diſparitas inter iudicem, & illum, qui cogitur ad teſtificandum.

§. XI. Sed dices, Iudex, dando ſententiam mortis, illa ſequuta, eſt irregularis, & tamen Iudex tenetur iuxtà legis diſpoſitionem, in caſibus ſic exigentibus, ferre ſententiam mortis. Reſpondeo diuerſam eſſe rationem de illo, qui, licet, ex ſuppoſitione ſui officij teneatur verſari in cauſa Sanguinis, attamen illud officium ſponte, & libere ſuſcepit,

vt

vt potuisset non suscipere, quod non verificatur in eo, qui officium libere non suscepit, nec voluntarie ad testificandum in causa Sanguinis accedit, sed ad id est compulsus, nec potest recedere; quod, vt melius percipias, obserua leges Ecclesiasticas, vtpote rectissimas nunquam impedire, ne quis, iuxtà suam obligationem, etiam nullo modo voluntarie susceptam, operetur; impediret autem lex de irregularitate contrahenda ex defectu perfectæ lenitatis, si, qui absolute compulsus ad deponendam veritatem contrà aliquem in causa Sanguinis, sequuta morte, vel mutilatione, remaneret irregularis, quia ita plurimi aspirantes ad statum Ecclesiasticum, auerterentur à dicenda veritate, ad quam inste compelluntur, & facile sibi suaderent non esse ad testificandum obligatos, ne canonicum contraherent impedimentum pro recipiendis ordinibus, quod vtique in magnam Reipublicæ perniciem verteretur, dum non possent iudices de delinquentibus inquirere ad commune omnium bonum.

Leges Ecclesiasticæ non impediunt ullam obligationem.

Protestatione præmissa, irregularitas nõ incurritur.

§. XII. Insuper excusantur ab irregularitate accusantes, & denunciantes, siue laici, siue clerici, si protestentur se non intendere vindictam, sed tantum satisfactionem, etiamsi esset probabilissimum, & fere certum, quòd ex illa accusatione, vel denunciatione, sit sequutura mors, vel mutilatio rei; Vt autem hæc protestatio iuuet ad euadendam irregularitatem, necesse est, quod accusatio, siue denunciatio fuerit facta in causa propria, & non aliena, poterit tamen probabiliter etiam fieri in causa parentum, filiorum, fratrum, & cæterorum consanguineorum, saltem in quarto gradu, vt, pluribus productis, firmat *Castrop.* §. 2. *n.* 6. imò etiam in causa eorum, quos sub tua protectione habes, quia illorum damnum tuum esse censetur, vt cum Auila, & alijs docet *Capucin. n.* 66. *loc. cit.* & satis probabiliter, non erit irregularis, qui accusat in causa aliena, puta Reipublicæ, vel etiam priuatæ personæ, quando horum damnum, alia via impediri nequit, idque etiam protestatione non facta. *Castrop. n.* 8. & sine dubio, si quis clericus alium accusaret, vel denunciaret pro iniuria suæ Ecclesiæ illata, facta debita protestatione, vt suprà, licet postea sequatur mors, vel mutilatio rei, immunis erit ab irregularitate, quia causa suæ Ecclesiæ, habetur vt causa propria, quod tradit esse commune *Cabassut. in Theor. & prax. Iur. Canon. lib.* 5. *cap.* 19. *n.* 19.

Procedit casus tantum in causa propria.

Quandò causa aliorum censeatur propria.

Accusatio de iniuria propriæ Ecclesiæ, non facit irregularem.

§. XIII. Notandum tamen, quod, si haberi possit satisfactio intenta absque eo, quod reus denuncietur, vel accusetur apud iudicem, denunciari non debet, tunc enim accusatio videretur præcisè facta ad punitionem, & non ad satisfactionem, quam supponimus posse haberi absque denunciatione, vel accusatione; & ad Summum (quamquàm parum libenter) concederem cum *Castrop. n.* 5. in eo casu esse licitum absque metu incurrendæ irregularitatis, petere per accusationem, vel denunciationem à iudice satisfactionem, etiamsi ea haberi posset voluntarie ab ipso reo, dummodo tamen iudex possit cogere reum ad satisfaciendum alia via, quam ipsum puniendo: cæterum, si alia via non possit iudex procedere, stante legis dispositione, quàm puniendo reum, tunc absolute censeo, quod, si sequatur mors, vel mutilatio, denuncians, vel accusans, non sit ab irregularitate immunis, quia in hac suppositione, cum possit pacifice ab ipso reo satisfactio damni obtineri, vtique conuincitur, quod accusatio, siue denunciatio, fuerit præcisè facta, vt intendatur punitio rei, neque quis bene se tuetur in præsenti casu, faciendo protestationem supradictam de petenda sola satisfactione, quia hæc esset contraria facto, non enim sufficit sola verbalis protestatio externa, sed etiam talis protestatio debet vere à voluntate prouenire: licet enim *Bonal. in Theolog. moral. tom.* 2. *tract.* 31. *lection.* 11. §. *Dixi tertiò.* asserat probabiliorem esse sententiam docentem non esse irregularem eum, qui alium denunciat, vel accusat, protestando se non intendere illius mortem, vel mutilationem, sed tantum satisfactionem, etiamsi in suo corde cuperet vindictam rei, & Sanguinis effusionem, tamen longe probabilius censeo, quod cum Nauarr. & alijs tradit *Vener. in examin. Episcop. lib.* 2. *cap.* 23. *n.* 25. quod scilicet protestatio cum mala intentione facta, non excuset ab irregularitate, sequuta morte, vel mutilatione.

Euadit irregularis, qui denunciat, vel accusat, quando potest aliter satisfactionem petere.

An protestatio sit ex corde facienda.

§. XIV. Circa dicta, illud quærendum occurrit, vtrum hæc protestatio iuuet ad non incurrendam irregularitatem, tam in causis ciuilibus, quàm in criminalibus, & negat, paucis relatis, *Castrop.* §. 2. *n.* 4. qui dicit prædictam protestationem valere tantum in causis ciuilibus, non vero in criminalibus, itaut qui,

An protestatio valeat in causa criminali.

qui, siue clericus, siue laicus, alium accusaret, vel denunciaret in causa criminali, etiam facta sua protestatione, euadat irregularis, sequuta morte, vel mutilatione, eo quod hæc protestatio sit valde friuola, quia iudex, facta denunciatione, vel accusatione, vtique criminaliter procedet, etiam vsque ad mortem, vel mutilationem, si delictum eam mereatur pœnam, neque erit in potestate protestantis pœnam limitare.

§. XV. Ego autem, profiteor quidem, me semper venerari tantum Doctorem, tamen, pace sua, pro meo captu, non sinam rem hanc aliter examinare, quocirca sic discurro. Attende. Causa in triplici est differentia, quantum spectat ad rem præsentem: vel enim est ciuilis, in qua agitur de sola satisfactione, vel est criminalis, in qua agitur de sola pœna, vel mixta, in qua non solum agitur de satisfactione partis, sed etiam de puniendo reo: ità accusatio, vel denunciatio potest esse mere ciuilis, vt non possit peti, nisi satisfactio, vel mere criminalis, vt sola rei punitio quæratur, vel mixta, vt simul quæratur satisfactio, & rei punitio, sicut colligo ex *Causs. in Summ. Iur. Canon. lib. 4. tit. 1. §. 1.*

Causa est triplex, & itẽ accusatio, siuè denunciatio.

§. XVI. Puto verò magnam esse differentiam inter causam, siue ciuilem, siue criminalem, siue mixtam, & accusationem, aut denunciationem, siue ciuilem, siue criminalem, siue mixtam; causa namque, quod sit ciuilis, criminalis, vel mixta, id habet ex sua natura; accusatio vero, vel denunciatio, id aliquando habet, quod vult accusator, vel denunciator. Do exemplum: Petrus furatus est centum aureos de bonis Pauli: Paulus autem potest recurrere ad iudicem, tum vt Petrum, tanquam latronem puniat, tum vt solum compellat Petrum ad resarciendum damnum sibi: Ecce causa hæc furti, quæ per se est criminalis, potest à Paulo institui tantum, vt ciuilis, & licet Iudex, cognito Petro, vt latrone, debeat, iuxtà legis dispositionem, ipsum punire, non tamen inde fit Paulum voluisse punitionem Petri, cum tantum petat satisfactionem damni, ex quo sequitur, quod causa Petri, vtpote causa furti, ex se, quoad publicam Principis gubernationem, sit causa criminalis, accusatio vero Pauli tantum satisfactionem petentis, penes ipsum Paulum accusatorem, erit accusatio ciuilis, quia non intendit, quod Petrus, morte, vel mutilatione puniatur.

In causa criminali potest fieri accusatio ciuilis.

Exemplificatur Doctrina data.

Accusatio est ciuilis, quandò per eam sola satisfactio petitur.

§. XVII. Sufficit autem ad non incurrendam irregularitatem, quod accusatio sit in terminis causæ ciuilis, respectu ipsius accusatoris, non vero requiritur, quod causa sit ex sua natura ciuilis: & sit accusatio ex parte accusatoris, in terminis causæ ciuilis, si ipse accusator protestetur se non intendere pœnam rei, sed tantum suam propriam satisfactionem; Et per hanc protestationem, ius prouidit clericis, siue etiam laicis, qui irregularitatem incurrere nollent, vt possent contra insidiatores procedere, etiamsi ipsis constaret esse morte damnandos, quos accusant, quia cæterum hi peruersi præuidentes, quod maxime clerici, non possent de receptis iniurijs conqueri, ne irregularitatis impedimentum incurrerent, audaciores fierent, quod à iure permitti non debet, vt etiam aduertit ipse *Castrop. n. 2. loc. supr.* ergo (quod deducitur ex eodem Castropalao) licebit in causa propria, modo supra explicato, tàm laicis, quàm clericis accusare aliquem, etiam in causa criminali, vt tamen, ad euadendam irregularitatem, addatur protestatio, qualiter petitur sola satisfactio de damno illato, & non pœna accusati.

Non est necesse, quòd causa sit ex se ciuilis.

Graue nimis esset clericis, si suos offensores apud iudicem accusare non possent.

§. XVIII. Quod autem hoc deducatur ex eodem Castropalao, sic probo, quia ipse Palaus loco proxime relato, docet, quod non euadit irregularis, qui alium in causa propria accusat, facta sua protestatione, licet certum sit, quod accusatus sit morte plectendus, sed non potest præuideri, quod ex illa accusatione accusatus sit morte damnandus, nisi accusatio fuerit facta circa causam ex se criminalem, ergo iuuabit ad euadendam irregularitatem protestatio facta cum accusatione, etiam in causa criminali, quod contendebat *Castrop. n. 4.* forte immemor eorum, quæ antea dixerat *n. 2.*

Ostenditur Castropalaũ debere ex suamet doctrina nobiscum sentire.

§. XIX. Et quidem, si protestatio requiritur, & sufficit ad euadendum periculum irregularitatis, non potest habere locum, nisi dum accusatio est in causa criminali, quia tunc solum, ex vi accusationis, potest reus puniri morte, vel mutilatione, quod non contingit in causa ciuili, in qua solùm agitur de satisfactione partis, qua facta, reus manet liber, & ideò protestatio facta in causa pure ciuili, in qua nullum est periculum mortis, vel mutilationis, esset protestatio omnino nugatoria; Vnde DD. quando loquuntur de protestatione facienda ad vitandam irregularitatem, loquuntur sem-

Protestatio facta in causa purè ciuili, est nugatoria.

Protestatio nõ habet locum, nisi cum agitur de causa criminali.

semper in terminis de accusatione facta in causa criminali, vt videri possunt *Cabassut. in Theor. & prax. Iur. canon. lib. 5. cap. 19. numer. 19. Busemb. in Medull. Theolog. moral. lib. 7. cap. 5. dub. 5. in fin. Abell. in Medull. Theolog. part. 2. cap. 6. section. 3. §. 1. Sayr. de censur. lib. 6. cap. 18. n. 2. Sà in aphorism. verb. Irregular. §. ex deformatione licita. n. 4.* & expressè tradit, citato *cap. Prælatus. de Homicid. in 6.* & alijs DD. *Vener. in examin. Episcop. lib. 2. cap. 23. n. 24.*

Si recurritur ad iudicem non accusando, vel denunciando, non est necessaria protestatio.

§. XX. Et tandem hic aduerto cum *Bonal. in Theolog. moral. tom. 2. tract. 31. lection. 11. prop. fin.* quod hæc protestatio pro non incurrenda irregularitate, est tantum facienda, quando fit recursus ad secularem iudicem per accusationem, vel denunciationem, non vero, si recursus alio modo fiat, quia in iure aliter non habetur.

Aduocatus in causa criminali, quando irregularis fit.

§. XXI. Dico quartò, esse irregularem aduocatum qui contrà reum aduocat, si reus postea occidatur, vel deformetur. *Mend. in Epitom. verb. Irregularit. n. 22.* item aduocatus irregularis censebitur, si ita defendat reum, vt postiue procedat contra accusatorem, damnando illum delicto calumniæ, vt sic accusator puniatur pęna talionis: Cæterum, si aduocatus solum defendat reum, demonstrando ipsum esse innocentem, licet postea iudex inde comperiat accusatorem fuisse calumniatorem, adeoque morte, vel mutilatione puniendum, aduocatus haud erit irregularis, cum non sit vera causa mortis, vel mutilationis accusatoris, sed potius ipse accusator, ratione suæ malitiæ sit sui damni causa; aduertat verò aduocatus ne negligentiam committat in defendendo reum, si enim ex eius inscitia, reus moriatur, vel mutiletur, tunc aduocatus putabitur causa talis mortis, vel mutilationis, & ita, ea sequuta, erit irregularis, etiam ex delicto, quia, si diligenter prout tenebatur suum munus impleuisset, reus euasisset liber. *Capucin. in Summ. Bass. verb. Irregular. n. 69.*

Insipiens aduocatus cadere potest irregularis.

Consultor in causa criminali est irregularis.

§. XXII. Dico quintò esse irregularem consultorem, si legitime interrogatus à iudice de causa rei, respondeat reum esse secundum leges morte damnandum, quam tamen irregularitatem non incurrit consultor, nisi sequuta morte, vel mutilatione rei, vt sæpius in simili iam dixi, & libenter replico, quia audiui quosdam nimis ignaros de hac re dubitasse, est enim certum, quod hæc irregularitas non contrahitur, nisi sequuto effectu, & non sufficit potuisse causam effectus, aut illum desiderasse.

Nisi sequatur effectus mortis, vel mutilationis, non contrahitur hæc irregularitas.

Quid, si consultor non sit iuridice interrogatus.

§. XXIII. Notanter dixi nuper *si legitimè interrogatus a iudice*, nam est valde probabile, quod, si iudex consulat aliquem priuate, si hic respondeat reum esse dignum morte, nullam inde oriri irregularitatem, etiamsi reus forte ex tali consilio moriatur, quia, vt cum Vasquez. & Gaspar. Hurtado docet *Castrop. §. 3. n. 7.* irregularitatem ex defectu lenitatis per mutilationem, vel homicidium in iudicio patratum, contrahunt tantum iudex, & reliqui officiales, qui authoritate publica procedunt, hinc

Omnes iustitiæ ministri sunt irregulares.

§. XXIV. Dico sextò esse irregulares cęteros ministros, qui publica authoritate, aliquo modo cooperantur ad mortem rei, nimirum notarium, dictantem sententiam, eam scribentem, custodes carcerum, satellites, siuè apparitores, omnes, qui reum sociantur ad supplicium, ipsum ministrum, sententiam suis manibus exequentem, & alios, si qui sunt, qui authoritate publica agunt; Cęterum, qui aliquo modo cooperantur ad mortem rei, non authoritate publica, ideſt non tanquam ministri iustitiæ, sed solum tanquam priuatæ personæ, iuxtà probabilissimam sententiam, nullam irregularitatem incurrunt; Vndè non censentur irregulares, qui reum associant, vel, vt ipsi in spiritualibus adiuuent, vel curiositatis causa, qui assistunt, non publica authoritate, qui suggerunt breuiorem viam, per quam transiens reus, citius moreretur, neque, qui pungit equum, quo vehitur puniendus, vt currat, neque, qui admonet carnificem, vt suum officium faciat, aut, vt reus citius scalam ascendat, neque faber, qui furcas fecit, neque, qui vendidit funem, & tandem quicumque illi sint, qui agunt tanquam priuatæ personæ, & non publica authoritate, minime erunt ex defectu perfectæ lenitatis irregulares, vt, alijs allegatis, firmant *Gasp. Hurtad. de Irregular. disp. 2. n. 39. Castrop. §. 4. Mend. in Epitom. verb. Irregular. nu. 22. Busemb. in Medull. Theolog. moral. lib. 7. cap. 5. dub. 5. §. dicitur quartò.*

Qui authoritate publica non agunt, non sunt irregulares.

Quid dicendum de confessario, qui non vult absoluere reum vel iudicem.

§. XXV. Et, sinè dubio, non manebit irregularis confessarius, qui non vult absoluere iudicem, eo quod sit negligens ad condemnandos criminosos, aut non vult absoluere reum, qui iuridicè interrogatus, non vult fateri suum

rea-

reatum, quiâ nemo fit irregularis ex eo, quòd suum munus exerceat, ad quod iure Diuino, vel naturali tenetur. *Sà. in Aphorism. verb. Irregular. §. Ex deformat. licit. n. 4.* item absquè metu irregularitatis possunt concionatores liberè asserere malefactores esse puniendos. *Busemb. supr.* imò Sacerdoti licebit suadere principi, vt legem ferat, qua plectentur morte rei quorundam criminum, dummodò in particulari non suadeat, vt talem determinatè occidat. *Cabassut. in Theor. & prax. Iur. Canon. lib. 5. cap. 19. n. 17.* & tandem ad dilucidationem aliarum difficultatum, quæ, circà irregularitatem prouenientem ex defectu lenitatis, possunt occurrere.

Quid de concionatoribus, qui dicunt esse puniendos reos.

§. XXVI. Dico vltimò, quòd irregularitas ex homicidio, vel mutilatione, tunc solum contrahitur, quandò quis aliquem mutilauerit, vel occiderit, non casu, & præter intentionem, sed plene voluntariè, quod, si fiat cum culpa mortali, tunc irregularitas prouenit ex delicto, de qua diximus in *Lit. D. n. 85.* si verò nulla interuenerit culpa, tunc prouenit ex defectu perfectæ lenitatis, de quo huc vsquè egimus.

Mutilatio, vel occisio non facit irregularem, nisi fuerit voluntaria.

§. XXVII. Potest autem occurrere occisio, vel mutilatio voluntaria absquè delicto, duobus modis. Primò authoritate publica, vt in iudicio, & in bello iusto, de quibus suprà. Secundò authoritate priuata, vt, cum quis non potest propriam vitam tueri, nisi aggressorem occidat; in primò quidem casu incurritur irregularitas, modo explicato, secus autem in secundo, quiâ propriam vitam defendere, iure naturæ est licitum. *Castrop. §. 8. n. 9. loc. infr.* & ob occisionem factam cum moderamine inculpatæ tutelę, nulla in iure exprimitur irregularitas, nequè potest incurri, nisi in iure fuerit expressa, vt notauimus in *Lit. I. n. 215. §. 2.*

Absquè culpa potest sequi occisio, vel mutilatio duobus modis.

§. XXVIII. Imò manifestè habetur in *cap. vnic. si furiosus. de homicid. Clemen.* quòd, qui mortem aliter vitare non valens, suum occidit, vel mutilat inuasorem, nullam ex hoc irregularitatem incurrit. Sed *Laur. in Epitom. Canon. verb. Irregular. quandò non incurritur.* vult post Tridentinum, etiam ex hoc capite quem irregularem fieri posse, & indigere Papæ dispensatione, sed, reuera nescio quo fundamento loquatur, quiâ ego lego in *Trident. sess. 14. de Reform. cap. 7.* hæc formalia verba *Si verò homicidium, non ex proposito, sed casu, vel vim vi repellendo, vt quis se à morte defenderet fuisse commissum narretur, quam ob causam, etiam ad sacrorum ordinum, & altaris ministerium, & beneficia quæcumque, iure quodammodò dispensatio debeatur, committatur loci ordinario &c.* & valdè notanda illa verba *Iure quodammodò dispensatio debeatur.* ex quibus clare colligitur Tridentinum non corrigere Clementinam citatam, sed solum velle, quod, si ex dispositione iuris, propter tale homicidium aliqua dispensatio irregularitatis debeat obtineri, ea ordinario committatur; Sed dato moderamine inculpatę tutelæ, nulla ex iure requiritur dispensatio, quia nulla ex eo capite oritur irregularitas, stante dispositione iuris in *Clemen. cit.* ergo &c. Vnde obserua Tridentinum in loco relato loqui solum de homicidio commisso ad defensionem quidem propriæ vitæ, sed excedendo moderamen inculpatę tutelæ, vt cum alijs docet *Sayr. de censur. lib. 7. cap. 7. n. 22.* vbi etiam refert ita fuisse à sacra Pęnitentiaria decisum.

Ostenditur ex iure, non esse irregularem homicidam cum moderamine inculpatæ tutelæ.

Ostenditur Tridentinum non corrigere clementinam citatam.

§. XXIX. Potest etiam contingere occisio, vel mutilatio alicuius, mere casualiter, vt neque fuerit voluntaria in causa, & tunc sane non inducit irregularitatem ex delicto, vt constat, & neque ex defectu perfectæ lenitatis, quia non deficit in mansuetudine, qui inuoluntarie operatur, hinc rectè docet *Cabassut. n. 24. loc. cit.* quod priuata, & inuoluntaria homicidia irregularitati non subduntur, nisi adsit culpa lethalis; Vnde habes, quod furiosus, qui non est mentis compos, si homicidium committat, non fit irregularis, quod idem dicendum de eo, qui æquitat, si dum equus validissimo cursu currat, quem refrenare non possit, casu aliquis proteratur, quia id, nullo modo, est voluntarium.

De occisione, vel mutilatione casuali.

§. XXX. Nequè fiunt irregulares medici, & chirurgi, si secundum regulas artis infirmos curent, licet membra aliqua resecent, id enim non faciunt ad inferendam mortem, sed ad saluandam vitam, nequè ex eo, quòd membrum aliquod mutilent, deficiunt in lenitate, & mansuetudine, quiâ secant vnum membrum, nè totum pereat, si tamen culpabiliter errarent, tunc, sequuta morte per eorum ignorantiam, fierent irregulares, non quidem ex defectu, sed ex delicto, quiâ temerè exercent in re graui officium, quod ignorant.

Medici, & chirurgi, ex suo officio non sunt irregulares.

§. XXXI. Qui verò sunt sacris initiati, si chirurgiam exercerent propria

Quid de ordinatis in

ſempet in terminis de accuſatione facta in cauſa criminali, vt videri poſſunt *Cabaſſut. in Theor. & prax. Iur. canon. lib. 5. cap. 19. numer. 19. Buſemb. in Medull. Theolog. moral. lib. 7. cap. 5. dub. 5. in fin. Abell. in Medull. Theolog. part. 2. cap. 6. ſection. 3. §. 1. Sayr. de cenſur. lib. 6. cap. 18. n. 2. Sà in aphoriſm. verb. Irregular. §. ex deformatione licita. n. 4.* & expreſsè tradit, citato *cap. Prælatus. de Homicid. in 6.* & alijs DD. *Vener. in examin. Epiſcop. lib. 2. cap. 23. n. 24.*

Si recurritur ad iudicem non accuſando, vel denunciando, non eſt neceſſaria proteſtatio.

§. XX. Et tandem hic aduerto cum *Bonal. in Theolog. moral. tom. 2. tract. 31. lection. 11. prop. fin.* quod hæc proteſtatio pro non incurrenda irregularitate, eſt tantum facienda, quando fit recurſus ad ſecularem iudicem per accuſationem; vel denunciationem, non vero, ſi recurſus alio modo fiat, quia in iure aliter non habetur.

Aduocatus in cauſa criminali, quando irregularis fit.

§. XXI. Dico quartò, eſſe irregularem aduocatum qui contrà reum aduocat, ſi reus poſtea occidatur, vel defformetur. *Mend. in Epitom. verb. Irregularit. n. 22.* item aduocatus irregularis cenſebitur, ſi ita defendat reum, vt poſitiue procedat contra accuſatorem, damnando illum delicto calumniæ, vt ſic accuſator puniatur pœna talionis: Cæterum, ſi aduocatus ſolum defendat reum, demonſtrando ipſum eſſe innocentem, licet poſtea iudex inde comperiat accuſatorem fuiſſe calumniatorem, adeoque morte, vel mutilatione puniendum, aduocatus haud erit irregularis, cum non ſit vera cauſa mortis, vel mutilationis accuſatoris, ſed potius ipſe accuſator, ratione ſuæ malitiæ ſit ſui damni cauſa;

Inſipiens aduocatus euadere poteſt irregularis.

aduertat verò aduocatus ne negligentiam committat in defendendo reum, ſi enim ex eius inſcitia, reus moriatur, vel mutiletur, tunc aduocatus putabitur cauſa talis mortis, vel mutilationis, & ita, ea ſequuta, erit irregularis, etiam ex delicto, quia, ſi diligenter prout tenebatur ſuum munus impleuiſſet, reus euaſiſſet liber. *Capucin. in Summ. Baſs. verb. Irregular. n. 69.*

Conſultor in cauſa criminali eſt irregularis.

§. XXII. Dico quintò eſſe irregularem conſultorem, ſi legitime interrogatus à iudice de cauſa rei, reſpondeat reum eſſe ſecundum leges morte damnandum, quam tamen irregularitatem non incurrit conſultor, niſi ſequuta morte, vel mutilatione rei, vt ſæpius in ſimili iam dixi, & libenter replico, quia audiui quoſdam nimis ignaros de hac re dubitaſſe, eſt enim certum, quod hæc

Niſi ſequatur effectus mortis, vel mutilationis, non contrahitur hæc irregularitas.

irregularitas non contrahitur, niſi ſequuto effectu, & non ſufficit poſuiſſe cauſam effectus, aut illum deſideraſſe.

Quid, ſi conſultor non ſit iuridice interrogatus.

§. XXIII. Notanter dixi nuper *ſi legitimè interrogatus à iudice*, nam eſt valde probabile, quod, ſi iudex conſulat aliquem priuate, ſi hic reſpondeat reum eſſe dignum morte, nullam inde oriri irregularitatem, etiamſi reus forte ex tali conſilio moriatur, quia, vt cum Vaſquez. & Gaſpar. Hurtado docet *Caſtrop. §. 3. n. 7.* irregularitatem ex defectu lenitatis per mutilationem, vel homicidium in iudicio patratum, contrahunt tantum iudex, & reliqui officiales, qui authoritate publica procedunt, hinc

Omnes iuſtitiæ miniſtri ſunt irregulares.

§. XXIV. Dico ſextò eſſe irregulares cęteros miniſtros, qui publica authoritate, aliquo modo cooperantur ad mortem rei, nimirum notarium, dictantem ſententiam, eam ſcribentem, cuſtodes carcerum, ſatellites, ſiue apparitores, omnes, qui reum ſociantur ad ſupplicium, ipſum miniſtrum, ſententiam ſuis manibus exequentem, & alios, ſi qui ſunt, qui authoritate publica agunt; Cęterum, qui aliquo modo cooperantur ad mortem rei, non authoritate publica, ideſt non tanquam miniſtri iuſtitiæ, ſed ſolum tanquam priuatæ perſonæ, iuxtà probabiliſſimam ſententiam, nullam irregularitatem incurrunt;

Qui authoritate publica non agunt, non ſunt irregulares.

Vndè non cenſentur irregulares, qui reum aſſociant, vel, vt ipſi in ſpiritualibus adiuuent, vel curioſitatis cauſa, qui aſſiſtunt, non publica authoritate, qui ſuggerunt breuiorem viam, per quam tranſiens reus, citius moreretur, neque, qui pungit equum, quo vehitur puniendus, vt currat, neque, qui admonet carnificem, vt ſuum officium faciat, aut, vt reus citius ſcalam aſcendat, neque faber, qui furcas fecit, neque, qui vendidit funem, & tandem quicumque illi ſint, qui agunt tanquam priuatæ perſonæ, & non publica authoritate, minime erunt ex defectu perfectæ lenitatis irregulares, vt, alijs allegatis, firmant *Gaſp. Hurtad. de Irregular. diſp. 2. n. 39. Caſtrop. §. 4. Mend. in Epitom. verb. Irregular. nu. 22. Buſemb. in Medull. Theolog. moral. lib. 7. cap. 5. dub. 5. §. dicitur quartò.*

Quid dicendum de confeſſario, qui non vult abſoluere reum, vel iudicem.

§. XXV. Et, ſinè dubio, non manebit irregularis confeſſarius, qui non vult abſoluere iudicem, eo quod ſit negligens ad condemnandos criminoſos, aut non vult abſoluere reum, qui iuridicè interrogatus, non vult fateri ſuum

rea-

reatum, quià nemo fit irregularis ex eo, quòd suum munus exerceat, ad quod iure Diuino, vel naturali tenetur. *Sà. in Aphorism. verb. Irregular. §. Ex deformat. licit. n. 4.* item absquè metu Irregularitatis possunt concionatores liberè asserere malefactores esse puniendos. *Busemb. sup.* imò Sacerdoti licebit suadere principi, vt legem ferat, qua plectentur morte rei quorundam criminum, dummodò in particulari non suadeat, vt talem determinatè occidat. *Cabassut. in Theor. & prax. Iur. Canon. lib. 5. cap. 19. n. 17.* & tandem ad dilucidationem aliarum difficultatum, quæ, circà irregularitatem prouenientem ex defectu lenitatis, possunt occurrere.

Quid de concionatoribus, qui dicunt esse puniendos reos.

§. XXVI. Dico vltimò, quòd Irregularitas ex homicidio, vel mutilatione, tunc solum contrahitur, quandò quis aliquem mutilauerit, vel occiderit, non casu, & præter intentionem, sed plene voluntariè, quod, si fiat cum culpa mortali, tunc irregularitas prouenit ex delicto, de qua diximus in *Lit. D. n. 85.* si verò nulla interuenerit culpa, tunc prouenit ex defectu perfectæ lenitatis, de quo huc vsquè egimus.

Mutilatio, vel occisio non facit irregularem, nisi fuerit voluntaria.

§. XXVII. Potest autem occurrere occisio, vel mutilatio voluntaria absquè delicto, duobus modis. Primò authoritate publica, vt in iudicio, & in bello iusto, de quibus suprà. Secundò authoritate priuata, vt, cum quis non potest propriam vitam tueri, nisi aggressorem occidat; in primò quidem casu incurritur Irregularitas, modo explicato, secus autem in secundo, quià propriam vitam defendere, iure naturæ est licitum. *Castrop. §. 8. n. 9. loc. infr.* & ob occisionem factam cum moderamine inculpatæ tutelę, nulla in iure exprimitur irregularitas, neque potest incurri, nisi in iure fuerit expressa, vt notauimus in *Lit. I. n. 215. §. 2.*

Absquè culpa potest sequi occisio, vel mutilatio duobus modis.

§. XXVIII. Imò manifestè habetur in *cap. unic. si furiosus. de homicid. Clemen.* quòd, qui mortem aliter vitare non valens, suum occidit, vel mutilat inuasorem, nullam ex hoc irregularitatem incurrit. Sed *Laur. in Epitom. Canon. verb. Irregular. quandò non incurritur.* vult post Tridentinum, etiam ex hoc capite quem irregularem fieri posse, & indigere Papæ dispensatione, sed, reuera nescio quo fundamento loquatur, quià ego lego in *Trident. sess. 14. de Reform. cap. 7.* hæc formalia verba *Si verò homicidium, non ex proposito, sed casu, vel vim vi repellendo, vt quis se à morte defenderet fuisse commissum narretur, quam ob causam, etiam ad sacrorum ordinum, & altaris ministerium, & beneficia quæcumque, iure quodammodò dispensatio debeatur, committatur loci ordinario &c.* & valdè notanda illa verba *Iure quodammodò dispensatio debeatur.* ex quibus clare colligitur Tridentinum non corrigere Clementinam citatam, sed solum velle, quod, si ex dispositione iuris, propter tale homicidium aliqua dispensatio Irregularitatis debeat obtineri, ea ordinario committatur; Sed dato moderamine inculpatę tutelæ, nulla ex iure requiritur dispensatio, quia nulla ex eo capite oritur irregularitas, stante dispositione iuris in *Clemen. cit.* ergo &c. Vnde obserua Tridentinum in loco relato loqui solum de homicidio commisso ad defensionem quidem propriæ vitæ, sed excedendo moderamen inculpatę tutelæ, vt cum alijs docet *Sayr. de censur. lib. 7. cap. 7. n. 22.* vbi etiam refert ita fuisse à sacra Pęnitentiaria decisum.

Ostenditur ex iure, non esse irregularem homicidam cum moderamine inculpatæ tutelæ.

Ostenditur Tridentinum non corrigere clementinam citatam.

§. XXIX. Potest etiam contingere occisio, vel mutilatio alicuius, mere casualiter, vt neque fuerit voluntaria in causa, & tunc sane non inducit irregularitatem ex delicto, vt constat, & neque ex defectu perfectæ lenitatis, quia non deficit in mansuetudine, qui inuoluntariè operatur, hinc rectè docet *Cabassut. n. 24. loc. cit.* quod priuata, & inuoluntaria homicidia irregularitati non subduntur, nisi adsit culpa lethalis; Vnde habes, quod furiosus, qui non est mentis compos, si homicidium committat, non fit irregularis. quod idem dicendum de eo, qui æquitat, si dum equus validissimo cursu currat, quem refrenare non possit, casu aliquis proteratur, quia id, nullo modo, est voluntarium.

De occisione, vel mutilatione casuali.

§. XXX. Nequè fiunt Irregulares medici, & chirurgi, si secundum regulas artis infirmos curent, licet membra aliqua resecent, id enim non faciunt ad inferendam mortem, sed ad saluandam vitam, nequè ex eo, quòd membrum aliquod mutilent, deficiunt in lenitate, & mansuetudine, quià secant vnum membrum, nè totum pereat, si tamen culpabiliter errarent, tunc, sequuta morte per eorum ignorantiam, fierent irregulares, non quidem ex defectu, sed ex delicto, quià temerè exercent in re graui officium, quod ignorant.

Medici, & chirurgi, ex suo officio non sunt irregulares.

§. XXXI. Qui verò sunt sacris initiati, si chirurgiam exercerent propria

Quid de ordinatis in

Ffff manu

manu mutilando, fierent irregulares ex delicto, quia id ipsis est prohibitum. *Cap. sententiam sanguinis. Ne Clerici, vel Monachi. & Cap. Tua nos. de homicidio.* non tamen essent irregulares, si secundum artem medicinæ aliquos curarent, etiam consulendo, quod alicui secetur aliquod membrum, quia id non est prohibitum, dummodo hoc sua manu non præstent: neque obstat, quod inde videatur fuisse sequutam mortem infirmi, siquidem id mere accidentaliter contingit.

sacris exercentibus chirurgiam.

§. XXXII. Item damnari non possunt irregularitate, qui dant E. G. iusculum infirmo, aut illum mouent ex vno loco ad alium, vt commodius quiescat, licet infirmus, accepto cibo, suffocaretur, & moreretur, aut, per motionem corporis, citius expiraret, quæ omnia solidissime tradit *Cabassut. à n. 21. loc. relat.* de effectibus huius irregularitatis omitto loqui, cum de his in genere tractauerim in *Lit. E. n. 37.* sicut omitto loqui de modo, quo hæc irregularitas tollatur, de eo tractaturus in *Lit. R. n. 44.* Plura de irregularitatibus ex defectu prouenientibus, quære in *Lit. D. n. 53.*

Quid de illis, qui infirmis inseruiunt.

Leo Papa.

64. Leo I. instituit incensationem oblatorum. *Liter. O. nu. 3.* etiam *Orate fratres. ibid. num. 69.* An instituerit *Hanc igitur. H. n. 21.* An illa verba *Sanctam sacrificiam immaculatam hostiam. S. n. 20. §. 61.* An *Ite Missa est. I. n. 218. §. 4.*

65. Leo II. an fuerit author, quòd detur pax in Missa. *P. n. 91. init.*

66. Leo IX. concessit Græcis, vt, in Sacrificio, pane fermentato vterentur. *G. n. 53.* idem concessit Mitram Abbati Patauino S. Iustinç. *A. n. 3.*

Lepra.

67. Lepra superueniens alteri coniugi, non præstat sufficientem causam sano faciendi diuortium, sed tenetur cohabitare, & debitum reddere coniugi leproso petenti, sicut habetur in *Cap. Peruenit. & Cap. Quoniam de coniugio leprosor.* & notant *Canis. in dict. titul. & Cabassut. in Theor. & prax. Iur. Canon. lib. 3. cap. 27. n. 10.* Puto tamen, quod ob morbum contagiosum superuenientem, ad euadendum notabile vitæ periculum, possit sanus diuortium facere, vt cum Sanch. & Ægid. resoluit *Gaspar. Hurtad. de Matrim. disp. 11. n. 19.* & hic nota, quod, licet dixerimus lepram non esse causam sufficientem ad faciendum diuortium, sufficit tamen ad dissoluenda sponsalia, vt in *Litera S. n. 172. §. 42.* Plura de Diuortio, quære in *Litera D. n. 193.*

Lepra non sufficit ad faciendum diuortium.

Morbus contagiosus dat causam diuortio.

Lepra sufficit ad dissoluenda sponsalia.

Leuate.

Leuate, suo tempore respondetur in Missa priuata à ministro. *S. n. 20. §. 26.* in Missa vero solemni à Subdiacono. *M. n. 151.* sed aliquando ab Acolytho. *A. n. 99.* 68.

Leuitæ.

Leuitæ dicuntur Diaconi. *D. num. 122. init.* 69.

Lex.

Leges scire, quid sit. *B. num. 145. §. 14.* 70.

Lex generaliter loquens, generaliter est intelligenda. *C. n. 171. §. 3.* 71.

Legem obseruare, aliquando non expedit per accidens. *C. n. 181. §. 4.* 72.

Leges condere, quod iniqui vltimo supplicio puniantur, non facit legislatorem irregularem. *Supr. n. 63. §. 8.* 73.

Lex Mosaica.

Lex Mosaica accepit finem in Christo. *Liter. B. n. 57.* 74.

Lex reuocatoria.

Lex reuocatoria quomodo indigeat promulgatione. *A. n. 187. §. 12.* 75.

Lex pœnalis.

76. Lex pœnalis, semper supponit culpam. *B. n.* 96. §. 2.

Lex prohibens.

77. Lex prohibens, non semper inualidat actus contrarios. *P. num.* 37. §. 97.

Legem audire.

78. Legem audire in scholis, an possint Ecclesiastici. *O. n.* 6. §. 12.

Libellus repudij.

79. Libellus repudij in lege Mosayca dabatur. *I. num.* 103. §. 5.

Libens confessio.

80. Libens sit confessio. *P. n* 157. §. 8.

Liber Epistolarum.

81. Liber Epistolarum, an sit adequata materia ordinationis Subdiaconi. *Lit. M. n.* 107. §. 74.

82. Liber Epistolarum. Vide. Epistola.

Liber Euangeliorum.

83. Liber Euangeliorum, an sit adequata materia ordinationis Diaconi. *Liter. M. n.* 107. *à* §. 77. An etiam materia ordinationis Episcopi. *ibid. à* §. 103. quare super ceruicem, & scapulas electi liber Euangeliorum ponatur. *E. n.* 68. §. 27.

84. Liber Euangeliorum. vide. Euangelium.

Liber, idest Missale.

Librum tenet celebrans, dum legit Epistolam, vt in *Lit. S. n.* 30. § 28. Quomodo celebrans librum signet. *ibid.* §. 30. non osculatur liber in fine vltimi Euangelij. *ibidem.* §. 78. mutatur liber Missalis de cornu Euangelij ad cornu Epistolæ post communionem celebrantis, vt in *Lit. S. n.* 20. §. 75. idque, vt Missa terminetur, vbi fuerat incæpta. *Gauant. tom.* 1. *part.* 2. *tit.* 11. *ad n.* 1. 85.

Liber Missalis clauditur à celebrante, dictis orationibus in fine Missæ, vt in *Lit. S. n.* 20. §. 75. & vt omnia in tanto exercitio regulatissime fiant, celebrans non claudat librum, nisi postquam finierit totam conclusionem vltimæ orationis, quia hæc conclusio debet à celebrante omnino compleri in cornu Epistolę ex *Bauld. citand.* librum vero claudit celebrans manu dextera, ita vt pars, quæ aperitur, medium Altaris respiciat: quod spectet ad celebrantem Missale claudere, relatiuc colligitur ex dicendis in *Lit. S. n.* 20. §. 9. vbi videbimus ad eundem spectare illud aperire; Concedit *Tonell. citand.* posse celebrantem Missale claudere, etiam non finita tota conclusione vltima, dummodo celebrans dixerit verba, ad quę debet caput inclinare versus crucem, & etiam dummodo non procedat ad medium Altaris, nisi finita tota conclusione, cum debeat ad illius medium accedere manibus iunctis, dum minister respondet *Amen.* Quod si in fine Missæ peculiare aliquod Euangelium legendum esset, tunc celebrans librum relinquit apertum, quem minister defert ad cornu Euangelij, vt in *Lit. M. n.* 162. §. 14. Vide *Gauant. tom.* 1. *part.* 2. *tit.* 11. *ad n.* 1. *Bauld. part.* 3. *de rit. seruand. tit.* 11. *ad Rubr.* 1. *Tonell. lib.* 2. *ibidem.* 86.

Clauditur à celebrante Missale, finita Missa.

Aperire, & claudere Missale spectat ad celebrantem.

87. Liber de Altari amoueatur, dum sit incensatio Altaris. *T. n.* 49. §. 2.

88. Liber alius, quando adhibendus, deficiente Missali. *M. n.* 267. §. 2.

89. Liber Epistolarum, quando, & quomodo accipiatur à Subdiacono pro cantanda Epistola, & quid agendum, finita Epistola. *S. n.* 196. §. 3.

90. Liber Euangeliorum ponitur super Altare à Diacono in Missa solemni, dum celebrans incipit legere Euangelium submissa voce, vt in *Lit. D. n.* 123. §. 11. quem ritum prouenisse puto ex antiquo vsu sacrorum conciliorum, qui

De ritu ponendi librum Euangeliorũ super Altare.

In medio conciliorum liber Euangeliorum ponebatur.

consueuerant in nobiliori sede, media inter Episcopos librum Euangeliorum collocare, sic referente *Baron. ann.* 325. & 451. vnde in Missa solemni, Diaconus in nobilissimo loco, idest in altari, librum Euangeliorum ponit: aliam huius ritus possumus rationem reddere, quia liber Euangeliorum Christum repræsentat, cuius proprius locus est altare.

De ritu accipiendi librũ Euangeliorum de Altari.

§. I. Post dictum *Munda cor meum*, accipit Diaconus Missale de Altari, vt in *Litera D.* n. 123. §. 12. idque deducitur ex ordine Romano, qui iubet Diaconum primo ante altare orare, postea de altari librum accipere, huius ritus, quandam rationem affert *Amalar. lib. 3. cap.* 18. dicens Diaconum accipere librum Euangeliorum de Altari, quasi de Sion exeat lex, & verbum Domini de Ierusalem: rationem vero, quare Diaconus aliquantulum oret ante Euangelium cantandum, ponemus in *Litera M. n.* 320.

De ritu deferendi librum Euangeliorũ ante pectus.

§. II. Ad Euangelium cantandum, Diaconus procedit deferendo librum Euangeliorum ante pectus, vt in *Litera D. n.* 123. §. 14. cuius ritus rationem reddit *Hieronym. Rube. lib. 2. cap.* 33. dicens id fieri ad innuendum Prædicatorem verbi Dei, prius debere habere Dei verbum ante oculos, in corde, & in manibus, quam in ore.

Quare, cantato Euangelio, liber, & incensum ad celebrantem deferantur.

§. III. Cantato Euangelio, tàm liber Euangeliorum, quàm incensum ad celebrantem reportantur: liber quidem ab eodem osculandus, incensum verò, quia, osculato Euangelio, celebrans incensatur, vt in *Litera D.* n. 123. §. 18. idque fit, quia in Sacerdote consideramus Christum, ad quem iure meritò omnia sunt referenda. *Innocent. III. lib. 2. cap.* 48.

91. Liber. Vide. Missale.

Liber exorcismorum.

92. Liber exorcismorum est materia ordinationis exorcistæ. *M. n.* 107. §. 72.

Liber lectionum.

93. Liber lectionum est materia ordinationis lectorum, vt dicetur in *Litera M. n.* 107. §. 71.

Liber Cæremonialis Episcoporum.

Liber Cæremonialis Episcoporum non tollit laudabiles, & immemorabiles consuetudines. decisum refert à Sacra Congregatione *Nouar. in summ. Bullar. part. 2. comment.* 19. n. 19. 94.

Consuetudines per Cæremoniale non tolluntur.

Librorum sacrorum initia.

Librorum scripturæ initia, quandò legenda in officio canonico. *I. num.* 161. 95.

Libri minister.

Liber in Missa, & Vesperis Pontificalibus, quomodo ministrandus. *Litera M. n.* 168. & 169. 96.

Libri hæreticorum.

Libri hæreticorum, quomodo sint prohibiti virtute Bullæ in Cœna Domini. *B. n.* 145. §. 8. *& sequentib.* 97.

Libera me Domine &c.

Libera me Domine &c. est responsorium dicendum in officio defunctorum, & quando. *Litera R. n.* 70. Dicitur etiam, dum fit absolutio defunctorum post Missam. *A. n.* 45. §. 2. 98.

Libera nos à malo.

Libera nos à malo, est septima, & vltima petitio orationis Dominicæ. *P. n.* 79. §. 8. 99.

Libera nos quaesumus Domine &c.

100. *Libera nos quaesumus Domine &c.* dicitur in Missa à celebrante submissa voce in fine orationis Dominicae, vt in *Lit. S. n.* 20. §. 64. quam orationem fuisse additam à D. Gregorio, est probabile apud *Gauant. tom. 1. part. 2. tit. 10. n. 1.* vbi etiam quaerit, quarè in hac oratione solus S. Andreas nominetur cum Petro, & Paulo, & dicit (loquens in suppositione, quòd huius orationis sit author D. Gregorius) Sanctum Pontificem erga hunc Apostolum fortassè propensiorem fuisse, & deducit ex eo, quia S. Gregorius ad honorem illius Apostoli Monasterium adificauit ad cliuum Scauri: adnotat tamen idem Gauantus, quòd in textu monastico reperitur etiam nominatus S. Bartholomaeus Apostolus; Verum in hac oratione possint pro libito addi alia SS. nomina, vide in *Lit. N. nn.* 38. Supradicta oratio Feria VI. in parasceue dicitur clara voce, vt vidimus in *Lit. F. n.* 45. §. 37. cuius rei ratio affertur à *Durand. in Ration. Diuin. offic. lib. 4. cap. 49. n. 3.* vbi dicit id fieri ad significandum, quod, licet Christus secundum carnem in sepulcro quieuisset, tamen, secundum Animam descendit ad Inferos, vt fortior superueniens, superaret fortem armatum.

Quis fuerit author huius orationis.

Quare feria VI. in parasceue dicatur haec oratio clara voce.

Libertas.

101. Libertas in Sponsis, per Artham, non tollitur *A. n.* 455. §. 7.

102. Libertatis conditio, ad valide Matrimonium contrahendum, an requiratur. *C. n.* 420.

103. Libertatis defectus, quod irregularitatem inducat, aperte colligitur ex *cap. Nullus Episcoporum distin.* 54. & ex toto titulo de seruis non ordinandis; Irregularitas autem, quae, ex defectu libertatis, prouenit, non est absolutè perpetua, sed tandiù durat, quandiù, ex aliquo capite, permanet seruitus, vt suo loco explicabimus in *Lit. R. n.* 44. vbi de relaxatione irregularitatum.

Serui sunt irregulares.

§. I. Censentur verò irregulares, ratione defectus libertatis, primò vxorati, qui, nisi consentiente propria vxore, ordinari non possunt, neque minoribus ordinibus. *Cap. coniugatus. de conuers. coniugat. & Gloss. verb. Ad Sacros.* immò vir vxoratus, etiam stante consensu suae vxoris, non debet ordinari, nisi etiam vxor publicè continentiam profiteatur in conspectu Ecclesiae. *Cap. Vxoratus. eod. titul.*

Vxorati sunt irregulares.

§. II. Secundò sunt irregulares serui (non loquor de illis seruis, qui à Domino salario conducuntur, hi enim possunt pro libito ab illa accidentali seruitute se liberare, sed hic est sermo de mancipiis) & quidem etiam originarij, ex Laymano apud *Busemb. in medull. Theolog. moral. lib. 7. cap. 5. dub. 5. §. septima.* Si verò seruus ordinaretur, etiam sola prima tonsura, sciente Domino, & non contradicente, statim remaneret liber. *Cap. si seruus sciente. distinct.* 54. at contrà Domini voluntatem, etiamsi esset initiatus quatuor minoribus ordinibus, adhuc remaneret seruus, & grauiter peccaret. *Cap. Frequens. distin. ead.*

Mancipij sunt irregulares.

Seruus, sciente Domino ordinatus, manet liber.

§. III. Diuersa tamen est ratio de ordinibus sacris, quià his initiatus seruus, etiam Domino ignorante, manet liber, sed Episcopus, qui illum ordinauerit, aut, si ipse fuerit inscius de seruitute ordinandi, illi, qui supplicarunt, & testes fuerunt, vt ordinaretur, tenentur Domino serui reddere duplicatum pretium pro seruo ordinato, aut vice illius duos alios seruos subrogare, & si Domino illud pretium non reddatur, Dominus seruum suum, etiam in sacris ordinatum, dimittere non teneretur, & ità seruus Domino inseruire deberet in ijs, quae dignitati ordinis non dedecent. *Cap. Si seruus absente.* 54. *& Gloss. ibidem verb. officio. & Abbas. in cap. de seruorum. de seruis non ordinand. n.* 1. & nota, statim absquè vlla iudicis sententia esse pretium Domino reddendum, licèt satis probabiliter ad soluendum duplicatum pretium, requiratur sententia iudicis. *Bonacin. disp. 7. q. 2. punct. 4. n. 3.* est contrà *Suar. disp. 51. sect. 3.* qui vult adesse obligationem etiam ad duplum pretium antè sententiam iudicis.

Quid, si Domino ignorante, seruus ordinetur in sacris.

§. IV. Quòd si neque Episcopus, qui illum ordinauit, neque alij fuerint conscij, talem esse seruum, tunc ipse seruus ordinatus, deberet duplicatum, vt suprà pretium suo Domino tribuere, vel saltem alium loco sui constituere, & si id non valeat, tenebitur adhuc suo Domino inseruire, omni clericali priuilegio destitutus: alio verò modo est discurrendum, si seruus, inscio, vel

Quid, si solus seruus fuerit in culpa.

con-

contradicente Domino, factus fuerit Sacerdos, quià tunc, & si Domini damna sint resarcienda respectiuè ab illis, qui dederunt causam damni, vt suprà, tamen, etiamsi Domino non satisfiat, nihilominus seruus ordinatus Sacerdos, remanet liber, qui tamen, si peculium haberet, illud amitteret, & Domino deberetur, quòd, si etiam peculio careret, ad satisfaciendum, deberet seruus, tametsi factus liber, in exercitiis sui ministerij, quantum poterit, suo Domino deseruire. *Cap. Ex antiquis. & cap. Frequens. distinct. 54. & Gloss. in cap. de seruorum. de Seru. non ordinand. verb. deponatur.*

Seruus manet liber, si intrà annum à Domino non repetatur.

§. V. Notandum verò, quòd, si Dominus, intra annum à die, quo sciuit suum seruum fuisse ordinatum, illum non repeteret, tunc seruus ordinatus maneret liber, censetur namque in eo casu Dominum ratam habuisse ordinationem sui serui. argum. *cap. Si seruus sciente. distinct. cit.* quod etiam habet *Sayr. de censur. lib. 6. cap. 14. n. 4.*

Ligamen.

Qui vinculo Matrimonij est ligatus, non potest aliud Matrimonium contrahere.

104 Ligamen est vnum ex impedimentis Matrimonium dirimentibus, sicut notauimus in *Litera I. n. 40.* §. 14. significatur autem ligamen Matrimonij antea contracti, quatenus, qui iam est coniugatus, hoc est, qui iàm contraxit de præsenti validum Matrimonium, non potest cum alia persona aliud contractum validè inire, durante primo Matrimonio, etiam tantum rato, non consummato, quod, si alteruter coniugum, Matrimonio rato, sed non consummato, profiteretur in aliqua religione approbata, qui in seculo remanet, poterit ad alias nuptias transire. *I. n.* 103. §. 11. & etiam, mortuo alterutro coniuge, superstes liberè poterit iterum cum alia persona Matrimonium inire.

Aliud Matrimonium non potest contrahi, nisi habita morali certitudine de morte coniugis

§. I. Aduertendum autem, vt de morte coniugis saltem moralis certitudo habeatur, quia negotium est maximi ponderis, nam, redeunte priori coniuge, secundum Matrimonium esset nullum, ex quo non leuia oriuntur incommoda, & scandala; quocirca merum dubium, maxime negatiuum, vel verosimilitudo, quod coniux mortuus fuerit, nullo modo sufficier, sicut benè docet *Tambur. de Matrim. tract. 1. cap.* 10. *n.* 3. sed requiritur certitudo saltem moralis de morte coniugis, quod aperte colligitur ex *cap. In præsentia. de sponsalibus.* vbi decernitur, quod mulieres, quorum viri sunt in captiuitate, vel causa peregrinationis, absunt, non possint ad alia vota transire, nisi certum nuncium receperint de morte virorum: ex quo iuris loco, videtur sufficere testimonium vnius ad probandam mortem viri, quia ibi ad hanc probationem, exigitur certum nuncium in numero singulari, & ita sustinent varij relati à *Castrop. n. 5. loc. citand.* at diuersum esse sensum illius textus, tradit *Tambur. n. 9. loc. supr.* dicens ly *certum nuncium*, esse generis neutrius, & positum fuisse ad significandam certam nunciationem habitam per idoneos testes, & ita ex eo minime deduci, quod vnicus testis sit sufficiens: sed ambas sententias esse concordes ostendit *Castrop. part. 5. disp. 4. punct.* 13. §. 1. *n.* 7. quod, vt percipiatur, dictas sententias sic propono. Attende.

An sufficiat vnicus testis ad probandam mortem coniugis.

Modus loquendi eorū, qui volunt vnicum testem sufficere.

§. II. Qui volunt vnicum testem sufficere, ponderant verba iuris allata, in quibus habetur *certum nuncium.* & ita dicunt, quod, si ex qualitate personæ testantis, & modo rem deponendi, iudicari possit illum vnicum testem, certum, idest veritatem deponere, tunc sufficienter censeatur probata mors coniugis; illi autem, qui inficiantur vnicum testem sufficere, dicunt vnicum per se parum probare, nisi, ex aliis coniecturis, talis testificatio adiuuetur: ecce quomodo horum Doctrina cum prima sententia coincidit, illa namque absolute non admittit esse sufficientem probationem testimonium vnius, nisi, attenta qualitate personæ, & modo deponendi, constet talem testem deponere veritatem: Secunda vero sententia solum negat vnicum testem esse sufficientem, quando desunt aliæ coniecturæ, ex quibus appareat testem deponere veritatem.

Quomodo se explicent, qui volunt vnicum testem non sufficere.

Vnicus testis quando sufficienter probet mortem coniugis.

§. III. Vnde resolues valere sufficienter, ad probandam mortem coniugis, testimonium vnius, dummodò adsint coniecturæ, quod talis testis veritatem dicat, & sine dubio debet esse testis de visu, quia testes de auditu, etiamsi sint duo, certitudinem de morte coniugis non faciunt, sicut communiter tradunt DD. apud *Tambur. n. 7. loc. supr.* quando autem vnicus testis habeat qualitates ad probandam sufficientes mortem coniu-

niugis, iudicis arbitrio, idest ordinarii relinquitur, vt in *loc. iur. cit.* aduertit *Henric. canis. n.* 1. maxime vero probat testimonium Rectoris Parochiæ testantis de morte coniugis, quia illius fides, est fides publica, adeoque afferens moralem certitudinem. *Tambur. n.* 12. *loc. cit.*

Parochi testimonium facit certitudinem de morte coniugis.

§. IV. Fama autem de morte coniugis, non semper sufficit, ad hoc, vt superstes possit aliud Matrimonium contrahere: ratio est, quia coniugi non est permissum ad alias nuptias transire, nisi certitudo, saltem moralis habeatur de morte coniugis, sed fama non semper parit certitudinem moralem, ergo non semper sufficit ad probandam mortem coniugis: si vero fama certitudinem moralem faceret, tunc sufficeret, sicut cum alijs docet *Goba. in experim. Theolog. tract.* 9. *n.* 318. qui tamen *n.* 320. aduertit requiri aliquas circumstantias, ex quibus possit coniici verum esse id, quod per publicam famam innotescit: E. G. si per famam diuulgetur Antonium, dum nauigaret, esse mortuum, eo quod perisset nauis, opus erit expectare tempus, quo nauis redire debebat, item inquisitionem facere in locis, vbi verosimiliter esset nauis approdanda, quod si, nec tempore statuto, nauis compareat, nec visa fuerit in alijs locis, tunc publica fama de morte Antonij, moralem certitudinem præstabit, & similes aliæ circumstantiæ requiruntur pro alijs casibus, vt tamen etiam adhibeantur duo testes omni exceptione maiores, qui deponant se audiuisse a fide dignis talem mortem, aut ex circumstantijs se certo credere illam fuisse sequutam. *Castrop. n.* 8. *loc. supr.* & etiam requiritur iudicis, idest ordinarij arbitrium, ne inconsiderate in tanto negotio procedatur: pro qua re diligens examen faciendum est, sicut statuit *Clemens X. die* 21. *August.* 1670. vbi etiam exponitur instructio circà modum dicti examinis, quæ constitutio habetur in Bullar. magn. intèr constit. huius Pontif. ordine XIII. & incipit *Cum Aliàs.*

Fama publica, quando faciat moralem certitudinem de morte coniugis.

Duo testes debent adhiberi, vt publica fama sufficienter probet.

Examen faciendum ad probandam mortem coniugis.

§. V. Et sciendum, non minorem certitudinem mortis coniugis requiri, si aliud Matrimonium sit contrahendum priuata authoritate, quàm, si sit contrahendum authoritate publica, vt rectè ex loco iuris allato, ostendit *Castrop. n.* 5. quocirca parum tuta est sententia docens, quòd ad contrahendum iterum Matrimonium priuata authoritate, sinè iudicis interuentu, non sit necessaria tanta certitudo mortis coniugis.

Siue priuata, siue publica authoritate Matrimonium contrahatur, eadem certitudo mortis requiritur.

§. VI. Grauiter peccant illi, qui absquè sufficienti certitudine de morte coniugis, ad alias nuptias transeunt, & insuper illorum Matrimonium esset nullum, stante impedimento ligaminis, quod præsumitur adesse, dum non probatur esse solutum; At, si quis pute dubitans de morte sui coniugis, iterum nuberet alicui personæ, quæ bona fide procederet, ei, debitum petenti, reddat, sed ipse dubitans non potest petere. sicut traditur in *Cap. Dominus. de secund. nuptiis.* nisi tamen dubitatio esset irrationabilis, & friuola, quia tunc consilio Superioris, vel Confessarij, esset deponenda, & ita etiam dubitanti licebit petere debitum, quod rectè obseruat *Canis. loc. supr.*

Est peccatum contrahere, stante dubio de priori coniugio.

De petendo, & reddendo debito in casu dubij.

§. VII. Si, contractis secundis nuptijs, rediret prior coniux, vel adueniret notitia de eius vita, tunc statim esset deserendus secundus concubitus, vtpotè adulterinus, neque de hoc dubitari vllo modo potest, quia primum coniugium nulla humana authoritate dissolui potest, adeoque, illo perseuerante, secundum est statim nullum, & quidem fuit nullum, etiam ab initio sed eius nullitas constauit, adueniente notitia vitæ prioris coniugis.

Adueniente priori coniuge, secundum Matrimoniũ est nullum.

§. VIII. Item, si E. G. Antonia habens certitudinem moralem de morte sui viri, contrahat nouum Matrimonium cum Petro, & postea, tractu temporis cognoscatur, quod maritus Antoniæ fuerit viuus, tempore, quo eadem Antonia duxit Petrum, qui tamen prior maritus nunc sit vere mortuus, illud Matrimonium secundum erit nullius valoris, neque reualidatur solum per hoc, quod postea maritus Antoniæ fuerit vere mortuus, sed Matrimonium esset de nouo contrahendum, cum anterior contractus fuerit nullus, stante impedimento ligaminis, quia Antonia adhuc erat coniugata, quod est conforme *regul. iur.* 18. *in* 6. *Non firmatur tractu temporis, quod de iure ab initio non subsistit.* & ita erunt liberi, nec cogi poterunt ad contrahendum, licet laudabilissimum esset, si denuo contraherent, maximè si filios iam susceperint, non quidem ad eos legitimandos, quia in vtroque foro legitimi censentur, cum fuerint nati ex Matrimonio bona fide contracto. *Goba. loc. supr. n.* 325. sed ad euitandum quodcumque admirationis periculum.

Matrimoniũ cum impedimento ligaminis contractum, non reualidatur ex sola ligaminis dissolutione.

Quid dicendum de eo, qui contrahit, & ignorat solutionem prioris vinculi.

§. IX. Sed petis, quid dicendum, si Berta E.G. cuius vir vere est è viuis sublatus, contrahat cum Antonio, credendo suum virum adhuc viuere: Respondeo, quod si id ita erroneè credat, vt quasi pro certo habeat, tunc non videtur Matrimonium cum Antonio esse validum, quia non adfuit sufficiens consensus Bertæ, quæ sane non poterat in Antonium, tanquam in suum maritum consentire, dum certo putabat suum primum virum adhuc viuere: at si tantum dubitasset de vita prioris viri, in eo casu Matrimonium erit validum. *Tambur. n. 16. loc. cit.* sed, ratione conscientiæ dubiæ, Berta non poterit ab Antonio debitum exigere, licet, ei petenti, teneatur reddere, vt diximus nuper §. 6.

Tempus, quo ex iure ciuili probatur mors coniugis.

§. X. Ex dictis habes non habere locum in nostro casu dispositionem iuris ciuilis, ratione cuius ad probandam mortem coniugis, sufficit determinata temporis distantia, videlicet in capto ab hostibus, quinquennium, in profecto ad militiam, quadriennium &c. quia, cum Matrimonium fuerit à Christo eleuatum ad esse Sacramenti, non subijcitur legibus sæcularibus, sed de eo est agendum conformiter ad dispositionem sacrorum canonum, in quibus decernitur, quod alter coniux non possit ad alias nuptias transire, nisi de morte coniugis certum nuncium receperit, & ideo per ius canonicum non est sufficienter probata mors coniugis, ex eo solum, quod infra certum tempus coniux non redierit, quod inter alios expresse aduertit *Canis. loc. relat.* sed limitatur hæc Doctrina, quando tales adsunt coniecturæ, vt ex distantia temporis prudenter censeatur coniugem obijsse, puta, si aliquis senex duxisset puellam iuuenem, illeque senex in captiuitate detentus per multos annos E. G. decem, sexdecim &c. post tale tempus esset valdè probabile talem senem decessisse, tùm, ratione maturæ ætatis, tùm ob incommoda, quæ in vita, tàm miserabili, patiuntur, non sine magno corporalis salutis detrimento: hæ inquam coniecturæ sufficient ad rationabiliter præsumendam mortem coniugis, si facta diligenti inquisitione, de illius vita, nulla poterit clarior cognitio haberi, quod innuit *Gaba. n. 291. loc. cit.*

Matrimonium non subiacet legibus sæcularibus.

Quandoque temporis distantia facit certitudinem de morte coniugis.

§. XI. Remanet videndum, quo iure impedimentum ligaminis dirimat Matrimonium, an scilicet iure naturali, Diuino, vel Ecclesiastico; Cum vero possit esse sermo, tàm de vnico viro habente plures vxores, quàm de vnica vxore habente plures viros, ne vnum cum altero confundamus, dico prius esse commune apud DD. quod sit prohibitum iure naturæ vxori habere plures viros, sicut testatur *Gasp. Hurtad. de Matrimon. disp. 9. n. 2.* ratio est, quia pluralitas virorum cum vnica vxore aduersatur primario fini Matrimonij, nempe prolis generationi, quia experientia satis constat, quod fœminæ illæ, quæ complexum plurium hominum admittunt, aut nunquam, aut valde rarò concipiunt, quæ ratio est à priori, eamque sufficientem esse, non inficiatur *Caramuël Fund. Theolog. lib. 3. n. 3788.* & ità nullo modo fuit, aut erit vnquam licita, vel valida coniunctio vnius vxoris cum pluribus viris.

Est contra ius naturæ, quòd vnica vxor plures habeat viros.

§. XII. Maior difficultas est de coniunctione inter vnicum virum, & plures vxores, quo scilicet iure hęc polygamia sit prohibita: pro cuius rei solutione, dico primò Polygamiam non esse simpliciter contra ius naturale, quod sic probo, quia, vt aliquid sit simpliciter contra ius naturale, debet includere malitiam independenter à quacumque lege, prout eli res talis speciei, sicut actus odij Dei simpliciter est contra ius naturale, quia in suis prædicatis essentialibus includit malitiam independenter à quacumque lege, sed polygamia non includit malitiam independenter à quacumque lege, ergo non est simpliciter contra ius naturale; maior probatione non indiget, minor probatur, quia, si polygamia includeret malitiam independenter ab omni lege, per nullam dispensationem posset esse licita, sed est licita per dispensationem factam à Deo, ergo &c. sequela maioris probatur, quia, quod est malum, sicuti quacumque lege, est difforme rectæ rationi, sed quod est difforme rectæ rationi, stantibus iisdem circumstantijs difformitatis, non potest per dispensationem reddi conforme, ergò, si polygamia esset mala independenter à quacumque lege, per nullam dispensationem posset reddi licita, lege *Becan. de legib. cap. 3. q. 4. n. 5.*

Polygamia non est simpliciter contra ius naturale.

§. XIII. Quòd autem per dispensationem Dei polygamia sit licita, probatur ex *Cap. Gaudemus. de Diuort.* vbi Innocentius III. sic habet *Nec illi vnquam licuit in simul plures vxores habere*, nisi

Deus dispensauit cum antiquis Patriarchis, vt plures vxores acciperent.

niſi cui fuit Diuina reuelatione conceſſum. vnde ſupponitur in hoc textu Deum poſſe diſpenſare, vt quis ſimul plures vxores ducat, & de facto Deus diſpenſauit cum antiquis Patriarchis, & ideo tunc non erat polygamia illicita, quinimo conueniens ad multiplicandos homines, in contigentia tantæ eorum paucitatis, vt obſeruat *Pirin. in Geneſ. cap. 16. verſ. 3.*

Quomodò polygamia ſit contrà ius naturæ.

§. XIV. Dico ſecundò. Polygamia eſt contra ius naturæ ex hypotheſi. Explico. Deus, vnica coſta ſumpta ex Adamo, vnicam formauit mulierem, quo ſignificaretur Matrimonium fuiſſe inſtitutum talis naturæ, vt eſſet contractus inter vnum, & vnam; præterea *Geneſ. cap. 2. verſ. 24.* habetur *Quamobrem relinquet homo Patrem ſuum, & Matrem, adhærebit vxori ſuæ*, non autem dicitur *vxoribus ſuis*. quod etiam obſeruat Innocentius III. in *Cap. Gaudemus cit.* quæ verba ſignificant Matrimonium ex natura ſuæ inſtitutionis ſtare ſolum inter vnum, & vnam.

Polygamia eſt contrà ius Diuinum.

§. XV. Vnde colligo proprijſſimam loquutionem eſſe, dicere, quod polygamia ſit contra ius Diuinum, per quod Matrimonium eſt contractus talis naturæ, vt valide, & licite poſſit tantum eſſe inter vnum, & vnam; ſic enim commodius reddi poteſt ratio, quare Deus poſſit concedere polygamiam, dicendo videlicet polygamiam non includere abſolute malitiam in ſuis prædicatis eſſentialibus, ſed ſolum eſſe malam ex ſuppoſitione inſtitutionis Matrimonij à Deo factæ, qui Deus, cum ſit omnium ſupremus Dominus, facere poteſt, vt, quę ſunt mala, & inualida in talibus circumſtantijs, in alijs ſint licita, & valida; ea vero, quę dicunt aliquam malitiam in ſuis prædicatis eſſentialibus, quæ proinde dicuntur mala ſimpliciter ex natura rei, numquam poſſunt à Deo reddi licita, neque per hoc derogatur aliquid Omnipotentiæ Dei, quia id non prouenit ex eo, quod Deus omnia non poſſit, ſed ex implicantia termini, ratione ſuæ maximæ imperfectionis, ſic Deus non poteſt à parte rei producere chimeram, quia chimeræ exiſtentia à parte rei omnimodè implicat; Et Doctrina data eſt conformior modo loquendi *Trident. ſeſſ. 24. de Matrim. can. 2.* vbi definitur eſſe lege Diuina prohibitum Chriſtianis ducere ſimul plures vxores, & ita polygamia non erit prohibita rigoroſo, & abſoluto iure naturali. Plura de impedimentis Matrimonij videre poteris in *Litera I. n. 40.*

Quæ eſſentialiter implicant, non poſſunt à Deo fieri.

Linea.

Linea, ſiue recta, ſiue tranſuerſa, in petenda diſpenſatione pro aliquo gradu conſanguinitatis, vel affinitatis, eſt neceſſario exprimenda, tum, quia maiorem difficultatem habent ſuperiores ad diſpenſandum in linea recta, quàm in tranſuerſali, tùm etiam, quia forte in linea recta dirimitur Matrimonium iure naturæ, ità vt neque Summus Pontifex valeat diſpenſare, quod notauimus in *Lit. C. n. 343. à §. 9.* adeoque, niſi exprimatur, an gradus, de quo diſpenſatio petitur, ſit in linea recta, vel tranſuerſali, poterit ipſa diſpenſatio vitiari; puto tamen, quod, dum agitur de linea tranſuerſa, tunc non ſit opus illam exprimere, ſed ſolum eſſe exprimendam lineam rectam, quando de ea caſus diſpenſationis occurrerit: & quoad affinitatem, loquor tantum de affinitate orta ex copula coniugali, non vero ex fornicaria copula, quia de hac, forte valebit diſpenſatio, etiam in linea recta, adhuc non expreſſa, quamquam contrarium ſit valde probabile, quia difficilius Titio E. G. ſuperior dabit diſpenſationem ad contrahendum Matrimonium cum filia eius, quam fornicariè cognouit, ſaltem ob peccati enormitatem, vt loquitur *Tamburin. de Matrim. tract. 2. cap. 9. §. 6. n. 2.* de diſpenſatione circa gradus conſanguinitatis, affinitatis &c. plura habes in *Lit. G. n. 61.* alia de diſpenſatione circa Matrimonij impedimenta, quære in *Liter. D. n. 180.* 105.

Dum petitur diſpenſatio de aliquo gradu, linea exprimenda eſt.

Linea tranſuerſa non eſt neceſſario exprimenda.

De linea exprimenda in affinitate.

Linoſtima palla.

Linoſtima palla, an ſit idem cum manipulo, & ſtola. *M. n. 21. §. 2.* 106.

Linteum. linteolus.

Lintea Altaris in neceſſitate poſſunt peri de ijs, quibus communiter vtimur, & deinde ea Domino reddere ad priſtinum vſum, excipe tamen corporalia. *Alloz. in alphab. moral. verb. Miſs. ſect. 5. n. 36.* 107.

Mappæ altaris poſſunt ſumi de communibus.

108. Linteum, siue velum album extendit minister ante eos, qui volunt in Missa communicare, vt in *Lit. C. n. 384. à §. 1.* quod maxime conuenit pro communione mulierum, vt docet *August. serm. 252. de Tempor.* minister vero extendat hoc linteum antequam faciat confessionem, & finita communione, ministratoque vase cum vino, & aqua, vt in *Lit. M. n. 164.* linteum recipit, plicat, & in suo loco reponit, sed antequàm dictum linteum recipiat, deferat Missale celebrantis ad cornu Epistolæ, ne ipse celebrans cogatur diu expectare, vel proprijs manibus librum deferre, hoc linteum pluribus appellabatur nominibus, sic linteolum, & linteamen dicebatur ex *Gauant. citand.* Dominicale appellabatur apud *Baron. ann. 57. n. 148.* & ab *Ordin. Roman.* dicitur sindon munda. vide *Miss. de rit. seruand. tit. 10. n. 6. Gauant. & Bauldr. hic.*

De linteo pro communione extendendo.

De varijs nominibus lintei pro communione.

109. Linteum. vide Mappa.

Linus Papa.

110. Linus Papa, an instituerit *Communicantes. Gauant. tom. 1. part. 2. tit. 8. n. 4.*

Litis expensæ pro Diuortio.

111. Litis expensæ à quo coniuge faciendæ, dum agitur de Diuortio. *A. n. 217.*

Litis sedatio.

112. Litis sedatio est causa rationabilis ad dispensandum in impedimentis Matrimonij. *I. n. 158.*

Litaniæ.

113. Litaniæ maiores occurrunt semper in festo S. Marci, dicuntur autem maiores ad differentiam litaniarum ante Ascensionem occurrentium [de quibus *infrà. §. 8.*] quæ appellantur minores, non quod sint posteriores illis, imò maiores sunt posteriores minoribus; Minores enim sunt institutæ tempore Zenonis Imperatoris à S. Marmeto Episcopo Viennensi, ex *Baron. in not. Martyrologij. 11. Maij.* S. autem Episcopus eas instituit ad deprecandum Deum, vt populum grauissime damnificatum à nimia luporum incursione, tunc orta, liberare dignaretur.

Differentia inter litanias maiores, & minores.

Minores litaniæ, quando, & a quo institutæ.

§. I. Litaniæ vero maiores, etiam elapso seculo, post minores, institutæ fuerunt, tempore Mauritij Imperatoris, eo fine, vt per hoc moueretur Clementissimus Deus iram suam à populo Romano auertere, cum enim Populus romanus post Pascha in eam dedisset insaniam, vt licitas putaret nequitias omnes luxuriæ vitiorumque fere omnium forte, puniti fuerunt tanta inundatione aquarum, ex qua per Tiberim tot immanes serpentum, ac Draconum belluæ effluxere, vt, aere toto corrupto, homines fere omnes, etiam sola sternutatione, vel oscitatione, misere obirent (hinc orta illa consuetudo sternutantibus dicendi *Deus te adiuuet*, sicut illa signandi os signo crucis, dum oscitamus) quare Pelagius Papa omnibus imperauit ieiunium, & processionem, in qua tamen ipse Pontifex cum multis alijs, repentine perijt; Cui successit in Romana Sede S. Gregorius Magnus, qui hanc litaniam in tota Christiana Republica obseruari præcepit; ideoque hæ litaniæ in festo S. Marci, maiores appellantur, quia sunt institutæ à S. Gregorio Magno; aliæ ante Ascensionem, licet antiquiores, dicuntur tamen minores, quia fuere institutæ à S. Marmeto, vt vidimus, qui in dignitate inferior erat Summo Pontifice. *Durand. in Ration. Diuin. officior. lib. 6. cap. 102. n. 2.*

Maiores litaniæ, quando institutæ.

De consuetudine dicendi sternutantibus *Deus te adiuuet.*

Quare litaniæ, aliæ maiores, aliæ minores dicantur.

§. II. Hæ litaniæ dicuntur etiam processiones nigræ, quia in signum maioris pœnitentiæ, & mestitiæ, omnes vtebantur vestibus nigris, etiam in apparatu Ecclesiæ, & altaris, nunc autem vtimur colore violaceo; Dicitur insuper processio septiformis, quia Summus Pontifex Gregorius ordinauit, vt in hac processione septem essent distincti ordines personarum, in quorum primo procederent Clerici, in secundo Religiosi, in tertio Moniales, in quarto Pueri, in quinto Laici perfectæ ætatis, in sexto Viduæ, & continentes, in septimo tandem coniugati. *Durand. citat.* vbi addit, quod in illis Ecclesijs, in quibus non poterant haberi tot ordines personarum, supplebant, dicendo septies litanias, au-

Processiones nigræ dicebantur litaniæ.

Etiam processio septiformis.

Litaniæ quandoque dicebantur septies.

anteaquam insignia deponerent.

§. III. Nos autem continuamus celebrare has litanias in festo S. Marci, præcipue ad conseruandas fruges ex Ordine Romano; Igitur in festo S. Marci fit processio litaniarum ad precipuas Ecclesias, iuxta locorum consuetudinem: [in aliqua vero Ecclesia ingressi, si in ea non sit cantanda Missa, cantatur solemnitèr Antiphona cum versu, & Oratione S. titularis ex *Ritual. Rom.* postea prosequuntur litaniæ in reliquo processionis) duobus cantoribus litanias incipientibus, cæteris respondentibus, vbi hæc duo notanda sunt, primò, quod litaniæ, quando facienda est processio, incipiuntur flexis genibus, præmissa Antiphona, *Exurge &c.*, vt in Rituali, nec prius surgendum, quam dictum fuerit *S. Maria, ora pro nobis*. idem Rituale: Secundò, quod, si processio sit longior, respondendum erit illud idem, quod à cantoribus fuerat dictum, ita vt duplicentur, si vero sit breuior, sufficit respondere, quod sequitur alternatim, non enim hę litaniæ sunt ex se duplicandæ. *Bauldr. part. 4. cap. 12. n. 10.* vbi *n. sequenti.* docet, quod si ità esset longa processio, vt neque litaniæ duplicatæ sufficerent, tunc non sint à capite repetendæ, sed, cum peruenerint ad psalmum *Deus in adiutorium &c.* exclusiuè (qui cum precibus sequentibus dici debet, cum redierint ad Ecclesiam, à qua primò discesserunt, vt infra) dicere debeant psalmos pœnitentiales, graduales, vel alios ad pœnitentiam excitantes, non verò hymnos, cantica, vel responsoria lætitiæ, quæ his processionibus non conueniunt.

Quid cantandum sit in Ecclesia, quā litaniæ ingrediuntur.

Litanijs præmittitur Antiphona Exurge &c.

Quid in processione longiori faciendum.

§. IV. Aliqui solent cantare Missam litaniarum in Ecclesia, ad quam dirigitur processio, & tunc, tempore Missæ, cantus litaniarum cessat, reassumendus finita Missa, dum iterum processio ordinabitur, & notandum, quod, si huiusmodi litaniæ maiores dirigantur ad Ecclesiam, quæ titulum habeat S. Marci, tunc in illa Ecclesia, non cantatur Missa litaniarum, sed S. Marci, ratione tituli, sicut decreuit *Sacr. Rit. Congreg. 13. Mai. 1603.* referentibus *Gauant. tom. 1. part. 4. tit. 11. n. 9. & Bauld. n. 12. loc. cit.* quod etiam esse obseruandum in Ecclesia illa, ad quam processio terminatur, si eiusdem sit tituli, patet ex identitate rationis.

De cantanda Missa in Ecclesia, ad quā dirigitur processio.

§. V. Peruenti in fine processionis ad Ecclesiam à qua primò exierunt, omnes se recipiunt in choro in locis suis respectiuè, vbi, flexis genibus, dicunt psalmum (siquidem, neque psalmus, neque preces sequentes dici debent in via) cantoribus incipientibus, postea hebdomadarius, adhuc genuflexus, dicit versus precum, Choro respondente, quibus finitis, ab eodem hebdomadario stante dicuntur orationes, vt in Breuiario, deinde cantatur Missa de litanijs, vt in Missali, vel de Sancto Marco, si Ecclesia sit sub eius nomine dicata, vt supra diximus: Si tamen dicatur Missa de litanijs, nulla fiat commemoratio octauæ Paschatis, si infra eam hę litaniæ occurrant, Præfatio autem erit quidem paschalis, sed in cantu feriali, quia Missa est ferialis, neque, ratione festi S. Marci, in Missa litaniarum debet dici Præfatio Apostolorum, vt ostendemus in *Litera P. n. 183. §. 3.* & si infra octauam Paschatis, ratione tituli Ecclesiæ, sit cantanda Missa S. Marci, non est dicendum *Ite Missa est* cum duplici *Alleluia*, vt notauimus in *Litera I. n. 218. §. 3.* Alia de hac Missa, vide in *Litera M. n. 253.*

De reditu processionis

ad propriam Ecclesiam.

De præfatione in Missa litaniarum.

Ite Missa est cum Alleluia quando non dicitur infra octauam Paschatis.

§. VI. Hic sunt quidam admonendi, qui propria authoritate Inuertunt ordinem nominum Sanctorum in litanijs, v. g. nominant S. Augustinum ante S. Stephanum, quia est titularis, hoc enim est contra ordinem Ecclesiæ, vt ait *Bauldr. n. 13. loc. cit.* aduertendum etiam, ne nomina aliorum Sanctorum nominentur, licet sint patroni, vel titulares, quando eorum nomina non sunt in litanijs expressa, vt decreuit *Sacra Rituum Congregatio 1631. 22. Martij.* referentibus *Bauld. cit. & Gauant. tom. 2. sectione 9. cap. 4. n. 10.* & nos dicemus in *Litera P. n. 253. §. 4.* in pari casu.

Nomina Sanctorum in litanijs non inuertenda, neque alia addenda.

§. VII. Si festum S. Marci sit transferendum, non per hoc transferuntur etiam litaniæ, vt clarè habetur in Missali in propria rubrica in festo S. Marci, excipe tamen, si festum S. Marci occurreret in Dominica Paschatis, tunc enim, translato festo post octauam Paschatis, litanię dicuntur, eorumque processio fit feria tertia sequenti, infrà eandem octauam, & licet in Missalibus antiquioribus dicatur, quod in eo casu litaniæ sint transferendę in feriam secundam, tamen solum in feria tertia habent locum, ex *Decret. Sacr. Rituu. Congregat. 25. Septembr. 1627.* & conformiter ad hoc decretum loquuntur Missalia nouissime impressa.

An litaniæ maiores aliquando transferendæ.

§. VIII. Minores litaniæ dicuntur in pro-

De litanijs minoribus.

processione triduo ante Ascensionem ad precandum Deum, pro remissione peccatorum, pace, conseruatione frugum, & alijs necessitatibus, ideoque dicuntur feriæ rogationum, quia in ijs peculiariter Deum deprecamur; fiunt autem processiones hoc triduo cum Missa litaniarum, eodem modo, quo, de festo S. Marci, diximus, supra. An in ferijs rogationum sit seruandum ieiunium, vide in *Litera I. n.* 6. §. 5.

An in Rogationibus ieiunandum.

114. Litaniæ cum suis precibus, & orationibus (sine tamen psalmis pœnitentialibus, ex *Rubr. Breu. citand.*) tàm in festo S. Marci, quàm in tribus ferijs rogationum, sunt sub mortali recitandæ ab omnibus obligatis ad horas, sicut cum communi docent *Busemb. in Medull. Theolog. moral. lib. 4. cap. 2. dub. 2. artic. 4. num. 1. Mend. in Epitom. verb. Horæ canonic. n. 31. & Gob. in Experim. Theolog. tract. 5. num.* 614. idque colligitur ex *Rubr. partic. Breuiar. tàm Roman. quàm Monast. post fest. S. Marc. & post. fer. II. Rogation.* vbi dicitur, quod, qui non intersunt processioni litaniarum, debeant litanias recitare priuatim, sed sciendum solam præsentiam in processione non sufficere, nisi litaniæ cum attentione cantentur ad satisfaciendum præcepto.

Litaniæ debent sub mortali recitari.

§. I. Quomodo litaniæ iungendæ sint cum officio diei extra processionem, manifeste habetur in *rubric. Breu. citat.* vbi dicitur, quod sint dicendæ post laudes, intellige, quod statim, dicto *Benedicamus Domino* incipiatur flexis genibus *Kyrie eleison* pro litanijs, neque in fine additur antiphona finalis B. M. V. sicut cæterum adderetur post laudes, quando non sequitur alia hora, vt in *Lit. A. nu.* 381. §. 4. & 8. ità cum Gauanto, notat *Guyet. de festiu. propr. lib. 4. cap. 2. q.* 6.

De iungendis litanijs cum officio diei.

§. II. Ex eo, quod dixerimus litanias esse recitandas post laudes diei, oritur dubium, vtrum, sicut laudes cum Matutino dici possunt pridie, ità etiam dici possint litaniæ; Affirmatiue respondet *Gauant. n. 6. loc. cit.* eo quod accessorium sequatur naturam sui principalis, & cum hic, nomine principalis veniant laudes, nomine vero accessorii, litaniæ, sequitur, quod, sicut laudes possunt dici pridie; ita etiam litaniæ, quam opinionem non reprobat *Gobat. n.* 615. *loc. supr.* reprobant tamen *Tambur. lib. 2. cap. 5. §. 5. n. 7. & Guyet. loc. nuper.* Ego autem existimo opinionem Tamburini, & Guyeti esse iuxta communem praxim, dicendi si-

An litaniæ pridie dici possint.

quidem has litanias eo ipso die, quo occurrunt, nihilominus non possum improbabilitatis damnare opinionem Gauanti, cum sit in rubrica Breuiarij fundata, in qua dicitur, quod litaniæ dicantur post laudes, & sicut hæ possunt dici pridie, ita etiam pridie poterunt dici litaniæ, quod, si fieri non posset, à rubrica debuisset exprimi, quia cæterum in sufficienti claritate deficeret.

Litaniæ in Sabbato Sancto, quando incipiendæ post benedictionem fontis. *Litera S. n. 6.* §. 13. quid, si ea benedictio non sit facienda *ibid.* §. 14. De vigilia Pentecostes. *V. n.* 53. §. 2. 115.

Literæ declaratoriæ.

Literæ declaratoriæ super gradu proximiori, post dispensationem, sunt obtinendæ. *G. n.* 61. *à* §. 5. 116.

Literæ dimissoriæ.

Literæ dimissoriæ pro recipiendis ordinibus. *D. n.* 167. 117.

Literæ Sacræ Pœnitentiariæ.

Literæ à sacra Pœnitentiaria, quomodo impetrandæ per confessarium in fauorem pœnitentium. *I. n.* 179. 118.

Locus pro celebranda Missa.

Locus pro celebranda missa, duplici modo considerari potest: primò, quia Missa est celebranda in loco sacro, & approbato: secundo, quia Sacerdos debet celebrare in tali loco determinato, ratione obligationis acceptæ, & nos ad maiorem claritatem, vtrumque punctum diuisim examinabimus. igitur. 119.

§. I. De regula generali locus pro celebranda Missa, debet esse Ecclesia, eaque consecrata, vel benedicta ab Episcopo [vel alio ad id facultatem habente, vt infrà dicetur §. 11.] sicut communiter cum *D. Thom. 3. part. q. 83. artic. 3.*

Ecclesia benedicta, vel consecrata, est locus pro celebranda Missa.

ad 1. resoluunt DD. videri possunt *Castrop. part. 4. tract. 22. punct. 8. n. 1. & Caram. in Fundam. Theolog. lib. 3. n. 3523.* & expressè præcipitur in *cap. Sicut. De Consecrat. Distinct. 1.* vbi hæc habentur *In alijs, quàm Domino sacratis locis, idest in tabernaculis Diuinis precibus à Pontificibus delibatis, missas cantare, aut sacrificia offerre non licet, nisi summa coegerit necessitas.*

Non est probabile, quod possit pro libito celebrari in loco non sacro.

Quare est omninò improbabilis opinio soti, & paucorum aliorum, quos citat, & merito refellit *Castrop. n. 3.* asserentium, posse, seclusa scandalo, fieri sacrum in loco ab Episcopo non deputato, est enim sententia contra commune DD. placitum, & contra præceptum Ecclesiæ io re graui; neque aduersarij bene argumentantur, quod ex eo, quod fuerit abrogata pęna antiquitus inflicta contra eos, qui auderent sacrum facere in quocumque loco pro libito, sit etiam abrogatum hoc præceptum, sicut rectè demonstrat idem *Castropal.* & potest etiam à pari probari: siquidem peccatoribus antiquitus grauiores pęnę imponebantur, quam nunc, & tamen ex eo, quod sint illæ pęnæ abrogatæ, nequaquàm sequitur eas actiones per caminosas nunc esse licitas, nam his temporibus amplius non imponuntur pęnitentiæ publicæ pro occultis delictis, vt antea fiebat, referente *Cabassut. in Notit. Concil. cap. 20.* & tamen illa delicta, adhuc sunt delicta, licet sint occulta, ergo non est bona illatio, abrogata est pęna debita huic actioni peccaminosæ, ergo etiam est abrogatum præceptum, ita vt hæc actio euadat licita.

De necessitate requisita ad celebrandum extra locum sacrum.

§. II. Vidimus supra, ex verbis Caramuelis citati, requiri summam necessitatem, ad hoc, vt sacrificium possit fieri extra locum sacrum, sed nunc vsus obtinuit minorem necessitatem sufficere, vt, alijs relatis, firmant *Castrop. n. 4. & Gobat. tract. 3. n. 240.* quare plures casus possunt occurrere, in quibus, non solum licebit, sed etiam erit laudabile sacrum facere in loco non sacro. sic

In naui celebrari potest.

§. III. Primò, ob diuturnam naulgationem, ne viatores tanto bono priuentur, licitum est in naui, tranquillo mari, ita vt non sit periculum effusionis sanguinis, celebrare, vt dicetur in *Lit. M. n. 21. §. 12.* quod fuisse positum in vsu, præsertim ab ijs, qui nauigant in Indias, testatur idem *Goba. n. 238. & Castrop. n. 10.* ex Fagund. refert id fuisse permissum à Pio V. & Clemente VIII. ex quo constat hanc nostram opinionem tutam esse in praxi, quidquid in contrarium dicat *Anell. de offic. Sacerd. lib. 1. cap. 6. dub. 5. n. 39.* & nostram sententiam probabiliorem appellat *Quart. part. 3. tit. 10. dub. 6.* etiam præscindendo à dispensatione Summi Pontificis, quia, vt bene notat, non desunt modi, quibus obuiari possit periculo effusionis sanguinis, addit tamen esse necessariam licentiam Episcopi, sed puto ipsum loqui ex suppositione, quod sit facile ipsum Episcopum pro hac licentia adire; Cæterum, quando est periculum effusionis sanguinis, celebrare non licet, etiam quacumque instante necessitate, vt cum multis tradit *Anell. n. 37.*

Cum periculo effusionis sanguinis, celebrare non licet.

Subdio quandoque licet celebrare.

§. IV. Secundò licitum est Missam celebrare extra Ecclesiam subdio, quando est dies festus, & Ecclesia est ita angusta, vt totus populus non possit sacro interesse (suppono esse vnicam tantum Missam celebrandam) *Francisc. de Lug. lib. 5. de Miss. cap. 6. n. 6. & Quart. dub. 5.* id extendit etiam ad alios dies festos, qui non sunt de præcepto, dummodo tamen adsit magnus concursus populi.

Quid, si Ecclesia destructa sit.

§. V. Tertio, si Ecclesia sit destructa, potest celebrari extra locum sacrum, vel ad conficiendum viaticum, vel, ne populus stet sine Missa. *Anell. dub. 4. n. 28. loc. cit.*

In itinere extra locum sacrum potest celebrari.

§. VI. Quartò, in longo itinere, si per multos dies non inueniantur loci sacri, licebit celebrare in loco non sacro semper tamen adhibitis omnibus requisitis. *Sd. in Aphorism. verb. Miss. n. 20.* non est vero assignatum quot debeant esse dies itineris, in quibus nullus sacer locus reperiatur, nihilominus poterit fieri sacrum quolibet die festo, sicut cum *Auersa* docet *De Lug. n. 5. loc. cit.* Neque obstat, quod sit priuilegium concessum tantum Episcopis, vt in itinere, in loco honesto, etiam non sacro, celebrare possint, siquidem, vt bene, cum alijs, respondet *Castrop. n. 4. loc. supr.* Episcopi per hoc priuilegium possunt id præstare pro sua commoditate, at vero in alijs exigitur necessitas.

In Bello celebrari potest extra locum sacrum.

§. VII. Quintò, in bello, ne milites diebus festis careant Missa, licite celebratur in loco non sacro, etiam subdio. *Goba. supr.* qui *tract. 4. n. 28.* casum proponit (& hic examinatur, quid liceat pro dando viatico) cuidam Theologi, qui suasit Parocho N. vt cuidam infirmo, qui nullatenus poterat Eucharistiam deglutire, præberet calicem, quod, vt sine admiratione fieret, dixit ipsum

An liceat celebrare in loco non sacro pro dando viatico.

Parochum debuisse facere sacrum in cubiculum eiusdem ægroti, & ità Parochus egit, quod tamen ipse Gobat non approbat, quia hic adsunt duo præcepta seruanda, alterum de celebrando in loco sacro, alterum, quod laicus non communicet sub speciebus vini, quæ præcepta, vtpote in re graui, sunt maximè attendenda: nam in casu necessitatis licet quidem celebrare in loco non sacro, sed in hoc casu non adest necessitas, quia, tametsi occasio dandi viaticum sit sufficiens necessitas, vt habet *Alloz. in Alphab. moral. verb. Miss. section. 2. n. 34.* at casus occurrit, quando infirmus potest communicare sub specie sibi concessa, & licet Gobat videatur concedere hunc casum, ex suppositione, quod infirmus nullum aliud omninò possit Sacramentum recipere, præter solam Eucharistiam sub specie vini, tamen in hoc valde cautè est procedendum; fateor equidem cum eodem Gobat, ita tura Ecclesiæ, quæ fuerunt facta in ædificationem, non obligare in magna necessitate salutis.

Occasio dandi viaticum est casus necessitatis.

An in necessitate possit infirmus communicare sub specie vini.

§. VIII. Circa dicta, duo examinanda sunt. Primo, vtrum in prædictis casibus requiratur dispensatio. Secundo, cuius sit licentiam concedere, vt Missa licitè celebretur extra locum sacrum.

Duo dubia proponuntur.

§. IX. Ad primum respondeo probabilissimum esse in dictis casibus, nullam, neque Episcopi, licentiam requiri, nam, vt bene docet *D. Thom. 2. 2. q. 147. artic. 4. in corpor.* si causa sit euidens, licitè potest homo per se ipsum statuti obseruantiam prætetire, & ideo, cum casus supra positi manifestam habeant causam, nullam esse necessariam licentiam, resoluunt *Goba. n. 241. & Quart. dub. 5.* qui, licet dicat tutius esse hanc licentiam ab Episcopo petere, nihilominus in casibus manifestæ necessitatis, dicit id solum esse faciendum ex decentia: secus verò, si causa sit dubia, tunc enim licentiam esse de rigore petendam, tradit *Castrop. n. 5. loc. supr.* & quidem ego ipse suaderem bonum esse huiusmodi licentiam petere, etiam in manifesta necessitate, quando facilitèr potest Episcopus adiri, sicut sentiunt *Auell. n. 33. & De Lug. n. 6. locis citat.*

An in dictis casibus necessitatis requiratur aliqua licentia, vt extrà locum sacrum celebretur.

§. X. Ad secundum, cum distinctione respondeo; vel enim loquimur de concessione vna, aut altera vice, instante rationabili causa, vel loquimur de concessione permanenti; Si primum, non est dubium Episcopis spectare in hoc dispensare, si secundum, hoc solum competit Summo Pontifici, siquidem *Concil. Tridenti. sess. 22. cap. de obseruand. & vitand. in sacrif. Miss.* præcipit Episcopis, ne patiantur Missas celebrari, nisi in Ecclesijs, vel oratorijs ad Diuinum tantum cultum deputatis, ideoque ipsi Episcopi, de lege ordinaria, non possunt liberè concedere facultatem, vt in Domibus, seu in alijs locis ad profanum vsum deputatis possit fieri sacrum, sed tantum aliquando ex rationabili causa, vt diximus, & docet *Goba. tract. 3. n. 242.*

Quis possit concedere, quod celebretur extrà locum sacrum.

§. XI. Cum dixerimus *suprà* §. 1. Ecclesiam debere esse consecratam, vel benedictam, quærendum est à quo sit consecranda, vel benedicenda; Et breuiter dico, quod Ecclesiæ sunt consecrandæ omnino ab Episcopis, simplici verò Sacerdoti hanc facultatem potest concedere solus Summus Pontifex: At, si Ecclesia sit tantum benedicenda, hoc quidem de lege ordinaria competit solis Episcopis, sed ab ipsis, pro hac benedictione, potest simplex Sacerdos deputari, & aliqui Regulares habent priuilegium, virtute cuius possunt proprias Ecclesias benedicere, dummodo vtantur aqua prius ab Episcopo benedicta. *Castrop. part. 4. tract. 22. punct. 8. n. 13.* & nota dictam consecrationem, siue benedictionem, fieri posse quocumque die, siue festiuo, siue feriali. Vide *Castrop. part. 4. n. 2. loc. super. & Quart. part. 3. tit. 10. n. 1. dub. 2.*

Ecclesiæ ab Episcopis consecrandæ.

Simplex Sacerdos ex commissione Episcopi potest Ecclesias benedicere.

Quocumque die possunt Ecclesiæ consecrari, vel benedici.

§. XII. Hac occasione esset quærendum de oratorijs priuatis, quomodo possint erigi, & qua authoritate, sed de his in *Litera O. n. 109. à §. 2.* An Missa celebrari possit in Ecclesia polluta. *M. n. 471. à §. 1.* & quid faciendum, si, Missa incæpta, adueniat excommunicatus notorius, vel interdictus. *Ibidem* §. 5. Quomodo interdictum impediat celebrationem Missæ. *M. n. cit. à §. 6.*

De oratorijs priuatis.

De Ecclesia polluta.

De interdicto.

§. XIII. Circa secundum punctum propositum supra ante §. 1. dico, quod, qui tenetur, siue ratione beneficij, siue stipendij, in tali determinato Ecclesia, vel tali determinato Altari celebrare, si, absque iuxtà causa, alibi celebret, mortaliter peccat, sicut cum communi resoluunt *Francisc. De Lug. lib. 5. de Miss. cap. 11. q. 5. Gauant. tom. 1. part. 3. tit. 12. n. 2. Alloz. in Alphab. moral. verb. Miss. section. 5. n. 12.* qui etiam ait, quòd obligatus celebrare in certo Altari priuilegiato, non satisfacit, si celebret in alio, etiam

Capellanus tenetur celebrare in loco assignato.

Paruitas materiæ, à mortali excusat.

etiam priuilegiata: Si tamen Capellanus bis, vel ter in anno alibi celebret, ratione paruitatis materiæ, à mortali excusatur: itemque liber esset à restitutione, qui pluries in anno alibi celebraret (esto mortaliter peccaret) dummodo fructum sacrificij pro fundatore applicaret, limita, nisi locus assignatus esset Altare priuilegiatum, cum enim tunc decresceret fructus, Capellanus non erit à restitutione immunis; si autem adesset rationabilis causa alibi celebrandi, & raro id fieret, nulla adesset culpa, neque vlla obligatio restituendi: Causam rationabilem puto esse E. G. si in aliqua Ecclesia celebretur festum titulare alicuius Altaris cum concursu populi, ad quod ideò conueniat dicere Missas. *Mend. in Epitom. verb. Miss. n. 9. & Busemb. in Medull. lib. 6. tract. 3. cap. 3. n. 9.* Sed nota Episcopum dispensare posse, vt obligatus in tali loco, in alio celebret, sicut aduertunt *DD. cit.* quod tamen ego non extenderem ad eum, qui tenetur in Altari priuilegiato celebrare, in hoc enim casu fructus decresceret, vt vidimus, imò, neque esset permittendum, quod obligatus ad Altare priuilegiatum, alibi celebraret, per hoc, quod haberet crucem, vel aliam imaginem, cui esset priuilegium annexum quod rectè obseruat *Mend. cit.* quia certius est priuilegium Altaris, & certæ obligationi non debet dubia solutione satisfieri: neque hæredes possunt circa obligationem Capellani dispensare, cum non possint testatoris voluntatem infringere.

Quid de Altari priuilegiato.

Episcopus potest dispensare circa locum celebrationis.

An, qui obligatus est ad locum, non ad sacrificium, possit pro huius applicatione aliud stipendium accipere.

§. XIV. Interrogas, vtrum, qui tenetur, ratione stipendij, vel alterius tituli celebrare in tali loco, solum ad cultum Diuinum, vel ratione obligationis (puta respectu Parochi, qui diebus festis tenetur facere sacrum in propria Parochia, vt populus audiat Missam) absque onere tamen applicandi sacrificium, possit pro applicatione sacrificij stipendium nouum accipere. Responsionem habebis in *Liter. S. n. 190. §. 8.*

Locus pro ministrando Baptismo.

120. Locus pro ministrando Baptismo (an spectet ad eiusdem solemnitatem. *B. n. 17. §. 8.*) regulariter est Ecclesia Parochialis (& licet sit interdicta, possunt in ea baptizari paruuli, & adulti, vt ex iure

Etiam in Ecclesia interdicta baptizari potest.

notat *Barb. sup. n. 42. loc. citand.*) in qua sit fons baptismalis, seu baptisterium, quod debet semper esse paratum in Ecclesijs parochialibus, in loco Ecclesiæ commodo, & decoro, & in eo sit vas pro conseruanda aqua adhibenda in collatione baptismi, quod vas non sit ligneum, ne aqua imbibatur, neque ex aliquo metallo, ne ærugo generetur, sed ex marmore, in quo est certum aquam nitidius conseruari: item in hoc baptisterio sit aliquod vasculum, quo vtatur Sacerdos pro fundenda aqua super caput baptizandorum, & etiam sint alia duo vascula ex argento, vel saltem (paupertate sic constringente) ex stanno, in quorum altero conseruetur Chrisma, & in altero oleum catechumenorum, & hic locus sit cancellis circumseptus, & claue obseratus, exteriusque habeat depictam imaginem S. Ioannis Baptistæ baptizantis Christum, & attendat Parochus, vt aquam benedictam pro baptismo, singulo quoque anno mutet, quod etiam faciendum est de Chrismate, & oleo catechumenorum, vt in *Lit. O. n. 43. à §. 2.* Vide *Barbos. De offic. Paroch. cap. 18. nu. 38.*

De baptisterio Ecclesiæ Parochialis.

Aqua benedicta, & olea sancta quolibet anno mutanda.

§. I. Dixi suprà *Regulariter*, quia non nego posse baptismum, stante rationabili causa, ministrari Domi; imò aliquando, vrgente necessitate, debebit infans baptizari Domi, omissis solitis cæremonijs, vt, alijs citatis, docet *Gobat. in experim. Theolog. tract. 2. n. 476.* vt tamen, si superuixerit infans, suppleantur in Ecclesia solemnitates omissæ in baptismo priuato, licet de his supplendis non adsit obligatio sub mortali, ex eodem *Gobat. n. 505.* qui etiam *n. 496.* damnat illorum morem (quod male consuescunt aliqui magnates) qui, nulla præsente necessitate, baptizato puero Domi sine solemnitatibus, differunt postea per aliquot dies alias cæremonias in Ecclesia faciendas, forte eo quod sint expectandi viri illustres pro Patrinis, & sane laudabilius esset, quod totaliter ad eorum aduentum differeretur baptismus (intellige, dummodo non detur periculum mortis infantis) potius quàm infantem Domi sine solemnitatibus baptizare.

In casu necessitatis infans baptizatur Domi, & postea cæremoniæ supplentur.

Priuatus baptismus sine necessitate est illicitus.

§. II. Quinam sint censendi casus sufficientis necessitatis, vt baptismus Domi conferatur, certa regula assignari non potest, loquendo de periculo mortis infantis, quia hoc ex varijs coniecturis, iudicio illorum, qui similia pericula di-

Parochum debuisse facere sacrum in cubiculum eiusdem ægroti, & ità Parochus egit, quod tamen ipse Gobat non approbat, quia hic adsunt duo præcepta seruanda, alterum de celebrando in loco sacro, alterum, quod laicus non communicet sub speciebus vini, quæ præcepta, vtpote in re graui, sunt maximè attendenda: nam in casu necessitatis licet quidem celebrare in loco non sacro, sed in hoc casu non adest necessitas, quia, tametsi occasio dandi viaticum sit sufficiens necessitas, vt habet *Alloz. in Alphab. moral. verb. Miss. section.* 2. *n.* 34. at casus occurrit, quando infirmus potest communicare sub specie sibi concessa, & licet Gobat videatur concedere hunc casum, ex suppositione, quod infirmus nullum aliud omninò possit Sacramentum recipere, præter solam Eucharistiam sub specie vini, tamen in hoc valde cautè est procedendum: fateor equidem cum eodem Gobat, statuta Ecclesiæ, quæ fuerunt facta in ædificationem, non obligare in magna necessitate salutis.

Occasio dandi viaticum est casus necessitatis.

An in necessitate possit infirmus communicare sub specie vini.

§. VIII. Circa dicta, duo examinanda sunt. Primo, vtrum in prædictis casibus requiratur dispensatio, Secundo, cuius sit licentiam concedere, vt Missa licitè celebretur extra locum sacrum.

Duo dubia proponuntur.

§. IX. Ad primum respondeo probabilissimum esse in dictis casibus, nullam, neque Episcopi, licentiam requiri, nam, vt bene docet *D. Thom.* 2. 2. *q.* 147. *artic.* 4. *in corpor.* si causa sit euidens, licitè potest homo per se ipsum statuti obseruantiam prætermittere, & ideo, cum casus supra positi manifestam habeant causam, nullam esse necessariam licentiam, resoluunt *Goba. n.* 241. & *Quart. dub.* 5. qui, licet dicat tutius esse hanc licentiam ab Episcopo petere, nihilominus in casibus manifestæ necessitatis, dicit id solum esse faciendum ex decentia: secus verò, si causa sit dubia, tunc enim licentiam esse de rigore petendam, tradit *Castrop. n.* 5. *loc. supr.* & quidem ego ipse suaderem bonum esse huiusmodi licentiam petere, etiam in manifesta necessitate, quando faciliter potest Episcopus adiri, sicut sentiunt *Auell. n.* 33. & *De Lug. n.* 6. *locis citat.*

An in dictis casibus necessitatis requiratur aliqua licentia, vt extrà locum sacrum celebretur.

§. X. Ad secundum, cum distinctione respondeo; vel enim loquimur de concessione vna, aut altera vice, instante rationabili causa, vel loquimur de concessione permanenti; Si primum, non est dubium Episcopis spectare in hoc dispensare, si secundum, hoc solum competit Summo Pontifici, siquidem *Concil. Trident. sess.* 22. *cap. de obseruand. & vitand. in sacrif. Miss.* præcipit Episcopis, ne patiantur Missas celebrari, nisi in Ecclesijs, vel oratorijs ad Diuinum tantum cultum deputatis, ideoque ipsi Episcopi, de lege ordinaria, non possunt liberè concedere facultatem, vt in Domibus, seu in alijs locis ad profanum vsum deputatis possit fieri sacrum, sed tantum aliquando ex rationabili causa, vt diximus, & docet *Goba. tract.* 3. *n.* 242.

Quis possit concedere, quod celebretur extrà locum sacrum.

§. XI. Cum diximus *suprà* §. 1. Ecclesiam debere esse consecratam, vel benedictam, quærendum est à quo sit consecranda, vel benedicenda; Et breuiter dico, quod Ecclesiæ sunt consecrandæ omnino ab Episcopis, simplici vero Sacerdoti hanc facultatem potest concedere solus Summus Pontifex: At, si Ecclesia sit tantum benedicenda, hoc quidem de lege ordinaria competit solis Episcopis, sed ab ipsis, pro hac benedictione, potest simplex Sacerdos deputari, & aliqui Regulares habent priuilegium, virtute cuius possunt proprias Ecclesias benedicere, dummodò vtantur aqua prius ab Episcopo benedicta. *Castrop. part.* 4. *tract.* 22. *punct.* 8. *n.* 13. & nota dictam consecrationem, siue benedictionem, fieri posse quocumque die, siue festiuo, siue feriali. Vide *Castrop. part.* 4. *n.* 2. *loc. super.* & *Quart. part.* 3. *tit.* 10. *n.* 1. *dub.* 2.

Ecclesiæ ab Episcopis consecrandæ.

Simplex Sacerdos ex commissione Episcopi potest Ecclesias benedicere.

Quocumque die possunt Ecclesiæ consecrari, vel benedici.

§. XII. Hac occasione esset quærendum de oratorijs priuatis, quomodo possint erigi, & qua authoritate, sed de his in *Litera O. n.* 109. *à* §. 2. An Missa celebrari possit in Ecclesia polluta. *M. n.* 211. *a* §. 1. & quid faciendum, si, Missa incæpta, adueniat excommunicatus notorius, vel interdictus. *Ibidem* §. 5. Quomodo interdictum impediat celebrationem Missæ. *M. n. cit. a* §. 6.

De oratorijs priuatis.

De Ecclesia polluta.

De interdicto.

§. XIII. Circa secundum punctum propositum supra ante §. 1. dico, quod, qui tenetur, siue ratione beneficij, siue stipendij, in tali determinata Ecclesia, vel tali determinato Altari celebrare, si, absque iustà causa, alibi celebret, mortaliter peccat, sicut cum communi resoluunt *Francisc. De Lug. lib.* 5. *de Miss. cap.* 11. *q.* 5. *Gauant. tom.* 1. *part.* 3. *tit.* 12. *n.* 2. *Alloz. in Alphab. moral. verb. Miss. section.* 5. *n.* 12. qui etiam ait, quòd obligatus celebrare in certo Altari priuilegiato, non satisfacit, si celebret in alio,

Capellanus tenetur celebrare in loco assignato.

Paruitas materiæ, à mortali excusat.

etiam priuilegiata. Si tamen Capellanus bis, vel ter in anno alibi celebret, ratione paruitatis materiæ, à mortali excusatur: itemque liber esset à restitutione, qui pluries in anno alibi celebraret (esto mortaliter peccaret) dummodo fructum

Quid de Altari priuilegiato.

sacrificij pro fundatore applicaret, limita, nisi locus assignatus esset Altare priuilegiatum, cum enim tunc decresceret fructus, Capellanus non erit à restitutione immunis; si autem adesset rationabilis causa alibi celebrandi, & raro id fieret, nulla adesset culpa, neque vlla obligatio restituendi: Causam rationabilem puto esse E. G. si in aliqua Ecclesia celebretur festum titulare alicuius Altaris cum concursu populi, ad quod ideò conueniat dicere Missas. *Mend. in Epitom. verb. Miss. n. 9. & Busemb. in Medull. lib. 6. tract. 3. cap. 3. n. 9.* Sed nota Episcopum dispensare posse, vt obligatus in tali loco, in alio celebret, sicut aduertunt *DD. cit.* quod tamen ego non extenderem ad eum, qui tenetur in Altari priuilegiato celebrare, in hoc enim casu fructus decresceret, vt vidimus, imò, neque esset permittendum, quod obligatus ad Altare priuilegiatum, alibi celebraret, per hoc, quod haberet crucem, vel aliam imaginem, cui esset priuilegium annexum quod rectè obseruat *Mend. cit.* quia certius est priuilegium Altaris, & certæ obligationi non debet dubia solutione satisfieri: neque hæredes possunt circa obligationem Capellani dispensare, cum non possint testatoris voluntatem infringere.

Episcopus potest dispensare circa locum celebrationis.

An, qui obligatus est ad locum, non ad sacrificium, possit pro huius applicatione aliud stipendium accipere.

§. XIV. Interrogas, vtrum, qui tenetur, ratione stipendij, vel alterius tituli celebrare in tali loco, solum ad cultum Diuinum, vel ratione obligationis (puta respectu Parochi, qui diebus festis tenetur facere sacrum in propria Parochia, vt populus audiat Missam) absque onere tamen applicandi sacrificium, possit pro applicatione sacrificij stipendium nouum accipere. Responsionem habebis in *Liter. S. n. 190. §. 8.*

Locus pro ministrando Baptismo.

Etiam in Ecclesia interdicta baptizari potest.

120. Locus pro ministrando Baptismo (an spectet ad eiusdem solemnitatem. *B. n. 17. §. 8.*) regulariter est Ecclesia Parochialis (& licet sit interdicta, possunt in ea baptizari paruuli, & adulti, vt ex iure notat *Barbos. n. 42. loc. citand.*) in qua sit fons baptismalis, seu baptisterium, quod debet semper esse paratum in Ecclesijs parochialibus, in loco Ecclesiæ commodo, & recondito, & in eo sit vas pro conseruanda aqua adhibenda in collatione baptismi, quod vas non sit ligneum, ne aqua imbibatur, neque ex aliquo metallo, ne erugo generetur, sed ex marmore, in quo est certum aquam nitidius conseruari: item in hoc baptisterio sit aliquod vasculum, quo vtatur Sacerdos pro fundenda aqua super caput baptizandorum, & etiam sint alia duo vascula ex argento, vel saltem (paupertate sic constringente) ex stanno, in quorum altero conseruetur Chrisma, & in altero oleum catechumenorum, & hic locus sit cancellis circumseptus, & claue obseratus, exteriusque habeat depictam imaginem S. Ioannis Baptistæ baptizantis Christum, & attendat Parochus, vt aquam benedictam pro baptismo, singulo quoque anno mutet, quod etiam faciendum est de Chrismate, & oleo catechumenorum, vt in *Lit. O. n. 43. à §. 2.* Vide *Barbos. De offic. Paroch. cap. 18. nu. 38.*

De baptisterio Ecclesiæ Parochialis.

Aqua benedicta, & olea sancta quolibet anno mutanda.

In casu necessitatis infans baptizatur Domi, & postea cæremoniæ supplentur.

§. I. Dixi suprà *Regulariter*, quia non nego posse baptismum, stante rationabili causa, ministrari Domi; imò aliquando, vrgente necessitate, debebit infans baptizari Domi, omissis solitis cæremonijs, vt, alijs citatis, docet *Goba. in experim. Theolog. tract. 2. n. 476.* vt tamen, si superuixerit infans, suppleantur in Ecclesia solemnitates omissæ in baptismo priuato, licet de his supplendis non adsit obligatio sub mortali, ex eodem *Goba. n. 505.* qui etiam *n. 496.* damnat illorum morem [quod male consuescunt aliqui magnates) qui, nulla præsente necessitate, baptizato puero Domi sine solemnitatibus, differunt postea per aliquot dies alias cæremonias in Ecclesia faciendas, forte eo quod sint expectandi viri illustres pro Patrinis, & sane laudabilius esset, quod totaliter ad eorum aduentum differretur baptismus (intellige, dummodo non detur periculum mortis infantis] potius quàm infantem Domi sine solemnitatibus baptizare.

Priuatus baptismus sine necessitate est illicitus.

§. II. Quinam sint censendi casus sufficientis necessitatis, vt baptismus Domi conferatur, certa regula assignari non potest, loquendo de periculo mortis infantis, quia hoc ex varijs coniecturis, iudicio illorum, qui similia pericula

di-

dignoscunt, debet pendere, indubitatum est vero, ex eodem *Goba. n.* 500. inter similes casus necessitatis, enumerandos esse illos, ex quibus timetur graue aliquod damnum, puta vitæ Parentum, vel etiam infamiæ, E. G. si nobilis puella occulte peperit &c.

Proles Regum, & Principum Domi baptizari potest.

§. III. Licitum est (ex *Clement. de Baptism. cap. vnic.*] Regibus, & Principibus, etiam extra casum necessitatis, velle, quod propria proles baptizetur Domi, adhibitis omnibus cæremoniis: ne autem, nomine Principis, quilibet nobilis hoc sibi gratis priuilegium assumat contra mentem Ecclesiæ, in casibus dubijs erit proprius Episcopus consulendus. *Goba. n.* 494.

Est mortale baptizare extra Ecclesiam.

§. IV. Cæterum, absque vlla necessitate, & absque priuilegio, ministrare baptismum extra Ecclesiam, esse mortale, docet cum communi, relata Clementina citata ipse *Gobat. n.* 491. & satis clare notat *Sà. in Aphorism. verb. Baptism. n.* 13. imo esse ministrandum baptismum solum in Ecclesia, in qua ad hunc finem sit specialiter fons baptismalis deputatus, asserit *Barbos. n.* 39. *loc. cit.* quam tamen circumstantiam non obligare sub mortali putat sæpius citatus *Goba. num.* 502. vbi asserit, neque DD. de hoc difficultatem facere: quidquid tamen sit, certum est, quod, sine licentia proprij Parochi, non licet aliquem in alia Ecclesia baptizare. Plura de Baptismo, quære in *Litera B. n.* 17.

Locus pro ministranda Confirmatione.

121. Locus pro ministrando Sacramento Confirmationis, vtique de regula ordinaria est Ecclesia, vtrum autem sit mortale illud extra Ecclesiam in alio loco decenti ministrare, puta in Oratorio priuato Episcopi, dubitant aliqui: mihi tamen placet Doctrina *Castrop. part.* 4. *tract.* 20. *punct.* 10. *n.* 6. *& Goba. in Experim. Theolog. tract.* 2. *à n.* 774. asserentium cum alijs à se citatis, non esse peccatum, si Episcopus, rationabili aliqua de causa, ministret hoc Sacramentum extra Ecclesiam, puta, si pauci sint confirmandi, vel adsint aliqui initiandi prima tonsura, qui adhuc non fuerint confirmati &c. Quærunt alij, vtrum, tempore interdicti, & in loco interdicto, possit hoc Sacramentum solemniter, & ianuis apertis, ministrari,

An confirmatio possit extra Ecclesiam ministrari.

An in loco interdicto possit confirmatio ministrari.

quibus ex Barbosa affirmatiue respondent DD. citati. Plura de Sacramento Confirmationis habuisti in *Litera C. n.* 449.

Locus pro ordinatione facienda.

Locus pro conferendis ordinibus, duplicem petit qualitatem, nimirum, quod sit intra Diœcesim propriam Episcopi ordinantis, & quod locus sit decens; de primo dicemus in *Litera M. n.* 171. *à §.* 47. de secundo vero hic tractabimus, dicendo, à *Trident. sess.* 23. *de Reformat. cap.* 8. fuisse rem hanc declaratam his verbis, videlicet *Ordinationes sacrorum ordinum, statutis à iure temporibus, ac in Cathedrali Ecclesia, vocatis, præsentibusque ad id Ecclesiæ Canonicis, publice celebrentur; si autem in alio Diœcesis loco, præsente clero loci, dignior, quantum fieri poterit, Ecclesia semper adeatur.* 122.

Ordinationes in digniori Ecclesia faciendæ.

§. I. Vnde habes, quod ex dispositione Tridentini, ordines debent conferri in loco publico, & in Ecclesia digniori, sed Concilium loqui tantum de generali ordinatione, videtur consentire *Busemb. in Medull. Theolog. moral. lib.* 6. *tract.* 5. *cap.* 2. *dub.* 2. *Respons.* 2. & clarius tradit *Goba. in Experim. Theolog. tract.* 8. *n.* 319. quare, quando Episcopus ordinaturus erit tantum aliquos paucos, libere poterit ordinationem facere in loco priuato, puta in oratorio suæ Domus.

In loco priuato possunt fieri ordinationes paucorum.

§. II. Imò concilium nullam in hoc inducere grauem obligationem, absolute cum alijs sustinet *Castrop. part.* 4. *tract.* 27. *punct.* 13. *n.* 9 eo quod in verbis concilij nullum sit verbum, quod ad hoc præceptum inducat, & ideo, siue in Ecclesia Cathedrali, siue in alia Ecclesia, siue in priuato oratorio Domus, Episcopus ordinationes faciat, non erit dicendum ipsum deliquisse, & talem puto esse sensum *Caram. in Fundam. Theolog. lib.* 3. *n.* 3673.

Etiam generalis ordinatio in loco priuato fieri potest.

Locus pro audiendis confessionibus.

Locus pro confessionibus audiendis, regulariter debet esse Ecclesia, vt in *Rit. Rom.* 123.

Confessiones in Ecclesia audiendæ.

De Sede confessionali.

Capsula pro eleemosynis non apponatur sedi confessionali.

In Domibus laicorum possunt Confessiones audiri.

In sacristiis, & in claustris licite confessiones audiuntur.

Quandoque etiam in cubiculis religiosorum.

De approbatione confessarij.

Rom. & ità notant *Abre. in Instit. Paroch. lib.* 9. *n.* 326. & *Caram. in Fundam. Theolog. lib.* 3. *n.* 3150. Quare in Ecclesia, pro ministrando Sacramento Pęnitentiæ, debet esse sedes confessionalis (vel plures pro populi quantitate) in loco tamen patenti, & non abscondito, quæ sedes etiam habeat laminam ferream, aut cratem, quæ intercedat inter confessarium, & pęnitentem, ex *eod. Ritual.* quod maxime est obseruandum pro confessionibus fęminarum: huic verò sedi nulla adhæreat capsula pro eleemosynis, quia est prohibitum, teste *Gauant. in Manual. Episcop. verb. confess. n.* 32. Parochus autem vocatus ad audiendas confessiones, sedeat in dicto loco præparato. Dixi suprà *regulariter*: non enim de iure Diuino, vel de rigoroso præcepto Ecclesiæ est prohibitum audire confessiones extrà Ecclesiam, vt aduertit *Caram. cit.* ideoque, stante rationabili aliqua causa, poterit confessarius audire confessiones, etiam in priuatis Domibus laicorum, putà infirmorum, vel etiam aliorum, qui commode ad Ecclesiam accedere non possunt, & tunc ostium cubiculi pateat, saltem semiapertus, ne vlla minima suspicio, quæ admirationem inducat, oriatur: Item, quando est magnus populi concursus, poterunt viri audiri in Sacristia, aut intra septa Monasterij puta in claustris, vbi nonnulli regulares laudabiliter tenent sedes confessionales, vel etiam in cubiculis religiosorum, si adsit causa rationabilis, puta ad audiendam confessionem alicuius muti, qui non posset confiteri, nisi per signa, aut surdi, qui difficiliter posset audire monita confessarij, cæterum laicorum confessiones in cubiculis audire non est decens. De loco, ratione Approbationis requisita, diximus in *Lit. A. n.* 419. Plura de Pęnitentia quære in *Lit. P. n.* 162.

Locus pro danda extrema vnctione.

Infirmus etiam extra lectum vngi potest.

In loco interdicto extrema vnctio ministrari potest.

Ecclesia est pia mater.

124. Locus pro ministranda extrema vnctione, nullus est peculiariter assignatus, communiter tamen confertur infirmo existenti in lecto, quia infirmus decumbit, vt ait *Caramucl. in Fundam. Theolog. lib.* 3. *n.* 3627. cæterum, si infirmus non decumberet, posset etiam vngi sacro oleo extra lectum, notante *Barbos. de offic. & potest. Paroch. cap.* 22. *n.* 20. Maior difficultas est, an possit hoc Sacramentum ministrari in loco interdicto, tamen, quia videbimus in *Liter. M. n.* 211. §. 11. quòd in necessitate omnia Sacramenta possunt ministrari etiam tempore interdicti; ideò hic dicimus, quod in loco interdicti potest ministrari extrema vnctio, maxime, si infirmus non potuerit recipere aliud Sacramentum, aut existimetur animam eius periclitaturam, si absque extrema vnctione decederet, talem enim esse intentionem Ecclesiæ piissimæ nostræ matris, ostendit *Caram. cit.* subdens, quod, qui contrarium crederet, magnam ipsi Ecclesiæ irrogaret iniuriam. Plura de extrema vnctione quære in *Lit. E. n.* 244.

Locus pro horis Canonicis.

In quocumque loco potest officium priuatim recitari.

Cauendus locus distractionibus obnoxius.

Publica recitatio in Ecclesia est peragenda.

Locus, pro recitandis horis canonicis priuatim, sane nullus determinate est assignandus, quia neque ab Ecclesia assignatur; quare in quocumque loco potest officium recitari, excipiuntur tamen loca sordida, ratione indecentiæ: neque contrarium probatur ex illo *D. Paul.* 1. *ad Tim. cap.* 2. *vers.* 8. vbi habetur *Volo viros orare in omni loco.* Siquidem Doctor gentium tunc voluit innuere orationem esse faciendam in loco publicis orationibus dicato, vt explicat *Trin. in dict. loc.* 125.

§. I. Vitandus est etiam locus, vbi sunt distractionis causæ, nam in recitando officio requiritur attentio, vt vidimus in *Lit. A. n.* 470. quæ fere nulla adesse potest in loco distractionibus exposito, & qui amat periculum, peribit in illo. vide *Magg. opuscul. de Diuin. offic. & chor. n.* 193. *Castrop. part.* 2. *tract.* 7. *disp.* 2. *punct.* 4. *n.* 7. & *Goba. in experim. Theolog. tract.* 5. *n.* 7.

§. II. Quoad publicam officij recitationem, certum est locum aptum esse solam Ecclesiam, sed notà, quod in ea potest eligi quicumque locus, arbitrio superioris, & etiam potest eligi talis locus, qui licet realiter in Ecclesia non sit, tamen talem cum illa habeat correspondentiam, vt pro Ecclesia habeatur, & sine dubio talis censetur Sacristia, teste *Gauant. tom.* 2. *section.* 1. *cap.* 5. *tit.* 7. *n.* 2. Plura de horis canonicis quære in *Lit. H. n.* 48.

Locus pro cantando Euangelio.

126. Locus, in quo debet Diaconus cantare Euangelium in Missa solemni, est in Presbiterio contra Altare, versus populum, vt habet *Missal. loc. citand.* quæ verba declaratione indigent, vt in recto sensu intelligantur; Igitur Euangelium decantetur à Diacono in Missa solemni in Presbiterio in loco à gradibus Altaris distante, sed in cornu Euangelij, ità vt Subdiaconus, medius inter duos ceroferarios, terga vertat parieti, qui pro aquilone figuratur, vt diximus in *Lit. D. n.* 123. §. 15. & Diaconus, neque totaliter habeat faciem versus Altare, neque totaliter versus populum, sed sit medius versus Altare, & populum, habens latus dextrum versus Altare, sinistrum vero versus populum, ità enim, neque vertit terga Altari, neque populo, & hic est vsus omnium Ecclesiarum, vt quisque facile obseruare potest; exceptis illis ecclesijs, in quibus Euangelium solet à Diacono cantari in Pulpito, de quo diximus in *Lit. E. n.* 151. Vide *Missal. de rit. seruand. tit.* 6. *n.* 5. *Gauant. hic. Bauldr. part.* 3. *de rit. seruand. cap.* 11. *de Miss. solemn. artic.* 5. *n.* 21.

Euangelium in quo loco cantandum.

Locus pro cantanda passione.

127. Locus pro cantanda passione, est varius iuxtà Ecclesiarum consuetudinem, alij enim eam cantant in pulpito, alij in tribus ambonis portatilibus: alij præterea in cornu Epistolæ, vt video moris esse Cathedralis Ecclesiæ Genuensis, alij in cornu Euangelij: vnde habes esse seruandam consuetudinem receptam, cui non contradicit *Gauant. tom.* 1. *part.* 4. *tit.* 9. *n.* 5. conuenientius tamen cantatur in cornu Euangelij, & siue pulpitum, siue tria legilia, seu ambones, nullo panno debent cooperiri, sed nuda adhiberi. *Bauldr. part.* 4. *cap.* 6. *artic.* 3. *n.* 8. de modo cantandi passionem, vide in *Lit. P. n.* 61. à §. 4.

De varijs locis pro cantanda passione.

Locus pro cantanda Epistola.

Locus pro cantanda Epistola in Missa solemni, quinam sit. *S. n.* 196. §. 3. 128.

Locus pro cantandis prophetijs.

Locus pro cantandis prophetijs in Sabbato Sancto, debet esse in medio chori [idem dic de vigilia Pentecostes] ex *Cæremon. Episcopor. lib.* 2. *cap.* 27. sed nota Cæremoniale loqui in suppositione, quod chorus sit ante Altare, quare illi, in quorum Ecclesia chorus est retrò Altare, bene legunt prophetias in Presbiterio ante Altare, ex *Gauant. citand.* & obserua, non esse legendas in cornu Epistolæ, in loco, vbi solet legi Epistola, sed in medio ante Altare, vt docet *Bauldr. citand.* Quare legile, post cantatum præconium, ponitur in medio Presbiterij ante Altare coopertum velo violaceo, si sit consuetudo, ponatur autem in loco, vt, qui cantaturus est prophetiam, faciem Altari vertat. Vide *Gauant. tom.* 1. *part.* 4. *tit.* 10. *n.* 13. *Bauldr. part.* 4. *cap.* 11. *artic.* 3. *n.* 13. 129.

Prophetiæ in medio Presbiterij ante Altare legendæ.

Locus pro Mandato.

Locus, pro faciendo mandato, siue pedum lotione Ferià V. in Cœna Domini, debet præparari hoc modo (obserua, quod locus sit capax, conueniens, & decens) videlicet, in eo paratur Altare, vel aliqua mensa ad modum Altaris, cum sua mappa, tàm longa, vt omninò partes laterales tegat, & in parte anteriori ponatur pallium albi coloris. 130.

Altare pro mandato præparandum.

§. 1. Super hoc Altare sit Crux tecta velo albo, additis duobus Candelabris cum suis candelis, accendendis paulò antequam fiat mandatum (Cæremoniale quidem Episcoporum *lib.* 2. *cap.* 24. loquitur tantum de præparanda credentia, sed ego etiam dixi de præparando Altari, iuxta mentem *Gauant. & Bauld. citand.* qui fortaſsè de Altari etiam loquuntur, eo quod apud aliquos talis sit consuetudo) conuenit etiam, vt à

Sola credentia sufficit, si non adsit contraria consuetudo.

patte

Credentia quomodo præparanda.

parte Epistolæ huius Altaris paretur credentia more solito, super quam collocentur Missale pro Euangelio cantando, linteum amplum, quo celebrans debet præcingi pro lauandis pedibus; duæ manicæ lineæ, quas induit celebrans acicculis firmatæ, ne, lauando pedes, manicas albæ deturpet: item super eandem ponantur plures lances argenteæ, si fieri potest, in quarum vna sint tredecim mappulæ; supponimus enim linteum, quo celebrans est præcintus non sufficere, præterquamquod ad maiorem nitorem conducit, si pro vnaquaque persona, propria mappula adhibeatur: in alia lance sint eleemosynæ pauperibus distribuendæ; in alia buccale cum aqua, mica panis, & manutergium pro lauandis manibus celebrantis, & ministrorum post lotionem pedum.

Mappulæ tredecim adsint pro extergendis pedibus.

§. II. In loco nobiliori paratur sedes pro celebrante, attenta illius dignitate, & in aliqua parte commoda ponatur scamnum oblongum, viridi panno coopertum, capacem saltem tredecim personarum, quæ ibi sedere debent, dum celebrans illis pedes lauat, & in plana terra ante prædictum scamnum sint tapetia cum cussinis, super quæ celebrans genuflectat, dum lauat pedes, ne sua paramenta deturpet.

De loco pro illis, quorum lauandi sunt pedes.

§. III. Plura vasa debent adesse, quorum aliqua inseruient pro lauandis pedibus, alia pro conseruanda aqua aliquantulum calida, cum floribus, & odoriferis herbis immixtis, alia pro reponenda aqua post lotionem pedum, nisi ea esset proicienda in alio loco extetiori, quæ aqua pro vnaquaque persona mutatur.

Plurima vasorum est opus.

§. IV. Parentur etiam duo legilia, quorum vnum inseruire debebit pro cantoribus, aliud pro Diacono, nisi ipse Subdiaconus librum Euangeliorum sustineat, & hic locus floribus, & odoriferis herbis, vndique sternatur. de modo seruando in faciendo mandato, vide in *Litera M. n. 20. lege Gauant. tom. 1. part. 4. titul. 8. n. 14. Bauldr. part. 4. cap. 9. artic. 5.*

Legilia duo adsint.

Locus pro Sacramento feria V. in Cœna Domini.

131. Locus pro reponendo Sacramento Feria V. in Cœna Domini, qui locus, vulgò sepulcrum dicitur, sit omninò distinctus ab Altari, in quo Missa est celebranda, quare paretur in alia Capella, siue Altari cum ornatu solemni, non indicante luctum, & tristitiam, exemplo Capellæ Pontificis; & ideo vela, siue cortinæ, & cætera paramenta debent esse coloris albi, non nigri, vt tradunt *Gauant. & Bauld. citand.* contra quosdam, qui indecenter, & abusiue ornant hunc locum colore nigro, vel alio modo in signum tristitiæ, nam Christus vere viuit etiam in repræsentatione mortis eius, imo addit Gauantus, quod male ille locus Sepulcrum Christi appellatur: orneturetiam floribus, siue alijs rebus ad splendorem ducentibus, additis multis luminibus, siue ex cera, siue ex oleo iuxta qualitatem, & dispositionem apparatus; & nota, quod in hoc loco non debet poni Sacramentum expositum, vt fieri solet in oratione quadraginta horarum, vel in festo Corporis Christi, sed debet poni in capsula, claue obserata, collocanda in loco eminenti, ad quem per gradus ascendatur, quæ capsula sit pulcre elaborata, tàm intus, quam extrà; Conuenit etiam, vt suprà eam sit baldachinum album, nisi talis esset apparatus, varijs vndique picturis ornatus, vt baldachinum videretur superfluum. Vide *Missal. in Rubr. partic. post Miss. feria V. in Cœn. Domin. Gauant. tom. 1. part. 4. tit. 8. n. 9. Bauld. part. 4. cap. 9. artic. 1. n. 2. 3. & 4.*

Quomodò parandus locus pro Sacramento Feria V. in Cœna Domini.

Hic locus non bene dicitur Sepulcrum Christi.

Sacramentum in capsula claudendum.

Locus interdictus.

Locus interdictus non est aptus pro Missa celebranda. *M. n. 211. à §. 6.* 132.

Loci angustia.

Loci angustia est vna ex rationabilibus causis ad dispensandum in impedimentis Matrimonij. *A. n. 351.* 133.

Loci Patronus.

Loci patronus quis censeatur quoad officium, & quomodo Patronus loci eligendus. *P. n. 85.* 134.

Ludi.

135. Ludi clericis sunt prohibiti. *O. nu.* 6. §. 16.

Lumbi.

136. Lumbi in fœminis non vnguntur in extrema vnctione, & neque in viris, si facile moueri non possint. *E. n.* 244. §. 19. & sane horum vnctio non est necessaria, vt dicetur in *Lit. M. n.* 107. §. 61.

Lumen ad reuelationem &c.

137. *Lumen ad reuelationem &c.* cantatur, dum fit distributio candelarum. *Lit. E. n.* 84. §. 11.

Lumen Christi.

138. *Lumen Christi*, quomodo dicendum à Diacono in Sabbato Sancto. vide in *Liter. S. n.* 6. §. 10.

Lumina.

139. Lumina debent sociare crucem, quæ defertur in processione. *C. n.* 590.

140. Lumina adesse debent, dum celebratur Missa. *A. n.* 284. §. 6. *& sequentib.* tempore, quo legitur Passio non debent extingui. *C. n.* 247. Ad eleuationem aliud lumen accendatur. *I. n.* 200.

141. Lumen semper adsit ante Sanctissimum Sacramentum. *P. n.* 45. §. 6.

142. Lumina, ad horas minores, an adhibenda in maiori hebdomada. *H. n.* 24. §. 6.

143. *An Oleum Sanctum debe[a]t cum lumine ad infirmos deferri.* Lumen esse adhibendum in deferendo oleo Sancto ad Domum infirmorum, non lego esse in Rituali præscriptum, sunt tamen attendendæ constitutiones cuiusque Diœcesis, & laudabiles locorum consuetudines; Cæterum non videtur, saltem notabilis irreuerentia, quod oleum Sanctum deferatur sine lumine, cum de facto semper ità deferatur de Ecclesia Cathedrali, vnde primò accipitur, ad alias parochiales Ecclesias; quare *Quintanad. tom. 1. tract. 5. singul. 5. à n.* 2. cum alijs meritò resoluit, quod, etiamsi adsit consuetudo, vel decretum Synodale, ad summum erit tantum peccatum veniale deferre ad infirmos oleum Sanctum sine lumine. Plura de extrema vnctione, quære in *Lit. E. num.* 244.

144. Lumina. Vide. Cerei. Candelæ. Faces. Intorticia.

Lumina ad Euangelium.

145. *Quare lumina cum Euangelium cantetur.* Lumina deferuntur ad Euangelium cantandum, tum in signum lætitiæ rum etiam (ex *Innoc. III. lib. 2. cap.* 90.) ad significandum, quod prædicator verbi Dei debeat ante se præmittere lumen bonorum operum, ne postea iure meritò sit à Deo reprobatus illis verbis *Psalmi 49. ver. 16. Quare tu enarras iustitias meas, & assumis testamentum meum per os tuum, tu vero odisti disciplinam.* Ad Missam defunctorum, hæc lumina non deferuntur. *M. n.* 244. §. 4. neque ad Passionem. *Ibid. n.* 250. §. 2. neque in Sabbato Sancto. *Ibidem n.* 251. §. 3. rationem affert *Durand. in Ration. Diuin. officior. lib. 6. cap.* 85. *n.* 5. *Quandoque non deferuntur.* quia Christus est lumen nostrum, cuius resurrectio in Sabbato Sancto nondum fuerat manifestata, alias etiam rationes huius ritus affert, quas quisque apud ipsum videre potest; idem obseruandum in Vigilia Pentecostes. *V. n.* 53. §. 3.

Luna.

146. Luna attendenda pro celebratione Paschatis. *P. n.* 54. §. 1.

Lusitani.

147. Lusitani solent celebrare in Mari, vt dicemus in *Litera M. n.* at 1. §. 12.

FINIS.

Tomi Primi, qui continet Literas

A. B. C. D. E. F. G. H. I. K. L.

